

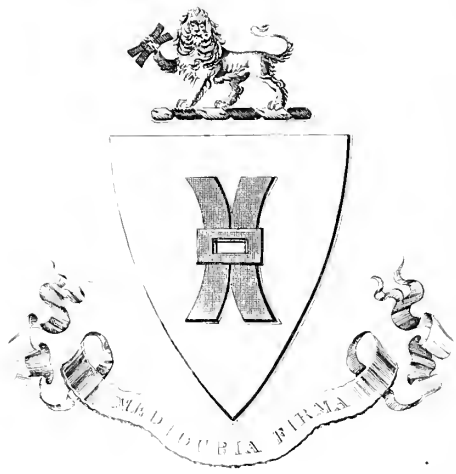
102.9.

802

14

collected
from the old library
of the University of
Leipzig

AD 11

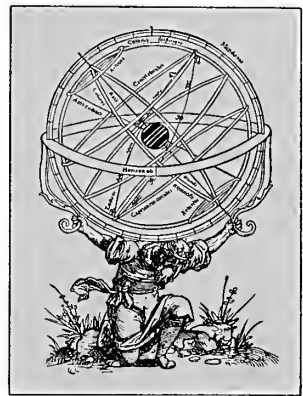

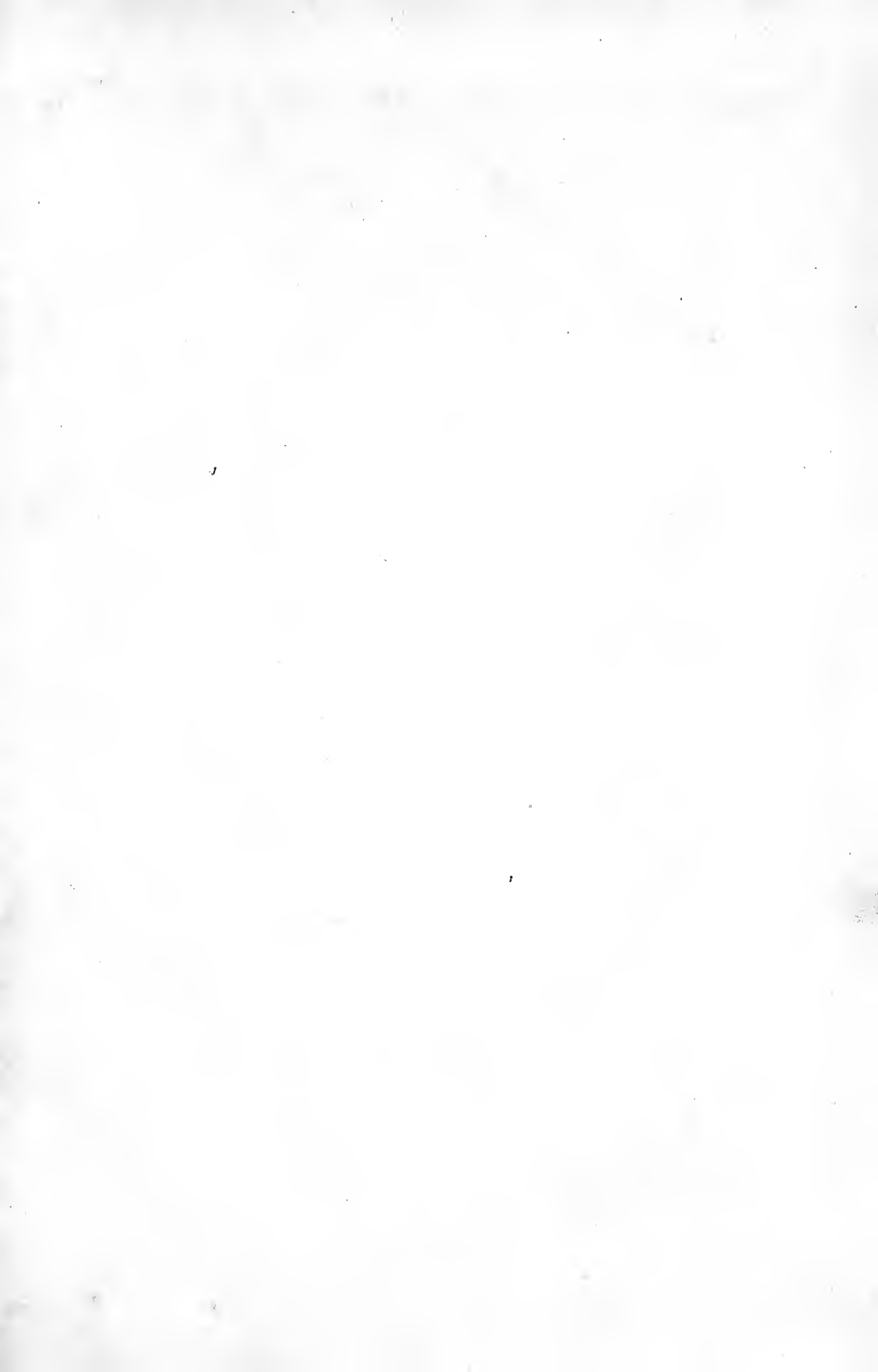
Rev. Probandary Hedgeland.

Coll JRB
Lacking only final
blank

The Dibner Library
of the History of
Science and Technology

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

Prima Pars Summe
Alberti Magni
De Quatuor Locutionis
vna cum secunda
eius que est De homine.

Tabula articulorum

Incipit tabula articulorum de quatuor coequiuis.

Questio prima de creatione.

1	In creatio sit.	1
2	Quid sit creatio.	1
3	Quis sit actus proprius creare.	1
4	Utrum actus creandi sit communicabilis alicui creature.	1

5	Utrum creatio sit opus nature uel uoluntatis.	2
6	Utrum sit actus separatus ab ope nature et ppositi.	2
7	Utrum actus creationis plus sit ostensiuus potentie uel sapientie uel bonitatis.	2

8	Utrum sit naturalis uel miraculosus.	2

Questio 2^a de quatuor coequiuis singulis. Et primo de materia.

1	In materia sit.	3
2	Quid sit materia.	3
3	Utrum materia sit creata uel non.	4
4	Utrum materia sit simplex an composita.	4
5	Utrum oium creaturarum sit materia vna.	5
6	Utrum oium corporum sit materia vna.	5
7	Utrum omnium ingenerabilium et incorruptibilium sit materia vna.	5
8	Utrum omnium generabilium et corruptibilium sit materia vna.	5

Questio 3^a de eternitate eui et tempore qd est secundum coequueum.

1	In sit eternitas.	6
2	Quid sit eternitas fm diffinitionem et diuersis eius diffinitionibus.	6
3	Utrum eternitas nihil aliud sit qz eentia diuina.	8
4	Que sint in eternitate et que sint eterna.	8
5	De nunc et quando eternitatis.	9
6	De eui quid sit fm rem et esse suum.	9
7	Que sint euiterna et que est ratio qd ipsum incepit in tempore et non ante tempus.	9
8	Utrum eui sit in vno principaliter sicut eternitas et tempus.	10
9	De nunc et qn eui in quo differat nunc eui ab eui.	10
10	De tempore an sit a natura an in anima tm.	10
11	Quid sit tempus.	11
12	De substantia teporis que est nunc. Utrum sit substantia temporis. et an sit vnum uel plura.	12
13	Utrum tempus sit causatum a motu uel non sit sine motu.	12
14	Quare tempus dicatur quantitas continua perse et non motus.	12
15	Qualiter tempus sit vnum de coequiuis.	13
16	Qualiter tempus dicatur magis causa corruptionis qz generationis.	13
17	Qualiter tempus exiuerit in esse.	13
18	Quid sit esse in tempore.	13
19	Utrum sit vnum tempus uel plura.	14
20	De quando temporis quid sit.	14
21	Utrum ipsum quando aliquid mensuret.	14
22	Utrum sit vnum uel plura.	14
23	Utrum quando habeat contrarium.	14
24	Utrum a duobus temporibus possit causari vnum quando uel plura.	14
25	Utrum idem quando et idem nunc sit horum trium supradictorum. scilicet eternitatis: eui et temporis.	14
26	In quo quoniam et in quo differant ista tria: et quare sunt tm tria: et penes qd accipiat numerus ipsoz.	15
27	Qualiter uerba que consignant differentias tpales dicantur de hys tribus: et fm quem modum vnu uerbu magis proprie dicat de aliquo istorum qz aliud.	15
28	De significationibus quorundam nominum que ista exprimunt alijs uocabulis ut est perpetuum sempiternum et seculum et huiusmodi.	15

Questio 4^a de tertio coequueo qd est

celum empireu et de alijs celis et etiam de stellis.

1	De natura corporis celestis. Utrum ipm cum elementis sit eiusdem nature: uel sit essentia distincta ab essentijs quatuor elementoz.	15
2	Utrum ipsum celum sit gñabile et corruptibile.	16
3	Utrum celum sit simplex uel compositum.	17
4	Quid sit celum fm diffinitionem.	17
5	De partibus celi. Et primo de hys que sunt principia dimensionis sue in oibus orbibus. Et primo de dextro et sinistro que ut dicit philosophus sunt principia motus localis.	17
6	De ante et retro que fm phm sunt principia motus alterationis quomodo sit hoc.	18
7	De sursum et deorsum que ut dicit philosophus sunt principia longitudinis in celo.	18
8	De figura celi an sit circularis.	19
9	De singulis celis et primo de celo celorum quod est celum trinitatis: an sit corpus.	19
10	Utrum celum trinitatis sit idem qd deus.	19
11	Que sunt contenta in celo trinitatis.	19
12	Secundum quem modum celum trinitatis eleuetur super alios celos.	19
13	De celo empireo an sit corpus uel non.	20
14	An omnino sit vniiforme uel non.	20
15	An sit mobile uel immobile.	20
16	De celo cristallino siue aqueo quid habeat pro materia et quid pro forma.	20
17	Utrum sit mobile uel immobile.	20
18	Qua necessitate ponat celum aqueum.	21
19	De firmamento et septem spheris inferioribus quid sit firmamentum et quare sic appellatur.	21
20	De celis quos enumerat Rabanus an sufficienter enumerat.	21
21	De stellis et pmo de lumine et figura earum.	21
22	De motu earum.	21
23	De qualitatibus stellarum.	22
24	De motoribus. Utrum primus motor sit deus.	22
25	Utrum motor ille qui est intra sit anima celi uel natura alia.	22
26	De comparatione motoris primi ad motores inferiores.	24
27	De motibus superiorum. an scilicet motus superiorum sit simplex.	24
28	Secundum quam rationem dicatur motus primus mensura aliorum.	24
29	De effectibus motus celi et stellaru in inferioribus.	24
30	De fine motus celi quis sit.	24

Questio quinta de quarto coequueo qd est angelica natura.

1	Utrum angelus sit cognoscibilis.	25
2	Utrum eodem intellectu cognoscatur vniuersale et particulare in angelo.	25
3	De diffinitione angeli qua ponit Damascenus.	25
4	De attributis angelice nature. Et pmo de simplicitate essentie an angelus sit simplex.	26
5	De modo simplicitatis angelice nature quis sit.	27
6	De comparatione simplicitatis angeli ad simplicitatem dei et anime rationalis.	27
7	De 2 ^o attributo. Et pmo de ratione ipsa qualiter sit angelis naturaliter infusa.	27
8	De actu rationis in angelis.	27
9	De memoria Utrum insit angelis.	27
10	Secundum quam proprietatem et actum insit eis memoria.	28
11	De intelligentia angeloz fm qs potetias intelliguntur scilicet in eis possibilis intellectus et agens.	28
12	Utrum per aliquos sps intelligat et si sic que sunt ille.	28
13	De distinctione visionis matutine et uespertine. Et pmo de matutina que sit illa.	29
14	De visione ipsoz que dicitur uespertina.	30

De 4° coequiis

- 15 De comparatione harum visionum ad inuicem que dicatur melior. 30
- 16 De uoluntate angelici cuiusmodi habeat uoluntatem. 30
- 17 De actu uoluntatis qui est diligere. Utrum. scilicet angelus ex solis naturalibus possit diligere deus propter se et super omnia. 30
- 18 De his oib⁹ simul in quibus est 2^m attributum. scilicet utrum sint in hijs tribus ad imaginem dei. 31
- 19 De tertio attributo quod est potestas liberi arbitrij: an sit in angelis liberum arbitrium. 31
- 20 Secundum quem modum liberum arbitrium sit in angelis. 31
- 21 De quarto attributo quod est discretio personalis quid discernat personas angelorum. 31
- 22 Secundum quem modum differunt ab inuicem persone angelorum. scilicet numero genere uel specie. 31
- 23 De predictis attributis in communi. Et de uerbo quod dicitur in sententijs. 32
- 24 De comparatione angeli ad animam rationalem. et primo de conuenientia eius ad animam rationalem. 32
- 25 De differentia angeli et anime rationalis. 32
- Questio sexta de statibus angelorum.**
- 1 **Utrum ante confirmationem an fuerint in gratia creati uel non.** 32
- 2 **Si fuerint in gratia creati quod fuit actus illi⁹ gratie.** 33
- 3 **De modo confirmationis eorum quod confirmabant.** 33
- 4 **De statu in confirmatione. Et primo de theophanijs et illuminationibus quibus angeli distinguunt quod scilicet sit theophania.** 33
- 5 **Unde theophania descendat in angelos. Utrum a deo tamen aut ab homine christo.** 34
- 6 **De actibus omnium angelorum que sunt purgare illuminare et perficere. utrum isti actus pueniant angelis iter se.** 35
- 7 **Secundum quod pueniant illuminare purgare et c.** 35
- 8 **Utrum conueniant eis secundum distinctionem hierarchiarum uel ordinum uel personarum.** 36
- 9 **Cui horum pueniant per prius et cui per posterius.** 36
- 10 **Utrum angeli faciant in nobis intellectum diuinum.** 36
- 11 **Si faciant secundum quem modum faciant.** 36
- 12 **Per quem modum possint nos perficere in affectu.** 36
- Questio septima de hierarchijs et singulis ordinibus angelorum.**
- 1 **Utrum sit hierarchia in communi. Et primo de prima diffinitione dionysij.** 37
- 2 **De secunda diffinitione quam ponit dionysius.** 37
- 3 **De alia diffinitione que ponit a quibusdam.** 37
- 4 **De diuisione hierarchie in communi.** 38
- 5 **De diuisione eius in speciali cuius nature sit diuisione que habetur a beato dionysio.** 39
- 6 **De sufficientia illius diuisionis.** 39
- 7 **De ordine hierarchiarum que est ratio ordinis iter eas.** 39
- 8 **De singulis hierarchijs. Et primo de prima. Et primo de primo ordine scilicet seraphin quid sint.** 39
- 9 **De proprietatibus seraphin assignatis a beato dionysio.** 40
- 10 **De cherubin quid sint.** 40
- 11 **De proprietatibus cherubin enumeratis a dionysio.** 41
- 12 **De throno quid sint.** 41
- 13 **De proprietatibus thronorum secundum beatum dionysium.** 42
- 14 **De hijs tribus ordinibus simul penes quid accipiuntur et qualiter ordinentur.** 42
- 15 **De hierarchia horum trium quomodo ordines in hac hierarchia sunt equiformes ut dicit dionysius et quomodo mouentur circa deum et de motu circulari.** 42
- 16 **De media hierarchia. Et primo de primo ordine scilicet de dominationibus quid sint.** 43
- 17 **De proprietatibus dominationum quas ponit dionysius.** 43
- 18 **De uirtutibus quid sint.** 43
- 19 **De proprietatibus uirtutum quas tangit dionysius.** 44
- 20 **De personis quid sint et quod est officium eorum.** 44
- 21 **De proprietatibus personarum quas ponit dionysius.** 44

- 22 **De hijs tribus ordinibus in communi de numero et ordine ipsorum.** 45
- 23 **De hierarchia horum trium ordinum quis sit eius actus hierarchicus.** 45
- 24 **De tertia hierarchia. Et primo de primo ordine ipsius. scilicet de principatibus quid sint.** 45
- 25 **De proprietatibus principatum quas ponit dionysius.** 45
- 26 **De archangelis quod sit officium eorum.** 46
- 27 **De proprietatibus archangelorum secundum dionysium.** 46
- 28 **De angelis quod sit officium eorum.** 46
- 29 **De proprietatibus angelorum quas uidetur tangere dionysius mixtum cum proprietatibus archangelorum.** 46
- 30 **De hijs tribus ordinibus in communi.** 46
- 31 **De horum trium ordinum hierarchia quis sit actus proprius huius hierarchie.** 47
- 32 **Utrum ordines huius remanebunt post diem iudicii uel non.** 47
- 33 **Quare omnes celestes essentie dicantur angeli et spiritus.** 47
- 34 **De conexione et synagoga angelice dispositionis.** 48
- Questio octaua de uirtute assistente et ministratiua et custodijs angelorum.**
- 1 **Utrum sit assistere.** 48
- 2 **Quid sit opus assistentium.** 48
- 3 **De uirtute ministratiua quis sit primus et proprius actus eius.** 48
- 4 **Utrum omnes ministrent et assistant.** 49
- 5 **De custodia angelorum que necessitas sit ut custodiant.** 49
- 6 **De effectibus custodiarum ipsorum angelorum quod et quot sunt.** 49
- 7 **De modo custodiendi.** 50
- 8 **Utrum omnis homo custodiat uel non.** 50
- 9 **Utrum semper custodiant angeli uel aliquando recedant custodiendo.** 50
- 10 **Utrum gaudium uel tristitia accrescat angelis ex custodiendo.** 51
- 11 **Utrum accrescat eis meritum et demeritum per custodiam.** 51
- 12 **De contradictione. Et primo de contradictione que uidetur esse inter bonos angelos in custodiendo.** 51
- 13 **De contradictione que est inter bonos et malos.** 51
- 14 **De numero et nominibus custodientium.** 51
- Questio nona de motu et locutionibus angelorum. Et formas et figuras corporum que assumunt.**
- 1 **Utrum angeli mouentur.** 52
- 2 **Si mouentur per quem modum mouentur.** 53
- 3 **Utrum motus eorum sit in tempore uel non.** 53
- 4 **De locutione angelorum an loquantur.** 53
- 5 **Quo sermone loquantur.** 54
- 6 **De organis loquentium et audiientium angelorum.** 55
- 7 **Utrum omnes angeli omnibus loquantur uel quidam quibusdam.** 55
- 8 **Utrum omnia loquantur uel quedam tantum.** 55
- 9 **Utrum eodem modo loquantur ad animas et ad se inuicem et ad deum.** 55
- 10 **De formis et figuris corporum eorum. Et primo de causa apparitionis eorum in corpore.** 55
- 11 **De ipsis corporibus assumptis utrum assumptibus uniantur.** 56
- 12 **De anagogicis significationibus formarum corporalium.** 57
- 13 **De humanis formis proprietatibus quas ponit dionysius.** 58
- 14 **Quomodo proprietates membrorum hominis conueniant angelis secundum dionysium.** 58
- 15 **Quomodo uenti nubes es electrum lapides et huiusmodi conueniant eis secundum dionysium.** 58
- 16 **De furore et gaudio et huiusmodi que ponit dionysius qualiter angelis conueniant.** 59
- Questio decima de statu malorum angelorum. scilicet de casu ordinibus et exercitiis eorum circa homines.**
- 1 **Utrum superiores uel inferiores fuerunt cades.** 59
- 2 **Utrum unus eorum alijs suis uoluntate preuaserit aut quilibet sua propria uoluntate ceciderit.** 59
- 3 **Utrum casum suum prescire potuerunt.** 59
- 4 **Quid lucifer appetijt.** 60

Tabula articulorū

1	Quod fuit primum peccatum diaboli.	61	reptilia z bestias.	77
6	Que fuerit causa primi peccati.	61	17 De hijs operibus in cōmuni quare in tanto numero	77
7	A quo ceciderit utrum a gratia.	61	sunt z quedam alia.	77
8	Her que deiectus fuerit. Et primo de prelio michaelis z angeloz eius cum dracone.	62	De quiete sabbati quid sit z qualr intelligat.	77
9	De rudentibus inferni quibus dicit petrus demones esse detractos.	62		
10	An ceciderit an in pmo instāti creatiōis sue.	62		
11	An diabolus adhuc pseueret in pmo pctō suo.	62		
12	An omni motu suo peccat malus angelus.	62		
13	Utrū eius culpa secū aliqd virtutis cōpatiat.	62		
14	Que sit causa obstinationis z confirmationis eius in malo.	63		
15	In quid cecidit quo ad penam.	63		
16	In quid cecidit quo ad locum.	63		
17	De ordinib ⁹ demonū a quo sit ordo in demōib ⁹ .	64		
18	Quare demones nominantur quibusdam ordinibus z quibusdam non.	64		
	Q uestio vndecima de tentationibus demonum cīca homines.			
1	Uid sit tentatio.	64		
2	Quis sit tentator.	64		
3	Utrum diabolus intret in corpus hominis.	65		
4	Sup quas vires ate possit exercere tētationem.	65		
5	Quibus gradibus tētatio p̄gredit in aīam. z primo de gradibus quos ponit aug ⁹ in serpente viro z muliere. Et qd appellet serps. qd mulier. z qd vir.	65		
6	De delectatione morosa z uō morosa quantum pōt pcedere delectatio in sensualitate anteqz mulier offerat. Et de delectatione fm q̄ est in inferiori parte rationis.	66		
7	De qūatitate peccati in vnoquoqz gradu. Et utz isti gradus in quolibet peccato inueniant.	68		
8	Qui z quot sunt modi tentandi.	68		
	Q uestio duodecima de quatuor coequeuis in cōmuni z de opibus sex dierū z de quiete sabbati.			
1	Truz sint quatuor coequena an pauciora. z penes quid sumitur numerus eoz.	70		
2	De operibus sex dierum. Et primo de opere distinctionis.	70		
3	De opere ornatus.	70		
4	De hijs tribus operibus in cōmuni utrum sint plura uel pauciora.	71		
5	De ipsis creatis distinctis z ornatis utruz oīa creata sint simul in materia z forma uel non.	71		
6	Si sunt simul creata fm quē modū querit qd uocet ibi dies p̄mus z secūsus z sic de alijs fm aug ^m .	73		
7	De numero dierū z mane z uespere fm aug ^m z quare non fit mentio de nocte.	73		
8	De reductiōe opinionis augustini ad sententiā aliorum sanctorum.	74		
	De singulis operibus que in principio genesis enumerantur.	74		
9	De operibus sex dierū figillatim primo de opere primo die scilicet de creatis in pmo die utputa de celo z terra.	74		
10	De luce utrū lux sit corporea uel incorporea.	74		
11	De dubitabilibus circa lram. Et primo quid uocetur principium cum dicitur in principio zc.	75		
12	De opere secunde diei qualiter scilz uocauit deus firmamentum celum. Et quare secunda dies non habuit benedictionem sicut alij.	76		
13	De opere tertie diei qualiter aque congregatæ sunt in vnum locum z quedam alia literalia.	76		
14	De opere quarte diei quare luna dicatur magnum luminare.	76		
15	De opere quinte diei ppter quid scilz vno die ornamtur aqua z aer.	76		
16	De opere sexte diei que sit differentia inter iumenta			

Finis.

Incipit Liber Prime partis Summe Alberti Magni ordinis Predicatorum de 4^{or} Coequenis.

De Ritu

de creaturis. Et pmo de creatione. 2° de creaturis. Circa creatio- nem arunt octo. Pri- mo an sit creatio. 2° qd sit. 3° cuius sit ppius actus creare. 4° utruq sit coicabilis aliq. qnto utruq sit opus nae uel uoluntatis. 6° utrum sit sepatus ab ope nae z

pposito. 7° utru plus sit ostensiuus potetie uel sapientie uel bonitatis. 8° utrum sit naturalis uel miraculosus.

Primus articulus An creatio sit.

Primum sic proceditur

Edcuq est: est substantia uel accidens. Et si creatio est erit substantia uel accidens: sed no est substantia nec accns. ergo no est. Probatio minoris. q: qcd est substantia uel accidens cadit in aliquo decem pdicamentoz: sed creatio no cadit in aliquo decem pdicamentoz. ergo zc. Probatio huius est q: si cadit in aliquo non est nisi in actione. sed no cadit in actione q: actio est fm quam in id qd subij- cit agere dicimur: sed creationi nihil subijcit. q: creatio est ex nihilo: z si subijceret ei aliqd hoc eet materia: sed hoc no est ueruz. q: materia est creata ut alia. **Prete-** rea: ppiu actionis est ut dicit phs ex se in eo qd subij- citur passionē inferre: qd iteru no puenit creationi. no enim oia creata patiunt cum passio sit ppiu mae ut di- cit phs. Item quodcuq est: est creator: uel creatura: sed creatio est. ergo zc. sed no est creator: q: non puenit cre- atori ratio creationis que est factio alicuius ex nihilo. Similiter no est creatura: q: creatura creationis est termi- nus. ergo nihil est. **Preterea** ois creatura creata est. er- go creatione creata: z sic tref in infinitu. **Itē** qdcuq exit de potetia ad actu non exit per modu creationis: s; oē qd est in mudo exit de potetia ad actu: ergo non exit per modu creationis. Probatio medie ppositionis di- cit **Bo** ppius qd differētie que diuidit supius potesta- te sunt in illo: sed qcd est in mudo est differētia entis: ergo pte est in illo: z ita exit ab illo sicut actus de potē- tia. **Si** forte dicat q: ens non hēt causalitātē respectu alioz hoc erit ptra phm in pncipio de causis qui dicit. q: ens est pma causa que magis influit qz aliq secundariuz. **Preterea** idem eodē mō. se hns semp facit idē: sed deus est idem eodē mō se hns ab eterno: ergo idēz fuit opus eius ab eterno: sed creatio no fuit opus eius ab eterno: ergo nunqz fuit opus eius: z ita nihil est. **Si** dicat q: creatio est opus uoluntatis dei z uolūtas est pncipiū dila- toriū. **Cōtra.** culuscūq actio eēntialiter no diuidit a uo- lūtatē illius actio post uolūtatē no est dilatoria: sed actio dei non est diuisa eēntialiter ab eius uolūtatē: ergo post uolūtatē no est dilatoria. Probatio medie est in. xj^o me- tha^{ca} ubi dicitur: uoluntas est actio illius. **Preterea:** oē qd habet uolūtatē dilatoriā mutabile est ab habitu i- actu: sed deus est oīno imutabilis: ergo no habet uolun- tatē dilatoriā. **In** pncipio creatio est qd dicit in pncipio ge- nesis. In pncipio creauit deus celu z terrā. ergo creatio est. **Preterea** no pōt ee nisi pmi vnuz z illud hēbit rōnem cause respectu alioz pncipioz nae. pncipia autē nae sunt forma: materia: z efficiēs. ergo respectu illorū erit causalitas pmi: z no pōt ee causalitas per modū ge- nerationis: q: hī pmi: pncipioz no est gñatio. materia enim non est gñabilis: similiter nec forma ut dicit in me- tha^{ca} sed potius cōpositum est gñabile: ergo de nihilo

pducunt in ee: oportet enim q: aut de potetia aut de ni- hilo: sed no de potetia: q: sic mae eet materia: z potetie potetia: ergo de nihilo: z sic creatio erit. **Preterea** in pncipio de celo z mudo dicit phs adhibuimus magnifica- re deū gliosum creatorē oīum eminere ppietatiū eoz que sunt creata. **Preterea** in. xvj^o de aialib^o dicit phs. q: sensibilis. s. aia z uegetabilis educunt de potetia. intel- lectus autē egredit ab extrinseco z no educit de potetia z educit in esse: ergo de nihilo ergo creatio erit. **Ad** pcedimus dicētes ad pmi q: substantia dicit dupli de- terminabilis. s. in pdicamento z illa diuidit per pma z scdm fm q: habet rōnē subiecti ad aliq. aut enim subij- cit accidētibus z substantijs qbusda ut pma: aut acciden- tibus solū ut secūda: z dicit substantia que diuidit cōtra accides z hec no sic determinat: q: quedā suba est que accidētib^o nunqz substat sicut imutabilis sicut dicit phs de pmo q: impossibile q: sit per dispositionē aliā. Unde hec substantia no est nisi ens no in alio z hec no icidit in pdicamentū sube ppiu. Similiter accides dicit istis duo- bus modis. s. ordinabile in pdicamento z hoc cōdiuidit pdicamento sube z dicit accides ens in alio: z hoc cōdiui- dit ptra substantiā scdm mō dictā. Et sicut no ois substan- tia sic determinata est in pdicamento sube: ita etiā non p- prie oē accides sic determinatū est in pdicamento aliquo accidētis: z hoc ideo q: quoddā accides no est nisi rōnis z no nae. pdicamenta aut ut dicit Boetius sunt pma de- ces rerū pncipia signitia. **Pōt** tū dici q: creatio est in pdicamento relationis: sed relatiū dicit dupli. s. qd si gñificat relationē ut pinitas filiatio z huiusmodi. Uel q: refert ad aliud ut p: z filius z huiusmodi. Et similiter se ha- bet creatio z creatura. s. q: licet fm nomē non significet relationē refert tū ad aliud: q: supponit relationē creati ad creatorē z hoc alibi melius patebit. Et per hoc patet solutio ad pmi. **Ad** scdm dicēdum q: creatura z creatio est accides relationis quēdam modū dictū est. est enim re- latio causata a pncipijs que sunt an creaturā ut de^o z ni- hil. **Ad** hoc aut qd obijcit q: creatura creata est. dicē- dum q: pōt cōcedi eodē mō quo phs denoiat seipia: z tūc no pōt i ferri ulter^o q: illius creationis que creata est sit alia creatio z ideo no ibi in infinitu. **Ad** aliū dicē- dum q: pma ppositio uera est de hys que exēit per nāz: sed differētie inferiores non sunt in supiorib^o pte per nām: sed per abstractionē z opationē rōnis: z ideo nul- la est illa obiectio: q: supiora no sunt pncipia eēndi sed cognoscēdi. Et ex hoc errauit **Plato** in pncipijs: q: ea dem posuit pncipia eēndi z cognoscēdi. **Ad** aliū dicē- dum: q: illa ppositio uerissima est in oibus idē zc. sed p- muz vno mō se habet ad vnu z ad multa ut multa: z ad tpale ut tpale: z ad intempabile ut intempabile: z ad cō- positū ut cōpositum: z ad simplex ut simplex. Et accipit ex uerbo phi in libro de causis dicētis. q: causa pma exi- stit in rebus oibus fm dispositionē vna: z ideo deus eo- dem mō se habet ad oēs res. Sed q: hec res mō causat z no semp hoc est ex sapientia ab eterno determinate sic z hoc appellat auctor plenitudinē tpis: qm misit deus fi- liū suū in terris. s. ab eterna sapientia sit determinatū. Et bñ pcedūm q: solutio de dilatoria uolūtatē no est bona.

Secundus articulus Quid sit creatio.

Secundum sic pcedit: dicit glō

Super genesim sup illud In pncipio creauit. s. de nihilo fecit. ergo creatio est factio alicuius de nihilo. z tūc querit quō factio ponat in diffinitione creationis cuius facere sit agere: z agere no sit creare ut pbatū est su- pra ex diffinitione actionis. **Preterea** cū dicit alicuius Querit utrū illō dicat subm creationis aut terminū. z videt q: subm. q: cū creatio sit accides z no radice in deo: videt q: radice in creato. **Itē** alicuius hēbit rō- nem subiecti. ppterea querit de illa ppositione de. utrū

notet habitudinē alicuius cause uel ordinē uel utrūq. Qd non habitudinē alicuius cause uidet ex hoc: q. cu iuscūq. cause notet habitudinē illa supponit psonaliter z nihil nullius rei est causa. Similiter uidet q. nō ordi nem q. non ens pure nō habet ordinē nec species nec differētiās. Preterea ppter dicta quorūdā querit quid sit creatio. Si enīz est actio tūc oportet q. sit in agēte uel actio. cōstat autē q. non est in agēte per diffinitionē crea tionis: si autē est in actio. Cōtra subm tpe z causa est ante accidēs: uel causa ad minus sicut materia ante gñationē sed creatio ut causa pcedit creatū ut uidet. ergo non est in ipso tan q. in eo qd sit. Preterea actio pmi substantia sua est ut dicit phus in. xj^o. metha^o. Quia actio eius in tellectus est z uita eius: ita creatio nō pōt eē inter creā tem z creatū: z cum oīs actio media est inter agētem z actū siue id qd sit creatio nō pōt eē ppte actio fm rem. Solutio. dicimus ad pmi q. facere sumit in cōi modo put dicit in pncipio scōi sententiariū. q. facere conuenit deo z hoī. Et si sicut actio nō sumit fm ita stricta accepti ones fm q. diffinit a pho z a Gilberto porretano. Ad aliud dicēdū q. alicuius fm rōnem notat terminū: qui tñ terminus est subiectū eiusdē relationis. Et hoc bene ptingit in relationibus rōnis l3 nō cōtingat in relationi bus que sunt fm rem ut patebit infra. Ad aliud dicē dum q. denotat habitudinē ordinis. Ad argumētū qd ptra est dicēdū q. duplex est ordo. vnus est in ordinatis z ille tñ est entis ad ens: alter est in rōne ordināte z il le est equaliter respectu entis z non entis: sicut patet in cōpositione que est entis z nō entis: ut in ueris z falsis: z in ordine vnus pcontrictoriū ad alterū: quoz vnus est ens z alterū nō ens. Ad hoc qd querit qd sit creatio. di cēdū q. relatio est sicut supra dictū est: creare enim res fm rem nō suscipit aliquā actionē: q. pmi nō agit aliq actione diuersa a seipso ut pbant est. Sigdē querit quo modo tūc diffiniat per facere. Dicēdum q. illa rō est de noie z nō de re. Si ulterius obijciat q. rōni nois de bet rñdere ratio rei si uerū sit nomē. Dicēdum q. intel lectus dupli diffinit noia illa enim in que pōt sufficien ter ex ppijs pncipijs rerū ppte diffinit ut hoīem z asī num z huiusmodi. Sed illa in que non potest nisi per cōparationē diffinit in cōparatione ad filia illis z neces se est oēs illas diffinitiones deficere quēadmodū filia deficiūt. Unde cum intellectus non possit in actionē p mi nisi per similitudinē inuētā in actionibus alioz diffi nit actionē pmi per cōparationē ad actiones alias. Sed tūc obijciat ulterius q. ille intellectus falsus est. Cū rñ deri pōt q. nō. Sicut enim dicit phus q. abstractiūm nō est mēdaciū: eo q. modū abstractionis nō ponit in re. sic pōt dici q. iste modus intellectus nō est falsus q. modū illoz filioz que adducit nō ponit in re: sed in mul tis semp accipit aliquid quo nūf ad intellectum reuol patet etiā in gñatione diuina. ibi enim nō est actus me dius inter generatē z genitū: z tñ intellectus ponit ibi generationē generantē z genitū: z sicut est hic creans creatio z creatū: tñ fm rez creatio nihil aliud est q. rela tio quedā rōnis que est in creatura ex hoc quod incepit esse post nihil. Et hec de isto.

Tertius articulus Lūius sit ppius actus creare.

Tertium sic proce

dis. Tria sunt agētia. s. intellectus natura z deus. sed opus nature z intelligētie practi ce semp supponit materiā circa quā uel in quā operet. Creatio autē non est circa materiā uel in materia sed de nihilo ut habitū est: ergo nō erit opus nature uel intelli gētie practice z sic relinquitur q. sit opus dei tñ. Item duo sunt exit^o in eē. vnus de potētia in actū. alter de ni hilo. sed vn^o illoz pportionat potētie agētis creati. s. exit^o de potētia in actū: ergo alter cū maior sit. s. exit^o de ni

hilo in eē actu erit pportionatus potētie agētis icreati. Item deus nō vniuocat cum creatura in aliquo: er go etiā opatio sua ppte nō vniuocabit cum opatione creature: sed opatio creature est motus uel mutatio: ge neratio. s. simplex z fm qd. s. alteratio z augmētatio z h3 locū motus. ergo opatio diuina nō erit vniuoca alicui horū: sed oēs iste mutationes determinant per tria pnci pia rei mobilis. s. potētiā puationē z actum. ergo opatio diuina nō erit determinabilis per illa: z ita cū nulla mu tatio sit existētis in actu fm qd est in actu oportet q. opa tio diuina sit exitus de nihilo in actū z hoc est creatio. er go creatio est opatio diuina. Et firmitas huius rōnis est sup hoc q. oē qd exit in eē: aut exit de actu in actum: aut de potētia in actum: uel de nihilo in eē potētia uel actus: z primū mēbrū nō est pueniēs: ergo 2^m erit z 3^m. 4^m enīz mēbrū qd posset eē de nō esse in nō esse etiā nō est pue niēs. Cōtra Plato in thymeo inducit deū loquētē dijs motoribus orbium dicēs. sic imitantes meam iuxta ef fectum ur̄m solertiam ita instituē atq. exercitātē mor talia ut gbus pfortium diuinitatis z appellationis pari litas cōpēt diuina p dīta firmitate fingatis. Sensus est ut fm q. effecti sunt angeli solertia diuina picipātes eē ppetuum diuinum: ita in genē mortalium fingant aias rōnales que picipāt eē diuinum ppetuum paritate ap pellationis z pfortio nāe: z sic uidet q. angeli creāt ani mas. ergo multo magis alia corpalia. Item habetur per quoddam uerbum infra: d. sensus qd p dīderatis fa cta secessione aie z corpis recipiatis. Et uult dicere re cipiāt aias post motem qd cōdiderūt per creationem. Item haberi pōt per rōnem. Virtutes enim angeli ce sunt sup corpalia z ita opationes iparum erant supra opationes corpum: z supra opationes virtutum corpali um que sunt humidum: calidum: frigidum: z siccū. ergo erit supra nām: z ita cum natura opef per exitum de po tētia in actum erit opatio angelorum de nihilo in esse. Item in li^o de causis. Causa pma nō est intelligētia neq. aia neq. natura: immo est sup intelligētiam aiam z nām que est creās oēs res: ueruntū est creans intelli gētiam absq. medio: z creās aiam z nām z reliquas res mediātē intelligētia. hec sunt uerba in cōmēto 7^m ppo sitionis in li^o de causis. Solutio. dicimus q. creare proprius actus dei est z nullius alterius. Ad auctorita tes Platonis rñdēdum est: q. quedam opatio est que p portionat corpi ad suscipiēdam aiam rōnalem fm q. ip sa est actus corpis humani. inter potētiā enim z actus propositio est z respectu illi^o est opatio angeloz per mo tum celi uel per motum orbis: z de hac loquitur Plato. Un enā positio philosophica est q. finis prosperitatis aie post mortem est q. cōnuet pmo motori per cōtēplatio nem. Et hoc est qd dicit Plato in 2^a auctoritate. Et nō intelligit Plato q. angeli aiab^o dent eē: z sicut intelligi tur ultima auctoritas. deus enim in ope nature infima mouet per supiora. s. per motores z motus orbium. Et similiter aia mouet etiam in generatione z aiatorū cor ruptione. Unde creatio ponit in auctoritate pro causali tate quacūq. z nō pro educatione in eē de nihilo. Ad rōnem dicēdum q. opatio intelligētie est supra mām sed non eodem modo quo opatio nāe: q. opatio nāe est su pra mām fm gñationem z corruptionem z trāsmutatio nem. opatio autem angeloz supra pncipium totius na ture quod est motus celi: q. angeli deseruiunt primo in mouendo orbes.

Articulus 4° Utrum creatio sit coicabilis alijs a deo.

Quartum sic procedit

Sicut dicit Aug^o. q. maius est de impio face re pium q. creare celum z terram. sed in iustificatione i pij aliqd opat creatura sicut grā: uel etiam homo sanct^o impetrās alijs iustificationem virtute ofonum suarum.

ergo videt q^d multo fortius comunicabilis sit alicui cre-
ature actus creationis. ¶ Preterea plus est opari bea-
tificatio q^d creatio: q^d beatus esse est melius et melius est
q^d esse: sed comunicat deus actum beatificandi: q^d dicit bea-
tus Dionysius. q^d qdam angeli purgant et illuminant et p-
ficiunt alios angelos. ergo etiam comunicabilis est act^o
creationis. ¶ In contrarium est q^d opatio finita non po-
test fieri a virtute finita: sed educere aliquid de nihilo in ef-
fe est infinitum: ergo non est comparabile educationi de
potentia in aliquid que est finita: et hoc contingit propter inco-
parabilitatem potentie ad nihil. Sed sicut dicit philosophus in
4° philosophia. q^d omne finitum omni finito comparabile est. et
ibidem q^d entis ad non ens non est proportio vel compa-
ratio: sicut quatuor comparantur ad tria et duo ad unum: sed
ad nihil nihil comparat: ergo educio alicuius de nihilo
in esse non est opatio finita: ergo non erit nisi virtu-
tis infinite et nunquam finita. q^d sicut se habet opus finitum
ad virtutem finitam: ita opus infinitum ad virtutem in-
finitam. ¶ Solutio. dicimus q^d creatio est actus inco-
municabilis et non convenit nisi deo sicut probat ultima
ratio. Ad primum quod contra hoc est dicimus q^d non est si-
mile de iustificatione et creatione. iustificatio enim ma-
ior dicitur creatione quantum ad circumstantia iustificatione
que non sunt essentialia iustificatione: sicut est voluntas ma-
la que contrariatur deo iustificanti que non est in creatione:
ubi nihil contrariatur deo: sed creatio maior est iustificatio-
ne quantum ad essentialia. termini enim inter quos est mu-
tatio essentialia principia sunt mutationis et illi in creatio-
ne sunt nihil et ens. sed in iustificatione de ente in poten-
tia fit bene ens actu secundum gratiam. quod est solutio ad se-
quentem questionem.

¶ Articulus 5°. Utrum creatio sit operatio nature vel voluntatis.

¶ Quintum sic procedit.

Dicit Damascenus in libro primo ca. 8°. Crea-
tio est in dei voluntate opus existens non coeterna cum deo
q^d non aptum natum est quod ex non ente ad esse deduci-
tur coeternum esse ei quod sine principio est: ergo creatio est
opus voluntatis et non nature. Item creatio et si postea fa-
cta est sed non ex dei substantia: ex non ente pro ad esse vo-
luntate deducta est. ¶ In contrarium est q^d creatio est opus
trinitatis: et quicquid tribus personis convenit coniunctum co-
venit secundum naturam et substantiam. ergo creatio est opus nature
et substantie. ¶ Solutio. creatio est opus voluntatis et est
opus nature. secundum enim quod voluntas est principium operans super
essentiam extrinsecam sibi sicut est in arte: sic creatio est
opus voluntatis: q^d creatio est opus dei non secundum suam ef-
ficientiam: sed secundum essentiam extrinsecam que educit in esse
de nihilo: et sic voluntas dividit contra naturam secundum quod na-
tura est principium intrinsecum in eadem essentia produ-
cens sibi simile secundum formam et speciem: et sic generatio est
opus nature et non creatio. secundum autem quod voluntas secundum re-
idem est quod natura et substantia in divinis sic creatio est
opus nature et substantie. Et sic patet solutio ad totum.

¶ Articulus 6°. Utrum creatio sit actus separatus ab
opere nature et proposito.

¶ Sextum proceditur sic.

Nihil fit in actu aliquo nisi per id quod est in actu:
sed ex semine fit actu homo. ergo si fit secundum naturam oportet
q^d actus consimilis sit in semine secundum speciem. hoc autem est
falsum: ergo actu homo non fit ab aliquo principio quod sit
in semine. Cum igitur in semine sint omnia principia ge-
nerationis naturalis ex principijs naturalibus non fit
forma et actus hominis. ¶ Eadem est obiectio de semine
sabe et oibus alijs seminibus ad ea que nascuntur ex ipsis
Prima autem propositio scripta est in 3° de anima. ¶ Item
nihil agit ultra suam speciem: ergo calidum nunquam ultra
calidum et frigidum nunquam ultra frigidum et actus mix-

ti nunquam ultra actum mixti: sed forme substantiales nec
sunt calidum: frigidum: humidum: et siccum: nec armo-
nia mixti: ergo videt q^d non actione mixti nec actione p-
marum qualitatum efficiantur: et ideo oportet q^d creatio sit
actus coniunctus operationi nature ita q^d operatio nature di-
sponat materiam et creatio inducat formam. ¶ Si for-
te dicat q^d forme inducantur a virtute celesti hoc impro-
bat per easdem propositiones: q^d nihil fit in actu nisi per
existens in actu: et etiam nihil agit ultra suam speciem: quia
aliter virtus activa non raderet essentie speciei et etiam
actio esset in infinitum: q^d si non terminaretur ad idem in
specie cum agente non esset ratio q^d terminaretur in aliquo.
Preterea agens non intendit destruere nisi contrarium sibi
Et appello contrarium dissimile secundum formam in eadem ma-
teria existens cum agente. ¶ Ad hoc est responsio Platonis
quod q^d forme similes non sunt generatis in materia et se-
mine ex quibus sunt generata necesse est esse formas sepa-
ratas que dent formis generatorum esse. Et ratio sua ponit
tur in cometo suo 7° methaphisica. hec. s. q^d forma substantia-
lis in quolibet ente est ens additum formis complexio-
nibus. s. calido frigido humido et sicco et immixtionibus
horum. Iste ergo forme addite qualitatibus aut ge-
nerant ex se et tunc erunt a non generate quod est inconve-
niens. aut ab extrinseco aliquo sibi et illud extrinsecum
aut erit individuum aliquid eiusdem speciei: aut species
aut genus inclusa in ipsa materia: aut forma separata.
Sed q^d non est individuum vel species vel genus inclu-
sa in materia: relinquitur q^d tales forme sunt a forma sepa-
rata. ¶ Posteriores philosophi respondet aliter sicut Avicenna
et Theodosius et sequaces illorum. Et fundant suam respon-
sionem super tres propositiones: quarum prima est. q^d illud quod
est in potentia non exit in actum nisi ab aliquo extrahen-
te quod est sue speciei vel sui generis et hec superius in obie-
ctionibus inducta est. ¶ Secunda est q^d forme substantia-
les que sunt in materia ut forma lapidis et hominis et asinis
neque sunt active neque passive essentialiter. Et veritas huius
propositionis pendet ex hoc q^d subalis forma non ha-
bet contrarium: et q^d nihil sit activum et passivum essentialiter
nisi contraria. ¶ Tertia propositio est q^d forme active
et passive sunt qualitates prime. Et ex istis propositionibus se-
quitur q^d agens formas substantiales agat eas per principia non
naturalia: et ideo dicunt q^d tales forme sunt ab intellige-
tia agente et vocat eam datorem formarum. ¶ Sed opi-
nio Aristotelis est alia. s. q^d forme naturales sunt gene-
rantes formas que sunt in materia. semina autem sunt que
dant formas generatis per formas quas accipiunt a ge-
nerantibus primis. s. semen hominis ab homine a quo descen-
dit: et a virtute celesti accipit virtutem formativam ad pro-
ducendum formam consimilem super materiam. In hijs au-
tem que non generantur ex semine sicut illa que generantur
ex putrefactione vel commixtione elementorum sola si-
cut est generatio mineralium est virtus formativa respec-
tu forme substantialis a virtute celesti terminata. generatio au-
tem elementorum est a motu celi cum virtute celesti quia
est respectu forme substantialis elementum. Et est ratio Aristo-
telis hec q^d forme ille subales oēs aut generantur non
per se: aut non ex se: q^d hec generatio nihil esset: q^d nihil
generat ex seipso. ergo oportet q^d generentur ex alio. sed
generans est illud quod movet materiam donec recipiat for-
mam: et illud quod extrahit rem de potentia ad actum: illud
autem quod sic movet materiam necessario est corpus ha-
bens qualitatem activam aut potentiam que movet corpus
habet virtutem vel qualitatem activam: ut elementum quod
habet qualitatem activam: et corpus habens potentiam quod agit
per aliud corpus habens qualitatem activam ut celum cuius
virtus coniungit virtuti elementari quod agit per qualitatem acti-
vam calidum frigidum et huiusmodi. Ista ergo operatio que
pendet ex qualitatibus activis aut est respectu forme et sub-
stantie: aut respectu subiecti terminata et non forme. Si respectu

Prime partis sūme

forme et subiecti tunc habeo ppositum. Si autem est tunc re spectu subiecti tunc subiectum et sua forma sunt ab agentibus se paratis et sic unum in quantum unum est a duobus agentibus separatus quod est inconueniens. Et si obijceret quod non est unum in quantum unum sed unum habet rationem forme alterum subiecti. Contra est: quod subiectum nullum habet esse actu quod causat in generatione nisi per formam: et sic subiectum et forme est unum esse tunc quod causat in generatione a virtutibus generantibus et sic tenet inconueniens conclusum ab Aristotele. quod unum in quantum unum causat ab agentibus diuersis. Et preterea: actio agentis in generatione non est sup subiectum propter subiectum: sed propter formam. Cuius ratio est: quod esse subiecti non est nisi propter esse forme: et ex hoc sequitur quod illud agens est respectu esse subiecti et respectu esse forme. Et sic sunt iste rationes que mouent philosophum ad ponendum quod forme subales pducunt a virtutibus formatiuis existens in materia. Secundum hanc ultimam opinionem respondendum est ad primum obiectum quod hec ppositio ens in potentia non fit in actu nisi per illud quod est in actu uera est si debito modo intelligat. non enim sic intelligit quod sit in actu simili in genere et specie sed similis est in natura. Et hoc patet: quod hec ppositio inducit in tractatu de intellectu agentis et intellectus agens non est similis in specie uel genere cum intellectu speculatio qui est actus intellectus possibilis. agens enim educit possibilem in actum speculatiuum intellectus: et si intellectus agens esset idem specie uel genere cum speculatio oporteret quod esset in multis speciebus et multis generibus agens intellectus secundum quod sunt multa genere et specie per que pficit speculatiuus intellectus. Unde intelligit quod est simile in actu pueniente secundum naturam: quod ipsa coniuncta quantibus complexionalibus rei uariantibus superficiem terminati corporis facit omnes colores. Et iste est sensus philosophi in illo loco ut patet considerati circūstantias littere. sicut enim est lux ita est intellectus agens: et sicut quantitates prime complexionalis uariates superficies ita sunt fantasmatum mouentia interius possibilem. Et sicut est superficies mota ab utroque: ita est intellectus possibilis. et sicut est species coloris constituta ita est intellectus speculatiuus. Et si militer est in natura de uirtute celesti que est mouens et agens secundum quod coniungit cum uirtute complexionali que est in materia et ipsa materia est mota et species constituta est id quod efficit in materia ex uirtute celesti et uirtute complexionali. Et non oportet quod filius sit illi in genere et specie sed tamen in actu pueniente secundum naturam. Et ad aliud dicendum quod hec ppositio uera est: quod nihil agit ultra suam speciem: sed hec est falsa quod omnis actio terminet in simili specie: et hoc ideo contingit quod materia mota non semper est mobilis sed speciem uirtutis agentis: sicut materia elementaris non est mobilis in speciem uirtutis celestis: sed mouebit in speciem illam que magis conuenit ab agente saluata mobilitate materie. sicut enim dictum est materia non semper mobilis est in speciem uirtutis mouentis. Unde cum mouens sit uirtus celestis cum quantibus elementaribus forma substatialis que generat in materia in actu respondebit uirtuti agenti quantum pmittit materia: et hoc appellauimus super actum puenientem cum agente secundum naturam. Sicut enim dicit Boetius. actio non solum terminat secundum potestatem agentis: sed etiam secundum possibilitatem patientis et materie. Et ideo dicit Aristoteles. quod omnes forme subales sunt in materia excepto intellectu qui etiam secundum ipsum nullius corporis est actus.

¶ Articulus 7. Utrum actus creationis plus sit ostensiuus potentie uel sapientie uel bonitatis.

Septimum sic procedit.

¶ Uidet quod creatio indicet bonitatem. quod dicit Augustinus. Quia bonus est sumus. Dionysius dicit. Bonum est diffusiuum esse: esse autem diffundit per creationem. Item Plato dicit. dicendum ergo conditor: fabricatorque geniture

omne hoc institutum putauerunt optimus erat. Uidet quod ostendat sapientiam. Plura enim ordinata sapientiam ostendunt. quod dicit philosophus in primo ueteris methaphisice. quod sapientis est ordinare singula. sed creata a creatione pcedunt plura in ordine. ergo ostendit sapientiam. Sed uidet quod potentiam: quia operatio egreditur a potentia: et creatio est operatio quedam ut uidet ergo etc. Sed contra. Potentia dei est infinita et non agit deus secundum dimidium sue potentie uel tertiam. ergo opus ostendens potentiam ostendit eam totam: ergo oportet quod sit infinitum. sed nullum creatum est infinitum: ergo nullum creatum est ostensiuum diuine potentie. ¶ Solutio. dicimus quod creatio principaliter ostendit potentiam: sed cum hoc ostendit bonitatem et sapientiam. Potentiam ostendit per comparisonem ad terminos creationis qui sunt nihil et aliquid: qui ut super dictum est nullam habent proportionem. et ideo quo ad hoc ostendit potentiam infinitam. Per comparisonem autem unius creati ad alterum quod cum ipso creatur et per comparisonem unius creati ad sua principia essentialia intelligit sapientiam. Per comparisonem autem creati ad finem in quo est complementum creature intelligit bonitatem. Et sic patet solutio omnium preter uictimum. Ad quod dicendum quod creatura secundum quantitatem sue essentie non ostendit omnem potentiam sed secundum modum sue creationis: quod si sit aliquid ex nihilo quemadmodum dictum est.

¶ Articulus 8. Utrum actus creationis sit naturalis uel miraculosus.

Octauum sic procedit.

¶ Miraculum est ut dicit Augustinus aliquid arduum et insolitum quod propter spem et facultatem admirantis apparet. Creatio est tale ergo etc. Probatio. illud est arduum quod eleuat super omnem potentiam creature: creatio est tale ut probatum est super. Similiter insolitum est quod non iterat frequenter: sed hoc iterum puenit creationi. Similiter est propter spem: quod spes in diffinitione illa secundum Augustinum accipit pro spe nature sicut dicit in octauo ad rationes de abraham quod contra spem in spem credidit. hoc etiam dicit glossa contra spem nature in spem gratie. spes autem nature non est nisi de hijs que expectant ex causis naturalibus: sed creatio non expectat ex causis naturalibus: ergo est propter spem nature. Et similiter est propter facultatem admirantis. facultas enim admirantis est secundum potentiam cognitiuam uel operatiuam sed cum causa creationis sit diuina ex eo quod nulla creatura pcessit non potest in illa cognoscendo uel operando et sic creatio erit miraculosa. Et preterea tripliciter est curius secundum triplicem causam. scilicet naturalis cuius principium est natura. et uoluntarius cuius principium est uoluntas. et diuinus cuius principium est deus. sed creatio non incidit in cursum naturalem nec etiam uoluntarium ergo incidit in diuinum et ille est miraculosus sicut dicit Augustinus. ergo creatio est miraculosa. Et preterea opus creationis condidit operi recreationis. dicit enim quod tria sunt opera diuina. scilicet creationis: recreationis: et glorificationis. et ita duo sunt opera miraculosa: ergo et istud. quecumque enim ueniunt ad eandem diuisionem debent esse eiusdem rationis in nomine diuini. Si forte dicat quod creatio non omnino elogatur a facultate nostre cognitionis hoc erit contra Gregorium qui dicit quod moyses non cognouit principium mundi nisi spiritu prophetico. Sed contra opus creationis ad idem est cum ope nature scilicet ad hominem et ad asinum aquam et terram et huiusmodi. ergo similia sunt opera. et si unum non est miraculosum neque reliquum: quod de similibus idem est iudicium sicut dicit Boetius in topicis. ¶ Solus. Quidam distinguunt inter mirum mirabile et miraculosum: ex hoc quod miraculosum est quod oino est propter spem gratie et nature: sicut multiplicatio panum et illuminatio cecorum. Mirabile autem est quod est secundum spem gratie sed non secundum spem nature: sicut resurrectio mortuorum: partus virginis et huiusmodi de quibus est spes gratie. Mirum autem est cuius causa est alta et difficilis ad cognoscendum secundum quod dicit Aristoteles in primo ueteris methaphisice

q fabula cōponit ex miris: q p̄hi ex ammirari p̄mo philosophari incepterūt. Sed ista distinctio nō est uera q: in diffinitione miraculi s̄m Aug^m nō ponit nisi pro spe nature. Et ppter hoc mirum mirabile z miraculuz idem sunt apud scōs dīa s̄m rōnem nominis. Adīrūz igit dicit quo ad subam miraculi. mirabile aut dicit ap̄titudinem illam. miraculū xō dicit magnitudinem ar̄ca ap̄titudinem illam. Sili s̄m p̄hos idem est mirum z mirabile. illud enim qd p̄hus in metha^a mirum uocat hoc in p̄n^o de aia uocat mirabile. ubi dicit vnam sciam p̄ponit alteri q: est certior aut q: melior aut mirabilior est. Cū dicim^o q creatio miraculosa est. Ad id qd ē cōtra hoc rōdem^o q gñatū z creatum idem hñt iudiciū quātūz ad naturam z similia sunt. sed generatio z creatio non sunt idem nec habent idem iudiciū.

De materia.

Questio 2^a.a **Inde querit de crea-**

tis. Et p^o qrit de 4° coequenis. Deide de hīs que de q̄tuor coequenis s̄m numerum sex dierum p̄cesserūt. Circa coequena p^o qrit de singlis. 2° cōter de oib^o simul. Item iter coequena singula p^o qrit de mā. dicit enim glosa sup̄ genesim In p̄n^o. q̄tuor eē coequena. s. mā: tps: celum empireum: z angelicam nām. Circa mā oīo ingruñt. p^o an sit. 2° qd sit. 3° utrum creata sit uel nō. 4° utrum sit simplex ul^o cōposita. 5° utrum oīum creaturā sit mā vna. 6° utruq oīum corpus sit mā vna. 7° utru oīum ingñabilium sit mā vna. 8° utru oīu gñabilium z corruptibilium sit mā vna

Articulus primus An materia sit.

a **Primum proceditur sic.**

Forma dat esse ergo qd caret oī forma caret oī eē. sed materia p̄ma s̄m rōnem p̄me mae accepta caret oī forma ergo caret oī eē. z q̄qd caret omni eē nihil est: g materia p̄ma nihil est s̄m rōnem mae p̄me accepta qz caret oī forma ergo caret omni eē. Item dicit p̄hs in li^o de causis: q p̄ma rerum creatarū est eē z nō est ante ipm creatum aliud. g qd est an eē nō est de numero creator. sed q̄qd est an formam est an eē: ergo qd est ante formam nō est de numero creator. mā aut p̄ma est an formam g nō est de numero creator. z q̄qd non est de numero creator nihil est g mā p^a nihil est. Ad aut hoc sit an eē qd est an formam patet ex hoc q eē non est nisi indiuidui uel sp̄ei uel gñis uel principij z oē tale est a forma ergo oē tale est a forma indiuidui uel sp̄ei uel generis uel principij. Item p̄batio q forma est illa que cōtrahit per dīas z nō mā: quēadmodum p̄ncipium p̄trahit gñalissimoz z q genus p̄trahit per dīas sp̄erum z sp̄es per dīas indiuiduoz sicut dicit Porphyrius. q indiuiduum facit collectionem accituum que in alio esse nō p̄nt inueniri. Item dicit q gñatio sube est ex nō sub statū: sed a quocūq remouet supius z inferi^o: ergo si ē ex nō suba est ex nō mā: z nihil aliud est fīgūm mae in materia nisi id ex quo est gñatio. ergo videt q materia nihil sit in nā. Preterea dicit in. x^o Beut^o. Bate ma gñificetiam deo nro dei p̄fecta sunt opa. sed mā non est p̄fecta ergo nō est de opib^o dei: z qd nō est de opib^o dei nihil est: ergo mā nihil est. Cōtra glo. sup̄ genesim i p̄ncipio dicit. q per celum z terram intelligit mā inferioz e sup̄ioz creaturārum. Item Aug^o in. xij^o. cōfessio num. Tu dñe fecisti mūdum de mā in formi quam fecisti de nulla re pene nullam rem: ergo mā est. Item gñatio z corruptio nō sunt sine actione z passione. actio aut z passio nō sunt sine p̄trarietate sicut dicit p̄hs p^o p̄hi^o. q p̄traria sepata non agūt sed in mā: ergo materia est. Item p̄trarioz semp est vnum subm z illud est mā. ergo materia est. Item ibidem dicit q p̄ncipia mutatio nis tria sunt. s. subm qd est mā: z duo p̄traria: ergo mā

terla est: qd p̄cedim^o dicētes. Ad p̄mū q forma dat eē: mā aut hēt eē subiectu z potuerit hoc habet a scripta z hoc nō est eē simpit sed s̄m qd. Ad aliud dicēduz q cum dicit p̄ma rerum creatarum est eē ponit eē pro eū te sicut dicit ibi Cōmen^o in expōne illuz p̄pōnis. Et ibide dicit bñs Dionysius in li^o de diuis noibus. c^o 5° de ente. z dī ibi p̄mū natura a quo nō p̄uertit p̄sequētia s̄bistēdi z sic ens est absolute p̄mū: q in ipō stat re solutio posterioz in p̄us. Et ibide hoc p̄mū ponit p̄mū cōgnitionis. Cum aut dī materia p̄ma ponit p̄ncipū s̄m rōnem gñationis z t̄pis. Et sic patet q p̄mū hincinde ponit equoqe. q: cum dī de ente est p̄ncipium cognitio nis respectu eoz que ordiabilia sunt in p̄dicamēto. Luz aut dicit de mā est p̄mū gñationis respectu gñatorum. Ad aliud dicēduz q cum dicit gñatio sube est ex nō suba negatio negat subam cōpositam relinquēdo potētiā ad illam que est mā. Si dicit q remota sup̄iori re mouet inferius. Dicēdum est q hoc uerum est qñ negat sup̄ius fīgūone z sup̄pōne. sed cum dicit nō substātia nō fit sup̄pō pro sup̄iori sed pro p̄ticulari gñabili. Et est rō q: gñatio nō est sup̄ioris sed inferioris p̄ticularis. nā enim nō intēdit gñare hoīem sed hūc. Ad aliū dicēdum q oīa opa dei p̄fecta sunt. sed p̄fectio oīu opum nō est vnus rōnis imo vniūquodq dicit p̄fectum qū est in debito statu sui eē: z ideo mā p̄fecta est qñ hēt rōnem subiecti ad formas gñabilium z corruptibilium.

Quid sit materia Articulus 2°.a **Secundum proceditur sic.**

In p^o de gñatione z corruptione cap^o 2°. diffinit sic mā. Est aut hyle maxime qdem z p̄p̄te subm generationis z corruptionis z susceptibile mō aut a^o est qd alijs trāsmutationibus. Item in 8° metha^a cap^o p^o. Dico mā illud qd nō est hoc in actu sed est hoc in potētia. Itē in. xj^o metha^a cap^o p^o. mā est hoc s̄m q vide tur: qñ illud qd est s̄m cōiacum z nō est s̄m ordūe est mā. Item in fine p̄mi p̄hi^o. Dico mā p̄mū subiectum vnicūq ex quo fit aliqd cum insit per se z non s̄m accis. Cōtra p̄mū obijct sic: q p̄mū subm nō videt materia eē gñationis z corruptionis sed ponit videt subm alteraionis. oīs enī gñatio fit s̄m actionē z passionem q̄lūatum p̄marum: ergo mā pus est susceptibilis p̄marum q̄lūatum qz gñationis z corruptionis sed alteratio est mutatio s̄m q̄lūates manēte subo eodē ut dicit p̄hs in p^o de gñatione cap^o 2°. ergo materia p̄us est susceptibilis p̄marum q̄lūatum qz gñatiois z corruptionis. Preterea nō fit gñatio nisi p̄dēlata uel rarificata mā. ergo raritatis z sp̄issitudinis pus susceptiua est mā qz forme subalis s̄m quam est gñatio. Si dicat q p̄mū nō ponit ibi pro eo qd est an qd est nihil. sed ponit p̄mū pro p̄mo adhuc videt falsuz: q mā nō videt eē p̄mū subm gñationis sed potius corp cum quātitas s̄m p̄hm abstrahat a motu z mutatione. Vel hoc est ideo q: quātitas non hēt p̄trarium z oē qd mutat mutat de p̄trario in p̄trariū. Preterea videt falsum qd dicit in 2ª pte diffinitionis: q mō alio sit subm aliarum trāsmutationū: q mā nō videt eē subm aliarū trāsmutationū: sed potius cōpositum quēadmodum dicit in 5° p̄hi^o. etiam q tales mutationes sunt de subo ad subm. Preterea videt sibi p̄trari in fine p̄mi p̄hi^o. dicit enim q mā est ingñabilis z icorruptibilis. z hic dicit q sit susceptibilis gñationis z corruptionis. Itē qrit qre dicit maxime z p̄p̄te. videt enim q mā s̄m eandē rōne subm sit oīs trāsmutationis. Si enim passio cois ē oportet rōne subī eē cōem: sed trāsmutari s̄m p̄traria ul^o media est passio cois in oī motu z mutatione. g rō subī erit cois: z ita s̄m vna rōne erit subm in oī mutatione. Cōtra 2ª obijct sic. Adā nō est in potētia respectu illius tñs: sed respectu oīs forme. Luz g hic dicit formā de/

terminata male dicit dicens. Vico mān qd non est b in actu sed est hoc in potētia. **¶** Qd aut sit in potētia re spectu ois forme pbat idirecte sic. Si eēt tm possibilis ad hāc tūc cū illa eēt sub illa iam nō eēt in potētia ad ali am sed mā que pūcta est forme cū impossibilitate ad aliā formā nō est sepabilis ab illa cui pūcta est: ut pz in ma teria celiz sic illa mā a tali forma nō sepat qd falsuz est. **¶** Cōtra 3^m obijcit sic dicit Boe^o in li^o de duab⁹ na turis z vna psona christi. qz mā pprio intellectu nō est in telligibilis. g videt qz nō sit hoc qd videt sensus eniz sz pūctū. i. fm qvisio est: hoc est qd itelligit. Preterea qd est hoc qd dicit. Qm illud qd est fm pūctū z nō fm or dinē est mā. ois enim mā determinat fm ordinez sicut dicit in fine pmi pbi^o. mā enim dicit ordinē potētie ad actū: z hoc habet in pcedēti diffinitione. Preterea cōra ctus corpoz est z mā pprie nō est corp⁹. **¶** Si forte di cat qz mā qdē nō ordinata est sed tm cognoscit ut dicit diffinitio fm qz ptingit formā: qz forma est pncipiū co gnoscēdi z se z mān. hoc videt ptra pfm eē qui dicit p mo pbi^o an fine. qz subiecta qdē nā scibilis est fm ano logiā. sicut enim ad statuā es aut ad lectulū lignū aut ad alioz aliqd hūitū formā mā z iforme ante qz accipiat for mā se hēt: sic ipa se hēt ad subām z qd est: z ita videt mā cognoscibilis eē fm ordinē z nō fm pūctum. **¶** Cōtra ultimā obijcit sic cum dicit pmi subm aut dicit pnum an qd nihil est. aut pxiū. Si an quod nihil tūc male adiūgit cū insit: qz hoc nō semp iest fm eādē rōnē: sicut terra fm qz terra nō inest aliq. Si aut dicit pmi pxiū hoc nō est mā solū sed cōpositū. oē enim mixtū z cōple xionatū cōpositū est. **¶** Preterea qre dicit nō fm acci dēs. hoc eniz qd inest nō fm accis nō hēt rōnē subit. z ita per hoc fm qd dicit subm remouet accis. g supflue addit postea non fm accis. Preterea obijcit cōtra oēs i stas distinctiones simul. qz enim ois simp^r est nullo ē diffinibile: qz ois diffinitio dicit ptes diffinitū. mā autēz simp^r est oino: qz nullo mō est diffinibilis. Si forte dicat qz descriptiones sūt. Cōtra hoc iterū est: qz descriptio ul est ex pte sbaliū sic ex differētijs aggregatis pter genus uel ex subali z accitales: sic pziū pūgit cū gñe ul dīa uel ex accitib⁹ aggregatis sicut crispus musicus deonis filius est descriptio fortis. Et vnaqueqz istarū descripti onū est de cōposito tm z nō de simplici. g descriptio nō pōi eē māe cū sit simp^r. **¶** Preterea qrit qliter differūt iste notificatiōes māe. Ad ult^m rōdemus pmo: qz sic di cit Boetius suba z entitas maxime in se pshiderata non est itelligibilis pprio itellectu sed itelligit fm puatiōē f. qz b est mā qd pter formas accitales z subales inueni tur in ente. z ideo si debet itelligi oportet qz hoc sit p or dinē ad formā: uel per pūctionē ad formā: z sic quodā mō diffinibilis est z hēt quandā cōpōnem rōnis fm qz rō accipit eā ordinatā uel pūctā. Si tūc accipit ut cōū cta sic diffinit illa rōne in. xj^o metha^o. Si ut ordiata tūc aut ordinata ad mutatiōē: aut ad formā. si ad mutatio nē tūc sic diffinit in p^o de gñatione cap^o 2°. Si ut ordia ta ad formā: aut fm ordinē ptinget formā z sic diffinit i fine pmi pbi^o. z hoc notat per hoc qd dicit ex quo fit ali qd cū insit. aut fm ordinē nō ptingent formā z sic diffi nit in 8° metha^o cap^o p^o. **¶** Sicimus g ad p^m qz p^o po tētia māe est ad formā subalē. suba eniz cōposita est cau sa accitū. Et ideo hz calidū z frigidū sūt qlitates qrum actione z passione fit gñatio fm circulū uel fm rectū: tū nō sūt in mā nisi post formā subalē elemēta ponat eniz per impossibile qz mā sit an formā elemētū: mā nec erit calida nec frigida nec humida nec sicca. Pma eniz for ma sbalis quā recipit mā forma elemētū est: qd pbat p diffinitionē elemētū. Elemētū enim est ex quo cōponit res pmo z est in re z nō resoluit in formā aliā. id enim in quo stat resolutio pncipiū est in nā. Ad aliud dicimus qz raritas z densitas potius dnt positionē pūū māe qz q

litates nāles māe supadditas: z ideo de talib⁹ fm nām nō est obiectio sed potius fm rōnē. Dicit tm qdā qz mā est susceptibilis pmarū qlitātū z raritatis z densitatis z tm pmo est subm forme sbalis: qz nō recipit qlitates p mas nisi per illā. **¶** Ad aliud dicēdū qz pmi dicit pxi mū. Et pmi dicit etiā an qd nihil est. potētia enim māe p^o est ad sbalē formā z ad alias per accis. f. ppter illaz z sic pmi dicit an qd nihil est. Sitr pxiū subm in gñati one manēs idē numero hoc est mā. nō enim est eadē corpeitas numero que est in genito z in eo ex qz fit trās mutatio sicut est in semine z in hōie. Quod pbat Aui cēna in sufficiētia per dimēsiōnes que alteri⁹ rōnis sūt in semine z in eo qd sit per gñationē ex illo. Ad hoc qd obijcit qz quātitas est an mutatiōē z abstrahita motu z mutatiōe. Dicēdū qz ista est quātitas accepta fm in telligētiā z nō fm eē qd hēt in mā. Ad hoc qd obijcit qz quātitas nō hēt pxiū z ideo nō mutat. Dicēdū qz ex hoc nō sequit nūi qz nō mutat per se: sed per accis inu tat mutatiōe subū. **¶** Ad aliud dicēdū qz cōpositū est subm pxiū in alyis mutatiōib⁹. sed tm hoc ipm cōpo sitū rōnē subī hēt a mā: materia autē est subm remotū: z hāc diuersitatē notat pbus cū dicit mō aut alio. Ad aliū dicēdū qz susceptibile gñationis z corruptiōis duplr di cit. f. ut qd gñat z corrupti: z sic susceptibile gñationis z corruptiōis est cōpositū. dicit etiā susceptibile gñatio nis z corruptiōis: sicut subm in trāsmutatiōe que est gñatio z corruptiō: z sic mā est susceptibilis gñationis z corruptiōis z sic nō est pxiū istius diffinitiōis. Ad aliud qd dicit in p^o pbi^o in fine. ibi enim pbat qz nō est gñabilis z corruptibilis quēadmodū cōpositum. Si eniz gñaret cū ois gñatio sit ex materia: eē i materia ante qz gñaret qd est incōueniēs. Sitr si corruperet cū ois corruptio sit ad materiā: eē i materia post qz corripe ret: z ita pcludit qz est incorruptibilis z ingñabilis: nbi lominus tm est subm gñationis z corruptiōis. Ad aliū dicēdū qz passio que est trāsmutatio fm pxiū non est cois nūi fm genus: z hoc mō put pxiū reducunt ad puatiōē z hūi quēadmodū docet pbus in. x^o p^o pbi^o. Sed fm determinatāz ratiōē nō est cois passio: qz in formis subalib⁹ absentia z pūia forme facit mutatiōē ut dicit pbi in p^o pbi^o cap^o ult^o. in alyis aut mutatiōi bus nō est sic: sed puatio saluat in illis in nā pxiū. vñ puatio albi nigrū est uel mediū. Et ppter hoc etiā rō sb iecti determinata nō est vna sed cois. Et ppter hoc dic maxime qdē z pprie. z dicit maxime qz mā pfiat eēni aliter a forma subali. Prope aut dicit in compatiōe ad alias formas qz nō desiderat nisi ppter istā. **¶** Ad illū qd ptra diffinitionē 2^m obijcit dicēdū qz itelligit de mā in ordine ad formā pxiū: sic est ordo calidissimi ad formā ignis: z ita nō pcedit obiectio: qz mā que est i potētia ad oēm formā est mā remota. Un dicit Lōmē^o sup metha^o. qz vniū qd qz est in potētia in illo ex quo educit vno motore quēadmodū idolū in potētia est in cupro: qz vno motore hoc est arte educit de illo z cuprū in potētia est in terra: qz vno motore hoc est motu vno supioz educit de illa. Sed idolū nō est in potētia in ter ra: qz ad hoc exigunt plures motores ut educat. f. nā z ars. **¶** Ad id qd obijcit ptra 3^m diffinitionē dicēdū qz hz entitas māe in se pshiderata pfectū itellm nō hēt cū itellec^o eius est qd est in ente per formā uel analogiam fm qz ex mā artificiali cognoscit mā in nā: sic dicit i au ctornate pbi: sicut ad statuā es z ad lectulū lignū se hēt. Et dicit in illa auctoritate qz sic se hēt iforme z materia ad subām z hoc aliqd z qd est. Et itelligit per iforme rō nē puatiōis in mā. per mān aut nām subū. per subām aut itelligit formā per hoc aliqd determinatā z cōposi tā subām. hoc aliqd enim est forma ptracta per materiā per hoc qd est itelligit rōnē substētiē quā hēt cōposi ta suba a cōpositiōne māe z forme. Tū qd est idem qd

nūc est apud naturā. Per formā aut intelligit materia sūm q̄ accipit eā a forma. sūm p̄m enim in 7° metha^{co}. idē est eē subiecti z forme in cōposito: q̄ subiectū nō habet eē nisi a forma. Et ppter hoc dicit sūm q̄ videt quia iste est solus modus intelligēdi pfectus quo intelligit mā ut dicit Lōmē^{or} ibidē. ¶ Ad aliud dicendū q̄ hec ppositio falsa est: q̄ oīs materia determinat sūm ordinē. materia aut sūm q̄ est in ente nō determinat sūm ordinem. sed uerū est q̄ oīs potētia materie determinat sūm ordinē: z ita intelligit pcedēs diffinitio. vñ patet q̄ nō ē p̄trarietas. ¶ Ad aliud dicendū q̄ tractus dicit p̄prie z cōter. p̄prie est corpōz quoz ultima sunt simul ut dicit p̄hs in 6° p̄h^{is}. Sed cōter dicit nō p̄tingere se determinas z determinatū ut potētia z act^o. ¶ Ad illud q̄ obijcit cōtra 4^{am} dicendū ut sup̄. q̄ p̄mū ponit utroq̄ mō. z si idēz est qd̄ an qd̄ nihil est: tūc solū dū est arg^m qd̄ est cōtra: q̄ materia p̄ma sola est subiectū. hec enī sola saluat eā dē numero in utroq̄ termino trāsmutationis. vnde nō oportet q̄ sub eisdē formis q̄bus fuit maneat in eo cui^o est materia. Si autē est idē q̄ p̄mū: tūc dicēdū q̄ p̄ma sunt illa inter que nō est mediū. inter materiā aut p̄mā z formā s̄balē nō est mediū z dispositiones sūm esse qd̄ hnt in cōposito psequunt formā s̄balē: sed sūm eē qd̄ hnt in trāsmutādo materiā pcedūt formā s̄balē. sed ille que pcedūt z que sequunt nō sunt eē dē numero: sic nō est eadē q̄litas i numero itēta z remissā. ¶ Ad ultimū dicendū q̄ hoc qd̄ dicit nō sūm accūs nō determinat subm uel etiā hoc qd̄ inest: sed est determinatio eius qd̄ pcedit ex quo fit res. sicut albū fit ex lōgo vnde longū non est proximum subiectum z propria materia albi.

¶ Utrum materia creata sit uel non Articulus 3°.

De tertium proceditur sic

De cui^o eē pcedit nō eē radicat in aliquo: materia nō radicat in aliquo q̄ materie eē nō pcedit nō eē. Probatio p̄me. De cuius eē pcedit nō eē hēt oppositio nem entis ad nō ens: z oīs oppositio radicat in aliquo. oīs enim oppositio circa vñū fit aliter enīz nō eēt oppō q̄ p̄ma uera. Probatio 2ª per deductionē ad impossibile. q̄ si materia radicat in aliquo: tūc materie erit materia z ibit in infinitū. Probata q̄ utraq̄ p̄missarūz videt de necessitate seq̄ conclusio. Procedat q̄ ulterius sic. De cui^o eē nō pcedit nō eē est increatū. materie eē nō pcedit nō eē: q̄ est increatū. Probatio p̄^a p̄pōnis est ex diffinitio ne increatū: q̄ increatū est cuius eē nō pcedit nō eē. 2^a autē est conclusio pcedētis sillogismi. Itē creatū cause p̄^a uerius est ens q̄ creatū cause 2^a. sed creatū est causatū cause p̄^a: q̄ uerius erit ens q̄ causatū cause 2^a. Inde ulterius effectus forme uerius est ens q̄ mā: sed effect^o p̄^a cause ut hūū est uerius est ens q̄ effect^o 2^a. q̄ mā nō erit effectus p̄me cause. sed creatū est effect^o p̄^a cause ut p̄batūz est in p̄mo sillo: q̄ mā non est creatū. ¶ Itēz nihil creat ut dicit Aug^o in li^o octuagintatritū qd̄ nū nisi sūm rōnem idē. oīum enim creatorūz idē sunt in mēte diuina: sed idea nō est nisi ideatū: q̄ nō erit creatū nisi ideatū. Inde pcedit sic. nullū nō ideatū hēt ideā: sed oē i forme est nō ideatū q̄ nullū in forme hēt ideā: sed mā p̄ma est i forme ut dicit Aug^o z p̄hs in p^o p̄h^{is}. q̄ materia p̄ma nō habet ideā. Inde sic. quodcūq̄ nō hēt ideā non est creatū. sed materia p̄ma nō hēt ideā q̄ nō est creatū. Cōtra. Aug^o in. xij^o p̄fessionū. Et Anselmus in li^o de ueritate dicit. Tu dñe fecisti mūdū de materia i forme quam fecisti de nulla re pene nullā re. Itē Aug^o in li^o de trinitate dicit. q̄ oē ens est ab ente p̄mo qd̄ est deus. materia p̄ma est ens q̄ est ab ente p̄mo z nō nisi per creationē q̄ est creatū. Qd̄ pcedimus dicentes ad p̄mū q̄ hec p̄pō est falsa. ¶ De cuius eē pcedit non eē radicat in aliquo nec ualet p̄batio. nō enim oppō p̄tradictionis est inter eē z nō eē in q̄bus nō eē pcedit eē sed potius inter ea in q̄b^o

eē pcedit nō eē. Ad qd̄ intelligēdū notādum est q̄ ueritas nō vniuoce est in affirmatiuis z negatiuis sed per p̄us z posterius. negationis enim itellect^o nō est nisi p̄ affirmationē. Sill^o negationis ueritas nō est nisi per ueritatem affirmationis. dicit enim p̄hs q̄ vñū quodq̄ sic hēt ad uerū sicut se hēt ad eē. Vñ cū eē negationis nō sit nisi per eē affirmationis: ueritas negationis nō erit nisi per ueritatem affirmationis. Uerbi gra. Ueritas cōpositi onis causat a cōpositis que sūm rē cōponibilia sunt sicut idē cū seipso z sup̄ius cū inferiori z p̄prie passio cū subo z effect^o cū causa p̄prie: z talia p̄dicata ex natura sui op̄positionē hnt ad p̄dicata extranea illi subiecto. Vñ cum remouet a subo illo causat ueritas illius negationis a materia p̄dicatoz illius subī. Vñ hec hō nō est asin^o ueritatem hēt ab hac q̄ hō est hō: z q̄ hō opponit asino q̄ qd̄ est hō nō est asinus. Et sic patet q̄lter ueritas in negatiuis est a ueritate in affirmatiuis. Vñ in oppōne cōtradictionis eē pcedit nō eē z non eō uerbo. Vñ anteq̄ mūdus eēt hec p̄pō mūdus nō est neq̄ uera neq̄ falsa est z hoc ideo q̄ nō est p̄pō. cōpositio enīz p̄pōnis causat a cōpōne rerū. res aut cōposite an mūdū non sunt z q̄ affirmatiua q̄ nō est etiā negatio sibi opposita nō est si mūdus nō est. Et sicut dico de hīs mūdus nō erit z mūdus nō fuit: z sic patet q̄ sophistica est p̄batio quā p̄bat p̄pō p̄ma. ¶ Ad aliud dicendū q̄ hec p̄pō est falsa. causatū p̄me cause uerius est ens q̄ causatū 2^a cause. Et si quis p̄bet eaz sic. sicut se hēt causa p̄ma ad 2^a ita causatū p̄^a cause ad causatū 2^a cause. Dicendū q̄ p̄positio falsa est. Si ergo q̄rit in quo attēdit nobilitas cause p̄me respectu 2^a. Dicendū q̄ in mō causādū: q̄ causa p̄ma causat per seipam z nō causa 2^a. sed 2^a causa non causat nisi supposita p̄^a. ¶ Ad ultimū dicendū q̄ mā p̄^a in rōne materie accepta nō pōt abstrahi a rōne potētie: q̄ ipsa sūm seipam hēt rōne potētie. sūm seipam enim subm est z rō potētie z rō subī in ipsa sunt idē z sic hēt formā quā dā rōnis: eo q̄ puatio nō est absolute res sed ordo ad rē que est forma. hec aut rō ordinis est forma sūm qd̄z hoc est qd̄ dicit p̄hs q̄ p̄ncipia sūm naturā sunt duo. rōne autē tria. mā enim semp est vna numero sed p̄iuncta puati onis z potētie est duo sūm eē: z hec forma rōnis nō dimi nuēs simplicitate mae sūm rē sufficit idē. vñ hēt ideam quodāmō z est ideata sūm qd̄. Et hoc est quod dicit Aug^o in. xij^o p̄fessionū. Sicut fatemur maius bonū eē qd̄ creatū atq̄ formatū est: ita dicimus minus bonū qd̄ creatū informe formabile est: sed tñ bonū. Hoc est etiā qd̄ dicit Rabi moyses in p̄ma collatione libri qui dicitur Bux neutroz. Tu scis q̄ p̄ncipia rerū ḡnabiliū sūt tria. materia: forma: z puatio determinata que semp materi am cōcomitat. q̄ nisi tūc adheferit nō eēt mā receptabilis forme: z idcirco puatio est vñū p̄ncipiū z in acq̄sitione forme destruit puatio eiusdē forme z adheret ei alia puatio z sic est semp sicut explanatū est in naturali scia.

¶ Utrum materia sit simplex uel cōposita Articulus 4°

De quartum proceditur sic.

Dicit Aug^o in. xij^o p̄fessionū. Uerū est informe itē ipsam que p̄pe nihil est vices tēporū nō hēre: q̄ ubi nulla forma est vices tēporū eē nō p̄nt. q̄ mā nō est cōposita forme s̄bali nec acc̄tali. Et sic inferit ulterius q̄ etiā nō hēbit quātitatē. q̄ nō hēbit cōpositionē p̄tiū z ita simplex est. ¶ Itē ibidē Aug^o. Nonne tu dñe docuisti me q̄ prius q̄ ista informe mām formares atq̄ distingue res nō erat aliqd̄: nō color: nō frigor: nō corpus: nō spiritus: nō tñ oīno nihil erat. erat enim quedā informitas sine ulla specie. Itē qd̄ est cōpositum resolutibile est in p̄n^a cōponētia. materia p̄^a nō est resolutibilis in aliquid an ipsam ergo materia nō est cōposita. maior patet per se z scribit in p^o p̄h^{is}. minor p̄bat ex hoc q̄ si materia p̄ma resolutibilis est in aliud hoc nō est nisi in materiā p̄ce

Prime partis sūme

dētē z formā z sic añ p̄mā materiā eēt alia qđ est incōue
niēs: q̄ in nullo gñe est aliqd p̄us p̄mo. Preterea dicit
p̄hus q̄ in oī gñe est accipe vnū idiuisibile z p̄mū. ḡ in
gñe materie inueniēt vnū idiuisibile z p̄mū. sed qđ est
indiuisibile nō est cōpositū: ḡ p̄mū in gñe mate
rie qđ est materia p̄ma erit nō cōpositū. Itē in p̄o p̄h̄o
dicit q̄ p̄mū est qđ nō est ab alio sed alia sunt ab ipso. Itē
oē cōpositū est ab alijs hoc est a suis cōponētib⁹. ḡ mate
ria p̄ma nō est cōposita. Cōtra. materia que est p̄mū est
desiderās forma sicut femina virū masculū: z turpe bo
nū sicut dicit p̄hus in fine primi p̄h̄i. sed iter desiderās
z desiderū cōpō est: ḡ materia est cōposita. Qđ autē
iter desiderās z desiderū cōpō est p̄bat ex eo qđ oē de
siderū ponit p̄mū desiderij in desiderate. principium
autē desiderij cū desiderate nunq̄ est idē: q̄ vnū est pas
sio: alterū s̄bm. z sic p̄bat qđ cuiq̄q̄ inest desiderū qđ il
lud est cōpositū. Preterea dicit Boetius in li° de ebdo
madib⁹. nihil appetit aliqd nisi per hoc qđ est s̄sē. mate
ria appetit formā z ḡ per hoc qđ est s̄sē. sed s̄sē est
p̄ueniētia duoz in vna forma. Cū Anselmus dicit qđ
cuiq̄q̄ sūt s̄sē h̄it s̄sē per aliqd vnū qđ est in utro
q̄. Cū igit materia p̄ma appetat formā h̄bit s̄sē
nē cū illa z ita materia p̄ma h̄bit formā. Preterea vi
det qđ materia p̄ma non possēt abstrahi a quātitate. ex
nō quātis enim nunq̄ sit quātū. Cū igit materia sit
p̄mū corpis z ex ipsa fiat corpus: videt qđ nō sepetur a
quātitate nisi s̄m rōnē. Et hoc est qđ dicit Aristoteles in
p̄io p̄h̄i. obijciēs p̄tra z dicitur: qui ponebat qđ prin
cipiū eēt in s̄m vnū. z obiectū Aristoteles in p̄trariū sic.
Infiniti rō quātitati p̄gruit. i. p̄uenit: sed nō s̄be neq̄ q̄li
tati. si qđ s̄ba quātū supple est illud p̄ncipiū qđ ponit
mellissus duo z nō vnū est qđ est ens positū a mellisso.
Si p̄o s̄ba est solū nō est infinitū neq̄ magnitudinē h̄
bit ullā. ḡ a s̄sē si materia p̄ma est s̄ba tñ nō h̄bit ullā
magnitudinē z ita nō erit p̄mū. Itē q̄rit utrū mā p̄
fuerit q̄q̄ sine oī forma. q̄ si ipsa nunq̄ est sine oī for
ma nisi s̄m itellectū sed potius s̄m rē videt qđ ipsa sim
pliciter nō debet poni p̄mū nāc. Preterea q̄n ex semine
gñat hō eadez est materia que est sub forma seminis z
sub forma hoīs. Cū ḡ nō sit sub utroq̄ simul oportet qđ
per successionē sit s̄bm illius z istius. aut ḡ corripit for
ma seminis in istātū uel in tpe. Si in tpe tūc forma s̄ba
lis suscipiet intētiōē z remissionē qđ falsum est. ḡ relin
quit qđ in istātū corripit: eadē rōne forma hoīs gñat
in istātū. Querit ḡ utrū in eodez istātū in quo corripit
forma seminis gñat forma hoīs aut diuerso. Si in eodē
tūc p̄tradicoria uerificabunt de eodē in eodē istātū. s̄.
qđ sit hō z nō sit hō: z sit semē z nō sit semē. q̄ cuiq̄q̄ in
est forma hoīs illud est hō. sed in istātū gñationis inest
forma hoīs cū nō sit successiū: ḡ in istātū gñationis est
hō: z ex hoc sequitur qđ nō sit semē. Sicut qđ corripit ha
bet formā que corripit in ipso in istātū illo. q̄. s̄. nō h̄
ret eā nō corripere in istātū sed eēt añ corruptū. z qđ
h̄t formā seminis est semē: ḡ in illo istātū est semē z non
semē: est hō z nō hō. cū ergo hoc sit incōueniēs relinq
tur qđ gñatio z corruptio nō sunt in eodē istātū ergo i di
uersis. Sed dicit Aristoteles qđ iter q̄libet duo istātia ē
tpe mediū. ḡ in medio illo tpe mā sub nulla forma est z
ita mā q̄q̄q̄ est nuda nō tñ s̄m itellectū sed s̄m rē. Pre
terea q̄rit iuxta hoc utrūq̄ aliq̄ forma accidentalis eadē nu
mero sit in corrupto z gñato cū mā. si enim sic est tūc nō
solū hyle eēt s̄bm gñationis sed corruptionis hyle cum
aliquib⁹ formis. Quod autē sic sit videt ex 2° de gñatiōe
z corruptione. ubi p̄bat qđ h̄itū s̄mbolum facili⁹ est
trāsmutatio. Et assignat causā ibidē: qđ in h̄itibus sym
bolū nō destruit nisi altera q̄litas. s̄. cōtraria z altera ma
net cū nō inueniat p̄trariū in agēte in ipsa sed potius cō
ueniēs. Solutio dicimus qđ mā que est s̄bm gñatio
nis z corruptionis p̄ncipiū hoc mō quo s̄bm pōt esse

p̄mū simp̄ est nō h̄ns cōpōnē penit⁹ sicut dicit auctori
tates Augustini z p̄bāt rōnes i ducte nisi tñ ordinis ad
formā cū s̄ba m̄ae: z h̄c ordo differt ab ipsa sicut potētia
ab eo qđ est potētia z est impfectio ipsius z depēdētia
ad formā z ideo nō dicit ens simp̄ sed s̄m qđ ita. s̄. qđ
nō h̄t cōpōnē in aliquo qđ sit res simp̄. q̄ nō est abso
lute res a qua. s̄. 2° est i choatio rei que est forma z est. s̄.
ueritatem ordo ad formā: qui ordo medium est inter
ens z non ens. Ad id quod p̄tra obijciē dicimus qđ
materia s̄p̄sa est principium desiderij. desiderū enim
illud nihil aliud est nisi priuatio forme cum potētia ha
bendi illā que potētia est ipsa materia. ipsa enim entitas
materie est s̄biectum s̄biectibile forme: que s̄biectibili
tas est potētia z desiderū siue appetitus z nō differt ab
ipsa nisi s̄m rōnem dictam. Et si querit utrū illa ra
tio aliquid ponat. Dicēdū qđ s̄m rē que simpliciter res
sit nihil ponit sup s̄bm. z hoc p̄tingit ideo qđ nō est ratio
rei sed priuationis rei: z priuatio nihil relinqt nisi s̄bm
cū ordine z aptitudine ad formā. Cū Anselm⁹ uel Au
gustinus orbatas nihil aliqd maius ponit in oculo q̄ in
lapide: nisi qđ in oculo relinquit put est s̄biectum habi
tus. Ad id quod obijciē de bono dicēdū qđ duplex
est similitudo. vna est s̄m p̄ueniētiam cōpletam z talis
nō ponit appetitum: quia appetitus est rei non habite
que tamē pōt haberi. alia est similitudo s̄m p̄ueniētiam
in ordine ad cōplēmentū z hec ponit appetitū rei nō
habite: ad cuius tñ habitū per potētia ordinata est res
appetēs. Et hec similitudo nō ponit nisi ordinē illū cū ne
gatione p̄trariū sic qđ nō appetit p̄trariū. Et qđ ita intelli
gēdū sit patet ip̄sā cōtētiōē primi p̄h̄i. ubi ostēdit Aristo
teles qđ appetit⁹ non est respectu p̄trariū: sed ex tpe quo
dā. s̄. forma diuino z optimo appetit⁹ materie est respec
tu illius tanq̄ p̄fectibilis ad p̄fectionē. Ad aliū di
cēdū qđ materia p̄ma nunq̄ tpe est sine quātitate: z ac
cipit quātitas s̄m eē z nō s̄m qđ p̄siderat eā mathemati
ci. Dicimus ergo qđ mā nunq̄ est tpe sine quātitate: tñ
nulla eadē quātitas est s̄bm in gñato z corrupto. acciden
talis post formā s̄bstantialem. z compositio accidentalis
post compositionem s̄bstantialem ex materia z forma.
Cū cum materia nō habeat esse s̄bstantiale ex cōpositi
one quam habet ad hāc formam s̄bstantialem uel illam
tūc etiam nō habet esse accidentale ex compositione ad
quātitatem hanc que p̄sequebat formā illam s̄bstantia
lem uel cōpositionē m̄ae cū hac forma s̄bali. Unde sicut
corripit hec forma s̄balis ita etiā corripit hec quātitas.
Et hoc patet qđ quātitas seminis nō est in hoīe gñato.
Ad hoc autē qđ obijciē qđ s̄m hoc mā non erit princi
piū corporū nāliū. Dicēdū qđ hoc nō sequit⁹: lz enim non
maneat eadē quātitas s̄m eē tñ est semp p̄iuncta quātita
ti isti uel illi sicut etiā semp ē p̄iuncta forme s̄bali isti uel il
li. Cū nō est s̄sē de positione mellissus: qđ mellissus ponit
vnū ens tñ qđ nullo mō est aliud nec per quātitate nec
per q̄litate nec per aliquā formā p̄dictā. Ad aliū di
cēdū qđ mā nunq̄ tpe est sine forma s̄bali z tñ sola est s̄
iectū idē numero manēs sub formis diuersis. Ad h̄
autē qđ querit utrū gñatio z corruptio sint in eodē istātū
uel nō. diuersi diuersimode respōdēt. Quidā dicunt qđ
nō semp extrema p̄tradicionis mēsurant eadē mēsurā
Cū enim dicit est hō nō est hō. eē hoīem mēsurat istātū
sed nō eē hoīem p̄cipue si sonet corruptionē mēsuratur
tpe: z s̄litter est de eē semē z nō eē semē. z illi dicit qđ hō
generat in istātū z est: sed semē corripit in toto tpe qđ
p̄inuaf ad hoc istātū: nō est incōueniēs qđ tēpus cōti
nuet ad istās. inter tēpus enim z istās nihil est medi
um. Sed hec solutio nō videt satisfacē etiā obiectio
ni: qđ obiectio p̄bat qđ impossibile est formā s̄bstantialem
corrupti in tpe. nulla enim mutatio mēsurat tēpore: nisi
que habet mediū a quo z in qđ z in formis inter q̄s est

mutatio nulla est talis nisi illa que habet contrariū: ex cuius interceptione per intentionē et remissionē fit mediū. Forma autē substantialis nullum habet contrariū: sed vna quod formariū substantialium immediata est ad materiam quoniam non est in formis habentibus contrariū. materia enim non mouet a contrario in contrarium nisi per mediū. et ita videtur quod non esse forme substantialis ita mēsure instanti sicut esse. Ideo dicunt alij quod in eodem instanti est generatio et corruptio duarū formarū seminis et hominis. et ideo dicit Aristoteles. quod generatio vnius est corruptio alterius: et e converso reflectēs vnu super alterū.

Ad hoc autē quod obijciunt quod contradictoria videntur simul esse vera in eodē instanti: et de eodē dicunt quod hoc nihil est incōueniens: quod non sunt secundum idē ambe partes contradictionis. hanc enim instantiū indiuisibile sit quantitatem diuisibile est per rationem. est enim in ratione finis et principij secundum quod est in ratione finis sic est corruptio vnius. secundum autē quod in ratione principij sic est generatio alterius. Sed solutio ista improbat per hoc quod dicit Aristoteles in 4° phisicorum. scilicet quod quando quicquid puncto medio ut duobus utitur vno tunc quiescere accidit: unde si in eodē instanti accipit finis et principium erit quies in medio ergo et tempus. et hoc infra explanabit in questione de instanti siue de nūc. Siquis uellet subtili⁹ dicere diceret quod tempus diffinitur ex motu. Unde sicut motus non dicitur vni uoce de mutatione que habet mediū et de illa que non habet mediū: ita tempus non dicitur vni uoce de mēsurā vnius et illi⁹. tempus enim quod mēsurat mutationē que est per mediū est mēsurā diuisibilis per partem et futurū secundum quod in motu tali semper accipit prius et posterius. Unde sicut in tali motu nunquā est accipere primum et ultimum indiuisibile in quo saluetur esse motus: ita in mēsurā ei⁹ nunquā est accipere aliquod instantiū indiuisibile in quo saluetur esse mēsurā: sed mutatio que non habet mediū illa est indiuisibilis et ideo mēsurā ei⁹ est indiuisibilis et eē mēsurā ei⁹ saluat in indiuisibili sic ipsa mutatio. vñ generatio est in nūc indiuisibili sic ipsa corruptio. et sic ipsa generatio et corruptio non sunt vna mutatio nūc: ita mēsurā eius non est eadē cū mēsurā illius numero et ita sunt in diuersis nūc generatio et corruptio. Et si obijciunt quod iter duo nūc est tempus mediū. dicendum quod hoc intelligitur de nūc quod est substantia ipsi quod habet partem et futurū ex priori et posteriori in motu compositū. Cuius ratio est: quod nūc illud est primum et posterius parti et posteriori et ideo semper iter ipsum et aliud erit prius et posterius que sunt partes ipsius temporis. sed nūc quod est mēsurā generationis et corruptionis est mēsurā mutationis simplicis non habetis partem post partem: et ideo ipsum non erit cōiunctum priori et posteriori: et ideo nihil phibet quod in talibus vnum immediate cōsequatur alteri nūc quēadmodū forma generati immediate cōsequitur formam corrupti. Et sic patet qualiter materia nunquā est sine forma et tūc non est sub eadē forma.

Utrū autē aliquod tempus componatur ex instantibus uel aliqua generatio sit sine motu formarū habētūz mediū ita quod sit mutatio et non motus non est presentis negotij determinare.

Ad illud quod ultimo queritur dicendum quod nulla forma eadē numero est in corruptio et in generatione.

Ad hoc autē quod contra obijciunt ex de generatione et corruptione dicendum quod non dicunt habere symbolum: ideo quod forma illa in qua cōueniunt non destruat. sed quia minor est contrarietas contrarij ad mediū quā contrarij ad extremum: et ideo facilius transmutatio. Unde caliditas aeris est sicut caliditas medietatis: et caliditas ignis sicut caliditas extrema.

Ad auctoritates Augustini dicendum quod Augustinus distinguit opera sex dierū secundum quod intelligentia angelica cognoscendo ea in uerbo et in seipsis fulget super ipsa opera secundum cognitionē matutinā et uespertinā et secundum hūc modū materia prima bene accipit sine omni forma: sed secundum hoc non est nisi in cognitione et ita remanet adhuc quod in re nunquā est sine forma.

Utrū cām creaturarū sit materia vna. Articulus 5°.

De quantum procedit sic.

Omne creatum non ens in alio prius est omni creato ente in alio: sed omne creatū est ens in alio per materiam. materia autē non est ens in alio. ergo materia prius est omni creato. Quod autē omne creatū per materiam sit ens in alio probatur sic. ens creatū per materiam uel est substantia uel accidēs. accidēs autem est ens in alio. substantia vero per materiam uel est forma uel compositum. forma vero est ens in alio. Similiter compositum: quod in suis componētibz tūc probatum est quod materia sit prior omni creato cum sola sit ens non in alio. Sed quicquid est prius et non est prius tempore uel ordine solū secundum quod ipsum est prius ad alia habet causalitatem ad illa et non causalitatem efficiētis uel forme uel finis. ergo materie: ita causa materialis est vna in oibus.

Item potētia materialis est que seipsa non reducit in actū hoc est in oibus spūalibus et corporalibus substantijs. ergo materia erit in oibus. potētia enim materialis non est sine materia.

Item post vnum indiuisibile in eēntia et substantia non est nisi multitudo substantie et eēntie. sed vnitās indiuisibilis eēntie et substantie est in prima substantia que est deus. ergo in oibz substantijs que sunt post primum est multitudo: sed prima multitudo est materie et forme: ergo in oibus erit materia et forma.

Item dicit Boetius quod quicquid est citra primum est hoc et hoc. sed citra primum hoc et hoc est materia et forma: ergo in omni quod est citra primum est materia et forma. Quod autē vna materia sit in oibus hoc videtur expressē dicere Augustinus in auctoritate superapposita in precedenti articulo immediate ubi dixit non erat aliquid non color: non figura: non corpus: non spiritus: non tamen omnino nihil. erat enim quedā informitas sine ulla specie. ubi ad eadē materiam videtur aptare formas coloris et figure et corporis et spiritus. Item in omni ordine secundum supponit prius. ergo in ordine compositio nis secūda presupponit primam: sed secūda compositio est substantie et accidētis. prima autem materie et forme. ergo ubicūqz est repire secūdam et primam. sed in corporalibus et spiritualibus creatis inuenit secūda. ergo in omnibus erit repire etiam primam: et sic omnia habebunt materiam et formam.

Quod autem in omnibus sit compositio secūda per inductionem patet. corpora enim habent proprietates et accidētia. Similiter spiritus recipiunt bonitates et illuminationes fluētes a primo. Contra quorūcūqz non est idem genus illorum non est eadē materia sicut dicit Aristoteles in primo methaphisicorum. sed corruptibilis et incorruptibilis non est idem genus sicut ibi dem habet. ergo non est eadē materia ergo substantie spiritualis et non spiritualis: corporei et non corporei non erit genus vnum neqz materia vna.

Solutio. quidam concedunt quod omnium est materia vna et spiritualium et corporalium substantiarum. Quod autem in quibusdam est cū quantitate: et in quibusdam cū contrarietate: et in quibusdam cū forma substantiali et accitibus spūalibus: sicut sunt scientia et illuminatio et huiusmodi: hoc accidit materie ex perfectione sua a forma. quāqz enim perficit ita quod determinat tota potētia materie ex creatione et sic nullo modo post perfectionē erit in potētia ad aliud. Unde oportet quod tūc sit sine quantitate: quod oē quantū est in potētia ad motū. quāqz autē ita perficit quod remanet in potētia ad ubi et non ad formam et tūc est cū quantitate siue contrarietate ut est in superioribus corporibus. quādoqz autem remanet in potētia ad ubi et non ad formam: tūc est cū quantitate siue contrarietate ut est in superioribus corporibus. quādoqz autem remanet in potētia ad ubi et ad formam: tūc est cū quantitate et contrarietate. et tunc dicunt quod secundum quod perfectio eius descendit a prima causa ita determinat potētia eius plus uel minus.

Ad ar^m autem quod contra est rīdēt quod Augustinus loquitur de materia putat propositionem ad actum. unde cum

Prime partis sume

potētia talis diffiniat per actū sūm dīam ipsoꝝ actuum ponit diuersitatē po^{te}: nihilomin^{us} tū suba materie nō ppositionata actui vna est. Siq̃s aliter ueller dicē dicit q̃ nō causa subarū est mā vna quēadmodū dicit auctoꝝ rias Aristoteles. z sūm hoc suba dup^l cōponit. in qbus dā enim substantijs est cōpō ex mā z forma sicut in gñā bilib^{us} z corruptibilib^{us} quoz neutru^m p̃dicat de suba cōposita. cōpositū enim neq; materia est neq; forma. vñ i talib^{us} ule qd p̃dicat de cōposito nō accipit a forma mae sed a forma totius p̃iūci. in qbusdā aut nō est talis compositio sed ex quo est z qd est quēadmodū ut dīc Boetius: z quo est est forma totius. qd est aut dicit i p̃m totū cuius est forma: z hec cōpō est in corruptibilibus z in gñabilibus in qb^{us} forma totius nō differt a forma mae q: nō hēt mām. g̃ i p̃m totū qd supponit per qd est non hēt distinctionē a mā ppter eadē causam. z hoc p̃cipue uerū est in spūalibus substantijs in qb^{us} nō est accipe cōpositionē nisi suppositū z nāe cuius est suppositū illud. Si aut querit q̃lter debeat significari dicēdum quēadmodū dicit Aristoteles in 2° de celo z mūdo. q̃ cum dīco hoc celū dico mām. sed cū dīco celū dico formā. Sili ter cū dīco hūc angelū uel hāc aiām dico suppositū. z cū dīco angelū uel aiām dico nām cuius est suppositū illū z ideo in talibus z qd est z quo est p̃dicant de supposito. ¶ Dicimus g̃ ad p̃m q̃ rōcinatio bona est: sed ens nō in alio nō est descriptio tū mae: s; est descriptio materie z qd est z ideo non oporet q̃ in oibus sit vna mā. ¶ Ad aliud dicēdū q̃ māle minus dicit q̃ mā. Potētia enim mālis: uel potētia hīs aliqūā pprietatē mae ut recipe z nō seipsa reduci in actū sed per alterū: z hec est potētia in spūali suba p̃ncipiata ex qd est: z ideo ex mā. ¶ Ad aliū dicēdū q̃ p̃ma multitudine nō est māe z fōze nisi in qbusdā ut p̃dicat est. Et per hoc patet solutio ad sequēs. ¶ Ad uli^m dicēdū q̃ p̃ma compō sube est ex quo est z qd est uel mā z forma. vñ hāc uel illā semper supponit cōpō 2ª sed non hanc determinate. ¶ Utrū oīum cōpositoz sit vna materia Articulus 6us.

¶ Sextum proceditur sic.

Sup̃ in diffinitione mae que sumit ex lib^{ro} de gñatione z corruptione dicit q̃ alio mō est subm in aliis trāsmutationibus q̃ in gñatione z corruptione. g̃ oē qd trāsmutat hēt mām. sed oē corpus est trāsmutabile: g̃ oē corpus hēt mām sūm hāc rōnē. q̃ mā est subm trāsmutationis: z ita uidet mām vniū rōnis hēre oē corp^{us}. Itē in fine p̃mi p̃hi^{us} ponunt p̃ncipia rei mobilis gñā līter z nō huius uel illius z ibi ponit mā pro subo. ergo mā erit subm in oī mobili in quātū est mobile: z ita cūz mobile sit corpus corruptibile z incorruptibile materia erit subm i utroq; ¶ Itē quorūcūq; passio vna est vniū rōnis illa passio supponit vnā rem subī sui in illis: ut hēre tres angulos eq̃les duobus rectis supponit vnā rōnē triāguli: sed trāsmutatio est passio cois oī corp^{is} naturalī. g̃ sūm trāsmutationis sūm vnā rōnē erit cōe oib^{us} corpibus. sed hoc sūm est materia g̃ vna est materia in oibus corpibus. ¶ Illoc idē uidet hēri ex p̃dicamētis ubi dicit q̃ p̃p̃riū sūm sui mutationē eē susceptibile p̃trarioz cū sit vna z eadē numero. Cōtra dicit Aristoteles q̃ potētia nō dicit sūm vnā rōnē de potētia que est ad ubi tū: z de potētia que est ad formā. g̃ materia nō erit vniū rōnis in celo z in gñabilibus z corruptibilibus. ¶ Solutio. dup^l p̃tingit log de materia corpōz. s. logice: sūm eē rei. logice sūm q̃ accipit ule abstractū ab hoc z ab illo. z sūm huius rōnē cōuenit dīc q̃ vna est materia corpōz. ¶ Sed Aueroy in cōmento sup. xi^o metha^{ca} culpā hūc modū itelligēdi materiā sic dicens. forme cōes in qbus inueniunt uia sunt entia in potētia. z ideo scire aliqd sūm q̃ est ule est scire in potētia tū. coitas igit que est in formis coibus intellecta nō hēt eē ex

tra aiām nisi in potētia. ista autē coitas que intelligit in materia est pura p̃uatio cū nō itelligat nisi sūm ablato: nē formārū indiuidualū ab ea materia. g̃ nō hēret intel lectū extra aiām sūm hūc modū sūm que est cois: z cū ita sit oporet q̃ hēat determinationē aliā. s. q̃ sit sūm idiū dui sensibilis qd uidet nō id qd itelligit ex ea z hec est p̃fecta imaginatio materie. loquēdo g̃ realiter de materia z nō logice adhuc p̃tingit log dup^l de materia. Cū mō put sup̃ ipsam opat creator opus distinctionis z or natus qd determinat in opibus sex dierū z sic ipsa est vna in substantia differēs sūm eē qd accipit per ornatū z distinctionē a creatore. z sic de ea loquunt sci sup̃ p̃mū cap^{it} genesis. ¶ Alter loquunt p̃hi de materia. s. sūm q̃ est p̃ncipiū corpis mobilis in quātū huius p̃ncipiū dico ut subiectū: z sūm hoc differt materia per esse sūm qd differūt mobilia in gñe sūm q̃ quoddā mobile est s; lo cū tū z quoddā trāsmutabile sūm formā: z sūm etiā hunc modū differt potētia materie ut hūc est in auctoritate p̃hi. Et ex hīs patet solutio ad oīa quesita: q̃ oēs ille rō nes sunt logice z communes non cōsiderantes ipsam sūm esse quod habet in corpore naturali.

¶ Utrum omnū ingñabilium z incorruptibilium sit vna materia Articulus 7us.

¶ Septimum procedit sic.

Illoz est materia vna quoz idē est genus. sed ingñabi liū z incorruptibiliū idē est gen^{us} g̃ ipsoz est materia vna ¶ Itē quorūcūq; est eadē potētia ad motū ē mā vna: sed quēcūq; mouent vno motū illoz est potētia vna ad motū. ergo quēcūq; mouent vno motū hnt potētiā vnā sed oīa corpa ingñabilia z incorruptibilia mouent motū vno. s. circulari. g̃ ipsoz est materia vna. ¶ Itē quorū cūq; est p̃trarietas vna illoz est materia vna: q̃ cōtraria nata sunt fieri circa idē: sed supioz corpōz est p̃trarietas vna. s. dextrū z sinistrū aī z retro. ergo ipsoz est materia vna. ¶ Cōtra quorūcūq; est mā vna illoz est trāsmu tatio ad inuicē sicut dicit Aristoteles in p^{ri}o li^o de gñatio ne z corruptione cap^{it} penul^o. sed supioz corpōz nō est trāsmutatio ad inuicē: g̃ ipsoz nō est materia vna. ¶ Itē quorūcūq; est materia vna p̃cipat illā actu uel potētia si igit supiorū est materia vna participabit ab ipsīs sūm actu uel potētiā. Cōstat aut q̃ nō sūm actu. sūm actu autē differūt quēadmodū z ipa corpa. s. ergo potētia est vna materia que mō est sub forma vniū pōt. eē sub forma alterius. sed in supioribus p̃petuis idē est posse z eē: ut dicit Aristoteles in 3° p̃hi^{us} cap^{it} de infinito. in fine ter tiū cap^{it} per hec uerba. Cōtingere enim ab eē nihil dif fert in p̃petuis. ergo vna mā sūm esse eē oīum p̃petuo rum: z hoc est cōtra intellectuū. q̃ vniū p̃fectibilis non sunt plures p̃fectiones substantiales. ¶ Solutio. dicit Aristoteles p̃mo cap^{it} sed de celo z mūdo. q̃ celū ē ex materia sua tota: z hoc est uerū de quolibet corpe supio ri. hoc autē est eē ex materia sua tota cuius nihil materie sue est extra ipsum potētia uel actu quēadmodū in non corruptibilibus quoz materia nunq̃ pōt trāsmutari ex tra formā sub qua est: z per p̃ns nunq̃ eē pōt sub alia forma. z hoc est qd dicit Aristoteles. q̃ in p̃petuis est idē posse z eē: q̃ semp sunt simul. z ideo dicimus q̃ nul loz duorū uel pluriū p̃petuoz materia est vna. ¶ Ad id aut qd obijcit in cōtrariū respōdet qdā cūm distī ctione dicentes q̃ materia supioz determinat duobus modis. s. in cōparatione ad formā cui substat z in cōpa ratione ad motū qui est cōmunis passio cōsequēs com positū. z p̃mo modo nō est vna. secūdo aut modo vna est cōmuni rōne. subiectū enim cōparat ad passionem sūm rationem cōmunem vniūersalis. z ex hīs patet so lutio ad omnia.

¶ Utrum omnium generabilium z corruptibilium sit materia vna Articulus 8us.

Octauum sic procedit

Eorū est mā vna quoz est trāsmutatio ad inuicē. sed corruptibilū est trāsmutatio ad inuicē illorū est mā vna. ¶ Itē corruptibilia sūt receptibilia earūde cōtranteratiū. s. calidū frigidū humidū siccū. q. ipsoz est mā vna. ¶ Preterea si mā eēt diuersa oportet q. fm differētē modū determinarent pncipia gñationis z corruptio nis: q. mā que eēt pncipiū gñationis in vno nō eēt pncipiū gñationis in altero. Cōtra per supiorē auctoritatē s. q. id est in potētia qd vno motore educit de illorū nō oīa vno motore educunt ex eodē ut idoli ex terra non educit vno motore: q. nō oīum corruptibilū z gñabilū est potētia vna: q. necq. mā vna. ¶ Preterea si eorū est mā vna qre nō est eoz trāsmutatio ad inuicē. Itē fm pfectiones differūt pfecta. sed pfectiones nō sunt eedēz in gñationib⁹ z corruptionib⁹: q. nec pfecta. sed mā est pfecta q. mā nō est vna. ¶ Solutio dicimus q. oīum gñabilū est materia vna fm potētia. ¶ Ad p^m qd est ptra dicimus q. Aristoteles loquit ibi de potētia ppinq. disposita z nō de potētia absoluta in se cōsiderata. ¶ Ad aliū dicim⁹ q. oīuz pot. eēt trāsmutatio ad inuicē: s. nō imēdiatē ut mā hoīs elemēta z ex elemētis in arborē z cū. ¶ Ad ult^m dicēdū q. illa obiectio est sophistica q. pñ dērat mām fm eē qd hēt in actu sub forma z nō fm q. ē subm trāsmutationis. z hec de materia dicta sufficiant.

De eternitate Questio 3^a.**Inde queritur De 2°**

coequeuo qd est tēpus. Sed q. qbusdā creatis adiacet tps. z qbusdā euuz. z qbusdā eternitas ut dicit sci. z hoc per eādē rōnē mēsure in gñe ideo disputādūz est de hys tribus. Et pmo de singulis. postea de oib⁹ cōiter fm pueniētā z dīam eoz. ¶ Itē iter singula pmo grēdū est de eternitate. z qñ pmo an sit. Scdo qd sit fm diffinitionē. Tercio utrū nihil aliud sit eternitas q. eēntia oīa. Quarto que sūt in eternitate z que eterna. Quinto de quādo z nunc eternitatis.

De eternitate. An eternitas sit. articl⁹ p^m**Primum proceditur sic.**

Dicit Boetius in li^o de trinitate. q. qñ nō pdicat aliqd qd in sit rei nec in deo nec in creaturis ergo cū dī deus eternus nō pdicat aliqd in eē deo sed q. relinquit aliqd circa ipm ex eternitate adiacētē extrinsecus. Si ergo erit eternitas extrinseca erit extra deū. z cū ponat esse sine pncipio erūt duo sine pncipio z duo icreata z duo pncipia sed hec sunt incōueniētia ergo eternitas nō est. ¶ Itē eternitatis est mēsurare q. ponit in gñe mēsure. sed qd est sine pncipio z sine fine hoc est imēsum: z id qd est imēsum nō est mēsurā. ergo cū eternitas sit sine pncipio z sine fine nō erit mēsurā sed ab oib⁹ ponit in gñe mēsure. ergo eternitas nihil est. ¶ Itē nihil est ex oppositis ptradictorie eternitas est esse sine pncipio z sine fine. z qd est sine pncipio z sine fine hoc est infinitū: z qd est infinitū si eius ptes accipient: semp est aliqd ex tra accipe. z cuius ps semp est extra illud nunq. est totū simul z pfectū. ergo eternitas nunq. erit tota z pfecta simul. Cū ergo ab oib⁹ ponat esse mēsurā intermiata siue infinita z tota pfecta simul ponit ipa cōponi ex ptradictorijs. s. ex infinito z finito z pfecto z impfecto z ita nihil erit. Itē ab oib⁹ ponit eternitas mēsurā eē dei: sed deus est imēsum ut dicit fides catholica imēsum p^r z c. z qd est imēsum illius nulla est mēsurā. ergo eternitas nō erit mēsurā dei. z si nō est mēsurā dei nihil erit q. nihil i termiabile est pter eū ergo eternitas nō erit. ¶ Cōtra dicit fides catholica Eternus p^r. ergo zc. Itē Boetius dicit. q. nūc stās ut nō mouēs sese semp eternitatez facit. Itē Auicēna in cōmēto sup libz de causis. qd est eternū

eterno hoc est eūternū eūterno z tēpus tpali ergo eternitas est. ¶ Solutio. Locēdimus q. eternitas est sicut pbat ultime auctoritates. Ad p^m qd est ptra dicimus q. in qlibet de nouē pdicamētis accitū sunt duo. s. natura accitū que est in ipso: sicut diuīsum in diuidente z dīa fm quā diuidit ptra aliud genus accitū. Cū gñā accitū que tūsumunt in dīnā pditionē quo ad naturā accitū que est in ipis mutāt modū pdicadi oīa. Ad patet: q. etiā relatio quā dicit Boetius extrinsecus assistē in deo: nō dicit inesse ut accitū q. in deo nullū est accitū. sed quo ad dīaz nō oīa mutāt modū pdicadi: q. relatio retinet suū modū: z similr ubi z qñ quātū ad rōnē ut dicit Boetius. Et ita ex auctoritate Boetij debite intellecta habet q. eternitas est eēntia oīa hīs tñ aliū modū pdicadi z ex hoc nō sequent pdicta icōueniētia. ¶ Ad aliud dicēdū q. hoc qd dico sine pncipio z sine fine non est dīa positiua eternitatis sed negatio psequēs positiuā dīam. Et iō hoc qd dico eē sine pncipio z sine fine i quātū hmoi nō est mēsurā: sed in qñtū pfectio excludēs potētiā ad hīe p^m z hīe finē. Vel dicat aliter q. eternitas in qñtū est sine pncipio z sine fine nō mēsurat cū hoc accidat ei sicut dictū est ex negatione pñte: sed in qñtū est duratio eodē mō se hīs in nūc stātē. ¶ Ad aliud dicēdū q. infinitū fm illā diffinitionē que posita est est qñtū impfectū z hoc mō nō dī eternitas finita: sed dī infinita: q. nō finit extra finēs tñ alia sicut euū z tēpus z oē. tale pfectū est z etiā pfectissimū: q. illius pfectioni nihil addit extra uel itra. ¶ Ad aliud dicēdū q. deus dī imēsum in cōparatione ad locū z tēpus uel intellectū creatū ut dicit Damascenus li^o p^o. c. 4°. sed nō dī imēsum iō q. non adequat sibi ipi in diuersis attributis. q. tāta est sapientia eius q. tāta est bonitas eius. Et sifr tātus est ipse quāta est eternitas ei⁹ cū eternitas sit vnu de attributis. Si tñ uel lem⁹ fm porphirianos dicē. dicerem⁹ q. eternitas eius z nō est deus z tñ nō sequit q. plura sint icreata uel plura p^m: q. illa pdicamēta que pdicat extrinsecus assistēs fm porphirianos nō pdicat rē s. rōnē. Ut vbi grā. relatio z qñ z ubi z pp hoc nō sequit q. plura entia sint sine pncipio sed plures rōnes. has aut rōnes qdā appellant formas assistētes quarū imāgies sunt forme create z ita dicit Porphi^m ueritatē eē sine pncipio: z eternitatez z ideas: z multa alia que nihil aliud sunt fm ipos nisi respectus qdā ad ea que sunt creatas: fm hoc eternitas ē respectus duratiōis eē dīni ad euū z tēpus.

Quid sit eternitas fm diffinitionē. Articulus 2°.**Inde queritur Quid**

fit eternitas. Et sumatur diffinitio Boetij. q. eternitas est itermiabilis vite possessio tota simul z pfecta. Item Isaac in li^o de diffinitionibus dicit. q. eternitas est spātū ptiuu nō itersectū. Itē Dionysius in de diuinis nōibus cap^o. x^o. Eternitas est antiquū z imutabile z vniuersale in mētendo. Alia trāslatio hēt antiquū z inuariabile z totū fm totū mētendi. Cōtra p^mā obijct sic. ¶ Quatiūū z negatiūū nō dicūt dīas pstitutiūas uel positiūas: ergo nō debēt poni in diffinitione alicuius z ita male ponit ibi itermiabilis. ¶ Preterea puatiūū nō puenit deo: q. puatiūū est impfectio ergo nec eternitati. Itē qre. potius dicit itermiabilis puas potētiā q. itermiatiūū puas actū. ¶ Itē obijct de hoc qd dicit vire. q. cū tēpus diffinit in cōparatione ad motū pmi mobilis: videt a simili q. eternitas debet diffiniri in cōparatione ad eē durans z ita male diffinit per vitā. Itē eē est an vitā. ergo duratio eē fm rōnē est an duratiōē vite. Cū ergo eternitas sit mēsurā pma fm rōnē debet diffiniri in cōparatione ad eē z nō in cōparatiōē ad vitā. Preterea Dionysius dīc q. eternus deus est laudandus fm q. ipse est factor eui z temporis: z rursus ante secula existens. in quantum

Prime partis sume

antez ante eum est et regnum ipsius regnum oium se-
culorum. Si ergo sic dicendus est eternus: non ergo dicendus
est eternus per vitam uel vite possessionem. ¶ Item
quedam dicunt eterna que non sunt uiua sicut Boetius
dicit: corpora. immortua imobilia esse eterna. Et psalmi-
sta. eleuamini porte eternales. ergo non generaliter diffinit
eternitas per vitam. Preterea que non diffinit per itelle-
ctum sicut per vitam cum in deo non differat ista esse uiuere et
intelligere. Item obicit de hoc quod dicit possessio. possessio
enim est rerum extrinsecarum et non ipsius vite ut videtur. et
ita imprope ponitur. Si forte dicat quod ibi refertur ad in-
trinseca adhuc possessio videtur esse rerum pertinentium ad
usum uel ad utiendam vitam eternam pertinet ad frui et ita nihil
est dictum possessio vite. Si forte dicat quod possessio sumitur
hic a possessore et a proprietate ipsi secundum hoc possessio non
tabit suppositionem: et cum nulla sit suppositio in compati-
one ad vitam sed in compatione ad res extrinsecas ite-
rum sumitur secundum hoc imprope. ¶ Item quod in diffinitio-
ne eternitatis possessio cadit in recto et vita in obliquo
cum vita interminabilis essentialiter sit eternitati que posses-
sio ut patet ex predictis obiectionibus. Deinde obicit de
hoc quod dicit tota. totum enim habet partes: quod totum relatiue ad
partes dicitur: et ita eternitas videtur habere partes quod est contra
boetium qui dicit quod nunc scias et non moues sese semper fa-
cit eternitatem. Preterea est contra Anselmum qui dicit quod
deus eternitas est et ille est simplex. Si forte dicat quod eterni-
tas est simplex et dicit tota quod perfecta tunc quod quod sit sim-
plex. si enim est simplex sicut nunc: aut sicut nunc terminans
est simplex: aut sicut nunc continuans. et postea quod neutrum modo:
quod nunc terminans est ad quod terminat continuum aliquid quod est
in ratione mensure. nunc autem continuans est terminus quo copu-
lantur partes esse durationis ipsi continuare: et sic sequitur quod aut
eternitas esse continuum: aut esse terminus copulans esse continuum
quorum utrumque falsum est: quod si esse continuum haberet partes. si au-
tem esse terminus continuum tunc non esse terminus nisi ipse sit
eternitas esse suba temporis et non esse ante tempus: quod suba temporis non
est ante tempus. Preterea perfectum dicit multis modis. dicit
enim perfectum cui nulla pars suarum deest. et dicit perfectum
quod est post fieri in factum esse. Et quod secundum que mo-
dum eternitas dicat perfectum. Si primo modo tunc habet partes.
si secundo modo tunc eternitas erit facta quorum utrumque est incon-
ueniens: quod dicit Gregorius et ponit in primo iniarum distincti-
one. ix. quo factum non est nec perfectum proprie dici potest.
Deinde quod de hoc quod dicit simul. idem enim videtur
totum et simul et ita nugatio est. Item simul notat simul-
tatem duorum in eodem loco uel tpe et ita videtur quod in eter-
nitate diuersa sunt coniuncta in vno loco uel tpe. Ultimo
obicit quod diffinitio non videtur peruenire: quod dicit Augustinus
in 2. perfectionis. Dixisti mihi uoce foris in aurem interio-
rem quod nec illa creatura tibi coeterna est: cuius uoluntas tu
solus es: teque preueratissima castitate hauries immutabili-
tatem suam nusquam et nunquam exierit et te sibi semper pretere-
to affectu se tenet non habens futurum quod expectet: nec in pre-
teritum transiens quod meminit nulla vice uariat nec in tpe
ullo diffundit obiecta si qua ista est inherendo beatitudini tue
beatitudinem sempiterna in habitatore te ac illustratore suo. Ex hoc
accipit quod angeli eterni sunt per inhabitatorem et tamen non con-
uenit eis interminabilis vita: ergo diffinitio non est con-
ueniens. Deinde quod de 2. diffinitione quod videtur incon-
ueniens quod dicit spatium cum nullum spatium sit simplex et
eternitas sit simplex. Item spatium videtur esse secundum di-
mensionem loci uel eorum que sunt secundum locum. Si forte di-
cat quod spatium dicitur ibi mora sicut videtur dicit Hilbertus
in commento super boetium. Contra est quod nulla mora est indi-
uisibilis et ita ut prius. Preterea spatium dicitur distinctio-
nem quadam cum eternitas dicat esse nunc scias et non mo-
ues sese. Preterea querit quod ibi sumatur continuum. di-
cit enim in 5. philosophi quod in his est continuum ex quibus unus
aliquid aptum natum est fieri: et hoc aut in castitatem: aut

tactu ut collarum: aut insertum. sed cum simplex sit eternitas nul-
lo istorum modorum dicitur continuum. ¶ Item obicit de eo quod
dicit non interfectum: quod linea est spatium continuum non in-
tersectum et non est eternitas. Preterea tempus non erit inter-
sectum cum sit continuum. Deinde obicit de tertia diffi-
nitione et querit de eo quod est antiquum. hoc enim dicit
dicitur tempus et ita eternitas per tempus dicitur diffinita quod est
inconueniens. ¶ Si forte dicat quod antiquum transiit a
tpe ad eternum: tunc querat ratio que potius dicitur tempus tran-
sumit ad dicitur eternitatis que ecounterlo. Preterea que-
rit que dicit immutabile. hoc enim non videtur tamen conuenire
eternitati sed etiam euo: quod esse angeli quod mensurat eum
est immutabile: et ita immutabile non videtur esse proprie dicitur
eternitatis. Si forte dicat quod non est inconueniens quod dicitur
posita in diffinitione sit cois: quod dicit philosophus in 1. postea
quod tota diffinitio est in eque et partes in plus. hoc est contra
Augustinum qui dicit quod uera eternitas est uera inconmutabili-
tas que nulli peruenit nisi deo et ponit in 8. distinctione
primi iniarum. Ultimo quod penes quod accipiunt tres dif-
finitiones iste. ¶ Solutio. prenotanda est distinctio vite:
et distinctio esse: quod per illa videtur diffiniri eternitas. Dicitur
enim vita dupliciter. Uno modo secundum quod respicit esse secundum naturam:
et sic quod dicitur proprie. quod quod imprope. imprope secundum quod di-
cit actus forme perfectis materiam secundum quem actum perfectum
tingit operationem illius rei quam perficit forma: et secundum hoc
dicitur a quo uiua quod est in perfectione refrigerandi et purifican-
di. et sic dicitur lapis uiuus: sicut magnes quod attrahit ferrum
proprie dicitur secundum quod est actus aeris: sic diuiditur a philosopho in 2. de
aia cap. 6. Ubi dicit multipliciter autem uiuere dicto. Et si unus
horum aliquid insit solum uiuere ipsum dicimus ut intellectus et
sensus motus et status secundum locum. Adhuc autem motus secundum
alimendum et decremendum et augmendum est. unde et uegeta-
bilis omnia videntur uiuere. his modis dicitur vita secundum quod ali-
quo modo respicit esse et sic dupliciter diuiditur secundum diuersas con-
siderationes. Dicitur etiam vita quod large sumpto uocabu-
lo non respectu esse tamen: sed respectu bene esse. et sic iterum dicitur
multipliciter. aut hoc enim est secundum bene esse spiritus. aut secundum bene esse
iuncti. corpus enim per se non habet vitam: si est secundum bene esse
iuncti: aut hoc est respectu naturalium inter se debito modo. per
portionatos: et sic uiuere dicitur sanum: egrum autem uel langu-
dum non uiuere. aut respectu delectationum extra que sunt
delectabilia iuncti: et sic dicitur vita uoluptas contra palis. qui
autem est in tristitia non uiuit secundum hunc modum. Si autem est secundum
bene esse spiritus: aut hoc erit secundum modum vite: aut secundum modum
preie. si secundum modum vite: aut respectu eorum ad que sufficit
sibi natura. ut respectu virtutis politice et felicitatis con-
sequens illam: et sic uiuit qui habet uirtutem consuetudinalē
non habens autem non uiuit hoc modo sed potius brutaliter uiuit si
uiuit. aut est respectu virtutum in quibus non sufficit sibi na-
tura sola sed infunduntur cum gratia uel per gratiam et sic ui-
uit qui est in gratia: qui autem est in peccato mortuus est. Si au-
tem est secundum modum preie: aut est intus uel extra. sicut enim
caro dupliciter uiuit. scilicet causaliter per aiam. et formaliter per
vitam influxam ei ab aia. sic aia beata uiuit dupliciter. scilicet beati-
tudine intus cui opponitur mors perfectie quam patiuntur dā-
nati. et beatitudine increata ad extra cui opponitur in dāna-
tis pena affligens extra. ¶ His habitibus dictum est quod
eternitas potest comparari ad vitam dupliciter dicitur. aut enim
dicitur ipsa vita durans ut accipiat quodammodo secundum con-
cretionem. aut dicitur duratio ipsius vite ut quod formaliter
consideretur. Si primo accipiat adhuc sumitur dupliciter. cum
enim eternitas secundum hoc sit increata uita durans sine principi-
pio et sine fine illa potest dupliciter considerari. in se et ut est
participata ab omnibus beatis: et utroque modo dicitur vita eterna
et eternitas sicut patet ex hac auctoritate. dicit enim alda-
rimus in commento ecclesiastice hierarchie dionysii super cap.
3. de sancta sintaxeos id est coione dei. aldo: sanctorum
qua omni moriuntur mundo ut soli deo uiuāt est preciosa
purgatissimarum aiarum intimam ueritatis prelatio

nem que uere est beatitudo et eternitas transit: sed hoc modo dicit eternitas minus proprie. Si enim considerat intra est per modum qualitatis eiusdem efficiens beatum spiritum secundum quod constitutus est finis ultimo nec mensurat hoc modo vitam nisi secundum incrementum et remissum: qualitas enim aliam mensuram non recipit. Si autem sumat extra adhuc non dicit mensuram uel rationem mensure durationis proprie: sed mensurat per modum exemplaris secundum quod aliquid minus nobiliter uel magis uiuere appropinquat et plus uel minus. Unde hoc modo sumit eternitas minus proprie et quasi materialiter quod magis dicit eternum quam eternitas: colligitur tamen hec membra nobiliora orationum diuisionum precedentium. A prima enim accipit vitam intellectualem, a 2^a increatam, a 3^a perfectionem ultimam secundum modum patrie. Unde sic dicta eternitas est uita intellectualis increata beatissima in se uel participata et carens utroque termino: quod aliter non esset increata. Hec enim non participat ab eterno ipsum tamen participatum est ab eterno et secundum hoc non habet comparisonem ad alias mensuras que mensurant creaturas uel temporales uel eternas: sed mensurat ut dicimus et aliter non. Si autem accipiat pro ipsa duratione vite sic accipit magis proprie et quasi formaliter id quod est ipsa eternitas: sed secundum hoc dupliciter accipit in se uel participata. Si in se accipit tunc accipit propriissime et erit mensura carens utroque termino. Scilicet ante et post et indiuisibilis et immutabilis vite increate perfecte perfectione ultima. Et secundum hoc habet comparationem ad alias mensuras tanquam mensura excellens. Scilicet ad eum et ad tempus: excellit enim secundum principium: tempus autem secundum principium et finem: et quia esse uideat patet per Anselmum in libro de concordia scientie et liberi arbitrii ubi dicit sic. Quauis in eternitate nihil sit nisi prius non est tamen illud prius ipse sicut nunc sed eternum in quo tempus continetur cuncta. Siquidem quemadmodum prius tempus continetur oem locum: et que in quolibet loco sunt ita eterno presentissimi clauduntur oem tempus: et que sunt in quolibet tempore secundum hunc modum considerata eternitate loci habent questionem que querunt a magis. ¶ Utrum idem sit nunc eternitatis et temporis que infra determinabunt. alio modo non habent locum ut patet ex predictis. secundum eundem modum dicit eternitas quod comparat ad esse. Quia enim dicitur esse multiplex hic sumit esse increatum quod est actus essentie diuine et dura illi carere utroque termino immutabilis oino et sine pori et posteriori: sed et simpliciter et indiuisibilis dicit eternitas et magis quam quod comparat ad vitam ut patebit infra. Et sic iterum accipit dupliciter. scilicet materialiter pro ipso durate esse formaliter pro ipsa duratione esse. Et primo modo sumpta non habet comparisonem ad alias mensuras que sunt quasi eiusdem generis cum ipsa. Secundo modo habet comparisonem ad ipsas ut predictum est. scilicet tanquam mensura excellens comparatur ad mensuras excelsas. Illius itaque presentiarum respondendum est ad obiecta per ordinem. ¶ Ad primum dicendum quod prout uerum non uenit deo nec male ut supra determinatum fuit. sed huiusmodi termini qui prout uerum uidentur negative exponendi sunt. Unde quod dicitur interminabilis exponi debet. id est non terminabilis. et hec negatio inceptionis secundum durationem est inchoatio quedam eternitatis uel proprietatis: et ideo ponitur in notificatione ipsius. ¶ Si autem querit quare non posuit additionem positiuam: dicendum quod hec est reuera negatio presentiarum diuinam eternitatis positiuam que est perfectio durationis repugnans principio et finis quo ad nos. tamen aptior est negatio presentiarum quam ipsa diuina positiva ex qua sequitur. ¶ Ad 2um dicendum quod eternitas est prout uerum actus ad habendum finem non in potestate: et hoc contingit ideo quod habuerit esse post non esse oia enim talia quantum ex se tendunt in non esse nisi manus omnipotentis dei contingat ipsa ut dicit Gregorius. Quod igitur non incepit et cuius esse non est post nihil oino non est in potestate deficiendi aliquid uel terminandi. Et ut hoc notet ad diuinam eternitatem ponit negationem potestate potestatem quam negationem actus. Ad aliud dicitur quod tempus est mensura vitam habentium et non habentium: eum

autem est mensura vitam habentium tamen eternitas pro est mensura ipsius uite. Sed hec solutio non uidet soluere obiecta. ¶ De tertia post diem iudicii quedam non uiua mensurabunt eum ut uidet ut corpora celestia. Unde uidet falsum esse quod supponit solutio ista. Et ideo dicitur aliqui quod Boetius dicit uitae ut per hoc distinguat eternitatem a beatitudine et tempore que sunt mensure vitam habentium et non habentium quod non est eternitas. Sed adhuc non uidet esse solutum quare tunc non diffinit per esse cum etiam per hoc distingueretur. Ideo dicendum secundum quod determinatum est quod Boetius agit de eternitate prout est mensura uite beatitudinis: que considerat dupliciter. scilicet in se uel secundum quod est participata a beatitudine: et quod participat secundum actum uite et rationem et non secundum actum qui est esse et rationem ipsius: ideo diffinit per vitam et non esse. Et per hoc patet solutio fere ad oia sequentia que de hoc obiecta sunt. ¶ Ad id quod obicitur quod ipse diffinit in comparatione ad mobile primum etc. dicendum quod eterno est. scilicet filius eternitatis quoniam propriissime sumit dicit mensura esse interminabilis. hic autem a boetio accipit ut dictum est: et esse quasi materialiter pro ipsa vita durate ut patebit ideo statim: quod aliter esset quod dicitur quod est uite possessio. ¶ Ad aliud dicendum quod vita in creaturis fundat super esse in creatore autem non saluat ordinem nisi secundum rationem. Et secundum hanc rationem potest dici quod non accipit hic eternitas propriissime sed secundum quod dictum est. Ad id quod obicitur ex auctoritate Dionysij patet solutio. ¶ Ad aliud dicendum quod secundum hanc rationem eternitatis nulla dicitur esse in eternitate nisi uita interminabilem habita uel habere sicut quod est ipsa uita: uel secundum participationem. Quasi autem tamen pene eterne dicant et quidam alia inferunt disputabit. ¶ Ad aliud dicendum quod intelligere non notat perfectionem ultimam et nobilissimam: sed uita hoc modo considerata quo super in 3^a diuisione in ultimo membro collocata est: et hec uita sit intellectualis non tamen completum secundum rationem est ex parte intellectus: sicut nec completum beatitudinis sed potest ex parte uoluntatis uel amoris perficiens ipsam uoluntatem secundum actum fructum: que fructus incipit ab intellectu et hoc est de ratione uite beatitudinis. ¶ Uel dicat melius: quod intelligere notat actum potest intellectus in comparatione ad intelligibile aliquid. uita etiam dicit actum completissimum ipsius spiritus ad quem non exigit aliud prout ipsum spiritum: et ideo magis uenit eternitati quam intelligere quod secundum rationem respicit ipsum intelligibile quod est prout ipsum intellectum uel quasi prout ipsum: sicut uidee sunt in intellectu diuino in 3° non sint diuerse secundum rem: sunt tamen in ratione mediis intelligendi et sic aliquid modo prout intellectus. ¶ Ad id quod obicitur de possessione dicendum quod secundum ethimologiam uerbi ut dicitur iurisperiti qui frequenter hoc uocabulo utuntur. Possessio dicitur quasi pedum positio uel pedis sessio et sicut firmi tatem habet rei. hic autem transsumit ut dicat possessio que habet ad uoluntatem uel obedit ad libitum. talia enim propriissime habentur. et per hoc patet solutio ad primum. hoc enim modo propriissime dicit possessio uita eterna beatissima. ¶ Ad hoc quod obicitur quod secundum hunc modum est presentiarum ad usum. dicendum quod uti sumit multiplex et sicut utile ut habet ab Augustino in libro de trinitate. Uti enim est id quod in facultatem uoluntatis uenit ad aliud referre quo statum est tanquam in fine et utile est ipsum quod refertur: hoc modo uti diuiditur pro fruui. et utile pro fruibile et hoc modo possessio que cadit in diffinitione eternitatis non est respectu utilis. Quiaque sumitur uti secundum diffinitionem Augustini in libro de trinitate secundum quod frui est uti cum gaudio sicut habet in 1° de trinitate c. 11°. et secundum hoc uita presentiarum ad usum: de uti seorsum creatura beatissima participas vitam eternam utit deo. Unde possessio dicta hoc modo non est ad extrinsecum. ¶ Ad aliud dicendum quod aliter est possessio diuini: aliter eternitatis. diuini enim est respectu extrinsecorum que subiecta sunt uti prout obiectum. eternitatis autem est per transumptionem ad ea que presentiarum ad usum habet quod usus cadit in ratione eius quod est frui ut dictum est. ¶ Ad aliud dicendum quod sic patet ex predictis diffinitio ista non est data presentiarum diffinitio: sed potest respicere ipsum materialiter habere quod duratio

Prime ptis sūme

interminabilis p̄siderat in ipso durāte: et prout cōparat ad vitam. unde idem est eternitas s̄m hunc modum q̄ vita possessa interminabilis et tota simul: ita ut hoc q̄d dicitur possessio resoluatur in adiectiūm eius q̄d est vita. sicut uerbi gr̄a in alio exēplo diffinit. celum est cōtinētia visibilium et inuisibilium creaturarū. et est sensus. celus est id q̄d p̄tinet visibilia et inuisibilia. Et sic patet solutio ad ultimum obiectum. ¶ Ad id q̄d obijcit de tota dicendum q̄ cōposito nō successiuo q̄d habet p̄manētiam in partibus duo opponunt. scilicet cōpositum successiuū q̄d est imperfectum. p̄fici enim p̄tinue in aduētū futuri. Et hoc opponit ei non rōne partium sed rōne p̄manētie in partibus. Item opponit ei simplex oīno q̄d caret partib⁹: et hoc rōne partium habet oppositionem ad ip̄m: et tale totum est eternitas: et h̄ hoc totum gr̄a simplicitatis exponatur per negationem: intelligit tamē positio in ipso simplici. Et per hoc patet solutio ad obiectum: q̄ nec habet partes p̄manētes: nec successiuas. ¶ Ad aliud dicendum q̄ non dicitur simplex sicut p̄dictus: q̄ h̄ simplicitas p̄cū non habeat partes in se: est tñ nō sine partibus ut p̄bat obiectio. sed eternitas nec in se habet partes nec ordinē ad p̄mum et ultimum que dicūt partes alicuius cōtinui. ¶ Ad aliud dicendum q̄ totū accipit pro p̄fecto s̄m q̄ p̄fectū dicitur cuius nihil est extra ipsū. ¶ Ad hoc q̄d obijcit de similitudine dicendum q̄ totum dicitur p̄fectionem potētie durātis. simul autē excludit successionem et sic quo ad diuersa dicitur totum et simul. Unde Aug⁹ in. xj. confessionum. p̄cedis omnia t̄pa p̄terita celsitudine: semp̄ p̄ntis eternitatis supas omnia futura. q̄ etiam illa futura sunt et cum uenerint p̄terita erūt. tu autem dñe idem ipse es et anni tui non deficiēt nec erunt nec ueniūt. isti enim n̄ri et erūt et ueniūt ut oēs ueniāt. anni tui omnes simul stāt qñ stāt nec eūtes a ueniētibus excludunt q̄ nō trāseūt. isti autem n̄ri omnes erūt cum oēs non erūt anni tui dies vnus et dies tuus. non p̄tinue sed hodiernus: q̄ hodiernus tuus nō cedit crastino. nec enim succedit hesternus hodiernus cuius eternitas ideo coeternum genuisti: cui dixisti. ego hodie genui te. oīa t̄pa tu fecisti et ante oīa t̄pa tu es: nec aliquo t̄pe non erit tēpus nullo ergo t̄pe feceras aliqd: q̄ ipsum tempus nō feceras et nulla t̄pa tibi coeterna sunt q̄ tu p̄manes: et illa si p̄manerēt nō eēnt t̄pa. ¶ Ad h̄ q̄d obijcit q̄ similitas exigit pluralitatem dicendum q̄ cuz p̄prie dicitur simul dicitur plura cōueniētia in vnam naturam uel loci uel t̄pis uel alicuius adiacētis ad modum istoz. qñq; autem sumit s̄m q̄ est ratio opposita p̄ori et posteriori et sic potest pro negatione utriusq; et sic sumit hic sicut etiam mediu dicitur uel illud q̄d cōuenit extremis: uel ipsa ratio medij s̄m q̄ medius est q̄d excludit rōnem utriusq; extremoz: et sic hoc ipsum simul nō exigit diuersitatem uel pluralitatem ut dictum est. ¶ Et nota q̄ cum dupl̄ inueniat totum. scilicet simplex et cōpositum. totum simplex nō habet rōnem totius nisi in rōne potētie sumptuz s̄m q̄ dicitur totum potētiāle: et ita dicendum est hic q̄ totus eternitatis nihil aliud est q̄ potētia durās cum carētia utriusq; termini: uel potētia p̄tines se in eē immutabili cum carētia finis et p̄ncipij. ¶ Ad id q̄d obijcit de h̄ q̄d dicitur simul uidet multis difficile r̄ndere. et hec difficultas accidit q̄ non p̄siderat eternitatem nisi per modum cuiusdam durationis cōtinue sine p̄ncipio et sine fine: et hoc p̄ intellectum accipietem ex fantasmate qui nō accipit illā durationem nisi ut habetem partes p̄ctas que nō sunt simul in p̄terito et futuro. h̄j enim imaginant eternitatem sicut tēpus quoddam carēs successione in partibus et ideo nō est mirum si decipiunt. in talibus enim que oīno sunt extra materiam et simplicia sunt intueūm est rōnem potius q̄ imaginationem que fallit ponēs imagines copulatum ubi non sunt. Unde dicendum q̄ sicut tēpus habet cōparationem ad motuz et ex hoc duo sunt

in t̄pe r̄ndētia duob⁹ que sunt in moto corpe s̄m q̄ mouetur. est enim in t̄pe nūc fluēs p̄tinue q̄d r̄ndet ei q̄d fertur in moto corpe et in motu. Est iterum in t̄pe p̄us et posterius q̄d r̄ndet ipsi motui: sicut id q̄d fertur in motu semper p̄tūm est in termino a quo: p̄tūm in termino ad quē que sunt p̄m et ultm in spatio: ita nūc q̄d est in t̄pe semper est cuz p̄iori et posteriori. Et sic patet q̄ quicquid est in t̄pe causat ex moto corpore et motu ipso. ¶ Sic dicendum est q̄ eternitas ipsa cōsiderāda est s̄m q̄ adiacet eterno. Unde eternitas nihil habet nisi s̄m cōgruentiam eterni: sicut nec tēpus habet aliqd nisi s̄m cōgruentiam corpis moti et mot⁹ ipsius. Unde sicut ip̄m eē diuinum simplicissimum et p̄fectissimum et oīno inuariabile est: ita nūc eternitatis adiacēs illi simp̄ et inuariabile oīno sed stans indeficiēter: et sua cōtinuatio s̄m quam includit et eum et tēpus nihil aliud est q̄ indeficiētia eēntie uel potētie actiue pure indeficiēter cōtinētis se et inuariabilis: et hoc modo satis planum est uidē q̄liter est tota simul oīno sine p̄iori et posteriori. Et per hoc patet solutio ad id q̄d obijcit de hac dictione simul. ¶ Et q̄ ita dicendum sit patet per rōnem et auctoritatem. Rō hec est: q̄ tēpus est accidēs et s̄liter eum. Cū q̄qd determinat de ipsis debet determinari in cōparatione ad subm̄: h̄ autē eternitas nō sit accidēs sed ipsa eēntia substantiā s̄m rōnem est dicēs adiacēs extra per moduz mēsure que comparat ad eē diuinum sicut tēpus ad t̄pale sicut dictus est. et ideo simplicitas eius causat ex simplicitate eius cui adiacet ip̄m ut mēsurā. ¶ Auctoritas autē hec q̄ dicit Gilbert⁹ porretanus sup librum boetij de trinitate. sicut est vna singularis indiuidua et simplex et solitaria eēntia qua eternus ipse deus fuit est et erit. ita est vna et singularis et indiuidua et simplex et solitaria mora nūc stās que uocat eternitas. Et Anselmus in monologium. Nōne semp̄ q̄d uidet designare totum tēpus multo uerius si de illa s̄ diuina natura dicit intelligit siḡre eternitatem que sibi nunq; est dissilis q̄z tempoz uarietatem que sibi semper est in aliquo dissilis. ¶ Ad ultm dicendum q̄ illa diffinitio hoc modo intellecta quo exposita est cōuertibilis est tum rōne interminabilitatis que dicit negationem potētie termini finalis que non cōuenit alicui creaturæ: tum etiam rōne uite que p̄ncipaliter dicitur vita in creata in se cōsiderata. Unde patet q̄ non p̄cedit obiectio illa. q̄ autem diffinitio materialis et resoluendo in hanc eternitas est vita possessa interminabilis tota simul patet ex uerbis Anselmi in monologium ubi dicit sic. Cum satis liqueat q̄ diuina substantia non sit aliud q̄z vita sua et eternitas sua nec sit aliquo modo interminabilis nec nisi simul et perfecta tota: q̄d aliud est uera eternitas que illi soli cōuenit q̄z interminabilis vita simul et p̄fecte tota existēs. Et h̄js uerbis patet q̄ ipse loquitur de eternitate tanq̄z de eterno. et loquitur ibi de eadem diffinitione boetij: unde uidet ita esse ut dicimus. ¶ Ad id q̄d obijcit contra diffinitionem secundam notandum est q̄ ysaac diffinit eternitatem put s̄m rōnem est in eodem genere cum euo et tempore. Nec enim tria s̄m rationem cōueniūt in genere q̄d est duratio: quam durationem ysaac appellat spatium. Et per hoc patet solutio ad primum. Spatium enim dicitur dupl̄. scilicet spatium loci: et spatium temporis uel durationis: sicut dicimus q̄ lustrum est spatium quicquid annorū. ¶ Ad 2m dicendum q̄ Gilbertus improprie loquēdo nunc eternitatis dicit moram: sicut enim obiectum est omnis mora si proprie sumit habet partes et est tempus uel pars temporis: nec ad hoc inspiciēs dicit ipse moram nunc eternitatis: sed q̄ est nūc indeficiēs stans et ita nunq; deest ideo appellat ipsum morā: cum tamē nō sit indiuisibile quātum: et ad hoc etiam cadit in rōnem spatij s̄m ysaac. ¶ Et per hoc etiam patet solutio ad id quod sequitur: quia huiusmodi spatium nō habet diffensionem in partibus sed

potius indeficientiam nunc indiuisibilis et simplicis semper stans. Ad id quod querit quod ibi sumat primum. Dicedum quod non sumit ibi in aliquo illarum significationum que determinant in physicis: sed secundum quod presuevit dici quod illud est primum quod non habet esse intersectum: ita dicit hic primum quod non inceptit nec desinet in termino enim est finis primum: et sic ibi quodammodo cessat primum: unde continuum secundum Placitum dicitur id quod caretia uniusque termini. quod Boetius uocauit interminabilitatem magis exprimes: cum etiam usus loquendi habet significationem istam secundum quod dicimus quod temporalia non sunt continue. Et per hoc patet solutio ad omnia que obijciunt de primum. Ad id quod obijcit de intersectione dicens est hoc dicitur ad differentiam temporis quod distinguuntur secundum intersectionem per motum celi sicut ipse dicit ibidem. Ad hoc quod obijcit quod ipse est primum durans non intersectum. dicens quod ipsum considerat dupliciter. scilicet quantum ad motum quem mensurat totum secundum se et sic non habet intersectionem et sic considerat secundum quod comparat ad quantitatem ipsius mobilis per motum et sic distinguuntur in horas et dies et menses et annos: quod non est in eternitate et euo. Et sic patet quod spatium illud per hanc differentiam primum non separat ab euo et tempore. Per hanc autem quod est intersectum separat a tempore tamen in quantum quantum est mensura motus celi. Ad id quod obijcit contra tertiam diffinitionem dicens quod antiquitas sumit ibi pro caretia principij. Antiquum enim dupliciter dicitur. Uno modo quod multum habet de preterito et hoc opponit ad iuuenem et antiquitas ad iuuenem. Alio modo dicitur antiquitas secundum usum grammaticorum idem quod remotum et sic opponit nouo secundum quod nouum dicitur quod quantum ad suum initium est proprium: et secundum hoc transumptum ad proprietatem eternitatis dicit caretiam principij. Si autem querit quare non ponit aliud quod notet caretiam termini finalis. Dicens quod in caretia principij intelligitur caretia finis: quod quod caret principio caret etiam fine sed non peruertitur: cuius ratio assignabitur infra cum queretur quare tamen sunt tres misure. Ad aliud dicens quod nos non intellegimus eternitatem et enim nisi per modum cuiusdam temporis: et ideo etiam non sunt inuenta uerba quibus loquimur de eternis: sed utimur uerbis temporalibus in omnibus illis. Unde hoc secundum rem eternitas magis pueniat cum euo quam cum tempore: propter tamen inopia sermonis: et quod magis nota est nobis differentia uel positio temporis transierit ad exprimentum proprietatem eternitatis. Ad id quod querit quod dicat imutabile. Dicendum quod potentia indeficiente secundum durationem ex seipsa quod non est in aliquo creato: quod oculo creatum uertibile est ut dicit Damascenus: et ideo etiam est mutabile: quod uertibilitas nihil aliud est quam mutabilitas quedam: et si sit potentia creature hoc non est uirtute sua sed potentia creatoris pertinet ea ut dicit Gregorius in moralibus. quod omnia in nihilum reciderent nisi ea manus omnipotentis dei prineret. Ad aliud dicens quod utiliter mensuras ponit ad differentiam temporis: et hoc patet ex illa translatione totum secundum totum metiri. tempus enim nunquam est simul totum sed suum esse est suum fieri et e converso: quod semper est in principio et fine et nihil mensurat secundum totum. Similiter id quod mensurat primo habet esse in fieri. scilicet motus cuius esse in successione est. Unde nec motus secundum totum mensurat sed secundum partem. eternitatis autem est secundum totum metiri in quantum est tota simul: iterum totum metiri quod primo et per se comparat ad esse diuinum quod est perfectissimum et stans immobile nihil expectans futurum uel relinquens preteritum. Ad ultimum dicens quod eternitas dupliciter considerat. scilicet in se et secundum quod participari potest a creatura per modum possibile sibi. Si ultimo modo sic non comparat proprie nisi ad uitam et necesse est ipsam diffiniri maliter: quod illud quod est eternum participabile est: et per primum etiam eternitas aliquo modo: et hoc modo diffinitur a Boetio. Si autem considerat absolute non secundum quod etiam potest participari a creatura tunc magis propria sua comparatio est ad esse et sic diffinitur ab Placito et Dionysio: quorum diffinitiones differunt in hoc quod diffinitio Placiti uidetur colligere genus et differentias. Sicut enim supra pa-

tuit spatium genus est ad tres mensuras. continuum autem et non intersectum sunt differentie in comparatione ad eum et tempus. Diffinitio autem Dionysij est colliges propria: quod patet ex uerbis suis: quod ipse dicit quod proprietas eterni est antiquum et imutabile inuariabile et uniuersale in metiendo et noua translatio habet sic. Proprietas eui est antiquum et inuariabile et totum habet totum metiri. eui autem ubique ponit per eternitatem. ubi etiam alia translatio habet eternum uel eternitatem. Articulus 3° Utrum nihil aliud sit eternitas quam esse diuina

Ertio querit An eternitas nihil

aliud sit quam esse diuina. uidetur enim hoc per auctoritates et rationes. Dicit enim Anselm^{us} in monologio. Uel hoc solo uera eternitate soli inesse substantie que sola non facta sed factrix esse inuenta est: et apte precipit quoniam uera eternitas principij finisque meta carere intelligit: et uel quod nulli rerum creatarum eoispo quod nihilo facte sunt inesse poterit. hoc accipit non tamen quod eternitas sit deus et nihil aliud: immo est probatio huiusmodi necessaria ut dicit. Item ad idem. Eternitas est earum rerum que nihil aliud sunt quam ipsa: ergo est deus et nihil aliud: quod nihil aliorum est sua mensura. Ad hoc sunt etiam auctoritates adducte ab Augustino ex eodem libro precedentis questione. Hoc idem uidetur per questionem: existat enim quod eternitas sine principio est. Si ergo esset aliud quam deus oporteret duo esse principia quod est inconueniens. Item diuina natura summe simplex est et non potest esse subiectum accidentium ut probat Boetius in libro de trinitate. quod forma simplex. forma autem simplex subiectum esse non potest. Cum igitur mensura que est tempus non sit nisi principietas et accides corporale temporale. sicut enim proprietates quedam eterni et non sint nisi in illis: quod accidentis esse est inconueniens. Item eternitas non sit nisi proprietates esse diuini secundum durationem: et non sit nisi in illo. aut igitur est idem illi aut diuersum. Si idem habeo propositum. Si diuersum ergo non erit summe simplex illud quod eternum est et erit subiectum accidentium: quorum utrumque hereticum est. Contra hoc sunt multe auctoritates et rationes. Dicit enim Boetius in libro de trinitate. quod quoniam et ubi de deo et homine predicatur et neutrum predicat quoniam aliquid esse id de quo predicatur. sicut cum dicitur deus uel homo iustus uel sapiens. ibi enim aliquid esse predicatur: sed in quoniam et ubi ut dicitur non ponit aliquid esse: sed quod ex tempore asserit uel qualiter se habeat ad locum: et ita uidetur non predicare substantiam diuinam: nec ut substantiam nec per modum attributi. Omne autem quod predicat eam predicat aliquo istos modos: ergo uidetur quod non predicet substantiam diuinam et ita est aliud quam deus. Item Boetius in libro de trinitate dicit quod substantia quantitas et qualitas predicant aliquid esse et in deo et in creatura et de omnibus alijs predicantur ita subdit: reliqua pro neque de deo neque de creaturis predicant. Quod autem dicit quod non predicant intelligit quod non predicat aliquid quod sint ipsa de quibus predicantur: ut cum dicitur iustus uel sapiens: ita enim exponit Boetius. ergo uidetur quod nec quoniam predicet eentiam diuinam: ita uidetur quod eternitas ex qua relinquitur quoniam diuinum non sit eentia diuina. Item Dionysius in de diuinis nominibus cap^o. x^o. Tempus et diem et quartam partem anni et eternum uel eternitatem uel eum: quod pro eodem ponit omnia ista ut decet deum ipsum dicere conuenit tanquam entem: sed omnem motum intrasmutabilem et immobilem: et in hoc quod semper mouetur manentem semper in seipso et sicut temporis et enim uel eterni secundum aliam translationem et diueris causam: uidetur ergo quod eternus dicitur per causam et ita eternitas est causata ab ipso et non est ipse. Item uidetur etiam per rationem. Ante mundum enim non fuit nisi spatium eternitatis quod est totum simul: quod nihil aliud est quam nunc simplex indeficiens ut dicit Boetius. Tempus enim et eui simul inceptum cum creatura euiterna et temporalis. Et dicit Crisostomus super iohannem omelia quarta. Si eo est aliquid sentius qualiter utique quod est ante eum per eum factum est. Constat autem quod loquitur contra hereticos arianos

qui ponebāt filiū cepisse aī mūdū z ita dicebāt oīa per ipsum eē facta cū tñ ipse sit fact⁹: qđ iprobat Crisostom⁹ dicēs: qđ nō oīa per ipsum erūt facta: qđ illud qđ p̄cessit euū nō eēt factū per ipsum: ergo videt qđ illud qđ p̄cedit sit factū: z si est factū nō est ipse factor: z ita nō erit eēntia diuina. Preterea si eternitas idē esset qđ deus: videt qđ possemus dicē hoc est in eternitate: ergo est in deo: qđ nō est uerū: qđ angeli bñ sunt in eternitate: z hoīes futuri sunt in eternitate sicut dicit Gregori⁹ in orōne pascha li. Deus qui per vnigenitū hodierna die eternitatis nobis aditum deuicta morte reuerast. igitur videt qđ eternitas nō sit de⁹. Preterea dicit p̄s in li⁹ de causis. De sup⁹ aut est supius eternitate: aut cū eternitate: aut post z sup⁹ tēpus. sed p̄stat qđ aī eternitatē si tñ est aliqd aī nō est nisi deus: igitur videt qđ ipse de⁹ nō sit eternitas. Penſio. Lō cedo p̄mas auctoritates z rōnes qđ deus est ipsa eternitas. Si aut querit utrū nihil aliud sit qđ de⁹. Dico qđ h̄z rē eternitas nihil aliud est qđ deus sicut dicit Anselmus. s̄m rōnes tñ coīoz est eternitas qđ deus qđ cadit in rōne mēsure eiusdē cuius grā cōparationē hēt etiā ad alia qđ ad deū. Ad id ergo qđ obijcit de Boetio: dicēdū qđ ipse loquit de qđ diuio h̄z qđ cōparationē hēt ad qđ eternitatis z tps s̄m rōnē noīs sicut dixim⁹. Et quo ad hāc rōnē uerū est qđ videt p̄dicare aliqd extrinsecus adiacēs z nō rē ipsam: hoc est p̄pter n̄m intellectū qui nō accipit eternū nisi per modū rei tpalis. Si autē querit utrū illa rō fundet sup rē qđ aliter uana eēt. Dicēdū qđ sic. Sicut enīz in tpalib⁹ uerissime tēpus est adiacēs motui z mutabilib⁹ z euiternitas euiternis statib⁹: ita eternitas uerissime est indeficiētia eē diuini sine p̄ncipio. z sine fine: sed ex simplicitate est qđ illa indeficiētia sit mēfura sua que dicit eternitas: que idēptas s̄m rē nō tollit ueritatē vniuscuiusqđ attributor. qđ enīz vñū uel multa sint hoc nō facit nec tollit vnitatez eēntie eoz qđ aliter nō uere eēnt in deo qđ absurdū est. sed vnitas uel multitudō p̄sequit ex natura eī in quo sunt. Et p̄ hoc patet solutio ad auctoritates boetij. Ad illud qđ obijcitur de dionysio dicēdū qđ noua trāslatio quo ad hoc melior est qđ uer⁹: qđ loquit ibi de euo. in noua autē eternū ponitur pro euo sicut z i multis alijs locis. Si aut obijcit qđ sicut eē creatur ostēdit qđ sit ab eē creatoris: ita duratio eius ostēdit qđ sit a duratione creatoris: z ita videt dici per causam. Dicēdū qđ nihil p̄hibet deū dici eternum per causā: sed illi p̄dicationi nō r̄idet effect⁹ qui p̄prie sit eternitas: qđ eternitas claudit in rōne sua p̄tradictionē creati. qđ enim creatū est p̄ncipiū habuit: z qđ habuit p̄ncipiū h̄z durationē uel inceptiōnē eē nō est eternū: qđ eternū est qđ caret z p̄ncipio z sine s̄m durationem. R̄ndet aut ei effect⁹ assimilas se eternitati quātū pōt: z hoc est duratio creata: que in qbusdā est carēs sine: in qbusdā nō s̄m qđ magis z min⁹ pōt assimilare id qđ creatū est: z ita est in oib⁹ p̄dicationibus diuinis dictis per causam. Verbi grā cū dicit. De⁹ ens: qđ ab ipso est ens. z sapiēs qđ ab ipso est sapiētia: in nullo enīz istoz est vñ uocatio effect⁹ z cause: qđ ens creatū z creās nō sunt vñ uoca z s̄litter nec alia. Si aut querit q̄re hic nō est saltez p̄ueniētia noīs ut in alijs ut effectus dicere eternitas sicut effectus entis dicit ens. Dicēdū qđ accidit p̄pter rōnem noīs que eternitati repugnat ut dictū est. Sed tñ sciēdū qđ sicut in alijs nō est tota p̄dicatione eoz que p̄dicant s̄m causam imo p̄dicant z aliter s̄m qđ p̄uenit nobilitati nāe diuine s̄m qđ p̄siderat in diuerhs attributis ita nec tota p̄dicatione eternitatis est per causam sed notat etiā indeficiētiā durationis eē diuini. Ad id qđ obijcit de crisostomo dicēdū qđ obiectio illa p̄cedit ex p̄p̄o thesi supposito enīz qđ filiū sit creatus spatiū qđdā s̄m rōnē est aī ipsum qđ sequit nō eē factū per ipsum sed ipse factus: z hoc s̄m qđ spatiū illud intelligit quedā extensio in gñe p̄ueniēs extēsiōi tps z eui. Si aut obijcit

qđ illud spatiū hoc mō nō est nisi in rōne in re enim est in p̄e z idē cū ipso. Dicēdū qđ uerū est: sed oīa que s̄m rōnē determināt facturā p̄supponūt sibi gñationēz filiū per quē fiāt: z hoc mō loquit Crisostom⁹: qđ aliter nihil diceret. Ad aliud dicēdū qđ bñ pōt dici aliqd qđ nō est deus eē in eternitate: qđ eternitas est mēfura per excel lētiā mēsurās euiternā z tpalia: nō tñ sequit qđ sit in deo z hoc p̄tingit p̄pter diuerſitatē modī intelligēdi in hoc termino deus: z in hoc termino eternitas. Tñ in argumēto accidit fallacia accidētis. Ad ultimū qđ obijcit de p̄ho dicēdū qđ sicut ibidē exponit ipse: uult qđ causa p̄ma z eē eius sit aī eternitatē. eē autē itelligētie uel angelī sit cū eternitate. eē autē aī sit post eternitatē inferi⁹ z sup̄a tps. Tñ dicit ibidēz qđ aīa est in oriōnte eternitatis z tps creata: ita qđ inferi⁹ sit eternitate z sup̄ior tpe: z p̄ illa exēpla patet qđ ipse eternitatē ponit pro euo. Unde uerū est qđ deus est aī euū: aut s̄m rōnē cause: z etiā s̄m durationē. itelligētia autē est cū ipso z in ipso: qđ euū est mēfura ipſius eē durātis z aī tps nō s̄m durationē sed s̄m rōnē cause: qđ p̄p̄in qoz est eternitati itelligētia qđ aīa ut dicit cōmetator: ibidē s̄m hūc modū p̄oritatē dicit etiā aīa aī tēpus qđ per se est mutabilis: aīa autē nec penitus est mutabilis nec penit⁹ imutabilis: z ideo aī tps z cū euū est qđ a philosopho ibi dicitur eternitas. Que sunt in eternitate z que eterna Articulus 4⁹.

Quarto querit que sint in eternitate utrū solus de⁹ uel extendat etiā ad alia. Et utrū ad illa oīa que scriptura dicit eterna. Videt aut eternitas soli deo p̄uenire. dicit enim p̄s in li⁹ de causis: hoc est eternū eterno qđ est euiternū euiterno z tps tpali. ergo videt qđ sicut tēpus nō extēdit nisi ad tpalia: nec eternitas nisi ad eterna: z ita videt respicē soli deū z nihil ampli⁹. Itē nō habet cōparationē nisi ad mēsuratū ab ipsa s̄m equitatē quātūtatē: uel s̄m rem: uel s̄m rōnē: uel est quātūtas potētiālis quā mēsurat eternitas: ergo videt qđ eternitas nō respiciat nisi deū z eē diuinū z ita videt qđ nō sit in eternitate nisi deus. Itē a quo cūqz remouent p̄prietates alicui⁹ ab eodē remouet s̄b iecū p̄prietatū illarū. sed antiquitas z inuariabilitas z totū s̄m totū metiri sunt p̄prietates eternitatis ut determinatū est. si ergo illa nō p̄ueniūt alicui creato uidetur qđ nec eternitas sit mēfura alicuius creati: z ita videt qđ nihil sit in eternitate nisi solus deus. Contra. Dionys⁹ in li⁹ de diuinis noīb⁹ c⁹. x⁹. dicit. Nos hic s̄m tps de terminatēs euo p̄cipiaturos. theologia dicit qđ icorruptibile z temp eodē mō se h̄ns euū p̄legmur: nō erit autem hoc nisi s̄m p̄ticipationēz gl̄ie eterne. ergo videt qđ nos erimus eterni: dicunt aut z angeli eterni. Et Aug⁹ dicit. Nos in eternitate futuros. Sili dicunt pene eterni: z vita eterna: z tpa eterna ad romanos ul⁹. T̄pibus eterni taciti. ergo videt qđ oīa illa sint eterna que uel habēt uel p̄sequunt rōnem indeficiētie siue simul siue nō. Cōstat aut qđ nō sunt pene siml sed in successione: nunqđ ergo oīa hec sunt in eternitate. Item videt qđ oīa sint in eternitate: qđ dicit Anselm⁹ qđ sicut p̄ns tps claudit oēm locū z oīa que in quolibet loco sunt: ita eterno p̄nti claudit omne tēpus z ea que in quolibet tpe sunt ut patet ex auctoritate supra iducta ex libro de p̄cordia p̄sciētie z liberi arbitrij. ergo videt qđ oē tēpus z oē tpale sint in eternitate. ergo videt qđ tēpus z tpale sint eterna qđ falsum est. Itē qcqd est in parte est in toto etiāz sicut patet qđ qcqd est in die est in septimana z in annoz: qcqd est in hora est in die. Sed dicit Tullius qđ tēpus est pars eternitatis: ergo videt qđ qcqd est in tpe est in eternitate. Itēz qcqd est in terra est in aere: z qcqd est in aere est in celo. Cum igit sic sit ex parte locoz videt qđ similiter sit ex parte mēsurarū que sunt s̄m rōnem durationis: z que cūqz sunt in duratione habēt p̄ncipium z

finem sint etiam in duratione que habet principium et caret fine et in duratione que caret principio et fine. et ita videtur quod omnia sunt in eternitate et ita omnia erunt eterna ut videtur.

Respondeo quod si eternitas propriissime accipiat secundum omnes additiones vel proprietates ipsius nihil est in eternitate nisi si solus deus et nihil est eternum nisi ipseque sic nihil aliud est quam nunc simpliciter et invariabile et indeficiens carere utroque termino et totum simul et secundum hoc quo ad omnes has conditiones si simul accipiantur non mensurabitur nisi esse divinum.

Si autem accipiat eternitas large aliquid aliud est in eternitate quam deus: hoc potest fieri tripliciter. Primo per participationem ipsius eterni secundum vitam beatam: et secundum hoc citra primum modum magis proprie dicitur aliquid esse in eternitate quod participando eternum accipit stabilitatem potestate de fluxibus que est in ipso ex hoc quod creatum est. et secundum hunc modum angeli beati et anime beate sunt in eternitate et etiam corpora beatorum post resurrectionem erunt in eternitate et quantum ad hunc modum convertuntur ista duo. scilicet esse in eternitate et esse eternum.

Alio modo sumitur minus proprie non per participationem eterni sed secundum quod dicitur aliquid eternum per convenientiam remotam alicuius proprietatis cum eterno. Et secundum hoc euiterna dicuntur eterna et etiam temporalia indeficientia vnde pene sicut patebit infra et quantum ad hunc modum cum dicitur hoc est eternum non sequitur ergo hoc est in eternitate. Eternitas enim dicitur eterna eternitatis formaliter cum sit abstractum. eternum autem est de notatiuum et ad denominationem sufficit convenientia denominationi ad id a quo denotatur sed non participet tota eternitatem denotati sicut dicuntur dei denotatiue sancti per convenientiam remotam ad deitatem. Et patet ratio quare secundum hunc modum non convertitur cum dicitur hoc est eternum ergo est in eternitate.

Et si obijciatur quod ante precessum est quod euiterna sunt in eternitate ut angeli beati. Respondetur quod angeli secundum esse suum nature sunt in evo et secundum hoc non sunt in eternitate sed secundum quod participando participant vitam eternam sic sunt in eternitate: et secundum hoc precessum est prius.

Respondeo autem tertio modo eternitas mensura excellens eum et tempus et secundum hoc verum est quod omnia clauduntur in eternitate nec tamen sequitur quod sunt in eternitate vel eterna. Unde habet talis divisio quod quedam sunt eterna et in eternitate et ipsa eternitas. quedam autem sunt eterna et in eternitate et non ipsa eternitas. quedam autem sunt eterna quod nec sunt in eternitate nec ipsa eternitas. quedam vero nec eterna nec in eternitate nec ipsa eternitas sed clauduntur eternitates cuius divisionis ratio patet ex predictis.

Respondeo ergo ad obiecta quod si eternitas propriissime sumitur tunc nihil est in ipsa nisi quod est ipsa eternitas et eternum ut deus et hoc currunt prime obiectiones.

Ad id autem quod per obijciatur per Bernardum Bonaventuram dicendum quod eternum dicitur ibi in modo scilicet per participationem eterni et ideo non contradicitur primis probationibus.

Ad aliud quod obijciatur de penis et temporibus eternis dicendum quod penes dicuntur tertio modo eterne. Quia non sequitur quod sunt in eternitate. temporalia autem de quibus loquitur epistola ad romanos ultimum sunt temporalia que mensurantur temporalibus: tempus multiplex dicitur sicut dicitur infra in questione de tempore. Sed dicendum quod secundum intentionem apostoli dicuntur temporalia eterna ipsa duratio eterna. Unde dicendum quod virtute adiuncti extrahitur iste terminus temporalis a ratione sua. id est a ratione speciei ad rationem generis ut temporalia eterna dicantur duratio eterna in qua predestinabatur christus qui est pastor omnium de quo loquitur ibi apostolus. Quod autem dicitur vita eterna hoc aliud est quod ipsa vita est increata vita vel in se vel secundum quod participat a beatis ut patet ex predictis. et siue hoc modo siue illo modo consideretur ipsa est vita eterna et in eternitate et eternitas ipsa non ab eterno participat.

Ad id quod obijciatur per Anselmum iam patet solutio quod ibi loquitur de eternitate in quarta significatione et verum est quod hoc modo claudit omne tempus et locum et temporale et locatum et breviter omnia claudit hoc modo dicta eternitas sed non sequitur quod illa omnia sint eterna vel in eternitate: quod claudere non di-

citur nisi excellentiam illius super mensuras que sunt eum et tempus. eternum autem dicit aliquo modo participationem eternitatis vel proportionem mensuram ad mensuratum et similiter esse in eternitate. vnde non sequitur conclusio illa ex tali premissa.

Ad id quod obijciatur per auctoritatem Tullii dicendum quod tempus non est pars eternitatis quod eternitas non habet partes ut supra ostensum est. et si haberet partes adhuc tempus non esset pars sua: quod partes eternitatis essent sine successione essentia autem temporis in successione. dicitur tamen tempus pars eternitatis propter hoc quod includitur ab ipsa secundum utrumque terminum et provenit cum ea in hoc communi quod est duratio ut prius dictum est.

Ad ultimum dicendum quod non est sile de locis siue de mensuris localibus et mensuris durationis. Locus enim ut dicit Damascenus est extremi superficies corporis ambientis et eternaliter non est in ipso locato sed extra ipsum et ideo plura loca quorum unus est includens aliter inclusus potest esse respectu unius locati unus vero erit eius locus proprius et alia loca erunt coia et non mensurabilia locatum sed tamen ambientia ipsum sic autem non est in mensuris durationis. hec enim omnes eternaliter sunt proprietates ipsorum durationum et ideo plures non ordinantur ad unum quod non habent comparationem talem nisi ad ea quorum sunt mensuram. contingit tamen plures ordinari ad idem ita quod una sit mensurans et altera includens per excessum et que sunt inclusa ab eternitate non sequitur quod sint in eternitate vel eterna sicut ostensum est.

Sunt tamen quidam magistri qui dicunt quod eternitas est mensura euiternorum et temporalium sed non convertitur. Et secundum hos dicendum est quod adhuc non sequitur quod si temporalia mensurantur eternitate quod sint eterna vel in eternitate quod eternum et in eternitate esse non dicitur nisi in hijs que vel participant ipsum eternum proprie vel habent convenientiam cum ipso in aliqua proprietate ut dictum est. Sed nobis magis placeat quod dictum est supra. scilicet quod mensura que numerat ipsum et certificatur quantitatem ipsius vel mensura que adiacet toti quantitati secundum eque ut totum tempus adiacet toti motui celi et patet quod neutro modo est mensura euiternorum et temporalium.

Articulus 5°. De quando et nunc eternitatis.

Quanto queritur De nunc et quando eternitatis. Et videtur quod non habeat nunc differens a se. eternitas enim indivisibilis est non habens prius et posterius neque partes. ergo nunc eternitatis in esse non differt ab eternitate.

Contra dicitur Boetius in libro de trinitate quod nunc statim et non movens sese semper eternitatis facit: sed omne faciens secundum esse differt a facto. cum ergo nunc faciat eternitatem secundum esse differt ab eternitate. Intra hoc queritur utrum eternitas habeat quantum. Et videtur quod non quod quantum est natura tercia que relinquitur ex duabus alijs naturis. scilicet natura durationis extrinsecus adiacentis et natura durantis. sed eternitas et eternum non sunt nature diverse sed ex hijs tanquam diversis non relinquitur quantum tertium.

In primum est locutio usitata. sicut deus est ab eterno in principio erat verbum ubi ab eterno et in principio dicitur quantum vel non sine quantum.

Solo dicimus quod eternitas habet nunc et sicut nunc temporis est suba temporis et fluxus ipsius nunc est esse temporis: ita nunc eternitatis est suba eternitatis et duratio ipsius nunc est esse eternitatis.

Dicitur ergo ad primum quod habet eternitatem que est suba non differre ab eternitate: sed secundum eternitatem que dat esse potest dupliciter accipi secundum esse rei et sic non est divina sicut non est divina inter nunc et nunc semper durans. Si autem accipiat secundum esse rationis tunc est divina talis qualis est iter durans et duratione durantis. Si autem aliquis obijciat quod duratio non est durans sicut proprietates non est secundum. Respondetur in quod hoc est verum in rebus creatis: sed in rebus increatis non tenet nisi secundum rationem ut dictum est.

Ad aliud dicendum quod faciens ut efficiens nunquam est idem factor: sed faciens ut principium quod non est unum principium sed etiam substantia hoc substantialiter est idem factor sicut est in nunc temporis et in nunc eui et in nunc eternitatis.

Ad id quod queritur de quando dicimus quod ex eternitate relinquitur quantum.

Prime partis summe

argumentum qđ cōtra est dictum qđ h̄ eternitas sit idem eterno tamē s̄m modum dicēdi p̄dicant extrinsecus ad iacēs ut dicit Boetius. et penes hūc modum ex ipso relinquitur quādo re qđem non differēs ab eterno et eternitate sed modo p̄dicandi.

De Euo.

Eide queritur de euo.

Quia autem diffinitiones eui non inueniunt ab auctoritatibus date. querimus quid sit s̄m rem et esse sui ut ex h̄is concludat sua diffinitio. 2° que sint euterna et que sit ratio qđ ipsum incepit cum tpe et non ante ipsum. 3° utrū ip̄m p̄ncipaliter sit in vno sicut tempus et eternitas. tempus enim est in primo mobili. eternitas autem est in deo. 4° de nunc et quando eui.

Articulus 6°. De diffinitione eui.

¶ Ircā primum p̄cedit sic

s̄m nām mēsurati autēdit p̄prietas mēsure si cut patet in eternitate et tēpore. Eternitas autē est oīno simplex eo qđ est mēsurā simplicis. tēpus autē est a p̄ori et posteriori p̄pter ip̄sum mobile qđ partim est in termino a quo et partim in termino ad quem. ergo cū eui sit mēsurā eorū que habēt p̄ncipium et incorruptibilia sunt et tamē que oīno sunt sine successione videt qđ eui sit totum simul sicut est eternitas. ¶ Preterea in talib⁹ est actus cum potētia nec vñq̄ potētia p̄cedit actum in ip̄sis sed cōstat qđ tempus est mēsurā existētiū in potētia aliquo modo. ergo videt qđ talia sunt simul in actu cum sint oīno extraxa a cōditionibus tēporis. ergo videt qđ mēsurā eorū nō possit esse cum p̄ori et posteriori et ita erūt tota simul. Forte diceret qđ euum non est mēsurā tñ incorruptibilem habentū duratiōem sed etiam aliorū que non habēt successiōem sicut ip̄sus eē entium qđ non est successiūm. ¶ Sed cōtra quicqđ habet potētiā ante actum nō acq̄rit actum nisi per transmutationem ab vno cōtrariorū quod est p̄natio in aliud qđ est forma et habitus. omne autē tale cadit sub generatione et corruptione necessario: et qđ tale est habet in se cōtrarietatem que est p̄ncipium pugne. pugna autem sicut dicit Damascenus est p̄ncipium distātie et corruptionis ergo esse suum in quātum fundat in tali contrarietate non oīno est inuariabile. ergo videt qđ talis etiam quo ad esse nō sit mēsurā ip̄sum eui. Ex h̄is ergo pōt cōcludi qđ euum est mēsurā duratiōis habentū p̄ncipium et nō finē tota simul. ¶ Sed cōtra hoc sic obijcit. Ubicūq̄ est inuenire extrema aliqua ibi est inuenire medium uel per abnegationem utriusq̄ extremi uel per cōuētiā utriusq̄: qđ aliter esset completus ordo. Si ergo eternitas est tota simul et tēpus est cū p̄ori et posteriori tūc videt qđ euum qđ medium est nō sit totum simul sicut eternitas nec cum p̄ori et posteriori ut tēpus qđ medio modo se habet cum omnis creatura quātum est de se est tendēs in nihili ergo et variabilis: ita videt qđ non oīno sit sine vicissitudine. Si forte dicat qđ h̄ in se variabilis sit tamē in quātum comparat ad potētiā diuinā cōtinentem ipsam nō variat. Contra in p̄cedentibus ostēsum est qđ s̄m qđ cōparat ad deū qui eternus. i. s̄m qđ participat eternū est eternum et in eternitate: ergo non quantum ad hoc dicit esse in euo. ¶ Preterea querit utrum euum possit diffiniri per vitam sicut eternitas. Videt qđ sic: qđ dicit qđ viuere viuētibus est esse. cum igitur angeli viuāt viuere est esse eorū: et ita videt qđ sicut diffiniūtur per esse ita possunt diffiniri per vitam. ¶ Preterea querit utrum euum sit mēsurā corporum aliquorū. Videt qđ nō qđ non eadem mēsurā est rei diuisibilis et indiuisibilis. Probatio: qđ cū mēsurā sequat p̄ditiones mēsurati oportet et qđ eadem mē-

sura esset diuisibilis et indiuisibilis qđ falsū est. ergo videt qđ non est vna mēsurā corporū diuisibilium et sp̄rituum indiuisibilium ergo videt qđ euum non sit mēsurā corporū. ¶ **¶ Quidē** Boetius in li^o de trinitate dicit quādo qđ de deo dicit semp est vnum. Unde qđ dicit s̄m qđ in omni p̄terito siue in omni qđ quoquo modo sit p̄tū in omniq̄ futuro erit qđ de celo et de ceteris immortalibus corporibus dici pōt s̄m philosophos. ergo videtur qđ talia corpora sunt in euo uel in eternitate. ¶ Item sancti dicit qđ hoc est in tpe qđ cum tpe uariatur et huic cōcordāt philosophi dicētes qđ sola contingētia uel possibilia sunt in tēpore: extra tēpus autem sunt necessaria et impossibilia: et iterum qđ tempus est magis causa corruptionis q̄ generationis: et ita videt qđ talia corpora non sunt in tpe ergo videt qđ sunt in euo constat autem qđ non sunt in eternitate. Cōtra hoc videtur esse p̄saluista. opa manuum tuarū sunt celi ip̄si peribunt tu autem p̄manes et sicut amicū mutabis eos et mutabuntur tu autē idē ip̄s es et anni tui nō deficient. ¶ Solutio sine p̄iudicio cōcedo p̄bationes diffinitionis supra posite et diffinitionē ipsam. ¶ Ad hoc qđ p̄tra obijcit: qđ non oīno sit sine p̄ori et posteriori qđ est medium inter eternitatem et tēpus. Dicēdum qđ ad esse t̄pis exigit motus s̄m locum s̄m philosophos: uel ad minus uariatio s̄m sanctos. Unde cum multipliciter sint aliqua uariabilia qđ h̄nt. i. in seipsis causam uarietatis et hec sunt que habēt cōtrariū in se uel extra se. in se ut elementata extra se ut elementa. et quedā que non p̄p̄a virtute diuina ut angeli et corpora immortalia ut dicit Boetius. Dico ergo qđ illa sunt in tpe que p̄mo modo sunt uariabilia: nō illa que secūdo modo. ¶ Et si obijcit qđ media sint dicēdum qđ ex hoc nō sequitur qđ nō sint tota simul sed qđ totum esse simul nō sit oīno eiusdē rōnis cum totum eē simul eternitatis in eternitate enim est a potētia cōtinentē seipsam et suū eē ex p̄fectione oīmōda quam habet in quātum nō est creata. in alijs autem nō est totum esse simul a potētia intrinseca: sed eē idem que nō est de esse creature talis cui potētie non inuenit repugnās in ipso qđ cōtinet. sicut est in illis que h̄nt cōtrariū. Et sic patet solutio ad totū p̄mū. ¶ Ad aliud dicēdum qđ ex se tēdere in nihilum dicit multipliciter. quedam enim tēdit per p̄ncipiū pugne intra uel extra ut dictū est et hec sunt in tpe. quedam autē ex hoc qđ h̄nt diuisibilitatē cōtinenti cuius diuisionis causa nō est in ip̄sis sed posset esse si in ipsa ageret potētia superior: ip̄s: et hoc est in celo et in corporibus que Boetius dicit immortalia. quedā autem ex se dicunt tēdere p̄pter hoc tñ qđ cōseruatio eorū non est ex se sed a superiori ut angeli et eadem corpora de quib⁹ dictū est et istud nō repugnat euo. ¶ Ad hoc qđ obijcit qđ s̄m qđ comparat ad potētiā ad cōtinentem dicuntur eterna per participationē s̄m diuisionem supra positam in penultima questione de eternitate. Dicēdum qđ hoc falsū est. illa enim p̄ticipatio non est eterni nisi s̄m vitam beatā: non s̄m id qđ ip̄m eternum cōtinet oia: qđ s̄m hoc omnia eēnt eterna. potētia enim dei p̄tinet oia ut dicit Gregorius. ¶ Ad hoc qđ querit utrum possit diffiniri per vitam dicēdum qđ non. vita enim que cadit in diffinitione eterni est vita beata in se et s̄m qđ pōt participari a creatura intellectuali uel que h̄et relationē et vñionem ad illam sicut corpus humanū: talis autem non est angeli vita et ideo euum nō ponit cōparationē primo nisi ad esse. ¶ Preterea euum nō est tñ mēsurā viuētium sed et non viuētium ut patebit iam in solutionibus sequētibus. ¶ Ad hoc qđ obijcit qđ viuere viuētibus est esse. Dicēdum qđ uerum est per se loquendo: ga vite actus est viuere. vita autem actus est sp̄ritus. viuere autem est actus vite tanq̄ cause secūde ut dicit philosophus. Qui sibi p̄ponit eē qđ est actus entis s̄m causam p̄amam que est essentia. Unde cum dicitur viuere

re viuētibz est esse. intelligēdum est de esse specificato per causam secundam. i. per formam p̄trahētem specifica- tam que vita est et nō esse qd est actus cause p̄me: et fm qd est p̄ma. i. forme generalissime que est eēntia. Et hoc patet ex p̄ncipio cōmēti sup libz de causis. ubi expresse quasi per eadē uerba istud exponit. Quidā tñ dicunt qd tñ spūs sunt in euo et faciūt etiam inter nūc tps et euū. nūc enim dicit ipsum qd est de tpe accipe fm subam su- am: et dicit qd hoc est mēsurā eē corpum que dicunt in mortalitā: inistās autem dicit ipsum indiuisibile quod est cum p̄ori et posteriori: et in hoc est esse corpōz mutabili- um. Sed hoc nobis nō uidet quocunq; enim modo ac- cipiā: aut est stās in duratione suā: aut nō. Si est stās cadit in rōne eui. si nō tñ cadit in eēntiam tps. ¶ Ad aliū dicēdū qd corpa multipliciter se hñt ad mutationē. quedā enim gñabilia et corruptibilia fm totū ut elemē- tata. quedā fm partē ut elemēta: et hec nō sunt extra tps sicut accipit a beato Dion^o in li^o de diuinis noib⁹ cap^o x^o. ubi dicit sic. tēpus uocāt qd metit in gñatione et cor- ruptione et aliqñ aliter se habet. Quedā enīz sunt extra generationē et corruptionē et fm totū et fm partē: tamen esse ipsoz est in motu p̄fectissimo qui est motus fm locū circularis: et bñ opinor qd eē taliū sit in euo. motus aut in tpe fm qd dixerūt p̄bi qui subtili⁹ ista rimati sūt. ¶ Ad hoc qd obijcit qd nō est eadē mēsurā diuisibilis et indiui- sibilis. Dicendū qd oīs diuisio est grā quātūtatē et mate- rie: esse aut qd est actus eēntie dātis eē ut dicit Boetius simplex est fm qd in se cōsiderat nec recipit diuisionem nec locū nec aliqd talium nisi inquātūz est materia illa uel illa. Unde cum euū respiciat eē fm se non in cōpa- ratione ad quātūtatē que ordinat ad motū planūz est vi- dere qd euūz adiacet eē in diuisibili et indiuisibili. ¶ Au- ctorias tñ Boetij que ppter hoc inducit sane intelligē- da est: qd uidet dicere qd talia corpa sunt in eternitate et eterna. sed hoc nō intēdit sed tñ qd in hoc pueniūt cum eterno: qd eadē oīno fm esse suum sunt in p̄terito p̄nti et futuro qd cōuenit oībz eternis. vnde quātū ad talē cō- uenientiam qñq; dicunt eterna hñ nō sint in eternitate si- cut supra expeditū est. Urū aut idem sit qñ eterni et eui- terni iſra determinabit. ¶ Ad dicēdū qd mutatio cuius causa non est in ipso mutato non trahit ad tēpus uel p̄ditiōes tēporales: sed talis est mutatio celi que nō fit nisi virtute increata agēte in ipsum. ¶ Sed p̄ra hāc solutionē uidet esse qd dicit Aug^o sup genesim ad litte- ram. ubi dicit qd deus creaturā corpalem mouet p̄tē- pus et locū. creaturā spūalem per tempus tñ. Ad hoc dī- cūt qdam qd creaturā spūalis dupliciter cōsiderat. s. fm esse et fm hoc est in euo et fm motū et fm hoc est in tem- pore: et idē relinquit dicēdū de corpibz immortalibz sed hoc nihil est qd impossibile est intelligere q̄liter tem- pus qd est cum p̄ori et posteriori sit mēsurā alicuius qd nō diuidit ita qd partim sit in termino a quo et partim in termino ad quē. Unde dicēdū qd Augustinus aliter ac- cipit ibi tēpus. cōstat enim qd oē corpus motuūz fm qd mouet est in tpe. sed motus angeli nālis nō est motus fm locū sed uariatio intellectiue potētie per intelligibi- lia diuersa: quam uariationēz appellat Aug^o tēpus sicut patet ibidē. Tēpus enim multipliciter dicit fm qd infra determinabit. Et sic patet solutio ad oīa quesita in duo- bus articulis supra positis nisi ad hoc tñ que sit ratio qd euū incepit cum tpe et nō añ. Et huius solutio patere po- test ex p̄dictis. si enim mundus qui est opus creationis dicit vniuersitas creaturarū cum oīa euiterna creature sint sicut et tpalia. mēsurā aut nō sit nisi in mēsurato opo- ruit incipe euū cum tpe sicut tpale incepit cuz euiterno. ¶ Si aut obijcit qd Damascen^o dicit qd angeli sūt añ- mūdum. Dicēdū qd hoc 2° li^o sūiarum loco suo determi- nari debet. tñ quātū sufficit ad qñem p̄ntē: hoc est qd hñ mūdus distinctionē habet in p̄tibus fm qd vna est ante

aliā: tñ fm qd refert ad opationem puidētie uel potētie creatis nō erit vnū añ aliud fm durationē diuersam in specie ut euū et tēpus: et ita patet qd cum tpe incipe debu- it: sic expeditū est qd est in duobus articulis.

¶ Articulus 8°. Urūm euum sit principaliter in vno sicut tempus et eternitas.

Terzio queritur Urūm euūz

fit in vno sicut eternitas et tēpus. Et uidet qd sic eternitas est in vno et tēpus sicut dicit p̄bi. cum ergo p- euidem modū adiaceat euū euiterno sicut tēpus tēpora- li et eternitas eterno: uidet etiam qd euū sit in vno. Item sicut se habet subm ad subiectū in durādo sic mēsurā du- rationis subiecti se habet ad mēsurāz durationis. sed in euiternis est vnum simplicius et nobilius alioz: ḡz men- sura vnius simplicior erit mēsurā alterius: sed in omni genere mēsure in quo est inuenire simplicius et minus simplex: minus simplex reducit ad simplicius tanqz ad mēsurā sui ut pbat in x^o metha^o. et patet per inductio- nem: qd pōderata ad minimū pōdus et mēsurata modio ad minimū in genere illo ut ad sextariū uel q̄rtariū: et sic de alijs. ergo etiā euiternū fm mēsuram eui ad sim- plicissimū generis sui habet reduci. Si forte dicat qd nō est talis dīa in euiternis hoc est p̄ra Aug^m qui dicit qd angeli differūt subtilitate eēntie. et ponit in 2° li^o sūiarū distinctionē 4^a. ¶ Preterea manifestū est qd spūales eē- sentie subtilitate nāe differūt et nobilitate a corpib⁹: que tñ euiterna sunt fm suū eē: ut pbat ex auctoritate Boe- tij supra i ducta in qua dicit qd illa corpa immortalia sunt. ¶ Si forte dicat iterū qd iph eē nō adiacet euū sed potē- tie durātī et illa nō diuersificat sic: hoc est p̄ra rōnem qd eēntia p̄ncipiū est illius potētie p̄cipue cum potētia illa sit eēntialis. potētia enim durās nihil aliud est qz poten- tia p̄tines se in esse totā simul: et sic patet qd illa potētia diuersificat fm qd diuersificat ipsa eēntia. ¶ Contra qd eternitas est in vno hoc est qd plura nō p̄nt eē sine utro- qz termino. s. p̄ncipio et fine. Siliter qd tēpus est in vno hoc est ideo qd causa oīz motuū est vnus motus. s. mo- tus p̄mi mobilis qui simplicissimus est: et hoc patet per p̄m in li^o ducis teucroz qui dicit sic. Oīs motus qui uetus est in materia gñabili et corruptibili reducit ad motū celi qui fecit moueri hāc mām gñabilem et corru- ptibile ut recipiat formā. sed in euiternis nec est vnū qd sit causa oīum euiternoz nec iterū qd sit sine utroqz ter- mino ergo nō p̄tingit euū reducere ad vnum. ¶ So- lutio qdam p̄cedūt ultimā rōnē et soluūt ad p̄cedētes p- hoc qd nō sit simile de tpe et eternitate et euo: sine p̄iudi- cio in p̄tē dīa qd euū est in vno. ¶ Ad ultimā rōnēz est dicēdū qd in reductione mēsuratoz ad mēsurā nō atten- dit ratio cause nec etiā carentia termini: sed simplicior et notitior quātitas. et hoc euidenter patet in reductionē gra- noz ad modū et reductione masse ad factionem uel ma- chinā et in alijs siliter in qbus nō attēdit in p̄mo mēsu- rate nisi simplicior et notitior quātitas que ut aliquota se habet ad totū mēsuratūz. Unde cum talia sint inueni- re in euiternis nō enim vnū euiternū infi^m excedit ali- ud infinitate patet qd reducunt ad aliqd vnū p̄m mēsurās

¶ Articulus 9°. De nunc et quando eui.

Quarto querit De nūc et quan-

do eui. Et querit p̄mo in quo differat nūc eui ab eterno. Et uidet qd in nullo cum euū nō habeat par- tes. ¶ Si aliqz dicat qd nūc eternitatis est indiuisibile et eternitas etiā quare adiacet indiuisibili: sed nūc eui et euū fm quedā modū adiacent diuisibili fm qd dicit uel diuidit potētia creata opans in ope. hoc est p̄ra Aug^m in 8° sup genesim ad litteram: qui dicit qd fm hoc qd vi- cissitudo est in angelis operantibus mouentur per tem- pus et non per locum. ergo fm hoc ipsoz mēsurā

non erit eum sed tempus: et ita penes hoc non potest distinguere eum a nunc eui. **¶** Similiter querit de quando. videtur quod ex euo non relinquitur quando. Cum enim eui sit totum simul non relinquitur quando preteritum: nec etiam quando futurum: et cum hoc quod non est futurum nunquam erit presens etiam presens non relinquitur et ita nullum quando relinquitur. **¶** Solutio dicitur quod nunc eui differt ab euo non in substantia sed in esse: enim eui est in tota duratione simul manente sed nunc compatitur ad ipsum durans secundum quod est diuisibile vnum non presens in duracione. **¶** Ad argumens quod contra est dicendum quod aliud est potentia vicissitudinaria in opere: et aliud potentia coacta in esse. de potentia enim operis verum dicit Augustinus quod uariatur per tempus sed ad secundum compatitur eui. **¶** Ad id quod queritur de quando dicendum quod quando relinquitur ex euo sed non distinguibile per preteritum et futurum: illa obiectio que facta est tenet de quando tempus: nisi forte dicatur distinguibile per actus. scilicet per comparationem ad tempus: sicut etiam dictum est distinguere eternitatem: ut cum dicimus quando angelus fuit est uel erit.

¶ De tempore.

Inde querit de tempore

¶ Primo an sita natura: an in anima tantum. 2.º quod sit. 3.º de substantia ipsius que est nunc. 4.º utrum tempus sit causatum a motu uel non sit sine motu. 5.º quare ipsum dicatur per se quantitas continua et non motus. 6.º quantum vnum sit de coqueuis. 7.º quare ipsum dicatur magis causa corruptionis quam generationis. 8.º quantum ipsum exiit in esse. 9.º quod sit esse in tempore. 10.º utrum sit vnum tempus uel plura. 11.º de quando temporis.

¶ Articulus 1.º. An tempus sit a natura an in anima tantum.

Inde queritur de tempore.

an sita natura. Et preedit sic. Dicitur Augustinus quod tempus factum est et non est. illud pro futurum et nunc est: sed ex hijs componitur tempus et compositum ex hijs que non sunt non est. ergo tempus non est nisi forte in ratione. Adhuc ois paritibilis si sit necesse est: aut ois aut quidam partes esse: sed tempus est diuisibile: ergo si sit necesse aliqua pars est esse: sed pars que est futurum non est. similiter pars que est preterita non est. ergo si aliquid est hoc erit presens nunc. aut ergo hoc est diuisibile: aut indiuisibile. Si est diuisibile redit eadem questio: quia tunc non erit diuisibile nisi in preteritum et futurum: quia alia diuisio non admittit successum. Si autem est indiuisibile tunc ipsum non est pars continuus temporis et ita tempus non est: quia nihil indiuisibile est pars continuus. **¶** Item deducendo ad impossibile probatur Avicenna tempus non esse actum: quia si est in actu aut manet aut destruitur. Si manet et non manet sine parte: quia natura totius non est extra partem partium. ergo erit partes accipere. preteritum et futurum esse actus: hoc est redargutio eorum qui ponunt partes temporis: quia ipsi dicunt quod nihil est de tempore accipere nisi si nunc. Si autem destruitur aut destruit in seipso: aut in tempore presequenti: aut in instanti presenti. non in seipso: quia est in seipso. Similiter nec in tempore sequenti: quia nihil destruit in illo in quo non est: sed tempus non est in tempore presenti ut probatur per preedictam rationem. quia nihil est de tempore accipere nisi nunc et hoc non est tempus. ergo non destruit in tempore presenti. Si pro destruit in nunc consequenti est duplex inconueniens. Unum quod nunc non erit consequens tempus uel nihil quorum utrumque inconueniens ut probatur in libro philosophie. quod presentia sunt inter que non est medium eiusdem generis: et inter quolibet duo nunc sunt infinita nunc. Similiter inter tempus quod destruitur et nunc quod sequitur non est eadem natura et ita non erit presentia. **¶** Item aliud inconueniens est quod si destruitur in nunc presenti oportebit quod habeat esse in toto tempore preedito illud nunc et hoc iam destructum est: quia tempus non habet esse in toto tempore: quia successiuum est. Item si tempus ponitur esse esse de numero continuus: ergo terminabitur ad duos terminos. scilicet ad instantia quod est preteritum: et ad instantia quod est respectu illius est futurum. sed instantia preteritum non est quare nihil terminant. ergo instantia preteritum non terminat tempus. et si aliqui terminus

non terminat nihil terminat ad ipsum: ergo cum instantia preteritum non terminet tempus non terminat ad ipsum. Item si forte dicatur quod duo termini. scilicet instantia in preterito et instantia in futuro et sunt simul. **¶** Contra quecumque se habent sic presens et posterius repugnant simultati. sed instantia in preterito et instantia in futuro se habent sicut presens et posterius: ergo non erunt simul. Preterea si essent simul cum non sint simul in loco oportet quod essent simul in instanti vno quod est inconueniens. Si forte dicatur quod presens quod est est sicut continuas ad quod copulatur. i. continuatur presens temporis. Contra non entis non est continuatio ad aliquid uel in aliquo: uel aliquid continuatur ad ipsum: sed preteritum et futurum sunt non ens ergo non continuatur ad aliquid uel aliquid ad ipsum: ergo tempus non est. Item supponatur quod tempus ponatur motum esse et ita dicatur philosophi etiam tempus proprium motui ponitur et non loquimur de tempore in eo quod ois est: sed de tempore proprio. Item supponatur quod ad positionem vnius motus non legatur positio alterius: quia non legatur si a mouetur quod propter hoc moueat. Unde sic motus. a. et motus. b. sunt simul: et hoc supponatur quia possibile est: ergo tempore eorum sunt simul aut ergo simul natura dignitate loco causa ordine subiecto aut tempore: et constat quod nullo horum nisi tempore aut subiecto. **¶** Patet autem quod non subiecto: quia mobilia non sunt vnum et ita motus eorum non est vnus in subiecto et ita nec tempus: quia tempus proprium non sequitur nisi motum proprium ergo ad positionem duorum temporum sequitur tertium tempus cum non possit esse simul nisi tempore sed ad positionem temporis sequitur motus ergo erit tertius motus quod negatur est supra. Item isti tres motus aut erunt simul aut non. et constat quod simul et non nisi in tempore: ergo erit quantum tempus ergo et quantum motus et sic in infinitum: ergo ad positionem duorum motuum simul ponitur positio infinitorum temporum et per presens motuum infinitorum mobilia. **¶** Illud rationibus consentit Augustinus dicens. quod tempus non nisi in anima est et tempus est secundum eum diffinitio animi per imaginationem inter designationem duorum momentorum. momenta autem duo nihil aliud uocat quam duas renouationes sitas in mobili quod mouetur sic duas eleuationes in sole: quia sol secundum cursum coelestis distinguit horas et momenta. Unum collectio horum momentorum per imaginationem tempus est. hoc autem accipit ex uerbis Augustini in. 11.º confessionum ubi dicit. mihi videtur nihil aliud esse tempus quam diffinitio. sed cuius rei nescio: et mirum si non ipsius animi quod est metior: obsecro deus meus et dico aut in diffinitio logicus est hoc tempus quam illud: aut etiam diffinitio duplici est hoc aut illud tempus metior: scio si non metior futurum: quia non idem est: sed non metior presens: quia nullo spatio tedit: sed non metior preteritum: quia iam non est. quis igitur negat futura non esse si tamen iam est in animo expectatio futurorum: et quod negat iam preterita non esse cum tamen adhuc est in animo memoria preteritorum. et quod negat presens tempus carere spatio: quia in puncto preteritis tedit in punctum attento per quem peragat ad esse quod abest. Non igitur longum tempus futurum: quia nunc est: sed longum futurum longa expectatio futuri est. nec longum preteritum tempus quod non est: sed longum preteritum longa memoria preteriti est. Item Augustinus in eodem. Si quod intelligitur tempus quod in nullas iam uel minutissimas momentorum partes diuidi possit illud solum est quod presens dicitur: quod tamen ita raptum a futuro in preteritum trasuolat ut nulla morula extendatur. Nam si extenditur diuiditur in preteritum et futurum. presens autem nullum habet spatium quod autem nunc liquet et claret nec futura sunt nec preterita: nec proprie dicitur tempus sunt tria presens preteritum et futurum. sed fortasse proprie dicere tempora sunt tria presens de preteritis: presens de presentibus: presens de futuris. Sunt enim hec in anima tria quedam alibi ea non video presens de preteritis memoria: presens de presentibus de intuitus: presens de futuris expectatio. Si hoc permittunt dicere tria tempora video fateor: tria sunt. Dicit etiam tempora tria sunt presens preteritum et futurum sicut abutitur consuetudo. Dicatur ecce non curo nec resisto nec reprehendo dum tamen intelligitur quod dicitur: sed neque id quod futurum est esse iam neque id quod preteritum est. pauca enim que proprie loquimur plura non

ppriologmur. Illuc opinioni cōfentiūt qdā antiq̄ssimi
pbi qui dicūt tēpus eē ex formis cōparationis que cōpa
ratio nū est in aia. z appellāt formas cōparationis p̄fē
onē animi inter momētū z momētū. ¶ **Q**UONIAM
mobile qd mouet est p̄tim in termino a q̄ z p̄tim in ter
mino ad quē. In termino aut ad quē in potētia z eribit
in actū. aut q̄ ille exitus mēsurabit aliquo aut nullo. Lō
stat q̄ aliquo: q̄ ois potētia exiēs in actus mēsurat aliq̄
Si aut mēsurat aliquo mēsurā eius est. sed mēsurā po
tētie exiētis in actū ponit ab oibus eē p̄ns tps qui po
nūt tps eē. cum q̄ pbatū sit mēsurā illā eē: pbatū est tps
eē: ita p̄dictoria est falsa. i. tps non est. ¶ Si forte
dicat q̄ mēsurā illa in aia est cuius signus est q̄ dolētes
z etiā infirmātes plōgāt tps p̄pter attētiōnē multā mo
tus infirmitatis z doloris. uoluptuosi aut z dñi breuiāt tē
pus p̄pter puam attētiōnē mor̄ delectationis. dormien
tes aut oīno nō p̄cipiūt sed p̄tinuāt nūc p̄cedēs somnū
ad nūc ad qd terminat somnus nō p̄cipiētes tps medi
um: sicut legit de hys qui dormiūt apud heroas in tari
na. z sicut legit de scis septē dō: mētibz. Si in q̄ dicat
sic. Cōtra ponamus q̄ nō sit aia nec itelligētia: aut mēsu
rabit potētia exiēs in actum: aut nō. Si nō mēsurabit
hoc est incōueniēs. quātitas enim eius determinata est
z oportet eā mēsurari. ¶ Preterea adhuc erit motus ue
locio: motu que nō p̄nt eē nisi in cōparatione ad mēsu
ras. Si ergo mēsurat motus nō exiēs aia eē tps nō de
pēdebit ab aia. Preterea in li^o de ḡniatione z corruptio
ne in fine p̄mi pbat. ¶ q̄ mixtio nō est cōpositio ex
minimis saluatis: q̄ idē hūc qd mixtū eē videbit id so
lū: sed nō uidet qdē acute. lineae aut. i. acute vidēti nō
mixtū eē videbit. Sed a fili si tps non eēt nisi in aia fm
vnū eēt tps. i. antēdētiē motū. fm aliū nō esset. s. nō antē
dētiē motū: q̄ esse tps nō depēdet ab aia s; tps p̄ceptio
¶ **S**olutio cōcedimus ultimas rōnes. Et ad solutiōnē
rōnū p̄missarū supponimus tria que īferius p̄bābunt.
¶ **S**ūmū est q̄ nūc z tps nō differūt in sba: sed in esse
tm eo q̄ nūc est sba tps ut dicit p̄phus. ¶ **2°** est q̄ quā
titas nō h̄ns positionē in suis p̄tibz h̄t eē debile. quā
titas aut h̄ns positionē in p̄tibz h̄t eē forte. ¶ **3°** autē
debile fm sba manere uel p̄nt z nō p̄nt fm eē. z di
co forte positionē fm sba z eē z terminū. lineae aut fm
sba suā z suā p̄tū: z p̄tū fm suū esse habet positionē
Sicut z fm suū terminū qui est punctus: q̄ sicut di
cit p̄phus in posterioribz. punctus h̄t positionē in p̄tinuo.
¶ **T**ertiu est q̄ p̄teritū z futurū sunt in defectū fm eē
z fm sba manēt. vn̄ p̄teritū in rōne p̄teriti nō est. z fu
turū in rōne futuri nōdū est sed tm substantia utrūq̄ est
¶ **I**llyis suppositis r̄ndemus ad obiectū p̄mum q̄ p̄tes
tps nō tēdūt oīno in nō eē: z idcirco illa obiectio nō cō
cludit nisi q̄ de eē tps nihil est accipe manēs z hoc est
uerū. ¶ **E**odē mō r̄ndēdū est ad 2^m q̄ p̄ns qd accipit
si ponat in actu manēs idiuifibile est z nō erit tps s; eē
sed fm sba: z fluxus eius faciat eē tps eē dico tale q̄
le pōt h̄re successiuū: illa enī ut dicit Auicēna: humili
ora sūt in eē q̄ p̄manētia. ¶ **A**d aliud dicēdū q̄ ista di
uisio nihil ualet. Si tps desinet eē aut desinet eē i se aut
in tpe p̄nt aut in nūc. tps enim nō est in se nec tps h̄t
eē in tēpore nec in istāt: z ideo obiectio illa nō p̄cedit.
¶ **A**d hoc aut qd obijcit q̄ aut manet aut destruit 2^m
eē dicimus q̄ destruit: sed nec in se nec in p̄nti tpe nec
in istāt: sed ex nā successiōis. ¶ **E**t si q̄rit causa huius
dicēdū q̄ causa huius est p̄tinuatio in mobili renouatiōis
qd est in motu qd accipit hic z ibi: z cū hic est nō est ibi.
¶ **A**d aliud dicimus q̄ nā tps p̄siderat absolute z re
spectiue ad motū. Si p̄siderat absolute tūc nō ē signare
duo istātia ad que terminet tps. si aut p̄siderat in cō
paratione ad motū tūc est signare duo istātia fm termi
nos motus. ¶ **S**i aut q̄rit utrū ad illa p̄tinuet tps fm
eē. Dicēdū q̄ sic: q̄ p̄tinuatio eius est fm modū eē ip̄s^o

z eē ip̄s^o est in defectu z sic et erit p̄tinuatio. ¶ **A**d hoc
aut qd obijcit q̄ nihil p̄tinuat ad ens. Dicēdū q̄ i^o uer
est de nō ente simp^o termini tps fm sba funt: nō s;
eē: tales termini sufficiūt p̄tinuo successiuo. ¶ **A**d ul
timū dicēdū q̄ tps fm sba z eē nō depēdet nisi ab vno
motu. sba eo motu qui est īfinit^o fm nām. si enī ab aio
depēderet illo finito iam nō eēt tps z oportet assidue
creari multa tpa. ¶ **U**n̄ tps p̄p̄i mor̄ est ps tps cois fm
q̄ etiā dicit p̄phus q̄ hoc eē in tpe est qdā p̄te tps mēsu
rari. Si ergo ponant duo mor̄ eē simul ex isto nō seq̄
positio tertij mor̄ uel tertij tps. t̄palia enim p̄nt fil^o esse
in tpe vno: sed tpa nō p̄nt simul eē in tpe vno. ¶ **S**i au
tem q̄rit qd nocet ip̄m simul. Dicim^o q̄ similitatez que
exponēda est negatiue sic simul. i. non p̄nt. ¶ **S**i q̄
q̄rit vn̄ ueniat rō istius expōnis. Dicēdū q̄ oia expōiti
ua nō p̄nt exponi nisi negatiue. ea aut que sunt simul re
ferunt ad id in quo simul sūt: sicut ad p̄ncipiū similitatis
z p̄pter hoc si similtas reflectat sup p̄ncipiū similitatis
nō pōt exponi affirmatiue eo q̄ p̄mo nō sit p̄ns: sed ex
ponet negatiue per exclusionē oppositi ut p̄dictū est: s;
tamen sine p̄iudicio dicimus: q̄ Aug^o z alij magistri
videntur oppositum dicere.

¶ **Q**uid sit tempus Articulus 1°.

a

De secunduz procedit sic.

Dicit p̄phus in phisicis. Tēpus est numerus mor̄ fm p̄
us z posterius. ¶ **C**ōtra hāc diffinitionē sic obijcit. De
quocūq̄ p̄dicat subiectū de eodē p̄dicant passionēs illi
us sba. q̄ cū de tpe p̄dicet numerus pueniet ei passionēs
ei^o. q̄ est par uel ip̄ar z abūdas uel p̄fectū uel diminutū
z sic de alijs. s; hec nō pueniūt tpi: q̄ nec sba: z sic nō est
num̄. ¶ Preterea sp̄s diuidētes aliq̄ gen^o nō diffini
unt se inuicē: sed numerus z tps sūt sp̄s diuidētes quā
titatē ut patet ex p̄dictis: q̄ numerus non debet poni in
diffinitione tps. ¶ **I**tē nihil est in ḡie qd nō sit in aliq̄
sp̄rū. q̄ si tps est numer^o erit aliq̄ sp̄s numeri: z ita erit
binari^o uel ternari^o z sic de alijs. qd falsū est: q̄ nō est nu
mer^o. ¶ **I**tē nālia differūt a mathēmaticis: q̄ mathē^o
fm intellectū sunt an̄ motuz z abstracta a motu. nālia p̄o
oia sunt in motu z per mutationē. Lū igit numerus sit
simplicissimū circa qd est speculatio mathē^o ip̄m nullo
mō debet poni in diffinitione rei nālis. ¶ Preterea ubi
cūq̄ est numerus ibi est aggregatio aliquoz. in tpe nō
est aggregatio aliquoz: q̄ tps nō est numerus. ¶ **P**ro
batio medie. quocūq̄ aggregant aggregant fm eē aut
fm sba: aut fm utrūq̄: in tpe nullo est itoz modorū
aggregatio: q̄ zc. ¶ **P**robatio minoris est per īductio
nē. in tpe enim nihil manet fm eē: q̄ nō aggregatio: fm
sba etiā nō aggregari q̄ in tpe nō est nisi vnū nūc pro
sba aut in vno nō est aggregatio: z ita p̄ q̄ nec fm utrū
q̄ z ita tps nō est numerus. ¶ **I**tē obijcit de hoc qd dī
mēsurā mor̄: nō entis enim nō est mēsurā sed mor̄ nō
est: qd p̄babo: q̄ nō est aliq̄ mēsurā mor̄. ¶ **P**robatio mi
noris. q̄cqd nō est sba z eē illud simplr nō est mor̄ fm
sba z eē nō est: q̄ motus nō est. Qd aut motus non sit
fm sba z eē patet ex hoc q̄ nullū successiuū fm eē su
um est in actu. Si aut esset fm sba z nō fm esset: tunc
nō differret a tpe: qd est p̄ra p̄ph. qui rep̄hēdit eos qui
dicebant motū esse tps. Qd aut sic nō differat a tpe pa
tet ex nā tps: q̄ tps est successiuū manēs fm sba nō
manēs fm eē: z illud idē est mor̄. ¶ Preterea tps mēsu
rat motu. distinguimus enim eē p̄mam sextam nonam
ad trāsitum solis uel celi z ita videt motus esse mēsu
ra tps sicut ecōuerso. ¶ Preterea illa diffinitio videt
esse circularis. Siquis enim diffiniat prius z posterius
per tēpus diffiniat z tempus etiā diffinitur per illa: z
ita idem est prius z posterius respectu eiusdē: qd est in
cōueniēs. ¶ Preterea querit quare nō ponit mēsurā ge
tis sicut motus. ¶ **I**tez dicit Dionysius. xj^o de diuinis

Prime partis sūme

nomīnibus q̄ tēpus est qd̄ in gñatione ⁊ corruptione
metit̄. Unde q̄ hoc sit falsū: qd̄ pbat q̄ gñatio ⁊ corru
ptio non sunt in tpe. gñatio enim ⁊ corruptio simplices
sunt s̄m formas s̄bales. forme aut̄ s̄bales nō hñt me diū:
ergo nihil est mediū inter p̄uatiōē vn̄ius ⁊ acceptio
nez alterius. ⁊ sicut est i mutatione sic est in mēsurā mu
tationis: ergo in mēsurā gñationis nō est mediū: ergo
nec prius nec posterius que temp̄ dñr respectu alicui⁹
medij: ⁊ ita tēpus nō est qd̄ in gñatione ⁊ corruptioe me
tit̄. Dicimus q̄ tēpus multipliciter accipit̄. vno modo
s̄m theologos. alio modo s̄m phisicos. s̄m theologos
dicit mēsurā cuiuscūq; mutationis siue diuisibilis siue
indiuisibilis: siue corporal̄ siue spūalis: ⁊ s̄m hoc tēpus
adiacet creationi rei create: ⁊ etiā vicissitudini. que est
in affectione uel intelligētia angelica: ⁊ hoc tēpus non
habet prius ⁊ posterius. nec est incōueniēs in hoc tēpo
re q̄ nunc sit p̄sequēs ad nunc: quēadmodum in diuisi
bilis. mutatio p̄sequēs est ad indiuisibile mutationem.
s̄m enim hoc tēpus nihil aliud est q̄ aggregatio momē
torū: ⁊ nō est numerus q̄ tales mutationes nō numerā
tur cum prius ⁊ posterius nō hēant: ⁊ de hoc tpe datur
diffinitio Dionysij. Et uocat generationē ⁊ corruptio
nem quācūq; mutationē siue diuisibile siue indiuisibi
lem. ¶ Scdm̄ aliū modū dicit tēpus mēsurā mor⁹ uel
mutationis p̄tinue: ⁊ sic p̄siderat a phis tēpus ⁊ de hoc
tpe dat diffinitio Aristotelis supra dicta: ⁊ manifestius
intelligit̄ ex cōparatione t̄pis ad motū locale: cuius pri
mo ⁊ perse passio est tēp⁹. ¶ Accipiat̄ ḡ ratio phi. mo
tus enim talis est s̄m magnitudinē que habet partem
ante ⁊ partē post. ⁊ ille partes dñr respectu alicuius me
die partis. mobile aut̄ qd̄ mouet sup̄ ipsam est indiuisi
bile ⁊ est in potētia ad renouationē: vbi ⁊ loci ⁊ situs: ⁊
cum ipsa sit diuisibilis ⁊ oīs diuisibilitas sit mēsurā ali
qua illius potētie in exitu ad actū est mēsurā aliqua. ip̄s
aut̄ qd̄ fertur uel mouet̄ in motu suo est vnū ⁊ idēz
nō tñ s̄m cōparationē ad partes magnitudinis iter ter
mino a quo ⁊ in termino ad quē cōtinue. cūz ergo mo
tus sit mediū inter magnitudinē ⁊ mēsurā ipsius mor⁹
mēsurā potētie exeuntis in actū cōtinue in motu hēbit
tria causata ab ipsa potētia cōtinue in actū pcedente. s̄.
prius ⁊ posterius causata a priori ⁊ posteriori in motu: ⁊
mediū cōtinuās illa qd̄ respōdet ei qd̄ fert̄ ⁊ mouet̄ p̄ti
nue in termino a quo ⁊ in quē. ¶ Et sic patet q̄ mor⁹ est
continuuus. s̄. continuitate spatij sup̄ qd̄ est ⁊ in motu est
prius ⁊ posterius ⁊ mediū: sed illud mediū nō est ma
nens sicut etiam in magnitudine uel in vbi: ⁊ si in non
est mediū idē sēp̄ inter quācūq; partē acceptā ante
⁊ acceptā post in tota magnitudine s̄m s̄bam: nec habet
idē esse s̄m q̄ est hic ⁊ ibi. i. ante ⁊ post. ita idē est nūc
s̄m s̄bam qd̄ adiacet ei qd̄ fert̄: ⁊ tñ nō habet idē eē s̄m
q̄ fluit de priori in posterius quē fluxū habet ex p̄tinuo
processu mobilis ex parte priori in partē ulteriorem ma
gnitudinis: cum tñ maneat idē in s̄ba motus cōtinue.
Hīs habitis rñdendū est ad obiecta ⁊ distinguēdū est.
¶ Ad p̄mū dicēdū est s̄z p̄m q̄ duplex est numer⁹. s̄.
numer⁹ numeratus ⁊ numer⁹ numerās. numer⁹ nume
rās est numer⁹ q̄ mlt̄a pñt numerari ut denari⁹ uel octo
nari⁹ q̄ nūerant̄ decē canes decē hoies decē vituli ⁊c.
numer⁹ aut̄ numerat⁹ est res numerate ut vituli hoies
canes ⁊c. ¶ Numerus aut̄ numeratus iterū dupliciter
dicit̄. s̄. s̄m potētiā ⁊ s̄m actum. s̄m potētiā p̄prie di
cit̄ numerabile numerus numeratus. s̄m actū aut̄ res
numerate in actu. ¶ Item numeratus numerus duo
bus modis noīat̄. ¶ Uno modo ut causa que facit nu
merū esse: ⁊ sic tēpus numerat a motu: q̄ prius ⁊ poste
rius in tpe causant a priori ⁊ posteriori in motu. Aliter
numerat numeratus numerus a suis partibus ⁊ a sua
s̄ba si habet eam: ⁊ s̄m hoc tēpus numeratur dupliciter
a priori ⁊ posteriori in tpe ut a partibus ⁊ a nunc itera

to s̄m eē eodē tñ manēte s̄m s̄bam numerat ut a substā
tia. ¶ Alio modo considerat numerus qui est tēpus. s̄.
ut est mēsurā reddens quantitātē motus: ⁊ sic tēpus est
numerus numerās motū. certificat enim p̄mo quāti
tas tēporis ex numero suarū partū ⁊ sue s̄be ⁊ hec certi
ficata certificat quantitātē motus: ⁊ hoc est qd̄ dicit Ari
stoteles q̄ tēpus est numeratus numer⁹. numerus aut̄
numerat⁹ est duo. numerus dico minimus numeri nu
merati. numerus enim minimus numeri numerantis
est binarius. Un̄ tēpus numerat motū uel mēsurat hoc
modo quo duo multoties accepta explicat partes ali
cuius diuisi per partē numeri. Unde tēpus nō multipli
cat numerū ultra duo. s̄. prius ⁊ posterius. sed illa multo
ties accipiunt̄ s̄m partes ipsius motus in tota quanti
tate motus: ⁊ enim tempus sit numerus numeratus tñ
ulterius motū numerare pōt: q̄ numerata in ip̄o hñt
rōnem mēsure ⁊ nō numeratoz tñ. dicimus enim duo
bus modis numerat acerus tritici ⁊ duabus lagentis
doliū vini. Ex hoc patet etiā q̄ mor⁹ nō pōt esse nume
rus t̄pis: q̄ nō est causa intranea sed est causa efficiens.
¶ Preterea in motu nō est idē nunc iteratū manens in
s̄ba nō manens in esse eodē: q̄ id qd̄ est accipe de motu
nō est pmanēs idē: sed nūc qd̄ est accipe de tpe est per
manēs idē in s̄ba: ⁊ est loco vn̄itatis iteratē in nume
ro. Dicēdum ergo est q̄ passiones par ⁊ impar sequunt̄
numerū numerantē perse ⁊ numerū numeratū per ac
cidens. ⁊ sic dicimus q̄ tēpus est numerus par. q̄ dicit
Aristoteles q̄ tēpus est minimus numerus. numerus
autē minimus est par. Et si obijciat qd̄ Aristoteles di
cit q̄ par ⁊ impar nō sunt passiones t̄pis: neq; ueloz ⁊
tarduz. Dicimus q̄ hoc uerum est: q̄ ipsa passio sequit̄
subm̄ ulter ⁊ de necessitate ⁊ perse: s̄m q̄ ipsum sicut
probat in posterioribus ulter. q̄ ubi cūq; ⁊ sēp̄ de ne
cessitate: q̄ subalr̄ perse in scdo modo dicēdi perse: q̄
subm̄ cadit in diffinitione passionis s̄m q̄ ip̄m q̄ non
ḡra superioris uel inferioris uel accidētis: sed ḡra sui ip̄s
us: ⁊ s̄m hoc dicim⁹ nos q̄ par accidit numero tēpus in
quantū est duo. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ numerus nume
rans est spēs quātitatis. ex p̄dictis aut̄ habitū est q̄ t̄pis
est numerat⁹ numerus. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ tēpus nō
est in gñe numeri nisi per accūs ut dictū est. ⁊ ita p̄ acci
dens est etiā in specie: q̄ est duo. ¶ Ad aliud dicēdū
q̄ mathematica s̄m esse nō differūt a naturalib⁹: ut ha
bet in 2° phi^o. ⁊ ita s̄m esse possunt poni in diffinitioe.
¶ Ad aliud dicimus q̄ in tpe est aggregatio que dicit̄
iteratū. iteratū aut̄ hñt esse manens idē in s̄ba. Et ad
hoc qd̄ obijciat q̄ nō entis nō est iteratio. Dicēdum q̄
hoc uerū est de pure nō ente. sed istud est successiuū nō
hñs positionē cui sufficit iteratio alicuius manentis in
s̄ba: ⁊ iterū atq; iterū accepti s̄m esse. ¶ Ad aliud di
cimus q̄ mor⁹ est sed est de numero nō pmanētium in
esse cōtinuoz tñ ⁊ nō est accipe aliqd̄ nūc in quo sit esse
motus ⁊ esse suū est fieri: ⁊ factū esse suū est nō esse mo
tum: ⁊ ideo nō pcedit obiectio q̄ non est gñalr̄ uerum
q̄ nihil sit qd̄ nō pmanet s̄m s̄baz ⁊ eē uel s̄m s̄baz ⁊ nō
s̄m eē. ⁊ est istātia in motu cui⁹ esse est in fieri in q̄ nihil
pmanet s̄m s̄baz ⁊ eē. ¶ Ad aliud dicimus q̄ t̄pis mē
surat motū simplr̄ q̄ est ipsius nūerus: s̄z q̄ ad nos mo
tus mēsurat t̄pus. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ diffō illa non
est circularis. Si enī p̄us ⁊ posterius exponat̄ de p̄ori
⁊ posteriori in motu: tūc p̄us ⁊ posteri nō dicūt cāz s̄m
quā t̄pis est nūerus: ⁊ s̄m hūc modū notū ponit in dif
finitioe minus notū sicut causa ⁊ effect⁹. Si aut̄ p̄us ⁊ po
steri dicant̄ ptes t̄pis: nunc pñt accipi duob⁹ modis. Si
enī accipiant̄ ut ptes p̄tinui tñ tūc diffiniunt̄ p suū totū
q̄ nō hñt esse nisi in suo toto ⁊ diffinitio explicat eē. Si
aut̄ accipiunt̄ ut p̄n^o totū tūc hñt diffinire suū totū ut di
cit Ape. in p̄n^o phi^o. q̄ tūc arbitramur cognoscē cōpo
sitū cūz cognoscimus ex ḡbus ⁊ q̄tis. est tñ alio modo

prius et poſterius in tpe dicūt rōnem illius differentie ſm quā tēpus participat mām: et ſic iterū ponit in diffinitione tēpis ſm qd eſt numerus. et hoc videt noſare modus loquēdi ſm prius et poſterius. Cū enim dicit tēpus eſt numerus ſm prius et poſterius contrahit per ultimā differentia numerus ad duo qui eſt minimus numerus: ut habitū eſt ante. ¶ Ad aliud dicēdū qd tēpus eſt meſura motus per ſe et meſura quietis per accūs. ſ. in cōparatione ad motū: qd nō dñr quieſcere niſi mobilia ppe ſm pſiam loquēdo. et iō pot' diffinit p motū qd p qetē. ¶ Articulus 2°. De ſubā ipſius tēpis: que eſt nunc.

Articulus queritur de ſubſtan-

tia ipſius tēporis que eſt nūc. Et querit primo utrū ipſm ſit ſubā tēpis. et pñter utrum vnus ſit uel plura. ¶ Qd nō ſit ſubā pbat. ¶ Nunc ſe hēt ad tēpus ſicut pñtū ad lineā: ſed punctū nō eſt ſubā lineę: ergo nec nūc eſt ſubā tēpis. ¶ Preterea oē quātū eſt diuiſibile ſz ſuā ſb/ ſtātia: nūc aut eſt indiuiſibile ſm ſuā ſubam ergo nūc nō eſt ſubā quātū ergo nec tēpis. ¶ Itē nullus terminus eſt ſubā terminati oē nūc eſt termin' tēpis qd nō eſt ſbā tēpis. ¶ Preterea qd uocaſt ibi ſubā aut forma aut mā: aut cōpoſitū: qd ſubā diuidit in hec tria in 6° cōdī libri de aia. Si dī: qd materia: ſed materia eſt ex quo ſit res. qd ex nūc ſiet tēpus qd eſt incōueniēs. qd dicit pñs qd ſi infinita indiuiſibilia accipias nihil maius efficiēs: ſed tēpus eſt quātum ergo non efficiē ex nunc. Si forma dī: ſubā ſed forma eſt que dat eſſe rei: qd ab indiuiſibili eſſet eſſe diuiſibilis. et ulterio^r a nō diuiſibili hēt eſſe diuiſibile. Ex quo ſequit qd vnū contradictorio^r eſſet eſſe alterius: qd eſt i poſſibile. Si aut ſbā dī: cōpoſitū hoc eſt incōueniēs: qd ſic nūc eſſet tota natura tēpis ſicut totū cōpoſitū ex corpe et aia eſt tota natura hoīs. ¶ Iuxta hoc querit utrum ſit vnū nunc uel plura. Et videt qd plura: quia nullus diuiſibilis quātū eſt vnus terminus. tēpus aut eſt diuiſibile quātum: ergo ipſius nō eſt vnus terminus ſed nūc eſt terminus ergo nunc nō eſt vnū. ¶ Qd aut nunc ſit terminus pbat ex hoc qd eſt indiuiſibile eius in natura tēpis. ſicut indiuiſibile ens in natura lineę eſt terminus lineę et indiuiſibile ens in natura quātū: cuiusqz eſt terminus illius. ¶ Preterea in lineā eſt pñtus terminans: et eſt punctus cōtinuans: et querit utrū ſimiliter ſit in tēpore. qd ſit ibi nunc terminans in principio et ſine patet per hoc qd motus aliquis terminat ad nūc et incipit in nunc: ſed qd ſit ibi nunc cōtinuās videt qd aliter partes tēporis nō eſſent cōtinuę: et ita in tpe ſunt tria nūc. vnū cōtinuans et duo terminātia. ¶ Item in quolibet cōtinuo indiuiſibilia infinita ſunt cōtinuātia: qd nō eſt eſſe ſimp^r infinita: qd cōtinuans in quanto eſt in potētia: ſed tēpus eſt cōtinuū ergo indiuiſibilia cōtinua in ipſo ſunt infinita: et ita nō eſt tñ vnū nunc ſed multa. ¶ Preterea aliter nō eſſet dictū qd dī: in 6° pñ^r et in multis alijs locis. qd inter quolibet duo nunc eſt tēpus medium: ſicut inter quolibet puncta eſt lineā niſi eſſent plura nunc. ¶ Si hoc dicat ſupponat qd nunc eſt indiuiſibile ens in ſucceſſiuo quātū qd nō pmanet in partibus. Et querat utrum nunc qd eſt aut manet aut corrumpit. ſi manet tunc non pōt manere niſi grā tēpis in quo manet et tunc iam eſſet incōueniēs Ariſtotelis qd ſimul eſſent ea que ſunt in milleſimū annum et que ſunt nunc. ¶ Preterea motus nō manet ergo nec illud cuius ſubā nō eſt niſi in tēpore: et hoc eſt nunc. ¶ Si aut corrumpit aut corrūpit in ſe aut in ſequenti qd eſt poſt ipſz. Si in ſe ſed nihil corrumpit in ſe niſi qd eſt in ſe: ergo ſimul eſt in ſe et corrūpit in ſe: et ita ſimul eſt in ſe et nō eſt in ſe: qd eſt incōueniēs. ¶ Qd aut ſequit qd ſimul ſit et nō ſit patet per diffinitionē de ſimul qd diffinit uel in cōparatione ad vnū locum uel ad vnū nunc uel inſtans uel tēpus. ergo nō

corrumpit in ſe ex quo eſt hoc incōueniēs. ¶ Si autē corrūpit in eo qd eſt poſt aut in primo qd eſt poſt aut in nō primo. Si in primo ergo eſt in primo. aliter enim nō corrumpereſ in eo. ergo in ſucceſſiuo duo nūc ſunt ſimul: ſed hoc eſt impoſſibile: qd in ſucceſſiuo nunqz eſt bis idem: ut dicit Auicēna. Si aut corrumpit in nō primo qd eſt poſt nunc oportet qd cum omnibus intermedijs ſit: et ſic iterum ſequitur inconueniens predictum. ¶ Solutio dicimus cum pñs qd nunc eſt ſubā tēpis: qd tēpus nihil aliud eſt qz nunc fluens fluxu ſuo ſuſcipiens eſſe cōtinuū. et qualiter hoc ſit pōt videri per motū motus enim qui dicit loci mutatio nihil aliud eſt qz ubi fluens: cuius ſubā eſt vnus: ubi ſm eſſe diuerſificatū: ita tñ qd illud vnus ubi nō ſit vnū numero: qd in hoc differt a tpe. Sed hoc dico ubi qd eſt accipe de loci mutatiōne qd eſt in mobili: ſue in eo qd fert et illi rñdet nunc qd eſt ſbā tēpis. ¶ Ad illud ergo qd obijcit primo dicimus qd punctus ad lineam et nunc ad tēpus in quibusdam ſit ſe hēt in quibusdā diſſimiliter in terminando enim et cōtinuādo quodāmodo ſimiliter ſe hēt: ſed in cōtinuando ut ita dicā ſue ſubſtātificādo nō hēt ſe ſimiliter: qd punctus nō facit lineā: nec fluens neqz nō fluens ſed nunc fluxu ſuo facit tēpus. et ideo punctus nō eſt ſubā lineę niſi forte ſm qd differentia indirecte predicata de ſpecie de ſubā ſm qd dicit pñs in poſterioribus. qd punctus ſubā poſitiua eſt. qd cuſ diffinit lineā dicit longitudo ſi ne latitudine terminata ad duo pñta. Dico aut qd nūc et punctus in terminādo et cōtinuādo quodāmodo ſimiliter ſe hēt: qd in lineā eſt accipe duo puncta terminātia actu. Sed Auicēna probat qd nunc terminās in tpe nō eſt actu eo qd nō eſt interruptio tēpis ſm ſuā nām: ſed ſm intellectus tñ uel ſm cōparationem ad motū aliquem terminatū. Similiter punctus cōtinuās eſt principium et finis: et idcirco qui utitur puncto cōtinuante bis utitur eodem. et ideo quieſcere accidit ei hoc eſt ſi motus ſit per lineā ita qd mobile utatur puncto cōtinuante utitur eo in ratione finis ad precedentē magnitudinē: et ita utitur ipſo in motum eſſe: qd moueri ſue motus nō eſt in fine alicui^r magnitudinis: ut pbat in 6° pñſicoz. Si aut utitur ipſo in rōne principij tunc utitur ipſo ut poſt qd eſt motus in ſe: quēti magnitudine. Sed quicūqz utitur puncto utitur ipſo in nunc: ſed bis utitur puncto ergo utitur eo in duob^o nūc: et inter quolibet duo nunc eſt tēpus mediū: ergo inter nunc in quo utitur puncto eodem ut principio erit tēpus mediū et in illo eſt quies. Et hoc eſt quod dicit philoſophus in 4° pñſicoz. qd qñ mobile vno puncto utitur in duobus quieſcere accidit. Eſt ergo diſſimilitudo qd punctus qui eſt in lineā cōtinuans bene accipit ut finis et principij ita qd nihil eſt mediū: ſed nunc nunqz pōt accipere ut finis et principij niſi cadat tēpus mediū cui quieſcere accidit. ¶ Ad aliud dicimus qd dupl^r dī: ſbā. ſ. qd quid erat eſſe et ſic nunc nō eſt ſbā tēpis et indiuiſibile nō eſt ſbā diuiſibilis: et eſt ſbā que eſt id qd eſt res: et ſic bñ pōt eſſe aliqd indiuiſibile ſubā diuiſibilis: ſed tñ eſt diuiſibilis ab alio: et ſic nunc eſt ſubā tēpis: eius eſſe tñ eſt ab alio: qd eſt fluxus ipſius nūc de pñterito in futurum. ¶ Ad aliud dicimus qd terminus in rōne termini nō eſt ſbā terminati. Sed nūc duob^o modis accipit ut dicit Auicēna. et illa acceptio ppendit ad ſimilitudinē pñti. ponamus enī per ipſoſſibile qd ſit pñt^r fluēs p lineā. pñt^r ille fluxu ſuo cōtinuo faciet lineā ſucceſſiuā que pmanētia nō hēt in partibus niſi ſbam pñti. ſz eſſe hēt alterū ſm qd pñt^r eſt hic et ibi in longitudine ante et poſt et cū illo pñto ſimilitudinē hēt nūc qd eſt ſbā tēpis: et hoc modo nō accipit ut terminus. Sic iterū in mathematica lōgitudine eſt terminus pñt^r et cuſ illo ſimilitudinē hēt nūc ſm qd eſt terminus tēpis: ſz nō eſt termin^o actu ut pñctū eſt: ſed in cōparatione ad intellectū uel ad aliquē motū terminatū. Et ſi quis uellet diſtinguere ſm Auicēnā dicere

Prime partis sūme

q̄ nūc qd̄ est suba tps̄ dicit̄ imp̄: opē instās. nūc aut̄ qd̄ est terminus tps̄ retinet nomē ipsius nūc. et hoc est qd̄ dicit̄ q̄ in instās dicit̄ q̄ nō stās. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ suba dicit̄ ibi id qd̄ est res et illa diuisio que est in mān et forma et cōpositū tenet in hīs que sūm nām ad p̄dica mēnū sube ordinant. ¶ Ad id qd̄ iuxta hoc querit̄ dī/ stinguēdū est q̄ tps̄ pōt̄ p̄siderari sūm suā naturā uel sūm cōparationē ad nos et ad motus terminatos in ipso. Si ultimo mō p̄siderat̄: tūc in ipso significabilia sunt plura nūc hoc est q̄ sūm eē plura sunt nūc. Si aut̄ p̄mo mō cō siderat̄ tūc tota suba tps̄ est vñū nunc manēs semp sūm subam vñū et idē: sed sūm eē hēt pluralitatē. Et si querat̄ q̄lter sūm eē sūm plura et utrū maneāt uel corūpanf. Vi cimur q̄ corūpant̄ sūm eē ipsa nūc. ¶ Ad hoc qd̄ q̄rit̄ utrū in se uel in alio. Dicimus q̄ in se. ¶ Ad hoc autē qd̄ p̄cludit̄ q̄ ita idē corūpif et est siue manet in se simul Dicimus q̄ hoc nihil est incōueniēs: q̄ nō sūm idē cor/ rūpif et manet sed manet sūm subam et corūpif sūm esse. ¶ Ad hoc aut̄ qd̄ obijcit̄ q̄ sūm hoc simul sunt que ho/ die et que in millesimū annū expectant̄. Dicimus q̄ nō sequit̄ q̄ t̄palia non sunt in nūc sed in eē temporis et il lud esse non est idem.

¶ **Articulus 13.** Utrum tempus sit causatum a motu uel non sit sine motu.

¶ Quarto queritur Utrum tem/ pus sit causatum a motu uel non sit sine motu. Et videt̄ q̄ sic: quia dicit̄ p̄bus Sicut motus sequitur magnitudinē ita tps̄ sequit̄ motū. sed p̄uite magnitudi ne oīno pimit̄ motus localis. ergo p̄uite motu oīno p̄i mis tēpus. et ita tēpus non est sine motu. Preterea dicit̄ Auicēna q̄ motus numerat̄ tps̄: q̄ facit eē numerū qui est tps̄. Si ergo motus facit eē numerū qui est tps̄ mo tus facit eē tps̄: ergo destructo motu nō est tps̄. Prete/ rea tps̄ est passio mor̄: sed destructo subo destruet̄ pas/ sio: q̄ destructo motu destruet̄ tps̄. Preterea in 6° p̄hi^o habet̄ frequēt̄ q̄ si motus est necesse est tps̄ eē. et si tps̄ est necesse est motū eē. ergo videt̄ q̄ ista posita se ponāt et pempta se pimat̄: et ita vñū nō est sine altero. ¶ Con/ tra dicit̄ p̄bus in 4° p̄hi^o q̄ tps̄ est aliqd̄ plus oī eo qd̄ est in ipso: sed motus est in tpe ergo tēpus est aliqd̄ plus oī motu et manet motu nō exīte. ergo tps̄ manet motu nō exīte. ¶ Itē si aliq̄ duo sunt simul sic q̄ vñū hēt p̄i/ us et posterius nō manētia sūm eē manētia aut̄ sūm sūam et aliud hēt p̄us et posterius nō manētia neq̄ sūm eē neq̄ sūm subam: necesse est q̄ destructo illo qd̄ nō manet ne q̄ sūm eē neq̄ sūm subam maneat illud qd̄ manet sūm sū stātia et nō s̄z eē. ¶ Probatio. Suba manēs nō depēdet a suba nō manēte: q̄ aliter p̄ractoriū depēderet a p̄tra dictorio. sed q̄nūq̄ aliqd̄ nō depēdet ab alio pōt̄ mane re illo nō exīte: sed manēs sūm subam nō depēdet a nō manēte: ergo et illo nō exīte pōt̄ manere. mō resumāt̄ p̄ mū. motus et tēpus sic se hūt q̄ tēpus manet sūm subam et nō sūm eē. motus aut̄ non manet neq̄ sūm subam neq̄ sūm eē: ergo tps̄ pōt̄ eē sine motu. Qd̄ aut̄ tps̄ sic se hēat hoc supponit̄ a p̄ho et apud determinatis. Qd̄ xō mo/ tus sic se hēat ut p̄dictū est p̄bat. sic def̄ q̄ motus mane at sūm subam tūc nō manebit nisi in mobili: ergo quem ad modū suba tps̄ adhuc est: ita suba motus p̄teritū ad/ huc eēt. sed mobile p̄teritū qd̄ mouebat̄ in p̄terito possi bile est nō eē. Si enim aliqd̄ qd̄ motum est in p̄terito et mō est corruptū mobile: ergo illud nō est: s̄z si suba mo/ tus eius est in mobili est: et si in mobili est mobile est: er go mobile qd̄ nō est est hoc autē est impossibile: q̄ suba motus nō est manēs. ¶ Itē nūc in tpe ut dicit̄ p̄bus nō det̄ sube ipsius mobilis et tps̄ motui. sed suba ipsius mo bilis manet post motū. ergo suba ipsius nūc manet post motū: sed nūc nō hēt eē nisi in tpe ergo tps̄ est post mo/ tū. ¶ **Solutio** sicut p̄us habitū est tps̄ dicit̄ dup^r. Qd̄

dam tēpus est mēsurā cuiuscūq̄ mutationis siue simplē cū siue cōpositi et illius nūc nihil p̄hibet cōseq̄ ad nūc. et hoc bñ pōt̄ eē sine motu. sed tēpus p̄sideratū a p̄his qd̄ est mēsurā sūm mobilis nō pōt̄ eē sine motu. et de hoc lo quēdo p̄cedimus p̄mas rōnes. ¶ Et r̄ndemus ad ob iecta in p̄trariū q̄ cū dicit̄ p̄bus q̄ tēpus est aliqd̄ mai^r oī eo qd̄ est in tpe. Loquit̄ de esse in tpe sūm q̄ idē est in tpe qd̄ est in numero. q̄q̄ autē est in numero sic se hēt ad numerū illū: q̄ etiā alia p̄nt mēsurari et numerari p̄ numerū illū: et sic ea que sunt in tpe sic se hēt ad tps̄ qd̄ tps̄ etiā pōt̄ esse mēsurā alior̄ et sic uerū est q̄ tps̄ est ad plus oī eo qd̄ est in tpe. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ tēpus manet sūm subam et nō sūm eē. et motus neq̄ sūm subam neq̄ sūm eē. et tū depēdet tēpus a motu. sed bñ sequit̄ ex illa rōne. q̄ suba tps̄ nō depēdet a suba motus: sed de/ pēdet a suba mobilis sūm q̄ est in motu: et ideo illo non exīte in motu nō est sba tps̄. Qualiter aut̄ hoc sit pate/ bit in solutione sequētis obiectionis. ¶ Ad quā r̄ndē/ dum est q̄ substātia mobilis manet post motū et sic nō causat̄ ipsum nūc tps̄. q̄ nūc tps̄ sūm q̄ a p̄his p̄sidera tur est nūc p̄ictū p̄ori et posteriori et ideo nō causat̄ sba mobilis quoq̄ mō p̄siderata: sed p̄siderata in motu sūm q̄ hui^r: et hoc est qd̄ dicit̄ p̄bus in 4° p̄hi^o. Tēpus dici mus seq̄ motū et sicut p̄ictū id qd̄ fert̄ quo motum co gnoscimus et p̄us in ipso et posterius. hoc autē idē in re rōne aut̄ aliud sicut sophiste accipiūt alterū coruscūz in theatro esse et coruscū in foro et hoc iam in eo qd̄ alibi et alibi ē alter: id aut̄ qd̄ fert̄ sequit̄ ipm nūc sic tps̄ motū. ¶ **Articulus 14.** Quare tempus dicat̄ per se quantitas continua et non motus.

¶ Quinto queritur Quare tem/ pus dicatur quantitas continua perse et non motus. Et videtur q̄ nō sit p̄tinua quātitas: quia ex in/ diuisibili nō fit diuisibile: sed nūc est indiuisibile sūm sū stātia: ergo ex ipso nō fit tēpus p̄tinuūz sūm sūam. Itē p̄ictus suppositus motui p̄pter indiuisibilitatē sui non pōt̄ mēsurare motū. et hoc est ideo q̄ p̄ictus nō pōt̄ fieri diuisibilis et ita nō pōt̄ fieri p̄tinuū et mēsurā: ergo cuz nūc sic supponit̄ motui sicut p̄pter indiuisibilitatē sui nō pōt̄ numerare et mēsurare motum neq̄ fieri mēsurā p̄tinua: et ita nō pōt̄ fieri quātitas p̄tinua sūm subam. Itē nihil mēsurat̄ maius se nisi p̄us mensuret̄ minus se uel eāle sibi s̄z tēp^o est numerus ipsius nūc. ergo numero ip sius nūc mēsurabit̄ motū: ergo nō nūc mēsurabit̄ maius se nisi p̄us mēsuret̄ minus se uel eāle sibi: sed minus se nō est q̄ ipm est indiuisibile: nō ergo mēsurat̄ minus se ergo eāle sibi: sed hoc est impossibile: q̄ indiuisibile nō mēsurat̄. ergo etiā ipsum nūc nō est mēsurā. ergo neq̄ numerus ipsius nūc erit mēsurā: q̄ numerus indiuisi/ biliū nihil mēsurat. et si nō est mēsurā nō est quātitas: q̄ oīs quātitas aliqd̄ mēsurat. ¶ Iuxta hoc querit̄ q̄re tē pus dicat̄ quātitas perse et nō motus. Videt̄ enim op/ positū: q̄ p̄bus dicit̄ q̄ motus est p̄tinuus p̄pter spātū: et tēpus p̄pter motū in 4° p̄hi^o. ergo videt̄ q̄ cum tps̄ p̄tinuitatē hēat a motu q̄ motus magis sit p̄tinuū perse et tēpus per accēs. ¶ Itē hoc videt̄ per aliā auctoritatē que est in 5° metha^o. quedā dicunt̄ quātitates sicut mo tus et tēpus. ista enim dicunt̄ quātitates et p̄tinue: q̄ illa quoz ista sunt passiones diuidunt̄. et dico nō motum. i. mobile siue id qd̄ fert̄ sed in quo mouet̄. i. spātium: qm̄ idē qd̄ est quātitas motus est etiā quātitas et tēpus pro/ pter motū: ergo tēpus habet quātitatē p̄pter motum et ita per accēs. **Solutio.** dicimus q̄ tēpus est quātitas cō tinua sicut p̄bat p̄bus in p̄dicamētis dicēs: q̄ p̄is copu lat̄ ad p̄teritū et futurū. ¶ Ad p̄mum ergo dicimus q̄ duplex est indiuisibile. i. indiuisibile qd̄ est tū termin^o diuisibilis et nullo mō substātia ipsius diuisibilis nec ha bēs aliquā potētiā ad hoc q̄ ipsum efficiat̄ diuisibile

fm suum eē z ex illo indiuisibili nunq̄z efficit diuisibi-
le z sic pūcum est diuisibile in linea. ¶ Item est aliud
indiuisibile qd est substantia rei diuisibilis non tñ termi-
nus hīs etiā potētā ad indiuisibilitatē fm suum esse z sic
nūc est indiuisibile: z ex illo pōt bñ fieri diuisibile si acci-
piat fm suū eē z nō fm hoc qd est indiuisibile. ¶ Ad ali-
ud dicēdū q nō est simile de pūcto z nūc ut iam patuit
ex p̄dictis. ¶ Ad aliud dicēdū q nūc fm q est indiuisibi-
le nō mēsurat: sed fm q accipit fm suū eē in pōri z po-
steriori. Illa aut obiectio p̄cessit tanq̄z nūc fm substantiā
mēsuraret. ¶ Ad id qd iuxta hoc querit dicendū q tē-
pus duobus modis cōsiderat. s. in se z sic est perfe spēs
quātitatis: q ptes eius copulant ad cōem terminū. Si
aut p̄siderat in cōparatiōe ad causam tūc hēt p̄tinitatē
per motū sic dicit Auicēna. z sic est p̄tinuū per aliū z sic
loquunt auctoritates in 4° p̄h^o z 5° metha^{ce}. ¶ Ad
hoc aut qd querit qre motus non dicat quātitatē perfe
patet solutio ex dictis: q motus in partibus suis nō ma-
net neq̄ fm subam neq̄ fm eē: z ita nō possunt copula-
ri perfe: sed si copulant hoc est grā spatij sup̄ qd ē mot^o
¶ **Articulus 15°.** Qualitē tps sit vñū de 4^{or} coequeuis.

¶ Erto queritur Qualiter tem

pus sit vñū de quatuor coequeuis. Et videtur
q nō sit: q tēpus est mēsurā motus p̄mi mobilis ut di-
cū est. z motus illius factus est q̄rto diē. an aut quartus
diē facta fuit p̄ma materia: ergo tēpus nō est coequeuū
materie sed post. Si forte dicat q tēpus non accipit ibi
pro mēsurā adiacēte motui p̄mi mobilis sed pro mēsu-
ra adiacēte cuiq̄z mutationi. Cōtra. q̄qd est an omne
diē naturalē z artificialē hoc est an oē tēpus. celū z terra
i. celū empireū z p̄ma materia causata sunt an oē diē
naturalē: ergo cūta sunt an oē tempus. ¶ Probatio maio-
ris. Tēpus nō est nisi in diē z nocte. ergo qd est an diē
z nocte est ante oē tēpus. Si aut diceret q tēpus esset
an oē diē tūc eēt totū extra suas partes: qd eēt incōue-
niēs. Si forte dicat q tēpus nō est extra naturalē diē
sed tñ est extra diē z noctē hoc erit p̄ra diffinitionē diē
naturalis: q dies nātis est qui cōstituit ex diē z nocte.
minor accipit in lra Augustini in. xij^o p̄fessionū. ¶ De-
terea videt q sit an reliq̄ tria. sic nullius rei fieri coeque-
uū est eidē rei facit: ergo nec mēsurā ipsius fieri coeque-
ua est: sed tēpus est mēsurā ipsius fieri ut habet per diffi-
nitionē ipsius fieri sup̄ra positā Dionysij. ergo tēpus nō
est coequeuū alijs rebus factis. s. māer: z angelis: z celo.
¶ Hoc idē videt per Aug^m z ponit tricesima diffinitionē
p̄mi sniarum. Quisq̄ extiterit qui eternū solū deum di-
cat tpa xō nō eē eterna ppter variabilitatē z mutabilita-
tem: sed tñ tpa nō cepisse eē in tpe q nō erat tēpus ante
q̄ tpa incipent eē: z ideo nō in tpe accidit deo ut deus ef-
feret: q̄ ipsoz tēpoz dñs erat que utiq̄z nō in tpe esse cepe-
rūt. Quid rñdebit de hōie qui in tpe factus est. Ex hoc
accipit q hoc nomē dñs t̄pāliter conuenit deo z nō ab
eterno: z qd est dñs t̄pā nō est ex tpe: sed aliarū rerum
dñs est ex tpe. Et rō Augustini est ut patet in t̄pā aucto-
ritate: q ex notat ordinē z tēpus nō est an se sed est ante
alias creaturas: ergo nō est coequeuū. ¶ De terrea di-
cit Aug^o in. xij^o p̄fessionū. ¶ De rōnitione uerum est infor-
mitatē p̄mā vices tēpoz nō hēre: q nulla pōt eē vicissi-
tudo ubi nulla est forma. sed infortitas p̄ma est mate-
ria p̄ma z mā p̄ma est extra tēpus: z ita nō est coequeua
¶ Itē quecūq̄ sunt coequeua in aliquo sūt coequeua qd
est ut mēsurā: ergo si ista quatuor sunt coequeua erūt coe-
queua in gnto: z illud gntū aut est coequeuū: aut nō cō-
stat q sic: q aliter nō eēt coequeua in ipsoz: ergo erunt
coequeua iterū in 6° z sic in infinitū. Sed dicit p̄bus q
nō p̄tingit intelligēte infinita t̄psire: ergo falsum est q tē-
pus sit coequeuū alicui. ¶ Solutio. dicim^o q tps mul-
tipliciter accipit. qñq̄z enī accipit tēpus gñāliter pro mē-

sura cuiuscūq̄z mutationis uel fieri sine simplicia sint il-
la siue cōposita. z fm hoc dicimus q angeli mouent in
tpe z intelligūt in tpe fm discursum angelice intelligē-
tie sup̄ res intelligibiles in cognitione uestigina. q fm
matutinā cognitionē attingūt eternitatē ut sup̄ hūū est.
¶ Hoc mō etiā dicimus q fieri creationis qd nihil aliud
est q̄ creaturā nūc esse z ante nihil fuisse est in tpe z sic
intelligit hoc qd dicit Aug^o. q est dñs a^q ex tpe z non
ipius ipis. q: inceptio rei que ibi dī fieri per intellectū
est an p̄fectionē eiusdē rei. Et per hoc etiā patet solutio
obiectionis p̄cedētis illā auctoritatē que idem cōcludit
cū auctoritate. Licet aut tēpus sic dictū sit ante p̄fectionē
rei fm intellectū uñ fm sui substantiā est cū re ipā: z hoc
ideo q fieri illud fm substantiā nihil aliud est q̄ creaturā
p̄mo incepisse z an nō fuisse ut habet in qōne de creati-
one. ¶ Der hoc patet qualiter tēpus fm sui substantiam est
vñū de coequeuis cū tñ fm rōnē hēat ordinē p̄oritatis.
ad alia aliter accipit tēpus pro mēsurā mutationis que
est sup̄ materiā siue sit sbiecto siue nō sbiecto z fm hoc
dicit Aug^o. q infortitas p̄ma nō est in tpe: q in infor-
mitate p̄ma nō est aliqua mutatio z tñ est i tpe qd p̄mo
mō dictū est tēpus. ¶ Ex hoc etiā patet solutio ad hoc
qd dicit Aug^o. q celū z terra sunt an oē diē: q accipit
ibi dies p̄t p̄stituit ex horis mēsurāibus mutationēz
quācūq̄z: q nec celū empireū mutationi sbiectū est nec
etiā p̄ma materia fm q sic accipit. ¶ Et qd obijcit de
diē nātis dicimus q dies naturalis duobus modis diffi-
nit in cōparatione ad suas ptes que sunt tñ ptes ut ma-
teria. sic dies naturalis est qui p̄stituit ex. xxiij^o horis
diffinit etiā in cōparatione ad ptes ut ad causam efficiē-
tē sic. Dies naturalis est qui p̄stituitur ex diē artificiali z
nocte z fm p̄mā diffinitionē z secūdo mō p̄sideratū. tē-
pus nihil est an oē diē. Sed fm secūda diffinitionem
z p̄mo mō p̄sideratū tēpus aliqd est an oē diē. Aliter
aut dī tēpus mēsurā motus p̄mi mobilis z per p̄sequēs
alioz motū qui causant ab illo z sic multa sunt creatā
an tēpus. Et sic patet solutio p̄me obiectōis. ¶ Ad ali-
ud dicēdū q coequeuū exponēdū est negatiue sicut oīa
p̄ma. Un cūz dī q 4^{or} sunt coequeua: sensus est q̄ ista
4^{or} fm suū eē z substantiā nō se p̄cedūt inuicē. Et ita pa-
tet q nō itur in infinitum.

¶ **Articulus 16°.** Quare tēpus magis dicat causa cor-
ruptionis q̄ generationis.

¶ Eptimo queritur Qua

re tempus magis dicatur causa corruptionis
q̄ gñationis. Videt enim q nō: q oīs motus est i tpe.
ergo sicut est causa corruptionis est z causa alterationis
z gñationis zē. ¶ De terrea videt q nullius horz sit causa.
gñatio enim z corruptio z alij motus causant a p̄ncipi-
is extrinsecis uel extrinsecis agētibus z patiētibus z suf-
ficiēter ab illis. ergo tēpus nō est vna causatū corruptio-
nis. ¶ De terrea si eēt causa deberet determinari inter alias
causas corruptionis z gñationis in libro de gñatione z
corruptione. Itē passio nō est causa subiecti sed potius
ecōuerso. ergo tēpus cū sit passio motus uel mutationis
nō est causa alicuius mutationis p̄se z gñationis per ac-
cidēs. Si enim p̄se causa est corruptionis tūc maxie de-
beret eā causare in subiecto sibi p̄prio z ita celū eēt cor-
ruptibile. ¶ De terrea querit qre rēphendunt illi qui di-
cūt t̄pm sapiētissimū. cū Job dicat q in aniq̄s est sapiē-
tia z multo tpe prudētia. z Aristoteles dicit in 3° thopico
rū. q vñūquodq̄ in quo tpe magis ualeat p̄z magis est
eligēdū ut tēperatā in iuuetute. prudētia in senectute: z
nemo eligit iuuenes duces: eo q nō p̄stat eos eē sapiē-
tes: z ita videt tēpus eē sapiētissimū. Si forte fiat vis in
eo q tēpus nō est p̄iceps discipline per hoc etiā nō erit
insipētissimū. ¶ De terrea dicit Josue p̄bus. q deus ideo
antiquus vitā longā inclusit q̄ studuerūt in rebus lau-

Prime partis summe

dabilibus in astris. s. quoz expimētū certū nō accipit nī si in tpe lōgo: ita videt q tps sit causa expimētū certi qd est pncipiū sciētie ut dicit Aristoteles in li^o postero/ rum. Idē videt dicē llypocras in p^{no} afforismoz. U/ ra brevis ars lōga expimētum fallax iudicium difficile. **Solutio.** dicimus cū aplo ad hebreos. qd antiquat z senescit ppe interitus est. Unde tēpus est causa corrup/ tionis magis qz gñationis in corruptibili qd aptū na/ tū est accipe corruptionē in tpe. z hoc est qd dicit pbs q ipm est causa corruptionis magis qz gñationis propter mutationē quā mēsurat que facit distare a p^{no}. Si autē aliqd gñat in tpe siue simplr siue fm qd z simplr ut sba fm qd fz q de nō sciētē sit sciēs: z hoc fit mouētē aliquo extrinseco z nō tū intrinseco. z ideo in vno est tps cau/ sa corruptionis z gñationis. Siliter si ex corruptioē vni us gñat alteruz hoc est iterū per accūs respectu tps. Et ideo notādū q illud tēpus qd est causa corruptionis b est eē in tpe. z ideo pbs hoc etiā dicit ibi. Ubi determi/ nat qd sit eē in tpe: qz in illis que sunt in tpe fm nām su/ am est p^{ri}arietas. z ideo per actionē caloris cōsūptio fit nālis humidit: cuius psumptio inducit dissolutionem z causat distātiā ab habitudine pncipioz p^{ri}netiū ipsuz in eē p^{ri}netus. Et ideo dicit Seneca q homo incipit mori ex quo nascit. Dicit enim Auicēna q nō fit restauratio s^ualis humidit per humidū nutritiāle: sed ipedit calor ne subito cōsumatū ipm. z dat exēplū de duplici humido qd est in lāpade. vnū qd est imbibitū ligino. alteruz qd est circūfusus. Ubi calor: ignis de necessitate aliqd psumit de humido imbibito: sed tū ne subito psumat impe/ dit a circūfuso: z ideo etiā mors nālis dicit illa que idu/ cit ex tpe lōgo. Eodē modo dicimus q tēpus est causa obliuionis z insipietie: qz ppter psumptionē humidit in cerebro z ppter teporē calidi qd necesse est tepescē con/ sumpta sua materia in qua est efficiunt senes imemora/ biles. **Ex** hys patet quō tēpus dicat causa corruptio/ nis perse: q. s. in ipso in quo est inducit corruptionem hoc mō. quo eē in tpe iducit corruptionē gñationis au/ tem per accūs qz nō in ipso in quo est: sed per aliud mo/ uēs ut expimētum uel aliqd tale inducit gñatio. **Ex** hys patet solutio ad oīa p^{ri}er id qd obijcit de celo. z ad hoc dicēdū q celū fm suā nām nō est in tpe sed fm mo/ tū suū: iterū fm motū suū nō est in tpe ita q mensuret a qdā pte tps: sed qz cōmetit se toti tpe: sed tēpus nō est causa corruptionis nisi in hys que metit fm pte: sui in hys enim sunt distātia a pncipio z in alijs non.

Articulus 17°. Quomodo tempus exiuerit in esse.

Quaero queritur Quomodo

tēpus exiuerit in eē. aut enim tēpus incepit in tpe. aut in instāti tps. aut in eternitate. aut in nunc eter/ nitatis. Si in tpe sequitur dup^l incōueniēs. Unū est q tē/ pus sit in tpe z sic mēsure est mēsurā z tēpus tps: z hoc deducit in infinitū. Aliud incōueniēs est q incipe est in initio sui eē qd est p^{ri}ter nām p^{ri}netiū: qz nullū p^{ri}netiū ha/ bet eē in termino suo siue pncipio uel fine ut pbat in 5° p^{ri}er. Si autē incepit in instāti tps sequunt tria incōue/ niētia. quoz vnū est q tēpus sit in instāti tps qd est ini/ tiū sui. Aliud est q instās indiuisibile sit in instāti indi/ uisibili: z ex isto ulterius sequunt duo incōueniētia. quo/ rū vnū est q indiuisibile mēsuret z indiuisibile mēsure/ tur: quoz utrūqz est impossibile. Aliud est q hoc etiā deducit in infinitum. 3° incōueniens q tēpus sic icipit qn nō est tēpus. Et tūc querit ulterius de inceptioe tē/ poris sicut p^{ri}us z redibūt p^{ri}dicta incōueniētia. **S**i au/ tem incepit in eternitate ergo fuit in eternitate: qd iter/ est incōueniēs. in oī enim re mēsurata mēsurā p^{ro}portio/ nat mēsurato. Lagena enīz mēsurat vinū: z modū gra/ na: z ulna pānū: z marca aurū: eternitas aut nō p^{ro}portio/ nat tpe: qz ipsa est tota simul z sine terminis. tēpus autē

successiū z cū terminis eadē obiectio est si dicat q in/ nūc eternitatis incepit. Si forte dicat q incepit in euo: ppter hoc qd dicit Boetius. Qui tēpus ab euo: ire iu/ bes. **C**ontra est qd supponit ibi z supra pbanū est. q enū incepit cū tēpore. Si forte aliqs uelit dicere q tem/ pus incepit in initio sui: z tūc nō fuit tēpus: qz successiū nō est in sui initio: queraf de ipso initio in quo ceperit z redibūt eadē incōueniētia. **S**olutio dicimus q tps incepit in sui initio z tūc nō fuit fm eē sed fm subam: h/ enim successiū fm eē nō sit in sui initio: tū hoc successi/ uum qd est tēpus fm subam est in sui initio ut patet ex/ supra determinatis ubi queritū fuit de nunc tēporis. In/ telligēdū tū est q cum dicit tēpus icipit in sui initio pre/ positio debet notare duplicē hūitudinē. s. termini ad ter/ minatiū: z sic est uera. uel hūitudinē mēsurati ad mēsurās uel p^{ri}netis ad p^{ri}etū z sic falsa est. **A**d id aut qd obij/ cit q tria sequunt incōueniētia. dicimus q nō est uezz: qz nō est incōueniēs q tēpus sit in sui initio fm subam nō quātū ad eē. Similiter per distinctionē p^{ro}positionis patet q nō sequit q indiuisibile mēsuret diuisibile: qz nō accipit p^{ro}positio in hūitudine hac. **A**d id qd obijcitur de boetio dicēdū est enū ponit ibi pro eternitate z ipso p^{ri}er: z p^{ro}positio ab ipso notare triplicem hūitudinē z in quolibet sensu locutio est uera. s. hūitudinem cause ad causatū: exēplaris ad exemplum: uel hūitudinem ordi/ nis vnus ad alterum.

Articulus 18°. Quid sit esse in tempore.

Quaero queritur Quid sit eē in

tpe. Et dicit pbs q esse in tpe est aut tpe: aut pte tps numerari. Sed tūc querit de hys que non hnt numerum fm p^{ri}us z posterius ut geta oīno. s. eēntia cu/ iuslibet rei nālis ut hō asinus zc. q^uliter illa sint in tpe. di/ cinus enim hō est: z hō fuit: z hō erit: significātes q ta/ lia sint in tpe. **S**i forte dicat q eēntia rerū est in ade/ quatione humorū: humores aut in calidis frigidis humi/ dis z siccis: z ibi ppter p^{ri}nuā actionē z passionē est p^{ri}us z posterius in dep^{ri}ditione z restauratione fm qz eti/ am dicit pbs. q nō est eadē sanitas in mane z in uespe: ita nō possemus dicere q eēt idē hō in mane z in uespe. Dico aut actu q eēt habitū eadē sanitas nisi interueni/ ret infirmitas. Si forte diceret q sicut albedo uel sani/ tas nō cepit in toto sed tū nō est tota simul: z ideo ibi est eē in p^{ri}terito z in futuro. Similiter est in homie pp hoc q nō est totū sit in p^{ri}terito z in futuro. **C**OMMENTA/ forme subales sunt forme oīno simplices. forme autem simplices aut oīno sunt simul: aut nō sunt. ita cum hō sit simp^l forma ideo nō pōt aliqd hēre humanitatē: uel ha/ bebūt eā totā simul: z ita rōne illius forme nō erit ueruz dicere hō fuit z hō erit. z ita videt q talia nō sint in tpe. **P**reterea querit de celo quō dicat celū est celū fuit celū erit. z fit de oībus gñaliter vnū argumētūz simp^l fm q simplex nō hēt mēsurā fm p^{ri}us z posterius. sed talia co/ pora que sunt imortalia fm boetiū sunt simplicia. ergo fm hūc modū nō hēbūt mēsurā. sed tēpus est mēsurā fz hūc modū: ergo talia nō sūt in tpe. **P**reterea querit de dicto quorūdā qui dicūt de gescētibz gete nāli ut oīa mobilia que actu non mouent fm qz possibilia sunt ad motū qz ges eoz nō est tota simul. videt enim hoc eē fal/ sum: qz qd hēt p^{ri}us z posterius hoc p^{ri}mo z perse est in tpe: sed nulla ges p^{ri}mo z perse est in tpe fz per posteri^o ut dicit pbs. ergo nulla ges hēt p^{ri}us z posteri^o. **S**o/ lutio. dicimus q quoz modis aliqd p^{ri}ie est in tpe. p^{ri}mo aliqd est in tpe ut in subor: sic passionēs tps sūt in tpe sicut longum z breue: multū z paucū. 2° aliqd est in tpe sicut id qd est suba tps: z sic nūc est in tpe qd est sū/ stātia ipsius. 3° mō aliqd est in tēpore sicut terminus in terminato: z sic nūc signatū est in tēpore. 4° mō aliqd est in tpe simpliciter sicut in numero: z hoc est tpe toto:

vnum tēpus uel plura. Et uidet q̄ plura: quia multiplicato subiecto s̄m numerū multiplicat passio. s̄z sub̄m t̄pis multiplicat s̄m spēm ⁊ numerum: ergo t̄pus multiplicabit s̄m spēm ⁊ numerū. Probatio medie est q̄ plures motus sunt s̄m spēm ⁊ numerū. Itē multiplicata causa multiplicat effectum. sed motus est causa tēporis ergo multiplicato motu multiplicabit ⁊ tempus: sed multiplicat motus ergo ⁊ c. **¶** Intererea dicit p̄hus in 5° p̄h^o. q̄ ad motū vñū exigit mouēs vñū: ⁊ mobile vñū: ⁊ tēpus vñū. ⁊ per hoc innuit q̄ nō ois motus est i vno tpe ⁊ ita sunt plura tpa. Item tēpus est accēs ergo est in aliquo sicut in subo non nisi in eo qd̄ denoiat ab ipso. s̄z t̄pale denoiat ab ipso ḡ est in t̄pali. s̄z multiplicato subiecto multiplicabit ⁊ accēs: ergo cū multa sint t̄palia multa etiā erūt tpa. **¶** **C**ONTRA dicit Anselm^o q̄ p̄ns tēpus claudit oēm locū: ⁊ q̄cūq̄ in loco est est i vno p̄nti: ⁊ per eadē rōnē nō nisi vñū futurū ⁊ vñū p̄teritū. Intererea dicit Augu^o ⁊ Aristoteles exp̄sse. **¶** **S**olutio dicimus q̄ plura sunt tpa. est enim quedā mutatio que nō pōt reduci ad motū celi tanq̄ ad causā sicut ē mutatio potētie intellectiue ⁊ uolūtatis ⁊ illa h̄t suū tēpus: sicut supra dictū est. alia aut oīa que sūt sub motu celi h̄bēt tēpus vñū. ois enim motus mēsurat per motū celi tanq̄ per simplicissimum sui ḡnis. Et s̄līter mēsuratur per numerū motus celi tanq̄ per extrinsecus adiacens qd̄ nō est in eodē ḡnie. q̄ ēē in tpe ⁊ ēē in numero sicut dicit p̄hs: ⁊ in eodē numero numerāte p̄nt ēē multa numerata. plures enim res p̄nt referri ad vñum numerū. **¶** **D**icim^o ergo ad p̄mū q̄ tēpus nō est passio nisi motus celi perse ⁊ alioz per relationē ad motū celi tanq̄ ad simplicissimū qd̄ est causa alioz motūū. **¶** Per hoc patet solutio ad sequēs: q̄ tēpus causat a simplicissimo motu quē p̄mo mēsurat ⁊ alios mēsurat per relationem ad motū illū. **¶** **A**d aliud dicimus q̄ p̄hus intelligit illud de tpe signato inter duo nūc ⁊ nō de tpe simp^o. **¶** **P**er

Dicit auctor: sex principior. qd qñ tēpus non est q: tēpus mēsurat: sed qñ nihil mēsurat. Itē si dicam⁹ ce-
sarē fuisse ⁊ antichristū fore ex hoc non determinat nu-
merus circa vitā cesaris uel vitā antichristi: sed tēpus nō
mēsurat nisi inquantū numerus est. Lū g qñ nō sit nume-
rus: qñ nihil mēsurabit. ¶ **Q**uoniam dicim⁹ cesarē
fuisse per plures annos uel tres ⁊ antichristū fore: ⁊ ita
videt qd determinemus quēdā numerū circa vitā cesar-
is: ⁊ ita videt qñ aliqd mēsurare. ¶ **D**eterea tps nō mē-
surat aliqd nisi per id qd relinqt circa mēsuratū aliqd. sꝫ
id qd relinqt est qñ: ergo mēsurat per qñz ita qñ mul-
to amplius mēsurat. ¶ **S**olutio dicimus qd qñ tps ni-
hil mēsurat. duo enim sunt in tpe. s. eē tps: ⁊ suba ipsius
⁊ qñ tps magis respicit subam in se q̃s eē. Dico aut sub
statiā nō in se sed in significatiā ad aliquā dñiam tps. s.
pñs pteritū ⁊ futurum: ut magis patebit infra. Cū cum
suba tps nō mēsuret q: ipsa est indiuisibilis etiam qñ ni-
hil mēsurabit. Et per hoc patet solutio ad p̃mū qd p̃tra
hoc est. ¶ **A**d aliud dicēdū qd tēpus mēsurat per com-
parationē ad suas ptes que sunt p̃us ⁊ posterius ut ha-
bitū est sup in qōne de diffinitione tps ⁊ nō per id qd
relingt circa tpalē ⁊ pp hoc illa obiectio supponit falsū.

Prime partis summe

Utrum sit vñū quando uel plura Articulus 22º.

Tertium proceditur sic.

Ex vnica causa relinquitur vnicus effectus. sed vñū est tēpus qd est causa qñ ergo vñū est qñ. Preterea duo sunt in tpe: ptes z sba tps ut dictū est in pcedētib⁹: qz magis recipit nūc qd est sba tēporis qz partes tps: eo qz pñm nihil mēsurat. Et nunc tps est in oī tpe vñū. qñ est in oī tpe vñū. **C**ontra dī in sex pñcipijs qz qñ aliud est ex eo qd abijt. z aliud qd in presenti est z qd in futurū expectat: ergo sunt plura qñ z nō vñū. Qd pcedimus dicētes qz qñ causat a tpe sñm dīas ipsi⁹: ideo qñ aliud est pteritū aliud futurū aliud pñs. z qñ pteritū sequit suū tēpus. z qñ futurū pcedit suū tēpus. z qñ pñs cum suo tpe est. Et ex hoc ipso patet qz qñ magis causat a sba tps sñm qz accipit in ipsius tps partibus qz ab ipso tpe: tēpus enim pteritū in extremitate sua qua cōtinuat ad pñs nunc nō pterijt: ut dī in sex pñcipijs. Et qz qñ pteritū sequit tēpus. patet qz causat ab ista extremitate. z similr futurū in extremitate sue futuriōnis nō est futurū z ex illa parte causat qñ futurū: ideo pcedit suū tēpus. qñ aut pñs est cuz suo tpe: qz nihil de pñti est accipere nisi nunc. Dicat qz ad primū qz nunc in tpe est duplex. scilicet signatum z nō signatū. tēpus aut ut cōsiderat in cōparatione ad primū nunc habet diuisionē z interruptionē: sic ab ipso in cōparatiōe vñus nunc ad aliud nūc nō est vñū in sba qñ. sed tēpus ut cōsiderat in cōparatiōe ad 2m nunc nō habet diuisionē z interruptionē: sic ab ipso est vñū nunc in sba qd causat vñum qñ: sed sñm differētiā tps. Et per hoc patet solutio ad aliud.

Articulus 23º. Utrū quando habeat cōtrarium.

Quartum pceditur sic.

Preteritio z futuriō sñm qz hñm hñt oppōnē qz ea que sūt oppōnē hñt grā ipoz. sed qñ pteritū z futurū sunt illa circa que sunt. qz hñt oppōnē. Preterea cōtraria sunt que nata sunt fieri circa idē z mutuo se expellunt ab ipso. sed pteritio z futuriō sunt circa eandē sbam: qz circa nunc tēporis uel qñ: z nō sunt simul circa illa actū ergo sunt cōtraria. **C**ontra in sex pñcipijs scribit sic qñ nihil est cōtrariū. qñ enim qd est ex pñti nō est idē qd ex pterito z futuro. impossibile est aut dīas de vno z eodem indiuiduo pñdari cōtrarietates. Amplius aut cōtraria nunqz simul in eodē erunt. quando aut qd pñs z pteritū z futurū est in simul in eodē erunt idē nāqz qd fuisse uerū est z pmanetur supple uerū est. cōtrariōz rōnis est nunqz in eodem simul existerē: neqz de indiuiduo eodē dici in eodē tpe: quare pñarietas in eo qz qñ est ānihilat: sic patet per duas rōnes auctoris sex pñcipioz qz qñ nō habet pñarietē. Qd cōcedimus dicētes ad primū qz pteritio z futuriō dicunt rōnem circa esse tps sñm cōparatiōē ad fieri qd est in motu cuius est mēsurā tēpus: z nō dicunt cōtrarias formas que diuersificēt sbam ipsius: z ita nō diuersificabunt ipm qñ in sba sed tñ esse. Ad aliud dicēdū qz pteritio z futuriō nō ponunt circa substantiam sed circa esse ut dictū est. qz si ponerent circa sbam tunc nō esset eadem sba temporis: ideo nulla est cōtrarietas circa substantiam temporis uel quando.

Articulus 24º. Utrū a duobus temporibus possit causari vñum quando uel plura.

Quintū pceditur sic.

In quibuscūqz locutiōib⁹ signant duo tēpora circa tēporalē. Ut cum dicat homo est futurus z homo est pteritus signat enim vñū tēpus per hoc uerbū est. z aliud per pteritū z futurū z est vñū qñ. ergo videt qz vñum quando relinquitur ex duobus temporibus.

Contra dī in sex pñcipijs z tā habitūz. qz qñ aliud est ex pterito. i. z aliud ex pñti. z aliud est ex futuro. ergo ex pluribus tps nō relinquit vñū quādo. **S**olutio dicimus qz vñū qñ relinquit ex duobus tēporibus. duo enim tpa nō eodē signant circa cōpōnem vñā: sed vñūz sicut mēsurā z alterum sicut terminus ad quem terminat illa mēsurā. Unde cum dicat cesar est pteritus est dicit id respectu cuius dicitur mēsurā cōpositionis z pñti⁹ dicit cōpōnis mēsurā uel rei tpsalis. **C**ontra eternitate euo z tpe in cōmuni.

Quā expeditū est

de his tribus. scilicet de eternitate euo z tpe: sigillatim per ordinē agendū est de ipsis simul sumptis. Et pmo querendum est utrū idē sit qñ: z idēz nunc hōz triū. Secundo in quo cōueniunt z in quo differunt: qz sint tñ tria. z penes quid accipit eorū numerus. Tercio qualiter uerba que cōsignat dīas tpsales dicant de his tribus: z sñm quem modū vñū uerbū magis pñe dicat de aliquo istorum qz aliud. Quarto de significationibus quorundam nominū que ista exprimit alijs uocabulis: ut est perpetuū sempiternum seculum z huiusmodi.

Articulus 25º. Utrū idē qñ z idēz nunc sit hōrum trium. scilicet eternitatis euī z temporis.

Primū procedit sic.

Ad diuersitatē cause sequit diuersitas effectus. sed eternitas euīz z tēpus sunt diuersa a qd⁹ causat qñ. ergo qñ causatū ab ipsis erit diuersum. **E**t qz qñ tps sñm pñm diuidit ut qñ ex eo qd instat: z ex eo qd pteritū est: z ex eo qd futurū est. sed hec diuisiō nō cōuenit qñ eternitatis z euī cum illa sint tota simul. ergo qñ hōz trium nō est idē. **E**t in diffinitione qñ est qd ex adiacētia tps relinquit. ergo qñ eternitatis est qd relinquitur ex adiacētia eternitatis: z qñ euī supple est qd ex adiacētia euī relinquit. cum ergo diffinitiones iste sint diuerse ista qñ erunt diuersa. **S**imilr obijcit de nunc qz nō sit idē nunc istorū triū. successiuū enim nō est idēz ei qd est totū simul z stans ergo sba successiuū nō est sba manētis: sed nūc tps est sba successiuū. z nunc eternitatis est sba manētis. ergo nūc tps nō est nūc eternitatis z euī. Item dicit Boetius in liº de trinitate. qz nūc stās z nō mouēs se se temp eternitatis facit. nunc aut fluens cōtinue semp tps: ergo sunt diuersa sicut fluens z non fluens. **E**t nullūz 2m esse uariabile exis in pteritūz z futurū est idē ei qd est inuariabile oīno: sed nūc tēporis sñm suū esse uariat in pteritū z futurū: nunc autē eternitatis omnino est inuariabile. ergo nō sunt idē.

Contra qñ est deus est angelus z mor⁹: z in ista locutione nō signat nisi vñū qñ relictū circa re eternā z euiternā z tēporalē: ergo vñū est qñ. **E**t deus est nunc z angelus est nunc z id qd mouet nunc: z ita videt esse nunc. **S**olutio sine pñdicio dicimus qz nō est idē qñ nec idēz nunc istorū: ut pbant pcedētes obiectiones. Et ad hoc qd cōtra est dicimus: qz sicut supra habitū est quorūcūqz mēsurā est tēpus eorūdem erit mēsurā euū z eternitas sed nō cōuertit: sed eternitas est mēsurā excellēs tēporaliū z euiternoz: z excelsit tēporalia sñm utrāqz partē. Euiterna sñm alteraz. z ideo in tali locutione cum dī quid est qñ eternitatis qd relinquit circa eterna z euiterna z tpsalia accidit fallacia qz circa eterna relinquit sicut ex mēsurā adequata: circa euiterna aut z tpsalia sicut ex mēsurā excellēte. **S**unt tñ qui dicūt qd idē est qñ z idēz est nunc istorū triū. dicūt enim qz tēpus sbam nō habet a motu: sed qz sit numerus. z ideo uolunt qz idēz nunc est stans in cōparatiōe ad eternū z euiternū z numeratū in cōparatiōe ad tēporalia: sñm idē qñ. **S**ed hoc nō videt: qz cuz

tempus eternitas et eternitas quedam sunt proprietates iudicij recti de ipsis erit secundum principia suorum subiectorum: et ita cum tempus sit in primo mobili ea que sunt in tpe uidebuntur secundum ea que sunt in motu primi mobilis: in illo autem est accipere idem quod fertur ante et post in situ quibus tribus in tpe respondebunt nunc prius et posterius et simul iudicium est de eternitate in comparatione ad eternum: et de eternitate in comparatione ad eternum.

Articulus 26°. In quo conueniant et in quo differant eternitas eorum et tempus. et quare sint tria. et penes quid accipitur eorum numerus.

Secundus procedit sic.

inquirendo in quo conueniunt et in quo differunt ista tria. Videtur autem quod sit puenientia generis inter ista. mensura enim predicatur de eis sine questione et in quod ergo conueniunt in genere. **Item** alia puenientia videtur in similitudine: quia dicitur prius quod est eternum eterno: hoc est eternum eternum et tempus temporaliter videtur unum esse exemplar et alterum exemplatur: secundum quod etiam pueniunt dicitur quod ipse est imago eius et eum est imago eternitatis. **Item** ex locutione Boetij in libro de trinitate habetur tria inconuenientia. quia quod relinquitur ex oibus his non predicatur aliquid quod sit in re: sed potius quod aliquo modo se res habet ad aliud ut ad tempus uel eum uel eternitatem. **Quarta** conuenientia est in hoc quod ibi vniuersum quod istorum est indiuisibilis. scilicet nunc. Sed contra primam puenientiam obijciunt. Conuenientia generis ponit puenientiam rationis que est secundum nomen generis. Ratio enim aialis puenit speciebus aialis ergo ista tria vniuocant in hoc quod est mensura. ergo aliquid notie et ratione commune est creato et increato: quod est inconueniens. **Item** dicitur prius quod corruptibilia et incorruptibilia non sunt in eodem genere. cum ergo tempus sit corruptibile eum et eternum incorruptibile non erit in eodem genere. **Item** reuera videtur quod vnum non sit simile alteri uel exemplar. liber enim non diceret exemplum ab alio si tamen haberet puenientiam in folijs et non in scriptura. sed sicut est de tpe et euo et eternitate. eternitas enim et eum sunt tota simul et hoc non puenit tempore ergo vnum non est exemplum ab altero et sic puenientia secunda non stat. **Sicut** contra tertiam obijciunt. nihil est in deo nisi deus: ut supra probatum est. Eternitas est diuina essentia ergo quod relinquitur ex eternitate etiam est diuina essentia. scilicet quia et ita cum dicitur deus est semper dicitur diuina essentia sed non sicut dicitur essentia eterni uel temporalis. cum dicitur angelus est semper uel motus est semper ergo non stat etiam illa puenientia. **Item** queritur in quo differant ista tria: et videtur quod eternitas differat ab alijs duobus: quia est idem illi quod mensurat. alia autem non sunt eadem illis que mensurat. **Item** in hoc quod caret utroque termino. **Item** in hoc quod est mensura increata non tendens in nihilum de natura sua. alia autem indigent quod contineant manu operantis ne in nihilum decedat: sicut omnes creature ut dicit Gregorius. Eternitas autem et eum simul differunt a tempore in hoc quod utroque istorum est mensura excellens temporalium. tempus autem non est mensura eternorum et eternorum. Eternitas autem ab euo differt in caretia principij. Eum autem a tpe in caretia finis. **Juxta** hoc iterum queritur penes quid accipitur numerus horum trium. cum enim habeamus mensuram cum utroque termino. scilicet tempus et mensura sine utroque termino. scilicet eternitatem videtur quod debeant esse due mensure medie. una que habet principium et alia que habet finem et non principium: et illam non habemus. Si dicatur quod non potest esse quater quare. **Solutio** dicitur assignatas concedimus. **Ad** primum quod obijciunt de puenientia in genere dicimus quod mensura per prius et posterius predicatur est de illis. et dicimus quod mensura proprie loquendo dicitur de tpe per posterius. per prius pro de eternitate. scilicet in quantum. scilicet duratio ipsorum accipitur cum protectione indeficientie que tamen est tota simul secundum quod simul opponitur successionem. **Ad** aliud dicimus quod corrupti-

bilia et incorruptibilia non sunt in eodem genere quod est subum et potentia: sed bene possunt puenire secundum proportionem in aliquo communi. **Ad** aliud dicimus quod quicquid conueniunt puenientia sufficit ad dicendum simile: ut dicit Aristoteles in topicis. quatuorque puenientia assignauimus assignantes erimus quoniam simile. et ideo est cum modo predicatur quantum ad rationem unumquodque istorum dicat ut extrinsecus adiacens habet puenientiam in hoc quod dicitur Boetius. scilicet eternitas sit essentia diuina secundum rem. **Ad** aliud dicitur dum quod tempus quantum potest imitatur eternitatem et eternitas eternitatem. sed necesse est in aliquo deficere: et ideo non tenet exemplum in oibus sed in quodam. **Ad** id quod iuxta hoc queritur dicendum quod ideo non potest esse mensura quanta qua careret principio et haberet finem. quia nihil carens principio potest habere finem eo quod ipsum non est post non esse: quia hoc est oibus creatis causa ad posse deficere nisi contineantur per virtutem diuinam. **Numerus** autem horum trium potest sic accipi. aliquid est ens cuius potentia actiua non habet coniunctam potentiam passiuam eo quod in ipso indifferens est quod est et quo est: et illius mensura est eternitas sub illo est ens habens potentiam actiuam et possibilem: sed possibile est ens potentia tempore est coniuncta actui habens tamen diffinitatem ab ipsa propter diuersas quod est et quod est illius mensura est eum et sub illo est ens habens potentiam actiuam et passiuam: ita quod passiuam recipit actum per motum et non sibi semper est coniuncta: et propter materiam et formam ex quibus componitur et illius mensura propria est tempus: sub illo autem non est ens quantum: et ideo non est quarta mensura.

Articulus 27°. Qualiter proba que designat differentias temporales dicantur de his tribus. et secundum quem modum vnum uerbum magis proprie dicatur de aliquo istorum quam aliud.

Eritio queritur Qualiter uer-

ba que designat diuersas temporales dicantur de tempore et euo et eternitate: et secundum quem modum vnum uerbum magis proprie dicatur de aliquo istorum quam aliud. **Et** videtur quod diuersa temporalia non dicantur de eternis. quia dicitur Augustinus super iohannem quod hoc uerbum est cum dicitur de deo non sicut cetera uerba temporales motus signant sed substantiam solam: ita videtur quod nulla diuersa temporalia dicantur de eternis. **Item** queritur que diuersa temporalia magis conueniunt eternis. **Et** videtur quod prius: quia in eternitate nihil est nisi prius. et sicut de tpe nihil est accipere nisi prius. e contra videtur quod preteritum quod hoc solum est in necessitante stante semper sicut eternitas est tota simul et itans. **Item** Augustinus dicit in libro de concordia prescientie et liberi arbitrij quod temporalia preterita sunt ad similitudinem eterni temporalis omnino immutabilis. ergo tempus preteritum magis proprie dicitur de eis quam prius. **Item** potentia ens magis conuenit cum semper ente quam id quod nullo modo est ens: sed futurum potentia est ens preteritum nullo modo ens ergo videtur quod magis conueniat eternis quam preteritum. **Solutio** illa que dicta sunt super praesupponantur his. scilicet qualiter diuersa temporalia pueniant eterno et eterno et temporalis. hic autem addi potest quod diuersa temporalia dicuntur de eterno et eterno notant indeficientiam durationis: ut cum dicitur deus fuit non est sensus quod aliquid preteritum in ipso. Sed cum duo sunt in ratione preteriti. scilicet preteritum et exntia in preterito id quod nobilitatis est debet attribui deo: et illud quod ignobilitatis debet remoueri secundum prophetam Isaiam qui dicit quod optima queque deo reponenda sunt. Unde cum dicitur deus fuit notat exntia indeficientem secundum preteritum sine preteritione. tamen hoc idem dico de presenti quod habet duo. scilicet substantiam ipsam nunc et fluxum secundum quem est mutabilitas in preterito. et cum dicitur de deo notat nisi primum. Sicut cum dicitur deus erit notant duo in futuro. scilicet presentio esse ultra prius nunc. et hoc est nobilitans. Unde secundum hoc dicitur de deo: et expectatio entis in potentia quod non est actus: hoc est infirmitatis: et secundum hoc non dicitur de deo et ille videtur esse sensus Augustini cum dicitur quod non notat temporales motus sed substantiam solam. **Et** sicut Hieronymus videtur hoc sentire qui sic exponit: fuit. scilicet nunquam defuit. et est. scilicet nunquam deest. erit. scilicet nunquam de-

Prime partis sūme

De significationibus quorūda nominū que ista ex
primunt alijs uocabulis ut est perpetuum sempiternus
seculum et huiusmodi. Articulus 28°.

¶ Quarto queritur De signifi-
cationibus uocabulorum de hijs recurrēdus est
ad antiquos qui determinauerunt de ipsis. Dicit enim
Boetius in li° de trinitate tñ inter nřarū rerum pñsens
qd est nūc interest et diuinarū: qđ nostruz nunc currens
tēpus sempiternū facit. diuīnū pō nunc pmanēs et non
mouēs sese atq; cōsistens eternitatez facit cui nomini si
adiicias semp facies eius qđ est nūc iugem indefessū;
ac per hoc ppetuū facies cursūz quod est sempiternitas.
Ex hijs accipit qđ eternitas dī nunc pprie pmanēs. ppe-
tuitas autē dī collectionē multoz nunc ex parte ipis uel
indeficiētiā vniuz ex parte eternitatis: et ideo ipm ppe-
tūū est nomē ambigūū: et qñq; ponit pō toto tpe: qñq;
pō euo: qñq; pō eternitate. Sempiternitas autem fm
qđ addit sup eternitatē dicit totū eternitatis sine pñcipio
et sine: qđ pficit ex nunc durāte stante imobili. fm autē
qđ respicit tēpus dicit totā durationē nunc fluētis et col-
lationē ipsius nunc in sumam: grā cuius collationis
adiicit ei hec dictio semp cum dicit sempiternitas. Et
hoc est qđ dicit Hilbertus in cōmēto sup Boetius hoc
noīe qđ est ppetuitas intelligit sine collatione collectio
hoc qđ est sempiternitas cūz collectione collatio. eterni-
tatis autē noīe neutrū. i. neq; collectio neq; collatio: per
hanc autē videt dicit fm qđ referat ad tēpus durās p mul-
tos annos: fm autē qđ ad eternitatē dicit durationē eter-
nitatis distinguibile ad ea que sunt in multis annis: lz
eni eternitas in se nō distinguit. distinguit tñ in cōpara-
tione ad tēpus ut sup habitū est in qōne de diffinitione
eternitatis. Unde psalmista. Tu autē idēs ipse es et anni
tui nō deficiēt. ¶ Seculū autē distinctio accipiēda est a
Bamasceno qui dicit in 2° li° cap° p°. Oportet scire qm
hoc nomē seculū plura sīgt. Seculū dī vniuersūzq; eo-
rum que sunt vīta. dicit rursus seculūz vniuersa pñsens
vīta: et seculū futura vīta que post resurrectionē infinita
est. Dicit rursus seculū nō tēpus neq; tēpis aliqua pars
a solis motu et cursu mēsuratū. s. per dies et noctes consi-
stens fm qđ simul ptendit cum eternis uelut quidā tē-
poralis motus et spatium. ¶ Ex hoc colligunt diuersi
modi quibus accipit seculū et oēs plani sunt ppter ulti-
mūz et ibi accipit seculū pō eternitatē et euo fm qđ pten-
dit cum tpe: et hoc est qđ ipse dicit subdens in littera qđ
enī est hīs que sub tpe sunt tēpus hoc est eternis secu-
lūm. Postea autē in eodē aliam acceptionē seculi deter-
minat dicens. dicunt quidē septē secula mūdi huius. s.
a celi et terre creatione usq; ad cōem hōiūz psumationē:
et idem uocat seculū ibi qđ nos dicimus etates mundi.
¶ Item Anselmus determinās quare dī seculū secu-
lorū et seculū seculi dicit sic. Dicit autē secula seculorū fm
hoc qđ pñis mūdi septē ē secula. i. etates mūdi multa se-
cula. i. vītas cōtinēt hōiūm et fm qđ vnū oīum seculorūz
est eternitas: et seculum seculi dī qđ pñs et qđ futurum.
Et hec de tempore secundo coequeuo dicta sufficiant.
¶ De 3° coequeuo. s. de celo empireo et alijs celis et stellis

Einde querit de tertio co
equeuo qd fm glosam est celū empireū
Gratia cuius querit de natura corpis ce
lestis. Et querat p^o de natura eius in se. 2° de partibus
eius. 3° de motore ipsius. 4° de motib^{us}. 5° de effectu mo
tus eius in inferioribus. ¶ Circa p^{ri}m querunt 4^{or}. Pri
mo enim querit utrū ipm cum elementis sit eiusdē natu
re. Et utrū celus sit essentia quinta distincta ab essentijs
4^{or} elementoz. 2° utrū sit gñabile uel corruptibile. 3° utrū
sit simplex uel cōpositum. 4° quid sit fm distinctionem.
¶ De natura corpis celestis. Utrū celū cū elementis sit
eiusdē nāe uel sit eēntia distincta ab eēntijs 4^{or} elementoz.

Primum proceditur sic.
a
dicit Basilius in exameron. qd celus est nature
ignee: z ita videt qd sit eiusde nature cum quatuor elemē
tis. Item dicit Plato z Albiacrobis. Item Albarcianus
mundus ex quatuor elementis constat hys deniqz totis.
Item per rationem hoc idem videtur: quia videmus in
ipso proprietates ignis. scilicet calidū z lucidū. ubi enim proprie
tates ibi enim est sibi. s. videt qd celus est de natura ignis.
Hoc videt etiam sensibile impeditores qd dixit qd sol est
res alba calida. si forte dicatur qd ignis habet motum re
ctū: celum autem est circularē: z ita celus non est ignis.
¶ **Q**UARTA probatur de celo z mūdo in 2.º libro. qd
vnūqđqz elemētū sphericū est ergo ignis sphericus est
in loco proprio. Hoc idem dicit Plato. qd ignis mouetur
circulariter in loco proprio. Diuterea dicit in 2.º de celo z
mundo. qd quedā stelle mouent in aere supius: iungi
aut supius aeri proprius est ignis ergo videt qd stelle sint
ignee z celus est eiusde nature cum stellis: ergo celus est
igneus. Item Aristoteles in 2.º de celo z mūdo. stelle que
accunt z igniunt ex motu ignis aer qui est in circuitu
earū necessario z nō igniunt stelle ipse nisi qm ipse ince
dunt aerē z aer qnqz mouet. qd ex motu stellarū fit ignis
¶ Ex ista auctoritate habet qd stelle igniunt z qd loca
te sunt sup aērem imēdiate: ex quoz utroqz sequitur qd
stelle sint de natura ignis: z per pñs totū celū est igneus.
Ad aut istud sequat de toto celo patet per hoc qd dicit
philos. qd antiqui dixerūt qd stelle sunt ignee: nō dixerūt
qd stelle sint ignee nisi qm ipsi posuerūt corpus superius
esse ignē. z dixerūt qd necessariū est qd vnūqđqz supior
corpoz est ex natura corporis in quo est nel sicut suus fi
rum. Item dicit philosophus ex eis que contrariū nobis z
que sunt necessaria. qd id qd diximus que preterita sunt
est hoc enim ponamus omnem stellā ex stellis esse de
illo corpore in quo incedit. Ex quo patet qd si stelle sint
ignee qd totū corpus celeste est igneus. **¶** Sed contra di
cit philosophus. qd omne corpus motū propriū habet. motus aut
sunt tres ut dicit in p.º de celo z mūdo. scilicet ad mediū a me
dio z circa mediū. ad mediū aut z a medio sunt motus
elemētōz circa mediū. motus celī. cum igitur sibi dīam
motus sit differēs natura mobilis celū nō erit de natu
ra quatuor elemētōz. Diuterea dicit philosophus sepe qd celus
nec est graue nec leue. cum igitur sint iste proprie potentie
elemētōz z nō inueniant in celo celus nō erit de natu
ra elemētōrum. Item ex cōplexione qualitātū elemen
tōz probant elemēta esse quatuor: in 2.º de gēatione z cor
ruptione. Calidū enim cum frigidū in eodē simplici esse
nō potest: nec humidū cum siccū. qd contraria nō insunt
eidem actu ergo erit frigidū cum humidū z frigidū cum
siccū cōstitues duo inferiora elemēta. Silr calidus cum
humido z calidū cum siccū pstitues duo supiora. z cū nō
sint plures qualitates nō erunt plura elemēta: z ita ce
lus nō erit de natura elemētū. Si forte diceretur qd sunt
alie qualitates elemētāres quibus pstituit celū in natu
ra elemētū: quēadmodū dicit impeditores. qd infinite
sunt qualitates elemētōz: puta calidū siccū: album ni

grum frigidū humidū molle durū z vnūquodq; alioz.
 Contra corporū enī pmoz q̄litates sūt p̄me. p̄me aut̄ q̄
 litates actiue z passiue nō exiēdunt ultra q̄tuor: ut pbat̄
 in 2° de ḡnatioe z corruptioe. Itē indirecte pbat̄ idē. Si
 enī celū est elemētū ab vnoq; elemētoz distinguēt
 per vnā q̄litate nō per duas. sicut videmus q; ignis ab
 aere distinguīt sicco z terra calido: ab aqua calido z
 sicco. z silt̄ est in vnoq; alioz quēadmodū dicit Boe
 tius. Tu numeris elemēta ligas ut frigora flāmis arida
 pueniāt liquidis ne purior ignis euolet aut mersas dedu
 cāt pōdera terras. Si igit̄ celū est elemētū oportet q; cū
 alijs talē hēat pueniētiā z dīaz. aut ergo puenit in istis
 q̄tuor: q̄litatib; aut in alijs. Si ī istis aut est frigidū z sic
 cū z sic est terra. aut frigidū z humidū z sic est aq̄. aut ca
 lidū z hūidū z sic est aer. aut calidū z siccū z sic est ignis.
 Et q̄d cūq; def̄ erit vnū elemētū bis in natura: hoc aut̄
 est uanū z sup̄flūū: z hoc est contra nām. q; dicit in 2° de
 aīa. q; natura nō abūdat in sup̄fluis nec deficit in neces
 sarijs. Si aut̄ in alijs qualitatibus habet pueniētiā z
 dīaz oportebit ad minus ponere octo elemēta. pueniē
 tia enim z dīa nō erūt nisi in qualitatibus actiuis z pas
 siuis hūitibus cōtrariū: quarum due. s. vna actiua z vna
 passiua sunt in vno elemēto. z si tales due sunt in celo
 erunt due alię p̄trarie illis. Sūt ergo ille que sunt in ce
 lo. a. z. b. ergo erūt aliq; p̄traria ad a. z. sit. c. z aliq; ab. b.
 z sit. d. nō erūt sex cōpōnes. s. a. cū. b. z a. cū. c. z a. cū. d.
 Silt̄. b. c. d. cū. c. z. d. cū. b. z. d. cū alia due. aut sūt ipossi
 biles: q; cōtraria nō sunt in eodē z ille sunt. a. cū. c. z b.
 cū. d. ergo erūt quatuor: s. a. cū. b. a. cū. d. c. cū. d. cū. b.
 z ista quatuor erūt elemēta que cūz istis quatuor: faciūt
 octo. z silt̄ oportet q; sit aliqua pueniētia z dīa per alias
 qualitates inter ista octo. z ita ille qualitates iterū faciūt
 noua elemēta z ita erūt infinita elemēta: qd̄ est incōue
 niēs ergo celū nō est elemētū. Item patet per diffinitio
 nem elemētū quā ponit p̄bus in 3° de celo z mūdo. Ele
 mētū est qd̄ est in cōpōne p̄mū z qd̄ non resoluit̄ s̄m
 formā in formā aliā per utrāq; partē diffinitionis patet
 q; celū nō est elemētū: nō enim est in cōpōne p̄mū q; ip̄m
 non est miscibile cū alijs: ut dicit p̄bi. si enim esset
 miscibile esset alterabile a sua specie qd̄ nō contingit ut
 probabit̄ infra. Similt̄ ip̄m non resoluit̄ in formā aliā.
 Si enim resoluat̄: resoluit̄ in partes. quedā enim pars
 est stella: quedā orbis: quedā dextra: quedā sinistra z
 quedā erratica: z quedā fixa. Item quēcūq; sunt eiusdē
 nature aut pueniūt in forma aut in materia. si pueniunt
 in forma sic sunt eiusdē rōnis: qd̄ nō puenit celo z ali
 cui elemētoz. Si aut̄ sunt eiusdē mae tūc trāsmutant̄
 ad se inuicē ut dicit p̄bus z ita ex celo fierēt elemēta z
 ex elemētis celū qd̄ iterū nō cōtingit. ergo celū non est
 de natura elemētoz. Quod cōcedimus dicētes: q; cum
 celū nec hēat motū nec potētias nec qualitates elemen
 toz ip̄m nō pōt eē de nā elemētoz. Ad auctoritates
 Basilij z Macrobij z Sarciani dicēdū q; ignis duo
 bus modis dī. s. ab inflammatione actiua uel passiua uel
 utraq; si ab actiua tūc celū est ignis hoc modo q; in
 flāmat. Si a passiua tūc sic carbo est ignis. Si ab utraq;
 sic dī ignis p̄prie z sic large sumūt ignem auctoritates
 dicētes q; celū est igneū: z hoc patet per quādā glosam
 sup̄ genēsim In principio. que dicit q; empireū celū dī
 igneū nō ab ardore sed ab illuminatione. Ad id qd̄
 p̄mo obijcit per rōnē dicēdū q; per p̄prietates ignis
 z celi nō sunt vnūuoce pueniētes utriq; lumen enim qd̄
 est in celo z calidū sunt viuificatiua per motū corporis
 celestis: sicut dī in p̄n^o octauū p̄bi^o. q; motus celi est ut
 vita quedā nā exīnūb^o oibus. calidū aut̄ qd̄ est cū radio
 ignis s̄m p̄m in 3° de celo z mūdo. z 2° de ḡnatioe z
 corruptione. perse p̄gregatū est omogeneoz sup̄a hoc
 est subtiliū ascēdentiū sursum: z per p̄ns p̄sumptūū siue
 dis̄p̄regatiūū siue separatiūū omogeneoz sibi p̄p̄inquo

rum hoc est grossoz descēdentiū deorsus. Cum igit̄ pro
 p̄prietates nō vnūuoce pueniāt eis subita nō erūt eiusdē
 nature. Ad hoc aut̄ qd̄ dicit Empedo. dicēdū q; in
 telligit per albedinē claritatē luminis calcati in corpore
 solis. calorem aut̄ intelligit effectiue. sol enim excitat ca
 lorem ex reuerberatione z motu radioz ad corpus soli
 dū. z hoc patet per hoc qd̄ dicit p̄bus in 2° de celo z mū
 do. Caliditas que puenit ex stellis z lumen sunt p̄pter
 p̄cussionē z fricationē aeris factā ex motu earū. de apti
 tudine enim motus est ut calefaciat z igneat ligna z fer
 rum z lapides. Ad aliud dicēdū q; ignis non mo
 uet circulariter nisi per accūs. s. motu corporis p̄tinetis
 ip̄m z ideo per motū illum nō determinat̄ natura sua.
 Ad aliud dicēdū q; p̄bus loquit̄ ibi de q̄busdā stel
 lis que s̄m aliq̄d accūs suūz sunt in aere sicut comete z
 asub. uapoz enim directe oppositus stelle facilius inflam
 mat̄ p̄pter fortitudinē luminis z multiplicationē calo
 ris z p̄cipue si fuerit in via solis: stella ergo s̄m hī accūs
 sui ignis z calefit sed nō perse. Quidā autē aliter sol
 uunt auctoritatē p̄bi dicētes: q; natura quinti corporis dī
 ibi aer p̄pter dyaphaneitatē z q; ignis z calefit nō passi
 ue sed actiue. Sed hoc nō est s̄m sententiā Aristotelis.
 Et hoc patet per hoc qd̄ dicit ibidem stelle que sunt in
 orbe sup̄iore uadūt in orbe suo p̄pter illud q; nō igniū
 tur stelle asub nisi qn̄ est aer sub orbe p̄p̄inquo ergo
 eūz incedit in isto orbe calefit aer z ignitur z p̄cipue aer
 qui est p̄pe viā solis. Ad hoc aut̄ qd̄ obijcit q; stelle
 sunt eiusdē nature cum orbibus bene cōce dimus: quia
 hec est positio omnium antiquorum.

Articulus 2°. Utrū celū sit ḡnabile z corruptibile.

Secundus procedit sic.

Dicit in genēsi In principio creauit de^o celū z
 terrā. Et in simbolo. Credo in deū p̄m z c. ergo celūz
 incepit s̄m sui s̄bam. quicqd̄ incepit aut̄ s̄m sui s̄bam in
 gredit̄ in esse s̄bale. cūz ergo ḡnatio s̄m Boetij in topi
 cis nihil sit q̄s ingressus in esse s̄bale cels̄ erit ḡnatum.
 Preterea p̄mū opus nature in eodē s̄bto est ḡnatio. si q;
 celū est opus nature est per ḡnationē: sed celū est opus
 nature qd̄ p̄bat̄. dicit enī p̄bus in de celo z mūdo. res
 sempiterna fixa est in tēpore infinito z nō est absq; faciē
 te eā oīno. Si q; illud est s̄m hoc est nā faciēs res semp
 ternas necessario z ip̄a faciēs vna ut sit exīns: z ut sit nō
 exīns in hora z hora: z ut sint quedā res sp̄ exīnes z qdā
 res semp nō exīnes in tēpore infinito ex hoc accipit q; celū
 qd̄ dicit̄ hic res semp exīns est opus nature z est ḡnatū.
 Preterea quicqd̄ est susceptibile alterationis illius ma
 teria aliter se pōt h̄re ad formas diuersas. cuiuscūq; ma
 teria est in potētia ad formas diuersas illud est trāsmu
 tabile s̄m ḡnationē z corruptionē. Probatio. oīs forma
 cōtēta in materia per dispōnes aliquas mutatis disposi
 tionibus illis nō manebit forma s̄bstantialis. Nec p̄posi
 tio p̄bat̄ per inductionē oīum ḡnatoz z corruptoz siue
 sint simpliciā siue cōposita sunt. p̄stat aut̄ q; dispōnū mu
 tatio nō fit nisi per alterationē. ergo omne qd̄ alteratur
 mutat̄ per ḡnationē z corruptionē: celū alterat̄ ergo est
 ḡnabile z corruptibile. q; celū alterat̄ patet in luna qn̄q;
 enī est monozdos qn̄q; dicotomos. qn̄q; amphitricos.
 z qn̄q; plena. qn̄q; etiā tota tenebrosa s̄m p̄iunctionem
 z p̄p̄inquitatē z distantia eius a sole. Silt̄ patet in ecclī
 p̄si lune qn̄ obscurat̄ ex interpōne terre inter eam z so
 lem. Si forte dicat q; non est simile de luna z de natura
 orbis: sola enim luna sic alterat̄. Quidā autē hoc
 est qd̄ dicit p̄bus q; eadem est natura glebe z totū ter
 re. ergo a simili eadē est natura lune z totius orbis. Pre
 terea sic nō soluit̄ incōueniēs nihilominus adhuc sequi
 tur q; luna sit ḡnabilis z corruptibilis. Idē dicit Biego
 rius q; oīa simul creata sunt in materia p̄tula: z ita videt̄
 oīa esse eiusdē materie. ergo z eiusdē transmutationis:

Prime partis summe

cum ergo quedā sunt generabilia celum erit gnābile. ¶ Item ponit Plato dicens celū esse gnātū ex hyle et per uolūtatē opificis manere indissolubile et nō ex propria natura. ¶ Sed p̄tra qd̄ est gnātū est trāsmutabile per actionē et passiōē contrariōz: scilicet celus nō est tale ergo nō est gnātū. ¶ Itē nīhil est gnābile et corruptibile qd̄ nō habet cām gnationis et corruptionis: causa autē gnationis et corruptionis contrarietas est mutans et alterans sibi: et hoc est in illis tñ que hñt mām cōem cuz gñabili- lib⁹ et corruptibilibus, cuz igit nō habeat mām tale ipm nō est gñabile et corruptibile. Item dicit p̄bus in lib⁹ de de sba o: bis sic. Si aliqua corpora simplicia sunt quorum forma caret contrarijs: ptingit q̄ si iste forme sint neq; gñabiles neq; corruptibiles: neq; hñtes sbam cōez cuz gñabilibus et corruptibilibus. Lū igit sit talis forma celū nō erit gñabile uel corruptibile. Item r⁹ metha⁹ dicit q̄ celū est in potētia ad ubi tñ et nō ad s̄balem uel accidentale formā ergo non est gñabile neq; corruptibile. ¶ Item sumant rōnes p̄bi in fine primi de celo et mūdo. scilicet cuius motus nō est contrariū ipm etiā in s̄bto nō habet contrariū sed motui celū nō est contrariū ergo celo nō est contrariū: et ita neq; corrumpit neq; gñat. ¶ Itē cuius motus est ppetuus ipm est ppetuū: sed motus celū est ppetuus: ut pbat in 8⁹ p̄ph⁹. ergo celū est ppetuus. ¶ Item oē qd̄ per trāsmutationē gñatur trāsmutat ab aliquo corpore qd̄ est prius ipso: sed nullum corpus est prius celo ergo nō est gñatur. ¶ Item omne qd̄ gñat s̄m formā s̄balem exit de potentia in actū per aliquod extrinsecū simile in specie. hoc patet in gnatione simplicū et cōpositoz. ergo si celū est gñatū oportet q̄ sit aliud celū ante ipm et sic in infinitū. ¶ Itē omne generabile corruptibile est ergo si celū est gñabile est corruptibile. omne autē corruptibile corrumpit terminato tēpore: ḡ si celū est corruptibile corripit et generat aliud celus per successiōē sicut aialia et hoies et elemēta: et iste sunt rōnes p̄bi. ¶ Contra hoc obijciōānes p̄bus qdā sic. q̄qd̄ est ppetuū habet potētiā infinitā ad esse, potētiā autē infinita nō est nisi corporis infiniti: ut pbat p̄bus: sed celum nō est infinitū ut pbat in de celo et mūdo. ergo potētiā eius nō est infinita et ita nō est ppetuū. ¶ Solutio dicē dum qd̄ gñatur duobus modis dicit. est enim gñatio inceptio esse post nō esse quoquo mō: et sic creatio est generatio et sic celū est gñatū. Dicit etiā gñatio trāsmutatio materie ad formā s̄balem per actionē et passiōē contrariū qualitātū alternatiū mām et hoc mō celū nō est generatū. Si r̄ corruptio duobus modis dī. scilicet cessatio ab esse quoquo mō. et sic oīa creata sunt corruptibilia uolū- tate diuina: tñ quedā eoz nō corrumpunt sicut celū et angeli et quedā alia de q̄bus hēbit infra in qōne de mundi inonatione. Dicit etiā corruptio trāsmutatio ab esse per actionē et passiōē contrariū qualitātū alternatiū s̄bm remanētē mām eadē numero sub eē et nō esse ipsius forme: et hac rōne nō est celū corruptibile: et s̄m hūc modum loquunt p̄bi dicētes celū esse perpetuū uel eternū nīhil aliud intelligētes perpetuitatē illā uel eternitatem nisi itāsmutabilitatē s̄m formas s̄bales et accidentales causatam ex priuatione contrariū qualitātū agentū et patientiū in ipso. ¶ Sunt itē qui dicūt q̄ triplex est causa corruptionis. scilicet uolūtas dei quātitas et contrarietas et illa que sunt sine quātitate et contrarietate: ut spūs creati hñt vnā cām corruptionis tñ. scilicet uolūtatē dei: illa autē que habent mām determinatā per quātitatē solū hñt duas eo qd̄ quātū diuisibile est et qd̄ diuidit corrupit a figura p̄- pria p̄cipue circulare et pyramidale. q: sicut dicit p̄bus in fine terti de celo et mūdo. circulus nō diuidit in circulos neq; pyramis in pyramides. Que aut hñt materiā distinctā quātitate et contrarietate hñt oēs tres cās corruptionis ut gñabilia et corruptibilia: et ista distinctio stat in primo et ultimo mēbro sed nō in medio: q: quantitas

nō est causa corruptionis: ut patet in mathematica: mathematici enim abstrahūt a trāsmutatione ⁊ tēpore: ⁊ tñ cōsiderāt quantitātē diuīsiōnē. ¶ Cetera si diuīsiō est in quantitātē celi illa nō est sūm scissioē partū corporis: sed sūm figuratiōē toti⁹ diuīsiōnis per numerū graduū: hoc mō quo figūtur quātūtas totius pāni per numerū ul narū. ¶ Un Boetius in l^o de trinitate celestia dicit eē cor pora imortalia. ¶ Dicendū ergo ad primum qd si acci/ piat ingressus in esse sūm primā significatiōē gñatiōis tunc est gñālis diffinitio Boetii oibus creatis. Si autē sūm fecūda tunc nō puenit celo: sed gñālibus ⁊ corrup/ tibilibus. Locedimustñ qd duplex habet opus. s. influ xionis ⁊ gñationis qd patet q: post gñatiōē adhuc in/ fluit esse. Unde intelligit qd opus influxionis diuersus est ab opere gñationis ⁊ sūm hoc necessaria sunt opera nature. ¶ Si querit. que sit illa natura. Dico qd hoc est forma celi influēs celo esse ⁊ permanere ⁊ moueri per potentiā viuificādi ⁊ mouēdi cetera ⁊ de hac natura in/ telligit qd dicit p̄phs in 8° p̄ph^o. qd natura est causa vite in oibus. ¶ Utrū autē hec natura sit aia celi ⁊ motor ei⁹ infra determinātiū: forte eadē est natura agēs ⁊ cau/ sans eē celi ⁊ motū eius: sicut videt p̄phs Aueroys uel le in libro de sba orbis ubi dicit. sicut corpus celeste nō indiget virtutē manēre in loco semp tñ sed etiā virtutē largiēte in se ⁊ in sua sba pmanentiā eternam qm̄ ⁊ si sit simplex ⁊ ideo nō habet potentiā ad corruptionē nisi est finitē actionis necessario q: est finitarū dimēsiōnū ⁊ de terminatū a sup̄ficie p̄tinēte ip̄m ⁊ omne tale cum intel lectus posuerit ip̄m ex̄is per se absq; eo qd aliqd largia tur ip̄i pmanentiā ⁊ eternitatē necesse est ut sit ita diffi/ nitē pmanēte sicut est diffinitē actionis: ⁊ ideo necesse est in intellectu potentiā esse largiēte ip̄i pmanentiā eter nam quēadmodū ip̄i largit motū eternū ⁊ nō hoc tñ: sed necesse est hic eē virtutē que largit ei motū propriū sue actionis que est eternitas iter ceteros mor^o. s. motū locale in circuitu ⁊ figurā p̄p̄iā ip̄i motui. s. sp̄he ricam ⁊ mēsurā p̄p̄iā vnicuiq; istorū corpōz. s. corpōz inferio rum ⁊ puenientiā inter ea ad inuicē in ordine ⁊ quātī/ tate: ita ut ex oibus p̄ficiat vnus actus. s. totus mūdus. ¶ Ex istis uerbis habet qd forma celi quecunq; sit illa influit celo esse ⁊ pmanere ⁊ figurā ⁊ moueri ⁊ alijs per ip̄m celū ⁊ hac rōne dicit celū opus nature ⁊ nō rōne gñationis. ¶ Sūt tñ qui dicūt qd est natura naturās ⁊ natura naturata. natura naturās est deus: ⁊ illius opus est celū: ⁊ est natura naturata ⁊ illius opus sunt gñābi lia ⁊ corruptibilia. ¶ Ad aliud dicēdū qd duplex est al/ teratio. quedā enim est alteratio que exigit p̄paratiōē ipsius s̄b̄i per qualitates sensibiles sūm tactū ⁊ hec p̄ce/ dit gñatiōē. quedā est sine p̄paratiōē s̄b̄i sicut est imu/ tatio dyaphani a lucido ul tenebroso p̄ite ⁊ hec nō p̄ce/ dedit gñatiōē de necessitate ⁊ hec est alteratio orbis ⁊ lune. luna enim ppter inferioritatē sui orbis ignobilior est ceteris stellis ⁊ ideo talē recipit imutationē nihilomi nus tñ orbis in qualibet parte nō stellata sūm huiusmo/ di alterationē alterat. ¶ Ad aliud dicēdū qd nō sequit hoc si oia hnt mām creationis cōem: qd hēant mām cōem absolute: de hoc dictū est in qōne de mā prima supra. ¶ Ad auctoritatē Platonis dicendū qd Plato loquit per quādā rōnem similitudinis ad opificē mechanicū qui pponit sibi mām ⁊ inducēdo formā artificiales sup diuersas partes mae p̄stituit opus vnū: vnde in aliqua parte fundamētū ⁊ in aliqua parte parietes. Similiter deus in aliqua parte mae facit celū ⁊ in aliqua terrā ⁊c. tñ illa pars mae que est in celo nō est eadē specie ul ge/ nere cum materia que est in gñālibus ⁊ corruptibili/ bus. Utrū autē materia sit ante uel nō infra determina/ biū in qōne Utrūq; oia simul facta sunt. ¶ Ad obiectū iohannis dicendū qd virtus infinita simplr est eius qd est in finitū simplr sicut increati: sed virtus infinita ab

alto. s. a deo continente. Bñ pōt esse corporis infiniti z creati. ¶ Aliter posset dici z melius qd vñ^o duob^o modis dicitur infinita. s. in se z in comparatione ad tempus. illa que est infinita in se non potest esse nisi in subiecto infinito z cum non sit corpus infinitum virtus non potest esse infinita sic virtus autem infinita in respectu temporis. i. que continet in esse in infinito tempore nō exigit subiectum infinitum. ¶ Sed hec solutio videtur esse contra Aristotelem in fine octavi pñ^o. ubi probat qd virtus corporis finita non est in tempore infinito. vnde fm ipsum est distinguendum qd duplex est virtus. quedam in corpore. s. que determinat corpus fm sui quantitatem ita qd maior est in toto qm in sui parte z maior in magna qm in parua sicut virtus grauis z levis z calidi z frigidi z huiusmodi. z de tali virtute tenet ratio iōānis. ¶ Est etiam virtus que nec est corpus nec in corpore fm hunc modum sicut illa que non est maior in toto qm in parte eo qd ipsa non determinat corpus fm sui quantitatem sed est completiua substantie materie fm qd huiusmodi qd substantia materie fm se non habet diuisionem ut dicit philosophus in primo pñ^o. ideo illa est indiuisibilis sicut forme substantiales sunt z anima rationalis z talis est virtus celi z ideo pbat de ipsa Aristoteles qd est indiuisibilis impartibilis nullam habens magnitudinem z hec solutio fm Aristotelem in fine primi pñ^o z in 7° metha^o. ¶ Verius posset dici qd ad hoc qd non sit transmutatio vel motus alius in aliquo non exigit virtus aliqua neqz finita neqz infinita. ¶ Si enim queratur quare celum non moueat motu pcessiuo sufficit dicere qd nō habet virtutem affixam organis ordinatis ad motum pcessiuum sicut sunt ale z pedes z huiusmodi. Similiter cum celum non transmutetur fm generationem z corruptionem nō exigit virtus determinata sed potius virtutis priuatio ordinate ad generationem z corruptionem. ¶ Articulus 3°.

¶ Tertio queritur Utrum celus

fit cōpositum vel simplex. Et videt qd fit simplex quia dicit philosophus in principio de celo z mūdo qd celus sermone absoluto est forma qm absolute est forma sola. cum igitur forma sit sola z forma sola non habeat cōpositionem videt qd celum sit simplex. Item in quocūqz non est cōpositio prima in illo non est cōpositio cōsequens. sed in celo non est cōpositio pma ergo nec cōsequens. Probatio prime. Prima cōpositio est ex materia z forma. Secūda vel cōsequens ex subiecto z accidēte. sed prima potētia materie est ad formam substantialem. secūda autem ad receptionem accidētis cuius iam est in cōposito. Unde sicut substantia subiecto z causa est ante accidēs sic prima cōpositio est ante cōsequētem. Preterea si datur qd materia recipit prius accidēs tunc precipue recipit accidēs pñ^o qd est quantitas quod patet ex hoc qd omnes qualitates sensibiles caliditatis frigiditatis album nigrum zc. sunt in corpore fm sui quantitatem ita qd maior est q̄litas in magna parte qm in parua. Unde patet qd non adueniūt substantie materie tñ: sed materie prout est sub quātitate. Si ergo sic aduenit forma substantialis materie quātē etiam forma substantialis diuisibilis esset fm quantitatem: quod patet esse falsum. ergo cōpositio materie cum forma substantiali de necessitate pre cedit cōpositionem subiecti cum accidentalibus formis z sic patet veritas pñe. Veritas minoris habetur in li^o de substantia orbis ubi dicit philosophus qd celum non est ex materia z forma. Preterea sepe habet a philosopho in de celo z mūdo qd celum est corpus simplex. ¶ CONTE^oRA. Raby moyses li^o de vno deo dicit qd ppositio perse nota est qd omne corpus est cōpositum. Item in li^o de substantia orbis dicitur qd omne qd mouet est corpus z cōpositum. Item in p^o

li^o celi z mundi cum dico celum dico formam cum dico hoc celum dico materiam. Cum ergo in celo sit celum: z hoc celum celum est cōpositum ex materia z forma. Item ibidem dicit philosophus qd celum est ex materia sua tota ergo habet materiam z cōstat qd etiam formam cum sit cōpositum ergo est cōpositum. ¶ Bñ huius querit utrum per diuisionem sue materie sit multiplicabile z sumatur rationes philosophi in primo de celo z mundo. quarum prima est hec. Omne quod habet materiam z formam aut est multa aut potest esse multa: celus habet materiam z formam z hoc supponat ergo esse multa vel pōt esse multa z non nisi per diuisionem materie ergo celum est multiplicabile per diuisionem materie sue. Ad idem est ratio Platonis quam ibidem inducit qd celum est ad ideam z ad eādem ideam plures possunt fieri celi. ¶ Solutio dicendum qd celum est cōpositum ex materia z forma: sed materia sua non determinat nec cognoscit nisi per potentiam ad ubi tñ. sicut enim dicit philosophus in fine primi pñ^o. subiecta natura scibilis est fm analogiam z in hoc differt a materia generabilium z corruptibilium que determinat z cognoscitur per potētiā ad esse z ad dispositiones accidentales z ad quātitatem z ad ubi. Potentia autem ad esse non est in materia celi z ppter hoc non est separabilis a forma sua nec cōuerſo forma separat ab ipsa z hoc innuit philosophus quādo dicit. Cum dico celum dico formam z cum dico hoc celum dico materiam: materia enim in celo indiuiduat z particularizat formam z separat ab ipsa eo qd non est in potētia ad formam aliam z ppter hoc ipsa supponit noie suppositi nature celestis sicut hoc celum. Similiter forma non dicit celestas sue rotunditas ad mouendum qd forma illa non est separabilis sed semp est actus materie illius z ideo significatur per nomen predicabile de cōposito sicut celus z hoc est qd dicit Boetius in libro de hebdomadibus. qd in omni eo qd est citra primum est hoc z hoc. ¶ Ad pñm dicendum qd obiectione illa puenit ex praua intelligentia littere: qd sermo absolutus dicitur ibi sermo non determinatus per demonstratiuum z nutum ad suppositum particularis celi: sed dicit celus sermo absolutus z hoc celum sermo determinatus. ¶ Ad aliud dicendum qd cōpositio pma per modum prius dictum est in celo: hoc autem qd dicit in li^o de substantia orbis qd celum non est ex materia z forma. intelligit de materia que proprie materia est. s. que est in potentia ad esse z de forma que accipitur per transmutationem subiecti z hoc enim modo celum non est ex materia z forma. ¶ Ad aliud dicendum qd corpus multipliciter dicitur simplex. est enim simplex qd diuiditur diuisione cōtinui tñ z sic corpora mathematica sunt simplicia. Item dicitur simplex quod non habet qualitates agentes z patietes sic celum dicitur simplex. ¶ Tertio modo dicitur simplex in quo stat resolutio corporum z non resoluit in formam aliam z sic eleme^ota sunt simplicia. Quarto modo dicitur simplex cuius partes sunt eiusdem rōnis cum toto z sic caro z os sunt simplicia z manus z pes sunt composita. Ex hys modis dicitur simplex in corpore. Quinto modo dicitur simplex qd non habet partes tamen habet positionem in continuo z hoc modo prius dicitur simplex. Sexto modo dicitur simplex indiuisibile habēs ordinem in discreto z hoc modo dicitur simplex vnitas. Septimo modo dicitur simplex indiuisibile perse diuisibile tamen alterius diuisione z componibile cum altero: z hoc modo forma accidentalis dicitur simplex quēadmodū dicitur in sex pñ^o cipijs. qd forma est cōpositioni contingens simplici z inuariabili essentia cōsistens. Octauo modo dicitur simplex indiuisibile perse z indiuisibile diuisione subiecti: tamen cōponibile cum altero cuius ipsum ēē est actus z pfectio z hoc modo forma substantialis est simplex z

Prime partis summe

etiam anima uegetabilis et sensibilis. Nono modo dicitur simplex indiuisibile per se et indiuisibile diuisione subiecti componibile tamen alij cuius non est actus: et hoc modo dicitur simplex intellectus et anima rationalis. Decimo modo dicitur simplex indiuisibile oino in se et diuisione alterius non componibile cum aliquo habes tamen hoc et hoc: et hoc modo intelligitur angelica dicitur simplex. Undecimo modo dicitur simplex indiuisibile oino diuisione sui et alterius non componibile cum alio non habes hoc et hoc et hoc modo deus dicitur simplex et hijs omnibus modis dicitur simplex ex parte rei secundum relationem autem ad aliam dicitur simplex tribus modis. Primo modo quod non habet compositionem cum materia neque cum dispositionibus materie que sunt figura et hic et nunc et sic uniuersale dicitur simplex. Secundus est secundum quod non diffinitur dicitur simplex et diffinitum compositum: et secundum hoc genus et differentia dicuntur simplicia species autem composita. Tertius est secundum quod simplex dicitur quod non est resoluere ulterius secundum rationem et ad ipsum resoluuntur omnia alia et sic ens dicitur simplex. Ad id quod queritur iuxta hoc utrum celum sit multiplicabile per diuisionem sue materie. dicendum quod non quia talis multiplicatio non fit nisi per diuisionem materie factam per generationem. celum autem est ingenerabile et incorruptibile sicut probatum est. Ad id quod obijciatur in contrarium dicendum quod sicut dicit philosophus celum est ex materia sua tota totalitate potencie et actus et hoc est quia materia eius est in nulla sui parte nec potest esse sub alio actu hoc autem quod dicit philosophus quod omne quod habet materiam et formam est uel potest esse multa intelligitur de materia diuisibili per generationem et non de tali materia celi. Ad aliud dicendum quod de potentia creationis est facere multos celos ad ideam unam: sed non est de puenientia creature quod si essent multi celi essent multi mundi. quod hoc possit facere creator quatum est de potentia sua tamen hoc non potest esse secundum conuenientiam et potentiam creaturarum ut infra probabitur cum disputabitur. Utrum plures possint esse quod unus mundus. hoc enim non habet hic disputari reseruetur ergo in futurum.

Quid sit celum secundum diffinitionem. Articulus 4°.

Quarto queritur Quid sit celum. Et sumat diffinitio Damasceni in 2° libro cap^o 6°. ubi dicit quod celum est continentia visibilium et inuisibilium creaturarum. Videtur autem quod hec diffinitio non omni celo conueniat quia inuisibilis creature dicuntur. hic intelligitur et anime. sancte et ille non continent in celis inferioribus planetarum. Preterea non videtur hec diffinitio dari de natura celi quia per illam non cognoscitur utrum sit cognatum uel alterius nature cum tamen hoc per diffinitionem realem deberet intelligi. Item continentia respectu visibilium et inuisibilium non videtur esse eiusdem rationis quia visibilia continent circumscriptione. inuisibilia diffinitione tamen. Si forte dicatur quod continentia sumitur hic pro virtute saluatiua et continentia in esse patet quod falsum est quia talem virtutem non habet celum respectu inuisibilium. Preterea hoc videtur esse contra Damascenum quia exemplat diffinitionem dicit inter ipsos enim intellectuales angelorum virtutes et omnia sensibilia concluduntur et circumterminantur. solus autem deus incircumscribibilis est oia implens et oia continens et oia circumterminans ut super omnia ens et oia condens. Preterea quod non possit dari ratio una conueniens omnium nature celestium quorum enim est una ratio secundum naturam illorum est propagatio ab uno secundum naturam sicut patet in hominibus et animalibus: sed stellarum et celorum propagatio non est ab uno secundum naturam ergo non est ipsorum ratio una. Si forte dicatur quod ipsorum est propagatio una ab alio per diuisionem. substantia enim diuiditur per corpoream et incorpoream. et corporea ulterius per ge-

nerabilem et ingenerabilem et motum circulariter et secundum rectum et ita celum esset substantia incorporea ingenerabilis mota circulariter. Contra dicit philosophus in 1° methaphisice quod corruptibilia et incorruptibilia non sunt eiusdem generis. Similiter in libro de substantia orbis dicit philosophus quod corporeitas non dicitur uniuoce in celo et in elementis ergo nulla est diuisio quando dicitur corporum aliud generabile aliud ingenerabile. Preterea dicit philosophus in 6° topice quod vita non secundum unam speciem videtur dici de animalibus et plantis: sed altera quidem animalibus altera plantis inest: ergo similiter corporeitas non secundum unam speciem inest corruptibilibus et incorruptibilibus. Solutio dicendum quod prima diffinitio datur per actum celi et non per naturam propriam ipsius quemadmodum: obiectum est: et nomina formalia dicta per abstractionem habent resoluti in materialia concretive dicta. sic celum est continentia visibilium et inuisibilium creaturarum. hoc est celum est continens visibiles et inuisibiles creaturas. et dicitur creaturas ad differentiam creatoris qui a nullo continetur sed omnia continet ut patet in auctoritate prius dicta et sic patet solutio ad primum. Ad aliud dicendum quod continentia non est equoque dicta ad circumscriptionem et diffinitionem. per diffinitionem enim prius est natura quam circumscriptio quod patet quia ab ipsa non conuertitur consequentia quecumque enim loco circumscribuntur etiam loco diffiniuntur sed non conuertitur ita illa obiectio supponit falsum. Ad id quod queritur utrum omnium superiorum sit ratio una est duplex responsio. quidam enim dicunt quod oia superiora penitus sunt unius nature nec differunt per formas substantiales sed per proprietates que sunt habere plus de lumine uel minus in diuersis partibus sicut differt pars stellata a non stellata: et sicut differt sol a ceteris stellis. Vel differunt per habere stellam unam uel plures sicut differunt orbis inferiores planetarum ab octaua sphaera: uel per habere lumen a se uel ab alijs sicut differt luna ab alijs stellis. et isti solunt rationem obiectam per hoc quod duobus modis plura reducuntur ad unum in natura scilicet secundum rationem originis et propagationis: uel secundum virtutem influentem eorum posse et moueri: et hec videtur esse sententia Averrois. Melius tamen dici debet. scilicet quod non habent rationem unam in specie cum nec oia habeant unum motorem: nec sint oia eiusdem effectus nec oia eiusdem motus et ideo unumquodque ab alio differt specie et circulus a circulo et stella a stella. Ad hoc quod obijciatur de diffinitione per diuisionem collecta concedendum est quod corporeitas non est unius rationis secundum unam naturam in incorruptibilibus et in corruptibilibus. Si tamen abstracta ab utroque et loqua alij logicę tunc est unius intentionis nihilominus tamen diffinitio potest stare hoc diuisio non fiet secundum naturam: quia in diffinitione non ponitur corporeitas tamen sed incorruptibilitas.

De partibus celi.

Inde queritur De partibus celi.

Et querunt quatuor. quedam enim sunt partes coiter determinantes omnes orbis: et de illis queritur primo. scilicet que quedam est pars ut terminus et figura: et de illis queritur 2°. Quedam etiam est pars que dicitur orbis superior uel inferior: sicut celum empireum et aqueum et cetera sphaere et de illis queritur 3°. 4^a questio erit de partibus que sunt stelle.

Articulus 5°. De dextro et sinistro celi.

Primo ergo queritur de partibus orbis que sunt principia dimensionis sue in omnibus orbibus. scilicet longitudinis orbis et latitudinis et profunditatis que sunt sursum et deorsum et dextrum et sinistrum et ante et retro.

Queratur ergo de illis. primo eo quod dicitur

goras istas ptes eē dixit in celo. Dicit aut pbs q dextrū est vnde motus localis incipit z sinistrum est per quam resoluatur in dextruz. Videtur autem q ista non sint in celo. qqd enim pncipium z finē z mediū motus sui nō habet in se sed extra hoc non habet in se vñ incipiat motus z per quem resoluatur circulus in se nō habet pncipium z mediū z finem motus sui ut dicit in 8° phi^z. ergo non habet dextrū z sinistrum. cum ergo celū sit circulare non habebit dextrū z sinistrū. ¶ Item celū non distinguit in duos semicirculos diuisos per dyametrum ab oriēte in occidentem per cētruz terre. Cum ergo celū moueat ab oriēte in occidentem z de pūcto dyametria ad pūctum non sinit motus si regitat ab occidēte in orientem ergo qua rōne dicit incipe grā supioris semicirculi in oriēte eadem rōne dicit incipe in occidēte grā inferioris semicirculi ergo qua rōne dicit oriēs dextruz eadem rōne dicit occidēs dextrū. ¶ Item mota vna parte celi mouent oēs ergo qua rōne incipit motus in vna parte eadem rōne in oib⁹ ergo ubiq³ est dextrū z ubiq³ sinistrū. ¶ Preterea sumat ratio Cōmētatoris quam ponit in cōmēto de celo z mūdo aliquatū post pncipium secūdi libri que est hec q dextrum z sinistrū causant a virtutibus actiuis z passiuis. s. ab abūdātia caloris naturalis pcedentis a corde z spiritū plus in dextruz qz in sinistrum z cum tales virtutes nō sint in celo celum nō videt habere dextrum z sinistrū. ¶ Sed cōtra nihil est vnanum in natura ergo nec hoc erit vnanum q in quadā parte oriunt stelle z in qdā occidūt sicut dicit ipse Aristoteles in littera z ita oportet q in loco orientis sit aliq³ ratio pncipij oriūs. ¶ Juxta hoc querit utrum idem sit dextrum oīum orbium. Et videt q nō. nō enī idē ubi est vnde incipit motus. quidā enim orbēs mouent ab oriēte motu diurno z qdam ab occidēte motu proprio sicut orbēs planetarum. ¶ Sed ptra hoc est id qd fere ab oībus imponit Aristoteli. s. q dixerit q omnes orbēs mouent ab oriēte in occidentem. Ad idē est ratio Anuapetre in astrologia sua qui dicit q corp⁹ vni⁹ nature sūm naturalem motum mouet ab eodem loco in eūdem. Cum ergo omnes sphere sint vni⁹ nature omnes mouent ab oriēte per occidentem in orientem vni⁹ formi motu sūm naturam. Item alia est ratio quādo duo circuli vnus extra z vnus intra mouent contra se inuicem vnus sinit alterum uel scindet eum si non fuerint eque fortes ergo si celus mouet ab oriēte in occidentem z inferiores eōuerso uel sinit se inuicem uel vn⁹ scindet alterum quorum utrūq³ falsum est ergo omnes mouent ab eodem loco z in eūdem. ¶ Solutio dicimus q qdam distinguūt q dextruz z sinistrum diuersi mode sunt in diuersis. In qbusdam enī differūt figura z virtute ut dicit sicut in hoībus z aīalibus z plantis in qbusdam autem sola virtute differūt sicut in celo: z isti dupliciter falsum dicūt. ¶ Primo q dicit Aristoteles in li^o celi z mūdi q dextrum z sinistrum nō differūt figura sed ante z retro z sursum z deorsum z hoc videmus expresse q dexter pes figurat sicut sinister z man⁹ sinistra sicut dextra sed mēbra supiora non figurant sicut inferiora nec anteriora sicut posteriora. ¶ Preterea isti dicūt q siqs sciret discernere subtiliter qd videret aliter figurat i folia arboris in sinistra z aliter i dextra. Et hoc est cōtra Aristotelem qui dicit in 2° celi z mūdi q dextrum z sinistrum non est in aliquo planetarū. ¶ Preterea ratio dicit hoc q si dextrum z sinistrum sunt pncipia motus localis z planete non habēt motum localem pcessuum supiuerēt in eis dextrum z sinistrum z sic aliq³ quid esset vnanum in natura. Propter hoc dicunt alij q ante z retro causant a qualitātibus cōtrarijs z similiter sursum z deorsum z ideo illa non pnt esse in eodem corpore sicut sursum est in loco ignis z deorsum est in loco terre sed dextrum z sinistrum nō causant a ptrarijs sed

ab abūdātia maiori z minori eiusdem. Similiter in celo dextrum est ubi est abūdātia luminis disponētis ad motum. sinistrū autem ubi minus de lumine. ¶ Sed cōtra hoc est q quādoq³ sūm hoc dextrum eēt in occidēte q illa pars ubi abūdat lumen reuoluit circulariter sicut z alia. hoc autem est cōtra Aristotelem dicētem in littera celi z mūdi q dextrum est ubi videmus oriri stellas: z sinistrum ubi videmus eas occidere. Item dicit Cōmētator q Aristoteles loquitur ibi per quādam similitudinem z hoīs imaginem ponit cuius pedes sunt in polo arctico z caput in antarctico z facies est uersa ad nrm hemispheriū. illius enim dextrum est in oriēte z sinistrū in occidēte z ante eius esset in meridie z retro in aquilone. Et hoc videt Aristoteles agere in littera ubi dicit. Ex eis qdem oportet nos existimare est homo habens dextram z sinistram cōsimiles in figura deinde cōtinet sup se orbem. Et qdam libri habēt ex eis q oportet nos existimare est homo habēs dexteram z sinistram nō diuersas in figura deinde zc. Et grā huius littere quidā dicunt q sup orbem est alius orbis sed littera est falsa z non exponit ab aliquo cōmētatore. ¶ **CONTRA** opinionē autem Cōmētatoris videt esse littera q imediate sequitur z est illi orbi iterum virtus diuersa pculdubio. s. dextruz z sinistrū quoniā sunt ei loca inceptionis z status ex ope factionis sue. z similiter oportet ut existimemus utrūq³ in pncipio motus orbis. nam si motus eius nō est in tpe infinito sed motus eius est finitus necessario oportet q motui eius sit locus ubi incipit. Ex h accipit q dextrum z sinistrū sunt sūm vim motoz z sūm dispositionem mobilis. Una enim reuolutio celi nō est infinita cum celum sit finite quātūtatē vn de oportet q incipiat in aliqua parte z in quacūq³ parte incipit in illa habet rōnem inceptionis que dicit dextrum. Unde dicimus q iste opinionēs oēs falsę sunt dicētes celum habere dextrum z sinistrū in ueritate differētia in virtute puenientia in figura supponētes q celum mouet a pūcto sibi z non a deo tñ. Item supponimus q celus duobus modis cōsiderat. s. ut est locus infimoz z sūm naturam ppriam sūm quam distinguūt ab alijs corporibus z ideo habet quasda virtutes sūm q est locus z quasdam sūm q est celum. Dico ergo q dextrū celi est in oriente quātūm ad virtutem loci siue situs. Et hoc patet ex hoc q motor celi mouēdo celum mouet oia naturalia z cūz motus sit semp ab immobili aliquo pmo sicut pbatum est in phisica oportet q motor ille sit immobilis z locus immobilis vn de mouet pmo. Dico aut locum sicut dexterminatū in pte oriētis eo q ibi abūdet vis motoris pmi z inde per motuz celi affluit virtus eius in totam nām. ¶ Ad p^m aut dicimus q h circulus in quantū circulus pncipū z mediū z finē habeat in cētro z nō in circūferētia tñ circulus in materia nāli z hñs positionem sūm situm mūdi nō est eiusdem rōnis in oībus partibus suis z ideo est rō quare in qdam parte incipiat motus eius z per quādam regiret. ¶ Ad aliud dicēdū q diffractione circuli per dyametrum nō sinit motū z ideo non de necessitate est oriēs i utroq³ pūcto dyametri nisi forte quo ad nos z non sūm nām. ¶ Ad aliud dicēdū q mota vna parte circuli mouent omnes sed non est in oībus ratio inceptionis motus. ¶ Ad obiectum Cōmētatoris dicēdū q dextrum z sinistrum z cōpositū ex contrarijs sic causant ut dicit sed in supioribus ex natura situs z ordinis eorum ad alia. s. inferiora que mouentur motibus eoz. ¶ Ad hoc quod querit utrum omnes orbēs habeat eūdem oriētem soluit diuersimode a diuersis. sūm Aristotelem enim non est idem oriens: sed oriēs planetarum est in occidente orbis stellarum fixarum. z ideo dicens q omnes orbēs mouentur ab oriēte in occidentem increpat Pythagoram qui dixit illos qui habitant sub sphaera occulta: qui occultantur

Prime partis summe

visibus nris esse in medietate orbis inferioris in parte sinistra hoc est illos antipodes qui sunt uersus poli antarcticus uersus orientem. nos autē dixit habitare in medietate orbis superioris in parte dextra et hoc sūm motum sphere stellate. Et patet qd falsum dixit qd si dextrū sit in oriente ut dixit Pythagoras ponēs hominem sūm qd supra posuimus eum tūc antipodes habitāt in pte superiori orbis in parte sinistra qd sub motu habitāt regirationis nos autē qui sumus uersus poli arcticum habitamus in celi dextra in inferiori parte orbis: qd habitamus sub accessu in ceptionis motus celi: sed sūm orbis planetarum uerū dixit Pythagoras qd dextra planetarum est in sinistra orbis stellarū fixarū et ideo sūm orbis illos nos sumus in pte superiori in sinistra qd motus regirationis planetarum est super nos. Et illi qui habitant in alio hemispherio sunt in parte inferiori in dextra et hoc sūm motus propriū planetarū et non sūm diurnū qd sūm illū motus accessus planetarū ex in ceptionibus eorū est sup eos: et lūgtingit ideo qd uariant poli a polis orbis stellarū fixarū et orientes et occidentes ipsorū ab oriente et occidēte illius. Et ex hoc patet qd oēs falsum dicūt qui imponūt aristoteli qd dixit planetas moueri ab oriente primi orbis in occidētem ipsius. Scdm ergo hoc soluēde sunt rōnes quas inducit Aneualpetras et dicēdū qd corpora superiora nō hnt in se ptraritātē et ideo nō mouent ad loca ptraria: qd sicut vnus locus est qui dicūt medium ad quē mouet terra: et vnus locus est a medio sursum ad quē mouet ignis ita vnus locus est qui dicūt circa mediu ad quē nullum corpus mouet qd omne corpus qd mouet ad aliquē locū sūm nām qescit quādo est in illo: sed superiora mouent in ipso circularitē et partes illi loci siue situs nō sunt ptrarie ad inuicē sicut ptraria sursum et deorsum sed tñ hnt diuersitatē in eadē natura situs et loci: et ideo diuersi orbis in diuersis partib⁹ suis pnt in cipe motus rōne diuersarū dispositionū que sunt in motoribus et mobilibus. Ad aliud dicēdū qd cum circulus mouet contra circulū dicere oportet qd moueant in eisdē polis et in eodē axe: qd nō faciūt orbis planetarū cum pmo orbe. Vel dicat melius qd motores inferiores nō sunt ptrarij motori superiori immo intēdūt et appetūt sibi simulari et ideo etiam mouēt motu suo. s. motu diurno et insup hnt propriū ut dicet infra qui nō est cōtrarius motui pmo sed habet ordinē sub ipso ad pnsistētiā nāe qd ppter diuersitatē inferiorū necesse est ēē diuersos motus in superioribus ut pbat in 2º de generatione. et 2º de celo et mūdo. Tñ Aneualpetras pcedit rōnes illas et ponit qd oēs orbis mouent a motore vno pmo cuius virtus fortior est in orbe immediato qz 2º uel 3º. et ideo in pº facit motū diurnū reuoluēs ipsum de pūcto ad pūctum. In 2º autē et in inferioribus in tpe motus diurni nō facit pfectā reuolutionē sed pars manet et iterū in alio die pars et sūm huiusmodi remanētias dicūt qd planete vidētur moueri ab occidēte in orientem cūz tñ nō moueant. Qd autē diuersimode moueant hoc dicūt cōtingere propter diuersitatē poloz et circuloz. Notādus autem qd dextrū et sinistrū dicūt multis modis. s. absolute et in cōparatiōe ad nos. Absolute dicūt duobus modis. s. sūm si similitudinē et sūm virtutē. sūm similitudinē in statu. sūm virtutem in illis in qbus sunt motus diuersi sicut in aialibus pncipiū motus est in dextrū et alterā partē. s. sinistrū trahūt post se: et ppter hoc aialia quādo incipiūt ambulare dextrū pedē ponūt pso et deinde sinistrū qd facilius est sic ambulatio: et in celo ubi pncipiū motus est ab oriente et regiratio ab occidēte. dico autē motus diuersi propter grauiā et leuiā que nō hnt nisi motū vnum a medio uel ad mediū et ideo nō hnt motū dextrū uel sinistrū. Quo ad nos etiā dicunt duobus modis. s. per solā relationē sicut illa que sunt uersus dextrū uel sinistrū in cōparatiōe ad nos. uel per relationē ad fatū sicut obseruant au-

gures auem sedētem a dextris et a sinistris. Hoc tñ ideo nō dicimus qd credamus fatum habere vim sed quia hec distinctio est antiquorum.

De ante et retro celi Articulus 6º.

Secundo querit De ante et re

tro celi que sūm pñm sunt pncipia motus alterationis. Et querit qd alteratio nō est in celo ut supra pbatū est. Item ante est ubi sunt sensus ut dicit philosoph⁹. Cum igit in celo nō est sensus in celo nō est ante. Item ante et retro differūt in figura et virtute: sed in celo nō inuenit differētia sūm figurā qd ubiqz celum est rotundū ergo ante et retro nō sunt in celo. **CONTRA.** Dicit philosoph⁹ qd ista sex ante et retro sursum et deorsum dextrum et sinistrū sunt oēs corporis cōpleti: cum ergo celū sit cōpletum cōpletissime ante et retro sunt in celo. Item ante et retro sunt pncipiū pfunditatis et cum pfunditas sit in omni corpore videt qd an et retro sint in omni corpore. Item rephenditur Pythagoras qui loquebat de dextro et sinistro et nō de ante et retro et sursum et deorsum cū tñ illa in pluribus corporibus inueniant qz dextrū et sinistrum ergo si dextrū et sinistrū sunt in celo multo magis ante et retro. **Solutio** dicimus qd ante et retro sunt in celo sūm dispositionē circuli signoz sub quo mouet sol si declinat ab aqnone uersus meridiē et motores planetarū hnt declinationē sūm ptem illam et pncipue sol. Ad id qd pmo obijcit dicimus qd philosoph⁹ loquitur ibi de an in aialibus qd in aialibus ante est ubi sunt sensus. ista enī maxime determinant in corpore spirante qd est aiatū aia sensibili ut ipse dicit. Ad id autē qd querit quāter sit pncipiū alterationis in celo. Dicēdū qd est pncipiū alterationis in ipso effectiue. i. qd efficit alterationē. ex motu enī solis ad ante uersus aqnone et declinationē eius retro et uersus meridiē pūna fit alteratio in inferioribus et pnter pūna fit gñatio et corruptio et hoc est qd dicit philosoph⁹ in 2º de gñatione cōtinuitatis gñationis et corruptionis totius celi allatio causa. pñsentie et absentie contingit enim quādoqz fieri lōge qñqz ppe. ineqli et distantia ente in equalis erit motus. quocirca si in adueniēdo et ppe ēē generat et in recedēdo et lōge fieri ad ipsum corrumpit. Similiter etiam in aialibus nō fit alteratio nisi sūm qñtates sensibiles ppe ut pbat in 7º philosoph⁹. cū igit an sit ubi sunt sensus. qualiter an et retro pncipiū sunt alterationis in aialibus. Ad aliud dicēdū qd etiā illud nō tenet nisi in aialibus et nō in celo. Ad id qd videt dicere philosoph⁹ qd in omni corpore cōpleto sunt iste sex differētie Dicēdū qd appellat corpus cōpletum pfectū sūm pncipia motus que habet in seipso. s. pncipiū motus localis habētis diuersitatē sicut est motus aialis: et pncipiū motus alterationis per sensus: et pncipiū augmētū per sursum et deorsum. Ad id qd obijcit qd ante et retro sunt pncipia pfunditatis que est in omni corpore. dicendū qd intelligit de pfunditate aiatorum cuius termini sunt ante et retro et quo ad hoc dicuntur esse pncipia.

Articulus 7º. De sursum et deorsum celi.

Tertio queritur De sursum et

deorsum que sunt pncipia longitudinis in celo ut dicit philosoph⁹. Si enim sursum et sūm maximam distātiā a medio videt qd circūferentia celi ubiqz est sursum et nunqz deorsum. Item dicit philosoph⁹ qd sursum et deorsum sunt pncipia motus augmētū: sed augmētum nō est in celo ergo nec sursum nec deorsum. Preterea sursum et deorsum sunt ad que mouentur graue et leue. Ad hoc dicūt quidam qd sursum est ubiqz iuxta celum et in celo: deorsum autem in centro terre et qd vnum istorum est in celo et nō reliquum. Sed hec solutio nō habet rationem. Preterea est contra philosophum qui dicit qd longitudo orbis est spatium in quo

sunt orbes et ex orbibus sunt quidam qui sunt sursum et ex eis sunt qui sunt deorsum et iste locus. scilicet spatium orbium ex omnibus medietatibus orbium est diuersus. Cui nos consentientes dicimus quod sursum et deorsum sunt in celo et est longitudo orbis de polo in polum ita quod polus antarticus sit sursum et polus arcticus deorsum sit secundum diuisionem primi orbis secundum diuisiones autem aliorum orbium in quibus sunt planete: polus qui est in nostro hemisphero est sursum et polus qui est in inferiori hemisphero est deorsum. Et hoc est quod intendit dicere philosophus quod ex orbibus sunt qui sunt sursum et quidam qui sunt deorsum quod vna medietas orbis est deorsum et altera est sursum secundum quod distinguuntur orbes occulti et orbes subiecti visibus nostris. **Q**uod autem dicit philosophus quod iste locus est ex omnibus medietatibus diuersis intelligit quod orbes qui sunt circa primum orbem diuersificantur in polis et orientibus et occidentibus et per consequens diuersificantur in sursum et deorsum et in dextro et sinistro. **A**d id ergo quod primo obijcit de sursum et deorsum dicendum quod duobus modis dicuntur. scilicet secundum quod sunt principia motus localis recti et secundum hoc sunt contraria et secundum hoc mouentur ad ipsa graue et leue. dicuntur etiam secundum quod sunt principia ut termini motus augmenti ut principia ut termini longitudinis et sic non sunt contraria. Unde dicit philosophus in libro de animalibus quod in pueris membra superiora maiora sunt propter abundantiam caloris impellentis alimentum sursum postea autem fit e converso. Per hoc patet solutio ad primum et 3^m et 4^m. **A**d 2^m dicendum quod sursum et deorsum non sunt in celo put sunt principia augmenti sed in animalibus sed put sunt in celo sunt principia longitudinis termini. **E**t nota quod iste sex differentie put sunt in celo et in animalibus duobus modis accipiuntur. scilicet put sunt principia dimensionum et prout sunt principia motuum primo deorsum et sursum et deorsum et consequenter dextrum et sinistrum et ultimo ante et retro sicut primo est longitudo et postea latitudo et ultimo profunditas et hunc ordinem attendit Aristoteles quando respexit Pythagoram qui prius loquebatur de dextro et sinistro quod de sursum et deorsum. **S**i autem consideremus secundum quod sunt principia motuum sic prius est dextrum et sinistrum et consequenter ante et retro et ultimo sursum et deorsum. quod prius in mundo est motus localis et consequenter alteratio ad generationem et corruptionem in inferioribus et ultio augmentum post generationem et hunc ordinem considerauit Pythagoras quem et nos cepimus in disputatione **A**rticulus 8°. Utrum figura celi sit circularis.

Inderedendum est ad

2^m superioris diuisionis. Et querendum est de figura celi utrum sit circularis. Et videtur quod non. Dicit enim Damascenus quod celi quidam hemispheri. scilicet semicirculum esse imaginati sunt quod diuinoz annunciator: David dicit. Qui extendit celum sicut pellē. quo ostendit tabernaculum. Et beatus Ysaïas. Qui statuit celum sicut cameram. arcum ergo videtur quod figuratum sit ut semicirculus. Si contra dicatur quod in hac parte magis credendum est philosopho videtur quod non cum dicat Augustinus quod non est credendum de celo huius qui de patre celesti alieni sunt. **C**ONTRA. Si celum est semicirculus aut mouentur astra in ipso quiescente celo aut mouetur celum et motu ipsius astra mouentur. Si primo modo tunc superius astra mouentur in semicirculo et subius in diametro. Cum igitur punctum ultimum sit actus finis semicirculi et actus principiius diametri astra que mouentur in ipso ut duobus utentur vno ergo quiescere accidit ut probatum est in 4° philosophi. ergo est aliquid tempus in quo quiescent astra et similiter motus eorum non erit continuus quod est contra positionem. **S**i autem dicatur quod celus ipsam mouetur tunc autem est extra ipsum locus aut non. Si non cum igitur arcus diametri minor distet a semicirculi centro quod anguli diametri oportet quod anguli eius moueantur in nihilo. **S**imiliter arcus semicirculi plus distat a centro quod dya-

meter et ita semicirculus subius erit in nihilo. **S**imiliter oportet quod aliqui videremus formam celi super nos rectam secundum lineam diametri et aliqui acutam secundum dispositionem anguli que omnia sunt propter rationem. **S**i autem dicatur quod extra sit locus tunc ille locus aut est ut plenus aut ut uacuum. Si ut plenus tunc extra erit locus et de illi figura similis est questio et sic in infinitum. Si autem ut uacuum tunc uacuum erit in natura et quod aliquid moueatur in uacuo quod totum est per rationem. Propter hoc dicimus quod celum est rotundum tribus de causis. Primo propter motum suum quem oportet esse continuum et ingentem et hoc non potest esse nisi in circulo. Secundo propter naturam ipsius celi quod aliter haberet perituri et esset corruptibile. Tercio quod figura illa sola simplex est et capacissima omnium et per orbibus. Et ideo competit corpori simplicissimo primo continenti omnia corpora. **A**d hoc autem quod obijcit de david dicendum quod ipse loquitur vulgariter de hemisphero quod est super nos uersus polum arcticum et sicut Ysaïas.

De celo trinitatis.

Consequenter transeundus ad

questionem de partibus celi que sunt orbes. sed quod celi multi enumerantur a scriptura et a sanctis celum trinitatis: empireum: cristallinum: firmamentum. Et Ioannes Damascenus tangit septem celos planetarum. Et Rabbanus super Deuteronomium tangit septem celos. scilicet empireum cristallinum: firmamentum: igneum: olympium: ethereum: aereum. Ideo querendum est primo de singulis horum celorum et postea in comuni de eisdem. Queratur ergo primo de celo trinitatis et querunt quatuor. Primo an sit corpus. 2° si non est corpus utrum sit idem quod deus. 3° que contineri habeat in celo trinitatis. 4° et ultimo secundum quem modum exaltationis sit eleuatum super alios celos.

Articulus 9°. Utrum celum trinitatis sit corpus.

Primum proceditur sic.

Quocumque sunt eiusdem diuisionis sunt eiusdem nature celum trinitatis cum alijs celis est eiusdem diuisionis: ergo est eiusdem nature. Probatio prime est quod diuisionum manet in diuidentibus ut vna natura generis. minor autem probatur ex hoc quod non ueniunt ad eundem numerum nisi res discrete puenientes in aliquo comuni patet ex hoc quod latrabile et marinum non dicuntur duo canes sed due significationes canis. Si militet homo mortuus et homo uiuus non sunt duo homines sed due significationes hominis. **C**um igitur dicatur celum trinitatis et empireum et firmamentum sunt tres celi est in eis communis natura celi. Et ista ratio est Augustini in libro de trinitate. ubi per eadem rationem probatur quod pater et filio et spiritu sancto coe est quod persona est. Item ostenditur quod est supra et infra determinabile est secundum locum uel situm ad minus: celum trinitatis est supra empireum ergo determinabile est secundum situm. maior patet ex hoc quod supra et infra sunt differentie situs et loci. minor accipitur in libro 1°. Ysaïe. Ubi lucifer existens in celo empireo dixit in celum cōscēdam. quod non dixisset nisi celum trinitatis esset super empireum. **A**d oppositum arguitur sic deus est in celo trinitatis sicut dicunt sancti et fides catholica ponit hoc quod dicit Damascenus. quod deus incircūscriptibilis est loco et tpe et intellectu creato ergo non est in celo trinitatis sicut in loco et ita celum trinitatis non potest esse corpus. **I**tem lucifer per hoc quod uoluit ascendere in celum trinitatis uoluit esse similis altissimo et esse super angelos sed per nullius corporis ascensum posset hoc consequi ergo celum trinitatis non potest esse corpus. Quod concedimus respondentes ad primum quod celum quando diuiditur per celum trinitatis et alios celos diuiditur sicut commune per proportionem et non sicut commune ut genus est aut commune proportionis ut dicit Boetius in similitudine habendi se ad aliquid et huius celi similiter se habet ad unum actum qui est continere et saluare contenta et per hunc modum numeratur cum alijs celis sicut dicitur quod rector:

ciuitatis et rector nauis sunt duo eligibilia non forte sed arte et secundum hunc modum celum trinitatis et celum empireum et firma mentum sunt tres celi quantum ad puenientiam puenienti et saluandi inferiora preterita. Ad aliud dicendum quod supra et infra dicitur multiplex sicut et prius et posterius. Dicit enim super ordinem et loco et dignitate et secundum ultimum modum sumit in ysaia. **Articulus 10.** An celus trinitatis sit idem quod deus.

Secundo queritur Utrum sit idem

quod deus. Et videtur quod non: quia dicit philosophus 4° philosophia^o. quod nihil est in seipso perfecte. Cum ergo deus sit in celo trinitatis et non sit in aliquo per accidens: quia nec aliquid accidens ei puenit celum trinitatis non erit idem deo. Item dicitur in ysaia. celum mihi sedes est et terra scabellum pedum meorum. Constat autem quod deus est in celo illo quod est sedes eius. cum ergo diuidatur terra et terra sit creata necesse est celum esse creatum. Item dicit philosophus in de celo et mundo. quod omnes philosophi pueniunt in hoc quod deus est in celo et pstat quod loquitur de celo creato et illud est celum trinitatis in quo est deus et celum trinitatis est creatum et nihil creatum est deus et celum trinitatis non est deus. **CONTRA** deus est in celo trinitatis et celum trinitatis non est corpus ut huius est et deus est in ipso tanquam in substantia uel accente spirituali. Si tanquam in substantia diuersa ab eo sequitur quod sit substantia diuersa a deo pueniens deum quod est hereticum. Si tanquam in accente tunc aliquam formam accidentalis puenit ei quod est magis hereticum. **Solo** dicendum quod celum trinitatis est idem deo secundum rem differens secundum rationem. est enim celum trinitatis nihil aliud quam excellentia virtutis eius que continet et ambit omnia creata. **Ad primum** ergo dicendum quod esse in seipso duobus modis dicitur. scilicet per affirmationem et negationem. Per affirmationem nihil est in seipso quia oportet quod idem esset pueniens et ptenens quod non potest esse. per negationem hoc aliquid est in seipso. id est in alio quod omnia prima que non pueniunt in puenientia alia et sic deus est in seipso. Vel potest dici melius quod nihil est in seipso idem secundum rem et secundum rationem. sed aliquid est in seipso idem secundum rem et differens secundum rationem et sic deus est in celo trinitatis. Sicut enim sapientia et virtus dei idem sunt secundum rem sed differunt ratione secundum deum et celum trinitatis idem sunt secundum rem sed differunt rationem secundum rationem. Que autem sit illa ratio determinari habet in questione de attributis. **Ad aliud** dicendum quod celum dicitur ibi celum empireum et dicitur esse sedes dei ratione preteritorum quia quod scit in celis. scilicet in beatis. terra autem dicitur ibi terreni quos deus calcabit pedibus suis tanquam se indignos ne sedeant cum principibus et glorie solui teneat. **Ad aliud** dicendum quod antiqui attulerunt quadam congruentiam in minimo enim cor pore simplicissimum celum secundum substantiam est eodem modo se habens: et ideo de derit ipse locum deo qui idem ipse est et anni sui non deficiunt non quia sit proprius locus eius sed quia in genere corporum magis habitationi sue conuenit.

Articulus 11. Que sint contenta in celo trinitatis.

Tertio queritur Que sunt pte

ta in celo trinitatis. **Et** videtur quod angeli continentur in ipso. dicit enim Beda quod iter deum currunt quicunque mutant. pstat autem quod hoc nomen deus secundum quod huiusmodi non importat rationem puenientie: importat autem celum trinitatis et videtur quod angeli sunt in deo secundum quod ipse est celum trinitatis. Item locus est saluatiuus et ptenitiuus locati saluationem autem et ptenitiuum angeli non habent ab aliquo corpore neque a spiritu creato et non secundum quod est spiritus icreatus quia sic non importat rationem puenientie et erunt in ipso secundum quod ipse est celum. Sed contra: lucifer per hoc quod uoluit pcedere in celum trinitatis uoluit esse equalis deo et esse in celo trinitatis est esse equalis deo et nullus angelus potest esse equalis deo ergo nullus angelus potest esse in celo trinitatis. **Iuxta** hoc queritur utrum beatus uirginis sit esse in celo trinitatis. Videtur quod sic: dicitur quod exaltata sit super choros angelorum ad celestia regna et nihil est super choros angelorum nisi celus trinitatis ergo ipsa est in celo trinitatis. **Iuxta** hoc iter queritur utrum christus secundum quod homo sit in

celo trinitatis. **Videtur** quod sic ita dicitur in simbolo ascendit ad celos sedet ad dexteram patris. dextera autem dei patris est in celo trinitatis. Item in actibus 17° capitulo dicitur stephanus. Et te video celos aptos et filium hominis stare a dextris virtutis dei. Item in psalmo. a summo celo egressio eius. Et occursum eius usque ad summum eius. occursum autem ille fuit filium hominis Item super illud iohannis. **Dei** clarifica filium tuum. dicitur glo. **Hy** lary. **Dei** quod caro fiat apud patrem quemadmodum filius fuit apud patrem sed filius fuit ab eterno in celo trinitatis et in omnibus exauditus est pro sua reuerentia ut dicit apostolus. ergo caro exaltata est in celo trinitatis. Item 3° ad corinthios. 15° capitulo. sic arguit apostolus. **Dia** subiecit tibi sub pedibus eius. in eo quod subiecit ei omnia nihil dimisit non subiectus ei. **Et** ridet postea quod ipse filius subiecit est ei qui subiecit ei omnia. filius autem secundum diuinam naturam non est subiectus patri sed equalis ergo ille cui subiecit omnia est homo in quantum homo ergo celum empireum cum omnibus ptenis suis erit sub ipso et non potest esse sub ipso nisi ipse sit altior ergo ipse est in celo trinitatis. **CONTRA** esse in celo trinitatis est esse in equalitate dei ut dicitur scilicet christus homo in quantum homo non est in equalitate dei patris cum dicat per maiorem me est. ergo christus homo in quantum homo non est in celo trinitatis. **Solo** dicimus quod nihil est in celo trinitatis nisi pater et filius et spiritus sanctus: quia esse in celo trinitatis est esse in equalitate virtutis dei ptenentis et saluatis omnia sub ipsa virtute preterita. **Ad primum** ergo quod obijcit quod angeli intra deum currunt. **Dicendum** quod hoc est intel ligendum quantum ad pntiam preterplationis proportionabilis: quia superiores plus inferiores minus preterplant et non sequitur si sunt in deo et deus est celum trinitatis quod sint in celo trinitatis et est ibi fallacia accidentis propter diuersam rationem dei et celi trinitatis. **Ad aliud** dicendum quod deus ptenet et saluat ut principium efficiens non relinquens id quod efficit per pntiam eentie et potetie secundum quem modum deus est in omnibus creatis. et si hoc modo dicatur deus locus angelorum sicut videtur dicitur Beda non tamen erit locus proprius commensuratus locato per equalitatem quod importat celum trinitatis. **Ad id** quod obijcit de beata uirgine dicendum quod ipsa non est in celo trinitatis et quod dicitur exaltata est super choros angelorum hoc est dignitate sicut patet in questione de ascensione. **Ad id** quod obijcit de christo secundum quod homo dicendum quod ipse secundum quod homo non est in celo trinitatis tamen ipse homo est in celo trinitatis. **Ad** autem dicitur in simbolo dicitur de persona in duabus naturis et illa beata est in celo trinitatis. **Siliter** intelligendum est illud de actibus et illud de psalmo. **Ad id** quod obijcit de hy lary. dicendum quod caro dicitur ibi christus homo et christus homo in persona est in equalitate patris. **Ad hoc** quod obijcit de ratione apostoli dicendum quod ipse loquitur de christo homine in quantum homo cui subijciunt omnia dignitate et non loco diffinitive enim corpus christi et christus homo in quantum homo puenit in celo empireo sacraliter autem puenit in altari dignitate non puenit ab aliquo loco sed est super omnem locum et super omnia que diffinitive et circumscripue continentur in loco. **Articulus 12.**

Quarto queritur secundum quem

modum exaltet super alios celos celum trinitatis. **Et** videtur quod sola dignitate. quia in non corpore non est ratio distans corporealis: sed celum trinitatis est non corpus ergo non inuenit in eo distantia corporealis qua eleuetur super alios celos. Item dicit philosophus quod extra celum non est tempus nec locus et constat quod loquitur de celo corporeo ergo celum trinitatis non est secundum distantiam corporealem supra celum empireum. **CONTRA** celum in quo est deus si non sit supra empireum sed secundum eentiam inclusam ita quod non sit extra sic finiretur aliquo creato eentia eius quod est hereticum ergo est extra eentialiter celum trinitatis est in quo est deus ergo celus trinitatis est extra celum empireum. **Solutio** dicitur quod celum trinitatis est extra celum empireum essentialiter et dignitate non sicut loco corpore uel ratione distans secundum situm corporeum sed ratione infinitatis substantie diuine

ne:z per hoc patet solutio ad quesita omnia.

De celo empireo.

Indequerit

De celo empireo. Et querunt tria. Pr^omi est utrum sit corpus uel no. 2° utrum sit uniforme oino uel no. 3° est utrum sit mobile.

Articulus 13°. An celum empireum sit corpus.

Ad ipsum non sit corpus

videt: q^o sicut dicunt sci^o z Damascenus p^ocipue ipsum p^oinet in se sc^oos angelos z b^oos. De aut^o p^oines simplicius est p^oeto q^o celum c^ontines simplicius est angelis. Luni igit^o angeli sunt sp^ous celum empireum non pot^o esse corpus q^o sic non est simplicius. It^o locus est saluatus z p^oetius locati. cu^o ergo celum empireum sit locus angelo rum celum empireum est saluatum angeloz sed sp^ous non de p^oedet ad corpus quatu^o ad r^oonem saluadi in e^o: ergo celum empireum non est corpus. C^o Juxta hoc querit utrum angeli possint e^o celo empireo destructo per positione^o impossibilis. Videt q^o no. Et videt q^o destructo celo empireo destruent^o angeli q^o dicit glo. sup^o genesim q^o celum empireum statim ut factu^o est sc^ois angelis est repletu^o. est aut^o repletio ut locus locato sed destructo loco destruit^o locati cu^o sit saluatus locati: ergo destructo celo empireo non remanebunt angeli. C^o It^o angeli diffiniunt^o ergo cessante diffinitione cessabit diffinitum: q^o cessante loco celi empirei cessabit angeli. C^o Solo dicimus q^o celum empireum est corpus nobilissimu^o inter oia corpa simplicia. Et p^opter hoc dicit sci^o q^o sit igneu^o non p^opter ardore^o: sed p^opter lumen corpale q^o d^o h^ot. C^o Ad p^o q^o d^o contra hoc obijcit dicendu^o q^o p^oines diffinitionis non de necessitate est simplicius p^oeto. sed p^oines circumscriptionis soli ut patuit sup^o in q^one q^o sit celum s^om diffinitione. C^o Ad aliud dicendu^o q^o angeli non implent celum empireum sicut locatum locu^o. sed implet s^om s^om distinctione hierarchiaru^o z choroz z mansionu^o que in domo p^ois multe sunt sicut dicit in euangelio toanis. z ideo celum non est locus eoz nec saluatus eos in e^o sed potius q^o magis p^oruit in g^one corporoz acui^o b^oitudinis z p^oreplationis eoz ut dicit ista. C^o Ad id q^o querit utrum angeli maneret in e^o non ex^ote celo empireo ia solutu^o est q^o dicimus q^o maneret cu^o a loco corporeo non saluent in e^o. finirent enim adhuc inter limites sue e^ontie z p^ontine a deo ipso ex^ote in eis per p^ontiam e^ontiam z potetiam sicut est in omnibus creaturis.

Articulus 14°.

Secundo queritur utrum sit oino

uniforme. Et videt q^o non: q^o sicut supra habitu^o est in celo est dextru^o z sinistru^o z in quocunq^o corpore est dextru^o z sinistru^o illud non est oino uniforme ergo celum empireum non est oino uniforme. C^o It^o idem eode^o modo se h^ois natus est facere ide^o ut dicit 2° de g^onatione z corruptione. si ergo celum empireum est oino uniforme in inferiori celo non faciet diffomitate nec illud in suo inferiori z sic o^os celi e^ont uniformes q^o d^o est p^otra B^orego^o. ergo p^omu^o celum q^o influit eis diffomitate z motum non erit uniforme sed p^omu^o est empireum ergo empireum non est uniforme. C^o C^o D^o N^o T^o R^o A^o an multiforme est uniforme sicut vnu^o an multa: sed in g^onatione corporoz circulariu^o deuenire est ad p^omu^o ergo p^omu^o non pot^o esse uniforme z multiforme. C^o It^o o^o multiforme diuersitatez ali qua^o h^ot in p^oibus z q^o q^o d^o habet diuersitate in formis hoc habet quada^o c^oponem. q^o q^o d^o aut^o habet vniformitate in p^oibus habet idep^oitate z simplicitate quada^o z ide^o z simplex est an diuersus z c^opositu^o ergo celum p^omu^o q^o d^o est an o^os debet e^o p^omu^o. It^o hoc habet a sc^ois qui dicunt illud celum igneu^o non p^opter ardore^o sed p^opter splendorem. It^o Damascenus in totius mundi g^onatione celi factur^o a susci

p^omus q^o qui foris sunt sapietes sine stellis spheriforme: aut ea que sunt moyfi sua facietes dogmata. C^o Solutio cois mag^ooz snia est q^o oino sit vniforme plenu^o lumine non h^ois diuersitate dextre uel sinistre. Et q^o dicit phis. q^o celum h^ot dextru^o z sinistru^o itelligit de inferioribus celis. p^obi enim ut dicunt sci^o non potuerunt celum empireum cognoscere nisi forte illi s^om Damascenus qui dogmata moyfi legetes sibi ea attribuerunt. Et r^o q^ore non potuerunt cognoscere infra dices. Et per hoc patet solo ad p^omu^o. C^o Ad aliud dicendu^o q^o celum empireum influit inferioribus: sicut dicit phs in li^o de suba orbis z eti^o Boe^o. Actio ag^oetis non est s^om p^oate ag^oetis m^o: sed eti^o s^om p^oate recipiens: z p^opter hoc cu^o inferiores celi non sint eque nobiles cu^o celo empireo non ita vniformiter recipiunt lumen sicut vniformiter influit ipm celum empireum. Et hoc est q^o dicit phs in li^o de causis. q^o p^omu^o adest eqliter oibus secundis sed secunda non equaliter sibi assunt.

Articulus 15°. Utrum celum empireum sit mobile.

Ertio queritur utrum ipm sit

mobile uel imobile. Et videt q^o mobile: q^o dicit phs q^o o^o corpus n^ole h^ot motu. Et ueritas huius patet induc^odo cu^o q^o celum empireum sit corpus n^olem h^obit motu. It^o videt q^o ipm sit mutabile non t^on mobile s^om locu^o: q^o sup^o illu^o locu^o psalmi ipi p^oib^o tu aut^o p^omanes. dicit glo. q^o celum in quo creati sunt angeli mutabit: sed hoc est empireum q^o empireum mutabit z si mutabit s^om qlitate multo fortius s^om s^otu. It^o habet in 2^a canonica petri 2°. in glo. sup^o illud. ubi d^o q^o elementa soluent. ibi enim dicit glo. q^o sol z luna p^omiu^o h^obit eo q^o nobis mo^o seruiunt: ergo eade^o r^oone celum empireum p^omiabit q^o mutabit s^om qlitate q^o multo fortius s^om s^otu. C^o C^o D^o N^o T^o R^o A^o nullum vniforme oino circulari h^ot r^oone icipationis sui mo^o in vna p^ote pot^o q^o in alia. cu^o q^o ubiq^o non possit icipe nufq^o icipiet z sic erit imobile. s^o celum empireum est oino vniforme q^o est imobile. C^o It^o nobilius est q^o p^oicipat bonitate sine motu q^o q^o cu^o motu. cu^o q^o p^omu^o corpus sit nobilissimu^o ipm p^oicipabit bonitate quam pot^o h^ore sine motu. It^o locatis p^oportionat locus s^om p^ogruetia sed locata celi empirei sunt in egate p^oreplationis z b^oitudinis q^o celi empireum est in egate. C^o Solo mag^ooz est q^o celum empireum sit imobile. dicendu^o ad p^omu^o q^o phis loquit^o ibi de corpibus ordinatis ad g^onatione z corruptione p^o motu suu^o. celum aut^o empireum est ordinatu^o sup^o huiusmodi ordinis z ordinat^o ad statu^o p^oreplatiu^o z p^opter hoc ipm non h^ot motu. C^o Ad id q^o obijcit de inouatione eius bene p^ocedi pot^o q^o inouabit: sed motus localis non sequit^o ad mutatione illa s^o ad mutatione que est ex alteratione hac q^o ibi necesse est ag^oes localiter accede^o ad patiens z talis alteratio non accidit celo empireo. De hoc t^on mel^o in q^o ne de inouatione mundi t^oetabit. C^o Et nota q^o snia ista q^o celum empireum oino sit vniforme z imobile sub opinione est z no^o de h^ois que ponit fides. t^on p^obi non ponit ipm q^o ipi locuti sunt de sup^oiorib^o s^om sensuz uel s^om p^ontia r^oonis z s^om sensuz appent nobis t^on octo spheris: nona p^oba tur s^om p^ontia r^oonis ut ista h^obit. Decima que ponit imobilis nec sensu nec forti ratione manifestatur z ideo ipi non posuerunt eam.

De celo cristallino siue aqueo.

Inde querit De celo cristallino siue aqueo

z de ipso q^orun^o tria. s. q^o d^o h^ot pro ma^o z forma. z utrum sit mobile uel imobile. 3° qua necessitate ponat e^o.

Articulus 16°. Quid celum cristallinum habeat pro materia z quid pro forma.

Primum pro

cedit sic. Av^o s^o sup^o genesim ad littera^o dicit. hoc exigit aq^oru

Prime partis sūme

pondus q̄ sup̄ terrā fluat uel in aere uaporabiliter ferā
tur z nō ut sint sup̄a firmamētū: q̄ cūz celū aqueū ponat
de mā aque nō est sup̄ firmamētū. ¶ Si forte aliq̄s di-
cat q̄ aque sunt ibi miraculose ex q̄bus est celū aqueū
obuiat ei Aug^o dicēs in eodē loco. Nec q̄sq̄z dicat hoc
oipotentia dei fieri q̄liter enim deus nās fecerit querit
nunq̄z de eis per miraculū potētie sue opet q̄ nō est re-
ducendū ad miraculū sed fm̄ nām creaturā causa est
assignāda. ¶ Itē Rabanus ubi distinguit celos aque
z terre nō ponit celū sed aeri z igni q̄ uidet q̄ nullū ce-
lum sit de mā aque. Si forte dicat q̄ aque fluxibiles de-
scēdūt ad mā sed p̄gelate ad modū cristalli sunt sup̄ fir-
mamētū. ¶ Cōtra cristallus est ut dicit p̄hus p̄gelatio
aque remota penitus caliditate. penitus autē remouet ca-
lidū q̄ interius nō pōt dissoluē nec exterius ingredi p̄-
pter p̄strictionē poroz. Si q̄ talis est nā celi aque opoz-
tet q̄ cū alio corpe in frigiditate ip̄m cōgelatū sit. Si for-
te iterum dicat q̄ sunt ibi uaporabiliter ut uidet dicere
Beda z p̄uertunt in pluuias z rores hoc erit p̄ra oēm
ueritatē: q̄ pluue z rores generant in medio iterstitio
aeris sicut patet ad visum z p̄batū est in li^o metha^z z nō
generant in celo. ¶ Si forte iterū dicat sicut dicit Ba-
silus q̄ aq̄s deus disposuit sup̄a firmamētū p̄pter so-
lis z etheris calidissimū feruorē ut. fiat p̄tēperatio cali-
di z frigidi z humidī z sicci ad p̄seruationē z p̄sistētā in
ferioz. ¶ Cōtra si aque sunt ibi fm̄ nāz refrigerādi tūc
sunt ibi in nā grauis z sic descēderent fm̄ Aug^m. ¶ Si
iterū dicat q̄ q̄n dicit Moyses q̄ diuinit deus aq̄s que
sunt sup̄ firmamētū ab hys que sunt sub firmamento.
¶ Et q̄n dicit p̄s. in Daniele. B̄ndicite aque oēs que
sup̄ celos sunt dño. aqua nō sumit ibi pro elemēto frigi-
do z humido sed sumit ibi sicut hic sp̄s dñi ferebat su-
per aq̄s. ubi aq̄ dicit fluitas z p̄fusa mā eq̄liter h̄ns cali-
dum z frigidū humidum z siccū tenebrosū z lumino-
sum. ¶ Cōtra fm̄ hoc eadē rōne posset dicere moyses
diuinit ignē ab igne z aerē ab aere sicut dixit diuinit aq̄s
ab aq̄s. Si forte dicat q̄ aqua habet multos effect^{os} quo-
rum vnus est q̄ ipsa est p̄glutinatiua z p̄iunctiua sicut di-
cit p̄hus z fm̄ hūc effectū est sup̄ius. ¶ Cōtra aq̄ nō cō-
glutinat z p̄iungit nisi mixta: si ergo p̄glutinat z p̄iungit ce-
lum opoztet q̄ celū sit mixtū qd̄ sup̄a improbatum est.
¶ P̄terea aqua nō p̄glutinat nisi per actū humidī aq̄
aut in actu humidī sup̄estit ad siccū solidū: q̄ fm̄ actu
illū nō est terminabilis termino p̄prio sed termino sic-
ci z ita descēderet fm̄ hoc ad terrā. ¶ Si p̄pter istas rō-
nes aliq̄s dicat q̄ aque nō sunt sup̄a celū hoc erit cōtra
scripturā sacrā: cuius ut dicit Aug^o maior est auctoritas
q̄s oīs humani ingenij sp̄icacitas. Itē in minori mūdo
qui est hō frigidū z humidū est positū in sūmo sup̄ fon-
tem caloris q̄: cerebrū est positū sup̄ cor: q̄ sicut in ma-
iori mūdo est q̄ aq̄ que est frigida z humida sit sup̄ so-
lem qui est fons caloris. ¶ Solutio dicimus q̄ aq̄ nō
sumit pro elemēto z pro mā cōfusa que habet in se cali-
dum z frigidū z siccū z humidū z tenebrosū z lumino-
sum z p̄spicuū z opacū. z dicit aq̄ q̄: sicut aq̄ intermina-
bilis est in se z terminat ad siccū densum: ita mā illa ide-
terminata est in se z terminat ad distinctā formā z disti-
ctū locū s̄z q̄ patet in p^o cap^o genesis. ubi mā distingui-
tur in p̄ribus tum per formā tū per locū. per formā sicut
q̄n dicit q̄ fecit celū z terram z hōiem z aīalia z plātas.
¶ Per locū sicut q̄n diuinit lucē a tenebris z aq̄s que sunt
sup̄ firmamētū ab hys que sunt sub firmamēto z huius-
modi ut patebit infra in qōne de opibus sex dierū. z ex
hoc patet solutio ad id qd̄ querit q̄re potius dixit moy-
ses diuinit aq̄s ab aq̄s q̄z ignē ab igne: uel aerē ab aere.
Et fm̄ hūc modū haberēt intelligi oēs glose s̄z q̄ accipit
aquā in illo loco ubi dicit. Sp̄s dñi ferebat sup̄ aq̄s.
Lū igit illa aq̄ in se hēat p̄rarias dīas sub cōfusione z
mixtura. s. calidū frigidū siccū z humidū subtile grossū

tenebrosū z luminosū p̄spicuū z opacū in distinctio-
ne sui fm̄ locū per sup̄iōrē z inferiōrē fm̄ dīas nobilio-
res eleuabit sursum z fm̄ ignobiliores descēdet deorsū.
nobilissime autē dīe sunt que cōpetūt q̄nto corpi nō trās
mutabiliter z ille sunt tres. s. subtile luminosū p̄spicu-
um q̄ fm̄ has dīas celū aqueū erit in sublimi h̄ns sub-
tile pro mā: p̄spicuū siue dyaphanū pro dispōne māli: z
luminosū pro forma cōplēte. ¶ Et ueritas huius sen-
tentie patet ex eo q̄ nūq̄z legit de distinctione ignis z
aeris: q̄ ignis z aer supponunt in pte aque que sortita
est sphaera. s. inferiōrē. s. actiuoz z passiuoz. ¶ Et p̄pter
hoc cū postea distinguit aq̄ a terra cum dicit p̄gregent
aque in locū vnū z appareat arida. B̄dūt facti q̄ itelligit
distinctus ignis z aer cū hec duo elemēta libera ab aq̄s
descēdētibus in locū p̄p̄uz appuerint. ¶ Et hac rōne
qdā sc̄i p̄siderātes celi huiusmodi idissolubilitatē z per-
spicuitatē z luminositatē uocauerūt ip̄m cristallinū sicut
Rabanus z qdā alij. ¶ Qd̄ aut qdā sc̄i dicūt aq̄s ibi ef-
se ad tempandū feruorē solis z etheris ut Basilius z qdā
alij. itelligēdū est q̄ hoc itelligit effectiue z nō māli-
ter hoc est q̄ deus fecit q̄sdā p̄tes celi frigidās z humi-
das ne alie p̄tes que facte sunt calide z sicce nimis incē-
derēt inferiōra: z hoc plenius hēbit infra in qōne de stel-
lis. ¶ Sili^o q̄ qdā sc̄i dicūt q̄ inde descēdunt pluue z
rores: z huiusmodi itelligēdū est sicut effectiue. Et de
hac sūta est Beda z qdā alij. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ nō
est sile de minori mūdo z maiore mūdo. hō enim cōpo-
situs est ex p̄rarijs z q̄ cerebrū eius sit frigidū in quo
possint eē sp̄s lucidi in q̄bus opant virtutes aīales ne-
cessē est cor autē p̄pter sp̄m vitale necesse est hēre calo-
rem. talis autē distinctio spiritui nō est in sup̄ioribus: z
ideo patet q̄ nō est sile. Et per h̄ patet solo ad oīa q̄sita.
¶ Articulus 17°. Utrum celum cristallinū sit mobile.

Secundo queritur Utrum sit

mobile uel imobile. Uidet q̄ imobile: q̄ dicit
Aneualpetras q̄ istud nouū celū est vniforme plenū lu-
mine cuius lumē tāte simplicitatis est q̄ nō subijcit visi-
bus. nullū autē corpus oīno vniforme est mobile q̄: non
hēt dextrū z sinistrū. q̄ h̄ celū est imobile. ¶ Itē oēs p̄hi-
ponūt q̄ p^m mobile sit sphaera stellata. cū q̄ celū aqueū
sit sup̄ sphaerā stellatā celū aqueū est imobile. ¶ Cōtra
Aneualpetras in astrologia dicit q̄ celū vnifor-
me mouet z celū vniforme est celū aqueū q̄ celū aqueū
mouet. ¶ Itē primus motor simp^l z vnus mouet vno
motu simplici. si q̄ aliqd̄ mouet plurib^{us} motibus hoc nō
mouet a p̄mo motore simplici immediate: sed sphaera stel-
lata mouet pluribus motib^{us} q̄ nō mouet immediate a
motore simplici: z ita opoztet q̄ celum aqueū qd̄ est aū
sphaerā stellatā moueat p̄mo motu simplici a p̄mo mo-
tore. Qd̄ aut sphaera stellata habeat plures motus dicit
a P̄tolomeo in almagesti z ab Alnographa in iudici-
bus astrorū z ab Aristotele in li^o de causis p̄prietatum
elemētoz. habet enim motū diurnū sup̄ polos equino-
ctiales z sup̄ circulos eque distātes quoz maximus est
eq̄noctialis: z h̄c motus est ab oriēte in occidētē z cō-
plet. xxij. horis. z habet alium motū sup̄ polos zodia-
ci ab occidēte in oriētem quem sequunt quedā stelle z
mouent in cētū annis vno gradu fm̄ motū illū ita q̄
cōplet rotationē vnā in. xxxvj. milibus annis fm̄ Alba-
tegni. in cuius trāsit circuli. ¶ Scdm̄ Thebitū aut est
fm̄ motū capitis arietis z libe sup̄ circuli cui^{us} dyame-
ter est octo graduū accedēdo z recedēdo s̄z q̄ etiā cōpo-
site sūt tabule accessus z recessus octauē sphaere. ¶ Itē
vno motu simplici z p^o z vno motore simplici z primo
nō ordinat mobile multiforme s̄z octaua sphaera ē mobi-
le multiforme q̄ nō immediate ordinat ad p̄mū motore.
z iste sunt rōnes arabum ponentiū octo sphaeras mobi-
les. ¶ Quibus p̄sentierēs dicimus celū aqueū moueri

Ridentes ad primū qd ipm nō est sic vniforme qn ha-
beat dextrū z sinistrū: sed est vniforme sic qd non habet
vnā partē stellatā z aliā pte nō stellatā sicut sphaera octa-
ua. ¶ Ad aliud dicendū qd sphaera stellata est prima in-
ter eas que subiiciunt vīſui z quarū motū ppedere pos-
ſumus per vīſus: sed fm rōnem nō est primū ut dicit
Aneualpetras: qui dicit antiquos nō pcepisse hoc celū
eo quod magis sequebantur sensus qz rationem in di-
ſpoſitione ſuperiorum. ¶ Articulus 18°.

¶ Tercio queritur

Qua necessitate ponat celū aqueū. Et videt qd nulla mor-
enim octo sphaerarū causant ſufficiēter gñationē z cor-
ruptionē in inferioribus z pñuitatē illoz. ¶ Ad hoc di-
cendū qd quadruplici necessitate ponit celū nouum. ſ.
aqueū quarū vna iam dicta est in pcedētibus: z est illa
quā assignat Aneualpetras in astrologia ſua: qd ab vno
motore ſimplici nō pōt eē niſi motus vnus in mobili z
ſimplici: z hec est neceſſitas ex pte motoris. ¶ Alia est
qd cum ſit vna ſphaera que habet bonitatē ppoſitionatā
corpore mobili circulari ſine motu ſicut celū empireū:
z ſint quedā ſphere que recipiūt bonitatē illā per motū
vnū que est ignobilior ſupiorē z nobilior inferioribus
z hec neceſſitas ſumit ex parte motus. Et innuit a pſo
in 2° de celo z mūdo. ¶ Tercia est qd cū ſit quedā ſphe-
ra recta z quedā declinans in ſphaera stellata. dico autem
ſphaerā rectā circūlū egnociale cū ſuis poliſ. ſphaera 7°
declinans eſt illa que declinat ab equinoctiali ſicut zodia-
cus. oportet qd fm utrūqz ſit motus ppius z mobile p-
piū. Cum igit in ſphaera stellata inueniunt ambo mo-
tus nō ambo potuerunt eſſe ppij ergo oportet qd ſit no-
uum mobile cui motus ille ſi ppius que eſt ſup polos
z circūlū egnociale: z iſte oēs rōnes ſunt Aneualpetre
ponētis nouū celū. ¶ Quarta neceſſitas eſt ex parte ſi-
nis: qd in inferioribus nō eſt tñ diuerſitas in gñatione
z corruptione particulariū: ſed etiā vniformitas in eſſe
ſpecifico z in ordine nature z ideo oportet eſſe in ſupio-
ribus corpus vniforme qd eſſet cauſa huiusmodi ordi-
nis z huiusmodi permanentie. Et per hoc etiam patet
ſolutio ad obiectum.

¶ De firmamento quid ſit. ¶ Articulus 19°.

¶ Inde querit

De firmamēto z

de ſeptem ſphaeris inferioribus de quibus qd pa-
ruſ locuti ſunt ſancti citius qz de alijs nos abſoluemus.
¶ Querit aut quid ſit firmamētū z quare ſit ſic appel-
latum. Et dicit gloſa ſup Genefim. qd firmamētū dicit
qd firmiter ſtat inter aquas ſupiores z inferiores: tunc
querit ratio huius firmitatis. ¶ Preterea ſi dicit firmamē-
tare qd ſit immobile patet eſſe falſum: qd ad oculū videt
circūuolū. ¶ Preterea videt qd nō tñ octā ſphaera ſz etiā
inferiores dicant firmamētū qd ita loquit in pmo ge-
neſis ſiant luminaria in firmamēto celi. z iſta: fecit de-
duo luminaria magna: luminare maius ut peſſet diei:
z luminare minus ut peſſet nocti z ſtellas: z poſuit eas
in firmamēto celi ut lucerent ſuper terrā. Coſtat autē qd
fm oēs ſol z luna ſunt in inferioribus circulis planeta-
rum ergo nō tñ ſphaera octaua dicit firmamētum ſed
etiam inferiores. ¶ Juxta hoc querit quare deus fecit
in octaua ſphaera multas ſtellas z in qualibet inferiori
ſeptēz nō fecit niſi vnā. ¶ Item quare nona ſphaera habet
motū vnū tñ z quelibet inferiorū habet motus plures.
¶ Item iuxta hoc querit utrum aliqd corpus ſit inter
ſphaeras uel ſpatū illud ſit uacū uel ſphere ſe ptingāt.
¶ Solutio dicimus qd firmamētū dicit a firmitate na-
ture qd ipm nō gñatur neqz corrumpit: ut ſupra pbatū
eſt z nō ab imobilitate fm locū. ¶ Qd aut dicit glo. qd fir-
miter ſtat inter aquas inferiores z ſuperiores. Dicendū
qd hoc nō eſt ppter ponderoſitatē aquarū ſuperiorū ut

patet ex predictis. ſed ppter firmū concētū calidi z ſic-
ci z frigidi: z ſicci calidi z hūidi z frigidi z humidi. Iſtic
enim cōcentus impedit nociuitatē vnūſcuiusqz perle:
z dicit ppter hoc firmū qd eſt indiuiſibilis cōcentus ille
cum ſit extractus extra actionem z paſſiones contrario-
rum. ¶ Ad aliud dicendū qd firmamētū dicit duobus
modis. vno modo dicit octaua ſphaera tñ firmamētū.
alio modo dicit tota natura quinti corporis firmamen-
tum: z ſic accipit in geneſi cap^o 1° ubi dicit qd deus fecit
duo luminaria magna z poſuit ea in firmamēto. ¶ Ad
aliud qd querit quare in octaua ſphaera ſint multe ſtelle
z quare in inferioribus tñ vna. ¶ Nonit pſus tres ſolu-
tiones in 2° de celo z mūdo. Prima eſt qd ſphaera octaua
cauſa eſt vite inferiorū pte ceteris ſphaeris. z hoc non po-
tuit eſſe niſi p diuerſum lumē in ſtellis diuerſis. ¶ Se-
cūda eſt qd natura temperauit ut daret inferioribus ſphe-
ris que plures hnt motus cuiuslibet vnā ſtellā tñ. z ſupio-
ri que pauciores habet motū daret multas ſtellas: z iō
qd ſupior mouet inferiores. Unde cum inferiores plu-
res habeāt motus oportuit qd ſuperior plures hnt ſtel-
las ex quibus plures motus cauſarent in inferioribus.
¶ Solutio iſta ſupponit duo. ſ. qd ſuperior ſphaera mo-
uet inferiores. z qd mouet eas fm potentiā ppoſitiona-
tā tantis mobilibus quante ſunt inferiores ſphere ex
quibus duobus ſequit qd ſi inferiores haberet plures
ſtellas qz ſuperior non poſſet eas mouere. ¶ Ad aliud
dicendū fm pſm qd ſphere quanto ſunt altiores tanto
ſunt nobiliores: z ideo prima ppter nobilitatē ſui perci-
pit bonitatē motorū vno motu inferiores aut pluribus.
¶ Ad id qd querit quid ſit inter ſphaeras. dicendū qd
fm Aneualpetrā cōtingunt ſe: ſed ipſe ponit qd nō ſint
eccentrici neqz epyclicī neqz eleuationes neqz depreſ-
ſiones planetarū z hoc dicit ipſe hac rōne qd fm natura
corpus quātū nō eſt diuiſibile: ſi ergo eſſet eleuatio z de-
preſſio planetarū tunc aut oportet qd corpus illud diui-
deret z ſuccederet aliquid ſtelle eleuate z depreſſe in lo-
cum ſuū. aut qd locus vnde recedit ſtella remaneret ſua-
cūſ. quoz utrūqz impoſſibile eſt fm naturam. Alij di-
cunt. ſ. Aueroy z ſequaces ſui qd totum eſt vnum cōti-
nuum a luna ſuperius z habet vnū centrum terre z ni-
hil eleuat z deprimitur in ipo. ¶ Et hoc dicit hac rōne
qd tonū eſt corpus vnus nature z ideo habet vnū motū
z vnum centrū. Unde etiā ipſe negat eccentricos z epy-
clicos z depreſſiōes: z iſti ambo diuerſitatē motū pla-
netarū cauſant ex diuerſitate poloꝝ z circuloꝝ ſup quos
uolunt. Quidā aut dicunt qd ſphere nō cōtingunt ſe z
corpus eiſdem nature eſt inter eas diuiſibile quidem
a ſphaeris ſed nō tranſmutabile in ſpēm aliā z in illo ele-
uant z deprimunt eccentrici z planete. Quidā tñ antiq-
dixerūt qd eccentrici z ſtelle tranſeunt per corpus qd eſt
inter ſphaeras: z tñ nō diuidunt ipm: z hoc cōtingit pro-
pter formalitatē illoꝝ corpoꝝ ſicut z lumē trāſit per aerē
Sed fm hoc tranſitus planetarum eſſet potius imuta-
tio alterationis qz tranſitus localis alicuius corporis.
z Mathematici egyptij z caldei z quidā arabes dicūt qd
ſuperiora ſunt ignea: z ideo nō eſt incōueniēs ſi ipa mo-
ueant motu eccētricoꝝ z planetarū. ¶ Articulus 20°.

¶ Inde querit

De celis qd enu-

merat ¶ Rabanus qui ſunt Empireus: aqueus
firmamētū igneus: olympius: ethereus: z aereus. Et
videt qd ſua enumeratio ſit diminuta cuſ taceat omnes
celos planetarū. ¶ Preterea ſi eſt aerū celū tūc ſimiliter
aqua z terra z inferiora habēt celū z illos non tangit.
¶ Ad hoc dicendū qd duo exigunt ad eſſe celi fm Ra-
banum. ſ. qd contineat aliqd circulariter per totū z qd ſit
perſpicuū luminofum. z ideo inferiora duo elementa
que ſunt groſſa z obſcura cōtenta ab alijs z non cōtinē-
tia aliā nō dicunt celum: celos aut planetarū cōprehē-

Prime partis summe

dit sub firmamēto. ¶ Si autē querit de rōne numeri ce-
lorū sūm Rabanū. Dicendū q̄ natura cōmūnis oib⁹ ce-
lis sūm eūz est duplex. s. natura p̄inēdi circulariter ⁊ na-
tura p̄spiciū. Unde quot modis contingit multiplicari
peripiciū cōinēs circulariter tot erunt celi. peripiciūz
aut tale aut erit receptiūū luminis aut datiuū. si datiuūz
aut est datiuūū vniūforme aut non vniūforme. Item aut
motū aut nō motū. Si est datiuū vniūforme nō motū tūc
est celū empireū. Si aut datiuū vniūforme motūz tūc est
cristallinū siue aqueū. Si s̄o datiuū non vniūforme
motū tunc erit firmamētū. ¶ Quarta s̄o cōbinatio nō
pōt esse. s. nō vniūforme nō motūz q̄ supra pbatum est q̄
omne non vniūforme mouet: ⁊ ita in quinta essentia sūm
Rabanū nō sūt nisi tres celi. Si autē est receptiūū lumi-
nis aut sepabilr aut isepabilr. Si isepabilr aut sūm circu-
lū supioris ⁊ supiciei aut iferioris. Si p̄mū tūc est igne-
ūz. q̄ ignis est elemētū receptiūū luminis isepabilr. Si
aut sūm supicie iferiorē tūc est olympiū. Si s̄o est rece-
ptiuū luminis sepabilr. sicut aer qui illuminat ex p̄e-
sentia luminis ⁊ obtinebat absentia eiusdem aut sūm
supius uel iferius. Si sūm supius tūc est ethereū: q̄ Ra-
banus supiores regionē aeris uocat ethere. Si aut sūm
iferius tūc est aereū. ¶ Si forte querat de tribus ce-
lis de q̄bus facit mentionē aplūs q̄ dicit se raptum ad
tertiū celū ⁊ corinthiorū xj^{ca}. Dicendū q̄ tres celi dñr
ibi tres modi visionis sūm Augustinū. s. sensibilis ima-
ginarie ⁊ intellectualis. ⁊ dñr celi q̄ celant aliqd ⁊ de il-
lis erit alibi questio. Vel dñr ibi tres celi tres hierarchie
angeloz de q̄bus etiā alibi dicit. ¶ Si aut ibi dñr celi
corpora tunc accipiunt sūm distinctionē nārum in q̄bus
inuenit p̄p̄ietas celi. s. p̄piciūū luminosūz ⁊ tunc p̄mū
est aereū ⁊ igneum ⁊ tertiuū de natura quinte essentie.
Et ex hoc patet solutio ad omnia que theologice possūt
queri de celis in cōi.

¶ De stellis.

Exinde querit De stellis

Et querunt tria. s. de lumie ⁊ figura stel-
larū. ⁊ secūdo de motu earūz. ⁊ tertio de
qualitatibus earum.

¶ Articulus 2°. De lumine ⁊ figura stellarum.

Primum proceditur sic.

Corporis simplicis nō h̄ntis cōpōnem ex cor-
pore alieno est esse vniūforme in partibus: corpus quin-
tum est tale: ergo ipsius est esse vniūforme in partibus.
Veritas prime accipitur ex hoc q̄ diuersorū in forma
causa diuersa est ⁊ vna ⁊ simplex natura nō habet diuer-
sitate. minor aut scribit in de celo ⁊ mūdo frequēter: in
de ulterius quicqd est vniūforme in partib⁹ nō est in vna
parte luminosūz ⁊ in alia nō. celū est vniūforme in parti-
bus ut pbatū est. ergo nō est luminosum in vna parte
⁊ in altera nō ⁊ sic nō habet stellas qd est cōtra sensum.
¶ Preterea cum corpus quintū nobilius sit q̄ ignis:
⁊ ignis sit ubiq; lucere videt q̄ multo fortius deberet ibi
cōuenire corpori quinto. ¶ Juxta hoc querit de stella
que est luna que sit causa illuminationis eius. si enīz di-
cit q̄ illustrat a sole tunc videt q̄ cum alie partes orbis
cōsimiliter illustrent deberēt sic recipere lumē. Preterea
querit utrū recipiat lumen uel ut speculū uel aliter. Si
ut speculū tunc nō h̄eret radios nisi sup illud qd est per-
pendiculariter oppositū ei. hoc aut nō videmus q̄ luna
illuminat circūquaq; sicut ⁊ sol. ¶ Item iuxta hoc que-
rit cum corpus quintū sit peripiciū quali accidit eccl̄y
p̄lis qñ subicit ei luna. ¶ Ad p̄mū dicendū q̄ cor-
pus quintū simplex est nec habet diuersitate in partibus
nec p̄missionē alterius nature secum: sed tñ in aliqua
parte plus p̄feras ⁊ cōstantes habet partes ⁊ in aliqua
parte minus ⁊ ideo dicit in li^o de s̄ba orbis q̄ celūz nō
habet aliquā cōem qualitatē cum elemētis nisi rarum ⁊

dēsum: sed tñ rarū ⁊ dēsum nō causant ab eisdē in celo ⁊
in elemētis. in elemētis enīz causant a frigido uel calido
dissoluēte uel cōstringēte partes materie. in celo autem
causant a natura celi que influit celo esse ⁊ figurā ⁊ mo-
tum ⁊ diuersitate stellarū ut habet in libro de s̄ba orbis.
¶ Item materia elemētī non est possibilis sūm nām ad
maiorē extēsiōē q̄ est extēsiō ignis. ⁊ ideo nō pōt fie-
ri celūz ex ipsa. ¶ Si aut querit quare celū habet rarū
⁊ densum potius q̄ alias qualitates elementares. Di-
cendū q̄ rarum ⁊ densum nihil adiciunt sup s̄bam ma-
terie nisi tñ situm partiū ipsius qd patet per diffinitio-
nes eoz: q̄ densum est cuius partes sunt p̄p̄inque: ⁊ ra-
rum cuius partes sunt sparē ⁊ remote: ⁊ ideo rarum ⁊
densum prioritare nature antecedūt qualitates illas quē
bus distinguunt elemēta. s. calidū frigidū hūidū ⁊ siccū.
Dicendum ergo q̄ lumen non est nisi in partibus ma-
gnis ⁊ densatis ⁊ p̄stantibus sicut est in stellis ⁊ ex hoc nō
est cōpō in orbē sed tñ diuersitas in situ in partib⁹ ma-
terie orbis sūm qd situs est ordinatio p̄tū in toto. ¶ Ad
aliud dicendū q̄ sicut dicit Ansel. phus: ignis in p̄p̄ia
sphaera non habet lucē ⁊ si lucet hoc erit in superiori ubi
magis p̄densat ex multis partibus p̄scēdēbus sursum.
⁊ ideo videt lumē eius ibi in galaxia. Et ideo dicit Ale-
xander q̄ accidit igni lucere sicut aque p̄gelari egrediē-
ti extra p̄p̄tū locū ubi admisceat cum natura densi īsp̄-
santi ⁊ ideo lucet in materia terrea ut in carbone: ⁊ in ma-
teria uaporis ut in flamma: ⁊ in materia aeris ut in ere.
Huius signū est quod per uapoz eleuatus ad ignem ⁊
succēsus ibi videt sicut asub ⁊ comete: ⁊ tñ ignis non vi-
detur. Unde patet q̄ ad hoc ut aliquid luceat actu opor-
tet q̄ ipm sit p̄densatū partiū. ¶ Ad id qd querit de
luna dicendū q̄ causa illuminationis eius est sol ⁊ q̄ nō
habet lumen a se. cuius signū est q̄ accēsiō eius non est
nisi uersus solem. Nec repugnat hoc qd dicit in Bene-
fis p^o q̄ fecit deus duo luminaria magna. luminare ma-
ius ut p̄fesset diē: ⁊ luminare minus ut p̄fesset noctē. q̄
sicut dicit Damascenus. aliud est luminare aliud lumē
⁊ aliud lux. luminare enim est receptaculū luminis trās-
fundens ipm sup alia corpora. lux autē est ipsa natura in
se. lumen s̄o est ipsius diffusio in aliquo qd recipit lu-
men. Unde luna bene luminare est l̄z nō habeat lumē
a se. nec est simile de alijs partibus orbis que nō sūt sic
cōdensate. ¶ Ad aliud dicendū q̄ nō illuminat ut spe-
culum. s. in supicie tñ. sed illuminat in supicie ⁊ in p̄o-
fundo sui sicut aer: ⁊ ideo etiam p̄p̄it lumē ubiq; sicut
sol. qd aut lumen habet ut globūz hoc est ex p̄dēfatione
partiū in luna. ¶ Ad aliud dicendū q̄ luna p̄pter hoc
q̄ ipsa est infima in orbe est magis ignobilis q̄ alie par-
tes orbis. ⁊ ideo phus in li^o de aialibus dicit q̄ est oīno
genea terre inā q̄ etiam qñ est panfēnos. i. plena nō
pōt oīno regi obscuritas eius: sed adhuc apparet q̄ ipsa
⁊ maxime in medio eius ubi partes obscure magis cō-
densate sunt. ⁊ ideo etiā nō est illuminabilis nisi in vna
supficie. s. in inferiori quā uertit ad nos. in supiori autē
ex densitate circuli in quo est ⁊ ex densitate sui obscurat
solē qñ interponit inter nos ⁊ ipm. ¶ Articulus 2°.

Secundo querit De motu ea-

rum. Et istā qōnem disputat phus in 2° de ce-
lo ⁊ mundo faciēs talē diuisionē. s. q̄ aut stelle mouētur
similr ⁊ orbēs: aut mouent orbibus stātib⁹: aut mouē-
tur motu orbium ⁊ non motu p̄p̄io. Si mouent ambo
scilz stella ⁊ orbis aut hoc est a natura aut a casu. Itēz aut
mouent circulariter aut motu tropico siue p̄uerfuo aut
motu inuolutionis siue titubationis aut motu p̄cessiuo
si mouent ambo circulariter ⁊ a nā. ¶ Contra ueloci-
tas motus simplicis corporis est sūm quantitatē ipsius
ita q̄ maius corpus mouet uelocius ⁊ min⁹ uelociter.
Veritas huius p̄p̄ōnis patet in elemētis ⁊ celis: ma-

gnus enī ignis uelocius aſcēdit q̄ parū: z magna terra uelocius deſcēdit q̄ parua: z ſuperior: circulus uelocius reuoluit q̄ inferior: ergo cum maior ſit circulus q̄ ſtella que eſt in ipſo ueloci⁹ reuoluitur q̄ ſtella. Et ex hoc ſequunt⁹ duo incōueniētiā: quoz vnū eſt q̄ qñ circulus reuolutus eſt de puncto ad punctū ſtella adhuc nō eſt reuoluta qd eſt incōueniens. q: ſicut dicit Alfraganus. celum nō cognofcimus niſi per ſtellas: nec reuolutio circulorum ſig̃tur niſi per reuolutionē ſtellarum. Aliud in cōueniētiā eſt q̄ fm hoc ſtella ſcinderet circuli cuſ ueloci⁹ trāſeat circulus q̄ ſtella. ¶ Si forte dicat q̄ ambo mouent circulariter: ſed circulus mouet natura z ſtella caſu aut q̄ ambo caſu: aut circulus caſu z ſtella natura: aut q̄ ambo caſu aut circulus caſu z ſtella natura. ¶ Cōtra cauſalia in paucis ſunt z nō in multis: cum ſunt parū durāſed motus iſte ponit in oib⁹ ſtellis z circulis z perpetuo ergo nō pōt eſſe caſu aliquo dictoz modoz. ¶ Meterea dicit in 2° p^h⁹. q̄ in ſuperioribus niſi ſit caſu z fortuna. ¶ Si ppter hoc dicat q̄ ſtelle mouent ſtanti bus circulis: ſicut dixerūt quidā mathematici. ſequitur idem incōueniētiā ut ſup^a. ſ. q̄ ſcinderet circuli z corpus minus mouet uelociter z q̄ corpus maior eiusdē nam re quieſcit qd eſt cōtra rōnem. ergo relinquit tertiū mēbrū. ſ. q̄ ſi mouent circulariter q̄ moueret motu orbū z nō motu p^prio z natura ſicut pars in toto. ¶ Si autē dicat q̄ mouent motu tropico ſiue conuerſuo aut hoc erit ita q̄ puerſio illa eſt ab equinoctiali fm obliquitatē circuli ſignoz. aut ita erit q̄ mouent in occidentem z reuertant in orientem motu equali. Si primo modo tunc ſtelle nō ſunt ſemp eque diſtātes quod eſt cōtra viſum. Si dicitur q̄ mouent motu inuolutionis. i. q̄ in eodeſ loco manētes uertāt z reuertāt ſe: ſicut dixerūt quidam hoc eſſe cām ſcintillationis: ſic uidet⁹ moueri ſol tēpore ecclypſationis. ¶ Cōtra ſi ita mouerent ſtelle motu p^prio tunc aliqñ uideremus aliā ſupficiē earū q̄ illam que eſt uerſus nos z oporteret q̄ aliqñ uideremus aliā ſupficiē ſolis qd nō cōtingit. Unde cauſa ſcintillationis nō eſt inuolutio ſiue titubatio ſtellarū: ſed potius radius oculi noſtri currētis ex longinquitate diſtātie ad ſtellas fixas z in exēſione luminis ad ſolem. Cuius ſignū eſt q̄ planete nō uident⁹ ſcintillare niſi tñ ſol ppter imenſitatē luminis qd eſt in ipſo. Unde dicit p^h⁹ in 2° de cauſis p^prietatū elemētōz. q̄ orbis eſt elemētū ſphericum qñ diſcernimus inter ipm z ignem z aerem z aquam z terrā. ¶ Si autē conſideramus ipm in ſe ſunt in eo tria elemēta. ſ. tres ſbēz: ſbā ſtellarum z lune eſt alia a ſbā ſolis z orbis. z ſbā orbis eſt alia a ſbā ſolis z ſtellarū z lune. ſol enim illuſtrat z nō illuſtraſ. ſtelle autē illuſtrant z illuſtrāt. orbis autē illuſtrat quidē: ſed nō recipit lumē calcutū i p^prio p^pdeſatis ut ſtelle z lune. Si forte dicat q̄ ſtelle mouent motu p^pſſuo p^po. ¶ Cōtra oī enī qd hēt motū p^pceſſiū ordinauit nā organa ad motū illū ut pedes alas z hmōi: ſtellis nō ordinauit taliū aliqd ergo nō mouent motu p^pceſſiū. Relinquitur ergo q̄ nullo mō mor⁹ moueant motu p^prio: ſed motu ſuoz orbū ut partes in toto. Et hoc cōcedēdum eſt fm nām: q̄ quidā antiq mathematicoz aliud ſenſerunt. ¶ Sed tūc queritur de ſtella que antecedeat magos in natiuitate domini noſtri ieſu chriſti. illa enim ueniēs ab oriēte ſtabat ſu pra ubi erat puer. Et dicendū eſt ad hoc q̄ ut dicit ſancti ſtella illa nō fuit in celo ſed in ſuperiori parte aeris: z fuit miraculoſum ad oſtenſionem. ſiluius miraculi q̄ chriſtus de celis deſcendit ad ima. ¶ Articulus 23°.

Artio queritur De q̄litate

ſtellarū. Dicunt enī quedā ſtelle calide z ſic/ ce ſicut ſol. z quedā frigide z ſicce ſicut ſaturnus. quedā frigide z humide ſicut luna. quedā calide z hūide ſicut ſup^ater. ¶ Et uidet⁹ hoc multip^l incōueniētiā. p^o q: tales

cōplexiones qualitatum actiuarū z paſſiuarū non ſunt niſi in materia gñabili z corruptibili ſtelle aut huiusmodi nō ſunt ut pbat⁹ eſt ſup^a. 2° quia ſi tales cōplexiones ſunt in ſtellis tunc uidet⁹ q̄ ſufficiāt quatuor: ſtelle ſicut ſufficiunt quatuor elemēta cum tñ uideamus innumeraſtellas in orbe. Si forte dicat q̄ iſtas qualitates hñt fm effectū in inferioribus z nō afficiunt eis in ſeipſis. ¶ Cōtra nullū agens agit ultra ſuā ſpēm: ergo agens qd nō eſt calidū nō agit actione calidi niſi per accidens. Unde cū ſtelle hñant iſtas actiones per ſe ut de/termināt p^h⁹: uidet⁹ q̄ afficiant eis. ¶ Meterea uidet⁹ q̄ oēs ſtelle ſint calide: de p^prietate enī luminis eſt ex motu radioz z reuerberatione excitare calorē. Ad hoc ſunt tres rñſiones ſcripte in libro de ſbā orbis. ¶ Prima eſt q̄ iſte qualitates equoce ſunt in ſtellis z elemētis ſicut etiā dyaphanū: ille que ſunt in elemētis ſequunt⁹ actionē z paſſionē. Sed iſta ſolutio nō uidet⁹ ſtare: q: ſi equocus eēt calor ſuperior: ſimilr frigus zc. tūc alterius rōnis calorē deberet efficere in inferiorib⁹ q̄ iſtū: z ſic de ceteris. ¶ Alia ſolutio eſt q̄ ſtelle hñt iſtas q̄litates z tñ nō afficiunt eis. Et nō ſeq̄ ſi faciāt eas in ſuperioribus q̄ hñt eas in ſeipſis: q: nō ſequit⁹ q̄ alternans fm aliquā qualitatē diſponat fm eandē. id enī qd mouet localiter calefacit z tñ nō de neceſſitate eſt calidum. Similiter calidū qñq: nigrificat z tñ non de neceſſitate eſt nigrū. alter enim iret in infinitū ſi omne mouēs fm aliquā formā eſſet mobile fm eandē. ¶ Tertia ſolutio eſt q̄ ſicut in motu locali uenit ad vnū mouēs immobile: ita in motu alterationis fm qualitates p^primas neceſſe eſt uenire ad vnū alterans nō alterabile fm eandē qualitates. z tñ qualitates p^pme ſunt p^prietates que habēt elemēta a ſtellis mouēbus nō alterabilib⁹ fm qualitates illas: ſicut z motus p^primus eſt p^prietates quaz hēt p^primū mobile a motore p^pmo fm motū illū immobile. Et per hoc patet ſolutio ad omnia p^pter q̄ ad ultimum. ¶ Ad qd dicendū q̄ ſtelle mouēt per radios z per p^portionē ſitus eoz que cauſant ex motu: hoc cum de rōne luminis ſit inducere calorē: tñ q: lumen illud non eſt vnū nature in oib⁹ ſtellis: nec p^pportio ſit eſt vna in oī tēpore motus: ideo nō ſemp faciūt in inferioribus idē. ¶ Ad hoc autē qd pōt queri quare ſunt plures ſtelle q̄ quatuor: cum tñ accipiant qualitates ſtellarū fm cōplexione qualitatum elemētōz. Dicendū q̄ ſtelle ſunt mouētes elemēta ad gñationē z corruptionē rerū: ſicut eſt multip^l gñatio ita neceſſe eſt eſſe multip^l motū z ideo multa ſunt mouētia que ſunt ſtelle z multip^l mouent fm p^puñctiones z p^puñctiones z alios reſpect⁹ ſtellarum in ſe z in imaginibus z ſpatiis celi: ut dicit Albrānazar in libro iudiciorum.

De motoribus orbium.

Inde querit⁹ De motorib⁹

Et querit⁹ utrū motor: primus ſit deus. Et ſi nō eſt deus utrū ſit aīa celi uel natura alia. Secūdo de cōparatione ipſius ad motores inferiores orbium.

Utrū motor: primus ſit deus. Articulus 24°.

Primum proceditur ſic.

Dicit p^h⁹ in 2° de celo z mundo. q̄ cauſa p^pima mouet cauſatū p^pimū. ſed cauſa p^pima eſt deus z cauſatū p^pimū eſt celū p^pimū. ergo deus eſt primus motor: celi. Item pbat⁹. 8° p^h⁹. q̄ primus motor: eſt penit⁹ immobilis z imutabilis: niſi autē eſt penit⁹ immobile z imutabile niſi deus. ergo primus motor: eſt deus. Item x^o meth^a dicit p^h⁹. p^primū principū entū non mouet neq: accitāl^r neq: eſſential^r. z mouet z facit p^primū motū eternū. Cum igit motū ſit neceſſe eſt ut moueat per aliqd. primus aut motor: nō per ſe mouet: z motus eternus ſit per motorē eternum z vnus per vnū. Et

Prime partis sūme

ex hoc accipit qd primus motor neq; perse mouet neq; per accns z est eternus z nihil tale est nisi solus deus q primus motor est deus. ¶ Item ibide deus est vita: q actio z intellectus eius est vita z illud est intellectus perse z habet vitā imobilem z semp eterna: deus igit eternus est in fine nobilitatis ergo est vita z cōtinuū eternum z cōstat qd ibi loquit de primo motore ergo primus motor est deus. ¶ Item Cōmentator sup xi^o metha^o dicit qd finis pperuatus aie rōnalis est ut cōtinuet primo motori z sit cum ipso: sed hoc nō esset nisi deus esset pimus motor: ergo primus motor est deus. ¶ Item hoc videtur uelle Boetius in de p̄solatione p̄bie dices. Qui ppe tua mundū rōne gubernas: terrarū celiq; sator: qui ipus ab euo ire iubes. stabiliq; manēs das cuncta moueri. Quē nō externe pepulerūt fingere cause. Materie fluitantis opus uerū insita. Sūmi forma boni liuore carēs tu cuncta supno ducis ab exēplo pulchrū pulcherrimus ipse. Mundū mente gerens similiq; imagine formans. Perfectaq; iubes p̄tectum absoluere partes. Ex istis ueribus habet qd deus nō pullus ex creatis causis ppe tuarōne mouet mūdū. Cum igit primus motor sit qui nō alia causa motus imobilis perse z per accns: ut habitum est mouet celū z mundū: primus motor est deus. ¶ **Cōmētor** omne mouēs in natura p̄portionatū est mobili ergo si deus est mouēs in natura vis mouens erit p̄portionata potētie alicui⁹ mobilis ergo de⁹ nō est motor: celi p̄mū sūm nām. ita. f. qd sit motor intrinsecus. ¶ Preterea sūmant rōnes raby moyses i libro ducis neutroz cap^o de vno deo. quarū prima est qd motor celi aut est intrinsecus aut extrinsecus. si intrinsecus aut est forma diuisibilis sūm corpus aut est indiuisibilis. si diuisibilis sicut est calidū z leue sūm quātitate ignis cū potentia illa sit finita nō mouebit motū cōtinuū durāte dum ipse est: qd pbat in 8° p̄bi^o. qd potētia finita nō mouet motū infinitū in tempore infinito. Si autē est indiuisibilis sicut est aia z intellectus talis motor mouet aliqñ per accns: qd moto mobili mouetur qd est in mobili ipm sicut mouebus nobis mouentur ea que in nobis sunt ergo si talis est motor celi mouebit ipse per accns: qd motu illo quo celū mouet perse: deus aut nullo mō mouet nec per accns nec etiam perse. ¶ Si dicat qd ille motor est extrinsecus tunc aut erit corpus aut nō corpus. Si corpus iterum nō erit deus: z p̄pterea nō erit motor: primus: qd motor primus nō pōt esse corpus cuz omne corpus sit mobile. si dicat qd ille motor sit separ^o z nō corpus tunc uidet nō esse mouēs in natura: oē enīz mouēs nāliter est p̄iunctū mobili. Preterea dicit p̄bus in 8° p̄bi^o qd si inuenit aliqd qd est mouēs z motū z aliqd qd est motū nullo mō nec perse nec per accns: oē aut mouēs intra mouet per accns motu eius qd mouet sed deus nō mouet per accns: ut predictū est: ergo non erit mouēs intra. ¶ Si forte dicat qd nō est necessariū qd mouēs nāliter sit intra: qd ignis mouet aerem z aer alterat nāliter cum tñ ignis alterans sit extra ipm. apparet qd nō est instātia: qd nō loquimur de motu locali qui si est nālīs semp habet motore intra: sicut patet in diffinitione nature posita in 2° p̄bi^o. qd natura est principū z causa mouēdi z quiescēdi eius in quo est perse p̄mo z non sūm accns: ergo patet qd motor nālīs in motu locali est intra. Si forte iterū dicat qd celū sūm totum non mutat locū sed sūm partes renouat situm tñ: z ita motor: ipi us exis in ipso nō mutat per accns cum ipse nō sit acc^o alicuius partis. ¶ Cōtra de intellectu dicit p̄bs qd nullus corporis est acc^o z tñ mutat per accns moto corpore: ergo similis erit de motore primo z ita deus non pōt esse motor: primus. Preterea sūm hoc qd si deus nō moueret per accns hoc hēret a mobili. f. qd illud nō mutat locum ergo in se posset moueri per accns: hoc autēz est falsū: cum ipse perse habeat qd nec nāliter nec p accns

possit moueri. Item id qd oīno est simp^r non habet aliā quā cām sue essentie dico aut simp^r sūm p̄iuationē potētie cōpōnis z actus. f. qd nec sit cōpositū nec cōponibile cum aliquo. oīs aut motor: exis i mobili mobile habet cām ut subiectū z materia ergo ille motor: nō est simp^r in fine simplicitatis z ita nō pōt esse deus. Si forte aliqis diceret qd motor: primus nō cōponit cuz mobili hoc est cōtra p̄m in li^o de sba orbis. qui dicit qd celum est cōpositū ex motore z mobili. ¶ Solutio dicendū qd si uelimus loqui sūm p̄hos ponemus celo triplicē motorem. f. deū qui est motor: extra nō p̄portionat⁹ mobili: z hoc attēdit Ptolomeus qui dicit qd nihil mouet celum nisi solus deus. z Raby moyses qui pbat multis rōnibus qd motor: celi est extrinsecus extra ipm: neq; corpus neq; virtus in corpore exis neq; diuisibilis neq; indiuisibilis sūm corpus. z ille motor: uidet etiam innui in xi^o metha^o. de quo dicit ibi qd actio eius z vita eius z essentia eius sunt idem. Unde etiā Raby moyses pbat qd tales sube nō possunt esse plures. sbe enim simplices nō cōiuncte corpori nō numerant sicut ipse dicit nisi per cām z causatū: z ideo prime nō possunt esse multe sed vna sola z isti soli motori puenit qd nō moueat perse neq; per accns: z de hoc etiam intelligit dictū Boetij in de cōsolatione p̄bie. ¶ Secundus motor: est forma p̄iuncta celo non diuisibilis diuisione celi z isti motori cōuenit qd sit mobilis per accns: quēadmodū pbat Raby moyses. z cōuenit ei qd virtus sua p̄portionat⁹ mobili. z hoc dicit cōmētator sup libri de celo z mūdo. z cōuenit ei iterūz qd virtus sua fortior est in mobili imēdiato q̄z in mobili mediato. Et hoc tagit Aneualpetras in astrologia sua. ¶ Utrum aut motor: iste sit aia uel nō inferius erit qd. ¶ Tertius motor: est forma mālīs diuisibilis sūm diuisionē celi. Sicut enim est graue in terra z leue in igne que sunt potētie ad motū sursum z ad motū deorsū: ita est quedā forma in celo que est potētia ad motū circula rem: z illa potētia p̄portionat⁹ illi loco qui est circa mediū sicut potētia grauis p̄portionat⁹ loco deorsū: z potentia leuis loco sursum. Et qd huiusmodi motor: sit in celo patet demonstrationibus p̄bi positīs in 2° celi z mundi. in quibus supponit qd magnus orbis citius circūuoluit q̄z paruus sicut magnus ignis uelocius ascendit q̄z paruus. qd nō esset uerū si nō esset motor: in celo diuisibilis sūm quantitatē mobilis. ¶ Hoc etiam patet ex dicto Aueroy in li^o de sba orbis qui dicit. qd celū nō lassat in motu eo qd motor: mouet ipm sūm puenientia forme mobilis ipsius: qualis nō mouet aia corpus aiatum elemētatum: z ideo aialia in motu corporis lassant. Ex ista diffinitione patet r̄sio ad oīa obiecta preter hoc qd est primū. ¶ Ad qd dīcendū qd causa prima dicit duobus modis. f. in genere nature z extra genus in genere nature motor: celi intra dicit prima causa z primū mobile dicit causatū primū hīs ordinē ad ḡnationē z corruptionē: z hoc dico ppter celum empireū qd est supra ipm z nō habet ordinē ad ḡnationē z corruptionē sed ad statū cōtemplationis ut habitū est. Sed prima causa extra genus nature est deus cui⁹ causata sunt oīa creata. Si aut obijciat qd motus vnus simp^r nō habet nisi motorem vnū: z ita cum primū mobile hēat motūz vnum simplicē nō uidet hēre nisi vnūz motorem. Dicendum est ad hoc qd hoc est uerū si illi tres motores ordinarent ex equo ad motū illū: ita qd vnus nō esset in alio sed de⁹ qui est motor: absolute primus mouet in motore qui est primus in natura sicut causa prima mouet in causa scda motor: aut ille qui est primus in natura mouet secundā potētiā mobilis circularis sicut forma ignis sbalis mouet ignē sursum sūm potētiā leuis nec exigunt diuersi mor^o pp formā sbalē ignis z potētiā leuis. ¶ Artic^o 25°

¶ **Secundo queritur** Utrum

motor: ille qui est intra et non est diuisibilis s^m quantitate mobilis sit anima celi uel nō. Et uidet q^d sic quia hoc expresse haberi pōt. put uidet in 2° de celo et mūdo: ubi dicit p^hus q^d si celus habet aiam et est in ipso principio motus tunc pculdubio sunt ei sursum et deorsum dextrū et sinistrū. Ex quo patet q^d p^hus ponit pro causa dextrī et sinistrī celū hēre aiam. Item in p^o celi et mundi Vita est in celo fixa et sempiterna in secula scloz que nō finit neq^{ue} deficit et est melior vita. Vita autē est actus aie ergo aia celi est motor celi. Preterea oīs suba spūalis se pabilis a mā pūcta corpori est aia et oēs iste dīe probant de motoribus spherarum in 11° metha^c. s. q^d sunt sube se pate cōiuncte mobilibus ergo sunt aie. Preterea hoc expresse dicit Cōmētator sup 2° de celo et mundo in principio ubi dicit q^d celū habet intellectū qui est forma indiuisibilis s^m quantitate celi et ille est aia. Item in lib^o de suba orbis dicit p^hus: manifestū est q^d forma mouēs celū natura eius et natura aie et plura talia pūnent ibi: deus sicut est illud corpus celeste mouet ex se et aia ergo habet aiam tū et nō habet aliud principū sui motus. et q^d mouet circulariter scimus q^d principū huius aie s^m q^d est aia est moueri circulariter. Item in eodez loco dī q^d corpus celeste nō est necessarium in suo esse sicut est dispō in corporibus aialū que sunt hic. aialia entz que sunt hic apparet q^d aie eoz sunt necessarie in esse corporum suoz. Et q^d nō saluarent nisi per sensibiles aiam et imaginatiuā. corpus autē celeste q^d est simp^l et intrāsimulabile ab aliquo extrinseco nō idiget in suo esse anima sensibili nec imaginatiua: sed tū indiget aia spū mouēte in celo et virtute que nō sit corpus neq^{ue} sit in corpore s^m diuisione ipsius ad largiēdū ipsi pmanentiā eternā et motū eternū qui nō habet principū neq^{ue} finē. ¶ Ex quo accipit q^d celū habet aiam et q^d hec aia nō est sensibilis sed motiua s^m locū que largit ei pmanentiā et motum que nō habet principū et finē per gūationē in tpe: h^{ec} per creationē habeat principū: ut supra habitum est. Item in sex principijs habet de aia mōdūz hec ponitur esse motor: primū mobilis ergo primū mobile hēet aiam. Si forte dicat q^d hoc hereticum est et nō p^osentiedum in hoc p^his quid rīdebit Augustino sup genesim ad lraz qui relinquit pro dubio. Utrūz stelle sint aialia uel nō. Mas si esset heresis uidet q^d ipse determinare deberet. Item Hiero^o super ecclesiasten sup illud Austrans vniuersa in circuitu pergit spūs. dicit sic ipm solē spū notā uit eo q^d aial sit et spiret et vigeat et oēs ozbes cursu suo expleat. Item Raby moyses. Celi sunt aialia rōnalia. s. aprehensores creatoris. hoc autē est ueritas pbata etiam ex parte legis et nō s^m corpora motiua sicut ignis et terra sicut putant insipientes: sed sicut dixerūt p^hi. aialia obediētia creatori et laudāt ipm et cantāt ei canticū et laudez sublimē et hec auctoritas iacet in 2^a collatione neutroz. Item Auicēna in 6° de nālibus et in suo li^o de celo et mūdo expresse dicit q^d celū habet aiam et fantasiam cui obedit vniuersa materia mundi: sicut corpus aialis obedit aie aialis: et sicut corpus aialis imutat s^m imagines delectabilis uel tristis apphenas ab aia aialis: ita materia elemētoz mutatur ad imaginationem motorz celi: et ideo hūnt qūq^{ue} terremotus et scissure terre in inferioribus. ¶ Sed cōtra pbat in libro de aia q^d nullū corpus simplex pōt esse aiatum. et ratio est: q^d cum aia diuerfas habeat potētiās oportet diuersitate esse aliquā in organis que pficit s^m distinctionē suarū potentiarū habitūz est aut supra q^d celum est corpus simp^l ergo nō pōt ēē aiatū. Item in li^o de aia pbat q^d ubiq^{ue} est intellect^{us} ibi est sensus et uegetatio sed nō puerit. et ubiq^{ue} est sensus ibi est uegetatio: sed nō puerit. Si g^o in celo est aia que est intellectus ut supponitur a quibūsdam tunc erit ibi sensibile et uegetabile et ita ibi ad minus erit tactus iter sensus et nutritiua inter potētiās uegetabiles. omne autē

q^d nutrit corruptibile est ergo celum est corruptibile. Similiter nō videmus ibi organa sensus. ergo nō habet animam sensibilem. Si forte dicat q^d habet animam intellectuale preter sensibile et uegetabile et illa nō indiget organis neq^{ue} in se neq^{ue} in suis opatiōib^{us}. ¶ Cōtra intellectus nō efficit in actu nisi per abstractionē a fantasmatibus. si igitur habet intellectū aut ille intellectus nunq^{ue} erit in actu et sic erit sicut dormiēs. aut oportet q^d habeat fantasiam et sensibile aiam: et hoc absurdum est ponere in celo. Si forte dicatur q^d intelligit vniuersalia sicut dicit ysaac in libro de diffinitionibus. Contra sciētia rei in vniuersali nō est nisi scia rei in potētia: q^d inferiora in suis superioribus nō sunt nisi in potētia. Cum ergo nō habeat potētiās per quas descendit ad particularia nunq^{ue} uidet scire rem in p^oria natura. Preterea cū intellectus celi sit directiuus operis sui uidet q^d semper erret in particulari cū intellectus predeterminans opus nulla rōne possit descendere ab ubiq^{ue} ad particulare hoc uel illud nisi cum hic et nunc et alijs dispōnibus particularibus: s^m hoc ergo deficeret intellectus illius corporis nobilis ab intellectu humano in duobus. ex parte enim speculatiui intellectus deficeret: q^d scia eius esset in potētia cui esset in uli tū uel esset imperfecta q^d nunq^{ue} cognosceret ppter quid. ex parte autē practici intellectus qui p^odeterminat opus etiam deficeret per errorē opis: q^d opus nō est circa ulia sed circa particularia. Si propter istas rōnes aliquis dicat q^d quatuor sunt dīe aie. s. uegetatiuū et sēsiuū intellectuū et motiū s^m locū sicut dicit Aristoteles in 2° de aia q^d multip^l ipo viuere dicto si vnu eoz aliq^d insit solū viuere ipm dicimus: ut intellectus et sensus motus et status s^m locū. Adhuc autē motus s^m alimētū et augmentū et detrimentū vita est et sicut ibidem dicit aiatūz ab inanimato determinat in viuendo. Si inq^{ue} sic dicatur et q^d in celo est tū motiū s^m locū et nō alie dīe aie et ppter hoc ipm dicit aiatūz et hēre aiam. ¶ Contra autē igit principū est motiū motu locali aut s^m nām. Si hoc ultimo mō dicat tunc omne q^d mouet s^m nām sursum uel deorsum haberet aiam cum hēret principū motus s^m locū in ipso perse et nō s^m accidens. Si aut primo mō dicat sequunt multa incōueniētia: quoz primū est q^d hoc est cōtra p^hum: q^d ipse in 2° de celo et mūdo loquēs de stellis et obe probat ipsa nō hēre motū processiuū sic dicēs ut natura posuerit stellas mobiles motu p^ocessiuo extra rōnem est et nō pparauerit eis instrumentū motus et natura quidez nō posuit aliud aliq^d uacuum absq^{ue} causa. quasi diceret cum in rebus inferioribus nō inueniat uanum aliq^d multo minus in rebus superioribus. Et quia aliq^s possent dicere q^d natura ingeniauit instrumenta motus alijs aialibus sed nō celo. obuiat p^hus dicēs: impossibile est ut natura ingeniet aialibus et intendat in eis et recedat ab istis corporibus sublimibus mobilibus hūntibus p^oprietates in naturas ultimas. Et ut expoliet rebus quibus possibile est ut incedāt perse et elonget ea a reb^{us} que habent instrumentū motionis sue. et hoc quidez dicit p^hus de stellis. sed eadē ratio de spheris est in qbus mouent stelle q^d neutrū illoz videmus hēre alas uel pedes uel aliq^d huiusmodi. Aliud incōueniēs est quia sicut dicit p^hus in libro de aia. mot^{us} p^ocessiuus est ad oēm partē. s. ante retro deorsum sinistrorsum sursum et deorsum. p^oncipiū autē motus celi nō mouet nisi in vno circa mediū. Tertiū incōueniēs est q^d sicut dī in 8° p^hi^o illa mouent a seipsis motu p^ocessiuo que gescūt qū uolunt et mouent qū uolunt: celū autē semp uniformiter mouet. Quartū incōueniēs est q^d nihil est dictū: celū hēre tū principūz motus p^ocessiuū et nō intellectū et sensibile aiam. q^d pbat in libro de aia q^d nihil mouet motu processiuo nisi intellectus et fantasiam. Cuius signū est q^d plantas que nō hūnt intellectū uel fantasiam videm^{us} immobiles per locū. Quin-

Prime partis summe

tum incōueniēs est q̄ motus processiuus est propter di-
stātia delectabilis pueniētiā: celo aut nō est distātia ta-
lis delectabilis pueniētiā. ¶ Si forte dicat q̄ aie celi
nō est eadē ratio cū aīabus aīaliū que sunt actus phisici
z organici corporis po^a vitā hūis. ¶ Adhuc obijcit
in cōtrariū aliter. in omni enim motu aīato motus cor-
poris cōtrariat motui aīe. Huius probatio est per indu-
ctionē z syllogismū q̄ inductio quidē est in oībus aīali-
bus natūibus z uolūtibz z repētibz. hōz enim oīum
corpora grauita sunt z tēdunt deorsum ex natura corpo-
ris: cum tñ ab aīa ferant sursum z re:orsus z dextrosus
z sinistrorsus. Per syllogismū sic. nullū corpus lassatū
z corruptū multitudine motus alicuius mouet motu il-
lo fm nām suā: sed extra nām omne corpus motū mul-
titudine motus pcessiuū est lassatū z corruptū. ergo nul-
lum corpus motū motu pcessiuo est motū motu illo fm
nām suā. Ad hoc rīdet quidā phus in libro de suba or-
bis q̄ motus circularis in celo est aīe fm q̄ est aīa z q̄
in celo nō est nisi motus aīe z nō corporis: z ideo nō in-
ducit ibi lassitudo ex cōtrarietate motorū. s. aīalis z natu-
ralis. Sed cōtra quicqd est aīe fm q̄ est aīa est oīs aīe.
si ergo motus circularis est aīe fm q̄ est aīa est oīs aīe
q̄ ad oculū patet esse falsum. Si dicat q̄ est aīe intelle-
ctualis adhuc patet esse falsum: q̄ homo nō mouet cir-
culariter. Si dicat q̄ aīa celi z aīa hōis intellectualis nō
sunt vnius rōnis z ideo aliqd puenit aīe celi q̄ nō cō-
uenit aīe hōis: sed sic motor celi nō erit aīa nisi fm pue-
nientiam in noīe tñ. ¶ Pterea hoc erit cōtra phos qui
utrāq̄ aīam. s. celi z hōis diffiniūt duobus. s. per intelli-
gere z mouere fm locū. Si forte dicat q̄ ille motus dī
aīe fm q̄ est aīa q̄ est aīe pter cōiunctionē ad corpus
illud. hoc erit cōtra Aristotelē in de celo z mundo. quia
ipse vult q̄ omne corpus hēat nālem motū uel a medio
uel ad mediū uel circa mediū. Si ppter hoc dicatur q̄
motus aīe celi nō est diuersus a motu corporis eius. s.
q̄ celū de natura sui fertur circulariter z aīa celi mouet
motu eiusdē: z ideo dicit phus nō est ibi alius mor^o nisi
mor^o aīe tñ. ¶ Cōtra quicūq̄ motores in vno z eodē
mobili efficiūt vñū motū numero ipsi sunt vnius natu-
re. Veritas huius ppōis habet ex. xj^o metha^{cc}. ubi nu-
merus motorū pbat per numerū motuum z ppetuas
motorū ex ppetuitate motū. ¶ Prima ratio est ad hoc
q̄ potētie actiue z motiue diffiniunt per actus z opera-
tiones suas. Si igit aīa celi z natura corporis celi mouet
motu eodē numero ipsa erit eiusdē nature z eiusdē eēn-
tie numero. ¶ Hanc qōnem totā determinat Dama-
scenus in 2° libro cap^o 6°. per interpretationē vnius partis.
sic dicens. nullus aut aīatos celos uel luminaria existi-
met: inaiati enī sunt z īsensibiles: q̄ z si dicat diuīa scri-
ptura letent celi z exultet terra: eos qui in celis sunt an-
gelos z qui in terra hōies ad letitiaz uocat. nouit enim
scriptura z psopeia. s. psonarū fictione uti z ut de anima-
tis de inaiatis loqui. sicut illud quid est tibi mare q̄ fu-
gisti z tu iordanis zc. z ita videtur q̄ celū nō hēat aīas.
¶ Solutio nos cū sanctis ptemur celos nō hīe aīas
nec esse aīalia si aīa fm ppriā rōnem sumat. Sed si uel-
lemus phos ad idē reducere cū sanctis dicemus q̄
quedā intelligētiē sunt in orbibus deseruiētes primo in
motu orbū. z intelligētiē ille dñr aīe orbū z nō vniuo-
ce cum intelligētijs hōium eo q̄ nō egrediunt in actus
per abstractionē a fantasmatibus sed ipse reuertunt sup
essentiā suā: z per essentiā sup aliud reditūde cōpleta. s.
cut enim dicit in lib^o de causis in xj^o ppōne. Dis enim
intelligētia intelligit essentiā suā. Et uerū in ppōne 14^a
Dis sciens qui scit essentiā suā est rediens ad essentiā
suā reditione cōpleta z ideo ille intelligētiē nō habent
duas potētiās. s. intellectū z appetitū mouentē fm locū
nec hōit cōparationē ad orbē fm istā rōnem aīe que dī
q̄ aīa est endelechia corporis organici phisici potētia vi-

tam hūis. q̄ ista ratio p prius z posterius puenit intel-
lectui z sensibili z uegetabili. intellectus enim nullius
corporis est actus q̄ nō utitur organo corporis: nec in se
nec in suis opationibus. Alioqn non hēret aliquā opa-
tionem extra corpus z oporteret ipm destrui destructo
corpore: sicut destruitur uegetabile z sensibile in brutis.
operat aut ad corpus ut nauia ad nauē hoc est fm rōnē
mouēdi ipm z regēdi sicut dicit in li^o de aīa. z in secun-
da ppōne de causis. Dis intelligētia diuina scit res per
hoc q̄ est intelligētia z regit eas per hoc q̄ est diuina z
dicit diuina intelligētia ibi participās oēs bonitates di-
uinas a primo motore qui est deus. Qd aut hec sit sen-
tentia phoz patet ex uerbis eorū. sic enim dicit Raby
moyses 2ª collatio ducis neutroz. Nullus sic dicit cito
q̄ celū hēat aīam. hoc aut cōprehēdit labore intellectus.
auditor autē putat q̄ illud longe sit a scia qñ ascendit in
cor eius: cum dicimus q̄ hēat aīam q̄ illa aīa est sicut ho-
minis uel asini: sed nō est ista ratio dicti. est aut rō eius
q̄ motus ipsius localis ondit q̄ in ipso est principiu
quo mouet sine dubio z illa virtus prima dicit aīa. Ean-
dem sniam dicit Aueroy z Auicenna z fere oēs phi.
¶ Ad pñū ergo qd obijcit de libro aīe patet solutio: q̄
nō per hunc modū determinat aīa in libro de aīa p que
dicit intelligētia mouēs orbem aīa: q̄ nō est de specula-
tione nālis cum sit suba separata a materia cōmixta cō-
trarijs sed potius determinat in xj^o metha^{cc}. Per hoc
etiam patet solutio ad scdm. ¶ Ad tertiū dicēdū q̄ in-
telligētia mouēs orbem intellectū nō habet abstrahentē
a fantasmatibus. Et si obijcit qd Auicēna dicit q̄ habet
fantasā z imaginatiōē. Rīdendū est q̄ ipse uocat fan-
tasā z imaginatiōē applicationē intellectus ad particu-
laria nature. ¶ Ad hoc aut qd querit utrū sua scientia
sit ulis. dicēdū est q̄ nec est ulis nec particularis nec vni-
uoca nre scie ulis nō est pp rōnē iductā. pticularis non
est: q̄ illoz nō est disciplina ut dicit Plato. Uniuoca nre
scie nō est q̄ non oritur ab ente per abstractionē ut nra
scia. Quāl^r aut sit intelligendū accipit ex hoc q̄ omnis
causa cognoscēs se inquantū causa est cognoscit causatū
suū: omne causatū cognoscēs inquantū causaū est
cognoscit cām suā. vnde dicimus q̄ motores spherarū
per motū causari causant oēm diuībilitate: que est in
inferioribus fm nām: z ideo cognoscēs se inquantū
causē sunt cognoscunt nālia oīa. s. inferiores motores
spherarū cognoscūt supiores per hoc q̄ sunt moti ab eis
ut desideratū mouet desiderū. Et ita patet q̄ hec scien-
tia nō est in uli nec in particulari: per hoc enī q̄ cogno-
scunt se cognoscunt ulia z particularia causata a moto-
rib^o suis. z hoc est qd dicit phus in 7ª ppōne libri de cau-
sis. Dis intelligētia scit qd est supra se z qd est sub se. Et
scit qd est sub se qñ est ei causa. z scit qd est supra se qñ
acquirit ab eo bonitates. ¶ Per hoc etiam patet q̄ intelle-
ctus motorū completio: est intellectu humano: z habent
sciam ppter quid z intellectus eorū est motus fm pre-
determinationē determinati operis z non erroneus si-
cut videt pbare obiectio z semp est rectificatus in ope-
eo q̄ nunq̄ accipit rem nisi per illud quod est uere cau-
sa fm nām. ¶ Ad hoc aut qd obijcit de Psaac. dicim^o
q̄ ipse appellat ulē ipm z rōnem per quā intelligunt
motores. hec enim est ratio sube motorū fm q̄ est causa
etiam ipsi sunt causē ulēs in tota natura que causē deter-
minant ad hoc z illud fm q̄ portiones causatas ex di-
uerso situ stellarū z diuerso motu orbū. ¶ Ad id qd
obijcit q̄ in celo tñ sit principiu motus fm locum dicit
mus q̄ hoc nō est uerū: immo est in celo fm phos intel-
lectus z motui fm locū. ¶ Ad hoc aut qd querit utrū
moueat fm nām uel motu pcessiuo dicimus fm phm
in libro de suba orbis q̄ fm nām z nō est simile de leui
z gūi in elementis: q̄ suba leuis z grauis nō diuersificā-
tur in eodē corpore fm ante z retro z dextruz z sinistrū

z superius z inferius:z ideo motus iste nō est motus in
telligentie sed talis diuersitas non est in corpore celi z
ideo motus eius est motus intelligentie. oia aut que ostē
dunt q nō est motus pcessiuus cōcedimus de plano. z
ideo q: pcessiuus motus est ad salutē subiecti que salus
diffusa est in locis diuersis ad que mouet aia z talē salu
te nō indiget corpora celestia ut dicit in libro de sba or
bis. Cōcedimus aut q intelligentia que dicit aia z mo
tor orbis non sū eandē rōnem dicit aia cum intellectu
hoiuz: sed per prius z posterius lz enim utraqz determi
nent per itelligere z mouere nō sunt vnius rōnis hinc
inde ut patet ex pdictis. ¶ Ad hoc aut qd obijciatur de
cōtrarietate motus corporis ad motū aie. Dicendum q
hoc est uerū in hīs que mouent pcessiue: sed in hīs in
quibz aia mouet sū nām corporis nō accidit lassitudo
uel labor ex motu aie. ¶ Ad hoc qd dicit phs q est ibi
motus aie tñ. Dicendum q hoc intelligit q aia non mo
uet alio motu qz sū nām illius corporis. ¶ Ad id quod
obijci in cōtrariū dicendum q hoc nō cōuenit omni aie
mouere enim nō est vnius rōnis in motore superiori
z in motore alius. ¶ Ad aliud dicēdū q motor: q est
intelligentia z motor: qui est ex parte nature corporis sunt
diuersi: qz lz cōparent ad vnum motū nō tñ eandē rō
ne: in celo enim motū est cōsiderare dup^r. s. sū circūlū
simplicē z sic ordinat motus ad motores qui est natura
z forma subalis corporis celestis z dispōnes māles ad
īpsū sunt lumen z figura. Item inuenit in motu ratio
dextre vnde icipit motus: z ratio sinistre per quā est re
giratio motus: z ratio ante z retro sū quā est obligatio
motus: z ratio supra z ratio infra sū quarū imobilitatē
mobile nō egredit de loco suo: z sū has rōnes cōpara
tur motus ad intelligentiā que dicit aia z motor: celi. ad
motore aut primū absolute qui est deus habet cōpara
tiōē ut ad mouens nō ppositionatū motū z mobili.
¶ Ista oia dixim⁹ sū phs qui nō cōtradiūt qbusdā
scis negātibz celū aiam hēre nisi in noie solo qui abho
rēt nomē aie: z tñ bñ pcedūt q itelligētie quedā siue an
geli mouēt celū iussu dei: sicut ponimus sū catholicā fi
dē quosdā angelos miraculosa facē: z legibz nature cō
currere: ita nō est pcontrariū fidei quosdā angelos iuuare
nām in mouēdo: z gubernādo sphaeras celoz quos an
gelos mouētes siue intelligētiās phs dicūt aias. Sancti
pō timētes ne forte dicere cogant celos esse aialia si cō
cedunt ipsos hēre aias negāt motores celoz esse aias.
Et ita patet q nō est pcontradictio inter eos. antiqui enim
deos z angelos dicebant aias mūdī. Et hoc est qd dicit
Augustinus in fine quarti de ciuitate dei. Hīs soli vidē
tur aduertisse qd esset deus: qui crediderūt eū esse aiam
motu ac rōne mūdī gubernātem. Et per hoc patet etiā
si nondū tenebāt qd ueritas habet. deus enim uerus nō
aia sed aie quoqz effector: z cōditor: fit tñ ptra preiudiciū
cōsuetudinis sue liberi essent vñū deū colendū fateren
tur atqz suaderent motu ac rōne mūdī gubernantem
ut ea cum illis de hac re quo remaneret ut deus dicerēt
aiam nō potius z aie creatorē. Alibi in qōnibus de aia
redibimus ad hanc qōnem. ¶ Articulus 26°.

Terio queritur de cōparatio

ne motoris primū ad motores inferiores. z vi
det q cōparant p eque: qz oēs mouēt motu durate per
totum tēpus: cum igit motus illi sint equales motores
equales esse vident. ¶ Item videt q pnt esse cōtrarij:
quia in nobis sunt duo motores. s. intellectus z fantasia
z fantasia qz cōtrariat intellectui ergo videt q similit
in superioribus inferior: possit cōtrariari supiori. ¶ Itē vi
det q inferiores pnt errare in motu z nō supior: qz fanta
sia pōt esse recta z nō recta itellect⁹ semp rectus: ut dicit
phs. igitur similit in superioribus inferiores pnt errare su
periore nō errare. ¶ Solutio dicēdū sicut pū obiectū

est q motores cōparant sū eque quātū ad duratiōē
motus: sed in alijs quatuor: cōparant nō sū eque quoz
primū est q primus motor: mouet non motus z mouet
inferiores ut desideratū mouet desiderū inferiores aut
mouent motū. Huius signū est q omnes inferiores se
quunt motus superioris z ideo dicit in libro de causis q
primū est diues in se z diues in alijs. ¶ Secundū est
simplicitas in mouēdo: primus enim mouet vno motu
simplici: inferiores aut mouēt pluribus motibz. ¶ Ter
tium est in vigore mouēdi: primus enim motor: circūlū
multo maiore z corpus multo maius circūuoluit in eo
dem tēpore in quo motor: inferior: circūlū inferiorē cir
cūuoluit. ¶ Quartū est in fine motus: primus enim mo
tor: sū alationē cōtinuā mouet z vniformē que est cau
sa vniformitatis z cōtinuitatis in natura: inferiores aut
mouēt sū alationē pūnuā z non vniformē qz obliquat
a meridie uersus aquilonem z sunt causa diffōmitatis
que est in gñatione z corruptiōe. ¶ Per hoc patet solutio
ad primū. ¶ Ad aliud dicit q nō est simile de fantasia
ad motores inferiores qz fantasia mouet cum apprehē
sione hic z nunc z particulariū in quibus accidit error:
z cōtrarietas ad intellectū eo q frequēter sequit bonū
simpliciter. ¶ Utrū aut numer⁹ illorū motorū sit sū nume
rum mobiliū uel stellarū uel motuū. Hic querere relin
quimus z hoc ideo qz vna sphaera plures habet motus z
dubius est Utrum illi motus sint a motore vno uel a di
uersis. Videtur enim Aristoteles uelle q sint a diuersis
in xj^o metha⁹. qz ibi ipse pbat numerū motorū esse nume
rum motuū z tangit plures esse motus in sole z luna z
alijs. Sed alij quidam phs dicunt vnum motorem esse
de vna sphaera z ex stelle natura que est in sphaera dicit
illum motores influere diuersos motus ipsi sphaere uel
vñū. Tertia aut secta vult q sit numerus motorū sū nu
merū stellarū in celo. Quarta aut vult q sit vñus motor:
oium sphaerarū z extra oēs eas z hic est deus z hoc cre
dimus esse uerius. In qōnibz tamen de anima quedā
iterum de hac materia dicentur.

Consequenter Queritur

de motibz superiorū. Et querunt duo. s.
De simplicitate motus superiorum. z de
rōne mēsure sū quā dī mēsurare inferiora

¶ An motus celoz sit simplex. Articulus 27°.

Primū pcedit sic. Nullū pūnu
um est simp^r: mor⁹ celi est cōtinuus sū mor⁹ celi
nō est simplex. Itē nihil hīs ptes differētes inter se est
simplex. mor⁹ celi hēt ptes iter se differētes: qz pri⁹ z po
steri⁹ ergo zc. Si pp bz dicat q simplex est in cōparatio
ne ad motū rectum siue sit violent⁹ siue nālis. ¶ Cōtra
motus celi est in maiori spatio qz aliqd aliorū z in maio
ri subiecto: ita videt q cōpositio: sit. Beinde queritur
ad quid indiget deus motu celi: pfectioris enim agen
tis pfectio: debet esse opatio. Unde cum deus sit perfe
ctissimū agens perfectius fuisset si uoluisset z per seipm
inferiora qz per celū. ¶ Solutio dicim⁹ q mor⁹ celi sim
plex dicit tribus modis. Uno mō qz ipse est causa oīū
motuū nāliū. Unde cuz sū viā resolūtiōis causati in
cām motus celi sit ultimū in genere motuū oportet q
īpe sit simplicissim⁹. Scdo mō dī simplicissim⁹ respectu
tēporis qz nullus motus in tāto spatio pōt esse in tā bre
ui tpe. Tertiū mō dī simplicissim⁹ qz tūz ad regularitatē
qz in oibus partibz est eque ueloz qd nō ptingit in mo
tu naturali recto nec violēto. Violētus enim ueloz est
in principio z tardus in fine vincēdo motore nāli moto
rem violentū. nālis aut rectus tardio: est in principio z
uelocio: est in fine. motus aut celi vniformis est in prin
cipio medio z in fine. Et per hoc patet solutio ad primo
obiecta quia motus celi nō sic dicitur simp^r ut pcedunt

Prime partis summe

obiectiones ille. **C** Ad aliud dicendum qd deus nō indiget motu celi nisi ppter imperfectionem materie inferiorum. ppter enim illius transmutationem oportuit esse corpus quod motu suo transmutaret eam et illud est celum.

C Articulus 28°.

Secundo queritur sūm quā rōnem dicat motus p̄mus mēsurā aliorū. Et videt qd ipse nō sit mēsurā. dicitur enim in prima p̄bia qd vniūq̄q; mēsurat sui generis minimo. multi autē sunt minores motus q̄z motus celi. Sed q; multa de hoc dicta sunt in q̄ōne de tēpore: ideo huic disputatōi hīc imponimus finē dicendo qd motus celi minimus est in natura et in partibus suis et sūm se et sūm partes suas mensurat alios oēs motus: et si ptingat motū sup̄ior mēsurari ad motū inferiorū hoc erit quo ad nos et nō simpliciter.

Ende queritur de effectu motus celi et stellarum in inferioribus.

C Et querunt duo. scilicet quis sit effectus et quis sit finis motus celi.

C Articulus 29°. Quis sit effectus motus celi.

Primū proceditur sic.

Dicit in genesi qd fecit deus solem et lunam et stellas ut sint in signa et tēpora et dies et menses et annos ergo variatio tēporū per hiemē et estatē puer et autūnū sicut dicit Damascenus est effectus motus celi et stellarum: dicit enim nos dicimus qm̄ signa qd ex ipsis sūt hyemis et siccitatis et frigiditatis et caliditatis et ventorū et horū talium. Sicut qm̄ qd dñr signa esse mortis aliquorū sicut dicit Damascenus. qualitas aeris facta a sole et luna et astris: alij et alij diuersas cōplones et habitus et diuisiones p̄stituta. intelligit autē per cōplones diuīs diuersū qd est humoribus sūm qd alij dñr cholericū et alij sanguinei et huiusmodi. per diuisiones autē intelligit infirmitates et sanitates. per habitus autē intelligit inclinatioēs ad opera. vnde ipse dicit in lra. habitus sunt eorum que sunt in nobis hoc est in potestate nostra. Item ipse dicit qd comete p̄stunt ad signū mortis regū. Item in eodē cap^o 7° 11° dicit qd fortasse aliquis dixerit qm̄ hec prelium sunt signa astra. Ex hīs colligit qd astra sūt virtutem in trāsmutatione elementorū et in mutatiōe cōplonū et in moribus hoīum et in sup̄ etiā in habitibus inclinatioibus ad opa et etiā in enētibz p̄ior. Cum ergo opa et p̄bia sint de hīs que subsunt libero arbitrio vident habere p̄tatem sup̄ liberū arbitriū. Item dicit Aug^o in q̄vto de ciuitate dei qd sydera dñr ualere ad trāsmutationē oīum corporū. Item sūm p̄hos p̄noscitātes in astris sicut Ptolomeus docet in tetrahiz. et Albumasar et Acabir et Descella et Aristoteles et Borgia et multi alij in hora p̄iunctionis respiciūt ascēdēz et domus ascēdēz et cōfert cum alio planeta qui respiciūt ascēdēs perse uel aliū et cum luna que magnū hēt dñiūm fere in qualibet cōiunctione nisi sit exis in cōbustione solis. Si autē nō est alius respiciens ascēdēs cōfert cum sola luna domus ascēdēz cuius domo domus rei quesite et sūm qd illi coniungēt uel nō p̄iungēt uel respiciēt se uel non respiciēt: sit iudiciū de re quesita fienda uel nō fienda. ergo videt qd astra in oībus vigore habeant et virtutes. Item p̄ia ac in libro de diffinitionibus dicit qd deus fecit regnare orbem sup̄ inferiora et disponit sūm imperiū eius regna et bella et cetera que regunt ab oībus. Sed cōtra hoc est qd dicit Damascenus. nostrorū actū sydera nequaquā sunt causa: nos enim liberi arbitrij a cōditore facti domini nostrorū actūum existimus. Et ad cōfirmandum hoc iducit quatuor rōnes hīs uerbis. Si ex astrorum oīa agimus influxu sūm necessitatē agimus que agimus. qd autē sūm necessitatē sit neq; virtus est neq; mali

tia. Si autē neq; virtutē neq; malitiā habemus neq; laudibus neq; coronis neq; vituperationibus nec etiā tormentis existimus digni: inueniet autē deus iniustus hīs quidē bona uel tribulationes dāns: sed neq; gubernationē neq; suarū creaturarū deus faciet p̄uidentia: sed etiā rōnale sup̄ior in nobis erit nullus exites act^o dñi sup̄flue cōsiliūm rōnale aut oīno cuius finis grā nobis datū est. Unde omne rōnale et arbitrio liberum est.

Solutio dicimus ad p̄dicta qd astra hēt vim et rōnez signi sup̄ ea que sunt in materia trāsmutabili et etiā sup̄ illa que sunt obligata ei et dico ea eē in materia que sūt gñabilia et corruptibilia et mutabilia. Et dico illa obligata materie que de necessitate sequunt trāsmutationem materie sicut est aīa uegetabilis et sensibilis. quedā sunt que depēdentiā hēt ad mām et obligationē sūm qd et nō simp^r sicut est animus hoīs. Unde dicimus sanguine accensum circa cor inclinare ad iram animūz hōis: et tñ nō de necessitate trāscit et sūm qd animus inclināt ad materiam cōplonē sic etiā in eūm hēt vim cōstellatio sūm quid et nō simp^r: aliter enim periret casus sūm liberum arbitriū et cōsiliū si nihil esset cōtingens ad utrūlibet dici de futuro. sicut optime disputat p̄bus in fine primi perhyarmentias et sicut ostēdit in 2° p̄bi^o. Sed adhuc distinguēdū est qd est causa imediata et ppter quid. Et prima causa est uis et mouēs et inclinās causas immediatas et qm̄ dicit stelle hēt vim in inferioribus intelligit qd habēt vim sicut cause prime ules mouētes causas immediatas et ppter qd et ideo nō semp sequit de necessitate effectus ad cōstellationē: hoc ostēdit Damascenus dicens. Nos dicimus qm̄ sydera nō sunt causa. alicuius eorūz que sunt neq; corruptiōis eorūz que corrumpunt: signa autē sunt magna hyemū et aeris trāsmutationis fortassis utiq; quis dixerit qm̄ p̄ior nō sunt causa sed signa. sūm et qualitas aeris facta a sole et luna et astris et alij diuersas cōplones et habitus et diuisiones cōstituit: inedit enīz Damascenus qd signū minus dicit qd causa. causa enim ut dicit Boet^o in topicis est quā de necessitate sequit effectus. signum autē est causa remota et nō de necessitate causans sine p̄iunctione aliarū causarū. Et hoc idem p̄bus dicit in 2° de gñatione et corruptione. qd hīs tps generationis oīum sūm ascēsum circuli sit equale: tñ qdāz gñant cit^r et qdāz tard^r p̄p mae p̄fusionē maiore uel minore. Qd autē hoc catholicū sit dicē patet ex p̄bis Augustini i 5° de ciuitate dei ubi dicit sic nō usqueq; absurde dicit p̄t ad solas corporū diuās asilatus quosdā ualere sydereos sicut ibi in solaribus accessibus et recessibus videmus etiā ipsi anni tēpora uariari et luminaribus incrementis et decrementis augeri atq; minui quedā generarum rerum. fatum autē qd imponat necessitatē liberi arbitrij etiā contra p̄iam est ponere nisi per hunc modum quo dicimus aīam hoīs inclinari et mutari. Unī Aug^o in q̄nto de ciuitate dei p̄tra Tullū negantē p̄cientiam dei et fatūz sic dicit. Nos aduersus eos sacrilegos ausus atq; impios et deū dicimus oīa scire anteq; fiant et uolūtate nos facere quicqd a nobis nisi uolentibus fieri sentimus et nouimus. oīa p̄o fato fieri nō dicim^r: imo nulla fato fieri dicimus qm̄ fati nomē solū a loquentibus poni in p̄stitutiōe syderū solet qua qdāz p̄ceptus aut natus est. Ex hīs patet solo ad oīa q̄sta. **C** Articulus 30°.

Ultimo querit de fine morū celi

Et videt qd gñatio et corruptio inferiorū sit mor^o celi: qd hoc expresse ostēdit in de gñatione et corruptione qd ex alatione sup̄ior cōtinuat gñatio et corruptio. Item in glo. sup̄ aplm ad Romanos 8° ca^o dicit qd superiora motu suo nobis seruiūt. et multi sanctorū dicunt qd mouent ad implendū finē mām elementorū. Sed hic est obiectio Auerorū. qd nihil mouet ppter indignius se. gñatio autē et corruptio inferiorū indignior est celo ergo

non mouet finaliter ppter illā. Preterea in 2° de celo z mūdo dicit qd celum supmū vno motu psequitur bonitatem pmi z oīes inferiores pluribus motibus: s; id qd psequitur motor per motū est finis motus ergo aliq bonitas pmi finis eius est. ¶ Juxta hoc querit utruq motus celi idē habeat pro fine qd habet pro pmo mouete ut fiat ab eodem in idem ex pte mouētis sicut ab eodē in idē ex pte fugiē. ¶ Item iuxta hoc querit utruq psequit finem suū per motū qui est in toto tpe uel per circulationem vnam qz pfectior motor pauciore motu cōsequitur finem z bonitatem ut dicit 2° de celo z mūdo. cū ergo motor celi pfectissimus sit in natura videt qd vna circulatione deberet cōsequi finē suū. Si autē hoc dāt tūc oēs sequētes circulationes supflue erūt. ¶ Solutio dicimus ad pmi qd gñatio z corruptio inferiorū non simplr est finis motus celi sed cōsequunt finē finis autē intē a motore est ut aliqd bonitate z nobilitate assimilet pmo motori. s. deo. illa autē bonitas z nobilitas est qz cum de ab solute sit causa oīum intēdit motor nālis celi imitari eūz ex hoc qd sit causa pma in natura rerum nāliū gñabilium z corruptibilium. Et ex hoc patet solutio ad pimum. ¶ Ad id qd iuxta hoc querit dicēdū qd idem numero est pimum mouēs mouētem z finis qui accipit per motū eius. bonitas enim z nobilitas de qua dictum est ut desideratum mouet motorem celi z eidem bonitas est quam sequitur per motum. ¶ Ad id qd postea querit dicēdū qd dup^o est finis. s. finis ut terminus: z finis ut finis. finis ut terminus est quem psequitur motor in opatione vna pfecta z ideo dicit terminus qz terminat op^o pfectū vnu. finis ut finis est quem psequitur motor in oībus opationibus suis z ille dicit finis ut finis qz getat simp^r mouētē. ¶ Dicēdum ergo qd motor celi per rotationē suā vnaz cōsequitur finem ut terminū: sed per motum qui est in toto tpe psequitur finem ut finem: est simile de motore in gñatione qui intēdit pmanētiam in simili z consequit finem illum ut terminū in gñatione vna sed pmanētiam ut finem simplr nō cōsequitur nisi per gñationem indefectam uel ingetam exp^ossius. simile est in motore augmētati qui intēdit pfectam quātitatē z hāc psequitur ut terminū in augmētatione vna sed ut finem simplr cōsequitur in augmētationibus oībus z tūc gescit: qz sicut dicit p^o 2° de anima omnium natura cōstantium terminus est z ratio magnitudinis z augmenti.

De quarto Coequeuo. De quinta.

Consequenter Querit

rit de q^o coequeuo qd est angelica natura de qua querunt tria. Primo de natura eius in se. 2° de natura eius in compatione ad aiā rōnālē. 3° de statibus. ¶ Circa nām angeli querunt tria. p^o querit utrū angelus sit cognoscibilis. 2° qd sit angelus. 3° de attributis angelice nāe. ¶ Circa pimum querunt duo. s. Utrū cognoscibilis sit angelus. z utrum eodē intellectu cognoscit use z pticulare in angelo. ¶ Articulus pimus. Utrum angelus sit cognoscibilis.

Primum pceditur sic. Dicit

Aug^o qd duobus modis cognoscit res per intellectum. s. aut per similitudinem suam existēdo in aiā sicut res sensibiles. aut per eēntiam suam existēdo in ea sicut cognoscit fides z charitas z cetera spūalia in aiā angelus nec per similitudinem est in aiā cū nō sit sensibilibs nec per eēntiā est ibi: qz per eēntiam est in loco exteriori diffinitione ergo nō cognoscit per intellectū. ¶ Item qd cognoscit aut cognoscit intelligētia indiuisibiliū in qua nō est salūm ut dicit p^obus. aut cognoscit intelligētia diuisibiliū. s. cōplexorū. angelus nō cognoscit intelligētia diuisibiliū cum nō sit in rōne cōplexorū: ergo si cognoscit

scit intelligētia cognoscit indiuisibiliū: sed qd cognoscit intelligētia indiuisibiliū cognoscit per formā abstractā ab ipso. Cū igit ab angelo nō possit eē abstractio cum ipse nō sit res sensibilis angelus nō cognoscit intelligētia indiuisibiliū nec alio mō ergo nullo mō cognoscit. ¶ Item ubi intelligit nisi per assimilationem intellectus nrī: sed angelus non pōt assimilari intellectui nrō ergo nō intelligit. Probatio minoris ad hoc qd intellectus assimilet intelligibili duo exigunt. s. fantasia mouēs: z intellectus agēs. sed quādoqz intelligit angelus non est fantasia mouēs ergo angelus nō intelligitur. ¶ Item dicit p^obus peretite vno sensu perit demonstratio illius sensus: z ex hoc accipit qd oīs intellectus nrī orit ex sensu ergo cuius nullo modo est sensus illius nō est intellectus sed angeli nullius est sensus ergo nullus intellectus. ¶ Contra qd nō cōtingit intelligi nō ptingit significari ergo a destructione pntis qd ptingit significari ptingit intelligi: sed angelos ptingit significari multoties in scriptura s; cōtingit eos intelligi. ¶ Ad pcedimus dicētes qd multis modis aliqd intelligit a nobis. aliq enim aliqd accipit a nobis per ppriā speciem abstractā ab ipso sicut lapis z asinus z hō z cetera que se sibus subiūcunt. aliqd etiam nō intelligit per species ppriā sed per speciem opis sui uel actus sicut cognoscit virtus magnetis per attractionē ferri. ¶ 3° modo cognoscit aliqd per ordinem siue pntiam rōnis z ordinem nature sicut cognoscit immobilitas pmi motoris. Cū enī aliqd sit motum nō mouēs z aliqd mouēs motum erit aliqd mouēs immobile sū ordinem nature z psequentiā rōnis. ¶ 4° modo accipit aliqd ab intellectu per lumen fidei z nō per speciem ppriā sicut nos intelligimus deum esse trinū z vnum in speculo z in enigmate z nōdum videmus eum per speciem aptam. ¶ 5° modo intelligit aliqd per reuelationem z hoc accipit per intellectum ex lumine infuso qd habet similitudinem luminis incircūscripti sicut videt dicere beatus gregorius in dialogo ubi loquit de reuelatiōe que facta est beato bñ dicto. ¶ 6° modo cognoscit aliqd sū Aug^o qd sū pntiam est in aiā sicut intellectus intelligit se z cetera spūritualia que sunt in ipso. ¶ Ultimo modo aliqd cognoscitur symbolice quādo scilicet spūalis ex pprietatibus quibusdam corporalibus intelligit fortis ad pugnandum ptra diabolum z mortem. z dicit lapis z intelligit firmū fundamētum spūalis edificij qz edificat sup ipsum. angeli igit accipiunt oībus hīs modis pter pmi z ultimū. Et per hoc patet solo ad p^o. qz ibi Aug^o non loquit nisi de illis duob^o modis. ¶ Ad aliud dicēdū qd angeli accipiunt per intelligētia indiuisibiliū z tū nō oportet qd cognoscant per formā abstractā ab ipso cū sint multi alij modi cognoscēdi ut dictū est. ¶ Ad aliud sili dicēdū qd sit ibi assimilatio s; nō oportet qd spēs p quā sit assimilatio abstrahat a pprio fantasmatē angeli. Et per h^o etiā patet solo ad ultimū qz nō oportet qd illd de quo est demonstratio sit pse sensibile: sed sufficit qd opus eius sit sensibile uel illud supra qd operatur. ¶ Articulus 2°.

Secundo queritur

de potētia accipit use z pticulare in angelo. Et videt qd sic. nulla enim potētia acceptiua est imālis nisi intellect^o. pticulare aut in angelo est imāle s; nō accipit nisi per intellectū. Probatio p^ome est qz sensus non accipit aliqd sine pntia māe. fantasia autē qzuis accipiat sine pntia materie aliqd tamē non accipit sine hīs que habent eē in materia sicut est figura color z huiusmodi. ergo relinquē qd id qd est oīno imāle non accipit nisi per intellectum. Probatio secūde est per diffinitionem angeli positā a Damasceno: qz est suba intellectualis semp mobilis arbitrio libera incorporea deo ministrās. Sicut Dionysius dicit qd angeli sunt intellectualia lumina.

Prime partis summe

Item nō fit abstractio ulis nisi per intellectū q̄ simp^r est z immālis z oportet q̄ intelligibile sibi p̄portionetur z ideo abstrahit a materia z a mae p̄prietatibus. Si ergo nec determinet in materia nec in mae p̄prietatibus nō oportet q̄ abstrahat: s̄ p̄ticulare angelī nō est in materia nec in p̄prietatibus ergo sine abstractione pōt accipi ab intellectu. **C**ōtra nihil intelligit nisi q̄ s̄m aliquē modū est in intellectu: sed p̄ticulare angelī ut p̄ticulare p̄ nullū modū est in intellectu ut pbat sequēs obiecto ergo per intellectū nō intelligit. **I**tem s̄m rōnē obiectōrū differūt actus z s̄m rōnē actū differūt potētīe. sed ulz z p̄ticulare diuersam h̄nt rōnē obiecti ergo nō est act⁹ vni⁹ rōnis sup illa nec potētīa. **I**tem querit qd determinet intellectū ut accipiat determinate hūc angelū uel illū. **S**olo dicēdū q̄ vna potētīa est ad ulz z p̄ticulare in angelo qui est intellect⁹ ut pbat p̄me rōnes. **A**d id aut qd in p̄tariū obijcit dicēdū q̄ hec est falsa q̄ p̄ticulare ut p̄ticulare nullo mō fit in intellectu: est enim ibi per noticiā actū z officioz que oīa signum sunt ut dicit p̄his. sed uerū est q̄ nō est s̄m subam ibi. **A**d aliud dicimus q̄ in sensibilibus sūt forme p̄tarie reducte ad diuersa ḡna s̄m q̄s distinguunt sensus z potētīe mālēs: sed in intelligibilib⁹ aliud est qz eadē est rō oīum intelligibilib⁹ s̄m q̄ intelligibilia sunt lz nō fit eadē rō sensibilib⁹ s̄m q̄ sensibilia sunt z ideo eodē intellectu accipit ulz z p̄ticulare lz nō eodē mō se h̄nt. **A**d ultimū dicēdū q̄ intellectus simplr accipit ulz: sed intellectus cū distinctiōe op̄is z officij determinat ad p̄ticulare distincta eni op̄a z officia sunt loca collationis in diuidualitatem que impossibile est in alio inuenire.

Articulus 3°. Quid sit angelus.

Einde queritur de diffinitio

one angeli quā Damascenus in 2° li^o ponit dī-
cēs q angelus est suba itellectualis semp mobilis arbi-
trio libera incorporea deo ministrans. Sed videt q an-
gelus nō sit suba qz suba dicitur multipl^r. i. materia: forma
z cōpositū: diffinitio z genus z dīa z id quō destructo
destruit res. Cū ergo nullo horū modorū dicat de ange-
lo angelus nō videt eē suba: z de oībus modis patet q
angelus nō dicitur suba nisi de cōposito. ¶ Sed pbo q
nō est suba cōposita qz suba cōposita nō est sine cōpone-
tibus: cōponētia aut sunt materia z forma: cū ergo in an-
gelo nō sit materia z forma angelus nō erit suba cōposi-
ta. Si aut dicat q est forma sola z sepata sicut dicitur qdāz
cōtra forma nō hēt eē nisi in materia hēat eēntiā perse:
ergo nihīl est dicere q angeli sunt forme septe. ¶ Dete-
rea oīs forma quātū est in se est ulīs qd pbat per hoc q
forma pse nō est diuīfibilis nisi diuisione dīarū qd pa-
ter discurren per oīa p dīcāmēta: z habet etiā per hoc qd
dicitur in 3° de celo z mūdo cap^o 6°. qui dicit q for-
ma que est idiūfibilis nō est icōueniēs qz diuidat duo-
bus modis. i. per eēntias dīarū: z per diuisionē subī. er-
go cessante illa diuisione que est per subū nō remanet
nisi illa que est per dīas z illa nō pferit ei q sit pticulare
eē qz nō deducit nisi ad ultimam spēm que est ulīs. Ex
hīs ergo habet q oīs forma pse sine subo ulīs est ergo
si angeli sunt forme z sube perse septe a subiectis: ange-
li qdē sunt ulēs z nō pticulares ypostases. Qd aut nōn
sunt in materia nō idiget disputatione. ¶ Deterēa querit
de hoc qd dicit itellectualis cū enim dīa sit de pncipijs
eē videt q nō debeat sumi a cūtibus. pōtētia aut intelli-
gēdi pns est esse spūs itellectualis ergo dīa diffinitiuā
nō debet sumi ab ipsa. ¶ Itē qre dicit itellectualis po-
tius qz rōnalis. Postea querit de hoc qd dicit semp mo-
bilis. cū enim in rebus ppetuis idē sit posse z eē tunc vi-
det q si semp mobilis est angelus qz semp mouet z sic
quāqz gescat. ¶ Deterēa aut dicit semp mobilis motu nā-
li pse: aut motu uolūtario pse: aut motu per accēs. Si p-

mo mō aut g mouet per gnationē uel corruptionē uel
per motū alūmētī uel fm locū zc. Et patet q nō mouet
motu sube. s. motu gnationis z corruptionis: nec etiā
motu quātītatis. s. augmētī z diminutionis ergo si mo/
uet hoc est fm alterationē uel fm locū. Qd nō fm alte/
rationē. pbatio q dīc phs q nō est alteratio nisi in vna
specie qūtātis que est passibilis qūtās uel passio z tales
qūtates hūt cōtrariū z mām sensibīlē que nō pōt esse in
angelis. Si aut dīcā q alterant fm scīētias z ignorātī/
as hoc erit ptra beatū Bernardū qui dīcit q accipiunt
scīas successīue sicut nos. Preterea dīcit Aug⁹. 12°. cōse/
fionū. duo regio que fecisti carētā tpbus cum tibi neu/
trū coeternū sit vnū qz ita formatum est ut sine ullo defe/
ctu cōtēplationis sine ullo interuallo mutationis qūis
mutabilis nō tñ mutat tua eternitate atqz imutabilitate
ptraat alterz qd ita informe erat ut ex qua forma in quā
formā mutationis nō stationis mutaret quō tpe subde/
ret non hēret. Ex quo patet q angeli sunt supia tēpus z
nō mutant fm alterationē de forma in formā. Si dīcā
q mobiles sunt fm locū. Cōtra oē mobile fm locū est
quātū z pstat ex quātitatib⁹: angelus nō est huiusmodi
ergo nō est mobilis fm locū. Si ppter hoc dīcā q ha/
bet motū uolūtariū. Cōtra motus ille est pcessīuus fm
locū hīs organa determinata ad pcedēdum ut pedes z
alas z huiusmodi z talia nō hūt angeli. Si dīcā q mo/
uent motu per accīs hoc nō pōt ēē nisi duobus modis
s. ut moueant a causa extrinseca uel a causa infinita q fm
phm est idē ei qd est per accīs. Si pmo nō tūc mor⁹ e/
set uolētūs z per potētā ad illū nō debet diffiniri an/
gelus. Si scdo mō tūc motus erit ei infinitus. hic enī mō/
tus in oībus est z ideo de eo nō est disciplina qz infinita
eidē accidūt ut dīcit phs z sic nō est pncipiū cognoscēdi
nec dīa positiua in diffinitione. Preterea qre dīcit sem/
per mobilis cū oīs dīa pueniat semp: fm hoc enī vi/
det abūdare in appositione supflui. Deinde obijcīf de
hoc qd dīcīf arbitrio libera. libertas enī arbitrij cogno/
scīf in electione boni z mali z cū angelis nō pueniat eli/
gere bonū z malū qd pfirmati sunt in bono uel in malo
nō vident habere libatē arbitrij. Postea querīf de
hoc qd dīcīf incorporea. dīcīf enim infra q angelus nō est
incorporea suba nisi quo ad nos. compatione enī dei cor/
pus est. Preterea hō dīcīf res corporea qz habet corp⁹ er/
go siliter cū angelus hēat corpus debet dīci suba corpo/
rea. Qd aut angelus hēat corpus uidet q dīcīf Apule/
ius phus in li^o de deo focratis. q demones sunt aīalia i/
tellectualia corpe aerea z tpe eterna. z ista diffinitio ml/
tū tractat a bto Aug⁹ in multis libris z nō contradīcit ei.
Preterea Bernardus ad eugenīū q opinabile est an/
gelos habere corpe. ¶ Itē Bieg⁹ dīcīf q stella creatu/
ra. s. rōnālis ostēdit gēnibus xpiīstū. s. tribus magis. sed
iudeis rōnāle aīal pīdicauit. s. angelus. ergo angeli sunt
rōnālia aīalia z per pns suba corporea ut patet in diuīfi/
one Porphirij. ¶ Itē Plato qui ponit calodemones:
z catho dū ponit eos hēre corpe. Postea querīf de h⁹ qd
dīcīf deo ministrās. ministrare enī deo est actus grē z
ita uidet q natura angeli nō sit determinabilis per illuz
actū. Preterea differētia illa nō uidet puenire oībus an/
gelis sed tñ bonis. ¶ Item cū qdā assīstāt z qdā minī/
strēt sicut dīcīf in Daniele. milia miliū ministrabāt ei z
decies cētena milia assīstebāt ei. qre pon⁹ determinat an/
gelus per ministrare qz per assīstē. ¶ Alt⁹ qrit de h⁹ qd
dīcīf fm grām z nō fm nām immortalitatem fūscipīs. vi/
det enī hoc nō ēē uerum cum in natura nō hēat ptra/
rium z nīhīl corruptibile sit nisi qd cōponit ex ptrijs.
Preterea dīcīf phus q oīs suba corruptibilis aut est cō/
posita aut sup cōpositam delata. Si ergo angelus natu/
ra corruptibilis est aut est suba cōposita aut delata super
subam cōpositam sicut est sensibilis z uegetabilis in sb/
stātijs: z patet q nō ultimo mō qz āgelus nō est aīa de/

lata sup corpus aliqd. videt aut q nec pmo mō: q dicit pbs in 3° de celo z mudo. q cōpositum corrupit ideo q cōponētia in ipso sunt leuia z graua que incipiūt dista- re a mixto z per pns soluit cōpō: sed ex talibus nō cōpo- nit angelus q ipse nō natura corruptibilis est. Preterea demonibus nō puenit hēre grām z tñ ipsi sunt imortal- les. C Solutio dicēdum q ista dī finitio dat per gen^o z dīas: suba enī ponit ibi tanqz genus z cetera ut dīe. C Ad p^m ergo dicendum q angelus est suba cōposita z tñ nō est ex materia z forma: sed est suba cōposita sicut suba que hēt in se plura. s. esse qd est: de quo meli^o dicit infra. C Ad illud qd querit de hoc qd dicit intellectua- lis dicēdum q intellectuale hic sumit a natura z non a potētia que psequitur eē sicut etiā dicit aīa rōnalis z uege- tabilis z sensibilis: qñ aut intellectuale est nālis potētia que est species quātitatē tūc sumit ab eo qd sequitur esse. C Ad aliud dicēdum q ut dicit Ysaac in li^o de diffini- tionibus. Rō est virtus collectiua cause z causati z ideo est cōpositiua. intellectus aut de sui rōne nō hēt collectio- nem sed est sine inqstione z cōpōne z ideo cōpōnit nāe magis simplici pro dīa ut est angelus. Rō aut est disse- rētia nāe minus simplici ut est aīa hoīs. C Ad hoc qd querit qñter dicat semp mobilis. dicēdus q mobile ibi nō dicit potētiā ad motum nālem uel pcessiū sed di- cit potētiā ad ueritabilitatem triplicē. s. nāe z intelligen- tie z uolūtatis. oē enim creatum ueribile est in nihiluz nisi manu cōpotētis dei pteat. Sūter omne creatum hīs intellectum intelligit vnum pns z post aliud ut dīc Aug^o. z ita hēt vicissitudinem in actu intelligēdi: gra- tus dicit deus mouere creaturam intellectualem spūale per tēpus. creaturam aut corpalem per tēpus z locū. Si- militer in uolūtate mobilis est q: nō simul vult hoc z il- lud sed vnum post alterum. C Ad illud qd querit qñ dicat semp. dicēdum q hoc addit ppter diuersos status angeli. s. aīa pfirmationem z post pfirmationē: alioquin enim aliqz crederet q post pfirmationem talem mobi- litatem nō hēret. Uel dicēdum melius q mobilitas nāe semp est in potētia z nūqz in actu. mobilitas aut intelli- gētie z uolūtatis sic est in actu vno q semp est in poten- tia ad alterum. Donit ergo ibi semp mobilis ut intelliga- tur q potētia illa nō est determinabilis per actuz ultimū post quem nō sit aliqd de potētia. Et ex hoc patet etiam solutio eius qd querit possit qñ potius per potētiā qz p- actum diffiniat. C Ad id qd obijcit cōtra hoc q est ar- bitrio libera. dicēdum q libertas arbitrij non est in de- fluxu ad bonum z ad malum sed in libera electiōe eius qd uolūt: z de hoc melius ista determinabit. C Ad id qd obijcit ptra hoc q dicit incorporea dicēdus q angelus sū sui nām est incorporeus. Et qd dicit Damascenus q i- compatione ad deum sit corpus intelligēdū est sic q nō hēat nām corpis sed q habeat corpis prietatem. s. loco ptneri. cum enim corpus circūscriptiue z diffinitiue sit in loco etiam angelus diffinitiue est in loc o: z ita dī esse corpus respectu eius qd est ubiqz. C Ad hoc qd obijcit de Apuleio Aug^o z Bern^o z Platone dicēdum q si ue- rum dicit loquunt de corpibus assum ptis. Si autē non uerum dicit tūc scī recitat opiniones antiquoz qui an- gelos z demones appellabāt deos opinātes q eēnt cō- positi ex aīa z corpe aereo uel celesti. C Ad id qd obij- cit de Breg^o dicēdum q rō aīalis dup^o sumit. s. a forma totius z a forma ptis. si sumat a forma totius tūc est cor- pus aīatum sensibile ut dicit Porphirius. Si autem su- mat a forma nāe ptis tūc est hīs vim z actum aīati z sic angelus dicit aīal rōnale q hēt vim z opationem rōna- lis aīalis. Dico aut formam totius formam illam que est p- dicabilis de toto cōposito: sicut hō est forma foris z di- co formam ptis formam mēte que est aīa. C Ad id qd obijcit cōtra hoc q dicit deo ministrās. dicēdum q mi- nisterium ponit ibi pro obsego quocūqz z sic demones

ministrāt z angeli assistentes ministrāt sicut dicit Ysaac 18° cap^o. Ue terre simbolo alarum qui mittit in mari le- gatos z in uasis papireis sup aqz. ite angeli ueloces ad- gētem pūllaz. C Ad aliud qd obijcit ptra hoc q dicit sū grām z c. dicēdum q grā dicit ibi gratuitum donū ipsius eē z sic tēderet in nihil z sic moreret nisi per grāz hoc est gratuitum donum ptneret z istam grām habet omne qd uiuit tñ differēter dicit aliqd corruptibile z in- corruptibile sicut supra in questione de celis habitū est.

De attributis angelice nature.

Artio queritur De at-

tributis. Et querunt duo. s. de attributis in se. z de attributis in cōi. De attributis in se qñt 4°. Primo enim querit de simplicitate eēntie. 2° de pspicitate intelligētie. 3° de li- bertate arbitrij. 4° de discretionē psonari. C Circa p^m querunt tria. Primo enim querit an eēntia angelica sit simplex. 2° qd sit modus simplicitatis eius. 3° que sit cō- paratio simplicitatis eius ad simplicitatem dei z simpli- citatem rationalis a nime.

C An angelus sit simplex. Articulus 4°.

Primum pceditur sic.

Uidet q angeli sint simplices eēntie. Sic enī dicit Aug^o q vnum attributum est eēntia simp^o. C Itē dicit in li^o de aīa z spū q aīa est simplex q multo fortius angelus. Preterea per rōnem videt idem. Oē enī qd cōpositum est resolubile est in sua cōponētia uel actu ul- intellectuz: angelus nō est resolubilis in cōponētia aliqz er- go nō est cōpositus. Probatio minoris. qcqd resoluit in aliqz cōponētia illa sunt pns tpe sūm gīationem: angelo aut nō sunt aliqz pōra sūm gīationem ex qbus cōponat: q angelus nō est cōpositus z ita remanet q sit simplex. Itē eē angeli nō pcedūt nisi duo. s. nihil z deus: si q ha- beat cōpōnem oportet q ab altero illoz fluat cōponētia tpm: sed pstat q nō a nihilo q hoc nullius causa est q a deo. C S3 ptra. ab vno ut vnu est nō fluat ex equo mltā sed uel vnuz tñ: aut vnu in ordine ad alterū: sicut uer- bi grā in creatione cōpositoz ex materia z forma p^o flu- it materia ut subm z psequit forma ut actus mēte q cum creat angelus aut fluat vnum tñ a p^o z sic habet ppositi- tum. s. q angelus est tñ vnu z simp^o. aut si fluat plura il- la erūt ordinata z ita oportet q id qd est subm in angelis sit pns z forma posterius z sūm hoc eēnt angelus gīabilis z corruptibilis qd falsuz est q est simp^o. C Itē pma pñ^a sbe cōposite sunt materia z forma qd patet q: plū nō pfi- derāt aliqz pñ^a pōra ipsis. sed dī in li^o de sba orbis q oīs materia determinat per potētiā aliquā ad motū. Cū igit- tur in angelo nō sint pma pñ^a sube eo q materia ipsius nō determinat ad aliqz motū per potētiā nō videt an- gelus eē cōpositus sed simp^o. C Itē dī in li^o de causis. q intelligētia est suba que nō diuidit. sed oē cōpositū di- uisibile est uel actu uel intellectu q angelus nō est sba cō- posita. Preterea qñt in quo dinoscit cōpositio eius. Sī dicat q in hoc q pōt recipere. Cōtra. Angelus non est in potētia recipiēdi ab aliquo iseriorz sed in potētia recipiē- di a pma causa tñ per hoc aut q recipit plures bonita- tes ab ipsa magis accedit ad vnu simp^o qz recedat ut dī in cōmēto libri de causis q per talē receptionē nō ostēdit cōpō sed potius simplicitas. C Itē videmus q supiora gīar recipiūt cōpōnem dīe in spēbus z tñ ppter hō non dicunt esse cōposita simp^o sicut est cōpō in hac re nāli q videt q potētia receptibilis in angelis nō determinat ab solutā in ipsis cōpōnē. Preterea dī in li^o ducis neutroz cap^o de vno deo. q oē cōpositū est corpus q si suba ange- li est cōposita videt q sit corpus: qd falsum est q redit q sit simp^o. C Cōtra dīc Boe^o i li^o de hebdomadib^o q oē qd est citra p^m est hoc z hoc: sed angelus est citra p^m ex-

go in esse suo est hoc et hoc ergo est compositus. ¶ Item Boetius ibidem quod habere aliquid potest quod est per id quod est esse pro nihil habet admixtum: sed angelus habere aliquid potest preter id quod est angelus sicut habet gratiam et illuminationem ergo angelus habet quod est et esse et sic est ipse duo et compositus in substantia sua. ¶ Item dicitur in libro de vno deo, quod omne quod est simplex suum esse habet a se et non ab alio, cum ergo angelus esse suum habeat a se angelus non est simplex. ¶ Item Boetius in hebdomada dicitur. Omne quod est participat eo quod est esse ut sic est vno ut participet alio quolibet, ex hoc habet cum angelus sit aliquid quod ab alio habet esse et ab aliquo quod sit aliquid et ita habet duo que sunt de substantia ipsius angeli ex quo relinquitur quod substantia eius composita est. ¶ Item dicitur Boetius quod in diuino non est vniuersale et particulare quod hec non sunt nisi in composito: deus autem est simplex substantia. Cum igitur in angelo sit accipere vniuersale possumus enim dicere angelus et hic angelus demonstratione facta ad intellectum et hoc dicitur philosophus. Cum dico celum dico formam, cum autem dico hoc celum dico materiam siue formam in hac materia. Cum inquit sic sit in angelo erit angelus substantia composita. ¶ Item sicut in 3° de anima habet in omni materia aliud est quo est oia fieri, et aliud quo est oia facere. Cum ergo in intelligentia angelica aliud est quo est oia intelligi/bilia fieri secundum actum et non secundum esse, et aliud est quo est ipsa facere nihil enim ut dicit philosophus facit seipsum, vnum autem horum est actus aliud possibile ergo in angelo est duplex principium, scilicet actuum et possibile, omne autem quod habet istud duplex principium est compositum ex possibili et formali: ergo angelus in substantia sua talem habet compositionem. Et hec ratio cogit quosdam quod dicunt angelum compositum esse ex materia et forma. ¶ Item diuersa secundum materiam et formam non participant ab vno, sed in angelo sunt potestates diuersae que sunt proprietates fluentes a principijs substantie angeli, ois enim proprietates fluit a principijs sube secundum Boetium, ille autem proprietates sunt intellectus voluntas liberum arbitrium et huiusmodi potestates naturales ergo non participant ab vno quod sit in eentia sed a diuersis: sed quicquid diuersa habet in substantia et eentia hoc est compositum ergo angelus est substantia composita. ¶ Item idem non potest esse principium contrariorum et contradictoriorum quod contradictoriorum et contrariorum sunt cause contrarie ut dicit philosophus. Cum igitur sit in angelo quod conuenit multis et est coicabile et sit in ipso quod non puenit multis sed vni soli et est incoicabile illa non erunt causata ab vno quod sit in substantia angeli sed a duobus quorum vnum est ut forma pueniens multis, et alterum est huius proprietatem materie secundum quod hec materia non est illius materie secundum quod dicit philosophus quod diuersitas in numero est diuersitas in materia et idem in numero est idem in materia. ¶ Item in quocumque est compositio consequens que de necessitate relinquitur precedentem in illo etiam erit compositio preceps. Compositio enim consequens est sube et accidentis: compositio autem preceps est compositio potestatis et actus quorum vtrumque est substantia, potestas autem non potest esse subiectum accidentis nisi prius sit in actu per formam, quod patet per dictum philosophi qui dicit quod hyle primo est subiectum generationis et corruptionis: et per prius aliorum. ¶ Item dicit Boetius quod sola materia non potest esse subiectum accidentis sed compositum, et etiam est probatum supra per rationem propriam in questione de celis, et in questione de materia prima. Cum ergo in angelo sit compositio 2^a, scilicet sube et accidentis de necessitate relinquitur quod in ipso sit compositio prima que est ex principijs sube. Si forte dicat aliquis quod illa accidentia sunt accidentia rationis sicut sunt proprietates passionum que sunt accidentia specierum et ideo non sequitur propter hoc quod angelus habeat compositionem nisi forte logicam ex genere et differentia sicut in speciebus. ¶ Contra gratia enim est accidentis et particularis huius. ¶ Item si angelus est simplex oportet quod sit forma quedam: sed ois forma est utilis quod probatur ex hoc quod forma non recipit nisi differentias

et materiam: ex differentijs autem non habet quod sit particularis quod sic species oes essent particulares: sed ex materia habet quod huius materia non est illius materia et angeli ponunt non habere materiam nisi aliquid loco materie ergo sequitur quod angeli oes sint vna et nullus sit hic angelus uel ille quod falsum est ergo angelus non est substantia simplex sed composita. ¶ Solutio dicimus quod angelus est substantia composita et dicimus quantum esse principia sube composita, scilicet materiam et formam et quod est et esse, quod autem sit materia et forma ex alijs patet, id autem quod est intelligo esse id quod substantia forme et principie illud ratione cuius subsistit, hoc autem est in quo forma composita habet esse secundum materiam et hoc in quibusdam, quicquid sepat a forma que est in ipso per generationem et corruptionem sed in non generabilibus semper est in esse vno et vnius nature, et propter hoc in illis non determinatur nisi per esse per formam et per actum substantie illi et ideo predicatur etiam (ut dicitur quidam et bene) de eo in quo est secundum quod dicimus quod fortes est hoc quod est: et raphael est hoc quod est, materia enim non predicatur de eo cuius est materia. Similiter esse uoco formam composita quod predicatur de ipso composito sicut homo est esse socrus et angelus est esse raphaelis et in hoc differt a forma materie que non predicatur de toto composito nec est forma totius sed partis, scilicet materie, in hijs enim que non sunt generabilia (ut dicitur quidam philosophus) non est forma partis sed totius tantum, uel si est in eis forma partis non tamen habet nomen diuersum uel a nomine forme totius uel a forma totius. Nec intelligo quod forma totius sit idem quod vniuersale cum habeat esse in composito, sed ipsa est illa qua aliquid est esse ut dicit philosophus, et ab illa per intentionem abstractum vniuersale. Dicimus ergo quod simplicitas quam dicit Augustinus attributum esse angeli est illa que puenit nature spirituali et hec est non habere quantitate nec habere positionem in quanto sicut punctus. Et per hoc etiam patet solutio ad sequens. ¶ Ad aliud dicendum quod in angelo bene secundum intellectum accipiuntur compositiones, scilicet quod est et esse: sed non oportet quod sint forma generationem quod secundum generationem in perpetuis posse est cum esse. ¶ Ad aliud dicendum quod prima causa in creatione est vnum ut multis: vnum in substantia et ut multa in ideis quod per Augustinum patet in libro octuaginta questionum, ubi dicitur quod alia ratione creat hominem et alia ratione creat asinum et non ad eandem ideam. Et alibi dicit quod qui negat ideas esse negat filium dei esse loquens pluraliter de ideis. Et ita patet quod in sapientia sunt idee non differentes secundum naturam ab ipsa sapientia uel substantia diuina et sic ab eo fluunt plurimae: nihilominus tamen procedimus quod inter illa que sunt in compositione substantie angelice est ordo secundum rationem et non secundum tempus, vnum enim ad alterum habet se ut subiectum et alterum ut forma qua quid erat esse. ¶ Ad aliud dicendum quod philosophi large sumunt materiam et formam uocantes materiam esse subiectum ipsius esse secundum actum. Et hoc patet in 3° de anima ubi dicit philosophus sic. Quia autem sicut in oia natura aliud quod est materia in vno quoque genere, hoc autem est potestas oia illa, alterum autem est causa et efficiens quod est et oia facit ut ars ad materiam sustinuit: necesse est et in anima has esse duas, vnde patet quod potestatem possibilem et potestatem actiuam philosophi etiam ponunt in spiritualibus cum tamen non proprie in ipsis sit materia et forma sed quod est et esse ut dictum est. Locedunt tamen quidam intelligentia angelicam compositionem ex materia et forma esse dicentes quod forma illa sic perficit materiam quod non est susceptibles quantitates uel proprietatis et de hoc amplius dictum est in questione de materia prima. ¶ Ad aliud dicendum quod intelligentia dicitur non diuidi per receptionem bonitatis eo quod per illas appropinquat ad vnum: sed generabilia et corruptibilia propter hoc quod sunt mutabilia diuiduntur eo quod per receptionem disponuntur in quibus est morus non appropinquat ad vnum esse: potest distat ab esse in quo sunt morum et mutatio faciunt distare ab esse ipsum mobile. ¶ Ad aliud dicendum quod id quod est cognoscitur in angelo per duo principia, quorum vnum est quod ipsum substantia de determinat et particularizat esse nature angelice, alterum est quod ipsum

est in actu substantiæ accitibus. Et qd obijcit qd nō sit angelus in potētia nisi ad p̄mam causam. Dicēdū qd h̄ angelus nō habeat esse nisi a p̄ma causa tñ illud qd habet nō est ipse qui habet et ppter hoc oportet qd angelus h̄ns sit subiectum ad formas q̄s habet s̄m qd dicit in li^o de causis qd intelligētia est plena formis. nec est simile de genere qd recipit differēcias: qd h̄ talis cōpositio sit potētie et actus tñ illud totum cōpositū est forma eius qd est res nature. sed in angelo cōpositio assignat s̄m ipam rē nāe. Ad ultimum dicēdū qd ipse uocat cōpositum ibi qd est actus siue effectus generationis. pbat enī ibi qd materia nō est generabilis neq; forma sed totum cōpositum tñ. Ex hys patet solutio eorū que cōtra obijciuntur. Auctoritas autē que pro ista sentētia inducunt sic intelligunt. Prīma que dicit qd omne qd est citra p̄mum est hoc et hoc pōt duobus modis intelligi. si enim p̄mum supponat deum tūc id qd est citra p̄mū sunt s̄b stātie particulares create et tūc intelligit qd hoc et hoc est qd est et esse qd oēs sunt cōposite p̄ter p̄mam. Si autē p̄mum supponit causam p̄mam s̄m nām tūc p̄m^{us} est ens: qd in ente stat resolutio oīum et tūc citra p̄mū est omne id qd est in actu 2° cause et hoc et hoc ponit actum p̄me et 2° cause sicut vnum ponit hoc et hoc eo qd est in eo actus entis et actus p̄p̄ius et s̄m p̄mum intellectū inducit ad p̄positū. 2° auctoritas hec. f. qd est habere aliqd pōt p̄ter id qd est et. etiam habet duos intellectus quorum vnus est: qd qd est ponat suppositum et id pōt esse s̄b m accitibus qd est p̄ter ipsum et alie nature ab ipso: sed eē qd dicit actum eius qd est non admisceat accitū qd nō habet rōnem substantiæ sed potius ipsū determinat per inesse h̄ alio modo qd accitibus. accidēs enim non est esse eius in quo est et impossibile est esse sine ipso: sed eōuerso possibile est esse illud sine accitē sed esse inesse qd est suppositū: sed suppositum nō pōt esse s̄m actū sine ipso. Alius est sensus. qd qd est dicit eē id qd est per actum 2° cause et istud pōt aliqd habere qd differētia sequētis cause sicut viuum habet sensibile et sensibile rōnale et ab alia et alia virtute et ppter hoc dicit aliud ab eo qd est eē: ut est actus p̄me cause et illud est indistinctum a quolibet secūdo. si enim distinguit oportet qd distinguēs nō eēt ens et hoc est impossibile et ppter hoc nihil aliud a se habet ad mixtum sibi et in p̄mo sensu inducit. Auctoritas 3°. f. ista qd omne cōpositum esse suum habet ab alijs uel ab alio sic intelligit qd cōpositum habet eē suum a suis componētibus que sunt alia ab ipso: et ppter hoc illa auctoritas nō multum facit ad p̄positum. qd enim simplex est esse suum nō habet ab alijs que sunt inter ipsum sed potest habere ab alio efficiēte. f. qd est extra ipsum. 4°. f. hec. Omne qd est participat eo qd est esse et. sic intelligitur qd illud qd est appellat cōpositum et esse uocat actus ipsius s̄m subam. aliud autem aliqd actu illo uocat subiectum illius actus. per actum enim s̄m subam habet ut sit per s̄b m s̄o determinat ad hoc aliqd et cuius sic est cōpositum tūc pōt participare accitē alio quolibet ab ipso et ita de hoc intellectu intelligit siue inducit ad p̄positum. s̄m alium tamē intellectum ut supra dictum est tūc participat actu p̄me cause ut sit: actu s̄o 2° cause ut sit ali quid determinatum in speciebus: etiam cetera sunt per se manifesta. Articulus 5°.

Secundo queritur De mo

do simplicitatis angelice nature et eētie. Cum enim in p̄cedētibz habitum sit qd angeli cōpositi sint in substantia videt qd nullus modus sit simplicitatis eorū. Preterea cum multis modis dicat simplex: ut supra habitum est: videt qd eētia angeli dicat decimo modo simplex. f. s̄m qd simplex dicit iduisibile in se oīno et diuisione alterius non cōponibile cum altero tamē habēs hoc et hoc. sed videt qd hoc falsus sit. Solutio dicim^o

qd angelus est simplex hoc mō quo dictum est: et addendum est qd qd eētia angeli nō distēdit per situm ideo est sentia sua tota est in qualibet parte que dicit virtus angeli vnde tota est in intelligētia et tota in memoria et tota in uoluntate. Et ppter hoc Aug^o etiam dicit qd simplicitas esse nature est arbitrium angelo. Et ex hoc etiam patet solutio ad obiectum. Articulus 6°.

Ertio queritur Que sit com

paratio simplicitatis angeli ad simplicitatez dei et aīe rōnalis. Et videt qd nulla: qd simplicitas dei est tāta sicut dicit Aug^o qd ipse est quicqd habet. habet enim iusticiam et est ipsa iusticia: et habet vitam et est ipsa vita: et sic de alijs. angelus autem nihil eorum est que habet. habet enim vitam nec est ipsa vita neq; intelligētia neq; sapiētia et cetera huiusmodi. ergo videt qd nulla sit comparatio. Preterea dicit Damascenus qd angeli in comparatione ad deum corpora sunt et corporis non est cōparatio ad simplicitatem dei ergo videt qd nec angeli. Item nulla creatura cōparabilis est creatori in aliquo ergo nec in simplicitate. Preterea pbat qd nec ad deum nec ad aīam cōparabilis est. qd dicit p̄phus qd non cōparant nisi vniuoca. f. simplicitas in angelo et deo et aīa non est vniuoca ergo nō est cōparabilis. Item dicit Aug^o qd non pōt fieri cōparatio nisi in aliquo existēte in pluribus sed nihil vnum s̄m rōnem speciei uel generis existit in deo et angelo et hoīe ergo inter eos nō est cōparatio. Solutio duobus modis fit cōparatio. f. s̄z maius et minus et eāle alicuius p̄p̄ietatis existit in pluribus s̄m vnum nomē et rōnem sube eādem et hec comparatio non est nisi vniuocorū. Alio modo fit cōparatio s̄m maius et minus et eāle qd non est oīno vnus rōnis in pluribus: sed est in eis s̄m analogiam ad vnum et hoc cōtingit duobus modis. Cōtingit enim qd in pluribus est natura per p̄us et posterius in participata ppter differētiās sicut suba et accitēs cōparationem h̄nt in ente. Et h̄ patet qd sequestratis differētijs que sunt esse perse et esse per aliud ens sube et accitēs remanet indistinctū. Aliter enim ens nō esset vnum p̄ncipiū entium. quādoq; etiam ptingit qd sit cōparatio in aliquo qd est in diuersis non ita qd sit vnus nature in se dictum per p̄us et posterius nec etiam in differētijs: sed est in vno perse et suba liter et ut causa: in altero autem est non perse sed ab alio et nō substantia liter sed p̄cipatiue et imitatiue et nō causa sed causatum rep̄ntās causam quātum pōt: et talis cōparatio est inter creatorem et creaturaz in hys que vno nomine in creatore et creatura inueniunt: sicut est esse et vita intellectus et simplicitas et huiusmodi. vnde nō est ibi penitus equocatio sed analogia quedam et p̄porio comparationis illius non est s̄m excessum terminatum et finitum. Et ex hoc patet solutio ad ultima tria. Ad 2^m autem patet solutio in questione qd est angelus s̄m definitionem Damasceni. Ad p̄mum dicēdum est qd in h̄ non atēdit cōparatio sed in vno qd habet deus et angelus quod est simplicitas.

De 2° attributo angelice nature.

Inde queritur De se

cūdo attributo qd dicit Aug^o esse per rōnem naturaliter insitam memoriā intelligētiā et uolūtatem. Et querunt circa hoc duo. f. de singulis istoz. et de oībus in cōmuni. De singulis querunt 4^{or}. Prīmo enim querit de rōne natura insita. 2° de memoria. 3° de intelligētia. 4° de uolūtate. Circa rōnem queruntur duo. f. de ipsa ratione. et de actu eius. Articulus 7°.

Ipsa ratione queritur:

Qualiter sit insita angelis. habitus est enim sup

pra ab Augustino q ratio est naturalis differentia ho-
minis. intelligentia autem differentia angeli ergo videt
q ratio non sit naturaliter insita angelo sed ho. ¶ Item
vnu quodq determinat ab ultima differentia suesed ra-
tio non est ultima differentia angeli ergo angelus no de-
bet ab ipsa determinari. ¶ Item dicit Isaac q ratio est
vis quedam aie facies currere causam in causatuz ergo
ratio est cum cōpositione vnus ad alteruz: compare au-
tem vnus ad alterum est ut videat veritas ex collatis:
hoc autem non est in angelis ergo videt q no habeant
rōnem. ¶ Item dicit Dionysius in li° de diuinis nois
bus cap° 5. existētibz qdem eminentia viuētibz autēz
sensibilibz: istis autem rōnabilia z rōnabilibus mentes ex-
cellūt z circa deum sunt z magis ipsi appropinquāt. Ex
hys uerbis patet q angeli sunt mētes siue intelligentie
existētes ultra rōnem: z ita per rōnem naturaliter insita
non hnt determinari. ¶ Item dicit Isaac in li° de diffinitio-
nibus q ratio creat in vmbra intelligentie ergo videt
q non cōueniat angelicis intelligentiis in qbus est intel-
ligētia in lumie pleno. ¶ Solo dicimus q rō dicit na-
turaliter insita angelis no tanqz differentia ultima sz tan-
qz differentia que est in potētia ad ultimā z pcedens eaz
fm naturam. supiora enim hnt inferior virtutes excellē-
ter: z hoc patet per Dionysiu qui dicit in li° de diuinis
nois. Diuine mētes sunt sup reliqua exētia z viuunt
sup reliqua viuētia z intelligūt z cognoscūt sup sensuz z
rōnem z plus qz oia existētia pulchrum z bonum desi-
derāt z eo participāt z ideo ratio non est ultima differē-
tia angeloz sed attribuit eis naturaliter tanqz differentia
que est in potētia ad ultimum ut dictum est. z hoc videt
innuere Aug° in ipso modo loquēdi quādo dicit per ra-
tionem nāliter insitam. ppositio enim videt notare cau-
sam que est ut dispositio. Per hoc patet solutio ad p̄mū
z 4^m. ¶ Ad 3^m dicimus q in collatione duo attēdū-
tur. s. posse pferre aīcedentia ad p̄ntia z finis huius col-
lationis que est ex hys melius videre ueritatem cōclu-
sionis. z hūmū qd est potestatis hnt angeli. 2^m aut non
q hoc est indigētie. ¶ Ad ultimū dicēduz q ratio crea-
tur in vmbra intelligentie fm q ipsa est cum indigentia
collationis z ingititionis z fm q ipsa habet species ratio-
cinationis syllogismam inductionem enthymemā z exē-
pli. sic aut no est in angelis ut sup dictū est. ¶ Ar° 8°.

Secundo queritur de actu

rōnis in angelis. Dicit enim Damascenus in
2° li° 22° cap°. q rōnale fm actuz diuidit in interius di-
spositum sermonem z platum. Est autem interius di-
spositus sermo motus aīe in excogitatio hēns sine ali-
qua platione. ¶ Solatus autem sermo in uoce est z ideo
platus dicitur angelus intelligentie. ¶ Queritur
ergo fm quem modū sunt in angelis isti duo actus.
Item cum sint quatuor species rōcinationis ut p̄dictūz
est: queritur fm quem modum sint in ipsis. Item cum
ratiocinatio fiat suppositis aliqbus scilicet pmissis z si-
militer sciētia per diffinitionem suppositis p̄ncipiis dif-
finitis. ¶ Querit utrum sic sit sciētia rōnis in angelis.
Dicit enim p̄bus q ois doctrina z ois disciplina fit ex p̄-
existēti cognitione. Et si cōcedit q sic est in angelis tūc
querit cum p̄bus dicat q dupliciter ptingit p̄scire. de
qbusdaz p̄scit quidest tūc: z dicit quidest qd per sermo-
nem dicit ut est de p̄ncipiis. dicit enim p̄bus q p̄ncipia
cognoscimus in quātum terminos cognoscimus. De q
busdam autem p̄scit quidest qd dicit per sermonem
z ignorat q: est ut de passione: esse enim passionis est in
esse subiecto z hoc oportet per demonstrationem accipe-
re: z ita non p̄scit. de qbusdam autem p̄scit utrūq: z qd
est qd dicit z q̄est ut de subiecto. tūc inqz querat utrūz
ista conueniat angelis. Et videt q non q: dicit Diony-
sius in p° cap° celestis hierarchie q arbitramur discursus

sas sacras disciplinas imagines fm intellectum cōtem-
platione plenitudinis z intēdit dicere q iste discipline
discurse z sacre que sunt in hoc mundo sunt signa z ma-
nuductio q in patria habebimus plenitudinem cōtem-
platiuam fm intellectum simplicem. vnde dicit etiā ibi
dem q talia celestibus qdem eēntiis supmūdane nobis
autem symbolicē tradita sunt. Et cōmētator dicit ibidē
q discursus discipline sunt p̄bationes quādo per res la-
tiores efficiunt quecūq: p̄bēnter z repente angeloz
intellectibus innunt. ¶ Solutio dicimus q actus isti
rōnis omnes fm aliquem modum insunt angelis no p̄-
pter indigētiā fm qd dictum est sed ad demonstratio-
nem potestatis rōcinationis z non fm cōtemplationem
quam habet in uerbo: sed fm cognitionem uespertināz
de qua infra disputabit. illos enim duos actus quos de-
terminat Damascenus sic habet: q sentētiās scitas quā-
doq: pertractat apud se z hoc est quo ad eos interius di-
spositus sermo. quādoq: autem cōmunicat alijs angelis
fm sermonem siue uocem. platum ut dicit Damascen°
de quo modo loquēdi inferius erit disputatio. Species
autem rōcinationis insunt fm duplicem viam collatio-
nis. cum enim apud angelos sint cognitiones sensibili-
um z vniuersalium p̄ferēdo p̄nt uenire ex p̄oribus quo
ad nos uel quo ad ipsos: p̄ora fm naturam uel ecōuerso
z fm vnam viam utunt inductione z exēplo: fm aliam
syllogismo z enthymemate sed ad demonstrationem rati-
onalis potestatis ut dictum est. ¶ Ad hoc autem quod
querit utrum ipsis sit quedam p̄scire z quedam discere.
Dicēdum est q species rōcinationis no sunt nisi de hys
que sciūt angeli cognitione uespertina. ad alia autem que
cognoscēda sunt utunt reuelatione z visione in uerbis:
z de hys erit posterius disputatio. quo ad cognoscibilia
autem de qbus sunt species rōcinationis dicimus q du-
pliciter est p̄scire z dupliciter est addiscere. s. simpliciter
z fm nām scit per p̄clusionē in quātum cōclusio est. fm
pliciter autem oia talia angeli p̄scūt z nihil ad discunt
sed quo ad nām cōclusionis quedam sunt que oportet
p̄scire q: sunt sicut p̄ncipia q: no p̄nt p̄cludi eo q no ha-
beāt p̄ora se ex qbus cōcludant: sed in talibus no discūt
angeli quidest sed hoc non cōtingit p̄pter demonstratio-
nem sed p̄pter nām ipsoz angelorum qui sciūt oia talia
sine doctore. Similiter de passione cognoscūt q̄est p̄se
sed no in quātum demonstratio est de passione. fm enim
hūc modū passionis no cognoscit q̄est nisi per demo-
strationem. eodem mō dicēdum est de cognitione diffi-
niti duplicem enim hnt de diffinito cognitionē. s. perse
z differētiā. ¶ Ad ultimū aut qd obijcit in p̄trariūz di-
cēduz q discursus discipline fm q sunt mediate in sym-
bolis z yconibus z signis sensibilibz no pueniūt ange-
lis sicut dicit beatus Bernardus in 5° de p̄sideratiōe in
p̄ncipio. Non est opus scalis tenēti iam solum sed dis-
course discipline a p̄missis in p̄clusionē potestatiue cōue-
niūt angelis fm q virtutes inferior: ut dicit Dionysius
superioribus pueniūt potēter z eminēter. ¶ Articulus 9°

Consequenter queritur

de memoria. Et querunt duo. s. Utrum ist an-
gelis memoria. z fm quam pprietatem z actum inest sz
inest. Videt autē q no insit angelis: quia dicit Dama-
scenus memoratiuum est memorie z rememorationis
p̄mptuariū z causa. z uocat memoriam memorie. vii etiā
subiūgit. memoria est fantasia derelicta ab aliquo sensu
subiecto fm actuz appente: uel coaceruatio sensus z in-
telligentie. sed nullo istoz modoz pōt esse in angelis me-
moriam ergo videt q non sit in angelis memoria. ¶ Itē di-
cit p̄bus q memoria no est nisi facti. dicit enim sic in ipso
nūc no est memoria sed p̄ntis qdē sensus est futuri autē
spēs: facti autē memoria. sz in āgelis no est p̄teritio ul p̄n-
tialitas uel futuritio fm intelligibilia ergo videt q in eis

nō sit memoria. Item Auicēna recordatio est resolutio ad aliqd quod habuit esse in aia in preterito. constat autem qd talia non sunt in intelligētijs angeloz ergo non erit in eis memoria. ¶ Preterea memoria z obliuio vidēt eē p̄raria que hnt eē circa idē. z obliuio nō accidit angelis ḡ nec memoria. ¶ Item Aug^o in 12° de trinitate in p̄n^o dīc qd qn memoramur z remiūscimur qd hoc p̄tinet ad hōiem exteriorē qz adhuc id in nobis agit qd cōe habemus cum brutis. Et ex hoc patet qd memoria non est in angelis. ¶ Solutio dicimus qd dup^r est memoria. vna que est pars aīe sensibilis z illa est thesaurus siue theca formarū sensibilium s̄m Auic^m. z de hac ut frequēter loquunt p̄hi z uerū est qd illa semp est facti z p̄teriti z est motus a sensu s̄m actuz factus ut dicit Bana scenus. Alia est memoria que est aīe intellectualis pars z hec est coaceruatio intelligibiliū specieruz z hec dup^r est. vna est sub rōne p̄teriti. z altera nō. sed indifferēter est sub rōne p̄teriti p̄ntis z futuri s̄m hoc memoria nī hīl aliud est q̄ potētia noticiam rei tenēs apud se sine p̄sderatione t̄pis. illa x̄o que est cum rōne p̄teriti est dup^r quedam enim est acquita per inuētionem z studiū z doctrinam. z quedam est de illis quoz sciam habemus cū natura sicut habituum nāllum. Dicat ergo qd memoria s̄m duplicem rōnez inest angelis. scilicet illa que est respectu p̄teriti z p̄ntis z futuri eqliter. z illa que est cum rōne p̄teriti sine inuētionē studio z doctrina acquita h̄z enim intelligētijs angeloz nō sit p̄ntis p̄teritum z futurum in recordationem pro t̄to dicunt habē a sc̄tis qz accipiūt aliqd sub rōne p̄ntis habiti z sc̄iti z hoc s̄m vnam rōnez memorie. s̄m x̄o aliam rōnem noticiam rei tenēs semper apud se z hoc est memorari s̄m Aug^m. Et ex hīs patet solutio ad oīa obiecta: nī hoc qd dīctum est memoriam quādam eē rōnalis aīe que sit cum rōne p̄teriti t̄pis dubium est eo qd t̄pus sit de appenditijs m̄ae z sic p̄tineat t̄m ad aīam sensibilem: sed infra tractatu de aīa questio ne de memoria rōnalis aīe determinabit. Artic^o 10°.

Secundo querit s̄m quam p̄prietatem z actum in sit. Sūt enim p̄prietates memorie ut dīcūt p̄hi quedam ex subiecto: quedam ex memorabilibus. ex s̄bto s̄m qd dicimus siccos melioris eē memorie z peioris recordationis: z humidus ecōtrario peioris memorie z melioris recordationis. Cui^o causa est qz in sicco forme imp̄sse deletio difficilis est z ideo memorie bone sunt tales. Siliter sicca materia difficulter obedit aīe agēti z mouēt eam z ideo tales sunt male recordationis. in humidis autē p̄pter p̄rarias causas sit ecōtrario. Siliter dicimus bñ dīcētes male memorantes z ecōuerso. z dicimus eos eē bone memorie qui occupant circa pauca: z male memorie qui occupant circa multa. s̄m qd dicimus senes q̄ntis sunt sicciore p̄toris eē memorie q̄z p̄eros q̄ntis sunt humidiores: qz eo rum cogitatus est occupatus in paucis z illoz in multis. Querit ergo utrum s̄m huiusmodi p̄prietates memoria sit in angelis ita. scilicet qd vnus sit melioris memorie q̄z alter. ¶ Item sunt p̄prietates memorie in actu s̄m qd dīcūt p̄hi qd memoria de vno in aliud p̄cedit ex quibusdā signis uel per modum quorūdam signoz. disciplinā aut ex necessarijs sicut dīcūt Auicēna qd vidētes libz recordant magri qui fecit aut docuit illuz z vidētes dyonem recordant dyarij qui filis uel dissimilis fuit dyoni z t̄m nō est necessarium nos recordari. ¶ Queritur de actu. Si enim recordatio est ut dīcūt Auicēna ingenium per qd reuocent oblita t̄m non videt recordatio puenire angelis. Siliter si reminiscētia est sup̄ ptem obliu t̄m iterum nō puenit angelis. quem ergo actuz hēt memoria. ¶ Item dīcūt p̄hi qd recordatio est ad p̄ndum aliqd in futuro ex eo qd habuit in p̄terito. s̄m hoc autem iterum nō videt puenire angelis qz s̄m illum modum

p̄cedit ex hīs que sunt per modum signoz z nō necessitati. ¶ Solutio dicimus qd memoria z recordatio nō differūt in angelis per facile z difficile sed per nobile z per minus nobile z hoc causat ex maiori uel minori nobilitate nature. ¶ Si autem querit in quo cognoscit illa nobilitas. Dicēdum qd sicut in hōibus p̄pter diuersas cōplexiones causat difficultas z facilitas memorandi ita in angelis ex diuersitate nature causat diuersitas memorie z intelligētie ex nobilitate nature maiore uel minore z hoc cognoscit in formis que sunt in memoria z intelligētia que in q̄busdā sunt magis simplices z in q̄busdā minus sicut dīcūt p̄hi in li^o de causis. Sed in h̄ est dissimilitudo qd in hōibus qui melioris sunt memorie peior est recordatio z minus p̄spicacitatis intelligentie. in angelis autem bonitas vnus sequitur bonitatem aliterius. ¶ Ad id qd querit de actu memorie dicēdum qd illa memoria que eqliter est respectu p̄ntis z p̄teritorum z futuroz nō habet actuz nisi noticiam rei apud se tenere. illa x̄o que est p̄ntis intellecti accipit hoc qd p̄ntis vidit cum rōne p̄ntis vñ z utraqz illarum bñ p̄t esse in angelis. Sed recordatio z reminiscētia que sunt ad reuocandū oblitum nō sunt in angelis s̄m qd p̄hi loquunt de eis: h̄z enim non pueniāt nisi hōibus z nō brutis que hnt memoriam t̄m ponūt sensibilia per modum signoz ut obiectum est p̄ntis z talis operatio non conuenit memorijs angelorum.

De intelligentijs angelorum.

Unde queritur de in

telligentijs angeloz z querunt tria. Quorum p̄mum est s̄m quas potētiās intelligūt angeli. 2^m est utruqz per species aliq̄s intelligāt: z si per species intelligāt cuiusmodi sunt ille. 3^m est de distinctione visionis matutine z uespertine.

Articulus 11°.

Queritur ergo primo. Utz

in angelis sit possibilis intellectus z agens. Et videt qd sic: qz dīcūt p̄hi in 3° de aīa. Qm̄ autē in omni natura aliud qdēz est materia in vno quoz genere hoc aut est potētia oīa illa. Alterum aut est causa z efficiens z oīa fac ut ars ad mām sustinuit necesse est z in anima has eē dīas z huiusmodi qdēz intelligit est intellect^o quo oīa sūt illa x̄o quo est oīa facere ergo siliter z in angelo necesse est has esse differētiās. Item omne cognoscēs cognoscibilia sit vnūquodqz illoz s̄m actum. cūz ergo angelus cognoscit oīa cognoscibilia per nām angelus s̄m aliquam potētiām intellectūaz fiet vnūquodqz intelligibilium s̄m actum h̄z nō s̄m esse. nihil autem sit vnūquodqz intelligibilium s̄m actum z non s̄m eē nisi intellectus possibilis ergo in angelis est intellectus possibilis. possibilis autem nō est sine agēte qz nihil faceret ipsum ergo etiam est in eis agēs. Item sicut se habet materia in natura sic intellectus possibilis in sp̄ualibus. ista p̄positio patet in 3° de aīa. sed materia vna numero est sub forma z sub p̄uatione ḡ intellectus possibilis vnus est numero in potētia z sub specie quam speculat. Et ex hoc habet qd intellectus speculatiuus z possibilis vnus est numero z subiecto sed non est vnus s̄m esse z rationem. angeli autem habēt intellectum speculatiuum aliter enim distincte nihil specularēnt. Cum igit ille in s̄b stātia sit idem cum possibili habebūt possibilem s̄m sub stātiām z possibilis non est sine agēte ergo habēt z agētem. Si forte dicatur qd non habēt possibilem qz intellectus eorum nunq̄z fuit in potētia z non exit de potentia in actū quēadmodum intellectus humanus. ¶ Cōtra agens s̄m qd agens non p̄t esse subiectum. ratio enim subiecti est ratio materie z materiis potētie: ergo forme quibus intelligentie plene sunt ut philosophus dīc:

nō sunt in agēte ut sūto ergo oportet qd sit possibilis sūm
sbam qui sit subiectus eis. Preterea l3 mā in celo nūq3
fuerit in potētia ad formā: tñ i celo est subā māe in qua
sunt forme subales z accitales ergo a sili in angelis q3
uis nō sit extus de potētia in actū sūm intellectu possibi
lem: oportet tñ qd intellectus possibilis sit in eis qui sub
stet formis intelligibilibus. ¶ Sed cōtra dicit phus in
5° metha^{ce}. qd potētia passiva est pncipiū trāsmutationis
in aliud sūm qd est aliud. si ergo angeli hñt intellectu pos
sibile oportet qd in illo intellectu sit pncipiū trāsmutatio
nis talis. cur igit ipi sūm intellectu sint intrāsmutabiles
nō hñt intellectu possibile. ¶ Ad hoc dicit qdam qd an
geli hñt intellectu agētem formas. z dicunt qd multiplex
est opatio intellectus agētis. quedā enim est abstrahere
species a fantasmatibus z pūgere intellectui possibile z
hāc habet sūm puerfionē ad inferiora sensibilia. alia ha
bet in habēdo species nles rerū in qbus dicit qd sumas
retinet sed singula pūit z in hoc differt intellectus agēs
in angelis ab intellectu agēte in hoie qz in angelis recti
net singula cū summa. ¶ S3 ptra hoc est qd oportet qd
sit subiectū illarū formarū z illud subiectū nullo mō pot
esse agēs: qz agēs z sbiectū nullo mō sunt idē sūm phm.
¶ Propter hoc dicit aliq qd in angelis nō est nisi intellectus
agēs sed differt ab intellectu humano: qz in hoibus lu
men intellectus agētis est indistinctū z ppter hoc dicit
qd in hoibus est intellectus agēs sicut lux: qz sicut lux ha
bet lumē indistinctū z distinguit ad colores quos abstra
hit ita intellectus agēs in hoie habet lumē indistinctum
z distinguit sūm species q3 abstrahit a fantasmatibus: in
angelis autē est distinctus sine speciebus. Sed hoc nihil
est qd idē eodem mō se hñs nō facit nisi idē. Si igit intel
lectus in angelis est eodē mō se hñs cum nihil adueni
at ei nō facit intelligere nisi vnū. s. seipsum. Preterea ni
hil intelligit nisi per assimilationē intelligētis z intelle
ctus: hic aut nulla fieret assimilatio z nō itelligeretur res.
¶ Preterea sūm hoc eēt fallum qd dicit phus qd intelli
gēs z intellectus sunt idem sūm actū z nō sūm eē. Propter
hoc dicimus nos qd in angelis est intellectus possibilis sūm
subam z subiectū ut pbāt pme obiectiones: sed intelle
ctus possibilis in eis nunq3 est sub puatione. ¶ Et ad
hoc qd obijcit de 5° metha^{ce} de potētia passiva. Dicēdū
est qd phus loquitur ibi de potētia passiva que est in mate
ria generabili z corruptibili. intellectus xō agēs est illu
strās sup spēs illas z illustrās ite^m possibile. ¶ Ar^o 12°

Secundo queritur Utrum

per species itelligāt aliq3. z si itelligāt per eas
que sunt ille. Et videt qd per nullas species itelligāt. si
enim hñt species aut ille sunt acq3ite per abstractionem
aut sunt date eis per creationē z cōcreate ipis: aut sunt
de nālīb⁹ angeloz sicut itelligētia est nālīs. Si sunt ac
quisite per abstractionē tūc oportet qd hērent potētiās p
portionatas abstractioni illi sicut sensus z imaginatiōne
z huiusmodi que absurdū est dicere de angelis. Si autē
dicant eē pcrete. Cōtra oīs forma que educit de potētia
ad actū videt nō esse pcreta subto: sed oīs forma que est
in sūto per actionē mōuētis esteducta de potētia ad actū
ergo nulla taliū formarū erit cōcreta. Si autē dī qd est ex
nālīb⁹ tūc debuit assignari inter attributa sicut simpli
citas eēntie z alia attributa que assignat Aug^o. ¶ Ad h
dicit qdā qd in deo est rō cognoscēdi oia z opandi z hāc
duphce pntem coicauit creaturis dās creature spiritua
li pntem cognoscēdi z nature pntē opandi z ideo ange
lis a pncipio dedit rōnes siue silitudine siue ideas ulis
ordinis in qua creatus est mūdus z ideo sub illa silitudi
ne ordinis cognoscūt ea que sūt cursu ordinato in mū
do. Sed ptra hoc est qd species illa siue idea siue rō qua
cognoscit deus est vna z sūm eē z subam ad oia cognosci
bilia. Si ergo angelus per illā silitudinem cognoscit ul

similem illi tūc cognoscit per silitudinem vnā. ¶ Con
tra hoc autē est qd vna silitudo creata z finita sūm eē z po
tētiā nō pot esse infinitoz sūm numerū z nām z ita an
geli nō cognoscūt oia nālīa. Si forte dicat qd idea siue
silitudo est sūm pntēz pme cause in cognoscēdo. ¶ Cōtra
cum pma causa sit oīum nālīū z uoluntarioz angeli per
eam cognoscēt nālīa z uolūtaria qd est ptra oēs. ab om
nibus enim dicit qd angeli nō cognoscūt uolūtaria sūm
qd libero arbitrio subiacēt. ¶ Preterea dicit Aug^o in
l^o de octuaginta tribus qōnibus qd in deo sunt rōnes oī
um z videt tāgere rōnes plures. ergo videt qd idea que
in deo est l3 vna sit sūm subam tñ sūm relationē z rōnē ad
opa est ipsa plures. Cuius exēplū dicit Dionysius in de
diuinis nōibus duplex. Prīmū est de vnitāte de qua sic
dicit in vnitāte oīs numerus vniformiter pexistit z ha
bet oēm numerū vnitās in seipsa singulariter z oīs nu
merus vnif qdem in vnitāte inquantū aut ab vnitāte p
cedit tān discernit z in multitudine agit. Aliud exēplū
est de cētro de quo sic dicit. in cētro oēs circuli linee sūm
vnā mutationē existerūt z oēs habet signū in seipso line
alis vniformiter vnitās z ad se inuicē z ad vnū pncipiū
a quo pcesserūt. Et in ipso qdem cētro pfecte vniantur
parū aut ab ipso distātes parū z discernunt magis aut
distātes magis. Cum igit in angelis istud exēplar siue
idea nō sit in vnitāte pma videt qd ipsum nō remaneat
vnū sed multa z tūc multiplicabit sūm numerū oīum en
tīū. Et ex hoc sequit qd exēplaria illa sint infinita qd est i
cōueniēs qz infinitoz nō est sciētia neq3 per infinita aut
multiplicabunt sūm vniuersalia tñ z ex hoc sequit qd p
ticularia nō sciēt nisi in potētia: qz pticularia in suis uli
bus nō sunt nisi in potētia. Si dicat qd a deo hñt cogni
tionē nālīū z nō pntē opandi qz angeli nō sunt creato
res. Et est simile sicut si aliq3 a sciēte z opante retineret
sciētia z nō opationē z haberet hāc cognitionē per silitu
dinem siue formas rerū nāe sibi tñ datas a pncipio tunc
querat utrū ille silitudines sint causarū uel effectū. tūc
enim cū effectus nāe pntine renouent opāteret reno
uationes pntine fieri in silitudinibus illis. Preterea cū
effectus nāe sint infiniti sūm potētiā oportet et silitudi
nes illas esse infinitas sūm actū aut ptingeret ipsos aliq
nālīa cognoscibilia nō cognoscere. Preterea sciētia per
effectū est scia qz z est idignior q3 scia per causam pntā
que est scia ppter qd angeli aut hñt optimā sciam ergo
nō sciūt hoc mō. ¶ Si ppter hoc dicat qd silitudines il
le sunt causarū similitudines naturalium tūc querit cū
cause nāles nō semp agāt qd reducit silitudines illas ad
actū cognoscēdi hūc effectū uel illū quē natura mō cau
sat z non ante. Preterea videt sciētia eoz sūm hoc incer
ta: qz dicit phus qd futurus incedere quis non incedit.
Silt^o etiā ordinatis causis gnationis ad gnationē alicu
ius cōtingit impediri generationē ppter corruptionem
alicuius pncipioz naturalū z ita videtur qd de naturali
bus non habeat nisi opinionē cōiecturalē z nō sciētiā
¶ Preterea nos cognoscimus ea que sunt a libero ar
bitrio per elocutionem mutuā. Cum igit sciētia eorum
non sit deficientior nra scientia ipi cognoscūt illa aliquo
modo. Querat ergo quis sit ille modus cum taliū non
habeat similitudines apud se ut dicat. Preterea cū que
dam sūt semp ut necessaria. quedā ut frequēter ut natu
ralia. quedā raro ut casuālia z fortuita: querit per quem
modū differēter hñt cognitionē horū. ¶ Solo ist^o qō
nis a duabus auctoritatib⁹ sumēda est qm vna est beati
Dionysij in libro de diuinis nōibus cap^o qnto. Ange
los scire dicit eloquia ea que sunt in terra non sūm sen
sus ea cognoscētes: sensibilia quidē exītia sed sūm pntā
deiformis mētis virtutē z nām qd sic intelligit. Virtus
propria est virtus nālīs intelligēdi. Et hec virtus dicitur
deiformis ppter duo: quoz vnū est in specie per quā in
telligit angelus. z alteruz in actu. in specie quidē qz spe

cies illa est exēplar causarū nālūm sūm ordinē suūz sūm qd cause sunt. Et ut hoc intelligat sciendū est qd sūm Augustinū in 4° 8° sup genēsim ad lras deus a principio indidit causas seminales ut causas rōnales ex quibus producere opus omne nature et ex quibus pducere etiam hoc qd fieri pōt ex mā per miraculū. ille autē cause quātū ad nām et nālīa sunt duplices. quedā enī sunt perfe. quedā per accūs. sicut enī ens per accūs reduci tur ad ens perfe ut ad cām et ad subiectū. et ideo casus q est causa per accūs reducitur ad aliquā cām perfe in qua est et ex qua principiatur. sicut xpi grā ponamus qd equus fugiēs saluet qui nō fugiēs periclitaret tunc casu saluat. perfe autē fugit et tū salus equi et in fuga et ex fuga est. Si mulier dico qd fortuitū reducitur ad itētionē uel ppositū. perfe. Causa itē perfe in natura est duplex. s. virt^o corporis et virtus spūalis mouens mām. Et virtus quidē corporis que dicitur natura a phīs illa est dup^a. est enī qdaz mouens et agens mām ad motū et trāsmutationem sūm subām et sūm accūs. et illa est que est in qualitatibus elementōz et elementāriōz cōtrariis agētib⁹ et patiētib⁹. alia est mouēs tūz illa est que est in stellis et corporibus superioribus que sūm diuerfam renouationē sūus ex motu suo mouēt et trāsmutāt inferiora. Virtus autē spūalis dup^a est. quedā enī est in motoribus qui mouēt sphe ras ad opationē nature. et quedā est virtus aialūz et uegetabilūz et hec est trip^a. Vegetabilis enim mouet et trāsmutat mām sūm nutrimentū augmentū et gñatiū. sensibilibis autē mouet sūm mutationē sensūz et in mutatione organi et fantasie et mouet etiā sūm motū pcessiū in loco. motus enim pcessiū nō est nisi ppter delectabilia sensūz et ppter ea que ordinant ad mām. Et hoc patet ex hoc qd in locis diuersis ad que est motus pcessiū nō sunt nisi particularia. rōnes enim ules de quib⁹ est intellectus nō sunt cum hic et nunc sed ubiq³ et semper. rōnatis autē aia in quibus actibus nō utit organo corporis. et in illis nullo modo habet se ad mām ut trāsmutans eam. in quibusdā etiam utit nō in se sed in potētis inferioribus quibus inpat et hoc maxime sūm actum illum qui est interpretari et sūm illū qui est mouere concupiscibilem uel trāscibile ad desiderū uel irā et in illis actib⁹ oportet esse quedā trāsmutātā mām sicut extensio spūrituum corporaliū ad desideratū uel id cui trāscitur ad quoz extensionē sequitur directio caloris ad illud idem. et per pñs multiplicatio et ebullitio sanguinis ad idēz et hoc est qd dicit phīs in p^o l^o de aia. Videt autē pluribus nihil sine corpore pati neq³ facere neq³ trāsci neq³ confidere neq³ desiderare neq³ oīno sentire. et ibidem dicit idem phīs in alio loco. Videt autē et aīe passiones oēs esse cōes in corpore ut desiderū mānuendo timor cōfidentia adhuc gaudiū et amare et odire simul enim compatit illi quoz corpus indicat autē hoc aliquā a duris quidem et manifestis passionibus cōfidentibus nihil puocari aut timere. aliquā autē a paruis et infirmis moueri si irascit corpus et sic se habeat hoc est si fit talis complōtis. adhuc autē magis manifestū ē hoc nullo enī timore iminēte in passionib⁹ sūm timētes. Dico igit qd oēs cause iste quoz modo sunt trāsmutātes et mouētes materiā indite sunt materie et nature in ipsa creatione sex dierum: et has uocat Aug⁹ feminales. cause autē alie sunt ad opamiraculoz que nō sunt in natura et materia sūm Aug^m. ut ex ipsis aliquid possit fieri sicut de costa ade facta est eua ut dicit Aug⁹. Et qd hec sunt in disputationibus de angeloz miraculis dicit de hīs latius qñ de ipīs disputabit. Exēplar igit causarū trāsmutantiū et mouentiū mām sūm qd cause sunt datūz est angelis in prima creatione eoz et per illud cognoscūt oīa que sūnt in materia trāsmutata. Hic igit intellectus eoz deiformis propter duo quoz vnum est qd est per formas que sunt ad res faciēdas sicut est spēs idee prime: sed in duobus est

differētia quoz vnum est qd spēs idee prime est sūm naturā et pprietatē cause pme. Exēplar illoz que sūnt. s. qd est idem cum causa prima in suba et qd ipsa vna existēs in numero et essentia est causa et exēplar oīum cognoscibilium sed in angelis est sūm pprietatē et rōnez causarū nālūm mouentiū et trāsmutantiū mām. Aliud ppter qd intellectus angeli deiformis est in actu intelligentie ipsius est. statim enim sine deceptione et inquisitione cōspicit quiditates et ueritates rerū et hoc est ideo qd non obitant intellectui suo fantasie apparētes in exteriorib⁹ que sunt cause deceptionis in intellectu humano: propter que etiā intellectus humanus idiget inquisitione et collatione et discussioe fallaciā ex apparētis ut per illa deueniat ad acceptionē causarū uerariū: et hoc uocat Dionysius uirtutē deiformis mētis. Ad autē addit Dionysius et naturā uult tangere rōnem uirtutis intellectiue que nō est susceptibilis formarū abstractarū ab ente creato quā addit intellectus humanus. et ideo angeloz intellectus ponit pfectus a phīs et nō ut tabula rasa. Cuius pbatō est per aliā auctoritatē quā adducere intēdimus et est nona ppō in libro de causis ubi sic dicit. Oīs intelligētia plena est formis uerū ex itelligētis sunt que pñt formas minus ules et ex eis sūt que cōtinet formas plus ules qd sic itelligit. Intelligētia angelica dicitur plena formis ppter duo quoz vnum est qd non hnt formas cognoscibilū nālū naturalr in parte sicut intellectus humanus qui nō habet formas cognoscibilū nisi per studiū sed nō habet formas eoz que eē fugiunt studiū suū. sicut dicit in libro de motu cordis sūm in eternū causas qua cuncta coherent: se quoq³ lege deus hac nos omnitiā mobiles in omnitiā imobili omnitiā nescimus effluētē materie in abilitate nō pcpimus deriuatā pauci admodū et laboriose nō tū integre assequunt delata opionē parit et multis scientiam extra nos sientē pro magna parte pecturā assequimur pro maxima sentimus pro tota nescimus. Aliud est qd forme angeli plenū et pfectū efficiunt cognoscere cū sit per exēplaria causarū nō hoīb⁹ autē de quibusdā nō est nisi opinio uel fantasia. Ad autē dicit qd in quibusdā sunt magis ules et in quibusdā minus uies. sic intelligitur qd forme ille sunt simplices magis et minus sūm maiorem uel minorem simplicitatē essentie in angelis superiorib⁹ et inferioribus. quāto enī forma est simplicior tāto uilior. et hoc est qd dicit cōmentū in expōne eiusdem pponis qd res nō recipiunt formas nisi sūm modū possibilem et nō dicit magis uilis uel minus eo qd sit de paucioribus uel pluribus. Ad uisū pcedendū est ad solutionē obiectoz. Ad id ergo qd querit utrum forme ille sint acquisite uel date uel sint de naturalibus. Dicimus qd nō sint acquisite per abstractionē sicut pbat obiectio. nec sunt de nālibus qd sic deberēt esse de attributis Sed nō sequit hoc qd obijciunt quidam qd essent de nālibus qd tunc deberēt oēs equalr hēre eas: nec enim angeli sunt eiusdē speciei nec etiam hoc uerū est qd res eiusdē speciei nālīa hēant equalr sed hēant ea nobilioz et minus nobilia sicut patet in ingenijs hoīum et morijs: tamen dicimus qd sunt date forme cum natura. Ad hoc autē qd contra obijcit dicēdū qd quantū ad gñationē formarū sūm rōnem in intellectu possibili quidēducit de potentia ad actū forme educit ex ipso per opationē agētis: sed in illo intellectu cuius posse nō preceedit esse sūm actum oportet ut per creationē sit utrūq³ et ita forme sūt in angelis. Si autē querit qd operat in eis intellectus agens ex quo non abstrahit et educit formas dicēdū est qd illuminat ad contēplandū res in formis. sicut enim lux solis nō tū abstrahit spēm coloris sicut etiam illuminat visum ad videndū rem in specie ita est etiam de intellectu agēte qui sūm phīs in 3° de aia est sicut lux. Ad id qd querit de similitudinē ordinis dicē

Prime partis sume

dum qd nō habet similitudinē ordinis nisi exemplaria causarū nālium sūm qd cause sunt mouētes z mutantes materiā dicant similitudo ordinis. Et bene cōcedimus qd illa exēplaria nō cōsistunt in vnitāte sed in multitudine nec in iūm sūm pātēm prime cause: sed sūm rōnes p/radigmatis siue exēplaris causarū nāliū. Et ad hoc qd querit utrū sint finita uel infinita. Dicendū qd sicut cause nāles finite sunt numero: pātē autē infinite sic exēplaria causarū finita sunt in angelis numero pātē autē cōgnoscitiua sunt infinita. ¶ Ad id aut qd querit utrū sint particulariū uel uisum. Dicendū qd sunt causarum opantiū que in natura quidē opantes sunt z immobili lege ut dicit Boetius coherēs sibi. in intelligentiis autē sunt rōnes z paradigma causarū illarū. Et si quis pprie uellet dicere: diceret qd nec sunt ules nec particulares. In telligendū enim est qd dup^{te} est forma rōnis quarū vna est abstracta a re dirigens iterū z in ipsam z hec diuidit per ule z particulare sūm qd est in sensu uel in intellectu. ¶ Alia aut ratio est z causa ipsius sicut est forma artis ad formā exīte in materia artificiali z hoc est per applicationē ad materiā causa rei sicut est forma arche in intellectu archarij. z sicut est forma sanitatis in aia medici. z hoc est qd dicit pbus in 7° metha^{ca} accidit modo quodā ut sanitas fiat ex sanitate. dom^{us} ex domo que sine materia materiaz habet. ars enī medicine z ars edificatoria sunt forma sanitatis z forma domus. Dico igitur qd illa forma magis est ad rem z nec ules nec particularis qd nō est causata a re ad quam est. z sicut artifex arche vna uitur forma ad oēs archas quas facit z vna forma idoli ad oia idolazita etiā forma in angelo sufficit ad oia que sunt eiūsdē forme cognoscēda. Et ppter hoc ipsa factia angeli est similitudo cause entis z non causata ab ente. Et ideo sicut dicit Cōmentator sup 11° metha^{ca} ipsa nec est ules nec particularis nec vniuoca nostre scie que ab ente catur sicut nec scia det. Si aut obijcit qd supponit in auctoritate phi sup 1^a ex libro de causis. qd ille forme sunt ules. Dicendū qd sunt ules ppter simplicitatem: z qd ad oia nālia cognoscēda sufficiunt: sed nō sunt ules sicut scia dicit ules que est abstracta a sensibili particulari. ¶ Ad hoc qd querit utrū sit scia angelorū per causam uel effectū iam patet solutio qd est per cām. ¶ Ad hoc aut qd obijcit qd respectu quorūda est plecturalis. Dicendū qd hoc nō sequit. demonstratio enim nō tñ est eorū que de necessitate sunt semp sed etiam eorū que sunt causa exīte. nec ppter hoc sequit deceptio si causa mutat: qd etiam res que nunqz gñant sūm actuz tñ de necessitate gñantur supposita necessitate sue cause: sicut etiā si nunqz fiat eclipsis lune tñ de necessitate eclipsatur luna terra dyametaliter interposita soli z lune. Si milr etiam angelus cognoscit impedimētū gñationis eius qd nō gñat cognoscēdo corruptionē principij gñationis sue. z ideo nō decipit sed habet sciam nālē de rebus. ¶ Ad id aut qd querit qd reducat in actū sciētiaz angeli ut cognoscat hanc rem uel illam que de nouo generat in natura. Dicendū qd nihil nisi uoluntas cognoscēdi hoc uel illud. sicut enim supra diximus forme rerū quedā sunt extracte a rebus sensibilibus: z ideo quādo ille dirigunt iterū ad res indiget circūpositione sensibili qua determinent ab hoc cognoscibile uel illud. Lusus signū est qd dicit in posterioribus qd destructo vno sensu per naturā destruit demonstratio sensibilibus illius sensus. rōnes enim talū formarū obligate sunt sensibilibus a quibus abstracte sunt: sed rōnes formarū que nō sunt a rebus sed ad res: sicut sunt forme exemplares p/radigmata nō indiget nisi puerfione sup rem ex uoluntate speculātis: z sicut forme opati in artifice obedit materia in quā debet induci ita forme eidē obedit opus factum ad speculandū in ipso formā inductā absqz hoc qd aliqd recipiat ab ope per qd speculet ipm opus: z quā-

tum ad hunc modū sunt forme angelice ad opa nature z ppter hunc modū posuit Plato ideas sepatas quas dixit formas incorruptibiles faciētes formas gñabiliū z corruptibiliū z exītes pncipiū eorū cognitionis. z utrū hoc uerū sit uel nō alterius est negocij. ¶ Ad id quod querit quomōdo cognoscūt ea que sunt liberi arbitrij. Dicendū sūm pdicta qd liberū arbitriū in quibusdā nō uis corpore sicut nec intellectus z cause illoz operū nō sunt in materia z natura vniuersi: qd sicut dicit pbs in 18° de aialibus intellectus siue aia rōnalis nō educit de materia sed causat ab extrinseco. s. deo. z ideo Anaxagoras oia ponit esse mixta ppter intellectū. z ideo talia nō cognoscūt angeli per naturā. sed si cognoscūt hoc erit per reuelationē de quo mō cognitionis sermo erit in sequētibz: in quibusdā aut opibz uis liberū arbitriū corpore sicut z intellectus z illa talia opa hnt duplicez cām. s. primā que mouet z nō mouet: z hec est intellect^{us} uel liberū arbitriū. hnt etiam cām pximā nō primā que est mouēs mota z illa est virtutis affixe mēbz que pro instrumentis hnt spūs z calorē nālē z sanguinē z huiusmodi z ille sunt cause in materia z natura vniuersi ut prius dictū est. z per exēplaria illarū cognoscunt angeli talia opa z hoc est qd dicit sancti qd nemo nouit cor hoīs nisi deus qui creauit ipm nisi ita sit qd affirmatio cordis fluctuarū carnis accipiat. ¶ Ad id qd ultimo querit quāliter cognoscunt que fiant semp z que frequenter z que ratio. patet solutio ex dictis qd carnalia z fortuita reducunt ad ea que sunt perfe z frequenter ut cām z subm sicut dictū est pbus z iō p exēplaria illoz cognoscunt.

Artio querit de distinctione

visionis matutine z uespertine de qua loqit Aug^{us} sup genesim ad 14^{am} in plurib^{us} locis z querunt tria. quoz p^{ri}m^{us} est de visione matutina. 2us de visione uespertina. 3us de cōparatione vnius ad alterum.

De visione matutina. Articulus 13us.

Primum pceditur sic. Dicitur

enim sic matutina visio in pma luce siue in uerbo. ¶ Sed tūc querit utrū quelibet visio in uerbo uel in prima luce dicat visio matutina. si enim sic tūc pphetē etiam videret visione matutina z rapti z beati in pma sūm hoc etiaz cū sūm Aug^{us} in prima die creationis viderunt in uerbo angeli pma dies hēret visionē matutinā z pma dies hēret mane qd est cōtra genesim z Aug^{us}. ¶ Preterea cū dicit in genesi fiat sūm Aug^{us} iporat visio matutina ergo videt qd visio matutina non dicat quelibet visio uerbi uel deus illa que ponit aliqd futurum qd statim erit in ope qd hoc iporat per hoc uerbū fiat z sic videt quodlibet aliqd angelus cognosceret aliqd futurū in deo videret visione matutina z hoc est falsū: quz dicat in iob de primis creatis ubi eras cū me laudaret simul astra matutina z nūtilarent oēs filij dei. videt qd astra matutina laudauerūt eum de visione matutina etiam qn nihil futurū in eo accipiebant. ¶ Preterea dicit Aug^{us} in 2° sup genesim ad 14^{am} nō sicut nos ad participandā sapiam pficiebāt angeli ut inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta pspicerent qui ex quo creati sunt ipsa uerbi eternitate sancta z pia cōtēplatione perfuerunt atqz inde ista despiciens sūm id qd intus videre uel rōne facta approbant uel peccata improbant: ex hoc videt qd videre visione matutina est pfrui cōtēplatione z in interioribus discernē bona a malis z sic rapti z prophete vident videre visione matutina sicut supra obiectus est. ¶ Item Aug^{us} in 3° eiusdē in ceteris creaturis ppter angelos dicit z sic factū est ubi signū in illa luce. hoc est intellectuali creatura prius facti uerbi cognitio. ac deinde cum dicit fecit deus: ipm creature genus demonstrat qd uerbo dei dictū erat ut fieret. Ex hoc videt

¶ non sit visio matutina videre aliquid in s^obo. ¶ Itē Augustinus in 4° eiusdem mane est cum cognitione creature in laude creatoris assurgit ex hoc videt q^d visio matutina est visio rei facit et ex illa laudare creatore. ¶ Solutio s^om Aug^m. visio matutina importat duo. s. cōuersionē in creatore ex creatura facta per contemplationem laudū et tubilationū et pceptionē in ipso creatore faciente. ¶ Et quo ad primū dicit Aug^o q^d visio matutina informat creaturā intellectualis ex hoc q^d ad fovēte deū cōuertit. et ideo etiam prima dies nō legitur hīc mane: q^d in prima die factū est celū q^d beat^o Augustinus angelicā naturā interpretat que etiam nō cognouit se prius sciendā ut postea ex se facta ad laudem creatoris cōuerteret: sed tū cognouit se factā et ex se facta cōuerfa in deū cognitionē accepit alterius creature facientis: et hoc est mane sequentis dies. sicut enim in luce corporea mane est prima illustratio eorū que sunt apud nos: ita in origine mundi prima manifestatio creature in luce intellectuali dicitur mane. prima autē manifestatio creature est manifestatio eius in rōne p^oma ante q^d sit: et hec ratio in uerbo est in quo s^om Aug^m sunt rōnes omnium. ¶ Ad id ergo q^d p^oio obijcit dicēdū q^d nō quelibet visio in uerbo dicit matutina visio sed illa que habet duo que p^odicta sunt. Ex hoc etiam patet solutio ad 2^m quare prima dies nō habet mane. ¶ Ad tertiu^m dicēdū q^d illa est visio matutina que ponit aliqd futurū ad institutionem nature per opus creationis et dispōnis et ornatus: illa enim opa solius dei sunt et tū ad primā p^ofectionem mūdi p^otinētia. ¶ Ad quartū dicēdū q^d Augustinus intēdit ibi p^obare q^d angeli a principio creationis uiderūt deū et visio eorū incipit a deo et descendit in creaturas ecōtrario uisioni nostre que incipit a creaturis et ascēdit in deū. Et ex hoc uult inferre q^d necesse sit angelos hēre uisionē matutinā de primis creatis: sed nō intēdit per hoc distinguere uisionē matutinā a uespertina. ¶ Ad aliud dicēdū q^d uerbū cōtēplāf duobus modis. s. s^om subam et s^om q^d in se continet rōnes operū creationis. et hoc ultimo accipitur in auctoritate Augustini. etiam sic Dionysius in libro de diuinis nominibus ca^o 7° dicit q^d rō uel uerbū deus laudat a sanctis eloquijs: non tū qm et rōnis et mēis et sapiētie est largitor: sed et qm oīum causas in seipso unīformiter p^oacepit. ¶ Ad ult^m patet solo per ea que in p^on^o solonis dicta sunt. ¶ Artic^o 14°.

Secundo queritur de visio

ne uespertina. Et dicit Aug^o in 4° sup genēsim ad s^om in spūalib^{us} ubi melior est et certior lux q^d in corporalibus ibi uerior: et certior est dies et uerior uespera et uerius mane. Nam si in istis dieb^{us} habet quandā declinationem sua lux in occasum: quā uesper noīe nūcupamus et ad ortū iterū reditū que mane dicimus. cur nō et illic uesperā dicamus cū a cōtēplatione creatoris creatura despiciat et mane cum a cognitione creature in laudem creatoris assurgit. Ex hoc habet q^d uespertina visio est cognoscere creaturā in se a cognitione creatoris. Sed a quocūq^{ue} aliquid cognoscit per lucē illius cognoscit. Si ergo creatura cognoscit a cognitione creatoris cognoscet per lucē creatoris. sed quicqd cognoscit a luce creatoris hoc cognouit a luce et non in uespera. ergo visio uespertina nō erit uespertina eo q^d nō habet umbrā uespertinā admixtā. ¶ Item Aug^o in eodem dicit istay terrenā p^oditionē lucis corporee tēporalē localēq^{ue} circuitū illi p^ote spūali coequare nō debemus ubi semp est dies in cōtēplatione imutabilis ueritatis semper uespera in cognitione creature in seipsa semp mane ex as surrecuōe ex hac cognitiōe in laudē creatoris. Ex hoc videt q^d cognitio creature in seipsa est visio uespertina. Sed hoc nō uidet esse uerū q^d cognitio rei in seipsa est cognitio cause p^op^ote que est p^oportionata rei. Et lucid^o

cognoscit res per cām p^oportionatam q^d per nō p^oportionatā. Et ita uidet q^d nō cognoscit in uespera qm cognoscit in seipsa sed potius in luce meridiei. ¶ Iuxta hoc querit Utrū uisione uespertina pōt uidē plura. Et uidet q^d sic q^d dicit glosa sup p^om cap^m apoc^o. siue simul et vno intuitu uisionē uiderit iōānes angelus et utrūq^{ue} cōferre potuit. ergo multo magis angelus in se pōt ista facere. s. q^d vno intuitu multa videat. Item Aug^o 4° li^o sup genēsim ad s^om mouet hanc q^onem Utrū simul sit cognitio matutina et uespertina: et utrū cognitione uespertina oīa simul videat et ita determinat in 4° li^o sup genēsim in hīs que simul facta sunt nemo uidet qd p^ous pōt steriusue fieri debuerit nisi in illa sapiētia per quam facta sunt oīa que sunt per ordinē simul dies ergo ille que d^o p^omitus fecit rōnals spūalīsq^{ue} creatura est. s. angeloz supcelestiū atq^{ue} virtutū p^oritatus est oībus opibus dei. Illoc ordine p^osciētie quo ordine scie que et in uerbo dei faciēda p^onosceret et in creatura facta cognosceret nō per interualloz opaliū moras: sed prius et poster^o hīs in cōnexionē creaturarū in efficacia p^oo creatoris oīa simul. Ex hoc patet q^d creaturas que connexionem ordinis hūnt s^om p^op^oriā naturā angeli cognoscūt simul et non s^om p^ous et posterius intuent eas. ¶ Sed contra vnus actus vnus est finis et terminus. ergo vnus intuitus in telligentie est vnu obiectū. obiectū enim est finis et terminus actus ipsius intelligētie. ¶ Preterea dicit in topicis q^d scire plura possumus itelligere p^oo minime. ergo angeli nō itelligūt nisi vnu. ¶ Solutio accipiēda est a beato Aug^o sup genēsim ad s^om li^o 4° ubi sic dicit. Per oēs sex dies cū ea que per singula placuit cōdere angelica natura post hoc accipiebat in uerbo dei ut in eis nō eā primitus fierent cum dicebat q^d sic factū est que cognitio mane dicit. deinde cum facti essent in sua p^op^oriā natura qua sunt deoq^{ue} placuissent q^d bona sunt tunc ut idem est cognoscebat alia quadaz inferiori cognitione que noīe uespere designata est: ac deinde facta uespera fiebat mane cum de suo opere deus laudaret et alterius creature que deinceps faciēda erat ex dei uerbo p^ous q^d fieret noticia acciperet. Ex hoc patet q^d visio uespertina est visio rei in seipsa in rōnibus in quib^{us} creata est et in quibus habet saluari que sunt modus species siue ordo et numerus pōdus et mēsurā. q^d sicut dicit x^o sapiētie. Dia in numero et pōdere et mēsurā disposuisti. ¶ Visio aut matutina est cōuersio in creatore ex creatura facta et acceptio cognitionis creature faciente. Unde etiā nō quelibet cognitio creature in se dicit cognitio uespertina sed cognitio creature per uestigiū que demonstrat creatore. creator enim in rōnib^{us} eternis que sunt in uerbo monstrat in plena luce. in rōnibus aut uestigiū et speculi creaturarū monstrat ut sub umbra uespere. ¶ Ad p^omū ergo q^d p^op^o. a. cū dicit a cognitione creatoris notat ordinē nō cām per quā fit cognitio. ¶ Ad aliud dicēdū q^d cognitio rei in seipsa est duob^{us} modis. s. cognitio rei in se absolute per cām p^op^oriā rei que est medium demōstrationis et hec nō dicit cognitio uespertina et est cognitio rei in se que iterato mittit in cognitionē creatoris per rōnem eius per q^d cognoscit res: et hec dicit cognitio uespertina. Aliter enim uespera nō hēret ordinem ad mane q^d est contra Aug^m. Si nō mitteret cognitio uespertina in cōuersionē ad creatorem ut ex illa laudaret. Creatura enī nō ducit in creatore nisi per rōnem uestigiū et imaginis. Et ex hoc patet q^d errant g^oda qui dicunt cognitionē uespertinā quācūq^{ue} cognitionē rei in seipsa. ¶ Ad id q^d querit utrū vno intuitu angeli plura videant. Dicēdū q^d in uisione duo sunt. s. accēptio formarū rerū cognoscibilīū et quo ad hoc multorū visio pōt eē simul. est etiā aspect^{us} illarū formarū et sic in uisione primo modo itelligūt auctoritates glosę sup per apocalipsum et genēsim. Secundo modo itelligūt

tur dictum phie.

Articulus 15.

tertio queritur de cōparatio-

ne vnius visionis ad alia. Et queritur que sit melior. et videt q̄ matutina. q̄ illa formant angeli ut dicit Aug^{us} sup̄ genesim ad Iram alia aut̄ nō formant. Preterea visione matutina cognoscuntur res in prima luce que clario: est omni luce alia cū ergo melior sit formās nō formante et que est in lumine ea que est cum vmbra uespere melior erit matutina q̄ uespertina. Contra est q̄ q̄ ubi res uerius est ibi uerius cognoscit: sed uerius est in se q̄ in se est in actu et natura ppria. in prima aut̄ causa est fm̄ qd̄. s. fm̄ potentia cause efficientis tm̄. ergo uerius cognoscit in se q̄ in causa p̄ma. ergo uespertina melior est q̄ matutina. Preterea queritur quare non habeamus visionē nocturnā et diurnā sicut habem^{us} visionē matutinā et uespertinā. Solo dicim^{us} q̄ dupl^{ex} est visio angeloz. Una qua cognoscunt creaturas fm̄ naturas pprias nō pgredientes ulterius ex ipsis creaturis et de hac dictū est in p̄cedētib^{us}. Alia est qua cognoscunt creaturas referētes eas ulterius ad laudē creatoris. et hec dicit uespertina ppter rōnes sapiētie creantis sicut vmbrosus est uestigiū et imago: nō tm̄ dicamus hoc q̄ angeli indigeāt uestigiū et imaginē: sed h̄ nō indigeant tm̄ cognoscunt ut dicit Aug^{us}. et ad laudē referunt creatoris. Quidā etiam distinguūt tertā visionē dicentes q̄ vident creaturas. nec in uerbo nec in essentis rerū sed in sp̄ibus quas h̄nt apud se nō referendo illas ad res. sed hoc nō videt quia sp̄s est ad rem: et ideo nō videt nisi ad rem cōparata sicut nec idolum in oculo videt nisi inquātū per ipm̄ videt visibile. visio aut̄ diuisa contra uespertinā est visio matutina. Dicimus ergo ad p̄mū q̄ visio matutina melior est et nobilior q̄ uespertina ut pbat p̄ime due rōnes. Ad id qd̄ cōtra obijci tur dicēdū q̄ nō quelibet visio rei in se dicit visio uespertina: sed illa que cōsiderat uestigiū et imaginē que sunt rōne sapiētie creantis vmbrose ut dictū est. Vel dicatur q̄ lux cause per quā cognoscit res duob^{us} modis cōsiderat. s. ut est mediū in demonstratiōe p̄portionatū et mediata causa: et sic melius cognoscit q̄ in p̄ima causa. Si aut̄ cōsiderat p̄ditio lucis illius absolute. put̄ est mediū tunc multo obscurior est causa creata q̄ icreata. Ad huc tm̄ melius pōt dici q̄ h̄ quo ad nos uerius et meli^{us} cognoscit res in nā p̄p̄a: tm̄ q̄tm̄ ad intellectū deiformē qui p̄p̄ angeloz est uerū et meli^{us} cognoscit in p̄cā. res enim simpliciter cognoscibilis est in p̄cā q̄ in cā nāli et huiusmodi cām tangit p̄hs in 2° metha^{ph} ubi dicit. Sicut noctuarum lumina ad lumē qd̄ est sup̄ diem sic aīe nostrī intellectus ad manifestissimā naturē. Ad ultimū dicēdū q̄ nulla est nocturna visio quia post cognitionē rei in se et ante cognitionē rei in uerbo nō est ignorantia que nox dici possit. Visio aut̄ diuisa est plene lucis in qua videt deus sicut est que nulla uespere claudit sed in ipsa quiescit tanq̄ in sabbato in quo fecit eam q̄scere deus in seipso. Et hoc accipit ex uerbis Augustini sup̄ genesim ad Iram 4° vbi dicit sic semp̄ est dies in contemplatiōe imutabilis ueritatis: semp̄ uespere in cognitione creature in seipsa: semp̄ mane ex cōuersione in laudem creatoris: q̄ nō est ibi accessus lucis sup̄ioris sed inferioris cognitionis distinctione fit uespa nec mane tāq̄ nocti ignorantie scientia matutina succedat fm̄ q̄ uespere cognitionē etiam in gl̄iam p̄ditoris attollat deniq̄ et dicēdū nocte nō notata uespere inq̄ et mane et meridie morabo et annūciabo et exaudiet uocē meā fortasse per ipm̄ vices quātū puto quid sine temporū vicibus ageretur in patria figurās cui eius peregrinatio suspirabat

Inde querit de uolūta-

te. Et queritur duo. s. De uoluntate an-

gell. Et de actus eius.

Articulus 16.

Primum proceditur sic.

Dicit Damascenus in 2° li^o ca^{pit} xij^o diuidit uoluntatē in ethesim et bulisim. Dicens q̄ thesis est appetitus rōnalis et vitalis ex solis depēdens nālibus. Bulisim aut̄ est appetitus cuiusdā rei rōnalis. Cum igit oīs uoluntas in rōne sit ut dicit Damascenus et phus. Videt q̄ angelus habeat utrāq̄ istarū uolūtātū. Sed contra Damascenus uult q̄ cōsiliū p̄cedat uoluntatē. et similr dicit phus q̄ uoluntas est finis et cōsiliū eoz que sunt ad finē: sed in quocūq̄ nō est p̄cedens in eodē nō est p̄sequēs sicut in quo nō est sensus nō est ratio. ergo cum cōsiliū nō sit in angelo etiam in ipso nō est uoluntas. Qd̄ aut̄ nō sit in eis cōsiliū pbat sic. Cōsiliū est de dubijs ut dicit Damascenus et phus et angeli nō habēt dubiū ut patet ex predictis quia cognoscunt sine inquisitione. ergo angeli nō uident h̄ere uoluntatē. Si forte dicat q̄ h̄nt thesim hoc est nālem uoluntatē. Contra dicit Damascenus q̄ illa uolūtas illoz est qui assunt et cōseruant et cōstituunt naturā: sed angeli natura non indigent talibus cum sint incorporeales. ergo videt q̄ non h̄eant uoluntatē talem. Solo dicimus q̄ angeli h̄nt utrāq̄ uoluntatē. thesis enī nālis uoluntas est ad ea que sunt nature: et talia uult angelus quia uult esse uiuere et intelligere. Unde et dicit Damascenus q̄ ex naturalibus dependēt que nālia sunt obiecta et fines uoluntatis. Et s̄r etiam uult ea que determinant ex rōne qm̄ sunt bona et nō tm̄ ex natura et illoz est uoluntas que dicit bulisim. Ad p̄mū dicēdū q̄ h̄ cōsiliū nō sit in angelis inquātū est de dubijs est tm̄ in eis inquātū est dispō uel ordiatio eoz que sūt ad finē. Ad aliud dicēdū q̄ h̄ angelus nō indigeat aliquo p̄seruante naturam ppter corruptionē nature: tm̄ habet uoluntatē que dicit thesis ad ea que assunt nature que sunt esse uiuere et intelligere et huiusmodi sicut dictū est phus: et de hys uolūtātib^{us} amplior erit disputatio in tractatu de aīa hoīs. De dilectione angeli. Articulus 17.

Secundo queritur de actu

uoluntatis et cum actus eius sit diligere. Querit^{ur} utrūq̄ angelus ex solis nālibus possit diligere deum propter se et sup̄ oīa. Et videt q̄ nō quia diligere deum propter se et sup̄ oīa est actus charitatis et ubi est act^{us} ibi est habitus. ergo ex solis nālibus eēt charitas qd̄ falsū est. Item ad summū gr̄e non ptingit natura sed gr̄a nō pōt altius q̄ diligere deū ppter se et sup̄ oīa. ergo ad hoc nō ptingit natura. Item actus dilectiōis est p̄fectior q̄ actus fidei. quia sicut se habet habitus ad habitū ita actus ad actū: et habitus est maior sicut dicit apostolus scda corinthioz 14°. maior horū est charitas. ergo et actus. Inde p̄cedat ulter^{ius} angelus ex solis nālib^{us} nō pōt credere in deum ppter se et sup̄ oīa: ergo nec diligere. Contra potēti^{or} est uoluntas in uolendo q̄ ratio in cognoscēdo. Voluntas enim impossibiliū est: rō aut̄ non. sed rō nālis cognoscit deū esse sup̄ oīa et ppter se diligendū ergo uoluntas pōt eum sic diligere. Item virt^{us} politica fortitudinis gr̄a boni cōtēnit periculū uite ut dicunt ph̄i. Cum igit angelus in nālibus suis melius sit dispositus q̄ homo exns in uirtute p̄suetudinali potest aliquid ipse in uolūtate p̄ponere sibi et ergo pōt ipse deū diligere plusq̄ se et ppter se. Preterea dicit Tullius in de amicitia q̄ trip^{lex} est amicitia. quedā enim fundat sup̄ delectabile. et quedā sup̄ utile. et quedā sup̄ honestū. Illa aut̄ amicitia que fundat sup̄ honestū diligit ppter se amici et sup̄ oīa que sunt utilia et delectabilia. ergo multo magis videt q̄ angelus sic potuerit diligere deum. Item phus in libro de amicitia p̄fecta est que bonorum amicitia et fm̄ uirtutē similis: sed nō est perfecta nisi dili-

gat ppter se et sup oia. ergo multo magis sic potuit angelus diligere deū. ¶ Item in eodē mali qdē amici erūt ppter delectationis questum fm hoc simile exis boni amici perse. fm enim qd boni hū quidē simpliciter amici. hū aut fm accūs et ex hoc sequit idē. Item in topicis. Amici diligēdi sunt et si nihil nobis fieri debeat. ¶ Solutio dicendū fm pdicta qd uoluntas est dupl. scilicet dependens ex solis nālibus quā thelism greci uocāt et huiusmodi quidā dicunt esse delectationē cōcupiscētiē et illa quicqd diligit ppter seipsum diligit et pre oib⁹. et est alia uoluntas que sequit rōnem et cum ratio rōcinef de honestis et bonis perse et rōcinef etiam de utilibus et delectabilibus pōt uoluntas sequēs ipm esse de oib⁹ hū. Distinguemus tñ multipr nāle. est enim nāle pmo modo dictū quātū ad pns ptinet qd dependet ex solis naturalibus hoc est nature adherētibus et pstitūtib⁹ eā. Est iterū naturale ad qd pōt natura opere suo ptingere ut ratio rōcinando et uoluntas diligēdo. est iterū nāle qd per assuetudinē inducit sine gra gratum faciēte et sic dicif virtus politica nālis. Dicendū ergo qd primo modo sumpto nālī angelus nō potuit diligere deū ppter se et super oia et talis adhuc locutio est dupl. scilicet qd ppter pōt notare cām efficientē et finalez simul et sic adhuc nō pōt diligere deū ppter se et sup oia : qd tunc ratio efficit illaz dilectionē et nō deus. Vel ppter notare pōt causaz finalem tñ et sic pōt diligere sed non erit dilectio charitatis. Et si obijciat qd fm primū modū diligit se ppter se et super oia et sic fruit se et sic peccat quia pueritas est ut dicit Aug⁹. frui nō fruedis cur nō sit fruendū nisi in cōmutabili bono. Dicendū qd hoc non sequitur in rationali creatura. illa enī nō dicif frui re fruitione que peccatū est ppter cōcupiscētiā nature nisi sit tāta qd deducatur rationē ab in cōmutabili bono et hoc non facit in angelis. ¶ Ad primū aut dicendū qd nō tota ratio actus charitatis est diligere deū ppter se et sup oia ex hū que ad meritum ab ipso accepit. creatura enim nihil pōt facere gratū deo nisi ex hoc qd meritū accipit ab ipso. ¶ Ad aliud dicendū qd summū grē nō est diligere deū ppter se et super oia sed fm qd dictū est diligere ex hū que ad meritū ab ipso accipiunt. ¶ Ad aliud dicendū qd in hominibus actus charitatis sequit actū fidei quātū ad naturaz gnationis actus ex actu. Similr in angelis actus charitatis sequit ex actu cognitiōis in uerbo. sed in neutro ex actu cognitiōis nālīs sequit actus charitatis : sed sequit actus dilectiōis nālīs 2° uel 3° modo sumpto naturali. Unde nō est simile de credere deo sup oia et diligere deū super oia. Sed bene cōcedif qd sicut actus fidei est super naturaz et actus charitatis ita sed ille actus nō est intelligere deū propter se et super omnia nisi fm distinctionem habitam. ¶ Articulus 18°.

Inde queritur de hīs trib⁹

in cōmuni. Et quia de hīs principalius pertinet ad tractatum de aīa ppter hoc hic querit tñ. Utrūq in hīs tribus sint ad imaginē dei. Et uidet qd sic per rationes augustinī positas in libro de trinitate. ista tria sunt vna subā et vna mens et vna vita et differūt a se inuicem relatione et ppteritate. intelligētia fm actum est ex memoria. et uoluntas fm actus ex intelligētia. et memoria sicut ex pie est filius et spūs scūs ex pie et filio. Itē tota memoria est in tota intelligētia et e cōuerso quia oīa memoria sua intelligūt angeli et memorant oīa intelligibilia. Et similr hec duo tota sunt in tota uolūtate. et e cōuerso. qd quicqd memorant et intelligūt uolunt et e cōuerso ergo uident esse ad imaginē dei in ipsis. scilicet tribus uidelz itelligētia memoria et uolūtate. ¶ Sed cōtra nō legif in genesi qd creatura aliqua sit facta ad imaginē dei nisi homo. Item hū spūs per oīa similis sit patri : tñ ipse non dicif imago patris sicut filius : igit hū angelica natura sit fi-

milis trinitati in aliquo pari rōne nō debet dici imago ipsius. ¶ Solutio ad hoc dicendū qd in imagine fm mxi cardum de sancto victore duo attendēda sunt. scilicet pueniētia interior et exterior : et ideo hū spūs scūs pueniētia habet cum pte in subalibus nō aut fm pueniētia in ppteritate principij qua ab ipso sit aliqua psona non dicif imago patris sed filius qui conuenit cum patre in utroq. ¶ Similiter dicimus de angelo qui est ad imaginē dei fm interiora imaginis tñ : et hoc est esse ad imaginē fm quid. sed in exterioribus nō cōuenit. exteriora enī sunt duo. scilicet qd homo est principij eoz que sunt secūz in eadem natura : sicut deus est principij omnū et hū cōstituit prelatas et natatilib⁹ et uolantibus et gressibilibus que sunt secūz in eadem habitatione quorū neutrum conuenit angelis. Et fit de hīs sermo in qōne de imaginē. Et si inuenit qd quidam sancti dicūt angeli sunt ad imaginē dei : hoc intelligit fm qd dicūt tñ quidā qd angelus habet expressiōre similitudinē qz imago sit et ppter hoc nō dicif imago sed signaculū sicut in ezechiele dicif. Tu signaculū similitudinis in delitijs paradisi dei fuisti. Et hec est sentētia bñ Gregorij in quadā omelia. ¶ De tertio attributo angelice nature.

Postea queritur de ter

tio attributo et est potestas liberi arbitrij. Et querūt duo an insit angelis liberū arbitrium. et fm quem actum.

¶ Articulus 19°. An angelis insit liberū arbitrium.

Primum pcedit sic. Dicit

in 2° iniarum distinctione 4^a. qd liberū arbitrium inest angelis libera inclinatione uoluntatis siue ad bonum siue ad malū facultas. ¶ Item Anselmus in de libero arbitrio dicit qd liberū arbitriū inest deo et angelo et homini. Itē Remigius qd oīs creatura rōnalis est arbitrio libera. Damascenus idē et Aug⁹. ergo liberū arbitriū inest angelis. ¶ Item nullū opus laudabile uel vitupabile est nisi sibi liberi arbitrij. hū angelī opus est laudabile et vitupabile. ergo habet liberū arbitriū. ¶ Contra liberū arbitriū cognoscit ex inflectione ad bonū et malū. inflectio ad bonū et ad malū nō est in angelis quia tñ uolunt bonū uel tñ malū. ergo non est in eis liberū arbitriū. ¶ Si forte dicat qd inflectio illa inest eis per naturā : hū per grām et maliciā sint cōfirmati. ¶ Contra dicit phus qd intellectus semp est rectus. Lū igit in angelis nō sit nisi intellectus erit igitur semp rectus. ¶ Solutio dicendū qd liberū arbitriū est in angelis sicut prime auctoritates pbant et fm naturā potest inflecti ad oppositū : fm dispōnem aut aduenientē pfirmat et determinat ad alterū sed ad neutrū cogit. Et p hoc patet solutio ad primū. ¶ Ad aliud dicendū qd intellectus semp est rectus quātūz ad rōnem ex qua mouet : quia mouet ex uolūtib⁹ et hū que sunt simpliciter et ubiqz et nō ex particularibus que sunt hic et nūc in quibus est deceptio sed nō est necesse qd electio sequat intellectū : qd cōtingit hoc eligere qd nō determinauit intellect⁹ si eligētia dñficiat ab imutabili bono. ¶ Ar⁹ 20°

Secundo querit fm quē actus

insit angelis liberū arbitrium. Et uidet qd nō fm illū qui est posse eligere bonū et posse eligere malū quia fm hoc et bonus angelus posset facere male et malus bene qd esset cōtra fidem et cōtra sanctos : cum etiā quidā actus sit liberi arbitrij potestas faciēdi qd uult : uidet qd nec fm illū insit qui etiam nō pōt facere nisi vñ nō uidetur posse facere qd uult : sed angelus non pōt facere nisi vñ ergo zc. ¶ Si enim dicat oppositū qd possit facere plura tunc sequit id qd prius : qd illa plura nō erūt nisi bonū et malū et bonū et melius : et malum et

Prime partis summe

peius. Preterea videtur in angelis esse liberum arbitrium coactum: ignis enim non dicitur habere libertatem in actu propter hoc quod actio eius determinata est ad unum semper ergo videtur quod similiter in angelis sit. **Solutio** dicendum est quod si attendamus naturam angelorum tunc est in eis liberum arbitrium secundum hunc actum qui est declinare ad bonum vel ad malum. Si vero attendamus dispositiones sequentes. scilicet confirmationem in bono. et confirmationem in malo tunc non est in eis secundum actum illum: sed secundum illum qui est posse facere quod vult. **Ad id** quod obijcit in contrarium primo dicendum est quod aliud est posse ex natura et aliud est posse ex habitu confirmato. posse enim ex natura est ad opposita: posse enim ex habitu confirmato est ad unum et illa non sunt contraria sed possunt esse simul in eodem. **Ad aliud** dicendum secundum Anselmum in omnibus in quibus est potestas faciendi aliquid et voluntas potestas dependet ex voluntate: quod patet cum dicimus possumus ambulare possumus loqui possumus comedere: in omnibus enim talibus intelligitur si volo. Sic dicimus in proposito cum dicimus liberum arbitrium est potestas faciendi quod vult: et enim non nisi unum vel illud in libere vult sine necessitate coactionis alicuius. Si autem obijciatur quod secundum philosophum omnis potestas rationalis sit ad opposita liberum arbitrium in angelis est potentia rationalis igitur est ad opposita. Dicendum quod potentia rationalis est ad opposita non propter duo sed propter oppositum. Unde secundum quod potentia rationalis est inquisitionis finis sui siue ille finis sit verum siue sit bonum ponitur potentia rationalis considerationem in oppositis per quam pergit venire ad finem. sed quoniam est in fine tunc iam non considerat opposita quia opposita non sunt finis. Similiter est in progressu ad finem omnium finium. scilicet ad summum et primum verum et ad summum et ad primum bonum. Et ideo contingit quod liberum arbitrium quod dicitur est in progressu ad illud est ad utrumque oppositorum. quoniam autem est in fine tunc consistat in illo non considerans bonum et melius quia ultra finem non est melius. Similiter non considerat bonum et malum: quia bonum et malum non sunt fines sed bonum tantum. Quod autem non deficiat a fine hoc non est coactionis sed bonitatis a fine. procedentis et liberum arbitrium in ipsum confirmationis. **Ad ultimum** dicendum quod ignis est ad unum ex obligatione materie. forma enim ignis est forma materie et actio eius est secundum conditiones materie. Sed liberum arbitrium non est potentia exis in materia. Et quod est ad unum in confirmationis hoc non est ex obligatione materie et actione eius secundum conditiones materie. sed ex hoc quod attingit finem et perfecte deflexum est ab ipso. Citius autem liberum arbitrium fit unius rationis in deo angelo et homine et in quo sit liberius inferius in questione de libero arbitrio determinabitur.

Unde queritur de quod ad attributo quod est discretio personalis. Et querunt duo. scilicet quid discernat personas angelorum. Et utrum persone differant ab invicem numero vel genere vel specie. **Articulus 21.**

Primum proceditur sic. Dicit Ricardus de sancto victore in libro de trinitate quod persone distinguuntur tribus modis. scilicet origine tantum. et proprietate tantum. et utroque. Origine tantum sicut in deo. proprietate tantum sicut in angelis. utroque sicut in homine. Sed videtur quod hoc sit falsum. quoniam si sola proprietate differunt illa sunt indifferencia secundum substantiam. ergo si angeli distinguuntur sola proprietate ipsorum substantia erit una quod falsum est quod probatur per hoc quod proprietates est de genere accidentium ut dicit Boetius. Preterea videtur quod distinguuntur origine: quia dicitur in libro dicitur neutrorum quod in seipatis a materia non est numerus nisi per causam et causatum tantum. sed angeli sunt seipati a materia ergo si differunt numero hoc erit secundum rationem cause et causati. sed ratio cause et causati est ratio originis ergo distinguuntur origine. Preterea dicit Boetius in libro de duabus naturis in una persona christi. quod persona est ratio

nalis nature individua substantia. individuum autem est sicut dicit Porphyrius collectione accidentium que non potest in alio inueniri: hec sunt patria parietella locus et huiusmodi que non conveniunt angelis. ergo videtur quod non sunt individue substantie per rationem non erunt persone. **Contra** persona est hypostasis rationalis nature. persone una. quilibet angelorum est hypostasis rationalis nature persone una ergo est persona ergo pervenit eis discretio personalis. **Solo** dicimus quod accidit angelis discretio personalis et est unum attributum et bene procedimus quod discernuntur proprietatibus persone angelice. Et ad hoc intelligendum notandum quod quoddam facit personam et aliquid ostendit eam esse discretam. hoc autem facit personam quod facit persone una eam. nihil autem facit eam persone una nisi particulatio forme super hanc materiam. Cum igitur in angelis sit esse et quod est esse discretum super quod est factum angelum persone unum esse in angelica natura: sic facit eam esse persone una. individua autem ostendunt personam distinctam esse et in malibus quidem maliter sunt individua in intellectualibus spiritualiter. **Et** si queratur que sunt illa in angelis. Dicitur quod a tribus sumuntur. scilicet a distinctione operationum officiorum et premiorum. hec enim in angelis sunt distincta et quod inveniunt in uno non inveniunt in alio et hec vocat proprietates. **Dicendum** igitur ad primum quod quoniam dicitur quod sola proprietate distinguuntur persone in angelis intelligitur de discretionem qua cognoscit personam et non de illa qua constituitur. Nos enim substantias angelicas cognoscimus esse distinctas per discretionem operum officiorum et premiorum. **Ad aliud** dicendum quod in libro dicitur neutrorum capitulo de uno deo seipata dicuntur omnino simplicia et non simplicia non distinguuntur proprietatibus absolutis: quia proprietates que absoluta est in uno est et in altero. Sed secundum hunc numerum et discretionem non causat nisi a relatione cause et causati et principij et principij taliter simplicia non sunt angeli ut patet ex predictis in primo attributo. **Ad tertium** dicendum quod individua non sunt maliter in angelis sed spiritualiter sicut diximus superius. **Articulus 22.**

Secundo queritur secundum quem modum differunt ab invicem persone angelice. Et videtur quod numero solo differunt. Quoniam enim plura recipiunt predicationem alicuius eiusdem rationis non distincti secundum differentias substantiales illa sub illo solo numero differunt. sed persone angelice sic sunt ergo solo numero differunt. Probatio medie est quod intellectualis natura non inveniuntur distinguuntur per differentias nisi per creatum et increatum et corporeum et incorporeum et angelica natura est creata incorporea predicatione de omnibus angelis igitur videtur quod multitudine angelorum sub ipsa non differunt nisi numero. Hoc idem habet per hoc quod sancti dicunt quod tantum est triplex natura intellectualis. Si autem differunt angeli specie inter se tunc esset quadruplex natura intellectualis et quadruplex et sub alio numero. **Contra** dicit philosophus quod ea que differunt solo numero differunt sola materia: sed angeli non habent materiam. ergo non differunt numero tantum sed specie et genere. Item quoniam differunt solo numero differunt per divisionem materie et exeunt ab uno sicut homines ab homine equi ab equo et sic de alijs. sed in angelis non est sic. ergo non differunt numero solo. Probatio prime dicit philosophus in 3° philosophia quod discretum causat a divisione prout: ergo videtur similitudo discreta est in natura angelica ut vni⁹ nature quod illa sit per divisionem ab alijs uno in illa. Item multiplicatio individuum in natura una est per actum unum illi nature pervenire sicut est multitudo hominum per generationem humanam. Et similiter multiplicatio equorum. Et similiter multiplicatio ignis. ergo videtur si angelorum est multiplicatio in una natura est per actum unum et per aliquem actum illi nature convenientem: sed ille non est creatio quia non actus est angeli sed dei. Preterea si propter creationem essent eiusdem nature tunc omnino essent unius nature quod falsum est. Cum igitur

per vnum actum non multiplicentur ex vno nō essent vni⁹ nature in specie. ¶ Iuxta h̄ querit qd causet multitudines angeloz: nō enim causat a diuisione alicuius cōtinui sicut est in alijs: nec etiam causatur a nihilo. Si dicat qd a deo create, hoc nō videt quia vnum inquantum vnu nō est causa multoz. ¶ Preterea si cedat qd vnu sit causa multoz cum non causat multa uane ergo oportet qd aliqd sit ex parte nature qd exigit multitudines illas: sed duo sunt tū in natura ppter que est multitudo eoz que sunt in natura eadē. scilicet corruptio et potētia materie. corruptio qd forma nālīs non poterit saluari in vno semp̄ et ppter hoc multiplicat se in simili in quo per successionē saluet. Potentia autē materie qd sicut dicit phis materia desiderat formā: sicut femina masculus et turpe bonū: et non tū desiderat formā vnā qd aliter habita illa quiesceret a trāsmutatione et potētia non est pfectibilis s̄m oēs partes suas ab vna forma numero: et ideo desiderat multas ppter diuersas sui partes. ¶ Neutrū autē horum est in angelica natura ergo videt qd ibi nō fit multiplicatio solo numero. ¶ Solo sine p̄iudicio dicim⁹ cum ultimis rōnibus qd angeli nō differūt solo numero sed etiam quilibet ab alio differt forma et specie: sunt tū sub eadē natura generis. Dicimus ergo ad primū qd nō idem p̄dicat de angelis nisi p̄dicatū generis. specifice autē dicit quibus contrahit genus illud sunt occulte nobis. ¶ Ad aliud dicendū qd qn̄ diuidit natura intellectualis per tria nō est diuisio generis in species: quia natura diuina nō est in eodē genere cum angelica et humana: et angelica nō est in eodē genere cum humana. sed est diuisio eius qd per prius et posterius attribuit illis tribus. natura enim diuina intellectualis est primo et p seipam: et angelica natura et humana dicunt intellectuales per analogiā siue ppositionē ad ipsam. ¶ Ad hoc autē qd querit quid sit causa multitudinis alio multiplicatis. dicimus qd deus creans. Et si obijciat qd vnum ut vnum nō est causa multitudinis. Dicendū qd hoc uerum est: sed deus creas h̄ vnu ut vnu sit in suba et in se: tamē quodāmodo est ut multa in idēis et rōnibus creator. qd sicut dicit Aug⁹ in libro. lxxiiij^m qōnū. alia rōne creat hoīem et asinū et sic de alijs. Sic ergo deus potest esse causa multoz per creationē. Si quis tamē uellet finire qd differēt solo numero diceret qd causa multiplicationis uel multitudinis numeri eoz est multitudo officioz et operationū s̄m que autē modū differāt aīe rōnales inferius disputabit in qōne de aīa hoīs. ¶ Si autē querat quot numero sint angeli. soluendū est per auctoritatē Dionysij in celesti hierarchia cap^o. xiiij^o ubi sic dicit. Elogoz de angelis traditio millies millia eē ait et decē millia decies millies s̄m nos s̄bilissimos numeroz in seipam reuoluēs et multiplicās et per hos apte significās innumerabiles celestiu eēntiarū ordinationes. multē enim sunt beate militie sup mūdaliū intellectuū infirmam et coartatam superantes materialium s̄m nos cōmensurationem. ¶ Articulus 23°.

a **Unde queritur** de hīs attributis in cōmuni. Et querit de quodā p̄bo qd dicit in sentētijs. ubi dicit qd prima cōsideratio debet eē de suba. secūda de forma. tertia de p̄tate. Cum enim ibi dem dicat qd p̄sona p̄tinet ad subam et ad subam p̄tinet etiam nature subtilitas videt qd hec duo sunt vnu attributum. ¶ Preterea illud intellectuū qd appellauit per rōnem insitā nālīter memoriā intelligentiā et uoluntatem: hoc postea appellat magister sapientiā rōnalem et intellectuū deinde formā et querit ratio horū nominum. ¶ Item querit de hoc quomō memoriā intelligentiā uoluntas sit sapiētia rationalis. ¶ Preterea cum p̄cipacitas intelligentiē sit potestas quedā quomō solū liberū arbitriū dicit p̄tās. Item querit penes quid sumuntur

ista attributa. ¶ Solo dicendū ad primū qd aliter et aliter ad subam reducit natura simp⁹ et persona. ¶ Persona enim est suba prima que est suppositū nature angelice natura autē simplex siue essentia cōuenit ei s̄m esse ipsi⁹ nature siue essentie. ¶ Ad aliud dicendū qd memoriā intelligentiā et uoluntas dicunt sapiētia rōnalis: qd sapiētia rōnalis p̄ficiat in illis s̄m qd dicit a sape et sapore. ad sapere enim exigit memoriā et intelligentiā. ad sapore autē uoluntas: hec eadez dicunt forma qd maxime s̄m sapiētiā in uerbo formant angeli ad sapiētiā formantē ut dicit Aug⁹. ¶ Ad aliud dicendū qd p̄tās maxime sancta et p̄fecta est p̄tās libera. et ideo anthonomastice p̄tās attribuit libero arbitrio. ¶ Ad ultimū dicendū qd natura angelica duplīr pōt cōsiderari. scilicet in principijs esse et proximis p̄sequētibz illa. Si p̄mo mō cōsiderat tunc aut cōsiderabit ex parte qd est aut ex parte esse siue quo est. Et si p̄mo mō tunc attributū p̄ncipiātū ex illo est discretio p̄sonalis. Si scōdo mō tunc ab illo p̄ncipiātū attributum qd dicit essentia simplex siue simplicitas eēntie. Et qd illa duo attributa causant a principijs esse ideo dicit mag⁹ in sentētijs qd utrūqz istoz p̄tineat ad substantiā. Si autē fiat cōsideratio ex parte proximoz p̄sequētiū esse: tūc in illis ordinat natura angeli aut ad uerū aut ad bonum. Si autē ad uerum est p̄cipacitas intelligentiē. Si autē ad bonum tunc est liberi arbitrii potestas. ¶ De angelo in comparatione ad animam.

Consequenter trāseūdū

est ad qōnes que sūt de angelo in cōparatiōe ad aīaz. Et p^o querit de p̄ueniētiā angeli ad aīam rōnalem. Et cōsequēter de differentia eius ab eadem.

¶ De conuenientia angeli et anime. Articulus 24°.

Intra primum proceditur

sic. Dicit beatus Dionysius in de diuinis nominibus cap^o 2°. diuine mētes sūt sup reliqua exītia et uiuūt sup reliqua uiuētia et intelligūt et cognoscūt sup sensum et rōnem et plusqz oīa exītia pulchri et bonū desiderāt. Ex hoc accipitur qd in angelo est esse et uiuere et sensibiliū habere cognitionē intelligibiliū: ita uidet qd in hīs cōueniāt ad aīam rōnalem. ¶ Si forte aliquis diceret qd aīa habet cognitionē sensibiliū per sensus et angelus nō habet sensus. Hoc nō uidet facere impedimētū qd aīa post mortē adhuc hēbit cognitionē sensibiliū. Unde hoc uidet esse per accīs qd in corpore accipit cognitio nem sensibiliū per sensus. Si dicat qd uita aīe est actus uegetabilis et distribuit per nutritiū augmētatiuam et gñatiuā sic aut nō est in angelis. Hoc iterū nō uidet impedire eo qd hec oīa uident accidere aīe inquantū est in corpore. Et ideo reprehendit dominus saduceos querētes de muliere septē uiroz cuius in resurrectione futura esset uxor. Et dixit eis qd errarent nescientes scripturas neqz uirtutē dei: qd in resurrectione neqz nubēt neqz nubent sed erunt sicut angeli. ¶ Preterea dñs post resurrectionem ut p̄baret ueritatē uite comedit cum discipulis ostēdens in hoc s̄m Aug⁹ qd habuit p̄tatem comestitiuā: nō tū hīs indigentia comestitionis. ergo uidet qd habere uita s̄m p̄tatem et hēre eam s̄m aliquos actus indigentie nō faciāt dīlam nisi per accīs: et ita relinquit conuenientia angeli et aīe in illis. ¶ Preterea dicit Boetius qd quicqz pōt potētia inferior: pōt et superior: ita uidetur qd oīs p̄tās que est in aīa sit etiam in angelo. Itē Dionysius in libro de diuinis nominibus cap^o 5°. facit obiectionē. qd si nō hērent angeli nisi intellectuū tunc alia que hnt esse uiuere sentire et rōcinari uiderent eē p̄p̄nquiora deo qz angeli: qd plures bonitates pulchri et boni in se colligerent. Et dicit qd iste sermo bene se haberet si sup̄iora nō hērent bonitates inferior. Sed quia sup̄iora habet ea

Prime partis sume

que sunt inferiorum potenter et eminenter ideo superiora magis appropinquat deo. Preterea dicit philosophus quod uegetatiuum est in sensitiuo sicut trigonum in tetragono. ergo similiter sensibile erit in rationali et rationale in intellectu. Si forte dicat quod non est anima in rationali sensibili et uegetabili sed in virtutibus motiuis: in angelo autem non est findereffis eo quod findereffis est data homini exenti in via ad beatitudinem ut remurmuret malo et moueat ad bonum: angelus autem non est in via et ideo non indiget illo. Si inquit sic dicat hoc non videtur in angelis enim quoddam est naturale indicatorium boni et mali et appetitus boni et displicentia mali. aliter enim in demonibus non esset uermis conscientie: ita videtur quod in illa virtute que est findereffis non differat. Si dicat quod differat in ratione practica que diuiditur per virum et mulierem. ut in 12° de trinitate secundum Augustinum quod. in angelo non fit ratio que fit vir et mulier. Contra dicit Augustinus super primam corinthios. capitulo 11° super illud non debet uelare caput suum. vir est par rationis eminens que se in id quod eternum est extendit preplando ueritatem. mulier autem est pars inferior que se extendit ad actionem temporalem. Cum igitur in angelo sit visio matutina et uespertina (ut supra habuitur est). Et similiter sit in eis virtus assistrix et virtus ministratrix videtur quod habeant conuersionem ad temporalia et eterna illa preplando et ista agendo et disponendo. Solodicens quod anima et angelus non habeant conuersionem propinquam tanquam ea que sunt eiusdem generis sed remotam uita enim in angelis et in animabus non est eiusdem rationis. Similiter etiam cetera preterea et hoc patet quia cum potenter differat per actus in alijs actibus sunt preterea in angelis et in animabus quod patet in singulis preterea in uegetatio enim aie semper est et erit preterea ad nutrire et augere et generare: et hec preterea proportionata est organo corporali: et hanc non fit in corpore sicut post mortem: nihilominus tamen maneret proportio illarum preterea ad corpus. in uita autem angelis nihil est talium: quod non est in eo uegetatiuum sed uiuere tamen. Similiter in preterea sensitiua anima habet proportionem ad organa secundum partes sensitiuas. Unde secundum unam partem accipit sensibile quod non accipit secundum aliam. sed in angelo una potestas accipit omnia sensibilia: et hec etiam preterea non est proportionata alicui organo. Quam autem accipiat sensibilia supra determinatum est. Similiter anima rationalis accipit rationabilia discernendo et preterea unum cum alio et preterea rationis sue secundum uirtutem proportionata est ad talem actum. angelus autem talia accipit simpliciter et ex hijs que habet apud se. Et sic patet quod non est omnia conuersionem in preterea illis angeli et aie. Ad hoc autem quod querit de uirtutibus appetitiuis dicendum quod findereffis bene est in angelis sed non est eiusdem omnino rationis cum illa que est in anima: findereffis enim aie est de uirtutibus uirtutibus determinabilibus per studium et inquisitionem et experientia casuum ad hoc opus et illud. In angelis autem findereffis est et uirtus et particulare simul et secundum similitudinem unam. utriusque enim. scilicet uirtutis et particularis noticiam habet ex hijs formis quas habet apud se: ut supra determinatum est. Ad hoc autem quod querit de viro et muliere dicendum quod non est in angelis: non enim quicquid conuersionem in eterna dicitur uir ab Augustino: sed illa tamen que fit propter regimen mulieris ne decipiat a serpente. Similiter non quicquid conuersionem in inferiora agenda uel disponenda dicitur mulier: sed illa tamen que persuasibilis est a motu sensibili uel sensuali qui dicitur serpens. Patet autem quod secundum istas rationes conuersionem in eterna temporalia non est in angelis.

¶ Articulus 25°.

Secundo querit de differetia

aie rationalis et angeli. Videtur autem quod nulla sit penes esse utriusque. Si enim est anima illa erit penes aliquam causam: aut ergo penes efficientem: aut formam: aut materiam: aut finem. Si penes efficientem: aut penes ipsum: aut penes actum eius. Et videtur quod neutro modo quod efficiens utriusque

est deus et per actum creationis. Si autem penes formam hoc non videtur esse enim utriusque est intellectuale. Si autem dicat quod anima est actus corporis et uisibilis corpori: angelus autem non. hoc non videtur. nos enim hic loquimur de anima intellectuali et philosophus dicit de intellectu quod nullius corporis est actus. Item Anaxagoras ponit intellectum solum non permixtum sed separatum et purum. Item omnis forma que est in materia per operationem nature ex ipsa educitur. Sed de intellectu et anima intellectuali apte pronunciat philosophus in 16° de animalibus. quod est ingrediens ab extrinseco non educitur ex materia per operationem nature. ergo in hoc non differat anima rationalis ab angelo. Si dicat quod in materia differunt hoc nihil est cum et anima et angelus creentur ex nihilo. Si dicat quod differunt in fine hoc non potest esse nisi duobus modis. scilicet quod anima sit ad finem unum et angelus ad finem alium: uel quod angelus secundum modum unum cosequatur finem aliquem et anima cosequatur eundem secundum alium. Utriusque autem falsum est quod anima et angelus sunt ad unum finem. scilicet ad fruitionem bonitatis eterne. Similiter secundum eundem modum consequuntur finem illorum quod aie assumunt secundum ordines angelorum. quedam enim sunt in inferioribus ordinibus. quedam in superioribus. quedam autem in medijs cum angelis bonis. Ex hijs arguitur sic. Quicquid penes nulla causam habent diuina ipsa sunt eadem specie uel numero anima rationalis et angelus sic se habent. igitur sunt eadem specie uel numero. Solutio dicendum quod penes omnes causas differunt rationalis anima et angelus scilicet anima enim efficiens est una sicut et ad omnia creata: sed in angelum et animam non creauit eadem ratione ideali. Unde sicut differunt archa et scamnum in comparatione ad artem mechanicam eo quod ipse mechanicus alia ratione facit archam et aliam scamnum sic differunt anima et angelus in comparatione ad rationes ideales que sunt in mente creantis. Similiter anima rationalis non fit educita de materia operatione nature tamen natura in materia aliquid operatur ad ipsam. Et preterea scilicet anima aie est quod ipsa est uisibilis corpori non ut forma tamen habens esse in materia: sed ut forma et scilicet mouens et regens corpus ut nauis nauem. Nec ideo dicitur intellectus purus et simplex quod non habeat unionem cum corpore: sed potius ideo quod actu proprio qui est intelligere non est obligatus alicui organo corporali. Et quod ita sit. scilicet quod anima dependetiam uisibilitatis habeat ad corpus patet ex hoc quod etiam creator non creat eam nisi in corpore. Et ideo condennata est heresis eorum qui dicebant quod aie create sunt extra corpora et postea misisse corporibus quod deus infundendo creat et creando infundit eas. Penes potentiam etiam maiorem diuina est quod alterius rationis est possibilis intellectus in anima et in angelo ut patet ex predictis. In fine etiam est diuina non in fine ultimo quod penes finem ultimum non distinguunt res sed in modo promerendi finem per scientias et uirtutes.

¶ De statibus angelorum. Q^o sexta.

Consequenter querendum

est de statibus angelorum. Et queruntur duo. scilicet de statu ante confirmationem. et de statu in confirmatione. Circa primum queruntur tria. Primo. scilicet. Utrum in gratia creatus sit uel non. Secundo si in gratia creatus est quis fuerit actus illius gratie in ipso. Tercio de modo confirmationis eorum. ¶ Articulus primus.

Primum proceditur sic.

dicat Augustinus primo libro super genesim ad litteras super illud. In principio fecit deus celum et terram. exordium creature insinuat adhuc in infirmitate imperfectionis: sic autem filij commemoratio quod est uerbum eo quod scriptum est dixit deus ut per id quod principium est insinuet exordium creature exitis ab illo adhuc imperfectione. Per illud autem quod uerbum est insinuat perfectionem creature reuocate ad eum ut formare in heredo creatori. Ex hoc accipitur quod angeli imperfecti primo creati sunt et sine gratia. Item ibidem

Creatura q̄q̄ ſpūalis z intellectualis z rōnalis ſit que videt illi uerbo eſſe p̄pingoꝝ poteſt habere inſormes vi tam: q̄ non ſicut hoc eſt ei eſſe q̄d viuere: ita nec hoc eſt ei viuere q̄ ſapienter z beate viuere. ¶ Per hoc etiam in nuſt q̄ p̄us angeli habebat vitam z poſtea ſapienter ac beate vixerunt: ſic p̄mo creati ſunt ſine gr̄a z poſtea eam habuerūt. ¶ Item ibidem a quo exiſtit creatura ſpūalis ubiq̄q̄: ut viuat ad illum cōuertit ut ſapienter ac beate viuat. ¶ Item oſtendit per rōnem liberi arbitrij q̄ p̄cedit ad beatitudinē p̄us ſm ſtatum vie q̄ ſm ſtatum patrie: ſed ſm ſtatum vie eſt indeterminatum igit in angelis non p̄firmantis quādo erāt adhuc in via ad cōfirmationem p̄mo fuit indeterminatum ergo fuit eq̄litter flexibile in utrāq̄ partem: ſed nō eſſet equaliter flexibile q̄ gr̄a determinat ad alteram partem: ergo angeli creati fuerūt ſine gr̄a. ¶ Item eodem ordine quo ſe habet gr̄a ad gl̄iam habet ſe natura ad gr̄am: ſed gratia z gloria non ſunt ſimul igit natura z gratia nō ſunt ſimul z ita creati ſunt ſine gr̄a. ¶ Preterea illa que dant cur natura dant equaliter cum non ſit ratio quare magis de tur vni q̄ alteri. ſed gratia in angelis nō eſt equalis igitur nō eſt eis concreata. ¶ Item ad acceptionem gr̄e exigitur ad minus conſenſus in illam: ergo oportet q̄ conſentiens ſit ante gr̄am. ¶ Item in naturis inſormitas eſt ante formam igit videt q̄ in ſpūalibus ſimiliter ſit. ¶ Preterea p̄ius eſt res in ſe q̄ e cōuerſio eius ad finem ſed ſine gr̄a eſſe angelum eſt eſſe in ſe cum gr̄a autez eſt eſſe ad finem ergo p̄ius fuit ſine gratia q̄ cum gratia. ¶ Contra Auſelmus in libro de caſu diaboli dicit ſic. illi angeli qui maluerūt illud plus quod nondum deus illis dare uolebat q̄ ſtare in iuſticia in qua facti erāt ea dem iuſticia iudicare z illud p̄pter quod illam contēpſerunt nequa q̄ obtinuerūt: z q̄d tenebant bonum amiſerunt. Ex hoc accipitur q̄ facti ſunt in iuſticia. ¶ Item in libro cur deus homo in p̄ncipio ſecūdi. Ad hoc itaq̄ factam eſſe rōnalem creaturam certuz eſt ut ſuper omnia ſummū bonum eligeret z amaret non p̄pter aliud ſed p̄pter ſeipſum. ſi enim p̄pter aliud non ipſum ſed aliud amaret ad hoc niſi iuſta facere nequit. ut igit fruſtra nō ſit rōnalis ſimul ad hoc iuſta z rōnalis facta eſt. ¶ Idez ibidem q̄d diu eligēdo z amando ſummum bonum iuſta faciet ad hoc q̄ facta eſt miſera erit q̄ indigens erit contra uoluntatem non habendo q̄d deſiderat q̄d nimis abſurdum eſt. Quapropter rationalis natura iuſta facta eſt ut ſummō bono fruendo beata eſſet. i. de o. ¶ Item Aug^o in 12° confeſſionum. Beata creatura que nō nouit aliud cū nō eſſet ipſa aliquid niſi de dono tuo q̄d ſuperferet ſuper omne mutabile que mox ut facta eſt attolletur ſine interuallo temporis in ea uocatione qua dixiſti fiat lux z fieret lux. in nobis enim diſtinguitur tempus q̄ tenebre fuimus z lux efficitur in illa non (ut dictum eſt) quid eſſet niſi illuminare: ſed ita dictuz eſt quia ſi p̄us fuerit fluxa z tenebroſa (ut apparet) cauſa qua factum eſt ut aliter eſſet. i. ad lumen indeficiens conuerſa lux eſſet qui poteſt intelligat qui nō poteſt a te petat. Ex hoc accipiuntur duo ſcilicet q̄ ſine interuallo temporis angeli ab initio habuerunt gratiam z q̄ dicuntur p̄ius celum z poſtea lux. i. inſormes z formati non p̄pter diſtātiā temporis ſed ut cognoscatur q̄ formationis eorum cauſa eſt deus. ¶ Item in 12° confeſſionum doctor ſamuli tui cum te cōmemorat in p̄ncipio feciſſe celum z terram tacet de temporibus ſimiliter de diebus. ¶ Nūm enim celum celi q̄d in p̄ncipio feciſti aliqua creatura eſt intellectualis que q̄q̄ nequa q̄ tibi trinitati cōeterna particeps tamen eternitatis tue ualde mutabilitatem ſuam p̄e dulcedine feliciffime cōtemplationis tue cohibet z ſine ullo lapſu ex quo facta eſt inherendo tibi excedit omnem uolubilem uiciſſitudinem temporum. Ex hoc habetur q̄ angeli ex quo facti ſunt inherēt deo

per p̄tēplationem. ¶ Item Aug^o ſup geneſim ad lram nō ſuperioris lucis abſceſſus ſed inferioris creature cognitio facit ueſpaz ergo videt q̄ ſimul ſit cognitio creature in ſe z cognitio eius in uerbo. Cū igit vna ſit inſormitas z altera forma ſimul ſunt inſormitas z forma. q̄d etiā pbat Aug^o multis rōnibus in 4° ſup geneſim. z poſt multaz diſputationē dicit hec uerba. ſemp eſt dies in p̄tēplatiōe icōmutabilis ueritatis: ſemp ueſpa a cognitione creaturę in ſeipſa: ſemp mane ex aſſurrectione ex hac cognitione in laudē creatoris. ¶ Itē Aug^o in li^o de ciuitate dei. deus creauit angelos cū uolūtate bona z caſto amore ſimul in eis p̄des nām z largies gr̄am. Per rōnē oſtēdit idē niſi enim mediū eſt iter bonū z malū circa creaturā rōnalē indifferēs enim q̄d poſſet eē mediū p̄o uano p̄denat ad nō ocioſum enim uanū. Ocioſum aut eſt ut dicit Grego^o. q̄d caret rōne iuſte neceſſitatis aut p̄e uilitatis: q̄ oportet q̄ creatura rōnalis creata ſit in bono ul in malo: ſed nō in malo ſed in bono. ¶ Itē que eēt rō q̄ nō apponeret eis gr̄a in aliquo tpe q̄n obſtaculū nō eēt ¶ Itē dicit bñs Bio^o q̄ diuina bonitas expādīt ſe per oēs intellectuales uult^o ſz vniūſcuīq̄ analogiā. igit cū angeli a p̄n^o creationis ſue poſſibiles fuiſſent ad gr̄am a p̄ncipio iſtud eis deus gr̄am. ¶ Itē ab oib^o ſctis ſup ponit hoc q̄ hō creat^o ſit in gr̄a z nō ē magis rō de hoīe q̄ de angelo. ſz angeli creati ſūt in gr̄a. ¶ Solo in q̄o nē iſta ſine modernoz diuerſifican^t a ſe inuicē. Quidaz enī dicūt q̄ in ſolis nālib^o creati ſūt angeli. Alij ſo dicūt q̄ in gr̄a gratis data creati ſunt z nō in gr̄a gratū faciente. Alij aut q̄ in gr̄a gratū faciente creati ſūt. Et iſtis vident^o p̄ſentire oīa originalia ſctōrū ſige bñ ea inſpexerit ¶ An auctoritates iducte ad oppo^m ſic p̄t ſolui. q̄ cū Aug^o dicit p̄mo inſormē z poſt formatam eſſe nām angelicam nō dicit hoc p̄pter diſtinctionem t̄pis ſed p̄pter diſtinctionē nature z rōnis ut ſcilicet intelligat q̄ aliud eſt viuere illius nature in ſe: z aliud beate z bene viuere in cōtemplatione creatoris z ſic ſeipſum videt gloriare in 4° ſup geneſim. ubi dicit q̄ diſtinctio dierum enumerata per moysen non eſt ſm diſtinctionē temporis ſed ſm diſtinctionē rerū z rōnis. Et ex hoc patet ſolo ad oēs auctoritates Auguſtini iductas. ¶ Ad p̄m q̄d obijci^t p̄ rōnē dicēdū q̄ diuine bonitatis eſt nō derelinquē libe^rni arbitriū in ſe ſed ſtatim apponere gr̄az ut ordinē ad finē eo q̄ ipſm p̄ncipalr ſit ad finē bonuz: p̄t tñ deſlecti ab illo ex defectu p̄prie uolūtatis. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ nō eſt neceſſe q̄ ſicut aſcēdit gr̄a gl̄iam p̄firmatā ita aſcēdat natura gr̄az q̄ gl̄ia nō dat niſi merē ſz gr̄a dat oī ei ubi nō iuenit obſtaculū: z hoc eſt ideo q̄ gr̄a nullo merito p̄cedēte dat. aliter enī gr̄a nō eēt gr̄a ut dic ap̄l. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ hec eſt falſa: gr̄a ſemp exigit p̄ſe ſum actualē p̄cedēte q̄ aliter puulis nō dare^t gr̄a ſz ſufficit et nō iuenire obſectio per diſſenſuz. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ in naturis materia eſt añ formā q̄ idiget trāſmutatione per alterationes que iducūt formā: ſed in creatura ſpūali nō ſit huiuſmodi alteratio per merita p̄cedētia ut inducat gr̄a. nō enim dat gr̄a niſi ex mera bonitate z a liberalitate dei. ¶ Ad ul^m dicēdū q̄ ex hoc nō pbat q̄ natura nō p̄cedit gr̄am tpe ſed rōne: z hoc bñ p̄cedit ut patet ex p̄dictis p̄bis Auguſtini. ¶ Ar^o 12°

Secūdo querit q̄s fuerit act^o illi us gr̄e. aut enim fuit act^o meriti: aut actus p̄mij. nō act^o p̄mij q̄ meriti p̄cedit p̄mij. ſz act^o ille fuit actus meriti. Sed tūc videt q̄ viderūt deū in forma deitatis. q̄ dicit Aug^o ſup iōā nēm. tolleſ impius ut non videat claritatē dei que deus eſt quā ſolum mūdī corde videbūt q̄d erit eis vita eterna. Siliter dñs in iōanne dicit q̄ cognosce^r ſolū deum z ieſuz chriſtū eſt vita eterna. Et Aug^o ſup pla^m dicit q̄ viſio eſt tota merces: ergo videt q̄ angeli i p̄ſtatu nō viderūt deū. ¶ Cōtra aut p̄ creaturas vide^r

Prime partis summe

Habere deum aut in se aut neutro modo. si per creaturas contra dicit Aug⁹ in 2° sup geneseim ad lram. non sicut nos per percipiendam sapientiam. proficiebant angeli ut inuisibilia dei per ea que facta intellecta conspicerent. qui ex quo creati sunt ipsa uerbi eternitate sancta et pia contemplatione profuerunt. Et ex ista auctoritate sequuntur duo. Unus. scilicet quod facti sunt in gratia quod aliter ex quo facti sunt non profuerent uerbi eternitate sancta et pia contemplatione. Alterum quod non profecerunt in cognitione dei ex creaturis. Si autem diceret quod neutro modo deum viderunt essent deterioris conditionis quam homines. Et propterea nulla esset visio matutina et uespertina quas in eis distinxit Aug⁹ secundum primum statum: ergo relinquitur quod deum in se viderunt et sic redit primum quod actus illius gratie fuit actus glorie et non actus meriti. Ad hoc dicit quidam quod angelus in primo statu non vidit deum ut deum: sed deum vidit ut spiritum rerum. unde potius vidit per deum quam vidit deum. Et dant similitudinem de specie rei visibilis in celo que non videt sed per illam videtur alia res cui ipsa est species. Sed hec solutio est contra originalia omnium sanctorum. hoc enim non est profuit sancta et pia contemplatione uerbi sicut dicit Aug⁹. Preterea dicit Aug⁹ quod semper dies fuit in angelis in contemplatione incommutabilis veritatis: semper uespere in cognitione creature in seipso: semper mane ex resurrectione ex hac cognitione in laudem creatoris: quod non superioris lucis abscessus sed inferioris cognitionis distinctio facit uespem. Preterea secundum hoc falsum esset quod dicit Aug⁹ quod visione matutina formarentur angeli. Solutio dicimus quod actus gratie illius fuit actus meriti: sed meritum in eis est aliter quam in nobis: angeli autem non habent fidem ut per speculum et enigma ueniant in deum sed cognitio eorum incipit in uerbo et ex illa cognitione descendit in cognitionem creature. Dicit enim Aug⁹ in 2° sup geneseim ad lram. non mirum est quod sanctis angelis suis in prima lucis conditione formati prius deus ostendit quod erat deinceps creature. neque enim intellexit dei nosceret nisi quantum deus monstrasset. Quis enim cognouit sensum domini aut quod consiliarius eius fuit. Ex ipso igitur discerebat angeli cum in eis fieret creature deinceps facienda ac deinde in genere proprio. Unum dicimus quod meritum eorum est in hoc solo quod uerbo adhererunt cum possent ab ipso deflecti. Et si querat utrum hoc ipsum fuit eius actus glorie. Respondendum quod gloria uite eterne et beatitudo dicuntur per confirmationem cum profutione uerbi in illam confirmationem nondum habuerunt angeli. Unde si aliquando inuenit beatitudo et uita eterna dicta de angelis in primo statu intelligit de beatitudine secundum quid. scilicet que non habet confirmationem conuictam sibi. Et hoc videtur sentire Aug⁹ et Anselmus qui dicunt quod angelus in primo statu habuit unde proficeret ad confirmationem et beatitudinem. Ex hijs igitur patet solutio ad totum. **Art⁹ 3°.**

Terio queritur De modo confirmationis eorum.

Aut enim illa confirmatio est per coactionem: aut per uoluntatem. Si per coactionem tunc non erit pars beatitudinis sed potius miserie. coactio enim est quando aliquid uolenter tenet in hoc quod est contra naturam et uoluntatem. Si autem est ex uoluntate tunc non erit sub necessitate: quod dicit Aug⁹ in libro de ciuitate dei contra Tullium. quod quicquid est ex uoluntate non est ex necessitate. si autem non est ex necessitate tunc potest esse aliter et ita angeli adhuc possent peccare quod falsum est. Si forte dicat quod prescientia dei facit uoluntatem eorum immobilem: secundum hoc etiam videtur quod demones debuerunt etiam habere uoluntatem immobilem quod ipsi partialiter deum videbant ante quam caderent. Solutio dicimus quod confirmatio angelorum est ex duobus. scilicet ex dono perseverantie dato eis secundum actum a deo: et immobilitate honestatis secundum uoluntatem eorum. hec autem immobilitas causatur ex hoc quod uoluntas eorum est conuicta fini ultimo et propter hoc in hijs que sunt ad fi-

nem mobilibus et mutabilibus non patet amplius mutabilitatem. Unde hec necessitas non est coactionis sed immobilis honestatis ex consecutione finis ultimi cum ad ditionem doni perseverantie in illo. Illud autem Augustini quod uoluntarium non est necessarium intelligit de uoluntate progrediente ad finem per mutabilia ad finem illum ordinata. Ex hijs patet solutio.

De statu angelorum.

Consequenter queritur

De statu angelorum in confirmatione et queruntur duo. scilicet de statu bonorum angelorum. et de statu malorum. Circa primum queruntur quinque. Quorum primum est de theophanijs et illuminationibus quibus distinguuntur angeli. 2um de actibus communibus angelorum secundum theophanias illas. 3um de hierarchijs angelorum. 4um de custodijs et uirtute ministratua et assistrice. 5um de corporalibus symbolis angelorum. Circa primum queruntur duo. scilicet quid sit theophania. et unde descendit in angelos.

De theophania quid sit. Articulus 4°.

Primo ergo queritur quid sit theophania. Et accipiat definitio Dionysij in 4° cap^o celestis hierarchie ubi dicit sic. Sapientissima theologia uisionem illam que in ipsa est descripta reuelauit diuinam quasi in forma informi similitudinem ex uidentium in diuinum reductione pulchre uocari theophaniam. sensus est quod scientia theologie que sapientissima est quia est de deo pulchre reuelauit theophaniam uocari illam uisionem que descripta est in ipsa quasi diuinam similitudinem in forma informi: hoc est in forma symbolorum que informia sunt ad spiritualia. Similitudinem dico factam uel creatam ex reductione uidentium in diuinum: hoc est in diuinas res. Unde etiam consequenter dicit quasi per ipsas uidebimus diuina facta illuminatione quam ipsa diuina sanctorum proficiunt. **CONTRA** hoc sic obijcit quia si hoc non erit theophania nisi sit in symbolis informi. et cum angeli non accipiunt illuminationes in symbolis non habere uident theophanias. Item hoc uidetur esse contra Commentatorem qui dicit hinc naque et ipsi spiritus signa sua demonstrationes per quas de inuisibilibus dei et ualde occultis et secretis absconditis intus mentaliter inuisibiliter et simpliciter erudiunt. que quidem signa quantum ad nos et ea que apud nos sunt uisibilia inuisibilia omnino estimant. Quantum pro ad illam multum inuisibilem et inaccessibilem et incomprehensibilem deitatis lucem quasi foris sunt et procedunt ab intus ad demonstrationem propter quod et ipsa signa que supeniuntur mentibus siue animis diuinitus illuminatis theophantia. id est diuine apparitiones dicuntur: quod in eis ad manifestationem uenientibus id quod omnino occultum dei est demonstratur. Ex hijs accipit quod theophania est illuminatio procedens ab intus ad manifestationem alii cuius occultum de deo. Sed tunc querit utrum in illa illuminatione sunt duo sicut sunt duo in illuminatione scientie. in scientia enim est lumen ipsius scientie conuincens intellectum de ueritate: et hoc est ad habitudinem compositi onis et diuisionis terminorum et est ibi signum terminorum distinguens intellectum et facies intelligere hoc et illud. Similiter etiam in oculo est lumen a quo emittit radius super uisibile secundum inspectionem. Et lumen similiter exterius manifestas uisibile et iuuas radium emissum ab oculo et est species ibi uisibilis distinguens uisum ad hoc uel illud uisibile. Similiter etiam in fide est lumen eleuans intellectum nostrum ad ea que non uidentur per rationem et est ibi creditum siue articulus distinguens fidem per hoc credibile uel illud. Queratur igitur utrum similiter sit in theophanijs: scilicet lumen eleuans intellectum et spes aliquid distinguens. Et uidetur quod sic: quod dicit beatus Dionysius in prima epistola

ad Batum monachū q̄ deus est sup̄ mētē z sup̄ substanti-
am: z suppositē ipsius tenebre cooperiunt omni lumini
z abscondit omni cognitioni. Et si aliq̄s vidēs deum in-
tellerit q̄ vidit nō ipsū vidit sed aliqd̄ eorū que sunt
eius que existūt z cognoscunt: ergo intellexit angelicus
accipit aliqd̄ a deo quo distinguūt q̄ non est ipse deus.
CItem Joānes crisostomus in xj^a omelia sup̄ ioānē.
Ipsū qd̄ est deus nō solū p̄phete sed neq̄ angeli vide-
rūt: neq̄ archāgeli. Item ibidē. si interrogaueris ange-
los audies de suba qd̄ nūq̄ rīdēs. gl̄ia x̄o in excelsis
deo solū decātes. Et si a cherubin z seraphin cōcupie-
ris aliqd̄ discere mystica sanctimonij melodiā audies z
qm̄ plenum est celū z terra gl̄ia eius. Si aut̄ superiores
investigaueris virtutes nihil adinuenies q̄ qm̄ vnum
opus est eis laudare deū. Laudate enim eū (ait) oēs vir-
tutes eius: ergo videt eū filius z spūs sanctus. Item ioā-
nes qdam̄ expositio: per seipsam nulli creature siue rō-
nali siue intellectuali cōprehensibilis est veritas sed super
sensum exaltata z intellectu neq̄ angeli cognoscūt per
se qd̄ sit deus uel qd̄ sit veritas. hoc enim ab oī creatura
remotū est sed solūmō cognoscūt se esse z ueritatē super
sententialiter eē z ab ipsa oīa p̄cedere. Hoc etiā videt̄ dici
in euāgelio ioānis p̄mo. Deū nemo vidit vnq̄ vnige-
nitus qui est in sinu patris ipse enarrauit. Ex oībus hīs
videt̄ accipi q̄ illud cognoscibile qd̄ distinguit intel-
lectum angelū in theophaniā nō sit deus ipse sed aliquid
creatū per qd̄ ulterius deus videat̄. **C** Sed cōtra hoc
est qd̄ dicit̄ ioānes in canonica. Cū appuerit similes ei
erimus z videbimus eū sicuti est. Et in euāḡ matthei
Angeli eorū temp̄ videt̄ faciem patris mei qui in celis est.
C Juxta hoc querit̄ iterū que sunt agalmata z specula
clarissima z munda que s̄m̄ Dio^m p̄ficiunt in subditis.
C Solutio dicimus q̄ theophania est ostēsiō alicuius
cognitionis de deo per illuminationē a deo ueniētem z
hec pōt̄ esse dupl̄. s̄. in symbolis: z facie ad faciem siue per
spēm. Et si est in symbolis tūc p̄portioat̄ hōi qui natus
est perficere in cognitione dei ex symbolis z similitudinib⁹
bus creaturarū. Ex hoc pater solutio ad auctoritates
p̄mo inductas. **C** Ad aliud aut̄ qd̄ querit̄ utrū in theo-
phania illa duo sint. s̄. illuminas intellectū z distinguēs
sicut duo sunt in scia z visu z fide. Dicēdū q̄ sic sed est
differētia: q̄ in illis utrūq̄. s̄. illuminas z distinguēs est
creatū. In theophaniā aut̄ illuminatio qd̄z recepta ab
angelo creata est z est gr̄a cōferēs intellectū posse in al-
tiorē p̄tēlationē diuinitatis. Distinguēs aut̄ intellectus
nō est creatū z hoc ideo q̄ videt̄ deū facie ad faciem sine
medio. Qualiter aut̄ hoc sit uel possit eē queret̄ in que-
stione de dotibus ubi disputabit̄ de visione dei ibi
inueniet̄ solutio rōnum inductarū in p̄rariū. Circa hoc
tū qdam̄ oberrauerūt dicētes deū nō videri in patria nī
si ut lumē solis videt̄ in aere. Alij plus q̄ oportet simpli-
ces oēs auctoritates in q̄bus dicit̄ nō videbimus deū
uel dei subam z qd̄ est deus vident̄ condēnare. Et solu-
tio oīum horū p̄fecta inuenit̄ in q̄ōne p̄dicta. **C** Ad id
qd̄ querit̄ de agalmatibus z speculis. Dicēdū q̄ intel-
lectus angelicus inquantū per illuminationē receptam de
purat̄ z terminat̄ efficit̄ speculū. Et ad hoc intelligēdū
notādū est q̄ duplex est natura p̄fectiua speculi. s̄. per spī
cum purū z radiosum qd̄ nullo colore coloratur est z
natura extinctiua z terminatis in altera parte z ideo spe-
culū efficit̄ de vitro radiofo z puro z plūbo extingūte
in parte altera. Similiter est de intellectu creato qui sic est
interminatus q̄ nō sentiunt̄ in ipso species imp̄ssionū
diuinarū nisi t̄r minet̄ per gratiā illuminationem de
scēdētem in ipsū z sic illuminatio accepta facit angelos
specula clarissima. Agalma autē idem est q̄ imago uel
similitudo: ideo species diuina distinguēs intellectus an-
geli s̄m̄ ea que cognoscit̄ in ipsa facit angelos z galma-
ta diuina in eo q̄ intelligētem assimilāt intellectu.

**Articulus 5°. Utrum theophania descendat in an-
gelos tm̄.**

Secundo queritur An the

ophania descendat in angelos. s̄. Utrum a deo tm̄
uel a deo z hōie christo. Et si ab hōie utrū etiam a beatā
x̄gine. z utrū angelus vnus ab alio recipiat illuminationē
ones z ab ecclia militate. **C** Et ad p̄mū p̄cedit sic. Vi-
cit beatus Dio^o in li^o de diuinis nobis cap^o 4°. q̄ san-
ctissime z p̄uictissime virtutes exītes sic in vestibulis
sup̄subalīs trinitatis collocat̄ ab ipsa z in ipsa z eē z dei
formiter esse h̄nt in trinitate z a trinitate s̄m̄ modū sum-
mum uel mediū uel extremū: z deiformiter eē est p̄ the-
ophaniās eē ergo illuminationē habēt a trinitate z non
ab alijs. **P**reterea per theophaniās est beate eē in ange-
lis. Causa aut̄ beatitudinis non est nisi solus deus ergo
theophanie nō sunt nisi a deo solo. **C** Sed p̄tra hoc est
qd̄ dicit̄ beatus Dionysius q̄ ab hōie christo recipiāt il-
luminaciones in 3° celestis hierarchie sic dicit̄. Quasda
questiones apud ipsū ielū querētes z per eas nobis
sue diuine actionis sciam discētes z eas ipsū ielū im-
mediate dicētem z p̄elargiētem eis manifestationē ē su-
am in humanā benignitatē hoc est benignitatem huma-
nitatis sue. Ego enim inq̄t disputo iusticiā z iudiciū. sa-
lutaris inq̄t sensus est q̄ sup̄remi angeli illuminationes
aspiciūt a ielū in q̄bus discūt sciam z rōnem ipsius diuī-
ne actionis quam fecit pro nobis in redēptionē. Et ipse
ielū immediate per seipsum dicit̄ z p̄elargit̄ eis rōnez
manifestatē humanā benignitatem hoc est benignitatē
humanitatis sue. **C** Sed tūc est questio de modo que-
rendi. dicūt enī quis est iste qui uenit de edom. z nō di-
cunt quis es tu qui uenisti de edom tanq̄ immediate que-
rētes a christo. Unde dicit̄ glosa in ysaia sup̄ illud uer-
bum. Quidā angeli non plene cognoscētes mysteriū
incarnationis passionis z resurrectionis vidētes ad ce-
lum ascēdere dñm cum multitudine angeloz z sanctorū
hoīum p̄pria virtute non auxilio angeloz admirant̄ in
carnationis passionis resurrectionis z ascēsiōis myste-
rium z quo mō z sibi z alijs apiat regnum celoz. Unde
z angelis dñm cōcomitātibus dicūt q̄s est iste qui uenit
de edom. z in psalmo: quis est iste rex gl̄ie. Item Hiero-
nymus ibidem. quidam angeli donec p̄ficeretur myste-
riū incarnationis ad plenum non cognouerunt. Hoc
etiā videt̄ per rōnem q̄ supra angelos christus s̄m̄ hu-
manitatē exaltatus est. a sup̄iori autē descēdūt illumi-
nationes tūc ab ipso christo debēt descēdere illuminati-
ones in angelos. Item in apocalipsi cap^o 20°. Ciuitas
ipsa nō eget sole z luna ut luceāt in ea: nam claritas dei
illuminabit eam: z lucerna eius agnus. ibi glo. i. huma-
nitas ad aliorū illuminationē: ergo ab humanitate chri-
sti sunt illuminationes in patria. Item in p̄ma canonica
petri cap^o p̄mo. sup̄ illud. in quem desiderāt angeli pro-
spicere. dicit̄ glo. Tāta eius qui passus est pro nobis ho-
minibus gl̄ia p̄clarior est ut etiam angelice in celo vir-
tutes cum sint eterna felicitate p̄fecte non solū immorta-
lis diuinitatis magnificētiā sed z assumeptē humanita-
tis eius claritatem semp̄ aspicere gaudeāt. **C** Sed con-
tra hoc videt̄ eē qd̄ dicit̄ Aug^o sup̄ genesim ad lram li^o
4°. q̄ angeli in uerbo dei oīa faciēda p̄nouerūt z crea-
ta facta cognouerūt non per interualloz t̄p̄alium vices:
sed p̄us z posterius habētes in cōnexionē creaturarū
in efficacia x̄o creatoris oīa simul. Item in 5° li^o. nec an-
gelos latuit mysteriū regni celoz qd̄ oportuno t̄pe reue-
latum est pro salute n̄ra. Et ex hac p̄grinatione liberati
eorū cōiūgamur. nec enim hoc ignorauerūt quo-
niam quidē ipsū semē qd̄ oportuno t̄pe aduenit per ip-
sos dispositū est in manu mediatoris. **C** Item ibidem
sc̄tis angelis mysteriū incarnationis a seclis innotuit. Ex istis
p̄cedit sic a seclis nō fuit humanitas christi i celo z āgeli

a seculis habebat illuminationes de mysterio incarnationis: igitur non habent istas illuminationes ab humanitate christi. ¶ Itē sūm qd christus minor est angelis sūm hoc non videtur eis dare illuminationes sed sūm humanitatem passibilem minor est angelis (ut dicit in psalmo. et ad hebreos caplo primo in glosa et in textu) igitur sūm hoc non dat illuminationes. ¶ Ulterius querit de beata virgine cum enim ipsa legat exaltata super choros angelorum videtur qd ab ipsa illuminationes debeant descendere in angelos. ¶ Itē videtur ex quonibus que leguntur in canticis sicut ista. Que est ista que descendit de deserto de litibus affluens enīra super dilectū. Ille enim est quod sodaliū spōsi ut dicit glo. sodales autē spōsi sunt angeli. Si ergo propter quoniam quod faciūt de christo dicant illuminationes recipere a christo. tūc etiā propter filios quoniam quod quas faciunt de beatā virgine debet dici recipere illuminationes ab ipsa. ¶ Sed contra illuminationem que fulget a beatā virgine creata est sicut ipsa. creatū autē nō pōt eē causa illuminationis eterne glorie. ¶ Querit iterū ulterius utrū vnus ab alio recipiat illuminationes. Et videtur qd sic. qd dicit Bīo^o in cap^o 4° celestis hierarchie. nō ideo solū in suppositis et subiectis animis sed in egyptiōibus ista lex diffinit ab omniū supercūctualis ordinatiōis pncipatu sūm vnāquāqz hierarchiā pmas et medias et ultimas eē. et ordinatiōes et virtutes et minores eē diuiniōres doctores et manuatores in diuinā adductionē et illuminationē coactionē et coionem. Ex hoc accipit qd non tūc isti de pma hierarchia illuminant illos qui sunt de inferiori hierarchia: sed etiā qui sunt in vna et eadē hierarchia qui dicunt egyptiōtes. vnus reducit alterū et illuminat. Et qd de hoc sunt multe auctoritates a Bīo^o obijciat in pparium. sūm hoc enim qdā angelorum nō videtur deū immediate qd ptemnat pro heresi. ¶ Itē querit ultimo utrū illuminationē recipiāt ab ecclia militate. Et videtur qd sic qd sup illd ephef 3° cap^o. que sit dispensatio absconditi dicit glo. aliqd accipit angelis per pditionē aploz qui multa secreta didicerūt pditionē per gētes dilatata. ¶ Sed ptra dic beatus Bīo^o in 4° cap^o celestis hierarchie. video de diuinū humanitatis christi mysteriū angeli primo sunt edocui et docuere. Deinde per ipsos in nos sanctorum grā descendit et inducit gabriele missum ad beatā virginē et angelū instruentem ioseph ut implerent diuinitus pmissa pgenitori dauid. et alius instruit pastores. Similiter et ipse iesus puer obediēs subdit pī et dei per angelos dispositiōibz et per medios ipsos annūciat ioseph a pīe. disposita filij ad egyptū recessio et iterū ad iudeā ex egypto inductio. et in passione appuit angelus pfortās ei: et hoc totū fecit ut dicit idē Bīo^o nō propter indigētiā sed ut ostēderet se uerū hoīem cui^o est dispositiō et ordinari per angelos. Si militat in 5° cap^o dicit qd scī pīes visiones qd viderunt siue ppheticas siue alias gliōsi pīes nri pfererūt et p medias celestes virtutes: et subinfert delegit dīcēs. Sic autē nō et sacra legis latitiōe elogoz et adiūtiō uel ut pīe qdem dicit ex deo donatā moyfi ut et nos nēre doceat diuinos esse et sacros characteres. Bocet autē et hoc sapiēter theologia per angelos eā ad nos puenire tanqz diuinū legati ordine illud legaliter ponere hoz est pro pma 2^a in diuinā reducti. Itē Aug^o 3° de trinitate. illa oīa que a pīibus visa sunt cū deus illis sūm quā dispōne pīibus pītare per creaturā facta eē manifestū est. et si nos latet quomō ea ministris angelis fecerit. hoc idē videtur per diffinitū onē aīe datā in li^o de motu cordis. ubi dicit qd aīa est sūstātia incorporea intellectua illuminationū que sunt a primo ultima relatione pceptiua. est enim relatiō pma primoz qui immediate accipiūt. 2^a est ultimoz qui accipiūt per alios. ¶ Solūtiō pcedimus breuiter qd qlibet iheri or a quolibet supiori siue angelo siue hoīe siue deo pōt accipere illuminationē. Unī dicimus qd tres pīe eēntie. s. seraphin et cherubin et throni a tribus accipiūt illumina-

tionē. s. a deoz et hoīe christo et a beatā virgine. ¶ Ad hoc autē qd obijciat in contrariū de mō querēdi dicēdū sūm beatus Bīo^o qd angeli quoniam quod nō faciūt christo sed inter se questionē pponūt: et nō propter hoc qd a se inuicem expectant illuminationes. sed ut reponant reuerentiā christo tanqz reuerētes discipuli qui alitudinē scie et benignitatis magis sui nō psumūt facere questionē sed corā ipso eas pponūt inter se expectātes ut a pīia benignitate eos illuminet ad solutionē. Et hoc est qd dicit Bīo^o in de celestis hierarchie cap^o 7°. Apud seipsos deliberāt an interrogare ostēdētes qdē qd discunt de diuinā sciam appetūt: nō autē pīlīētes per diuinā pcessiōne in diuinā illuminationē: et dicit qd hoc faciūt qd reuerēter. ¶ Scōm alios autē sanctos pma questio est minor angeloz et que rūt ab altioribus et hoc nō est incōueniēs. 2^a autē questio illa est supior qd illa immediate a christo. s. h. gre igitur rubrū est indumentū tuū. Et rōne illius quoniam quod tagit glo. sup psal. lxxij^o. dīcēs tanqz dicāt angeli didicimus qd loqueris iusticiā et salus oīum in tuo est arbitrio scire uolum^o gre uestimēta tua sūt uelut musto tincta et tunica que de super pterta est scindi nō pōt: et ab utero uirginali tātū cādorū habuit quātū nō pōt facere fullo super terrā gre sanguine cruetet magis enim tibi puenit clemētia qz crudelitas. sūm autē beatus Bīo^o utraqz qd est supior immediate assistētū christo et deo. sed pma iter se faciūt propter reuerentiā. 2^a autē faciūt christo benignitati sue ex solutione pīe quoniam quod facti pīiores. ¶ Ad id qd in pparium est per auctoritates Augustini dicēdū. qd pma auctoritas intelligit de opibz creationis tū que pīus cognouit in uerbo dei faciēda et postea facta in natura pīia. 2^a autē auctoritas intelligit de mysterio incarnationis que quo ad hoc innotuit angelis a seculis qui viderūt vnā creaturā inuēdā et associādā in vna pīsona filij diuinitatis. Unī beatus Bernardus dicit. xviij^o. sermone. Creato potuit cōtingere si tū incredibile nō putet plenū sapia et pfectum decore hoīes pīscire potuisse et pfecturos nō in parē gliāz. Sed si sciuit in dei uerbo absqz dubio uidit et in liuore suo inuēdit qd molitus est hēre subiectos socios dēdī gnāt nō tū oportuit qd cognouerūt mysteriū incarnationis quo ad oēs spūales rōnes et reuelatiōes que pīūt eē de illo. ¶ Ad hoc qd obijciat de minoratione christi. dicēdū qd illa minoratio nō est nisi sūm qd. s. in quātū est passibilis et mortalis qd nō sunt angeli. hoc autē nō est impedimētū dignitatis que est ex ipsa vnione humane nature ad diuinitatē. vñ adhuc relinquitur qd pīūt illuminari ab ipso. ¶ Ad id qd querit de beatā virgine dicēdū qd illuminationē accipiūt ab ipsa. Et ad id qd ptra obijciatur dicēdū qd illuminationē que fulget ab ea nō est creata sed est deus in ipsa: et quomō sit hoc dicit magis Hugo de sācto victore per exēplū sic dīcēs. Sicut duo sunt lumen et qd suscipit lūmē corpus: et ex hīs duobus vnū efficit lūcēs: et ipz lūcēs imago quodāmodō est et silitudo luminis: ita deus nri lūmē est et uerū lūmē et ipm lūmen rōnales animi mūdī et puri pīcipiūt et ex hoc lūcētes sūt et nō sūt ipsi imago luminis in eo qd sunt sed in eo qd lucēt ex lumine sicut ipsum lūmē lucēt et sunt ipsa lūcētia theophanie luminis in qbus lūmen videtur. Et illud expīius habet in questione de visione dei. qd sicut in ferro ignito nihil aliud videtur nisi lūmen ignis: sic in sanctis gliātis videtur deus. Unde dicit beatus Bernardus in libro de amore dei. O beata visio videre deū in seruidere deum et in sanctis. ¶ Ad id qd querit utrū vnus recipiat illuminationē ab alio. Dicēdū qd sic. ¶ Ad id autē quod contra obijciatur dicēdū etiā per quādam glo sam super epistolam ad ephef. 3°. cap^o. que dicit qd in mūdo abscondite sunt causē rationales omnium rerū que naturaliter sunt. in deo pīo causē eorum que per gratiam sūt siue eorū que ad hoc signanda mirabiliter nō naturaliter sūt que ministrātibz angelis facta sunt

vnde mysteriū hoc a seculis in deo dicitur esse absconditū sic tñ ut innotescat pñcipibus et pñcipibus et celestib⁹. **¶** Dicēdū igit q^d de⁹ in rōne duplicis obiecti pñtat se angelis aut bñs. s. ut obm fructuōis: et ut in ipso sunt rōnes abscondite oīum mysterioz pñtētū ad gubernationem ecclie. et pmo mō oēs vidēt deū immediate. 2° autem mō accipiūt illuminationes sed superiores accipiūt eas immediate a deo: inferiores autē a superioribus per ordines et hoc plenius habebit inferius. **¶** Ad id qd qñt utrū accipiat illuminationes ab ecclia militate. Dicēdum q^d dup² est acceptio illuminationū. s. a causa et ab effectu. et a causa qdē grarū. pprie accipiunt illuminationes: ab effectu aut per modū expimēti et sic qñdaz illuminationes accipiūt angeli ab ecclia qñ. s. vidēt mysteria grarū a seculis: et ideo abscondita per effectū in sancta ecclia cōpletri. Per hoc patet solutio ad omnia quesita.

¶ De actibus communibus angelorum.

Inde queritur de ac-

ribus coibus angelorū qui sunt purgare illuminare et pñcere. Et querunt duo. s. qñter hīs actibus utunt inter se. Et qualiter utunt eis ad aīas hoīum. **¶** Circa p^m querunt qñ or. quoz p^mū est. Utz pueniat angelis illuminare pñcere et purgare. 2^m fm qd pueniat eis. 3^m utrū pueniat eis fm distinctionē hierarchiarū uel ordinū uel psonarū. 4^m cui pueniat per pñs et cui per poster⁹. **¶** Ar^o 6°.

Primū procedat sic. Dicit

beat⁹ Bīo⁹ in de celesti hierarchia cap^o 3°. Ordo hierarchie est quosdā qdē purgare: quosdā pō purgari et quosdā qdē illuminare: et quosdā illuminari. et qñ dā qdē pñcere: quosdā qdē pñci vnicuiq; ad deiformez adunationē qñcuiq; mō igit ista pueniūt angelis. **¶** Preterea hoc videt ex auctoritatibus bible. Sic enim dicit i Daniele 9°. factū est ut cū viderē ego daniel visionem et querere intelligētā ecce stetit in specu meo qñ species viri et audiui uocē viri inter ulay et clamauit et ait. gabriel fac intelligē istā visionē. Ex hoc enim manifeste accipit q angelus. s. mittit aliū angelū ad hoīem illuminādū. nō aut mitteret nisi prius illuminasset ut dicit Bīo⁹. Itē Danielis 1° cap^o. Ecce michael vnus de pñcipibus pñmis uenit in adiutoriū meū et ego remāsi iuxta regē pñsorum. Veni aut docere te ait que uētura sunt. Istud adiutoriū sicut dicit Bīo⁹ nō est nisi per illuminationē et purgationē. Item Zacharie 1° rñdit vir qui stabat inter mīrthetā et dixit. isti sūt quos misit dñs ut pambularēt terrā et rñderūt angeli dñi qui stabāt inter mīrthetā et dixerūt pambulauimus terrā: et ecce oīs terra habitā et quiescit. Ex hoc expñse accipit q angelus qui stabat inter mīrthetā illuminabat ab hīs qui pambulauerūt terrā: et ille ulterius illuminatus illuminauit zachariā. Item Ysaie 6° dī q clamauit alter ad alterū. Sāctus sanctus sanct⁹ dñs deus exercitūū: plena est oīs terra glia eius. qd beatus Bīo⁹ exponit q clamare alterū ad alterū nihil aliud est qz dare sibi illuminationem. Itē in ezechiele 9°. glia dñi dei assumpta est de cherub qui erat sup eū ad lumen domus et uocauit virū qui indut⁹ erat lineis et attramentariū scriptoris hēbat i lūbis suis et dixit dñs ad eū. Trāsi per mediā ciuitatē in medio hier⁹ et signa thau super frōtes viroz gemētū et dolētū sup cūctis abhominatiōibus que sūt in medio eius et illis dixit. s. sex viris quorū vnusq; hēbat uas interī⁹ in manu sua dixit audiente me: trāsite per ciuitatē sequētes eum et pcutite nō pcat oculus uester neq; misereamini senē: adolescentulū: vir gine: et pūulū: et mulieres iherifice usq; ad interuēctum. Oēm aut sup quē uideritis thau ne occidatis et a sāctuario meo incipite. Et hoc dicit Bīo⁹ q sequentes erudiebant a pmo diuinū iudiciū. Itē ezechielis 1°. Et uidit

ecce in firmamēto qd erat sup caput cherubin qñ lapsus zaphirus et qñ spēs silitudinis solij appuit sup eaz. Et dixit ad virū qui indutus erat lineis et ait. Ingredē in medio rotarū que sunt subtus cherubin et imple manū tuā pūnis igneis que sunt iter cherubin et effunde sup ciuitatē. Hoc etiam dixit Bīo⁹ q ille vir erudiebat a cherubin: qd notat in hoc q mittit ut accipiat pñas s. rotas cherubin. Itē omnes auctoritates inducunt et exponuntur per intellectū dictum a bīo Bīo⁹ in de celesti hierarchia cap^o 3° circa finem. Item in apocalipsi cap^o 7°. Uidi alterū angelū ascēdētē ab ortu solis hñtē signū dei uiui et clamauit uoce magna qñtor angelis gbus datum est nocē terre et mari dices: nolite nocē terre et mari neq; arborib⁹ quoadusq; signemus seruos dei nri in frontibus suis. Et ex hoc accipit q qdā illuminant ab ipso sole ut iste qui ascēdit ab ortu solis. qdā aut ab hīs angelis ut illi qñtor gbus clamauit. **¶** Preterea videt q idigeant purgatione: ita habet in Job 4°. Ecce qui seruiunt ei nō sunt stabiles et in angelis suis reperit prauitatē. igit cū angeli habeant prauitatē indigent purgatione. Item Job. xxv^o. Luna nō splēdet et stelle nō sunt mūde in cōspectu eius. et ex hoc sequitur idē qd pñs. Per lunā enim itelligunt angeli ab ipso sole. s. deo illuminati et per stellas minores et inferiores. Item Job. xli^o cap^o. Lū sblas fūerit. s. leuiathā tremabūt angeli et territi purgabūt. Item dicit Bīo⁹ p^o cap^o celestis hierarchie. q opoztet purgādos qdē puros effici oīno et omni liberari disilitudinis pñsione. Si igit hēat pñsionē dissilitudinis tūc videt q egeat purgatione. **¶** Sed pñra si purgāt aut purgant a pñtō: aut ab ignorātia: aut a fantasijis. non a pñtō qz nō hñt pñm. Ab ignorātia etiā nō: qz ignorantia uel pñm est uel diuinctū hēat pñm ut dicit Aug⁹ in l^o de libero arbitrio. Item nō a fantasijis: qz dicit Aug⁹ sup 2^m eplā ad Corinth. 12°. sup illud Scio hoīem huius modi zc. q angeli sunt in regione itelligibilī ut uideat pñpiciā ueritatē nullis opinionū stellarū nebulis fuscata. **¶** Preterea dicit Aug⁹ q itelligētia est de incorpēis substantijs pura certaq; cognitio. cū igit angeli hēant itelligētiā videt q de oibus talibus purā et certā habeat cognitionē et ita purgatione nō idiget. Si forte dicat q ignorātia relinqt debitū ad discēdū et ppter illud est peccatū: sed nescientia nihil ponit et est negatio sciez ab illa purgant angeli. **¶** Pñra qd nihil ponit oīno nihil est et qd oīno nihil est nō purgant: igit videt q talis nesciētia nō possit purgari. **¶** Preterea dicit Bieg⁹ qd est qd nō uideat qui uideat oīa uideat: ergo nihil ignorat igitur ab ignorātia purgari nō pñt. Si forte ppter hoc dicat q purgant a mālitate qdā que est obtusio pñpiciatatis itelligētie. **¶** Contra querat de causa illius obtusio: nis et nō pōt assignari nisi minor: simplicitas eēntie. cum igit causa nō possit amoueri effectus etiā stabit et nō purgabif. **¶** Preterea fm hoc in purgatione angeli forma aliqua actu ens remoueret et aliq aduentret et sic eēt ibi mot⁹ alterationis qd falsū est. **¶** Itē obtusio illa nālīs habit⁹ est et ita erit ex pñcipijs nālīb⁹ igit erit imobilis cum nō possit moueri nisi per mutationē pñcipiorū nature. **¶** Solutio dicimus cū Bionysio in de celesti hierarchia cap^o 7°. q purgant ab ignorātia. dicit enī Bionysius sic. Ignorātia qdē utpote purgās fm ordines in dicta sciētia pñfectarū doctrinarū. **¶** Locēdimus igitur fm pñas auctoritates q qdam purgāt et qdam illumināt. et qdam purgant et quidā illuminant. et qdam pñciunt et qdam pñciunt. **¶** Ad hoc aut qd querit de indigentia purgationis dicimus q indigentia purgationis est ignorātia sicut dictum est. Sed ignorātia est duplex scilicet negationis et priuationis. Ignorātia negationis est nescientia que nihil ponit sicut dicimus lignum nesciens hoc est non sciens et hec improprie dicitur ignorantia. Est etiam ignorantia priuationis: et hec est di-

Prime partis sume

plex. s. male dispositiois et hec q. aliquid ponit de habitu pprie dicit error: et improprie ignoratia. Alia est ignorantia puationis habitus et hec est duplex. s. illa que puat habitum et relinquit subum cum debito. pcedendi ad habitum: et hec tradeda est in moralibus quonibus ubi agit de peccatis. Et est etiam ignorantia que puat habitum et relinquit subiectum cum pte recipiendi habitum pter q. q. sit debitum ad illud et illa est ignorantia de qua loquitur Dio. q. ab ipsa purgatur angelus. **¶** Dicendum igitur ad 3^m qd obijcit de iob 4°. q. prauitas inueta in angelis est prauitas casus que non est purgabilis de q. non loquitur Dio. **¶** Ad aliam auctoritatem iob 25°. dicendum q. ibi dicitur luna non splendere in comparatione et non simpliciter. Quid autem dicit q. stelle non sunt munde: non sequitur ex hoc q. sint imunde eo q. uo absolute dicuntur esse imunde sed non munde in respectu eius. vñ munde dei quantum possibile est psequuntur per purgationem. **¶** Ad 3^{am} auctoritatem iob. xl^o. dicendum q. etiam ibi loquitur de casu diaboli qñ. s. leuiathan sublatu est de medio angelorum: uñ enim angeli alij per dissensum malicie diaboli fugerunt a similitudine uoluntatis diaboli et hec fuga dicitur terror eo q. subito resiliunt a peccato diaboli per dissensum in adhesionem dei. Et in isto terrore dicuntur esse purgati a flexibilitate liberi arbitrij in pfirmatione bñtudinis sue. **¶** Ad id qd obijcit per rationes patet solutio: q. dicimus q. purgatur ab ignorantia de qua dictum est: et h. illa sit puatio habitus non est tñ simpliciter nihil eo q. relinquit subum cum pte recipiendi habitum. Un sicut dicitur pbs in fine pmi pbs^{or} q. sufficit forme absentia et pntia facere mutationem: ita dicimus hic q. illuminatio absentia facit puationem et pntia facit purgationem nec tñ in angelis dicimus esse motum uel mutationem. non enim est ibi cōtrarietas formati nec mutatio subit pns ad medium q. ad extremum: q. per receptionem potius illuminationis pfecti et imutabilis fit angelus et accedit ad unum sicut supra ostensum est. **¶** Ad auctoritatem Augustini dicendum q. angeli videtur pspicua ueritate sed non videtur ea s. omnes rationes quibus reuelari potest. Sic enim ea videtur non nisi deus trinitas et h. christus iesus. Un s. omnes illas angeli accipiunt illuminationes spuales et purgantur ab ignorantijs scibiliu illorum de quibus accipiunt reuelationem. **¶** Ad aliam auctoritatem Augustini similiter dicendum q. intelligentia certa habet cognitionem de spualibus sed non oportet q. oia spualia s. m. qualibet ratione cognoscant. Locedimus in q. non purgantur angeli a furo nebularu false opinionis. **¶** Ad auctoritatem Gregorij dicendum q. oia videtur angeli in uerbo pntia ad bñtudinem eorum. Sed quedam sunt supra bñtudinem s. m. que efficiuntur agalmatha diuina ut supra dictum est: et non est necesse q. oia illa videantur simul et s. hoc purgantur ab ignorantia que a Dio dicitur pnsio dissimilitudinis: non ideo q. relinquitur confusione peccati. sed dicitur ibi pnsio minor in diuina ordinatione s. m. q. hierarchia dicitur diuina: ordo diuinus dissimilitudo autem dicitur minor: pntia purgatio illuminationis s. m. q. est ascendere in diuinam similitudinem s. m. q. dicit Dionysius q. hierarchia deiforme quantum potest filiat et in dei similitudinem proportionabiliter ascendit. **¶** Ad id qd obijcit de obtusione et malitate videtur concedendum esse. **¶** Articulus 7°.

Secundo queritur s. quid

ueniat angelis purgare illuminare et pficere. Et videtur q. s. m. idem q. in iustificatione impij ad infusionem grę sequitur purgatio a culpa et pfectio s. m. virtutes. si cut habet in glo. sup 6° ad Ro. sup illud quos pdestinauit hos et uocauit et quos uocauit hos et iustificauit et q. iustificauit hos et magnificauit. eadē enim est grā uocās et iustificās et magnificās. igitur a fili videtur q. idem sit purgās et illuminās et pficiēs et ideo non videntur esse tres actus. Itē q. qd psequitur aliquid semper in subto hoc videtur esse idiusum ab ipso: sed purgatio semper sequitur illuminationem in subto purgatio igitur videtur esse indiuisa purgatio ab illumi-

natione et ita non sunt duo actus sed vnus. Si forte dicatur q. hic est vnus actus differēs s. m. terminos sicut etiam in naturalis est vnus terminus a quo et ad quem. **¶** Contra. **¶** Tria q. s. m. hoc cum non sit nisi duplex terminus in actu. s. a quo et ad quem non debet hic esse nisi illa duo. s. purgare et illuminare et sic supradictum erit pfectum. **¶** Preterea quoniam diffinitiones sunt diuerse ipsa sunt diuerse: sed diffinitiones horum sunt diuerse ergo et ipsa sunt diuerse. Probatio media. dicitur Dio 3° cap^o celestis hierarchie. Oportet itaq. ut estimo purgandos quidam puros pfi oino et oia libera ri dissimilitudinis pnsione illuminandos s. m. repleti diuino lumine ad pteplatiuā bñtudinē et virtutē in castissimis mētis oculis reducēdos et inspectos restaurandos pnticipes fieri exploratoz sacroz pfecte scie. Ex hijs patet q. diffinitiones horum ex pte passiuorum sunt diuerse. s. purgari illuminari et pfi. **¶** Si forte dicatur q. ista sunt eadē ex pte agētis: hoc iterum videtur esse contra Dio. dicitur enim q. oportet purgationes magnitudine purgationis alij tradere ppria castitate. illuminationes autem ut lucentiores aios ad pnticipationē luminis et distributiones ppe hñtes et diuissime scē claritatis repleti oino summū supercellēs lumē in eos qui digni sunt honores supuehē. **¶** Perfectiones s. m. tanq. pceptiores pfecte traditionis pficere et pfiēdos scissima doctrina per inspector sacroz scian. Ex hijs videtur q. purgatores purgant castitate: et illuminatores illuminant lumine. et pfectores pfiunt pcepto perfectionis traditionis. Cū igitur ista tria non sunt eadem non erit idē purgare pfiē et illuminare. **¶** Juxta hoc querit de ordine illorum trium. Et videtur q. pmi sit purgare: q. anteq. iducat forma oportet remouē a subto puationē et dispositionē pntia. Sed videtur ecōuerso q. pfiē sit pmi q. pfiē est s. m. actus actus pntis: est ut dicitur pbs 9° metha^o tpe et rōne et suba. **¶** Itē videtur q. illuminare sit pns: q. per illuminationem sit purgatio et pfectio. **¶** Solo istis quoniam determinat a Dio in de celesti hierarchia cap^o 7°. ubi sic dicit. Cōprehēdēs autē et hoc dixerim fortassis non in merito purgatio est illuminatio et pfectio diuine scie et asumpcio. **¶** Ignorantia qdē utpote purgās s. m. ordinem incluta scia pfectarū doctrinarū illuminās aut ipsa diuina cognitione per quā et purgat non pns pteplatiue quas manifestat per altiorē illuminationē et pfiēs iterū ipso lumine s. m. habitū scia lucidissimarū doctrinarū: hoc est q. per illuminationē vnā solā fuit ista tria. s. purgatio: illuminatio et pfectio. sed quantum ad remotionē puationis que est ignorantia dicitur purgatio et quantum ad imissionem luminis qd non pns pteplat nisi manifestet et altior: illuminatio dicitur illuminatio. In quantum autem explorat sacra in ipso scibili cuius accipit illuminationē dicitur pfectio. Et ad hoc intelligēdū reuocādū est ad memoriam qd sup dictum est in theophanijs esse duo. s. lumē eleuās intellectus et scibile distinguēs eūdē. Et qñ accipit scia de ipso scibili diuino dicitur Dio angelos pnticipes fieri exploratoz sacroz pfecte scie et per hoc reduci et restaurari ad pfectū. Scdm hoc igitur bñ pcedim^o q. ista tria fuit vna sola illuminatione. sed sicut in motu tria sunt. s. terminus a quo et in quem: et finis motus. ita hic sunt tria et penes terminū a quo dicitur purgatio. et penes terminū ad quem dicitur illuminatio. penes finē autē ppter quē est totū dicitur pfectio. hic autē finis nihil aliud est nisi ut fiat exploratio diuine scie illuminatione pcepta. **¶** Ad id igitur qd obijcit de Dio q. ipse videtur dare diuersas diffinitiones. Dicendum q. ipse pnsiderat ista tria penes diuina terminorum et finis et penes diuina ei^o qd est ad finē et non penes subam illuminationis qua oia ista fuit. oia enim ista tria sunt idē in suba s. differunt penes esse et rationes. **¶** Ad id qd obijcit de castitate etc. dicendum q. castitas dicitur ibi appropinquo intellectus ad unum quantum enim magis appropinquo ad unum pmsu tanto magis pfitur in multis et uariatur lux in illis. hoc autem contingit quia finis est vnus: ea autem que sunt ad finē sunt multa et pntia.

CAd id aut qd dicitur de pcepto traditionis. dicendum qd pceptum dicitur ibi pncipiū z regula reductionis ad finē sicut etiam dicitur ars collectio pceptoz ad eūdem finē tēdētū unde pceptū ibi traditionis non est nisi illuminatio per quā anagogice reducunt z in explorationē z inspectio nem sacroz que sunt doctrina z sciētia illuminationis.

CAd illud qd querit de ordine dicendum qd tripliciter considerando tres hnt ordines ista tria. Si enim pſiderant ista tria ex parte subiecti tūc est pſmūz purgatio. 2^m illuminatio. 3^m est pfectio. z iste ordo est fm rōnem gñationis eorūz in subſto. Si aut pſiderent ex pte agētis tūc pſmū est illuminatio. 2^m purgatio. 3^m est pfectio. qz agēs pſmo formā fm quam est actus coicat que cōsequēt remouet a subſecto priuationem oppositam z ultimo inducit finē. Si pſiderent fm rōnem pfecti z optimi sic pfectio est pſmū. illuminatio 2^m. z purgatio 3^m. **C**Ad hoc aut qd obijcit qd pſus dicit qd actus est pſor tpe. dicendum qd hoc uerū est in diuerſis sed nō in vno. in vno enim z eodez potentia pſor est actu tempore sed substantia z ratione posterior.

CArticulus 8°.

Utrū queritur

Utrū cōueni

ant eis fm distinctionē hierarchiarum uel ordinūz uel pſonarū. Et uidet qd rōne hierarchiarū: qz dicit beatus Dionysius de pma hierarchia que est seraphin z cherubin z thronoz 7° cap^o. sic in pſmis eſſentijs que poſt ſubſtantificā eārū diuinitatē collocatē sunt z ueluti in uestibulis ipſius ordinate oēm sunt inuisibile z uisibile ſupercedētes factā virtutē pſriā eſtimādū est eē z oīno egformē hierarchiā. Iſta ſic ordinat: pſriā z oīno egformē hierarchiā eſtimādū est eē in pſmis eēntijs. Ex h accipit qd cū pma hierarchia tota ſit egformis nō illuminat in ea ordo ordinē uel pſona pſonā. Igit cum angelis pueniat purgare z purgari zc. uidet qd hoc cōueniat eis rōne diuerſarū hierarchiarū z nō rōne vniū hierarchie. Idē habet ex hoc qd uocat eā pſriā hierarchiā. qd enim aliūde est nō uidet eē pſriū. **C**Sed ptra Dionysii^o dicit in 4° cap^o celestis hierarchie. Et in egpōtētibz iſta lex diffinit ab omni ſuperēntialis ordinis pncipatu z p vnaquāqz hierarchiā pſmos z medios z ultimos eſſe: ut ordinationes z virtutes z minoz eſſe diuiniōres doctores z manuductores in diuinā adductionē z illuminationē z coicationē. Ex hoc accipit qd in hierarchia egpōtēte vnus illuminat aliū z pſicit aliū. **C**Itē uidet qd vnaquāqz pſona hēat alios actus ad ſeiſpſam z ad aliā: qz ita dicit Dionysii^o in 10° cap^o celestis hierarchie. Secundum ſeiſpſm vnūqzqz z celestis z humanus aiūs ſpeciales habet z pſmas z medias z ultimas ordinationes z virtutes additas per vnaquāqz hierarchiā z illuminationū pſoprias anagogas hierarchiarū illuminationū anagogas dico dictas per vnūquēqz angelūz. Ex hoc habet qd glibet angelus pōt ſeiſpſm illuminare ex anagoga illuminationis ſupioris: z pōt illuminare etiā aliū angelū fm illuminationē inferioris anagoge. **C**Solutio dicendum qd hierarchia hierarchia pōt illuminare z ordo ordinē z pſona pſonā: sed nō pſona ſeiſpſam. **C**Ad p^m aut dicendum qd tres ordines in pma hierarchia dicunt egformes quātū ad actū pſriū hierarchie de quo dicit inferius. ſ; nō sunt egformes quātū ad illuminationes ſpales. **C**Ad aliud dicendum qd hierarchie dicunt pſrie que sunt in pſmis trib^o ordinib^o eo qd nō habent niſi a ſolo deo. Aliē aut inferiorz habent etiā ab angelis fm quēdā modūz. **C**Ad ult^m dicendum qd nō intēdit Dionysius qd angelus ſeiſpſm illuminet: sed in quolibet angeloz ſūt triſormes illuminationes appropriabiles tribz hierarchijs quod planum erit in ſequētibz.

CArticulus 9°.

Utrū queritur

cui puenit

per pſr^o z cui per poſteri^o. in natura enī vnū est

mouens pſmū qd nullo mō mouet. z vnū est motū ul timū qd nullo mō mouet: z ſunt media iter hec que mouet z mouent. **C**Et ſi querat cui pſe cōuenit mouere. Rūdet qd illi mouēt qd nullo mō mouet. Siſt motūz puenit ei pſe pſmo qd nullo mō mouet: maxie enīz mouet qd ab oibus motorib^o mouet: z maxie mouet qd oēs alios motores z mobilia mouet. Igit ſiliter cū deus ſic illuminet qd nullo mō illuminet z oīa illuminata illuminationē illuminet ſibi illuminare erit pſriū. Et qd ſic illuminat qd nullū aliud illuminet poſt ſe z illuminatur a quolibet illuminare qz a deo z angelo ſibi maxie erit pſriū illuminari. Et hoc uidet dicit Dionysii^o in 4° cap^o celestis hierarchie. ubi dicit de ſupiorib^o eēntijs qd pſmo in ſe educūt diuinā illuminationē z in nos pſe deferunt que ſup nos ſunt manifeſtationes. Et hoc uidet eſſe cōcedēdū: qz quātō ſupior eſt intellectualis aiūs tāto magis eſt ei pſriū illuminare eo qd plures illuminat z a paucioribz uel a nullis illuminat. Et quātō inferior eſt tāto puenit magis ei pſe illuminari z nō illuminare qz a pluribus illuminat z pauciores uel nullos illuminat.

Utrū queritur

Qua

liter hys actibz utunt ad aias hoīz. Et querunt tria. quoz pſmū est Utrū in nobis poſſint facere intellectū diuinū. 2^m per quē modū faciūt ſi faciūt. 3^m per quem modum poſſunt nos perficere in affectu.

CUtrū angeli faciāt in nobis intellectū diuinū Ar^o 10°.

De primūz proceditur ſic.

CUtrū angeli faciāt in nobis intellectū diuinū Ar^o 10°. **C**Itē videt qd dāt nobis illuminationes z ita faciūt in nobis intellectū diuinū. **C**Item ibidē poſt aliquānū. Prima qdē hierarchia manifeſtus illa pſo que eſt poſt ipſas occultius. pncipatū aut archāgeloz z angeloz hierarchia diſpoſitionē humanis hierarchijs per pntiam pcepe ut ſit per ordinē ad deū aſcēſus z pūctio z vnitas. ex hoc accipitur idē. **C**Itē Aug^o in 12° ſup geneſim ad lram. ſicut iſta luce corpea eſt celū qd ſupra terrā ſuſpicimus vñ luminaria clarēt z ſydera que corpa longe ſunt t meliora terre ſtribus: ſic in illo gñe ſpūali in quo vident corpoz ſilūz diuines luce qdā in corpali ac ſua viſa quedā excellentiſſima z merita diuina: que demōſtrat Aug^o diſtinguens miris modis. Utrū viſa facili qdā z pſpōtē iūctiōe etiā nſa faciētēs: alij ſciētēs neſcio quo mō iſpū nſo iſforma re viſionem diſſicil pceptū z diſſinitiones. Ex hoc accipit qd angeli formāt in nobis viſa ſua miris modis z ita manifeſtāt nobis ſuas illuminationes. **C**Itē angelus illuminat angelū ergo multo fortius illuminat animas. **C**Itē ſicut ſupra ſepe habitū eſt lex hierarchiarū eſt per p^o 2° reducere. Cum igit angelus ſit pſmus z aia ſit 2° aia reducit per angelū: ergo multo fortius illuminat aias. **C**Item habitū eſt ſupra in auctoritatibz iſductis qd pphete illuminati ſunt per angelos ſicut Zacharias qui ait: angelus qui loquebat in me. z ſiliter antiqui patres. ſ. abrahā yſaac z iacob moyſes z ioſue z alij qui docti ſunt multa per angelos. ergo uidet qd tradāt nobis illuminationes. **C**Cōtra dicit Aug^o qd nihil eſt iter mētem nſam z deū. ergo uidet qd ſicut in mētem deſcēdūt illuminationes a deo in ſummā hierarchiā qd immedie te debeant deſcēdere in nos. Itē in hoc idē uidet dicere pſalmiſta. Audia qd loquat in me dñs deus. **C**Itē ſicut a ieſu fm Dio^m ſupiores immedie in mēte recipiūt illuminationes ita z nos. recipimus aut reſurrectiōnem per pſicationē: z poſt reſurrectiōnem quādo duobus diſcipulis eūtibz in emauſ interpretabatur de oibus ſcripturis zc. **C**Solo dicim^o qd aie recipiūt illuminationē.

Prime partis summe

tionem ab angelis. **C** Sed notādū qd aliud est immittere cogitationē: et aliud intēdere et dare illuminationem. Immittere enim (ut dicit Beda) est intus creare et facē cognitionē. intēdere autē est intus factā inflāmare: et de hīs duobus erit sermo in qōne de deceptionibus demonū. Dare autē illuminationē est dare reuelationē de aliquo intelligibili occulto. **C** Ad illud qd obijcit de Aug dicens qd quātū ad bñficationē et rōnem imaginis nihil est inter nos et deū. immediate enim creauit nos ad imaginē suam: etiā immediate sicut sic bñficabit nos per seipz sed nihil phibet quātū ad modū pcepti illūminationes: aliqd eē mediū inter nos et ipm. **C** Ad aliud dicēdū qd h dāuid dicat qd deus loquat in ipso qd ex hoc nō sequit quētā per angelū possint fieri tales illūmatōes: qd dicit Dionysius in de celesti hierarchia cap^o 5°. Excellētes q dem ordines hnt inferiorū ordinū illūminationes et virtutes non autē picipiātes excellētū se sunt ulīmī. Un qd inferior pōt et superior sed nō puerit. **C** Ad ulm^m dicēdū qd christus nobis tradidit immediate illūmatōes qd ipse supimus illūminator est qui oīa pōt que possunt inferiores sed non conuertitur. **C** Articulus 1°.

S **E**cundo queritur per quē modū faciūt in nobis angeli intellectū diuinū.

Cum enim duo sunt in illuminatione lumē. s. et scibile. **C** Querit utrū utrūq; possit fieri ab angelo in aīa aut alterum tm. Et videt qd utrūq; qd cū reuelationes sint de occultis quoz noticiā neq; per studiū: neq; per nām est in aīa videt qd utrūq; oportet hēre ab angelo illuminante. Itē sic legit de pphetis qd distincte pñciabāt futura et illūminationē et hoc nō poterat eē nisi hēret illūminationē distinctā et hāc illūminationē huerūt per angelos (ut dicit scd) digīt angeli distincte illūmināt. Sicut exp̄sse legit qd quosdā illūminauerūt ad sensum sicut abrahā et loth et qsdā alios: quosdā autē ad imaginē hē dāniel fecit intelligē visionē. **C** Querit qd utrū illūminationē immediate pnt impmē in intellectu sine sensu et fātafia. Et videt qd nō qd hec est altissima p̄s aīe nre inter quam et deū nihil est mediū (ut dicit Aug^o) in qua sumus eq̄les angelis: eq̄lis autē non est equalē illūminare. **C** S E D **C** O N T R A dī de moyse in exodo qd angelus qui in psona dñi dedit ei legē loquebat ei ore ad os sicut hō loquit ad amicū suū. vñ etiā cornuta facta est facies moyfi. Et dicit scd qd ore ad os loqz facie ad facie ad intellectū loq est. Itē dicit iacob genesis. 32°. Vidi dñm facie ad facie et salua facta est anima mea. Itē intellectualis visio est magis cōformis intelligētie angelice q̄ imaginaria uel sensibilis seu corporalis: qd videt qd magis pnt angeli hz illūminare q̄ fm alias. **C** Solutio dicim^o qd trip^o est modus qbus angeli illūmināt aīas. s. ad sensū: et ad imaginē et intellectū fm trip^o gen^o visōis distinctū ab Aug sup genes ad lram xij^o. illūminatio tm pfecta nō fit nisi fm intellectū. vñ pcedimus qd angeli in intellectu pnt impmē lumē sub quo fit cognitio et ipsa cognoscibilia fm ip̄s suas. Bīcū^o enī qd sicut obedit eis materia ad assumptionē corporis sic obedit eis et ad abstractionē sp̄erū Un sicut intellect^o agēs spēs abstrahit a fantasmatibus et vnit eas intellectui possibili fm ordinē ad sciam et op^o sic intelligētia angelica lumine suo abstrahit ip̄s a fantasmatibus et cōponit cū intellectu aīe fm ordinē ad reuelationem occultoz. **C** Si autē querat ubi sint fantasmata a qbus abstrahit. Dico qd sint in aīa et pnt fieri in aīa utroq; duoz modoz. pōt enim angelus facē in ea de nouo per visionē sensibile uel imaginatiuā. Pōt etiā in ea facta nāliter ordinare et cōponere et diuidere fm exigētiā reuelationis fm quā intēdit illūminare. Et hos modos dicit Aug^o miros modos qbus angeli visā sua impmunt in aīas. Quātr autē hī modi pueniāt visioni ppheticę et visioni supioz et alijs modis reuelationis alibi dicitur.

C Ad obiectū autē in p̄trariū dicēdū qd quātū ad nām īgnē sumus eq̄les angelis fm intellectū. quātū p̄o ad p̄tātē cōparatā ad actū sumus ineq̄les qd ipsi intelligunt deformiter: nos humane ut dicit Dionys^o. Ex hīs patet solutio ad totum. **C** Articulus 12°.

Ertio queritur per quē mo

dum pnt nos pficere in affectu. Qd enim hoc pnt videt per hoc qd triplex est act^o eoz. s. purgare pficere illūminare. et hz se inuicē nō purgēt a p̄tis qd non hnt tm nos idigē purgationē illa. Purgatio autē illa a peccato nō fit nisi per grām et ita pficiūt affectū nrm fm grātā ut videt. Itē hoc exp̄sse videt in vj^o. Vñ ubi dicit. Volauit ad me vnus de seraphin et calcūlo quēz forcipe rulerat de altari tetigit os meū et dixit. Ecce hoc auferet iniquitas tua et p̄tin tuū mūdabit. Itē dicit Beda qd incēdūt nras cogitationes et nō pnt accēdere nisi apponant ignē in affectum. ignis autē affectus nō est nisi charitas. Preterea demones pnt mouē p̄cupiscētiā in malū ergo multo fortius angeli boni pnt mouē affectū in bonum. Sed p̄tra Vñ. 43°. Ego sum qui deleo iniquitates tuas ppter me et p̄tōz tuoz nō recordabor. ergo videt qd ne mo delet iniquitates nisi solus deus. Sicut sic crearet grāz creare autē nō puenit angelis. Preterea grā nō est ab hōmine chāsto fm qd hō est igit multo minus ab angelis: qd etiā angeli ab humanitate christi recipiūt illūminationem. Qd autē grā nō sit ab hōie christo fm qd est hō. Bīc beatus Bernardus sup cap^o 7°. sic. P̄oculū dubio capit magis qui grās agit qm deū tāgit et nō hōiem nō qd nō sit hō qui deus est sed qd deus et hō vnus est chāstus: hz qd omne bonū a deo nō ab hōie est etiā ipm qd per hōminē ministrat. pfecto enim spūs est qui viuificat caro autē nō pdest qd qz. Preterea maledictus qui ponit spēs suā in hōie. qm et si ip̄s nra tota pēdet ex hōie deo non tm qd hō sed qd de^o est. Itē Jacobi p^o. Omne datū optimū et oē donū pfectū de sursum est descēdēs a p̄e luminū. **C** Solutio cōcedimus qd grā nō est ab angelis nec etiā remissio p̄ti sed a solo deo. vñ purgare angelorū inest ex pte intellectus nō ex pte affectus. Purgat autē a tribus aīe intellectū. s. ab ignorātia et a nubilo fantasmarum et a falsis op̄inonibus phibitārū rōnū que p̄trariātur reuelationi. **C** Ad hoc autē qd obijcit de Vñ dicēdū qd angelus missus ad eū gcūq; fuerit purgationēz illam opabat in ministerio sicut sacerdotes hōies habet opationē grē in exhibitione sacramētoz et hoc notat exp̄sse in mō loquēdi. Innuēs enim angelus ministeriū suū dixit. Ecce tetigi hic labia tua. opationēz autē grē rector: quens ad alterū dicit. et auferet iniquitas tuā etc. **C** Ad aliud dicēdū qd intēdūt per modum ammonitionis nō qd faciunt ignem. angeli enim (ut p̄us habitiū est) opant in intellectu illūminationem: et intellectus illūminatus per modū ammonētis et cōsulentis se habet ad affectū. **C** Ad aliud dicēdū qd causa p̄ma duplicem habet cōparationē. vñam ad uolūtatem impantem et sic in ea nō pōt ludificare demon. altera cōparationēz habet ad carnem et sic in ea ludificabilia facit. Unde demon immediate super uolūtatem et affectum non operatur sed ex parte carnis trahit eum.

C De hierarchijs angelorum. 2° septima.

Insequenter que

rit de hierarchijs angeloz et queruntur sex. quorū p̄mum est quid sit hierarchia in cōmuni. 2° de diuisiōe hierarchie per partes ipsius. 3° de ordinibus hierarchiarū. 4° utrū ordines manebūt post diēz iudiciū uel nō. 5° qre oēs ordines dicunt angeli et p̄tutes. 6° de p̄ntiōe et synagoga angeloz **C** Articulus primus Quid sit hierarchia.

Edeamus ergo ad primum

querentes qd sit hierarchia in comuni. Et ponatur diffinitiones Dionysij. Dicit enim Dionysius in de celesti hierarchia cap^o 3°. Est quidez hierarchia s^m meo ordo diuinus z sciencia z actio deiforme quantum possibile est similans z ad inditas ei diuinitus illuminationes proportionabiliter in dei similitudine ascendens. ¶ Item infra in eodem cap^o hierarchie nomen sacra quadam uoluntate declarat disponere imaginem diuine speciositatis in ordinibus z sciencijs hierargicis p^prie illuminationis sacrificantes ministeria z ad p^prium principium (ut h^{ab}assimilatiuam). ¶ Item diffinit a quibusdam sic. hierarchia est sacrorum z rationabilium ordinata p^{ro}as in subditis retinens donatum. Obijcit autem contra primam diffinitionem de hoc qd dicitur ordo. ordo enim est pars hierarchie z ideo non debet cadere in diffinitionem totius. ¶ Preterea dicit in sententijs qd ordo est multitudo celestium spirituum qui iter se in aliquo munere g^{ra}te simulant: sicut etiam naturalium donorum munere conueniunt s^m hunc modum constat qd non ponitur ordo in diffinitione hierarchie q^{ia} non oēs angeli in quibus est hierarchia conueniunt in munere g^{ra}te alicuius uel dono nature. ¶ Preterea ois ordo s^m p^{ro}as z posterius determinat sed dicit Dionysius q^{ui} illi qui sunt vni^{us} hierarchie sunt vni^{us}formes z eg^opotētes in illa ergo hierarchia per ordinem non debet determinari sed potius per eg^opotentias. ¶ Item diuinus ordo aut dⁱ ordo qui est in deo aut qui est a deo: aut qui est s^m g^{ra}te dei: aut qui est s^m distributione officiorum dei. Si p^{ro}o. p^{ro}tra dicit Aug^{us}tinus qd in deo non est ordo nisi n^{at}ura. ordo non quo altera p^{ro}sona sit p^{ro} altera: s^{ed} q^{ui} altera sit ex altera. sⁱ talis ordo est in hierarchijs opteret qd vna hierarchia esset ex altera z vnus angelus ex altero z non p^{ro}pter eor^{um} hoc est in conueniētijs: q^{ia} hoc non posset esse nisi essent idem in essentia z diuersi in p^{ro}sona. Si secundum modum tunc oia e^{ss}ent in hierarchijs disposita: q^{ia} sicut dicit Aug^{us}tinus deus oia creauit in modum specie z ordine. Si tertio modum tunc oēs ordines distinguere^{nt} s^m dignitate z spem virtutum: qd non est uerum cum non sint nisi septem virtutes. Et preterea multi ordinis a nulla septem virtutum denominant sicut throni: donationes: p^{ro}ncipat^{us}: p^{ro}ptates: angeli archangeli. Si quarto modum dicat cum s^m ap^{osto}li vni^{us}q^{ui}q^{ue} ordinem ad deum in p^{ro}prio officio sicut qui docet in doctrina z qui p^{re}est in sollicitudine etc. oporteret qd hierarchia multiplicaretur s^m talia officia z sic e^{ss}ent multo plures hierarchie q^{uam} tres qd non est uerum. ¶ Preterea cum ordo determinet s^m p^{ro}as z posterius: z p^{ro}as posterius sint eor^{um} que multipliciter dⁱst^{ri}buuntur: querit per quem modum dicitur p^{ro}as z posterius in ordine hierarchie z non p^{ro}pter dⁱcti nisi s^m illi modum quo p^{ro}as dicit id qd dignius est: z sic e^{ss}et s^m beatus Dionysius in vno ordine sit digni^{us} z indigni^{us} etiam in vno solo agmine esset hierarchia qd falsum est. Cum hierarchia vna specialis consistat ad minus in tribus ordinibus. Si p^{ro}o dicatur qd ordo sumit ibi sicut dicitur comitum pro ordinata p^{ro}ptate. Hoc non videtur quia s^m hoc duo sequuntur. sⁱ sciencia z actio oblique deberent cadere in diffinitionem. non enim ordinata p^{ro}ptas est sciencia z actio: sed sciencie z actionis: uel s^m sciam z actionem: z ita deberet dici hierarchia est ordo diuinus scie^{ntie} z actionis. uel s^m sciam z actionem. ¶ Deinde querit de hac p^{ro}te scia z querit s^m quem modum ponat in diffinitione scia. Cum enim vnus solus ordo dicatur a plenitudine scie^{ntie}. sⁱ cherubin videtur qd non in diffinitione claudere oēs ordines debet ponitur scia. Item autem sumit ibi scia pro illo que est de scibili creato: aut pro illo que est de scibili creato. Si p^{ro}o tunc non videtur esse pars hierarchie: q^{ia} scia que est de scibili creato est de p^{ro}fectione cognitionis naturalis z est uespera (ut dicit Aug^{us}tinus) potius q^{uam} sit lumen z illuminatio s^m quas distinguit h^{ab}it hierarchie. Preterea illa h^{ab}it etiam demones qui tamen non h^{ab}ent ordinem sacrum siue hierarchiam. Si autem secundo

modo tunc non est nisi duobus modis. sⁱ per speculum z in enigmate: z per spem z ap^{osto}le. z si esset p^{ro}mo modo tunc si des esset pars hierarchie z conueniret fides angelis: qd falsum est. Et si secundo modo hoc videtur falsum: eo qd illa est obiectum beatitudinis z vite eterne s^m qua ordinant oēs immediate ad deum: z ita s^m illa non descendit illuminationes ab vna hierarchia in aliam. ¶ Item hierarchia quantum est de vi nois non dicit nisi sacrum principatum z de p^{ro}fectione illius non est scia. igitur sup^{er}flue ponitur in diffinitione. ¶ Alterius querit de hoc qd dicitur actio. Cum enim status p^{ro}ptate magis sit determinatus quieti cōtēplationis q^{uam} actioni videtur qd incongrue ponitur actio in diffinitione hierarchie. ¶ Item non videtur qd omni hierarchie conueniat actio: q^{ia} quicunq^{ue} ultima est inter hierarchias illa nihil agit. ¶ Preterea videtur qd ista tria ordo scia z actio non sint de essentia hierarchie: sed potius actus tres communes de quibus supra determinatum est: cum illi omni hierarchie conueniunt ut dicit Dionysius. ¶ Deinde queritur de hoc qd dicitur deiforme: quantum possibile est similans deiforme enim dicitur aut creatum aut increatum. Si creatum tunc simile hoc non erit gloriosum: q^{ia} similitudo ad creaturam in quantum hui^{us} non est glorie ratio. Preterea dicit in canonica p^{ro}mo iohannes. Cum apparuerit similes ei erimus z non dicitur similes erimus alicui creato. ¶ Si autem dicitur increatum tunc non videtur esse deiforme q^{ia} deiforme videtur esse formatum ad deum z ita diuersum a deo. Item similitudo est (ut dicit Anselmus) ex aliquo vno ex^{ist}ente in pluribus: sed nihil vnum est in deo z angelis. ergo videtur qd hierarchia non sit similans deiforme. Item in eodem cap^o post ita dicit qd interpretatio est quantum possibile est similitudo ad deum z vnitatem. Querit ergo qd modum similitudo z qd modum vnitatem. Et si forte dicatur qd est vnitatem spūs sicut dicitur ap^{osto}lus p^{ro} corinth. 3°. Qui adheret deo vnus spūs est. Hoc videtur esse parum: q^{ia} ista vni^{us} spūs non est nisi in concordia z p^{ro}sonatia uoluntatum: qualiter etiam hic quidam vni^{us} tur deo per charitatem. ¶ Preterea dicit Hilarius in li^{bro} de essentia p^{ro}as z filij uoluntatis tamen interpretatur p^{ro}pter z filij vnitatem. heretici metientes vnitatis nostre ad deum utebantur exemplo nobis tanquam ad filij z per filij ad p^{ro}tem obsequio tamen ac si uoluntate religionis vnitatem nulla per sacramentum carnis z sanguinis naturalis coniunctionis p^{ro}prietatem indulgeret cum z p^{ro}pter honorem nobis datum dei filij z per manentem in nobis carnalis filij z in eo nobis corporalis. Et inseparabilis vnitatis mysterij nature ac naturalis vnitatis sit p^{ro}dicandum. Et ita videtur qd p^{ro}pter summationem eucharistie naturaliter sit in nobis christus z simus naturaliter secum vnum sicut dicit euangelio iohannis. vi^o. Qui manducat meam carnem z bibit meum sanguinem in me manet z ego in eo. Et ulterius videtur qd sicut christus est vnus cum p^{ro}te z nos efficiamur vnum sicut dicitur in euangelio iohannis. xvi^o. ubi dicit ad p^{ro}tem de apostolis ut sint vnum sicut z nos vnum sumus tu in me z ego in eis ut sint in vno p^{ro}sumati. ¶ Deinde querit de ultima p^{ro}te hac. sⁱ ad inditas ei illuminationes in dei similitudine proportionaliter ascendens. Ascensus enim ille non est s^m locum sed s^m dignitatem z quantitatem glorie s^m hoc ergo quolibet hierarchia sit z potest fieri altior. ergo videtur qd media potest exaltari ad primam z cum prime p^{ro}prium sit (ut dicit Dionysius) illuminationes immediate a deo z ita de media sit p^{ro}ma: quoniam cum conuenit actus p^{ro}prius hierarchie alicuius illi etiam hierarchia illa attribuitur. ¶ Preterea s^m hoc videtur hierarchie mutari: q^{ia} cōtinue data vni ascensio diuersitate inducit per participationem illuminationum. ¶ Item querit de hoc qd dicitur proportionaliter. aut enim p^{ro}portio accipit ad naturam: aut ad conatum nature: aut ad meritum. Et si p^{ro}mo modo tunc lucifer qui s^m aliquos sanctos meliora oibus habuit naturalia deberet habere altissimas illuminationes z similitudines diuinas: qd non est uerum cum ipse cum suis ad fundamenta

Prime partis summe

loci sit de pssus. ¶ Si autē 2° tūc cū aliq̄s de inferiorib⁹ possit magis couari q̄ aliq̄s de supiorib⁹ pōt aliq̄s de inferiorib⁹ fieri supior: z econuerio. ¶ Itē sequit^r h³ mō dicat q^d nihil phibet inferiorē plura hēre merita q̄ supiorē cū meriti sit in uoluntate z libero arbitrio gra adiuuante que nulli negat. ¶ Preterea cōtra totā dīffinitionē simul obijcit: q^d nō uidet^r hierarchia eē ordo diuinus z scia z actio zc. sed potius subaliter uidet^r esse similitudo ad deū cū z unitas agēs z scīs in modū ipsi⁹ dei: q^d sicut dicit Dionys⁹ i^o de celesti hierarchia cap^o 3°. Interpretatio hierarchie est ad deū quāti possibile est similitudo z unitas ip̄m hīs. ois sacre z scie z actiōis duce ad summū diuinissimū decorē inuariabilr quidez uidet^r quātūz nō est possibile reformar z suos laudatores agalmata diuina pficit specula clarissima z munda receptiua pncipalis luminis. ¶ Itē dicit mag^r hugo de scō victore. q^d in eo q^d illuminant^r angeli sunt grē participes: in eo q^d illuminat^r efficiunt^r p̄tātis p̄fiores z cōstat hys duobus modis hierarchia z pficit^r grā ex officio z p̄tate z ministerio. Sed in diffinitione predicta nulla fit mētio p̄tātis in hoc q^d illuminat^r nec fit mētio grē z officij z p̄tātis z ministerij. ergo uidet^r q^d oīno sit i^o perfecta. Itē dicit in 3° cap^o celestis hierarchie q^d hierarchia idite qdē claritatis est repleta eāq̄z iterū gloriose i ea que sequunt^r declarās fm diuinas leges. g^o uidet^r q^d p illuminationē supiorz deberet diffiniri. ¶ Artic^o 2°.

a **Inde queritur** de secunda

Et queritur pmo de hoc q^d dicit nomē hierarchie sacra quādā uliter declarat dispōnez. Per istū enī modū loquēdi ista sacra dispositio remanet ifinita z idē terminata: z ita nō erit diffiniēs nomē hierarchie. Preterea oīs dispositio uel est fm sitū uel fm qualitatē. dicit enī pbs q^d situs est quedā dispositio partiu. z silt^r dicit^r mus q^d materia per qualitates disponit^r ad formā. Querat ergo quo istoz modoz sumat^r dispositio z constat q^d nō fm sitū q^d situs in spiritualibus non est. Si nō dicat^r q^d fm qualitatē tunc hierarchia erit aliqd̄ imperfectū qd̄ disponit^r ad pfectionē ulteriores quod est inconueniēs. ¶ Preterea querit^r quare dicat^r uliter sacraz: cū ea que sunt in diffinitione hierarchie uon sunt ut multa sed ut unū. Item nō deberet dicere declarat cū potius nomē declarat^r p diffinitionē q̄z ecōtra. ¶ Postea obijcit de hoc q^d dicit^r imaginē diuine speciositatis in ordinibus z sciētijs hierargicis. Dicit enī Aug⁹ in s̄mone de imagine q^d ubi imago est p̄tūne z similitudo: sed nō ubi similitudo cōtinue imago: quia imago dicit^r pueniētiā expressam z plenā: similitudo autē nō. Cū igit angeli cōueniētiā expressam z plenā nō hnt qd̄ diuinā speciositatem nō uidet^r hierarchia eoz esse imago speciositatis diuine. Preterea querit^r quare potius dicat^r diuine speciositatis q̄z diuine bonitatis uel potentie uel ueritatis. Item cum in diffinitione pma posuerit ordinem z sciētiā z actionē querit^r quare hic unū facit mentionē de ordinibus z sciētijs z potētijs hierargicis z tacet de actione. ¶ Adhuc querit^r de hoc q^d dicit^r pprie illuminationes sacrificantē mysteria. Uidet^r enī incōueniēter dicere pprie: cum sup̄a in diffinitione pcedēti dixerit q^d illuminationes sunt idite diuinitus. Itē cū tria sint in hierarchia. s. illuminatio purgatio z pfectio. quare dicit^r potius pprie illuminationis q̄z pfectionis z purgatiōis. Uidet^r enī q^d potius debet dici pfectionis cū penes pfectionē sit cōplēmētum. ¶ Item mysteria sunt occulta z illa nō uident^r cōuenire illuminationi sed potius apta. Preterea uisioni faciei ad faciē nō uident^r cōuenire mysteria z mystica. Cū igit angelis in hierarchia exntib⁹ cōueniat uidere faciē ad faciē: incōgrue uidet^r dicere q^d sacrificet mysteria. Hoc etiam uidet^r haberi per auctoritatē induciā p̄us in qua dicit^r q^d hierarchia suos lauda-

tores siue phasota. i. subditos agalmata diuina perficit specula clarissima z munda receptiua pncipalis luminis z diuini radij. ¶ Item querit^r per quē modū sacrificij sacrificat mysteria ipsa hierarchia. Si enī itēto sacrificij sumat^r ex lege tunc res sacrificat qn̄ res offert deo ad tēplum: z ppter hoc de nō sacro sacri efficit^r. Sic autē non uidet^r esse in hierarchijs. illuminationes enim potius uident^r sacrificare ex hoc q^d sunt a deo q̄z ex hoc q^d sibi offerant^r ex non sacro. ¶ Ulterius querit^r de hoc q^d dicit^r ad p̄tū principij ut h³ assimilatiua. Et queritur quid supponat^r p̄tū principij. Et si dicat^r q^d supponit deum hoc nō uidet^r quia deus nō est p̄tū principij sed cōmune creationi z hierarchie z oibus alijs que sunt a deo. Si autē supponit aliqd̄ creatū huic esse assimilātū nō est gloriosum. ¶ Item querit^r de hoc q^d dicit^r ut h³ quia dicit^r Aug⁹ sup̄ eplā ad corinth. q^d licitū est q^d nullo pcepto phibet. sed nullo mō phibet^r quāntūq̄z assimilari. ergo uidet^r nihil esse dictum qd̄ dicit^r ut licet.

De terna diffinitione hierarchie. Articulus 3°

a **Inde queritur** de tertia dif

initione que ponit^r a quibūsdā. Et obijcit de hoc q^d dicit^r ordinata p̄tās z nō facit mētionē de actione z scia. ¶ Item de hoc q^d dicit^r rerū sacrarū z rōnabiliūz potē enim esse ecclesiastica hierarchia in rebus rōnabilibus nō sacris ordinata p̄tās zc. prelati enim ecclesie ut in pluribus mali summi dicunt^r hierarchie z hierarchia est in eis. Preterea cū hierarchie sit recipe illuminationes z dare inferioribus: hec diffinitio nō t̄git^r nisi cōparationē ad inferiores tñ. Preterea cū iesus christus phibet^r suis hierargicis hoc est aplis dñatum sup̄ inferiores ubi dicit^r. Reges gētiūz dñant^r earū z qui p̄tatem hnt exercēt in eos: sic autē nō erit inter uos quo mō dicit^r in hac diffinitione q^d hierarchia in subditis habet dñatū. ¶ Item cū multa sint dona diuina a quib⁹ dñent^r ordines angeloz: quare potius attribuit^r hierarchie q^d in subditis habet donū dñationū q̄z uirtutū z principatū uel alicuius alioz. ¶ Item cū sint diffinitiones tres querit^r penes qd̄ sumant^r z utrum oēs sint cōmunes hierarchie diuine z celesti z humane. ¶ Solutio ad ultimum p̄mo rñdentes dicimus q^d iste diffinitiones sunt de hierarchia in cōmuni ad angelicā z humanā: sed nō conueniūt diuine (ut pater) in terminis in ipsis diffinitionibus posita que oēs dicūt^r uel assimilationē uel unionem ad diuinā qd̄ nō puenit diuine hierarchie que ad nihil ulterius assimilāt^r. ¶ Ad penultimū igit dicim⁹ q^d pma diffinitio datur per ea que sunt essentialia hierarchie: z per effectū illoz in substantijs illis que fm hierarchiam disponunt. ordo enim z scia z actio eēntialia hierarchie z ex hys efficit^r similitudo deiformis z ascēsiō ad inuitas illuminationes in deū. Secūda autē datur per cōparationem exēpli ad exēplar qd̄ magis patebit in feri⁹. Tertia nō ppria s̄bam hierarchie p̄siderat. ¶ Ad solutionem igit argumētōz pnotādūm q^d hierarchia est quoddā totum potestatiū z est quedā p̄tās z ideo essentialia ipsi⁹ hnt naturam p̄tātis. In p̄tātibus autē ordinatis sic est q^d semp sequēs supponit^r pcedentē z habet plus z hoc probat^r tam in p̄tātibus nature q̄z officioz z grē. In p̄tātibus autē nature uegetatiū est in sensitiuo z sensitiuū zū rōnali sed nō cōuertit^r ut uult bea⁹ Dionysius in cap^o 6°. in libro de diuinis noibus. ¶ In officijs autē p̄tās decanū est in p̄tate ceturionis: z p̄tās ceturionis in potestate thearce sed nō cōuertit^r. ¶ In gratijs etiam p̄tās s̄bdiaconi est in p̄tate diaconi: z p̄tās diaconi in p̄tate p̄sbiti: nō cōuertit^r. Unde partes totius potestatiui fm ordinē cōstituūt ip̄m totū z prima cōstituūt fm qd̄. scda autē fm plus. z ultima pfecte. sicut dicimus etiam de diuisione boni in delectabile z utile z honestū. Delectabile est bonū fm qd̄. z utile est bonū plus. honestū autē est bonū simp⁹.

Item honestas ponit utile et delectabile sed non conuenit. Eodem modo dicimus de partibus essentialibus hierarchiarum que sunt ordo scia et actio. quod ordo ponit hierarchiam secundum quod et scia plus et actio perfectior et hoc patet in solitudine singularium rationum. Ad primum igitur dicendum quod ordo dicitur duobus modis: scilicet ratio siue proprietates siue ordinans forma et res ordinata. Et secundum quod est res ordinata sic diffinitur in sententiis et sic non sumitur hic. Secundum autem quod sumitur pro ratione ordinate sic sumitur duobus modis. scilicet secundum rationem generalem uel secundum rationem specialem. secundum rationem specialem est pars distincta sub hierarchia. Secundum quod dicitur cherubin et seraphim et throni etc. secundum autem rationem generalem est pars essentialis hierarchie que ponitur in diffinitione eius. Et ad hoc intelligendum sciendum quod in duobus consistunt hierarchie conuenienter ordinatas ut dicit magister Hugo de sancto victore in commento. scilicet in participatione gratie illuminationis et in effusione ipsius super inferiores. Ad participationem autem illuminationis exiguntur tria. scilicet conuersio ad principium illuminationis et hanc conuersionem ponit ordo: nisi enim ordinaretur ad lumen non acciperet illuminationem. Cuius est receptio luminis et hanc ponit scia. et tertium est perfectio secundum illuminationem precepta et hec perfectio est secundum esse et agere et hanc ponit actio. Et quod hoc uerum sit ex duabus auctoritatibus Dionysius accipit in de celesti hierarchia capitulo 3°. Quare prima est hec: unicuique hierarchia sortitus est perfectio secundum propriam analogiam in dei imitatione ascendere et omnium diuinus dicimus ut eloquia aiunt dei cooperatore fieri et ostendere diuinam in seipso actionem secundum quod possibile est relucere utpote quoniam ordo hierarchie est alios quidem purgari alios autem purgare: quosdam illuminare: quosdam illuminari: et quosdam perficere et quosdam perficere. Et hoc accipit quod ordo in diffinitione hierarchie positus dicitur rationem ordinationis et uersionis ad primum principium illuminationis et prout ad illuminabilia inferiora. Actio autem dicitur perfectionem secundum suam illuminationem precepta et hec est actio actus et prout dicitur perfectionem secundum agere secundum quam est cooperatore dei fieri ipsum illuminationem: ut. scilicet illuminari inferiores sicut illuminatus est a principio primo. Et hoc expressius habet ex altera auctoritate que continetur in fine eiusdem capituli. dicit enim sic. Unusquisque hierarchie disponit ordo secundum propriam analogiam reducit ad diuinam cooperationem illa perficiens gratia a deo data virtute que diuinitati naturaliter et supernaturaliter insunt et ab ea supersubstantialiter acta et ad possibilem deum diligendum aliorum hierarchie manifesta. sensus est quod ordo hierarchie est quod illuminati a deo reducuntur ad dei cooperationem in hoc quod illuminant alios sicut sunt illuminati et perficiunt alios per gratiam et uirtute datam eis a deo. illa igitur que diuinitati naturaliter insunt que ab ipso deo sunt acta supersubstantialiter in eis et que sunt manifesta hierarchie eorum ad possibilem imitationem aliorum deum diligendum. Ad aliud dicendum quod iste ordo habet rationem prioris et posterioris respectu diuersorum secundum conuersionem enim ad principium illuminationis habet rationem secundam et secundum uersionem uel posteriorem ad prout habet rationem prioris. Quod autem dicit Dionysius quod egredientes sunt illi qui sunt in una hierarchia non intelligit de hierarchiis sed de angelis agentibus in una hierarchia exiuntibus qui egredientes sunt in actu illius hierarchie et non in alijs ut patebit inferius. Ad aliud dicendum quod ordo diuinus dicitur ratio ordinationis ad deum assimilans deo: hoc est hijs que naturaliter insunt deo in scientia et actione. Et in scientia quidem assimilant in participatione illuminationis. In actione autem assimilant secundum duplicem perfectionem. scilicet in esse et in agere. Et in esse quidem secundum quod ipsa hierarchia est actu ad complementum deiformis illuminationis. In agere igitur secundum quod efficitur cooperatore dei agens in alia quod a deo actus est in se: et iste ordo est diuinus a deo et ad deum et secundum gratiam dei que est illuminatio et secundum officium diuinum quod est quosdam illuminare et quosdam

illuminari etc. sed non est secundum gratiam spiritualium uirtutum neque secundum quodcumque officium sed secundum supra dictum. Ad aliud dicendum quod commentator magis attendit secundum hierarchie totam in se quam partes essentielles ipsius. Et ideo dicit quod ordo ibi est ordinata prius. nihilominus tamen scia et actio non predicabuntur oblique cum sint formalia respectu prius: quia perfectiora esse enim prius illius est in scia et actione sicut in partibus essentialibus per hunc modum. scilicet quod in scia illuminatiui sit secundum minus perfectum et in actione secundum perfectionem in esse et agere sit in completionem ultimam. Ad primum quod obijcit in contrarium de scia dicendum quod aliter sumitur scia hic et aliter in ordine cherubin. Illic enim scientia dicitur communis modus participandi illuminationem siue a deo siue ab angelo. ibi autem sumitur scia secundum modum contrarium ad altiores illuminationes et ad participationes a deo tamen. Ad aliud dicendum quod vis uis dupliciter potest attendi. scilicet secundum rationem et secundum signum. et primo modo sumitur interpretatio uis que est sacer principatus. 2° autem modo opponitur heri plenam diffinitionem ipsius rei que signatur per nomen et sic dantur diffinitiones supra posite. Ad hoc quod obijcitur de hoc quod est actio. dicendum quod actio illa que ponitur in diffinitione hierarchie competit quatenus contemplationis. ista enim actio nihil est aliud quam transfusio illuminationis precepte in alterum sine labore doctrine sicut maius lumen illustrat super minus et in hoc est gloria per hoc quod performant diuino per hoc quod sunt cooperatores dei sicut supra dictum est in auctoritatibus ad Dionysium inductis. Ad aliud dicendum quod infima hierarchia est humana que non agit in alia illuminatione in se actus: sed exiit in parte superiori agunt illuminationes in inferiores: nec hoc est inconveniens. Cum enim in eadem persona possint esse triplices illuminationes. scilicet supreme medie et postreme: secundum quod in una persona potest esse appropriatio triplicis hierarchie. Cuius actio non de necessitate ponit quod agat in alia hierarchia: sed perfectionem secundum facultatem agendi in alia hierarchia uel personam eiusdem hierarchie inferiorem. Et hec facultas est in omnibus in parte sacrosanctis institutis. infimi autem non agunt in alios eo quod ipsi non habent rationem nisi subditos tamen quorum proprium est reduci in diuinam et non reducere alios. Ad aliud dicendum quod tres actus supra dicti consequentes sunt ista tria que ponuntur in diffinitione ista. Ex hoc enim quod angelus habet ordinem scientiam et actionem secundum complementum et bene esse relinquit ex prout quod ipse sit purgatus illuminatus et perfectus. Secundum autem quod habet ista secundum complementum in agere prout efficitur ipse cooperatore dei in purgare illuminare et perficere inferiores. Unde hierarchia per illos tres actus determinatur sicut per prout per ordinem autem et scientiam et actionem sicut per partes essentielles. Ad id quod obijcit de illa parte que est deiforme quantum possibile est similes. Dicendum quod deiforme quantum possibile duobus modis potest attendi. scilicet ex parte participantis deum. uel ex parte participati. ex parte participantis nihil aliud est deiforme quam suba beata informata secundum lucem que est deus. et ex illa parte supponit creatum quod tamen est ratio glorie non secundum quod creatum sed secundum quod participatio: ni subest lux increata resultans in ipso: sicut supra diximus in questione de theophanijs. et in questione de eternitate. et dicitur in questione de uisione dei. et in questione de uita eterna. Si autem considerat ex parte participati cum participatus sit deus et lux diuina tunc supponit creatum quod nihilominus dicitur conuenienter deiforme: quod non est nisi unum solum sed duo. Unde participatum in participante in quantum possibile est simile est deo in se secundum quod non est principans. Ad aliud dicendum quod similitudo attendit hic in uno quod est lux

Prime partis summe

men et est vnu in duobus. scilicet in increato et creato non per numerum vel spem vel per genus: sed per analogiam siue proportionem sic quod lumen quod est in angelo est a lumine diuino et ad ipsum quod imitat ipsum in forma quantum potest. Supra enim diximus in questione de theophanijs quod in theophanijs sunt duo. scilicet vnum creatum et alterum increatum. Et quantum ad vnum eorum est similitudo. quantum ad aliud vnitatis. non sic quod fiat vna persona vel vna natura de creato et increato: sed sit vnus per modum participantis et participati. Et per hoc patet solutio ad sequentem auctoritatem Dionysij. **¶** Ad aliud dicendum quod tripliciter vnimur christo scilicet per naturam et illa vnio est in specie. et per consensum voluntatis et illa vnio est in uolito et in forma uolendi. quia uolumus hoc quod ipse vult et ex eadem charitate. Tercio modo per coniunctionem nature ad nostram naturam in sacramento et hec est vnio per participationem: quod uera natura eius participamus. et hoc appellat Hilarius nalem vnitatem. **¶** Ad aliud quod obijcit dicendum contra ultimam partem quod ascensus ille est secundum dignitatem: sed attendit secundum numerum illuminationum et non quantum ad diuersum modum participandi: unde non mutantur hierarchie propter hoc. **¶** Ad aliud dicendum quod ex participatione multarum illuminationum non generatur diuersitas sed potius perfectio ex coniunctione ad vnus sicut sepius supra dictum est. **¶** Ad aliud dicendum quod proportio dicitur comparatione ad duo simul. scilicet ad naturam et ad conatus. sic enim dicit magister in sententijs quod natura magis subtilis et sapientia amplius perspicaces creati sunt: hijs etiam maioribus gratie muneribus predicti sunt et dignitate excellentiores alijs constituti sunt. qui pro natura minus subtiles et sapientia minus perspicaces constituti sunt minora dona gratie habuerunt inferioresque constituti sunt sapientia dei equo moderamine cuncta ordinantis. **¶** Ad hoc autem quod obijcit de diabolo dicendum quod secundum quosdam sanctos ipse fuit de maioribus sed auersus est propria uoluntate antequam confirmaretur. **¶** Ad id quod contra totam definitionem obijcit dicendum quod Dionysius considerat ibi hierarchiam secundum quod refertur ad deum ut ad efficietem et exemplar et finem. Unde tangens finem dicit quod est ad deum similitudo et vnitatis. Tangens autem exemplar et efficietem dicit quod habet deum omnis sacre et scie et actionis ducem et ideo loquitur de scia et actione oblique: quod non considerat hierarchiam secundum essentiam sed potius secundum comparationem predictam. **¶** Ad aliud dicendum quod transusio in alios supponit per actionem ut patet ex supra dictis. Ad autem dicit magister hugo quod in eo quod illuminat alios efficiunt patris potestates: intelligendum est de potestate in actu: hijs enim potestatem in se habent quantum ad facultatem ipsam tamen actu habent eam quam efficiunt cooperatorum dei in hoc quod illuminant alios sicut ipsi illuminant: gratia autem est in participatione illuminationis. virtus autem in perfectione patris secundum habitum. officium pro in ordine patris ad actum. ministerium autem in hoc quod in officio et actu dicto non sunt ex propria potestate sed ut ministri obsequantes deo. Et ex hoc etiam patet solutio ad ultimum. **¶** Ad id quod obijcit contra definitionem secundam dicendum quod hec dictio quadam infinita est in se et indeterminata sed per adiunctum finis et determinatur. **¶** Ad aliud dicendum quod dispositio hic dicitur ordinem: hoc quod in malis et quantum tatis est situs hoc est in spiritualibus ordo. **¶** Ad aliud dicendum quod diffinitum vno et simplici nomine declarat diffinitionem secundum quod dicit philosophus. qui dicit vnu quodammodo dicit multa. simpliciter tamen declarat diffinitio diffinitum. **¶** Ad aliud dicendum quod imago dicitur hic similitudo non in vno tamen: sed in pluribus. Est enim similitudo hierarchie ad deum in habitu gratie et officio patris secundum actum non tamen sumitur hic imago sicut in genibus ubi dicitur. homo factus ad imaginem dei. et sic loquitur Augustinus in sermone suo. **¶** Ad aliud dicendum quod speciosum in spiritualibus dicitur fulgens et pulchrum in intellectu et hoc tangit per proprie illuminationis secundum quam bonitas autem et potentia dicuntur attributa dei

uina secundum opera creationis uel gubernationis mundi. ad opus enim exigitur primo posse. 2º scire. 3º uoluntatem ad opus habere. **¶** Ad aliud dicendum quod ista diffinitio (ut prius dictum est) dat in comparatione ad exemplar. Actio autem dicitur comparatione hierarchie ad inferiora: ideo tacetur hic actio et fit mentio de ordinibus et scientijs. **¶** Si autem obijcit quod dispositio dicitur hic ordinem et perierat fit mentio de ordinibus in diffinitione et ita methaphorice est in oratione. Dicendum quod dispositio dicitur hic ordinem completum in tota parte et actione et scia. sed ordines de quibus facit mentionem in diffinitione specialiter dicuntur conuersionem ad principium illuminationum et ad inferiores secundum hanc illuminationem et illam. Et isti ordines sunt partes diuisionis que notat in principio diffinitionis. **¶** Ad aliud dicendum quod proprium dicitur ibi quod est proportionatum et non ex proprijs habitibus. **¶** Ad aliud dicendum quod (sicut patuit supra) illuminationis assumptio est purgatio et perfectio: sed dicitur illuminatio secundum comparationem ad ipsum agentem et formam agentis. Et cum ista diffinitio detur in comparatione tali potius tangit illuminationem et purgationem et perfectionem. **¶** Ad aliud dicendum quod secundum comitum supra inductum illuminationes ex intimis et occultis dei procedunt quantum ad hoc dicuntur mystica et mysteria et non secundum quod sunt participata. **¶** Ad aliud dicendum quod sacrificium sumitur in illa similitudine ut procedit obiectio. hijs enim illuminationis sacra sit eo quod a sacro procedit tamen angeli illuminationis non est sacra nisi iterum offerret eam deo per relationem ad ipsum in laudem et gloriam. **¶** Ad aliud dicendum quod proprium principium dicitur ibi proprium principium illuminationis superioris hierarchie et hec non eque proprie habet se ad omnes hierarchias: et per primum non eque proprie. **¶** Ad aliud dicendum quod ut licet tangit duo. scilicet proportionem possibilitatis naturaliter et de bi tamen modum accipiendi illuminationes. scilicet quod non presumat ex propria potestate et viribus proprijs sed deuotione expectata liberalitate et bonitate dei illuminationes. Sic enim dicit Anselmus. Lucifer propter hoc cecidit quia propter ordinem ex proprijs viribus uoluit herere ad quod uenisset si stetit. **¶** Ad id quod obijcit contra tertiam diffinitionem dicendum (ut dictum est supra) quod hec diffinitio tangit subam hierarchie secundum totum et non secundum partes: ideo dicit eam potestatem ordinatam esse que ordinatio attendit in modo participandi illuminationes et transfundendi super alios. et quod scia et actio duarum partes essentielles hierarchie ideo non facit mentionem de eis. **¶** Ad aliud dicendum quod rerum sacrarum non dicitur ideo quia perse sunt sacre: sed quod potestas earum secundum sacra distinguuntur. **¶** Ad aliud dicendum quod comparatio ad principium illuminationum supponit in ordine cum dicitur ordinata potestas. **¶** Ad aliud dicendum est quoddam dominum est tyrannus secundum oppressionem et arrogatiam fastus et superbie: et est dominus superponis propter prouidentiam et gubernationem subditorum de quo dicit christus. Vocatis me magister et dñe et bene dicitis: suus etenim et c. primum dominus intendit a pluribus. 2º dominus est de perfectione hierarchie. **¶** Ad aliud dicendum quod est dominus speciale in appetitu exaltationis super immutatam uirtutem materie et hoc est speciale donum de perfectione dominationis. Est etiam dominus generale in prouidentia et gubernatione inferiorum et hijs ingreditur diffinitionem hierarchie

De diuisione hierarchie.

Secundo querit de diuisione

hierarchie per partes. Et querunt duo. Quorum primum est de diuisione hierarchie in communem. 2º est de diuisione specialiter angelice hierarchie: quia de hac sola intendimus. **¶** Articulus 4º.

Primum proceditur sic. Bi

citur communiter quod est hierarchia supercelestis que est diuina. et est hierarchia celestis que est angelica. et hierarchia subcelestis que est humana. **¶** Sed contra hanc

diuisionem videt esse auctoritas supra inducta que dicit q^d hierarchia deum habet ois sacre et scie et actionis ducem et ita hierarchia non videt esse diuina. Preterea hoc est contra diffinitionem hierarchie. scilicet contra hanc partem deiforme quantum possibile est similans et ad inditas ei diuinitus illuminationes in dei similitudine proportionabiliter ascendens. Preterea nulla videt esse humana: quia aia secundum Augustinum illuminationum que sunt a primo ultima relatione est perceptiva. Ultima autem relatio non habet cui infundat. Alterius illuminationes quod scilicet est hierarchie secundum Dionysium. Solo dicendum quod secundum diuisiones datas a beato Dionysio hierarchia non diuiditur nisi in angelicam et humanam. Si autem attenditur interpretatio nominum que est sacer principatus tunc potest diuidi per diuinam angelicam et humanam. Et si queratur sub quo comuni sit illa diuisionis dicendum quod sub comuni in pluribus de quibus secundum proportionem dicitur. Ad id quod obijcit de humana dicit quod non oportet quod humana alij hierarchie secundum naturam infundat illuminationes sicut ipsa est alia natura ab angelica nec etiam oportet quod per alium modum. Ultima autem relatione percipit illuminationes est et in symbolis et in enigmatibus preplari ueritate et per relationem percipit est in intellectu deiforme in lumine preplari: quod sicut dicit beatus Dionysius 2° cap^o celestis hierarchie. Celestes essentie ut intellectus intelligunt iuxta quod eis fas est. nos vero sensibilibus imaginibus in diuinis (quantum possibile est) reducimur contemplationes. Est tamen in humana hierarchia distinctio secundum gradum in officiis et ordinibus et a superioribus partem descendit et illuminatio in inferiores et superiorum lucidius est preplari quam inferiorum: sicut dixit christus apostolis. Vobis datus est nomen mysterium regni dei ceteris autem in parabolis.

Articulus 5°.

Secundo queritur de diuisione hierarchie angelice.

Et si sumatur diuisionis Dionysij de celesti hierarchia cap^o 6°. ubi sic dicit. Ois theophania celestes essentias noue uocauit manifestatis cognolationibus. Has diuinas noster sanctus perfectiorque scilicet Paulus qui raptus est ad tertium celum in tres segregat ternas dispones. Et prima quidem esse dicit circa deum existentem semper et attente ipsi et ante alias uiri immediate tradita sanctissimos enim thronos et oculos et penosos ordines cherubin et seraphim hebreorum uoce nominatos secundum oibus supposita. per inquitates circa deum immediate collocari diuinorum autem traditio eloquiorum manifestatione. Trinum igitur hunc ornatum quasi unum et eque ordinatum et uere primam hierarchiam communis noster magister ait scilicet Paulus: quia non est alia deiformio: et per positionibus diuinitatis illuminationibus immediate inferior. Secunda uero esse ait ex partibus et diuinationibus et uirtutibus completam. Et trinarum nouissime celestium hierarchiarum angelorum et archangelorum et principatum dispositione. Circa diuisionem igitur istam querunt duo. scilicet de ratione diuisionis et de singulis hierarchiis. De ratione diuisionis querunt tria. quorum primum est cuius nature diuisionis sit. 2° de sufficientia diuisionis. 3° de ordine partium diuisionis et diuidentium.

Articulus 5°. Cuius nature sit diuisionis hierarchie angelice.

Primum procedit sic. Cuius

fit multiplex diuisionis secundum Boetium uocis et rerum. Constat quod ista diuisionis non est uocis in significationes. Item illa que est rei aut est accidentis aut est totius in suas partes. Constat quod ista non est accidentis eo quod non diuiditur accens in accidentia nec accens in subiecta: nec subiectum in accidentia. Si autem totius in partes. tunc aut erit totius uisus in partes et diuinas suas que uocat a Boetio diuisionis generis in species. Aut erit diuisionis totius integralis in partes materie sue. Et videtur quod neutrum horum possit esse. Si enim esset totius uisus in species et diuinas essent ille diuine et ille species in to-

to coequenvis et non una pars et altera posterius. Hierarchiarum autem alia est suprema et alia media et alia postrema. Sicut non potest esse totius integralis in partes materiales quia totum non predicatur de illis. hierarchia autem predicatur de suprema postrema et media. Solutio dicendum quod secundum Boetium quoddam est totum partium et illud quoddam est medium inter totum uisus et totum integrale. Totum enim uisus est in qualibet parte sua et predicatur de illa sicut enim probatur philosophus 7° methaphisice. Quid est per essentiam est idem uisus et particulari. Totum uero integrale non est in aliqua sua rum partium nec predicatur de illis. Sed totum partium est in qualibet partium sed in prima secundum minus et in secunda ut potentius et in ultima secundum totum posse. Et possumus supra exempla. Et sicut hoc inuenitur in questione de ordinibus et tale totum dicimus esse hierarchiam ad primam et ad mediam et postremam. Si autem obijcit quod secundum hoc hierarchia secundum diminutam rationem predicari de postrema et secundum perfectionem de media: et secundum perfectissimam de suprema: ita non omnes diuine posite in diffinitione debent conuenire inferiori hierarchie quod falsum est. Dicendum quod diuine non minuuntur in aliqua sed actus et operationes ad quas ordinantur ille diuine non eque potenter conueniunt singulis hierarchiis. est enim in suprema maior scia et plenior actio quam in media et postrema.

Articulus 6°.

Secundo queritur de sufficientia huius diuisionis.

Et videtur quod multo plures debent esse hierarchie: quod si una sumitur penes immediate conuenit ad deum: alia penes conuersionem super hominem et media super multa: tunc videtur quod penes conuersionem super quolibet medium sumenda sit una hierarchia. Preterea Dionysius videtur uelle in qualibet persona angelica sit distinctio triplicis hierarchie. dicit enim sic 1° cap^o celestis hierarchie secundum ipsum unusquisque et celestis et humanus animus speciales habet et primas et medias et ultimas ordinationes et uirtutes. Si igitur secundum quolibet personam distinguunt hierarchie tres in magno numero videntur esse. Item videtur quod tamen debeant esse due: quod dupliciter vis scilicet assistitrix et ministratrix. ergo una hierarchia debet esse penes assistere et altera penes ministrare et non plures. Nec potest dici quod tres sint propter tres actus. scilicet purgare illuminare et perficere. quod secundum beatum Dionysium illi actus conueniunt omni ordini et omni hierarchie. Si forte dicatur quod tria sunt de essentia hierarchie: scilicet ordo scientia et actio. et penes illa tria sunt tres hierarchie secundum hoc oportet quod ordo tamen conueniret uni hierarchie et scia alteri et actio tertio: quod falsum est. Si forte dicatur quod unusquisque istorum conuenit tribus sed plus uni quam alij cuiuslibet eorum sicut scientia magis conuenit superiori et actio magis inferiori et ordo medie. Contra supra probatum est ex auctoritatibus Dionysij quod penes actionem summa perfectio est hierarchie. ergo illa maxime debet conuenire superiori. Preterea non est euidenter ratio quo ordines prime hierarchie sumantur penes diuinas scie. Sicut ordines medie hierarchie non omnia noia sua accipiunt a ratione ordinis nec inferiores a ratione actionis. Si forte dicatur quod tres sunt termini deus. scilicet et angelus et homo: et penes conuersiones ad istos terminos sunt tres hierarchie. secundum hoc videtur quod distinctio non sit unius rationis quod ad deum non est conuersio nisi penes accipere illuminationem ad hominem nisi penes fundere. Si forte hoc non reputetur inconueniens hoc erit contra auctoritatem magistri Hugonis supra inductam. dicit enim quod angeli in eo quod illuminant sunt gratie participes. in eo uero quod illuminant efficiunt partem plures. et constat hijs duobus modis ois hierarchia igitur penes utrumque distinguere non debeat. Item cum ista duo prout se habeant pars enim est accipere illuminationem et prout super alios fundere. videtur quod ratio prima distinctionis hierarchie debet esse penes accipere: et ita nulla hierarchia accipiet penes con-

Prime partis sume

uersionem ad hominem. **S**olutio dicimus quod penes diuersitatem illuminationum accipitur diuisio hierarchiarum. diuersitas autem illuminationum cognoscitur ex facultate recipientium et non ex parte illuminationis. Sicut enim dicit Dionysius. deus omnibus equaliter adest sed non omnia sibi equaliter affundit: sed ymaginatio adest secundum gradum facultatis sue. illuminationis autem non accipitur nisi a natura intellectuali: et ideo facultas recipiendi illuminationem non inuenitur nisi in illa. **C**um igitur illuminatio duobus modis sit a deo scilicet secundum quod est in se et secundum quod est in beatis erit una facultas recipiendi illuminationem ab ipso ex parte secundum quod ipse est in se et penes hanc illuminationem et facultatem est suprema hierarchia. secundum autem quod ipse est in beatis dupliciter ab ipso illuminationes sunt. **S**unt enim illuminationes proportionate facultati angelice secundum perspicacitatem intelligentie qua excellunt hominem et penes facultatem ad illas illuminationes accipitur media hierarchia. **S**unt et ab ipso illuminationes proportionate facultati intelligentie angelice secundum facultatem qua contingunt intellectui humanum: et ille sunt illuminationes acceptae ab angelis et insusceptibiles hominibus et penes facultatem ad illuminationes accipitur hierarchia. **E**t ita cum non sunt plures analogice intelligentie angelice ad illuminationes non erunt plures hierarchie. **E**t hoc patet iterum ex hoc quod intelligentia angelica non est nisi in triplici consideratione. Luz enim in ipsa sit medium inter intellectum diuinum et humanum potest accipi in se uel per quemdam modum est pignus extrema citra unum ex istis et ultra alterum et sic habet triplicem facultatem. **E**t cum unicuique facultatum propria rideat illuminatio erit tripliciter modus illuminationum: et per tres tripliciter hierarchia. **S**ed contra hoc videtur esse quod ista tripliciter facultas videtur esse in quolibet angelo cum quilibet intellectus angelicus sit medius inter diuinum et humanum. **A**d hoc dicendum quod hoc uerum est: et per hoc dicit Dionysius in auctoritate prius inducta quod in quolibet eorum sunt prime et medie et ultime ordinationes et virtutes illuminationum nihilominus tamen in ipsis etiam angelicis agminibus que sunt secundum subtilitatem essentie nature et perspicacitatem intelligentie magis accedunt ad extrema et quedam magis ad modum. et illa que accedunt ad extrema constituit superiorem et inferiorem hierarchiam. illa autem que est ad medium constituit mediam. **E**t huiusmodi sile in natura est in anima sensibili que media sit inter rationale et uegetabile ut dicit Isaac in libro de diffinitionibus. omnia enim hominibus sensibilem animam habent sensum aliquem et in accessu ad rationem quedam sunt in extremo quedam in medio: et in extremo iuxta uegetabilem sunt illa quibus inest sensus nec inest memoria nec disciplina ut sunt animalia non hominibus sensus disciplinabiles. quibus autem ex sensu quidem inest memoria sed non disciplina ut illis que habent visum et non auditum ut apes et quedam animalia annulorum corporis: et illa sunt quasi in medio. Quibusdam autem inest ex sensu et memoria et disciplina et illa secundum partem participant experientiam sed non ad acceptionem ullis eo quod nesciunt reducere multa ad unum quod exigit ad experientiam. Unde cum tripliciter sit principium artis et scientie sensus. scilicet memoria et experientia patet quod sensibilibus quedam sunt in remotissimo a ratione cuius est ars et scientia sicut illa que participant primo principio tamen. scilicet sensu. et quedam sunt magis accedentia ut illa que participant primo principio et propinquiori. scilicet sensu et memoria. **E**t quedam sunt propinquissima. scilicet que habent principium primum et propinquum et attingentes artem secundum aliquid sicut illa que habent sensum et memoriam et disciplinam in aliquo experimento similem. **E**t hoc est quod dicit philosophus in primo methaphysice. Natura autem sensus habentia sunt animalia ex sensu aut quibusdam eorum non inest memoria quibusdam autem inest. **E**t propter hoc alia quidem prudentia alia pro disciplina biliora non possibilibus memorari. Prudentia pro sine disciplina sunt quecumque impossibilia sunt sonos audire. et auditione distinguere et ad aliam quam noticiam et secundum quosdam simpliciter non audire ut apes et si

aliquid huiusmodi genus animalium est. **A**ddiscunt autem quecumque iuxta memoriam. scilicet cum memoria et hunc habet sensum. scilicet auditum alia quidem fortassis viuunt et memorijs experienti aut partem participant quod. scilicet ad disciplinam sed non ad acceptionem ullis sed hominum genus participant arte et rationibus. **D**icendum igitur ad primum quod media in numero sunt multa sed in ratione non sunt nisi unum et penes illam communem rationem medij sumitur media hierarchia. **A**d aliud dicendum quod Dionysius non intendit quod in qualibet persona sunt tres hierarchie: sed intendit quod triplices illuminationes sunt in quolibet intellectu propter causam iam dictam. **A**d alia omnia patet solutio ex dictis. **E**t intellectus huius solutionis est in quarto capitulo celestis hierarchie si quis diligenter inspiciat ubi probat Dionysius quod hoc omnium esse et super omnia bonitatis proprium ad communionem suam ea que sunt notare ut unicuique eorum que sunt ex propria diffinitione analogia. omnia enim que sunt participant prouidentiam ex superessentiali et causalissima diuinitate manantem. **A**rticulus 7º

Tertio queritur de ordine hierarchiarum. **E**t queritur que ratio ordinis sit inter eas. **C**um enim hierarchia secundum rationem suam predicet de unoquoque illorum videtur quod eque sint in ratione illa. **S**olutio ad hoc dicendum quod ordinantur sicut partes totius potest statui illarum autem ordo est quod quicquid potest inferior potest superior eminenter sed non conuertitur: et ideo super prima que habet maximum posse ad omnes illuminationes est prima: et deinde media et postremo tertia. **A**d argumentum autem contra factum patet solutio ex iam dictis.

De singulis hierarchijs.

Einde queritur de singulis hierarchijs. **E**t querunt tria. scilicet de primo et secundo et tertio. **D**e prima queruntur duo. scilicet de ordinibus in ea positus et de proprietatibus hierarchie ordinum illorum. **D**e ordinibus queruntur duo. scilicet de singulis ordinibus et de omnibus in communem. **D**e singulis ordinibus queruntur tria. scilicet de seraphin de cherubin et de thronis. **D**e seraphin queruntur duo. scilicet de ipso ordine et de proprietatibus ipsius ordinis. **A**rticulus 8º.

Einde de seraphin queritur quid sit. **E**t sumatur ratio Dionysij qui dicit sic capitulo 7º celestis hierarchie. quod sancta seraphin notatio dicitur intendentes aut calefacientes. **S**ed cum seraphin prima conuersio sit in deum secundum accipere videtur quod potius dicere debent incensi uel calefacti quam intendentes uel calefacientes. **I**tem cum sit conuersio in deum secundum acceptionem illuminationum magis deberent denotari a lumine quam ab ardore. **I**tem cum due sint proprietates ignis. scilicet illuminatio et uisus et una illarum communem habeat cum celo. scilicet illuminatio illa videtur esse nobilior igitur ab illa nobilior ordo potius deberet denotari. **I**tem cum quedam proprietates ignis sit secundum siccitatem que sequitur caliditatem. **Q**ueritur utrum aliquid simile secundum spiritualia inest seraphin. **R**espondeo reuera queritur que sit diuersitas inter intendere et calefacere que duo debent manifestari per nomen. **S**olutio dicendum quod ymaginatio ordo (ut dicit beatus Gregorius) illius doni ceteris notis quod plenius accepit in munere: ita tamen quod superiores omnia dona inferiorum habeant eminenter et inferiores superiores non eminenter et hoc infra explanabitur. **S**eraphin igitur ab ardore charitatis seraphin sunt appellata: quod sicut dicit beatus Bernardus in 19º sermone super cantica. Seraphin ipsa charitas deus in se a deo traxit et absorbit atque in eundem rapuit sancte affectus ardorem ut unus cum deo spiritus esse videant ad instar perfectio ignis qui aerem quidem inflamat dum suum ei totum calorem impmit induitque calorem non ignito sed igne fecisse cernit: amat itaque precipue contemplari quidem in deo cherubin quidem scientiam cuius non est numerus. Seraphin pro

charitate que nunq̄ excedit. ¶ Ad primū ergo dicēdū q̄ incensum z calefactiū dicunt plenitudinē sufficientie charitatis sed nō plenitudinē copie quā hnt nō ignitus sed ignis unde ut notet q̄ ex abūdātia charitatis copio se etiā alijs possunt infundere potius dñr calefaciētes q̄ calefacti aut incēsi. ¶ Ad aliud dicēdum q̄ duob^o modis cōsiderant iste due pprietates luminosum z calidū scilz in se z in ordine ad vitā quā faciūt: in se luminosus dignus est q̄ calidū. In ordine autem ad vitā calidum proximū est vitē. lūmē enim per calorē operat vitam in nālibus z sñr in spūalibus. Vita igitur glorie z vitā gratie sñr cōplēmentū grē sunt in calore affectiōis. sñr charitate z sñr minus pfectū in luce intelligētie. Et per hoc patet solutio ad sequēs. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ calor vitālis est sñr ignē celum z ille calor sñr p̄hos sic mirificus potius est in humido q̄ in secco: z sic dicimus de ardore seraphin q̄ pascit z nutritur humido pietatis z deuotionis. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ calor est sñr ignē celus nō est idem calefacere z incēdere. oia enim que incēdunt calefiunt z nō quērit. z sic seraphin supiores qui dē spūs inferiores in se totos incēdūt tanq̄ ardori charitatis magis aptos. inferiores autē ad dñam istorū dñr calefaciētes ad modū ignis qui vicina sibi incendit z ignis: remota autem calefacit tñ.

¶ Articulus 9°. De proprietatibus seraphin.

Secundo queritur De proprietatibus seraphin que assignant a bñō Dionysio 7° cap^o celestis hierarchie sic dicente. Seraphin motiua aut manifestatio docet mobile semp eorū circa diuina z intēibile z acutū z calidū z superuidū intēte z forsitā intime z inflexibilis supmōtionis z superpositōz reductiue z actiue exēplatiū tanq̄ recalificās illa z resuscitans illa in charitate simile z ignē celitus z hoc locuste purgatiū z incircūuelatū z inextinguibile habentēq̄ sup luciformē z illuminatiū pprietatē ois tenebrōse obscuritatis p̄cutricē z manifestatricē. Videtur autē incōueniēter attribuere eis mobile: summoz enim angeloz magis quiescere est in cōtēplatione. ¶ Meterea cum dicit mobile videt supfluere incēbile. ¶ Item cum dicit superuidū videt supfluere calidum. ¶ Meterea cum dicit ibi nō assignet nisi que pp̄le cōueniūt angelis nō videt debere assignare pprietates ignis que symbolice cōueniūt. ¶ Item acutū est in angulis z in uocibus z saporibus z ingenijs z querit. per quem modum sumat hic. ¶ Item querit qualr dicat forsitā intime: per hoc enim videt inuere q̄ illa pp̄ietas possit eis inesse z nō inesse. ¶ Item hoc qd dicit inflexibilis supmōtionis videt supponi in incēbili z mobili. ¶ Item cum dicit suppositōz reductiue videt supfluere qd sequitur z actiue. ¶ Meterea cum dicit q̄ resuscitat in simile caliditate inferiores videt inuere q̄ inferiores equantur supioribus calore amoris: ita efficiunt de eodez ordine qd falsum est. ¶ Meterea cum dicit holocauste purgatiū videt inuere q̄ aliqd cōburūt in inferioribus z huius cōtrariū videt dicere inferius in eodē cap^o ubi dicit q̄ illi de prima hierarchia in subditis oīno sunt cōtumeliā nesciētes. ¶ Item obicit de hoc qd dicit incircūuelatum. hoc enim nō videtur pp̄rium seraphin sed oīum angelorū cōmune: q̄ oēs vident facie ad faciem. ¶ Item hoc qd dicit inextinguibile videt supponi per ignē celitus q̄ ignis celi inextinguibilis est z incorruptibilis. ¶ Item hie sup luciformē z illuminatiū pprietatē magis pp̄rium videt esse cherubin q̄ seraphin q̄ cherubin est plenitudo scie cui cōuenit lucere z illuminare. ¶ Meterea querit que sit illa tenebrōsa obscuritas quā psequit hec illuminatio cū infra in eodē cap^o dicat q̄ illas essentias de summa hierarchia puras esse estimadum est ut in mundis maculis z in gnationibus li-

beratas neq̄ ut materialū receptiuas fantasiarū: sed ut omni diminutione mūdaz z altiores z omni sup̄firmatō tēplo sñr excellentissimā castitatē oibus deiformitatis virtutibus supcollocatas. ¶ Meterea que differētia est iter psequit tenebras z manifestare eas. ¶ Solutio dicēdum q̄ iste pp̄ietates sumunt ad modū pp̄ietatum ignis. Et quedam sumunt sñr pp̄ietatē ignis in se. quedā autē sñr q̄ agit in cremabilia. Ignis autē in se habet pp̄ietatē leuis z pp̄ietatē subtilis in partibus z pp̄ietatē calidi z pp̄ietatē lucentis. Et per hoc q̄ est subtilis in partibus est ipse penetratiū z diuiniū cremabiliū (sicut dicit p̄hs in topicis) q̄ ignis est subtilissimū corpus in specie. Unde etiam corpora que multū stricta sunt in poris nō de facili recipiunt actionē ignis sicut hebanus z quoddam genus lane. Et sicut cristallus non resoluit eo q̄ per frigus oīno p̄stricti sunt pori remoto ab aqua ulter calido sicut dicit p̄hs in posterioribus. Ignis enim agens per caliditatē apit poros cremabilis z per subtilitatē ingredit in ipm diuidēs partē a p̄e z sup̄eruēdo quālibet p̄e quērit ipm cremabile totum in ignē z ad modū hunc loquit ibi Dionysius de pp̄ietatibus seraphin que sunt in numero. xvj. quarum octo sunt sñr accipere illuminationem: z octo sñr cōmunicare eandem inferioribus. Et ille quidem que sunt sñr accipere multiplicāt sñr pp̄ietates ardoris in rōnali creatura sñr cōparationē ad pp̄ietatē ignis. Unde quedā sunt amoris in se. quedā autē amoris sñr cōparationē ad s̄iectū in quo est. ille autē que sunt amoris in se aut accipiunt in cōparatione ad leue ignis: aut ad subtile aut ad calidū. Si ad leue illius erit moueri furum z hoc erit sñr tres pp̄ietates in igne. s̄. sñr cōpletas potētiam ad actū z sñr potētiam illā in actu: z sñr cōfortationē illius ne ab actu possit impediri per agens contrarium. ad hoc enim q̄ ignis ascēdat oportet ipm hēre cōplēmentū z actum leuis qui est ascēdere z incēdi naturam leuis in ipso ne de facili per alterationes contrariōz efficiatur graue z minus leue z sñr modum est in igne charitatis. Primo enim eleuat affectū sicut eleuat leue z psequēter ascēdit affectus in supiora per desiderium incensū. Et tertio confortat in supioribus ne delectet in ima. Et penes ista tria sunt pp̄ietates tres. s̄. prima scda z octaua que sunt mobile eoz semp circa diuina z intēibile z inflexibilis supmōtiōis. ¶ Scdm autē cōparationē ad pp̄ietatē ignis que est subtile in partibus z penetratiū z hoc quērit charitati per hoc q̄ penetrat amati per affectū nō enim manet in exteriorib^o tñ sed in intimis amati pascit z reficit per fruitionem. ¶ Et hec est quarta pp̄ietas sup̄ enumerata a Dionysio que dicit acutū. ¶ Per cōparationē autē ad calidū ignis sunt due pp̄ietates. ¶ Primo enī (ut sup̄ius dixim^o) ignis dando calorē aperit poros cremabilis z psequenter subintrans sup̄fuerit z sup̄urit incēdēdo ipm cremabile qualr nō cōuerteret in ignē. ¶ Et penes hec duo sunt due pp̄ietates charitatis. ¶ Per calorē enim affect^o quasi in apertēdo quosdā poros amati dum considerat multa specialia dona quare amati debeat diligere in singulis bonis sup̄fuerit amati z sic sumunt due pp̄ietates enumerate. s̄. tertia z quinta que sunt calidū z superuidū. ¶ Scdm autē cōparationē amoris ad s̄iectū in quo est sunt due pp̄ietates. vna sñr cōparationē ad itellectū que trahit amor sñr qd dicit ubi amor ibi oculus. z est sexta pp̄ietas que dicit incēbile. ¶ Altera est sñr cōparationē ad uoluntatē que est pp̄iū s̄iectū charitatis que uoluntas est intimus affectus: hec est pp̄ietas septima enumerata supra que dicit itima. ¶ Et iste due pp̄ietates nō inueniunt in igne q̄ istas (ut dictū est) nō habet amor sed in cōparatione ad naturā intellectuāle in qua est. Alie autē octo accipiunt sñr reductionem ad actionem in inferiores z sñr duas pp̄ietates

Prime partis summe

ignis que sunt lucere et ignire. Unde secundum comparationem ad proprietatem que est ignire accipitur duobus modis. scilicet put est destructivum prout in subiecto: et put efficit ea que sunt nunc in ipso proprietate. et si hoc modo accipitur sumitur adhuc in duplici comparatione. scilicet absoluta et respectiva. Ignis enim ipsum cremabile primo facit ignem: et per prout combustibile assimilatur combustioni et facit ipsum exemplum combustionis. secundum autem quod ipsum combustibile efficit ignis sic adhuc due sunt operationes ignis in eo. scilicet impressio speciei ignis et impressio dispositionis ad seipsum. Et hec dispositio est duplex. scilicet prima que est impressio caloris in fervore: et ultima que dicitur necessitas que est impressio caloris in fervore summo ad quem de necessitate sequitur spiritus ignis immediate. Et secundum istas comparationes accipiuntur quique proprietates supra enumeratae. scilicet nona que est exemplativum. hoc enim accipitur secundum quod ignis amoris in perfecta specie charitatis inferiore incensum superiori incensum assimilatur. et prima que est secundum impressionem prime dispositionis et hec dicitur recalcitrans. Et prima que est secundum impressionem ultimam dispositionis et hec dicitur recalcitrans in simile caliditatem. Et prima que est secundum impressionem speciei et hec dicitur igneus celus. Et prima que est secundum destructionem contrarie dispositionis in subiecto et hec dicitur holocauste purgativum: et dicitur ab holon quod est totum et cauma quod est incensum: totum incensum purgatum ad similitudinem ignei celus. Et secundum comparationem autem ad illam proprietatem que est lucere est duplex comparatio. scilicet in se et ad effectum. Et in se est duplex. scilicet secundum proprietatem et naturam. proprium enim est quod uni soli provenit: immediate autem circa deum esse et illuminationes eius immediate habere propriissime non provenit nisi cherubin ut patebit inferius. Quod ad hoc est proprietas 14^a que dicitur circūvelatum eo quod radii divini non recipiunt nisi a deo non velatum per illuminationem alicuius creature inveniuntur natura etiam luminis celi est quod non extinguitur propter incorruptibilitatem celi et sic est lumen inextinguibile in deo: in creatura autem extinguitur: ex hoc accipitur proprietas 15^a que dicitur inextinguibile. Et secundum comparationem pro ad effectum quem persequitur illuminatio in illuminato est ultima proprietas que est habere suppuriformem et illuminativam proprietatem omnis tenebre obfcuritatis persecutrice et manifestatrice: et dicitur suppuriformis secundum comparationem ad lucem primam illuminationis autem secundum comparationem ad iteriore illuminationem. Et si pro obijciat quod iste proprietates successive sunt in combustionis et combustibili quod non convenit angelis. Videndum secundum Augustinum in 4° super genesein ad litteram. quod si omnia facta simul sunt in cognitione angelorum secundum tempus nihilominus in distinctio rerum est in natura que pertinet ad distinctionem dierum. Et ita quibus hec omnia simul sunt nihilominus in est distinctio effectuum secundum quos est distinctio proprietatum. Ad obiecta autem dicendum ad primum dicitur quod mor veri circa amatum est quiescere: et quiescere amore a motu circa amatum est languere amore vel fastidire. Et ad 2^m et 3^m patet solutio per distinctionem. Et ad 4^m dicendum quod sicut dicit philosophus in 3° de anima non contingit intelligere sine fantasmate. et ideo cum Dionysius loquitur ad intellectum nisi in oportuit quod proprietates spirituales que fantasmatia non faciunt in nobis exprimerentur per proprietates corporum fantasmas facientium. Et ad 5^m dicendum quod acutum sumitur hic per effectum pro penetratio. Sicut enim ingenium dicitur acutum quia subtiliter penetrat rationes intelligibiles: ita amor dei dicitur acutus quia pertingit subtiliter ad omnes partes boni quod est in amato. Et ad 6^m dicendum quod hic forsitan non notat dubietatem: sed quod uno modo est intime. scilicet secundum profunditatem et possibilitatem affectus proprietate: et alio modo non intime. scilicet secundum rationem amati: quia hoc est infinitum et imensum et non potest profundari ad plenum ab aliquo creato. Et ad 7^m patet solutio per distinctionem. Et ad 8^m dicendum quod reductivum et activum differunt: quia unum est per alterum. actio enim est per purgare illuminare et perficere

sed reductio est per exemplificare ad primum. Et ad 9^m dicendum quod similitudo est duplex. scilicet in modo recipiendi illuminationem et in habendo eam et in modo recipiendi inferiorum non equantur superioribus quia penes modum recipiendi distinguuntur hierarchie. Sed in habendo illuminationem nihil prohibet assimilari quia superiores per communicationem hoc quod habent refundunt in inferiores: sicut unaqueque hierarchia (ut supra dictum est) proportionabiliter in dei similitudinem accedit. Et ad 10^m dicendum quod si inferiores habeant aliquam dissimilitudinem illuminationis in hec dissimilitudo non est in contumelia quia contumelia est in vitio. nihilominus in est hec argumentatio ex prava intelligentia scilicet quia subiectis non supponitur ibi inferiores angelos sed potius ea que subiecta sunt sub materia et passione. Et intendit dicere quod superiores angeli sunt nescientes. id est non experientes contumeliam transmutationis et materialitatis in subiectis. scilicet in numero subiectorum materiarum et passionum. Et ad 11^m dicendum quod incircūvelatum dicitur duobus modis. scilicet per privationem veli quod est speculum et enigma et sic omnes angeli habent incircūvelatum radium et ecclesia militans habet circūvelatum. Et dicitur etiam incircūvelatum per privationem ad participationem causati in quo lucet et sic incircūvelatum in est in deo. circūvelatum in omnibus beatis in quibus lucet lux divina et participata et sic summi qui sunt de seraphim habent radium incircūvelatum: inferiores autem non ita et hoc intelligendum est eo modo quo super distinctum est de theophaniis. Et ad 12^m patet solutio per distinctionem. Et ad 13^m dicendum quod omnia que sunt inferiorum excellenter sunt superiorum in hijs que distinguuntur secundum naturam totius potestati: nihilominus in est lucidum quod est male ad calidum sicut est lucidum charitatis: et est lucidum per se extrinsecus quod pertinet ad cherubin ut infra dicetur. Et ad 14^m dicendum quod obfcuritas tenebrosa est absentia illuminationis de super venientis ut supra dicta est ignorantia siue dissimilitudo illuminationis. Unde patet quod non supponit aliquam immundam maculam nec etiam fantasmas. Et ad ultimum dicendum quod persequi est depellere privationem ignorantie manifestari autem est ponere subiectum ignorantie in lucem scibilis manifesti.

De cherubin.

Inde queritur de cheru

bin. Et queruntur duo: scilicet quid sint. et de proprietatibus eorum.

Quid sint cherubin. Articulus 10°.

Primum pceditur sic. Dicitur beatus Dionysius in 7° cap^o celestis hierarchie. quod notatio cherubin manifestat multitudinem scientie aut fusionem sapientie. Sed videtur esse inconueniens quod dicit multitudinem: quia multitudo consistit in pluribus discretis et hec est scientia que causatur ab ente cuius principia et differentie et passionibus sunt multe. Scientia autem a qua dicitur cherubin est scientia de deo in se et sic ipsa non videtur esse in multitudine sed potius in unitate. Item scientia est (ut dicit Augustinus) de humanis et penes hanc non est gloria: igitur videtur quod nullus ordo et maxime in suprema hierarchia debet distinguere penes scientiam. Item cum sapientia et intellectus sint de divinis (sicut dicit Gregorius) videtur quod potius debet denotari iste ordo a sapientia et intellectu quam a scientia. Item dicit Gregorius in omelia de centum ovibus et de decem dracmis. Cherubin plenitudo scientie dicitur illa sublimiora agmina idcirco cherubin vocata sunt: quia tanto perfectiori scientia plena sunt quanto claritate dei viciniorum contemplantur. Et in creature modum eo plene omnia sciunt quo visioni conditoris per meritum dignitatis appropinquant: secundum hoc videtur quod si aliqui plus appropinquat quod plus sciunt et ita seraphim magis deberet denotari a scientia quam cherubin. Item Bernardus in sermone 19° super can-

tica. Illa celi agmina que cherubin noiant si eis sui uoca-
buli seruet interpretatio arbitror: nihil hie a thronis uel per
thronos accipe cū de ipso fonte ad plenus haurire liceat
ipso ea perse dño iesu dignāter introduce in oēm plen-
tudine ueritatis et thesauros sapie et scie qui in eo absco-
diti oēs sunt et largissime reuelate. Ex his uidet q cheru-
bin inter oēs choros magis hēat sapiam et scias. Et cū
latera ciuitatis sint eglia (ut dicit glo. sup. apocalipsum)
scilicet q vnusqz tātu diligit quātū scit: et quātū diligit
tātū hēt et opat. Uidet q cherubin maximā habeat dile-
ctionē. Sic ergo cū nobilius donū sit dilectio qz scia po-
tius deberet denotari a dilectione qz a sciētia. ¶ Iuxta
hoc querit qd dicat oīs plenitudo ueritatis. in illa enim
nō uidet introduci nisi solus deus et nō alius ordo ange-
lor. ¶ Solutio dicēdū q scia dicit multipliciter. Dicit
enim scia practica et scia speculatiua: et illa que est practi-
ca est cū affectu: que aut est speculatiua est finis intelligē-
tie speculatiue. et hec dicit dup^o. i. conclusiōis et simp^o. fm
aut q dicit sciētia psonis tñ dicit phus sic de scia in fine
scdi posterioz. Qm aut circa intelligētiā habitū qd ue-
ri dicimus aliq qdē semp sunt ueritāli aut recipiūt falsi-
tate ut opinio et rō. uera aut sunt semp scia et itellec^o. Et
nihil est scire certius aliud genus qz itellec^o. itellec^o uti
qz erit pncipioz. pncipia aut demōstrationū notiora sūt
scia aut oīs cū rōne est pncipioz qd est scia nō utiqz erit.
Ex hoc patet q scia que est cū rōne hoc est cū rōcinatio-
ne psonis et que sequit ex pncipijs fm q etia diffinit
scire in p^o cap^o pmi poste^o. Scire opinamur vnūqz
simp^o et nō sophistico mō qd est fm accūs cū causam ar-
bitramur cognoscē ppter quas res est: et qm illius causa
est et nō est ptingere hoc aliter se hēre. Scdm aut q sim-
pliciter scia dicit habit^o itelligētie speculatiue sic sumit a
pho in 4° metha^o in p^o ubi dicit sic est scia quedā que
speculat ens fm q ens est et que huic insunt perse. hec
aut est neqz vna earū que in ipsa pte dicunt. nec enī vna
aliam pferat de eo qd est in quātū est sed pte entis diuis-
dētes circa hāc speculant accūs ut metha^o sciarū. Et pa-
tet in ipsa auctoritate inducta q scia que est habit^o intel-
ligētie est dup^o. i. uilis et picularis. et dicit uilis que est de
ente. picularis aut que est de picularib^o entibus sicut
geometria. Siliiter sapia dicit multis modis. Dicit enī
sapia que est cum affectu et que est speculatiua tñ. et illa
que est cū affectu diffinit ab Aug^o fm q est cognitio de
diuinis. illa aut que est speculatiua tñ dicit trip^o. Et hoc
accipit ex triplici diffinitione sapiētis que ponit in pmo
metha^o. pma est hec. Arbitramur itaqz pmi scire oia sa-
piētē sicut puenit nō fm vnūquodqz hntē sciam iporū.
Hoc est q sapiēs est qui scit per causam: qz sicut cōuenit
scire et nō sciam scibili tñ fm vnūquodqz. i. fm singu-
laria qz hoc magis expiētē est. Alia est que innuit cū di-
cit. Postea cui nō est difficilia et non leuia hōi cognoscē
hūc sapiētē. s. arbitramur. 3ª est cū dicit adhuc certiorē
et doctissimū causaz sapiētiorē eē circa oēm sciam supple
arbitramur. Prima dat quo ad scita uliter. naturalia enī
et metha^o et mathe^o sciunt sicut puenit. 2^a aut datur pe-
nes modū abstractionis fm q mathe^o magis sunt ab-
tracta in nālīb^o et metha^o utriqz. Et ideo in nālīa pōt
hō de facili qz ad illa hō iuuat a sensu et imaginatione et
itellecū. In mathe^o aut nō habet tāta facilitatē qz ad il-
la nō iuuat nisi imaginatione et itellecū. In metha^o au-
tē est difficile uenire hōi qz ad illa non uenit nisi per am-
mirari eo q solus itellec^o uertit ad illa qui tñ etia intel-
lectus inuoluit^o est fantasīs et sensib^o ppter qd et dicit phs
in 2° metha^o. sicut noctuarū lumina ad lumē qd est fm
diē sic aīe nre itellecū ad nāe manifestissima oīum. 3^a
qz dat penes mediū per qd est scia et hoc est mediū de-
mōstrationis et syllogismi qd est causa potissima fm q di-
cit etia ibidē sciarū illa que suiipsi^o causa est et sciēdi grā
cuius itellecū finis magis est sapia qz que adueniētū

causa: hoc est q quedā scia est ppter aliqd aliud siue sci-
bile siue cōmodū. et quedā est ppter seipsam fm q dicit
phs in topicis in p^o. q quedā pbleumātū utile est scire
tñ ad eligēdū uel fugiēdū ut utrū uoluptas sit eligenda
uel nō. quedā aut ad sciēdū ipsa nō ppter aliud: ut Utrū
mūdus sit etern^o aut nō. Quedā qz ipsa qdē perse neu-
trū hoz. ammiculātia aut sūt ad aliqd hoz ut sūt pbleu-
mata dialectica. Dicit igit scia suiipsius causa qn nō que-
rit ppter aliud sed ppter se: et qn est sciēdi grā nō aliqd
faciēdi et pncipue cuius finis itellec^o est: hoc est qn ipsum
scibile est finis scie. Et hoc maxime puenit scie quaz hēt
deus. vñ etia illa dea sciarū dicit et ab illa dicim^o denoi-
ari cherubin: et ppter hoc cherubin nō interpretat scia sed
scie plenitudo. i. ppter sciam diuinā que suiipsius causa
est et sciēdi grā nō aliqd faciēdi cuius finis est itellecū.
Un ppter hoc q finis eius ultimus itellec^o est impossibi-
le est eā separari ab affectu. ¶ Dicēdū igit ad p^m q mul-
tudo scie dicit quātū ad multitudinē illuminationum
Et ex hoc nō fit pabilis scia cherubin sed potius simpli-
ficat: qz ex multitudine illuminationū magis accedit ad
vnū sicut dicit phus in cōmēto 6° ppōnis de causis. In-
telligētia qdem est multa ppter bonitates que adueni-
unt ei a causa pma et ipsa qzuis multiplicet per modum
hūc tñ qz appropinquat vni non fit dissimilis. ¶ Ad 2^m
dicēdū q sciētia est multipliciter dicta ut patet ex p^o dictis
¶ Ad aliud dicēdū q sciētia quedā est sapiētia et intel-
lectus ut patet ex distinctione supposita. ¶ Ad 4^m dicē-
dum q seraphin habet altissima sciam. Et hoc est ideo
qz inferiorū dona excellēter sunt in superioribus in oibus
potestatiis totis: sed denotatio seraphin nō est a sciētia
q denotatio et diffinitio est penes ultimū ut patet in ho-
mine in quo h sit vnum sensibile et rationale tamē deno-
minat et diffinit ab ultimo tñ qd est rōnale. Similiter
in ordinibus h in sacerdotio sit potestas ad actum sub-
diaconi et diaconi et presbyteri tamē denotatio et diffini-
tio est ab ultimo. Et similiter est in officijs ad tempu^o
ordinatis. In rege enim denotatio ab actu regendi est:
h in eo potestas sit ad actum tribuni et presidis et aliorū.
Et similiter dicimus q in seraphin sunt oia inferiorum
dona: s. denotatio est ab ultimo et nobiliori quod est ar-
dor dilectionis. ¶ Ad aliud dicēdum q etia cherubin
habet dilectionē et tātam quātam habet sciam: qz ea que
sunt superiorum cōueniūt inferioribus non excellēter: ga-
aliter superiores non purgarēt et illuminarēt et pficerent in-
feriores fm dona sua. ¶ Ad ultimū patet solutio qz ple-
nitude sciētie dicit quātū ad naturam sciētie huius que
est suiipsius causa et sciēdi grā et cuius finis itellec^o est.
Et per oppositū scia dicit nō plena sicut ex pte que non
suiipsius causa sed ammiculās ad eum aliud et nō sciē-
di grā sed aliqd faciēdi et cuius itellecū non est finis
sed expectat in futurum et hec est sciētia vie de qua dicit
apls. Ex parte cognoscimus et ex parte pphetamus.
Cum aut uenerit qd pfectum est euacuabit qd ex parte
est. Et iterum. nunc cognosco ex parte tunc autē cognos-
cam sicut et cognitus sum.

De proprietatibus cherubin Articulus 1°.

Secundo queritur De pro-

prietatibus cherubin que enumerant a Dio^o i
7° cap^o celestis hierarchie sic dicere. Cherubin ipsa arbi-
tratur manifestare cognoscibile eoz et dei inspectiū et altis-
sime luminis dationis acceptiū et pteplatiū in p^o opa-
trice uirtute diuine pulchritudis et sapiētie traditionis
repletū et coicatu copiose ad 2^m fusionē donate sapie.
¶ Et obicit p^o de h qd dicit cognoscibile. h enī sonat ma-
gis in cognitione passiua qz actiua et ita nō uidet eē no-
bilib^o ppetas. ¶ Itē h qd dicit dei inspectiū. nō uidet p-
pui h cōe oib^o angelis qui uidet faciē pīs q in celis est.
¶ Itē qrit qd sit hoc altissime luminis dationis acceptiū.

Prime partis sume

Aut enī dī altissime in compatione ad oēs ordines et bī patet eē falsum ex p̄dictis ppter ipsa seraphin. Aut dicit altissime quātū ad id a quo accipiunt qd̄. s. est deus et sic nō erit p̄p̄riū: q̄ oēs accipiūt illuminationes a deo et p̄ncipalr illi de p̄ma hierarchia. **Q**uerit de hoc qd̄ dicit p̄tēplatiū in p̄ma opatrice virtute. P̄ma enim virtus opatrix est virt^o creatrix et p̄tēplari in illa facit visionem matutinā (ut sup̄ habitū est) hoc aut oib⁹ puenit. **D**eterea querit in quo differt p̄p̄etas p̄ma a 2^a que est dei inspectiui. **I**te q̄rit de hoc qd̄ dicit diuine pulchritudinis repletū. Sicut enī dicit **D**io^o in l^o de diuinis nobis cap^o 4°. sup̄subale pulchrior: pulchritudo q̄ dicit ppter traditū ab ipsa oib⁹ exītib⁹ iuxta p̄p̄rietatē vniū cuiusq̄ pulchritudinē sicut vniuersoz p̄sonatē et claritatē causa ad similitudinē luminis cū fulgore immittēs vniuersis pulchritudinib⁹ fontani radij ipsius traditiones. Et sic oīa ad seip̄m vocāt. **E**x h̄ accipit q̄ de itētiōe pulchritudo sūt. s. fulgor p̄sonatē et q̄ ppter se appetat. aliter enī nō uocaret ad se q̄ sicut ip̄e dicit ibidē. Bonū et pulchrum oēm causam cūcta desiderāt. vñ et pallos dicit q̄si tota in totis p̄gregās: et ita videt q̄ p̄p̄rietas hec potius cōueniat seraphin q̄ cherubin: q̄ amoris est cōuerit in id qd̄ per se appetit. **I**te ex auctoritate iā dicta videt q̄ hec p̄p̄rietas eadē sit cū sexta: q̄ pulchritudo fontani radij traditiones eadē sunt cū sapiētificis traditionib⁹. **I**te dicit p̄bus in p̄o metha^o. Nō sapiētē oportet ordinari s̄ ordinare neq̄ hūc ab illo suaderi sed ab hoc sapiētē minis. **E**x hoc videt q̄ sapiētificae traditionis sit ordinare alia et suadere alijs et repleti. hoc qd̄ videt eē p̄tēplationis in sapientis ordinē vniuersi. Et ita videt q̄ iste ordo nō tñ p̄uertat in dicta sed sup̄ p̄tēplationes creaturarū. **I**uxta hoc iterū querit de hoc qd̄ dicit **D**io^o. sedere sup̄ cherubin. potius enī hoc videt attribui thronis q̄ cherubin. Et si forte dicat q̄ sup̄notat ibi excellētia in altitudine et ponit pro ultra tūc videt q̄ potius deberet dici sedere sup̄ seraphin. **D**eterea querit **de deo** specialiter fecit imagines cherubin in tēplo pot^o q̄ aliorū ordinū. **S**olutio dicendū q̄ sex p̄p̄rietas tacte a **D**io^o accipiunt s̄m p̄p̄rietas scie plene et p̄fecte. Ad illā aut exigunt quāto. s. p̄p̄ricitas cognoscēdi: et cognoscibile altissimū: et mediū per qd̄ sit cognitio: et adaptatio mediū et cognoscibilis ad ea que virtute sciunt in ipsis. aliter enim sciret in uli et nō in p̄p̄ria natura et in potētia et nō in actu qd̄ eēt imp̄fecte scire. P̄ma ergo p̄p̄rietas que est cognoscibile eoz accipit penes p̄p̄ricitatē itellectū et ponit cognoscibile pro cognoscitūo. Et p̄ hoc patet solutio ad oīm p̄mū. penes obiectū aut altissimū accipit p̄p̄rietas 2ª que est dei aspectiui. **L**3 enī oēs angelī sine medio videāt s̄m q̄ est obiectū b̄titudinis et eīam s̄m theophanias: tñ s̄m quēdā modū in distinctione officioz qdā p̄uertunt ad ip̄m in se angelis: et qdā cōuertunt ad ip̄m in se et sic dicunt cherubin inspectiui dei. Et quō est hoc patet sup̄ in q̄ōne de theophanijs et per hoc patet solo ad 2^m. **P**enes mediū autē cognoscēdi accipit p̄p̄rietas 3ª que est altissime luminū dationis acceptiui. **D**ico aut mediū nō q̄ sit iter cherubin et deū sed s̄ quo videt deus a cherubin s̄m q̄ sup̄ dixim⁹ duo eē in theophanijs. s. lumē electās itellectum: et cognoscibile distinguēs ip̄m. Et dicit datio luminis māliter lumē datur: et dicit altissime ppter modū accipiēdi a deo immediate tñ et nō ab angelo. **Q**d̄ l3 coīcat etiā seraphin tñ uō ab illo determinat q̄ nō est ultimū eius. Et l3 etiā pueniat thronis tñ nō ab illo determinat q̄ nō puenit eis eminenter sicut puenit cherubin. Et est s̄ile de natura itellectuali que puenit hōi et angelo et deo: tñ deus ab illa non determinat: q̄ aliquid cōuenit ei eminētius qd̄ est sup̄ itellectuale eē et hō etiā ab illa nō determinat q̄ non puenit ei a deo eminētē sicut angelis. angelus autē determinat ab illa. Et per hoc patet solo ad id qd̄ obijcit p̄tra prope

tatē istā. **P**enes 4^m accipiunt tres p̄p̄rietas sequētes. **C**reatū enī qd̄ cognoscit in p̄ma causa aut accipit in cōparatione ad efficiētē et sic est illa p̄p̄rietas quā uocat cōtēplatiui in p̄ma opatrice virtute. **A**d hoc aut quod obijcit p̄tra dicēdū q̄ p̄ma opatrix virt^o est opatrix creaturarū inūdi et sic p̄tēplatio in ip̄o facit visionē matutinā et p̄tēplatio rerū factarū in se facit visionē uesp̄tinā sic sup̄ria habitū est. Et etiā p̄tēplari in p̄ma opatrice virtute put opat illuminationes ad distinctionē ordinū et angeloz officioz p̄tēntēs: et sic cherubin p̄tēplāt in p̄ma opatrice virtute. Aut accipit in compatione ad causam ideā lē et exēplare et sic est p̄p̄rietas 5^a que est diuine pulchritudinis repletū. **D**icit enim **A**ug⁹. Rōnes oīuz fulgēt in mēte diuina et oīa sunt in ipsa lux et l3 appellat hic pulchritudo sicut dicit **B**oet⁹ in de p̄solatione phie. **A**dū dū mēte gerēs pulchrū pulcherrimus ip̄e. **A**d l3 qd̄ cōtra obijcit q̄ pulchritudo videt dicere p̄sonatā et appetibile perse. **D**icēdū q̄ est p̄sonatā in bono et hoc est s̄m p̄uictionē ad finē. et est p̄sonatā in uero et hoc est s̄m adēquationē ad exēplar q̄. l3 res est sic s̄m q̄ est in mente diuina exēplari et disto: quet per p̄auitatē ab illo sicut dicit **A**nselm⁹ in l^o de ueritate. q̄ ueritas est rectitudo sola mēte p̄ceptibilis. dicit enim ibidē q̄ q̄qd̄ est uere est hoc qd̄ est in sūma ueritate. **D**icim⁹ ergo q̄ bonū dicit p̄sonatā ad finē: et pulchrū dicit p̄sonatā ad formā exēmplarē. **S**iliter dup⁹ est aliquid appetibile ppter se. s. s̄m q̄ est finis ultimus uolūtatis uel finis ultim⁹ itellectus. Et hōz vñū dicit bonū et alterū pulchrū dicit. pulchrū enim est fulgēs in itellectu. Et per hoc patet solo ad id qd̄ obijcit p̄tra p̄p̄rietas q̄ntā. Aut est accipe creatū pro ordine ad causam s̄mā ut ad finē et sic est p̄p̄rietas 6ª que dī repletū sapiētificae traditionis. **S**apiētia enim ponit ordinē ad causam et p̄cipue ad causas finalē q̄ illa est causa causarū. ppter finē enī mouet efficiēs et mouet materia et i ducit forma. Et dicit traditio res facite tradite in ordinē ad finē. **A**d id qd̄ iuxta hoc querit rīdet būs **B**reg⁹ in omelia sup̄dicta sic dicēs per psalmistā dī. Qui sedes sup̄ cherubin appere. q̄ uidelicet cū in ipsis distinctionibus agminū cherubin thronis inīugant. **S**edere etiam sup̄ cherubin dñs ex uicina agminis q̄litate p̄hibet. sic appē in illa sūma ciuitate quēdā singuloz sunt ut tñ sint eōia oīa: et qd̄ in se q̄sq̄ ex pte hēt hoc in altero ordine totū possidet. **S**ed idcirco vno eodēq̄ uocabulo coīter nō cēset ut ille ordo uocari p̄uato vniūscuiusq̄ rei noīe debeat: q̄ hāc in munē accepit plenius. **P**osset tñ dici etiā aliter s̄m q̄. s. supra habitū est q̄ oib⁹ angelis est cōe illuminari et per illuminationē accepta purgari et p̄fici. **C**herubin autē specialiter denotat ab illuminatione accepta: q̄ ergo deus oēs celestes eēntias illuminatiūre sup̄ cherubin que plenitudo scie dicit sedere p̄hibet ut a plenitudine scie tanq̄ a sede luminis oēs illuminet s̄m sciaz ut dicit in iob. xxxv^o cap^o. nunqd̄ est numerus militum ei⁹ sup̄ quē nō surgit lumē eius. **S**i aut q̄rit q̄re non est aliq̄ p̄p̄rietas s̄m acceptionē creatū in se. **D**icēdū q̄ illa cognitio nō p̄tinet ad statum glie et ideo nulla p̄p̄rietas cherubin assignat penes illā. **A**d ultimū dicēdū qd̄ dñs dixerat. **D**e syon eribit lex et de hierlām uerbu⁹ dei. **U**t ergo sigret oēm ordinē ecclīastice hierarchie ab illuminatione celestis hierarchie descēdere uoluit ibi celari cherubin cum sicut dictum est ip̄e illuminator s̄mus super cherubin sedere dicatur.

De thronis.

Ende queritur de thronis et querunt duo. s. quid sint. et de p̄p̄rietatibus eorum. **A**rticulus 12°.

Primū proceditur sic.

Dicit beatus **B**reg⁹. Throni illa agmina uo-

cati sunt qbus ad exercēdū iudiciū semp deus omps p-
fidel. q: enim thronos latino elogo sedes dicimus. thro-
ni dei sunt dij qui tāta deitatis gra replent ut in eis dñs
sedeat z per eos sua iudicia discernat. vñ z per psal-
mīstā dicit. Sedes sup thronū qui iudicas egtatē. Sed cū
ordines pme hierarchie distinguant penes puerfiones
in deū iudicare aut nō sit actus puerfionis in deū nō vi-
det iudicare puenire thronis qui sūt in pma hierarchia.
¶ Preterea aut itelligit de iudicio ultimo: aut de iudi-
cio pūctē ad gubernationē huius mundi. Si pmo mō
cū illud iudiciū tñ semel futurū sit deus: tñ semel pside-
ret illis angelis qd est incōueniēs. Si aut scdo mō hoc
videt magis eē pncipatū qz thronoz. z hoc videt exps
se dicere Grego^o sic. Sūt nonnulli qui bñ sibi metipfis vi-
gilāti cura dñant dū se sollicita itēione discutiūt diuino
timori semp inherētes. hoc in munē virtutis accipiūt ut
iudicare z alios possint quoz pfecto mētibus cū diuina
pceptio psto est in hys uelut in throno suo dñs pñdes
alioz facta examinat z cuncta mirabilr de sua sede dispē-
sat. Ex h patet q iste act^o pñ videt eē pncipatū. ¶ Itē
dicit bñs Bernardus xix^o smone sup cātica. In thro-
nis sedet deus z puto q hys spiritib^o sup oēs q memo-
rati sunt z iustio: causa z cooposio: sit materia diligēdi.
¶ Etenim si intres hoīs regis cuiusq palatiū nōne cū ple-
nū sit sellis scātis cathedrisq: regia sedes ineminenter
posita cernit z nō est necesse querē ubi rex sedere solit^o
sit. nimirū mox manifesta occurrit sedes eius cūctis altē-
o: eminētiō: qz sedib^o: sic quoqz oi decoris ornatu cun-
ctis alijs peminere spiritib^o istos itellige in qbus specia-
li quodā stupēdo dignationis munere diuina eligit resi-
dere maiestas que sessio magisterij significat. Et puto
illū qui vnus est nobis magi in celo z in terra dei sapiē-
tiā christū tñ alias qdē ubiqz attingat ppter suū mādātū
specialius tñ ipsos atqz pncipalius tanqz pñā sedē sua
illustrare pñtia. Et inde tanqz de solēni adiutorio doce-
re angelū docere hoīem sciam. Inde angelis diuinorū
noticia iudiciorū: inde pñloz archāgelis ubi virtutes au-
diūt quomō z ubi z qñā pferāt signa: ibidēqz vniuersi fi-
ue sint pñates siue pncipar^o siue dñationes discūt pfecto
qd ex officio debeat qd pio dignitate psumat z qd p-
cipue caunū oibus est accepta pñate ad ppriā uoluntatem
uel glām nō abuti. Ex ista auctoritate sequunt^o 4° con-
clusiones. quarū pma est q throni dicunt a dignitate z
ornatu regali z nō ab actu iudicādi qd est cōtra Grego^m.
2ª est q throni dicunt ab auctoritate magisterij qd duo-
bus modis videt eē incōueniēs. Primo. s. q: auctoritas
magisterij magis debet attribui plenitudinē scie hoc est
cherubin. 2° aut q: magisteriū nō est act^o puerfionis in
deū sed potius puerfionis ad iferiora. 3ª conclusio q oēs i-
feriores ordines ex equo vident^o ordinar ad thronos qd
est incōueniēs: q: sic cessaret rō medie hierarchie z po-
streme. 4ª conclusio est q thronoz videt eē immediata cō-
uerfio sup hoīem qd etiam puenit postreme hierarchie.
¶ Itē bñs Bernardus in eodē smone. Diligit a thro-
nis deus ob obediētiā magne sapie sine inuidia sese coi-
cātis z vñctionē que gratis docet de oibus. Ex hoc itēz
accipit q throni dicūt ab auctoritate magisterij. ¶ So-
lutio dicimus cū bñs Bernardo in 5° de cōsideratione
ad eugenū papā. q throni dicunt ex eo q sedēt z ex eo
sedēt q deus sedet in eis. nec enim sedēt in eis qui nō se
dēt possent. Queris qd illā sententiā sessionē summā tran-
quillitatē: placidissimā serenitatē: pacē que exupat oēm
intellectū. Talis est qui sedet in thronis dñs sabaoth iu-
dicās oia cū tranquillitate placidissimus serenissimus pla-
catissimus z tales sibi cōstituit thronos simillimos sibi.
¶ Et tria que tāgit oia ioputāt getē uel tranquillitatē. Placi-
dissimū enī dicit getē uolūtatis in uolito in quo pascit.
Serenissimū aut dicit getē intellect^o in lumine diuino:
q: dicit pñus. Serenitas est ges in aere z hoc est qñ aer

nō p̄turbat nubib^o nec uētis exagitat: z sic est intellect^o
ges in lumine diuino qui nō circūfert oi uēto doctri-
ne nec obscurat nube speculi z enigmatis z fantasmarū.
¶ Placatissimū aut dicit getē utriusqz ab ipugnatione cul-
pe z miserie. ¶ Dicēdū ergo ad pñm q iudicare nō est
actus pprius thronoz sed est act^o cois. s. inquantū pprie-
tates iferiorū sunt supiorū. ¶ Cel possit dici q iudicare hēt
duas cōparationes. vñā. s. ad eos qui iudicant. z aliā ad
auctoritates iudicis que cognoscit in thronoz: in ista 2^a
comparatione attribuit thronis iudicare z non in pñma.
¶ Ad aliud dicēdū q itelligit de iudicio gubernatiōis
nec hoc est pncipatū sed pot^o dispō pncipar^o vñus gē-
tis. ¶ Ad id qd obijcit ex auctoritate bernardi dicēdū
q throni dicunt a dignitate sedis regalis ut a pñtate p-
marz ab actu iudicij ut a pñtate sequēte. ¶ Ad aliud
dicēdū q throni hñt diuersas pñtates z nihil pñbet
fm vñā pñtate eē thronū regni z fm aliā thronū magi-
sterij. ¶ Magisteriū aut in comparisonē ad facultatē doce-
di refert ad plenitudinē scie. Sed in cōparationē ad au-
toritatē que cognoscit in cathedra est ppriū thronorū.
¶ Magisteriū aut illud pñst in illuminationē interiorū.
¶ Ad aliud dicēdū q iferiores ordines non imēdiate
querunt ad thronos. sed per hoc intēdū Bernardus q
oīum interiorū puerfio est ad sedentē in thronis ut ad pñ-
mū illuminatōrē: qd h supiorib^o etiā pueniat tñ non ab
hoc denotant sed a nobiliorib^o donis ut inferius pate-
bit. ¶ Ad aliud dicēdū q de thronis deus docet oēm
sciam: sed nō sequit^o q scia imēdiate descēdat de thronis
in hoīem: imo vñctio que docet de oibus fluit de capite
in barbā z de barbā in arā uestimēti. ¶ Ad ultimūz pa-
tet solutio per predicta.

De proprietatibus thronorum Articulus 13°.

Secundo queritur De pro-

prietatibus thronoz qz tāgit Dio^o in de celesti
hierarchia cap^o 7° sic. 3° pñarū altissimarū z cōparatū se-
diū notatio docet oi diligēter exaltati ignominia subie-
ctionis z ad sūmū supmūdane sursuz ferēs z ab oi extre-
mitate ineffabiliter in sublimissimū z circa uere excellēz
totis virib^o imutabiliter z stabileriter collocatum z diuini
supaduēt^o in oi ipassibilitate z imālitate acceptū: z dei-
ferū z familiariter in diuinas suscepiōes aptū. ¶ Que-
rit ergo p^o quō sedes ille dicant cōpacte cū cōpingi p-
prie sit māliū. ¶ Itē qd dicat ignominia subiectionis z
a qua exaltant. Si enīz est vilitas pñtionis uel potētie
h videt puenire oib^o angelis q exaltant ab illa. ¶ Itē
ad sūmū sursū ferre pot^o videt puenire altissimo ordi-
ni. s. seraphin qz thronis. ¶ Preterea qñt qd dicat ex-
tremitas. ¶ Itē penes qd pñtates sumant. ¶ Itē cūz
thron^o ponat regi z iudici z magro qñt qñ nō assigna-
uit diuersas pñtates penes illa. ¶ Solo dicēdū ad pe-
nultimū q sex pñtates assignate a Dio^o oēs accipiunt^o
a pñtatib^o throni regalis. illi enīz puenit collocari in al-
to z ordinari z semp patū esse ad suscepiōē sessionis re-
gis sicut patet in auctoritate Bernardi sup iducta. vnde
tres istarū pñtatū pñtēt ad collocationē thronoz: z tres
ad suscepiōē sessionis regalis. Tres aut que pñtēt ad
collocationē pñme z due respiciunt terminū a quo remo-
uet qñ collocat in alto. Una pñ respicit terminum circa
quē collocat in alto. Thron^o enīz regis pmo qdē remo-
uet a scabellarū ignominia suoz cui in spūalibus rñdet
exaltatio ab hys qui intendūt in infima materie z muta-
tionis. Et hec est illa quam uocat oīum diligēter exalta-
ti ignominia subiectionis. Et fm cōmētū d: ibi ignominia
progressus tēdēs ad infima. Et per hoc patet solutio ad
2^m. Alia pñ respicit terminū qui dicit extremitas: sicut
thronus regis nō exaltat tñ sup scabella feruoz sed z su-
per sedes potētū z pñcipū cui rñdet in spūalibus exalta-
tio sup eos qui gesūt qdē illuminationibus diuini sed

nō recipiūt eas in sede p̄ma sed q̄si in sede 2^a: sicut inferiores angeli et hoies qui nō accipiūt immediate a deo: et hec est p̄prietas 3ª tacta a Dīo cui pueniūt quique. s. q̄ locant uere circa uere excessus ineffabiliter in sublimi-
simū totis uiribus incommutabiliter et stabiliter. Et dicit ineffabiliter quantum ad immensitatem diuine beatitudinis in qua collocant. Insublimissimū autē dicit quantum ad modū recipiēdi illuminationes ab ipso deo immediate et locari in illis. totis autē uiribus in quantum pcurrūt oēs uirtutes ad hoc q̄ sit locus dei. s. intellectus et affectus etc. Incommutabiliter ppter p̄firmationē liberi arbitrii. Stabiliter autē ppter inuariabilitatē gr̄e et hec quique etiā sūt in throno regis māliet. Thronus enim ille ineffabilis est quantum ad amplitudinē impij et p̄tatis: et sūm habitudinē dignitatis et loci est in sublimi. quantum autē ad fulcimentā pncipiū pcurrūt uirtutes in ipso: et tūc exigit incommutabilitas eorū sup quos sedet et stabilitas ex pte sua. 3^a p̄prietas accipit penes id circa qd collocat in alto et hec est p̄prietas 2^a tacta a Dīo. s. ad summū supmundane sursum ferēs: et hec pueniat seraphin tūc hec nō manifestat nomē eius sicut nomē thronoz: nec est dignissima p̄prietas ei⁹. Et per h̄ patet solo ad tria obiecta. **¶** Alię tres p̄prietates sūt susceptionis sessionis dei: qui modi aut sūt in aptitudine selle ad sedentem et sic est p̄prietas 6^a que est familiariter in diuinis susceptiones aptius. Aut sūt in ipsa sessione et sic est p̄prietas 4^a que est diuini supaduētus in omni impassibilitate et imaterialitate acceptiui. Et dicit in omni imināluate: q̄ cū materia multiplicit̄ inspiciat: est vno mō materia q̄si locus forme et ideo dicit Psidorus q̄ eadē eēt determinatio potētie in materia et loco. fulc̄r enim eēt forme per mām et ne sic intelligat in diuinis q̄ throni fulciāt deū dicit in omni imaterialitate. Sicut sūm p̄m aia sūm potētiās passiuas et apphēsiuas dicit locus specierū cognoscibilium. Ne igit credat q̄ throni sic respiciāt deū per spēm et non immediate per subam dicit in omni impassibilitate. 3^a autē mō pnt p̄siderari modi sessionis sūm actū sequētē susceptionē sedētis in sella et ille actus sequēs est ferri in thronis et sic est p̄prietas 5^a que est deiseri. Et sic patet solutio ad obiecta p̄ter p̄m et ultimum. **¶** Dicēdū ergo ad p̄m q̄ cuz facta dicit sedes ppter cōsolidationē intellectus et uolūtatis et liberi arbitrii in p̄firmatione ad hoc q̄ per tranquillitātē sit locus dei. **¶** Ad ultimum dicēdū q̄ thronus p̄prie p̄tinet ad regē. Tribunal sūo ad iudicē. cathedra ad magistrū. et si thronus dicit magri uel iudicis hoc erit per adaptationē sicut loquitur beatus Bernardus. Sed bñs Dīo p̄siderat thronū p̄prie in q̄m p̄prie regis ē. Ar^o 14°

¶ Inde queritur De istis tri-

bus ordinibus p̄me hierarchie in cōi. et querit penes qd accipiant: et qualiter ordinent. Videt enim q̄ possint eē plures. sicut enī penes charitatē est ordo vn⁹ sic penes alias p̄tutes vident debē accipi alij ordines. Si forte dicat q̄ nō oēs uirtutes dicūt immediatā p̄uersionē in deū tūc ad min⁹ penes fidē et spēm et sapiām et intellectū debēt sumi alij ordines. **¶** Solutio ad hoc dicendum q̄ ordines isti nō accipiunt penes uirtutes sed penes modū p̄uersionis in deū immediate. Illic autē modus nō est nisi triplex. s. penes aptitudinē et penes actum duplicē. aptitudo autē susceptionis diuine notat in thronis. actus autē est vnus sūm intellectū qui puenit cherubin: et alter sūm affectū qui puenit seraphin. Uel dicat meli⁹ q̄ tres ordines accipiunt sūm tres modos p̄cipiēdi subam diuinā. s. per inesse tūc per p̄ntiā q̄lter est deus in oibus rōnabilib⁹. Et per inesse et cognosci et per affici circa ipz q̄lter est in oibus scis et solū in ordinibus ergo p̄ime hierarchie vnusq̄sq̄ horū modoz reducti in suū sumū. Et ex hoc patet etiā ordo. Prima enim hierarchia totū p̄tātū est ad tres ordines cōtētos in p̄ma (ut supra decla-

ratū est) per diuisionē boni et potētiarū aie et ordinis et ideo summus ordo est qui colligit hec tria et ille est seraphin: q̄ ubiq̄q̄ est plenitudo amoris cū nihil diligat nisi si cogniti: ibi etiā erit plenitudo cognitionis et plenitudo habēdi sed nō p̄uertit. Similiter ubiq̄q̄ est plenitudo cognitionis ibi cognoscibile locatū est in cognoscente et habet ab ipso sed nō cōuertit. Et hec est etiā rō q̄ Dīo dicit q̄ inferiorum dona sūt superiorum excellētē sed non conuertitur. **¶** Articulus 15°.

¶ Inde queritur De hier-

rarchia horū triū. et querit p̄mo de hoc qd dicit Dīo. In hac hierarchia sūt egformes cū iam habitu sit q̄ vnus ordo sit altior et alter inferior. **¶** 2° queritur de hoc qd dicit Dīo q̄ p̄ma celestiu cēnuarū dispositio in circuitu dei et circa deū immediate est stās et simp⁹ et incessanter circūies eternā eius sciam sūm excellētissimā quantum angelis est possibile temp mobilē collocationē. In istis enim uerbis videt eē p̄uarietas cū dicat eas stare et circuire. **¶** Preterea querit qd sit mot⁹ circularis quo circūeunt. Preterea in de diuinis nomib⁹ cap^o 4°. dīstinguit motū angeloz circularē et rectū obliquū ergo videt q̄ hic minus sufficiētē determinet et motus istius hierarchie in deū. **¶** Ulterius querit de p̄prietatib⁹ q̄ assignat isti hierarchie: q̄rū p̄ma est q̄ multas et bñas uidet pure p̄tēplatiōes. 2^a q̄ simplos et immediate fulgorea videt. 3^a q̄ est illuminata et diuino alimēto repleta. 4^a q̄ repleta est multū qdē p̄mo data fusione sola q̄ domestica et viuifica diuine refectionis vnitate. 5^a q̄ multa coione dei et coopatione digna effecta ad eā ut possibile sūt in uirtutē bonaz habitudinū et actionū. 6^a q̄ multa diuino rū suppositē cognoscēs diuine scie et cognitionis in participationē sūm q̄ stās est facta. **¶** Querit ergo quōd distinguunt iste p̄prietates eo q̄ multe vident eē cum alijs. **¶** Solutio dicēdū ad p̄m q̄ egformes sūt in actu p̄p̄rio hierarchie qui est p̄uersionē in deū per acceptionē in deū illuminationū immediatā. In mō autē cōuersionis hnt act⁹ p̄p̄rios in ordinib⁹ ut sup dictū est. **¶** Ad aliū dicēdū sūm cōmētū q̄ sūm id quo imobilē eē hnt stare dicunt. sūm id q̄ accelerāt i deū circuire dicunt. **¶** Ad aliud dicēdū q̄ mot⁹ circularis est p̄petu⁹ et incorruptibilis et simp⁹ ab eodē in idē circa idē cētuz imobile. Et penes hāc similitudinē dicunt illi qui sūt i supiori hierarchia moueri circulariter q̄ ab eo mouent in deū motū p̄petu⁹ et simplici et quoz itelligētē dicunt circa subam p̄tē. hoc autē in inferiorib⁹ hierarchijs nō puenit que nō penitus p̄cedūt ab eodē in idē: q̄ illuminationes p̄cipiūt ab angelo et per illas reuertunt in deū. **¶** Ad aliud dicendum q̄ itelligētia angelica tres hēt mot⁹: s. tū vnus eorū. s. mot⁹ circularis est p̄p̄us hierarchie supiori q̄ ille tūc dīcē immediatā p̄uersionē in deū sic patet ex ipsis diffinitioib⁹ motuū que ponunt in de diuinis noib⁹ 4° cap^o sic. Ad ueri qdē dicunt diuine mētes circulariter qdē vnite sine p̄ncipijs et iternabilib⁹ illuminationib⁹ pulchri et boni. Et dīcē vnire p̄ simplicitatē mot⁹: et sine p̄ncipijs p̄ hoc q̄ nō p̄ncipiat ab aliquo creato: et iternabilib⁹ p̄ hoc q̄ hnt rōnē finis et p̄ncipiū q̄libet illuminationū diuinaz. Et dicit p̄hs q̄ oē illud qd sic est finis qd hēt rōnē p̄ncipiū est iternabile in directū aut mouent q̄ p̄cedūt ad subiectoz puidētā recte circa oia itēseutes. Et dicit subiecta oia creata. q̄ enī puidēt illa nō reuertunt ab eodē in idē s. trāseūt motū itelligētē sup ea de vno in aliū p̄ficiētes ad similitudinē rectū mot⁹ in natura. obliq̄ autē q̄ p̄ficiētes un⁹ hnt b⁹ itegressibiliter manēt idēitate circa idēitatis cām pulchri et boni et idēitēter circū eorū agētes. Et hoc fit q̄ cognitionē iterioroz q̄ puidēt q̄si reflectūt in p̄ncipiū et sine pulchri et boni a quo et p̄ qd oē pulchri et boni ē creaturis. **¶** Ad ult^o dicēdū q̄ p̄p̄tates hierarchie distinguunt s. bonitates receptas i intellectu ut i affectu

ctu uel opatiōe uel quātū ad oīa hec sūt. Et sū intellectū
qdem accipit p^a z^a z ultima. Et 2^a qdē est sū pceptio
nem illuminationis ipsius. Prima aut sū pteplationez
que est in illuminatione illa. Ultima sū quātū ad nu
merū scibiliū z modū sciēdi z reductionē ipsius sciētie in
sciam diuinā. Et hec tria notant per hec tria uerba posi
ta in 6^a pprietate. numerus enim scibiliū notat per hoc
qd dicit. multa diuinor. modus aut per hoc qd dicit sup
posite cognitiones. nō enim cognoscit ut media z ista
reductio aut in diuinā sciam notat per hoc qd dicit. diui
ne scie z cognitionis in pteplatione sū q^a tas est facta.
Si aut est sū affectū tūc est pprietas 4ª que cōstitit in
infusione bonitatis sicut fundunt domestici qui. s. in su
periori domo habitāt cum dño in uestibulis diuinitatis
sicut supra dictū est a B^o. illa aut infusio uiuificat ex eo
q^a pūgit ad vnū sūmū simplex z indiuisibile z illa vni
tate z simplicitate reficit per dulcedinē fructuonis. Si au
tem est sū intellectū z affectū simul tunc est pprietas 3^a
que cōstitit in illuminatione z alimēto bonitatis diuine
repellēte affectū z uegetatē ipsū in uita bñtutinis. Si
sū est sū opus z sū intellectū z affectū tūc est 5^a. cuius
pma pars pñst in hoc q^a supiores in hoc coopationes
dei efficiunt q^a illuminat inferiores. in hoc coopatores
dei efficiunt sicut deus. 2ª aut pars et iudē pñst in simi
litudine ad deū in bonis habitudinibus z actionibus sū
intellectū z affectū. hāc aut hierarchiā diffiniūt qdā nō
cātes eam epiphaniā. z dicit q^a est incalescētis affectiōis
incediō altioris intellect^u fastigio iudiciū libera exultatio
distributua z mediā hierarchiā dicit eē pperantū z est
diuina illuminatio sui pñcipes inter scalari reuerētia in
signēs usum dñandi edocēs arcēsq^u ppariū. Inferiores
aut uocat ppopphaniā que est diuinū pñcipiū nāe legib^u
accurrēs secreta reuelas pro capacitate discreta. Sed q^a
hec uerba nec sū sensum nec sū uerba scripta sunt in
Dionysio nec in Bernardo nec in Greg^o ideo tanq^a fī
cta z inutilia abijcimus.

De mediā hierarchiā.

Consequenter Trāseun

dum est ad mediā hierarchiā. De qua
querunt duo. s. de ordinibus in ea politis
z de ipsa hierarchiā. De ordinibus que
runt duo. s. de ordinibus in speciali. z de ordinib^u in cō
muni. Et de ordinibus in speciali querunt tria. de dñā
tionibus. uirtutibus. z pñtibus. De dñationib^u querūt
tur duo. s. qd sint. z de pprietatibus earum.

De dñationibus quid sint. Articulus 16°.

Primum pceditur sic.

Dicit B^o in de diuinis nobus cap^o 1°. Do
minatio est nō pētor tñ excessus. sed z oīs z pulchrorū
z bonorū pfecta z oimoda possessio uera z cadere nō ua
lēs fortitudo. Querit ergo utrū sū hāc diffinitionē
dñatio cōueniat dñationibus. Et uidet q^a nō q^a nō est i
ipsis pfecta z oimoda possessio pulchrorū z bonorū. Sili
ter fortitudo que ex natura cadere nō ualet sola fortitudo
diuina est: ergo uidet q^a non cōueniat dñationibus.
Preterea dicit Greg^o q^a dñationes dicunt agmina
que pñtes z pñcipatus dissilitudine alta trāscēdūt que
mira potētia pēminet z pro eo q^a eis oīs cetera multitu
do ad obediēdiū subiecta est dñationes uocant. Et ex h^o
uidet cum dñs dicat respectiue ad seruū q^a cetera multi
tudo sit serua dñationi. Itē Greg^o. Sūt nōnulli qui
sic in semetipsis cūctis uitijs oib^usq^u desiderijs dñantur.
ut ipso iure mūdiciē dij inter hoīes uocent. Quo g^o isti
nisi inter numerū dñationū currūt. Ex hoc uidet q^a do
minationes potius deberent denotari a diuinitate q^a a
dñio. Itē beatus Bernardus xix^o sermone sup can
tica dicit. q^a isti angeli intēssime suauissimēq^u pteplatio

nis stupore nimio sed sensato raptim in illud diuine cla
ritatis tam ingēs pelagus recipiūt sese in secretiori quo
dam mire tranquillitatis ubi tāta pace ac securitate fruunt
ut q^a gescēbus illis per reuerentiā pteplatiue tanq^a ue
re dñationibus ministrare z militare uideat cetera mul
tudo. Sed hoc uidet eē cōtra pñdicta q^a habitū est q^a re
cipi in secretiori pteplationis est pñe hierarchie. simili
ter frui tranquillitate uidet potius puenire thronis q^a do
minationibus. Itē Bernardus ad Eugenii 5°. Pu
temus dñationes adeo cūctis supeminere pñatis ordi
nibus ut respectu horū ceteri oēs uidentur ad ministratoriū
spiritus: z ad istos tanq^a ad dños referri regis pñcipa
tū: tutamina pñati: opationes uirtutū: reuelationes ar
changelorū: curā z puidētiā angelorū. Ex hoc uidet q^a pñ
riores oēs rōnes suorū officiorū reddūt dñationib^u z ob
hoc dñationes dicant: z hoc uidet magis esse rō ppositi
q^a rō dñi. Solutio dicimus q^a pfectū diuinū dñationū
dicit sū pñā diffinitionē data a B^o in de diuinis nob
bus. tria enim sunt de suba dñi pfecta. s. excessus omniū
depñmētū in seruitutē siue seruit^u ex obligatione māe
fit sicut dicit pñs. q^a natura humana multip^u ancilla est
q^a ppter obligationē quā hēt ad corpulētā mām dñant
ei miserie z incōmoditates. Siue etiā fit pñs ex humi
litate pñtionis sicut est seruit^u in hoībus. Siue etiā fit
seruit^u rōnalis nature ex eo q^a subijcit se pñō uolūtariē.
hec enim tria uocat B^o pñora que excedit perfectum
dñiū. Itē ad pñcū dñiū exigit ut ad nutum hēt oīa
pulchra z bona ex qbus hēt collocari sup alia z hec tagit
B^o in altera pte diffinitionis que est oīs pulchrorū z
bonorū pfecta z oimoda possessio. 3° exigit ad pñcū
dñiū uirtus z fortitudo ad coercedū depñmētū in serui
tutē: z hoc tagit in 3ª pte que est uera z nō cadere ualēs
fortitudo. vñ etiam Ambro^o dicit q^a deus dicit dñs a po
testate coercedi subditā creaturā. Ad pñmū dīcēdū q^a
possessio pulchrorū z bonorū est in deo eminētē sū in an
gelis pñeē pteplatiue. Ad aliud dīcēdū q^a ex natu
ra cadere nō ualet sensus nisi solus deus sed angelis
est grā. Et dicit ibi fortitudo nō uirt^u nec illa que est cō
firmationis sed robur altitudinis depñmētū subijcientia.
Ad aliud dīcēdū q^a isti dñi nō rīdet seruitutē in an
gelis cū dicat a pñate subijciēdt ea que depñmūt z non re
latiue ad seruū. Ad aliud dīcēdū q^a nō debēt demon
strari a diuinitate. Et in obiectione est fallacia equocati
onis: q^a alij nō dicunt ibi a diuinitate uel deitate sed po
tius ab altitudine qdā depñmētē z ppulsante ignominio
sa z hec est eadē dñio put hic accipit. Ad aliud dīcē
dū q^a aliter illi de pñā hierarchiā recipiunt in se diui
nas pteplationes. aliter illi in 2^a. pñi enim puerunt in
deū sū q^a est obm bñtutinis z imēdiate. illi aut de 2^a il
luminaciones a pñā accipiūt z puerunt in deū put ipē
est gubernator creaturarū: z hoc magis patebit in ferius
hoc tñ attribuit dñationibus pñe alij q^a missi nō legunt
ut dicit Comē^o sup celestē hierarchiā. Ad aliud dī
cēdū q^a est gescē in deo ex dulcedine locationis diuine
in angelis: z hoc cōuenit thronis. Et est gescē eorū eo q^a
oīa que getē pñbār lōge remota sunt z hoc puenit dñā
tionibus. Ad ulit^u dīcēdū q^a inferiores ordines ad
dñationes referūt actus suos ut ad dños: q^a actus ipsoz
pñnent sub actu isto. Cū enim tria pñneāt ad guber
nationē mūdi. s. superiū q^a nō cōmīscet hīs que gub^u
nant: z opari strenue: z ordinare pñtes: que duo qñi per
mīscēt hīs que gubernant: z ideo sunt sub pñmō: q^a or
dinatio uirtutū z ordinatio pñati sunt sub dñio qd excel
lit ordinata z opata: z hoc dicit referri ad eos ut ad dños.
Et hec est etiā causa qñe nō legunt missi dñationes: q^a s.
dominium non coniungitur inferioribus sicut coniun
gitur uirtus z potestas. Articulus 17°.

Secundo queritur De pio

Prime partis summe

pretatib⁹ dñationū qđ enumerat Dio⁸ c^o. ubi dicit sic. Sanctarū dñationū manifestā estimo uoationē declarare absolutā quādam z omni pedestri minoratione liberā anagogē nullaq; tyrānicarū dissimilitudinū ullo mō eam ulter inclinātā liberaliter seuerā dñationem omni seruituti suppositā supiorē subiectionē omni remota ab vniuersa dissimilitudine z dñationis incessanter appetētez z ad ipsius nālter subsistētis virtutis silitudinē quātū possibile z seipsam z que post eam sunt optime z speciose pformātē ad nullū uana vidētū sed ad pprie psequēs uerbere cōuersam z dñice semp deiformitatis mae in picipatione fm qđ possibile ipsi factā. ¶ Queritur ergo qđ dicat pedestris minoratio z qđ iter anagogem dicit libera z absoluta. Idē enim videt eē liberū z absolutum. ¶ Preterea hec pprietas eadē videt eē cuz 4ª que est dñationi omni minutie seruituti supposita. Et silit cum 5ª que est supiorē omni subiectione. ¶ Preterea quid sint tyrānicā dissimilitudine. ille enim videt magis remouēde a prātibz quarum est coercere demones qđ dñationibus. ¶ Preterea dicit Basilius qđ in hoc dñat fert rex a tyrāno. qđ rex cōsultat qđ oibus est utile: tyrān⁹ hō qđ sibi. Cum igit talis utilitas nō cadat in angelicas nām videt qđ supflue remouet tyrānicā dissimilitudo. ¶ Preterea obijcit de hoc qđ dicit dñationis incessanter appetētē. hoc enim videt eē ambitionis ppter quas demon expulsus est de regno. ¶ Itē querit de hoc qđ dicit ad nullū uana vidētū z c. qđ dicat ibi uanū. ¶ Preterea nullus angeloz querit ad uanum sed ad id qđ est uere existēs. ergo nō videt hoc eē ppriū sed cōe potius. ¶ Preterea obijcit de hoc qđ dicit liberaliter seueram liberalitas enim nō videt eē modus seueritatis: sed virtus pfe que est mediū inter auariciam z pdigalitem. ¶ Preterea seueritas nō videt eē pditio nobilitatis in dño sed potius vitupij. ¶ Solutio dicēdū qđ iste pprietates multiplicant fm ea que faciūt dñiū plectū in natura z habitu z opatione. natura enim quedam ancilla est (ut pūs habitū est) z hec est illa que cōuersa est ad uanitatē mutabilitatis. ¶ Et ptra hoc est pprietas 9ª que dicit dñationē angeloz eē pueriam ad pprie ens. id aut qđ pprie est ens est ens inuariabile z inmutabile. uana aut vidētia sunt uanitatē expiētia mutabilitate sui. Si aut penes habitus cōplētes dñationē fiat pñderatio hoc erit duobus modis. s. in se: z in cōparatione ad dñationē pma. Si in se tūc aut hz seipm sup esse qđ est suba dñij. aut fm ea sup que est. aut fm vni in cōparatione ad alterum. Et si pmo mō tūc erit pprietas 6ª que est remota ab vniuersa dissimilitudine. dñatio enim ab omni dissimilitudine dñiū remouet per hoc qđ accipit multas bonitates a deo fm qđ supest alijs. Si aut scđo mō tūc sunt pprietates tres penes tria sup que extollit. extollit enim sup minorationez mae que dicit minoratio pedestris eo qđ pculcant talia mutabilitate z miseria z sic est pprietas pma que est: absolutā quādam z omni pedestri minoratione liberā anagogē. Et dicit absolutā in cōparatione ad obligata mae. libera aut in cōparatione ad ea que hz absolutā sunt a materia uariānt in actibus suis fm uariationē corporz sicut est aia intellectualis. acutius enim nel minus acute opat intellectus fm uariationez corporis. Exaltat etiā sup hoc qđ nō mēdicat illuminationes a rebus creatis sensibilibus sicut facit hō: z sic accipit pprietas 4ª que est: dñationē omni minutie seruituti suppositā. Et hoc est qđ dicit Lōmē⁹ sup idē uerbū. sensibilia z corruptibilia seruituti cōueniētia sunt. nam non pmit tūt ea que uere sunt intelligere eleuat etiā sup modū picipiēdi. put hō pcipit has. s. 2ª relatione z sic accipit pprietas 5ª que est. supiorē subiectionē omni. Si hō tertio mō pñderet tūc sunt due pprietates penes contraria eoz in qbus male dñiū cōparat ad subditos. Cū enīz dñi sit coercere subditū pōt eē coertio remissa inducens

dissolutionē. Et cōtra hoc dicit liberaliter seueram que est pprietas 3^a. z ponit liberaliter pro decēter ut dicit Lōmē⁹. ¶ Pōt etiā coertio inclinari in furorē ad nocēdū subditis. Et cōtra hoc dicit nullaq; tyrānicarū dissimilitudinū ullo mō ulter inclinātā que est pprietas 2^a. Si aut respectiue in cōparatione ad dñationē pma: hoc pōt esse duobus modis. s. hz appetitū ordinatū ad illud z sic est pprietas 7ª que est dñationis incessanter appetētez. Et iste appetitus nō est vitij sed virtutis. s. ut exaltet super ignominiosā depmētia. Aut est hz qđ est participata dñatio prima z sic est pprietas ultima que est dñice deiformitatis in picipationē hz qđ possibile ipsi factā. ¶ Si hō cōpleat dñiū fm opatione z actū hoc est qđ ptas alta opat ex virtute dñi sui sicut virtus pma z sic est pprietas 8ª que ab ipsius nālter subsistētis virtutis silitudinē quātū possibile z seipsam z que post ipsam sunt optime z speciose pformātē. Et dicit quātū est possibile ad extēfionē potētie pōpē. optime aut pōpter hoc qđ in opati one attingit finē optimū z ultimū. Speciose hō pōpter hoc qđ in tali actu dñij resultat in eo speciositas dñij. Et p hec dicta patet solutio ad omnia quesita.

De Virtutibus.

Inde queritur de

tunbus. Et querunt duo. s. qđ sint. z que earum proprietates.

Articulus 18°. Quid sint virtutes.

Primum proceditur sic.

Dicit Grego⁹ qđ virtutes dicunt illi nimirum spūs per quos signa z miracula frequētius fiūt. ¶ Sed cū miracula facit sit actus circa inferiora mūdāna videt qđ virtutes ptineāt ad inferiorē hierarchia. ¶ Item dicit apłus qđ signa nō sunt data fidelibus sed infidelibz. Ex hoc accipit qđ signa sūt ad illuminationē hoīuz ad fidē. Inferioris autē hierarchie est illuminare hoīes (ut dicit Dio⁹) ergo virtutes sunt de inferiori hierarchia. ¶ Itē Grego⁹. Sūt qui mira faciūt signa z ualēter opant quo ergo isti nisi ad supnarū virtutū sortem z numerum cōgruūt. Sed signa facere nō est grē gratū faciētis ergo videt qđ iste ordo denoiat a grā gratis data z non a gratia gratū faciēte. hec aut non est pars bñitudinis ergo videt qđ ab illa nō debeat denoiari ordo. ¶ Item dicit beatus Bernardus. xix^o sermone sup cātica. qđ ille bñtūdines que virtutes dicunt ex eo appellate sunt qđ virtutū atq; pdigiorū occultas ppetuasq; causas felici curiositate rimari ac mirari dñiunt⁹ ordinate signa que z quomō uolūt ex oibus elemētis terre potēter exhibeāt. Ex hoc accipit qđ non tū dicunt virtutes ab opatione signoz sed etiam a cōtēplatione immediatā in uerbo ppetuarū causarum qbus fiūt miracula. Et cuz pme hierarchie sit immedie cōuertit ad uerbum videt qđ iste ordo sit de pma hierarchia. ¶ Hoc etiā videt expłius dicere sic. Plenum quippe est suauitatis z grē incerta z occulta sapiētie in ipsa sapiētia: intuentia plenū nihilominus honoris z glorie causarū in dei uerbo absconditarū mūdo spectādas mirādasq; in man⁹ eoz dirigi efficiendas. ¶ Sed CONTRA hoc videt id qđ infra in eodez sermone dicit. a virtutibus diligit deus ob benignissimā exhibitionem miraculorum per que incredulos dignantissimē trahit ad fidem. Ex hoc enim videtur qđ sint de inferiori hierarchia ut supra habitum est. ¶ Hoc expresse dicit beatus Bernardus ad Eugenium ubi dicit. Archangelis preeffe virtutes z illis potestates z potestatibus pñcipatus. ¶ Sed contra videtur esse Dionysius qui ordinat hunc ordinem ante potestates z pñcipatus. ¶ Hoc etiā videt esse per rationem. dicit enim philosophus pmo de celo z mūdo. qđ virt⁹ est ultimūz qđ est in re de potētia. Cum igit pñcipatus dicat pñtē quādam pñtēs

aut ptatē simplr z virtutes addunt ultimū sup potētā et
sent ptates an pncipatus z virtutes an ptates. ¶ Itē di
cit Dio^o in de diuinis nobis cap^o 8°. q^o virt^o dei lauda
tur eo q^o ineffabilis z ignota z incognoscibilis cūcta egre
diēs est ipsius virtus que per abūdātiā possibilis. i. ptā
tis infirmitatē firmat z ultimā resonātiarū supcōinet z
fortiter texet. Ex hoc accipit q^o virtus determinat p abū
dātiā ptatis ultimā oīa firmatē z pūnetem in eē virtute
z ope: z cū hoc sit plus q^o ptās z pncipat^o. Si forte dicat
aligs q^o nō est vis in nobis hoc nihil est q^o diffinitio p
ptā rei est de noīe speciei. ¶ Dēterea distinctiones of
ficioz angeloz nō possum^o cognoscē nisi per manifestas
rōnes nomīnū. Sed tūc querit q^ore determinant vir
tutes per miracula facere. ¶ Solutio supponat q^o me
dia hierarchia distinguit fm pfectā ptatē pūnetē ad gu
bernationē z pūnetiā mūdi. Tūc dicimus q^o virtus acci
pit hic put est ultimū qd est in re de potētā z hec deter
minat duobus modis. s. simp^r z quo ad nos. Simp^r de
terminat a bō Dio^o per ultimā abūdātiā potētē in qua
tūz fuitmet imbecilitatē nō relinqt deiformē motū. Quo
ad nos autem per ultimūz potētē determinat a Bēg^o z
Bernardo in cōparatione ad potētā manifestā nobis
que est potētā nāe. s. q^opter z supra z ptra nām z sic de
terminat per signa z miracula facere. ¶ Itē notādus q^o
ordines medie z ultime hierarchie angeloz duob^o mo
dis pnt attēdi. s. penes actus simp^r. uel penes actus com
paratos ad finē. Si penes actus simp^r summus act^o est
dñari z post illū abūdātiā potētē habere in oēm deifor
mem motū: z postea hēre ptatē ordinatā attestādī maluz
z pmoūdī bonū z sequit illa hierarchia cuius dignitas
ponit distincte sup hāc puīciā z illā z hūc ordinē confi
derat beatus Dio^o. Si aut attēdunt penes actus cōpa
ratos ad finē qui finis est pfectio z illuminatio tūc pūmū
est cura z puidētia angeloz z psequēs reuelatio secreto
rum pūnetiū ad salutē. z 3^m exhibitio miraculoz que
sunt argumēta fidei extrinsecus. 4° aut est arcere demo
nem ne obnubilet illuminationes sic acceptas z pbatas
Et ista 4° pūnet ad vniūquēq^o hoīem. vñ ista qūo: seq
tur pncipatus cuius est curare de gēte distincta fm puī
cias z pncipatus. Et hunc ordinē tenet Bēgo^o z Bēro^o
z pncipne ppter aplm qui enumerat sic. Siue throni siue
dnationes siue pncipatus siue ptates siue virtutes. Sed
in hoc ordine non est magna vis q^o lz ita dicat aplūs ad
Corinthios: tñ ad Ephesios enumerat aliter sic dicens.
Supra oēm pncipatū z ptatē z virtutē z dnationē: cūz
tñ fm oēs doctores nō sequant dnationes sed pcedant
Unde dicimus q^o aplūs in illis uerbis nō attēdit nisi nu
merū officioz z non ordinē. Ex hīs etiam patet solutio
ad oīa quesita pter hoc qd obijcit de bernardo q^o virtu
tes sunt in pma hierarchia. Et dicēdū q^o ex hoc non seq
tur: q^oqd enīz pōt inferior pōt z supior: sed nō querit: z
ideo lz media hierarchia accipiat illuminationē a supre
ma tñ fm eundē modū illuminationis pōt illuminari a
deo sicut est etiā in hierarchia nra in qua qconq^o illumi
nātur ab inferiori possunt illuminari a superiori sed nō
conueruntur. ¶ Articulus 19°.

Secundo queritur De pro

prietatibus virtutū quas tāgit Dio^o in 8° cap^o
celestis hierarchie sic dices. Ipsam xpo sanctarū virtutū
noīationē extimo declarare forte quandā z imutabilem
virilitatē in oēs fm earū diffōmitatē opationes ad nul
lam susceptionē inditarū ei diuinariū illuminationū im
becilliter infirmatā potēter in imitationē dei reductā nō
relinquētem sui imbecilitatē deiformē motū: sed firmi
ter ferētem supeēntialē z potētissimā virtutē z ipū ima
ginē virtutū similē iuxta quodlibet factā z ad ipsam quī
dem ut pncipaliter virtutē potēter cōuersam. ad 2^m xpo
virtutē dās z deiformiter pueniētem. ¶ Querit ergo

que dicant opationes fm earū diffōmitatē. opationes
enim ille vidēt eē oīa pūnetiā ad meritū: z iste non tū
pūnet ad virtutes sed etiam ad angelos alios. ¶ Dēterea
rea querit q^ore dicat fortē z incōmutabilē virilitatē cum
per vñū videat intelligi reliquū. ¶ Dēterea queritur
que dicant illuminationes indite ei. Si enim sunt indite
tūc nō vidēt suscipi sed potius interius hēri. ¶ Dē
terea reduct in cōmutationē dei cōuenit oibus ordinib^o
z ita non videt esse ppriū isti. Si aut vis fiat in hoc q^o di
cit potēter reductā tūc magis videt esse ppriū ptatibus
q^o virtutibus. ¶ Itē querit qd sit deiformis motus. Si
enim ille est purgatio pfectio z illuminatio tūc nō vide
tur eē de acibus appropriatis sed coibus. ¶ Itē cum di
cit ipsius imaginē virtutū similē iuxta quodlibet factum
videt esse nugatio q^o per imaginē impostat silitudo vir
tutis. ¶ Solutio dicēdū q^o quedā istarū pprietatū sunt
in cōmunicādoz quedā in accipiēdo illuminationem.
Et cū virtus hic dicat ultimū qd est in re de potētā mul
tiplicant iste pprietates fm diuersas determinationes
z cōparationes illius virtutis. Ultimū autē hic habet cō
parationes ad opus z subm potētē cuius est ultimum:
z ad virtutū potētiam que est pncipiūz z exēplar z finis
ipsius. Si autem cōparat ad opus hoc pōt eē tribus mo
dis fm q^o triplex est ultimū opus. Et pūmū est in nume
roz: sic ultimū potētē ex pprio robore posse in oēs opa
tiones sibi pprias z sic est pprietas pma. Et dicunt ope
rationes fm earū diffōmitatē: opationes ardue fortitu
dinis z virtutis que cōsistit in trāsmutatione inferiorū
ad cooperationes signoz fm causas occultas in deo exhi
bitoz. deiformitas enim signoz est deiformitas virtutū.
¶ Item dicit fortē ppter habitū ipsius virtutis: incom
mutabilē xpo ppter subiectū opans qd non mutat ex
quēdo opus fortitudinis. Sed ultimum qd in opatione
est penes rōnem opis. Aliqd enīz opus fit rōne debili:
z aliqd rōne alta z forti. ¶ Et penes hoc accipit secūda
pprietas que est ad nullam susceptionē inditarum eius
diuinariū illuminationū imbecilliter infirmatā. illumina
tio enim pūnet ad rōnem opis z ad intellectū. Et dicun
tur illuminationes ei indite ille ad quas habet ordinati
onem ex munere a quo denominat ordo: nihilominus
tamē sunt suscepte fm speciales reuelationes que fuit a
superioribus. 3^m qd est in ope est ex parte arduitis opis
z penes hoc accipit pprietas 4^a que est non relinquēte
fuitmet imbecilitatē deiformē motūz. Et dicit deiformis
motus a pprietate non qlibet sed qui manifestat virtu
tem z robur sicut est firmare res in esse virtute z opere:
z trāsmutare eas trāsmutatione supnaturali z supmun
dana sicut fit in opibus miraculoz. In utraq^o etiam ista
rum pprietatū. s. in 2^a z 4^a fit cōparatio ultime virtutis
ad subm potētē. qd patet per hoc q^o facit mētionem de
imbecilitate quam remouet virtus. ¶ Si xpo ultimum
cōparat ad virtutē que est pncipiū z exēplar z finis hoc
pōt esse duobus modis. s. fm conuersionē ad ipsam uel
fm pfectionem ex illa cōuersione cōsequēte. Si primo
modo tūc est pprietas 7^a que est ad ipsam qdem ut p
ncipalem virtutē potēter cōuersam. Si xpo scdo mō hoc
erit tribus modis fm q^o virtus illa tripliciter cōsiderat:
scilicet ut pncipium opans z sic accipit pprietas 3^a que
est potēter in imitationē dei reductam. Et dicit potēter
q^o reductio huius ordinis est fm rōnem potētē z virtu
tis. Et dicit imitationē ppter opationem quam habet
sub prima virtute. ¶ Cōsiderat etiam virtus pma ut
finis z sic accipit pprietas 5^a que est firmiter ferētem su
pereēntialē z potētissimā virtutē. oīa enim que habet
z opat sunt in pma virtute ut in finem. Cōsiderat etiam
pma virtus ut paradigma z exēplar virtutis create z sic
accipit pprietas 6^a que est ipsius imaginē virtutū silem
iuxta qdlibet factā. Et dicit virtutū silem ut determinet rō
imāgis q^o nō ē in qlibet dono imago ad hūc ordinē s; in

altitudinē virtutis. **S**tant p̄siderent p̄prietates in coicā do adhuc pōt eē duobus modis. s. in modo illuminādi: z in recepto per illuminatōnē. z p̄mo modo est illa quā dicit deformiter pueniētem a 2^a. Si scdo modo tūc est illa quam dicit dono virtutis ad 2^{am}. Et per hoc patet solutio ad omnia quesita.

De potestatibus.

Einde queritur De po

testatibus. Et querunt duo. s. quid sit officiū eoz. z que eoz p̄prietates. **A** 2°

Primū p̄ceditur sic.

Dicit Grego⁹. q̄ p̄tates uocant hī qui potētius hec ceteris in suo ordine p̄ceperūt ut eoz ditioni virtutes aduerse subiecte sint: quoz p̄tate refrenant ne corda hoīum tāti p̄ualeat tētare quāti uolūt. Sed hoc videt nihil eē. Si enim angelus nō cecidisset z hō uō peccasset nihilominus eēnt nouē ordines angeloz z tūc p̄tates non hēret officiū arcēdi demones neq; virtutes aduersas. ergo videt q̄ hoc aut nō sit officiū eoz: aut sit officiū per accūs. **I**tem querit de hoc q̄ dicit. qui hec potētius in suo ordine p̄ceperūt: ex hoc enim videt q̄ tūc qdā in illo ordine dicant p̄tates z nō oēs. **I**tem dicit ap̄lus ad Corin. q̄ qui resistit p̄tati dei ordinationi resistit. Et dicit ibidem beator. Ex hoc videt q̄ de rōne p̄tatis sint 4^{or}. s. potētia que est ut suba ipsius. z ordinatio que est ut forma. z vindicta mali. z tutamē bonoz que duo sunt ut fines. ergo videt q̄ insufficiēter determinet brūs gregorius q̄n determinat per artē p̄trariā p̄tate. **I**tem cū duo sint fines p̄tatis. vnus est tūc p̄ncipalis. s. tutamē bonoz q̄ si uoluit determinare a fine potē⁹ determinare debuit a fine ultimo q̄ ab illo qui est citra ultimum. **I**tem beator Bernardus sup̄ cātica. xij. s. mone dicit. illi spūs q̄ p̄tates noīant dū crucifigi nri diuinā oīpotētā ubiq; fortiter attingētē intueri ac magnificare delectant. extirbare ac debellare demonū hoīumq; p̄trarias p̄tates p̄ hīs qui hereditate capiūt salutis accipiūt p̄tate. Ex hoc etiā videt q̄ uersio istoz angeloz nō sit sup̄ angelos sed sup̄ demones z malos hoīes. z ita videt eē de inferiori hierarchia. Hoc idē accipit ex hoc qd infra dicit. A p̄tātib⁹ diligis deus ob illā iustissime potētie vim que solet a p̄is malignatū pp̄llare z arcē crudelitātē. **I**tem ad engentiū 5° dicit. p̄tates sunt q̄rū virtute p̄tās tenebrarū cōprimis z coerces malignitas aeris hui⁹ ne ut uult noceat z ne malignari nisi putat possit. **I**tem Grego⁹. Sūt nōnulli qui etiā de obsessis corpib⁹ malignos spūs fugāt eosq; virtute oīonis z acceptē p̄tatis eijciunt. quo ergo isti meritū suū ut si iter p̄tātū celestīū numerum in terra sortiunt. Ex hoc videt q̄ p̄tātū sit opari supra corpora hoīum z cū hoc minus sit q̄ opari sup̄ aīam videntur p̄tates inferiores eē archāgelis z angelis. **S**olutio dicim⁹ q̄ de intēuione p̄tatis 4^{or} sunt que in obiectiōe cōmemorata sunt. **B**eat⁹ aut Grego⁹ determinat nō p̄ ea que exigunt sed per actū nō p̄mū sed p̄ntē. **P**̄tatum enim est hēre potētā statē z ordinatē ad tutamē boni z coercionē mali cōtra deū se erigētis. Et h̄ nō eēt malum aut p̄ctm̄ nihilominus tūc p̄tates eēnt z ideo distinctionē officioz angeloz que erat ad gubernationē mūdi cōueniebat fieri nō s̄m id tūc qd fuit in p̄ma creatione s̄ s̄m oēm statū futurū in mūdo gubernādo. Et per hoc patet solo ad p̄m. **A**d 2^{am} dicēdū q̄ ordo nō accipit ibi pro speciali ordine sed pro ḡnali ordinatione oīum ordinū in suis hierarchiis. **A**d aliud patet solo per p̄dicta. **A**d aliud dicēdū q̄ h̄ tutamē bonoz sit finis p̄ncipalis tūc super illos nō est actus p̄tatis q̄ boni nō sentiunt gladiū p̄tatis sed mali. z ideo cū brūs Grego⁹ determinet per actū ponit finē nō ultīmū sed illum qui est materia supra quā est act⁹. **A**d aliud dicēdū q̄ p̄pria con-

uersio hierarchie medie est sup̄ sup̄iore. Sed q̄ q̄cquid pōt inferior: pōt z sup̄ior. p̄uertunt etiā illi de media hierarchia qdā ex p̄nti sup̄ hoīes z nō ex p̄prio actu. Et h̄ supra patuit in auctoritatib⁹ inductis ex Daniele z Ezechiele z Zacharia ad quos missi sunt angeli loquētes illuminationes suas ad illos qui ulterius ponebāt eas in p̄phetis: z hoc manifestabit inferius cū de missione dī sp̄tabit. per hoc patet etiā ad sequēs. **A**d ultīmū dicēdū q̄ p̄p̄rius actus p̄tātū est expellere p̄trariā p̄tatem sed q̄ propellat a corpore hoc accidit z ideo per hoc nō habet determinari. **A**rticulus 2°.

Ecundo queritur De pro

prietatibus p̄tātū q̄s ponit Dio⁹ 8° cap^o celestis hierarchie sic dicēs. Ipsam sanctarū p̄tātū egpōtētem diuinarū dñationū z virtutū noīationē existimo declarare. bñ ornata z incōfusam circa diuinas suscepciones ordinationē z ordinatū sup̄mundane z intellectualis potestatis nō tyrānice in ea que inferiora sunt p̄tatis virtutibus p̄cipitate: sed potētē in diuinā p̄tate bñ ordinatum reducte z post eā deiformiter reducētis ad potētiam causalem p̄mā quāti fas est assimilare z eā ut possibile angeli reuelātis in bñ ordinatis per ipsam ordinibus p̄tātū virtute. **Q**uerit aut de hoc qd dicit egpōtēte diuinarū dñationū z virtutū. Si enim p̄tates sint sub dñationibus z virtutibus nō vident eē egpōtētes. **I**tem de hoc qd dicit in p̄prietate p̄ma p̄tates dicūt ordinationē bñ ordinatā z incōfusam circa diuinas suscepciones. hoc enim cōe videt eē oī ordini z nō p̄p̄riū isti. **P**̄terea nihil videt eē hoc qd dicit ordinationē bñ ordinatā z incōfusam q̄ per ordinationē videt incōfusio. **P**̄terea q̄rit per qd ordinat p̄tās p̄tātū. oīs enim ordo est s̄m aliā quā rōne ordinatē. **I**tem querit de hoc q̄ dicit p̄tates eē manifestationē intellectualis p̄tatis z eius qd est ordinatū sup̄mundane. nō enī videt eē intellectualis p̄tās q̄n arcet malignitates hoīum. **I**tem de hoc qd dicit esse p̄tatis nō tyrānice p̄cipitate p̄tatis virtutib⁹ in ea que inferiora sunt. Hoc enī idē videt assignasse sup̄ dñationibus ubi dixit. nulla q̄ tyrānicaz dissimulātiū nullo mōlū inclinātā. **I**tem obijcit de hoc qd dicit in 4° p̄prietate q̄ nomē manifestatiū est p̄tatis reducte potētē in diuinā uō videt p̄leg ad ordinationē p̄tatis sed potē⁹ 2° q̄ ex hoc p̄tās ordinatā ē q̄ in diuina reducta est. **P**̄terea q̄rit de ultima in qua dicit q̄ nomē p̄tātū est p̄tatis reuelātis eā. s. p̄tate. **N**ō possibile angeli. i. quāti p̄nt angeli exītes in ordinib⁹ bñ ordinatis per ipsam. s. p̄tates ordinatis. dico p̄tātū virtute. i. virtute p̄nēte ad p̄tatem. **S**olo dicēdū q̄ Dio⁹ p̄ncipali itēdit p̄tate penes ordinationē p̄tatis. hec aut ordinatio fit per leges eternas s̄m q̄s p̄pellunt nociua z tuant bona. Sicut enī in p̄testatib⁹ humanis sunt leges humane s̄m q̄s dirigis gladius p̄tatis ad p̄firmationē reipu⁹. ita in diuinis sunt leges eterne s̄m q̄s ordinat coerctio p̄tātū qua repellūt iniurias z s̄m dñas illi⁹ ordinationis multiplicant p̄prietates in accipiēdo uel in coicādo illuminationes hui⁹ ordinis p̄portionatas. Si enī p̄siderent in accipiēdo illuminationes h̄ fit sex modis s̄m q̄ sex p̄prietates enumerat. **I**n p̄tate enī tria sūt. s. suba p̄tatis z virt⁹ z act⁹. Suba aut est dup⁹. s. forma z id qd est p̄tās. **P**enes formā aut accipit p̄p̄etas que est bñ ornata z incōfusam z c. z dicit incōfusam p̄pter ordinationē legū eternarū q̄bus ordinant ordinata. Aut dicit s̄m compationē ad metas q̄ p̄p̄rios limites nō excedit. **O**rnata aut dicit p̄pter sciam z grām acceptā per illuminationes. z hoc inuit dicendo in eadē p̄prietate: ordinationē circa diuinas suscepciones. **P**enes aut id qd est p̄tās. i. penes hoc qd supponit z imporat quantum ad habitum accipit p̄p̄ietas secunda que est ordinatum supermundane z intellectualis potestatis. ordinatam enī tangit forma generalem p̄tatis

que contrahit supmūdane. qz ordinatio fit per leges supmūdanas ut supra dictū est. Intellectualis autem potestas dicit esse ptatis in pprio subiecto sicut ois proprietates per subiectū habet determinari. Si autē penes virtutem accipit ptas tunc erit pprietas ultima que est: eam ut possibile angeli reuelantis in bene ordinatis zc. Luus intētio in obiectione exposita est. Et qd dicit ordini bus non intelligit de ordinibus qui sunt partes hierarchie sed de ordinibus illuminationū descendētium z ordinatū virtute ptatiua eundē ordinē fm possibilitate cuiuscūq; angeli exiētis in illo ordine. Si hō cōsideret penes actum hoc erit triplē. s. aut penes cōparationem actus ad obiectū in qd agit. z sic est pprietas tertia que est nō tyrānice in ea que inferiora sunt ptatis virtutib⁹ precipitante. Et differt iste actus ab actu dñationis: qz dñationis est coercere subditum fm qz est subditus nō tyrannice uel remisse: sed ptatis est coercere iniuriolosū z malum iudicādo nō tyrānice ut inimicus nature nec remisse. Sed ut iudex qui est ad vindictā malefactorū: laudem hō bonoz. aut penes actum cōparatū ad finē qui finis est reduci in diuina. In eo qz picipat ptatē dei z sic est pprietas quarta que est potēter in diuinam ptatē bene ordinatā reducte aut penes id qd psequit ex actu cōparato ad obiectū z finē z hoc est assimilatio ad pma cām ptatis: z penes hoc accipit penultima que est ad potētiā causalem primā quantū fas assimilātē. Et per hoc patet solō ad totum. **Articulus 2°.**

a **Inde queritur** de hystrib⁹

in cōmuni ordinibus. Et querit de numero z de ordine ipso. Vidēt enim debere ēē plures: qz sicut dñatio ita est libertas pōitio nobilitatis psonē: ita penes libertatē accipi debet vnus ordo. Preterea beatus Dionysius 4° de diuinis nominibus cap^o 2°. loquit de rege regum dño dñoz z deo deoz. ergo videt cum oia ista dona sint cōmunicabilia penes ista debeāt accipi alii quē ordines. Et precipue hoc videtur ex uerbis Dionysij qui dicit in fine eiusdē cap^o sic. Sanctos autē z reges z dños deos uocat eloquia in singulis pncipaliores ordinatus. Per quos duo dona que ex deo sunt accipiētes illoz. s. donoz distributionis simplicitatē circa sui ipsoz differētiās multiplicat: z quoz. s. donoz uarietate pmi puiuit z deiformiter ad vnitatē sui ipsoz congregat. Ex hoc accipitur qz hec dona accipiunt pmi z infundit secundis z pmi deiformiter secundis autē multiplicat circa sui ipsoz differētiās. Et hec vident oia cōuenire distinctiōni hierarchiarū z ordinū. Ergo videt qz penes hoc debent accipi ordines alij. Preterea querit de ordine ptas enim videt plus dicere qz virtus qz virtutē ordinatam. ergo fm rōnem partiū totius ptatiui deberet pōi ante. **Solutio** dicendū qz ordines huius hierarchie accipiunt penes potētiā maiestatis mouētes z gubernatē mūdus. **Hec** autē potētia tres habet gradus z nō plures. s. potētiā que supe est nō cōmiscēdo se alicui eorū: que mouet z gubernat z coercet z cōtinet omnia mota z gubernata: z hec mirant in deo dñationes z in munere accipiūt pro possibilitate eoz. Et qz hoc uerum fit accipit ex dictis Bernardi 19° sermone super cantica ubi dicit sic. Diligit z dñationes deum cur nescio quid subtilius sublimiusq; indagare de christi interminabili atq; irrefragabili dñatu laudabiliq; quidā presumptio ne ferunt qz. s. ubiq; terrarū vniuersitatis nō solum potens sed z plens supra in fraq; obsequi rectissime uolūtati sue cursus tēporis: motus corporis: nutus mētius ordinē utiq; pulcherrimo cogat idq; cura taz vigili ut ne pūcto quidē aut iota vnū (ut dicit) horū oium debitū subtrahere famulatū nullatenus liceat. opa tñ tam facili ut turbationē seu anxietatē ullam oīno gubernator: nō sentiat. z hoc est qd dicit Dionysius dñationis incessanter

appetentem. **Hanc** potētiā psequit alia que mouet z gubernat res ptingēdo ultra ultimū potētiē nālis z penes hanc accipiuntur virtutes. Et consequit tertia que tñ est victoriosa sup contrariū per motū boni z penes hanc accipiunt potētiates. Et per hoc patet ordo qz ptas in virtute z virtus in dñatione sed nō cōuertit fm exigētiā partiū totius ptatiui. Et fm qz dicit Dionysius qz inferiorū dona supiorū sunt excellenter z nō puerit. Per hoc patet solutio ad ultimū quesitū. **Ad** pmiū ergo dicēdū qz libertas nō dicit officij potētie alicuius: z ideo hyst de dignitate psonē: nō tamē penes ipsam debet sumi ordo aliqz. qz sicut dicit pbus primo metha^{cc}. dicimus hōiem liberū qui suū ppius causa est: officij autē est sup cām alioz. **Ad** aliud dicēdū qz regnū z sanctitas z diuinitas dicit dona cōmunia z non specialia. Regnū enim est (ut dicit Dionysius ibidem) ois finis z ornatu z legis z ordinis distributio. Et bonum importat per intētiōē finis: ornatu autē importat decens fm honestatē z rōnem. qz sicut dicit pbus in fine ethice. Dia honesta rōni cōcordant. lex autē dicit obseruatāz iuris z mādatorū. ordo hō dicit positionē vniū cuiusq; in gradu pprio z actus: patet qz oia ista cōmūia sunt. Sanctitas autē est ab omni mūdicia libera z perfecta z oīno immanifesta mūdicia siue puritas. Cum enim sit triplex mūdicia. s. ex cōragine terrenoz mālū z ex collatione peccati z ex inqnatione reliquiarū peccati z terrestre itatis erit sanctitas mūdicia libera ab omni huius inqnatione. Dicit autē libera per remotionē mālū terrenoz. Et dicit oīno immanifeste in bitu z affectu z ope per remotionē pctorū z reliqarū pctorū. Si perfecta per ptatiū finis. Unde ex hys patet qz etiam illud cōe est nō ptines ad officij speciale. Diuinitas autē est que oia videt puidētia z bonitate pfecte oia circūspiciēs z cōtinens z se ipsa implens z excedēs oia puidētia ipsa fruētia. Pmi enim puidet deus res per bñplacitū z pnter bonitate pfecta que est distētia ēē circūspicit qñ ubiq; in natura rei terminos essēntiales cōstituit z cōtinet in eē cōstituta z implet seipsa quātū vnicuiq; est possibile. s. per esse viuere sentire z intelligere: nō ita qz sit materiale ēē vniūscuiusq; sed causale z exemplar. Et hoc est qd dicit qz excedit oia puidētia ipsa fruētia. **Ex** hys iterū patet qz oia hec cōmunia sunt hyst in cōmunicabilis sit. si cut enā ea que distribuunt a rege. Cōmunia sunt hyst sit vnus solus. Dñatio autē (ut supra dictum est) est in nō peior excessus tñ sed z ois z pulchrorum z bonoz pfecta z oimoda possessio uera z cadere nō ualens fortitudo. Et oia illa pntēt ad distinctionem gradus z officij. **Ad** aliud autē qd obijcit de Dionysio dicendū qz nō intelligit pmos z secūdos fm distinctionē ordinum in ope sed potius in receptione donoz cōtrariū. Et ideo dicit qz pmi in vnoquoq; ordine dicunt sancti z reges z dñi z dij: qz illi uarietate donoz hoz in oibus actibus eoz pgregant simplr ad vnū. Hoc est circa hoz simplicitatem z vnitatē. secūdi autē sunt qui hec dona habēt in parte z nō quo ad oēs actus sed vnus ad vnum z alter ad aliū. z ideo dicunt illi multiplicare uarietate illoz donoz circa suas differētiās. Et est simile de regno qd in rege est in vno pgregatū. in inferioribus autem est multiplicatum fm differētiās eorum in quibus vnus quisq; subditur regi. **Articulus 3°.**

a **Inde queritur** de hierarchia

hoz trium ordinum de qua dicit Dionysius qz media celestiu aīoz dispositio deiformes habens pprietas purgat quidem z illuminat z pficit (quē ad modū dictū est) a diuinis illuminationibus inditis uel fm ppriam hierarchiā dispōnum uel per viā mediā secundā manifestatione delatis. Ex hoc videt qz acc^o hierarchie istius in ordine sit duplex. s. pfici inditis illumi-

Prime partis summe

nationibus diuinis a deo uel per primā hierarchiam et ita non erit uera distinctio supra dicta que supponebat quod media hierarchia conuerteretur ad primā hierarchiam secundum acceptionem illuminationis. Si hoc erit contra Dionysium qui dicit quod hoc est oino diuina ordinatione diuinitus per primā. scilicet diuinis participare illuminationibus. Et solo dicimus secundum predicta quod quicquid potest inferior potest superior. et ideo dicit Dionysius quod media hierarchia illuminat dupliciter. scilicet a deo et superioribus. sed illuminari a deo est commune: illuminari autem a prima hierarchia est proprium ei et etiam quando illuminat a deo sunt illuminationes de late manifestatione scilicet. quod (sicut supra dictum est) patet recipere illuminationes in media hierarchia et in prima non est equalis: et ideo cum manifestatio illuminationis sit secundum facultatem eius qui illuminat erit in prima hierarchia manifestatio illuminationis prima et in media scilicet in postrema tertia. Et per hoc patet solutio.

De tertia hierarchia.

Consequenter transeun-

dum est ad tertiā hierarchiā de qua querunt duo. scilicet de ordinibus in ea positus: et de ipsa hierarchia. De ordinibus autem querunt duo. scilicet de singulis: et de omnibus in cōi. De singulis querunt tria. scilicet de principatibus archangelis et angelis. De principatibus querunt duo. scilicet quid sint et de proprietatibus eorum. **Articulus 24.**

Primum proceditur sic. Vi-

cit Gregorius. Principatus uocant qui ipsis quoque bonis angelorum spiritibus preuiui qui subiectis alijs dum que sunt agenda disponunt eis ad explenda diuina mysteria principant. Et uidetur falsum quod dicitur quod bonis angelorum spiritibus presunt. quod Dionysius dicit quod ista hierarchia puerit super humanā: sic principatum et angelorum et archangelorum manifestatiū ornatū humanis hierarchijs perse inuicē presidere supple arbitrandum est. Per hoc uidetur esse contra Bernardum ad Eugenium 5. Putemus principatus quorum moderamine et sapientia ois in terris principatus constituit regis limitat transfert mutuat. Hoc idem uidetur haberi in Daniele. Princeps perfarum resistit mihi: nemo fuit adiutor meus mihi michael princeps uester. Et in Deutero. Statuit terminos populorum iuxta numerum angelorum dei. secundum aliquam translationem quod exponit Dionysius de principatibus iuxta quorum dispositionem disponunt in terris principatus. Item Bernardus 19. secundum monitionem super cantica. Sunt principatus qui deus altius speculantes et liquido prouidentes vniuersitatis principium esse et primogenitū ois creature et tāta perinde dignitate principatus donant terrarum habent potestatem quasi de summo quodam rerum cardine regna et principatus quouslibet pro arbitrio mutare et ordinare dignitates pro quorum meritis faciunt primos nouissimos et nouissimos primos deponunt potestates de sede et exaltant humiles. **Ad 1.** Omnia hec uidetur esse quod dicit Bernardus in summa predicti sermonis sic. A principatibus deus diligit ob eternam et originale illā virtutē que esse et essendi principatus omni creature est superiori et inferiori spiritali et corporali attingens usque ad finem fortiter. Ex hoc uidetur quod principatum sit conuerter in deum secundum quod ipse est creator rerum et non secundum dispositionem principatum terrenorum. quod est contra Gregorium dicentem. quod sunt nonnulli qui acceptis virtutibus elementorum hominum merita transcedunt cumque bonis meliores sunt electis quoque superioribus principant. Quo ergo isti sedes suā nisi inter principatum numeros accipiunt. **Solutio** dicendum quod principes dicuntur angeli accipientes illuminationes et potestatem ad dispones principatum terrenorum. Id autem quod dicit Gregorius non intelligit quod actus hierarchiarum proprius sit super angelos conuerter. Sed quia

in postrema hierarchia ordo altior est ordine ideo dicitur quod angelis principant. **Ad** auctoritatem autem Bernardi dicendum quod intelligit hoc de eo quod consequitur ex actu principatum secundum puerionem in deum ex hoc enim quod sic ordinatur principatus hominum mirantur esse principem et principium creaturarum attingentē ubique ordinando et transmutando creaturas et res.

Articulus 25.

Secundo queritur de pro-

prietatibus principatum quas enumerat Dionysius 9. cap. celestis hierarchie dices. Manifestat enim ipsa quidē celestium principatum notatio illud deiformiter principale et ductiū cum ordine sacre et principalibus et de centissimis virtutibus et ad supprincipale principium eas. scilicet celestes essentias uoliter conuerter et alias hierarchie ducere ad illud ipsum quātū possibile formari principium manifestareque superessentialē eius ordinationē ornatūque principium virtutū. Querit ergo de hoc quod dicit deiformiter principale. hoc enim uidetur esse secundum hierarchie et non postreme. **Priore** ductiū cum ordine sacro et principalibus et de centissimis virtutibus uidetur conuenire virtutibus et non principatibus. **Item** non uidetur proprium esse ad supprincipale principium pueri sed potius ad mediā hierarchiā a qua accipiunt illuminationes. **Priore** quod dicit quod alias hierarchie dicit non uidetur puenire illis de postrema hierarchia que tunc ducunt et non ducunt. **Solutio** dicimus quod quedā istarū proprietatū accipiuntur penes accipere illuminationē. et quedā penes communicare. Et penes communicare quidem accipit quarta que est et alias hierarchie ducere ad illud ipsum quātū possibile formari principium principium. **Postrema** enim hierarchia ducit humanā et vnus ordo alius quātum potest formari principium primo quod dicit principium. quod omne principium et omne principatum facit et constituit. Penes suscipere autem illuminationē est triplex consideratio. scilicet ad substantiam principatus et ad actum et ad effectū consequentē. **Quo** ad substantiam est prima proprietates que est principium illud deiformiter principale manifestare. Et dicitur principium ibi a principatu et non a prioritate illuminationis quod sic (ut dictum est) prima manifestatio illuminationis est in prima hierarchia: scilicet in scda et cetera. Et dicit deiformiter ad diuinam constitutionis principatus humani. Penes actum autem est duplex operatio. scilicet penes suscipere illuminationem: et sic accipit proprietates tertia que est ad supprincipale principium uoliter eas conuerter et penes reducere illuminationes acceptas ad opus. Et iuxta hoc accipit scda que est ductiū cum ordine sacro et principalibus et de centissimis virtutibus. Et dicitur ductiū quod principatum accipit ad manu ductionē eorum qui in principatu sunt constituti. virtutes autem non supponunt hic ordinē specialem. Sed accipit hic virtus (ut dicit philosophus in 7. ethicorum) quod virtus est optimorum operatiua et non operari ibi circa delectationes et tristitias: sed circa exigentia proprii officij. et dicunt ille decet per cōparationē ad honestum quod debet promouere princeps sicut dicit in ysaia. Princeps ea que sunt digna principe cogitabit. et dicuntur principales a principatu ut prius dictum est. Similiter cum dicit superprincipale principium dicit superprincipale quod est super principatum. Penes cōparationē autem ad effectum consequentem accipit proprietates ultima que est manifestare superessentialē eius ordinem ornatūque principalium virtutum. Et dicitur ordinatio superessentialis constitutio in principatu ab essentia prima que est super omnes essentias. **Ornat** autem dicitur ex concursu optimorum habituum ad propriū actum officij exequentium. Principales autem virtutes accipiunt secundum modum supradictum. hec enim manifestantur inquantum sunt imago principatus primi. Quod autem sunt imago primi consequuntur ex substantia et actu principatus. **De** scdo ordine medie hierarchie. scilicet de archangelis.

Inde queritur de archangelis. Et queruntur duo: scilicet quid sit officium eorum. Et de eorum proprietatibus. **Articulus 6°.**

Primum proceditur sic.

Dicit Gregorius qui summa annunciat archangelus uocant. Et reddit rationem dicens. greca enim lingua angeli nuncij archangelus summus nuncij uocant. **¶** Unde autem quod penes hoc non distinguat aliquis specialis ordo. Summa enim nunciare et non summa non sunt actus differetes specie. ergo illi actus non sunt officia differetia specie. ergo neque ordines. **¶** Item hoc accipit ex uerbo Gregorius quod dicitur infra. Sunt nonnulli qui diuine largitatis munere resecti secretorum celestium summa et capere preualent et nunciare. quo ergo isti nisi inter archangelorum numerum deputant. Ex hoc patet quod in humana hierarchia archangelorum actus non constituit in aliquo officio speciali. ergo videtur quod neque in angelica. **¶** Item Bernardus in 5° ad Eugenium. Putemus esse archangelos qui cōsueuunt mysterioz diuinorum non nisi ob precipuas et maximas causas mittuntur. Sed illi de prima hierarchia magis sunt cōsueuunt mysterioz ergo magis sunt archangeli. Et si forte dicat quod ab actu missionis dicitur archangelus. Hoc patet non esse uerum quod mitti cōuenit multis de media et potestrema hierarchia. Unde penes mitti non est ordo specialis. Luz ergo in determinatione archangelorum non ponantur nisi illa duo penes scientiam secretorum erit determinatio archangelorum: et sic sequitur primum in cōueniens. Et hoc expresse dicit Bernardus in 1° sermone super cantica. Porro archangelos ut eis aliquid differetius ab hijs qui simplici ter angeli sunt tribuamus: mirabiliter credo delectat quod ipsi quoque eterne sapientie cōsilijs familiaris admittuntur eademque per ipsos locis quoque suis atque tribus summo moderamine dispensant. **¶** Solutio dicendum quod archangelorum officium est accipere illuminationes ad reuelationem eorum que sunt supra naturam sicut incarnationis filij et conceptus sterilis et huiusmodi. et illa dicuntur summa a beato Gregorio. Angelorum autem officium ista determinatur. **¶** Ad id quod obicitur dicendum quod presertim tunc distinguuntur penes inferiores et altiores actus (ut prius dictum est) et ideo cum nunciare talia que summa sunt addat aliquid super nunciare talia que pūnet ad cōmunē custodiā aiaz erit speciale officium archangelorum distinctum ab officio angelorum. **¶** Ad aliud dicendum quod cōscientia secretorum magis conuenit superioribus quam inferioribus: sed tamen ab illis non denominatur: quod hoc non est ultimum eorum secundum sua officia ut supra dictum est. **Articulus 7°.**

Secundo queritur de proprietatibus archangelorum de quibus dicit Dionysius sic.

Ipsa autem archangelorum sanctorum egrotens quidem est celestibus principatibus. est enim et eorum et angelorum (ut dixi) hierarchia una et dispositio. Ueritatem quoniam quod non est hierarchia non et primas et medias et ultimas virtutes habes archangelorum sanctus ordo cōmunicatiue hierarchia medietati extremorum recipit. Medietati hoc est in medio extremorum hierarchie. et cōmunicatiue hoc est quod uterque cōmunicet. Unde sequitur etenim sacratissimis principatibus cōmunicat et sanctis angelis ipsis quidem sanctis principatibus quod ad supraprincipale principatum principaliter cōuertit et ad ipsum (ut possibile) reformat et angelos uiuificat secundum bene ordinatos eius et pordinatos et inuisibiles ducatus. Istis ergo. angelis quod et prophetice est ordinationis diuinas illuminationes hierargice per primas virtutes suscipies et angelis eas deformiter nūcians et per angelos nobis manifestans secundum sanctā. uniuersumque diuinorum illuminatorum analogiā. **¶** Querit ergo primo de

hoc quod dicit archangelos esse egrotantes celestibus principatibus etc. et cum hoc medius esse inter principatus et angelos. **¶** Preterea secundum proprietates est distinctio ordinum: quod ordines quorum est proprietas una uidentur esse unus ordo. sed cōuertit supraprincipale principatum prius fuit assignatus principatibus et modo assignat archangelis ergo uidentur esse unus ordo. **¶** Preterea querit quis sit propheticus ordo de quo loquitur in proprietatibus illis in quibus conuenit cum angelis inter eas proprietates. dicit quod cōuenit ei illuminationes diuinas suscipere et angelis nunciare. ergo uidetur quod pueniat archangelis illuminationes nunciare angelis. **¶** Solutio dicendum quod egrotantia intelligitur in actu hierarchie: medietas autem in dispositione ordinis et ita non est cōtrarietas. medietate autem illarum ostendit nomen. archangelus enim princeps est et nūcius ab archos quod est princeps et angelus quod est nūcius. **¶** Proprietates autem assignate quatuor sunt in quarum tribus cōmunicat cum principatibus et unica cum angelis. Et ille quibus cōmunicat cum principatibus accipiunt secundum duos modos actus hierarchie proprios. qui sunt conuerti in superius ad susceptionem illuminationis: et cōuertit in inferiores ad cōmunicationem eiusdem: et hoc ultimo modo accipit prima et tertia que est quod angelos uiuificat etc. Et dicit uiuificare reordinare ad uerum unum per infusionem multarum illuminationum infusio ista dicitur ducatus bene ornatus ad proportionem illuminationis ad actum et ordinatur per cōparationem ad gradum et finem et inuisibilis per modum illuminationis que est spūalis et intelligibilis. **¶** Secundum suscipere hoc illuminationes sunt due proprietates: prima et secunda. quarum prima est secundum actum susceptionis: hec. scilicet quod ad supraprincipale principatum principaliter cōuertit. secunda hoc est quantum ad effectum illuminationis recepte. **¶** Et hoc est quod ad ipsum (ut est possibile) reformatur. reformatio enim est effectus illuminationis recepte. Et dicit supraprincipale principatum: hoc est principium illuminationum pertinentium ad reuelationem supra mundanorum de quibus supra dictum est. Sed hec proprietas cōuenit principatibus in quantum est principium illuminationum pertinentium ad principatum. proprietas autem ea in qua conuenit cum angelis est recepta a superioribus nunciare. sed non oportet quod modus nunciandi sit idem.

De angelis.

Inde queritur de angelis.

Et queruntur duo: scilicet quid sit officium eorum. Et de proprietatibus eorum. **Articulus 8°.**

Primum proceditur sic.

Dicit Gregorius quod illi dicuntur angeli qui ministri nūciant. Angelorum enim uocabulum est nomen officij ut dicit Gregorius. **¶** Sed non uidetur quod minima nunciare minime hierarchie uideatur esse proprium. sed minima hierarchia est hominum ergo hoc erit humane hierarchie et hoc uideatur dicere Gregorius sic. Sunt plerique qui parua capiunt sed tamen eadem hec parua pie annūciare fratribus non desistunt. Isti itaque in angelorum numerum currunt. Item secundum Bernardum non uidetur esse hoc officium angelorum qui dicit ad Eugenium 5°. Putemus angelos dici eos qui singuli singulis hominibus dari creduntur missi in ministerium secundum Pauli doctrinam propter eos qui hereditate capiunt salutem de quibus saluator. Angeli eorum semper uident facies patris. ergo uidetur quod officium angelorum neque sit minima nunciare neque etiam custodire: sed potius abyssus iudiciorum dei effectui mancipare. Dicit enim sic in 1° sermone super cantica. Angelica creatura irrepressibilis mentis acie intuetur diuinorum iudiciorum abyssum multum: quorum summe equitatis ineffabili delectatione beata gloria in super effectui ea per suum ministerium mancipare ac palam fieri semper gloria. **¶** Si ergo aliquis dicat quod intelligitur hoc de superioribus angelis

Prime partis sume

patet qd hoc non est uerū qd ibidem cōtinuē dicit qd dīlī
gīt ab angelis deus ob iudiciorū suoz summā equitatē.
Ab archāgelis p̄o ob cōciliōz summā moderationem.
¶ Solutio dicēdū qd s̄m p̄prietatē hierarchie que di-
stinguunt s̄m descēsum illuminationū que illuminatio-
nes descēdūt per annūciationes: p̄mus actus angeloz
est nūciare: p̄sequēs suadere z custodire. ¶ Ad hoc autē
qd obijci dīcēdū qd minima dicunt respectiue z nō ab-
solute l̄ respectu eoz que annūciant p̄ archāgelos que
sunt maiora q: illa sunt p̄cipue causa salutis p̄tētia ad
redēptionē in signo uel in re. Signūz enim exhibitum
est antiquis p̄ribus z res nobis: sicut infra cūz de custo-
dijs angeloz disputabī hēt determinari. ¶ Per hoc etiāz
patet solutio eius qd obijci de Bernardo ad Eugeniū
quia ibi determinat actus p̄sequēs z nō p̄mus. ¶ Ad
id autē qd obijci de canticis dicēdū qd abyssus multa iu-
dicioz altitudo diuinarū sapientie z scie dei de hys que
p̄tinet ad salutē singuloz. s̄ qd vnus uocat per grām z al-
ter iuste reprobāt per culpā. Nec effectui mācipant per
angelos: z hec l̄ minima sint respectiue ad archāgelos
s̄z Grego^m in simp̄r sunt maxima. ¶ Articulus 29°.

Secundo queritur De pro-

prietatibus angeloz quas uidet Dio^o tangere
mixtū cūz p̄prietatibus archāgeloz: ubi dicit qd archā-
geli cum angelis pueniūt q: eis p̄phetica est ordinatio
diuinas illuminationē hierargice per p̄mas virtutes su-
scipiēs: z angelis eas deiformiter nūciās z per angelos
nobis manifestās s̄m sanctā vnūscuiusq: diuinoz illu-
minatorū analogiā. dicit enim Dio^o qd angeli cōpletue
cōsumāt oēs celestīū aīoz dispōnes: z ideo eoz est pro-
p̄rium tñ a superioribus accipere z nobis nūciare. ¶ Sed
uidet qd hoc sit falsum: qz quoz est vna intellectualis na-
tura illoz modus illuminādi est vnus sicut patet in ho-
minib^o qui oēs illuminant in speculo z enīgnate. ergo
cūz angeloz omniū sit vna intellectualis natura uidetur
qd iploz illuminatio sit vniformis. Et ita uidet qd inferio-
res nō recipiunt a superioribus. Et hoc uidetur exp̄ssius
dicere Dio^o in de celestī hierarchia cap^o 5° sic dicens. Nī
si quidā quis z hoc dixerit cōmunes esse oēs angelicas
noīationes s̄m oīum celestīūz virtutū in deiforme z ex
deo datū lumen subiectionē z supēminentē cōmunica-
tionem. Ex hoc accipitur qd oēs dñr angeli p̄pterea qd
luminī diuino equalr subijciunt z cōmunicāt sp̄sum z
ita vnus non recipit ab alio. Item ibidem dicit Cōmen-
tator. Notādū qd sanctus pater p̄dicet cōmunes eē oīūz
angeloz noīationes ex nouē ordinibus pro eo qd cōmu-
niter illuminantur a deo specifica in dei lucis datione.
¶ Item beatus Bernardus in 5° ad Eugeniūz. Crea-
tura celi uidet uerbum z in uerbo facia per uerbum. Et
subiungit infra. Optimū vidēdi genus si nullius egue-
ris adesse qd libuerit te p̄tētus. alioqn iuuari aliqn ob-
noxius fieri est minusq: a p̄fecto illo minusq: liberum.
¶ Ex hoc accipit qd si vnus angelus accipit ab alio illu-
minationes qd sit ei obnoxius. qd est incōueniēs cū nō
sint obnoxii nisi soli deo. ¶ Preterea in luminibus corpo-
ralibus ita uidemus qd quanto magis est multiplicatio
medīoz tāto mino: claritas luminis: sicut patet in luna
que illuminat a sole: z aer a luna: z terra ab aere. Que-
ritur ergo utrū s̄lī sit in illuminationib^o angelicis. Si
enim ita sit hoc uidet esse incōueniēs cūz dicat christus
in euāgelio qd angeli uidēt semp facie p̄ris. Preterea ui-
dent ex hoc qd oēs nō uiderēt deum immediate z sicut est
¶ Solutio dicēdū qd duplex est illuminatio. s̄. p̄tētia
ad beatitudinē z p̄tētia ad actūz officiū. z illa que perti-
net ad beatitudinē immediate fulget sup oēs angelos. nī
hilominus tñ uidere deū in beatis p̄tinet etiā ad beati-
tudinē. illa s̄o que p̄tinet ad actum officiū possunt descē-
dere a superioribus ad inferiores z pōt fieri sine mediō:

ut supra dictum est. q: qd pōt pōtētia inferior: pōt pōtē-
tia superior: sed nō cōuertit. ¶ Sed tñ qñ descēdunt per
superiores in inferiores nō ex hoc sequit qd aliqd mediū
sit inter inferiores z deum: q: nō in aliquo signo creato
cognoscibilis alicuius superiores infundunt illuminatio-
nes inferioribus: sed in cognoscibili increato qd est de^o
ipse l̄ lumē receptū in superioribus z inferioribus non sit
equalr: z hec patent oīa supra in qōne de theophanijs.
¶ Ad aliud dicēdū qd l̄ pōtētia intellectiua in ange-
lis s̄m genus sit vna: nō tñ oportet qd sit s̄m sp̄m vna. z
si s̄m sp̄m eēt vna nō adhuc oportet qd p̄spicacitas intel-
ligētie sit vna: z ideo l̄ illuminationes oēs sint in uerbo
z per uerbū: nō tñ oportet qd eodē modo. Sed quedam
cōuertunt ad uerbū immediate z p̄ma manifestatiōe (ut
dicit Dio^o) z quedā ad uerbū p̄ut est in medijs z mant
festatiōe tertia. ¶ Ad aliud dicēdū qd oēs subijciuntur
luminī diuino (ut dicit Dio^o) sed nō equalr q: in domo
p̄ris māiones multe sunt. z quedā sunt in summo. que-
dam in medio. z quedā in postremo. Et s̄lī intelligitur
dictū Cōmentatoris. ¶ Ad aliud dicēdū qd instruct^o sit
obnoxius instrueti qñ instruens auctor est instructiōis
sed qñ annūciāns tñ tunc instructus sit obnoxius ei ex
cuius parte z auctoritate p̄mo annūciat: z talis instru-
ctio est inter angelos: vnde inferiores nō sunt obnoxii
superiorib^o sed soli deo. ¶ Ad aliud dicēdū qd duo sunt
in illuminatione. s̄. cognoscibile distinguēs intellectum
z hoc est idē in oībus (ut patet in supra dictis) z lumē ele-
uās intellectū ad uisionē cognoscibilis: z hoc l̄ sit vnus
nature in oībus nō tñ est equalr in superioribus medijs
z postremis. z ex hoc non gñatur aliqua obscuritas sed
maior: z minor diuini luminis p̄cipatio non est simile.
de hoc qd dictūz est de sole z luna z aere z terra. Sed si
mīle eēt si sol illuminaret lunā exīdo in luna: z luna ae-
rem p̄ntando ei solem z sic deinceps. ¶ Ad ultimum
patet solutio per supra dicta. ¶ Articulus 30°.

Inde queritur de istis trib^o

a ordinibus in cōmuni. Et uidet qd plures eē de
beant. plura enim officia sunt circa humana q̄ p̄ncipa-
tus. z cum illa nō assignent angelis z archāgelis: uidet
qd aliquos ordines speciales debeamus hēre ad officia
illa. ¶ Item in sp̄ualibus sunt tres ordines sacri. s̄. pre-
sbyteratus diaconatus z subdiaconatus. z cū hierarchia
humana sumat iuxta angelicā uidetur qd tres ordines
sumantur iuxta tres ordines sacros. Et hoc patet esse fal-
sum qd tres ordines sacri nō cōpetūt officijs triū ordinū
inferioris hierarchie. ¶ Item uidet qd nō sint nisi duo
qd inferior hierarchia nō sunt nisi p̄lati z cum sumatur
iuxta inferiores hierarchiā Angeloz nostra hierarchia
uidet qd hierarchia angeloz nō sint nisi duo. ¶ Iuxta
hoc iterū querit de ordine illoz triū z quomō reducun-
tur ad partes totius p̄latiui. ¶ Solutio dicēdū qd sicut
prima hierarchia sumitur s̄m assistere deo. scda autē s̄m
actus p̄tētes ad gubernationē mundi: ita tertia penes
actus p̄tētes ad dispōnes hoīum. ¶ Hoies autē disponū-
tur trip^o. s̄. s̄m p̄lationes que oēs reducunt ad principa-
tus: qd oēs p̄lationes disponunt per p̄ncipes. Et etiāz
dispositio hoīūz in annūciatione eoz que p̄tinet ad salu-
tem multitudinis alicuius. Et est dispositio hoīūz in an-
nūciatione eoz que p̄tinet ad salutē singuloz. Et penes
hec tria accipiunt p̄ncipatus archāgeli z angeli. Et sunt
iste partes totius p̄latiui qd actus angelozū supponit in
actu archāgeloz. qui enim maxima nūciat pōt minora
nūciare. S̄lī actus archāgeloz supponit in actu princi-
patiui: qd per hoc disponit principatus terrenus a prin-
cipatibus celestibus qd notificant z reuelant eis maio-
ra que p̄tinet ad bonū statū oīum. ¶ Dicēdū ergo ad
primū qd oīa talia officia reducunt ad p̄ncipatū. ¶ Ad
aliud dicēdū qd s̄lī tres ordines sacri partes sunt princi-

patus spūalis z ideo ad principatus reducunt. ¶ Uel dicendū q̄ sunt partes angeloz qui hñt nūciare p̄tinentia ad cōmunē salutē singulorū. z videt uelle Dio^o cum dicit q̄ ideo sacerdotes z epi dñr angeli q̄ officiū habēt angeloz. ¶ Ad aliud dicendū q̄ penes platos z subditos nō distinguunt ordines interioris hierarchie sed penes actus de quibus dictū est. ¶ Articulus 3°.

¶ Inde queritur De hierar-

chia in cōmuni horū trium ordinū quis sit act^o p̄p̄ius istius hierarchie. Et si dicat q̄ cōuerſi super homines est actus p̄p̄ius. Uidet q̄ hoc non est uerum: cum etiam virtutū z p̄tātū sit cōuerſi sup̄ hoīes. ¶ Itē querit de hoc qd̄ dicit Dio^o. Excellentissimā quidem enim dīpōnem cōiūpō occulto p̄ima ordinatione p̄o p̄manētē clam formās: erumādū est ordinare sapientiā. Scdā hō que cōplet a sanctis dñationibus z virtutib⁹ z p̄tātū p̄ncipatū z archāgeloz z angeloz hierarchie p̄esse. P̄ima quidem hierarchia manifestius. scdā hō que est post eā occultius. p̄ncipatū hō z archāgelorum z angeloz manifestatiū dīpōnem humanis hierarchijs per consequētia p̄cipere. Ut sit per ordinem ad deum ascēsus z conuerſio z communicatio z vnitas. Et ex hoc videt q̄ sup̄rema hierarchia circa occultissimum est: z media circa manifestius: z ultima siue iſima circa manifestissima. Et hoc videt esse cōtra predicta ubi est dictū q̄ p̄ma hierarchia videt manifestatiōē p̄ma: z media manifestatione scdā: z ultima manifestatione tertia. Et hoc accipiebat ex uerbis Dionysij. ¶ Preterea querit que sit dīa inter ascēsiōē cōuerſiōē cōmunicatiōē z vniōē: de qbus in auctoritate habita Dionysij⁹ facit mētiōē. ¶ Solutio dicendū q̄ actus hierarchie huic p̄p̄ius est illuminationū p̄ceptio ad reductionem hierarchie humane p̄tinetū. ¶ Ad aliud autē qd̄ obijci- tur de virtutibus z p̄tātibus dicendū q̄ hñt actum p̄tinetem ad gubernatiōē mūdi qui in ordinat ad salutē ele- ctōz vnde q̄ cōuertunt sup̄ hoīes hoc est actus eoz p̄le- quēs z nō subalis. ¶ Ad aliud qd̄ obijci de Dionysio dicendū q̄ dup^o est. s. simplr z quo ad nos. z hic loquit Dio^o de manifesto quo ad nos. alibi autē loquebat de manifesto simplr. ¶ Ad ult^m dicendū q̄ quatuor enu- merata a Dionysio differūt ita q̄ duo p̄tinet ad motū in deū: alia hō duo ad effectū ex motu p̄sequenti. ascen- sus enim z p̄uerſio p̄tinet ad motū in deum. P̄imum hñt cōparatiōem ad terminū ad quem. 2^m hñt cōpara- tiōē termini a quo. alia hō duo. s. cōmunicatio z vnitas sunt effectus p̄lequētes ex motu. Et p̄mū p̄tinet ad par- ticipatiōē gr̄e. scdm autē ad vniōē ad subam diuinam que per seipsam existit in beatis. ¶ Articulus 3°.

¶ Insequenter transeundū est

ad quartū mēbrum sup̄ioris diuisionis quod est utrum ordines manebūt post diē iudiciū uel non. vi- det q̄ sic. In sentētia enim dicit q̄ ordines distincti sunt hñt gradus nature. gradus autē nature nō euacuabūtur ergo neq̄ ordines. ¶ Item creatura rōnalis uel est in via uel est in p̄ia. Sed angeli nō sunt in via ergo in pa- tria. nihil autē eorū que sunt in patria est ex parte z nihil euacuabit nisi qd̄ ex parte est: ergo ordines angelorū nō euacuabunt. ¶ Item si vnus euacuaret cū eadem ratio sit de oib⁹ oēs euacuarent: ergo seraphin z cheru- bin euacuarent qd̄ falsum est q̄ angeli in p̄petuū dili- gerēt z cōſcēderēt. ¶ CONTRA glo. sup̄ 1° cor. i. dicit q̄ dum durat mūdus angeli angelis. hoīes hoīb⁹ demones demonibus p̄sunt oibus autē collectis cessa- bit ois p̄latio. ¶ Item officia angeloz quorū dā p̄tinet ad quedā opa sicut miracula facere. arcere demones. or- dinare p̄ncipatus z huiusmodi. Hoz autē usus non erit post diē iudiciū ergo videt q̄ ordines nō sint perpetui.

¶ Solutio dicendū q̄ sicut in scripturis innut videtur z Dionysius dicit. Oēs ordines distinguunt penes il- luminatiōes reducētes in deum. Et hoc patet in visio- ne Ezechielis ubi appuit similitudo seraphin: apparuit etiam similitudo rotarū in qbus figurabaf rota mūdi currens in rota dīpōnis angeloz: z hoc exp̄ssius est in alia visione ubi quidā imēdiate sunt circa deū. alij autē p̄tinas accipiūt ab illis qui sunt mediū. alij autē sequunt illos qui sunt ultimi z sup̄ hoc fundat Dio^o tractatū suū. Unde etiam dicit q̄ sic per ordinē est ad deū ascēsus: z ideo sup̄iores z mediū z inferiores easdē illuminatiō- nes accipiūt. s. p̄manētes ad reductionē hierarchie hu- mane. Et cum illa fuerit reducta post diē iudiciū talis de- scēsus illuminationū nō erit: z ideo p̄latio hierarchiarū quo ad hoc cessabit tam in sup̄ioribus q̄ in inferioribus stabit in fine suo. s. in cōpleta z p̄fecta reductione in fe- riorū. Sili ordines hñt distātā beatitudinis manebunt quia aliter in domo patris non essent māſiones multe. ¶ Ad p̄mū ergo dicendū q̄ quo ad illos gradus ma- nebūt ordines. s. quo ad actus in tali descēsu illumina- tiōis in quali modo sunt. ¶ Ad aliud dicendū q̄ na- tura angelica hñt statum sue beatitudinis est in patria. Sed hñt suū effectū quātū ad aliquē actum est hñt cōdi- tiōē vie: z ideo quo ad hoc cessabit. Ad aliud patet so- lutio. ¶ Sunt in quidā qui dicunt quorū dā ordinum actus euacuari z nō oīes. illi enim ordines qui denomi- nant a p̄latione sicut dñationes z inferiores oēs cessa- bunt: z ideo dicit apostolus. Cum euacuauerit omnem p̄tatem z p̄ncipatū z virtutē z dñationem. illi autē qui de- noiant ab actu cōuerſiōis in deum nō cessabūt q̄ sunt hñt conditionē patrie z nō vie. Sed cum hñt dicta Dio- nysij illuminationes mediārū que erigunt ad propria officia descēdāt a p̄mis: ideo si officia mediōz z inferio- rum cessabunt in aliquo actu oportet q̄ descēsus illumina- tiōis ad hos actus cessent. Et hoc p̄cipue videtur ex hoc (sicut sup̄a dictū est) q̄ circa dñm p̄cedentē ad con- uerſiōē nostre hierarchie apparuerint z sup̄erint z me- diū z inferiores sicut patuit in visione ysaiē z ezechielis De hoc tamen exp̄ssius habebitur in qōne de custo- dijs angeloz. ¶ Articulus 3°.

¶ Inde queritur quare oēs

celestes essentie dicant angeli z virtutes. Luz enim angeli sunt in infimo gradu z ab infimo nō fiat de- noiatio cōmunis. videt q̄ ab illo nō debeāt denomina- ri oēs celestes spūs. ¶ Preterea angelus idē est q̄ nū- cius (ut dicit Gregorius) sed sup̄iora agmina ab iſimis nō recedūt: ergo nō conuenit eis esse nūcios. ¶ Simili- ter obijci de virtutibus. virtus enim est nomē p̄p̄ietatis nō sube: ergo videt q̄ sube celestes a virtute nō de- bent hēre nomē. Si forte dicat hñt Dio^o q̄ inferioz do- na sup̄iores hñt excellenter: z ideo q̄ angeli tenent infi- mus ordinē sup̄iores noiant angeli. ¶ CONTRA angelus hñt suū nomē nō videt importare donū digni- tatis: ergo si denoiant a donis spūs celestes p̄tinetibus ad dignitatē nō denoiant angeli. ¶ Preterea dicit Dio- nysius neq̄ enim suppositā p̄p̄ietatē facile est tam a no- bis discretarū virtutū oīno annectere essentijs in p̄uer- sione incōſuſe angelicorū ornatuum ordinationis. sensus est q̄ suppositā p̄p̄ietatē. i. dignā sanctarū virtutū a no- bis discretarū. s. hñt p̄ueniētā specialis ordinis que su- pra discernimus nō est facile annectere essentijs mino- ribus. i. spiritus de inferioribus ordinib⁹ annectere di- co hoc est applicare in conuerſione qua. s. nomē vnus ordinis conuertit sup̄ alium. Incōſuſe ordinationis or- dinatē angelicorū ornatū hoc est donorū a quibus hñt angeli ornatū z ordinē specialem. Ex hoc videt q̄ do- num vnus ordinis nō possit cōuerſi sup̄ aliū sine cōſu- sione z ita nullum nomē ordinis alicuius erit cōmune.

Prime partis summe

Silr obijcit de solutione Dionysij quare oēs dicuntur virtutes dicit enim q: in tria diuiduntur fm se supmū dana rōne oēs diuini intellectus in eēntiā virtutē z opationē cum simul oēs aut eoz quosdā inobseruate. i. sine distinctione huius uel illius celestes essentias: aut celestes uocamus virtutes eas per yphrasticos. i. circū locutione de qbus fmo est. i. de qbus specialr intēdimus dicere figre nos extimādum. Ex ea que per singulos est eēntiā uel virtute hoc est ex cōmuni noie eēntie z ex cōmuni noie virtutis que cuilibet pueniūt. Ex hoc accipitur q: a noie ordinis specialis qui dicitur virtus nō denominant oēs spūs virtutes: sed a virtute cōmuni que est in oibus. **S**ed tūc querit cū essentia etiā sit nomen cōmune uel opatio quare nō hēmus aliquē ordinē specialē qui dicat eēntiā z aliquē qui dicat opatio: sicut habemus vnū qui dicitur virtus. **P**reterea nō videt diuisio sufficiens in eēntiā virtutē z opationē fm ea que cōmuniter inueniuntur in angelis cū etiā dicant intellectus z mētes z animi z spūs. Juxta hoc iterū querit que sit rō diuisionis assignate z que sit dita nominum dictorum. **I**te cum inferiorz dona superiores hēant z nō ecōuerso: quare sacerdotes z pontifices in ecclesiastica hierarchia dicuntur angeli. **S**olo dicimus q: angelus est nomen cois opatiois omnium ordinū. Angelus enim est nomen multiplr dictū. dicitur enim angelus ab actu z proprietate nūcij. actus aut nūcij est missio ad remotū. ad illos enim qui ppe sunt nō mittit nūcius sed perse uocatur. pprietas aut nūcij est referre z reuelare nūcij. z hoc modo angelus est nomen specialis ordinis qui mittitur ad partē distātē ecclesie que est militās z reuelat ea que pūnet ad salutē. Dicitur etiam nūcius a cōmuni ostēsiōne uoluntatis alicuius: sicut Damascenus uerbis in uoce dicit esse angelū intelligētē z sic ab opatiōe cōmuni dicitur angelus esse in spiritibus celestibus: q: in descēsu illūminationū superiores nūciant medijs z medijs inferioribus id qd de diuina cognitiōe pceperūt: z hoc mō chriſtus etiam dicit magni pūlij angelus. Redit ergo solutio ad hoc q: a tali opatione cōmuni celestes spūs dicuntur angeli z non a pprietate speciali. Et per hoc patet solutio ad p^m. **A**d aliud dicēdū q: per hoc non recedunt supiora agmina ab infimis q: coiter nūciant z q: nō mittunt ad distans sed potius illuminādo reducant in diuinā cognitionē cācellarios z cōmāſionarios eius: de domus. **A**d aliud dicēdū q: Dio^o nō intēdit ibi reddere rōnem quare oēs dicantur angeli: sed q: non est incōueniēs supiores nomine inferiorz noiari qnq. Si enim sua rō esset sufficiens tūc etiā septē supiores diceretur archāgeli z sex supiores dicerent pncipatus z sic de alijs. **A**d aliud dicēdū q: bene cōcedimus q: nullus ordo denotat a speciali alterius q: sic figtionis cōfusio introducet. **A**d aliud dicēdū q: spūs celestes denotant a xture cōi que nālis est oibus z nō ab illa que est donū speciale medijs ordinis. **A**d aliud aut quod querit quare nullus ordo dicat essentia uel opatio. Dicendū q: essentia nō est nomen cōmune ad naturā z gratiam sed cōuenit tū nature: ideo cū ordines a differētijs grarū ad officia pūnetiūm distinguant nullus ordo pōt denoiari eēntiā. Opatio pōt est psequēs oia officia. Est enim officium (ut dicit Tullius) congruus actus. i. cōgruitas ad actum pſone fm statū patrie: ideo cuius sit cōsequēs omne officiū nullū officiū habet ab eo denominari. Virtus aut cum dicat ultimū potētie dicit potētiam specificā: ideo cum omne officiū sit in genere potētie actiue virtutis nomen officiū speciali pōt denoiari. Similr cum virtus rōnem potentie habeat pōt etiā nomen esse cōmune: z hoc mō accipit in p^o ethicorū ubi dicit p^hus. Videmus clarissimas virtutes ut puta militārē yconomica z theotica. i. doctrinalē virtutē sub ciuili eē. Primo aut mō accipimus in p^o de celo z mūdo sicut p^h

us diximus. **A**d aliud dicendū q: est pfectio substantie spūalis ad opus in cōmuni z est pfectio eius ad opus in speciali qd puenit ei fm pprietatem nature tū. **S**ed aut opus in cōmuni ad naturā z grām z officiū z ordinem: pfectionē ad opus in cōmuni determinat Dio^o per diuisionē suā. essentia enim est principū virtutis ut subm principū passionis. virtus aut est pncipium opationis. Sed intellectus z mens z animus dicūt ordinē ad opus specialr fm naturam cōueniēs. Et mēs qdem fm Damascenū dicit a mētēdo q: mētē intelligibilia: ideo dicit Pythagoras q: homo sentiēs z sciēs est mēfura oium rerū: q: aliter istoz habet sensum z alter sciētiam. Et p^hus dicit q: scia est mēfura rerū z sensus propter eandē cām. q: sic vnus intellectus fm subaz z creatus numerat itelligibilia ita vnus sensus sensibilia eius de z sensus. Intellectus aut dicunt a virtute intellectiua que simplex est z simplicium z non cum fantasijis sicut intellectus humanus cum nec a motu uoluntario animi est quemadmodū neq: uoluntas ut dicit Anselm^o. Homo aut nō dicitur animus q: nō inueniunt in ipso alij motus sicut motus corporis z uegetabilis z huiusmodi. Dicit tū qnq: animus ab aia mouētē z ponit pro irascibili z sic sumitur in 3° de aia ubi dicit p^hus. q: in aia rōnālī uoluntas sit z in irascibili dēfideriū enim z animus z sic nō accipit animus pro noie spūituū celestū. Spiritus aut fm Gregoriū est nomen nature: unde qui facit angelos suos spūs. Sed tunc spūs est multiplr dictum. Proprie enim dicit spūs corpus subtile luminosū mēdum inter corpus z aiam principū z instrumētū uite qui discurret in corpore fm ysac ut lumen in mundo. Et hic diuidit in spū aialem z uitalē z nālem. quoz p^himus habet situm in cerebro. scdus in corde. z tertius in epate. Silr distinguit Augustinus 12° sup Genesim ad lram spū in plura mēbra. Dicit enim vno mō spiritus quicqd nō est corpus z est aliqd z sic sumit spūs cōmuniter. Et dicit spūs aeris z dicit spūs nūcius (sicut habet in psalmo) Jgnis grādo nīr glacies spūs pcellarū. Et dicit spūs aia siue pecoris siue hois: sicut scriptū est. q: scit si spūs hois ascēdat sursum z spūs iumentoz deorsū. Dicit etiam spūs ipsa mens aie rōnālīs ut est quidem tanq: oculus aie ad quez pūnet imago z agnitio dei de quo dicit apostolus. Renouamini spū mentis uestre z induite nouū hoīem qui fm deū creatus est. Luz alibi de interiori hoīe dicat qui renouat. In agnitōe dei fm imaginē eius qui creauit illū. Dicit etiam spūs uis aie quedā mēte iſerio: ubi corporaliū rerū similitudines remūnt. z sic sumit p^o cor. 14°. Orabo spū orabo z mēte: pfallā spū pfallā z mēte. Et etiā spūs iſreat^o sic de^o trinitas. Et iterū spūs dicit vna pſona in trinitate. i. spūs scūs. Silr Aug^o dicit ibidē q: corpus sanctorū in resurrectione erit spūale: q: miris modis ad oēm facultatez z incorruptionē spū subdet z sine ulla indigētia corporaliū alimentoz solo uiuificabit spū: nō q: incorporeā subaz sit habiturū. Silr spūale dicit sensus mysticus scripture fm q: cōsueuit dici q: spūalis sensus est moralis allegoricus z anagogicus. **A**d ultimū dicēdū q: (sicut dicit Dio^o) q: uli z supposita maiorz ornaturūz virtute relinquit ultimū hoc est virtute ornaturū maiorz angeloz nō hnt virtute uli z supposita hoc est uliter z supposita sic scilz q: inferiores dona supiorz quo ad oēs actus hēant z emīnēt. Unde sequit mediā enim z pportionalem participant iuxta vnā simul cor: in eū cōiunctiua societatez qualr sanctorū cherubin ordo participat sapiētia z sciam altiores. Sub ipſis aut essentiarū dispōnes participāt quidem z ipse sapiētiaz z sciam particularem tū ad illos z subiectā z quidē oīno in participatiōe eē scie z sapiētie cōmune est oibus deiformibus intellectibus: cōmune aut z p^himo: secundario aut n equaq: cōmune. Sicut vnicuiq: ppria diffinit analogia. Hoc aut z de oibus diuinis mē

ibus nō fortassis quis errans diffinit. Etenim sicut p̄
mi abūdātius h̄nt minorū scias pulchras p̄prietates sic
h̄nt. Ultimi eas p̄ior nō tñ s̄nt sed subiecte. Nihil ḡ ut
extimo inordinatū s̄i z s̄m nos summū sacerdotem an
gelum theologia uocat iuxta virtutē p̄p̄iā participantē
angeloz z p̄phetica p̄p̄ietate ad manifestā eoz simili
tudine quātū possibile hoībus extēum. Et dicit p̄phe
tica p̄p̄ietas a p̄culando q̄ nūciando loquunt ea z re
uelat que p̄cul sunt sup̄ n̄raz cognitionē. ¶ Artic^o 34°

a **Inde queritur De p̄nexio**

ne z synagoga angelice dispōnis. ¶ Videtur
enim q̄ cōnexionē non hēant in ordinibus q̄ per ordi
nes distinguunt. Similiter in hierarchijs videtur: actus
enim hierarchiarū specialitū nō reducunt ad vnum ali
quem actum cōmunē qui s̄m rem oībus hierarchijs cō
ueniat. Si forte dicat q̄ quilibet hierarchia in suis or
dinibus habet cōnexionē z synagoga z nō vna hierar
chia cum alia. ¶ **CONTRA** oīa ordinata per sup̄re
mum mediū z extremū cōueniūt z p̄nectunt in aliquo
vno cui s̄m diuersos respectus p̄uenit sup̄remū mediū
z postremū angeli sic ordinant ergo cōueniūt z conne
ctunt in aliquo vno. qd cōcedimus dicētes q̄ quadru
plex est cōnexio angeloz. s̄. cōnexio hierarchiarū oīum
in mō recipiēdi illuminationes distincta s̄m triplicem
p̄p̄ositionē sup̄ra determinatā. s̄. ad illuminationēz diui
naz s̄m q̄ est diuina infusibilē tñ angelo z ad illumina
tionem que est ab angelo in angelū z ad illā que est ab
angelo sed infusibilis est homini. Cōmune aut in ista cō
nexionē est ordo diuinus z scia z actio (ut sup̄ra determi
natum est) z de illa cōnexionē determinat Bio^o cap^o 1°
ubi ait de receptione synagoge angelice ordinationis sic
dicēs. Ad manifestates aut sunt oēs angeli eoq̄ ante ip̄oz
sunt ipsi quidē honorabilissimi dei mouētis supple sunt
manifestatores: p̄p̄ositionalr aut ceteri ex deo motorūz
supple sunt manifestatores tñ enim cām sup̄essentialis
armonia diuina vnusquisq̄ z rōnalium z intellectua
lium sacro ornatu z ordinata ductione puidit quantum
ipse hierarchiarū vnusq̄sq̄ ordo sacer z decēter positus
est. alia cōnexio est triuz ordinū in vnaquaq̄ hierarchia
h̄ns cōmunē ip̄m actum hierarchie in modo recipiēdi
illuminationes: z h̄nt sup̄remū z mediū z postremū in
ordinibus in ea positus. Et de hac cōnexionē dicit Bio
nyus ibidem sic. Cōnexa est itaq̄ sicut ipsa quidē ho
norabilissima circa deū aīoz dispositio ex p̄fecta illumi
natione ornata immediate in eam. s̄. illuminationē atten
dēdo occultioz z manifestioz diuinitatis illuminatione
purgat illuminat z p̄ficat. occultioz quidē tanq̄ inuisibi
lio: z magis simplicata z vnificata: manifestioz: s̄o ut
ante data z p̄mo lucēs z ulterior: z magis in ea (ut opor
tet) forma effusa. i. similitudine diuina. Et subiūgit de cō
nexionē secūde dicēs. Ab ipsa aut iterū p̄p̄ositionalr se
cunda z a sc̄da 3^a z ex 3^a s̄m nos hierarchia s̄m ipsam be
ne ornatis ordinationis legē in armonia diuina z ana
logia ad simul oīs boni ornatus sup̄p̄ncipale p̄ncipiū
in p̄sumatione hierarchie reducet. Tertia cōnexio est
subarū in vno ordine h̄ntium cōmune donū illius ordi
nis z primū z mediū z postremūz illius ordinis in mō
do participādi illud donū s̄m excellentiā maiore z mi
nore p̄sonarū illius ordinis: z hanc tangit Bio^o ibidem
armonia diuina z ipsam per singulas specialr dicēdum
dispōnem ip̄is diuinis armonijs discernit p̄pter qd z
ip̄os diuinissimos seraphin ip̄i theologizant alterū ad
alterūz clamare apte in hoc (ut estimō) declarantes qm̄
theologicas scias ip̄i p̄re ceteris tradūt. Quarta conne
xio est illuminationū in eadē p̄sona extēituz h̄ns cōmu
nem illuminationē ipsam. distinctionē aut per primum
mediū z ultimū in h̄is ad que cognoscēda illuminātur
z hanc tangit ibidē etiā Bio^o dicēs. Addiderim etiā z

hoc fortasse nō incōgrue: q̄ z s̄m seip̄m vnusq̄sq̄ z cele
stis z humanus animus speciales habet z primas z me
dias z ultimas ordinationes z virtutes adductas p̄ vnū
quēq̄ alium hierargicarū illuminationū p̄p̄ias anago
gas p̄p̄ositionalr manifestās. Ex h̄is patet solutio.

¶ De p̄tute assistrice z ministratua. De octaua.

Consequenter Reuertē

dum est ad primā diuisionē cuius quar
tum mēbrū tractādū est. s̄. de virtute assis
trice z ministratua. ¶ Circa quod que
runt septē. 1° de virtute assistrice. 2° de virtute ministra
tua. 3° utrum oēs ministrent z assistāt. uel utrum aliqui
ministrent z aliqui assistāt. 4° de ministerio eorū qd est
custodia. 5° de numero z noībus custodiētū. 6° de mo
tu ip̄oz. 7° de locutionibus ip̄orum: quia motus z locu
tio ad ministeriū exigunt. ¶ Circa p̄mū querunt duo
s̄. qd sit assistit: z qd sit opus assistitū. ¶ Artic^o p̄m^o

a **Primum proceditur sic.**

Dicit Gregorius q̄ assistit qui sic p̄tēplatione
intima p̄trunt ut ad explēda oris opa minime mittā
tur. Et ex hoc videt accipi q̄ assistere est p̄tēplatione
intima p̄trui z ad exteriora nō mitti. ¶ Et tunc querit
que dicat intima p̄tēplatio. est enim p̄tēplatio dei in ue
stigio ex imagine: ergo intima erit illa que est in specie
que est per hoc qd est in deo z deus ip̄e. alia s̄o per ex
teriora que nō sunt deus: sed in p̄tēplatiōe per sp̄m nō
est distinctio angeloz: q̄ oīum beatitudo est ita q̄ videt
per sp̄m. Cum ergo in virtute assistrice distinguant ab
inferiorib^o supiores s̄m Gregoriū: videt q̄ assistere nō
debeat existere per intimā cōtēplationem. Si forte di
cat q̄ intima p̄tēplatio nō dicit quilibet visio per sp̄m
sed ea que est per immediatā receptionē theophaniarūz.
¶ **CONTRA** B̄natiōes nō recipiūt immediate theo
phanias que tñ a sanctis dñr assistere z nō mitti. ¶ Pre
terea videt q̄ virtus assistrix non distinguat inter ange
los: q̄ dicit Gregori^o. Hoc quoq̄ de ip̄is angelis z san
ctis agminibus qui mittunt certū tenemus q̄ z eoz ad
nos ueniūt sic exterius implent ministeriū: ut tñ nunq̄
desint interius per p̄tēplationē z mittunt z sibi assistunt
q̄ z si circūscriptus est angelicus sp̄s summ^o tñ spirit^o
qui deus est circūscriptus nō est angeli itaq̄ z missi au
te ip̄m sunt: q̄ quocūq̄ missi ueniāt intra ip̄m currunt.
¶ Item videt per Aug^m in 4° sup̄ genesim ad l̄ram sic
dicentē. In patria semp̄ dies est in p̄tēplatione icōmūta
bilis ueritatis: sed uesp̄ra in cognitione creature in se
ipsa. Semp̄ mane ex assurrectione ex hac cognitione in
laudē creatoris: q̄ nō ibi ascēsum supioris lucis sed infe
riorz cognitionis distinctiōe sit uesp̄ra: neq̄ mane tanq̄
nocti ignorantie scia matutina succedat: sed q̄ uesp̄erū
nam cognitionē in gloriā etiam p̄ditoris attollat. Cum
igit cognitiōe sequat opus z indifferēter oībus ange
lis simul p̄ueniat cognitio de supioribus z inferioribus
videt q̄ male distinguant supiores ab inferioribus per
assistere. ¶ Item querit utrū hoc q̄ dicit p̄tēplatio inti
ma s̄m q̄ ponit in diffinitione eius qd est assistere sit re
spectu cuiuslibet cognitionis in deo uel respectu alicu
ius determinate. Et si dicat primo modo tunc sequitur
primū incōueniēs. s̄. q̄ si distinguere p̄tēplatione inti
ma p̄tineat ab beatitudine q̄ sic inferiores nō immediate
cōtēplarent qd falsum est. ¶ Si 2° mō tunc querat qd
sit illud cognoscibile. Et si dicat q̄ est id qd p̄tinet ad di
stinctionē officioz tunc sequit iterū q̄ dñationes nō as
sistunt. ¶ Preterea querit utrū virtus assistit intelligat
ex ordine nominū assistentiū z videt q̄ sic. q̄ dicit Gre
gorius z Bio^o q̄ virtutes z opa eoz intelligimus ex no
minibus eoz: z si sic est cum tñ tres ordines superioris
hierarchie dicant actus p̄uersionis in deūz videt q̄ tñ

Prime partis summe

tres ordines superiores assistant. Et hoc videtur per Dionysium qui dicit quod tunc hi tres ordinantur in vestibulis circa virtutem. **S**olutio dicendum quod assistere dicitur tribus modis scilicet quo ad statum beatitudinis: et quo ad statum hierarchie: et quo ad statum ordinationis que est pars hierarchie. **E**t secundum primum modum dicitur assistere contemplari facie ad faciem et non distant per contemplationem speculi et enigmatum: et hoc assistere convenit omnibus beatis. **S**ecundo modo dicitur assistere immediate circa trinitatem ordinari non quo ad quantum contemplationem sed quantum ad modum recipiendi illuminationes pertinentes ad officia angelica et sic tunc assistant tres ordines prime hierarchie et distant due hierarchie inferiores eo quod non immediate illuminationes a deo recipiunt. **T**ertio modo dicitur assistere secundum proprietatem actus ordinis deo appropinquare repugnare missioni ad exteriora et sic quatuor ordines assistant. scilicet tres prime hierarchie et dominationes. cuius ratio supra explanata est: dominationes enim per hoc quod dicunt elevationem ab omni subiectione repugnant officio ministerii et missionis ad exteriora. Et hoc ultimo modo sumitur assistere quando dividitur contra ministrare. **D**icendum ergo ad primum quod si vis fiat in assistere ut tamen in 3^a significatione sumatur tunc intima contemplatio erit receptio illuminationis ad actum ducendum ordinem in deum et per rationem non repugnante missioni ad exteriora. Si autem communiter sumatur assistere tunc non est inconveniens id quod colludat in obiectione. **A**d id quod obijciatur de Gregorio et Dionysio dicendum quod ipsi determinat assistere quod est in statu patrie in comuni. **A**d illud quod queritur respectu cuius cognoscibilis est contemplatio intima patet solutio per distinctionem de assistere. In prima enim significatione est respectu cuiuscunque cognoscibilis perfectionis ad beatitudinem. in 2^a autem et 3^a non. **A**d aliud dicendum quod ex nominibus ordinum intelligitur quibus convenit virtus assistere. nota enim quatuor supremorum ordinum (ut prius diximus) determinat actus in deum. cuius ratio repugnat ministerio circa exteriora. **A**rticulus 2°.

Secundo queritur quid sit

opus assistentium. Et dicit Damascenus 4° cap^o secundi libri. quod angeli in celis perveniunt et habent unum opus hymnis laudare et ministrare voluntati divine. sed videtur quod non sit opus eorum laudare deum: quod secundum philosophum laus non est optimorum sed eorum que sunt ad optima ordinata. unde dicitur sic in philosophia ethicorum. manifestum quoniam optimorum non est laus sed maius quid et melius? supple sunt optima quod laus vel que laudant. Similiter Eodorus dicit quod non oportet laudare beatum entem. Et dicit Aristoteles quod estimabat significare eodorus quod ens de numero beatorum est melius aliquid laudabilibus tale autem et dicitur deus et beatitudo. Preterea secundum Tullium sunt illa laudabilia que secundum libertatem arbitrii possunt aliter fieri ergo que sunt immutabilia in bono non sunt laudabilia sed ultima (sicut deus et beatitudo) immutabilia in bono sunt ergo non sunt laudabilia. et hoc expresse dicit philosophus quod deus et beatitudo non sunt laudabilia sed potius honorabilia ergo videtur quod opus angelorum sit potius honorare deum quam laudare. **S**ed contra provenit dici quod laudare est rei cognite bonitatem prestari: sed maxima est bonitas dei ergo convenit ei maxime prestari suam beatitudinem: et ita erit ipse maxime laudabilis. **P**reterea iuxta hoc queritur. utrum laudare proprium opus sit assistentium vel sit opus commune angelorum. Et videtur quod opus assistentium ex hoc quod super genesium dicit Augustinus. quod laus semper sequitur visionem maturationem ex hoc. scilicet quod cognitionem quam recipiunt in laudibus creatoris attollunt et ita laus erit ex conversione in deum. **L**uz ergo hoc sit proprium opus assistentium eorundem erit proprium opus laudare deum. hoc iterum videtur ex ysaie 5° ubi seraphim laudant deum dicentes: sanctus sanctus sanctus dominus deus etc. Sicut in ezechiele. propinquiores deo concu-

tientes alas clamabant: benedicta gloria domini de loco suo. **I**tem queritur iuxta hoc utrum laus sit vocalis angelorum. Et videtur quod sic quod laus vocalis audita fuit ab ysaia. Si militer iohannes in apocalypsi sepe dicit quod audiuit vocem multorum angelorum in celo etc. Sed contra dicit iohannes Damascenus 3° cap^o secundi libri. quod tradit sibi suas intelligentias sine voce plato philosophum. **S**ed ulterius queritur. utrum laus competat bonis et malis vel bonis tantum. Et videtur quod non malis quod dicitur in psalmo. Peccatori autem dixit deus quare tu enarras iusticias meas et assumis testamentum meum per os tuum. Sed contra hoc est commune dictum quod laus ab inimico videtur esse peccatorum. **S**olutio supponendum est quod laus dicta est multiplex. scilicet materialiter sicut creature dicuntur esse materie laudis divine: et virtutes et opera sunt materie laudis bonorum et si nunquam laudentur et sic sumitur laus in philosophia ethicorum ubi dicit philosophus quod laus quidem est virtus operatorum aut bonorum ab hac scilicet virtute laudabiles sunt. Laus etiam dicitur essentialiter et hoc multis modis. Quandoque enim in comuni dicitur laus personarum cuiuscunque bonitatis siue illa sit finis siue eorum que sunt ad finem et sic laudabilis deus est et beatitudo et quodlibet quod secundum rationem boni determinatur. Quandoque dicitur magis stricte personarum operum secundum rectam rationem exeuntium ab habitu et potentia et sic laudatur sagittator in optime sagittando et lapis in opere sue virtutis. Et generaliter quodlibet optime agens actu ad quem est ordinatum per potentiam et habitum: sic dicit philosophus quod omne laudabile videtur esse in quale quod et aliquid qualiter habetudo laudari supple videtur hoc est quod bene habeat se in aliquo determinato actu. Iustum enim et virile et ultimum bonum laudas propter bona opera et actiones et forte et cursum rem et aliorum unumquodque. Quandoque etiam dicitur laus strictius preconium operis quod egreditur optime a potentia et habitu rationalis anime possibile in aliter fieri. et secundum hoc dicit Tullius quod virtus et vitium sunt contraria que sunt laudabilia et vituperabilia. Et ex ista distinctione patet solutio ad primum quesitum. **A**d illud quod queritur utrum sit laus vocalis angelorum vel non. Dicendum quod non sed intellectualis. **E**t ad id quod contra obijciatur quod audiebat ab ysaia et iohanne. Audire sensus spiritualis est de quo dicendum erit in questione de sensibus et spiritibus. **A**d id quod queritur utrum sit proprium actus assistentium vel non. Dicendum quod si attenditur ratio quam impossibilitatem nota ordinum assistentium tunc consequens ordinem illos erit laudare deum. Et ratio inferiorum nominum dicit ordinatum onem ad operationem circa exteriora et non ad laudem. Si vero attendatur finis ministerii angelorum qui est reductio inferiorum in dei similitudinem tunc actus consequens ministerium et reductionem illam erit laus dei. **A**d illud autem quod queritur utrum sit bonorum et malorum etc. Dicendum quod laudare competit bonis: unde potentia ad laudem habent boni et mali. Voluntate autem ad laudandum habent presentientes bonitati que laude debet extolli. presentium autem laudandum habent hi qui confortes sunt bonitati laudande. Sunt tamen hi qui dicuntur laudare est per affectum sentire bonitatem. Sed quod hoc non habet rationem ad primum dimittatur. **A**rticulus 3°.

Inde queritur de virtute

ministrativa. Dicit enim Gregorius quod deo ministrat qui ad nos nuntiando exeunt. **E**x hoc accipitur quod ministrare est ad homines nuntiando exire. Et quod cum nuntiari non conveniat nisi angelis et archangelis videtur quod ministrare tamen conveniat illis duobus ordinibus. **P**reterea cum sepe legantur angeli exisse operando quare non dicit quod ministrare sit ad nos operando exire sicut nuntiando. Preterea hoc videtur ex ratione nominis ministerium entis sonat in opus. Preterea videtur quod ministrare non conveniat nisi virtutibus. quia ita dicit Dionysius in de celesti hierarchia cap^o 8°. quod nominatio virtutum dicitur forte quandoque et incommutabile virilitate in omnes secundum earum deformitatem operationes. **S**olutio dicendum quod proprius actus et primus

ptines ad miniſteriu eſt nūciare. opus enim poſt nūcia-
tione relinqt adhuc libero arbitrio quantū ad effectū: z
grē dei quātū ad pfectionē: qz ſicut dicit apls neqz qui
plātat eſt aliqd neqz qui rigat ſed qui incrementū dat de^o
¶ Ad p^m ergo dicēdū qz nūciare quedā ſpālia ppinq
ſalutū pnet ad angelos z archāgelos ut patet ex ſup di-
ctis. ſed nūciare gñaliter quocūqz mō eſt actus miniſte-
rii. Et dicat meli^o ſm B^oio^m. qz dona poſtremoꝝ excellē-
ter ſupiores hñt ſz nō ecouerſor: ideo lz nūciare pueniat
angelis z archāgelis tñ excellētius puenit pncipatib^o z
oibus ſupioribus miniſtrātib^o. Uel iterū melius dicat.
qz actus miniſterij gñalis denoat ab actibus illoꝝ ordi-
nū qui ppingſſime z pprīſſime ſe hñt ad miniſteriu z
illi ſunt angeli z archāgeli. ¶ Ad aliud dicēdū qz ange-
li ſepe legunt eē opati circa hoies: tñ in miniſterio ſm^o
actus z gñalis uō eſt opatio ſed nūciatio. Qd enim non
ſit p^mus patet ex hoc qz nūciatio pcedit opus ſm nām.
Qd etiā nō ſit uſus patet ex hoc qz frequēter opus relin-
quit libero arbitrio poſt nūciationē. ¶ Ad aliud dicen-
dū qz eſt miniſteriu nūcij z miniſteriu officiati. z mini-
ſteriu nūcij eſt in nūciādo: officiati in opando. Lū ergo
ſm Brego^m miniſtrātes ſint nūcij diuine uolūtatis pñ-
ſit miniſteriu in nūciādo poſſius qz in opando. ¶ Ad
aliud dicēdū qz nō intēdit B^oio^m dicere qz virtutū ſit ex-
plere quelibet opa ptinētia ad miniſteriu: ſed tñ ea que
pñſit in ultimo potētie. z illa uocat ipſe operationes ſm
earum deiſo: mutatem. ¶ Articulus 4°.

¶ Inde queritur Utrū oēs mi-
niſtrēt z aſſiſtāt. uel qdā miniſtrēt z qdā aſſiſtāt
Et videt qz oēs miniſtrēt. qz dicit apls. Adōne oēs ſūt am-
miniſtratori ſpūs in miniſteriu miſſi ppter eos qui he-
reditate capiūt ſalutis. ¶ Itē in ſalmo. qui facit ange-
los ſuos ſpūs z miniſtros ſuos flāmas ignis. ſed flāma
ignis ſunt ſeraphin ergo ſeraphin miniſtrāt ergo multo
fortius oēs minores ordines. ¶ Preterea in yſaia 6° le-
git. Volauit ad me vnus de ſeraphin z calculo quē ſorci-
pe de igne altaris accepit tetigit os meū z dixit mihi. ec-
ce tetigit hoc z labia tua auferet iniquitās tua z peccatū tu-
ū mudabit. ergo videt qz ſeraphin miniſtrēt z tūc mul-
to fortius qlibet inferior: ordo. ¶ Preterea qdā rōcinan-
tur qz gabriel miſſus in miniſteriu ad beatā virginē z za-
chariā fuerit de ſupioribus. qz ſicut dicit Brego^m ad hoc
ſumū angeloz dignū miſſi fuit qui ſumū oīūz nūciauit.
dicit etiā qz lz nālis ſit ordo angeloz ut ſupiores aſſiſtāt
inferiores mittant in miniſteriu tñ nō oportet qn in iſto
ope qd eſt pter nām ordinis altior: nūcius mitteret ad i-
carnationē filij cuius incarnationē nāe fecit p iudiciū. Sed
hoc videt eſſe ptra Brego^m qui dicit ſic. hū qui minimā
nūciāt angeli. qui ſo ſūma annūciāt archāgeli uocant.
Hinc eſt enī qd ad mariā ſgine nō qlibet angelus ſz ga-
briel archāgelus miſſus. Ad hoc qppe miniſteriu ſumūz
angelū uenire dignū fuit qui ſumū oīūz nūciabat. Et ex
hoc patet qz Brego^m intēdit qz gabriel ſit de ordine archā-
geloz cū ibi intēdat diſtinguere iter angelos z archāge-
los qui ſunt nūcij miniſterioꝝ diuinoꝝ. nō enim niſi ob
pncipuas cauſas z maximas mittunt e qb^o magn^o ille ar-
chāgelus gabriel miſſus legiſ ad mariā ob cauſam unīqz
qua maior: eē nō potuit. ¶ Solutio dicēdūz ſine p iudi-
cio melioris ſnīe qz nō oēs mittant ſed qdā aſſiſtūt z q-
dam miniſtrāt: cuius rō iſerius patebit. ¶ Ad p^m autē
dicimus qz apls ibi loquitur de angelis z nō de oib^o or-
dinib^o ſm expōnē bñ Bernardi in 5° de pñderatiōe ſic
dicētis. Putemus angelos dici niſi in aliqd pueniētius
pñderati ſi ſinguli ſingulis hoibus dati credunt miſ-
ſi in miniſteriu iuxta pauli doctrinā ppter eos qui here-
ditatē capiūt ſalutis. Et ſi iueniat qz ſupiores miniſtrant
ſm dicta ſcōrū aliquoz itelligēdū eſt de miniſterio actu-
um cōmuniū qui ſunt purgare z illuminare z pñce ſm qz

etiā qdā magri dicūt ſupiores mitti ad medios z medi-
os ad iſeriores. ¶ Ad aliud dicēdū qz flāma dicit ibi ſe-
raphin ſm expōſitionē Auguſtini. ſeraphin aut nō mi-
niſtrāt per ſeipſa ſed iſeriores agmina ut iſerius patebit.
¶ Ad aliud dicēdū qz B^oio^m de hoc duas dat ſolones. q-
rū vna eſt qz vnus de iſeriorib^o equoce cū ſupiorib^o di-
cit ſeraphin nō ex ppietate doni ordinis ſed ex ppieta-
te actus miniſterij: qz. ſ. intēdēdo purgauit labia pphete.
Uñ dicit B^oio^m. qdā aut dicit iuxta iā añ reddiā cūctorū
itellctū ſocietatis diſſinitionē uel diſpōnē nō vnā cir-
ca deū pſonarū mētū noiat elogium in theologia purga-
tione ueniſſe. Quidā ſo pñſtātū angeloz ſacriſicātē pzo-
phete purgationē ſeraphin equoce uocatus fuiſſe ppter
igneā z celeſtē dictoz ablutionē pctōrū z purgati in diuī-
nā obediētiā reſuſcitationē. 2° ſupponit duo. ſ. qz de^o qui
ptatē oīum hēt expādīt bonitatē ſuā z ptatē in quedā im-
mediate z in quedā poſteriora mediātibus alijs. Sicut
etiā ſolaris radius ſupiora imediate illuminat z per ſu-
periora iſeriores. Et ſūmus ſacerdos hēt ptatē plenā ſup-
oia z illā expādīt in ſacerdotes iſeriores z illi ulterius in
pplm. 2^m qd ſupponit eſt qz dona ſupioꝝ ordinū ab iſeri-
oribus picipant ptracte z piculariter ſicut eſt lux ſolis
ſm forte picipat a luna z ſz minus ab aere. piculariter
aut a coloratis ſm hūc uel aliū colorē in corpe determi-
nato. Iſijs duob^o ſuppoſitis dicit qz bonitas purgās in
deo eſt ſicut in pma cauſa. In altiffimis aut angelis reſul-
tat idē lumē pportionale hoibus. in aia aut hois eſt ſm
determinatū z picularē actus. Dicit ſz inferio: ſeraphin
in hoc loco qz radiū bonitatis purgātis ex altiffimis an-
gelis ille inferior: accipit ſicut etiā ſūmus ſacerdos dicit
purgare qñ inferior: ſacerdos ab ipſo accipiēs ptatē pur-
gat. vñ etiā reducēdo aia pphete pñs in donū inferioris
angeli reducit z per illū in donū ſupiorū z pſequēter in
deū z hoc eſt qd dicit B^oio^m 13° cap^o celeſtis hierarchie cir-
ca finē ſic. Scdm nos is qui ſūmus ſacerdos eſt aut per
ſuos miniſtros aut ſacerdotes purgās aut illuminas ip-
ſe dicit purgare z illuminare per ipm: ſcificatis ordinū-
bus perſe in ipm reponētib^o ſacras ppias opationes ſi-
cut z ppiā purgatiuā ſciam z virtutē purgationē theolo-
gi pñciēs angelus in deū qdē ueluti cauſam ad ipm aut
ſeraphin tanqz pmo agētē ſumū ſacerdotē reponit ue-
luti forasſis qz dixerit cū angelica reuerētia ab ipſo pur-
gatiuā edocēs. qz inde a me pñciēde purgationis pncipi-
um qdem eſt exceſſum z eēntia z creator: z cauſas pmas
eēntias ad eſſe deducēs z circa ſe collocaōnē ptines z
obſeruās incōuerſibiles z caſu carētes z per ſeipſūz mo-
uēs in pmas ppiarum z puidarū opationū picipatio-
nes. hoc enim hic me docēs ait ipſius ſeraphin manife-
ſtare miſſionē. Sūm^o aut ſacerdos z poſt deū dux ipſe
pñſtātum eēntiarū ornatus a quo eſt purgare deiſo: mi-
ter eruditus ſum ipſe. Iſte igit eſt per me te purgās per
quē ppias puidas actiones ex occulto z in nos pduxit
ipſa totius cauſa z opifex purgationis. Tñ Brego^m re-
lingt iſtā qōnē pro dubio ſic dicēs. Sed qz in qbusdam
ſcripture ſancie locis quedā per cherubim: qdāz ſo per
ſeraphin agi dicim^o Utrū perſe hoc faciāt an per ſbiecta
agmina agant. que ſic dicunt in eo qz a maioribus ueni-
unt maiorū uocabula ſortiunt nos affirmare nolumus
qd aptis testimonijs non comprobāt. Hoc tñ certiffime
ſcimus qz ad explēdum de ſupius miniſteriu alij ſpirit^o
alios mittūt Zacharia ſcilicet ppheta atteſtāre qui ait. Ec-
ce angelus qui loquebat in tñe egrediebat in occurſūz
eius z dixit ad eū curre z loquere ad puerū iſtū dicēs
Abſqz muro habitabit in hieruſalē. dñz enī angelus ad
angelum dicit curre z loquere. dubium non eſt quin ali-
us alium mittit.

¶ De custodia angelorum.

¶ Inſequenter Queritur

Prime partis summe

de ministerio angelorum quod est custodia. Et querunt sex. Primo de necessitate custodie. 2º de effectu custodie. 3º de modo custodiendi. 4º si ois homo custodiat uel no. 5º utrum semp custodiat. 6º utrum angelis accrescat aliquid ex custodiendo.

¶ Qua necessitate angeli custodiāt. Articulus 5º.

Primum proceditur sic.

Videtur Augº in liº de spº et aia. qº aia rationalis facta est ad imaginem dei ut nulla interposita natura forme tur a prima ueritate. sed si ab angelo custodiret opoteret qº angelus interponeret ergo non est necessaria custodia. ¶ Itº glofa sup 2º capº ad hebreos sup illud. Cuius qui modico ab angelo minoratus est etc. non secundum naturam humane mentis sed propter passionem mortis maiores quod angelus potest dici homines. quod maiores sunt homines corpore: maiores sunt et aia. sed in eo tamen quod per originalis merito corruptibile corpus aggrauat ipsum aium natura hominis humane mentis que christus assumpsit que nullo peccato poterat degravari solus maior est deus. ¶ Itº hoc videtur ex hoc qº homines equabunt angelis in contemplatione eternitatis: unde videtur qº non indigeat custodia angelorum. ¶ Preterea nihil est superfluum in natura ergo multo minus aliquid erit superfluum in operibus dei. Cui ergo homo plura habeat eleuationem ipsam in deum quod deprimetur superflua erit custodia angelorum. Quod autem sint plura eleuationia patet: quod in virtutibus motibus ad opus fantasia potest esse recta et non recta. et propter hanc est intellectus semper rectus ex parte corruptionis fomes est semper deprimens: et contra hunc est gratia sacralis: sed contra peccatum habet virtutes et propter demonem christum redeptorem sicut dicit in psalmo. Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit israel. ergo videtur qº non sit necessaria custodia. ¶ Sed contra hoc est quod dicit in psalmo. Angelis suis mandauit de te ut custodiāt te in omnibus vijs tuis. Et in ysaia. super muros tuos hierusalem constitui custodes etc. Et infra in 16º. Urbs fortitudinis nostre syon saluato: ponet in ea murus et antemurale. ubi glofa pfiditum angelorum. Et quod multe de hoc auctoritates sunt istis sufficiant. Per rationem etiam probatur: quod dicit Dionysius quod lex diuinitatis est per primam secundam adducere. Cui ergo aia sit preceptiua illuminationum que sunt a primo secundam relatione debet reduci aia humana per angelos qui prima relatione illuminationes illas percipiunt. ¶ Itº ea que sunt fidei ultra rationes sunt et non perfecte relucet in speculo et enigmatibus. Luz igitur ibi angelus perfecte et in specie cognoscit videtur qº necessaria sit hominis reuelatio angelorum. ¶ Preterea multa sunt circa homines que homo non potest cognoscere sicut insidie inimici et insidie malignorum hominum ergo quo ad illa videtur esse necessaria custodia angelorum. ¶ Juxta hoc iterum queritur utrum homo haberet custodiam angelorum si non peccasset. Et videtur quod sic: quod adam ante peccatum habuit angelum malum ad exercitum ergo multo fortius cum prius sit deus ad saluandum quod ad iudicandum habuit angelum bonum ad custodiam. ¶ Itº qui potest cadere indiget custodia. sed homo in primo statu potuit cadere ergo indiguit custodia. ¶ Preterea ordines angelorum distincti fuerunt ante peccatum hominis cum ergo nota quod que inferiorum ordinum dicantur actus ministerij in rationibus suis et custodie videtur qº hominis deputata fuerit custodia ante peccatum. ¶ Sed contra dicit in genesi. quod adam in primo statu vidit deum sine medio ergo in ipso vidit quicquid agendum fuit et ita non indiguit angelo nuntiante uel custodiante. ¶ Juxta hoc iterum queritur utrum homo haberet angelum bonum ad custodiam si non peccasset angelus malus. Et videtur quod sic. angelus enim bonus non tamen custodit a machinationibus demonis sed a fragilitate peccati et a deceptionibus fantasiarum que essent etiam si angelus non peccasset. ¶ Itº si angelus non peccasset nihilominus ordines angelorum essent in propriis officiis constituti et distincti: et cum quidam eorum in officio habent actum custodie videtur qº exerceretur actus illius

circa hominem etiam si demon non esset. ¶ Solutio dicendum ad primum quod necessaria est angelica custodia homini propter diuinitatem: tamen propter debilitatem humane anime. dignitas enim hominis in hoc cognoscitur quod deus aiam humanam sic dignatur existimabat ut propter eam inferioribus officiis deputet celestes ordines angelorum et hoc tangit hieronymus super illud. angelorum semper videtur facie patris. sic dices. magna dignitas anime cum cuilibet anime sit deputatus angelus ad custodiam a principio formationis sue. debilitas autem est ex ignorantia agendum et imbecillitate perficiendi ea que agenda cognuit. ¶ Ad primum ergo dicendum quod mens humana secundum quod est equalis angelorum et secundum quod inferior. secundum enim relationem ad finem est equalis sed secundum nam quam ordinatur ad corpus et secundum suas operationes quas habet in via est inferior ut in questione de differentia angelorum anime dictum est. Per hoc patet solutio ad sequens. ¶ Ad aliud dicendum quod etiam si essent plura eleuationia hominem quod deprimetur adhuc nihilominus esset necessaria custodia angelorum sed enim quodlibet eleuationium fortius sit in eleuando quam deprimens in deprimendo tamen secundum quod eleuationia coniunguntur nature que debilis est et obnubilata nube peccati necesse est ea multiplicari. ¶ Ad id quod queritur iuxta hoc dicendum si ne iudicio quod haberet custodiam angelorum etiam si non peccasset cuius tres sunt rationes. quarum una est quod custodia est sicut medicina preuatiua unde debuit exhiberi ante peccatum. Alia ratio est et potior est modus descendendi illuminationum. Sicut enim dicit beatus Bernardus in 5º ad eugenium. homo contemplatur per ea que facta sunt in quibus multe se mergunt deceptiones propter quas necessaria esset illuminatio de super ueniens ab angelis qui per spiritum contemplantur. 3º ratio est mobilitas liberi arbitrii nostri. necessarium est enim angelus tenens et custodians ne cadat. Et plene uultu fide ponit de puero cupiente ambulare cui necessaria fulcimenta sunt ne cadat. si militet est de libero arbitrio procedente ad actum cum possibilitate peccati. ¶ Ad illud quod propter obijciat dicendum quod quando dicitur quod adam vidit deum sine medio intelligitur quod non per uiam medium nisi peccati. Cui non sequitur quod in deo vidit quicquid agendum erat quod adhuc contemplantur per creaturas. ¶ Ad id quod ulterius queritur utrum angelo non peccante homo haberet custodiam angelorum bonorum. dicimus quod videtur nobis quod sic rationibus dictis. ¶ Articulus 6º.

Secundo queritur de effectu

cibus custodiarum. Et consueuerunt assignari. xij. a magis. ¶ Quorum primus est excitare et soluere a vinculis peccatorum. et hoc accipit actum 1º. ubi angelus excitauit petrum et soluit a vinculis et a carcere. ¶ 2º est quod confortat et hoc habet. 3. regum 19º. ubi angelus dixit ad heliam Surge et comede. et ecce ad caput tuum subcineritium panis et vitrum aque. comedit ergo et bibit et rursus obdormiuit. Reuersus est secundo angelus et tetigit eum et dixit surge et comede grandis enim restat tibi via. Qui cum surrexisset comedit et bibit et ambulauit in fortitudine cibi illius 1º diebus et 1º noctibus usque ad mortem dei oreb. ¶ 3º est quod arceat demones et hoc est quod dicit thobie. 12º. Demoniuz ab uxore mea ipse comescuit. ¶ 4º est docere sicut angelus docuit danielē ut habet danielis 9º capº. ubi dicit angelus danieli. Nunc egressus sum ut docerem te et intellexeris. ab exordio enim per tuarum egressus est sermo ego autem ueni ut indicarem tibi quod uir desideriozes. Idem etiam accipit ex 1º capº. et ibidem habet qualiter angelus confortauit danielē. ¶ 5º est consolari ut thobie 5º. Fortis aio esto in primo est ut a deo cures. et sic apparuit etiam angelus qui fuit similis filio dei cum pueris in camino ut habet in danielē. ¶ 6º est reuelare secreta et ostendere seipsum. de hoc habet in genesi. ubi angeli ostenderunt abrahe et unus eorum dixit. Non celare possum abrahe que gesturus sum cum futurus sit in gentem magnam acrobustissimam et benedicere sunt in illo omnes nationes terre. ¶ 7º est adiutorium contra hostes. de quo habetur ysaie. 37º capº. quod

egressus angelus dñi percussit castris assyriorum cētū octua ginta milia. ¶ 8° est increpare pro delictis uel omisissis. et sūm hūc modum angelus qui apparuit moysi in rubo increpauit eū q̄ irreuerēter accederet Exodi 3° dicens. Nō appropinques huic sed solue calciamentū de pedib⁹ tuis: locus enim in quo stas terra sancta est. Et Jone 5°. ubi dī. Lū eēt ionas in angulo ovis hierico leuauit oculos et uidit uirū stāte p̄tra se et enaginātū tenēte gladium prexītq; ad eum et ait. n̄r̄ es an aduersariorū. Qui r̄ndit nequaquāq; sūm p̄nceps exercit⁹ dñi. et tūc cecidit ionas pro nus in terrā et adorās ait. qd dñs loquitur ad suū. dixit solue calciamentū de pedib⁹ tuis: loc⁹ enim in quo stas scūs est. Et de hoc exp̄sius habet alibi sic. Ascendit angelus dñi de galgala ad locū stētū et ait. eduxi uos de egypto et iduxi uos in terrā pro q̄ iurauit p̄ib⁹ ūris et pollicit⁹ sum uobis nō facerē pactū meū irritū in sempiternū. ita dītaxat ut nō feriretis sedus cū hitatorib⁹ terre hui⁹ et aras eorū subsidentis et nolūistis audire uocē meā cur hoc fecistis quāob̄rē nolui eos delē a facie ur̄a ut hēatis hostes et eorū uie sint in ruinā uobis. ¶ 9° est ipediētia ad bonum auferre et h̄ signū Exodi 17°. ubi angelus dñi pcutiēdo p̄mogenitā egypti remouit obstaculū egressiōis filiorū isrl⁹ de egypto. Et malachie 3°. Ecce ego mittā angelum meū qui pparabit uia aī facie tuam. Et in psal. 137° uie eorū tenebre et lubricū et angelus dñi p̄lequēs eos. et p̄cedit. h̄at tanq̄ puluis aī facie uēti et angelus dñi coartās eos. in quo intelligit exclusio machinatiōnū malignorū hoīum p̄tra iustos. ¶ 10° est seducē et pducē in uia de q̄ habet thobias 5°. Dixit thobias ad angelū. nunqd poteris pducē filiū meū ad gabelū in rages ciuitatē medoz. Et dixit ei angelus. ego ducā et reducā sanū ad te siliū tuū. Et iterū ista. Credo q̄ angelus dñi bonus comitē eū et bñ disponet oīa que circa eū gerunt ita ut cum gaudio reuertat ad nos. ¶ 11° est tētationē mitigare et h̄ signū est in gen. 22°. ubi legit q̄ iacob luctat⁹ est cū angelo ex qua lucta tria p̄secut⁹ est. s. bñ dictionē p̄tra tētationē demonū. et p̄tationē p̄tra frem qui est typ⁹ tētationis a mūdo ueniētis. et tactū nerui in femore qui est loc⁹ delectationis et signū mitigationē tētationis a carne ueniētis. De hoc enā habet osee. 12°. In fortitudine sua direct⁹ est cū angelo et ualuit ad angelū et p̄fortat⁹ est fleuit et rogauit eū. ¶ 12° est orare et orones deferre. de h̄ habet thobias. 12°. Qñ orabas cū lachrymis et sepeliebas mortuos et derelinq̄bas p̄aditū tuū et mortuos p̄ dīe abscondēbas in domo tua et nocte sepeliebas eos ego obtuli oronem tuā dño. Isti autē effect⁹ multiplicant hoc mō. duo enim exiunt ad p̄fectam custodiā. s. exclusio mali et adductio ad bonū. ¶ Penes exclusionē mali sumunt septē. est enim malū trip⁹. s. malū culpe et malū pene et dispō ad malū siue culpe siue pene. Ad malū autē culpe p̄siderat duobus modis. uel in p̄ma causa istigatē et mouēt ad ipm. uel i se. et si p̄siderat in se tūc erit p̄mus effect⁹ q̄ est absoluē a vinculis p̄tōz. Si autē p̄siderat in causa p̄siderat duob⁹ modis. s. penes ipm istigatē et penes ipm mouētē. ¶ Penes p̄mū accipit terti⁹ effect⁹ qui est arcē demones. ¶ Penes 2° p̄o 11° qui est mitigare tētationē. Si autē exclusio mali pene hoc p̄tingit duob⁹ modis penes duplicē cōsiderationē pene. p̄siderat enim sūm suā subam: et sūm suū nocumētū. Et penes p̄mū est effect⁹ septimus q̄ est adiutorū p̄tra hostes p̄ qd excludit pena sūm subam. ¶ Penes 2° autē accipit effect⁹ 5° qui est p̄solari afflictū ne pena illata sibi noceat per p̄ncipiū desp̄ationis uel per nimiam tristitiā. Si est dispō ad malū hoc est iterū duobus modis. aut enim disponit directe ad malū sicut p̄cā uenialia et ideuotio et ingratiitudo et penes exclusionē illius accipit effect⁹ 8° q̄ est increpatio de delictis et ideuotione et ingratiitudine ut patet in auctoritatib⁹ iductis. aut disponit indirecte per impedimētū boni et penes exclusionē huius accipit effect⁹ 9° qui est remouē ipediēmēta. Si autē est

sūm p̄ductionē ad bonū. aut illud est ex pte itellectus: aut ex pte affect⁹. et si ex pte itellect⁹ aut est de coib⁹ que agēda sunt et penes hoc accipit effect⁹ 4° qui est docē secreta. aut est de spūalib⁹ p̄nētib⁹ ad focūditatē et familiaritatē et penes hoc est effectus 6° qui est reuelare secreta et ostēdere seipm. Si autē est ex pte affectus tūc trip̄r cōsiderat. aut enim est sūm statū affect⁹ qui nō est in p̄po robore et penes hoc est effectus 2° qui est excitare ad fortitudinē. aut p̄fortare ad feruorē. aut sūm statū affect⁹ in habitu relato ad opus et penes hoc accipit effectus decim⁹ qui est uia ostēdē et ducere et reducē. aut penes affectus ordinatū ad habitū siue grām acq̄rēdā et penes hoc accipit effect⁹ 12° q̄ ē orare et orones n̄ras offerre. ¶ Ar⁹ 7°

¶ Tercio queritur De mō custo

diēdi et sumat illud bti Bernardi ad Eugē^m in 5°. ubi dicit sic. Inest angelus suggerēs bonū bona non ingerēs: inest hortās ad bonū nō bonūz creās. Et uidet q̄ angelus sit in nobis et suggerat et hortet ad bonum. ¶ Preterea hoc uidet falsū qd dicit q̄ nō est bonū ingerēs cū sup̄a habitū sit q̄ angeli ingerūt illuminatiōes suas hoib⁹. ¶ Preterea dicit bti Bernardus ibidey. q̄ angelus est cū aīa de⁹ in aīa. ille ut gubernalis aīe est deus ut uita s̄ uidet q̄ angeli possint eē in corpe esse licet nō in aīa. et si hoc p̄cedat tūc querit per quē modū sit in corpe. ¶ Preterea uidet q̄ nō sit in corpe: qd dicit beatus Bernardus 7° s̄mone sup̄ cātica. Credim⁹ angelos astare orantib⁹ et offerre deo p̄ces et uota hominū ubi tñ sine ira et disceptatione leuari puras manus p̄seperint ergo uidet q̄ astet et nō insint. ¶ Preterea uidetur q̄ uisitādo et colligēdo in pallatia custodiāt: qd dicit i eodē s̄mone infra. Nō ambigo q̄ granter in pallatia colligāt quē dignāter in sterquilino uisitāt. et ergo uisitādo et colligēdo post mortē uident custodire. Ad autē modus custodiēdi sit ex defensione a nociuis uidet haberi a psalmista ubi dicit. Angelis suis mandauit de te ut custodiāt te in oib⁹ uīs tuis. in manib⁹ portabūt te ne forte offendas ad lapidē pedē tuū et c. ¶ Solutio dicimus q̄ modus custodiēdi est in suggerēdo et hortādo sicut dicit bti Bernardus. suggerūt autē et hortant per illuminationes q̄s ingerūt aīab⁹ ut sup̄ diximus. ¶ Qd autē querit utrū sint in corpe uel extra astet hoibus. Bīcēdū q̄ utrūq; possibile est. Et si querit per quē modū sunt in eis. Bīcimus q̄ ut opantes sup̄ vires aīe p̄nt enim commouere corpa et imp̄mere species ut sup̄ dixim⁹. ¶ Ad hoc autē qd obijcit de uisitāone et collectione. dicēdū q̄ uisitatio gñalis modus est custodire qd est post uitā istā sed potius est obsequium qd ex affectu p̄stāt angeli ei qui suggestioni et exhortationi angeli custodiētib⁹ dum uiuēt bñ obteperauit. ¶ Ad hoc autē qd obijcit de psalmo dicēdū q̄ in manibus portare est in defensione angeli permanere ne per offēdiculum. i. per scādalum imitationis offendant ad lapides. i. ad duos et frigidos peccatores. ¶ Articulus 8°.

¶ Quarto queritur Utrum oīs

q̄ hō custodiāt. Et uidet q̄ sic ex auctoritate illi dionymi supra posita. Et p̄terea nō est magis rō de vno q̄ de altero uel alio. ¶ Sed cōtra nihil ordinat deus nisi ad bonū. sed custodia angelorum in p̄scito ordinat ad maiore dānationē eius ergo uidet q̄ deus sibi nō ordinat custodiā angeli. ¶ Preterea nihil facit deus inutile. p̄scitus autē nō pōt saluari et ita inutilis eēt ei custodia angeli et ita nō ordinat eā sibi deus. ¶ Iuxta hoc iterū querit. utrū dei filius habuit angeli custodiā. et uidet q̄ sic. Ad dñi 4° enim dicit. q̄ accesserunt angeli et nūm strabāt ei. Et Luce 22°. Astūt ei angelus dñi cōfortans eū. ¶ Preterea hoc uidet ex x̄bis Dionysij sup̄ positis et sūti 4° cap^o celestis hierarchie. q̄ angeli p̄m docuerūt.

Prime partis sūme

diuina magis p̄tra eū. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ p̄sidio an-
geloz quātū ad actualē inclinationē bonoz carebit ⁊ non
simp̄. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ oēs actū sathane suscipiet
per p̄sensuz. Qd̄ aut̄ dī q̄ p̄cedit dñs in cohabitare diabo-
lū. itelligendū est de cōcessione p̄missionis ⁊ de habitas-
tione de qua sup̄a locuti sumus. ¶ Articulus 9°.

Quinto querit Ut semp custo
diat angeli uel aliqui recedat a custodiendo. Et
videtur qd recedant a custodiendo: qd dicit Bern^{us} in ser
mone sup catica tractat illud xbu. in spectu angeloru
psalla tibi. Voleo pinde aliquos nrm graui in sacris vi
gilijs depmisi sōno nec celi ciues reuereri z in pntia pnci
pū tanqz iordinatos appere cū nra ipsi alacritate p moti
nris iesse solēnijs delectent: uereor: ne uram desidia qñ
qz abhominātes cū indignatione recedat z vnusqsqz nrz
icipiat ferro cū gemitu dicē. Longe fecisti in notos meos
me posuerūt me abhominatiōe sibi. z illud. elōgasti a
me amicu z pxiuū zc. ¶ Itē in euang nazareoz mali
cia iudeoz multiplicata. z iminēte passione xpi audite
sūt uoces angeloz in aere dicētiū. Transeam^{us} ab hys se
dib^{us}. ¶ Itē Joā. xij^o sup illud. curauim^{us} babilonē z nō
est curata. dicit glo. Aug^{us}. Supmi medici sūt angeli cu
rātes aias quos a nobis repellim^{us} cū eoz pcilio nolim^{us}
acgescē. ¶ Itē sup Zacha^{am} 4° dicit Aug^{us}. Quotiescu
qz humana fragilitas sue relinqt ibecillitati meret ut ab
ea recedat auxiliū dei z scōz angeloz. ¶ Preterea talia
pnt appere signa mortis qz medic^{us} recedit ab ipso: qz cūz
angeli sint medici aiaz talia pnt signa mortis eterne oñ
di qz recedunt ab eis. ¶ Sed **QVINTA** Bernar
dus. xxxij^o smone sup catica dicit. Angelus est qui in oī
loco sedulus qdē pdisse q^{uo} aie nō cessat sollicitari eā z
assiduis suggestionib^{us} monē eā dicēs. Selectare i dñor:
z dabit tibi petitiones cordis tui. z illud. expecta dñm vi
riliter age z pfortet cor tuū zc. Ad deū aut dicit. sic desi
derat ceruus ad fontes aqñū ita desiderat aia mea ad te
de^{um}. Et seq^{utur}. discurrūt medici iter dilectā z dilectū uota
offerēs referēs dona excitat istā placat illū. Interdū quo
qz h^{ic} raro repñt eos pter sibi siue hinc istā rapiēs siue
huc illū adducēs. ¶ Preterea de nemine despanduz ē
dū est in via q pp qñqz mortalia pctā fidelissimi medici
aie nō est relinqū eā iam qz diu manet spes vite. Si b^{ea} cō
cedat tūc hēt locū qd bñ Bionysij quā mouet in de ce
lesti hierarchia cap^{itulo} 9°. z est ista. Cum vnaqueqz gens
hēt angelos sibi deputatos qz statim excelsos thronos po
puloz iuxta numerū angeloz dei: qñ electoz pplus z fi
delis solus ac^{tor} est in diuinas illuminationes an ab an
gelis suis sint idolatre relicti z tūc angeli eoz videntur
culpati de negligētia. ¶ Solo est necesse q sil pōt custodire
z frui deo z vidē ipm: qz sicut dicit Biego^{us} itra deum
currūt quocūqz mittant. ¶ Ad illd aut qd obijci^t in cō
trariū dicēdū qz lōginqtas illa nō est in loco s; in pncipā
do efficacā custodier: h^{ic} nō ex desidia angeli s; qz custo
dit^{ur} p torporē z pcuti se ihabile reddit ut effectum custo
die papiat. Et est sile de regione dissititudinis in quā lon
ge recedit pctō: a deo nō distātia loci sed meriti. ¶ Ad
aliud dicēdū qz ad illa se uimīna synagoge typice archā
geli z angeli sūt deputati pppo z ideo cū typ^{us} transit in
xritatē z pmissa in exhibitiōe synagoga in eccliam tūc
etia angeli custodes ppli dei facti sunt custodes ecclie.
¶ Ad aliud dicēdū qz relinqū babilonē nō est intelli
gēdū quo ad effectū custodie s; quo ad b^{ea} qz exhibuerūt
tribulationib^{us} ut redirēt p tribulatiōes q recefferāt p p
speritatē. ¶ Ad aliud dicēdū qz recedit a nobis auxiliū
dei z angeloz p pctā q ad pncipatiōe nō ita qz nō exhi
beaf nob qz diu sum^{us} i via. ¶ Ad qñē Bionysij ap^{osto}l^{us}
da est solo eiusdē qz nō hēm^{us} cōpulsam xritatē vii angeli
suadet nō cogūt z pleniūtes reducūt in diuinas illum^{ina}

natioes: nō pſentiētes aut pmiſit oberrare. Qd aut ali/ ſo gētib⁹ pſuaſerint pbat Dio⁹ ex ſonijſ pharaonis z na buchodonofor z alioz que per angelos ſunt miniſtrata.

Exto queritur

Utrūq⁹ ali/ qd accreſcat angelis ex cuſtodiedo. z q⁹ ruf iria. ſ. Utrū accreſcat eis gaudiū z ſclia. 2° utrū accreſcat eis meriti z demeriti. 3° utrū accreſcat eis pugna z p⁹tradictio iter ſeipſos. ¶ Ar⁹ 10°.

Primu pcedit

ſic. ¶ Yſaie xxxvij^o cap^o di. Angeli pacis amare ſlebūt. q⁹ vi def q⁹ accreſcat eis dolor. Silr in euang⁹ gaudiū eſt age lis dei ſup vno pctōre pniām agēte. Silr in vitis patruz legiſ de qdā angelo q ſeqbat quēdā monachū pctō pſe tiētē cōploſis manib⁹ z ſleſ. Et poſtea cū eēt puerſus ac ceſſit arridēs z gaudēs. ¶ Solo dicēdū q affect⁹ dolo ris p⁹tinēt ad miſeria. miſia aut z ſcliaſ in eodē eē nō pōt ſil ut diē Bern⁹ in 5° de pſideratiōe. z ideo dicimus angelos nō dolē ſz ſemp gaudē uel in iuſticia dei uel in bonitate z miſericordia. ¶ Ad p⁹m q⁹ dicēdū q ſiliter an geli pacis itelligunt nūcū ezechie mitti ad ſenachi z ad raplacē p⁹ pace q ſlebāt nō iueniētes ſba pacis. Ado/ rali⁹ aut itelligit de platiſ z p⁹dicatorib⁹ q ſleū nō iueniē/ tes pacē pctōris in pctōrib⁹. Anagoge itelligit de an/ gelis celi nō q plorēt neq⁹ q affectū miſericordie hēant. ſz q⁹ hnt effectū plorātis amare z dolētis z miſerātis in ſuccurſu aiarū. ¶ Ad id qd obijci⁹ de vitis patrū. dicē/ dū q⁹ de⁹ oſtēdit ibi in imaginaria viſione diſplicetiam pcti in ſpū angeloz: nō q affectu doloris moueant ut di/ ctū eſt: ſz q⁹ p op⁹ cuſtodie pctū inuitunt deſtrūē. ¶ Si aut obijciat q⁹ p⁹traria nata ſunt fieri circa idē. cū igit hē/ ant gaudiū p⁹ hie dolore z triſticia. Dicēdū q iſtō gau diū qd hnt angeli nō eſt p⁹trariū triſtie q⁹ nullū hēt cō/ trariū. gaudiū enī illud eſt ex viſione dei. Et ſi hēret cō/ trariū oporteret q illud eēt ex viſione cōtrarij principij: z ſic duo eēt p⁹cupia qd nō cōtingit. ¶ Ar⁹ 11°.

Secundo queritur

Utrū eis accreſcat meriti uſ demeriti p cuſtodia. Et vi def q⁹ nō. q⁹ ſi medic⁹ niſil omitat de ptingētib⁹ z eger ecōtrario opeſ niſa ē culpa medic⁹: q⁹ ſi cū āgeli niſil omitāt de ptingētib⁹ ſz hoies in p⁹trariū cuſtodie opant nō accreſcet angelis demeriti. ¶ Preterea angeli pſir/ mati ſūt. pſirmati aut nec eſt mereri nec demereri q⁹ iaz recipit pmiū q⁹ nec mereuſ nec demerit. ¶ S; LOM T⁹RA ſup numeri. xviij^o dicūt Euthici⁹ angeli trahunt in iudiciū. Utrū ex eoz negligētia uel ignauiā tot lapſi ſunt. Itē numeri. xxv^o. inuiciuſ eſt beelphigor. glo. an geli p bñ geſtiſ laudant z pro delictis culpant. Silr p⁹ corin. vij^o. neſciūſ qm z angelos iudicabimus. Itē Euthici⁹ ſup Leuit. xix^o inter hoies z angelos erit iudiciū z ſorte iudicabunt aliq cū paulo z pſerent laborib⁹ z fru/ ctib⁹ ei⁹ z ſorte iueniet fortior aliq angelus. ¶ Prete/ rea hoc videt per rōnē q⁹ p⁹dicatoz gaudebit in bñtudie eoz quos ad dñm puerit z in plurib⁹ hēt maius gaudiū z in pauciorib⁹ min⁹ q⁹ ſilr angelus gaudebit in bñtudi/ nib⁹ eoz quos cuſtodiuit z in plurib⁹ plus z in pauciori b⁹ min⁹ z ita accreſcit eis meriti. ¶ Preterea ponam⁹ q⁹ aliq angelus ſciat aliq nō ſaluādū: aut vult euz ſal uari aut nō ſaluari. Si pmo nō z in cuſtodit eū tūc agit p⁹ra p⁹ria uolūtate qd eſt miſia. Si 2° tūc nō p⁹format uolūtate ſua uolūtati diuine qd iteruz eſt miſia z culpa. ¶ Juxta hoc q⁹ rīf q⁹ de⁹ determinauit tps hoī ad me/ redū z nō angelo cū hāc duplicē nām creauerit ad p⁹cti/ pādū ſua bñtudine. ¶ Itē q⁹ rīf iuxta h⁹ de hys q moriū tur in uteris mris illi euz niſil agūt p⁹ra cuſtodiā āge li q⁹ videt q⁹ ex negligētia angeloz nō differant uſqz ad baptiſmū. Si ſorte dicat q⁹ angeli cuſtodia nō eſt cōtra

defect⁹ corpis: hoc erit p⁹ra hoc qd habet Ben. xxij^o ubi angelus dixit ad labā. caue ne q⁹ duri loq⁹ris aduer/ ſus iacob. z aliat. 2°. Appuit angelus in ſonis ioseph de cēs. Tolle puerū z mrem ei⁹ z uade in egyptū z eſto ibi uſqz dū dicā tibi. Si ſorte dicat q⁹ angelus nō deputat hoi niſi egreſſo ab utero. Cōtra q⁹ nūcūq⁹ hō ſuſceptibilis eſt grē ſuſceptibilis eſt cuſtodie angelice: ſz i utero ſuſce p⁹tibilis eſt grē cui⁹ ſignū eſt q⁹ qdā in utero ſūt ſclificati q⁹ ibidē debet recipe cuſtodiā angelicā. ¶ Preterea de uſ p⁹rior eſt ad pādū dona q⁹ ad inſligēdū penas: ſed in utero recipit hō ſomitē q⁹ in utero recipit donū cuſtodie ¶ Hoc etiā p⁹babilr arguit ex h⁹ qd accidit ioanni in utero mris q⁹ exultauit in utero mris ad aduentū redeptoris. Et adhuc p⁹babili⁹ ex h⁹ qd accidit in utero rebecca in q⁹ collidebant puuli in quoz pugna ſigbat maloz pugna p⁹ra bonos q⁹ p⁹te vna iſtigant a malo angelo: p⁹ alia a bono. ¶ Solo dicēdū q⁹ dup⁹ eſt pmiū. ſ. ſbale ut qdā uolūt qd pſiſtit in fruitiōe dei maiori uel minori. z pmiū um accēſſoz qd pſiſtit in multitudine opuz bonoz. Et h⁹ eſt dup⁹ ſm ſine quē pſequit op⁹ illud in opante: z ſm ſi ne quē pſequit in alio circa quā opat. Dicat q⁹ pmiū p miū nō creſcit in angelis nec meriti ad illud: nec deme riti p⁹ra illd. 2° aut pmiū creſcit ſm multitudine bono/ rū opuz in qb⁹ gliant bñ z h⁹ quo ad ſine in ipſo z q⁹ tuz ad hoc vident oēs angeli cuſtodietes eāles q⁹ niſil omit tūt de ptingētib⁹ cuſtodie. Quo ad ſine aut in alio pnt q⁹ dā eē maiores z qdā minores z multitudo ſaluatoz d⁹ a q⁹ buſdā etiā p⁹pe meriti qd creſcit plus z min⁹ reſpectu illi⁹ pmiū. Dicēdū q⁹ due rōnes p⁹me itelligunt de me rito: ordiato ad ſubale pmiū. ¶ Ad auctoritatē p⁹mā eu thicij dicēdū q⁹ itelligit de iudicio cōparatiōis: q⁹ ſ. ſolli citudo angeli cuſtodietis p⁹ponet p⁹ra ignauiā hoīs ut p⁹uicat de negligētia in die iudicij. ¶ Ad aliā auētez di cēdū q⁹ angeli boni laudant z mali culpant. uel ſi boni culpant tūc culpari nō accipit p⁹pe ſz p⁹note ſinis cuſto/ die in alio. ¶ Ad illā que eſt de ap⁹lo ſup⁹ra dicēdū q⁹ in telligit de malis angelis quos iudicabim⁹ ſm quādā gloſaz. z ſm aliā de bonis z tūc accipit de iudicio cōpa/ rationis. ¶ Ad aliā auēte Euthicij dicēdū q⁹ etiā intelli git de iudicio compatiōis de quo ſufficiēter determina bit in qōne de extremo iudicio. ¶ Ad aliud dicim⁹ cō cedēdo ſz diſtinctionē p⁹us hitā. ¶ Ad aliud dicēdū q⁹ angelus recipiēs reuelationē de dānādo vult eū ſaluari ſm q⁹ de⁹ vult ſm doctrinā Pauli. oēm hoīem ſaluari z ad agnitiōē vitatis uenire. Nec h⁹ eſt uerū q⁹ aliqſ te/ neaſ uolūtate ſua p⁹formare uolūtati diuine in uolito ſic oſtēdit ex ſbīs mgti in ſine pmi ſniarū. ubi agit de uo/ lūtate. ſz tenet p⁹formare in h⁹ q⁹ debet uelle qd de⁹ vult eū uelle. z h⁹ plen⁹ determinari hēt in qōne de uolūtate dei. Dicat igit q⁹ de⁹ vult eū uelle ſalutē huiusmodi dā/ nādī z opari ad ſalutē ei⁹: ut p⁹pedimēti angeli paucio/ ra cōmittat pctā z ut iuſtior: appeat p⁹dēnatio. Nec h⁹ dici m⁹ q⁹ ex pſcia uel reuelatiōe aliqſ hēat neceſſitatē ad cō dēnationē: ſz ſoluimus ea que ſequunt tali potētie facta ne videamur fugē talē poſitionē. ¶ Ad illud qd q⁹ rīf iuxta h⁹ habet ſolo ex ſbīs Aug⁹ ſup gen. z bñ Bernar di in 5° ad Euge⁹. q⁹ natura uolūtati diuine in deiformi intel/ lectu creata eſt iuxta ſbū nō pſectibilis p⁹ p⁹teplationem ſpeculi z enigmatis. hō aut intellectu inq⁹ſituo pſectibilis p⁹ creaturarū p⁹teplationē. Et ideo q⁹ tuz ad ordinē nāe cō/ ueniebat angelū nō hēre viā ad ſbū ſz iuxta ſbū eē. Et cū cōprehēſio ſbī ſit pmiū viā aut ad ipſ ſit ſtat⁹ z tēpus meriti p⁹ueniebat hoiez hēre ſtatū z tps i merito z nō an gelū. ¶ Ad illud qd ulter⁹ q⁹ rīf pcedim⁹ q⁹ hō angelū hēt in utero mris ſtatim ut puerpiū eſt formatū per aīaz rōnalē. Cōcedim⁹ etiā q⁹ angeli cuſtodia in pſidiū ē cor/ poris z aīe: ſz cuſtodia angeli ſit nullo ipedit curſus nāe neq⁹ curſus uolūtatis liberi arbitrij z pp diuerſum defe ctū nāe. qdā ſic z aliq aliter moriunt: p⁹pter diuerſū aut

Prime partis summe

defectus uoluntatis quidam sic et alij aliter peccant.

tertio queritur Curus eis ac-

crescat pugna et traditio iter seipos. Et p^o q^{uod} de traditioe q^{uod} uidet ee iter bonos. 2° de traditioe q^{uod} est boni et mali. ¶ Ar^o 12°

Primum proceditur sic.

¶ 1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

¶ 1^a 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

Secundo queritur De con-

traditione que est boni et mali de qua habet in ep^{istola} iu-
de. cu^m michael archangelus cu^m diabolo disputas altricaret
de moysi corpe noⁿ ausus est in deu^m iⁿferre blasphemiam sed
dixit impet^{ite} tibi d^{omi}n^{us}. ¶ 2^a 3^a 4^a 5^a 6^a 7^a 8^a 9^a 10^a 11^a 12^a 13^a 14^a 15^a 16^a 17^a 18^a 19^a 20^a 21^a 22^a 23^a 24^a 25^a 26^a 27^a 28^a 29^a 30^a 31^a 32^a 33^a 34^a 35^a 36^a 37^a 38^a 39^a 40^a 41^a 42^a 43^a 44^a 45^a 46^a 47^a 48^a 49^a 50^a 51^a 52^a 53^a 54^a 55^a 56^a 57^a 58^a 59^a 60^a 61^a 62^a 63^a 64^a 65^a 66^a 67^a 68^a 69^a 70^a 71^a 72^a 73^a 74^a 75^a 76^a 77^a 78^a 79^a 80^a 81^a 82^a 83^a 84^a 85^a 86^a 87^a 88^a 89^a 90^a 91^a 92^a 93^a 94^a 95^a 96^a 97^a 98^a 99^a 100^a

zaphire: uidet q^{uod} multo magis angelus poterat maledi-
cere diabolo. ¶ Solo dicendu^m q^{uod} boni angeli decertant
contra malos ut habet in p^{ri}missa auctoritate Gregorij. et b^e
p^{ri}ncipue attribuit michaeli q^{uod} ille est p^{ro}positus et p^{ri}nceps ec-
clesie dei et idcirco h^{ab}et illi certare p^{ro} ecclesia dei et hoc est
q^{uod} dicit Grego^{rius}. Quoties magne virtutis aliqd agit mi-
chael m^ulti p^{ro}hibet. ut ex ipso actu et no^mie d^ef^{er} intelligi q^{uod}
nullus p^ot^{est} fac^{ere} q^{uod} fac^{ere} p^ou^{er}et d^{omi}n^{us}. ¶ An ille antiqu^{us} ho-
mo stis qui ee deo per supbia filis p^{er}cupiuit dices. Alcedaz
sup altitudine nubiu filis ero altissimo. du^m in fine mu^{ndi}
sua virtute relinquet extremo supplicio p^{er}medus. Cum
michael archangelus p^{ro}ualitur ee p^{ro}hibet sicut per ioane^m
dⁱ. Factu^m est pl^uz cum michael archangelo. ut qui se ad
dei similitudine supbu^m extulerat per michael^e pemptus di-
scat q^{uod} ad dei similitudine per supbia nullus assurgat. Cor-
pus aut moysi dⁱ synagoga cui^m moyses in figura ch^{ri}sti
est caput: et cu^m desijt ee synagoga tunc michael fact^{us} est p^{ri}-
nceps ecc^{lesie} et idcirco h^{ab}et decertare p^{ro} ecc^{lesia} et sic patet r^{ati}-
o sedⁱ q^{uod}nti. ¶ Ad 2^{am} aut dicendu^m q^{uod} noⁿ est maledicendu^m
alicui creature p^{ro} p^{ro}p^{ri}am bona qua^m creauit de^{us} ut dⁱc^{it} glo-
ibide^m. sⁱ iⁿcrepare zelo iusticie noⁿ vidit^{ur} ee in modestia li-
cet in iⁿiquitate. Nec facti petri fuit maledictio sed pon^{it}ur du-
ra increpatio. De maledictionibus aut que vident^{ur} fac^{ere}
a q^{uod}busda^m patrib^{us} sanctis als determinabit. ¶ Ar^o 14°

Consequenter queritur

De numero et no^mib^{us} custodi^{ti}u^m. In gen^{esi}. aut 2°
legi^{tur} q^{uod} tres ueneruⁿt ad abrahā quoz duo t^{ri}m ueneruⁿt in
sodomā. sepe aut legi^{tur} q^{uod} appuit vn^{us}. In thobia aut legi^{tur}
q^{uod} angelus dixit. ego sum raphael vn^{us} de sex qui asta-
mus aⁿte deu^m. Et in apocalip^{si} sepe legunt^{ur} appuisse q^{uod}u^o
or et septē et tres. 2° aut machabeoz x^o. Cu^m machabe^{us} p^{ro}-
deret ad bellu^m contra thimoteu^m sic legi^{tur}. appueruⁿt aduer^{sa}
rijs g^{ra}nque viri armis aureis decori iⁿ ducatu^m iudeis p^{ro}sta-
tes ex q^{uod}bus duo machabeu^m mediu^m h^{ab}entes armis suis cir-
cūseptu^m incolumē cōseruabāt. In aduersarios aut tela et
fulmina iacebāt ex quo cecitate p^{ro}fusi et repleti p^{ro}urbati-
one cadebāt. In x^o 1° 2° 3° 4° 5° 6° 7° 8° 9° 10° 11° 12° 13° 14° 15° 16° 17° 18° 19° 20° 21° 22° 23° 24° 25° 26° 27° 28° 29° 30° 31° 32° 33° 34° 35° 36° 37° 38° 39° 40° 41° 42° 43° 44° 45° 46° 47° 48° 49° 50° 51° 52° 53° 54° 55° 56° 57° 58° 59° 60° 61° 62° 63° 64° 65° 66° 67° 68° 69° 70° 71° 72° 73° 74° 75° 76° 77° 78° 79° 80° 81° 82° 83° 84° 85° 86° 87° 88° 89° 90° 91° 92° 93° 94° 95° 96° 97° 98° 99° 100°

nē loth archāgeloz quoz est reuelare secreta sicut de icē dio sosome reuelatū est loth qñ pceptus est ei ut iret in mōrē. Un^o aut angelus diuersimode appuit. appuit enī qñq; ut custodiēs psonā vnā sic angelus q appuit iacob z ille fīgt actū īferioris ordinis cui⁹ custodiā est hoīuz sin goloz. Qñq; aut appuit ut reuelās secreta. sicut ille q appauit bīe virgini z zacharie. Qñq; aut appuit ut pcedēs pplm sicut ille qui appuit thobie z ille qui pcessit macha beū in pugna pira līfā z ille fīgt actū pncipatū. pncipū enī est dispōnē z defendē pncipatū gētes. Qñq; aut appauerūt 4^{or} z illi fīgt officia qtuor: ordinū quoz actus pntue sūt circa res humanas. s. angeloz in custodiēdo: archāgeloz in reuelādo: pncipatū in dispōnēdo gētes: pntū aut in refrenādo maliciā pntis aeree. virtutes enī nō semp circa humana opant s; circa elemēta mūdē nec est act⁹ eoz pntuus: s; qñq; sūt miracula z qñq; nō. Qñ q; aut appauerūt qñque ppter act⁹ qñque ordinū quorū mysteriū est circa mūdāna sic illi qui appauerūt circa machabēū qui eū circūseptū hēbāt z illi fīgt actū angeloz z pncipatū: q; machabē⁹ hō z pnceps fuit. alij tres officia triū ordinū fīgt. Archāgeli enīz tela iaciebāt reuelādo terrores ex pte ppli dei. pntes autē repmēdo neqtiaz demonū ne vires darēt hostib⁹ ad pugnā. Virtutes pō excecādo miraculose hostes z pturbādo eos. Qñq; aut sex cū uasis iterit⁹ z vnus cū attramētario z illi fīgt sex modos tribulationis captiuoz z vnū modū pfolationis. libatorz de qb⁹ habet Job 5° cap. in sex tribulationib⁹ li berabit te z in septima nō tāget te malū. Sex autē tribulationes captiuoz spūaliū enumerant a bō Breg i mo/ rali⁹ sup Job. ubi dī q; diabolus captiuās miser hoīez aut fīdādo circūuolat aut suadēdo blādīt: aut pmitten do decipit aut cōmādo terret aut oppmēdo rapit aut despādo frāgit. Et pmissiōes aut īnas tribulationes fīgt uasa iterit⁹. Attramētariū aut qd erat in septio an/ gelo fīgt scripturā bonoz in libro vite. Et de hīs ampli⁹ dīcet in qōne de figuris angeloz. Qñq; aut appauerūt se pte sine distinctione z illi nō fīgt nisi actū vni⁹ ordinis ē. quoz ī reuelatio distinguūt per septē etates mūdī z p septimōrē ecclīam in septenariū donoz spūs sci. Inde etiā illi dicunt altare an dñm: q; in p̄spectu dei semp īps sue reuelationis expectāt. Et hoc patet ex glosis sup apo/ chalipm de septē angelis qui tuba canūt. Ultra nume/ rū aut īstū nō īueniūt certū numerus exp̄ssus ad custodiā. Uisio autē ezechielis in p^o cap^o per 4^{or} aīalia fm Dio^m fīgt qtuor: ordies quoz offm pntuū est circa nos ut dixi mus. Et qd fīgnificēt figure eoz poster⁹ dīcet. Scōs aut Hiero^m fīgt qtuor: regna. firmamētū aut īminens capita eoz nō fīgt aliqū ordinē p̄ccatē sed fīgt vniuersitatem dispōnē qtuor: ordinū traditā. Throni⁹ aut desup fīgt cho/ rū thronoz. Spēs aut electri fīgt maiestātē p̄dentē. vi fio aut iacob de angelis descēdētib⁹ z ascēdētib⁹ fīgt īps mīsteriū angeloz qd p̄sistit in allatione donoz in descē/ dēdo de sup⁹ z in p̄ntatione uotoz n̄roz deo in ascēdē/ do. Multitudo aut que fuit circa belisēū fīgt multitudi/ nē ministrātū nō in numero ordinū s; psonaz. Illa pō multitudo que fuit a pastorib⁹ audita fīgt multitudinēz assistētū z laudātū sic dī in dāniēle. Alīlia miliū mini/ strabāt ei z decies cētena milia assistebāt ei. Duodecim aut legiones nō fīgt aliqū numerū ordinū uel etiā grā rū s; fīgt multitudines z exercit⁹ angeloz militātū ad defensionē. xij. signatoz in q̄libet. xij. tribuū filioz israel. Hoc aut qd qñt de noib⁹ soluedū est p Brego^m. Et de michaele qdē yba tā hita sup⁹ sūt. de gabriele aut dīc sic Ad mariā q; gabriel mittit q fortitudo noīat. illū qp/ pe nūciare ueniebat qui ad debellandas aereas pntes humilis appere dignat⁹ est. per dei enīz fortitudinē. nū/ ciāduz erat qui virtutū dñs z potens in p̄lio p̄ra pntes aereas ad bella ueniebat. De raphaelē aut sicut dī. q; raphael iterptat medicina: uidelz dū thobie oculos qñ p

officiū curationis tetigit cecitatis ei⁹ tenebras terfīt. q; ad curādū mittit dignū fuit ut medicina dei uocaretur. **C** Si pō qñt de qb⁹ ordib⁹ sūt isti tres angeli. Dico si ne p̄iudicio q; michael est de ordie pncipatū: z ideo sci dīcūt q; fuit pnceps synagoge z mō est pnceps n̄r. Ba/ briel aut est de ordine archāgeloz sicut dīcūt coiter sci ut sup hitū est. Raphael aut est de ordine virtutū: q; virtu/ tū est miracula facē sicut ipse miraculose curauit thobiā. Et si obijciat qd in cantu dī. Archāgele michael p̄stitui te pncipē sup oēs aīas suscipiēdas. Et etiā p̄cussū est mare z p̄remuit terra ubi archāgelus michael descēdebat de celo. z ubiq; aliter īuenit soluedū est per auctorita/ tē Dionysij sup posita que dīcūt q; supiores inferiorz do/ na p̄cipāt excellētē z ppter actū īferiorz que hnt supio/ res. qñq; etiā sortiuūt noīa īferiorz. Non sicut in hoc no/ men designet propriū ordinū eorum.

De motibus angelorum.

De nona.

Ende queritur de mo/ tib⁹ angeloz. Et q̄runt tria. s. an mouean tur. 2° si mouent per modū mor⁹ mo/ uet. z 3° utrū mor⁹ sit in tpe uel nō. **C** Ar⁹ primus.

Primū proceditur sic.

Dicit Brego⁹ q; angeli currūt iter deū quocū/ q; mittant z currēt mouē q; mouent. **C** Itē Bamaſce/ nus li^o 2° cap^o 2° dīcūt. Circūscriptibiles sūt angeli. cum enī sūt in celo nō sūt in terra. z cū ad terrā adeo mittunt z nō remanēt in celo. Ex h̄ patet q; mouent de loco ad locū. **C** Itē ibidē fortes sūt z pati ad dei uolūtatis exple/ tionē z ubiq; p̄festim īueniunt ubiq; diuinus iusserit nur⁹ uelocitate nāe z custodiētēs p̄sterre z gēib⁹ z lo/ cis p̄fīdētēs sicut a p̄ditore p̄ordinati sūt: z que sunt fm nos dispēfantes z auxiliātes nobis. Ex hoc iterū accipit q; mouent localiter. Sicut in zacharia habet. Curre z lo/ quere. Et tūc alī⁹ angelus egrediebat in occursum illi⁹. Lū igit currēt sit localiter moueri angeli mouent localr. Si forte aliq; dicat q; mouent virtutē nō suba. **C** Con/ tra illa virt⁹ aut est suba angeli: aut est p̄petas ei⁹ hūe po/ tētia. Si p̄mo mō tūc ad motū virtutis sequitur mor⁹ sube. Si scdo mō aut illa p̄t⁹ erit sine subto: aut erit in subto p/ prio. Si p̄mo mō hoc est incōueniēs z sine oī ītelligētia q; virtus nunq; relinqt p̄p̄iū subm. Lū enim sit de nu/ mero accitū īsepabiliū z sit in specie q̄lītatis que est nā lis potētia. Si p̄p̄iū subm relinqret oporēret q; accis eēt sine subto. Si scdo mō tūc ubiq; est virt⁹ erit suba z ad motū virtutis sequitur mor⁹ sube. Si forte dicatur q; Brio⁹ dīcūt in de celesti hierarchia cap^o 1°. Qñ ī tria dī uident fm se supmūdāna rōne oēs diuini ītellect⁹ in ef/ sentia: virtutē z opationē. Et fm eētū z virtutē īmobi/ les sunt: fm opationē aut mouent. Si īq; sic dicat hoc nō pōt eē nisi altero duoz modoz. s. ut per impiū suūz fi/ ant opationes pter hoc q; hēant p̄portionē ad mām sup quā opant. Aut sicut dīcūt p̄bi q; motor p̄m⁹ mouet in tota natura supioz absq; hoc q; p̄iugat mae gñabiliū z corruptibiliū. Et si dicat p̄mo mō. cōtra oīs opatio exi/ ens ab aliquo per impiū exiit ab alio īmediate cui impat ab īperātē p̄mo. si q; opatio angeli exiit ab impante āge/ lo ubi nō est p̄ s̄bam z virtutē oporebit ponē alias s̄bas circa nos qb⁹ impet ab angelis ad p̄fectionē illarū opa/ tionū. Nō enīz pōt dīcī q; p̄ficiant illa opa opatiōe nāe: q; opa custodie z reuelatiōis z miraculoz nō sūt opatio/ nes nāe. **C** Preterea h̄ dīcē est p̄ra Bama^m qui dīc p^o li^o cap^o. xvj. q; angelus dī eē in loco q; adest z ītelligi bītr circūscribit ubi z opat. Si scdo mō dicat. cōtra mo/ tor: p̄m⁹ mouet īferiora gñabilia z corruptibilia p motūz p̄mi mobilis q; ut causa p̄portionat⁹ est oī motū p̄iugēti mae gñabiliū z corruptibiliū: q; optēt q; angeli mouerēt cor⁹ aliqd sup⁹ z mor⁹ ille dīcēdēt p̄ medios alios mor⁹

Prime partis summe

ad inferiora que mota ulterius pfererēt opationes illas angeloz que sunt circa nos qd nō est uerū: qz locutiones z reuelationes z huiusmodi nō hnt ordinē ad motū celi sicut ordinat causantū ad causam: g̃ relinquit qz moueantur eēntia virtute z opatione sicut exp̃sse dicūt sci. Si alī qs dicat qz fm̃ Anselmū in monolodion. dei est eē p̃p̃riū ubiqz. creature autē corpee eē in vno loco tñ simul z semel. creature autē spūalis que q̃si media est est eē p̃p̃riū in plurib⁹ locis simul z semel. Et ita angeli sine motu sube sue p̃nt eē apud nos z in celo sicut Anselmus explicat de aīa que est in manu z in pede z in oculo. Et sic Anselm⁹ videt dicē de anguilla diuisa in cui⁹ utraqz pte est aīa sensibilis per sensus z motū. Si inqz sic dicat contra dictū est in auctoritate Damasceni qz cū in celo sunt nō sūt in terra zc. ¶ Itē si ita eēt ut illi dicūt hoc nō posset esse nisi altero duoz modoz. scilicet forma subalis adest cuiuslibet pti sue mae quā p̃ficiat: aut sicut causa ulis z p̃ma sine cuius p̃ntia nihil causatoz pōt in eē subsistē. Et si p̃mō diceret opoteret qz angeli eēnt subales forme tot⁹ mae que est ab inferiorib⁹ in supiora qd falsuz est. Si 2° tūc angeli eēnt deus qd iterū falsuz est. deus ent⁹ solus ita est causa qz sine p̃ntia sui nihil causatoz manet in esse. ¶ Preterea que eētrō qz magis possent eē in trib⁹ uel in 4° locis qz ubiqz. Si dicat qz per aliqd determinantē ad hūc z illū locū z nō ad oēs hoc nō pōt eē nisi materia pueniat. aut qz angeli nō sunt in alia materia per quam determinent. Si ppter h̃ dicat qz p̃nt eē ubiqz si uolunt resumat p̃ma diuisio. scilicet qz aut ut forma tot⁹ mae sūt ubiqz: aut ut causa ulis sine cui⁹ p̃ntia nō p̃nt eē causata quoru utriqz est icōueniēs ut sup̃ patuit. ¶ Preterea h̃ est p̃ra Damasceni exp̃sse qui dicit xvj^o cap^o p̃mi libri. nō pōt angelus fm̃ idē in diuersis locis opari. solus enim dei est ubiqz fm̃ idē opari. nā angelus qdē uelocitate nāe: z qz pate z cito p̃trāsīt opat in diuersis locis. Et sic patet qz op̃ter angelus moueri ad h̃ ut opet circa nos. ¶ Si p̃ hoc dicat qz angelus mouet localiter. Cōtra hoc videt eē tota p̃bia de motu. dī enim in 6° p̃bi^o multonēz z in multis alijs locis qz mor⁹ diuisibilis est dup^r. vno qdēz mō tpe. alio mō diuisione p̃tiū eius qd mouet. Et ita patet qz oē qd mouet est diuisibile fm̃ quantitātē. angelus autē est indiuisibilis fm̃ quantitātē g̃ nō mouet localiter. ¶ Itē circa finē sexti. Amplius autē ex h̃ijs manifestū qz neqz p̃ctuz neqz aliqd indiuisibile nullū p̃tigit moueri. Dē enī qd mouet ip̃ossibile est pus ip̃z per mai⁹ moueri qz per eēle aut min⁹. Si ergo hoc manifestū est qz p̃ctū minus aut eēle mouebit p̃mū qm̃ aut indiuisibile est ip̃ossibile est moueri min⁹ pus eēle ergo ip̃i supple mouebit pus qre erit linea z p̃ctis semp̃ enīz per eēle motū oēm lineā p̃ctū mēsurabit. Si autē hoc ip̃ossibile est z moueri indiuisibile ip̃ossibile est. Et intēdit hāc rōnem ponē nihil trāsīt in spatio pus maius se qz trāseat min⁹ se uel eēle p̃ctū mouet in spatio ergo nō trāsibit prius maius se qz min⁹ uel eēle in spatio per qd trāsīt. s; nihil est minus indiuisibili g̃ nō trāsīt min⁹ se g̃ eēle. sed eēle i spatio qd est linea est p̃ctū g̃ trāsibit lineā p̃ctū ergo lineā p̃stabit ex p̃ctis: qz spatiū p̃stabit ex h̃ijs que transibit mobile in motu per ip̃m: s; hoc est ip̃ossibile g̃ ip̃ossibile est moueri indiuisibile. cū igit angeli indiuisibiles sint im̃possibile est eos moueri localiter. ¶ Itē in fine sexti cap^o eiusdē rōnis est in ip̃so nūc moueri z indiuiduū aliquod moueri: s; ip̃ossibile est in ip̃so nūc eē motū g̃ ip̃ossibile est ip̃m indiuisibile moueri. def enīz qz in ip̃o nūc mouet. ¶ Cōtra in quocūqz aliqd mouet per spatiū aliqd uel loci illo mouebit per idē in minori: qz uelox semp̃ diuidit ip̃s g̃ aliqd ueloci⁹ motū trāsibit spatiū in pte ip̃ius nūc ergo nūc diuidet ergo indiuisibile diuidet z erit aliqd min⁹ i diuisibili que oīa absurda sūt ergo nō mouet in nūc. Si forte dicat qz dictū p̃bi nō ē uerū. scilicet qz nō eiusdē rōnis est in ip̃so nūc moueri z indiuiduū siue indiuisibi

le aliqd moueri. ¶ Cōtra sup̃ in q̃ōne de tpe pbatū est: qz pus z poster⁹ in tpe cānt a p̃ori z posteriori in motu z pus z poster⁹ in motu cānt a p̃o z uli⁹ in spatio siue a termino a quo z ad quē in qb⁹ est mobile in motu semp̃ sp̃m̃ in termino ad quē z p̃m̃ in termino a quo: sed in diuisibile nō est p̃ti⁹ sic z sic qz nō hēt p̃ti⁹ g̃ nō est nisi hic z illi r̃ndet nūc ergo nō mouet nisi in nūc si mō ergo uerificat dictū p̃bi z sic relinquit qz angelus nō mouetur. ¶ Itē in p̃o de celo z mūdo. Dis mor⁹ localis est a medio uel ad mediū uel circa mediū nullus talis est motus angeloz ergo nō mouet localit. Si dicat qz hēt motū p̃cessiū cōtra dicit p̃hs 2° de celo z mūdo. qz nā nihil eoz que hnt motū p̃cessiū neglexit in organis p̃cessiuis ergo opoteret qz angeli hēret organa p̃cessiui mor⁹. Et si dicat qz hnt alas hoc est puerile. ¶ Itē in li^o ducis neutroz dī qz oē qd mouet est corpus. z in alia p̃pōne qz oē qd mouet est cōpositū. z in tertia. qz oē qd mouet ē quātū. Ex qb⁹ sequit qz angeli nō mouent de loco ad locū p̃se qz p̃se est in loco z p̃se in loco circūscribit qd pbat i 4° de celo z mūdo. Angelus p̃se in nullo loco est g̃ nō mouet de loco ad locū. Probatio 2^a accipit in Damasceni 2° li^o cap^o 3°. Angeli nō circūterminant parietib⁹ z ianuis z claustris. ¶ Itē infra in eodē. intellectuales eēntie in intellectualib⁹ locis sūt corp̃aliter circūscripti. nō enīz corp̃orali fm̃ nām figurant neqz tres hnt diuisiones s; qz intellectualit̃ afflūt z opant ubiqz missi fuerint. ¶ Item qcqd mouet localit mouet p̃se uel per accūs. si ergo angeli mouent altero istoz duoz modoz mouent. Et constat qz nō p̃se p̃ oēs dictas rōnes. Si autē mouent p̃ accūs motū localit hoc erit altero duoz modoz qz moueāt motū alter⁹ uel uolētia. Si autē mouet motū alter⁹ tūc mouent sic aīa in corpe z clau⁹ in nauit: z si sic tūc nunqz mouerent iferi⁹ nisi assūpto corpe graui: z nunqz sup̃ nisi assūpto corpe leui: z g̃nāl̃ sine corpe nō mouerent. Si autē uolētia mouent sequit dup^r incōueniēs. scilicet qz sit alia nā fortior eis que extrudat eos ad sup̃ z infer⁹: z qz sint corp⁹: qz pbat p̃hs in p̃o de celo z mūdo. qz nihil mouet uolēt̃ nisi moueāt etiā p̃se ad aliū locū. ¶ Solo dici m⁹ cū scitis qz angeli mouent localit z trāsēūt de loco ad locū: qz sūt in vno loco nō sūt in alio sic dicit Damasceni 2° cap^o scd̃i libri. nō p̃nt agē fm̃ idē tps hic z illic eē z opari. vñ oēs rōnes que sūt p̃ra opiones p̃dictas p̃cedim⁹. ¶ Ad obiecta autē que ostēdūt qz nō mouent localit dicim⁹ qz p̃hs nālis pbat qz indiuisibile qd est in g̃ne quātūtat̃ ip̃ossibile est moueri qz illd hēt sitū in p̃tinuo z per p̃ns cōparationē ad quātūtatē sp̃tiū. Et qz non pōt trāsire mai⁹ se nisi pus trāseat eēle cū in quēcūqz puo spatio sint ifinita eēlia sibi nō p̃tingeret ip̃m trāsire in quātoquē tpe quātūcūqz puū spatiū. Sed nos dicim⁹ qz angelus nō est sic indiuisibile z de rōne indiuisibilitatis siue simplicitatis sue dictū est in q̃ōne utri sit suba simp^r uel cōposita. z pp̃ h̃ trāsīt ip̃se angelus p̃ spatiū nō numerādo ptes sp̃tiū. numerās enī cū numerāte debet eē eiusdē nāe z eādē cōparationē hēt angelus ad locū remotū z ad p̃p̃quū ut dicit infra. Et p̃ h̃ patet solo ad oēs rōnes iductas de p̃h̃is. ¶ Ad id autē qd obijcit de li^o celi z mūdi qz trip^r est mor⁹. dicim⁹ qz p̃hs loq̃t ibi de motib⁹ corp̃aliū subaz simplicitū: z pp̃ h̃ mor⁹ angeli nō cadit s̃b illa diuisione. Nec tñ dicim⁹ qz sit mor⁹ p̃cessiū: s; est motus uolūtari⁹ sube spūalis simplicitis. ¶ Ad illas auctoritates que adducunt de li^o ducis neutroz. cap^o de vno deo. dicēdū qz loq̃t ibi p̃hs de motu nāli z itēdit ibi p̃bare p̃mū motorē imobile fm̃ motū illū qz diuisibilitatē h̃z s; mām z spatiū z ip̃s: s; talē nō dicim⁹ eē motū angelorū: z pp̃ h̃ ille ip̃robationes nō faciūt ad p̃p̃m. ¶ Ad id qd postea obijcit qz qcqd mouet de loco ad locū p̃se p̃se est in loco. Dicim⁹ qz moueri p̃se dī dup^r fm̃ qz p̃se pōt determinare: li mouet in cōparationē ad id qd mouet ul in cōparationē ad spatiū in quo est mor⁹. z si p̃o tūc oē id

mouet pſe qđ nō mouet motu alteri^o ſ; ppo z ſic angeli mouet pſe. Si ſ; 2° accipiat tūc nō mouet pſe niſi qđ pſe eſt in loco circūſcriptiue ita. ſ. qđ ei pmi z mediū z ul tmi ſm locū assignet. Et per hāc diſtinctionē patet ſolutio ad ſequētes. ¶ Et nota qđ circa determinationē hui^o qđnis oberrātū ē 4° modis qđ vn^o eſt qđ dicit qđ āgeli nunq̄ mouent. ſed ideo qđ ſunt motores ſpherarū ad vniuerſum eſſe mouēt uoluntates z corda hōiū z etiā ſenſus ad ea que uolunt. Et hic error eſt Raby moſi z Aueroy z alioz pboz quorūdam. ¶ Alius eſt error eoz qui ppter debilitatē rōnis ſupra poſite dicit angeli poſſe eſſe in pluribus locis z etiā ubiq; ſi uoluerit. ¶ Tertius eſt eoz qui dicit angelū ſic uenire de ſine ſpatij vno ad aliū finē qđ nō tranſit media ſed tranſiit. ¶ Quartus eſt eoz qui dicit qđ ſi tñ ſit mediū qđ eſt in termino a quo z ad quez ſm ſui motū aliquo mō ſicut aliud mobile. ¶ Prima autē harū opinionū z ſcda ſunt hereticę alie ſ; due ſunt ſatue. ¶ Articulus 2°.

Secundo queritur per que

modū motus moueant. Et videt qđ circulariter per Dio^m in de celeſti hierarchia cap^o 7° ubi dicit qđ ſunt in circuitu dei choz facientes. Item in de diuinis nominib^o cap^o 4° dicit qđ mouent circulariter z in directū z obliquū z hū oēs ſunt motus ſm locū. Damascenus autē in diſtinctione ſupius iducta dicit qđ angelus eſt ſba ſemp mobilis z intelligit de motu alterationis ſm qđ ipe dicit qđ quicqđ creatū eſt uertibile eſt. Similiter videt qđ mouent motu ſube. ſ. gñationis: qđ ita dicit apſus. ſ. ecto genus mea ad deū ptem a quo ois paternitas in celo z in terra noiaſt. Paternitas enim que ex deo in celo noiaſt nō eſt niſi inter angelos ſm qđ etiā dicit Dionyſius in de diuinis noibus cap^o 20°. uſq; ad hoc nſe intel lectualis opationis virtus eſt: z ois diuina paternitas z filiatio data eſt z nobis z ſup celeſtibus virtutibus z patriarcha ab oibus ſegregata z ſiarcha ex qua z dii z filij deoz z deoz pſes deiformes ſunt z noiaſt mētes ſpi rituali videt talī paternitate z filiatioe pſecta: hoc eſt in corpore z imālter intelligit. ¶ Solutio ad hoc dicendū qđ angeli mouent ſm locū tñ z modus mor^o illi^o eſt ſ; loca oportuna ad cuſtodia ut prius dictū eſt. Qđ autē dicit Dionyſius intelligit de motibus intelligētie per cōparationē ad intelligibilia ut ſupra habitū eſt. Et qđ dicit Damascenus intelligit de motu alterationis in uoluntate ſm cōparationē ad naturā z nō ad ſtatū pſirmationis ut ſupra diximus. ¶ Ultima ſ; auctoritas Dionyſij intelligit de gñatione ſm qđ ſm qđ dicimus qđ muſicalis per gñationē ſit muſicus nō tñ muſicalis gñatur ſimplr. Si ſ; homo uel angelus per iſuſionē illuminati onū ſit deus ſicut dicit plalmus. Ego dixi dii eſtis z filij excelsi oēs. Et apſus. In chriſto teſu ego uos genui per euāgelij. Et iterum alibi. Filij mei quos iterū parturio donec formeſ in uobis chriſtus. ¶ Articulus 3°.

Ertio queritur Utrū motus

eoz ſit in tēpore uel non. Et videt qđ in tēpore qđ dicit Aug^o in 8° ſup geneſim ad lram. qđ deus corporealem nālem mouet per tēpus z locū: ſpūalem autē per tēpus z nō locū. Et ex hoc etiā videt relinqui qđ angeli nō mouent localiter. ¶ Itē ois motus localis eſt in tēpore: angeli mouent localiter ergo mouent in tpe. Item nullū idem vnum mobile in eodē pōt eſſe in motu eſſe z moueri. Sed pbat pſus in 6° qđ id qđ ſeritur in quolibet nunc eſt in motu eſſe: ergo in nullo nūc eſt in moueri. Luſiſiſ angeli mouet localit in nullo nūc mouebit ſed erit in motu eſſe. ¶ Item pſus in 6° phi^o 2° Ois motus in tpe eſt. tēpus autē omne diuiſibile z ſi in minori minoz motus neceſſe eſt oēm motū diuidi ſm tēpus. Ex hoc accipit qđ angeli ſi mouent localit mouē

tur in tēpore. ¶ Item ibidem qđ nihil in ipſo nunc mouet ex hys manifeſtū eſt. Si nāq; eſt ptingit z uelocius z tardius in ipſo moueri. Si igit ipm nūc in quo eſt. n. moueat aut in ipſo uelocius per. a. b. ergo tardū in ipſo per minorē longitudinēz mouebit ut per. a. g. uelocius in miōri qđ b mouebit. ¶ Quare diuidet ipm nūc ſed erat indiuiſibile ergo nō eſt moueri in ipſo nunc. Et rō pſi eſt iſta qđ ſi detur motus eſſe in nunc tunc uelox ali quid tranſibit ſpatij in nunc z tardū in eodē nunc tran ſibit minus ſpatij z illud minus ſpatij qđ in toto nūc trāſibit tardū uelox trāſiuit in miōri qđ in nunc: qđ uelox diuidit tēpus tardū aut magnitudinē ſpatij: ergo ſequit qđ nunc ſit diuiſibile. Et pōnit pſus. n. pro nota ipſi us nunc. a. b. aut pro longitudinē ſpatij. a. g. ſ; pro aliq li parte eiūſdē longitudinis ut. g. tertia uel quarta uel di midia. Item detur moueri angelo in nunc. Cum igitur angelus ſit p motū in diuerſis locis: tunc in eodem nūc erit in celo z in terra: qđ eſt cōtra Damascenū qui dicit qđ qñ ſunt in celo nō ſunt in terra: ut ſupra habitum eſt. Item Damascenus. nō pnt ſm idem tempus hic z illic opari. ¶ Itē angelus in motu aut eſt in termino a quo pmo eſt mor^o eius. aut in eo ad quē ultimo eſt mor^o ei^o. aut in medio nō enī ſunt plura in ſpatio per qđ mouet. Si eſt in termino a quo pmo eſt motus. Cōtra in illo termino toto quieſcit ergo in illo nō eſt in motu. ¶ Pro batio qđ quieſcit in illo. Dicit enim pſus qđ in quocūq; mobile ſe nunc habet ut prius. qđ in illo toto quieſcit ſed in termino a quo pmo eſt motus mobile ſe nunc habet ut prius: qđ etiā prius fuit in illo ergo in illo toto quie ſcit. Si dicat qđ in eſt termino ad quē ultimo eſt motus. Contra in illo termino non eſt plus de motu ergo in il lo eſt in motu eſſe nō ergo in motu. Si ppter hoc dicat qđ in motu eſt in medio ſicut z omne qđ mouet. Cōtra mediū in duplici eſt rōne ſcilz partim in rōne termini a quo. z partim in rōne termini ad quem. ergo angelus exis ibi partim eſt ſic z partim ſic. ergo ipſe eſt diuiſibi lis z motus eius eſt id qđ mēſurat ipm. ab ante enim z poſt cauſat qđ mobile eſt ſm aliqđ añ z ſm aliqđ poſt: z ſic eſt diuiſibile. Cauſat etiā ab eodem prius z poſte rius in motu z in eo qđ mēſurat ipm ergo mouet in tpe z nō in numero. Et hec eſt etiā ratio pſi in 6° phi^o 2° p quā pbat qđ indiuiſibile nō mouet. ¶ Sed contra Da mascenus 2° li^o cap^o 2°. Cōſeſtim iueniunt ubiq; diui nus iuſſerit nutus uelocitate nature: ſed nihil pſeſtim in uenit in loco ad quē eſt mor^o niſi moueat in nunc ergo angeli mouent in nunc. ¶ Item nihil indiuiſibile ſm quantitatē diuidit ſpatium ſm partes diuiſibiles. Cum igit motus ut dicit pſus in 6° diuidat ſm id in quo eſt motus: motus etiā eius non hēbit partes diuiſibiles. Cum autē mora ſequat motū mora ipſa iterū non hēbit partes diuiſibiles. Luſiſiſ angeli ſit indiuiſibilis ſm quantitatē motus eius erit ſm hoc: z hoc indiuiſibilia z nunc z nunc indiuiſibilia. ¶ Item quicqđ ſm idēz tē pus z vniſormē motū in uelocitate z tarditate trāſit totū ſpatium z partē motus illius nō eſt in tpe angelus facit ſic ergo motus eius nō eſt in tēpore. Probatio minoris dicit pſus in 4° phiſicoy qđ ſi motus eſſet in uacuo: mo tus eſſet in nunc. Et huius tangit duas cauſas quarum vna eſt qđ motus retardat per ſpiſſitudinē maiorem uel minorē mediū per qđ eſt motus ſicut citius modo aliqđ per aerem qđ per aquam. Alia cauſa eſt figura mobi lis qđ citius per idem mediū mouet acutū qđ latū. Cum enim uelociſſimū per plenum aliqđ tranſeat in aliquo tēpore. Verbi grā trium horarū uel quatuor illud idēz tranſibit per uacū eadē cōparatione ad tēpus quāz ha bet uacū ad plenum: ſed nulla eſt talis cōparatio in ua cuo z plenoz ergo nulla eſt illic in tēpore mēſurate ergo tranſibit in nunc qđ nullā habet cōparationē ad tēpus. Similiter igit angelus nec per figurā nec per ſpiſſitū.

Prime partis summe

dinem mediū habet cōparationē ad spatiū per qđ trāsit motus eius erit in nunc et nō in tēpore. ¶ **Solutio** sine preiudicio dicimus qđ duplex est tēpus. vñ scilicet qđ est mēsurā motus cōtinuoz et illud est cōtinuū et de ipso tractat pñ. aliud autē est qđ est mēsurā motus indiuisibiliū et illud nō est cōtinuū sed est collectio ipsoz nunc inter que nunc nō est tēpus mediū. et de illo nūc dicit Aug^o qđ deus spūalem creaturā mouet per tēpus tñ. Et hanc distinctionem determinauimus supra in qōne de secūdo coequeuo. Dico igitur qđ motus angeli localis est in nunc inter que nō est mediū tēpus. Hoc est tēpus scđo modo dictū. ¶ **Ad p^m** autē dicendū qđ angelus mouet per tēpus qđ dicim^o qđ collectio est ipsoz nunc. Qđ autē videt supponere qđ spūalis creatura nō mouet per locum. Hoc ideo dicit quia nō trāsit locū cōmēsurando se loco et numerādo ipm per motū suū sicut mobile corpus phisicū numerat ipm. ¶ **Ad aliud dicendū** qđ generaliter intellecta ppositio est falsa nisi ipus accipiat in cōmuni ad duos modos determinatos. ¶ **Ad aliud dicendū** qđ illa rō tenet de nunc cuius suba est vna in toto tēpore et per esse suū cōstituit tēpus: tale autē nō est nunc secūdo modo dictū tēporis et ppter hoc nō est necesse qđ mobile in illo nunc sit in motum esse et non in moueri. ¶ **Ad aliud dicendū** qđ pñ rō tenet in mobilibus capiētibz diuersitatē in motu per ueloz et tardū: que cuncta sunt a gravitate et leuitate matorī uel minōri talia autē mobilia nō sunt angeli. Per hoc etiam patet solutio ad sequēs. ¶ **Ad penultimū** dicit quidā qđ nihil pñbet in vno nūc fm sbam angelū eē in diuersis locis: sed nō fm rōnem pñcipij est in loco a quo. fm rōnes autē finis in loco ad quē. Sed hoc nihil est qđ ista diuisio non est nisi fm rōnem ipsius nunc et non fm partes. sed terminus a quo est primo motus: et ad quem est ultimo mot^o differunt fm naturā et fm subam. Unde multo melius est ut dicat qđ motus angeli est in tēpore scđo mō dicto in quo succedūt sibi ipsa nunc qđ ipm tēpus nō pñuat ex nunc sed est collectio ipsoz. ¶ **Sunt tñ** qui dicunt qđ motus angeli est in tēpore cōtinuo pñe sumptio: et dicunt qđ sicut triplex est alteratio ita triplex est motus fm locum. Alterat enim aliqd cum interceptione mediū et mutatione causarū: sicut qñ est alteratio in formis hñtibz mediū causatis a qualitatibus primis sicut albus et nigrum. Cum enim alterat aliqd de albo in nigrum intercipit aliqd de nigro et imutant cause scilicet calidū et frigidū. alterat etiam aliqd cum mutatione causarū tñ et nō cum interceptione mediū sicut sanū et egrū que nō hñt mediū. mutant tñ cause que sunt calidū et frigidum humidū et siccum: pñus pñet qđ in huiusmodi habitibus qui sunt sanū et egrū nō fit alteratio nisi per accidēs et ideo illud exēplū nō est cōpetēs. ¶ **Tertio modo** alterat aliqd fm qualitates nō hñtes causas nec mediū: sicut sunt qualitates pñe calidū et frigidū humidū et siccum: et in illis est alteratio per recessum ab vno et accessus ad alterū. Et similiter dicit esse triplicē motū localiter. quoddam enim mouet localiter ita qđ ultima pars ei^o est in termino a quo et pñma in termino ad quē. et sic partim est in termino a quo et partim in termino ad quem et sic mouet hñs magnitudinē et pñe. et iste modus motus responderet pñmo modo alterationis. Item quoddam mouet localiter ita qđ nō est partim in termino a quo et partim in termino ad quē: sed id in quo est sicut se hñt punctum qñ mouet in linea mota: et iste modus rñdet scđo modo. Tertio mouet aliqd localiter tñ per recessum a termino a quo: et per accessus ad terminū ad quē: absq; eo qđ sit partim hic et partim ibi perse uel in alio: et sic dicūt moueri angelos: et dicit qđ iste modus rñdet tertio mō alterationis. ¶ **Sed** hec diffictio multip^r fundat sup talium. primo qđ ponit qđ aliqua alteratio nō fit per mediū

cum hoc sit cōtra pñiam nālem. mediū enim dicit duo bus modis fm pñm. dicit enim mediū in qđ prius mouet mobile qđ in extremū et sic in omni motu phisico est mediū ut dicit pñus. et cum illud mediū hñat rōnem finis et pñcipij per rōnem eius semp mobile intercipit aliqd de extremo. Dicit etiam mediū qđ ad utrūq; extremū est extremū: ut dicit pñus in 5° pñ^o. et hoc mō nō oīs qualitas hñt mediū. ¶ **Scđo** fundat sup falsum qđ ponit alterationē pñe esse in habitu et dispōne ut sanū et egrū. cum hoc reprobet pñus in 7° pñ^o uolens qđ alteratio nō est nisi in specie qualitatis que est passio uel passibilis qualitas. in alijs autē spēbus qualitatis est alteratio quedā et fm qđ. ¶ **Tertio** qđ fm hanc distinctionem ultimū modus alterationis est maxime impropius. cuz e cōuerso fit fm pñiam nālem fm quā alteratio primo et perse est in qualitatibus pñis: ut habet in pñ^o secūdi de gñatione et corruptione et ex principio quarti metheuroz. ¶ **4°** qđ ponit hic distinctionē qđ mobile in loco dicat pñm esse in termino a quo et partim in termino ad quē: ideo qđ ultima pars eius sit in termino a quo et pñma in termino ad quē tanqđ ei pñueniat pñm esse hic et partim ibi fm diuersitatē partium que sunt in diuersis spatijs partibus. Cum hoc sit falsum fm sciam nālem qđ mobili nō gra partū attribuit motus qđ sic moueretur per accēs nec ipm dicit esse partim hic partim ibi qđ sit in diuersis partibus spatiū cum ipm fm se nō possit esse nisi in vna parte que est mediū. qđ tñ mediū hñt rōnem finis et pñcipij fm qđ est motus per ipm. Et sic propter duas rōnes mediū dicit mobile partim esse in termino a quo et pñm in termino ad quē. ¶ **Quinto** qđ pñcū in linea nō mouet nisi per accēs. s. motu lineā: et ista distinctio ponit qđ moueat perse: qđ aliter secūdos modus nō esset magis pñius qđ tertius. ¶ **Sexto** qđ tertius modus in motu locali debet demonstrari in exēplis phie cuz tñ ibi ille modus expñse reprobet. Dicimus ergo qđ omne qđ trāsit spatiū nō quiescēs uel hñs cōtrarietate in illo: sed hñs semp in ipso disponere ut recipiat trāsit ipm subito. et eadē uelocitate ad extremū se habet et ad mediū sicut patet in lumine qđ nō habet cōtrarietatem in trāspareti et dispōnem hñt in ipso semp manentem. s. dyaphaneitate. Et nō dicit philosophus in libro de sensu et sensato. qđ imutatio illa nō est i tpe sed eque uelociter ad extremū et ad mediū. Et similiter dicimus de angelis qđ distantia et cōtrarietas spatiū nō obstitit motibus eoz et ideo mouent subito et nō in tēpore. ¶ **Ad ultimū** aut patet solutio per antedictū qđ angelus nō sic cōparatur ad spatiū ut indiuisibile quantitatis.

De locutionibus angeloz.

Consequenter Querent

dum est de locutionibus angeloz. Et querunt sex. Quoz p^m est an loquatur. 2^m quo smone loquant. 3^m de organis loquentiū et audiētiū. 4^m utrum oēs oībus loquant. uel quidā quibusdā. 5^m utrum oīa uel quedā loquantur. 6^m utrum eodem modo loquantur ad animas et ad se inuicem et ad deum.

An loquant angeli. Articulus 4°.

Primum proceditur sic.

Prima corinth. 13° dicit aplūs. Si linguis hominum loquar et angeloz. etiam ibi innuit qđ angeli loquant quibusdā linguis. ¶ **Item** glo. ibidez dicit qđ superiores signant inferioribus qđ dei uoluntate pceperūt nuntius et signis. Item dicit Bo^o. qđ quicqd pōt potentia inferior: pōt et supior. Cū igitur homo fm rōnem sit potentia inferioris qđ angelus et possit interpretari alteri cōceptus cordis sui multo magis pōt hoc facere angelus. Similiter ysaie 6° dicit qđ clamauit alter ad alterū. et in Za-

charia et in Daniele. Sed contra dicit Basilius sup deu-
teronomi. 30mo in quadā omelia. sermonis nobis usuz
deus qui nos creauit indulget pro eo ut cordis occulta sū
inuicē nobis uerbi mysterio panderemus ut cōmunez
in alterutru affectionē nature vnusqzqz nostrū p̄ximo
suo uelut ex archanis quibuscūqz domicilijs cōlij sece-
ta depromēt. Si enim nuda solūmodo atqz itecta inue-
niremus ex ipsis tñ mētis motibus atqz intētionibz co-
gitationē alterutru nosceremus. Ex hoc accipit q̄ aia/
ruz nō est loqui et multo fortius angeloz. ¶ Itē iob 27°.
nō adequabit ei aurū uel vitrum. Sup idem dicit Gre-
gorius. q̄ vnusquisqz mētē in resurrectione ab alteri
occultis tōpulentia nō abscondet. ergo multo magis cū
spūalior sit natura angeli in vno angelo mens ab alteri
intellectu nō abscondit et ita nō erit necesse loqui. ¶ Itē
Basilius. qm̄ vigor aie uelamen carnis cooperit ad in-
dicandā atqz publicandā faciez p̄fēda ea sunt que in
p̄fundo cordis uel cogitationibus uel sensibus cōmoue-
tur nobis et nobis et uocabulis indigemus. ergo videt
q̄ ubi nō est uelamen carnis nō erit necessarius usus lo-
quēdi. ¶ Itē ad corinth. p̄ 4° cap^o sup illud nolite an-
tēpus iudicare. dicit glo. egesta et cogitata bona uel mala
tunc erunt apta. Et q̄ oia tunc erūt nota tunc oēs pote-
runt iudicare de se et de alijs. Ex hoc accipit q̄ etiā ma-
li tunc videbūt cogitationēs oīuz. ergo multo fortius an-
geli vident cogitationes suas in celis. ¶ Item Augu-
stin^o. In patria nō erūt cogitationēs uolubiles hinc illuc
atqz inde huc sed oia simul videbimus. ergo et angeli vi-
dent oia simul et ita nō egent locutione. ¶ Item Gre-
gorius in dialogo. quid est qd nō videāt qui vidēt
oia vident. Et loquit de angelis. ergo angeli oia vidēt.
et sic idem sequit q̄ prius. ¶ Item in visione corporali
sic est q̄ si visibile sit illuminatū et nō sit mediū phibens
inter vidētē et visibilem sit p̄portionata distātia vide-
bit vidēs omne qd visibile est. ergo sicut est in visione spī-
rituali. sed quicqd est in mēte cuiuslibet angeli est in lu-
mine cum angelus sit lux et de alijs impedimētis nullū
est in angelo qm̄ possit videre ergo nō indiget locutiōe
¶ Item Aug^o in libro de bono coniugali. ¶ Post hāc peregrī-
nationē futurū est ut oīum cogitationes patebūt inuicē
nec inuicē repugnabūt sed in futuro similes erimus an-
gelis dei. ut dicit dñs in Malachi. 22°. ergo angelis patēt
modo inuicē sue cogitationes. ¶ Itē eadē est ratio in
genere cognoscēdi oia spūalia inquantū spūalia sunt sed
in angelo sba est spūalis. et q̄qd est in mēte sua est spūa-
lis. Sicut eadem rō erit cognoscēdi utrūqz. sed sba sua co-
gnoscit sine locutione ab angelo. ergo et id qd est in mē-
te cognoscibile est sine locutiōe. Itē dicit Aug^o in 6° de
nālīb^o q̄ multitudo desideriorū in hoīe causa est loquē-
di. multitudo autē desideriorū est ex multis deficientibus
in que p̄tendit desideria. talia autē deficientia nō sunt in
angelis ergo nec multitudo desideriorū nec per p̄ns lo-
quela. ¶ Solutio dicimus q̄ angeli loquunt sicut pro-
bat per p̄mas auctoritates. ¶ Ad id autē qd obijcit in
p̄trariū dicēdū q̄ Basilius itēdit q̄ sermo exterior qui
sonat in aere nō est i sba spūali nāliter. est tñ ibi locutio
ut ipse inuit que explet mētis motibz et itētionibz cogita-
tionū. Et qd sit hoc dictū patebit iterū. ¶ Ad aliud di-
cēdū q̄ est quoddā in mēte ut beatificas et causa beatitu-
dinis. s. deus et meritū. et de hoc intelligit dictū Grego-
rij. Sicut enim vinū inficit vitru ad iudiciū coloris vi-
ni per vitru sic in resurrectione dotes aie resultabunt in
dōtibus corporis ad cognoscēdū id qd est beatificas et
ut causa beatitudinis. Est etiā quoddā in mēte ut cui^o
causa est mens. s. cōceptus a mēte formatus et nō est ne-
cessē ut illud cognoscat ab altero. aliter enī vnusquisqz
tot cognosceret quot alter et essent oēs equali in nume-
ro cognitoz qd nec in angelis mō est uerū nec in homi-
nibus est uerū uel erit post resurrectionē. ¶ Ad aliud

patet solutio per p̄dicta. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ in iudi-
cio oia ea que sunt dānationis et cause ipsius et beatitudi-
nis et cause ipsius erūt palam et nō alia. de hijs enim tñ
erit iudiciū et nō de alijs. Quod qualifiat in tractatu de
iudicio erit determinatū. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ Aug^o
intelligit de intelligētia que est in uerbo in quo oia con-
gregant in vnū. Uerbu enim ut dicit Aug^o in libro de
trinitate. est ars plena rōnibus oīuz creator. et ille rōnes
put sunt in uerbo nō sunt distātes et multe. et id in ipsis
nō sunt cognitiones uolubiles sed potius intelligentia
simplex et in vnū cōgregata. sed in alijs cognoscibilibus
que oīum hnt ab ipsa uoluntate et mente angeli et hoīs
uel ab ipsis creatis nō oportet cōgregatā esse cognitiōē
sic q̄ oia sint in ipsa simul. sicut nec ipsi cōceptus congre-
gati sunt simul ipse res que cognoscunt et de talibus ne-
cessaria est locutio. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ auctoritas
Gregorij intelligi pōt dupl^r. s. q̄ angeli oia videāt quā-
tum est de rōne obiecti tñ uel quo ad obiectū et iudiciū
de re distinctū. Sico autē rōnem obiecti q̄ obiectū visio-
nis angelice est uerbu in quo sunt oia. vnde vidēdo uer-
bus quodāmo vidēt oia. sicut vidēdo ule quodāmodo
vident quidqd est in ipso particulari. et hec visio est oī-
uz in potētia et nō in actu. et sic intelligit dictū Gregorij.
Sico autē obiectū et iudiciū de re distinctū qm̄ obiectum
reducit ad p̄p̄tā naturā cuiuslibet cognoscibilis resul-
tantis in ipso ut certū iudiciū intelligētie de quolibet co-
gnoscibili particulari accipiat. et hoc mō angeli nō vidēt
oia in deo. q̄ ex hoc sequerē q̄ inferiores tot viderent
in uerbo quot superiores et qd oēs angeli tot cognoscerēt
quot deus. qd absurdū est. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ ea
que sunt uoluntatis et mētis angeli sunt q̄si in luce clau-
sa signaculo uolūtatis. ea s̄o que sunt in natura sicut in
luce apta et de hoc patebit magis inferius. ¶ Ad aliud
soluēdū est per p̄dictā distinctionē. s. q̄ cognationes hnt
reduci ad beatitudinē et cām beatitudinis et ad libertatē
mētis. et p̄mo mō erūt patētes. s̄do mō nō. ¶ Ad aliud
dicēdū q̄ rō cognoscēdi sumit ex rōne cause. vnūqzqz
enim cognoscat per suā cām. et ideo cum nō sit nisi vna
causa eoz que subiunt uoluntati et eoz que sunt in natu-
ra nō erit idem modus cognoscēdi. Ex illo s̄o inducto
nō p̄bat q̄ idem sit modus in specie cognoscēdi specia-
listēd q̄ sit eadē potētia p̄ceptiua omnium spūalīuz. Et
cum dicat q̄ est eadē rō cognoscēdi spūalia inquantum
spūalia sunt. Uerū est hoc de rōne cognoscēdi in gene-
re et in potētia. ¶ Ad ult^m dicēdū q̄ locutiōis duplex
est finis. vn^o est postulare ab alio ad que nō sufficit ipse
homo sibi. aliud est cōmunicare intelligētiā alteri et p̄-
mum finem tñ tangit et quo ad illum nō est in angelis
sed quo ad 2^m. ¶ Articulus 5°.

Secundo queritur quo ser-
mone loquantur. Et videt q̄ nutibus et signis
q̄ ita dicit glo. sup p̄ 4° eplam ad corinth. 13°. super illud
Si linguis hoīum loquar et angeloz. quib^o linguis an-
geli p̄positi minoribus qd de dei uoluntate p̄mi sentiūt
signū q̄ sit aliquibus nutibus et signis. ¶ Sed videt hoc
nō posse stare. nutus enim potius seruit demonstrationi
ipsius rei qz locutioni. ¶ Item de signis illis queritur
utruqz sint a natura uel ad placitū. Et si sunt a natura tūc
sunt eadē apud oēs et nō erit locutio per ipsa. Si autem
sunt ad placitū tūc s̄m p̄m nō erūt eadē apud oēs. et si-
cut in hoībus mutua allocutionē in vno ideomate p̄ce-
dit disciplina ideomatis illius. ita etiam in angelis opor-
teret allocutionē per signa p̄cedere disciplinā signorū.
Et cum illa disciplina sit per loquelā uel per inuētiōē
cum inuētiō sit per experimētū rerū ut dicit in p̄ 4° metha^o.
Erit ergo per loquelā et illa loquela per signa et sic ibi
in infinitū in signis q̄ refutat intellectus. ergo nō videt-
ur loqui per signa. ¶ Itē ostensio per cām rei facit de-

Prime partis summe

monstrationē z sciam. ostēdō aut per signa facit opinio-
nem tñ. signū enim cōmune est quoddā inuētū in plu-
ribus in fine secūdi posterioz. Signū sic ppiū est : qm̄
totius gñis ppa est passio z nō solius ppiū. Si ergo lo-
cutio angeloz est per talia signa tunc facit imperfectā ostē-
sionē animi. Si pō dicat q signū accipit hic s̄m diffi-
nitionē Augustini. s. q signū est id qd preter spem quā
igerit sensib⁹ aliud facit in noticiā uenire. Lz enīz ange-
lus nō hēat sensus tñ ingerit ei signū z per illud accipit
noticiā rei de qua est locutio. **E**tūc grāf in quo disse-
rat signū a nutu. si enim nut⁹ est directio ad rem z signū
est qd signū ad qd inuit. oportet signū esse aliqd diuīdū
ueniēs a loquēte ad audiētem : z sic uō videt differre a
uoce sonāte. qd est cōtra Damasc⁹ qui dicit q tradit sibi
suas intelligētias sine uoce. plato s̄mone. **E**t iterum
querit utrū signa illa sint in angelo loquēte uel non. Et
si sunt in ipso tunc erūt passiones uel habitus uel poten-
tie. Et cōstat q nō passiones : q passiones sunt s̄m quas
est delectatio z tristitia ut dicit p̄hus. s̄m signa autē illa
neutrū est. Si autē essent potētie cum semp eorūde sint
potētie semp eēnt in eodē actu loquēdi qd est inconue-
niēs. Eodem mō etiam sequit de habitu. Lz enim nō
hēant habitus acq̄sitos sed datos cum creatione semper
eodē mō se hēbunt in habitib⁹ illis. **E**t iterum
cat Bion⁹ q intellectus diuini per tria diuidunt. s. eēntiā
virtutē z opationē. loquela aut sit p̄tēta sub opatione : z
signa sint per que fit loquela : videt q signa sint sub vir-
tute q : a virtute egredit opatio. sed cum virtutes deter-
minēt penes ultimum potētie : videt q signa illa nihil
aliud dicāt qz cōpletuā potētiā in angelis : qd est incō-
ueniens : qz signum dicit relationē ad id qd signū z cui.
virtus aut cōparationē ad opus tñ. **E**t item obijcit de
hoc qd dicit Basilius in auctoritate p̄notata q si nuda
atqz intacta oīa inueniremus ex ipso tñ mētis motib⁹
atqz intētionibus cogitationes alterutruz nosceremus.
motus enim mētis est actus intelligētie. Intētio autē co-
gitationum est id per qd tangit in re cogitādo z hoc est
spēs reib⁹ sic videt loqui nihil aliud esse qz s̄m acum
de re per spēm ppiū cogitare z sic idem esset cogitare z
loqui qd nō est uerū : qz cogitare est ante loqui : qz p̄ius
cogitat de re z postea p̄nunciat ad alterū. **E**t iterum
s̄m hoc nihil esset secretū si idē eēt loqui qd cogitare : qz
statim qn cogitare alter p̄ciperet cogitātū etus sicut p̄ci-
piū loquela. **E**t hoc etiam patet q falsum est qd dicunt
quidā q loqui angelorū est intelligere s̄m acum sicut
h̄bū cordis nihil aliud est qz de re cogitare. **E**t iterum
querit de auctoritate Damasceni p̄notata que dicit q
tradit sibi duas intelligētias sine uoce plato sermone.
Querit enim quis sit s̄mo platus sine uoce. Dicit enīz
Damascenus 2° libro 21° cap^o. Rursus aut diuidit rōna
le aīe in interius dispositū s̄monē z platū. Si autem in-
terius dispositus quidē s̄mo motus aīe in excogitatio
sciens sine aliqua enūciatione. Unde multonēs z silen-
tes s̄monē totū apd nosmetipsos trāsimus z in somnijs
disputamus. z infra platus s̄mo s̄mo z in syllabis z in uo-
ce operationē habet. Scdm hoc videt q sine uoce pla-
tus s̄mo est motus rōnis in excogitatio : z s̄m hoc lo-
quit cogitare z sequunt icōueniētia p̄hita. **E**t iuxta hoc
iterū querit utrū signa per que loquunt angeli sint cō-
munita z equoca sicut sunt signa per que loquunt homi-
nes. videt enim q sic cum enim sit infinita multiplica-
tio rerū per potētiā nature oportet plures res reduci
ad vnū signū. **E**t hoc aut cāf equocationes z amphibi-
ologie z cōmunitates sicut dicit in p̄mo elenchoz. no-
mina quidē finita sunt z orationū finita multiūdo res
aut numero infinite necesse est ergo plura eādē orōne
z nomē vnum sigre. Sed si hoc est tunc videt ulterius
q causent paralogismi z deceptiōes in locutionib⁹ an-
geloz signū dicit p̄hus ibidē quēadmodū illi qui nō sciūt

numerū p̄mpte p̄ferre a sciētibus expellunt. Eodē mō
z in oīonibus qui noīs virtutes sunt ignari paralogizā-
tes z ipsi disputātes z alios audiētes. **E**t iuxta hoc etiā
querit utrum utant pluribus ideomatibus uel vno tñ.
Et videt q non pluribus q pluralitas ideomati est ex
parte uocum tñ z nō intellectu. uel ideo sicut dicit in
principio peryarmenias : quēadmodū neq littere oib⁹
eodem sunt sic nec uoces eodem. Quoz aut p̄morum
hec note sunt eodem oibus passiones aīe sunt : z quorū
hec similitudines res etiam eodem. **E**t hoc accipitur q
intellectus z res apud oēs sunt eodē sed nō uoces. Lz
ergo locutio angeloz fit sine uoce. plato s̄mone nō uti-
tur nisi ideomate vno. **E**t Sed **Q**UANTUM Dicit in
dialogo Gregorius. q in celo est noticia oīum lingua-
rum. Et hoc pbat per quēdam puerū qui fuit raptus in
celū in spū z cum reuertēret dixit se scire oēs linguas z
loquebat cum astātib⁹ grecū z yngaricū cum ante neu-
trū sciret. **E**t solutio dicimus q solo istius qōnis ac-
cipiēda est ex simili. Ad hoc enī q lumē p̄iungat lumi-
ni nihil exigit ampli⁹ qz q nō fit mediū impediēs p̄iun-
ctionē illā. z q sit vnū directe ordinatū p̄tra altez in situ
z q sit distātia p̄portionata potētie i mutādī i p̄oz lumi-
nū : qz si distaret ultra qz possent diffundē radios tūc nō
cōiungerent sicut lumē in anglia nō p̄iungit lumini in
italia. Si pō ponat q hēat lumē potētiā cognoscēdi z
apprehēdēdi iterū nō exigit plus qz qd dictū est q vnū
lumē apprehēdit alterum nisi ponat q in uoluntate lu-
minis sit manifestare se z nō manifestare. **E**t hoc etiā
videt per dictū Augustini qui dicit q in oibus in gbus
est p̄tās faciēdi aliqd z uoluntas ordinata ad idēz q uo-
luntas p̄cedat p̄tatem : sicut possūz ambulare si uolo : pos-
sum intelligere si uolo. Unde patet q uoluntas habet a
se potētiāz claudēdi intellectū z multo fortius ab alio qz
nō intelligit nisi uelit ergo multo fortius alius nō intel-
liget eum nisi uelit. Et hoc etiā patet ex Augustino qui
facit qōnem cum spēs rerū sint in aīa semp z potētia in-
telligēdi semp quare non semper intelligit. Et soluit ob-
iens qd nō vult nō ante intelligit actu nisi qn uoluntas
potētiāz p̄iungit intelligibilibus s̄m actum. Dicimus
ergo s̄m Bion⁹ q angeli sunt diuina lumina z diuina spe-
cula. z dñr lumina quātum ad lumē intellectus agētis.
Specula aut quātum ad habitus formarū rerum cogno-
scibilium. Et differt lumine intellectus agentis qui s̄m
p̄hūm est ut lux a lumine exteriori in hoc q illuminatio
p̄cedens a lumine corporeo est in necessitate rei nature
que lucet. sed lumē spūale est in angelis ex libertate uo-
luntatis ut habitū est. Similiter speculum in spūalibus
differt a speculo corporeo in hoc q speculū corporeum
nō accipit formā nisi ex directo p̄hūaliter oppositū. sed
intellectus possibilis in angelis accipit formā a creatio-
ne datā z semp retinet eandē. Cōuersio aut luminis sup
eandē formā facit intellectu in actu. Dispositio aut illius
ad inotescēdi alteri facit uerbū siue s̄monē qui est sine
uoce. Cōuersio aut ad alterū angelū ordinās hūc s̄mo-
nem ut alteri inotescat cōplet locutionē. qd enim in cor-
poralibus est situs in spūalib⁹ est ordo. Et ex hoc patet
solutio eius qd posset obijci. s. quare vno loquente non
oēs audiāt cum distātia in spūalibus nihil operet. Idcirco
enim causa est ut diximus q in spūalibus est ordo loco
distātie in situ in corporalibus : q ergo per uoluntatē in-
notescēdi angelus loquēs nō cōuertit z ordinat ad oēs
angelos p̄pter hoc nō oēs audiūt sed illi ad quos loquit.
Et dicimus ergo ad p̄m q nutus ibi dicit inuitio ad re-
cum p̄uersione uoluntatis z inotescēdi ad aliū angelū.
Et h̄ ille nutus demonstrat rem tñ qz hec demonstratio
est sub forma intelligibili z est signū cōceptus hūc intelligē-
tie angelice dicit locutio. **E**t ad aliud dicēduz q signa
illa nihil aliud sunt qz interiori plati s̄mones de quib⁹
diximus. Proferre aut ipm nō est ad placitū sed potius

sub uoluntate que uoluntas habet a natura. nec sequitur ex hoc quod idem sit apud oēs: quia si sit uoluntas naturalis tamen actualis uerfus ad significationem huius uel illius est ad placitum uniuscuiusque angeli loquentis. **¶** Ad aliud dicendum quod est signum personis et est signum rei et angeli loquentis per signum personam. **¶** Ad aliud dicimus quod signum accipitur ibi pro quadam uenientiam ad rationem signi assignatam ab Augustino sicut predictio obiectio. **¶** Et ad id quod queritur in quo differat signum a nutu. dicendum quod signum dicitur in terius platus primo. nutus autem dicitur determinatio illius signi ad rem per uersionem uoluntatis ad rem de qua est sermo. **¶** Ad aliud dicendum quod signum est in angelo. signum enim non addit supra formam siue spiritum sub qua intelligit angelus nisi rationem plationis ad alterum. Et est in ipso sicut habitus punctus actui interpretatio. **¶** Ad aliud dicendum quod **Bio** secundum denotationem diuidit intellectus diuinos in tria quia tribus denotant. Dicunt enim celestes essentie et celestes uirtutes et celestes nuntij siue angeli. Quorum primum dicitur essentia. 2^m autem uirtute. Ultimum dicitur commune operatione omnium angelorum. Unde patet quod illa auctoritas non est ad propositum. **¶** Ad aliud dicendum quod per motum mentis intelligitur **Basilii** nuntius per quos inuit ad rem significandam et non tamen intellectus secundum actum. Per intentionem autem cogitationum intelligitur signa quia per illa tendit ad rem significandam et ad experientiam conceptum cordis: et per hoc patet solutio omnium eorum que obiecta sunt contra auctoritatem **Basilii**. **¶** Ad aliud dicendum quod bona est diuisio **Damasceni** in interiore et exteriori sermone. sed non sequitur quod loqui sit tamen cogitare. non enim glibet motus qui in cogitatione est dicitur primo interiore: sed motus qui est cum ratione et intentione plationis ad alterum. **¶** Ad id quod iuxta hoc queritur dicendum quod talis est communitas in rebus: sed tamen ex hoc non confunditur intellectus: quia communitas determinatur per nutum ad rem. **¶** Nec tamen est dicendum quod sit equocatio uel amphibologia uel huiusmodi. talia enim non sunt nisi ex diuersa institutione uel ordinatione uocum exteriorum: sed signa spiritualia semper determinant ad intellectum et rem. **¶** Ad id quod queritur utrum habeant plura ideomata. dicendum quod non: sed enim puer ille sciam linguarum acceperit in celo non tamen est ibi usus earum: sed accepit donum spiritus sancti quod dicitur gratia linguarum. **¶** Sunt tamen qui dicunt quod angeli loquuntur per emissiones luminum spiritualium illa lumina dominici signa et nutus. dicunt enim quod sicut lumen corporeum emittit radios per quos ostendit res demonstrabiles uisum lumen spirituale potest quod uult emittere radios per quos demonstrat spiritualia. Sed hoc non uidetur quia oportet quod radii emissionis per medium perueniret ad uerbum angeli et non est de facili assignare medium illud. **¶** Art^o 6°

¶ Tertio queritur de organo loquentium et audientium. In homine enim sunt organa uocalia quibus formatur uerbum ad alterum ergo uidetur quod in angelis debeant spiritualia esse respondenda istis quibus formentur uerba spiritualia. **¶** Item apostolus notat linguas dicens. Si linguas hominum loquar et angelorum. similis in animabus exutus a corpore. In euangelio **Luce** dicit de diuine. **Pater** abraham misere mei et mitte lazaro ut tinguat extremum digiti sui in aqua ut refrigeret linguam meam. Similiter uidetur quod in audiente debeat esse organum receptuum uocis. **¶** Sed **LONTRA** ista organa non possunt esse nisi duobus modis: sed secundum rem aut secundum potentiam determinatas ad ipsa organa sicut sunt in animalibus exutus a corpore. **¶** Considerat autem quod in angelis non sunt secundum rem nec etiam uidetur quod secundo modo. potentie enim proportionate organo creatione habent in ipsis organis sicut anima creat in corpore licet corruptione non habeat in ipso. **¶** Potentie autem angelorum non habent creationem in aliquibus organis ergo sic non habent organa. Item suba sepata in se et in potentie distinctione non habet secundum materiam uel partes materie talis suba est

angelus: ergo non habet distinctionem secundum materiam uel partes materie. Sed corpus organicum est materia et organa sunt partes materie ergo potentie que sunt in suba angelorum non distinguuntur secundum propositiones organicas. Si hoc procedat tunc uidetur quod loqui angelorum nihil addat super intelligere secundum actum et uerbum suum. nihil addat super spiritum quam speculat. **¶** Solutio dicimus quod sicut in hominibus est vis interpretatio sermonis sensibilis ita et in angelis est vis interpretatio sermonis intelligibilis. Sed differentia est quod vis hominis est organica et actus eius explet in organo in angelo autem non est organica ut probat obiectio. **¶** Si autem queratur que sit vis illa. dicimus quod possibilitas communis cunctis et intelligetias. Et per hoc patet solutio ad primum. **¶** Ad 2^m dicimus quod hoc ipsum uocat apostolus lingua. **¶** Ad ultimum dicimus quod non sequitur **Ad** loqui enim ut predictum est tria exigitur. scilicet intelligere secundum actum et uoluntas communicandi et uersio siue ordo ad alterum. Similiter dicimus de auditu: supra enim intellectus in audiente adiunguntur duo. scilicet conuersio ad alterum et acceptio scientie in signo et non in specie rei quam habet apud se. supra enim determinatum est quod angeli loquuntur nuibus et signis. **¶** Articulus 7°.

¶ Quarto queritur utrum oēs omnibus loquantur uel quidam quibusdam. Et uidetur quod non oēs omnibus per tres auctoritates. **¶** Blosa enim super illud. Si linguis hominum loquar etc. dicit sic **Quibus**. scilicet linguis propositis minoribus quod de dei uoluntate primi sentiunt signa. Alia est **Damasceni** que dicit quod quidam eminenter inferioribus tradunt intelligetias et consilia. Secunda est **Bionysij** qui dicit quod superiores illuminant inferiores. **¶** Sed **LONTRA** in nullo ordine sic est quin inferior possit loqui superiori. discipulus enim loquitur magistro et seruus domino et sic de alijs. ergo et inferiores superiori bus loquuntur. **¶** Preterea hoc quod imponit **Dionysius** uidetur falsum esse: quia **Bionysius** dicit quod inferiores faciunt quod superiores loquuntur et querere est loqui. **¶** Preterea ulterius uidetur quod etiam inferiores illuminant superiores. dicitur enim supra 14° cap^o 6° corinthios. super illud. Si alicui reuelatum fuerit sedenti prior: taceat. aliquando datur inferiori quod non datur superiori et similiter in angelis aliquid reuelatur inferiori quod non reuelatur superiori: et de hoc potest illuminare superior. **¶** Preterea supra habitum est quod aliquid discunt angeli ab apostolis et ab ecclesiis: sed illi qui sunt in carne minores sunt angelis. **¶** Ad hoc dicunt quidam quod ministrantes in inferioribus maiorem cognitionem habent eorum que circa nos sunt quam superiores: et de hijs loquuntur superioribus. assistentes pro maiorem habent cognitionem de diuinis: et de hijs loquuntur uersa vice inferioribus. Sed contra hoc est quod aut hoc intelligitur de cognitione naturali aut de cognitione gratuita. si de gratuita tunc plane falsum: quia in omnibus gratuitis habent superiores maiorem cognitionem inferioribus. dicit enim **Dionysius** quod inferiorum dona superiores habent excellenter et eminenter. si de naturali secundum hoc habent cognitionem omnium naturalium equaliter. Si forte dicatur quod intelligitur de hijs que subsunt uoluntati. **¶** Contra autem secundum quod sunt in uoluntate aut secundum quod sunt reducta ad organa naturalia et corporalia quibus expleantur. Si primo modo sic nullus cognoscit ut supra habitum est. Si forte dicatur quod deus inferioribus reuelat plura de hijs que pertinent ad custodiam. superioribus autem plura de hijs que pertinent ad assistentiam et sic superiores et inferiores de diuersis possunt sibi inuicem loqui. Hoc erit contra supra probatum et contra **Bionysium** et contra **Dionysium**. **¶** Habitum enim est quod theophanie ad ordines et hierarchias pertinentes descendit a superioribus in inferiores et non e contrario. Sicut ostendit in principio **Zacharie**. ubi secundum **Dionysium** angelus de media hierarchia illuminat angelum de infima hierarchia qui ulterius illuminat prophetam quod ab ipso muro habitabit in hierusalem etc. Et similiter secundum **Dionysium** angelus purgatus et

Prime partis summe

officiū z illuminationē accepit a seraphin vnde z seraphin dicit. **P**reterea hoc est p̄tra legē diuinā quā promulgat D̄s. s. q. deus in oibus per p̄r̄ z per r̄a postea illis reducit in diuinas illuminationes. **S**olo dicimus q. aliud est loqui z aliud loqui ad illuminationem. q. illuminatio non est in quocūq. scibili sed tñ in diuino s̄m reuelationē a deo descēdētē z in deū reducētē. inferiores aut nō sic reducunt supiores sed econuerso ut supra p̄batū est. **C**ōcedimus igit q. oēs oib⁹ loquunt^r sed nō oēs oib⁹ loquunt^r ad illuminationē s̄m supioribus inferioribus. Et per hoc patet solutio ad oia quesita p̄ter hoc qd obijcit de glo. ad corinth. **A**d qd dicimus q. dissimile est in hoibus z angelis. Spūs enī p̄phetie reuelans mysteria in hoibus t̄gēdo corda p̄phetarū nō antēdit gradus nec meritis: sicut patet in Balaam z Caypha. in angelis aut ordinatus est descēsus illuminationū. **A**d id qd obijcit de ecclesia z predicatione ap̄loz supra est solutū. **A**rticulus 8°.

¶ Quinto queritur

Quam uel quedā loquant^r. **V**idetur q. nō oia. quorūdā enim cognitionē hnt a ḡra per reuelationē uerbi z illa cognitio nō est oibus cōmunis. ergo videtur q. nec de illa omnium cōmunis sit nālis locutio. **S**ed **L**oquunt^r hoc est qd in hoibus est nālis locutio de oibus siue sumat per naturā siue per grām. ea enim que mihi reuelata sunt per grām nāli potētia possum exprimere alteri. ergo videtur q. similis sit in angelis cum nō sint inferioris p̄tatis quātum ad naturā. **S**ed ad hoc dicunt quidā q. tribus modis loquunt^r angeli. Primo per rei exhibitionē sicut loquit^r homo asino stimulas illuz z diues paupi porrigēs illi denariū. ita loquit^r angelus angelo facies aliqd corā illo quo facto intelligit qd ante non intelligebat. Sc̄do qñ induit rem intellectu. i. qñ induit se intellectu qui est exēplar rei. z hys duobus modis loquunt^r oēs oibus z maior inferiori z econuerso. Tercio loquunt^r applicatione vnius ad alterū sicut ex applicatione ad speculū resultat imago in alio speculo: z sic nō loquunt^r oēs oibus sed tñ supiores inferiorib⁹ de hys que per illuminationes perceperūt. Sed hoc videtur nō posse stare. nusq. enī legit^r q. angelus applicet ad angelū sicut per speculū ad speculū. **P**reterea oportet q. ex imitatione quedā id qd est in vno angelo resultaret in alio: qd iterū nō p̄tingit: ut patet supra in qōne de algamatis. **I**tem nihil est dictū q. induit se intellectu qui est exēplar rei z per hoc loquant^r: q. sicut dictus est plus ad loqui exigit q. intelligere s̄m actū. **P**reterea accipe cognitionē ex factis est accipe cognitiones ex cōiecturis: z cōiecture nō faciunt nisi p̄bilitatē: qd nō cōuenit angelice p̄fectioni: z ideo dicimus q. de oibus loquunt^r nāli locutione: sed sicut supra tactū est: aliqd est loq simp^r z aliud loq ad illuminādū. **A**rticulus 9°.

¶ Sexto queritur

Utrum eodem modo loquant^r ad aias z ad se inuicē z ad deū. **E**t videtur q. nō. **D**icit enim Aug⁹ in xj^o sup̄ genēsims q. deus per angelos suos loquit^r siue in extasi spūs corporalibus imaginibus: siue ip̄is sensibus corporis aliqua specie p̄sentata uel ad vidēdū uel ad audiēdū. **E**x hoc accipit^r q. angeli loquunt^r aiabus duob⁹ modis ad fantasiā z ad sensum. sic aut non loquunt^r angeli ad angelos. **A**libi etiam dicit Aug⁹ q. loquit^r angelus ad intellectū aie miris modis qbus imp̄mit spēs ip̄i in intellectu aie: z p̄stat etiam q. hoc mō nō loquit^r angelus angelo: q. nullus angelus imp̄mit spēs alteri. **Q**uerit etiam iuxta hoc de locutiōe angeloz ad hoies ad sensum quare a quibūsdā audit^r z ab alijs eque distātib⁹ nō audit^r. **P**reterea querit^r utrū aia eque potestate possit loqui angelo sicut angelus sibi. **E**t videtur q. nō

nulla enim p̄tās est in aliqua suba quā aliquo manifestetur actualiter enim esset frustra z uana nos aut nō p̄cipimus q. per intellectū loquamur angelis. **Q**uerit etiam quālo loquant^r angeli deo z econuerso. **S**olo dicimus cum Aug⁹ q. tribus modis loquunt^r angeli ad aiam. i. ad sensum ad fantasiā z ad intellectū. **E**t hoc q̄lter sit expeditum est supra in qōne que querit^r quālo angeli illumināt aias. **Q**d aut vnus p̄cipit nocēs ad sensū alius non est: z ideo quia talis locutio est mirabilis. **S**icut enim a sonāte nō p̄fert in organis mātibus s̄m naturā ita nec circulariter imutat mediū quēadmodū uox nālis. **C**ausa aut causa est q. locutio angeli perficit cōuersione z ordine ad eum cui loquit^r: z ideo nō sonat nisi apud eum ad quē cōuertit^r z ordinat^r. **E**t simile est de app̄titionibus angeloz quos quidā vidēt z alij eque p̄p̄inqui nō vidēt ut patet in Heliseo carmelita z puero ei⁹. **H**eliseus vidit plenū montē equoz z currū igneorum: puer aut etus nō vidit donec per orōnes heliseus reuelauit ei. **A**d id qd querit^r utrum aia habet p̄tātē loquēdi angelo dicēdū q. nō habet in corpore exis: sed hēbit exuta a corpore. **H**oc aut est ideo q. p̄tās loquēdi in hoie iam est per uoces z illas uoces bene p̄cipit angelus sicut alia sensibilia: z ideo specialit^r p̄tātē loquēdi ad angelos nō indiget. **A**d hoc aut qd querit^r de locutionibus angeloz ad deū. **D**icēdū q. sicut dicit Gregorius in moralibus: loquunt^r angeli deo suos affectus et rep̄tando ei: quos tñ sciunt eū minime latere. deus aut in eis per interne ueritatis cōtēplationē: aie aut deo per desiderū qd ab eo accipit^r: z deus aiabus per in̄sp̄rationē z ergo per infusione. z ideo dicit Bernardus q. de nouo est lingua aie. **E**x p̄dictis patet solo ad illud quod cōsueuit queri utrū angeli possint mentiri. **E**t patet q. non per hoc q. p̄firmati sunt in cōmutabili ueritate. **D**e locutionibus autem demonum z mendacijs eorum infra habebitur.

De formis z figuris angelicorum corporum.

¶ Inde queritur

Quam mis z figuris corporoz angelicorū. **E**t querunt tria. **P**rimo querit^r de causā apparitionis eorū in corpore. **S**c̄do de ip̄is corporibus assumptis utrum faciāt vnu cum assumente. **T**ercio de anagogicis significatiōib⁹ formarū corporaliū. **Q**uare angeli apparent in corpore. **A**rticulus 10°.

¶ Primum proceditur sic.

Dio⁹ ponit rōnes in de celesti hierarchie in 2° pro z cōtra. **Q**d enim nō debeat apparere in corporib⁹ accipit ex hoc q. ex corporib⁹ eorū uenimus in imūdas intelligentias ut estimemus ut dicit Dio⁹ celestes z dei formes aios in multipedes eē. **Q**uosdā z multoz vultuū z ad boum pecudalitātē aut leonū bestialē imaginatiōem formatos z ad aquilarū cornū rostri spēm aut ad uolatiliā tripartitā alarū p̄iunctionē effiguratos: z rotas quasdā igneas sup̄ celū imaginemur z thronos māles dinitati ad recubitiū necessarios z equos quosdā multū colores z armiferos z archistragatos. i. p̄ncipes ducum exercitus: aut quēcūq. alia ex eloquijs nobis sacre z formalit^r in uarietate manifestatiōz symboloz tradita sūt. **P**reterea Dio⁹ inducit rōnem q. si debet assumere corpora qd ex nobilioribus rebus debet illa assumere sic dicēs debuissē theologos ad corporeā facturā uiliter oino incorporealiū ueniētes p̄p̄ijs ea in quātū possibile cognatis z formare z manifestare figuratiōib⁹ ea apud nos p̄ciosissimis z imālib⁹ quocūq. mō z sup̄eminētibus essentijs sicut subsumt astra in celo z celestia corpora z nō celestibus deiformibus simplicitatib⁹ angelorū terrenas nouissimas circūpositas multiformitates sup̄ple debuissē. **E**t huius tāgit duas causas p̄sequēter. yna

ex parte nostri sic dicens de corpore nostro. q^o nobilius est ita dices. Hoc quidē est nostrum. i. corpus sublimius futurū esset et supmūdanas manifestatiōes nō deducit incōueniētes dissimilitudines. Et postea subiungit cām aliā dices. Hoc etiam in diuinis simul et iuste non iniuriarū faceret virtutes et eque nostrū non se duceret animū in imūdas se inserētem cōpōnes. Postea subiungit rōnem aliā dices. Et fortassis etiam estimabunt sup celestia leoninis quibusdā et egnis examine. i. cōpleta copia repleri et mugitiua laudū ofone et uolanti angelorum pncipatu et aialibus alijs et motiuis ignobiliorib^o tanq^z ad incōsequēs ad passibile et ignobile reclusa duz describunt per oia deformes clare manifestatiōez eloquiorū similitudines. Et hys patet q^o nō cōuenit angelis apparere in corporib^o uel si apparēt in iphs q^o nō nisi in nobiliorib^o debēt apparere. Et Ad hoc etiaz alie rōnes pnt inducti. dicit in glo. sup p^o ad Ro. q^o a duob^o iuuat homo in cognitiōe dei. i. a natura que rōnalis est et de creaturis que creatorē repñtant. Cum igit duplex sit pars hoīs. i. intellectualis et sensibilis ex utraq^z parte ut dicit mgi Ugo de scō victore pposuit eis deus mūdā theologia ergo sicut creatura sensibilis manendo sensibilis instruit sensus sic creatura intelligibilis manēdo intelligibilis debet instruire intellectū et sic angeli nō debēt apparere in corporib^o sensibilibus. Et Meterea si sensibile sit aliter apparēs q^z est deceptionē facit in fantasia ergo et intelligibile aliter apparēs q^z est errorē inducit in intellectu. Cum igit angeli appareāt ut instruat nō debēt aliter appere q^z sint et ideo nō debēt ut videt assu mē corpa. Itē hys qui additi sunt incōmutabili ueritati incōueniēs est aliud pñdē q^z sit in rei ueritate. sed angeli scī sunt ergo rē. sed in rei pñtate nō hñt corpora ergo nō debēt ut videt in corpib^o appere. Et Si ptra sunt rōnes Dionysij q^z ponit 2° c^o celestis hierarchie. Quarū pma est q^o nāle est hūano intellectui manu duci que cūq^z enī ut in p^o cap^o dicit. celestib^o eēntijs supmūdane traduntur nobis symbolice. Et hoc cōiungit ppter cōtunctionē nostrī intellect^o ad fantasia: et ideo oportet spīritualia figurare corporalib^o ex quoz pprietatibus intel ligant. Et hoc dicit Dionysij^o per hec pba. q^o quidē pulchre pcurate sunt in formā forme et figure carētiuz figuris in vna cām. i. nō solū cām dicit quis esse nostrā analogiā nō ualentē imediare in inuisibiles extēdi cōtēplatiōes et desiderantē pprietas et gnāles reductiones que possibiles nobis formationē pñtēdūt in formā supnāliūq^z speculationū. Et Aliā cām tāgit Dio^o. q^o ab imūdis sic debēt abscondi diuina et hec sunt uerba sua. Sed quia hoc est mysticis eloquijs decessissimum per incōprehēbilia diuina occultare enigmate et in vna multis ponere sacrā abditāq^z supnoz intellectuum ueritatē est enim nō oīs sacer neq^z oīum ut eloquia aiunt scientia. Et Aliā rōne iducit Dio^o quasi a minori: q^o minus uidet q^o theologia figurare imaginib^o debuerit deūz q^z angelos et figurat eūz imaginib^o columbe et leonū ergo multo magis angelos. Et Meterea iducit Dio^o rōnes q^o etiā in digniorib^o corporib^o hñt uti angeli in apparitiōib^o. Et pma rō est hec in diuinis negatiōes sunt uere affirmationes pō incōposite: ergo obscuritati archangeloz in angelis magis apta est p dissimilitudines formationis manifestatio. Et sensus rōnis huius est q^o eūz nihil possit fm rei pprietatē affirmari de deo q^o negationes uerius cōueniūt ei tanq^z exñti sup oia que de ipso ab humano intellectu pñt affirmari. Sic ergo cum corporales similitudines nō pueniūt angelis fm nām sui similitudines corpoz ignobilior que statim ostēdunt se nō inesse angelis magis pueniūt q^z similitudines nobilior q^z aliquis posset credere inesse angelis fm naturā. Et Aliā rō est quā ponēs sic dicit. q^o pō et nām aīum reducit magis dissimilitudines similitudines non est

mo q^z bene sapiētem cōtradidere: per quidem enim preciosiores sacras formationes pñs est se duci aurifor mes quasdā esse celestes eēntias et quasdā viros fulgo reos decora indutos uestimēta candidū et igneū inno cue respargētes et quibusdā alijs similitudinibus imagi natis formis theologia celestes figurauit intellect^o. Ad quidē ne paterent qui nihil uisibilibus bonis alteri^o intelligunt sanctorū theologoz restitutua sapiētia ad inde coras similitudines mirabiles mirabilr descēdit nō cōcedens mālē nostrū in turpib^o imaginibus remanens quiescere. Et Aliā rōnem ponit cui^o sensus est. hoc apparet ppter diuersa officia et propter diuersa ministeria diuersoz aut ministerioz diuersē sunt proprietates que nō manifestant in corpore vnius figure: sed oportet ex primi illuminationē in multis ut fortitudinē in leone et sic de alijs. ergo oportet q^z apparere in corporib^o nobilioribus. q^z in minus nobilibus fm q^o illa corpora pñt ostēdere diuersas pprietates ministerij. Et Solutio cōcedēde sunt ultime rōnes q^o pueniēs est apparere angelos in corporibus diuersarū figurarū et non ppter se sed ppter hoīs. Et Ad primū ergo dicēdum q^o id q^o apparet ad sensum apparet uel in ordine ad rōnez ex simili cōprehēsiō. Si p^o sic nō apparēt angeli q^o sic apparerēt equalr brutis et hoīb^o. Si 2° hoc pñgit duob^o modis. i. put rō iuuat ex symbolis corporalibus ad intellectu spūalium: uel put adiuuat ad cōsiderationē ulis abstracti a sensibilibus et hoc ultimo mō nō apparēt angeli sed pmo mō. Et Si 3° querat quid iuuat aīam ad hoc q^o sensibile nō stat in sensu: uel q^o rō magis pcedit vna via q^z alia. Dicēdum q^o angelus per ministeriū et illuminationē de quib^o in superioribus dictū est. Et Ad aliud patet solutio ex uerbis Dionysij obiectis in ptra rium. i. q^o magis oriret deceptio ex corporibus nobilioribus q^z ignobilioribus ppter pueniētiā in nobilitate. Et Ad aliud dicēdum q^o in diuersis corporibus debent apparere ppter rōnem ultimo obiectā. Et etiā propter hoc q^o ea que fm nām hñt corpus hñt corpus deter minati et vñi in natura. Et ergo sciat q^o nullū corpus hñt fm nām apparēt in corporib^o diuersis. Et Ad aliud dicēdū q^o intellectus noster imixtus est fantasia et ideo ad intellectu creatoris nō eleuat nisi in speculo et enigma te. Nec obijcit ei creatura spūalis nisi uestiat se similitudinibus sensibilibus. Et Ad aliud dicēdū q^o sensibile quātū est de se nunq^z apparet aliter q^z est. sed deceptio accidit in fantasia que cōponit sensibile cū eo cū quo nō est cōponibile uel diuidit ab eo a quo nō est diuisibile. Et ulterius decipit rō abstrahēs a fantasia sic cōponēte uel diuidēte. si aut nō est in angelis iuuat enī ad hoc ut intelligat pprietates ad quā sunt in mīstrādo. Et Ar^o 2°

Secundo queritur de ipso

corporibus utrū faciāt vñum cum assumente. Et videt q^o sic dicit Aug^o in 8° de ciuitate dei. prouidētia diuina ob hoc demonib^o qbus nos pñt eē potiores data sunt quedā potioz corpoz munera ut id q^o eis proponit: etiā ist o mō cōmēdaret multo maiori cura excolendā esse aīam q^z corpus ipsamq^z excellentiā corporalem quā demones hēre noscimus pre bonitate vite quā illis antepōnimur cōtēnere diceremus habituri et nos immortalitātē corpoz nūq^z supplicioz eternitas torqueat sed quā puritas pcedat aīorū. Et Ex hoc accipit q^o demones hēant corpora nālia. et cum sint nature angelice videt a simili q^o etiā hēant angeli. Item ibidem sicut enim pōt fieri ut aere uolucres terrestribus nobis non solū modo nō pferant uerū etiaz subijciant ppter rōnalis aīe que in nobis est dignitatē ita fieri potuit ut demones qbus magis aerei sint terrestribus nobis non ideo meliores sint quia est aer q^z terra supior. Sed ideo eis preferēda sunt q^z spei ptoz hoīum nequa q^z illorū despe

Prime partis sume

ratio cōparāda est. Idem accipit ex diffinitione apule-
gij quā ibidem inuit Aug^o. q^d demones sunt natura aia-
lia aīo passiuā: mēte rōnalia: corpore aerea: tpe eterna.
¶ Itē Aug^o. demones aerea dñr aīalia q^d corpore ae-
reoz natura vigent nec per mortē dissoluunt q^d pualet
in eis elemētū aptius ad agendū q^d ad patiēdum. ad pa-
tiēdum enim humor: z humus: ad faciendū x^o aer z
ignis aptitudinē prebēt. ¶ Itē Aug^o mouet qōnem
cum angeli mittant Utrū manētes in corporib^{us} suis spi-
ritualibus assumāt ex corpulenta inferiorū elementorū
materia aliquā spēs corporalē q^d coaptatā quasi aliquā
uestem mutarent in quaslibet uestes corporales ueras
quidē aut corpus suū uerteret p^{ri}uū in spēs aptas actio-
nibus suis per virtutē a deo sibi datā. Itē Bern^o in 5°
de cōsideratione. Lūes sanctos spūs esse illic potentes
gloriosos distinctos in p^{ri}as dispoñes in dignitates ab
initio stātes: in ordine suo pfectos: in genere suo corpo-
re ethereos: immortalitate ppetuos: impassibiles nō creatos
sed sanctos. i. g^{ra} nō natura: mente puros: affectu benī-
gnos: religione pios: castimonia integros: vnānimitate
induiduos: pace securos: a deo pditos: diuinis laudib^{us}
deditos. Nec oīa legēdo cōperimus: fide tenemus q^d q^d
de corporibus hoz nō modo vnde sint sed vnde aliqua-
tenus sint hēt inia alioz vnde si quis inter opinabilia pō-
dus celsuerit nō cōtendo. ¶ Itē sup cātica s^{er}monē 5°
Quo nā mō implent ministeriū suū absq^{ue} corpe prefer-
tim apud viuētes in corpe. deniq^{ue} nō est discurrere neq^{ue}
de loco ad locū trāsire nisi corpore q^d frequēter angelos
facere tam indubitata q^d nota pbat auctoritas. ¶ Itē
ibidem: Cū absq^{ue} corporis aminculo ne bestialis spūs
seruilis pditionis soluere debitū possit nec spūalis cele-
stisq^{ue} creatura implere ministeriū pietatis nec rationalis
aīa tam p^{ri}mo q^d sibi sufficere possit ad salutem liquet
oēm spū creatū siue uiuet z uiuet corporis p^{ri}us idī-
gere solatio. ¶ Itē Vidorus. Angeli boni corpa in qui-
bus hoībus apparēt de supno ethere sumūt solidūq^{ue} spi-
ritū ex solido induūt elemēto per q^d demonstrant: ma-
li x^o de inferiori aere. ¶ Itē Greg^o in omelia epi-
phanie dicit q^d iudeis angelus ex^{tr}is aīal rōnale euāgelī
sauit: sed omne aīal est sba corporea ergo nālia hnt cor-
pora. ¶ Itē Greg^o z Damascenus. q^d angeli in cō-
paratione ad incircūscriptū spū corpora sunt. ¶ Itē
per rōnem videt idem. oīs enī opatio supesse operan-
tis ergo opatio pūcti supponit esse pūcti. sed loq^{ue}re
z huiusmodi sunt opationes pūcti z tales opationes
sunt angeli apparētis in corpore: ergo vnum pūctum
erit ex corpore z angeloz: ita videt q^d angelus cum cor-
pore assumpto facit vnum. ¶ Itē quicqd hēt opatio-
nem alicuius nature pōt in naturā illā potentia que est
anterior: sed angelus pōt in actum sub corpore ergo
z nāli pōt vniri corpori cum igit nulla nāliuz potētiarū
sit incōpleta angelus hēbit corpus ex natura. ¶ Sed
LONTERA omne corp^{us} māle est. nullus angelorū
mālis est ergo nullus angelorū est corporeus. Probatio
p^{ri}me est per p^{ri}m in 1° metha^c. q^d omne corpus uel est
simplex uel est cōpositū. z si est cōpositū tunc est ex qua-
tuor elementis uel celū: sed vnūq^dq^{ue} eoz hēt materiā
sūm q^d hēt potētiā z trāsmutationē uel motū naturalē.
Probatio minoris est in p^{ri} cap^o celestis hierarchie. Ubi
dicit q^d in māles hierarchias sacra theologia mālibus fi-
guris z formalibus cōpōnibus uerificās tradidit p^{ri}or-
tionalr nobis ipis. ¶ Itē omne corpus figuratum est
nullus. angelorū figuratus est ergo nullus angelorū cor-
poreus est. Prima patet p^{ri}fe. q^d nullū corpus est infini-
tū. Probatio 2^a est de celesti hierarchia 2° cap^o. Ubi di-
cit ualde artificialis theologia saūs poetcis formationi-
bus z nō figuratis intellectibus usa est nostrū ut dictū
est reuelant animū z ipi p^{ri}ma z nāli reductione puidēs

z ad ipz reformās anagogicas sacras scripturas. ¶ Itē
oīs suba spūalis determinata ad corpus determinat ad
ipm ut forma z actus eius. oīs aut talis suba pncipiū vi-
te est in corpore tali. si igit angeli hērent corpus eēt an-
gelus suba spūalis pncipiū z causa vite in corpore: z sic
nulla esset differētia sui z aīe q^d est incōueniēs. ¶ Itē
omne corpus sumptū de elemēto gñabili z corruptibili
est gñabile z corruptibile. Si igit angeli hērent corpora
aerea uel ignea cum aer z ignis sint elemēta gñabilia z
corruptibilia essent corpora angelorū generabilia z cor-
ruptibilia: ita opoteret eos generare z discretionēs se-
xus hēre z nuptijs uti z mori: q^d est cōtra Damascenū
qui dīc q^d extra subaz satisfactiōē a spū scō hnt z nō sūt
nuptijs idigētes: q^d nō sunt mortales. ¶ Itē omne cor-
pus tribus dimētionibus est determinatū: nullus ange-
lorū tribus dimētionibus est determinatus ergo nullus
angelorū est corporeus. Probatio p^{ri}me accipit in p^{ri}o de
celo z mūdo z in 5° metha^c. ubi dicit p^{ri}us q^d magni-
tudinē que vnā hnt dimēsiōē est linea que duas sup^{er}-
cies. que tria corp^{us}. Adīno: pbat ex Damasceno 2° li^o 2°
cap^o ubi dicit sic. Intellect^{us} x^o exītes in intellectualib^{us}
locis sunt nō corporali circūscripti: nō enim corporali
sūm figurā figurant neq^{ue} tres hnt dimēsiōes. Itē indi-
recte sic. Si angelus hēt corpus aut est simplex. aut cōpo-
situm corpus illud. Si est cōpositum cum omne corpus
cōpositū sit ex cōtrariis: z per p^{ri}as gñabile z corruptibi-
le opoteret angelū gñari z corripī z comedere z dormi-
re z talia absurda pati. Si aut esset simplex sequunt plu-
ra incōueniētia. quoz vnū est q^d nullū simplex est distin-
guibile per organa: sed corpora angeloz ponunt hēre or-
gana. 2ª est q^d nullum suppliciiū corpore magis est uiuifi-
cabile in parie vnā q^d in altera. ergo opoteret ipm totū
simplex corpus hēre q^d corpore uel nullā partē. 3^a est q^d
illud eēt uel celeste uel elare. z si esset celeste tūc nō mo-
ueret nisi circulariter. Si aut esset elare tūc esset ignis
uel aer zc. z hēret motū rectū de medio uel ad mediū.
¶ Itē querit iuxta hoc Utrū moueāt angeli corpora
per mediū uel sine medio. Et videt q^d cuz medio. Aīa
enim que nō est adeo simplex utif medio spū aīali nā-
li z vitali: q^d sūm p^{ri}us est corpus ergo videtur q^d multo
fortius angeli. ¶ Itē querit ulterius cuz aīa rōnalis
per uoluntatē mouens corpus moueat per virtutes affi-
xas mēbris. Utrum similr angelus corpus suū moueat
per virtutes affixas partibus ipsius corporis. Et videt
q^d sic q^d distinctio organoz apparet in corporibus ange-
lorū. Sed si hoc datur tūc videt q^d hnt visus in oculo z
auditus in aure z sic de alijs. z tūc nō videbunt differe-
re a corporibus uel a corpore aīato. ¶ Preterea querit
cum loquat^{ur} angelus uel videt utrū organa illa moueāt^{ur}
a motore intrinseco uel extrinseco. Si ab intrinseco
cum nō moueant a natura opoteret q^d moto: ille sit aīa
Si aut ab extrinseco. tūc opoteret q^d angelus eēt extra
corpus z moueret ipm violenter. Et cum sint quatuor
spēs motus violenti ut dicit in 7° phi^o. Sicut enim sic.
Qui enī sunt ab altero mot^{us} quatuor sunt. i. pulsio. tra-
ctio. uectio. z uertigo. opoteret q^d vno istoz motū ino-
uerent. z cōstat q^d nullo ergo nec mouent naturalr nec
violenter. ¶ Itē querit utrū corpora angelorum in-
terius sicut exterius hēant lineamēta mēbrorum. Et vi-
det q^d nō. ut enim dicit Aug^o adaptāt ea ad sensus eorū
quibus apparēt z sensus hoīum nō ptingunt ad interio-
ra corpore. ergo videt q^d non sit necessaria distinctio illa
mēbrorū interiorū ppter se. interiora enim mēbra maxi-
me sunt ppter vires aīe uegetabilis ordinate ad vitam
aīalē. sicut nerui ad ligamēta mēbrorū. uene ad viāz san-
guinis z spiritūū. stomachus ad digestiōē z sic de alijs
z talia nō hnt angeli. ergo nō indigent tali distinctiōe
mēbrorū. ¶ Sed cōtra angeli in appositionibus nō inten-
dunt decipere eos quibus apparent. Luz ergo appareāt

in figura corporis humani uel alterius ostēdet ueritatē illi
us corporis quātū ad figurā z ita oportet pfectā eē assimi-
lationē vnius corporis ad aliud. pfecta autē assimilatio cōsi-
stit in figuratiōe interior z exterior z ita corpora eorum
habebūt distinctiones interior z exterior. ¶ Solutio di-
cedū qd demones non hnt corpora eis nāliter vnita. aliter
enim vnit motor organo ad actū. z aliter instrumento ad
actū. Organū enī est qd mouet a motore intrinseco vnī-
to sibi per nām: qd patet in diffinitione aīe in 2° de aīa
ubi dicit. qd aīa est endelechia corporis organici vitā habē-
tis potētia. aīa enī est mor^o intrinsecus indigēs ad act^o
suos organo nāliter sibi vnito. Instrumentum autē est qd
mouet a motore extrinseco nō nāliter sibi vnito sed cō-
iuncto tñ: ut securus ad secātē se hēt z hoc mō corpora ange-
lor vnīunt angelis. Et huius pūctionis dup^r est causa
s. q̄litas opīs: z natura eoz circa quos est opus. Exēplū
p̄m est comedere bibē ambulare z h̄mōlaciones que
sine motib^o corporalibus expleri nō pnt. Exēplū scdū est sē
sibilitas humana que spūalia nō p̄cipit nāliter sub figu-
ris z appitionib^o corporalibus. ¶ Dicimus ḡ ad p̄m qd
demones nāliter nō hnt corpora. z auctoritates Augusti-
ni ut uolūt qdā loquunt s̄m hypothēsīm antiquoz pho-
rum platonicoz qui ponebāt ipsos hēre corpora. Uel pōt
dici qd demones hnt corpus munera nō ex qbus p̄stet
natura eoz sed in qbus tētāt hoīes z illis dicunt. torque-
rī. q: quocūq; uadūt infernū īferiorē iterius secū pōtāt
sicut in qōne de īferno disputabit. ¶ Ad sequētē autē
auctoritatē dicimus qd corpora demonū dicunt aerea pro-
pter tria. Quoz vnū est qd habitāt z habitaculū suū lo-
cus z locatū vnius debet eē nāe quādamodū terrestria
locant in terra: z auestria in aq: z aerea in aere. sic cūz
demones q̄diū sunt in exercitiō tētationū hnt caligino-
sum aerē tanq; locū p̄p̄iū. Uñ corpora in qbus apparent
magis dicunt aerea q̄ alterius elemētū. 2^m est qd iter q̄-
tuor elemēta aer facilius recipit p̄dēlationē z subtiliatio-
nem. subtiliat enim in ignē z p̄dēlat in aquā. Et similr
pōt p̄dēlati in figuras corporales facile itez solubiles que
figure sunt in ipso p̄tē nō virtute alicuius mixti de p̄ssī
z densi sicut retinent figure in organis nālibus corporali-
bus in qbus humidū figurālū terminat sicco admixto si-
bi ut figura remaneat sed retinent virtute spūs apparē-
tis in eis qui format eas. z est silitudo illius de figuris sē
sibilius que imp̄munt in aere que sub eis dē terminatio-
nibus q̄b^o aerī imp̄munt pueniūt ad sensum z fantasīā
sed tñ addit qd iste figure corporū in aere sunt sicut in re.
figurata nō sicut in medio qñ in corporib^o aeris apparent
angeli. 3^m est resolutio corporum eoz. cū enim quelibet re-
solutio cuiuslibet corporis indicet nām cōpōnis eiusdem
corporis: z corpora angeloz disparētia soluant in aerem nāe
aerē eē p̄bant. aīalia autē dicunt ppter aīales act^o quos
exercēt in corporibus illis. Et dicunt vigē natura eorum
corporū nō simplr sed in exercitiō tētationū. Qd autē dic-
nec per mortē dissoluunt. nō intelligit de morte que est
diuisio spūs mouētis a corpe moto: sed de morte que est
corruptio s̄m nām. corruptio autē s̄m nām p̄p̄ie putrefa-
ctio est. putrefactio autē prope nō puenit nisi corpi mixto
in quo dñant nāe īferioz elemētōz. s. aque z terre. Et h̄
patet per diffinitionē putrefactionis in 4° methauroz
ubi dicit. Putrefactio est corruptio in vnoquoq; humi-
do prope z s̄m nām caliditatis ab aliena caliditate. alie-
na autē caliditas est caliditas p̄tines s̄m p̄hum. p̄tines au-
tē in medio est aer in quo est caliditas p̄tines s̄m circū-
lū qd est ignis: z p̄tines s̄m circulationē qd est sol: que
caliditas in p̄tine localiter vincēs calidū p̄seruās loca-
tū educit ipm z illud educit secū trahit humidū z iducit
putrefactio z resolutio corporum mixtoz in elemēta cōpo-
nētia. Sed cū corpora angeloz sint aerea nō sic vincuntur
ab aliena caliditate z ita nō iducit putrefactio in eis z sic
etiā intelligit qd dicit subsequēter qd tā ad agēdū q̄z ad

patiēdū aptiora sūt aer z ignis. ad patiēdū autē magis q̄z
ad agēdū humor z humus. hoc enim est uerū in mixtis
z in via putrefactionis ut dictū est. ¶ Ad qōnē Augu-
stini iā patet solo: qd sumūt corpora de aere eo mō quo ha-
bitū est. s. ut īnfra nō ut organa. ¶ Ad p̄m auctoritatē
Bernardi dicēdū qd ether dicit elemētū īflāmabile. put-
flamma est spēs ignis que dicit lux. Et ppter hoc ether
qñq; dicit celū: qñq; ignis: qñq; purior aer: z ideo p̄o
pter nobilitatē angeloz corpora in qb^o appent btūs. Ber-
nardus dicit eē etherea. put ether accipit pro puriori ae-
re. ¶ Ad duas auctoritates sequētes dicēdū qd ex illis
nō habet qd angeli habeāt corpora nisi īstraliter ad explē-
dū ministeriū pietatis qd est custodia aīarū. ¶ Per p̄-
dicta patet solutio ad auctoritatē Ysidori hoc solo addi-
to qd bonos dicit sumē corpora de sup̄iori aere ppter con-
gruetiā nobilioris nāe: z angelos malos de īferiori qui
caliginosus est z hēt silitudinē cū caligine p̄cti z malicie
īp̄loz. ¶ Ad id qd obijcit de Brez solutū est sup̄ in qō-
ne de diffinitione angeli. ibidē etiā est solutū qd obijcit
de Damasceno. ¶ Ad id qd obijcit per rōnē dicēdū qd
opatio pūcti per nām eo mō quo ipsa est opatio cōiunctū
est. Si enī est opatio pūcti per nām sicut est opatio or-
ganici p̄cedit eē pūcti qd ex duob^o est per nām. Si autē
est opatio pūcti īstralis p̄cedit eē pūcti duoz que non
faciūt vnū sed vnū eoz est cū alio. ¶ Ad aliud dicēdū
qd angelus nō pōt potētia nāli vniuoce dicta in opatio-
nes nāe corpe. patet enī ex sup̄dictis qd potētia angeli
utit corpib^o ut īnfro z nō ut organo. Coniuncta autē ex cor-
pore z aīa utunt eis ut organo z nō ut īnfro. Et ideo p̄-
positio p̄ma sic est intelligēda. Quicq; pōt in opationes
alicuius nāe potētia vniuoce illi^o nāe pōt in nām illam.
sed patet qd angelus tali potētia nō pōt in opationes nāe
corpe. Rōnes in p̄rariū adductas p̄cedimus. ¶ Ad
hoc qd iuxta hoc querit dicēdū qd angeli mouēt corpora si-
ne medio. motor enim īnfri non utit medio sed potius
motor organi. Organū enim a motore suo p̄ticipat sen-
sum z vitā per mediū qd est spūs. instrumentū autem nō
p̄ticipat hec z ideo nō oportet ibi eē mediū. Rō autē illa
p̄cederet si angelus corpi ut organo pūgeret. tūc enim
ppter maiore simplicitatem q̄z sit simplicitas aīe oportet
magis hēre mediū q̄z aīam. ¶ Ad aliud qd iterū iuxta
hoc querit dicēdū qd in figuris mēbroz corporis assum-
pti nō sunt virtutes affixe. Cuius est duplex rō. quarum
vna habet ex habitis. s. qd corpus illud est ut instrumentū
z in instrumento nulla est virtus affixa sed tñ habitas z
dispositio ad opus. Altera est qd si eēt virtutes affixe il-
le p̄ncipaliter eēt virtutes sensuum: sed ille in angelis
supflueret cūz nobiliori modo cognoscēdi q̄z eo qui est
per sensum cognoscāt sicut supra habitū est in questione
de cognitione angeloz. ¶ Si qd querat ad qd sint ta-
les figure organoz in corporibus illis assumptis. Dicen-
dum qd ppter actus tñ exteriores z ut familiaris inno-
tescāt hys qbus apparēt. ¶ Ad id qd querit cōsequen-
ter dicēdū qd mouent a motore extrinseco uel motu vio-
lento qui est pulsio: z cū sint due species pulsionis. s. im-
pulsio z expulsio mouerēt motu illo qui dicit impulsio.
¶ Ad id qd ulterius querit dicēdū qd corpora illa nō hnt
interius distinctiones mēbroz corporaliū ataliū ppter rō-
nes inductas: nec tñ ideo decipiūt eos qbus apparēt qd
nō sit appetitio ad h̄ ut p̄bet natura corporis illius sed ut ex-
pleat ueritas illi^o opīs z ulter^o per h̄ astruat fides diui-
nitatis. Qd autē restat q̄rēdū de cibo que accipiūt angeli
z potu p̄po loco hēt determinari i qōne de appetitōib^o. qz
hēt eādē rōnē māducatio āgeli z resurgētū. ¶ Ar^o 12°.

Artio queritur De anagogi-

cis significationibus formarum corporalium. Et
sequimur in hoc dīo^m i ult^o cap^o celestis hierarchie. qd
cit qd theologia celestes eētias p̄format z aras igneas z

Prime partis summe

rotas igneas et aialia ignita et viros qui ignem fulgurantes et circa eos cumulos carbonum ignis et flamma immensurabili sonitu igne flagrant et thronos igneos et ipsos excelsumos seraphim celitus ardentes ex cognitione significat et ideo surgit deorsum et ignitum honorificat solertim formarum facturam et ideo dicitur **Sio**. Quid ergo ignem significare celestium aiorum dei fortissimum. Et persequenter enumerat proprietates ignis dicens. Ignis enim sensibilis quod est sic dicendum in omnibus et per omnia clare venit et remouet omnibus et lucidius est simul et quasi occultus. id est incognitus ipse per seipsum non accubere materia in qua propria manifestat actionem et immensurabilis et inuisibilis per seipsum potens simul et omnium et quicquid in eis sunt ad actionem propriam mobilis. tradens seipsum omnibus quoquo modo proximantibus renouatiuus nature custodia illuminatiuus circumuehlatis splendoribus incomprehensibilis clarus discretus resilient sursum ferens acutem meam excelsus non receptus contumelia minorationis semper motus per seipsum motus motus alterum comprehendens incomprehensus non indiget alteri. Latenter crescens a seipso et ad susceptas materias. manifestas suimet magnitudinem actiuis potens simul omnibus presens inuisibilis neglectus non esse putat. ad certa autem sicut quedam vindicta generaliter et proprie subito reducens in rationem incomprehensibilis impalpabilis non minutus in omnibus ditissimis suimet traditionibus et multas fortassis quas inueniet ignis proprietates pulchras ut in sensibilibus imaginibus diuine operationis. Hoc etiam scientes theologi celestes eentias ex igne formant significantes deiforme earum inquantum possibile dei inimitabile. Ad intellectum huius auctoritatis notandum quod ignem duplicem est. scilicet celi et elementum. et quedam hanc proprietatem puenit igneo celi. et quedam igneo elementum. Quid ergo dicimus primo quod ignis sensibilis est quidem sic dicendum in omnibus duobus modis intelligitur. Uno modo quod calore naturali omnis sensus adiuvatur ad actum vigiliam quod patet per tria: quod somnus et immobilitas sensuum accidit ex frigiditate grauante organa sensuum. Alio modo in omnibus mixtis sensibilis est ignis. mixta enim precipue miscentur per euaporationes sicut mineralia et platee et ea que generantur in alto ut gradines et huiusmodi et aialia. sed falsum est quod in omnibus sensibus sensibilis sit. uel in omnibus rebus quod frigidum sensibile est et in illo non sentitur et aqua et terra elementa non habent in se calidum ignis. Et hec prophetas conuenit angelis secundum quod intellectuales sensus nostros calefaciendo spiritualiter reducit ad actum vigilie ut secundum apostolum exurgat quod dormit et exurgat a mortuis et illuminabit illum christus. Quid autem dicimus 2º quod per omnia clare uenit. et 3º quod mouetur ab omnibus puenit igneo celi quod est in radiis. illud enim est inmiscibile secundum naturam celi cum rebus elementatis huius tam effectum in omnibus. Et hoc puenit angelis inquantum coniungunt nostris miseris et tamen non subiaceat eis. Quid autem 4º dicimus quod lucidus est simul et quasi occultus incognitus et ceterum. puenit igneo elementari qui in proprio loco ut dicitur Alexander philosophus non licet propter nimiam disgregationem materie et ideo arguitur incognitus per seipsum non accubere materia. In materia autem ubi inspissatur est lucidus secundum quod dicitur in topicis. quod species ignis est lux et hoc conuenit angelis gratia spiritualis nature que incognita est nobis quasi circa materiam aliquam terrestrem operantem. 5º proprietatem puenit igneo celi quod non est proportionatum in virtute actiua alicui virtuti agenti in natura elementorum. Et puenit angelis secundum quod virtus spiritualis est in eis que non limitatur aliqui virtute corporali. 6º est inuisibilis que puenit igni ratione raritatis nature et angelis ratione proprie sube que secundum se est incognoscibilis nobis. 7º est per seipsum potens simul omnium et ceterum. que conuenit igneo elementi ratione quantitatibus que est pars actiua que est caliditas ratione cuius dicit philosophus in 4º meteororum. quod putrefiunt vniuersa per ignem. Et enim terra atque aqua nec non et aer putrefiunt cuncta: siquidem materia igni erunt omnia. Et ideo dicimus in proprietate ista quod ignis per seipsum potens est

omnium et quicquid in eis sunt ad actionem. id est secundum propriam virtutem actiua. Et hoc puenit angelis secundum quod in ipsis est virtus diuina ad reducendum omnia in proprias deiformes illuminationes: sicut ignis omnia puenit ad propriam naturam que sunt sibi materia ut dicit philosophus. 8º est mobilis que puenit igneo celi per motum circulariter et igneo elementi per motum rectum sursum. Et attribuit angelis quantum ad preplationem eternam circumscripta luminis secundum quam mouentur circulariter et quantum ad cognitionem naturalem quam iterum sursum eleuat in laudem creatoris. 9º est tradens seipsum omnibus quoquo modo proximantibus. Quid puenit igneo elementi secundum intentionem actiouis secundum quam intendit imprimere spiritum proprium in omni in quo agit. Et hoc attribuit angelis ratione illius actus qui est illuminare in quo intendit imprimere spiritum illuminationis in omni quod illuminat. 10º est renouatiuus nature custodia et est sensus quod renouat se ignis ut ex renouatione custodiat naturam eius. renouat autem se per apponem diuerse materie et hoc attribuit angelis secundum quod renouant per actionem diuersarum theophaniarum in dei contemplatione. 11º est illuminatiuus circumuehlatis splendoribus: quod ignis in propria natura non lucet propter raritatem sube sue ut dictum est: et idcirco per naturam ipsam radii oportet splendori ignis circumuehlari. Et hoc attribuit angelis per reuelationes quas imprimunt nobis que non fulgent in nobis nisi spiritibus intelligibilibus uel imaginibus fuerint circumuehlare. 12º est incomprehensibilis que puenit igni ratione virtutis iustitie que omne comprehendens ipsum comburit. Et hoc attribuitur angelis secundum virtutem excellentem qua vincunt omne quod resistendo eis perit. 13º est clarus que puenit igni ratione lucis et angelis ratione illuminationis participare secundum quod intellectualia lumina a beato Dionysio dicuntur. 14º est discretus que puenit igni ratione modi agendi secundum quod dicit philosophus. quod calidum est disgregatiuum eutrogeniorum et congregatiuum homogeniorum sibi. Et attribuit angelis secundum effectum custodie secundum quem nobiles separantur ab ignobilibus materialia diligenter et separatos aggregant et associant sibi. 15º est resilient. et secundum **Lome** dicimus resilient inquantum non recipit impressiones etfigurationes aliorum. Et attribuitur angelis ratione confirmationis eorum in bono virtute cuius habent quod diuersa figura uoluntatis et forma decetero in eis non possunt sigillari. 16º est sursum ferens quod puenit igni elementi ratione motus sursum. Et attribuit angelis ratione eius quod ex proprio officio sunt prepositi aiarum deducetes eas in finem abrahe in lucem sempiternam. 17º est acutem meam: quod puenit igni ratione penetratiue virtutis ratione cuius etiam dixit Democritus quod ex angulis acutis et rotundis. Et attribuit angelis ratione amoris qui etiam est in fruitione eorum quo penetrant amatum interius et exterius amantes. 18º est excelsus quod puenit igni ratione loci. angelis autem ratione ordinis et dignitatis. 19º est non receptus contumelia minorationis quod spiritualiter puenit igneo celi quod secundum sui substantiam immutabile est ad ignobiles naturas. Angelis autem attribuit secundum participationem eterne beatitudinis secundum quam extra tempus existentes non minorantur in peius sicut ea que in tempore mouentur. 20º est semper motus et hoc etiam puenit igneo celi quod secundum naturam sui subiecti motus habet perpetuum. Et attribuit angelis secundum quod semper mouentur altius in diuinas contemplationes. 21º est per seipsum motus: et hoc etiam puenit igneo celi secundum naturam sui subiecti cuius est motus primus ita quod non mouetur ab alio corpore. Et attribuit angelis secundum quod purgationes et illuminationes et perfectiones eorum non descendunt in ipsos nisi a deo motore primo. sicut in celo primus motus est a motore primo qui est dens: idcirco sequitur mouens alterum: quod sicut ad celi motum omnis motus in natura reducitur: ita ad tres motus angelorum. scilicet purgare illuminare et perficere omnes reducitur motus mentis humane. quod sicut supra habitum est lex diuina est per primam secundam et per secundam ultima reducere. 22º est comprehendens incomprehensus: et

puenit igneo celi rōne eius qd cōtinet oia z nō p̄tinet. angelis autem attribuit s̄m qz p̄uenit nos in bono z nō cōtinet a nobis. ¶ 23^a est nō indigēs alterius qd etiā puenit igneo celi qd indiget alicuius ad sui eē sed p̄tinet alia indiget sui z puenit angelis rōne visionis per spēm s̄m quā nō indiget iam speculo z enigmate queadmodū nos. ¶ 24^a est latēter crescēs a seipso. i. a pp̄ia virtute vltima z ad susceptas mās manifestans suimet magnitudinē. Et attribuit angelis s̄m cōem traditionē diuinā illuminatiōnū. ¶ 25^a est actiuus qua puenit igni rōne caliditatis que simp^r est actiua z plus qz frigiditas. Agit enim p̄gregādo z disgregādo z generādo z corūpēdo z coordinādo z dissolūdo z iterū faciēdo motū z non si stēdo eū sicut facit frigiditas s̄m Auic^{am}. z attribuit angelis s̄m qz semper agūt in noua specula diuina z agalmata diuina efficiunt z inferiores in sup̄iora reducant. ¶ 26^a est potēs z attribuit igni s̄m qz habet posse super elemēta alia z elemēta s̄m qz dicit in 4° metheu^r. qz oia alia erūt materia ignis. puenit aut angelis s̄m posse in materiale qd h̄nt qd nō est cogibile eo qz ois coactio fit per p̄ductionē ad nām. ¶ 27^a est qz sit simul oibus p̄is iūuibilz z hoc puenit igneo celi z igneo elemēti rōne luminis imutatis eq̄lter lōge z ppe p̄ceptibiliter. Quis rō est qz lumē non querit dispōnē in illuminato nisi oia p̄phanēatē. Nec aut diaphanēitas nunqz est cum forma p̄raria lumini sed cū p̄uatione. iter p̄uationē aut z habitiū n̄hil est mediū z ideo imutatio luminis n̄hil intercipit de p̄rario z sic nunqz est in medio tpe sed subito est aduētus luminis in diaphano ad oēm p̄ez eius que op̄ponit s̄m rectā lineā illuminati. Qd aut dicit inuisibilz intelligit quo ad p̄ceptionē subē ip̄ius luminis que nō p̄cipit nisi in suba alia. Vel iūuibiliter dicit p̄pter nō p̄ceptibile imutatiōnē more motus in illuminādo z h̄ cōuenit angelis ex uelocitate mor̄ de quo sup̄ habitus est. ¶ 28^a est nō neglectus ne non esse putet. ad certa autē sicuti quadā vindicta z cōnālter z pp̄ie subito reducēs z hoc puenit igneo elemēti s̄m qz est in materia terrestri in qua q̄qz negligit per estimatiōnē nō plenā. s̄m in exteriorib^{us} pubus terrestrib^{us} incēsi z viuit in interiorib^{us} z tūc subito obunet etiā exteriores z relucet z ex pp̄ia natura resurgit. Et hoc attribuit angelis per effectū custodie in nobis. Q̄qz enim in exteriorib^{us} custodit per negligētiā extinguit ministeriū angeli z subito per internas p̄ductionē iterū p̄ualescit. ¶ 29^a est incōprehēdibilz im palpabilis z puenit igni rōne caliditatis que h̄ in mixto cōprehēdit non tū cōprehēdit s̄m qz est in pp̄ia natura ignis: qz cōprehēdit dicit nō tū qd tagit sed qd tenet totū z puenit angelis rōne pp̄ie subē que nō cōprehēdit in natura pp̄ia sed per op̄ationes sicut quelibet sp̄ualis natura. ¶ Ultima est nō minutus in oibus suimet diuisimis traditionib^{us} z puenit igni qui h̄ sit diuisus in p̄es luminis sui decremēta non nouit z potētiē. Quis uetat appositio lumē de lumine sumi. Nulle h̄ sumāt deperit inde nihil. ¶ Articulus 13°.

Postea ponit dionysius

humaniformes pp̄ietates dicēs qz theologi humaniformes angelos describūt p̄pter it̄lectuale z sursum h̄ndo intuitiua virtutes: qz deus Os hōi sublime dedit celūqz videre: iussit z erectos ad sydera tollē vult^u. Et figura rectū z luculentū z s̄m nām p̄ncipale z regale z s̄m sensum nimīū qdē ad reliqs mirabilū aialū virtutes. Q̄um p̄o potēs s̄m it̄lect^u magnitudinē z s̄m rōnale sciam p̄tinitate z s̄m nām aie liberū z potētissimū. Et tagit Dio^o duo in natura hois. vnū qd est ip̄ius nāe p̄stitutiū. alterū qd p̄stat irrōnabilibus. Id aut qd p̄stituit nām est trip^l. Quoddā enī inest hōi grā corpis ut sursum habere ituitiua virtutes z figure rectū z luculentū in hōie sup̄ior: sensus est visus: in alijs aialibus audi-

tus. Similiter in hōie sursum dirigit visus: in alijs aut aialibus ad terrā. Idō etiā est recti z erecti corpis ut dicit in li^o de aialibus. Similiter de luculentū in claritate vultus p̄pter nobilitatē z sublimitatē vultus cōplexionis. Qdā aut inest hōi grā aie ut it̄lectuale. Quoddā aut grā cōiūcti inest sicut s̄m nām p̄ncipale z regale. Et dicit p̄ncipale s̄m nām eo qz forma vltimā in natura z p̄ncipales que est aia rōnalis attingit. Et dicit regale p̄pter dñum z regimē suoz actiū. ¶ Id aut qd p̄stat irrōnabil^{is} aialib^{us} est triplex. Quoz p̄mū inest s̄m it̄lectū simplicem qz h̄ minimū sit quo ad sensibiles virtutes in qbus puenit cum b̄utis: tū omni virtute est potēs s̄m magnitudinē it̄lect^u. Et dicit ois virtus it̄lect^u virtus ip̄ius ad rōnalia z ethica z nālia z mathematicalia z diuina. 2° in est per it̄lectū cōpositiū qui rō est s̄m qz omni p̄tinitate habet sciam rōnale. p̄tinitatē enim terminū termino in habitudine s̄biecti ad p̄tum z habitudine p̄pōnis ad p̄pōnem s̄m quālibet spēm rōcinationis. 3° est in rōne liberi arbitrii. s̄m nām aie liberū z potētissimū: qz oia pueniūt angelis hec. angelus enim s̄m nām est it̄lectualis z methaphorice sursum habet intuitiua virtutes z in visione matutina in p̄tēplatione dei. Et figure rectus in sublimitate z erectione ordinis z officij. Et luculentū s̄m qz agalmata clarissima z specula p̄ theophasias efficiuntur. Ad minima aut sensibiliū virtutū nō dep̄munt sed omni virtute it̄lectus excedūt accipiētes cognoscibilia per similitudines specierū datas sibi in creatione ut sup̄ habitū est z h̄nt p̄tinitiua z rōnalia scias nō per inuestigatiōnē ingitiōnis sed s̄m ordinē rerū scitarū sicut causa est ante causatus. z cognitio celi z terre an cognititiōnē distinctionis luminis z cognitio distinctionis elemētorum ante cognititiōnē p̄ductionis plātārū z aialium sicut in tractatu de opib^{us} sex dierū erit manifestū. Potētissimū etiā h̄nt liberū arbitriū qz in ip̄is est libertas nature graue z glorie. ¶ Articulus 14°.

Postea dicit dionysius

Proprietates membrorū hois cōuenire angelis sic dicēs. Est aut per singula ut estimo corporalis nature multipliciū partitionis inuenire celestes virtutes dicēs cōspectiua qdē significare virtutes ip̄sum ad diuina lumina clarissimū respectum z cetera que cuz sit is expositionibus in questione de sensibus sp̄ualib^{us} continent. Post pp̄ietates p̄o qnque sensuum pp̄ietates ponit alioz membrorū dicēs. Palpebras deinde z sup̄cilia significare dicimus supple diuinā visionum it̄lectū gētie custodiū. Et attēdit pp̄ietatem nature: qz cū digregatio radiorū oculi dissipet visum ordinatū natura p̄eminētiā z nigredinē pilorū in supercilijs ut ex vmbria utriusqz coadunet visus z foris: fiat ad visibile z radius egrediēs s̄m aspectiuos uel immutatio rectilinea s̄m naturales in potēs ascēdere sursum recte ad locū puenienter z incōueniēter dirigat. ¶ Deinde sequit. Iuuenilē p̄o z adultā etatē illud innouātis semp virtutis significare dicimus. Et attēdit pp̄ietatem virtutis augmētatiue z iuuenibus que semp in ouādo quātitatē innouat fer ipsam s̄m qz ois virtus multiplicat multiplicata sibi materia pp̄ia. ¶ Sequit dentes aut diuisum hoc iudice nutritis p̄fectionis. vnaqueqz enim eēntia it̄lectualis donatā sibi diuiniorē vniformē it̄lectūam p̄stāda virtute diuidit z multiplicat ad inferiorū ducticē analogiam. Et intendit qz natura facit dentes diuisiuos sibi ad cōuenientiam nutritiū: sic it̄lectūa superior solidum cibum sp̄ritualem accipiens quasi masticans diuidit in agalmata transformans usqz ad analogiam que ducat usqz ad p̄ceptionem inferiorum s̄m qz supra de distinctione hierarchiarum dictum fuit. ¶ Sequit manus autem z brachia z iterum manus factiū z operatum z actiuum. Lor^o p̄o ad symbolū esse deiformis

Prime partis summe

vite ppriam vitalem virtutem in ea que p̄intellecta sunt feminata. Et t̄git pprietatem qua cor est p̄ncipium vite in aialibus z effluit ex ipso semen vite in ipsa mēbra corporis cetera. De cora iterum siḡre durum z custoditum ut a supposito corde viuifice distributionis. Et tanq̄ hoc q̄ natura munit cor ut p̄ncipius vite thorace z os sibi duris ne de facilitate patiat ab incurtibus extrinsecis. Dorsū p̄o cōtinuum simul cūctarum fertiliū virtutum q̄ in dorso onera portamus. Pedes p̄o mobile z uelox z cursibile in diuina semp̄ eūtis motionis. p̄nes enim organa sunt ad motum p̄cessuum in aialib⁹ p̄pter qd̄ z p̄natos theologia sanctoz intellectuum siḡit. pedes p̄natum nāq̄ siḡit anagogicam uelocitatem. Et celestis sursum uersus itineris factiū z ab omni humili per sursum ferēs remotum. Ipsa p̄o p̄narum leuitas nil terrenum sed totum mūde z sine grauitate in excelsum descēdens. Sequitur nudum quoq̄ z discalcium siḡit dimissum z absolutum z immēsurabile z purū eoz. i. ab hys que extra sunt appōe z ad simplicitatem diuinā quāz possibile assimilatiū. Deinde coaptat Dio⁹ angelis pprietates uestium z instrumētorum que quādoq̄ legunt habuisse in manibus sicut in ezechiele secures habebāt z funiculos ad mētiēdum sic dicēs. Sed quoniā iterum simpla scilicet in se z multum uaria scilicet in symbolis sophia z nudos uestiū z uasa quedā dat ipsis. Circūferre extranea aiarum celestium sacros amictus z organa instrumētum opum fm̄ qd̄ nobis possibile appareamus. Claram qdem enīz uestem igneam siḡre estimo deiforme iuxta ignis imaginem z lucētūz p̄pter eas que in celo getes. Ubi lumen z oīno inuisibile z inaccessible. dicēdum aut̄ intellectualiter illuminans ut deus scilicet aut̄ intellectualiter illuminatum ut angelī. Sacerdotalem p̄o scilicet uestem siḡre estimo ad diuinā z mystica speculamina ductiū z totius vite uolum. i. q̄ totam vitam ad sacra uouerūt. Sonas p̄o ipsarum secūdarum custodiūū virtutum z p̄gregatē eas habiū in seipsum vnice p̄uerti z circulariter cum facilitate casu carēte a nature similitudine circa seipsum circūferre. Et t̄git pprietatem cinguli q̄ cingulus circa res existēs custodit loca in qbus semen fecūditatis congregat. Similiter cingulus in seipsum p̄uersus congregat habitum exteriorem z per hoc significat habitū gr̄e p̄uertiētem substantiā intellectualem spūaliter. Similiter etiam circulariter z facile ita tamē q̄ non cadit a similitudine nature. i. a p̄fectione gr̄e que fm̄ naturā est in peccatum qd̄ est p̄ter naturā circūferē per circulum eternitatis que est sine p̄ncipio z sine fine. Postea t̄git instrumēta dicēs. Virgas etiam significare estimo regale z p̄ncipale rectaq̄ oīa diffinitēs. Tela p̄o z secures dissimilitudinum separatiū. i. peccatorum que faciūt dissimilem naturam a siue pprio. z discernētum virtutum acumen. i. discretiuarū virtutum siue cognitiuarū acumen ad interiora discutiēda z efficac̄ z actuosum fm̄ qd̄ etia z dicit ap̄lus de sermone dei ad hēb. 4. cap. Cuius est enīz sermo dei z efficac̄ z p̄uenerabilior omni gladio accipiti z p̄tingēs usq̄ ad diuisionem aie z spūs cōpagum quoq̄ z medullarum est discretor z cogitationū z intentionū cordis. Sequitur geometrica quoq̄ z tectonica uasa. i. ad mēsuram z edificatoriā p̄tētia siḡre estimo fūdatiū z edificatiū z p̄fectiū z quēcūq̄ alia reducentis z p̄uertētis p̄uidētie sunt secūdorū. Quādoq̄ etiam significāt aliqd̄ eorum que circa nos agūt angeli sicut funiculus messorum reedificationem hierusalem. Et secures in manibus occisionem peccatiū. vñ Dio nyssus. Est autē quādo z in nos diuinorū iudiciorū sint symbola illa que acta sunt a sanctis angelis organa. Aliis qdem declarātib⁹ corrigētē disciplinam aut punitē iusticiam. Alijs nō ab angustia libertatem aut disciplinē finem aut prioris beneficiētie resumptionē aut

appōnem aliorū donorum paruorū aut magnorum sensibiliū aut inuisibiliū. Articulus 15.

Postea tangit uētos z es

p z electrum z lapides dicens. q̄ uēti significant uelocitatem z motum eoz trāsuectiū in inferiora. Et quādoq̄ etiam uēti significant deiforme eorum eo q̄ uēti diuine opationis habeat imaginem: sicut dicit enī in iōāne. Spirit⁹ ubi uult spirat z uocē eius audis z nescis unde ueniat aut quo uadat. Nubes autē significāt duo. nubes enim sunt quādoq̄ disgregate z lucide z tūc significāt sacros intellectus occulti qdem luminis sup̄mūdane sup̄ repletos. Et p̄ma apparitione p̄mam manifestationem p̄pōse accipiētes ipsam copiose in ea que sunt. 1. lucide z p̄portionaliter distribuētes. Quādoq̄ nubes sunt spisse pluuiose z tūc significāt genitalia z viuificum z actiūm z p̄fectiū iuxta intellectualē imbrīum p̄ceptionem z excipiētem finem scilicet cordis humidis pluuijs in vitales partes euocantes. Electrum qdem quādoq̄ auriforme simul z argenteum significat imputretabile ut in auro qd̄ non corāhit rubiginem z largum z nō minutum z iucōtaminatū splēdorem. Et aptam ut in argēto lucifome esse celestes claritatem. Eree autem fm̄ traditas rōnes aut igneam auriforme attribuēdum. Lapidum quoq̄ multicolorū specēs significare estimādum est: aut quasi albas lucifome. aut quasi rubeas auriforme. aut quasi pallidas uiuifome. z per species inueniēs anagogicam tipicaram imaginū diuidicationem. Postea t̄git figuram leonū z bouū z aglarum z equorū dicēs. Leonem significare estimādum p̄ncipale z robustum z indomitū z additum in effabilis deitatis z assimilatiū intellectualium uestigiorū circū uelamine z fortissimo pomposa amictū fm̄ diuinam illuminationē in semet restitūo itinere. Et t̄git pprietates leonis qn̄ que. Quarum p̄ma est q̄ est p̄uiceps ferarum. 2. est q̄ est robustum aial sicut ostēdit in magnitudine extremitatū sicut dicit in fine secūdi p̄ori q̄ habere magnas extremitates signum est fortitudinis. 3. est indomitum q̄ cōtēnit fortitudinem domatē. 4. est q̄ delet uestigia per tractum caude ne possit a uenatoribus inueniri. 5. est q̄ circulū facit circa bestias q̄ sequi ne egrediant. Et p̄ueniūt hec angelis. Primum q̄ in intellectuali natura creata angelus tenet p̄ncipatū p̄pter intellectus deiformem. 2. q̄ virtus eius z robur excedit virtutē nature ut patet in opatione signorū. 3. q̄ excedēdo potestātē z cognitionem nr̄am angelus sibi nro intellectu z ope māfuerat. 4. q̄ uestigia per que uadit in diuina sunt nobis incognita z quasi deleta. 5. q̄ theophasias quas uenat angelus quasi circulariter circūducit z in seipsum restituit iter. Nam fm̄ Aug. p̄mo creature fide cognitionē in creatore accipit. deinde i. p̄pria natura cognoscit. z 3. q̄ restitūto in seipso cōtēplationis itinere cognitionē creature in laudem creatoris attollit. Ipsam p̄o bouis significare estimo figuram firmum z nouum z intellectuales sulcos z reuocans in susceptionē celestī z gignētum imbrīum z custodiūū z fortissimū. Et t̄git pprietates bouis in laborādo. boues enim firmi sunt durādo in laborib⁹. noui per affectum q̄ laboribus suis inuouāt terram z scindēdo sulcos aperiūt terram ad susceptionē imbrīū z custodiam seminū z fortissimi sunt in adiuuamēto diuersorū laborū sicut in tritūrado z huiusmodi. Et hec p̄ueniunt angelis in effectu custodie sicut facile est aptare. Ipsam p̄o dehinc agile figurā siḡre existimo regale z aliterū z ciuiliū z ad potētificum alimētum acutum z sobriū z agile z bñ machinatum z ad copiosum z multo luculētē radiū diuini solis desiderio in speculatiuarū virtutū sanis obtutibus immediate recte z inflexibiliter cōtēplatiū. Sunt autem hec pprietates aquile q̄ rex est auium uolans

alte et cito et lōge vidēs escam et sensus habēs sobrios. i. qd ipsius visuales grossis uaporibus nō turbant ad obscurum visum. Et est agilis ad dispositionē alarū ad modum bonas habet machinationes ad raptū pde. Siliter coadunatum visum ad intuitus solis immediate recte et inflexibiliter. Et hec conueniūt angelis qui quātum ad naturā intellectualem regales sunt: quātū hō ad modū cōtemplādi accipiunt alie pprietates: et quātum ad obsecum pteplationis eoz qd est deus sublimis. Et dicuntur aliteri quātum ad actum: citiuoli hō q: intelli gūt sine ingfusione et discussione intellectu deiformi et quo ad vim discretiua alimēti diuini qd eos facit ualidos et potentes dicunt acuti ad potētificum alimētum. Quo ad hō q: intellectus eoz non turbant fantasmatibus dicuntur sobrii. agiles aut hō motum indefessum ad diuinam uolūtatem implēdam. Scdm aut q: rapiūt alas diabolo subito et improuise dicunt bñ machinati. hō q: cōtemplant non per speculū et in enigmate dicunt cōtemplatiui ad copiosum qd in oia se diffundit multo lucēs hō q: per seipsum. et dicunt ptemplatiui desiderio q: ptemplationis obiectū mouet et accēdit desiderium. Speculatiue hō virtutes dicunt oculi mētis intellectus. i. agentis et possibilis. et dicunt sanis obtutibus q: collirio grē et cōfirmationis puncti sunt. Et dicunt cōtemplari inmediate q: nō per ipeculum. et recte q: facie ad facie. et inflexibiliter ad differētiā raptorū qui hō dānū qnq: cōtēplent in depmēte sarcina miserie iterū deflectant a lumine i arcu scripto felicitatis eterne. Seguit illam hō equorū figuram figre estimo obediēs per frenabile. frenū autē nihil aliud est qz ordinatio potestatis. Albū qdem nō lucidū et qz maxime diuini luminis pgratissimū. albū enī hō nām causat ex diffusione lucis in superficie clara eoz aut qui nigri sunt. abditum enim eo q: nigrū opacū est ex puatione lucis in superficie corpis. Dicit autem hoc abditum nō a puatione lucis simplr sed quo ad nos. sicut ois lux excellēs abditā est oculo qui excellit ab ipsa hō q: etiam dicit deus habitare in nebula uel in caligine. et per nebula et caliginē supponit lux inaccessibilis rubeū hō igneus et actiū q: s. accendūt ad amorē et actiui sunt ad pumptionem peccati hō q: etiā seraphin labia prophete dicit purgasse. Cōmixtorū quoq: ex albo et nigro pfectiua virtute extremoz pūctiuum. Et pma secūdis et secūda pma pueruilibiter et puidē cōnectēs. Dicitur enim q: nigrum sūt abditū lucis inaccessibilis nobis et hec est theophania pma et pportionata pniis. Albus autem illuminationē significat apparetē nobis et hec est theophania 2^a pportionata secūdis. Unde sicut album et nigrū sunt extreme species color et pungiunt in medio cōmixto ita equi uarij sūt angeloz pmas illuminationes recipiētes et secūdas inferioribus dātes. Et per hoc p^a in 2^a et 2^a in p^a reducentes.

De furore et gaudio et c. q̄liter pueniāt angelis. Ar^o 16°

Istea dicit Dionysius furibūdū

qdem significare ipsoz intellectualē fortitudinē cuius nouissima. i. pfectissima imago furor est. Et tangit hoc qd etiam habet in 3° eth^o. furorem autē ad virtutē. i. fortitudinē ferūt. fortes enim esse vident et qui ppter furorem ut fere ad insurgētes ferunt quoniam et fortes irascibiles sunt mobile enim furor ad piculum. unde et illo merus. Virtutem. i. fortitudinē immittē furori. et virtutē in furore erige. Et fortes per nares eiciebat irā et ebullit sanguinem ipsam hō pcupiscētiā figre estimo amorem diuinum. **POSTEA** tāgit fluuios currus et rotas que cōnecta legunt angelis sic dicēs. Ignea qdēz flumina sūt diuinos p̄motus copiosam ipsius et nō de ficiētē affluētiā donātes et viuifica nutriētes fecūditate. Et tāgit duo que sunt in flumine. i. fluxus continuus qui notat abūdātiā donoz celestiu et irrigationem ex

humido refrigerāte qd inducit fecūditatem. Currus autem sūt pūctiuam similitudinū societate. nam in curru pūgit rota rote equalis altitudinis et magnitudinis ad subuehēda onera. Sic angeli eiusdē ordinis minute rium pagēdum sui ordinis pūgunt. Rote autem pēnate qdem cum sint in ea que sunt ante p̄spectū incōuersibiliter et inflexibiliter eūtes per rectam et iustā viam significat exeūtis opationis earum virtutē in eādē fine fluxu et recte sectam viā simul oium earū intellectuāli rotatu supermūdane directo. Hoc est q: rote pēnate uelocitatem opum sūt que opa semp sunt in p̄spectu angelice pūctiē sine declinatione et flexu a recta et iusta viā ita q: intellectus rotatus hō cuius rōem supmūdānā ad eodem in idem ueniēs in recte sectam viā dirigat. Primo enī per impium opus exiit a deo et directū hō formaz utilitatis et honesti iterū redit in laudē et glām impantis. Uel aliter ignee figdem et deiformes rote reuelationes quasdam habēt circa idem ipsuz optimū semp mobili motu. reuelationes hō secretorū manifestatione et circūsubiectarū reductione et altarū illuminationū in ea que subiecta sūt deductiua pfectione. Et tāgit Dion^o duplicē rotationem hō q: rota dicit eē in medio rote. i. vnā rotationem circa thronū dei hō q: uoluunt semp circa idem ipsum optimum ab optimo p̄ncipio per optimū gubernatōrē in optimū finem. Et hō q: reuoluūt se a pmo per inferiora rursus in p̄mum deductiua pfectione. Ultimo tangit gaudium angeloz dicēs q: celestes essentie acceptices oino non sunt eius que hō nos possibilis delectationis. Congaudere autem dicunt deo p̄diorū innēctione iuxta deiformem epulationē et etiam improuidētiā et salute in deum redeūtū deiformitatē et incorruptionis leticiam et illam beneficiētā et ineffabilem epulātes in cuius participatione sepe facti sunt viri sancti per desicos diuinorum illuminationū supaduētus. Sed q: iam multa de beatis angelis dicta sunt de ignoratis petamus ueniam de bene autem dictis grē referant deo. Dicimus enim cum beato Dionysio q: quorū qdem supmūdānam scēntiam ignoramus in ipsis nos alium dūcis ducorum decētem desideramus. Quedam autē tanqz dictis eque patētia p̄termisimus cōmēsuratiōni sermonis. puidētes et sup nos secretum silentio honorificantes.

De statu maloz angeloz. Nō decima.

Consequenter Trans-

undum est ad statum maloz angelorū Et querunt tria. i. de casu demonum. et de ordinibus eorum. et de exercitio tentationum eoz circa hoies. Circa p̄mum querunt sex. Quoz p̄mum est quis cecidit. 2^m p̄pter quid cecidit. 3^m a quo cecidit. 4^m est per que deiectus est. 5^m quādo cecidit. 6^m in quid cecidit. Circa p̄mum horum querunt tria. Quorū p̄mum est utrum superiores uel inferiores fuerint angeli cadētes. 2^m utroz vnus eorum alijs suam uoluntatem pfuaserit: uel qlibet eorum pp̄ia uoluntate ceciderit. 3^m utrum suum casuz p̄scire potuerint.

De casu demonum An superiores uel inferiores ceciderint. Articulus primus.

Primum horum pro-

cedit sic. Dicit Grego^o in homelia Accesserūt ad iesum publicani et c. tractās illud uerbum. Tu signaculum similitudinis plenus sapientia et perfectus decor in delitijs paradisi dei fuisti sic. Et notādum q: angelus non ad similitudinem dei factus sed signaculum similitudinis dei dicitur quo in eo subtilior est natura eo in illo imago dei similis insinuetur expressa. Quo in loco mox subditur. Omnis lapis preciosus operimentum tuum. Sardius theopaciū iaspis crisolitus onix

z berillus zaphirus carbunculus z smaragdus. Ecce noue dixit noia lapidū q: pfecto noue sunt ordines angeloz. qbus nimirum ordinibus illoz p̄mus angelus ideo or natus z op̄tus exiit: q: dum cūctis agminibus angeloz p̄elatus est ex eoz cōparatione clario: fuit. ¶ Itē in ysa ia sup illud Quomō cecidisti lucifer qui mane oriebaris. Dicit glosa Dionysij. Diabolus in exordio mūdi creat⁹ z inter angelos gl̄iosus. Hoc idē videt per rōnem qā in celū trinitatis ascēdere z esse similis deo altissimo cō cupiuit nimis ut dicit Aug⁹. Delectatus in propria pul chritudine z tāta aut altitudine non extolleret parua pul chritudo ergo videt q: sup̄ioribus fuerit. ¶ S; LON. TRA Damascenus in 2° li^o 4° cap^o. Ex angelicis vir tibus que p̄erat terrestri ordini z cui terre custodia cō missa a deo erat nō natura malus factus sed bonus exi stens z in bono genitus z nequaquā in seipso a conditore malicie semitā hīs nō ferens illuminationē z honorem quā ipsi cōditor largitus fuerat liber sui arbitrij electioe uersus est ab eo qd̄ fm̄ nām est in id qd̄ p̄ter nām. Ex hoc accipit q: angelus cadēs de inferioribus fuit. fm̄ or dinē enim hierarchie sup̄iores angeli nō p̄sunt terrestri ordini. ¶ Itē videt q: qdam fuerint de sup̄ioribus. z q dam de inferioribus. z qdā de medijs. q: ita dicit cōmu nis sentētia q: nō vnus chorus ceciderit sed de quolibet choro ad p̄portionē vnus fm̄ q: etiam assumunt hoies. ¶ Itē ap̄lus noiat quosdā de media hierarchia ad epl̄. ultimo dicens. qm̄ non est nobis colluctatio aduersus car nem z sanguinē tñ: sed aduersus p̄ncipes z p̄lates z ad uersus mūdi rectores tenebrarū harū. ¶ Solutio dicē dum q: Aug⁹ tagit hāc questionē in n^o sup̄ genesim ad lram. z p̄tēit eā eo q: neutra pars sufficiet p̄bari pōt. Scdm̄ tñ quosdā sanctos z doctores modernos de quo libet ordine qdā ceciderūt inter quos fuit vnus excelsi or de quo p̄pter pulchritudinē suam in Job dicit. q: ip̄e p̄ncipiū viarū dei est. z lucifer appellat in ysaia. z signa culū siliitudinis dei in Ezechiele. ¶ Qd̄ ergo obijcit de Damasceno q: terrestri ordini p̄erat. Dicēdū q: nō p̄su it ut minister imediate ministras circa terrena: s; ut per quem descēdūt illuminationes ad ordines medie z infi me hierarchie que p̄sunt terrestribus. ¶ Ad id aut qd̄ obijcit q: fm̄ numerū cadētū assumunt hoies. Dicēdū q: hoies assumunt in quēlibet ordinē angeloz sed hui⁹ assumptionis nō est causa restorationis ruine angelice q: si angelus nō cecidisset adhuc hō fuisset gl̄ificatus z as sumptus fm̄ diuersitatē ordinū: z p̄pter hoc nō tot tñ as sumunt quot angeli ceciderūt sed multo plures. h̄ autē casus non fit causa assumptionis hoium tñ ex assumptio ne hoium p̄sequit restauratio ruine angeloz. ¶ Ar^o 2°

Secundo queritur Utrum

vnus eoz alijs suā uolūtate p̄suaserit: uel q̄libet eoz pp̄ia uolūtate ceciderit. Et videt q: vnus alijs oī bus p̄suaserit. q: sicut dicit Damascenus 2° li^o 4° cap^o. Simul aut cū eo euulsa est z consecuta eum est z cecidit multitudo infinita eoz qui sub ipso ordinati erāt angelo rum. Si aut p̄secuti sunt eum tūc ipse fuit p̄mus z alijs ex suasionē eius ceciderūt. Hoc idē videt per illud qd̄ ha bet i apochalipsi 12° cap^o. q: cauda draconis trahēbat ter tiā partē stellarū celi. Cauda enim ut dicit glosa est dece ptio per quā celat iniquū uolūtas. z ita videt q: stellas hoc est angelos traxerit deceptione sue p̄suasionis. Et h̄ idē videt dicere p̄dior sic. Lucifer ille alijs maior non so lus cecidit sed cū eo multi qui ei in malicia p̄senserunt. ¶ Itē ex mō loquēdi in euāgel. Mat. 28° cap^o. Ite ma ledicti in ignē eternū qui patus est diabolo z angelis ei⁹. Nō enim dicunt angeli eius nisi q: sue suasioni cōsēse rūt. ¶ Sed LON. TRA si alijs suāsit ergo p̄us ip̄e in se peccato cōsēsit ergo inter cōsēsum eius z casum ali qua media mora fuit. s; in qua suāsit alijs qd̄ est incōue

niēs. ¶ Itē si alijs angeli suādēt p̄senserūt ergo per aliū peccauerūt. sed dicit Aug⁹ q: qui peccat per aliū per aliū pōt redimī z sic alijs angeli habere pōt redēptore qd̄ est p̄tra fidē. ¶ Sed tūc querit iuxta hoc qre statim dā nat peccatū angeli pena eterna z nō p̄ctm̄ hois. videtur enim q: locū penitētiē hēre debeat. Aliqz enim ange lus. s; hō liberi arbitrij est: z uterqz nāe intellectualis z uterqz ad nām dei creatus. Qd̄ si cōcedat p̄tra dicit Da mascen⁹ 2° li^o 4° cap^o in fine. opōtet scire qm̄ qd̄ hoibus est mors hoc angelis est casus. post casum enim non est p̄nia quēadmodū nec hoibus post mortem. ¶ Solutio dicēdū salua meliori snia q: angeli nō suasionē alterius peccauerūt sed vnusqzqz pp̄ia eligētia z pp̄ia uolūtate. ¶ Ad hoc aut qd̄ obijcit p̄mo dicēdū q: p̄secuti sūt eu⁹ sicut secūdarij p̄ncipalē nō sicut an suādēt. ¶ Ad aliud dicēdū q: hoc qd̄ dicit in apochalipsi dicit de dracone p sequeūte mulierē hoc est eccliam cuius cauda trahit stel las hoc est fideles ad infidelitatē z p̄ctm̄ z ita exponit glo sa ibidē. Si aut dicat q: stelle intelligunt angeli sicut vi det exponere magi in sentētijs. tūc cauda nihil aliū est nisi subiectio p̄tatis. sicut enim in bonis angelis illumi natio descēdit a sup̄iorib⁹ in inferiores: ita etiam uolūtas iniqua resulabat in p̄ncipe maloz cui inique uolūtati infe riores nō p̄ suasionē aliquā sed pp̄ia electionē cōsēse rūt. q: pueniēs eis videbat ut ille in morē testamēti ascē deret z filis altissimo efficeret. sic etiā intelligit qd̄ de yfi doro obijcit. ¶ Ad id qd̄ obijcit de euang dicēdū q: in feriores demones dicunt angeli luciferi p̄pter subiectio nem z obediētā q: ei obsequunt ad expletionē sue ini que uolūtatis. ¶ Ad id qd̄ iuxta hoc querit dicēdū q: multe sunt rōnes qre angelus statim dānat z nō hō. ex qbus tres ad p̄ns sufficiāt. Quarū p̄ma est q: angelus in intellectu deiformi creatus nō p̄gredit ad b̄itudines per cognitionē speculi z enigmatis sed iuxta deū creatus ut dicit Aug⁹ in li^o p̄fessionū. ad b̄itudinē nō indiguit nisi p̄firmationē z p̄uersionē ad deū. z ideo cū oīs penitētia fit de rōne vie auersio eius nō potuit hēre p̄niam sed ex tremā dānationē. Homo aut factus est in via ut per spe culū z enigma p̄ficeret in cognitionē b̄itudinis z ideo peccato eius p̄gruit penitētia. 2^a rō est quā tagit Aug⁹ q: tota natura humana in p̄ncipio sui per casum deperi erat nō aut tota natura angeli z ideo nō hō frustra creat⁹ fuisset ad imaginē dei cum b̄itudine ad quā creat⁹ erat nō p̄cipet per potētā reuocat. 3^a est q: quāto excusabili us est p̄ctm̄ tāto uenia dignius. excusabilius aut est quā to peccans est infirmior. infirmior aut est homo qz ange lus z ideo homo susceptiuus est penitētiē angelus autēz non. Quedam autem alie rationes ponuntur in questi one de incarnatione. ¶ Articulus 3°.

Tertio queritur Utrum casus

suū p̄scire potuerint. z ponant rōnes Ansel mi in libro de casu diaboli. Cōtingēs fuit z potuit nō eē si sciētia accipiat pro illa cum certa rōne aliqd̄ intelligit p̄stat q: non potuit p̄scire casum. Et hec ratio fundat iux per hoc qd̄ habet in fine p̄mi p̄hiermenias. ubi dicit in hīs que sunt z que facta sunt necesse est affirmationem uel negationē ueram uel falsam eē. in singularibus p̄o z futuris nō. similiter z sup̄ hoc qd̄ dicit in p̄mo postē. q: scire opinamur vnūquodqz simpliciter sed nō sophis tico modo qd̄ est fm̄ accidēs cum causam arbitramur cognoscere p̄pter quā res est: z quoniā illius est causa z non est p̄tingere hoc aliter se habere. ¶ Sed tūc que rit utrum estimationē uel opinionem de casu potuerint habere. Et disputat Anselmus q: nō in p̄dicto libro sic per deductionē ad ip̄osibile. Si adhuc in bona uolūta te stās p̄sciebat se casurū. aut uolebat q: ita fieret. aut nō uolebat. s; si cū p̄scia uolūtate hēbat aliqn̄ cadendo iam ipsa mala uolūtate ceciderat nō q: uolēdo cecidere p̄ius

sciuit se casurū z nolebat tān miser erat dolēdo quātuz stare uolebat: aut tāto iustior erat quātuz stare uolebat z quo erat iustior: eo debebat esse felicior. ergo si nolendo presciebat se casurum tāto erat miserio: quāto debuit esse felicior: qd non ostendit. ¶ Item ibide est z aliud qd mihi ostēdit nullo modo eum ante suā presciuisse puaricationem. Nepe aut coacta putauisset aut spontanea. Sz nec ullatenus erat unde se cogi aliquādo suspicaret ne qzdiu uoluit in ueritate pseuerare nullo modo putauit se sola uolūate illam deserturū. Cum enim rectam uolūtatē habuerit in hac ipsa recta uolūtatē pseuerare uoluit qz aliter recta non fuisset que ppter uolēdo tenere pseueranter qd tenebat nullo modo video unde potuisset uel suspicari nulla alia accedēte causa sola se illam deserturum uolūtatē. Non igit illuz sciuisse dico qz posset mutare uolūtatē quā tenebat: sed dico non potuisse illum putare: qz aliquādo omni alia cessante causa spōte mutaret uolūtatē quam pseuerāter tenere uolebat. ¶ 3^a ratio Anselmi est hec. Si sciuisset aut peccasset aut non. si preuisa tāta pena nulla indigētia z nulla re cogente peccasset tāto magis penitusset nō ergo hec psciētia illi expēdiebat. Qd si non peccasset aut sola uolūtatē non peccasset aut timore pene: sed quoniā peccatū non cauisset solo amore iusticie ipso ope ministravit. Si xpo timore cauisset non esset iustus qd est cōtra suppositū ab Anselmo. qz ipse supponit qz angeli ante cōfirmationē iusti z in grā fuerūt. ¶ Sed ptra hoc uidet esse qz psciētia dei de malo est: z ex presciētia pōt esse reuelatio ergo cuqz deus potuerit reuelare pmo angelo casum suum pmo angelus ipsum potuit pscire. ¶ Preterea querit utrū malus angelus ante lapsum sciuerit se nō debere deflecti a bono in quo erat. Et uidet qz sic intellectualis enim fuit nature cum intellectu deiformi ergo sciuit qd agēdum z qd non agēdū erat z ita sciuit nō debere deflecti a bono in quo erat. ¶ Sed tūc ulterius utrum sciuerit tāta penam sequi debere ad talē culpam si fieret. Et uidet qz sic sciuit enim eum esse iustum z sic vniūqz p meritū retributurū z per psequeas tātam penā talem culpam seruaturam. ¶ Preterea querit ulterius utrum angelus bonus cōfirmādus potuerit pscire casum mali angeli. Et uidet qz sic. Omne enim expēdiēs ad pmanēdū in bono utile est pscire: sed aliena pīcula pscita magis cautum faciūt ergo z utile est ea pscire z deus nihil abstraxit utilium ad stādum in bono ergo uidet qz talem psciētiā dedit eis deus. Et hec eadez ratio pbat qz malus angelus debuit prescire casum suum. ¶ Preterea non uidet incōueniēs qd Anselmus supponit pro incōueniētiā. qz si nolēdo stare presciret casum tūc iam mōerēset dolēdo se casurum z sic pena miserie doloris pcederet culpam z sic puniret deus ante peccatū. Hoc inqz nō uidet incōueniens: qz dicit in Job. nō peccaui z in amaritudinibus morat oculus meus. Et dñs iesus christus penam sustinuit qui peccatū nō fecit nec inuētus est dolus in ore eius. ¶ Solutio consentiēdum est Anselmo qz angelus malus nec potuit nec debuit pscire casus suum. ¶ Ad p̄mum ergo qd ptra obycit dicēdū qz talis reuelatio esset s̄m pphetiā psciētiē z cōmunicationis que nunqz sine nro implef arbitrio ut dicit glosa super Mattheū. ¶ Preterea sciētia enim tollit mobilitatem siue flexibilitatē a libo arbitrio sicut Hieremie 18°. Ne repente loquar aduersum gētem z aduersum regnum ut eradice z destruam z dispdam illud. Si penitētiā egerit gens illa a malo suo qd locutus sum aduersus eā: agā z ego penitētiā sup malū qd ego cogitavi ut facerem ei z subito loquar de gēte z de regno illo ut edificē z plātez illud. Si fecit malū in oculis meis ut non audiat uoces meā: penitētiā agam sup bono qd locutus sum ut facerē ei. ¶ Ad id qd cōsequēter querit cōsentiēdum est qz ppter vigorē intellectus sciuit se debere pmanere in bo-

no in quo fuit. ¶ Ad id qd ulterius querit rīdet Anselmus qz ex rōne iusticie quam nō ignorabat sciuit penam debere sequi culpā: sed tū eādē penā fore secuturam nō psciuit. Et hoc patet pluribus rōnibus quas tāgit Anselmus hys uerbis. Quia sicut certū est se debere puniri si peccaret ignorare nō potuit ita qz puniretur. si peccaret scire nō debuit qz enī rōnalis erat potuit itelligē qm iuste si peccaret puniret. Sz qm iudicia dei abyssus multa z inuestigabiles vie eius nequit cōprehēdere an deus faceret qd iuste facere posset. Sz z figs dicat qz nullatenus potuit credere deū creaturā suā ppter propriam culpā dānaturū quam tāta bonitate fecerat pseruim cum nullū exēplū iusticie ulciscētis in iusticiā pcecessisset z certū eēt numez in quo illi facti erāt qui deo frui deberēt tāta sapiētiā eē psciūt ut sicut nihil supflūū habebat ita similiter pfectus esset. Nec tam pclarū opus dei ex aliqua parte pmasurū impfectum: nec ulla rōne scire potuisset si homo iam factus erat deū humanā naturam pro angelica uel angelicā pro humana si caderet substituturū sed potius utrāqz in id ad qd facta erat pro se nō pro alia restituturū. aut si factus nodum erat homo multo minus ad substitutionē alterius nature putaret illum esse faciēdum. Si inqz hoc aliqz dicat que incōueniētiā est quasi dicat nulla. ¶ Ad illud qd ulterius querit utz bonus angelus potuerit uel debuerit pscire casum mali angeli. Rēspōdet Anselmus qz nō sic dices. qz nō posset nec deberet ptenere penam quam psciuisset. sicut ergo solus amor iusticie ita solum odium pene sufficeret ad non peccādum. Quas igit habuisset causas non peccandi. vnam honestā. alteram nō honestā z inutilem scilicet amorem iusticie: z odium pene. Nam nō honestum est solo odio pene nō peccare: z ad nō peccādum inutile est odium pene ubi solus amor iusticie sufficit z laudabilior est iusticia seruata ex solo amore iusticie qz si pmixtum seruaret etiaz ex odio pene. Et ita patet qz neuter potuit aut debuit pscire casum z penam. Ij enim periculum pūsum quādoqz reddidit cautum tamē iusticiā seruata facit seruilem z minus laudabilē. ¶ Ad ultimum rīdet Anselmus sic dices. non est eādē ratio in hoibus z in angelo illo. Noium enim natura ppter peccatum pmi parētis innumerabiliū incōmodorum facta est passibilis ex qua passibilitate multis modis grā nobis operat incorruptibilitatē. ille xpo adhuc nullo peccato pcedēte nullius mali meruerat passionem. Alij quidam dicūt qz duplex est pena pmouēs z suffocās. Noimouens est que ualet ad meritum z hāc quādoqz deus infligit sine culpa. Dolor aut de casu cum sit pena suffocās in angelum ante peccatū cadere non potuit. Delictus tamē pōt dici qz pena semp segtur culpam uel nature uel psonē. quicūqz enim homo patit segtur ex prima culpa nature quicūqz patit z non psonē quam passibilitatem christus habuit assumptam non cōtractam. unde nihil phibet aliquem hoīem sustinere penam sine culpa psonē sed non sine culpa nature. sic enim non est in angelis qz angeli pncipium nature habēt non vnum angelum sicut supra determinatum est: z ideo cum pena sit effectus culpe z non possit esse effectus culpe s̄m naturā oportet qz sit effectus culpe psonalis z ideo culpā eiusdem angeli oportuit pcedere penam ipsius. Et hoc expressius in questione de passione christi inuenitur.

Unde queritur

13°. pter quid cecidit. Et querunt tria. scilicet quid appetijt. Et quod primum eius peccatus fuit. Et tertio que primi peccati causa.

¶ Articulus 4°.

De primū proce

ditur sic. Dicitur Mathe 14°. In celum cōscendam supra

Prime partis summe

astra celi exaltabo solum meum. Ubi dicit glosa. in firmamento erat in celum ubi dei solum cupiebat ascendere ergo videt qd appetebat equalitate dei qd celum in quo est dei solum est eminentia trinitatis. ¶ Item in ezechiel 27°. Ille dicit dñs deus eo qd eleuatum est cor tuum sicut cor dei idcirco ecce ego adducam sup te alienos robustissimos gentium et nudabunt gladios suos sup pulchritudinem sapientie tue et colluent de coram tuum interficiet et detrahent et morientur in interitu occisorum in corde maris. ¶ Item Aug⁹ dicit qd diabolus uoluit esse sicut deus ergo equalitatem dei appetijt. ¶ Preterea hoc idem videt per rationem. Si enim lucifer altior fuit iter angelos et cupiebat altius ascendere cum non esset altior magnitudo nisi dei non poterat appetere nisi equalitatem illius altitudinis quam in deo videbat. ¶ Sed contra est obiectio Anselmi sic. Si deus non potest cogitari nisi ita solus ut nullus illi similis possit cogitari quomodo potuit diabolus uelle quod non potuit cogitare nisi enim ita obtuse mentis erat ut nihil aliud deo simile cogitari possit nesciret. ¶ Item Anselm⁹ in monologio dicit Credimus te aliquid quo nihil maius cogitari potest. Et ibi dem pbat qd nihil sibi equaliter cogitari potest sed quod non cogitatur non appetit ergo diabolus non potuit appetere equalitatem dei quam non potuit cogitare. ¶ Item per rationem in li° de causis dicit qd ois intelligit equalitatem entium suarum ergo angelus cum sit intelligentia sua entia intellexit et tota tota autem entia dei intelligi non potest quia aliter comprehendere quod est contra Aug⁹m et nihil desiderat nisi quod intelligit ergo diabolus non appetijt aliquid quod est ut tota entia diuina et ita non appetijt equalitatem dei. ¶ Item Damascenus in primo li° cap⁹ 18°. Circumscribibile quidem est quod loco uel tempore uel comprehensione comprehenditur. Incircumscribibile igitur est quod nullo horum continetur: ergo incircumscribibilis quidem est solus deus si ne principio et fine fine eas et oia continetur et nulla comprehensione continetur. Solus enim est incomprehensibilis et inimitabilis a nullo creatus uel cognitus ipse igitur solus suus est creator. Ex hoc accipit qd equaliter dei non potest intelligi a creatura et per prius nec appetit. Si aliquid dicat forte quod uoluntas impossibilium est sicut videt Aristoteles dicere in 3° ethic⁹ sic. Sed neque uoluntas eligentia est. et si esse proprie videat eligentia quidem enim non est impossibile. Et si quis dixerit. si eligentia sit impossibile videbitur esse demeritum: uoluntatis autem est impossibile uerbi gratia immortalitatis: et ita diabolus potuit uelle impossibile. Si inquit sic dicat contra impossibile dicitur duobus modis. si impossibile ad habendum per opus. et impossibile quod est spiritus falsi siue impossibile ad intelligendum. Cum igitur secundum philosophum in duobus moueat appetitum. scilicet intellectus et fantasia non erit appetibile quod est impossibile intellectui et fantasie tale autem est equalitas dei ut pbat Aug⁹. ergo non erit appetibile. Dicitur autem philosophus intelligit de impossibili ad habendum per opus quod in est incomprehensibile per intellectum. ¶ Preterea secundum philosophum uoluntas sit impossibile in uoluntate cum eligentia nunquam est impossibile. aliter enim eligentia esset impossibile quod improbatur a philosopho. uoluntas autem demeritis fuit cum eligentia eo quod videbat niti ad habendum per opus illud quod appetijt. ¶ Preterea dicit Aug⁹ in li° de casu demonum. quod appetijt hoc ad quod puenisset si stetit: sed ad equalitatem dei nunquam puenisset ergo nunquam illam appetijt. ¶ Item Anselmus. Quid id fuerit quod appetijt non uidetur sed quod fuerit sufficit scire quod fuit aliquid ad quod crescere potuerunt quod non acceperunt quia sunt creati ut ad illud suo merito perficerent. Ex hoc accipit quod per meritum acceperunt demones hoc quod an uoluerunt hoc autem non est equalitas dei ergo non appetijt equalitatem dei. ¶ Item Aug⁹ 11° sup gene. ad lram. factus continuo lucifer. scilicet a luce ueritatis se auertit superbia tumidus et proprie patris delectatione deperuans ergo videt quod appetijt accelerare in propria patre. Ille idem videt dicere beatus Bernardus 17° sermone sup cantica sic. Potuit punire si in incredibile non putaret plenam sapientiam et perfectum decorem homines percipere potuissent futuros etiam et perfectos

curios non impares gloriam. sed si sciuit in dei uerbo absque dubio uidit et in luore suo iudicium molit⁹ est heri subiectos socios dedignatus inferiores. sunt inquit inferiores natura non debet esse ciues nec equeles in gloria. Ex hoc accipitur quod appetijt sibi esse subiectos qui ad eandem gloriam creata fuerunt. Et ita patet quod appetijt excellere in patre. ¶ Item Bernard⁹ tractat illud psalmi. Sedebo in innotestamento etc. Voluit altissimi per vim similitudinis obtinere si queadmodum ipse super cherubin sedes gubernat omnem angelicam creaturam ita et ipse alter sederet regeretque genus humanum absque iniquitate meditatus est in cubili suo mentis est iniquitas sibi. Ex hijs patet quod non appetijt equalitatem dei sed tantum perfectionem patris super subiectos. ¶ Sed contra. Item Bernard⁹ iterum videt quod hoc appetendo non uidet peccasse. patris beatitudinis sunt perfectum posse et perfectum scire et perfecta bonitas. cum igitur creatus fuerit ad appetendum beatitudinem non uidet peccasse appetendo patris ipsius. ¶ Item Joannes. Scimus quoniam cum appuerit similes ei erimus. ergo multo magis angelus potuit esse ei similis et ita non peccauit appetendo similitudinem illam sed potius meruit. ¶ Preterea videt quod uerissime appetijt equalitatem dei quia beatitudo est perfectas ex comodis quantum appetijt ois rationalis creatura: ergo tanto magis appetit quantum magis cognoscit et maxime maximam: sed maxima est illa que est dei ergo maxime appetit illam equalitatem dei. Nec videt esse contra hoc quod dicit Anselmus. scilicet quod nihil intelligibile sit equaliter deo quia dupliciter intelligitur aliquid. scilicet secundum sciam quod et secundum sciam quod tantum intelligimus secundum sciam quod scimus enim quod incomprehensibilis et immensa est beatitudo dei. Ille autem scientia sufficit ad mouendum appetitum ergo lucifer equalitatem dei potuit appetere. ¶ Solutio dicimus presentendo sanctis supra iductis. quod diabolus nihil appetijt nisi beatitudinem ad quam puenisset si stetit: sed in beatitudine tria sunt ut dictum est. scilicet perfecta pater et perfecta scientia et perfecta bonitas. et appetibile angeli fuit beatitudo secundum perfectionem patris non considerata scientia et bonitate. Appetibile autem secundum homines fuit beatitudo secundum perfectionem scientie non considerata pater et bonitate. Et appetibile antichristi erit beatitudo secundum perfectionem bonitatis non considerata pater et scientia. Quod aliter uerum sit sic potest intelligi. ¶ Ad perfectionem patris tria exigunt. scilicet ut a se non ab alio habeat. et ut habeat statim et non perficiat ad eam per meritum. et ut in subiectis per patrem alterius resistetia non inueniat. Ille eadem tria exiguntur ad perfectionem scientie et bonitatis. scilicet ut a se scientia habeat et non per meritum expectet: et ut non habeat resistetiam in subiectis. et hoc est quod dixit demon. Eritis sicut dii scientes bonum et malum. Saliter de bonitate. Uolet enim antichristus a se habere bonitatem et statim et non per meritum expectare. et quod in bonitate nihil sibi sit comparabile. Et hoc est quod dicit apostolus de ipso. quod super omne extollet quod uocatur deus aut quod colit. ¶ Si autem querat quomodo secundum hoc uerum sit quod dicit Anselmus. quod appetijt ad quod puenisset si stetit. Respondetur quod ad patrem secundum se uenisset sed ad modum patris non. scilicet quod a se et sine meritis statim habuisset: habuisset enim patrem a deo et ex perfecto meriti non statim et ideo non in appetibili sed in modo appetendi peccatus fuit. Ex hoc etiam patet qualiter uoluerit esse similis deo in habendo patrem perfectam sicut deus. Et hoc est quod dicit Anselmus in libro de casu demonis. quod quid habebat debere uelle. uoluit igitur aliquid quod non habebat nec tunc uelle debebat. sicut eua uoluit similis esse deo priusquam deus hoc uellet nihil aliud uelle poterat nisi iusticiam et commodum: ex comodis enim beatitudo patet quam uult ois rationalis natura. iusticia igitur non uolendo peccare non potuit peccare ergo uolendo aliquid commodum quod non habebat nec tunc uelle debuit quod tantum ad augmentum beatitudinis illi esse potuit plus ergo aliquid quam acceperat inordinate uolendo uoluntatem suam extra iusticiam extendit. At cum hoc uoluit quod deus illum uelle nolebat inordinate uoluit similis esse deo. Et per hoc patet solutio ad prima quatuor. per tale enim

uoluntate nō tñ uoluit esse similis deo sed etiam maior: fm aliqd. Unde Anselmus etiam si uoluit esse par deo sed aliqd minus deo contra uoluntate dei: hoc etiā ipse uoluit inordinate esse similis deo: quia ppria uoluntate que nulli subdita fuit uoluit aliqd. Solius enim dei esse debet sic ppria uoluntate uelle aliquid ut supiorem nō sequat uoluntate. nō solū aut uoluit esse equalis deo q: presumpsit hēre ppria uoluntate: sed etia: maior: uoluit esse uolendo qd deus illum uelle nolebat qm uoluntatem suam supra dei uoluntatem posuit. Ex hys patet solutio ad oia pter quatuor: ultima. ¶ Ad quoz primū dicendū est q in appetibili non fuit peccatū sed in modo appetēdi. ¶ Ad 2^m dicēdū q similes ei erimus per participationē beatitudinis sue z nō per hēre ex nobis ipsis. Dicitur tamē quidā q est similitudo epperante qm paritatis. z similitudo mutationis siue repntationis. z primo mō nō erimus ei similes z illā similitudinē appetijt oia bolus. 2° erimus ei similes z illā nō appetijt. ¶ Ad 3^m dicēdū q appetitus est duplex. s. nālis z appetitus cuz eligētia. nālis aut fm Anselmū. Nec bonus nec malus est z ille crescit fm quātitate appetibilis. appetitus autē cuz eligētia nō extēdit se extra id qd appetere debet. Et hoc cōtingit q: ut dicit p̄lus eligētia est cum intellectu z rōne. Et fm Anselmū limitat a iusticia z iste appetitus nō crescit nisi quātū se extēdunt rōnes iuris z honesti. Posset tñ aliter dici q uterq: appetitus crescit fm rōne appetibilis: sed iste secūdus nō est impossibilis z ideo nō appetit beatitudinē oīno equalē deo. ¶ Ad ultimū dicēdū q uerū est q scia quia sufficit ad mouēdū appetitū. sed q: appetitus demonis fuit appetitus cum eligētia ideo non potuit esse impossibilium ut dicitur est sed potius in id ad quod aptus erat demon z quod habuisset si stetisset. ¶ Articulus 5°.

Secundo queritur qd fuit

primū peccatū diaboli. Et uidet q supbia per illā auctoritatē Augustini supra i ducta Ubi dicit q fuit supbia tumidus z pprie p̄tatis delectatione deprauat. Similiter per illud ecclesiastici inītiū ois peccati supbia qd exponit Aug^o in 1° sup genesim ad lram. de primo p̄cto demonis z hois q inītiū fuit ois peccati. ¶ Item Bern^o 17° p̄mone sup cantica. in celo cepit dolorem z in paradiso pepit inq̄tates. plem malicie mortē inuidie z erūnarū oīum prima parens est supbia. nam z si inuidia diaboli mor: introiuit in orbem terrarū inītiū tñ ois peccati est supbia. ¶ Item uidet per rōnem. appetitus enim p̄tatis est appetitus excellentie. appetitus aut ex cellentie est supbia. ergo appetitus p̄tatis est supbia. sed appetitus p̄tatis p̄mus fuit appetitus demonis. ergo supbia fuit p̄mū peccatū demonis. ¶ Item Aug^o in 1° sup genesim ad lram qm deiecerit supbia diabolu ut naturā suā bonā praua uoluntate puerteret scriptura non dicit. attamē factus fuisse z ex hac homini eum inuidisse ratio manifesta declarat. In promptu enim est omnib^o hec inuētib^o nō ex inuidētia supbiaz nasci sed potius inuidētia ex supbia. ¶ Sed cōtra dicit aplūs ad thimotheuz q radix oīum maloz est auaricia. Et addit Aug^o hac enim z diabolus cecidit qui utiq: non amauit pecuniaz sed ppria p̄tatem p̄inde puerfus sui amore priuat sancta societate turbidū spm eūq: coartat miseria iā per iniquitatē satiari cupiētem. Item uidet q inobedientia fuit primū peccatū per auctoritatē Anselmi supra positā scilz q uoluntate suā supra uoluntate dei posuit z ppria uoluntate hēre p̄sumpsit. ¶ Itē quidā obijciunt sic. angelus ex p̄sideratione sue pulchritudinis ut dicit in ezechiele peccauit z cōferre debuit q de sua pulchritudine nō tumesceret z nō cōtulit ergo amisit z sic omisio fuit primū peccati eius. ¶ Itē ratio tenet regere in faciēdum z tunc non rexit ergo omisit. ¶ Solutio dicimus

fm Aug^o q supbia fuit primū peccatū demonis. z ex supbia nata est inuidia que deiecit hoīem. Unde Aug^o dicit in libro de p̄flictu uitioz z virtutū. qz dēissimis putamus in terra supbie tenebris luti inuolui si potuit in celo stella que mane oriebat per supbiam lucis sue globos amittere. ¶ Item in 1° sup genesim ad lraz. Inuidia sequit supbiā nō p̄cedit. nō enim causa supbiēdi est inuidia sed causa inuidēdi superbia. Cuz igit superbia sit amor: excellentie pprie: inuidia p̄o sit odium felicitatis alienae: sed vnde nascit satis in promptu est. amādo enim quisq: excellentiā suā uel paribus inuidet q ei coquent. uel supioribus q eis nō coquat. uel inferioribus ne sibi coquent. supbiēdo igit inuidus nō inuidēdo quisq: fit supbus. Ille idē dicit in psalo. Non ueniat mihi pes supbie z manus peccatoris non moueat me ibi ceciderūt qui opant iniquitatez expulsi sunt nec potuerūt stare. ¶ Tñ notandū q supbia dicit trib^o modis. vno^o gñaliter. s. appetitus altitudinis in quocūq: hec supbia pprie dicitur tumor: fm q Bēgo^o dicit. q tumor mētis est obstaculū ueritatis. Et distinguit quatuor: species tumoris que notant in hoc uerbu. Ex se pro meritis falso plus oibus inflant. Alio^o dicit adhuc specialius fm q dicit amor: ppriū boni in rōne p̄uersionis a deo p hoc enim q auertit a deo induit quādā rōnez superbie z hec supbia nō est speciale peccatū sed inītiū ois peccati: z hec etiam supbia dicitur pes supbie: qz ibi p̄mo stat iniquitas qm manus peccatoris mouet peccantem. Tertio modo dicit specialissime supbia appetitus excellentie in p̄tate ad dignitatē pertinēte z hoc est speciale peccatū z p̄mū peccatū demonis. ¶ Sili^o auaricia dicitur duob^o modis gñaliter z specialr. gñaliter nūmus amor: propriū boni z hec non differt a supbia gñalissime dicta nisi p̄o tātō q supbia dicitur amor: ille iquātū auertit a deo. Auaricia p̄o in quātū cōuertit ad bonū cōmutabile z sic auaricia dicta est radix peccati z nō speciale peccatū. Secūdo modo dicit auaricia specialr nūmus amor: pecunie uel bonoz fortune z hoc nō fuit p̄mū peccatū demonis. ¶ Qd aut hoc uerū sit accipit ab Aug^o in 1° sup genesim ad lram. Aliter inītiū ois peccati supbiā scriptura diffinit dicens inītiū ois peccati supbia cuiusmodi testimonio nō inconueniēter aptat illud qd aplūs ait radix oīum maloz est auaricia. si auaricia gñalē intelligamus qua quisq: appetit quid amplius qz oportet. ppter excellentiā suā z quēdā pprie rei amorē cui sapiēter nomen latina lingua indidit cum appellauit priuatū qd potius a decremento qz ab incremento dictū elucet: ois enim priuatio minuit vnde itaq: uult eminare supbia inde in angustias egestatēq: detrudit cum a cōmuni ad propriū dāno suo amorē redigit. Specialis autem est auaricia que uisitatius appellat amor: pecunie cuius noīe aplūs per speciem genus signū ulem auariciā uolebat intelligi dicēdo oīum maloz radix est auaricia. Ille enim z diabolus cecidit qui nō amauit pecuniā sed ppriā p̄tatem p̄inde puerfus sui amor: priuat sancta societate turbidū spm eūq: coartat miseria iā per iniquitatē suā satiari cupiētes. ¶ Ilducisq: sunt uerba Augustini in qbus tria notant. s. solo eoz que obiecta sunt z distinctio supbie z auaricie z q ppriā p̄tatem appetijt demon sicut in p̄nti qōne determinauimus. ¶ Ad hoc aut qd obijciatur de inobediētia dicēdū q uita spm z rōnem hūt a fine uoluntatis. vnde inobediētia rōnem hēt a p̄emptu p̄cepti in quātū p̄ceptū est q qz p̄tenere nō intendebat angelus ideo speciale z primū peccatū suū nō fuit inobediētia: sed p̄ns z cōmune fm q Ambrosius dicit de oī peccato q est priuatio legis diuine z celestii inobedientia mādator. De hoc aut sufficientius in tractatu de peccatis determinabit. ¶ Ad id aut qd obijciat de omisioe dicēdū q rō illa supponit falsum. s. q nō cōtulerit. dicit enim Anselmus q expresse in quādā auctoritate supra

inducta q̄ sciuit se nō debere appetere quod appetijt z hoc nō potuit scire nisi ex collatione. ¶ Ad ultimum dī cēdum q̄ error fuit rōni admixtus. s. p̄sumptionis ipu nitatis sicut supra in auctoritate Anselmi patuit. hic aut̄ error: siue ignorātia nō est speciale peccatū sed est error eligētie z inquisitionis uel ignorātia p̄cedens omne pec catum s̄m qd̄ dicit p̄bus in 3° ethicoz. q̄ oīs malus est ignorās qua tñ ignorātia s̄m eūdē p̄bm nō meret̄ idul gētiā z misericordiā sed vituperiū. ¶ Articulus 6°.

Tertio queritur que p̄mi pec

cati causa fuit cum enim duo sunt mouētia s̄m p̄bm Intellect^o. s. z fantasia. dicit p̄bus q̄ intellectus est semp̄ rectus: fantasia aut̄ est recta z nō recta. sed in ange lo nō est nisi intellectus ergo videt̄ q̄ semp̄ rectus. z ita nunq̄ mouet ad peccatū: z sic videt̄ q̄ angelus non po tuerit peccare per cām quā in se habuerit. per cām autē exteriorē peccare nō potuit: q̄ exterior causa nō potuit eum mouere ad opus nisi deus: deus aut̄ nō mouet ad peccatū. ¶ Item angelus s̄m naturā intellectuz habet deiformē. intellectus x̄o deiformis est sup̄ simplices re rum ueritates: ergo impossibilis est ad deceptionem: z ita videt̄ q̄ nō moueat ad peccatū. ¶ Item dicit Aug^o q̄ nō est credēdūz adam spūali mēte p̄diū hoc putasse q̄ sicut deus sciens bonus z malum futurus esset. sed in hoc decipi poterat q̄ credebatur ueniale qd̄ erat dānabi le: ergo multo minus credēdū est hoc de angelo q̄ fuit deceptus cum a p̄ncipio creationis sue intellectu deifor mi fuerit p̄ditus z ita videt̄ q̄ ex deceptione intellectus nō iclinat^o fuerit ad peccatū. ¶ Sed **CONTRA** est qd̄ dicit Bamaſcenus 2° libro cap^o 4°. liberi arbitrij sui electione uersus est ab eo qd̄ est s̄m nām in id quod est p̄ter naturā. Et eleuatus est aduersus eū qui fecit ip̄m deū rebellare ip̄s uolēs z p̄mo desistens a bono in ma lum deuenit. Si igitur liberi arbitrij electioē peccauit z electio nō est sine intellectu z ratione ut dicit p̄bus vi det̄ q̄ intellectus eius mouit ad peccatū. ¶ Itē Ansel mus in libro de casu diaboli dicit. Angelus deseruit ius ticiā uolendo qd̄ nō debuit illā deseruit aperte ostēdē do cur z quomodo illam deseruit. naz ideo deseruit q̄ uol uit qd̄ nō debuit. Et hoc modo uolendo qd̄ nō debuit deseruit. nulla aut̄ causa p̄cessit hanc uoluntatē nisi quia uelle potuit uoluit qd̄ non debuit: q̄ similr uelle potuit bon^o angelus nec tñ uoluit. Nā nullus uult qd̄ uelle nō pōt iō q̄ pōt sine alia causa q̄uis nunq̄ uelit si nō pōt. cur ergo uoluit nisi q̄ uoluit. nam hec uoluntas nullam aliā habuit cām que aliquatenus impelleret aut attraheret: sed ipsa sibi si dici pōt efficiens fuit z effectū. ¶ Itē Aug^o in libro de libero arbitrio dicit. q̄ efficiens causa peccati nō est nisi uoluntas. ¶ Contra hoc totūz videt̄ esse qd̄ dicit Dio^o in libro de diuinis noibus 4° cap^o. igitur malū est p̄ter viā z p̄ter intētiōē z p̄ter naturā z p̄ter cām z p̄ter p̄ncipiū z p̄ter finē z p̄ter diffiniti onem z p̄ter uoluntatē subam. Ex hoc accipit̄ q̄ maluz z peccatū demonis fuerit p̄ter uoluntatē z p̄ter intelle ctum eius. ¶ Solo p̄notādum q̄ an z qñ z vnde z in quo sit malū alibi est determinādū vnde p̄sentiedō san ctis dicimus. q̄ actus peccati nō habet cām nisi uolunta tez. malū aut̄ s̄m q̄ huiusmodi nullā habet cām sed est defectus z infirmitas incidēs ex carētia boni z iusticie. actus aut̄ uoluntatis s̄m q̄ huiusmodi duas habet cau sas. s. uoluntatē ut p̄ximā z deū in uoluntate mouētē an cām p̄ximā. sed tñ actus peccati nō est sepabilis a defe ctu boni qui maluz est n^o potētia z rōne: z ideo peccatū cām habet uoluntatē z nō deū. Deiformitas aut̄ peccati a nulla causā extrematē: sed tñ a quadam priuatione q̄. s. uult qd̄ nō debet. Auerſio autem uoluntatis a debi to z iusticia z bono que nō est nisi puatio z nō uolium neq̄ intellectū neq̄ intētiū inducit defectū boni in actu

qui est peccatum z malum. Et hoc est qd̄ dicit Dio^o 4° cap^o in de diuinis noibus. q̄ malū demonis est p̄ter in tellectū deiformē esse. Ille tñ oīa alibi sufficiētius deter minabunt. ¶ Dicedum ergo ad p̄mū q̄ intellect^o de monis in plurib^o decipi poterat sicut in auctoritate An selmi supra oīus est. Et qd̄ dicit p̄bus q̄ intellect^o semp̄ est rectus intelligit̄ de intellectu qui p̄cedit ex p̄ncipys per se notis z ueris. intellectus aut̄ uoluntarioz z mora lium p̄cedit ex p̄tingētib^o possibilib^o aliter fieri sicut q̄ deus suā creaturā quā ad imaginē suāz fecerat extre ma p̄dēnatione nō puniret. Et huiusmodi talia que po nit Anselmus que demoni promittebāt impunitatem. ¶ Ad aliud dīcēdum q̄ intellectus deiformis creatus angeli nō decipit in ueritate rerū earū que sunt necessa rio uel frequēter uel raro. sed in hys que p̄det̄ a uolunt ate dei uel angeli uel hoīs nō habet nisi coniecturas si cut est punire eternāl^o z non ignoscē p̄o tali culpa z iō in talibus pōt decipi. ¶ Et si obijciatur q̄ diabolus sci uit rōnes iuris z ideo sciuit q̄ talis pena debebatur tali culpe. patet solutio per Anselmū supra inductā q̄: sciuit iustā quidē eē penā. sed an deus facturū esset qd̄ iuste facere posset ignorauit p̄cipue cum sicut in uindicta sit decor iusticie ita ignoscētia sit decor misericordie z boni tatis z misericordia sepe superexaltat iudiciū. ¶ Per hoc etiam patet solutio ad sequens uerbū aut̄ Dionysij iult mo inductuz intelligit̄ de malo contracto in actu z ope re uoluntatis. ¶ Articulus 7°.

Inde queritur a quo cecidit

a. Et videt̄ q̄ a ḡa. q̄ dicit Anselmus in li^o. Cur deus homo in 2° li^o. Rōnalis creatura ad hoc ac cepit p̄tatem discernēdi ut odisset z vitaret malū z ama ret z eligeret bonū: atq̄ bonum magis amaret magis z magis eligeret: aliter nāq̄ frustra dedisset ei potēstatē hanc discernēdi q̄ inuaniū discerneret si s̄m discretio nem non amaret z vitaret. Sed nō puenit ut deus tan tam p̄tatem dederit frustra ad hoc itaq̄ factā rōnalē na turā certū est ut sup̄ oīa summū bonū eligeret z amaret non p̄pter aliud sed p̄pter ip̄m. Si enim p̄pter aliud non ip̄m sed aliud amat ad hoc nisi facere neq̄t ut si fru stra rōnalis sibi nō sit simul ad hoc iusta z rōnalis causa est. Ex hac auctoritate patet manifeste q̄ āgel^o iusti crea ti sunt. Item ibidez parū infra. Quādiū ergo eligendo z amādo iusta facit ad qd̄ facta est misera erit q̄ indigēs cōtra uoluntatē nō hñdo qd̄ desiderat qd̄ nimis absur duz est. Quap̄pter rōnalis natura iusta facta est ut sū mo bono. i. deo fruēdo beata esset. Ex hys patet q̄ crea ta fuit rōnalis natura iusta. Cū igit a bono in quo crea ta fuit exciderit a ḡa cecidit. ¶ Item Aug^o 2° li^o sup̄ ge nesi ad l̄raz dicit sic. Quēadmodū rō qua creatura cō diū p̄ior est in uerbo dei q̄ ipsa creatura que cōdit sic z eiusdē rōnis cognitio p̄ior fit in creatura intellectuālī que peccato nō tenebrata est ac deide ip̄a cognitio crea ture. neq̄ enim sicut nos ad p̄cipiēdā sapiētiā p̄ficiēbāt angeli ut inuisibilia dei per ea que facta sunt intellecta cōspicerent qui ex quo creati sunt ipsa uerbi eternitate facta z pia p̄replatione fruunt̄. Ex hoc etiam manifeste patet q̄ in ḡa creati sunt angeli z mali a ḡa ceciderūt q̄ ab eo in quo creati sunt ceciderūt. ¶ Item hoc acci pit̄ ex longa disputatione Anselmi in libro de casu dia boli qui dicit. q̄ p̄mū angelus habuit uoluntatē bea titudinis z iusticiā z uoluntatē p̄leuerādī in utroq̄ z iō cecidit a ḡa. ¶ Sed **CONTRA** hoc est qd̄ Aug^o videt̄ dicere q̄ deus creauit angelicā naturā informē z cum nō potuerit esse informis s̄m naturāz videt̄ q̄ fuit informis s̄m ḡam. Sed q̄ de hoc multa supra in q̄ōne de p̄mo statu angeloz dicta sunt ibi determinatio p̄e missoz requiraf. Ille tñ addito q̄ si quis cōsideret mē tez in originalibus p̄sona uoce inueniet dicere sanctos

angelos creatos fuisse in gra z demones a gra cecidisse.
¶ Per que defectus est diabolus.

¶ Inde queritur p que

a defectus est. Et querunt duo. s. de prelio michaelis z angeloz eius cum dracone. Et de rudentibus inferni quibus petrus demones dicit esse detractos.

¶ De prelio michaelis cum dracone. Articls 8°.

¶ Primum horum pce/

dit sic. dicit in apochaliphi 12°. factū est plū ma gnum in celo michael z angeli eius pliabant euz draco nū z draco pugnavit z angeli eius z nō pualuerūt neqz locus eoz inuētus est amplius in celo. plū aut requirit morā ergo videt qz diabolus per aliquā moram postqz peccauit remāsit in celo. **¶** Item preliū regit resistētes virtutē ergo videt qz angeli cadētes virtutē resistēdi ha buerint cōtra deū z angelos bonos: qd est cōtra petruz in 2^a canonica sua cap^o 2° dicētes angeli fortitudine z vir tute cū sint maiores nō portāt aduersus te execrabile iu diciū. **¶** Preterea querit cū supior angeloz magis sit cōsentire deo qz inferior quare michaelis z angelis eius potius attribuit preliū cum dracone qz cherubin z sera/ phin. **¶** Solo dicēdum qz illud apochaliphs fm lram intelligit de plio qz sit in ecclesia inter ppositos ecclesie z aiarum angelos z diabolum cum satellitibus suis z sic exponit glo. ibidem. Et patet etiam per id qd sequit in exultatione grās agētium deo z dicētū. Nunc facta est salus z virtus z regnū dei nostri z priās christi eius: quia proiectus est accusator fratru nostroz qui accusabat illos ante conspectum dei nostri die ac nocte. Et ipsi vicerūt illū pp sanguinē agni z pp xbu testamū sui z nō dilexe rūt aias suas usqz ad mortē. ppterea letamini celi z qui hi tatis in eis. **¶** Si aut anagogice exponat de pmo casu demonistū dicēdū qz plū demonis nihil aliud fuit qz nifus ppariadi in auerhōe ipius. Et hoc plū dī magnū qz ex magna supbia pcessit z similitudinē dei fm aliqd obtinere voluit: z ideo plū hoc nō regit morā: resistē/ tia aut alioz angeloz nō fuit nisi cōuersio ad deū z p sen sus in iusticiā pdenantē primū peccatū angeli. **¶** Ad aliud dicēdum qz respectu diuine virtutis nihil est com parabile: sed tū iniqua voluntas nitit ad hoc qd nō pōt perficere: z ideo etiam nō resistit deo iniqua voluntas: qz voluntati dei nihil resistit ut dicit aplūs. qz cum ange lus cadens nollet facere uolūtātē dei oportuit ut de ipo fieret voluntas dei. s. ut subiaceret iusticie iudicandī. Et hoc est quod dicit in textu. Et non ualuerūt neqz inuē/ tus est locus eoz amplius in celo. **¶** Ad ultimū dicen dum qz fm sensuz lralem plenū est qz michael princeps ecclesie est z angeli eius custodes aiarū sunt: z ideo sibi ex officio incūbit monere bellū pro ecclesia. **¶** Scdm aut sensum auagogicū vis est faciēda in interpretatiōe no minis fm Brego^m. Michael enim quis ut deus interp tat: vnde euz draco similitudinē dei appetit michael re/ sistit qui ipso noie ostendit qz nulla creatura similis deo esse possit.

¶ Articulus 9°.

¶ Secundo queritur De ru/

a dētibus inferni quibus petrus demones dicit esse detractos. dicit enim Petrus. Deus angelis peccā tibus nō peccit sed rudētibz inferni detractos in tar/ taruz tradidit in iudicio cruciādos resuati. **¶** Ubi que rit qd dicant rudētes. Et ad hoc dicēdum qz rudentes sunt funes quibus tēdunt uela nauū ut aura. capta na/ uis in fluctibus dirigatur. Vicatur igit qz nauis est ini/ quis spūs: uelum aut dei iusticia: rudentes rōnes iuris ad tribuendum pro meritis. Inflatione uētū inflatio iu/ dicij. Sic enim accipit uētus in Ysaia 40° cap^o ubi dicit

arefactum est fenū z cecidit flos: qz spūs dñi sufflauit in illo. is enim malignus spūs in mare eterne amaritudi/ nis expellit. **¶** Aliter exponit glo. ibidem dicens. Ru dentes sunt funes quibus naute uela suspēdunt ut flan te aura port^o tranquillitate relinquat seqz semp ambiguus fluctibus uadāt. quibus rudētibz pueniēter in mūdorū spirituuz cognomina cōparant qui mox ut flante super bia impulsī se aduersus creatore erexerūt ipis elationis sue conatibz in abyssi pfundū sunt rapti. **¶** Articls 10°

¶ Inde queritur quādo ceci/

a dit. Et videt qz in pmo instāti creatiōis sue. qz dīc dñs in euāgelio ioānis 8°. ille homicida erat ab ini tio z in ueritate nō stetit ergo videt qz nunqz stetit i ue/ ritate sed ab initio cecidit. **¶** Item Aug^o in 11° sup gen. ad lram malus angelus beate atqz accepta uite dulce/ dine nō gustauit quā nō utiqz acceptā fastidiuit: sed uo/ lēdo accipe deseruit z amisit. pnde nec sui casus psciū esse potuit qm sapiētia pietatis est fructus: ille autē cōti/ nuo impius ut factus est psequēter z mēte cecus z non ex eo qz acceptat cecidit: sed ex eo qd accipet si sibi deo uoluisse qz pfecto qz noluit z ab eo qz accepturus erat cecidit z ptiem illius sub quo esse noluit non euasit. **¶** Ex hac auctoritate tria concludunt. quoz vnum est ppositū. s. qz ab instāti factiōis sue cecidit. alterum est qz nō cecidit a dulcedine uite angelice z grē quaz hēret sed quā accepturus erat qd videt esse cōtra pphāta. 3^m est qz casum suū nō psciuit ideo qz sapiētia illius pscien tie est fructus qui per meritū pietatis acgrit z ab initio in ueritate nō stetit ut hunc fructuz possēt pmereri. Ex quo ulterius cōcluditur. ppositum qz ab initio non ste/ tit. **¶** Sed **CONTRA** dicit Aug^o ibidem qz putatur nunqz diabolū in ueritate stēnisse nunqz cū angelis bea tam uitā duxisse sed ab ipso pditionis sue initio cecidit/ se nō sic accipiēdū est ut nō ppria uoluntate deprauatus sed malus a bono deo creatus putet. Alioqn nō ab ini/ tio cecidisse diceret: neqz enim cecidit si talis est factus. **¶** Item dicit Aug^o qz accepit iusticiā z rōnem ante qz caderet. ergo fuit in iusticia z rōne z ita nō ab initio ce/ cidit sed post initū pditionis sue cecidit. **¶** Itē Ansel/ mus dicit factus uoluit beatitudinē z pfeuerare in ea s. nō pualuit. **¶** Itē dicūt quidā scī qz secūdo die cecide/ rūt angeli hñtes tres rōnes. quarū pma est qz binarius pmo ab vnitāte recedit: z ideo die secūdo recessus fuit a primo monade deo. Secūda rō qz per lucem in grā. itel ligit angelica natura formata. Et similr per aquas que sunt sup firmamētū fm Aug^m in pfectionibus. z ille di/ uise sunt secūdo die ab aquis que sunt sub firmamento que ad loca caliginosa refederūt. De quibus dicitur in iob. ecce gygantes gemunt sub aquis z qui habitant in eis. Tertia rō est qz opus secūde diei bñdictione caret. nō enim dī uidit deus qd eēt bonū qd ipsi interpretatur dimissum. ppter ruinā angeloz: vnde etiaz faciunt cele/ bari missas secūda die siue seria ad honorē stantūz an/ geloz qui in casu maloz fuerunt confirmati. **¶** Sed **CONTRA** videt si per lucem intelligit angelica na tura formata per puerionē ad deū. tunc per tenebras in telligit angelica natura deformata per obfuscationem peccati. Cum igit diuisio lucis a tenebris sit opus pme diei pma die vident cecidisse. **¶** Solo dicēdū qz tem pus z momētū casus indeterminatū est. sed hoc certum est qz creatus est bonus z postea iniqua uoluntate fact^o est malus. Et ideo glosat magister in sentētis ab initio in ueritate nō stetit. i. statim post initū. Posset tamē di/ ci qz est initū tēporis z initū status z initū creatiōis angeli z uerbū dñi intelligit de initio status z nō de ini tio tēporis uel creatiōis angeli. Initū aut status eius fuit ante pfirmationē z cōplēmētum eius in pfirmatiōe sicut quelibet res imperfecta est in sui initio z pfecta in sta

tu pleno. Per hoc etiam patet solutio ad duas auctoritates Augustini inductas. **M**otandum tñ q̄ super hac q̄one z sup illa qui fuerūt cadētes tangit Aug⁹ 4° op̄niones in u^o sup gen. ad lram. Quarū p̄ma est q̄ ab initio status sue p̄ditionis a b̄itudine cecidit quā si uoluisset p̄cepturus erat. Secūda est q̄ fuerūt quidā angeli in ferioris ordinis in hoc mūdo nō p̄sci sue beatitudinis a quibus ipse cecidit ceteris postea beatificatis. S̄ hoc dicit q̄ p̄bri nō pōt z p̄pterea a posteris est illud abrogatū. T̄ertia est q̄ de superioribus exis casum suū nō p̄sciuit nec illi suā b̄itudine. **S**ed tūc querēdū est meritū qd̄ deus inter suos angelos ante peccatūz distinxit ut quosdā faceret futuroz p̄cios: quosdā autē nō. qd̄ q̄ rōnabilr inueniri nō pōt etiaz hec opinio a posteris est exclusa. Et sup hoc sunt hec uerba Augustini. Nūc susciat ista cōplexio. aut ab initio cōditionis sue diabolū a beatitudine quā si uoluisset p̄cepturus erat impia supbia cecidisse. aut alios esse angelos inferioris ministerij in hoc mūdo inter quos fm̄ eoz quādā nō p̄sciētiam beatitudinē vixerat. aut aliquoz societatez cum sibi subditis angelis suis tanq̄ archangelus cecidit per supbā ip̄ietatem. Si hoc nullo mō asseri pōt qd̄ mirū si pōt aut forte rōnem requirendā quēadmodū sancti angeli si inter illos pariter aliq̄ cum suis angelis vixerunt nō tñ habuerūt etiaz ipsi certā p̄sciētiā p̄ptue felicitatis sue s̄eam post casum eius p̄ceperūt. aut quo merito ante peccatū suū diabolus cū socijs suis a ceteris angelis discretus fuerit ut ipse sui casus futuri esset ignarus dum tñ z peccatores angelos minime dubitemus esse detrusos tanq̄ in carcerē caliginis huius aere e cōtra terras istas fm̄ aplicam fidē in iudicio puniēdos seruari z illa sup̄na beatitudine sanctorū angeloz nō esse increata vitam eternā nec nobis fm̄ dei misericordiā z grām z fidelissimā pollicitationē incertā futurā cū fuerimus z eis post resurrectionē z istoz mutationē corporū copulati.

In quid cecidit diabolus.

Inde queritur in qd̄

a cecidit. Et querunt tria. Quoz primum est. s. in qd̄ quo ad culpā. z in qd̄ quo ad penā. z in qd̄ quo ad locū. **C**irca p̄m querunt 4°. Quoz p̄m est Utrū in ipso peccato adhuc perseveret. 2° Utrum omni motu suo peccet. 3° Utrum culpa sua secum aliqd̄ virtutis cōpariat. 4° z ultimū que sit causa obstinatiōis z p̄firmatiōis ei⁹ in malo. **A**r. 1°

Primū proceditur sic.

in psal̄o dī. Supbia eoz qui ceciderūt ascendit semp. ergo videt q̄ cōtinue p̄ducent in peccato primo. **I**te glo. sup illud quartidēcimi cap̄ Psal̄e. quō cecidisti lucifer. Lucifer maior: alijs diabolus i exordio creatus est uel inter angelos gloriosus: sed corruit fm̄ illud Uidebam sathanā sicut fulgur de celo cadentē. qui p̄us cogitabat ascendam in celūz sup̄ astra celi exaltabo solius meū. s. ad solū dei. Idem quoq̄ post lapsūz arrogabat sibi: vnde z gloriāz ascendere sup̄ angelos in celūz uel sup̄ nubes corda. s. electoz z sedere in monte testamēti in ecclesia z in lateribus aglonis in frigidis. Ex hoc accipit q̄ adhuc vult esse equalis deo z sic adhuc perseverat in peccato. **I**te dicit Aug⁹ in plurib⁹ locis vnde z similitudinēz sue uoluntatis p̄suasit eue dicens. Eritis sicut dī. Et nūc h̄ere ut dicit Aug⁹ ap̄los p̄phetas martyres z ceteros ordines ecclesiasticos sicut dominus. **S**ed **Q**UANTUM secunda canonica petri 2° sup illud x̄bū Angeli fortitudine cum sint maiores. dicit glo. Ibi cruciabant iniqui ubi angeli mali qui prius contra deum supbi erāt z ipuniti sunt iam nō portāt sed poti⁹ abijciūt iudiciū supbiēdi cōtra deū qd̄ est execrabile aduersum seip̄os qui pro illo grauiter puniunt z territi magnitu-

dine penarū iam ab illo iudicio p̄sumptōis deficiunt. **S**olo distiguēdū est in appetitū demonis fm̄ id e quo p̄cedit z fm̄ obiectū eius. p̄cedit enīz ex iniqua uoluntate z ad alitudinē dei accipiēdā fm̄ p̄tatem. Et p̄mo mō dupl̄ p̄siderat. s. in cōparatione ad naturā z sic remorsus inuenit in natura cōtra appetitū z uoluntatē. Et quo ad hoc defistit ab iniqua uoluntate z hoc est fm̄ quid tñ. Si autē cōparat ad iniquā uoluntatē que rōnē uālem vincit simplr in demone z trahit ad actum tunc adhuc idem usurpat sibi nō tñ in eodē sed in simili ut. s. h̄eat in malis ut deus in bonis potestatem. Si p̄o cōparat uoluntas ad obiectū iterūz dupl̄ atēdit. uoluntatis enim obiectū est ip̄m uolitū z hoc pōt intelligi cōiectūz culpe tñ uel coniectū pene per culpā. Et si p̄o modo sic nō defistit ab iniqua uoluntate. Si sc̄do mō q̄ displicet omne decor: decor autē est pena cum culpa. decor enīz iusticie claret in culpa punita ideo sic defistit. Item alia rōne q̄ intollerabilē penā horret natura bona z ideo in cōparatione ad penā defistit a culpa. Et sic intelligitur glo. Ex hys patet solo ad totū. **A**rticulus 2°.

Secundo queritur An oī

motu suo peccet malus angelus. Et videt q̄ sic dicit in glo. sup eplā ad corin. p̄o. q̄ diabolus oīa male agit ergo videt q̄ omni motu suo peccet. **I**tem dicit Aug⁹ q̄ tota vita infidelū peccatūz est: sed diabolus peior: est infidelibus ergo etiam tota vita eius peccatūz est z multo magis. Item videt hoc sonare nomen p̄firmationis in malo. qd̄ enim p̄firmatū est in aliquo indeclinabile est ab illo. sed diabolus p̄firmatus est in malo ergo inflexibilis est a malo z ita nō facit nisi malū ergo omni actu suo peccat. Item per oppositū se h̄nt vita boni angeli z vita mali. sed vita boni angeli tota refert ad gl̄iam dei. ergo vita mali angeli tota est cōtraria glorie dei z ita tota erit peccatūz. **S**olo motus diaboli dupl̄ ces sunt fm̄ duplices potētias a quibus egrediunt. sunt enim in ipso potētie nāles de quibus dicit Dionys⁹ q̄ data illis nālia bona nequaq̄ esse mutata dicim⁹. z sunt potētie deliberatiue in ipso z rōnales. motus igitur quī egrediunt a potētijz deliberatiuis z rōnabilibus oēs mali sunt. sed qui egrediunt a potētijz nālibus dupl̄ p̄nt considerari. s. in se z sic neq̄ boni neq̄ mali sunt bonitate virtutis uel malicia vitij. aut inquantū per intētiōem deliberantez informant z sic mali sunt: q̄ z si q̄nq̄ iusti sunt in eo q̄ a p̄tate dei ordinant que semp iusta est: ut dicit Biego⁹. tñ p̄pter intētiōnē malā mali sunt q̄ mor⁹ itelligētie p̄cipue informant ex fine inietō z denoiant. **A**d primū autē dicēdū q̄ glo. intelligit quātū ad intētiōnē diaboli. **A**d 2° dicēdū q̄ auctoritas Augustini sic intelligit q̄ tota vita infidelū est peccatū hoc est in peccato est q̄ nullū peccatū siue modicū siue grande remittit eis cum nō h̄eant grām per quā omne peccatum remittit: nō autē sic intelligit q̄ quolibet motu suo peccet. **A**d 3° dicēdū q̄ p̄firmatio nō mutauit naturā sed intētiōnē. **A**d ult^o dicēdū q̄ filr per oppositūz est in angelo bono motus enim quidā sunt in ipso a potētijz nālibus sicut viuere intelligere z huiusmodi qui idiffēretes sunt si in se cōsiderent: sed per intētiōnē ad gl̄iam dei referuntur. **A**rticulus 3°.

Tertio queritur Utrūz culpa

sua secum aliqd̄ virtutis cōpariatur. Et videtur q̄ sic: q̄ dicit Dio⁹ in de diuinis noib⁹ cap⁹ 4°. q̄ nihil ulter est bono priuātū sed aliqd̄ fm̄ oēm modūz bono priuātū est nūq̄ nullo mō. neq̄ erat. neq̄ est. neq̄ erit. neq̄ esse pōt. ergo videt q̄ culpa demonis aliqd̄ virtutis habet admixtū. Si forte dicat q̄ Dio⁹ loquit ibi de bono nature. **C**ōtra sic sequit in lra sicut impudicus quis priuatus est bono fm̄ irrationalē cōcupiscētiām

in hoc quidē neq; est neq; ex nra cōcupiscit. picipat autē bono sūm ipsam vnitionis z amicitie obscurā resonantia. Ex hoc etiam patet q; ipse bonū hoc qd est admixtū malo nō ponit in natura opantis tñ sed etiā in ipa actione ipsius z uoluntate. ¶ Item Dionysius ibidem furor qui dē participat bono sūm ipsum moueri z desiderari apparetia mala ad apparens pulchrum redigere z conuertere. Ex hoc iterum accipitur q; in ipso furore bonum est. ¶ Item Dionysius ibidem. Pessimā vitas desideras z optimā ipsi apparere sūm ipm desiderare z ad optimā vitā respicere picipat bonū. Ex hoc habet q; etiā quantum ad intētionē bonū videt admixtū. Si forte dicat q; hoc intelligit de hoibus qui non sunt pfirmati in malo quoz desideria sunt ad bonū cōmutabilia que imaginē hnt sūm boni z nō de dānatis. ¶ Contra dicit Dio^o ibidē. Si oino bonū auferas neq; suba erit neq; vita neq; desiderū neq; motus neq; aliud nihil. cuius igit in demonibus sunt desideria z motus aliqd boni videt imixtur opationibus eoz. ¶ Itē Dio^o infra in eodem cap^o data demonib^o angelica dona nequaquā ipsa mutata esse dicit mus sed sunt integra z splendidissima q;uis ipsi non vident candentes iporum boni inspectiuas virtutes. Ex hoc accipit q; nātia demonū integra sunt z etiam splendent per aliqd additū nātibz z hoc nō est nisi habitus ergo videt q; hnt aliqd virtutis etiam in habui. Itē peccatū nō tollit virtutes politicas: multi enim etiā infideles virtutes politicas habuerunt. Cum igitur in demone super opus dei nihil sit nisi culpa z illa non sit cōtraria virtuti politice videtur q; virtutes politicas pnt hēre demones. ¶ Itē exp̄sse dicit iacobus q; demones credunt z cōtemiscūt ergo demones hnt fidē in formē z fides informis est aliqd virtutis ergo demones hnt aliqd virtutis. ¶ Itē in euāgelio legit q; obediuerūt christo precipiēz: z obediētia etiam informis est aliqd virtutis ergo demones hnt aliqd virtutis. ¶ Solo dicēdum q; demones nihil hnt virtutis nec informis nec formate. informis enim virtus hēt actum laudabilem sūm ordinem ad felicitatē politicā de qua locuti sunt p̄hi. formata sūo hēt actum gratū deo qui ordinat ad felicitatē eternāz de qua loquunt sancti. Unde cū demones neutrius felicitatis sunt pcepibiles nō hēbunt virtutē neq; formatam neq; informē. ¶ Ad id autē qd obijcit de Dionysio dicēdum q; ipse loquit de illo bono qd cōuertit cū ente. Sicut enim dicit Aug^o z Boe^o in libro de hebdomadibus. vñ qd; in eo qd est bonū est z hoc quidē bonū nō semp est potētia ad virtutē q; nō oīa sunt susceptibilia virtutis. Sed intelligētia z actus eius pōt esse virtutis subiectū: sed aliter z aliter. Nā ipsa itelligētia pōt esse subiectū virtutis sicut suba cōposita substat accidēt: sed actus eius voluntarij z affectiones pnt esse subiecta virtutis sicut potētia pfectibilis per formam. Et inde est qd dicit Aug^o z Boe^o z Bern^o. q; quatuor affectiones semina sunt virtutum z vinor. vnde desiderū suba est actus siue affectionis circa quā pōt esse pfectio virtutis uel priuatio que est vitii: z ideo cuius actus ille sūm quem mor^o animi attingit ens hēat ex nram sūm hoc ipm autin git etiam bonū qd cum ente puerit. Et rō huius boni nō est alia sūm Boe^o nisi q; est a bono sicut omne ens est ab ente bono. Et cum pām ens nō sit tñ ens s; etiā bonū ita oportet effectū eius etiā esse bonū: q; boni est bona cōducere sicut dicit Dio^o. Cum autē hoc ens sūm q; in actu aie uel affectione accipit nō supponat nisi sūam potētie in actu in qua pōt equalē esse rō virtutis z viij: patet q; nihil supponit de esse virtutis z de tali bono ad subam huius potētie dicit in ipso spū itellectuali z affectione z actu eius loquitur Dio^o in oibus auctoritatib^o inductis. Et per hoc patet hoc qd sequitur ubi dicit q; si aliqd esset bono vltimē pnatū ipm nec esset nec subsistere posset. ¶ Ad hoc autē qd obijcit de fide demonūz di

cendum q; est fides ex scia. z est fides ex illuminatione prime veritatis. z pma credulitas habet necessitatē. secūda sūo libitāe uolūtatis. vnde Aug^o. Letera pōt homo uolens: credere nō pōt nisi uolens. Pama autē fides nō est laudabilis z hec est demonū. scda sūo laudabilis est: euas si informis sit z hanc nō hnt demones. Si sūo obijcit qd Boe^o dicit q; timor: seruilis nascit ex fide informi. vnde cum dicat iacobus demones credūt z contremiscunt z sic inuat demones hēre timorē ex credulitate sua videt q; demones hēant fidē informē. ¶ Dicēdum q; timor: seruilis facit desistere ab actu peccati s; nō a uolūtate. Unde Boe^o dicit q; in timore seruili uiuit peccandi uoluntas z sequeret opus si sparet ipunitas. Cū igit in demonibus nō sit retractio ab actu peccati patet q; nō hnt timorē seruile qui dicit donus spūs sancti. sed cōtemiscūt ex timore nāli qui orit ex scia iusticie dei p quā infligunt eis pene. ¶ Si sūo iterum obijciat q; ita pnt demones hēre fidē sicut spem. q; enim hēant spem habet Job 14° ubi dicit dñs. ecce spes eius frustabit loquens de uehemoth. ¶ Ad hoc dicēdū q; nec spes habent informē. Dicit enim spes dñp^o z sūm vnum modū est vna via de quatuor affectionibus nālibz quas tangit Boe^o in de p̄solatione p̄hie. sūm aliū modū est virt^o informis uel formata z pmo mō inest demonibus. scdo mō nō. ¶ Si sūo querit respectu cuius boni sit illa spes Dicēdum q; est respectu bonitatis sibi. s. subuersio nis sanctorū sperat enim diabolus q; iordanis influat in os eius. Dicit tñ quidā q; ex respectu alienationis pene in die iudicij z illa frustabit q; pena eius nō alleuiabit sed grauabit. ¶ Ad ult^m dicēdū q; demones nō habent virtutē obediētie nec habuerūt sed ex coactiōe implebant pceptū. obediētia enim de sua rōne ponit uolūtātē implendi pceptū quā uolūtātē nō hnt demones sed cogunt qñq; ad multa per p̄ates. ¶ Articulus 14°.

¶ Quarto queritur que sit causa

sa obstinationis z cōfirmationis eius in malū. Hec enī causa aut est ex parte dei. aut ex pte demonis. sed nō videt ex parte dei eē: q; dicit Dio^o q; optimi est ergo optimū nō cōducit ad ipsam. ¶ Item dicit Aug^o q; sapiētis nō est facere aliqd quo opus suū fiat deterius sed ex cōfirmatione in malo opus sit in statu pessimo ergo hoc nō est facere sapiētis. ¶ Itē in naturis causa facies aliqd corroborata est etiā causa pfirmationis eius dem: sicut equalitas humorū facit sanitatē z equalitas humorū facit pmanere sanitatē. cum igit in demone causa facies malū nō fuerit nisi uoluntas eadē uoluntas videtur causa obstinationis z pfirmationis in malo. ¶ Sed LONTEA dicit Anselmus in libro de casu diaboli. q; illi angeli qui maluerūt illud plus qd nondum illis deus dare uolebat q; stare in iusticia in qua facti erant eadem iusticia iudicante z illud ppter qd p̄t̄perūt nequaquā obtinuerūt z qd tenebāt bonum amiserunt. Sic ergo distincti sunt angeli ut inherētes iusticie nullū bonum uelle pnt quo nō gaudeāt z deserētes illā nullum uelle quo nō careāt. Ex hoc videt q; pfirmatio eorū in malo sit ex iusticia dei z ita videt eē a deo. ¶ Solutio dicēdum q; p̄p̄ia causa pfirmationis eoz in malo est uoluntas eoz q; rō eoz sic creata est qd est boni z mali propter bonū eligēdū z ppter summū bonū acquirēdum. vnde cum acqrit illud non amplius est boni z mali sed stat in illo z sic est in deflexu ab illo. z ideo distinguēdū est utalibi diximus in qōne de pfirmatione angelorū stantiū. s. q; est differentia inter uolūtātē que est in via z illā que est in termino vie: q; uoluntas que est in via pōt uelle bonū z malū z sic declinat qñq; in peccatūz tñ nō pfirmat sic in illo ut nihil amplius uelut q; peccatum z illa que est in termino vie nihil amplius uult q; pecca

Prime partis sume

tum et hoc ipsum est ei causa confirmationis in peccato. **C** Si autem queris utrum possit uelle amplius aliquid quam peccati. dicimus quod est posse ex suba potestate. et est posse ex habitu. et secundum primum modum potest amplius aliquid uelle: sed hoc posse tamen est in potentia et nunquam in actu. secundum alterum modum nihil potest amplius uelle. **C** Ad auctoritatem Anselmi dicendum quod iudicium dei est de abstractione gratie ad quam sequitur oblatio in malo: sed tamen non causat ab ipsa sed ex propria uoluntate. **C** Articulus 15.

Inde queritur in quid ceci-

dit quo ad penam. Et quod de penis exterioribus in quonibus de inferno disputatum est et similiter de pena uernis. Uterius est querendum tamen de quodam uerbo Dionysij in 4° cap^o de diuinis nominibus sic dicit quod est in demonibus furor: et irrationalis demens concupiscentia fantasia pterua. Unde queris quid sit furor irrationalis in demonibus. Aut enim dicit irrationalis a priuatione potestatis rationalis. aut a priuatione habitus. aut actus. non primo modo quod natura non amiserunt per peccatum ut dicit Dionysius ibidem. Similiter nec 2° modo. quod ille habitus aut esset acquisitus aut in creatione datus. aut infusus per gratiam. et constat quod non acquisitus quod angelus non habet habitus acquisitos per studium. nec infusus per gratiam: sic uel esset donum uel uirtus uel fructus spiritus. donum si esset sapientia intellectus philosophi et scientia: quod ista sunt dona que sunt in ratione uirtutis sicut prudentia iusticia uel fides. ille enim uirtutes sunt in ratione fructus secundum quod fides que inuisibiliu certitudo est ut dicit Ambrosius ponit fructus spiritus 5° ad galathas. quorum nullum est in demonibus. Si igitur ponatur ibi habitus in creatione datus ille erit habitus per quem cognoscitur res huius mundi: ideo demones tam amplius non habent cognitionem quod falsum est ergo non priuatur ibi habitus rationis. Si igitur ponatur ibi actus aut priuatur actus qui est rationis conceptio quo concipit id in quod insurgit furor: hoc non uidetur quod furor: non potest esse nisi in aliquo conceptu non enim surgit motus aliquis desiderij uel ire nisi post conceptum notiuum uel delectabile. aut priuatur actus qui est deliberatio: et hoc iterum non uidetur quod demones etiam post deliberationem irascuntur et exagitant furore: et ita uidetur quod non sit malum demonis furor irrationalis. **C** Preterea furor secundum sensibilem priuatur inest anime: cum igitur per sensibilem non sit demonibus uidetur quod furor non sit in eis. **C** Preterea dicit Gregorius quod furor est feruens ira. Et philosophus dicit quod ira est accensio sanguinis circa cor. igitur uidetur quod furor: esset ira non sicut in hominibus sanguine sed demones non habent sanguinem igitur non habent iram uel furor. **C** Preterea queris de hoc quod dicit demens concupiscentia demencia enim accidit ex corruptione mentis. corruptio autem mentis non est secundum se cum non habeat contrarium sed ex corruptione subiecti quod est ex peccatis ut in homine. et cum tale subiectum mentis non sit in demone uidetur quod ipse non sit susceptibilis demencie. **C** Item queris de hoc quod dicit fantasia pterua. quod cum fantasia sit pars sensibilis anime non uidetur fantasia inesse demonibus. **C** Preterea fantasia est prius operans in organo corporis determinato et cum uirtutes demonum non sint affixe corpori uidetur quod non habeant fantasias. Item dicit Dionysius quod malum demonis est contra deiformem intellectum esse. et malum anime contra rationem esse. et ita uidetur quod malum eius sit esse contra fantasiam rectam. **C** Preterea pteruitas est pretio contra ueritatem non reducibilis ad rationem rectam. demones autem cum credant ueritatem ex creatura scientia et contramiscant non uidentur contra ueritatem pteruire et non uidetur eis inesse fantasia pterua. **C** Solo dicendum quod de omnibus penis demonum intelligendum est sicut de penis datorum de quibus habitus est in questione de penis inferni excepto hoc solo quod est pena illa que dicitur pueritias uirium demonis et anime in comparatione ad actum et obiectum secundum rectam rationem. secundum hoc enim malum anime est contra rationem et malum demonis contra intellectum. **C** Et differunt ratio et intellectus: quod ratio est a quo sumitur diuina anime rationalis. intellectus autem a quo sumitur differe-

ntia intelligentie que est angelus uel demon. Et Isaac secundum hoc distinguit inter rationem et intellectum. quod ratio dicitur potentia inquisita ueri discurrens de uno in alterum sicut de causa in causatum. Intellectus autem est inspectiuus ueri in se uel ex hijs que apud se habet: et ideo dicit Isaac quod ratio creat in umbra intelligentie. intellectus igitur demonum put hic sumitur in comuni pro natura intellectuali diuiditur per tres vires secundum comparationem ad tria obiecta. scilicet ad uerum et delectabile et arduum. et in comparatione ad ista tria sunt iste tres vires intellectus et uoluntas et animus. uel secundum alios intellectus concupiscibilis et irascibilis. Sed secundum Damascenum concupiscibilis et irascibilis non sunt nisi partes sensibilis anime. unde loco concupiscibilis in intellectuali natura est uoluntas. et loco irascibilis animus secundum quod afortitate animi habitus prouenimus appellare. Per ueritatem autem uerum ad hec tria dicit in diabolo. Furor irrationalis et demens concupiscentia et fantasia pterua. **C** Ad primum ergo dicendum quod priuatur ibi actus rationis secundum regimen recte rationis. igitur enim demone actu rationis non tamen deducit rationem secundum rectam rationem sed secundum obliuationem ab illa. **C** Ad aliud dicendum quod furor secundum aliam rationem sumitur in intellectuali natura et secundum aliam in sensibili. in sensibili enim insurgit primo irascibilis contra id quod simpliciter est arduum uel apparens: et consequenter ex obedientia corporis ad animam spiritus diriguntur ad superiora qui secum trahunt sanguinem ad cor et ad oculos et ad faciem. In intellectuali autem natura furor non est nisi per immationem afortitatis in id quod est simpliciter arduum uel apparens. Ex hoc etiam patet solus ad sequens. **C** Ad id quod de demencia obijciat dicendum quod demencia duobus modis fit. scilicet ex corruptione organi et sicut in hominibus. et ex confirmatione mali habitus et sic est in demonibus et datoribus. **C** Ad id quod obijciat de fantasia dicendum quod fantasia in greco id est est apparetia in latino: ideo multiplex dicitur fantasia sicut apparetia. est enim apparetia secundum sensibilem animam per imaginationes corporum. et est apparetia secundum intellectum per ipsos rerum et talis bene est in demonibus. **C** Si autem queris quare tunc fantasia dicitur intellectus demonum et non intellectus bonorum angelorum. dicendum quod quilibet intellectus illustratur ex hoc quod coniungitur superiori. Intellectus enim hominis accipit illustrationem ab intellectu angeli. et intellectus angelus ab illuminatione intellectus diuini. quod igitur intellectus demonum per peccatum defluxit ab illuminatione intellectus dei dicitur fantasia propter obscuritatem gratiam ex defluxu tali. **C** Ad id quod obijciat de pteruitate. dicendum quod demone quod credit ueritatem sed indignatur ad ipsam et quantum potest ex indignatione resistit illi resistens dicitur pteruitas. propter quod etiam dicit dominus in euangelio Joannis 8° cap^o. quod diabolus est mendax et pater eius mendacium: quod primo genuit mendacium per uersionem ab incommutabili ueritate. **C** Articulus 16.

Inde queritur in quid ceci-

dit quo ad locum. Et uidetur quod in infernum. quod dicit Petrus quod rudetibus inferni detracti sunt. Rudetes autem inferni sunt rudetes trahentes in infernum et ita ceciderunt in infernum. Item locus penarum eternarum infernus est cum igitur demones in penas eternas ceciderunt uidetur etiam quod in locum penarum fuerit casus eorum. **C** Item summe superbie secundum iusticiam debet locus imus. imus autem locus est infernus ergo ceciderunt in infernum. **C** Sed contra. **C** Ad dicit sancti quod in hoc caliginoso aere habitant cum hominibus hic autem non est infernus ergo in infernum non ceciderunt. Item in apocalypsi 12° cap^o dicitur. pietus est draco magnus et serpens antiquus. ubi notatur quod diabolus et sathanas proiectus est in terram et angeli eius cum eo missi sunt. Item infra. uel terre et mari quia descendit diabolus ad eos homines iram magnam. ergo uidetur quod locus in quem ceciderunt fuit terra. **C** Preterea uidetur quod alius fuit locus eius ante passionem et post passionem. et in die iudicii erit alius iterum quod dicit apocalypsi 12° cap^o. quod angelus qui

hēbat clauē abyssi et cathenā magnā: apphēdit draconē serpentem antiquum qui est diabolus et sathanas et ligauit eum per annos mille et misit eū in abyssum et clausit et signauit sup eum. Et infra dicit qd cūz psumpti uel cōsumati fuerint mille anni soluet sathanas de carcere suo et exibit et seducet gētes que sunt sup quatuor angulos terre goth et magoth. Et ex hoc accipit qd an pafione fuit in terra cum hoibus et per totū tēpus grē usqz ad tēpus antichristi qd per mille annos designat sit ligatus et iterū tpe antichristi soluet et futurus sit iterū in mūdo. Solo dicēdū qd dup^l locus in quē ceciderunt angeli. s. qui sūm debiti culpe est trinus casus eoz et ille est infimus. et ille qui sūm ordinationē culpe est trinus casus et ille est hic caliginosus aer qui est circa nos hzenim culpa demonū et casus mala sunt tamē sapiētia dei de malis etiam bona eliciēs ordinat ea ad pfectū hoīuz per exercitiū tērationū. et ille caliginosus aer etiam dicit inferi⁹ sicut dicit glo. sup 2ª eplam Petri 2° cap^o. qd ut hūciferiorē aerē quasi carcerē acceperint qui quātū ad celum infernus dicit: restat adhuc pena ultimi iudicii qd paratus est ignis diabolo et angelis eius. nō enim permittit eos dñs psumi sed pseruat ut grauius puniant cūz suis mēbris. Et per hoc patet solutio ad p^m. Ad 2^m dicēdū qd nō illa tenet quātū ad locū qui est sūm debitum culpe et similr currit tertia rō. Ad alia aut que obijciuntur in cōtrariū dicēdū qd locus ille est sūm ordinatio nem casus ad bonū hoīuz tēratio. Ad id qd obijci de apocalipfi dicēdū qd ligatio demonis est coartatio pātis eius per bñficiū redēptionis. et solo eius est largitio pātis ad tērandū. Quidā tñ dicūt qd lucifer princeps demonū in abyssum inferni per chīm ligat⁹ sit ita qd per seipm nō pualeat tētare homines et in tēpore antichristi soluendus.

De ordinibus demonum.

Consequenter Querit

de ordinibus demonū. Et querunt duo scilz a quo ordo sit in demonibus. et quare demones nominantur quibusdā ordinibus et quibusdā non.

Articulus 17°.

Primum proceditur sic.

Bicit Grego⁹ qd vnusqz ordo illius rei cēset noie quē plen⁹ accepit in munere. sed demones nullius rei acceperūt debitū in munere ergo nullius ordinis cēsent uocabulo. Preterea in inferno nullus est ordo sed sempitern⁹ horror inhabitat. sicut dicit Job. ergo nō vidēt eē in aliquo ordine. Solo dicēdū sicut dicit mgr in sentētijs 2° libro. Ordo pficit a duobus. s. a gradu nature qui est ut potētia pfectibilis. et a dono grē qd est ut forma pfectiua. In demonib⁹ ergo est ordo sūm pma partē et nō sūm secundam. Et ex hoc patet solutio ad utrāqz obiectionem.

Articulus 18°.

Secundum pceditur sic.

Bicunt sancti qd de quolibet ordine aliqui ceciderūt ergo videt qd a quolibet ordine sint denoiandi. sed hoc nō videt qd in scriptura nullus inuenit denoiatus a seraphin et nullus a thronis et nullus a dñationib⁹ et nullus ab archāgelis. Itē cum pma hierarchia sumat sūm puerionē in deum et oēs demones auersi sunt a deo videt qd nullus deberet denoiari cherub uel cherubin: et tñ in ezechiele demō hoc noie appellat. Itē cum media hierarchia nō distinguat penes puerionē in deū videt qd aliqui demones possint a dñationibus denoiari et hoc nō inuenit. Item dñiuz maxime cōpetit supbie que sūt peccatū demonis et ita videtur qd a dñationib⁹ debeāt denoiari. Preterea cū archangel officii sit circa hoies et demonis exercitium maxime

circa hoies videt qd aliqui ab archāgeloz ordine debeat denoiari. Solo dicimus qd hz a quolibet ordine aliqui ceciderūt: nō tñ a quolibet ordine demones denoiant: et hoc contingit ppter priuationem doni a quo ordo denoiatur que priuatio expse in dñatione demonum imponat: dñatio enim ex hoc qd est pfirmatio in malicia puationē dicē charitatis et ideo nullus a seraphin denoiat. Et hoc aut qd dicit auersionē a deo puationē dicit doni thronoz in qbus deus ut in throno glorie requiescit. Scia sū qd cōmune donū est et bonis et malis pōt aliquos ex demonib⁹ denoiare sicut sit in ezechiele. Item casus de se dicit depfionē sub pena. dñatio aut que in angelis est iporat suppositionē sup oia que sunt seruitutis diminuetis dignitatē ut dicit Dio⁹. Cum igit in euāgelio Joānis 8° dicat christus. qui facit peccatum seruus est peccati. nō pnt angeli cadētes a dñationibus denoiari. de archāgelis aut dicēdū qd officii eoz est nūciare secreta. secreta aut eoz sunt que nāli inuestigatiōe cognosci nō pnt et hec sunt que in sola regulatiōe uerbi discunt. Cum igit demones nō pteplent in uerbo non pnt a noie archangeloz denoiari. Si sū querit ubi denoiant ab alijs ordinibus. Dicēdū qd in ezechiele denoiant a cherubin. Et i 14° p^o corinth. denoiant a pncipatibus et pātibus et virtutibus. ubi aplūs dicit. Lū euacuauerit oēm principatū pātēz et virtutē. hoc enī refert glo. ad bonos et malos angelos. ab angelis aut denoiantur in 2^a corinth. 12°. ubi dicit aplūs ne magnitudo reuelationuz extollat me datus est mihi stimulus carnis mee angelus sathane ut me collaphizet. Si sū queritur quare ab istis ordinibus denoiant. Dicēdū qd isti ordines dicūt officia cōmunia bonis et malis. Et hoc patet in singulis qd pncipatus disponere et pātēz coerre et miracula facē et nūciare sunt cōmunia bonis et malis cum non sint acūs grē et gratum facientis. Et per hoc patet solutio ad totum.

De tentationibus demonū. De vndecima

Consequenter De exerci-

citio tērationuz demonū circa homines. Et querunt 4°. scilz qd sit tentatio. quis tēratio. et sūm quam partē anime et corporis homo tentatur. Et ultimo qui et quot sunt modi tentandi.

Articulus p^mus.

Primum proceditur sic.

Dicē glo. sup gen. 22° cap^o. qd tētare pro eo qd est pbare dicimus. vnde scriptū est. Tētat uos de⁹ ut sciat si diligatis eū an nō. Clites enim dilectionis sue homo ignorat nisi expimēto cognoscat. Ex hoc accipit qd tēratio est pbatio alicuius ad acceptionē expimēti ab ipso. Sed COME⁹ R⁹ hoc obijci. Bicit Joā. 3°. qd nō erat christo opus ut quis testimoniū phibeat de homie ipse enim nouit quid esset in hoie. Cum igitur deus cognoscat oia que sunt in nobis nō oportet qd utatur pbatione ad exceptionē expimēti. sed deus tētat qd tentauit abrahā ergo tēratio nō videt esse pbatio ad acceptionē expimēti. Si forte dicat qd intelligit de tēratioe que est a diabolo adhuc nō videt esse uerū. illa enī que sunt in nobis aut sunt nālia aut uoluntaria. Si sunt naturalia tunc cognoscat ea nāliter demon. Si aut uoluntaria tunc aut manifestant in aliquo signo corporali: aut nō. Et si manifestant in signo corporali tunc iterum cognoscat ea naturaliter. Si sū sunt tñ in se uolūtaria aut sunt mala aut bona. Si sūt mala tūc cognoscat ea per auersionem a deo et per penas. Si sū sunt bona tunc non pōt ea cognoscere nisi per reuelationē: et ita videt qd demō nō utat pbatione ad expierēduz ea que sunt in nobis. Et cū demon tētet nos nō videt tēratio esse pbatio ad acceptionē expimēti. Item dicit p^mus qd tentatōz

Prime partis summe

Ecundo queritur Quis
sit tētor: Et videt qꝫ solus diabolus. qꝫ sup il-
lud pꝛ ad thessaloniceꝑes 3º. ne forte tētorerit uos is qui
tētat. dicit glo. s. diabolus cuius officiū est tētare. ¶ Itē

Hiero³ libro sup hieremia¹⁶ cap^o. Quicqd die z no
 cte facimus z maloz operu ppetramus imperiu est de/
 monu qui nunq nobis dant requie z semp impellat de/
 lictis augere delicta z cumulu facere pctoz. ¶ Itē Cri/
 stostomus in 13^a omelia sup Joannē. multu diabolus in/
 iacet z uehemēter vndiq uastans salutē nrām. oporet
 ergo vigilare z infomes esse utiq; z vndiq parietibus
 cohibere eius uehemētiam. Si enim paruam quandā
 affugerit tentationē amplu sibiipſi pſtruit de reliquo in/
 troitu; z totā introducit paulatin suā virtutem. Si ergo
 cura aliqua est nobis salutis nſe neq; imperiu ei conce/
 damus nobis supuenire ut ab hys ea que magna pſeue/
 niētes pſtringamus. Etenim multe demētie est illu qui
 dem tñ monstrare studiuz ut nrām pdat aiām. nos pſo
 ppter nrām ipſoz salutē neq; parē introducere mensu/
 ram. ¶ Item p^o petri 5°. Sobri; estote z vigilate q; ad/
 uersarius noster diabolus tanq; leo rugiēs circuit que/
 rens quē deuoret. ¶ Itē luce 12° cap^o. Dicit dominus
 Simon ecce sathanas expetiuit uos ut cribraret sicut tri/
 ticum; ego autē rogauī pro te ut nō deficiat fides tua z tu
 aliqui cōuersus pſirma fratres tuos. ¶ Itē Job p^o cap^o
 dicit sathan ad dñm. extende paululu manu tuā z tange
 cūcta que possidet nisi in faciē būdixerit tibi. Dixit ergo
 dñs ad sathan. Ecce vniuersa que hēt in manu tua. sunt
 tñ in eū ne extēdas manu tuā. Et infra 2° cap^o. Ecce in
 manu tua est uerūtāmē animaz eius sua. Ex hoc enim
 patet q; dñs licentiā tētandi non dat nisi sathane. Et sic
 ipse solus tentator: videt esse ex officio. Sed videtur q;
 deus tētet q; 22° genes^{is} dicit. Tētauit deus abrahā. z in li/
 bro sapiētie 3°. deus tētauit illos z inuenit eos dignos se
 Ex hys accipit q; deus tentat. ¶ Sed **Q**UANTUM
 hoc habet Jacobi. Nemo cum tētat dicat qm a deo ten/
 tet: deus enim intentator maloz est ipse enim neminē
 tentat. vnusq; q; pſo tentat a cōcupiscentia sua abstract^o
 z electus. ¶ Ex hoc accipit q; deus nec tentat nec dia/
 bolus: sed vnusq; q; pſo a pſia pſcupiscentia tentat. Itē dī/
 cit q; mūdus tentat sicut dicit apłus in 2^a ad thimothēu
 ultimo. deuiaz me dereliquit diligēs hoc seculū. ¶ Juxta
 hoc iteruz querit utrū deus aliqua intēntationē iducat.
 hoc enim videt per ofonem dñicam ubi dī. Et ne nos
 inducas in tētationē. frustra enim hoc a deo peteretur si
 nullus a deo in tētationē induceret. ¶ Sed contra hoc
 est qd dicit glo. q; in tētationē induci est tētationē frā/
 gi z tentatione supari. Et hoc nō videt facere deus sed
 potius diabolus uel pſcupiscentia. ¶ Idē tētea videtur
 q; nullus inducat in tētationē. q; ita dicit in p^o cor. 10°.
 Fidelis deus qui nō patiet uos tentari supra id qd pote/
 itis: sed dabit cū tentatione puentū ut sustinere possitis.
 ¶ Solō fm pſdicta dicendū q; quodā gñe tentationis
 de^o tentat. z quodam diabolus tñ. z quodā hō. Sexto
 enim mō tentationis siue gñe tentat deus. 3° autē diabo/
 lus tñ. 4° autē z qnto mō homo. nihilominus tñ qñ ten/
 tatio tendit ad illicitum tunc deus intentator malorum
 est ut dicit Iacobus. z est sensus q; nō est deus tentator
 maloz. hoc est in malis siue in peccatis. in hys enim ex/
 pſio officio tentat diabolus. Sed rōnem tentationis
 qñq; accipit in mūdo. qñq; in carne. z tūc dicit tentare
 mundus z tentare caro: fm q; dicit in pſa. Mūdus ca/
 ro demonia diuersa mouent pſia. I; enim qñq; peccatū
 fiat qd nō suggerit diabolus siue per corruptionē carnis
 siue per suggestionē hoīs tñ q; hocipm nō fieret nisi pſi
 mō diabolus peccatū suggessisset enām fm illud pecca/
 tum primus auctor diabolus est fm q; dicit sapiētie 2°
 Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terraruz. imē/
 tant autē illū qui sunt ex parte illius. ¶ Dicendū ergo
 ad primū q; pſpium officiū diaboli est tentare q; tenta/
 tio est ab ipſo facta a primo actore. Et per hoc patet solu/
 tio pſmarū sex auctoritari. ¶ Ad id qd obijcit q; deus
 tētet patet solutio per pſdicta. ¶ Ad id qd obijcitur q;

onusquisq; tentat a concupiscētia. Dicendum q; prima causa tentationis est diabolus: sed concupiscētia est ut in strumētum z delectabile carnis. ¶ Ad aliud dicendū q; ad uanitatē mūdi pertinet est materia. ¶ Ad id qd querit utrum deus aliquem inducat in tētionem. Dicendum q; deus ut operans nullum inducit: sed celsans ab opere contrario sūm q; dicimus aliquem facere aliquid qui potest prohibere illud: z non prohibet. In tētionem enim induci est in tētionem per cogitatus ire z ipsi per consensum z opus succumbere ut dicit glo sa super mattheum.

¶ Tertio queritur ^{h3} quā

partem anime z corporis homo tētat. Et querunt tria. Quorum p̄mum est utru; diabolus intrat in cor hominis. 2^m super quas vires anime posset exercere tēta-

tionem. 3^m quibus gradibus tētio progreditur in animam.

¶ Articulus 3°.

¶ Primum proceditur sic.

Dicit Aug^o q; demones immiscēt se sanguinibus hoīum ad excitandam tētionem in concupiscētia ergo videt q; demones intrent in corpora. ¶ Itē in euāgelio precepit dñs immūdis spiritibus ut exirent ab hominibus. z hoc nihil esset nisi fuissent in eis ergo videt q; possint intrare corpora. ¶ Preterea demones incorporei sunt z ita nihil obstat quin possint esse in corpore. ¶ Item ibi est virt^o opans ubi est opatio: z ubi est virtus ibi est substantia que est subiectum virtutis illius ergo ubi est opatio ibi est substantia: sed opatio demonū sētit interius in corpore ergo z ipsi sūm substantiam iterius erūt. ¶ Item dicit in euāgelio de iuda q; post buccellam introiuit in eum sathanas. ¶ Item in alio loco. cum misisset ei diabolus in cor: ut traderet eū iudas simonis schariotis. ¶ Item in actibus apostolorū dixit petrus ananie. Cur tētauit sathanas cor tuū. Ex quibus omnibus habet q; diaboli opatio sentit interius in corde. Cū aut inter opans z id circa qd operat non sit medium videt q; sūm substantiam in corde z ope sit demon. ¶ Itē inter mouēs z motum non est medium ut dicit philo sophus. diabolus est mouēs interiora ergo est in interioribus. ¶ Item si nō tāgit nō agit z nō sequit alteratio: ergo a destructione psequētis si sequitur alteratio interi^o tāgit z agit. sed alteratio sequit intrinsecus ergo demon iterius tangit z agit. ¶ Sed **CONTRA** dicit Hiero^o. Demones per inergiam opinione nō credimus subalter cordi illabi sed applicatione z oppssione vniri. qd autem applicat alicui nō est in ipso z qd oppmit aliqd est supra ipm z ita nō videt intrare corpa sed applicari eis. ¶ Item Beda. Sathanas cor ananie impleuit non intrado sed malicie sue vires offeredo. ¶ Iuxta qd queritur q; sit modus applicationis eoz ad aīas. z q; modus oppssionis. z utru; applicari z oppmire sint diuersa uel idē. ¶ Solutio pcedimus cum euāgelio z Aug^o q; demones intrāt in corpus hoīs immiscēdo se sanguini ad incēdēdum ad libidinem z grauādo corpus qñq; ad accidiam: z bulliēdo sanguine ad iram: z sic de alijs peccatis. sed in aīas subalter intrare non pnt. Et huius causa est: q; vnus spūs creatus nō pōt ēē locus alterius. Et qd dicit Hiero^o z Beda q; nō intrāt in cor: nō intelligunt de parte carnea que cor dicit: sed de corde qd est pncipiū vite z hoc est aīa. de quo corde etiā in psal. dī. qui finxit sigillatim corda eoz: qui intelligit oīa opa eoz. Cor enī qd sigillatim fingit est aīa que sigillatim creat z nō simul sicut corpa simul creata sunt in materia. ¶ Ad id aut qd querit de applicatione dicēdum q; demon applicari aīe ppter similitudinem actionis in ipsam cū actione nature. Agit enim in sensus z in fantasiam in appre-

hensione ita q; non pōt discerni de facili inter immutatio nem sensuū z fantasiam que est a demone: z que est sūm naturaz. z hoc est qd dicit glo sa sup p^{am} eplam Petri 5° sup illud. querēs quem deuoret circuit tanq; hostis obfidēs muros clausos explorat an sit pars aliq; murorum minus cuius aditu ad iteriora penetret offert oculis formas illicitas ut visu destruat castitatem: aures per canora tētat ut molliat christianum: vigorem linguam conuittio puocat: manum iniurijs lacescētibus ad cedem instigat: honores terrenos pmittit ut celestes adimat. Et cū latenter non pōt fallere aptos addit terrores in pace subdolos: z in psecutione violētus. Oppressio aut dicit qñ impedit regimen recte rationis. Et qualiter hoc contingat infra patebit.

¶ Articulus 4°. Super quas vires diabolus possit exercere tētionem.

¶ Secundo queritur Super

quas vires aīe possit diabolus exercere tētionem. Et videt q; super nullam: sicut habitum est in auctoritatibus Bede z Hieronymi. Demones nō substantialiter illabi animabus. Et cum quelibet vis aīe sit spiritalis nulla poterunt illabi sūm substantiam: ergo cum virtus sit coniuncta substantie nec pōt virtus demonis in vim anime ergo nec per. cōsequens opatio: q; nihil est mediū inter opationem z virtutem. ¶ Preterea queritur de hoc qd dicit qdam q; solus deus pōt in uolūtatē hoīs z intellectum z fantasiam z sensum: sed malus angelus in fantasiam z sensum tm. Hoc enim non videtur esse uerum. quātū enim ad naturalia intellectus demonis est supra intellectum hoīs: z cum supior vis possit inferiorem videt q; demones possint in nostrum intellectum. ¶ Preterea querit que sit ratio q; demones dicunt non posse in intellectum sed in fantasiam z sensum. videmus enim expsse quosdam obsessos a demonibus carere regimine rationis z intellectu. Si dicat q; hoc est ideo q; in intellectu non sunt nisi species ueritatis z demones non intendunt persuadere ueritatem. ¶ **CONTRA** ex eisdem speciebus aliter z aliter oppositus uel diuīsis generat uerum uel falsum: z ita videt q; ppter species intelligibiles non sit impedimētum qñ possint super intellectum humanum. ¶ Preterea querit que sit causa q; nec boni nec mali angeli dicunt posse sup uolūtatē nostram. Sicut enim sūm naturaz sunt superiores intellectus: ita sunt superiores uolūtatē: ergo si possunt super intellectum vidēt posse debere etiā super uolūtatē. ¶ Solutio dicēdum q; demones non possunt nisi sup sensum z fantasiam: boni autem angeli possunt sup intellectum humanū z non sup uolūtatē. Cuius causa est q; demones h; sūm naturam altioris sint intellectus q; homines: tamen q; ex peccato auersi sunt a lumine pmo habēt intellectum obscuratum ppter qd etiam fantasia dicit intellectus demonum a beato Dionysio. z cū virtutem illuminādī sūm intellectuale lumē intelligētie accipiāt a lumine pmo demones per distantiam a lumine pmo amiserunt virtutem operandi super intellectum humanum. Supra uolūtatē sūm non habet potestatem aliquam secundarum intelligentiarum quia uolūtas sūm perfectionem sui non est subiectus ueri sed boni gratie quod infundi non potest nisi a summo bono quod est deus. demones sūm quia habent adhuc uespertinam cognitionem que est rerum creatarū in seipsis que res create habent cognosci per species sensibiles z imagines que imprinunt in organo fantasie: ideo etiā demones possunt in istas vires anime ordinādo species sensibiles z imagines fantasie ut moueant ad illicitum quod intendunt persuadere. ¶ Dicendū ergo ad primum q; in ipsas essentias virium demones substantialiter non ingrediuntur: sed in organis sensus

z fantasie mouent z ordinant species ad aliquam apprehensionem que ulterius trahat desiderium z uoluntatem ad concupiscentiam illicitam. ¶ Ad aliud patet solutio per predicta. ¶ Ad aliud dicendum qd homines non impediunt a regimine rationis uel intellectus ex hoc qd immediate demon obnubilet intellectum: sed ex hoc qd intellectus humanus non fit in actu nisi mouetibus fantasmatibus que sunt in organo fantasie. z ideo quando fantasmatata illa turbata sunt z obnubilata uel corruptum est organum eorum destruit ulterius intellectus a recta operatione z regimine. ¶ Ad aliud dicendum qd intellectus fm se semper uerorum est: qd apud ipsum fm se non sunt nisi habitus principiorum: sed per inclinationem ad particularia que sunt fantasmatata a quibus abstrahit generat in eo deceptio z ideo falsitas non est in eo nisi a parte illa a qua obnubilat a fantasijis que sepius obcurantur a demone zc.

¶ Tercio queritur Quib⁹

gradib⁹ tentatio in aia⁹ progredit^r. ¶ Et querunt tria. Quorum primum est de gradibus quos ponit Augustinus in serpente: muliere: z viro. 2° de delectatione morosa uel non morosa. 3° de quantitate peccati in vno quo qd gradu. Et utrum isti gradus in omni peccato possint inueniri. ¶ Articulus 5°.

¶ Primum proceditur sic.

Augustinus in 12° de trinitate tres partes distinguit anime. scilicet serpente: virum: z mulierem. Et serpente uocat sensualitatem. mulierem uocat illud rationale nrm quod in actione temporalium atq; corporalium tractadorum ita uersat ut non sit nobis comune cum pecore. Virum uocat illud rationale nostrum quo inheremus intelligibili atq; incommutabili ueritati. Et dicit qd peccatum est primo in sensualitate. 2° in muliere que est inferior pars rationis. z 3° in viro qui superior portio rationis appellat^r. ¶ Querit autem quid sit sensualitas. Sentim sensualitas est motus sensuum: tunc non uidetur quod dicit Augustinus. qd peccatum sit in sensualitate: qd motus sensuum non sunt motus virtutis uel uitij. Si igitur dicat sensualitas vis sensuum siue sensibilis: iterum non uidetur esse uerum: qd vis sensitua non est subiectum virtutis uel uitij eo qd virtus z uitium non inueniunt nisi in natura rationali siue intellectuali. Si igitur dicat sicut dicit magister in sententijs 2^a 4^a distinctione scilicet libri. qd sensualitas est quedam vis anime inferior ex qua est motus qui intendit in organis sensus atq; appetitus rerum ad corpus pertinentium. fm hoc uidetur qd sensualitas non sit vis una sed plures. motus enim qui intenditur in corporis sensus non est ab una vi sed a viribus pluribus. Si igitur dicat qd sensus est vis una a qua est motus in sensus corporis hoc nihil uidetur facere ad propositum. motus enim ille est fm apprehensionem unam z motus apprehensionis nec sunt peccati nec meriti. ¶ Preterea appetitus rerum ad corpus pertinentium diuiditur in partes duas a philosophis. scilicet in concupiscibilem z irascibilem. z ita uidetur adhuc qd appetitus ille non est vis una sed plures. ¶ Preterea siue appetitus ille sit vis una siue plures nobis est communis cum brutis z ita non uidetur esse subiectum virtutis z uitij. ¶ Item uidetur qd incongrue appellet serpente: qd peccatum in serpente non fuit in homine sed extra hominem. peccatum autem in sensualitate est in homine z non extra hominem. ¶ Item peccatum in serpente fuit peccatum in suggestionem preter delectationem. sed peccatum in appetitu rerum ad corpus pertinentium est in suggestionem z delectationem z ita uidetur qd inconuenienter sensualitas appelletur serpente. ¶ Item querit utrum idem sit sensualitas qd sensibilitas. Et vi-

detur qd non. qd sensibilitas inest oibus habentibus sensum. sensualitas autem non uidetur inesse eo qd ipsa actus habet meriti z demeriti. ¶ Item querit utrum sensualitas ibi dicat a differentia sensibilis anime que diuiditur contra rationalem z uegetabilem. aut a differentia potentie sensibilis anime que est sensus. Et si primo modo tunc uidetur qd quelibet vis sensibilis anime esset sensualitas: quia natura sensibilis anime est in quolibet suarum potentiarum. Si igitur secundo modo tunc sensualitas non esset nisi in sensu particulari uel communi quod superius improbatum est. ¶ Ulterius querit de muliere que dicit illud nostrum rationale quod uersat in tractatu rerum temporalium z corporalium. Hoc enim uidetur esse intellectus siue ratio practica. Et hoc non uidetur conuenienter dici mulier: qd mulier educta est de corpore viri. intellectus autem siue ratio practica non educitur de alia quadam natura intellectuali. ¶ Preterea cum completum peccati sit penes liberum arbitrium uel uoluntatem uidetur potius liberum arbitrium uel uoluntas dici mulier quam ratio. ¶ Item querit utrum ratio sic dicta sit una vis uel plures. Et uidetur qd plures: qd delectatio quam Augustinus attribuit mulieri propria passio est uoluntatis. Cum igitur ratio non sit delectari fm qd specialiter sumit uidetur qd ratio non supponat vim unam sed plures. ¶ Preterea mulier serpente audiuit z auditum intellexit z post intellectum rñdit z rñsum dubium persuasioni serpente sensit z postea uetium comedit. ¶ Item querit quomodo hi oēs actus conueniant inferiori parti rationis siue viro: qd omnia predicta mulier pegit sine viro. Horum enim actuum quidam pertinent ad apprehensionem ut uidetur. quidam ad iudicium apprehensi. z quidam ad interpretationem iudicati. quidam autem ad delectationem in gustu siue fruitione rei apprehense. Cum igitur omnes hi actus ab una virtute rationis egredi non possint uidetur qd ratio supponat ibi potentias plures. ¶ Preterea sicut se habet apprehensua sensibilis anime ad apprehensiuam anime rationalis: sic se habet motua sensibilis anime ad motiuam anime rationalis. sed sic se habet apprehensua sensibilis anime ad apprehensiuam anime rationalis qd ministrat ei id de quo est apprehensio. Intellectus enim fm philosophorum abstrahit a fantasmatate ergo z motua sensibilis anime ministrabit motiue anime rationalis. Cum ergo serpens sit appetitus rerum ad corpus pertinentium erit serpens motua sensibilis anime: qd ois appetitus pars est motiue potentie. Cum igitur per serpente delectabile conceptum offerat mulieri potius uidetur esse mulier uoluntas quam ratio: qd uoluntas est motiua potentia ratio uero apprehensua. ¶ Item querit cum multiplex sit ratio dicitur enim anima rationalis quandoq; ratio fm qd dicit Augustinus in 12° de trinitate. qd id quod non est nobis comune cum bestiis ratio uocat. z fm hoc ratio diuiditur contra sensum z uegetationem. ¶ Item dicit ratio speculatiua que est pars anime rationalis cuius actus est ratiocinari fm qd scientie rationales dicunt. ¶ Item dicit ratio pars anime practica que ratiocinat de appetibilibus z eligibilibus ad opus fm qd diuiditur ratio ab Auicenna contra concupiscibilem z irascibilem. ¶ Querit igitur fm quem modum mulier dicat ratio. Si enim primo modo tunc tota anima rationalis erit mulier z nusquam in ea erit vir. Si 2° modo tunc non refert ad opus peccati uel virtutis. Si 3° modo tunc itez in se claudit oē quod refert ad opus in actu rationis: z ita non uidetur in anima esse iterum vir. ¶ Similiter querit de viro quem dicit Augustinus esse rationem que inheremus intelligibili atq; incommutabili ueritati: unde etiam sapientie deputat cum inferiori scientie debuiat. In hac enim ratione dicit Augustinus esse imaginem dei. z cum imago tres potentias contineat uidetur qd hec ratio non supponat potentiam unam. ¶ Item sola diuersitas materie non facit potentias diuersas: sed eternum z temporale non differunt nisi per materiam ergo uidetur qd partes rationis non distinguantur in duas potentias penes illas. ¶ Item

querit cum imago dei remaneat etiam in peccatoribus qui in superioribus non inheret quia imago dei dicitur esse in parte rationis superiori que vir dicitur. Item cum vir sit semen infundere mulieri videtur quod superior portio non vir dicitur sed potius inferior: deceptiones enim ex quibus ratio generat secundum actum cognitionis ascendant ab inferiori et non descendunt a superiori. Item si vir superioribus inheret aut diligit ea aut non. Si diligit et cognoscit tunc videtur ea proponenda esse inferioribus et vult ea proponere et potest ergo semper proponit et nunquam peccat. Si vero non amat ea tunc non est necessarium ut persuadeat ei peccatum a serpente et muliere quod per seipsum a superioribus ad inferiora deflectit: et ita videtur inconueniens quod dicit Augustinus quod mulier uentum porrigat viro. Preterea aliter diffinit Gregorius gradus quibus perficitur peccatum in anima. Dicit enim quod peccatum primo est in sola suggestionem carnis et tunc est in serpente. 2° in delectatione et tunc est in muliere. 3° in persuasione et tunc est in viro et est ibi completum tetrationis. Solutio dicendum quod partes anime a beato Augustino methaphorice dicuntur serpentes mulier et vir. et sensualitas dicitur ibi potentia apprehensiva delectabilis et appetitiva ipsius ante iudicium rationis et ratione similitudinis secundum quam serpentes uocat Augustinus in 12° de trinitate. dicens. Quomodo coluber non apertis palatibus sed squamarum minutissimis nistibus reperit sic lubricus deficiendi motus negligenter minutatim occupat et incipiens a puero appetitu similitudinis dei peruenit ad similitudinem peccatorum ut fiat homo sicut et quis et mulier in quibus non est intellectus. Ad primum dicendum quod dupliciter peccatum est in aliquo. scilicet in origine et ut in se. Ergo in sensualitate secundum quosdam non sit peccatum ut in se. Ergo est tamen in sensualitate aut in origine. Vel dicatur secundum aliquos quod si virtus non possit esse in sensualitate tamen peccatum potest ei inesse sed non secundum quolibet differentiam peccati: quod secundum quolibet non opponit virtuti. peccatum enim ueniale comparatur secum virtus et gratia et hoc potest esse in sensualitate sed non mortale. Cuius ratio est quod priorior est idem defectum ut dicit philosophus. unde si in sensualitate esset mortale peccatum ut in se. Ergo etiam esset in ea virtus et gratia quod esse non potest. Ad aliud dicendum quod sensualitas accipitur secundum magis diffinit eam in sententia et sine iudicio melioris finis. bene concedo quod sensualitas non supponit vim vnam sed plures ut probant obiectiones. secundum Augustinum enim illa pars concupiscentie que nobis communis est cum brutis dicitur sensualitas et illa est tota pars anime sensibilis que reficitur et delectatur in delectabilibus corporalibus et ita comprehendit concupiscentiam et frascibilem ex parte motuarum sensibilibus et apprehensionum delectabilis et estimatione ipsius ex parte cognitionum virtutis sensibilis anime. Ad id quod contra obijciatur dicendum quod sensibilis anima a se et secundum vires aliter est in homine et aliter in brutis. In brutis enim est non persuasibilis ut dicit Damascenus. et ita non ordinabilis ad rationem. In homine enim ordinabilis et persuasibilis et ideo in homine habet hoc posse quod non habet in brutis. Ad aliud dicendum quod Augustinus facit vim in homine secundum quod est homo. homo enim in eo quod est homo tamen est rationalis nature et sic sensualis motus est extra ipsum. et extra naturam hominis in eo quod homo. similiter delectatio que est in sensualitate non est delectatio hominis in eo quod homo et pro tanto nominatur serpentes qui sunt extra eum. Neque oportet quod in methaphoris sit in omnibus similitudo: sed in hijs tamen pro quibus methaphora inducit. Ad aliud dicendum secundum quosdam quod sensualitas supra sensibiles naturam addit ordinabilitatem ad rationem et penes hoc est differentia sensualitatis et sensibilitatis. Ad ultimum dicendum quod sensualitas dicitur ab obiecto sensibilis anime in communi circa quod est apprehensio ad concupiscentiam uel delectationem ordinata. Sunt tamen qui dicunt sensualitatem esse vnam vim que est ante concupiscentiam et frascibilem que sunt partes desiderij. sensualitas enim prius impulsus est ad delectabile sensum secundum eos. Ad id quod obij-

citur de muliere dicendum quod potentia rationis potest considerari dupliciter. scilicet in subiecta sua et sic vna est ratio practica que dicitur vir et mulier. Si autem comparatur ad actum uel ad habitum tunc diuiditur in virum et mulierem secundum duo obiecta super que est actus. scilicet apale et eligibile ad opus et eternum rectificationis in opere. Habitus autem rationis regens in temporalibus est scientia ut dicit Augustinus. que scientia docet perferari bene in medio prave et puerle nationis. Habitus autem qui regit in eternis dicitur sapientia et dicitur hic sapientia cognitio iusticie diuine que per rationes diuinas et eternas suadet etiam temporalia disponere. et hoc est quod dicit Augustinus in 12° de trinitate. Cum differimus de natura mentis humane differimus de vna quadam re nec eam in hec duo que commemorati sumus nisi per officia geminamus. Scientia enim et sapientia habent sunt perfectiores vna potentia ad duos actus: secundum quod etiam homo in ratione opabilium iure humano et diuino iuuatur. Habitus enim iuris humani dicitur hic scientia: et habet iuris diuini dicitur sapientia. et hoc est quod dicit Augustinus in 12° de trinitate. quod philosophi sapientiam esse dixerunt cognitionem diuinam et humanarum rerum. que diffinitio si diuidatur erit cognitio humanarum rerum scientia: et cognitio diuinarum sapientia. Ad primum ergo obiectum dicendum quod sicut mulier sumpta est de corpore viri ita in actu regimini inferiorum portio educitur de superiori: quod inferior ratio iuris humani. extrahitur a ratione iuris diuini. et sicut mulier et vir sunt vna caro per mixtionem carnalis copule et in perfecta vna natura mentis complexit inferiorum et superiorem partem rationis. et in vno opere coniungunt quod personarum est rationibus iuris humani et diuini. et hoc est quod dicit Augustinus in 12° de trinitate. Judicamus de corporalibus ex ratione dimensionum atque figurarum quam inconmutabiliter manere mens nouit. Illud vero nunc quod in actione temporalium ita uersatur ut non sit nobis commune cum pecore rationale est quidem: sed ex illa rationali nostre mentis substantia quo subderemus intellectualem atque inconmutabilem ueritatem tanquam ductum et inferioribus tractandis gubernandisque deputatum est. Ex hoc accipitur qualiter mulier educitur de viro quo ad actum et habitum et non quo ad substantiam. qualiter autem vniatur secum accipitur ab Augustino in eodem libro ubi sic dicit. Sicut vna caro est duorum in masculo et femina sic intellectum nostrum et actiones uel consilium et executionem uel rationem et appetitum rationalem. uel si quo alio modo signum dici possunt vna mentis natura complexit. Ex hoc patet quod vniuntur in vna natura mentis. patet etiam quod superior portio habet multa nomina. dicitur enim superior portio et ratio sapientie et consilium et ratio absolute. Inferior etiam habet multa nomina: quod dicitur inferior portio et ratio scientie et actio et executio et appetitus rationalis. Ad aliud vero dicendum quod mulier non nominatur potentiam vnam sed plures ut probant obiectiones. nec Augustinus in 12° de trinitate intendit distinguere potentias anime sed tamen gradus secundum progressum tetrationis: et ideo concedimus quod in ratione inferiori includitur uoluntas et ratio practica considerans opus. Et ideo videtur hoc uelle Augustinus quod tot nominibus nominatur eam quorum nouum est in ipsa ratio ab actu vno sed a pluribus plurium potentiarum consequentium se. primum enim ratio apprehendit delectabile et discutit illud et postea finem dat de habendo delectabili. postea surgit appetitus in id ex parte uoluntatis: propter quem appetitus Augustinus in inferiore partem rationis uocat appetitum rationalem. Sicut tamen quod inferior portio est vna vis anime que dicitur ratio practica considerans temporalia pertinentia ad opus. Et dicitur quod quedam ratio tamen consideratiua est opabilium positua ad opus et consideratiua. quedam vero consideratiua et dispositiua et appetitiua rerum ad opus pertinentium. et hanc dicitur esse illam de qua loquitur Augustinus. et similiter distinguit superiorem partem rationis respectu eternorum. Ad aliud dicendum quod non omnino sic se habet motiua sensibilis anime ad motiua anime rationalis sicut se habet apprehensiva sensibilis anime ad apprehensiuam

Prime partis summe

anime rōnalis. nihil enī sūm naturam est in apphēsiōne rationalis aīe quod non abstrahat ab apphēsiōne anime sensibilis. sed aliqd est in appetitu rōnalis anime qđ non accipit ab appetitu sensibilis aīe sūm qđ dicit philosophus in 4° ethi^z. qđ sunt delectationes aīales. Verbi gratia honoris amor doctrine amor. uterq; enī horū gaudet in quo amat nihil patiente corpore sed mente magis. Similiter motiue rōnalis anime sūm Damascenum imperare habet motiuis aīe sensibilis sed non apphensiuē apphēsiuis nihilominus tamē bene cōcedimus qđ in inferiori parte rōnis est uolūtas sicut appetitus in sensuualitate. ¶ Ad aliud dicēdū qđ ratio ibi sumit pro tota potentia practica rōnalis anime que diuidit contra concupiscibilem et irascibilem et hec bene claudit in se liberū arbitrium et uolūtatē et ceteras potētias que referunt ad opus nec ideo excludit uir a potētis anime: qđ uir et mulier in eēntia potētariū non ponūt differentiam sed tñ in officio ut dicit Augustin⁹. ¶ Ad id quod obijcit de viro dicendū qđ imago dei dupliciter est in aīa. et que dā est imago similitudinis per puenētiam maximā que potest esse in creatura ad tres psonas in vna eēntia. et hec determinat ab Augustino in tribus potētis scilicet memoria intelligētia et uolūtatē. et est imago creatiōnis que ab Augustino dicit ratio in qua creati sumus siue mēs rationalis in qua reformamur per grām ad imaginē imitationis diuine similitudinis et illa est in superiori parte rationis et in inferiori que sunt subm gratie reformatis. et de hac imagine intelligit Augustinus quando dicit qđ uir est imago dei. Conuenit enim hec imago siue ratio imitationis quod idem est per prius viro qui subberet eternis et per posterius mulieri que disponit temporalia. ¶ Ad aliud dicēdū qđ uir et mulier ut sepius dictum est non distinguūt essentialiter potētias anime sed officia tñ. nec eternū et tēporale tñ differūt per materiam sed etiam per rōnes formales. Rationes enī iuris diuini in cōmutabiles sunt et impmixte casibus dubiis. sed rationes iuris humani uariant sūm diuersitatem euētuum et sepe dubie sunt ppter ignorātiā singulariū et circūstātiarū in quibus sūm philosophum sunt actus et opationes humane. ¶ Ad aliud dicendū qđ imago in peccatoribus nō manet nisi quātum ad potētiam imitandī: sed quātum ad actum imitādī non est nisi in hīs qui per grām sūm cōsiliū superiorū regunt. ¶ Ad aliud dicēdū qđ uir non dicit eo qđ ministrat omne semē mulieri. sed ppter tria specialiter dicit uir supior portio rationis. Quorū vnum est qđ iuri diuino qđ perpetuis rationibus utit dāt auctoritas supra rōnes iuris humani. Ius enim humanum sequitur ius diuinum et non eōuerso. Et idcirco etiam dicit qđ uir habet coercere luxuriam mulieris in amore tēporaliū. 2^m est qđ infundit ei semē sūm qđ regit in opere. Ius enim humanum habet extra hīa iure diuino. non enim est ius qđ contrariat pceptis et iuri diuino. 3^m autem est qđ supior portio habet illam pfectionem qđ non accipit ab alio sed dat alijs et obtinet principatum in regno anime. sicut uir pfectionem sexus habet respectu mulieris. Et pimum horum trium est pncipalitas pñlij. 2^m autem est pncipalitas pcepti. 3^m nō est pncipalitas ex nobilitate nature. Cōcedimus etiam qđ sicut serpens et mulier ita et uir supponit plures potētias. quorum quedam sunt cognitiue practice. quedā etiam simpliciter motiue et ideo ab Augustino uir noīat. scilicet intellectus cōsiliū et ratio supior. Et si queris sūm quid differūt hec nomina. dicimus qđ sūm diuersam apphēsiōnem pncipiorum siue rationum iuris diuini. apphēsiō enim pncipiorum dicit intellectus. qđ dicit philosophus qđ intellectus est pncipiorum ordinatio autem eorum ad opabilia dicit ratio: qđ ratio est vis ordinās pncipium pncipiato. applicatio nō pncipiorum ad ea que sunt ad extum in finem per opus dicit pñliū. Cōsili

um enim est de hīs que sunt ad finem non de fine. Inferior: nō portio rōnis que considerat rationes iuris humani que sunt in maiori cōpositione qđ pncipia iuris diuini nō dicit intellectus sed ratio inferior et actio et executio et appetitus rōnalis. Et ista noīa differūt quia sūm obediētiam ad vīrum: ut puta iuris diuini dicit executio et sūm cōceptionem iuris humani rationum dicit ratio. sūm autem inclinationem siue cōiunctionem in opus dicitur appetitus rōnalis sūm in inclinationem. sūm cōiunctiōnem nō dicit actio. Nec enim omnia noīa inueniūtur ab Augustino posita in auctoritatibus supra inductis. ¶ Ad aliud dicēdū qđ uir cognoscit et diligit superiora sed tamen dilectio illa non est coacta. Unde qđ apparet bonum sibi a muliere oblatum abstrahi potest a superioribus nihil phibet quin ratio quādoq; bonum ut nūc preponat bono simpliciter. ¶ Ad ultimum dicēdū qđ Gregorius hoc appellat suggestionem carnis qđ Augustinus sensualitatem. Ut enim dicit glosa sup illud ad galathas 5° cap^o. Caro concupiscit aduersus spūm. caro perse nō concupiscit sed carni attribuit quod anima facit in carne. delectationem autem ponit Gregorius in cogitatione delectabilis et cogitare est actus mulieris siue inferioris partis rōnis. Cōsensu autem ppter auctoritatem attribuit viro: sed de hīs postea melius patebit. Gregorius tamen alibi quorū gradus videt ponere. scilicet ab hoste: a carne: a delectatione: a cōsensu. sed tunc ponit hostem extra hoīem et tria alia in hoīe more pdicto. ¶ Articulus 6°.

Secundo queritur de de

leccatione morosa uel nō morosa. Et ut hoc lucidius inuestigare valeat. Queritur primo quantum pcedere possit delectatio in sensualitate anteq; mulieri offerat. Et psequēter quantum pcedere possit in muliere anteq; offerat viro. ¶ Et circa pimum procedat sic. Dicit Augustinus qđ sensualis motus est qui nobis est cōmunis cum pecore et in quo incipit nīm rationale. Cū igit sic se habeat passio ad passionem ut motus ad motū et potētia ad potētiam erit sensualis delectatio que nobis cōis est cum pecore ita qđ in ea nihil est de iudicio rōnis. Et ita videt qđ tādū delectatio est in sensualitate qđdiu nullū circa ipsam inuenit iudiciū rōnis. ¶ Itē dicit Augustinus in 8° sup genesim ad lraz. qđ oīs aīa mouet visis. id est apphēsis. sed quedam antēdit rōnes visorū ut hoīs aīa. quedā autem nō ut aīa pecoris. motus autem qui est a visis est concupiscentie uel ire ergo talis motus tādū videt esse in sensualitate qđdiu a ratione non percipitur ratio apphēnsi. ¶ Itē dicit Augustinus qđ cetera aīalia ab homine et precipue aues habet artes pstruunt enim casas. sed hoc non fit nisi inueniēdo uel mediātō sed instinctu instito. Et hoc pbat per hoc qđ aīalia eiusdem speciei similes pstruūt casas que si mediātō uel inueniēdo construerent differēt pstructiones earum sūm differētiam inuentionis et meditationis. sūm hoc videt etiam qđ si delectatio sit ab aliquo pceptu corporali et non fiat inuētiō et meditatione ad pstruēdum illud qđ illa delectatio sit in sensualitate brutalī et nō attingit adhuc mulierem que dicit in inferior portio rōnis. ¶ Itē Augustinus dicit qđ cetera aīalia ab homine non habet timorem et spem in tempus longinquum a presenti qđ non sperat tēpus qđ est remotū ab ipso momēto: sed hoc qđ sibi prouident non habet ex hoc qđ percipiāt tēpus qđ futurū est in eo sed instinctu nature. Et ex hoc instinctu formica pñcit pluuiam per hoc qđ cūssime trahit cibum ad cauernam. Et hoc patet qđ qđdiu circa delectationem cōceptam non fuit puidētie in futurū qualiter ad opus possint deduci tūc delectatio adhuc est in sensualitate pecorina. ¶ Itē Augustinus dicit qđ solus hō hēt puidere futura que debet facere aliquibus hoībus et nō alijs. cetera nō hēt aīalia nō hēt aliquē huiusmodi puidētia ergo videtur qđ qđdiu in delecta

none corporum concepta non sunt actus distinguētes: qd hoc est huic faciendum et huic non faciendum non erit delectatio illa in vi rationis que attribuitur homini sicut qd homo est. **¶** Item dicit Augustinus qd soli homini couenit discernere quasdam operationes esse turpes et quasdam honestas. Ex hoc uerum habet qd qd diu non percipit turpe et honestum circa delectationem qd non attingat rationis in feriolem uel superiolem partem. **¶** Sed contra hoc est qd dicit Augustinus in 12° de trinitate. Ascendentibus retrosum quibusdam gradibus considerationis per anime partes ubi incipit aliqd occurrere qd non sit nobis comune cum bestiis ubi incipit ratio ubi homo interior latius possit cognoscere sed in quocumq; est peccatum: illud non est nobis commune cum bestiis ergo ibi incipit ratio sed in sensualitate est peccatum ergo in sensualitate incipit ratio: et ita concupiscentia sensualitatis non uidetur esse sine aliquo actu rationis. **¶** Item inter animam sensibilem et rationalem non uidetur esse medium: sicut nec inter sensibilem et uegetabile sed sicut se habet potentia ad potentiam ita motus ad motum ergo inter motum sensualitatis et rationis non uidetur esse medium et sic iterum uidetur qd statim ut motus concupiscentie fit in sensualitate fiat etiam in ratione: et ad presentendum et dissentendum. **¶** Item ut habet in 3° gen. Nullum fuit medium temporis inter locutionem serpentis et auditum mulieris. si ergo debite sumatur methaphora et serpens est sensualitas nullum erit tempus medium inter concupiscentiam sensualitatem et iudicium uel delectationem inferioris partis rationis. **¶** Uterius queritur de delectatione sicut qd est in inferiori parte rationis. Et ut hoc melius intelligatur sumatur littera gen. 3° cap^o. ubi sic dicit qd serpens dixit ad mulierem. Cur precepit uobis deus ut non comederetis de omni ligno paradisi. Cui respondit mulier. De fructu lignorum que sunt in paradiso uescimur: de fructu vero ligni qui est in medio paradisi precepit nobis deus ne comedere mus et ne tangeremus ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem. nequaquam. Sicut enim deus qd in quocumq; die comederitis ex eo aperientur oculi uestri et eritis sicut dii scientes bonum et malum. Uidit igitur mulier qd bonum esset lignum ad uescendum et pulchrum oculis in aspectuq; delectabile tulit de fructu eius et comedit de dicitq; viro suo qui comedit et aperti sunt oculi amborum. Ex hoc accipitur qd mulier habet quosdam actus in comparatione ad serpentem: et quosdam in comparatione ad delectationem peccati: et quosdam in comparatione ad virum et ad serpentem distinguunt actus eius sicut responsa ipsius et in responsione illa patet qd est iudicium concessi et uetiti et conuincationis pene. Iudicium concessi per hoc qd dicit de fructu lignorum que sunt in paradiso uescimur. Iudicium uetiti per hoc qd dicit de fructu autem ligni qui est in medio paradisi precepit nobis deus ne comedere mus et tangeremus. Iudicium autem conuincationis pene per hoc qd dicit ne forte moriamur. Et per duo iudicia certa sunt tertium vero admixtum est dubitationi ut dicit Augustinus. eo qd ita surrexerat ipsa in ipsa quedam elatio ad obtinendum hoc qd suaserat serpens si esset possibile. Respectu autem detestabilis peccati sunt quique actus. Primum est apprehensio detestabilis peccati qui notatur cum dicit. Uidit igitur mulier lignum. 2° iudicium de delectabili qd sit detestabile ut nunc. Et hoc importatur per hoc qd dicit. qd esset bonum ad uescendum. 3° est iudicium de differentis ipsius delectabilis sicut qd in visu representari possunt et hoc importatur cum dicit. pulchrum oculis. illa enim pulchritudo fuit ex manifestatione dulcedinis eius in colore et figura et alijs dispositionibus. 4° est iudicium de efficacia delectabilis ad inferendam delectationem: et hoc notatur cum dicit. aspectuq; delectabile. illud enim est aspectu delectabile qd a solo aspectu trahit in se delectationem et mouet in eo delectationem. 5° est sensus in fruitione delectabilis quam sequitur ipsa fruitio delectabilis: et hoc notatur cum dicit. tulit

de fructu eius et comedit. Ad virum autem non determinatur et actus nisi unus scilicet dare viro. **¶** Queritur ergo de oibus hijs actibus quando in eis delectatio morosa uel non morosa dicatur: uel quando in esse uel non in esse delectatio dicatur. **¶** Constat enim qd statim mulier audierat serpentem non habuit delectationem: ergo in hoc casu sit audire ex parte mulieris qd est percipere illicitum ex parte inferioris partis rationis perceptio illiciti non facit inesse delectationem rationis. similiter iudicium concessi et prohibiti qd ex parte rationis est iudicium delectabili. Utrum licitum uel illicitum sit qd suadet concupiscentia non facit inesse peccatum uel delectationem rationis: sed tunc inerit delectatio peccati quando post iudicium illud delectantur ex dissimulatione uel dubitatione conuincationis pene. sed ponamus qd per multum tempus iniaceat delectatio cuius dissensionis rationis et post iudicium sicut de quibusdam patribus legitur qd per xxx. annos et amplius in libidinem sunt tentati. Cum igitur a tempore dicatur morosa delectatio uidetur qd illa fuerit morosa. **¶** Item Augustinus. tunc mulier sine viro gustat cum delectatione cogitationis peccatum teneat ut faciendum non discernat. uel cum quidam terminus et mensura peccato adhibetur a viro ut non liceat mulieri inefrenata libertate in peccatum pergere. sed quando per multum spacium teneat in cogitatione delectatio tunc non adhibetur terminus et mensura ergo tunc erit morosa. **¶** Item Augustinus. Si peccatum non diu teneat delectatione cogitationis sed statim ut mulierem tetigit viri auctoritate repellatur ueniale est. Si vero delectatione cogitationis teneatur et si uoluntas proficiendi desit mortale est et pro eo damnabitur. Ex hoc patet qd morosa delectatio est a mora temporis et est mortalis. **¶** Sed **CONTRA** dicit glossa super apostolum per 2° Corin. x^o cap^o. Tatio cui non presentitur non est peccatum sed materia exerce de virtutis. sed delectatio est tatio ergo quantumcumq; protendatur in tempore dummodo non presentitur non erit mortalis sed materia probande virtutis. **¶** Item Augustinus in 12° de trinitate. nec sane cum sola delectatione cogitationis mens oblectatur illicitis non quidem discernens esse faciendam tenens tamen et uolens libenter que tamen ut attingunt animam respui debuerat negandum est esse peccatum: sed longe minus quam si ex opere statuas implendum et ideo de talibus quoque cogitationibus ueniale peccatum est peccatum percutiendum dicendo. dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Cum igitur talis penitentia non consueuerit iniungi pro mortali sed pro ueniali: uidetur qd delectatio illa habet morosa sit ueniale peccatum sit. **¶** Uterius queritur de viro. de illius enim actibus non legitur in genesi nisi qd accepit et comedit quibus in ratione respondet sensus et opus consequens sensum illius. et ita uidetur qd solius viri sit presentire. Hoc etiam uidetur ex uerbis Augustini in li^o de trinitate. ubi dicit. Circa inducat quado superior pars rationis illecebre presentitur et tunc damnabile et graue peccatum est. **¶** Sed **CONTRA** cuiuscumq; potentie est iudicare eiusdem est presentire post iudicium in alteram partem eorum que diiudicant: sed mulieris est diiudicare suum serpentem ut supra habitum est ergo eiusdem erit presentire. Ad hoc uidetur Augustinus respondere qd utraq; pars habet suum sensum: et inferior pars habet sensum in delectationem: superior vero in opus sic dicens in 12° de trinitate. animalis sensus ingerit quadam illecebre rationem scientie. Et tunc uelut serpens alloquitur feminam. huic autem illecebre consentire de ligno uento est edere: sed iste consensus si sola delectatione cogitationis contentus est superior: vero auctoritate ita retinetur membra ut non exhibeantur arma iniquitatis peccato sic habendum estimo uelut lignum uetutum mulier sola comederit. Si autem in consensu illo ita discernitur quod quod peccatum ut si potestas etiam sit opere impleatur intelligenda est mulier dedisse viro suo simile edendum

illicitum cibum. neq; enim potest peccatum non solum cogitatum suaderi; uerum etiam perpetratum efficaciter mente discretum nisi et illa mentis intentio penes quam summa potestas est mentis in opus mouendi uel ab opere cohibendi male actum cedat. Ex hijs habet quod mulierum est presentire ad delectandum suauiter. uiri autem ad perpetrandum efficaciter. Hoc etiam uidetur per litteram generis. quod mulier ibi consentit serpenti et uir mulieri. **C** Sed **Q**UANTUM ad eandem potentie motiue est mouere ad opus et affici delectatione ordinata ad opus illud ergo cum sic se habeat ratio practica in consentiendo et sentiendo sicut se habet motiua in mouendo erit eiusdem partis rationis consentire et sententare delectando et operando et ita uterque consensus erit mulieris. **C** Solutio dicendum quod uirtutes sensibiles anime quedam sunt apprehensue et quedam motiue. Apprehensuarum autem quedam sunt apprehensue de intus et quedam de foris. sicut sensus particularis qui particularia sensata apprehendit presente materia. ab intus autem sicut sensus communis qui componit sensata particularia cum magnitudine continua et ceteris sensatis communibus. Cuius exemplum est in guta cadente quam accipit sensus particularis in loco hoc et illo diuisum. Sensus autem communis continuat locum ad locum et apprehendit in similitudinem linee. Aliud exemplum eiusdem est in uirgula in una parte immota et in alia parte circumducta quam sensus particularis accipit hic et ibi sed sensus communis apprehendit unitatem per modum circuli. Apprehensuarum ab intus quedam est apprehensua tantum eorum que sunt a sensu. et quedam dicit intentiones que non sunt a sensu ab ipsa apprehensio. Et prima est duplex. quedam enim tantum apprehendit formas secundum motum a sensu secundum actum factum ut imaginatio que ab **A**uicenna dicitur formalis eo quod formas sine materia recipit. quedam autem facit operationes super formas apprehensas et iste operationes sunt compositiones formarum illarum et diuisiones et hec a philosophis dicitur fantasia componens et diuidens. Illa igitur que elicit ab apprehensio compositis uel diuisis intentiones que perse non sunt a sensu dicitur estimatio uel estimatiua. et intentiones que perse non sunt a sensu dicitur estimatio uel estimatiua. Et intentiones que perse non sunt a formis sensibilibus sunt intentiones boni et mali amici et inimici conuenientis et disconuenientis. Et hec intentiones pro tanto dicuntur non esse a formis sensibilibus quod perse non dependet ab illis cum et in alijs particularibus quibusdam inueniantur. Sed tamen sensibilis anima non denudat eas a sensibilibus particularibus sed accipit eas immixtas fantasmatibus et per eas iudicat deimitabili uel fugibili sicut ovis iudicat lupum fugiendum et pastorem non et huc agno miserandum et non illi. **H**abet etiam sensibilis anima vim ab omnibus alijs aliam que est retentiva formarum et intentionum que dicitur memoria. Quod enim non eiusdem vis sit recipere et retinere probatur per uirtutes materiales exteriores a qua enim uirtutem habet recipiendi sed non retinendi figuras et formas. **V**irtus autem motiua anime sensibilis duplex est scilicet impans que est duplex. scilicet irascibilis et concupiscibilis et alia imperata que est affixa nervis et musculis ad mouendum ea ad perfectionem motus quem imperant concupiscibilis et irascibilis. et omnes actus harum uirtutum sunt in sensibili anima que nobis est communis cum brutis et ideo totum hoc pertinet ad sensualitatem. Sed in homine quedam eorum sunt persuasibiles a ratione ut concupiscibilis et irascibilis. quedam autem non ut quedam ex hijs que sunt in nervis et musculis. Unde dicit glossa super illud **Genesim** 3. Et cognouerunt se esse nudos. id est concupiscenciam senserunt bestialis motus in genitalibus que plurimum etiam contra rationem mouent. Et ideo quia pars quedam sensualitatis persuasibilis est a ratione et coerceri debet a concupiscencia precipit mulieri ut excludat

suggestionem serpentis. **C** Ad primum ergo quinque auctoritates dicuntur scilicet **A**ugustini et philosophi. quod sunt signa illa que dicta sunt in auctoritatibus quod peccatum non sit in ratione sed in sensualitate tantum precipue si plura de illis signis concurrant sic si rationis desit omnino iudicium. Si hanc motus concupiscencie non per accessionem apprehensi sed potius in instinctu nature corrupte sicut dicit **S**amuel malcenus. quod bruta plus agant a natura quam agant. et si sit concupiscencia sine meditatione et inquisitione constructionis eius quod concupiscit et sine memoria. Et prouidentia disponente in futurum qualiter id quod concupiscitur impleatur et sine iudicio decentis et indecentis turpis et honesti meriti et peccati. **H**ec enim sunt quinque signa que in quinque auctoritatibus per ordinem introducuntur. **C** Ad id quod contra obijcit dicendum quod sine dubio secundum **A**ugustinum in sensuali motu peccatum est. Sed hoc est sensum finem ante actum rationis et a quibusdam dicitur primum motus. Et quod tale peccatum possit inesse sensualitati non habet ex hoc quod actualiter coniungatur ei iudicium rationis. Sed quod habitualiter ordinat ad ipsam et ab ipsa preueniendo poterat cohiberi. Sunt tamen qui dicunt hunc motum non esse peccatum distinguentes primo inter primum primum motum et secundo primum motum. sed quod **A**ugustinus dicit expressum se peccatum esse ideo tenendum est in sensualitate esse ante omnem rationis actum esse peccatum. de primis autem et secundis motibus tractatus erit in questione de peccatis. **C** Ad aliud dicendum quod sensibile et rationale putantur sunt forme substantiales perfective immediate se consequuntur ut potentia et actus quando sunt in eodem. Si igitur hoc est idem iudicium alicuius uirtutis sensibilis anime et de actu alicuius uirtutis rationalis anime. Sepe enim contingit ut dicit philosophus quod intellectus et ratio occupata circa aliud obiectum non respiciunt ad id quod est in anima sensibili siue sit in concupiscencia siue in apprehensione uirtutis sensibilis anime et tunc tempus intercidit inter iudicium rationis et concupiscenciam sensualitatis et hoc est quod dicit **A**uicenna. quod quandoque non licet imaginative agere quod debeat agere naturaliter sed trahit eam anima rationalis alio et reuocat eas ab imaginationibus suis et ad oculum videmus quod aliquis multum cogitationibus occupatus non percipit ea que sunt in sensu. **C** Ad ultimum dicendum quod inter locutionem serpentis et auditum mulieris nihil fuit medium sed inter suum serpentis et concupiscenciam mulieris tempus fuit medium. Et similiter in anima statim ut concupiscencia est in sensualitate ordinat ad rationem et trahit eam quantum in ipsa ideo non oportet ut statim ratio illud diiudicet et compet ipsum ad meritum uel demeritum et ad habendum uel non habendum sed frequenter tempus locum intercidit medium. **C** Ad id quod obijcit siue queritur de muliere dicendum quod omnes actus sunt in inferiori parte rationis qui respondent actibus mulieris in primatatione et hoc quando peccatum in delectatione et opere consumatur sicut consumatur fuit in primis parentibus. sed quando non consumatur sed tantum per tentationem offertur tunc non oportet quod omnes illi actus in inferiori parte rationis inueniantur sed si inueniuntur ibi quandoque tres et quandoque tantum duo. Tres ut perceptio delectatio et cogitatio que dicitur quasi cogitatio et supponit iudicium rationis quod quandoque est de differentijs delectabilis resoluens delectabile ad formas et differentias que magis mouent ad delectandum. quandoque autem est de ratione meriti et demeriti in delectabili illo siue turpis et honesti secundum uirtutem politicam. **C** Quandoque igitur colligit ratio in iudicando causas alias naturales inclinantes ad hoc quod tunc moueat talis delectatio uel etiam causas speciales ut uerbi gratia in delectatione mulieris quando uehementer moueat alium. quinque iudicium rationis fit de muliere pulchra uel uirgine uel nobili. Et hec sunt differentie que efficaciores sunt ad excitandam libidinem. **C** Quod non sit iudicium rationis

de prohibitione concupiscentie: sicut quoque dominus dicit. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam iam merchatus est eam in corde suo de turpitudine incontinentie et honestate continentie. Quia autem sit iudicium rationis quare modo moueat libido et sumit quicquid est in natura. quicquid in operibus nostris preteritis. quandoque etiam in spiritualibus. In natura quia propter colligationem corporis ad animam corpus trahit animam et immediate trahit animam sensualem cuius virtutes figunt in organo corporalibus. unde cum repleantur calido et humido organa generatio nis desiderat natura expellere illud. Et quia virtutes in nervis et musculis nate sunt obedire et imperari trahunt virtutes que sunt super se ad imperium et ille sunt ex parte sensibilis anime concupiscibilis et irascibilis et ille ulterius trahunt rationem et idem est iudicium si sumat ratio causam in iudicando ex parte complexionis vel temporis: sicut sanguinei facilius trahunt ad libidinem et sic de alijs. Quia etiam sumit iudicium ex peruersatione preterite vite: sicut qui fixit oculum in muliere vel quod persequitur est in tali peccato. Quia etiam sumit causam per quam iudicat in spiritualibus: sicut in illusionibus demonum et in corruptione et infectione nature per primum peccatum. Et hec omnia iudicia possunt esse ante utrumque consensum et in opus et in delectatione sigillatim et simul et de 2° et 3° quidem animo non est dubium sed de primo. Per hoc patet quod non est necesse quod statim quando aliquid iudicat a ratione in se conferat etiam ad aliud. Et ideo ratio quicquid iudicat discernendo differentias delectabilis in se et non conferit ipsum ad rationem prohibiti vel non prohibiti et de quo debeat esse consensus vel dissensus. Sunt etiam quicquid duo actus in inferiori parte rationis. scilicet conceptio et delectatio. non enim delectatur ratio nisi prius concipiat delectabile. Dicimus igitur quod si dissensus sequitur ad duos actus tunc tunc fit hoc quod dicit Augustinus. scilicet quod statim delectatio sequitur quam ad mentem attingit et tunc nunquam est morosa delectatio. Si autem sequitur dissensus post tales actus tunc autem sequitur post iudicium primum aut 2um aut 3um. Et si post primum potest esse delectatio morosa et non morosa non ex parte temporis sed ex parte ignauie rationis que diu discurrit per efficaciter mouet ad libidinem a quibus statim iudicium rationis reuocare debuerat et circa aliud occupare. Si vero sequitur dissensus post iudicium 2um tunc non est morosa quia illud iudicium mouet ad dissentendum. Si vero sequitur dissensus post iudicium 3um tunc potest esse morosa et non morosa: sed magis difficulter quam in iudicio primo: eo quod tunc ratio trahatur a causis libidinis: sed tamen quod non cogit mentem a libidine tenet reuocare et in tali delectatione sepius proueuit libido ad mentem redire post exclusionem et est simile in eo qui nititur a manibus alicuius trahentis eum eundem. ille enim sepius cogit respicere retro: sed ad retrahentem et iterum dirigit oculos in viam rectam per quam patet fuga. Nec in tali iteratione est periculum aliqd eo quod ratio semper inuenit dissentientes ad sepius iteratam delectationem. Si vero etiam post dissensum iniacet delectatio et post iudicium delectationis tunc non est in rationis inferiori parte que mulier dicit serpens et tunc non est iudicium de ea utrum sit morosa vel non morosa. Sed tunc est materia perbande et exercende virtutis sicut dicit apostolus. dicitur est mihi stimulus carnis mee angelus sathane qui me collapset ne magnitudo reuelationum extollar me. sensualitas perpetue corruptionis est et semper concupiscit aduersus spiritum. propter quod etiam dicit apostolus ad Romanos. Consensus legi dei mei interiori hominem. video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee et captiuantem me in lege peccati que est in membris meis. Et alibi quod uolo bonum non ago: sed quod odi malum illud facio. si autem quod nolo illud facio non ego operor: illud sed quod inhabitat in me peccatum. Ad primum ergo dicendum quod si post dissensum iniaceat delectatio erit in sensualitate tamen et non in ratione et sic

morosa fuit in paulo et in multis alijs sanctis unde in tali mora non est periculum. Ad alias duas auctoritates Augustini. quod vis est in hoc quod dicit cogitationis delectatione. quod cogitatio ut diximus supponit ibi iudicium rationis: et tunc uerum est quod morosa esse potest si diu sic iudicet ratio et non procedat ad dissensum. statim enim quando ratio iudicat de illicito et pendit esse illicitum dissentire debet. unde si postea non dissentiens delectatur iudicat morosa delectatio etiam si parum tempus sit in quo delectatur. sed ponamus quod non pendat ratio esse licitum vel illicitum sed procedat in iudicio primo et diu mouet in illo. Et queratur utrum tunc sit morosa vel non. Et videtur quod non quod preceptum est rationi quod excludat et hoc est preceptum affirmatiuum et ita non obligat ad semper. ergo non faciens preceptum non semper omittitur: ita non excludendo delectationem non semper peccat. Ad hoc dicendum quod tunc non iudicat morosa in illo iudicio nisi quando incipit mouere rationem ad consentiendum in opus vel ad fruendum delectatione. quod notat Augustinus uelle in cogitatu delectari suauiter. In eodem enim instanti peccat per omissionem ratio si non dissentiat delectationi. Ad primum quod obijcit in contrarium patet solo per predicta. Ad aliud dicendum quod Augustinus loquitur in communi de delectatione morosa et non morosa et de illa sepe dubium generatur quanta sit illa penitentia quam ponit Augustinus in passionem peccatoris et dicenda oratione diuina delectationis est in genere et non in specie. Ad id quod queritur de viro dicendum quod secundum predicta inferior et superior portio rationis sunt una potentia sed geminat per duo officia. Consensus tamen attribuit superiori parti hac ratione quod consensus semper fit secundum aliquas regulas iuris quas sequitur ratio in consentiendo. nullus enim consentit in aliquo cuius nullam habet rationem in animo. quod igitur rationes tales principaliter attendit superior portio propter hoc attribuit ei consensus in opus: nihilominus in quantum est de ratione virtutis in utroque officio. scilicet in superiori et inferiori potest sentire et dissentire. Et per hoc patet solo ad omnia que obiecta sunt. Articulus 7us

Tertio queritur De quantitate peccati in vnoquoque gradu.

Et utrum ista gradus in quolibet peccato possint inueniri. Et videtur quod in sensualitate non sit nisi ueniale peccatum quia dicit Augustinus in 12° de trinitate. quod sensualis motus peccatum quidem non sed ueniale atque leuissimum. Item duo sunt genera peccati actualis. scilicet ueniale et mortale. et similiter due potestates ad peccandum. scilicet rationis et sensualitatis. ueniale igitur erit sensualitatis cum mortale sit rationis. Item ueniale dispositio est ad mortale et sensualitas est potentia disponens et inclinans rationem ad mortale peccatum. Cum igitur actus disponens ad mortale sit potestatis disponens videbitur ueniale esse sensualitatis. Item in progressu tentationis dicit Augustinus quod cum manducat homo danatur totus. sed in comestione mulieris potest danari et non danari. Cum ergo sit tertia potentia que est sensualitas videtur penes ipsam esse peccatum quod non est damnabile tamen. medium enim habet naturam extremorum. unde sicut mulier a viro habet quod potest peccare mortaliter ita potestatem peccandi uenialiter participabit ab altero extremo quod est sensualitas. Item in prima tentatione penes suum serpentis non fuit nisi danationis occasio. Penes gustum vero mulieris causa danationis tamen. ergo cum ueniale sit occasio danationis et non causa videbitur esse illius potentie que dicitur serpens. et cum hec sit sensualitas videtur quod in sensualitate non sit nisi ueniale peccatum. Sed contra dicit Augustinus. quod omne peccatum est adeo uoluntarium. quod si non sit uoluntarium non esset peccatum. Sed dicit Damascenus quod uoluntas in ratione est ita quod si non sit rationalis non sit uoluntas. Et philosophus in 4° topicorum. quod omnis uoluntas in ratione est. ergo videtur ulterius quod omne

peccatum in rōne sit. Et sic peccatum ueniale erit in ratione et nō in sensualitate. ¶ Item hoc videt ex diffinitione peccati quā ponit Ambro^{us} in li^o de paradiso. Peccatum est puaricatio legis diuine et celestium inobedientia mādatorum: que puaricatio et inobedientia non sunt nisi in illa potētia cui dat lex et pceptus. sed hec est ratio ergo videt qd omne peccatum sit in rōne. ¶ Pietera querit utrum vir in omni gradu tētationis peccet mortaliter tñ. Ad cuius intellectum ponat exēplum de ocio so qd pimum est in cōcupiscētia sensualitatis. 2° in delectatione cogitationis. 3° in cōsensu ad opus. Et videtur qd peccet mortaliter. qd dicit Aug^{us} qd quando vir comedit totus homo dānabit. sed in isto casu vir comedit ergo totus homo dānabit. Si hoc dicat tunc quodlibet ociosum cum deliberatione prolatū uel factum erit peccatum mortale. ¶ Iuxta hoc querit utrum isti gradus sint in quolibet peccato. et videt qd non. Quedam enim peccata sunt que habēt obiecta pure spūalia sicut peccatum infidelitatis. ut qd deus nō sit trinus et vnus. uel qd spūs sanctus non pcedat a patre et filio. et cum illa obiecta sint pure spūalia in ea non pōt sensualitas. Similiter de qbusdam peccatis supbie spūalis que obiectum non habēt in sensu uel sensibilibus sicut est excellētia sanctitatis. Et sic videt cum illa peccata sint tñ in actu rationis qd semper sint mortalia. ¶ Solutio dicēdum ad pimum qd in sensualitate sola non est nisi ueniale peccatum. In inferiori autem parte rōnis quandoq; ueniale quādoq; mortale. in superiori autem mortale tñ: et hoc in qbusdam peccatis et non in omnibus ut infra dicet. ¶ Ad id qd contra obijcit dicēdum qd Aug^{us} glosat seipsum in libro retractationum distinguēs qd multipliciter est peccatus uoluntarium et redit distinctio sua ad tria membra. Est enim uoluntarium originale sed non uolūtate ppria sed aliena scilicet pīorum parētum. et est uolūtarius peccatum qd surgit ex pīnua peccata cūpiscētie qd dicit pīmus motus. sed non uolūtate cōiuncta operi sed uolūtate que debet et posset hoc opus puenire. 3° modo est uolūtarium mortale peccatum uolūtate cōiuncta operi. vnde dicēdum qd ueniale peccatum qd est in sensualitate 2° modo est uolūtarium et ita non oportet qd sit in uolūtate que est in rōne ut in subiecto uel ut in causa cōiuncta eliciente actum illum. ¶ Ad aliud dicendū qd peccatum mortale directe est pītra legem et ideo nō causat nisi a ratione. sed ueniale dispositio est ad trāgressiōnem legis et non directe pītra legem sed pīter legem et ita non oportet qd sit in rōne ut in causa uel subiecto. Dico autem in causa uel subiecto: qd si peccatum cōsiderat in actu tūc est in potētia a qua est ut in causa. Si autem cōsiderat in dispositione uel habitu tūc in potentia a qua est ut in subiecto. ¶ Ad aliud dicendū qd isti gradus non in omni peccato sunt ita qd sequat damnatō. Nec Aug^{us} dicit hoc qd in omnibus sint hoc mō: sed tñ in hīs ubi mulier et vir uetitum comedūt et serpens uetitum psuadet. Et debet vis fieri in eo qd est uetitus. uetitum enim idem est qd phibitum et non est directe prohibitum nisi mortale peccatum qd ergo ex genere et natura mortale non est sed ueniale ut ociosum hoc nō est uetitum nec etiam cōcessum: sed est pīter pceptum cadens indirecte sub phibitione: et ideo mulier per cogitationem in hoc delectata et vir per pīsum in opus non gustat uetitum et ideo non sequit damnatō. ¶ Ad id qd ulterius querit dicendū qd isti gradus sunt in omni peccato mortali. Et enim quedam nō habēat obiecta sensibilia tamen corruptio pīma orit a sensualitate. sicut enim dicit sapiens. Corpus qd corrupit aggrauat aīam et depīmit terrena inhabitatio sensum multum cogitantem. Unde cum anima corruptiones illas patiat ex cōiunctione ad corpus et immediata pīunctio eius sit pīma sensualitatem corruptio que est a corpore maxime viget in

sensualitate et per ipsam ut per originem est etiam in rōne. Unde patet qualiter obnubilatio infidelitatis quantum ad pīma sui originem sit in sensualitate et in carne. ¶ Si pīo querat utrum pīmus motus infidelitatis sit in sensualitate uel in rōne. Dicendū qd in sensualitate esse non pōt. sed surreptio rōnis in qua est pīmus motus causat a corruptione inferioris rōnis et sic pīma relatione ad pīmam originem refert ad sensualitatem pīmus motus in talibus peccatis. Et similiter dicendū etiā est de oīb^{us} peccatis que hnt obiecta pure spūalia. ¶ Articulus 8us

¶ Inde queritur Qui et qd sūt modi tentandi. Et sumende sunt distinctiones sanctorū. Dicit enim glosa sup Genes. 4°. tribus modis culpa perpetratur. suggestionē. delectationē et pīsum. ¶ Pīmo per hostem. 2° per carnem. 3° per spūm. ¶ Hostis enim praua suggerit. caro se delectationi subijcit. tādē spiritus delectationi pīsumit. Suggestionē peccatum cognoscimus. delectationē vincimur. pīsum ligamur. ¶ Ite Grego^{rius} 32° li^o moralium sup illud Ecce uehemoth que feci tecum. dicit fideli famulo dñs cunctas hostis callidi machinationes insinuat omne qd supprimēdo rapit. oē qd de infidiādo circūuolat. omne qd minādo terret. omne qd suadendo blādīt. omne qd desperādo frāgit. omne qd pīmittēdo decipit. ¶ Item p^{ri} Corinths. x^o. distinguunt glosa tētationem diabolicam et humanam dicēs. qd tētatio humana est ut in necessitate uel pressura nō diffidat homo de deo auxilium humanū regrendo. ¶ Itē humana tētatio est de eis sine qbus uita ista non agitur. ¶ Item ppter christū pati humana tētatio est per quā perficit apud deū. ¶ Item humana tētatio est aliter sapere qz res se habet cum bono aīo. ¶ Item humana tētatio est cui irritat quis in fratrem studio corrigēdi plus tñ qz christiana tranquillitas postulat. Diabolica pīo tētatio est nimis amādo sententiā suā uel inuidēdo melioribus usq; ad presidēde cōmunionis uel cōdēdi scisma: tūc uel heresis sacrilegium puenire. ¶ Querit ergo de oībus hīs modis et de utilitate ex hīs tētationibus pueniente. Et pīmo querit de pīma diuisione que accipit in glosa genes. Videt enim qd nō cōprehendat oēm modū tētationis: qd non est idem modus tētationis christi et nostre et pīmorū parētū. Christus enim tentabat exterius tñ neq; trahebatur a tētatione in corpore neq; in aīa. Pīmi autem parētes trahebatur in aīa non in corpore. Et hoc patet in dubitatione eue. non enim trahit corpus a tētatione nisi corruptum. corpus autem christi et pīmorū parētū in pīmo statu non fuit corruptum nos aut trahimur in corpore et aīa. ¶ Item videt falsum qd tētatio secūda sit in carne: qd supra habitum est in inferiori parte rōnis que nō est caro. ¶ Item falsum videt qd dicit qd delectatione vincamur. supra enim habitum est qd nō omnis delectatio est mortale peccatum qz quis sit in inferiori parte rōnis. ¶ Deinde obijcit de diuisione Grego^{rii} et querit quid uocat opprimēdo rape. ¶ Hoc enim pīnet ad uolētiam et diabolus nulli pōt facere uolētiam sicut dicit beatus Bernardus. Debilis hostis est qui nō pōt vincere nisi uolentem. ergo videt qd nihil opprimēdo rapiat. ¶ Item oppīssio illa aut refert ad corpus aut refert ad aīam. Si ad corpus tūc non videt opprimere ita qd rapiat: qd ex hoc nihil rapit qd oppīmit aliquez in corpore. ¶ Pietera glosa sup pīma Petri 5° cap^o dicit. qd non est timēdus hostis qui non pōt etiam in porcos nisi ex dispensatione pīditoris. Et ita videt nō posse opprimere nisi licētia accepta a deo ergo non ipse oppīmit sed deus. Si pīo refert ad animā tunc plane falsum est: qd potestatem in anima non habet nisi in quātūz homo sibi ex propria uolūtate pīcesserit. ¶ Ite querit de hoc qd dicit. insidiando circūuolat. Insidie enim ponuntur ambulātib^{us} in uia publica. Sed uia publica in mori-

bus est via mādatorū z hec non habet piculūz ita videt q non sit obnoxia insidiis inimici. **P**reterea insidia tes in vno loco p̄sueuerūt ponere insidias z nō circūu gari z ita videt q incōpetet hec duo p̄iugat insidiādo circūuolat: si enim insidiat nō circūuolat: z si circūuolat non insidiat. **I**tem querit de hoc qd dicit. omne qd minando terret. per minas enim z terrores non attrahi tur aliquis sed fugatur. Cum ergo demonis sit intentio tentatos attrahere videtur q iste modus non sit machi nationis sue qui est minando terrere. **A**lterius que ritur de hoc quod dicit suadendo blanditur. suasio enim actus rationis est. cum igit demon non possit supra rati onem ut supra habitum est. videt q suasio eius non per ciptur ab homine z ita non suadendo blandit. **P**re terea queritur de hoc qd dicit. desperado frangit. ex hoc enim q aliquis desperat non est omnino fractus: quia adhuc potest redire ad uenias. **A**lterius queritur de hoc qd dicit. omne quod promittendo decipit. eius enī non est promittere qui nihil habet dare. sed demon ni hil habet dare ergo videtur q suum non sit promittere. **I**tem videt q non omnes modi machinationis sue cōtineant in istis sex. q: dicit Augustinus q demones se quādoq; immiscet saporibus ciborum ut excitet ad gulam. quādoq; spectaculis oculorū inuitantes ad uan itatem z libidinem carnis s̄m q narrat Gregorius in dialogo. q diabolus sedit super folium lactuce excitans ad libidinem gustus quamdam monialem. z s̄m q dici tur de eua. Uidit lignum q erat bonum ad uescendum z pulchru oculis aspectuq; delectabile. Quādoq; etiāz immiscet gestulationibus hystionum ut moueat ad ri sum z uanitatem. z quādoq; etiā ipsi sanguinibus ut supra habitum est. **I**tem Augustinus in libro de cō siliis vitiūrum z virtutū tāgit speciales conflictus mul torum vitiūrum scilicet septem capitalium z filiarū sua rum quibus p̄e viuentes in christo iesu non desinit dia bolus impugnare. z subinfert postea. sed nec hīs cōten tus ad alia conuertitur argumenta dum quibusdam in somnijs sepius uera pronūciat ut eos quādoq; ad falsi tatem prorahat cum dormientes ante horam uel ten pus excitat ut eos quādo uigiliarum tempus est somno grauissime deprimat. **P**reterea cum psallentes atq; orantes sibilis stridibus latrabus diuersis z incogni tis uocibus factis etiā lapidibus uel stercoribus per turbat ut eos quoq; modo ab opere ip̄rituali retrahen tes inanes efficiat. Unde dicit ibidem Augustinus. q quādoq; tentat blasphemiam. **I**tem in 2° libro super ge nesiā ad litteram. dicit q mathematici instinctu demo num sepius uera prediūt. z sic cum multa sint tentamē ta diaboli nō videtur posse omnia reduci ad sex modos quos tangit Gregorius. **I**tem suadendo blandiri z promittendo decipere non videt habere differentiam: q diabolus non promittit nisi addat persuasioni ut cre datur promittenti. **P**reterea insidiando circūuolare non videt habere differentiam ad aliquod aliorū. qui enī insidiat occulte nocet z in omnibus machinamen tis diabolus querit occulte nocere. **D**einde queritur ulterius de tertia diuisione. z primo de hoc qd glosa di stinguit tentationem humanam z diabolicam. sicut enīz quedam tentatio est a diabolo: ita quedam a mundo: z quedam a carne: sic videt insufficienter distinguere. Si autem dicat diabolica tentatio que est ad similitudi nem tēationis tunc nihil videtur esse dictum: q demon num non est tēari. **I**tem pro christo pati non videt tentatio esse sed potius virtus constantie z fortitudinis. **S**imiliter in piculis querere humanum consilium non est tentatio sed actus prudentie virtutis. **I**tem in periculis se cōmittere discrimini postposito consilio qd potest haberi est tentare deum z hoc est peccatum mor tale. ergo videt oppositum eius. s. querere consilium in

periculis esse meritum z obediētia p̄cepti qd ponit in Deuteronomi. Non tentabis dñm deum tuū. **I**tem apostolus permittit se submitti in sp̄orta per muros cum quereretur a p̄posito damasci: z hoc fuit querere consili um humanum nec hoc reputat tentatio sed potius laus apostoli sicut dicit glosa ibidem. Fugiat seruus christi z minister uerbi qd p̄cepit uel permittit sicut ipse christus in egyptū fugit. fugiat omnino de ciuitate in ciuitatem quādo eorum quisq; specialiter a persecutoribus queri tur ut ab alijs qui non ita querunt non deferatur eccle sia. **P**reterea dicit philosophus q si vnum opposito rum est multiplex z reliquum. cum igit tentatio huma na distinguat per quinque membra a glosa videt q ten tatio diabolica per tot debeat distingui cum tamē in glo sa non inueniat nisi vnus modus tēationis diabolice. **S**tasia huius querit quid sit tēare deum. Si enim hoc est ut quidam dicūt petere miraculum propter se fie ri tunc multi sancti tentarūt deum. Si autem hoc est ut quidam ali j dicunt offerre sese periculo cum possit cōsi lium humanum haberi de euacuatione periculi tūc ite rum multi sanctorum martyrum ut Latherinaz Seba stianus tentauerūt deum. **P**reterea hoc videt esse cō tra hoc quod habet Iudicum 5°. qui sp̄ote obtulisti de israel animas uestras periculo benedicite dño. **A**lte rius querit de p̄fectu tēationis de quo dicit apostolus p^a Corinib. x^o. Fidelis deus qui non patiet nos tenta ri supra id quod potestis: sed faciet cum tēatione prouē tum ut possitis sustinere. **S**OLUTIO. Dicēdūz q prima diuisione data est penes gradus quibus progreditur tēatio in nobis ad cōsumationem peccati: q nō sunt nisi tres scilicet sensualitatis z inferioris partis z su perioris patet q sufficiens est diuisio penes hos gradus assignata. **A**d p̄mum quod est contra obiectum dicē dum q tentatio christi z primorum parentum s̄m p̄mū statum reducit ad tentationem que est in suggestione hostis. suggestio enim est duplex. exterior z interior. in terior sit per actum sensualitatis corrupte. exterior sit per demonem absolute z talis fuit in p̄mis parentibus s̄m p̄mum statum in christo. **A**d aliud dicendum q in ferior portio rationis propter molliciem z defectibilita tem dicit caro. z mulier ex uicinitate enim carnis sepius emollescit in delectionibus carnalibus. **A**d aliud dicēdum q non ideo dicit q delectione vincimur q semper hoc fiat z in omni delectione. sed q: cum tria sunt in delectione peccati z delectione p̄ma duo nō vincunt q aperte sciunt esse mala. s. persuasio sensualita tis z iudicium rationis de illicito. sed hoc quod compell it ad peccatum est victoria tēationis delectionis. **A**d id quod ulterius querit de alia diuisione dicen dūz q hec sumit s̄m modos machinationis diaboli tūz z illi sunt uel in p̄speris uel in aduersis. In aduersis du pliciter: scilicet respectu presentis aduersitatis: z respectu futuri. Si respectu future aduersitatis tunc minādo ter ret: hoc fit quando incuit alicui timorem defectuum corporalium uel temporalium uel perseverantie si uelit seruire deo. Si autem est respectu presentis aduersita tis tunc est de nimia tristitia mali imminētis: z hoc po test esse malum culpe uel malum pene. z si est maluz cul pe tunc desperando frangit. si de malo pene tunc oppri mendo rapit. Dico autē nimia tristitia q: moderata tri stitia de culpa uel pena non est tentatio sed virtus. Un de apostolus i 2° ad Corinib. 6° cap. seculi tristitia mor tem opat. tristitia autem que s̄m deus est penitētiam in salutem stabilez opatur. z est tristitia uel confusio addu cens gl̄iam. z est tristitia uel p̄fusio adduces ignoratias. Si nō tentat per p̄spera tunc tentat s̄m conuersionem ad bonum cōmutabile. Et hec conuersio dupliciter cō siderat. s. gl̄ialiter ad bonūz hoc uel illud: uel specialiter ad hoc bonum uel illud. Et si generaliter tunc insidian

Prime partis summe

do circūuolat z tunc insidiari est obseruare oēm modū cōuersionis ad bonum cōmutabile ut inclinēt ad illicitū. Si autē est specialiter ad hoc uel illud. tunc autē est respectu p̄sentis aut respectu futuri. Si est respectu p̄sentis tunc suadēdo blandif z est tunc suadere assignare rationes ex parte necessitatis humane ut sub obtentu necessitatis ingerat uoluptates. Si ̄o est respectu futuri tunc promittendo decipit. Uel si dicatur tentatio hostis uel est ex parte uirū apprehensuarū que tamen sunt practice. uel ex parte motuarū. Si primo modo. aut ex parte fantasie ̄m q̄ accipit a sensu multitudinem sensibilibus z tunc insidiando circūuolat ut decipiat per sensibilia. aut ex parte fantasie ̄m q̄ est motiua concupiscibilis z sic suadēdo blandif. Si autē ex parte motuarum tū tunc est ̄m irascibilem. z tunc autē est cōtra actū fortitudinis z tunc opprimēdo rapit. Aut cōtra actum spei z hoc dupliciter. q̄ spes est futuri boni z spes uenie. Et si est contra spem uenie tūc desperādo frangit. Si autē est contra spem futuri boni tunc promittendo decipit. Sed tunc uidet diuisio insufficiens q̄ nulla machinatio habet contra actū rōnis. Item sicut est machinatio contra actum fortitudinis ita cōtra actum aliarum virtutum cardinalium. Item sicut est machinatio cōtra actum spei ita cōtra actum aliarū virtutū theologicarū. ¶ Ad hoc dicēdū est q̄ sic patet ex p̄dictis demon nō pōt rōnem immediate sed tū mediante fantasia: z tunc machinatio contra rōnem reducif hoc modo ad illam que est suadēdo blandif. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ cōcupiscibilis nō est ordinata nisi ad bonum ut nunc: z idcirco conuersio ad tale bonū est cum fortitudine nisi addat p̄suasio ex rōne z fantasia q̄ bonum ut nunc qd̄ suspectū est semper: z idcirco nulla machinatio est in concupiscibili simpliciter. In irascibili autē non sic q̄ illa est contra malum qd̄ aperte est malum: z ideo ad insurrectionem cōtra illud nō indiget persuasionē sed apprehensione tū. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ due virtutes inter cardinales scilicet prudentia z iusticia sunt in rōne in qua demon nō pōt immediate sed ex multitudine fantasmatum quandoq̄ obnubilat z tunc machinatio cōtra illam reducif ad illā que est insidiando circūuolat. Temperantia ̄o est in cōcupiscibili ̄m q̄ ordinat ad bonū ut nunc: z ideo machinatio cōtra illam virtutē ad eam reducif que est suadēdo blandif. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ charitas est in uoluntate supra quā nō pōt nisi deus. ¶ Et si dicatur a quibusdā esse in cōcupiscibili uoluntas tū ut supra habitum est tradit a cōcupiscibili z delectabili q̄ est in ipsa: aut postponat amorē sūmū boni amorī sūmū p̄sentis: z tunc machinatio cōtra charitatem etiam reducif ad eā que est suadēdo blandif. Fides autē est in rōne uel intellectu in quam ut habitum est non pōt demon immediate sed obnubilat q̄ fidem fantasmatis rōnibus: z tunc machinatio cōtra fidem sub ea cōprehendit que dicitur insidiando circūuolat. ¶ Ad primum igit q̄ contra partes diuisionis beati Gregorij obijcit dicēdū q̄ oppressio illa nō sonat in coactionem uoluntatis oimodā: sed occasionaliter ut q̄q̄ fit q̄ multa mala igerunt alicui q̄ p̄trahitur ad impatiētiam z iram z obliuiscit virtutis sicut fecit beatus Job cui semp vno nuncio adhuc referente malum vnum alius supuenit qui peius nūciauit. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ oppressio est ad uoluntatem z rōne sed occasionaliter non coactiue ̄m q̄ extigit ad tēnationes. Si enim esset oīno coactiua non esset tentatio neq̄ motus machinationis. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ rapit hoīem in peccato impatiētie uel ire: l̄ enim deus p̄tatem tentandi p̄mittit z det tū q̄ diabolus ex malicia instigat ad actū oppressio z actus diaboli sunt z nō dei. Voluntas enim diaboli plus inclinā ad tentandū ex malicia p̄p̄ia q̄ ex obediētia executionis mādātū diuini. ¶ Ad id qd̄ querit de insidiando circūuolat dicēdū

q̄ in omni via diabolus ponit insidias z semp iuxta viā ̄m q̄ dicit in psalmo. iuxta iter scandalū posuerunt mihi. ¶ Est enim triplex via per quā p̄gredit homo scilicet via nature. z iuxta hanc ponit diabolus insidias magis tentans hoīem in illo peccato ad qd̄ magis inclinā in natura sicut dicit in Job. q̄ abscondit decipulā iuxta sentiniam. z est via rōnis z iuxta hanc ponit insidias ingerens rōni deceptiones in discretionē boni z mali. z boni z melioris. ̄m q̄ dicit Salomon in prouerbij. q̄ est via que videt homini recta z nouissima eius ducunt ad interitum. Et iterum via mādatorū z p̄silioz dei de qua dicit psalmista. Cluas tuas dñe demonstrā mihi z semitas tuas edoce me. z alibi. Cluas mādatorum tuoz cucurrit cum dilatasti cor meum. z iuxta hanc ponit insidias quomodo possit declinare ambulantes in ea. ¶ Dicēdū ergo q̄ in ipsa via non est periculum sed q̄ difficile est attingere rectum z facile declinare: sicut dicit p̄bus in 2° ethicorū. ideo insidias ut recte ambulantes seducat a via. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ diabolus circūuolare dicit p̄pter hoc q̄ multipliciter p̄tingat declinare a recto z ipe oēs illos modos obseruat. ¶ Ad id qd̄ querit de hoc q̄ est minādo terret. dicēdū q̄ nō minā alicui sibi seruienti sed potius uolenti seruire deo ut habitum est in diuisione. unde per hanc machinationē itēdit hominē retrahere a seruitiū diuino. ¶ Ad id qd̄ obijcit de suadēdo blandif patet solutio per p̄dicta: q̄ l̄ supra rōne nō possit immediate pōt tamē per cōturbationē fantasmatum in fantasia. ¶ Ad id qd̄ obijcit de desperando frangit. dicēdū q̄ fractio nō sonat in oimodā impossibilitatem redeundi ad salutē. sed sonat in corruptionē ordinis ad hoc per qd̄ remittunt oīa peccata: oīa enim peccata remittunt per misericordiā dei ad quā per spem ordinat penitens. desperans autē corruptus z fractus est in ordine illo. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ siue demon imisceat se saporī ciborū siue sanguini humano siue alijs exterioribus uel interioribus totum reducif ad illāz machinationem que dicit suadēdo blandif. q̄ in oībus illis cōuersionem ad bonū cōmutabile intendit persuadere. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ vitia siue capitalia siue filie eorum sunt de duplici obiecto. s. boni apparentis mali. ut ira cōtra apparen malum z gula z luxuria ad apparen bonū. z ideo tentatio ire z accidie z inuidie reducitur ad cōminādo terret. Ira enim insurgit p̄pter apparetē examinationē que occulte minā in corde uel p̄teliā si sustineat nel lesionē corporis uel rerum. Accidia ̄o difficultatem cultus dei z seruitiū minatur. Sed inuidia minatur impedimentū excellentie uel p̄speritatis p̄prie ex bono p̄ximi. Alia ̄o peccata p̄pter cōuersionē ad bonum ut nunc cōprehendunt sub suadēdo blandif. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ in somnijs uera p̄dicere z an tempus excitare reducunt ad p̄mittendo decipere. bonis enim quibusdā p̄sentibus quasi p̄mittit futura maiora latratibus aut uel ictibus inquietare p̄sallentes reducif ad cōminando terrene. ¶ Ad aliud qd̄ obijcit de blasphemā. dicēdū q̄ blasphemā puenit ex infidelitate: z ideo sicut obnubilat circūuolando per insidias fidem ut p̄trahat ad infidelitatem: sic etiā posterius p̄trahit ad blasphemā. ¶ Ad id qd̄ obijcit de mathematicis dicēdū q̄ hoc cōtinetur sub p̄mittendo decipere sicut est reuelatio somniorum zc. ¶ Ad id qd̄ de 3^a diuisione querit dicēdū q̄ humana tentatio dicit ibi in hīs sine quibus nō est infirmitas humana. diabolica aut p̄sumptio dicit p̄sumptio contra p̄ceptū dei que puenit ex contemptu p̄cepti z p̄cipientis. Et propter hoc in glo. nō ponitur diabolica tentatio sed diabolica p̄sumptio z humana tēatio z angelica p̄fectio. Et dicit p̄sumptio diaboli q̄ suadet diabolus ipsaz nō infirmitas humana z que est ad imitationē diaboli. Angelica ̄o p̄fectio est ut dicit glo. in nullo errare. sed tēari est

humane infirmitatis. et hec tentatio que in infirmitatem humanam cadit aut est probationis diuine aut infirmitatis humane. Et si est probationis diuine tunc semper est in periculis. et tunc aut est cum possibilitate enadendi periculum aut non. Si primo modo tunc est illa quā dicit glo. q. in necessitate uel pressura nō diffidat homo a deo auxilium humanum requirendo. Si 2° secundo modo tunc est illa quam dicit glo. pati pro christo humana tentatio est. Et iste due tentationes sunt per quas proficitur apud deum. Nec dicunt tentationes nisi pro tanto q. sunt interrogationes infirmitatis humane. Utrum deo constanter adhereat uel non. Si autē tēatio est probatio ab infirmitate humana in hys sine quibus hec uita non ducitur tunc multiplicatur sū tres vires que referuntur ad opus huius uite. Et illa que est aliter sapere q. res se habet cum bono animo non usq. ad sensus singularitatis condendi scismatis uel heresis sumpta est penes rōnem. illa 2° que est amare ea sine quib. uita ista non agitur sumpta est penes concupiscibilem. Sed illa que est cum quis irritatur in fratrem studio corrigendi plus tamē q. christiana trāquillitas postulat sumpta est penes irascibilem. Ex hys patet solutio ad obiecta: quia humana tentatio non diuiditur contra diabolicas tentationem sed contra diabolicā presumptionē. Similiter pro christo pati tentatio est probationis per quam intelligatur infirmitas humana de constantia. Patet etiam q. cum aliquis leditur solus et non grex sibi commissus et grex aliunde habet confortationē bene potest consurgere ad concilium humanus et cedere. Ad id qd queritur quid sit tentare deus. dicendum sū glo. 6° deuteronomi. q. deum tentat qui habens q. faciat sine ratione se committit periculo experiri. Utrū possit liberari a deo. et ideo tentatio dei supponit trā. i. postulationem miraculi sine ratione utilitatis et q. committat se uel si deum discrimini ut per hoc sciat si liberet eū deus q. deo fit credendum. Et 3^m q. non sit perfecta fides in corde. et hoc dicit glo. super uersum illū. Ubi tentauerūt me patres uestri probauerunt et viderunt opera mea. i. q. doiose miraculū postularunt in corde nō credētes. Ad id qd queritur de profectu tentationis dicendum q. h. ad multa ualent tēationes. tamē ad quatuor ualent specialiter. scilicet ad emendationem delicti. Et huius exemplū est de maria forore moysi. Et ad virtutis probationes. et huius exemplū est in Job et Thobia. Et ad humilitatē et experimentum proprie fragilitatis et fortitudinis in resistendo. Et huius exemplū est in aplo paulo. Et ad gloriam dei. et huius exemplū est in ceco nato. Nota idem q. glo. dicit super matth. sic Omnibus que in mūdo sunt ut armis utitur diabolus contra. Nam nihil est in mundo nisi concupiscentia carnis et cōcupiscentia oculorum et superbia uite. In hys enim tribus omnia genera tentationum comprehendunt. Sed glo. ibidem distinguit genera tentationū penes obiecta et generales fines peccatorum. Omne enim peccatū aut sit propter concupiscentiam carnis: aut propter cōcupiscentiā oculorum: aut propter superbiam uite.

De 4^{or} coequenis in cōi. Articulus 1us. De 11ma

Inde querit De qua

tuor coequenis in cōmuni. Et uidetur q. non sint tot quia tempus est accidens. et sic erit in aliquo eorū ut in subiecto. accidens autē nunq. coequum subiecto est qd probatur ex hoc q. principiat ut causatur a subiecto ergo uidet q. ista quatuor nō sint coequa. Et 3° locus q. locatū non sunt coequa sū naturam. quia locus principū locatū est cum ergo celum empireum sit locus et angeli locatū in ipso non videntur esse coequa. Item dicit p. in libro de causis. q. quedā que sunt post eter

nitatem sunt supra tempus. sed illa sunt imutabilia sicut celum et angelica natura ergo nō videntur esse coequa tempori. Item Damascenus 2° libro cap. 3°. Qui dam aiunt q. ante omnem quidem creationem geniti sunt angeli ut Gregorius dicit theologus. primū quidē excogitauit deus angelicas virtutes et celestes et excogitatio opus eius fuit. Alij 2° quoniam postq. est genitum celum primum. qm autē ante omnē hominis plasmatiōnem omnes constituntur: ego autē gregorio theologo cōsentio. dicebat enim primum intellectualem substantiā creati et scdo sensibilem et tunc q. ex utroq. scilicet hoīem. Preterea querit penes quid sumitur numerus horū quatuor coequenū. **SOLUTIO** ad hoc ultimum dicendum q. numerus quatuor coequenū accipitur penes principia creationis et coexistentia istorū. Sūt enim quedam creata ex materia corporea mutabiles et illorū principium est materia. Quedam 2° ex materia imutabili per generationem et corruptionem et horū principium est celum. Quedam 3° sunt nō ex materia corporea et hec non possunt esse principiata ex materia uel ex celo sicut angelica natura: et ideo ista tria coequa sunt. Tempus aut coequum ipsius ponit sū q. sumitur extenso nomine pro mensura cuiuscūq. mutationis ad qd cūq. esse. Unde dicitur ibi tempus mensura progressionis eorū inesse per creationē. Ad primum ergo dicendum q. tempus illud non est in vno sed adiacet tribus. scilicet angelo creato et celo et materie. Et habet duplicem comparationem ad illud cui adiacet. scilicet ut mensura et ut accidens. Ut accidens principiat ab ipso et sic posterius ipso est sū intellectum sed non quo ad esse et durationem. Ut mensura 2° est passio motus eius et adiacet ei ut coequum. Ad aliud dicendum q. locus sū q. accipitur ut creatum non est nisi extremitas corporis alicuius et refertur ad ipsum sicut terminas ad terminatum et pars ad totum. Scdm aut q. accipitur in generatione et natura tunc quandam habet influentia principij supra formā et figuram rei generate in ipso sū q. dicit Isidorus. q. generationis principium dicit uel ab eo qui genuit uel ab eo in quo quis genitus est. Ad aliud dicendum q. Gregorius theologus et Damascenus loquuntur sū ordinem intellectus et nature et non sū ordinem ipsius esse. sū intellectus enim et naturam simplicia sunt ante composita ut sensibile et intellectuale ante hominē qui ex utroq. est. intellectuale 2° in ordine simplicium est ante sensibile: quia intellectuale est finis et actus sensibilis. actus aut ut dicit p. in 9° methaphisicorum: est potentia suba et ratione: sed sū ordinē ipsius esse nihil prohibet intellectuale esse coequū celo et materie que a Damasceno sensibilia dicuntur eo q. a sensibus percipiuntur.

Est hec transeundus

est ad ea que ex quatuor coequenis sū numerum sex dierum processerunt. Et queruntur duo. Quia enim opera sex dierū facta sunt triplici opere. scilicet creationis distinctionis et ornatus. Queritur primo de distinctione et ornatu eo q. iam habitum est de creatione p. ter de ipsis distinctis et ornatis. Circa p. querunt tria. Quorū primū est de opere distinctionis. 2^m de opere ornatus. 3^m de tribus operibus in cōmuni. i. creationis distinctionis et ornatus.

De opere distinctionis. Articulus 1us.

Primum proceditur sic.

In prin^o genesis super illud fiat lux. dicit glo. interlinearis incipit distinguere opera ergo uidet cum per hoc uerbum fiat lux aliqua pars materie prime accepta perit formam lucis q. distinctio sit acceptio forme specialis. Item res in natura sunt in esse distincto. cum igitur

Prime partis sume

ex materia non progrediantur nisi per acceptionem forme videtur qd collatio formarum sit opus distinctionis. **Sed Quidam** in omni opere sex dierum seip ponitur aliqua collatio forme sicut patet in creatione pecorum z piscium uel uolatilium z solis z lune. ergo videtur qd opus distinctionis per omnia opera sex dierum extendatur qd est contra omnes sanctos qui dicunt opus distinctionis ultra diem tertium non extendi. **Item** videtur qd distinctio non sit ad formam sed ad locum. Dicunt enim sancti qd prima distinctio est lucis a tenebris ita qd lux est in superiori parte z tenebre in inferiori ex eparitate terre. Et secunda distinctio est aquarum que sunt supra firmamentum ab aquis que sunt sub firmamento. Et tertia aquarum in locum unum a terra. Et omnes iste distinctiones sunt ad locum: ergo videtur qd distinctio sit acceptio loci. **Item** videtur hoc ex hoc qd dicunt sancti primo materiam omnium fuisse confusam z per distinctionem unumquodq; elementum ad suum locum esse distributum. In hoc enim videntur innuere qd distinctio sit distributio elementorum ad loca propria. **Item** queritur cum tres sint distinctiones ut dicunt sancti. scilicet lucis a tenebris z aquarum ab aquis z aquarum a terra penes quid iste tres distinctiones accipiantur. **Solutio** dicendum qd distinctio dicitur actum inclinantem ad formam coiter z ad locum: z est actus ordinis per naturam ad locum z ad formam actionis z passionis z motus. Et per hoc patet solutio ad primum. **Ad aliud** dicendum qd non quilibet acceptio forme est distinctio sed principiorum generalium mouentium z agentium z patientium: de terminatis autem stelle z determinata animalia non sunt generalia principia sed determinata. z ideo illa oia pertinent ad ornatum ut patebit in sequentibus. **Ad id autem** qd de plantis potest obijci soluetur inferius. **Ad ultimum** dicendum est qd principium mouens influens virtute z non spiritum suum hijs que mouentur ab ipso: z est principium moti receptiuum virtutis illius. Et sunt iterum principia agentia z patientia z mouentia inuicem recipientia a se inuicem virtutem z spiritum. Principium autem qd est mouens tamen influens virtutem z non spiritum est duplex. scilicet substantia mouens z forma per quam est motus illius. **In prima** ergo distinctione fit distinctio extremorum ab inuicem quorum unum est mouens influens virtutem z non speciem z hec distinctio fit penes formam per quam est motus z hec est diuisio lucis a tenebris. lux enim est prima forma per quam mouentur elementa ad generationem z corruptionem: z in generatione tamen non generatur lux sed virtus consequens lucem comparatur ad generationem. **In secunda** distinctione distinguitur mouens primum ab eo qd mouetur secundum substantiam ut aque que sunt supra firmamentum non supponunt celum crystallinum ut supra est habitum distinguuntur ab aquis que sunt sub firmamento que supponunt pro materia fluida z mobili ad generationem z corruptionem. **In tertia** distinctione distinguuntur agentia z patientia ab inuicem ut aqua ab igne z aere descendens z a terra recedens in locum unum. **Sed Quidam** hanc distinctionem obijciunt quia cum prior sit distinctio rei secundum substantiam qd secundum formam videretur tunc qd secunda distinctio pretere debere primam. **Item** lux non videtur esse forma que moueat secundum influentiam virtutis tamen a quibusdam enim conuincatur secundum spiritum sicut ab igne z aere quoniam presens est illuminans. **Item** ignis z aer sunt agentia z patientia sicut aqua z terra. Et ita videtur qd debeant habere distinctionem sicut alia duo elementa quod non determinatur in littera genesis. **Meterea** queritur ad quid necesse est esse distinctionem ad locum z formam z non ad alterum tamen z ad quam formam sit distinctio. **Solutio** ad hoc ultimum dicendum est qd totum opus sex dierum terminatur ad opus nature z secundum qd multiplicat opus sex dierum termi-

natur ad opus nature z secundum qd multiplicat ea que sunt ad perfectionem principiorum naturalium multiplicat opus sex dierum. **Primum** autem opus quod creationis est ipsas substantias principiorum naturalium conducit ad esse. Cum autem secundum philosophum principia secundum suas substantias non agant nec patiantur nec moueant nec moueantur exigitur aliquid opus per quod habeant formas mediantibus quibus moueant z moueantur z agent z patiantur. Dicit enim sic philosophus in libro de sensu z sensato secundum qd ignis z terra nihil facit uel pati nec aliud quicquam supple contingit eis: secundum autem qd contrarietas in uno quoque secundum hec omnia z faciunt z patiuntur. hoc igitur opus quod dat principijs nature mouere z moueri z agere z pati est opus distinctionis siue diuisionis uel dispositionis. Opus autem quod determinat actum actionum z passionem passiuorum z motum motiuorum secundum determinatas species in natura est opus pertinens ad ornatum ut in consequentibus patebit. Et cum non plura exigantur ad nature perfectionem non sunt plura opera in sex diebus. Quia pro forma secundum quam mouetur z agitur z patiuntur principia habet contrarietatem oportuit ipsa principia secundum suas formas z motus fortiri diuersa loca. Et propter hoc distinctio ad formam est etiam distinctio ad locum per consequens. **Ad primum** autem dicendum qd lux est forma inuenta in celo mobili z non mobili. Inuenitur enim in celo empireo z crystallino z sphaera stellata z sphaeris planetarum. Et propter hoc cum sit generalior quod substantia celi mouetur que primo inuenitur in celo mobili crystallino prior est distinctio sua quod celi crystallini. **Item** alia ratione supra in questione de celis probatum est qd nullum corpus omnino vniforme est mobile quia sic non haberet dexteram z sinistram. Et ideo celum crystallinum cum moueatur habebit principia motus dextram z sinistram deformitatem: aut illam facit disparitas lucis in oriente z occidente. Et ita patet qd lux est aliquo modo principium motus etiam ipsius celi quod est primum mobile: ideo eius distinctio est ante distinctionem primi mobilis. **Si** queratur quare non distinguantur alij celi sicut sphaera stellata z sphaere planetarum. Dicendum qd operatio que est super sphaeras inferiores est operatio pertinens ad ornatum propter determinatas stellas z determinate mouentes ut patet in opere quarte diei. Sed operatio que est super celum crystallinum est operatio vniiformis in forma z motu est enim totum luminosum habens vniiformem motum scilicet diurnum tamen: z ideo non determinate mouet ad hanc sphaeram uel illam sed ad omnem sensum quod exigitur in opere distinctionis. **Ad aliud** dicendum qd alterius rationis est in natura lux ignis z aeris z celi. ignis enim z aeris est corruptibilis z miscibilis corporibus alijs sed nec lux celi. Eorum enim est mixtio quorum est materia una z forme contrarie. Celum autem cum inferioribus non habet eandem materiam neque contrariam formam. Et ita patet qd inferiora non accipiunt lucem celi sed virtutem que consequitur lucem que mouet ad generationem z corruptionem. Et hoc intelligitur de luce secundum qd est in celi partibus ut in subiecto z non de illa que effluit in aerem uel alia elementa quia illa iudicio meo qualitas est z generabilis z corruptibilis ut infra dices. **Ad aliud** dicendum qd in media distinctione quando distincte sunt aque interiores a superioribus z per hoc ipsum qd aque acceperunt in inferiorem locum ignis z aer distincti intelliguntur. **Item** in 3^a distinctione quoniam aque distincte sunt a terra tunc distincta sunt duo inferiora elementa. Et hoc est qd dicit Beda super genesim qd ignis z aer distincti sunt quando libera ab aquis sursum ferebantur remanserunt. **Articulus 3us.**

9 **Secundo queritur de opere**

ornatus. Et videtur qd non aliquod opus sex dierum sit opus ornatus. Ornatus enim pertinet ad bene esse: opera sex dierum pertinent ad esse principiorum naturalium ut patet percurrenti per singula: ergo videtur qd nullum opus sex dierum pertineat ad ornatum. ¶ Item ornatus fit de aliquo pulchro et precioso qd est alterius nature qd id qd ornatur: sed luna et stelle non sunt alterius nature qd celum ut probat philosophus in 2° de celo et mundo. Similiter pisces et animalia non sunt alterius nature qd de natura elementorum: et ita videtur qd talia non pertineant ad ornatum. ¶ Item videtur qd opus dispositionis et ornatus non differant quia dicitur strabus super genesim super illud fiat lux qd pulchre ornatum mundi a luce inchoat sine qua cetera opera indecora et inuisibilia remanerent. Et constat qd ibi incipit opus distinctionis: ergo videtur qd opus distinctionis et ornatus non differant. ¶ Item si opera sex dierum sunt ad instauranda opera nature: videtur qd ex hoc accipitur qd de 6° in septimo die genuit ab ope qd patrarat. Et dicit Augustinus qd quiescit. i. ab opere cessavit: quia nihil novum postea fecit qd ante in specie et materia non fecerat. Si inquam sic est tunc ornatus videtur esse opus principia nature mouentia agentia et patientia ad determinatas species conducentis quibus speciebus motus et actiones eorum determinentur ut res determinate in forma et specie ab eis possint produci. Si autem hoc est tunc productio plantarum videtur pertinere ad opus ornatus: quia in illis actiua et motiua principia in natura ad specialius formam productionem sunt determinata. Quod si concedatur erit contra glossam supra Genesim que dicitur uegetabilia ad opus dispositionis sue distinctionis pertinere eo qd radicibus terre sunt affixa. ¶ Solutio dicendum qd opus ornatus ut prehabitu est: est opus ad speciales formas conducentis prima nature principia. ¶ Et ad hoc intelligendum notandum qd superiora dicuntur mouere dupliciter scilicet qd in eis inuenitur duplex motus. scilicet enim motus diurnum qui est celi qd est vniuersimouent vniuersimouenter. ¶ Idem enim eodem modo se habens ut dicit philosophus in 2° de generatione et corruptione. semper facit idem secundum motus superiorum est celorum inferiorum et difformium et ille est motus qui proprie est zodiaci et ab occidente in orientem ut supra habitus est. et ille in motibus habet diuersitatem secundum diuersitates stellarum que accipiunt diuersos situs et diuersas eleuationes et depressiones et accessus et remotiones ex motu suo qui sequitur circulum obliquum. Et ille motus est causa diuersorum in specie in inferioribus quia sicut idem eodem modo se habens semper facit idem ita diuersimodum se habens naturam est facere diuersa semper. Similiter in inferioribus principia nature actiua et patientia que sunt in elementis non sufficiunt ad productionem perfectorum in specie et forma. comixtio enim elementorum non facit hominem nec leonem sed oportet efficientia esse in simili actu cum effectis ut homo hominem et leo leonem producat: et propter hoc exigitur opus ornatus post opus distinctionis et ut determinentur principia nature agentia et mouentia ad formas determinatas in speciebus diuersis. ¶ Ad primum ergo dicendum qd est ornatus additus ad uenustatem eius qd iam perfectum est et pertinet ad bene esse. et est ornatus in hoc ornans qd determinat ad pulchritudinem forme id quod ante indeterminatum erat commune et hoc pertinet ad esse. Et hoc est idem cum eo qd alij dicunt qd est ornatus cuius finis est id qd ornatur: et hoc pertinet ad bene esse. et est ornatus qui finis est eius qd ornatur et ille pertinet ad esse in specie determinata. Finis enim in natura est forma et ultimus finis est ultima forma que est anima. ¶ Ad aliud dicendum qd ornatus primo dictus qui est de bene esse est alterius nature qd res que ornatur. sed ornatus

secundo modo dictus est in re quam ornatur sicut species in materia et non oportet qd habeat diuersitatem ab ipsa. ¶ Ad aliud dicendum qd strabus accipit ornatum generali nomine pro omni forma siue sit communis siue determinata in specie: et hoc modo uerum est qd opus distinctionis comprehenditur sub opere ornatus. sed quia ornatus dicitur decorum et decorum non ita apparet in communi sicut in speciali ideo alij sancti opus ornatus diuisunt contra opus distinctionis siue dispositionis. ¶ Ad aliud dicendum qd tribus de causis uegetabilia pertinent ad opus distinctionis et non ornatus. ¶ Quarum prima est et precipua hec quia planta non de necessitate producit a planta sed ad productionem plante sufficit proportio mixtionis agentium et patientium in inferioribus ad naturam plante et proportio stellarum mouentium in superioribus: in animalibus autem maxime perfectis non sufficit hoc oportet enim qd animal ex animalibus producat. ¶ Et hanc causam tangit philosophus in 6° de uegetabilibus. qd principium cibi plantarum est a terra: et per generationis fructuum a sole. quia Anaxagoras dixit qd earum fructus est ab aere et ideo dixit letynion qd terra est mater plantarum et sol pater. Quod autem animal producat ab animali et non sufficiant elementa et stelle ad productionem perfectorum animalium expresse dicit Auerroes in commento super 1° methaphisicorum. et Damascenus in 2° libro dicens. qd oportet scire et quorilibet animalium prime ypostases facite sunt per creationem. ¶ Secunda causa est quia tangit glo. scilicet qd radicibus terre adherent immobilius unde et ipsa diuersitate accipiunt in sapore et fructu et natura secundum diuersitatem locorum in quibus plantantur. Et hoc est qd dicit philosophus in primo de uegetabilibus. ¶ Planta est terre affixa et non separatur ab ea quidam igitur loci sunt meliores quibusdam. Similiter meliores sunt fructus in uno loco qd in alio. Et alibi circa finem primi uegetabilium dicit qd belenum perniciosum naturae in perisiam in egyptum et hierusalem transplantatum factus est comestibile. ¶ Tertia causa est quia cum precipuus ornatus in inferioribus sit adeptio anime plante non habet animam perfectam. Et ideo dicit Gregorius in quadam homelia paschali qd plante viuunt non per animas sed per uiriditates. Et philosophus dicit in primo de uegetabilibus. ¶ Planta non indiget dormitione propter multas causas quia posita est et plantata in terra et alligata ei non habet motum in se neque terminum terminatum in partibus suis. Hoc est qd anima ipsius non terminatur ad specialia organa in suis operibus nec habet sensum nec motum uoluntarium nec animam perfectam: imo non habet nisi partem partis anime. Et ideo dixit etiam Abulallus qd planta habuit generationem mundo adhuc diminuto et non perfecto in complemento suo et eo completo generabat animal. ¶ Articulus 4°.

¶ Tertio queritur De tribus hijs

operibus in communi. Et videtur qd plura sint opera quia sicut dicit alchimi⁹ super genesim in primo quatuor modis operatur deus. primo in uerbo. secundo in materia unde qui uiuit in eternum creauit omnia simul. 3° per opera sex dierum uarias distinguit creaturas. 4° ex primordiis seminalibus uel primordialis seminibus non incognite oriuntur nature: sed note sepius ne pereant informantur. unde in Joanne. Pater meus usque modo operatur et ego operor. Cum igitur secundum hanc glossam quatuor modis distinguatur opus diuinum. videtur qd sancti in sufficienter distinguunt per tria. ¶ Item videtur qd quinque sunt opera quia glo. non facit mentionem de opere ornatus sed tamen de opere distinctionis et creationis. ¶ Item videtur glo. esse diminuta quia est quoddam opus diuinum miraculosum et de hoc non facit mentionem. ¶ Item queritur quare penes tres modos operationes sex

Prime partis summe

dierum accipiantur. ¶ **S**olutio ad hoc ultimum dicendum qd opus sex dierum ut dicit Aug^o in libro super genesim ad litteram. est ad instaurandum opus nature in perfectione causarum naturalium: et ideo terminatur in quiete sabbati quando iam nihil nouum creauit deus nec in forma nec in materia sed ex primordialibus causis natura operante propagauit ea que creauerat et distinguerat et ornauerat. Et ideo sufficientia horum trium operum habetur ex sufficientia principiorum nature: immo exigitur substantia ipsorum principiorum sicut est in substantia celi qd est primum principium mouens in natura et materia quatuor elementorum que primum subiectum est mobile in natura et ad hanc substantiam principiorum est opus ipsius creationis. Secundo ideo exigitur in natura qd in ipsis substantiis principiorum sint forme quibus mouent et agunt et patiuntur eo qd substantia prima se nec mouet nec mouetur nec agit nec patitur. Et ad formas est opus distinctionis. Et quia forme ille contrarie sunt propter hoc distinctio est etiam per consequens ad contraria loca. Quia ideo natura non tamen agit et patitur sed determinate etiam producit generabilia et corruptibilia in formis spiritualibus perfecta propter hoc necessarium fuit distinguere motores per formas speciales sicut patet in superioribus in stellis et in inferioribus agentia et patientia sicut patet in animalibus distinctis per species et ad hoc est opus ornatus. Et quia non exiuntur plura ad perfectionem nature operantis secundum ipsam nature principia ideo non sunt plura opera in prima perfectione mundi. ¶ **A**d primum ergo dicendum qd glossa non distinguit tamen opera que principia prima mundi ad esse adducunt sed quicunque opera siue sint opera simpliciter siue secundum quid. Et dico opus secundum quid opus in uerbis: hoc enim proprie loquendo non est opus nihil aliud enim est quam generatio filii secundum quod uerbum dicitur filius et sapientia patris et ars plena rationibus omnium creando rum ut dicit Aug^o. Et ideo res facte non sunt in uerbo nisi secundum quid: hoc est secundum ideas que sunt lux et uita in arte uerbo primi artificis et hoc patebit alibi. ¶ **A**d aliud dicendum qd glossa distinctionem appellat quolibet determinationem materie ad formas siue illa forma sit communis principij in natura omnium creatorum siue specialis principij in natura quorundam tamen ut asini et capre et id ornatus comprehenditur sub distinctione quia ornatus nihil aliud est quam distinctio principiorum communium. ¶ **A**d aliud dicendum qd opus miraculi sub opere 3° comprehendit omnia enim miracula in forma et in materia quo ad aliquas rationes feminales continentur in operibus sex dierum. Et hoc est qd dicit Aug^o qd in primordiis rerum deus disposuit causales rationes quibus postea operaretur miracula ut patebit in questione de miraculis. ¶ **D**e ipsis creatis distinctis et ornatis. Et primo an oia simul creata sunt.

Consequenter Queritur

de ipsis creatis distinctis et ornatis. Et quod due sunt circa hoc sanctorum patrum opinioniones. Dicunt enim quidam oia creata fuisse simul in materia et forma ut Aug^o in libro super genesim ad litteram probat. Alij ideo dicunt omnia quidem simul creata fuisse in substantia materie sed non simul per speciem forme. ¶ **Q**uerendum est primo utrum omnia simul facta sunt in materia et forma uel non. Et si sunt simul creata secundum quendam modum quid uocetur ibi dies primus et secundus et tertius etc. ¶ **P**ostea ideo querendum est de singulis operibus que in primo genesim enumerantur.

¶ **C**irca oia simul facta sunt. **Articulus 5°.**

Primum proceditur sic.

Dicit ecclesiastici 43°. Qui uiuit in eternum crea

uit omnia simul ergo uidetur qd simul omnia sint facta. ¶ **I**tem glossa super eundem locum cum factum celum et terra describitur simul spiritualia et corporalia et quicquid de celo et terra producit. iudicat ergo cum de terra producantur animalia et plante et stelle de celo que per distinctionem dierum a moyses facta narratur facta uidentur esse simul. ¶ **I**tem adducantur rationes Augustini Quarum prima sumitur ex illo uerbo genesim. iste sunt generationes celi et terre quando creati sunt in die quo fecit deus celum et terram et omne uirgulum agri antequam oriretur omnemque herbam regionis priusquam germinaret. Sed constat qd uirgulum agri et herba regionis facta sunt tertio die. Et hic dicitur facta in die quo fecit deus celum et terram et hec fuit prima dies: ergo opera omnium dierum facta sunt illa die cum non est alia ratio de alijs: sic tertia dies est idem cum prima die. ¶ **I**tem hoc expressius accipitur ex alia translatione in eodem loco que sic habet. Hic est liber creature celi et terre cum factus est dies fecit deus celum et terram etc. Ex hoc enim ut ait Aug^o. intelligitur deus fecisse unum diem in quo fecit deus celum et terram et uirgulum agri. unde in hoc die tempus intelligimus quo ante omnem creaturam huius seculi dicit facta sunt omnia simul. ¶ **I**tem Job 1°. Ecce uehemoth quem feci tecum. Constat enim qd uehemoth antiquum hostem significat qui cum alijs angelis factus est et homo sexto die. ergo opus prime diei factus est cum opere sexte diei et ita facta sunt omnia simul. ¶ **I**tem sunt rationes Augustini in primo super genesim ad litteram ducentes ad inconueniens distinctionem trium dierum qui fuerunt ante creationem solis et lune et stellarum. Dicit enim qd non potest dici fiat lux et dies per circulum aliquem quia non erat circulus distinctus in quo lux illa rotaretur: nec erat animalia ad quorum salutem hoc fieret: nec erat aliquis in cuius habitatione esset dies ita qd in opposita habitatione esset nox sicut modo quando dies est in nostro emisferio in inferiori est nox. Nec potest asstrui aliquo exemplo nisi forte dicatur de radio oculi. sed hoc non est simile: quia in celo non inuenitur claudens et aperiens lucem. Similiter radius oculi propter sui debilitatem indiget ut exteriori luce iuuetur. lux autem superior non indiget. Nec potest intelligi per contractionem et emissionem luminis fuerit illa distinctio quia ratio huius nulla haberet. ¶ **P**roterea hec expositio auctoritate a sacra scriptura non habet. Et sic probat Augustinus qd nulla est distinctio primorum trium dierum. Et eadem est ratio de omnibus ergo uidetur qd sex illi dies per moras temporum non sunt distincti. ¶ **I**tem aliter potest obijci per hanc opinionem dicit in psalmo. dixit et facta sunt mandauit et creata sunt. Cum igitur dictio dei non exigit moras temporis non uidetur qd sex illi dies per moras temporum sint distincti. ¶ **I**tem totum spatium sex dierum deputat operi et septimus dies quieti. ¶ **Q**ueratur ergo cum opus unius diei in momento factum sit ut per residuum spatium eiusdem diei fecit deus. Non enim quieuit qd non quiescit artifex donec aliquid restat operandum nisi laesetur in opere. deus autem infatigabilis artifex est et restabat aliquid operandum sicut patet in opere sequentis diei. ergo quieuit et tamen non inuenitur quid operatus sit. ergo patet qd opus diei per spatia temporis non distenditur. ¶ **I**tem perfectissimi agentis perfecta est operatio: sed perfectissima operatio est omnia creare simul in materia et forma ergo hec debet perfectissimo agenti qui est deus: ergo deus simul omnia creauit in materia et forma. ¶ **I**tem si facte essent res in materia aut hoc esset in materia sola aut in materia cum forma aliqua sed non distincta et perfecta qualis est forma confusionis. ¶ **S**ed **CONTRA** obijciatur multiplici ratione. Si enim in materia sola essent oporteret qd materia sola si

ne omni forma quandoq; in esse actuali esset qd est impossibile: quia omne esse actuale materie est a forma. **E**tem fm hoc nulla esset ratio quare materia illa terra uel aqua nominaretur potius q; alio nomine. **E**tem fm hoc materia esset sola terminus creationis quia sola materia per creationem ad esse deduceretur: qd iterum est falsum quia materia sola non potest esse terminus alii cuius operationis. Si enim esset terminus cum nihil terminet opus nisi qd est actu oporteret q; ipsa essent actu: et sic esset aliquid sine omni forma quod est impossibile. **S**i igitur dicatur materia cum aliqua forma supponi et non sub forma distincta sed forma confusa et permixta. **C**ontra autem hec forma est accidentalis aut substantialis. Si accidentalis ergo substantia materie prius recipit formam accidentalem q; substantialem qd est impossibile quia materia primam potentiam habet ad formam substantialem per quam perficitur et sine qua non potest esse subiectum accidentium. **E**tem materia desiderat formam sicut semina masculinum et turpe bonum: hoc est qd desiderat in quantum est imperfecta forma ut perficiat. Et propter hoc forma diuinum dicitur et optimum et appetibile in fine primi philosophorum. Ab accidentali autem non perficitur ergo illam non desiderat ergo forma illa confusione non est ex formis accidentalibus propter formas substantiales. Si igitur dicatur q; forme substantiales erant ibi confuse et mixte. **C**ontra hoc erit q; miscibilia sunt ante mixtum et ea que confunduntur ante confusum ut dicit philosophus et componentia ante compositionem ergo prius fuerunt distincta q; confusa. et ita ante primam confusionem fuerunt elementa distincta in suo esse et in suis formis. **S**i igitur dicatur q; hoc est fm naturam et non fm tempus. fm hoc opus dei non habebit ordinem nature sed erit contrarium ordini qd est contra sapientiam artificis omnia sub ordine recto ad esse deducetis: qd est inconueniens. **P**reterea elementa non confunduntur et commiscentur nisi aliquid moueat ad confusionem et commixtionem illam. **E**t queratur quid hoc fuerit et cum non possit corpus aliquid assignari mouens quod nullum corpus celeste adhuc mouebatur fm hanc opinionem non erit mouens nisi uoluntas dei ad mixtionem et confusionem illam. **E**t tunc queratur quare uoluntas dei potius fuit contra ordinem nature q; ordinem conscientiae et non erit assignare. **I**n contrarium sic obijciunt. dicit Aristoteli super Joannem in homelia 22^a. oportebat generari creaturas sed non simul et homines cum muliere sed non hec simul. **E**tem Gregori⁹ 23° moralium. Rerum substantia simul creata est sed simul species formata non est et qd simul existit per substantiam materie non simul apparuit per speciem forme. **E**tem Beda super geneseim. Celus creatura spiritualis est ab exordio perfecta et beata: terra uero corporalis materies adhuc imperfecta. **E**tem hoc accipitur ex uerbis alchimij supra positis qui 2° opus dei dicit esse in materia. 3° uero per opera sex dierum varias distinguere creaturas. Et quia multi sanctorum ad hoc concordant q; non omnia simul facta sint in materia et specie uidelicet Damascenus Dionysius Basilii in exameron Ambrosius in exameron et Strabo et alij sufficiant auctoritates perducere. **P**reterea Aug⁹ ipse hoc uidet dicere. Dicit enim per celum informem naturam spirituale significari que per lucem postea est formata. **E**tem super illud terra erat inanis et uacua in 12° confessionum. Nonne tu dñe docuisti me q; priusq; istam informem materiam forma res atq; distingueres non erat aliquid non color: non figura non corpus non spiritus non tamen omnino nihil erat enim quedam informitas sine ulla specie. **E**tem dicit Augustinus in libro super geneseim ad litteram. q; maior est scripture geneseos auctoritas q; omnis humani ingenij perspicacitas. Cum ergo geneseos apte distin-

guat sex dies videtur q; humanum ingenium contra hoc non debeat laborare. **E**tem per rationem sic obijciunt. Omne q; est in natura causaliter et exemplariter acceptum est a deo. sed in natura est processus ab imperfecto ad perfectum hoc est a potentia ad actum siue a materia ad formam: ergo hoc erit per prius per exemplum in operibus diuinis. sed non potest esse nisi prius sit materia per creationem et postea distinguat per formas et ornatur. ergo videtur q; creationis et distinctionis et ornatus opus non fuerit simul sed per successionem temporis. **E**tem id qd fit subito et id quod fit in tempore non possunt esse simul. sed creatio materie est subito cum inter ens et nihil nullum est medium: perfectio autem materie fm formam fit in tempore quia omnis motus et mutatio sunt in tempore ut dicit philosophus. Cum ergo opus distinctionis et ornatus sit opus materiam ad formas deducens non erunt simul tria hec omnia creationis distinctionis et ornatus. **E**tem quatuor sunt extrema scilicet ens et nihil potentia et actus: et hec sunt extrema mutationum que inueniuntur in rebus. Iste autem mutationes non sunt eiusdem rationis quia una habet subiectum et altera non et una fit subiecto et altera in tempore. et una habet medium et altera non. Cum igitur summe sapientie sit ostendere unumquodq; in suo esse distincto videtur q; iste mutationes non poterunt simul esse in eodem sed una post aliam. Cum igitur creatio sit inter ens et non ens dispositio autem et ornatus inter potentiam et actum illa opera non erunt simul. **P**reterea oia in principio fuisse confusa dicunt quidam philosophi sicut Anaxagoras et Empedocles et Plato et Quintilius et Boetius. Dicitur enim in primo philosophorum. Quidam ex uno mixto scilicet inherentes contrarietates segregant quemadmodum anaximandros dixit. et quicumq; alij unum et multa dicunt esse sicut Empedocles et Anaxagoras ex commixtione enim segregant alia. Differunt autem ab inuicem in eo scilicet q; hic Emp⁹ circulationem horum faciunt. Hic autem scilicet Anaxagoras infinitas simul partes et contrarias. Ille uero scilicet Empedocles uocata elementa solus. Plato autem in thymeo contra ultimam partem ubi agit de materia sic dicit. mixta siquidem mundi sensibilis ex necessitatis intelligentieq; cetum constituit generatio dominante intellectu et salubri persuasionem rigorem necessitatis assidue trahente ad optimos actus hoc est generatio mundi sensibilis prima mixta erat ex cetum quoq; constituit necessitatis et intelligentie hoc est materie et idearum que fuerunt in intelligentia prima et constituit postea formata dominante intellectu diuino super materiam et trahente ipsam materiam rigidam hoc est nulli forme inclinatam ad optimos actus uniuscuiusq; forme substantialis. **E**tem Plato fit ut receptaculi sinus nullam propriam naturaliterq; expressam habeat figuram propter easq; informis intelligatur ut qui odora pigmenta consiciunt ante omnia curant ut nullius odoris sint proprii que condientur susceperunt uidelicet humidos succos odoraminum et qui materijs mobilibus impressionibus cedentibus insignire formas aliquas uoluit pure leuigatas appareant nec ullam omnino formam in apparenti leuigatione apparere patiuntur sic enim q; ex omnibus rerum omnium formis et figuris eterne uite mansurisq; per secula recte insignitur nulla omnino propria species falsa opinione tribuenda est. **E**tem plato. Opinor omnium que gignuntur receptaculum esse quasi quedam nutritula. **E**tem plato. Primum genus omnino imundum est qd gignit et aliud in quo gignit. **P**reterea tertium ex quo similitudinem trahit mutatur qd gignitur. decet igitur facere comparisonem similitudineq; impartiri illi quidem q; suscipit materiam. At uero unde hoc uenit patris illud autem nature que inter hec duo est proles et propter hoc etiam dicit philosophus in fine primi philosophorum

loquens de materia q̄ est patens in totam nām. ¶ **I**te Boetius in de consolatione philosophie. Qui perpe-
tua mundi ratione gubernas Terrarū celiq̄ sator: qui
tempus ab eo Ite iubes stabilisq̄ manēs das cuncta
moueri. Quem non externe pepulerunt fingere cause
Materie fluitatis opus. ¶ **I**tem Ouidius Ante mare
et terras et q̄d tetigit omnia celus Unus erat toto nature
vultus in orbe Quem dixere chaos rudis indigestaq̄
moles. ¶ **S**olutio siue preiudicio sentētie melioris vi-
detur Augustino consentiendum. Et ut melius intelli-
gantur solutiones accipienda est eius sententia in libro
super Genesim ad litteram ubi sic dicit in primo libro.
Sicut uox materia uerborum est: uerba nō forma que
uocem indicant: non autem qui loquitur prius emittit
informem uocem quā postea possit colligere atq̄ in uer-
ba formare. Ita creator: deus non priorē tempore fecit
informem materiam et eam postea per ordinem quarū
cūq̄ naturarū quasi secunda consideratione formauit:
formatam quippe creauit materiaz sed quia illud vnde
fit aliquid et si uō tempore quadam origine prius est q̄
id quod inde fit. ¶ **N**otuit diuidere scriptura loquendi
temporibus q̄d deus faciendi temporibus non diuisit.
Dicendum ergo q̄ per distinctiones quam ponit moy-
ses intelligitur distinctio rerū s̄m nature principia et nō
distinctio temporum s̄m quem modum distinguit sub-
stantia materie a forma et forma generalis actiuorum et
passiuorum sicut elementorum a forma speciali que de-
terminatam in specie habet actionem et passionem s̄m
q̄ supra distinximus opus creationis ab opere disposi-
tionis siue distinctionis. Et opus distinctionis ab ope-
re ornatus. ¶ **A**d auctoritates sanctorum supra positas
dicendum q̄ simul potest notare simultatem temporis
et in hoc sensu esset contrarietas ad Augustinum. Si nō
notetur simultas in ordine principiorum nature s̄m vi-
am generationis sic non erit contrarietas quia s̄m illā
viā substantia materie siue potentia est ante actus. Et
actus primorum principiorum celi uidelicet elemētoz
est ante actum creaturarū que sunt in determinatis spe-
ciebus. ¶ **A**d id quod obijciatur de Augustino dicen-
dum q̄ loquitur s̄m consequentiam nature et hoc quā-
do loquitur de terra. Cum nō per celum dicit intelligi
angelicam naturam: loquitur allegorice et informatates
appellat considerationem illius nature in se: formatio-
nem autem uocat perfectionem ipsius per gratiam nec
tamen intelligit q̄ natura gratiam tempore precesserit
sed ratione ut supra est ostensum. ¶ **A**d aliud est dice-
dum q̄ humanum ingenium non laborat cōtra scriptu-
ram a deo omnia simul esse creata sed nititur ad expo-
sitionem que s̄m rationem est uerisimilior. ¶ **A**d aliud
dicendum q̄ Augustinus appellat informitatem purā
substantiam materie sine omni forma que tamē uin-
q̄ tempore fuit sine forma ut supra in questione de mate-
ria est probatum. ¶ **A**d aliud dicendum q̄ natura nō
in toto potest imitari opus diuinum ex nihilo enim nō
potest facere aliquid quia sicut dicit philosophus in fine
primi phisicorum. Nos autem dicimus et ipm fieri qui
dem simpliciter nihil ex eo q̄ non est sed tamen fieri ex
eo q̄ non est ut s̄m accidens. Ex priuatione enim aliqd
fit ut ex non homine homo. Similiter non potest natu-
ra imitari opus dei in subito faciendo aliquid: oia enim
que facit natura in tempore facit. sed natura imitat op-
dei q̄d est ex nihilo aliqd facere faciēdo ex eo q̄ quodā
modo est nihil et non simpliciter nihil. Aliud opus au-
tem q̄d est subito facere imitatur in faciendo in breuissi-
mo tempore quod potest. Nihil enim multiplicem ha-
bet expositiones ut dicit Anselmus in libro de casu dia-
boli ubi dicit q̄ tribus modis dicitur aliquid fieri de ni-
hilo. Primo modo quando uolumus intelligi q̄ aliqd
penitus non sit factus q̄d factum dicitur de nihilo quia

nihil est et est simile cum aliquis tacet et queritur de quo
loquatur respōdetur de nihilo quia nihil loquitur. Se-
cundo modo dicitur sed nō uere aliquid fieri de nihilo
ut ex ipso nihil. i. ex eo q̄ penitus non est effectū sit qua
si ipsum nihil sit aliquid existens ex quo aliquid possit
fieri. Tercio modo cum intelligimus esse quid factum:
sed non intelligimus vnde factum sit sicut ex materia si-
cut nihil accipit in diffinitione creationis q̄n dī q̄ crea-
re est de nihilo aliquid facē. Et est simile cū hō stridat
sine causa dī de nihilo esse stridatus. Est etia quoddā
nihil s̄m quē modū dicimus aliqd de nihilo recepisse
sanitatē cū ex egritudine sanus factus est. Et aliqd ex
nihilo factū esse diuitē cum ex paupertate factus est diues
quia egritudo nihil est sanitatis et paupertas nihil est di-
uitiarum et hoc nihil est nihil priuationis non negatio-
nis pure relinquit enim materiam cū priuatione et ex il-
lo operatur natura. ¶ **A**d aliud dicendum q̄ mutatio
materie ad formam est in tempore quādo moto: mate-
rie est natura siue virtus alicuius corporis phisici et hoc
ideo quia necesse est prius disponi materiam ante for-
mam que dispositio exigit tempus et prius et posterius
in ipso tempore. ¶ **I**tem ois motus est mutatio in na-
tura ut ad causam primā in genere suo reducit ad mo-
tum celi et ille est in tempore. Cum nō motus materie
ad formam reducitur ad motorem primū qui est deus:
sicut est in opere dispositionis et ornatus tunc fit subito.
Et ita patet q̄ simul potest esse cum opere creationis p-
cipue cum ante materia non sit inuente forme contra-
rie et dispositiones quas necessariū fuit purgari per al-
terationes precedentes inductionem forme substantia-
lis in materiam sicut est in opere nature. ibi enim gene-
ratio vnius est corruptio alterius et e conuerso q̄d nō fu-
it in primordiali rerū creatione dispositione et ornatu.
¶ **A**d aliud dicendum q̄ sapientia requirit ordinem
qui est s̄m rationem rectam nature et non requirit ordi-
nem temporis. Sepe enim sequuntur in tempore que
priora sunt in natura sicut dicit philosophus in libro de
anima. q̄ animal vniuersale posterius est particulari cū
tamen s̄m naturam sit prius. Et Joannes baptista dixit
de christo. Tenet fortior me post me cuius non sum di-
gnus soluere corrigiam calciamentorum eius. ¶ **A**d
illud quod obijciatur de Anaxagora et Emp. dicendum
q̄ ipsi de plano mentiti sunt. Anaxagoras autē posuit
omnia esse in omnibus per materiam et formam et per
intellectum agentem segregari potius q̄ generari. Et
vnuquodq̄ accipere nomen a domināte in ipso. Lignū
enim s̄m eum non dicitur lignum quia non sit in eo lac-
pis sed potius quia vincit in eo natura ligni. hanc au-
tē confusionem dicit tñ fuisse semel in principio mun-
di et postea semper ex illo confuso fuisse segregationem
per operationem intellectus agentis. Emp. autem non
ponebat omnia cōmisceri sed tñ quatuor elemēta et cū
hoc dicebat vnum corporū non transmutari in formas
alterius et resumere formas easdem. Causas autem con-
gregationis in illud vnum mixtum et segregationis ab
illo dicebat esse litem et amicitiam. amicitia enim cōgre-
gat et lis segregat. et dicebat etiam q̄ quādoq̄ oia pgre-
gantur in mixtū et quādoq̄ segregant ab ipso. Et hec
vicissitudo fit multis modis et vicibus in infinito tempo-
re: vnde patet q̄ ratio horum philosophorum non con-
cordat alicui opinioni sanctorum. ¶ **A**d primā nō au-
toritatem platonis dicendū q̄ ipse mixtionem impro-
pie accipit. mixtio enim proprie ut dicit philosophus in
fine primi Perigenes est miscibilium alteratoz vniō.
Et s̄m hanc rationem mixtionis miscibilia precedunt
mixtum s̄m materiā et formam. Sed plato uocat mixti-
onem ibi que est materie solius. ¶ **E**t ad hoc intelligē-
dum notandum q̄ materia accipitur duobus modis. s.
ut prima que non est disposita uel inclinata ad aliquam

formam quā Plato uocat rigida neceſſitate ⁊ eſt materia diſpoſita ⁊ inclinata ad hanc uel illam formā. In materia ſo pmo modo dicta dicitur eſſe natura mixti non ideo qz forme miſcibiliu ſunt ibi alterate: ſed qz ſicut in mixto indeterminati ſunt actus miſcibiliu ad vnu uel ad alterum ita in materia illa indeterminate ſunt potentie ⁊ deſideria materie ad vnam formā uel ad aliam. Et propter hoc dicit Plato qz diuinus intellectus ſapientie ſcilz creatis aſſidue diſtinguēdo ⁊ ornando traxit eam ad oppoſitos actus in natura. ſ. ſubſtituitur ideatuz iuxta exēplar idee que eſt in ſapientia creatre. ¶ Ad aliud dicēdum qz Plato ibi aſſimilat mām primā duplici materie in arte mechanica architectonica. hū enīz qui per ſigillationem querūt inducere formā accipiūt materias molles vnicuiqz ſigillationi de facili obediētes que tñ poſterius retinēt ſigillationē. Sic etiam eſt materia pma obediibilis qdem ad oīs forme ſuſceptionē ⁊ etiam retinens hanc ⁊ illam impſam. Illū ſo qui uolunt inducere formam iſionis accipiunt ligna leuigabilia per detrūcationē partiū ⁊ polibilia per remotionē pcedētiū figurarum ut ſic nō obſtante figura pcedēte inducat forma iſionis. Si materia pma talis creatre eſt que diuidi poſſit per actū gnationis ita qz pars eius ſit ſub forma vna ⁊ pars altera ſub forma altera. Simulr creatre eſt talis que poſſit amittere formā vnam ⁊ recipere alterāz. ¶ Ponit etiam Plato ſimilitudinē ad ppiūz ſubiectū ſaporū qd eſt humidū aqueū: hoc enim nullum ſaporē habet actu potētia aut omnes. Si enim aliquem hēret actu ille impediret gnationem ceterorū in humido illo. Et ſimiliter eſt de materia pma qz nullā habet formā actu: potēs eſt tñ ſuſcipere oīs: ⁊ hoc eſt qd dicit Plato qz materia nō eſt appellādum ex qbus ⁊ ipſa ſuſtinuit hoc ex elementis ſenſibilibus ſed appellādus eſt eam potius inuiſibilem quādā ⁊ in forme capacitatē mira quādā ⁊ incōprehēſibili rōne inter nullā ⁊ aliquam ſubam nec plane intelligibilez nec plane ſenſibile poſitā. Sed quia ex hīs que in ea cōmutant intelligi tamen poſſe videatur. Et de hoc dicit Aug⁹ in 12° pfeſſionūz qz prima informitas que pene nihil eſt extra omne tēpus eſt capax tū ipſa eſt formarum oīum in quas mutantur res mutabiles. Nō tamen intelligūt Plato ⁊ Aug⁹ qz hec materia aliqui ſic fuerit tēpore ſed natura ut ſupra in qōne de materia ſatis explanatum eſt. ¶ Ad aliud dicēdum qz materia dicitur nutrita eo qz forma pualet ſit in ipſa ſicut infans in nutrice ⁊ matre. ¶ Ad aliud dicēdum qz mater dicitur materia ex eo qz actus efficiētis nō eſt ab ipſa ⁊ ideo intellectus idealis qui agit ſm ſpēm idealē a Platone dicitur pīz res gnāta cōpoſita ex materia ⁊ forma dicitur ples mā ſo in qua ſit forma dicitur mater. ¶ Ad id qd obijctur de Boetio dicēdum qz mā dicitur fluuans nō ab actu humidi ſed a ſimilitudine. qz ſicut humidum facile recipit oēm figurā ita materia apta eſt ad ſuſcipiēdam oēm formā. Unde Boe⁹ cōcordat cum Platone ⁊ ideo tunc ſequit. Tu cuncta ſupno ducis ab exemplo. Pulch⁹ u pulcherrimus ipſe mūdum mēte gerens ſimiliqz imagine formans perfectasqz tubes perfectūz abſoluere partes. ¶ Ad ult⁹ dicēdum qz Quidius pſenut cum Anaxagora ⁊ Emp⁹ ⁊ nō pcordat cuz aliqua opinione ſcōroz. ¶ Si quis aut alia uelit tenere opinione. ſ. qz non oīa ſimul tēpore facta ſunt ſed ſm ordinē illū que ponit generis. Rēdebit ad obiecta in cōtrariūz qz oīa ſimul facta ſunt duobus modis. ſ. in ſubā mae. ⁊ ſic rñdet Grego⁹ in moralib⁹ 3° 1°. ⁊ ex parte efficiētis qui nō uariat in operando per viciffitudines tēporū ſed ex parte formationis nō ſunt ſimul facta ſed per ſenariū dierū ſpatii ut diſtinguit moſes. ¶ Ad aliud dicēdum qz glo. eccliaſtici ſumitur ex uerbis Gregorij ⁊ nō intelligit glo. qz ſtelle celi cū celo ſimul facte ſunt in forma ſed ſimul in mae ſubā ⁊ ſimiliter eſt de plantis ad terrā. Et hoc patet per origina-

le in quo ſic poſt ſupradictā glo. inferit. Sol quippe luna ⁊ ſydera quarto die in celo eē facta perhibent ſed qz quarto die pceſſit in ſpecie primo die in celi ſubā extitit per cōditionem primo die creatre terra dicitur ⁊ 3° arbuſta cōdita ⁊ cuncta terre virentia deſcribunt: ſed qz die 3° ſe in ſpecie pūlit nimirum primo in ipſa de qua ortus eſt terre ſubā condita fuit. ¶ Ad aliud dicēdum qz moſes poſt ſenarium dierum inferit iſte ſunt gnationes celi ⁊ terre in die quo fecit oīs ⁊ c. ut oñdat ſucceſſione creatre eſſe diſpoſita ⁊ ornata ⁊ tñ ſimul facta fuiſſe in ſubſtātia. vnde Grego⁹ qui diuerſis diebus creatum celum ⁊ terram virgultum herbamqz narrauerat nunc vno die facta manifeſtat ut liquido oñdenderet qz creatura oīs ſimul per ſubam extitit qz ſi non ſimul per ſpēm pceſſit. ¶ Ad aliud dicēdum qz ſm aliaz translationē factus eſt dies in cauſa ſua. ſ. in claritate celi in cuius tñ ſucceſſione creature formarent. ¶ Ad aliud dicēdum qz ſm aliam translationē factus eſt dies in cauſa ſua. ſ. in claritate celi ⁊ c. ¶ Ad aliud dicēdum qz cuz dicitur Ecce uehemoth quem feci tecuz. per li tecū dup⁹ ſimultas ſignificat. ſ. ex pte efficiētis ⁊ ex pte ſimilitudinis. Luz igit angelus ſacr⁹ eſt tunc aia hoīs in quādā ſimilitudine ſui facta eſt. Alia enim hominis ſimilitudinē habet cum angelo in hoc qz in ipſa eſt imago dei ſicut in angelo ⁊ qz eſt intellectus nature. Et inde eſt qz ſancti dicunt qz oīa ſimul creatre ſunt uel in materia uel in ſimilitudine. Corporalia ſo in materia ſimul creatre ſunt ſpūalia ſo in ſimilitudine: hū enim deus ſigillatim creet animas tñ oīūz ſimilitudo in angelis in prima rerū pditione pceſſit ſic enim dicit in pſalmo. Qui finxit ſigillatim corda eorū qui intelligit omnia opera eorū. de hoc tamen melius poſtea habebitur in qōne de origine animarum. ¶ Ad rationes Auguſtini ducentes ad inconueniens dicēdum qz quando facta eſt lux tunc in efficiente generali factus eſt dies nec oportuit ſpecialeſ circulum eſſe in quo lux illa rotaretur quia naturalis eius motus eſt circularis. ¶ Ad aliud inconueniens dicēdum qz dies non tñ ſit ad ſolamen animalium habitantiūz in terra ſed etiam ut per lumen ipſius moueantur elementa ad diuerſam actionem ⁊ paſſionem. Et hoc modo lux illa mouet primam conuſionem materie ut magis habilis eſſet ad diſtinguibilitatem. ¶ Ad tertium inconueniens dicēdum qz ſicut modo eſt abundantia lucis in ſole ita tunc abundantia lucis fuit in quādā parte celi que circulari motu in vna parte materie fecit diem ⁊ ex vmbra opacitatis materie mixte in reliqua parte fuit nox ⁊ cōuerſo non ad ſolātium hominum ſed ad maiore diſtinguibilitatē elementorū ut dictūz eſt. Lux enim diſfundendo calorem rarificat ⁊ ſubtiliat mām. Calor enim ſubtilia homogenea ſibi attrahit ſurſus ad ſe ⁊ groſſa terreſtria ⁊ aquoſa relinquit deorſum: ⁊ per has operationes illuſtratio lucis pme opabat ad diſtinctionem elementorū. Circulariter aut terebat ut equalis eſſet diſtinctio in rotunditate mūdi ſenſibilis. ¶ Ad id aut qd obijct de cōtractione ⁊ emiſſione radioz ſolutio patebit poſterius. ¶ Ad aliud dicēdum qz hec expō expreſſe nō inueniat in textu bible tñ innuit per hoc qz dicit dies primus ⁊ dies ſecundus ⁊ dies tertius ⁊ c. ¶ Ad aliud dicēdum qz ſapientis non eſt quieſcere ab ope fruſtra ſed opus vnius diei non pfiat tñ in hoc qz pducit in eſſe. Eſt enim pfectio rei in ſe ⁊ pfectio rei in ope ſuo ⁊ utrūqz intendit artifex cuius pfecta ſunt opa. Unde cum primo die ſubito facta ſit lux in eſſe tñ qz opus lucis eſt circulariter mouere mām quatuor elementorū oportuit ſpatium illius circulationis trāſire ante qz pfecta oñderet lux in ope ⁊ in hoc factus eſt dies primus. Similr ſecūdo die poſitum eſt firmamentum in medio aquarū qd hū in eſſe ſuo in momēto cōpletum fuerit tñ cum opus firmamenti etā ſit circulatio pfectio eius in ope in ſpatio vnius diei oñdendebat ſic de-

alijs diebus est. Ad elemētorum distinctionem et terre nascētum pcreationem et similiter aialūz generationē pfecta reuolutio firmamētū erigit ut. s. per diuersitatē luminis diuersificetur virtutes actiue et passiue. In mane enim maior est motus sū calidum et humidū. et in meridie sū calidum et siccum. et in uespera sū frigidū et siccum. et in nocte sū frigidum et humidum. et ad hec erigit reuolutio firmamētū in spatio vnius diei naturalis. Et ad id qd obijci. dixit et facta sunt. Bīcūm qd hoc intelligit de pfectione rerum sū suū esse et non de perfectione in actu et ope. Et ad aliud dicēdū qd pfectissimū agētis est pfectissimus actus qui pōt esse sū virtutē materie sū quam opat. Sed qd materia nō simul susceptibilis est esse et forme. oportet enī pū eam esse et postea formis subiici ideo non potuit simul fieri opus creatōnis et dispositionis et ornatus et hoc non est de imperfectioe agētis sed materie. Et ad aliud dicēdū qd noīe cōfusionis non supponit materia sola nec etiā materia cūz formis accidentālibus pdicant sicut bene pbatur est. sed materia cum formis substantiālibus et actiuis et passiuis qualitatibus indistinctis tamē sū locū. Et ad id qd in cōtrarium obijci dicēdū qd est mixtio quādo miscibilia oīa remouent a suis actibus in actum mediū et tale mixtum pcedūt miscibilia tēpore et natura. et est mixtum in quo miscibilia non sunt remota a suis actibus sed tū cōposita sū indistinctionem loci et hoc mixtum est via ad distinctionem et locationem vniuscuiusq; in loco sibi conuenienti et tale fuit mixtum in pmodiali sua natura. Nō enim illud mixtum cōparari ad locum miscibilūz uel atēdi sū naturam cōpositi. Et si pmo modo tūc cōsūm et mixtum est ante simplex sicut indistincta sū cum sunt ante distincta. Si sū secūdo modo atēdatur tūc uerum est qd dicit pū. qd miscibilia sunt ante mixtum sicut simplicia ante cōposita. Et ad ultimū dicēdū qd nullum corpus mouet ad hāc mixtionem sed uolūtas et sapiētia creatōis cuius pū est pducere materiam indistinctam sū formam et locum et postea distinguere et ornare ut patet ex predictis.

Secundo queritur Quid

sū opinionez beati Augustini uocez dies primus 2° et 3° etc. Et querunt tria. Quorum primum est qd uocez dies. 2^m de dierum numero et mane et uespere. et quare nox a moyse nō pnumeratur. 3^m de reductione sue opinionis ad sententiam aliorum sanctorum.

Articulus 6°.

Primum proceditur sic.

Dicit Aug^o in 5° sup genēf. ad litteram cūz dicit scriptura. Cum factus est dies fecit deus celum et terram amonēt ut istum diem et septies intelligas repetitum ut fieret septem dies etc. Audis tūc facta oīa cum factus est dies illam senariā repetitionem sine interualis morarum spatiūzq; tēporaliū factam si possis apprehēdas. Et dicit qd dies ille angelica natura est per cognitionem matutinā formata et lucē illustrationis uerbi dei. Et si obijci Aug^o qd hoc est allegorice exponere. dicit Aug^o qd non uolēs qd lux magis pprie dicit de spiritali intelligētia qd de lumine corpali. Chāstus enim alio modo dicit petra. et alio modo dicit lux. Istaz petra figuratiue dicit. lux aut pprie. vnde in euāgelio Joānis p^o. Erat lux uera que illuminat oēm hoīem uenientem in hunc mundum. Et ipse de se alibi dicit. Ego sum lux mūdi qui sequitur me non ambulat in tenebris. Item Aug^o in 4° super genēf. ad līam. Tūc melior et certior lux ibi uerior et certior dies. cum ergo non est uerior uespera nam si in istis diebus habet quādam declinationē sui lux in occasum quam uespere noīe nūcupamus et ad

ortum iterum reditum qd mane dicimus. cur nō et illic uesperam dicamus cum a cōtēplatione creatoris creatura despiciat. et mane cum a cognitione creature in laudez creatoris assurgit. Item in 4°. qm lux corpalis ante qd fieret celūz qd firmamētum uocat in quo etiam luminaria facta sunt quo circuitu uel pcessu uel recessu uices diei uel noctis exhibere potuerit nō inuenimus. Istam qōnem relinquē non debemus sine aliq nre pbatione sentētie. ut si lux illa que pmitus creata est nō corporalis sed spūalis est sicut post tenebras facta est ubi lux a quādam sua informitate ad creatorem cōuersa atq; formata ita et post uesperam fiat mane cūz post cognitionem sue pprie nature que natura est qd deus est refert se ad laudandam ueritatem et lucem que ipse deus est. Et ex hīs accipit qd lux ibi dicit spūalis natura et dies dicit cognitio eius. Item per rōnem hoc idem argui pōt. dicit enī pū qd intellectus agēs est sicut lux. Cum ergo angeli sint intelligētie agentes uident esse lux et ita congrue dī es appellari. Item apūz 2ª Corinθ. Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere illuxit in cordibus nostris. Et ex hoc accipit qd lumen cōuenienter dicit de luce spūali. Sed Dñe R A dicit glosa sup illud. si at lux. bene ab externa luce prius sit tēporalis lux ut per eam cetera viderent. Constat autem qd per spirituale lucem cetera non uident sed per corporealem. ergo uidetur qd de spiritali luce non intelligat. Item Damascenus dicit. qd per lucem intelligit ignis et ignis nō est spiritalis lux ergo intelligit de spiritali luce. Solutio dicendum qd reuera Aug^o intelligit per creationem celi creationem angelorum celestium sū qd in propria natura considerant. Per terram autem intelligit corporalia in sua natura considerata. Per hoc autem qd dicit tenebre erant super faciem abyssi. intelligit absentiam illustrationis rerum que postea ex angelica luce processit cum creaturas in se et in uerbo cognitas ad laudem dei retulerūt. Per lucem sū intelligit primam formationē angelorum quādo scilicet hoc qd seipos nouerūt ad uerbum dei conuersi ad laudem creatoris retulerunt. Et tunc appellati sunt dies et informitas rerum corporaliūz nondum formata et a luce angelorum nondum illustrata appellata est nox. Et ideo Augustinus uult qd dies de spiritali luce intelligat. Si quis sū ad litteram magis uellet intelligere posset dicere qd dies accipitur ibi proprie pro actu scilicet illuminationis que processit a luce primo creata que naturaliter circulariter ferebatur ut supra dictum est. Et ita uidetur intelligere glosa in contrarium adducta. Articulus 7°.

Secundo queritur Quid

dicatur mane sū Augustinum. et quid uespere. et quare non sit mentio noctis per septenariā repetitionem. et de numero dierum. Et accipiant uerba Augustini in 4° super genēf. ad litteram. ubi sic non temporali sed causali ordine prius facta est informis formabilisq; materies. Et spiritalis et corporalis de qua fieret qd faciendum esset. in hīs sū que ex informitate formata sunt euidētiūzq; appellantur uel facta uel creata uel condita. Primum factus est dies. oportebat enim ut primatum creature obtineret illa creatura que creaturam per creatorem non creatorem per creaturam posset cognoscere. Secundo firmamentum vnde corporeus incepit mundus. Tertio species maris et terre. Quarto die lumina et sydera creata sunt. Quinto aquarum natura que de celo aeriūz coniungitur produxit ad dei uerbum indigenas suos. Sexto terrestria similiter animalia tanq; ex ultimo mundi elemento ultima nihilominus produxit potentialiter quorum numeros tempus uisibiliter explicaret. Istū enim ordinem creaturę ordinate dies ille cognouit ut per hanc cognitionem

sexies quodāmo pſentatus tanq̃ ſex dies exhibuit cum ſit vnus dies ea que ſunt in creatore primitus z in ipſis pſequēter cognoscens nec in ipſis remanēs ſed eorū in poſteriorem cognitionem ad dei referēs dilectionē ueſperam z mane z meridiem in oibz p̃buit nō per moras tēporum ſed per ordinem conditorū. Et ex huius auctoritatis p̃ncipio habet numerus dierum z ex fine ei⁹ habet ueſpera z mane z meridies ſue dies. ¶ Itē Auguſtinus contra hoc videt dicere in 4° li^o ſic diei nomē intelligamus in ſpecie rei que creata eſt notione q̃ in ei⁹ p̃uatiōne uel defectu uel ſiquo alio nomine melius ſignificat cum amittit ſpecies aliqua mutatione a forma ad informitatem declinante atq̃ uergente: que mutatio in omni creatura ineſt poſſibilitate etiam ſi deſit effectu ſicut in celeſtibus ſuperioribus ſue ad implendam in inferioribus pulchritudinē tēporalem per ordinatas vias quorumcūq̃ mutabilium ceſſionibus ſucceſſionibusq̃ peragitur. z ſicut manifeſtum eſt in rebus terrenis atq̃ mortalibus ueſpera p̃o in oibz perfecte ditionis quaſi terminus qdam ſit mane autem incipiētis exordiū. Ex hoc accipit qd dies perfectio rei eſt in eſſe z forma. nox autem corruptio ipſius z mane p̃ncipium eius. z ueſpera terminus cōplementi eius in eſſe. Sed videt qd plures eſſe debeāt dies ſm Aug^m. Sunt enim quedam que nec ſunt plante nec aīalia ſicut ſunt mineralia que tamē a deo creata ſunt z a luce angelice cognitionis illuſtrata. ¶ Meterea videt qd commemorari debeat nox in repetitione ſeptem dierum ſm Aug^m. qd ſic dies ſit in bonis angelis ex cōuerſione ad uerbum ita nox in malis ex auerſione ab eodem. ¶ Solutio dicēdū qd ſenarius dies accipit ſm numerum cauſarum naturalium ut ſupra habitum eſt. Ad naturam enim opantē requirit ſubſtātia p̃ncipiorum z diſtinctio ipſoz per qualitates mouētes agentes z patientes z determinatio ipſoz ad ſpecies ſm quas mouet ex ſimilibus ſimilia pducendo. quoz p̃mum pertinet ad creationem. 2^m ad diſtinctionem. 3^m ad ornatū. Et de ſufficiētia creationis z diſtinctionis iam habitum eſt. de ſufficiētia autem ornatuſ ſic dicēdum eſt. Ornatuſ aut eſt in p̃ncipio mouēte nō habente cōtrarium aut in habēte cōtrarium. Et ſi p̃mo modo tūc eſt ornatuſ quarte diei quādo determinatuſ eſt motuſ ſuperiorum ad motum ſpecialium ſtellarum quorum motuſ ſpecificat ex diuerſitate nature z magnitudinis z ſitus. Si p̃o ſecūdo modo tūc dicit ornatuſ ſm diuſionem aīalium. ¶ Nec enim ſunt aut natatilia aut uolatilia aut grefſibilia. Et uolatilia z natatilia pertinet ad ornatuſ quinte diei. Grefſibilia autem cum homine pertinet ad ornatuſ ſexte diei z huius ratio cōiunctionis infra patebit. ¶ De mineralibus autem dicēdum qd nec habēt aīam nec partem partit aīe z ideo non p̃tinent ad diſpoſitionem uegetabilium nec ad ornatuſ animalium. Sed in cauſis ſuis intelligunt facta quādo elementa in formis z locis diſtincta ſunt ſicut qd per actionem z paſſionem diuerſimode poſſunt cōmiſceri. ¶ Ad id qd querit de mane zc. Dicēdum qd mane ſm Aug^m duo ipoztat. vnum perſe. z alterum ex p̃ſequēti. ſ. creature iam in ſe cognite in deum per laudem relationē. Et hoc impoztat perſe ſm qd dicit inceptionem lucis. Alterum eſt acceptio noticię de creatura ſcēda ſue facta que cōſpicit in p̃bo anteq̃ fiat in p̃pria natura z cognoscat. Et ideo etiam dicit Aug^m qd p̃ma dies non habet mane: qd cū opus p̃me diei ſit celum z terra z lux. ¶ Per celum intelligit angelica natura que non potuit ſui uel alicuius nature ſcēde in uerbo accipere noticiam p̃uſq̃ eſſe ſed tūc poſtq̃ creata fuit ſe in ſe cognouit z hec eſt ueſpera: qd ueſpera ſm Aug^m nihil aliud eſt qd cognitio rei in ſeipſa z ſe cognitam per quēſionem ad uerbum in laudem dei retulit z noticiam firmamētū in medio aquarū ſequēti die locati accepit z hoc eſt mane ſequēti diei. ¶ Un p̃ma dies ma-

ne hēri non potuit in luce cognitionis angelice. ¶ Ad id qd obijcit de nocte dicēdum qd nox per oēs ſex dies non noiāt: qd ſm Aug^m. oīa facta ſunt ſimul z diſtinctio ſex dierum non eſt in ſpatiis tēporum ſed in ordine naturali rerum: z ideo diabolus in ſenario dierū angeluſ adhuc factuſ eſt diabolus per caſum qd a p̃ncipio cecidit ſed aliquādiu cum bonis angelis in celis remanſit. Cum igit nulla obſcuritas inueniat in luce angeli non inuenit nox in illa repetitione. Sed mane eſt cognitio in uerbo creature ſcēde z facte ſcēlaus. ueſpera aut eſt cognitio rei in ſeipſa cū res iam facta eſt. dies aut ſue meridies in quo eſt plena lux eſt illuminatio angelice ſubſtātie in cognitione creatoris. ¶ Ad aliud dicēdum qd beatus Aug^m ibi adaptat metaphoriſice mane z ueſpaz z diem z noctē z periodū dierū. ¶ Articuluſ 8°.

Ertio queritur De reductio-

ne opinionis Auguſtini ad opinionem aliorū ſanctorū. Et vident non pſentire qd p̃tradicoria dicunt. Dicit enī Aug^m. Oīa ſimul in vno momēto facta fuiſſe in materia z diſtincta in forma z loco z ornatu in p̃p̃iis ſpeciebus. Alij aut ſancti. ſ. Biego^m Hiero^m Ambro^m z ceteri dicūt oīa facta eſſe ſimul in ſubſtātia materie: ſed per ſpatia ſex dierū formata eſſe z diſtincta: ſimul aut oīa facta eſſe in forma z non ſimul facta eſſe in forma ſunt cōtradicoria que ſimul non p̃t uerificari ergo videtur qd opinionē eoz ad idem nō poſſint reduci. ¶ Itē diem eſſe ex p̃ſentia lucis corporeę z non eſſe ex p̃ſentia lucis cōtradicoria ſunt: z cum vnum eoz ſit de opinione Auguſtini z alterum de opinione reliquoz ſanctorum non vident ſimul poſſe uerificari opinionē eoz. ¶ Sed **Q**UARE ſancti eodem ſpiritu inſpirāte locuti ſunt ſed ſpūs idem ſibi p̃traria per diuerſos non dicit. ¶ Itē exp̃ſſe videt Aug^m p̃ſonare alijs ſic dicēs in 1° ſuper geneſ. Tertia die ſpecies maris z terre facta eſt atq̃ in terra potētiā ut ita dicam natura herbarum atq̃ lignorum. ſic enim terra ad dei uerbum ea p̃duxit anteq̃ exorta eſſent accipiēs oēs modos eoz quos per tēpora exerceat ſm ſuum genus. Similiter dicit Aug^m de q̃nto die qd aqua natatilia z uolatilia p̃duxit ſit de opinione innumeris qui per p̃gruas tempoz moras exercent. Similiter de ſexto die qd tūc nihilominuſ potētiā terra p̃duxit aīalia quorum numeroſ tēpus poſtea viſibilitē explicaret. ſm hoc videt Aug^m dicere qd opa ſex dierū ſimul fuerūt creata duobus modis. ſ. in potētia z numeris. numeri autem ibi dicūt cauſarum p̃portiones qd forme rerum poſtea per tēpus fuerint explicate. hoc autem non p̃trariat alijs ſanctis z ſic vident eſſe p̃ſoni. ¶ Solutio dicēdum qd Aug^m in tribus locis ex intētiōne z p̃poſito p̃ncipium geneſ. expoſuit in libro. ſ. cōtra epiſtola fundamētū z in ultimis duobus libris cōfeſſionum z in 12° li^o ſup geneſ. ad litteram. ſed in nullo loco dicit oīa creata fuiſſe ſimul in materia z forma z ordinem dierum ponēdum eſſe in ordine rōnis z non in ſpatiis tempoz nīſi in li^o ſup geneſ. ad litteram. In alijs enim duobus opibus magis intēdit myſterium qd hiſtorie diuinationem. Unde ſciēdum eſt qd ſpūs ſanctus duob^o modis inſpirat expoſitionē ſacre ſcripture. ſ. quātuſ ad cōſentaneum rōni z non cōtrarium fidei. z quātuſ ad cōſentaneum auctoritati. Et qd in textu auctorū ſepius aliquid dicit aliter intelligēdum propter rudes z indoctos quos inſtruit ſacra ſcriptura. ideo Aug^m magis eligit ſequi rōnem non cōtradicens tamen quā diſtinctio tempozum neceſſaria ſit cum p̃pter hoc ut oſtendat diſtinctionem rerum per diſtinctionem tempozum. tūc etiam propter hoc: quia magis hoc modo inſtruantur ſimplices qui nesciunt res diſtinguere niſi per tempora. Alij p̃o ſancti magis elegerunt ſenſum qui eſt iuxta auctoritatem non tamen negantes niſi quod eſt ſm rationem

Prime partis summe

sequeus. Unde Aug⁹ in 5° super genesim ad litteram Cum audis tunc facta esse oia cuius factus est dies illam senariam repetitionem sine interuallis horarum spatorii qz temporalium factam si possis apprehendas. Si ho⁹ nō dum possis hec relinquant spicienda ualentibus. Tu autem cum scriptura non deseruierit infinitati tue materno incessu tecum tardius ambulante pficias que sic loquitur ut supbos altitudine irrideat: profunditate attētos terre: at: ueritate uagos pascuat: affabilitate paruos nutriat. Et ideo dicit etiam Gregorius qz sacra scriptura est fluuius in quo agnus pediat z elephas natat. Ad id qd obijcit de auctoritate Augustini dicendum qz ipse reuera ponit omnia simul creata in materia z forma que. s. natura motus superiorum z cōmixtionem elemētoz perfe. pducere non pōt. z ideo celum factum est a pncipio cum stellis suis: z terra cum aialibus suis: z aqua cū natalibus suis z uolucris. Et breuiter dicendo omnia in speciebus suis simul educta sunt que per uirtutem motus celi simplicem z per uirtutem stellarum ex cōmixtione elemētoz sine alio motore educi non poterāt ut homo z leo z cetera quedam que pter uirtutem celi z elemētoz regunt causam motorem specialem ad sui generationē fm qz homo generat hoīem z leo leonem z sic de alijs. fm quem modū dicit etiam phus qz homo generat hominem ex materia z sol. Sunt tamen quedam non magnam habētia diuersitatem in partibus corporis ut plāte. z quedam aialia precipue reptilia quedam z quidaz pisces que non oportuit pmo cum alijs in speciebus ppijs fieri sed tū in causalibus rōnibus suis: qz ad horū pductionem sufficit motus celi z stellarū ex materia diuersimode cōmiscibili. Et hoc est qd dicit phus in 2° de generatione z corruptione. in equali ente materia z nō ubiqz eadem necesse est generationes inuales esse z has qdem motores titiores has ho⁹ tardiores ut dicit etiam Auic⁹ in li^o de diluuijs. qz mures generant de terra quādōqz z serpētes de capillis. Et ideo dicit Aug⁹ super illud. germinet terra herbam uirētem. i. potēs est germīnare. Per hoc autem qz dicit opus ante z sexte diei pmo factum esse in potētia z numeris intelligit potētiā cōpletam materie que nō est nisi quādo materia descīndit a motore specificato z aiato z per numeros intelligit sufficientiam causarū in numero z ordine ad productionem animati corporis.

De singulis operibus sex dierum.

Postea queritur De singulis

operibus que in pncipio Genesis enumerant. Et querunt tria. Quorū pmo est figillatim de opibus sex dierū. 2^m in cōmuni de eisdem. 3^m de quiete sabati. Circa pmo pmo querit de ope prime diei. Et querunt duo. Primum est de creatis in pma die. 2^m de qbusdam dubitationibus que oriunt ex littera. Circa primum autem adhuc duo querēda sunt. Primum de celo z terra. 2^m de luce.

Ar⁹ 9°. De creatis in pma die. Primum de celo z terra

Primum proceditur sic.

Dicit Aug⁹ in 5° sup genes. ad litteram. Prius facta est informis formabilisqz materies z spūalis z corporalis de qua fieret qd faciendum esset cum z ipsa prius qz instituta est non fuisset nec instituta est nisi ab illo utiqz summo z uero deo ex quo sunt oia que siue celi siue terre noīe significata sit que in pncipio fecit deus ante illum illum diem quem cōdidit postea sic appellat: qz inde facta sunt celū z terra siue noīe terre inuisibilis siue cōposite atqz abyssi tenebrose. Ex hoc accipit. qz celum z terra sunt ante diem pmo. Item Aug⁹ in 12° confessionum. Celum terre huius z maris que fecisti z

die dādo speciem uisibilem informi materie quam fecisti ante oīem diem. Jam enim feceras z celum ante oīem diem: sed celum celi huius qz in pncipio fecisti celum z terram. Ex hoc habet idem qd phus. Si ho⁹ dicat qz Augustinus uocat diem artificialem qui incipit ab illustratione lucis pmo die facite nihilominus tamen celū z terra sunt opus prime diei naturalis qui in. xij. horis continet. Contra quicqd est extra omne tempus est extra oīem diem. sed terra z celum sunt extra omne tēpus ergo sunt extra oīem diem. Probatio medie: qz dicit Aug⁹ in 12°. cōfessionum. Doctor famulū tui cum te cōmemorat in pncipio fecisse celum z terram tacet de tēporibus. sili ter de diebus. nimirum enim celum celi qd in pncipio fecisti creatura aliqua est intellectualis qz nequaqz tibi trinitati coeterna particeps tamē eternitatis tue ualde mutabilitatem suam pre dulcedine felicissime cōtēplationis tue cohibet z sine ullo lapsu ex quo facta est in heredo tibi excedit oīem uolubilem uicissitudinē tempoz. Ista ho⁹ informitas terre inuisibilis z incōposite nec ipsa in diebus nūmerata est. ubi enim nulla species nullus ordo nec inuenit quicqz nec pterit z ubi hoc non sit non utiqz sunt dies nec uicissitudo spatioz temporalium. Si forte dicat qz ibi celum accipit pro angelica natura: z terra pro substantia materie informis que sic non sunt sub tēpore sunt tū cum tēpore sicut tpa coequeua. Ar⁹ 10°. Dicit Aug⁹ in 5° sup genes. Ante creaturam frustra tēpora relinquerent quasi possint inueniri ante tēpora tpa: motus enim si nullus esset uel corporalis uel spūritualis nature quo per pñens pteritis futura succedunt nullum esset tēpus oīno moueri aut creatura non utiqz posset si non esset. potius igit tēpus a creatura qz creatura cepit a tempore. Utrum autem ex deo ex ipso enim z in ipso z per ipsum sunt omnia. Solutio dicendum qz fm oīū sanctorū expositiones terra pro materia informi quādo dicit. In pncipio creauit deus celū z terram eo qz informitati materie nihil est ita ppinquum sicut terra sicut dicit Aug⁹ in 12° pñessionum sic dicens. qz in oībus paribus mūdi repiri pōt ppinquius informitati omnimode qz terra z abyssus. minus enim speciosa sunt pro suo gradu infimo qz cetera supiora plucida z luculenta omnia. Cur igit accipiam informitatem materie quam sine specie feceras: unde speciosum mūdum feceras ita cōmode hoībus interminatam siue intīmatam ut appellet terra inuisibilis z incōposita. Celū autem fm quosdam sanctos ponit pro angelica natura z fm quosdam pro tota quinta essentia: z fm alios pro celo empireo. Et quocūqz modo sumat ipsum fm suum esse tempori nō subiacet ut supra in questionibus de tēpore est ostēsum. Dicendum ergo fm Aug⁹ qz si materia prima consideret fm suam substantiam sine omni forma z sine ordine ad formam tūc est extra tempus. Et similiter celū ppter sui immutabilitatem nihilominus tamē est cum tēpore z sic cadit in opus pme diei fm qz opus creationis pmo die ponit esse factum. Ad id qd obijcit de Aug⁹ qz tēpus incepit a creatura. dicendum qz ipse ibi tēpus accipit stricte. s. pro mutationis mēsurā que est in materia ut in subiecto. sed sancti qui ponunt tempus coequeuū materie intelligūt de tempore qd est mēsurā cuiusqz mutationis z adiacet omni rei siue mutabili siue immutabili que tamen in esse ex non esse pcedit. Ar⁹ 10°

Secundo queritur De luce

Utrum sit corporea uel incorporea. Et uidet qz incorporea. qz dicit Aug⁹ qz per lucem intelligit angelica natura ad deum conuersa. z pbat qz non pōt intelligi de luce corporali. Si enīz corporalis lux facta est inquit Augustinus. que nam est illa quam cum sol occiderit uidere nō possumus. Item si dicat qz lūta est soli que est causa huius iuncture. ut enim dicit Aug⁹ in 2° super

genesim ad litteras. Nullus debet refellere eos qui per rationem querunt quid in creatura esse possit ut dicat secundum omni potentiam dei cui cunctaabilia sunt oportere nos credere aquas graues quas nouimus atque sentimus celesti corpori in quo sunt sidera suspensas esse. nunc enim quem admodum deus instituerit naturas rerum secundum scripturas eius non puenit querere. Nam quid in eis uel ex eis ad miraculum sue potentie uelit operari. neque enim si uellet deus aliquando oleum super aqua manere non fieret non ex eo tamen nobis olei natura cognita est incognita quod ita facta sit ut in appetendo suum locum etiam si subtilis fufus fuerit prumpat aquas eisque se suppositum collocaet. Igitur a simili non est dicendum aliquid de illa luce quod ex natura lucis ostendi non poterit. Ad autem sit corporea sic probatur. Sicut Beda super genesim. quod per lucem illam intelligitur nubes lucida que non de nihilo sed de preiacete materia formaliter facta est ut lux esset et uim lucendi haberet in qua dierum prima exordia est: quod ante lucem nec dies fuit nec nox. hoc tempus fuit. Item Damascenus 2° libro cap^o 7° dicit. quod per lucem intelligitur ignis. ignis autem est corporeus et sic lux illa uidetur esse corporea. Sed Ulicius cum dicit in genesi fiat lux. intelligitur de luce que est habitus corporum luminosorum. Ad primum igitur dicendum quod beatus Augustinus procedit secundum hunc modum secundum quem per celum intelligitur angelica natura in fontis et hoc mystice. secundum eundem enim modum intelligitur conuersio eius ad deum. Ad aliud dicendum quod Beda non intelligit quod lux illa fuerit nubecula secundum essentiam sed per similitudinem. nubes enim non generat nisi ex uapore infimorum elementorum et hoc modo non generabat lux illa sed similitudinem habuit cum nubecula in hoc quod sicut nubes exalata et obiecta soli recipit candorem illustrationis quem ulterius ministrat inferioribus illuminabilibus ita lux illa fulgorem dedit corporibus que ulterius illuminabant inferiora. Ad aliud dicendum quod Damascenus lucem exponit materialiter non tamen ponens omne subiectum lucis sed quoddam. Ar^o 1°

Terio queritur De dubitabilibus

que oriuntur ex littera. Et primo queritur quid uocei principium cum dicit. In principio creauit deus celum et terram. glossa enim exponit hoc tripliciter dicens. In principio temporis: uel ante tempora: uel in filio. Et pro prima parte uidetur glossa esse falsa: quod tempus ponitur unum de coequens et sic non in eius principio creata sunt cetera sed cum ipso. Item tempus est creatum et initium eius filiter et ita principium temporis erit creatum in principio temporis ergo idem creat in seipso. Similiter uidetur falsa per secundam partem: quod si sequamur sententiam Augustini omnia creata sunt simul et ita celum et terra non erunt ante cetera. Similiter si sequamur sententiam aliorum adhuc erunt plura coequens istis et sic non erunt ante cetera. 3^a pars etiam uidetur falsa: quod nihil ens in filio est creatum. creatura enim non est in filio secundum esse proprium sed secundum rationes idearum que ab eterno sunt in filio secundum quod est sapientia et ars patris. Alterius queritur quare dicit hic In principio creauit deus etc. et non ponitur hic uisus modus per omnes sex dies. scilicet dixit deus fiat hoc uel illud. Alterius iterum queritur secundum quas proprietates prima materia uocei terra et abyssus et aqua. Alterius queritur penes quam differentiam prauationis dicatur inanis et uacua. alterum enim horum superfluum uidetur. Preterea inane et uacuum uidentur esse prauationes puenientes receptioni loci et non materie cum tamen secundum philosophum non sit eiusdem rationis materie loci receptio. Item quare dicuntur tenebre esse super faciem abyssi si abyssus dicitur materia. Item ulterius queritur quare ex parte mouetis potius ponitur spiritus quam pater uel filius. Item cum ferri sit locus mutare et spiritus increatus non mutat locum uidetur falsum quod dicitur.

Spiritus domini ferebatur. Preterea cum nulla sit diuersitas inter spiritum et dominum uidetur male dicere. spiritus domini quod obliqui transiui sunt secundum Iulianum. Preterea quod re potius dicitur super aquas quam extra uel sub uel in aquis. Item si prima materia significet nomine terre et abyssi et aquae: quare dicitur potius. spiritus domini ferebatur super aquas quam super terram uel abyssum. Alterius queritur de expositione Augustini super illud. dixit deus fiat lux que est talis. Non corporaliter sonuit uox dei: quatenus enim lingua sonaret cum linguarum diuersitas non esset nec erat quem oportebat audire et intelligere. bene enim accipitur ad naturam uerbi per quod omnia facta sunt hoc ipsum pertinere eternum ergo est quod dixit fiat lux. quod uerbum patri est coeternum. Et hoc est quod dicunt alii. dixit deus fiat: hoc est uerbum genuit in quo erat ut fieret. Queritur ergo cum ab eterno dixerat uerbum quare non sequitur quod ab eterno creauit et fecit lucem. Item in factione firmamenti ponitur fiat et fecit et factum est. et hic omittit fecit et alia duo ponunt et queritur quare hoc. Item queritur diuersitas inter hec tria et diuersitas eorum a creatione. Alterius iterum queritur quid sit videre lucem quod esset bona. ante quam enim facta esset lux sciuit deus quod esset bona. Item per quem modum diuisit lucem a tenebris. quod enim non est a nullo diuisum sed tenebra non est ut dicunt sancti ergo non diuisa a luce. Preterea dicit Crisostomus super iohannem. quod lux non lucet in tenebris nisi dissipando et destruendo tenebras ergo uidetur quod potius debuit dicere destruxit tenebras per lucem quam diuisit lucem et tenebras. Item queritur per quem modum lucem appellauit diem. dies enim ille non uidetur esse eiusdem rationis cum illo quem fecit sol quarto die quod patet quod dies est sol lucens super terram et in hac ratione non potest sumi dies prima uel secunda uel tertia. Eadem questio est de nocte per oppositum. Item queritur ulterius quare prima dies non habeat mane cum habeat uesperam. Cum enim dicitur factum est uespere et mane dies unus. mane pertinet ad initium sequentis diei. Item cum supra dixerit. tenebre erant super faciem abyssi et tenebre sunt nox ut hic dicitur uidetur nox fuisse ante primam diem et ita prima dies habuit mane finem scilicet noctis et initium diei. Preterea opus dei uidetur tunc incepisse a tenebris. Contra dicit Beda non sunt audiendi qui respondendo dicunt deum ante creasse tenebras quam lucem. Item queritur quare potius dicitur factum est uespere et mane dies unus quam dies secundum. Solutio ad primum dicendum sicut etiam supra habitum est quod tempus creatum non in aliquo neque in seipso proprie ita quod in notet diuersitatem mensurantis et mensurati. alia enim ratio est de mensura et mensurato unde tempus consideratum secundum sui substantiam incepit in suo initio: nec hoc est inconueniens: quod secundum substantiam bene est indiuisibile secundum suum esse tamen accipitur ut mensura creationis aliorum non quod sit ante durationem: quod aliter mensura excederet mensuratum: sed est ante rationem ut mensura ante mensuratum. Sic igitur secundum substantiam est coequum. secundum esse pro est mensura. et secundum rationem alia sunt in ipso sicut in sua mensura extrinsecus adiacente. Et hoc notat li in quando dicitur. In principio etc. Et per hoc patet solutio ad primam partem glossae. Ad aliud dicendum quod secundum Augustinum saluat bene prioritas secundum ordinem nature ut habitum est supra: omnia facta sunt simul in tempore: hoc notat in principio quando exponitur per ante cetera. Secundum alios autem per celum intelligitur natura angelica et in materia fluida superponitur et hec omnia dicuntur facta ante cetera. Ad aliud dicendum quod secundum tertiam partem glossae in quando dicitur in principio non notat continentiam uel rationem mensurantis: sed notat modum relationis filii ad opus creationis. filius enim est uirtus et ars patris: et sic pater creat in filio sicut in uirtute et arte. non quod pater perse non

Prime partis summe

possit creare: sed q: pater quicqd habet filius habet a patre. ¶ Ad aliud dicendum q: creare z dicere z facere differunt in operibus diuinis. Creare eniz pertinet ad educationem alicuius de nihilo s'm suam substantiam. dicere autem ptinet ad determinationem sapientie s'm qua fit res z forma. Et ppter hoc dicere est eternuz. ab eterno enim determinauit deus q: tunc incepit hoc z illud. Unde nihil aliud est dicere. dixit deus fiat. q: ab eterno determinasse q: tunc uel tunc res oriatur. Unde Aug^o in principio super genes. ad litteram. dicit q: uerbum inuolat renouationem creature create ad se. Unde cu: per celum z terram informis creatura intelligit spiritualis z corporalis non ponit ibi dixit deus. sed per luce: formatio eiusdem creature intelligit: z ideo ibi ponit. dixit deus fiat lux. ¶ Ad aliud dicendum q: vna pprietatum materie est retinere formam z s'm hanc dicit terra eo q: omnia que faciunt retentionem sunt in terra. Retentiones autem faciunt tria. s. soliditas ut dispositio. siccitas autem ut materia. z frigiditas ut efficiens. Et ideo dicit Aug^o. q: vis retentiuu vigore suscepit a frigido z sicco. 2^a pprietas materie est recipere. z s'm hanc pprietatem dicit aqua: q: humidum aque non est terminabile in se s' terminat ad qualibet figuram tangentis. 3^a pprietas materie est non subsistere actu z hanc habet inquantu est subiecta priuationi: z s'm hanc dicit abyssus ab ea qd est sine z basis. basis enim materie super quam fundat eius esse s'm actum est forma substantialis. ¶ Ad aliud dicendum q: receptibilitas materie s'm aliquid comparat receptibilitati loci. Est enim quidam locus simpliciter locus. z quidam est locus ut uacuum. ille s' qui simpliciter est locus immobilis est z est motus ad ipsum z ab ipso. qui s' est locus ut uacuu mouet cum re mota z quo ad hoc q: locus simpliciter immobilis est z recipit id qd mouet ad ipm habet similitudinem cu: materia. z ideo dicit phis in 4° phis. q: vno modo dicit uacuu in quo non est aliquid. est enim forma substantialis z corporea z ideo sequit neq: substantia corporea aliqua. Unde dicit quidam uacuum esse corporis materiam quo ad hoc autem q: locus distinctus est a re locata z non facit vnu cu ipsa non habet similitudinem cum materia. ¶ Itē quo ad hoc q: locus continet materia aut continet iteruz nō habet similitudinem. Dicit ergo materia inanis respectu forme que pertinet ad distinctiones. uacua s' respectu forme que pertinet ad ornatum. ¶ Ad aliud dicendum q: tenebra est priuatio luminis. lumen autem est pma forma per quam supiora mouent materiam elementorum. Et q: adhuc proportio sufficiens non erat inter principium primum mouens in genere corporum ppter hoc dicit tenebra fuisse. Quia s' abyssus dicit materia s'm q: est sub puatione z non terra uel aqua ppter hoc dicit potius illa tenebra fuisse sup faciem abyssi q: super faciem terre uel aque. ¶ Tñ qdā sancti dicit sicut Basili^o q: per tenebras intelligit aer puatus lumine. ¶ Ad aliud dicendum q: spiritus est principium vite sicut dicit dñs in euāgelio. Spūs est qui uiuificat. Et in genesi pmo. in sufflauit in faciem eius spiraculum vite. Water s' z filius s'm hec noia non dicit principium vite: z ideo potius ponit ibi spiritus q: pater z filius. s' eniz non oia formata uiuāt tamen vita est actus anime z aia est ultima forma intēta a natura z ideo precedētia. s. elementa z mixtionē elemētorum ordinant ad aīata z saluantur in illis. ¶ Ad aliud dicendum q: spiritus dñi ferebat nō loci mutatione sed exhibitione diuersarum formarum in diuersas materie partes. ¶ Ad aliud dicendum q: s'm re nulla est trāsitiō inter spūm z dñm. quātum s' ad modum loquēdi per dñm significat pater ppter auctoritatem: q: sicut dicit Aug^o in patre est pncipium totius diuinitatis q: ab illo generat filius z ab ipso procedit spūs sanctus. Unde sicut spūs sanctus mittit a patre ad sanctificaduz

creaturam rationalem ut dicit Aug^o in 4° de trinitate. z mīti est cognosci q: ab alio sit ut dicit Aug^o ibidem. ita hic per modum loquēdi in ope creationis significat q: spiritus dñi est spiritus a dño hoc est a patre. ¶ Ad aliud dicendum q: spiritus est motor z causa extra rem existens quam mouet z causat z excedēs omne causatū ab ipso z nihilominus attingēs ipsum per forme impressiōnem. Et hec tria important per sup. qd enim est sup est extra rem eleuatum ab ipsa z non ptingēs eam. Hec autem tria non important per ppositiones alias: z ideo potius ponit super q: alia ppositio. ¶ Ad aliud dicendum q: spūs super ferebat ut exhibens formas ut dictum est. z q: exhibitioni formarum respōdet in materia receptibilitas pmo z retētiō uel priuatiō ideo potius dicit q: ferebat sup aquas q: super terram uel abyssum: q: ut dictus est materia dicit aqua ppter receptibilitatem formarum. ¶ Ad aliud dicendum q: duo sunt in uerbo ab eterno. s. idee z determinatio vniuscuiusq: quādo debeat pcedere in esse z hoc uocat ab Augustino. plenitudo tēporis respectu filij. dicit enim Aug^o sup illud. quādo uenit plenitudo tēporis. q: plenitudo tēporis fuit impletiō tēporis qd pscīuerat deus in quo filius debuit incarnari. z similiter est respectu aliarum creaturarū: q: vnaque q: tunc esse incipit quādo ab eterno deus ei pordinat ut fieret. Et hoc est qd dicit uerbū genuit in quo erat ut fieret. nec tamē sequit q: ab eterno creatura sit s' uerbū dictum sit ab eterno q: non est idem iudicium de hac causa z causato eo q: ipsa in infinituz distet a suo causato non ideo pportioat ei in aliquo in essentia neq: in duratione neq: in uirtute nec in ope. Et ideo dicit Augustinus q: non sequit uerbum eternum quo dicta est creatura ut fieret creatura. Aliter tamē posset solui p distinctionem huius. ab eterno dixit ut fieret eo q: ab eterno potest determinare hoc uerbum dixit. uel hoc uerbū fiat. z pmo modo est uera. secūdo modo falsa. ab eterno enim dixit ut fiat non ab eterno sed tūc quando incepit. ¶ Ad aliud dicendum q: tria exigunt ad perfectionem rei. quorum duo sunt ex parte efficiētis. z tertiu ex parte rei facie. Primum qdem ex parte efficiētis est inclinatio ad opus per uolūtatem opandi z hoc in pma causa est impium quod importat per fiat. 2^m s' ex parte efficiētis est operatio exiēs ab ipso in opus z hoc importat perfectio siue perfectio. 3^m s' qd est ex parte rei facie est obedientia rei opate ostensa in esse z hoc importat perfectum est. sed vnum horum omittit. s. fecit eo q: lux est forma que fit in alio z non res perse existēs z super tales formas non est operatio efficiētis: q: omnis efficiēs operatur sup materiam z tales forme nō sunt ex materia aliqua. Augustinus tamen aliam dat solutionem s'm suaz sentētiā dicens q: per lucem intelligit angelica natura reformata ad uerbum z hec reformatio non prius fuit in angelorum noticia q: in re ipsa. Cum igit per fiat importat operatio in uerbo per fecit autem operatio in angelorum noticia: z pfectum est priuatio rei in seipsa fecit non habuit locum in operatione lucis. Hec s' tria distinguunt ab ope creationis: q: hec tria ptinent ad inductionem forme in materiam. Creatio aut ad educationē substantie materialis de nihilo ut supra habitū est. ¶ Ad aliud dicendum q: videre nō sumit ibi s'm q: est principium cognitionis que orit ex sensibus sed sumit pro signo uolūtatis z bñplaciti artificis ad opus pfectum. ad id enim qd bene placet multiplicat aspectus oculorū frequenter. Et hoc est qd dicit glosa ibidem. uidit deus. i. placuit ei in sua eēntia qd pus placuerat ei in sua sapiētia. ¶ Ad aliud dicendum q: per pprietatem nature distincta est lux a tenebris: q: id qd perse est luminosum naturaliter est in circūferētia. id aut qd perse est opacū z tenebrosū naturaliter est i cētro. Et tenebre s'm q: ibi sumunt intelligunt in sua causa que est corpus opacū z in illa non sunt nihil

tie dei. ¶ Et querit pmo qualiter aque sunt congregatae in locum vnum. ⁊ quis sit locus ille cuz nos videmus eas ab alto descendere ⁊ in pluuijs ⁊ niuibz ⁊ in locis pluribus ee ⁊ in mari. ¶ Alterius queritur apparuit arida. Si enim fm naturaz terra est in medio erit ipsa quo ad omnez partem in medio quanto potest ppinquius ut dicit pbs in de celo ⁊ mudo. ⁊ ita vndiqz cooperiri aquis ⁊ nō apparere arida. ¶ Preterea queritur quare uocauit aridam terram cum etiam supra terra sit appellata ubi non sit mentio aride. ¶ Item qualiter congregationes aquarum appellauit maria. Si enim congregationes aquarum sunt in vno loco qui est proprius locus elementis qd dicitur aqua cum ipsuz elementum naturam habeat insipidi videtur qd congregationes aquarum debeant appellari insipide ⁊ non maria. ¶ Maria enim amara sunt ⁊ habent aquas compositas ⁊ permixtas terrestri combusto aque autem elementa fm naturam sunt simplices. ¶ Preterea queritur quare dicitur in plurali maria ⁊ non in singulari mare. ¶ Item queritur de quadam cōtrarietate in psalmo ubi dicit qd terra fundata est super aquas. Et alibi dicitur qd fundata est super stabilitatem suam. Et alibi iterū qd dominus fundauit eam in nihilo. ¶ Queritur etiā quare non sit mentio de distinctione ignis ⁊ aeris. ¶ Item querit ulterius quare aqua fluuit in terram potius qz aliud elementum. ¶ Item queritur ulterius utrum quedam plante nociue ex figura ut spine uel humore ut uenenosae terro die fuerint create. Et videtur qd non quia hec sunt ad penā hominis ⁊ non punit deus ante delictum. ergo videtur qd talia post peccatum hominis fuerint create. ¶ Item

Prime partis sūme

queritur de figura elementorum eo quod quidam sancti dicunt quod terra sicut scutella natat super aquas. **S**olutio dicendum ad primum quod tria sunt elementa grauius scilicet terra aqua et aer. quod patet quod remota terra aer et aqua descendunt in locum eius. sed vnum tamen est simpliciter graue scilicet terra cuius signum est quod ipsa per se et in alijs descendit ad medium. terra enim descendit per se ad centrum et posita in aere et aqua iterum descendit sed non sic aer et aqua. Aer enim positus in terra et aqua ascendit sed hec duo elementa posita in igne descendunt. Et ideo dicit philosophus quod sunt leuia in alio et grauius in alio. Et hanc naturam accipiendo distincta sunt media ab extremis. Unde nihil aliud est congregare aquas in locum vnum quam dare eis naturam illam quod sunt leues in terra et sic ascendat ab ipsa. et graues in aere et sic descendunt ab ipso. **E**t hoc est etiam quod dicunt sancti quod ignis et aer distincti sunt quando aque recedentes ab igne et aere sunt separate. **A**d aliud dicendum quod locus congregationis aquarum est locus originis earum: huius enim in multis locis sunt originaliter tamen non sunt in loco oceani ut probatur in libro meteororum. **A**d aliud dicendum quod aliter est de aquis et aliter de igne secundum naturam. quanto enim elementum rarius est tanto maiorem locum occupat. Et quanto spissius est tanto minorem locum habet: secundum quod etiam dicit philosophus quod ex vno pugillo aque sunt decem aeris: et ideo aqua multo est in minori loco quam aer: et ideo non sequitur quod si aer et ignis ambiunt terram vndique quod etiam aqua ambiat vndique eam. **P**reterea aqua habet humidum incorporale et terra siccum incorporale que duo dominantur in omnibus elementatis. Aer autem habet humidum spirituale non incorporale: et ignis siccum spirituale non incorporale et ideo aqua secundum naturam sui humidum dissoluit terram influens in poros eius: et ideo cooperitur a terra et non coperit eam vndique. aer autem non ita dissoluit eam humido suo nec influit in eam. et ideo circumdat eam vndique et similiter ignis. **A**d aliud dicendum quod terra super: propter sui vicinitatem ad inferum posita est pro materia. Hic autem sumitur terra secundum rationem sui nominis secundum quam dicitur terra quasi pedibus trita pro loco quietis elementorum in omnibus enim illis ipsa dominatur: et propter hoc omni vni quies est in ipsa. **A**d aliud dicendum quod mare secundum substantiam suarum aquarum est elementum et secundum esse insipidum: per accidens autem est amarum et comixtum ut obiectum est. **P**osset tamen dici quod mare non est amarum nisi in loco illo ubi calor solis eleuat a fundo eius vapores terrestres grossos combustibiles sed in loco alio est insipidum. Et hoc videtur velle philosophus in primo de animalibus. quod quoddam animal marinum maius est animali sanguinis: cum tamen et careat sanguine hoc est raro pauco sicut quidam pisces dicit malechie. nam hoc genus augmentatur in locis calidis et magis est in pelago quam prope ripas et precipue in locis ubi multiplicatur aque insipide. Ex hoc accipitur quod aque insipide sunt in aliqua parte maris. **A**d aliud dicendum quod humidum aque ut habitum est materiabile est in se: et ideo diuisibile secundum sui diuisibilitatem. Et ut notetur hec diuisibilitas dixit maria et non mare. **A**d aliud dicendum quod terra consideratur duobus modis scilicet ut elementum et ut materia corporum generabilium. Et primo modo considerata fundata est super stabilitatem suam. Et dicitur stabilitas eius natura illa que simpliciter est grauis quia ex illa habet locari in centro. Ex hoc autem quod terra per se fundatur in centro et non terminatur ad elementa alia sed potius alia quedam ad ipsam dicitur alibi fundata in nihilo. Secundum autem quod consideratur ut materia corporum elementorum non fundatur super aquas. Corpora autem commixta sunt continua

terra autem per se non continuatur. unde in quarto meteororum dicit philosophus. Terra pura lapis non fit quia continuationem non facit sed comminutionem. Continuatio enim est ex virtute aque et ideo terre continuatio fundatur super aquam propter humidum continuans eam in corporibus commixtorum. **A**d duo sequentia patet solutio per ante dicta. **A**d aliud dicendum quod plante que modo nocive sunt non essent nocive si homo non peccasset nihilominus tamen essent in suis figuris et humoribus in quibus modo sunt sed non nocerent sicut nec ignis ureret neque aqua suffocaret si peccatum non esset nihilominus tamen ignis esset calidus et aqua humida. **A**d ultimum dicendum quod omnium elementorum figura est circularis. terra enim cum vndique sit grauis vndique quantum potest appropinquat ad centrum et ita in circulo quia si distaret per angulum esset remotior a centro in angulo quam in latere figure angulati: quod si due linee exeat a centro figure angulate vna ad latus altera ad angulum longior erit ea que protrahitur in angulum. Aqua vero vndique terminatur ad terram et etiam rotunda est. Et eadem ratio est de aere propter contactum ad aquam. De igne autem alia ratio est ille enim est simpliciter levis et ideo vndique ascendens sursum ut dicit Auicenna et figuratur ad celum lune quod cum sit rotundum ignis etiam rotundus erit.

Articulus 14.

Inde queritur de

opere quarte diei. **E**t quare luna dicitur magnum luminare cum iudicio sapientum sit minor alijs stellis. **I**tem quomodo preest nocti et similiter stelle cum luna quandoque de nocte sit sub terra et stelle de die sicut de nocte sunt super terram. Totum autem residuum disputatum est supra in questione de celis. **S**olutio dicendum quod luna dicitur magnum luminare non a quantitate sed ab effectu illuminandi terram. **A**d aliud dicendum quod luna non habet nisi lumen a sole: ideo oportet quod opponatur ei per distantiam aliquam et quo ad hoc in quacunque parte est sol luna illuminata que illuminat terras erit in opposita. Unde sole existente in inferiori emisferio erit luna in superiori secundum quod terras illuminat. Similiter dicendum de stellis quod de die sint super terram tamen non illuminant terram sed tegitur lumine earum a lumine solis sed non sic in nocte: ideo sunt ad decorem noctis. **S**i autem queritur quomodo hec luminaria pertinent ad ornatum celi cum plante affixe terre pertineant ad dispositionem. Dicendum ut supra habitum est quod stelle sunt motores determinati in specie et huius non moueantur nisi motu suorum circulorum secundum naturales philosophos: tamen diuersificantur in situ et proportionem mouendi per renouationem situs in motu quod non accipiunt plantas: et ideo pertinent ad ornatum et non plante.

De opere quinte diei.

Articulus 15.

Inde queritur de

operibus quinte diei propter quod ex vno materiali sunt ea que ornant aquam et aerem. **I**tem propter quod vno die ornentur aque et aer. **P**reterea queritur que differentia sit inter reptile anime viuentis et animam viuentem atque motabilem. **P**reterea videtur quod aues sint de ornatu terre quia dicitur in littera. Auesque multiplicentur super terram. **P**reterea quedam animalia sunt que sunt in aqua et terra: sicut dicit philosophus. et quedam manent in aqua et pereunt in terra. Et queritur ad cuius ornatum pertinent illa. **S**olutio dicendum quod in opere ornatus in distinctionibus diei

rum attenditur generalis diuifio que fumitur penes ea que ornantur: ideo cū aer & aqua habeant naturā mediorū elementorum que communificant in natura dyaphani & in paffiua qualitate que est humidum ponitur ornatus eorum in vno die. quia ꝑo in pifcibus & uolatilibus pꝛecife paffiuum est humidum & humidum aeris fpirituale est non incorporeale: ideo materiale in auiibus & pifcibus est humidum aqueum: fed ex humido conftante per frigidū ꝑm fui generis naturam magis funt pifces: & ideo ꝑm fuum genus funt frigidi ficut & locus aque in quo funt. Ex humido ꝑo uaporalī coniuñcto cum calido ꝑm fui generis naturam magis funt aues: & ideo funt nature calide ꝑm fuum genus. Per hoc patet folutio ad duo ꝑima. Ad aliud dicendum qd motus auiū est in aere & quies in terra: & iftud elementum dicitur ornari illo genere animalis quod est locus motus eius & non quietis. Unde plante a fanctis dicuntur non pertinere ad ornatum: quia immobiles funt ꝑm locum: omnia enim natatilia generaliter pꝛiñēt ad ornatum aque: & uolatilia ad ornatum aeris: & grefſibilia ad ornatum terre. natatilia enim non natant niſi in aqua: & uolatilia nō uolant niſi in aere: & grefſibilia non gradiuntur niſi in terra. Ad aliud dicendum qd anima uiuens dicitur a ꝑimo actu anime qui ꝑimū actus anime in corpore eſt vita. Anima ꝑo motabilis dicitur anima ꝑm actum proceſſui motus: motus autem proceſſiuus eſt in organo ad motum ordinatis. & ſi organa funt ale tunc dicitur uolatile animal. ſi funt pedes tunc dicitur grefſibile. Si autem funt pennule tunc dicitur natatilis. Si ꝑo vis illa ad motum ſita eſt in coſtis uel in ore uel in collectione & extensione anulorum tunc dicitur reptile: reptilia enim rapiunt ſe quandoq; vi coſtarū quādoq; ore quādoq; collectione & extensione anulorum. Ad ultimum dicendū qd animalia cōmunia utriq; elemento comprehenduntur ſub ornatu utriuſq;: ſed tam magis dicuntur eſſe ornatus illius in quo frequentiore habent motum: ſicut dicit Ariſtoteles in ſextimo de animalibus de delphinis. qd habitant in mari & pereunt in terra iuxta litus & quādo tranſierunt duodecim dies fetus multoties in die uadit cum eis ad mare & non facit hoc niſi ut aſſueſcat eos mari quia nequit ambulare eo qd non poteſt ſe ſuſtinere pedibus ſuis qd delphinus eſt carnoſus & mollis & eius oſſa ſunt caruſa ginoſa.

De opere ſexte diei.

Articulus 16°.

Inde querit de

opere ſexte diei. Et queritur que ſit differentia inter iumenta & reptilia & beſtias. Item queritur de pernicioſis & uenenoſis animalibus

Utrum poſt peccata facta ſint uel ante. Item de quibſdam que naſcuntur ex putrefactione Utrum tunc creata ſint uel poſtea. Solutio dicendū qd iumēta ꝑm fuum nomen dicitur quaſi iuuenta & ſunt ea que iuant hominē in labore. Reptile autem dicitur qd ſe rapit ore uel coſtis. Beſtie autem quaſi uafſie dicuntur animalia vnguibus uel dentibus lacerantia. Ad aliud dicendū qd ſicut ſupra dictum eſt de uenenoſis plantis. Ad ultimum dicendū qd non oportuit ea que produci poſſunt ex putrefactione tūc creari eo qd opera ſex dierū non ſunt niſi ad ſufficientiam propagationis in ꝑincipio nature.

De operibus ſex dierum in comuni.

Conſequenter au

teq; de homine queratur querendum eſt de hys operibus in comuni. Et quare in tanto numero ſunt. Et quid

ꝑm aliū modum dicatur dies ſi omnia creata ſunt fimul. Et que ſit perfectio ſenarij de qua dicit Auguſtinus qd ideo ſenarius perfectus eſt numerus quia deus opera ſua perfecit in ipſo. Et dicendum eſt ad ꝑimū qd ut habitum eſt in ſupradictis numerus operum ſex dierum accipitur ꝑm numerum ꝑincipiorum natura: lūm ita qd per opus creationis acquiriſ materialis ſubſtantia ꝑincipiorum. Per opus ꝑo diſpoſitionis acquiritur forma & locus actiuorum & paſſiuorum & mouentium ad tranſmutationem rerum in comuni ſine determinatione huius uel illius ſpeciei: ſed per opus ornatus potentie actiue & paſſiue & motiue determinant ad formas ſpeciales in quibus ſit propagatio vniuſcuſq; ꝑm fuum genus. Et ſubdiuiſio horum operum ſupra eſt expedita. Ad aliud dicendum qd dies naturalis eſt reuolutio vna equinoctialis circuli cum tanta parte zodiaci uel linee ecliptice quā naturali motu ab oriente in occidentem deſcribit ſol & hec pars eſt. 52. minuta ꝑm illam quātitatem qua gradus componitur ex. 60. minutis in qua reuolutione etia; mouentur elementa ad cōmixtionem generabilium. Poteſt igitur dici qd ꝑm eos qui ponunt omnia creata eſſe ſimul dies intelligiſ meſura perfectionis vniuſcuſq; ꝑincipij naturalis eo modo quo opus diuinum dicitur eſſe perfectum. qd opus creationis eſt ad acquisitionem materie tūc que nō habet perfectionem in ſex: ideo non eſt in vna die ſed adiungitur ei aliquid de opere diſpoſitionis. Et hoc videtur uelle auctoritas Auguſtini ſupra inducta que dicit qd mane eſt ortus rei ꝛc. Ad ultimum dicendum ꝑm Auguſtinum in libro ſuper Genefim. qd ſenarius perfectus eſt numerus eo modo quo perfectus numerus diuiditur in diminutum & abundantem. Perfectus autem dicitur qui conſtat ex ſuis partibus & partes dicuntur que aliquoties ſumpte reddunt totum numerum. Diminutus autem eſt quem ſue partes non ꝑerficiunt. Abundans ꝑo ſuper quem ſue partes excreſcūt. Sicut quatuor: numerus eſt diminutus & ſimiliter. 8. Et 12. numerus eſt abundans. Sed quia hanc perfectionē ſenarius nō habet ex hoc qd opera creationis facta ſunt in ipſo hēret enim ea & ſi non eſſent facta in eo. Ideo melius dicitur qd perfectio quam habet ſenarius ab operibus creationis eſt illa que cauſatur ex ſufficientia ꝑincipiorum nature ut patet ex predictis.

Postea queritur de

p

quiete ſabbati. Si enī quieteſcere eſt ab operibus ceſſare: videt falſum qd dicit requieuit deus die ſeptimo cū dicat in Joāne. Pater meus uſq; modo opat &

ego operor. Si uero quieteſcere eſt opus finale: facere tunc aliquid operatus eſt dies ſabbati deus & ſic non compleuit opera in numero ſex dierū. Preterea artificis laſſibilis quieteſcere eſt poſt opus & cum deus non poſſit laſſari uidetur qd male dicitur de eo qd quieuit ab opere ſuo. Preterea queritur quare dicit ab opere & non in opere. Item quare dicit & ſanctificauit illud. Solutio dicendū qd quieteſcere eſt ab opere ceſſare duobus modis. ſcilicet ex parte operis. & ex parte efficientis. Ex parte operis quia poſtea nihil nouum fecit cuius ꝑincipia naturalia ꝑm formam uel materiam uel ſimilitudinem in ſex diebus non ꝑreceſſerunt. Ex parte efficientis ꝑo quia in ſex diebus naturam in ꝑincipijs ſuis deus per ſeipſum inſtituit. Poſt ꝑo non per ſeipſum ſolus ſed cum natura & in natura res naturales propagauit & de hac propagatione intelligitur quod dicitur in Joāne 5°. Ad aliud dicendū qd quies in hac ſignificatione non eſt laſſati ſed artificis qui uſq; ad perfectionem deduxit opera. Ad aliud dicendū qd ab notat remotionem quieteſcentis ab opere: non enim

quienit deus in operibus suis ut in optimo beneplac-
ti sui sed in seipso. ¶ Ad aliud dicendum qd sanctifica-
re sabbatum est sanctam quiete dei demonstrare: ut scilicet
homo libros legens discat in deo quiescere per ap-
petitum et dilectionem: et non opera dei pro deo dilige-
re sicut faciunt hi qui fruuntur creaturis. Sed horum
amplior ratio habebitur in tractatu de preceptis.

Et in hoc terminat Prima pars Summe Domini Al-
berti magni que est de quatuor coequeis etc.

¶ Explicit Liber Prime Partis Summe Dñi
Alberti Magni de Quatuor coequeis.
Venerijs Impressum per Simonem de Luere
Impensis domini Andree Torresani de
Asula. 19. Mensis Decembris. 1498. Feliciter.

Registrum.

a	Prima			
b	¶ Incipit	ergo	q	nunc
c	finem	re	pprie	pius
d	ab	goras	sunt	ne.
e	non	lata	est	no
f	Creatura	ad	vnde	¶ Ad
g	tica	cati	ctu	aut
h	ptines	egressus	uatiōes:	ne
i	in	puenit	alie	sciuit
k	vnusquisq	querit	tione	de
l	formam	sexies	genesim	

De homine. Alberti Magni

¶ Circa secū

dam partem summe de creaturis restat querere de hoīe. De quo primo querendum est fm statū eius in seipso et postea de loco ei⁹ qui est paradisus. ¶ Unde circa statum eius in seipso querēda sūt tria. Quorū p̄mum est de anima ipsius. 2^m de corpore. 3^m de coniuncto.

¶ Circa p̄mū querunt

duo. Quorū p̄mū est de substantia et natura eius. 2^m autē de partibus ipsius et diuisione et proprijs passionibus et operationibus que accidunt illi fm qd dicit philosophus in p̄mo de anima. Inquirimus autem cōsiderare et cognoscere naturam ipsius et substantiam et postea quecūq; accidunt circa ipsam quarum alie quidem pprie passionēs anime esse dicunt. Alie autem cōmunes ex eo qd illa animalibus inest. ¶ Circa p̄mū queruntur tria. i. quare prius disputādum est de anima et substantia qd de partibus eius. uel de corpore. uel de coniuncto. et an anima sit et quid sit fm substantiam ipsius et naturam.

¶ Primum sic procedit.

Ois cognitio intelligibilis ortum habet ex cognitione sensibilium fm aliquem modū: suba aīe et natura sunt de numero cognoscibilium et intelligibilium: ergo cognitio eorū ortus hēbit ex cognitione sensibilium. sensibilia autē illa ex qbus cognoscit aīa non sunt nisi ex parte corporis uel actuum eius qui pueniūt ei fm partes: ergo de illis deberet eē disputatio p̄or. ¶ Veritas p̄me accipit ex fine scōdi posterior. ubi sic dicit p̄s. videt autē sensum in eē oibus aīalibus. hīc enim potētiam indicat uam quam uocamus sensus. cum inest autē sensus in his qdem aīalibus sit māsio sensibilis. in alijs autē nō fit. In qbus igit nō fit aut oīno. aut circa que nō fit nō est in eis cognitio ultra que nō sentiūt. In qbus aut inest sentiētibus est habere vnum quoddā in aīa. Multis igit factis huiusmodi iam differētia quedā fit: qre et in his quādā fieri rōnem ex talium memoria. in alijs nō. Ex sensu igit fit memoria sicut diximus. ex memoria autē multonēs facta sit expmētum vnum. Multe enim memorie numero expmētum est vnum. et ex expmēto autem aut ex omni qescēte vniuersali in aīa vni p̄ter multa. qd cum in oibus vnum sit illud artis p̄ncipium est et sciētie. ¶ Veritas 2^a accipit ex hoc qd a Platone supponit aīa esse incorporea. ¶ Item in 1° p̄e p̄s docet uenire in cognitionem motorū que sunt sube sepate et intelligibiles per cognitionem mobilium que sunt corpora mota fm locum: ergo videt aīa qd etiam hīc pueniēdus est in cognitionem aīe per cognitionem corporis qd motus et regat ab ea. ¶ Item in 2° de aīa dicit p̄s qd prius sunt actus potentis et p̄mi fm rōnem. Si autē sic et his adhuc p̄ora sunt opposita. i. obiecta. ergo videt qd ab obiectis est incipiēdum. et postea de actibus. deinde de potentis. et tādē de suba et natura aīe disputādum. ¶ Si forte dicat qd obiecta p̄ora sunt actibus et actus potentis quo ad nos et nō simplr: hoc erit cōtra s̄ram: qd ipse dicit qd sunt p̄mi fm rōnem. ¶ Meterea illud est prius alio simplr qd cadit in rōnem eius diffinitiuā: sed obiecta cadūt in ratione actuum diffinitiuā: et actus potētariū. ergo actus sunt p̄ores potētis et obiecta actib⁹ simplr. ¶ Veritas p̄me patet p̄se. 2^a aut p̄bat in metha^{ca} et in alijs locis

ubi potētia diffinit per actum semp: et actus ab obiectis recipiūt spēm et differētiā cōstitutiuā. ¶ Meterea nō videt ualere ratio p̄bi quam ponit ex certitudine qd de aīa sit p̄us disputādum qd de corpore. certis enim videtur eē corpus qd manifestat ad sensum ad fantasiam et ad intellectum. Aīa enim nō manifestat sic. et ita fm suam rōnem videt sequi oppositū. ¶ Sed cōtra. oīs act⁹ p̄cedit id cuius est actus suba et rōne. aīa est actus corporis. ergo p̄cedit corpus fm subam et rōnem. Lūz ergo disputatio incipiat ab eo qd p̄us est suba et rōne debet incipere ab aīa. p̄ma scribit in 1° metha^{ca}. 2^a patet ex rōne disputationis que p̄cedit ex p̄ncipijs p̄oribus fm rōnem et maxime disputatio doctrinalis sicut p̄s dicit in p̄mo elenchorū. doctrinales qdem disputationes sunt que ex p̄p̄is et vniuersalibus discipline et nō ex his que rōndēti videtur syllogizāt. ¶ Item qcqd est tanq̄ p̄ncipium alicui⁹ p̄us est cōsiderādum qd illud cuius est p̄ncipius. sed aīa est tanq̄ p̄ncipium aīalium sicut dicit in p̄mo de aīa. ergo aīa est p̄us cōsiderāda qd corpus. ¶ Item cuiuscūq; cognitio p̄ficiat ad ueritatem oīum illud p̄e oibus est cōsiderādum. aīe cognitio est huiusmodi. ergo et. p̄ma patet p̄se. 2^a describit in p̄ncipio de aīa. ¶ Itēz quicqd est nobilius melius et mirabilius aliquo illud prius illo est cōsiderādum. aīa est nobilio: melior: et mirabilior: corpore. ergo p̄us est illo p̄siderāda. p̄ma patet p̄se. 2^a describitur in capite libri de aīa. ¶ Solutio ultimis rōnibus videt esse p̄sentēdum. Et rōndēdum est quo ad p̄mum qd duplex est via in cognitionē aīe quarum vna est qd per cognitionem sube ipsius et nature cognoscunt cause accidentium que sunt passionēs p̄tium aīe. oīs enim passio causat a p̄ncipijs sube. et hec via p̄or est. Alia via est a passionibus siue accubus p̄p̄is que inferūt sibi passionēs p̄cedētes in cognitionem p̄tium aīe qbus illa accidentia inferūt passionēs sicut color: visus et sonus auditus et sic de alijs. Et hec via posterior est eo qd in ea p̄ncipia cognitiōis sunt accubus que supponunt cognita non autē sunt cognita nisi ex causis suis. causa autē accidentium est suba et nā subiecti illius cui accidunt accidentia illa. Et ita patet qd p̄ma via p̄cedit 2^am. utraq; tū est necessaria. ¶ Un p̄s in p̄mo de aīa dicit. Videt autē non solum qd quid est cognoscere ut: le esse ad cognoscēdum causas accidentium subiectis. sicut in mathematicis quid rectum. quid obliquum. qd linea. quid planum. ad cognoscēdū quot rectis triāguli anguli sunt equales. sed etiam ipsa accidentia magnam partem p̄ferūt ad cognoscēdū qd quid est. Si enim de aliquo non quereretur nisi rōne sube et nature nō cognosceret illud fm esse determinatum partium suarum et natura sed in vniuersali tū. in quo nō scirent partes nisi in potētia et sic scirent in impete. et ideo necesse est qd sciant p̄tes fm qd determinatis passionibus subijciunt. cum enim sic se habeāt esse in natura erit iste modus sciēdi rem in particulari et in p̄p̄ia natura sicut habet ab Agē: in 2° p̄ior. et etiam ipse dicit in p̄mo de aīa. Cum enim habeamus tradere fm fantasiam et imaginationem de accidentibus oibus aut pluribus tū et de suba habemus quodqdest specialiter dicere. Oibus enim de monstracionibus p̄ncipium est quodqdest. qre fm quas cūq; diffinitiones non p̄tingit accidentia cognoscere sed nec cōiecturari de ipsis. Facile manifestum est qd dyalectice dicunt et uane omnes: hoc est quādo habitum habemus talis sciētie per quam possumus tradere hoc est rationem reddere de accidentibus que sunt fm imaginationem et fantasiam et ceteras potētias anime ut est imitari sensum a sensibili hoc uel illo et tenere fantasmatā et cognoscere intelligibilia et terreri ad quedam imaginata et concupiscere quedam alia tūc possumus ex eodem habitu perfecte dicere non solum vniuersaliter qd est anima fm substantiam et naturam sed specialiter qd est fm esse determinatum quod habet in partibus his

Secūde partis sūme

uel illis. et hoc necessarium est. quia illud principium demonstrationis quod est medium in demonstratione est quod est. id est. diffinitio passionis non solum dices esse passiones sed etiam causam inesse demonstrationis id est quod inest. Unde si aliquid diffinitio datur de substantia et natura subiecti in uli ex qua non cognoscitur determinatum esse primum sub illis aut istis passionibus naturalibus illa erit propria. id est. transcendens esse rei quod habet in natura. et uana quia non clauditur passiones de subiecto si ponatur medium in demonstratione. Clauus enim est ut habet in 2° philosophia quod est ad aliquem finem quod non includit. Si eadem igitur quod aliud est procedere secundum principiorum generationem. et aliud est incipere secundum processum ex principijs illis. generatio enim principiorum incipit a memorijs et experientijs singularium. processus autem ex principijs incipit ab ipsis principijs et deuenit in principia et causata. Unde cum causa aie et natura sint causa priorum actuum et primum ipsius aie debet dispositio prius que est ex principijs processus et non generatio principiorum incipere a substantia et natura ipsius aie. Ad aliud dicendum est quod aliud est in acceptione numeri et esse substantiarum separatarum spiritualium. et aliud in ratione et substantia earum quia enim sunt et quod sunt motores cognoscitur ex mobilibus et motu sed in diffinitiuam rationem et substantiam non habet motor a mobili sed potius e converso. et similiter est in compositione aie ad corpus. Unde cum disputatio querit diffinitiuam rationem et substantiam incipit a cognitione aie et non corporis. Ad aliud dicendum quod simpliciter ut obiectum est actus sunt prout potius et obiecta actibus. sed non sunt prout substantie et nature ipsius aie. imo causantur a natura ipsius et substantia secundum quod omnis forma alicuius et actus accipiens rationem efficiens efficit principium et causa actuum illius rei. Ad aliud dicendum quod quedam est certitudo simpliciter et alia est certitudo secundum quod. certitudo simpliciter est que est ex principijs ex quorum certitudine alia cognoscuntur. et sic certior est scientia aie quam corporis. quia aia est causa dantis esse specificum corpori et rationem diffinitiuam in quantum est aiatum corpus et naturale. et ideo certior est quia ex ipsa cognoscitur esse corporis talis. Certitudo autem secundum quod est ad sensum et fantasiam et hec magis competit corpori. et hoc intendit philosophus quando dicit aiam esse principium aiatum. Sed autem dicit quod cognitio aie perficit ad ueritatem omnium sic intelligendum est quod omnia dicuntur ibi res aut rationes. res autem sunt uel a natura uel ab aia. ab aia res sunt ethice que sunt opera uoluntatis et mechanice quarum principium est intellectus actiuus ut habet in 6° metaphysice. Res autem a natura sunt in motu secundum esse et rationem. et ille sunt sensibiles. uel secundum esse quod sunt in motu. secundum rationem autem abstracte a motu et ille sunt mathematici et imaginabiles. uel sunt secundum esse et rationem sepe a motu ut diuine res que sunt intelligibiles tamen. Unde aia quoddam principium est rationem per rationem moralium ut. s. per participationem et eentiam rationalium. per rationem prudentialem per pheresim et eligentiam siue uoluntatem et per intellectum actiuum est principium mechanicorum. Est etiam principium ueritatis naturalium per sensum. et ueritatis mathematicorum per imaginationem. et ueritatis diuinorum per intellectum. Unde dicit philosophus in 1° de anima. quod aia est quodammodo omnia. Et in methaphysica dicit. quod scientes et sentientes mensurant quodammodo omnia que sunt. Alia enim dicitur bonum non bile honorabile et mirabile et secundum philosophicam rationem dicitur ipsa bonum et optimum secundum quod est terminus et ultimus finis in natura. Ab eo enim quod est finis est bonum. et ab eo quod est ultimus est optimum et hoc patet ex ratione forme que ponitur in fine primi philosophia. s. quod est diuinum et optimum et appetibile. secundum autem quod aia differenter rationem habet a natura aliter mouet quam faciunt quantitates actiue et passiue et non habet principium male ex quo fit sic dicitur nobile. et hoc patet ex hoc quod dicitur ante finem primi de anima. Antiquus impossibile est aliquid esse quam aiam. Inconueniens autem adhuc est intellectui esse antiquus ut non aiam. rationabilissimum enim esse aia habet. nobilissimum et proprium secundum non aiam. Et rationabilissimum

est maxime speciei et rationis tributum. Nobilissimum autem est cum non sit alligatum materie ut quantitas quedam elementalis secundum quam est agere et pati. sed mouet corpus secundum proprietatem suarum uirium ut infra patebit. Proprium autem est secundum naturam quia distinctum ab alijs physicis est. Aliter enim aia generat quam ignis uel aliud elementum. quia aia generat determinata uirtute et determinato organo per decisionem superflui nutrimenti corporis cuius ipsa est actus et motor. Alia pro corpora inaiata non sic et similiter de alijs motibus et actibus. Honorabilis pro dicitur anima per relationem ad ea que perficiunt ipsam secundum bene esse ut scientie et uirtutes quibus alia natura perfectibilis non inuenit. Admirabilis autem secundum quod ipsa est in alia sui parte de numero substantiarum separatarum. ille enim sube propter hoc quod multum sunt eleuate super sensum et imaginationem admirabile esse habet in prelatibus eas. Unde philosophus dicit in 1° metaphysice. quod deficientes et admirans opinantur ignorare causam. et deinde in 2° 1° quod admiratio est timor in magna fantasia. **Utrum anima sit. et opiniones quorundam qui dixerunt aiam esse corpus.**

Secundo queritur Utrum

aia sit. Et videtur quod non per argumenta impiorum in 2° sapientie. ubi sic dicitur. fumus et flatus est in naribus nostris et fermo scintille ad commouendum cor nostrum qui extinctus cinis erit cor nostrum et spiritus diffundet tanquam mollis aer. ergo videtur quod principium uite in nobis sit fumus. 2° a corde et flatus respirationis in naribus ad mitigationem caloris naturalis pectoris et fumo scintille. id est. calor naturalis dantis sermone diffinitiuum. id est. rationem viuendi qui calor cuius extinctus fuerit marcescit et deficit corpus in cineres et expirat spiritum corporalem que diffundit in aerem ex quo assumptus est ergo aia uel nihil est uel non est aliud a corpe. hoc etiam videtur ex hoc quod habet in genesi ubi dicitur. Et inspirauit in faciem eius spiraculum uite. Spiraculum enim uite respiratio est sed respiratio ex spiritu aereo est. et cum per hoc intelligatur deus homini aiaz dedisse ut dicitur sci. aia uel nihil est uel erit corpus. Item per rationem videtur idem quia si aia est aut esse substantia aut accens. Constat quod non est substantia. nam ex accente non fit substantia ex aia aut et corpe fit substantia. et non est accens. Similiter non videtur esse substantia. substantia enim est materia et forma et compositum. sed aia non est materia quia ex materia et materia non fit unum. cum igitur sit corpus materia ex corpe et aia non fieret unum. Si minus ipsa non est compositum. quia compositum in quantum huiusmodi est non est compositio. sed aia componitur corpori. ergo ipsa non est compositum. et relinquitur quod sit forma si est. Sed contra dicit Boetius in 1° de trinitate. quod nulla forma potest esse subiectum alterius accensis. aia autem est subiectum accensum. s. uitae et uirtutis et scientie. et non est forma cui igitur nec fit substantia nec accens uel nihil erit uel erit corpus. Preterea ostenditur ex hypothesi ut. s. si probetur aiam in aliquo aiatu nihil esse. cuius eadem sit ratio de omnibus quod probatum sit in nullo aliquid esse. sed probatur quod aia in uegetabilibus nihil est uel corpus est. quia dicitur. Ergo quod plante uiuunt non per aiam sed per uiriditatem. Et in deuteronomio dicitur quod aia brutorum sanguis est et sanguis est eis pro aia. ergo videtur eadem ratione quod in nullo aiatum sit aliquid uel erit corpus. Ad idem videtur facere sententia quorundam philosophorum quorum opinione tangit quodam sanctorum ut Augustinus. Ergo nunc etiam. Ad hoc dicitur quod magis grossiores puterunt aiam esse aquam ut Hippocras et ista ratione superflua semine aiatum quod est humidum et aqueum esse videtur. nihil enim est productum per generationem in natura aiatum quod potentia uel actu non fuit in semine. sed nihil est in semine nisi corpus corpus aut non est in potentia ad non corpus. et videtur cum aia producta sit per generationem in natura aiatum quod ipsa nihil sit preter corpus. Item Tresias philosophus recordatur cum deuterius dicit ipsam esse sanguinem et sumit rationem ex hoc quod quando sanguis uniuersaliter recedit ab aliquo membro in membrum illud non sentit amplius. et cum sentire sit anime. videtur quod

ia fit sanguis et sic est corpus uel nihil propter corpus erit. Sicut Diogenes dicit aiam esse aerem subtilem. illud enim quod mouet corpora spiritus aeris uidetur esse et subtilis qui etiam expirare uidetur in morte. Sicut Eracletus dicit aiam esse uaporem eo quod fumosa euaporatio cordis animalibus tribuit et influit uitam et motum. Idem etiam dicit Alcibiades. In primum sunt multe rationes. primo sicut uidemus quod corpora quorundam animalium mouentur motu processiuo et sentiunt aliquo principio intrinseco. mori autem processiuus est in omni loci differentiam. scilicet ante et retro. dextrosum et sinistrosum super et inferius: sicut uidemus uolare supra et inferius. Aut ergo corpora habent hoc in quantum corpora sunt. aut in quantum commixta ex elementis. aut ab aliquo principio extrinseco. et tunc uel illud erit ut natura uel ut anima. si primo modo tunc omnia corpora mouerentur motu processiuo et sentirent quod non uidemus. Et si lites corpora animalis post mortem mouerentur et sentirent. Si 2º modo tunc omnia corpora commixta ex elementis mouerentur sic et sentirent. cuius instantia est in lapidibus et in mineralibus. Si 3º modo. si habent hoc corpus a natura. ergo cum natura colligitur in omni tempore in corpore naturali quod diu tale corpus est semper mouerentur et sentirent quod falsum est. Relinquitur ergo quod moueantur et sentiunt a principio intrinseco ideoque quod non fit natura quam uocamus aiam. anima igitur est. Item per Augustinum: nos uidemus corpora que non nutriunt nec augumentantur nec generantur. et uidemus alia que nutriunt et augumentantur et generantur sibi filia sed non habent hoc ex sua corporeitate. Restat igitur ut sit in eentia eorum principium huiusmodi propter corporeitatem et principium illud a quo emanant istae affectiones dicitur anima. Item ad idem. quicquid est omnino principium emanandi a se affectiones que non sunt huiusmodi et sunt uoluntarie imponimus ei hoc nomen anima. Item in genesi dicitur quod creauit deus animam uiuentem atque mutabilem in genere suo. Item omne quod est ab aliquo forma habet esse et rationem. sed bruta sunt uel homines. ergo ab aliquo forma naturali habent esse et rationem. Aut igitur illa forma est corporis tantum que persequitur qualitates elementales. aut erit forma alia. Si primo modo tunc aut erit forma elementum. aut erit forma consequens mixturam elementorum tantum. et sic alia eentia elementa uel lapides quod est falsum. ergo erit forma ulterior. et hanc philosophi omnes uocant aiam. ergo est anima. Item ex natura motuum cognoscitur natura motorum. sed in plantis et hominibus inueniuntur quidam motus qui non inueniuntur in aliquo alio corpore sicut attractio nutrimenti et nutrimentum secundum rationem debita magnitudinis est huiusmodi. ergo ista opera specialem habent motorem quod non erit in alijs corporibus. et istum uocamus aiam. ergo illud quod uocamus aiam est. non enim desputamus de nomine sed an hoc sit quod hoc nomine significare consueuimus. Item vis illa que mouet ad locum que cuius illa sit non est unius rationis secundum quod mouet ad unum locum tantum corpus gradabile et corruptibile sed secundum quod mouet indifferenter ad locum omnem. sed mouens ad locum unum est natura. ergo mouens ad omnem locum non erit natura. et est motor intrinsecus datus esse et motum corpori a quo est et hoc significat nomine anime. ergo illud quod significat nomine anime est. Solutio concedendum est quod anima est. Et ad primum dicendum quod impij errantes putabant aiam esse uentum respectu rationis et calorem naturalem. Ad aliud dicendum quod inspirauit. id est per spiritum fecit. et spiritus dicitur ibi substantia incorporea que est anima rationalis. spiraculum autem uite ponit ibi pro principio uite et spirandi et illud est anima. Ad aliud dicendum quod quedam forma est substantia ut principium sibi tantum et hec non distinguitur a natura rei cuius est forma. quedam autem substantia est ut principium et ut res perfecte possibilis existere uel ad minus ut distincta a natura eo quod aliter mouet quam natura et hoc potest esse substantia forma diuersis respectibus et talis substantia est anima. Ad aliud dicendum quod falsum supponit in hypothese. Anima enim est in uegetabilibus et sensibilibus. Et

quod dicit Gregorius quod plante non uiuunt per animam sed per uirtutem. intelligit de anima secundum quod diffinitio anime datur perfectis finis differentijs suis. scilicet cognoscitio et motus secundum locum secundum quod etiam dicit philosophus in primo de uegetabilibus. quod plante non habent animam sed partem partis anime. Ad autem dicitur in de ueteronomio de brutis quod sanguis est eis pro anima. intelligit quod primi actus anime quo ad sua obiecta fundantur in sanguine secundum quod sanguis est uel alius humor illi ridens ultimam nutrimentum ut dicit philosophus in libro de animalibus. Accipitur enim primi anime sunt nutrire augumentare et generare. et primi obiectum est nutrimentum secundum sui substantiam. secundi autem secundum quod est quantum. tertij igitur secundum quod est per membra deductum et ad locum generationis tractum habens uirtutem formatiuam alterius indiuidui et eiusdem in specie. Ad aliud dicendum quod quicquid sit de alijs animalibus. anima rationalis secundum suum esse non est in semine animalis nec etiam secundum suam causam efficientem. sed est per creationem ingreditur ab extrinseco et non est in semine nisi hoc modo dicatur esse in eo. quia hoc quod generatur ex semine est materia eius. Et etiam si diceretur esse in semine eius adhuc non diceretur quod esset semine sicut nec aliqua forma est sua materia in qua est potentia uel actu. Ad aliud dicendum sicut dicit philosophus in 2º de anima loquens contra Empedoclem quod huius calor operatur in augmento et nutrimento non tamen est causa sed causa. anima enim est prima causa que mouet non mota. Eodem modo dicimus quod sanguis non facit sensum sed propter calorem naturalem qui est in ipso est causa sentiendi et non est causa que est principium primum sensus. Ad aliud dicendum quod aer et uapor ponuntur esse animam a quibusdam philosophis errantibus propter spiritum animales et uitalem et naturalem qui in istis anime est ut dicitur in libro de differentia spiritus et anime. et hic spiritus nascitur a uapore effumante de corde et ponitur a medicis esse nature aeris et est instrumentum anime per quod influit sensum et motum corpori etc.

Quid sit anima secundum substantiam et naturam. et primo de diffinitionibus secundum quod ipsa est substantia quedam perfecte existens.

Artio queritur Quid sit anima

secundum substantiam et nomen. Et queratur de diffinitione eius circa quam queruntur tria. quorum primum est de diffinitionibus anime secundum quod est substantia quedam perfecte existens. 2º de diffinitione ipsius secundum quod est perfectio corporis animati. 3º de diffinitione ipsius secundum suam naturam. Item secundum quod est ut natura que dam corporis considerata. Ad primum procedit sic et ponatur primo diffinitiones sanctorum et postea philosophorum. Dicit ergo Augustinus in libro de spiritu et anima. quod anima est substantia rationis princeps regendo corpori accommodata. Et Remigius. anima est substantia incorporea regens corpus. Et Damascenus in 2º libro. Anima est substantia uiuens simplex et incorporea corporalibus oculis secundum suam propriam naturam inuisibilis immortalis intellectualis insignibilis organico utens corpore et huius uite augmentationis et sensus tributiuam. non aliud habens propter seipsam intellectus. sed ut partem sui purissimam. Et Bernardus sic eam diffinit in epistola ad carthusienses. Anima est res incorporea rationis capacis uiuificando corpori accommodata. Tres prime diffinitiones ponuntur anime esse in genere sube. Contra quod sic obijciunt per quadam considerationem que ponitur in 4º topico que est talis. Considerandum autem et rationes generum si aptantur ad assignatam spiritum et ad participationem spiritum necesse enim est generum rationes predicari de specie et de his que participant spiritum. Si ergo in aliquo diffonet palam quod non est genus quod assignatum est. Ex hoc patet quod si substantia est genus anime secundum unam rationem predicabitur de anima de qualibet specie anime. sed substantia in eo quod est res perfecte existens predicatur de rationali anima. et in hac ratione non predicabitur de uegetabili et sensibili secundum quod est in plantis et brutis. ergo substantia non bene ponitur genus anime. Item substantia secundum quod est nomen generis predicabitur uniuersaliter de omnibus que sunt in genere illo ut patet per probam considerationem. Sed ea que sunt in genere sunt species compositae uel simplicissime sed post eas

Secūde partis sūme

non sunt nisi indiuidua uel subalterne si continēt sub se species alias. Post autē uegetabilem z sensibilem z rationalem non est accipere aiam nisi hanc uel illam. z ponatur hic qd ad minus hoc est uerum de aia rōnali. ergo aia rationalis erit species specialissima in genere sube. ¶ In de ulterius pcedat sic. oēs species specialissime in genere sube sunt disperate. sed disparatum specierum vna nō constituit aliam. ergo aia rōnalis cum uegetabili z sensibili non constituit aliam spēm in genere substantie qd plane falsum est qz constituit hoīem. ¶ Item plus distant a se species exeutes a diuersis generibus subalternis qz exeutes ab eodem primo genere. sed si aia est in gñe substantie exit ab hoc genere qd est suba incorpea. homo autem exit ab illo qd est substantia corpea. ergo plus distat ab hoīe qz illud qd exit ab eode genere primo cū hoīe ergo plus distat aia rationalis ab hoīe qz aīn^o ab hoīe. sed aīnus nō constituit hoīem nec aliud qd exit ab eode genere cum hoīe. ergo multo minus aia rōnalis constituit hoīem. qd falsum est. ergo male ponit suba genus aie. ¶ Si forte dicat qd nō plus distant exeutia a diuersis generibus qz exeutia ab eodem genere primo. hoc patet eē falsum per hoc qd maior est differentia in genere qz in specie z maior in specie qz in numero. Si ppter b dicat qd aia nō dicitur hoc modo suba qd sit in genere substantie sicut species. sed dicitur substantia tanqz principium constitutū subam est substantia. ¶ Contra principium quātūtis cōtinue non est quātūtis cōtinua. nec principium quātūtatīs discrete est quātūtis discreta. ergo a simili nec etiam principium substantie est substantia z ita male diceret qd aia est suba sicut male diceret qd punctus est quātūtis pīnua z unitas numer^o. ¶ Si forte diceret qd iste rōnes logice sunt uane in naturis rerū qd dicit pbs in pñficiis z in principio de aia qd ex non substantijs non fit suba z ex non quātīs nō fit quātūm z ideo nutrimentū non oīno facit quātūm sed in quātūm est substantia quanta. aia xō est suba sicut forma substantialis. ¶ Contra nulla forma non pmo adueniēs mae est forma subalis. aia est forma non pmo adueniēs mae. ergo ipsa non est forma subalis. Veritas pme patet per hoc qd materia desiderat formam a qua possit pñci hoc aut nō est nisi subalis. Unde nō est susceptibilis accidentalis forme nisi fm qd iam substantat forme substantiali. z pbat eo qd aia non aduenit nisi corpori organico. z organizatio corporis ponit specie carnis ossis z manus z capitis z huiusmodi que sūt forme pcedētes aiam in corpore. ¶ Item pbat qd aia rōnalis non est suba hoc modo oīs enim forma inter cuius subm z ipsam est aliq forma est forma accidentalis aia rationalis est huiusmodi. ergo ipsa est accidentalis forma. Veritas pme patet per rōnem phabitam. xō pari argumēto pbat per hoc qd actus uegetatiue z sensitiue pūis inueniunt in embrionibus qz pfecte organizentur. z ubi est actus ibi est uirtus agēs. z ubi est uirtus ibi est substantia ut uidet. cū igit uegetabilis z sensibilis aia ante adueniāt corpi qz rōnalis. rōnalis uidet ut accidens esse. ¶ Item si specierum que per eādem diuisionem exeūt a genere vno vna fuerit accidēs oēs erunt in genere accidētis. sed uegetabilis z sensibilis z rōnalis per eandē diuisionem exeūt ab hoc genere qd est aia. ergo si vna aia est accidēs z relique erūt. sed uegetabilis est accidēs qd pbo. g qd erit accūs z rōnalis. ¶ Sitr pbo. qd est in cōposito pter materiā z formam est de accidētibus. sed in hoīe materia est corpus z forma est aia rōnalis. ergo uegetabilis z sensibilis erūt de accidētibus. ¶ Preterea qdam arguit sic. hoc qd adest z abest pter subiecti corruptionem est accidēs. aia uegetabilis est talis ergo est accūs. minorem pbat qz corpus arboris inuenit in ligno arido. ¶ Sed in ptrarim arguit pbi cōstabul nus in li^o de differentia spūs z aie. Quicqd recipit opposita cum vnum sit numero immutabile in sua eētia sub

stantia est. sed aia rōnalis recipit uirtutes z uitia cū sit vna numero ergo recipit opposita igit est suba. ¶ Item qd mouet subam fm loca diueria est suba. aia est talis. ergo zc. ¶ Prima harum rōnū pbat qd aia rōnalis est suba. z qd est z sensibilis. ¶ Item Collectanus. qd est est accūs aut suba. nihil aut qd adueniēs constituit speciem sube z recedēs destruit eādem est accūs. que libet species aie adueniēs pstituit speciem platee aialis z hoīs z recedēs destruit eādem. ergo quelibet species aie est suba. ¶ Item Auic^o. ppiūm subm aie impossibile est esse id qd est nisi per aiam z ipsa est causa unde est. si ergo aia dat actum z rōnem specificam corpi in genere qd est suba. ergo est suba. ¶ Item oēs pbi dicūt qd sit substantia ut forma aiatū corporis. ¶ Item accidēs est quod cum sit in aliquo nō est in eo uelut pars. z impossibile ē esse sine eo in quo est. sed aia est in aiatō sicut quedam pars ipsius eē. ergo non est accūs. ¶ Item differentia constitutua sube non sumit ab actu uel potētia accidētis sed uegetabile sensibile z rōnale sunt differentie pstitutue subarum ergo nō sumunt ab actu uel potētia accidētali. sumunt aut potētis z actibus aie. ergo aia non est accūs. ¶ Solutio qd pcedimus dicētes qd aia est in duplici cōsideratione. s. rōnis z rei. rōnis fm qd accipit ut uniuersale uel particulare. z sic est in cōsideratione logici. Rei autē duobus modis. s. fm qd hēt eē in natura z sic est in cōsideratione nālis pbi z fm qd est suba non comparata ad corpus gñabile z corruptibile z sic pñderat de ipsa primus pbs. loquēdo aut naturaliter z fm esse nō querunt pñcipia que sunt genus z differentia. hec enim sunt pñcipia cognitionis z non esse. nec ipsa hoc modo est species in natura sed pars speciei. Et idcirco ratiōes que sūt circa ipsam querētis substantiam ut genus de ipsa qd per differentias cōtrahit logice sunt z transcendent. Si aut accipit in rōne uniuersalis z particularis tñ ad huc duobus modis pōt cōsiderari. s. ut species z sic improprie sumet z uane. qz species non est hz qdam aliter dicat. uel ut differentia z sic magis pñe sumet sicut differentiam vnam dicimus uegetabile aliam sensibile alia rōnale. Et aia hoc mō sumpta logice. sed non differt pñe loquēdo ab hac differentia aiatum esse nisi tñ in nomine. aliter enim oporteret dicere qd aia eēt species pstituta qd non est uerum sed est potius differentia pstitutis si logice sumat. ergo hoc mō loquēdo fm diuersūz modū pñcat de aia z aiali rōnali z hoīe sicut diuersimode pñcat de specie z differentia. de specie enī pñcat ut de cōposito in quo est genus actu. de dīa aut non sic qz differentia simplex est sed reducit pñcatio illa per similitudinem ad pñcationem subī de passione hz non oīno fit idem modus pñcadi. qd passio est de gñe accūtūz z nō dīa. ¶ Sigs aut uellet oīno illum modū pñcadi expmere diceret qd genus pñcat de dīa sicut potētia inde terminata formalis de actu qui agere intellectu educ^o est de illa. Et per hoc patet solutio ad pñū qd aia nō est species in gñe sube sed dīa. ¶ Si aut qd dixerit qd est species z diuidit diuisione gñis subalterni in uegetabilem sensibilem z rōnale. ille nō loquitur nisi ad similitudinem eoz que sunt spēs pñe exeutes. z patet qd aia non est spēs fm hūc modū z ideo talis intellectus de aia error est z si logice loqmur de ea. ¶ Ad aliud dicēdū ut hitus est qd ipsa aia nō est spēs sed dīa z ideo pstituit spēm. ¶ Ad aliud dicēdum qd cum diuidit suba in subam corpeam z incorpeā oīno nō accipit aia ut pstituta per dīam que est incorpea qz sic accipet ut spēs sed potius cum diuidit corpus per aiatum z in aiatum aia accipit ut dīa corpus diuisi z nō differt a dīa illa nisi sub hoc noīe aia significet ut forma nālis que est forma pñis. s. mae que nō pñcat in parte uel toto. sub aiatō aut significat ut forma de toto pñcabili nihilominus tamen hec forma que est differentia abstrahitur a toto fm potētiā inuētā in parte

In aia. Per hoc etiam patet solutio ad tria q: aia loquēdo logicē est differētia remoti generis que collecta cum alijs differētijs minus coibus cōstituit species ultimas. Ad aliud dicēdum q aliud est pncipium quātūtatīs sūm rōnez pntūm uel discreti. z aliud est pncipiū quātūtatīs sūm eē qd habet in quāto z in natura. pmo enim mō pncipium quātūtatīs est indiuisibile. pntūm enim nō pntūat ad pntūm. q: sic iret in infinitū sed pntūūz pntūat ad tertium pntūū. Et pntūūz pntūū terminus est pūctus. Siliūter discreti in rōne discreti nō tollit ex dissimilibus sed ex vnitatibz z vnitās est indiuisibilis quātūtatīs aut sūm suū eē qd habet in quāto pncipiūz habet pfectū z impfectūz inter que est motus augmētī uel diminutionis z acgrit uel pūctū ex additione uel subtractione ad magnitudinēz pntūtem qd auget uel minuit. Loquēdo autē pprie de aia dicim⁹ ipsam eē sūam formā que cōstituit id cuius est forma sūm esse z rōnē specificā. Ad aliud autē qd ptra hoc est dicēdum q in corpe organico nulla forma specifica est ante aiam. Caro enīz nō est caro nisi per hoc q est medium in sensu tactus. Siliūter neruus nō est neruus nisi per hoc q est organūz aie in sūm sūm per ipsūm corpi sensum z motūz. Similiter uena nō est uena nisi in quātūm est organūz nutritiue de portatīs in ipsa sanguinem ad nutrimentū mēbroz corporis z sic est de alijs mēbris similibus z dissimilibz. Et hec regula supra melius expedita est in qōne de natura. Ad aliud dicēdum q uegetabile z sensibile in hoīe nec sūm in eo ut forme subales nec ut forme accidentales sed ut potētie z virtutes forme subalis que est aia rationalis z ideo nō sunt medie inter corpus z illā. Similiter dicimus de uegetabili que est in brutis. huius autē dicti causa infra explanabit ubi queret utrum aia uegetabilis sensibilis z rōnalis in hoīe sint vna in substantia. Et per hoc patet solutio ad sequēs. Ad ultimum dicēdum q lignum aridum nō est arbor: sicut nec asinus mortuus est asinus uel aial nisi equiuoce.

De diffinitione anime per incorporeum que ponit a Remigio Bamaſceno z Bernardo.

a **Inde queritur** De hoc qd diffinit per incorporeum a tribus. s. Remigio Bamaſceno z Bernardo. videt enim q nō fit incorporea. Dicit enim Aug⁹ q etiam angeli in cōparatione pntū spūs corpora sunt. Et idem dicit Bama⁹. ergo multo magis aia corporea erit. Item quicqd est subiectum cōpararum formarum est corpus. aia sūm sensum z fantāsiā est huiusmodi ergo est corpus. Maxima patet perfe. 2^a pbat per hoc q forme sensibiles z imaginabiles sunt cum magnitudine z figura. Item cuz dicit aia incorporea aut intelligit q ipsa nō fit corpus. aut intelligit q hec differētia qua diuidit substantia per incorporeum z corporeum sit pstitutiua ipsius aie. Si pmo mō hoc modo erūt differētie: q nulla forma est corpus. Si 2° modo tūc aia erit species pstituta in genere sube qd supra probatum est. Preterea etiam tūc oppositē differētie in specie pueniret in pstitutione speciei. s. corporea z incorporea qd falsum est. ergo male diffinit per incorporeū. Sed ptra sunt rōnes Cōstabulini in li^o de differētia spūs z aie. sic oēs corporee qualitates sunt pceptibiles sensum z eius qūitates sensu corporeo pceptiūtur est pro certo corporeūz. qūitates autem aie sunt virtutes z vitia que sunt insensibilia. q aia est incorporea. Item omne corpus alicui subiacerit sensum. aia autem nulli oī nō. anima ergo nō est corpus. Item omne corpus aut est aiatum aut inaiatū. si ergo aia erit corpus. erit animatum uel inaiatum. Si inaiatum tūc nō aiat corpus organicum aialis uel plāte qd dicere ridiculosum est z inconueniēs est. Si aiatum tūc restabit nobis sermo de anima aie. s. utrum sit corpus uel non z hoc in infinitūz

non est igit aia corpus. Item si aia est quoddam corpus subtile ut qdam dixerūt aut erit aer aut spiritus subtilis per totum corpus diffusum. aut erit ignis. Et si ita fuerit necesse est ut iste spūs uel ignis uel aer aut habeat ppriam speciē uel virtutem differētem a specie z virtute illorum corpoz aut non. Si habet tūc illa species potius erit anima qz ignis uel aer uel spūs z hoc cōtra positionē pnam. Si autem nō habet tūc oīs ignis erit anima z omnis aer z oīs spiritus qd aperte videmus eē falsum. Item si aia est corpus aut erit corpus simplex aut cōpositum. q si fuerit simplex tūc erit ignis uel aer uel aqua uel terra. z si fuerit anima vnum ex hīs elementis absolute. i. absqz alia ppria specie qua separet ab eo qd conuenit ei in suo genere omne qd fuerit in genere illo erit aia. Sicqz pbat q si aia fuerit ignis q oīs ignis erit anima z similiter de alijs elementis. z si ita fuerit omne corpus qd continet tale elementum qd est anima est aiatum. Verbi grā si fuerit aer tūc pulsus. i. uena pulsilis z pulmo z uter inflatus erunt aiatata. Et si anima fuerit aqua erit uas plenum aqua aiatatum. huiusmodi autē uerba turpia sunt z inania. Qd si fuerint aie corpus cōpositum uel erūt lapis uel cor uel manus uel aliquid huiusmodi. Item sunt rōnes Cōstabulini. Et quasdam etiam istarūz ponit Collectanus z addit vnam que sumpta est ab Auic^a que est de aia rationali simpliciter. hāc s. species intelligibiles que sunt in intellectu aut sunt in eo ut in corpore uel in habēte esse per corpus sicut potētia que opatur in organo habet esse per corpus. aut sunt in eo sicut in corpore. Si pmo modo aut ille forme sunt diuisibiles aut indiuisibiles. Si indiuisibiles aut sunt in illo qd est corpus uel potentia hīs esse per corpus ut in diuisibili uel indiuisibili. ergo illud indiuisibile habebit esse separatū in natura. Omne enim subiectū ut dicit pbus est ens in se cōpletum occasio alteri existēdi in eo. Si autem sic est tūc erit pūctus separatū esse habēs extra lineam. qd est incōueniens z sūm hoc linea habebit altum punctūz terminatē ipsam uersus punctūz illum z de illo pūcto est eadem ratio z iterūz de alio etiam pūcto eadem z sūm hoc accidit pūcta ordinari ad constituēdam lineam qd est incōueniens ut pbatum est in 6° pñficioz a philosopho. Qd si pūcto pūctum addas nihil maius efficiēs ergo species itelligibilis si indiuisibiles sunt nō erunt in corpore uel potētia habente esse per corpus ut in subiecto indiuisibili. Si autem fuerint indiuisibiles z oīs forme diuisibilis est subm tūc magis incōueniens erit existere eas in illo subiecto ut indiuisibili. Si autem def altera pars supioris diuisionis. s. q sūt in eo sicut in indiuisibili tūc cum hoc sustineri non pōt qz forme uel species sunt indiuisibiles. Omnis enīz forma adueniēs subiecto diuisibili z per accidens diuidit diuisione subiecti. Relinquit ergo q sint diuisibiles species aut ergo diuidunt in partes similes aut in partes dissimiles. Si in partes similes. aut ille partes sunt sūm intellectūz suū totum qz de speciebus que sunt intelligibiles loquitur aut non. Si pmo modo tūc pars uel partes est totūz qd non est uerum sūm intellectu qz aliud est intellectus partium z aliud intellectus totius. Si scdo mō tūc semper remanet aliqd extra diuisionem qd nō est simile diuidētibz z hoc est species per quam intelligit totūz ut totum. ergo non diuidit in partes similes qd est contra positum. Si autem diuidit in partes dissimiles tūc cuz species intellecta partes dissimiles nō habeat nisi gen⁹ z differētiā non diuidet diuisione sui subiecti nisi in illas. sed subm in infinitū est indiuisibile. ergo spēs intellecta in infinita genera uel in infinitas differētiās diuidet qd falsum est qz pbatūz est q cuiuslibet genera z differētie sunt infinita. Preterea pma gñā z pme dñe sunt simplices diuisione gñis z dñe ergo nō oia itelligibilia diuidunt diuisione subiecti qd est ptra positūz ergo

Secūde partis sūme

species intelligibiles sunt in anima nō ut in corpore uel ut in potentia existēte per corpus. **Solutio** concedimus q anima est incorporea. **Ad** p̄mum ergo dicēdum q angeli z anima dicunt corpus non a natura corporis sed a quadam pprietate corporis que est diffiniri loco sicut supra in diffinitione angeli dictum est. **Ad** aliud dicēdum q forme sensibiles z imaginabiles non imprimunt in aia sed potius in spiritu corporeo: z in organis sensuum z fantasie. **Ad** aliud dicēdum q incorporeum est negatio cōsequens quādam differētiā positivam que est de natura anime z est spiritalis q anima est spiritalis.

Utrum anima regat corpus z quomodo.

a **Inde queritur** De p̄ma diffinitione aie in qua cōueniunt Augustinus z

Remigius. que est aiam esse regnum corporis. Et videt q hoc non p̄mo cōueniat anime. Regere enī est p̄m rectificationem operum. aia autem p̄mo facit corpus in actu. **P̄terea** videt q non omni aie cōueniat. regere enim attribuit cognoscēti rectum z dirigenti in illo. Non autem oīs anima est cognitiua recti. uel bi grā uegetabilis. **P̄terea** non oēs partes anime regūt sed superiores tñ. inferiores autem regunt. ergo videt q anima non debeat tñ diffiniri ab actu regiminis sed etiam a passione. **Solutio** dicendum q regimen duobus modis dicit. scilicet cognoscēti z opanti. z p̄m perfectam rōnem ipsius est utriusq; p̄m diminutionem tamē quādoq; est cognoscēti tñ. quādoq; opanti tñ. Cognoscēti tñ ut in rege malo uel rōne pueris. **P̄terea** tñ sicut in natura z in vi regitiua simpliciter sicut ponūt medici in corpe aiato z hoc modo regere est forme cōducēti materiam ad esse z ad operationes naturales. Et per hoc patet solutio ad p̄mum q aia p̄m q est p̄mus acius cōducit corpus ad esse z p̄m q est actus secundus z motor corporis cōducit ipsum ad operationes. **Ad** aliud dicēdum q regimen corporis vniuersaliter cōuenit nature z aie. **Ad** ultimum dicēdum q si via potētia comparet ad aliam tunc cōuenit aie regi z regere p̄m diuerlas sui partes. Si autem cōparetur ad corpus tūc cōuenit oibus potentijs anime regere tñ. z ita intelligitur de diffinitionibus que dicunt ipsam regere corpus.

Quare anima non magis diffinit per sensum q̄ per rationem.

a **Inde queritur** De illa diff

ferentia in qua cōueniunt tres. q̄ dicit Augustinus rōnis particeps. Itē Damascenus rōnalis. Bernardus autem rōnis capax. z q̄ infra questio erit perse de rōne hic non disputabimus nisi quātum sufficit diffinitioni. **Queramus** ergo cum aia sit capax sensus z rōnis z generalius sensus q̄ rōnis. quare non potius diffinit a sensu q̄ a rōne. **P̄terea** aia dicit rationalis. z omne rōnale est aial. ergo aia videt esse animal. **Item** querit p̄m quem modum aia differēter dicit esse rationalis z homo. **Item** cur dicit particeps rōnis. z participare est partes capere ex modo loquēdi. videt relinqui q aliquid rōnis sit extra aiam. Et ad hoc sequitur duplex incōueniēs. scilicet q aliquid inanimatum sit rōnale. z q rōnale non sit ultima differētia cōstitutiuā alicuius aiat. **P̄terea** cum dicit rōnis capax z capacitas debet p̄tinerē. cōtinere autē est forme. videt ex modo loquēdi relinqui q ratio sit materialis ad aiam que non puenit sed est differētia ultima in diffinitione eius. **Solutio** dicēdum ad p̄mum q sensus non vno modo puenit aiat. quedam enim habēt sensus plures z quedam sensus pauciores. Ratio aut vniuoce dicta tñ vno modo puenit aiat. l3 per alium modū pueniat nō aiat. z

ideo aia potius diffinit a rōnali q̄ a sensitio. **Ad** aliud dicēdum q aia dicit rōnalis nō a dīa que diuidit aial sicut patet ex sup̄dictis sed a virtute z potētia sua que dī rō. Et ex hoc patet solo ad sequēs. **Ad** aliud dicēdum q rō duobus modis dicit ut sup̄ hitum est in qōne de angelis. scilicet rō que est in vmbra intelligēte sicut dicit Isaac in li° de diffinitionib⁹. z rō que est lumē intelligēte p̄mo mō est in hoibus. 2° mō in angelis. Rō aut per p̄m z posterius sic est dicta. vñ modus loquēdi Aug⁹ innuit q in omni mō dicta rō est aia. **Ad** ultimum autē dicēdum q sicut patebit inferius aia p̄siderata in totalitate potētiarū suarū est totū p̄tiniū vniēs in se p̄tes que sūt potētie sp̄ales. hoc aut mō ipsa est ut forma z p̄tes eius ut m̄ales. z hūc modū loquēdi innuit Bernardus in sua diffinitione. **De diffinitione Damasceni** Utrum aia sit substantia viues z quō dicit simplex z intellectualis.

a **Inde queritur** De diffinit

one in speciali Dam. que plura alijs p̄tinet. Et videt p̄ q aia nō sit substantia viues. dicit enim p̄m in li° de aia. videt in patiēte z disposito actiuorū in eā act⁹. Sz aia est actiua vite z vita est actus eius. ergo vita erit in patiēte z disponēte. hoc autē est corpus aiatum. ergo vita erit in corpe aiato. sed in quocūq; est vita ut act⁹ illud est viues p̄prie. q corpus est viues p̄prie z nō aia. **Item** illud est p̄prie albescent in quo recipit albedo ut in subo z sic de alijs formis adueniētib⁹. q illud erit p̄prie viues in quo est vita ut in subo. sed hoc est corpus z nō aia q̄ zē. **Item** p̄m dicit in 2° de aia. q̄ vita dī ut intellect⁹ z sensus z motus z status p̄m locum adhuc p̄m augmētum z detrimētum z alimētum est. q̄ illa p̄prie viuūt in qbus insunt huiusmodi ut motus. sed aia dicit ut p̄m z causa horū ut causata aut ut motus insunt hec corpibus aiatis. ergo ut p̄m. **Item** obijcit de eo qd dicit simp⁹. nihil enim qd hēt multa ut p̄tes est simp⁹. aia habet multa ut p̄tes sicut supponit in hac ipsa diffinitione qd dicit q intellectus est pars sui purissima ergo nō simp⁹. **Item** querit qre dicit incorp̄alibus oculis p̄m p̄prie nām i uisibilis. sicut enim est inuisibilis p̄m p̄prie nām ita i audibile z ita de ceteris sensibus. **P̄terea** hoc qd dicit immortalis nō omni aie puenit. aie enim plātari⁹ z brutorū moriunt in ipsis corpibus. **Item** de hoc qd dicit intellectualis. magis enim videt esse differētia angelī ut sup̄ in diffinitione angeli est disputatū. **Item** per hoc qd dixit eam esse inuisibilem satis ostēdit eā esse insignificabilem z ita inutiliter videt addi. **P̄terea** cum dicit vite z augmētationis sensus z generationis tributiu⁹. querit qre omittat intellectū z rōnem. **P̄terea** querit cum gñatio opus sit uegetabilis sicut z augmētatio qre inter augmētū z gñationem ponit sensum cum sensus nāliter sit post opa uegetabilis. **P̄terea** qre omittit nutritiuā cum illa etiam sit pars uegetabilis. **Item** qre dicit organico utēs corpe. plātē enim non vident hēre organa p̄m Emp. Organum enim est mēbrum dissimile in p̄tibus. p̄tes autē plātē vident eē similes si diuidant. **Item** querit de hoc qd dicit non hñs aliud p̄ter seipsam intellectum sed etiam p̄tem sui purissimam. videt enim implicare opposita in locutione. q̄ si habet intellectum ut partem tūc habet eum ut aliud p̄ter seipsam. **Item** quare dicit hoc potius de intellectu q̄ de sensu uel uegetatiuo cum quodlibet istorū sit pars aie. **Item** quare dicit hāc partem purissimā cur quolibet pars eius sit idonea. **Ultimo** querit penes qd accipiant diffinitiones sanctorū. **Solutio** dicēdum ad p̄mum p̄m distinctionem **Alex.** in 2° de aia. q̄ quo uiuimus dicit dup⁹ sicut quo scim⁹ z quo sanamur. Quo enim scim⁹ est scia z aia: sed scia ut causa z p̄m z forma. aia aut ut sūm z potētia. Si scia sanitate sanamur ut forma sed thorace uel pede ut potētia subiecto. ita z quo uiuū

mus dicitur duplex. scilicet ut causa et principium. corpus autem ut potentia et subiectum. Sed notandum quod motor et causa duplicem sui proprietatem inuenit in subiecto et mobile. scilicet illam que sibi inest et illam que sibi non inest. que non sibi inest est motus. motor enim prius in ordine immobilibis est. que autem sibi inest dicitur ut esse et actus. mobile enim habet ut esse et actum a motore quorum utrumque conuenit motori et sic anima inuenit vitam et sensum. Vivere enim secundum philosophum viventibus est esse et sentire sentientibus est esse. Et per hoc patet solutio ad tria prima. Ad aliud dicendum quod anima non dicitur simplex a privatione omnis compositionis ut patebit. sed a privatione quantitatis compositionis tamen vel eius que non est sine illa. Ad aliud dicendum quod quedam percipiunt solo visu et non alio sensu ut astra. sed nihil percipit aliquo istorum sensuum quoniam visum visum sit percipibile. et ideo visus principalior est quo ad obiecta quam alius aliorum sensuum ut dicit philosophus in principio methaphisice. maxime enim aliorum sensuum diligens qui est per oculos non solum ut agamus: sed ut nihil debemus agere ipsum videre desideramus pre omnibus ut dicitur alij. Causa autem est quoniam maxime facit nos cognoscere hic sensum et multas differentias ostendit. Per hoc igitur quod anima est inuisibilis supponit etiam quod sit insensibilis per alios sensus. nihilominus tamen quedam percipiunt specie propria sensibili ut qualitates sensibiles. Quedam autem specie que est in ipsis ut subiecto. ut subieque sunt subiecta sensibilibus qualitatibus. Quedam vero nec sic nec illo modo sed per speciem sui motus cadunt in sensuum cognitionem et per illa percipiunt subiecta a ratione et hoc modo percipit natura anime et natura motorum orbium. et hoc inuenit quando dicitur secundum propriam naturam inuisibilis. Ad aliud dicendum quod Damascenus diffinit hic principaliter animam humanam et illa est immortalis. Ad aliud dicendum quod aliter intellectualem. cadit in rationem anime et aliter in rationem angeli ut dicit Avicenna: quod humanus autem intellectus est in duplici potentia possibilis angelicus autem in actu est perfectus. una autem potentia est que est disposita et remota ab actu. ut potentia pueri ad edificandum scribendum et militandum quoniam nec edificatoriam nec scriptoriam nec militariam scit nec inuenit earum cognoscit. Alia potentia est propinqua et aliquo modo disposita ut quoniam est in iuvene quoniam artem quidem predictarum non scit sed tamen inuenit earum cognoscit. sed potentie iste sunt in actu quando nouit artes et potest agere secundum eas quando vult nisi impediat extrinsecus. Similiter est de intellectu possibili in nobis ad scientiam. primo enim est in potentia sola nec habet scientiam nec cognoscens terminos principiorum. secundo est in potentia habens in se cognitionem principiorum per noticiam terminorum. tertio efficit in actu per scientias ipsas. Intellectus autem angelicus tamen est in actu. et ita patet quomodo aliter et aliter intellectualem cadit in diffinitionem anime et angeli. Ad aliud dicendum quod anima secundum se est actus totius et secundum suas partes est actus partium corporis. et quod partes corporis diuersimode figurantur. et diuersitas figurarum in organis est propter diuersitatem potentiarum anime. posset aliquis credere ex hoc quod partes anime diuersas habent figuras sicut dicit Juliana herezica. et huic occurrit quoniam dicit infigurabilis. unde infigurabilis refertur ad partes et inuisibilis ad naturam. et ita neutrum supfluit. Ad aliud dicendum quod hac partem que est ratio vel intellectus non tribuit animam corpori ut actus specialis organi ut ita in questione de intellectu erui manifestum. alias autem potentias bene tribuit ei ut actus specialium organorum et idcirco rationem et intellectum dicit ipsam habere partem quod minus de illis videbat. Ad aliud dicendum quod generatio inest platee ut finis a quo diffinitur et denotatur uegetabilis. aliter enim conuenit sensibili. huic enim conuenit ut potentia. et quod sic diuersimode utrumque conuenit propter ponit post utrumque. Ad aliud dicendum quod nutritiva supponit in via.

quod nutrire est primus actus secundum quem dicitur vivere in corpore animato ut habet in primo de animalibus. Ad aliud dicendum quod platee habet organa. Organum enim proprie dicitur terminatur ab actu ut dicit philosophus in secundo de anima. sicut caput est animalium sic radices sunt plantarum. congruit enim infra dicere diuersa et eadem opera. Nec est hoc uerum quod semper organa in partes dissimiles diuidantur quod nervus est organum virtutis motiue et sensitiue. nec tamen in partes dissimiles diuidit. Ad aliud dicendum quod secundum philosophum partes nec sunt eedem cum suo toto nec diuerse. non enim sunt in actu nisi per actum totius tamen differunt ab ipso per naturam et situm. et hoc inuenit Damascenus cum dicit non aliud preter ipsam habet intellectum et tamen intellectus dicit partem nec tamen ideo dicimus hic quod intellectus sit ex materia. Sed si cut partes materiales distat per situm et ordinem in toto. ita partes spirituales per ordinem solum. Ad aliud dicendum quod anima secundum aliquas partes est actus partium corporis sicut ipsa est actus totius secundum intellectum aut non. et ideo posset aliquis dicere quod intellectus non est pars eius sicut dixerunt quidam errantes in scientia de anima. et hijs obuiat per talem modum loquendi. Ad aliud dicendum quod intellectus in actu suo potentior est ceteris potentijs anime et quod non miscet materie organorum cetera vero immiscet. Ad ultimum dicendum quod diffinitio Augustini non est data nisi de anima humana. et tangit ea que conueniunt anime in se et que conueniunt ei in quantum est anima. In se conuenit ei quod sit substantia rationis particeps. In quantum est anima conuenit ei regere corpus. Eadem respicit diffinitio Remigij nisi quod est de omni anima generaliter. diffinitio vero Bernardi est de anima humana inuenit per eadem et addit primum actum quem habet anima in corpore qui est uiuificare. Diffinitio autem Damasceni est de anima humana tamen respicit ea que conueniunt anime in se. et in quantum est anima. et tangit tam actum primum quam consequentes quos habet anima in corpore.

Quomodo anima mouet corpus an. scilicet moueat corpus immobilis manens.

Consequenter tractandum sunt diffinitiones philosophorum. dicit enim Plato quod anima est substantia incorporea mouens corpus. Seneca autem dicit quod anima est spiritus intellectualis ad habitudinem in se et in corpore ordinatus. In libro secundo de motu cordis sic diffinit. Anima est substantia incorporea illuminatorum que sunt a primo. Quia vero Alexander et sequentes ipsum aliter diffiniunt animam propter hoc prius disputet de ipsis et postea ponant diffinitiones suas. Circa primam vero diffinitionem Platonis de hoc quod dicit substantia incorporea supra disputatum est. Querat ergo per quem modum moueat corpus. Aut enim mouet ipsum cum ipsa sit immobilis. aut cum et ipsa moueat. Et Plato videtur probare quod non primo modo. supponit enim sicut dicit philosophus in primo de anima hoc quod omnes supponebant scilicet nihil mouere et quod ipsum non moueat. cum igitur anima moueat et ipsa mouebit. Item nihil dat quod non habet. sed anima dat motum corpori. ergo habet ipsius. quicquid autem habet motum mouet ergo anima mouet. Item motus est proprietas que est in mobili a motore. si igitur hec proprietas est a motore effluit ab ipso motore in mobile. Quicquid autem effluit ab aliquo est in ipso. ergo motus erit in motore. et ita cum anima sit motor motus erit in ipsa et sic per consequens mouebit. Preterea videmus animam gaudere tristari et confidere et sperare et misereri. que omnia motus esse videntur ergo mouet. Item philosophus dicit in secundo de anima cum non sit simplex quod potentia dicitur sic. ut agens sed aliud utrumque. sicut si dicamus puerum posse militare aliud autem sicut in etate existere. sic et sensitiuum se habet unde dicitur quod prima mutatio sensitiui a generatione est hoc est a sensibili generante sensum secundum actum. sicut autem est in sensu ita est in intellectu ad species intelligibiles. et

Secūde partis sūme

go videt q^a aia fm sensum z fm intellectus mouet motu alterationis sed non motu fm locum videt q^a possit moueri fm locum. minus enim videt q^a motus localis pueniat magis simplici q^a aia sit. sed puenit ergo z anⁱ me. Qd^o p^o pueniat pbatur est sup^{ra} in questione de angelis qui pbatur sunt moueri fm locum. ¶ Sed contra hoc sunt multe rōnes posite a phis sic. dupliciter enī dicit aliquid moueri scilicet fm se z fm accidēs. per accidēs quādo aliquid mouet motu eius in quo est z nō motu pprio ut albedo in re alba z nauta in navi. ¶ Per se aut mouet quādo mouet motu pprio z est subiectum motus. cum igit^r aia dicit^r moueri non pōt intelligi per accidēs moueri q^a illo motu moueret a corpore z nō moueret corpus. ergo intelligit^r p^{se} moueri. Sed dicit phi^losophus in fine tertij topⁱ. Amplius autem in qbus est aut specie aut numero determinare pspiciendum est si in nullo horum est q^utuor. igit^r cum sui species motus aut mouetur fm duas. aut fm plures. aut fm vnam. z quicqd^o hor^u detur cum omne mobile tale sit in loco segtur q^a aia sit in loco. ergo aia est corpus. ¶ Amplius q^u quid mouet natura p^{er} solū celū mouet etiā violentia. aia aut mouet natura ad aliquē locū z in eodē gescit naturaliter z ad oppositū locū mouet violentier. z gescit in ipso violēt^r. ergo fm hoc aia moueret ad aliquē locū violēt^r z gesceret in eodem violēt^r z ad oppositū moueret naturaliter q^u ridiculosum est q^u dicit^r phis quales violētⁱ mous aie erūt z q^uetes nec fingere volētibus facile est reddere. ¶ Amplius quicqd^o mouet ad locū mouet a sursum ad deorsum. uel a deorsum ad sursum uel ad mediū iter hec. Si aut^r desursus mouet erit igit^r si a deorsus erit terra si ad mediū erit aq^u uel aer. ¶ Amplius si dicat^r q^a mouet motu quo mouet corpus in conuerentibus. erit uerum dicere q^a quocūq^{ue} motu mouet corpus mouet z aia. aut ergo p^{se} aut per accidēs. non per accidēs cum motus ponat^r diffinitiuū aie. Si aut^r p^{se} mouet z corp^o mouet localiter. ergo possibile est q^a aia exeat a suo corpore z uadat ad aliud corpus sicut corpus exit de vno loco z uadit in alium. ¶ Amplius cum nō intret in corpus nisi sicut in locum z locus eius inueniatur in corpore mortuo pōt intrare in corpus mortuum sicut in locum. z ita quando aliqd^o aial mortuum est pōt aia que p^{us} fuit in loco uel alia redire ad illud corpus z ad hoc sequeret^r oia aialia mortua posse resurgere quod est heresis manicheoz z Pythagore. ¶ Ampli^o omne mouēs eēntialiter distinctū est a mobili ut pbatur est in pncipio septimi z in 8° phi^l. ergo si aia mouet seipsam z mouet ipsa eēntialiter distincta erit a seipsa q^u falsum est. ¶ Preterea qdam phi^l dixerunt aiam mouere corpus in eo q^a aia mouet sicut Democritus z Leucippus. Democritus aut^r dixit aiam esse calōrē igneum rōnē suū mēs ex calore naturali. z hec est que mouet corpus. uoluit enim q^a suba aie eēt ex athomis spericis igneis ut ab ipsa indiuisibilitate athomoz haberet incorporeitātē z a rotūditate mobilitatē z ab igneitate calōrē z leuitatē. Leucippus aut^r dixit aiam esse frigus tēperatūz respirationis. per respirationē autē attrahunt athomⁱ sperici qui sunt de substantia aie z cōdensant in corporibus aiatⁱ z phibent exire qui tam intro sunt. vnde videmus q^a respiratio est viuēdi terminus. Sed utrunq^{ue} eoz improbat pluribus rōnibus. Si enim hoc esset uerum q^a athomus eēt causa motus aie cum athomos nō ptingat gescere etiam si sit tranquillus nimia nō ptinget aiam gescere q^u videmus esse falsum. Isti tñ pbant rōnem suā per simile. Philosopher enim qdam de sequacibus eoz comediarum Epidascalus refert Bedalum fecisse ligneam statuam mobilē effundētem argētū viuūz ppter hoc q^a argētū viuū non posset gescere in statua statua mouebat sic dicebat isti aiam eē pstatem ex athomis spericis z q^a nō poterat gescere z sic corpus moue-

ri motu suo. ¶ Plato aut^r dicebat aiam mouere corpus ppter hoc q^a cōplexa est ad ipsum fm armoniacos numeros. ponebat enim aiam numerū eē idearū quarūdā ex qbus ipsa armonia cōponit^r. vnde oia que facit z sustinet insunt ei fm armoniam illoz numeroz. z sicut creator a pncipio vnum circulū fecit in celo. z ex illo circulo accepit per diuisionē aliūz circulū. s. zodiacum qui est circulus obliquus. p^{ri}mus aut^r circulus celi est rectus sub circulo p^o obliquo accipit alios circulos septē: qui circuli septem planetarum z in motu suo sequunt^r circulum obliquum. ita aia descēdēs de celo a creatore p^{ri}mū aspectum rectum intelligētie sue reflexit in circulum z sub circulo illo per diuisionē accepit alium circulū z sub illo alio septem alios tanq^u essent celi motus aie motus. z illis motibus mouet corpus. ¶ Sed p^{ra} hoc sic obijcit. Aut hoc q^u dicit^r Plato intelligit^r methapho^o. aut fm ueritatē sicut uerba sonāt methapho^o. aut dico q^a sicut in celo inueniunt^r duo circuli magni ita in anima potentia recordatiua fm suam p^{ri}mam generationem est a rebus extra z trāsēdo per memoriā reuertit^r in rem. z ita actus recordatiue quasi in re extra cōcludit circulū. appetitus autem motus ab intellectu practico sine fantasia facit circulum. p^{ri}mo enim mouet intellectus ab appetibili q^u mouet appetitum z ille ulterius virtutes affixas organⁱs que ulterius mouēt organa in rem desideratam z sic in appetitu iterum cōcludit circulus. ¶ Si militer fm p^{ri}m in qnque sensibus p^{ri}mo egredit^r virtus ab aia z cōiungit^r sensibili z refert^r speciem eius ad animam z sic in aia qnque sensus cōcludunt qnque circulos. Similiter alij duo circuli concludunt in anima per motus sensus cōmūnis z fantasie. Si in quātū sic methapho^o intelligit^r tūc videt^r Plato icidē in duo peccata pblematum. s. q^a mētⁱ z trāsgredit^r positam locutionē. nam etiam mentiētes qui q^u non inest alicui inesse dicunt peccāt. z qui extraneis noibus res appellāt ut plantanum hoīem. trāsgrediunt^r enim positam nominationem sicut Plato uocat hoīem arbōrē trāsuersam. Qd^o autem mētⁱ patet ex hoc q^a motus sensuum est fm directum magis q^a fm circulum. ¶ Ita enim pbatur q^a videmus intus suscipiētes nihil extra mittētes. z similiter audimus z olfacimus. trāsgredienti autem positam locutionē cōtingit nō posse terminari positionem suam rōnibus. In rōnibus enim utimur noibus ut plures z sic non uiuūt eis methapho^o astruēs pōnem. ¶ Si autē intelligat^r fm sensus uerborum tūc sunt cōtra eum rōnes Arⁱst^ote^lis: quarum p^{ri}ma est. Actus sunt p^{ri}us potētⁱis z p^{ri}mi fm rationem z obiecta actibus. ergo sicut obiecta in intellectibus ita est actus intelligēdi z virtus fm obiectūz vnum uel plura. Et si est vnum erit impartibile sicut est unitas z tūc actus erit impartibilis z virt^o similiter. nullum autem impartibile est cōtinuum circulare. ergo intellectus non est circularis. Si p^o sunt plura tunc sunt ut discreta. discreta autē sunt per negationem cōtinui sicut dicit^r phis. q^a numerum cognoscimus ex negatione cōtinui z sic iterum intellectus non erit cōtinuus circularis. ¶ Amplius dato q^a sit circularis querat^r cum intelligibile trāsit in ipsum utrum trāsit in ipsum tangēdo partes circuli uel non. Si tāgendo. ergo trāsit tāgendo partes que sunt pūcta. q^u pūcta dicunt^r partes cōtinui a Platone. Aut tāgendo partes habētes magnitudinem. Si p^{ri}mo modo cum pūcta sint infinita in circulo z in q^ulibet parte circuli sequitur q^a in infinito tēpore non transibit. nec aliquam partem eius z sic nunq^u cōplebit^r intellectus alicuius intelligibilis q^u falsum est. Si enim tangit partes habētes magnitudinem aut ille partes sumitur ut rōne idē. aut ut magnitudine idēz. Dico aut^r rōne idem q^a vnaqueq^{ue} hēt rōnē p^{ri}ui ut dicit^r phis in pncipio de celo z mūdo. q^u est sepabile in res suscipiētes diuisionē receptione que est semp. magnitudine aut^r dico

partes equales ut dicitur philosophus in 4° methaphisice. quod idem in quantitate equaliter est. scilicet quod quilibet sit dimidia uel 3^a uel 4^a. Si 1° cum ille partes sint infinite in circulo. et in infinitum diuisibiles sequitur idem quod philosophus. scilicet quod intelligibile nunquam transibit intellectui nec aliqua pars ipsius intelligibilis. Si 2° modo tunc sequitur quod intelligibile multoties tangit partes ipsius intellectus. et ponamus quod ille sint decem tunc in tactu unius decime intelliget decima pars intellectus et in tactu alterius altera decima et sic de alijs quod falsum est quia totus simul intelligit. Si 3° dicatur quod sufficit actus partium et partis alicuius tunc sequitur inutiliter ponitur intellectui esse circulariter. Contra etiam illa pars que tangit aut est partibilis aut impartibilis. si partibilis sed partibilis non tangit in partibilis. ergo cum quedam intelligibilia sint impartibilia intellectus non tangit ab illis et sic non intelligunt illa. Quod autem intelligibilia sint impartibilia dicitur in 3° de anima. Indiuisibilia intelligunt in his est circa que non est falsum. probatur 1°. Omnia intelligibilia indiuisibilia sunt quia aliter iret in infinitum ut dicitur Collectanus. Si autem sit impartibile tunc per eandem rationem non tangit a partibili intelligibilis sicut est intelligibile complexum et compositum et sic talia non intelliguntur ab ipso quod falsum est. Si 2° dicatur quod non sufficit partium tactus non enim est ibi uerus tactus sed tantum similitudo circulationis que est motus circuli. Contra obicit philosophus sic nulla circulatio habet principium et finem ut terminos sed omnis intelligentia habet principium et finem. ergo nulla intelligentia est circulatio uel similis circulationi prima harum probatur ex diffinitione. Est enim circulus figura una linea perfecta in se non habens principium et finem ut terminos. et 2^a probatur inspiciedo in pres intelligentie. Intelligentia enim est complexa uel incompleta si est speculativa. Si autem est practica. cum omnis praxis sit alterius causa. scilicet operis. Intelligentia practica terminabitur ad opus ut ad finem et non regreditur in seipsam. Si autem est speculativa incompleta aut illud est diffinitum uel diffinitum. et si diffinitum tunc determinabitur intelligentia ad diffinitionem ipsius. Si est diffinitum tunc stat in ipso ut in fine et termino. Si autem intelligentia est speculativa composita et stat in cognitione que cuncto uel est absolute ita quod ex ipsa non preedit ulterius ad aliud probatur dum. uel est cuncto sic probatur quod est principium sequentis syllogismi que stat in cognitione sua et sic patet quod semper stat intelligentia et non regreditur in principium unde incipit. aliter enim principia probarent per conclusionem sicut fit e converso cum igitur stet in termino per quolibet intelligentia non haberet similitudinem ad circulum. Item circulus non habet revolutionem unam tantum sed multas ergo si esset intelligibile uoluisset in intellectu ut in circulo. intellectus multoties redit super idem intelligibile quod in uideamus non esse necessarium. Amplius est cum intelligentia in tactu pars beatitudinis anime magis assimilabitur quieti quam motui. et si sic non mouetur circulariter. Amplius natura in omnibus facit quod melius est. cum igitur anime sit melius quiescere quam moueri eo quod hoc propinquius est beatitudini erit anima magis immobilis quam mota. Amplius in quocumque est motus secundum naturam et perse in illo est manifesta causa motus. quia quantum est graue uel leue uel aptum ferri circa medium. In anima autem nulla causa manifesta est quare moueatur anima in corpore. ergo si mouetur anima in corpore hoc erit propter naturam eius. Quicquid autem inest alii cui propter naturam inducit labores et penam ergo anima laborat et penam habet eo quod sit in corpore. et ita oportebit eam fugere corpus proprium et non manere in ipso quod falsum est. Fuerunt autem quidam qui dixerunt animam esse numerum seipsam mouentem et primum ueniens cum Platone eo. scilicet quod ponebat ipsam mouere seipsam et primum cum Pythagora Democrito et Leuco et Philippo. Pythagoras autem ponebat animam esse numerum ex primis unitatibus compositum. Democritus autem et Leucus et Philippus dicebant animam esse numerum atomorum spericorum. sed differebant in hoc quod Democritus et Philippi dicebant eam esse ex atomis igneis. Leucippus ponit eam

esse numerum atomorum frigidorum propter respirationem. Sed Plato posuit animam esse numerum ex ipsa idea et prima magnitudine et prima puritate composita. Desiderium ueniunt in hoc quod mouet seipsam et ita esset numerus seipsam mouens qui in mouendo se moueret corpus. Sed contra hoc sunt rationes philosophi que ut melius intelligantur fiat talis diuisione. Si autem est numerus cum numerus non sit nisi duplex scilicet numeratus et numerans. scilicet quo numeramus. numeratus ut punctorum et idearum uel atomorum. numerans autem sine quo numeramus ut aggregatio unitatum. et si hoc modo est numerus numerans aut erit numerus potentia aut actus. Si potentia tunc erit unitas. Sed contra omne mouens et motum simul distabit forma et quantitate a seipso. mouens enim forma distabit a mobili motum autem omne quantitate habet. ergo si unitas mouet a seipsa in unitate duo erunt essentialiter distantia a se ut mouens et motum unitas erit distincta continue et diuisibilis quod falsum est. Amplius si unitas accipiat motum tunc non potest accipi nisi in quanto continuo habens situm et sic non differt a puncto. quia utrumque esset indiuisibile positum in continuo. Sed si talis unitas ponatur moueri fluxus ille non faciet nisi longitudinem sine latitudine et sic anima si est unitas sic motum suo de se facit lineam. et si hec linea ponatur moueri de se faciet superficiem. et superficies corpus et sic anima erit iam habens potentiam et locum et non poterit esse cum aliquo corpore in eodem loco. cum anima in eodem loco sit cum corpore animato. Si 2° dicatur esse numerus numerans qui est actu numerus. Contra sic est in numero qui est actu numerans quod in qualibet unitate addita uel ablata efficitur alia species numeri. ergo anima si est talis numerus diuisa in quolibet animato erit alterius speciei quod falsum est quia uidemus in una planta esse unam animam que planta si diuiditur in duas erit in utraque planta anima tota similis speciei et qualescunt utraque et germinat in sua parte si plantetur in terra. Si 3° concedatur quod anima est numerus punctorum uel atomorum spericorum. Contra isti puncti uel isti atomi ueniens nihil faciunt nisi quantum ad magnitudinem si aliquid faciunt. cum igitur pars magnitudinis ab alia magnitudinis parte specie non differat sed materia tantum. omne autem mouens et motum differunt specie istud constitutum ex atomis illis non mouebit seipsam. Si 2° dicatur quod puncta et atomi habeant diuersam inter se quia unum est principium aliud medium et 3um finis et ita unum mouens et aliud motum et ita totum mouet seipsam. Contra si diuisa sit penes principium medium et finem et continuo sufficit ad hoc quod sit mouens et motum. tunc omnis magnitudo erit mouens et mota cum in omni magnitudine ista inueniantur. et ita omnis magnitudo erit mouens seipsam quod est falsum. Amplius si anima est numerus atomorum siue punctorum quia ad primum non facimus diuersam inter atomos et puncta. tunc ille numerus punctorum aut erit eiusdem nature et speciei cum numero punctorum ex quo est corpus secundum eos. aut diuerse. Si primo tunc omnia corpora organica et non organica constituerent ex quodam numero punctorum secundum ipsos et ille numerus erit eiusdem nature cum numero anime. tunc omnia corporea tamen organica quam non organica erunt animata. Si secundo modo cum numerus anime sit in numero corporis animati aut erit in eodem loco aut in diuerso. non in diuerso quia unum indiuisibile non excludit aliud a loco suo. Si autem in eodem ergo qua ratione non excludit indiuisibilitatem sui corporis eadem ratione non excludit numerum punctorum indiuisibilitatem alterius anime et alterius corporis. ergo infinite anime et infinita corpora prout esse in eodem loco. Amplius supponatur quod punctus a quanto per diuisionem et corruptionem non possit separari. Unde sic arguit nullus numerus punctorum per quantum corruptionem separatur ab ipso secundum esse ita quod non insit ei. omnis anima ita separatur a corpore per corruptionem corporis quod non est in ipso secundum esse. ergo nulla anima est numerus punctorum. Amplius si anima est unitas atomorum spericorum cum ex talibus non constituitur nisi corpus erit anima corpus. et cum ipsa cum suo cor-

Secūde partis sūme

pore sit in eodem loco erunt duo corpora in eodem loco qd est impossibile. Si aut est numerus punctoz aut est numerus potētiālis qui est vnus pūctus et sic in vno corpore aiato sunt multe aīe fm diuersas partes. aut est numerus actualis. et si ille eiusdē rōnis est cu3 numero corporis tunc oīa corpora erūt aiata. Si aut est alterius rōnis tunc aliquos numeros corporoz et aiatus nō excludet a loco suo. et sic infinite aīe et corpora pūt esse in eodē loco. Si ȳo dicat aīaz nō mouere seipsam motu fm locū sed alijs motibus. ¶ Cōtra hoc sunt rōnes Auiē: sic. aut mouet aīa motu gñationis aut corruptionis aut augmētī aut diminutionis aut alterationis. Isti enim sunt motus qui faciūt mobile a seipso uel fm formā sbalem uel accētalem. Si motu gñationis tunc aīa gñabit seipsam et gñabit a seipsa qd nō pōt esse. Et eadē rō est si motu corruptionis mouet fm hoc enim exigeret qd in quolibet motu aīalis hēret aīa aliam aīam differētem numero a pcedēte. Si aut moueat motu augmētī uel diminutionis. aut ergo mouet motu augmētī tñ uel diminutionis tñ aut utroq3. Si augmētī tñ tunc exigeret qd in quolibet motu aīalis efficeret aīa maior: q3 prius fuerit. Si aut moueat motu diminutionis tñ tunc efficeret in quolibet motu tali minor: q3 prius. Si ȳo in utroq3 tunc qñq3 eēt maior: qñq3 minor: que oīa absurda et ridiculosa sunt. Si aut mouet seipsam motu alterationis. aut ergo alterat seipsam ab hoc accēte quo dī aīa. s. qd corpus aiāt aut ab alio accēte qd est acquiritur per doctrinā uel per assuetudinē. Si pmo mō tūc sequit qd post motū nō sit aīa qd qd alteratur ab aliquo accēte post alterationē nō retinet illd. Si scdo mō tunc si ante motū fuit ignorans post motū erit sciēs. et iterum post alium motū erit ignorans et cum multoties vno die mouet seipsam multoties vno die erit ignorans et sciēs et vitiosa et virtuosa. qd cum sit falsum patet qd aīa nullo mō mouet seipsam: et ita non mouet corpus in eo qd ipsa moueat sicut videbat Plato dicere. Si forte cōcedat hoc cōtrariuz videt Dionysius dicere in libo de di. no. cap. 4o. ubi dicit qd diuinarū mētūz siue intelligētīarū triplī est moueri. circulariter qui dem vnite sine pncipijs interminabilibus illuminationibus pulchri et boni hoc est qñ per intellectū vniantur illuminationib3 qbus accipiūt summe pulchri et sūme bonū sine omni rōne pncipioz illarū illuminationūz in summo bono et sine omni rōne finis tunc enim mouet a summo bono per summū bonū in summū bonū. et ita ab eodē in idem fm circuli. indirectū est moueri qñ pcedūt ad subiectoz puidētiam recta oīa trāseuntes. hoc est qñ supior angelus illuminat inferiore uel hominem uel angelū trāseundo tñ recte que recta sunt nō egrediēdo ordinē supioris ad inferiore fm officiū et ptiatē illuminiādi. Oblique aut siue reflere qñ uel puidentes minus hñtibus iēgressibilī manēt in idētitate circa causāz idētītatis pulchri et bonū indefinēter circa thoz agētes hoc est qñ quasi qd duo mori sunt sibi succedentes. s. per infusionez illuminationis ad inferiores minus hñtes et reductionē eorūdem in idētītatem primā qñ manēt in egressibilī agētes circa thoz pteplatiōis circa cām idētītatis oīs. que causa est summū pulchri et summū bonū. ergo videt qd cu3 intelligētie sic moueant triplī qd aīe fm intellectū sic possint moueri. ¶ Item ibide aīe mori circularis qdem est ad seipsam introitis ab exteriorib3. in intellectualiū ipsius ȳtūū vniformis uolutio sicut in quodam circulo nō errare ipsi largiēs et a multis exteriorib3 ipsam pueriēs. qd pgregans pimum ad seipsāz deinde sicut vniformē factā vnitis vnitiue vnitis virtutib3 et ita ad pulchri et bonum manuducēs qd est sup oīa exñtia et vnum et idem et sine pncipio et iterminabile. hoc est qñ aīa uenit a deo in creaturas et a creaturis in seipsāz ut magis hñtem de bonitatib3 pime cause. hēt enim esse viuere rōcinari intelligere per que magis appropinquat pī

mo ut dicit Boetius in. e. t. Et has virtutes suas intellectuales vniformiter in circulo uoluit qñ refert eas in pncipio vnde exierit. hec enim uolutio tribuit ei non errare hoc est qd non erret inquirēdo fm summū bonū. qd pmo per gradus entium puerit eam in seipsam et deinde sic vniformem et pformē factāz pmo magis ceteris. ¶ Inquātū plures bonitates eius pncipat vnite ēa per copulationē virtutibus vnitiuis hoc est angelis ad vnu pīmū appropinquātib3. qd angeli dñr virtutes vnitiue eo qd inferiores ad eadē vnitatē reduciūt. Aīa autem sic vnita virtutibus vnitiuis ulterius manuducit ad id qd est sup oīa entia. qd nec hērens cōe cum alijs et illud est vnu. qd in eo nullus est numer3 ptiū. et idē qd apud ipm nulla est trāsmutatio nec vicissitudis obūbratio et est sine pñ et itermiabile qd creatū manēs in scā scloz. Et nota qd bonitates pime cause que sunt viuē sentire rōcinari itelligē in supiorib3 creaturis ut in angelis et in aīalib3 dñr vnite. qd in eis sūt vnu et dñr vnitiue qd vnūt ad pīmū gradū nobilitatis nature. in ceteris aut dñr pte qd i quodā eoz inuenit esse tñ. in quodā aut viuere sup eē. in quodā aut sentire sup hec duo. In nullo aut vnūtur oīa nisi in creatura que pncipare pōt summū bonū per beatitudinē. Oblique aut mouet aīa inquantū fm proprietatē suā diuinis illuminat cogitatibus nō intellectuales et diffuse et sicut pūctis et trāsiōnibus pactionib3 hoc est qñ cognitionē accipit dei non tā in vno simplici qd est intellect3 pime sed imiscet se alijs rōcinādo ex illis et diffiniēdo semp inqñtiones opationibus rōnis transeuntib3 per ea de qbus rōcinat in deū qñ oblique reflectendo. Indirectum aut qñ nō ad seipsam ingressa et singulari intellectualitate mota. hoc enim est sicut dixi in quodā fm circuli sed ab his que sunt fm seipsam pgre dit ab exterioribus sicut a qbusdā signis uariatis et multiplicatis ad simplices sursum vnitas agit pteplationes hoc est motus rectus aīe est qñquidē nō recipit a deo s3 a creatura et in creaturā trāsiens uadit in ipsam ex his oibus relinquit qd aīe intellectiue sit moueri circulariter oblique et recte. ¶ Solo dicēdum qd aīa nō mouet alī qua specie mori ut pbāt pbi Aqz et Auiē: Auer: Constab: Alpharabius et Collectanus et multi alij nāles mouet aut corp3 ipsa exñs immobilis pte. per accēs aut mota moui corpis. qd sicut dicit pbus mouētib3 nobis mouētur ea que in nobis sunt. Et ideo dicit Aug3 qd aīa est in corpore sicut deus est in mundo. qd sicut deus imo exñs cetera mouet ita qd non mouet perse uel per accidēs. ita aīa mouet corpus immobilis manēs perse mota tñ per accēs qd sicut in oibus deficit a deo ita virtus eius motu ua deficit a virtute diuina motus. ¶ Vitendū ergo ad pīmū qd suppositio Platonis falsa est. In oī enim motu necesse est qd pīmū mouēs immobile sit fm motū illum. vnde Aug3 in fine octauū sup genēsim ad lram. per locū nō mouet qd per loci spatia nō distēdit. quicqd aut per loci spatia distēdit corpus est. ac per hoc pñs est qd aīa p locū moueri nō pūet si corpus esse nō creditur. ¶ Ad aliud dicēdū qd aliqd habetur ab aliquo multis modis quoz duo faciūt ad ppositū. vnus. s. sicut forma habet a sbo et sic motū hēt id qd mouet. Alio mō sic effect3 a cā efficiēte et sic motus hētur a motore i mobili et sic nō dat qd nō hēt. ¶ Ad aliud dicēdū qd mori est pprietas que effluit de motore in mobile sed nō ppter hoc opret qd sit in motore sicut in subiecto sed ab ipso influit sicut a causa efficiēte. ¶ Ad aliud dicēdum qd in talibus non mouet aīa sed corpus ut dicit pbus in p de aīa. Aīa autē est in his tñ mouēs et sunt hec uerba eius dicere aīam irascibile esse ac si dicat aīam texere uel edificare. meli3 enī forte est nō dicere uel aīam miseri uel discere aut intelligere sed hoīem per aīam. hoc aut non tñ motu in illa exñte sed aliqñ quidē usq3 ad ipāz. alij ȳo ab ipā ut sensus quidē ab obiectis est ad aīaz. reminiscētia ȳo ab aīa

ut motus qui sunt in sensibus organis. **C** Ad aliud dicendum quod quodiam anima est in corpore nec habet motum localem perfecte cum autem exuta est a corpore tunc de ipsa videtur dicendum quod de angelis dictum est supra. **C** Ad autoritates vero Dionysij ultimo inductas dicendum quod Dionysius symbolicè loquitur referens proprietates corporales in spiritualia et ideo distinguit motus intelligentie secundum nam in intelligibilem. unde super intelligibile illud quod est principium vel medium et finis intelligendi dicitur esse intellectum circumcularem et hoc tamen est deus. Sed super intelligibilia illa in quibus intelligentia in vno accipit principium intelligendi et aliud reflectitur de illo alio in primum ut in finem dicitur motus oblique esse reflexus. sicut quando venimus a deo in creaturas et ab illis reflectimur in deum. quando vero intellectus de creatura procedit in creaturas et sic decurrit in deum dicitur mori rectus. ipse enim non loquitur nisi de intellectu diuino siue sit hominis siue sit angeli et ille motus semper habet deum aut ut principium aut ut medium aut ut finem et sic non excedit extra ipsum. Aut habet eum ut principium et finem tamen et esse egreditur in medio pertingens ad creaturas. et quod linea egredientis facit punctum in angulo reflexionis. aut habet ipsum ut finem tamen et sic est inter puncta diuersa motus rectus. non autem potest eum habere ut principium tamen. quod ille motus non esset diuinus qui finem poneret in creaturis et hec etiam est causa quare non sunt nisi tres motus intelligentie diuine.

C Quare anima dicitur intellectus spiritualis et quomodo in se et in corpore ad beatitudinem ordinatur.

Consequenter tractandum

sunt relique due diffinitiones Senecæ et Alexandri in libro de motu cordis. Quare ergo de prima hac. scilicet quod anima est intellectus spiritualis etc. quare. scilicet intellectus cum anima magis habeat per rationem diffiniri ut dicit Augustinus. Item quod dicitur ad beatitudinem in se et in corpore ordinatus non videtur esse verum. quod ut dicit Boetius beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. qui status non potest esse in corpore. **C** Si obicit contra secundam de hoc quod dicitur secunda relatione. querit enim quid dicat ibi secunda relatio. Si forte dicat quod angeli prima relatione et anima secunda relatione precipit videtur non esse verum quod anime illuminabiles immediate sunt a deo sicut angelis unde philosophus in periphrasi. Felicitatem finem et perfectionem ponimus ubique et omnino. si autem ita bonos dicemus viuendum quibus extiterunt vel existunt que diu sunt. bonos autem ita homines et angelos semper dicimus. Ex hoc accipit quod homo et angelus receptibiles sunt beatitudinis vna relatione. beatitudo autem est secundum defectum illuminationis a primo in naturam rationalem. **C** Preterea cum anima sit quedam perfectio corporis cuiusdam et non omnino videtur anima debere diffiniri in comparatione ad corpus suum. et nulla harum diffinitionum facit mentionem de corpore organico secundum quod organicum nisi illa prima. Quod autem hoc sit inconueniens patet per primum triplicem rationem. prima est quod dicitur secundum quod quascunque diffinitiones non contingit cognoscere accutia hoc est proprias passiones diffiniri sed neque picturari facile de ipsis manifestum est quod dicitur dicant et uane oēs. per habitus autem proprie passiones anime non possunt cognosci sicut modi sentiendi et imaginandi et huiusmodi. ergo videtur quod uane sunt transcidentes cum per ipsas non possit includi perfecta scientia de anima. **C** 2^a est hec quod ponitur Dionysius quidam argumentatur solum dicere quale quod anima sit. de susceptibili autem corpore nihil ad hoc determinatum est tanquam pertingens sit secundum Pythagoræ. fabulas qualibet animam ingredi quolibet corpore videtur autem vniuersum quod habere propriam formam et spiritum et tangit hoc quod Pythagoras dixit quod anima hominis intraret corpore bruti et rediret. et hoc est inconueniens. quod secundum nam vnaqueque materia habet determinatam formam et spiritum. **C** 3^a sic ponit dices. Simile aliqui dicunt sicut si aliquis dicat tectorica

tibicines induit. oportet autem artem uti organis. animam autem corpore. hoc est quod diffiniens animam non faciens mentionem de corpore peccant. quod cum ars imitetur nam sicut ars mechanica utitur propriis organis et instruit ut faber martello et incude et non scuto et lancea: ita quelibet anima habet sibi proprium corpus. et qui non dicunt nam illius corporis faciunt sicut illi qui dicunt artificem vnius artis in ope suo inducere habitum alterius artis. sicut si tibicines hoc est musici si uel lent tibij canere induerent tectorica hoc est arte edificatoria. **C** Solo dicendum quod iste due diffinitiones date sunt de anima in comparatione ad optimum. et quod hoc precipit siue corpore propter hoc non faciunt mentionem de corpore. **C** Ad primum ergo dicendum quod anima exuta a corpore magis habet actus intelligentie quam rationis. sicut in corpore magis attingit felicitatem per intellectum quam per rationem. quod intellectus simplicior est quam ratio et ideo cum illi philosophi considerant animam in comparatione ad felicitatem diffiniunt eam potius per intelligibile quam per rationale. **C** Ad aliud dicendum quod beatitudo accipit in via et in patria perfecta et imperfecta. Perfecta est illa que amputat et penam et culpam. et hanc recipit anima secundum se quando est separata. Imperfecta est illa que tollit culpam sed non omnem penam. et hanc recipit in corpore extrinsecus. Boetius autem diffiniuit beatitudinem secundum quod est in ultimo et in optimo statu. Sed beatitudo que est vie magis proprie dicitur felicitas secundum quod dicit philosophus quod felicitas est actus anime qui est secundum virtutem perfectam. **C** Ad aliud dicendum quod 2^a relatio accipit ibi pro cognitione dei per sensibilia hec enim cognitio est anime naturalis. prima vero relatio acceptio est cognitionis dei in ipso deo et est connaturalis angelo nec anima habet eam nisi exuta a corpore. **C** Ad ultimum dicendum quod punctum esset in diffinitionibus illis si consideraretur anima a predictis philosophis in comparatione ad corpus. nunc autem considerat ab eis ad beatitudinem ordinata secundum quem modum corpus est magis impediens quam promouens. et ideo philosophi isti de qualitate corporis non faciunt mentionem.

C De diffinitionibus anime secundum Alexandrum: Et primo querit utrum anima sit actus corporis et quomodo et quare non diffinitur esse sicut actus.

Consequenter accedendum

est ad diffinitiones Alexandri in quibus tria consideranda sunt. Quorum primum est de diffinitionibus quas ponit. 2um qualiter vna illarum sit primum quod est medium in demonstratione et alie ut per se demonstrationis. 3um secundum quem modum per diffinitiones suas contingit cognoscere accutia anime. et ita non est vana et uana. **C** Circa primum querunt tria. quorum primum est de diffinitione. 2um de diffinitione faciente cognoscere subam eius secundum quod ipsa est ratio corporis organici. 3um de diffinitione faciente cognoscere animam secundum quod ipsa est natura corporis organici. **C** Ponamus igitur diffinitionem anime que ponitur in 2° de anima in primo ubi sic dicit philosophus. Anima est primus actus corporis phisici potentia vitam habentis. huiusmodi autem est quod cuius organicum. **C** Queratur ergo primo quomodo anima sit actus. 2° quomodo primus. 3° quomodo corporis phisici. 4° quomodo potentia vitam habentis. 5° quomodo huiusmodi est quod cuius organicum et utrum hec sunt de diffinitione.

Primum proceditur sic.

C Dicit Avicenna in 6° de naturalibus. quod anima est perfectio propria corporis phisici etc. ergo videtur quod perfectio et actus idem sunt. Ita enim dicit Euarius. super libro de anima. endelechia enim in greco actionem vel perfectionem sonat in latino. Sed videtur quod anima non sit perfectio. Quis enim perfectio fundatur in perfecto nec habet esse nisi in illo. ergo si anima erit perfectio esse suum non habet nisi in corpore cuius est perfectio. hoc autem non conuenit anime. quod non conuenit anime rationali ergo male ponitur diffinitio ipsius anime. **C** Probatio prima est ex ratione perfectionis. perfectio enim est aliquid perfectio non autem nisi perfectio. ita patet quod non habet esse nisi in illo si subale est ei perfectio

Secūde partis sūme

ationes esse. sicut enim pfectio subalis est in cuius cadit diffinitionem. ¶ Item phus in 1° me^o. primo dicit qd forme que sunt pfectiones nales simul sunt cuz materia nec pcedūt eam nec sequunt tpe. si ergo aia sic est perfectio nalis corpis videt qd ipsa fm sui partes sepabilis sit a materia qd falsū est. ¶ Preterea quicqd sbale est ali cuius sine ipso nō hēt esse illius. sed quicqd diffinitiuū est alicui⁹ sbale est illi. ergo sine eo nō erit esse ipsius sed diffinitiuū anime est pfectionē corporis esse. ergo sine eo nō erit pfectio ipsius aie. et ita aia non erit nisi pfectio corporis. Si forte diceret qd hoc nō est cōmune oīz aie ¶ Itē occurrit tex⁹ A⁹z. sic dicētis. Si aut aliqd cōmune qd quidē est in aia oportet dicere erit aia. Itaqz actus corporis phici organici. ¶ Preterea pfectio non videt esse bene positū in diffinitione. dicit enīz A⁹z. qd que dā pfectio rei est extrinseca quedā aut intrinseca. Extrinseca sicut faber lignarius est pfectio domus et navis. Intrinseca aut sicut forma domus et navis. Sitr in 5° me^o distinguū pfectū multis modis. ergo videt in diffinitione aie nō debere poni nisi determinatū. ¶ Itē quicqd est diffinitiuū alicuius puenit oī parti diffiniti fm vnā diffinitionē. ergo si aia est pfectio uel act⁹ corpis. quelibet pars illius actus uel pfectio erit illius corpis. contrarium cuius dicit phs in 1ra. s. qd intellect⁹ nullius corpis est actus. ¶ Preterea dicit phs ubi uenaf istā diffinitionem per diuisionem sic dicimus esse quoddā genus eoz que sunt sba hui⁹ aut aliud qdē cōpositū fm mām qd fm se nō hēt hoc aliqd. alterūz aut formā et spēm fm quā iam dicit hoc aliqd. et 3° qd est cōpositū ex ipis. Est aut quidē materia potētia. spēs aut endelechia. i. act⁹. cū igit aia fm eūz sit forma quare nō dicit aia est forma prima corporis potius qz aia est actus p⁹mus. ¶ Preterea obijcit B⁹ego in 1° cōtra hoc qd aia dicit endelechia uel actus sine forma sic. nulla spēs sepatim est susceptiua cōtrariū. aia sepatim suscipit cōtraria. ergo aia nō est spēs uel actus. ueritas p⁹me patet per B⁹oe in 1° de tri. et ibi dicit forme subm esse nō pnt nō qd cetera forme a separatīs subtis accitibus sunt ut humanitas nō ita accitūta suscipit in eo qd ipa est s. in eo qd mā sibi suba est. ¶ Cleritas 2° habetur ex hoc qd habitus virtutum et sciarum sit aut z malarū dīpōnū in errore et uisio sunt in aia per se pter hoc qd sit in corpe. ¶ Preterea cū in aia sit vis et potētia quedā que opaf in organis corporis uideret potius debere diffiniri per rōnem virtutis uel potētie qz p nomen actus. ¶ Preterea actus et pfectio hēre uident quādam dīam. sicut enim oīs motus mouet a mouētia actus ab agēte videt esse. et determinemus actum ad esse et nō ad opari. tunc enim videt actus esse pfectūz dicere. pfectio aut est id a quo est id sicut expse inuit phs in uerbo illo ubi dicit qd forma est sba fm quas materia siue potētia est hoc aliqd. ergo videt qd actus non bñ exponat per pfectionē. Est enim actus esse qd est a pfectione in eo qd est pfectūz. ¶ Preterea oīdit B⁹ego in 1° qd oē qd diffinitur ab optimo sui debet diffiniri. Si igit aia diffinit ab A⁹z. debet diffiniri ab aia rōnali. tpe aut diffinit ab ifimo quod est pars uegetabilis. ¶ Cleritas p⁹me accipit ab ipso A⁹z. in 2° de aia qd oīa appellari a fine iustum est. a quo aut ponit nōmē ab eodem necesse est dari diffinitionem. qz diffinitio est ipsius noīs ut dicit A⁹z. in 1° p. Idez enim est noīe et diffinitioe. ¶ Qd aut ipse diffinat aiam ab aia uegetabili patet in p⁹o scōi de aia ubi uenaf diffinitionē grā istius mēbri qd est potētia uitam hūilis. uitā aut dicimus fm alimētum augmētūz et nutrimentū. ¶ Item nihil dictum equoce de speciebus alicuius est diffinitiuū ipsius actus equoce dicit de uegetabili sensibili et rōnali. ergo non bñ ponit diffinitiuū aie. ¶ Cleritas p⁹me est in 6° 1° p. 2° aut expresse dicit A⁹z. in 2°. Preterea dicit B⁹ego in 1° qd A⁹z. aiaz endelechia dices nullo mō cōcordat cum hīs qui qualita

tem eam dicūt. ergo videt qd aia si nō est actus qd sit qualitas. ¶ Item B⁹ego in 1° dicit qd fm A⁹z. oportet qd neqz sine corpore sit aia vnqz neqz corpus sine aia. hoc aut incōueniens. ¶ Preterea hoc idē videt per rōnē quecuqz enim se inuicem diffiniūt vnūz hōz nō est sine alio aia et corpus se inuicem diffiniūt fm A⁹z. ergo vnū hōz nō est sine alio. qd aut corpus diffinat aiam patet in prehabita diffinitione. qd p⁹o aia corpus patet ex relatione relatiūz. h. enim corpus nō sit relatiū in organicū cuius inqz organici aia est actus diffinit ad id cuius est organum. et ita necesse est utiqz in utroqz rōnibus uti ut dicit P⁹or. ¶ Solo dicēdum qd supra determinatū est de angelis qd sbalis dīa anime et angeli est in hoc qd aia inclināf ad corpus ut actus. angelus aut nō. Et ideo subale dicimus aie esse qd sit actus corpis. Si tñ attēdit id qd est aia tunc pōt cōtrariari duobus modis. s. fm eē quod habet in se et sic nō diffinit in cōparatione ad corpus uel fm cōparationē ad corpus et sic diffinit. Et hoc p⁹o tātō dī ei accidere qz quedā spēs anime pōt contrariari et esse sine corpe. Et ideo dicit A⁹z. in 6° de nālīb⁹ qd hoc vnum aia nō est nomē huius rei ex eius essentia nec ex p⁹dicamēto in quo p⁹inetur et cum anima diffinitur sicut diffinita est ab A⁹z. nō affirmatur esse eius nisi fm qd est p⁹im⁹ emanandi a se affectiones que non sunt vnūs modi et sunt uoluntarie. et sic affirmatur esse eius ex hoc qd habet aliqd accidens. quod tamen accidens ualet ad certificandum eius essentiam et ad cognoscendum qd sit. Et dat A⁹z. simile dices fortassis enim iam didicimus qd id qd mouet motorē habet. tñ nō scimus ppter id essentia huius motoris qd sit. Et intēdit A⁹z. qd sicut motor dupl⁹ diffinit. s. penes proprietatem hanc que est mouēs. uel penes suā essentia. Itā aia dupliciter pōt diffiniri. s. fm qd est aia. i. actus corpis et motor. et fm qd est sba quedā p⁹enta fm seipsam in p⁹dicamēto sube. ¶ Dicēdūz igit ad p⁹z ad 2° qd pfectio et actus fm cōmētorem sunt idē et si aliqua hūit dīam illa itra ostēdet. ¶ Ad aliud dicēdum qd quedam forma est que est pfectio in natura que est tñ forma. et uia et non suba p⁹exis in p⁹dicamēto sicut sunt forme sbales elemētūz et corpoz cōmixtoz tñ mineraliū et forme qūdā cōplexonatoz sic sunt forme uegetabiles et sensibiles qd nō sunt sube nisi qz p⁹stunt et faciūt subam in brutis et in plantis nec etiam perse sunt in p⁹dicamēto sube. Quedā aut forme sunt sube utroqz mō. nō enim sunt tñ uia sed etiam uisiois ut dicit B⁹oe in cōmēto sup p⁹dicamenta et ille sic sunt pfectiones qd fm esse subale nō fundant in pfecto. ¶ Ad id aut qd obijcit qd rō pfectionis est eē in pfecto. dicēdum qd hoc uerū est fm qd est pfectio. sed nō oportet qd pueniat substantie rei phicētis ut patet ex p⁹habitis. ¶ Ad aliud dicēdum qd ibi A⁹z. accipit aiam rōnalem sic dices. In qbusdam formis est impossibile eas eē p⁹ter mām. in quibusdam p⁹o nō. p⁹bi grā. Si est aia talis dīpōnīs nō tota s. intellect⁹ hoc est intellectualis aia. tota enim forte ipossibile sp est ut maneat post cor⁹. ¶ Ad aliud dicēdum ut patet ex p⁹dictis qd motori aptant due diffinitiones. vna fm qd est motor. alia fm suā sbam s. qd perse est in p⁹dicamēto sube ut spēs p⁹dicamēti. et quicqd est diffinitiuū eius hoc mō sine hoc non pōt esse. et hoc ignorauerūt Themistius et Alexāder ph. qui p⁹ illud uerbū Aiam cum corpore destrui dixerūt. ¶ Ad aliud dicēdum qd due rōnes sunt quare nō determinat pfectio. vna est qd quedā aia ut rōnalis fm quādam partes sui est pfectio corporis extrinseca ab eo. i. nō cōmixta organo corporis. quedā aut est ut intrinseca et organo p⁹uāta ut uegetabile sensibile. et ideo cum pfectionē esse fm utrūqz modū pueniat aie nō debuit diffinitioe ad alterūz modorum determinari. et rō est qd aia nō est nisi pfectio corporis ut forma sed ut motor et efficiēs opationēz aiatū corporis. ¶ Ad aliud dicēdum qd etiaz duplex est

ro quare melius dicitur actus uel perfectio quam forma. Quorum una est quod forma proprie secundum naturalem proprietatem est illa que habet esse in hac materia et non est sine ea. perfectio autem quedam bene est sine perfectio secundum suam substantiam sicut nauis sine nauis cum igitur anima secundum aliquam sui partem sepe conuenit magis et secundum omnes sui partem dici perfectionem quam formam.

C2^a est quod forma dicitur comparatione ad id quod remotissimum est a complemento. hoc est ad partem materie. Perfectio autem dicitur comparatione ad rem perfectam non tamen in materia sed in omnibus que exigunt ad perfectionem rei. sicut dicitur philosophus perfectus est illud cui nihil deest. Et Augustinus: perfectio dicitur comparatione ad rem perfectam ex qua emanat accensio quod perfectio est respectu speciei. et cum sic anima comparatur ad corpus melius dicitur perfectio quam forma.

Ad aliud dicendum quod quilibet spiritus anime est actus corporis. Anima enim rationalis habet in se potentiam uegetabilem et sensibilem secundum quas ipsa est actus corporis. sicut enim trigonum est in tetragono potentia et non per esse. proprium sic uegetatiuum et sensitiuum sunt in rationali potentia non habita esse spiritus rationalis anime. non tamen oportet quod si anima rationalis est actus corporis quod quilibet potentia eius sit affixa organo. ideo dicitur philosophus quod quasdam partes anime nihil prohibet separari propter hoc quod nullus actus corporis sunt. hoc est nullus partem corporis. Et ideo alibi dicitur quod de intellectu aliarum est quod de uegetatiuum et sensitiuum. uegetabilis enim anima ubi est per spiritum ibi est. Sicut et sensibili ubi est per spiritum secundum omnes partes coniungitur organo. Sensibilis in illo corpore cuius est spiritus non secundum omnes partes coniungitur organo. Uegetatiuum autem et sensitiuum non sunt in rationali ut spiritus sed ut potentie. et hoc infra probabitur et explanabitur. unde de hoc decepti sunt plurimi. quorum primum est ipse commentator Averrois. qui dicit quod hec diffinitio per prius et posterius aptatur anime. quod patet non esse uerum nisi ponerent in homine esse tres perfectiones quod est impossibile. Quia secundum perfectiones differunt perfecta. unde si tres perfectiones essent in homine uegetatiua sensibilis et rationalis non esset homo unus.

Deterea secundum philosophum hoc non est anima. Anima enim secundum philosophum est unius partes diuersas non diuersa in partibus pluribus. Et ideo patet quod anima uegetabilis in plantis perfectio est corporis plantarum a qua est esse et ratio platee et operatio eius. et per hanc eandem rationem communem anima sensibilis est in brutis et anima rationalis in homine. Et sic patet quod diffinitio generis per unam rationem uenit spiritibus. Non autem necesse est quod per eandem diuisionem contrahatur ita quod sit quatuor sensibilis cuius qualibet specie. sic enim unumquodque diffinitio generis participaret a spiritibus. quod sic oporteret quod diuersarum spirituum diuisionem esset una ultima constitutiva quod est impossibile. Alii quoque dixerunt quod uegetabile et sensibile sunt immediate perfectiones corporis cui uniuntur. sed rationalis est perfectio mediata eo quod non nisi mediatis uegetabili et sensibili coniungitur corpori in homine. Sed si hoc esset tunc oporteret quod illud a quo diffinitur homo. et quod dat ei esse in spiritum et rationem non esset immediatus actus quod est contra communem philosophiam et rationem. quod nihil est ita immediatum rei sicut id a quo est esse et perfectio ipsius. hoc autem in homine non est uegetabile neque sensibile sed rationale.

Alii autem magis delirantes dixerunt quod dupliciter aliquid est perfectio alicuius. scilicet per inesse ut actus. uel per inesse tamen unde uegetabilis et sensibilis insunt ut actus rationale autem inest tamen. Ad iterum stare non potest quod illud quod inest tamen est accensio.

Deterea quod aliquid sit perfectio rei substantialis et non sit actus eiusdem est eidem uenire opposita contradictorie. Quis enim perfectio inest rei. aut igitur inest ut actus subalis aut ut accensio. Constat autem quod non ut accensio. ergo inest ut actus subalis. Et propter hoc alii totum in conuenientes uolentes euadere dixerunt dupliciter esse intellectum scilicet practicum et theoreticum. Practicus autem est motus in motu processu. theoreticus vero contemplatiuus est ueritatis et ideo cum motus processu non expleat sine motu organorum uidetur ille uti corpore sicut organo et esse actus corporis huius. et dicitur quod secundum opus suum. scilicet docendi et loquendi est commoue

re linguam in interpretatione uocum. Alter enim intellectus qui theoreticus est nullus est corporis actus. Sed probatur hoc nihil esse. Esse enim aliqua potentia actus corporis est habere situm in corporeo organo et determinari ad aliud ita quod non operatur extra illud sicut visus determinatur ad neruum opticum oculi et auditus ad neruum qui expanditur in cartilagine auris iterum. et sic de alijs. sic igitur intellectus practicus si actus est oportebit ipsum habere situm in neruis montis. cum ipse sit accipere spiritus et formas appetituum et operabilium secundum quod homini non accipiet aliquas nisi que sunt de natura organi sui. ergo non omnes accipiet. quod impossibile est quod rationes omnium operabilium et appetituum equaliter accedant ad complexione illorum neruorum. Si forte dicatur quod practicus intellectus non sic dicitur actus. sed tamen ideo dicitur actus quod utitur corpore. Contra hoc est quod actus non est perfectio rei nisi sit primus actus qui dat et facit esse. quod admodum dicitur philosophus quod si oculus esset anima visus esset anima eius. Si igitur intellectus practicus sit eius actus. hoc non erit ab usu sed potius a determinatione ad organum cui dat esse et spiritum.

Deterea si intellectus practicus utitur corpore in mouendo. ergo et theoreticus in cognoscendo. non enim habet cognitionem naturalem quam non abstrahit a sensibus. et ita theoreticus erit actus corporis sicut et practicus. unde omnibus istis opinionibus improbatissimum est soloni philosopho.

Ad aliud patet solo per predicta. Ad aliud dicendum quod est enelechia siue spiritus que est usua tamen. et hec secundum se non potest esse subiectum accensio. et est spiritus siue enelechia que est usua et utilis. et hec secundum se potest esse subiectum accensio et talis est anima et intelligentia. et hoc ignorauit Gregorius magister.

Ad aliud dicendum quod potentia duobus modis est diffinita. scilicet actiua et passiuam. Actiua enim est secundum transmutandi aliud secundum quod aliud. Passiua est secundum transmutandi ab alio secundum quod aliud. ut dicitur in 5° metaphysice. et vis similis duplex est secundum eundem modum et uterque modus uenit anime in partibus suis: est enim ipsa secundum sensum et possibile intellectui potentia et vis receptiua que potentia determinat passioem secundum nutritiuam et generatiuam uoluntate et quasdam alias est ipsa potentia et vis actiua. cum igitur nomen potentie et vis siue uirtutis non ueniat anime per unum modum sed equoce non poterat anima diffiniri ab ipso. Et hec est ratio Augustini in 6° de naturalibus. Alia posset assignari rationi eiusdem. quod potentia a forma uel materia causatur et precipue potentia ad opera et ideo potentia uel vis siue uirtus est de consequentibus esse. et propter hoc cum anima diffiniamur hic ut est actus proprius faciens esse non poterat diffiniri a noie potentie.

Ad aliud dicendum quod actus duobus modis dicitur. uno modo dicitur secundum proprietatem nominis. scilicet secundum id quod actus est ab effectu faciente per motum et transmutationem materie et sic forma in natura ultima dicitur actus et ad similitudinem etiam huius in artificialis dicitur forma artificialis actus. Dicitur etiam actus illud quod actus est a forma in materia composito. et hoc est esse. primo ergo modo dicitur anima hic esse actus. secundus modus tamen inuenit in uerbo philosophi ubi dicitur quod forma est secundum quod est hoc aliquid.

Ad aliud dicendum quod Gregorius magister supponit quoddam falsum. Augustinus enim in uerbo illo non querit proprium uegetabile anime sed id quod uenit anime secundum suum genus a quo omnis anima possit diffiniri. tale autem est secundum quod est uegetabile hoc enim est in omni anima non autem sensibilis uel rationalis. Et quod dicitur Augustinus: quod a fine sumende sunt diffinitiones et nota sic intelligendum est quod sumenda sunt ab ultimo perfectio quod hoc est finis. sed hoc aliter sumitur in genere secundum naturam generis. aliter in specie secundum naturam spiritus. et cum hic diffiniamur anima secundum naturam generis non debet a rationali diffiniri. quod hec est una suorum spirituum.

Ad aliud patet solo per predicta. non enim bene exponit commentator dicens actum sumi equoce. et hec est ratio quod sumitur rationale ut potentia non ut actum. cum tamen hoc multum differat ut infra probabitur.

Ad aliud dicendum quod Gregorius magister supponit hoc ab Augustino: quod Augustinus appellaret ibi actum secundum genus suum. est enim quidam actus accidentalis et quidam actus subalis et quidam usua tamen et quidam

Secūde partis sūme

usia z usiohis. z iste ultimus differt a qualitate accidētiā
z subali que est differētia simplr in quale p̄dicata. vnde
patet q̄ B̄rego^o m̄x^o nō sufficiēter distinguit nec s̄m in
tētiōe B̄ge: p̄cedit. ¶ Ad aliū patet solo per p̄dicta in
principio determinationis. ¶ Ad ult^m dicēdum q̄ aia
ut aia referat ad corpus z ecōuerso. sed nō aia ut est suba
p̄stituta in p̄dicamēto. ut p̄us habitū est z ideo nō sequit̄
q̄ s̄m aliquā spēm sui anima nō sepeet a corpore.

¶ Utrum anima sit actus primus corporis. z quid uo
catur actus primus z quid secundus.

Secundo queritur quomō

aia sit actus primus z accipiant exēpla p̄bi que
sunt scia z considerare z somnus z vigilia z figura ensis
z incidere. videt̄ enīz s̄m illa exēpla q̄ esse actū p̄mum
z 2^m pueniat omni forme tam subali q̄z accitāli. z sic nō
videt̄ ip̄m esse p̄prium aie eo q̄ pueniat etiam his que
sunt extra genus eius. ¶ Item trāscēdētia coia que in
ueniunt in singulis nō sunt de diffinitione nāli. diffini
tiones enim nāles dantur uel per formā z mām uel per
efficiētem z mām sicut in 4° meth^o. est diffinitio dige
stionis. q̄ digestio est completio a naturali z p̄prio calo
re ex cōtraiactib^o passionibus. naturalis enim z p̄p^o
calor efficiēs est z cōtraiacentes passiones mā. cum igit̄
in ista diffinitione sint trāscēdētia que tam his que sunt
in gñe aie q̄z his que sunt extra genus eius pueniūt vi
det̄ ipsa esse op̄a^o z uana. ¶ Item per exēpla videt̄ q̄
actus secūdus qui est opatio nō semp̄ inist. hoc aut̄ non
videt̄ uerum de partibus aie. vitā enim semp̄ aia inluit.
z nutritiūm attrahēdo alimētum aial digerēdo uel di
stribuendo per mēbra z hoc patet per uerba Aui^o in 6°
de nālibus ubi sic dicit. virtus nutritiua ex virib^o aie ue
getabilis opat omni tēpore vite singularis que duz per
māserit exercēs suas opatiōes uegetabilia z aialia erūt
uiua. cum aut̄ defuerint uegetabilia z aialia nō erunt vi
ua. ¶ Item scia z p̄siderare s̄līr figura ensis z incidere
p̄nter se inuicem tpe. In aia aut̄ p̄cipue s̄m hunc actum
qui est viuere esse primūz actum z 2^m actūz in opatione
nō vident̄ se p̄sequi tpe sed simul esse tpe. ergo videt̄ nō
esse similitudo. ¶ Preterea illa exēpla que sunt somn^o
z vigilantia nihil vident̄ ualere. utrūq̄ enim horū ut p̄
bat in libro de somno z vigilia est passio p̄sequens aial
p̄pter sensibilem partem eius z ita neutro mō similitudinem
hēbit cum actu p̄mo. ¶ Item ibidem aia in aiali p̄m^m
est oium opationum. cum ergo iste modus sic scōi act^o.
videt̄ aia ita esse secūdus actus sicut actus p̄mus. ¶ Itē
actus p̄mus z actus secūdus h̄nt ordinem inter se. si igit̄
sensus est sine corpore actus p̄mus nō erit corpis. si act^o
secūdus aie rōnalis est rōcinari z intelligere qui est act^o
sine corpore. ergo aia rōnalis nō erit p̄mus actus corpis.
z sic corpus humanū nō hēbit aliquem actum p̄mūz cu
sus cōtrariū supra p̄batum est. Si s̄o dicatur q̄ act^o p̄m^o
mus z secūdus nō h̄nt talez ordinationē q̄ si uiuus sit cū
corpore q̄ z alius. z si vnus sine corpore q̄ z ali^o. ¶ Cō
tra hoc est qd̄ dicit p̄bus in 16° de aialib^o h̄is uerbis qm̄
opatio p̄ncipioz fuerit corpalis nō p̄nt esse illa p̄n^o sine
corpore. s̄bi grā. qm̄ ambulatio nō p̄nt eē sine pedib^o.
Ex hoc accipit̄ q̄ si opatio corpalis est p̄n^m opatiōis erit
corporalis actus z ecōuerso. ¶ Preterea ut dicit p̄bus
somnia est imobilitas sensuum quedā. vigilia s̄o sensa
tio quedā eorūde. ergo videt̄ q̄ aia put̄ est p̄mus act^o
sit causa imobilitatis. z hoc est contra oēs p̄hos qui diffi
niunt eam per motum s̄m locum. ¶ Solo dicēdū cuz
p̄bo q̄ aia est actus p̄mus z nō actus secūdus. act^o enim
primus est ut supra dictū est qui dat esse z spēm z rōnem
ei cuius est actus. actus s̄o secūdus nō est p̄n^m opationū
sed ipsa opatio. z ideo quidā decipiunt dicētes aiam eē
actum p̄mūm s̄m q̄ est forma z p̄fectio dans esse. z ean
dem esse actum 1^m put̄ est p̄n^m efficiens opationū. effi

ciens enim nunq̄ est actus suus. nec exēpla p̄bi hoc in
nuunt sed potius q̄ ipsa opatio sit actus secūdus. Et iō
dicit Aui^o in 6° de nālibus. p̄fectio p̄p̄ia est p̄pter quā
spēs sit spēs in effectu. p̄fectio aut̄ 2^a est aliqd̄ ex his que
cōsequunt̄ spēm rei aut ex actionib^o eius aut ex passionib^o
bus. sicut enim incidere est ensis z sicut cognoscere z co
gitare z sentire est motus hoīs. q̄ homo est spēs p̄stituta
per aiam. p̄mum enim est quo posito non est necesse se
quēs ponere. 2^m aut̄ nō ponitur sine p̄mo. vnde opatio
que non ponit̄ sine suba opante est de p̄fectionibus se
cūdis z ideo decept^o est Cōmē^o dicēs de actu p̄mo z 2°
q̄ actus secundus est forma a qua egredit̄ actio. p̄mūz
aut̄ forma que est p̄fectio rei. secūdus enim actus potius
est p̄fectio cōpositi siue speciei cōstitutiue q̄z ipsa forma.
¶ Ad p̄m^o ergo dicēdum q̄ similitudo actus primi z se
cūdi inuenit̄ in formis accitālibus sed nō p̄prie sunt in
eis actus p̄mus z secūdus. Actus enim est ut p̄habitu
est ut forma dans eē uel ip̄m esse qd̄ dat ab ea. hec autē
forma nō est nisi illa que determinat̄ z finit̄ potētā māe
talis aut̄ nō est forma accitālis z ideo ipsa nō facit eē nisi
s̄m quid z h̄mōi similitudo est in rōnabilibus. ¶ Poten
tia enim gñis que est in gñe est indeterminate z non fi
nit̄ z determinat̄ quēcūq̄ forma sed oia subalis p̄stituti
ua spēi tñ: huius etiam similitudo est in grāmaticis in quib^o
bus substātiua uota finita sunt s̄m subam z qualitate.
q̄z talia qualitatē subalem s̄gnit̄ que subam nunq̄z relin
quit infinitam. Adiectiua s̄o infinita manēt s̄m subam.
q̄z h̄ significet̄ qualitatem finitā in specie uel in gñe hec
tñ qualitas accitālis est que nunq̄z finit̄ z cōplet poten
tiam sube sibi substātis. ¶ Nec approbo solonem quorum
dam qui dicūt̄ has oias actus p̄mūz z secūdi omnifor
me tā accitāli q̄z subali puenire. sed per prius subali q̄z
forma subalis nō hēt cōtrariū. z ideo nō de necessitate
semp̄ agit̄ nec etiam ab alio pōt impediri ab ope. forma
s̄o accitālis aut̄ hēt cōtrariū actiū aut passiū cui tñ ap
proximat̄ per p̄actū necesse est agē in ip̄m z nō pōt nō
agere. Si s̄o excellit̄ necesse est s̄līr pati. Si s̄o est e q̄le
s̄līr est necesse misceri. vñ forma accitālis semp̄ est sic cō
siderare z nunq̄z sicut scia. sed forma subalis illa pōt mo
uē z nō mouere. z iō pōt eē sic scia z sic considerare. Pa
tet aut̄ hoc esse falsum per p̄dicta z in hoc facere ad p̄o
positū. ¶ Preterea nō ois forma accitālis hēt cōtrariū
¶ Preterea for^a accitālis que hēt cōtrariū nō de necessi
tate est actiua uel passiuā simplr uel s̄m qd̄. albedo enīz
z nigredo nō agunt̄ nec patiunt̄ inuicē etiam si contin
gant̄ se. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ si actus p̄prie s̄m nomē
suum accipit̄ erit forma inducta ab efficiēte supra mām
ut supra dictum est. z sic erit propriūz diffinitioni māli.
¶ Ad exēpla aut̄ p̄bi dicēdum q̄ nō ponunt̄ nisi grā si
similitudinis z non nisi in h̄is que s̄m aliqd̄ sunt ab aia.
scia enim z cōsiderare sunt s̄m intellectū speculatiūz. z
scia est faciens ip̄m actu. cōsiderare aut̄ est opatio eī s̄m
q̄ in actu existit. Somnus aut̄ z vigilia sunt s̄m p̄mūz
sensitiūz ut dicit p̄bus. z in somno ligata est vis ab actu
exteriori. nihilominus tñ vis sensitiua organū p̄stituit̄ in
esse z sic est actus p̄mus. Vigilia aut̄ est expāsiō sensūz
ad exterius in actibus exterioribus. z sic est ut actus se
cundus. S̄līr figura ensis est illa que est inducta in fer
ruz que dat esse z rōnem ensi. q̄ in artificiat̄ figura dat
esse z rōnem. Incidere aut̄ est ut actus p̄ns spēm p̄stitu
tam. vnde figura ensis p̄mo fuit in aia artificis z postea
pducta supra mām ensis per intellectū dirigētem z mo
uētē ad opus. ¶ Ad aliud dicēdum q̄ p̄rioritas z po
sterioritas in actu primo z scōdo nō atēdit̄ in tpe sed s̄m
nām. p̄mus enim s̄m nām est esse q̄z opatio eius qd̄ est
z s̄m hunc modū dicit̄ actus p̄mus z secūdus. nihilomi
nus tñ hoc argumētum puenit̄ ex praua intelligētia līe
p̄bi. ¶ Itē enim intēdit̄ dicere q̄ in quolibet instāti nutri
tiua agat̄ h̄ tñ forte hoc uerum sit. sed intēdit̄ q̄ in vita in

diuidui nutritiua non hēt tēpus determinatū in quo tū agat sicut augmētatiua que nō agit nisi usq; ad pfectum statum magnitudinis sū longitudines pēcipue. gñatiua aut post duos septenos. vnde dicit phis in libro de aia/ lib^o. Incipit in hoīe descēdere semē z post tres septenos incipit pfecte maturare ipm ad robur natoz. sed nutritiua semp nutrit z ppter hoc aiata tandiu viuunt q̄ diu pnt accipere nutritiū ut dicit phis. Ex ignorātia tamē huius Lōmē^o coactus est dicere q̄ nutritiua in qbusdā aialibus nō semp nutrit. vñ dicit q̄ hoc uerum est qd dicit phis de sensibili z nō de nutritiua. nisi forte in qbusdā aialibus ad tēpus ut sunt rane magne manētes in paludib^o in hyeme z nō thesaurizātes cibū. similr z quidā serpētes. Ad aliū patet solutio per p̄dicta. Ad aliū dicēdum q̄ non in oibus est similitudo sed debet accipi similitudo ut explanata est in exēplis. Ad aliū dicēdum q̄ si aia rōnalis accipiat ut aia tunc erit act^o corporis a quo emanāt quedam virtutes affixe organis z quedā nō affixe. z q̄ hoc nō sit incōueniēs infra oñdes. Et si accipiat ut actus corporis hēbit quasdā opationes que nō sunt sine corpore que egrediunt a potētis que sunt affixe organis. quasdā aut hēbit que sunt sine corpore z penes hanc distinctionē potētiarū intelligit uerbum phi in 16° de aialibus. Ad ult^m dicēdum q̄ similitudo nō antēdit in hoc q̄ somnus est causa imobilitatis sed in hoc q̄ sensus in somno est faciēs esse tū. in vigilia autē expādīt ad opa. ul^o posset dici q̄ h^o somnus z vigilia sint passionēsequentes sensitiuum p^m in ut hētur in p^o de somno z vig^o. pp cām somni gescūt in matricib^o embrya p^m. cā aut est pūnuus flux^o in supiora z ita sensus in sui gñatione p^m sū esse est. in somno z pūter in vigilia. Curū aia sit act^o corporis simplicis sicut celi z elemētoz

tertio queritur quomō aia sit

act^o p^m corporis phici. Querit enī utrū oīs corporis phici tam simplicis q̄ cōmixti ex cōrariis. Et videt q̄ sit act^o maxime simplicis hoc est celi. phis enī assignās cām quare corpus hoīs hēat nobiliore animā dicit q̄ corpus hoīs magis est accedens ad equalitatem cōplexionis z ppter hoc magis assimilāt corpori supiori z ideo aiam hēt simillimā aie ipsius. Ex hoc accipitur q̄ aia est actus celi. z ita aia est actus corporis phici simplicis. Itē nobilioris pfectibilis nobilior est pfectio. sed celum est nobilissimū corpus pfectibile. ergo nobilissimā habet pfectionē. Nobilissima aut pfectio est aia intellectualis. ergo celum hēt aiam intellectuāle. Itē hoc pbat Auiē multis rōnibus in 9° sue pūme phie dicens q̄ proximus motor celi anima est z separatur ab intellia. Item dī ibidem. Aia que mouet celū est sicut iam motum est corporalis puentibilis variabilis: nec est spoliata a materia cuius cōparatio ad celum sicut cōparatio aie nīe aīalis ad nos cuius est ut intelligat aliquo mō intelligibilitate. s. cōmixta māe. z oīno sue estimationes ul^o que vident estimationes sunt certe. z eius estimationes z que vident imaginationes sunt sicut intellectus actiuis in nobis qui oīno inniciet corpori. Itē ibidem celum mouet per aiam z aia est p^m pūinquū sui mor^o z in ista aia renouatur imaginatio z uoluntas z ipsa extimat se hēre apphēsiōem rerum variabilium particulārium z uoluntatē eēndi ipsas res particulares. z ipsa est pfectio corporis celi z eius forma. Ratio aut cui innitit Auiē: hec est. Quia si nālis motus esset circularis tunc moueret celū uel a loco nō nāli uel a situ nō nāli fuga nāli ab ipso. Dis aut fuga nālis ab aliquo non pōt ipa esse eidem nālis ad ipm. motus aut circularis sepat ab omni pūcto z relinqt ipm. z sic facit in singulis punctis z nō fugit ab aliquo ad quem postea nō redit. ergo motus circularis nō est motus nālis organo. opozet igitur q̄ sit ab aliquo pūmo pncipio. hoc aut erit uel intelligē

tia pura sepaia uel aia. Si aut est intelligētia pura sepaia cum illa sit sup totum ul^o qd nō uariet nec remoueat in partib^o eius esset motus celi nō renouat in partibus. qd falsum est q̄ motus celi nō uidet aliud esse q̄ renouatio situs in partib^o. igit opozet q̄ sit aia tanq̄ a motore primo. Aia enim hēt imaginationē z estimationem particulariū appetitū psequēdi illa per motum parium diuersis sitib^o. z ita aia est actus celi qd est corpus simplicum. Item Auerroys sup 2° de ce. z mū. z sup 11° me^o dicit q̄ celum hēt aiam sed diuersificat ab Auiē: in hoc q̄ dicit q̄ aia hec nō hēt uegetationē nec sensū sed est intellectus pur^o. si enī hēret uegetationē eēt ipm corpus corruptibile eo q̄ oēs ptes uegetabiles aie sunt ppter corruptionē corporis sicut nutritiua ad depditi re/stitutionē. augmētatiua ppter quātitatē pfectionem. gñatiua ppter impossibilitatē pmanēdi in idēitate sū numerū. Sūt partes aie sensibiles sunt ita q̄ pūma est actus sine quo aia sensibilis nō est. Tact^o aut est sū mutationē primariū qualitātū actiuarū z passiuarū que non cōpetit celo. ceteri pō sensus sunt in organis determinatis que nō vident esse in corpore celi. potētie aut apprehēsiue habitus sensibilis aie sunt sicut fantasia uel causa ipsa. z cum fantasia sit motus a sensu sū actum factus cum nō sit in corpore celi sensus nō erit in ipsa fantasia neq; cetera potētie que sine fantasia esse nō pnt. Et si forte diceret q̄ aia diffinit tribus. s. motiū sū locū z cōgnitiū z incorporeo. vñ h^o celū sensibilē aiam nō hēat sū partes sensibiles apphēsiuas deitūas uel foris hēt tū sensibilē aiam sū partē eius motiū eo q̄ motiua potētia pars sū sensibilis aie ut dicit phis. Si inq; sic dicat hoc patet nūbil esse. q̄ fantasia mouet z appetitus sequēs fantasia. vñ cum fantasia inesse nō pōt eidem nō potest inesse motus pcessiuus. Diētera cuius est potentia eius est actus. vñ si potētia mouendi in loco inesset celo opozeret q̄ celum hēret motū pcessiuum. qd a pho in 2° de ce. z mū. improbatū est z a nobis supra in qdōe de celo. relinquit igit q̄ si habet aiam q̄ illa nō erit nisi uel lectualis. Item pbat hoc per rōnem. Oīs enim motor pncipium ponēs motus in parte sui mobilis nō in toto est motor discretus a natura z nāe rōne. motor celi est huiusmodi ḡ est discret^o a nā z nāe rōne. Prima pbat ex hoc q̄ in motu nāli locali idem est motus partis z totius sicut glebe z totius terre z scintille z tot^o ignis. In motu enim locali nāli mouēs est forma sūalis ipsius mobilis ut pbatū est in 8° phi^o. cum aut oēs partes mobiles in actu sunt per formā illā. oēs partes equalr se habēt ad motū locales per formā illā. Alidmō pbat ex hoc q̄ motus celi est a dextra incipēs z regirās per sinistru^o. Si cōcedat q̄ aia sit actus corporis simplicis qd est celum. Cōtra omne corpus cuius actus est aia est organicum. ergo si aia est actus corporis qd est celum ipm erit organicum qd falsum est. Cū autē hoc iterū querit de opinione Orphi qui dicebat elementa plena esse aiabus z pēcipue aerem. vñ dicebat aias afferri in corpora respirātib^o uētis: id est ab aura tracta per respiratiōnem. Nihil aut affert ex aliquo qd nō est in eo. ergo videt q̄ totus mundus z maxime aer sit plenus aiabus. Ad idem Tharhis phis induxit rōnem q̄ aia est forma simplex z impceptibilis. cum ergo pfectioni debeat rñdere pfectibile aia magis erit pfectio corporis simplicis q̄ eius quod est diuisibile in ptrib^o. z ita aia magis erit actus aeris uel ignis q̄ corporis cōplexionati. Itē sic pōt obijci. vñ qd q̄ mouet ad hoc ut pūcipet eē diuinum in quāu pōt. esse aut diuinū est esse pmanēs. z que nō pnt manere in idēitate numeri per gñationem mouent ad hoc ut pmanēat eadē sū ipm. Luz igit simplicia corpora que elemēta uocant corruptibilia sunt opozet q̄ reitterent per gñationē. nō eadē numero sed eadē specie. Cuius aut est actus eius est potētia. z cuius

Secūde partis sūme

est motus eius est z motor. ergo in talibus erit motor ad gñationem z potētia siue virtus gñatiua. hoc autē est aīe uegetabilis ergo talia hñt aīam uegetabilem. ¶ Item nutritiua est ad restauratiōē depditi in corpe cōplexio nato. ergo ubi est eadē necessitas ibi erit eadem potētia nisi natura deficiat in necessarijs qđ nō cōtingit. Sed in elemētis est eadem necessitas. qđ per maximā actionē z passiōē depdunt in partib⁹. ergo eadē virtus inerit eis ergo hēbunt nutritiua. Omne autē qđ nutritur hēt aīaz uegetabilē. Item dicit pñs in 2° de aīa. aqua quidē ignis alimētum est. ignis autē nō alit aquā. z ita videt qđ ignis hēat potētiā nutritiua. Sed cōtra ponit pñs plures rōnes sic. Si aīa est in aere aut in igne z in quocūq; est aīa illud facit esse aīal. tunc ignis z aer erūt aīalia. vel dī cat quare in cōmixtis corpib⁹ potētio est facere aīal qđ in simplicibus. cuius rō nō poterit assignari. ¶ Item nīhil exis dissimiliū partiūz pōt eē actus eius qđ est similitum. Alia est dissimiliū partium ergo nō erit act⁹ ignis z aeris que sunt corpora similia in partib⁹. Veritas pñe patet ex hoc qđ actus sūm se est actus totius z sūm partes est actus partū ut scribit in 2° de aīa. Veritas autē 2° patet in enumeratione partū aīe. ¶ Item actus diuersus in partib⁹ sūm oēs ptes diuersas nō inest corpori simili in partib⁹. ergo si aīa inest aeri ut actus cum sit diuisa in partib⁹ z aer corpus simile in ptebus nō inerit aeri sūm oēs ptes z ita sūm aliquas ptes est in aere z sūm aliquas extra. qđ est incōueniēs dicere. Et eadem rō est de quo liber aliorū elemētōz. ¶ Solo dicēdum qđ aīa est actus corporis pñci nō simplicis sed cōplexionari. ¶ Ad pñm ergo dicēdum qđ pñs in illo loco nō intēdit dicere qđ celum hēat aīam que sit eiusdem rōnis cum nra aīa. Sed qđ sūm nobilitatē z dignitatē cōplexionis corporū insundant etiā aīe nobiliores z motori celi magis siles sūm et qđ scilicet. Dio⁹ z Reg⁹ dicūt qđ quāto aliq; plus gregat de bonitatib⁹ nālib⁹ que sunt eē viuē sentire rōcinari z i telligē tāto ipm est ppinquus pñmo pñcipio vniuersitatis z motori celestium. Et hoc patet per eundē pñm qui dicit ibidē in 6° de nālib⁹ soluens pñdictā obiectiōē. aīa lia z celū nō pueniūt in intellectu noīs vite. Sed et in intellectu noīs rōnalitatis. rōnalitas autē que est hic cōuenit aīe hñti duos intellectus māles. hoc autē nō est possibile esse illic intellectus enim illic est intellect⁹ in effectu. Intellectus autē in effectu nō est pñstitūes aīam que est pars diffinitionis aīalis. Silt etiā sensus dī hic vis que apphendit sensibilia ad modū recipiēdi similitudines corū z partiēdi ab eis. hoc autē nō pōt esse illi. aut mālis intellectus debet intelligi sic supra expositū est de potētia ppinqua z remota in qōne de diffinitione aīe quaz pñt Bama⁹. fuerūt tñ qđā qui dixerūt soluētes ad rōnez qđ celū hēat aīaz sicut hic diffinit. z qđ vis cuiuslibet stelle pñfici nō tñ ex se sed ex multis sibi pñiūctis. tñ ex pprietate partium orbis. tum etiā ex pprietate que sit pñmotum stelle que est in spera vna ad stellam que est in spera alia. Sed hec sōlo quo ad eius primā partē. s. qđ celuz habeat aīam. put hic tractat de ea inter pñhos etiā est reprobata. ¶ Ad aliū dicēdū qđ pñfectio nobilissima que est corporis complexionari est aīa. sed nō oportet ppter hoc qđ sit pñfectio corporis sūm pñm nobilissimi sed illius pñfectio erit itelligētia hoc modo quo motor est pñfectio mobilis z hoc dico nisi aīa equiuoce hic sumat. qđ hoc modo nō erit incōueniēs celum hēre aīam. sed quicqd tūc de illa cōcludit z nra aīa nīhil ualet. sicut qđ celuz sit aīal z qđ aīa eius possit mereri z demereri sicut nra. sicut supra in qōne de celo patēter onsum est. ¶ Ad aliū dicēdum qđ si uolumus saluare Auiē tunc faciemus vim in uerbo eius qđ dicit qđ oīs cōparatio aīe celi ad celuz est sicut intellectus actiuus ad corpus nīm. Intellect⁹ autē actiuus in nobis in quatuor distinguit ab intellectu speculatiuo. Quorū pñmum est qđ actiuus habet formas que

principiū est opationis qđ possibile est fieri per uolūtatez. Speculatiuus autē hēt formā scibilis sūm qđ scibile est causatiui scie in nobis. dico autē op⁹ possibile fieri p uoluntatem siue sit opus ciuilitatis siue sit opus artis mechanice. Scdm est qđ forma que est in intellectu actiuo est opatiua rei z ppter hoc magis dī forma cōpōnis qđ abstractionis eo qđ ipa quasi ab aīa mouet in rem extra sūm qđ dicit pñs qđ sanitas que est in egro inducta est a sanitate que est in scia medici. forma vō que est in intellectu speculatiuo est a re extra que est causa scie z ideo magis dī forma abstractionis z separationis a mā z appōdictijs mālib⁹. 3^m est qđ iō qđ oēs actus z opatiōes sunt particulares z particulariū in singularibus circūstantijs loci z tēporis z partiū mae circa quam est opus. forma que est in intellectu actiuo est pñsiderans particularia z fert nō tñ circa totam mām sed etiā sup partes ipsius z sup ordinem partiū inter se z ad formā totius artificiat. sicut patet in forma que est in intellectu archarij. Hic enim pñmo pñcipaf lignum pro materia postea partes ligni diuersas. postea ad fundū latera z opculuz z ordinē istarum partiū z cōpōnē ut equalib⁹ cōgregate in vnum vniant sub forma totius. sed forma que est in intellectu speculatiuo ppter hoc qđ est vltimū in qbus est scientia nīhil cōsiderat de mā z de partib⁹ in quibus diuersificat tñ sūm numerū sed accipit intētiōes cōes simplices de nudatas in partibus z indifferētes sūm ipa particularia. 4^m est qđ ppter hoc qđ intellectus actiuus est mouens fluit ab ipso vis z dispō mobilitatis in organa exequentia motū. vñ ipse nō accipit a corpore sed influit in ipm. z idcirco dī inniti corpori sūm Auiēnā. Sed intellect⁹ speculatiuus nō influit aliqd corpori eo qđ ipse non est mouēs sed potius recipiēs. vñ z accipit a corpore hoc mō acceptiones quo ad inferiores pñtes que affixe sunt organis ut sensus z imaginatio subseruiūt sibi ut cōpleaf abstractio ulis a particularib⁹. Dicēdum ergo qđ Auiē vult dicere qđ ppinquus motor celi pro tāto dicit anima eius qđ influit ei motū cognoscēs particularia que pñquant per motum partiū celi z per partes mor⁹. cognoscēs autē nō per formā acceptā ab ipso mobili per abstractionē sed potius per formā cōpōnis ad rem motā z si est accepta hoc erit per aliū motum sūm quem. s. intelligētia separata z pñma mouet secundā intelligentiā inferiorem cōiunctam mobili de bonitatibus suis influēdis ei quas bonitates possibile est assequi z acgrere per motū z ppter hoc qđ ille sunt particulares sūm partes mobilis z motus dicit Auiē motorē pñmūz celi hēre imaginationē z extimationē. imaginatio enim ut dicit pñs in cap^o de memoria z reminiscētia est forma imitans rem z ad rem extra que est particularis. Extimatio autē accipit intētiōes boni uel mali in imaginationib⁹. non tñ intēdit Auiē qđ hēat imaginationē z extimationē que sunt partes sensibilis aīe. qđ ille non sunt certe sed deceptorie frequēter. z hoc innuit in mō loquēdi cum dicit imaginationes uel que vident imaginationes z extimationes. uel que vident extimationes sunt certe. Et per hoc patet sōlo ad sequētes auctoritatē ipsi⁹. ¶ Ad rōnē eius dicēdū qđ ipse uō negat qđ motus celi sit a natura sed nō est a natura tñ sed sicut pbatū est sup in qōne de celo. motor celi est mouēs celum sūm nām ipius mobilis. z iste motor nō pōt esse intelligentia simplex z pura. i. que nullo mō cōsideret mām z partes mae. hec enīz ut habitū est nīhil influit corpori z nō diuersificat sūm uariationē aliquā motus uel partiū mobilis. vnde hec intelligentia nō est mouēs nisi ut desideratū mouet desiderium z desiderantē. z hoc mō nō mouet corpus. sed intelligentiā inferiorem que est pñmus motor celi. nīhilominus tñ motor celi pōt esse intelligentia actiua que si dicat aīa a pñis eo qđ cōparat ad celum sicut intellectus actiuus ad corpus erit anima equo ce pñcia cum anima

nostra. unde si sancti contradicunt hinc dictis philosophorum non erit contradictio in re sed in nomine tantum. non enim contra sanctos est nec catholicam fidem angelos aliquos deo subseruire in hoc quod mouent speras ad generationem et complexione inferiorum. Quod autem sic intelligentia pura moueat motores sperarum influendo bonitates. et illi moti moueant ulterius naturalem productionem rerum. patet ex 2^a propositione libri causarum que sic dicit. Quia intelligentia scit quod est sub se et quod est super se. sed hoc quod est sub se scit quia est causa ei et scit quod est super se quia accipit ab eo bonitates. Ad illud quod obijcit ex dictis Euarii. patet solo scilicet et bene procedimus quod in celo non est anima sensibilis nec etiam simpliciter anima si anima stricte accipiat. Ad illud quod ulterius querit de elementis dicendum est quod opinio Orphei falsa est. Ad rationem Tharxis dicendum quod anima est simplex et diuisibilis secundum quantitatem et tamen diuisibilis est secundum discretionem suarum virtutum et secundum hanc diuisibilitatem est ipsa actus corporis filius in partibus. Similiter ex aere non trahit anima ut dicebat carmina Orphei sed attrahit aer ad refrigerium pectoris. Ad aliud dicendum quod generatio sicut glibet alius motus diuersos habet motores sed quod est ad diuersa ut ad fines. et ideo ad ignem mouet spiritus ignis et ad animam animam. et ideo huius generatio fit in omnibus generabilibus et corruptibilibus non tamen oportet quod anima in eis sit. quia anima non mouet ad quolibet generationem sed ad generationem animi tantum. et non quolibet motu generationis sed motu qui explet per organum in corpore complexionato. Ad aliud dicendum quod est nutrimentum quod alteratur non a virtute suamete sed digerente et assimilante. et hoc est nutrimentum animi corporis et est nutrimentum quod sumitur a virtute sumente ignei caloris. et cuius actio infinita est eo quod non ponit terminum alterationis sue nisi in specie alteratis. et hoc modo dictum est a quibusdam huius inprope quod fit restauratio in elementis per circulares generationes elementum ex elemento. Ad ultimum dicendum quod illius quod nutritur proprie in aliquo anima est primum motor. et calor ut causa siue infirmum et nutrimentum per digestionem assimilatum et calore diuidetur per partes membrorum introductum ad singulas partes corporis nutritum. Imprope autem nutritur id ab aliquo quod habet virtutem simpliciter actus huius non digeratur nec per digestionem introducat ad partes ipsum nutrimentum. Et hoc modo dicit philosophus in 2^a de anima. quod aliquid igne secundum Empedoclem non conuenit. Et hoc modo etiam intelligitur in principio quatuor methaphysicorum quod tria elementa materia erunt igni. Quomodo anima sit actus corporis potentia vitam habentis.

Quarto queritur Quomodo anima

ma sit actus corporis potentia vitam habentis. Contra hoc enim ostendit Boetius in 2° capitulo libri sui de homine dicens. Arguit corpus potestate vitam habere etiam antequam generata sit anima. Dicit enim corpus potestate vitam habere etiam in seipso. oportet autem corpus quod potestate vitam habeat prius actu esse corpus. non potest autem esse corpus antequam suscipiat spiritum hylem. hyle autem est sine qualitate et non corpus est impossibile. ergo est quod non est actu potestatem habere ut fiat quod ex eo. Si autem et corpus potestatem est qualiter quod potestate est corpus. potestate vitam habere in seipso potest. Sensus huius obionis est iste. potentia autem est ante actum. ergo corpus potestate huius vitam est ante actum. et ante vitam corpus est non in specie corporis organici. organicus enim iam habet vitam. ergo non tamen est in potentia huius vitam sed etiam in potentia corpus. et oportet quod prius educatur ad actum corporis quod ad actum vite. Si autem propter tale potestate male dicitur potentia vitam huius tunc quolibet potentia est vitam huius quod non est uerum quod nihil est in potentia in alio nisi quod est uero motore educitur ex ipso ut dicit Augustinus super 9° metemorphosum in commento. Item obijcit philosophus dicens et aliter in alijs possibile est huius quod non uti eo. in anima autem impossibile est. neque enim qui dormit sine spirituali actu est. etenim nutritur et augetur et imaginatur et respicit quod maxime vite est argumentum. Ex huius igitur manifestum est quod potestate viuere non potest aliquid in se sed omnino actu. ergo nihil est dicere potentia vitam huius sed actu. Ad hoc obijcit 3°

sic quod principaliter et antecedenter specificat animam vita est et non aliud. nam anima quod est copulata et inata est vita. corpori autem secundum participationem. Dicit igitur sanitatem esse proportionalem vite non autem hanc animam vitam esse dicit sed eam que est corpus. et ita so phisticatur et intenditur quod decipiat. Arguit in hoc quod dicit corpus potentia vitam huius. quia vita est anima et prius actus anime non corporis. ita anima est potentia vitam huius et non corpus. Item obijcit philosophus. Quicquid aduenit corpori iam huius vitam si ipsum est actus illud erit actus corporis non potentia sed actu iam vitam huius. anima sensibilis et rationalis sic adueniunt corpori. ergo sunt actus corporis actu vitam huius. Prima patet perfecte. 2^a scribitur in 16° de animalibus. ubi dicitur quod embryonibus est anima uegetabilis propter accptionem nutrimenti ante sensum et rationem. Et per hanc rationem ulterius concluditur Augustinus quod anima sensibilis et rationalis sunt accipit sic dicens. videtur quod uegetabilis perficitur animam ad quam postea aduenit anima animalis. ergo anima aduenit mae que prius constituta est ab illa que est causa perficiendi animam in qua aduenit illa anima. scilicet animalis. ergo non animalis nisi existeret in se. igitur accipit. Item vita que est in potentia vitam est in potentia mae secundum intellectum philosophi. cuius igitur sola anima uegetabilis fit in tali potentia sola ipsa erit actus talis que est actus corporis potentia vitam huius. Item viuere dicitur multi pliciter ut dicit Augustinus in 2° de anima. et uero modo est intelligere. igitur aliquod huius vitam in potentia est huius vitam intellectum in potentia. et secundum hoc intellectus est eius actus quod est contra philosophum qui dicit quod intellectus nullius corporis est actus. Item anima in intellectu est actus huius intelligere in potentia. nihil autem potest intelligere nisi ipsa. ergo ipsa est actus sui ipsius. Item philosophus in primo de somno et vigilia dicit quod cuius est potentia eius est actus. si igitur viuere dicitur intelligere cuius est potentia viuere eius erit intelligere secundum actum. sed corpus est potentia viuere. ergo eius erit secundum actum intelligere. quod falsum est. Item queritur quare dicatur potentia vitam huius et non potentia viuere. Item cum suscipe vitam secundum rationem sit ante habere vitam. videtur quod potius deberet dicere potentia vitam suscipiens quod potentia vitam huius. Item semina animalium et fructus plantarum sunt potentia vitam huius et corpora philosophica. ergo videtur quod anima talium corporum sit actus. quod falsum est quia nullus actus anime manifestatur in illis nisi transmutatis illis corporibus ad aliam formam. Solo dicimus et supponimus hinc quod anima uegetabilis put est spiritus anime non est nisi in plantis sed put est potentia est in animalibus. Etiam sensibilis put est spiritus anime non est nisi in brutis. put autem est in potentia est in hominibus. scilicet rationalis put est spiritus anime est in hominibus. Si igitur accipiat anima secundum suum genus tunc illud genus ponet nam anima secundum primas potestates anime que postea determinantur per rationes diuersas. et ille sunt potestates uegetabilis et sic dicta anima uegetabilis secundum genus erit in quolibet suarum specierum. dico igitur quod anima uegetabilis non est actus corporis hominis nec etiam sensibilis. Scilicet non est actus corporis bruti sed illi id est hominis est actus rationalis tantum. et illius id est bruti sensibilis tunc et potestate uegetabilis tantum. Ad hoc igitur dicendum quod diffinitio anime philosophica est huius est explicata scilicet anime in hac materia huius modo quo proprium est naturalis diffinire. et ideo necesse est corpus organicum oblique cadere in diffinitionem. quia forma naturalis habet diffinitionem sed quod habet esse in hac materia. et quod Augustinus dicit potentia vitam huius. si potest non dicit nisi respectum mae ad actum anime quod est viuere. Ille enim respectus potest esse et non actus. nunc quod enim Augustinus intendit huius quod Augustinus et ipse ponit. scilicet quod sit anima actus corporis existeret in potentia ad animam. imo illi non est actus. et hoc patet per philosophum qui dicit in 2° de anima. Est autem non abiiciens animam et cum potentia sit. sicque viuere secundum quod est huius vitam illud non est abiiciens animam quod ipsa est iam actus eius. Illud autem quod est potentia corpus huius non est habens animam. sicut est semen animalis uel fructus plantae. potentia enim vitam huius ponit in diffinitione ad differentiam quorundam philosophi corporum que non habent potestates huius sicut mineralia et lapides. Ad aliud dicendum quod huius corpus suscipiat vitam in respectu corporis ad actum est respectus potentie. Ad aliud dicendum quod vita est anime sicut potestate actiue. et corporis sicut

passiue vnde patet qd ille rōnes sūg. ex praua itelligētia
littere aspe. pcedūt. ¶ Ad aliud dicēdū sūm pphabita qd
in solis plāis est aia uegetabilis ut species z ut actus. In
brutis aut sensibilibus est ut actus. z ppter hoc illa imedia
te aduenit corpi organico z uegetabilis nō est in eo nisi
ut potētia. nihil tñ pphibet qn opatio vnus potētie sensi
bilis aie pūs manifestat qd opatio alterius potētie. Et si
militer dico de aia rōnali in hoīe. z hoc dicit Aūic^{in 6°}
de nālīb. dicit enim qd aia uegetabilis est in plāis fa
ciēs suū corpus. z sensibilibus in brutis in qua nō est uege
tabilis nisi ut potētia. z sūliter est de rōnali in hoīb. z
hoc innuit etiā pūs in 2° de aia dicēs qd viuere viuēti
bus est eē. z sentire sentiētib. est eē. hoc enim viuē qd
est eē sūm actū viuētib⁹ est tñ habere pncipiū vite qd est
aia uegetabilis. S; viuere nō est eē sentiētib. sed sen
tire hoc est pncipiū pmi sensus habere qd nō est aia ue
getabilis sed sensibilibus. Et per hoc patet qd aia rōnalis z
sensibilibus nō sunt accētia. q; prime adueniūt mae. z per
hoc patet solutio ad sequēs. ¶ Ad aliud dicēdū qd viuere
qd dicit itelligere est illud qd est ab aia itelleciua. nō
qd ē potētia est que dicit itelleciua. z hoc bñ pōt fūsci
pere corpus organiciū hoīs. ¶ Ad aliud patet solutio p
diffinitionē duplicis potētie. s. actiue z suscipiētis. ¶ Ad
aliud dicēdū qd cuius dicit cuius est potētia eius est actus.
actus pōt itelligi duob⁹ modis. s. scōus z pūs. 2ª autē
est opatio. z si de hoc itelligat potētia supponit potētia
actiua que nō puenit corpi nec actus eius. z sic pcedunt
obiecta. Si autē actus supponit actū pmi tūc potētia est
potētia mālīs receptiua que cōuenit corpi z si fuerit actus
z hoc mō obiectio nō pcedit. ¶ Ad aliud dicēdū qd
hēre sonat in habitu qui cōpetit actui formali. viuēs autē
sonat in agere qd cōpetit corpi. bene autē puenit ei habere
actum forme que est actus pfectiūs sūm eē. ¶ Ad ali
ud dicēdū qd aia nō est actus corporis vitā suscipiētis
sed habētis ut patet ex predictis. ¶ Ad ultimum patet
solutio per predicta.

¶ Quomodo aia sit actus corporis organici. z utrum hoc
sit de diffinitione anime.

¶ Quinto queritur Quomodo

hmōi est quodcūq; organici. Et utrum hoc sit
de diffinitione. Videt aut nō eē de diffinitione. q; potē
tia vitā hīs nō est nisi corpus organici ut dicit Cōstanti
nus. ergo videt supponi per hoc qd potētia vitā hīs non
est nisi corpus organici ut dicit Cōstantin⁹. ¶ Preterea
dicit pūs in 4° topi⁹ qd peccāt ponētes genus in ptem
q; genus pdicat de eo cuius est genus. pars aut nō. cui
igit sūm Porphy⁹ sit gen⁹ totius aialis nō debet poni in
diffinitione partis. Si forte dicat qd hec diffinitio mālīs
est. Cōtra hoc est qd non assignat in ea ex qua fit sicut in
diffinitione mālī assignari puenit. ¶ Item omne orga
nicū est corpus pfectū in diffinitione suarū ptiū z signa su
orum organoz z cōpōne suarū partiū. In toto igit erit
actu exīs. nullum autē actu exīs sic vnū alteri qd ex ipso
z altero eēntialiter fiat vnum. ergo ex tali corpe z aia nō
fiat vnum. ¶ Item oīs motor pcpue sūm locū in motu
pcessiū nō tñ est actus sed etiam est actu ens in seipso
aia sensibilibus z rōnalis est talis motor. ergo est actu ens i
seipso. ex actu autē ente in seipso z alio non fit vnum eēn
tialiter. ergo ex aia tali z corpe non fit vnum. ¶ Itē sub
stātia cognoscit actu ens in seipso z non habere depēdē
tiam ad accidēs per hoc qd separat ab accidēte h; accidēs
corrūpat qn non est suba. cum igit aia rōnalis separet a
corpe z maneant in seipso ipsa suba erit in se pfecta. nihil
autē aliū vnibile est alteri per eēntiam ut probat in 2°
me⁹. ergo videt qd aia rōnalis non possit eē actu corpo
ris. ¶ Item materia magis est sepabilis a forma qd for
ma a materia q; sicut habet in fine pmi pphicorū vna ma
teria numero pōt eē sub diuersis formis successiue s; nō

vna forma in diuersis materijs. ergo videt qd magis cō
tingat corpus eē sine aia qd aia sine corpe. sed aia rōna
lis est sine corpe ergo corpus multo magis sine aia ergo
utriq; actu ens est sine altero. ergo ex ipso nō fiet eēnū
aliter vnus. ¶ Item Cōmē⁹ sup methaphisica dicit qd
si duo cōponant z vnus eoz inueniat sine altero qd z re
liquū pōt inueniri sine alio. z dat exēplū in idromelle.
cum ergo aia inueniat sine corpe corpus erit sine ea ita
qd utriq; sit actu ens. ergo ex ipso nō fit vnus. ¶ Iuxta
hoc querit utrum corpus organiciū sit vnum uel plura. z
videt qd vnu. q; oīs pfectio vna est vnus pfectibilis. cū
igit aia sit vna in quolibet corpe ut pfectio in pfectibili
ipsum corpus organiciū est vnum. ¶ Sed cōtra hoc est
qd corpus organiciū diuersitate habeat partiū in natura z
specie. z talia nō pnt esse vnum. ergo corpus organiciū
nō est vnu. ¶ Preterea si eē vnum simplr tūc nihil eē
rōne vnu uel ut indiuisibile: uel ut cōtinuū. nō rōne qd
os nō habet rōnem carnis. nec caro nerui nec pes ma
nus nec ut indiuisibile nec ut cōtinuum. q; cōtinua sunt
quoz terminus idē sed nō est idē terminus carnis z os
fis cum sint diuersarū naturarū. ergo nullo mō est vnu.
¶ Si forte dicat qd est vnu in ordine ad vnum. Contra
vnitas in ordine dicit multitudinē simplr z vnitatez sūm
qd. z talis vnitas nō est receptiua vnus forme naturalis
z subalis. ergo videt qd corpus organiciū nō hēat animā
vnā cum aia sit forma naturalis z subalis. Et hic fuit qui
dam error antiquoz quem tāgit Aūic⁹ in li^o 6° de natu
ralibus dicēs qd secta fuit que dixit qd aia nō est vna sed
multe. z qd aia que est in vno corpe est collectio aiarū. s.
aie regēs z apphēdētis. z aie rōnalis z irascibilis. Et
rōnati sunt dicētes qn possumus dicere oēs aias eē vnā
aiam cum vnaqueq; differat ab alia z habeat pprimū lo
cus. rōnalis enim habet cerebrū. irascibilis cor habet. cō
cupiscibilis habet epar. In idē videt icidē snia de armo
nia quaz tāgit Aūic⁹ in pmo de aia. z est snia Empedocli.
Et q; hec sentētia credibilis fuit multis z est hodie cre
dibilis ideo fortius disputādū cōtra ipsam. ¶ Et ponā
tur pmo rōnes Aūic⁹ quibus eam eē improbat z sue rōnes
in vniuerso sūt septē. Quaz pma hec est. oīs armonia ra
tio siue pcorātia est pparioz cōpositoz uel ipsa cōpositio
eorūdem nulla aia est talis. ergo nulla aia est armonia
siue psonātia cōtrarioz. Prima pbat ex diffinitione ar
monie. q; armonia nihil aliud est qd pcorātia siue equali
tas cōtrarioz cōmixtoz in cōpōne corporis cōplexionati.
2^a pbat ex hoc qd aia mouet motu alio qd corpus cōple
xionatū moueat ex natura. mouet enī pcessiue qui mo
tus iducit penā z lassitudinē ppter hoc qd nō est de natu
ra corporis cōplexionati sic moueri. ¶ 2ª hec est nulla ar
monia mouet aliqd nisi ad locū vnu. aia sensibilibus z rō
nalis mouet ad loca multa. ergo nō sunt armonia. ¶ 3^a
ma pbat in p^o de celo z mūdo. qd corpus cōpositū z cō
mixtū sequit motū dñantis in ipso. Et ideo si dñat in eo
grauē mouet deorsum. si pō leuē mouet sursum. sed in
oibus corporibus aiatoz dñat graue. s. aq z terra ut dñ in 2°
de gñatione z corruptione. ergo 2ª probatur ad sensum
qd videmus aialia moueri an z retro ad dextrū z sinistrū
sursum z deorsum. ¶ 3ª est hec oīs armonia est in ptra
rijs cōmixtis ut corpea p^o siue forma corpālis. nulla aia
sic est in ptrarijs. ergo zc. Prima pbat sic. dicit in fine p
mi de gñatione z corruptione. qd cōmixtio est mixtibili
um alteratoz vnio z illa vnio eoz est armonia mixtorū.
vnio autē illa est in ipso mixtis ut forma corporis que resul
tat ex ptrarijs sic adēq; z ita erit forma corpea. 2^a pō p
bat indirecte sic. qd si daret qd aia eēntalis vnio mixtorū
oportet qd ubiq; eē vnio mixtorū qd ibi esset aia z ita
lapides hēret aiam. Preterea cum ars faciat multas cō
mixtiones electuariorū z colorū z alioz oportet qd in quibet
mixtura eē aia. ¶ 4^a ē hec. qd rūciq; passiōes z opa hnt
diuersas rōnes penes eēntiā sūptas illa differūt p sūam

et rationem, passionem et opera anime asperione armonie et operibus eius habet diuersas rationes penes eentiam sumptas ergo anima differt ab armonia per subiectum et rationem. Prima patet per se. 2^a propter probat per inductionem passionum et operum armonie et anime. Opus enim armonie est equare contraria in mixto, opus vero anime est sentire intelligere et mouere secundum locum et uegetare et nutrire quorum patet esse diuersas rationes secundum subiectum sumptas. 3^a est preces supradivisione in armoniam enim non potest accipi nisi duo, scilicet composita et composita autem nihil faciunt ad propositum secundum quod penes materiam in qua considerantur quod si non constituit corpus animatum et ita non erunt proxima anime ita quod habeant puenientiam ad ipsam. compositum vero facit contraria esse in corpore alato subalter diuersa ab anima. Cuius probatio hec est. Quicquid sunt composita et non aliter habet potentiam ut moueantur ab aliquo motore illa sic composita differunt subalter a motore illo, contraria sic composita et complexionata in tali armonia habent potentiam quod moueantur ab anima. Vnde compositio talis subalter differt ab ipsa anima. Prima probat ex hoc quod motor et motus subalter differunt. 2^a patet ex hoc quod anima non mouet oem corpus sed sic complexionatur. 6^a ratio est hec. Ois armonia est in multis multiplici sit. In quibusdam enim sit diuante sicco, in quibusdam diuante frigido, in quibusdam calido, in quibusdam humido, in quibusdam frigido et sicco, in quibusdam calido et sicco, in quibusdam frigido et humido, in quibusdam calido et humido. Et diuim eorum multiplex est, in parte dupla et tripla et quadrupla etc. uel sexupla uel septupla etc. uel superbipti et sub quadripartite etc. est autem armonia ad equale oium contrariorum. Cum igitur diuerse sint anime si anima est que est armonia causabit diuersitas potentialium anime ex diuersitate armonie, et ita ex aliquo armonia causabit intellectus et ex aliquo sensus et sic de alijs quod oino absurdum est et impossibile et etiam uolenti fingere impossibile assignare. 7^a ratio est hec. Cum videamus in corpore multa esse membra que habent armonias in corpore vno erunt diuerse numero, in vno membro diuerse erunt anime ut in manu, quod in manu alia est armonia ossis alia autem carnis, alia nerui. Postea ponit plures duas rationes. Empe dock, quibus probat suam sententiam, quarum prima hec est. Quicquid remouet remoto aliquo uel est idem secundum naturam uel secundum formam, anima sic remouet remota armonia corporis, ergo ideo est illi secundum naturam uel secundum formam. 2^a est quod nos videmus quod sensus soluit soluta armonia carnis, et ponit posita armonia carnis, ergo videtur quod sensus sit armonia. Hanc opinionem tangit Boetius, in 2^a attribuit eam Dynarcho et Synne philosophis qui tradiderunt Socrati, quod positio Socratis fuit animam non esse armoniam, et dixerunt animam quod assimilari armonie, corpus autem lyre. Et in hijs in phedrone tradidit Plato per 6as rationes quarum prima est hec. Si doctrine sunt rememorationes erat anima nostra antequam in humana specie generaretur, si autem armonia est, plus quod non erat, doctrinas autem supponit esse rememorationes sicut plus probatur est in phedrone. Amplius anima quod aduersat corpori habet rationem principatus in ipso, armonia autem nec preest nec aduersat, non igitur anima est armonia. Amplius armonia magis et minus est armonia intentione et remissione, anima autem non est magis et minus, ergo anima non est armonia. Amplius armonia alteratione suscipit secundum diuersam compositionem, anima non, ergo non est armonia. Amplius anima virtute et malicia suscipit, armonia non igitur etc. Amplius anima cuius suscipiat contraria seorsum, scilicet sine corpore subiecta est et subiecta, armonia autem qualitas est et in se, subiecta autem a qualitate aliud est, anima ergo ab armonia aliud est. Postea soluit Boetius, in 2^a ad rationem Dynarchi et Synne ex verbis Platonis sic dicens in phedrone, neque armoniam potius pare animam uel inconueniens est sed non ex hoc armonia est. Et dat instantiam sic dicens, neque enim quod virtute participat uirtus est, illud enim illoque fuit hec. Quicquid participat aliquo semper est illud, anima participat armoniam ergo semper est illud armonia. Inde sequitur si anima dicat crasis uel encrasia cor-

poris sue crasis tantum ualet quantum armonia sue complexio contrariorum secundum distinctionem complexionum. **CONTRA** hoc autem quod plures anime ponuntur in vno corpore dicitur Agrippa in 16° de animalibus sic. Anima vna est in corpore et quodlibet membrum habet coactionem cum anima, et inde dicitur membrum equo uoce sicut membrum mortui, unde manifestum quod in quolibet membro anima est potentia, et in quodam proprio ingor, et in quodam remotior. Infra tamen disputabimus de hoc. Utrum in vno animato anima sit vna ampliori ingitione. **Solutio** dicendum secundum Auicennam: quod anima est perfectio prima corporis naturalis instrumentalis habentis opera vite, et secundum hanc diffinitionem organicum est pars diffinitionis et instans et organicum accipit pro eodem. Et secundum hoc dicendum ad rationem Constantii. Quod corpus organicum accipitur pro eodem et secundum hoc supponatur per potentiam vitam habentis tamen si potentia vitam habens alium respectum materiam ad formam sue corporis ad animam dicitur, si organicum enim dicitur respectu ad potentias anime que operantur in organis, sed si potentia vitam habens dicitur respectum corporis ad ipsam animam, quod vita est actus anime secundum se ut infra probabitur, quod viuere secundum Agrippam viuere est esse, secundum hoc Constantii, qui dicit non esse de diffinitione dicendum quod ipse intelligit quod supponatur per si potentia vitam habens hoc oino non sunt idem secundum rationem, et hoc videtur uelle Agrippa ex ipso modo loquendi cum dicit anima est perfectio prima corporis phisici potentia vitam habens, huiusmodi autem est quodcumque organicum. **Ad aliud** dicendum quod diffinitio anime materialis non est data per materiam ex qua fit anima sed in qua est, et ideo corpus quod ponit in diffinitione non est corpus quod ponit genus in Porphyrio. **Ad aliud** dicendum quod corpus organicum non est actu nisi per animam, cum autem non habeat animam non est corpus organicum nisi equo ut homo mortuus dicitur homo, figure vero corporis et membrorum et cetera qualitates non faciunt corpus actu esse sed sunt proportionales et adaptationes materie que subiecta et ratione sequuntur animam. Tunc autem nihil prohibet eas precedere ipsam, sicut ois materia generabilis et corruptibilis suam formam tempore precedit. **Ad aliud** dicendum quod hec propositio est falsa si vniuersaliter ponatur. Ois motor secundum locum processum non solum est actus sed actu ens per seipsus, sensibilis enim anima est motor processus secundum locum, cum in brutis et tamen non est actu ens per seipsam, sed est actu corporis solus. Si vero non vniuersaliter sed de anima rationali tamen ponitur tunc supra soluta est argumentatio ubi distinctum est quod anima rationalis non tamen est subiecta per se ens nec tamen actus sed subiecta et actus, sed si est subiecta per se ens tamen non esset vniuersalis alteri per constitutionem vniuersalem per subiectum. **Ad aliud** dicendum quod corpus bene separat ab anima ut materia sed non ut actu manens ut secundum se separat ab accente. Si vero anima rationalis deperderet haberet ad corpus eo quod est vniuersalis ei et vniuersalis ei in resurrectione nouissima, et ideo cum sic utrumque deperderet ad alterum ex eis sit vnum per subiectum. **Ad aliud** dicendum quod dictum Comematoris intelligitur de hijs que conueniunt ut mixta in comixtione sicut mel et aqua in idromele, oia enim miscibilia separata actu sunt antequam misceantur, sicut dicit in fine de generatione et corruptione, sed non intelligitur illud de hijs que conueniunt ut essentialia sicut actu et materia. **Ad illud** quod iuxta hoc queritur de unitate corporis organici dicendum quod corpus organicum est vnum specie actu numero et ratione. Specie quod nullum membrorum habet speciem nisi totius. Si vero actu quod oia actu sunt per vnam animam ut habitum est ex auctoritate Agrippa in 16° de animalibus. Ratione vero quod anima oibus dat rationem et esse. Numero vero quod totum corpus organicum est vna materia cuius perfectio est anima. Idem autem numero ut dicitur in 5° methaphisice est idem materia. Si vero queritur de unitate et multitudine dicendum quod duplicem habet unitatem, vnam materie et originis, quod sicut dicit Agrippa in 16° de animalibus, primo generatur cor et ex corde produciunt omnia membra animalis consequenter et ideo ad ipsum diriguntur per colligationem nervorum et uenarum et artiarum. Aliam unitatem habet a forma. Omnia enim membra influxum vite

Secūde partis sūme

recipiunt a corde ut dicit in pmo de motu cordis. vñ qđ dicitur in obone qđ nō sit vnū specie z forma falsum est. ¶ Ad hoc aut qđ obijcit qđ alia est rō carnis z ossis dicēdū qđ hoc uerū est sūm qđ sunt ossa z caro sed nō sūm qđ sunt ptes aiati. hoc enīz mō vna sola aia est que dat eis esse z rōnē. ¶ Ad illud qđ querit de armonia dicēdū qđ oēs rōnes Atē sunt necessarie pcedentes uel ex pte nō tis uel ex necessarii pbatū ut patet in obijciēdo. ¶ Rationes autē Empedocli nō ualēt. nō enīz necessariū est si ali qđ soluit soluto alio qđ ipm sit idē illi. Soluit enim oīs forma soluta materia pter aiām rōnālē. nec tñ idē est illi. ¶ Rōnes etiā posite a Bg. extracte de phedrone Platonis stare pnt pter primam. Bg. enim iste platonius fuit ualde cōcedēs cū Platone doctrinas eē rememoratio nes z aias an corpa eē creatas. vñ etiā repēdit Armoniu pīm qui dixit aiām eē subam incorpēam z in corpe creatā. Bg. enim tenebat istā pconem qđ si aia rōnalis nō crearet nisi in corpe etiā destrueret destructo corpe. sed nos nō ita pbabimus qđ nec doctrine rememoratio nes sunt. nec aia rōnalis creata est ante corpus. nec etiāz destrueret destructo corpore.

¶ Quare aia dicit ab Atē suba sūm rōnem siue rō cor poris phici hntis pncipiū motus z status in seipso.

a **Unde queritur** De diffinitio

ne faciēte cognoscē subam aie sūm qđ ipsa est rō corpis. Et ponamus diffinitionē ab Atē posita in 2° de aia ubi sic dicit. Aia est suba sūm rōnē. siue aia est rō phici corpis huiusmodi hntis pncipiū mor^z z status in seipso.

¶ Querit ad qđ dicat hic rō phici corpis. z uidet hz ip sum qđ rō dicat qđ erat esse z diffinitio qđ sic explanat in lra z dat sile in infis artificialib⁹ ut in dolabra cuius dolabre eē est suba z rō. Et dicit dolabrale eē forma z fi gura dolabre i materia debita que est ferrū z calibs. Cū igit ars imitet nām sicut etiā erit in natura qđ forma nāe in debita materia suba erit z rō ipsius materie. ¶ Sed

QONTRA hoc uidet eē qđ oīs rō que est diffinitio p dicabilis est de eo cuius est diffinitio. Si ergo sit rō aiati aia pdicabit de aiato. qđ falsū est. ¶ Itē oīs diffinitio siue sit mālīs siue formalis siue per cām efficiētē siue fi nalem sit data nunq̄z eppara est seu pbatio rei diffinite hoc est equaliū terminoz sūm numerū. cū igit aia sit ter minus vnus tñ sicut z aiatum nō pōt aia eē ratio aiati.

¶ Preterea obijcit de fili i ductione de dolabra. remo ta enim forma z figura a ferro z calibe dolabre adhuc fer rū z calibs est materia dolabre que potētia suscipit dola bile eē. ergo uidet a fili qđ remota aia ab aiato corpe ad huc corpus remanet potētia suscipiēs vitā z aiām. qđ nō est uerū in oi aiato. ¶ Preterea querit de hoc qđ dicit corpis phici huiusmodi hntis pncipiū mor^z z stat⁹ in seipso. tale enim uidet eē corpus phici. natura enim ut dicit phus in 2° ph⁹ est pncipiū z causa mouēdi z quie scēdi eius in quo est pncipiū pte z nō sūm accūs. z sic aia uidet eē suba z rō lz corpis phici. qđ sup̄ improbatū est.

¶ Itē querit de hoc qđ dicit in 2° de aia. qđ oportet cōsi derare in pub⁹ qđ dictū est de aia. Si enim eēt oculus aia aia utiqz ipsius visus eēt. hic enim suba est oculi sūm rōnē. hoc enim nō uidet uerū qđ cū ptes integrales mate ria sunt totius uidet qđ nō habeat eē z rōnē nisi in esse z rōne totius. z ita lz oculus etiā nō videat uere tamē erit oculus dūmō sit in aiato corpe. ¶ Solo dicēdū qđ ou plex est diffinitio. l. logica z nālis. logica est que sumit a forma totius. z dico formā totius que pdicabilis est de toto sicut genus dīa z ipēs. z oīs talis diffinitio de reb⁹ in natura cōsideratis est trāscēdens eo qđ nō tāgit pnci pia qbus res est sed cognitionis tñ. z siliter est uana eo qđ accūs z opa rei exntis sūm qđ est exntēs in natura nō pōt concludi uel excludi per ipsam. phica siue nālis su mit ex pncipijs rei exntis sūm qđ est in natura exntis. pūn

eipia sū illa sunt materia z forma. z dico formā nō que est totius sed ptes que est materia. Sūt etiā pncipia effi ciēs z finis. z ideo diffinitio nālis qñqz dat per efficiētē z mām. sic hic digestio est pfectio a nāli z proprio calore ex ptraiacētib⁹ passionibus que ponit in 4° meth⁹. p prius enim z nālis calor digestiuus efficiēs est cōpletio sū effectiuū. ptraiacētes aut passionēs materia. ¶ Per for mā z mām dat diffinitio nālis. z tūc nō debet dari ut qđā vitiose dicit qđ hō est id qđ cōstat ex corpe z aia. talis enim modus diffiniēdi māliter nō est nisi in artificiatīs in qb⁹ sola cōpositio forma est. Sed diffinitio nālis de bet dari per formā nālē sūm qđ cōplet z terminat mām in eē z specie per quē modū etiā date sunt iste due diffiniti ones aie pcedēs. l. de qua nūc loquimur z non differūt in aliquo nisi in hoc qđ pma dat de aia. put terminat mām suā que est corpus organicū in eē. 2^a sū put terminat ip sam in specie nāe z ideo utraqz est de aia sūm qđ ipsa est suba z hoc mō facit cognoscē subam eius. ¶ Ad pīm ergo dicēdū qđ obo pcedit de diffinitioe logica. ¶ Ad aliud dicēdū qđ obo pcedit ex praua itelligētia lre. non enim sic itelligit aia eē sba corpis sūm rōnē qđ sit diffini tio eius. put diffinitio est oīo explicās eē rei per subalia sed itelligit aia eē suba z rō corpis qđ dat ei eē sūm sba z rōnem in specie nāli. ¶ Ad aliud dicēdū qđ materia aliter subijcit opī artis z aliter opī nāe. Opī enim artis sūijcit materia que est actu per formā nālē. vñ nec ab ar te suscipit nisi formā accūsalem que est forma diuisionis uel cōpōnis. z ppter hoc etiā materia remanet post so lutā formā artis susceptibilis adhuc eiuidē. Sed opī na ture subijcit hyle solū qđ est simp⁹ suba sicut sup̄ dixim⁹ in qōne de materia. z ideo formā nālē non amittit nisi p corruptionē z puationē nālis forme que corrupta est nō equoce. vñ nō per oia est sile sed in hoc tñ. qđ sicut figu ra dolabre eē z rōnē dat dolabre in specie artis ita aia eē z rōnē dat aiato corpi in specie nāe. ¶ Ad aliud dicen dū qđ per li huiusmodi supponit organicū. per pncipi um aut motus z stat⁹ itelligit pncipiū mor^z pcessiuū. z sic patet solo. ¶ Ad aliud dicēdū qđ qñ materia alicur⁹ forme nō uariat in prib⁹ tūc formā illā in terminādo ma teriā nō est necesse uariari. sicut patet in elementis z mi neralib⁹. z ppter hoc etiā vir⁹ pns eēntiā vna est per to tūz in talib⁹ sicut caliditas in igne z vis attractiua in ada mātē. Qñ aut diueritas est ex pte mātē sicut in corpore organico tūc necesse est z diueritatē esse ex pte forme. z ideo aia sūm se pfectio totius est z rō lz nō sūm se est suba z rō oculi sed sūm potētiā visuā. nihilomin⁹ tñ si oculus sepe uel excecaret separ⁹ nō eēt oculus nisi equoce. ga expse dicit Atē qđ pupilla z visus sunt oculus sicut aia z corpus sunt aiāl.

¶ Qualiter aia dicat esse pncipiū z causa vite in morta lib⁹. z quō hec diffinitio facit aiām cognoscere.

s **Equitur querere** De diffi

nitione aie que facit cognoscē eā sūm qđ est na tura organici corpis. Et ponam⁹ diffinitionē positā ab Atē in 2° de aia que est talis. Aia est pncipiū z causa vi te in mortalib⁹. Bicit enim phus ibidē. qđ ista diffinitio puenit aie sūm se z pribus eius. z qđ ipsa demonstrat cām in esse z nō tñ dicit qđ est eē rei. pcedētes autē due sunt si cut cōclusiones cōcluse per istā. ¶ Querat igit pīm de ipsa diffinitione z qualiter ipsa est faciēs cognoscē aiaz sūm qđ ipsa est natura z demonstrās causam in eē. ¶ Que rat igit sūm quem modū ipsa dicit pncipiū. Est enim pncipiū eē causa formalis z in pcedētib⁹ diffinitionibus est ipsa diffinita sūm qđ est forma. ergo uidet qđ in cōposi tione illa etiā dicat pncipiū. Si forte dicat qđ nō dī pnci piū vite hoc erit ptra diffinitionē. Actus enim potētiā vi tā hntis est pncipiū vite. z hoc totū suppositū est per pre cedētes diffinitiones. ¶ Preterea per causāz supponit

principiū z per principiū causa. z ita videt esse supflūū qñ dicit qñ aia est principiū z causa vite. Itē vita videt eē act⁹ determinate potētie aie ut videt Dam. ponē i 2° h^o cap^o 12°. Inobediēs qdē z qd nō psuadet rōne inditū est. i. vī tale. qd etiā pullatiū uocat z sciatiū. sed z platiū z gñatiū z nutritiū uocat. huiusmodi aut est z augmen tatiū qd z plasmāt corpa. ¶ Itē oīs act⁹ pcedēs ab or gano determinato in corpe est act⁹ determinate potētie z nō aie fm se. vita est huiusmodi act⁹. ergo erit actus de terminate potētie z nō aie fm se. z ita nō erit diffinitiu⁹ aie. Prima patet ex hoc qd dicit phs qñ aia fm se est act⁹ totius z fm suas ptes est actus ptiū. vñ pars aie est in or gano corpis z ita act⁹ organi erit specialis act⁹ ptiū aie. 2ª pbat per supponē nāliū z medicorū. s. qñ a corde est islu xus vite per arterias z spūs vitalis in totū corpus. Hoc idē videt per diffinitionē Dionysij phi que tangit in 7° topi^o. s. qñ vita est motus gñis nutritibilis nām assequēs. genus enim nutritibile est gen⁹ uegetabile tm. nām autē assequēs dicit qd mouet ad motū nāe fm etiā qñ Dam. dicit qñ actus uegetabilis potētie gubernat tā natura qñ rōne. ¶ Itē oīs effect⁹ in aliquo gñe causē inuētus re ducit ad causam pma in genere illo sicut oē calidū ad ca lidissimū ut pbat in 2° me^o. igit cū viuē sit effect⁹ inuē tus in gñe causē qd est aia reducitur ad pma in gñe il lo. sed pma in gñe illo est uegetabile. gñ viuere erit actus uegetabilis. iter potētiās aut uegetabiles est pmo nutri tiua. ergo videt qñ vita sit ppius act⁹ nutritiue potētie Hoc etiā videt per illā ppōnē minoris causari. omnis causa pmaria plus est influēs sup causatū qñ scdaria. ¶ Itē ma enī causa est que causat nō causante alia. scdaria xō que nō causat sine pma z in hoc plus isluit pma qñ sctra hēte scdaria calitate suā nō de necessitate subtrahit pma. Et fm hūc modū videt eē de vita in uegetabili z sensibi li z rōnali. sensibili enī z rōnali subtrahēt⁹ influxū vī te sensibilis z rōnalis nō de necessitate subtrahit nutriti uā uegetabilis ergo vita erit ppius actus uegetabilis. Et sicut est in potētijs aie. s. nutritiua augmētatiua z gñati uā. Augmētatiua aut z gñatiua subtrahēt⁹ causalitates suā nō de necessitate subtrahit nutritiua. ergo nutritiua erit potētia cuius act⁹ erit vita. z sic non erit vita diffinita aie s. pot⁹ nutritiue potētie. Qd si pcedat ¶ **CON TRARIUM** oīs act⁹ aie in oī organo corpis est actus fm se z nō fm aliquā pte ipsius. vita est huiusmodi act⁹ aie. ergo est act⁹ aie fm se z nō fm aliquā pte ipsius. Veritas pti me patet ex hoc qñ act⁹ ptiū aie est in pte corpis fm aliqd organū speciale sicut act⁹ xutis vīsiue est in pupilla ocu li tm. 2ª patet ex hoc qñ totū corpus dī viuū in oīb⁹ orga nis sicut z totū est potētia vīā suscipiēs. ¶ Itē oīs actus qui fm oēs uel multas potētiās est alicui nō videt esse alicuius illarū potētiarū ppiū. vita est huiusmodi act⁹ in potētijs aie. ergo nō est alicui⁹ virtutis aie ppiū. ¶ Prima patet per diffinitionē ppiū. ppiū enī est qd vñ soli cō uenit. 2ª patet in 2° de aia ubi dī multiplī aut ipso viuere dicto. z si vñ hōz aliqd in sit solū ipm dicimus viuere ut intellect⁹ sensus z mor⁹ z stat⁹ fm locū. adhuc z mo tus fm alimētū est viuē. ¶ **CONTRARIUM** hoc qñ quod hec diffinitio sit dicēs cām ppter qd in demonstratiōe. pce dētēs xō sint ut pcones demonstratiōnū. pbat enim in 2° postē per multas rōnes qñ diffinitio non pōt eē pco demonstratiōis sed mediū. vñ dicit ibidē qñ principia de monstratiōnū diffinitiones sūt. qñ nō eē demonstratiōnē ostēdēt. pus aut erūt principia demonstrabilia z principio rum principia z hoc in finitū ibi. ¶ Itē ibidē diffinitio qdē ipsi⁹ qd est z suba est s. demonstratiōes oēs vidētur eē oēs suppositiue z accipiētes qd est ut ma^o. qd est vñ tas qd par qd impar. z alibi ponit ibidē plures qñ diffi nitio nō pōt eē pco demonstratiōis gñ videt qñ nō uerū dicat phs de ista diffinitione qñ est ut mediū demonstra tiōis. Aliē xō due ut conclusiones. ¶ **PRETEREA** querit

iuxta hoc quod hec diffinitio demonstrat nāz aie z quod ap plicat toti aie z ptiū eius. ¶ **SOLUTIO** dicendum qñ in oī natura tres cause coincidunt in vñ sicut dīcē Ag: in 2° phi^o. efficiēs finalis z forma. Dico autē has icidē in vñ nō qñ modus calitatis sit vñ. sed qñ vna res que est forma diuersis rōnib⁹ z pñderationib⁹ sit forma efficiēs z finis. efficiēs autē est nō formā qñ sic efficeret seipsam. sed est efficiēs eē cōpositi z cōpōnes pñtes eē. sed eē cō ppositi efficit per seipsam formā. cōpōnes aut pñtes effi cit per potētiās z virtutes suas z de hoc effectiūo ppiē i telligit qd dicit phs in 2° de aia. qñ in patiēti z disposito actiūoz videt eē act⁹. fm enim hūc modū vult ibi dicē qñ aia est actiūū z etiā est actus eius in aiatō corpe. vñ dī stinguit qñ dī dup^o quo viuim⁹ z quo sanamur z quo sci mus. ¶ Uno enī mō dī quo viuim⁹ ut forma effectiua vī te. z alio mō ut corpe organico vīā suscipiēte z fm hūc modū viuē viuētib⁹ est eē fm nām ut dicit ibidē. z quo viuimus sicut effectiūo formali vite est rō z suba viuētis sicut z quo sanamur z quo scim⁹ ut formali effectiūo est sanitas z scia. quo aut sanamur z quo scim⁹ ut suscipiē tes sanitatē z sciam est subm scie qd est aia. z subm sani tatis qd est corpe fm totū uel fm ptes. Aia xō est forma fm qñ est in hac materia z est finis fm qñ est iētē ab ef ficiēte pmo ut terminās opationē eius sup mās. ¶ Ad pma ergo dicēdū qñ ut vult Ag: in 4° topi^o. pma z pñ cipiū sunt idē. z ppter hoc principiū nō supponit hic cām sed pñditionē causē. que pñditio est principiū eē z ppiū pro ximū siue immediatū. causa xō supponit efficiēte. efficiēs xō fm rōnē siue causalitatis solū sic causa est z nō est cau lata. Qd patet qñ forma effectiua est per efficiētem. z si nis est iduct⁹ per opationē eius. materia xō trāsmutata est per motū qui est ab efficiēte. vñ calitas efficiētis est sup tres alias causas z ideo ipsa principiū dicitur causarum z sic sumit hic causa in diffinitione Ag: qñ dicit aia est principiū z causa vite. z per hoc patet sōlo ad duo prima. ¶ Ad aliud qd obijcit de vita dicēdū qñ ut pbat obo nes vita est act⁹ aie fm se z nō alicuius ptiū aie pte. z hoc etiā patet per diffinitionē aie supra habitā in qua ex pte corpis aiatū ponit vīā suscipiēs. ex quo de necessitate re lingitur qñ eadē est potētia corpis organici ad vīā z ad ef fe aiatū fm nām. Dama⁹ aut nō intēdit dicē qñ vita sit ali cui⁹ ptiū aie fm qñ viuere est opus nō gubernatū rōne. ¶ Ad aliud dicēdū qñ cor nō tm est organū sed etiā pñ cipiū mēbroz oīum ut supra habitū est. z inquātū sic cōfi dērat sicut ab ipso actus vite qui est act⁹ aie fm se. qñ cor talē rōnē habet ad mēbra qualē aia ad vires. ¶ Ad ali ud dicēdū qñ aia in suis ptiūbus est ut totū ptiūū ut ista determinabit. totū aut ptiūū vñ est in ppijs partib⁹ suis sine sequētib⁹. In sequētibus aut nō sine pmijs fm qñ dicit phs qñ uegetatiūū tm sepabile est a sensitiūo z rōnali sed nō ecōuerso. z silitē nutritiūū bñ separabile est in ope illo ab ope augmētatiue z gñatiue z nō econ uerso. dicat ergo qñ viuere nō reducitur ad nutritiūū ut p ptiū actus illius potētie qñ sic nō cōueniret alijs. sed re ducit ad ipsam ut in qua saluat aia pus ut totū ptiūū opans qñ tm qñ cōiūgent ei ceterē partes ptiūis eius eti am in illis exercet eūdē actū. ex hoc enim qñ vita est act⁹ aie fm se z aia fm se saluat in qualibet pte eius ptiūa. relingitur vīā eē actū cūlibet parti aie pueniētē. ¶ Ad aliud dicēdū qñ vita est pme aie que est uegetabilis. sed qñ nō cōuenit ei per ptes uegetabiles s. per seipm. ideo etiā est actus aie sensibilis z rōnalis. vñ sicut dicit phs viuere viuētibus est eē. ita dicit qñ viuere inest aialibus ppter sensum pmiū qui est tactus. tactus enim inter sen sus solus est. z sensus z differētia cōstitutiuā aialis ut in fra probabit. Et ideo dicit qñ sentire sentiētibus est esse. hoc autem sentire non est nisi sensibilem animam habe re. z fm hūc modum etiā intelligere intelligētibus est esse z hoc intelligere erit intelligibiles aiam habere fm

Secūde partis sūme

actū z sicut aīa diffinit per sensum z intellectū in specie:
ita determinat actus eius qui est vita per sentire z intelli
gere. aliter enim ut supra habuit est male diceret corpus
aiatū potētia vitā suscipiēs. ¶ Ad aliud dicēdū qd uerū
est qd pma causa plus insuit. sed hoc nō est pma causa po
tētia alīq aīe sed potius aīa fm se. cur pma ptas in uege
tabili. 2^a in sensibili. 3^a in rōnali. Rōnes autē que contra
hoc sunt pcedimus de plano. ¶ Ad illd qd ulterius que
rit. s. quōd hec diffinitio dicit causam ppter qd. dicēdum
qd duplex est diffinitio sicut sup habuit est. s. logica z phi
sica que est per eēntialia rei. diffinitio autē logica p̄dicatū
est in pblemantib⁹ z ideo hēt pncipia z p̄siderationes q/
bus p̄stituit z destruit in eē ut diffinitio. z hoc ex pbabi
lib⁹ coibus z nō p̄p̄is imēdiatis z de hac nihil ad p̄s.
q: hec nec est mediū demonstratiōis nec p̄clusio. Illa p̄o
que est per eēntia rei est duplex. quedā enim nō dicit nī
si qd est z hec reducit ad sciam. q: quedā autē dicit ppter
qd z qd z illa reducta ad demonstratiōē facit sciam pro/
pter qd. Exēplum p̄me est ut si diffiniat eclipsis solis sic
eclipsis solis solū est defect⁹ luminis in sole. sic enim di/
cēdo dicit qd est eclipsis. sed nō determinat causa in eē.
¶ Aliud exēplū eiusdē datū est a p̄ho in 2° de aīa ut si
diffiniat tetragonismus sic tetragonismus est qdratū or
thogonū eglaterale egle altera pte longiori qdrato. hec
enim diffinitio nō dicit nisi qd est tetragonismus. qd pa
ter q: tetragonismus nihil aliud est qz figura qdrata eq/
liū laterū tāte capacitatis quāte est qdratū nō eqliū late
rum sed hīs duo latera lōgiora duobus alijs. p̄bi grā: p
trahant due linee q̄ru utraq; sit. 6. cubitoz z cōiungant
per duas rectas lineas cadētes sup ipsas in extremis pū
ctis q̄rum utraq; sit duoz cubitoz. sup̄ficies igit iter has
duas lineas p̄teta quadratū erit hīs duo latera lōgiora
duobus alijs. qd habebit in vniuerso latera. 16. cubitoz.
tetragonismus autē est qdratū eqliūz laterū egle illi. z or
thogonū. i. rectoz anguloz ut. s. q̄tuor: latera hēat quorūz
qdlibet sit q̄tuor: cubitoz. Illud enī qdratū erit. 16. cubi
toz sicut z illud qd est altera pte lōgioris. Diffinitio autēz
ppter qd est dicens eēntia z causam illius ppter quā est
sicut si diffiniat eclipsis solis qd est defectus luminis in
sole ex eo qd subijcit ei luna. sic enim tāgitur eēntia ecli
psis per hoc qd dicit defect⁹ luminis in sole z tāgit cau
sa ppter quā est per hoc qd dicit eo qd subijcit ei luna. Et
enā in exēplo p̄bi in 2° de aīa. ubi dicit qd media inuētiō
est causa eq̄litas tetragoni cū altera pte lōgiori qdrato
est hec diffinitio dicēs. ppter qd. q: tetragonus est ortho
gonū eglaterale egle altera pte lōgiori qdrato ex inuen
tione media inter lar⁹ breuius z latus lōgius qd sic pa
ter. sup̄ dictū est qd tetragonus sit oīum laterū eq̄liūz uel
quodlibet lar⁹ hīs latitudinē q̄tuor: cubitoz. Quadratū
p̄o altera pte lōgius vni latus hēt. 6. cubitoz. alterūz p̄o
duoz. mediū autē inter sex z duo sunt q̄tuor: eo qd equali
ter distāt a duob⁹ z sex. vincūt enim duo in duob⁹ z vin
cunt a sex in duobus. Et ita patet qd hec inuētiō media i
ter duo z sex causa est eq̄litas tetragoni ad tetragonū
altera pte lōgius. dicēdū ergo qd diffinitiones dicentes
qd tū z p̄cipue māles sunt cōclusiones in demonstratio
nib⁹ z nō note p̄se. sed diffinitiones dicētes qd z propter
qd sunt pncipia demonstratiōnū fm qd mediū dicit p̄mū
q: ille sunt note p̄se. Et de hīs intelligit p̄bus in 2° post²
qd nō p̄nt eē p̄clones in demonstratiōnib⁹. ¶ Si p̄o que
rat quōd cōcludat vna per alterā fiat talis demonstratio.
De p̄se lucēs cui supponit corpus non pū deficit in il
luminādo. sol eclipsat⁹ est p̄se lucēs cui supponit corp⁹
nō parū ergo deficit in illuminādo. ¶ Itē fm aliū ex
emplū qdratū orthogonū eglaterū p̄tractū sup lineam
que est media inuētiō p̄portionis lateris lōgioris z bre
uioris in qdrato altera pte lōgiori est equale quadrato
Alterā pte lōgiori tetragonus est quadratū orthogonū
p̄tractū sup lineā que est media inuētiō p̄portionis late

ris lōgioris z breuioris quadrato altera pte longiori er
go tetragonus est quadratū orthogonū eglaterale equa
le quadrato altera pte lōgiori. ¶ Siliter se hēt diffinitio
nes date de aīa. p̄me enim diffinitiones nō dicunt nisi
qd est aīa fm qd est act⁹ corpis phisici organici potētia vi
tam hētis. z qd est suba talis corpis uel suba fm rōnē. p
pter quā autē causam sit act⁹ talis corpis uel suba fm rōnē
nō demonstrat illis diffinitionib⁹ z ideo sunt ut p̄clones
z nō ut pncipia in demonstratiōe. z q: p̄clones sunt ut i
certe certificate tñ ex certiorib⁹. ideo necesse est aliā dif
finitionē repiri que dicat causam ppter quā aīa est act⁹
talis corpis uel suba fm rōnē. hec autē est ista q: aīa est p̄n
cipiū z causa vite corpis phisici potētia vitā hētis. poten
tia enim viuētis act⁹ est vita. Actus enim viuētis potētia
est vita. causa igit ppter quā aīa est actus potētia viuen
tis est q: est pncipiū z causa vite. fiat ergo talis demonstra
tio. De qd est p̄se pncipiū z causa vite est actus potētia
viuētis z suba eius fm rōnē. aīa est p̄se pncipiū z causa vi
te. ergo est actus potētia viuētis z suba fm rōnē. ¶ Ad il
lud qd dicit quōd monstrat nām aīe dicēdūz qd hoc modo
quo monstrat aīam ut nām. natura enī est intrinsecū p̄n
cipiū monēdi z gescēdi. vñ cum dicit. aīa est pncipiū z
causa vite. z viuere dicit multip⁹ fm opa aīe accipit anī
ma ut natura mouēs ad opa illa. ¶ Ad ultmū dicēdūz
qd sicut se hēt aīa ad corpus ita p̄tes ipsius se hēt ad p̄tes
corpis. vñ sicut ipsa est causa vite in toto ita per p̄tes insu
it vitā p̄tib⁹ corpis ppter qd dicit p̄bus qd si oculus es
set aīal viūio esset aīa ipsius. Et ideo ista diffinitio tangit
causas accitū z passionū. Aīe enim oīa accitū z passio
nes sunt fm p̄tes ipsius z fm opa eius in qbus ipsa aīa
est pncipiū z causa. Sic igit patet determinatio duorūz
que querunt de aīa. s. suba ipsius z natura. Restat que
rere mō quēdūz accidūt circa ipsam z sic patet qualiter
he diffinitiones sic se hēt qd vna cōcludit per aliā. z qua
liter cause accitū aīe cognoscunt per ipsas. z ideo non
est necesse specialiter de ipsis disputare.

De idēitate z diueritate aīe. Utrum sit vna uel plu
res in omnibus animalibus.

Inde transeundus est

ad qōnē de p̄tib⁹ aīe. z de diuisione. z de p̄p̄is
passionib⁹ in opationib⁹ que accidūt illis. z que diuīsiō
videt manifestare subam ipsi⁹ per posteriora. ¶ Que
rēdū est p̄mo de ipa. z q: vñū idiuīdū est in se. Querat⁹
p̄mo utrū aīa sit vna uel multe in oib⁹ aīatis. Et si multe
Querat utrū aī corp⁹ fuerit create in cōparib⁹ stellis ut
dicit Plato. uel in corpore sint create uel multiplicare. Et
si sint i corpore create Utrū imēdiatē causent a deo uel ab
intelligētis angelicis sicut vident dicē qdā p̄hoz. ¶ Do
stea p̄o p̄nter querēdū est de diuisione aīe per has dīas
uegetabilis sētibilis z rōnalis qualis. s. sit ista diuīsiō. Et
utrū sit iūfficiēs uel nō. Et utrū diuidi possit aīa per rō
nale z irrōnale sicut diuidit aīal. Et p̄nter querit Utrūz
iste tres dīe aīe sint vna suba in aliquo vno corpore aīato
uel nō. Et utrū in quolibet aīato sint plures aīe uel non
Et tandem querēdū de singulis istarū differētiarū.

Querāt ergo primo Utrū

aīa sit vna uel multe in oib⁹ aīatis. Quidā enīz
p̄bi vñā aīam eē dixerūt que pro diueritate corpōz aīa/
toz diuersa in eis opat utētes pro rōne duplici sili quoz
vñū est in aīa rōnali in hoīe. que cum sit vna in diuersis
p̄tib⁹ corpis diuerfimode opat. In p̄tib⁹ enīz terrestrib⁹
sicut sūt ossa vngues z pili opat solūmō op⁹ uegetatiue.
In p̄tib⁹ autē cōmixtis accitūb⁹ ad tēperamētū sicut est
caro z neruus sētibilis uegetatiōē z sensum. In sp̄ri
tibus p̄o lucidis z directis ad p̄tutes animalis que sunt
in capite opatur opus rationis. 2^m simile est in igne qui
in iuxta se corpora posita pro diueritate eorum diuerfi

mode opatur. qbusdam enim tria coicant calorem. qbusdam calorem et lumē. qbusdam calorem et lumē et speciem suam. isti etiam nitebant tali ratione. Distinctio est inter formam materiale et non materiale. Et dico formam materiale siue sit accidentalis siue subalis: que diuisa sua materia manet in qualibet sui parte sicut forma lapidis in lapide. et forma calidi in calido. Cum autem aia non sic diuidatur ad diuisionem sui subiecti ipsa non erit forma materialis. ergo non erit forma que est in materia eo quod omnis forma que est in materia materialis est. igitur erit forma separata. nulla autem forma separata et immaterialis diuersificat pro diuersitate materie in qua operatur. ergo nec aia. sed arbor brutus et homo sunt subiecta in quibus operatur. ergo ipsa non erit diuersificata propter illa. sed remanebit una. Item dicitur quod diuersitas subiectorum facit ei diuersitatem et supponatur quod sicut aia hōis tota est actus totius. ita huius partes est actus partium. hoc enim falsum est. probatum est. inde procedatur sic. Diuersitatem essentialē aie efficit diuersitas materie. sed in corpore hōis pro diuersis partibus hec diuersitas inuenitur. quia quedam sunt partes terrestres. et quedam commixte ad temperamentum plus attendentes. ergo oportet quod in aia humana una pars diuersa esset essentialiter ab alia quod non est uerum. ergo si diuersitas materie non facit diuersitatem aie et sic uerum redditur quod ipsa est una in omni aiatō. Prima et secunda similia huius secte scripta sunt in libro Aristotelis. rationes autem continentur in libro Aristotelis. Potest autem obijcere aliquis ad idem sic. Omnis forma generis si diuidatur necesse est ipsam diuidi per differentias que non possunt simul in unum congregari. Veritas huius patet per inductionem diuisionis omnis generis. ergo si aia huius se et in genere accepta diuidatur per eē. necesse est quod hoc fiat per differentias ex opposito ipsam diuidentes. ergo a destructione consequentis si non diuidatur ipsam per oppositum non erit necesse diuidi aiam per eē. sed differentie aie sunt uegetabilis et sensibilis et rationalis que non sunt opposite differentie sicut patet ex hoc quod sunt actus in uno. rationali. ergo non diuidatur aiam per se si se relinquitur quod aia sit una huius esse in omnibus aiatibus. Item dicitur philosophus in 4^a philosophia. quod equaliter et quadratus eadem figura sunt sed non idem triangulus. Ex hoc accipitur quod quicunque diuersitas consequitur rem quod illam rem precedentem non facit unam neque multam. Ad patet ex hoc quod unumquodque est a forma sua. id autem quod persequitur non est forma sua. cum igitur uegetabilis sensibilis et rationalis sunt persequentia aiam huius se aia ab eis non erit una neque multe. Item quod conuenit alicui per accens non facit ipsam unum uel multam eē uegetabile et sensibile et rationale accidit aie ergo non facit ipsam eē unam uel multam. Probatio minoris est. quia quicquid non peruenit alicui per se peruenit ei per accidens. sicut enim ens per se et ens per accens immediate opponuntur ita conuenire per se et peruenire per accens. quod autem alicui conuenit per se peruenit ubique et semper. unde si rationalis et sensibilis conueniret per se aie deberet quod omne aiatum eēt sensibile et rationale. quod falsum est. et ita redditur quod perueniunt per accidens et sic non faciunt diuisionē aie huius eē. Sed contra. Et ratio hoc sunt multe rationes Collectani et Aristotelis. quare una est quod necesse est unumquodque ens in natura propria habere formam numero et specie differentem ab alio quod est in alia specie huius naturā. sed homo brutus et planta sunt in natura numero et specie differentia ergo necesse est ea habere diuersas formas numero et specie differentes. scilicet forma aiatō non est nisi aia que data aiatō spem et esse. ergo necesse est aiam in istis diuersam eē specie et numero. Item habitum est supra quod aia est suba huius rationem omnium aiatōrum. hoc autem patet esse falsum. quia si aliquis assignauerit rationem philosophicam hominis bruti et plantę diuersam hinc inde assignabit. Item omnis diuersitas que est in materia causatur a diuersitate forme. Veritas autem huius patet ex hoc quod materia non indigebat transmutatione et dispoñe per alterationes nisi per hoc ut aptetur ad recipiendam formam.

Sed expresse uidemus magnā diuersitatem materie in hominibus brutis et plantis. ergo hec diuersitas causabit a diuersis formis subalibus et naturalibus. hoc autem forma subalis et naturalis non est nisi aia. ergo aia diuersificat ab illis. Hoc idem accipitur ab Aristotele in 2° de aia ubi sic dicit. Unusquisque actus et in eo quod in potentia et in propria materia sit aptus ad fieri. ergo uidetur quod huius diuersitatem proprie materię rei naturalis diuersificet actus a forma. sed actus et forma aiatō est aia. ergo diuersa erit in diuersis aiatibus. Preterea si eadem esset aia in omnibus aiatibus que diuersa ageretur pro diuersitate materie tunc deberet quod in omnibus animis eiusdem speciei aia haberet easdem operationes. ergo deberet quod in omnibus hominibus esset ignorans uel sapiens equaliter. quod aperte falsum est. Si forte dicatur quod anima uariatur in sapientia et ignorantia ex respectu ad corpus hoc uel illud. Contra hoc est quod sapientia et ignorantia non sunt forme respectiue sed absolute que non in corpore aliquo sed in ipsa aia sunt ut in subiecto. ergo uidetur quod non diuersificent ex respectu ad hoc corpus uel illud cum non sint in hoc corpore uel illo sed in aia huius se et non per respectum uel per relationem sibi conuenientes. Videmus enim in similibus quod homo non est in respectu omnium hominum pater uel filius uel frater soror uel respectu huius uel illius eo quod forme significat pro illa natura per respectum non omnino conueniunt. sed respectu omnium est sapiens si sapiens est. et ignorans si ignorans est. uel senex si senex est. uel iuuenis si iuuenis est eo quod iste forme absolute sunt in homine. Solutio. Concedendum est quod aia nec una numero est nec specie in diuersis sed in aiatibus differentibus specie est ipsa diuersa specie et in differentibus numero est ipsa diuersa numero sicut probatur ultime rationes que proprie sunt philosophice. Ad primum ergo quod obijcit dicitur quod non est simile de partibus corporis humani et de corporibus diuersorum aiatōrum specie et genere et numero et hoc duplici ratione. quarum una est quia membra corporis humani huius originem reducunt ad unum membrum quod est cor a quo recipiunt influxum. uel sicut superius habitum est. Influxus autem est unum numero et specie talis autem reductio non est in corporibus diuersorum aiatōrum numero et specie et genere. 2^a est quia partes corporis humani inueniuntur omnes in forma totius compositi corporis. talis autem unio non inuenitur in corporibus diuersorum aiatōrum specie et genere et numero. Ad aliud dicitur quod illud non est simile duplici ratione. Quarum una est quia ignis habet qualitatem acti uam que est causalitas que transmutat materiam. ad hoc autem ut sit susceptibilis ignis. et cum actio omnis sit inter contraria est illud in quod agit causalitas ignis primo distans a natura ignis et postea magis appropinquas et postea spem recipiens. talis autem virtus actiua non est in aia. quod aliter deberet quod planta alteraretur et fieret brutum et brutum alteraretur et fieret rationale quod non contingit. 3^a ratio est quia ignis de se et lumine de se non querit materiam diuersificatam in partibus dissimilibus sed accidit ei hoc. Aie ratio non peruenit eē nisi in tali materia que dissiles habet partes. Sicut enim dicit philosophus in 3° de aia. Impossibile est simpliciter corpus eē aialis. Ad aliud dicitur quod forma materialis dicitur quatuor modis in forma subali. et etiam duobus modis in forma accidentali. In forma subali unum modus est quod est actus materie simplicis non resolubilis in partes que sunt et potentia sint ipsa et sic forma elementis est forma materialis. 2° modus est quod est actus materie commixte cuius quilibet pars est in actu illius mixti. et sic forma lapidis et mineralis est forma materialis. 3° modus est quod est actus materie complexionate que huius diuersas sui partes diuersos habet actus mixtionis. sic alius est actus mixtionis in carne et alius in ossibus. et hoc modo aia uegetabilis et sensibilis sunt forme materiales. 4° modus est quod est actus materie complexionate et diuersimode commixte in partibus non solum oēs partes sui est actus partium corporis. et hoc modo aia rationalis est forma materialis. Et cum sic diuersis modis dicatur forma materialis

Secūde partis sūme

diuersimode etiā diuidit a diuisione materie. p̄me enī due ppter hoc q̄ sunt in materia simili per totū in partibus. diuisa materia sunt in qualibet pte ipsi⁹ in qualibet pte materie exercēt oēs opationes quas exercuerūt in toto. 3^a q̄o ppter hoc q̄ est act⁹ corpis toti⁹ dissimilis in p̄tibus z fm oēs partes est actus partiu⁹ eius diuisa est materia in utraq; pte diuidēte tota quidē sed non de necessitate exercet oēs opationes in partibus que exercuit in toto. Sed q̄nq; sic q̄nq; nō. planta enī diuisa habet usum alimētū z augmētū z gñationis in utraq; parte. Sed brutū diuisum aīaz hēt. in utraq; parte quidē per sensum z motum sed non de necessitate exercet in illis opa que exercuit in toto z p̄cipue digestiōis z alimētū. z idcirco etiā talia nō p̄ualescūt. ptingit aut̄ hoc ppter defectū organoz. 4^a q̄o diuisio corpis in nulla parte est z hoc ptingit ex hoc q̄ ipsa trahit in spēm per hoc ipm qd est rōnale z fm illud nullius p̄tis actus est z tō non manet in partibus diuersis. Forma q̄o accīdētis ut dictum est duobus modis dī mālīs. quoz p̄mus est q̄n talis est q̄ nullam essentia actiua uel passiua uel ex hīs p̄ntem adyicit m̄e nālī gñabilium z corruptibilium. sed tū dicit pōnem partium uel illud qd p̄sequit pōitionē partium eius. z hoc modo forme mālēs sunt rarū z spissum graue z leue. Rarū enim est cuius ptes distāt a se inuicē. Spissum aut̄ cuius ptes sunt p̄p̄inque. leue aut̄ sequit ad rarū z graue ad spissū. Secundus modus est q̄n addit m̄e gñabilium z corruptibilium essentiam actiua z passiua uel p̄ntem ex hīs sicut calidū frigidū humidū z siccū dulce amarū album z nigrū que cōsequunt ex hīs. z iste forme accīdētes diuidunt etiā diuisione m̄e. Sed aliter sunt in p̄tibus diuidētib⁹ q̄ forme subales. forme enim subales uel mālēs in partibus m̄e magnis sunt nec magne nec parue. Accīdētes aut̄ in p̄tibus m̄e magnis sunt magne z in paruis parue. quātitas aut̄ fm intellectū est ante m̄m gñabilium z corruptibilium eo q̄ inuenit in nō gñabilibus z corruptibilibus ut in celo z tū nō diuidit in hīs in qbus diuidit materia sicut diuidunt forme accīdētes mālēs. Pa tet igit q̄ nō sequit hoc. Si aīa non est tota in qualibet parte corporis diuisa q̄ sit forma nō mālīs z sepaia. Et ita nō sequit ulterius q̄ ppter diuersitatē corpis nō recipiat diuersitatē. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ nō est simile de p̄tibus humani corporis ut patet ex p̄dictis. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ uegetabile sensibile z corruptibile p̄nt sumi dup⁹ ut dīe specifice p̄stituit z diuisione sui gñis. z hoc modo sunt oppositē q̄ sicut uegetabile nō est in plantis z sensibile nō nisi in brutis. z rōnale non nisi in hoībus. z aīa fm esse diuidit ex illis p̄nt etiā sumi ut potētē z vires aīe eiusdem numero. z de hoc plenī habebit infra. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ p̄sequētia sunt duobus modis. s. p̄ntia potētiam m̄e z p̄ntia ens p̄fectum. p̄ntia potētiam m̄e semp faciunt ipsam m̄m vnū uel multa fm esse z hoc modo dīe subales p̄sequuntur genus z forme nālēs m̄m. z ideo etiā genus fm eē multiplicat per dīas z materia per formas. p̄sequētia aut̄ ens p̄fectum sunt accīdētes. z de illis est uerum qd dicit. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ puenire perse dī duobus modis. s. puenire imediate z puenire s̄bali. Cōuenire aut̄ imediate adhuc duobus modis dicit. s. perse solum uel in diuisione ad alterū. Perse solum sicut hominī cōuenit risibile z triāgulo hēre tres angulos equales duobus rectis. In diuisione q̄o ad alterū sicut par z impar pueniūt numero. z hoc modo differentie oppositē cōueniūt generi sic rōnale z irrationale pueniūt aīali. z hoc modo uegetabile z sensibile z rōnale insunt anime ubiq; z semp pueniunt. z hec diffinitio sumit in p̄o posteriori. ¶ Subaliter aut̄ puenire ptingit etiā dup⁹ s. ḡa inferioris cuius supius est s̄ba fm partē z ḡa superioris qd est s̄ba inferioris fm totum. Exēplū p̄mī

est sicut risibile puenit aīali. z hēre tres angulos equales duobus rectis puenit figure. risibile enim cōuenit aīali ḡa hoīs cuius s̄ba est aīal. Scdm partem hēre aut̄ tres conuenit figure ḡa triāguli cuius s̄ba fm partem est figura. genus enim pars est s̄ba speciei z dīa pars alie/ra. Exēplum aut̄ scdū est sicut risibile puenit petro z hēre tres angulos puenit huic triāgulo plumbeo. superius enim qd est homo z spēs est totum esse formale petri. z supius qd est triāgulus z spēs est totum esse huic triāguli plumbei. S̄līr per accīdētes puenire dicit̄ duob⁹ modis oppositis. s. per oppositum ad imediate cōuenire. z per oppositum ad substantia puenire. p̄mo modo accidit rationali petrum esse z eidem accidit animal esse. Secūdo modo accidit albedo Socrati z de hoc solo p̄cedit ratio prius habita.

¶ Utrūq; anima sit idem q̄ deus uel hyle ut dixerunt quidam.

¶ Inde queritur Utrum oēs

aīe ante corp⁹ fuerūt create in cōparib⁹ stellis ut dicit Plato. uel in corpore sint create z multiplicatē. Et q̄ snia ponētium aīas ante corpus dup⁹ est. s. pythagoricoz z platonicoz. ideo disputādū est de utraq;. Et p̄mo de snia pythagoricoz. ponebant aut̄ pythagorici aīam esse deum ut refert Joānes crisostomus sup Jo. in 2^a omel. sic dices. Pythagorici supabundātiā p̄sionis dereliquerūt mulcas z canopes z arbores hoīūz dicētes fieri aīas. etiā deū ipm aīam esse dicētes z alia quēdam talia deformātes. ¶ De snia aut̄ huius pythagorie uidet̄ esse caronato p̄hus ut dicit Aug⁹ in 5° de ciuitate dei. q̄ hi soli videbant p̄fici aīaduertisse qd eēt deus qui crediderūt deum aīam esse motu ac rōne mūdum gubernātem. Et hanc sniam tangit Auicē in 6° de nālīb⁹ dices. Quidam putauerunt q̄ anima deus est qui est sublimis sup esse. z illi dñr heretici. Dicunt enī q̄ ipse in aliquibus est natura z in aliquibus aīa z in aliquibus intellectus qui est sublimior z mirabilior. hāc etiā sniam tāgit Ptholomeus in suo libro de aīa. hec snia in libro David mathēsis inuenit nō solum tacta sed etiā multis rōnibus p̄bata. Ex quibus rōnibus cōcludit in fine sic. Absentētiū est igit vnā solā s̄bam eē nō tū oīūz corpōz sed etiā aīarū oīum z eam nihil aliud esse q̄ ipm deū. q̄ s̄ba de qua sunt oīa corpora dicit̄ hyle. s̄ba ex qua sūt oēs aīe dicit̄ rō siue mēs. manifestū est deum esse rōnem oīum aīarū z hyle oīum corpōz. Et inducit ibidem Platonē z Xenophantē p̄hos qui sunt hec p̄sentētes. q̄ dicebant mūdum nihil aliud esse q̄ deum sensibile. Quem errorem tangit etiā Aug⁹ in 4° de ciuitate dei dices. q̄ quidā credebāt deum esse oīa fm q̄ inuenit quidā poeta dixisse moris omnia plena. Disputādū igit est de hac snia z p̄mo ponant̄ eoz rōnes z hec est rō David. intellectus intelligit deum z hyle. ergo oportet q̄ hēat similitudinē eoz deo. z hyle sit idem illis q̄ nihil intelligit intellectus nisi per p̄uictiōnem intelligibilis ad ipm. Sed non sunt nisi duo modi p̄uictiōnis. s. accīdētis z s̄balis. z accīdētis facit similitudinē. s̄balis q̄o idētatē. ergo necesse est q̄ intellect⁹ hyle z deū altero istoz modoz accipiat. nō aut̄ accipit per similitudinē eoz. q̄ per similitudinē nihil itelligit nisi qd hēt formā que pōt abstrahi ab ipso. s̄z talē formā nō hēt de⁹ nec hyle. q̄ nō h̄ mō accipiunt. ergo accipiunt per idētatē z ita intellect⁹ z deus z hyle idē erūt. ¶ Ampli⁹ oē passibile per p̄trarias formas est passibile z nō per subm qd subicit cōtrarietati formati. Aīa z hyle passibilia sūt. q̄ per p̄trarietate formatū z nō per subm qd subicitur illis. P̄ma p̄batur per hoc q̄ subm in passibilib⁹ oībus z actiuis est vnū. 2^a q̄o p̄bat ex hoc q̄ sentire est q̄dam pati z s̄līr itelligit ut dicit p̄hus. Inde p̄cedit sic. Oīūz actiuoz z passiuoz ppter hoc subm est ipassibile p̄le for

lux. qz ipm est in oibus vnuz. Aia aut z corpus sunt actiua z passiuua. ergo subm qd est in eis est ppter hoc ipassibile. qz est in oib⁹ vnuz. ergo itellect⁹ z hyle sunt vnuz fm subam mae. Qd etiam sit idem cuz deo utrūqz istoz sic pbat. in quātitate sic est qz quedā est pūua quedā discreta. pūuz aut pū^m pūui oporet esse nō pūuū. qz si esset pūuūz queref iteruz de pū^m illius. z sic itref in infinituz. z iō pū^m iphus est pūctus. Silr pū^m discreti per earūdez rōnez oporet eē nō discretū. z iō est vnitas z nō differūt vnitas z pūctus in eo qz pma z pū^m sunt in quāto. sed in eo qz vnuz est hīs per rōnem positionem alteruz. nō nō. ergo si abstrahat illa dīa de⁹ z hyle pūctus nō hēbunt dīam. Sed idez est a quo nō differt dīa ut dicit phus in 4° p^{hi}. ergo erūt penit⁹ idem. ergo similr erūt in parte ista hyle enim z de⁹ nō differūt in eo qz pma z pū^m sunt sed in eo qz vnuz est patēs potētia alterū nō agēs. ergo si abstrahat illa dīa de⁹ z hyle erūt idez qd pū^m habitū est qz hyle z itellect⁹ sunt idem. ergo idē est hyle z deus z itellect⁹. ¶ Itē hoc videt dauid accipe a verbo p^{hi} qui dicit qz aia est quodāmo oia que sunt. ¶ Item dicit qz scia fm actuz est res scita. z in alio loco idem est actus scia rei. z in alio loco oīno aut itellectus itelligēs fm actū est res. ¶ Ampli⁹ quicqd differt ab aliquo aliqua dīa differt. ergo qz nulla dīa differt ab aliquo idem erit illi. ¶ Itē oīs dīa est a forma ergo qd nullā hēt formā nullā habet dīam. Sed pma pū^m simplicissima que sunt de⁹ noys z hyle nullā hēt formā ergo nullā hēt dīam z idem est a quo nō differt dīa qz penitus sunt idem. ¶ Ampli⁹ in quibus sic est qz resolutio stat in ente qd est simplicissimū z pūm ad id qd ptingit deuenire per rōnem. Lūz igit de qd est in rōne fit per abstractionē a rebus nāe oporet qz aliqd sic erit in quo nō differūt entia determinata. hoc aut nō pōt eē forma qz per illā hēt diuersitatē oia entia ergo illud erit hyle. Sed in nā distinguunt pmo per eētias eternas z spūales z corpales. z oīs distinctio est per formā z habituz. ergo necesse est qz suba que distinguūt in qua saluat entitas an distinctio sit eadem in illis. Sed prima suba in spūalib⁹ est noys. i. mens uel anima. ¶ Deuterea in corpālib⁹ est hyle. Deuterea in eternis est deus ergo noys hyle z de⁹ sunt idem. Iste rōnes inueniunt in l^o Dauid mātēsis per theologos facto qui totus est heretic⁹ z in quodā libro antiquo alexātri cuiusdā greci. ¶ **SEB IN DIVERARIZIA** obijcit sic. pūm efficiēs nō subijcit passioni alicuius qz alr oporet qz pūm efficiēs esset passiuū z eēt agens pūm z z pūm actiuū. Sed pma mā in oī passione est subm. ergo impossibile est pūm efficiēs z pma mā eē idez. Sed de⁹ est pūm efficiēs z hyle est pma mā. ergo de⁹ z hyle nō sunt idem. Silr noys siue itellect⁹ siue mens fm dictuz pūm sepat a corpe sicut impassibile a passibili. ergo erit impassibilis. sed oīs passibilitas est a mā. qz erit mālis ergo deus z itellect⁹ siue noys z hyle penit⁹ sunt diuersa. ¶ Itē dicit phus qz tres cause in vnā inci dūt. i. efficiēs finalis z formalis. mālis aut nunqz est idē cum ipse. cuz igit deus sit efficiēs aia nō est actus z forma. hyle nō mā z subm. impossibile est hec tria eē vnuz z idem. efficiēs enim extra nō vnioce cum forma facta nō pōt esse idem specie z numero. deus autē efficiēs est extra nō vnioce qz nō est vnus rōnis cū effectus. ergo nō erit idem cuz noy uel cuz aia neqz cuz hyle. ¶ Item hyle nō cognoscit nisi fm analogiā ut dicit phs in pmo p^{hi}. sicut enim ad statuā es aut ad dolabū lignuz aut ad aliqd alioz hntium formā mā z in forme se hēt pūqz accipiat esse formā. sic ipsa se ad subam hēt z hoc aliqd z qd est ens. Si igit sic est qz mā nō cognoscit nisi in habitudine ad formā. ipsa nunqz erit idem cuz forma. z efficiēs pūm plus distat a mā qz forma. ergo deus qui est efficiēs pūm z aia que est forma z hyle que est mā nullq

modo sunt idem. ¶ Item ens per oēm modū pse ne/ cesse nullo mō pōt esse ens per oēm modum uel per ali quem modū possibilis. si enim pse necessarium est tunc ipm ab aliquo nō hēt necessitatē. z ideo nō est cōposituz eo qz omne qd est cōpositū est hīs necessitatē est hīs eam a cōponētibus. Si aut sic simp⁹ est necessariuz tunc ipm totū erit necessariū z nō in aliqua parte necessariū z in aliqua possibile. tale aut ens necessariū est pūm efficiēs qd est deus. Si enim pūm nō esset tale efficiēs necessariuz. tunc opoteret qz ipm esset necessariū ab aliquo necessario z ita nō esset pūm. Aia nō uel noys fm aliquoz modū est possibile. hyle aut fm oēm modū possibīle. ergo ista tria nullo mō erūt idē. Qd enim aia fm aliquem modū est possibilis patet. simplr enim possibīle est simplr possibile. Simplr aut passibile est qd patit ab actione rei fm qz est res in natura. sicut calidū a frigidō. fm nō qz passibile est simplr passibile fm qd erit possibīle. fm nō qd passibile est qd patit nō ab actione rei fm qz res est in natura sed ab actione spci rei mā pte uel nō pte tū sine mā exite. sicut apprehēsiua de foris apprehēdit spēs sensibiles sine materia pte materia. apprehēsiua nō de intus susceptiua est spēruz sine materia mā nō pte. qz patet qz ista tria nunqz possunt eē eadem. ¶ Item pūm mouēs nunqz pōt esse motū z terminus trāsmutationis in natura. deus est pūm mouēs. materia uel hyle motū. Aia uel noys termin⁹ trāsmutatiois in natura. qz est terminus gñationis aia. ergo termin⁹ noys uel aia uel hyle nunqz pnt eē idez. ¶ Prima pbat ex hoc. qz si pūm mouēs esset motū esset motum ab aliquo. z sic nō esset pūm mouēs. Qd aut pma materia sit motū nō pbat phus in multis locis me⁹. z pcpue in 9° qz nō cognoscit per potentia ad motū z trāsmutationē unde in qbus nulla est potētia ad motū uel trāsmutationem in illis nulla est mā ut ibidē dicit. Qd aut aia sit terminus trāsmutatiois in natura patet per hoc qz est sba z act⁹. ¶ Deuterea de nīl est dicēdū qn debet ponē sb/ statā māle aie exponit itellectū uel noym. itellect⁹ eni semp ponit uegetabile z sensibile pūcta sibi sicut forma supponit māz z ppter hoc itellect⁹ erit z noys motū hnt similitudinē cū forma qz cū mā. ¶ Deuterea pzo tāto dicit itellectū uel noym eē sbam māle qz est ipassibilis cuz oīs passio sit dispō imperfecti z māe. ¶ Deuterea ipse dicit sensuz eē sciaz passiuā z itellectū eē sciaz ipassibilē. vñ potius deberet dici sensuz eē mālem qz itellectū. hic aut hō ubiqz errat in nā z phia dicit rarū. sine extēsiōe sui rarificari z densuz sine ptractione sui ispissari z alia multa abusua que ponit in diffinitionib⁹ nāe i l^o suo z sequit quosdā antiqz qz sua uocati sūt z descēdit hec secta a phis uetustissimis pythagoricis. z pythagoras ut refert Alfr⁹ in pmo me⁹ ppter hoc qz affuer⁹ erat z nutritus in arif/ metricis posuit vnuz pū^m eē oium z vnum eē oia. huius aut quidā discipulus Zenophanas magis aberrās dicebat vnuz soluz esse oia z idem eē deū. vñ dixit eē scriptū in tēplo palladis qz pallas est quicqd fuit z quicqd est z quicqd erit nec aliqs hoium detexit pepluz quo facies eius uelabaf. ¶ Refert aut Plutarcus phus qz uetustissimi phoz itēptati sunt illud fuisse dictū de deo qui pe/ plo tect⁹ est qz oēs euz ignorāt z oēs nihil aliud qz eū vīdēt. peplū aut quo ipse tect⁹ est videt eē sensus qui est in aia z forma que est in corpe qbus duob⁹ circūscriptis ab aia z corpe appet ipse deus in ppta sui natura. Itē dicit qz uetustissimi phoz dixerūt vñ eē ens impūbile z imobīle qd nō nisi de deo itelligi pōt. Silr inducit orpheuz hoc dicentē mūdū eē plēnū dīs. inducit etiā Lucanum dicentē hēm⁹ cūctis supis tēploqz iacētē nil agimus nisi spōte deo z post pauca est ne dei sedes nisi terra ubi pōtus z aer Iuppiter est qd cūqz vides qd cūqz moueris. Inducit etiā Senecā dicentē qd est deus meus vniuersi qd est qd vides totū z qd nō vides totū ubiqz est opus

Secūde partis sūme

suū intra z extra replet cui deidē magnitudo sua reddif
quo nihil maius excogitat. Sed hoc totū derisione ple
nuz est qz etiā dicit ibidē qz forme reruz nō sunt nisi fm
sensuz in z qz hz mūdus heat fm sensuz magnitudinez z
motuz tamen fm rationem neqz magnitudinem habet
neqz motuz sed est impartibile z immobile z qz tempus z
locus nō sunt nisi fm sensum z qz motus etiā oīs siue lo
calis siue alius nō sit nisi fm sensuz z huiusmōi que dic
abhorret fides z rō que oīa sequunt ex pmo falso suppo
sito. f. qz oīa sunt vnum. Et ppter hoc cōtra eum. ostēdit
Collectanus in suo li^o de aīa. Oē qd cepit creatum est.
aīa cepit ergo aīa creata est. creatū autē z increatum non
sunt idem. ergo deus z aīa nō sunt idem. ¶ Itēz omne
imperfectum fm eē uel bñ esse a pfecto fm eē uel bñ esse
descēdit. aīa imperfecta est fm bñ eē hoc est fm sciētias z
virtutes. ergo descēdit a pmo pfecto hoc autē est deus er
go aīa z deus nō sunt idēz. qz qd descēdit ab aliquo per
eē nō est illud a quo descēdit. ¶ Item quecūqz sunt ea
dem illoz est potētia vna. ergo si deus z aīa sunt eadem
illoz est potētia vna z sic si deus mouet mūdū z aīa mo
uebit mūdū. Et si aīa pōt malefacere z deus pōt malefa
cere. ¶ Si forte dicat ut dicit in 4° topi^o. qz deus pōt
praua agere z ita habet idē posse cum aīa. ¶ Cōtra aut
potētia illa reducibilis est in actu aut nō. si sic cuz nō cō
tingat praua agere nisi per appetitū prauū sicut dicit ibi
dem. per appetitū aut prauū dicit aliqz z est prauus. vñ
etiā ibidē dicit. deus posset eē prauus qd est cōtra Aug^o
in li^o de causis. ubi uocat eum purā bonitate. z in 1° me
th^o. vbi pbat ipm eē nobilissimū z optimū z desidera
tum ab oibus motoribus inferiorib^o. ergo relinquit qz
hec potētia nō egrediat in actu. vñ nō est potētia nisi in
potētia pmitit sicut dicit Anselmus. qz dicit aliqz face
re aliqd cum pmitit fieri qd phibere posset euz in iusta
rōne pmitat. z sic dicit Pla. 63°. Quare nos dñe errare fe
cisti de vijs uis indurasti cor nostrū ne timeremus te. z
apls ad Rom^o. i. tradidit illos de^o in passionē ignorātie
ut pumelijs afficiāt corpa z sua in semetipsis. Lūz igit
potētia faciēdi praua in aīa sit reducibilis in actu in deo
aut pmitit tñ patet qz nō est vna ptās dei z aīe. ergo
nō sunt idem. ¶ SOLUTIO fm catholicā fidem z
fm oīum recte phantū attestatōne dicimus qz de^o z aīa
z hyle nō sunt idēz. Ad auctoritatē aut Uarronis philo
sophi quā inducit Aug^o in li^o de ciuitate dei rñsus est su
pra in qōne de celo. Alioz aut dicta oīum putamus de
liramēta. ¶ Ad rōnem aut dicēdum qz res extra res di
uersimode intelligunt. Quedā enī intelligunt p se ut
pme cause. quedā autē a pōri. quedā pō ex posteriori.
z quedā intellectu cōposito. z quedā incōpleto. Et que in
telligunt intellectu incōpleto sic intelligunt duabus de
causis. f. ppter eleuationē sui eē supra nfm intellectuz z
hoc mō intelligit deus incōpleto ut dicit Boet^o z Au
cēna. Aut ppter debilitatē sui eē ut materia tēpus z mo
tus. Quedā etiā intelligunt p se ut habitus z affirmatio.
quedā per suū oppositū ut pūatio z negatio sicut ifra ha
bebit qd erit de intellectu z intelligibili z hoc ignorauit
dauid cum dixit oīa intelligi per similitudinē pprie for
me z per idētatē. ¶ Ad aliud dicēdū qz hoc falsum est
qz illud qd vñū est in actiuis z passiuis nō patiat imo il
lud patit tñ z reliq^o. f. forme pprarie tñ agūt. aīa autē nō
patit nisi quodā mō z fm qd sicut in obiectione tactū est
z ppter hoc nō est eiūsdē mae cum corpālibus in qbus
est passiuū simplr. hoc tñ melius ifra discutiet cū que
ret Utrū aīa sit ex materia uel nō. ¶ Ad aliud dicēdū
qz hoc uerum est qd ostēdit de pūcto z vnitatē. ideo aut
sunt idē ab abstractis differētijs qz cōueniūt in eadē na
tura generis discretū z ptiūū. In nulla aut generis na
tura pueniūt de^o z hyle nāe z in natura gñis sube sicut
hēt pbari in qōne utrū deus sit ens in pdicamēto uel nō
z utrū deus sit ens cadēs sub pprarietate entis z ideo p

intellectū sepatis oibus differētijs mae pme z dei non
remanet adhuc ens vñū sed diuisum. ¶ Ad aliud dicē
dum qz Dauid prauē intellexit litteram Aug^o. Bicit enim
Aug^o qz scia fm actum est res scita z non fm esse z uocat
sciam intellectū speculatiū. z uocat actū spēm rei intel
lectiue. Species aut in aīa est res extra per actū ipm spe
ciei z nō per eē qd habet in materia extra z ideo nō seg
tur qz aīa sit res intellecta sed qz actus speculatiuis sit spe
cies rei intellecte z nō ipsa res. z sic intelligit qd dicit phs
qz aīa quodā mō est oīa qz species lapidis est in aīa z nō
lapis. de hoc aut ifra melius patebit. ¶ Ad aliud dicē
dum qz hec est falsa qz oīs dīa est a forma quā habet res
differēs. Forma enīz nō habet formā z hyle fm qz hyle
nō habet formā z tñ forma differt a materia. Similiter hec
est falsa qz oē qd differt ab aliquo differt per differētiā
aliquam quā habet qz vna differētia differt ab alia dif
ferētia z tñ nō habet differētiā per quam ab alia diffe
rat qz si haberet itē in infinitū. vnde patet qz multa dif
ferūt seipsis. Et cum dicit phs qz idem est a quo nō dif
fert differētia intelligit oēm modū differēdi siue p se si
ue per formā que insit differentia accipiat. ¶ Ad aliud
dicēdum qz sicut habitū est pbari habet alibi qz deus nō
sit ens determinatū sub coitate entis. pma enim deter
minatio entis est ad spēs eius que sunt pdicamēta. de^o
aut nō est ens in pdicamēto neqz ut generalissimūz nec
ut subalternū neqz ut specialissimū nec ut indiuiduūz
nec ut materia neqz ut forma neqz ut cōpositum eo qz ip
se nullo mō cōpositus est neqz cōponibilis alteri. z ideo
hz oīa distinguētia eas abstrahant z remaneat soluz ens
indistinctum. qz per intellectum etiam abstrahit a mate
ria indistincta distinguibili per formas cum illo ente re
licto nō vniunt materia deus z noys eo qz deus nō pōt
eē vñū aliqd distinctū z determinatū sub coitate entis
Uerfus aut Lucani nō faciūt aliqd pro dauid. qz z si luca
nus errādo deū oīpotētē appellauit iouē nō tñ sequit ad
hoc qz deus sit esse oīum mālē. sed qz deus est ubiqz z in
oibus pñens z extra oīa sicut etiam bñs Bern^o sup can
tica dicit. qz deus est eē oīum non mālē sed causale. z si
cut dicit in actib^o qz in ipso viuimus mouemur z sum^o.
Dictum aut Seneca qz deus est mēs vniuersi intelligit
fm qz deus est pms motor z rector mūdi sicut aīa regit
z mouet corpus. ex hoc aut nō segtur qz deus sit oīa. Si
militer dicimus antiquissimos ueterum errasse in hoc qz
deum palladē noiauerūt. sed nō errasse in hoc qz deū di
xerūt fuisse z eē in omni eo qd est fuit z erit z ipm deūz
esse rerum eē non mālē sed causale. Et dicemus tunc qz
peplum sigbat pprūm eē rerum qd hñt a pprijs formis
qz res in qbus cognoscit deus ut per imaginē z uestigi
um uelāt eum eo qz nō pfecte repñāt eum ad cognoscē
dum z nullum sapiētū per rōnem posset reuelare peplū
hoc. qz nullus per inquisitionē naturarū pfecte posset co
gnoscere deum z ideo fides est necessaria que est argu
mētum faciēs cognoscere diuina rerum nō apparentia.
¶ Utrum omnes anime ante corpus fuerunt create in
comparibus stellis.

¶ Inde queritur de sententia

Platonicoz qz ipsi ponūt aīas fuisse multas z
in cōparibus stellis positas donec in corpa descēderent
z iterum post corruptionē corpoz ad cōpares stellas re
dire. Uidet aut Aug^o sup genēf. in quadaꝝ glosa dicere
qz aīa humana creata sit an corpus. reputat enī in cōue
niēs qz aliqd sit creatum post diem septimū in quo rege
uit deus ab omni ope suo. i. creationis dispōnis z orna
tus. cū igit aīa humana creata sit uidet qz in opibus se
ptem dierum sit creata. glosa autē que sunt sup genē. acci
piunt ex 7° sup genēf. ad lras. ubi Aug^o sic disputat vñ
sit aīa. i. de quo uelut materia facta sit. uel de qua pfecta
ueraqz natura defluerit. uel utrū oīno ex nihilo facta

fuerit, etiam si dubitatur et queritur illud tamen minime dubitatur est, et si aliquid ante fuit a deo factum esse quod fuit, et eque nunc a deo factum unde anima viua sit, aut enim nihil fuerit aut si quod est non fuit. ¶ Et quod presueuerunt dicere quod omnia creata sint opibus septem dierum uel in materia uel in similitudine. In materia ut corpora, in similitudine ut anima quod similitudinem habet cum angelis. Obuiat Augustinus ibidem dicens quod si in angelica natura est talis ratio anime creata tunc angeli filia esset, et si in alicuius corporis natura tunc illius filia erit quod durum est dicere. ¶ Item Augustinus ibidem humane operationi tolerabilius mihi videtur deus in ipsis primis opibus que simul omnia creauit namque humanam creasse quam filio tempus eximere ex limbo formati corporis inspiraret. ¶ Item ibidem credatur ergo si nulla scripturarum auctoritas seu ueritatis ratio contradicit hominem ita factum sexta die ut corporis quidem humane ratio causalis in elementis mundi. Alia ratio iam ipsa causaret. ¶ Item melius causaretur animas prius creatas natiuer uelle incorporari sicut naturale est nobis uelle uiuere, male autem uiuere iam non est nature sed uoluntatis puerile quam pena sequitur, hec et hijs filia multa inueniuntur in nobis. Augustinus ibidem a quibus omnibus videtur accipi quod anime humane create sint ante corpus et postea per imperium dei et uoluntatem naturam in corpore, hoc idem non solum videtur dicere sed etiam multis rationibus probare Gregorius in libro de homine loquens contra eunomium philosophum qui determinauit animam sub materia incorporea in corpore creatam. Et prima ratio sua est hec. Quod habet generationem corporalem et temporalem corporale est et mortale, si ergo anima creationem habet in corpore mortalis erit. Alia ratio est ex uerbis moysi in qua sic dicit recordatur autem cum hijs et ea que sunt moysi, sensibiliu enim generationum subscribes non in eam et eam que intelligibilius est expressum dixit substitui namque, sed comminantes hoc quod opinantur et sensus est quod iter corpora propter hoc animas rationales et angelos moyses non dixit creati ut intelligantur ante creatam, ratio sua est in qua dicit sic. Si autem quis ex eo quod post plasmationem corporis immissa est anima existimauerit post corpus generationem eam esse excideret a ueritate aut ergo eam mortalem dicat ut Augustinus: qui dixit eam in corpore generationem esse et socratici autem dixerunt eam subam esse incorpoream aut remanet dicere in corpore creati ut non mortalis anime intelligentiam nobis repneret et ratio irrationalis. ¶ 4^a est hec creationis hoc principalissimum est opus ex non entibus facere. Si igitur ad inuicem generatione anime fiunt ratione, puidetur fiunt et corruptibiles sunt quodammodum aut alia que ex successione generis fiunt. Si autem ex non entibus deducitur creatio quid sit et tunc non est uerum dictum moysi si requieuit ab omni opere. Inconuenientia ratio sunt utraque ergo relinquitur animas simul ante omnia corpora fuisse creatas. Et quod aliquis posset obijcere in hijs uerbis. 5°. Io. pater meus usque modo operatur et ego operor, soluit ergo dicens quod non determinando sed puidendo hoc dictum esse bene uidetur. ¶ Item hoc videtur sentire Damascenus in 2° libro 3° capitulo ubi dicit. ego autem Gregorius theologo sentio, dicebat enim primo intellectualement subam creati et ita sensibile prius, cum igitur anima rationalis sit intellectualis nature uidetur creata ante subam sensibilem que est corpus. ¶ In idem ferunt dicta Platonis in scilicet thymet. Ubi inducit deus loquens ad stellas de genere mortalium et dicentem huius uniuersi generis, id est mortalium semetem faciam, id est animam uobisque tradam nos cetera exequi parum est ita ut imortalem celestemque namque mortali textu extrinseco ambiatis uideamurque moueri cibisque puidetur et incrementa detis. At post dissolutionem id sedus quod credideratis facta successione anime et corporis recipiatis. Ex hoc accipitur quod secundum Platonem anime prius create sunt et in stellis posite et a stellis ad corpora descenderunt et iterum post mortem ad stellas redeunt. ¶ Item Platonis siquidem passionis ac perturbationes formarum ac subiugarum iustis hijs leuibusque uiam fore. Sed si uincerent iniustas atque peragoras uicti cibibus quidem ac compis stelle contubernium sedem redi-

turus patere actiuis. Deinde uita uera et beatas uitas porro mutare sexum atque ad infirmitatem nature muliebrius religare et sic generationis tempore et subinfert quod si non est tunc a uitis cessant descendunt ad deteriora corpora bestiarum et auium. hoc idem uidetur dicere Macrobius in primo libro sicut zodiaculus circulus ita lacteus circulus oblique circuli flexionis occursum ambigendo complectitur deus cui duo tropica signa capricornus cancer interesset has solum platas phici uocauerunt quod in utraque obuiate solsticio ulterius solus inhibet accessor et fit ei regressus ad zone uiam cuius terminos nunquam relinquit per has portas animas de celo in terram meare et de terris in celum remeare creduntur hominum una altera deorum uocat. hominum cancer quod per hunc in inferiora descensus est, capricornus deorum quod per illum in proprie anime immortalitatis sedet et in deorum numerum reuertitur tunc. ¶ Item Macrobius infra in eodem, hoc ergo primo poudere de zodiaco et lacteo ad subiectas usque speras anime delapsa dum et per illas labitur non solum ut diximus luminoso siue uisibilis corporis amittit accessum sed etiam singulos motus quos in exercitio habitat producit et in saturni rotationem et intelligentiam quod logisticon theoricon uocat in iouis uim agendi quod practicus diem in martis apositatis ardorem quod thymet nuncupatur in solis sentiendi opinandi namque quod etheticum et fantastico appellatur desiderij ratio motum quod epimeticum uocat in ueneris pronuntiandi et iterpretandi que sentiat quod hetenticon diem. In orbe mercurij phiticon ratio namque plantandi et augmentandi corpora in ingressu globi lunaris exercet. ¶ Item parum hoc ante anime beate ab omni cuiusque peragione corporis libere celum possident, que ratio appetentia corporis huius quam in terris uitam uocamus ad illa specula altissima et perpetua luce despiciens desiderio latenti cogitauerit ponderi ipso terrene cogitationis paulatim in inferiori dilabitur nec subito a perfecti incorpualitate luteum corpus induit sed sensus per tacta decremenda et longior simplicis et absolutissime puritatis recessus in quadam sordidei corporis incrementa terge scit, in singulis enim speris que celo subiecte sunt etherea obuolutione uestit ut per eas gradatim forit huiusmodi indumentis testis consiliet et totidem montibus, quot speras transit ad hanc puenit infans uita uocat. ¶ Item idem uidetur dicere pythagoras, putat enim a lacteo circulo incipere citis id est plutonis imperium, quod anime inde lapsa uident iam a supis recessisse inde primum nascitibus afferri ad lactis alimoniam quod primum eis mortis lacteo incipit in corpora terrena labentibus. ¶ Per rationem autem hoc idem uidetur posse probari sic, nulla forma subalis est actiua uel passiuua ueritas huius patet per hoc quod forma subalis non habet contrarium, omnis autem actio uel passio est iter contraria, ergo si anima per generationem producit in esse hoc non erit per actionem formarum subalium que sunt in corporibus. Sed accidentales forme non possunt facere subas, cuius probatio est quod accidentales forme fiunt a suba, ens enim fit ab ente precedente. Ex hoc igitur habet quod cum anima sit suba non potest fieri a formis corporalibus siue subalibus siue accidentalibus, forme autem corporales agunt in omni natura ergo anima non potest esse facta in natura, relinquit igitur quod anima facta sit ante cursum huius nature uel futura sit post sed non est futura post ergo facit sunt omnes anime ante corporea creatura. ¶ Item id quod operatur per se operatur sibi simile ergo si operatur anima per se in uatura oportet quod illud esset anima. Aut igitur faceret eam de nihilo ante de aliquo, non de nihilo quod hoc est creare quod competunt tamen creatori ergo oportet quod faceret eam de aliquo et sic anima fieret de aliqua natura et esset ens compositum et perfectum in natura per generationem producit quod iterum non est uerum ergo relinquit quod anime omnes sunt ante corpus et postea incorporantur. ¶ Item sic se habent forme existentes in potentia ad potentiam illam ita etiam se habent forme que non sunt in potentia in aliquo ad ea in quibus sunt. Et ueritas huius patet hic quod forma que est potentia in aliqua materia cum educitur ex ipsa est acci-

Secūde partis sūme

illius. Sicut etiam anima rationalis que non educit de materia eius est actus subiectus eius in quo est et sic est quod forma que educit de materia omnes simul facte sunt in essentialibus rationibus in illa ut dicit Augustinus. ergo necesse est quod ille que non educunt de materia aliquo modo etiam sint simul facte non autem prout simul fieri in materia. ergo simul facte sunt in actu. Ad hoc procedat **CONTRA** **ARTICULUM** sunt rationes Augustinus: quas ponit etiam Collectio. sic. Si anima est autem corpus autem est unum uel multa. Si unum tunc oportet quod ex illo uno aiantur omnia corpora. et hoc non posset contingere nisi altero duorum modorum. scilicet ut eadem anima numero esset in omnibus corporibus aiatibus quod supra improbatum est. aut quod omnes anime particulares essent partes illius et sic oportet quod in cuiuslibet aiatum corporis generatione descenderet pars ab anima illa quod absurdum est dicere. **CONTRA** Si igitur dicatur quod est multa cum non sint nisi quique cause multitudinis necesse est quod aliqua illarum causarum fecerit multas animas. Cause enim multitudinis sunt ex diuisione formalis uel materiali uel accidentalis uel casuali secundum quod causa extrinseca diuidit quantumque causata extra ex diuisione actuali duobus modis. scilicet secundum quod quedam diuisa sunt in loco et secundum quod quedam diuisa sunt tempore. cum enim differētia sit causa numeri et non contingat pluribus modis inueniri diuisionem diuidentem quantumque per numerum et esse oportet quod aiarum multiplicatio sit aliquo istorum. patet autem quod non est hec diuisio formalis. prout enim in forma non est diuisio uel numerus secundum formam illam. anime enim humane omnes prout in definitione et forma sunt non est ipsarum numerus et diuisio secundum formam. **CONTRA** Si igitur dicatur quod diuisio materia facit numerum. **CONTRA** autem materia intra in qua est anima aut materia extra ex qua est corpus. Si primo modo tunc anima esset ex materia diuisibilis et quanta et sic ipsa esset corpus quod improbatum est. Si secundo modo tunc anima non haberet multitudinem nisi in generatione corporum. Et quod hoc non potest fieri nisi duobus modis. scilicet quod ante corpus fuerunt omnes una anima solus que per generationem diuidatur in partes quod prius destructum est. Aut quod nec fuerunt omnino anime sed simul esse et multitudinem accipiant in corporum generatione et hoc erit contrarium opinioni illi que dicit anime corpora fuisse animas. Si igitur dicatur quod multitudo habet respectum ad corpus. **CONTRA** autem illud corpus ad quod habet respectum erit actu uel potentia. Si actu tunc oportet quod omnia corpora essent simul facta sicut et anime quod esset contra sensum. **CONTRA** Si igitur potentia. **CONTRA** illud quod est in potentia materiali tamen est contingens possibile fieri et non fieri. Ponamus ergo quod non fiat tunc non erit respectus ad ipsum quod anima eius non erit per respectum illius et quod non est unum non est ergo anima illius non est anime ipsum. Et eadem ratio est de qualibet anima ergo nulla est anime respectum illius. Si igitur dicatur quod hec multitudo est a causa extrinseca diuidente hoc nihil est. ab extrinseco enim neque res est una neque multa. unum enim et multa sunt in hijs que sunt unum et multa ab aliquibus diuidentibus uel uiuentibus ea. causa autem extrinseca efficiens in quantum huiusmodi non facit unitatem nec multitudinem. si enim faceret perfecte unitatem nunquam faceret multitudinem et e converso. Sed nos videmus quod quique faciunt unitatem dando formam unam et quique faciunt multitudinem dando formas diuersas. Si igitur dicatur quod hec multitudo est ab accidente quod est tempus et locus. **CONTRA** loco non diuiduntur que in nullo loco sunt per se anime in nullo loco sunt per se ergo anime per locum non diuiduntur. Eadem ratio est de tempore quod quicunque simul sunt tempore non diuiduntur tempore. Sed anime ab istis ponunt omnes simul create quod tempore non diuiduntur. **CONTRA** Si igitur dicatur quod per accidentia spiritualia distinguuntur sicut per gratiam sapientiam uel virtutem adhuc sequeret duplex inconueniens. scilicet quod anime corpora talia haberent quod in illis non differat. non est enim ratio quare una haberet gratiam sapientiam uel virtutem et alia non quod uel omnes haberent uel nulla. et sic patet quod in illis accidentibus omnes prout in diuisio sola est causa numeri ergo per illa non numerantur. cum igitur anime corporum non sint anime unum uel multa sequitur quod non sint quod omne quod est

est unum uel multa. **CONTRA** Postea ponit Augustinus: unumque perfecte solum sic. Singularitas unius est ex collectione accidentium quam in aliquo non est possibile inuenire. Aut igitur hec singularitas prout anime anime eo quod est anima. aut in eo quod est anima huius corporis. Si primo modo tunc prout anime anime et sic una numero accidentium collectio esset in omnibus aiatibus et sic omnis anima esset una anima numero quod est inconueniens. Si igitur secundo modo dicatur tunc singularitas anime incipit quando incipit illud esse in corpore. Sed quando incipit singularitas alicuius tunc incipit esse illud singulare ergo hec anima singularis non habet esse ante corpus quod est contra platonicos. **CONTRA** Adhuc etiam ponit Collectio. perfecte unam rationem sic. nihil est uanum in natura ergo anima non habet esse quando esse eius erit uanum. esset autem uanum quando esset motor et actus corporis et nullum corpus faceret esse actu et mouere et hoc esset si esset anime anime corpus quod anima non est anime corpus. Sed quod Augustinus posset obijcere quod anima humana eadem ratione non remaneret post corpus cum non esset causa unitatis uel multitudinis uel singularitatis et soluit Augustinus: dicens quod hoc non esset necesse. Anima enim in corpore incipit esse quod tamen esse non habet a corpore et remanent sibi proprietates quas habet in corpore. proprias namque communicatas corpori quibus differt ab alia anima etiam cum corpore erit absoluta. **CONTRA** Ad hoc idem obijciunt theologi sic dicit philosophus. qui finxit sigillatim corda eorum. fingere autem est creare et corpus ponit ibi pro anima ut dicit glossa. sigillatim creantur anime et non simul. **CONTRA** Item dicit apostolus de iacob et esau ad Romanos. cum non duos nati essent ad quod egissent boni uel mali egissent ergo anime corpus non fuerunt. **CONTRA** Item Augustinus in primo super generationem ad litteram. quod non alterius nature est anima quam illius secundum quam die sexta factus est homo ad imaginem dei non recte dicit deus ea facere nunc que tunc non presumuit. Jam enim et tunc animas faceret quales modo et nunc facit. et ideo non aliquid nouum creature genus facit quod tunc in suis presumatis opibus non creauit. Ex hoc accipitur quod nunc deus facit animas que sunt eiusdem rationis cum anima ade quam in sexta die fecerat quod expressius infra in eodem libro dicit sic. corporibus humanis quorum ex illis primis opibus propagatione continua successione preceat tales prout animas fieri quales nunc deus facit atque inferit. **CONTRA** Solo dicendum quod deus infundendo creat animas humanas et creando infundit eas et omnia alia reputamus deliramenta. **CONTRA** Ad auctoritates autem Augustini. dicendum quod opinatio et opiniones aliorum sequendo talia dicitur sic sentiendo ut patet per auctoritates ad oppositum ex eodem loco inductas. Si tamen uellemus distinguere dicemus quod anima duobus modis potest esse: est corpus et corpus uno modo prius anima est enim sub prius tempore et sic corpus prius est anima quod non infunditur ei nisi ita organizato. Et quod Augustinus dicit difficile dicere aliquid de nihilo factum esse postquam regeuit ab o. o. quod patet duobus modis glossatur ab antiquis. Quorum unus est quod cessauit ab opibus nouis et noua tunc dicitur opera quod anime anime non fuerunt per materiam uel similitudinem. unde omnia corpora que generantur fuerunt prius in materia. anime autem humane prius fuerunt in similitudine et quia natura angelica in hoc quod intellectualis est similitudinem habet cum anima rationali. Alius modus est quod nouum dicatur opus a quo cessauit deus quod ante non fuit per spiritum et rationem. Ergo modo anime anime creantur tamen adam factus fuit sexto die. qui habuit animam rationalem que eiusdem spiritus et rationis est cum omnibus aiatibus postea creatis. Et hec glossa. uidetur accipi ex uerbis Augustini ultimo inductis. Possemus tamen dicere quod hoc proprie creatur quod fit sine omni precedente materia. Materia autem duplex est. scilicet ex qua et in qua. Materia autem ex qua non habet formam aliquam unum non solum anima humana unum si propter defectionem illius materie diceretur anima humana creata tunc diceretur creati omnis forma eadem ratione et eadem difficultas que uidetur esse de anima humana contra textum generationis. si crearetur sequeretur de omni forma. Est etiam materia in qua et hec duplex. una cum aliqua forma que sic est in materia quam non educit ex ipsa per actum generationis et nature sed tamen natura operatur aliquid

respectu eius et talis est anima humana vñ anima humana non est oino sine materia nec oino sine ope nãe. Nosset igitur dici quod requiritur deus die septimo ab oī ope creationis et dispositionis et orationis que sic sunt opera diuina quod nec natura operatur ea nec aliquid operatur ab ipsa ut diximus supra in quonibus de opibus sex dierum. sed non requiritur ab opibus illis que operatur in natura et que operatur in se ut in quod natura operatur ad eam. De hijs videtur intelligi illud Jo. p. meus usque modo operatur et ego operor. Ad rationes Bg. m. dicendum quod platonici sunt ualde inimici quod nuntius excusaretur. Platonem in hoc quod dixit animas viros non volentium iusticiam et dijs non obsequentium in 2^a generatione post mortem transire ad feminas in quibus si iterum iusticiam negligunt in 3^a generatione post mortem et transiunt ad bestias. Hanc enim transformationem dicit Bg. m. secundum methaphysicam debere intelligi ut quidam dicunt platonici ut dicant transire in feminas quod efficiunt effeminati et in leones quod furibundi et in asinos quod incotinētes sed hoc est apte contra intentionem Platonis et platonici transformationem eorum et Theodor^{us} et Porphyrius platonici sic dicebant fieri quod oīs anima vniuersalis est species rationalis et quod illa transit per diuersa corpora pro meritis suis et quod in quibusdam corporibus exercet quasdam vires et quasdam non hoc tamen fieri ex diuersitate corporum et meritis animarum. Sablius autem quidam discipulus platonis dicit animas esse duplicis species rationalis et non rationalis transformationem esse non extra speciem sed in eadem specie ad diuersa corpora ita scilicet quod rationales anime ad diuersa corpora hominum transiunt et irrationales ad diuersa corpora irrationabilium quem etiam collaudat Bg. m. non quod transformationem ponat sed quia minus ceteris errat. Dicendum est ergo ad rationem Bg. quod hoc non sequitur si humana anima sit creata in corpore et propter hoc eorum patitur corruptio corpore sed sequeretur si in corpore fieret et secundum esse dependeat ad corpus hoc non est verum eo quod anima humana non est tamen forma sed etiam substantia completa in seipsa ut probant philosophi naturales et nos infra de hoc habemus quod nunc. Ad aliud dicendum quod moyses tacet de natura angelica sed de anima rationali non tacet in formatione corporis hominis quod homo non est ad imaginem et similitudinem dei nisi quantum ad animam. Ad aliud dicendum quod dices animam humanam creatam in corpore secundum esse non tamen dependere a corpore non excidit a veritate sed potius dices oppositum. nec Alexander vñ dixit animam humanam mori cum corpore nec dicit eam in corpore generari. quod enim non dicat eam corruptam cum corpore patet per hec verba sua in li. p. suo de anima. Intellectus homo suba quedam est et non corruptus. Item ibidem intellectus est diuinus aliquid et impassibile. Sicut autem euari. qui sequuntur Alexander. In oibus multis rationibus probant animam non corruptam corrupto corpore sed potius separari eam sicut perpetuum a corporali. Quod autem non generet sed creet in corpore secundum Alexander patet in 16° de animalibus ubi dicit intellectuale animam non esse ab aliquo principio efficiēte quod sit in semine. Quod autem est primum sit deus et quod ingreditur per creationem in corpore patet per hec verba sua que sunt in primo de causis propriarum elementorum. Aqua viri quod cadit in matrice mulieris decoquit eam maxima caliditate sua et commisceat aqua illa cum sanguine matris donec sit frustus: deinde formatur et fit in eo spiritus vite iussu dei. patet ergo quod imponit falsum Alexander. Sicut imponit falsum stoicus quod nec oēs illi dicebant quod anima moreret cum corpore. Plato enim stoicus fuit nec tamen ponit animam mori cum corpore ut etiam ipse Bg. m. dicit. Sicut prothinus stoicus fuit de quo dicit Augustinus in primo de ciuitate dei. quod lecto Platonis libro ubi de immortalitate anime disputauit se precipite dedit de muro atque ita de hac vita migravit ad eam quam credidit esse meliorem. Ad aliud dicendum quod si ponamus animam creatam cum infunditur non tamen contradicimus moysi ut patet ex predictis. Nemo tamen credat nos uelle consentire eunomio si bene dicamus eum animam diffinisse cuius dicit animam esse substantiam

incompositam in corpore creatam in hoc quod dicit mundus uere non esse plenum sed semiplectus et oī die recipe additionem ad minus quinquaginta milia substantiarum intellectualium de nouo generari et cuius perfectus fuerit quod statim tunc dissoluetur contradicimus ei. Sed infra erit quod de hoc cuius de mundo disputabit. Ad id quod obijcit de anima. responsum est supra in questione de angelis ubi quesitum est quod angeli fuerint creati. uerba autem platonis simpliciter refutamus. Hoc autem quod dicit Macrobius expressum est heresis et in fide et in naturali scientia. Et heresis quorundam manicheorum qui dicunt animas descendere per septem circulos et in quolibet simul deponere unum corpus et simul mori et postea destrudi in hanc vitam mortalem in qua etiam transformatur in multa corpora ut ipsi dicunt et tandem reascendit et reindunt corpora que in circulis septem inferioribus et octo superioribus lacte reliquerunt. Inmittunt autem uerbo ps. Super flumina. fle. duz re. sy. que se. in m. eius. sus. or. uestra. Sicut enim flumina corruptionem esse et confusionem huius vite in qua anime eorum detrusæ sunt in quam flendum est dum recordantur syon. cum enim recordatio preteriti sit oportet ut dicunt quod in preterito fuerint in syon. i. in celo. et dicunt quod in syon dum descenderet suspenderunt organa sua hoc est corpora sua que relinquerunt in circulis que dominus pro tanto suspensa in salicibus quod arbores infructuose sunt quod corpora illa sine vita sunt suspensa tamen ad reiteratam reinductionem inmittunt etiam ei quod habetur in ps. sap. 8°. ubi Salomon sic loquitur. sortitus sum animam bonam et cuius effem imagis bonus ueni ad corpus coingnatur. Si igitur anima sic bona uenit ad corpus ipsa fuit ante corpus. Sed ad hoc dicendum quod ps. loquitur de filiis israel ductis in captiuitatem in babiloniam. qui ad iherusalem sederunt super flumina. et fle. super destructionem syon. Ad aliud dicendum quod Salomon non potuit animas sortiri antequam esset sicut etiam per precedentem scripturam patet ut dicit puer autem eram ingeniosus et sortitus sum animam bonam. Et quod dicit ueni ad corpus coingnaturum intelligitur uenisse per considerationem corporis non per locum et hoc videtur ex modo loquendi. dicit enim sic ueni ad corpus incoingnaturum ut scilicet aliter non possum esse continens nisi deus dei. Si autem dicat quod anima uenit ad corpus intelligitur ordo nature non temporis. Ad illud quod obijcit per primam rationem dicendum quod forme substantiales non sunt actiue et passiuæ phice sed nihil prohibet quod sint motiue et precipue secundum locum forma enim substantialis ignis mouet ignem sursum et forma substantialis terre mouet terram deorsum. Sicut anima que est forma substantialis mouet animatum corpus multis motibus. Nec autem propter quod accens non facit substantiam uera est si intelligitur accendens ut elementum non facere substantiam quod nec est forma in substantia composita nec materia. Si autem intelligitur effectiue tunc iterum uerum est quod non facit substantiam illam cuius est accendens. Sed nihil prohibet transmutari materiam per ipsum accens ad hoc ut educat de materia forma substantiale que non est sicut videmus calidum et frigidum transmutare materiam omnium generabilium et corruptibilium. Sicut qualitates elementares multum possunt quod enim coniungunt eis virtutes stellarum et virtutes anime que non possunt per se solas nec hoc dicimus quod uelimus animam educi in esse ex materia virtute stellarum sed potius dicimus eam creatam a deo utrum autem sicut sit de uegetabili in plantis et sensibili in brutis infra declarabit cum disputabit de potentia generationis. Ad aliud dicendum quod hoc non oportet quod oēs efficiēs sit in eadem specie cum effecto. sol enim est sicut generatiua inferius ut probat in 2° de generatione et corruptione. Sed hoc tamen exigit in efficiēte habere nam communabile ei quod efficitur et hoc infra melius patebit. Ad ultimum dicendum quod non est simile de formis que non educuntur de materia et de formis que potentia sunt in materia educibiles ex ipsa per actum generationis et nature. ille enim que potentia sunt in materia secundum habere in quo possunt esse simul hoc modo secundum quod sunt in potentia et hoc secundum est materia prima per intellectum accepta ante omnem formam. Sed ille que non educunt

Secūde partis sūme

tur de materia non habetale sūm z ideo non sunt nisi quādo sunt actu z cum hoc nō sit nisi gñatione corporis nō hēbunt eē ante corporis gñationem. ¶ Si aut querit quid p̄lo intellexit per cōpares stellas, dicēdum qd cōpar stella dī duobus modis sūm p̄lonez. vno mō respectu corporis in aīe descēsu z sic dī cōpar stella que influxū virtutis hēt specialem ad illius uel illius corporis gñationē z hoc accipit ex p̄bis p̄loneis in thīmeo ubi dicit qd reliquias poris p̄cretionis ex qua mūdi aīam cōmīscuerat in eiusdem carceris sinu refundēs eodez p̄prie mō gñe atq; eadem rōne mīscēbat nec tñ eadem oriebatur puritas serenitatis qd p̄uētū nec tñ imutabilis p̄uēritas. tñ s; 2° z 3° dignitatis. 2° mō dī stella cōpar aīe ad reditū que deberet aīe iusticiā colentis sūm p̄portionē sui meriti reuertēti ad superos sed hec fabulosa sunt sūm theolōgos z sūm p̄hos nāles.

¶ Utrum omnes anime immediate create fuerūt a deo aut ab intelligentijs.

a **Unde querit** Utrum aīe rōnales

immediate creent a deo aut ab intelligentijs angelicis ut vident dicere quidā p̄hor quoz rōnes p̄mo ponēde sunt. Quidit g̃ Col. sic. Causa nūc agens z nō p̄us necesse est qd agat per aliquā dispōnem nouā sibi adueniēte; causa aīe quō sit est causa uīc agēs z nō p̄us ergo necesse est qd agat per dispōnem nouam sibi adueniēte p̄ime cause siue deo nulla noua dispō aduenit ergo nō erit cāns immediate hanc aīam. ¶ Prima pbat per hāc p̄pōnem scriptā in 2° de gñatione z corruptione. idē eodem mō se hīs facit semp idem. Illoc enim tenet tam in causis nālibus q̄ in causis uolūtarijs. De causis nālibus est planum. in causis aut uolūtarijs que agūt per electionem patet etiam. illa enim causa nihil agit nisi qd eligit z uelit ergo ad hoc qd agat nūc z nō p̄ius oportet qd eligat aliquid z agat nūc qd nō p̄ius eligit z uoluit. Secunda patet p̄le. ¶ Ampli^o immediate recipere ab optimo nobiliss est qd recipere per medium ab illo. Si ergo aīa recipit immediate eē a deo recipit ipsuz nobilissimo mō. Sed ad nobilissimū modum recipiēdi sequit nobilissimum eē receptus ergo videt qd aīa sūm hoc deberet habere nobilissimuz eē hoc aut est eē intelligētie angelice ergo aīa deberet eē angelus qd nō est uerū ergo nec recipit immediate eē a deo sed ab angelis a qbus eē ignobilis habet amplius ab infinito agēte sūm potētiam agendi actus est infini^o. Sed deus est agēs infinitū ergo act^o eius immediatus erit infini^o aīa p̄o hēt esse infini^o ergo nō erit a deo immediate sed mediātib^o angelis. Iste sunt rōnes Col. iociores z quasdā alias ponit debiles quas subtragemus. ¶ Ad idem videt facere Cōmē^o lib^o de causis sup̄ p̄ma p̄pōne qui dicit sic causa p̄ma creauit eē aīe mediāte intelligētia. ¶ Item ibidem aīa qd suscipit imp̄ssionem intelligētie facta est inferioris opationis q̄ ipsa intelligētia sed nō recipit imp̄ssiones ab aliquo nisi creatū ab illo ergo aīa creata erit ab intelligentijs. ¶ Itē sup̄ 14^{am} p̄pōnem. Aīa facta est causa corpoz z facta est causata ab intelligētia que est an̄ ipsam. Intelligētiās aut uocat Cōmē^o subas separas a corpe oīno z ille sunt sbe angelice ergo videt qd aīe creent ab angelis. Illoc idē videt uelle Ysaac in lib^o de diffinitionib^o qui ponit aīaz rōnalem creari in vmbra intelligētie z sensibile in vmbra rōnis z uegetabiles in vmbra sensibilis. Bīa cuius etiam querit quid sit dictum aīam vnā creari in vmbra alterius. ¶ SED CONTRA dicit Damasc. in 2° li^o cap^o 3° in fine. quicūq; aut angelos conditores hī oēs sunt p̄is sui diaboli. creature enim exītes nō sunt p̄ditores oīum aut factor z puīsoz z p̄ceptor deus est qui solus icreat^o qui i p̄ie z filio z spūscō hymnis laudat z glīficat ¶ Item Aug^o sup̄ gen. qd angeli nullo mō dicēdi sunt creatores alicuius rei. Item Ysa. oīuz statum ego facio.

status aut est aīa. Item z in gen. qd dñs ispirauit in facie eius spiraculū vite. Item nihil z aliqd distāt in infinitū ergo educere aliqd ex nihilo erit potētie infinite hoc aut est create ergo infinite potētie erit create aīas z oēs res. ¶ SED Quid Col. excusat se z a dictis sanctorū dicens qd hī p̄sentat aīas creari ab angelis non tñ dicit angelos eē creatores qd creator est ille qui p̄p̄ia auctoritate z virtute aliqd de nihilo facit sed angeli faciūt hoc ministrātes deo z auctoritate dei. Sed idubitata fide tenēdū est qd angeli nō creant etiam ministerio. honor enim creatoris singularis est qui exhiberi habet ei ab oī creatura z iō nō debuit trāspōni honor ille in creatura aliq. Creatura etiam nō fuit possibilis suscipe potētia creati di duplici rōne. Quarum vna est qd cum nulla mā p̄ia ceat creationi oportet qd creatio sit opus cause que sūm se est causa cause. nihil aut creatus in eē perse est causa cause z iō creatio nō pōt eē opus creati. Alia est qd cuiuslibet potētie nō puenit opus aliqd sūm genus suuz impofibile est illi potētie puenire spēm opis. Sed create potētie nō puenit creare sūm genus qd sūm suuz genus cui ipsa sit terminus sue creationis z nō p̄m ergo eīdez nō cōuenit creare hoc uel illud. Plures aut rōnes sunt assignate supra in qōne de creatione. ¶ Dicēdū ergo ad p̄m qd deus est causa nunc agēs p̄ter hoc qd aduenit sibi noua dispō elegit enīz z uoluit ab eterno ut aīa hec hūc crearet. uoluntas enim sua z scia sua ab eterno sunt z in tēporalr determinata hī res create tēporalr nunc z tunc eē ab ipso accipiāt. ¶ Ad aliud dicēdū qd multa immediate eē recipiūt a deo. scilicet z terrā z mā p̄ma z hec tñ nō nobilissimū recipiūt esse. Et hī mōi causa est qd illud qd recipit nō est tñ sūm p̄tatem eius a quo recipit sed z sūm nām z p̄tatem recipiētis. vñ non sequit ex illa rōne amplius nisi qd vnūq; qd immediate recipiens esse a p̄mo recipiat eē nobiliss qd pōt hēre sūm sui nām p̄gruūtiāz z p̄tatem. ¶ Ad aliud dicēdū qd p̄mu^o est infinite virtutis quodāmodo. i. si li infini^o negatiue exponat hoc est p̄mū potētia hēt que nō terminat loco uel tēpore uel intellectu. Ex tali aut virtute non sequit qd semp sit effect^o infini^o sed qd sit tātus qd natū est recipere illud qd creatur a potētia tali. ¶ Dicēdū aut ad ar^o est qd si ab infinita potētia semp esset effectus infini^o oporteret qd intelligētia angelica eēt infini^o qd illa immediate exita p̄ma causa. ¶ Ad id p̄o qd obijcit de cōmēto li causarūz dicēdū qd duob^o modis intelligētia est causa aīe. quorūz vnus qd est per imp̄ssionē illuminationū in ipsa sicut supra in qōne de angelis est expeditū. Alius est qd cuius intelligētie sunt motores sperarum sūm p̄hos per motuz illum aliquo mō cānt quare aīa existit in corpe eo qd mouet ad gñationē corpoz. ¶ Ad illd qd obijcit de ysaac dicēdū qd ipse uocat vmbra occasum luminis superioris ex defectu nature inferioris que nō pōt recipere illud vñ cum intelligētia intellectu semp hēat in actu z agentem ipsa est in pleno lumine intelligētie. sed rōnalis aīa hēt intellectu cum triplici potētia ut supra diximus z idiget inq̄sitione z studio ad hoc ut fiat actu iō est vmbra intelligētie nō hīs plenum lumē sūm actum. Sensibilis p̄o nō est cognitio nisi particulariū z nō cognoscat quidditates z ueritates rerum quas ingrit z p̄cipit rō z iō ipsa etiam est in vmbra respectu rōnalis. cuius aut iterum sensibilis apphēsiuā z motiua hēat virtutes in quibusdam aīalibus in oībus aut hēat apphēsiōnem per sensum ad minus z insup opera uegetabilis. uegetabilis dī esse in vmbra ei^o qd occidit in ipsa lumē cognitōis sensibilis. ¶ Querit de diuisiōe aīe per has dīas uegetabile sensibile z rōnale. z an possit diuidi p̄ rōnale z irrōnale.

a **Unde queritur** De diuisiōe

per has dīas uegetabile sensibile z rōnale qualis sit ista diuisiō. Et utrum sit sufficiens uel nō. Et utrum

aia diuidi possit per rōnale z irrōnale sicut diuidit aial. Constat enim qd hec diuisio nō est accitū eo qd nullū accitū pstituit spēm in nā z suba. Vegetabilis aut con-
stituit spēm plante z sensibilis spēm bruti z rōnale spēm hoīs. Nec etiam pōt esse equoce penes significaciones eo qd aia nō diuidit diuersis rōnibus sūm suum nomen de uegetabili sensibili z rōnali. Nec videtur esse gñis in spēm eo qd spēs diuidētes genus non pnt coadunari in vnā spēm ut homo z asinus. uegetabile aut z sensibile z rōnale inueniunt pstituerē spēm vnā. s. hoīs. ¶ Si pō dicat qd sit diuisio totius in partes. aut erit totius ite-
gralis aut totius virtualis siue potestatiui. Nō integralis qd sic totum nō pdicaret de parte. Sed nec videt eē ptiua-
lis. virtus enim alicuius virtus est sine quo nō hēt esse vñ si uegetatiua eēt virtus alicuius aie nō esset ptiua ali-
cuius nisi ipsius in quo etiam sunt alie virtutes aie hoc aut nō est nisi rōnale z sic diuisio aie per sensibiles uege-
tabiles z rōnales eēt diuisio aie rōnalis z nō aie sūm se. Hoc aut nō est uerum ex hoc enim sequerē qd uege-
tabile qd est in planta z sensibile qd est in brutis eēt par-
tes aie rōnalis z hoīs qd nō est uerū. Si ppter hoc dice-
ret aliq qd hec est diuisio pncipiū que est media iter di-
uisione equoci z vniuoci. ¶ Cōtra sū hoc oportet qd aia sū ptiua z posterius diceret de uegetabili z sensibili z rōnali. hoc aut nō est uerum qd tres diffinitiones supe-
rius date a ppho pueniūt aie sū quālibet parte sui ut su-
peri^o demonstratum est. vñ pphus dicit in 3° de aia in pñ^o. Si aut est aliqd cōe qd in oī aia oportet dicere erit utiqz
actus corpis ptiua pñci^o or. po. vi. ha. ¶ Preterea que-
rit de hac diuisione quorūda pphoz. qd aia rōz quedā est
rōnalis z quedā irrōnalis. hec enim diuisio est iambliz
ci cuiusdā platonici qui dicebat aias rōnales nō trāsfor-
mari ad bruta nec brutoz aias trāsfor-
mari ad hoīem videt aut qd bona sit qd cōprehēdit oēs partes aie. Anime
enim brutoz z uegetabilium irrōnales sunt. aie aut ho-
minū rōnales sunt. ¶ Preterea hec diuisio reducit ad
affirmationē z negationē in gñe aie z cum inter affir-
mationem z negationē aie nō sit mediū videt qd com-
prehēdat oēs partes aie ita qd nulla media cadant inter
partes aie. ¶ Sed **QVINTA** hoc ponit pphus in 3°
de aia caplo de mouēte tres rōnes. Quarū pma hec est
quēcūqz diuisio sufficiēter diuidit aliqd extra illam nō
debet inueniri aliq p totius diuisi. Si ergo rōnale z irrō-
nale sufficiēter diuidūt aiaz nō debet inueniri aliq p aie
que nō sit irrōnalis nec rōnalis. Sed uegetabilis neqz
rōnalis neqz irrōnalis est. ergo hec diuisio non est bo-
na. Dēs pmissē pponēs patēt pter illam que est qd ue-
getabilis nec rōnalis nec irrōnalis est que sic pbatur.
Si irrōnalis sumit ut negatio tunc nihil ponit z sic non
ponit dīam diuidētem uel pstituentē. sed si ponit aliqd
hoc erit dīa que erit in eodē gñe pxiimo cum rōnali.
rōnalis aut est in cognitio. ergo z irrōnalis erit in cog-
nitio. sed uegetabilis extra genus cognitui est qd erit etiā
extra utrāqz partem diuidētem genus illud. Et ppter
hoc dicit pphus etiam qd hēt maiorem dīam qz rōnale z
irrōnale. ¶ 2^a rō est qd si hec diuisio est per opposita de-
bet oīdere diuersitatē oīum partiū aie sed hoc non facit
per hanc enim diuisionē nō pōt scire utrūqz fantastica sit
alia a rōnali uel irrōnali. z qd hoc uerum sit patet qd fan-
tasia inuenit in rōnali uel irrōnali. ¶ 3^a est per instātia
appetitiue z motiue sūm locū. motiua enim sūm locum
inuenit in rōnali z irrōnali z appetitiua sūm ergo nō oēs
partes aie intelligunt separe z diuise per istā diuisionē.
¶ **SEXTA** hoc etiam querit de sufficiētia diuisionis
prebante. videt enim nō esse sufficiēs eo qd multe sunt
partes anime que nō vident esse create sicut nutritiua z
augmentatiua zc. ¶ Si forte diceret qd dat penes spēs
aiatorū. adhuc nō videt sufficiēs. In plantis enim sunt
multe spēs que hnt specie differētes formas subales. Si

enim pfecta specie differāt necesse est z pfectos differre
specie z sūm in brutis. Si forte dicatur qd hec diuisio dat
penes gñia aiatoz adhuc nō videt esse sufficiēs. Sicut
enim dicit pphus in gñe aie sic est qd ptiua est in eo qd est
pnter. vñ aīs ponit spēm aie si cōtingat ipm sepatū in-
ueniri ab eo qd psequit ipm. sicut uegetabile ponit spe-
cies aie eo qd sepat a sensibili z rōnali. z sensibile ponit
spēm eo qd sepat a rōnali. ergo sūm cum motiua sūm locū
sepat a rōnali z inueniat qd sensibile nō motiua sūm
locū sicut quedā ostree cōchilia marina. videt qd moti-
ua motu pcessiua sit spēs aie. Si forte dicatur qd talia di-
cantur mota motu pstrictionis z dilatationis z propter
hoc pbant hēre sensum tactus hoc nō impedit obonez
qd motus pstrictionis z dilatatiōis nō est motus pces-
siuus. ¶ **SOLUTIO** dicēdū sūm pphm in 2° de aia
qz eadem est determinatio de aia z ptiua eius que est
de figura z ptiua eius. Et hoc duplici rōne. quarū vna
est qd figura sūm se rōnem hēt quādas gñis sūm qd dicit
figura est terminatio quāti linea uel lineis ptieta z hec rō
cōuenit cuilibet spēi figure z tñ nullius est. ptiua rō z iō
qz eadem est determinatio de aia z ptiua eius que est
de figura z ptiua eius. ut qd circulus qd triāgulus
Et sūm est in aia qd est quedā rō ipius aie sūm se que nul-
lius partium est. ptiua z qua cognita nō cognoscuntur
partes nisi in uli z potētia z nō in ptiua natura. vñ si de-
beat pfecte cogsci aia oportet querē rōnes ptiuas ptiū z
cuz sit in quolibet gñe per cōparationē ad suas spēs aia
quo ad hoc in diuisione sui similitudinē hēt cum diuisione
gñis. Alia rō est in figuris qd figura pcedēs que est pau-
coz anguloz semp est in ptiue z cum pte accipit hēt esse
pziuum z spēm in gñe figure. cuz aut accipit in ptiue tūc
nō hēt esse pziuum z spēm sed tñ potētia distingubilis
est in sequēti figura. trigonūz enim in tetragono nō est
nisi in potētia z nō sūm actum sit tñ actu si nō diuidat te-
tragonus per lineā diagonālē hoc aut non ptingit qd in
oī quāto cōtinuo uel discreto in maiori z pluri semp in-
cludit minus z paucius qd tñ sic inclusum nō est in illo
tñ nisi sicut māltur z potētiāl^r nō distinctum per eē pro-
pziuum in specie qd tñ si distinguere hēret pziūz esse z
pziū spēm sub gñe suo sed tunc eēt sepatū a ptiue z h
hoc sit in oī quāto ut dictum est cuz pphus dat exemplūz
qz sicut trigonūz est in tetragono qd de nulla figura hoc
uerū est qd de triāgulo pbat. s. qd in quolibet figura plu-
rium anguloz sunt tot anguli quot hēt illa figura angu-
los z resultāt a quolibet angulo figure trahā lineā a cē-
tro ipsius figure que est pluriū anguloz z sic est in parti-
bus aie. Vegetatiuū enim est in sensitiuo nō per pziū
esse sed ut virtus z potētia ipsius. sicut enim dicit Boe^o
in diuisionib^o quicqd pōt potentia inferior pōt z supior
sed nō puerit. qñqz enim sepat uegetatiuū a sensitiuo
virtuali patet qd diuisio aie per uegetabile z sensibile z
rōnale est diuisio totius potētiālis que media est iter di-
uisione totius ulis z totius integralis. z hoc expse dicit
Boe^o in diuisionib^o. ¶ Ad illud pō qd cōtra hoc obij-
cit patet solo per pdicta. uegetabile enim sūm qd est spēs
aie diuidēs eam est aliqd sepatum a sensibili z rōnali z
est in plantis tñ z tunc est spēs huius vnus totius pti-
tiui qd est aia. Si pō sumit ut virtus z potētia quedam
tunc nō hēt esse specificūz pte sed est potētia in sensitiuo
uel rōnali. Alia enim est diuisio aie in spēs z alia in vi-
res siue in potētiās. ¶ Ad illud qd dī de diuisione pla-
tonicoz dicēdū qd nō est bona. nō enim ptiue uegeta-
bile dī irrōnalis sūm qd dicit dīam diuidētem. Si autēz
reducāt ad affirmationē z negationē z sic nō dicatur ha-
bere medium tunc nihil faciet ad ppositum qd irrōnale
nō ponit dīam aliquā diuidētem uel pstituentē. ¶ Ad
illud qd querit de sufficiētia diuisionis dicēdū qd hec
diuisio sufficiēs est z data penes gñia aiatoz. ¶ Ad p^m
aut qd cōtra hoc est dicēdū qd alia est diuisio aie in vi-

Secūde partis sūme

res et alia in spēs. Spēs enim sunt constitutivae aīatoz differe-
rentium specie. vires xō sunt potētie que spēs constitutas
sequuntur per cōparationē ad opā ut nutritiva visiva in-
tellectiva. ¶ Ad aliud dicendum qd non dat penes spēs
specialissimas sed penes spēs subalternas ut pbatū est.
¶ Ad ultm dicendum qd motuū fm locum nō hēt xtu-
tem ppriā sed tñ extensionē quarūdā virtutum cuz ap-
petitū. Intellect⁹ enī pars est rōnalis aīe quo extēdēte
se per cōsiderationē boni vel mali opabilis et impante
motum si iungat impio eius voluntas sit motus pcessi-
uius. Sīlī fantasticus qui est pars sensibilis aīe extēdē-
te se ad apphensionem pueniētis et incōueniētis impat-
motum cuius impio si iungat appetitus et desideriu sit
motus. vñ patet qd motuētia in motu pcessiuo sunt vires
pntes aīam sensibilem et rōnalem fm qd hñōt et iō non
faciūt spēm aīe pfe. Qd aut quedā alia motiua sint fm
locuz et quedā nō hoc xō accidit qd quorūdā salus et nu-
trimētum sunt in loco vno et quorūdā in locis diuersis.
Et illa quoz salus et nutrimētum sunt in loco vno acci-
piūt nutrimētum ad modū plante digestū pma digōne
tractum a terra et iō nō mouent nec hñt organa pcessiui
mor⁹. Et hoc est qd dicit phis in 7º de aīalib⁹ circa pñm
sic. Natura gradit paulatī a nō aīato ad aīatum et ppter
cōtinuationē rerum nō apparēt termini et mediuz inter
ea et pñm ens qd inuenit post in aīam est plantarum
genus et diuersificat etiā hoc gen⁹ qm in eo est magis
durās et minus durās et hoc genus pferat ad alia corpo-
ra aīata videt in aliquo simile quo i aīato quā remotio
inter ipm et aīal est pñua et in mari sunt quedā in qui-
bus est dubiuz utrū sint aīalia uel plante et sunt cōtinua
cum locis in qbus inueniunt et plura ex eis corūpēnt
si mutent ab illis locis sicut solmera et riuaria. qm ista nō
pnt viuere si eradicent a suis locis et omne genus corēi
testet et simile plante cum ad aīal ambulans pferat. Sīlī
dicit Auicēna in 6º de aīalibus qd ordines aīaliū uariant
gradauz qusqz pueniat ad spēm cōpletā que est rōnale.
¶ Utruz uegetabile sensibile et rōnale sint vna suba in
hoīe et utrum in quolibet aīato sint plures aīe.

Eide queritur de istis

a differentijs aīe uegetabile sensibile et rō-
nale utrū sint vna suba in homine ul' nō.
Et utz in quolibet aīato sint plures aīe.
Et querunt tria. quoz pñm est utrū ista tria i homine sint
suba vna uel diuersa. 2m utrū qdlibet istoz uel aliquod
sit potētia plura multiplicabile in actu per diuisionē cor-
pis in quo est. 3m utrum aīa que continet hec tria sit sim-
plex uel composita.

Primum proceditur sic.

a et videt qd in hoīe ista tria sint vna suba. vñius
enim pfectibilis vna est pfectio. sed corpus est pfectibi-
le vñm qd aīa que est eius pfectio erit vna. ¶ Itē possi-
bilium nō differētiuz suba actus indifferentes sunt fm
subam. sed corpus humanum est possibile indifferens
fm subam ergo actus eius indifferentes erūt fm subaz.
Sed uegetabile sensibile rōnale act⁹ sunt hoīs ergo nō
differūt fm subam. Qd aut illa tria sint actus hoīs pba-
tur ex hoc qd forma et actus est id qd mouet ad opā et sic
faciūt uegetabile et sensibile in hoīe. ¶ Item Axi in 2º
mē inuestigat numerū motoz ex numero mobiliuz qd
fm numerū mobiliū est numerus motoz ergo etiā vñm
mobilis suba et numero vnus erit motor suba et nume-
ro. ¶ Itē dicit phis in 2º de aīa qd sicut trigonum in te-
tragono est sicut uegetatiuuz in sensitiuuo est et sensitiuū
in rōnali sed trigonum in tetragono exis non est distin-
ctum ab illo per subam ergo sīlī uegetatiuuz et sensitiuū
nō sunt distincta per subam a rōnali ergo sunt vna suba.
¶ Dicterea est obo Axi. qd in qbuscuqz vñm exis

in actu retrahit alterū ab actu et opatione vñiunt in ali-
quo vno fm sbam. sed sic est qd potētie sensibiles aīe in
actu exites retrahūt potētiās aīe rōnalis ab actu et ope-
ratione et ecōuerso. ergo vñiuntur fm subam in aliquo
vno. ¶ Item si uegetabile sensibile et rōnale ponantur
diuersa fm subam hoc non erit ppter opationes diuer-
sas sed in uegetabili inueniunt opationes diuerse simi-
le in sensibili et rōnali ergo eadem rōne ille sunt multe
sube. ¶ Dicterea querit fm phm in fine pñm de aīa si
hec multa sunt qd est qd cōtinet aīam. si ptibilis apta na-
ta est nō enim corpus videt enim pñariū magis. s. aīaz
corpus continere egrediente enim aīa corpus expirat et
marcescit. Si igit alterū aliqd ipm vñm facit illud ma-
gis utiqz est aīa ex hoc accipitur qd phus reputat icōue-
niēs qd aliqua multa fm qd multa possent ee aīa vna sed
necesse est ea vñiri. ¶ Itē phs in 6º de aīalib⁹. Anima
vna est in corpe et qdlibet mēbrum cōmunicationē hēt
cuz aīa. ¶ Itē Axi. in 4º et in 6º de nālibus dicit qd ex
vna aīa fm subam emanāt diuerse virtutes quarū que-
dam hñt colligantā in corpe ut sensus et quedā non ut
intellect⁹. ¶ Itē phus in pñm scōi de aīa. si nāqz tota aīa
totum corpus cōtinet puenit et pñet vñāquāqz cōtine-
re qd corpis. ¶ Hoc aut videt impossibile qualem autem
partem et quomō intellectus pñet graue est etiā finge-
re. Ex hoc etiam accipit qd phs vult qd vna est tota aīa
in hoīe cuius partes sunt uegetabile sensibile et rōnale.
¶ Itē Au. in cōmēto ibidē dicit qd aīa est vna fm sbaz
et diuersa agit diuersis virtutibus. in hoc enim aīa distin-
guīt a natura qd natura est ad vñm per vñā virtutē aīa
xō ad plures per plures virtutes. Ex his oībus accipit
qd inia oīuz phoz est qd uegetabile sensibile et rōnale in
hoīe sūt vna suba. et hoc expse dicit Aug⁹ in liº de spū et
aīa. ¶ Sed cōtra rei corruptibilis et incorruptibilis nūqz
est eadem eēntia et suba. sed sola aīa rōnalis incorrupti-
bilis est cetera xō corruptibiles ergo nunqz earum est
suba vna. maior patet qd si corruptibilis et incorruptibi-
lis eeē sba eadem opateret qd idem numero eeē coru-
ptibile et incorruptibile. minor xō ponit in 2º de anima
ubi dicit phs qd aīa sola rōnalis separatur ab alijs sicut
perpetuum a corruptibili. ¶ Itē sepabile a corpe et infe-
parabile nunqz erūt suba vna qd alr idem essent sepabi-
le et inseparabile. Sed rōnalis est sepabilis a corpe. uege-
tabile xō et sensibile nō qd nō sunt vñi sube. ¶ Itē si rō-
sensu sunt idem in suba ergo ubiqz est inuenire sen-
sum est inuenire rōnem. sed in oculo est sensus ergo in
oculo erit rō qd falsum est. ¶ Itē sicut differunt opatio-
nes sic etiam potētie a quibus pcedunt opationes ille et
sicut differūt potētie ita et eēntie rñdētes potētijs illis s-
potētie mltie sunt ergo et eēntie et sbe. ¶ Itē Axi. in 16º
de aīalibus ex eo qd diximus in scōo de aīa sciat qui no-
luerit qd necessario est in pcepto phus aīa cibatiua et cum
creuerit in eo aīa sensibilis per quā dī aīal et nō est aīal
et hō simul neqz equus et aīal. sed cōplemētum erit in ul-
timo qd ex hoc cōplemētum hēt pprium sue gñationis.
Ex hoc accipit qd uegetabile et sensibile pcedūt se inui-
cem tpe nō sunt eiusdēz sube ergo sensibile et uegetabi-
le nō sunt eiusdēz sube ergo multo minus hec ulterius
erunt eiusdēz sube cuz rōnali. ¶ Itē ens ab agēte extrin-
seco qui est extra nām et ens ab intrinseco eductum de
mā nō sunt eiusdēz sube qd alr idem fm subam esset a
duobus agētibus nō pñunctis in opatione. Sed intelle-
ct⁹ est ens ab agēte extrinseco. Sensibilis aut et uegeta-
bilis ab intrinseco ut dī in 16º de aīalibus. ergo nō sunt
eiusdēz sube. ¶ Itē actus educt⁹ de mā ens in potentia
in illa non est idem in suba cum actu qui nec educit de
mā nec est in potētia illa. sed uegetabile et sensibile sunt
educta de mā et exītia in potētia. rōnale xō nō ergo nō
sunt idem in suba. ¶ Hoc aut pbat phus in 16º de aīalib⁹
sic nos dicimus qd aīa cibatiua est in semine et in conce-

pro animalis quod est diuifum ab animali et manifestum est quod illa anima est in eis in potentia. in actu autem non antequam adueniat cibis et faciat operationem anime quoniam autem videtur quod omne quod est conceptum viuunt in principio sicut viuunt arbores. et sequitur dicere de dispositione anime sensibilis quoniam necessariū est ut iste anime sint prius in potentia aut non sint prius in potentia. et autem quod nullum eorum sit extra. aut quedam sint quedam non. et manifestum est quoniam impossibile est dicere quod omnia sint ante in semine ex ipsis rationibus quas diximus supra in libro de anima. quoniam quando operatio principiorum fuerit corruptibilis non possent illa principia sine corpore esse. uerbi gratia. quoniam ambulatio non potest esse sine pedibus est ergo impossibile quod intret in corpus ab extrinseco. scilicet uegetabile et sensibile quoniam corpus est superfluum cibi alterati. Et sequitur dicere quod intellectus tamen intrat ab extrinseco et quod ipse solus est diuinus quoniam operatio eius non habet communicationem cuius operatio ne corporali aliquo modo. Ex hoc accipitur quod sensibile et uegetabile sunt actus materiales educti de materia et ideo operationes illorum non possunt expleri sine corporalibus instris. intellectus autem eo quod operatio eius explet sine instris corporalibus et ideo non erit eductus de materia nec actus materialis. Preterea si sunt unus oportet quod aliquo modo unirentur. Et de hoc sunt tres sententie diuerse. prima enim est philosophi qui dicit sic. trigonum unum tetragonum cum est in ipso. Sed contra trigonum est pars tetragonum quoniam est in ipso et corrupto trigono corruptum tetragonum. ergo videtur quod corrupto sensitiuo corruptum intellectum quod falsum est. Item secundum hoc intellectus anima componitur ex uegetatiuo et sensitiuo et rationali. queratur ergo de ipsis compositionibus. nihil enim componitur ex vno. cum igitur anima bruti habeat sensitiuam et uegetabilem et uegetabile sit vnum. compositionem sensibile et aliud componens illud ergo sensibile aut erit idem cum uegetabili aut omnino diuersum ab ipso aut in se habens uegetabile et quoddam aliud. Si primo modo tunc vnum oportet tamen esse componens quod falsum est. Si secundo modo tunc inueniuntur sensitiuum sine uegetatiuo quod est contra philosophum. Si tertio modo sequuntur duo in convenientia. quorum vnum est quod componens non differt a composito. Alterum est quod de illo quod ibi est propter uegetatiuum est eadem questio. Utrum in illo. scilicet sit uegetatiuum. scilicet quoddam aliud uel uegetatiuum solum et sic ibi in infinitum. Propter hoc dicitur quoddam aliud quod in homine anima rationalis sola sit actus. sensibilis autem et uegetabilis sunt dispositiones in bruto. sensibilis est actus et uegetabilis dispositio. Sed contra omnis actus per dispositionem ens in materia querit ultimam dispositionem per quam coniungatur materie. veritas huius patet per inductionem. ignis enim actus non erit in materia ignis nisi per calidissimum et rarissimum que sunt dispositiones ultimate. Si igitur anima sensibilis est dispositio ad rationalem aut est ultimata aut non. Si primo modo tunc cum talis dispositio trahat semper secum formam in eadem materia oportet necessario quod omne sensibile esset rationale quod est contra sensum et contra philosophum. Si autem secundo modo oportet quod sensibili addatur aliquod dispositio per quam fiat ultimata et illa dispositio maiori ratione erit alia quam sensibilis et sic habemus plures diuersas anime quam uegetabile sensibile et rationale. Eadem est prius obiectio de uegetabili in comparatione ad sensibile in bruto. Item nulla forma ens actu subalis unius sube potest esse dispositio materialis ad actum subalem alterius sube. Veritas huius patet per inductionem. forma enim subalis ignis non est dispositio ad formam subalem aque. Utrum igitur anima sensibilis sit actus subalis in bruto non potest esse dispositio materialis in homine. Item potentia et actus oppositum quoddam habet. igitur sicut potentia materialis nullius est actus ita actus subalis nullius debet esse potentia materialis. scilicet sensibile est actus subalis bruti ergo non potest esse dispositio

pro rationalis ad animam rationalem: quod omnis dispositio materialis etiam potentia ad materiam reducitur. Item anima secundum se diffinitur quod est actus corporis per philosophum. vi. ha. ergo uenit omni anime ergo nulla videtur esse actus potentie que est anima sed potest potentie que est corpus et sic iterum una non erit dispositio nec potentia ad alteram. Item si forte dicatur quod sensitiua non disponit ad hoc quod anima rationalis sit in corpore sed quod operetur in ipso eo quod intellectus humanus non intelligit sine tanta similitudine ut videtur dicere philosophus. Contra operatio anime in corpore reducitur ad actum et materiam. esse autem animam in corpore reducitur ad actum primum. sed et ordinatur ad primum. ergo si est dispositio ad comparationes erit dispositio ad esse quod improbatur est ergo nullo modo erit dispositio. Preterea sicut se habet operatio ad operationem ita virtus ad virtutem et eentia ad eentiam. ergo si operatio disponit ad operationem et virtus ad virtutem et eentia ad eentiam et hoc improbatum est ergo nihil est dictum quod disponat ad operationem et non ad esse. Propter hoc uenit quarta opinio et dicitur quod in ueritate tres sube sunt in homine uegetabilis sensibilis et rationalis. Et uegetabile est suba que est ex traduce per quam viuunt homines vita qua coicatur cum plantis. Sensibile autem est suba que est ex uirtute actiua masculi et stellaris et orbe declinui. Intellectus vero siue anima rationalis est suba que est immediate a deo et ad imaginez dei creata et iste tres ununtur in actu illo qui est perficere corpus humanum et ideo sunt unus actus. Et isti ponunt exemplum quod bene contingit tria uniri in actu uno que sunt diuersa secundum substantiam et nam sicut radius ignis et radius stelle et radius solis ununtur in illuminando cum tamen radius ignis corruptibilis sit radius autem solis et stelle non. et sic dicunt quod uegetabile et sensibile corruptibilia sint ununtur tamen intellectuali impfectione humani corporis. Ponunt etiam rationem pro se sic. Si uegetabile et sensibile non eent nisi potentie rationalis et non sube diuerse ab ipsa aut essent naturales aut accidentales. Si primo modo tunc cum naturalis potentia semper sequatur id cuius est potentia. anima rationalis exuta a corpore retineret potentias illas et sic anima post mortem sentiret quod absurdum est dicere. Et si diceretur quod haberetur quidem potentiam sed non egredientem in actu sequeretur quod illa potentia esset uana. Preterea hoc esset contra philosophum qui dicit quod intellectus solus separatur sicut perpetuum a corruptibili. Sed contra queratur de illo sensibili quod per substantiam diuifum est a uegetabili utrum intellectu eius claudatur uegetabile aut non. Si sic tunc sequeretur quod in sensitiuo semper esset uegetabile et rediret questio eadem de illo uegetatiuo et sensitiuo utrum sint distincta per substantiam aut non et sic predefinitur in infinitum. Si autem non est in ipso uegetatiuum ergo sensibile non ponit de necessitate vnum quod uiuere est uegetabilis primo ut dicit philosophus et sic non ualet processus ille est sensibile ergo est viuum. Preterea philosophus in libro de causis in prima propositione dicit in commento. quod causa secunda habet in prima quod est quod causa est. et dicit ibidem quod uegetabile est ut causa prima et sensibile ut causa secunda et ita videtur quod sensibile non potest abstrahi per intellectum a uegetabili sed possit fieri e conuerso. Preterea Boetius in libro diuisionum dicit quod potentia inferior semper sit in superiori et quicquid potest inferior potest et superior sed non conuertitur. ergo uidetur quod in eadem substantia numero sit potentia ad opera uegetatiue et sensitiue. quia quicquid potest uegetabile potest sensibile sed non conuertitur. Solutio dicendum quod secundum omnes philosophos etiam naturales quod uegetabile sensibile et rationale sunt in homine substantia una et anima una et actus unus. Ad primum autem quod contra hoc obijciunt dicendum quod corruptibile et incorruptibile perse et in se et secundum idem nunquam est substantia una et sic non est anima rationalis corruptibilis et incorruptibilis. Anima enim rationalis est substantia una et incorruptibilis tamen existens ex qua fluunt quedam potentie operantes sine instris corporalibus unde

Secūde partis sūme

corruptio nō est ex pte aīe sed ex parte organoz est z corruptio opationis nō potētie opantis. aliter enim oportet ipsam rōnalem aīam dicere diuersas subas. in motu enim pcessiuo hoīs mouēt intellectus z uolūtas. quorū utrūq; rōnalis aīe est z cū opatio illa nō sit absoluta a corpore eo q; ambulationē nō posset ēē sine pedib; principia illius opationis erūt opantia in instrumentis corpālibus z si potētia aīe corrūperet ppter corruptionē opationis oportet nos dicere q; aliq; pars aīe rōnalis corrūperetur z ita vna pars aīe cū alia ēēnt diuerse sube. ¶ Preterea sūm oēs phos intellectus practicus siue actualis totus innitit corpī z pcpue in mathematicis eo q; actuale bonū nō acquirit sine opatione corpis nec tñ ideo dicim⁹ ipsum sūm subam corrūpi corrupto corpore uel esse diuerse sube ab alijs partibus aīe rōnalis. corruptio enim hec accidit ex pte corpis z nō ex parte partiū aīe sicut z debilitas opationis accidit ex debilitate organi z nō ex debilitate virtutis organi. Dicit enim phos q; si senior accipiat iuuenis oculū videbit utiq; sicut iuuenis. hoc tñ melius patebit infra cū de immortalitate aīe rōnalis disputabit. ¶ Ad aliud dicēdū eodē mō q; potētie aīe rōnalis separe qdē sūm q; sunt in suba aīe sed sūm opationes ex organis deficientibus corrūpūnt. ¶ Ad aliud dicēdū q; nō sequit q; si sensibile z rōnale sint idē in suba q; ubiq; sit sensus q; ibi sit etiam rō sed sequit q; ubi est sēsus in hoīe q; ibi est suba aīe rōnalis q; sensus z rō vniunt in hoīe in suba vna. ¶ Ad aliud dicēdū q; hec est falsa q; sicut differūt opationes q; ita differāt virtutes a quibus sunt opa nisi intelligat hoc mō quo virtutes per opa diffiniunt. verūz etiā est q; diuerſa opa in spē diuerſas ponūt virtutes in spē sed nō oportet q; sicut diuerſa opera spē nō reducunt ad vnā virtutē q; sic diuerſe virtutes nō reducunt ad vnā subam. Aliter enīz oportet tot ēē subas aīe quoz sunt virtutes pliculares z potētie. z hic fit error: quorū dā Pytha⁹ dicētiū q; in quolibet corpore aiato sunt infinite aīe. quarū quedā sedēt in cerebro ut intellectus z rō. quedā in epate ut nutritiua. quedā in mēbris genitalibus ut gñatiua z sic de alijs. z iste error: improbatuſ est ab Auic⁹ in 6° de nālīb; . ¶ Ad aliud dicēdū q; phos nō intēdit dicere q; aīa uegetabilis uel sensibilis sint in semine sicut actus in potētia sed sunt in ipso ut ibidē dicit sicut artificii in artifice z nō intēdit dicere q; aīa uegetabilis sit aīa sensibilē in hoīe tpe sed q; prius manifestant opationes eius z hoc nihil phibet q; aīa rōnalis sit suba vna cū sensibili z uegetabili z tñ prius tpe sunt opa uegetabilis q; sensibilis z sensibilis q; rōnalis. Utrūz aut aīa uegetabilis z sensibilis sint in semine uel ex semine z quō sint z quō nō queret infra cū disputabitur infra de potētia gñatiua. ¶ Ad aliud dicēdū q; ppositio uera est q; ens ab agente extrinseco zc. sed hec falsa est q; aīa uegetabilis z sensibilis in hoīe sint ab agente intrinseco. suba enīz aīe rōnalis sūm se totū est per creationē que infundit corpī organico z in q;busdā partib; eius opat opa uegetatiue z in q;busdā sensitue. ¶ Ad hoc qd obijcit de pho dicēdū q; ipse ibi intēdit reddere cām maris z femine z ostēdere q; in plantis sufficit ad uegetabile materia seminis cū virtute celesti sine opatione masculi. In brutis xō oportet in materia ēē semē masculi qd substantiat z mouet mām q; aliter nō egredereſ aīa sensibilē. hoc in hoīb; ppter diuersam xitūē ipsius intellectus exigit creator extrinsecus ipsius aīe z hec oīa patebūt infra cū disputabit de gñatiua. per hoc etiā patet solo ad duo sequentia. ¶ Ad aliud qd obijcit de mō vnionis istorū triū dicēdū q; triplex est modus vnionis eoz. s. ut potētie z actus z ut cause pme z sequētiū. z ut partiū xitualiū in toto. Dico aut ut potētie z actus nō q; materia dicat potētia z forma actus sūm q; gen⁹ potētia z dīa pstitutiua. relatio enim dīe ad genus est relatio actus ad potētiā z ppter hoc immediate vniſ ei ad con-

stitūēdū spēm z sicut dīa ptiē est in gñe actu aut nō nō si qñ cū genere pstituit spēm sic sensitiuū est in uegetatiuo z ista vnionē tāgit Auic⁹ qui dicit uegetabile tribus modis pſiderat. s. ut genus z ut spēs z ut potentia. ut genus sūm q; dicit pſtrahi per sensibile z rōnale ad pstitūēdā spēm bruti uel hoīs ut species. uel q; pstituit speciem plāte ut potētia. aut sūm q; est pars virtualis psequēs sūm subam aīe sensibilis z rōnalis. 2° modus vnionis istarū est ut cause pme z pntiū z iste modus vnionis tāgitur in principio de causis. Cū enim pma causa sit que influit nō influit 2^a. 2^a aut que nō influit sine pma sūm q; substituit suā rem magis q; pma. patet q; uegetabile est ut causa pma z sensibile vniſ ei ut causa scda z rōnale vniſ sensibili ut causa tertia. pōt enim per intellectu uegetabile abſtrahi a sensibili z influere causalitātē sine ipso sed sensibile nō pōt abſtrahi a uegetabili z eadē est cōparatio rōnalis ad sensibile. 3° aut modus vnionis istorū est ut ptiū virtualiū in toto z hūc modū vnionis tāgit Boe⁹ in diuisionibus z videt innui in exēplo pbi de trigono z tetragono. trigonū enim nō est in tetragono sūm ēē ptiū sed sūm esse tetragonū. distinguibile enim est trigonum per diuisionē tetragonū z est ibi silitudo dup² z vno mō dissilitudo. est enim silitudo quātitatīs cōtinue z ptiū eius ad totū ptiū z ptes ei⁹ in hoc q; sic in toto ptiū includunt partes sūm ēēntiā z hnt actū in ipso z ēē z nō pſe. ita in toto ptiū sunt partes potestatiū particulariū que partes vires uel virtutes dicunt z nō sūm esse z spēm ptiā sed sūm ēē z spēm sui totius. uegetabile enīz qd est pars rōnalis aīe nō est spēs aīe sed pars hui⁹ totius qd est aīa rōnalis. Et hec silitudo sumit ex cōparatione totius ad totū sūm ptiū tā partiū sūm quā min⁹ femper est in maiore z attēdit a pho in 2° de aīa. 2ª silitudo est in mō diuisionis. sicut enim cōtinuū diuidit in plura sic z quātū ptiū totūz potētia diuidit in plura potētia sūm ea in que pōt. Sed in hoc est dīa q; cōtinuū diuidit per itanea z ideo nō mouet vniū qñ diuīz est. ptiū aut diuidit per intranea z obiecta potētie sūm q; pōt in duo uel tria uel quoz z ideo manet vniū respectu illorū. dīa xō est in hoc q; ptes cōtinui nō pnt signari nisi per diuisionē cōtinui. sed partes ptiū signant p opationes. sūm aut duos pmos modos vnionis per intellectu uegetabile est ante sensibile z sensibile ante rōnale. Sed sūm tertiū modū uegetabile per nāz sequit sensibilē z sensibile per nām sequit rōnale ut pars sui totum h tpe opationes uegetabiles pcedāt opationes sensibiles z sensibiles opationes pcedāt opationes rōnales. ¶ Ad id xō qd dicit contra obiecta dicēdū q; sensibile qd est pars rōnalis sūm q; est pars eius nō corrūpit ut patet ex supradictis. ¶ Ad aliud dicēdū q; sensibile non est cōpositū ex uegetabili z aliquo alio ut rōnale cōpositū est ex sensibili z aliquo alio. nulla enim dīa cōposita ex genere est. si enīz cōposita est nō posset esse cōposita nisi ex genere z differētia. Et ad hoc sequunt tria incōueniētia quoz pmiū est q; differētia ēēt species q; cōpositū est ex genere z differētia. 2um est q; eadem questio esset de differētia que cōponit dīam z itē in infinitū. 3um est q; genus bis poneret in diffinitione speciei. s. per se h q; differētia cōstituit spēm z sūm q; differētia cōstituit differētiā. Et adhuc sequeret q; differētia esset diffinibilis per dīam z sic differētia ēēt pōt differētia z posterior z ideo q; oīa ualde incōuenientia sunt z absurda non pōt dici q; differētia sit cōposita. Dicēdū igit q; sensibilis aīa species aīe est z cōposita ut supra dictū est. z similiter aīa rōnalis sed sensibilis z rōnalis cōstituentia has species simplicia sunt z tñ ab intellectu uegetabili nō pōt abſtrahi sensibilē. q; uegetabile semp intelligit in sensibili sed non intelligit in ipso sicut pars ēēntialis speciei que est gen⁹ h intelligit in ipso ut potētia a qua educit act⁹ sine q; act⁹ talis nō pōt educi. Dīe enīz potestatiue sunt in gñe

z educunt ex ipso z non pnt educi nisi ex tali potentia z ideo cōparatio differētie ad genus est compatio act^o ad potētā que pcedit ipsum fm rōnem z nām z in hoc differt a forma naturali z a ppria passione. forma enī naturalis educit de materia z de potentia que pcedit ipsam tpe nō natura z rōne. sed puenit in hoc cum eadē q^o sicut materia nō est pars forme ita genus nō est ps dīte. ppa ppassio compas ad sūm cōstitutū z cōpletum ut ad id qd est pps tpe z rōne z in hoc puenit cū dīa in compatione ad genus. s; differt in hoc q^o ipm sūm diffinit passionē ppria fm q^o dicimus q^o impar est numerus medūm hīs sed genus nō diffinit dīam. cōuenit enim in h^o q^o sūm nō est pars eēntialis passionis s; id sine quo passio nō itelligit. Ad illud qd dicit q^o vna est dispo ad alterā dicimus falsum esse simplr ut bñ pbatū est in obijciēdo. Ad illud qd obijcit de trib^o substantijs in hoīe quarū vna est ex traduce. alia ex stellis. 3^a a deo create. dicendū q^o non est uerū nec fm phiam est dīcū q^o phia ptradicit z Ag^o z Auic^o. z scī ptradicit ut Boe^o z Aug^o. Neq^o ualei file inductū duabus rōnibus quarū vna est q^o illuminātia pueniunt in actu illuminādi z idcirco vniri pnt in ope sed diuerse sunt fm subam. sed uegetabilis sensibilis z rōnalis in ope non pueniūt sicut patet inspicieēt opa uegetabilis sensibilis z rōnalis. vñ s; eos manebūt diuerse fm opa z fm subas z sic nullo mō vnite. Alia rō est qre non ualei file q^o ppter hoc cōueniunt ignis stella z sol in illuminādo q^o aliqd vnū cōe generat ab ipis qd facit actu eē pspicūū. nerbi grā lumen qd est act^o lucidi fm q^o est lucidū ut dicit in 2° de aia. s; nō vnū tale gñat a uegetabili sensibili z rōnali que differūt sba z rōne fm istos q^o facit actu hoīem uel corpus humanū. Ad aliud dicēdū q^o in ueritate uegetabile z sensibile nō sunt nisi potētia aē rōnalis nāliter pntes iplam. q^o liter aut maneat uel corūpan^o ex parte post mortē hoīs pūm patet ex pdictis sed subtilius infra discutiet. Utū quodlibet istoz. s. uegetabile sensibile z rationale uel aliquid sit potentia plura multiplicabile in actu per diuisionem corporis.

Secundo queritur utrum

quodlibet istoz. s. uegetabile sensibile z rōnale. uel aliqd sit potētia plura multiplicabilis in actu per diuisionē corporis in quo est. De hoc enim disputat Aug^o ppter diuisionē quorūdā uermū in qbus uidet eadem aia numero manē in utraq^o pte. Qd etiā dicit Anselm^o in monologion. uult enim q^o pprius dei sit eē ubiq^o sed creature spūalis que est aia in plurib^o locis posset esse lz nō ubiq^o. Querem^o g^o de hoc. uidet enim q^o aia vna numero sit in utraq^o pte pte diuisionē corporis huius ergo signū uidet in plātis. Cū enim plāta diuidit frequēter ptingit q^o utraq^o pars pualescit z germinat cū enī i diuisa nō fuit nisi vna aia maneat post diuisionē. Itē ea que diuidunt per accūs uel pfe. pfe ut quāta per accūs s; ea que distinctionē hnt in quāto ut altitudo z pusilmodi. sed aia neutro mō diuisibilis est ergo uidet q^o vna maneat in oib^o ptiibus diuisi corporis. Preterea uidemus q^o in plāta due aie pūgunt in vnā. ad pūctionē enim corporis segtur pūctio aiarū. sed uidemus in insita plāta q^o vnū cū stipite ergo uidet etiā aia vniri cum aia. SED tūc querit utrū insita mutat in stipite uel stipes in insitā uel ambe in tertiaz que sit ex hīs. Et uidet q^o stipes mutet in insitā. si enī duo corpa aiaa pmutat^o ad se inuicē illud accipit dñū qd magis nutrit z auget. sed insita magis nutrit z auget q^o stipes ergo stipes mutat in insitā. Preterea fm nām insita dicunt fructus z folia z nō fm nām stipitis cū igit talia generent ex supfluo nutrimento totū erit fm nām insite ergo uidetur natura insite vincere in opibus aē ergo vincit etiā in ipsa aia. Preterea in insita aut remanet aia quā p

us habuit aut nō. Si nō remanet tūc nō eēt in ea opatio aie nutriti. s. z augmētari z gñare qd est cōtra sensum ergo remanet z ita uidet querere aiam z trahē eā ad se. SED CONTRA hoc uidet q^o radix est causa vite ut dīc phus in li^o de uegetabilib^o. ergo diuerfa radix spe erit diuerfita vite spe. z ita uidet q^o ibi sit spēs vite radices z nō in stipite. Item nutrimentū assimilaf cor poris sed corp^o vnus nāe nō nutrit corp^o alterius nāe nī si trāsmutet in illud. sed nutrimentū assimilaf est stipiti i radice ergo nō nutrit insitā nisi pps trāsmutet in stipite s; nutrit insitā ergo insita mutat in spēm. SED uidet cōtra iterū q^o ambe trāsmutent in 3^{am}. ex duobus enim cōponētib^o nō fit alterū cōpositū sed tū qd est ex utroq^o. Veritas huius patet per iductionē in oib^o cōpositis. cū igit insita z stipes sint duo cōponētia tū uidet q^o neutz eoz gñabit ex ipis. Preterea querit in diuisione aia lūi sicut serpētū anguillarū z quorūdā uermū anulosorū utrū maneat vna aia uel plures numero. Bñ enim phus q^o sunt plures numero hac rōne q^o que differunt loco differūt numero sed ista differūt loco ergo z numero. Preterea forma nō hēt multiplicationē uel diuisionē nisi per sūm in quo est ergo a diuisione sūi z numero diuidit z numerat aia. Si forte dicat q^o aia nō est nisi in pte vna uel in neutra in reliq^o s; uel in utraq^o remanēt quedā spēs z virtutes affixe illis qb^o moueret ad tepus tales partes aialū. Sicut vis plectua remanet in medio per qd si plectio etiā cessante pmo pūciēte z iō etiā talia aialia nō pualescūt. Contra hoc est qd nos uidemus motū pcessiūū z sensum in utraq^o parte. si enim tāgant incuruant z fugiūt partes z hoc nō posset fieri nī si uirtute aie. Iuxta hoc querit utrum sit in aia rōnali in hoīe. Legit enim in vita bñ Pauli q^o post abscissionē capitis lingua sua clare z apte noiauit nomē dñi iesu christi. Silitur legit de beato Dionysio q^o portauit plogū spatiū caput abscissum in manib^o. silit uidet in alijs decollatis ligua palpitare post abscissionē capitis. Solutio dicēdū q^o in plātis vna aia actu potētia est plures sicut forma malis est per diuisionē plāte sit actu plures. Ad aut cōualefcit plāta diuisa est ppter similitudinē ptiū eius. lz enim radices habeāt ori similitudinē tū figura radices nō multū diuersificat a figura stipitis z ramoz. radix enim trahit nutrimentū per poros qui etiā sunt in ramo z ideo frequēter ptingit q^o ramus fixus in loco nutrimentū incipit trahē nutrimentū ut radix z pualescit. huius aut signū est q^o cortex inspissat^o circa radices plāte ppter hoc q^o opilat in poris impedit attractū nutrimentū z propter hoc minus fructificat plāta z tadē arefcit. uidet etiā ppter hoc q^o si scindat radix in plātis antiq^o z scissure imponat lapis ne iterū possit pcludi incipiet radix trahere nutrimentū sicut pps per opationē poroz in medio radices z plāta incipiet germinare z uirere nisi forte supiores ptes ita deficcate sint q^o nō possint trahere nutrimentū qd est in radice. tūc enim a radice pullulabunt furculi per quos redit ad radicem iuuetus. Et similiter dicēdum uidet in aialibus qbusdā que sunt similia in partibus corporis ut anguille z serpētes z rugosa ppter hoc solum. Sed q^o nō vident cōualefcere diuisa hoc cōtingit ideo q^o nullū aialis corpus est ita simile in partibus q^o semp dissimilitudinē habeat in ore z ideo ppter defectū oris quo accipit cibū z defectu mēb^o quo digerit cibum cōguoscunt deficere partes lz utraq^o habeat aiam sensibilem. Ad illud ergo qd dicit de Aug^o z Anselmo dicendū q^o ipsi intelligūt q^o in utraq^o parte diuisi est aia vna per rōnem z non per numerū vna. Ad aliud dicendū q^o illa diuisio est causa numeri in corpe z per consequēs causa numeri in aia. Ad aliud dicendū q^o il la duplex diuisio que ponit est diuisio quātū pte z per accidēs sed nō ois forma diuidit ut quātū. ut quantum enim diuidit quod diuidit in partem maiore z minore

Secūde partis sūme

quarū neutra eqlis est toti. Sed forma subalis materia/ lis diuidit diuisione mae ita qd ipsa fm tota sui rōnem z totū esse manet in utraqz parte. Et hoc dico qd dīso nō corrūpit speciem auri z ideo quelibet pars auri est aurū sed nō quelibet pars asini est asinus qz diuīso auri non corrūpit spēm auri sed diuīso asini corrūpit spēm asini. ¶ Ad aliud dicēdū qd neutra plātari mutaf ad alteraz sic enī dicit pbus. plāta quedā nascit in terra z quedā in alia plāta. ¶ Ad illud aut qd obijcit dicēdū qd nō suffi/ cit hoc qd plāta sumat plus de alimēto ad puerfionē alte rius in se sed ad maius augmētū. ¶ Ad aliud dicēdū qd causa eius qd fruct⁹ z folia sunt fm nām ifite est qd nu trimētū acceptū ut in pmo digerēte digerit in organis inīte que ne fiat in stipite impedita sunt per infertionez in stipite. Si enim stipes talis organa hēret folia z fruct⁹ sequerent nām eius. ¶ Ad aliud dicēdū qd remanet aia quā pns habuit sed nō sequit qd puerat aiam in se. nihil enī phibet qn plāta locū hns in plāta alia accipiat nutrimentū digestū ab illa z digerat illud ulterius fm qd puenit sibi. ¶ Ad illud qd opponit dicēdū qd radix est causa vite. sed radix dicit qd pmo trahit nutrimentū et enīz phibet qd radix vna in terra z alia in plāta fm qd radix dicit hoc qd per similitudinē oris pmo trahit siue acci pit cibū. ¶ Ad aliud dicēdū qd nutrimentū assimilātū vni nō nutrit aliud nisi ulterius per aliquā digestione assimilē illi sicut fit in alia plāta accipiente cibuz ab alia planta. ¶ Ad aliud aut dicēdū qd cōponētia cōstituūt 3^m qn vnū est ut materia z alterū ut forma. sed nō est sic in īfer tione plāte in plāta. ¶ Ad aliud dicēdū qd aialia quedā diuīsa aiam hnt in utraqz pte differētē per numerū z nō per spēm sicut dicitū est z viuūt ad tēpus pcpue si diuidā tur in loco dyaphanitatē siue parietis z in tpe calido ga tūc in īferiori pte remanet calor diu ppter mēbra digesti onis. in supiori autē diu manet ppter cor. vñ si abscidat caput a talibus aialib⁹ cito reddīt caput immotū eo qd a se nō habet calorē vitales tenētem vitā. ¶ Ad illud qd iuxta hoc querit utrū siliter sint in hōie dicēdū qd nō. aia enī rōnalis nō est forma mālīs que sic diuidat di uisione corpis. pncipales enim ptes eius nō sunt in or gano aliquo corpis sicut ītellectus rō z uolūtas. ¶ Ad illud qd obijcit de scīs dicēdū qd miraculosa fuerūt illa z virt⁹ opata est ea potius qd aia. ¶ Ad illud qd obijcit de alijs īterfectis dicēdū qd in neruis motiuis remanet virtus quedā que nō est pars aie sed causata ab aia z est corporea que post moxem post breue tempus in incer to mouet quedam mēbra.

¶ Utrum aia humana que cōtinet in se uegetabile sen sibile z rōnale sit simplex uel composita.

Tertio queritur Utrū aia hu/ mana que pūnet in se uegetabile sensibile z rō nale sit simplex uel cōposita. Et hic pōr adduci tota dispu tatio que sup̄a habita est de simplicitate angeli. Sed qa qdā pbāt aiam eē cōpositā ex materia z forma ponem⁹ rōnes eoz. Et pma sit ista. aia hoc est suba que est aia aut habet formā aut nō. Si nō cū eē sit a forma videt qd nō hēret eē. Si aut hēt esse tūc hēbit formā z forma nō est si ne materia igit habet etiā mām. ¶ Itē oīs spēs pstitui ua in natura habet formā. aia est talis spēs ergo hēt for mā z forma nō est sine materia ergo zc. ¶ Itē oēs spēs tā spūales qz corpales pueniūt in hoc qd sunt sube ergo necesse est eis inēē subam coiter que dat eis cōem ītele ctū subalitatē hoc aut nō pōt eē forma qz formis differūt a se inuicē oēs sube nāles ergo non erit nisi mā ergo oī um subarū erit coīs materia ergo z aie cū materia z ma teria nō est sine forma ergo zc. ¶ Itē sube in corpe sūt multaz actionū z opationū. Oīs aut actio z opatio a for ma est ergo aia hēt formā que cū nō sit materia hēbit eti am māz. ¶ Itē suba nālis uel est forma uel materia uel

cōpositū. sed aia nō est materia tñ qz materia pfe nō hēt esse. nec forma tñ qz forma nō hēt eē nisi in materia tñ. ergo relinqtur qd sit cōposita ex materia z forma. ¶ Itē oē qd est hoc aliqd differēs ab alio qd etiā est hoc aliqd differt per formam que est in ipso. aia est hoc aliqd diffe rēs a suba corpea z ab angelis qd differt ab illis per for mā que est in ipsa sed forma nō est sine materia ergo zc. ¶ Itē nihil intelligit nisi per formā. qd enim nō habet formā indeterminatā est z īfinitū cū oīs finitas z oīs de/ terminatio sit a forma. cū igit aia intelligit finita z deter minata hēbit formā sed forma non est sine materia qd zc. ¶ Itē multiplicitas que est in aia. s. qd ipsa est senties in telligēs nutriēs z mouēs fm locū nō pōt eē a materia er go erit a forma nō a ūta forma subali qz vnus tñ vna ē forma subalis ergo est a formis accñtialib⁹ que multe sūt in hōie. Forme aut accñtales nō sunt nisi in cōposito ex materia z forma ut sepīs pbātū est sup̄a ergo aia erit cōposita ex materia z forma. ¶ Deterēa cū dicit eē sen sibile esse rōnale ut rōnale z li sensitiuū dicit formas spe cificātes esse z cū tale eē hēat aia ipsa hēbit esse specifica tū per formā z inde ut pns. ¶ Itē quēcūqz sunt spēs co equeue in vno gñe per vnā rōnez pcpāt illud gen⁹. s. suba corpea sba est cōposita ex materia z forma oportet qd icorpea suba etiā sit cōposita ex mā z forma. Si enim diceret simp^r cū simp^r sit aī cōpositum nō posset eē coe queua species cū suba corpea que est cōposita. ¶ Item sube oēs cū resoluunt in sua pncipia aut resoluuntur in vnū aut in duo aut in plura duob⁹. pstat aut qd nō ī vnū qz vnū nō pōt facere cōpositū ergo in duo uel in plura. Si in duo qd in duas mās uel in duas formas uel in vnā mām z vnā formā. nō in duas formas nec in duas mās qz nec mā cū materia nec forma cū forma facit cōpositū. Si aut in vnā mām z vnā formā tūc habet pposituz qd s. sit aia cōposita ex mā z forma. Si aut in plura duobus sit resolutio tūc aut eēt mā vna z forme multe aut multe mās z vna forma aut multe mās z multe forme. Si p̄i mo mō tūc qdlibet cōpositum eēt multa qz quelibet vna forma facit vnū pte. Si p̄o scdo mō tūc vni⁹ forme actu eēnt multe mās z sic idem numero esset in diuersis sub stātijs. Si tertio mō tūc aut multe mās z multe forme ef sent vnus rōnis aut multarū. Si pmo mō tūc oēs eēnt supflue pter vnā māz z vnā formā. Si scdo mō tūc opoz teret ponē multa p̄n^a pma mālia z multa formalia. s. filr qd absurdū est dicē ille enim mās aut differūt inuicē aut nō. Si pmo mō cū oīs dīa sit per formā tūc ille prime mās tā hērent formas z sic nō essent pme qz cōpositū ex materia z forma nō est pncipiū. Si scdo mō tūc omnes essent vna mā z sic redit ad p̄mū. ¶ Item dicit pbus in li^o de causis qd ītellectia z aia est hns p̄liatim qm esset forma s. causa pma nō hēt p̄liatim qz est ēssē tñ. ¶ Itē Alex^r in li^o de intellectu z intelligibili dicit qd aia habet in tellectū p̄leale. p̄leale aut est materiale. ergo aia cōposita est ex materia z forma. ¶ Itē numer⁹ causat ex diuīso ne cōtinui z in numero post vnū sequunt duo. ergo vī def qd in entib⁹ post p̄mū pncipiū qd simplr est vnū de berent seq duo causata ab ipso que sunt p̄n^a cōpōiūis re rū z hec sunt materia z forma. ergo cū aia sit de p̄ntibus post pncipia tū ipsa erit ex materia z forma. ¶ Solo oī um harū obiectionū z silium habet ex qōne de simplici tate angeli. dicimus enim aiam esse cōpositā sed non ex materia z forma. s. ex eo qd est z quo est. Et qd appella m⁹ qd est z quo est z quō. qd est differt a materia z quo est a forma explanauimus ibidem. Sed tū qui dicūt aī mā causari ex materia pma z vnā esse mām spūalium z corpaliū ppter sup̄a hitas rōnes z hoc dicit exp̄sse Col lectanus cuius rōnes sunt p̄bite. Sed qd hoc nō est uerū fm p̄m nālem nō videt nobis ita dicendū esse. Quō etiā aia sit simp^r z quō cōposita ibidem dixim⁹. ¶ Deterēa ī qōne de celo distixim⁹ 4^{or} modos simplicitatis ī

articulo ubi querit *Utrum* celū sit simplex uel cōpositū.
Querit an uegetabile sit vnius rōnis z speciei in plā
 tis brutis animalibus z hominibus.

Consequēter querēdū

est de singulis harū dīarū uegetabilis sen
 sibilis z rationalis. z primo de uegetabili.

Circa qd querunt duo. s. de uegetabili
 in se. z de partibus eius. De uegetabili aut in se querū
 tur duo quoz p̄mū est *Utrum* uegetabile sit vnius rōnis
 z speciei in plātis brutis z hoībus. z de diuisione eius
 per nutritiū z augmentatiū z generatiū.

Primum proceditur sic.

Dicit enim p̄bus in li° p° de uegetabilibus. vi
 ta coīter in aialibus z in plātis inuēta est in aialib° ma
 nifesta appens in plātis aut occulta nō euidēs. vita igit
 que coīs p̄ra est in aialibus z in plātis aut est coīs coīta
 te uocis tñ aut uocis z rōnis. nō p̄mo mō qz sic equoce
 diceret. Si aut scdo mō tūc erit vnius rōnis in animalī
 z plāta z ita erit vnius speciei. nō enim sunt vnius rōnis
 que nō sunt vnius sp̄ei. **P**reterea hoc videt per illd
 qd legtur. In aialibus est manifesta appares in plantis
 aut occulta nō euidēs. Occultū z manifestū nō variant
 sp̄em cū sint accntia. **I**tem potēte diffiniunt per a cō
 ergo eorūde actū specie idē erit p̄ncipiū specie s. in aia
 libus z in plātis est alimēto uti z augmētari z generare
 que sunt vnius rōnis opa ergo uegetatiū in utroqz erit
 vnius rōnis. **S**i forte dicat qz plāta est alia species qz
 aial z etiā uegetabile in ipsis est alterius sp̄ei z alterius
 rōnis videt qz hoc nō sit uerum qz aial vniuoce dicit de
 hoīe z afino s. sunt diuerse sp̄es. ergo videt qz siliter aia
 possit eē eiūsdē sp̄ei s. aiata differat sp̄e uel gñe. **P**re
 terea vitis z oliua sunt diuerse sp̄es plātariū ergo eadem
 rōne uegetabile diceret fm diuerſas rationes de illis.
Sed p̄ra dicit p̄bus in 6° topi°. qz Dionysij vite dif
 finitio. s. qz vita est motus generis nutritibilis naturā af
 sequēs peccat qz vita nō fm vnā sp̄em videt dici. sed al
 tera aialibus qdē altera aut plantis inest. Dionysij autē
 diffinitio est qz vita vnius rōnis sit in sp̄ibus illis ergo
 vita nō est vnius rōnis z speciei in aialib° z plātis ergo
 nec aia que est p̄ncipiū vite. **I**te dicit qz vita inest plā
 tis per uegetabile aialibus aut per sensibile p̄m. s. tractū
 si ergo nō est ab vno in aialibus z plātis nō erit vni° rō
 nis. **I**te aia est subā dās rōnē z sp̄em corpi aiato. sed
 aia nō dat plātis eādē sp̄em quā data aialibus ergo nō
 est eiūsdē speciei z rōnis hincinde. **S**OLUTIO
 ad hoc dicēdū qz nō est eiūsdē rōnis uegetabile in plā
 tis z aialibus sicut p̄bat rōnes ultime. est enim in plan
 tis species in aialibus aut potētia tñ z non sp̄es. **A**d
 p̄mū ergo dicēdū sicut dicit p̄bus qz rō aialis fm vnum
 quodqz est altera. habet enī aial duplicē rōnem. vnā fm
 qz est abstractū per rōnem ab oībus aialib° z sic dī
 finit per p̄ncipia rōnis que sunt genus z oīa z cū hoc
 mō sit p̄dicatū cōe de oībus subiectis sibi speciebus diceret
 in hac rōne vniuoce de illis. Aliā aut habet fm qz est in
 vno quoz aiali z tūc cū sic habeat in natura eē diffiniet
 per p̄ncipia illius eē nālis. Et cū nō sint eadem p̄ncipia
 huius aialis z illius nō habebit eādē rōnem aial fm qz
 est in illis. Et siliter dicimus de vita vñ qd dicit p̄bus qz
 coīter inuēta est z c. intelligit de coitate gñis remou z nō
 de coitate forme que est ip̄es faciēs eē in natura. **A**d
 aliud dicendū qz manifestū z occultū hic supponit duas
 dīas specificas. s. sensibile z insensibile z ita fm supposi
 ta nō fm accntia s. uoia eoz ab accntē iposita esse videā
 tur. **A**d aliud dicendū qz actus nō sunt eiūsdē rōnis
 in aialibus z plantis nisi fm genus. cū enim opationes
 trahant in sp̄em per obiecta si opationes eēnt eiūsdē rō
 nis etiā obiecta eēnt. **O**bm aut est alimētū qd fm s̄bam

est obm nutritiue. fm aut quātitate augmentatiue z fm
 qz est supflūū in idiuiduo necessariū est sp̄ei gñatiue. cū
 igit nutritiē plāta sit assimilatiū plāte z nutritiē aial sit af
 similatiū aiali patet qd illud qd nutrit hinc z ide nō est in
 eadē sp̄e nutritiē aliter enim ex nutritiēto eiūsdē sp̄ei
 aptū natū eēt fieri lignū z caro qd fallum est. Silr gñati
 ua in plāta gñat lignū ex supfluo nutritiēto in planta ex
 quo aptū natū est fieri lignū. in aiali aut gñat carnes z
 ossa aiati corpis que apta nata sunt fieri ex supfluo nutriti
 mēto aialis. **A**d aliud dicendū qz aial si accipiat ut p̄
 dicatū ulē hēt vnā rōnē gñis ad oēs sp̄es suas sed fm qz
 est in vno quoz per eē nāc hēt aliā z aliā rōnem ut ha
 bitū est sup. **A**d ultimū dicendū qz uerū est qz aia ue
 getabilis fm nām nō est vnius rōnis in oib° plātis. sed
 in vite est aia dās ei eē vitis z rōnem fm specie z formā
 z in oliua est uegetabilis aia faciēs oliuā dās ei esse z rō
 nem z fm speciem z formā z sic de alijs. vñ uegetabile
 qd dicit de ipsis dicit in rōne gñis z nō in rōne speciei.
Utrum nutritiū augmētatiū z uegetatiū dif
 ferant nisi per accidens.

Unde queritur De diuisione

ne uegetabilis per nutritiū z augmentatiū z
 gñatiū. Et videt qz ista tria non differāt nisi per accns.
Potēte diffiniunt per actū z actus per obiecta. ergo fm
 dīam obiectoz erit dīa actū z potētiarū. Sed obm ut
 est necessariū ad s̄bam indiuidui z ut est quātū z ut est
 supflūū nō differt nisi fm accns ergo z opa z potētia nō
 differūt nisi fm accns. **P**reterea potēte accntales sūt
 que qñqz assunt z qñqz nō. s. augmētatiua z gñatiua qñ
 qz assunt z qñqz nō ergo sunt accntales. **P**reterea di
 uisio s̄bi in accntia est qñ diuidit aliqd in se cōpletū in
 id qd habet eē in ipso. sed aia uegetabilis est quoddā in
 se cōpletū. est enī forma z subā uegetabilis. s. gñatiū z
 augmētatiū hñt eē in uegetabili s. sunt accntia z diu
 fio aie huius in ea erit diuisio s̄bi in accntia. **P**reter
 rea nutritiū augmētatiū z gñatiū vident dicere po
 tētias nāles uegetatiui. sed nālis potētia est sp̄es q̄litas
 z sic iterū reddit qz sit diuisio s̄bi in accntia qz oīs sp̄es ē
 accns. Et ex hoc etiā videt hēri qz p̄es aie vltiter sunt ac
 cidētia. **P**reterea querit iuxta hoc qd causet multitudine
 p̄tiū in aia. cū igit aia uegetabilis fm se sit subā idā
 uisibilis nō videt eē causa z p̄m multitudinis p̄tiū z sic
 diuisio eius per hec nō est diuisio per p̄es. **P**reterea
 videt iussiciēs hec diuisio ponant enī quatuor aie. s. at
 tractiua retētiua digestiua z expulsiua. Et si dicat qz iste
 subseruiūt nutritiue videt aut qz hoc nō sit uerū. In gñati
 ua enī est attractiua seminis ad locū gñatiōis z expulsi
 ua per mēbra genitalia. **P**reterea querit q̄lter s̄bser
 uiūt si subseruiūt nō enim inueniunt ut videt in oib° ue
 getabilib°. si enim digestiua sepat purū ab impuro non
 videt eē digestiua in illis uegetabilib° in qbus de puro
 nihil expellit sicut in oib° plātis. Et si forte dicat qz sit ex
 pulsio ad corticē per distillationē resinaz z gūmi s. nihil
 est qz de tali expulsiua nō loqmur hic. in qb° enim est ex
 pulsua videbim° qz sūt mēbra recipiētia supfluitatē que
 expelli debet z vie p̄ qz expellit que nō videm° in plātis
 cū igit nā nō deficiat i necessarijs si plāte hūisset hac p̄tu
 tē nā fecisset eis hmōi organa. **S**olo dicēdū qz iste
 sūt p̄es potētiāles ip̄i aie uegetabilis z diuidit eas sic
 totū p̄tiū i p̄ticulares p̄tates. **A**d p̄m qd obijcit
 dicim° qz obm hēt s̄balē dīaz si ut s̄bm p̄siderat. potētia
 enī corp° nō de necessitate est ex̄is s̄b maiori quātitate
 qz sūt z iō cib° fm qz est ex eo fit corp° cibati. z cib°
 fm qz ex eo fit mai° quātitate p̄cipue s. longitudinē quā
 pus hñt hñt dīaz fm s̄balē formā obti z s. patet ex dīa
 finit. finis enī nutritiue ē p̄ incorporationē cibi saluare corp°
 aiati. s. finis augmētatiue ē p̄ incorporationē q̄ti cibi p̄ducē
 corp° ad p̄fectā magnitudinē s. figurā. vñ augmētatiua

Secunde partis sūme

maiori calore indiget qui sufficiat extendēdo organa z addēdo cibū cōducere ad magnitudinem debitā spec/ ei z magis infra hoc patebit. Similiter supflūū nutritiū sup qd opaf gñatiua est potētia tñ corp^o organici nō ad dibile aliq corpⁱ sicut fuit cib^o nutritiue z augmētatiue. z pp^o h^o oportet qⁱ i isto maxie x^o opaf trāsmutatiua semis z formatiua organoz. Sic igit patet qⁱ hoc nutritiūm idē sit fm subām māe nō tñ idē est fm spēi rōnem. Alia enim virt^o est in ipso a virtute nutritiua que est in epate uel in corde. z alia a x^o tute augmētatiua que est in fonte caloris facta in corde. s. z alia a virtute gñatiua que est i uasis seminariis z per has virtutes descēdētes in cibū ci bus trahit in diuerlas rōnes que fiūt et specificē h^o qⁱ ad diuerlas potētiās uegetabilis compaf. ¶ Ad aliud di/ cēdū qⁱ vis gñatiua semp adest sed nō semp opaf z hoc ptingit uel ex debilitate organi ut in iuuenib^o uel ex de secū māe seminis. Silr augmētatiua semp adest sⁱ im/ pedis tñ. ppter debilitatē infiri cū ex pte ei^o qd debet au geri sicut subtili^o ifra explanabit. vñ cōtingit ipediri per accūs ab ope z hoc nō facit accūtale eē virtutē. ¶ Ad ali ud dicēdū qⁱ uegetabile fm qⁱ ut totū ptiū cōsiderat nō hēt pfectionē nisi in pub^o iūis z iō qñ aia diuidit per ista nō oīno diuidit per accūtalia. imo sicut se hñt mem bra corpis ad corpa ita se hñt vires aie ad aiam. qd patet ex x^o b^o phi in 2° de aia ubi dicit. qⁱ sicut aia tota est actus totius corpis ita ptes sunt actus ptiū. z ideo si oculus ef/ fet aial visus eēt aia eius. Nec hoc est uerū qⁱ oē pñs ali qd sit accūtale nisi intelligat de cōsecutione fm tps. fm rōnē enim ptes semp cōsequunt totū que tñ fm relatio nē sñt sunt z fm mām pus z sic est de oib^o pñtib^o in qⁱ b^o id qd cōsequitur hēt pfectionē fm sbām z posse. ¶ Ad aliud dicēdū qⁱ cū dⁱ potētia nālis duo dicunt. per li po tētia enim supponit ens qñtatis. per li nālis x^o suppo nit causa necessaria ei^o in sbto. z hinc etiā est qⁱ potētia nālis nō adest z abest sed semp adest qⁱ cām necessariā supponit in sbto z iō nō est oīno accūs sed ppria passio fluēs de pñ^o sube sbū z sic se hñt oēs vires aie ad animā. vñ patet qⁱ nō sunt accūtates sed nāles ppe z imēdiate fluētes ex ipa suba aie. ¶ Ad aliū dicēdū qⁱ ois forma nālis est in rōne triplicis cause ut sup dixim^o. s. formalis z efficiētis z finalis. z fm qⁱ aia est ut efficiēs opationes aiai sic hēt vires in qⁱ pñcit cāliuas sua in efficiēdo opa Impfectū enim efficiēs est qd nō pōt omnia opa uel po tētia fieri fm naturam in sbiecto. vñ causa multitudi/ nis viriū vna suba aie est qⁱ aia compaf ad corpus ut ef/ ficiēs qⁱ corpus vñū qdē est per subām sed multū per or gana. In aia x^o rōnali secus est per intellectū que accipit aia nō ex compatione corpis sed ex compatione ad deū cāntē. Et hoc videt innui in li^o de causis ubi dicit qⁱ ois suba nobilis habet tres opationes. nā ex opationib^o ei^o est opatio aialis z opatio intellectualis z opatio diuina. Alia enim nobilis dⁱ hic aia itēgra ut dicit phis. Sic enī Alex^o in li^o de intellectu z intelligibili qⁱ sola aia hoīs est i tēgra z hoc ex compatione ad corpus. hēt enim cōpara/ tionē diuinā z aialē. Esse enim diuinū est esse saluatū z pfectū fm possibilitatē nāe. eē aut saluatū in idiuiduo est etiā in spē. pfectū autē est corroborata virtute fm pfe/ ctionē magnitudinis sbti z iō aia nobilis cōsequit eē di uinū fm possibilitatem sui per tria opa uegetatiue pñs. Opatio aut aialis est propa opatio aie fm quā distiguit a natura. nō enim fm eē diuinū distiguit eo qⁱ oia mo uent ad illud z ppter illud agit qd agit. vñ opatio aie est fm qⁱ mouet corp^o fm locū z cū ille motus non sit si ne apphēsiōne sensibili sensus z mot^o fm locū sunt opa tiones ppe aiales z in hīs aia est causa corpis z supior eo qⁱ corp^o recipit impñsiones ab aia ad psequēdum hec duo. z iō oculus nō vidēs non est oculus nisi equoce. z pes nō mobilis nō est pes nisi equoce. est etiā aia nobi lis nihilomin^o ut dicit phis creata a deo ut infirm^o itelli

gēte z cū itelligētie sint sube sepatē recipet aia impñsio/ nē ab eis. Et utrū illa impñsio sit op^o intellect^o agētis uel modi reuelationuz z pphetie sicut dicit Aug^o in 12° sup gen. ad lram. mō nō determinam^o. hoc aut pstat qⁱ opa tio intellectualis est in aia nō ex compatione ad corpus sed potius ex compatione ad itelligētiā pñā z itelligē tias scōas z iō in hac compatione aia iterior facta est itel ligētis eo qⁱ recipit impñsiones ab ipfis. ¶ Ad aliū di/ cēdū qⁱ ille quoz que ponunt nō sunt ptes aie. aia enīz est itlūs impñsiones in corp^o ut tā hitū est z ille impñs ones sunt recepte a corpe z dicunt virtutes fixe mēbris que sunt subaliter ptes aie sed fundant in ipfis nālib^o z calore z cōplexione mēbroz z ideo uariant z debilitā tur z iuuant fm uariationē mēbroz. vñ attrahē digere/ re retinē z expellē nutritiue sunt potētie z ipa vna ex/ ftes per diueritatē actiuarū z passiuarū qñtatiū opaf oia illa. per calidū enim z siccū gb^o viget attractiua attrahit p frigidū aut z siccū retinet p calidū x^o digerēs in humi do per similitudinē elixationis ut dicit in 4° methau^o dⁱ genit z cōuertit cibū ad corpus. sed per calidū uētōsum z humidū lubricās expellit. Silr z qñq^o expellit per frigi dū humidū lubricās iducens sed hoc fit per accūs vñ ta lis expulsio frequēter est indigesti cibi qⁱ frigus circun/ stās impedit actionē caloris nālis digerētis cibū ne pos sit attrahē humidū subtile z purū z psumere pte humidi aquei ex quoz psumptione z attractione grossum terre/ stre z impurū inspisset. qñter tñ qñtates actiue z passiue subseruiūt pub^o aie uegetabilis infra meli^o explanabit. ¶ Ad hoc qd obijcit de expulsiua qⁱ nō sit in aiais oi/ bus dicēdū qⁱ uerū est hoc. natura enim nō abūdat sup/ fluis z ideo cū plāte trahāt cibū digestiuiū digestionē pti mā in qua grossum z impurū sepat a subtili puro z que niēti nō indigēt uētre uel expulsionē qⁱ sicut dicit phs in li^o de aialibus terra est eis pro uētre. Et causa huius est: qⁱ trahūt cibū per poros z nō recipiūt grossum ut aialia. Et causa hui^o est debilitas caloris nālis in plātis qui at tractū cibū grossum in plātā nō possēt digere. huius aut signū est qⁱ ex modico frigore exteriori restringunt po ri plāte z densat sucus z fluūt folia z ideo etiā qⁱ attrahit cibū in radice nō tā ex calore sui qñ ex calore uaporum qui sunt in terra.

¶ Queritur quid nutritiua potentia sit.

¶ Inde queritur De par

ad tibus uegetabilis z querunt duo. s. de pti/ bus sigillatim z de pñbus in cōi. De pñb^o sigillatim querunt tria. s. de nutritiua aug mētatiua z gñatiua. De nutritiua aut querunt 4°. Quo rū p^o est de nutritiua in se. 2° de motu eius. 3° de nutri tiuo z nutriēte. 4° de infiro eius. ¶ Circa pñm querū tur tria. Pñmo enim querit qd sit. 2° utrū sit vna uel plu res. 3° si plures sint nutritiue utrū sint eiūsdē spēi uel nō.

¶ Primum proceditur sic.

Dicit Auic^o in 6° de nālib^o. qⁱ nutritiua est vis aie uegetabilis puerēs corp^o a corporeitate in qua erat in similitudinē corpis in quo est z vñit ei cibū per restaura tionē eius qd solutū est in illo. ¶ Sed ptra hāc diffini/ tionē pcedit sic. Generatiua autē est virtus quertens corpus a corporeitate in qua est eo qⁱ inducit aliā speciem z ppter hoc videt qⁱ hec nō sit ppria oīa diffinitiuā nu tritiue. ¶ Item cū corporeitas spēs sit qualitatis videt magis propriū augmētatiue trāsmutare corporeitatem ci/ bi z inducere sibi quātitatē cibati qñ iphus nutritiue. Et hoc videt ex illo uerbo pñi in pñmo de gñatione z corru ptione. ubi dicit fm qd id igit qd potētia utrūq^o. uerbū gñā quāta caro auget qd etenim quāta oportet generari carnem. fm id autem qd solum caro nutrit z cum sic dif fert cibū z augmentatio ratione. ¶ Item infra fm id

qđ est qđ aduenit potētia quāta caro angibile est carnis. fm id aut qđ solū potētia caro nutrimentū. Ex hoc patet qđ mutare corpeitate cibi in corpeitatem cibati corpis est augmentatiue z nutritiue. ¶ Preterea nutritiua nō semper ponit restaurationē depditi qđ nō semp fit depditio sed nutrimentū obijcit calori nālī ne psumat sbaz. ¶ Itē si vis eius est saluare idiuuidū z cū a fine fit denotatio z diffinitio ut dicit phus. ab illo videt potius debē diffiniri. ¶ Preterea cū nutritiua puerat corpus digerēdo z digestio fit ut habet in 4° metha². cōpletio a nālī z pro: pzio calore ex ptraiacētib⁹ passionib⁹ videt qđ potius debet dicere a passionib⁹ siue q̄litatibus in qbus erat p: us qđ a corpeitate in qua erat pus. cum enim puerfio sit motus a p:ario in p:ariū z corpeitas nō hēat p:aiacēs p:ariū videt qđ potius sit puerfēs a q̄litatibus qđ a corpeitate. ¶ Preterea Ag: vult qđ nutritiua trāsmutat cibū fm subam in subam cibati z sic videt debē dicē cōuerfēs cibū a forma subali in qua erat pus. ¶ Solo dicimus qđ p̄hita diffinitio bona est z p̄hica. diffinit enim potētia p̄hici per actū quē hēt sup p̄zia mām z in cōparatione ad finē z per suū sbm in quo est. hec enim oīa tāgunt in p̄dicta diffinitione. Qđ enī dī viri⁹ aie uegetabilis tāgit sbm per qđ pprie nālīs sba z nālīs passio debet diffiniri. ¶ Per hoc aut qđ dī puerfēs tāgit pprie act⁹ eius. cōuersio enī hēc sonat uersionē in se ex alio z non aliud qđ nō erat pus. ¶ Per hoc aut quod dī corpus a corpeitate in quo erit pus tāgit ppria materia ip̄i⁹ z effect⁹ quē cōlegatur in ipsa. Lū aut dup⁹ fit finis. s. finis opis z intētionis per hoc qđ dī in similitudinē corpis in quo est z vni ei cibū tāgit finis opis. finis enī opis est in quo fit opus efficiētis. ¶ Per hoc qđ dī per restaurationē eius qđ solutū est ex illo tāgit finis intētionis qui est finis ultim⁹ mouēs intētionē efficiētis. ¶ Ad p^m ergo dicēdū qđ cōuersio pprie nō est ḡnariue sed trāsmutatio a spē in ipēm aliā. dicim⁹ enim qđ cōuersio est p̄sio alicuius ad se nō in aliud sicut illud qđ nutrit cibū puerit ad se per actū nutritiue z nō cōuertit ip̄m in aliquā speciez nouā que pus nō fuerat sed in carnē neruū z os que p: us fuerūt. ¶ Ad aliud dicēdū qđ corpeitas nō sumit hic meth² sed pot⁹ p̄hice. z ideo dicit hic spēs corpis qđ est cib⁹ z sic pprie puenit nutritiue. ¶ Ad aliud dicēdū qđ per actionē caloris diuidētis id qđ nutrit ad subinductiōnē nutrimentū semp aliq̄ sit depditio fm mām lz nō fm spēm. z qđ dicit phus in li^o de morte z vita itelligit sic. qđ calor: nālīs destruet psumādo sbm si nō obijceret ei nutrimentale humidū. ¶ Ad aliud tā patet solo per explanationē diffinitionis in duplici fine. Salus enī idiuuidi icludit restaurationē depditi. cū enim spēs nutritiui non possit saluari nisi in materia z ptes fm mām depdant⁹ p actionē caloris nō relinquitur modus salutis spēi in eo qđ nutrit nisi per nutrimentū restaurat depditū i p̄ib⁹ mae. z hī ita erit magis manifestū. ¶ Ad aliud dicēdū qđ corpeitas supponit hic spēm corpis p̄hici. sed fm spēs solā subalē nō pōt eē mor⁹ qđ nihil hēt p:ariū z oīs motus est de cōtrario in cōtrariū nihilomin⁹ tñ qđ nutrimentum est diffinitū a fine z hec est mutatio cibi sube z vniō sba: lis ad cibātū pot⁹ diffinit a corpeitate fm qđ est spēs p̄hici corpis qđ a passionib⁹ siue a q̄litatib⁹. ¶ Et enim alterādo agat in cōuersione cibi tñ alieratio est ppter cōuersionē sube z digestio que diffinit in methaphoris supia est ḡnaltier pui hēt sub se p̄ctas spēs calidi digerētis siue illud calidū sit extrinsecū siue irinsecū. z hoc patet in penpasi. In penpasi enim que est digestio in fructificatis alimentū est calor: intrinsecus digerēs. In ephefi aut que est digestio ad torū a calore humido est calor: extrinsecus z tō pprie dī ephefi in elixatis ut ibidē dicit phs. In opeo si p̄o que est digestio a calitate sicca z aliena z ppe dī in assatis est calor: digerēs extrinsec⁹ z sicus ut calor: ignis z ppter hī illa digestio nō semp cōuertit ad subam digerētis

reūs sicut facit calor: digestiū⁹ aiati corpis sed cōplet humidū eius qđ digerit remouēdo ip̄m a passionibus frigidi qđ est causatiūū idigestionis. ¶ Ad ultimū patet solutio ex hoc qđ corporeitas supponit speciem cibi.

¶ Utrum sit vna nutritiua an plures.

Secundo queritur Utrum sit

vna nutritiua an plures. Et videt qđ vna. vnus enī act⁹ idifferētis fm spēm vna est potētia idifferēs fz spēm. lz nutritiue est act⁹ vnus nō diuersificat⁹ in membris fm mām. g. nutritiua erit vna. ¶ Itē videt per sile p̄bati in radijs solis. radi⁹ euim nō differit ex hī qđ q̄sdā mās idurat z q̄sdā liq̄t. ergo sile nutritiua nō accipit differētiā ex hī qđ est nutrire os uel carnē manū uel pedem. ¶ Itē nā expedit se paucioribus qđ pōt cū igit sufficiat vna nutritiua cū diuersa cōplexione nutritiuoz mēbroz nō erūt plures in vno corpe aiato. ¶ Itē in 2° de aia dicit phus qđ sunt tria opa uegetabilis aie. s. alimento uti z augmētare z ḡnare z nō subdiuidit alimēto uti ergo videt qđ in toto corpe usus huius alimēti fit eiusdēz rōnis. ¶ Sed p̄ra diuersi mor⁹ fm spēm diuersos exīgūt motores fm spēm. sed in corpe aiato diuersi sunt mor⁹ nutritiōis spē ergo diuersē erūt nutritiue mouētēs. Adiaoz patet qđ ali⁹ est moro: sursum z ali⁹ deorsum z ali⁹ ad sbaz z aliud ad quātitatē. maiō: pbat ex hī qđ mor⁹ distinguē penes terminū sicut mor⁹ sube qui est ad subam. motus augmēti qui est ad augmētū. In corpe p̄o aiato nutritio terminat ad os carnē z neruū qui nō sunt eiusdēz rōnis. ¶ Preterea hoc idē exp̄sse dicit Auic⁹ sic. oē mēbroz hēt p̄tūē ppria nutritiua que est in eo qđ p̄matur nutrimentū in similitudinē ei⁹ ppria z vni ei. ¶ Solo dicim⁹ vna solā eē nutritiua que est ps aie uegetabilis plures aut cātas ab ipsa fm diuersitates cōplexionū oīum mēbroz siliūz cū enim aia sit motor: corpis nō mouebit ip̄m nisi istuēdo ei imp̄ssiones fm qđ pōt aiari ab ipsa z moueri z he imp̄ssiones aiales sunt virtutes affixē mēbris ut sup dīrim⁹ z in corpe qđ sūt ut in sbto sed nī ab aia cāte z istuere ip̄i corpī. Et dico mēbra silia que diuidunt diuisione cōtinui. hī est qđ quelibet ps diuisiōnes hēt tot⁹ ut caro os neru⁹ arteria uena cerebrū z medulla z huiusmodi. mēbra aut dissilia sunt que nō diuidunt sic qđ quelibet ps obineat rōnē tot⁹ sicut caput manus pes z huiusmodi. nō enī qđ est pars capitis est caput sicut ps carnis caro est. Lū igit fm Aug^m p̄hice artis mēbra dissilia nō nutrant immediate lz per silia que immediate nutriunt z ex qb⁹ illa cōponunt ille virtutes affixē mēbris p̄cipue erūt multiplicatē fm numerū z cōplexionē mēbroz siliūm. Et per hī patet solo ad dictū Auic⁹ qđ de illis virtutibus itelligit. ¶ Ad illud qđ añ obijciebat dicēdū qđ est finis qui tñ est termin⁹ opis z ille nō trahit op⁹ in spēm sicut nō dī domificatio alia spē que terminat in factura fundamēti z que terminat in factura pietis. z diuersitas talis finis nō exīgūt diuersitatē motoris uel finis fm intētionē mouētis z diuersitas distinguit motū z per motorem per diuersas spēs. vñ cū nutritiua sit vnus solus talis qui est saluatio sube nō erit nisi vn⁹ solus motor: spē qui est vñ⁹ nutritiua. cuiuscūq; enim est finis ultim⁹ ut inducens eiusdē sunt oīa que sunt ad finem illum. ¶ Si plures sint nutritiue utrum sint eiusdē speciei.

Tertio querit Si plures sint nutritiue

aut sunt eiusdē spēi. aut nō. videt qđ non eiusdē. diuersificatio enim est penes fines z fines nō sūt eiusdē rōnis. vna enim cōuertit in os alia in carnē alia i uenā z c. ¶ Itē diuersoz organoz spē diuersē sūt p̄tutes spē hīste p̄tutes sūt affixē i organis diuersis spē. g. sūt diuersē fz spēs. Si fone dicat qđ reducunt ad vna z idcirco sūt vna. ¶ Contra si reductio ad vñ eēt cā uenātis tunc oēs vires aie que reducunt ad vna subam aie in quam

Secūde partis sūme

et a qua sunt eēut vna qđ falsum est. g. reductio ad vnūz nō erit causa vnitatis spē. ¶ Preterea oīa mēbra corpis reducunt ad vnū pncipiū qđ est cor: nec tñ ppter hoc sūt eiufdē rōnis ergo sūt lī nutritiue mēbroz reducunt ad vnū pñm qđ est causa pma nutritiue ppter hoc nō erūt eiufdē rōnis. ¶ Sed ptra spēs mor⁹ nō distinguuntur penes fines in specie s; penes fines in gñe. sicut dicim⁹ aliū motū eē sube aliū qñtatis aliū quātutatis aliū in ubi. Lū igit nō sit puerfio cibi in suba; tñ nō erit diuersitas mor⁹ pñm illā z illā subam in qua sit puerfio. ¶ Solo s; pus dicta termini qui sunt ad finē z sunt termini pñcula rīū opum nō pprie s; m spēm distinguūt opationē efficiētis. z iō cū tales termini sūt cū dī nutrire os nutrire car/nē iste pñtes nō pprie differūt spē sed numero z materia. ex hoc patet solo ad pñm. ¶ Ad aliud dicēdū qđ organa pprie sunt mēbra officialia que ad aliqđ offm speciale sunt ordinata ut oculus ad visus. z idcirco neruus z os z huiusmodi nō sunt organa nutritiue potētie s; potius materia circa quā opaf nutritiua in aliquo organo exis ut in epate uel in corde. Vel dicat qđ diuersorū organoz que sunt diuersorū finū sunt diuersi fines z diuersē potētie. sed nō oportet qđ diuersorū organoz eūdē hñt um finē diuersē sūt pñtes. ¶ Ad aliud dicēdū qđ alia est reductio istarū viriū ad nutritiua qđ viriū aie ad aiaz z mēbroz ad cor. vires enīz reducunt ad aiam ut ad sbaz z s; m in qua sunt mēbra aūt ad cor ut ad pñm ex quo generant z a quo accipiūt influxū vite. sed iste vires reducunt ad nutritiua sicut quedā infra in qbus opaf nutritiua. Nec hoc est uerū qđ spēs mor⁹ distinguunt penes gñā qđ in suba est dup⁹ mor⁹ gñatio. s. z corruptio in quātitate est augmentum z diminutio.

¶ Utrum nutritiua habeat motum aliquem uel non.

Inde queritur De motu nutritiue z querunt quare.

a Quoz pñm est Utrū habeat motū aliqū. 2^m utruq; plures uel vnū. 3^m ad quā spēm motus reducit. 4^m qđ sit mobile in hoc motu. 5^m utrū semp sit nutritio dum animal uiuit z quare.

Primum proceditur sic.

a z videt qđ nō habeat motū. Dis enim mor⁹ est ad finē aliqū qui est in mouēte per intētiōē uel s; bam. suba aūt carnis que terminus est nutritionis s; m phum nec per intētiōē nec per subam est in potētia nutritiua. ergo non hēt motū qui sit ad terminū illū. Prima pbat per inductionē qđ mouēs phice puerit patēs uel transmutat in suā subam ut ignis aquā in ignē z ideo terminus motus fuit in mouēte. mouēs aūt in arte per intētiōnem cognitionis pcedeterminat finem. 2ª pbat per hoc qđ aia uegetabilis nec intētiōē habet nec ipsa s; m s; bam est caro. ¶ Itē oīs motus est a pñario in pñariū quoz utrūq; agit z patit. Sed dicit phus in 2° de aia qđ nutritiūū nihil patit sed nutriēs solū ergo nutritio nō est motus. ¶ Preterea pñariū nō restaurat depdītū sed cib⁹ restaurat ergo cib⁹ nō erit pñarius. cū igit motus sit a pñario in pñariū nō erit motus aliq; a nutritiōē in nutritiū. ¶ Itē oīs mor⁹ est ad spēm mouētis uel ad aliqū bonitātē ppinquā illi. hec pbat in fine scđi de celo z mūdo. cib⁹ nō pōt moueri ad hoc qđ fiat aia uel aliq; potētia eius ergo nullus mor⁹ est in cibo nutritiue. ¶ Sed ptra oēs phī dicūt qđ nutritiua ducit nutritiū in aial pmutādo ipm pmo in sanguinē z humore ex qbus est cōstitutio corpis humani z assimilāt z vnit z restaurat depdītū que oīa dicunt mor⁹. ¶ Itē nutritiua virt⁹ est a potētia. aūt igit erit actiua aut passiua. Cōstat qđ nō passiua qđ sic aliqđ trāsmutaret ipsam ergo actiua. Sed dicit in 6° me^o qđ potētia actiua est pncipiū trāsmutādi aliud in quātū aliud. ergo nutritiua trāsmutabit aliqđ z trāsmu-

tatio erit mor⁹ eius. ¶ Itē in li^o de aia dī qđ potētia aie diffinit per actus ergo quelibet potētia aie hēbit actū aliqū z motū. ¶ Solo dicēdū qđ nutritiua hēt actū z motum qui est assimilādo nutritiūū z vnire sube nutritiū. Sed pñus ei⁹ mor⁹ est restauratio depdītū in pñb mae nutritiū per cibū aduenientē z iste motus est de quo dicit phus qđ nutritiū nutrit z non cibū nutriēs z est tñ in nutritio. z hoc melius patebit. s. qñ quere qđ sit mobile huius mor⁹. ¶ Dicēdū ergo ad pñm qđ suba carnis est per intētiōē in potētia nutritiua z nō per subam. Sed dup⁹ est intētiō. s. iēdens in finē tñ z nō determinās ipm per cognitionē z hec est intētiō oīum virtutū actiuarū in natura. oī enim cui attribuit finis attribuit intētiō in fine illo. Alia est enim itētiō iēdens in finē pcedeterminās in materia per cognitionē. hec est intētiō artis. de pma habet in ethicis qđ virtus est certior arte. causa aūt certitudinis est qđ virt⁹ assimilāt nāe z natura est certior arte ut dī in ult^o cap^o qrti meth^o. ¶ Ad aliud dicēdū qđ hec est falsa qđ oīs mor⁹ sit a pñario in pñariū nisi itelligat de motu phico tñ agētū z patiētū. Sed non est uera gñaliter de oī motu locali nec de motu aie sicut nutritio mor⁹ est aie. ¶ Ad aliud dicēdū qđ illa rō bñ pcederet si nutritio esset in nutritiue z in mobili s; bto sed itra pbabimus qđ nō est uerū nihilominus tñ nutriēs trāsmutat de pñario in cōtrariū ut fiat file nutritio z hēt pñarietātē ad nutritiū in quātū distat per spēs ab ipso. ¶ Ad aliud dicēdū qđ nutritiū mouet ad ppinquā bonitātē anime uegetabilis qđ efficitur corpus animatum.

¶ Utrum nutritiua habeat plures motus uel vnum.

Inde queritur Utrum hēat

a plures mor⁹ uel vnū. Et videt qđ plures. in nutritiōe enim oportet assimilari nutritiūū z hoc nō sit nisi per alterationē. Sicut de potētia carne sit actu caro s; subam z hoc nō sit nisi per gñationē quādā ergo habet motū alterationis z gñationis ad minus z sic hēt plures mor⁹. ¶ Preterea necesse est qđ cib⁹ corrupat s; m s; bam in qua fuit z sic etiā habet motū corruptionis. ¶ Itē illud aliud qđ addit nutritio corpus est ergo quātū. quātū aūt additū quātū facit maius ergo est in pñntis magnitudinis additamentū ergo est mor⁹ augmētū. ¶ Itē qđ qđ crescit in quātitate crescit in maiore locū. maior aūte locus z minor non sunt idē locus ergo mutat de loco in locū ergo hēt loci mutationē. ¶ Preterea cib⁹ s; m locū trāsit a loco digestionis ad mēbra sursum z deorsum ergo est ibi motus s; m locum. z ita videtur nutritio esse motus cōpositus ex gñatione corruptione augmētatiōe alteratione z loci mutatione. z hec qđā opinati sunt esse vnū. ¶ S; ptra oīs mor⁹ est ab aliquo z in aliqđ i quo gescit. alteratio cibi nō est aliqđ qđ sit ens qñtatis in quo sit ges ergo non est ibi absolute alteratio. p^a patet ex rōne terminorū mor⁹. 2ª pbat ex hoc qđ si ges esset in aliquo ente qñtatis nō de necessitate trāsmutaret cib⁹ s; m s; bam. qđ tñ necessariū est in oī nutritiōē. ¶ Preterea in p^o de gñatione z corruptione dicit phus qđ alteratio est qñ manēte s; bto sensato ente trāsmutat in eius passionibus aut pñariis aut medijs. puta corpus est sanū z rursus laborat manēs idē. hic aūt cib⁹ nō manet idē in s; bto ergo nō alterat. ¶ Itē in omni gñatione gñat aliqđ s; m spēm z formā qđ s; m formā illā pus nō fuit. cib⁹ aūte hic trāsmutat in spēm z formā carnis que pus fuit. trāsmutat enim in spēm z formā nutritiū que pus fuit z non est gñatio. ¶ Itē motus denotat ab intētiōe mouētis ut supra habim⁹ est. cū igit intētiō nutritiue non gescat in corruptione cibi s; m subam in qua pus fuit non erit in motu illo corruptio. ¶ Preterea in oī gñatione necesse est id ex quo aliqđ gñat corrupti pus qđ aliter due forme s; bales eēnt in eodē fil qđ si pp corruptionē cibi i nutritiōe dicim⁹ eē motū corruptionis. eadē rōne dicim⁹ eē motū

corruptiōis in oī gnatione. ¶ Preterea nō est necesse in oī nutritione fieri magis augmētū. alr enim augmētatiua nō statet qđ est cōtra phos z cōtra sensum ergo nō est necesse qđ cū nutritione sit augmētatiua z p pñs nō est necesse crescere in maiorē locum motus aut qui est nutrimentū a loco digōnis ad mēbra sursum z deorsū est motus qui est in nutriēte tñ ut in sbito z non in nutritio. cum aut nutritio sit in nutritio ut pbat nutritio nō erit motus cōpositus ex motu sibi locum. ¶ Solo hoc cōcedimus. dicēdū est enim qđ nutritio est vnus motus qui est in nutritio simplr qđ quēz tñ pcedūt quidā motus ex parte nutrimentū qđ per digestiua transmutat ex cōtraicētibz passionibz assimilāt mēbris z per calorem nālem purius eleuat sursum ad nutrimentū supior z grossius depmit inferius ad nutrimentū inferiorū. ¶ Ad argumenta aut facta in cōtrariū patet solo per rōnes pro ista parte inducas.

¶ Querit ad quam spēm motus reducat nutritio z quomō eiusdem est facere z reficere.

¶ Tertio queritur ad quā spēm

motus reducat nutritio. z videt qđ ad gnationez motus enīz reducit in pđicamētū z spēm per pñ ipsius motus que sunt forma z mā z puatio. cum igit materia sit suba z forma accepta sit subalis. Silr z puatio sit abiectio forme subalis videt qđ iste motus reducit ad motum gnationis. gnatio enim est ingressus in eē ex potentia suba in actu subam. Si forte dicat qđ hoc nō est nisi generatio pñs sed in motu gnationis est gnatio totius si cut videt dicere phus in 2° de gnatione z corruptione. uel nō hoc sibi se gnāt gnatio enim eēt nō augmētatio in nutrimentū. ¶ Cōtra in loci mutatione idēz est motus totius z pñs ut dicit phs ergo videt qđ silr debeat eē in gnatione. ¶ Preterea in 16° de aialibus dicit phus qđ virtus informatiua z gnatiua que est in semen trahit in se nutrimentū ex quo formet organa sed tractus nutrimentū nutritiue est z nutritio z ita videt cum eiusdem sit facere z reficere aliqd post destructionez z gnatio faciat nutritio aut reficiat qđ gnatio z nutritio sint eiusdez virtutis z nutrire sit quodā mō gnare. Et hoc pcesserūt quidā ex antiqs dicētes nutritionē nihil aliud eē qđ generationē in parte restaurata post depditionez eius qđ nutrit. ¶ Sed cōtra hoc sunt rōnes forissime. nihil generas gnāt seipm. oē nutriēs nutrit seipm. dico aut nutrit ens ut agēs nutrimentū nō mā ergo nullum nutriēs est gnans g nulla nutritio erit gnatio. ¶ Item oīs gnatio est ingressus in esse qđ non est nulla nutritio est ingressus in esse quod non est ergo nulla nutritio est generatio. ¶ Prima pbat ex diffinitione gnationis que ponit in ipsa. 2^a pater ex hoc qđ nutritio est ingressus in eē nutriti z est an nutritionē z nutrimentū est actu an nutritionem. ¶ Itēz duarū virtutū distinctarū per organa nō est idēz actus gnatio z nutritio sunt tales virtutes ergo cūz actus gnatiue sit gnatio z nutritiue nutritio gnatio nō erit nutritio. 3ª pater pñs. 2ª pbat per hoc qđ gnatiua est in uasis seminarijs nutritiua pñs in corde uel epate in quo est vnus tractus nutrimenti per uenas meseraycas a greco meseron qđ est trahere sic dictas. ¶ Itē virtutis operātis in organo z virtutis opantis organum non est idēz actus sed sic se hnt nutritiua z gnatiua. qđ gnatiua est faciēs organum sed nutritiua opans in organo ergo ipsarum nō erit idēz actus z sic gnare nō erit nutrire. ¶ Itē in arte mētha^a nō est eadem ars utens z faciens patet enim qđ fabrilis lignoz est facere nauem z navigatorie est uti ea. Silr carpētarie est facere domum z pconomi ce est uti domo facta z fabrilis in ferro est facere gladiū z militaris uti eo z oīno sic est in architectonicis z usualibus. cum igit ars imitēf nām z in natura nō est eiusde virtutis facere aliqd z uti facto sed gnatio facit oīa orga

na nutritio aut utit ad salutē ergo nō sunt idēz. ¶ Solutio hoc cōcedimus dicētes qđ nutritio est motus in partibus materie nutriti z nō in pñbus eius sibi spēm. sicut enim dicit phus in pmo de gnatione z corruptiōe que libet pars sibi mām effluit z refluit z nulla sibi spēm z formā. nec dicimus aliquo mō qđ nutritio sit motus in cibo exñs. cūz igit sibi pñm sit tñ in pñbus mām z per mām nullus motus ponat in pñdicatū z spēm iste motus non erit reducibilis ad pñdicatū uel spēm alicuius motus. Qđ aut penes mām spēs motus nō distinguant pñde rati patet qđ cum tria sint pñcipia motus. s. mā forma z puatio eiusdem nām pñdicati. mā est subm in oībz motibus sed nō eiusde pñdicati z nām forma z puatio. qđ pñ nutritio sit motus in pñbus mām tñ supponit hoc a pho z ita erit in qōne que de nutriente z nutritio disputabit. ¶ Ad p^m ergo dicendum qđ in nutritione est acceptio forme que est actu z illa nō est terminus neq pñcipiū gnationis etiam bene cōcedimus qđ nō est gnatio pñs nec phus intēdit hoc sed potius qđ gnatio est ingressus in esse absolute z simp^r siue in pñe siue in totum qđ esse totum fuit in potētia. sed nutritio est ingressus in esse qđ est actu sibi spēm z formā nutriti z nō ponit in potentia aliquo mō nisi ex effluxu z influxu mām. ¶ Ad aliud patet solo per pñdicta qđ nō est hic gnatio pñs simpliciter. ¶ Ad aliud dicēdum qđ nutrimentū qđ trahit a vi generatiua in corpe aiato exñte in semine est alteri^o rōnis qđ nutrimentū qđ trahit a vi nutritiua in corpe aiato. il lud enim est in potētia ad formā z spēm organoz que nō est actu sed illud est in potētia ad formā z spēm membrorū similiū que ita actu est in nutrimento adueniēte nō acqrit nisi saluationē. ¶ Illud aut qđ dicit qđ eiusde sit facere z reficere dicēdum qđ hoc est uerum si in eadem rōne accipiat facere z reficere. virtus enim gnatiue est facere sibi formā z reficere sibi formā sed nos iam dixim^o qđ nutritiue est tñ reficere sibi partes materie effluentes z refluentes.

¶ Querit qđ sit mobile in motu nutritiue.

¶ Quarto queritur Quid sit

mobile in hoc motu. z obijct sic oīs motus est in mobili ut in subto. mobile aut est qđ mouet a forma in formā. cum igit nihil moueat hic nisi cibus videt qđ cibus sit mobile in hoc motu. ¶ Itē nullus mobile est eiusdem dispōnis uel loci an motus z post illud qđ nutrit est eiusde dispōnis z loci an motus z post. ergo illud qđ nutrit in hoc motu nō est mobile. ¶ Itēz dicit phs in 2° de aia qđ in patiēte z disposito videt in esse actus. z ibidē dicit qđ cibus est panēs z id qđ nutrit est agēs. ergo cūz actus agētis sit motus morille ut in mobili erit in cibo. ¶ Itē multis rōnibus pbatūz est qđ mouens z mobile nō sunt idēz. cūz igit mouēs in hoc motu sit aiatus nō pōt idēz eē mobile z sic relinquit qđ cibus sit mobile in hoc motu. ¶ Sed contra oīs motus est in eo ut in sbito qđ denoiat nutritio denominat nutritiū ergo nutritio nutrit z mouet hoc motu. ¶ Preterea per locum a cōiugatis pcedit sic nutritio est motus ergo qđ nutritur mouetur z qđ mouet est sibi motus ergo qđ nutrit est sibiectū motus. ¶ Preterea hoc dicunt oēs phi si enim nutritio est influxus nutrimentū qđ recipit hunc influxū ut sibi videbitur esse sibi motus. ¶ Solo hoc concedimus lz quidā ex ignorātia scie dicāt oppositum. dicūt enim illi qđ salus est magis quies qđ motus vii cum sal ues id qđ nutrit magis quiescat qđ moueat. sed nos dicimus qđ in saluato nō est motus neq pñe quies. saluatur enim forma z spēs totius z mēbroz sed in eo in quo saluat motus est hoc est in pñbus mām effluētibus z refluētibus. ¶ Ad p^m ergo dicamus qđ alia rō est in isto motu z in alijs motibus. iste enim motus tñ est in partibus mām z nō de forma in formā. cōcedimus tñ bñ qđ cibus

Secūde partis sūme

transmutet sed nō transmutat motu nutritionis sed alterationis que exigit ad nutrimentum. ¶ Ad aliud dicendum qd nutritus eiusdem dīspōnīs aī et post sūm formā sed nō sūm partes mae ut patet ex p̄dictis. ¶ Ad aliud dicendum qd agens trāsmutationē nutrimentū est nutritus sed restituit deperditum in p̄tibus mae est vis nutritiua in ultimo actu nutriendi et patēs in hoc actu est corpus aīatum sūm mām. ¶ Ad ultīm dicēduz qd mouēs et mobile nō sunt vnū in eēntia sed bñ p̄nt eē vnū cōpositū ut aīa et corpus et vis nutritiua et corpus nutritum.

¶ Utrū nutritio semp sit dum aīa uiuit uel nō.

¶ Aīto et ultimo querit̄

¶ Utrū nutritio semp sit dū aīa uiuit. Et videt qd sic per p̄m dicētes sic in p̄mo de ḡnitione. Nutrit̄ gde qulq; soluit et corrumpit: augm̄tat aut nō semp. ¶ Itē in 2° de aīa sūm qd cibus supple est hoc aliqd et sba alimētatum est saluat enim subam et usq; ad hoc est quousq; alit. ¶ Itē Aūicē in 6° de nālīb⁹ virtus nutritiua ex viribus aīe uegetabilis opat cum tpe vite singularis hoc est indiuidui que dum p̄māsit exercēs suas opationes uegetabilia et aīalia erūt uiua. cūz aut fuerit destructa uegetabilia et aīalia nō erūt uiua. sed hoc videt falsū. dicit enim p̄hus in 7° de aīalīb⁹ qd quedā aīalia et quidam serpētes p̄nt diu uiuere sine cibo et ideo latent cauernas qñq; Et Aūicē in suo libro de aīalīb⁹ 7° dicit qd sunt quedam squamosa sicut serpentes et p̄chea que sunt in suis locis quatuor mētib⁹ in hyeme et nihil comedūt. simi- liter erucus et ursus qñq; abscondūt se et ursa qñq; abscondūt se per xl^o dies et aliqñ per multos mēses et ursa tunc parit et h̄mōi exp̄metur est qd nō bñ cognoscit de partu urse et qd filij sui macilēti sunt ualde qñ sunt pui. ¶ Itē videt posse p̄bati per rōnem. dicit enim p̄hus nām eē sicut somnū et sicut uigilātia et ita uidetur qd oēs p̄tutes debēt qñq; esse sicut somnū. Somnus aut est quies uirtutū ergo uirtutes qñq; debēt q̄scere. ¶ Itē sicut ostēdit p̄hus in p̄mo de somno et uigilia. Quorūcūq; est aliqd opus sūm nām qñq; excesserit t̄pus uel aliqd eoz qd possit tpe facē necesse est ea lāguēscere ut oculos uidētes et quiescere hoc nō faciētes supple necesse est sili et manum et aliud eē cuius est opus aliqd quare si alicuius est opus sentire p̄tinue languebat et hoc non faciet. ergo a simili cum nutritiua sit in mēbris h̄ntibus aliqd opus necesse est ipsam languēscere tpe et q̄scē. ¶ Solutio dicimus qd nutritiua semp agit in uigilātib⁹ et dormiētib⁹ etiam magis sicut dicit p̄hs in p̄mo de somno et uigilia. sic opus suum facit nutritiua p̄talia in dormiēdo magis q̄z in uigilādo nutriunt enim magis tūc et augent tanq̄z uel agētia. ¶ Ad obm dicēduz qd aīalia cū abscondunt se non quiescūt in eis nutritiua nisi sūm accēptionē nutrimentū exterius. sunt enim talia aīalia frigida debilis caloris nō h̄ntia multā famē. causa enim famis est dissolutio nutrimentū uehēmēs et causa dissolutionis est paucitas mae et eiusdem subtilitas et raritas pellis et calor nālīs fortis et calor aeris extrinsecus adiuuans et si militet motus et idcirco qñ aliqd istōrūz deest uel plura quibūsdā aīalīb⁹ et sunt gulosa p̄pter appetitum contrahūt multas supfluitates grossas quas calor nālīs debilis dissoluere nō pōt p̄cipue cum nō iuuat calore exteriori nec motu talia enim aīalia p̄pter multā supfluitatem frigidā cōtractā et calorem nālēz debilē tpe frigido efficiunt pigra ualde et desiderātia quietē et imutabilitatem sui corp̄is et ideo abscondūt se. et si in quibūsdā eorū fuerit calor adeo fortis qd supfluitates illas pōt cōsumere et dissoluere toto tpe abscessōnis tunc illa aīalia attenuabunt et debilitabunt. si p̄o adeo debilis sit qd non possit natura decoquere tūc ideocōcta supfluitas frigiditatem in testinōz coagulat in arumā et efficiunt magis pinguiatpe abscessōnis et sūm qd calor pōt hoc facere uel tardius

uel citius sūm hoc est longius uel breuius tēpus abscessōnis eoz. Et nō est incōueniēs qd hoc accidat in qbusdā hoīb⁹ et p̄cipue in mulieribus si sunt imobiles sūm locum quēadmodū in ciuitate paduana abstinuit quedam xl^o diebus. ¶ Ad aliud dicendum qd quedā uirtutes aīe mouēt organa sua p̄prio motu aīe et nō nature ut uirtus motiua sūm locū et uirtus sensitiua et qz talis motus nō est de natura organoz sūm cōpōnem ex elemētis inducit penā et laborem organis et ex hoc nascit̄ desiderii quietis etiam imobilitatis sicut in somno et uigilia. Sed quedā uirtutes mouent sūm nām organoz et ille motus semp est organis delectabilis et sic mouent oēs uirtutes uegetabilis potētie et p̄cipue nutritiua et ideo dixit Bionylus p̄hus qd motus grauis generationis nutritibilis est naturam assequens in mouendo.

¶ Utrum nutriendi nutrit simile uel dissimile.

¶ Unde queritur de nutriendi et nutrito. Et queritur ex parte nutriendi utrum nutrit simile uel dissimile.

¶ Utrum ipsa transeat in subam nutriti uel totum emittat in secessum ut uidet dñs dicere in euangelio. 3° si ipm mittat in corpus humanūz utrum mutet in ueritate humane nature que resurget in die iudicij. 4° aut querit̄ ex parte nutriti utrum nutrit sūm speciem et mām uel sūm mām tñ. 5° querit̄ si nutrit sūm mām tñ utrum in oīb⁹ partib⁹ materie possit fieri deperditio et restauratio uel in quibūsdā tñ.

¶ Primum proceditur sic.

¶ Quia nutriendi patit̄ a nutrito. nihil autē patit̄ nisi cōtrarium et dissimile ergo tē. Si forte dicat sūm p̄hus uidet soluere istam solonem qd nō est totum dissimile: coctum aut simile queret de illo cocto. Est enī similitudo ut dicit Boetius in top. rerum differētūz eadem qualitas ergo oportet qd aliqua qualitas vna specie sit in cocto et nutrito. aut igit illa forma est subalis aut accētalīs. Cōstat qd nō subalis qd si esset cibus accipiat decoctus 4° digestionē que ultima est adhuc nō hēt formam subalem carnis uel ossis ergo relinquit qd sit accētalīs. ¶ Sed cōtra p̄batum est in qōne de mā qd solūz hyle subijcit trāsmutationi illi que est sūm subam cum subm accētum sit ens cōpletū nō p̄nt accētia inesse illi qd nō est cōpletum per formā accēntalem sed cibus trāsmutat̄ per subalez formā cibi. ergo per p̄ns amittet oīa accētia que fuerūt in cibo et sic nullū manet in quo possit attendi dissimilitudo. ¶ Sed p̄tra hoc est qd dicit p̄hus in 2° de ḡnitione et corruptione. qd h̄ntium symbolūz facilioz est trāstus ad inuicēz eo qd manet in utroq; q̄litas vna cōmunis. ergo uidet aliqd manere in trāsmutato et in eo in quo sit trāsmutatio penes qd pōt attendi similitudo et symbolū. ¶ Solo dicendum cum p̄ho qd p̄uiscq; decoquat̄ est dissimile et cūz decoctūz est est simile et maxime ultima digestionē. ¶ Ad illud qd querit̄ in quo attēdit dissimilitudo dicendum qd penes p̄portionem ad vnūz qd inest vni actu et alterum p̄ximam hēt dispōnē ad illud hoc autē est forma carnis et ossis que inest nutrito actu et nutrimentū ultimūz p̄ximā hēt dispōnem ad ipsam. ¶ Cōcedimus tñ bñ p̄t sup̄ p̄batūz est qd hyle tñ subm est trāsmutationi sūm subam. sed ad hoc qd trāsmutet in subam hanc uel illaz exigunt dispōnes diuerse quarū lz nulla eadem numero maneat in mā p̄uiscq; post manet tñ eadem sūm spēm et rōnem et hoc sufficit si multitudini. Et qd dicit p̄hus qd h̄ntium symbolūz facilioz est trāstus nō intelligit qd vna qualitas numero maneat in utroq; sed specie que facit ad facilitatem trāsmutationis in hoc qd nō agit cōtrarium sed mouet ad trāsmutationem si intēdat. et per hoc patet solō ad totum.

¶ Utrum nutriendi transeat in subam nutriti uel totūz

emittatur in secessum.

Secundo queritur Utrum

nutriēs trāseat in subam nutriti uel totus emit-
tat in secessum ut videt dñs in euangelio dicere. Dicit
enim qd omne qd in os intrat in uētem uadit z in seces-
sum emittit. Si aut omne in secessum emittit tūc nihil
trāsit in sbam corporis. Idē videt dicere Beda sup eū
dem locum in glosa z magis in sentētijs. Nō videtur ad
hoc idē facere. Calor enim de se transmutat z cōsumit z
nō vnit z incorporat. ergo videt Beda dicere ueruz qd
per oculos meatus egredit quos greci poros uocāt.
Et quia de hoc satis disputatum est in qōne de resurre-
ctione z de sequēti articulo. Utrum trāseat cibus in ue-
ritatem humane nature. Et qd sit ueritas humane natu-
re ibidem determinauimus. Tō de his breuiter hic
nos absoluimus ad utrūq; dicētes qd cib⁹ trāsit in sbam
corporis z quodāmodo in ueritate humane nāe sicut ibi de
terminauimus. Ad ultimā aut rōnem dicēduz qd ca-
lor ignis cōsumit sed calor digestiuis nō agit tñ fm pro-
prietatem ignis sed etiam fm virtutē aīe z fm virtutem
celestem ut infra determinabimus z ideo potest incor-
porare cibum.

Utrum nutritum nutriatur fm spēm z materiāz uel
fm materiā tñ.

Tercio queritur ex pte nu-

triti. Utrū nutrit fm spēm z mām uel fm ma-
teriā tñ. videt qd fm spēm z mām qd nutriti⁹ acci-
pit spēm nutriti z nō remanet in mā tñ. ergo cum nutri-
tio fiat fm qd addit z qd addit sit in specie z mā nutritio
erit per spēm z mām. Itē qd fm mām tñ est fm po-
tētiā tñ est z nō fm actum ergo si nutriti⁹ tñ esset
fm mām nunq; nutriret aliqd actu sed hoc est falsum.
ergo nutriti⁹ fit fm spēm z mām. Itē nullus mo-
tus pōt ēē de materia ad mām qd sic materie ēēt materia
oportet enim qd aliqd ēēt sbm illi motui z ita esset mate-
ria z moueret ad mām qd nihil est qd nō pōt intelligi
ergo nutritio nō est motus fm materiā tñ in nutritio.
Preterea qñ depdit pars materie in carne cum for-
ma nō hēat esse nisi in materia necesse est destrui formā
que fuit in illa parte ergo si restauratio fit fm modū de-
pditionis necesse est restaurationē fieri in forma z mā.
Sed ptra illud nō imutat qd eodem mō manet spe-
cies nutriti eodez mō manet hodie sicut heri in toto z in
parte. Eadem enim est caro hodie que heri fuit lz nō ea-
dem materia per totū ergo nutritio est penes mām tñ.
Preterea dicit phus qd vna pars mae destruit z alia
aduenit. spēs aut z forma stat eadem z dicit spēm simile
ēē uadi z mām aque mersē z remersē uase vno z eodez
remanēte. Preterea nos videmus qd oēs mor⁹ qui
aliquo mō sunt ad formā siue extra siue intra. extra sicut
motus ad ubi. intra sicut illi qui sunt ad formā sbalē uel
accidentalem speciales hnt determinationes qbus reducū-
tur ad spēs z gēia z iste nō hēt ergo videt qd in ptib⁹ ma-
terie tñ est. Si enim daret qd esset ad spēm nō esset nisi
ad spēm carnis uel ossis que nutriunt nihil aut nutritur
nisi illud qd iam est actu per spēm z formā. Si enim di-
ceret qd moueret ad spēm illā moueret ad illud qd iam
est actu z hēt qd nō pōt intelligi fm hoc enim idem nu-
mero moueret ad aliquid z quiesceret in illo simul z se-
mel moueret ad aliqd z esset in motū esse in illo simul z
semel z esset aliqd actu z nō esset simul z semel que oīa
sunt impossibilia ergo nutriti⁹ nō nutrit nisi fm mām.
Solo dicēdum qd absq; dubio fm oēs ueritatē intel-
ligētes nutriti⁹ nō est nisi fm materiā. Et quidā cō-
tradiciūt huic sentētie ex īgratiā pītatis. Dicēdū ergo
ad p^m qd illud qd addit nō efficitur in alia specie qz que
prius fuit z idcirco nutritum nō nutriat fm spēm illam

lz aliqd addat ei sed qd alias partes accipit māles ppter
hoc mutat in ptibus materie z nutrit. Ad aliud dicē-
dum qd nutriti⁹ nō tñ est in potētiā sed in actu sed
ille actus est idem qui fuit prius in ptibus nutriti lz non
eodem ptes sint fm mām. Ad aliud dicēdum qd nul-
lus mor⁹ est de materia in mām ut pbatum est sed bene
cōtingit aliqd idem numero mouēs recipe partem ma-
terie pro parte z post partē z cum parte fm qd ipm trās-
mutat aliqd in se z in spēm suā. Ad aliud dicēdū qd
cum pdit pars materie nō destruit ppter hoc spēs mē-
bris aiati corporis. pars enim depdita nō fuit necessaria spe-
cies siue qua esse nō posset z ideo pōt effluere illa z in-
fluere alia sicut per sile ostēdit phus in uase z aqua.

Utrum in oibus partibus mae possit fieri deperdi-
tio z restauratio uel in quibusdā tñ.

Quarto et ultimo querit

utrum in oib⁹ ptib⁹ materie possit fieri depditio z
restauratio uel in quibusdā tñ z est obo antiquorū qd
nō in oib⁹ que videt esse fortis. Si enī in oibus pōt fie-
ri depditio sicut qd corpus per partes quas mō hēt cras
quasidā ex eis nō hēbit sed quasidā alias restauratas z
post cras iterum silt z sic cōtingit tandē qd habebit oīno
alias mae partes numero in toto corpe z sic vna forma
numero posset ēē in duob⁹ corpibus numero successiue
qd videt in cōueniēs. Preterea nutritiua est virtus
quedā opans in organo ergo ad opus suum necesse est
saluari sbam organoz ergo nō est possibile fieri depdi-
tio in illis. Item per expmētum pbat. quedā enim mē-
bra in hoīe sunt que abscissa nō pōt restaurari per nutri-
mētale humidū sicut illa quoz sbā est ex humido sbali
sciali ut dicit B. cum igit nō fiat depditio ptium in nu-
trito nisi earū quarū pōt fieri restauratio per nutriti⁹
nō videt fieri depditio z restauratio in ptibus mēbroz
radicalium. Qd si cōcedat est obo grauissima in contra-
rium. Illa enim mēbra radicalia cōposita sunt ex cōtra-
rijs ad inuicē repugnātib⁹ z cuz in oī tali fiat deperdi-
tio necesse est fieri pūuā deperditionē in illis. Itēz
calor nālis psumptiuus est qd alr nullius fieret depdi-
tio ergo facit depditionem in oī eo in qd agit. ergo cuz
similiter agat in partes radicales sicut in alias eqūter fa-
ciat depditionē in illis sicut in alijs. Et ad hoc dixerunt
quidā qd virtus uegetatiua que est in aiato digerit calo-
rem z nō digerit ipm in mēbra radicalia z idcirco nō fa-
ciat depditionē in ipsis sed hoc minus est qd nihil. Utrū
enim uegetatiua regit ad modū nature z nō ad modū
deliberātis ergo dirigat calor nālis a virtute regitiua in
omne qd est vicinum ei. vicinū aut est radicale ergo cō-
sumit radicale. Preterea qd pncipalr nutritur sunt
mēbra radicalia ergo videt qd pncipalr fiat depditio in
illis. Solo dicimus qd sbā corporis hūani z silt cuiusli-
bet aīalis mālter pstat ex duplici humido. s. humido se-
minali qd nō tñ est māle sed etiam factiuū organoz z
ex illo pncipalr fit suba illa in qua est pma organizatio
corpis recipit aut augmentum per aliud humidū qd at-
trahit qñ pro cibo z uocat humidū nutritiū tale a qbusdā
z tñ nō est ita adeo pueniēs sup factura corporis sicut p^m
z ppter hoc virtutes nāles cōparātes in corpe aiato he-
betant in illo. Dicēdū igit qd in pmo humido depditio
nō recipit restaurationē per eiusdem noīs humidum lz
enim mēbra radicalia augmētum z nutriti⁹ recipi-
ant per cibum nō tñ vnqz adeo cōueniēs pōt fieri humi-
dum cibi qd efficiat radicale z iō cōsumpto vtrū humidū
radicali uel in tāto qd nō sufficiat corpi aiato necessa-
rio inducit mors z non pōt fieri restauratio z psumptio
eius impedit per cōtinuā infusione humidū nutritiū
lis. humidū enim radicale est illud qd est in ipsis mem-
bris radicalibus imbibitū z est qñ quoddā uas z instrū-
mēto in quo virtutes aīe que sunt in organis cōuertunt

Secūde partis sūme

humidū nutritiūale attractiūum in mēbra z in cōple-
xionem mēbri z sine quo hoc facere nō pōt sicut nec ar-
tifer pōt opari sine instrō. z inde est si distinguat humi-
dū per locū triplex humidū repit in corpe humano. s.
radicale qd est intra mēbra radicalia z per qd tanqz per
instrū opat natura in humidū cibi. z^{1m} qd est humidū
nutritiūale qd est iam attractum ad singula mēbra. Et
3^m est humidū nutritiūale sup infusione semp infusibi-
le a uenis que sunt vie nutritiūe. Et hmoi exemplum
ponit in oleo lucerne cuius quedā pars est imbibita in
ter lichinū z quedā pars attingit lichinū vndiqz z que-
dam circūnatat in plures lucernas z cuz apponit ignis
agit quidē immediate in humidū qd est inter lichinū pti-
nue z paulatim z attrahit ptiue humidū circūstans li-
chinum. Sed ne subito possit psumere humidū primū
impedit a cōtinua infusione olei circūnatātis z sic calor
nālis ptiue agit in radicale ptiue depēdendo partem
eius sed ne subito possit psumere impedit a cōtinua in-
fusione humidū nutritiūalis. ¶ Dicēdum ergo ad p^m
qz depeditio fit in oibus pibus corpis fm mām siue sint
ex humido nutritiūali siue in humido radicali sed nō
eodez mō fit restauratio h enim restituit caro ex humi-
do nutritiūali tñ illa caro nō erit instrū z uas nature in
qua possit opari carnē aliqz sicut instrū z uas est illa ca-
ro que fit ex humido radicali. vas enim appellat phs eā
in libro de gñatione z corruptione. ¶ Ad aliud dicēdū
qz sine dubio pcedit illa obo sicut iam patet ex supradic-
tis. sed sba organoz fit ex humido radicali. vñ sicut de-
structa radice in planta nō fit postea nutritiūum qz nō
est qd cōuertat nutritiūz ad mām plante sic destructo
radicali qd diffusūz est per organa nō erit uegetatio mē-
broz. radicale enim est puerēs z actiui per virtutē aie
que est in ipso sed nutritiūale est pueribile tñ. ¶ Ad
aliud dicēdū qz fm phm in pmo de gñatione z corru-
ptione sunt ptes in corpe aīato que sunt fm spēm z par-
tes que sunt fm mām. Sunt enim in corpe mēbra onō
nuomera ut manus z pes que sunt fm spēm z formam
qd patet ex hoc qz abscessa nō retinēt nomē sunt nisi eg-
uoce z sunt humores qui sunt viciniissimi iuxta materiā
elemētoz ex qbus gñant per cōmixtionē. Et sunt que-
dam ptes medīe ex quibus cōponunt ononuomera z
que fm diuerfas cōpōnes gñant ex humoribus z illa
sunt mēbra que dñr similia ut caro neruus os z hmoi z
illa sunt media inter mālā z formalia in quātum enim
cōtinuā recipiūt gñationē partū ex nutritiūali humi-
do humoz tenet se iuxta mām. in quātūz hō ex pmo ra-
dicali gñata cōponūt organa que sunt ononuomera te-
nēt se ad spēm z illa que sic formalia sunt dñr uas z ideo
abscessa nō recrescūt qz deest uas in quo pparari debuit
materia restaurās nisi forte in quibusdā aīalibz in qui-
bus quedā mēbra sunt ex humido nutritiūali tñ ut in
cancro z hoc est qd dicit phs qz materia effluit z refluit
sed spēs manet. residuā disputationē cōcedimus.

¶ Utrū calor sit instrū virtutis nutritiue.

a **Inde queritur** De instrūe
to virtutis nutritiue qd dicit ab oibus eē calor.
Sed hoc nō videt esse uerū. calor enim est psumptiuus
z virtutis nutritiue est saluare z pseruare cuz igit opera-
tio instrū nō debeat esse cōtraria opationi virtutis nō vi-
debit calor esse instrū virtutis nutritiue. ¶ Preterea
calor nō videt nisi calefacere z dissoluere. in nutritio aut
videmus qz ipm coadunat in carne z ossa ergo videtur
in ipso opari aliqua alia virtus qz calor. ¶ Item phs
dicit in 16° de aīalibus qz humidū est causa vite. cuz igit
nutritiua sit ad pseruationē vite idiuidui videt qz instrū
eius debeat esse humidū. ¶ Preterea in pcedēt qōne
habitu est qz humidū radicale qd est in mēbris formalibz
bus z radicalibus est puerēs z humidū nutritiūale

cōuertibile. cuz igit nō sit puerens ut virtus aie erit cō-
uertens ut instrū. ¶ Preterea necesse est ut aliqd ope-
ret in cibo ad inceptiōē spērūz z figurarū mēbroz cor-
poris z hoc nō pōt esse calor. ¶ Solo dicimus qz pmi
instrū nutritiue est calor nālis. sed calor ille est in tripli-
ci virtute ut dicit Ape: expse in 16° de aīalibus sic. Natu-
ra que est pueniēs elemēto termināū. s. ignis nō gene-
rat aliam nec apparet sustentata nisi sustent in rebus hu-
midis aut siccis z pter hanc calor solis z calor aīalis sunt
in corpe z nō in spermate tñ sed in qualibet supfluitate
aliarū supfluitatū nature. appellat aut supfluitatem hic
hmoi materiam seminis z sanguinē z humores. Calor
eniz digestiū qui pgregat omogeneas ptes sibi hoc est
sibile speciale dulce humidūz z disgregat echerogenea
sibi hoc est grossū terrestre aquosū expellendo ille
est de natura ignis. Sed calor qui est pmi viuificabili-
tatis in parte cibi que incorpat pprie calor celestis est z
precipue qui est a lumine solis. Calor hō digestiū ab
aīa alterans fm rōnem ad spēm carnis z ad spēm ossis
nō usqz ad cineres dī calor aīalis ab aīa z calor quidem
est vnus in sbro sed trip^l in virtute. s. elemēti celi z aie. z
cum iste sint opationes pncipales aie uegetatiue ponit
calor sic in triplici virtute ut ppriūz instrū eius z iō re-
dargunt Ape: Emp. in 2° de aīa de hoc qd dicebat tñ ca-
lorem ignis esse cam augmētū dicens qz est pūnens in
cōtraria que formāt terrā z ignez euellerē enim nisi ali-
quid esset phibens. Si hō sic erit hoc est aīa z causa ali-
mētū z augmētū z ibidem dicit infra qz ignis est p causa
quodāmodo z nō causa simplr sed aīa. Et ex hoc patet
qz necesse est calorē agere in virtute aie. Idez etiā in 16°
pbat qz necesse est eūz agere in virtute celi sic calor ignis
cōsumptiuus est z destructiuus sbe. calor aut nālis pser-
uatiuus est z pmi vite igit agit in virtute celi qz calor ce-
li pmi vite est frigiditas aut que est in corpe humano ut
dicit Aui: obsequit secūdario quedā mēbra coagulan-
do. frigiditatis enim ppriū est coagulare humidū conti-
nēdo humidū intra ex his duabus virtutibus obsequi-
tur due virtutes passiue. s. humidū z siccū z hoc duobus
modis. s. ad subam mēbroz z ad figurā z spēm earūdez
ad subam. humidū enim per actionē digerētis caloris z
frigidi ptiue ptiueat siccū. Siccū aut per actionē eo-
rūdem terminat humidū ad figurā hō z spēm mēbroz
qz humidū eo qz cedit impmētū circūstādū ipm ut dicit-
tur in 4° methau⁷ receptiuū est speciei z figure sed non
retētiuum siccū aut receptiuū mal. z bñ retētiuum est z
ideo cōmixtū ex humido z siccū bñ est receptiuū ppter
humidū z bñ retētiuum ppter siccū. Ex his patet solu-
tio ad duo pma. ¶ Ad 3^m hō dicēdum qz humidum est
causa vite ut materia. oēs enim cause longioris vite pti-
sunt in humido difficulter siccabili z in calido difficul-
ter infrigidabili.

¶ Utrum augmentatiua sit virtus anime tñ uel etiaz
aliorum inanimatorum.

Consequēter querit

c De parte aie uegetabilis que dī augmēta-
tiua in se. z querunt quatuor. Quorū p^m
est de augmentatiua in se. 2^m de motu aug-
mētū. 3^m de augmentatē z augmentato. 4^m de instrumen-
to. De augmentatiua in se querunt duo. quoz p^m est utrū
sit virtus aie tñ uel etiam alioz inanimatoz. 2^m si est vir-
tus anime tñ tunc queritur quid sit.

Primum proceditur sic.

a Bicit phs in 2° de aīa. Aqua quidē igni alimē-
tum est. ignis aut nō alit aquā. Et in 2° de gñatiōe z cor-
ruptione dicit. qz aqua augmētāt ignem z si in quolibet
augmētato est vis augmentatiua tunc videt qz in igne sit
vis augmentatiua. ¶ Preterea hoc videt ex diffinitōe

augmenti que est augmentum est p[er]it[us] magnitudi-
nis additamentu[m] addit eni[m] magnitudin[i] ignis q[uam] aliqd
transmutat in ip[su]m. ¶ Iuxta hoc iterum querit[ur] utrum
ignis possit augere aqua[m] z videt[ur] q[uod] sic. si enim ignis tra[n]-
sit in aqua[m] addit aliqd magnitudin[i] aque z ita videt[ur] au-
geri. ¶ Preterea illud augmentat q[uod] efficit in maiori
quantitate ergo videt[ur] q[uod] in omni rarefacibili sit virtus
augmentatiua z n[on] t[ame]n in aiat[is]. ¶ **SOLUTIO** di-
cedum q[uod] si vis augmentatiua p[ro]p[ri]e sumat[ur] est t[ame]n in aia-
tis tunc enim p[ro]p[ri]e est facies maiorem qua[n]titate[m] ex ali-
quo extrinseco q[uod] p[er]tinet in s[ub]sta[n]cia[m] rei augm[en]tate ita q[uod]
res aucta manet in sua specie z forma z res augens eade[m]
numero sp[eci]em z formam accipiat large aut quelibet vis
actiua p[re]sumptiua s[ub]sta[n]cia[m] sibi appositari z g[en]eratiua sue
speciei in ipsam z per hoc augens suum s[ub]sta[n]cia[m] d[i]c[t]a vis aug-
mentatiua sicut est virtus caloris ignei in igne z hoc mo-
do i[n] ignis augm[en]tari n[on] t[ame]n augmentat p[ro]p[ri]e q[uod] n[on] eade[m]
numero sp[eci]es ignis efficit in maiori qua[n]to sed pot[est] no-
ua sp[eci]es ignis g[en]erari a materia aque z hanc g[en]eratione[m] no-
uam p[er]sequit[ur] maior qua[n]titas neq[ue] aqua est augens hoc
mo-
do ignem addit sic ei ut subintrat quolibet parte[m] ignis
sed sufficit si addit ei in parte vna. ¶ Per hoc patet solu-
tio ad p[ri]m[um]. ¶ Ad aliud dicendum q[uod] intelligit additame[n]-
tu[m] fieri cuilibet parti s[ub]sta[n]cia[m] specie[m] per subinductionem
augmentis in auctu[m] sed n[on] obseruat hoc q[uia] aqua auget
ignem. ¶ Ad illud q[uod] querit iuxta hoc dicendu[m] q[uod] s[ub]sta[n]cia[m]
antiquos p[ro]bos impedeat eos. s. nullus elem[en]to[rum] auget
z alit[er] nisi ignis z nullu[m] alit[er] z auget nisi aqua cu[m] r[ati]o est q[uod]
in aucto oportet esse vim actiua[m] transmutatiua[m] a corporis
in se z oportet in ip[s]o esse natura[m] rari porosi receptiui. z
oportet 3° esse ma[n]u[m] sicci terminatis illud q[uod] receptu[m] est
z hec tria in nullo elem[en]to p[er]ueniunt nisi in igne. In aug-
m[en]tate aut[em] oportet esse ma[n]u[m] humidi subtilis penetratiui
sicut dicitur A[ristote]l[is] in 2° de g[en]eratione z corruptione de humi-
do q[uod] est impletiui q[uod] n[on] determinat quide[m] in se s[ed] b[e]n[e]
terminabile est ad terminu[m] alterius corporis q[uod] sequitur
tangens subtile ut repletum est in p[ar]tibus z p[ar]tiu[m] p[ar]tibus
oportet aut[em] augens esse incorpale aucto z hec n[on] conue-
niunt alicui in elem[en]tis nisi aque t[ame]n. humidu[m] enim ae-
reum n[on] est incorpale. ¶ Ad ult[im]u[m] dicendum q[uod] impro-
p[ri]issime sumit[ur] augm[en]tu[m] z rarefactio q[uod] nihil p[er]siste[n]-
ti magnitudin[i] extrinsecus est additum per q[uod] efficit[ur]
in maiori quantitate.

¶ Queritur quid sit vis augmentatiua.

Secundo queritur quid sit
vis augm[en]tatiua. z sumat[ur] diffinitio A[ristote]l[is] in 6°
de n[atu]ribus que talis est. Augmentatiua est vis augens
corpus in quo est ex corp[or]e q[uod] ip[s]a assimilat illi augmen-
tato p[ro]portionabili in o[mn]ib[us] dim[en]sionibus suis que sunt
longitudo latitudo z spissitudo ut p[er]ducatur rem ad perfe-
ctionem. Et videt[ur] q[uod] n[on] sit vis augens corpus. dicit eni[m]
p[ro]p[ri]e in 4° top[ica]. q[uod] si aliquid ponit[ur] in alio ut in g[en]e c[on]side-
randum est si s[ub]sta[n]cia[m] omne[m] t[em]pus sequit[ur] idem in quo ponit[ur].
z si non sequit[ur] s[ub]sta[n]cia[m] omne[m] t[em]pus tunc erit genus illud
q[uod] positum est p[ro] g[en]e sed n[on] est semp[er] vis augens cor-
pus ergo male ponit[ur] ut diffinitio augm[en]tatiue. ¶ Pre-
terea idem videtur diffiniri per id[em] q[uod] diffinit[ur] vis aug-
mentatiua per vim augentis corp[or]is. ¶ Preterea hoc vide-
tur esse falsu[m] q[uod] d[i]c[t]a augens corpus in quo est intelligit[ur]
enim t[ame]n. si enim illud auget cuius s[ub]sta[n]cia[m] efficit in maiori
qua[n]titate s[ub]sta[n]cia[m] enim cibi efficit sub quantitate cibati que
maior est q[uam] sua qua[n]titas fuerit videt[ur] tunc cibis augm[en]-
tari z n[on] t[ame]n corpus in quo est vis augmentatiua. ¶ Pre-
terea augm[en]tatiua n[on] videt[ur] corpus assimilare sed pot[est]
nutritiua ut habit[us] est in p[re]dictis. ergo male videt[ur] dice-
re q[uod] ip[s]a assimilat illi. ¶ Preterea hoc videt[ur] exp[re]sse fal-
sum q[uod] dicit[ur] augmento p[ro]portionabili in. o. d. i. suis. vide-
mus enim multos quor[um] latitudo z spissitudo n[on] r[ati]o[n]at[ur]

longitudini s[ecundu]m p[ro]portionem. ¶ Preterea videt[ur] in hoc
co[n]tradicere sibi ip[s]s[um] q[uia] in alio loco dicit[ur] eiusde[m] libri q[uod] nu-
tritiua apponit[ur] in latitudinē m[en]bro[rum] z in spissitudinem
eor[um] augm[en]tu[m] manifestu[m] in grossitie longitudini ei[us] n[on]
addet. Augmentatiua p[ro] addit multo plus longitudini
q[uam] latitudini. ¶ Preterea que dicitur p[ro]portio ibi patet
enim q[uod] p[ro]portio n[on] est nisi s[ecundu]m equale uel minus uel ma-
ius determinata. quod n[on] s[ecundu]m equale sit planum est vi-
dere q[uia] longitudo n[on] est equalis latitudini nec spissitu-
dini s[ecundu]m maius z minus determinata non pot[est] reuocari
p[ro]portio in hoc loco. videmus enim eundem ho[m]inem cre-
scere z diminui s[ecundu]m latum z p[ro]fundu[m] z n[on] s[ecundu]m longu[m]. Si
ergo in diminutione n[on] fuerit latitudo z spissitudo p[ro]-
portionate longitudini etiam in incremento n[on] fuerit p[ro]-
portionate z e[con]uerso. Si forte dicat[ur] q[uod] p[ro]portio accipit[ur]
hic hoc mo-
do ut sumit[ur] r[ati]o in 2° de aia cum d[i]c[t]a o[mn]iu[m] natura
co[n]statiuum terminus est z r[ati]o magnitudinis z augmenti.
querat tunc que sunt natura co[n]statiua. z si dicat[ur] q[uod] p[ro]stan-
tia per sp[eci]em z forma[m] co[n]tra quoru[m] vna est x[ristu]s s[ecundu]m sp[eci]em
z forma[m] eor[um] vna erit op[er]atio virtutis s[ecundu]m sp[eci]em illam sed
vna op[er]atio d[i]c[t]a ab vno termino s[ecundu]m r[ati]onem ergo oportet
ret q[uod] vis augm[en]tatiua in qualibet specie vna h[ab]eret ter-
minu[m] vnu[m] s[ecundu]m r[ati]onem z hoc manifeste falsu[m] est. vi-
demus enim vnu[m] ho[m]inem bicubitu[m] esse z alteru[m] tricubitu[m]
qui n[on] sunt idem terminus qua[n]tita[tis] s[ecundu]m r[ati]onem. ¶ Pre-
terea querit[ur] quid dicat[ur] hic r[ati]o magnitudinis z augmenti
si enim r[ati]o sumat[ur] p[ro] specie tunc nihil videt[ur] dicere qua-
re etiam natura n[on] co[n]statiuum ut mathematico[rum] est alia
ratio z species qua[n]tita[tis]. Si p[ro] sumatur p[ro] portione
tunc redit eade[m] questio que p[ri]us fuit. ¶ Preterea quid
est q[uod] dicitur ratio magnitudinis z augmenti. hoc enim
videt[ur] idem esse. ¶ Preterea videtur falsu[m] q[uod] dicit[ur] ut
p[er]ducatur rem ad p[er]fectionem hec enim videt[ur] magis esse
p[ro]p[ri]um virtutis dantis sp[eci]em z forma[m] s[ecundu]m qua[m] est perfe-
ctio z hec est g[en]eratiua. ¶ **SOLUTIO** Dicendum q[uod]
hec diffinitio bona est z p[ro]p[ri]a data est enim per p[ro]p[ri]u[m]
actum per quem debet differri virtus z per p[ro]p[ri]a[m] ma[n]u[m]
actus illius z per p[ro]p[ri]u[m] finem. ¶ Hoc enim q[uod] d[i]c[t]a vis au-
gens ponit[ur] p[ro]p[ri]u[m] actum virtutis augm[en]tatiui cum aut[em]
sit dup[lex] materia ipsius actus. vna circa qua[m] op[er]at[ur] augm[en]-
tu[m] illa supponit cum d[i]c[t]a corpus in quo est. alia ex qua
op[er]at[ur] augm[en]tu[m] z illa tangit cum d[i]c[t]a ex corp[or]e q[uod] ip[s]a assi-
milat illi. finis p[ro] est duplex etiam. s. forma in qua termi-
nat[ur] actus z ille supponit cum dicit[ur] in diffinitione aug-
m[en]to p[ro]portionabili in. o. d. i. que sunt in longitudine la-
titudine z spissitudine. mot[us] enim augm[en]tatiui terminat[ur]
ad magnitudinē sic p[ro]portionat[ur] s[ecundu]m longu[m] latu[m] z spissu[m].
Alius enim finis est qui int[er]dit a mouēte z ille suppo-
nit cum d[i]c[t]a ut p[er]ducatur rem ad p[er]fectionē. ¶ Dicat[ur] ergo
ad p[ri]m[um] q[uod] hoc q[uod] d[i]c[t]a augens non posuit genus virtutis
augm[en]tatiui sed p[ro]p[ri]u[m] actum qui l[oc]o n[on] semp[er] sequat[ur]
virtute[m] t[ame]n est actus p[er] se z quiescit virtus ab ip[s]o cu[m] p[er]ue-
nit ad finē int[er]tu[m] a mouēte sicut infra explanabit[ur] cu[m]
querit[ur] quare aia n[on] semp[er] auget sicut semper nutritur.
¶ Ad aliud dicendum q[uod] si augens n[on] supponit id[em] sed
actus ut dictum est. ¶ Ad aliud dicendum q[uod] augmenta-
tiua n[on] auget nisi id in quo est z n[on] cibis. adhuc eni[m] q[uod]
aliquid augeat oportet manere idem numero s[ecundu]m s[ub]sta[n]cia[m]. ci-
bus aut[em] non manet sed accipit s[ub]sta[n]ciam aucti. ¶ Ad
aliud dicendu[m] q[uod] assimilatio in nutritiua z augm[en]tatiua
est diuersimode s[ecundu]m diuersos terminos nutritiue z aug-
mentatiue. vnde nutritiua assimilatur ut sit pot[est]ia s[ub]sta[n]cia in
qua saluet[ur] esse indiuidu[m]. augmentatiua p[ro] assimilatur ut
sit pot[est]ia qua[n]tu[m] extēdens indiuidu[u] ad maiore[m] quanti-
tatem. ¶ Ad aliud dicendu[m] q[uod] p[ro]portio n[on] sumitur ibi
s[ecundu]m co[m]parationē dim[en]sionis ad dim[en]siones in se sed s[ecundu]m
op[er]ationē o[mn]iu[m] dim[en]sionum in co[m]paratione ad figura[m]
que debet corp[or]i ex hoc q[uod] est s[ecundu]m talis aie s[ecundu]m q[uod] cor-
pus humanu[m] d[i]c[t]a a p[ro]p[ri]o in libro de aialibus longum z re-

Secūde partis sūme

etum et alia corpora aialium nō sunt adeo lata sūm quantitate sue magnitudinis sed sunt magis spissa. latitudo enim est a dextra in sinistrā et spissitudo ab ante et retro. longitudo autē deorsum ad sursum ut in secundo de celo et mūdo. ¶ Ad aliud dicendum qd virtus est ultimus potētie in re et iō cum ultimū potētie nutritiue sit saluare per restaurationē depedit de potētia nutritia nihil inuenit ultra ultimū illud. Cū ergo maioris difficultatis sit extēdere manus ad id qd saluātū est oportet qd si sit aliterius virtutis que est augmentatiua et iō nutritiua nō ponit augmentum p se nec in latitudine nec in spissitudine sed per accēs qd id qd restituit quātū est nō tñ in eo qd quātū est restituit sed in eo qd sba et ita solunt quidā. Sed melius dici pōt qd ut supra habitū est quedā ptes sunt in corpore aīato in quoz extēsiōne pncipalr est augmentum nāle et illa sunt ossa et nerui et uene et illas extēdere difficillimū est eo qd sunt dure et iō etiam extēse nō reuertunt. nō enim videmus qd hō efficiat minus longus qd fuit per aliquā diminutionē et sic est etiam in latitudine et spissitudine sbe radicalis. Hec igit augmentatio ppter est virtutis augmentatiue et est sūm nām et in hac etiam expse apparet qd dicit Auiē. qd multo plus addit lōgitudinē qd latitudinē et spissitudinē. ¶ Alia ratio est augmentatio in pibus que sunt ex humido nutrimenta li que nō sunt ut uas sed potius ut facie in uase ut fluentes et refluētes et sūm has sepe accidit igrossatio et attenuatio et hec augmentatio pmet ad nutritiua qd est tñ a nutrimento maiori uel minori sicut ē videmus in paruulis qd calor eoz est fortis et corpus rarum et ppter hoc de nutrimento eoz plus transit ad supiora mēbra et efficiuntur supiora mēbra eorum maiora inferioribus sūm proportionē corpis fut. Postea sūm cū corpus inspissat et calor efficit debilior nō trāsit ad supiora mēbra in nutrimento nisi qd est subtile et penetratiuū et leue et totū residuū tñ sit ad inferiora et iō inferiora efficiunt maiora supioribz sūm proportionē sui corpis. ¶ Ad aliud dicendum qd pportio sumit hic in cōparatiōe ad figurā que debet corpori talis aīe sicut dictum est et l3 fiat igrossatio et attenuatio in pibus humidi nutrimentalis nō tñ uariā dimēsiō radicalium membrorum. ¶ Ad aliud dicendum qd pportio ab Auiē dī rō ab Ape et vis est in hoc qd dicit pbs natura pstantiū. nō enim pstant nisi que per nām diuersa sūt et vniunt in cōposito per mixtionē et si illa siml stare debeat necesse est adesse aliqd pntēs ea hoc aut est forma que dī nā et in aīatis est aīa. termin⁹ sūm dī respectu eius qd auget. in hoc enim nō auget quocūqz mō l3 alterat ad terminū spēi et figure eius qd auget et iō hoc uerbum dicit pbs cōtra Empedocle qui dicebat augmentum fieri ab igne tñ et reprobat eius dictum eo qd ignis nō alterat ad terminū spēi et figure in aīati corpis sed in infinitū quousqz sit cōbustibile et non relinquit qd sit tñ ponere augmenti et virtutis aīe que dī augmentiua. respectu sūm magnitudinis dī pportio magnitudinis et dicit pportio potētie ad actum et etiam pportio figure et magnitudinis ad formā et virtutē forme. Dico aut pportio nem potētie ad actum mensurā sube que est in humido radicali ex quo fiunt mēbra radicalia ad tantā et tantam extēsiōne sūm longū latū et spissum. Ad sūm aut illa est in duobus. sūm calido actiuo et humido passiuo. calidus enim actiuus in semine qd est actiuus ut p habitum est sūm ignis elemētalīs et sūm aīe et virtutē celi debilius est in aliquo semine et in aliquo fortius et sūm hoc extēdit mēbra radicalia in maiore ad minorem dimēsiōne sūm qd inueniunt corpora mulierū in mēbris radicalibus minora corporibus viroz et frequētius. humidū aut passiuum in semine quāqz est magis extēsiōne et quāqz minus et hoc cōtingit tum ex quantitate tum ex siccitate ipsius et sūm hoc fiunt corpora maiora uel minora nunqz tñ extēsiōne in infinitū. humidū enim illud per extēsiōne nō

diuidit ultra hoc qd possit in eo manere virt⁹ factiua mēbrorum radicaliū que sunt ut uas in corpore aīato. et ideo patet qd nō diuidit ut quātū qd est diuisibile in infinitū sed ut semē distribuit per mēbra qd retinet virtutē factiuam oīz mēbrorum et hec dicit pportio potētie illius que est in semine ad actum tāte magnitudinis uel tante. Pro portio sūm figure et magnitudinis ad formā et sūm teze forme est mēbra tāte quantitatis in organis radicalibus in qua pōt aīa corroborari virtutē et exercere operationes suas et hec uocat a pbs rō magnitudinis. rō aut augmenti dī pportio eius qd addit ab extrinseco ad finē et statū magnitudinis. Radicalia enim mēbra ad finē et statum peruenire nō pnt ex quātitate ppter sube. Sed oportet qd multiplicet per alienā assumptā. et per hoc patet solo ad totum qd querit de pportione. ¶ Ad ultm⁹ dicendum qd est pportio pfectio sūm esse spēi et forme et hec est gīa itue. est etiā pfectio sūm robur sūm itutis in organis et figurā magnitudinis organoz et hec est sūm itutis augmentatiue. ¶ Que sunt principia motus potētie augmentatiue.

Inde queritur de mo

tu augmenti et querunt quatuor. Quoz primum est que sunt principia illius motus. 2^m utroz sit ad oēm partem equaliter uel plus ad vnam. 3^m utrum sit eiusdem virtutis diminuere cuius est augmentare. 4^m quare stat motus augmenti aliquando.

Primum proceditur sic.

¶ Motus prin⁹ sunt in eodem gīe in quo ponit motus ipse. Motus aut augmenti ponit in quantitate. sūm prin⁹ eius erunt in quātitate sed prin⁹ sunt p traria inter que est motus ergo p traria erunt in quātitate qd est cōtra pbum in p dīcamētis. ¶ Item nullus motus est iter talia prin⁹ quoz vnus manet in reliquo. augmentatio est inter talia prin⁹ ergo nō est motus. p pbat ex hoc qd oīs motus abicit terminum a quo et mouet ab ipso et sumit terminū ad quē et quiescit in illo. Uñ si terminus a quo esset in termino ad quem oporteret qd abiceret aliquid et quiesceret in eodem ipso idem motus numero qd est impossibile. 2ª pbat per sensum qd videmus qd cum aliquid accipit incrementū nō abicit quātitatē quā pba habuit paruum enim per sūm et quātitatē est in magno. ¶ Preterea quidā obijciūt in hunc modū qd in diuersis moribus specie et gīe diuersa sunt mouētia specie et gīe. Sed alteratio et augmentatio sunt diuersi motus specie et gīe ergo hēbunt diuersa mouētia specie et genere. Sed qūitates actiue et passiue sunt mouētes in alteratione ergo nō erunt prin⁹ mouētia in augmentatione. cū igit nō inueniat ibi prius nisi sba et quātitas et suba per eandem rōnem nō moueat nō erit ibi mouens nisi quantitas. sed hoc est impossibile qd sūm hoc oporteret qd quātitas a quātitate esset actiua et passiuā et accideret ex hoc qd in aliqua essent actiua et passiuā inuicē et mobilia pbi ce qd totum falsum est. Et ppter istam rōnem dixerunt quidā mirabiles hoīes qd cum in motu augmenti non sit nisi materia et duo termini quātitatis moueri nō pnt qd mā mouet. ¶ Sed cōtra in eodē motu numero nō est eiusdeze moueri et mouere et materie in motu augmenti est moueri ergo nō mouebit sūm eundē motus. et ad hoc dicit qd materia mouet mota nō p se. Et ad hoc sequitur duplex incōueniens. quoz vnum est qd ubiqz est mouens motus ibi est mouens tñ illud erit magis mouēs qd mouēs motū. ¶ Querat ergo qd sit in motu augmenti mouens tñ. aut enī hoc erit suba uel forma aut qualitas aut quātitas aut materia. et patet qd nō sba uel forma nec qualitas per hoc qd ipsi supponūt qd mouēs p se est in eodem gīe cūz motu nec est quātitas per rōne prius habitā ergo erit materia et materia nō mouet nisi mota.

ergo primū mouens erit mouens motū qđ est impossibi-
le. ¶ Preterea quid est motus in pstat qđ nō nisi ma-
teria. ergo idem erit mouens motū z mouens tñ. 2°
inconueniens est qđ nihil erit mouens in gñatione. forma
enī subalis nec est actiua nec passiua z. nihil mouet phi-
ce nisi qđ est actiuum z passiuū. ¶ Preterea querit de
hoc qđ dicit pñus in 2° de celo z mūdo. dico qđ fursus est
pñcipiū latitudinis z añ est pñ^m pfunditatis z nō nōso
pñ^m nisi vnde motus pñus in quo est motus. vñ pñ^m
motus augmētū est fursus z pñ^m motus localis est dex-
trum z pñ^m motus sensibilis est añ. Sedm hoc enim
videt qđ eadem sit pñ^m motus localis z augmētū quo
rūcūq; motus sunt pñ^m eadem specie illi motus sunt
idem specie ergo augmentum est loci mutatio que est a
fursus sunt idē specie. ¶ Preterea quā dextrū z sinistrū
sint pñ^m a qbus est pñus motus pñi mobilis videt qđ
motus qui magis cōpetit oī aiato deberet esse a dextra
in sinistram qđ a fursus in deorsum. talis est aut motus
augmētū eo qđ ille puenit plantis z aialibus z nō motus
localis qui est a dextra in sinistram ergo motus augmen-
ti magis debet esse pñ^m dextrū qđ fursus. ¶ Preterea
querit quare dicat pñ^m motus augmētū fursus z non
deorsus. ¶ Preterea cū augmētū sit añ z retro dextro-
sum z sinistrosum z fursus z deorsum videt qđ hec oīa
sint pñ^m motus augmētū. ¶ Juxta hoc iterū querit utrū
augmētum sit motus uel mutatio quedam. z videtur
qđ mutatio tñ. cum enim aliqd accipit incrementū que-
libet quātas quā accipit est alia numero z specie a pre-
cedēt. z cum quelibet spēs sit terminatiua motus videt
qđ in augmēto accipiant quāitates infinite per ordinez
in infinitis instātibz. cum ergo mobile in instāti sit im-
motum esse z nō moueat ut pbatum est 6° phi^z. augmē-
tū videt esse mutationes multas instātanee z nō mor^z.
¶ SOLUTIO Dicedū qđ augmētum motus est
animati pprie ut habitus est z est fm quātitatem z sunt
eius termini impfectus z pfectū fm figurā z magnitu-
dinē debitā corpori aiato. ¶ Ad pñ^m igit dīcēdū qđ quā-
titati fm qđ est quātas nihil est cōtrariū in gñe z specie
z hoc est quātitati in se pñderate put pñderat in pñica-
mētis. Sed quātitati put cōsiderat pfecta uel impfecta
in cōparatione ad vires organoz nihil pñbet aliqd eē
cōtrariū. Cōtraria enī inter que est motus non sunt
vnius rōnis in oībz motibus. qñq; enim vnum cōtra-
rioz simul mouet z est terminus mor^z fm eē speciei cō-
trarie z fm hoc tñ pñme qualitates sunt cōtrarie actiue
z passiue. Calidū enim mouet frigidū z est termin^z mo-
tus eius qđ est calefactū. qñq; aut est cōtrariū ut termin^z
motus sed nō ut cōtrario agens z mouēs id qđ mouet
sicut albū z nigrum sunt pñaria. albū enim z nigrū nō
sunt passiua ab inuicē z actiua. Quāq; enim vnum est in
specie nullo mō actiuum z alterū nō hēt esse speciei sed
pñuationis sicut est in gñe sube in qua vñū ut dicit pñs
in fine pñi phi^z. sufficit absentia z pñsentia facere muta-
tionem. aliqñ etiam vnum per suū esse mālē nō cōtra-
riat alteri sed per rōnem quā hēt ex pñportione ad figu-
ram fm nām z pñportionem ad vigorem virtutis cuius
est materia. z hoc mō pfectus z impfecti sunt pñaria in
quāitate aiati corpis in quo solo est mor^z augmenti fm
ppria augmētū rōnē. ¶ Ad aliū dīcēdū qđ hī min^z quā-
tum saluet in maiori fm esse mālē: sed qđ nō est termi-
nus motus tñ nō saluat in ipso fm rōnem impfecti fm
qđ erat terminus mor^z ut patet ex pñdictis. si enim minus
z maius fm esse quāti pñt esse termini motus esset mo-
tus in mathematicis qđ impossibile est. ¶ Ad id quod
obiicit de mouēte dīcēdū qđ expñse dicit Agē in 2° de
aia. qđ vis augmētatiua mouet z calor est causa quorūz
neutrū est in gñe quātitatis. motus enim ut distinguit
ad genus uel spēm ex mouēte sed ex termino in quo est
motus z hec ppō qđ in diuersis motib^z specie z gñe di-

uerfa sunt mouentia specie z gñe plane falsa est si gñali-
intelligat. Si pño intelligat de mouēte qđ est efficiēs z
spēs tunc uera est sicut est calidū mouens ad calidum:
sed de nullo qđ est mouens ut efficiēs tñ est uera qđ
patet qđ calidū mouet ad sbam z mouet ad quātitatez z
ad qualitatem put efficiēt infirm diuersarū virtutū mo-
uētiū. cōcedimus aut qđ mā nullo mō mouet. ¶ Ad
aliud dīcēdū qđ pñus nō intēdit in celo z mūdo loquū
gñali sed intēdit inuestigare dextrū z sinistrū z fursus
z deorsum z ante z retro in corpibus aiatis in qbus illa
sunt per figurā z virtutē distincta ut videat fm quē mo-
dūz dextrū z sinistrū sint in celo z idcirco dicit eē dextrū
vñ est motus in aialibus qui est motus pñficiūz z nō
sinistrū qđ in illa pte est defectus virtutis motiue in aia/
lib^z z ante dicit esse pñ^m motus sensibilis. sensus enī est
susceptiuus spērū sensibilū sine mā pñte tñ materia z
pñ^m talis motus nō est nisi a natura ubi sunt sensus: hī
enim tactus sit retro sicut añ tñ motus eius nō est motus
sensus pprie qđ nō est speciei sine mā sed potius per ma-
terie pñactum. z de hoc fm erit infra in tractatu de sen-
sibus. ¶ Prin^m aut motus augmētū in aiato est fursus
nō simplr sed fursus in aiato z illius causa est qđ ultimū
virtutis augmētatiue determinat fursus: ex natura enīz
alimēti facile accipiūt augmētūz mēbra inferiora. similr
ad latū z spīsum nō exigit nisi positio pñis cū cum pte
sube ad qđ etiam sufficit nutritiua ut pñus habitum est.
Sed summū posse est in plongatione mēbroz radica-
lium z ad hoc pñcipali est virtus augmētatiua. z si obij-
ciat qđ fursus in plantis est locus radicum z illuc est fa-
cilis descēsus nutritiū ad augmentum. Dicendum qđ
fursus determinat ab ipso qđ est pñ^m longitudinis z hī
tā in toto corpe qđ in mēbris aiati corpis vñ fursū est hoc
in qđ extendunt mēbra fm longitudinē siue sint posita
fursus siue deorsus in corpe. ¶ Ad aliud dīcēdū qđ nō
oportet hī pñus mor^z est a dextra in sinistram in celo qđ
ppter hoc gñalis sit in alijs eo qđ ille est causa oīum mo-
tuū z nō vñus solū. z vnde cūq; recipit mor^z causatos
ab illo fm pñportionē pñuenientē siue nāe. ¶ Ad aliud
dīcēdū qđ deorsus nō pōt esse pñ^m mor^z augmenti eo qđ
ad illud nō determinat ultimū potētie augmētatiue. per
hoc idem patet solo ad sequēs. ¶ Ad id qđ ulter^z que-
rit utrum augmētū sit mor^z uel mutatio tñ. dicendum
qđ motus. ¶ Ad id aut qđ obiicit in cōtrariū dīcēdū
qđ est quātūz fluens z quātūz stans in specie z eē quātū.
Id aut qđ augmētā accipit pñtue quātū fluens in fieri
ad impfecto ad pfectū z cūz nullū accipiat ut stans de-
terminatū in specie in nullo accidit quiescere z cūz nul-
lum sit indiuisibile in nullo accidit moueri in nunc. sed
si accipet quātū stans in specie tunc uteret illo ut ter-
mino in quo non est motus sed immotum esse z sic le-
queretur obiectio.

¶ Utrum motus augmentatiue sit ad omnes partes
equaliter uel plures ad vnam.

Secundo queritur Utrum

mor^z iste equalr sit ad oēm partem uel plus ad
vnam. Et videt qđ equalr ad oēm partem qđ hoc expñse
dicit pñus in 2° de aia. ¶ Item in p^o de gñatione z cor-
ruptione dicit qđ quelibet pars fm spēm augmētatur z
nō quelibet fm mām. ergo cūz ptes fm spēm sint ubiq;
in corpe mor^z augmētatiue erit ad oēm pte. ¶ Sed cō-
tra Augē. dicit qđ pñ^m est fursus fm longitudinē mēbroz
ergo nō est equalr ad oēm pte. ¶ Res^z si eēt ad oēs pte
equalr tūc nō staret augmētū per totā enim vitā sit atte-
nuatio z dilatatio quarūdā partium corpis. oēs autē di-
cunt qđ augmētūz stet in pñfectione figure z magnitudi-
nis mēbroz. ¶ SOLUTIO fm auctortates scie nālīa
dīcēdū qđ vis augmētatiua pñcipue opat ad extēsiōnē
mēbroz radicaliū ad pñfectā figurā z magnitudinē ipoz

Secūde partis sūme

z sūm q̄ illa sunt in toto corpe ita augmentum est in toto corpe. Sed ultimus eius sūm q̄ ipsa virtus determinat in sursum qd̄ est p̄m^m longitudinis mēbroz. Est etiam augmentum per cibum additum ad quod etiam sufficit nutritiva perse sola z illud non est in corpore animato. Ex hoc patet solutio ad totum.

¶ Utrū eiusde virtutis sit diminūē cui^o est augmētare.

¶ Tertio queritur Utrū eiusde

virtutis sit diminūere cuius est augmētare. z videt q̄ sic. Contraria enim sunt eiusde potētie sicut virtus z virtus ignorātia z scia ergo cum augmētatio z diminutio sint cōtrarie erunt eiusde virtutis aie. **¶** Itē visus est visibilis z inuisibilis auditus soni z silentij ut dī in 2° de aia. ergo sūm sūm erit hoc in p̄tibus aie uegetabilis z sic augmētatiua vis erit augmētatiōis z diminutiōis. **¶** Preterea quidā obijciūt sic uolentes oñdere dimi-
nutionē esse motū nālem. Diminutio aut̄ erit violent^o motus aut nālis aut uoluntarius. p̄stat aut̄ q̄ nec violē-
tus nec uoluntarius ergo nālis. ergo hēbit motorez in natura. cui^o aut̄ idem sit susceptibilis augmēti z dimi-
nutionis z oñsūz est q̄ nō nisi aiatuz est susceptibilis aug-
mēti tunc etiam nihil erit susceptibilis diminutiōis nisi aiatū p̄prie z cum oīs mor^o aiatū sit a motore qui est aia dūmodo erit ab aliqua virtute aie. **¶** SOLUTIO Ad hoc dicēdūz q̄ diminutio mor^o quedam nālis est in aiatō z in inaiato si cōmuniter diminutio sumat uel in aiatō tñ si p̄prie sumat: sed nō erit ab aia nisi a virtute deficientē sicut etiā nālis potētia causat a victoria forme supra mām. nālis aut̄ impotētia causat a defectu illius. **¶** Dicat ergo ad p̄m^m q̄ cōtraria sunt eiusde potētie p̄tē sue sed nō eiusdem actiue. Dicat enim in libro metha^z q̄ cōtrarioz sunt cause cōtrarie sed nō cōtrarioz mā cō-
traria sed eadem. **¶** Ad aliud z 3^m dicēdūz est q̄ virtutes apphēsiue passiue potētie sunt z iō sunt p̄trarioz sed virtutes aie uegetabilis oēs sunt actiue z iō nō est simili de illis. **¶** Ad aliud dicēdūz q̄ diminutio est motus nālis a calore nāli p̄sumēte z non ab aia nisi sicut a vir-
tute deficientē.

¶ Utrum stet motus augmenti.

¶ Quarto queritur Quare stet

motus augmēti. quādoq̄ videt enīz q̄ nō stet cōtinue enim addit̄ cibus corporeus z quantus. ergo si cut nutritiua cōtinue ingerit subam sic videt augmen-
tatiua ingerere quātūz. z sicut est p̄tinua dissolutio z res-
tauratio sube ita videt esse cōtinua dissolutio z restau-
ratio quātūz sic videt augmētatiua nō stare sic nec nu-
tritiua. **¶** Item oīs virtus crescit z fortior efficit̄ ad mul-
tiplicationē materie p̄prie sicut patet in calore q̄ in ma-
iori igne est maior z in minori minor. ergo sūm in aiatō videtur q̄ quanto plus crescit q̄ tanto fortior efficit̄ ca-
lor nālis in ipso: sed quāto plus ingerit de nutrimento tāto maior est materia ergo tāto maior erit calor. Calor aut̄ est instm augmētatiue virtutis ergo tanto magis augmētabit. **¶** Sed **¶** Quidā aut̄ dicunt q̄ cōtraria nata sunt fieri circa idem necesse est vnū quiescere q̄nq̄z ut aliud insit. augmētū z diminutio sunt p̄traria nata fie-
ri circa idēz. ergo ad hoc ut q̄nq̄z insit diminutio augmē-
tum stet z stare oportet. **¶** Item in p̄tinuo nō est infini-
tūz sūm additionē sed sūm diuisionem tñ ut dī in 3° p̄p̄. Lūz igit̄ augmētū sit p̄ additionē necesse est stare q̄nq̄z. **¶** Itē omne instm virtutis corporee ex nimia frequē-
tatione opationis hebetat̄ z retūditur. tale instm est ca-
lor nālis ergo aliqui retūdit̄ z hebetat̄ ita q̄ aliqui sit im-
potētior. cum igit̄ maxime difficultatis sit extēdere mē-
bra radicalia p̄pter duriciē eoz aliqui hebetat̄ z impotēs erit ad hoc z sic stabit augmētūz. **¶** Item oīs virtus or-
ganica finita est sūm suū posse ad opus sed tales sunt vir-

tutes aie p̄cipue uegetabilis ergo necesse est etiam sūm in quātitate z figura esse finitū. **¶** Preterea natura nō abūdat sup̄fluis cum ergo corroborata sit virtus aiatī in tāto nō faciet natura maius quia abundaret sup̄fluis. **¶** SOLUTIO Dicēdūz q̄ augmētūz stat trib^o rō-
nibus. quāz p̄ma sumit ex calore nāli qui est in mēbris radicalib^o cui^o posse in extēdēdo limitatū est ut supra est determinatum. 2° est ex parte materie mēbroz radica-
lium cui^o addat nutrimentūz tñ nō est extēdibilis ultra debitas speciei quātitatē. 3° est ex tēperatiōe mobilis ad motore^z sūm organi ad virtutem aie que est in ipso hec enim in quāta quantitate z tali figura virtuti aie est p̄or-
tionarum. **¶** Ad p̄m^m igit̄ dicat q̄ finis nutritiue est saluare indiuiduūz z hunc finē nō sequit̄ nisi p̄tinue nu-
triedo sicut p̄tinua sit depeditio. finis aut̄ augmētatiue ut p̄habitu^z est in diffinitione est p̄fectio sūm magnitudi-
nem z figurā organoz. z iō cum p̄sequit̄ illuz quiescit in illo q̄ sup̄uacūū esset ultra mouere. oīs enim virt^o quie-
scit in fine suo qñ p̄fecte p̄sequit̄ ipm vñ etiā nutritiua subseruit augmētatiue ministrādo plus de nutrimento longitudini q̄ latitudini uel spissitudini quoadusq̄z stet augmētatiua: ex tunc entm incipiūt pus inspissari z dila-
tari mēbra ex maiori fluxu nutrimenti ad dimēfiones il-
las. **¶** Ad aliud dicēdūz q̄ virtus crescit in multiplicā-
tione p̄prie materie sed nō aliene sed p̄prie. p̄p̄ia ma-
teria caloris nālis est suba radicaliūz mēbroz. suba autē humidi nutrimentalis ingerit ab extrinseco z p̄pter hoc nō est p̄prie p̄p̄ia z iō calor remittit̄ in illo quanto ma-
gis multiplicabit̄. **¶** Sed adhuc querit̄ utrum illo tpe quo auge^z aial continue augeat̄ uel nō. z videtur q̄ sic. calor enim nālis semp agit p̄uertendo nutrimentū ergo semp sit additio ergo in qualibet hora z in quolibet mo-
mēto. **¶** Preterea nō esset rō quare nūc potius q̄ alia hora augeret ergo cōtinue augeat̄. **¶** Sed si hoc conce-
deret̄ p̄tra p̄m in 8° p̄p̄^o dicentē q̄ nō sequit̄ si aliqd̄ tñ augmētūz est in aliquo tpe sicut in anno addigit̄ uel duas q̄ in qualibet parte t̄pis augmētum sit sūm partem p̄portionalē ill^o totalis quātitatis. **¶** SOLUTIO Dicēdūz q̄ non auge^z p̄tinue sed q̄nq̄z addit̄ quāto z q̄nq̄z non. **¶** Ad p̄m^m aut̄ dicendū q̄ calor: nō semp agit sed q̄nq̄z disponit ut postea fiat facili^o additio. **¶** Ad aliud dicendū q̄ rō dīe est q̄ nō eodem mō id cui addi-
tur in qualibet hora est dispositūz nec etiā id qd̄ addit̄ z sūm hoc discontinuatur additio.

¶ Utrum agens est corporeum.

¶ Inde queritur De au-

gente z aucto z queruntur duo. p^o enim queritur ex parte agentis utrum sit cor-
poreum uel incorporeūz. 2° aut̄ queritur ex parte aucti utrum augeatur sūm quālibet partem uel sūm aliquam tñ.

¶ Primum sumatur rō-

nes Agens in p̄mo de gñatione z corruptiōe. si id qd̄ auge^z est incorporeūz sequerē^z q̄ ex nō corpore fie-
ret corpus z ex nō quāto quātūm. si autē corporeum est aut hoc est potētia tñ aut actu. si potētia tñ ergo cū ipm sit materia aucti erit aliqua mā uacua sine forma qd̄ fal-
sum est. Si aut̄ est corporeūz actu aut recipit̄ in toto cre-
scente aut in parte crescentis. si in toto necesse erit duo cor-
pora esse in eodem loco si in parte tunc nō fieret augmē-
tum equali sūm oēm partēz qd̄ est p̄tra p̄m qui dicit q̄ aduenit cui^olibet parti sūm spēm. **¶** Itē aut̄ manet corpo-
reum aut nō manet. si manet tunc videt̄ exp̄sse sequi q̄ duo corpa erūt in eodē loco. si nō manet ergo cum non corpus nō facit corpus cōstitutūz ut pars nō erit auctum per illud. p̄pter istas rōnes z siles dixerūt quidāz q̄ de suba agentis nō trāsit in id qd̄ auge^z sed tñ per ipm re-

focillat calor naturalis qui confortatus dilatat substantiam in qua est. **C** Sed contra hoc est dictum Augustini qui expresse dicit quod nutrimentum transit in substantiam nutriti. **P**reterea secundum hoc non esset generatio quod generatio non est nisi de superfluo nutrimenti quarta digestionem digesti quod virtutem generatiuam in uasis seminariis accepit. **P**reterea hoc est expresse contra philosophum in primo de generatione et corruptione in capitulo de augmento ubi sic dicitur quod adueniēte aliquo oportet augeri. recedente autem diminui. **P**reterea in Deutero. 8. et 10. dicitur. Non in solo pane uiuit homo sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. ex hoc enim quod dicitur non in solo pane innuit quod corpus uiuit ex pane. hoc etiam patet ex glossa super eundem locum Deuteronomi. que dicit sic. significat geminam materie nature substantiam. homo enim ex aia constat et corpore quod ex terra est et terreno alio cibo. anima vero uiuit de uerbo dei. **P**reterea id quod auget per calorem tantum nullo addito auget per rarefactionem. si igitur auget sic corpus humanum tunc oportet quod corpus tanto esset rarius et subtilius quanto est semper cuius contrarium uidemus ad oculum. **S**OLUTIO dicimus quod augmentum fit ex adueniente aliquo augere quod transmutat in substantiam autem. Sed sicut habitum est supra virtus augmentatiua est in aucto et non in augere. augmentatiue autem virtutis est extendere substantiam radicalium membrorum et in ipsis transmutare ad se cibum aduenientem. **I**tem notandum quod cibus adueniens secundum totam substantiam suam transmutat in id quod auget. et propter hoc oportet ipsum corruptum secundum formam quam prius habuit. unde philosophus dicit. Ingressi generat species sed corrumpit hec patiens. **P**robatur autem est supra in questione de materia quod corrupta forma substantiali in aliqua materia nullum de accidentibus consequentibus manet idem numero. neque quantitas neque qualitas. aliter enim deberet materia quandoque esse actu infinitam. non enim finit per formas accidentales sed per substantialem tantum. dico infinitam per ut infinitum est determinatum in esse et si finiret per formas accidentales deberet tot species esse in aliquo quot sunt accidentia et multa alia inconuenientia sequerentur. que supra posita sunt. unde relinquitur materia solam esse subiectam transmutationi substantiali et ipsam solam manere eadem numero in utroque terminorum transmutationis diuersa tamen per esse. **D**icimus igitur ad primum quod augens secundum quod est augens est potentia pars aucti que est caro uel os uel utriusque et non tantum potentia pars sed potentia quanta neutrum tamen actu. **E**t ad hoc quod obijciunt quod cum ipsum sit materia aucti uidet aliquam materia esse uacua a forma substantiali et quantitate. dicendum quod hoc non sequitur nisi posset probari quod inter non carnem quam tam que potentia est caro quanta et carnem quam tam que aliquid medium. sed cum illa sint contradictoria quantum ad terminos patet quod inter ea nullum est medium. et sic patet quod inter amissionem forme substantialis et quantitatis cibi et acceptionem forme substantialis et quantitatis cibati nullum est medium. et sic patet quod materia nunquam est sine forma substantiali et quantitate cibi uel cibati. **E**t si obijciunt quod secundum hoc augmentum non erit motus quod est de non subiecto ad subiectum hoc est de non quanto ad quantum. dicendum quod motus cibi non est augmentum sed transmutatio substantialis. nec tamen est generatio quod non est in specie que non est sed potius in specie augmentati que per se fit. augmentum autem est in augmentato quod de minori quantitate mouet ad maiorem. **A**d illud autem quod obijciunt quod non quantum non est quantum constitutiue. dicendum quod hoc est falsum. non quantum actu potentia tamen quantum constitutiue facit quantum et talis est materia cibi. unde hoc non ferat quantitatem actualem cum tamen addit substantialiter ad cibatum efficit quantitas maior in cibato. quantitas enim est mensura substantie secundum partes mate-

rie. et ideo necesse est ipsam extendi multiplicatis partibus materie et decrescere deperditis partibus materie. et hoc dico materie partibus eodem modo se habentibus in situ. si per rarefactionem una non distet ab alia nec per inspissationem contrahat. **A**d aliud dicendum quod non manet corpus nisi potentia et efficitur actu quando accipit corpus per potentiam eius quod augetur. Idem autem quod est potentia corpus non autem actu bene potest esse pars constitutiua corporis materialis. **A**d ea que obijciunt contra hoc quod nihil transeat de substantia cibi ad cibatum concedimus de plano.

Utrum auctum augetur secundum quamlibet partem.

Secundo queritur De aug

mento utrum augeatur secundum quamlibet partem uel secundum aliquam tantum. et dicit philosophus expresse quod quolibet pars secundum speciem augetur et non quolibet secundum materiam. et dictum est supra quid appelletur pars secundum speciem et quid pars secundum materiam. **U**idet autem falsum quod dicit philosophus ex dicto Auicene supra inducto. scilicet quod augmentatiua plus auget longitudini quam latitudini uel spissitudini de cibo. **C**um igitur species membrorum sit secundum latum et spissum sicut secundum longum uidetur fieri non proportionabiliter augmentum secundum quamlibet partem secundum speciem. **P**reterea quodam obijciunt sic. si additio fit cuilibet particule oportet quod aliquid cuilibet particule addatur. constat autem quod hoc erit diuisibile quia aliter non posset esse distributum ad quamlibet particulam. accipiat ergo particula carnis an sit additio signata minima quantum ad actum diuisidentis et non quantum ad actum diuisibilis. calor enim diuidit carnem nutriendam et diuidit nutrimentum addendo cuilibet parti carnis partem nutrimenti. et accipiatur minima signata in carne et in nutrimento minima. cum igitur nihil sit minus minimo tanta erit pars nutrimenti additi quanta est caro cui fit additio. et si tantum tanto additur efficitur duplum. ergo uidetur quod omne quod augetur crescat in duplum. **S**i forte dicatur quod calor in minora diuidit nutrimentum quam nutritum. hoc constat esse falsum quia utriusque diuidit in minora quam potest diuidere. **P**reterea concedatur hoc et ponamus in decima parte esse minorem partem nutrimenti quam partem nutrimenti cui additur tunc sequetur quod quodlibet nutrimenti in qua libet nutritione efficitur in decima parte maius quam fuerit prius et hoc est plane falsum. **S**i forte dicatur quod in nutrimento fit deperditio et id quod additur restaurat illud deperditum et ideo non est necesse crescere in duplum. **C**ontra et quod deperditur nulla fit additio sed ei quod manet. cum ergo addatur cuiusque particule manentis sequitur idem quod prius. **P**ropter hoc dicitur quidam quod sine dubio nutrimentum additur cuilibet particule et tanta est in quantitate pars nutrimenti quanta pars nutriti. sed nutrimentum est liquor subtilis parum habens de materia. caro autem est substantia grossa. unde quando nutrimentum accipit substantiam carnis contra hitur in minus sicut omne subtile quando efficitur grossum fit in minori loco et in minori quantitate. **S**ed contra. ponamus quod in viginti partibus efficiatur minus tunc addatur vigesima ergo id quod nutritur in qua libet nutritione crescit secundum adiectionem vigesime quod ad oculum est falsum. **S**OLUTIO dicendum quod duplex est augmentum scilicet generale quod est secundum quamcumque quantitatem. et de hoc loquitur philosophus in primo de generatione et corruptione. et est augmentum speciale quod perducit corpus animatum ad perfectam quantitatem et figuram. et hoc specialiter est in extensione radicalium membrorum per additionem cibi. **D**icendum ergo quod Auicenna intelligit de hac secunda augmentatione. secundum utramque autem augmentationem fit additio cuilibet particule proportio-

Secūde partis sūme

nate ita scilicet q̄ maior membrum plus z minori minus. **C**Ad aliud dicendum q̄ calor: diuidit in minima z nutritum z nutriens. subinducit enim vndiq; cibum in corpus nutritum z nihil prohibet quin pars cibi tante sit dimensionis quantum est pars corporis nutriti anteq̄ addatur ei. Sed q̄ ut supra habitū est in questione de nutritiua cibus non addit cibato ita q̄ maneat in forma propria substantiali nec q̄ accipiat formam nouam substantialem que prius non fuit. Sed accipiendo formam que actus est in nutrito. ideo etiam non addit manens in quantitate quam habet nec accipiendo aliquam quantitatem nouam sed accipiendo quantitatem eius quod nutritur z ideo non est necesse augmētari in duplum uel in triplum uel etiam in aliquo. Si enim dabit q̄ ipsuz accipiet formam nouā substantialem. illa noua de necessitate alia erit per minima a forma que est in nutrito z ita oportet q̄ essent ibi due carnes per duas formas carnis z duo ossa per duas formas ossis. **C**Si igitur daret q̄ accipit q̄dem eandem formam carnis numero que est in nutrito sed nouam quantitatem tunc sequeretur de necessitate q̄ in eodem numero per substantiam essent due quantitates z sic quelibet pars carnis cui sit additio habebit duas quantitates z sic quelibet pars ossis duas quantitates numero. **C**Si forte dicat q̄ quantitas noua generata in parte addita vnif quantitati antequam que fuit in nutrito prius. **C**Contra quantitas illa noua aut est ante unionem illā aut non. Si non tunc non vnif q̄ nihil vnif quod non est. Si igitur est tunc ei q̄ nutrit non aduenit materia cibi sola sed materia quanta cibi. materia autem cibi quanta non est nisi sit in aliqua forma substantiali. ergo aduenit materia cibi in forma substantiali ex quantitate quod itaq; est impossibile. unde nihil remanet dicendum nisi hoc solum q̄ materia cibi adueniens accipit eādem formam substantialem numero que est in nutrito z eādem quantitatem z qualitatem z idem ubi. **C**Si igitur querit quāter fit tunc augmētum. dicendum q̄ per calorem naturalem extēdetur membra radicalia in omnem dimensionem z plus in longum. z ideo cum extēsis fortior est q̄ multitudo partium additarum possit inspissare est corpus nutrituz subtile z rarum sicut sunt corpora puerorum. quando autem utriq; proportionatum est utriq; est corpus medio modo se habēs sicut sunt corpora iuuenum. quando igitur stat extēsis z nihilominus ingerunt partes materiales per cibum tunc necesse est corpora fieri spissa z grossa z solida ppter humiditatis consumptionem sicut sunt corpora senū. **C**Utrum instrumentum augmētatiue sit humidum z siccum.

a **E**inde queritur De instrumentum virtutis augmētatiue. Et videtur q̄ ipsum sit humidum z siccum. augmētum enim est deducere ad magnitudinem z figuram. sed secundum philosophos humidum est suscipere figuram z siccum retinere. ergo videtur proprium instrumentum virtutis augmētatiue esse humidum z siccum. **C**SED CONTRA hoc est q̄ omne instrumentum est actiuum z reducitur ad causam efficiētem. hec autē passiva sunt ergo non possunt esse instrumentum. **C**De retera Auicēna probat q̄ maior calor est instrumentum augmētatiue q̄ nutritiue. sicut maioris virtutis est extendere membra radicalia que dura sunt z conuertere cibum in substantiam z quantitatem aucti q̄ conuertere cibum substantiam in substantiam nutritiui. primum facit vis augmētatiua per suum instrumentum. z secundum vis nutritiua per suum etiam instrumentum. ergo maioris virtutis calor erit instrumentum augmētatiue q̄ nutritiue quod concedimus dicente tamen q̄ calor eius agit in triplici virtute. signis celi z anime sicut dictum est supra. z huic calori obediunt frigiditas coagulans. z illis ambobus obediunt humidum z siccum recipiendo z tenendo figuram.

CQueritur quid sit potentia generatiua.

Consequēter tan gēdus

c est ad querendum de generatiua. z queruntur quinque. Quorum primus est quid sit generatiua. 2^m quid sit actus eius. 3^m quid generat z ex quo. 4^m quid sit instrumentum eius. 5^m quare generatiua dicat finis a quo est denominatio iter vires anime uegetabilis.

a **P**rimum ponatur diffinitio

Auicēna in 6° de naturalibus que est hec. generatiua est vis uegetabilis anime accipiens de corpore in quo est partem illi similem in potētia z opatur in ea per attractionem aliorum corporum que illi assimilant generari z cōmisceri z perit eam in similitudinem illius in effectum. **C**CONTRA hoc sic obijciunt cum dicitur accipiens de corpore in quo est partem. **C**Deponit de aut. non tabit materiam aut aliquam aliam causam. z constat q̄ non aliam causam. ergo oportet q̄ id quod accipitur sit pars materialis corporis illius in quo est generatiua. nulla autem pars materialis est nisi caro os neruus z huiusmodi. z sic oportet q̄ pars de qua fit generatio esset aliquid harum partium q̄d falsum est. Omnes enim philosophi dicunt q̄ gēnatio fit ex supfluo nutrimenti. **C**De retera cum dicit illi similem in potētia intelligitur de potētia cibi ad corpus cibatum. hec autem potētia erit in organo aliquo mutet in partem corporis sine quo organo non posset mutari z hinc hoc videtur q̄ ex semine non fieret generatio nisi esset semē in aliquo organo z sic non fieret manus ex ipso nisi esset in manu z pes in pede q̄d falsum est. **C**De retera per hanc diffinitionem non videtur separari nutritiua a generatiua. illa enim accipit partem corporis in quo est similis illi in quo est potētia z c. trāsmutat enim cibum de potētia substantia in actu substantiam z sic videntur esse idem. **C**SOLUTIO dicendum q̄ ista diffinitio bona est z dat per cōparationem virtutis ad suum genus ad propriam materiam z proprium finem z actus virtutis eius. ergo supponit per hoc q̄ dicitur vis uegetabilis anime. actus enim eius supponit duplex. scilicet pro accipere z pro operari. In generare enim accipit primum per attractionem z ad uasa seminaria que attrahunt semen a toto corpore. z ab ipsis uasis descendit in ipsum vis generatiua. **C**His autem operans est in semine z non in organo aliquo z illius est opatio eius q̄d nascitur. **C**De retera igitur duplex etiam supponit. scilicet principalis que profunda tur in membris radicalibus z hoc est humidum q̄d est in substantia seminis z supponit per hoc q̄ dicitur partes corporis similem illi in potētia. Secundaria igitur supponitur cum dicitur per attractionem aliorum corporum que illi simulant. illa enim est materia sanguinis mēstrui z seminis mulieris que attrahit a semine z cōmiscet illi ut sufficiat ad corpus quantitatem. Alia igitur pars sanguinis mēstrui deriuatur ad mamillas ad nutrimentum q̄d parari debet gēnatio. Similiter duplex finis est. per hoc enim q̄ dicitur generari tāgit figuratio formalis secundum lineamenta membrorum. **C**Per hoc enim q̄ dicitur in similitudinem illius in effectum tāgit finis ultimus qui est finis intentionis. z est inductio forme specificę in eo q̄d generat. **C**Dicendum ergo ad primum q̄ denotat materiam sed semen est potētia pars z non actu pars eius in quo est gēnatiua. z etiam est potētia illi similis z non actu. **C**Ad aliud dicendum q̄ cum dicitur potētia illi similem intelligitur potētia que est ad formam specificam secundum se z non ad hoc q̄ fiat actu pars animati corporis. per has enim duas potētiās distat materia gēnatiua z nutritiua. **C**Ad ultimum dicendum q̄ nec vnius gēnationis potētia est in materia gēnatiua z materia nutritiua nec etiam vnius rationis actus z de potentia iam habitum est. actus enim nutritiue est actus partis in quo fit trāsmutatio. sed actus generatiue est actus forme specificę secundum se.

Queritur quis est actus generatiue.

Secundo queritur Quis sit

actus generationis. Et videtur quod actus generationis est in generante sicut omnis actus est in agente. In generante autem non videmus alium actum nisi descendere semen. ergo videtur quod descendere semen sit actus generationis. sed si hoc concedatur tunc videtur actum generatiuum non esse in omnibus generantibus. Sicut enim dicitur in libro de animalibus et probatur multiplici ratione. in femina non est decisio seminis que perfectiue operetur aliquid ad conceptum. Cum ergo in ipsa sit generatiua non erit proprius actus eius descendere semen. **P**reterea hec patet ex diffinitionibus masculi et femine que colliguntur ex libro animalium et ex principio libri uegetabilium hec. scilicet quod masculus est qui generat in alio sue speciei ex semine proprio. femina vero que generat in se ex semine alterius sue speciei. Per hoc enim patet quod femina generans non descendit semen proprium ad hoc ut effectiue operetur conceptum. **P**reterea cum actus sint primi potentis secundum rationem videtur quod generatiua in masculo et femina sit equiuoce sicut patet ex diffinitionibus supra positis. et cum generatiua sit a qua denominatur uegetabilis anima videtur anima uegetabilis equiuoce dici in masculo et femina. **P**reterea decisio seminis non videtur esse in plantis ergo non videtur esse iste actus generatis generatiue. **P**reterea queritur quid sit descendere semen. si enim hoc tamen est separare quandam partem nutrimenti tunc non tamen generatiua descendit semen sed etiam augmentatiua que separat quandam partem nutrimenti in augmentum. **S**i autem dicatur quod descendere semen est per aliquod organum attrahere superfluitatem quarte digestionis et maturare ipsam ita quod recipiat virtutem formatiuam seminis in simile speciei generantis. tunc non videbitur actus generatiue esse in plantis in quibus non est attractio partis nutrimenti ad organum vnum quod influat ei virtutem formatiuam. quod videmus quod planta in stipite et in ramis et in radice profert furculos virgas folia flores et fructus. **P**reterea videtur quod generatiua in plantis sit multiplex propter actus multiplices qui sunt producere prenomina. **P**reterea cum in omni natura aliud sit agens et aliud patiens aliud materia et aliud forma et femina se habet ad masculum ut materia ad formam et ut patiens ad agens videbitur quod in omnibus animatis aliud debet esse femina et aliud masculus et sic in plantis deberet esse distinctio sexus secundum actum virtutis generatiue. **P**reterea generatiua virtus est anime uegetabilis ergo distinctio eius secundum suum actum debet conuenire omni nature uegetabilium et sic iterum sequitur quod plante debent esse distincte per masculum et feminam. **S**i forte diceretur quod in plantis est sexus sicut dixit Abruallus. Sunt contra hec multe rationes que ponuntur a philosopho in libro de uegetabilibus et plantis. quarum una est: quod masculus quando generat in alio generat et femina quando generat ab alio generat et sunt ambo separata ad inuicem et postea commiscetur et illud non inuenitur in plantis. Alia est quod non indiget plante effectiui nisi sole in hora pullulationis. cum igitur effectiuus sit masculus non indiget masculo. et hoc dicit philosophus per talia uerba. Planta indiget temporibus anni et sole et temperantia et uere plus omni re. hijs ergo indiget in hora pullulationis arborum. estque principium cibi planta rum a terra et principium generationis fructuum a sole. quod Anaxagoras dixit quod earum frigus est ab aere et ideo dixit Letineon quod terra est mater plantarum et sol pater. **P**reterea nos videmus inanimata generari non per decisionem aliquam. sed quedam pro commixtione elementorum et mineralia metalla. scilicet lapides. quedam vero per transmutationem alterius materie. ut cum ignis ma-

teriam aeris transmutat in se. Cum igitur animata perfectiora sint quam inanimata videtur quod deberent habere perfectiorem modum generationis. Cum igitur perfectius sit super aliam materiam generare suam speciem quam super abscissam a seipso videtur quod animata non deberent ascendere semen sed generare super aliam materiam. **P**reterea videtur quod decisio seminis nullo modo sit actus generatiue. cum enim generatiua sit ad salutem speciei actus enim videtur esse qui inducit formam specificam. decisio autem non preparat nisi propriam materiam. ergo non erit actus proprius generatiue. **P**reterea ex hoc etiam videtur quod generatiua non sit in generante. oportet enim quod virtus coniuncta sit actui suo in eodem. Actus autem generationis est in femine ut in subiecto. ergo virtus generatiua erit in ipso etiam ut in subiecto. cum igitur semen per substantiam sit separatum a generante virtus generatiua subiecto et ratione distare videbitur ab ipso generante. **S**ed **LUTYD** Sicut dicit Auius in ultimo libri sexti de naturalibus ab anima que est in toto corpore virtus generatiua emanat in organum generationis que virtus influit semini virtutem generationis que generat membra secundum vnamquamque virtutem congruam actioni illius ita quod vnumquodque membrum sit aptum ad recipiendum virtutem propriam que apparet in eo. et secundum hoc dicimus quod virtus generatiua prima que est pars uegetabilis anime est in generante et in animalibus quidem sicut habet in determinato organo generationis. in plantis autem in quibus secundum omnem partem est vis impregnans et impregната non habet determinatum situm sed est in toto corpore plante et huius causa ut infra. Sed in femine est vis generatiua causata ab illa que nec anima est nec pars anime huius actione anime operetur. **A**d primum ergo dicendum quod descendere semen a supposito quarte digestionis actus est generatiue prime que pars anime est. et ista tam in animalibus quam in plantis. Sed generatiue secunde que est in femine non est actus ille quod aliter semen a femine descendere. **A**d aliud dicendum quod semen est duplex. scilicet materiale et effectiuum quod tamen effectiuum pars est materie secundum subiectum primum in quo saluatur et primum. scilicet materiale descenditur a femina per attractum sanguinis menstrui uel alicuius humoris qui est loco eius. Secundum autem scilicet effectiuum descenditur a viro in omnibus animalibus de quibus est masculus et femina. Sicut autem dicit philosophus in primo methaphysice. masculinum et femininum accidunt omnibus animalibus sed in libro de animalibus excipit quoddam genus piscis in quo non est vnumque visus masculus et hoc necesse est contingere propter similitudinem partium illius piscis. quando enim corpus animatum omnino est simile in partibus uel minimam habet diuersitatem tunc superfluum cibi ab ultima digestionem accipit virtutem ad proficiendum tale corpus et non est necesse ut a virtute organum specialis recipiat aliquem influxum ultra hec. et ideo cum organa generationis influentia virtutem specialem superflue quarte digestionis faciant distinctionem maris et femine non erit in tali animali distinctio sexus. et ideo dicit quidam philosophi experimētatores quod hoc genus piscis est anguilla in qua nunquam apparuit masculus uel femina. **A**d aliud dicendum quod femina non solum generat in se ex femine alio quod est effectiuus sed tamen ex femine proprio quod est materiale. **A**d aliud dicendum quod sicut corpus organicum diffinitur in comparatione ad animam et anima diffinitur in comparatione ad corpus organicum ita diffinitur passiuus ad efficiens ad passiuum. et similiter femininum ad masculinum et masculinum ad femininum. Sunt enim ad idem operantia vnum effectum et alterum materialiter. Et cum illud ad quod operantur sit finis diffiniuntur ambo per idem. et quia illud vnius rationis est per

Secūde partis sūme

quod diffinitur non omnino sunt equiuoca virtus generatiua in masculo et virtus generatiua in femina et per consequens nec etiam uegetatiua erit equiuoca in illis. ¶ Ad aliud dicendum quod decisio seminis est in plantis. Deciso enim semine in genere generata est separatio quedam nutrimenti a cibo quod est natum sustinere in diuiduum in quo separato per generationem saluat species, talis autem separatio fit in planta. quod id vnde fit generatio separat ab eo quod est cibus maximus ad sustentationem corporis plate. Sed uerum est quod planta non erit semen extra se, uel dicat melius quod in planta est duplex generatio, quarum una est per quam ad ipsam plantam generatam reddit iuuetus eius et in ista generatione generatum semper est pars generantis et ideo ista fit de nutrimento ipso ipsius plate. ¶ Alia est generatio plantae similis in specie per quam non saluat nisi species plantae et non indiuiduum et hoc fit per semen decisum a nutrimento et extra plantam protectum sicut patet in nucleis et fructibus. ¶ Ad aliud dicendum quod decidere semine est separare ipsum a nutrimento et influere ei virtutem generatiuam materialem uel effectiuam qui influxus fit a generatiua que uel est in toto corpore generantis uel in organo speciali. ¶ Ad aliud dicendum quod in plantis sine dubio multiplex est generatio hoc est multorum et hoc contingit propter qualitatem et similitudinem corporis plantae in partibus, et hoc enim accidit quod nutrimentum quod est aptum nutrire partem unam est etiam aptum nutrire partem alteram, et ex hoc iterum contingit quod nulla differentia est inter humidum radicale et humidum nutrimentale in ipsis. Et ex hoc contingit ulterius quod ex humido nutrimenti tali potest esse generatiua partium in plantis cuius signum est quod partes eius abscisse recrefcunt quod non fit in animalibus habentibus multam diuersitatem in organis. Dicimus igitur quod ex nutrimento in quo dominatur humidum aquosum quod est facile delectabile producant folia. Ex nutrimento vero in quo dominatur subtile terrenum bene commiscibile producant virge et surculi, ex illo autem in quo dominatur subtile aereum cum aqueo digestibile facile et maturabili generant fructus et sic de alijs. ¶ Ad aliud dicendum quod in plantis non est distinctio masculi et femine per sexum sed per proprietates que proprietates sunt formae speciei et figuraz imprimere et hec impressa recipere, et ideo ambe iste proprietates adunant in planta una ut dicit philosophus in primo de uegetabilibus et plantis calidum et siccum est imprimere et quasi sigillare formam et figuram, calidum enim est penetratiuum et siccum terminatiuum, et cum hec sint ubique in planta proprietates masculi ubique erit in planta. Proprietates autem femine sunt per frigidum et humidum et humidum est figura et speciei receptiuum, frigidum uero per coagulationem humidum aquosum eorundem est retentiuum, et iste proprietates similiter ubique sunt in planta. Et ideo dicit philosophus quod planta ubique est impregnata et impregnata. Quod autem non distinguit sexus in plantis hoc est propter equalitatem corporis plate in partibus. Ex hoc enim contingit quod nutrimentum assimilatur parti uni est etiam assimilatum alteri, et assimilatum parti, est etiam assimilatum toti, et quod est potentia pars est potentia totum, et cum nutrimentum in planta ubique sit potentia pars ubique erit potentia totum et sic ubique generatio, quod autem idem sit in planta humidum nutrimenti et humidum generationis patet per experimentum: quia partes abscisse recrefcunt quod non fieret si esset humidum diuersum, et ideo cum ad humidum nutrimenti non exigat distinctio sexus sed tamen calor agens cum virtute anime et virtute celesti etiam ad generationem plante non exigit nisi calor agens cum virtute anime et celi, et hoc est quod dicit Locineon quod oium uegetabilium terra est mater et sol pater. ¶ Ad aliud dicendum quod distinctio maris et femine duplex est, scilicet per proprietatem

et sexum, per sexum est in animalibus, per proprietatem autem in plantis, et hoc est ideo quod anima sensibilis diuersas habet virtutes et operationes precipue ubi perfecta est et ideo exigit magnam diuersitatem partium in corpore quo utitur ut organo in illis virtutibus et operationibus, et cum talia sint difficilioris generationis secundum naturam contingit ex hoc quod nutrimentum assimilatur parti uni non est assimilatum parti alteri, et quod est assimilatur parti non est assimilatum toti. ¶ Alterius quod est potentia pars non est potentia totum, et quod species non saluat nisi in eo quod est potentia totum oportet talia habere speciale organum in quo sit virtus anime que trahat partem cibi a toto corpore et faciat ipsum potentia totum uel materialiter uel effectiue ut supra diximus, et distinctio horum organorum facit distinctionem sexus in animalibus, et hoc patet ex hoc quod si sunt animalia similia in partibus quorum facilis est generatio et precipue que non sunt completa in numero sensuum, multa eorum generant ex putrefactione et uirtute stellarum ut dicit Agge: in libro de animalibus. ¶ Ad aliud dicendum quod perfectiorem habet generationem animata quam inanimata tam ex parte agentis quam ex parte materie, ex parte agentis quod in illis agit qualitas actiua sicut calidum et frigidum tamen in istis autem non sufficit hoc sed cum calore oportet addere virtutem anime et virtutes celi, ex parte materie vero quia illa generatio preparat materias. In istis autem oportet esse materiam ante preparatam, quod illa non generat de sua substantia huius causa est: quod homogenea sunt et in homogeneis nihil est quod sit in potentia ad formam sed totum est in actu, in animatis autem sunt quedam partes potentia et quedam actu, nutrimentum enim assimilatum est pars potentia et non actu et cum generatio fiat ex potentia ente et non actu in hijs que sunt animata debet fieri generatio ex talibus partibus, in illis autem que non sunt animata non potest fieri, quod omnes partes eorum sunt actu et ex ente actu non fit generatio et ideo oportet quod generet speciem suam super naturam alienam quod est extra ipsam. ¶ Ad aliud dicendum est secundum supradicta quod prima virtus generatiua que pars anime est in organo est et in genere, et hinc est actus ille primus qui est decisio seminis. Sed ab hac uirtute influxa est alia uirtus in semen cuius est conuertere substantiam seminis in similitudinem speciei primi generantis et iste est actus secundus et uirtus hec non est in generante sed in semine per hoc patet solutio ad ultimum.

¶ Queritur quid generatur.

¶ Tertio queritur Quid generatur et ex quo. Et hic occurrit illa disputatio Utrum anima sit ex traduce quemadmodum dixit Apollinaris quidam hereticus. Et utrum anima sit in semine sicut videtur dicere quidam philosophus. Et utrum anima sit per creationem et infusionem ut per actum nature qui est generatio et si hoc uniuersaliter querendum est de omni anima utrum de anima humana, et si specialiter de anima humana que infundendo creatur tunc assignanda erit huius ratio. ¶ Dicit igitur Apollinaris ut refert Gregorius nixenus libro de homine, animam ab animabus generari sicut corpora a corporibus, provenire enim animam secundum successionem primi hominis in eo quia ex illo sunt omnes secundum corporalem successionem nec subiacere animas ut primogenitas neque nunc creati. Et huius ponit talem rationem quia si dicatur quod anima creatur a deo erit deus cooperator adulterorum, pueri etenim illi ex hijs generantur. Alia ratio sua est hec quia requieuit deus ab omnibus operibus suis que ceperat facere, ergo nunc non creat nunc animas sed per generationem fiunt. Ista etiam disputatio multum tangit ab Augustino super gen. ad litteras, et una ratio que potissima videtur talis est quod fides catholica supponit quod pueri trahunt pec-

catum originale a parētibus. subiectum autem proprium peccati nihil aliud est nisi aia. Cum igitur peccatum trahit ex traduce videtur etiam animam trahere ex traduce et ita anima filij descendit ab aia parētum. **I**tem omne quod in primo sui essendi principio immaculatum est comaculationem videtur habere ex suis principijs primis. aia est huiusmodi. ergo comaculationem ex suis principijs primis habere videtur sed a deo non potest habere ullam comaculationem. ergo deus non erit proximum principium aie. et ita erit aia ex traduce. **I**tem omne quod cōse- quitur actus alicuius efficiētis per esse causat ab illo efficiēte. Anima rōnalis semper consequitur actum generatiōnis qui est actus parētum generatiū. ergo per esse causat a parētibus generatibus. maior probatur per diffinitio- nem efficiētis quod efficiēs est ut dicitur Boetius qui mouet et opatur ad hoc ut aliquid sit. minor: patet sensu. Sed cum que sitio nostra sit de omni aia et non tamen de aia rōnali querunt quidam probantes e contrario naturam aiam esse nisi per infu- sionem nec uegetabilem nec sensibilem neque rationales adhibentes sue opinioni has rōnes. Dicitur Auicēna cum creat materia corporis cum sit dignum fieri. instans ani- me et eius regnum tunc causa separata que solet dare vnam quāque aiam creat aiam. ergo ut aias creet et sine corpori- bus quibus proba sit. creatio vnius et non alterius impos- sibilis est. ex hoc accipitur quod anima creat a deo sed non creatur nisi corpore organiato eo quod vni corpori debeatur vna et altera aia. **I**tem Auicēna in 7° de naturalibus dicit ac- cipiendo aiam hoc est aptitudinem instrumētū comitat quod creat a causis separatis id quod est aia. hoc autem non con- uenit in aia tamen sed in oibus formis habentibus initium qua- re esse non preponderat super earum non esse nisi quod materia acceptio: est quātū ad illas et dignio: illis. recipiēdis. Ex hoc iterum accipitur quod non solum aia sed ois forma est per creationem uel infusionem prime cause. **I**tem ibi- dem. attribuēs esse aie non est corpus nec corporalis virtus. est sine dubio eēntia existēs nuda a materijs et mēsuris. **I**tem ibidem in cap^o de diluuijs que numerant in thimoe Platonis. dator formarum dat virtutes agētes et matrix facit ad meliorationē. quod enim matrix sit largiēs causas non est sentētia Peripateticorū sed forme et virtutes substan- tiales ueniūt a principijs intrāsmutabilib^{us} eternis. **I**tem Agē in libro de causis proprietatum elementorum dicit quod in habitatoribus climatis primi quod est propinquus linee eq- ualitatis hoc est equinoctiali. propter assiduam fixationem mor- solis accidit siccitas et minoratur in eis frigiditas et humi- ditas quare calefiūt matrices mulierum earum et comu- nicat eis nigredinem corporis et crispitudinem capillorū quod est quā aqua viua quādo cadit in mulierem decoquit eas. matrix caliditate sua et cōmisceat aqua illa cum sanguine matricis donec fit frustum. deinde format et fit in ea spir- ritus vite iussu dei. **I**tem in libro de motu cordis. In est semen vite principium quod extrinsecus quā amminicu- lis trahit ad actum mixti. igitur ad uegetationem primi cō- tinētis bñficio exterius indurata uapore ingenitus ex- halare non pmititūe que si in spūm cōsequuntur habile fit corpus aiatum necessario. huius enī mixture a summo diuinum creatore sunt et statim aia infundit. **I**tem in 2° machabeorū cap^o 7° dicit mater filijs suis. Nescio quomō in utero meo compuistis. neque enim ego spūm et animā donauī uobis et vitam in singulorū mēbra. non ego ipsa pepigi sed mūdi rector qui formauit hoīs natiuitatē. qui cūque oīum adinuenit originem spūm dedit uobis. quia reddet et vitam sicut nūc propter ipsius leges uosmetipsos despicitis. Sunt etiam rōnes pro hac parte facientes ut videtur. dicit enim philosophus in 6° topi^o quod eadem est ratio aie et oīs anime. si igitur vna aia est per infusionem erit omnis aia per infusionem. sed prime cause primorū uegetatiuorū ex primorum aialium et primi hoīs sunt date per dationem ergo et oēs anime. **P**reterea ex principijs naturalibus

sic ostenditur in materia que est subiectus generationis et corruptionis in corporibus aiatis non videmus agētia et patiētia nisi qualitates primas elementales. harum autem non est nisi duplex effectus. aut enim vna est agēs et altera pa- tiens. tunc enim agēs vincendo patiētem trāsmutat eam ad se inuicem sicut in generatione elementorū. Aut ambe sunt agētes et patiētes et tunc utraq^{ue} remittit alteram et ex eis non producit nisi effectus mixti. Aia igitur et quolibet pars forme substantialis cōpositi nec est simplex elementū nec mixta tamen ex elementis. ergo non causat ab illis. **S**i forte diceretur quod causat a forma substantiali que est in agē- te. Contra hoc est quod forme substantiales nec actiue nec pas- siue sunt. Si enim eēnt actiue et passiue tunc ea que habet formas substantiales quādo appropinquaret sibi inuicem corrūperent se per actionē forme substantialis. et hoc nos non videmus. ergo non potest dici quod causent a formis sub- stantialibus cum ille nec actiue nec passiue sunt. et iste sūt rōnes Theodori et Auicēne. **I**tem nihil agit ultra spe- ciem suam. ergo calidum frigidum humidum siccū que sunt in materia non agunt nisi similia sue speciei. sed forma substantialis et aia precipue non sunt de speciebus illarum qualitarum. Quod probatur sic. nam forme substantiales non habent contrarium. ille autem qualitates habent contrarium. ergo aia et forme substantiales non fiūt nec agunt ab illis. Cum igitur nihil sit actiuum et passiuum in natura nisi calidū fri- gidum humidum uel siccum nulla forma substantialis. et precipue aia fiet ab illis principijs naturalibus. Si igitur diceretur quod aliquid potest agere ultra speciem suam. probatur quod non. quod si in specie agētis non terminaret actio tunc non eēt ra- tio quare in aliquo terminaret et sic procederet in infinitum. **P**reterea actio et passio sunt inter contraria. ergo tādiu durat actio agētis quādiu est contrarium in patiente sed suscepta specie agētis non est ultra contrarium in pa- tientē. ergo tunc terminat actio et sic videtur sequi quod prius cōclusum est. **I**tem principium in naturis est quod non ex sub- stantijs fiat substantia. cum ergo qualitates prime sint non sub- stantie ex ipsis non fieret forme substantiales. ergo multo magis nec aia. **I**tem dicit philosophus quod nihil erit in actu nisi per illud quod est in actu. et probatur sic. si enim deficeret quod erit in actu per id quod est in potētia tunc non erit in actu nisi per id quod est in potētia illa. A potētia igitur non potest esse nisi potētia. et ita accipiendo potētiā accipiet actum quod est impossibile. **P**reterea accipiendo potētiā ha- bebit duas potētiās quod est supfluum in natura. **I**tem de potētia educēte aliam potētiā esset similis questio quid educeret eam. hoc enim esset in actu uel potētia. et si esset in actu tunc uerificaret propositio uidelicet quod nihil educit in actum nisi per hoc quod est in actu. Si autem es- set in potētia tunc de illa esset questio per quid educeret. et sic iret in infinitum. ergo hec erit probata. scilicet quod omne quod educit in actum educit per id quod est in actu. Illud igitur educens aut est in materia generabiliū et corruptibiliū. aut extra. Si est in materia tunc de ipsa eadem erit que- stio quid ipsum fecerit in materia. nulla enim forma est in materia generabiliū et corruptibiliū nisi facta et ge- nerata et deficiente illo iterum eadem erit questio. Utrum sit in materia uel extra et ibi in infinitum nisi detur al- quid existēs extra materiam educēs materiam in actus. ergo videtur quod omnes forme substantiales sint a datore for- marum qui est forma nuda a materia et mēsurā materia. **A**mplius. omne quod est non deficiēs et inquietum semper reiteratum secundum vnum modum necesse est reduce- re illud ad principium immobile eternum. generatio for- marum substantialium et precipue anime est talis. ergo ne- cesse est ipsam reduci ad principium immobile et eternū quod est deus. maior patet ex hoc quod agēs quādoque et quā- doque non non potest esse causa eēndi semper eodem modo. Minor probatur sic ex hoc quod cursus generationis ad for- mam subalem semper est eodem mōdo. **A**mplius. si prime

Secūde partis sūme

qualitates facerēt formas subales tūc ubi eēnt potēiores efficacius efficerēt eas. sed in simplicib⁹ ut scribit in fine de sensu et sensato sunt potēiores q̄ in mixtis. ergo potius facerēt ibi aīas q̄ in mixtis. ¶ Amplius in rōnibus ita est qd differētie specificē potestate oēs sunt in genere et nō educunt de ipso genere per virtutem aliquam que est in genere sed potius per intellectum virtutem generis distinguēt per differētiās oppositas. ergo similiter erit in naturis qd forme substantiales que potētia in materia sunt non educunt ex ipsa per virtutem aliquam que est in materia sed per lumē intelligētie separate que est causa p̄ma illustrās oīa sua causata per dationem formam substantialem. ¶ Item hoc etiam videt uelle dicere p̄bus in 2° p̄h⁹. ibi enim assignādo differētiām inter methaphisicum et phisicum dicit qd methaphisicus nullā formam sepatam a materia cōsiderat. sed phisicus h̄s cōsideret aliquam que est in materia nō tū ex materia sed est separata a materia sic dicēs. phisicus est circa hec que sunt separate qdem species in materia. homo enim hōminem ex materia generat et sol. Quomodo autē habeat se hic sepabilis et quid sit p̄hie p̄me opus est determinare. Ex hoc accipit qd homo et sol generāt id qd est in hōmine ex materia et non generant aīam rōnalem que est substantia separata a materia sed est a substantiis p̄p̄eius ī generabilibus et in corruptibilibus de qbus p̄tinet cōsiderare ad p̄m p̄hm. ¶ Si forte diceret quēadmodum Aḡ: vult dicere qd aīa uegetabilis et aīa sensibilis sunt in semine sed non aīa rōnalis. ¶ Cōtra hoc sic obijcit. aīa uegetabilis et aīa sensibilis nō possunt accipi nisi tribus modis. s. in genere specie et virtute que potētia uocatur. Si igit est in semine erit ibi s̄m aliquem istorū modorum. Non p̄mo modo qd aīa accepta ut genus nō est nisi in intellectu et nō habet s̄m determinatū in natura. similiter nec secūdo modo. Aīa enim accepta per speciem est suba dans esse et rōnem ei in quo est sicut supra habuitum est in diffinitione. et s̄m hoc semē in quo eēt aīa uegetabilis esset plāta et illud in quo esset sensibilis eēt animal qd patet esse falsum. ¶ De terea aīa sic accepta est actus corporis phisici organi potētia vitam h̄ntis. Cū igit semen nō sit tale corpus non erit in ipso aīa per hūc modum. Similiter nec tertio mō qd virtus que est in potētia aīe est de cōsequentibus s̄m naturam et spēm aīe. et ideo si nō est in semine aīa aliqua s̄m spēm. nō erit in aliqua virtute eius. ¶ Item corrupto subiecto alicuius de necessitate corrūpit forma subalis que est in ipso. sed quid est in semine mouet ad seminis trāsmutationē. ergo per cōsequens ad seminis corruptionem. si ergo aīa uegetabilis et sensibilis eēnt in semine mouerent ad sui ipsius corruptionem qd falsum est. qd s̄m materiam nihil mouet ad corruptionem sui. ¶ Item def qd aīa que est in semine generat aīam. aut ergo ḡnabit eādem aīam. aut aliam. Si eādem tūc idem generat seipsū qd est impossibile apud oēm materiam. qd sic idem eēt et nō esset simul qd generās est et qd generat nō est. Si autem generat aliam. aut saluat cum illa generata aut perit. Si p̄mo modo tūc due aīe eīndem speciei existētes erūt in eodem corpe. Si secūdo modo querit quo destrūte perit et non erit facile assignare rōnem etiam uolētibus fingere. ¶ Item ars imitat naturā. sed in arte faciēs est oīno extra materiam in quam inducit formā artis. ergo et in natura faciēs formam subalem oīno erit extra materiam. Cū igit semen sit materia aīati et aīa forma substantialis faciēs aīam non erit in semine. ¶ Item p̄bus assignat differētiām inter methaphisicū architectum et usualem in 2° p̄h⁹. h̄c. s. qd architectus cōsiderat materiā super quam pōt inducere formam artis ut faber ferruz et es ex qbus facit gladium qm̄ nō pōt facere ex lana et lino. vsu alis autē non cōsiderat materiā sed utit ea tanq̄ p̄parata ab architecto ut miles utit gladio. Et sicut se h̄nt factor

frenoz et equester. Et ex hoc patet cum silitudo sit inter artem et nām qd nō est eiūdem virtutis in specie facere aliqd et uti eo. Cū igit aīe aīalis et plāte sit uti corpe organico nō erit eiūdem facere ipm. ergo aīa nō est in semine existēs ut facit corpus organicū uel aīam. et iste rōnes sunt ad hoc qd necesse sit ponere datorem formarū ut posuerūt Plato Auic⁹ Theodorus et alij sequentes eos. Sed qd Aḡ: p̄hia uadit in cōtrarium ponamus rōnes eius sic. Omne trāsmutās materiā s̄m subam necesse est qd p̄iūctum sit illi. illud qd facit formā subalem s̄m materiam est trāsmutās mām s̄m subam. ergo necesse est qd cōiūctum sit illi. Adāto: pbat ex eo qd inter agēs et patiēs non pōt esse medium sicut pbat in p̄mo de generatione et corruptione et in 7° p̄h⁹. Adīno: pbat ex hoc qd nulla est alia trāsmutatio substantialis que dicit generationem nisi factio forme super materiā. ¶ Item cause separate agēs aut agūt per motum corporū naturales aut perse. Si p̄mo modo tūc nullam formā inducūt super materiam nisi per motum illoz corporū et sic ex illa materia generātum et corrūptum non mouent immediate nisi per calidum et frigidum humidū et siccum inducētur forme subales p̄ime. Si p̄o agerēt perse tūc omnis actio eorum erit s̄m modum substantie agētis. substantia aut agēs est separata a materia. ergo forme sic facit ab eis non erūt cōiūgibiles materie generabili et corruptibili et sic nihil p̄funt ad ḡnationem. ¶ Item pbat in 2° de celo et mūdo qd semp potētia mouētis p̄portionet potētie mobilis et cōtra. ergo mobile incorruptibile erit mouens incorruptibile per p̄imum et corruptibile eorum p̄t incorruptibile. ḡnabilia aut et corruptibilia corrūpuntur oīa de necessitate tpe determinato. ergo s̄m substantiam nō mouent a motore incorruptibili p̄imo. ergo nec a causis separatis. qd ille sube oēs sunt incorruptibiles. ¶ Item causa vno modo se habēs s̄m naturā non pōt esse causa p̄ima diuersimode se h̄ntiūz ut pbat in 2° de ḡnatione et corruptione. Cū igit sube separate in se vno modo se habeāt non erūt cause diuersimode se h̄ntiūz oīa autē ḡnabilia et corruptibilia s̄m suas formas diuersimode se habēt s̄m esse et nō esse. ergo cause sepeate non erūt p̄ime illoz. Si forte dicat qd perse nō creat formas sed per motum superiorum et per motum elementorū tūc redit ad p̄positum. qd bene cōcedit qd cause separate sūt p̄me cause agēs in naturā sed non p̄ime faciēs formas substantiales generātum et corrūptum. ¶ Item mutationis p̄petue siue motus non p̄petui non pōt esse eādem causa agēs p̄ima. qd patet ex hoc. qd cū tū p̄portionet cause p̄ime s̄m naturā oportet qd p̄petuum et non p̄petuum p̄portionarent eidem s̄m nām qd nō potest esse. Inde p̄cedit sic. motus celestium est motus perpetuus. generatio p̄o cuiuslibet rei nō est p̄petua. ergo s̄m naturā non sunt ab eodem agēte p̄imo. Si forte dicat qd etiam generatio est inq̄ta et infinita ut pbat in 2° de ḡnatione et corruptione nihil est ad p̄positum. qd illa infinita est s̄m successionem oīum ḡnabilium. nos autē querimus de causa agēte p̄ima huius forme ḡnabilis uel illius. ¶ De terea infinitatio ḡnationis per successionem nō est immediate et p̄ime a causis separatis sed per motum celestium corporū et elementorū. Propter qd etiam generationis cōtinuatio assimilāt cōtinuationi soni in cythara in qua non cōtinuat sonus in vna corda uel duabus uel tribus sed in oībus. sicut quando non sonat vna tūc sonat alia. ¶ Item in superioribus videmus qd h̄ oīa sunt corruptibilia s̄m naturam nec sint in potētia nisi ad vnum tū tamē p̄pter diuersitatem motus localis in eis non pōt esse motor p̄imus. ergo multo minus in inferiorib⁹ que diuersitate h̄nt a superioribus tā in motu q̄ in suba erit idem agēs p̄imūz. et sic in inferiorib⁹ nō sunt forme sepeate uel sube faciēs formas p̄ime. ¶ De terea specialiter de hoc qd est de proposito. s. de infusione

anime obijcit sic. Quicquid est causa efficiens generationis hoc agendo inducit formam substantialem. semen est causa efficiens generationis. ergo agendo inducit substantialem formam. Forma autem substantialis est anima ergo agendo inducit illam. Prima probat ex diffinitione efficientis supra posita. secunda scribit in 2° p^{ri}mo. **I**tem quicquid mouet et operatur ad hoc ut aliquid fiat et quietescit facta illa operatione sua includit illud ut finem. semen in generatione animarum mouet et operatur ad hoc ut ducaat animam in corpus organicum. et illo facto gescit. ergo est causa efficiens generationis animarum secundum formam que est anima. prima probat per diffinitionem agentis. 2^a scribit in 16° de animalibus ubi dicitur quod semen facit hoc in sanguine menstruo quod coagulum in lacte. **P**roterea videtur quod anima sit in semine. dicitur enim in 2° de anima quod nihil aliud nisi quod vita habet et animam. embria concepta alunt. ergo habent vitam et animam. Si non credis prime propter auctoritatem tunc probat per supradicta ut supra habitum est quod ut cibo actus est nutritiue potencie que est pars anime vegetabilis. Si scilicet scribitur expresse in multis locis libri animalium. scilicet in 2° de somno et vigilia dicitur quod embria gescit in matricibus quod mensibus propter multum fluxum nutrimenti in superiora. Si autem non crederetur hoc tunc sic probat. omne quod accipit augmentum absque hoc tunc si probat omne quod accipit augmentum absque hoc quod rarificat in suba necesse est quod hoc fiat per nutrimentum additum sibi. semina accepta sic augentur. hoc ergo fit per nutrimentum additum sibi et sic sequitur quod habet vitam et animam. **I**tem in primo de somno et vigilia dicitur. manifestum est quod necessarium est animali cum semine habeat primum alimentum suscipere atque augmentum. sed semina concepta suscipiunt alimentum et augmentum ut probatum est. ergo habent sensum. et primum probatum est quod habent animam vegetabilem ergo habent sensibilem animam et vegetabilem. **I**tem virtus formatiua organorum est virtus anime in semine. ergo in semine est virtus anime. sed virtus anime non est sine suba anime. ergo in semine est suba anime et virtus eius. prima probat per Avicennam qui dicit quod primum quod emanat ab anima ut prima est semine et virtus generationis qua generat membra secundum vnamquamque virtutem congruam actioni illius. **P**roterea patet quod semen agit et mouet in generatione. aut ergo principium motus huius est in semine. aut extra illud. si extra illud queratur in quo. Si dicatur quod in matrice hoc erit contra Avicennam. qui dicit quod matrix non facit nisi ad meliorationem. et quod in ea non est nisi virtus formatiua. **P**roterea ad propositum non erit quod nos loquimur hic generaliter de vegetabilibus animalibus. et constat quod semina plantarum non proueniunt in matrice a materia. ergo oportet quod principium huius actionis sit intra semel ipsum. Aut ergo ipsa est calidum aut frigidum. aut anima uel corporea virtus uel incorporea. Si corporea virtus tunc non potest esse frigidum quia hoc non est principium vite est generationis et motus sed potius immobilitatis ut dicit Avicenna. nec calidum potest esse. Illius enim est alterare in infinitum quousque est combustibile et calefacibile ut dicit Averroes in 2° de anima contra Empedoclem. ergo erit virtus incorporea. virtus autem incorporea non est nisi in anima. ergo in semine est virtus anime. et cum nulla virtutum anime sit separata a suba anime in semine erit suba anime. **P**roterea ponantur rationes Averrois posite in libro 16. lib^{ri} animalium. quarum vna hec est quam dicit sub hijs uerbis uolumus ingredi illud quod facit membra in generatione. Illud ergo autem est res extrinseca operatrici. aut ex ipmate pars anime. Et dicere quod est extrinsecus operator quorundam interiorum membrorum uel exteriorum corporis est falsum. quia non incipit mouere nisi secundum contactum. Et si non posset mouere non posset alterare. manifestum est ergo quod in embione est ista virtus. quam si non est in eo. necessario est distincta uel diuisa. et dicere quod est res diuisa falsum est. **I**tem probatur per hoc ibidem patet quod eadem anima facit corpus que recipit ipsum semen. Et ratio sua colligitur ex hoc quod membra corporis non sunt simul sed successiue. primo cor et postea alia. supponit etiam quod quodlibet factum per naturam necesse est habere formatorem prout sibi et intrinsecum. vis ergo

formatiua cordis aut parit formationes cordis aut non. Si parit tunc non erit aliquid formas cetera membra quia illa formantur ex corde. Si non parit tunc eadem virtus que formauit unum membrum et alterum formabit manens post formatum membrum. ergo virtus formatiua manet post singula membra formata conseruans et regens illud quod formatum est. quia non est alterius conseruare et regere quam eius cuius est formare. sed regere et conseruare formatum est anime. **Q**uid probat ex hoc quod dicitur in fine primi de anima quod anima continet corpus qua egrediens corpus expirat et marcescit. ergo eadem erit formatrix membrorum. et sic eadem anima erit in semine et in corpore organizzato. **I**tem philosophus ibi dicit quod anima est in semine sicut artificiatum in artifice. Si forte uelit aliquis dicere propter hoc quod embria ante infusionem anime mouentur et crescut ad modum platee. quia sicut platea preparatur nutrimentum in terra ab extra ita in matre ab anima matris preparatur precepto nutrimenti. Et ex illo nutrimento formantur membra sic etiam post partum mater preparatur nutrimentum iam nato. hoc est contra dictum oilum philosophorum naturalium. Dicit enim Averroes 16° de animalibus semina dare materiam et mares dare illud quod creatur. **I**tem cum exierit semen a masculo et intrauerit matricem mulieris frequentabitur supfluitare mundam ualde sanguinis menstrui. **I**tem ibidem. sustentatio embionis erit ex virtute maris que est in semine. **I**tem hoc non tamen sensui sed rationi est manifestum. quia conceptum sustentatur ex semine maris. **I**tem ibidem manifestum est quod materia est ex femina et principium motus est ex masculo. **I**tem ibidem rectum est querere questionem grauem dicendo quod si talis anima est in femina et supfluitas semine est materia qua de causa femina indiget mare et non generatur perfecte sine mare. Causa ergo illius est quia inter animalia et arbores est differentia sensus. ergo non potest esse manus aut caro uel aliud membrum nisi sit in eo anima sensibilis aut actus aut potentia. quoniam simpliciter erit sicut membrum mortui. Si non mas est factio illius anime quando diuiditur mas a femina non potest femina perfecte generare animal. quoniam virtus est maris sicut narrauimus in questione graui. **I**tem Avicenna in suo libro de animalibus 1° magnam et longam ponens disputationem de alteratione Galieni et Averrois sic dicit. In ipmate est virtus maturatiua et informatiua et illa virtus erit potes generare membra sicut erit potes generare ossa nervos et uenas quoniam generatio est imptinens ad matricem. **I**tem ibidem. stultus est qui dicit quod eodem modo operatur matrix sicut furnus in coctura panis. quia matrix sit calidissima eius tamen superficies interior est humida ualde et sua substantia. et ideo non est de sua natura assilare aliquam substantiam. **I**tem Avicenna in cap^o de diluuijs que numerantur in thimoe Platonis omnia ista generantur ex collectione elementorum et matrix nihil facit nisi retinere. **I**tem ibidem matrix non facit nisi ad meliorationem et non format. **S**olutio sine prouidicio aliorum non discedimus a nostra positione quam supra posuimus in questione de creatione. scilicet quod forme omnes preter animam rationalem potentia sunt in materia ipsa generabilius et corruptibilius. Et educuntur per actionem calidi et frigidi. humidum et siccum in commixtionem. de anima autem sola rationali dicimus quod ipsa infundendo creatur et creando infundatur a prima causa que est ipse deus gloriosus et sublimis. Dicitur etiam quod anima platea et bruti sunt in semine potentia non actus et non potentia materiali tamen sed potentia efficiens et operans. Sic autem non est de anima rationali que est anima hominis que est creata ad imaginem dei. quare in sui substantia imaginem dei habet. nec habet efficientem nisi solum deum. in semine hominis est virtus formatiua membrorum corporis humani quibus formatis per creationem infunditur anima a deo. quorum omnium ratio patebit in solone singulorum obiectorum. Dicitur ergo ad primum sicut dicit Gregorius nicens rudem apollinari quod in hijs qui in adulterio generantur prouidentur rationem relinquitur ignota nobis exiit. Si autem oportet quid et de

Secūde partis sūme

puīdētia qdē oīno nouit deus qd gignit uel uite uel sibi ip̄i utile futurū. Et p̄pterea p̄cedit aīationē hāc fieri. sūf ficiēs aut argumētū huius accepimus illū qui fuit ex ea que fuit urie salomonē ⁊ a dauid gñatū. Posset etiā dici qd distinguēdū est opus nāe ab ope uolūtatis. ¶ Adulterīū malū est qz est cōcubitus ip̄se opus aut nāe est for- matio corpis ⁊ in fusio aīe quā opat deus coopando na- ture nō est malū. ip̄se enim deus totius nāe motor est p- mus ⁊ ideo debet nāe coopari. ¶ Ad aliud est rñsuz su- pra q̄lter deus requirit ab omni ope qd fecerat. ¶ Ad id qd obijcit de Aug⁹ dicēdū qd aīa nō est ex traduce sed corpus qd gñat duplici corruptione corruptū est. s. pas- sionis ⁊ vitij. ⁊ ex illa corruptione que est vitij dīc Aug⁹ in li° de nuptijs ⁊ p̄cupiscētia. tanqz ex filia pctm̄ causat originale in aīa cuz tñ tñ pena sit in corpe. Qd tñ q̄lter hoc fiat ex p̄ssius determinari hēt in qōne de originali pctō. ¶ Ad aliud dicēdū qd uerū qdē est aīam statim cū est eē cōmaculatā originali pctō. sed illā cōmaculationē nō trahita parētibus tanqz sit ex traduce sed potius seq- tur ipsam vnionē aīe ad corpus. sicut enim liquor aligs purus corruptionē p̄trahit a uase in quo est. Subtiles tñ rōnes oīum horz poni hñt in qōne de originali peccato. ¶ Ad aliud dicēdū qd est dup^x efficiēs vnus qui opat rem ⁊ alius qui opat ad rē. ⁊ de p̄mo tenet qd obiectum est de scdo p̄o nō. Bonitas enim dei coopat uoluntati opanti ad se semp. qñcūqz enīz aligs facit qd in se est de us infundit ei grām. Et silt eadē bonitas dei coopatur nāe in gñatione hoīs. qñcūqz enīz natura sufficiēter for- mauit organa corpis humani deus creādo infundit aīaz rōnalē. ⁊ hoc nō est ex p̄tate efficiētis nāe sed ex ordine coopationis dei ad op⁹ nāe. ¶ Ad sequētes p̄o rōnes que vident esse p̄bice dicēdū qd si uoluerimus sustine- re Aug⁹ dicemus qd caule separe. s. motores orbium nō hñt actū in natura nisi per opa nāe ⁊ idcirco ille non creāt formas nisi per motū supiorz ⁊ per motū elemētoz ⁊ per mae trāsmutationē. Silt dicēdū est ad sequēte au- ctoritatē Aug⁹. ¶ Ad 3^m dicēdū qd causa p̄ma agēs in natura est causa scda nuda a materia ⁊ mēsuris sed non causa agēs p̄ime formā subalē. ¶ Ad 4^m auctoritatē ipsius dicēdū qd bñ p̄cedit qd matix nō hēt virtutem for- matiua. sed hoc qd dicit qd forme ⁊ virtutes subales ue- niūt a p̄ncipijs in trāsmutationibus eternis nō sic debet intelligi qd illa p̄ncipia imēdiate sunt causa formarū sba- liū sed qd sunt cause p̄me agētes a qbus tota natura acci- pit virtutē agēdi. ¶ Ad illud qd obijcit de dicto Aug⁹ dicendū qd hoc plane uerū est. sed ip̄se nō loquit nisi de īfusione aīe rōnalis. ⁊ hāc p̄cedimus imēdiate eē a deo ⁊ non ab alia causa. ¶ Ad id qd obijcit de li° de motu cordis dicendū qd si gñaliter loqueret de aīa dicēdū qd summus oīum creator infundit aīam ut causa p̄ma mo- uēs. sed natura ut causa p̄ima. Si p̄o loquitur de aīa rō- nali tñ tñ plane uerū est qd dicit. ¶ Ad id qd obijcit de 2° metha⁹ dicendū qd uerū est qd ibi nō loquit nisi de aīa rōnali. ¶ Ad rōnes p̄o inductas dicētes qd ea- dem est rō aīe ⁊ oīs aīe dicendū qd uerū est quātum ad nām aīe in genere sed nō est uerū quātū ad spēs aīe qd nō est eadē rō uegetabilis ⁊ sensibilis. Silt nō est eadē rō opis restaurātis nām ⁊ opis qd est per nāe p̄pagatio- nē. opus aut restaurāsnām est per creationē. sed p̄opa- gatio est a natura. ⁊ h̄ satis discussum est in qōne de opi- bus sex dierū. ¶ Ad aliud dicendū qd in ueritate cause agētes ⁊ patiētes in natura nō sunt nisi q̄litates p̄me in se uel in mixto. sed mouētes cause sunt plures. mor⁹ enīz celi nō est a talib⁹ causis. sed qd hoc nō est ad p̄positum dicimus qd forme subales sunt a q̄litatibus p̄mis agentib⁹ ⁊ passionibus. h̄ enim calidū tñ sit agens nō tamē agit tñ a virtute calidi ignei. qd hoc est p̄sumptiū ut di- cit in li° de suba orbis. agit enim cuz virtute calidi celi ⁊ cum virtute calide aīe ut supra habiū est ⁊ exp̄sse scribit

in li° de aīalibus ⁊ in libro de suba orbis. ⁊ virtute eius est inductiūū formarū subalium. ⁊ diuersificat in agēdo s̄m qd diuersimode recipit a lumine descēdēte a stellis. Diuersitas aut illius luminis descensus causatur ex di- uersitate situs stellarū ex p̄p̄inatione ⁊ elōgatione ea- rum ad inuicē. ¶ Ad aliud dicēdū qd ista p̄positio nihil agit ultra spēm suā si absolute intelligat falsa est. Ad disci- bilia enim in mixto agūt ad actū mixti qui est p̄ter actus miscibiliū. si p̄o intelligat specialiter de actione simplici um adhuc falsa est qz simplicia nō semp agūt in simplici virtute sed qñqz in virtute sua ⁊ in virtute celi ⁊ in virtu- te aīe. Si aut intelligat de simplici agente in virtute sim- plici sic uera est ⁊ nō facit ad p̄positū. ¶ Ad rōnes quā pbat dicendū qd tenet tñ qñ simplex in virtute simplici agit in oibus alijs nō p̄cedit in infinitū actio sed termi- nat qñ generat pueniēs s̄m p̄portionē agētis ⁊ materie. dico aut p̄portionē agētis ⁊ mae qz calidū ⁊ humidum mouētia in generatione diuersas accipiunt p̄portiones ad formas subales inductēdas ex diuersitate luminis de- scēdētis a sublimi de stellis ⁊ ex diuersitate mae que qñ qz cōmixtionē tñ nata est suscipe. ⁊ tūc generatur mine- ralia qñ aut ad cōmixtionē ⁊ cōplexionē nō tñ ad equa- le sed in qua dñat suba terrestris dura ⁊ tunc generatur plāte. qñqz aut cōplexionē atēdētē ad egle ⁊ tūc gene- rant aīalia ⁊ sic etiā intelligit qd dicit p̄bus qd oīs gene- ratio est ex pueniēti. Cōueniēs aut supponit p̄portionē agētis ⁊ mae ad formā que iducit. ⁊ hoc idē ponit Aug⁹ in 6° de nālibus. in actione ignis qui cuidā mae nō coi- cat nisi calorē. alicui aut calorem ⁊ lumē. ⁊ alicui calorem lumē ⁊ spēm s̄m qd magis ⁊ minus materia apta est su- scipe īmp̄ssiones que sunt ab igne. ¶ Ad aliud dicēdū qd hec p̄positio absolute intellecta ex nō substantijs non sit suba falsa est. Sed si intelligat qd ex nō substantijs non sit suba p̄stitutū ut. s. non suba sit pars sube faciens esse eius sic uera est. ⁊ sic supponit a p̄bis qd li ex habet noīa re materiale p̄ncipiū. si p̄o li ex causam efficiētē noīat falsa est. qz qualitates p̄me trāsmutāt materiā in genera- tione subarū. ¶ Ad aliud dicēdū qd hec p̄positio ue- ra est qd nihil educit in actus nisi per hoc qd est actu. sed non oportet qd sit in actu simili s̄m spēm sicut exp̄sse vi- det in lumine ⁊ caloribus postqz fuerint in potētia. nec tñ est in aliqua specie caloris. qz si esset in specie vna tūc non faceret actu esse calorē qui est in specie alia. Et pro- pter hoc quādocūqz dicit qd nihil educit in actū nisi per illud qd est in actu. oportet qd intelligat de actu agentis ⁊ non de actu forme. Et tūc p̄positio uerificat quinque modis. Quādoqz enim illud qd est in potētia nō est p̄ agētis est tñ natum suscipe subam ⁊ formā agentis ⁊ tūc agens qd est in actu educit illud qd est in potētia in sub- statiam ⁊ spēm suam sicut patet in circulari generatione elemētoz. qñqz p̄o illud qd est in potētia pars est agen- tis nata suscipe subam ⁊ rōnem ipsius agentis ⁊ tūc ne- cesse est qd ab agente p̄mo influat virtus in id qd est in potētia que sit effectiua forme ⁊ speciei sicut est in gene- ratione plātarum ⁊ aīalium ex feminibus. 3° modo id qd est in potētia ens pars agētis habet in se virtutē agē- di ex diuersis specie cōmixtam sicut est in generatione muli ex semine asini ⁊ eque. 4° modo illud qd est in po- tentia nullo modo est pars agētis nec eiusdem materie cum ipso sed p̄portionat ei s̄m eē formale tñ ⁊ hoc mo- do se habet in coloribus ⁊ lumine. ⁊ s̄lis modus est in agēte intellectu ⁊ fantasmatib⁹ a qbus abstrahunt vni- uersalia ⁊ in hoc casu inducit p̄portio a p̄ho in 3° de aīa. Quinto mō illud qd est in potētia hēt in se agens qd est in actu per multiplicē virtutē cōiunctā sibi ex celo ⁊ ele- mētis per quas virtutes p̄portionat s̄m cōuenientiā. ⁊ sic qualitates p̄me sunt in actu in mā mineraliū ⁊ eorū que gñantur ex putrefactione. patet ergo qd nō oportet agens eē in sili specie ⁊ forma cum eo qd educit de po-

ientia. ¶ Ad hoc autē qd querit utrum hoc sit in mā uel extra dicēdū qd qnq; sic z qnq; nō. In gñationib⁹ enim oib⁹ est in mā sed in intellectu z intelligibilib⁹ sole z lumie z colorib⁹ nō est sic. ¶ Ad hoc autē qd obijcit de illo qd mā est eadē cum educto z ibi in infinitū. dicēdū qd nō est uerū. Actio enim inferior non reducit ad alia inferiora anteriora sicut pcedit obo sed ad motū supiorum a qbus inferiora accipiūt virtutē agēdi spēm z formā. z supiora accipiūt a motoribus z motores a motore pmo z ibi est status. ¶ Ad aliud dicēdū qd nos bñ cōcedimus cōtinuationē gñationis reduci ad principia stabilia hoc est ad mor⁹ supiorū. sed supiora nō formant causas subales pte solas sed per motū inferiorū ut prius habitū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd argumētū illud nō tenet nisi diceremus formas subales cōmixtorū causari a qualitatibus pmtis inquātū sunt simplices z primorū simplicitū nos autē hoc nō dicimus ut patet ex predictis. ¶ Ad aliud dicēdū qd in rōnibus genus est forma generalis que hēt pueniētiam cū mā aliqua z sū dīa est ens in rōne. z sunt iste forme de pntibus z nō de constitutibus esse. qd patet per hoc qd pdicat utraq; earū de toto qd nō posset fieri nisi totū psequeret. partes enim cōstituētes esse nō pdicant de toto. qd totū cōpositū nō est mā neq; forma. z iō nō est mirū si in rōnibus agit in tellect⁹ qd rōnalia denudata sunt a mā z ex pte potentie que est genus z ex pte dīe que est act⁹. z sū in nālib⁹ agunt pncipia nālia que sunt in mā ipsa eo qd nālia oīa tam ex pte potētie que est mā qz ex parte act⁹ qui est forma pūcta sunt nāe. ¶ Ad aliud dicēdū qd phus loquit ibi de aīa rōnali de qua iam diximus qd non est ex materia sed per creationē a deo. ¶ Ad id qd queritur utrum aīa sit in semine. dicimus qd aīa rōnalis hoc est aīa hoīs cū oībus potētīs suis uegetabilib⁹ sensibilib⁹ z rōnabilib⁹ nō est in semine sic in effectiuo neq; p sbas sed creat a deo z infundit corpori. Nos enim dicimus qd in hoīe est vna sba que est aīa z nō tres sube z iō non possumus dicere qd ex hoc suba in pte creetur a deo quātum ad rōnales potētias z in pte educit ex suba feminis quātū ad potētias sensibiles z uegetabiles. sed totā dicimus creati a deo z infundi corpori. sed aīas brutorū z uegetabilū potius per gñationē educi ex mā feminis. ¶ Ad hoc autē qd querit utrum sit in semine uel nō. dicimus qd sunt ibi per aliquē modū z per aliquē nō. sicut enim habet in 16° de aīalibus non sunt ibi actu sed sunt ibi in potētia efficiētis z mae. Et si querat quid sit illud efficiēs utrum sit aīa uel nō. dicimus qd p hūm qd p hūm nō est aīa sed est calidū z materia est humidū cōmixtū sū cōplexionē seminis z naturā. calidum autē est eo qd agit multiplici virtute ut habet expse in libro de aīalib⁹ sed in virtute ignis sū quas hēt attrahere subtilia apta aīationi. z in virtute celi sū quas ponit esse ppius forme z spēi. z in virtute aīe sū qd recipit a pte gñatiua patris vim informatiua z gñatiua organoz. z iō dicit phus qd aīa est in semine sicut artificiatū in artifice. Artificiatū in artifice nō est bz ēē z spēm suā sū sic in officio suo in quo est rō opīs. que rō est pportio efficiētis ad opus. z sū aīa sensibilis z uegetabilis sunt in semine sicut in effectiuo in quo est pportio ad talem formā z spēm sū nām. Supra hō onidimus quātū cōtingit qd calidum elementare efficiat sū calidi celi z calidi aīe. Concedimus igit bñ qd aīa nō est in semine neq; per genus neq; per spēm neq; per virtutē que sit pars aīe quēadmodū dictū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd nō in oībus ars imitat nām qd nō pōt sed in hoc tū qd querat materiā aptā forme quas vult inducere z adaptat eam pparando illi forme sicut z natura in hoc autē nō pōt imitari eam qd efficiat pncipiū inrinfecū sicut natura. ¶ Ad aliud dicēdū qd bñ cōcedimus hoc qd nō eadē virtus utit z facit. nec nos dicimus aīam ēē per subam in semine ut patet ex phabitis.

¶ Ad alia oīa que obijciunt per Agētra datorez formarū in gñe cōcedimus de plano sicut enim hēt in 7° prime phie idem numero nō pōt ēē a duobus agētibus immediate ita qd vnum agat formā z alterū mām ipsius. qd agentū sepatoz per subam z actū sepati sunt effect⁹ per subam. nō enim posset poni vniēs si qualitates agētes z patiētes facerēt mām cōpositoz in natura z sbe se parate facerēt formā sbalet. nō posset ēē vnu cōpositū ex materia z forma z iō nō credimus uerū esse qd dicit de formarū datore. ¶ Ad id hō qd obijcit specialiter de aīa z pbat qd sit in semine. dicimus qd pcedimus duo prima que pbat semē esse cām efficiētē gñationis. Sed dicimus qd secus est in aīa hoīs. hec enim sū parte pncipalem sui absoluta est a materia z nō est alicuius pntis corpis actus. Et iō cum opatio ipsius nō depēdeat a corpore pncipiū non pōt hēre a virtutibus corpilib⁹ sicut expse pbat in 16° de aīalibus. Et quomō aīa rōnalis dīa aīa que sola egredit ab extrinseco. s. a deo create. vnde virtus que est in semine hoīs nō est nisi formatiua z generatiua organoz. ¶ Ad aliud hō dicēdū qd sup in 3° obijcit. qd sicut etiam supra notauimus in qōne de nutritiua qd tractus nutrimentū est dupl⁹. s. ad factiū organoz z ad salutē factorū organoz per restaurationēz deperditū. Et primus tractus est virtutis gñatiue. scds hō nutritiue. z de hoc 2° intēdū phus cum dicit in 2° de aīa qd nihil alitur nisi qd hēt vitā z aīam. de pmo autē tractu itelligit qd dicit in p^o de somno z vigilia. qd sicut ipse dīc in lib^o de aīalibus primo in gñatione formant mēbz supiora post cor. z postea inferiora. z ppter hoc in quaque pmtis mēbz magnus est fluxus nutrimentū in supiora attrahit per virtutē formatiua que est in semine. ¶ Ad rōnē autē que pbat hoc dicēdū est qd sic est sicut pcludit rō. s. tractus ille nutrimenti est a formatiua virtute. z iō dicit phus circa finem. 16. de aīalib⁹ qd semen assumitur filio egrediētī de domo patris ille enim cū egredit partem cibi sumit quā portat secum de domo patris z in domo p priā per lucrum z negociationē multiplicat cibum illū ut sufficit sibi. sup semen humidū quoddā in quo saluatur virtus formatiua trahit secū de corpore masculi gñationis. z cū est in matrice negociat circa sanguinē mēstrui extrahēdo purius ex eo ad multiplicationēz sui humidū ut ex eo possit pfici formatio suoz organoz. Et per hoc patet solo ad duo sequētia. ¶ Ad aliud dicēdū qd pntis corporea que est in calido agit in semine sed agit ut dictum est triplici pte z ppter hoc dictū Agētra 2° pntis pedocle nō obuiat nisi diceremus qd calidū agit in pntis ignis tū nec dicimus qd pntis formatiua sit in anima matris uel in matrice qd huic expse ptradicit auctoritates nālis phie. ¶ Ad aliud dicēdū qd primā rōnez phie bñ cōcedimus. necesse est enim ut sū naturā agens tā sit patiēs. z qd mouet sū naturā hēt motore inrante sibi pūctū uel talem extrinsecū cuius actus z mor⁹ sit per aptitudinē nature. z hoc dico ppter dictum Agētra in 8° phie qui dicit qd motus sursum z deorsū sunt a generantib⁹ graue z leue quoz gñantiū actus est ipsius leuis z grauis sū naturā sed nō intēdū dicere qd eadez aīa sit que facit corpus z regit ipm z qd sit eadē virtus informatiua faciēns qdlibet organū z ptingens ipm factū. pntis enim informatiua organo facto manet in humido radicali qd est in organo z sic phus erat tractatiū sanguinis mēstrui ex quo multiplicato humido seminali facit organum. ita postea per attractum humidū nutrimentalis restaurat deperditū in organo factis z hoc est qd dicit Auic^o in 6° de nālib⁹ qd virtus gñatiua post qz perfecit corpus sic cōmittit illud saluandū z augendū virtuti nutritiue z augmentatiue. ¶ Ad oīa hō sequētia argumenta patet de facili solutio per predicta.

¶ Utrum instrumentum generatiue est calidum.

¶ Quarto queritur De instru-

mēto gñatiue. Et videt esse calidum. q: calidū est principiū vite. Sed cōtra hoc est qd dicit in libro de suba orbis. q: calidū ignis est psumptiuū z nō viuificati uū. ¶ **P**roterea nō videt tñ esse calidū q: dicit phs q: etiā humidū est pncipiū vite. ¶ **P**roterea videt eē frigidū. frigidū enim ut dicit Auic^o est p̄gelare in figurā z subam mēbroz. z q: de hoc iam sepius supra disputatū est dicēdū ut supra q: calidū est istrumētū pncipale fm q: est coniunctū calido celi z calido aie. z secundario frigidū est istrumētū qbus duobus obediūt humidum z ficcum. Ad aut adūcta debeat hys eē vis aie z vis celi patet p Agz. in 16° de alalib^o ubi sic dicit. duricies z mollicies z viscositas z oīa accidētia sūnt erūt in mēbris aīatis ex calore z frigiditate. mixta aut ex qua quoddā erit ca/ro z quoddā os nō erit ex calore z frigiditate sed erit ex motu gñationis fm q: id qd est in actu est ex illo qd est in potentia. sicut accidit in rebus artificialib^o qm calidū z frigidū faciūt durum z molle in ferro. gladius aut effici tur ex motu istrumēti qd mouet fm scīaz artificis. qm ars est principiū z forma illius qd erit.

¶ **U**trum generatiua est finis uegetatiue.

¶ Quinto queritur Quare ge-

neratiua dicit finis a quo est denotatio iter vi/res aie uegetabilis. Et videt q: nō sit finis. Finis enim est in quo quiescūt efficiēs. gñatiua aut pncipiū hēt motus postqz mouet nutritiua z augmētatiua pducēdo ad debitā quantitatem z sic ille potius erit finis. ¶ **P**roterea gñatiua si est finis debet p̄tineri intra efficientes. gñatio aut semp est ad alterū z nō ad idem. ¶ **P**roterea queritur si gñatiua finis est in uegetabilib^o utrū sit idēz qd forma z dīa pstitutiua. z videt q: nō. forma enim semp videt esse in actu. gñatiua aut nō semp est in actu. In p̄ncipio enī etatis nō est gñatio nec in fine s; in medio tñ. Sed cōtra hoc est q: in quolibet aiato spēs z finis denotat a forma subali. formā aut subalem nō inducit nisi gñatiua ut iaz habitiū est. ¶ **P**roterea hoc dicit exp̄ss phs in 2° de aīa sic. qm aut a fine oīa appellari iustū est. Finis enim est generasse ut ipm utiqz erit aīa. generatiua aut pma. Alibi dicit q: vniūqz p̄fectus est cum pōt pducē ex se alterū tale quale ipm est. ¶ **P**roterea dicit Auic^o q: appetit gñationis est res que est a deo ut saluetur spēs z forma gñatiua. ¶ **Q**uerit etiā iuxta hoc utrū eiusdem spēs sit in oībus gñantib^o. Et videt q: sic. quia si potētie diffiniunt per actus z actus per obiecta tūc cū in oībus sit gñare ex sup̄fluo nutrimenti videbit in oīb^o esse eiusdē rōnis gñatiua. ¶ **S**olo dicēdū est q: gñatiua finis est a quo denotat z diffinitur uegetabilis aīa. z rō est hec q: nutrimentū nō attingit nisi restaurationem mae indiuidui. Et cum mā nō sit finis nutritiua nō pōt esse finis. z idem iudiciū est de augmētatiua que cōducit ad p̄fectionē z figurā quantitatis que accidit sube. z iō non est finis. gñatiua aut ad salutē forme z spēs que simpliciter finis est. iō gñatiua dicit esse finis. z hoc dico in hys in qbus uegetatiua est ut spēs z hec est in plantis solum. ¶ **A**d p^m ergo dicēdū q: gñatiua q̄scit in specie z post spēm nō est motus aliqz ad spēm. Sed nutritiua est ad restaurationē partis mae. z uegetatiua ad p̄ductionem quantitatis debite z sic h; in eodē sequant gñationē tuz q: nō sunt ad idem nō impediūt qm gñatio sit finis. ¶ **A**d aliud dicēdū q: gñatio in eodem p̄cedit nutritiuam z augmētatiuā. z gñatum cōmittit eis. Sed generatiua est que ad alterā in eadē specie sequit nutritiuā z augmētatiuā. z subseruiūt ei nutritiua z augmētatiua. z hec hēt duplicē finem. vnum quē sequit in motu vno qui est gñatio vnius. alium quē sequit in oībus motibus qui est salus spēs per successionē in oīb^o. ¶ **A**d aliud

dicēdū q: gñatiua dicit finis eo q: ipse attingit duplex p̄fectū. i. in actu z subiectū in actu. In actu attingit formā specificā quā inducit. In subiecto aut attingit statūz qui medius est inter nām deficientem z p̄fectum ipsius. In p̄fecto enim nature nihil de nutrimento est sup̄fluum z ppter hoc totum cedit in subam. ¶ **P**roterea corpus quātūz ad cōplexionē z robur mēbroz nō est cōpletum z iō etiam si descinderet semē nō esset incōueniens gñationi sicut dicit phs in libro de alalib^o. In statu aut nature deficientis vincit frigidū z ficcū. z per ficcū quidē dīminuit semē. per frigidū aut efficiūt nō pueniēs generationi. z ppter hoc gñatiua nō agit nisi in statu p̄fecto z tñ dicit finis ppter hanc duplicē p̄fectionē quā attingit. forma pō est ip̄sa aīa uegetabilis z ip̄sa est potētia. Quare aut in uegetabilib^o multiformis sit gñatio supra est expeditū. ¶ **A**d hoc q: iuxta h; querit utrū gñatiua in oībus sit eiusdē spēs iaz supra r̄ndim^o in qōne de nutritiua. Dicimus enim q: non. Et conueniētia actus z subiecti nō est nisi in genere. Cum enim eiusdē spēs est sup̄fluo ex quo est gñatio in plantis z alalib^o. nec in vna specie plante z alia. z sūnt in forma inducta per actum. z propter hoc in nullis que non sunt eiusdēz speciei est generatio eiusdem speciei zc.

¶ **Q**ueritur de sufficientia partium uegetatiue.

¶ Insequēter queritur

de hys p̄ribus uegetabilib^o aīe in cōmuni. Et querit de earum sufficientia z de ordine earū. Et ad hoc dicēdū est q: de talibus ut supra pbatū est nō pōt eē specialis potētia aīe. q: vita est actus aīe fm se. Sūnt attractiua digestiua retētiua expulsiua nō sunt potētie aīe speciales sed ministrātes nutritiue. z iō potētie aīe uegetabiles que nihil respiciūt extra subam. aut sunt ad subāz que est forma. aut ad subāz que est mā. aut ad robur utriusqz. Si ad mām tunc est nutritiua. si ad formā tunc est gñatiua. si ad robur utriusqz tūc est augmētatiua. De ordine aut dicēdū q: duplī p̄nt ordinari. i. fm respectum indiuiduoꝝ. uel fm respectū spēs. Si p̄mo mō tūc generatiua erit p̄ma z sequit eaz nutritiua. z ultima erit augmētatiua. Si sc̄do mō tūc gñatiua erit ultima cui ministrat augmētatiua corroborādo z maturando organa a quibus descindit semen gñationis. Nutritiua autē seruit utriqz ministrando materiam zc.

¶ **Q**ueritur quid est visus.

¶ Unde transeundū

est ad aīam sensitiuā. Et p̄mo disputādū est de partibus eius. Et postea de ip̄a in cōmuni. Sed q: partū quedā est apphēsiua. quedā motiua. z apphēsiō p̄cedit motū. Querēdū est p̄mo de apphēsiua z postea de motiua. Quia p̄o iterū apphēsiuarū quedā est apphēsiua deforis z quedā apphēsiua deintus. P̄mo querēdū est de apphēsiua deforis. postea deintus. Sed q: iterū apphēsiua deforis duplex est. i. sensus p̄prius z sensus cōmuniis. Ideo p̄mo querēdū est de sensu p̄prio z postea de cōi. De sensu p̄prio duplī agēdū est. i. figuratim de vno quoqz z tū cōmuni de oībus. i. qualīr qlibet sensus suscepitiuus sit sp̄rum sensibiliū p̄nte materia. Sensus autēz p̄prius q̄ntuplex est. i. visus odoratus tactus gustus auditus. Querēdū est ergo p̄mo de visu. Et querunt quatuor. i. quare visus ponat p̄mus sensuū. Et qd sit visus. z 2° de visu ex pte organi. 3° de visu ex pte obiecti z medij. 4° de visu ex pte modi z actus vidēdi. Circa p̄m querunt duo qd. i. visus est. z quare ponat p̄mus sensuū.

¶ Primum proceditur sic.

Dicit Damascenus in 2° libro. 18. cap. visus est p̄mus sensus cuius organa sunt qui ex cerebro nerui z

oculi et sentit secundum primam rationem coloris. dicitur autem et cum colore coloratum corpus. ¶ Item dicitur ergo nixen^o videtur sic diffinire. visus est sensus qui in anterioribus cerebri secundum rectam lineam accipit coloris et cum colore coloratus. ¶ Item dicitur Avicenna sic. visus est vis ordinata in nervo optico ad apprehendendum formam eius quod format in humore cristallino ex similitudinibus corporum huiusmodi coloris que veniunt per corpora radiosa in effectum ad superficies corporum terforum. ¶ Contra primam diffinitionem videtur esse quod dicit Avicenna quod primus sensus propter quod aial est est tactus. ¶ Preterea propter totum secundum quod est huiusmodi non est organum cœe sed qui ex cerebro nervi supponunt organum cœe omnibus virtutibus motibus et sensibilibus. ergo videtur quod male ponant in diffinitione visus. ¶ Preterea vni^o virtutis numero et specie non videtur esse organum cœe. nervi autem et oculi differunt per speciem membrum. ergo videtur quod organum visus non sunt nervi et oculi. ¶ Preterea id quod sentit proprio actu secundum propriam rationem sentit magis quam id quod actu alieno. lux autem sentit actu proprio et color actu alieno. ergo videtur quod visus sentiat secundum primam rationem lucis. et sic falsum est quod dicitur quod sentit secundum primam rationem coloris. ¶ Contra 2^{am} diffinitionem videtur esse quod anteriora cerebri sunt interiora. apprehensio autem virtutes de foris debet habere organa sua exteriora. ¶ Contra 3^{am} videtur esse quod dicit philosophus in 2° de anima. si oculus esset aial quod visus esset aia eius. et hoc enim relinquit quod visus sit vis ordinata in oculo. et sic falsum est quod dicitur quod visus sit vis ordinata in nervo optico. quia nervus opticus non est oculus. sed quia hec omnia melius patebunt in sequentibus ideo respondendum est quod omnes iste diffinitiones dantur de visu secundum quod est potentia quedam organo coniuncta in quo operatur et passiva ex obiecto exteriori. ¶ Preterea tamen cum suba visus tangit ordinem ipsius ad alios sensus et ordinem obiectorum ipsius visus. per hoc enim quod est primus sensus tangit ordinem ad alios sensus. et per hoc quod dicitur et sentit secundum primam rationem coloris tangit ordinem obiectorum ipsius visus. ¶ Per hoc quod dicitur cuius organa sunt que ex cerebro nervi et oculi. tangit subam visus secundum quod est vis determinata ad organum. 2° quod datur penes subam et obiectum visus in modum videndi qui importat per hoc quod dicitur rectas lineas etc. 3° quod magis exprimit esse visus quam due prehabite. illa enim dicitur proprio organum visus quod est nervus opticus ad oculum terminatur. et dicitur esse ipsius visus secundum quod est potentia passiva recipiens impressa in humore cristallino. et dicitur agens proprio quod facit visum in actu qui est color secundum actum lucidi. ¶ Dicimus ergo ad primum quod tactus est primus sensus in constituendo aial sed visus est prius in apprehendendo ut patebit inferius. ¶ Ad aliud dicendum quod cum dicitur qui ex cerebro nervi etc. fit restitutio per hoc quod additur oculi ad nervos opticos. i. visibiles. ¶ Ad aliud dicendum quod virtus visiva secundum sui perfectionem est in anteriori parte cerebri sed secundum inceptionem est in humore cristallino. Sed secundum progressum ad perfectionem est in nervo optico et spiritu visibili qui discurrit in illo et sic nihil prohibet quod vis visiva diversimode considerata diversa habeat in se. sic etiam una vis visiva habet duos oculos. ¶ Ad aliud dicendum quod lux et color secundum esse formale coloris in ratione obiecti visus non differunt. esse enim formale secundum quod est actu color visibilis est a luce. secundum etiam quod dicitur color est extremitas spiritui in corpore determinato et sic utriusque eque primo videtur quod per unam rationem videretur. ¶ Ad id quod obijcit contra 3^{am} dicendum est quod vis visiva diversimode est in anteriori parte cerebri et in nervis optics et in oculo ut dictum est. Et per hoc patet solo etiam ad id quod obijcit contra 3^{am}.

¶ Utrum visus dicatur esse primus sensuum.

Secundo queritur Quare

visus dicatur primus sensus a quibusdam. primum enim videtur esse ex parte sentientis quod est constitutum ipsius. sed hoc est tactus. ergo tactus est primus sensus. ¶ Item cuiuslibet

sensus infirmus siue organum est fundamentum organorum sensuum aliorum ille sensus est primus. Tactus est sensus cuius organum est tale. ergo ipse est primus. ¶ Prima patet per se. 2^a scribit in primo de somno et vigilia. ¶ Item prius est natura a quo non puerit prout ut dicit in predicamentis. sed quocumque sensus posito sequitur in esse tactus et non convertitur ergo tactus est primus sensus natura. ¶ Item prius in primo de somno et vigilia dicitur quod primum organum est organum tactus. quod cum impotes fuerit necesse est organa sentientium omnia habere defectum sensuum. Cum vero aliquid eorum defecerit non est necesse hoc deficere. ¶ Item in 2° de anima dicitur quod videtur inesse aialibus secundum sensibile primum. et primum sensibile vocatur tactus. Si forte diceretur quod visus est primus secundum obiectum et non secundum rationem organi. ¶ Contra. tactus est primarius qualitate ex quarum commixtione omnia aialia sensata causantur. ergo priora sunt obiecta tactus omnibus alijs sensibus. ¶ Preterea per rationem medij videtur esse primus tactus. prius enim est coniunctum in natura quam distans per subam et naturam. medij vero tactus coniunctus est in natura cum organo tangendi. sed medij visus est distans per subam et naturam. ergo tactus secundum rationem medij prius est quam visus. Sed contra Damascenus dicit quod visus est primus sensus. ¶ Item vires sensibiles sunt principia cognitionis. ergo que magis facit cognoscere illa erit prior inter eas. sed visus magis facit cognoscere. ergo visus est prius. ¶ Quod vero visus magis facit cognoscere accipit ex primo methaphisice ubi dicitur quod visus plures distas ostendit et ideo magis facit cognoscere. ¶ Item potentie sentitive diffiniuntur per actus et actus per obiecta. ergo secundum prioritatem obiectorum habent ordinem potentie sentitive. sed obiectum quod inuenitur in omnibus corruptibilibus et incorruptibilibus prius est quam illud quod inuenitur in corruptibilibus. ergo sensus utilis obiecti prior est quam sensus particularis obiecti et talis est visus. lux enim et color que sunt obiecta visus in celestibus et inferioribus inveniuntur. et tangibilia tamen in inferioribus sunt. ergo visus est prior tactu. ¶ Item tamen duo sunt sensus disciplinabiles ut dicit philosophus in primo de sensu et sensato. et visus deseruit discipline que per inuentionem est. Audiri autem ei que per doctrinam est. Cum igitur inuenire sit ante addicere. visus erit ante auditum. et multo magis ante quilibet alium sensum quem non est ple disciplinabilis. ¶ Item sensus qui perficit in actu mouente natura prima videtur esse primus. visus est huiusmodi. quia efficit in actu per lumen quod est natura prius quam calidum et frigidum eo quod est corporis primi. illa vero corporum inferiorum. ergo visus est primus sensus. ¶ Item omnes sensus perficiunt operationes suas per spiritum aialem. sed visus hunc habet purissimum et clarissimum ut dicitur in libro de divinis spiritibus et aie. ergo ipse est sensus primus. ¶ Item secundum quod cumque sensum tactus accipit sensatum proprio et cœe ille videtur esse prior in ratione sentienti. talis est visus. et sic dicitur philosophus in 2° de sensu et sensato ergo ipse est sensus prior. ¶ Solo dicendum quod sensus dupliciter comparationem habet. scilicet ad sensitiuum et ad sensibile. Ad sensitiuum in considerando ipsum ad sensibile ut in cognoscendo. Et secundum primum modum tactus est primus sensus et 2° gustus est sensus alimentum. et quidam tactus. Et ideo dicit philosophus in 3° de anima quod isti duo sensus sunt. propter esse. reliqui vero tres sunt propter bene esse. 3° quod est odoratus. quia sicut dicit philosophus in libro de sensu et sensato. odores in alijs aialibus propter homines non habent propriam delectationem sed tamen eam que est cibi. quia odores iudicant cibum et ideo dicitur in ethicis quod canes non gaudent odoribus leporum vel ceruorum propter delectationem odoris. Sed quia per prius est. scilicet ceruus ad deuorandum. In hominibus autem quedam sunt delectationes odorum et florum et aromatum quorundam et de his tractatur in sequentibus. 4° quod erit auditus et ultimus visus secundum hanc operationem precedunt rationes prime et istum ordinem sequitur Avicenna. secundum autem rationem cognitionis visus est primus ut probant rationes inducte 2°. et prius auditus est 3° odoratus qui ducit ad cibum distans longe quedam aialia. deinde gustus et

Secunde partis sume

ultimo tactus et hunc ordinem sequuntur Gregorius Damascenus et Averroes.

Utrum persistetia oculi est in humido vel igneo luminoso.

Deinde queritur De visu ex parte organi. In utro consistetia oculi sit tunc in humido aquoso vel igneo luminoso. De hoc enim altercatio est inter Aristotelem et Platonem et sequaces eorum. videtur enim quod in oculo dñetur ignis vel lumen. sic visus perficitur secundum actum lucidi. Sed contingit quedam aialia videre de nocte ut lupos et cattos quoniam medius non est actu lucidus a luce exteriori. ergo erit lucidus tunc a luce egrediente ab oculis et ita in oculo dñatur lumen. Item nihil videtur in tenebris nisi in quo dñatur lumen. oculi quorundam aialium videntur in tenebris admodum candelarum ut luporum oculi et catarorum canum. ergo et in illis dñatur lumen. sed eadem est ratio de omni oculo quantum ad videre. quod in omni oculo cuiuslibet aialis erit dñus ignis. Item aspectus non ponit lineam visualem per imaginationem tamen sed per rem egredientem ab oculis. et linea visualis non est nisi radius qui non egreditur nisi a luminoso. ergo in oculo dñabitur luminosum. Item dicit Averroes in 2º de celo et mundo quod in videndo stellas fixas involuit visus propter elongationem earum et non percipit eas persecutione foris sed tremitu planetarum persequitur persecutione foris et ideo non tremunt. et ex hoc accipitur quod visus tremunt per aliquid quod exit ab ipso et elongatur. et hoc non est nisi radius. ergo radius exit a visu. Cum ergo radius non egredietur nisi a luminoso in oculo dominabitur lumen. Item in 2º de somno et vigilia dicit philosophus quod oculus splendetium est. nihil autem est splendetium nisi quod est luminosus. ergo etc. Item in thymeo platonis dicitur quod radius interior coniungitur radio exteriori et terminatur ad sensibile et repulsi motu recto redeunt ad oculum et recurrentes interiorius ad aiam operantur visum. Item Calcidius dicit quod iubar exterius descendens coniungitur interiori tanquam et quod est eiusdem nature. Lux enim duplex sit natura ignis. scilicet eadem que est ardo et lux quam influit super inferiorem secundum nature lucis influentiam superius corpus constituit oculum et ideo interiori exteriori coniungitur ad operandum visum. Item expresse dicit Augustinus super gen. ad litteram quod in oculo dñatur lux ignis. et quod radii egrediuntur ab oculo per tangentes hoc vicinum quod remotum. Ad hoc ipsum inducit Gregorius nix multas sententias philosophorum dicens quod hesperus ait radios ab oculis extensos finibus suis et ipsorum quem admodum manuum palpatio nibus tangentes corpora exteriora et susceptiones earum ad visum reddere. Item inducit geometres aspectivos qui dicunt radios emitti ab oculis admodum figure pinee siue pyramidis a dextro in sinistrum et a sinistro in dextrum. et hos discurrere super latitudinem visibilis quousque coniungantur. et ideo accidit quoniam quod super pavimentum non videmus numerum facientem super pavimentum quem postea videmus per cursu radiorum ad numerum. Et postea inducit rationem Platonis que superius posita est cui dicitur consentire Galienus. Item in primo de sensu et sensato ponantur quedam rationes. Quarum prima est ab auctoritate quia primi philosophi faciunt visum ignis. 2º est a quadam passione que accidit in oculis in tenebris vel superuelatis compressis. vel subito percussis. Accidit enim ignem lucere interius in oculo non autem lucet interiorius nisi sit interius. Item ad idem potest obijci sic. humitius symbolus facilius est transmutatio ad invicem. cum igitur oculus debeat transmutari in colore actu. videtur quod idem debeat in ipso dñari quod facit colore actu. hoc autem est lux. ergo lux debet dñari in oculo. Sed contra hoc sunt rationes plures Averroes et imitatorum eum probant quod in oculo dñatur aqua. quarum quedam iacent in libro de sensu et sensato. et sic si ignis dñaretur in oculo ut dicit Empedocles et in thymeo scribitur cum ignis emittit radios ad illuminationem dyaphani sic lumen egrediens a lucerna accideret tunc lumen egrediens ab oculo illuminante me-

dium et secundum hoc contingeret colores videri in tenebris quod falsum est. Item non potest stare solo que dicitur quod extinguitur radius egrediens ab oculo in tenebris sicut dicitur ibi meus. hoc enim vanum est opinio. nihil enim extinguitur nisi a suo contrario. extinguitur enim a frigido calidum. aut a humido siccum quemadmodum dicitur quidam ut dicitur in carbonibus ignis flamma extinguitur. Cum igitur nihil sit contrarium igni non potest extingui. Item non potest stare solo que videtur solvere sic quod non extinguitur quidem lumen ignis quod est in oculo sed debilitatur tantum quod latet nos. Si enim talis ignis in oculo est tunc oportet etiam ipsum per diem extingui frigido et humido. et ita in glaciebus et in aqua fierent maiores tenebre. flamma enim et ignita corpora extinguntur in illis. cum ergo non accideret tenebre in glacie et in aqua patet quod non dñatur ignis in oculo.

Deinde ponit philosophus

rationem que sumit ab organo oculi ad tactum recipiendi visibilia. Cum enim una sit forma visibilis que recipitur a medio et ab oculo. oportet unam naturam esse receptibilitatis in medio et in oculo. cum igitur in medio recipiat naturam perspicuam. in oculo dñatur aliquid perspicuum. Sed tamen duo sunt perspicua. scilicet aer et aqua ergo in oculo dñabitur alterum horum differunt autem aer et aqua in recipiendo et hoc quod aqua subtilius est elementum quam aer et hoc tripliciter. melius enim suat quantitatem et figuram ipsius oculi que fabricatur ex ipsa. similiter etiam melius servat actum luminis ab extrinseco egredientem in ipsum humoris oculi. et servat etiam melius species receptas visibiles que tamen transierunt per ipsum aerem. Cum igitur oculi sit recipe et tenere aliquantulum relinquit quod in ipso dñetur elementum aque. Deinde ponit philosophus propter quatuor rationes a quatuor partibus oculi. Quarum prima hec est. unum quodque corrumpitur in eo ex quo persistit maliter sed nos videmus oculo corrupto aqua exire. ergo consistit maliter ex ipsa aqua. Item 2º est per experimentum sumptum in elementis in quibus calidum superat cerebrum frigidum et calore resoluitur et facit fluere humidum oculi frigidum coagulum et ex vaporibus calidis et grossis diminuitur ipsum in parte et turbat quantitatem perspicui et facit tremere ipsum visibile. hoc enim non accideret si dñaretur in oculo ignis. calidum enim a calido non diminueretur sed augeretur. 3º ratio est sumpta per experimentum in abundantibus multum calido sanguine in quibus natura ponit cerebrum frigidissimum et albus oculi facit crassius quod ideo fit ut permaneat humidum non coagulatum. Corpus enim oculi sic frigidum est quod non potest amplius infringi dari salva complexione oculi. Si autem esset natura oculi ex igne tunc non oporteret naturam ingeniari qualem oculus salvaret in calore cordis in abundantibus sanguine calido. quod tanto melius perseveraret oculus quanto calidius esset cor. 4º ratio sumit de experimento sumpto in non humibus sanguine. In illis enim propter defectum caloris tantum coagulatur exterior tunica oculi et induratur quod non indiget palpebris velantibus. probatur autem est in 4º methauro quod a frigido non coagulatur nisi aqua et species aque. ergo relinquitur quod in oculo aqua dñatur. Deinde ponit philosophus aliam rationem sic. quod si in oculo dñaretur ignis ex quo exiret radii oporteret visum in radiis illis extendi usque ad astra que videmus. et oporteret ipsum pervenire ex oculo per radios coadherere omnibus visibilibus. et ex hoc sequeretur quod Christus visiva extenderetur extra oculum quod est inconueniens. Cum nulla virtus extendatur per essentiam extra proprium subiectum. Preterea inconueniens est dicere exterius lumen coniungi interiori. illa enim non coniunguntur quorum aliquid est medium. sed iter extrinsecum et intrinsecum tunice oculi iter sunt que a philosopho mittere dñatur. Preterea in omni figurato corpore a iato necesse est secundum naturam dñari elementum receptibile illius figure. Ignis autem et aer non sunt corpora receptibilia figurarum propter sui spiritualitatem. ergo in oculo non dñatur alterum horum sed terra vel aqua. Non terra quia ipsa non est perspicua

ergo reliquit qd aqua dñet in oculo. Si forte diceretur qd in oculo dñatur lumen celi z nō ignis. Hoc erit dictū fm ignorantia qd celum nō est pmiscibile cum aliquo co:pe z ppter hoc phus nō disputat cōtra hoc sed relinquit pro absurdo. ¶ Item in li° de aialibus dicit qd in oculo dñatur aqua z iō etiā ultimo iter mēbra corporis cōplect. ¶ Item Alphorabius in suo lib° de sensu z sensato dicit sic instm virtutis visibilis est oculus z in isto instro dñatur aqua que est suba dyaphana ut fiat talis qd in eo describant forme sensibiliū ut in speculo z iō pars glacialis est ualde clara z alba. ¶ Item dicit Auic° in suo libro de aialib°. dico qd visus exigit humiditatez clarā que respiciat impssiones. Sed qd auctores nālium coiter hoc dicūt z iō sup hoc multos auctores inducere supuacū est. videt aut qd neutri horz sit uerū. sed qd in oculo dñetur terra. In oi enī co:pe cōposito z cōmixto aiato dñat terra z aqua z pcpue terra qd oia talia quiescūt in ipsa. ¶ Item dicit in libro de celo z mūdo qd in oi co:pe cōposito dñatur illud elemētū cuius sequit motus. sed oculus descēdit ad terrā. ergo in ipso dñat terra. ¶ Solo dicimus qd in oculo dñatur aqua quātū ad illam partē in qua fit impssio. Est enim in oculo dup° humor. quoz vnus est in acie qui dicit cristallinus ppter puritatē. z glacialis siue grādinofus. ppter frigidū complexionale dñans in ipso. qd sicut dicit phus oculus est ita frigidus qd seruata complexione nō intrigidat ampli° z iō in ipibus z in locis in qbus infrigidant oculi supra tēperamētuz generatur obscuritas visus. z hoc patet ex hoc qd dñu ambulanti° in niue uel glacie uel aqua obscura apparēt loca niuium z glaciei z ripe aquaruz z litora mariū. Alius humor est post illū in textura uenarū qui hēt colorē vitri aliquātuluz tēdenē ad ruborē. z iō a quibusdā phis dicit vitrius. claritatē enim vitri hēt ex cōueniētia cū cristallo cuius ille est nutrimentū sed ruborem picipat ex pueniētia cum sanguine ex quo gñatur in extremitate uenarū tangētū oculū. supfluitas aut ponit in albumine ut sit scutū hūoris cristallini. Circa hos aut humores sunt tunice siue retia oculi que tunice ex parte autē sunt pspicue ut per ipsas possit fieri imutatio humoris cristallini z circūducit acies cū circūferētia nigra uel glauca ut ex illo colore sit cōgregatio z coadunatio pntis visus. cui° natura est turbare claritatē niuis. ¶ Ex hac etiā de causa uelamīa ut palpebre z supcilia ponunt extrinsecus z iō accidit qd aspiciens diu ad magnā albedinē uel claritatē postea nō bñ videt nisi prius coadunet visus. Cum qd humidū cristallinū receptibile sit luminis z coloris oportet qd pellicula que sunt ant ipm pue sunt ita qd per ipsas possit imutatio igredi colorē z lumē. qd color nō immutat visum ut postea dicitur nisi per actū luminis. z iō ptingit qd aliq habuerit oculos diu clausos uel in tenebris fuerit z postea subito uadit ad lumē qd nō bñ videt ante qd ingrediat lumē tēperate imutans ab extrinsecu. qd iō iterum visus pficitur spū visibili qui deferat ad oculos p neruos opticos z cōcauos ab interiori pte cerebri qui spūs secū trahūt tēperatum colorē. iō cōtingit qd post somnū in quo spūs oēs mouent ad interiora ad locū digestionis relinquendo organa exteriora sensuū statim aperies oculos nō bene videat an reditū spiritūū z calorē ab interiorib° ad exteriora organa sensuū. Quia qd illi spūs clari z puri sunt qui deferunt ad oculos sup oēs spūs sensibiles iō turbatio quecūqz ptinges in cerebro magis apparēt in ipsis. z iō cōtingit in ebrijs in qbus multus uapor ferat ad cerebū qd obscurat visus. z eadē causa est quare visus obscurat in iratis qd ira accēdit sanguinē circa cor z eleuat uapores ad caput. Cum qd iterū spūs ille seruidus sit iterum cōtingit ipm a uaporib° calidis moueri extra situm ppiū in quibusdā infirmitatib° z ebrietatib° z ira z tūc apparēt vñū duo. Spūs qd accipiens formā in situ vno

stat ante qd renunciet eam z plene impmas ab ea accipit eadē in alio statu. z sic vñū in duplici situ acceptū appet duo. Et hec eadē causa est quare vñū apparet duo qd dñgitus supponit z eleuat oculus ad sitū altiorē uel depri-mit ad inferiorē. z iō quāto magis ponit extra sitū ppiū inferiorē uel altius tāto magis apparēt dissonantia iter id in duplici situ acceptum. Et hui° sile est videre in sole pcutiēte sup aquā fluentem que videt esse maioris quātū fm duplū uel triplū fm motū aque. Est etiā terfū corpus z politū in acie ut ad ipm sit reflectio luminis extrinseci sub quo fit imutatio a colorib° z abstractio coloris. sed de hoc plenius dices infra in qōne de colorib°. ¶ Ad pmi° dicit qd quedā aialia sunt que debilem hnt visum z nō bñ coadunati z illa claritate dñt vincunt. z ppter hoc in die quiescūt z de nocte mouent qd lumē lune z stellarū est in aere qd debilius est lumine solis. Sed si essent oīo tenebre sicut est sub tecto in domib° dico qd tunc nihil viderēt. z si tunc uenant odo ratu uenant z nō visu. ¶ Ad aliud dicēdū qd noctiluca sicut oculi quoridā aialium z capita pisciū z corpora putrefacta sunt actu in tenebris z non tū sic temp qd illumi-net mediū. qd patet ex hoc qd si mediū esset illuminatuz tunc nō lucerēt illa. aliter enim lucerent die ac nocte qd nō videmus vnde illa lux in talib° est a partibus igneis que sunt in exteriori pte z nō pgreūt ab inferiori parte oculi ad plectionē radiōz per quos illuminent mediū z obiectū visibile. aliter enim circūstans aer z colorata oia illuminarent sicut a candela qd non videmus prima enī que sunt iuxta noctiluca nō vident sicut nasus lupi z maxilla. ¶ Ad aliud dicēdū qd non tenemus sniam aspectuoz tenētū radios esse corpa egredientia ab oculis. sed dicimus radios esse imutationes fm rectas lineas in dyaphano factas z qd oculus corpus politum est z terfū reflectit sup ipm lumē qd est actus visibilis rei sicut sup speculū. z qd reflexio lucis fit ad pares angulos cuz incidētia eiusdē iō sicut radij a pmo illuminante dirigunt fm figurā pyramidalē cuius pūc° est in corpe pyciente radios z dilatata plus z plus fm qd radij pcedūt ab illo. Sili in corpe reflectēte lumen z radios colligunt radij in punctū pyramidis z ampliant plus z plus fm qd radij distant magis a corpe reflectēte lumē z radios. z cum tale corpus sit oculus per hunc modū sit reflectio lucis ab ipso z nō sic qd radij pcedāt ex ipso sicut ex pmo illuminante. nec est etiā de pprietate snie aspectuoz determinare de nā radij sed potius ponit ipm in passionib° geometricis que sunt coruū z rectum z hmoi. nālis aut hēt querere cui sit corpus uel qūitas alia a corpe. de hoc tñ plantis hēbit infra. ¶ Ad aliud dicēdū est qd tremor ille de quo loquit phus est in spū visibili interiori qui sicut exigit pportionē in claritate z obscuritate visibilis ita etiā exigit pportionē in distātia cōueniēte sibi. z si tremor aliquis est in radio ille erit in radio reflexo ad oculū z nō in emissio ab illo. ¶ Ad aliud dicēdū qd oculus splendētū est sicut terfū z polituz reflectēs lumē z nō sic pycies lumen pse. ¶ Ad aliud dicēdū qd si debeat saluari thimeus nō pōt intelligi nisi de radijs exterioribus reflexis z nō ab interiori pcedētibz. sed tñ hec nō est intētio sua. ¶ Ad aliud dicēdū qd Calcidius sequit Platonē tñ ita dicemus de specie ignis edacis z lucis. ¶ Ad aliud dicēdū qd auctoritas Augustini intelligit de radijs exteriorib°. ¶ Ad id qd obijciunt de opinionib° inducitis a Gregorio nix° patet solo per pdi-cta. ¶ Ad id qd obijciunt de sensu z sensato dicēdū qd pmi° pbi si dicebāt ignem diari in oculo falsum dicebant sicut bñ pbat ab Aristotele. Si aut dicebāt visus fm tactum nō pfi sine luce z lucez appellauerūt ignem tunc uerū dicebāt. ¶ Ad aliud dicēdū qd lucis illius que apparet in tenebris uel oculis clausis in refractione uel percussione oculoz causa est claritas spūs visibilis qui disp-

Secūde partis sūme

gis in seipm in tali refractione ul' repulsione z ideo re-
tro in oculo apparet quandoq; mutatio luminis. cristal-
linum enim oculi immutabile est fm ante z retro z pro-
fundum sicut infra dicemus. retro enim ad ipsum fluūt
imaginationes somniales z añ recipiūt imaginationes
sensibiles z trāseūt ad ipm sensuz cōem z fantasia.

Utrum lumen descendens a corporibus luminosis
est suba uel accidens.

Consequenter Querendū est

de visu ex pte obiecti z mediū. Sed q; lumē est
actus utriusq; iō etiā necessariū est querere de lumine.
Circa hunc ergo articulū querunt quique. p^m est de
lumine. 2^m de noctilucis que sunt obiecta visus in tene-
bris. 3^m de colorib⁹ que sunt obiecta visus in lumie. 4^m
de natura mediū qd est visus. 5^m z ultimū qualr spēs vi-
sibiles sunt in medio. **C**irca p^m ergo querit utruz lu-
men qd descendit a corpibus luminosis sit suba uel acci-
dens. Et obijcit sic. ois forma p se alterans est passio uel
passibilis qualitas. lumē est forma p se alterans. ergo est
passio uel passibilis qualitas. ois aut passio uel passibilis
qualitas est accns. ergo lumē est accns. **A**d aut oē perse
alterās est passio uel passibilis qualitas hētur in 8° phi⁹
ubi sic dī que alterant alterant oia a sensibilibus. z hoz
soluz alteratio est. sensibilia aut appellāt passioēs z passi-
biles q̄litates. **A**d aut lumē alteret hētur expse in libro
de sensu z sensato ubi sic dicit. q̄ illuminatio est altera-
tio. **I**tem oē qd ptingit eidez subiecto manēt in esse
z nō in esse est accns. lumē cōtingit eidez subiecto manē
ti in esse. laeri z nō in esse. ergo est accns. **I**tez dicit
phus in p^o de gñatione z corruptione alteratio quidem
est qñ subiecto manēte in esse trāsmutat in eius passio-
nib⁹. sed qñ aer illuminat pte lumie z absente manet
idem. ergo hec trāsmutatio est passio. z ois passio est ac-
cidens ergo lumē est passio z sic accns. **I**tez oē qd in
subiecto recipit magis z minus est accns. lumē in subie-
cto recipit magis z minus ergo est accns. pbatio prime
hētur ex hoc q; forma subalis nō recipit intensiōem nec
remissiōem. **A**d aut lumē recipiat intensiōem z remissiō-
nem patet ex hoc q; aer qñq; est luminosior qñq; min⁹
luminosus. **I**tem ois forma sūalr distēsa in eo in
quo est ita q; in maiori pte maior z in minori minor for-
ma accñalis z corporea est. Lumē etiam est forma ergo
est accns corpis. Veritas pme patet ex hoc q; forma sba-
lis est simplex nō diuisibilis diuisione subiecti. vñ si di-
uidit aliqua forma diuisione subiecti illa erit accñalis.
Item dicit Auic⁹ p⁹ in libro de suba orbis. q; nulla
forma diuidit nisi que fm nām aduenit composito post
quātitate z iō etiam forme subales sunt indiuisibiles. q;
fm nām adueniunt mae añ quātitate. Sed patet q; lu-
men est diuisibilis forma diuisione subiecti. ergo adue-
nit post quātitatem cōposito. nihil aut aduenit cōposito
post quātitate nisi accns. ergo lumē est accns. **A**d autēz
nihil aduenit cōposito post quātitatem nisi accns patet
ex hoc q; forma subalis uel sba nō fundat in mā mediā
te accñte sed potius ecōtrario. **I**tem oē qd fm vnuz
actū inuenit in corruptibili z in incorruptibili est accns.
lumē est tale. ergo lumē est accns. pbatio pme. corrupti-
bile z incorruptibile pueniūt fm subalē formā. q; quoz
vna est forma subalis illoz vnū est eē. qd nō est in corru-
ptibili z in incorruptibili. **I**tez nō cōueniūt fm mām
fm q; hētur in 9° metha⁹. s. q; corruptibiliū z incorrupti-
biliū nō est eadē mā. ergo si pueniūt relinquit q; cōue-
niētia illa erit in forma accñali. pbatio 2ª est q; lumē in-
uenit in igne z celo fm actū luminādi z faciēdi colores
in actu visibiles. **I**tem si eēt suba tunc eēt forma uel
mā uel cōpositū. z pstat q; nō est sola forma uel mā sola
q; neutri eoz p se inesse iuenit. ergo relinquit q; sit sba
cōposita. pstat aut q; lumē nō lucet nisi interueniēte ali-

quo obscuro inter illuminās z illuminatū. aut ergo tūc
illa suba destruit aut retrahit. Si destruit tunc oportet
q; hēat cōtrariū. q; nihil destruit fm mām nisi per con-
trarium agens. lumē aut nō hēt cōtrariū agens. ergo nō
destruit. **A**d aut lumē nō hēt cōtrariū patet per hoc q;
cōtrarioz utrūq; hēt nām z entitatē speciei⁹. tenebra aut
que eēt lumini cōtraria si ipm hērent cōtrariū nō est nisi
priuatio ut dicit phi⁹ z sancti. Si pō dicatur q; retrahit.
aut ergo retrahit postq; iam interuenit opacū. aut qñ est
vicinū. Si pmo mō tunc oporteret q; per mediū opacū
retraheret z sic viderem⁹ ipm trāire ptes opaci qd pa-
tet eē falsum. Si pō 2° mō tunc ex vicinitate opaci rece-
deret lumē. hoc aut est falsum q; videmus lumē imedia-
te pungi vmbre. ergo patet q; non est suba composita.
Item si eēt suba cōposita. aut esset spūalis ita q; esset
spūs. aut corpālis siue corpus. Si pmo mō aut accipitur
spūs pro corpe sicut accipiūt eum phi⁹ sicut hētur in libro
cōstabulini q; spūs est quoddā corp⁹ subtile z in huma-
no corpe orit ex toto corpe z fert in uenis pulsatiuis ad
viuificādū corpus z opat vitā z anhelitū z pulsum z orī-
tur ex cerebro z in nervis fert z opat motum z sensum.
Aut accipitur spūs mō theologico pro eo qd est aīa uel
eiūdē nāe cum ipsa. Si p^o mō accipit spūs tūc nulla di-
stinctio erit inter dicētes esse subā spūalē uel corporeā.
Preterea erit incōueniēs q; illa suba aut est puia cū
lumine qd hēt. aut nō puia sed luminosa sicut est sba so-
lis z ignis. Si p^o mō cōtra. omne puū de nātūz minus
est puū. substantia luminis est puia ergo densata minus
erit puia. pbatio pme est in p^o cōfatiōe aeris z aque que
sunt elemēta puia. z patet q; densius minus est puum.
sitr patet q; in pubis cristalli que sunt tenues z si cōpo-
nant multū diminuet per metas z tandē tollet in toto.
Deinde sumat p^oclusio pbatā. oē minus puum mi-
nus visibile pducit ad visum. lumen densatū est minus
puū q; nō dēfatū. ergo visibile minus pducit ad visū.
qd patet eē falsum. q; q̄to magis est luminosum tanto
melius videt aliqd in ipso lumine. **I**tem nulluz cor-
pus nālter mouet ad diuerfa loca. lumē aut mouet ad
diuerfa loca. qd patet. q; inuolat sursum z deorsum z ad
latera circūquaq; ergo lumē nō est corpus. Si pō dicat
q; est suba spūalis hoc mō quo theologi sumunt spm⁹ q;
est filis sube cum aīa. **C**ōtra hoc pmo erit q; hec nō
est opinio alicuius phi⁹. Item aut eēt filis suba cū aīa ue-
getabili aut sensibili aut rōnali. Et qd cūq; dicat opone-
ret q; eēt pfectio alicuius corpis organici. q; ea que sunt
eiūdē nature z sube sunt eiūdē ordinis in natura. vnde
cūq; vna suba spūalis ordinē ad corpus ut pfectio z alia
sitr ordinabit. **I**tem nulla suba spūalis hoc mō sum-
pta est mēsurabilis dimēsiōe quātitatis. lumen aut hēt
dimensiōem quātitatis. qd patet. q; in tricubito aer est
tricubitū z in bicubito est bicubitū. ergo lumē non erit
talis suba spūalis. **I**tem ois suba spūalis fm organa
distincta distinctas hēt vires. lumē hoc mō nō hēt disti-
ctas vires. ergo lumē nō est suba spūalis. Si forte dicat
q; lumē est intelligēdū. hoc est stultius q; q; cōtra dispu-
tat. **P**reterea dicit Ysaac in libro de distinctionibus
q; orbis tot⁹ z lumen creant in vmbra aīe uegetabilis si-
cut uegetabilis in vmbra sensibilis. z sensibilis in vmbra
rōnalis. z rōnalis in vmbra intelligētie. Sed creare
aliqd in vmbra alterius nihil aliud est fm ipm q; vnuz
inape in eē z pte desinit suū supius ope z pte sicut
patet per singula. intelligētia enim nō est cum ingitio-
ne. z iō in ingitioe incipit rō. sitr rō uō est cū apphen-
sione sensibilis. z iō ibi incipit sensus. sensus aut nō est
sine apphēsiōe. z iō ubi est opus aīe z sine apphēsiōe
incipit uegetabilis. ergo si orbis z lumē sunt post ista nō
hēbūt aliqū opationē spūs. ergo non erit spūs hoc mō
dicto spū. **S**i aut dicat q; lumē nō est spūs fm eē sed
fm opus suū. **C**ōtra opus spūs nō erit pmo nisi vita z 2^m

alimēto uti z augere, z gñare z sic de alijs, quoz nullum hēt lumē. g lumē nō est spūs quo ad opus suum. ¶ Si hō dicat qd est spūs vitalis qui est in corpe qui tamē est corpus. Et dicit Plac qd spūs mouēt in corpore sicut lumina in mūdo, z sic lumē est viuificū. ¶ Cōtra spūs qui est in corde est infirm z mediū per qd aia diffundit vitā in corpe, z vita nō est act⁹ ab ipō nisi sicut ab infirmo. Et ex hoc nō sequit⁹ qd si lumē hoc mō mouet in mūdo qd sit spūs. ¶ Meterea ille spūs vitalis est corpus z positio istius opinionis est qd lumē nō sit corpus. Si autē dicat qd lumē sit corpus nō spūale. Cōtra obijcit phis in libro de visu qd fm hoc duo corpa erunt in eodē loco qd lumē est in aere z nō videmus aerē ire de loco suo propter aduētū luminis. ¶ Meterea oēs rōnes que adducte sunt cōtra illos qui dicit lumē esse subam corporeaz z spūale sūt etiā cōtra istā opinionē. ¶ Si ppter hoc dicat qd lumē est forma subalis z nō suba cōposita. Cōtra nulla forma subalis est imutabilia per actus alteri⁹ corporis, lumē imutatur aliud corpus qd id cui inest, ergo nō est forma subalis. pbatio pme hēt in libro de sensu z sensato ubi dicit phs. Qd enim fm qd ignis z terra nihil facere uel pati uel aliud supple quicqz hēt sed fm qd pparietas in vnoquoqz est, pbatio 2^a accipit a sensu qd lumē imutat aerem. ¶ Item oīs forma subalis est pfectio ei⁹ in quo est fm eē, ergo si lumē est forma subalis erit pfectio aeris in quo est fm esse aeris, qd patet esse falsum. ¶ Item nulla forma subalis aduenit mae fm nām z tepus post receptionē accētis, lumē aduenit aeri post accidentia aeris, ergo non est forma subalis. ¶ Item nulla forma subalis fm eē suū inuenit extra suā ppiā mām, lumē inuenit extra suā ppiā mām que est corpus nāli ter luminosum, ergo lumē nō est forma subalis. ¶ Item phis in libro de visu dicit, manifestus est qd lux non est corpus sed accētis aeris, ex hoc hēt qd lux nō est corpus neqz forma subalis neqz suba spūalis sed accētis. ¶ Item ibidem calor fm quem alteratur aer ab igne lux dicitur, differt qz flāma a luce, nā flāma est fumus accētis iōqz flāma est corpus cum sit fumus, lux hō nō est corpus sed est passio dyaphani corporis. Ex hoc videt⁹ qd lux est passio, z passio est accētis, ergo lux est accētis. ¶ Item Auic⁹ in 6° de nālibus lumē est affectio corporis hntis lucē cui appositū fuerit illi. Affectio autē est impssio accētis ergo lux est accētis. ¶ Item Auic⁹ lux est qualitas que est pfectio trāslucētis fm qd est trāslucens, sed qualitas est accētis, ergo lux est accētis. ¶ Item Auic⁹ ibidem, lumē est qualitas quā mutat corpus nō trāslucēs a lucido, z trāslucens efficit per eum trāslucens in effectu, ergo lumen cum sit qualitas mutua, z oīs qualitas mutua sit accētis, lumē sit accētis. ¶ Sed cōtra si lumē sit accētis nō erit in pdicamēto qualitatis, z cum sit visibile p se z alterans visum nō erit nisi in illa specie que est passio ul⁹ passibilis qualitas, ergo erit aliqua de pmissis ul⁹ de posteriorib⁹, cōstat qd nō de pmissis qd ille sunt calidū z frigidum humidū z siccū, ergo erit de posteriorib⁹, sed oēs posteriores causant a pmissis, ergo lumē causabit a calido frigido humido z sicco uel a quibusdā eoz, qd patet esse falsum, qd inuenit in quibusdā corporibus que nō subiūciuntur qualitativ⁹ pmissis. ¶ Item oīs passio uel passibilis qualitas hēt cōtrariū in specie qzuis nō in gñe, z ueritas huius patet per inductionē, lumen nō hēt cōtrariū in specie, ergo nō est passio uel passibilis qualitas, pbatio 2ª est qd nihil alterās subito hēt cōtrariū, cōtrariū enim in subiecto resistit alterationi ne fiat subito. ¶ Item si hēt cōtrariū corrūperet per pntiā illius in subiecto, lumen autē nō sic corrūpit sed per absentia illuminationis. ¶ Item nullū accētis est forma pfectiua alterius accētis z act⁹ ipius mediante quo agit actuali, sed lumen est forma pfectiua coloris quā mediāte actuali agit in visum, ergo lumen non est accētis. ¶ Item videt⁹ qd lumen sit corpus,

descēdit enim a sole z aduenit ex pte ignis, venire autē z descēdere corporis est, ergo videt⁹ qd lux sit corpus. ¶ Item quicqz mouet localit⁹ est corpus, lumē mouet localit⁹ quia sursum z deorsum, ergo lumē est corpus. ¶ Item quicqz attingit aliquid z reflectit ab illo est corpus, lumē attingit radiosum corp⁹ z reflectit ab illo igit⁹ est corpus. ¶ Fuerūt autē quidā qui ppter istas rōnes dixerūt lumen nihil aliud eē qz coloris resplendentia siue manifestationē utentes hys rōnib⁹. Dicit enim Ape⁹ in lib^o de sensu z sensato, quēadmodū in aere hoc quidē lumē est hoc hō tenebra, ita z in corpibus sit albu z nigrū, ergo videt⁹ qd pntia luminis in corpe terminato nihil aliud est qz albedo, z abntia ei⁹ nihil aliud est qz nigredo. ¶ Item in quibusdā corpib⁹ nō determinatis sicut est nubes expressē videmus qd pntia luminis est albedo, absentia hō eius nigredo. ¶ Item quicqz agit fm nām agit fm aliquid intrinsecū sibi z eēntiale, ueritas huius patet p diffinitionē nāe in 2° phi⁹ ubi dicit, natura est pncipiū aliquid z causa mouendi z quiescēdi in quo est pmutat⁹ p se z nō fm accētis, color autē fm nām agit in visum, ergo color agit fm aliquid intrinsecū z eēntiale, 2^a pbat per diffinitionē coloris assignatam in 2° de aia ubi dicit color est imutatiū visus fm actū lucidū, z hec est ipsius natura. ¶ Similiter patet per diffinitionē coloris in libro de sensu z sensato ubi dicit qd color est extremitas pspicui in corpe determinato z ipsoz pspicuo. ¶ Item quecunqz sunt pparē cōparabilia illa sunt vnius spēi, ueritas huius patet in 8° phi⁹ ubi dicit qd si aliqua cōparant in aliquo illa nō erūt vniuoca in illo, lux autē z color cōparant p magis z minus, ergo videt⁹ qd sunt vniuoca, pbatio minoris qd ppter qd vniūqz tale z illud magis tale, lumen visibile est ppter lumen, ergo lumen magis, ergo color z lumen recipiūt magis z minus in visibilitate z ita vniuoca sunt in natura illa in qua sunt visibilia, z sic erunt eiūsdē nature. ¶ Sed contra est qd lumen sit resplendentia siue apparetia coloris hoc pōt intelligi duob⁹ modis, s. qd luminis eē z coloris esse sit idem fm vniū actū, uel qd esse coloris sit vniū z lumen nihil aliud addat nisi per cōparationē illius ad visum, Qd si p^o mō dicat hoc pōtiterū esse duob⁹ modis, s. qd lumen hēt idem eē cuius quolibet colore, uel qd hēt idem esse cum albedine tm, fm qd dixit Empedocles qd sol est alba res calida. Si p^o mō, s. qd lumen hēt idem esse cū quolibet colore, sequitur tunc qd aliquid qd est lumen sit cōtrariū alteri qd est lumen, qd albedo est cōtraria nigredini, hoc autē est impossibile, idem enim nō est cōtrariū sibi. ¶ Item quecunqz sunt diuersa specie opposita illa diuersa sunt in spe, ueritas huius patet in pmo topicō ubi dicit phs qd cōside radū est qd si hūc quidē aliquid est cōtrariū illi aut simplr nihil, qd tunc illa nō erūt eiūsdē nāe, sed luminis nihil est cōtrariū, tenebra enim est pūatio z nō cōtrariū, color autē in specie aliquid est cōtrariū, ergo lumen nō est color. ¶ Item intētio quā nigrū est visibile fm actum est ppter esse nigredinis, qd patet ex hoc, qd si detur oppositū nigredo temp⁹ erit visibilis fm actū, ergo cum eadez rō sit de oī colore, etiā intētio quā albedo est visibilis fm actum z ceteri colores erūt ppter esse ipsoz. ¶ Item si dicat qd esse luminis est esse generis in colore z nō eē species, Cōtra esse generis in specie nō est distinctum a specie ipsa, qd sicut dicit Auic⁹ color qui est in ipsa albedine est albedo, z color qui est in nigredine est nigredo z ita lux fm suum esse eēt in cōtrariis z causa cōtrariū qd est impossibile, qd cōtrarie sunt cause cōtrariū ut dicit in 3° meth⁹. ¶ Meterea si def qd tota eēntia coloris sit lux tū ea que eēntialit⁹ hnt in se lucē visū imutent, ideo in tenebris potius deberet color videri qz in lumine qd nō cōtingit. ¶ Item videmus qd oculo posito in tenebra z colore in luce accidit coloratū videri fm actum, z hoc nō cōtingit ut dicit phs, s. Alphorabius z Auic⁹, qd

Secunde partis summe

ad visum nō exigit nisi ut color sit in actu etiam si mediū nō sit illuminatū. Quidā alij dicūt sequētes Platonem qd nō cōtingit ppter aliquod lumen qd est pūctus na ture oculi qd penetrat mediū usq; ad colorē colore exi stente in actu. Si ergo lumen est tota eēntia coloris nul lo fortius deberet color videri positi in tenebra ab oculo exi te in lumine qd eēntia. qd illud qd lumē hēt fm ptez sue eēntie ut oculus nō impedit a tenebra. multo minus impedit illud qd lumē hēt fm totā suā essentia. ¶ Itē vniūq; est magis actiū ex pncipijs sue nature qd ex pncipio alieno. ergo si lumen est eēntia coloris magis agit per seipm et per ppiū lumen qd per actū alteri cor poris. ergo nō debuit dicere phus qd color est motuum visus fm actū lucidū sed fm actū ppiū. lucidū enim est dyaphanū actu illuminatū cui actus nō est actus coloris. ¶ Si forte dicat qd lumē est eēntia albedinis tū. et fm magis et minus gñantur ex lumine alij colores. ¶ Cō tra magis et minus nō diuersificant spēm. ergo fm hoc oēs colores eēnt in vna specie coloris qd patet eē falsus. ¶ Item p̄traria sunt que maxime a se inuicē distāt sub eodē gñe. p̄cipātes autē extremū nō maxime distāt. qd nigrō maxime distāt ab albedine nihil participa bit de eēntia ipsius. ergo nō gñabit aliūde nigredo sed a p̄uatiōe luminis. sed quicqd gñat a p̄uatiōe luminis est p̄uatio. cui p̄uatio nō possit dare spēm nec mām ge nerato ab ipsa cū ipsa nihil sit. ergo nigredo est p̄uatio et ex hoc sequit qd nigredo nō est spēs coloris qd est cō tra phm in libro de sensu et sensato. ¶ Si forte dicat qd albedo et nigredo sunt cōtraria et tū gñant a lumine gñatiōe equoca nō vniūoca. Et dicat gñatiō equoca qd ge nerās in gñato nō impmit suā spēm. Vniūoca p̄o dicat qd impmit in eo suā spēm. sicut sol est equoca causa ge neratiōis inferiorū. Illo mo autē gñat hōiem sicut causa vniūoca. Si inq; sic dicat qd lux est accēntalis causa colo ris hoc erit cōtra positionē eorū. qd gñatiō equoca est qd gñans dat essentia suā gñato. Ipsi autē dicūt qd lucis eēntia est eēntia colorū. ¶ Itē gñans equoce vniū exis in sba gñat multa sicut sol oia inferiora terre nascētia nō tū eodē mō se hñs. qd dicit phus necesse est eē duplices allationē ppter diuersitatē que iuenit in gñabilibz et cor ruptibilibz. ergo sicut si lumen gñat diuersos colores eq uoce oportet qd ipm diuersimode se hēat. et iste diuersus modus non inuenit in solo lumine. ¶ Ideo hac tū opi nione vident quedā facere auctoritates phoz. dicitur enim in caplo quodā de coloribz. dico lucē esse yposita sim color. sed ypositis est suba. ergo lux est suba color. ¶ Item Alphora. colores fiunt ex admixtione ignis cum corpibz. et lux nō est causa in iductione coloris tū ad visū sed in eē eius. ¶ Itē expmētūz videt ad hoc facere qd in eclipsi solis qd sol in pte tegit alba statim ap parēt pallida. et hoc nō cōtingit nisi ex subtractiōe lucis. et ita cū lux subtracta diminuat colorē et posita augmen tat videt qd lux sit causa eēntialis coloris. ¶ Item aliud expmētū est in vitro et vino. qd si parū de vino rubeo infundat in vitro puro sol penetrās vinū in fundo vitri gñabit albedinem que est color filioz luci inter oēs colo res. si autē multū infundat nō erit in fundo albedo. quia lux tunc nō poterit penetrare ut in fundo multiplicet. ¶ Juxta hoc iterū querit cum lumē nō sit cōtrariūz fri giditū fm quē modū ad multitudinē luminis sequat multitudo caloris. si enim ut qdā dicūt radius luminis secū trahat calorē corpis illius in quo est lumē tūc debe rēt maior calor esse in corpe quod vicinior est illi corpo ri a quo lumē sumit calorē qd in remotiori et sic maior ca lor deberet eē in medio aeris qd iuxta terrā. ¶ Idē etiā sequit cōtra eos qui dicūt qd radius supiorz trāsiens per ignē accipit calorē ab igne. Qd autē nō sit maior calor in medio aere qd iuxta terrā expmētū dicit phus in methē et per expmētū scit. vapores enim eleuati ex reuerbera

tionē luminis ab inferioribz gelant in grandines et n̄ ues in medio aeris et iteritio. Sicut patet ex hoc qd acci dit in speculis p̄causant connexis solari luci obiectis. reflectit enim lux cū calore. ita etiā qd lux itensua sit in loco ad quem pueniūt multe reflectiones ex oibz parti bus speculi. ¶ Idē eterea lux solis a p̄prio subiecto non pōt trahere calorē qd sol neq; calidus est neq; frigidus est. ¶ Juxta hoc iterū querit utrū lumē ignis et lumen supiorz corporū sit vniū rōnis. Et videt qd sic qd utrūq; est actus dyaphani. ¶ Item utrūq; facit colores in actu. ¶ Itē utrūq; imutat subito. ¶ Item dicit phus in 2o de aia nō hz qd aq neq; fm qd aer lucidū est sed qm natura est eadēz utrūq; hys et in ppetuo supius corpe. Si igit dyaphanus est idem in aere et aqua et in ppetuo corpe. et actus dyaphani erit idē quātū ad rōnē. Et hoc dicit etiam ibidē Lōmētator. sic vna natura est in oī p̄picio in qua cōueniūt p̄picio cū celo. sed in quibusdā est semp p̄p̄cta actu luminis ut in celo et in igne. in quibusdā autē nō ut in aere et in aqua. ¶ Cōtra nō est eadē rō sbe cor ruptibilis et icorruptibilis eo qd nihil vniū fm rōnez pōt esse in corruptibili et in icorruptibili qd nec idem genus nec eadē species nec eadē p̄p̄ia passio. Lum ergo lumen supiorum sit in icorruptibili et lumen ignis sit in corruptibili nō erit lumē hincinde eiusdē rōnis. ¶ Itē miscibile et nō miscibile nō sunt eiusdē rōnis. s; supio ra in acubz suis et formis nō sunt miscibilia. Ignis autēz miscibilis est cū suis formis. ergo nō sunt eiusdēz rōnis forme eorū. ¶ Item ignis est gñabilis suba et corruptibi lis. et per p̄ns gñat et corrupit lumen in ipso. sic autē non est de lumine solis et supiorz corporū in cōparatione ad subaz in qua est. ¶ Ultimo querit de dīa lucis et lumi nis et splendore radij et radioitatis et luminarijs. ¶ So lutio. Circa istā qōnē oēs ille op̄tiones sūt que sunt sup̄ tracte cū suis rōnibz. Quidā enim dicūt qd lux est corp⁹ et sunt multa corpa pua radiofa descendētia in aerem et terrā que illumināt. Quidā autē dicūt qd lux est sba spūa lis adueniens ei qd illuminat sine corruptiōe alicuius forme in dyaphano sicut aia aduenit corpori ppter hoc qd corrupat. Quidā p̄o dicūt qd sit subalis forma eius in quo est. Quidā autē alij qd nō sit nisi manifestatio color. Sunt autē alij recte dicētes qd lumen sit accēns initentes p̄bo pbi qui dicit in 2o de aia in capo de visu. lumē neq; ignis est neq; oīno corpus neq; defluxus corpis illius. esset enim aliqd corpus et sic aut ignis aut alicui⁹ h̄mōi p̄ntia in lucido. neq; enim duo corpa possibile est in eo dem esse. videt autē p̄trariū esse tenebrā. est autē tenebra p̄uatio h̄mōi habitus ex lucido. et sicut illud dicit Auic⁹. ¶ Ex hoc patet qd lux est habit⁹ dyaphani. et qd colores nō accrunt habitū ex luce. Illo etiam vident dicere oēs nāles pbi. et iō sine p̄ndicio p̄sentientes istis dicimus qd lux est accēns qd est in qbusdā habit⁹ et in qbusdā dispō. ¶ Ad id p̄o qd in cōtrariū obijcit per rōnes dicēdum qd exp̄sse in textū hēt qd lumen est habit⁹ et. Et sic pa tet qd nō est passio uel passibilis qualitas. et non oportet qd habit⁹ habeat p̄trariū. scia enim nō habet p̄trariū sed opponit ei ignorātia ut p̄uatio. ¶ Et ad hoc qd contra obijcit qd quicqd ifert passionē sensui est passio uel pas sibilis qualitas. et lumen ifert passionēz sensui. ergo et. Dicendū qd quoddā est iferens passionē sensui uel alte rans solū et hoc est passio uel passibilis qualitas. quoddā autē nō p̄e est alterās sed ut p̄fectio visus et visibilis fm qd est visibile et fm qd est visus ad actū. et hoc est habitus et dispō. Ilabit⁹ autē et dispō sunt qualitates p̄ficientes po tentias ad actū sicut visibile et lumen p̄ficiat ad actū et vi sus etiā lumine sibi p̄iuncto cū humore cristallino p̄fici tur ad actūz videndū. tū si uelimus vim facere in uerbo pbi tunc visibile p̄p̄iū est color et lumen est non visibile sed est habitus uel dispositio quo visio p̄ficiat fm actum. Unde et ille actus cōmunit est o: gano et medio et obie

cto visus. oculus enim habet aliqd lumen innatum. & lumen actus dyaphani ut dicit phis & act^o coloris per que mouet visum. nec sequitur hoc argumentum. Color videtur per lumen. ergo lumen est magis obm visus. q^o nō in eodem modo color & lux se habet ad visum. vnum enim se habet ut passio uel passibilis qualitas. alterut^o ut habitus uel dispositio. Et est infirm^o q^o perceptio siue sententia alicuius uocis plate puenit ad intellectus mediāte uoce. nec tamē uox est obm intellectus. q^o nō sic dicētes declinamus oēs obiectiones. dicamus aliter q^o lumen nihil prohibet esse passionem uel passibilem qualitātē. Sed tunc distinguendum est inter passiones corporū passiuorum & actiuorū & inter passiones que nō habēt p^orietates nec agūt nec patiūt^o sed tñ mouēt. sicut enim corpus celeste se habet ad corpora inferiora sic passio eius ad passiones corporum inferiorū. Unde sicut corpus celi in elemētis nullum habet p^orium ita nec passiones eius in passionibus elemētorum. phis nō cum dicit secundas qualitates generari a primis intēdit in generatione & corruptiōe circulari elemētorum. & ideo dictum suum intelligitur de passionibus & qualitātibus que sunt pprie elemētorum. ¶ Ad aliud dicēdum q^o lux non habet p^orium nec oportet q^o passibilis qualitas superiorum corporū aliquid habeat p^orium sicut iam dictum est. pcedimus tamen bene q^o non pprie alterat q^o ad hoc q^o alteratio sit pprie tria exigunt. s. q^o forma alteras habeat aliam essentiam a qualitate & eētia materie & p^opter hoc rariū & densum cum nō dicāt nisi quādam cōpositionem partium materie non p^ope alterāt. 2° est q^o forma alterans magis facta siue excellēs abijciat a substantia corrupendo substantiam. & hoc modo habitus & dispositio sicut virtutes & sciētie & habitus corporei ut sanitas in hoīe & lumen si in rōne habitus accipiat non alterāt q^o potius vnusq^o q^o dicit perfectus sūm phum cum attingit sciētias & virtutes q^o corruptus uel alteratus. 3° est q^o forma alterans corrūpit aliam formam cōtrariam sibi in subiecto. & hoc modo iterū lumen nō alterat. hoc autem q^o subito mouet non est sufficiens causa q^o non habet p^orium in subiecto qd immutat. sed oportet cum hoc q^o ubiq^o inueniat dispositionem sui in subiecto qd immutat. & hoc est natura dyaphani in perspicuo corpore. ¶ Ad aliud dicēdum q^o hec ppositio non est uera q^o nulla forma accidētalis est actus alterius accidētis mediāte quo fit actus. immo oīs forma accidētalis si habeat actum sūm esse forme uel materie ille erit actus accidētalis nāe q^o ex suba & accidētē non fit vnum ut ex potētia & actu. Quid autē uocemus mām coloris & qd formam infra patebit. ¶ Ad aliud qd obijci^o q^o sit corpus dicēdum q^o lumen non ascendit & descendit ut mobile per seipm sed ut immutās sūm superius & inferius sūm ptes dyaphani. ¶ Ad aliud dicēdum q^o lumen non mouet localiter nisi sicut umbra ut dicit Auic^o & forma que est in speculo. nō enim idēz lumen est hic nūc & postea ibi. uel nūc hic & post tenebram iterū in eodēz loco. sed destruit lumen & succedit alterū ad presentiam & absentiam illuminātis corpis sicut & umbra & ex obiectu corpis opaci ad lumen & figuram in speculo ex directa oppositione aspiciētis. ¶ Ad aliud dicēdum q^o nō reflectit idem lumen sed diuersus ut dictū est. ¶ Ad id qd obijci^o q^o sit coloris respiciētia tñ siue manifestatio. Notādum q^o duplex est eē coloris. s. māle & formale. dico autē māle qd habet mām in qua est nō q^o sit ex materia aliq^o. materia autē eius in qua est determinatum corpus idēz nō puium. & hoc esse māle habet color a qualitātib^o p^omis actiuis & passiuis. s. calido & frigido humido & sicco. Esse autē formale coloris est eē coloris quo est actus in potētia actiua imutadi visum sūm actum & hoc eē color visus hēt a luce. & hoc est qd dicit phis q^o color est motuum visus sūm actum lucidi & hoc est ipsius natura. q^o nō lumen multiplicat in loco reflexionis & repressio

nis plusq^o in loco ubi nō reflectit & ubi non reuertitur. ideo lumen existēs in dyaphano sūm q^o hui^o nō est actus coloris sed exis in extremitate ipsius in loco p^oactus ad corpus determinatum. & hoc patet ex hoc q^o solum coloratum exis positum in lumine pprio uel alieno & aere medio tenebroso exite pterq^o in loco p^oactus nō uidet. sūz & oculo in tenebris accidit uidere. oculo nō exite in lumine & aere & colorato in tenebris posito nō ptingit uidere. & ideo dicit phis q^o color est extremitas pspiciui in corpe terminato & nō dicit q^o sit actus pspiciui cuiuscūq^o. ¶ Diffinitio enī coloris hec est sūm eē formale ipm^o per qd est in potētia cōpleta actiua ad mouēdum sensus. Et se autē hoc nō habet a quocūq^o actu dyaphani sed ab actu qui est in loco p^oactus ut dictum est. ¶ Ad id autē qd pmo obijci^o dicēdum q^o dictum phis in li^o de sensu & sensato intelligit p^oiculariter & nō uliter. sed in quibusdam corporibus tñ & nō in oībus. Ex p^ontia enim luminis in quibusdam corporibus nō determinatis generat albedo sicut in nube. & ex p^ouatione ipsius nigredo. & ideo hoc intelligit in corporibus dyaphani coloratis tñ & nō in alijs quorum color nō est idem ex p^opinquo & remoto sicut idem est color in corpib^o determinatis p^opinque & remote aspiciētis. & per hoc patet etiam solō ad scdm. ¶ Ad aliud dicēdum q^o color sūm q^o agit in visum est in eē formali & sic est cōnāle sibi lumen quo agit in ipm. est enim sibi semp sūm hoc eē pūctum. sūm autē eē māle non agit aliqd q^o sic lumen est extra ipm. ¶ Ad aliud dicēdum q^o cum dicit color est visibilis ppter lucem siue ppter actus lucidi qd nō sequit q^o actus lucidi sit magis visibilis siue lumen. q^o nō eodem mō se hēt ad visum lumen & color. sed vnu est ut obm terminās visum. alterut^o autē in quo color mouet visum. siue ut cuius actus terminat ad obiectum visus qd est color. & si eodem mō se haberet ad visus adhuc nō sequeretur q^o eēnt compabilia in oībus sed in esse formali coloris tñ illo. s. esse formali quo accipit potētiam cōpletam actiua ad mouēdum visus & quo ad hoc tñ eētia luminis erit in ipso & non simpli. ¶ Ad auctoritates ultimo inductas & experimēta dicēdum q^o intelligunt de esse formali coloris in cōparatione ad mouēdum visum. ¶ Ad hoc qd iuxta hoc querit utruq^o lumen habeat diffundere calorem. uidet dicēdus sicut supra in questione de qualitātibus stellarum dictum est. lumen enim ppria forma est superiorum corporum & nō inferiorum. q^o etiam ignis sūm quosdam philosophos nō lucet in sua spera & ideo caliditas sequitur ad lumen & ad luminis multiplicationem sicut ad causam p^onam q^o nō de necessitate disponit motu quo mouet. Et simile est i motu locali & motore primo qui nō disponit motu locali & tamē mouet localiter. Alie etiam questionēs tacte sunt supra. Similiter in questionibus de qualitātibus stellarum. & sumunt a philosopho in libro de eētia & natura orbis. ¶ Ad hoc qd ulterius querit utrum eiusdem rationis sit lumen celi & lumen ignis & corporum elementarum. dicēdum q^o non est vna ratio generis & spēi sed vna ratio proportionis ad actū. vtrūq^o enī est actus dyaphani & pfectio caloris sūm actum. lumen enim solis ut obiectus est in inferioribus manet sūm virtutem tñ. & hz essentiam non manet in aliquo nisi ut dispositio & nō ut habitus ut patet in coloribus & coloratis quia lumine solis presente sunt in actu & recedente manent in materia tñ. sed lumen ignis manēs in substantia ignis cōmiscibile est corporibus & manet in eis ut hūus. sicut patet in hīs que lucēt in tenebris. & per hoc patet solutio oīum obiectorum. ¶ Si nō querat si lumen ignis manet in corporibus mixtis quare non cōsumit corpora sibi coniuncta sicut est uidere in oculo ubi lumen ignis est cum humore cristallino & tñ non ericcat humorem cristallinum nec extinguit ab ipso. dicēdum q^o substantia ignis duplicem habet compationē. vnā. s. cū forma ppetui corporis

Secūde partis sūme

fm ppositiones que est lumē. z ab hac habet qd non sit elementū. Aliam habet cū qualitibus actiuis z passiuis z ab hac habet qd sit elementū. z iste due cōparationes sic ordinant qd pma fm naturā z rōnem est an secūda qd patet ex hoc qd si pma esset an secūda tūc lumē nō com/poneret cum substantia ignis nisi mediāte calido z sicco z tūc non eēt cōponibile cū alijs elementis nisi per easdē q̄litates. qd patet eē falsū in aere z aq. lumē enim ex pte sibi nō querit nisi nām dyaphanū que est in tribus elemētis fm rōnē an cōpōnē cū q̄litatibus actiuis z passiuis. z ideo ignis in mixto pōt alterari a q̄litatib⁹ actiuis z passiuis nō retinēdo eas fm actū. z tū nō retinēdo lumē qd fm nām est an q̄litates illas. z qd hoc nō hēt p̄rietates ad aliquā q̄litate substantiū ppter hoc nō corrūpit eas nec corrūpit ab eis. ¶ Ad id qd ulterius querit dicēdū qd hz rōnē noīum ut dicit Auic⁹: lux est in uā p̄p̄ia. lumē aut in s̄to recipiēte. radius qd est exi⁹ luminis fm rectā lineā. sed radiosum est corpus politū in se hīs lumē refleciēs tñ radios. splēdor aut est reflectio luminis pcedens a reflectione radioz. In hoc enim differt radius a lumine qd radius nō pcedit inuadēdo nisi recte linee. lumen aut etiā nō ad rectā lineā imutat. sicut enim est vidēre in sole ingrediēte per fenestras ut radij ad rectā lineā igrediunt. lumē qd sub fenestra iuxta pietē illuminat serenū quo nō pōt trahi recta lineā ab illumināte. Silitur est de splēdore z radiositate z reflectione. radiositas enim iste cū radij z splēdor lumē. luminare aut hz Damasc⁹ est receptaculum luminis ut corpus lune uel solis.

¶ Utrum obiecta visus in tenebris sint luminosa z a quo recipiunt lumen.

a **Unde queritur** De noctilucis que sunt obiecta visus in tenebris sic quer-

cus putrefacta z quedā ossa pisciū z squame z quedam aialia. ¶ Querit aut vñ sit lumē eoz. Et si dicitur qd ab igne tūc videt qd nō. qd nō pōt esse ab igne mixto eo qd ignis nō est in mixto actu sed in potētia tñ z ignis nō est lucere in potētia. aliter enī oia mixta lucerēt. ¶ Si qd dicat qd in talibus est ignis actu. Cōtra ignis in actu usti uis est eius in quo est z talia nos non videmus aduri. ¶ Meterea rōnes sup̄ posite a p̄lo in li⁹ de sensu z sensato pira Platonicos dicētes ignē dñari in oculo videntur hic hēre locū. Si enī lumē est ab igne tūc talia videtur debere extingui in glacie z nīue posita z aqua sup̄fusa cū sicut dicit p̄bus calido sicco p̄traret frigidūz humidū. ¶ Si forte dicat qd hoc est ex lumine celi. Cōtra hoc est qd sup̄ pbatū est de celo qd nō est corpus gñabile z nō cōmiscibile alijs elementis cū nō sit eiūsdē mae cū alijs. ¶ Meterea querit qre quedā eoz de die vident z de nocte. quedā de nocte tñ. In die autē videt alba in loco lucis. Igis enim de die z nocte videt ut dicit Ape: in li⁹ de aia. ¶ Itē querit quare quedā vident in luce ignis de nocte sicut uermiculi in qb⁹ appet qñ silitudo igniti carbonis successiue sufflati. sed quercus putrefacta qñ appet alba z videt sub colore. ¶ Solo dicēdū ut habitū est qd ignis hēt duplicē compationē. p̄p̄ietates. s. luminis quā accipit a p̄prio corpe qd est celū. z calidū z siccū fm qd est elementū. z illa compatio que est sba ignis cū lumine pōt est nā qd illa que est suba ignis cū calido z sicco trib⁹ rōnib⁹. ¶ Quartū pma est qd illa hēt per relationē ad p̄mū corpus qd est celū. Dicit enim p̄bus qd celū nō recipit imp̄ssiones pegrinas sed elemēta. z idcirco ignis receptiuus est imp̄ssionū celi z maxime iter elemēta eo qd vicinissimus celo est. qd p̄tingit ubiqz sperā lune pma qd imp̄ssio celi sup̄ inferiora est impressio luminis. ¶ 2⁹ rō qd lumē cōius est qd calidū z siccū. iuenit enim inseparabiliter in celo z igne inspissatis p̄tib⁹. hz in p̄tib⁹ nō adeo spissis nō luceat. inseparabiliter aut in aere z aq. qd aut cōius est puenit rōne p̄oris z coioris qd id qd est

p̄p̄iū fm spēm. ¶ 3⁹ rō rō qd lumē nō est cōmiscibile cū aliquo p̄se. cuius p̄batio est. qd nō hēt p̄rariūz. z nihil cōmiscet nisi qd hēt p̄rariū ut pbat in li⁹ de gñatione z corruptione. Dicitur igit qd ignis in mixto amissus p̄p̄rietatib⁹ posteriorib⁹ fm actū nō de necessitate amittit p̄p̄ietatē p̄orē fm nām. z mixtū fm p̄p̄ietates p̄iores nō de necessitate cōmiscēt fm p̄orē. Sed tñ notādū qd causa lucētie nō est natura celi tñ nec etiā nā ignis. Ali ter enim celū in oī sui pte luceret. z silit ignis in tota spe/ra sua. sed oportet ptes eē p̄culatas z p̄p̄inqs ad inuicē. z ideo necesse est in noctilucis ptes p̄culari z inspissari ipsius ignis ad hoc ut luceat. z hoc p̄tingit tribus modis. s. in corruptis in qb⁹ cū calido nā ptes ignis euolat z ad exterioris trahēs secū humidū nāle ad sufficiē. z qd hu/ midū aqueū seruabile est luminis ut dicit p̄bus propter hoc ptes ignis multiplicat in pte exteriori tenent z seruānt ab humido. per p̄ns inspissat ad lucēdū. z hoc non tñ fit in quercu putrefacta sed etiā in alijs qb̄sdā. Cū Auic⁹ dicit qd vidit gallū mortuū talē z ouū galline tale. Et silit nos videm⁹ spinas interiores quorūda piscium que sunt loco spōdiliū in qb̄s est mica descēdēs a capite sic fulgētes de nocte qñ exiccate sunt. In illis enī sp̄nis est humidū medullosum qd extracū ad sufficiē seruatur ptes ignis. z huius signū est qd talia putrefacta uehementer exiccata non fulgēt sed inueniunt fissā in p̄tib⁹ tanqz recidētia in cineres. Secūdo modus est in non corruptis qb̄sdāz nāliter frigidis z nō hñtib⁹ sanguinē in qb̄s ptes ignee p̄gregant circa locū digestionis nutriti ad hoc qd cōpleri possit digestio. Et idcirco incipiunt fulgere ibi sicut est in uermiculis qui lucēt in nocte. Tertius modus est in qb̄sdā piscib⁹ in qb̄s ppter cōseruationē caloris nālīs in loco frigido z humido natura extrinsecus circūponit ptes duras terrestres calido digerēte coagulatas. z qd dura z spissa multū tenēt calidūz ppter hoc partes ignis multiplicant in illis. z ideo incipiūt fulgere sicut capita quorūda piscium z squame. Ex hīs patet solutio ad oēs rōnes iductas. ¶ Ad id quod querit quare quedā vident lucētia in die ut ignis. Dicitur qd hec est rō. qd lux ignis fortior est qd alioz. nihilo minus in ignis si exponat immediate radijs solis videbit albus. Cuius signū est qd qñ carbonēs coque immediate exponunt radijs solis statim vident cōopta alba fauilla z ideo p̄tingit qd fortius lumē vincit minus tāgēdo ipsum z colorē p̄p̄iū in aiatīs. z ideo vident tūc sub colore z nō sub lumine. ¶ Ad ultimum dicēdū qd in putrefactis partes ignis sunt deficientes reietē in humidū extracū ad sufficiē. z ideo sunt debiles in lumine z ppter hoc lux ista appet tanqz in mixta albedini. sed in illis que nō sunt corrupta lumē est in partibus ignis caloris naturalis multiplicati circa locū digestionis z ideo magis est fortis in illuminādo. Et qd in talib⁹ p̄uolat ut dicit Ape: in libro de somno z vigilia repulsio est spiritus ad succinatorium siue dyasfragma z propter hoc illa lux videt quasi sufflata successiue.

¶ Queritur quid sit color.

Tertio queritur De coloribus qui sunt obiecta visus in lumine

Et querunt tria. s. quid sit color. z que generatio coloris. z utrum color sit tñ obiectum visus quando videt colorem.

Primum proceditur sic.

Dicit Ape: in 2⁹ de aia qd color est motuūz fm actum lucidū. z hoc est ip̄sus natura. Et in libro de sensu z sensato dicit qd color utiqz erit perspicui extremitas in determinato corpe z ip̄soz perspicuo. Auic⁹ autē in 6⁹ de nālīb⁹ 3⁹ li⁹ dicit qd color est q̄litas que p̄ficat ex luce. ¶ Obijcit aut p̄tra p̄mā sic in topicis p̄tinet qd figs dif-

finiat aliqd per potētā z nō dixerit cuius potētā est ma-
la est diffinitio. motiū aut dicit potētā mouēdi z nō di-
cit qd moueat. ergo videt q male. ¶ Preterea mobi-
le fm q hui⁹ non est motiū. cum ergo color sit mobilis
a luce ut patet per tertiā diffinitionē que est Aui⁹ male
diffinit per motiū. ¶ Itē in naturis sic est q mā nun-
q mouet sed semp mouet. cū igit habitū sit sup q essen-
tia coloris mālīs est ad lumē videt debere diffiniri per
moueri z nō per motiū. ¶ Preterea querit cuius sit
motiū. Et videt q visus. sicut enim sensibile se hēt ad
sensum ita visibile ad visum. cū ergo visibile sit motiūz
sensu. visibile erit motiū visus. ¶ Itē diffinitio z de-
notatio sumēda est a fine fm pfm. cū ergo visum moue-
at ut ad finē. mediū aut non ut ad finē sed ut ad viā color
erit magis motiū visus qz mediū. ¶ Preterea propter
qd vnūqz tale z illud magis. sed mediū mouet ppter
visus. ergo visus pncipalius mouet. z ita iterū sequit q
color sit magis motiū visus qz mediū. ¶ Contra 2^a m. qd
diffinitionē obijcit sic. extremitas pspicui aut itelligit in-
tra pspicuū uel extra. si intra tūc color erit in pspicuo ut i
sbo. extremitas enim coloris pspicui supficies est pspicuū que su-
perficies dicit color. si qd intelligat extremitas extra tūc
pbatio videt eē falsa. que dicit q color est pspicuū extre-
mitas. extremitas enim que est extra pspicuū nō est ex-
tremitas pspicui eēntialiter. ¶ Preterea querit qd di-
cat ibi pspicuū. etiā si dicat q pspicuū idē est qd transpa-
rēs. ¶ Contra. nullū trāspārēs fm q trāspārēs est color
uel hīs colorē. ergo fallum est qd dicit q color est pspi-
cui extremitas. dico aut pspicuū fm q est pspicuū nec eē
se colorē nec habere colorē. qz l3 quedā nubes colorate
sunt sicut ostēdit in p^o z 3° methē. hoc tū non accidit eis
fm nām pspicui sed fm q aliquo mō terminat lumē ue-
niēs sup ipsas. ¶ Itē cū pspicuū hēat pncipiū mediū
z extremū vnius z eiusdē rōnis videt q eadem rōne co-
lor sit pspicui pncipiū z mediū q est extremitas. ¶ Pre-
terea querit qd uocet corpus determinatū siue termina-
tum. si enim ut qdā dicit uocat determinatū pspicuū
determinatū ad rem coloratā tūc videt oib⁹ modis co-
lor eē in pspicuo sicut in sbo qd impobatu est iā. Et etiā
ptra sensum est qz nos videmus colores eē in pietē z la-
pide z huiusmodi corpibus. ¶ Preterea querit de hoc
qd dicit ac⁹ lucidū. Ac⁹ enim siue pfectio lucidū lumen
est. z fm hoc color nō videt eē nisi in lumine. qd etiā di-
cit expse Aui⁹ sic. color est q̄litas que pfcit a luce. Si
militer aut color nihil aliud est qz admixtio corpis lucidū
cū dyaphano z ideo nō est necesse ipm dyaphanum in
actu ad hoc ut color videat sed tū pfectio coloris p actu
lucis est illuminatio dyaphani. si qd hoc nō reputet icō-
ueniēs. ¶ Contra hoc obijcit per rōnes sup positās i qō-
ne de lumine. ibi enim sufficēter ostēsum est q eē colo-
ris nō pstituit ex lumine tū ut ex causa sed etiā ex actiōe
z passiōe pmarū q̄litatū. ¶ Preterea sup illud uerbū
in 2° de aia q color est visibile fm se z q est motiū fm
actu lucidū dicit Aui⁹. q cū dicit q color est visibile pse
nō est in pmo mō dicendi pse s3 in scdo ubi. f. s3m est in
rōne p̄dicati. compatio qd visibilis ad colorē est q̄lis est
compatio risibilis ad hoiez z ideo color est pse causa vi-
sibilitatis. Ex hoc accipit q lumē nō pferit colori q sit vi-
sibilis nec etiā eē. sic ulterius relinquit q colores sint in
tenebris. ¶ Itē Auerrois ac⁹ lucidū nō facit colorē vi-
sibile eē ex pte coloris sed ex parte dyaphani qd nō hēt
potētā suscipiēdi ipm nisi sit actu luminosus. Ex hoc ite-
rū relinquit q color sit in tenebris visibilis l3 per accūs
ipēdiat. Etiā Auer⁹ dicit colores actu sūt in obscuro l3
vident in actu lucidū ppter potētā dyaphani que pfcit
actu lucidū nō ppter potētā coloris. z ppter l3 seqt idēz
qd p̄us. ¶ Solo sicut sup distinctū est color hēt dup² eē
f. male qd hēt in corpe ipso qd nō est puiū sed terminat
visus z eē formale fm q ipse mouet sensus. l3 aut dup² eē

pbat inēz colori ex l3 q ipse nō tū alterat sensus l3 etiā
corpa. Alterat enī nō subito corpa sensum qd subito. cū
igit color pse nō sit q̄litas actiua uel passiua alterabit nō
actu p̄prio s3 actu alteri⁹ agētis z si agēs illud quo color
alterat corpa nō agit subito tūc color nō alterabit subito
agēs aut illud uel est calidū uel frigidū uel siccuū uel hu-
midū quoz nullū agit ul patit subito. z idcirco alteratio
coloris quo alterat corpa nō est subito. Cū qd dicit p̄us
in 2° de celo z mūdo. q fm oia ea fm que alterant iaiar
ta alterant z aiata. s3 nō p̄uertit qz aiata alterant p fēsus
fm quos nō alterant iaiata. Relinquit q alia actiōe co-
lor agit in visus. ergo z alio agēte z hoc agēs qdē lumen
est. Bicamus igit q est p̄siderare colorē fm relationem
ad pmas q̄litates que cāntipm in corpe determinato. z
hoc eē ip̄sus qd hēt in mā hēt in corpe determinato z sic
color bñ est in tenebris. z sic nō diffinit in aliq dictarum
diffinitionū. qz sic nō iert passiōē in potētā visua. z est
etiā p̄siderare colorē fm relationē ad agēs id qd dat ei
eē formale quo possit i mutare colorē visus z medium vi-
sus. z sic color hēt eē a lumine z nō est in tenebris z sic dif-
finit in sup̄dictis diffinitionib⁹. Cū enim dicit p̄us in
l^o de aia visibile qdē est color z qd rōne est dicē. itelligit
q color est visibilis nō oī mō sed in rōne formali. hoc est
per actu luminis qui dat ei actu z spēm fm q pōt agē in
visum. z fm hoc diffinit euz qū dicit color est motiū vi-
sus fm actu lucidū z hoc est ip̄s⁹ nā. Ac⁹ enim lucidū lu-
mē est z hāc nequaqz diceret eē coloris nām nisi aliquo
mō daret ei eē z spēm. ¶ Ad p^o m. qd dicit qd ueruz q
dē est qd motiū dicit potētā actiua. sed per hoc ipm qd
dicit fm actu lucidū determinat eius passiū. Per actuz
enim lucidū nō est mobile a colore nisi mediū trāspārēs
z visus. ¶ Ad aliud dicēdū q color nō mouet lumē sed
mouet ab ipso fm eē formale. sed nihil p̄hibet qn respe-
ctu alteri⁹ pōt eē motiū l3 nō respectu eiusdem. ¶ Ad
aliud dicēdū q in naturis pse mā nō mouet. sed mota p
spēm quā acqrit a mouēte pōt mouē alterū z sic est hic.
Color enim pse nō mouet sed mot⁹ a lumine. ¶ Ad ali-
ud dicēdū q uerū qdē est q color pncipal⁹ mouet visus
z mediū ppter visum. sed hoc nō est sibi subale qz pōt eē
color in actu mouēdo solū mediū. z per hoc etiā patet so-
lutio ad duo sequētia. ¶ De 2^a m. diffinitione dicēdū
q sic itelligat q extremitas pspicui dicit ultimū pspicui
tagēs rē coloratā z in actu luminis imiscēs se sue supfiei
ei. z per hoc p̄ferēs eē formale colori. z ppter hoc qū di-
cit q color est extremitas pspicui nō itelligit de quocū-
qz pspicuo s3 de pspicuo qd est fm actu per lumē qd est
in ipso. nec itelligit de q̄cūqz pte pspicui sed de illa parte
que imiscet se supfiei rei colorate. z hoc est qd adiūgit
pspicui extremitas in corpe determinato inuēs q lumē
pspicui imixtū debet eē colori exnti in supfiei corporis
determinati. Color enim semp est in supfiei. z ideo py-
thagorici uocauerūt eū ep̄phanē hoc est supappentem
nec itelligit diffinitio de quolibet eē coloris s3 de illo eē
fm q color alterat sensus. nō fm q alterat corpa. hoc aut
qd sequit z ipsoz pspicuo nō itelligit de qbuscūqz pspi-
cuis. sicut enī pbat Alexander z bñ perspicuū qd est me-
diū visus nō hēt colorē. z ppter l3 ois coloris est suscepti-
bile. Sūt aut quedā pspicua aliquid hntia p̄dēfationē sic
sunt nubes z aq z illa p imixtionē lucis recipiūt colores
diuersos. Cū p̄us in talib⁹ exēplū ponit aurorā z mare.
differt tū color istoz a colore determinatoz corpōz. qz in
istis color nō eodē mō appet accedētib⁹ prope z remote.
distās enim a mari videt colorē albū in supfiei maris z
accedēs ppe magis videt ipm obscurū. z hui⁹ causa est
qz qū lōge est terminat ei⁹ visus ad supfiei aque. que cū
est plana diffundit sup ipsam multū lumē z iō appet albe-
dinis uehemētis. Cū aut sit ppe nō sūst visus in supfiei
in qua multū diffundit lumē s3 penetrat in p̄fūdū quo
minus est de lumine. z ideo appet magis obscurū. s3 in

Secūde partis sūme

aurora et in nubibus est alia causa. Cum enim aliquis distat longe tunc inter ipsum et solē multum est de suba nubis et uapoz. et illud multū phibet lumē penetrare ppter sui densitatē. et ppter hoc appet in eo color rubeus uel alius sūm diuersitate uapoz. Cū autē est ppe tūc inter ipsum et solē parum est de suba uapoz. et illud parū pōt penetrare lumē solis. et ideo tūc nullus color appet sed tū videt obscuritas nebule debilis. ¶ Ad illud dicēdū qd ptra hoc obijcit qd extremitas pspicui est ultima pars pspicui que est p mixta superficie corporis colorati. et hoc est coloris sūm modum illū qui dicitur est nō simplr. ¶ Ad aliud dicēdū qd pspicui dicit ibi dyaphanū siue trāsparens qd est sūm actū lucidū qd l3 in se nullū hēat colorē sūm qd est trāsparens nihilominus tū per imixtionē sue lucis dat eē alteratiū sensus ipsi colorī ut habitū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd pspicui duobus modis est pphiderare. s. sūm nām dyaphanū uel trāsparens et sūm actū luminis qd est in eo. Et si pmo mō pphiderat tunc est eiusdē rōnis in pncipio medio et fine. Si autē scdo mō pphiderat tūc non est eiusdē rōnis ppter duas causas. qru vna est qd lumē magis pde/sat et multiplicat ubi reuerberat qd ubi nō reuerberat. Cum ergo in pncipio corporis densati et solidi sit reuerberatio luminis patet qd pspicui in extremitate tāgete corp⁹ tale plus hēt de lumine qd in medio uel in pncipio. Cūz igitur lumine suo actu faciat eē colozes magis facit actu in extremitate qd in medio uel in pncipio. Alia rō est. qd color nō est subale lumē qd est in medio uel in pncipio. sed tū illud qd est in extremitate cui⁹ exp̄sum documētum est. qd si color ponat in lumine sūm extremū pspicui et pncipii et mediū pspicui sit tenebrosū videbit color. Si autē pncipii et mediū pspicui sit illuminatū. extremitas nō tū sit tenebrosa nō videbit color. ¶ Ad aliud dicēdū qd corpus terminatū dicit corpus densū et solidū. diuidit enim corpus terminatū ptra corpus puiū et tunc dicit corpus terminatū qd nō suscipit lumē nisi in suis terminis exteriorib⁹. puiū autē qd suscipit lumen in suis terminis et in suo pfundo. ¶ Ad aliud dicēdū qd colozes sūm qd sunt in tenebris et sūm qd nō sunt in eis ut patet ex p̄s habitib⁹. ¶ Ad aliud dicēdū qd obijcit de hoc qd dicit Auerroys sup li° de aia. qd colozes simplr sunt in tenebris. Dicēdū qd ipse errauit deceptus per fallaciā diuisionis. hec enī est duplex. color est sūm actus lucidi motiū ex eo qd hec determinatio sūm actum lucidi in toto pōt eē determinatio eius qd dico est motiū et sic uerā est. et sic explanat ab Auerro et ab Anēpethe et sic cōcor dat cū uerbo sequēte quo dicit et hoc est ip̄s natura. et pcor dat cum diffinitione posita in li° de sensu et sensato. que est qd color est extremitas pspicui in corpe terminato. Si autē terminatio diuidat in se et diuidat etiam a uerbo est qd pcedit ut sit sensus color est motiū sūm se et h3 actū lucidi hoc est lucidi ex̄tis sūm actū ut. s. hoc ip̄m qd dico sūm actū determinatio sit huius. qd dico lucidi gra picipij subintellecti tūc est falsa. et in hoc sensu explanat ab Auerro. ¶ Ad autē obijcit Auerro. qd color est p̄s visibile ut dicit Ag⁹. qd color p̄s visibile est ergo nō sūm actū lucidi. dicēdū qd hoc nō sequitur. Cum enim dicit Ag⁹. qd color p̄s visibile est itelligit de colore sūm eē suū qd habet ab illo actiū qd agit in visum. hoc autē est lumē cui⁹ demonstratio est. qd si lumē sepatū est ab esse huius visibilis qd est color tūc erūt duo visibilia que non reducunt ad genus vnū. et hoc dicit Ag⁹. qd oīs sensus est vnus cōtrarietatis pter tactū. que cōtrarietas est in vno gñe. Si nō diceret qd lumē nō est visibile hoc eēt ptra sensus. cū enim lumen sit q̄litas siue forma rei lucētis ut dicit phus patet qd nos illā p̄cipimus in tenebris. ¶ Si forte diceret qd utrūqz qd eēt visibile sed vnū per alterum. aut ergo lumē videt per colozē. aut coloz per lumē. si pmo mō tūc coloz erit luminis causa visibilitatis. et sic nullū lucens videbit nisi adueniat sibi coloz qui faciat lumen eius in

actu. qd exp̄sse falsum est et ptra sensum. Si nō secūdo mō tūc habet ppositū. s. qd lumē est coloris causa visibilitatis sicut Anēpethe Auiēna et Alphorabi⁹ dicunt.

¶ Queritur que est generatio coloris.

Secundo queritur Que sit gñatio coloris. Et videt qd nulla p̄s. color enī ut habitū est relationē habet ad duplex agēs. s. ad pmas q̄litates et ad lumē. et sūm qd alterat corpa videt gñari a p̄mis q̄litatibus. ¶ Sed ptra qd est p̄s generans per eēntiā suā est generas. si igitur calidū et frigidū uel humidū et siccū p̄s est generas albi uel nigrum tūc albi et nigrū eēnt calidū et frigidū uel humidū et siccū. ¶ Itēz oīs gñatio p̄s est in similitudine sp̄ei uel forme cū generāte. si igitur albi generat a calido uel frigido p̄s erit albus simile in specie uel forma calido uel frigido qd falsū est. ¶ Item qd est p̄s generat ab aliquo nō gñat a p̄trario illius. si igitur albi p̄s gñat a calido nunqz gñat a frigido et si p̄s a frigido nunqz generat a calido. quoz utrūqz falsum est. qd nos videmus qd albi in nūe generat a frigido et albi in calce generat a calido. Si ergo dicat qd colozes sufficiēter gñant a luce. cōtra hoc est qd sufficiēter aliud generat qd sufficiēter et p̄s terminat eius eēntiā et sic oportet qd lux daret per se eēntiā albedini et nigredini et sic duo p̄traria essent ab eodē eodē mō se hñte qd est impossibile. ¶ Meterea hoc supra in qōne de lumine multipl̄ est improbatū. Si forte dicat aliquis qd nigredo et albedo sint q̄litates actiue per seipsas et ideo generātes seipsas in sua specie sicut hō generat hōiem et calidū generat calidū. ¶ Contra hoc est qd q̄litates actiue p̄trarie iuxta se posite se inuicē trāsmutāt sicut videmus in calido et frigido humido et sicco. hoc autē nō videmus in albo et nigro. niger enim lapsus albus etiam quātūcūqz iuxta se ponantur non trāsmutabūt se sūm colozes. ¶ Meterea oīs q̄litates actiue cōtrarie hñt alias passiuas ad q̄s determinat actio illarū qualitatz. dicat ergo que sint q̄litates passiue in qbus determinat actio albi et nigri. ¶ Meterea querit de gñatione medioz colozū. Et videt dicere phus in li° de sensu et sensato qd generatur per mixturā albi et nigri et supenatatione alternorū coloz. sed hoc videt falsum. Aut enim colozes miscētur sūm se. aut per accēs. s. per imixtionē m̄ae in qua sūt. si h3 se cōtra. nihil sūm se est miscibile nisi qd sūm se est diuisibile in minima. colozes autē sūm se nō sunt diuisibiles in minima ergo nō sunt miscibiles sūm se. Veritas p̄me patet per hoc qd scribit in fine p̄mi de gñatione et corruptiōne. qd nihil miscet nisi qd est diuisibile in minima. secūda nō patet per hoc qd nulla qualitas p̄s diuisibilis est. ¶ Meterea in p̄mo de generatione exp̄sse scribit qd q̄litates siue passiue sunt imiscibiles. Si ppter hoc dicat qd miscētur extremi colozes per mixturā materie in qua sunt. Tūc querit quid mouet ad mixturā illaz cū colozes ut pbatū est nō sunt qualitates actiue uel passiue. ¶ Meterea videt falsum qd dicit in supenatatione alternorū coloz generant mediū colozes. Cum enim colozes supenatāt nec vnus miscet alteri neqz materia eius sed uterqz manet distinctus et sic nō p̄stituūt. ¶ Meterea illi alterni colozes aut sic se hñt qd uterqz est in materia trāsparete. aut uterqz in materia terminata. aut vn⁹ in terminata et alius in trāsparete. Si pmo mō tūc uterqz trāducit visum et nō imutabit eū sūm aliquē medium colorē sicut patet in vitro puro et aere. si scdo mō tūc supior opit inferiōre ita qd nō resultabit mediū sed tū m̄ae supioris color immutabit visum. Si tertio modo aut ergo supior est in materia terminata et inferiōr in trāsparete aut ecōtra. Si primo modo tūc iterum supior operiet inferiōrem ita qd non resultabit mediū. Si secūdo modo tūc visus penetrabit supiorē et stabit in inferiōri et ab illo solo immutabit. et ita iterū non resultabit mediū coloz.

z ita nihil videt esse qd dicit de supenatatione colorum. **C**etera querit de hoc qd dicit in li° de sensu z sensato qd determinat saporis sicut colores. s. qd sint septē numero. vident enim multo plures eē colores qz septē. **H**abemus enim albu z subpallidu z pallidu z lucidu citrinu z subcitrinu z silitu subrubeu z rubeu. z silitu in viridi multe sunt diuersitates. **C**etera color purpureus z sanguineus z vinosus z glaucus z flauus z multe alie diuersitates. **C**etera querit de hoc qd dicit qdam cōmētatores eē assimetri aut simetri. Aut enim atēdit mēsurā ad visum sicut ois color qui in lumine est. Simeter est qui cōmēsurat visui z soluz ille qui est in tenebris erit assimeter. **S**ed p̄ra hoc tūc erit qd si assimetrum nunqz pōt eē simetru z s̄m hoc color qui est in tenebris nō pōt esse visibilis adueniēte lumine qd falsū est. Si dicat qd atēditur cōmēsuratio ad delectationem que est in visu tūc ois medius color erit simetri z nullus assimetri. qz delectatio semp est in medio z nunqz in extremo corūpēte. **C**etera querit de hoc quod dicit **Auic** qd album mutat in nigrū tribus modis. s. ut p̄mo fit subpallidu z postea palliduz z sic deinceps. uel qd p̄mo fit subrubeuz z postea rubeu. uel qd p̄mo fit viride z postea ueniat ad colorē mediu z tādē ad nigredinē p̄fectā. Cum enim multa sunt media videt album posse mutari in nigrū per quodlibet illoz medioz. z sic multi plex erit via. mediu enim est sicut dicit p̄phus in qd pus uenit id qd mutat qz in extremū. **C**etera videt nō eē nisi vna sola via. In inceptioe enim motus ab albo in nigrū id qd mutat vicinū est albo qz nigrū. z ita in eo obtinet q̄litates albi. z sic restat illa sola via que est albo in subpallidu z deinde in pallidum z postea p̄gressi one p̄uina in nigrū. s̄m **Auic** etiā videt qd sunt infiniti colores medij. cum in vnoquoqz fieri sint infinita facta ut dicit in 2° post 2° etiā p̄bat in 6° p̄h°. Possum enim nos signare motū albi in nigrum s̄m quēlibet p̄ctum intermediū. z cum semp in signo illo sit in motu z factum eē s̄m quodlibet illoz signoz hēbit nouum colorem mediu. z cum illa signa sint infinita medij colores p̄nt eē infiniti. **Q**uerit etiam cum qdlibet albu possit mutari in nigrū per artem z nām qre nō quodlibet nigrum possit mutari in albu z alium colorem. **I**ncitores enim p̄anuz hntem nigrū colorē nō p̄nt mutare in albu uel alium mediu. **S**olutio dicimus qd triplex est gñatio color. s. in corpe terminato z hoc duobus modis. s. per mixturam z per supenatationē. z in corpe p̄picio sicut in nubib⁹ uel uapore. z hoc vno mō per imixtionē lucis z q̄libet hoꝝ modoz trium multiplex est. Et ut agnoscat gñatio que est per mixturā in corpe determinato sciēdū est qd duplex est generās. s. generās p̄e calidū z sic calidum. z frigidū gñat frigiduz z generās aliud sicut lumē generat calorē. z silitu in motu. hic enim nō generat calorem p̄e sed per hoc qd calidum z frigidū dissoluūt z faciunt distare p̄ez a p̄e que est actio calidi. vñ qz actio calidi seguitur ad actiones eoz generāt ipsa calidum per accidēs siue per aliud. Dicimus igit qd colores generātur in corpe terminato per calidum z frigidū per accis siue per aliud z nō p̄e. Et per hoc patet solutio ad p̄ma tria. **I**tem notādum qd p̄traria tripl̄ sunt actiua z passiua ad inuicē. Quedā enim sunt sic actiua z passiua ad inuicē qd trāsmutāt se ita qd nō oportet aliqd de materia ingredi in mām alterius sed tñ vir⁹ eius intrat s̄m alterius z sic sunt actiua ad inuicē calidū z frigiduz. si enim calidū ponat iuxta frigidū subintrabit virtus calidi in s̄m frigidū z ecōtra p̄ter hoc qd aliqd de p̄tribus mālibus calidi subintrat p̄tes māles frigidū. Sūt etiā quedā sic actiua ad inuicē qd nec trāsmutāt se nec ingrediunt in se sine materia in qua sunt. z hoc mō trāsmutāt se inuicē humiduz z siccum z p̄pter hoc sunt minus actiua qz calidū z frigidum. Et dicunt passiua respectu illoz. 3° mō dicunt pas-

siua z actiua que trāsmutāt se sed nō p̄ma actione p̄p̄ia uel subintratione p̄p̄ia sed oportet alia pus agere z subintrare sicut albu z nigrum dulce z amarū z huiusmodi. hec enim non trāsmutāt se ad inuicē nisi per actionē calidi z frigidū humidū z siccū z sic etiā miscēt per actiones illoz z mixtiones. z per hūc modū gñabim⁹ multos colores a calido z frigido. Est enim calidū adurēs p̄tes terrestres z sic per p̄ns est gñatiuum nigri. p̄tes terrestres aduste per separationem ab aereo z aqueo que fuerūt in ipsis cōmpmēt in seipsis z obstruunt pori ita qd nō potest eis misceri lux. z cuꝝ euolauerint p̄tes dyaphani aeris z aque que fuerūt lucis p̄ceptibiles z per p̄ns remanet illud obscurū z nigrū qd cōbustū est. Est etiā calidū dissoluēs z per hoc qd est dissoluēs est ip̄m rarificās s̄baz māe z per p̄ns introductiuū aeris z cū hoc sit dyaphanuz z p̄ceptibile luminis sic gñabit albedo in corpe determinato. Est iterū calidū extractiuū humidū p̄tinuātis z per p̄ns discōtinuatiū sube z rarefactiuū z per p̄ns facit albedinē in dissolutis z rarefactis z sic causat albedo a calido in calce. Est iterū calidū extractiuū humidū aeris z coagulatiū grossi aquei cū subtili terrestri sibi cōmixto z per p̄ns cāuū albedinis in eo qd pus fuit dyaphanū qñ multe p̄tes aeris erāt in eo faciētes distare p̄tes terre z p̄tes aeris cōmixtas z sic causat albedo i albumine ouis cocti. Est iterū calidū digerēs z cōmiscēs grossuz terreū cū subtili aqueo p̄tinuātē z hoc est cāuū albedinis in ossib⁹. que oia sunt fere alba. Est iterū calidū fugās frigidū in pfundū z cū frigidū ispiſset p̄tes p̄hibebit receptionē luminis in superficie z per p̄ns relinqt nigredinem. **H**is ergo modis z multis alijs gñant albu z nigrū a calido. Est etiā frigidū inducēs humidū aqueū eo qd s̄m bolū hēt cū ipso. qz utrūqz est in aq z per p̄ns qz humidū est dyaphanū z receptiuū luminis causabit albedinem. Est iterū frigidū coagulatiū z p̄gelatiū p̄tius terrestriū z per p̄ns distinctiuū claritatis in superficie z causatiū nigri. Est iterū frigidum expellēs calidū qd secū trahit humidū ad superficiem z ideo colorat superficies z fit color albus. Est iterū frigidū fugās calidū in pfunduz. qd multiplicatū in pfundo inflāmat z incēdit humidū z tādē postqz exhalauerit humidū exurit p̄tes terrestres z relinquit colorē niger sicut patet in florib⁹ quos occupat p̄uina in arbore. Calidū enim nāle fugās it̄infecus ip̄s flos floris inflāmat humidū z p̄pter hos flos cadēs p̄mo est rubeus subtus ubi p̄tingit ramū. deinde efficit niger qñ humidū euolauerit. qz tūc nō relinqtur nisi terre stre cōbustuz. his ergo modis z multis alijs gñat albus z nigrū in corpe determinato. Sed p̄hi hāc gñationem nō determināt qz est per accis z nō hēt p̄ncipia eodem mō ordinata z statia z ideo nō est terminabilis gñatio illa per artem. **I**ste ergo est vnus modus generādi extremos colores in corpe determinato s̄m illud eē colorum quo trāsmutāt corpa determinata z nō sensus tñ. Et bñ p̄cedimus qd nō gñant a luce sicut obiectū est. **A**d id qd querit utrū albu z nigrū sint p̄e q̄litates actiue z passiue patet solū per iam dicta. **A**d illud aut qd querit de mixtura dicēdū qd ille est scdus modus generādi colores in corpe determinato. Et qz extremi sunt simplices imixti isto mō nō generant extremi sed medij. **A**d mixtionē aut bñ p̄cedim⁹ qd oportet cōmisceri p̄tes māe color. z bñ p̄cedimus qd colores ad mixturā nō mouēt sed calidū z frigidū humidū z siccum ut pus dictum est. **S**it aut mixtio duobus modis. s̄m p̄positionē derelictā z sine p̄positione. Scdm aut p̄positionē sit adhuc duobus modis s̄m p̄h̄m. s̄m p̄positionē arismetice z s̄m p̄portionem musicale. Scdm aut p̄portionem arismetice adhuc duobus modis scilicet per euidistantiam z sic non est nisi vnum medium inter duo extrema. In hac enim p̄portionē medium se habet ad utrūqz extremorum sicut subduplum z vnum ad duo. qd patet qz medium tāuz

Secūde partis sūme

habet de vno p̄trarlo quātum de alio. sicut albus duplo plus habet de albo q̄z medius. et nigrū duplo plus de nigro q̄z mediu. et hoc vocat medium equedistās. Si autē est mixtura s̄m derelictā q̄dem p̄portionem sed nō per equedistātiā tūc nō p̄tingit misceri nisi duob⁹ modis. s̄m p̄portionē extremi ad medium equedistās. et per hāc mixturā generatū medium q̄d vicinior est extremo q̄z medio equedistāt. Qd sic p̄bat. Illud medium nām extremi in extremo accipit. et accipit etiam nām eiusde⁹ extremi in medio equedistāt q̄ in illo est natura extremi. natura autē alterius extremi nō accipit nisi vna acceptione. s̄m q̄ est in medio equedistāt. et sic vicinior erit vni extremoz q̄z medio uel alteri extremoz q̄z natura vnius extremoz in ipso se habet ad nām alterius extremi sicut duplum ad dimidiū et duo ad vnum. Secūdus modus p̄portionis est s̄m compationez medij nō equedistās ad medium equedistās et sic relinquitur vnus color: qui vicinior est medio equedistāt q̄z extremo. qd sic p̄bat. In ista cōmixtione medium p̄stitutū duplici acceptione accipit nām medij. accipit etiam nām medij a medio equedistāt et a medio non equedistāt et tñ simplici acceptione accipit nām extremi. s̄m utroq̄ modo. extremum enim nō est nisi in se et in medio. Cū igit illud nō accipiat nām extremi in se s̄m in medio tñ nō accipit extremū nisi in vna acceptione. natura s̄m medij nō solus est imediate in medio equedistāt. et ideo dupliciter accipit nām medij et per p̄ns est vicinior medio. In istis autem p̄portionibus nō erūt nisi septē colores. q̄z nō sunt nisi tria ḡia p̄portionum. s̄m extremi ad extremū. et sic resulat tres. s̄m duo extremi et vnus equedistans et extremi vnius ad medium equedistās et sic resulat duo. vñ qui est vicinior extremo in vna pte et alter qui vicinior est extremo in altera pte et isti duo cum p̄habitis tribus faciūt quque. Et medij equedistās ad mediu nō equedistās et sic resulat iterū duo. vnus qui vicinior est equedistāt in vna pte. et altera que vicinior est equedistāt in altera pte. Si autē querat q̄re nō compāt nō equedistās ad nō equedistās et extremū ad nō equedistās ut resulat rē alij duo colores. dicēdum q̄ p̄portio illa nō eēt imediata. iam enīz habitū est q̄ inequedistās ḡiāt ab equedistāt. et sic sua p̄portio imediata est ad equedistās et per ipm ad inequedistās s̄m rōnez p̄portionū arismetice. sicut habitum est q̄ inequedistās nō generat ab extremo nisi per compationem ad equedistās. Et ideo etiam compatio extremi ad inequedistās nō est imediata s̄m regulam p̄portionis arismetice. et ppter hoc ex illis cōparationibus nō resulat aliquis color sic loquēdo. Unde isti colores eē dicunt simetri hoc est cōmēsurabiles. Et si nō attēdat talis regula p̄portionum tūc ḡiābunt multi qui oēs erūt assimetri s̄m mēsuram p̄portionis arismetice. Si s̄m fiat mixtura s̄m p̄ncipia et regulas p̄portionis musice tūc fiet p̄portio in compatione ad sensum sicut semitonum cum dyapente p̄portionem hēt dulcem in auditu. sic etiam multū albedinis cū parū rubedinis facit delectationē in visu. et sic sunt multi colores et simetri delectabiles. indelectabiles s̄m assimetri. Et per hoc patet solutio ad oīa que quesita sunt usq̄ ad q̄onem que est de supenatatione coloris. De supenatatiōe autē sciendū est q̄ in supenatatione vnius coloria materia ponit sup̄ aliam et oportet q̄ semp materia supioris sit puia q̄ aliter tegeret inferiōrē sicut obiectū est. Sed puia est duobus modis. s̄m absolute puia sine colore sicut aer et sic nō fit supenatio. q̄ sic nō resulat medius ex supiori et inferiori. Et est puia q̄d est cum colore puia et tūc medius resulat ex supiori et inferiori sicut patet in vñgue humano qui habet colorē puia et sanguis subius colorem rubē hēt colorem terminatum et ideo resulat ex utroq̄ color medius. et sic in picturis est q̄ pictores aliquid faciūt appere per colorē aque sicut q̄ faciunt imagi-

nes q̄si in aq̄stātes. et per hoc patet solutio ad ea que sūt obiecta de supenatatione. supior enim nō simplr est trās parēs sed s̄m qd. Similiter per ante dicta patet q̄liter colores sunt septem et q̄liter plures. et q̄liter qdāz assimetri et qdāz simetri. Ad id autē qd obicit de Aluic⁹ q̄ trib⁹ vñs mutat album in nigrū dicēdum q̄ ipse loquitur de cōstitutione medioz colorū s̄m mutationē nālem et nō s̄m p̄portiones arismetice et musice. s̄m hūc modū enim sunt tot medij quot p̄nt esse termini motus in alteratiōe ab albo in nigrum. medium autē est in qd ipm primum inuenit id qd mutat ante q̄z ueniat in extremo. S̄m hoc pōt esse trib⁹ modis. s̄m dñum albi et s̄m dñum nigri uel s̄m utrūq̄. Et si dicat q̄ s̄m dñum albi sic est p̄gressio p̄ma q̄ est nālis et paulatim recedēs ab alio. et ista est p̄ma via. s̄m ab albo in subpallido et pallidum et sic deinceps. Si autē est s̄m dñum nigri sic erit uehementer intēse et cause nigredinis et ualde debilis causa nigredinis et sic erit scda via que est ab albo in viride et sic in nigrum. Si s̄m est s̄m utrūq̄ tūc adhuc ppter hoc q̄ recessus est ab albo deficientes erūt cause albi et inualescentes cause nigri. et ppter hoc album erit subius clarū et sup̄ nigrū obtinēs nigruz. et ex hoc resulat p̄mo subrubē et postea rubēus et sic deinceps s̄m defectū causarū albedinis. Ad aliud dicēdum q̄ vna sola est p̄gressio pura ut dictū est: sed alie cōtingūt ex fortificatione maiori uel minori causarum nigredinis sup̄ causas albedinis. Ad aliud dicēdū q̄ infiniti sunt colores medij hoc mō dicēdi. s̄m potētia sed nō actu. sicut potētia infinita facta sunt in vno fieri sed nō actu. Ad aliud dicēdū q̄ natura bñ trāsmutat nigruz in album ut patet in canite nigroz piloz. sed ars tinctoz nō facit q̄ nō in oibus pōt imitari ars nām. q̄ ars tinctoria facit nigrum ex colore penetrāte rem tinctam et opilatē poros eius ita q̄ nō pōt postea ali⁹ color subintrare. et nigrū ppter hoc ab arte nō mutat in alium colorē. sed alij colores bñ pmutant in nigrū. que nō sūt in mā adeo penetrāte et opilatē poros rei tincte. Ex hijs igit patet duo modi quib⁹ ḡiānt colores in corpore terminato per mixtionē uel supenatationē. Et p hoc patet solutio ad oīa alia quesita. Sed adhuc vnus modus resulat quo ḡiānt colores in corpore nō terminato sicut sunt nubes. In illis enim videt multiplex color: s̄m diuersaz admixtionē luminis supiorz corporoz ad mām nubis. Si enim uapor sit aqueus disgregat⁹ multus ita q̄ nō pōt sit ipm totus penetrare radius tūc erit q̄si inflāmatū rubēum. Et dicit color: purpureus qui frequētius in supioribus appet. si s̄m sit aqueus et disgregatus magis et subtilis ita q̄ sup̄ ipm plus vincat lux supueniēs tūc erit q̄si color: auri fulgētis ualde. Si autē sit uapor: aqueus q̄dem sed sub⁹ magis spissus et sup̄ a magis rarus et sic disgregatus distās per ptes et ptes tūc lumē desup mixtū faciet q̄si colorem uelleris. Si autē sit uapor: inspissat⁹ ad palmā et ex opposito opponat soli ita q̄ lumē solis subius uenit in ipm ex pte cōcaui tūc uapor: ille distabit per ptes tres. Illud enim qd graue est pueris ad nām aque et spissū erit subius et lumē solis ad hoc deueniēs facit colorē viridem. sed id qd est sup̄ in nube aquosum iam icipiēs inspissari sed nodū adhuc inspissatū hoc autē hēt calidū eleuās ipm. et lumē solis ad hoc deueniēs facit colorem rubē s̄m q̄ magis uel minus est spissum. medij autē inter hec est puia q̄ ptes nō multū distāt inter calidū eleuās et frigidū depmēs et inspissans. Et idcirco lumen solis ad hoc deueniēs facit colorē ceruleū tēdētē ad albedinem. et isti sunt colores appentes in yride. et ex hoc etiam apparet ratio quare in yride supior color: semper est uiridius et inferior: semper uiridis et medius ceruleus tendens ad albedinem. Si s̄m sit uapor: uehementer compressus per frigidū cōstringens tunc non potest immisceri lux desup adueniēs et tunc apparebit color: niger. Quare autē in sublimi quedā appent rotūda et que-

dam semicircularia. et quedam perpendicularia alterius est negocij determinare.

¶ Utrum color est obiectum visus.

¶ Tertio queritur Utrum color:

tm sit obm visus qm videt colorem. Et videt qd nō. Jam enim habitum est qd color nō est in actu visib/ lis nisi per lumē qd est in extremitate pspicui immixtus supficie corpis colorati et sic cum colore videt lumē. ergo nō tm color. **¶** Sed cōtra hoc videt eē qd vnus act⁹ numero nō habet nisi tm vnum obm. visio autē est vnus actus numero. ergo terminat tm ad colorem vel ad lumē et nō ad utrūq; simul. grā etiā huius querit de forma resultatē in speculo que nec color: nec lumē videt eē. **¶** Et querit pmo utrum sit vel nō. Et videt qd non. dicit in sex pncipijs qd impossibile est nō corpus corpe moueri. sed forma que videt in speculo est aut erit corpus aut nō. Si corpus tūc duo corpa erūt in eodem loco qd speculum ppter ipsam nō occupat maiorem locum. **¶** Preterea cum oē corpus hēat pfundum oportet qd forma nō videret iacēs sup speculum sed eleuata sup superficiem speculi fm quātitatem pfunditatis corpis illius qd cum sit falsus impossibile est illam formam eē corpus. Si autē dicat qd sit nō corpus qd videat moueri motu locali sup speculum mouebit nō corpus motu corpis qd multis rōnibus impossibile esse pbat. Dicit enī in sex pncipijs qd impossibile est nō corpus corpe moueri: hoc est motu corpis. et in 6° pbi^z. qd omne qd mouet est corp⁹ ptiuu. et in pmo de aīa qd omne qd mouet est in loco: et nihil est in loco nisi corpus. Preterea si mouetur aut mouet pte aut per accēs. nō pte ut pbatum est. ergo per accēs. sed per accēs mouet localiter qd mouetur motu eius in quo est: ergo cum nō sit nisi in superficie speculi et in extremitate pspicui tāgētis speculum mouebit motu illoz tm. sed nos videmus qd speculo immoto manēt et similiter in extremitate pspicui mouet imago ad motum aspiciētis ad speculū. ergo videt ipsa nō mota esse per accēs et nō erit non corpus neq; corpus et ita nihil erit. **¶** Sed cōtra hoc qcqd agit aliqd immutādo actu est. forma illa actu agit immutādo visum. ergo actu est. **¶** Item qcqd videt pte vel per accēs illud est. forma illa videt pte vel per accēs. ergo est. Si autē est tūc erit corpus aut nō corpus vel suba vel accēs. Et videt qd sit corpus mobile. Quicqd enim variat situm mouet et est corpus mobile. forma illa variat situm videt: quia modo est in vna parte speculi modo in alia. ergo mouetur et est corp⁹ mobile. **¶** Querit enim ulterius si est in quo sit sicut in subiecto. Et videt qd nō in speculo. dicit enim phis in topicis qd mouētibus nobis mouēt ea que in nobis sunt. si igit ē in speculo moto speculo moueret et ipsa. hoc autē videmus falsum eē qd videmus qd speculo manēt immoto appet forma ueniēs et recedēs et variās situm ad motū aspiciētis. Et ppter hoc dicit auctor sex pncipior qd impossibile est soluere pcesso qd ibi uere sit forma. Si autē nō dicat ibi esse forma erit incredibilis error: in vulgo sequēte sensum. I. hoc pbabilis sit dicere et ppter hoc innuit qd sit in extremitate aeris tāgētis speculū. sed hoc videt eē falsum qd tūc videret etiā sine speculo qd falsum est. **¶** Preterea vnu qd est in illo sicut in sbo a quo nō differt per situm et locū. forma speculi nō distat per locum et sitū a speculo ergo est in ipso ut in sbo. **¶** Ad pdicta voluerūt qdam soluē dices qd in veritate forma illa nihil est absolute s; un. est compatio quedam aspiciētis ad speculū. sicut etiā vmbra puatio lucis est ex obiecto corpis opaci resultans ad lumē. **¶** Sed ptra hoc est qd in vmbra nō resultat imago rei opace ex pte fm oīa lineamenta sed pte tm fm ea que pmo interceptiūt trāsitu luminis. In imagine autē in speculo resultant oīa. **¶** Preterea in vmbra sic est qd

semp pūcit post corpus opacum ita qd opacum corp⁹ in ter vmbra et corpus luminosum est. sed in speculo imago sic resultat ex hoc qd lumē directe illuminat faciē aspiciētis ad speculum sine omni vmbra media que sit inter aspiciētē et speculum. ergo forma illa de necessitate est in speculo. **¶** Et si hoc dicat tūc querit si est accēs in quo sit pcamēto. Et videt qd sit passio vel passibilis q̄litas. omne enim qd infert passionem in sensu est passio vel passibilis q̄litas. forma illa infert passionem in sensu qd imutat ipm. ergo est passio vel passibilis q̄litas. **¶** Cōtra hoc videt eē qd oīs passio vel passibilis q̄litas hēt contrarium in specie. forma autē ista nihil habet ptrarium ergo nō est passio vel passibilis q̄litas. **¶** Preterea videt eē forma vel circa hoc aliqd p̄stās figura. Illud enim qd videt in speculo appet forma sub quātitate determinata ad figuram aspiciētis. **¶** Preterea querit illud qd in oibus hīs difficilius est. scilicet ut recipiat forma illa in superficie speculi ut in puncto vel in superficie speculi. Et videt qd in superficie. Quicqd enim appet sub lōgitudine et latitudine appet fm rōnem superficie. forma speculi sic appareret. ergo videt eē in speculo ut in superficie et nō in puncto. **¶** Si autē hoc pcedat obijcit sic in ptrariū. Quicqd autē appet ut in superficie si ipm est totum in superficie vna alicuius quātitatis ipm totū nō erit in minori. si ergo forma speculi est tota in superficie alicuius quātitatis ut in superficie: tūc nō erit tota in minori qd est ptra sensum: qd si speculum frāgat in decem ptes in q̄libet illarum ptiūz erit forma tota. **¶** Item qcqd fm eādē quātitates resultat in minori et maiori simul et semel hoc nō est per dimētionem quātitatis in ipsis. forma fm eādē quātitatem simul et semel resultat in maiori et minori speculo. qd non est per dimētionem quātitatis in ipsis. Prima pbat ex hoc qd rō dimētionis quātitatis est eē fm maiore dimētionem in maiori et fm minorem in minori. 2^a autē patet ad sensum si duo specula opponant simul et semel aspiciēti. **¶** Preterea videt per Euclidē qd sit in speculo sic in puncto. pbat enim Euclides in quodā suo li^o de speculo et visu qd oīs visus pūcit sub triāgulo amblygono hoc est qd habet vnum angulū obtusū siue amplum siue ex psum qd idem est. Si igit oculus est quoddā speculū. aīam sicut dicit phis qd id qd imutabit oculum sub lateribus triāguli imutabit ipm. et sic attingit ipm in puncto anguli. Tūc igit eodem mō fiat imutatio speculi forma que resultat in ipso erit sicut in puncto anguli et non sicut in superficie. **¶** Preterea pbatum est ab Euclide qd reflexio luminis semp fit ad pares angulos vel in seipz. Et ad pares qdem fit si radius ex obliquo ueniat ad superficiem speculi in seipm. aut ppēdiculariter. Ex hoc accipit qd oīs radius reflexus a speculo ptingit speculū vel ad angulum rectū vel ad acutū vel ad obtusū. Si enī ppēdiculariter incidat radius sup speculū planum tunc reflectit in seipz in superficiem planā speculi et tāgit in puncto. et ex utraq; pte p̄actus sui ad superficiem facit angulū rectum. qd pncipiū est in pmo Euclidis qd linea recta ppēdiculariter cadēs sup lineam rectā facit duos angulos rectos. Si autē oblique ueniat radius sup speculū tūc de necessitate fiēt ibi tres anguli equi duob⁹ rectis. quorū vnus est inter radiū incidētē et lineā superficie speculi et est acutus. Alius iter radiū reflexū et alterā ptem lineę superficie speculi et est sicut acut⁹ eqli spori. 3° inter radiū incidētē et radiū reflexū et est obtusus et est q̄q; rectus q̄q; acut⁹. Cum autē oē qd uenit ad speculū s; hīs angulis ueniat ad ipm. 2° nō recipit in speculo recipit ut in termino anguli. et termin⁹ ille pūc⁹ est. qd oē qd recipit in speculo recipit ut in puncto. ut s; meli⁹ intelligat ponam⁹ superficie speculi planā. a. b. et ponam⁹ radiū incidētē ppēdiculariter. c. et radiū incidētē ex obliquo. d. parū eleuatū sup speculū et altiorē illo ponamus. e. iterum altiorē. f. et radios reflexos ab iphis. h. g. i. sic est in subie-

Secūde partis sūme

et figura. ¶ Item querit iuxta hoc sūm quā naturā speculum sit susceptible talis forme. Aut enim hoc ei conuenit sūm qd est corpus, aut sūm qd est trāspārēs, aut sūm qd est trāspārēs in altera parte extractum siue terminatus. Si pmo modo tūc debet omni corpori qd falsus est. Si secūdo modo tūc hoc magis debet aeri, si tertio mō tūc posset esse speculum corpus qd nō esset terminatū in altera parte qd videmus eē falsus in aqua: qd aqua est speculum aspiciētis in ipsam. ¶ Deinde de metallis videmus esse speculū quādo sunt polita et tera sicut de ferro argēto et auro et etiam de quibusdā lapidibus politis. Et querit sūm quam naturam cōm hoc contingat in his. ¶ Item querit quare imago in speculo videt qnqz p funde in ipso et qnqz in superficie. ¶ Item cum anterior pars aspiciētis directe sit cōtra speculum videt ipsa citius tāgere speculum qd posterior, et ita nobis deberet resultare posterior pars et nō anterior: quasi coopta posteriori sicut de hoīe recedēte a nobis nō videmus nisi posteriorem partē. ¶ Item querit quare in quibusdā speculis apparet inferius supius et e cōtra, s. supius apparet inferius et sinistra dextra et e cōtra, in quibusdā autē apparet recte. Similiter quare in quibusdā apparet plures facies ad vnum aspectum et in quibusdā vna sola. ¶ Iuxta hoc aut querit iterum de hoc qd dicit pbus in 2° de anima qd visus est visibilis et inuisibilis et qd inuisibile est sūm tres modos, s. nullo modo visibile et vix visibile propter paruitatem et corruptiū visus ppter excellētiā. ¶ Solutio dicēdum ad psum qd visus sūm actum non est nisi vnius visibilis, color enim sūm actum cum lumine quo agit vnu visibile est, sicut materia et forma nō faciūt duo sed vnum, et ideo cum lumē illud sit ut forma, color autē ut materia erit ex illis duobus vnum visibile sūm actum ideo non est nisi vnius visibilis. ¶ Ad id qd querit de imagine que resultat in speculo dicēdum qd ipsa est aliquid nō in corpus uel substantia sed accidēs. ¶ Et ad id qd obijcit de motu eius dicēdum qd non mouet motu locali sed potius generat, sicut enim supra diximus de lumine qd habet semp nouam eēntiam generatā ad nouam pntiam illuminatis ita dicimus hic qd tribus modis forma generat in speculo, s. ex motu aspiciētis et ex motu speculi et ex motu aeris intermediij, et hoc cōtingit ideo qd recta oppositio exigit ad immutationē speculi et illa potest immutari uel ex parte situs aspiciētis uel ex parte speculi, et ideo corripit vna et generat altera, medius aut qd est deferēs etiam corripit eam si ipsius variat, sed ad mutationem eius nō videt forma moueri et ideo cōtingit quibusdā de causis. Quāru vna est qd trāsfusus imaginis per mediū est subito sicut et luminis, sed mutatio aeris de loco ad locum nō est subito, 2^a est medium receptibile forme sed nō seruabile ut habet in libro de sensu et sensato, et ppter hoc statim qn medius aer est extra rectam oppositionē inter speculū et aspiciētem forma non apparet amplius in eo. In aq enim secus est qd illa imago seruat et ppter hoc in aq mota apparet facies maioris quātūtatē, qd pars aque que mouet extra rectam oppositionē tenet formā a materia diu in illa, pars cōiuncta cum pte forme que est in recta oppōne facit formā maioris quātūtatē appere et qnqz duas uel tres formas. Sic igit patet qd ista forma nō mouet neqz pte neqz per accidēs sed semp noua generat. Ex hīs patet solo ad oīa ea que obiecta sunt usqz ad id qd querit in quo sit sicut in sbo. Et ad hoc dicimus qd est in speculo ut in sbo, qd aut non mouet motu speculi sed corripit et generat in altera parte hoc est ideo qd suum generat est extra speculū, s. aspiciēs oppositum speculi sūm rectū situm, sicut etiā supra dictum est de gñatione lucis. ¶ Ad id aut qd obijcitur de auctore sex pncipioz dicimus qd error est qd sit in extremo aere tāgēte speculum sicut in sbo, sed est in ipso sicut in extremitate piscis qd pferet et actum immutādi

visum sicut diximus de colore, bñ enim pcedimus qd falsum est qd forma illa nihil est sicut pbatum est in obijciēdo. ¶ Ad id aut qd querit in quo predicamēto sit, dicimus qd est in pñdicamēto qūtatē sūm illam spēm que est habitus uel dispositio. Est enim nō pprie imago uel forma sed spēs imaginis uel forme, et talis que potest eē in aīa ut in sbo, et nō est pprie lōga uel lata sed habet lōgitudinis uel latitudinis spēm, si enim lōgum eēt uel latum cū lōgitudō illa uel latitudo nō terminet sūm terminos aeris uel speculi sed aspiciētis oporteret qd lōgitudō et latitudo alicuius eēnt extra ipsum qd est incōueniēs, et propter hoc necesse est dicere qd in ueritate nō est lōgū neqz latum sed species lōgi et lati per quam cognoscit figura aspiciētis. Et cum tales spēs sint habitus uel dispōnes erit illa forma habitus uel dispositio, et est etiam in aīa sicut habitus in speculo sicut dispositio in aere. ¶ Ad id aut qd cōtra hoc obijcit dicēdum qd id qd immutat sensum pte ut psum agens est passio uel passibilis qūtas, et hoc est color: sed nō oportet qd illud qd receptum in oculo et spiritu visibili uel in speculo sit color: sūm eē coloris, sed potius erit spēs coloris que est pncipium cognoscēdi colorem. ¶ Ad aliud dicēdum qd nō est forma uel circa hoc aliqd cōstās figura qd sicut dictum est nō habet terminum quātūtatē sūm eē figure sed potius similitudine eius ad spēm que apta nata est representare figuram sūm eē quātū. ¶ Ad illud aut qd querit utrum recipiat forma illa ut in superficie uel in pñcto, dicēdum qd ut in puncto sicut bñ et demonstratiue pbatū est, cuius euīdēs exēplū est de forma totius spere dimidiij celi que tota resultat in vna parua acie oculi, qd non posset fieri si recipeēt in ipso ut in superficie. Et eadem rō est de speculo que est de oculo. ¶ Ad id qd obijcit cōtra patet solutio per pñdicta, imago enim resultat in speculo nō habet lōgitudinem et latitudinem sūm eē lōgitudinis et latitudinis sed potius spēm et intētionem illarum dimētionū. ¶ Ad id qd querit sūm quā nām speculū sit receptiuum talis imaginis, dicēdum qd tria oportet currē in nām speculi, s. planitiem trāspārētiā in superficie et aliqd terminās ipm post superficie, et 3° qd sit pportionata reflexio. Aer enim qui est trāspārēs tūc nō est speculū. Aqua sūm qd est trāspārēs et spīssum aliquo mō terminat lucē que abstrahit formas visibiles et reflectit eas a superficie plana, et per pñs cōgregat ibidem formā abstractā a luce reflecta, et ppter hoc ipsa aq est speculū sed aliquātulū obscurum, metalla sūm nō multum polita in superficie et bñ cōmixta sicut aurū argētum ferrū et cuprum depuratū sunt specula. In uisum di enim oīa gñant ex sulphure et argēto uiuo. Argētum enim uiuū fit ex subtili aqueo et subtili terreo, qn igit argētum uiuū subtile est ualde et sulphur silitur et cōmisketur per calidū digerēs et inflāmās tūc fit aurum qd in superficie polita ppter subtile aqueū et medium receptiuū est reflexiuum, et ppter hoc subtile terreū est terminatiuum et sic speculū efficit. Silitur est de argēto ppter easdē causas ppter hoc solū qd calidū in ipso nō est adeo bñ cōmiskēs neqz adeo bñ digerēs neqz adeo inflāmās sicut in auro, et qd aurum magis sequitur sulphureū colorē et argētum magis argenti uiuū, in utroqz tūc est frigus magis coagulās et ppter hoc ipm etiā receptiuum luminis et reflexiuū. Cuprum aut depuratū est ex sulphure qdem puro et argēto uiuo minus puro et bñ cōmixtis, et ppter hoc etiam ex ipso fit speculū qn politum est in superficie, ferrū aut ex utroqz qdem est in puro et bñ cōmixtis, et sua humiditas viscosa nō separabilis ab ipso per eliqūtiōē calidā et ppter hoc efficit speculū sed magis obscurū sūm qd et minus obscurū sūm qd in eo qd politū magis accedat ad nām dyaphani per colorem aque, qd nullus color magis receptiuus est forme et coloris. In eo sūm qd est ex pñtis grossis terreis est magis ymbrosū et sic minus receptiuus. Aurū aut et cuprū eo qd hñt colores minus receptiuus sūt

forme et coloris. In eo igitur quod habet subtile terreum magis quam ferri magis sunt receptiva. et propter hoc inter omnia metallum argentum bene politum magis est speculum. quod hoc in colore magis accedit ad dyaphanum et habet subtile terreum bene commixtum. Stagnum autem et plumbum magis sunt ex argenteo viuo non bene puro nec bene commixto cum sulphure. et propter hoc in superficiebus eorum semper remanent partes obscurae terrestres impediētes luminis receptibilitatem. et ideo ex istis non gignatur speculum. Inter autem omnia melius est speculum ex vitro et plumbo quod vitrum propter transparentiam melius recipit radios plumbum non habet humidum solubile ab ipso. et propter hoc quando superfunditur vitro calido siccitas vitri abstrahit ipsum et efficit vitrum in altera parte terminatum valde radiosum. Exigit etiam proportio reflexionis quod si nimis fieret reflexio sicut in speculo opposito soli immediate non resultat color et figura vel obscure resultabit. et hoc est ideo quod deflectio radiorum et luminis tegit colores et figurarum sicut patet si lapis niger valde politus ponatur sub sole et aliquis e minus respiciat eum ex obliquo videbitur lapis ille albus vel splendidus propter multam diffusionem radiorum in superficie. Ad illud autem quod queritur quare forma quandoque in profundo videtur et quandoque in superficie dicendum quod in speculo non tamen resultat forma sed etiam distantia que est inter aspicientem et speculum. et propter hoc quando distantia est magna tunc videtur forma profundata in speculo. quando vero parva est distantia videtur accedere ad superficiem. Ad aliud dicendum quod sicut habitus est forma que apparet est species non habens ipsitudinem et propter hoc nulla est quod. Cuius posterior pars tegat anteriorem. Ad aliud dicendum quod in conexo speculi apparet forma sicut est in plano. quia ibi una pars speculi non est sub alia et propter hoc non fit reflexio ab una parte speculi super aliam. sed in concavo una pars est sub alia. et propter hoc superior projicit super inferiorem formam receptivam. et ideo superior pars apparet inferius. et similiter est de dextro et sinistro. et iste modus naturalis est in generatione mixtionis habens non figura lapidis que dicitur thopazion in quo semper apparet facies versa. Si autem fieret speculum angulatum multis angulis cum quilibet angulus discontinuet reflexiones que fit ad superficiem. in eo fierent multe imagines secundum naturam discontinuationum reflexionis. Si vero fiat speculum in una parte concavum et in alia parte planum. siue planum sit superius et concavum inferius resultabunt due facies. et si concavum sit superius et planum sit inferius tunc in loco continuationis plani ad concavum videbunt ille facies continue in collo ita quod una facies sit superius et alia inferius. Si vero sit contra planum inferius et concavum superius tunc videbunt facies ille continuata in vertice capitis eo quod inferior porrigit superius. et superior depēdet inferius. Ad ultimum dicendum quod cum dicitur quod visus est visibilis et invisibilis licet in potestatem obviare visus respectu ipsius visus vel respectu armonie ipsius. Si primo modo tunc invisibile dicitur non habens colorem aptum naturam tamen habere sicut aer vel aqua. Si autem per respectu armonie hoc potest fieri duobus modis scilicet primo excessum vel secundum diminutionem. Si primo modo tunc dicitur invisibile quod minus est lucidum. Si secundo modo tunc dicitur invisibile quod parva habet distantiam invisibilitatis etc.

Queritur de natura medij per quod est visus.

Insequēter queritur

de natura medij per quod est visus. Dicit autem philosophus in 2° de anima quod aqua non habet formam aqua. nec aer habet formam aer sed quoniam natura est eadem utriusque horum et in perpetuo superius corpore. et sic videtur quod aer et aqua sunt medij visus habent quod communicat in natura transparentis. sic enim in eis est natura superioris corporis que natura est lumen. Sed tunc queritur quid continuet visum usque ad visibile. Respondemus enim aliquem stantem in aere videre lapidem album in aqua tacente. constat quod aer et aqua continua corpora non sunt quod continua sunt quorum terminus est idem. et non est

idem terminus aeris et aque. Luz ergo lapis imutat per spatium aque puncto illo in quo tangit aer aquam mutatur color imutans ut in fine imutationis aque et ut in principio mutationis aeris. ergo quiescere accidit in medio de necessitate sicut probatum est in 4° philosophi² quoniam aliquis medio puncto ut duobus utitur uno. scilicet in fine et principio. quod quies intercidit et quod nos hoc supra determinavimus in questione de tempore ideo supponamus hic. Eadem propositio obiectio est de visione stellarum. Ille enim videtur per partem quante eēntie et per ignem et aerem que non sunt corpora continua. Ex hoc etiam videtur falsum quod dicit philosophus quod tamen aer et aqua sunt medij in visu nobis enim apparet itelle per partem quante eēntie et per ignem. Itē queritur que sit natura illa quare ipse dicit coiccare aquam et aerem cum perpetuo superius corpore. Si enim illa lumen est tunc non pingeret aliquid videri quod falsum est. quod luminosa ut noctiluca in tenebris videtur. Si autem est natura transparentis tunc plura videntur eē media quare aer et aqua. Videmus enim ad istam quod ignis in sua spera transparentis est aliter enim nobis non apparet stelle per ipsum. Juxta hoc enim queritur cum ignis in inferioribus regat nobis colores qui post ipsum sunt vel in ipso et in inferioribus. Si dicatur ignis esse lux et corpus luminosum quare nobis non tegat itellas. Et quare non videmus lumen eius. Si dicatur quod hoc est propter eius puritatem et remotiōem a nobis hoc non potest esse causa quod sic nec ipsum videremus nec stellas que sunt post ipsum. Preterea corpus lune multo minus est quod corpus ignis ut probatur in almagesti et remotius est a nobis. est enim minus terra et terra est corpus minus igne et tamen videmus ipsum. Solo ad hoc dicendum quod aer et aqua sunt medij ut dicit philosophus non habent formam aer et aqua. Et propter hoc non tamen sunt media sed etiam alia in quibus est eadem natura sicut quante eēntia in partibus non stellatis et ignis in spera sua. habens non ita proprie sunt illa duo media sicut aer et aqua. Et hoc contingit duobus rationibus. Quarum una est quod aer et aqua communicant in humido. et humidi sunt due virtutes. scilicet bene recipere et ad aliquid fluere quod male terminabile est in se. Et propter hoc sensibilia bene recipiunt et ad sensum bene fluendo reperiunt. tale autem humidum non est in igne et quinta essentia. Alia ratio est quod aer et aqua non sunt simpliciter levia nec simpliciter gravia. Et propter hoc minus obviat motu sensibili per ipsa ad omnem proprietatem. et talis proprietatem non est in igne. Et propter hoc non ita convenientes est medij. Est autem alia natura medij. scilicet quod ipsum sit rarum et purum et illa magis est in igne et quante eēntia quod in aere et plus in aere quam in aqua. et propter hoc omnia hec differenter efficiunt medij. Ad primum ergo dicendum quod natura in qua coicant aer et aqua cum perpetuo superius corpore duplex est una ex parte potentie et altera ex parte actus. Illa que est ex parte potentie est dyaphanitas. Et hec est transparentia que causatur ex raro subtili in partibus materiae. Et quanto illud plus abundat in aliquo corpore tanto ipsum est magis purum. Illa vero que est ex parte actus est lumen receptivum quod facit transparentes esse in actu esse transparentes. utraque enim naturam invenit in celo. In stellis enim est lumen et in alijs partibus orbium transparentia. humidum enim in suo duplici virtute aer et aqua ad facilitatem mediandi et precipue in aere quod ibi coniungitur humidum cum magis transparentem quam in aqua. Ad aliud ergo quod queritur quod continet visum. dicendum quod motus lucis in dyaphano non subito est et non in tempore. Et cum color imutat actum luminis erit imutatio coloris ad modum imutationis luminis hoc autem hic supponatur. quod in sequentibus hoc probabitur. et propter hoc non est ibi proprie motus nec alteratio nec loci mutatio habens generationem post in omnibus partibus medij directio oppositis distantibus secundum proportionem habent quam potest in imutabile visibile. Et ideo nihil quod obiectum est de continuitate. Illa autem obiectio consequitur necessario illos qui dicunt lumen esse substantiam et visum fieri per emissionem radiorum ab oculis. et propter hoc dicunt absurda multa. scilicet quod corpus quintum sit

Secunde partis sume

imixtum oibus elementis transparentibus. et hoc fit quod continet visum. Et hoc est graue absurdum et sedum quod secundum hoc duo corpora sunt in eodem loco. hoc non reputatur in conueniens quod corpus quintum sit cum quolibet in eodem loco. Si forte obijciat quod visibile eque primo est in loco et in medio et ita non sit in oculo per actum medij ex quo eque primo gignat in utroque. dicendum quod non est ibi plus et posterius secundum tempus sed secundum ordinem cause tamen. Et ex hijs patet solo ad oia quesita propter ultimum. Et ad illud dicendum quod nullus multum rarum est in se luminosus. Et propter hoc ignis in sua spera cum sit multum rarum non lucet. Ad hoc enim ut aliquid luceat ut dicitur quidam philosophus oportet quod habeat partes multum compressas et calcatas. quod aliter non esset lumen seruabile in ipso. Si enim luceret ut dicitur Avicenna tunc obtegeret visibilia que post ipsum sunt. In inferioribus autem ignis est compressus in materia terrestri et ideo lucet ibi et tegit colores etc.

Querit qualis species visibiles sint in oculo et in medio.

Consequenter queritur

qualis species visibiles sint in medio et in oculo. Videtur autem quod ut in materia et ut in subiecto. sic ois accitio esse non est nisi quando est in aliquo ut in materia et ut in subiecto. species visibiles sunt accitio ergo non sunt in oculo et in medio nisi ut in materia et in subiecto. Item de accitio quod immutat aliquid est in illo ut in subiecto. colores immutant medium et oculum. ergo sunt in illis ut in subiecto. Item ois res agens actu accitio accitio illud habet in se ut in subiecto. aer et oculus agunt actu colorum. ergo colores sunt in ipsis ut in subiecto. prima probatur ex hoc quod suba non agit actu accitio sed per accitio quod inest ei. et patet per suppositionem philosophatoz quod immutatio immutat oculum et oculus organum sensus ceteris et fantasie. Item contra hoc est quod nullus accitio cum contrario sibi potest esse in eodem subiecto. unus color cum suo contrario simul potest esse in medio aere. ergo colores non sunt in medio aere sicut in subiecto. prima probatur per rationem contrariorum. Contraria enim sunt que nata sunt inesse eidem sed nunquam simul actu uno. et probatur sic per demonstrationem. Sit enim a. oculus uersus orientem positus sed aspiciens ad occidentem. b. autem oculus positus uersus occidentem sed aspiciens ad orientem et sit distantia media decem cubitoz. Ex parte autem orientis sit. c. album corpus uehementis albedinis imutans aerem usque ad oculum positum in opposito ex parte occidentis. Ex parte autem occidentis sit. d. nigrum corpus uehementis nigredinis imutans aerem usque ad oculum positum uersus orientem. Et distent ista corpora et isti oculi dyametraliter et in eodem tempore imutentur unus ab albo alter a nigro ergo istos duos colores necesse est ibi occurrere in medio et tunc simul esse in actu illo quod impossibile est si contrarietates habent et insunt aeri sicut accitio in subiecto. Item de accitio quod est in aliquo sicut in subiecto denotat ipsum uel secundum totum uel secundum partem. colores sunt in aere sicut in subiecto et etiam in oculo. ergo denotant ipsa uel secundum totum uel secundum partem. Et sic possumus dicere quod aer et oculus uel secundum totum uel secundum partem sunt alba uel nigra quod falsum est. prima probatur ex hoc quod si difficile sit perterere eam que est ab accitio denotatione sicut habetur in 2° topico. quod non sequitur albedo inest huic. ergo est albus. nihilominus tamen bene conuertitur sub disiunctione. scilicet secundum quod et simpliciter. hoc est secundum totum uel secundum partem. sicut enim bene sequitur hoc est album ergo albedo inest huic ita bene sequitur albedo inest huic. ergo hoc est album uel secundum totum uel secundum partem. Ad predicta uolunt soluere quidam secundum finem Averrois in libro de anima dicentes. quod colores non sunt in medio et in oculo secundum suum esse proprium et naturale secundum quod sunt in aliquo ut in materia et in subiecto. sed secundum esse spirituale quod est separatim a materia et subiecto in quo esse non habet oppositionem et contrarietatem sicut nec rationes intentionum earum que sunt apud animam. Sed contra hoc est multiplex ratio.

Quarum prima est quod omne quod recipitur in aliquo recipitur in illo secundum potentiam recipientis et non recepti. sed colores recipiuntur in medio et in oculo. ergo secundum potentiam recipientis et non recepti. Sed recipientia sunt corpora. ergo recipiuntur secundum esse corporeale et non spirituale. prima patet ex auctoritate Boetij. et patet nota est. Item de accitio quod sic est in aliquo quod ipsum per excellentiam destruat illud in quo agit est secundum esse male in ipso. Colores sic sunt in aere quod per excellentiam destruat visum in oculo. ergo secundum esse male sunt in illo. prima probatur per oppositum quod species denudate oino a materia et appetitibus materie quantumcumque sunt excellentes non destruat ut habetur in 3° de anima. quod hec est diuisio inter sensum et intellectum. quod ab excellenter intelligibilibus non corrumpitur intellectus quo prius intelligat minus intelligibilia sed potius proficit ut melius intelligat ea. sensus autem ab excellenter sensibilibus corrumpitur quo prius apprehendat minus sensibilis. ut etiam ex toto ut patet per experimentum. Si enim vitrum purum et clarum accipiat et infundat argentum uiuum et supponat sub sole fiet magna reflectio ad superficiem vitri. et motus fiet illius reflectionis ex motu argenti uiui. Et si quis diu cogat aspicere ad illud execat ex toto. Si huius qui diu fuerit in ergastulo et postea emittuntur etiam res ualde albas non possunt aspicere nisi cum magna pena. In oibus autem profundis visus ex aspectu ad rotam solis. Propter hoc quidam uoluerunt dicere quod quando dicitur Averrois quod species visibiles sunt in medio ut in esse spirituale. quod non dicit ibi spiritus secundum quod spiritus est non corpus secundum quod motus uocamus animam spiritum. sed dicit ibi spiritus lucidus corpus et subtile quod est instrumentum ad perfectionem virtutum animarum secundum quod spiritus diffinitur ab Algazele in sua physica. ubi sic dicitur. spiritus est corpus subtile compositum ex uaporibus humorum cuius sedes est cor et ipse uehiculum virtutum vitalium et animalium per quem spiritus sensibiles et motiue sentiunt in sua instrumenta. dicunt ergo quod quod spiritus ille cuius naturalis est aeris ideo aer secundum potentiam etiam illius spiritus recipit species sensibiles. Sed contra hoc est quod non tamen medium visus est aer sed etiam aqua que non habet a materia generalitatem cum spiritu illo. Propter hoc alij uolebant dicere quod in ueritate species visibiles non sunt in medio secundum esse spirituale sic uel in illo modo. sed sunt in eo sicut in potentia. sicut forma ad quam est motus in motu ipso. Cum enim motus sit enelechia existens in potentia secundum quod est in potentia erit forma ad quam est motus secundum quod est in motu non in actu puro nec in potentia pure sed in potentia que est existens continuus ad actum. et in tali esse forma bene potest esse permixta suo contrario. Et propter hoc contraria simul esse possunt in medio eo quod non sunt actu in eo sed potentia. Contraria igitur bene simul sunt potentia. Sed hoc nihil sit probatur. Ostensum enim est in 5° philosophi quod nihil idem simul et semel et secundum eandem partem mouetur ad contrarios terminos motus. Resumatur igitur super habita demonstratio. per illam enim patet quod idem aer numero est qui imutatur ab albo et nigro secundum diuersos spiritus. ergo necesse est illos colores peruenire in medio eque distate ab utroque. et illud medium de necessitate mouet contrariis motibus quod est impossibile. Item eiusdem subiecti est esse in motu et in termino motus si motus ille habet terminum. et si non habet terminum tunc est perpetuus. Si igitur medium est in motu alterationis secundum species visibiles de necessitate autem erit in motu perpetuo quod est falsum. Aut aliquid erit in termino motus illius. Si autem sit in termino tunc de necessitate denotabitur a termino illo et tunc erit aer uel albus uel niger uel alterius coloris quod falsum est. Si forte dicatur quod in ueritate aer non mouetur motu illo: sed motus est per ipsum visibilium spiritum ita quod ipse sit quasi spatium deferens motum et mobile. Contra hoc est quod nihil est mobile aliquo motu nisi corpus. Si ergo hoc est motus oportet aliquid corpus esse mobile illo motu. hoc autem non est aer ut dicunt nec corpus coloratum. quod hoc non transit per aera. ergo erit ibi aliquid corpus propter coloratum et aerem

z oculū qđ est ptra sensus. ¶ Item pbatū est in 8° pph^o qđ l^o motus circuli qui est in circulo nō hēat cōtrarium mor^o in sup circulum pōt hēre cōtrarium. ¶ Quia dicitur enī circulus p dyametru z hnt pūta p^o dyametri. a. z. b. z. d. z sit mobile motū. a. in. b. per vnu semicirculū z trāseat per. b. z vadat in. a. p aliū semicirculū. c. aut sit mobile ex. a. p aliū semicirculū. z trāseūdo p. b. ueniat in. a. ¶ Ista duo mota occurrerent sibi in. b. z vnu sūstū motū alteri^o eo qđ sunt ad situs oppositē circūferētie. ¶ Si ērit in motu recto. Si ergo albu imutat uersus orientē oculūz aliquem z nigrū uersus occidentē aliū oculū z album z nigrū sunt in medio sicut in motu ut dicitur illi de necessitate mor^o vnus sūstū alterū z sic neuter oculus imutabit. qđ vnus nō pmitit alterū trāfire ad oculū. Si forte dicatur qđ vnus declinat ab alio in occurſu ex hoc sequit illud in cōueniēs qđ color vnus eoz non videbit dyamētraliter cōtra coloratū. sed potius ex trāſuerso. Si enim albu corp^o. a. z oculus opposit^o illi dyamētrali sit. c. d. e. nigrū aut corpus oppositū albo per dyametru sit. f. z oculus videns ipm opposit^o oculū vidētī albu per dyametru sit. g. Si ergo nigrū declinat ab albo tūc declinabit extra mensurā dyameter. c. d. e. z ille fuit dyameter qui fuit inter oculū vidētē nigrū z corpus nigrū z hoc est impossibile z cōtra sensum. Si ē est cōtra Euclidē qui dēmonſtrat qđ oē qđ visu dēphēdit sup illud pcutit dyametru triāguli ambigom sub quo pfiat visus. ¶ Preterea quicquid agit actu est actu species visibilis. in medio agit actu imutādo oculum. ergo est actu in medio. ¶ Preterea querit fm quem modū differentē spēs visibiles sunt in oculo z in medio. ¶ Solo dicendum qđ tria atēdēda sunt ad sciēdū qualr spēs visibiles sunt in medio z in oculo. Quorū vna est natura agētis colores z abstrahētis eos. z hec est natura agentis qđ est qualitas ut sup pbatū est nō hīs cōtrariū cui^o trāsit per mediū est subito z nō in tēpore. z iō cum colores agunt in mediū z oculū nisi per actū luminis fm qđ agūt in actione sua nō hnt p^otrarium. 2° est natura coloris abstracti. ille enim nō abstrahit cum causis gñantib^o ipm in subiecto que sunt calidū frigidū humidū z sic ut sup dictū est. Sed abstractio fit in p^opria specie coloris tū sine omni pte mae z sine oī causa mālī. Et hoc est qđ uocat Auer. sup lib^o de aīa spūale esse. Et aut sup habitū est qđ colores nō agunt nec sunt qualitates actiue pte passiue: sed potius per actum calidi z frigidi zc. ibi non agunt z patiunt^o a se inuicē. ergo non trāsmutabūt se inuicē: qđ oīs trāsmutatio fit per actionē z passionē. Cum igit sic sit in medio z oculo. patet qđ nō trāsmutabūt se inuicē z vnus nō obstat alteri. 3° est natura mediū. qđ ut sup habitū est aer z aqua nō sunt media fm qđ aer z aqua sed fm cōtantā quā hnt cum supius ppetuo corpe. Ite autē est trāsparentia que est aptitudo ubiqz recipiēdi spēm visibilem ubi opponit res colorata fm actum lucidi. Dico aut aptitudinē recipiēdi ut deferēt recipit z nō ut recipit tenēs. Et hoc est qđ uolūt quidā dicere qđ visibilia sunt in medio ut in potētia mor^o z non ut in termino z actu. Et ppter hoc nec ex pte illa visibilia hnt p^otrietatē. Et sic patet qualr ambe opiniōes aliquo modo sunt uere. ¶ Ad p^om igit dicēdū qđ duplex est sbm. tenēs z colligens z sbm deferens. Subiectū aut tenens denoiat ab accñte qđ tenet uel fm quid uel simplr. Sed sbm deferens nō denoiatur ab accñte qđ est in ipso. qđ non est in ipso nisi in potētia z nō in actu. z taliter visibilia sunt in medio. Qualr aut sunt in oculo dīcēt in fine. Ex hīs patet solo ad qnque pma. ¶ Ad hoc qđ obijcit contra sniaz cōmētatoris dicēdū qđ nō uocat eē spūale a spū qui est aīa: s; a spū qui est corp^o cui coīcat nā dyaphani i medio exiētē z atēdit eē coloris qđ est sine pte mae z sine causis gñantib^o ipm in mā fm nāz coloratū corpis. Qđ aut excellens destruit visūz nō est ex natura coloris fm

qđ color: sed fm nām lucis per cuius auctū mouet color oculū. Hoc enim qñqz in minima supat spū visibilem z pfundit visum z per pñs hebetat visum. qđ ad multitudinem luminis sequit multiplicatio coloris. lumē egrediens nīmū in oculū nō intēdit humidūz crystallinum sed remouet ipm a tēperamēto sue cōplexionis z resoluit partē eius subtilē z infimā qua resoluta incipit p^ostare z ipissari ptes magis grosse sicut hētur in 4° methē^o de coagulatis a calido z impinguat. Cum autē sic infissat humidū crystallinum nō erit susceptibile spūs visibilis qui uenit a cerebro per neruos opticos. z sic accidit pfecta cecitas etiā qñ oculi pulchri apparēt exteri^o. z ppter hoc apparēt qđ corruptio oculi a luce z a colore p accidens est. Si ē dicimus de hīs qui diu fuerūt in tenebras z postea cū pena inspiciūt ualde alba. hec enim nō pte accidit a colore sed per accis. ¶ Color enī naturalis z spūs diffundunt in organis sensuū z multiplicant in eis duab^o de causis. Quarū vna est exercitiūz in opibus sensuū. Exercitiū enim multiplicat calorē z calor multiplicat^o attrahit spiritū. z inde fit qđ spūs magis multiplicat in vno sensu qđ in alio. ppterea maius exercitiū illius sensus. Alia est intētio aīe in ope sensus vni^o us. ex hoc ipso enī extrahit ab altero z digerit spū z calorem ad sensum illū in cuius ope est intētio z cū calor sit apitū^o pororū facit faciliē discursūz spiritū ad sensū illūz per oppositū diu manētēs in tenebris nō habent exercitiū visus nec aīa est intēta opibus visus. Et ppter hoc subtrahit spūs visibilis ab oculis z exicant. z cōtrahit neruos opticos intantū qđ etiā qñ ueniūt ad lucem spūs nō pnt subintrare nisi parū z paulatim. Et iō vincitur z ledit ab albo excellenti. Et ppter hī patet solo oīs eoz que obiecta sunt cōtra cōmētatoris sniam. ¶ Ad illud qđ obijcit de alia opinione dicēdū qđ etiā illa fm aliqd est uera sed nō simplr uera. ¶ Nō enim absolute alteratio est imutatio mediū spiritūz visibilib^o: qđ in alteratione absolute sunt cōtraria agētia z patiētia in eo qđ alterat. Sed hoc est vnu agens in oibus visibilibus cōtrariis z mediis z hoc est lumen. Si ē colores sunt in medio sepati ab oibus causis a quibus accipiūt cōtrarietatem. Et ppter hoc alteratio dicit^o equo ce de alteratione p^ophica z de alteratione sensuū z mediū. qđ patet ex hoc alteratione p^ophica est de cōtrario in cōtrariis. Alteratio qđ sensuū z mediūz est de puatione in habitūz. Et per hoc patet solo ad oēs alias demonstrationes inductas. qđ ille inducunt ac si alteratio mediū sit alteratio simpliciter. ¶ Ad id qđ obijcit qđ quicquid agit actu est actu. dicēdū qđ uerū est hoc fm actū illius agentis quo agit s; color in medio nō agit in visum nisi actu lucidi. z ppter hoc per actū illius est ibi sed nō per actū mae rei colorate. Et iō etiā aer p^oprie est albus nec niger est sed p^oprie lucidus. ¶ Ad ultimū dicēdū qđ tres sunt dīe spēs visibilis in medio z in oculo. Quarū vna est qđ oculus ex eo qđ cōsistit in suba aque que nigra est circūposita snat spēm z colligit eam ita qđ apparēt in ipso. sed hoc non facit aer. 2° est qđ oculus habet spēm visibilem ut habitū uel dispōnem que est pncipiū cognoscēdi rem visuā. z ppter hoc etiam color in oculo nō est ut colorans ipsum sed ut habir^o qui est forma totius colorati z pncipiūz cognoscēdi ipz. z sic iterū nō est in aere. 3° est qđ est in oculo sicut in termino sed in medio sicut in via. z ppter hoc etiam in oculo est aliquo modo ut in actu: sed in medio sicut in potentia zc.

¶ Queritur de modo z actu vidēdi.

v Ad decimo queritur de vi

su ex parte modi z actu vidēdi. Sup hoc enim tāgit Alphorabius in li^o suo de sensu z sensato. z Auic^o in 6° quatuor opinioniones antiquoz phoz. Quarū prima est dicentūz sensibilia esse actu in aīa qđ nō sunt acq^osita

Secūde partis sūme

ab extrinseco. et forme extrinsece solūmodo excitāt et faciunt rememoriari eum qui tenet eas in aīa. Et dicit qd hec est opinio Platonis in toto uel fere. 2^a est opinio dicentium qd nō est in aīa aliqd sensibiliū in actu sed acquirit ei ab extrinseco. et isti diuidunt in duo. Quidā enim dicūt qd acquisitio formarū extrinsecarū est acquisitio corporalis et nō spūalis. Hoc est qd esse earū in aīa erit sūm dispo-nem sūm quā sunt in rebus extra aīam. et hec fuisse uidetur opinio Empedoclis qui dixit qd terra terra cognoscimus et aerem aere et sic de alijs. Alij sūo dicunt qd acquisitio formarū sensibiliū est sūm esse spūale et illi iterū diuidunt in duo. Quidā enim dicunt qd in apprehensione sensibiliū nō est necessariū mediū per qd transeat sensibile ad sensum. Sed aīa mouet se ad sensibile et supponit se illi. qd autē necessariū est qd hēat instm per qd moueat ad sensibile. et ppter hoc describūt lineas egredientes ab oculo quas uocāt radios per quos anima uenit ad sensibile. Alij sūo dicūt qd sensibilia ueniunt ad sensus per mediū in quo pmo sunt et postea in sensum. et hec est opinio Aristotelis ergo in vniuerso sunt quatuor sūme de mā uideēdi. **C**ōtra primā autē opinionē ponit Alphorabius duas rōnes. Quarū vna est per diffinitio-nem habet. **I**llabit^r enim est quo quis aliqd agit cuz uoluerit sine aliqua indigētia alicui^r extrinseci. Si ergo visibilia sunt in anima ut in habitu tunc falsum est qd aliquis indigeat extrinseco. sed pōt videre sine oī extrinseco excitante memoriā eius. Alia est sumpta ex uilitate organi. huius enim nulla est utilitas nisi ut visibilia per ipm ueniant in aīam. Si ergo in illo pte sunt in aīa tūc sunt alia organa uana: et sic aliqd erit uanū in natura qd est incōueniēs. **C**ōtra sūo 2^a opinionem ponit ipse multas rōnes. Quarū pma est hec. oē qd recipit formas p-rtiarū simul recipit eas nō sūm esse qd hnt in mā. aīa sensibilis recipit formas p-rtiarū simul. Cum enim recipit spm albi nō amittit spm nigri. ergo nō recipit eas sūm esse qd hnt in materia. 2^a est qd simul est receptio organi et receptio mediū sūm aliqd. mediū autē visus recipit cōtraria simul. per eādē enī pte aeris uidet albū et nigrū a duob⁹ oculis ex opposito respicientib⁹. ergo nō recipit ea sūm esse qd hnt in materia. 3^a est quicqd recipit formā aliquā sūm esse qd hnt in materia: recipit eam sūm quātitatez quā hnt in materia: qd sūm esse qd hnt a materia nō abstrahit a quātitate. s; visus oculi vnius recipit formas dimidiū celi. ergo recipit ipsam sūm quātitate dimidiū celi. et ita oportet qd oculus eet in tāta quātitate quāta est dimidiū celi. 4^a est ex diffinitione sensus. qd quicqd recipit spēs sensibiles sine materia recipit eas sūm ee qd habet in materia visus recipit. sic ergo recipit spēs sensibiles nō sūm esse qd hnt in materia. 5^a est qd in aīa sunt intentiones ules uel pticulares. Aut ergo est recipiēs illarū vno mō aut diuerso mō. Si vno mō cuz a mō receptio-nis et abstractionis distinguant spēs siue itētionēs que sunt in aīa: tūc ille spēs erit uel ambe ules uel ambe pticulares: qd falsum est. ergo modus receptionis erit diuersus. Cum autē ule sit oīno denudatus a materia. et oē mediū sit materia quedā ut habitū est sup. receptio ules erit per abstractionē a fantasinate facta sine medio. Cuz igit spēs pticularis que est in sensibili sit spēs denudata quidē a materia sed non oīno ipsa. erit recepta a medio qd est mā nō oīno ut sup habitū est. et iō dicit Alphorabius qd spēs pure et spūaliter sunt in aīa. sed in mā sunt pure et corpālī. In medio autē medio mō: nec pure corpālī nec pure spūālī. 6^a rō est qd natura de opposito ad oppositū nō pcedit nisi per mediū. Cum igitur pure corpale qd est in re visā: et pure spūale qd est in aīa sunt opposita quodā mō nō pcedit natura de vno in aliud nisi per esse qd est in medio. **C**ōtra soluit Alphorabius ad vnā rōnem istā que destruebat mediū: que talis est. omne qd recipit per mediū recipit in quātitate

ipsum mediū. ergo si forme ules recipiunt per mediū aeris: recipiunt sūm quātitate aeris sūm quā explet visio et sic per paruū aeris recipit parua forma. et per magnum magna. qd non est uerū. Et dicit Alphorabius qd hoc tenet in his que recipiunt sūm ee corpale et nō in his que recipiunt sūm ee spūale. **C**ōtra deinde disputat Alphorabius cōtra tertiā opinionē per plures rōnes. Quarū prima est hec. oē corpus hūis intrinsecū lumen omisiuū illi^r in tenebris et in lumine est fort^r in tenebris sicut patet in noctilucis. corpus oculi ut illi dicit^r est hūis intrinsecū lumen. ergo est omisiuū radiū fortius in tenebris qd in luce. pma patet ad sensum. 2^a scribit in libro euclidis de speculis et visu per hec uerba. In egressione radiū a visu: et cōuersione ei^r ad oculū pcedit a pupilla xus luminosa impmēs in eo cui occurreret ex toto aere lumē pyramidale: cuius uidelz acuitas apud pupillā existit. Et quāto plus elongat dilatat ei^r basis. et est figura quā lumen illud cōtinet pyramis colūnea cuius uidelz acutitudo apud aspicientē est et fines sequunt^r illud qd aspicitur. s; cōprehēdit illud sup qd cadit lumē illud radiale: et sup qd nō cadit ipm nō apphēdit. 2^a rō est qd qd dicit^r est hec virtus visua non indiget nisi lumine. ergo retina oculi sunt supuacanea. et destructis reibus non destruit^r visus qd falsum est. 3^a est si aīa supponat rei visibili per radiū deferentē virtutē visuā ad rem visam. tūc virtus visua imediata erit cuilibet visibili siue distet siue sit p- pinquū. ergo equalit videbit utrūqz. s. p- pinquū et remotū. qd utrūqz est sibi immediatū qd falsum est. 4^a est qd illi radij aut sunt corpora aut nō. Si sunt corpora: et oē corpus in tpe mouet^r et citius ad p- pinquū qd ad remotū. ergo visus erit successiuus per tēpus qd sup improbat^r est in qōne de lumine. et Alphorabius etiā hnt hoc pro incōueniēt. Et in libro de sensu et sensato pbat^r est ab Aristotele qd i hoc differt visus ab auditu et olfactu qd ipse est subito. Auditus autē et olfactus nō subito. Si autē est nō corpus tunc erit qualitas alterās mediū nel actus luminis usqz ad visibile et sic erit in tenebris visio. Sed tamē sūm aspectiuos radij illi corpora sunt. et ppter hoc 4^a rō Alphorabij pcedit hoc supponendo sic. Si corpus egredit^r ab oculo. g- iter paruū uas oculi erit corp⁹ plonabile usqz ad celū et dilatabile usqz ad quātitate medietatis celi. qd uidet incōueniēs. nihil enī tam parū est dilatabile per nām taliter. 5^a rō qd in quocūqz est virt⁹ aīe visua illud erit de cōpletionē organi visus adeo qd si sepe ab organo destruit^r visus. Si ergo in radijs illis est xus visua radij illi sunt de cōpletionē organi. et sepati eis ab organo destruet^r oculus. sed quotiēscūqz visus est sūm actum sepat^r et egrediunt^r ab oculo. ergo quotiēscūqz fit visus sūm actū destruit^r oculus. 6^a rō est qd virtus visua cū est in actu videndi aut est in oculo aut in radio egrediēte. Si est in oculo cum oīs actio et passio fiat per cōtactum: nō erit visio cōpleta nisi per p- tactū aliquē rei visibilis. nō aut tangit immediate oculū. ergo oportet qd fiat motus per radiū. ergo visibile tangēs imutat radiū: et radius tāgens imutat oculū. et sic radius patit^r qd absurdū est dicere. Si sūo est in radio virtus visua et radius est extra oculū. ergo virtus visua erit extra oculū et opabit^r extra oculū. ergo virtus organica opabit^r extra organū qd est impossibile. qd pro tāto dicit^r virtus organica: qd nō opat^r extra organū. Si sūo dicit^r qd virtus est in oculo et radi⁹ ingredies nō imutat sed aer per quez trāsīt radius tunc nō erit dīa opinionis tertiē ad quartā que est Aristotelis in hoc qd isti ponūt radiū egredientē ab oculo. Aristoteles autē non dicit egredi ab oculo sed lucē exteriorē que est in aere reflecti sup oculū: et ex illa reflectione radios generari sine qbus imutat^r oculus. Iste rōnes oēs sunt Alphorabij nō quidē sic ab ipso formate sed oēs a dictis suis extracte. **C**ōtra sūo quartā opinionē nihil opponit sed tenet eam. Sed in duo incōueniētia vident^r seg-

ex illa. Quoz primum est qd nos videbimus fm hoc ad oem partem ut videtur. Aer enim imutat an z retro z a dextris z a sinistris. Aer ergo qui est retro nos imutat aerem per longu spatium an nos. Et cum aer imutat imutat oculi. videt qd aer qui an nos est debeat imutare oculos nostros colore rei que est retro nos. z sic ita bn videbimus qd est retro nos sicut illud qd est an nos. ¶ Si forte dicat qd corpus hois impedit imutationes. qd imutatio est ad recta linea. Contra hoc ponamus demonstratione sic. sumat triangulus. a. b. c. cuius basis sit retro nos longior longitudine nri corpis z sit. a. b. latera autē eius sint. a. c. et. b. c. et ptingat se in puncto. c. ante oculos nros. Luz ergo immutatio fiat fm illas lineas que recte sunt imutabit aer usqz in. c. z aer imutatus imutat aerem ad oem partē per circūferentiā. ponat ergo circulus super punctū. c. cuius circūferentia tangat oculi retro que est basis trianguli. ergo ille oculus videbit colorem posituz in. a. z colorē positū in. b. qd falsum est. ergo nō videbit fieri imutatio aeris ad oem partē. ¶ Item querit iuxta hoc cū imutet aer ad oem partē quare nos nō videm⁹ oem partē simul visibilē. expādit enī nri visus sup pauimentū totū. z denariū iacentē sup pauimentū nō videm⁹ donec discurrat visus usqz ad illā partē pauimentū ubi iacet denarius. Ex hoc enim cōcludit Euclides qd nos videmus per lineas egrediētes ab oculo. s. per triangulum cui⁹ basis est res visa. z angulus expāsus est in oculo. z diameter eius discurret per ptes rei vise. z nō apphēdimus partē visibilis nisi quā attingit diameter. z ppter hoc dicit qd nō statim videmus denariū in pauimento iacentē. Et ponamus ad hoc demonstrationē ut melius intelligat. Sit igitur triangulus. a. b. c. cui⁹ basis. a. b. sit quātitas rei vise. z. c. angulus sit pūctio radiorū in oculo. z. d. diameter sit egrediēs ab āgulo. c. z discurrens sup quātitate basis. Dico ergo aut oia vident discurre re que sunt iter. a. et. b. aut in. c. aut illud super qd cadit diameter. d. Si pmo tunc totuz videbit discurre qd est in pauimento. a. b. sed illa sunt multa ualde. ergo vni⁹ co intuitu videbimus discurre multa ualde qd falsuz est. Si aut 2mo tunc hētur ppositum qd nō videt simul z semel discurre nisi vnum sup qd cadit diameter. d. ¶ Item querit iuxta hoc de quodaz per qd pbant radios egredi ab oculo sicut dicit gnta suppositio in libro de visu. s. si ponat ferrum ualde album z polituz in uase pfundo z recedēs aspiciēs a uase intantū qd nō possit trahi recta linea ab oculo ad ferrū illud. tūc nō videbit ferrum. supfundat aut aqua pura usqz ad summū uasis tūc videbit in eo loco ubi nō vidit. Huius enī causa nulla videt esse nisi recta linea egrediēs ab oculo que nō pos sit trahi ad pfundū uasis sed trahit bn ad supficiem. z sic videt visus fieri per emissionē radiorū. ¶ Solo dicen dūz qd gnta opinio uera est que est. Aer. z quā tenet Al phorabius. Qd aut nō videmus ea que retro sunt non est hec causa qd nō fiat imutatio ad oem partē. sed qd color nō agit nisi fm actū lucidi. ppter hoc pcessio imutationis a colore in aere est fm pcessionē lucis reflexe. ut incidētis. lux aut que est post nos abstrahēs colorē imutat aerem an nos sicut demonstratiue pbatū est. sed imutatio aeris nō sufficit ad visum sed oportet etiam spēs visibiles in oculum pcedere ad actum fm actum lucidi. Cum igitur lux que est post nos pcedit ab oculis nostris z nō in oculos nros. ideo color rei visibilis que est post nos pcedit remouēdo se ab oculis nris z nō in oculos. z iō nō fit visus nisi fiat reflexio sup speculū qd est ante oculos nros. Concedimus tñ bn radios esse tangentē oculos sub quibz fit imutatio sicut sup diximus. sed illi nō egrediunt ab oculo sed a luce exteriori z reflectunt sup oculū nō a luce que fit imediate circa oculū. sed ab illa que est in extremitate spīcui que facit colores actū esse. qd illa sola sufficit ad visum. ¶ Ad aliud dicendum

qd nō est hec causa qd etiam diameter egrediēs ab oculo attingit rem visam. sed potius virtus visiva que apphēdit formā impssam dirigit formā illā ad rem quā apphēdit per ipsam. z qnqz dirigit eam in totaz rem fm rōnem totius z sic totū visibile accipit in ipsa. qnqz aut dirigit in partē ut apphēdat partē rei visive per ipsam. z tūc nō pōt simul opari ad ptes multas sed parat ad partem post partē. z tūc fit quasi quidā discursus pntis visive sup partē visibilē. Et qn uenit ad partē illā in pauimento in qua iacet denari⁹ videbit ipm. lz aut diameter nō egrediā ab oculo directo tñ spūs visibilis z pntis visiva in rem visam est per modū diameter. Et ppter hoc melius apphēdunt que opponunt per diametru ad oculum qz que opponunt extra diametru. ¶ Ad ultimū dicendū qd nō est sufficiens causa in lineis ut iam dictuz est sed potius qd forma ferri impmī in aqua z aqua feruabile est elemētū z iō forma ferri impssa in superficie aque manet stans z a superficie immutata aerem dyamētraliter usqz ad oculum.

¶ Utrum visus est per emissionem radiorū.

Ad ad hoc ut lucidius fiat

ppositum reuertamur z queram⁹. Utrū visus fiat per emissionē radiorū uel per imutationē oculi a medio z medij abiecto visibili. Et ponant rōnes aspectiūrum sic. posito enim qd visus fiat per imutationē ad oculum videbit circulus qui in eadem supficie est in oculo vidēte. qd sic pbaf. Sit circulus. a. b. c. d. z oculus vidē sit. e. sit. e. in eadem supficie cum. a. b. c. d. z sit spātū spīcui mediū. e. f. Inde sic. a. b. c. d. circulus imutat spātū e. f. ergo sui figurā gnat in ipso. sed spīcui cōtinuuz est ad oculū. e. ergo spīcuius imutabit oculū fm suā figurā quaz imutat in circulo. A. b. c. d. sed oculus immutatus necessario videt z apphēdit. ergo oculus. e. in eadem supficie exis cum circulo. A. b. c. d. videt z apphēdit ipm. Qd si cōcedat. cōtra nō est visus nisi ad oppositiōnem rectaz. sed ad oppōnem rectā nō opponit de circulo nisi arenositas exterior. siue cōnexuz pīs semicirculi q est. A. b. c. d. g. oculus. e. nō videbit nisi cōnexuz illi⁹ pīs semicirculi. g nō videt z apphēdit circulū. A. b. c. d. ¶ Itē per expimētū pbaf sic idē. Illi enī quoz visus debilitat pīpue i tpe hūido vidēt imaginē suā corā oculis suis. Hoc aut uō pōt ee nisi qd cū radijs egrediētib⁹ ab oculo z figura egredit i radio vidēte. g radi⁹ egredit ab oculo z virt⁹ visiva in radio ita qd supponit se rei visibili. ¶ Itēz pbaf qd radij egrediunt ad modū pyramidis que pyramis habet angulū in oculo. z tāto plus dilatā basis quāto plus separat ab oculo. qd nos videm⁹ in li uel aliquo loco certissime deprehēdimus hāc lram sup quā cadit centruz pyramis. z minus deprehēdimus que magis accedit ad circūferentiā basis. qto maior est basis pyramis z tāto minus deprehēdit res que est in circūferētia basis qto minor est basis pyramis ita qd illd qd est extra circūferentiā basis pyramis nullo mō deprehēdit. g planuz est qd lineę egrediunt in quibz format hmoi pyramis. cuius hec est figura. Sit oculus. e. circulus pyramis. A. b. c. d. lineę aut egrediētes sunt. c. A. b. e. t. e. d. z centru circūferētie basis sit. f. res sup quā cadit linea centri. s. e. f. sit. g. res aut infra circūferentiā cadens sit. h. res aut cadens extra circūferētiā sit. i. dico ergo. g. esse opposituz centro oculi qd patet ex hoc qd linea. c. g. perpendiculariter cadit in rez visua ab oculo. i. h. aut nō opponit cētro eo qd linea. c. h. oculo nō est apphēdicularis sed oblique uentēs. Cum igitur visus sit ad oppōnē rectā maior erit ad lineā perpendicularē qz ad lineā uenientē oblique ergo magis videt. g. qz. h. sed ab. i. non pōt duci linea in centru oculi sed potius trāsit sup cōnexum oculi faciēs angulū cōtingēte sup centru oculi. ergo nō opponit centro oculi. ergo res que est. i. cadens

Secūde partis sūme

extra circūferētiā pyramis cuius circulus est. *A.b.c.d.* nō videt. ¶ Item creator oīus deus oīa pfectissime cōstituit organa sensuū: z fecit istū odoris frigidū humidū qđ saluaret calido sicco naporatio in quo deferūtur odores. fecit etiā istū auditū cōcauum stricū in quo saluarent soni qui nīhil aliud sunt qđ aer pressus ergo fecit optime istū visus. sed hoc fecit spericum. z spericum est sup qđ nō stant forme. ergo nō fecit ad hoc qđ forme uenientes ad ipm starent supra ipm. ergo non sunt in ipso forme sed potius ab ipso egrediūtus ad iudicāda sensata. ¶ Item fecit ipm mobile. mobilitas aut respuat receptionē formarū. ergo ad hoc fecit mobile ut motu suo centrū suū ad oīa visibilia cōuerteret z per radios pyramidales virtutē suā visūā ad ipam moueret. ¶ Item hoc videt hēri ex hoc qđ centro subsidens optime videt eo qđ ipm ppinquissimū est cētro oculi. remota aut a centro eo qđ longius distant minus vident. Sit enim oculi centrum. *e.* res aut visa sit. *a.b.* cuius pars cadēs sub cētro oculi sit. *c.* Si ergo ducat linea *a.b.* *e.* in. *c.* perpendiculariter cadit sup lineā. *a.b.* z in. *c.* faciet duos angulos rectos. Ducat etiā lineā *ab.* *e.* cētro oculi in. *a.* que est vnus terminus rei vise z alia ducatur ab. *c.* in. *b.* que est alius terminus rei vise. Sunt igit duo trianguli. *c.a.e.* z *e.b.c.* vna lineā hītes cōem que est. *e.c.* Item isti duo trianguli sic sunt qđ uterqđ habet vnū triangulū rectū qui est. *c.* z alios duos acutos. *f.c.z.a.* vnus. z *e.b.* alius. sed rectus angulus est maior acuto. ergo angulus qđ est in. *c.* est maior angulus qđ. *e.a.b.* sed in oī angulo longius lat^o opponit angulo maiori. ergo lat^o. *e.a.* longi^o est. *c.* in triangulo vno: z lat^o. *e.b.* longius est latere. *e.c.* in triangulo alio. *g.a.* magis distat ab. *e.g.* z filr magis. *b.* distat ab. *e.g.* *c.* sed que magis distant minus vident. *g.* minus vident que sunt extra centrū visus qđ id qđ est sub ipso. ¶ Item pbat quibusdā passionib^o speculi sicut illud quod dicit Euclides in 19° ppōne libri de speculis dextra sinistra apparēt z ecōtra. Et idē est qđ dicit Plato in thīneo per hec uerba. dextre pozt ptes que sunt finistre apparēt. ¶ Propterea dextris pibus visus circa finistri speculi finistris iterum cōtra dexterā positus motu facto corpis ex aduerso ptes eius vñ mot^o sit gesticulatus mot^o imago. horū aut pbationes geometricas ponere longū est nec pdest cum nō querimus demonstratio nem nec cām que assignat ex reflectione radioz in speculo sup rem visā in speculo. ¶ Item alia inducuntur expimēta sicut est illud qđ patet ad sensum qđ colores z figure rerū visū nō mouent a corpibus in qbus sunt nec motu locali nec ad visum. ergo cum necesse sit pungi in visu rem visā z oculos oportet qđ per aliqd moueat visus ad rem visā. hoc aut nō est radius emissus. ergo emittit radius in quo est virtus visua. ¶ Item si cut sup diximus in oculis quorūdā alium ad sensum fuenit lumen egrediēs: sicut luporū leonū serpentum. ergo idē est z de alijs oculis. ¶ Item videmus oculū vno diu clauso uel execato foramen alterius oculi repleti lumine qđ fuit in priori oculū clauso uel execato: z melius videre oculū alio qđ pū vidit. ergo in oculis est lumen. ¶ Item id qđ dicit in libro de visu qđ oculū posito in cētro speculi concavi videbit seipm oculus visu ad centrū reflexo z cum in cētro nīhil inueniat nisi oculū reflectit ad oculū. ¶ Idem ego existimaui etiā in speculo cōnexo si oculus ponat nō in centro sed in paritafria. z sic oculus illuminat^o lumine exteriori ueniente ad ipm videbit oculus se in magna qđtate maiore qđ est. Si aut distat videbit se minore. Huius aut causa nō videt qđ triangulus uel pyramis sub quo est visus adiunct^o cū angulo facit angulū expāsum magnū ad distās. aut minore z ad maxime distās minimū. Probat enī in p^o euclides in oī triangulo maximū lateris eē minimū agulū. Qu^o igit rei vise qđtās appeat fm qđtate anguli trian

guli uel pyramis qui est in oculo: nō pōt esse alia causa nisi qđ radij ab oculo egrediunt^o. z qđ isti pbationi multum innitunt aspectui. ponamus ad hoc demonstratiōnem z figurā. sit itaq. *e.* oculus. *a.b.* aut res visa per distantā vnus cubiti distans ab oculo. *c.d.* aut res alia visibilis in qđtate equali. *a.b.* uel distans per duplū spatij ab oculo. *e.* pducant aut due linee ab oculo in fines illius visibilis qđ est. *a.b.* in linea. *e.a.* z linea. *e.b.* deinde ptrahat linea in cōtinuū: z filr ptrahat linea. *e.b.* cum igit linee ab eodē pūcto triaguli ptracte tanto magis distāt qđto minua ptrahunt linee. *e.a.* z *e.b.* magis distāt iuxta. *c.d.* qđ iuxta. *a.b.* ergo nō cōtingunt fines visibilis qđ est. *c.d.* ergo. *c.d.* non videtur fm eodem triangulo cum. *a.b.* pducā aut iterum duas lineas a puncto. *c.* ubi est centrū circuli in fine magnitudinis visibilis que sunt. *c.d.* z faciā triangulū. *e.d.* ergo. *e.e.* z *d.e.* sunt linee sub eodē pūcto trianguli ducte. ergo qđto magis protrahunt tāto plus distant. sed in. *c.d.* magis ptrahunt qđ in *a.b.* eo qđ dup^o sit spatij. *g.* min^o distat in. *a.b.* qđ in. *c.d.* Sed in. *c.d.* distat ad qđtate rei vise. ergo in. *a.b.* minus distāt qđ per quātitate ipsius. sed. *a.b.* z *c.d.* sunt magnitudines equales. *g.* linee. *c.e.* z *d.e.* secabūt. *a.b.* signficabo igit loca sectatoris duab^o literis scilz. *f.g.* igit triagulus. *e.f.g.* eundē hēbit angulū in cētro oculi qđ est. *e.* quem hēbit triangulus. *e.c.d.* sed angulus in oculo qui est triangulū. *e.f.g.* pars est anguli in cētro oculi que habet triangulus. *c.a.b.* z cum oīs pars sit minor suo toto minor erit angulus in oculo. *e.f.g.* qđ angulus. *e.a.b.* z idē qui est angulus. *e.f.g.* est etiam angulus. *e.c.d.* ergo minor est angulus sub quo videt minus distans: z etiam si illa per quātitate sint equalia. Ex hoc etiam pbat qđ minor z magis equalr indistātia vident sub eodē angulo sicut. *c.d.* z *f.g.* Ex eodem etiā pbat qđ eadē res ppe z longe videt sub diuersis angulis. cui igit inquit aspectui rei quātitas deprehēdat fm quātitate anguli: visus perficit per lineas egrediētes ad modū trianguli uel pyramis. Alias etiā demonstratiōnes possemus ad idē inducere. sed ista sufficiūt ad intelligēdū ppositum. Sed ante qđ cōtra obijciām ponamus pmo oīus eoz positiōnes diuersas ut contra singulas disputemus. Euclides igit z sui sequaces videntur ponere tñ lineas ab oculo egrediētes triangulū describētes: cuius semp cathetus est qđtās rei vise. ppothēmissa aut linea uel radius superiorem partē visibilis attingens. basis aut radius siue linea attingēs inferiore partē cui^o dyameter est mobilis visus partes rei vise. z videt dicere certitudinalr qđ vis visua sit in dyametro mobili. In alijs aut radijs que sunt in loco ppothēmissē z basis nō sit virtus visua nisi cōstruē. Plato aut dicit lineas quidē egredi ab oculo: sed lumen oculorū nō esse sufficiēs ad rem cōprehēdendā. sed luminari radij adueniēs extrinsecū lumen mīscet z ex illo fortificat ad vidēdū. hec igit dīa est inter positiōnez Platonis z Euclides. Alia est qđ dicit Euclides rei distātis minore angulū esse in oculo: z id minore videri z in tāto posse distare qđ qđtās anguli visibilis erit. z tñc etiam rem ppter sui anguli insensibilē puitatē nō videri. Plato aut dicit radiū luminis qđto magis prenditur tāto magis extenuari sicut etiā fit in oī re ptenfa. Et id debilem esse z tremere. uel etiā tandē deficere sup rem multū distantē. Sūt etiā alij sicut Jacob Alkindij filius in libro de diuersitate aspect^o lune dicēs non egredi lineas uel radios distinctos a se inuicē. sed lumen cōtinuum ad modū pyramis z hoc lumen esse cōtinuū fm oēm diuisionē z esse virtutē visua in illo toto lumine: z ipm esse corpus. sed tñ maiore habet vim sup id quod est sub cētro oculi: eo qđ illud a plurib^o partib^o oculi illuminat^o magis videt. Cuius exemplū ponā in figura ut sit facilius intelligēdum. Sit igit arcus oculi in quo est acies visus uersus rem visā. *a.b.c.* z *b.* sit in cētro oculi

II. a. c. aut significant puncta dyametri oculi. Diameter dico qui diuidit totū circulū necessariō segregans semicirculū ab exteriori quo utitur ad rem vidēdam. Res autē visā sit. d. e. f. z. e. sit in cētro rei visē que est sub cētro visus uel in alia quāvis pte visibilis que directe cadit sub cētro oculi. d. f. aut sint signa partiū aliarū. linea igit cōtrahit a cētro oculi qd est. b. in. e. qd est pars cadēs sub cētro cadit ppendiculariter. ergo facit duos angulos rectos. vnum uersus. d. z alium uersus. f. ptingit autē idēduas lineas trahi oblique ueniētes in. e. vna ex. a. z altera ex. c. que sunt pūcta dyametri oculi. Cum igit iste linee signēt radios: pstat qd ipm. e. a. tribus partibus oculi illuminat scilicet ab. a. b. c. ducat iterum linea ab. a. in. d. hec erit ppendicularis. sed si ducat alia ab ipso cētro oculi ita qd oculus nō cōuertit a situ suo z ducat in. d. ista sup. d. facit angulū acutū z oīno nō tantū illuminat sicut pma. tñ illa semp illuminat a duabus partibus oculi. Similiter si ducatur alia ab alia pte oculi dyametri oculi in eandē partē rei visē scilicet in. d. secabit semicirculū oculi. ergo ista nō illuminabit rem visā: qd impedit gibbositas oculi. ergo res visā in extremitatibus suis: que sunt iuxta circūferentiā pyramis egrediētis ab oculo nō illuminatur nisi a duabus partibus oculi. Cum igit virtus visua sit in lumine egrediēte ut ipse dicit minor erit pstat in ea que nō subit cētro oculi qd in ea que cadit sub ipso. Iste igitur sunt positiones aspectuorū. ¶ Sed cōtra primā sic obijciat. radius enim egrediens qui est linea ut dicitur aut est suba aut accūs. si accūs. ergo nō habet eē nisi in sbo. ergo cum egrediatur qualē facit aerem ergo aut sūm lūmē tñ. aut sūm potentiā videndi z lumen. Et si sūm lūmē tñ ergo multiplicato radio multiplicat aeris illuminatio. Ergo si aliquis stet iuxta multos aptos oculos habentes iuxta eos melius videbit qd in alio loco. ¶ Preterea sūm hoc hñs debile visum pūctum ei qui habet visum fortius melius videbit. ¶ Preterea si multi aspiciētes in tenebris stent simul aer illuminabit. que oīa falsa z absurda sunt ergo radius egrediens nō est accūs illuminās aerē. ¶ Preterea hoc esset contra positionē ipsorum qd ipsi dixerūt qd radius habet vim sensitīuā in pūcto. ergo in radio nō egredit lūmē tñ: sed etiam vis visua: z supponit se visibili apprehēsiuo. ¶ Sed si hoc diceret cōtra. lumen est vis visua ambo iuuant ad melius vidēre. ergo si multa alia coniungant erit pfectissima visio. ergo oīa incōueniētia pūa inclusa magis sequunt cōtra istā opinionē qd ptra primā. ergo nō pōt dici qd sit accūs radius ille. ¶ Item nullū agens sit extra suū sūm ita qd sit idē numero. ergo radius in aere exis nō est idē numero cum radio qui est in oculo. igit sentire radiū in aere nō est sentire radiū in oculo. ergo per pntēre radiū nō fiet iudiciū de re visibili apud vidētē. ergo ad visum nō pdest radius. ¶ Item sūm hoc radius reflexus a speculo alius erit a radio incidente in speculo: eo qd diuersa sunt subiecta utrorūqz. ergo apprehēdere vnius nō est apprehēdere alterius. ergo etiā apprehēsa ab ipsa erunt sepata. sed vnus apprehēdit formā rei ut dicit aspectiui. Alter autē formāz speculi. ergo forma speculi z forma rei videbunt sepata. ergo forma rei nō apparebit in speculo cuius cōtrariū videmus ad oculū. ¶ Item visus noster nō tñ penetrat aerem sed etiā celūz usqz ad stellas. ergo celū impōssionē hñs recipit a visu. qd est absurdū. qd pbatū est qd celū nō recipit impōssiones peregrinas. ergo nō patit luminis imutationē a visu. ¶ Preterea quicqd visibile est in pprio lumine nō indiget ad hoc lūmine visus mediū imutātē. lūctia per seipsa sufficiunt sibi lūmine pprio ut videant. ergo nō indiget ad hoc lūmine emissū a visu. ¶ Item lumen emissū qd est radius uel radiū aut est amminiculans tñ ad visum sicut medium. aut est amminiculans z sentiēs. Si pmo tūc nō hēbit rōnem mediū. Aut ergo habet rōnē agētis aut pa-

tiētis. Si agētis cum non possit agere nisi sensum tunc sensus mediū agēt sensum visus. Aut ergo pstat in trīnseca sibi aut extrīnseca. Si intrīnseca tunc linea media erit sentiēs intrīnseca: z sic nō differret ab oculo. Si extrīnseca tunc aliquid sentit qd nō habet pstatē sentiē di pūctū sibi qd est falsum. Si autē est mediū patiēs: tunc patit imutationē sensibilis: z sic visus fit intus sulci pīdo quēadmodum ponunt nāles. Si ppter hoc dicatur qd linea amminiculat z sentit tunc superfluit pupilla oculi. ¶ Preterea cum linea egrediēs sit accūs qd qualem facit aerem: aer erit sentiēs z vidēs per illud accūs. que oīa absurda sunt valde. Et qd nullus mathē^o ponit radiū esse corpus sufficiūt opposita de hoc que ad aliud nō indurimus. nisi ut nullus eoz ualeat pfugere ad hoc qd dicat radiū esse accūs. Probat autē qd nō sit sba corporea sic. Radius egrediēs pcpit dimidiū totius. ergo totum illud lumen fuit in puo oculo. Hoc autē absurdū est qd lumen implens mūdum simul egrediatur ab oculo. ¶ Preterea aut radius cōiunct^o est oculo z rei visibili. Aut sepatus ab utroqz. aut cōiunct^o vni z sepatus ab alio. Si pmo mō cum radius nō sentiat nisi sūm pūctū tact^o radiū supuisibilis: non erit nisi sūm pūctū: ita nō renūciat nisi idiuisibile aliqd: z nunqz magnitudinē aliquāz z figurāz. Si dicat qd discurret sicut dyameter mobilis. Contra iste discursus est sūm tactū pūctū sup magnitudinē visam. In magnitudine autē visā sunt infinita pūcta. ergo nunqz totū uel aliquā partē magnitudinis trāsbibit ergo nunqz aliqd apprehēdet quāūciqz puū. ¶ Preterea cum tact^o pūctoꝝ diuersoz nō continat ab extremitate lineē tangētis: eo qd ptes tacte nō hñt ultimū cum linea tangētē. ergo radius emissus nunqz apprehēdet aliqd cōtinuū in rōne cōtinui. Si autē neutri tangit z tñ sentit z renūciat oculo: hoc erit absurdum: sicut si aliquis dicat se fētre manu abscessa que nunqz tetigit tāgibile. Si autē coniungat vni z sepatur ab alio aut igit tunc coniungit oculo z sepatur a re visā. aut ecōtra. Si pmo mō cōtra dicit plus in 16° de aialibus z pte patet ppō qd illud nō agit qd nō tangit. ergo radius qui nō tāgit visibile: non agit in ipm. ergo nō pcpit ipm qd falsum est. qd sic erit inutilis radius. Si autē tangit visibile z nō visum. ergo nunqz renūciat visui de visibili. z sic iterūz erit inutilis. ¶ Preterea corpus cum corpore alio nō est in eodem loco. ergo si radius est corpus cum aere medio: nō erit in eodem loco. ergo oportet qd tot^o aer z tota aqua z totum celū z ignis per que est visus: aut egiānt per visum de locis suis. aut qd sunt pleni poris uacuis per quos fit trāsitus linearū corporaliū quoz utrūqz absurdū est. Cum enim aer sit maxime humidus ut pbat in 2° de gñatiōe z corruptione: z aqua etiā hēat humidū incorruptibile: pars vna fluit ad aliā: z nō terminat in seipsa. ergo ubiqz in aere z aqua destruunt porū z sic nusqz p aere z aquaz esset visus. sūl celū nō hēat poros: qd nō rarefit nec inspissat. ergo patet qd positio poroz cui maxime inīunt aspectiui inutilis est. ¶ Preterea aggrediamur eos demōstrationib^o geometricis. Esto ergo. a. esse oculūz a quo egrediatur radius ppendiculariter per. b. z esto. b. esse oculūm a quo etiā ppendiculariter cadit radius sup. a. ita qd illi oculi ex opposito directe se videant lineā. s. ab altero eoz egressa sup reliquūz. z ecōuerso isti radij tñ sunt inter duo pūcta. a. z. b. ergo sicut pbat Euclides cū sint recte lineē vna nō videt nisi vnu. ergo isti oculi non vident nisi vnu. sed hoc est falsū cum uterqz videat diuersum a reliquo. ¶ Si autē dicat qd sint due sed obuiāt sibi in medio. Cōtra. in medio ergo cōtingūt se puncta illarū linearū. aut ergo vna cedit aliū extra rectitudinem. aut vna intrat in aliā. aut utraqz sistit alterā. Si vna cedit alteri. ergo quicūqz cedit oblique cadit super visum. ergo sup eum nō faciet duos angulos rectos: z hoc est cōtra positū. Si autē vna in aliā intrat hoc erit absurdū:

Secūde partis sūme

q: sic linea indiuisibilis diuidit qd nō pōt intelligi. Si
 3° mō sit. ergo neutra earū pringit ad oculi visum ex
 opposito. ergo neutra videt oculū qd iterum falsum est
 z cōtra positionē primā. ¶ Item positio aspectuoz est
 q: tactus linee sit sensus. Aut ergo habet hanc in quali-
 bet parte suūp̄sus aut in ultima tū. Si in q̄libet sit ocul-
 us. a. speculū aut. b. z sit opposita speculo supra quā est
 reflexio radij a speculo. c. res aut leuata. a. supra speculū
 ita q: non appeat in speculo sit. d. sicut vides in figura.
 sit aut alia linea ducta ab. a. z in. d. secans radiū reflexū
 a. b. in. c. sup punctū. c. ¶ Inde sic radi⁹ egredit ab. a. in. b.
 z reflectit in. c. ergo per punctū quo tangit speculūz re-
 nūciat speculū z per punctū reflexi radij sup. c. renūciat
 rem visam extra speculū. z q: radius incidēs in speculū
 cōtingit radiū reflexū in pūcto sup speculū apparet for-
 ma. c. in. b. speculo. ergo cū radius reflexus qui est. b. c.
 sentiat z renūciat sūm quālibet partē sentit. renūciabit
 etiā sūm punctū. c. ubi sequit. a. linea. a. d. ergo ibi ac-
 cipiet formā. d. sed radius. b. c. cōtingit radiū. a. b. in pū-
 cto. b. qd est sup speculū. ergo in pūcto illo renūciabit
 formā. d. sicut formā. c. ergo illud qd nō apponit specu-
 lo apparet in speculo qd est cōtra sensum. Si autē non
 sentit nisi sūm ultimū punctū. Cōtra 2^m hoc ergo media
 pūcta nō sentiūt nec renūciant de sensibili sed per me-
 dia necesse est formā redire in videntes. ergo forma rei
 vise nunq̄z redit ad videntē. qd iterū falsū est. ¶ De-
 terea que pnt etiā a uolētibus fingere assignari tamē
 q: linea renūciaret de re visa sūm punctū extremūz nō
 sūm media. ¶ Item sit. a. oculus vidēs. b. speculū aut. c.
 Aut illud speculū illi dyametrālī sit oppositū z sic appa-
 rebit speculū in speculo. ergo radius. a. b. erit incidēs in
 speculū. sed radius. b. c. erit radius reflexus a pmo spe-
 culo in 2^m. z radius. c. b. erit reflexus a 2° in pmo: z ita
 utrūq̄z apparet in utroq̄z: sed eadē causa est quare simul
 iteref reflexio: z quare infinites. s. quia speculū est de nu-
 mero terminoz hūitū supficiē planā. ergo infinites de-
 bet multiplicari reflexio. ergo etiā infinites vnū appa-
 rebit in alio qd falsū est. ¶ Hui⁹ aut est figura sicut vides.
 ¶ De terea querat ab istis quare nō apparent simul
 cra in supficiebus puis planis sicut in vitro z cristallo cō-
 tritis in puluerē: z quare apparēt in asperis supficiebus.
 puluis enim lz sit pua tū est corpus hūis supficiē mato-
 ris latitudinis qz sit extremitas linee. Si igit extremitas
 linee sufficit ad idolū psequēdū: non oportet hēre aliquid
 maius in quo accipiet idolū qz sit ipsa extremitas linee.
 nec pōt dici q: hoc cōtingit ideo: q: in asperis vna pars
 obumbrat aliā: q: radialis linea egrediēs ab oculo illu-
 minabit eam. ¶ De terea in natura sic est q: agēs z pa-
 tiens sint proportionata. querat igit quā virtute radius
 agat in visibile: nō erit assignare. ¶ De terea cuj radi⁹
 incidēs in speculū non est incidēs in rem: cui⁹ forma ap-
 paret in speculo: oportet ad hoc q: apprehēdat formāz q:
 patiat a radio qui reflectit in rez visam in speculo in pū-
 cto tactus radioz sup speculū. Et queratur causa actio-
 nis z passionis sūm nām. Ex oibus igit his patet q: ab-
 surda est ista euclidis positio. ¶ Similr pbat q: absur-
 dio: sit positio Platonis sic. oē aut qd sūm nām extermi-
 nat habet extermīnatū modum sue extermīnationis: si-
 cut extermīnata est sua qualitas. ergo radius paruus z
 lumen qd in oculo pgregat nō pōt extermīnari ultra p-
 missionē sue qualitatis. ergo nō pōt pteudi usq̄ ad spe-
 ram stellarū fixarū. Si forte dicat q: hoc sit p admixtio-
 nem lucis exterioris. Aut ista admixtio est ex pte vidē-
 tis aut ex pte rei vise. Si ex pte videntis tunc spūs in te-
 nebris nō videbit rem visam in lumine posita qd falsū
 est. ¶ De terea ponamus esse tenebras usq̄ ad stellas.
 stellas aut esse in lumine: tunc radius egrediēs ab ocu-
 lo sine admixtione lucis extēdit usq̄ ad stellas: z iō p-
 mo cōmiscet luminē: z hoc est impossibile ut pūs proba-

tum est ut cōpustam subtile z paruū extenuet adeo ita
 q: remaneat in specie sua. Si aut dicat q: stelle piciunt
 radiū ad oculū per tenebras: sūm hoc nō oportet radiū
 egredi de circulo: q: res per suū radiūz penetrat ad ocu-
 lum. Si aut ex pte rei vise admixto illo tū: tunc radius
 nō indiget lumine cōmixto ad extensionē suā: sed tū ad
 terminationē suā sup rem visam z hoc est contra positio-
 nem Platonis. ¶ De terea querit de mō cōmixtiois
 illius. Paruū enim nō pōt pmisceri multo amplior: ita
 q: remaneat virtus eius q: nō vincat a multo: sed radi⁹
 egrediēs ab oculo paruus est. igit mixt⁹ luminē totius
 emisperiū amittit virtutē. ergo nō erit vidēs in multo lu-
 mine: cū videre sit virt⁹ eius. ¶ Si forte dicat q: puum
 in q̄titate z multū in q̄tute bñ pmiscet multo ita q: nō
 amittit virtutē suāz. Cōtra cum crocus pmiscet aqua: z
 parum de croco colorat multā aquā: aut hoc cōtingit q:
 minime ptes croci sunt cum minimis aque ubiq̄z in to-
 to. aut pringit per ḡlationē sui coloris z saporis in aquā
 p:ter q: suba croci in minima diuidat ul' utroq̄z modo
 simul. aut q: crocus pringat in aquā ad p̄fundū a supfi-
 cie alicuius q̄tutatis aque z aqua que est extra illam vi-
 deat in colore croci: ita q: colo: a fundo z medio spatio
 sūm sp̄situdinē aque resultat sup aquāz sicut forma sup
 speculū. Si ergo radius misceat luci exteriori vno isto-
 rum modoz miscebit ei. Si pmo mō tunc radius diui-
 dit in minima z de necessitate amittit virtutē z idem se-
 quit de 3° mō. Si aut sit 2° mō ergo radius ḡnat se in to-
 ta luce emisperiū pter hoc q: aliqd accipiat ab aliqua re
 fundi. ergo erit utilis ad rem visam p̄cipiendam. Si 4°
 mō tunc radius quidē vnus pringit ad rem pter alicui⁹
 in se mixtionē: sed tū resultat lumē radij in lumine mū-
 di sicut forma resultat in speculo. qd est cōtra positionē.
 ¶ De terea ponā positiones geometricas cōtra hanc
 oppōnem. Sit ergo res visa. a. q̄tutatis trūm cubitorū
 z videat ad spatiū centū pedū. b. autē res visa eiusdem
 q̄tutatis ad spatiū qnquaginta pedū. oculus aut vidēs
 sit. c. inde sit radius. c. A. longior est duplo qz radi⁹. c. b.
 ergo in duplo magis est extenuatus. sed extenuatio ra-
 dij facit videre rem minorē. ergo in duplo debet res ap-
 parere minor eiusdē q̄tutatis per radiūz. c. a. qz per ra-
 diū. c. b. qd falsum est: q: apparet eiusdē q̄tutatis post
 centū pedes z post qnquaginta. eadem aut demonstra-
 tio aliter formata destruit positionē euclidis. s. q: quanti-
 tas rei vise sit sūm q̄tutatis anguli trianguli in oculo termi-
 nati. res aut distans que est. a. habet minorem angulūz
 in oculo qz. b. qd demonstratū est sup in demonstratio-
 ne que inducta est pro opinione euclidis. ergo in duplo
 debet videri minor: cuius cōtrariū videmus ad sensūz.
 ¶ De terea absurdissima quedā sū oēm nām qz quū-
 tur istas opinionēs. s. q: linea localiter moueat: q: linea
 sit in esse nālē: z q: longitudo sine latitudine videt: q: li-
 nea sūm indiuisibile punctū apprehēdat diuisibile z alia
 absurda que abhorret natura. ¶ De terea queratur ab
 eis ipsi enim dicūt q: oculus videt radiū de se egrediē-
 tem sicut patet in secūtēte ad lumen. Querat ergo quo
 mō videt radius si dicat q: radio. ergo radij erit radius
 z sic ibi in infinitū. Si aut oculus seipso videt radiū.
 ergo multo magis alia que non sunt adeo subtilia vide-
 bit per seipm. z ita inutilis erit radius. ¶ Nec z alia hmoi
 absurda vidit Jacob Alkindij filius z voluit cauere in
 cōueniēs z incidit in maius incōueniēs sūm nām. pyra-
 mis enim egressa ab oculo est cuius basis est dimidiūz
 celi z angulus in oculo. ergo de oculo muris egreditur
 lumen tū qd implet hāc pyramidē. qd absurdū est pos-
 se recondi in taz paruo oculo. ¶ De terea aut idē egre-
 ditur z retrahit. aut diuersūz. Si pmo mō tunc motus
 radij erunt uoluntarij. motus enim nālīs alicuius corpo-
 ris si est rectus nō est ex loco aliquo z ad ipm: si hoc di-
 cit tunc oculus apertus pōt p̄cipe radio suo q: nō egre-

diatur nisi quantum vult. quod non est uerum: q. cogit
videre illud quod est ante oculos eius. Si autem est di
uersum quod egreditur tunc hoc est mirum q. multoti
ens vna hora potest egredi lumen a corpore paruo im
plens totum mundum. Faciamus igitur demonstratione
super hanc positionem: ut ostendatur esse impossibile. Di
cit enim ista q. radij corpora sunt et sunt continui in cor
pore pyramidalis reprobans alios qui dixerunt eos es
se separatos: continuos autem dicit in profundum et in
rotundum et in omnem dimensionem pyramidis egre
dientis: et ipsam pyramidem esse corpus deferens virtu
tem visua: que tamen maior est in ea que subsidet centro
oculi q. in alia propter abundantius lumen. Ponam igitur
oculum videntem ab occidente in orientem. a. et po
namus oculum e contra videntem ab oriente in occide
tem. b. circulum autem pyramidalis corporis. a. ponam
mus. c. d. e. f. g. h. et ponam. a. qualibet sex notarum circu
li continuari lineam in a. oculum. ponam igitur centrum
huius circuli scilicet pyramidis. i. et lineam. a. inesse dya
metrum centri oculi. describam etiam circulum per. b.
l. m. n. o. p. qui sunt pyramidis oculi. b. et significabo cen
trum eius. q. et continuabo lineas ad oculum. b. sicut fe
ci in alio circulo. Inde sic. iste pyramides uenit contra
se ex opposito. Aut ergo sunt se et tunc neutrum oculo
rum videtur quod est uerum alteram quod falsum est.
Aut penetrant perse inuicem: et tunc tria corpora erunt
in eodem loco scilicet due pyramides et aer qui fuit ibi
us quorum quodlibet est impossibile. ergo nullo modo
contingit uerificari aliquam istarum propositionum. Iam
autem plures alie rationes possunt inueniri quibus oste
nditur falsitas in istis: tamen ad presens iste sufficit. Sunt
autem quidam modernorum qui dicunt q. visus fit et in
tus suscipiendo et extra mittendo radios et lumen. Sed
hec opinio destruitur per eadem: et ideo non ponam di
sputationem contra istam: sed adiungam in fine questi
ones quasdam de fallacia visus que eos ad istas opinio
nes induxerunt. Est autem precipua inter eas ratio ut
dicit Auicena: q. vnum videtur duo si comprimatur ocu
lus extra situm suum ad superius uel ad inferius uel in
dextrorsum uel sinistrorsum. Alia autem est de formis
apparentibus in speculo que non prohibet suas contra
rias in speculo eodem modo apparere. Quod etiam su
pra diximus in questione de visibili. Sed si ista esset q.
vnum videretur duo propter reflectionem radiorum ex
tra situm: tunc semper sem eos vnum deberet apparere
inulta: quia semper visibile sem eos contingunt multi ra
dij et non ita in loco vno. Similiter dicendum ut supra.
q. in ueritate nihil extra mittimus cum videmus: sed ta
men processus luminis in colores sem rectam oppositio
nem describit intellectuales angulos super oculum: ita
q. angulus procedentis luminis est in oculo sicut supra
diximus. nec hoc oportet repetere. et super huiusmodi li
neas fundantur demonstrationes Eudidis in tribus li
bris scilicet de compositione speculorum et de visu et de
fallacia visus. Unde positio Eudidis minus habet de
impossibili q. alie due. Dicendum ergo ad primam pro
positionem inductam: q. sicut probatum est in libro qui dicitur
de fallacia visus. id quod de spera in eadem superficie
stante videtur minus est medietate sperae. et quanto pro
pinquius accedit ad speram: tanto minus videtur de spe
ra: et tamen magis apparet et hoc non contingit propter
lineas egredientes ab oculo sed propter modum immu
tationis oculi a spera sem talem oppositionem. b. enim
concedimus q. non sit visus nisi ad immutationem et
oppositionem rectam: et ideo quia ad rectam oppositio
nem non opponitur dimidium sperae stantis in eadem
superficie ipsi oculo: propter hoc illud quod videtur de spe
ra non est nisi sperae aliqua proportio minor semicircu
lo sperae: cuius probationem dabo talem. describatur spe

ra super centrum. a. cuius diameter sit. h. c. visus autem
extra speram in eadem superficie sit. b. distans per ali
quantulum spatium a spera et ducatur linea a prima par
te sperae que alteri in speculo oculo opponatur in oculo
b. et sit illa. g. b. similiter ducatur alia linea ab infimo lo
co sperae ubi oculo opponatur ultimo et sit linea illa. d. b.
et iste linee faciunt sicut necesse est angulos acutos supra
speram et non angulos contingentie: quia si protraheretur
secauerit speram quod non facit linea contingens.
Item ducam lineam ab ipso. g. in. d. que secat aliam por
tionem circuli. ducam etiam lineam ab oculo. b. in cen
trum sperae quod est. a. illa secabit lineam. g. d. in spera
ad angulos rectos. ergo triangulum. g. d. b. et angulum
b. diuidit in duo media equalia. Ponam autem signum
ubi secat lineam. g. d. et illud sit. r. igitur triangulus. g. r.
d. est dimidium quantitatis que de spera videtur. Cir
cumuoluam igitur triangulum. g. r. b. super axem. b. r. er
go angulus. g. circumductus describit mihi quicquid vi
detur de spera. In illa autem quantitate descripta non
cadet. a. quod est centrum sperae. ergo descriptum ab an
gulo trianguli non continet sperae dimidietatem: et sic ue
rificatum est propositum q. sperae existentis in eadem su
perficie minor medietate videtur. et huius etiam hec est fi
gura. dicimus igitur q. hoc conuenit propter modum
oppositionis: non propter emissionem radiorum. nihil
enim de spera generat se in medio uel in circulo nisi qd
directe opponitur. et bene concedo q. hec oppositio est
ad modum pyramidis et trianguli: sub quo fit immuta
tio sicut supra dictum est in priori questione. Inde etiam
patet causa quare propinquius accedens minus videtur
de spera et tamen magis apparet. In omni enim triangu
lo maius latus minori angulo subtenditur. unde si ta
men propinquius accedens aliquis accipiat immutatio
nem sub maiori angulo: illud necesse est magis vide
ri. tamen quia linee signantes partes superius et inferius
positas in spera incidunt in minorem arcum sperae:
ideo illud quod videtur in spera est minor. Ad aliud
dicendum q. illa non est causa que ponitur pro causa:
nec homo videt sui imagines ante se in aere nisi aer pos
sit effici ut speculum: sed videtur sibi q. videat eam cum
tamen non sit uerum. et hoc conuenit ex fluxu imaginum
a loco cellule imaginatiue imaginantes ad organum sen
sus communis: et ab illo ad organum visus: sicut accidit in
melancholicis et in infirmis et hoc plenius postea tractabi
mus cum agemus de somno et vigilia. Ad aliud itaq.
patet solutio quia immutatio fit ad oppositionem pyra
midalem et triangularem: non emissio radiorum. ea au
tem que subsident centro oculi ad rectam lineam perpe
diculariter immutant oculum et ideo melius videntur.
Hetera omnis virtus alicuius rei maior est in centro
rei q. iuxta extrema. unde etiam virtus visiva oculi ma
ior est in centro: et ideo etiam fortius apprehenditur res
que subsidet centro. Ad aliud dicendum q. creator
ideo non fecit oculum spericum ut non imprimerentur
in eo imagines rerum: sed potius ideo ut esset facile mo
bile sicut spericum animatum in quo debebant imprimi
omnes imagines rerum. super totum rotundum autem
melius et rectius imprimuntur imagines q. super latus
planum uel concauum. In loco enim plano propter di
uagationem luminis qua facit quilibet pars eque emi
nens cuilibet parti confunditur et dilatur imago: si
cut patet in ense limato et terfo. In concauo autem vna
pars imaginem proicit receptam super alteram: ita q.
iterum non sit directa rei comprehensio: sed in rotun
do retinetur imago. et cum nulla pars eque emineat al
teri: nulla pars diuariat processionem luminis in qua
procedit forma visa: nec alia proicit super aliam sicut
fit in concauo. Que autem sit causa q. dextra videtur
apparere sinistra supra determinauimus in questione

Secūde partis sūme

de visibili. ¶ Ad aliud dicendum qd motus non est cōtra
rius impressioni formarum in oculo immo ualet ad hoc
q ab omni situ visibilium dirigat immutatio ad oculū.
¶ Ad aliud dicendum qd ppingtas eius qd cadit sub
centro oculi nō est tota et sola causa quare melius videt
sed rectitudo immutationis et cōfortatio virtutis visive
in centro oculi sicut dictum est. ¶ Ad aliud dicendum
qd sinistra nō apparet dextra in speculis planis et pneris
illa de causa quaz dat Euclides: s; potius qd forma abstra
cta a re visa per actū luminis appet in speculo. et sicut se/
parat ita impinet et ideo fit situs imaginationi opposit⁹
ad aspiciētem sicut supra solutū est. Qd autem distantia
etiam repetat in speculo in re alta sicut in turri cacunie
inferius videt: qd plus distat a speculo: et iō pfundius ap
paret: ideo videt pueria turris in aqua uel in speculo.
hac etiam de causa bacculus stās in aqua videt curuus
uel abscissus oblique aspiciēti: qd forma bacculi per om
ne pfundum aque exis imprimis supficiē aque: et ibi
ulterius immutat aerem et figurā et visum. et causa huius
immutationis est qd linea ueniēs a pfundo ad supficiē
aque est recta: linea aut a supficie aque ad oculū ueniēs
est oblique cadēs sup illam: ita qd sup supficiē aque uer
sus aspiciētem facit angulū acutū: et ita curuitas duarum
immutationū causa est appitionis curuitatis rei. Si aut
directe sup rem in aqua iacētem aliqs rem aspiciat: vide
bit tūc res directe qd tūc ad pūctum lineę imutātis aque
supficiē directe et ppēdiculariter cadit linea immutati
onis visus: ita qd sup aque supficiē signat duos oculos
rectos. ¶ Ad aliud dicendum qd in ueritate colores non
mouent ad oculū motu locali sed potius motus immu
tationis est motus eoz quo generāt se pmo in medio et
postea in oculo sicut dictum est supra in questione quali
ter visibile sit in medio. ¶ Ad aliud dicendū qd h; Auic⁹
dicat qd quedam aīalia habēt oculos adeo lucidos qd lu
mine eoz de nocte videt de ppinguo: tūc hoc non placet
mihi: qd si illuminaret ppinguū faceret colorem eius in
actu: et ita ab hoībus posset uideri. qd nō est uerum sicut
expmēto rextum est. sed oculi eoz lucēt ut noctiluca: et
lumē eoz non ualet ad melius vidēdū sicut supra deter
minauimus. ¶ Ad aliud dicendū qd quādo vnus ocu
lus claudit uel cecat lumē vnus redit ad aliū. sed hoc
non ptingit ppter emissionē radioz. sed hoc ptingit tri
bus de causis. Quarū vna est: qd virtus apphēsiua natu
raliter mouet ad apphēsiōnes formarū: et delectat in ip
sis. vnde mouēdo ad locū secū trahit spūm visiuū. Cum
igit formas nō inuenit in loco vnus oculi mouet ad re
liquū et trahit secum spūm visibilem ex alio. 2^a est qd ner
uus opticus oculoz biforcatus est in anteriori parte ca
pitis: et ideo spūs visiuus ipeditus in vno retrosum agi
tur usq ad biforcationē: et cum ibi nerui continēt trās/
fundit corpus in oculū vnū. 3^a est attrētio quia amisso
oculo vno maior intētio fit circa aliū: et attrētio frequēs
facit opus eius. frequētia aut optis facit calorem: et calor
cogit affluere spūm aīalem. ¶ Ad aliud dicendū qd nō
est causa illa que dicit in libro de visu: sed potius qd pari
faria speculi cōcaui sup centrū illius exaltat et eminet su
per ipsum et ideo formam receptā ab oculis pūcit super
cētrum speculi centrū per immutationē imprimi eam
aerī et per aerem oculo sup cētrum existēt. Eadem etiā
causa est qd oculus in parifaria cōnexi positus videt se in
maiori quātitate qd sit: tūc etiā ppter ppingtatem im
pressionis humor: cristallinus oculi apparet in speculo.
¶ Ad aliud dicendū qd in ueritate immutatio fit quasi
sub angulo: sed in hoc est deceptio qd duplici distātia nō
facit minorem angulū duplo: sed in aliqua pportione fa
cit minorem: nec tota causa est qd res bene videat pping
uitas rei: qd sic res tāgens oculum optime videt. qd
falsum est. sed est causa qd res apparet tāta uel tāta. sicut
enī est in alijs virtutibus actiuis et passiuis in natura. s.

qd exigit pportio inter agens et patiens: ita exigit in vi
su pportio distātie uel mediū et organi et obiecti. quā pro
portione non cōstante erit bonus visus. ¶ Ad hoc au
tem quod obijcit de demonstrātionē Jacobi alkindij di
cendum qd hoc pcessum et ratum est qd visus sit ad modū
pyramidis: qd hec pyramis est figura oppositionis sub
qua fit immutatio ut dictum est. nec est causa qd melius
videat res centro oculi subisdēs: quā causam ipse assi
gnauit sed potius que dicta sunt. ¶ Ad id autē quod
iuxta hoc ultimo querit: quare vnū apparet duo. Bi
cendum qd huius sunt quatuor cause sū naturam. Qua
rum vna est sicut infra patebit. omnis sensus particula
ris referat ad sensum cōmunem in quo perficit eius ope
ratio. spiritus igit visiuus per neruum opticū currens
reddit formam apphēsam. et h; sit in duobus oculis: ita
men qd uenit et vnū in loco biforcationis nerui ibi est for
ma ut vna in ambobus oculis apphēsa. Cum autem
comprimis oculus egredit lineā vnus spiritus extra li
neam alterius in loco biforcationis: et ideo tūc ibi non
contingit aliū spūm in puncto anguli biforcationis: et
ideo tūc forma apphēsa in duobus oculis non vni
tur et ideo sensus cōmunis qui componit et diuidit sen
sata ppra tūc iudicat et apphēdit eam sicut duo sen
sata eiusdem sensus. Illius autem signum qd si vn⁹ ocu
lus comprimat et alter claudatur expressionē vnus tūc
oculi non apparebit vnū duo. 2^a causa est ex reflexio
ne spiritus ad intus et extra. Cum enim currat intra sen
sum cōmunem et sensum particularem: accipiēdo ab vno
et dādo alteri et sit uelocissimus sicut per apphensionem
uelocem potest pbari. nam accipiēs formam in oculo ex
undatē ad sensum cōmunem refluit forma ad partem
aliā spiritus ante qd egredit plene ab oculo: et tūc ap
paret in vna parte spūs et in alia: et iudicantur duo. et hoc
maxime ptingit in quibusdam ebrijs et infirmis: in quibus
uapor et uentositas eleuata impellit spūm visiuū sicut
uētus aquā. vnde talibus frequēter pminēt oculi uētosi
tate ut uapore eos extra loca sua pmet. Signū aut hui⁹
est qd uidemus sole appente in aqua et ueto aquā mouē
te: formā solis in aqua fieri plurib⁹ locis et incidē formā
quasi vna pūner ad aliā. 3^a causa est ex fluxu spūs sū
latū per amplitudinē nerui uel etiam qd neruus est cella
imaginationis et sensus cois. tūc enim appet res visa in
duob⁹ locis eo qd in vno situ apphēdit ante qd vnā ptem
spūs pfecte relinquit: sicut patet in virgula circunducta:
que videt facere circulū sensu piculari accipiēte extre
mitatē eius hic et ibi: et sensu cōi pūuātē illa loca per cir
cūuolutionē spūs ad formā apphēsam. Ille de causa eti
am forma mota qnq; infigit ita spūi sensus cois et imagi
natiui qd aliqs stās iuxta aquā videt sibi qd moueat et ca
dit. hac etiā de causa qd timētes ad imaginationē casus
cadūt de alto. et hac etiā de causa post nauigationē videt
nobis moueri terra lōgo tpe post qd uenimus ad portū.
qd forma manet in spū et spūs vndat sū motū forme ad
latitudinēz celle anterioris ptis capitis. 4^a causa est ipsa
cōpositio oculi. sicut enim supra probatū est cōpositio
sua est in humido aquoso seruabili forme apphēsiue
habent aut tunicas quā. I quedam habēt foramē ad an
terius: et ideo quādo imprimis oculis extumescit humor
cristallinus et diuariat forma et videt due uel tres quā
doqz. ¶ Ad ultimū dicendum videt sicut supra qd in ue
ritate forme a luce accipiūt esse spūale et simplex et ideo
sunt in speculo sū suas intētiōes et non sū esse materi
ale ut supra probatū est. ¶ Si autē querat quare tūc
non apparet in speculis contritis et asperis. Dicendum
qd in cōtritis supficiēs est insensibilis et non sufficiēs ad
luminis multiplicationem sub cuius actu fit immutatio
In aspris aut ppter vnā ptem obumbratē aliaz nō pōt
ēē ac⁹ luminis sū extremitatē pspiciū ut alibi dictū est.
Alio modo posset dici ut dicit Auic⁹: qd in pūitate est for

ma materialis et corporea in speculo et in oculo et in imaginatione quod est in corpore. sed non sequitur quod si in re visa habeat contrarium quod etiam in speculo uel spiritu animalis habet contrarium: quod non omne agens agit formam in aliud quod patitur ab ipso sicut patet in primo motore qui motum facit in mobilibus: cum tamen non moueatur et motus localis facit calorem cum tamen non sit calidus et sic est in multis. Unde non sequitur quod in speculo uel in spiritu animalis habeat contrarium. sed hec ratio non potest soluere inconuenientiam quod videtur accidere quod in speculo paruo appetit magnus mori et in oculo totum emisperium. dicit tamen ad hoc Auicenna quod ex cunctis etiam hoc inconuenienti potest diuisionis corporis in infinitum. et ita vult dicere quod per diuisionem fiat vnum in oculo uel in speculo sed adhuc sequuntur duo inconuenientia. Quorum vnum est quod non assignat causam que diuidat corpus tali modo. scilicet quod semper forma remaneat filius forme montis et diuidat in duos dimidios montes: et medietas in quartas et sic de alijs. Aliud inconueniens est quod illud quod appetit in spiritu animalis iudicium sit de re. vnum oculus magnus motum debet iudicare paruus quod videmus esse falsum. Similiter non potest it Auicenna assignare causam que distat rei appetit in speculo et oculo sicut et ipsa res ut superius in questione de visibili probatum est. Propter hoc igitur quod quedam alia proprie solutioni videtur esse credendum.

Queritur quid sit auditus.

Inde queritur De auditu.

Et querunt quatuor. Quorum primum est de auditu in se. 2^m de auditu ex parte obiecti. 3^m de auditu ex parte medij. 4^m et ultimum ex parte actus et modi audiendi.

Primum sic procedit

Dicit Auicenna. Auditus est vis ordinatiua in nervo expansa in superficie nervi optici ad apprehendendum illud quod sibi puenit ex commotione aeris que percutit inter percussiones et percussum resistens restrictione coacta ex qua puenit sonus: et puenit eius commotio ad aerem collectiuum getum qui est in cavitatibus nervi postici: mouens illud ad istam partem: et commotio illius motus tangit nervum ad istam partem. Eodem modo videtur diffinire Algazel in phisica sua qui dicit quod auditus fit per sonum qui puenit ad aerem intus quiescentem intra cavitatem auris: et implet nervum expansum in profunditate cavitatis queadmodum corium extendit in tympano. Contra hoc primum diffinitionem obijcit de eo quod dicitur quod est vis expansa in superficie nervi optici. nervus enim opticus est nervus visibilis in quo est vis ordinata ad visum et non ad auditum. quarum enim virtutum que non sunt eiusdem generis non debet organum esse vnum. Preterea Cōstabilus in libro de diuina spiritus et aie dicit quod ex anteriori uentriculo cerebri oriuntur quique paria nervorum. quorum primum uenit ad oculum. 2^m ad palpebras. 3^m ad linguam. 4^m ad palatum. 5^m ad tympanum auris. et ex hoc videtur quod diuisionem habeat inter se nervi visibiles et nervi audibiles. Preterea queritur de hoc quod dicitur quod commotio puenit ad aerem collectiuum getum: qui est in cavitatibus nervi. hoc enim non videtur gratia esse in omnibus animalibus. In piscibus enim non appareret vis exteriores ad auditum in quibus visus sit aer: et tamen multis experimentis probatur in libro de animalibus quod pisces audiunt. Preterea queritur si nihil ociosus est in natura tunc videtur cartilago auris extrinsecus supposita aliquid facere ad auditum et ita non solus nervus expansus in aures videbitur esse organum auditus. Preterea queritur quid faciat in auditu tortuositas aurium: et que reflexio auris magis sit retro quam ante. videmus enim quod in animalibus uersus posteriorem capitis est cartilago auris elevata aliquantulum a capite. si autem auditus est ad omnem partem: videtur esse via plana ab omni parte ad foramen auditus. Preterea in auribus videmus quod non circumponitur foramen auditus huiusmodi cartilago. Et queritur que sit hoc. Sicut in

quibusdam animalibus videmus quod habent aures mobiles: et quedam immobiles habent sicut homo et similia. Et sicut quedam animalia videmus habere in superficie capitis sicut quadrupedia. quedam autem non in superficie sed in medio capitis sicut homo. Preterea nos videmus quodam sensus esse ante in capite sicut visus olfactus gustus et tactus. Queritur igitur que auditus non sit ante in capite sed a latere. Preterea queritur de quodam quod dicit Gregorius noster. quod organa auditus sunt nervi qui in cerebro molles et aurium constructio. Auicenna autem dicit in suo libro de animalibus. quod nervi illi facti sunt duri et sic videtur esse contrarie tas. Preterea queritur que auditus ponitur secundus sensus. Solo dicendum est ad primum quod nervi optici siue posticus nervus qui est nervus audibilis ut dicit Auicenna in libro de animalibus nascitur in virtute ab anteriori parte medulle cerebri et vadit ad cellam auricularem que dicitur tympanum et in ea dissipatur. et quod uterque ramus eius diuiditur in duos maiores partes illius rami diffunditur in tympano auris: et minor partes exiit per foramen ossis petrosi quod dicitur foramen cecum. et idcirco sicut iste nervus dicitur esse in superficie optici: hoc est quod tangit esse in origine nervorum sensibilium: non quod sit idem cum illo: sicut etiam dicimus quod sensus cois organum habet in illo loco capitis ubi occurrunt omnes nervi sensitiui: quod aliter sensus cois non cognosceret sensibilia omnium sensuum particularium. Ad aliud dicendum quod in virtute quique paria diffundentia sensus per totum corpus oriuntur ab anteriori cella capitis que sunt multarum rationum ut dicit Auicenna in sua anathomia. sed omnia paria nervorum colliguntur in vnum in organo sensus cois et fantasie. motus enim ab omnibus sensibus ueniunt ad sensum communem et fantasiam: nihilominus tamen nervi audibiles et nervi visibiles maiores habent coniunctionem: quod isti duo sensus deseruiunt discipline. Alij vero tres debuerunt nutrimento. Ad aliud dicendum quod in ueritate ut dicitur in libro de animalibus pisces non habent vias auditus aptas in capite: cum eleuentur aque sit fluxibile subintret ad medullam cerebri: et irrigando illos lam extinguunt naturam: et propter hoc tympanum piscium est cella in piscibus coopta in aqua expanditur nervus audibilis: qui mittitur a commotione soni: qui subintrat per aquam: et propter hoc consuetudinem quam habet nervus ille ad aerem commotum et propter consuetudinem spiritus audibilis qui est in ipso in quo imprimuntur species sonorum: et ille spiritus est eis pro aere quieto. Ad aliud dicendum quod multa sunt in auribus que faciunt ad bene esse: et tale est cartilago que capit commotionem aeris et est media inter carnem ad os: quod si esset carnea tunc esset mollior nimis et cederet commotioni nimis ita quod multi soni transiret foramen auditus et non reflecterent. Si vero esset dura sicut os tunc nimis retunderet et infringeret commotionem et sonos: ita quod non distincte pueniret ad auditum: et ita facta est auris de cartilagine que media est inter nimis molle et nimis durum. Ad aliud dicendum quod cavitates auris longa est. propter tria. Quorum vnum sumptum est ex parte teneritudinis medulle cerebri: quod si esset brevis subintraret frigus ad cerebrum et occiderent animalia. 2^m est sumptum ex parte nervi audibilis qui propter hoc quod oritur ab anteriori cella que medullosa est mollis est in suo initio. quod vero molle non est aptum tenere commotiones et sonos: ideo necesse fuit ipsum prolongari ut induraretur ex coniunctione sui ad os petrosum et ex prolongatione in foramine tortuoso. 3^m est ex parte soni quod sonus ex multis repulsionibus et circumuolutionibus saluat ut magis possit deprehendi per auditum: sicut patet in sono facto in cavo sic in campana uel in fistula. Ad aliud dicendum quod in animalibus habentibus aures primas nates multum aures erigunt et reflectunt a posteriori capitis uersus anteriorem: et hoc fit quod nervi audibiles tanguntur ad anteriorem capitis et propter hoc natura ut fiat reflexio soni ad eadem partem in egressu aures retro ut percussus sonus ueniat ad aures. et huius signum est: quod statim animalia cum audiunt sonum erigunt caput et dirigunt faciem uersus sonum quasi sonum uenientem ab ante melius audiunt quam illum qui uenit a retro. et hoc est quia ab ante palmus

Secūde partis sūme

est ingressus soni: retro aut per pminētā carnis ipedit.
C Ad aliud dicēdum q̄ aues nō hnt aures pminentes
 ppter duo. p̄mū est q̄ impedirent in uolatu: eo q̄ cape-
 rēt multū uentū. 2^m est q̄ in uolatu fieret multa repercul-
 sio aeris ad aures: ppter hoc cōtinuus sonus: ex hoc
 accidit duo incōuenientia. p̄m est q̄ ex illo sono p̄tinuo
 cōfunderet auditus ad sonos percutientes. 2^m est q̄ ex
 cōtinua cōmōtione p̄funderet cerebrū: interficeretur
 animus. **C** Ad aliud dicēdū q̄ in aialibus habētibus ro-
 tūdum caput vie sensuū ab organis ad anteriore cellam
 p̄pinque sunt: ppter hoc imutationes sensuū de facili
 ueniūt ad sensum cōmū z fantasia: sicut est in auib⁹ z ho-
 mine z simia. ideo nō fuit necesse ut mouerent aures:
 sed in aialibus cum lōgis capitibus aures sunt retro in
 capite: z difficilis est reflexus a retro in ante ad locū sen-
 sus cois z fantasie: ppter hoc op̄ortuit q̄ aures hērent
 mobiles: z multū pminētis ut ex mobilitate possent eas
 dirigere in oēm p̄tem vnde ueniret sonus. z ex p̄mouē-
 tia multū caperēt de cōmōtione soni. q̄nq̄ tñ contingit
 per accūs q̄ qdam hoīes mouēt aures: q̄ nerui motui
 qui sunt in musculis maxillaribus pertingūt ad radices
 auris in ipsis: sicut etiā qdam mouēt superiore partē ca-
 pitis ex hoc q̄ nerui motui qui sunt in musculis frontis
 pertingūt in ipsis usq̄ ad pellē crinosam que est sup ca-
 put. **C** Ad aliud dicēdū q̄ ppter duas causas q̄drupe-
 dia hnt aures sup caput retro. Quarū vna est q̄ talia ha-
 bēt caput depēdēs z ideo nō libere pueniret aer cōmō-
 ad aures nisi eēnt in eminēt: ideo natura erexit aures
 quātūz potuit in talibus aialibus. Juxta terrā enim sunt
 turbationes multe impediētes sonos. z huius signū est
 in cāpanis que alte sunt suspēse ubi pertingūt liberū ae-
 rem z ideo melius sonāt z remotius audiunt. z hec est
 rō Auic⁹ quā ipse ponit in l^o de aialibus. Alia ratio est
 q̄ in q̄drupedibus inferior: mādibula est ualde longa z
 magna: pertingēs ultra mediū locū capitis z impediens
 p̄gruā positionē aurū in medio. z ppter hoc natura que
 optime ordinat vnūquodq̄ inueniat locū aliūz aurū in
 q̄drupedibus. **C** Ad aliud dicēdū q̄ due sunt cause q̄
 ruz auditus nō est in facie. Quarū p̄ma est q̄ aliū sensus
 magis necessariū obtinuerūt locū faciei: ita q̄ p̄grue nō
 potuit locari auditus in facie: hec est rō Auic⁹. Alia cau-
 sa z forte melior est q̄ audit⁹ z sensus aialis p̄fecti z mo-
 ti s̄m motū p̄cessiuū. motus aut p̄cessiuus oīs aialis
 plus est in ante. Et ppter hoc natura rotundauit z acuit
 aialia ante ut facilius diuideret aerē per quē est motus.
 si ergo foramina auditus eēnt ante in facie in motu pro-
 cessiuo p̄tinua fieret inundatio aeris in foramine audit⁹
 z sonus illius inundationis p̄funderet auditū z destrue-
 ret cerebrū: ideo natura ordinauit organū auditus a la-
 tere uel retro in summitate capitis ut non pueniat ad ip̄m
 aer in motu p̄cessiuo nisi p̄us diuisus a facie. **C** Ad ali-
 ud dicēdū q̄ nō est contrarietas inter Grego^m nix^m z
 Auic^m: q̄ dictū Gregorij intelligit de neruo quātū ad
 sui initū a cella anteriori medullosa capitis. dictum s̄o
 Auic⁹ intelligit quātū ad sui finē ubi expandit sup tym-
 panū z cartilaginē auris. **C** Ad ultimū dicēdū q̄ au-
 ditus dicitur secūdus sensus ppter tres causas. Quarum
 vna est que tāgīt in p̄ncipio de sensu z sensato q̄ ad no-
 ticiā melior est visus: q̄ multas d̄cias ostēdit visus: eo q̄
 oīa corpa apphendunt per visum: q̄ oīa corpora uel ha-
 bēt colorē uel lucē uel sunt dyaphana: z hec oīa sunt ob-
 iecta visus. Auditus aut strepitus. i. d̄cias soni ostendit
 z cōfert discipline nō s̄m se sed s̄m accūs. Cum ergo vi-
 sus ad sapiām cōfert s̄m se: q̄ ostēdit similitudines rerum
 s̄m se. Auditus aut per accūs: q̄ non ostēdit similitudines
 rerū s̄m se sed in signo: eo q̄ noīa signa sunt similitudinis
 rerū: ideo visus p̄mus sensus est inter disciplinabiles: z
 auditus secūdus: q̄ s̄o noīa sunt signa oīum visibilibus
 rerū. odorabiliū gustabiliū z tāgibiliū z intelligibiliū

um z etiā ip̄soz audibiliū. idcirco accipit per auditū pru-
 dētia de oībus per doctrinā: per visum aut nō de oībus:
 z ideo ceci a natiuitate hntes auditū prudētiores sūt sur-
 dis z mutis hntibus tñ visum a natiuitate. 2ª causa est q̄
 post visum sitū habet in hoīe qui est aīal dignius oī aīali
 3ª causa est q̄ cū sunt quique sensus duo aut sunt necessa-
 rii. s. gustus z tactus. duo sunt utilitatis causa uel facilis
 ut saluent aīalia uel ppter disciplinā ut visus z auditus.
 tertius aut qui est odoratus coīcat de utriq̄: z de hoc in-
 tra in questione de sensibus in cōi latius patebit.

Queritur quid sit sonus.

Secundo queritur de

auditū ex pte obiecti. Et querūtur duo. s.
 de sono z uoce. De sono querunt sex. quo-
 rū p̄mū est qd sit sonus. 2^m est utrū alterat
 corpa inaiata z sensum uel sensum tñ. 3^m utrū genera-
 tio eius sit nālis uel violenta. 4^m qd sonat p̄se. 5^m utrū
 generat in vno aere numero tñ uel successiue in multis
 p̄tibus aeris. 6^m z ultimū utrū soni sibi obuiātes in ae-
 re corrumpant seip̄os uel non.

Primum proceditur sic.

In ḡtatione soni nō sunt nisi pcutiēs z p̄cussūz
 z aer expulsus violēter a superficie utriusq̄: z hoc dico q̄
 sonus generat ex p̄cussione. videt ergo q̄ sonus sit vnū
 aliqd̄ horū. Qd aut nō sit pcutiēs uel p̄cussū hoc patet
 p̄se: q̄ illa sunt corpa solida z plana. sonus aut q̄litas est.
 Qd aut etiā nō sit ipsa p̄cussio. p̄bat sic. Quicqd̄ sentitur
 ab alio sensu q̄ ab auditū nō est p̄p̄iū sensibile auditus.
 p̄cussio sentit a visu. ergo nō est p̄p̄iū sensibile auditus.
 ergo nō est sonus. Prima p̄bat ex hoc q̄ quique sensus
 distinguunt per sensibilia p̄p̄ia. 2^a patet ad sensum ga-
 nos videmus tactus pcutiēs. Si forte dicat q̄ sonus est
 aer expulsus a superficie utriusq̄. s. pcutientis z p̄cussi. hoc
 nō videt: q̄ aer corpus est qd̄ distinguit calido z humi-
 do que sunt q̄litates p̄ceptibiles tactu z sic nō erit p̄p̄iū
 obm̄ auditus. Preterea nullū corpus sensibile est p̄se
 aer est corpus: ergo nō est p̄se sensibile aliquo sensu. pri-
 ma p̄bat per hoc q̄ qcqd̄ infert passionē sensui est passio
 uel passibilis q̄litas. sed oē sensibile p̄se infert passionēz
 sensui. ergo oē sensibile est passio uel passibilis qualitas.
 ergo nullū corpus est sensibile p̄se. Si forte dicat q̄ son⁹
 est motus aeris. cōtra nullū sensibile p̄p̄iū p̄se p̄t̄ perse
 eē sensatū cōe: motus aut est sensatum cōe. ergo nō p̄t
 esse sensibile p̄p̄iū audiūz. sonus s̄o est p̄p̄iū sensi-
 bile auditus. ergo sonus nō est motus. Preterea q̄
 qd̄ sit ab aliquo sicut ab efficiēte non est illud. sonus sit a
 motu sicut ab efficiēte. ergo sonus nō est mor⁹. Pre-
 terea quēcūq̄ duo sic se habēt q̄ vnū p̄cipit sine altero il-
 loz vnū nō est aliud: motus z sonus sic se hnt: ergo vnūz
 illoz nō est aliud. p̄ma patet p̄se. 2^a p̄bat per exp̄imētūz:
 q̄ multotiēs p̄cipim⁹ sonū nō p̄cipiētes mor⁹. Cū ḡ idē
 nō p̄t s̄i s̄ari z igrari ut dic̄ Auic⁹: manifestū ē q̄ son⁹
 nō erit mor⁹ aeris. Solo dicimus cur̄ Auic⁹: q̄ oīa
 hec obiecta necessaria sunt sicut enim dicit Algazel i p̄hi-
 ca sua. Sonus est qddā qd̄ sit in aere ppter inundationē
 accitē aeri ex motu fortissimo pueniēte ex uehemen-
 ti aliquoz inter se p̄cussione uel separatione. Dicimus er-
 go q̄ sonus est q̄litas sensibilis pueniēs ex fractiōe mo-
 tus aeris z ens cū illo. dico aut q̄litas sensibilis ppter sē-
 sum audit⁹. z dico ex fractione mor⁹: q̄ nō q̄libet motus
 aeris facit sonū: s̄ mor⁹ frāgēs aerē ante q̄ diuisibilis sit
 per nām. z dico ens cū illo: q̄ sonus nō hēt eē nisi q̄d̄tu
 durat motus ille. vnde cum motus debile habet esse p-
 pter duas causas scilicet quia ipse est actus existens in
 potentia s̄m q̄ potentia est z omne tale non est nisi s̄m
 quid. esse enim simpliciter est ab actu q̄ est forma: z ue-
 rum q̄ motus est sic successiuum q̄ permanens de ip̄so

nihil est accipere neq; fm eē neq; fm substantiam. in hoc enim differt a tpe. tēporis enim est accipere permanēs fm substantiā lz nō fm esse: ut supra in questione de tpe pbatum est. Cum igit sonus causet ab esse tam debili z sit cū ipso tpe adhuc habet eē debilius: z ppter hoc ab auctoribus non inuenit exp̄sse determinatū qd sit sonus: sed modo supradicto pōt diffiniri fm naturā eius. per illaz enim diffinitionem tagunt efficiēs soni z forma z finis z permanētia. forma enim z finis tagunt per hoc qd dicitur qualitas sensibilis sensu auditus. Per hoc autē qd dicitur pueniēs ex motu fractiuo aeris tagit efficiēs z materia. Per hoc autē qd dicitur ens cū illo tagit pmanētia ei⁹ i eē zc.

¶ Utrū sonus alterat corpa inaiata z sensum.

Terio queritur

Utrū sonus alterat corpa inaiata z sensum uel sensum tm̄. z lz est querere utrū in aere sit mor⁹ fractiuus tm̄ z nō eē son⁹: z eē son⁹ tm̄ sit in sensu. s. in nervo expanso in tympano auri ut sup̄ dictū est. Et videt qd hēat eē in aere sic. oē sensibile sentit per mediu in quo illud sensibile hēat aliqd eē: sed sonus est sensibile. ergo sentit per mediu in quo hēat aliqd eē. mediu x̄o est aer ergo sonus hēat aliqd eē in aere. ¶ Diciterea qd qd alterat aliqd p se alterat ipm per q̄litate que est in ipso fm eē. Aer alterat auditū p se. ergo alterat auditū per q̄litate que est in ipso. ¶ Si forte dicat qd hoc nō segit qd motus alterat aliqd fm calidū z tamē motus p se nō est calidus. Cōtra hoc est instātia qd motus nō facit calorē nisi per accēs. pōt aut obiectio pcedit de p se alterate. ¶ Si forte dicat iterū qd in ueritate motus nō facit calorē nisi per accēs: sed in semp facit eū in sbto susceptiuo calorē. z sicut aer ipulsus pcutiēs nervū audibile facit sonū in nervo per accēs: sed tm̄ semp facit eū. z sicut motus nō est calidus ita aer pcutiēs nō est son⁹: z ideo sonus nō hēat nisi tm̄ esse in sensu z nō in aere. ¶ Cōtra sic est qd illd qd alterat per motū nō pcpit calorē nisi p se pcpit motū. ergo sicut in sensu auditus nō pcpit sonus nisi p se per eūdē sensū pcutiat motus aeris pcutiēs: z hoc tā iprobatur est: qd multi pcpit sonū qui nō pcpit motū. ¶ Si forte dicat qd lz nō pcpit tm̄ est ibi mor⁹ pcutiēs nervū. Cōtra hoc est: qd alterationi fm sensum subale est pcpie sensibile. si ergo est ibi motus alteras nervū pcutiēdo ipm: necesse est ipm pcpie. ¶ Diciterea si est motus z sonus in nervo. aut utrūq; est sensibile p se illius nerui: aut vnum per aliud: aut vnu sine alio. Si pmo mō tunc mor⁹ fractiuus erit sensibile p se a sensu audit⁹ qd sup̄ improbatur est. Si scdo mō. aut ergo mor⁹ sentit per sonū aut econtra. z quocūq; mō dicat oportet semp icū impellētem nervū sentiri a nervo audibili qd est ptra sensum: quia nos nō sentimus nervū nrm qui est in aure nra tanq; ipulsū a motu aliquo. ergo videt qd sonus alteras sensum hēat eē in aere z recipiat sine cōmotione aliq; a nervo. ¶ Diciterea oēs auctores ita dicūt qd mā soni ē aer. ergo videt qd cū vnuq; hēat eē suū in mā sua qd etia sonus hēbit eē suū in aere. ¶ Diciterea nos videm⁹ reflectionē soni ex eo qd aer pcutus reflectit: sicut patet in sono echo: z non reflectit nisi in eo in quo est. ergo son⁹ hēat eē in aere z nō tm̄ in auditu. Si hoc cōcedat ostēdit in p̄trariū qd tā ostēsum est qd sonus nō durat in esse nisi q̄diu durat cōmotio fractiuo aeris. Cōmotio aut fractiuo aeris nō est in vno sensibili: qd si eēt sentiret. ergo videt qd sonus non sit in nervo sensibili si hēat eē in aere. ¶ Solō. etiā p̄h̄ reputat hāc q̄nē difficilē. s. utrū nervus mutet fm sonū ex aere pcutiēte tm̄: uel ex aere pcutiēte z sonāte: nos tm̄ ppter rōnes sup̄dictas sequentes dicta nālū dicim⁹ qd imutat ex aere pcutiēte z sonāte p hūc modū: qd aer extrinsecus fractiuo motu sonans pcutiat aerē cōnālem in aure: z ille etiam efficit pcutus z sonans ad similitudinē exterioris. Nervus aut audibilis expa-

sus in tympano auri tagit ab aere pcutso: sed nō de necessitate imutat nisi fm sonū. z hoc est ideo qd sensus recipit sensibiles spēs sine mā. vñ cū mā soni sit aer percussus sensus audit⁹ pcpit sonū sine aere pcutso: z tm̄ nō alterat aer pcutus nisi agat. z nō agat nisi tagat: necesse est qd tagat nervū. Ideo dicēdū qd sonus fm eē suū qd hēat in mā est in aere z alterat aerē. sed fm qd p̄siderat ut spirit⁹ sensibilis est in sensu. ¶ Ad hoc aut qd obicit qd eē son⁹ nō est nisi cū motu fractiuo aeris. dicēdū qd hoc intelligit de eē soni qd hēat eē ut spēs in mā z nō de eē soni qd hēat ut spēs sensibilis in sensu. Ex dictis ergo patet unde ptingit qd nō percipim⁹ sonū z nō percipim⁹ aeris motū qd lz in aere duo sint. s. sonus z mor⁹: nō tm̄ de necessitate alterat nervū sensibile nisi fm alterū tm̄. s. fm sonū.

¶ Utrum generatio soni sit nālis uel violenta.

Quarto queritur

Utrū generatio soni sit nālis uel violēta. Et videt qd violēta. Quinsecūq; gñationis oēs pditiones circūstātes sunt violēte: eius gñatio est violēta. oēs pditiones gñationis soni sūt violēte. ergo gñatio soni est violēta. maior pbat qd tale est vnuq; qd qles sunt pditiones circūstātes ipm. sicut enim est in actu morali qd ex circūstātis p̄sideratur. nā ei⁹: ita est etiā in actu nāli. minor pbat per hoc qd circūstātie soni sunt pcutiēs z pcutus z aer fractus que oia sonāt violētiā. ¶ Itē oē qd a differētijs specificis alicui⁹ trahit in spēm est in gñe illi⁹ uel pueniēs cū nā gñis. sonus a differētijs specificis mor⁹ violēti trahit in spēm. ergo est de gñe mor⁹ violēti uel pueniēs cū nā eius. ¶ Prima pbat per hoc qd dicit specificē nō p̄trahit in spēm nisi si genus qd diuidit. 2ª pbat per inductionē. quatuor enim sunt spēs mor⁹ violēti ut dicit in 7° p̄h̄. s. pullus tract⁹ uectio z uertigo. Sonus enī qui est a pcutiēte ad solidū planū est per motū expulsiuū. Sonus x̄o qui est aliqd minus: min⁹ trahēs aerē sicut fit in forib⁹ suspirijs est sicut tract⁹. sonus aut qui fit in p̄cauo ut in tympano uel fistula sit sicut uectio. echo autē sit sicut uertigo: qd sicut dicit p̄h̄ in 2° de aia qd circūuoluit sicut spera. ¶ Itē hec est dīa inter loci mutationē nālē rectā z violēta. qd nālis violēti⁹ est in fine qd in p̄ncipio: z violēta ecōtra ut habet in p̄mo de celo z mūdo. sed son⁹ est fortior in p̄ncipio z debilior in fine. ergo videt eē a motu violēta z ita gñatio eius erit violēta. ¶ Itē oē qd generat ab exteriori imediate nihil influēte sibi fm nām illud generat violēter. sonus sic generat ergo violēter. ¶ Prima pbat ex hoc qd gñatio nālis p̄tāto dicit nālis qd aliqd isluit generat fm nām. 2ª pbat per hoc qd p̄mū generas p̄mū sonū est frāgēs aerē: z ponamus qd illud sit uerberas solidū planū. hoc autē est durū: qd nec forma sbalem influat aerī nec accētalē: qd si subalē influeret tūc islueret formā ligni uel lapidis uel ferri. qd patet eē falsum. Si aut accētalē influeret tunc planiciē uel duriciē uel aliqd huiusmodi qd patet eē falsum. ¶ Sed p̄tra. oē qd nāliter patit ab aliquo z non nisi ab illo illud est p̄ncipiū nālē actiui z motiui ipsius. Auditus nāliter patit a sono. ergo sonus est nālē p̄ncipiū actiui z motiui ipsius. p̄ma pbat ex hoc qd si eēt aliqd passiui in nā qd nō hēret suū actiui in natura: tūc eēt aliqd ordinatū ad p̄fectionē aliq; quā in natura quā nō posset habere per nā: z sic eēt frustra z uanū. frustra autē z uanū nō sunt in natura. 2^a patet p se pcedat ulterius sic. qd cōplet potētiā passiua fm nām ipm est res nālis. sonus cōplet auditū qui est potētiā passiua fm nām. ergo sonus est res nālis. ¶ Itē si cut alijs sensus patiuntur a suis sensibilibus naturaliter z corumpunt ab excellentijs z delectant in proportione commensurata: similiter auditus. ergo sicut alijs sensus naturaliter imutantur a suis sensibilibus sic etiam auditus: z sic redit idem quod prius. ¶ Solutio dicimus qd sonus quidem est species naturalis. spēs aut nā-

Secūde partis sūme

lis omnis que per motū accipit esse: educit de materia z ideo ab efficiēte nō hēt qd sit nālis: neq; qd nō sit nālis. Ab efficiēte enim nō est formatita qd efficiēs dat eā: sed potius efficiēs opat trāsmutādo mām ut educat forma ad actū: que potētia fuit in mā. sed illa sola est forma violēta: que non educit de mā sicut est forma artis in archa uel in aliq; artificio. Lūz ergo ab efficiēte forma nō hēat qd sit nālis neq; nō nālis: sed poti⁹ ex pportione quā hēt ad potētiam mae pōt ipsa qnq; educi ab agēte violēter. qnq; ab agēte fm nām: sicut est videre in igne qui educit ex collisione ferri ad lapidē: qui ignis est res nālis lz generet ex mouēte violēter. ¶ Ad p̄mū ergo dicimus qd illa est falsa qd oēs pditiones circūstātes gñationē soni sunt violēte. Sūt enim pditiones soni ex pte materie actus enim sonatiuus educit de potētia māli ad ipsam z pportio illius ad ipsam nō est violēta sed nālis. Sed uerū est qd pditiones agētis violēte sunt: sed ab illis nō habet son⁹ qd sit nālis: uel etiā nō nālis ut dictū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd spēs sonoz distinguunt iuxta spēs mor⁹ violētū: sed tñ nō sunt spēs motus violenti. z hoc ptingit qd sunt ab illis z cū illis ut dictū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd sonus remittit in fine: nō ideo qd sit res violēta: sed potius ideo qd nō hēt eē nisi a motu violēto cū illo. ¶ Ad ultimū dicēdū qd hec est falsa qd gñatio illius sit violēta cuius generās nihil influit de nā sua. Jā enim habitum est qd est ab agēte qd est extra. gñatio neq; nālis neq; nō nālis est. patet enim qd p̄mus motor: influit p̄mo mobili motū: qui mor⁹ nihil est de nā mouētis z tñ p̄mū mobile mouet nāliter. z sūter possumus hic dicere qd pcutiēs influit aeri trāsmutationē in actū sonatiuū: que trāsmutatio nihil est de natura percutientis.

¶ Queritur quid perse sonat.

¶ Quinto queritur Quid per se sonat. ¶ Utrū pcutiēs uel pcutiūz uel utrūq;. Et uidet qd pcutiēs. Lū enīz duo sunt agētia ordinata: ita qd vnū est agēs p̄mo z alterū p̄ter. 2^m agēs habet hoc qd agat a p̄mo agēte. sonus autē z pcutiēs sunt duo agētia ordinata. Sonus enī nō agit in auditū nisi pcutiēs agat p̄us. ergo sonus id qd agit in auditū hēt a pcutiente. ergo pcutiēs p̄ncipalr sonat. p̄ma pbat in 7° z 8° p̄bi⁹ in multis locis ubi dicit qd 2^m mouēs nō mouet nisi p̄mū mouēs moueat. 2^a scribit in 2° de aia. ¶ Itē sup̄ habitū est qd sonus est psequēs eē a motu z cū motu fractiūo aeris: mor⁹ autē fractiūus p̄ncipalr est a uerberāte. ergo sonus p̄ncipalr egredit ab actu pcutiētis. p̄ma harū pbat ex supra habitis. 2ª pbat ex hoc qd mor⁹ pcutiētis nō est cū patiēte: sed ab agēte. si enim eēt a patiēte tūc sup̄flū eēt agēs. ¶ Si hoc pcedat. Cōtra qñcūq; 2^m agēs agit fm id qd recipit a p̄mo agēte oportet qd p̄mū agēs influat ei spēm fm quā agit. ergo si son⁹ agit fm id qd recipit a pcutiēte: necesse est qd pcutiēs influat ei spēm fm quā agit. sed spēs fm quā agit est act⁹ sonatiuus. ergo influit ei actū sonatiuū. sed hoc uidet falsum. nullū enim agēs influit nisi fm spēm que est in ipso. act⁹ autē sonatiu⁹ nō est spēs p̄mi pcutiētis sed spēs eius poti⁹ est qd est ferrum uel lignū uel solidū uel planū. ¶ Itē nos uidem⁹ sonū gñari ubi nō est pcutiēs: cū generās z gñatum tāgāt se sicut agēs z patiēs. ergo uidet nō nāliter son⁹ gñari a p̄mo pcutiēte. p̄ma pbat ad sensum: qd in loco remoto ab actu pcutiētis audit sonus: z nō audit nisi ubi gñat. ergo gñat in loco remoto ab actu pcutiētis. Si forte dicat qd vis particularis relinquitur in aere distāte ab ipso in illa gñat sonū: sicut est in loci mutatione que est expulsio. hoc enim uidet: qd in loci mutatione non est nisi loci mutatio. hec autē est gñatio cuiusdam. ¶ Preterea in loci mutatione nō est nisi illud qd est violēter: sed sup̄ habitū est qd son⁹ hēt eē fm nām. ¶ Sōlo dicēdū est qd sonus gñat multis modis: z ideo pcutiēs z pcutiūm cū gñant dicuntur

multis modis. Qñq; enīz gñat sonus ex pcutiōne duorū planoz solidoz ad iūicē per hoc qd expellit aer a superficie utriusq; eqliter. z sic nō gñaret nisi eēt aspa: qd tunc aer p̄tineret nō expulsus iter p̄tē eminētē z p̄tē dep̄ssam sūl nō fieret sonus si eēt mollia: qd tūc cederēt aeri z nō expellerēt i p̄m. Sūl si eēt acuta nō sic facerēt sonū sicut acus acui. acutū enim penetratiuū z diuisibile poti⁹ est qd expulsuū z fractiūū. sit autē p̄cipue son⁹ magnus si aere plena sunt illa que pcutiunt: sicut sunt metalla que aere pcutiunt diu retinēt: z per hoc magnus faciūt sonum. Alio mō fit sonus non ex pcutiōne corporis solidi ad corpus solidū: s̄ poti⁹ ex scissione vni⁹ p̄tis corporis ad alia: sicut corūpit p̄mū uel lignū: qd tūc violēter fragit aer: z fractura aeris causat sonū. 3° mō fit sonus ex expulsione aeris ad aliud: sicut pulmo pcutit aerē ad pres duras arterie. 4° etiā mō fit ex p̄strictione aeris: sicut qñ cōstringit aer per solē z per inflationē iter fistulā z hoc mō etiāz gñat qñ uentus ipellit aerē ad cauernas z foramina ubi p̄stringit eū. 5° etiā mō gñat ex inundatione aeris sicut dicit Algazel. sicut enīz in sono uētoz: qñ sono terrestri i pellēte magna ps aeris p̄trahit sup̄ alterā: ante qd illa nata sit cedē: tūc enim fragit z facit sonū. ¶ Ad p̄mū ergo dicēdū qd nō oportet qd agēs illā spēm fm quā agit hēat a p̄mo agēte nisi vniuoce gñaret ab illo. hoc autē nō est hic ut patet ex dictis. ¶ Ad aliud dicēdū qd mor⁹ fractiū⁹ aeris ab utroq; est. s. a pcutiēte z pcutiō: z ideo utrūq; sonat diuersimode tñ. utrūq; enīz expellēdo fragit aerem. vñ sicut pcutiēs: z alterū sicut pcutiūm. ¶ Ad aliud dicēdū qd obijct in p̄trariū fm sup̄ dicta qd agēs qñq; influit in patiēs suū motū: qd nō est nā eius neq; ipēs ei⁹. nō enim oportet qd oē qd agit uel mouet agat vniuoce: qd sic oē mouēs moueret: sed qñ patiēs recipit aliā virtutē ab ipso agēte fm quā nō disponit agēs: sicut patet i sole a quo nō recipiūt calorē elemēta a quo est gñatio uegetatiūoz z tñ calore illo sol nō disponit: z sup̄ hoc est qd aer recipit a pcutiēte z pcutiō i p̄ulsionē fractiūā gñatiūā soni fm quē pcutiēs z pcutiūz nō disponunt. ¶ Ad aliud dicēdū qd sicut dicebat virtus p̄mi pcutiētis relinquitur in aere: ita qd vnus aer pcutit aliū z tādiu durat sonus qdliu durat pcutiō: nec oportet qd sint in omnibus similes ad motum localem violentum.

¶ Sexto queritur

Utrū sonus generet in vno aere tñ uel successiue in multis partib⁹ aeris. ¶ Circa hoc querunt duo. s. de sono in se z de echo in quo illud p̄ncipalr uidet hēre qñē.

¶ Primum proceditur sic.

¶ Quicūq; sēnsibili determinant duo media: vnū facile diuisibile alterū diffinibile. Diuisibile si ipsū sine multiplicatione sui in materia diuersa pōt trāsire ad 2^m diuidēdo tñ mediū minus diuisibile etiā trāsibit mediū diuidēdo tñ magis diuisibile. tale sensibile est sonus: qd habet media aerē z aquā z trāsīt ad auditū per aquā diuidēdo aquā tñ. p̄ma patet. 2ª pbat i ntra. sonus igit nō uidet generari nisi in p̄ma materia que pcutit: z nō in omni aere per quē trāsīt. ¶ Item alia sensibilia que sunt per mediū extra trāsēūt per aerem nō mutādo ea a sua figura. ergo a sili uidet qd etiā sonus aerē a sua figura nō debeat mutare: sed nō generat se in seipso nisi trās mutet figurā suā. ergo uidet qd nō generet nisi in primo aere pcutiō. ¶ Preterea si sic est sicut supra dictū est qd esse soni est cum motu violento fractiūo aeris: tūc uidet si sonus semp generet in alia z alia materia qd semper debilitatur fm qd magis z magis remouetur a materia in qua primo generatus est: sicut debilitatur motus violentus fm qd magis z magis distat a p̄mo faciente

violētia: sūm hoc nunq̄ pueniret aliq̄s sonus ad auditum sūm q̄ pmo gñatus est nisi in ipso auditu gñaretur: qđ falsum est. ergo videt qđ gñatus in vna materia siue gñatione sui in medio trāse per mediū. ¶ Sed cōtra si ponamus multos a se inuicē distare: ad quos nunq̄ possit uenire sonus vnus sonātis. Si igit̄ sonus nō generat nisi in vna pte numero: oportebit qđ illa eadez ps numero erit in diuersis: qđ est impossibile. ¶ Itē si tñ est in vna mā diuidente mediū: oportet qđ illa vna in eodē tpe in diuersis locis diuidat mediū. et hoc ideo qđ cōtingit auditū fieri per circūferentiā. et sic oportet qđ oēs linee que pñt egredi a cētro per circūferentiā simul et se mel diuidat mediū qđ est impossibile. ¶ Solo dicim⁹ qđ sonus nō gñat in vna pte aeris tñ: sed in oī pte usq̄ ad auditū sicut ultimo pbatū est. Vnaqueq̄ enī res sensibilis nō hēt eē nisi in materia sua et tāta est quāta et materia sua. Vñ quātū aerē pcutit p̄mū pcutiēs a quo egredit sonus: tātū aerē pcutit aer p̄cussus et gñat in eo sonū: et ille aer alii aerē et sic de alijs qđ diu durat violētia pcutiētis: et sūm debilitatē illius violētie debilitat etiā sonus. ¶ Ad p̄mū ergo dicēdū qđ sonus hēt duplex mediū. scilicet mediū qđ est mediū et mā: mediū qđ est mediū tñ. Aer autē est mediū et mā: aqua sūo mediū tñ: et ideo cuz vnūquodq̄ generet tñ mā sibi pueniēt p̄ter diuisioneē eius gñat sonus in oī pte aeris moti: et nō oportet qđ in vna pte gñatus diuidat ip̄m. aq̄ sūo que nō est mā non suscipit gñationē soni in p̄tibus suis: et cū sonus nō hēat eē nisi in mā que est corpus: et corpus nō pōt trāfire per corpus nisi diuidēdo ip̄m: inde est qđ sonus nō uenit ad auditū per aquā nisi diuidēdo aquā: et ideo nō est simile de aere et aqua. ¶ Ad aliud dicēdū qđ non est sile de sono et alijs sensibilib⁹. Alia enim sensibilia hñt materiam in qua sunt p̄ter nām mediū. sonus autē nō hēt nām in q̄ hēat eē nāle nisi aerē tñ. ¶ Ad aliud dicēdū qđ sic est sicut pbat obiectio: sed tñ in p̄ncipio qñ violētia est in clemento tñ nō p̄cipit decremētū soni sicut et non p̄cipit de clementum violētie.

¶ Utrū in echo fiat reflexio aeris eiusdē pmo p̄cussū.

¶ Optimo queritur de echo

¶ Utrū in illo fiat reflexio eiusdē aeris pmo p̄cussū. hoc enim videt. Si enim sonus figurat sūm figuratiōē p̄cussionis: mons autē p̄cussus p̄cussionis nō hēt figurā: sicut p̄mū pcutiēs nō facit redire echo sūm sibi uel nē ad p̄mū sonū nisi rediret in mā pmo p̄cussa. Et h̄ expresse patet qñ aliq̄s clamat distinctas et articulas uoces ad montē: ille nō reuertunt distincte et articulate. h̄ etiā videt per Auicē exp̄se qui dicit sic in 6° de nālīb⁹. Remāsit sup nos ut p̄sideremus si tinnit⁹. i. echo est sonus qui accidit ex cōmōtione scđi aeris cōmōti in motu p̄mū. Aut si est cōmōtionis aeris p̄mū et iterum reuertentis. Et post subiūgit solonē dicēs. videt autē tinnit⁹. i. echo eē cōmōtio p̄mū aeris ad nos iterū reuersi vñ est p̄prietatis et affect⁹ eius. Ex hoc relinq̄tur qđ echo reuertitur in eadē mā in qua gñat⁹ est p̄m⁹ sonus et p̄pter hoc imitat p̄mū sonū. ¶ Iuxta hoc itē querit utrū semp fiat de echo. h̄ enī videt sic dicit p̄hs in 2° de aīa et Auicē in 6° de nālīb⁹. qđ semp fiat h̄ nō semp audiat. Sed tūc querit qđ sit reflectēs sonū. si enī reflexio sit sicut repectio: repectio nō fit nisi a solido plano: tūc etiā reflexio nō fiet nisi a solido plano. hoc autē nō semp videt fieri in sono qđ qñq̄ son⁹ est in aere libero ubi nō est solidū planū. ¶ Preterea querit q̄re nō audit semp echo si semp sit. Et q̄re frequēter audit echo ad mōtes et siluas altas. ¶ Solo dicēdū qđ reflexio soni nō fit in aere pmo p̄cussū: s̄ in forma et figura p̄me p̄cussionis. ¶ Ad illud autē qđ obijcit in p̄ncipio dicēdū qđ illa obo p̄cederet si mons p̄cuteret: s̄ mons nō pcutit tñ reflectit. aer autē p̄cussus pcutit gñando sonū in posteriori aere prius in se gñato.

¶ Cōcedo tñ qđ aliquātulū rotūdat figura soni p̄pter reflexiōē ad aerē ip̄cussū. et hec est causa q̄re uoces nō ita sit distincte in echo sicut in uoce p̄ncipali. ¶ Ad aliud dicēdū qđ Auicē attingit soni originē in forma et nō in mā reuertit enī son⁹ in echo sūm formā p̄mū sonātis. ¶ Ad id qđ ulterius querit dicēdū qđ semp fit reflectio soni in echo non tñ semp p̄ceptibilis: et hoc p̄tingit p̄pter duas causas. Quarū vna est debilitas reflectētis: altera autē p̄pinq̄tas eiusdē ad aures audiētis. ¶ Ad aliud dicēdū qđ reflectēs et resistēs pcutiēt: et hec est quelibet ps p̄cussa violēter: qđ quelibet aliquātulū resistit h̄ vincat a violētia. ¶ Ad id qđ querit de mōtib⁹ et siluis: qđ in hīs frequēter audit echo: dicēdū qđ in mōtib⁹ sup̄ p̄minētib⁹ et cauernosis fit echo: qđ in illis est de p̄sio aeris p̄cussū sicut in spa. Sili in siluis altis sunt multa pcutiētia ad ramos sup̄ et stipites iherius. et p̄pter h̄ etiā ibi fit depulsiō specialis. In cauerna autē et p̄cipue si stricta est. p̄hibetur defusio ip̄cussionis per circūferentiā: et ideo necesse est qđ aer ip̄cussus ipellat ab aīa et fōtificat eī ip̄cussio in nā et ideo in cauernis lōge etiā audit puus son⁹. et hec etiā est causa q̄re in siluis bñ audit qđ arbores ipediūt defusionem aeris p̄cussū: et p̄pter hoc fōtificat violētia eius ita qđ longe facit sonum et c.

¶ Utrū soni obuiātes sibi in aere corrūpūt se inuicem.

¶ Insequēter queritur

¶ Utrū soni obuiātes sibi in aere corrūpūt se inuicem. cē uel nō. ¶ Donam⁹ enī vnū stare p̄tra alterū in p̄trarijs locis: et vnū p̄ferre acutū sonū: alterū autē grauē sonū: est in diuersis figuratiōib⁹ sonoz. Illi enim soni aliqui pueniūt in medio. aut ergo corrūpent se in medio ita qđ utrūq̄ alterū et sic neutrū pueniet ad auditum qđ falsū est. Aut vn⁹ corrūpit alterū et tūc ille nō audiet qui corrūptus est qđ iterū falsū est: qđ uterq̄ audit. aut vnus cedit alteri: et hoc nō videt: qđ nō eēt cāns illā cessionē qđ vn⁹ eēt eq̄līter fortis alteri. ¶ Preterea si cedēt alteri tūc auris que eēt post dyametru nō audiret sonū cedētē. qđ iterū falsum est. ¶ Si forte dicat qđ in ueritate nō est in cōuentēs in medio eē duos p̄trarios sonos: qđ in medio sunt sensibilia sūm eē spūales: sūm eē spūale nō hñt p̄trarietate: et ideo nō corrūpūt se inuicē. ¶ Cōtra in quocūq̄ aliqđ sensibile hēt eē sūm nām: in illo nō est s̄z eē spūale: s̄z son⁹ s̄z suā nām hēt eē in aere ut in mā. ergo nō hēt eē spūale in eo. ¶ Itē oīa p̄traria destrūūt se in eodē qđ est mā utriusq̄: s̄z aer est materia oīuz sonoz: ergo in eadem pte aeris destrūēt se soni p̄trarij: et sic p̄cedet prima obiectio: qđ soni obuiātes sibi sunt in eadē parte aeris. ¶ Si forte dicat qđ natura soni cōsistit in figura aeris et figura figure nō est p̄traria sicut dicit Ape: in li^o de sensu et sensato. et ideo vna nō corrūpit alteram. ¶ Cōtra h̄ figura vna nō p̄trariet alteri: tñ vna mā numero nō est susceptible duarū uel triū figurarū. cū igit̄ pueniāt isti soni in medio p̄iungunt in materia vna. et cū illa mā nō sit susceptible utriusq̄ figure: necesse est alterā corrūpi. ¶ Preterea h̄ figura figure nō fit p̄traria: tñ causa figuratiōis est p̄traria alteri cause figurati. cū igit̄ causa figuratiōis sit mor⁹: sic uel illo mō scindēs aerē: illa causa semp est p̄iuncta cū sono. Cū igit̄ soni illi pueniāt in eadē materia: necesse est et illas causas p̄trarias in eadē materia cōuenire: et sic vna corrūpet alterā. et cū cessante causa cesset et effectus: necesse est etiā sonū corrūpi. ¶ Itē sonus est sensibilis. ergo est passibilis q̄ltas hñs p̄trarium in suis spēbus. igit̄ in p̄iunctione supra mā vna spēs ip̄se corrūpūt se sūm circūlū maiore uel minore: ita qđ minor circūlus generat maiore: et ille iterū maiore: sicut est de lapide p̄iecto in aquā statem ut lapis cadēs supra cētru: etiā est multoz circuloz successiue gñatoruz cause: et o qđ vna ps aque ipulsa iundat sup aliā circūlū: qđ p circūferentiā et sic aer ipulsus p̄mū sonū iundat aerē vicinū circūlū qđ

Secūde partis sūme

Lum igit oculus nō tāgat circulum nisi in pūcto soni ex opposito ueniētis nō tāgit se nisi in pūcto. z sic nō corrūpent se ad inuicē. Si inq; sic dicat. Cōtra circulus in aere z circulus in aqua est sūm nām aeris z aque. sed nos videmus in aqua qd vnus circulus infringit alteruz uel in toto uel in parte. ergo sūliter erit in aere: z corrupta circūferētia necesse est sonū corrūpi: p̄cipue in illa pte ubi obuiat fortior motus. ergo adhuc redit qd vnus son⁹ corrūpit alterum. ¶ Preterea nos videmus qd ueti adductū nobis sonos. cāpana enim lōgius audit ad illā pte: ad quam stat uēius q̄ in parte alia. ergo patet qd corrūpit circūferētia: z in vna ptem plus extēdit q̄ in altera. ¶ Preterea nos videmus exp̄sse hoc qd qn magnus sonus est nō audit minor: sicut in cāpanilibus quādo pulsant cāpane nō audit loquēs eū clamet. z sūl in molēdinis nō bñ audit loquēs. ¶ Solutio dicimus qd soni obuiātes cōrarij z excellētes infringūt se in loco p̄actus: ita qd ambobus generat vnus cōfusio: z hoc qn ambofuerint excellētes: uel aliter destruit alteruz: z hoc qn vnus fuerit fortis z alter debilis. Sed in notādus qd nō ubiq; corrūpit se nisi aliter obtineat alterū in tota circūferētia sicut quādo vnus est debilis z alter ualde uehēmēs. sed quādo cōparant in fortitudine tūc maxime cōfringunt se ad rectum dyameiri sonātū: sed in illa parte circūferētie non ita: z cū ubiq; fiat reflectio in sono ut dicit p̄hs tñ ptingit qd uterq; illoz sonoz adhuc p̄cipit. Quādoq; lz in quadā parte sui sit corruptus: tñ in altera pte sue circūferētie reflectit ad audiū. z ex hoc patet solutio ad totum. Ex hys patet quare in p̄tinue sonāte sonus sequēs magis audit q̄ p̄cedēs. sequēs enī obtinet p̄cedētes z corrūpit ipsum sūm aliquid uel in toto.

¶ Utrum uox est semp signum imaginationis.

Inde queritur de uo-

a ce. Et querunt q̄tuor. Quorū p̄mum est Utrū ipsa sit semp signum imaginationis. s. affect⁹ nature. 2^m est de uoce que signat intellectū z spēm intellectus. 3^m est de differentijs uocum. 4^m de necessitate uocum sūm etatem z sexum zc.

Primum proceditur sic:

a Dicit Aq̄: in 2° de aia. qd in uoce oportet eē aiatum uerberas z cū imaginatione aliqua. ergo uidet qd oīs uox sit signū imaginationis. ¶ Itē ibidē dicit Aq̄: Significatiuus qdē sonus est uox z nō respirati aeris sicut iussis: nō aut in oibus aialibus uocātibus pōt significari species intelligibiles: qd nō in oibus aialibus uocātibus est intellectus. ergo uidet qd uox sit significativa imaginationis alicuius. ¶ Preterea dicit Aq̄: qd multitudo desiderioz causa est uocādi. multitudo autē desiderioz causat ab imaginatis: qd imaginatio mouet desiderium: z sic uidet qd uox sūm nām p̄ncipij sui causat ab imaginatis: z sic uox aliquid significatū in imaginatione. ¶ Sed p̄tra nihil idē z eodē mō se hñs pōt eē signū diuersioz: sed in multis aialib⁹ brutis videmus uocem nō diuersificari: sed vno mō uocāt oia que sū eadē sunt specie uel vno mō appetētia cibū uel aliqd aliud. imago autē in illis diuersificat. ergo uox nō pōt eē signū significatiuū. ¶ Itē dicit Bama⁹ qd bruta magis agunt in nā q̄ agūt sūm suas imagies. q̄ uidet qd uox magis sit signū instructiū nāe q̄ imaginationis. ¶ Itē Aq̄: in li^o suo de aialib⁹ dicit qd apes p̄struūt casas z aues nidos non ad imaginationē s; ad instinctū nāe. z hoc pbat qd faciūt semper z oēs eodē mō. q̄ sūl qd semp z eodē mō uocāt: signū est qd uox nō sit ad imaginationē s; ad instinctū nāe. Sed si p̄cedat tūc uidet Aq̄: falsū dicit: qd inter oia aialia solus hō uocat. ¶ Solo dicimus qd multa aialia uocāt z nō solus hō. quēcūq; enim per pulmonē attrahūt aerē z

arteriā hñt uocatinā z imaginationē illa uocāt z nō alia. z dicimus qd uox eoz sūl imaginationē. Sed signū est duplex. s. formatū z informe siue distinctū z p̄sum. Bñ distinctū aut uocis signū nō est a nā sed a placito z institutio ne. z hoc nō est nisi in illis aialib⁹ in qb⁹ imaginatio dñatur sup instinctū nāe: ita qd pōt abstinere ab ipso z imitari eū sicut est in hoīe. In alijs aut aialib⁹ in qbus causat ab instinctione nāe z sequit eā per oia: cuius signū est qd nō faciūt p̄ilia neq; inquisitiones suoz opum. In illis etiā signū imaginationis nō est nisi per nām z nō ab institutione. z qd natura est eadē in oibus ppter hoc sue uoces z sua opa sunt filia in oibus. Et qd sūl tūdo est causa id distinctionis: ppter hoc sue uoces māserūt idistincte. nec vnū aial p̄cipū ex uoce alterius nisi desiderij eius in cōi. s. in digētia cibi z desiderij coitus. z nō cōmētū lesionis z uocationē societatis. z in hys desiderijs etiā alio mō uariāt uoces suas. ¶ Ad p̄mū ergo dicēdū qd uox eodē mō p̄lata est signū cōe diuersioz sed nō est signū p̄pū. ¶ Ad aliud dicēdū qd Bama⁹ z Aq̄: nō intendūt excludere imaginationē ab aialib⁹ brutis uocātib⁹: sed intēdūt dicere qd imaginatio eoz non dñat instinctu nature sed potius regitur ab ipsa zc.

¶ Querit de uoce que sūl intellectū z spēm intellect⁹.

Secundo queritur de uo-

a ce que significat intellectū z spēm intellectus. Et hoc est querē de dictionib⁹ significatib⁹. ¶ Qd enī spēs intelligibiles sūnt in illis pbat per rōnē z auctoritatē. Per rōnē sic. Quicqd abstrahit ab aliquo oportet qd per aliquē modū sit in eo. sed spēs intelligibiles abstrahūt a dictionib⁹. ergo oportet qd sint in illis. ¶ Itē dicit Augustin⁹ qd in p̄bo duo sūnt. uox que trāsīt: z significatiuus qd manet. ergo est ibi signū. ¶ Itē Aq̄: in p̄o p̄par^{ar} dicit. uoces sunt in oīe earū que sūnt in aia passionū. ¶ Itē dicit P̄sicianus qd dictiones qbus utimur sūnt l̄rate articulate. l̄rate aut sūnt qd scribi pōt. articulate qd significat. ¶ Sed p̄tra in p̄tibus aialis que nō ptingūt aere z nō est materia uocis neq; uox. imaginatio aut z intellect⁹ nō attingūt aerē. qd nō est in eis materia uocis neq; uox. ¶ Itē quēcūq; pueniūt in vnū necesse est qd aliquo mō se ptingāt. sed impossibile est uocē z spēm intelligibiles se ptingere: eo qd mā uocis nō extēdit ad imaginationē z intellectū. ergo impossibile est uocē p̄iūgi cū significato siue cū specie intelligibili: z ideo uoces nihil significabunt. ¶ Itē p̄hs dicit qd aia sūm quēdā modū est locus sp̄rū. Unde p̄cedit sic. Quicqd mouet ad locū ut in eo mane at z p̄seruet nō mouet ab illo nisi uolētē. spēs imaginabiles z intelligibiles mouent ad imaginationē z intellectū ut maneāt z p̄seruent in illis. ergo ab illis nō mouētur ad uocē plātā nisi uolētē. Et si tūc querat qd sit faciēns uolētā z erit impossibile fingē. z sic iterum redit qd uoces nihil significat. ¶ Si forte dicat qd nō est necesse qd significatiū p̄iūctū sit in signo sicut uidemus in circulo qd significat vinū z tñ nō est ei p̄iūctū in signo. ¶ Sed cōtra sūm hoc ergo uox siue significatiū trāsīt ad audiētē diu scētē aliqd a docētē z disciplina quā accipit. p̄stat ex hys que trāsēūt ad ipm per audiū. ergo disciplina sua cōstat p̄ncipaliter ex uocibus que sūnt sine sūctis cōiūctis sibi. qd falsum est: qd disciplina p̄stat p̄ncipalr ex silib⁹ sūctis per noia z nō ex noibus nisi per accūs. Cū p̄hs in p̄o de sensu z sensato sūm accūs ad sapiām auditus multum p̄fert. sermo enim audibilis ex nīs causa est discipline: nō sūm se sed sūm accūs. ex noibus enim p̄stat. noium auez vnūquodq; symbolū est. Si forte dicat qd uoces hñt sūlitudinē illā nālter p̄iūctam sibi. Cōtra sūm hoc enim oīs uox in p̄ferētē sūl nālter quod est p̄tra Aq̄: in primo p̄p̄ar^{ar}. Si forte dicat qd uoces sūnt signa in cōiūctia sūctis: sed sūcta sūnt in aia audiētis: z excitat aia per uocē ex teriorem ad sūlitudinē quam habet in aia. sūm hoc enī

incidimus in errores Platonis. s. q. nihil adidicerimus sed tñ per reminiscentiā accipimus ea que prius erāt. z hunc errorem destruimus infra cum de aia disputabimus. ¶ Juxta hoc enī querit si quocūq; mō spēs imaginatiua uel spēs intelligibilis descēdat in aiam utrum remaneat ibi uel nō. uidet q. nō q. qd recedit ab aliquo nō simul recedit z remanet cum illo. Si ergo spēs imaginatiua z intelligibilis recedat ab imaginatione z intellectu nō pōt simul manere in imaginatiōe z intellectu. ex hoc sequit q. qñ vnā signatiuā uoces pferat aliquis q. signum illius dictionis amplius nō est in ea: sic si uellet iterum loqui nō posset nisi pñ acciperet similitudinē rei de qua uellet loqui per sensum imaginatiōē z intellectum qd absurdū est. Si forte dicat q. multe sint ibi similitudines vnus rei. Cōtra hoc est q. similitudines sunt in aia ad cognoscēdū res. cum ergo similitudo vna sufficiat ad oēs res cognoscēdas que sunt vnus rōnis superfluum erit hēre plures similitudines vnus rei. Preterea aut ille similitudines erunt finite numero aut infinite. Si infinite tunc aliqd est in natura actu infinitū. qd falsum est. Si finite ponamus q. pferit tot uoces quot habet similitudines. ergo post hoc nō poterit loqui de eadem re nisi pñ accipiat disciplinam eius per sensum qd falsum erit. ¶ Si forte dicat q. manet ibi z q. est vna similitudo gñans sibi similitudines siles in uoce prolata. Tunc querit qd sufficiat ad illam gñationem. Si dicat q. uox est similitudo descēdens: tunc uidet illa similitudo descēdere in quālibet uocem. qd falsum est: q. sunt uoces lrate z articulate sicut sunt bubā z pīctī: sicut dicit phus. Et si dicat q. exigit etiam uoluntas pferētis: tunc uidet q. si pferens uellet q. hoc nomē significaret asinum qd falsum est. ¶ Si dicat q. uoluntas pñi institutiōis est causa sicut uidet uelle Aug^o dicēs q. berba in greco est lra: in latino pō herba. nulla causa est alia nisi q. sic placuit institutiōi. Cōtra pñi institutiōis placitū nō est causa cōiuncta uoci plate a te uel a me. ergo nō pōt efficē uoces meā uel tuā signatiuā. ¶ Solo dicimus q. sermo si significatiuus duplicē habet cōparationē. vnā ad rez que est extra aiam. z de hac dicit Ag^o in p^o elēchoz. qñ nō est ipsas res disputare uolētibus referre sed noībus notis utunt pro rebus qd accidit in noībus in rebus arbitramur accidē. Alia cōparatio est ad spēm que est in intellectu uel imaginatiōe. z de hac dicit Ag^o in l^o ppar^o sunt ergo ea que sunt in uoce earum que sunt in aia passionum note. Et Basilius in quadā omelia pmonis dī. Nobis uisus deus qui nos creauit indulget pro eo ut corda occulta inuicē nobis uerbi ministerio panderemus. Et pro cōmuni in alterutru affectu nature vnusq; nostrum pximo suo uelut ex archanis quibusdā domicilijs cōsilijs secreta depromeret. Dicimus ergo pñ primā cōparationē signatiui sermonis causa est significatiōis eius: uolūtas est institutiōis sicut dicit Augustin^o. qñ enim nō pferit significatiuus sermo tunc est in potentia z statim cum proferit tunc actu significat rem sicut est in multis uidere in qbus ad multiplicationē materie sequitur multitudo forme sicut in oībus gñabilib^o. ¶ Si ergo querat pñ quēz modū significatiū rei uenit in pñone qñ pñmo fuit institutus. Dicēdū q. per nūm instituentis dirigētē talem sermonē ad talem rem in rōne signifiādi intētiōē proferētis. pñ alia aut cōparationēz sermonis accipit rōnē significādi ab intētiōe pferētis. ¶ Ad hoc aut qd querit quātr cōiungat significatiua cum uoce dicimus q. rōnis due sunt partes ut dicit Basilius. sed hec que disponit sermonē interius. z hec pars rōnis est pñia quāz nō amittit in aliquo. z hec est que interpretat eum per uocē. z hec qñq; amittit ratio in hīs. s. que nō pñi loquit: quare pñia rōnis pars est etia per cōparationē ad corpus z ad organa locutionis. z dicit a quibusdā potētia interpretatiua cuius est mouere or-

gana in loquēdor: in illius etiam uirtute gñat significatum in uocē: z illius etiam pñute ab imaginatione z intellectu spēs in pñone sunt plate: nec oportet continuationē uel cōtactū corporale esse inter uocem imaginem z intellectū: q. gñatio signatiōis in pñone signatiuo nō est māliter sed pot^o virtuali z pñatiua: sicut oīa spūalia que ordinem hñt ad corpus impñionem faciūt virtualiter z pñatiue in corpibus z illa corpa que sunt pñia materia illarū impñionum statim recipiūt eas. s. pñ potētia rōnis que dicit interpretatiua pñuendo aerem per organa uocalia impñit in uocibus formatis spēm z similitudinē imaginatiōis z intelligentis: z tangit aerem suscipientem illas spēs per infra uocalia: z pñ q. tangit agit in pñi: z pñ q. agit trāsmutat eum ad actū significandi. nec est uerū qd quidā dicūt q. spēs imaginatiue z intellectiue deferunt ab anteriori pte capitis ad linguāz z ad infra uocalia per neruum ab anteriori cella descendentē. neruus enim descēdens ab anteriori pte capitis nō est pñcipalr motiuis nec actiuis sed sensitiuis z passiuus: z ille nō facit ad interpretationem sed potius ad gustū: z est natus recipere spēm z nō dare eam. sed neruus descēdens a posteriori parte capitis est ille qui est pñcipalr actiuis z motiuis: z duo ex illis pñgūt ad linguā z faciūt eam moueri z quidā aliū ad pulmōē: z quidā aliū ad mandibulā inferiorē z ad labia. Unde quidā sunt tardi z male pferunt lram. r. ex eo q. nerui illi nō sufficiēter pñgunt ad pñcipiū lingue in quo format. r. lra: q. pñcipiū lingue eoz nō est sufficiēter mobile z isti sunt nerui qui deferunt potētie interpretatiue. ¶ Si pñ ponamus q. sit uia per quā fit descēsus ab imaginatione: que erit vna per quā erit descēsus a spēbus intelligibilib^o. cum spēs intelligibiles nō sunt apte nate impñi in spū corporeo. z hoc absurdū est dicere z cōtra nām: z per hoc patet solutio ad tōnū qd querit per quē modū ueniat spēs significatiua in pñone significatiua. ¶ Ad id qd queritur utriū maneat in aia post pñationem. dicēdū q. sic q. tam diximus q. nō descēdit ab ea in pñone eodē numero: sed potius per intētiōem pferētis z potētiā interpretatiua in pñone significatiua gñatiua filis spēi ei que est in aia. ¶ Ad aliud dicēdū q. gñans est potētia interpretatiua cum actu z intētiōe interpretadi z iō uoces quedā sunt nō significatiue: q. ibi nō est act^o z potētia interpretadi. Exigit etiam ut sup^o habitū est cōparatio pñonis ad rem quā cōparationēz habet a pñmo institutiōe z illa etiā deficit in dictionib^o nō significatiuis. ¶ Ad aliud dicēdū q. institutiō pñi institutiōis considerat duob^o modis. s. in cōparatione ad instituentē pñmū z sic nō est institutiō causa pñiuncta pñoni. plato a me uel a te uel in cōparatione ad effectū quem relinquit in pñone. z iste effectus est a duob^o pñi q. pñmo est duob^o modis. s. in potētia z in actu. sermo enim in potentia est cōparabilis ad rem z sermo in actu comparatur pñi actum.

¶ Utrum acutum z graue sint dīe uocis.

¶ Tercio queritur de differentijs

uocū que sunt acutū z graue ut dicit phus in 1° de aia. ¶ Tūc aut iste dīe sint per methaphorā ab hīs que sunt in actu uidetur q. non sunt pñie dīe uocum. ¶ Preterea in topicis dicit q. est uox alba z ita uidetur q. dīa uocis sumit a sensu uisus. ¶ Preterea dicit phus in 2° de aia z in libro de sensu z sensatū q. hoc q. non habemus pñias dīas odorū sed sumimus eas a saporib^o signū est q. prae odoramus. odoratū nō habemus certum. ergo s. q. dīas sonoz accipimus a differentijs tīgibilib^o signū est q. nō bñ audimus z auditū nō hēmus certum. ¶ Preterea querit de numero dīarum soni z de extremis sonis qui debēt ēē simplices. extremi sunt acutus z grauis. cum aut acutū z graue nō sunt cōtraria q. graue cōtrariat leuī: z acutū nō habet cōtrariū. hebes

Secūde partis sūme

enim nō est cōtrariū acuto: q: acutus est pars hebetis in angulis videt q: illa que per methaphorā sumunt ab illis nō sunt miscibilia neq: cōtraria. ¶ **¶** Altera Aui cēna mouet vnā qōnez. Tūcū audit⁹ sit sensus vnus uel plures. cum enim sensus vnus sit vnus p̄trietatis nō videt audit⁹ esse sensus vnus: q: videt esse multarū cōtrarietatiū s̄m dīas soni. est enim acuti grauis z debilis z fortis z leuis z asperi z pluriū alioz. ¶ **¶** Solo dicimus s̄m Aristoteli in 2° de aia q: dīe sonantiū in sono s̄m actuz ostēdunt. sicut enim nō vident colores sine lumine sic nec sine sono s̄m actū discernit acutum z graue. z hec dicunt s̄m methaphorā ab illis que tāgūt per silitū dinem ad uelox z tardū. acutus enim mouet sensum in pauco tēpore in mltū. graue aut mouet sensū in mltō tēpore in paucū. neq: m uelox est acutū z graue z tarduz. sed acutū silitudinē habet ad uelox in mutādo sensuz q: cito imutat sensum: z tardū silitudinē habet ad graue: q: nō cito imutat. habet etiā silitudinē ad acutus z ad hebes in angulis z in tactu. hebes enim est qd impellit z nō penetrat cito. acutū enim qd penetrādo pungit statim. Et s̄m est in auditu. Audit⁹ son⁹ est q penetrat fortiter: z ppter hoc etiā ledit ille: z qnq: facit obstupefcere dentes. z p̄cipue qn acut⁹ sonus sit ex p̄fricatioe aliquorum durorū ad inuicem q: tunc ut ens subtile penetrat neruū audibilē. z q: p̄mus ramus qui diuidit a neruo audibili uenit ad mādibulā z p̄iungit cuidā neruo tāgibili qui uadit ad p̄es manifestas maxille ut dicit Aui⁴ z iō impulsus soni acuti tangūt p̄es illius nerui. z quia nullū os recipit sensum a neruo sensibili nisi dentes m̄i ideo in dentib⁹ m̄i sentit. lesio aut ab alio sono nō ita sentit q: nō ita subtili penetrat neruos capillares tangētes neruū audibilē. ¶ **¶** Ad p̄m dicēdū q: in ueritate nō sunt p̄prie denoiationes ille ut iam dictū est. z hoc contingit q: sonus habet debilissimū esse ut sup̄ dictū est. z iō per esse p̄p̄iū nō pōt distingui per dīas p̄p̄ias: sed oportet q: per methaphorā accipiant: z p̄cipue a differētis tāgibilibus: q: sicut sensibile tactus nō separati a mā sua uenit ad sensum tact⁹: ita sonus nō sine mā sua que est aer percussus fractiū motu uenit ad auditū. z per hoc habemus ḡialem aerem in aurib⁹ qui pcutit ab aere p̄cussio extrinsec⁹. Alia etiā rō hui⁹ est z melior. quia spēs soni causant a modo scindēdi aerem in qua scissione figurat aer qui est mā soni in acutū z hebes: z sic de alijs. ¶ **¶** Ad aliud dicendū q: alba uox nō dicit nisi per silitudinē. q: sicut albus color penetrat visum per actū lucis: sic clara uox per actū fractiū motū bene ptingit ad auditum. ¶ **¶** Ad aliud dicendū q: nō habemus p̄p̄ias dīas soni: nec est signū mali audit⁹: sed debilis ē illius soni ut dictum est. ¶ **¶** Ad aliud dicendū q: numerus dīarum soni distinguēdus est sicut numerus colorū. s̄m p̄portio nem enim arismetica derelicta erunt septem dīe soni. s̄m aut q: sine p̄portione accipiunt multe erūt. Similr sicut est sup̄enatio colorū: ita est p̄iunctio duoz sonoz: quoz uterq: alterū in p̄e remittit z sequit sicut patet in duab⁹ chordis z s̄istulis simul sonantibus uel duob⁹ hōib⁹ simul cantantib⁹. ¶ **¶** Ad aliud dicendū q: in magnitudine acutū z graue nō sunt contraria: sed in sonis h̄nt cōtrarietatem: z miscēt s̄m m̄xtionē causarū sonorum que sunt motus fractiui aeris ut dictum est. ¶ **¶** Ad ultimū soluit sufficiēter Aui⁴ dicēs q: auditus est vnus sensibilis qd est sonus. cōtrarietates aut sup̄ enūmerate sunt sp̄erum soni z accētus eius: z iō nulla earū est obiectum audit⁹ nisi per hoc q: est quidā sonus: sed in tactu nō est sic. humidū enim z ficū que sentit tactus nō sunt spēs uel accētia calidi z frigidi que etiā sentit. nec sentit⁹ tur per calidū z frigidū z ideo questio illa locum habet in tactu z non in auditu.

¶ Querit de mutatione uocum s̄m sexum z etatem.

¶ Quarto queritur de muta

atione uocum s̄m sexū z etatem. Videmus enī uocem mulierū esse acutiorez uoce uiroz. s̄m uox iuue num acutior est qz uox intrātiū etatem virilem. z uox senum iterū acutior est uoce infirmoz. z uox infirmoz est iterum acutior: qz sanorum. In quibusdam aut aialibus uox in iuuenibus grauior est qz in ueteribus: sicut vituli grauior est uox qz uox uacce. ¶ **¶** Et ad hec oia rīdendū est s̄m Aristoteli in libro de aialibus q: causa ḡro se uocis est motus tardus aeris: z causa acute uocis uelox motus aeris. causa autē tardi mor⁹ est q: aer mor⁹ nō b̄n obedit virtuti mouēti z remittit eam. causa uelocis motus est victoria mouētis sup̄ aerem motum. Alia rō qd plus trahit de aere per inspirationē qz possit moueri fortiter per motū pulmonis a p̄tue motiua que est in ipso semp̄ habet grauem uocem: z qd paruum trahit aerem habet acutā. ¶ **¶** Paruus aut tract⁹ aeris cōiungit tribus modis. s̄. ppter paruitatē infirmoz z organoz trahētium sicut in pueris z mulierib⁹. z ppter difficultatez tēnēdi sp̄m tractum sicut in infirmis z senib⁹. sicut enī dicit Aristoteles uox nō fit inspirādo nec expirādo sed sp̄m tenēdo. Et q: infirmū tenere non p̄nt sp̄m ppter hoc q: cito corūp̄it. z oportet eum emitti z aliūz attrahi: z iō acutū uox eoz in paruo sp̄u retēto. Et qd est in infirmis ex calore corūpente hoc est in senib⁹ ex senectute que si mltis est putrefactioni. z est via ad illā ut h̄etur in p̄m^o quarti methē². Et Aui⁴ sup̄ libro de aia in cap^o de auditu. Aer inspiratus ppter calorem pulmonis reddiūtilis ad mitigationē caloris in pectore: sicut est videre etiam in alijs elemētis que corruptionē trahunt ab ipso uicē uel ab usu. z iō qn pulmo in senib⁹ in via est ad putrefactionē necesse est eum cito expelli z aliūz attrahi: sicut enim dicit Axi². Inspiratio z respiratio nō fit nisi ppter pectus: sed etiā ppter sup̄iores partes ad quas calor ascēdit z ppter pulmonē. Inter oia aialia tñ homo solus est qui quasda uoces qnq: acutū z qnq: grauat idēz numero tñ exis: z hoc est q: ipse habet industriā aerem tenēdi multū uel paucū: z cōmouēdo ip̄m fortiter uel remissēz stringēdi organa uocalia uel elargiādo ea. In genere aut uocum causa grauitatis in iuuentute est q: lar ga habent in iuuentute instrumenta uocalia z debilem virtutem mouēdi. z qn crescūt nō crescūt p̄portionate organa uocalia z virtus mouens sed uirt⁹ inuens cre scit plus. z ideo incipit mouere super aerem attractum. z ideo minuit uox ppter iuuentutem.

¶ Querit de auditu ex parte medij.

¶ Insequēter queritur

De auditu ex parte medij. Dicit enī Axi² in 2° de anima q: duplex est medius. s̄. aer z aqua. sed hoc videtur esse falsum. Quiscūq: enim esse nō est nisi in materia aliqua determinata: ubi nō est illa materia ibi non est eius esse. Sonus nō est s̄m suū esse nisi in mā que est aer. ergo nō est sonus ubi nō est aer: sed aer nō est in aqua. ergo soni eē nō est in aqua. Prima patet p̄se z 2^a scribit in 2° de aia: ubi sic dicit p̄bus q: ad esse soni oportet firmoz p̄cussionē fieri ad inuicem z ad aerē. Ad autē aer nō fit in aqua patet per hoc qd h̄etur in libro de sensu z sensato ubi dicit p̄bus q: aer nō est in aqua. ¶ **¶** Itē cuiuscūq: causa efficiēs z coicans esse ei⁹ nō est in aqua ip̄m in aqua esse nō pōt. causa efficiēs z coicans eē soni est mor⁹ fractiū aeris: qui in aqua esse nō pōt. ergo sonus in aqua esse nō pōt. p̄ma patet p̄se. z 2^a scribitur ab Aui⁴ in 6° de nālib⁹. z ab Axi² in 2° de aia ubi dicit q: in sono oportet rapidis motū p̄tingere fractiū aerē uelut si cōgregationē ac cumulū lapilli pcutiat aliquis qui fert uelociter. ¶ **¶** Item dicit Axi² q: p̄sces qui sunt sub aqua nec sonū nec uocem facere p̄nt: eo q: aerem nō at

tingit. Et si dicant uocare in achillo h est in tali fluuio. hoc nō est nisi q: cum caudis attingētes sufficiem aeris faciunt sonum. Si hoc conceditur. s. q: sonus non est in aqua sunt multa expimēta in contrariū que ponit Aſe: in libro de aialibus. s. q: piscatores cum pcutunt afferes z tympana sup aquāz qnq: uadunt cuz silentio ne pisces audiāt. hec enī oīa significant pisces habere audiū. Si militer expirētus est in nobis si quis ponat caput sub aqua audiet magnos sonos qui sunt sup aquā: z cū nō possunt ad aures puenire nisi per aquā oportet q: aqua sit mediū in auditu. ¶ Sed tunc querit utrū ipa sit mediu qd imutet a sensibili qd est sonus. Et videt q: nō q: nihil imutat a sono nisi qd aliquo mō est mā soni. ni hil aut est mā soni nisi qd pmanet diu pcussum ut dicit Aristoteles in 2° de aia. aqua aut nō sic pmanet sed pbi bet pmanentiā soni ut dicit Aſe: ibidem. ergo nō videtur mediū imutāt eē a sensibili audit^o sicut mā z s. fm. ¶ Preterea querit fm qd aer est mediū. z dicit Aſe: q: in quātū uacūū. sed hoc nō videt q: uacūū nihil est in natura. ¶ Preterea querit cum aer z aqua sint mediū in auditu z visu: in spēsbus visibilib⁹ aqua sit elemētus seruabilis forme: quare nō sit seruabilis forme in spēsbus audibilib⁹. si enim seruabile esset elemētus per hoc q: est spissus ut videtur dicere auctoritates: tunc aqua magis seruabilis esset spērū audibilib⁹ q: aer eo q: sit magis spissa. ¶ Preterea querit iuxta hoc de opinione quorūdā pboz dicētūz q: soni fm suū esse spūale sunt in aqua z in aere ut in suis medijs. Et ponūt rōnes. Natura alia est mediū z alia est natura mae. cum ergo sensibilia in suis materijs sint fm esse materiale videntur in medijs esse non fm esse materiale sed fm suū esse spūrituale. ¶ Item sensibilia nō agunt in sensum imediatē in actione mediū. Cum igit sensus susceptiuus sit sensibilitū spērū sine māterit sensibilia in medio sine mā ut videt: z ita erunt in medio spūalr. Et ideo dicūt qdaz q: mediū in oībus tribus sensib⁹ qui sunt per medium extrinsecus est aer z aqua fm q: communicant cuz natura dyaphani cum ppetuo supius corpe: z q: lux z natura dyaphani conferunt sensibilib⁹ esse spūale in medio. ¶ Sed ptra hoc est q: diuersoz in gñe z spe nō est idē perfectiū fm actū. sensibilia visus z audit^o z odoratus sunt diuersa gñe z specie. ergo nō hnt efficiēs fm actū: sed lux est efficiēs visibilia fm actum. ergo nō pōt esse effectiū odor z sonoz. ¶ Item quicqd essentialr gñatur in tenebra z in luce illi⁹ lux nō est effectiū fm actū soni z odoris sic gñant. ergo lux nō est effectū eoz fm actum. Si forte dicat q: lux est in tenebra supra dyaphanum. hoc est absurdū quia fm hoc habitus erit in puatone. lumen enim z tenebra opponunt ut puatio z habitus circa dyaphanū ut dicit Aſe. ¶ Item cuiuscunq: sensibilis est duplex agens: ipm uelocius trāsit mediūz q: illud cuius nō est nisi vnum. Si ergo soni est agens est lux ut isti dicūt. z s. trāsit agens pcutens ut dicit pbs. coloris aut nō est lux: trāsbunt soni uelocius per medium q: colores qd est cōtra Aristotele in libro de sensu z sensato z cōtra sensum. Nos enim videmus citius coruscationem q: audiamus tonitruū cum tñ tonitruus z coruscatio sunt simul. ¶ Solo dicimus q: sonus duplex habet mediū. s. aerem z aquā sed diuersimode. Aer enim est mediū z mā in quo gñat sonus: z sine quo nō est ei⁹ esse. Aqua s. est mediū tñ in quo nihil per qd trāsit sonus in sua mā qui est aer impulsus: z ppter hoc etiaz aqua cōfundit z pbi bet sonos. aer aut pseruat q: cōseruatio rei est in ppria mā. ¶ Ad b^m ergo dicēdūz q: aer ut dicit Aſe: in 4° de celo z mudo leuis est in aqua: z ppter hoc ascēdit fm nām nisi sit cōmot⁹ sicut in hys que gñant sub aqua. nihilominus ipulsus violēter penetrat aquā fm aliquā partē: fm illā partem differt sonus s. aqua. Impulsus enim aer penetrat grossa corpa ut parte

tes. z q: sunt solida nō cedēta aeri impulso uehementer scindit ea ut hētur in 2° de aia q: aer cum tonitru scindit ligna z lapides z inde est q: in turribus ubi sunt magne campane aer uehementē mouet z impellit aerem: qui est in rimis z poris muroz: qui cum nō habeat quo cedat ex soliditate muroz scindit murū: z huic est q: aer impulsus a tonitru ueniēs ad bursam in qua est solidūz aurū scindit z cōminuit totū aurū: z bursa apparet illesa eo q: est ex molli suba porosa pbeni viā aeri impulso pmixto cum uapore terrestri sicco: z qnq: cōminuit gladiūz in uagina illesa uagina ppter eandē causā. ¶ Ad aliud patet solutio z ad pns per iam dicta. ¶ Ad aliud qd obijcit utrum sit aqua mediū z mā. dicēdūz q: non s. est mediū tñ ut per qd diuisiūz z nō alteratū fm spēm soni trāsit aer impulsus in quo est sonus ut in mā. z q: resistit hmoi diuisioni obscurat sonum z impedit eum. ¶ Ad illud qd querit fm qd aer sit mediū dicēdūz q: fm q: ipse est absonus idest fm q: nullūz habet sonum z hoc uocat Aſe: uacuum. Vacuū enim dicit tribus modis. s. locus nō hns corpus: z sic nihil actu est uacuum. z etiā dicit materia nō hns formā: z sic iterū nihil est actu uacūū sed potētia. 3° mō aer quietus nō hns sonū: z hoc pprie uocat absonus. ¶ Et si querit qd supponit illud absonium dicimus q: aer ex raritate z humiditate spūali. i. nō grosso z incorruptibili hēt q: facile diuisibilis sit fm naturā. Si aut puenit motu pcutētis alicuius diuisibilitatis fm naturā tunc frangit z efficit motus fractiuus aeris. pars aut fracta impellendo inuadat sup alteram ut dicit algazel: z fm naturā hui⁹ frangibilitatis aer est mediū soni z materia. ¶ Ad aliud dicēdū q: si aqua eēt mediū recipiēs spēm soni tñ sicut est recipiēs spēm coloris tñ sequerē q: esset obm. sed ut habitūz est ipa est mediū per qd diuisum trāsit sonus in materia sua. vnde q: impedit motū fractiūū aeris ppter sui spissitudinem efficit ipsa obm minus seruabile soni q: aer. ¶ Ad id qd querit utrū sonus hēat esse spūale in medio dicēdūz q: nō ut pbant bñ multe rōnes. ¶ Ad p^mū s. qd cōtra hoc est dicēdū q: in sono secus est ut in visu. In visu enim mediū est mediūz tñ ut sup habitū est in qōne de visu. sed sonus suū esse materiale z nāle habet in medio z non extra ipm. Quātū aut sit de odore post dicemus. ¶ Ad aliud dicēdū q: oīs sensus fm q: est discretiuus sensibilis nō accipit nisi spēm sensibilis z nō materiam. sed nō oportet q: fm eē tale sensibile sit in medio: q: aliter oporteret idem fieri in tactu z gustu qd falsum est.

¶ Querit de actu z neruo audiendi.

¶ 2° timo queritur de actu z

neruo audiēdi. Dicunt enim pbi Aſe: Auic⁹ z Alphorabius q: neruus audibilis cōcauus est: z appareret uersus tympanū auris ut claudat in se partē cōnālez aeris qd est qui impellit ab exteriori aere ipulso. z fm hoc videt q: nō tñ spēs soni pueniat ad p^mū auditiuā sed etiam eē soni fm materiā. viri⁹ enim auditiua est in organo suo. ¶ Sed cōtra hoc videt q: oīs potētia app^hhensiua z abstractiua spēs a materia: s. vna plus abstracta z altera minus z sic videt q: cum audit⁹ sit potentia app^hhensiua q: non pcipiet nisi spēm sine materia eius. ¶ Preterea querit utrum soni transeant per aerem subitō sicut est in visu. ¶ Solo dicēdūz q: aer tangit neruum in pncipio sui: sed in spū descendente ab anteriori parte capitis nō imprimit nisi spēs soni nisi uehementissima fiat impulsio z illa est que corripit per excellentiā. Quod aut dicūt pbi intelligit quātū ad pncipiū sui nerui z in quibusdā aialib⁹ tñ. s. nō aquticis. ¶ Ad aliud dicēdūz q: soni nō trāseunt subito: sed q: sonans est p p^m quā tunc ueniūt ad auditū repēte. i. in tēpore iperceptibili. qñ s. distat tunc bñ pcipit tēpore. ¶ Et ad notandū sicut diximus de visu q: auditus etiam audibilis

Secūde partis sūme

est z nō audibilis. z nō audibile dicitur sūm duos modos: quoz primus est sūm q̄ priuat actum audibile relinquit do potētiā. z sūm hoc dicit nō audibile absonum siue uacuu sono. secūdus modus ēz q̄ p̄uat armoniā obiecti ad auditū: z hoc sūm duos modos. s. sūm excellens: z hoc est excellens corrūpens sensum: z sūm diminutionem q̄n. s. minus imutat auditum q̄ imutabilis sit ad actus audiēdi de olfactu gustu z tactu zc.

Queritur quid sit olfactus.

Insequēter querit

De olfactu. Et querunt quatuor. p̄m est de olfactu ex parte olfactiētis. 2^m de olfactu ex parte odoris z odorantis. 3^m de olfactu ex pte medij. 4^m de olfactu ex pte mōi olfactiēdi. **De olfactu ex parte medij olfactientis querunt duo.** s. quid sit olfactus. Et quare hō iter cetera aīalia p̄aue odorat.

Primum proceditur sic.

Dicit Auic⁹ q̄ olfactus est vis ordinata in duabus carūculis anterioris ptis cerebri filibus māmillarum capitūb⁹ ad apprehēdendū illud qd offert et aer attractus de odore qui est in uapore p̄mixto: aut de odore im̄p̄so in illo ex p̄mutatiōe que fit ex corpe odorifero. **Item** algazel. olfactus fit per virtutē que est in duabus carūculis cerebri que sunt filēs sumitatus uberum capre que apprehēdit mediante corpe ex odorib⁹ z retinet eos: uel ptes odoriferorū p̄mixcent illi corpi sicut aer z aqua zc. sūm utrāq̄ harū diffinitionū videt q̄ olfactus fit vis nō ordinata in neruo. **Item** etiā videt per Gregoriū nixū. dicentē olfactus qui fit per nares finit in fine anteriorū uentriculorū cerebri. ipsi enim uaporatissimū exītes uapores apprehēdunt facile. Ex hoc etiam videtur q̄ olfactus fit imēdiate pars anterior cerebri que uaporatissime est nature. **Preterea** idē dicit Grego⁹. Nam sicut alijs mēbris sensuū neruū sensibile subiūgit cerebri: ita z huic sensui. sed in finib⁹ suūp̄ius neruoz replet usuz z uapoz redditiōē suscipit. hoc exp̄sse dicit Grego⁹ q̄ odorat⁹ nō est p̄ neruū sensibile sicut alijs sensus. **Item** videt ex Cōstabulo qui dicit q̄nque paria neruoz oriri ab anteriori pte capitis. quoz nullū dirigitur ad instrumētū olfactus. **Preterea** idē videt per rōnem. Quicqd enim sūm sui subam est origo neruorū sensibiliū: ad ip̄m nō dirigitur aliquis neru⁹ sensibilis: organum olfactiēdi sūm sui subam est origo neruoz sensibilibus. ergo ad ip̄m nō dirigitur neruus aliquis. Prima p̄bas per hoc q̄ nō pōt esse idē p̄ncipiū z p̄ncipiātū sūm subam. 2^a aut scribit in libro Auic⁹ de aīalib⁹ cap⁹ de anathomia neruoz: ubi dicit sic. neruus factius sensuū nascit ab anteriori qd est magis humidū. z factius mor⁹ a posteriori qd est magis siccū. z a medulla nascunt q̄nque paria neruorū: z primū habet originē a p̄mis duabus ptibus medulle anterioris ubi nascunt due māmille olfactus. **Sed** cōtra hunc modū obijcit in anathomia que sūm Gregoriū dicit facta ēē sicut duo nerui sensibiles dirigitur ad duas carūculas uariū que dependent ad modū māmillarū in naribus ad faciēdū odoratum siue olfactū. **Item** in p̄mo de somno z vigilia p̄bat p̄bus somnū esse passiōē primi sensibilis qd est tactus z per hoc uult claudere oēs sensus: q̄ sensibile tactus fundamētū est oīum aliorū sensuū. z sunt hec v̄ba post multas rōnes. somnus est in p̄mo quo sentit aīa in p̄mo organo tact⁹. cuz enim hec impotēs fuerit necesse est organa sentiēdi hēre defectū sensuū. cuz v̄o illorū ali quid nō est hoc necesse. Ex hoc accipit q̄ oēs sensus fundant aliquo mō in organo tact⁹. z cuz tactus fit in neruo sensitui: oportet oēs alios sensus fundari in ipso p̄ neruum aliquez: ita olfactus fundat⁹ erit in neruo. **Item** videt falsum esse qd dicit Grego⁹ nixenus. s. q̄ uapora-

tissima sit anterior pars capitis. uaporatissimū est enim in actu calidū z siccū z illi opponit frigidū z humidum qd est natura cerebri ut dicit p̄hs. **Preterea** dicit Grego⁹ q̄ v̄nū qd q̄ organū sensus sūm similitudinē quandā z familiaritatem. p̄p̄ia sensibilia cōprehēdat. ergo videtur cum odor sit uaporatuiū siccū q̄ organū olfactus debeat ēē calidū z siccū. z sic nō erit pars cerebri imēdiata. **Solo** dicendū est ad p̄dicta q̄ in ueritate organa olfactus sunt imēdiate in cerebro sūm auctoritates. s. Auicēne Cōstātini z Gregoriū. z etiā Aristoteles uult in libro de sensu z sensato dicēs ascēdētibus odorib⁹ ad cerebrū p̄pter leuitatē calorū qui circa illos sanius se hēre facit q̄ circa locū odoris: nā virtus natura est calida. **Item** in aliquo loco frigidus natura exīte in cerebro uel sanguine que circa illud in uenis exīte subtili z puro: de facili aut i frigidabili cibi frigiditas i frigidata p̄pter locū infirmatā reumata facere solet: hōib⁹ ad adiutoriū sanitatis facta est spēs odorat⁹. **Item** in p̄ncipio de sensu z sensato. instrumētū odoratus p̄p̄iū est loci qui est circa cerebrū: q̄ virtute calidū mā est frigidū. cerebrū aut est frigidus z humidus oibus ptib⁹ corpi supple p̄ncipalib⁹. **Item** exp̄sse dicit hoc idē Alex⁹ in libro 18° de aīalibus. sic instrū olfactus z visus h̄nt cooptoria z exeunt a suis instris sicut aqua a canalib⁹. cum ergo neruus nō cooptiatur cooptorio sed potius anterior pars cerebri z p̄cipue erit in hōie p̄mū instrū olfact⁹ pars cerebri. z tō patet q̄ mentis ille qui fecit anathomiā quā dicit extra xisse de libro Gregoriū. uerū quidē est q̄ quidāz ramus neruorū ut dicit Auic⁹ uenit ad nasum z penetrat nares in suis p̄aniculis: sed neruus ille nō facit ibi sensum olfact⁹ sed potius sensum tact⁹. **Causa** aut quare imēdiate in cerebro est sensus olfact⁹ est q̄ odor sūm suū esse māle z nāle qd h̄t in uaporatuiū siccū maius est cerebro: z tō oportuit q̄ in sua mā ptingeret ad ip̄m z nō tū per spēm sensibile separatā a mā sicut accidit in alijs sensibilib⁹. Si aut esset vis ordinata in neruo cōcauo dēterē spm ad odoratū: ille spūs nō recipet im̄p̄sionē nisi tū sp̄i sine mā. sed cum spēs separata a mā non sit calida neq̄ frigidā: nō p̄fert adiuuamētū cerebri. nasus aut cōsistit anterior ex cartilagine z supius ex ossē. z distinguūtur nares per os quoddā in medio ueniēs z sunt quasi duo triāguli. p̄pter hoc q̄ q̄ vna uaris recipit sup̄fluitatem descēdētē a capite q̄ per alterā ispires aer. aer enī inspirat⁹ ex magna pte descēdat ad pulmōnes z ad pectus tū in aliqua pte ascēdit ad cerebrū ut mitigat calorē cerebri accitalem qui ascēdit in ip̄m ex membris nutritiuis z sp̄ualibus. per im̄mixtos aut odores z uaporiferos efficit aer leuior. p̄pter calorē uaporū: z habilis ad ascēdendū: z quātū ad hoc tēperat nālem frigiditatē z humiditatē cerebri. partes aut anteriores cerebri. p̄pter figurā dicunt additāmētā māmillarū: q̄ similia sunt conis māmillarū: z in aīalib⁹ respirātib⁹ p̄pter molliciē cerebri z puritatē h̄nt cooptoria sicut oculi molles. Sz differūt in hoc a cooptorijs oculi q̄ nō sunt mobiles p̄ se sz oportet q̄ eleuent per impetū aeris attracti per inspirationē. In aīalibus v̄o nō respirātib⁹ nō sunt cooptoria: z hoc cōtingit p̄pter duriciē cerebri eoz que sufficit p̄ se ad cōseruationē cerebri. **Ad** p̄m dicēdū q̄ anathomia illa falsa est. **Ad** aliū dicēdū q̄ sensus tact⁹ nō est in vno neruo sed in oibus. v̄nūsq̄q̄ enīz sensus in organo suo supponit tactū. ut posterius dicemus. z p̄pter hoc intendit p̄hs q̄ a frigidus descēdētē in cerebro p̄mo occupant organa sensuū z imutant. z q̄ talis inuatiō nō est per obm tact⁹ necesse est vim tactiūā ēē in organis. z ex hoc causat sonus. videt etiā si vis alteri⁹ sensus fundata sup tactūz remouet ab organo: nō p̄pter hoc remouet tact⁹. sed remoto tactu remouent oēs alijs sensus. z hoc patet in illis qui ceci sunt z tū h̄nt oculos: q̄ si tangat pupilla eorū sentiūt lesionē. **Ad** aliud dicēdū q̄ anterior pars

capitis dicit uaporatissimam: nō q̄ emittit uapores: sed q̄ nata est uaporibus inuari. ¶ Ad ult^m dicendū q̄ in meritate organū cuiuslibet sensus subam habet que apta nata est recipe sensibile suū: sicut dicit Bregio^o. et hoc est qd̄ dicit Aſe: in 2° de aīa q̄ sensibilia s̄m se pp̄ia pp̄ie sunt sensibilia: ad que s̄ba apta nata est cuiuslibet sensus cuiusquidē igit̄ est uisus hoc est uisibile. ¶ Cum autē cōtraria nata sunt trāsmutare se inuicē: q̄ eorū materia z s̄bm vnum est: cum odor trāsmutans olfactū sit in calido sicco uaporatino actu erit organum trāsmutabile ab ipso actu humidū z frigidū. ¶ Si autē obijciat q̄ hūiū symbolū facilius est trāsmutatio: dicēdū q̄ ea que habēt symbolū in toto nō trāsmutat se inuicē: q̄ nec agūt nec patiunt̄ ad inuicē: sed que h̄nt symbolū in altera qualitate z in reliqua cōtrarietate illa de facili trāsmutant̄ ad inuicē s̄m subam: ita q̄ aliqd̄ corrumpit̄ z talis pueniētia nō debet esse inter cerebrū z odorē. q̄ s̄m hoc per facilem alterationē ab odorib⁹ recederet cerebrū a temperamento z corrumpereť aīal. sicut enī videt̄ q̄ a uaporib⁹ calidis z siccis uehemēter incipit homo dolere caput. ppter nimīā siccitatē cerebrū: sicut in fumo carbonū: z ppter hoc etiāz carbonēs respergunt̄ sale uel vino ut humidū salis uel vini resolutū ex ipsis tēperet siccitatē illi⁹ uaporis q̄ nō ericet nimis cerebrū: z iō natura ordinauit cōtrarietate inter cerebrū z odorē s̄m utraq̄ contrarietate ut ab odorib⁹ calidis z siccis nō mutaret̄ nisi s̄m sup̄flūz frigidū z humidū z nō s̄m frigidū z humidūz qd̄ est de temperamento naturali suo zc.

¶ Uirū homo inter cetera aīalia male odorat.

Secundo queritur Quare

homo inter cetera aīalia praeue odorat. Hoc enī exp̄sse dicit p̄bus in 2° de aīa sic. de odore autē z olfactu minus terminabile dictis. Non enim manifestū est qd̄ sit odor: sicut sonus aut color. Causa autē est quontā sensum hunc nō habemus certū sed peiorem multis aīalibus. praeue enim odorat homo. ¶ Item in libro de sensu z sensato. manifestus nobis est saporū genus qd̄ odoratus. hui⁹ autē causa est quontā peiorē alijs aīalib⁹ odoratus z ipsis sensibilib⁹. Ex hys accipit̄ q̄ homo peius odorat q̄ alijs sensibilib⁹ p̄cipiat sensibilia: z peius etiāz alijs aīalibus. ¶ In cōtrariū autē sic obijciat. oē aīal optime dispositūz s̄m nān aīalis: optime disponi debet s̄m sensum. Homo optime dispositus est animal s̄m naturam animalis. ergo optime disponi debet s̄m sensum. ergo s̄m olfactus. p̄ma pbat̄ ex hoc qd̄ dī q̄ differētia cōstitutua aīalis est sensus z sic nobilissimū aīal nobilissimū debet hēre sensus. ¶ Item aīal ppter qd̄ maxime inuēte sunt spēs odoris maxime debet p̄cipe odorem. hō est aīal tale. ergo maxime debet p̄cipe odores. p̄ma patet per se. 2ª scribit̄ in libro de sensu z sensato ubi dicit Aſe: q̄ delectabile odoris p̄se est. ppter hoīez tñ z ppter alia aīalia nō. ¶ Itē cuiusq̄ sensibilia sūt duo delectabilia z alicui⁹ sensus p̄cipit illud s̄m utriq̄z alteri⁹ autēz s̄m vnum tñ. illud qd̄ p̄cipit ip̄m s̄m utriq̄z magis p̄cipit q̄ illud qd̄ s̄m alterū tñ. odoris sunt duo delectabilia ut dicit̄ in libro de sensu z sensato. z ppter cibū z propter se: z homo suscipit ip̄m s̄m utriq̄z delectabile z nullum aliud aīal: sicut dicit ibidem. ergo homo magis suscipit odores q̄ aliqd̄ aliud aīal. ¶ Solo oēs auctoritates nālium dicūt q̄ homo inter oīa aīalia praeue odorat. Unde dicit Aſe: q̄ hō homo maioris sit ingenij q̄ alia aīalia in eliciēdo odores ab odoratib⁹ per p̄tricationem subtiliationē z distractionē: odoris tñ minus ab odoribus afficiť: z debilius imp̄munt̄ in organo olfactus humani. z h̄mōi signū est: q̄ cū spēs oīuz sensuū reponant̄ in imaginatione z fantasia: spēs illius sensus debili⁹ imp̄munt̄ in organo fantasia. z hui⁹ duplex est signum. s. q̄ homo rarissime somniat de odorib⁹ z q̄ somniat se

eē in fetidis odorib⁹ nō multū p̄turbat eo q̄ fantasma illud debile motū relinquit in hoīe. Aliud signū est q̄ cū fantasmat̄ sit mouere possibile intellectū ad discernendas naturas rerū mouet illud fantasma debiliter intellectus. Et ppter hoc bñ discernimus oīas odorū: z ideo odores denotamus a noibus excellentiari. s. noīe redo lentis siue fragrans z fetentis. Causa autē hui⁹ dicta est. homo enim iter oīa aīalia rōnalis est: z ppter hoc oportet ut pueniant spēs rerū pure optime recepte z optime retēte inter oīa aīalia. puritatē autē opat̄ spūs aīalis purissimus. optinā autē receptionē opat̄ humidūz. z optimāz retētionē frigidū. qd̄ sic pbat̄. videt̄ q̄ cerebrū sit calidū ut quidā medici metientes dicūt. Si igit̄ cum calido est humidū: cūz calidū sit cōgregatiū omogeniorū sibi cōtinue eleuabit humidūz uaporabilr a cerebro: z ppter hoc cōtinue uaporabit spūs aīales sicut nos uidemus q̄ post cibū z p̄cipue in ebrijs bibētibus vinū z magis in donem a loco calido digestionis ascēdūt uapores ad caput tñ nō turbātes spūs aīalem s̄m q̄ differre debet formas ad cellā logistica que est cella rōnis que est in medio capitis: sed eūā s̄m q̄ recipe debet spēs sensibiles: z ideo accidit q̄ turbant oculi odoratus z s̄m alij sensus. ¶ Un etiā dicit quidā p̄bus q̄ mauri bñ odorāt q̄ nō potant vinū. ergo patet q̄ cerebrū humanū nō pōt esse calidū z humidū. Detur ergo q̄ sit calidū z siccum. cūz igit̄ calidū coagulat siccū ut dicit̄ in libro de methē⁹ erit cerebrū s̄m nān solidū z repugnās receptioni formarūz qd̄ est incōueniēs. Si nō detur q̄ sit frigidū z siccū: cūz frigidū sit p̄strictiūz siccū. erunt due qualitates p̄trariātes receptioni formarū. qd̄ est iterū incōueniēs. ergo relinquit̄ q̄ sit frigidū z humidū ut ex humido causet̄ faciliū imp̄ssio: z ex frigido bona retētio: q̄ frigidū sp̄ssat humidū aliquatūlū. z ex carētia uaporū causat puritas spiritalis deferens formas receptas z retētas. z ppter hoc dicit Aſe: in libro de aīalibus q̄ homo habet humidūz frigidūz cerebrū inter oīa aīalia respectu sui capitis z corporis. Causa autē quā quidāz ponūt aperte falsa est. q̄ hēat calidissimūz cor: cuius caliditas reprimi debeat ex frigiditate cerebri. cū enim tēperatissimū aīal sit: z p̄ncipiū totius tēperamētū sit cor: impossibile est q̄ cor hoīs calidissimū sit inter oīa aīalia. ¶ Dicit̄ etia auctoritates dicūt q̄ cor leonis calidius sit corde hoīs. si enī cor hoīs esset calidissimū cōtinue eleuaret uapores turbantes cerebrū ut habitū est. ¶ Ad p̄m dicēdū q̄ sensus s̄m q̄ aīal est aīal tact⁹ tñ est z hunc habet homo certissimū z nō oportet q̄ maximā certitudinē hēat in alijs. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ spēs odoris s̄m q̄ est ad sanitates cōfert tñ ppter hoīem: z hui⁹ rō sup̄ assignata est. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ nō sequit̄ si aliqd̄ aīal plura delectabilia p̄cipiat in vno sensu q̄ ip̄m certus p̄cipiat z intensius. sed mutat̄ ibi p̄dicatū a discreto iudicium s̄m quale. Un patet cum odor tēperate calidius z siccus est z nō excellenter q̄ cerebrum humidūz excellenter z frigidum ipsius hoīs nō imutabit nisi parūz: z iō hō praeue odorat zc.

¶ Utrum odor sit qualitas simplex.

Insequēter querit̄

De olfactu ex parte odoris. Et queruntur sex. Quorū p̄m est utrum odor sit qualitas simplex uel cōposita. 2^m qualr odor sit act⁹ calid⁹ z sicc⁹. 3^m qualr imutat per euaporationē. 4^m qualr est passio saporū. 5^m utrum sit se quela totius cōplexiōis rei odoratis. 6^m z ult^m de spēs odoris z differētijs.

Primum proceditur sic.

Omne agens p̄portionatū est suo p̄p̄io patiet̄: odor est agēs in olfactū. ergo p̄portionabit̄ instrumentū olfactus. Instrumentū autē olfactus hēt naturā simplicē q̄ dñatur in eo humidū z frigidū ut sup̄ dictū est. ergo

Secūde partis sūme

odor: erit qualitas simplex. ¶ Item in libro de sensu z sensato adhuc phus cōtra pythagóricos iducit quatuor rōnes. Quarū prima est hec. quicqd nutrit oportet esse cibum cōpositū in corpore. odores sunt simplices ergo odores nō nutriūt. Pythagorici enim dicebāt odores esse cōpositos z nutrire. ¶ Amplius aqua que accipit in potu nec ipsa sola nutrit sed mixta cum alio. Corpora le enī mixtum oportet esse pstricitiū corpis. cum ergo odores sint magis simplices q̄ aqua: nec ipsa nutriunt. ¶ Amplius quicqd ad naturā aeris accedit cui sit simplex z corpale nō nutrit odores: qui oēs sunt in uapora tiuo sicco accedūt ad naturā aeris. ergo sunt simplices z nō nutriūt. ¶ Amplius oēs nutritiū cōpositū ab aīa receptū uadit ad locū digestionis a quo totū corpus nutrit. odores aut nō uadūt ad locū digestionis sed ad caput. ergo nō sunt cōposita ut cib⁹ nec nutriūt. Et ex hīs cōcludit phus qd odores nihil pferūt ad nutritiū sicut sup̄ habitū est. ¶ Sed cōtra nihil pferēs desiderium nutritiū simplex est. odor: est qualitas pferēs desiderium nutritiū. ergo nō est simplex qualitas. minor: patet per rōnes sup̄ inductas a pho qz. nutritiū nō est simplex sed cōpositū. minor: etiā scribit ibidem in eodem cap⁹. ¶ Item quicqd sentit per dīas cōpositi est cōpositus. odor: sentit per dīas cōpositi. ergo est qualitas cōposita. pma pbat per hoc qd spēs cōpositi composite sunt. 2^a scribit in libro de sensu z sensato. ubi dicit qd nō oportet pportionabiles esse odores humorib⁹. i. saporibus. Et in 2° de aīa ubi dicit qd odores vident analogiā hēre ad gustum. z ita est humor. i. sapor: ille quidē dulcis. ille p amarus: sic z odores sunt. ¶ Solo dicim⁹ qd odor duobus modis cōsiderat. s. in se p̄m qd hēt naturā qualitatis z sic est simplex. Et cōsiderat in cōparatione ad s̄m in quo est qd est m̄a z odoris causa. z hoc est corpus odorabile: z sic odor: nō simplex est nec simplici constituit. qd patet. calidū enim erit uaporatiū. z humidū saporosū erit uaporatiū. Siccū aut erit terminatiū illius humidū. Cōsiderat etiā in cōparatiōe ad mediū qd est s̄m deferēs: z sic uerū simplex est quodā mō s̄m qd simplex dicit qd est sp̄iale s̄m naturā aeris z cōpositū s̄m qd est grossum mixtū hīs purū in puro z graue cum leui: sicut est cibus inaiatorū corporū. z de hac simplicitate intelligit phus in suis rōnibus cōtra pythagóricos. Et patet per hoc solo ad quatuor rōnes phī. ¶ Ad p^m aut dīcēdum qd agens z patiens semp sunt pportionabilia sed illa pportio nō atēdit in simplicitate uel in cōpōne: sed poti⁹ in lī qd patēs receptiū sit forme agētis. simplex enī bñ agit in cōposito ut patet qn calidū ignis exurit lingua. ¶ Ad aliud dīcēdū qd odor: est uaporatiū sicci ex humido saporosū: ppter hoc s̄m cōparationē quā hēt ad corpus ex quo est uaporatio indicat nutrimentum.

¶ Utrum odor: sit magis sicci.

Secundo queritur Qualr

odor: sit actus calidi z sicci. Dicit enim in lib⁹ de sensu z sensato. qd id qd facit in alio genere odoris. s. enchimum humidū in aere z in aqua. Silt hoc est sicut in vno gñe sensibilis in actu humido siccus p̄mixtum facit saporem: ita z in alio gñe odoris. s. sensibilis in actu sicco p̄mixtum enchimū humidū. i. saporosum cōstituit odorem: z sic siccum erit p̄ncipaliter cōstan^m odoris: z humidū enchimū secūdario. ¶ Item hētur in libro de aīa sic. Est aut odor: sicci sicut humor. i. sapor: humidū. olfact⁹ aut quo sunt minus potētia est h̄mōi. ¶ Item oēs cōferens desiderium nutritiū necesse est p̄ncipaliter p̄stitui ex illis qualitatib⁹ ex qbus causat desiderium eiusdē. desiderium aut nutritiū causat a fame. z fames est appetitus calidi z sicci. ergo odor: p̄stituitur ex calido z sicco p̄ncipaliter. ¶ Preterea sapor: z odor: pferūt alimētum ut dicit phus. aut ergo eodē mō aut diuersis modis. Si eodem

mō tunc erūt sensibilia eiusdē sensus qd est impossibile. Si diuersis modis. ergo cum in sapore dīetur actu humidus: z secūdario insit ei sicci: necesse est ex contrario dīari actu sicci z secūdario humidū. ¶ Sed contra oē qd imutat lōge querit terminos alienos. odor: est h̄mōi. ergo querit terminos alienos. pma pbat ex hoc qd stās in terminis suis non recedit longe. 2ª patet ad sensum. ¶ Inde pcedit sic. quicqd querit terminos alienos p̄ncipaliter est humidus. odor: querit terminos alienos. ergo odor: p̄ncipaliter cōstituitur ex humido. pma pbat per diffinitionē humidū: qd humidū est male terminabile p̄prio termino: bñ aut alieno. 2ª aut p̄bata est prius. ¶ Solo dicimus qd odor: p̄ncipaliter cōstituitur in actu sicco: secūdario in humido saporoso z hoc ptingit ppter tres causas. Quarū vna est s̄m quā odor: refert ad alimētum: cuius cōfert desiderium. Cum enī alimētū debeat incorporari z oē qd incorporat necesse est subintrare in id cui incorporat: nō aut subintrat nisi in hoc qd est humidū subtile ut per hoc qd est humidū querat terminos alienos z terminet ad ptes eius qd nutrit. z per hoc qd est subtile sit penetratiū partū z partis partū ut hētur in 2° de generatione z corruptiōe. necesse est saporem qui est in ipso alimento p̄ncipaliter cōsistere in humido: z secūdario in sicco. odor: aut ppter hoc qd non debet incorporari ut prius habitū est debet cōstitui opposito mō. s. p̄ncipaliter ex sicco z secūdario ex humido saporoso. 2^a causa est in cōparatione ad organū sensus. Illud enim frigidū z humidū est ut sup̄ habitū est. ergo sicut necesse est odorem esse calidū actu ut tēperet excellens frigidū in cerebro ita necesse est qd in actu sit siccus z tēperet excellens humidū in eodē. 3^a causa est in cōparatione ad mediū per qd est odoratus. hoc enim est mediū extra. s. aer z aqua. dicit enim Alē: in pmo methē qd uapor calidus z siccus omni uapore altius ascendit z citius. ut ergo odores cito pueniāt a longe ad odoratiū: necesse est qd sint in uapore actu calido z sicco. ¶ Ad aliud autē qd obijcit in contrariū dīcēdū qd querere terminos alienos ptingit ppter duas causas. s. ppter uehementiā passibilitatis qz nullo mō stat in se: z sic humidum querit terminos alienos. Alia causa est ppter uehementiā qualitatis actiue. qd querit aliorū naturā in se trāsmutare: z sic calidū querit terminos alienos z p̄cipue siccum: z hoc modo querit odor: terminos alienos.

¶ Querit qualiter odor: imutat per euaporationem.

Ertio queritur Qualr odor:

imutat per euaporationē. ¶ In hoc enī differunt odores ab oibus alijs sensib⁹. Dicit enim Aristoteles in pmo de sensu z sensato qd odor: est fumalis euaporatio. Fumalis aut euaporatio est ab igne. ¶ Sed contra hoc obijcit sic. pmo quicqd sunt simul circa easdē dīas. Si dīe vnus sentiunt per euaporationē: necesse est etiā per euaporationem sentiri dīas alterius. odor: z sapor: sunt circa easdē dīas ut dicit phs. ergo si odor: est per euaporationem necesse est sapor: per euaporationem fieri z hoc est falsum. ¶ Si forte dicat qd sapor: est in grosso z humido: z odor: in subtili euaporatiū humidū: s̄m hoc odor: z sapor: nō differūt nisi p subtile z grossū. z s̄m hoc odor: nō erit nisi qd subtilis sapor: sicut aut differūt obiecta: ita differūt sensus. ergo odor: est qdā subtilis gustus. ¶ Preterea nō sit euaporatio nisi quibūdā partib⁹ subtiliorib⁹ a corpore euaporate. ptes aut illius corpis sunt in qbus est humidū saporosum. ergo uideat qd humidū saporosum sit in uapore odorū. ergo sapor: deferunt cum odorib⁹ z discernuntur eū eis per olfactū: qd falsum est. ergo z hoc est falsum qd odores sunt per euaporationē. ¶ Item si dīe odor: sunt circa dīas saporū: z dīa cum sit qualitas z forma nō est separabilis actu ab eo cuius est dīa z forma: cum nō cōtingit

dias odor in aliquo inueniri in quo non inueniuntur dñe saporu. sed dñe saporu nunq̄ inueniuntur in euaporatione. ergo nec odores sunt per euaporationes. ¶ Qd si concedat obijci in contrariu sic. membrum illud qd excellenter est calidū et principiu caloris in respiratib⁹ necesse est hēre mitigationē caloris per inspiratū aerem. ergo sili membrū qd excellenter est f.igidū necesse est hēre mitigationem frigoris per aliqd qd est actu calidū ptingēs ad ipm. hoc aut membrū est cerebrū. ergo aliqd actu calidū oportet ptingere ad cerebrū: et nō pot nisi per euaporationem. ergo necesse est per euaporationes ptingere. s. nullū sensibile organū suū immediate habet a cerebro nisi odor. ergo necesse est odorē per euaporationē ptingere ad cerebrū. ¶ Querit etiā circa hoc que est dñia iter fumū euaporatiū et exalationem. hec enim oia noia attribunt odorib⁹. ¶ Solo dicimus qd odores semper fiunt per euaporationē. ¶ Ad p̄m ergo dicendū qd hoc qd dicit p̄bus qd dñe odorū sunt circa dias saporū nō intelligit sic qd dñe saporū et dñe odorū sunt eodem. sed qd dñe odorū duplicē analogiā hnt ad dias saporū. Quarū vna est. qd quicqd nō habet sapore nō hēt etiam odorem. et hoc tangit etiā p̄bus in 2º de sensu et sensato sic dices. Elementa odorabilia sunt uelut ignis aer aqua terra qd humida et sicca elementoz athima sunt. i. sine sapore nō quidē cōmixta fiunt. 2º quidē analogiā est: quia ex eisdem p̄mis qualitib⁹ cōstituuntur saporē et odores: s. nō eodem mō cōplexis actiuis et passiuis. sapor enim principalr cōstituīt ex humido. secundario ex sicco calido cōmiscēte siccu cum humido. odorū aut principalr natura est ex sicco: et secundario ex calido humido faciente euaporationē. si figidū aut hebetat saporē et extinguit odores per hoc qd ipedit euaporationē. Unde per hoc patet qd cum dñe odorū et saporū non sunt circa idē numero qd sit immediatū utriq̄. actu enim humidū et actu siccu nō sunt idē numero iō bñ pnt separari differētie odorū a differētijs saporū. ¶ Ad aliud dicendū qd cū partes saporosi sepiat eleuate sunt ab ipso per euaporationē: tunc nō sunt sibi uaporis nec humidū saporosi s. potius qñ sunt in cōmixto coipe in quo dñat humidū saporosum: et tunc nō sunt sibi saporis nisi potētia scilz inquantū pnt euaporare per calidū et siccu. ¶ Ad aliud patet solō per p̄dicta. ¶ Ad ultim⁹ dicīt qd fumus dicitur proprie qui elicit ab exteriori calido igneo. hoc est agēte sibi p̄prietatē ignis: sicut terrestre siccu qd p̄mixtu est uaporib⁹ odorū. fumus enī est uapor terre ut dicit Aristoteles in libro meteor. vapor enim est inquantū eleuat ab extrinseco calido. exalatio s. inquantū ab exteriori calido agente educit calidū nāle: et cum illo humidum siccabile. et qd hec oia inueniuntur in euaporatione que est sibi odoris: ppter hoc uoia hec odorib⁹ attribuntur.

¶ Utrum odor est passio saporis.

¶ Quarto queritur Qualiter

odor sit passio saporis. Et obijci sic. Si passio est in eo cuius est passio ut forma in sbo nō separabilis ab illo. odor est passio saporis ergo est in sapore ut forma in subiecto nō separabilis ab illo. p̄ma pbat per diffinitionē passionis. passio enim est actus qd p̄se est in sbo. 2º est scripta in libro de sensu et sensato. ¶ Item forma perse actiua est. mā s. p̄se passiuā. ergo si odor et sapor se hnt ut sibi et passio uel sapor nō agēt sicut mā uel oportet qd sapor nō agat nisi per odorem. et sic dñe saporū pot⁹ cōgnoscat per dias odor qd ecōtra qd falsū est. ¶ Itē omne qd agit sibi p̄prietā virtutē et sibi alienā: fortius agit sibi p̄prietā qd sibi alienā. odores aut sibi p̄prietā virtutem agunt et sibi virtutē saporū. ergo fortius agunt sibi p̄prietā virtutē qd sibi alienā. p̄ma patet p̄se. 2º accipit ex libro de sensu et sensato ubi dicit Arist. qd odores hnt delectabile p̄prietū et delectabile alimētū. ¶ Inde p̄cedit ulter⁹. oē

qd principalr agit sibi p̄prietā virtutem nō agit ut passio alicuius. odores principalr agunt sibi p̄prietā virtutem. ergo nō agunt ut passio saporū. ¶ Sed cōtra. vnicuiq̄ agentī eēntialior est virtus illa sibi quā agit in omne patienti sibi determinatū qd illa sibi quā agit in quoddam tñ. odor sibi qd cōfert desiderū nutritiū et ut est passio saporis agit in oēm olfactū cuiuslibet aialis. sed sibi proprie delectabile agit in hoīs olfactū tñ. ergo eēntialior est odori iudicare nutritiū et esse passionē saporis qd imutare sibi p̄prietū delectabile. ¶ Item omni agētī virtus illa eēntialior est sibi quā fortius agit qd illa sibi quā debili⁹. odor s. qd p̄fert desiderū nutritiū fort⁹ agit qd sibi qd imutat in p̄prietū delectabile. s. eēntialior est ei esse passionē saporis qd eē p̄se. ¶ Solo dicim⁹ qd odor qd ē passio est saporis et nō accidentaliter. sed virtute p̄prietā. Sed passio dicitur multis modis. i. que p̄dicat de sbo sibi qd dicitur passionē nūeri par ut ipar et passionē linee rectā ut curuā. dicitur etiā passio qdlibet actus qd accidit sbo. dicitur etiā passio quelibet forma que est in mā. et nullo isto rum modoz dicitur odor passio saporis. Sed dicitur passio id qd nō accidit nisi subiecto eidem in quo est: cuius est passio et gñat a p̄ncipijs eius agētibus et patiētibus non tñ eodem mō se hntibus. et sic odor dicitur passio saporis: qd nō accidit nisi cui accidit sapor et causat a p̄ncipijs saporis non eodem mō se hntibus in odore et sapore. sed quēadmodū sup̄ dictū est: et per hoc patet solutio ad p̄mum obm. ¶ Ad aliud qd obijci in contrariū dicendū qd virtus saporis nō est aliena nec accidentalis odorib⁹: qd sicut iam dictum est odores causant a p̄ncipijs saporū. ¶ Utrum odor est sequela totius cōplexionis.

¶ Quinto queritur Utrum odor

fit sequela totius cōplexionis rei odorātis. Uides enim qd sic. ois passio causata p̄se ex qualitib⁹ cōplexionibus suū sibi est sequela cōplexionis totius. odor est passio hmoi. ergo est sequela cōplexionis totius. Ad idem s. patet p̄se. minor. pbat ex sup̄dictis qd in odore est siccu p̄mixtu humidū et calidū faciēs euaporare. et ex hīs principalr cōstituīt corpus odoriferū. ¶ Sed cōtra. idē corpus odoriferū est et saporosum ut sup̄ habitum est. si ergo odor esset sequela totius cōplexionis. ergo eodem mō et sapor. Sed odor principalr est in sicco. secundario in humido est. sapor s. est ecōtra. ergo idē corpus erit principalr ex sicco et secundario ex humido: et principalr ex humido et secundario ex sicco qd est impossibile. ¶ Et iuxta hoc queritur si odor est passio saporis ut habitū est quare non oia corpora nobis bñ sapiant. i. que nobis bñ odorāt. Hoc enim videt per p̄bm in 2º de aia ubi dicit qd aialia quedā p̄portionabilr hnt odorem et humore. i. sapore dico aut et dulcē humore. Alia s. cōtrarium. Silr aut et aer et austerus acutus et pinguis est odor. ¶ Eodem mō querit de hoc qd ipse dicit in libro de sensu et sensato qd mare habet odorē et salnitri est magis odorabile. et hoc manifestat qd a sale et nitro sicut oleum. nitrum aut magis terre est. ¶ Amplius lapsus non odorat qd est achinus. ligna aut odorant: qd sunt enthimia. et lignoz minus sunt odorabilia aquatica. ¶ Amplius aut inter ea que metallant aurū nō odorat qd est achinū. es aut. i. cuprum et ferrum sunt odorabilia: et qñ cōburit humidū in metallis tunc scorie metallorū fiunt odorifere siue odorabiles. Argētum s. et stāgnum magis odorāt qd aurum et minus qd ferrum et es: eo qd sunt magis aquatica. ¶ Solo dicimus ad primū qd sapor et odor sunt sequele cōplexionū corporoz odorantiū: qd causant a qualitib⁹ cōplexionabilib⁹ corpis. sed non oportet qd eodem mō causant ab eis quo illud cōplexionaf. et per hoc sapor cōsistit principalr in humido: qd habet influere in p̄tes nutriti ut sup̄ habitū est. odor aut principalr in sicco calido ut tēperet frigiditatē et humiditatem

Secūde partis sūme

cerebri. ¶ Ad aliud dicendum qd nō in oibus odor se-
quitur saporem: nec hoc dicitur p̄bus: sed dicit qd in q̄busdā
sic: et in quibusdā nō. Causa autē est qd q̄nq; in corpore odo-
rabili humidū qd acutū est in ipso est indigestū: et ppter
hoc dicitur sapore acutū aerem. illud qd euaporat ex ipso
per calidū digerit cōplere per calidū quod facit ipsum
euaporare. Hoc enī subtile est facile digestibile. et tunc
erit odor dulcis. et hoc p̄cipue est in florib; et in quibusdā
fructibus pomorū acidorū et hui; signū est qd si poma il-
la assant uel elixent acquirūt etiā dulcem sapore per de-
coctionē humidū. ¶ Ad illud qd querit ulterius dicen-
dum est qd nihil est odoriferū nisi qd est cōpositū: et eua-
poratiū uapore sicco ut sup̄ habuit est. Elementa ergo
cum sunt simplicia nō sunt odorabilia. mare autē cui; ha-
beat admixtū uaporem sicco terrestrē adustū qui; causat
in eo falsedine effici odoriferū: qd odor cōstitit in sicco
uapore. sal autē spēs terre est ut hēt in libro methe. li.
quāt enim ex humido aquoso. Generat autē ex sicco ter-
restri cōbusto. nitrum autē spēs est salis et magis sicca. et
ppter hoc de oleo plus extrahat de sale q̄ de nitro sicut
exptū est in alchimia. et hoc est qd hūidū aerē plus est
in sale q̄ in nitro et qd hoc facile uaporat ppter hoc sal
magis est odoriferū q̄ nitru. lapis autē gēat ex luto visco-
so et est cōpactū et terrestris et iō nō uaporat: et ppter hoc
nō habet odorē. ligna autē plus hnt de aereo. cui; signū
est: qd cremabilia sunt et qd hec facile odorant ideo sunt
odorabilia. et per p̄ns ligna aquatica qd magis sunt frī-
gida et magis hūida hūiditate aque p̄terea sunt magis
uaporatiua et ppter hoc min⁹ odorabilia. Aurū qd sit
ex puro sulphure et argēto uiuo optime cōmixtis calido
cōmiscēte et frigido cōgelante ex bonitate cōmixtionis
habet cōpactionē uehementē. et hui; signū est. eius pon-
derositas ex frigido cōgelante habet cōstrictionē pororū
extrinsec⁹. et utriq; istorū phibitiū est euaporatiōis: et p
p̄ns odoris. Cuprū autē et ferrū sic se hnt qd in cupro sul-
phur purū. argētum qd uiuū nō purū et nō bñ cōmixtū
neq; equale qd de sulphure est plus. et ppter hoc non est
solidū in p̄bus sed porosum est ppter abūdantiā sul-
phuris. et iō est euaporatiū et per p̄ns odoriferū. ferrū
autē est ex sulphure luto viscoso et argēto uiuo luto. et
ppter hui; viscositātē non pōt separti aqueum argenti
uiui: et iō ferrū nō est liquabile sed mollicabile. et ppter
non bonam cōmixtionē est porosum et uaporatiū: et
per p̄ns odoriferū. Stagnū autē et plūbz sunt ex utroq;
impuro sed vincit in eis aqueū argēti uiui: sed non hnt
cōpactionē partiū. ppter minorē igit cōpactionē sunt
magis odorifera q̄ aurū. ppter aquā qd que obstruit
poros sunt minus odorifera q̄ ferrū et es. scorie autem
omniū istorū ppter actionē calidi qd est aptiūz pororū
et euaporatiū terre et hmoi magis sunt odorabiles.

¶ Querit de differentia odoris.

Primo et ultimo Queritur de

differentijs odorum. Dicit enim p̄bus in libro
de sensu et sensato. qd due sunt spēs odorū. vna est que est
penes delectationē odoratus in saporibus et habet de-
lectionē per accūs. Alia est in ipsis odorib; et habet de-
lectionē p̄se. Exemplū p̄me spēs est odor: cibi. et autē exē-
plum est odor: floz. videt autē iste nō esse spēs odorat⁹.
Quicqd enim nō cognoscit nisi in relatione ad aliud: bñ
nō habet spēm p̄p̄iā neq; delectionēz sepatā ab illo.
odor: est tale in cōparatione ad sapore. ergo nō hēt spēm
p̄p̄iā nec delectionēz sepatā a sapore. ¶ P̄terea
querit quare illa dicitur delectatio per accūs que est in
odore cibi. qd enim oibus odoratib; puenit magis p̄se
cōuenire videt odorū q̄ illud qd puenit alicui tñ. de-
lectatio que est in odore cibi puenit oibus odoratib;. de-
lectatio autē in odore p̄se cōuenit homini tñ. ergo de-
lectatio que est in odore cibi est p̄se: et delectatio que est

in odore tñ: puenit odorū per accūs. ¶ P̄terea accūs
est qd adest et abest p̄ter s̄iecti corruptionē ut dicit por-
phyrius. uel qd ptingit eidem inesse et nō inesse ut dicit
Aristoteles. Si ergo delectatio cibi puenit odorū per ac-
cidens ptingit eam odorū inesse et nō inesse respectu aia-
lis: ergo ptingit aliqd brutū delectari in odore nō ppter
cibum: qd est p̄tra Aristotelē qui dicit alioz ab homine
aialium quoddā nō indignat ad ea que sunt s̄m se supe-
riora nisi qd accipit corruptionē. ex odorib; enim q̄nq;
corruptis et tunc fugit eos. ¶ Item dicit p̄bus qd cete-
ra aialia ab hoīe nō curāt ipsam seditatem s̄m se: q̄uis
multa crescētūz uegetabiliū fetidos hnt odores: nisi qd
cōferat ad gustūz. ¶ P̄terea querit quare delectatio
in odore s̄m se p̄p̄iā sit homini: cuius enim melius est
sentire odorē: illius magis est delectari q̄ trīstari in odo-
ribus: quorū dā brutorum melius est sentire odores q̄
hoīs. ergo ipsoz est magis delectari uel trīstari in odorū
bus et sic nō erit p̄p̄iūz homini. ¶ P̄terea querit de
hoc qd dicitur Agg. et Aui. s. qd illi qui s̄ accūs hnt dele-
ctabile diuidunt in spēs s̄m sapores. Illi qd qui s̄m se
nō sic diuidunt. hoc enim videt esse cōtrariū phabitiū.
cui; causa est: qd oportet cognoscere oēs odores per sapo-
res. ¶ P̄terea querit de differentijs odorū. s. quot sunt
et que sunt. videt enim tres esse s̄m Grego^m nix^m dice-
tem in cap^o de odore uaporū quoz ḡalissima dīa bon⁹
odor: est et malus: et qd mediūz horū est qd neq; bene nec
s̄m fetidū odorabile est. ¶ Solo dicēdū est qd species
odorū distinguunt s̄m tres modos. s. in se et in compara-
tione ad delectationē uel trīsticiam quā infert olfactui.
¶ In se autē distinguunt s̄m duos modos. s. absolute et
in cōparatione ad sapores. Absolute autē non habemus
p̄p̄iā noiā eo qd male odoramus. vñ in illa distinctiōe
nō habemus nisi noiā excellentiariū. et vñ dicimus re-
dolens et aliud fetens. et si habemus mediūz hoc est per
abnegationem extremorū et nō per cōmixtionē. s. qd nec
redolens est neq; fetens. et per hoc patet s̄lo ad ultimā
auctoritatē Gregorij. ¶ In cōparatione qd ad sapores
denotamus odores noiabus saporū: ut a dulci sapore dul-
cem odorē et ab amaro amarū: et ita a pingui pinguem;
et sic de alijs. et sic multiplicādi sunt odores s̄m doctrinā
sup̄ habitā de coloribus et sonis. ¶ Penes delectabile
autē distinguunt odores in duas spēs tñ. s. s̄m delectabi-
le qd p̄fert ad alimētūz: et s̄m delectabile qd p̄fert ad sa-
nitatem. delectabile autē qd ad alimētūz p̄fert p̄ncipaliter
est in sapore cibi: secundario in odore sicut dicit p̄bus de
trano qui vituperās eutipe dē quēdā cocū dixit cum de-
coquis lentem nō ifundis miron hoc est pinguedines:
qd miron in greco tantū ualet sicut vinctio. odor: enī pin-
guis manifestat sapore pingue qui est delectabilis in ci-
bo. delectabile autē qd p̄fert ad sanitatē cerebrī est p̄se in
odore. cum enim odor sit quedā euaporatio ptingit ad
locū cerebrī ad quez nō pōt ptingere s̄ba cibi. et ideo ne-
cesse est qd hoc delectabile sit in odore p̄se: et non in odo-
re in cōparatione ad cibū: et hoc est p̄cipue qd est in flo-
ribus et aromaticis: qd qd humidū uaporatiū ut est vi-
num uel medo p̄cipue nocet cerebro humano. uapores
enim eleuati ad cerebrū in frigidant. ppter naturā cere-
bri et corrupunt et fluunt inde cattari et desuetia reuma-
ta: et iō homo in potu taliūz imiscet odorifera ut duo de-
lectabilia duoz sensuū in vnuū pueniāt. sed delectabile
saporis in potu ad linguā qd p̄fert ad alimētūz: et dele-
ctabile aromaticorū in euaporationē ad cerebrū qd con-
fert ad sanitatē. ¶ Ad p̄m ergo dicēdū qd odor: semp cō-
stituit ex eisdem qualitib; p̄mis de qbus est sapor: sed
non semp denotant odores s̄m spēs saporū: sed q̄nq; ut
sup̄ habuit est et tunc hnt p̄p̄iū delectabile. ¶ Ad aliū
dicēdū qd duabus rōnibus delectabile cibi puenit odo-
ri per accūs s̄m duplicē acceptionē accūs. ¶ Accūs
enī opponit ad p̄se: et sic per accūs puenit qd nō cōue-

niti gra fuit sed gra alterius: hoc mo id qd saporis est p-
pitiu delectabile puenit odori gra saporis: et sic per accns.
Alio mo dicit per accns qd no semp ineft. et hoc mo de-
lectabile cibi puenit odori per accns: qz h odor cibi desi-
derabilis fit efurietib: no tn plenis uel saturatis ut dicit
phus. ¶ Ad aliud dicendu q oibus aialib: puenit qnqz
delectari in odore cibi: qnqz no ut iam dictu est. ¶ Ad
aliud patet solo per an dicta ubi dictu est de dispo-
ne ce-
rebr humani in compatione ad alia aialia. ¶ Ad ali-
ud qd obijcit in p-
trariu dicendu q aialia bruta meli: sen-
tiunt odores qz ho: sed no indignant uel letant ad eos ni-
si sint corrupti: sicut apes et formice fugiunt odore sulphu-
ris: et serpentes odore cornu cerui cobuisti. nec e causa na-
lis delectationis melius sentire odores: sed potius q ma-
gis pferat ad sanitatē. ¶ Ad aliud dicendu q odores qui
hnt delectabile saporē pportionati sunt saporib: et ideo
distingunt penes ipsos. Qui aut hnt p-
pitiu delectabile
no semp sunt pportionati. odor enim floris qnqz dulcis
est: et ideo penes saporē no pnt distingui. Ex his patet
solo cuiusda qntis qua tagit Ag: in li de sensu et sensa-
to. s. qre qnque extrin: sensibus odoratus medius po-
nit. Rō huius est: qz sensus gustus et tact: sunt alimenti
pstitutiis subam aialis: et cu his puenit odoratus eo q
hnt delectabile. gustus per accns fm q pducit ad ali-
me-
tu. visus aut et auditus no hnt talia delectabilia: et sunt p-
pter bn eē: et cum his conuenit odoratus fm q habet de-
lectabile perse et est per medium extrinsecum.

¶ Utrū aer et aqua sint medium in olfactu.

¶ Inde queritur De olfactu
ex pte medij. Dicit Ag: q medius est aer et aq.
Sed videt q aer no possit eē mediu per ipsas rōnes q
ponit in li de sensu et sensato ptra Eraclitū qui dicebat
odorē eē fumale euaporationē cōem extrin: terre et aeris: et
si oia entia fumus fieret q nares discerneret odores in
oibus entib: obijcit aut phus in p-
trariu sic fumalis eua-
poratio impossibile est q sit aq. odor aut est fumalis eua-
poratio. ergo impossibile est odorē eē in aqua. p-
pbat
per hoc q aer in aqua extrin: ascendit sup: et filr uapor ae-
reus. 2. aut scribit in pmo de sensu et sensato. Si hoc cō-
cedat cōtra pisces in aq sentiunt odores: corrupunt enim
fetidis et fugiunt eos. cū ergo no ptingat aer: oportet q p
mediu aque sentiāt: sic odor est in aqua. ¶ Preterea
querit iuxta hoc fm qua mām cōem aer et aqua sint me-
diu. Et videt fm nullā. In ipsis enim sunt tria. s. natura
dyaphani et nā frigidi et natura humidi. fm aut nā dy-
aphani no sunt media: qz sic sunt media visus. filr nec fm
nām humidi: qz odor est pncipalr sicci sicut habitū est su-
pra. nec fm nām calidi uel frigidi: qz neutru puenit cōi-
ter ambob. ¶ Preterea frigus extinguit odores sicut
dicit phus. ¶ Querit etiā iuxta hoc qd Auic. s. utrum
odor fiat ex pte medij ex pmutatione sola medij: uel ex p-
mixture corpis odorabilis cu ipso medio. Et videt q
ex pmutatione sola. uaporatis enim mā no pōt amplius
ostēdi qz sub spe ignis. videm: ergo q a corpe uaporabi-
li per uapores eleuet pugillus ptiū mae eius. ille pugil-
lus per rarefactionē extēdat in decē pugillos aque: et illi
decē aque extēdant in cētū aeris. Cum igit euaporatio
odoris sit in corpe magis grosso qz aer: minor erit exten-
sio odoriferi uaporis: et sic odor alicui rei nō sēturē. ad
spatiū lōginqui: qd est ptra hoc expmētū qd est de aui-
bus tygridib: que deueniunt ad cadauera per cētū leucas
tn ducē nō hnt nisi odorē. hoc idē patet in cāphora: sed il-
la uapora usqz ad aliquē terminū: nō ad hoc ut diffūdat
odor eius in duplū illi terminū oportet ut ex illo odo-
re euaporaret alius. et si deberet sentire in triplū oportet
q ex illo iterū resolveret alius: et sic ulterius qd videt i-
cōueniēs: et sic videt q nō cū odore diffūdat uapor: sed
un spēs odoris pmutet mediu. ¶ Cōtra hoc est q odora-

bilis post multum attractū odorū fuit leuiores et putresce-
tia sicut patet in pomis. ¶ Solo dicim: q odores sunt
in aere et aqua. Eraclitus enim errabat dices q odores
resolunt ab oibus entibus ppter qd nō fuit in medio
nisi in aere. simplicia enim nō sunt odorabilia et si eua-
porēt. ¶ Preterea odores sunt in aq et in aqua nō est aer.
et illi sunt modi qbus ptradicit Ag. dicebat enim qdaz
q odor fumalis est euaporatio: et fum: est uapor terre ut
supra habitū est: q odor nō resoluit nisi a terra. et illis est
ptra qd dicit Ag. ¶ Solutio dicēdu q odor est in aq et
in aere ut medius ut dicit Ag. Algazel et Auic. Hoc
aut qd obijcit ptra Eraclitū nō intelligit sic q uelit q odo-
res nō sunt in aqua: sed est deductio ad incōueniēs. dice-
bat enim Eraclit: odores nō eē in medio nisi in aere: et
hoc resoluit a terra. et ex hoc sequitur q cū aer sit in aq non
sit in aqua nisi cōmixtus: fm q videmus herbas gene-
rari ex cōmixture elementor in aqua: q odor: non sit in
aqua qd est incōueniēs. fumalis enim euaporatio non
est in aere ut in medio. Aer enim cōmixtus alijs elemē-
tis ad generationē uegetabiliū nō est mediu alicui: sen-
sus: vñ h ille nō ascendat in aqua tn aer purus ascendit. et
fm hoc nō eēnt odores in aqua. ¶ Ad aliud dicēdu q
odor est in aqua et in aere fm q utruqz est sine odore. p-
ceptibile tn odoris fm q est sonus in aere fm qd est ab
sonū susceptible tn sonū. Et qd obijcit q nō sit fm nām
humidi uel frigidi uel dyaphani: bn pcedim. ¶ Si au-
tem querat tūc quare nō sit in alijs corpibus simplicib:
que etiā sunt sine odore. Dicēdu q illa nō sunt suscepti-
ua euaporationis odoriferē: ita q passibilis sit euapora-
tio per ipsa. Euaporatio aut debilior est in aqua qz in ae-
re: nihilominus tn est: sicut etiā est in frigido tpe debili-
or in aere qz in alio: et ppter hoc odor est i utroqz. Dicit
tn qdā q in odore est pmixtu humidū sicco h sit actu sic-
ci: ideo fm q magis uertit ad humidū est in aqz fm
q magis ad siccu est in aere. ¶ Ad hoc qd querit utrū
sit ex pmutatione sola uel euaporationē dicēdu fm Auic.
q est utroqz mō. In euaporatione enim dñat nā aeris: et
idcirco euaporatio trāsmutat aerē fm odorē et sonū: etiā
ppter hoc q recipiat aliquā pte rei euaporatis. Et simi-
liter trāsmutat aquā sicut nos videmus uinum in doleo
trāsmutari ad odorē eor que ponunt iuxta dolius: et fm
hūc modū per lōgū spatiū pōt fieri imutatio hz odores.
Dicunt aut Auic: q aues tygrides sunt acuti visus et alti
uolatus: et potuit eē q per visum deuenissent ad cadaue-
ra non per odorem. ¶ Ad aliud quod obijcit contra
dicendum: q non sit odor sine euaporatione fumali pro-
prie rei odorabilis: et ideo et illa alleuiabit et putrescit per
attractionem multam odorū. sed nihil phibet quin ipa
euaporatio postea immutet aerea: etiam ppter hoc q ul-
terius illa euaporatio fiat ex ipsa.

¶ Queritur de medio odorandi.

Insequēter queritur

De olfactu ex parte medij odorandi. Videmus
enim odorare quelibet aialia respirātia et quedā nō respi-
rātia. ergo videtur q olfactus equiuoce dicat de respi-
rantibus et non respirantibus. ¶ Preterea dicatur in li-
bro de animalibus. q vie olfactus in aialibus aquaticis
clausē sunt: h enim quidam pisces quādoqz quedam so-
ramina videantur habere in naribus: tamen illa forami-
na non ptingūt usqz ad medullam cerebrī: sicut patet
in anathomia piscium: et in libro de animalibus Ag: et
Auic. assignatur autem ratio duplex. Quaru: vna est
q si aperte eēnt vie penetraret aqua usqz ad medullam
cerebrī et in frigidaretur cerebrum et extingueretur ani-
mal. Secunda causa est quia talia animalia frigida sunt
parum habētia caloris circa locum digestionis: et ideo
pauci uapores eleuantur ad cerebrū: qui si in frigidati
fuerint in cerebro: pauca erit materia flegmatica et pur-

Secunde partis sume

gabilis per vias alias. **L**uz ergo queda m aialia hnt vias aptas odoratus: videt odoratus ee equocus in istis z in illis. **¶** Meterea querit iuxta hoc utruq; ex eqli distatia odor: sit causalis ispiras uel no ispiras. z videt q; sic. po nam^o eniz duo aialia. vnu ispiras z aliud non ispiras in ultimo euaporationis i mutationis uel non i mutationis rei odorifere: ibi enim tagit z alterat cerebrū nō ispirantis: z euidē aerē trahet ispiras. ergo odorāt in eqli distatia. **¶** Querit etiā iuxta hoc utrū ispiratia oia odorant ex eqli distatia: p̄cipue hō cū alijs aialib^o. Et videt q; sic. si enim stat hō cū cane in ultimo euaporationis odorifere: eūdem aerē trahet hō quē canis: sed aer i mutatus odore tagit cerebrū: utriusq; ergo agit utruq; z alterat ipm. **¶** Solo dicēdū q; olfact^o dicif equoce in olfacti bus diuersimode etiā diuerso naso. potētie eniz sensuuz passiuē hnt diffiniri per act^o: z act^o per oba sicut dicē Ag^o: vñ cū obm sit vñū. s. odor: vñ^o rōnis erit olfact^o: z sic diuersitas oculoz in hntib^o duos oculos z molles: z hnti bus uelamē sup oculos z nō hntib^o nō facit visum equi uocū: nec ita diuersitas nasi z hēre organū odorat^o coop tū uel nō coop tū facit odoratū equocū. a mō enim orga ni nō diffinit aliq potētia sensibilis sed potius ab obō si cut dictū est. Cū eniz potētia sensibilis sit potētia passiuā z diffiniri hēt per actū suū. Actū aut hēt ab agente qd est obm: oportet q; per obm diffiniat. **¶** Ad aliud qd tur ta hoc qrit dicēdū q; nō oportet q; quecuq; aialia odo rat ex eqli distatia siue sint respiratia siue nō respirantia. Ad sensuū odoris nō erigit tñ eqlias agētis sed equali tas patiētis. ppter hoc in loco ubi debilis est odor: trans mutaf cerebrū ficcū alicuius aialis: eo q; hntiū symbolū facilitior est trāsmutatio. z in eodē loco nō posset trāsmu tari cerebrū frigidū z humidū sicut est hoīs. nō eniz im mutaf tale nisi a forti odore.

¶ Queritur quid est gustus.

Consequēter transe

¶ undū est ad gustū de quo querunt quatu or. Prīmū qd sit gustus. 2^m qliter est qdaz tactus z quidam non. 3^m de gustu ex parte obiecti. 4^m de gustu ex parte medij.

Primum proceditur sic.

¶ Dicit Auic^o: q; gust^o est vis ordinata in neruo expāso sup corpus lingue ad cōprehendēdū sapores fo lutos ex corpib^o ptingētib^o ipm cū pmiscēnt humori vn ctuose lingue: p̄mixtione pmutate. Videt aut insufficiē ter dictū qd dicē gustū ee ordinatū in neruo lingue: q; di cit Brego^o nix^o q; organa gustus sunt lingua z hui^o ma gis exercitiū adhuc cū his palatū: in qb^o sunt hū qui ex cereb^o nerui dilatati qui etiā annūciat genitā assūptio nem pncipali idest cerebro. **¶** Meterea hoc idem dicit Auic^o in l^o suo de aialibus cap^o de anathomia lingue. vult enim ibi q; neruus gustatiū nō sit tñ expansus in lingua sed etiā in palato z alijs qbusdā p̄tib^o circūstāti bus linguā. **¶** Meterea videt in qbusdā aialib^o nō esse linguā: sicut in ciconijs z in qbusdā piscib^o: z tñ illa hnt gustū. **¶** Solo dicēdū q; in ueritate gustus est etiā in neruis palati sicut obiectū est: sed fm sui optimuz est in lingua z in mēbro qd est in loco lingue: z cuz ab optimo sumaf diffinitio diffinit a neruo expanso in supficie lin gue. **¶** Ad illud aut qd obijcit de aialib^o q; nō vident hēre linguā: dicēdū q; hnt aliqd loco lingue. sed carnem quādā ad cut^o radicē p̄tinuaf yfophagus z cāna uel yso phagus unū: uel stomachus: uel in yfophago z cāna. dico aut hoc q; in qbusdā aialib^o inueniunt yfophagus z can/ na simul p̄tūcta ad linguā: uel ad id qd est in loco lingue In qbusdā aut inuenit yfophagus tñ sine cāna. In qui/ busdā aut inuenit stomach^o unū sine yfophago z cāna sic de quodā p̄tice patet de quo dicit Ag^o: q; nō hēt yfopha

gū sed stomachū lōgū: ideo qñq; in uoracitate ejcit ip sum per os. **¶** Lōtra in qbusdā aialib^o sunt due lingue ut in serpētib^o. dicūt eniz Brego^o nix^o z Bama^o. q; orga na sensuū creator aialū dedit duplicia: z linguas duas si cut oculos duos. ut si vñū destrueret in altero saluaret sē sus. Sz in qbusdā aialib^o lingue sunt p̄tūcte. s. in hoier: z in qbusdā nō p̄tūcte ut in serpēte. In qbusdā lōge z acu te: ut in apib^o z in anulosis que sugūt nutrimentū per lin guā que lōge emittit an os. vñ qñq; recuruat eā dū non sugūt nutrimentū. In qbusdā aut curta sicut in ciconijs z in qbusdā piscib^o. z in qbusdā media: sicut in hoib^o. z in qbusdā ligata anteriū ad palatū ut in ranis: z ideo uox ranarum non potest esse nisi coax.

¶ Querit qualiter gustus sit qdā tactus z qualiter nō.

Secundo queritur Quatr

¶ gust^o sit qdā tact^o: z qliter nō. Videt aut q; nul/ lus sit tact^o. potētie eni distinguunt per act^o: z act^o per oba ut sup dictū est. ergo q̄rūcuq; potētiarū obia sunt penit^o diuersa illa sunt diuersa. obiecta aut gustus z tactus sunt penit^o diuersa. ergo gustus z tact^o sunt penitus diuersi. p̄ma p̄bata est per hoc q; sensus distinguunt per obia. 2^a aut p̄bat per hoc qd dictū est in ethicis q; gust^o saporū iudicatiū est. sapor aut diuersificat penit^o a tāgenti bus. **¶** Sed p̄tra hoc est q; manifeste dicit p̄b^o in l^o de aia z in l^o de sensu z sensato. q; gustus est qdam tactus. **¶** Solo dicēdū q; gustus accipit duob^o modis. s. s. q; est sensus alimēti ut in multis locis dicit p̄b^o: sic gust^o est qdā tact^o q̄druplici rōne. Quarū p̄ma est sumptia ex pte obiecti qd est alimēti. Cū enim alimēti nō nutrit nī si per subam sicut dicit in p̄mo de gñatione z corruptio/ ne. oportet q; suba alimēti tāgar illud qd nutrit. Luz hō nō nutrit nos nisi id ex quo sum^o oportet q; ipm sit cō/ mixtū ex calido frigido humido z sicco. sicut z nos com/ mixti sum^o sicut dicit in 2° de gñatione z corruptioe. Cū ergo sic tāgar per subam sine medio extrinsecorū imutat per calidū frigidū humidū z siccū: que sunt q̄litates tagt biles: patet ex pte obij qd gust^o qdē tactus est. 2^a rō sumit ex pte māt: que est mediū gustabiliū: hoc est humidū aque um qd est insipidū: z cū hoc sit vñū tagibiliū erit gustus fm hoc qdā tactus. 3^a rō sumit ex pte modij gustadi: nō enim gustaf aliqd nisi tñmō ultimū lingue p̄tūctū cum ultimo rei gustate. Cum igit illa se ptingat ut dicit in 5° p̄b^o. quoz ultima sunt simul: patet q; ex mō gustadi gu/ stus qdā tactus est. 4^a rō est: q; gustus est tactus in qui/ busdā mēbris sicut in lingua z in palato. tact^o autē est in oibus mēbris corpis: z ideo dicit qdā tactus qñ tact^o p̄ti/ cularis. Accipit etiā gustus fm q; est iudiciū saporis: z fm hoc gustus nullo mō tactus est ut p̄bat in obie/ ctione. z q; per obm qd est diffiniēs sensuū sic distingui tur a tactu: ideo gustus ponit vnus qñque sensuum ex diuerso a tactu diuilius.

¶ Queritur de gustu ex parte obiecti.

Tertio queritur De gu

¶ stu ex parte obiecti qd est sapor. Et querū tur quique. Quoz p̄muū est utrū sapor sit qualitas simplicis uel cōpositi uel utrius/ qz. 2^m utrū sit actu humidū uel sicci uapor/ ratiū. 3^m que z quot sunt cause saporis. 4^m de generatio/ ne saporis. 5° z ultimo qualiter hoc uerum sit q; tactus z gustus instrumenta habeant circa cor.

Primum horuz pro

¶ cedit sic. Dicit p̄b^o in 2° de generatione z cor/ ruptione. z in libro de aia q; ex eisdē generamur z nutri mur s; gñamur ex cōpositis cōmixtis. g nutrīmur ex eis Cū ergo sapor sit nutrimentū passio z q̄litas: erit sapor pas sio cōpositi z nō simplicis. **¶** Meterea ad hoc. ponit

phus quatuor rationes in libro de sensu et sensato capitulo de gustu. obijciens contra quosdam pythagoricos sic dicens. Cibum oportet esse compositum: etenim nutrimenta non sunt simplicia: quia superfluitas fit cibi hoc in ipsis. hoc pro extra sicut in plantis sensus est nutrimentum: propter hoc oportet esse compositum: quia aliter per digestionem non separet superfluum a nutrimento. cum enim simplex sit omogenium: non est ratio quare una pars obijciat. altera autem sumat in cibo. sed hec separatio superfluitatis quicquid fit in ipsis cibariis ut in animalibus que stomachos habent et utresque bus sit separatio puri ab impuro. quicquid extra ipsa cibata sunt ut in plantis que terra habent pro utere et propter hoc non egerunt. et ratio est: quia necaque que uagias videtur esse nutritiva uel nutrimentum esse nutrimentum eo quod omne nutrimentum oportet esse mixtum: corpeus: quod omne mixtum corpi est incorporabile oportet esse compositum mixtum. et ratio est: quia si unum simplicium nutrirer tunc quodlibet simplex nutrirer: quod falsum est: quia aer propter sui simplicitatem non nutrit. et ratio est: quia cibum est locus receptibilis in corpe animato: ad quem non ingrediuntur simplicia sed composita. Ex his percludit quod cum sapor sit passio nutrimenti: quod sapor non est passio simplex sed composita. Contra hoc obijciat sic vis cibum incorporalis est ei quod cibatur. ergo necesse est ipsum esse male terminabile in se: tamen bene terminabile termino alieno. hoc autem est natura humidum: ita videtur esse sapor: principalem passio humidum. et cum humidum sit simplex videtur esse sapor: passio simplicis. hoc etiam videtur uelle philosophus in libro de anima ubi dicit quod sapor est humidus sicut odor siccus. Preterea in libro de sensu et sensato videtur dici quod sibi saporis est humidum aqueum. Item quicquid est incorporabile ei quod aliter facies augmentum in ipso: et his proprietatibus videtur esse alimentum. simplex est huiusmodi. ergo simplex potest esse alimentum. et ita sapor erit passio simplicis. Maior patet per se. minor probatur ex hoc quod simplex est quantum ad compositionem: et sic facies augmentum et per substantiam est saluatum in mixto et sic facies nutrimentum. Solo dicimus quod sapor est passio composita corporis: eo quod omne alimentum compositum est. sicut enim probatur philosophus in libro de sensu et sensato. generatio saporis est ut in sibi. in humido et aqueo ut in efficiente aut in calido digerente quod est calidum ignis et solis. In sicco autem terreo est sicut in passivo terminante humidum aqueum. et probatur hoc per experimentum. Cum enim saporosum incorporabile sit necesse est ipsum esse humidum. Cum autem videamus in cibis et fructibus oblati ad ignem et ad sole generari omnimodos sapores: patet quod causa efficiens saporis est caliditas. sicut videmus salsum generari ex terrestri adusto in humido: et in aqua videmus generari multos sapores ex hoc quod transiunt multa generata terrarum. Et ex his colligitur quod sapores generantur ut a primis quantitatibus a calido igneo et sole digerente et humido aqueo et terrestri sicco patietibus. Si autem sapores considerant in se put sunt unum genus quantitates: sic extremi simplices sunt eo quod non sunt compositi ex aliis saporibus: et medij sunt compositi sicut in aliis obiectis se suis. Ad primum ergo dicendum quod nutrimentum quod habet actum humidum in hoc quod fluit ad terminos alienos: sed tamen non est de natura humidum tamen sed etiam siccus terrestris et calidus igneus. Ad aliud dicendum quod per ipsum illud philosophum intelligitur quod sapor est humidus sicut sibi: et odor siccus saporatiui sicut sibi. Ad ultimum dicendum quod prima est uera et secunda est falsa: quia simplex non est incorporabile ut nutrimentum: sed si commisceatur simplex in mixto hoc non erit per virtutem nutritiuam sed potius per quantitates actiuas et passiuas mouentes ad mixtum.

Utrum sapor est actus humidus uel siccus euaporatiui.

Secundo queritur

Utrum sapor sit actus humidus uel siccus euaporatiui. Et videtur quod quicquid sit quicquid alio modo. Ex eisdem enim nutrimur ex quibus fumus ut dicit philosophus: sed quedam sunt que possunt principalem liter ex sicco terrestri et per posterius ex humido aqueo: quedam contra. ergo videtur quod cibum quorundam principalem sit ex sicco terrestri: et quorundam ex humido aqueo. et cum sapor sit passio cibi: videbitur sapor sic diuersimode esse siccus

terrestris et humidus aqueus. quod est contra predicta. Preterea videtur quod sapor sit uaporatiua quantitas. quantitas enim que principalem sequitur corpora uaporatiua videtur esse uaporatiua sapor: est huiusmodi. ergo est quantitas uaporatiua. probatio minoris quod dicitur in libro methaphisice quod terra et aqua solum sunt elementa euaporatiua. sapor autem est siccus terrestris compositus cum humido aqueo ut habet in libro de sensu et sensato. Solo dicendum quod sapor: principalem est in humido ut in sibi et coles: quater in sicco illi composito. Ad primum quod obijciat in contra dicendum quod hoc quedam sunt in quibus vincit terrestritas: tamen quod non possunt accipere nutrimentum nisi insuatur cibus in qualibet parte corporis eorum: et influxus non est nisi per actum humidum oportet cibum principalem esse humidum tamen potentia siccus quicquid. et hoc patet in huiusmodi sanguine in quibus ultimam nutrimentum sanguis est qui actu humidus est. Ad aliud dicendum quod prima est falsa hec. scilicet quod omnis quantitas corporis uaporatiui uaporatiua est. Vapor enim est quantitas humidus aqueus et siccus terrestris non in quantum uaporatiua sunt: sed in quantum commiscibilis per actum calidi digerentis.

Queritur quot sunt cause saporum.

Tertio queritur

Que et quot sunt cause saporum. Et videtur quod quatuor. scilicet calidus frigidus humidus et siccus. omnia enim quantitates componuntur a primis. cum ergo sapor sit quantitas corporis compositi quantitates erit causa a quatuor primis. Preterea omnia que accipiunt nutrimentum cuius sapor: est passio sunt composita a quatuor primis: et cum ex eisdem nutriantur ex quibus sunt erunt saporosa composita ex quatuor primis. Sed contra dicit philosophus quod frigiditas extinguit odorem et hebetat sapores. ergo videtur quod frigiditas non sit causa saporis. Preterea videtur quod humidus aqueus principalem sit causa saporis. unumquodque enim generat principalem ex generatione sui que est potentia tale quod ipsum est sicut album ex non albo quod potest esse album. ergo cum humidus aqueus sit insipidus potens esse sapidum per commixtionem siccis terrestris ut de libro de sensu et sensato. videtur uapor: principalem generari ex humido aqueo. Solo dicimus quod quedam sunt cause saporum per se. quedam autem per accensum. per se quedam est efficiens et quedam sunt passive. efficiens ut calidum solis et calidum ignis. videmus enim in fructibus plantarum amarum in quibus humidum per calidum solis non est sufficienter digestum digestionem que est per se et quod postea cum ponantur ad ignem efficiunt dulces per digestionem que est per se et uel optesit sicut videmus in elixatis uel in assatis. Passive autem sunt humidum aqueum ut sibi in cuius actu est necesse est esse saporosum: cum coniungatur ad gustum quod aliter non penetraret ad neruum gustatiui qui est in lingua. siccus pro terrestre terminatiui est humidus ad generationem saporis. Cause pro per accensum quedam sunt intrinsece: quedam extrinsece. frigiditas enim est causa intrinseca que per se hebetat sapores sed per accensum facit quosdam. cum enim calidum sit euaporatiui aeris subtilis et subtiliatiui aquei et terrestris et per quantitates dissolutiuum compositum: ex illis frigidis per compositionem erit restrictiuum aeris et ingrossatiui eo quod perit aerem ad aqueum: et aqueum ad terrestre: et ideo cum per accensum saporis precipue crassus. Unum etiam dicit philosophus quod frigiditas sunt magis sapida calidis. Causa autem per accensum est precipue triplex. scilicet resudatio resuatio et restrictio: et precipue in fructibus plantarum. in prima enim maturatione respsum est in fructibus quoddam calidum quod nimis facit exhalare humidum et remanet siccus fere durum et insipidum et non bene compositum cum humido: et postea fructus resuati acquirunt humidum ex frigore quod nascitur in eis ex generatione caloris solis: quod humidum subinductum commiscet sicco terrestri et subuliat ipsum: et facit fructus saporosiores. resudatio autem tollit superfluum humidum: post cuius oblationem naturale humidum bene adiuuat sicco terrestri: et generat meliorem saporis. Et his duabus de causis meliores sunt ut frequenter fructus in hyeme quod in estate. restrictio autem humidus quod clausum est in partibus subtile facit coniungibile lingue: et per hoc causat meliorem saporis. Et

Secūde partis sūme

per hoc patet solutio ad omnia obiecta.

¶ Utrum sapor: generat ex qualitatibus primis.

¶ Quarto queritur De gñatio

ne sapor. Et videt q̄ generant a q̄litatibus primis: q̄ sicut dicit phus in 2° de gñatione et corruptione. oēs posteriores sūm gñationē reducunt ad p̄mas. sapor aut q̄litates sunt posteriores. ergo generant a p̄mis hoc etiā videt per hoc qd̄ dicit in fine libri de plātis. s. q̄ mirabolani p̄mo sunt dulces et p̄pter raritātē ligni calor solis digerēs ubiq̄ p̄sequit humidū attractū. postea p̄o calor: attrahit sicut sibi sile et angustat poros arboris ita q̄ calor: nō hēt subintrare ad digestiōē humidū: et tūc ex p̄uatione calidi frigiditas et siccitas vincēt calorē et humore et erit tūc fruct^o pōticus et terrestris saporis. deinde p̄o sol cū calore siccū op̄lās multū attrahit ad exterius: et p̄pter hoc multū incipiūt dñari frigiditas et siccitas interi^o et erit tūc fruct^o fortissime pōticitatis: tādē resurget calor nālis iterū per calorē solis et expulso frigido incipit adurē siccū inuētū in fructu illo et tūc erit fruct^o amar^o. Ex hīs colligit q̄ saporē gñant ex p̄mis q̄litatib^o. **¶** Sed p̄tra hoc videt eē qd̄ dicit in li^o de sensu et sensato. ubi dicit Ag^o: quēadmodū aut coloris albi et nigri ex cōmixtione sunt ita et saporē a dulci et amaro: et p̄portionem in eo q̄ magis et min^o et vnusq̄sq̄ est sūm neruos quosdā mixtione et mor^o filiū ideterminate. **¶** Solo dicēdū q̄ dup^o est gñatio sapor. vna per cām efficiētē et hec est a q̄litatibus primis. Alia est per mixtionē earū dē que eēntialiter sp̄nant in mixto. et sūm hoc extremi saporē sūm simplices et mediū cōpositū ab illis. Quātū ergo ad p̄mā gñationē causa sapor in gñe est humidū p̄ncipali ut sūm et siccū terrestre illi cōmixtū: et calidū mouēs ad cōmixtionē. generatio p̄o sapor in spē ut a causa efficiētē est sūm q̄ a calido sufficiētē digerētē humidū gñat sapor: dulcis: a calido aut digerētē et subtiliātē humidū aqueū in humidū aereū gñat sapor: pinguis. A calido p̄o nō digerētē sed adurētē sūm aliq̄ modū: siqdē cū humido gñat pōticus sapor. et si est cū secco gñat amar^o uel salūz si min^o adurat et sūm hāc gñationē loquit Ag^o: in li^o de plātis. sūm autēz aliū modū loquit in li^o de sensu et sensato. et p̄pter h̄ dicit ibi q̄ septē sunt saporē sicut septē calorē sūm p̄portionē aris^o: plures aut erūt sūm p̄portionē geo^o et sine p̄portionē sicut supra dixim^o in questione de colorib^o.

¶ Utrū gustus et tactus hñt infra sua circa cor.

¶ Quinto queritur Quātū hoc

fit uerū q̄ gust^o et tact^o infra sua hñant circa cor. Dicit enī phus in li^o de sensu et sensato. q̄ tactuale istū est magis terre. gust^o aut spēs quedā tact^o sunt. vñ iuxta cor: cor enim infirm^o. s. gust^o et tact^o. cor enim oppositū est cerebro et calidissimū p̄tū. S3 p̄trariū videt eē dictū oīuz auctorū qui cōiter dicit neruos sensibiles oriri a cerebro sicut sp̄m aīalē: et gustum eē in neruo expāso in lingua. Silt hoc pbat per exp̄mētū: q̄ in lingua sentim^o saporē et nō circa cor. Si forte dicat aliq̄ q̄ gust^o est sensus alimētū. alimētū aut est qd̄ hēt tact^o differētes: et alimētū digerit a calore cordis: et ideo dicunt gust^o et tact^o hñre infra sua circa cor. **¶** Cōtra Salien^o dicit q̄ digestiō fit a calore qui est in epate: et virt^o digestiua est ibidē sūm ip̄m. ergo magis debet dici sūm hoc q̄ gust^o et tact^o hñt infra sua magis circa epar q̄ circa cor. **¶** Solo dicē q̄ gust^o duo b^o modis accipiat. Uno mō sūm q̄ est iudiciū saporū ut dicit Ag^o: in 4° ethicoz. et sic neruus gustatiū p̄ncipiat a cerebro et expādit in lingua et palato: et sic nō hēt infirm^o circa cor. Alio mō sūm q̄ est sensus alimētū et sic est sēsus commixti a calido frigido humido et secco. et quo ad hoc hēt infirm^o suū circa cor: et per oēm eūdē modū distigim^o mus in tactu. s. sūm q̄ est iudiciū tāgibiliū: uel sūm q̄ ip̄z tāgēs nutrit tāgibiliū: s3 de tactu ista dicet. **¶** Ad hoc

aut qd̄ obijcit in p̄trariū rñdeo sūm Auic^o in li^o de aīalib^o. et sūm Auic^o in cap^o de corde qui determinat p̄trarietate Ag^o: et Salien^o dices q̄ in ueritate est quedā p̄paratio ad digestiōē nutrimentū in epate ut dicit Salienus: et Ag^o: nō cōtradicit. s3 illa p̄paratio nō pōt facē ut illa mā sit eib^o ante q̄ recipiat formā a calore cordis: q̄ sicut cor formale p̄ncipiū est et effectiū vite in oīb^o mēbris ita est etiā formale p̄ncipiū nutrimentū: sed in stomacho quedā est p̄paratio in hoc q̄ sepat succositas salanaria ab ipuro eijciendo: que succositas per uenas q̄sdā attrahit ad epar et ibi accipit p̄parationē ulteriores: cōpletuā aut formā cū bi accipit a calore cordis: et quo ad hoc gustus et tactus dicunt habere instrumenta sua circa cor.

¶ Utrum humidum aqueum est humidū in gustu.

¶ Et de queritur De gustu ex

pte mediū. Videt aut q̄ mediū in gustu fit humidū aqueū. Dicit aut phus q̄ hoc est ispidū. vñ sic aer se hēt ad colorē qd̄ est mediū eo q̄ nullū coloris est: s3 est susceptibilis oīum colorū: ita humidū aqueū se hēt ad saporē: et ita eē videt mediū in gustu. et hoc etiā videt p̄ Auic^o dicē q̄ gust^o eget medio qd̄ recipiat saporē: et sic in se nō hñs saporē: et hoc est humor salie qui. pue nit ex istis salialib^o. **¶** Itē videt p̄ Ag^o: in 2° de aīa ubi dicit q̄ p̄p̄riū gust^o eē videt potabile et nō potabile. nō potabile aut dicit p̄rau^o et corrupt^o gustus. potabile aut est humidū aqueū. et hoc videt per rōnē. humidū enim est penetratiū p̄pter subtilitātē. Cū igit sapor: hēat penetrare usq̄ ad neruū lingue: et hoc nō pōt eē nisi per humidū: et sic videt humidū aqueū eē mediū in gustu. **¶** S3 p̄tra ponam^o q̄ aliq̄ saporosa p̄le sint humida sicut vinū et humiūmodi. illa igit p̄le p̄nt penetrare ad linguā et sic nō indiget humidū saliali qd̄ dicit eē mediū in gustu. **¶** De terea qd̄ est Auic^o utrū humor aqueū recipiat saporē in cōmixtione p̄tū rei saporose uel sine cōmixtione p̄tū rei saporose sed tñ per mutationē saporis quo immutat ip̄m humidū: sicut color aerē. Si p̄mo mō tūc nō videt humor: eē mediū necessariū: s3 ad facile p̄iugendū saporē cū lingua et hoc ideo est q̄ alr est sēlatū in medio et aliter in sensibili p̄mo. In medio enī est in potētia tñ sicut color est in aere. In sēbili aut p̄mo mō est in actu. cū autē sapor: cōmixt^o humor aqueo fit actu i humore tali: nō erit in ipso ut in medio tñ. Si scdo mō tūc sapor: aut est in humido sūm sui eēntiā aut nō. Si p̄mo mō tūc nō est mediū s3 mā. Si scdo mō tūc saporosū positiū sup linguā sine medio nō sētiē. qd̄ salūz est q̄ sūm hoc gust^o nō eēt tact^o. **¶** Solo dicēdū q̄ mediū in gustu est humidū aqueū aut ex istis salialib^o sūptū ab extrinsecō. Est autē mediū et mā et nō mediū tñ: sicut aer in auditu: qui est mediū auditiū et mā sonit^o nō sicut in visu in quo ē aer mediū tñ et nō mā coloris: et p̄pter hoc dicit Auic^o q̄ meli^o videt sibi q̄ sit mediū ad h̄ q̄ sapor: facit p̄iugat cum lingua: sine quo si sapor: posset penetrare linguā: imutaret neruū gustatiū lingue. Et p̄ hoc patet solo ad id qd̄ querit p̄mo. s. qd̄ sit mediū i gustu. **¶** Ad illd̄ qd̄ postea querit dicēdū q̄ saporē nō gñant i aliquo humido tñ s3 oportet plures cās eē: et p̄ hoc oportet q̄ p̄tes porose cōmiscant humidū ad hoc q̄ fiat actu saporosum. et bñ p̄cedim^o id qd̄ obijcit q̄ sapor: nō est in ipso ut in medio tñ: s3 etiā ut in mā. sic aut de alijs sēlib^o dictū est ita gust^o est gustabilis et nō gustabilis. Nō gustabile aut dicit trib^o modis. s. p̄uationē hñ^o sicut ispidū est nō gustabile: et p̄uationē armonie ad sensū sicut excellēs est nō gustabile qd̄ corruptit gustū: et p̄uationē armonie ad imutatiōē gustus sūm debilitatē immutantis sicut non gustabile dicit quod p̄rauū habet odorem.

¶ Queritur quid est tactus.

¶ Insequēter querit

de tactu. Et querunt quique. scilicet quid est tactus. et utrum tactus sit vnus sensus uel plures. Et quid est organum in tactu. Et quid est medium in ipso. Et quid est tangibile proprium.

Primum proceditur sic

sicut dicit Auicenna: quod tactus est vis ordinata in nervis cutis totius corporis et eius carnibus ad apprehendendum illud quod tangit illud et afficit proprietate pmutate complexione et affectione componis. Item Algazel sensus tactus est virtus diffusa per oem carnem et cutem per quam apprehendit calorem et frigiditatem: humiditatem et siccitatem: duritiam et mollietatem: asperitatem et lenitatem: gravitatem et levitatem. Preterea propter maiorem huiusmodi obiectis sic. Dicit Algazel in primo secundo de anima. sicut habet tactus ad partem et totum sensus ad totum corpus quod est sensitiuum secundum huiusmodi. hoc est sicut anima sensibilis perfectio est totius corporis sentiendi: ita partes eius perfectiones sunt partium. igitur cum tactus sit pars anime sensibilis: erit perfectio partis corporis sentiendi. ergo non erit vis ordinata in nervis cutis totius corporis: et in omnibus carnibus corporis sentiendi. Item videtur tactus esse ordinatus non tamen in nervis carnalibus sed etiam in organis aliorum sensuum. Quicquid enim est ut fundamētum ad alterum: positum illo cuius est fundamētum ponetur et illud quod dicitur fundamētum de necessitate. sed non puerit est actus est ut fundamētum ad oēs sensus. ergo quocumque sit positum in aliquo organo de necessitate ponetur et tactus non puerit. sed visus est in oculo ergo tactus. Preterea nos assentimus tactui in oculo et subtilissime. Preterea in primo de somno et vigilia dicitur quod sensus sunt sicut acutiui ei que per tactum exercet. id est opatiui comparati cum comparatione tactus. opatio enim tactus separat ab alijs organis sentiendi. Aliorum pro operationes ab ope tactus non separant eo quod tactus est fundamētum ad alios sensus. et ex hoc accipitur idem quod prius. Item in primo de anima dicit Algazel: quod sicut se habet anima sensibilis ad vegetabile: sic se habent ceteri sensus ad tactum: sed anima sensibilis inseparabilis est a vegetabili. ergo ceteri sensus erunt inseparabiles a tactu: et sic iterum habet quod in quocumque organo erit aliquis aliorum sensuum in eodem erit tactus. Preterea queritur que sit anima inter id quod dicitur Auicenna: quod tangit illud et afficit proprietate pmutate. sicut enim visus apprehendit visionem ex parte secundum actum sic actus videtur apprehendere tangere aliquo secundum actum: et ita superius addit quod sequitur et afficit id proprietate pmutate. Preterea sciendum dicitur in sexto philosophi. tangere est ultima pars habere sed hoc etiam puenit mathematicis ut dicitur in primo de generatione et corruptione. ergo videtur quod actu possumus sentire mathematicum quod falsum est. In mathematicis enim non sunt qualitates sensibiles. et nihil est sine qualitate sensibili. Preterea queritur de hoc quod dicitur afficit proprietate pmutate. sensitiuum enim se habet ad sensibile ut puationio et materia non ut primum ut dicit Algazel in libro primo de anima capitulo de gustu. lingua enim oportet non actu esse humidam nec impossibile esse ad hoc ut fiat actu humidam. sicut oculus non habet actu colorem: sed potest habere ipsum. ergo sicut in tactu sensibile non erit ut primum pmutat sed ut huiusmodi se habebit: et sensitiuum ut materia sub puatione. Preterea queritur que anima sit in hoc quod dico complexione et affectionem componis. Complexio enim videtur qualitas corporis sentiendi ex coniunctione humorum. et sic videtur complexio relinquere compositionem ut porum nam. ergo compositio nihil addit super complexione et sic superius ponitur in diffinitione. Ad solo dicimus quod tactus duo habet de ratione sui. quorum vnus est quod est tangibilium iudicium: et sic est potentia et pars anime sensibilis. Alterum est esse perfectio a quo sumitur sermo diffinitiuus anime sensibilis et sic non est pars anime sensibilis: sed est illud quod constituit ipsam et facit esse sensibile animam. Et hoc patet duobus rationibus. Quorum vna est necessaria. scilicet quod tactu posito ponitur anima: et destructo tactu destruitur anima: et sic non est in alijs sensibus. scilicet in auditu visu odoratu et gustu nisi secundum quod gustus est quidam tactus. Cum igitur propter sensum animam sit anima ut dicit Auicenna. tactus

erit sensus per quem anima est anima. cum autem sensibile diffinitiuum sit animam: tactus erit sensus a quo est sensibile quod diffinit anima. et hoc est quod dicit Algazel in primo de anima. vnde propter hoc ponitur. scilicet quod vegetabile inest viuens. scilicet plantis. animalis autem supple viuens est propter sensibile primum. et namque multa animalia manentia autem cum sint natura habent hunc solum sensum. sensitiuum autem est primum hominibus tactus. sicut autem vegetatiuum potest separari a tactu et oī sensu sic et tactus a sensibilibus alijs. Alia ratio est per similitudinem: quod sicut in partibus anime vegetabilis generatiua est a quo sumitur diffinitio anime vegetabilis et est perfectio ipsius: eo quod vnuquodque dicimus perfectum dum potest facere ex se alterum tale quod ipsum est: sicut etiam patet in partibus anime sensibilis. tactus est esse et perfectio sensibilis anime secundum generationem suam: eo quod anima perfectam nam animalis dicimus habere quando tangendi habet sensum. Ad primum dicimus quod cum tactus perfectio sit totius animalis oportet ipsum non tamen esse in organo vno sed in omnibus partibus corporis secundum aliquem modum ut infra dicitur: et per hoc patet solo ad sequentes. Tactus enim secundum quod est perfectio animalis fundamētum est aliorum sensuum. Ad aliud quod queritur que sit anima inter id quod tangit illud et dicitur quod sicut distinguit Algazel in primo de generatione et corruptione tangens et tactus se habent sicut mouens et motum. est enim quoddam mouens non motum sicut mouens primum et est quoddam mouens motum sicut est mouens in generatione et corruptione. cum enim frigidum mouet calidum tunc etiam mouet ab ipso. sicut est de tangente et tactu. Aliquid enim tangit cuius ultimum non habet primum: illud non imutat per tactum propter hoc dicitur quod tangit non tactus: quod non tangit nisi tactu methaphorico. et hoc modo celum tangit ignis. cum enim celum non recipiat impressiones pegrinas: celum non imutat ab igne: et sic non tangit ab ipso phice sed methaphorice. ignis enim bene recipit impressiones a celo: et sic ignis tangit a celo. Cum autem ignis tangit aerem: tunc utrumque tangit phice: et tangit ab utroque. vltimum enim ignis imutat secundum humidum quod est in ultimo aeris et ultimum aeris imutat secundum siccum quod est in ultimo ignis. Ad hoc autem quod Auicenna distinguit iter tactum naturale et mathematicum postquam dixit quod tangit illud addidit et afficit proprietate. non enim sufficit quod ultimum tangibile sit cuius ultimo tangens: sed oportet quod tactus a qualitate tangibili imutetur et afficiatur. Ad illud quod obicitur quod sensus est ut puationio et materia ad sensibilia et non ut primum dicitur quod aliter est in sensu isto et in alijs ut patet ex predictis. non enim sensus iste tamen est potentia anime sensibilis sed etiam est actus et forma corporis sentiendi: et ideo est corpus sentiens de necessitate sic comixtus ex partibus ut dicit Algazel in primo de anima. erit iste sensus semper exis in comixto corpore. cum autem nihil sit imutabile a sensu potius a contrario oportet quod imutatus sensus sit contrarium et ideo calidum sicut complexione non imutat: sed potius calidum excellens. et sicut est de frigore et alijs qualitatibus tactus. habet tamen simile puationi hoc modo quo medium puationi est extremorum. Ad illud quod queritur de anima complexionis et componis dicitur secundum Auicenna capitulo de tactu. quod complexio refertur ad comixtionem membrorum solum. scilicet carnis et ossis nervi et uene et huiusmodi. compositio autem refertur ad copaginationem membrorum dissilium: sicut caro et os et manus et brachium et huiusmodi: et sic patet quod compositio addit super complexiones.

utrum tactus est vnus sensus.

Secundo queritur utrum tactus sit vnus sensus uel plures. Et videtur quod sit vnus

probat enim Algazel in fine secundo de anima quod non sunt sensus propter quique. Si autem tactus esset plures sensus: sequeretur quod essent plures sensus quique. ergo tactus non est plures sensus. Preterea sensus est vnus tanto magis quanto magis ea que sunt ad sensum sunt magis vnita. In tactu autem medium punctionis est organum: et ipsum medium et organum comixta sunt ex qualitatibus tangibilibus: et ita videtur quod in tactu sunt unita tangibilia et medium tangendi et organum: et hoc non est in alijs sensibus: ergo tactus non est magis vnus sensus quam sensus alij. Item propter plura obiecta non videtur

Secūde partis sūme

tactus ēē sensus plures: q̄ visus ēst apphēsius lucis z coloris: cū tñ lux z color nō sint in gñe vno p̄ximo ut supra pbatū est. ¶ Sed p̄tra hoc obijciť: z sumant p̄ximo rōnes. Alť: posite in l̄ra in 2° de aia cap^o de tactu. Quaz p̄ma est hec. ois sensus vnus p̄trarietatis ēē videt̄ ut visus albi z nigri. audit^o grauis z acut^o. gust^o amari z dulcis. in eo aut̄ qđ t̄gī pōt multe insunt cōtrarietates. s. hu midū calidū frigidū z siccz durū molle z alia que sunt huiusmodi. ergo tact^o nō erit sensus vnus. Si forte dicatur qđ in alijs sensib^o sunt p̄trarietates multe ut in uoce nō solū acuitas z grauitas sed etiā magnitudo z puitas: z in visu nō solū albi z nigri: sed etiā clarū z obscurum z cōgregatiū z disgregatiū visus ostēdit. Alť: qđ oēs ille cōtrarietates que sunt in auditu z visu reducuntur ad vnū s̄bm qđ est gen^o p̄ximuz ut i auditu ad uocē: z in visu ad colorē: z ppter vnitatē illius gñis dicit̄ visus vnus z auditus vnus. In tactu aut̄ cōtrarietates nō pōt reduci ad genus vnū p̄ximū: ergo tactus erit plures sensus. Alia rō Alť: est sup̄a quādā rñsionē que posset fieri. s. qđ tactus sit vnus ppter vnitatē sp̄ei eius per qđ sentimus: sicut est sp̄s carnis que cōnālis est nobis: z in ipsa senti mus oia t̄gibilia. ostēdit aut̄ in cōtrariū sic ponat̄ qđ cū cū aptet nobis aer uel aqua cōnāliter sicut carotūc vno quodā intrinseco medio sentiremus z colorē z sonuz z odorez mō tñ ppter vnitatē illius mediū diceret̄ sensus vnus visus audit^o z odorat^o: qđ s̄m qđ determinate sunt actiones actiuoz s̄m quas aliter agit color z aliter sonus z aliter odor: ita determinate sunt potētē passine mediū: qđ s̄m nām dyaphani patit̄ a colorē: z s̄m nām uacui patit̄ a sonoz: s̄m nām rarefaciētē imutat̄ ab odore z patitur ab odore. Sed nō est in carne: qđ ex simplici elemēto nō pōt fieri atātū corpus: sed tota caro per vnā naturā t̄gīt oia t̄gibilia. s. in quātū mixta est ex oib^o. Cum igit̄ actiones actiuoz plures sint in gñe: z s̄m numerū passi uoz in gñe multiplicent̄ potētē passue in sensib^o: tactus erit sensus plures ppter plura obiecta: z nō vnus ppter vnitatē eius in quo sentit̄ t̄gibilia. 3^a rō est Alť: per s̄le qđ h̄ gustus z tact^o in lingua h̄at organo: nō tñ diceretur idē s̄sus in lingua ppter diuersa obta. ergo a sili si in toto corpe sentiremus gustabilia z t̄gibilia sicut in lingua h̄ tñ vnus sensus videt̄ gustus z tact^o nō tñ ēē vnus sed plures ppter plura obta. Si uer̄ igit̄ h̄ t̄gibilia sentiamus in toto corpe ppter carnē vnā in specie: nō tñ tactus erit vnus sed plures ppter pluralitatē t̄gibilium in gñe. ¶ Itē Auic^o: vident̄ aut̄ t̄gēdi virtutes multe ēē: qđ vnaqueq; vni cōtrarioz appropaf: videlicet illud p qđ dephēdimus p̄trarietate que est iter graue z leue sit aliud ab eo per qđ apphēdimus p̄trarietate que est inter calidū z frigidū. Iste enim sunt p̄me actiones sensus: z oportet qđ vnūqđq; genus eas h̄eat per p̄p̄riā virtutem. sed qđ diffuse sunt iste virtutes per oia mēbra equaliter: ideo putauerūt eas ēē vnā virtutē uelut si tact^o z gustus ēēnt diffusi per totū cor^o sicut sunt diffusi in lingua putaret̄ qđ eoz p̄ncipiū vna virt^o ēē. sed qđ diuersi sunt extra linguā: cognita est eoz diuersitas. ¶ Itē Auer^o. sup̄ 2^m de aia dicit̄ qđ putatū est aliqñ qđ tactus ēē sensus vn^o z qđ caro ei^o ēēnt in s̄m: cū tñ sint plures sensus. ¶ Preterea videt̄ hoc per rōnē agens z patiens p̄portionabilia sunt z diffinitio patiens est per actū agētis: qđ agēs sp̄em suā facit in patiēte. Iste igit̄ sensibile z sensus se h̄eant sicut agēs z patiens: s̄m diuersitatē agentis diuersificat̄ diffinitio patiens: sed in tactu diuersa sunt agētia gñe. ergo diffinitio tact^o s̄m ipsa diuersificabit̄ in gñe: ergo tactus s̄z suū ēē plures sensus. Forte aliq; uellet dicē qđ obiecta tact^o reducunt̄ ad duo: que sunt in gñe vno. s. ad tangibile z int̄gibile. sed hoc nihil est. t̄gibile enī z int̄gibile se h̄nt sicut p̄uatio z habitus z nō ut p̄traria eiusdē gñis que ad cetera p̄traria reducunt̄. ¶ Preterea s̄m h̄ oēs sensus erūt vnus sensus: qđ sensibile z insensibile sūt

opposita ad que oia obta sensus reducunt̄. ¶ Ad hoc dicit̄ aliq; qđ obiecta tact^o sunt q̄litates p̄me que sunt magis simplices q̄ q̄litates posteriores: z sic magis reducibiles in vnū. ¶ Sed cōtra hoc est: qđ ois reductio uel ē inferior in vnū genus: uel causatoz in cām vnā: uel cōpositoz in simplex vnū: uel posterior in pus vnū. Qđ aut̄ humidū z siccu nō reducunt̄ in calidū z frigidū sicut in genus pbat̄ ex hoc qđ calidū z frigidū nō p̄dicant̄ de humidū z sicco subalter sine p̄uersione. sicut nec reducunt̄ in ipsa sicut in cām: qđ si humidū causaret̄ a calido p̄le tñ nunq; causaret̄ a frigido. z nos videm^o qđ humidū inuenit̄ cū calido z humidū: z s̄le est de sicco: nec reducunt̄ ad ipsa sicut cōpositū ad simplex. humidū enī z siccu sunt simplices q̄litates sicut calidū z frigidū: nec est am est reductio posterior in pus: qđ eque p̄me sunt iste sicut ille. ¶ Preterea natura pus dicit̄ causa uel genē ut habitū est: qđ nō reducunt̄ ad ipsa sicut ad cām z genus. Si forte dicat̄ qđ calidū z frigidū sunt q̄litates actiue: humidū z siccu passiue: z ita sicut actiū est an̄ passiuū: ita ille sunt p̄ores istis. ¶ Cōtra hoc qđ h̄ actiū sit pus passiuo s̄m actū eo qđ facit ipm ēē actiū: nihilomin^o tñ actiū nō est pus passiuo s̄m potētia: qđ actiū nō facit potētia z passiuū. Passiuū enim h̄et potētia ante qđ suscipiat actum agētis. ¶ Preterea humidū z siccu nō dicunt̄ sic ēē q̄litates passiue: qđ nullo mō sint actiue. trāsmutat̄ enim sic cū humidū z cōtra. Ad hec oia qđ uoluerunt̄ ridē dicētes qđ tactus s̄m subam est vnus sensus z s̄m obiecta plures. ¶ Sed cōtra hoc videt̄ etiam qđ illa suba est forma uel materia uel cōpositū. cōstat qđ nō est forma: qđ cū tactus sit potētia passiuā formā nō habet nisi ab agente. Si autē est materia tñ erit aptitudo patiēdi z suscipiēdi formā ab agēte. z cū nō sit eadē aptitudo ad agētia genē diuersa: potētia mālīs nō erit vnus sensus. nō enī dicit̄ potētia oino indispōsitā sed dispōsitā per habitū nāe sicut visus ad colorē: z auditus ad sonū. ¶ Solo s̄m sup̄ dicta dicimus qđ tactus significat̄ in duplici rōne. s. in rōne potētie z in rōne p̄tis. z s̄m qđ est iudiciū t̄gibilium: z in rōne forme aialis s̄m qđ est aial. z ppter hoc ipse solus inter sensus pluriū est cōtrarietati: cū tñ sit sensus vnus s̄m qđ est forma. sicut enim gñatiua in plātis que p̄fectio uegetabilium est nō est in vna pte corpis plātis: sed determinat totū sicut est forma totius existēs in radice stipite z ramis z uirgis. nec est s̄m vnū modū sed potius s̄m multos generās folia ramos uirgas z fructus femina z plātas. sic tactus qui est forma p̄fectiua est aialis z nō est pars nisi per cōparationē ad opa specialia: sicut etia est pars gñatiua uegetabilis: nō est ergo tact^o in vna parte corpis aialis sed in oibus s̄m aliqñ modū ut infra dicitur. nec est vnū mōs: sed q̄pluriū p̄trarietati apphēsius s. oium illarū que determināt ipm corpus. s. qđ est organū tactus ut infra ostēdet̄. Dicimus ergo qđ tact^o est sensus vnus s̄m qđ est forma: est tñ pluriū cōtrarietatu: s̄m corpa specialia. ¶ Ad p̄mū ergo qđ obijciť in cōtrariū dicēdum ex rōnibus Alť: patet iam solutio qđ nō est s̄mile de tactu z alijs sensibus. z non sequit̄ si alijs sensus sunt cōtrarietatis vnus in genere qđ tactus debet esse vnus cōtrarietatis. ¶ Ad aliud dicēdum qđ in ueritate per corpus sentimus in quātum est mixtū ex t̄gibilibus: cuius p̄batio est s̄m Alť: qđ nō sentimus nisi ex cellētijs t̄gibilium: eo qđ corpus n̄m mixtū est t̄gibilibus mediū est extremoz t̄gibilium. Cum igit̄ vna natura mixti p̄portionē habeat ad oia miscibilia p̄sequētia ad mixtum per vnū corpus s̄m actus mixti qui est potētia miscibilia plura: sentimus omnia miscibilia. z cum tactus sit forma p̄fectiua illius corporis: per vnū tactum s̄m actum apprehendimus omnia miscibilia. pbat autem Alť: in fine p̄mi de generatione z corruptione. qđ nihil est miscibile perse nisi qualitates tactus. ergo per vnū tactū apprehendimus oēs p̄trarietates t̄gibilium.

¶ Queritur quid est medium & organum tactus.

beat hēre mediū simplex sicut aliū sensus: sic q̄qd est oī-
bus elemētis p̄rariū: ip̄m pōt pati ab oīb⁹ elemētis: z ab
oīb⁹ q̄litatib⁹ eoz. quodlibet elemētū p̄rariū est oīb⁹ ele-
mētis ut pbat in 2° de ḡn̄atione z corruptione. ergo qd
libet elemētū pōt pati ab oībus alijs z ab oībus q̄litatib⁹
eoz. ergo si mediū in tactu sit mediū simplex s̄m nāz vñs
vñs elemētū nihilo minus tact⁹ patiet ab oībus q̄litatibus
tāgibilib⁹. ¶ Preterea videt q̄ tactus nullū hēt mediū
illa enīz tāgūt quoz ultima sunt simul: z quoz ultima sūt
nō hñt aliqd mediū: ergo que in tactu sentiunt nullum
hñt mediū. hoc idē videt per Auic^{am} dicētē sic. ex p̄be-
tatibus tact⁹ est quoddā inst̄m nāle qd est caro neruo-
sax: ex hoc q̄ sentit aut caro aut neruus sentit ex tactu q̄z
uis ibi nō sit mediū aliquo mō. ¶ Sed p̄tra hoc videt
eē rō Agē in 2° de aīa. qui pbat carnē eē mediū sic dicēs
Dis aut caro z lingua sicut aer z aq̄ ad vīsum auditū ol-
factū se hñt: ita se hēre vident ad hoc q̄ sentim⁹ in orga-
nō tact⁹. sed illa se hñt ut mā. ergo caro se hēt ut mediū
in tactu. ¶ Itē ibidē inducit aliā rōnē. sensibili igit sup
organū posito nō sit sensus: sed sensibili tact⁹ sup carnez
posito sit sensus: ergo caro nō est organū sed mediū. Ali-
am rōnē inducit Agē: cōtra rōnē quē posset fieri. s. q̄
imutatio mediū nō ponit sentire de necessitate. imutatio
enīm aeris s̄m colores nō ponit videre de necessitate. z
sicut est in alijs sensibus. sed imutata carne s̄m tangibi-
lia statim est sensus: ergo caro nō videt eē mediū sed or-
ganū. Si inq̄z aliqz uellet sic rōndē. Cōtra hoc dicit Agē:
ponamus q̄ pellis tenuis circūiectā nobis: que p̄o-
pter sui tenuitatē facit latere sensus: utrū s̄m p̄us z poste-
rius tāgibile imutat sensum in pelle z tactus: s̄ tūc simul
videt eē sensus cūz imutatione pellis: z nō videt eē
per mediū: nihilo min⁹ eē per mediā pellē illa imutatio
tact⁹. ergo multo magis si cōnālīs fiat nā que circūiectē
dis in organo: faciet latere p̄oritatē z posterioritatē i me-
dio z organo: nihilo min⁹ tñ erit per mediū imutatio or-
gani. ergo neq̄ statim fiet sensus imutata carne: nihilo-
min⁹ tñ caro pōt eē mediū in tactu. z nō videt eē dīa nī
si q̄ sensibilia alioz sensuū sentim⁹ per media extra a lō-
gē tāgibilia s̄o per mediū itra z p̄iūcta nobis. Aliā rō-
nē videt Agē: ponē ad hoc q̄ mediū z organū in tactu
sint idē numero. sicut enīz differt tact⁹ ab alijs sensib⁹ in
hoc q̄ in alijs sensibus mediū patit a sensibili p̄mo: z po-
stea organū sensus patit a medio imutato. Cū sensibile
agit mediū z mediū agit in organū. sed in tactu nō est sic
sed vna actione obieci patit mediū z organū sūt sicut p̄-
cutiēs clypeū nō pcutit clypeū ut clype⁹ p̄cussus postea
pcutiat clypeatū: s̄ vna p̄cussione pcutit clypeū z clypea-
tū. ¶ Sed p̄tra hoc videt eē. quecūq̄ s̄o eque p̄mo pa-
tiunt ab agēte eodē z vna numero actione agētis sūt nō
distātia per locū a se iūcē: mediū z organū in tactu eque
p̄mo patiunt ab eodē agēte vna numero actione agētis
ergo nō distāt per locū. z ita videt q̄ nō sunt duo corpa:
q̄ duo corpa nō pñt sūt eē in eodē loco. ¶ Ad hoc dicūt
aliq̄ q̄ in ueritate mediū uel organū in tactu nō differūt
s̄m locū. Caro aut s̄m suā formā est mediū: z s̄m suā ma-
teriā est organū. ¶ Sed p̄tra hoc est q̄ organū nō dicit
nām sed inst̄m uētēs: sic videt q̄ caro s̄m mām non
pōt eē organū: sed potius s̄m suā spēm. ¶ Preterea or-
ganū est qd ultimo imutat s̄m māz. sed si stat compatio
forme z mae mā p̄us immutat q̄z forma: z ita mā magis
hēbit rōnez medij q̄z forma. ¶ Preterea hoc est contra
Auic^{am} qui dicit sic. nō debet putari q̄ senties est neru-
tñ: sed neruus certe reddit sensus tāgibile alteri mēbro
qd est caro. Si enīm senties eēt ipse neruus tñ: oportet
ret eē senties in tota cute hoīs z elus carne expāsum ali-
qd: sicut sunt pāniculi neruosi. Ex hac auctoritate videt
q̄ neruus sit mediū z caro sit organū. nō enīm medij est
recipere z reddere: z nā inst̄m recipere tñ. ¶ Item Auic⁹:
mediū est qd natura carnis est recipere sensum: q̄z uis ad

Secunde partis sume

recipiendū illū eget ut recipiat aliūde & ex virtute alteri
us mēbri mediātibus aut neruis. ¶ Itē videt p̄ Aui^{am}
q̄ cor sit in s̄m tactus. dicit enī sic. l̄z separant in corde
neruoz filia: nō est tā lōge qn accipiat ab eo sensus & red-
dāt vni origini & ab ea origine reddatur cerebro & alijs
mēbris. Videt etiam per Aui^{am} q̄ multiplex sit huius
modi sensus & nullū mediū. dicit enī sic. ex pprietatib⁹
tactus est q̄ tota cutis circūdans totū corpus est senties
per tactum: & nō solū vna eius pars & ponit p̄bationē di-
cti sui talē dat rōnem q̄ iste sensus est natura p̄seruās to-
tū corpus ab accitibus que multū nocerēt si p̄sisterēt
in aliquo alio mēbro: ideo oportuit totū corpus eē senti-
ens per tactū ut totū remoueret ab illis per expimētum
tactus. ¶ Itē Aui^{am}: nō oportet necessario ut vnusq̄q̄
sensus habeat in s̄m sibi ppriū: sed possibile est eē vnū
cum in s̄m vno: & p̄cipue in tactu. ¶ Solutio s̄m supra
dicta tactus habet duplicē intētiōē. s̄. forme & potētiē. &
s̄m q̄ est forma est p̄fectio aīati corpis: sic totū corpus ha-
bet p̄o organo: & nō utit aliquo medio: sed magis sentit
in p̄tibus illis que magis accedūt ad equalitatē: & magis
p̄cipiāt sp̄m sensibile sicut in neruis carne & cute. que
aut recedūt ab equalitate & nō p̄cipiāt sp̄m sensibiles:
sicut ossa & cerebrū & capilli & cornua & ungues nō senti-
unt nisi s̄m quēdā modū: & ideo dicit in quātū circūposi-
ta sunt talia p̄nīculis neruosis: in quoz dissolutione sē-
tiō dolo: sicut circa cerebrū & circa ossa. cū enim tactus sit
sicut forma corpis aīati terminat & cōplet totā mām suā:
& p̄pter hoc p̄cipit q̄cqd immutat cutē & q̄cqd immutat
neruū: & quo ad hoc p̄ncipaliter tact⁹ est in corde qd est
p̄ncipiū totius corpis: & per fila neruoz p̄tinet totum cor-
pus. s̄m aut q̄ tactus est iudiciū tāgibile: sic p̄ncipalr
est in loco iudiciū tāgibile. i. in cerebro. oportet enim q̄
cerebrū p̄pter sui sup̄fluitatē & humiditatē nullum habe-
at tactū cum ab ipso diffundit sp̄s aīalis qui est p̄ncipi-
um sensuū sicut dicit Algazel. q̄ tactus p̄tingit ad partes
carnis & cutis mediātē corpe subtili qd est vehiculū eius
qd dicit sp̄s & discurrit per cōpagines neruoz: quibus
mediātibus p̄tingit ad p̄es carnis & cutis: & hoc est cor-
pus subtile & nō acgrit neq̄ haurit virtutē hāc nisi a cor-
de & cerebro: & s̄m hūc modū neruus virtutē recipit a ce-
rebro & corde & reddit carnī & cuti. Immutatio aut a tāgi-
bili simul sit tpe in carne & neruo: sed natura prius in car-
ne & neruo & sic caro quandā rōnem videtur hēre quā
nō habet neruus ut videt Aze: uelle. ¶ Bicat ḡ ad p̄m
q̄ l̄z calidū & frigidū imutēt a lōge: tñ oībus intermedijs
sunt sicut in materia & in s̄bro: & nō sicut in medio. & hoc
patet q̄: cū mediū calefactius est: etiā p̄mo calefaciente
nō p̄nte remanet caliditas in medio. sic aut nō est in co-
lorato & aere eo q̄ aer nō se hēt ad colorē nisi ut mediū
& nō sicut materia & s̄bm. ¶ Preterea elemēta pp̄ia sūt
s̄bta tangibiliū qualitātū: nō aut sunt ita cause & subiecta
sonoz odorū & sapoz: & p̄pter hoc qñ aer calefactius ca-
lefacit corpus est actio m̄e & nō actio inediū: tñ latius de
terminabit istud que sit dīa inter actionē mediū: actionē
m̄e & actionē obiecti. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ mediū in
tactu nō pōt eē elemētū simplex: q̄ l̄z quodlibet elemētū
sit trāsmutabile a quolibet tñ sensus nō sentit dissilē suo
organo: & ideo si organū tactus esset vnus elemētū illius
elemētū qualitates nō p̄cipet tactus: & cū debeat p̄cipere
qualitates nō p̄cipet tact⁹ & cū debeat p̄cipe q̄litates oī-
um elemētoz oportet q̄ ipm sit ex oīb⁹ cōmixtum. & hec
est solo ad 3^m. ¶ Ad 2^m aut dicēdū q̄ duob⁹ modis pōt
eē tact⁹ in humido: uel q̄ expellat humidū a sup̄ficie tā-
gētis & tacti: uel q̄ p̄mū tāgēs q̄litatē suā generet in hu-
mido aereo uel aqueo qd postea agit in tactū actiōe ma-
terie & nō actione mediū ut dictū est. Et utrūq̄ istoz mo-
doz tactus nō est per mediū extra sed intra. ¶ Ad illud
qd obijcit q̄ tactus nullū hēt mediū iā patet solo. Tact⁹
enim p̄pter hoc q̄ nō tñ est potētia sed etiā forma aīati

corpis app̄hēdit in oībus partibus sue m̄e simul tpe. &
nō in vna p̄us & altera posterius. sed tñ in cōparatiōe ad
oīm naturā p̄us imutat caro q̄ neruus: q̄ vicinior est
obo agētī in actu: & per hoc patet solo ad dictū Aui^{am}.
¶ Ad rōnem Aze: dicēdū q̄ in ueritate maiorē rōnem
mediū habet caro q̄ neruus: sed nō est mediū qd p̄us i-
mutat tpe: sicut etiā ibidē dicit Aze. ¶ Ad aliud dicen-
dū q̄ in ueritate posito tāgibili sup̄ neruū fit subtilissī-
mus tactus. dissiliter enim se hēt in tactu & in alijs sensi-
bus. Et qd dicit Aze: q̄ neq̄ in tactu neq̄ in alijs sensi-
bus sensibili sup̄ in s̄m posito fit sensus: nō pōt intelli-
gi nisi de cerebro. Tact⁹ enī s̄m q̄ est iudiciū tāgibilius
fuit a cerebro: & cerebrū in se nō hēt tactū l̄z in p̄nīculis
qb⁹ circūponit sentiat tāgibilia. ¶ Ad aliud dicēdū q̄
caro quādā rōnē habet mediū ut sup̄ dictū est. ¶ Ad ali-
ud dicēdū q̄ Aze: nō intēdit q̄ organū & mediū in tactu
sint idē numero quātū ad m̄āz sed quātū ad formā. For-
ma enim carnis & nerui est sensus tactus. & p̄pter hoc q̄
vna forma vniunt carō & neruus: vna etiā actione imū-
tant: l̄z vnū per alterū imutet. & p̄pter hoc vnum fit ut
mediū & alterum ut extremū & organum. sicut etiā l̄z vna
p̄cussione pcutit clypeus & clypear: tñ clypear pcutit
per clypeū & non ecōtra. & sic clypeus pcutit in rōne me-
diū: & clypear in rōne postremū. Et per hoc patet solo ad
aliud qd p̄tra obijcit. Imp̄obationes s̄o solōnis indu-
cte bñ p̄cedimus. ¶ Ad duas auctoritates Aui^{am} dicē-
dū q̄ tact⁹ duas hēt compationes. vna hēt s̄m q̄ recipit
virtutē tactiūā. & q̄ virtutē illaz recipit a corde & cerebro
p̄pter sp̄m & neruos: sicut neruus erit p̄mo recipiēs &
ulterius reddēs virtutē carni & cuti: & quo ad hāc compa-
tionē loquit Aui^{am}. Aliā hēt compationē quo ad recipe-
re tāgibile per imutationē: & s̄m nām pellis & caro erūt p̄-
mo recipiētia & ulterius neruo reddētia & sic loq̄t Aze.
Tres auctoritates Aui^{am} sequētes loquunt de tactu s̄m
q̄ est forma corpis aīati: q̄ s̄m hoc sicut cetera mēbra ge-
nerant a corde a virtute informatiua ipsius cordis: sic etiā
am forma ipsoz mēbroz p̄ncipalr effluit a corde: & s̄m
hunc modum etiā tactus non determinat sibi partem
specialem in corpore.

¶ Queritur quid est tangibile proprium.

¶ Quarto et ultimo querit

Quid sit tāgibile pp̄rium. Bicat aut cōter q̄ p̄
me q̄litates. s̄. calidū humidū frigidū siccū sunt tāgibilia.
Cū aut sint quedā q̄litates p̄ntes has q̄s enumerat Aze
in 2° de ḡniatione & corruptione. & in 4° meth^o. sic enī
dicit in 2° de ḡniatione & corruptione. Eoz que p̄us tan-
gibile dicēdū diuidētū que p̄mo die & p̄trarietates sūt
aut q̄litates s̄m tactū hec calidū frigidū humidū & siccū:
grauē & leue: durū & molle: grossū & subtile. ¶ Querit
tur ergo utrū oēs iste p̄mo sensibiles sint s̄m tactum uel
nō p̄mo. Et videt q̄ nō p̄mo. q̄litas enim sensibilis sen-
tit s̄m q̄ ipsa est: ergo si ipsa nō est p̄ma nō sentit p̄mo
sed inter istas non sunt p̄me nisi q̄tuor. due actiue & due
passiue: ergo videt q̄ oēs alie p̄ntes sentiant per act⁹ eo-
rū. & hoc etiā dixerūt qdā. ¶ Sed p̄tra in colorib⁹ sic est
q̄ mediū colores p̄stitunt ab extremis & tñ nō sentiunt
per extremos. ¶ Preterea q̄cqd agit actu hoc est actu
de necessitate. ergo si p̄ntes agāt in sensū actu p̄maz de
necessitate erūt actu p̄me q̄litates qd falsū est. ¶ Prete-
rea querit de q̄busdā alijs que sentiunt tactu sicut est fē-
sus diuisionis p̄tinui in dolore p̄cussionis: & sicut est sen-
sus delectationis ex tactu aliquo sicut est in coitu. Utrū
ista sint tāgibilia p̄le uel nō. Et videt q̄ p̄le: q̄ si def q̄ p̄
aliud hoc erit per calidū uel frigidū humidū uel siccū. l̄z
patet q̄ hoc est falsū q̄ ille q̄litates eq̄litter sentiunt in
corpore. diuisionis aut p̄tinuitatis in secantia doloris sentiunt in
equaliter. ¶ Solo dicēdū q̄ multa sūt tāgibilia que sūt
q̄litates miscibiliū uel p̄ntes mixtū ut q̄ dictū ē l̄z nō oēs

esse qualitates sentiunt a tactu nisi putant contrarietatem et motum ad ipsum. Cum autem sint recepte et quiescentes tunc non sentiunt. Et ut hoc intelligat repetendum est quod dictum est superius. scilicet quod tactus est forma et tactus animi corporis anima sensitiva. Dicit enim Alexander in 2° de anima quod vivere inest sentientibus propter sensibile primum: quod primum sensibile tactus est. cum ergo corpus animatum complexione habeat in membris dissimilibus erit tactus perfectiva corporis forma talis in quantum est complexio naturalis in similibus et compositum in dissimilibus. Ex hoc iam patet solo duarum quoniam que solent fieri circa tactum. scilicet quare homo est melioris tactu ceteris animalibus: et quare molles carne in tactu bene apti sunt mente et ingenio. homo enim in complexione magis accedit ad equalitatem: propter hoc minimas distans tangibilium recedentes ab equalitate subtilissime sentit eo quod contrarietatem habet ad equalitatem sue complexionis. sicut mollicies carnis equalitate maiorem indicat complexionis: et in nobiliore complexione nobilior est dispositio mentis: et propter hoc molles corpore apti sunt mente. Et ex hoc patet solutio 3^a quoniam que sit a phisicis. scilicet quare homo tactum habet certiores alijs sensibus. Alia quoque animalia e contra. In homine enim tota complexio corporis accedit maxime ad equalitatem: et propter hoc impossibile est ut partes corporis suis omnino depurentur a natura elementis simplicibus. cum ergo organa aliorum sint de natura elementis simplicibus. in homine non erunt omnino depurata: et propter hoc alios sensus habet hebetiores quam tactum. In alijs quoque animalibus que recedunt a temperamento. si magis accedunt ad frigus prius est ut magis clarificentur in oculis: et si magis accedunt ad calidum siccum prius est ut magis subtilientur eorum odoratus. Ceterum ex hijs patet solo quare quoniam quare homo sapientissimum animal est. bona enim dispositio in tactu bona dicitur disponere simpliciter et in toto: in quantum corpus est organum anime. Sed bona dispositio in organis aliorum sensuum non dicitur nisi bona dispositio secundum quod et in compositione ad unam partem anime. Ceterum bona sensus tactus subtiliter cognoscit causas omnium sensibilibus que sunt qualitates sensibiles: sed alij sensus non cognoscunt nisi unum sensibile tantum. Dicimus ergo quod tactus secundum quod est tactus complexionati corporis cognoscit et sentit omne quod est contrarium complexioni et conveniens illi. put est in motu ad ipsum et sic sentit calidum frigidum humidum et siccum etc. que sunt dissimilia complexioni corporis tangentis. dico autem put est in motu: quia nihil prohibet aliquem calorem innatum non sentiri si receptus sit in complexione quasi naturalis: propter hoc ethicus non sentit calorem suum. quia calor innatus vincit naturalem et tactus est quasi naturalis: sed circumstantis in febre tertiana mirabiliter sentit calorem suum et tamen minus habet de calore quam ille: quia in eo calor naturalis non est victus: sed calor febris est in motu et pugna ad calorem complexionis. secundum autem quod tactus est perfectio corporis compositi in membris dissimilibus sic sentit omne illud quod est dissolvens continuationem talis corporis: et quod est conservans ipsam. et sic est sensus doloris in verberibus: et sensus delectationis in coitu. sensus autem delectationis augmentatur eo quod semel subtilissime tangit nervos: et ex hijs patet solutio ad totum propter ipsum primum. Et ad hoc dicendum quod in illo argumento est fallacia accidentis. Et illud quod obijcit in contrarium est necessarium et soluit ipsum. Ex hijs autem que habita sunt patet quod sensus delectationis in quantum est delectatio et doloris in quantum dolo: non est nisi in tactu ut dicit Augustinus. Cum enim visus videt pulchrum delectatio non generatur in potentia visiva que affixa est oculi sed potius in anima apprehendente pulchritudinem rei visae: sicut est de auditu et odoratu: et ideo cetera animalia ab homine non multum delectantur delectationibus colorum sonorum et odorum. gustus autem quandoque habet delectationem sed non est perfectio ipsius delectationis sed potius saporis. tactus autem propter omnem habet dolorem de delectationem in sensu: propter hoc ipse solus perfectio delectatur et dolet. Alij autem ex omnibus per accidens. hinc est etiam quod dicit Alexander in

4° methaphisice. quod castitas non est in gustu in quantum est iudicium saporis: sed in quantum est quidam tactus. Delectatio autem cibi non est omnem gustus in quantum est iudicium saporis: sed in quantum est quidam tactus. Instrumentum autem tactus iudex est tangibilium dissimilium sibi sicut medium iudex est extremorum excellentium: et illud instrumentum ante quam tangat potentia est sicut tangibile: et cum tangit fit actu homini: et hoc est quod dicit Alexander in 2° de anima capitulo de tactu. Illud quod sentimus hoc quod potest tangere in quo vocatur est tactus sensus primo et postea huius pars est: sentire enim quidem est pati quare faciens quale est ipsum homini. illud cum sit potentia tale. ne rum sicut calidum frigidum durum et molle non sentimus sed excellentias tanquam sensu ut immediate quidam exite in sensibus contrarietatis et propter hoc discernimus sensibilia. medium enim discretivum est. fit enim ad utrumque ipsorum alterum ultimum. Ultimo notandum quod sicut glibet aliorum sensuum ita tactus est tangibilis et non tangibilis: et non tangibile dicitur tribus modis. scilicet aptum natum tangi et non tactum vel corruptens tactum propter excellentiam sicut calidum ignis: vel parum habens tactum sicut aer.

Queritur quid est potentia sensuum.

Abito de sensu in partem

lari querendum est de sensu in communi. Et querunt quatuor. Quorum primum est de potentia sensuum. 2um de distinctione sensibilibus: et qualiter sensibilia sunt in suis obiectis et medijs et organis diversimode. 3um qualiter omnis sensus susceptivus sit sensibilibus spirituum sine materia. 4um et ultimum quare non sunt sensus preter quinque tantum.

Primum proceditur sic.

Dicit enim Alexander in 5° prime phisice. quod potentia est principium transmutationis in alio secundum quod est aliud: et hec definitio convenit potentie active que est principium transmutationis in aliud quod est passivum. potentia autem passiva est principium transmutationis ex alio quod est activum. Cum autem sit sensus potentia non erit potentia activa eo quod sensus nihil transmutat sed potius transmutatur ab obiecto. ergo relinquitur quod sensus sit potentia passiva. Item expresse dicit Alexander in 2° de anima quod sensus est pati et moveri quoddam. Item omnis potentia que fit in actu per suspensionem forme alicuius agentis in ipsam est passiva. sensus est potentia homini. ergo sensus est potentia passiva. Sed quia hoc omnes concedunt obijciatur in contrarium sic. illa se habent ut activa et passiva ad invicem quorum est materia una et forme contrarie. Si ergo sensus et obiectum se habent ad invicem ut activa et passiva: sed sensus non est potentia passiva nisi ab obiecto. Si passiva est: ergo videtur quod sensus non sit potentia passiva. Item quorum est impossibile transmutatio ad invicem illorum neutrum est passivum ad alterum ut probatur in libro de generatione et corruptione. sed sensus et obiectum impossibilis est transmutatio ad invicem. ergo neutrum illorum est ut potentia passiva ad alterum et sic iterum relinquitur quod sensus non sit potentia passiva. Si forte dicatur quod pati multis modis dicitur. scilicet recipe sine transmutatione subiectionis et recipe cum transmutatione subiectionis: sensus dicitur hic potentia passiva eo quod recipit impressiones agentes sine transmutatione subiectionis sue. ergo etc. Contra sensus non est tantum in recipiendo spiritum obiectum: sed etiam in iudicando. iudicare autem aliquid agere est. ergo videtur quod sensus sit potentia activa et non tantum passiva. Item ex parte rationalis anime non tantum est intellectus passibilis qui recipit intelligibilia sed est etiam actus intellectus qui abstrahit intelligibiles species et coniungit cum possibili. sed videtur quod ex parte sensuum necesse est esse potentiam activam que abstrahit sensibilia et coniungit cum potentia receptiva sensibilibus. Ceterum queritur iuxta hoc utrum potentia passiva sensuum per alterationem in motum deveniat in actum vel sine alteratione et motu. Et videtur quod per alterationem. Dicit enim Alexander in 2° de

Secunde partis sume

alia q^d sensus videt alteratio quedā esse. ¶ Item ibidē distinguit inter mutationē que est ex potētia in habitūz et illam que est ex habitu in agere dicens q^d illa que est ex potētia in habitu est vera alteratio. Illa v^o que est ex habitu in agere est alteratio quedā siue s^m q^d. vbi gra. qⁿ ex ignorāte fit sciens est alteratio s^m q^d. Cum ergo sic fit q^d de nō sentiēte fit sentiēs videt esse alteratio s^m pliciter sicut etiam ibidem dicit. ¶ Sed cōtra. quicqd simplr alterat est diuisibile quātū. potētia aīe que dicit sensus nec est diuisibilis nec quanta. ergo nec simplr alterat. p^{ma} hor^u pbat in 6° p^h. ubi pbat q^d nihil est mobile nisi corpus. 2^a pbat in 2° de aīa ubi dicit q^d sicut tota aīa est pfectio totius corp^{is}: ita ptes aīe sunt pfectioes partū corp^{is}. ptes aut potētie sunt. et quātū nō pōt esse pfectio quātū. ¶ Sōlo dicēdū s^m sntiam p^hor^u oīum q^d sensus est potētia passiua. et q^d pati dicit ut sup^{er} dictū est in obijciēdo. s. recipe cū transmutatione sube et siue trās mutatiōe. sensus aut dicit potētia passiua nō q^d recipiat formā que trāsmutat subam suā in subam s^m eē: sed potius trāsmutat in spēm sensibile s^m intētiōe. et sicut sup^{er} notatū est hec potētia tres habet gradus: sicut etiā potētia sciēdi. dicit etiāz potētia sciēdi sicut in puero q^d de numero sciētiū est s^m possibilitatē nature unī. et hec potētia dicit remota et mālīs et impfecta et indispōita. et dicit potētia sciēdi in discēte nondū hāte habitū qui tū itāz cognoscit p^ones p^orias: et hec est potētia dispōita et propinqua. 3° gradus potētie que est cōpleta per habitū pfecte sicut est potētia actu sciētiis: et hec dicit potētia cōpleta per actum. Sīl^r est de sensu qⁿ aut potētia aīe pūg^{it} cum organo tunc est potētia p^{ma} ad sensum. qⁿ v^o dīspōsitio fit per spēm aīalem et calorē nālem et armoniā organū tunc est potētia sensus in 2° gradu. qⁿ v^o hēt spēm sensibile: tunc est potētia cōpleta per actū. ¶ Ad p^{mu} dicēdū q^d actiua et passiua ad inuicē p^hice sic se habēt q^d ipsoz est mā vna et forme p^otrarie. Sed talis modus agēdi et patiēdi nō est in sensu et sensatoz: ppter hoc ibi sūf. sicut ut vnum sū recipiēs et alterū ut ageus s^m spēm et nō s^m māz ut itra dicit. ¶ Per hoc etiā patet sōlo ad sequēs q^d illa actiua et passiua trāsmutant ad inuicē que agūt et patiunt p^hice. ¶ Ad id v^o q^d obijci^t de medio sensus quidā cōcedūt dicētes q^d in ueritate sensus nō est potētia passiua tm sed etiā actiua. sed q^d hoc nō est dictum auctoz qui cōter dicūt sensum esse potētia passiua. dicēdum q^d omne q^d recipit (ut dicit Boe^o) recipit s^m ptātem patiētiis et nō s^m ptātem agētis. et ppter hoc forma sensib^{ilis} recepta in sensu recipit s^m ptātem sensus. sed ptāse sensus est iudicare et nūciare de ip^sa: et sic etiā dicūt quidā. Sed vera sōlo est q^d sensus s^m q^d est potētia materialis nō est iudicare neq^{ue} agere: sed sensus cōpletus per actum spēm sensitiue iudicat et agit sicut etiāz materia in p^hicis qⁿ est in potētia imperfecta neq^{ue} mouet neq^{ue} agit. sed qⁿ cōpleta est per actū forme mouet et agit. Et huic non contradicūt auctores: q^d iste est tertius gradus potētie quem ponūt: et est potētia sicut sciētiis ad considerare qui bñ pōt agere qⁿ vult. ¶ Ad aliud dicēdum q^d geueras intelligit s^m actum nō est in rebus sed oportet spēm esse in nām intelligēte q^d aliter nō gīlaret eam s^m formā intelligibilium sed s^m formā rerum. sed faciens sensibilia in actu in rebus est sicut lux facit actu colores sensibiles: et mor^o fractiuius aeris facit actu sonos: et calidum uaporatiui in mixto odorifero facit actu odores. humidū aut s^m actum penetratiui est ad neruū gustatiuum: et lingua facit actu sapores: qualitates aut tactus per seip^sas agūt in tactū. Et ppter hoc actiui sensuum nō pōt eē in potētis aīe. ¶ Ad id q^d querit iuxta hoc utrū sit alteratio in sensib^o. dicēdum q^d qⁿque exigit ad hoc q^d sit uera alteratio in aliquo. Quoz p^{mu}um est q^d qualitates inter quas est alteratio sint cōtrarie actiue et passiue ad inuicē uel in se uel in suis causis. In se sicut

calidum frigidū humidū et siccū. In suis causis sicut album nigrū dulce et amarū. 2^m est q^d ille qualitates hēant mediū uel s^m intēsiōe uel s^m remissionē uel simpliciter. s^m quem modū sumit mediū ab Ag^o: in p^hicis ubi dicit q^d mediū est in q^d uenit p^{mu}ū mutans q^d in extremum. 3^m est q^d actio et passio qualitātū cōtrariarū inter quas est alteratio magis facta est idest intēsa abijciat id q^d alterat a sua suba: sicut calidū remouet aqua et a suba aque. 4^m est q^d id q^d alterat. s. s^m qualitātū p^otrariū sit quantū et diuisibile. 5^m et ulti^m est q^d ille qualitates inter quas est alteratio sint in subiecto illo s^m q^d est quātum: et diuisibiles per accēs diuisione ipsius. ¶ Ex hīs patet q^d iter p^uationē et habitū nō est uera alteratio p^hica. Sīl^r patet q^d in aīa nulla est alteratio p^hica. Unde q^d dicit Ag^o: esse alterationē intelligit de alteratione s^m q^d diffinit in gīe in p^{mo} de gīatione et corruptiōe. s. q^d alteratio est qⁿ subiecto eodem manēte numero mutatio est in suis passionib^o. s. qualitātib^o. ¶ Ad aut distiguit Ag^o: dicēs q^d mutatio que est de ignorātia in sciam. i. de p^uatione in habitū: et de nō sciēte in sciēte est alteratio simplr intelligit de alteratione s^m diffinitionem sui gīis et nō de alteratione p^hica. ¶ Ad v^o dicit q^d qⁿ habens habitū mutat ad actū: sicut sciens fit cōsiderans ut sentiēs in habitu sentit in actu: nō est alteratio simplr: ut alterū genus alterationis. pro tāto dicit hoc q^d qⁿ sentiēs cōsiderat nō inmutat in aliū habitū uel formā. q^d exigit ad alterationem in genere: sed potius cōfirmat et saluat eundem habitum et frequentem actum: et per hoc patet solutio ad totum.

¶ Querit de distinctione sensibiliū: et qualr sensibilia sunt diuersimode in suis obiectis.

Secundo queritur de distinctione sensibiliū: et qualr sensibilia diuersimode sunt in suis obiectis et medijs et organis.

Distin^guit aut sensibile ab Ag^o: tripl^r. quoz duo q^d dicimus sentire p^{le}. vnu aut per accēs. Duoz aut que p^{le} sentiūtur aliud quidē p^orium est vniuersū: et aliud v^o cōe oīuz. Dico aut p^oriu qⁿ nō cōtingit altero sensu sentire et circa q^d nō cōtingit errare ut visus coloris: et auditus soni. coīa aut sunt quinque. motus: quies: figura: numerus: et magnitudo. s^m accēs aut dicit sensibile ut si albu et dyarriū filius. s^m accēs aut hoc enīz sentit qⁿ dyarriū filiū esse accidit albo q^d sentit p^{le}. ¶ Obijci^t aut cōtra hanc distinctionē. s. quicqd p^{le} facit aliqd semp facit illud. ergo si aliqd p^{le} facit sensus semp facit sensū: eo q^d in ipso erit vnus motor: cū mobili. sed nullū sensib^{ile} semp facit sensum. ergo nullū sensibiliū est sensib^{ile} p^{le}. p^{ma} pbat per rōnem eius q^d est p^{le}. p^{le} aut est illud q^d nō indiget alio ad hoc q^d faciat sensum. ¶ Si militer hec est p^opositio sup^{er} quā iustētatus est Plato in p^he drone. pbando aīam esse imortalē: q^d q^d p^{le} mouet semp mouet. et p^ualuz habuit q^d aīa p^{le} mouet. ¶ Itē sensibile se habet ad sensū ut actiui ad passiui. Actiui aut nō se habet p^{le} nisi ad vnu passiui. ergo p^{le} sensib^{ile} non erit nisi vnus sensus: et sic videt falsum dicē p^ha in hoc q^d dicit sensibile cōe esse p^{le} cuz sentiat a plurib^o sensibus ut ipse dicit. ¶ Preterea in 2° de aīa dicit q^d in vnoquoq^{ue} sensu p^uiculari sentimus sentata coīa s^m accēdens ut motū statū figurā magnitudinē et numerū: et ita videt sibi cōtrariū. ¶ Preterea sentata coīa qⁿque sunt. sentata aut p^oria sunt passibiles qualitates que ite ruunt passionē in sensu p^{le}. sentata aut per accēs exēplificat ut dyarriū filius in quo nō videt esse exēplū nisi singularis sube et eius q^d est ad aliqd. Cū enim multa sint singularia alioz p^odicamētoz queritur quo sensu illa cognoscant. videt enim sensus ad illa deficere. ¶ Preterea dicit Boe^o q^d singulare est dum sentit. u^ole dum intelligit. sed multa sunt singularia sicut angelus et aīa de qui

bus nullū habemus sensus: ergo videt q̄ ibi uel nō oī
um singulariū sit sensus uel aliq̄ sensus deficit nobis.
¶ Meterea sensibile cōe est ut dicit p̄b̄ q̄d vnoquoq̄
sensu uel plurib⁹ sentimus z q̄d nulli sensui appropria-
tur. hoc videt esse falsum. sensus enim cois de quo ista
hēbit est quidā sensus p̄p̄i⁹ ut hētur in libro de somno
z vigilia z ille est sui sensibile p̄e q̄d est sensibile cōmū-
ne. ergo nō videt q̄ sensatū cōe alicuius sit sensus perse
prop̄iū. **¶** Disputationē autē de sensibili cōi. infra in q̄ōne
de sensu cōmuni notabim⁹. **¶** Querit ergo iuxta hoc
s̄m quem modus sensibile hēat esse in obiecto z in me/
dio z sensu. patet autē q̄ in obiecto hēat esse s̄m naturā.
In sensu autē hēat ēē intētionis: z uoco intētionē speciem
que p̄ncipiū est cognitionis sensibilis. ergo videt q̄ in
medio hēat esse medio mō. **¶** Meterea p̄bus videt di-
cere in 2° de aīa q̄d duplū pōt esse. Utrūq̄ aliqd patiat ab
odore q̄d nō hēat olfactū z a colore q̄d nō hēat visus.
Et videt ponere rōnes ad hoc q̄ nihil patit a sensibili
nisi sensus. Quarūq̄ prima est hec. Si q̄d est ip̄s olfa-
ctus odor est. z si aliqd facit olfactū odorē facit: quare im-
possibiliū hēre olfactū nihil possibile est pati ab odore:
sensus hui⁹ rōnis est hic quēcūq̄ potētia habet p̄p̄iaz
passionē per cuius actū ip̄a diffinitur: illa passio nō agit in
potētia aliq̄a: sensus tales sunt potētie que diffiniunt
per sua sensibilia. ergo videt q̄ illa sensibilia nō agant
in potētias alias: cum potētia diffinitur hēt suo actu quia
tunc nō erit p̄p̄ia diffinitio istarū potētiarū. 2^a p̄batur
per hoc q̄ in potētias passiuas actus sunt p̄mij potētias
s̄m rōnem z obiecta sunt p̄mia actib⁹. Alia ratio p̄b̄ ad
idem q̄ sensibile actione sua determinat ad sensum si/
cut cōbustibile ad cōbustū: z ita videt q̄ nō inferat pas-
sionē nisi sensui. 3^a rō est q̄ manifestū est q̄ neq̄ lumen
neq̄ tenebra neq̄ sonus neq̄ odor nullū facit in corpore:
sed in q̄bus est ut aer qui cū tonitru scindit lignum. Ex
hīs videt q̄ sensibile nullo mō sit in medio. **¶** Sed cō-
tra quicqd nullo mō est in aliquo: nullo mō agit in illo.
sed sensibile agit in medio ergo aliquo mō est in illo. p̄-
batio minoris est: q̄ agit in sensu in medio exis. **¶** So-
lutio dicēdum q̄ sensibile dicitur tribus modis ut sup̄ di-
ctum est. z sensibile p̄e diuidit in p̄p̄ium z cōe. Perse
autē duob⁹ modis dicitur. s̄m q̄ est oppositū ei q̄d est per
accēs: z s̄m q̄ est oppositū ei q̄d est per aliud. z q̄ dicit
p̄bus q̄ sensibile p̄e est cōe z p̄p̄ium: accipit p̄e s̄m q̄
opponit ad per accēs: p̄pter hoc sic ordināda est diui-
sio: q̄ quoddā est sensibile p̄e: z quoddā per accēs. z
sensibile p̄e quoddā est cōe z quoddā est p̄p̄ium. ni-
hilominus t̄m per accēs dicitur duob⁹ modis. dicit enim
oppositū per accēs subali z oppositū imediate. Dicim⁹
enim forte esse album per accēs eo q̄ subali non est al-
bus. Et s̄m dicimus fortem per accēs aīa rōnale morta-
le nō q̄ ip̄e subali nō sit aīa rōnale mortale: sed q̄ hoc
imediate nō puenit ei. s̄m inquantū fortis sed inquantū hō
est: sicut etiā dicit p̄bus q̄ hēre tres angulos equos duo
bus rectis accidit ysocheli: z p̄e inest triāgulo. **¶** Mo-
tandū ergo q̄ ad hoc q̄ aliqd sit sensibile p̄e z p̄p̄ium
tria exiguntur. s̄m q̄ non sentiat aliquo sensu p̄e: q̄ circa
ip̄m nō cōtingit errare illum sensum cuius est sensibile
z q̄ suba sensus illi⁹ organi apta nata sit pati ab illo z nō
ab alio: sicut visus color est quem nō p̄tingit sentire p̄e
audiu uel olfactu uel aliquo sensu: z circa colorē nō er-
rat visus: h̄ enim circa cōpōnez color in subiecto: uel di-
uisione ip̄i⁹ ab ip̄o p̄tingit error: t̄m circa colorē nunq̄
est error. visus enim semp rubeū dicit rubeū. cōponere
aut rubeū cum hoc subiecto q̄d est cuprum uel cum hoc
subiecto q̄d est aurū nō est visus sed sensus cois ut ista
hēbit. z circa illā cōpōnem z diuisionē frequēter cōtin-
git mēiri. multi enim crediderūt cuprū esse aurū: z mul-
ti mel sel putauerunt eo q̄ citrinum est utriq̄. S̄m ov-
ganum visus nō imutat nisi a colore z nō a sonu uel odo-

re z sic est de alijs sensib⁹. que autē exigunt ad sensibile
cōe infra dicitur. sensibile s̄m per accēs dicitur hic per op-
positū ad subale. Subale enim est q̄ ex sui forma facit
sensem. Unde per accēs est illud q̄d nō facit sensum ex
sui forma sed potius p̄iungit in eodē subiecto cum illo
q̄d p̄e facit sensum: sicut albū p̄e est visibile. illud autē
q̄d est cū albo in eodē subiecto per accēs sentit a visus:
sicut dicit p̄bus q̄ visus per accēs sentit dulce: q̄ albus
est dulce: z visum per accēs sentimus filium dyarri: uel
deonis: q̄ albus est fili⁹ dyarri uel deonis: z sic de alijs.
¶ Ad p̄m ergo dicēdū q̄ p̄e dicitur hic q̄d nō idiget ali-
quo ad hoc q̄ agit in sensu: eo q̄ ip̄m est in actu z for-
ma agētis per seip̄m: z de hoc nō sequit q̄ semp perse
agit: sed q̄ semp agit inquantū est in ip̄o. Plato autē ap-
pellat p̄e mouēs q̄d itra se hēt mouēs z mobile in vna
eēntia: z hoc nihil est ut sup̄ est ostensum. **¶** Ad aliud di-
cēdū q̄ sensatū cōe p̄e est sensus cois s̄m q̄ p̄e dicit
imediatū q̄d nō alterius facit sensum. per posterius autē
est sensitiuū p̄p̄i⁹: sicut visus qui p̄mo z p̄e accidit al-
bedini: z posterius accipit figurā z magnitudinē albi: q̄
in magnitudine albū est sicut in subiecto. **¶** Ad aliud di-
cēdū q̄ cum dicit p̄bus q̄ sensata coia sentimus per
accēs sensibus p̄p̄i⁹: nō accipit per accēs s̄m q̄ oppo-
nit subali. subale enim est albo eē in magnitudine que
est s̄m albi. Sed accipit per accēs put opponit ad ime-
diatū. figurā enim z magnitudinem nō sentimus sensu
p̄p̄io imediate z grā sui sed grā sensibilis p̄p̄i⁹ inuenti
in figura z magnitudine. **¶** Ad aliud dicēdū q̄ in uerī-
tate multa sunt singularia que non sunt p̄e sensibilia: si-
cut oīa singularia sube inquantū sube sunt: sed sunt me-
diātibus qualitibus sensibilib⁹ sensibilia: z mediante
q̄titate sentiunt in sensu cōmuni z singulares s̄be spūa
les sicut angelus z aīa mediātib⁹ suis motib⁹ per accēs
sentiunt sensu cōmuni z sensu p̄p̄io. mor⁹ enim p̄e est
sensatū sensus cois: z per accēs p̄p̄i⁹. singularia s̄m alio-
rum p̄dicamētoz sicut quantitatis q̄n z ubi positōis siue
situs sentiunt sensu cōmuni z p̄p̄io per accēs q̄nque
sensib⁹ coibus mediātibus que sunt sensata p̄e. singula-
res autē qualitates quātū ad habitū z dispōnem z nālem
potentiā z impotentiā per accēs sentiunt p̄cipue mediā-
te motu. passio autē z passibilis qualitas p̄e sensibilis est
z forma z circa aliqd p̄stans figurā p̄e sensatū cōe. singu-
laria autē ad aliqd z facere z pati z hēre per accēs sentiū-
tur mediātib⁹ sensibus p̄p̄i⁹ cum q̄bus cōiungunt in
eodē subiecto. **¶** Notādū q̄ quidā oīno aliter soluūt
dicētes quedā singularia esse intelligibilia. nullū singu-
lare eē sensibile per accēs nisi singulare sube z ad aliqd
sed q̄ hoc nō p̄cordat cum auctorib⁹ qui dicūt intelligi-
bilia oīa abstrahi a fantasmatib⁹ z fantasmata fieri a sen-
su intantū q̄ p̄eunte sensu perit demōstratio sensibilis il-
lius sensus. Dicimus omne singulare aliquo modo eē
sensibile p̄e uel per accēs ut p̄bus habitū est. **¶** Ad ali-
d dicēdum q̄ sensus cois p̄p̄ius est sui sensibilis q̄d est
sensitiuū p̄e. sed cois dicitur q̄ per posterius coiter sentit
oīa sensata p̄p̄ia. z alijs rōnibus dicit cois que infra po-
nent loco p̄p̄io. z p̄pter hoc nō est contrariū q̄ sensus
cois dicat p̄p̄ius. **¶** Ad aliud q̄d querit iuxta hoc dicē-
dum q̄ in ueritate in trib⁹ sensib⁹ qui sunt per medium
extrinsecū sensibile aliud hēat esse in obiecto z in medio
z in sensu. In obo enī hēat esse mālē. In sensu autē habet
esse spūale t̄m. In medio s̄m sensibile. quidā enī visus
est ut in mā sicut sup̄ satis expeditū est in q̄ōne de visu.
sed sensibile auditus s̄m suus esse in medio. s̄m in aere est
ut in mā nō t̄m agit in audiū actiōe mālē sed actiōe me-
diū. z s̄m est de odore. Et ut hoc intelligatur notādum q̄
actiō p̄p̄ie mālē est actiō qualitātū trāsmutantūz mām
siue nāliter siue violēter. uel si nō trāsmutat mām tamē
disponit eaz s̄m q̄litate p̄p̄ia. z p̄pter hoc aer h̄ns colo-
rem ut mediū nō agit actione mālē s̄m colorez: q̄ nihil

Secūde partis sūme

colorat. sicut hñs sonum nō agit actione mae sicut sonum: quia illud quod mouet nō facit sonare sed sicut motus violentus agit actione mae quia impulsus a tonitru scindit lignum sed actione medij et nō actione mae agit in sensum: facit enim sensum in actu per sensibile quod est in ipso ut in medio. et propter hoc sensibile quod est in medio nō est nisi in potentia: sed sicut quod est in materia et in sensu est in actu. aliquid tamen sensibile in aliquo vno est ut in materia et in medio: sicut super de singulis est expeditum. Et hoc est quod dicit philosophus quod colores soni et odores in aere sunt sicut in transitu et in via. In sensu autem et obiectum sicut actum: quia sensibile et sensus est vnus actus ut dicit philosophus et infra hoc ostendit. Et per hoc patet solus ad tres rationes philosophi que tamen sunt de sensibili quod est per medium extraneum: quia sensibile in medio sicut in medio nō est nisi sicut potentia et via et transitu. sed si est in medio ut in materia: tunc medium est in ratione obiecti et nō in ratione medij: et tunc sensibile in ipso est actus: duo autem sensus qui sunt per medium intra habent sensibilia que actu sunt et in obiecto et in medio et in organo: et sensibilia illorum esse spirituale acquirunt et per spiritum aialem attrahentem et deferentem intentiones ipsorum sensibiliu ad cerebrum. et per hoc patet quia intentio calidi per spiritum attractiuum aialem ab origine tactus nō calefacit cerebrum. et patet etiam solus per hoc ad ultimum.

¶ Utrum cois sensus est susceptiuus spirituum sine materia.

tertio queritur Qualiter sensus cois susceptiuus sit sensibiliu spirituum sine materia.

Hoc enim dicit philosophus in 2° de anima circa finem. et dat similitudinem: sicut cera recipit figuram anuli sine materia anuli que est ferrum uel aurum: et sicut cera recipit figuram sigilli sine materia sigilli. et hoc etiam probat per rationem. materia enim coloris res colorata est nō lapis uel equus: que res nō recipiuntur in oculo huiusmodi spiritus coloris equi uel lapidis in oculo recipiuntur. Et sicut est in alijs sensibus.

¶ Sed contra hoc sic obijciunt. vltimum et singulare differunt. quia vltimum est a forma et singulare a materia et appetitibus eorum. si igitur sensus est singularium sensus erit eorum que sunt cum materia et appetitibus mae: non ergo erit receptiuus sensibiliu spirituum sine materia.

¶ Item dicit Avicenna in methaphisica sua quod omnis forma est vltima et non particularis nisi per materiam. sed sensibilibus spiritus sine materia est forma nō iuncta materia. ergo est vltima. ergo si sensus recipit recipit sensibiles spiritus sine materia sensus recipit vltima.

¶ Preterea intellectus abstrahit a sensibilibus: aut ergo abstrahit ab ipsis sicut a particularibus: aut sicut a materia. si sicut a materia tunc sensibilia nō erunt sine materia. Si sicut a particularibus: tunc si particularis semper sit punctum mae sequitur ibidem quod philosophus.

¶ Si forte uellet aliquis dicere quod hec locutio sensus est susceptiuum sensibiliu spirituum sine materia est duplex: ex eo quod hec determinatio sine materia potest determinare hoc quod dico sensus graue principij subintellecti. sic sensus ens sine materia est susceptiuum spirituum sensibiliu: et sic locutio est vera. uel potest determinare hoc ipsum quod dico sensibiliu spirituum: et sic est falsa sub hoc sensu. sensus enim est susceptiuus spirituum sensibiliu extrinsecum sine materia. sed hoc expresse est contra philosophum qui accipit eam in 2° sensu. Aliter enim nihil ualerent similitudines sua de anulo et sigillo supra inducta.

¶ Preterea sicut hoc concederet quod sensibilia in sensu essent cum materia: et cum sensibile nō habeat materiam ex qua fit: quia ipsum est qualitas sed materia in qua est quod est obiectum: oportebit quodlibet obiectum esse in sensu et si affinis esset in sensu et quodlibet homini sicut leo uel capra quod expresse falsum est.

¶ Preterea Aristoteles dicit quod illud oportet accipere de omni sensu. ergo et de tactu et de gustu: sed ipse idem dicit quod tactus et gustus sensibile suum nō apprehendit a materia. color enim sicut materia esse in tactu: sic videtur sibi contrarius. Item videtur quod nō pueniat soli sensui sed etiam fantasia. spiritus enim non sunt nisi singulares uel vltimi eo quod fantasia est motus a sensu sicut actum factus. ergo fantasia erit susceptiuus sensibiliu spirituum sine materia et nō solus sensus.

¶ Preterea que-

rit iuxta hoc utrum sensitiuum et sensibile sint idem actus. Et videtur quod sic. Quorūcūque enim est vna species et forma sunt vnum et idem actus. sensitiuum et sensibile habent vnam speciem et formam. ergo sensitiuum et sensibile sunt idem actus.

¶ Prima probatur per hoc quod nihil est actus nisi per formam et speciem: et sic per eandem speciem et formam erit idem actus: et per diuersam formam et speciem erit diuersum actus. et accipit ex prius habitis quod sensus est susceptiuus spirituum ipsorum sensibiliu et nō aliorum.

¶ Item dicit hic philosophus in fine sedis de anima expresse sic. sensitiuum quidem et sensibilibus actus idem est et vnus: esse autem ipsorum nō idem.

¶ Preterea ponunt ad hoc rationes philosophi quas ibidem ponit. Quarum prima est hec. Omnis motus mouētis est in motu sicut actum: sed actus motus motus est: et sicut actus motus mori est: ergo sicut mouēs et motus sunt idem actus. sed sensibile ad sensum se habet ut mouēs et sensus ut motus. ergo sensus et sensibile sunt idem actus. Alia rationem ponit ibidem que talis est. actio agētis in patiente est: sed actio est actus agētis. ergo agētis actus est in patiente. sed id quod est in patiente ab agente est actus patientis: ergo actus agētis et actus patientis sunt idem: et sic agēs et patientes sunt idem actus. sed sensus et sensibile se habent ut agēs et patientes: ergo sensus et sensibile sunt idem actus.

¶ 3^a ratio sua est per exemplum. accipiamus enim sensibile sicut actum id quod actu agit in sensum et sensum sicut actum. id est qui actu sentit. Vbi gratia. In auditu tunc actus sensibilis erit sonatio imitans auditum sicut actum. Actus enim sensus erit auditio soni sicut actum: et sic patet quod idem sonus numero est actus sonātis et auditus. sed pro tanto differt quod est a sonante et in auditu. ergo sunt idem actus. hoc etiam patet in alijs actibus et passibus eadem enim caliditas numero est a calefaciente et in calefactibili. et eadem combustio ligni est in combusto et in combustibili. 4^a ratio hec est: quicūque nō sunt relatiua ad inuicem: nō sunt destructio sicut actum destructum. illa sunt eadem actus. sed sensus et sensibile sic se habent quod vno destructo sicut actus destruitur et reliquum: cum in sicut esse suum nō sunt relatiua ad inuicem: ergo sunt idem actus. prima probatur. in omni actiuo et passiuo que sunt sicut actus. et probatur ex hoc quod nō exiit sono sicut actum: nō erit auditus sicut actus. et nō exiit auditu sicut actum: nō erit sonus sicut actum imitandi. sed hoc gignat obscuritatem quod non est in omnibus sensibilibus actus sicut quod est actiuus et actus sicut quod est passiuus habet nomen. In visu enim sicut quod est in passiuo dicitur visio. sicut autem quod est ab actiuo nō habet nomen. et sicut est in alijs propter auditum solum.

¶ Sed contra hoc videtur esse quod quorūcūque est vnus actus illorum est vna proportio ad actum illum. sed sensibile habet vnam proportionem mae ad actum illum: quia forma sensibilis in sensibili habet esse mae: ergo proportio sensus ad actum illum erit proportio materiez sensibilis in sensu habet esse mae quod falsum est.

¶ Preterea contra hoc obijciunt quidam commentatores arabum sic. quicūque sunt eadem actu sunt eadem specie uel numero. sed sensibile et sensus sunt eadem actus. ergo sunt eadem specie uel numero. sed hoc est falsum. et propter hoc ipsi glossant sunt eadem actus. id est similia.

¶ Solo dicendum ad primum quod omnis sensus est susceptiuus spirituum sine materia.

¶ Ad illud autem quod obijciunt in contrarium dicendum quod aliud est singulare sicut esse nature et aliud intentio singularis in anima. singulare sicut esse quod habet in natura est a materia. sed intentio singularis in anima est ab appetitibus mae que sunt potentia mae et apprehensio ipsius cum hic et nunc et ceteris conditionibus indiuiduabiles et illa sunt bene in sensu huiusmodi materia sicut esse nō sit in sensu.

¶ Ad aliud dicendum quod forma quantum est de se semper coicabilis est multis: et quod nō coicatur sicut esse est a materia. Intentio tamen incoicabilitas et singularitas eius est ab appetitibus cum quibus apprehenditur in sensu.

¶ Ad aliud dicendum quod particulare et singulare sicut esse est a materia sicut intentionem ab appetitibus mae cum quibus apprehenditur a virtutibus aie sensibilibus: ab illa intentione particularis intellectus abstrahit intentionem vltimam.

¶ Ad dic-

functionem aut inductā dicimus qd nulla est sicut bene pbant obones facte in cōtrariū. sensus enim locutiōis est qd sensus est susceptiuū sp̄rum sensibiliū. i. obiorū sp̄us sensus sine māz pter hoc qd recipiat materiā obit. ¶ Ad aliud dicēdum qd hoc pueniū omni sensui fm qd est iudiciū sensitiuū: z h̄ sensibile tact⁹ est in medio z organo tact⁹ sit fm esse māle: tñ fm qd tact⁹ est iudiciū sp̄us aialis qui est in nervis tactiuis abstrahit intētiōē tangibilium tñ z nō tangibilia fm esse māle ut sup̄ dictū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd cū dicit qd sensus est susceptiuū sensibiliū sp̄rum: hoc ipm qd dico sensibiliū supponit obm sensus fm acuz: z hoc de rōne fut ponit pntia materie. fantasia aut accipit sine māe p̄sentia: z sic sensus se parat a fantasia z alijs virtutib⁹ aie sensibiles interiorib⁹. ¶ Ad id qd iuxta hoc querit dicēdū qd idem numero act⁹ est sensibils z sensitiuū sic pbat p̄bus: sed est sensibils ut agētis z sensitiuū ut recipiētis z patiētis. ¶ Ad hoc qd obijcit in cōtrariū dicēdū qd rō illa pcederet si eodē modo esset act⁹ vnus utriusq: sed hoc nō intēdit p̄bus ut patet per p̄dicta. ¶ Ad ultimus dicēdū qd obiectio illa puenit: qd idem in actu ponit idem eē simplr. z hoc nō est uerū idem actu qd ponit idem in h̄tibus forma eodē mō. sed hoc nō intēdit p̄bus. z iō dicit ibidē qd sensibils z sensitiuū est idem act⁹: sed esse nō est idem sicut nō est idem esse agētis z patiētis. z sic etiā intelligit qd dicit in 3° de aia qd sensus est sp̄s sensibiliū: z intellect⁹ sp̄s sp̄rum. sensibilia enim sunt obta a qbus sensus accipit sp̄m sicut potētia ab agēte. z sp̄s sensibiles in aia sunt ea a qbus intellectus accipit sp̄m ulis.

¶ Anrum sint plures sensus q̄ quinque.

¶ Quarto et ultio Queritur q̄re nō sunt sensus pter qnque. Et ad h̄ ponit Agz: duas rōnes in 2° de aia. Quarū vna sumit penes numerum organoz. Altera p̄o ab inductione aialū sensitiuū. prima hui⁹ est. omne qd h̄t aliquē sensum h̄t tactum. quēcūq: aut tactu sentiū sentiū sine medio extrinsecō. ergo per mediū extrinsecū. cum ergo intrinsecū sit corpus uel pars aialū corpis nō pōt esse simplex sed mixtuz ut sup̄ pbatū est in qōne de tactu. s̄līr organū sensus qui sentit tangibilia: oportet esse mixtū ex oib⁹ tāgibilib⁹: z sic h̄emus mixtū organū ex p̄mis qualitib⁹ tactus. gustus aut fm qd est sensus alimētū nō sepat ab organo sensus tact⁹: qd sic est quidā tactus. fm aut qd iudiciū saporis est cum s̄m saporis sit humidū aqueū sentit per mediū simplex intraneū. i. nō distans. tres aut sensus qui sunt per mediū extra: sunt per mediā simplicia z non mixta ut per aerem z aquā z organa ipsoz sunt de natura ipsoz elemētōz: cum in elemētis illis nō inueniātur nisi tres nature que faciūt sensum ut sup̄ pbatū est. i. natura dyaphani z natura uacui z natura odoriferi rari. organa illoz sensuū cōponunt ex simplicib⁹ talib⁹ que pnt imitari a sensib⁹ illoz medioz ex puenientia illoz organoz cum illis medijs: uel ad salutē ipsius aialis ex cōueniētia organoz sicut oculi pueniūt cūz aere z aqua in natura dyaphani quo ad salutē. aut sicut anterior pars cerebri que h̄ nō pueniāt cūz sicco uaporatiuo per aerem z aquā: nihilominus tñ eo qd est humidā z frigida imitat a calido z sicco ad salutē aialis. Colligat ergo diuisio sic. organū qd habet naturā receptiua quā habet mediū ut sup̄ius paterat est intrinsecus aut extrinsecus fm naturā mediū. Et si habet mediū intrinsecū hoc est simplex uel cōpositū. Si cōpositū tunc mediū est organū tactus. Si aut est simplex mediū: aut est sicco calidū aut humidū aut frigidū. Sed nō pōt esse de natura calidi z frigidi qd qualitates h̄mōi actiue sūt: natura aut mediū passiva est eo qd est receptiua sensibils. s̄līr nō pōt eē de natura sicco: qd sicco repugnat receptioni. ergo relinquatur qd sit de natura humidū. ergo erit de natura aerei humidū

di uel aquei nō de natura aerei. Aerē enim humidū nō pōt incorporari ut h̄etur in libro de sensu z sensato. i. omne intrinsecū aiali necesse est ipi incorporari: z sic relinquit qd sit de natura humidū aquei: z sic h̄etur mediū in gustu z tactu. Si aut est extrinsecū tūc necesse est ipi esse simplex: qd cōpositū possibile est ad aialionē. extrinsecū aut fm qd extrinsecū ipossibile. z tūc cū calidū z frigidū nihil opent ad nāz mediū sicco aut repugnat opoztebit iterū eē humidū ad h̄ qd recipiat ipressiōes sensibiliū. aut ḡ recipiet per actionē agētis fm nāz: aut p actionē agētis violēter. Si pmo mō aut ḡ per actionē supior corporū aut per actionem inferior. Si pmo mō tunc est natura dyaphani in medio: de cuius natura est organū visus: qd lumē est actus corpis vniti pncipalr ut sup̄ ostēsum est. Si 2° mō tunc esset per actū frigidū uel per actū calidū. nō per actū frigidū: qd frigiditas s̄līr motuz. ergo p actū calidū qd est diffusiuū sicco uaporatiui. Si aut est per motū violenter tunc est mediū in auditu de cui⁹ natura est in strm auris. ¶ Sed qd aliqz posset obijcere qd per organū vnus sensus sentiunt plura sensata genere in sensu apphēdēte per mediū distās. dicit Agz: qd hoc nō est pueniēs qd tunc cōpō illius organī apta eēt ad diuersa genera qd nō pōt esse cū simplex in organo vno non dñetur nisi fm vnā naturā z fm nām dyaphani in oculo: z fm naturā fractiui tremētis in aere. Eadem rōne nō pōt dici qd per duo organa diuersoz sensuū accipiat vnum sensibile qd hoc esset supfluum ponere in uatura. ¶ Preterea hoc pbat per inductionē: qd in nullo aiali inueniunt plures q̄ qnque sensus: i. pauciores in aliquo inueniant: z iste sunt rōnes p̄bā. Si quis aliter uellet dicere posset p̄bare numerū sensuū ex pte sensibiliū: z ex pte medioz: z ex pte ipsoz sensuū. Ex pte sensibiliū sic. sensibile aut aut est cōmixtū in simili cōplexiōe cūz sentiēte. aut simp̄. Si pmo mō aut sentit fm ipā cōplexiōnā: z sic est sensibile. tactus aut sentit per seque las cōplexiōis primas: z hoc duob⁹ modis. i. iunctū uel remotū. Si pmo mō sic est sensibile gustus. Si 2° tunc est uel erit sensibile odorat⁹. Si aut est simplex nō p̄iunctum cōplexiōnātib⁹ necessario: aut est motiuum sensus per agēs fm nām z sic est sensibile visus: aut p agēs violentū: z sic est sensibile audit⁹. Ex parte mediōz sic mediū aut est intra aut extra. si intra aut est intraneū sentiēti aut iraneū sensibils. Si pmo mō tūc est mediū in tactu. Si 2° mō tunc est mediū in gustu. sapor enim senti per cōmixtionē ad humidū: qd humidū s̄m saporis est. Si autem est extrinsecū tunc opozt qd sit simplex: aut ergo ipm est in rōne mediū tñ z nō materiā: z sic est mediū in visu. aut rōne mediū z māe: z hoc duob⁹ modis. aut enim fm suū esse simplex est mediū z materiā: z sic est mediū in auditu: qd aer fm suū simplex esse mediū est z mā soni. Aut est mediū z mā per alteruz: qd cōmisset alteri ipsi: z sic est mediū in odoratu. Aer enī z aqua sunt mediū z media odoris per sicco uaporatiuū tñ qd cōmisset eis. Ex parte sensuū sic. Sensus aut est ad eē aut ad bñ eē ut dicit Agz: 3° de aia. Si pmo mō aut est ad eē p̄stituēdo z sic est tact⁹. aut est ad eē p̄seruādo z sic est gust⁹. Si ad bñ eē aut fm regimē in cibo aut fm regimē in motu p̄cessiūo. Si p̄o mō tūc est odorat⁹. Si scdo mō aut fm rectū motū aut fm circularē motū. Si pmo mō tūc est visus. Si 2° mō tunc est audit⁹. In hōie p̄o isti tres sensus alio mō sunt ad bñ esse ut pbat Agz: in libro de sensu z sensato. Est enī in hōie cerebrū multum frigidū z humidū: ad illius p̄seruationē est odoratus ut sup̄ ostēsum est. visus aut z odoratus p̄ficiūt ad sapientia fm qd sapientia est per inuētiōē z sit ex puenientijs z differentijs rerum: z sic p̄ficiūt ad ipam visus: qd visus m̄las diūas rerū ostēdit ut h̄etur in pmo meth^{cc}. fm aut qd est per doctrinā acceptiua ex cognitione nominū signoz uocalium z sic p̄ficiūt ad ipam audiū. z hec de

Secūde partis sūme

sensibus in cōmuni dicta sufficiant.

Cirum sensus cōmunis est necessarius.

Inde transeundū

a est ad qōnē de sensu in cōmuni. De quo queruntur quinque. Quoz primum est quid sit necessitas ponendi sensum cōmunem. 2^m quid sit sensus cōmunis. 3^m quid sit eius organū. 4^m de obto sensus cois. 5^m de eius actu.

Primum proceditur sic.

Sicut dicit Auic^a q^d nihil cogit nos ad ponendum sensum cōmuni: nisi q^d nullus sensus p^prius pōt discernere idem z diuersum inter sensata per cōpōnem z diuisionē: z idcirco oportet nos ponē sensum cōmuni qui dicat album esse dulce z sic de alijs sensatis. **¶** Qd autē nullo mō posset discerni cōpō uel diuīso sensibiliū s^m affirmationē uel negationē sic pbat. z est rō scripta in 2° de aīa in fine: cuius rōnis snia hec est. vno enim aliquo discernimus z sentimus q^d cōueniūt z differūt album z dulce. ergo necesse est q^d hoc sit vis aliqua aīe. Cum autē cōueniētia z diuī illoz sentiat cum pntia mae s^m q^d illa sensibilia sunt iudiciū illud. nō erit fantasie uel alicuius virtutis inferioris que sine pntia mae discernit: sed q^d tactus diuersa gñe habet sensata que etiā sunt cause alioz sensatoz: iō posset aliq^s credere q^d hoc fiat tactu. z iō probat q^d nō q^d si caro esset ultimū z mediū tāgēdi talia tūc nō sentiremus alteritatē talē nisi tangētes. qd patet esse falsum: q^d ponimus alteritatē inter colōrē z sonū. quoz neutru tangimus. z dicē hic caro ultimū ex pte tangētis nō tangibilis: q^d cū tāgentis z tacti ultima sunt simul illud ultimū tāgēs est caro. **¶** Ex hys autē adhuc posset dicere aliq^s q^d hoc iudiciū nō fieret vno sed diuersis sensibus z sepatis: pbat q^d nō q^d tunc sic fieret ac si ego album tu s^m dulce sentiret: z ex hoc neuter nrm sciret alteritatē: z fundat in hoc q^d cōparationē ponēs inter aliq^s iudicat de utroq^s cōparatoz. Unde necesse est q^d vnus z idem dicat iudiciū hoc. z q^d simile est in intellectu speculatiuo s^m z falso: z in practico de bono z malo. z generaliter de diuersis intelligibilib⁹. ideo inducit cōcludēs q^d si vnum hincinde dicit iudiciū q^d etiā vnū est intelligēs z senties ipm. Plures autē rōnes ad hoc q^d iudiciū diuersoz sensibiliū nō sit simul in vno sensu p^prio ponit pbs in fine de sensu z sensato. quarū snia hec est. Sensata diuersa que mouēt vnū sensum simul: aut mouēt equalr aut inequalr in eodē z indiuisibili tpe. si inequalr. ergo cum maior mor⁹ depellit minorē etiā in diuersis sensib⁹ multo magis depellet in eodē sensu: z sic minor non sentiet. nō ergo duo simul sentiunt in eodē indiuisibili tpe. **¶** Qd autē maior depellit minorē in diuersis sensibus pbat pbs per hoc. q^d si accidat alios esse uehemēt in tendētes uel timētes ex hoc q^d audiūt multuz strepitum nō sentiūt suplatuz aliqd visibile ad oculos. Alia rō sua est adhuc cōtra. si duo inequalr mouēt sensuz videmus vnūqdq^s simplex magis facere sensuz q^d mixtū ut vinū simplex magis q^d tēperatū: ut mel z colōrē z hmd. hui⁹ aut causa est q^d ea que miscēt obscurant ad se inuicem in mixtos: ergo multo fortius q^d separata sunt z actu diuersa: simul agunt in vnum sensum maior mor⁹ depellit z obscurat minorem: si autē sint equalr mouētia aut neutrius erit sensus. aut vnus sensus erit ex utrisq^s. si enim nō cōmiscēt sensibilia: cum vnū numero passiū non sit susceptibile in vno tpe diuersarū formarū genere uel specie: z vn⁹ sensus nō suscipiet in diuisibili tpe spēm diuersoz sensatoz equalr agentium z sic neutrius erit sensus. **¶** Si s^m dicere q^d cōmiscerent sensata pbat pbs hoc esse impossibile. sensata enim que dicimus eadem uel diuersa esse s^m sunt diuersa gñe ut albū z dulce. diuersa s^m gñe sensibilia nō sūt cōmiscibilia. Ex albo enī

z dulci nūq^m sit vnum p^per se: sicut ex acuto z graui in symphonis z ex albo z nigro i colorib⁹. **¶** Preterea min⁹ distant sensata duo eiusdē gñis q^d sensata duo diuersoz sensuū sed nō pnt eē simul in vno diuisibili tpe s^m actu duo sensata eiusdē sensus: ergo multo min⁹ erūt in vno sensu sensata diuersoz sensuū. z q^d posset aliq^s dicere q^d miscibilia sunt simul in mixto z simul sentiunt in ipso. dicit pbs q^d nō est incōueniēs: q^d tunc cum sentiuntur ut vnū z nō ut duo sentiunt enim s^m actu mixti nō s^m actu miscibiliū. **¶** Qd s^m iterū aliquis posset dicere q^d duo z tria sensata eiusdē sensus sunt in vno sensu. rīdet iterū pbs q^d hoc est uerū s^m q^d vnus sensus spē z xtu te est vnus: sed nō s^m q^d cōparatiōe z indiuisibili tēpore est vnus z sic patet q^d sequit pbs habita cōclo. **¶** Itē nos videmus q^d aīa per sensus iudicat cōtraria sensata z coelemētaria. Et dicunt cōtraria que posita sunt sub eodē gñe maxime a se distantia z vnus sensus sunt: sicut albus z nigrū. coelemētaria autē dicunt que eque prima sunt: z diuersa sunt gñe possibilia simul eē in eodē ut albus z dulce in zucharo. vñ aliter iudicat cōtraria z aliter coelemētaria. vno enī sensu cōtraria iudicant: coelemētaria s^m diuersis. Si s^m iudicat cōtraria cuz cōtraria nō pnt simul esse in eodē: nō simul vno sensu sentiet cōtraria. Si autem coelemētaria iudicant: cum de rōne p^priū sensati sic q^d nō sentiat alio sensu q^d suo: impossibile est simul vno sensu coelemētaria iudicare: z sic relinquitur q^d iudicare idem z diuersum inter sensibilia vni⁹ sensus z diuersoz nō coicat alicui sensui p^prio. **¶** Item supposito specie supponit genus: ergo si simul vno sensu sentiēt album z dulce color z sapor: essent vnus sensus. Itē sunt rationes pbs ad pbanduz necessitatem sensus cois. Auic^a autē adhuc ponit quāsdā rōnes z quedā expimentā. Ratio autē sua hec est q^d nos diiudicamus inter sensata s^m idem z diuersum: z affirmationē z negationē. cuz ergo vnus diiudicātie sit cognoscē vnum diiudicatorū oportet q^d illud iudiciū fiat aliqua vna xture: z cū sit iter sensata s^m q^d sensata sunt: z nō s^m q^d imaginata z intellecta: oportet q^d illa vis hēat nomē sensus: z cum non sit ad vnum sensatū sed ad plura nō erit sensus p^prius sed cois. **¶** Item nō pōt dici q^d hoc fiat per intellectū q^d nō oīa aīalia hnt intellectuz que tñ idem z diuersum discernūt inter sensata. **¶** Preterea eleuato baculo canis apprehēdit formā doloris z fugit qd nō eēt nisi aliqd in carne plungeret sensibile visus z sensibile tactus. **¶** Preterea hec ostēdūt somnia: cuz enim in somno clausi sunt sensus p^priū frigiditāte descendēte a cerebro z grauantur organa sensuū. simulacra oīum sensuū manifestant se per modū rerū z non per modū simulacroz. cum enim hec nō pnt fieri in organis p^prioz sensuū eo q^d illa clausa sunt per somnuz: relinquit q^d sit in aliquo organo qd est centrum sensuū: z hoc est organum sensus cois ut dicit Auic^a. **¶** Si forte aliquis diceret q^d illa simulacra sunt in fantasia. Contra hoc est q^d fantasia recipit simulacra ut res sunt sed ut imaginationes z fantasias rerum. illa autē simulacra in somnis repntant ut res: cum nihil iudicet simulacrū ut rem nisi sensus z nō sit in organo sensus p^priū erit in organo sensus cois. Hec tñ s^m magis disputabunt. **¶** Item videmus q^d si aliq^s diu uehatur in curru uel nauigio in aqua: q^d etiā postq^d sedet vidēt ei circūuolui res quas videt. Cum ergo hoc iudiciū sit extra re pnte erit iudiciū sensus: nō autē sensus p^priū qui est visus: q^d oculi mouent. ergo sensus cois: accidit enim hoc ex uertigine spūs aīalis in organo sensus cois qd est in anteriori pte cerebri: z sic relinquit q^d necessariū est sensum cōmuni esse. **¶** Has autē rōnes multiplicauimus ex dictis pboz ad repmēdā stulticiā quod rīdam: qui dicūt sensum cōmuni nō esse: adducētes has rōnes. vnus actus p^prius nō est nisi vnus potentie: album autē uel color est vnus actus: ergo nō erit nisi vnus

potētie, sed est visus et est sensus cois sūm p̄m, ergo potētia sensus cois in discernēdo colores nō est separata a potētia visus, sūm per eandē rōnem in discernēdo sapores nō est sepata a potētia gustus: et sic de alijs sensibus, ergo potētia sensus cois nō est sepata a potētijs sensuuz proprioz. ¶ Item nihil recipit a sensu cois nisi p̄us suscipiat a sensu p̄po, ergo p̄p̄ij sensus et cois est vnus act⁹: cum ergo potētie differat per actus per quos etiā diffiniunt ut habitū est sup̄ vna erit potētia sensus cois et sensus p̄p̄ij. ¶ Preterea in libro de sensu et sensato, et in libro de aia videt p̄bus reddē rōnem quare sensata coia dicantur que a plurib⁹ sensib⁹ uel oibus sentiunt: ergo nihil videt esse cois sensus nisi plures sensus numero uel oēs. ¶ Sed hoc pbat esse impossibile sic, nullus sensus p̄p̄ius p̄se et p̄mo est sensibilī coium, ergo sensus cois nō est alijs sensuum p̄p̄ioz, maior pbat ex hoc qd coia sensata sentiunt plurib⁹ sensib⁹, minor: nō pbat per hoc qd dicit p̄bus qd sensata coia p̄se sunt sensus cois. ¶ Item cūlibet sensibilis p̄se est alijs sensus p̄se: sensatū cōe est sensibilē p̄se: ergo ip̄sus est alijs sensus p̄se non sensus p̄p̄ius ut pbatū est: ergo sensus cois. ¶ Item nullus sensus p̄p̄ij sunt duo sensibilia genere diuersa p̄se et p̄mo, sensibilē p̄p̄ius et sensibilē cōe diuersa sunt gñes, p̄p̄ium enim est in gñe qualitatis et cōe in gñe quantitatis, ergo nō sunt vnus sensus p̄p̄ij p̄se, ergo cū sensibilē sit cōe p̄se ut sup̄ habitū est erit suus sensus distinct⁹ ab oibus proprijs. ¶ Item oē qd sentit sicut visu dulce sentit sūm accis: sensatū cōe a sensu p̄po sicut dicit Algazel in fine scđi de aia sentit sicut visu dulce: ergo sentit per accis, ergo nō erit p̄se sensatū alicui⁹ sensus p̄p̄ij. Cum ergo sit sensatū p̄se ut p̄us habitū est: erit suus sensus distinct⁹ ab oibus proprijs. ¶ Item sensibilī magis differētium sensus sunt magis differētes: sed magis differēt sensibilīa que sunt in diuersis p̄dicamētis qd ea que sunt in vno p̄dicamēto in diuersis gñib⁹ subalternis nō subalternatim positīs, ergo sensus eoz magis differunt: sed sensibilīa coia sunt in quātitate: sensibilīa nō propria in qualitate l̄ sunt in diuersis gñibus qualitatis, ergo magis differēt sensus cois et p̄p̄ius qd alijs alioz ab alio. ¶ Item si potētie ille sunt vnū que suscipiūt vnū act⁹ sicut dicit obiectio facta in cōtrarijs tunc sensus et fantasia euz erit vnus act⁹ erit et vna potētia: qd fantasia est motus a sensu sūm act⁹ fact⁹: et eadē forma que fuit in sensu imp̄m̄it in fantasia. ¶ Solo dicimus p̄sentēdo auctoribus qd sensus cois differt ab alio sensu p̄p̄io. ¶ Ad rōnem aut factā in cōtrariū dicēdū qd visus act⁹ p̄p̄ie et p̄mo est color: et nō sic est act⁹ sensus cois sed per posterius, s. in quātū est in magnitudine et figura: et ppter hoc nō sequit qd sint vna potētia: qd ip̄par⁹ nō est vnus act⁹ vno modo. ¶ Ad aliud dicēdū qd uer⁹ est qd quicqd suscipit a cōmuni sensu suscipit a sensu p̄p̄io, et ecōuerso sed nō eodem mō: qd p̄p̄ium sensibilē accipit a sensu p̄p̄io p̄se et p̄mo, cōe aut per posterius, cōe nō accipit a sensu cōmuni p̄se et p̄mo: et a sensu p̄p̄io per posterius. ¶ Ad ultim⁹ qd Algazel nō intendit ita reddere rationem quare sensata cōmuni sunt sensata p̄se sed quandā rationem reddit cōmunitatis eorum.

¶ Querit quid sit sensus cōmuni.

Secundo queritur Quid

fit sensus cois. Dicit enī Auz⁹, sensus cois est vīs ordinata in p̄ma cōcauitate cerebri: recipiens per se ip̄am formas oēs que imp̄munt qnque sensib⁹ et reddūtur ei. ¶ Item Auz⁹, sensus cois est virtus cui reddūtur oia sensata. ¶ Algazel autē in p̄lica sua diffinit sic, sensus cois est sensus a quo oēs p̄p̄ij deriuant ad quē ois imp̄ssio eoz renūciat: in quo oēs coniungunt: et sic sunt quasi suggerētes ip̄m. ¶ Cōtra primā diffinitionē obijcit sic, fantasia est virtus ordinata in p̄ma cōcauitate

cerebri et c. ergo fantasia est sensus cois, et videt hoc per uerbū Auz⁹ qui dicit sic, viriū occultarū app̄hēdenti⁹ sensibilīū p̄ma est fantasia que est sensus cois. ¶ Item Auz⁹, virtus formalis que est imago ip̄a est ultima in qua residēt forme sensibilīū et facies eius quā hēt a sensibili est sensus cois. ¶ Preterea virtutes differunt per obia, ergo quarū obia sunt eadem: et ip̄e sunt eadem, s. fantasie et sensus cois sunt eadē obia: ergo fantasia et sensus cois sunt eadē virtus, p̄ scribit in 2° de aia, 2^a pbat per hoc qd fantasia est cum suis app̄ditijs nālib⁹, s. cum colore quātitate et figura sicut et sensatū sensus cois. Si forte dicat alijs qd fantasie est cōponere uel diuidē fantasmata et per hoc differt a sensu cōmuni. ¶ Cōtra hoc est ut patet ex dictis etiā qd sensus cois cōponit et diuidit sensata et sic in illo nō viderent hīe dīas fantasia et sensus cois. ¶ Preterea dicit Algazel qd sensus cois est in quo cōiungunt sensata p̄p̄ia. Si enim nihil ēēt in nobis in quo p̄iungerent albedo et sonus nesciremus hoc albus esse cuius sonus audiremus, cōiunctionē nō albedinis et soni nō apprehendit oculus nec auris sed sensus cois. ¶ Sed cōtra p̄bus in libro de aia dicit qd fantasia est motus a sensu sūm act⁹ fact⁹, sensus aut sūm act⁹ est sūm esse sensibilē, ergo sūm sensibilē cōe: et sic videt qd fantasia a sensu gñet cōmuni. Luz aut nihil sit a quo genere fantasia nō erit sensus cois. ¶ Preterea in cap^o de memoria distinguit Algazel inter fantasmatā et imaginatiōes dicēs sūm seip̄m quidē speculationē ut fantasia sup̄ oportet accipere. In quātū nō alterius est ut imaginationem et memoratiōem sensus: qd forma apprehēsa in aia sensibilī pōt cōsiderari in se ita qd nō referat ad aliā rem cuius forma est uel imago et sic dicit fantasia, uel pōt cōparari in cōsideratione ad rem que apprehēdit per ip̄am: et sic dicit imago: et id dat ibi exempl⁹ de figura aialis picta in tabula que pōt cōsiderari in se: et sic est pict⁹ aial uel put representat leonem uel vitulū et sic est imago. ¶ Ex his accipit qd fantasia accipit formā nō in cōparatiōe ad rem, sensus aut cois accipit formā ut a re p̄ntē, imago nō accipit formā ut ad rem que tñ nō necessario est p̄sens, ergo sensus cois nō est fantasia: et fantasia non est imaginatio. Hoc idem videt per Algazel dicēte, Sci⁹as qd sensus interiores qnque sunt, s. sensus cois: virtus imaginatiua: fantasia: virtus estimatiua: et x̄tus memorialis. ¶ Preterea in corpibus ut dicit Auz⁹ nō est bñ recipe et bñ retinere, vna enim harū virtutū causatur ab humido: et altera a sicco, ergo in virib⁹ aīe p̄iunctis organo erit sūm. Sed x̄tus sensitiua determinat sūm bñ recipe sensibilia, ergo nō erit sine bñ retinere, sed fantasie est bñ retinere ut dicit p̄bus in libro de somno et vigilia, dicit enim ibi qd simulacra recepta a sensib⁹ manent in fantasia et resūnt in somnis ad organa sensus, ergo fantasia et sensus cois nō sunt eadē x̄tus. ¶ Preterea querit circa diffinitionē Algazelis per quē modū deriuatiōnis sensus p̄p̄ij deriuant a sensu cōmuni: et per rōnem ip̄ius nois qd est sensus cois videt qd deriuat ab ip̄o sicut p̄es p̄atiue a toto p̄atiuo, et ex hoc videt seq qd sensus cois nihil aliud est qd quoddā torū cōstitutū ab oib⁹ sensibus p̄p̄ijs. Ex hoc ulterius sequit qd sensus cois nihil est extra sensum p̄p̄iū: qd iaz pbatū est in p̄habitis. ¶ Preterea videt qd magis sensus cois deriuat a proprijs qd ecōuerso, sensus enim cois ad quē referunt sensata p̄p̄ia: et ita sensus p̄p̄ius est p̄us sūm act⁹ qd cois: et id qd apprehēdit a p̄p̄io sensu transit ad cōem, ergo cū posterius deriuat a p̄p̄io: sensus cois deriuat a proprijs potius qd ecōuerso. ¶ Preterea querit de hoc qd dicit qd in ip̄o oēs p̄iungunt, aut enim p̄iungunt in ip̄o sicut p̄es in toto integrali: hoc iam improbatū est. Aut sicut in p̄ncipio per qd p̄stituant, aut sicut in eo in quo cōpletur cōparatiō eoz. Si 2° mō hoc videt falsum: qd p̄us nō cōstitut a posteriori sed ecōuerso. Si 3° mō tunc nō ēēt

Secūde partis sūme

auditus pfect^{us} in se nisi sonus qui audit per sensus cōem cōparet ad colorē sonātis: et nō esset visus pfect^{us} in se nisi per sensus cōem color: cōparet cūz sapore et odore rei vise et sic de alijs. ¶ Preterea querit de hoc qd dicit qd pprii suggerūt cōem: suggerere enim ab ipso intelligit cōfulere. Cōsiliū autē querē nō est nisi p̄tutis inquiringis et cōponētis et diuidētis. sensus autē pprius nihil cōponit et diuidit ut ex phabitis patuit: ergo videt qd pprius non suggerit cōem. ¶ Preterea querit de rōne nois huius potētie. Sicut Alphorabi^{us} in suo libro de somno et vigilia qd aliud est apprehēdē formā ut sensatā et aliud ut fantasia et imaginationē. Forma enim sensata apprehēditur ut res p̄s: fantasia sō et imago etiā in absentia rei apprehēdunt. Si ergo sensus cois sensus est videt qd certū sit apprehēdē formā cūz p̄ntia rei. ¶ Preterea hoc videt per Aui^{um} qui distinguit inter opus sensus pprii et sensus cois et imaginationis et formalis sic dices. Cum autēz uolueris sic scire dīlam inter opus sensus exterioris: et opus sensus cois: et opus formatis attēde dispōnes vni us gutte cadētis de tecto: et videbis rectā lineā: et attēde dispōnes alicui^{us} recti cuius sūmitas moueat in circuitu et videbit^{is} circulus. Impossibile est autē ut apprehendas rem uel lineā aut circulū nisi illā sepe inspexeris. sed impossibile est ut sensus exterior: apprehēdat eā bis sed videt eam ubi est. Cum autē describit in sensu cois et remoueat anteqz deat forma eius cois apprehēdit eā sensus exterior: ibi ubi est: et apprehēdit eam sensus cois quasi esset illic ubi fuit: q̄si esset illic ubi est et videt distētionē circuli: aut rectā. hoc autē impossibile est cōparari sensui exteriori nullo mō: sed formans siue imaginatiua apprehēdit illa duo et format ea q̄uis destructa sit res que iam abijt. Ex hoc accipit qd sensus pprius accipit qualitates que sunt sensibilia ppria cum p̄ntia mae. sensus autē cōmunis accipit magnitudinē in qua sunt sensibilia p̄ba etiā cum p̄ntia mae. Formalis autē seu imaginatiua sine p̄ntia mae. Cūz igit ois sensus sit susceptiuus sensibiliū sp̄um p̄ntie mā visus cois erit sensus. ¶ Querit ergo quare dicit cois. nō enim dicit cois ut genus: neqz ut totum integrale siue p̄tatiūz. Si enim eēt cois ut genus p̄dicaret de singulis pprijs qd falsum est. Si sō ut totū tunc sua eēntia nihil eēt extra essentia pprioz sensuūz. si cut eēntia totū nulla est extra suas p̄tes p̄stituētes ipm: ergo relinquit qd coitas ipsius sit ex pte obti. Cūz enim quilibet sensuū pprioz recipiat sensibile sibi appropria: tuz sensus ille nō hēbit rōnez pprii ad quē referunt oia sensibilia: sed hēbit rōnez cois. ¶ Preterea videtur qd etiam alia rōne coitatis dicat sensus cois. hē enim color differat a sapore et odore et sic de alijs. nihilomin^{us} tamē hnt s̄bm cōe. idem enim s̄bm est in quo est color et sapor et odor et sonus et qualitates tact^{us}. Cum igit sensus cois p̄se imutet a magnitudie s̄bti que cōe s̄bm est oīz sensibiliū. hec erit quedaz alia rō coitatis eius. ¶ Preterea 3^a rō coitatis est qd sensus pprii referunt ad ip̄z ut ad vnūz centriū oīum sensuūz ut dicit Aui^{us}. Cum igit id qd refert ad plura nō pōt eē cuiuslibet ppriū eo qd ppriū est qd vni soli puenit. hec videbit^{is} 3^a rō coitatis sue. ¶ Solutio pcedimus has ultimas rōnes oñdētes quare sensus dicat cois. ¶ Ad diffinitionē autē p̄mā dicēdū qd illa est data per p̄ntiā mām hui^{us} potētie que est organūz. et illa tāgit per hoc qd dī vis ordinata in p̄ma cōcauitate cerebri. p̄ma enim cōcauitas cerebri est locus in quo p̄tmo est gregatio spūs aialis qui per distributionē ad organa specialia opant qnque sensus. tangit etiā hec diffinitio rōnē coitatis per hoc qd dī recipiēs per seipam formas oēs. et tangit rōnē prop̄ij obti hui^{us} potētie per hoc qd dī que impmunt qnque sensib^{ilia}. Quinque sensibus enim unpmunt sensibilia ppria p̄mo: et posterius sensata coia: et debet itelligi dictū Aui^{us} formalit^{er} ut hic sit sensus qd sensus cois recipit formas que impmunt sensib^{ilia}

s̄m qd sensib^{ilia} impmunt. Et cum dīta sit inter formā sensitiuā et fantasimā et imaginationē pater per hoc qd distinguit sensus cois a fantasia et imaginationē et ceteris potētis interiorib^{us} et sic solutū est p̄mū. ¶ Ad aliud dicēdū qd Aui^{us} sumit fantasimā large put cōprehēdit sensus cōem et imaginationē: et ppter hoc qnqz uocat eā sensus cōem: et qnqz imaginationē. ¶ Ad aliud dicēdū qd dīctum Aui^{us} sic intelligit qd facies formalis siue imaginationis est sensus cois nō eēntialit^{er} sed ut impmētis: ita qd sensus cois sit q̄ti casus. et hoc patet per hoc qd sequitur immediate. subdit enim sic. sensus enim cois reddit p̄tutē formali q̄si ad reponēdū q̄qd reddūt ei sensus. ¶ Ad aliud dicēdū qd nō est eiūsdē rōnis oīm in fantasia et in imaginatione et sensu cōi ut patet ex predictis. ¶ Preterea nō est eiūsdē virtutis recipe et retinē ut sup̄ patuit in obijciēdo. ¶ Ad hoc qd oñdit qd per cōpōnez et diuisionē nō differūt sensus cois et fantasia: bñ cōcedimus si mlti obia illa que pbat sensus cōem et nō esse idē et fantasia pcedimus de plano. ¶ Ad diffinitionē Algazelis cōcedimus qd dat per rōnez nois sensus cois. Sensus enim cois est in organo a quo distribuit spūs aialis op̄e rans ad organa sensuū pprioz sensuū: et hoc tāgit cūz dicit a quo oēs pprii deriuant. ¶ Sicut sensus cois est qui efficit in actu a sensib^{ilia} oīum sensuū pprioz: et hoc tāgit cum dicit ad quē ois imp̄ssio eoz renūciat. Sicut sensatū cōe qd est sensus cois p̄se et p̄mo est id qd p̄iūgit oia sensibilia et ppria ut patet in rōnib^{us} ultio adductis: et hoc tāgit cū dicit in quo oēs p̄iungunt qui per suū oīm sensata oia p̄iungit. Cūz autē vnū sensibile ppriū nō puenit ter oñdat et sufficiēter nociuū et pueniēs aiali sētiētī. Ex colore enim nō sufficiēter cognoscit coloratū: sed opoztet multa sensibilia cōponē: que cōpō est sensus cois: et id dicit qd oēs alij sensus suggerūt sensus cōem circa cognitionē sensibile. Ideo etiā dicit Aui^{us} qd cognitio sensus pprii non cōplet nisi per cognitionem sensus cois. ¶ Ad id autē qd obijcit in p̄tariū dicēdū qd q̄stū ad distributionē spūs aialis sensus pprii deriuant a cōi: et quo ad hūc respectū sensus cois est p̄us q̄z sensus pprii et sic soluit^{is} 2^m. ¶ Ad aliud dicēdū qd imp̄ssio sensuū pprioz renūciat sensui cōi: qd idem est ac^{us} sensus pprii et sensus cois sicut in phabita qōne expeditū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd sensus pprii quo ad sua sensata p̄iungunt in cōmuni. p̄iungunt etiā in ipso sicut in p̄tatiūz. hēntz prop̄ius sensus nō errat in pprio sensibili tñ ab ipso sensibili nō pfecte cognoscit p̄ticulare qd est in sensu: ex multis que multa p̄iungit sensus cois. ¶ Ad ult^{imū} dicēdū qd suggere ponit ibi pro expectatione cōplemētī cognitionis c̄tra p̄ticulare qd est in sensu. Nec enim cōpleta nō est in sensibili sed in oībus sensib^{ilia} qui in sunt in particulari posito in sensu: sicut patet in cognitionē auri: qd cū nō sufficiēter cognoscit ex colore examiat ad tinnitū et sonū. Et si nō sufficiēter cognoscit ex his duob^{us} examiat ad odorē. est enim minoris odoris q̄z cuprū. Et si nō sufficiēter cognoscit ex his tribus examiat ad p̄dus et p̄cipit tactū. hec autē sensibilia p̄iūgit sensus cois. ¶ Querit quid est organū sensus cōmunis.

tertio queritur de organo sensus cois. Et videt ex phabita auctoritate Aui^{us} qd p̄ma cōcauitas cerebri sit organū sensus cois. ¶ Itēz Aui^{us} in 6° de nālibus in fine. virtus formalis et sensus cois sunt in p̄ma pte cerebri spū replente ipm uētriculū. que oia nō fuerūt nisi ut aspiciant sup̄a sensus prop̄ios: quoz plures deriuant a p̄ori pte cerebri. ¶ Itēz sensus cois accipit esse a pprijs: ergo organū eius situm erit post organū sensuū prop̄ioz et sic in anteriori parte cerebri. ¶ Preterea spūs aialis facit sensum et motum: sed in anteriori parte cerebri facit sensuū et in posteriori motum: ergo organū sensus cois cum repleat sensu sen

Utrum quinque sensibilia sunt obiectum sensus communis.

cto sensus cōmunis. Enumerant enim a phi-

sensus communis non est vnus sensus. ¶ Preterea Age: mouet quadam questione in li^o de sensu z sensato. utrum omne sensibile sit diuisibile in infinitum gra magnitudinis que est sensatum coe^z in quo ut in subiecto est sensatum p^{ri}u^o ita q^d minima accepta per diuisionem sunt sensibilia: z ponit rone ad hoc sic. ¶ De corpus diuisibile in infinitum est corpus sensibile est corpus: ergo corpus sensibile est diuisibile in infinitum. sed non dicit sensibile nisi per sensibilia: ergo infinita accepta per diuisionem erunt sensibilia. ¶ Postea ponit rone in p^{ri}ariu^o cludende triplex inconueniens si hoc dicat sic. Quicquid est sensibile est opatiu^o z motiu^o sensus. sensibile enim dicit in eo q^d pot^{est} mouere sensus minimu^m acceptu^m per diuisionem: ergo erit motiu^o sensus q^d apte falsum est eo q^d minima effugiunt sensum. Ad inconueniens q^d cum sensus diuidat diuisione sensibili diuisio sensibilit^{is} diuidet sensum in infinitum. 3^m est q^d fm hoc ois magnitudo quacumq^{ue} minima erit sensibilib^{is} q^d falsu^m est. deinde ponit rone iteru^m p^{ri}a hoc sic. omne co^mpositu^m co^mponit ex his in que diuidit. sensibile est co^mpositu^m: ergo co^mponit ex his in que diuidit. aut ergo illa erunt sensibilia aut insensibilia. si insensibilia habeo. p^{ro}positu^m q^d tuc minima accepta per diuisionem erunt sensibilia: ergo sensibile co^mstituit ex insensibilibus q^d falsum est. ¶ Preterea ponit rone ex oppositione Democriti z Leucippi qui oia dicebant co^mponi ex atomis z figura z ordine z positione ipso^{rum} atomoz generari qlitates sensibiles. deinde Age: soluit ad hoiem z non ad oronem distinguendo duplicem diuisionem. Est eni^m quedam diuisio speciei z forme: cuius ultima diuidenda sunt co^mtraria: in illis stat diuisio. Est eti^a diuisio co^mtinui cuius ultim^u non est accipe fm potenu^m diuisibile: z ideo non stat illius diuisio. Cu^m ergo sensibilia sint forme z sp^{eci}s hntes p^{ri}aria stabit diuisio sensibiliu^m z non pcedet in infinitum. sed q^{ui} hec solutio non soluit ideo obijci Age: in p^{ri}ariu^o dices q^d si species sensibiles non diuidant p^{er} se diuisione co^mtinui in q^{uo} coⁿextio est p^{ri}io^{rum} sensibiliu^m ad sensibile coe^z q^d est magnitudo: idcirco per acc^{us} sensibilia coia diuidunt diuisione p^{ro}tinui z sic redit p^{ri}ma obiectio. ¶ Solo dicendum fm Alphora^m z Auic^{am} q^d sensus cois ponit ppter co^mpositionem z diuisionem sensibiliu^m p^{ri}io^{rum}: z idcirco multiplicat obiecta sensus communis fm q^d id^{en}tate per ea pot^{est} ponere uel diuersitate inter sensata p^{ri}ia. hec autem id^{en}tas uel diuersitas ponit in sensib^o p^{ro}sideratis fm eis se uel fm fieri. Lognoscutur enim sensibile idem uel diuersum utroq^{ue} modo. Et si consideret fm esse. aut ergo erit principiu^m per quod ponitur diuersitas: z sic erit numerus. aut per quod ponit id^{en}titas: z hoc duobus modis scilicet co^mmunit^{er} ad sensata intrinseca z extrinseca: z sic magnitudo erit que vnit in se qualitates gustus z tactus que sunt intrinsece. z qualitates auditus z visus que sunt extrinsece. z qualitates odoris que sunt medie aut erit proprium quo ad extrinseca: z sic est figura. Figura enim est exterior terminatio quante in qua ut in subiecto vniuntur sensata extrinseca. Si ho sensibile cognoscitur p^{ro}ut considerat in fieri: cognoscitur idem uel diuersum cum aliquo sensibili per sensatum co^mune: hoc erit duobus modis scilicet potenu^m uel actu: z si potentia sic est quies: z si actu tunc est motus. ¶ Ad primum ergo dicendum q^d tempus reducitur ad motum ut ad causam suam: z subiectu^m quod est proprietas ipsius: z idcirco sentitur in illo. locus autem cum sit species magnitudinis sub magnitudine comprehenditur: eni^m intra mensuram z extra diuersas faciant species continui propter quod Age: in predicamentis aliam speciem quantitat^{is} dicit esse locum magis q^{uam} lineam uel superficiem tunc non faciant diuersas species sensibiles. ¶ Ad aliud dicendum q^d oratio fm materiam corpus est ut dicitur Aristianus. q^{ui} uox est aer tenuissimus tactus. Secundum aut^{em} q^d est co^msequens motum fractionum aeris est qualitas que

Secūde partis sūme

est p̄prium sensibile auditus. s̄m x̄o q̄ mēsuratur indi-
uisibili q̄d est elemētū uel similia s̄m diuerfos respectus
z sic est quātitas discreta cuius p̄ceptio reducitur ad perce-
ptionem numeri: h̄ enim quāti ad spēs discretas sit dīa
inter numerū z orōnem: z ex hoc q̄ in numero iteratio
eiusdē vnitatis s̄m subam p̄stituit numerū. In orōne au-
tem nihil idē reiterat s̄m subam. nō enim idem elemen-
tū vnus z eiusdē s̄e sepius iteratū cōstituit orōnē: quē
admodū iteratio eiusdē vnitatis p̄stituit numerū: nihilo
minus tñ numerus put accipit sensatū cōe nihil aliud
est q̄z diuisio cōtinui. diuisio autē hec pōt esse vno uel di-
uerfis. vñ discretio numeri s̄m q̄ est sensatū cōe cois est
ad oēm diuisionē p̄tium cōtinui s̄m quā diuisionē di-
uerſa cognoscunt eē sensata que sunt in ipſis. ¶ Ad ali-
ud dicendū q̄ ges hic nō accipit tñ ut p̄uatio mor⁹ sed
etiā put est inſtrūm per q̄d ponit diuerſitas inter duo sen-
sibilia quoz vnū est in esse z alterū in fieri. ¶ Ad aliud
dicendū q̄ figura s̄m subam spēs est quedam magnitudi-
nis. sed s̄m eē spēs est qualitatis que tñ q̄litas nō est nisi
circa quātitatē z sic reducitur ad p̄dicamētum quātitatis.
¶ Ad aliud q̄d iuxta hoc querit utruq̄ ista q̄nque eque
sint sensata coia. Dicendū q̄ sic sunt enim sensata sensus
cois s̄m q̄ per ipſa ponit diuerſitatē uel idētatē inter
sensata p̄pria: z sic ges h̄ sit p̄uatio motus tñ s̄m q̄ per ip-
ſa cognoscit diuerſa diuerſum est sensibile q̄d est in esse
sub eo q̄d est in fieri erit ges nō sensata per motū h̄ que
per seipſam. z s̄m dico de magnitudine z figura. ¶ Ad
aliud autē q̄d obijcit q̄d dicit Āg: z Āuic⁹: q̄ alia senti-
mus per motū. dicendū q̄ illius uerbi duplex est intelle-
ctus. s̄. q̄ oē sensibile nō sentit s̄m actū nisi s̄m q̄ immu-
tat organū sensus z hec imutatio q̄dā motus est: sed iste
nō est intellectus p̄bī. Alius est q̄ motus oia alia perfe-
ciūgit m̄e sensibili. cū enim mathematica p̄ſe s̄m suas
intētiōes sepeata sunt a sensibus sicut magnitudo nume-
rus z figura. z etiā oīo s̄m q̄ est discreta quātitas cōside-
rata in musica. p̄siderat enim illa per p̄ncipia mathema-
tica z nō per p̄ncipia n̄alia: sicut est p̄portio triplicis ad
duplū. cum in q̄z ita sit motus p̄iūgit oia ista m̄e sensibi-
li: h̄ enim magnitudo s̄m se nō sit sensibilibus: tñ magnitu-
do mota sensibilibus est: q̄ sic est in ipſa spēs sensibilibus z sic
de alijs. vñ sensus dicit p̄bī est q̄ motus dat alijs habitū
sensualitatis actu tñ vnū sentit sine alio. ¶ Ad id q̄d ul-
timo querit de q̄ōne Āg: in li⁹ de sensu z sensato dicen-
dum q̄ sensibile cōe q̄d est magnitudo diuisibile est in
infinitū diuisione p̄tinui z p̄ſe. sensibile autē p̄prium diuisi-
bile est per acciōs oīo s̄m q̄ est cū magnitudine: tñ si
diuidat in minima accepta per diuisionē sunt insensibi-
lia actu z sensibilia potētia. s̄. si reducant ad cōpōnem to-
tius z hoc nihil est in cōueniēs q̄ sensibile cōponit ex in-
sensibilib⁹ actu sensibilibus tñ potētia. ¶ Sed nota q̄
quedā parua actu sunt insensibilia quo ad vnū sensum
z potētia quo ad alterū: sic grana milij in medio cadēte
in die q̄n pōt discerni color: cuiuslibet grani: vñ q̄libet
eor⁹ facit sensum visus in actu: sed tñ auditū nō mouent
nisi in potētia h̄z q̄ p̄stituit totū q̄d est mediū. vnūq̄q̄
enī istoz nō sonat nisi in potētia h̄z videat in actu. ¶ Ad
hoc q̄d queri posset q̄re tñ sunt q̄nque sensata coia pōt
sufficere rō habita in p̄ncipio solutionū. vel dicat aliter
z melius. s̄. q̄ sensata coia sunt inſtrūm per que sensus cō-
munis p̄ueniētā z dīam ponit inter sensata p̄pria.
Aut ergo illa sensata accipiunt s̄m eē uel s̄m fieri uel cō-
muniter ad utrūq̄. Si s̄m eē tūc est ges per q̄d ponitur
p̄ueniētā z dīa. si h̄z fieri tūc est motus. si cōmuniter ad
utrūq̄ tūc aut per ipm p̄ncipaliter ponit cōueniētā: aut
p̄ncipaliter dīa. si primo mō aut est cōe vnitens sensata
intrinsicus z extrinsicus: aut extrinsicus tñ. Si primo
mō tūc est magnitudo. si scdo mō tūc est figura. si per ip-
sum x̄o ponit p̄ncipaliter dīa tūc est numerus. z p̄ hoc
etiā patet solutio supra quesiti. s̄. utrū sensus cois sit vnus

uel plures. Dicendū enim q̄ vnus: z cū ipse sit formalit⁹
oīz q̄z sensus p̄culares erit etiā ulior. accipit enim oē. id
q̄d accipit sensus p̄prios z per posterius. Et p̄terea sūū
sensatum perse: illa obiectio que facta est in cōtrarium
non tenet nisi de sensu p̄prio.

¶ Queritur quis est actus sensus cōmunis.

¶ Quanto queritur de

q actu sensus cois. Et querunt tria. quoz
p̄mum est q̄d sit actus sensus cois. 2^m aut
utrū sensus cois vnus exis in vno tēpo-
re app̄hēdat diuerſa sensata. 3^m est quali-
ter cōtingit sensum cōem esse uerum uel falsum z men-
tiri uel uerum dicere.

¶ Primum proceditur sic.

¶ Probat Āg: in 2° de aia q̄ sensus cois actu ha-
bet sensata coia: z p̄ma rō sua hec est. Dis sensati p̄ſe est
aliq̄s sensus p̄ſe. cōe sensati est sensatū p̄ſe: ergo h̄t ali-
quē sensum p̄ſe. sed nullus p̄prioꝝ p̄ſe app̄hēdit coia q̄d
p̄bat per hoc q̄ vnusq̄sq̄ p̄prioꝝ sui sensibilib⁹ p̄ſe z nō
alteri⁹. sūū enī sensibile est q̄d nō p̄tingit altero sensu fē-
tiri. sensatū enim cōe a quocūq̄ sensu sentiat sentit etiā
aliquo sensu: ergo nullus p̄prioꝝ erit sensati cois p̄ſe: z
sic relinquit q̄ app̄hēdere sensatū cōe sit actus sensus cō-
munis. Alia rō est q̄ p̄prio sensu sentit sensatū cōe sicut
sensatū alterius sensus. sed sensatū alterius sensus sentit
per acciōs: ergo z cōe per acciōs. Cū igit sic sit sensati p̄ſe
sensus cois accipiet ipsum p̄ſe. p̄bat etiā p̄bus q̄ acci-
etiam sensus cois est app̄hēdere sensata p̄pria. ¶ Nos enim
sensata p̄pria iudicamus dīa z eadem ut albū dicimus
est dulce q̄nq̄ aut nō dulce. Aut ergo facimus hoc vno
sensu uel diuerſis. si diuerſis tūc eē sicut si ego sentirem
albū z tu dulce. Et ex h̄ neuter nostroz cognosceret dīa
que est inter album z dulce. si aut vno tūc oportet q̄ ipse
vnus sensus app̄hēdat utrūq̄. q̄z aliter nō poneret alter-
rationē z p̄ueniētā inter ea: z sic sensus cois erit oīum
sensibilibū p̄prioꝝ que dicit altera uel eadē inuicem esse.
¶ P̄terea diuerſitas z p̄ueniētā relationes sunt que
nō cognoscunt sine relatiuis in q̄bus sunt: ergo diuerſi-
tas z p̄ueniētā que est inter sensibilia p̄pria nō cognos-
citur sine cognitione sensibilibū p̄prioꝝ: sed dīam z cō-
ueniētā inter sensibilia p̄pria cognoscimus per sensū
cōem: ergo z sensibilia p̄pria erūt de cognitione sensus
cois. ¶ P̄terea p̄bat p̄bus q̄ sentire actus sensati p̄-
prioꝝ p̄tinet ad sensum cōem: z cum dicat video me vi-
dere z sentio me audire z hec est ratio sua. ¶ Nullus sen-
sus p̄prij duo sunt obiecta: sed vnum p̄portionat orga-
no illius sensus: actus aut nō est idem cū obiecto: vide-
re enim nō est idem cum colore: ergo videt q̄ nō p̄tine-
at ad sensum p̄prioꝝ sed ad cōem cognitionē ipsius act⁹
¶ P̄terea quicq̄ videt uel color est uel colorem ha-
bet: uel est actus coloris qui est lumē. Actus aut vidēdi
neq̄ color est neq̄ colorē habet neq̄ est actus coloris q̄
est lumen: ergo nō sentit visu sed sentit sensu cōmuni: z
similiter est de actibus alioꝝ sensuum. ¶ Sed p̄tra hoc
est q̄ ipse potētie diffiniunt per actus. Actus autēz per
obiecta. si igit sensus cōmunis sunt tres: actus illi. s̄. qui
dicti sunt: habebit sensus cōmunis tria diffinitua quod
esse nō pōt. ¶ P̄terea vnus potētie vnicus est actus
sensus cōmunis est potētia vna: ergo suus erit act⁹ vnus.
¶ Item si vna potētia nō pōt cōuertere sup actum suum:
tūc neq̄ sensus cōmunis cōuertere sup actum suum: z
ita oportebit nos habere alium sensum quo app̄hēdi-
mus actus sensus cōmunis: iterum alium quo app̄-
hendimus actus illius: z sic ibimus in infinitū. ¶ P̄-
terea queritur cum dicitur. video me videre uel sentio
me videre Utrū eadem app̄hensione numero perci-
piatur actus z obiectum uel diuerſa. Si eadem tunc

nihil est dicere qd sensu cōi sentiam me videre uel audire: qd vidēdo album video me videre albū. Si igitur diuersa tūc oportebit diuerso tpe iudicare actū z obiectum qd videt esse in cōueniētiis: qd sic videt ire in infinitum: qd illum actū oportebit nos iterū alio actu iudicare z illum iterum alio. ¶ Solutio dicendū qd tres actus sunt sensus cois ut pbatū est per rōnes p̄h̄: sed non eodem mō cōueniūt sensui cōi. Apphēsiō enim sensati sensus cois est actus suus p̄ se z per illū diffinit. Apphēsiō autē sensati p̄p̄iū puenit ei per posterius. s. in quātū sensati p̄p̄iū est in sensato cōi ut in s̄bro: sed apphēsiō actū puenit ei per accūs. s. in quātū vnusq; p̄p̄iōz reducitur in ipsū. sicut enim dicitur Autē: oēs sensus p̄p̄iū oriuntur a cōi z reuertuntur ad ipm cū lucro: z per hoc patet solō ad primū. ¶ Ad aliud dicendū qd vnus actus p̄ se est vnus potētē sed plures per posterius. ¶ Ad aliud dicendū qd eodem visu s̄m actū video me videre albū quo video albū: s̄m qd reducitur est in sensum cōem: sicut enim pbatū est sup̄ sensus z sensibile idē sunt actus: qd actus qnq; noīat est ex pte sensibilis z ex pte sensui. In auditu sonatio z auditio. In visu autē ex pte sensus dicitur visio: ex pte sensibilis autē nō habet nomē. vñ cū videre nihil aliud fit qd vñ visu in p̄ceptione visibili nō oportet aliū actum habere ad cognitionē illius actus. Vel dicat melius qd ad cognitionem obiecti exigitur actus per quē est quērsio sup̄ obiectum: s̄ qd actus immediate egreditur a potētia: ppter hoc ad cognitionem actus non exigitur alius actus.

¶ Utrū sensus cōmunis in vno tempore apprehendat diuersa sensata.

Secundo queritur Utrū sensus cois vnus exis in vno tpe apphēdat diuersa sensata.

Et videt qd nō. vñ enī simplex est actus vnus sed sensus cois potētia passiva est z efficit in actu per se: s̄m videt qd per diuersa sensibilia diuersa fit in actus: z ita nō vnus actus exis iudicat diuersa. Iudicatio enim diuersa per diuersa: per diuersa efficit in actu. s̄m videt qd nec in eodē tpe iudicat diuersa tpe: qd in eodē tpe nō p̄nt eē diuersa s̄m actus. ¶ Preterea qnq; diuersitate ponit inter p̄raria: est iudicatio p̄raria eē s̄m utrunq; in actu: z tūc simul in eodē z in vno tpe eēnt p̄raria. qd nō p̄nt eē. ¶ Si forte diceret qd sensus cois vnus est in potētia z duplex in organo sicut visus: qd hēt duos oculos. hoc nō p̄nt eē: qd sensus cois apphēdit sensata oīum sensui p̄p̄iōz: z sic respectu cuiuslibet oportet qd daretur ei duo organa que in nullo differrēt ab organis sensui. p̄p̄iōz: z sic etiā sensus cois in nullo differrēt a p̄p̄iis. ¶ Si iterū diceret qd sensata p̄p̄ia vniunt qn ueniunt ad sensum cōem: tūc illa vnio uel erit ex pte s̄b̄. s. qd sūt in s̄bro vno z tunc tenēt p̄habite rōnes. s. qd idē numero s̄m z qd idē hēbūt in se diuersas formas per quas est in actu coelestiales z p̄rarias. Aut vnio est ex pte sensibilis. s. qd misceant: z tūc sicut mixta nō sentiunt in actu p̄p̄io sed in actu mixta: sensus cois sensata p̄p̄ia nō iudicabit p̄ se sed per p̄p̄ias rōnes: sed in rōne cuiusdā cōfusi qd p̄stituitur ex oībus sensibilibus qd iterū patet eē falsum. ¶ Si ppter hoc aliquis dicat qd sensus cois simul z semel nō hēt diuersa sensibilia in se s̄m successiuū. ¶ Contra p̄stat qd vno z eodē numero ponit idētitas z diuersitas inter eadē z diuersa sicut sup̄ habitū est: z non ponit idētitas z diuersitas nisi cognitio eis idē z diuersis. Cognitio autē eis idē z diuersis efficit in actu ab eis idē z diuersis: ergo vnus idē numero est actu eadē z diuersa. Qd autē in vno z eodē nō sic pbat. In hoc enim nūc iudico eē diuersum albū z dulce: z nō iudico eē diuersū albū a dulci nisi cognoscēdo albū z dulce. ergo in hoc cognosco albi z dulce cognoscēdo albū z dulce. sensus cōmunis est in actu per albū z dulce: ergo in hoc nūc s̄s cois actu est albū z dulce. Et idē argumētū tenet de iudicio cōtra-

rior qd fit per sensum cōem. ¶ Solutio huius qōnis duplex est tradita ab Aze: in fine sc̄di de aīa: z in fine de sensu z sensato. qd vna est ex pte sensus cois. altera ex parte obiecti sui. Ex pte sensus cois est hec qd sensus cois vno mō est vnus z alio mō est plures s̄m actus. Consideratur enim in se z sic est vnus. considerat autē in p̄positione ad sensus p̄tulares qui oriuntur ab eo z reuertuntur ad ipm: z sic est plures z diuisibilis: z s̄m huius est in cētro circuli a quo egrediuntur linee ad circūferētiā. si enim punctus consideratur est in se tūc est vnus. si autē in compatione ad lineas: tūc est in rōne multiplicis p̄ncipij. Ex pte obiecti si multiter est duplex consideratio. si enim magnitudo subiecti que est obiecti sensus cois considerat in se tūc est vnus sensati sensus cois. Si igitur consideret per respectū ad sensata p̄p̄ia que sunt in ipso. s. albū z dulce z huiusmodi: tūc est in rōne pluriū. Cū igitur quērtis sensus cois ad sensatū dupl̄ p̄nt cōverti ut ad vnū uel ad multa que vnūtur in vno. Si p̄mo mō tūc est in vno indiuisibili tpe. si sc̄do mō tūc nō est in vno indiuisibili tpe qd sic pbat: quērtat enim sensus cois ad s̄m aliqd in quo est albū z dulce: ponēdo idētitatē uel diuersitatē iter ea per s̄m illud: tūc s̄m illud erit qd p̄tius p̄tinuās albū z dulce. Cū igitur nō sit idē respectus ad dulce z ad albū oportet subiecto vno z eodē bis uti. s. in p̄positione ad albū z in p̄positione ad dulce: ergo q̄scere accidet de necessitate: z ita motus ad albū z motus ad dulce nō erit in eodē tpe nō interrupto sed in sequētibz t̄pibz: z hoc est qd dicit Aze: in 2° de aīa in solutione eiusdē qōnis sicut dicit qdā. Nūctū in quātū vnū est z nō duo sic z indiuisibile. indiuisibile autē s̄m qd indiuisibile est: vnū est discernēs z simul. Sc̄dm illud igitur qd est indiuisibile nō vnū est: bis enim utimur eodē signo simul. In quātū enim duobus utimur termino vno: duo iudicat sepata sunt in nō sepato. In quātū igitur vnū vno z simul iudicat: posset dici t̄m qd ea inter que sensus cois ponit pueniētiā z diuersitatē sunt ordinata: z sensus cois mouet ab vno in alterum: z sic nihil p̄hibet vnū motū eē sup̄ duo z in eodē tpe. Vt cēdū ergo ad p̄mū qd diuersa sensibilia ex quo simul nō sunt s̄m actus in sensu cōi sicut obiectio pbat: sed diuersa sensibilia h̄ntia ordinē ad vnū in quo sunt ut in s̄bro b̄n p̄nt eē in sensu cōi actu per sp̄m illius obiecti. Similiter etiā diuersa sensibilia h̄ntia ordinē ad se in uicē ita qd iudiciū sensus cois trāseat ab vno in alterū b̄n p̄nt eē in sensu cōmuni. Cum enim oīs rō pueniētiē z differētiē sit in cōparatione ad aliqd vnū z idē illud erit p̄ncipium cognoscēdi pueniētiā z dīam: z sic sensus cois sp̄m illius in se habet ut actus simplr. Alioz autē sp̄m habet ut actum qui nō est actus simplr sed per respectū ad illuz. Et per hoc etiā patet solutio ad sc̄dm: qd sicut est idētitas z diuersitas in actu sensus cois: ita est etiā diuersitas z idētitas in tpe qd mensurat illum actum: z per hoc patet solutio ad totum.

¶ Utrum sensus cōmunis est uerus.

Tertio queritur Qualiter con-

tingit sensum cōem esse uerū z falsum: z mētrū z uerū dicere. videt enim qd sit semp uerus: qd sensus cōmunis accipit a sensu p̄p̄io sensatū p̄p̄iū circa qd non est error: ergo nec circa sensum cōem error erit. ¶ Itēz sensibile mouet sensum cōem ut habitū est supra. sensibile autē semp est cum p̄ntia m̄ac: ergo illud qd mouet sensum cōem erit cum p̄ntia materie: sed p̄sens in materia semp est uerū: ergo sensus cois semp erit uerū. ¶ Itēz qd est in re demonstrabili est uerū z nō falsum: omne p̄sens est in re demonstrabili: ergo omne p̄sens in re est uerum z nō falsum. sensus autē cois est in re p̄sente tūc: ergo sensus cōmunis est uerustū z non falsus. ¶ Sed cōtra hoc est qd dicit Aze: qd uerū z falsum sunt s̄m sensum cōem in 3° de aīa sic. qd qdā albū nō est nō mētrū:

Secūde partis sūme

inquānt aut hoc est albi mētis: et ita p̄ticulariter motus et magnitudo accidit sensibus circa que est maxime decipi s̄m sensum. ¶ Solo dicendū q̄ sensus cois hēt plures act̄ ut sup̄ determinauimus. quoz vnus est cōponere et diuidere sensata p̄p̄ia cū sensato cōi et ad iuicē et ex hoc actu accidit ei mētiri et uerū dicere. Quā p̄o cōponit s̄m q̄ est in re tūc uerū dicit. q̄n p̄o aliter q̄ in re tūc mētis et decipit: sicut q̄n cōponit actus mellis ad subam felis mel esse fel arbitramur p̄pter deceptionē. ¶ Ad primum ergo dicendū q̄ sensus p̄p̄ij ueri qdē sunt: q̄ nihil ponūt: et s̄ sensus cois moueat a sensibilibus p̄p̄ijs: tūc decipit nō s̄m q̄ mouet ab ipsis: sed inquāntum cōponit sensata p̄p̄ia. ¶ Ad aliud dicendū qdē p̄sens est in re est simpliciter et ab hoc non est deceptio sed ab eo q̄ sensus cois addit sup̄ rem qdē est cōpositio et diuisio sensuū: et per hoc patet solutio ad ultimum.

¶ Queritur quid sit potentia imaginatiua.

Inde transeundū

a est ad partes aie sensibilis que sunt app̄ hēsiue deintus: que s̄m p̄hos sunt imaginatio fantasia estimatio memoria et remīniscētia. de q̄bus p̄mo agēdū est sigillatim et postea in cōi. Primum ergo querendū est de imaginatiōe. Et querunt quāto. i. quid sit. et qdē sit eius obiectus. et quid organum. et quis actus.

Primum proceditur sic

a Dicit Algazel. Imaginatiua est virtus retētiua eius qdē in p̄ssum fuit sensui cōi. ¶ Itē Auicē. formam sensibile retinet illa virtus que uocat formalis et imaginatio et nō discernit illam ullo modo nisi q̄ tūc retinet. ¶ Sed cōtra hoc obijci sic: potētie diffiniunt per obiecta. Cum igit sensus cois recipiat formā sensibile nō videt diuersificari ab imaginatiōe. hoc etiā videtur per Auicē qui dicit q̄ sensus cois et imaginatio sunt quasi vna virtus. ¶ Preterea videt q̄ imaginatio non differt a fantasia. Dicit enim Aḡ: q̄ fantasia est potentia s̄z quam fantasia nobis sit. fantasia autē est forma sensibilis: ergo videt q̄ imaginatio idē sit cū fantasia. ¶ Itē hoc idē videt per Aḡ: in 3° de aia. ubi distinguit medias potētiās inter intellectū et sensum: et nō ponit diuersas potētiās imaginatiōis et fantasie. ¶ Itē in cap^o de memoria et remīniscētia videt dicere q̄ imaginatio et fantasia non differūt s̄bto sed rōne nois tūc per hec uerba ut in tabula scriptū aia: et aia est et imago: et idē et vnus hec utraq̄ sunt. eē tūc nō idē est utriq̄: et est cōsiderare et sicut aia et sicut imaginē: sic et in nobis oportet fantasma rimari et ipsius qdē esse p̄se quādam cōsideratiōis: et etiā alterius fantasma s̄m qdē seipm̄ speculatiōe ut fantasma. Inquāntum p̄o alterius ut imaginatiōis. sensus huius auctoritatis est q̄ sicut pictura que est in tabula cōsiderat dupl̄r s̄. in se put nō ducit in rem et sic est pictura simplex: et p̄ ut ducit in re: et sic est imago. sic etiā illud qdē accipit a sensu cōi in aia pōt dupl̄r cōsiderari. s̄. in se et sic est fantasma et obm̄ fantasie: uel put ducit in re esse et sic est imaginatio et obm̄ imaginatiue potētie. Et patet q̄lter videt p̄hs dicere q̄ imaginatio et fantasia nō differūt nisi rōne nominis. ¶ Preterea imaginatio nō differt a memoria: q̄ diffinit ab Algazele per retinere formas sēsbiles qdē est p̄p̄iū memorie. ¶ Preterea dicit Auicē retinē ea que app̄hēdit sensus est illius virtutis que uocat imaginatio: et dicit q̄ non discernit neq̄ diiudicat ea que retinet. ¶ Preterea exp̄sse dicit Auicē: q̄ imaginatiua est thesaurus in quē reponit formas illius sensus cōmūnis ad quē reuertit fantasia et virt^o cogitatiua: et idē dicit Algazel. i. q̄ nō differt virt^o imaginatiua a sensu cōi nisi retinēdo: sic enim est in virtutib^{us} corp̄alibus q̄ alteri^o virtutis est recipe et alterius retinere. sicq̄ enim bñ retinet

et male recipit: humīdū male retinet et bñ recipit. ¶ Solutio dicendū q̄ imago multipl̄r sumit et s̄z hoc etiā multa habet noia. q̄nq̄ enim dicit vis que retinet imaginatiōes sensibilib^{us} abeūtibus sensibus ab organo sensuū cois et p̄p̄ij: et sic p̄p̄ie dicit virtus sensibilis aie prime sita post sensuū cōm in qua referuntur imagines accepte a sensibus: et s̄m diuersas cōsiderationes habet tria noia. dicit enī: imago s̄m q̄ forme que sunt imp̄sse imagines rerū sunt extra: et dicit formalis eo q̄ formalius habet illas imaginatiōes q̄ sensus. sensus enim hēt eas cū presentia m̄ae. imaginatio autē materia rei non p̄ntet: et dicit ab Aḡ sp̄us p̄pter nām illarum imaginū: q̄ ille sunt s̄m eē sp̄uale in virtute imaginatiua: s̄ sint imagines earum. vñ Aḡ in gen. ad l̄as dicit q̄ sp̄us est vis quedā mēte inferior: cui imagines rerū imp̄munt. Dicit enim q̄nq̄ imaginatio ois virtus sensibilis aie que opat s̄m sensibile acceptū a sensibus sine p̄ntia m̄ae et sine rōne p̄teriti t̄pis: et sic cōprehēdit imaginatiōis et fantasie et estimatiōis et sic accipit a p̄o anē dama^o et a s̄z nix^o. Dicit enim dama^o q̄ imaginatiua est virt^o irrōnalis aie p̄ sensus opans. et q̄ imaginatio est passio irrōnalis anime que ab imagināte fit. fantasia p̄o est passio inanis a nullo facta imaginabili. Sillr Brego^o nix^o dicit q̄ diuidunt aiales virtutes in quōz. s̄. in sensum imaginatiōis et intelligētiā et memoriā. ergo imaginatiua est virt^o irrōnalis aie per sensus sensibiles opans: et ideo q̄nq̄ dicit s̄sus imago. aut est ergo passio irrōnalis aie ab imaginabili generata. Fantasia p̄o est passio irrōnalis aie a nullo imaginabili facta: et ita dicit q̄ itoyci dicebāt quoz eē in hac virtute. s̄. imaginatiōis imaginabile imaginatiū et fantasia. et imaginatio est passio facta ex imaginabili. imaginabile autē illud qdē facit hanc passiōis et imaginū subijciuntur. Imaginatiū autē est ipsa virtus que attrahit imaginē sibi. fantasia p̄o q̄n attrahimus s̄m imaginatiū in anē attractionē ut in infirmis et in melācholicis: et dicit q̄ dīa nō est in his nisi s̄m trāsmutatiōis noium. q̄nq̄ dicit imaginatio vis tenēs imaginatiōes et opans in illis et in intētiōibus que p̄iungunt imaginatiōib^{us}: et sic comprehendit duas vires. s̄. imaginatiōis et fantasie: et sic videt Aḡ: accipe imaginatiōem in p̄ncipio terti de aia ubi dicit q̄ imaginari in nobis est cum uolumus. Quid autē opari sit in imaginatiōib^{us}: et que sunt intētiōes cōtūcte imaginatiōib^{us} infra patebit. q̄nq̄ enim dicit imago relatio forme accepte a sensibus ad rem cuius est forma et sic p̄p̄ie imago deseruit memoriē sicut dicit Aḡ: in cap^o de memoria: et distinguit a fantasia ut habuit est in obijciēdo. Quāq̄ enim dicit imaginatio vis a qua refluūt imagines repositę supra organū sensus cois et sic accipit imaginatio ab Aḡ: in 2° de somno et vigilia ubi dicit q̄ in somno imaginatiōes somniales refluūt ad cōmune organū sensuū. s̄m p̄p̄iū autē modū accipiendi est imaginatio virtus tenēs imagines sensibilib^{us} re nō p̄ntet absq̄ eo q̄ nō eliciat ex eis cōponēdo uel diuidendo intētiōes aliq̄s nō acceptas per sensum hoc enī est fantasie s̄m Auicē et Algazele. Et sic rīdebim^{us} ad obiecta. ¶ Dicendū ergo ad p̄mū q̄ imaginatio diffinit a retinēdo ad dīam sensus. Sensus enī recipit et nō tenet nisi re p̄ntet: sed imaginatio retinet accepta a sensibus. Dicit autē recipe a sensu cōi q̄ ab illo recipit prime. Qdē autē dicit Auicē: q̄ nō discernit illas nullo mō intelligendū est de duplici distinctione. Quarū vna est sensus cois et altera fantasie. sensus enim cois discernit cōponēdo sensata p̄p̄ia inter se: et p̄p̄ia cum coibus et hoc re p̄ntet: et ideo hec discretio est discretio rei per ea que uere accipiunt a sensibus. fantasia autē discernit componendo et diuidendo imagines que sunt in anima re nō presente: et eliciendo quasdam intētiōes ex eis que non sunt acceptę per sensus. sunt tamen semper cōiunctę sensibus: sicut est amicum et inimicum: et conueni-

ens et non conueniens: sicut intentio doloris coniungit cum figura bacculi: et intentio inimici cum figura lupi in oue: et intentio miserendi cum imaginatione sui agni et huiusmodi. neutra istarum distinctionum est imaginatiue cuius diffinitio proprie est a retentione imaginum et non a distinctione harum. ¶ Et ad id quod contra hoc obijci dicitur quod si sensus recipiat formas tales et similiter imaginatio: tamen sensus proprie diffinitur per recipe et imaginatio per retinere. vis enim retentiu debilis est in sensu eo quod non retinet nisi prout materia: sed vis receptiu fortis eo quod de facili recipit. sed econtra est in imaginatione. et hec est solutio secundum philosophos. Sunt tamen quidam qui distinguunt vires a se secundum modum abstractionis maioris et minoris: dicentes quod sensus abstrahit a materia sed non a prout materia: imaginatio autem et a materia et a prout materia: ideo ratio obijciariarum principide. ¶ Ad aliud dicendum quod large accipiendo imaginem comprehendit etiam fantasiam: sed si stricte accipiat tunc diuidit per ea ut patet ex predictis. per hoc etiam patet solutio ad duo sequentia. ¶ Ad aliud quod obijciatur quod non differat a memoria dicendum quod retinere imaginationis in duobus differt a retinere memorie. scilicet in modo retentionis et in retentis. In uno retentionis quod imaginatio retinet sine determinatione diuersa temporis tamen recipiendo formas re non prout: sed memoria retinet simul determinata diuersa temporis. scilicet peritum. In retentis autem quod imaginatio retinet recepta a sensibus tamen secundum quod uere in sensu fuerunt. memoria vero non tamen retinet imaginationes sensibilium: sed etiam intentiones elicatas a ratione per diuisionem sensibilium facta per fantasiam et estimationem. Ex hoc etiam patet solutio ad sequentia.

¶ Queritur quid est obiectum imaginationis.

Secundo queritur De obiecto

imaginationis quod uocat a Gregorio nixus imaginabile quod diffinitur ab ipso: quod imaginabile est quod facit passionem in imaginatiuo. Cum ergo Ilylle dicat quod imago est rei ad rem expressa similitudo: videtur quod imaginationes que sunt in imagine expresse rerum similitudines sint. Cum enim in sensu non sint nisi corpora et qualitates corporum videtur ulterius quod imaginationes non sunt nisi similitudines corporum: et hoc etiam videtur ex philosopho Augustino supra posito: qui dicit quod in spiritu impetratur imaginationes corporum. ¶ Item ex Gregorio nixus et Damasceno qui dicunt quod imaginatiua non operatur nisi per ista corporis que sunt organa sensuum. Queratur ergo utrum ille imaginationes habeat quantitatem uel non. Et videtur quod sic. omne enim apprehensum sub tribus dimensionibus uel aliquotum est quantitas uel habens quantitatem. omnes imaginationes que sunt in imaginatiua sic sunt apprehensue: ergo sunt quantitates uel habentes quantitatem. ¶ Item mathematica per abstractionem considerata non sunt in sensibus posita sed in imaginatione tamen. cum ergo mathematica sint qualitates uere ille que sunt in imaginatione uere sunt quantitates uel habent quantitatem. ¶ Item dicitur Augustinus quod imaginatio est virtus in qua reponit sua sensata sensus corporis. Cum ergo sensata sensus corporis sint quantitates: et quanta imaginata sunt quantitates uel quanta. ¶ Preterea omne figuratum est quantum: omne imaginatum est figuratum: ergo omne imaginatum est quantum. ¶ Sed contra quantum quanto adueniens magis facit quantum. si ergo imaginatum est quantum: imaginatum imaginato adueniens erit maius: ergo totum prout esse imaginata quot imaginatiua: quia imaginatiua non poterit imaginari plura quod falsum est. ¶ Item omni quanto figurato datur locus etiam a mathematico co ut dicitur Augustinus. Si ergo imaginatum aliquod est in imagine ut quantum erit in loco: et sic aliquod imaginatum in imaginatione non poterit esse. ¶ Preterea si imaginata sunt quanta tunc quantitas ipsorum erit in eo in quo imaginata sunt ut in subiecto: et hoc est organum imaginationis: ergo organum imaginationis mensuratur quantitate imaginati. cum ergo si nihil habeat plura imaginatiua. scilicet imaginationem habens aliter: et leonis mensurabitur simul et semel quantitatibus omnium horum quod est impossibile. ¶ Item imaginatum aliquod est mi-

nus sicut imaginatum fabre: et aliquod maius sicut imaginatum montis. cum igitur utrumque sit in organo imaginationis oportebit iterum quod illud sit quantitatis minoris uel maioris quod iterum est impossibile. ¶ Solutio dicimus quod imaginabilia secundum quantitatem nec sunt quantitates nec habent quantitatem: sed sunt quantitati et quantum similitudines spirituales. prout ut probatur ultime obiectiones. ¶ Ad primum ergo dicendum quod dupliciter aliquod apprehendit sub tribus dimensionibus. scilicet secundum ueritatem rei et esse nature: et sic apprehendit sensu tamen: et sic currit obiectiones: uel secundum intentionem similitudinis spiritualis: et sic prima est falsa: quod sic apprehendit imaginatiua. ¶ Ad aliud dicendum quod mathematica prout sunt abstracta non sunt quantitates nec quanta sed intentiones quantitatum et quantum. mathematica enim secundum esse non sunt separata a naturalibus et sensibilibus sed secundum intentionem tamen. ¶ Ad aliud dicendum quod quantitates que sunt in organo sensus corporis non sunt res quate sed quantum similitudines spirituales. ¶ Ad ultimum dicendum quod imaginatum dicitur figuratum propter similitudinem figure non propter figure realem ueritatem.

¶ Queritur quid sit organum imaginatiuarum.

Tertio queritur De organo

imaginationis. et dicunt Damascenus et Gregorius nixus quod organum imaginationis est anterior: ueter cerebrum: et sicut dicitur Algazel et Avicenna. ¶ Preterea in libro de diuersis spiritibus et aie distinguit caput in tres partes: et anterior pars attribuitur fantasie et imaginationi: et hoc expresse dicitur Avicenna. quod locus imaginatiue est anterior: pars cerebri: et ideo cum contingit infirmitas et corruptio in anteriori parte cerebri corripitur modus imaginationis et fantasie. ¶ Sed contra nihil idem decipiat per abundantiam siccitatis et per abundantiam humiditatis: sed anterior pars cerebri est ad recipiendum quod recte meliorat in abundantiam humiditatis: et ita videtur quod non conueniat rei retinere quod meliorat per abundantiam siccitatis. cum ergo imaginatio diffinitur per retinere: non erit sita in anteriori parte cerebri. ¶ Preterea sensus corporis siccum habet in prima concavitate cerebri ut supra habitum est. cum ergo diuersarum virium diuersa sunt organa: videbitur imaginatio non habere situm in prima parte cerebri. ¶ Solutio dicendum cum auctoribus quod in prima parte cerebri est organum imaginationis: sed prima pars diuiditur in tres partes scilicet illam que propinquissime coniungit organo sensuum et ad quam immediate recurrunt nervi sensibiles: et in illa est organum sensus corporis: et in illa partem que est post illam in medio que non abundat sic humiditas: sed est aliquatulus terminata per siccitatem: et in illa parte est organum imaginationis: cuius est retinere formas re non prout: et hoc virtute siccitatis terminatis humidum. In postrema vero parte prime partis sita est fantasiam et estimatio ut patebit inferius. ¶ Ad primum dicendum quod idem secundum diuersas partes potest terminari per humidum et siccum. ¶ Ad aliud patet solutio per ante dicta.

¶ Queritur quis sit actus imaginatiuarum.

Quarto et ultimo queritur

de actu imaginationis. Et videtur quod imaginari sit prius actus imaginationis: a simili in alijs potentijs quod sentire est actus sensus: et intelligere actus intellectus hoc etiam accipit ex uerbo Augustini in principio tertij de aia ubi dicit quod imaginatio in nobis est cum uolumus: pre oculis enim est facere imaginem: sicut sunt in recordatiuis positi idolum facientes. ¶ Sed tunc queritur cum diffinitur imaginatio a retinendo imagines ut supra habitum est et semper retineat imagines: quare non semper imagine tur. ¶ Preterea hoc videtur falsum quod imaginari in nobis sit cum uolumus. Dicit enim ibidem philosophus quod imaginatio non fit sine sensu: cum ergo sensus exigit rei presentiam videtur quod non possumus imaginari nisi re presente: et ita non imaginamur cum uolumus.

Secunde partis summe

Preterea querit iuxta hoc cum diuersarū potētiarū diuersa sint obiecta per que diffiniuntur. et sensus cois et imaginatio sunt diuerse potentie: oportebit earum eē diuersa obiecta. obiectū enim est agēs et potētia patiens. ergo obiectū imaginationis erit in actu: q: nihil est agēs sūm q: est in actu. **Q**uerit ergo a quo efficiat in actu. si dicat q: a sensibili accepto a sensu: videt q: nō q: nihil agit ultra actū. p: prius: sed imaginatū maioris est abstractionis q: sensui: ergo videt q: nō agat ab illo. Si forte dicat q: nō oportet imaginatū eē in actu ad hoc q: p: fiat in actu virtutē imaginatiuā hoc erit plane falsū: q: sensibile nō facit sensum actu nisi sūm q: ipm est in actu: ut colo: sūm actū p: facit vsum: et intellectus possibilis nō efficit in actu nisi per agentē qui semp est actu ut dicit in 3° de aia. **S**olo dicēdū q: actus imaginationis p: prius est imaginari ut sup: habitū est. **S**ecundo autē p: parat imaginationes q: drupl: alijs virtutib: opantibus in ipsa. Est enim rō quorūdā in imaginibus sicut est p: cipue rō mathematico: et tūc p: parat imagines superiori potentie que est intellectus uel rō ut dicit **A**uic^a. **Q**uedā autē sunt cōpositiones imaginū et diuisiones ad eliciēdas intentiones terribiles uel appētibiles pueniētis et incōueniētis et huiusmodi que sunt semp colligate sensib: et tūc p: parat imagines fantasie et estimationi. q: n: autē defuit memorie ut dicit **A**z: q: n: s. per imagines p: paratas i aia recursus est in rē que accepta fuit in p: terito per sensus. quandoq: autē p: parat imagines resfluentes ad organū sensus cois: et tūc deferuit reuelationi que est in sōnjs. **A**d aliud autē cū querit utrū imaginari sit in nobis dū uolumus. dicēdū q: sic. est enim p: re oculis interiorib: facere imaginē cū uolum^{us} ut dicit p: hus. **A**d hoc q: dicit p: tra **B** obijcit dicēdū q: hoc q: dicit p: hus q: imaginatio nō est sine sensu sic intelligit q: imaginatio nō est nisi de sensibili sūm accepto. vñ cū nullū hēmus sensus illius nullā hēmus imaginationē ut cecus nat^{us} nullā hēt imaginationē coloris: nō tñ oportet q: cū imaginemur etiā sentiam^{us} sūm actū. **A**d id q: dicit utrū imaginatiuū q: p: facit virtutē imaginatiuā sit in actu. dicēdū q: sic: et q: est in actu per hoc q: est abstractus a mā. **A**d illud q: dicit utrū a quo fiat in actu dicēdū q: a spū aīali qui abstrahit ipz ab organis sensui et p: fert ei eē ipūale sicut lumen facit actu colores et intellectus agēs facit actu vniuersale.

Queritur quid sit fantasia.

Ende queritur **B**esta

d fantasia. Et querunt q: n: que. s. quid sit fantasia. et quid sit obm eius. et qd organum. et q: actus. et q: modus corruptiois ipsius.

a **P**rimū proceditur sic.

Dicit enim **A**z: q: fantasia est mor^a a sensu sūm actū fact^a. **A**liā diffinitionē dat **A**lgazel dicēs q: fantasia est virt^{us} que opat cōponēdo et diuidēdo: q: n: i his que sunt in archa formatū: q: n: i his que sunt in archa itēti onū. **C**ōtra p: mā diffinitionē obijcit sic. nullus mor^a est potētia in aia: fantasia est mor^a: ergo fantasia non est potētia in aia. **I**te ois mor^a est p: fectio mobilis: fantasia est mor^a: ē est p: fectio alicui^{us} mobilis. Et querat cur^{us} et si est p: fectio aīe sensibilis tunc aīa sensibilis semp mouebit: q: semp hēt fantasia. si autē est p: fectio illius potētie que dicit fantasia tūc erit idē p: fectio sui ipsi^{us}. **I**te ois mor^a est ex aliquo in aliqd. si ergo fantasia est mor^a erit ex aliquo in aliqd. **D**icit autē q: est a sensu: sed in quid sit hoc nō d: in diffiniōe. **P**reterea nō videt fantasia eē mor^a a sensu: q: qd est opat sensu nō exñte sūm actū hoc nō de necessitate est mor^a a sensu sūm actū fact^a. fantasia opat sine sensu nō exñte sūm actū. ergo nō de necessitate est mor^a a sensu sūm actū fact^a et ita per hoc non debet diffiniri. **I**te per illā diffinitionē nō videt diuer

sificari fantasia ab imaginatione: q: imaginatio est mor^a a sensu sūm actū factus ut patet ex p: dictis. **P**reterea querit cū dicit a sensu sūm actū fact^a: ut intelligat hoc de quolibet sensu. s. p: prius et cōi et per acciōis: uel de aliquo illo. **E**t videt de quolibet: q: q: qd diffinit per aliqd idē terminate hoc simplr puenit illi: fantasia autē diffinit q: sit mor^a a sensu fact^a idē terminate: ergo videt q: simplr a quolibet sensu. **P**reterea in fantasia iuenit hoc q: d puenit cuiuslibet sensui. Est enī fantasia uera et fantasia falsa. sensus autē p: prius est uerus: et sensus cois et per acciōis sunt ueri et falsi: ergo videt cū fantasia hēt p: prietate cuiuslibet sensus q: sit mor^a fact^a a quolibet sensu. **S**z p: tra vñ q: d hēt diffiniri per hoc q: d est immediatū illi. si ergo fantasia est mor^a fact^a a quolibet sensu sūm actū erit fantasia accipiēs immediate a quolibet sensu et sic erit imediata sensib: p: prius q: d falsum est: q: sensus cois imediata est sensib: p: prius. **P**reterea ois potētia apphēdēs cū p: ntia rei est an potētia apphēdētē re nō p: nte: sensus cois apphēdit cū rei p: ntia ut sup: habitū est: fantasia autē apphēdit re nō p: nte: ergo sensus cois est an fantasia. et sic relinquitur q: fantasia nō est imediata sensibus p: prius. **P**reterea si eē imediata sensib: p: prius tūc imediata accipiet a sensib: p: prius et ab ea accipiet sensus oēs q: d est p: tra oēs auctores. **C**ōtra scđam diffinitionē sic obijcit. **D**icit **B**oe^{ti} q: q: qd pōt potētia inferio: pōt supio: si ergo sensus cois pōt cōponē et diuidere tūc quolibet potētiarū supio: erit cōponēs et diuidens: et sic imaginatio opabit cōponēdo et diuidēdo sicut et fantasia: et sic per cōponere et diuidē nō bñ diffinit fantasia: q: per hoc non differt ab imaginatione. **P**reterea potētie differunt per oba: obm autē fantasie est fantasma ut dicit p: hus q: fantasia est potētia sūm quā fantasma nobis firz sic videtur male diffiniri per cōponere et diuidē. **P**reterea eiusdē potētie est obm recipe et opari in ipso. ergo videt q: archa formatū que est imaginatio: et archa itēti onū que est memoria sit opari in suis obiectis et nō fantasie. **P**reterea querit q: re fantasia nō diffinit in compatione et ad intellectū ita bñ sicut diffinit in compatione ad sensum. **S**olo dicēdū q: fantasia dicit^{ur} duob^{us} modis. s. large et stricte. large sūm q: cōprehēdit imaginationē et fantasia et estimationē: et sic diffinit a p: ho in li^o de aia q: est motus a sensu sūm actū fact^a. stricte autē accipit pro potētia collatiua imaginū per cōponē et diuisionē: et sic diffinit ab **A**lgazele et ideo dicit **A**lgazel q: qdā appellat eā potētia cogitatiuā sic eā appellat **A**uic^a. sed tñ cogitatiua nō est p: prie nisi in hoibus. **D**icēdū q: ad p: m q: fantasia dicit^{ur} motus nō p: prie sed sumit ibi motus māliter pro ipa potētia mota que suscipit a sensu spēm sensibile et mouetur circa ipsam motu discretionis et iudicij: et sūm illā diffinitionē fantasia large sumit ut dictū est. per hoc etia paret solutio ad duo sequētia. **A**d id q: d querit qualiter motus sit a sensu sūm actū factus. dicen dūz q: hec p: positio. a. notat causam efficiētē. sensus autē sūm actū est sensus hñs spēm sensibile. ille enim impmit speciem acceptam a fantasia per hoc q: mouet ipsam ad obiectū. **C**ōtra hoc dicēdū q: fantasia magis abstrahit q: sensus: et idcirco reseruat species sensibiles re etiam nō p: nte nihilo minus nō mouet circa spēm aliquā quam nō accipit a sensu. **A**d sequētia autē patet solutio per ante dicta. **A**d aliud dicen dūz q: fantasia est motus a quolibet sensu sūm actū factus sed nō immediate. Immediatē enī sit iste motus a sensu cōi. **A**d id q: d obijcit cōtra hoc dicēdū q: nō oportet per hoc q: d diffinit per generalē causam determinēt in partibus illius cause ad immediatū: q: sic alie partes cause vident excludi a causalitate. obiecta autē que p: bāt q: fantasia non sit imediata sensibus p: prius cōcedunt. **A**d id q: d obijcit cōtra secundā diffinitionē dicēdū q: dictū **B**oe^{ti} intelligit de potētijis actiuis. ipse enī dicit li^o de toto p: tatiuo cui^{us} supio:

pare pot quicqd pot inferior: sed no puerit. de potentia aut mali z receptiua no est ueru. potentia enim celi que p or: est fm naz qz potentia elemtoz no pot oe illud qd pnt elementa: idcirco ut dicit Auic. alterius potetie est reti nese imaginis: z alterius opari in eis coponendo z diuiddo. Uel dicat aliter z meli q fantasia apphedut aliqd qd no apphedut imaginatio. s. intetiones amici z inimi ci z ueri z falsi que lz semp pucte sunt sensib? tn no sunt accepte per sensus. ¶ Ad aliud dicedu q fm Bregom nixm z Bama fantasia appellat uana copo imaginu si cut in corpe hois caput leonis z cauda equi eode modo quo imaginamur trachelachu z hircoceruu z chymeras: sed fm Alga. z Auic. fantasia est intetio illicita ex copositione imaginuz uel diuisione: z sic patet diuersa ee obie cta imaginationis z fantasie. ¶ Ad aliud dicedu q ista ppositio falsa est: eiusde potetie est recipe spem: z opari in ipsa coponendo z diuiddo: z est ista in sensu pprio que recipit spem sui obiecti: z tn vna no coponit cu alte ra. ¶ Ad ultimū dicedu q no est gualis copositio fanta sie ad intellectum z ideo non potest diffiniri in compa ratione ad ipsum.

¶ Utrum fantasia est aliquod obiectum.

Secundo queritur De obo fantasie. z videt q nullū sit. Illa enim que sunt in aia in potetis apphesiuis no sunt nisi ule z pticulare. pticulare aut no uariat nisi cu pntia mae uel sine pntia: z hoc duob? modis. s. absolute uel cu pditione tps pte riti. Et pmo mo est obm sensus. scdo mo imaginationis tertio mo memorie: z sic nullo mo erit obm fantasie. vlt aut no pot ee obm eius: q no pot ee ule in aia sensibil: sed in intellectu tñ. ¶ Solo ad hoc dicedu: q si fantasia gualiter accipiat tuc planū est soluere. si aut stricte accipi atur tuc dicedu est fm quosdā phos q nihil phibet sem per ide obm opari diuersas potetias sicut sup sensibile p priu opat sensus pprius recipiedo ipm z iudicādo. sen sus aut cois sup ide opat coponendo actu z diuiddo ab ipso z discernedo identitatē z diuersitatē inter ea. s. hīr imaginatio recipit ea que sunt in sensu coi. Et si coponit uel diuidit no facit hoc nisi copone uel diuisione sensus cois sed fantasia hēt imagines coponendo z diuiddo eas ad eliciendum intetiones ueri z falsi.

¶ Queritur quid sit organum fantasie.

Tertio queritur De organo fa tasie. Et videt q hoc sit in medio capitis. Dis enim potetia exis in organo accipies ab organo anteri/ oris potetie z ab organo posterioris situ hēt inter utruq? Talis est potetia que dicit fantasia: ergo situ hēt inter me moria z imaginationē. pma patet pfe. 2. pbat per Alga zelē qui dicit q fantasia est apphedere. pergit enim de his nūc que sunt in archa formatuz hoc est in imaginati one. nūc de his que sunt in archa itetionū hoc est in me moria: qñq: fixa est iter eas: z opat in his duabus copo nēdo z diuiddo. ¶ Itē Algalzel expse dicit q fantasia est in medio cerebri. Preterea in aialib? brutis posteri/ or: ps capitis deputat memorie: anterior: aut sensui coi z imaginationi: g videt q media ps relinquat fantasie. Si forte dicat q media ps deputat rōni uel intellectui lz vi det falsuz: q: itellect? no est p opans in organo nec etiā rō. ¶ Sz ptra. anteriori pte capitis corrupta corrupunt imaginationes z fantasie z no corrupunt fantasie in an/ teriori pte nisi q: situ hēt in anteriori: ergo fantasia non est in medio cerebri: lz in anteriori pte. ¶ Itē Cōstabu lus in h? de dīa spūs z aie dicit q spūs anterior: fm sen suz cōez z fantasia opat: medius aut cogitationē z cogni tionē z puidetiā. ulum? memoria z reminiscetiā. ¶ So luto dicedu q tres sunt cellule capitis. s. anterior: poste/ rior: z media. pma dicit fantasia ab antigorib? 2. sillogi

stica. 3. memorialis. Spūs aut aialis a pōri trāsit in me/ diā: z a media in postremā. Et in pma opat sensuz ppri/ um in organis sensui. Sensem cōent in pma pcauitate cerebri: z imaginationē in medio anterioris ptis cerebri z fantasia z estimationē in posteriori pte anterioris ptis ut sup dictū est ut dicit Cōstabulus. ¶ Ad id qd cōtra hoc obijcit dicedu q fantasia duob? modis piderat. s. i compatione ad ppriū obm qd est fantasia. uel in cōpara tione ad extrema: cū ipsa sit vna mediarū potetiaruz. Et pmo mo dicit esse in posteriori pte anterioris cellule. 2. aut mo dicit ee in medio eo q ipsa puerit ad imagina/ tiuā que est añ: z ad memoriale que est post. ¶ Ad aliū dicedu q maior subtilitatio spūs aialis erigit ad operan/ dū imaginationes apphesas ut ex eis eliciat uerum uel falsuz qz ad recipiēdu imagines tñ: z ideo q fantasia fa cit talē compationē oportet q ipsa hēat spūm sensibile illi spūi qui est in media cellula: qui subtilissimus est z quo ad hoc dicit Algalzel. q sit in media cellula.

¶ Queritur de actu fantasie.

Quarto queritur De actu fa tasie. Dicit enim Algalzel q opari coponendo z diuiddo sup imagines imaginationis z sup intetiones memorie est actus fantasie. ¶ Sed cōtra eiusde virtutis est intelligibile simplex z intelligibile coposituz ut habet in 3. de aia. ubi dicit Ag: q indiuisibiliū intelligē tia in his est circa que no est falsum z in qb? añ ueruz z falsuz est copositio quedā intelligibiliū: ergo a fili videt q eiusde virtutis sit imaginatio simplex z imaginatio cō posita siue cōplexa: z sic fantasie no erit coponere imagi nationes z diuidere. ¶ Sed ptra diuersarū virtutū di/ uersa sunt instia. spūs enim aialis instm est virtutis ap prehēsiue. Cū igit spūs subtilio: deseruiat virtuti collati ue qz apphedet: z fantasia sit virt? collatiua fm Algalzel: lem: no erit eiusde xtutis accipe imaginationē z cōferre inter imaginationes acceptas. ¶ Solo dicedu q si fan tasia large accipiat tuc parua erit oia inter fantasiam z imaginationē z estimationē quānū ad actū obm z orga/ nū. Et hoc mo videt sumere Ag: qui dicit fantasiam ee potetiā fm quā fantasia nobis fit: que fantasia est mor? a sensu fm actū fact? qd totū puenit imaginatiue. Dicit enim fantasiam ee uerā z falsam: z q puenit potentie diui dedi z coponēdi imagines apphesas. Dicit enim fantasi am ee mouētem per qd etiā determinat delectabile z tri ste z nociuū z puenies imaginib? apphesis: qd videtur puenire estimatiue. Si aut stricte sumat tunc distinguē fantasiam ab imaginatiua per hoc q no est eiusde potetie in specie specialissima tenere imaginationes qd fit p vtutē fieri: z pferre eas qd fit per virtutem spūs subtilis z mobilis. Et ideo qd auctores sequētes hāc rōnem di/ stinguūt inter fantasiam z imaginatiuā. ¶ Ad id qd obij cit in ptrariū dicedu q aliud est de virtute que no hēt fir tū in organo: z aliud de virtute organica. simplex eniz cōplexū in virtute sepata ab organo no diuersificanē nī si fm habitu dīe ipsius rei z no fm diuersitatē spūs uel organi: sed in virtute organica alia est dispositio spūs in collatione z alia in retetione simplicis. cum enim colla tio sit motus vnus ad alterū indiget spiritu bene digno subtili z mobili. bonitas aut retetionis est per subiectuz no de facili mobile: z per organū qd pueniēt est sicco determinatum. Et ideo alterius virtutis est retinē ima/ gines z conferre.

¶ Queritur qualiter fantasia corrumpitur.

Quinto queritur et ul timo de modo corruptionis fantasie. Sit enim corruptio in anteriori parte cerebri: z tunc fantasie sunt indeterminate: z quandoqz fit in posteriori z tunc debi litatur memoria. Et quandoqz fit in memoria z tunc fit

Secunde partis sume

debilitatio cognitionis et rationis ut dicunt auctores. Sed hoc videtur falsum: spiritus enim aialis transit ab anteriori parte capitis ad mediam et postremam. ergo si corruptus est in anteriori corruptio transit ad mediam et postremam et ita corrupta fantasia corrupta erit ratio et memoria. ¶ Preterea nos videmus quod in somnis sine corruptione alicuius partis capitis false et indeterminate sunt multe fantasie. ergo videtur quod corruptio fantasie non causet ex corruptione anterioris partis capitis. ¶ Preterea dicit philosophus in 3° de anima quod causa huiusmodi fantasie est vera et falsa est quod sensus quidem prior est verus aut paruissimus est huiusmodi falsum. 2° autem ubi hec accidunt. scilicet verum et falsum et ex hoc et ex hinc ita contingit metiri: ergo videtur quod corruptio fantasie sit emendatio sensus contra per accidens: et non a corruptione propria. ¶ Item dicimus quod fantasia quicquid impedit cognitionem non intellectuale sicut videtur dicere Dionysius in libro de mystica theologia capitulo primo loquens ad thymotheum sic. vide ut nullus indoctorum ista audiat. Istos autem dico qui etiam existimantur sunt formati nihil super existetia semper subaltere esse opinantes: sed putantes scire ea que sunt seiplos ex cognitione eorum qui ponit tenebras latibulum suum. et tangit hoc quod dicit Augustinus in primo de trinitate. scilicet quodam errantes de deo secundum corpus sapiunt: quod nihil de eo sentiunt nisi quod in fantasiis et in sensibus inueniunt. ¶ Sicut etiam quicquid sit reuelatione prophetali et somniali in qua quicquid se ingerunt fantasmatum quod virtus intellectualis non potest discernere. ¶ Solo dicendum quod triplex est corruptio fantasie. scilicet in se et in compactione ad sensum communem: et in compactione ad intellectum. In se quando corrumpitur anterior pars capitis vel disturbatur firmitate vel aliquo alio accide: sicut accidit in quibusdam egritudinibus in quibus multiplicatur fantasie indeterminate. In compactione ad sensum communem ex idebita compactione vel diuisione generis corruptio in actu fantasie que est falsitas. In compactione enim ad intellectum corrupta est fantasia quando intellectus spiritualium non sufficienter resultat in fantasmatibus et ideo quando multiplicatur fantasina incipit anima adherere fantasmatibus et errat in intellectu spiritualium. de hoc plenius habebit infra in questione de reuelatione somniorum. ¶ Ad primum ergo dicendum quod spiritus in anteriori parte corrupta non corrumpitur corruptione propria: et ideo qui transit a priori parte ad mediam et postremam non remanet corruptus quod corruptionem non habuit per se per accidens. ¶ Ad aliud dicendum quod in somnis reflexa est imaginatio ad organum sensus contra et ideo anima querit super imagines sicut super sensata et cum sensata accipiant per modum rerum: accipit anima tunc imagines sicut res. hoc autem contingit ideo quod vapor ascendens a loco digestionis ad cerebrum in frigidat ibi propter locum que frigiditas fluit ad organa sensuum et accidunt sibi fluere imagines ad organum sensus contra. Cum autem spiritus in somno sit grossius in capite propter densum frigiditatem non potest transire ad operationem rationis: et ideo accidit quod anima non discernit utrum imagines sint res vel imaginationes: sed conuertitur super eas tanquam super res. et de his plenius habebit. Ex hoc tamen patet quod non est ex corruptione fantasie sed ex accide: tunc quod est somnus. ¶ Ad aliud patet solo per antea dicta.

¶ Queritur quid sit virtus estimatiua.

¶ Eiusdem querendum

¶ dicitur de estimatiua. Et querunt quatuor. scilicet quid sit. et quod sit obiectum eius. et quod organum. et quis actus.

¶ Primum proceditur sic.

¶ Dicitur Algazel sequens Aueric^m. Estimatiua est virtus apprehensiva de sensato quod non est sensatum: sicut omnis apprehendit inimicitias lupi: hoc enim non fit per obiectum sed per aliam virtutem que est hoc brutus quod est intellectus hominis. ¶ Sed contra. diuersarum virtutum diuersa sunt obiecta. cum ergo fantasia et estimatiua diuersa sint virtutes: diuersa habebunt obiecta sed super huiusmodi est quod intentiones non sensate in sensibus in existens

proprie sunt fantasie: ergo videtur quod non sint obiecta estimatiue. ¶ Preterea videtur estimatiua non esse virtus apprehensiva sed motiua. virtus enim determinans inimicum vel amicum est virtus impans fugam vel imitationem et omnis talis est motiua. Cum ergo estimatiua talis sit sit ipsa videbitur motiua. ¶ Preterea querit de quo intellectu hoc intelligatur quod dicitur quod estimatiua est in brutis quod est intellectus hominum. Si enim intellectus de intellectu speculatiuo hoc est falsum. virtus enim cōfiteretur determinans verum vel falsum in imaginibus est in brutis loco intellectus speculatiui: hec non est estimatiua sed fantasia. Si vero intelligitur de intellectu practico siue actiuo: tunc estimatiua videbitur esse virtus motiua et non apprehensiva. ¶ Quod si conceditur. Contra. quicquid sunt eiusdem diuisionis sunt eiusdem generis. estimatiua et fantasia et imaginatiua ponuntur in eadem diuisione ab Aueric^m et Algazel. ergo sunt eiusdem generis. Sed fantasia et imaginatiua sunt in genere virtutis apprehensivae: ergo et estimatiua sicut. ¶ Item dicit Algazel quod quinque sunt sensus interiores. scilicet sensus contra et imaginatiua estimatiua et fantasia et memoria. sensus enim sonat in apprehensionem: ergo estimatiua erit virtus apprehensiva et non motiua. ¶ Solo dicendum quod secundum quod fantasia large sumitur tunc estimatiua est quedam pars fantasie ut super habitu est. Si autem stricte sumatur tunc estimatiua est virtus sequens fantasiam et diuersa ab ipsa: et est determinans imitationem vel fugam in intentionibus apprehensivis: que in quibus intentiones prius sunt compositioni et diuisioni fantasmatum non tamen sunt accepte a sensibus. ¶ Ad primum ergo dicendum quod differ intentionem illam accipere per modum veri speculatiui tamen: et accipere eadem per rationem appetibilis vel detestabilis. et primo intentionem accipit fantasia secundo modo estimatiua. ¶ Ad aliud dicendum quod apprehensiva dicitur duobus modis. dicitur enim apprehensiva virtus accipiens spem putat esse principium cognitionis cuiuslibet siue speculatiue siue operatiue: et hoc modo videtur accipere philosophus in 3° de anima ubi dicit quod ipsius acceptionis dicitur sunt scia opinio et prudentia. scia enim est opinio pertinet ad speculationem: et prudentia ad operationem: et hoc modo considerat apprehensiva sensibile que diuiditur ea per quinque diuersas que dicuntur sensus interiores. Dicitur etiam virtus apprehensiva virtus accipiens spem ordinatam ad speculationem veri tamen et hoc modo estimatiua non erit apprehensiva. Sicut motiua dicitur duobus modis. dicitur enim motiua virtus immediate mouens organa in motu processiuo ad fugam nocui et ad acquisitionem venientis: et hoc modo non mouet nisi appetitus cum suis partibus ut in se probabit cum disputabit de mouente. Alio modo dicitur virtus motiua determinans per cognitionem id ad quod est motus processiuus aialium: et hoc modo intellectus practicus per sciam suam est motiuus ut dicit Aueric^m. et similiter fantasia practica et estimatiua secundum Aueric^m et Algazel. ¶ Ad aliud dicendum quod similitudo est ad intellectum practicum que tamen in uno modo est virtus apprehensiva. ¶ Ad duo ultima dicendum quod quoniam virtus apprehensiva diuiditur in quinque sensus interiores sumitur primo modo et non secundo.

¶ Queritur quid sit obiectum estimatiue.

¶ Secundo queritur quid sit

obiectum estimatiue. Et videtur ex predictis quod obiectum estimatiue sit id quod non est sensatum. sumitur tamen de sensato. hoc enim dicitur Aueric^m et Algazel. ¶ Queratur ergo utrum sit vniuersale vel particulare. Videtur quod non particulare. Omne enim particulare est sensatum proprium vel commune vel per accidens: et hoc dico si corporeum est. et dicitur autem quod illud quod apprehendit estimatiua non est sensatum aliquo modo: ergo videtur non esse particulare. ¶ Item ostenditur quod determinat esse fugiendum vel imitandum videtur hoc facere per aliquod commune regens in fuga vel imitatione. Estimatiua vniuersaliter determinat de omni figura et omni imaginatione sensuum: ergo videtur hoc facere per aliquod commune regituum: et sic verum obiectum eius erit commune et non particulare. ¶ Item quicquid vno modo ens accipit ab omni sensibili eiusdem speciei

hoc videtur esse: sicut homo in una ratione accipit a forte et platone. Illud autem quod determinat fugiendum esse secundum unum modum accipit in oue ab omni lupo: et non fugiendum esse secundum unum modum ab omni pastore: ergo hoc erit uile cum sit obiectum estimatiue et sic obiectum estimatiue erit uile.

C Sed contra. omnis virtus anime sensibilis est virtus operans in organo: nulla ratio utilis est in speciebus defixis in organo. ergo nulla virtus anime sensibilis est virtus operans secundum rationem utilem. prima probat per hoc quod nulla virtus anime sensibilis separatur ab organo ut dicit philosophus: intellectus enim solus nullius corporis est actus. 2^a probat per hoc quod dicit Augustinus quod quicquid est in organo corporeo est cum quantitate et figura.

C Preterea omnis scia causatur ex ratione utilis. Si ergo bruta animalia precepta essent utilium: precepta etiam essent sciaria per inuentionem et doctrinam et studium quod falsum est.

C Solutio dicendum cum Augustinus quod intentiones accepte a sensibus non apprehendunt per sensum apprehendunt per duos modos scilicet per rationem utilem et sic elicere eam a sensibus est experientie et virtutis intellectiue. Alio modo accipiunt per intentiones nunquam separatas a sensibus que sunt hic et nunc: et sic accipiunt a duobus modis. scilicet putantur principium ueri et falsi in probis et sic sunt fantasie: ut putantur determinat nocuium uel quentes in appetibilibus et sic sunt estimatiue. Dicendum ergo ad primum quod prima est falsa nisi intelligatur de corporeis spiritibus in re extra. Si ergo intelligatur de his que insunt eis ex compositione uel diuisione sicut uerum et falsum. uel ex ordine ad appetitum sicut nocuium uel quens falsum erit propter.

C Ad aliud dicendum quod hoc coram regens sit in estimatiua tamen non consideratur secundum rationem coitatis sue: quia aliter operaretur quod estimatiua separaret coram a particulari per rationem sue coitatis: sed quod hic et nunc consideratur ipsum quod colligat aliud particulare.

C Ad aliud dicendum quod estimatiua magis imitatur naturam in mouendo quam sciam et artem intellectus practici. Unde hoc ous uno modo accipiat inimicum in omni lupo non tamen utitur inquisitione et consilio in uno fugiendo quod admodum homo: sed omnis ous fugit uno modo etiam omnem lupum. et hoc est quod dicit Damascenus quod bruta potius agunt antequam agant. et idem dicit Augustinus quod instinctu nature mouent bruta et non ad rationem apprehensam: ideo rationem uniuersalis non considerant.

C Querit quid sit organum estimatiue.

Terio queritur De organo

estimatiue. Et videtur non habere organum susceptiuum alicuius spiritus uel forme. virtutes enim motiue sunt in organo que mouent et non in organo a quibus suscipiunt speciem. virtus enim motiua mouet a delectabili et mouet organa ad ipsum delectabile sequequendum. ergo videtur quod cum estimatiua sit quedam motiua: quod ipsa non habeat organum nisi quod moueat: non per quod apprehendat aliquid.

C Preterea equalis abstractionis est accipere spiritum per modum ueri et accipere per modum boni delectabilis: ergo videtur quod in modo abstractionis non differt estimatiua ab organo fantasie.

C Sed contra. diuersarum virtutum diuersa sunt organa: fantasia et estimatiua sunt diuersae vires: ergo habent organa diuersa.

C Solo dicendum quod estimatiua et fantasia operantur in eodem organo. estimatiua enim nihil aliud est quam extensio fantasie in praxim sicut etiam nullus speculatiuus extendit se sit practicus.

C Ad primum ergo dicendum quod obiectio illa tenet de motiua que immediate facit motum: sicut est appetitus cum partibus suis: que est concupiscibilis et irascibilis sed ille motiue que determinat per iudicium faciendum esse motum operantur in organo procedunt se speculatiuarum.

C Ad aliud dicendum quod nihil prohibet diuersarum virtutum esse idem organum: dummodo species que sunt in organo diuersimode considerentur.

C Querit quis sit actus estimatiue.

Quarto et ultimo Queritur

quis sit actus estimatiue. Et videtur secundum Augustinum et Algazel quod actus eius sit determinare de fugiendo et imitando per apprehensionem quentis et inconueniens in probis.

C Sed contra. omnem determinationem ad opus in his que possibile est aliter fieri precedit inquisitio et dispositio et preceptio et scia ut patet per Damascenum qui dicit quod primum quod ingreditur et consiliatur: deinde disponit et amat quod ex consilio iudicatur est et uocat scia: deinde post dispositionem sit electio: deinde imperium facit ad operationem. Cum ergo estimatiua in brutis sentiat de fugiendo uel imitando: videtur quod scia illa precedat inquisitio et consilium precipue cum sit de his que possibile est aliter fieri. Si forte dicatur quod hec deficiunt in brutis cum tamen necessaria sint. hoc nihil est: quia natura non deficit in necessariis nec abundat in superfluis ut dicit Augustinus in 3° de anima.

C Solo dicendum quod actus estimatiue est qui dicitur esse: sed in brutis non precedit consilium et inquisitio eo quod bruta per modum nature impetum faciunt ad opus et non per modum de liberationis.

C Ad ultimum dicendum quod natura non deficit in brutis a necessariis sue speciei: imperfectiores habeant nam quam homo: et ideo in multis deficiunt que sunt in homine. homo enim perfectissimus est omnium animalium ut habetur in 12° de animalibus.

C Querit quid sit memoria.

Insequenter Querendum

est de memoria. Et queruntur quatuor. scilicet quid sit. et quid sit organum. et quid sit obiectum eius. et quis actus.

Primum proceditur sic

Dicit Algazel quod memoria est conseruatix harum intentionum quas apprehendit estimatiua. et ideo est archa intentionum sicut imaginatiua conseruatix formarum est archa formarum.

C Item Philosophus in libro de diffinitionibus. Memoria est comprehensio rerum existentium in anima cum inquisitione.

C Item Gregorius non diffinit multiplex memoria secundum diuersos philosophos sic dicens. memoratiuum est memorie et rememorationis causa et promptuarii. Cum autem memoria (ut Origenes quidem ait) sit fantasia relicta ab aliquo sensu secundum actum apparentem. Plato autem conseruatix sensus et intelligentie. Damascenus autem sic diffinit ut Gregorius: et addit ista. Memoria est conseruatio sensus et intelligentie.

C Contra primum diffinitionem sic obijcit. conseruare enim non dicit motum reuerfium in rem in specie que est apud animam. memorari autem redire est in rem ex specie que est apud animam. ergo memorie non est proprium conseruare neque memoria est conseruatix. prima probat ex dictis Augustini in suo libro de memoria et reminiscencia qui dicit quod virtus conseruatix est virtus continua hoc est continue conseruans hoc quod repositus est in ipsa. 2^a probat ex dicto philosophi in cap^o de memoria. ubi dicit quod post tempus omnis memoria fit. fit enim reuerfio in rem preterita per memoriam.

C Item obijcit de hoc quod dicit quod est conseruatix harum inuentionum quas apprehendit estimatiua. videtur enim quod sit conseruatix imaginationis ex eo quod habetur in cap^o de memoria. scilicet quod memoria est fantasmatis et imaginationis.

C Preterea cum memorari sit recurrere in preteritum memoria habet actum: et cum virtutes anime diuersae sint per actus suos: videtur quod memoria potius debeat diffiniri per operari quam per conseruare.

C Contra 2^{am} obijcit. Memoria est apprehensio rerum extra: ergo non erit apprehensio rerum existentium in anima. prima probat per hoc quod memoria est potentia recordatiua. Per recordationem autem contingit redire in rem extra.

C Item brutorum non est ingreere et tamen habent memoriam: ergo memoria male diffinitur per inquisitionem.

C Contra 3^{am} sic obijcit: nihil est causa simplicius: sed memoratiuum idem est quod memoria: ergo memoratiuum non est causa memorie.

C Preterea querit. Quid supponatur per hoc quod dicitur rememorationis. si actus memorie supponitur tunc idem est ac si diceretur memoria est causa actus memorie: quod

Secūde partis sūme

nihil est dictū. si aut per rememorationis supponit remi-
niscencia sicut infra dicere videt Gregorius ubi dicit q
memoratio est memorie corrupte facie restauratio. vi-
det dupl'r peccare diffinitio. vno mō. s. q rememoratio
in solis hoibus est ut dicit Auic. z sic non vltier memo-
ria est causa rememorationis: cū memoria etiā insit bu-
tis aliquo mō q: frequēter ut dicit Ag: bñ memorātes
sunt nō bñ reminiscibiles z ecōtra: qd nō esset si memo-
ria esset causa reminiscētie siue rememorationis. ¶ Pre-
terea querit quare dicit pmpuariū. Pmpuariū enī
alteri pmpū est. memoria aut per seipsam redit in rem-
quā accepit in pterito. ¶ Cōtra 4^m sic obijciunt. ¶ De-
moria z fantasia sunt diuersē virtutes. ergo vna diffinit
male per alteras. ¶ Preterea fantasia relicta ab aliquo
sensu fm actum apparentē est spēs fantasmatis. ergo vi-
detur memoria idē esse q spēs fantasmatis. ¶ Cōtra
5^m z 6^m simul sic obijciunt. nulla virtus aie sensibilis
est pseruās intelligibile. memoria est virtus aie sensibi-
lis: ergo nō est pseruās intelligibile. pma patet per hoc
q oīs virtus aie sensibilis ut dicit Auic⁴ recipit speciem
cuz appēditū mae. 2ª probat per hoc q memoria inue-
nit in brutis in qbus nō est nisi aia sensibilis. ¶ Item
ad h ponant rōnes Ag: i cap^o de memoria. Cuiuscūq;
potētie est apphēdē quātitatē sub differētijs quantitatis
illius est apphēdere tēpus. sensitiue potētie tñ est app-
hēdere quātitatē sub differētijs quātitatis. ergo sensitiue
potētie tñ est apphēdere quātitatē tēpis. ¶ Hoc dato. pce-
dit sic. quēcūq; potētia cognoscit tēpus sub dīa tēpis de-
terminata illa est sensitiua. oīs memoria cognoscit tem-
pus sub dīa tēpis determinata que est pteritū: ergo oīs
memoria est potētia sensitiua. pma pmi filli probat ex
hoc q eadem est cognitionis rō in gñe quantitatis fm
oēm spēm quātitatis. 2ª pmo probat per hoc q quantitas
est obm sensus cois z imaginationis z nō intellectus ut
dicit phus in cap^o de memoria z reminiscētia. Et si intel-
lectus intelligat quātitatē tñ accipit eam fm hoc q quā-
titas est: hoc est fm simplices quātitatis rōnem z nō sub
imaginatione longi uel breuis. pma pmo scōi filli est con-
clusio pmi. 2ª pmo scribit in sris Ag: ubi dicit sic. oportet
aut cum fm ipam memoriā agat sic in aia dicere q hoc
prius audiuit aut sensit aut intellexit. ¶ Item Ag: ma-
gnitudinē z motū cognoscē est necesse. magnitudo autē
z motus nō cognoscunt nisi potētia aie sensibilis: ergo
neq; tēpus. sed tēpus sub dīa determinata cognoscit a
memoria: g memoria est potētia aie sensibilis. ¶ Item
Ag: memoria quidē intellect^o est per accis: pfe aut pmi
sensitiui. ¶ Item Ag: si memoria intelligētiarum
partū esset nō utiq; inesset multis alioz aialū. forte aut
nullū mortalū. ¶ Item Ag: cuius quidē ergo eorum
que sunt aie in memoria sit manifestū: qm quidē cuius z
fantasia est: sed fantasia est aie sensibilis: ergo z memo-
ria. ¶ Item Ag: memorialia quidē pfe sunt quoruz z
fantasia. fm accis aut quēcūq; cum fantasia: sed fantasia
nō est nisi sensibiliū. ergo z memoria nō est nisi sensibi-
liū. z exinde sequit ulterius q memoria sit potentia
sensibilis aie. ¶ Item Grego^o nixen^o sensibilia quidez
fm seipsa memorant. Intelligibilia pmo fm accis: q: z ex
cogitabiliū memoria fantasia sit psumpta. ¶ Itē Gre-
gorius nixen^o. memorari dicimus que prius sciuius
uel audiuius uel aliter qualr cognouimus. pus autē
rōnem hēt ad pteritū tēpus. ¶ Manifestū est ergo q me-
morialia sunt que sunt z corrūpūt z que in tpe consi-
stunt. talia autē nō sunt nisi sensibilia. ergo memoria est
vis sensibilis aie. ¶ Itē dicit Damascenus cū typos eo-
rum qui opinatus est aliqui z eoz que intellexit custodit
memorari dicitur. typt aut sunt figure z imagines quas
opinat^o est memoria. ergo memoria est pprie figuraruz
z imaginū. imagines aut sunt sensibilis aie. ergo memo-
ria est potētia aie sensibilis. ¶ Item dicit Damascenus

sensibilia fm seipsa memorie cōmendant: sed sensibilia
nō sunt nisi sensibilis aie: ergo memoria nō est nisi sen-
sibilis aie. ¶ Item Auic⁴ in 6° de nālibus pbat in rōna
li aia nō esse memoriā: z q: de hoc infra erūt qōnes. rō-
nes eius ifra ponent. ¶ Itē quicqd est ubiq; z semper
hoc est remōtū ab oī dīa tēpis. ulē aut est ubiq; z semp:
ergo omne ulē est remōtū ab omni dīa tēpis. pma patet
pfe: q: oīs dīa tēpis cōcernit mām. 2^a scribit in pmo po-
steriorū. ¶ Inde sic: oīs memoria accipit sub dīa tēpis de-
terminata: nullū ulē fm q ulē est sub dīa tēpis determi-
nata. g nulla memoria accipit ulē fm q ulē. ¶ Inde ulter-
rius: nulla memoria accipit ulē fm q ulē. aia rōnalis ac-
cipit ulē fm q ulē: ergo nulla memoria est aie rōnalis
siue intellect^o. ¶ Sed cōtra. quicqd habet facē cōpōnē
sub dīa tēpis: determinabile illius motus z opatiōes cō-
iuncta sunt tēpori. intellect^o habet facere cōiunctionē talē
ergo motus z opatio pūcta sunt tēpori. pma patet pfe.
2^a scribit in 3° de aia ubi dicit Ag: nō solū uerū z falsū
est cōponēs intellectū: sed qd erat z erit. vnde aut facies
hoc intellectu est vniū qd; supple per cōpōnē. ¶ Dein-
de ulterius oīs virtus cuius opatio est in tpe pōt pside-
rare tēpus determinatū in pterito. intellect^o est hmoi. g
intellect^o pōt cōsiderare tēpus determinatū in pterito. z
hoc exigit ad esse memorie. ergo memoria pōt eē in in-
telligibili parte aie. ¶ Item quicqd est cōponēs nō so-
lū ea que sunt sed etiā pterita z que futura sunt habet
opationem fm tēpus determinatū. ¶ Intellect^o est hmoi.
ut patet in auctoritate phabita. ergo habet opationē fm
tēpus determinatū z ita pōt hēre memoriā. ¶ Item
quicqd deliberat pteritū ad futurū: cōsideratiū est pte-
ritū determinatū. intellectus est hmoi ut dicit in 3° de aia
intellectus cōsiderat pteritū determinatū: z ita pōt hēre
memoriā. Si forte dicatur q memoria sensibilis aie est
perfe: sed intellect^o per accis. ppter hoc q intellect^o nō
pōt recipe principiū memorie qd est imago rei p cogni-
te z tēpus pteritū determinatū. ¶ Cōtra ad cuiuscūq;
similitudinē pōt poni z describi finita magnitudo in mate-
ria exteriori illud est imago quātitatis finite ad similitu-
dinem eius. qd est in intellectu pōt poni z describi fini-
ta magnitudo in mā exteriori. ergo in intellectu est ima-
go quātitatis finite. pma patet pfe. 2ª scribit ab Ag: in
cap^o de memoria ubi sic dicit. Et si nō intelligit quāti-
tatem ponit tñ an oculos quātitatē. ¶ Item omne qd est
in aia finite quātitatis z figure pōt esse imago per quā
cōiungit memorari: id qd est in intellectu finite quāti-
tis est z figure. ergo pōt esse imago per quā pūgit me-
morari. pma pbat per hoc q dicit Ag: q memoria uti-
tur fantasmate ut imagine. 2ª pmo probat per hoc q dicit
alibi q qvis natura quātitatū sit infinita: tñ intellectus
ponit quātitatē finitā. ¶ Item oīs intellect^o cognoscēs
per apprehēsiōē sensibile accipit spēm fm q est in sen-
su intellect^o qui orit ex sensu est hmoi. ergo accipit spēm
fm q est in sensu: z talis spēs est principiū memorie: g
in tali intellectu pōt esse memoria. ¶ Iuxta hoc iterū
querit que dīa sit inter cōsiderationē z memoriā. ¶ Hāc
enim qōnem mouet Ag: in cap^o de memoria. Et vide-
tur q nulla. oīs enim reuersio in pceptū in aia sensibi-
li uel intellectu est actus memorie. cōsideratio est talis re-
uersio. ergo psideratio est memoria. pma patet per dis-
finitionē memorie. 2ª patet per hoc q nullus cōsiderat
hoc qd nō pmo accipit sed qd an accepit. vñ Ag: in 2°
de aia dicit q homo est cōsiderās q prius accepit grā-
maticā. ¶ Cōtra hoc est qd dicit Ag: q nō memorat
aliqui qd cōsiderat: cum sit actu cōsiderans z intelligēs.
¶ Solo dicimus q memoria multipl'r dī. s. pro habitu
z potētia: z pro obiecto. Dicit enī memoria ipa potētia
qñq; z hoc pprie dicit memoratiū: z dicit duob^o mo-
dis. vno modo ponit pro potētia que reflectitur in rem
in pterito acceptā a sētib^o per imaginationē rei pmanē

tis apud aiam cum cōsideratione tēporis p̄teriti. Et de hac memoria locuti sunt p̄bi et quidā sancti. s. Gregori⁹ nixenus et Damascenus dicētes ip̄am p̄se esse sensibilibis aie et per accēs intellectiue: et hoc ita explanabif. Alio modo dī memoria potētia equali p̄seruatiua p̄sentis p̄teriti et futuri. Et hec memoria est pars imaginationis: de qua primo queres in tractatu de aia rōnali: et hoc mō sumif memoria ab Aug⁹ in libro de trinitate: et ponif in sentētijs primo libro distinctiōe quarta. Ad memoria etiā dicif habit⁹ memoratiue potētie: et memoria etiā dicif memoriale sicut dicif Aug⁹ q̄ nihil est de memorialib⁹ qd nō sit in memoria. id est nihil est de memorialib⁹ qd nō sit in potētia memoratiua. C Sup̄dicte aut diffinitōes diuersimode tangūt mām potētie memoratiue. Et p̄ma que est Algazel. datur de potētia in cōparatione ad propriū habitū eius. habit⁹ enim memorie cōstituit ex intētiōib⁹ que p̄us sunt accepte per fantasias et estimatiōē. Et p̄pter hoc etiā Algazel dicit q̄ memoria est passio sensus et fantasie. C Sequēs aut diffinitio que est ysaac datur de cōparatione ad p̄p̄iū obm et p̄p̄iū actū. Res enim exītes dicunt ab ip̄o res exītes in p̄terito. Inq̄sitiō aut nō est inq̄sitiō rōnis sed illa que exigit ad actum recordationis. ad cui⁹ actū s̄m Alphorabius in suo libro de memoria et reminiscētia quatuor exiguntur. s. imago et intētiō illius imaginis elicitā per fantasiam: et facere illā intētiōē esse illius imaginis que p̄us sentiebat. Collectiō enim que in his quatuor cōsistit ab ysaac inq̄sitiō uocaf. 3.⁹ q̄o que est Gregori⁹ nixeni datur de memoria. put in ip̄a est habit⁹ memorie et reminiscētie quam ip̄e appellat rememorationē. Cum enim dicit q̄ memoria est causa memorie. i. memorabiliū: et p̄mp̄uariū sonat in potētiā habituale que p̄fecta est per habitum: rememorationis q̄o est p̄mp̄uariū s̄m q̄ ab ip̄a est p̄gres⁹ sus sup̄ partē obliuī reminiscēdo. Reminiscētia enī est reuocatiua eius qd in p̄te recessit in obliuione: ut infra probabif. 4.⁹ q̄o que est Origenis datur de memoria s̄m cōparationē sui ad p̄p̄iā causam. Lūz enim dicit q̄ est fantasia relicta ab aliquo sensu s̄m actum apphēdēte: et accipif p̄o intētiōē elicitā fantasia ab imaginabili bus per collectionē quā facit fantasia. De enim intētiō nes resuānt in memoria et causant ab his que s̄m actū apparent in sensib⁹. 5.⁹ q̄o et 6.⁹ que sunt Platonis et Damasceni dantur de memoria in compatiōe ad id cui⁹ est p̄se et per accēs. Est enim p̄seruatio sensus p̄se. per accidens aut cōseruatio intelligētie: magis p̄p̄iaz his oib⁹ bus dat Auic⁹ in 6.º de nālīb⁹ dicēs q̄ vis memorialis est vis ordinata in cōcauitate cerebri posteriori p̄tinuās qd apphēdit vis estimatiōis de intētiōib⁹ non sensatis singulariū sensibiliū. De enim data est de memoria in compatiōe ad p̄p̄iū organū quo ad primā partē diffinitiōis: et ad propriū habitū quo ad 2.º. Tullius etiam diffinit memoriam an̄ finem p̄mit̄ retho⁹ dicens q̄ memoria est per quā aliq̄s repetit illa que fuerūt: et cōstat q̄ illa datur in compatiōe ad p̄p̄iū obm memorie: qd ac⁹ ceptum est in p̄terito. C Ad id ergo qd obijcit contra primā diffinitiōē dicēdū q̄ memoria duo habet. vnū in quātū est potētia passiuā. s. recipe et p̄seruare. Aliud aut in quātū aliquo mō agit: et hoc est redire in rem per sp̄m apud se p̄seruatā. Et q̄ primū habet p̄se. 2.º autē nō nisi per actum estimatiōis et fantasie. p̄pter hoc ab Algazele a p̄mo diffinitur non a 2.º. et hec est rō que mouet Auic⁹. q̄ ab eodē diffinit. Dicit enim Alphorabi⁹ q̄ memoria nihil aliud est q̄ p̄seruatio p̄tinuā: et reminiscētia p̄seruatio intercū ea q̄ sup̄ partē obliuī. C Ad aliud dicēdū q̄ memoria p̄se recipit intētiōes nō sensatas ut dicit Auic⁹. et per illas deuenit in imagines sensatas. et per imagines in rem. et iō ab Algazele diffinit a cōseruatione intētiōis: que intētiōes p̄rimiores sunt memorie. q̄ q̄o imagines p̄rimiores sunt rei in quātū reuer-

tif memoria: ideo dīc Algazel q̄ memoria fantasmatif est et imaginationis. C Ad 3.º patet solutio per antedicta. C Ad id qd obijcit cōtra 2.º diffinitiōē dicēdū q̄ res exītes in aia sunt res quarū intētiōes et imagines sunt accepte in p̄terito. et talī rerū exītiū in aia est memoria q̄ ab illis incipit ac⁹ recordatiuus. C Ad aliud dicēdū q̄ in ueritate bruta nō p̄cedūt inq̄redō: sed ut dicunt Alphorabi⁹ et Auic⁹ instinc⁹ nature est in eis loco inq̄sitiōis. dico aut inq̄sitiōis p̄ut sup̄ determinatū est memorie inq̄sitiō et nō. put dicit quēdā rōnis discursus. C Ad id qd obijcit cōtra 3.º dicēdū s̄m p̄dicta q̄ memoria p̄mo loco ponit p̄o potētia memoratiua. et 2.º loco p̄o memorialibus uel actu memorie. C Ad aliud dicēdū q̄ rememoratio supponit reminiscētiā. memoria enim quo ad habitū est causa reminiscētie. C Ad hoc aut qd obijcit in cōtrariū dicēdū q̄ reminiscētia cōcernit actum rōnis supra habitū memorie: et p̄pter hoc est in solis hoīb⁹. C Ad aliud dicēdū q̄ quēdā inuentio erigit ad reminiscētiā et quasi discursus sillogisticus: et iō meliorat in hūitibus cerebri humidū et calidū. memoria q̄o que p̄ncipalr est in p̄seruādo uel retinēdo p̄iorat in talibus: et meliorat in hūitibus cerebri frigidū et siccū. nihilominus tñ ab eodē incipit ac⁹ utriusq̄. s. reminiscētie et memorie. C Ad aliud dicēdū q̄ p̄o p̄mp̄uariū ponit p̄mp̄tudinē habitus ad eliciendū actū. C Ad illud qd obijcit cōtra 4.º que est Origenis dicēdū q̄ fantasia in diffinitiōe illa supponit imagines sensibiles relicta in memoria et non potētiā fantasie. C Ad aliud dicēdū q̄ sp̄m fantasmatif duob⁹ modis est cōsiderare. s. s̄m id qd est imago rei reducēs in rem: et sic relinquit in memoria. uel p̄t cōsiderari s̄m q̄ est mot⁹ a sensu s̄m actus fact⁹: et sic relinquitur in fantasia. C Ad aliud qd obijcit contra quintā que est Platonis dicēdum s̄m ad 6.º que est Damasceni q̄ sequendo phos et sanctos Gregori⁹ et Damasceni memoria est sensibiliū partium aie. et iō Alphorabius dicit manifestus est q̄ memoria est de virib⁹ aie apphēdētib⁹ res p̄ticularēs et indiuiduas. S̄m dicunt Algazel et Auic⁹ et Aueri. qui oēs ponūt memoriā in organo posterioris p̄tis cerebri. cum aia rōnalis s̄m suas vires in organo sit corporis. Unde memoria sensibilibis est p̄se et intelligibilis per accēs. Et ad hoc intelligēdum sciēdum est q̄ memoria potētia reuertēs est in p̄teritum qd non p̄t facere nisi per intētiōem et imaginationem p̄teriti: que imago et intētiō sunt indiuidua et p̄ticularia: quia aliter non subiacerēt tēpori: et idcirco memoria talium p̄ticulariū est p̄se: intelligibile aut nō habet p̄ditionē p̄teriti ul⁹ futuri uel p̄tis nisi s̄m q̄ orit⁹ a sensibili: et iō si refertur ad determinatā dīam tēporis hoc nō erit sed per sensibile: qd sic probat. Intelligibile est simplex quidditas et suba rei sine intētiōe sensibili et imaginatione et dīa tēporis. qd aut sic est hoc nō utif imaginatione ut imaginatione nec opat⁹ ad rem que est in p̄terito s̄m aliquam rōnem determinatā: sed vna rōne se habet ad p̄teritū et ad p̄ns et ad futurū: eo q̄ est extractus ab oib⁹ illis. et iō patet q̄ de ip̄o p̄se nō est memoria sed per accēs. s. in quātū refert ad intētiōes sensibiliū nō sensatas: et imagines per sensus acceptas sub dīa tēpis p̄teriti. et hoc est qd dicunt Gregori⁹ nixenus et Damascenus. oportet scire qm̄ intelligibiliū susceptio nō fit nisi ex disciplina uel nālī ingenio. nō enim ex sensu. nā sensibilia quidē s̄m se qm̄ memorie cōmēdant. intelligibiliū q̄o si q̄q̄ didicim⁹ memoramur: s̄be q̄o eoz memoriā nō habem⁹: qd sic intelligif. omne qd scit aliq̄s per intellectum scit addiscēs ab aliquo per auditū: aut inueniēs ex cōsideratione rerum sensibiliū. Rōnes tñ sensibiliū non sunt obiecta sensui: et idcirco p̄se nō sunt memorie. et cuz ille rōnes sint sube et quidditates rerū: sube rerū non erunt in memoria nisi s̄m q̄ ex sensu accepte sūt p̄ disciplinā.

Secunde partis sume

Constat ergo ad primum quod virtus anime sensibilis non est conservans intelligibile per se sed per accens. Ea propter que se quunt et prestant memoriam esse partem sensibilis anime concedimus. **A**d tria pro prima que obijciunt in contrariis dicendum quod intellectus componens facit compositionem determinabilem in preterito presenti et futuro: et in ratione temporis que est in intellectu separata a motu et magnitudine secundum quod motus et magnitudo accipiunt secundum suum esse est enim in ratione simpliciter in intellectu. Preteritum autem quod est in memoria est intentio et imago rei preterite accepte secundum esse suum et non secundum rationem in se. nec est separata a motu et magnitudine. et sic patet quod alterius modi est tempus quod determinat compositionem intellectus componentis. et alterius modi id quod est una portio numeri obiecti memorie. **S**olutum tamen quidam aliter dicunt quod talis determinatio temporis accidit intellectui componenti secundum quod per iterationem sensibilium et imagines sensatas reflectit in sensum: et sic etiam accidit quod sui est memoria. **A**d 4^m dicendum quod intellectus non accipit quantitatem secundum esse sed secundum hoc quod est: hoc est secundum rationem quantitatis ut expressisse dicit philosophus in 1^a 2^a. et 10 si ponat quantitatem finitam oculis hoc erit per accens. si inquantum per imaginationem quantitatis reflectit in sensum. Per hoc etiam patet solum ad sequens. **A**d aliud dicendum quod secundum quod intellectus oritur a sensu nihil impedit quod sit sui memoria: sed hoc est per accens quemadmodum dictum est. **A**d hoc quod iuxta hoc queritur de diva inter memoria et consideratione dicendum quod consideratione est ei⁹ quod est presentia in ipsa. Memoria pro est acceptio eius quod est in preterito in anima secundum quod in preterito est in ipsa. **A**d obviandum autem dicendum quod perceptum in anima duplex est ratio ut patet ex his in anima: et sic de ipso est consideratio velut in preterito: et sic de ipsa est memoria.

Queritur quid sit obiectum memorie.

Ecundo queritur **Q**uid sit obviandum memorie. Et videtur secundum Aristotelem quod preteritum in ratione preteriti. Dicit enim sic primum accipiedum qualia sunt memorabilia multoties enim decipit hoc neque enim futura contingit memorari: sed opinabile et separabile esse suppletingit futurum: sic autem est scia quedam separata quemadmodum quidam divinatione dicunt esse supple sciam separatam neque presentis est sed sensus. sensu enim neque futurum neque factum cognoscimus sed tamen presentis: memoria autem facti est. Desens autem cum adest ut album cum quis videt nullius memorari dicit. Ex hoc accipitur quod memoria est preteriti. **I**tem Aristoteles oportet cum secundum memoria agat aliquid sic in anima dicere quod hoc prius audiuit aut sensit aut intellexit. **I**tem Aristoteles: ipse nunc in ipso nunc non est memoria ut dictum est: sed presentis quidem est sensus: futurum pro sepe: facti autem memoria est. **I**tem Aristoteles: post tempus omnis memoria fit. Ex his omnibus patet quod memoria est preteriti secundum quod preteritum est. **S**ed super hoc movetur dubitatione: Aristoteles: quare memoria dicat ratione rei esse preteriti potius quam ratione passionis que est in ipsa dicat esse presentis. Dicit enim quod manifestum est quod oportet intelligere homini aliquid fieri per sensum in anima et in parte corporis presentis ipsam passionem a sensu relicta ut aialium pictura passio est: cuius passionis diximus habitum esse memoriam: factum enim motus a sensu in animam unum aliquid significat ut figura quedam vel motus sensibilis sicut sigillantis anuli. Et intendit dicere quod sigillum sensibile remanet in memoria: et est passio et habitus memorie presentis in ipsa super quod queritur memoria in actu recordationis: ergo videtur memoria esse presentis. **P**reterea videtur quod non sufficiat hoc quod dicit quod memoria est preteriti. Dicit enim quod memoria est fantasmatum ut imaginis: et ita videtur obviandum memorie esse imago secundum quod est ducens in rem extra. **S**ed tunc queritur utrum omnis motus in anima imaginationis sit sicut imaginationis sit motus memorie et videtur quod sic quod dicit in 1^a 2^a quod memoria est secundum quod imago. **I**tem dicit quod contingit aliquos esse sicut

memores vel memorabiles. hoc autem fit cum aliquis imaginem tanquam imaginem considerat. **S**ed contra. omnis artifex mechanicus producit imaginem in materia puerit ad imaginem sicut ad imaginem. Et quicquid puerit ad imaginem sicut ad imaginem memorat. ergo omnis artifex mechanicus ducens imaginem super materiam memorat. unde ulterius procedat sic. omnis artifex mechanicus producit imaginem super materiam memorat. omnis artifex producit imaginem super materiam respicit futurum: ergo respiciens ad futurum memorat: quod falsum est. non ergo omnis motus imaginis sicut imaginis in anima est motus memorie. **S**i forte dicat quod per utrumque istorum determinat obviandum memorie. scilicet per preteritum tempus et per imaginem ut per imaginem. contradicunt Avicenna et Algazel quod memoria proprie est conservativa intentionum quas apprehendunt estimativa et fantasia: et ille non sunt sensate sed tamen a sensibilibus elicite ut super habitus est. **P**reterea queritur iuxta hoc que diva sit inter motum imaginativum potentie et memorie. **S**olo dicendum quod in obviandum memorie tria concurrunt: quorum unum determinat rem in qua convertitur memoria per actus recordationis: et hoc est tempus preteriti. Aliud autem est quod ducit rem illam ex parte anime et est rei primum: et hoc est imago ut imago: id est ut ducens in rem. 3^m est illud per quod cognoscit illa imago esse illius rei. et hoc est intentio rei elicita per compositionem et divisionem imaginum et hoc est primum memorie. per intentionem enim devenit memoria in imaginem: et per imaginem in rem accepta in preterito. Dicit autem huiusmodi later in libro Alphorabij de memoria et reminiscencia: et sic patet solum ad obviandum ex Avicenna et Algazele quod illi dicunt id quod primum est memorie in actu recordationis. **A**d obviandum autem patet quod memoria non est preteriti dicendum quod hoc passio que est in memoria sit presentis in non utitur ea ut passione vel specie sed ut imaginem ne rei preterite: huiusmodi philosophus dat duplicem. scilicet in pictura tabule et in forma speculi. utrumque enim istorum potest considerari in se: et sic est simile speciei existentis in sensu in picturalibus et in intellectu in ulibus. Si autem considerat per ducens in id cuius est imago vel pictura tunc est. sile ei quod existit in memoria que per quidem est sensibile per accens autem intelligibile quemadmodum autem dictum est. **A**d id quod queritur utrum omnis motus imaginis ut imaginis sit motus memorie. Dicendum quod non quemadmodum bene probat obiectio. Tria enim sunt de ratione obviandum memorie. scilicet tempus preteriti imago ut imago: et intentio que facit hanc imaginem esse huiusmodi rei preterite. **A**d ultimum dicendum quod super in duobus tacta est diva imaginativum et memorie. scilicet in motu conservativo et conservativo. Illic autem addit 3^m. scilicet quod memoria est potentia reflexiva in rem preteritam per imaginem et intentionem et tempus. Et 10 dicit motum qui est ab anima in rem. imaginatio autem est imago derelicta a sensibili recepta a re: et ideo dicit motum qui est a re in animam.

Queritur quid sit organum memorie.

Tertio queritur **Q**uid sit organum memorie. Et dicitur coiter ab omnibus philosophis quod ei⁹ organum est posterior pars cerebri. sic enim ordinat Avicenna quod sensus communis sit in prima cavitate cerebri. imaginatio in posteriori parte prime cavitationis cerebri. fantasia pro in prima parte medie partis cerebri. Estimativa autem in posteriori parte eiusdem. memoria pro et reminiscencia in posteriori parte capitis. et hoc est secundum ordinem divisionis capitis in bruits. In homine autem media cellula capitis rationalis sillogistica appellat eo quod in illa operatur vis quedam que a Gregorio et Damasceno dicitur excogitativa. et filius ab Avicenna et Algazele dicitur vis cogitativa. et est vis inquires et dispones et ordinans singularia et secundum hoc estimativa et fantasia erunt in posteriori parte prime partis cerebri. Unde Gregorius nixenus et Damascenus dicunt organum memorativum quod est posterior: utriculus que vocatur ure falida. et aialis spiritus qui est in eo. et idem patet per definitionem Avicenne super postum de

memoria. et idem dicit Algazel. et idcirco dicit philosophus quod ad diuersitatem complexionis posterioris partis cerebri sequitur diuersitas memorie. Unde multum habentes illam partem humidam fuit propter infirmitatem suam propter iuuentutem ut pueri non sunt bone memorie eo quod non retinet formas impressas sicut figillum si incidit in aqua fluentem. In quibusdam autem alijs propter frigidum et corruptionem illius partis non retinet forma impressa sicut in senibus quod senectus quedam corruptio est ut dicitur Alexander. Si forte neque multum ueloces in ingenio neque multum tardi sunt bene memores sicut multotiens videtur: quod hi quidem sunt humidiores quam indiget illi pro duriores quam indiget bonitas memorie: et his quidem non manet fantasma in anima. Alios pro non tangit. Sed contra hoc videtur esse puerum quod dicitur. quod noua testa capit in uetere rata sapit. Et hoc enim videtur quod iuuenes sunt bone memorie. Item secundum quod habemus ab Augustino in anteriori parte prime partis cerebri. Et sicut in posteriori. Et sicut duas habemus in memoria. vnam autem et aliam post. Si forte videtur quod debeamus habere in ultima parte cerebri vnam autem et aliam post. Propterea videtur quod memoria magis debeat esse in posteriori parte: quod illa superior et siccior est et frigidior et vis reuerentia proforat frigidum et siccum. Solo dicendum quod memoria organum habet in posteriori parte capitis. Complexio autem optima illius partis est quod sit temperate sicca siccitate temperate humidum ne sit nimis fluidum et temperate frigidum: frigiditate temperate coagulante formarum impressarum figuras ne dissoluantur: et secundum corruptionem illius complexionis efficiunt male memorie secundum naturam. In frigidis enim humidis deest siccum terminans et in calidis cum calidum liquefaciat humidum et moueat. propter uelocitatem motus dissoluitur figure formarum impressarum. In senibus autem propter siccitatem nimis exiccantem dissoluitur perennatio sicut in ruinosis edificijs: et propter hoc decidit figure formarum impressarum. Ad id autem quod obijcit de pueris dicendum quod pueri per accensum quod sunt bone memorie ut dicitur Augustinus: et hoc accensum est quia eorum non est circa plurimam occupata. et ideo vnum multum quod figillat in memorijs eorum sicut ecclesia in duris per accensum proforat memoria quod quod per studium multum insitit tunc imprimis eis forma que fortissimè tenet. propter siccitatem complexionis. Ad aliud dicendum quod postrema pars posterioris cellule propter siccitatem repugnat apprehensionem in ipsa est virtus motiua: nervi enim motui meliorantur ex siccitate: et humiditas eorum repugnat motui ut patet in paralitidis.

Queritur quis sit actus memorie.

Quarto et ultimo Queritur de actu memorie. et dicit Alphorabius quod actus virtutis rememorative est facere presentari post eius absentiam intentionem rei autem imaginem et iudicare illas intentiones esse quam prius imaginabatur sensus. Sed contra quod forma redit post eius absentiam in animam tunc redit post eius oblivionem. Post oblivionem autem non redit nisi per iteratam disciplinam. ergo videtur quod actus memorie nihil sit nisi iterata disciplina. prima harum probatur per diffinitionem oblivionis quam ponit Gregorius nixenus in capitulo de memoratiuo. sic oblivio est memorie abiectio. Item sensus non est imaginari sed sentire. ergo male dicitur quod etiam prius imaginabatur sensus. Iuxta hoc queritur que dicta sit inter memoriam et meditationem. et que sit dicta inter actum intellectus et actum memorie secundum quod memoria est de intelligibili et per accensum. Solo dicendum quod in veritate secundum Alphorabium rememoratio de reminiscencia et recordatio secundum Augustinum. Si tamen non fiat vis in hoc tunc actus memorie est sicut prius dictum est qui per intentionem venit in imaginem et per imaginem in rem prius acceptam. Ad primum ergo dicendum quod res absens dicitur per absentiam a sensu cui tamen prius fuit in preterito et non per absentiam intentionis vel imaginis referuat in memoria. Ad aliud dicendum quod sensus imaginatur

hoc est imaginem accipit per magnitudinem et figuram quod inuenit in rebus sensibus. Ad aliud dicendum quod sicut dicit Alexander: meditationes saluatur memoria in reminiscendo. Hoc autem nihil aliud est quam speculari multoties idem sicut imaginem et non sicut prius: et ex hoc accipitur quod meditatio inest secundum intellectum ortus a sensibus: et est frequens conuersio memorie super spem rei ut est imago et non ut est secundum se accepta. Ad aliud dicendum quod intellectus contemplantur spem ut est principium scientie presentis in anima: et non retro: quod ea ad rem accepta in preterito sicut facit memoria: et ex hoc patet dicta.

Queritur quid sit reminiscencia.

Insequenter queritur

de reminiscencia que dicitur ab Augustino recordatio. et a Gregorio et Damasceno rememoratio vocatur. Et querunt quatuor. scilicet quid sit. et cuius anime insit. et cuiusmodi habeat actus. et qui bene sunt reminiscibiles. et qui male.

Primum proceditur sic.

Dicit Gregorius quod rememoratio est memorie corrupte facte restauratio. dicit autem Augustinus. Recordatio est ingenium reuocandi quod oblitum est in anima in preterito. Item Augustinus recordatio est relatio ad aliquid quod habuit esse in anima in preterito. Item Augustinus recordatio est inquisitio ut habeatur in futuro quale habebatur in preterito. Item Isaac in libro de diffinitionibus. Recordatio est inquisitio aduentus rei iam oblite a virtute cogitativa. Contra primam diffinitionem sic obijcit. Memoria non corrumpitur nisi per oblivionem illius aut cuius aliquis obliuiscitur habitum non habet in anima. ergo memoria corrupta non relinquit habitum in anima. illius autem cuius habitus est in anima non accipit scientiam nisi per iteratam acceptionem. ergo videtur quod reminiscencia nihil sit nisi iterata acceptio scientie quod falsum est. Aristoteles enim in capitulo de reminiscencia distinguit iteratam acceptionem scientie et reminiscencia in memoriam sic dicens. bis discere et inuenire quoniam eundem eundem sed non propter hoc reminiscitur neque memoratur. oportet igitur differre reminiscitur his et ab his hoc est a memoria et iterata scientia. Contra 2^{am} obijcit sic. dicit Augustinus quod ingenium est actus rationis cuius propria vi inuenit medium terminus. Si ergo reminiscibilitas est ingenium tunc videtur reminiscibilitas esse actus rationis quod falsum est cum Alexander probat quod reminiscibilitas sit corporea passio: et sic dicens. Quod autem corporea passio et reminiscibilitas sit signum est hanc habere quosdam. et intendit dicere quod quidam secundum complexionem suam sunt fortes in reminiscendo: quidam debiles: et de hoc infra erit sermo. Item id quod oblitum est non vocatur nisi per inuentionem vel doctrinam. ergo actus reminiscencie videtur esse actus inuentionis vel doctrine quod falsum est. Contra 3^{am} obijcit sic. per memoriam fit relatio anime ad aliquid quod habuit esse in anima in preterito. ergo videtur quod idem sit memoria et reminiscencia quod est contra Alexander: quod ipse dicit quod memoria inest brutis et hominibus: reminiscencia pro solis hominibus. Contra 4^{am} sic obijcit: inquisitio fit ut super habitum est per collectionem intentionum ut habeatur rei imago: et per imaginem res accepta in preterito a sensibus: et hoc totum potest esse per memoriam. ergo videtur iterum quod memoria et reminiscencia sint idem. Contra ultimam sic obijcit. prius cogitativa est virtus rationis et sic videtur reminiscencia esse in virtute rationis. Solo dicimus quod ad reminiscencia quatuor exiguntur. scilicet actus rationis et principium determinatum a quo procedat. et res determinata in quam procedat per imaginem determinatam in fantasmatibus: et tempus preteritum determinatum siue indeterminatum. ubi gratia sit. e. c. res accepta in preterito cuius debemus reminiscitur hanc rem possumus inuestigare per principia eius remota et propinqua: siue sint principia localia ut causa vel ut genus vel ut simile vel ut contrarium vel aliquid tale: tunc actus rationis uolens redire in. incipit a principi

Secūde partis sūme

pijs eius remotis uel p̄p̄nq̄is z illa sint. A. b. c. d. m. z reuoluit ea deueniēdo ab. a. in. b. z. a. b. in. c. z sic ulterius usq; ad ultimū questū qd̄ scitū fuit in p̄terito tēpore: z p̄pter hoc dicitur Āḡ: q̄ a locis uident̄ reminisci aliquid idest a p̄ncipijs in q̄b̄ locant̄ quesita que habita fuerūt in p̄terito. Causa aut̄ est ut dicit̄ q̄ uelociter ab alijs in aliud ueniūt ut a lacte in albu: z ab albo in aere z lucidū p̄pter similitudinē: z ab aere in humidū p̄pter nature cōformitatē: z ab humido reminiscunt̄ ueris qd̄ est tempus calidū z humidū z sic hoc tēpus questū per reminiscētiā qd̄ fuit scitū in p̄terito. ¶ Sed sciēdū est q̄ reminiscētia per talia p̄ncipia nō semp̄ p̄cedit ordine nālī z necessario. sed q̄nq; ordine necessario: z tunc est uelocissima. z q̄nq; p̄abili z tūc nō erit adeo uelox. Q̄nq; etiam ordine p̄ueto z tunc q̄nq; intercedit ordinē nālē sic uelocis ingenij hoies in p̄mo p̄ncipio recordant̄ ultimi nō discurrendo per memoria: eo q̄ sic p̄sueuerūt reminisci. Alij aut̄ quedā similia ponūt sibi in p̄suetudine ualde remota sicut q̄ reminiscunt̄ ueris per calidū: z q̄ uis p̄suetudinis est ut nature accidit eis uelocitas in reminiscēdo: sicut illis qui p̄cedūt ordinē nālī: z tales nō p̄cedūt ab int̄tionib̄ ordinatis: sed ab vna int̄tione ueniunt in aliam que p̄p̄nqua est eis: sicut aliq̄s recipiens anulu: z amici recordat̄ dantis: z a datione recordat̄ amici: z ab amicitia fidelitatis. z exēplū Āuic̄ est sicut alius quis respiciēs libru recordat̄ reminiscēdo mgr̄i. z a magistro uenit in subtilitatē mgr̄i z utilitatē sue doctrine. z ideo dicit Āḡ: q̄ reminisci est ut sillogismus quidam. qd̄ enim p̄us nō uidit aut audiuit aut aliqd̄ h̄mōi passus fuit sillogizat̄ reminiscēs. Illud aut̄ signū est q̄ illi qui frequēter uolunt esse in reminiscētia suoz amicor̄ dant eis in memoria: a quo tanq̄a p̄ncipio determinato incipiat reminiscētia discurrendo deliberatiue z sillogistice usq; ad amicitia z fidelitatē in p̄terito tēpore exhibitaz. ¶ De p̄ma aut̄ diffinitione dicēdū q̄ data est quātum ad ultimū questū per reminiscētiā. Dicit enim Āḡ: q̄ reminiscētia est eius qd̄ quodāmo est in aia: z quodāmodo nō. Duo enim ad p̄ncipia est in aia z quo ad ultimū questū nō est in aia: s̄ recessit in obliuione. ¶ Ad id qd̄ cōtra hoc obijcit dicēdū q̄ iterata scia cesserat in obliuione in se z in p̄ncipijs. z iō iterata scia eius qd̄ nō est in aia simplr̄. z per hoc patet dīa iterate scie z reminiscētie. ¶ De 2^a diffinitione dicēdū q̄ respicit duo eorum que exigunt ad reminiscētiā. scilicet actus rōnis z habitum in aia in p̄terito. ¶ Ad id qd̄ cōtra hoc obijcit dicēdū q̄ s̄m Alphorabius memoria z reminiscētia sunt vna virtus subto sed due s̄m modū z rōnez. z hoc est q̄ reminiscētia cōter h̄et actū rōnis eo q̄ p̄cedat per viā sillogisticā a p̄ncipio determinato. z iō per s̄m est corporea virtus: sed tñ in sui rōne cadit act⁹ rōnis. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ illud qd̄ obliuū est in se z in suis p̄ncipijs nō retraheret nisi per inuētiōē z doctrinā: sed nō est ita in eo cui⁹ est reminiscētia ut patet p̄dicta. ¶ De 3ª diffinitione dicēdū q̄ datur per modū act⁹ ipsius reminiscētie. Modus enim eius act⁹ est ut per p̄ncipium referat in animam id qd̄ in p̄terito fuit in ip̄a. Sed iste modus nō est memorie. memoria enim per collationē imaginū uenit in rem z non a p̄ncipio determinato: tñ in tribus dīa est memorie z reminiscētie. Quoz vnus est q̄ reminiscētia habet p̄iunctū sibi actum rōnis z sillogismi: p̄pter qd̄ inest solis hoibus. memoria aut̄ non: z p̄pter hoc est in brutis. Secundū q̄ reminiscētia est a p̄ncipijs determinatis: memoria s̄o nō. nō enim utit̄ fantasmate ut imagine deueniēdo in rem ut sup̄ dictū est. Tertiū est q̄ reminiscētia uadit etiā per intentiones p̄p̄nquas l̄s nō sunt p̄iuncte ordine nālī ut patet in sup̄ dictis exēplis: z in talib̄ trahit vim a p̄suetudine: q̄ si talia p̄sueuit simul accipere. scilicet lib̄o mgr̄i: z cum mgr̄o lectionē: z cum lectione subtilitatē: z cum h̄is mgr̄i affa-

bilitatem: z cum illa societatem z amicitia z sic de alijs. Nec enim nō sunt p̄iuncta nisi vi p̄suetudinis: q̄ in p̄terito accipit ea aia simul in hoīe vno. memoria s̄o nō p̄cedit hoc mō sed a p̄p̄ijs int̄tionib̄ z imaginibus rei p̄cedit in rem p̄us acceptā a sensu. ¶ Ad id ergo qd̄ obijcit in cōtrariū dicēdū q̄ relatio qua refert̄ in p̄teritū reminiscētia nō est eadem hincinde. ¶ De 4^a diffinitione dicēdū q̄ ip̄a tangit discursū reminiscētie per p̄ncipia z finem ipsius. ¶ Ad obm̄ cōtra dicēdū q̄ inq̄sitiō p̄p̄ie nō est memorie: q̄ inq̄sitiō est act⁹ rōnis: sed per inethaphorā z similitudinēz attribuunt̄ ei eo q̄ ip̄a p̄terēdo int̄tiones deueniat in imagines: z per modū imaginūz deueniat in rem. Et hoc fit in brutis potius per modū instinctus nālīs q̄ per modum deliberationis ut sup̄ patuit. ¶ De ḡnta z ultima dicēdū q̄ ip̄a cōsiderat ordinē ipsius reminiscētie ad rōnem que dicit̄ ibi virtus cogitativa: eo q̄ cogitat p̄ncipia reminiscētie ut ex ip̄is accipiat ultimo questum. ¶ Ad id aut̄ qd̄ obijcit contra patet solutio per p̄dicta.

¶ Querit̄ cui parti aie inest reminiscētia.

Secundo queritur Cui parti aie inest reminiscētia. Et videt̄ q̄ sensibili. sup̄ enim p̄batum est ex rōnibus p̄bi q̄ eiusdeꝝ ptis aie est accipere tēpus: cuius est accipere figurā z magnitudinē z ceteras ptes quantitatis: sed illa accipere est sensibilis aie: s̄ tēpus. sed reminiscētia cōsiderat tēpus p̄teritūz determinatum metro idest mēsurā uel indeterminatūz ut dicit p̄b̄s. ergo reminiscētia est sensibilis pars aie. ¶ Item dicit Āḡ: q̄ reminiscētia est corporea virtus idest virt⁹ sita in organo. nulla aut̄ virtus aie rōnalis sita est in organo. ergo reminiscētia nō est virtus aie rōnalis: z cui⁹ non sit virtus aie uegetabilis relinquit̄ q̄ sit sensibilis. ¶ Item Āuic̄ in 6° de nālibus dicit q̄ memoria z reminiscētia sunt virtutes sitae in posteriori p̄cauitate cerebri. sed rememoratio idem est qd̄ reminiscētia. ergo reminiscētia est virtus opans in organo z virtus aie sensibilis. ¶ Item Alphorabius dicit q̄ memoria z reminiscētia sunt vna virtus s̄bto sed due s̄m modū. Cui⁹ ergo memoria sit virtus aie sensibilis reminiscētia erit virtus eiusdem. ¶ Cōtra dicit Aug⁹ in vndecimo de trinitate in 2^a 4^a distinctione sc̄bi libri s̄nitarum. q̄ ascendētib⁹ nob̄ bis introitus per ptes aie ubi occurrit q̄ nō est aliquid cōe cum bestijs ibi incipit rō. sed reminiscētia ut dicit p̄b̄s nō est nobis cōe cum bestijs: q̄ inest solis hoib⁹: ergo in reminiscētia incipit rō: z sic reminiscētia erit vis aie rōnalis. ¶ Item cuiuscūq; est act⁹ sillogisticus: ill⁹ est actus rōnis. actus reminiscētie est act⁹ sillogisticus: ergo actus reminiscētie erit act⁹ rōnis. p̄ma p̄batur per hoc q̄ sillogismus est sp̄s rōinationis. 2^a scribitur in cap^o de reminiscētia a p̄b̄o. ¶ Item p̄cedat sic. act⁹ sunt p̄uij potētis s̄m rōnem sue diffinitionis. ergo actus rōnis p̄uius erit reminiscētie s̄m rōnem sue diffinitionis: ergo reminiscētia erit vis rōnalis aie. ¶ De cetera Alghazel numerādo vires aie sensibilis nō ponit nisi quin que sensus exteriores z quinque interiores. Exteriores tactum gustū olfactū auditū visum. Interiores aut̄ sensum cōem imaginationē z fantasiam estimationē z memoriam. Cum aut̄ nullā faciat memoriā de reminiscētia videt̄ reminiscētia non esse virtus sensibilis anime. ¶ Solo dicēdū q̄ reminiscētia est virtus sensibilis aie: z est in s̄bto eodē cum memoria sed differunt in rōne. z ideo dicit p̄b̄s q̄ reminisci plurimū p̄ncipiū est q̄ ex quo addiscit̄ uel memorant̄. quatuor enī sup̄ ascripta exigunt ad reminisci que nō oīa exigunt ad memoriaz ut patet ex differētis que posite sunt. ¶ Ad p̄m aut̄ qd̄ obijcit dicēdū q̄ vires aie sensibilis ex ordine ad rōnez efficiunt̄ maioris potētie. z hoc patet maxime in virib⁹ motiuis sensibilis aie que sunt p̄cupiscibilis z irascibi-

lis: que in hoīe p̄suasibiles sunt a rōne z suba virtutis z viri. in brutis autē nō. Unde dictum Auḡ intelligit de virib⁹ illius que nec p̄tate nec s̄bro cōes sunt nobis z be stijs: in illis enim incipit rō. Alie autē in s̄bro sunt nobis cōes cum bestiis l̄ non p̄tate. q̄ in hoībus maioris p̄tatis efficiunt ex ordine ad rōnem. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ sillogizare hēt reminisci ex cōiunctione sui ad rōnem z ex natura p̄p̄ij s̄bri. ¶ Ad obm autē ulterius dicēdū q̄ per actus illos diffiniunt potētie app̄hēsiue q̄b⁹ p̄ma sunt obta p̄p̄ia potētiāz. Unde cum obm p̄p̄iū remi niscētie sit p̄teritū z hoc sit p̄ticulare sicut z obm memo rie: ab illo hēt diffiniri reminiscētiā: z trahi in partes aīe sensibiles. z iō etiam rō que est in reminiscētia est imixta imaginibus particulariūz. ¶ Ad ultimum dicēdū q̄ Algazel non ponit reminiscētiā: q̄ supponit eam vna esse virtutem cum rememoratīua.

¶ Querit quis sit actus reminiscētie.

¶ Tertio queritur de modo act⁹

reminiscētie. Et obijciť sic. oīs discursus sillogi sticus a p̄ncipio usq̄ ad ultimū est per ulia. act⁹ remi niscētie talis est discursus. ergo videt esse per ulia. z hoc vi det dicē p̄phus in cap⁹ de reminiscētia sic videt autē ma xime esse iste p̄ncipiū z mediū oīum. ¶ Sed contra re miniscētia est reuocans id q̄ acceptū est in p̄terito. hoc autē est p̄ticulare: sup̄ p̄ticulare autē nō stat virtus recorda tiua nisi per imagines z intētiōes p̄ticulariūz. ergo vi det esse discursus reminiscētie per intētiōes z imagi nes p̄ticulariū z nō per ulia. ¶ Juxta hoc iterū querit de quib⁹dā qui nitunt̄ reminisci aliquid? z nō ponūt ex qua causa hoc cōtingat. ¶ ¶ De terea querit cum multi sint modi reminiscēdi. s̄. fm ordinē nature z p̄babilit̄ z cōsuetudinis z fortune que sit habitudo p̄sequētie in oī bus. nō enim scitur aliqd de Lathonē p̄pter Ciceronē: tñ frequēter recordamur Lathonis ex Cicerone. ¶ So latio dicēdū q̄ actus reminiscētie incipit ab ulibus sed terminat in p̄ticulari q̄ acceptū fuit in p̄terito: z p̄pter hoc hēt z ulia z imagines z intētiōes p̄ticulariū. ¶ Ad dictum p̄hī dicēdū q̄ ip̄e loquit̄ de p̄mo p̄ncipio remi niscētie q̄d q̄to est ulius tanto est ip̄m mediū ad plura reminiscibilia. ¶ Ad aliū patet solo per p̄dicta. ¶ Ad id q̄d iuxta hoc querit dicēdū q̄ difficultas reminiscen di tribus de causis p̄tingit ex p̄te reminiscētiis. Et vna de causa ex p̄te reminiscibiliū. p̄ma ex p̄te reminiscen tis est ignorātia q̄ nescit reuoluere p̄ncipia ex quibus hētur quesitū ultimū. 2⁹ causa est impedimētū organi z spiritūū aīaliū: z hoc p̄tingit duob⁹ modis. Quoz vnus est malicia cōplexionis que impedit uelocitatem motus ab vno in aliud. 2⁹ est p̄strictio viarū spūs aīalis a p̄ma cellula in mediā z a mediā in postremā. Ille enim cellu le distinguunt quadā carūcula que facta est ad modūz uermis que sita est in hostijs cellule ut dicit Constatu lus. z hec q̄nq̄ impedit discursum sp̄ritus per cellulas. z iō intēdēs reminisci z meditari mouet caput q̄nq̄ ele uādo q̄nq̄ dep̄nēdo: q̄ tunc natura uertit̄ ad remouē dūz carūculā illā ut libere trāseat spūs. 3⁹ causa est ex p̄te reminiscētiis: q̄ pauca reminiscibilia p̄ncipia renouit. z si multa reuolueret reminisceretur quesitū. z hoc dicit p̄phus in 3⁹ de reminiscētia. multotiens autē iam quidem querēs nō pōt reminisci. querens autē post inuenit hoc aut sit multa mouēti usquequo h̄mōi mor⁹ quē p̄sequit̄ est res. i. postq̄z est res. 4⁹ causa que est ex p̄te reminisci biliū: q̄ sunt p̄ncipia eoz z nō de facili p̄nt redigi ad or ganum cōe. ¶ Ad id q̄d ulterius querit dicēdū q̄ me/ moria reminiscētia multiplicia sunt: z quedā sunt p̄se or dinata fm rectū ordinē nature ab antecēdētib⁹ uel cōse/ quētib⁹ uel repugnātib⁹: z in his reminiscibilitas est uelox. Unde dicit p̄phus ueloces maxime sunt a p̄ncipio reminiscētes. sicut enim se h̄nt res ad inuicēz que p̄nter

sunt sic etiā magis sunt reminiscibilia quecūq̄ ordinatio/ nem h̄nt sicut doctrine: praua autē id est inordinata graui ter. Quedāz h̄o se h̄nt ut p̄babilia que sunt ex signis: z p̄cotibus sicut reminiscētes logice. Quedā autē tales h̄nt vim a p̄suetudine qualem h̄nt ordinata per nām. Dicit enim p̄phus q̄ p̄suetudo ut natura est. que enim p̄sueui m⁹ videre in eodē loco ul̄ audire h̄oz reminiscimur per locum illum: hoc mō reminiscimur Lathonis per Lice ronem. q̄ Cicero fuit amicus Lathonis. uel q̄ consue uit loqui de eo. uel q̄ fuit similis illi. q̄nq̄ etiam reminisciētia p̄cedit casu z fortuna: eo q̄ casus z fortuna sunt cau se rerū per accēs ut dicit Agē: in 2⁹ p̄hīcorum.

¶ Querit qui sunt bene reminiscibiles z qui male.

¶ Quarto et ultimo querit

Qui sunt bñ reminiscibiles: z qui male. Et vi det q̄ opposita cōplexio opetur ad bonitatem reminiscē tie. sicut enim facit ad retētiōē fantasmat̄ sine quo nō est reminiscētia ut dicit p̄phus. Ilumidūz autē facit ad uelocitatem motus discurredo per p̄ncipia. ¶ Item p̄phus videt dicere q̄ melancholici sunt bñ reminiscibiles z si miltiter flegmatici z reddit rōnē: q̄ humiditas i flegma ticiis nō facile pausat mota quouq̄z ueniat in id q̄d que rit si recte p̄cedat motū eius. s̄. r̄ dicit quidā sunt remi niscētes maxime ut melancholici: quoz enim fantasma ta mouēt maxime. ¶ Solo dicēdū q̄ nihil p̄hibet di uersas cōplexiones esse reminiscibiliores fm diuersa si cut dicit p̄phus. siccitas enim facit ad retētiōē fantasma tis antiqui q̄d multū mouet in reminiscēdo. humiditas h̄o facit ad uelocitatem motus. z s̄. r̄ caliditas z frigus fa cit. calidum enim fortiter facit spūs discurre z fluere for mas. frigidū autē fortiter tenet impressas.

¶ Utrum omnes huiusmodi virtutes sunt corporee.

¶ Unde queritur De his vir

tutib⁹ in cōi. Et querunt duo. s̄. utrum oēs iste sint corporee virtutes h̄ntes suum in organo corporeo uel nō. Et utrum sint plures uel pauiores. ¶ Ad p̄mū ponit rōnem Auicē. q̄ oēs h̄mōi virtutes sunt corporee. z p̄mo p̄bat de sensib⁹ hoc de rōne enim sensus est q̄ apprehēdat cum p̄ntia m̄e. p̄ntia enim corporis nō est ex̄ns nisi apud aliqd corpus. ¶ Et enim q̄d nō est in loco res localis nō opat̄ fm p̄ntiam uel absentiam. vnde virtu ti simplici ipsius aīe forma sensibilis nō pōt esse p̄sens. z ista est rō Auicē de sensib⁹. ¶ Fortior autē ad idē rō est: q̄ sensus nō p̄cipit formā nisi illā ad quā fm nām fabricat organum ut oculus colorē eo q̄ eadem p̄fectio est utri/ usq̄z. s̄. lumen. Ille enim p̄fectio est dyaphani q̄d est in cōpōne oculi z p̄fectio coloris fm acūz. S̄. r̄ est de au ditu cuius organū cōstitū in aere uacuo qui etiā aer est m̄a soni. Idem est de odoratu q̄ actu z natura frigidūz existēter potētia est calidū z salnat calido uaporatiuo in odoribus. De gustu autē qui quidē tactus est: z de tactu patet q̄ nō recipiūt formas abstrahēdo a m̄a: sed cuz cō tactu corporis in q̄bus sunt forme ille. tres autē rōnes po nit Auicē de eo q̄ imago sit virt⁹ opans in corpe. Qua rum p̄ma hec est. ponamus formā quadratū descripti in imaginē: cuius quatuor anguli designent̄ per. a. b. c. d. z aliud quadratū iungat̄ illi apud angulū. a. in dextro z 3⁹ quadratū iungat̄ ei in sinistrū apud angulū. b. z quadratū q̄d est in angulo. a. in quatuor suis angulis signet̄ per. a. c. z. b. quadratū autē q̄d est in angulo. b. de/ signet̄ in quatuor suis angulis. s̄. per. b. c. q. i. z sit ista for ma imaginata z nō in m̄a aliqua. z quērat causa quare vnuz quadratoz imaginatoz imaginamur in dextro al/ terum in sinistro. Ille enim est aut per formā quadrati: aut per aliqd accēs ipsius: aut p̄pter cōparationē ad ali quod extra: aut p̄pter m̄am ex qua extrahit̄: aut p̄pter organū aut spm̄ aīalem q̄bus imprimit̄. Qd autē non sit

Secūde partis sūme

pppter formam quadrati hoc patet ex hoc : q: vna rō est forma quadrati in oībus quadratis que nō sepat vnuz quadratū ab alio ponēdo vnum in dextro z alium in sinistro: nec est pppter accēs. Nonamus enim q: illa quadrata equalia sūt in quātitate tūc accēs illud esset sepabile uel inseparabile. z si esset inseparabile tunc cōmutaret in spēm z inueniret in omni quadrato sicut nigrēdo corui in omni coruo. z sic quicqd inueniret in vno quadrato etiā inueniret in alio. z iō per hoc nō distinguerent q: vnum esset in dextro z alterū in sinistro. ¶ Si autē esset accēs sepabile hoc nō esset nisi dextrū z sinistrum. Si igit imaginatio distingueret illa quadrata per intētionem dextrī z sinistrī oporteret q: illa imaginatio apphēderet intētionē dextrī z sinistrī: z poneret eā sup quadratum alterz. ergo q: imaginatio imaginat vnum in pte vna z alterū in pte alia nō est pppter intētionē dextrī z sinistrī: neq: pppter aliud accēs qd possit assignari. ergo illa diffinitio nō est per accēs: neq: est pppter compationē ad aliqd extra. q: cum illa quadrata sint similia z equalia ut sup posuimus: ad qd cūq: corporū aliorū exteriorū comparabit vnum z ad idē cōparabit alterū z ita in cōparatione illa non distinguuntur. Nec est pppter mām a qua extrahit. illa enim nō differt nisi per mām ligni z plumbi z cupri: z sic de alijs. z nō est natura illarum materialū facē vnuz esse in dextro z alterū in sinistro. ergo relinquit q: hoc sit pppter situm illius forme z in organo z in spū imaginis in cuius dextra pte depingit quadruplex dextrū z sinistrū. 2^a rō Aui^c est quia nos imaginamur formā maiore z formā minore z nō pnt eē in eodē subiecto forma maior z forma minor. ergo relinquit q: sit in corpe aliquo in cuius maiori pte depingit forma maior. z in minori pte forma minor. 3^a rō sua est: q: nos simul z semel nō possumus imaginari formā albā z nigrā in eadē pte: sed in intellectu simplici simul intelligimus albū z nigrum. z hoc nō est alia de causa nisi q: forma illa quātitatis corporee est in spū corporeo z organo in cuius eadē parte nō pōt ponī albū z nigrū. ¶ Intellect^u autē simul intelligit albū z nigrū: sed negat idē eē sūm albi z nigri: z per has rōnes pbat Aui^c imagines esse virtutē corporeā: z dicit q: idē est de estimatiua z memoratiua: que h accipiant intētionē nō tū separant eas a talib^{us} imaginibus z formis. sed h pōtō ista fit uera quā cōcludit rōnes tū nō vident ualere. Si enim esset causa dextrī z sinistrī q: depingit in pte dextra spūs uel in sinistra organi tunc virtus tota nō imaginaret dextrū uel sinistrū in sinistra pte tū: uel in dextra pte tū: sed in utraq: imaginemur enim dextrū a sinistro z sinistrum in dextro. hoc enim bñ cōtingit sicut ptingit imaginari id qd est sup: a esse inferius z ecōtra. z id qd est ante eē z retro z ecōtra. z cum forma nō mouet nisi in toto sūto. in quo est oportet q: organū virtutis imaginatiue trāspōneret in pibus: ita q: supior pars efficeret inferior: z ecōtra: z hoc est ridiculosum. ¶ Preterea 2^a rō non videt ualere. si enī forma maior describeret in maiori pte z minor in minori tunc forma que nullo mō pportionaret quātitati organi sicut forma montis uel dimidiū celi nullo mō posset describi in organo imaginatiue. z q: si nullis obiecto est de oculis pppter hoc soluit Aui^c z dicit q: excusat eum potētia diuisionis in infinitū: q: si rei quātitas diuidit donec fiat pportionabilis organo quātitatis in quo depingit. ¶ Sed ptra. hoc nūp est quia querat de diuidēte qd sit diuidēs. organū enim non est diuidēs: q: potētia sua nō est potētia actiua sed inālis. si militer virtus apphēsiua nō est diuidēs q: accipit intē

tionē totius forme z totius quātitatis. ¶ Sifr distantia nō est in causa sicut in id qd distat videt maioris quātitatis qd id qd est. ppe: q: tunc lineamēta figurarū ipsius quātū nō pfecte discernent. ¶ Preterea accipiamus illā formā que impleat totū organū imaginatiue: tunc fm hoc illa nō posset depingi in organo: z sic non multe forme manerēt in organo imaginationis qd est ptra Ape: in lib^o de somno z vigilia qui dicit q: forme que manēt in organo imaginationis in somno fluūt ad organū sensus cois. Unde per alias rōnes pbandū est hoc sic. oīs virtus hīs situm in determinata pte corpis cuius lesione impedit opatio eius: z cuius salute saluat est virtus corporea z sita in organo corpali. oēs virtutes supdicte aīe sensibilis sunt tales. ergo sunt virtutes corporee z situm hītes in organo corpali. pma patet pfe: q: nō est in stātia de rōne z intellectu que impediunt destructa media cellula capitis: q: hoc nō accidit pfe sed per accēs. s. q: corrupit organū tantate: quo corrupto non est a quo abstrahat intellect^u. 2^a rō pbata est in singulis virtutib^{us} prius habitis. ¶ Item oīs forma sūlis forme corpali nō est in sūto nisi in corpe oēs forme pdicarū virtutū sunt forme similes formis corporū. ergo nō hnt sūm nisi corpus. pma probat per hoc q: forme similes hnt vnā rōnem compationis ad sūm. 2^a rō per hoc patet quia nisi eēt forme sūles corporū: corpa nō discernent p ipsas. ¶ Sed cōtra virtus apphēsiua est virtus passiua z receptiua: z nō est receptiua nisi formarū. Cum igit ipsa virtus que est ps aīe simplex sit forma: que erit in ipa simp^{er} erit z incorporea: z ita falsum est q: ille forme sunt quas apphēdunt virtutes aīe sensibilis. ¶ Item virtus apphēsiua est virtus in potētia que nō pñcit nisi per formā apphēsiuā. ergo forma apphēsiua in ipa erit sicut pfectio in pfecto. sed omne qd recipit ut dicit Boe^{ti}: recipitur fm pteatē recipiētis. ergo forma illa recipit fm potestātē virtutis que sunt ptes aīe: sed ille sunt in corporee ergo forme ille sunt recepte in corpe z sic sunt sine quātitate. ¶ Solo dicendū q: virtutes iste corporee sunt z opantes in organo: z sic pbant ultime rōnes: forme ille nō sunt quātitates nec hntes quātitate: sed sunt similitudines z spēs quātoz non tū sunt in organo corporeo ut in sūto. ¶ Ad primā rōne Aui^c dicēdū q: causa imaginādi dextrū in dextro z sinistrum in sinistro z ecōtra nō est: q: illa forma depicta sit in dextra pte ul in sinistra spūs uel organi: sed causa huius est situs qui separari non pōt a figura z quātitate: z tū in pte virtutis imaginatiue est trāsmutare situm z figurā sicut obm est. forma fm fm se totā cōparat ad spēm z organū ut ad punctū simplex sicut pbatum est sup in qōne de visu. ¶ Ad aliud dicēdū sicut sup probatū est in obone in cōtrariū q: maior forma nō describit in maiori pte organi uel spūs: sed organū imaginis est sicut speculū aiatur qd in qualibet parte sui receptibile est oīum formarū: z pōt reseruare formas receptas: z pueri sup quācūq: uoluerit. ¶ Ad ultimā rōnem dicēdū q: forma recepta nō est imediate in ipa potētia aīe ut in ipo sūto: sed est in mā illius potētie que mā est organū. Bicit enim Ape: q: si oculus est aīa: visus esset aīa eius: z sifr est de alijs potētijis organi cis. z iō potētia iudicat de formis illis sicut in his que imutant propriam suam naturam: nec sunt pfectio eius simpliciter. sed quo ad cognitionem rerum sensibilium z per hoc patet solutio ad totum.

¶ Utrum hmoi virtutes sint plures.

Secundo queritur utrum

sint plures uel pauciores virtutes aīe sensibilis interiores. Et videt q: pauciores. Abstrahere enim non est nisi fm duos modos. s. cum pncipia mae z sine pncipia. ergo videt q: nō debent esse nisi due virtutes aīe sensibilis: eo q: forma pncipialis nō est nisi cuz pntia

materie uel sine presentia z virtutes non differant nisi fm obiecta. Contra autem videt qd plures debeant esse. habemus enim quādam que considerat preteritum in ratione preteriti: ergo eadem rōne debemus habere quādam que considerat futurum in rōne futuri: z sic ad minus erūt septē. ¶ Preterea Auic^a distinguēs vires fm organa ponit sensum cōm in p̄ma p̄cauitate p̄ime cellule z imaginationem in posteriori. Fantasiā autem in p̄ma parte medie cellule: z estimatiuā in posteriori: memoriā autem z reminiscētiā ponit in posteriori cellula. Cum ergo quelibet cellula habeat medium: videt quedāz debere esse in media parte p̄ime cellule: z quedāz in media parte medie cellule: sic iterum erūt septē. ¶ Solutio dicēdū qd vires supra dicte distinguūt fm qd diuersificauit forme sensibiles in presentia materie. ille enī possunt considerari fm qd sunt a re uel ad rem ut imago rei. Si p̄mo modo tūc accipit duobus modis. s. per id qd fuit in sensu cōmuni: uel per cōiunctum illi qd nō fuit in sensu. z p̄mo modo de ipsa est imaginatio. Secūdo autem modo duobus modis accipit. s. fm qd intētiō cōparat ad imaginē z diuidit in ipsa per modum ueri z falsi: z sic est fantasiā: uel fm qd intētiō diuisa uel composita cum imaginē est p̄ncipiū appetitus fm leticiā uel tristitiam: z sic de ipsa estimatiua z obus hīs est motus a re in aīam. Si autem est cōuersio sup formā ordinatā ad rem: tūc est motus ab aīa in rem. z hoc contingit duobus modis. s. per solā fantasiā ut est imago z de hoc est memoriā: uel fm discursum rōnis a p̄ncipio determinato z hoc est reminiscētiā. ¶ Ad p̄mum ergo dicendum qd oēs iste virtutes anime sensibilis interiores sunt sup formā abstractā a p̄sentia materie. sensus autem est sup formā abstractā a p̄sentia materie. vñ de ista uariatio forme cum p̄sentia materie uel sine p̄sentia est distinctio forme in genere z uon in rōne specialit: z ideo penes ipsā accipit distinctio virtutum in genere per apprehēsiuā de intus z apphensiū de foris. ¶ Ad aliud dicēdū qd p̄ns fm qd est p̄sens est sensus. p̄teriti autem fm qd est p̄teritū est memoriā z reminiscētiā. futuri p̄o nō pōt esse aliqua virtus. futura enim sunt aut que fūt semp: aut frequēter: aut raro nō dicat Aḡ: 2° p̄h^o. z illa que fūt raro nō pōt habere spēm ad sensum nec in se nec in suis causis. In se nō possunt qd nō sunt in se. In causis p̄o nō pōt qd sue cause sunt cause per accidēs z inordinate ad speciem illā. Illa p̄o que sunt frequēter z semp speciem qdem ad sensum z in se nō possunt habere: qd nō sunt in se. In causis p̄o nō cognoscunt nisi per rōnem z non per virtutē aīe sensibilis. ¶ Et si obijciat qd quedāz bruta fugiūt futura z nō p̄sentia tñ: z p̄h^o nant aliquādo futura: sicut formice latētes in foraminibus p̄signāt futurā pluuiā uel futurā serenitatem uel aliqd huiusmodi. Dicēdū qd nō fit ex aliqua apphēsiōe futuri sed potius ex instinctu nature ut dicit Auic^a. Cum enī mutant elemēta ad futurā pluuiā causandā uel futurā serenitatem uel aliqd huiusmodi mutant corpora talium aīalium: ex qua imutatione uel mouent uel quiescūt per instinctū nature: z ex hoc habet p̄noscitū aliquod de futuris. ¶ Ad aliud dicēdū qd medium cellularum nō determinat aliqua virtutē aīe sensibilis. virtus enim apphensiua sita est in cōcauitate cerebri: in qua multiplicat spūs aīalis: cōcauitates autem ille sunt in extremitatibus cellularū. In medio enim cerebrū habet timorem: z ideo nō potest ibi adeo cōgregari spiritus ut congregat in extremis. uel dicat melius qd media cellularum si haberet virtutē illā oporteret esse cōpositā ex utraq; extremitatū virtutū: quemadmodum organum p̄prietatem habet utriusq; quia virtutes anime sensibilis apphensiue permisceri nō poterūt: qd z obiecta sunt impermixta: ideo medietates cellularū remanserunt sine

virtute apprehensiua.

Queritur quid sit somnus.

Inde queritur de

proprietatibus aīe sensibilis in se: que sūt somnus z vigilia z somnium. has enī p̄prietates habet anima sensibilis in omni animali ut videt dicere p̄bus. ¶ Queratur ergo p̄mo de somno z vigilia: z cōsequēter de somno z somni interpretatione. De somno autē z vigilia mouet Aḡ: quinque questionēs. s. quid sit: z utrum anime perse uel corporis perse p̄p̄ia sūt uel cōmuni utriusq;. Et si cōmuni: cuius particule aīe uel corporis sunt: z ppter quā causā insunt aīalibus. Et utrum pueniant oīa aīalia ambobus uel alia qdem somno tñ: uel alia p̄o vigiliē tñ. alia p̄o neutro. alia qdēz utriusq;. Deinde mouet Aḡ: septem questionēs. s. quid sit somnium. Et ppter quā causā dormiētes qdam somniant: quidam nō: z qre qdāz qui somniāt quādoq; nō recolūt: quādoq; p̄o recordant. Et si cōtingit futura p̄uidere in somno uel nō: z qualiter hoc cōtingit. Et utrum futura ab homine p̄uideant solum: uel quorūdam demonum habeant causā: z utrum a natura fiat uel ab euentu. Illas questionēs determinat Aḡ: in libro de somno z vigilia. Et nos disputabimus de eisdem infra.

Procedat ergo ad p̄mum sic.

Dicit enim Aḡ: in p̄mo de somno z vigilia sensus modo qdem aliquo immobilitate uelut vinculum somnū dicimus: solutionem z remissionē qd vigiliā. Ex hoc accipit qd somnus est immobilitas sensuum uelut vinculum. vigilia autem solutio est sensuum z remissio. Auic^a autem diffinit sic: vigilia est dispositio in qua anima impat sensibus z virtutibus mouentibus exterius uolūtate cui nō est necessitas. Somnus p̄o est priuatio dispositionis in qua aīa ab exterioribus ad interiora cōuertit. ¶ Algazel autē diffinit sic. somn^o nihil aliud est nisi retractio spiritus ab exterioribus ad interiora. ¶ Alphorab^o autē sic: somnus est sensus in potentia: vigilia autem sensus in actu. ¶ Item sic: somnus est introitus sensus cōmunis in corpus. vigilia est motus sensus cōmunis in suo instrumēto extra corpus. ¶ Itē sic somnus est ligamētum virtutum z cōfirmatio earū. vigilia p̄o dissolutio virtutum z debilitas earū. ¶ Cōmuniter autem diffinit sic a magistris. Somnus est qes virtutum aīalium cum intētiōe naturalium. vigilia intentio animalium cum remissione naturalium. ¶ Item sic. somnus est interceptio p̄mi organi succedēdi ab actu sensus. vigilia est solutio p̄mi organi sentiēdi ab actu sensus. ¶ Contra p̄mā harum diffinitionum obijciat sic. quēcūq; potētia impedit ab actu in somno illius inuimobilitas est somnus: memoriē z intellectus impediūtur ab actu in somno: ergo memoriē z intellectus inuimobilitas est somnus: non ergo solus sensus: z ita deberet dicere somnus est inuimobilitas sensus memoriē z intellectus. ¶ Preterea somnus nō videt vniuersaliter inuimobilitas sensus. Sensus enim cōmunis est qdem sensus: z ille nō inuimobilitat in somno: cuius probatio est hec: qd dicit Aḡ: in 2° de somno z vigilia. qd fantasmata fluunt ab organo fantasie ad organum sensus cōmunis z mutant ipsum. ¶ Si forte dicatur qd intelligitur de sensibus propriis: videtur qd hoc nō semper sit uerum. quia dicit Aḡ: in p̄mo de somno z vigilia. qd quidam in somnis agunt opera vigiliē quod nō potest esse: cū hoc qd organa processua z organa sensuum exteriorum sunt inuimobilia. ¶ Item videtur esse nugatio in hoc qd dicit inuimobilitas uelut vinculum eo qd sufficiēter qes sensus expm̄it per alterū. ¶ Sed obijciat p̄ra diffinitionē vigiliē datā ab Aḡ: videt autē supfluum quādo ponit

Secūde partis sūme

solutionem q̄ apponit remissionē: q̄ utrūq; idem significat. Si forte dicat q̄ resolutionem significat remissio et debilitatem. **C**ōtra hoc est q̄ vnūquodq; in suo actu confortat. sensus aut̄ in vigilia est in actu: ergo videt q̄ in vigilia accipiat p̄fortationem et nō remissionē. **C**ōtra autem totam diffinitionē obijcit sic: q̄ videt non esse cōuertibilis. Sunt enim multa genera amētiarum sicut epilētia et liturgia et puerisio aīe ad iteriora: sicut fit in meditantibus quādoq; in raptis in quibus oībus est immobilitas sensuum uelut vinculum: et tñ ille amētie non sunt somnus: et solutiones earum non sunt vigilie: ergo diffinitio in plus est q̄ diffinitum. **C**ōtra secundam obijcit sic: vigilia est p̄fectio sensuum s̄m actum. Cum ergo vnūquodq; debeat diffiniri ab ultimo et optimo et actus melior sit q̄ dispositio: vigilia potius deberet diffiniri p̄ actum q̄ per dispositiōem. **P**reterea videt falsū quod dicit in diffinitione somni. s. q̄ somnus sit p̄uatio ab hac dispositione. videmus enim frequēter in somnis ad motum fantasie q̄ aīa p̄cipit virtuti mouēti et extēdēti membra genitalia ad expulsionem sup̄flui seminis: sicut fit in his qui polluit in somnis: et hoc dicit Auicēna. **P**reterea contingit quādoq; stillare fleuma dulce a capite in somnis ad organa gustatiua. s. linguam et palatum: et tunc quādoq; somniat dormiēs se mel bibere ut dicit Agē: in 2° de somno et vigilia. hoc aut̄ non cōtingit nisi p̄pter imutationem quam facit dulce fleuma in organis gustatiuis: ergo videt q̄ somnus nō oīno sit p̄uatio illius dispositionis in qua aīa impat sensibus exteriorib⁹. **C**ōtra tertiam diffinitionē que est Algazelis sic obijcit. spiritus cōducit calorem: q̄ ubi est multiplicatio spiritus ibi est multiplicatio caloris. et ecōtra ubi non multiplicatur calor: ibi non multiplicat spūs: sed in multis dormientibus multiplicat calor in extremitatibus manū et pedū uehemētē: ergo et spūs: ergo nō est generale q̄ somnus est retractio spūs ad interiora. **C**ōtra quartā que est Alphorabij sic obijcit. sensus in actu dicitur duob⁹ modis s. quo ad esse in actu: et quo ad sentire. p̄mo modo sensus fit in actu a potētia sensitiua p̄ficiēte organū. 2° aut̄ modo a sensibili. **Q**uerat ergo utrū somnus sit sensus in potētia quo ad actum p̄mū uel quo ad actum scdm. si p̄mo modo tūc organa sensuū in somno non haberēt potētias sensitiuas: et sic sensus eēt corruptus: et equoce diceret oculus dormiētis et vigilantis: que oīa falsa sunt. Si aut̄ dicit in potētia quo ad esse scdm: tūc videt q̄ vigilia fit in potētia sensus quādoq; q̄ non semp sensus vigilantis immutat in actu. **P**reterea dicit p̄bus in p^o topicoz in eo qd s̄m cōtradictionē opponit cōsiderat si multipliciter dicit. Nam si hoc multipliciter dicit et qd huic p̄tradictione opponit multipliciter dicit: ut non videre multipliciter dicit vnū qdem nō habere visum: alteruz qdem nō uti visu. Si aut̄ multipl^r dicit: et videre multipliciter necesse est dici. utriq; enim videre opponit qd ut et q̄ est nō habere visum. illi aut̄ qd est nō uti visu. Ex hoc habet qd videre dicitur habere visum et uti visu: et similiter est de alijs sensibus: et sic deberet melius dixisse q̄ somnus est habitus sensus: vigilia aut̄ visus sensus: cuz dormiētes habeāt sensum s̄ nō utant. **C**ōtra quintā que est Alphorabij sic obijcit sicut dicit p̄bus somn⁹ est ligamētum sensuū: sic non videt esse introitus sensus. **P**reterea sensus cois nō accipit nisi a sensibus p̄prijs ut dicit Auicēna: et sic videt q̄ suū esse nō est intrare in corpus sed moueri in sensus exteriores. **P**reterea si intrat hoc nō pōt eē nisi altero duoz modoz. s. quo ad actū uel quo ad organū. Si quo ad actū hoc plane falsum est q̄ suus actus est sup̄ suum obiectū: et obiectū suuz nō est nisi in re p̄nte ut supra p̄batū est. Si quo ad organū hoc nihil est dictū: q̄ organū suum semp est intra corpus ut supra habitus est siue in somno sit siue in vigilia. **C**ōtra sextam que adhuc est Alphorabij sic obijcit. oīs som-

nus inducitur ex lassitudine organoz uel grauitate uel in ductum ex talibus causis debet esse cōfirmatio virtutum organicarū. ergo somnus nō est sicut ligamētū virtutū qd sit cōfirmatio earum. **P**reterea dicit Agē: in fine p̄mi p̄b⁹ q̄ materia est ingenua et cōruptibilis p̄pter id q̄ vnūquodq; corripit ad materiā et generat ex ipsa: et ideo ipsa est ante cōem generationē et post cōem corruptionem naturāle. Ex hoc habet q̄ vnūquodq; tanto uicinius est corruptioni quāto ipsuz magis recedit ab actu et appropinquat potētie materiali: et quāto ipsum uicinius est corruptioni tāto debilitat plus virtus eius: s̄ somnus facit virtutes exteriores organicas recedere ab actu et appropinquat eas potētie: ergo somnus fit ligamētum virtutum et debilitas earū: vigilia autem econtra solutio virtutum et cōfirmatio earum. **C**ōtra septimā autem que est magistroz sic obijcit. In somno nō omnes quie sciūt virtutes aīales. fantasia autē agit in somnis ut dicit p̄bus que est virtus aīalis: s̄ somnus nō est q̄s aīalis virtutū vniuersaliter. **I**te dicit Auicēna et Algazel et Alphorabius q̄ in somnis aīa cōiūgit̄ intelligētis sup̄toribus que dicunt angelis: et accipit ab eis intellectus potētias simplices et immāles que sunt somnia uera quib⁹ imaginatio p̄parat imagines quādoq; pueniētes: quādoq; cōtrarias: p̄pter quas somnium illud indiget interpretatione. Et ex hoc accipit q̄ aīa agit in somnis s̄ partem sensibilem que est imago: et s̄m partem intelligibilem: et ita in utraq; parte virtutes aīales sunt. **C**ōtra octauā que etiam est magistroz obijcit sic. Querat qd sit p̄mu organum sentiēdi. aut enim hoc est sensus cois aut sensus p̄prijs. Si sensus cois plane falsus est. In somnis enī organum sensus cōmunis immutat ab imaginibus refluētibus ab organo fantasie et imaginationibus. Si autem sensus p̄prijs tūc p̄mu organum sentiēdi dicit in altero duoz modorū. s. s̄m naturam p̄rioris in cognitione sensibili: et sic p̄mu organū erit organum visus: q̄ per visum plures differētias cognoscimus: et per ipsum maxime inter p̄rios sentimus sensatas: q̄ p̄mu dicit s̄m naturam p̄oris cōstituentem sensibilem: et sic p̄mu organū erit tactus: q̄ tactus cōstituit sensibile aīal: et utroq; modo patet esse falsum. In somno enim non interrūpit̄ vnū visus et tactus sed organū cuiuslibet sensus. **I**te cum penes vnā causam nō possit dari nisi vna diffinitio que sit penes qd oēs ille octo diffinitiones dent. **S**olutio dicendū q̄ p̄ma diffinitio que est Agē: datur per esse somni quod habet in p̄prio subiecto qd est cōmune subiectum nō p̄mu. Esse enim somni est q̄ fit immobilitas uelut vinculum. sensus aut̄ cōmunis subiectū est ipsius somni: et tactus sit obiectū p̄mū ut infra p̄babit. **A**d id quod cōtra obijcit dicendū q̄ somnus est vinculum sensuum p̄le: q̄ vincit et ligat p̄ria organa sensuum: memorie aut̄ et intellectus vinculum est per accidēs quādoq; q̄ non ligat p̄rium intellectus nec p̄rium organū memorie. Intellectus enim nō habet organū sed quādoq; impedit in somno: et quādoq; decipit q̄ vniuersale accipit a fantasia s̄m rōnem rei. In somnis autem fantasia nō accipit s̄m realem rōnem et quidditatē rei: sed potius ecōtra. Est autem sup̄ simulacrum sicut sup̄ rem: et p̄pter hoc est deceptio: memoria autem accipit fantasmatā ut imagines rerum extra ut prius habitus est: et in somnis non est cōuersio ad res extra: et ideo memoria et intellectus ligant per accidēs: et cum per id qd est per accidēs non sit diffinitio rei. **P**reterea non dicit in diffinitione somni q̄ fit immobilitas uelut vinculum memorie et intellectus. **A**d aliud dicendū q̄ sensus cōmunis duplicem habet cōmpactionem. vnā ad sensus exteriores quibus ipse iussit speciem sensibilem et virtutem sensitiuam: propter quod etiam dicitur ab Auicēna forma et perfectio sensuum particularium: et hac cōmpactione ligatur organum eius: et somnus est vinculum

sensus cōmunis. Aliā compationem habet ad organū fantasie z imaginis que sit sunt in partibus cerebri que naturaliter frigide sunt: ideo frigiditate qua dñatur in somno non immobilitant: z cum organū sensus cōmunis in cōparatione illa etiā sit frigidū per naturā nō immobilitat in somno sed immutabit a simulacris influentibus a loco fantasie z imaginationis: hoc intendit phus quādo dicit somnum est vīculū quodāmodo sensuū. ¶ Ad aliud dicendū qd hec duo immobilitas z vīculum nō idem imponat: sed hoc idē qd dicit velut vīculum specificat immobilitatē. est enim immobilitas negationis z puationis: z immobilitas potētie mouendi z talis nō est somnus: z immobilitas vīculi ita qd redit mobilitas remoto vīculo: talis immobilitas est somnus: qd remota frigiditate grauātē z vincētē organa sensuum restituit mobilitas organis sensuū exteriorū. ¶ Qd autē obijcit qd qdā in somnis agāt opa vigilie dicēdū qd non cōiungit hoc ex solutione sensuū exteriorū simpliciter: quodāmodo illa enim solutio nō fit a calore nālī z accidētali z a fantasmatē fortissime mouētē. De his tñ erit questio infra p se. sed nūc intātum dictū est qd sensus simpliciter clausi sunt in somno: sūm qd tñ a calore innālī quādoqz soluti. ¶ Ad id qd obijcit ptra diffinitionē vigilie qd vigilia per eē suū nihil aliud est qz solutio sensuū ad actus exteriores per reuerisionē caloris nālī ab interioribus ad exteriora: z hūc modū dicit remissio: qz. i. calor re iterato mittit ad exteriora. Et ideo nō idem imponat per illa duo: sed solutio dicit eē vigilie z remissio dicit causam. ¶ Ad id qd obijcit ptra totā diffinitionem Age: dicendū qd amētia distinguit a somno per cām. in epilepsia enī uapor: multus ascēdēs ad cerebrū implet neruos z suffocare facit ipsos: ita qd spūs sensibilis z motiū nō pōt descēdere per ipsos ad organa: quo facto remanēt organa exteriora in sensibus immobilia: sed in somnis frigus descēdēs a cerebro ex uaporibz infrigidatis ibidē pellit paulatim ut dicit phus calore nālī ab exterioribus ad interiora: z hec est causa qre dicit phus qd somnus est vīculū quoddā z nō oē vīculū. In epilepsia enim z in alijs amētis accidit sile illi qd accidit ei qd apphēdit in gutture z ceruice. ppter stragulationē enim uenarū z arteriarū z neruorū nō descēdūt spūs sensibiles sicut accidit ei etiā qui fortiter ligat brachiū circa humerū: tunc enim manus z anterior pars brachij efficit qñ insensibilis z immobilis: z remoto vīculo illo redit spūs: z facit qñ puncturas acus. spūs enim est corpus subtile: z est uehiculū virtutū vitaliū z aialū per qd virtutes sensibiles z motiue trāsēūt in sua infra. ¶ De 2ª diffinitionē que est Aui cēne dicendū qd dat per oppositionē organoz exteriorū ad aīam sūm qd est regēs z mouēs corpus per appetitū z uolūtātē. ¶ Ad id qd obijcit in cōtrariū dicēdū qd calor nālīs z spūs sensibilis z motiuus disponunt organa ad sensum z motū: sed nō pfiūt: qd organa pfiunt a puationibus aīe organicis que sūt in ipsis. vñ cum somnus z vigilia sint per extū z introitū caloris nālīs z spīrituum potius inter dispōnes qz pfectiones uel puationes pfectionū numerat. ¶ Ad aliud dicēdū qd in somnis imago pparat imaginationes sūm inclinationē nāe z desiderij qñqz: z idcirco cuius natura grauata est supfluo seminis: uel qui est in desiderio pcupiscētie uidet imaginatōnes talibus aptas sicut imaginationes mulierum z sic mouet mēbz ad imaginationē sicut ad rē. Uel dicat melius qd virtus gñatiua que est in mēbris sita genitalibus est virtus nālīs nō aīalis: idcirco intēdit in somnis. Cū enim calor recedit ab organis aialū virtutū intēdit interiorius in organis nālū. Et ppter hoc etiā accidit qd hoīes plus mouent libidie in somnis qz in vigilia. sicut digestio cōfortat in somno: ex digestionē ministrat semen qd est materia pcupiscētie. ¶ Ad aliud dicēdū qd gustus in somno nō immutat sūm iudiciū saporis. z ppter hoc

nō est solutus sed ppter motū exiguū qui est ad organa gustatiua sit magnus motus in imaginatione: z idcirco somniat se ille bibere mel cum tñ nō bibat. ¶ Ad tertiā diffinitionē que est Algazelis dicēdū qd dat per causam somni primā que est recursus spīrituū sensibiliū z motuoz ad interiora. ¶ Ad id qd ptra hoc obijcit dicēdū qd calor: ille qui multiplicat in extremitatibz nō est calor laxas sensum z ppter hoc nulla est obiectio: qd de tali calore z spū loquitur Algazel. Uel dicat melius qd in extremitatibus in somnis accidit per accēs. Cū enim ex multitudine uaporis grossi implent uene calefiūt ita qd non pōt eleuari uapor sursum: ita qd ibi infrigidet tūc expellit ipm calorem natura a loco digestionis ad extremitates: que cū implent tali uapore calefiūt uehementer. ¶ De q̄ta diffinitione que est Alphorabij dicēdū qd sensus dicit eē in potētia multis modis sicut distinctū est in obijciēdo. sed sensus quo ad eē pmi dicit duobz modis. Cū enim organū sit materia: z virtus sensitua sit forma: ipsa pnt duobus modis cōsiderari. s. ut forma tñ uel ut efficiens operū sensibiliū. Si pmo mō tunc est sensus in actu in somno. Si secūdo mō tūc est in potētia: qd nō est efficiens operū sensibiliū in organo nisi ipm organū per spūz sensibile z calorē nālem disponat: z sic intelligit Alphorabius. ¶ Ad aliud dicēdū qd sensus in habitu ab Age: dicit ab habitu forme subalis ipsius sensus que est virtus sensitua z nō ab habitu formarū disponētū sufficienter ad actū. Diffinitio autē sūm id qd relinqt somnus in sbto dat: relinqt enim sensus in potētia. ¶ De 5^a diffinitione que est Alphorabij dicēdū qd dat penes effectū somni in sensu cōmuni. sensus enim cois habet duas opationes. vnā ad exteriores sensus: z alterā ad imaginatōnem: z in somno cōuertit ab exterioribus ad interiora. ¶ Ad obiectū cōtra dicēdū qd somnus est ligamētū sensus cois ab exteriori z non ab actu interiori. ¶ Ad aliud dicendū qd sensus cois in distributione spūs sensibilis z discretionē sensibilis nō accipit nisi a sensibus exterioribus: sed sūm opationē quam habet ad interiora immutat a simulacris z ab organo imaginationis defluentibus in somno. ¶ Ad aliud dicendū qd intelligit de introitu ad actum ut patet ex supradictis. Ex hoc enim qd sensus cōmunis organū habet interiorē: z medius est in tē imaginationē z sensum exteriorē pōt habere compationem ad utrūqz. ¶ De 6^a diffinitione que etiā est Alphorabij dicēdū qd dat per finem somni. somnus enim est ad hoc ut per getem recreent z pfortent virtutes aīales. ¶ Ad obiectū cōtra dicendū qd nihil phibet qd somnus sit ex lassitudine sicut ex efficiēte z inducat confortationem sicut finē. ¶ Ad aliud dicēdū qd triplex est materia. s. simplex mixta z cōplexionata: z de sola simplici uerum est qd est incorruptibilis z ingenita que est p̄pria materia elementū. Mixta p̄o corrūpit z sicut cōplexio nata eo qd ille materie nō caret omni forma. ¶ Ad argumētum autē dicendū qd duplex est actus. s. actus p̄mus z secūdos. z de p̄mo uerū est qd obijcit. s. qd quāto aliqd p̄p̄inquitus est actu tāto firmitus est z fortius. De secūdo autem adhuc dupliciter se habet. quedā enim est operatio sūm naturā materie z organū: sicut calefacere sequitur naturā ignis: z frequētatio illius opis non inducit laborem z debilitatē. Quedam autē est cōtraria motui organū sūm naturā materie sicut eleuatio pedis a virtute gressibili cōtraria est motui pedis sūm naturā materie que est non grauis. z sicut est immutatio organoz sensibiliū p̄ter naturā ipsorum organoz sensibiliū: z idcirco infrequētia illorum operū inducit lassitudinem z desiderat somnus z qes. ¶ De 7^a dicēdū qd data est per effectū somni interiorē z exteriorē. Exterior enim per somnū gescūt virtutes aīales z intēdūt nāles que distinguunt bz opa uegetatiue potētie ut sup̄ habitū est. ¶ Ad obm ptra dicēdū qd sic intelligit qd somn⁹ est qes aialū quo ad actus

Secunde partis sume

exteriores et non quo ad actus interiores: et per hoc etiam patet solutio ad sequens. ¶ De ultima diffinitione dicendum quod dicitur penes causam somni formalem. hec enim est interceptio sensus in primo organo sentiendi. ¶ Ad id vero quod obijcit dicendum quod meo iudicio primum organum sentiendi est organum tactus. put tactus est fundamentum aliorum sensuum sicut supra explanatum est in questione de tactu. sic enim in tercepto tactu interceptum omnium sensuum: de hoc tamen infra erit questio specialis. ¶ Ad ultimum patet solutio per ea que dicta sunt de singulis diffinitionibus.

¶ Utrum somnus est corporis perfecte vel anime.

Secundo queritur Utrum

somnus sit corporis perfecte vel anime perfecte vel compositi utriusque. Et ponit Augustinus rationem quod sit compositi utriusque sic dicens in primo de somno et vigilia. Quia autem nec anima proprie nec corpus sentire manifestum est. cuius enim potentia huius est actio. qui vero dicitur sensus ut actio: motus quod per corpus anime est: patet ergo quod nec anima propria passio nec inanimatum corpus possibile est sentire. sic autem formata est ratio Augustini. Cuiuscunque est obiectum alicuius passionis illius est et passio ipsa: prout ex corpore et anima est secundum ipsarum passionum que sunt somnus et vigilia: ergo somnus et vigilia sunt prout ex anima et corpore. per maiorem hanc ponit Augustinus quod nota. 2^a vero probat per inductionem auctoritatem: et supponit quod secundum somnum et vigiliam sit sensus: et probat quod sensus prout ex anima et corpore: cuius est potentia. illius est actio et contra: sed corpus et anima est actio sensus corporis. ut patet: et anima ut discernens: ergo corpus et anima erit potentia sensitiva: ergo et passio sensibilis potentie que est somnus et vigilia. ¶ Item habet per hoc quod dicit Augustinus in 1° philosophi sic. Et ipsi autem sensus alterantur et patiuntur: actus enim ipsorum motus est per corpus patiens aliquid sensum. si ergo sensus patiens motu qui est per corpus: sensus erit corporis et anime: ergo interius etiam est passio sensus que est somnus et vigilia erit corporis et anime. ¶ Item nihil in corporeum secundum quod incorporeum potest esse secundum qualitatis copulatio: anima secundum se est suba incorporea: ergo secundum se non potest esse secundum qualitatis copulatio: sed quodlibet sensibile est qualitas copulatio: ergo anima perfecte non potest esse secundum alicuius sensibilis: et ita sentire provenit anime per corpus: ergo etiam passio sensus que est somnus et vigilia. ¶ Sed contra videtur quod sit solus anima. quod quid corrumpitur aliquo excellenti patitur ab illo: vis sensitiva corrumpitur a sensibili excellenti: ergo secundum se patitur ab illo: ergo vis anime sentit secundum se: et ita etiam somnus et vigilia proveniunt ei secundum se. ¶ Contra videtur quod proveniant tamen corpori. Cuiuscunque enim cause efficientis et formales omnes sunt corpee illud non potest esse passio nisi corporis tamen: somnus et vigilia cause efficientes et formales omnes sunt corpee: ergo somnus et vigilia sunt passionem corporis tamen. Prima probat per hoc quod effectus non habet essentialiter esse nisi a suis causis. unde si ille sint corpee: necesse est et effectum corporeum esse. 2^a vero probat per inductionem causarum. cause enim magis proprie somni sunt calidum nutrimentum ad caput elevatum a loco digestionis: et frigidum repellens calorem ab organum sensibilibus. formalis autem causa vigilie est expansio caloris et spirituum copulatio ad interiora organa. et formalis causa somni est privatio huius que cause omnes corpee sunt. ¶ Solutio consentiendo primis rationibus dicimus quod somnus et vigilia sunt passionem prout ex corpore et anima. ¶ Ad id autem quod obijcit in contrarium dicendum quod vis anime non proprie patitur vel corrumpitur a sensibili excellenti: sed corrumpitur compositio organi quod est secundum illius sensibilis: et tunc vis quesita in organo impeditur ab opere non propter corruptionem sui: sed propter corruptionem sui organi: et propter hoc dicit Augustinus quod si senex accipiat oculos iuvenis videbit utique sicut iuvenis eo quod ex senio non corrumpitur virtus anime sed pupilla corrumpatur. ¶ Ad aliud dicendum quod hanc cause somni et vigilie secundum suas essentialitas sunt corpee tamen in causando somnum sunt infra anime: et propter hoc relationem habent ad animam in causando somnum et vigiliam: et

ideo etiam causata ex ipsis non sunt passionem corporis tamen sed passionem compositi ex corpore et anima.

Tertio queritur

1. to quod somnus et vigilia sint passionem compositi anime. Cuius particule anime et corporis primo insunt. Et querunt duo. scilicet cuius partis sint secundum animam. et cuius partis sunt secundum corpus. Et ex parte anime querunt quatuor. Quorum primum est utrum sint passio sensus perfecte. 2° utrum sint passio sensuum eque principaliter vel alicuius sensuum primo. 3° utrum sint passio sensus compositi ut dicitur aliqui philosophi vel non. 4° utrum sint passio tactus vel non. Ex parte vero corporis querit utrum sit passio cordis vel epa: tis ut quidam dicunt.

¶ Utrum somnus et vigilia sint passionem secundum se.

Primo queritur igitur

¶ Utrum somnus et vigilia sint passionem secundum se. Et videtur quod sic per rationes quas ponit Augustinus in primo de somno et vigilia. Quarum prima hec est quecumque quod viventi augmentum diminutionisque participat solum in his non est somnus neque vigilia vel ut in plantis: non enim habent sensibile particulam et fundat ratio supra hoc quod cuius non est secundum somnum et vigiliam illius non est somnus et vigilia. vegetabilium enim secundum quod vegetabilia non est secundum somnum et vigiliam: ergo vegetabilia non est somnus et vigilia. prima probat per ante dicta. 2^a probat ex hoc quod subiectum somni et vigilie est sensus que non habet vegetabilia secundum quod huiusmodi. Alia ratio philosophi ad idem est hec. Impossibile est quicunque sensu sentire quod dormit animam. Manifestum igitur est quod omnibus sensibus necessarium est inesse eadem passionem que vocatur somnus. 3^a ratio est ducens ad impossibile sic. primum quidem. scilicet secundum quod sensus inest somnus: primum vero non sic. ex hac enim ratione dormiendo sentiet animam: quod est impossibile. Alia rationem ad idem ponit philosophus sicut plantarum. nulla possibile quod ex coicare neutra harum passionum non quidem sine sensu existit neque somnus neque vigilia: quibus enim sensus inest his et tristiari et gaudere. quibus vero hec et concupiscentia. plantis autem nihil inest horum. Aliam ponit idem philosophus sic. signum autem quod plante non habet somnum est quod somnus quod non inest secundum vegetativa parte anime est: quoniam opus suum facit nutritiva particulari dormiendo magis quam vigilando. nutriunt enim et augentur tunc magis tanquam nihil indigentia ad hec sensus: et ratio fundat supra hoc: quod cuiuscunque partis anime propria passio est somnus illam immobilizat et impedit ab actu. Si ergo nutritive particule que est pars vegetabilis propria passio esset somnus: tunc ipsa immobilizaret et impediret ab actu: sed hoc est falsum: quia virtutes ille intenduntur in somnis et in actibus suis. ¶ Ad idem obijcitur sic. Dicit philosophus in primo de somno et vigilia: quod in quo cognoscimus vigilantem in hoc cognoscimus eum qui somno premitur: sed sensu cognoscimus vigilantem: ergo sensu cognoscimus eum qui somno premitur: ergo somnus est passio sensus. ¶ Item Alphorabius. somnus attribuit virtuti sensus. impossibile enim est ut attribuat virtuti nutritive: plante enim habet somnum cum non habeat apprehensionem: et cum non attribuat anime non corpore huius remanet ut attribuat anime irrationali. Alia enim irrationalis dormit: quia animal dormiens non caret in somno instrumentis sensus neque motus. et cum hoc neque sentit neque movetur: scimus quod causa in somno est quod apprehendens sensibilis recessit ab instrumentis illis interioris corporis. Sensus huius auctoritatis est quod somnus probat esse passio sensus ex hoc quod plante non dormiunt: sed bruta et homines dormiunt que non communicant nisi in anima sensibili: et cum in somno non non immobilizant nisi sensus exteriores et non interiores erit somnus passio sensuum exteriorum et non interiorum. ¶ Sed contra videtur quod somnus sit passio vegetabilis. Dicit enim Augustinus in primo de somno et vigilia.

Quorūcūq; aliqd opus sū nām qñ excesserit sū tēpus
necesse est lāguere: ut oculos vidētes necesse est gēse
re ad recreationē virtutis: sed cuiuslibet uegetabilis po
tentie finitum est opus sū naturā: ergo si excedat tēpus
necesse est lāguere: et gēscere ppter recreationē. sed
talīs ges somnus est: ergo uegetatiue potētie erit passio
somnia. **A**dino: huius sillogismi pbat ex hoc q ois po
tētia uegetabilis est agēs finite sū nām et nō infinite: et sic
tpe determinat eius actio. **P**roterea illius debet esse
somnia passio maxime cuius motu efficit: sed mor vir
tutis uegetatiue efficit: ergo debet eē passio maxime ue
getatiue. pma hāri pbat ex hoc q passio compāt ad su
um sūm tū ut ad mām et ut ad efficiens. 2^a pbat ex hoc
q somnus efficit maxime ex euaporatione alimēti que
euaporatio est a virtute digestiua que est ps aie uegeta
bilis. **I**te id qd pte est causa mobilitatis idē etiā est p
se causa imobilitatis et gētis sū nām: sed spūs vitalis p
cedēs a corde per distributionē vite efficit mobilitatē: er
go idē debet eē causa imobilitatis et gētis sū nām. pma
pbat ex hoc q natura est pncipiū motus et stat pte et nō
sū accūs. 2^a pbat ex hoc q cor est pncipiū vite. **I**n
de pcedit sic pncipiū vite est causa mobilitatis et imobi
litis: aia uegetabilis est pncipiū vite in hūitibus vitam
ergo aia uegetabilis est pma causa mobilitatis et imobi
litis: sed mobilitas est vigilia et imobilitas somnus: er
go aia uegetabilis est causa somni et vigilię. **P**roterea
rea videt q nullo mō fit passio sensus sic: sicut se hēt vita
ad vitā uegetabilē sic sensus ad sensibiles: sed viuere est
actus incorporeus aie uegetabilis: ergo sentire erit act⁹ in
corporeus aie sensibilis. pma pbat ex hoc q dicit **A**gē:
in 2° de aia q viuere inest viuētib⁹ ppter uegetabile: aia
libus aut ppter sensibile pmi. **A**dino: aut pbat ex hoc
q aia que est suba incorporea nō pōt fluere actus corporeos.
Inde pcedit sic ulterius qd pte nō pōt moueri p se nō
pōt fieri aliqū mobile uel aliqū imobile. pma pbat p
hoc q nihil mouet nisi fit mobile. 2^a pbat ex hoc q
nihil mouet nisi fit corpus ut habet in 6° pbi⁹ et in 2° de
aia. **I**nde ulter⁹ sic sensus est act⁹ incorporeus: nullū enī
incorporeū aliqū est mobile aliqū imobile: ergo sensus nō
est aliqū mobilis et aliqū imobilis: sed mobilitas est vi
gilia et imobilitas est somnus. ergo sensus nō est vigilia
uel somnus. **I**te dicit **A**gē: in 2° pbi⁹ q tres cāe. s. effici
ens formalis et finalis coincidunt in vna rem: sed materia
cū alijs nunqz coincidunt in idē. sensus est causa efficiens
somnia: ergo non erit sūm eius ppter: q sūm est in rōne
māe. **I**te videt somnus nō tū eē passio sensibilis sed
etiā motuoz. **I**n somno enim organa pcessiui mor⁹ effi
ciunt imobilia sed claudunt ab actu sentiēdi: cū igit som
nus sit passio eius cui⁹ sit vinculū: eqliter erit passio mo
tiuoz sicut sensibilis. **P**roterea videt somnus eē pas
sio intellect⁹ practici et fantasie. hec enim duo mouēt ut dē
cit **A**gē: in 3° de aia. sed in somnis organa motiua efficiū
tur imobilia: q mouent ab intellectu et fantasia: ergo vi
det q somnus sit vinculū intellect⁹ practici et fantasie. **S**i
forte dicat q intellect⁹ nō mouet p se sed per fantasiā et sic
somnia nō est vinculū intellect⁹ p se: hoc patet eē falsum:
q dicit **A**gē: in 3° de aia q intellect⁹ qñqz pparie mouet
fantasiā. **P**roterea intellect⁹ practicus mouet in artifi
ciatis mechanici qd non puenit fantasie. **P**roterea
Auic⁹ et **A**lphorabi⁹ dicūt q somnus est vinculū sensi
biliū virtutū et motuarū: et sic videt q nō sit pparia passio
sensus eo q nō puenit soli sensui. **S**olutio dicēdū q
somnia et vigilia sunt passionēs sensus sicut pbat pme
rōnes. **A**d id qd obijcit q somnus sit passio uegetabi
lis aie dicēdū q uerū qd est q oē agēs finite agit sū tē
pus determinatū: sed oē finite agēs pōt excellere tēpus.
Apbo enim dicit illud agēs excellē tēpus qd opus suū
facit cū labore et pena. illud enim si excedit modū virtutis
sue in qūuādo opus lassabit et indigebit gēte ne cor

rūpat: et illius cām tāgit **A**uic⁹ in 6° de nālīb⁹. et **A**uerf.
in li^o de suba orbis dicēs q talia agētia agūt in organo:
cuius mor⁹ nālīs sū nām māe pparius est motui agē
tis. **S**ico aut motū agētis quo mouet agēs: et hoc uerum
est de organīs pcessiui mor⁹ que sū nām grauiā sunt et
descēdūt deo: sūm: cū virt⁹ motiua nō mouet deorsūz s
in oēm pte. de sensibus aut sic est q organū sensus corū
pit ab excellēti sensibili: et ppter hoc post tēpus determi
natū tales virtutes desiderat gēte et somnū. **I**n opib⁹ au
tē aie uegetabilis nō sic est. **O**pa enī ipsius sunt alimē
to uti et augmētare et gñare: et hec oia fiūt vnico istfo qd
est calor: nālīs. et fiūt etiā actione calidi: et ideo etiā actio
instri eadē est et nō est pparia actioni virtutis mouētis.
Uti etiā nō pōt cāri lassitudo sicut causat in xtuib⁹ sensi
biliū et virtutib⁹ mobilib⁹ motu pcessiuo: et idcirco ille
potētie nō pōt excellē tēp⁹ sue xtuīs et sue pportionis
ad actū. **S**ūt tñ qdā hoc aliter soluētēs dicēdo q virtutes
sensibiles apphēdūt delectabile in sensib⁹ et ideo vi dele
ctationis incitant ad opus ita q ptiuant in ipso ultra tē
pus sue possibilitatis: sed talis nō est apphēsiō obti in x
tuib⁹ aie uegetabilis: et idcirco ille nō excedūt tps suū:
sed pma solutio uerior est: q illa tāgit cām lassitudinis et
pene. **A**d aliud dicēdū q somnus sicut a pma causa ef
ficiēte efficit a vi digestiua eleuāte uapores ad cerebrūz:
sed nō sicut a causa pma et immediata que est humidi
tas a uaporib⁹ eleuatis ad cerebrū gñata: ppter frigidit
atē enim uapores eleuati ad caput ptiuant in humidit
tatem frigidā que ppter sui grauitatē descēdit ad organa
sensuū: et opilat vias spiritūū ne fluāt in organa sensuū si
cut dicit **A**lphorabi⁹: sicut nubes ipediūt lumē solis ne
descēdat in aerē. **S**icut enim **I**saac in li^o de diffinitioni
bus q spūs mouet in corpe aiaio spiritus exteriorib⁹ clau
dunt in istra sensuū ab actibus exterioribus: hoc est so
nus: et sic patet q causa pma somni est a mēbro in quo
est virtus aialis: qd. s. est cerebrū: uel id qd est loco cere
bri in aialibus cerebrū non hūitibus. **A**d aliud dicen
dum eodē modo: spūs enim oēs generant a corde quā
tūm ad subam sue materie: sed tñ formā ad opa accipiūt
spūalia in qbusdā alijs mēbris. spūs enim ad opationem
nutrimēti formā accipit in epate: sed ad opationem mo
tus et sensus formā accipit a cerebro: et ad opationē vite
formā accipit a corde. **U**nde sūm q spūs efficit mobilita
tem sensuū et organoz pcessiuoz formā accipit a virtute
aiali que est in cerebro: et ppter hoc pma causa mobi
litis spūs aialis pcedit a cerebro: et ideo ille idē per sū
absentiā est causa imobilitatis: et sic patet q nō pcedit
illa obiectio. **A**d id qd obijcit q somnus non sit pas
sio sensus. dicēdū q duplex est actus sensus ut sup⁹ no
tatū est. vnus est actus sensus qui est sensibilis aia: et ille
est esse: et est actus incorporeus: sed tamē actus corporis
sensibilis et uocat a pbi⁹ actus primus. **A**lius est sentire
et non iudicare de sensibus: et iste actus etiā est incorpo
reus: id est nō ens corpus: sed natura est actus corporis
qd est organū sensus. **D**icēdū ergo q motus immobi
litis subiectū pparium nō est actus incorporeus: sed ma
teria illius actus. s. organū sensus qd per diuersas dispo
sitiones somni et vigilię mobile et imobile efficit quā
tum ad actū qui est sentire. **A**d aliud dicēdum q tri
plex est materia. s. ex qua fit res: in qua: et circa quāz est
opatio rei. et de pma intelligit dictum pbi⁹ et non de secū
da. **E**ccidēs enim qd est in substantia ut in subiecto causa
tur etiam ab ipsa sicut a causa efficiente per accidens: et
sic se habet somnus ad sensū. **N**el dicatur melius q sen
sus est subiectum somni et non causa: sed causa efficiens

Secūde partis sūme

est absentia caloris et spūm aialium. Vigilie autē causa efficiēs expāsiō caloris et spūm aialiu in organa exteriora. ¶ Ad id qđ obijcit qđ somnus est etiā vinculu virtū motuariū. dicēdū qđ motiua est duplex. quedā enim sita est in organo et quedā nō. Intellectus enim practicus nō est situs in organo: et ppter hoc nō immobilitat per somnum nisi per accēs sicut nec intellectus speculatiuus ut supra habitum est. Motiua ſo que est sita in organo ad huc est ſm duos modos. quedā enim sita est in organo exteriori: et quedā in interiori sicut fantasia sita est in interiori: motiua ſo que est in nervis et musculis mēbrorū mobilū sita est in exteriori: et cum somnus nō sit nisi vinculu exteriori patet qđ nō erit vinculu fantasie. Illa iterū que est in exteriori: et ſm duos modos. quedā enim ſm obm ordinat ad virtutes aiales que sunt intellectus et fantasia et sensus: sicut illa que est in pedib⁹ et manib⁹ et musculis oculorū et palpebrarū et huiusmodi et ille immobilitatis eo qđ fundate sunt sup virtutē sensibilem que est in mēbris illis. vnde etiā pmo immobilitatis sensus et per cōsequēs motus. Quedā autē ordinata est ad virtutes naturales que sunt opa mēis: sicut est illa que est in mēbris genitalibus: et illa nō semp ligat in somno ut sup diximus. Et ex hoc patet solutio ad id qđ obijcit de intellectu et fantasia: h enim intellect⁹ qñq; nō moueat per fantasiam nec cū fantasia tñ semp mouet per illā que sita est in nervis et in musculis: et nō illa imobilitate immobilitatis intellectus per accēs. ¶ Ad dictū Alphorabij et Auicē dicēdū qđ somnus est passio sensus pmo et virtuti motiue per pñs. Probat enim qđ eedē vie spūs sensibilis et motiui sunt et eadem organa utriusq; virtutis: et qđ virtus motiua fundatur in sensu.

¶ Utrum somnus et vigilia sint passionēs sensuum eque principaliter.

Secundo queritur Utrum

sunt passionēs sensuum eque pncipaliter uel alius cuius sensuum primo. Et videtur qđ omnium eque pncipaliter. Dicit enī Agre in pmo de somno et vigilia. Impossibile est qlicūq; sensu sentire qđ dormit aial. Manifestū est ergo qđ oibus sensibus necessariū est inesse passionē que uocat somnus. ¶ Preterea si alicui sensui in esset hec passio pse et alijs per accēs: cū accēs ptingat nō inesse ptingeret aliqd aial dormire ſm vnū sensum et vigilare ſm alterū qđ est impossibile. ¶ Itē ut dicit Agre et Auicē: et oēs pñi qđ somnus est imobilitas sensui ppter salutē organorū sensibilis: sed oia organa sensui indigēt illa salute et qte eqliter. Eqliter ergo somnus et eque pmo est oium sensuum. ¶ Sed pira. somnus est imobilitas et vigilia est mobilitas organorū ut dictum est: ergo et maxime erit passio illorū sensui qui sunt causa mor⁹: sed illi sunt sensus siue sensibilis senties longe per medium distās: sicut visus auditus odorat⁹. ergo somnus pmo et pse erit passio illorū triū: et per accēs aliorū duorū. ¶ Itē videt qđ somnus magis sit passio visus. dicit enī Agre: qđ ppter accessum mēis accidit lāguor et debilitas que est causa dormiendū: ergo somnus pncipue erit illius sensus in quo accidit maxime huiusmodi lāguor: sed ille est visus: ergo somnus maxime est visus. ¶ Itē duo sunt pñi que offerūt sensibilitatē organis exteriorib⁹. scilicet calor et lux: qđ patet ex eo qđ tēpus diei qđ est calidū et lucidū deputat vigilie. tēpus autē noctis qđ est frigidū et obscurū deputatū est somno. Si igitur hec duo. scilicet calor et lux sūt cause vigilie: et absentia eorū erit causa somni vigilia maxime erit passio illius sensus in quo ambo simul pueniunt: et somnus erit passio illius a quo ambo simul auferuntur: sed hoc est visus: ergo somnus et vigilia maxime sūt passio visus. ¶ Sed pira. somnus est passio sensus per sensum pñiū aial: ergo somnus est passio eius qđ pñi tuit aial: sed id qđ pñiuit aial nō est visus uel audit⁹ uel

odoratus nec oēs simul: ergo somnus non est pse passio triū sensui qui sunt per mediū distās nec oium simul se suum. ¶ Itē dicit pñus qđ oē aial dormit: si ergo somnus est passio sensus: nō erit pse passio illorū sensui que non sunt in quolibet aiali: sed visus auditus odorat⁹ nō sunt in quolibet aiali: ergo nō erit pse passio illorū sensui qui nō sunt in quolibet aiali. ¶ Solutio dicēdū qđ somnus et vigilia sunt qđē passionēs oium sensui sed nō pse et pmo sicut ultimo pbatū est. ¶ Ad aliud dicēdū qđ omne aial dormit ſm oēm sensum quē habet: sed tñ sicut non oīs sensus est eque pncipaliter: ita passio sensui non est in sensibus eque pncipaliter. ¶ Ad aliud dicēdū qđ per accēs dicitur duobus modis. scilicet ſm nām accētis et ſm modū accētis. ſm nām accētis sicut nigrado uel albedo accidit corpi. ſm modū accētis sicut aial accidit fori: qđ nō puenit ei pse sed inquātū: hō est: nihilominus tñ subale est sibi. sic dicimus qđ somnus per accēs puenit oib⁹ sensibus simul nō qđ sepabile sit ab vno fine alio: sed qđ per aliud puenit eis. ¶ Si ſo querat qre separari nō potest somnus ab vno sensu fine alio ex quo nō oibus cōuenit eque pmo. Dicēdū qđ somnus est passio in qua vniūtur oēs sensus sicut in radice et fundamētō: et hoc ſm vnū modū est sensus cois: et ſm aliū modū est tactus ut infra pbatū: et ppter hoc qđ oēs sensus hnt equalē respectum ad id nō soluit vnus fine alio. ¶ Ad aliud dicēdū qđ somnus duob⁹ modis pñderat. scilicet in compatione ad finē et in compatione ad efficiētē. finis autē est salus organorū. Et in cōsideratione illa aut oium sensui est eqliter quos habet aial dormiēs. aut maxime illorū que hnt organa debiliora sicut sunt oculi qui citius lassant et in vigilia qđ organa aliorū sensui. efficiēs autē somni est humiditas frīgida descendēs a cerebro: et hoc pmo ptingit fundamētū sensui qđ ſm vnū modū est tactus: ſm aliū modum est sensus cois: et hec est pñia pñderatio somni: et ideo in h respectu per pñs puenit tactus uel sensui cōi: et per cōsequēs alijs. ¶ Ad id qđ somnus sit maxime passio trium sensui qui sentiūt per mediū extra dicēdū qđ maxime qđē manifeste est illorū triū: sed tñ nō maxime eēntialiter quo ad causam efficiētē ſo ualet obiectio: qđ mobilitas que est in vigilia et imobilitas que est somnus est mobilitas et imobilitas in compatione ad actum sensus: in dīscernēdo sensibile et per accēs ad motū pcessiū ut habitum est. obiectio ſo pcedit ac si mobilitas et imobilitas vigilie et somni eēnt pmo ad motū pcessiū et pñter ad sentire. ¶ Ad aliud patet solutio per ea que dicta sūt: qđ bñ cōcedimus qđ somnus in compatione ad finē qui est salus oium organorū aut oium sensuum est eqliter dictu maxime visus ppter faciliē lassitudinē suorū organorum. ¶ Ad aliud dicēdū qđ lux est interior: quo est in spū aiali et calor interior: et illa duo nō sunt oium sensui sed potius eius in quo oēs sensus fundant et pñtia illorū cā efficiēs est vigilie: absentia ſo causa efficiēs est somni: et etiā lux exterior et calor interior: quorū pñtia est dispositio ad vigiliam: et absentia dispositio ad somnū sed nō est causa: et illa simul auferunt a visu: et ppter hoc non sequitur qđ somnus sit pmo visus: et sic obijcit qđ in oculis pmo dependit somnus ex decisione palpebrarū. dicēdū qđ hoc cōtingit duabus de causis. Quarū vnā tāgit Auicē: et Alphorabij. scilicet qđ visus est altior iter sensus: et ppter h frīgidity descendēs a cerebro citius tāgit eum: tamen ante hoc etiam hebetatus est sensus tactus. Alia causa est facilis lassibilitas organi visibilis: et per hoc patet qđ per accidens primo comprehenditur somnus in visu.

¶ Utrum somnus et vigilia perse sunt passionēs sensuum communis.

Tertio querit Utrum sōn⁹ et vigilia pse sunt passionēs sensus cois ut dicitur quidam pñi uel nō. Et videt qđ sic. Dicit enī Alpho. qđ sōnus est

introitus sensus communis interius corporis: ergo somnus est passio sensus communis. ¶ Item Alphorabius scim⁹ qd id qd retinet in somnis ab istis sensibus est sensus communis. ¶ Item per rationem probat hoc sic. Quocumq; loco causa est actualis sensibilis ab eodem loco erit causa actualis insensibilis per absentiam: sed a sensu communi est causa actualis insensibilitatis in oibus sensibus: ergo a sensu communi est principium insensibilitatis qd est somnus. prima probat per hoc qd idem est causa habitus et passionis per absentiam et presentiam. 2^a probat per dictum Avic⁹ in fine sexti de animalibus ubi sic dicit qd sensus communis est primum principium cuiuslibet virtutis sensibilis: et ad quam postea redit cum lucro. ¶ Item a quocumq; loco primo est distributio spiritus sensibilis ad organa sensuum ab eodem loco est causa subtilis et insensibilitatis: sed a loco sensus communis primo est distributio spiritus sensibilis: ergo ab eodem loco est causa sensibilis et insensibilitatis: ergo causa somni et vigiliæ. prima probat per se. 2^a probata est supra in questione de sensu communi. ¶ Item ad quocumq; sensuum primo accedit id qd per se est causa efficiens somni: illius per se passio est somnus: sed ad organum sensus communis primo accedit id qd per se est causa efficiens somni: ergo somnus per se est passio sensus communis. Ad id autem patet per se. 2^a probatur ex hoc qd frigiditas descendens a cerebro est causa efficiens somni que primo occurrit organo sensus communis qd est in prima cavitate cerebri ante organa sensuum propriorum. ¶ Item dicitur: qd somnus est passio sensibilis in cap^o de reminiscencia. Sensibile primum vocat sensum communem: ergo somnus est passio sensus communis. ¶ Item moto sensu in vigilia phisicis in duobus. scilicet in distributione spiritus sensibilis ad organa sensuum ut possint imitari a sensibilibus et delectatione specierum receptarum spiritu deferente ad sensum communem. Utrumq; autem istorum est sensus communis: ergo vigilia videtur esse propria passio sensus communis: ergo et somnus qd somnus nihil aliud est nisi privatio vigiliæ: habitus et privatio huius fieri dicuntur eadem. ¶ Sed contra. somnus est passio que accidit omni animali: ergo est secundum sensum qui inest omni animali. ille autem solum tactus est ut dicit philosophus in 2° de animalibus: ergo videtur qd somnus sit passio tactus et non sensus communis. Si forte dicatur qd dictum philosophi intelligatur de sensibus exterioribus. Contra sensus communis est propter duo. scilicet propter collationes sensibilibus propriis et propter apprehensionem sensibilibus communem. In animalibus autem in quibus solum tactus est non potest esse sensus communis propter collationes sensibilibus: eo qd non apprehendunt ab eis plura sensibilia: nec est in eis propter apprehensionem sensibilibus communem: quia ille minime apprehendunt secundum actum: ergo si sensus communis esset in eis: frustra esset. sed natura nihil facit frustra: ergo sensus communis non est in illis animalibus: et tamen dormiunt: ergo sensus non inest secundum sensum communem. ¶ Item organum sensus communis est anterior pars cerebri ut supra habitus est. ¶ Item habitus est qd humiditas descendens a cerebro non grauat sensus frigiditate nisi quantum accipit a cerebro sicut dicit philosophus qd cerebrum est frigidissimum omnium partium corporis intantum etiam qd est insensibile. si ergo organum sensus communis immobilitaret a frigiditate somni tunc propria frigiditate cum ipso sit pars cerebri semper deberet esse immobile. sed hoc est falsum: ergo non immobilitatur a frigiditate somni. ¶ Cum ergo somnus non sit passio alicuius nisi qd immobilitatur sensus: non erit passio sensus communis. ¶ Item dicit Avic⁹: qd in somno fluunt imagines ab organo imaginationis ad organum sensus communis et imitantur ipsum et moventur: ergo sensus communis non immobilitatur in somno: ergo non est passio somnus sensus communis. ¶ Solum dicendum qd sensus communis duas habet compactiones: unam ad sensum proprium: alteram ad imaginationem et fantasiam. et in prima compactione verum est qd sensibilia que determinant in organum sensuum proprium principiant in organum sensus communis: ideo frigiditas descendens a cerebro primo tangit nervos sensibiles in sui principio qd est anterior pars sensus communis: et immobilitatur ipsos et operatur

non permittens spiritum sensibilem ad organa sensus communis fluere in nervos sensibiles: et sic somnus est passio sensus communis secundum dictum quorundam philosophorum. et hoc etiam est qd dicit philosophus in primo de somno et vigilia sic. Quoniam autem inest somnus sic. secundum unumquemque sensum: hoc quidem proprium est illud quod dicitur. proprium sicut visus videre: auditus audire et sic de alijs secundum eundem modum. Est autem et quedam visus potentia que sequitur oculos. que quoniam videt et audit consequenter precipit et intendit dicere qd ex quo in somno claudunt omnes sensus proprii oportet qd claudant in sui principio qd est sensus communis qui confert sensata propria propter hoc qd ad ipsum recurrunt oculos proprii: et ideo dicitur et infra patet qd est sensus communis proprii habens organum sicut et nos supra ostendimus: et in hac compactione precedunt rationes prime. secundum aliam autem compactionem quam habet sensus communis ad inferiores potentias que sunt imaginatio et fantasia non immobilitatur: et secundum hanc etiam somnus non est passio eius: et hoc modo etiam precedunt rationes oppositæ: et sic distinguendo oportet eum procedere qui vult sequi dicta quorundam philosophorum qui dicunt. Sigs autem subtiliter vellet intueri diceret qd somnus non est passio sensus communis nisi per accidens. scilicet in quantum influit spiritum sensibilibus propriis et non sic ut immobilitaret proprium organum sensus communis per somnum. ¶ Ad auctoritatem autem Alphorabii dicendum qd ipse tangit quedam effectum somni et non subiectum principale eius. ¶ Ad rationem primam dicendum qd huius sensui communi sit causa actualis sensibilis per distributionem spiritus sensibilis: tamen causa efficiens in sensibilibus non efficit insensibilitatem in organo sensus communis et in nervis sensibilibus que principiant ab ipso. Eodem modo solvendum est secundum. ¶ Ad aliud dicendum qd frigiditas que est causa somni huius primo tangit organum sensus communis non tamen primo immobilitatur ipsum sed potius organa sensuum propriorum. ¶ Ad aliud dicendum qd sensibile primum siue sensus primus quicquid dicitur visus quicquid tactus ut supra ostensum est: quicquid etiam sensus communis ut in cap^o de memoria. Et huius sunt due rationes. Quarum unam tangit Avic⁹. scilicet qd sensus communis formalis est ad sensus proprios: illa est superius exposita in questione de sensu communi. Alia est quod memoria est virtus que ex imagine reuertitur in rem: et in illa compactione prior est sensus communis quam sensus proprius: huius in motu ad animam prior sit sensus proprius quam sensus communis. unde sensus communis est sensus primus per actum memorie et reminiscencie. in libro autem de somno et vigilia intelligit philosophus per sensibile primum tactum cuius propria passio est somnus. ¶ Ad aliud dicendum qd illa obiectio non concludit nisi qd somnus per accidens sit passio sensus communis secundum questionem quam habet ad sensus proprios. ¶ Ad auctoritatem autem philosophi que inducta est in principio dicendum qd philosophus intendit ibi ostendere ubi nervus tangibilis est primum obiectum somni: quia in illo loco ubi oculus nervi sensibiles fundantur in ipso: et hoc est in prima parte cerebri que est organum sensus communis ut statim probabitur.

¶ Utrum somnus et vigilia sunt per se passio tactus et primo.

Quarto queritur Utrum sint

passio tactus per se primo. Et videtur qd sic per rationes philosophi in primo de somno et vigilia. quarum prima hec est. Manifestum quidem est qd tactus passio est vigilia et somnus et ideo inest oibus animalibus. Et sic format ratio: quocumq; passio sensus inest oibus animalibus necesse est inesse secundum sensum qui in quolibet animalium inuenitur: somnus et vigilia sunt passio sensus que inest omnibus animalibus: ergo necesse est inesse secundum sensum qui in oibus animalibus inuenitur ille est solum tactus ergo necesse est inesse secundum tactum. Alia ratio est ibidem per hec verba: si in eo quod oculus patiantur sensus sit: do: mitto inconueniens est: si in quibusdam nec necesse nec possibile modo aliquo agere si has vacare si et immobilis existit suppletingit. ¶ Contrarium enim rationabili accedit eis ut non sit quæcunq; et supponit in illa ratione qd organum

Secūde partis sūme

tactus est in oībus organīs alioz sensuum: z tunc sic pce-
dit. quodcūq; est cōmunis passio sensuum maxime in/
est sū illud organū quo uacāte ab ope oīa aīalia uacāt:
z non sū id quo uacāte non necesse est alia uacare: sed
sōmnus est cōmunis passio: ergo inest sū tale organū:
sed hoc est organū tactus: ergo sōmnus inest sū tactus.
Qd autē organū tactus sit tale pbat ex hoc: qd sicut nul-
lum aīal habet aliqū sensum nisi habeat etiam tactū: ita
nullum organū est sensus nisi sit etiam organū tactus: z
idcirco si tactus vniuersaliter uacaret nullus sensus age-
rens ēd nō cōuertit: z sic cum sōmnus sit utilis: uacatio sen-
sus erit sū organū tactus quo ulter uacante oēs sensus
uacāt. 3^m rōne innuit p̄sus per hec uerba. cum p̄cipa-
le mēbrū z alioz oīū organū sentiēdi z cui innitunt alia
patiat aliqd pati: necesse est reliq; oīa. Illorū autē cum ali-
quid impotēs sit nō est necesse impotēs fieri. Ratio autē
sic format. oīs passio que est sensuū ulter p̄cipalr est
sū illud organū cui cetera organa sensuū innitunt: z ta-
lis passio est sōmnus: ergo sōmnus inest sū tale organū
sed tale est organū tactus: ergo sōmnus inest p̄cipaliter
sū tactū. Itē p̄sus qn in potētia potētia sensus sit in
p̄mo in quo sentit oīa: hoc est in p̄mo organo tactus: ne-
cesse est organa sentiēdi oīa habere defectū sensuū: cura
hō illoz aliqd nō est hoc necesse: z ex hoc sequitur idē qd
p̄sus. Ad idē obijcimus nos sic: quecūq; imobilitas
sensuū ligat sensum per totū corpus aīalis inest necesā-
rio sū organū illius sensus qd est per totū corpus aīalis
sōmnus est talis imobilitas: ergo inest sū organū talis
sensus: sensus autē ille solus tactus est. vīsus enim tñ est
in oculis: z auditus tñ in auribus: z sic de alijs tact^o per
totū corpus: ergo sōmnus p̄mo z p̄se est passio tactus.
Itē quecūq; passio sensus efficit ut a causa efficiēte a
sensibili speciali alicui^o sensus ipsa p̄cipalr est passio il-
lius sensus a cuius sensibilib^o efficit: sōmnus est passio
sensus que efficit a speciali sensibili tact^o: q: a frigiditate
descēdēte a cerebro: ergo ipsa erit p̄mo z p̄se passio tact^o.
Sed p̄tra. sōmnus est p̄uatio sensus z mor^o: ergo ma-
xime erit passio illoz sensuū qui sunt maxime causa mo-
tus z sensus: sū illi sunt tres sensus sentiētes per mediū
extrinsecū: ergo sōmnus erit maxime passio illoz triū.
Item dicit Alphorabi^o qd aīalia hūta qnque sensus
hūt sōmnū cōpletū z p̄fectū: que hō deficiūt a neruo sen-
suū sicut illa que tñ hūt tactū z gustū sū qd est qdā tact^o
hūt sōmnū imp̄fectū: z ex hoc videt qd sōmn^o sit passio si-
mul oīum sensuū z nō tact^o p̄mo. Solo dicēdū qd p̄-
me rōnes sunt necessarie: qd sōmn^o est passio que p̄mo
uel p̄cipalr test sū organū tact^o qd in aliq; pte sui est sū
damētū oīum sensuū: sed in p̄ncipio or^o neruoz sensibi-
liū a cerebro: q: in nullo loco p̄currūt nerui sensibiles: z
fundant in neruo tact^o: z ideo qñ vis tactiua in illa pte
nerui deficit a tāgēdo: necesse est deficere oēs alios sen-
sus. Ad obm p̄tra dicēdū qd cū dicit qd sōmn^o est im-
mobilitas z isensibilitas itelligit de imobilitate ad exer-
citiū sensuū in apphēsiōne sensibiliū exteriorz: z hoc ma-
xime p̄uenit fundamētō totius sensibilitatis qd est tact^o.
Ad aliud dicēdū qd p̄fectio dicit sōmnū duob^o modis
sū sui eē: sic est in quolibet aīali. uel sū suū posse z
tūc p̄fectior est sōmnus in illo aīali in quo claudit plures
sensus: z p̄fectissimus est in eo in quo claudit omnes.
Utrum sōmnus sit cordis uel epatis uel cerebri.

Inde queritur Cuius partis
sit sōmn^o ex pte corpis. sūtrū cordis uel epatis
uel cerebri. uel utrū vniū sit sōmn^o z alterius vigilia. Et
videt per Aze^o in p^o de sōmno z vigilia qd sit triū p̄tiū. s.
cerebri cordis z epatis. Dicit enim sic. qm quidem ergo
p̄ncipiū sensus sit ab eadē pte aīalib^o: a qua qdes z mor^o
diximus in alijs: hoc est in 4° de aīa. Ipsa hō supple ps
a qua est sensus triū determinatoz locoꝝ in media capitis:

z deo: sūm neutris sanguinē hūitibus hec circa cor pars.
Et intēdū dicē qd mediū capitis influit p̄tūte sensus uel
mor^o z neruos sensibiles z motiuos. pars autē que est de
orsum neutris: z epar p̄ncipiū est motus z sensus ppter
administrationē nutrimentū: cor autē est p̄ncipalr ppter ge-
nerationē spūm. Cōtra videt per Alphorabiū qd
sōmn^o z vigilia sunt p̄ncipalr cordis. dicit enī qd sōmnus
est introitus sensus cois ad suū qd est cor. Itē videt
per eūdē qd sōmnus sit cerebri z vigilia cordis. dicit enim
qd sōmnus causat a frigiditate cerebri z humiditate: vigi-
lia hō a siccitate z caliditate cordis. Itē dicit qd p̄nci-
piū vigilię est a corde: z finis eius ad cerebriū. p̄ncipiū
sōmni a cerebro: z finis eius ad cor. Itē dicit qd cere-
bri z cor: sunt causa utriusq; sed cor est causa p̄ma z cere-
bri causa secunda: z hec duo mēbra cōes habent has
duas virtutes. Item dicit qd sōmnus necessārio acci-
dit ppter debilitatē cerebri z cordis: z utriq; illorum est
causa in debilitate sui op̄is hō cerebri in hoc sit fortior: p-
pter cōplexionē eius. Per rōne obijct sic. oē qd per
seipm sufficiēter opat aliqū opationē nō indiget iūro
adiuuatē ad opationē illā. epar est mēbrū sufficiēter con-
uertēs cibū in nutrimentū: ergo ad opationē illam nō iu-
diger aliquo ut iūro adiuuante. prima patet perfe. scda
pbat per hoc qd in epate ponit virtus nutritiua: z uene
mīsaica per qd trahit succositas p̄tisanaria a stomacho i
epar ut in iplo cōuertat in ultimū nutrimentū qd est san-
guis. Inde p̄cedit sic. oē mēbrū qd sufficiēter p̄cūit
ultimū nutrimentū debet habere instrumētā per que suf-
ficiēter distribuāt illud toti corpori. Epar est mēbrū tale:
ergo debet habere instra per que sufficiēter diuidat nu-
trimentū toti corpī. z hoc ponit a. B. qd in sup̄ma epatis
z in gibbo egrediunt uene per quas diuidit nutrimentū
per totum corpus: ergo videt epar per ministratōne nu-
trimentū esse in p̄ma causa sōmni z nō cor. Item cor est
nobilius mēbrū epate: ergo videt qd nō debet eē secūda-
rium opans ut instrūm in distributione alimenti. Et iste
obiectionēs generales sunt de oībus aīalibus quia dicit
Aze^o qd in aīalibus non hūitibus sanguinē estimādūz est
easdem eē causas sōmni z vigilię que sunt in habeitibus
sanguinē z in hōib^o. Unde ipse dicit in libro de aīalib^o
qd omne aīal habet cor z cerebriū z epar uel mēbra simi-
lia illis: z omne aīal habet sanguinē uel humore similes
illi. Cōtra. videt qd distributio alimētū sit a corde. di-
stributio enim alimētū est a loco digestionis. digestio au-
tem ut habet in 4° meth^o est cōple^o a nālī z prop̄io
calore ex cōtraia cētibus passionibus: ergo maxime di-
gestio est ab illo mēbro qd calidissimum est in corpe aīa-
lis: sed cor est calidissimū ut habet in libro de anima: q:
in corde plus habet calores pede gradiētia. z in p̄mo de
sōmno z vigilia ubi dicit qd respirare qdem est humido
refrigerari ad salutē eius qui in hac particula. i. in corde
est calor natura adeptus: ergo a corde est distributio ali-
menti: z alimētū est vniuersaliū: causa sōmni: ergo vide-
tur qd a corde sit causa sōmni. Item in libro de aīali-
bus scribit qd sanguis generat in corde: z id qd loco san-
guinis generat in mēbro qd est loco cordis: sed san-
guis uel id qd est loco sanguinis est ultimū nutrimentū:
ergo ultimi nutrimenti distributio est a corde: z hec est
causa sōmni: ergo sōmnus p̄ncipaliter est causatus a cor-
de. Item dicit Aze^o in p̄mo de sōmno z vigilia. qd
mouere z facere aliqd sine robore non est possibile: vi-
gorem autē facit spūs p̄seuerantia: respirātib^o qdem eti-
am que extrinsecus: nō respirātib^o hō que cōplantata
z ideo bubētia vident alata cum inouent attractione spi-
ritus offendētis ad succinatorium rotatorū. Et intendit
dicere per hoc qd ab eodē loco est ortus sōmni z vigilię a
quo est ortus spūs z vigoris: qui vigor est ex spūs p̄seue-
rātia: que p̄seuerātia spūs in qbusdā est ab extrinsecō ut
in respirātib^o. in qbusdā hō est ut a spū cōplātato nāe: ut

in anulosis que rotalia dicunt que succincta sunt in loco dyaphragmatis: et spiritus interior: qui mouet offendit ad dyaphragma et emittunt sonum sicut apes et uespere: qui sonus fictio noie dicitur bombus: et quod hoc in eodem phis patet per hoc quod sequitur sic mouet aut omne aliquo sensu facto uel proprio uel alieno in primo organo sentiendi. Si vero est somnus et uigilia passio pteculu huius in quo quidam locorum in qua ptecula sit somnus et uigilia patet: quod omne quod mouet aliquo sensu interiori qui dicitur proprius aut exteriori qui dicitur alienus a primo organo sentiendi quod est cor: quod organum primi sensus id est tactus est circa cor: a quo etiam est distributio spiritus et uigoris: et idem est causa somni et uigilie. ergo somnus et uigilia maxime referuntur ad cor.

¶ Item obicitur de his quod dicitur philosophus quod medium capitis est locus sensus et motor. frigiditas enim est causa insensibilitatis et immobilitatis. Cum igitur cerebrum sit frigidissimum omnium partium corporis ut ipse dicitur: cerebrum potius erit causa insensibilitatis et immobilitatis. Et cum ab eodem sit somnus et uigilia a qua est motor et sensus: somnus et uigilia non erunt a cerebro.

¶ Solutio dicendum quod somnus et uigilia sunt triu determinatorum locorum ut dicitur philosophus differenter. scilicet capitis et uentris quantum ad epar et cor.

¶ Ad somnum enim tria exiguntur: quorum duo sunt agens et uinum patiens. Et agens primum est calor cordis a quo etiam epar suus calorem habet. Dicit enim Auicenna in suo libro de animalibus ubi soluit suas rationes contra Averroes de ortu uenarum: quod principium uenarum est a corde: et huius uirtus nutritiua et digestiua sunt in epate: tamen emanat a corde ad epar et calorem epatis est preparans digestionem nutritiui: sed calor cordis est completiui: et ideo cor simpliciter est digestionis principium et nutritiui sed epar quodammodo. et huius epar trahit primum nutritiui a stomacho: calor cordis perficit ipsum postquam perfectione redit ad nutritiui stomachi et epatis et cordis et totius corporis: et est finis trium priorum. scilicet Averroes in libro de animalibus: et Auicenna in suo libro de animalibus: et Auerroes in quodam libro ubi facit determinationem prarie tatis que est inter Aristotelem et Galenum de ortu uenarum. patiens autem est in epate: et hoc est nutritiui tractum a stomacho per uenas miseraicas quod a calore cordis uapores biliter eleuat ad cerebrum. et autem agens est frigiditas cerebri que uapores eleuati ad caput peruertit in humiditatem frigidam que descendendo grauat organa sensuum. hec autem tria loca secundum philosophum sunt etiam principia motus et sensus: sicut enim habetur in libro de diuina spiritus et anime. spiritus uitalis est a corde: spiritus animalis a cerebro: sed tamen hic oritur in corde. forma uero sensus et motus accipit a cerebro: et in anteriori parte est uehiculum sensus principia: et secundario motus. In posteriori autem est uehiculum motus principia et secundario sensus. Epar enim est principium sensus et motor quantum ad administrationem nutritiui. sunt autem duo sensus scilicet tactus et gustus secundum quod est quidam tactus qui inquantus sunt sensus nutritiui organa sua habent in corde ut superius habitum est. Organum enim eorum secundum quod sic considerat est completus digestionem nutritiui: cuius ipsi sunt sensus: hoc autem facit calor cordis ut iam dictum est. Sunt etiam quodammodo instrumenta omnium sensuum in corde non quidem quo ad iudicium suorum sensibilibus: sed in quantum nullus sensus sentit sine calore actuali ut habetur in 2o de anima: et in 6o de sensu et sensato. hic enim calor actualis preedit a principio caloris quod est cor. Est etiam alio modo organum sensus communis in corde non quidem quo ad iudicium sed in quantum ipse spiritus suo calore omnes sensus proprios adducit ad actum. et ideo dicitur Alphorabius quod sensus communis est calidum naturale. spiritus autem calor quem infundit sensibus propriis non accipit a cerebro ut a primo principio: quod illud frigidum est: sed a corde accipit calorem et spiritus secundum se habet spiritus forma sensus et motus accipiat a parte animalis que est in cerebro: et sic patet qualiter ab his tribus partibus fit motus et sensus: et qualiter ab eisdem sunt somnus et uigilia scilicet tamen nullus eorum est somnus ut obiectum sed potius sicut organa

noe exteriorum corporis sensuum et mobilitum.

¶ Dicendum ergo ad primam auctoritatem Alphorabii quod somnus est a corde ut a primo agente et sicut uigilia.

¶ Ad 2am dicendum quod somnus est a cerebro ut a primo agente quod est frigiditas cerebri.

¶ Ad 3am dicendum quod somnus et uigilia causantur ab oppositis causis agentibus et passivis que non possunt esse in membro uno. Unde cum somnus causetur a frigido et humido necesse est uigilias causari a calido et sicco: et cum ista non possunt esse in uno membro secundum diuersum necesse est quod unus sit in cerebro et alter in corde. Et cum animalia non semper dormiant neque uigilent sicut infra probabitur necesse est quod quique vincat causas somni: et quique causas uigilie. et cum uincant cause somni que sunt calidum agens et humidum patiens incipit actio a cerebro et terminatur in corde quo ad hoc quod cor non potest influere calidum actuale organo sensui. Contra causa uigilie sunt calidum agens et siccum patiens: et actio ipsarum incipit a corde et procedit ex opilando vias sensuum et dissoluedo humidum: et terminatur ad cerebrum quo ad hoc quod frigiditas cerebri non potest peruertere uapores eleuati ad caput: et humidum frigidum opilans vias sensuum. et sic patet qualiter principium uigilie est a corde et finis eius ad cerebrum. et principium somni a cerebro et finis eius ad cor.

¶ Ad 4am dicendum quod solo patet ex dictis qualiter. scilicet cor in somno est agens primum: et qualiter cerebrum est agens 2um. sed non est ita perspicuum in uigilia. sed dicendum quod uigilia causatur ex duobus. scilicet ex calido actuali et in illo cerebro non habet aliquam causam. Causatur etiam a spiritu sensibili et motiuo et in illo cor est causa prima per generationem spiritus animalis per sensum et motum in toto corpore. horum enim utrumque sit in uigilia. Opus autem utriusque horum debilitatur in somno: quod tunc omnes spiritus committuntur ad intrinsecus corporis ad locum digestionis ut cibi digeratur. et ideo spiritus uitalis effluens a corde in corpus diminuitur: et hoc uocat debilitas cordis. sicut spiritus animalis effluens a cerebro sensum et motum diminuit quod uocat debilitas cerebri. Cerebrum tamen cuius complexio frigida est et humida fortior est causa somni quam cor: cuius complexio calida est et sicca.

¶ Ad id quod obicitur per rationem quod a solo epate ut a primo agente sit causa somni. Dicendum quod prima propositio rationis est uera. 2a autem est falsa: et probatur eam propositio est etiam falsa. uirtus etiam digestiua et nutritiua emanans est a corde in epar: et completum operationis eius est per calorem cordis. preparatio uero per calorem epatis.

¶ Ad aliud dicendum quod cor non ponitur instrumentum eparis: sed potius e contrario in actu digestionis est epar instrumentum cordis.

¶ Ad id quod obicitur quod somnus et uigilia sunt a corde dicendum quod sunt ab ipso sicut ab agente primo et complete agente in digestionem nutritiui.

¶ Ad aliud dicendum quod sanguis non generatur tanquam complete in corde sed tanquam temperate in epate.

¶ Ad aliud dicendum quod in ueritate per se ueritas spiritus et motor et sensus est a corde ut dicitur philosophus nisi hilominus tamen spiritus forma sensus et motor accipit a parte animalis que est in cerebro ut iam dictum est superius.

¶ Ad ultimum dicendum quod sensus et motor dicuntur duobus modis. scilicet uirtute et actu. et actu quidem sensus et motus non sunt in cerebro: sed uirtute sunt in eo propter uirtutem animalem cuius proprius locus est cerebrum.

¶ Queritur propter quam causam somnus et uigilia sunt animalibus.

¶ Istea Queritur propter quam causas somnus et uigilia in sunt animalibus. Cum ergo quatuor sunt cause. scilicet efficiens materialis formalis et finalis. Queramus de omnibus his. uidetur autem philosophus in primo de somno et uigilia sex assignare causas effectives somni.

Secūde partis sūme

Quarū p̄ma est alimentū euaporatio. 2^a labor. 3^a egritudo. 4^a p̄ma etas. z his quatuor a cōmētatoribus addūtur due. s. caloris subtractio z studiū attētiō. Circa aliō quidā etiam addunt languorez sed reducūt ad egritudinem z laborē. Et de p̄ma dicit p̄hus. Somnus non oīs est in potētia sensibilis p̄ceptibile: sed ex euaporatione circa nutrimentū tñ fit hec passio: necesse est enim q̄ euaporatū est usquequo impelli idest usq; ad locū determinatū qui est caput. Deinde p̄uerti z p̄mutari sicut euripū calor: p̄o h̄mōi aialium ad sup̄iora nār̄ fieri. Cum autēz in sup̄ioribus subito reuertit ferturq; deorsum. Ex hoc accipit q̄ nutrimentū est causa efficiens somni. z modus calidi est q̄ eleuet a loco digestionis ad caput: z postea reuoluit a frigidityte cerebri sicut fit in euripo. Et q̄daz dicit mētētes q̄ euripus est feruor: maris z cuiusdā mōtis feruor. Euripus enim p̄prie est uapor: inuolut^r sicut est in uento turbātis: z uocabulū illud inuenit sup̄ iōānez in expōne Crisostomi que trāsata est a greco. sicut enim in mūdo p̄mo calore solis eleuat uapor: z ascēdit usq; ad mediū aeris ubi dñat frigus quo p̄uertitur z in spissat z descēdit aqua pluens: ita a calore cordis p̄mo eleuat uapor: nutrimentū ad caput qui frigidityte cerebri reuoluit z descēdit in hūiditate frigida z facit dormire. ¶ Item Ape: humiditas z corpulentia repente sursum fertur. Cum ergo stat grauat z facit dormire. Cum ergo repēte deorsum reuertēdo p̄pellit calorē: cuz fit somnus z aial dormit. Ex hoc accipit idem q̄d p̄hus. ¶ Ad idēz iducit p̄hustres rōnes acceptas a signis que inueniunt in dormiētib⁹. Quarū p̄ma hec est signūz aut hārū est somnifera enim oīa grauat caput ut pot^r z cibi mandragora vinum lolius. 2^a rō est q̄ qñ deorsus ferunt aialia z dormiūt hoc vident pati q̄ nō p̄nt leuare caput z palpebras. 3ª est hec q̄ post cibaria grauiatua capitis maxime fit somnus: multa enīz ab h̄mōi cibariis euaporatio est. ¶ Sed tunc querit quid sit illud nutrimentū q̄d causat somnū. z dicit p̄hus q̄ est nutrimentū ultimū q̄d est sanguis. ¶ Sed cōtra hoc obijcit sic. oīa nutriunt ex eisde ex q̄bus sunt: sed aialia sunt ex quatuor: humorib⁹ que p̄portionant^r quatuor elemētis. ergo ultimū nutrimentum sunt quatuor humores. ¶ Item quecūq; equaliter appetunt ut nutrant ab his equalit^r nutrit aial caliduz frigidū humidū z siccū equalit^r appetunt ut nutriāt. ergo ab eis equalit^r debet nutriri aial. p̄ma pbat ex hoc q̄ appetit nālis est nutrimentū. 2^a p̄o probat ex diffinitione famis z sitis que in 2° de aia ponunt. ubi dicit q̄ famis est appetit^r calidi z siccī. sitis est appetitus frigidi z humidī. ¶ Item in p̄mo de gñatione z corruptione dicit q̄ caro nutrit p̄m s̄baz. caro autē nō est sanguis: ergo sanguis nō est ultimū nutrimentū. ¶ Item tact^r est sensus nutrimentū ut dicit p̄hus. tact^r autē p̄stet in carne neruosa. cuz ergo ultimū nutrimentū sit simile ut hētur in p̄o de gñatione z corruptione. z in 2° de aia videt q̄ ultimūz nutrimentū sit caro neruosa z nō sanguis. ¶ Sed cōtra. q̄d maxime z p̄mo distribuit ab organis digestiōis ad mēbra corpis. uliter hoc est ultimū nutrimentū sanguis maxime distribuit ab organis digestiuis ad mēbra corporis uliter: ergo sanguis est ultimū nutrimentū. ¶ Itē dicit Ape: in p̄mo de gñatione z corruptione. z in 2° de aia. q̄ aialia viuūt quousq; possunt nutrimentū accipere. ergo nutrimentū q̄d maxime coīcat causas vite z longioris vite hoc erit maxime p̄ueniens z uliter in corpe aialium. sed sanguis est nutrimentū maxime coīcans causas vite z longioris vite: ergo sanguis est ultimū nutrimentum maxime p̄ueniens z ultimū in corpe aialium. p̄ma probat ex hoc q̄ dicit Ape: in libro de morte z vita. z in libro 16° de aialib⁹. q̄ calidū z humidū sunt causa longitūdinis vite. ¶ Item q̄dcūq; nutrimentū solū inuenitur in vīs apporantib⁹ nutrimentū ad singula mēbra corpis illud est ultimū. sanguis solū inuenit in vīs talib⁹: ergo

sanguis solum est ultimū nutrimentū. p̄ma probat ex hoc q̄ si aliquid est ultimū nutrimentū illud necesse est per vias aliquas deportari per totum corpus. 2^a p̄o probat ex hoc q̄ uene sunt vie ille z in uenis nihil inuenit nisi sanguis. ¶ Iuxta hoc iterū querit utrū tale nutrimentū uliter in oībus aialibus sit causa somni. Et videt q̄ sic. quecūq; enim p̄ma causa est in aliquo gñe illa coīcatur ab oībus p̄cipātibus effectū suū. Nutrimentū est causa somni: ergo p̄cipat ab oībus coīcantib⁹ somno. p̄ma probat ex hoc q̄ quidē alie cause somni sicut labor: z p̄ma etas z infirmitas nō causant somnū nisi per actū nutrimentū. Bicit enim p̄hus q̄ labor: colliquatiū est nutrimentū ex multiplicatiōe caloris q̄d nutrimentūz eleuat ad cerebrū z inducit somnūz. ¶ P̄ma etas etiā ex hoc q̄ in ipa nutrimentū eleuatū ad sup̄iora grauat caput z inducit somnū. Sili languor ex lassitudine ex eo q̄ subtrahitur calor: ex mēbris exteriorib⁹ z multiplicat circa locūz digestionis dissoluit nutrimentū ibi inuentū z eleuat ad caput z sic inducit somnū z sic de alijs causis. Unde patet q̄ oēs agunt actione nutrimentū. 2^a p̄o pbat ex hoc q̄ omne aial dormit ut dicit p̄hus. ¶ Item oīs causa efficiens somni que p̄cedit ab illis mēbris a q̄bus procedit somni p̄ncipiū debet esse maxime ulis oībus dormientibus. euaporatio nutrimentū est talis causa: ergo ipsa est ulis oībus dormiētib⁹. p̄ma pater p̄se. 2^a probat ex p̄habitis q̄ somni p̄ncipiū est a corde epate z cerebro ul mēbris similib⁹ illis: z ab illis p̄cedit euaporatio nutrimentū. ¶ Sed cōtra nulla euaporatio est causa somni nisi illa que est p̄mo calida a calore digesto z postea frigidityte cerebri infrigidata. Sed in q̄busdā aialib⁹ nō est caput neq; cerebrū sicut in his que nō hnt tactū. ergo non est in eis euaporatio sursum in capite infrigidata. ḡ causa illa nō est ulis oībus dormiētib⁹. ¶ Si forte dicat q̄ talia aialia hnt mēbrū simile cerebro: z hoc facit infrigiditytione euaporatiōis. ¶ Cōtra mēbrū simile cerebro nō pōt dici nisi quātū ad opationes similes. Opationes autē cerebri sunt sensus coīs z fantasia z memoria: ergo talia aialia hērent sensum cōem z memoriā z fantasiam: q̄d falsum est. Habet enim in p̄o metha^{ca} nā sensum habentia sunt aialia. ex sensu aut quibusdā eoz nō inhit memoria: q̄busdā aut inhit. Ex hoc accipit q̄ quedāz aialia nō hnt memoriā. Est autē memoria passio sensus coīs ut habet in cap^o de memoria. ergo etiā nō hnt sensum cōem. q̄d cōcedunt quidā z inducūt aliā rōnem ad hoc quam nos sup̄ iduximus: q̄ sensus coīs est p̄pter duo. s. ad discernēdū sensata coīa que tactu minime sentiunt: z visu maxime: z ad p̄ferēdū sensata p̄pria. Unde cuz in talib⁹ aialibus sit solus tact^r frustra inest eis sensus coīs q̄stuz ad utrūq; actū suū. p̄opter hoc dicit illi q̄ somnus causatur ex frigidityte dñante in extremis z ex euaporatiōe que procedit ab intrinsecis. ¶ Sed contra aut illa frigiditytas est nālis aut innālis. Si innālis tunc ipa nō exite in extremis melior: erit cōplexio illoz aialium: ergo uana exite cōplexione in talib⁹ nō erit in eis causa somni q̄d falsum est. q̄ dicit p̄hus q̄ omne aial dormit. Si autē est nālis tūc p̄tinue erit in extremis z tūc cū ipa sit causa insensibilitatis z imobilitatis talia aialia erunt cōtinue imobilia isensibilia i extremis: z hoc est dormire. ḡ talia aialia cōtinue dormiūt q̄d falsum est. q̄ dicit p̄hus q̄ nullum aial cōtinue dormit nec cōtinue uigilat. ¶ Itē querit quomō frigiditytas euaporatiōis nutrimentū causa sit somni. nullum enim simile alicui organo sensus grauat ipm z imobilitat. sed frigiditytas z humiditas sunt similia alicui organo sensus. ergo nō grauat ipm neq; imobilitant. p̄ma probat ex hoc q̄ oīs lassatio z corruptio est a cōtrario. 2^a p̄o per hoc q̄d hētur in p̄o de sensu z sensato ubi dicit Ape: q̄ corpus infrigidabile est oculus: q̄ de natura aqua est frigida z humida. ¶ Item calor: consistit equaliter in quatuor uel plus ex aqua z c. sed tactus

conſtitit in carne. ergo conſtitit in eo qđ equaliter eſt ex qua-
tuor uel plus ex aqua ⁊ terra ut habetur in 2° de gñatio-
ne ⁊ corruptione. ſed aq̃ ⁊ terra determinant frigiditatem ⁊
videt qđ frigiditas magis facit ad cōſeruacionem tacti ⁊
imobilitatē qđ ad laſſationē ⁊ mobilitatē. non igitur ſomnus
ſit ex frigiditate grauāte organū tactus.

¶ Utrum labor inducat ſomnum.

¶ Inde Queritur de 2ª cauſa que eſt la-
bor de qua dicit phis. Amplius
aut ex laborib⁹ quibꝫdā accidit ſomnus. nam labor eſt
colliquatiuꝫ. Et colliquatiuꝫ ꝑo ſit quēadmoduꝫ nu-
trimētꝫ indigeſtū uicqꝫ ſi nō frigidū ſit. Et imēdit dice-
re qđ labor propter duplicē calorem. ſ. qui eſt ex motu exer-
citiꝫ ⁊ ex hoc qđ exterior colligit ad interiorem propter
laſſitudinē mēbrorū diſſoluī ⁊ colligat nutrimentum
intrinſecus ⁊ eleuat ad caput ⁊ hoc facit niſi aīa ſit frigi-
de nature ⁊ in frigiditate ſicut eſt in qꝫſdā aīalib⁹ que
in hyeme abſcōdunt. ⁊ de hoc etiā dicit Auic⁹ qđ ſomn⁹
eſt ex laſſitudinē ⁊ propter hoc qđ id qđ uocat ſpūs diſſol-
uit ⁊ debilitat eſt ⁊ refugit ad interiora ⁊ ſequunt eum
virtutes aīales. Et ex hoc hētur iterum qđ labor eſt cauſa
ſomni. ¶ Item Alphorabius dicit qđ ſomnus ex fatiga-
tione hēt duas cauſas. Quarum vna eſt: qm̃ calor nālis
qñ fuerit ſparſus ⁊ diminut⁹ per motuꝫ locale ⁊ per mo-
tum cōprehēſionis ſenſibilis: ſtatim aīa mouebit ipſum
in profunduꝫ corpis ut agat per illuꝫ ⁊ reliqꝫ poſtremiti
nutrimētū qđ ſic augmētabit ſua etuꝫ ⁊ accret loco eiꝫ
qđ diſſolutū eſt ab eo. Cauſa 2ª eſt qđ qñ motus laboris
ſemp ſit calorē nālem tunc calor remittit ⁊ diminuet
⁊ grauabit propter frigus ⁊ ſic cōtrahit ad ſuum pncipiū
ut expellat a ſe cōplexionē accitalem. ¶ Ex his colligi-
tur qđ cauſe ſunt quatuor propter quas labor ⁊ fatigatio
ſunt cauſe ſomni. Quarū prima tangit Aḡ. ſ. qđ calor ex
citiatus ex motu ⁊ retrahit ab exteriorib⁹ ad interiora col-
liquatiuꝫ eſt nutrimentuꝫ per actum nutrimentū inducit
uus ſomni. 2^a tangit Auic⁹ qđ labor diſſoluit ſenſuꝫ in
organis ſenſibilib⁹ ⁊ motuꝫ qui ſoluꝫ ⁊ debilitatus de
facili vincit a frigiditate deſcēdente a cerebro ⁊ refugit
ad interiora. 3^a ⁊ 4^a tangit Alphorabius. ⁊ 3^a qđ eſt
qđ calor diminut⁹ in exteriorib⁹ fugit ad interiora ad lo-
cum nutrimentū ut in nutrimento: ſicut in mā propria mul-
tiplicet ⁊ recupet de pnti in exteriorib⁹. 4^a ꝑo eſt ut in
pprio pncipio per calorem ſibi iniunctū cōforiet ⁊ expel-
lat a ſe cōplexionē frigoriꝫ que cauſata eſt ex diſſolutiōe
ſpirituꝫ propter laboreꝫ. ¶ Sed cōtra dicit Auic⁹ in 2°
libro de celo ⁊ mūdo qđ ex motu gñat calor in exteriori-
bus. ſed oīs labor eſt cum motu: ergo ex laborib⁹ etiā
gñabit calor: ergo labor in exteriorib⁹ gñabit calorem.
Calor aut in exteriorib⁹ eſt cauſa vigilie: ergo labor erit
potius cauſa vigilie qđ cauſa ſomni. ¶ Itē dicit Auic⁹
qđ aīa ad illū locū maxie dirigit ſpūm ⁊ calorem in qđ plus
occupat in ope: ſed in exercitiō laboris corporis aīa ma-
xie occupat in ope in organo exteriorib⁹ ſenſus ⁊ mor⁹
ḡ ad illā maxie tūc dirigit ſpūz ⁊ calorem: ſed directio ſpūz
⁊ caloris ad mēbra exteriora eſt cauſa vigilie ⁊ nō ſomni.

¶ Inde Querit de 3^a que eſt egritudo que
iſte h̃ idē faciūt: h̃ eſt ſomnū quecūqꝫ a ſuppluitate humi-
ditatis ⁊ caliditatis ſunt: ſic accidit febricitantib⁹ ⁊ largi-
tis. ¶ Sed ꝑtra h̃ obijciunt ſic. dicit Auic⁹ qđ diſpō mala
que nō pmitit aīam itus ſed euocat eā ad exteriora cau-
ſa eſt vigilie: ergo videt qđ iſſirmitas nō ſit cauſa ſomni.
¶ Inde Queritur de 4° que eſt pma etas de
qua dicit philoſophus. Amplius qđē
prima etas ſomnifera eſt ſupple. pueri enim dormiunt
violenter eo qđ nutrimentū omne ſurſum fert. hoc enim
probat ex hoc qđ in pueris maiora ſunt mēbra ſupiora
inferiorib⁹. in ſenib⁹ aut ecōtrario. Qđ aut pueri dormi-
unt probat ex hoc qđ frequēter epileptici ſiunt ⁊ ſomnus

eſt ſilis epileptie. Unde epileptia frequēter ſucipit in
ſomno ⁊ patietes eam dormiēdo frequēter ſuffocantur
⁊ vigilantes nō. ⁊ ideo dicit pueris non ꝑferre vīna eo
qđ uicōſum ſit vinum. adhuc magis medo. ob hanc etiā
cām. ſ. qđ in pma etate magnus fluxus nutrimentū eſt ab
inferiorib⁹ ad ſupiora dicit iacere embria qñ que menſi-
bus in matricib⁹ imobilia ita qđ nō uertunt ceruicem ſi-
cut eſt in multū ebrijs. ꝑpter multū fluxū vini ſeu potus
ad ſupiora grauāt caput ⁊ efficit imobile. ¶ Sed con-
tra. videt enim qđ nō totū nutrimentū in pueris fert ſur-
ſum nec maior pars. Dicit enim in 2° de aīa qđ augmē-
tum eſt in quālibet partē corpis. cum ergo augmētū nō
ſit ſine nutrimento nutrimentū enim eſt in quālibet partē
⁊ nō ſurſum tñ. ¶ Item in primo de gñatione ⁊ corru-
ptione hētur qđ quilibet pars equalit⁹ augeſcit: ergo videt
qđ nutrimentū ferat ſurſum ⁊ deorſum equalit⁹. ¶ Item
uaſa deferētia nutrimentū que ſunt uene dirigunt a cor-
de uel epate ſurſum uel deorſum equalit⁹ ⁊ nutrimentum
deſert in uaſis illis ergo videt qđ nutrimentū fiat ſurſus
equalit⁹ ⁊ deorſus. ¶ Preterea videt qđ plus fert deor-
ſum. In omni enim nutrimento dñantur duo elementa
que ſunt terra ⁊ aqua: ⁊ illa ſunt ambo grauia ergo plus
nata ſunt ferri deorſum qđ ſurſum: ⁊ ſic videtur qđ non
cauſetur ſomnus ex hoc in prima etate qđ nutrimentū
omne ferat ſurſum. ¶ Preterea ponamus qđ ſi ſit vi-
det qđ ex hoc magis cauſet vigilā qđ ſomnuꝫ. nutrime-
tuꝫ enim illud eleuat ſomniſſimo calore pme etatis. ergo
calefactū eleuat ⁊ calefactū calefacit ptes ſupiores: ſi
calefactio partiū ſupiorū eſt cā vigilie: ergo eleuatio nu-
trimenti ad loca ſupiora pot⁹ erit cauſa vigilie qđ ſomni.
¶ Preterea cū in iuuenibus maior ſit calor qđ in pueris
qđ ꝑbat ex hoc: qđ caro multip⁹ multiplicata ꝑpa maie-
ria ſua in ſbro. Unde etiā fortiores cibos digerunt iuue-
nes qđ exiētes in pma etate. videt ex hoc qđ iuuenes fre-
quētiꝫ dicunt appetere alimētū ⁊ ſumere plus de ipo
qđ exiētes in pma etate. ⁊ cum alimētū ſit cauſa ſomni vi-
det 2ª etas magis eſſe ſomnifera qđ pma. ¶ Preterea
dicit Aḡ: in primo de ſomno ⁊ vigilia qđ melancholici
edaces ſunt quēadmodū nihil iocundū hñtia efficiūt
eis corpa. ⁊ tñ dicit qđ melancholici parum dormiūt: er-
go nutrimentū multitudo non videtur eſſe cauſa ſomni.

¶ Beide De 5^a cā ſoni dicit phi qđ calor ſbra-
tio eſt cā ſoni: qđ ſon⁹ cauſat ex frigido
grauāte organa ſenſibilia. ¶ Sz ꝑtra hoc videt qđ dicit
Aḡ: qđ melancholici nō ſunt auatores ſoni. Infrigidat⁹
enī eſt in eis loc⁹ inr⁹: qđ nō ſit in eis multitudo euapo-
rationis: ⁊ reddit cām dicēs. nigra enī cholera eſt nāliter
frigida: ſicut ⁊ nutrimentū locū frigidū facit ⁊ alias pñcu-
las: ubicūqꝫ exiſtit pñtis h̃mōi ſupfluitas. Ex hoc acci-
piſ qđ ſbraſſio caloris pot⁹ opat ad vigilā qđ ad ſomnū.

¶ De ſexta. ſ. Attētanōe ſtudy circa aliqd vī
qđ nō ſit cā ſomni. ſtudiū enī mlti-
plicat ſpūz ⁊ calorem i loco cerebri. ⁊ ꝑpter hoc ipedit ce-
rebrū frigiditatē actualiter dñari. ergo videt magis eē vi-
gilie qđ ſomni cauſa. ¶ Itē dicit Auic⁹ qđ cura ⁊ pauor
qñqꝫ inducūt ſomnū. ⁊ ita vident eſſe plures cauſe qđ il-
le que assignari ſolent. ¶ Preterea videt eſſe cōtrarie-
tas in dictis Auic⁹: qđ Auicenna dicit qđ pauor eſt cauſa
ſomni ⁊ poſtea dicit qđ eſt cauſa vigilie. ¶ Preterea mo-
uet dubiū Aḡ: circa pma cām que eſt ex euaporatione
nutrimenti ſic dicēs. qđqꝫ uicqꝫ dubitet aliqꝫ quare poſt
cibum fortiffimus ſomnus ſit cum ſit ſomniferū vinum
⁊ alia caliditatem hñtia: h̃mōi aut nō eſt rōnale ſomnuꝫ
quidē frigidū eē: cauſas aut dormiēdi calidas eē. ¶ So-
lutio dicēdū ſm Aḡ: qđ ſomnus eſt ꝑuētus quidē calo-
ris intrinſecus ⁊ nāliter reciprocatio eiꝫdē propter de-
ſcēdens humidū: ideoqꝫ multus mor⁹ dormiētis eſt. cuꝫ
ꝑo deſicit infrigidat⁹: ⁊ propter infrigidationē coincidūt
palpebre ⁊ ſupiora quidē ⁊ interiora infrigidant. Intē-

Secunde partis summe

priora pro et inferiora calida uelut circa pedes et que intrinsecus quod sic intelligit. Somnus diffinitur hic per causas. unde prima causa eius est calor intrinsecus circa locum digestionis qui puenit a stomacho et epate et corde et naturaliter recipit: et ideo est reparatus a frigiditytate cerebri ad quod eleuatur et fit descendens humidum frigidum: et propter hoc sunt multi motus dormientis. scilicet quod est euaporatio ascendens et humidum. et cum deficit euaporatio ita quod vincit calidum eius a frigiditytate cerebri tunc infrigidatur: et propter infrigidationem depmit primo vicina loca cerebri sicut palpebras et supiora infrigidantur propter humidum frigidum descendens a cerebro. quod pro frigidum opilat. propter hoc etiam quod impedit ascensum euaporationis ad supiora: et tunc calor multiplicatur in interioribus et expellit ad inferiora sicut ad pedes. et ideo circa interiora et inferiora remanent calida. supiora pro et exteriora frigida. ¶ Dicendum ergo quod est causa somni per se: et causa somni per accidens. ¶ Per se quedam est efficiens: quedam malis: quedam formalis: et quedam finalis. Efficiens autem est euaporatio nutrimenti in loco cerebri infrigidato. malis autem ut in qua est somnus sunt membra exteriora sensibilia et motiua. formalis pro est defectus spiritus sensibilis et motiui et caloris in exterioribus. Finalis autem est quies organorum et recuperatio virtutum sensibilis et motiue. tunc dicitur Agere: quod somnus habet methaphorice finis: et uigilia est finis simpliciter. sic dicimus natus quod obrem facere ideo est propter finem. hoc autem bonum aliquid quiete autem omnium quod natus est moueri cum non possit tempore et continue moueri cum uoluntate: necessarium esse atque utilem. somno quoque propter ipsam quietis ueritatem coaptatam methaphorice finis habet aialia eo quod requies fit propter salutem aialium existit. uigilia pro finis est. nam sentire et sapere finis est omnibus quibus inest alterum horum. optima enim hec. finis pro optimus. et interdictum dicitur quod sicut in omnibus opibus nature ita et in sentire et moueri finis est aialium: et est duplex finis. scilicet ex parte organi ne dissoluatur propter facultatem operis et hic est somnus. et quod iste non est finis actus sed interdictum tamen ad salutem instrumenti propter hoc non est finis simpliciter sed coaptatus ei finis methaphorice secundum similitudinem. Sentire autem est sapere que sunt opera uigilie sunt fines aialium operationum simpliciter eo quod illa sunt simpliciter optima. ¶ Locedendum est ergo ad primas rationes philosophi quod probat nutrimenti euaporatio esse causa somni. Quod pro querit quod est ultimum nutrimentum quod est causa somni. Dicendum quod sanguis habet illud non sit ultimum nutrimentum membrorum. Digerit enim sanguis in extremitatibus uenarum et in quolibet membro ulteriori digestionem ad hoc quod fit conueniens nutrimento illius membri. ¶ Ad hoc quod per se hoc obijciat dicendum quod sanguis fit humidus et calidus sunt tamen in ipso potentia omnia quatuor elementa habet terrestre et aqueum dicitur secundum materiam: et sic patet quasi mixta ex quatuor elementis nutriuntur ex eisdem ex quibus sunt: et per hoc patet solo ad sequens. ¶ Ad aliud dicendum quod Agere. in primo de generatione et corruptione loquitur de ultimo nutrimento membrorum: et exemplificat de nutrimento carnis. hec enim est potentia quanta sed non est sic de nutrimento quod facit somnum. hoc enim est adhuc inter uenas et est sanguis cum calida euaporatione que a loco digestionis eleuatur: et per hoc patet solo ad sequens. ¶ Ad illa pro que sequuntur que probant sanguinem esse ultimum nutrimentum inter uenas aialium de plano concedimus. ¶ Ad id pro quod querit utrum talis causa generalis sit in omnibus dormientibus. dicendum quod sic. ¶ Ad id pro quod in contrarium obijciat dicimus quod in omni aiali est cerebrum uel membrum simile cerebro sicut expresse habetur in libro de aialibus. ¶ Ad id pro quod obijciatur contra hoc dicendum quod non oportet quod illud membrum habeat omnes operationes cerebri: sicut enim deficient illa aialia in numero sensuum exteriorum ita deficient in numero sensuum interiorum. Unde non habent nisi sensum communem debilem et exiguum fantasiam. ¶ Ad hoc quod contra hoc obijciat dicendum

quod sensus communis non tamen prefert sensata diuersorum sensuum sed etiam sensata eiusdem sensus sicut calidum frigidum asperum et leue. et hoc etiam falsum est: quod sensus communis per tactum non accipit magnitudinem. si enim hoc esset uerum tunc non acciperet calidum in aliqua magnitudine expressis. unde in talibus aialibus accipit sensatum proprium quod est magnitudo habet in terminata et componit sensata tactum inter se et cum magnitudine in qua sunt fantasmatum: et talium aialium discernit non omnium et pueniens habet debilitatem. et si inuenit philosophus dicere quod habita solum tactum non habet fantasiam. intelligendum est quod non habet completam eo quod non mouent nisi ad rei presentiam ad que tamen motum tria exigunt. scilicet fantasia determinans nocturnum uel inconueniens: sensus communis componens sensatum cum magnitudine que est secundum ipsum: et sensus proprius apprehendens. Et si obijciat quod talia aialia imobilia sunt secundum locum: dicendum quod non procedunt de loco ad locum sed tamen mouent motu dilatationis et strictionis ut dicitur Auicenna uel construngunt ad tactum nocturnum et dilatant ad tactum puenientis. siue enim hoc motu ut dicitur Auicenna nullum aial est aial quod non potest dinosci nisi per motum illud. Sunt tamen quidam qui solunt ut dictum est in obijciendo. illud autem quod per se eos est soluunt dicentes quod in uigilia in exterioribus est calor modicus et in inferioribus calor debilis qui non sufficit complere digestionem. et ideo oportet exteriori calore congregari ad interiori et sic imobilitant exteriora et efficit somnum. Sed hoc est contra dicta philosophorum et contra rationes: quod frigiditytas et imobilitas secundum sensum non potest causari in mobili ex frigiditytate sue nature sicut est cerebrum uel id quod est in loco cerebri. Extrema pro in illis aialibus non sunt imobilia secundum sensum. ¶ Dieterea si esset ut illi dicunt idem membrum esset secundum somnum: et causa efficiens eius quod non est rationale. ¶ Ad illud autem quod querit quomodo frigiditytas euaporationis nutrimenti sit causa somni. dicendum quod in mobilitate sic sepe dictum est. ¶ Ad id autem quod in contrarium obijciat dicendum quod habet oculus sit frigidissimum membrum non tamen sentit actualiter sine aliquo calido expaso in ipso in uigilia: et illud tamen calidum excellit frigiditytas somni. ¶ Ad aliud dicendum quod caro sit ex quatuor tamen secundum quod in ipsa est tactus complexio eius est in calido temperato secundum actum et frigidum remanet in ipsa secundum potentiam in substantia terre et aque: et illud calidum actuale quod habet frigiditytatem somni vincit et imobilatur. ¶ De hoc autem quod querit de 2^a causa dicendum quod ipsa est causa somni per accidens sicut est dictum in opponendo et motus causalitatis sue quadruplex est sicut dictum est. ¶ Ad illud quod obijciat in contrarium dicendum quod calor qui excitat ex motu est calor innaturalis dissoluens substantiam organorum et spiritum operantes sensus et motus in ipsis: et per hunc modum est causa somni et non in quantum calor est. ¶ Ad aliud dicendum quod in ueritate aia dirigitur spiritus ad illud cui magis interdictum in opere: sed tamen quantum tempus laboris et operis excellit posse organorum tunc reuocant spiritus ad interiora et confortant. ¶ Ad aliud autem quod querit de 3^a causa dicendum quod non intelligitur de omni egritudine sed de illa sola in qua est calidum multum eleuans euaporationes et humidum multum replens vias sensus et motus: sicut accidit in litargicis et epilepticis. Epilepsia pro puenit ex subito motu pueniente ex superfluitate humoris et spiritus infrigidati in cerebro que postea descendendo uenas tumefaciunt ut dicit philosophus in primo de somno et uigilia que tumefacte coartant porum ubi respiratio fit hoc est uocatum arteria intantum quod etiam suffocatur. quod quod. ¶ Ad id pro quod contra obijciat dicendum quod multe dispositiones male in diuersis egritudinibus euocant aialia ad uigiliam et maxime que calide et sicce sunt. ¶ Ad id quod querit de quarta causa dicendum quod etiam prima etas est causa somni per accidens. scilicet quod in ipsa multum nutrimentum fertur ad superiora. et ideo etiam pueri ponderosa habent capita: cuius signum est quod frequenter declinat ea in prima etate. ¶ Ad id quod contra obijciat dicendum quod augmentum principalis est secundum longitudinem ut in superioribus determinatum est. Quod autem dicitur

phus q̄ equalr est ad oēm partem. intelligimus nō fm
dimēsiōne sed q̄ quilibet pars fm spēm z nō fm mām
augetur. cuius rō plane sup̄ est assignata. ¶ Ad aliud
dicēdum q̄ eodē mō sed p̄cipue in pueris nutrimentum
fertur sursum ppter quatuor causas. Quarū vna effici-
ens. s. q̄ calidū in eis magis feruens est: z calidū tendit
sursum. 2^a raritas corpis minus phibēs euaporationes
ad sup̄iora loca talis est dispō nutrimentū: q̄ ppter teme-
ritatem organoz interiorz nō sustinet nutrimentū qd̄ eēt
forte calidū z siccū: sed oportet accipe nutrimentū ligdū
z fluidū z cū in illo abūdet natura aque que uaporabi-
lis est multū: istud nutrimentū multos uapores exalat
ad sup̄iora loca: z hec etiā est causa quare in pueris faci-
lius inducitur epilepsia qm̄ dantur eis multū euaporatiua
sicut vinū z medo z h̄mōi. 4ª causa est intentio nāe que
intēdit augmētū: z idcirco plus ponit in longitudinem
ad sup̄iora loca. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ l̄ dirigant in
omne corpus a loco digestiōis tñ ppter p̄dictas cau-
sas dirigīt nutrimentū in p̄ma etate plus ad sup̄iora lo-
ca. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ l̄ duo grauia elemēta dñent
in nutrimentō: tñ ppter vim caloris agentis eleuant ad
sup̄iora loca plus q̄ ad inferiora. ¶ Ad aliud dicēdū
q̄ l̄ nutrimentū p̄mo calidū eleuet tñ in frigidat in capi-
te z attingit locū per quem debet descēdere spūs aialis
in omni organo: z ideo somnus efficit. ¶ Ad aliud di-
cēdū q̄ l̄ calor maior sit in iuuenib⁹ tñ non ita seruet si-
cut in pueris ppter hoc q̄ plus est suppositū de alieno:
z etiā corpa iuuenum magis sunt spissa resistētia euapo-
ratiōi nec cibi eoz adeo sunt euaporatiui sicut cibi pue-
roz. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ in ueritate melancholici eda-
ces sunt eo q̄ hñt se ad cibū in p̄ncipio sicut sunt in fine
z eōra: q̄ ppter paruū calidū non multū delectant in
cibo: z iō nō satifit desiderio eoz per cibum: sed manet
desideriū eoz in fine sicut in p̄ncipio. sed in calido non
est sic q̄ ille nō multū delectat in cibo z cū accipit cibū
satisfacit desiderio suo z cessat ab appetitu. l̄ aut multū
accipiat cibū melancholicus tñ q̄ frigidus est locus in-
tus nō sit euaporatio multa a cibo: z iō nō accidit doximi-
re: sed sic nō est i p̄ma etate ut patet ex añ dictis. ¶ Ad
id qd̄ querit de gnta causa dicēdum q̄ intelligit de sub-
tractione caloris in exteriorib⁹ mēbris. ¶ Ad id autē
qd̄ querit de melancholicis dictū est de diminutiōe ca-
loris in interiorib⁹ circa locū digestiōis ubi p̄ma causa
est somni. ¶ Ad id qd̄ querit de sexta dicēdum q̄ stu-
diū z deuotio z h̄mōi attētiōes sunt cause somni duo-
bus modis. Quoz vnus est q̄ spūs in cerebro multipli-
cat calorē: q̄ calor trahit ad se euaporationē nutrimentū a
loco digestiōis quas vincit frigiditas cerebri z inducit
somnia: z ita calor capitis per accūs somnū creat. z per
hoc etiā patet obonis solo. Alia causa est q̄ aia occupa-
ta in interiorib⁹ circa visum rōnis z affectus relinqt ex-
teriora mēbra z trahit secū spm̄ sensibilem z calorē: quo
facto de facili grauant mēbra exteriora z accidit somn⁹.
z hoc est etiā causa quare aliq̄ audiētes subtilia z deuot-
ia frequēter somno dep̄munt: z in dissolutionibus z nu-
gis exites vigilant: q̄ in illa aia tota expādīt in sensus.
¶ Ad aliud dicēdū q̄ cura z pauor reducunt ad attētiō-
nem. cura enim creat somnū sicut z studiū: sed pauor ex
hoc q̄ retrahit sanguinē z calorē z spūs ad interiora in-
ducit somnū z pallorē etiā faciet. ¶ Ad aliud dicēdū
q̄ nō est cōtrarietas: q̄ nihil phibet idē eē cām oppo-
sitorū diuersis modis. Unde pauor creat somnū ut dictū
est: sed vigilia creat duob⁹ modis quoz vnus est: q̄ spū-
ritus z sanguis fugiēs ad interiora calefiunt calore cor-
dis z multiplicant: z idcirco tunc regrediunt ad exteriora
z causant vigiliā z antimosiātē. 2^a est q̄ aia nō inueni-
ens tutum aliqd̄ in intrinseco reuocat ad sensus z creat
vigiliā. ¶ Ad ultimū dicēdum q̄ Agz: qd̄nīs illius po-
nit quatuor solones. Quarū tres sunt ad hōiēm z quar-

ta ad orationē. p̄ma harū est q̄ sicut uetēr p̄mo est cal-
idus ppter cor z epar: sed ppter frigidū cibum in frigi-
dat z frigus postea vnif cū vincit z fit digestio: sicut in
capite pori sunt calidi z in frigidant ex subleuata euapo-
ratione cibi. Et hanc solonem ponit sub talibus uerbis.
qm̄ ergo hoc accidit quēadmodū uetēr calidus quidē z
uacuis cum sit repletio p̄o in frigidat ppter motū idēst
cibi ingressum: sic z in capite pori z loca in frigidant sub-
leuata euaporatione: sed patet q̄ hec solo falsum suppo-
nit q̄ locus cerebri nō est p̄se calidus: etiam euaporatio
eleuata nō est frigida s̄ calida ut sepi⁹ dictū est. ¶ 2^a so-
lutio est q̄ sicut aliq̄ p̄fus calido subito tremūt repul-
so frigido ad interiorē ab exteriori calido sit sic congesta
frigiditas cibi z cerebri repellit repente ab organo sen-
suum z inducit somnū: z hec solo est sub talibus uerbis.
uel quēadmodū p̄fus calido subito tremūt sit z ibi
idēst in somno accedēte calore cōgesta frigiditas cibi z
cerebri refrigerat: z fm nām calidū facit languescē z se-
cedē. z falsitas hui⁹ solonis patet: q̄ somnus fm hoc pa-
rum deberet durare z semp esse cum tremore: qd̄ falsū
est. l̄ enim quidā frigus patiant in somno tñ nō ista de
causa sed ex hoc q̄ calor organoz recedit ab interiorib⁹.
¶ 3ª solo est q̄ sic calor ignis remittit cū subito multa li-
gna ponunt: sed postea qualescit cum ipa incēsa sunt sic
multo cibo remittit calor nālis z accidit frigus ex cibo:
z cū digerit cibū tūc fit vigilia: cuius p̄batio est. q̄ qm̄
fit multa eleuatio corpulētī ad caput vincit calorē z gra-
uat ppter frigus. z iō homo qui solus est aial rectum in
statura corpis cadēdo in somno facit alteritatē in vigilia
z post somniat fm fantasia. z hui⁹ solonis sunt hec p̄ba.
Amplius multo incidente nutrimentō qd̄ calor subleuat
quēadmodū ignis suppositis lignis refrigerat quousq̄
dirigat. s̄ it enim somnus quēadmodū dictū est de cor-
pulentio sursum lato a calore per uenas ad caput. Cū p̄o
nō amplius possit sed multitudine excedat qd̄ eleuatū
est iterū repellit z deorsum fluit z iō cadūt hōies subtra-
cto calore qui sursum ferebat. solū enim aial rectū z ca-
dendo quidē alteritatē facit postmodū p̄o fantasia. sed
hec solo pro tāto nō stat: q̄ nō ponit totam cām somni.
¶ 4ª solone si frigiditas nutrimentū esset causa tunc de-
beret incipere somnus circa loca digestiōis qd̄ falsū est.
¶ 4ª solo est uera. s. q̄ frigidatio nō solū est cā sed etiā
immediata. Causa p̄o mediata est calor digestiui: z hoc
probat per modū gñationis pluuię in qua p̄mo agit ca-
lor: eleuās uaporē z postea frigus quertēs uaporem in
aquā ut sup̄ dictū est. p̄bat etiam per catheros seu per
aquā fluentē a capite ex fluxu reumatis z gñat ex hui⁹
rib⁹ in frigidatis in cerebro: z hec solo est sub his p̄bis.
vel he quidē dicte solones nō pueniētes sunt ut fiat i fr-
gidatio nō solū sed p̄prie quidē est locus circa cerebri
quēadmodū in alijs dictū est. oium p̄o que sunt in cor-
pore frigidissimo uel nō hñtib⁹ cerebri uel qd̄ equiua-
let cerebro quēadmodū ergo humidū qd̄ euaporat sub
solis calore cum uenerit ad frigidū locū propter frigidi-
tatem suā in frigidat z p̄gestum deorsum fertur factum
rursum aqua. sic in eleuatione calidi ad cerebrū sup̄flua
quoq̄ euaporatio in fleuma puerit. ideoq̄ catherrī ul
reumata uident fieri ex capite. nutritiua p̄o z non egro-
tatiua deorsum fertur congesta z refrigeratur qd̄ calidū
est in organo sensuum.

¶ Utrum oia aialia cōmunicent somno z vigilia.

¶ 2° timo queritur Utrum oia
aialia coicent ambobus. s. somno z vigilia. vel
aliqua qdēz somno tñ. uel aliqua vigilia tñ. uel aliqua
quidēz neutro. alia p̄o utriusq̄. Et qd̄ ista reducitur ad
quatuor: mēbra. s. Utrūz omne aial qñq̄ dormit z qñq̄
vigilat. z quā oppōnem hñt circa aial somnus z vigilia.
Et utrum aliqd̄ aial simul dormit z uigilat: z quid facit

Secūde partis sūme

somnum excitabilem. ¶ Primo ergo querit utrum oē aial qñq; dormit z qñq; vigilat. Et videt q; sic p rōnes positās in pmo de somno z vigilia ubi dicit phus sic. nihil est qd semp vigilat uel qd semp dormit sed eisdē in sunt aialiu; passiōes utreq; hē. Et sua rō est hec qñcūq; due passiōes oppositae nate sunt fieri circa idēz: necesse est qñq; vnam nō inesse ut altera insit. somnus z vigilia sunt passiōes oppositae que nate sunt fieri circa sensum primū. s. tactus: ergo necesse est vna qñq; nō inesse ut altera insit: sic videt q; nullum aial uel semp dormit uel semp vigilat. ¶ Alia rō est q; quorūcūq; est aliqd op^o fm nām qd excesserit tēpus uel aliqd eoz que pnt tēpus facē necesse est languescē z quiescē. organoz sensibiliu; fm nām est opus sentire: ergo qñ excesserint tēpus necesse est languescē z idigere quiete: sed sentire est in vigilia z quies est in somno. ergo qdlibet aial necesse est qñq; dormire z qñq; vigilare. ¶ Itē oē natabile gressibile z uolatile visum est qñq; dormire z qñq; vigilare. omne aial est gressibile uel natabile uel uolatile. ergo oē aial qñq; necesse est dormire z qñq; vigilare. ¶ Item Ag^o dicit q; cuiuscūq; inest sensus necessario qñq; dormit z qñq; vigilat. sed oī aiali inest sensus: ergo oē aial necessario qñq; dormit z qñq; vigilat. ¶ Sed contra. calor in exteriorib^o est causa vigilie: z euaporatio a loco nutritiōis est calida. Cum ergo nutritiū fiat ad oēm partē: euaporatio nutritiōis fiet etiam ad exteriora organa. Cum igit sit calida cōtinue tenebit calorem z in exteriorib^o: z ita pūne erit vigilia z nunq; somnus. ¶ Itē somnus z vigilia opponunt ut pūatio z habitus ut dicit phus. sed ut dicit Boe^o a pūatione ad habitum non est regressus: ergo a somno ad vigiliam non est regressus ergo animal qd icipit dormire nunq; vigilat. ¶ Solo concedimus fm pmas rationes q; omne animal qñq; dormit z qñq; vigilat: tñ qual^r rō uerificet supra habitum est. ¶ Ad p^m ergo qd in cōtrariū obijcit dicēdū q; calor euaporatiōis nō sensificat mēbrum sine spū sensibili. z pma euaporatio maxime est ad caput z ibi infrigidat: z descēdens infrigidat mēbra z facit somnū. ¶ Ad aliud dicēdū q; est pūatio potētiae z pūatio actus z a pūatione potētiae ad habitū nō est regressus sic a cecitate ad visū: sed a pūatiōe actus ad habitū ut a tenebris ad lucē in aere z a somno ad vigiliā in aiali est regressus. ¶ Queritur quam oppositiōē habeant circa animal somnus z vigilia.

Secundo queritur Quā op

positionem hēant circa aial somnus z vigilia. Et videt q; ut pūatio z habitus. somnus enim est interceptio sensus a pūatione caloris nālis z spiritū in organo sensuum. ergo somnus est pūatio z vigilia habitus. ¶ Item dicit phus q; circa idē animalis est vigilia z somnus. opponunt enim z videt vigilie somnus quēdam pūatio esse. ¶ Sed ptra dicit Ag^o q; somnus est passio sensus: sed nulla passio est pūatio: ergo somnus nō est pūatio sensus. pma patet p se. 2^a p^o probat ex dictis. dicit enim phus q; somno ppter ipam quietis ueritatem coaptatā methaphorā finis hnt aialia: eo q; reges sit z ppter salutem aialiu; existit. ¶ Itē si opponerent ut pūatio z habit^o somnus z vigilia tūc oporteret q; habit^o esset ante pūatiōē tēpore z natura: cum vigilia ut habitus oporteret q; vigilia esset ante somnū. cuius p^otrarius videt dicē Ag^o. s. q; ita supiora plena sunt nutritiō in pueris q; in quique mētib^o nec uertunt ceruices: z sic requiescūt in matricib^o embria. ¶ Per hoc enim videtur q; somnus sit ante vigiliā. ¶ Solo dicēdū q; somnus z vigilia opponunt sicut pūatio z habit^o circa sensibilitatē: causas hēant p^otrarias que sunt calidū frigidū in organo sensuum. ¶ Ad id aut qd cōtra obijcit q; somnus dicit passio ppter cām q; passio est sensus. ¶ Ad aliud

dicēdū q; somnus est finis per accēs. s. in quātū regescere accidit in somno per hoc q; sit cessatio ab actib^o exterioribus. ¶ Ad aliud dicēdū q; somnus z vigilia habent determinatū tēpus sue oppositiōis sicut cecum z videns circa oculum: z propter hoc in primis quique mensibus embria non dormiunt nec vigiliant: sed post illud tempus vigilia antecedit somnum.

¶ Cū aliqd aial simul dormiat z vigilet.

Tertio queritur Cū aliqd

aial simul dormiat z vigilet. Dicit enī Ag^o: mouent aut quidā dormiētes z faciūt multa opa vigilantū Obijcit ergo sic: oia opa vigilantū sunt opa exteriora. Quidā dum dormiūt faciunt opa vigilantū: ergo quidā dum dormiūt faciunt opera exteriora: qd falsū est. q; dormitiō est quies ab opibus exterioribus. ¶ Item quicūq; mouent ab exteriori motu z faciūt opa exteriora ipsi hnt sensus solutos. illi qui faciūt opa vigilantū dum dormiūt mouent exteriori motu z faciūt opa exteriora: ergo dum dormiūt hnt sensus solutos qd est impossib^o. q; dicit phus q; somnū imobilitatē dicimus sensus uelut vinculū. ¶ Itē videt q; act^o vigilie nullomō talibus insit. Dicit enim phus impossib^ole qualicūq; sensu sentire q; dormit aial. Inde sic cuiuscūq; inest actus vigilie inest ei fm aliqd sensum: ergo dormienti non inest actus vigilie. ¶ Item phus si p^oim fm aliquos sensus inesset vigilia: fm aliquos nō ex hoc dormiēdo senti^ret aial qd est impossib^o. ergo videt q; nō simul pnt in esse somnus z vigilia. ¶ Sed cōtra. videt q; in talibus magis insit vigilia q; somnus. cuius enim effect^o est manifestior illi^o causa magis inest. sed opa vigilie in talib^o magis sunt manifesta. qd patet per hoc q; tales mouent localiter: ergo causa illoz operū que est vigilia magis inest q; somnus. ¶ Sed ptra hoc iterū obijcit. pūatio enim z habit^o nō simul insunt circa idē. somnus z vigilia se hnt ut pūatio z habit^o. ergo nō simul insunt circa idē. de talib^o aut dicit q; dormiūt: ergo nō inest eis vigilia fm aliqd modū. ¶ Item sup^o est habitū q; somn^o inest fm illum sensum quo imobilitatē oēs alij imobilitant: sed somnus inest talib^o: ergo de necessitate inerit fm sensum illū: ergo cum ipse sit imobilis oēs alij erunt imobiles: sic fm nullū sensum faciunt opera vigilie. ¶ Sed ptra hoc iterū est q; omne aial qd pcedit de loco ad locū determinatū videt hēre visū solutū: sed multi dormiētes pcedūt de loco ad locū determinatū: ergo dormiētes multi hnt visum solutū. ¶ Iuxta hoc iterū querit quare expgefacto non memorant operū vigilie que faciunt in somnis: z bñ memorant alioz somniorū. videt enim q; magis deberēt memorari operū vigilie. fortius enim memorant que fortius impmunt. sed fortius impmunt illa que impmunt sensibus solutis q; ea que impmunt sensib^o nō solutis: ergo fortius deberent memorari: sed opa vigilie impmunt sensibus solutis. somnia p^o sensibus nō solutis: ergo magis deberēt opa vigilie memorari q; cetera somnia. ¶ Sed cōtra hoc est qd dicit Ag^o. s. q; somnū memorat expgefactū. vigiliū aut actus nō memorat. ¶ Iuxta hoc iterū querit quare dormiētes nō memorant eoz que fecerūt in vigilia pcedēti z bñ memorant in vigilia sequēti somniorū que habuerūt in somno pcedēti. videt enim q; e contrario debeat esse. quicūq; enim sunt motus exteriores z ab exteriorib^o z a pntib^o ut si sunt fortiores z magis impediētes p^ocepti interiores q; illa que causant ab interioribus z nō pntibus: sed in vigilia sunt mot^o exteriores z ab exteriorib^o z pntibus q; a sensib^o. In somno p^o sunt motus ab interiorib^o z nō a pntibus: ergo mot^o vigilie magis impediūt mot^o interiores p^ocepti q; motus somni. pma pbat per hoc q; exteriores magis cōtrariant in interioribus q; interiores: sic magis debēt impedire. 2^a

patet per ante dicta. Inde pcedit sic. In vigilia sunt motus exteriores: in somno vero motus interiores: ergo motus memorie qui est interior: minus impeditur in somno quam in vigilia. ¶ Itz quocumque sunt ab extrinsecis causis ita quod vnum est a fortiori alterum a debiliore: id quod est a debiliore non potest impedire id quod est a fortiori. somnus et memoria sunt ab extrinsecis causis ita quod memoria est a fortiori et somnus a debiliore. ergo somnus non debet impedire memoriam: et sic dormientes debent memorari factorum in vigilia pcedenti. pma patet p se. 2^a pbat ex hoc quod memoria mouet in vigilia quod non facit somnium. ¶ Itz memoria videtur acceptio p acceptor: sed in somno non recipiunt nisi p accepta. In vigilia vero p accepta p presentia. ergo motus memorie magis erit cōs in somno quam in vigilia. ¶ Iuxta hoc iterum queritur quare aliqui somnians obliuiscunt sui somnii si statim post somnium moueat ueritudo se ad aliud laus uel excedendo corpus. ¶ Solutio dicendum quod ad hoc quod aliquis faciat in somnis opera vigilie exiguntur duo. Quorum vnum est fortissima impressio alicuius precepti in vigilia quod faciendum est in futuro. Alterum vero est solo illorum sensuum qui sunt sensibile comprehendunt a longe et maxime visus et auditus. ¶ Sed sciendum quod duplex est calor solutus sensus. scilicet naturalis et accidentalis. naturalis autem duplex est. Quorum vnum pcedit a loco digestionis ad organa sensuum: et ille quicquid multum dñatur in interioribus et extremitatibus manuum et pedum et tñ non soluit sensus. Alius est qui a corde et loco digestionis pcedit ad caput et ibi accipit formam et impressionem virtutis aialis que est in capite: et ideo descendens ab anteriori et posteriori capitis soluit sensus et causat vigilias. Accidentaliter est etiam duplex. scilicet qui procedit a loco digestionis et calefacit totum corpus: uel aliquam partem ipsius: uel pcpue partes motiuas ut extrema manuum et pedum que pcpue calent in somno et illas non soluit sensus. Alius est qui cum cholericis sanguine eleuatur ad caput. Et ille descendendo per organa virtutis aialis soluit sensus alios: maxime illos quorum organa magis extrinseca sunt in corpore sicut visus et auditus. soluit etiam virtutem motiuam ad motum pcessum. Nullus enim calor dissoluit sensus nisi qui descendit a capite. Sic enim semen non accipit virtutis impressionem informatiue nisi in testiculis: ita calor spiritus non accipit impressionem virtutis aialis nisi a capite in quo sunt organa virtutis aialis. et ideo talis solutio non contingit nisi in dispositis ad frenesim et ad huiusmodi infirmitates in quibus calidus et cholericus sanguis eleuatur multum ad caput. Dicendum ergo quod sunt duo causantia fantasiam: impressus et sensus. ¶ Solo a calore accidentali et fantasiam impressum quicquid mouet linguam ad loquendum et quicquid os sicut accidit in quibusdam loquentibus in somno: et in quibusdam pueris qui videntur machinas suggerere in somnis. ¶ Ad primas ergo quatuor rationes dicendum quod tales dormiunt simpliciter quod somnus eorum causatur ab eo quod simpliciter est causa somni: hoc est a frigidityte humidi descendens a cerebro et imobilitantis organum tactus. Vigilant autem secundum quod quod vigilias eorum causatur ab eo quod est causa vigilie secundum quod id est a fantasmate mouente fortissime: uel a calido accidentali quod dam sensus soluente. Rationes autem ille et dicta pbi procedunt de somno et vigilia dictis simpliciter et non secundum quod. ¶ Ad quam dicendum quod hec est falsa cuius effectus est manifestior: illius causa magis inest. manifestius enim inest quod secundum quod exteriores sensus inest. scilicet visus et auditus. et tñ magis inest quod secundum quod interiores inest. scilicet gustus et tactus: et secundum quod illos inest somnus in eis qui faciunt opera vigilie in somnis. ¶ Ad aliud dicendum quod p uatio et habitus dicta simpliciter non simul insunt eidem secundum quod idem. sed nihil prohibet vnum inesse simpliciter et alterum secundum quod eidem: sed non secundum quod idem. In talibus enim somnus inest simpliciter et vigilia secundum quod: et secundum quod sensibile eidem: et non secundum quod idem. quod somnus inest secundum quod organum tactus et vigilia secundum quod organa sensuum sentientium a longe. ¶ Ad aliud dicendum quod organo tactus imobilitato sim-

pliciter: necesse est organa aliorum sensuum simpliciter imobilitari: sed nihil prohibet aliquem illos uel aliquos dissolui per accensum et secundum quod. et hoc intendit philosophus dicens quod opera vigiliantium in dormientibus non sunt sine fantasmate et sensu quodam quasi diceret sensu soluto per accensum et non per se. ¶ Ad aliud dicendum quod visus in talibus soluit per accensum ut patet ex predictis. ¶ Ad id quod iuxta hoc queritur quare post somnium non memorantur acius vigilie sed memorantur somnia cetera. Dicendum quod hoc contingit ideo quod somnus inest eis simpliciter: et vigilia secundum quod. et ideo quod impeditur in somno impeditur in virtute interiori que est fantasia et impeditur simpliciter: et ideo simpliciter referuat in memoria. Illud autem quod impeditur in vigilia talium non impeditur sensibus nisi per accensum solutus: et ideo excluditur a fortiori motu interiori fantasie virtutis. ¶ Ad argumentum autem dicendum quod ea que impediunt sensibus simpliciter solutis fortius impediunt quam ea que impediuntur intrinsecus fantasie. sed non impediuntur sensibus secundum quod solutis et per accensum. ¶ Ad id quod ulterius queritur iuxta hoc. scilicet quare in somnis non fit memoria preteritorum vigilie factorum: sed in vigilia bene fit memoria peractorum in somnis. Dicendum quod hoc est ideo quod memoria nullo modo potest agere in somnis nisi per accensum ut super habbitum est: sed bene agit in vigilia. ex super dictis enim patet quod memoria reuertitur in rem exteriorē pus accepta a sensibus cum intentione perieriti temporis. Unde quod est rei exterioris oportet habere sensum simpliciter solutum. quod autem est preteriti oportet accipere a sensu cois: qui etiam imobilitatur secundum quod uersione ad sensus proprios. ¶ Ad primum autem dicendum quod contra hoc est quod sunt quedam exteriora que exiunt ad eum in exterioribus sicut motus sensus cois et proprii ad motum memorie: et illa non opponunt interioribus: nec impediunt ea sed potius expediunt et causant. Similiter sunt quedam interiora que non sufficienter causant memoriam et cum illis non potest esse in exteriora illa sicut memoria cum somno. ¶ Ad aliud dicendum quod somnium in quantum intrinsecum non impedit actum memorie sed impedit ideo quod ad actum suum exigitur actus sensus cois et proprii qui imobiles sunt in somno. ¶ Ad aliud dicendum quod fantasma in somno p acceptus quidem est: sed non est ut p acceptus sed ut p sensus: et ideo causat memoriam que est p acceptor ut p acceptor. ¶ Ad aliud dicendum quod somnia sunt in fine somni quoniam somnus iam est excitabilis sicut debilis impressionis motus. et propter hoc non subito sequatur motus magnus sicut excessio uel uersio ad aliud latus tradunt alia somnia obliuioni eo quod motus fortior semper excludit debiliorem in actibus suis.

¶ Queritur quid faciat somnum excitabilem.

¶ Quarto et ultimo queritur

¶ Quid faciat somnum excitabilem. Dicit autem Aeg: quod expurgantur cum digestio facta fuerit et obtinuerit que impacta fuerat caliditas in angustia multa ab eo qui circūstabat et discreti quoque fuerunt corpulentior: sanguis atque purissimus. Ex hoc accipitur quod duo faciunt somnum excitabilem. Quorum vnum est completio digestionis in qua vincit caliditas impacta in nervos sensibiles a circūstāte frigiditate cerebri. 2^m est discretio sanguinis puri et grossi siue corpulentior: ita quod grossus cedat in nutrimentum inferiorum: re nui autem et subtilis ad nutrimentum superiorum et pcpue capitis. ¶ Sed contra hoc obijciunt. quanto calidius est in materia spissior et tanto est inuincibilis. sed in primo somni ante completum digestiois calidum eleuatum ad caput est in materia spissiori quam digestio completa: et in primo est inuincibilis. 3^m quod calidum est inuincibilis et tunc somnus est excitabilior: et somnus in primo cipio ante digestionem excitabilior est quam in fine post digestionem. ¶ Item tenuis sanguis de facili est intrigidabilis et stans et frigiditas est causa somni. ergo tenuis sanguis magis operatur ad continuandum somnum quam ad excitandum eius. ¶ De cetera dicit Aeg: quod oino amatores somni sunt qui occulas habent uenas et magna capita hñtes. et

Secūde partis sūme

a cōtrarijs videt q̄ magne uene z paruītas capitis ope/ renē ad somni excitabilitatē. ¶ Solo dicendū q̄ est ex/ citabilitatis causa p̄le z per accūs. p̄le causa est cōplemē/ tūz digestiōis q̄ tunc segregat sanguis tenuis z purus ab impuro z corpulento z purus eleuat sursum. Impu/ rus autē descendit deorsūz. p̄mo enim in p̄ncipio digestiō/ nis calor est uehēmēs z eleuat purū z impurū simul ad sup̄iora. z p̄pter hoc in mā illa grossa fortificat frigus ce/ rebri expulso calido z grauāt sensus z facit somnūz. san/ guis autē subtilis eleuat in fine digestiōis q̄ remittit ca/ lidū z ille de facili descendit per uenas a capite quia nō diu manet ibi nō in frigidat z inducit secū calidū in ner/ uos sensibiles z causat uigiliā. Causa 2° per accūs mul/ tipler est. Est enīz causa disponēs in s̄bro z hec est dup^x scilz subtilitas uenarum que sunt in collo: que adeo stri/ cte sunt q̄ nō pōt per eas cito distillare humidū in frigi/ datum in cereb^o qd̄ est causa somni z hui^o oppositūz. s. ampliūdo uenarū colli per quas cito distillat humidūz ifrigidatū in cereb^o. Alia 2° causa. s. disponēs in s̄bro est somni magnitudo quidē capitis ut in nanis z homi/ lis est: magnū enim caput p̄tinet magnū cerebrūz cuius multa frigiditas diu vincit calidū cum nutrimento eleua/ tum. per oppositū autē puitas capitis p̄pter paruūz cere/ brum z sicū est causa excitabilitatis facilis. ¶ Itē causa per accūs est frigiditas circa locū digestiōis per quem nō pōt eleuari euaporationes ad caput sic est in melan/ cholicis ut p̄habitu est. ¶ Item causa per accūs est mo/ tus violent^o qui euocat aīaz ab interiorib^o ad exteriora: z sic enīz causa per accūs est infirmitas que nō permittit aīam in interiorib^o quiescē. ¶ Item per accūs causa est nimīū ieiuniūz. p̄pter qd̄ auferē mā euaporationis que deberet fieri ad caput z causare somnū. z sunt quedam alie h̄mōi cause per accūs. ¶ Dicendū 3° ad primūz q̄ sp̄ssa mā nō de facili distillat per uenas: z p̄pter hoc diu manēs in capite in frigidat z causat somnū. ¶ Ad aliū dicendū q̄ humidū tenue descendit ante q̄z in frigidat fri/ giditate p̄uertente sp̄m z inspissante per ablationem ca/ lidi: z hec de somno dicta sufficiant.

¶ Inde tractande sūt

d septem q̄ōnes quas mouet Aīz: de som/ no. s. qd̄ sit somnūz: z p̄pter quāz cām dor/ miētes quidā somniāt z quidā nō: z qua/ re quidem somniās q̄qz nō recolit z q̄qz recordat. Et si p̄tingat futura p̄uidere in somno uel nō: z quāz p̄tin/ gūt hoc. z utrū futura ab homine p̄spiciant solū: uel quo/ rūdā demonū h̄nt cām: z utrūz a nā fuerit uel ab euētū. ¶ Utrum somnū sit passio intellectus.

q ¶ **¶ Veritur primo** quid est som/ nus. Sed q̄ somnū est passio somniātis z opor/ tet passionem diffiniri per s̄bm: oportet ergo querē pri/ mo cuius ut s̄bū sit somnūz. z 2° cuius sit ut causantis suā essentia. s. utrum sensibiliū sp̄rum uel imaginabiliū uel intelligibiliū. z 3° quid sit somnūz. ¶ Circa p̄mū que/ runt quatuor. Quoz primūz est utrūz somniūz sit passio intellectus. 2° utrum sit passio opinionis. 3° utrum sit passio imaginationis siue fantasie. 4° utrūz sit passio sen/ sus cōmūnis uel p̄prij.

¶ B primum proceditur sic.

a ¶ Sic Aīz: in 2° de somno z uigilia. p̄ter somnū videmus quid aliud quēadmodū uigilando sentientes aliquid: de eo enim qd̄ sentimus sepe z intelligimus ali/ quid: sic z in somnis p̄ter fantasinata interdū videmus alia z intelligimus. Ex hoc accipit q̄ sicut in uigilia per sensum accipimus p̄ticulare z per intellectum abstrahi/ mus ule z sic intelligimus aliud: ita etiā in somnis som/ niādo ab ipsis fantasinātib^o abstrahit cognitio intelli/

bilis: z ita uidetur esse somniām cognitio intelligibilis z passio intellectus. ¶ Item hoc p̄bat Aīz: per ea que accidunt circa quoidā hoīes. Sic enim q̄ iam qd̄m uiderūt h̄mōi somnia uelut que uidentur s̄m memorie perceptionē disponere que p̄ponunt. Et intēdit dicere q̄ aliquis in somno disponit somniū suū per actū rōnis z ad interpretationē: z hoc p̄cipit in his qui in memoria sua retinēt somnia sua: sicut dī de somnio Hercules qui uidit somniū suū cuius nullus uoluit dicere interpretatio/ nem: z ip̄e postea eiūsdē somniū interpretationē somnia/ uit. ¶ Preterea nos exp̄sumus hoc q̄ q̄qz somnia mus nos disputare de sensibilib^o z inuenire intelligibi/ lia qd̄ nō est nisi intellect^o facere. igit videt somniū esse passio intellect^o. ¶ Item Grego^o z Aug^o dicūt q̄ som/ nia sunt reuelationes angeloz. Reuelatio autē hec cōue/ niētissime fit ad intellectū sicut dicit Daniel. Quī intelle/ ctui opus est in uisione. ¶ Item dicit Alphorabius q̄ pure intelligētē que dicunt angeli sunt agētes qualda/ cognitiones somniabiles que tñ s̄m ip̄a nō h̄nt nisi sp̄e/ cies intelligibiles. z ita uidet q̄ fiat ad intellectū solum h̄mōi cognitio. ¶ Item dicunt Auic^o P̄saac z Algazel. per rōnem autē obijcit sic. Cuiuscūqz actus semp est mo/ bilis z nō pōt fieri immobilis nisi per somniūz ipsius p̄le passio est qd̄ apparet in somno intellect^o est talis. igit videt sua p̄p̄ia passio eē id qd̄ apparet in somno: sed somniū est id qd̄ apparet in somno: ergo somniū est passio intel/ lectus. ¶ Item somniū est illius ut dicit p̄s in quo ul/ timo stant fantasinata accepta p̄ sensū: sed ultimo stant in intellectu: ergo somniū est intellect^o. ¶ Itē quicqz trāsit de vno extremo in alterū per mediū non debet si/ stere in medijs donec pueniat ad extremū. sp̄s cogno/ scibiliū trāseunt a sensū in intellectū per fantasīā z ima/ ginationē: ergo nō debent sistere in fantasia z imagina/ tione donec pueniāt in extremū qd̄ est intellect^o. Et cū in somno sit mor^o h̄mōi sp̄rūz uidet somniū moueri in intellectu z esse passio intellectus. ¶ Item dicit Aīz: q̄ somniū est passio intelligibilis uel sensibilis. H̄is enim solus eoz que sunt in nobis cognoscimus aliqd̄: sed nō est passio sensibilis ut ip̄e ibidez dicit: ergo relinquit q̄ sit passio intelligibilis. ¶ Sed cōtra quicqz uidet sub determinata qualitate z figura z colore nō uidet uisiōē intellectuā. id qd̄ uidet in sonis uidet s̄m ut frequē/ ter 3° nō uidet uisiōē intellectuā. ¶ Itē Algazel dīc q̄ cā soni est mor^o virtutis fantasice z ei^o instabilitatis: fan/ tasinata autē virt^o nō est intellect^o: igit somniū nō est passio intellect^o. ¶ Itē Alphorabi^o dicit q̄ somniū est mor^o imaginatiue. z s̄m uident dicere oēs p̄s. ¶ Solo dici/ mus q̄ somniū est passio intellect^o sicut p̄bat ultime rō/ nes. Supius enim habitū est q̄ intellect^o a somno imo/ bilizat per accūs: z si inuenit in somno solut^o non erit or/ dinata sua p̄uerio ad ea que apparet in somno: sed erit admixtus fantasīs iudicās de fantasinātib^o ut de rebus z p̄pter hoc frequētissime errat: z iō accidit q̄ alicui vi/ det q̄ disputet in somnis z uident ei argumēta formata z q̄ uigilans examinat ea inuenit sopita z debilia: z si/ militat est de uerib^o factis in somno qui in uigilia exa/ minata nihil ualere uident. Qd̄ autē q̄qz uera intelli/ gunt in somnijs hoc fit q̄busdā alijs de causis que infra determinabunt. ¶ Ad p̄ma ergo tria dicēdū q̄ h̄ acc^o intellectus q̄qz saluat in somno tñ eēntia somniū est in formis imaginabilib^o z sp̄ibus fantasinatis z sensibus quib^o se tunc imiscet intellect^o: z p̄pter hoc somniū non est intellect^o nisi per accūs z p̄le fantasie uel sensus. vñ alia alia p̄ter hoīem somniare inueniunt. ¶ Ad aliū dicendū q̄ reuelatio somnialis h̄et aliqd̄ esse p̄phetie z aliqd̄ de esse somniū: z s̄m hoc q̄ est h̄is esse somniū nō s̄sistit in intellectu sed in imaginabilib^o p̄paratis ad fan/ tasiam sicut q̄ Daniel uidit bestias ascēdētes de mari z Is̄barao spicas z boues: sed s̄m q̄ est p̄phetie sic p̄nci

passio est in intellectu: sic differt a somnio sicut deter/
minari hēt in qōne de pphētia: z eodē mō rōndēdū est ad
dicta pphē. ¶ Ad aliud dicēdū qd nō solus intellectus est
qui agit in somnijs: imo imobilitas qñq; per accūs: sed
fantasia z imaginatio qñq; agūt p̄tinue in vigilātibz z
dormiētibz magis eo qd tūc cessant actus sensuū exteriorū
z aīa p̄vertit totaliter ad interiora. s. ad actū imaginatiōis
z fantasie. ¶ Ad aliud dicēdū qd sensibilia ut sensibilia
non trāsēūt in intellectu imo manēt in imaginatione ut
determinatū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd fantasia z imagi/
natio sunt media inter sensum z intellectū tanq; iter ex/
trema eiusdē nāe. In sensu enim est forma indiuiduabi/
lis determinate quantitatis z figure: z illa accipit ab ima/
ginatione z fantasia: sed in intellectu est ule qd est sine hic
z nūc. Et cū somniū eēntialiter existat in talibus somnijs
z indiuiduabilibz somnijs natura nō p̄rāsāt ad intellectū.
¶ Ad ultm^m dicēdū qd qñ dicitur Agē: qd somniū est pas/
sio sensibilis uel intelligibilis intelligit li intelligibilis s̄m
actū iteriōrē qui in somno nō imobilitat. Qñ p̄o dicit qd
somniū nō est passio sensus: intelligit sensum s̄m actum
exteriōrem qui in somno immobilitatur.

¶ Utrum somnium sit passio opinionis.

Inde queritur Utrum somni

um sit passio opinionis. Et videt qd sic. Dicit enī
Agē: manifestū qm̄ neq; somniū est neq; in somno fan/
tasia sed qm̄ intelligimus que opinione opinabamur.
Ex hoc accipit qd fantasia nō est somniū sed intellectus
opinabiliū. Et ita videt qd somniū est passio opinionis.
¶ Itē oē cognoscibile p̄portionabile est illi p̄tī aīe per
quā cognoscit. somniū est cognoscibile qdā: ergo erit
p̄portionabile alicui p̄tī aīe per quā cognoscit. s. in som/
nio accipit vnus p̄babiliter in quo tñ est qñq; deceptio.
Cū igit talis acceptio sit p̄p̄ia opinionis videt somniū
opinionis eē p̄p̄iū. ¶ Preterea somniū qñq; est falsū
qñq; est uerū: credit tñ semp eē uerū: hoc est propriū
opinionis: ergo somniū est opinionis passio. ¶ Contra
optino nulli bestiarū inest ut dicit p̄bus. somniū autē in/
est bestijs: ergo somniū nō est passio opinionis. ¶ Itē
opinio nitit rōnē p̄babilē: rōnibz fit fides. talis autē mo/
dus rōcinādi nō est in somno: ergo somniū nō est opi/
nionis p̄p̄iū. ¶ Preterea dicit Agē: in p̄n^o scōi de aīa.
qd opinio qñq; p̄traria est sensui: sicut illa que dicit soles
eē maiorē h̄itationē: cū s̄m sensum videt eē monopeda/
lis somniū nunq; est nisi de acceptis per sensum: s̄ som/
niū nō est opinionis p̄p̄iū. ¶ Item rōnē ponit ad hoc
Agē: sic dicens. sed neq; in opinione est somniū: nō enī
solū adueniens dicimus hōiem uel equū eē sed albus uel
pulchrus: quoz opinio utiq; sine sensu nihil iudicat nec
uere nec false. in somno autē hoc accidit aīam facere. Si/
militer enim qm̄ hō z qm̄ albus videm^{us} videre in som/
nis: z hec rō est qd opinio nō iudicat sensibilia nisi cōiū/
cta sensui: z tūc etiā nō iudicat ut sensibilia sed per rōnē
p̄babilē. In somnis p̄o iudicant sensibilia ut p̄tīa: nō
enim somniamus tñ hōiem in rōnē hōis sed etiā albū
z pulchrū: sic uatet qd somniū nō est passio opinionis.
¶ Solo p̄cedimus qd somniū nō est opinionis p̄p̄iū:
z si opinio inueniat in somno hoc erit per accūs ut dici/
mus de intellectu s̄m qd iudiciū opinionis immiscet se si/
mulactis sensibiliū. ¶ Ad p̄m^o ergo dicēdū qd dictum
Agē: cū p̄cissione intelligēdū est. s. qd in qbusdā somnijs
nō est fantasia tñ h̄ subale sit somno: sed intelligimus in
somnijs quedā que in vigilia opinabamur per opinio/
nem eo qd intellectū immiscet se fantasmatibus per accūs.
¶ Ad aliud dicēdū qd est credulitas estimatiois que i/
nitit imaginationi ut rei z hec est in somno z hec est cre/
dulitas per rōnē que est fides alicuius p̄babilis z hec est
opinionis: z illa nō est in somno. ¶ Ad aliud dicēdū
qd fantasie z sensus cois est qd siē falsa z uera eē credunt:

z ideo hoc nō est illius opinionis quapropter nō sequitur
qd somnium sit opinionis passio.

¶ Utrum somnium sit passio imaginationis.

Terio queritur Utrum somniū

fit passio imaginationis uel fantasie. Et videt qd
sic. Dicit enim Alphorabius qd somniū attribuit virtuti
imaginatiue. Ista enī virt^{us} semp est in motu z in actiōe
p̄tinue z in trāslatione de vna imaginatione ad aliā ima/
ginationē. ¶ Itē Alphora^{us} somnia debēt attribui virtu/
ti imaginatiue siue fuerūt uera siue falsa. ¶ Itē Auic^{us} di/
cit qd virtus imaginatiua agit in somno. hoc etiam dicit
Algazel. s. qd somniū est motus virtutis fantasie. Agē:
etiā dicit qd sensibilis est qdē somnare. hoc autē est in eo
qd fantastici. ¶ Itē Agē: somniū est fantasia quedā: z
in somno fantasma qdē est fantasie virtutis: ergo fan/
tasie virtutis est somniū. ¶ Itē per rōnē p̄bat hoc idē.
s. somniū enī est mor^{us} simulacroz sensibilium mā nō p̄tē.
simulacra autē illa non manēt nisi in imaginatione: ergo
somniū nō erit nisi imaginationis. ¶ Sed p̄tra. Aliq;
somnia se videre z audire. sed videre z audire non sunt
imaginationis: ergo somniū nō est imaginationis p̄p̄i/
um. ¶ Itē dicit Agē: qd h̄ sensus in somnijs imobilitat
s̄m actus exteriōres: nō tñ s̄m actus iteriōres: ergo vide/
tur qd somniū sit motus sensus s̄m actū exteriōrē z ita nō
erit mor^{us} fantasie. ¶ Solo dicēdū sicut dicit Alphora^{us}.
in nigraman^o. mor^{us} sensibilium est a sensu in imaginatiōe
ita qd p̄ncipiū est a sensu z finis in imaginatiōe. In som/
nio autē est motus sensibilium p̄ceptoz ab imaginatione
ad sensum ita qd p̄ncipiū est ab imaginatione z finis ad
sensum: z ideo somniū est imaginationis ut a quo z p̄n/
cipiū motus eius. ¶ Ad p̄m^o ergo dicēdū qd aliquis
somnia se videre z audire hoc accidit ex inotu finis som/
nijs. ¶ Ad aliud dicēdū qd sunt actus interiores sensuū
s̄m qd reducunt ad sensum cōm^{unem}: z s̄m illud est somniū
quāti ad finē sui motus. sunt etiā actus sensuum p̄prio/
rum in se s̄m organa: z s̄m illos nō semp est somniū: qd
qñq; desunt organa.

¶ Utrum somniū sit passio sensus communis.

Quarto et ultimo queritur

¶ Utrum somniū sit passio sensus cois uel p̄p̄iū.
Et videt qd non per rōnē quāz ponit philosophus in
de somno z vigilia sic dicens. Si visus visionis est vide/
re z audire: audire: z aīo sensus sentire: hec autē z sunt cō/
munia sensuum vniuersaliter figura z magnitudo z alia
huiusmodi. p̄p̄ia autem ut calor: sonus z sapor: in potē/
tia sunt oīa cōnientia z dormiētia videre. similiter z de
reliquis patet qd non sentimus in somnijs. nō ergo sen/
su somnium p̄cipimus hoc est qd in somnijs sensus clau/
si sunt. s. cōmunis z p̄p̄ius z non sentiunt nisi in potētia
sicut cōnientia z dormiētia potētia vident: z sic de ali/
is sensibus: ergo relinquitur qd somnium non est sensibi/
lis partis anime. ¶ Item Agē: in somno positum est ni/
hil videre nec audire neq; omnino sentire. ¶ Item cu/
tuscuq; est aliqua cognitio ipsa erit ipsius in actu cogno/
scētis: somnium autem est cognitio quedā ut dicit Agē
ergo erit alicuius in actu cognoscētis: sed sensus nō actu
cognoscunt in somnijs: qd sensus immobilitati sunt: er/
go somnium non est passio sensus. p̄ma patet per hoc qd
cognitio est actus cognoscētis z in cognoscēte ut in sub/
iecto. Secūda probat per dictum Agē. Si forte dicatur
qd somnium est cognitio in habitu z est passio cognoscē/
tis in habitu z non in actu. ¶ Contra omnis cognitio
per quam apparent actualiter species cognoscibilium est
passio alicuius cognoscētis in actu. somnium est talis
cognitio: ergo est passio alicuius actualiter cognoscē/
tis. p̄ma probatur per se. Secūda probatur per hoc
qd in somno cōuertuntur actualiter sup simulacra sicut

Secūde partis sūme

supra rem. ¶ Itē nihil pfe apparet sensibus nisi qñ uti-
mur suis acub⁹: sed somniū appet qñ immobiles sunt sen-
sus fm actu: ergo somniū nō appet sensibus pfe. ¶ Itē
dicit in 2º de aia qd possum⁹ itelligē cū uolum⁹ s; nō sen-
tīre cū uolum⁹. z hui⁹ dicti causa est: q; spēs itelligibiles
accepte sunt apd nos sup qd possum⁹ pueri qñ uolum⁹
fēbilia aut nō semp sūt pntia nobis z ideo nō possum⁹
senire dū uolum⁹. Ex h arguit sic. sensus nō est nisi in
rei pntia: g somniū nunq; est in sensu. ¶ Itē qdā sensus
nō hnt nisi per mediū extra: somniū aut non utit medio
eo q in somnio sensus nihil patiunt a medio: g somniū
nō est in sensu. ¶ Sz pra dicit Ape: in somnijs nihil pa-
ti sensus uō uerū: s; ptingit visus pati qdē z alios sensus:
fugulū aut hōz quēadmodū nobis vigilātib⁹ euenit q/
dē quodāmo sensui: nō sic aut in vigilātib⁹. Ex h acci-
pit q sensus sic apphēdūt in somno ut i vigilātib⁹ res nō
hnt pns in somno sicut est pns in vigilātia. ¶ Itē Ape: po-
nā g qd est manifestum qñ sensibilis pncule passio est
somnia sic qdē z somn⁹ supple passio est sensibilis pncu-
le. nō enī alij qdē alicui iest somn⁹. Alij aut somniare s;
eidē. cū igit sup hnt sit q somn⁹ est fm sensus: somniare
etiā erit fm sensus. ¶ Itē dicit Ape: manifestū q nō so-
lū in vigilādo mor⁹ a simulacris sūt z qui in corpe sūt z
qui extrinsec⁹ s; z qñ sit passio hec que uocat somn⁹: z ma-
gis tūc appet: subdit enim expelluntur qñ opant qdē sen-
sus z itelligētia z exterminant quēadmodū iuxta multū
ignē minor: z tristitie z delectationes pue iuxta magnas
dū xō gescūt supnatāt z parua. Ex hoc accipit q simula-
cra mouēt iteri⁹ in dormiēdo z in vigilādo: s; in vigilan-
do nō sentiunt mor⁹ iteriores: ppter fortiores exteriores
q: fortior: mor⁹ excludit debiliore sicut magn⁹ ignis obfu-
scat minore: z maior: tristitia minore. Lū igit mor⁹ ut dicit
Alphora⁹ sit ab imaginatiōe ad sensus: somniū erit motus
sensus z passio ipsi⁹. ¶ Itē Ape: nocte ppter uacatio-
nē fm pnculā sensui in potētiā agēdi eo q ab exteriori-
b⁹ ad id qd est itra fiat caliditas refluxio ad pncipiū sen-
sibilis pncule referunt z sūt manifesta sedata turbatiōe
Ex hoc accipit q cū calor retrahit ad iteriora in somnis
imobilitant sensus fm actu exteriores: z itrisec⁹ ad ipos
istūit imagines: z h illi pui mor⁹ sint tñ pciunt fortiter
eo q exterior: turbatio sedata sit: z ex hoc itez uidet q so-
niū sit passio sensus. Si forte ppter hoc aligs dicat q du-
plex est act⁹ sensus. iterior: z exterior: z h exterior agit
in vigilātia: fm iteriorē agit in somno. ¶ Cōtra oē mobi-
le homogeniū motū ab aliquo motore in pte vna natuz
est moueri ab eodē in oib⁹ pti⁹. z rō hui⁹ est: q; ipm est
homogeniū idest est vni⁹ nāe in oib⁹ pti⁹. s; organū cu
iussibet sensus corp⁹ est homogeniū: g si mouet in parte
vna mouebit z in alia: z si immobile est in pte vna z i alia
erit immobile: s; in somnis imobilitat organū exteri⁹: g z i
teri⁹ imobilitabit. z si mouet iteri⁹ mouebit z exterius.
¶ Itē pbatū est sup q uapor: eleuat⁹ a loco digestionis
z itrigidat⁹ in cerebro descēdēs ad organa sensui imobi-
litat sensus z cāt somnū. Lū ergo ille uapor: citi⁹ attingit
itrisec⁹ q; extrinsec⁹: forti⁹ imobilitat ea iteri⁹ q; extra.
¶ Itē organa sensui magis sūt ordinata ad exteriora q;
ad iteriora: s; ad exteriores nō sufficiūt pfe: visus enī nō
uidet sine actu lucidi: g uidet q multū min⁹ sufficiūt pfe
ad iteriores. Prima pbat p hoc q act⁹ exterior est in vi-
gilātia z in oī aiali. Quidā enim sūt q nunq; somniauerūt
p totā vitā ut dicit Ape: nulli aut sūt qui nō sunt usi sensi-
b⁹ in vigilātia fm act⁹ exteriores. Si ppter hoc pcedat q
somnia nō est passio sensus. ¶ Cōtra qcqd appet alicui
ut vigilāti z utēi sensib⁹ ipm appet ei fm sensus. somni-
uz appet ut vigilāti z utēi sensib⁹. ergo somniū appet h;
sensus. p⁹ pbat per h q in vigilātia nō utimur nisi sensib⁹.
z⁹ xō patet p expiētiā: q; cū somniām uidet nob frequē-
ter ut videam⁹ z audiam⁹. vñ somniū est sile cogitationi
vigilāti. ¶ Sz tūc querit utrū somniū sit passio sensus

cois uel pprii: z uidet q utriusq;. In somnis enī discer-
nim⁹ albu z dulce: z sic de alijs qd ptinet ad sensus pprii/
um z iudicam⁹ utrū albu sit idē dulci qd ptinet ad sensū
cōem: g somniū est passio sensus cois z pprii: z sensus p
accis. Iudicam⁹ enī in somnis q albu est filius diarij.
¶ Sz pra ptingit q aliqs ozbat⁹ oculis somniat se uidē
z hec appitio uō pōt eē ad organū sensus pprii: g uidet
q somn⁹ nō gñat sit passio sensus pprii. ¶ Solo dicē/
dū q somniū est passio fantasie z sensus cois fm relatio-
nē quā hēt ad sensus pprios: z mor⁹ somniū icipit a fanta-
sia z terminat ad sensū. ppter qd dicit Ape: q mor⁹ som-
niū est sicut mor⁹ uertiginis q cōponit ex pulsu z tractu.
sensibilia enim pmo pcedūt a sensu cōi cū imaginatiōe
qui mor⁹ est sicut pulsus: z postea redeunt ab imaginati-
ua ad sensum cōem: z ille mor⁹ est sicut tract⁹. Dicit enī
Ape: q recedēte sensibili extrinsec⁹ in cella remanent li-
mulacra z redeunt in somnio ad organū sēsus cois. Sē-
sus aut cois refert ad sensata ppria: sicut etiā facit in vigi-
lia ut sup dictū est: z ideo uidet hōi q videat z audiat z
tāgat z agat alijs sensib⁹. ¶ Sicēdū g ad p⁹ q rō Ape:
nō pbat nisi q somniū nō est passio cois z pprii sensus
fm actu exteriorē. s; itelligit dictū sequēs z inducit ab
Ape. ¶ Ad aliud dicēdū q illud argumētū necessariū
est: sed hec est falsa q sensus in somnijs nō sit actuali co-
gnoscēs. sensus enim cois fm puerionē ad iteri⁹ nō im-
mobilitat in somnijs z illi⁹ actualis cognitio est somniū.
¶ Ad aliud dicēdū q somniū est passio cognoscēs in
actu z sensus cois fm puerionē ad iteri⁹ imitat a simu-
lacrīs sensibilū in somnijs: z illa simulacra accipit ut sen-
sibilia coia z ppria per accis: z cōponit z diuidit ea z iu-
dicat intēiores ex ipsis resultatēs: hec enim oīa pōt facē
sensus cois ut sup pbatū est. ¶ Ad aliud dicēdū q qdā
dicūt q sensus cois z pprii immobiles sunt in somno fm
act⁹ exteriores. Interi⁹ aut a quodā calore iteriori soluū-
tur. Sed hoc nō placet s; pot⁹ fm Alphora⁹ z Auic⁹
z Alga⁹ dicēdū est q mor⁹ somniū sūtit ad organū sen-
sus cois. z ille in somnis imobilitat per accis fm cōuer-
sionē ad actū exteriorē: nō enim imobilitat pfe sed nō i-
fluit virtutē sensus z spūm sensibile organū sensui ppo-
rū ppter hoc q ipsa organa sensui pprioz imobilitata
sunt ex frigiditate somniū. Cū adhuc sensus cois pfe ma-
net in actu fm puerionē ad iteri⁹. ¶ Ad aliud dicen-
dū q cū Ape: dicit q nō sentim⁹ cū uolumus: ipse intelli-
git de illo sentire qd est ad rei pntiā in vigilātia. ¶ Ad ali-
ud dicēdū q simulacra iteriora sunt in actu z sunt act⁹ sē-
sibilis pncule: q; sunt spēs septe a mā: z ideo nō idigēt
aliquo alio agēte illud qd est in actu: z act⁹ non indiget
agēte qd facit ipm actu existere. q; aliter pcederet in in-
finitū in agētib⁹: sed spēs que sunt in materia rerū sensi-
biliū extra nō sunt in actu sensibilis sed in potētiā: z ideo
idigēt agēte qd facit ea actu eē sensibilis sicut lux facit actu
calorē: z ad talia sensibilis est sensus fm puerionem ad
extra: z ideo idiget huiusmodi agētib⁹. sed hō puerionē
ad intus est ad sensibilis pmo mō dicat⁹: sed nō idiget
alijs agētib⁹ in illa cōuersione. Rōnes xō que inducie
sunt pro pte illa q somniū sit passio sensus cōceduntur.
Sed qd dicit Ape: q somniū est sensibilis pncule in eo
q fantastici intelligit sic: q sensus z fantasia idē sunt in
suba s; differūt in rōne z sensibili pncula: in somnio mo-
uet a fantasmate nō fm q est fantasma sed fm q est in
ratione sensibilis: z ideo somniare non est sicut sentire.
¶ Ad illud autem qd obijcit cōtra distinctionē de actu
interiori z exteriori sensus dicēdū q mor⁹ somniū non
est nisi ad organū sensus cois z ideo nō imobilitat pfe ut
supra habitū est. organa xō sensui pprioz imobilitant i
trinfec⁹ z extrinsec⁹ z per hoc patet etiā solutio ad se-
quēs. organū enim sensus cois nāliū est frigidū. Cū si
frigiditate imobilitaret semp eēt immobile. z h Ape: dicat
q eiuidē est somnus z somniū nō tñ fm idē. somn⁹ enī

sensibilis particule fm cōuersionē ad extra: sed somnū est eiūsdē fm p̄uersionē ad intra. ¶ Ad aliud dicēdū qd h̄ sensus in actibus exteriorib⁹ fortiores sūt q̄ in interioribus tñ nō sufficiūt p̄ se ad exteriores: et hoc cōiungit p̄pter sensibile qd extrinsecus est in potētia et idiget agēte educēte ipm ad actū. extrinsecus aut est in actu cōpleto. ¶ Ad id qd querit utrū sit passio sensus cois uel ppriū uel accidēs. dicēdū qd cois. ¶ Ad id qd obijcit dicēdū qd sensus cois accipit sensatū ppriū in sensato cōi et in sensato per accidēs: et de omnibus indicat ut in antecedentibus est determinatum.

¶ Utrum essentia somnū p̄stet ex sensibilibus uel ex fantasmate.

¶ Inde queritur

¶ Cuius ut cāntis suā essentia sit somnū. Et circa hoc querunt quorū. Quorū p̄m est Utrum essentia somnū p̄stet ex sensibilib⁹ uel ex fantasmate uel ex intētionib⁹ que accipiunt a sensibilib⁹ h̄ a sensu nō apphēdant. 2m est utrūq; ille spēs que eēntiales sunt somnū sūt aliqd rei a qua abstrahunt: et utrū aliqd diminiuit in re: ex hoc qd huiusmodi spēs abstrahunt ab ipsa. 3m est utrū huiusmodi species abeūtibus sensibilib⁹ reseruant in organis sensum uel in aliquo alto loco. 4m est utrū organa sensuū ad huiusmodi spēs se habeat ut patiētia un̄ uel etiam ut agentia.

¶ Primum autem ho

rum pcedit sic. Dicitur Aḡ: qd sedato et discreto sanguine in hūitib⁹ sanguinē p̄seruatoz simulacroz motus ab vno quoq; sensu ualida facit utiq; somnia. simulacra aut cōseruata ab vno quoq; sensu sūt illa que conseruata sūt in fantasia: qd fantasia est motus a sensu fm actū factus: ergo uidet somnū eēntialiter cōstitui a fantasmatib⁹. ¶ Preterea quēcūq; silitudo idiuidualis apphēdit ex nō p̄ntē: illa erit silitudo fantasie. silitudo somnialis sic apphēdit: ergo ipsa erit silitudo fantasie. prima pbat per hoc qd apphētio per sensum et apphētio per fantasiam nō differūt nisi per p̄ntiā rei et absentia. 2a nō patet p̄ se. ¶ Sed p̄tra. quēcūq; spēs accipit in organo sensus cois uel ppriū ipsa est spēs sensibilis. spēs aut somnialis accipit in organo sensus cois uel ppriū: ergo ipsa est spēs sensibilis. p̄ma patet p̄ se. 2a nō pbat ex an̄ dictis. qd somnū sit ex hoc qd simulacrū refliuit ad organū sensus. Cū dicit Aḡ: qm nō sup̄ diximus qd somnia sūt mot⁹ fantasie in organis sentiēdi manifestū s̄igs antēdēs tētet memorare que patimur dormiētes qdē exp̄gefacti. Interdū enim que appent idola dormienti inipiciet exp̄gefactus eē motus in organis sentiēdi et intēdit dicere: qd sicut in qbusdā vigilāibus et p̄cipue in qbus est mult⁹ motus nutritiēti sicut est in iuniorib⁹ qm in timore uel tenebris sūt p̄stituti: ppter uaporationē nutritiēti refliunt imāgines ad organa sensuū intātum qd putant se uidere et audire. ita etiā in sōno sit qd simulacra refliūt ad organa sensuū et in ipsis apphēdunt ut sensibilia. ¶ S; p̄tra hoc iterū uidet qd dicit p̄bus qd sepe itelligimus aliqd p̄ter simulacra in somno: et sic uidet in somno etiā eē spēs itelligibilis. Silitē somniamus nos recordari et apphēdere delectabilia et p̄cupiscere: et apphēdere terribilia et irasci. ex his oibus uidet qd somnū p̄stet ex speciebus oium viriū aie. s. sensus et imaginatiue et estimatiue et memoratiue et cōcupiscibilis et irascibilis et itelligibilis. ¶ Solo dicēdū qd in somno p̄ se nō est nisi fantasia ut sensibile acceptū in sensu cōi: et hoc patet per Alpho^m dicēte qd in somno uidet hō qm sentiat per quicque sensus absq; eo qd ibi sit aliqd sensibile extrinsecum: hoc accidit per cōitariū motū ei qui est in vigilia. In vigilia enim extrinseca mouet sensus: et sensus cois mouet imāginatiuā. In somno aut reuertit et mouet sensum cōem

et sensus cois mouet p̄ticularē: et sic accidit qd hō apphēdit sensibilia h̄ nō sūt extrinseca: qd intētionēs eorū sūt in ista sensuū. ¶ Dicēdū ergo ad p̄m qd fantasma est de eēntia somnū sed nō ut fantasma sed ut sensibile. ¶ Ad aliud dicēdū qd h̄ spēs somnū sit re nō p̄ntē: tñ est ut rei p̄ntis: et maxime qm magna virt⁹ est sōnū. s. qd somnians nō p̄cipit se somnare sed cōuertit supra simulacrū sicut sup̄ rē. Et de his tñ melius infra dicet. In illis p̄o que p̄cipiūt se somnare adhuc est simulacrū ut sensibile h̄ virtute intellect⁹ et cogitatiue potētie p̄cipiat deceptio: qd sicut dicit Alphorabius spēs que est in organo sensus est sensibilis siue ueniat ab extrinsecis siue ab intrinsecis. ¶ Ad illud p̄o qd obijcit de intellectu dicēdū est h̄ p̄h̄ qd quēcūq; in somno sūt uere itelligētie p̄ter fantasmatia nō sūt somnia sed potius reuelationēs. Et itelligētia est in fantasmatibus tūc p̄ se somnū est simulacrū et sensibilis sed per accēs speciei itelligibilis ut sup̄ dictū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd memoria cōpleto motu non mouet in somno ut sup̄ dictū est. sed videmur nobis rememorare. ppter intētionē ipis que apphēdit cū sensibilib⁹ sensus cois. ¶ Ad aliud qd obijcit de estimatiua et irascibili et p̄cupiscibili dicēdū qd organa illoz sūt in organo fantasie: et idcirco nihil p̄hibet in somnis reseruare intētionēs ab organis earū ad organū sensus cois.

¶ Utrum species que sūt essentielles somno sūt aliqd rei a qua abstrahuntur.

¶ Secundo queritur

¶ Utrum ille spēs que sūt eēntiales somno sūt aliqd rei a qua abstrahunt. et utrūq; aliqd diminiuat ab ipsa. Et uidet qd nihil rei sūt spēs ille. sensus enim et intellectus eodē mō fuscipiūt spēm h̄ nō eādē: qd intellect⁹ accipit itelligibilē et sensus sensibilē: et tñ uterq; est in potētia ad specie suā et efficit in actu cū hēat eā. sed intellect⁹ accipiendo suā spēm nihil accipit de re. Qd aut intellect⁹ nihil accipiat de re pbat. Intellect⁹ enim est sup̄ qdditates ad eēntias rerū. vñ si aliqs accipiet tūc ipsam eēntiā rei acciperet: ita res nō maneret in nā postq; eēnti intellecte. ¶ Preterea dicit Aḡ: in 3o de aia qd res nō sūt in aia h̄ silitudines lapsi enī nō est in aia sed silitudo lapidis. ¶ Preterea nos videm⁹ qd post apphētionē sensibilē visus remanet res colorata eodē colore quo colorata fuit p̄us: s; p̄ apphētionē sensibilē nihil tollet a re. et sic arguit ulter⁹ qd nō h̄la sensu ponit in fantasia qd refliuit in somno. ¶ S; p̄tra agēs sile assimilāt patiēs in q̄tū pōt. hoc aut nō pōt nisi impmēdo ei formā suā. Cū igit visibilis sit agēs et visus sit patiēs: visus hēbit formā visibilis qm est in actu. ¶ Itē hoc uidet per h̄ qd dicit Aḡ: in 3o de aia qd sensus et sensibile sūt idē in actu. Cū aut nō possint idē esse actu nisi sint idē forma erit sensus h̄ns formā sensibilis. ¶ Itē Aḡ: in 3o de aia. sensus est spēs sensibilis. spēs aut est forma: s; in sensu est forma sensibilis. ¶ Itē illud qd accipit in oculo et appet dormiēti aut ē aliqd aut nihil. Si nihil cū nihil nō agat nō ageret appitionē aliquā in sōno uel i vigilis. Si aliqd. aut ergo est aliqd illi rei in quaz ducit aut nihil. Si nihil tūc plus iduceret in illā qd in aliquam aliā: ergo relingitur qd id qd accipit in organis sensuū et appet in sōnis sit aliqd rei. ¶ S; p̄tra. sensibilis visus ē color: uel lux. illud ē receptū in organo visus aut est i ipso ut in mā et sbro. aut est ut i medio. Et uidet qd p̄mo mō querit id qd est in aliquo ut in medio hoc est in transitu ad aliud. s; illud qd est in oculo nō trāsīt ad aliud: s; relinquit qd sit in ipso ut in mā et sbro. Cū igit color: in p̄p̄ia mā sit visibilis color: deberet uideri in oculo sicut in pietate. s; h̄ est falsum: s; uidet qd nō sit in oculo: et idē ulterius pcludit cū nihil sit in somno nisi qd accipit a sensu qd color: nunq; deberet appere in somno. ¶ Si forte dicat qd in p̄tate color ē i oculo: s; p̄ dyaphaneitate oculi nō pōt uideri sic etiā nō pōt uideri in aere. ¶ Contra dicit

Secūde partis sūme

Affirmatio de sensu et sensato quod color est extremitas proprii cui in corpore determinato et ipsorum propriorum. sed color per proprium non idem videtur cum accedentibus propter et longe sicut mater distans videtur albi et assistentibus in litore videtur obscuri. et hoc super est expositum a nobis et cause sunt assignate. Cum igitur oculus spissius corpus sit quod aer vel aqua multo magis debet appere in ipso color acceptus. Si propter hoc dicatur quod in veritate forma visibilis non est in oculo sed aliquid simile illi et illud est quod appetit etiam in somnio.

Contra sensus habet duplices actus. interiores et exteriores. et exterioribus utimur in vigilia interioribus autem in somno. Et dicitur Affirmatio quod exteriores fortiores sunt interioribus quod in vigilia excludunt interiores et non permittunt eos percipi. Unde preter hoc sic quicquid appetit in sensu secundum actum debiliore multo magis debet appere secundum actum fortiori ergo si simulacra illa que apparent in somniis sunt in organo sensuum in vigilia et apparent in somno secundum actum interiorum et debiliore multo fortius debet appere in vigilia in organo sensuum alicui aspicienti ad oculum et sic oculus debet videri etiam coloratum colore rei vise.

Preterea si sensibile aliquid sui generat in oculo eadem ratione qua generat aliquid in oculo uno generabit aliquid sui in oculis omnium aspicientium. cum igitur essentia visibilis non sit infinita multis aspicientibus ipsam tolleret tota ita quod nihil remaneret sic itez remanet primum inconueniens. Quod autem nihil appareat in somnio nisi sensibile et illud nihil sit quod nihil appetit in somnio hoc autem specialiter videtur in auditu. Quicquid enim non est nisi dum sit nihil sui relinquit in actu esse. somnium non est nisi dum sit ergo nihil sui relinquit in actu esse. Et prima patet per se autem probata est super in questione de somno. Unde sic sonus post auditum non est nisi in actu esse ergo nihil sui remanet post auditum sed idolum somni est post auditum ergo idolum nihil est et sicut obiectum de voce. Vox enim est motus aeris respirantis et talis motus non sit nisi dum est in fieri vox enim non erit nisi quando est in fieri et ex hoc sequitur idem quod prius.

Sed contra certum est per antea dicta quod memoria reuertitur in rem preteritam per fantasmatam ut in imagine quod conservatum est in anima et acceptum est a sensibilibus. Cum igitur ista reuertitur sit secundum quolibet sensum remanet in anima similitudines rerum secundum quolibet sensum etiam abeuntibus sensibilibus.

Item certum est nobis per experientiam quod in somno appetit quodlibet sensibile ergo quodlibet sensibile remanet in anima abeunte re sensata.

Item hoc expressisse scribit in primo de somno et vigilia quod abeuntibus sensibilibus in cella remanet simulacra.

Solo dicendum quod in veritate species sensibiles generantur in organo sensuum et propter hoc dicitur ab Affirmatione quod sensus in actu est species sensibilium et hec tamen species nihil est de esse materiali et naturali rei sensibilis sed est similitudo illius generata ab illa et per similitudinem quam habet cum re sensata ducit in illam.

Dicendum ergo ad primum quod in veritate intellectus nihil rei accipit sed accipit speciem abstractam a re que est in intentione et quidditas rei secundum rationem non secundum esse.

Ad aliud dicendum quod similitudo rei que est in anima est rei imago vel ratio imago in viribus anime sensibilis ratio autem in intellectu.

Ad aliud dicendum quod species coloris in oculo non habet esse coloris sed intentionem et imaginationem per que efficit principium cognitionis sensibilis et ideo remanet res sensata in suo colore quod non abstrahitur secundum suum esse.

Ad id quod contra obiectum dicendum quod est agens dupliciter scilicet agens per qualitates activas et passivas preparas et disponetes materiam et remouetes contrarium ab ipsa et tale agens penitus assimilatur sibi patiens in eadem speciem transmutando. Est etiam agens quod non agit nisi per actionem sue forme sue preparationem et transmutationem materiam ad illam speciem sicut generat formam in speculo propter hoc quod speculi et speculi remoueat a planicie sua vel a natura vitri et sic sensibilia generant species suas in organo sensuum.

Ad aliud patet solutio per antea dicta et sicut ad duo sequentia.

Ad id quod queritur quare color non videatur in oculo dicunt quod color non est in oculo nisi sicut in transitu et in fieri

sicut etiam est in medio. Illud autem quod est in fieri est in potentia tamen et propter hoc non appetit in actu et illa solutio falsissima est duobus rationibus. Quarta prima est hec si sensibile esset in organo nisi in potentia cum ipsum existeret in organo sit principium cognitionis sensibilis per ipsum non cognosceret res sensata nisi in potentia. Alia ratio est quod si esset in organo sicut in transitu cum ille transitus non sit infinitus oportebit ipsum stare restabit igitur in imaginatiuis vel memoria ergo si potest videri organum imaginative vel memoratiue videbuntur in ipso colores accepti per visum quod falsum est.

Contra dicendum quod species coloris est in organo sicut in potentia mali et sicut hoc modo quo natura sensus potest esse memoria et secundum hoc est non secundum esse male et naturale sensibilis sed secundum species est intentio vel imago rei sensate et principium cognoscendi ipsam et ideo species visibilis que est in oculo non videtur in aliquo nisi in quo est per suum esse quod habet in natura sic autem non est in oculo ut iam dictum est.

Ad id quod obiectum de acibus interioribus dicendum quod illa obiectum prederet si visibile secundum suum principium esse esset in oculo et apparet in somniis sed hoc non est verum quod enim est in oculo est species et intentio visibilis quod non est ductum alicuius in re visam nisi illi in quo est ut in potentia videtur et organo visus.

Ad aliud dicendum quod esse visibilis in nullo diminuit in hoc quod plures aspiciunt ad ipsum propter hoc enim non remouebit a proprio esse sed potius speciem sui generat in medio et medium in organo.

Ad id quod obiectum de auditu dicendum quod si esset aliud visibile et aliud species visibilis ab ipso generata in oculo ita aliud est sonus et aliud est species soni ab ipso generata in auditu et hec species soni deposita in spiritu animali ad sensum communem et ad organum fantasie et reuertitur in somnio ad sensum communem qui discernit ipsam secundum quod est accepta per auditum et tunc somniat se audire. Quidam autem dicunt quod reuertitur usque ad tympanum auri ubi est materia soni scilicet aer qui edificatus est in auribus. Sed hec solutio nulla est quod tunc visibiles species reuertetur usque ad oculos quod expressisse patet esse falsum in his qui carent oculis et tamen somniant de coloribus.

Preterea etiam si species soni ferret usque ad tympanum auri non generaret sonum nisi ibi esset motus violentus qui aliter sit in somniis dictum est nec est facile fingere. Per hoc patet etiam solutio ad ea que de sono obiectum untur de alijs autem sensibus penitus est eadem ratio.

Contra huiusmodi species abeuntibus sensibilibus reseruetur in organo sensuum vel in alio aliquo loco.

Tertio queritur Utrum huius

modi species abeuntibus sensibilibus reseruentur in organo sensuum vel in alio aliquo loco. Et videtur quod in organo sensuum per rationes prius positas in primo de somno et vigilia ubi sic dicitur sensibilium secundum organum singulorum nobis efficitur sensum et que ab his fit passio non solum est in organo sentiendi dum sensus agit sed et dum abeunt. Simul enim est hec passio in his et in his que ferunt etenim agitata eo quod mouet non ulterius attingere mouens quod enim motus facit mouet aerem quendam et rursus hic motus alium. Et hoc quod de modo quousque staret facit motum in aere atque in humido sensus autem huius rationis est quod sicut in motu violento locali primum mouens mouet aerem primum uel aquam primum et aer motus mouet tertium et ille quartum et sic de alijs et quando primum non mouet sic abeunte sensibili primo mouente sensus manet species generata in organo sensuum. Alia ratio est per se acceptum in alteratione et sunt hec uerba. Sicut opinari hec oportet et in alteratione nam quod calefactum ab aliquo calido primum calefacit et hoc distribuit usque ad principium id est ad finem qui intendit quare et in hoc est sentire quoniam est alteratio quedam secundum actum sensus necesse est hoc facere hoc est sicut in alteratione vni calefacit alterum et alterum tertium et sic de alijs ita quod qualitas primi alterantis manet in primo et in tertio et in sensu cum sit alteratio quedam ipse sensus qualitas primi sibi manet in medio et qualitas medij in organo. Tertia ratio sumitur ex

signo manifestum: quod quoniam sentimus aliquid luminosum et subito transferimus oculos ad tenebras et ad locum tenebrarum accidit nihil videre propter motum luminis adhuc extantem in oculis. Et ex hoc probatur quod non tantum species sensibilibus manet in profundo organorum ad somnia facienda sed etiam in superficie: ita quod cum subito transferat oculos ab uno visibili ad aliud et primum impedit sequens impium et maxime si primum fuerit luminosus multum. **¶ Item** Aegz: si ad calorem multo tempore aspiciamus uel album uel aliquid huiusmodi videtur quod quodcumque visum permitemus et hoc est propter hoc quod species primum manet in superficie oculi. **¶ Item** Aegz: si ad sole aspiciemus uel aliquid splendidum: deinde ad nigrum accidet visum primum videre huiusmodi colore. scilicet splendor: deinde permutat in punctum deinde in purpureum quousque ad nigrum deueniat colore et euanescat splendidum primum. **¶ Item** Aegz: ab his que mouent permutant organa maxime ab his que citissime fluunt et quiescentia post inspecta videntur etiam moueri propter spiritum primum fluidi remanentem in oculo. **¶ Item** Aegz: sunt a magnis sonis absurdescentes siue etiam ualidis odoribus non odorantes et in sensibilibus. hec autem fortis manifeste accidit propter hoc quod fortis sonus et fortis odor: sic impium quod prohibent alios sonos et alios odores impium. propter hec et huiusmodi dicunt quidam quod simulacra referunt in organo sensuum et faciunt somnia in somnis. **¶ Sed** contra hoc est quod singulare extra sensum positum incertum est sicut dicit Aegz: in topicis. ergo species singularis non manet in sensu. postea dicit Aegz: quod accepta sensibilia non manent in cella. Cella autem est concavitas cerebri: ut dicit Auzic: ergo non remanet in organo sensuum proprio. **¶ Item** dicit Auzic: quod sensus nihil accipit sine prouta materie: ergo reseruata simulacra sine prouta materie non reseruatur in organo sensuum. **¶ Item** dicit Alphorabius quod principium motus somni est ab imaginatione: sed principium motus somni est a loco in quo seruatur simulacra: ergo reseruatio simulacrorum est in imaginatione et non in organo sensuum. prima obiectio Auzic: est de eo qui non habet oculos et somniat de coloribus. In illo enim simulacra colorum non prout reseruatur in organo sensuum. **¶ Solutio** dicimus quod simulacra non reseruatur in organo sensuum sed in organo imaginationis et in somno fluunt ad organum sensuum cois et ille querit super ea secundum quod sunt a sensibus propriis. **¶ Cum** videtur audire quoniam conuertitur super sensibile audire: et videtur videre quoniam querit super sensibile visus: et sic de alijs sensibilibus eo quod in somno agit fantasma ut sensibile: et hoc est quod dicit Aegz. Propterea quod a visu deferunt motus in somno facit quod videtur: propterea quod ab auditu audire. sicut autem et ab organo sensuum: eo enim quod pergitur motus ad principium vigilandi videtur videre audire et sentire: id est ex eo quod pergitur motus simulacrorum a loco fantastico ad sensuum coem qui principium est vigilandi ex eo quod facit agere sensus proprios ut supra determinatum est accidit somnare se videre et audire et sentire in eo quod sensus cois querit ad sensibile vniuersumque sensus proprius secundum quod ab ipso est acceptus. **¶ Ad** Aegz: autem rationes dicendum quod profundum sensuum ab ipso appellatur organum sensuum cois: et per rationes omnes illas rationes intendit probare per locum a minori quod sensibilia reseruata a loco fantastico ad organum sensuum cois prout manere in ipso re non prout tempore somniandi: quoniam in superficie organorum aliquandiu manet post impressionem. et per hoc patet solutio ad omnia alia quesita. **¶ C**ontrary organa sensuum ad huiusmodi species se habent ut patientia tantum uel etiam ut agentia.

¶ Quarto et ultimo Queritur

utrum organa sensuum ad huiusmodi species se habent ut patientia tantum uel etiam ut agentia. **¶ Hoc** enim videtur Aegz probare: menstrua enim inspicere speculum nouum accidit speculo nubes sanguinea: cuius ratio super est consignata: ergo videtur oculus agere in visibile sicut patitur ab ipso. **¶ S**

contra hoc obijcit: quod supra probatum est quod videmus et generaliter sentimus intus suscipientes et nihil extra mittentes. scilicet quod nihil extra mittit sed tantum intus suscipit nihil agens: organa nihil agunt sed tantum patiuntur et suscipiunt. **¶ Preterea** si agunt in sua obiecta utrum agunt eadem actione qua patiuntur ab obiectis an alia. si eadem cum vniuquodque agens sit in actu oporteret quod esset in actu secundum illam actionem qua patiuntur ab obiectis. sed quod est in actu non est in potentia sed illud actus ergo non esset in potentia ad actiones obiectorum. nihil autem non existens in potentia ad aliquid agens patitur ab illo: ergo nihil pateretur organa sensuum ab obiectis quod falsum est. Si autem alia actione agunt tunc nihil ad propositum: quod non operantur ad sensum. **¶ Solo** concedendo ultimas rationes dicendum organa sensuum tantum pati in sentiendo et nihil agere nisi per accensum. in quantum vapores calidi et spiritus subtiles resoluuntur ab organo sensuum et inficiunt vicina sibi. in distillatione enim sanguinis menstrui: sanguis decurrit ab oibus uenis: et cum uene sanguinis sunt in oculo ut spiritus et vapores qui egrediuntur ab oculo inficiunt illo sanguine et inficiunt speculum ut superius est dictum et determinatum: et alia corpora vicina inficiuntur in infectio non ita appetit: sicut etiam vinum uel oleum inficitur ex odoribus vicinis prout odorabiles vapores transeunt in vinum uel oleum etc.

¶ Queritur quid sit somnium.

¶ Unde queritur Quid sit somnium.

¶ Et dicit Aegz: in 2° de somno et vigilia. fantasma quod est a motu simulacrorum cum in dormiendo sit eo quod aial dormit hoc est somnium. **¶ Sed** contra hoc obijcit. illud enim quod est in somno est ut sensatum. fantasma autem secundum quod fantasma non est ut sensatum: ergo somnium non est fantasia. et hoc etiam dicit Algazel. cum posuit forma imaginatiua de secedit ad sensum coem et sigillat forma in sensu cois defluens ad eum ab imaginatiua et fantastica. **¶ Item** Algazel quocumque motus sit sensata erit et ipsa esse in sensu cois. hec est visio. scilicet que dicit somnium: quoniam quoties ceciderit in sensum coem homo erit videns eam quousque palpebre eius sint clausae uel sint in tenebris. **¶ Ex** hoc accipitur quid quod appetit in somno non est fantasia sed sensibile. **¶ Item** Aegz: in 2° de somno et vigilia. **¶ Q**uoniam autem quod ab uno quoque sensu dicitur origo nisi alius dignior contradicat: appetit igitur quod prius. videtur autem quod non appetit sed quod diiudicat non detinet ut etiam moueat motu proprio. hec est prima origo somni que est species sensibilibus. aut quod sit ab uno quoque sensuum quod accipit ut visa audita et sic de alijs: et hoc nisi alius motus in anima dignior contradicat sicut motus rationis. **¶ Cum** aliquid est quod appetit in somnijs sed tamen videtur non appere secundum ueritatem. si non que iudicat non detinet a somnio uel etiam mouet motu proprio sicut accidit in vigilia. **¶ Ex** hoc accipitur quid quod appetit in somno se esse ut ab uno quoque sensuum quod ipsa est ut sensibile et non ut fantasmatum. **¶ Preterea** querit hic de his quod dicit de motu simulacrorum de quo motu intelligatur. et ipse videtur dicere quod de motu uertiginis sic oportet opinari tanquam modicas vertigines que in fluminibus ferunt sic motus vniuquodque est fieri sepe quod et sicut sepe pro dissolutas in alias figuras propter repulsionem: hoc est sicut in aqua mota sunt uertigines: quousque ultia semper supnatat: et quousque fluunt sicut vna post aliam. quousque autem infringit vna aliam propter contrarium motum: sic oportet opinari in somno in motibus simulacrorum quod vniuquodque natat post alterum ad sensum coem et quousque ordinatur: et quousque vniuquodque puenit alterum et dissoluit ipsum. **¶ Sed** contra quod mouet motu uertiginis mouet localiter: simulacra mouentur motu uertiginis: ergo mouent localiter. **¶ Probat** ex hoc quod motus uertiginis est species motus violenti localis ut habetur in 5° philosophiae. 2^a autem habetur in phabita auctoritate. **¶ Inde** sic. quod mouet localiter est corpus: simulacra mouent localiter: ergo simulacrum est corpus. prima probatur per totum sextum philosophiae. 2^a pro probatur per ante dicta. **¶ Item** quod mouet motu uertiginis mouet violententer. simulacra in somno

Secūde partis sūme

mouent motu vertiginis: ergo mouent violēto. p̄ma p̄ba tur per hoc q̄ uertigo est species motus violēti. secunda p̄o per ante dicta. Inde sic. oīs motus violētus est cōtra naturā. somnū est motus violētus: ergo somnū est cōtra nām. ¶ Si forte dicat q̄ similitudo quedā est ad motum uertiginis. s. q̄ imagines fluūt ad sensus cōem z refluūt ad fantasia sicut vident p̄hi dicere. ¶ Cōtra videt posse p̄bari per simulacra statia in sensu cōi z nō accepta aliūde factā somnū sicut oīs forma gñata in aliquo sicut in materia nō hēt eē cū motu tñ nisi pmanet aliquo tpe post gñationē in materia illa. Sensibile est forma gñata in organo sensus cois uel p̄prij nō hñs eē cum motu tñ ergo aliquo tpe pmanet in organo sensus cois. p̄a p̄bat ex hoc q̄ generatur nō statim corrūpit nisi habeat suum esse tñ in fieri sicut sonus z motus z quedam alia. 2^a p̄o patet per ea que habitā sūt in tractatu de sensib^o. Si igit̄ sensibile manet in organo sēsus nō est necesse in somno q̄ fluat ab aliquo loco ad sensus. ¶ Itē p̄bat per hoc q̄ materia desiderat formā sicut femina masculū. nō autē desiderat nisi ut pficiat ab ipsa in eē actu: ergo tenebit eam post q̄ fuerit pfecta ab ipsa. ¶ Itē forma z materia que sūt suā nām apte nate sunt simul eē maxime erūt simul post cōpositionē vnius cū alio sensibili z organū sēsus cois z p̄prij sunt talis forma z materia que apte nate sunt simul eē. ergo videt q̄ maxime debeat sibi pmanere post cōponem z sic iterū sensibile manēs in sensu cōi facit somnū. ¶ Itē si sensibile gñatū in sensu cōi z p̄prio statim corrūpit querit qd sit corrūpēs ipm. aut enim corrūpit a seipso aut a p̄trario. non a seipso q̄ nihil corrūpit seipm: nec etiā a cōtrario videt corrūpi q̄ qñ vñū cōtrarioz corrūpit alterū corrūpens generat in materia corrūptū ambo corrūpunt ad mediū: sicut accidit in mixtione. z quocūq; mō dicat sēp forma remanebit in sensu uel p̄trarij uel mediū qui in dormiēdo pōt facere somnū. ¶ Si p̄pter hoc dicat q̄ ibi nō est mor^o uertiginis sed sensibilia manētia in sensu cōi faciūt somnū. Cōtra quecūq; in sensu cōi sunt cuī aial dormit appent in somno: sed oīa sensibilia si p̄dicta uera sunt: sunt in sensu cōi cū aial dormit: ergo oīa sensibilia quecūq; accepta sunt per sensus appent in somno: z sic in quolibet somno z debemus somnare oīa sensibilia que nunq̄ sensimus: qd exp̄ientia docet eē falsum. ergo relinquit q̄ ea que appariūt in somnis ad sensum cōmunem aialū moueant. ¶ Itē dicit Auic^o q̄ somnū est sensibilis ut fantasmat̄: ergo videt q̄ a loco fantasie ad sensum cōem nō moueant simulacra. ¶ Juxta hoc etiā querit si est ibi mor^o uertiginis ubi incipit mor^o ille. z videt q̄ a loco fantastico. motus enim incipit ibi ubi incipit fluxus simulacroz. fluxus autē simulacroz incipit a loco ubi manent simulacra: z ille est locus fantasie z imaginationis: ergo motus uertiginis incipit a loco fantastico z imaginationis. ¶ Itē Alphorabius exp̄sse dicit q̄ mor^o somnij sū p̄ncipium est ab imaginatione: z sū finē ad sensum cōem. ¶ Sz cōtra hoc est qd sup̄ sepe p̄batū est. s. q̄ sensus cois i dormitione mouet ad interius: z sic videt q̄ motus somnij potius sit a sensu cōi ad fantasia q̄ ecōtra. ¶ Itē certus est q̄ sensus cois mouet a sensu p̄prio: z ulterius mouet fantasia: ergo videt q̄ motus incipiat a sensu cōi sū ordinē ipsarū virtū aīe. hoc etiā videt per diffinitionē fantasie sup̄ius habitā. s. q̄ fantasia est mor^o a sensu sū actū factus. Ex hoc enim sequit̄ q̄ motus incipiat a sensu cōi z terminet̄ in fantasia. ¶ Juxta hoc iterū querit cū motus uertiginis ponat̄ ex pulsu z tractu ut dicit p̄hs in 7° p̄hi⁷. Ut r̄ simulacra reuertant̄ per eādē viā in tractu p̄ quā descēdūt in pulsu. z videt q̄ sic q̄ dicit p̄hs q̄ vnus motus dissoluit aliū p̄pter repulsionē qd nō posset esse nisi occurrerēt in eadē viā. ¶ Deteret̄ vna viā est ab organo fantasie ad sensum cōem z ecōtra. ergo videt q̄ necesse est redire per eādē. ¶ Sed p̄tra ponamus q̄ si

mulacrū albi descēdat in pulsu z simulacrū nigri reuertat̄ in tractu illa duo necesse est p̄iungi i medio: z cū utrūq; eoz sit in actu: p̄traria simul actu erūt in eodē qd est i possibile. ¶ Itē querit iuxta hoc cū id qd apper̄ in somno videat̄ albu z nigrū z viride z tales colores non apparet̄ sine actu lucidi qd sit illud lucidū intrinsecus qd facit spēs colorū illoz actu appere: cum ibi nō sit ignis p̄sentia nec solis nec alicuius alterius lucētis. ¶ Itē ulterius querit cū visus nō sit nisi per mediū extrinsecū: z sū aditus z odoratus utrūq; mediū aliqd sit iterius per qd apparet̄ simulacra utrūq; sensuū. ¶ Deteret̄ obijcit de hoc qd dicit cum in dormiēdo sūt videt̄ ei etiā motū illū eē in vigilādo. dicit enim Al^o: q̄ in qbusdā minoz oīno p̄spiciētib^o si sunt tenebre appent̄ idola plura que moueant ita ut obnubilent̄ frequēt̄ timētes sicut videm^o exp̄p̄esse in pueris timētib^o q̄ p̄pter simulacra apparentia clamāt z timēt. sū z in melācholicis videmus q̄ p̄pter simulacra interiora vident̄ sibi videre hoīes z bestias cū qbus loquunt̄ z timēt z fugiūt. ¶ Itē in qbusdā firmis videt̄ q̄ videat̄ bestias ex modica iūctura linearū in pariete: ergo videt q̄ simulacra nō sūt in somno mouēt̄ sēsum cōem sed etiā in vigilia. ¶ Itē obijcit de hoc qd dicit ex hoc q̄ aial dormit. hoc enim videt̄ eē sup̄fluū cum autē dixerit cū in dormiēdo sūt. ¶ Solutio dicēdū q̄ somnū est fantasia ex motu simulacroz ut dicit p̄hs: qui motus descēdit a loco fantastico z tāgū sensus cōem z reuertit̄ ad fantasia. Cū enim fiat euaporatio a loco digestiōis ad cerebrū subilis sanguis eleuat̄ z descēdit ad interius capitis aīalis cū quo p̄gredit̄ aīalis spūs deferēs simulacra fantasie ad organū sensus cois: qui cū mouet̄ sensus cōem sit somnū z videt̄ senuiri forma delata a fantasia ad sensum cōem. Cū autē ipse spūs deferēs formas sit de natura humidi aerei z ferat̄ cuī humidō z subtili sanguine qñ uaporabili dicit p̄hs q̄ motus simulacroz in ipso est sicut motus ramūculoz liquefacti salis in aq̄ calida. Cū autē in aqua calida liquefit̄ sal subtile eleuat̄ sursum ex calido mouet̄ z humidū liquefaciēte sicut ramūculū albu z postea iterū residet̄ ex natura grauis qd est iterest̄ itate salis: sicut forme z imagines descēdūt descēdēte spirītu z sanguine ab imaginatione ad sensum cōem: z reuertunt̄ ad cellā imaginationis iterū tanq̄ ad locū p̄prium in quo hñt cōmanere: q̄ nō huiusmodi motus sit in sanguine subili z spūs: p̄pter hoc vnus motus frequēt̄ insequitur aliū z infringit̄ ipm sicut est videre in nubibus quarū quedā sunt similes hoībus z cētauris ut dicit p̄hi losophus: z cito pmutant̄ vna nube iūdate sup̄ alterā. hoc tñ in qbusdā hoībus accidit plus z in qbusdā min^o: ut infra determinabit̄. ¶ Dicēdū ergo ad p̄mū q̄ in somno mouet fantasia sū p̄ncipium motus qui est pulsus lz sū finē eiusdē fantasia illud accipiat ut sensibile in organo sensus cois. per hoc etiā patet solutio ad ea que obijciunt̄ de uerbis Al^o z Alphorabij. ¶ Ad id quod obijcit de uerbis Al^o: dicēdū q̄ ipse uocat̄ ibi originē sensibile acceptū ab vno quocq; sensu. z hoc in somno accipit ut sensibile qñ magna est potētia somni adeo q̄ etiā am ligat̄ rōnē intātū q̄ si dephēdat simulacrū esse z non rem: sed p̄uertit̄ aīa sup̄ simulacrū sicut sup̄ rez z tūc mouet̄ somnū in dormitione sicut res in vigilia. sed qñ ratio potētior est q̄ somnus tūc rō in somnis dephēdit se somnare z non esse rei veritatē id qd apper̄ in somno z tūc nihilominus simulacrū in sensu cōi est ut sensibile lz error: ille a rōne dephēdat̄. ¶ Ad id qd obijcit de motu dicēdū q̄ motus uertiginis qui cōponit̄ ex pulsu z tractu: z pulsus est ab imaginatiua ad sensum cōmunem: tractus autē ecōtra. Causa autē pulsus est motus spūs animalis z subtilis sanguis ab organo imaginationis ad organum sensus cōmunis qui sanguis distribuit̄ in organum aliorum sensuum p̄piorum. Causa autem tractus motus p̄prij est ipsarum formarum. forme enim

apphēse a sensu cōi fm suā naturam trāsēūt ad organū
 imaginationis. ¶ Ad id aut qd obijcit ptra dicendum
 qd motus ille corpis est qd est sōm z uehiculū aliarū for
 marū z hoc est spūs aīalis qui descēdit ab imaginatiua
 ad sensum cōem z a sensu cōi quo reuertit ad ipsam cu
 formis sensibilib⁹. ¶ Ad aliud dicēdū qd motus uertigi
 nis refert ad duplicē motorez. s. nām z aīam: z si refert
 ad nām tūc erit semp violētus: lz enī natura pncipium
 sit motus nō tū mouebit ad duos oppositos terminos si
 cut natura leuis nō mouet sursum z deorsūz. pulsus enī
 est motus ab impellēte: z tract⁹ est motus ad ipm quod
 trahit. ut si idē sit pellēs z trabēs tūc pulsus z tractus erūt
 motus ad duos terminos oppositos: z ppter hoc nō po
 test ēē motus nālis. Si aut refert ad aīam tūc non erit
 violētus sed nālis erit corpis organico aīato lz nō simplr
 z sic nō est hic qz ppter descēsus nutrimentū descēdūt spi
 ritus cum formis a loco fantasie ad sensum cōem. ppter
 virtutē autē apphēnsionis reuertit ab organo sensus cois
 ad imaginatiua. ¶ Ad aliud dicēdū qd in ueritate sensi
 bilia nō manēt in sensu ppro uel cōi tū: qz post uigiliāz
 pnt causare somniū. ¶ Cū ad id qd cōtra hoc obijcit
 dicēdū qd est quedā forma pfictēs mām simplr sicut for
 ma subalis z hec aliquo tpe manet in materia post gīa
 tionē. z est quedā forma que non pficit mām simpliciter
 z hec est accīnalis z ptingit ppro cōposito z nō materie
 z hec est duplex. quedā enī est ab agente solū sine ppa
 ratione mae in quā agerē z hec nō pseruat nisi agente
 pnte z talis est forma luminis in dyaphano. quedā autē
 est ab agente cū pparatione mae in quā agit sicut est for
 ma albedinis in hoīe. z hec manet etiā post actionē agē
 tis. forme aut que sunt in sensibus sunt forme accīnales
 que sunt ab agēte tū z hoc agēs est obm: z nō pficiūt or
 gana sensui nisi ad cognitionē tū fm inspectam abstra
 ctionez que est qd forme ille sunt sine materia tū materia
 pnte. ¶ Si qd querat qre magis conseruat fantasia qz
 sensus. dicēdū qd fantasia simplicior est z magis formali
 or qz sensus z ideo magis remouet ab appenditijs mae
 formas illas. vñ cū sensus remoueat a materia z nō a p
 tia fantasia remouebit ab utroqz. per hoc etiā patet solu
 tio ad sequētes duas rōnes. ille enī intelligunt de forma
 subali z illa de accīnali que dat in materia per dispōnēz
 mae. ¶ Sed ad aliud dicēdū qd nihil corrūpit formā in
 organo sensus cois sed potius ipa in suo uehiculo qd est
 spēs aīalis trāsīt a sensu cōi ad imaginatiua. ¶ Ad id
 qd querit ubi incipit mor⁹ uertiginis in somno. dicēdū
 qd in organo fantasie. ¶ Ad illud aut qd obijcit in ptra
 tiū dicēdū qd sensus cois mouet ad intrinsecus inquan
 tus mouet ille actu iteriori z nō exteriori: z nō sic qd mo
 tus uertiginis in somno incipit ab ipso. ¶ Ad aliud di
 cēdū qd in uigilia sensus cois mouet fantasia: sed in som
 no accidit ecōuerfo. ¶ Ad aliud dicēdū qd fantasia p
 ma acceptione accipit a sensu cōi z sic diffinit. 2° pō ac
 ceptione sensus cois a fantasia accipit. ¶ Ad illud autē
 qd querit utrū pulsus z tract⁹ simulacroz sunt per eādē
 viā. sunt z solones. qm vna dicit qd nō per eādē ne pūn
 gat ptraria simul ēē in eodē. sed hec est falsa z ptra phm
 ut patet in obijctō. Alia dicit qd simulacra inter sensus
 cōem z fantasia sunt in trāsitu z motu z sic sunt in poten
 tia tū: z nihil phibet ptraria simul ēē in potētia: z hec est
 etiā falsa qz simulacra albi z nigri actu sūt i imaginatiōe
 z sūt. 3° est cui cōsentim⁹ qd albū z nigrū i ēē mālī sunt cō
 traria: sed spēs albi z spēs nigri in spū aīali z pte sensi
 bili nō hnt ptrarietate ppter sui simplicitatē z spūalitātē.
 ¶ Ad aliud dicēdū qd aliū est de spe sensibili in aīa que
 est in actu z act⁹: z aliud de re sensibili extra que est i po
 tētia sensibilis: extrinseca enim idiget agēte intrinseca nō
 ut sup pbatū est. ¶ Ad aliud dicēdū qd spēs intrinsec⁹ nō
 idiget medio. mediū enī est ad hoc ut pūgant spēs cum
 virtute apphēnsiua. vñ postqz pūcta est nō est necessariū

mediū. Cū igit intrinsece spēs pūcte sunt supuacū esset
 mediū. ¶ Ad id qd querit utrū in uigilia fiat huiusmo
 di mor⁹. dicēdū qd ille motus qui sit in uigilia nō est som
 niū: qz somniū subale est qd fiat in dormiēdo. sed in fini
 le est motui somni z lz fiat multis de causis picularibus
 tū ille reducant ad qtuor pncipales que colligunt ex di
 ctis phoz: quarū vna est iuuēt⁹. In pueris enim propter
 multas euaporatiōes magn⁹ est fluxus nutrimentū a capi
 te ad organa sensus cois z ppro: z ideo cū abstrahunt
 sensus eoz ab actib⁹ exteriorib⁹ sicut in tenebris z in lo
 co solitario horribili statim cū sanguine z spū descēdunt
 forme ab imaginatiua ad sensum cōem z videt eis qd au
 diāt uel videāt horribilia uel etiā pcutiunt. Sed cuj sint
 in lumine z cū hoib⁹ a qbus psumunt adiutoriū sensus
 cois diffundit sup sensus pptos in exteriorib⁹ actibus:
 z ideo tūc nō sentiūt motū simulacroz intrinsec⁹: eo qd for
 tiores mor⁹ exteriores excludūt debiliores interiores. 2°
 cā est cōplexio frigida z sicca sicut melācholia dñans. frī
 gidū aut z siccū faciūt fortissimā intētiōē simulacroz in
 terioz z debilissimā receptionē exterioroz. Et idcirco inte
 riora efficiunt fortius mouētia z fortissimo motu descen
 dūt ad sensum cōem: z videt ēē sensata: z ppter malici
 am cōplexionis frequēter appent horribilia. Cū cū for
 ores sunt in eis mor⁹ iteriores exteriorib⁹ interiores ex
 cludūt exteriores: z videt eis qd videant demones z lo
 quant eis. Qd aut discōtinuāt locutiones causa est quia
 frigidū z siccū difficulter mobilia sunt: z ideo nullus mo
 tu pōt attingere ad debitu finē: z hec etiā causa est deli
 ramētū in senib⁹: z insup hnt ruinā cōplexionis z dissolu
 tiōē ppter quā corrūpūt forme eis impse sicut corrū
 pit forma artis in ruinosis edificijs. 3° est infirmitas z p
 cipue calida z sicca: qz calidū fortissime mouet z siccū cō
 fortat simulacra ptiuādō ea: z tūc simulacra descēdūt
 ad organū sensus cois z mouēt ipm sicut sensibilia sicut
 fit in alienatione infirmoz: in qbus materia infirmitatis ra
 pit ad caput. 4° causa est fortissima meditatio z cognitio
 circa aliqd: pcpue qñ aliqs abstrahit se a sensibus exte
 rioribus z querit locū solitudinis in quo minus aīa ad
 exteriora uocet. Tūc enī si fortis fuerint imaginationis
 z debilis rōnis incipiūt mouē simulacra eo qd nō impe
 diunt nec a sensibilib⁹ nec a rōne z descēdūt ad sensum
 cōem z frequēter videt tūc hoī qd videat z audiat hoc qd
 habuit in mēte z in oībus his si illi simulacra circa qd oc
 cupat intrinsecus sensus cois aliqd in modicū simile af
 ferat extrinsecus ad visu z uel auditū statim videbit illd.
 Cū aspiciētes ad tūcturas linearū in pariete uel in terra
 ppter modicā silitudinē cum bestijs putāt ēē bestias uel
 aliqd huiusmodi circa qd occupant intrinsecus. ¶ Ad
 ulimū dicēdū qd hoc nō addit suplus sed tāgit sōm p
 ptiū somni ppter qd diffiniri habet somniū ut dicit phs
 lz nō eodem mō. Cū qd dicit phs eo qd animal dormit
 hoc est in sensu cōmuni.

¶ Querit quare qdā nō somniauerūt per totā vitā suā
 a **Eide tractāda est alia**

questio de somnio. s. ppter quam causam dor
 miētes qdā somniāt z qdā nō. Et circa hāc questionem
 tria querunt sub vno tū articulo determināda. Quoz p
 mum est qre qdā nihil somniāt per totā vitā. 2° quare
 qdā in iuuētute nunqz somniauerūt z puecti incipiunt
 somniare. 3° est quare somnia sunt plus in fine dormiti
 onis qz in pncipio. Dicit enim phs de pms pō iam q
 buidā accidit ut nullū somniū viderint in vitā. rarū qdē
 est huiusmodi: accidit pō tū. De secūdis aut dicit: aliqui
 bus pō z puectis multa etate accidit somniū cū pimum
 nullū somniū viderint. De tertijs pō sedatio z discretio sū
 guine in hūidus sanguine pseruator simulacroz mor⁹
 ab vno qz sēsu: ualida facit utiqz sōtia. sedatio aut z di
 cretio sanguis fit i fine dormitiōis qñ cōpleta ē digestio

Secūde partis sūme

Edem etiā dicit Alphorabius et Auic^a. Sed p̄ra in oibus hoibus et alijs aialib⁹ hñtibus sanguinē purus s̄a quis distribuit mēbris supiorib⁹: et impurus inferiorib⁹ et hoc in fine digestionis: ergo sicut subtili sanguine de- scēdūt fantasmatā et fantasia ad sensum cōem et faciūt cō- nia. Dicit p̄bus oīs hō et omne aial hñs sanguinē debet somnare. **P**reterea p̄bus assignat cām q̄re qdā nun- q̄ somniat dices q̄ in talib⁹ est per totū somnum multa euaporatio ad cerebrū spissi sanguinis et sunt hec uerba. Quibuscūq; existit hec natura ita ut multa ascēdit euapo- ratio ad locū supiorē et iterū deorsum lata facit multitudi- nē mor⁹ p̄nter istis nullū appet fantasma. **S**ed cōtra hoc videt eē q̄ euaporatio causa est dormitionis: et cum p̄nter p̄ntue eleuet euaporatio. in illis somnijs eorū vi- det nunq̄ eē excitabilis. Et si excitabilis est et tūc oportet bit dūminū euaporationē: et tūc p̄nt descēdere fantasma- ta et facere somnia. **E**tē videt q̄ tales magis debeant somnare q̄ alij. fortis enim euaporatio p̄tingit a calido multū agēte et a frigido multū eleuabili. Sed calidus ut dicit Auic^a multū mouet fantasmatā et humidū est s̄bm fantasmarū descēdētū: ergo videt q̄ tales p̄ntue debeant somnare. **C**ontra 2^m obijctur sic. Dicit Aḡ: in 7° p̄bi⁹ q̄ infantes nō p̄nt addiscere neq; iudicat senibus. S̄ilr p̄bus. multa enim turbatio circa hoc et mor⁹: et intē- dit q̄ p̄pter fluxibilitatē cōplexionis et nutrimentū in pue- ris nō insignit aia circa idē sed circa multa uagat. cur igit motus plurimus fantasmatū sit causa somnijs minores et pueri maxime debēt somnare. **E**tē sup̄ habitus est q̄ motus somnijs est sicut motus uertiginis in humido in quo multe appent figure ex multis morib⁹. Cur igit cō- plexio puerorū maxime sit humida et mobilis ad diuersi- tatē figurarū plus pueri debēt somnare senib⁹ et proue- ctis. **C**irca 3^m aut querit q̄re fantasmatā descēdūt a fantasia ad sensum cōem ut faciūt somnia. aut enīz descē- dūt oīa que sunt a fantasia. aut ea que manifestius sūt in ipsa et fortius imp̄ssa. aut ea que magis latēt et debili⁹ im- pressa sunt. aut illa de qbus nup in vigilia fuit meditatio et cogitatio. nō enim pluribus modis videt posse cōtin- gere fantasia. si p̄mo mō tūc somniū erit semp de oibus fantasmatibus ut sensatis: et talia sunt multa et infinita et nō determinata et nō ordinata ad vnā finiam videbit eē somniū de infinitis inordinatis et indeterminatis qd̄ fal- suz docet exp̄ctia eē. S; tñ videt q̄ oīa descēdūt. quecūq; enim eqlē hñt inclinationē ad sensum cōem eqlēs sūt motus ad ipsa: sed oīa fantasmatā eqlē hñt inclinationē ad sensum cōem: ergo eqlēs erūt descēsus ad ipm. p̄ma patet p̄se. 2^a p̄ba ex hoc q̄ oīa fantasmatā accipiunt a sensu. **S**i forte dicat q̄ ea descēdūt que fortius imp̄ssa sunt p̄pter rōnē supra sepe habitā. s. q̄ fortiores mor⁹ excludūt debiliores. **C**ū cū fantasia fortius impressum moueat ipm fortius excludet debilius imp̄ssum a motu somnijs. Si in q̄ sic dicat cōtra si fantasia tñ imp̄ssuz for- tius appet in somnis cū nō sit fortius imp̄ssuz nisi p̄pter maiore attētionē circa illud nec occurrent somnijs nec ea circa que maiore habuit attētionē in vigilia qd̄ falsuz est frequentissime. **S**i forte dicat q̄ ea appent que ma- gis latēt et debili⁹ imp̄ssa sunt. **C**ōtra. latētia et debilis im- pressio potius sunt causa nō appentie q̄ appentie: ergo que debiliter sunt imp̄ssa nō debēt apparere in somno. **P**reterea dicūt Alphorabius et Auic^a: q̄ maxime hō somniat de his circa que magis est sollicit⁹ et attēdens si- cut de se et de suis et de sua ciuitate. sollicitudo aut et attētio cause sunt maioris imp̄ssionis: nō ergo ea appent q̄ de- bili⁹ imp̄ssa sunt. **S**i p̄pter hoc dicat q̄ in somno ap- parēt ea de qbus in vigilia p̄cessit meditatio et cognitio siue locutio sicut videt Aḡ: dicere in 2° de somno et vigi- lia. et videt q̄ ea frequēter appent in somnijs quoz cau- sa p̄cessit in vigilia. **C**ōtra. multi somniāt ea que nunq̄ vi- derūt uel audierūt. talū aut causa nō p̄cessit in vigilia

ergo nō est hec causa app̄tionis somnialis. **E**t iuxta h̄ querit iterū que sit causa illius q̄ qdā frequēter incerta somniāt somniādo etiā de diuersis et for̄dinatis. **E**t iux- ta hoc etiā querit q̄re qdā multa hñt somnia sicut qdā in firmi et etiā qdā dormiētes post vigiliā in mane sicut qui in studio p̄sueuerūt vigilare in hora matutina: et aliquid do dormiūt et tūc vident multa fantasmatā et inordinata. **S**olutio dicēdū cum p̄bus q̄ qdā nunq̄ somniāt per totā vitā: et huius causa est duplex. vna ex pte corporis. et alia ex pte aie. **E**t illa que est ex pte corporis tāgit a p̄ho. s. q̄ nō dormiāt post cibuz. i. post cōpletā digestionē cibi: et illi tales sunt in qbus est magnus calor circa locū dige- stionis p̄manēs per totā vitā: qui calor eleuat euaporati- ones spissas et grossas ad caput: que cū descēdūt in frigi- dati a calore iterū eleuant a calore: et cū calor ille non re- uertat nec remittit circa locū digestionis nisi qñ expan- dit ab exteriori in vigilia p̄tingit q̄ in talib⁹ semp est p̄- fundus somnus non potēs somnare. Causa aut que est ex pte aie est debilitas virtutis imaginatiue: que nō pōt formare imagines fortiter mouētes. **A**d id aut qd̄ cō- tra hoc obijct dicēdū q̄ in talib⁹ est calor uehemēs ual- der: et ideo statim qñ accedit sanguis aliquo mō ad subri- liationē incipit p̄dnari calor: p̄re frigiditate cerebri et sol- uit sensus a vigilia: et ideo tales euigilāt ante q̄ incipiūt somnare cōpleta digestiōe. **A**d aliud dicēdū q̄ euapo- ratio nō est ita p̄ntua spissa qñ in fine incipiat subtili- ari et separi sanguis purus ab impuro: et sic fit somnus eo- rum excitabilis. sed q̄ calor fortis est statim soluunt sen- sus a vigilia et ita euigilāt ante q̄ somnare incipiāt. **A**d aliud dicēdū q̄ spissa sit euaporatio p̄pter multū calidū fortis enim calor eleuat grossum et subtile simul et p̄pter illā turbationē euaporationis spūs aialis turbat in capi- te ita q̄ nō p̄nt in eo appere forme enim nō apparēt nisi in spū puro et claro. **A**d id qd̄ ulterius queritur de his qui qñq; somniāt et qñq; nō. dicimus q̄ hoc cōtin- git p̄pter eadē cām. In iuuenib⁹ enim est multus calor eleuas purū et impurū simul ad caput p̄pter hoc p̄fortat qd̄ dormitionē sed impedit somniū. In p̄uēctis autem remittit calor: et p̄pter hoc nō eleuat nisi purum qd̄ facile est eleuare: et ideo cū impuro bñ resultēt fo: me tūc incipi- unt somnare. **A**d id aut qd̄ p̄ra obijct dicēdū q̄ in pueris multū qd̄ est humidū et fluxibile: sed q̄ calor in- terior in dormitione cōfortat cōmiserit illud humidū cū impuro eleuato ad caput: et illa impuritas impedit resul- tationē formarū: et p̄pter hoc nō somniāt et per hoc patet solutio ad sequēs. **A**d id aut qd̄ ulterius querit Qua- re in fine dormitionis frequēter appent somnia. dicēdū q̄ eadē de causa que habita est q̄ in p̄ncipio calor dige- stius p̄fortat et inuenit cibū p̄mixtū purū cum impuro et ideo turbata euaporatiōe sic eleuat ad caput in qua nō bñ resultāt imagines. In fine aut qñ impurior sanguis cadit deorsum et subtilis tñ eleuat sursum tunc purificat spūs animalis et incipiūt resultare simulacra in somnis. **A**d id aut qd̄ querit q̄re fantasmatā descēdūt. dicēdū q̄ duo sunt genera somniorū. quedā sunt enim signa uel cause aliquoz in p̄terito uel in p̄nti uel in futuro: et illa p- ueniūt diuersis causis agētib⁹ de qb⁹ infra hēbit: et in talibus imaginatiua p̄parat imagines rebus signatis cō- uenīētes et hoc infra explanabit. **C**ū in talibus somnijs nec oīa fantasmatā descēdūt nec fortius imp̄ssa nec debi- lius imp̄ssa: nec etiā de qb⁹ fuit locutio in vigilia sed ea solū cōpētūt rebus signatis. Quedā p̄o somnia sūt que nec rōnē cause nec signūz hñt ad res aliq̄s in p̄nti uel in p̄terito uel in futuro signādas: et in talibus frequēter mo- uent fantasmatā fortius imp̄ssa sicut accidit in meditāte de forti studio uenīēt ad dormitionē qui somniāt id qd̄ studuit: et talia etiā somnia ut frequēter solēt durare per totā dormitionē. **A**d aut querit utrū oīa fantasmatā de- scēdūt. dicēdū q̄ nō. **A**d id qd̄ cōtra hoc obijct dī

cendum qd l3 oia fantasmata accepta sint a sensu non tñ hñt equalē inclinationē ad descēsum. quedā enim inclīnant ex fortitudine impñssionū sicut patet in phabitis: z illa descendunt potius qz alia. ¶ Ad id qd querit quare impñssa magis descēdant. dicēdū qd sic nisi impediatur cānsandi uel signādi ut iā dictū est. z ppter hoc qñqz cōtingit somnare magis latētia. ¶ Ad id qd queritur utrum debilius impñssa descēdant. dicēdū qd nō nisi faciant ad causandū uel signādū. nam l3 in se sint latentia efficiunt tñ apparētia ppter mouēs intus ex pte corpis uel extra ex pte elemētōz: uel celi uel subarū sepaturū. z per hoc patet solo eius qd cōtra hoc obijcit. ¶ Ad id qd querit ulterius utrum illa descendunt de qbus in vigilia fuit meditatio uel cognitio uel locutio. dicēdū qd frequēter sic cōtingit. qñqz tñ aliter accidit ppter rōnez causandi uel signādi supdictā. ¶ Ad id qd ulterius querit quare quidā hñt incerta somnia z inordinata. dicēdū qd hoc ptingit pcepue duabz de causis. Quarū vna est ex parte aie: altera ex pte corpis. illa qd ex pte anime est tāgit ab Aḡ: in 2º de somno z vigilia. ubi dicit qd mēdaces falsa pñuerūt hēre somnia. z in ethicis ubi dicit qd meliora sunt fantasmata iustoz qz quorūcūqz. Et Alphorabius qui dicit. Causa autē ex pte corpōz est fluxibilitas cōplexionis que de facili mobilis est: z idcirco vna figura infringit aliā: z vnus motus aliū z sunt figure incerte z indeterminate z motus sñt. Et ex hoc sequuntur somnia incerta z instabilia z indeterminata. s. ex fluxu z instabilitate desiderioz. Unde talia somnia frequētissimē apparēt etiā pueris z iuuenibz. ¶ Ad id qd ulterius querit quare qbusdā apparēt multa somnia sicut his qd diu z sepe vigilauerūt z in qbusdā infirmis. dicēdū qd in talibz est euaporatio debilis uel ppter inanitionē uel propter digestionē cōpletā vñ in talibz cum cessant sensus exteriores intēdunt mori imaginationis z apparēt fantasmata z multiplicant somnia.

¶ Utrum latent somnia ex vi dormitionis.

Insequēter tractā

da est 3º qd Aḡ: que est quare quidā recordant somniōz z quidā non. Et circa hoc querunt tria. Quoz vnum est de latentibus somnijs ex vi dormitionis. 2º de causa erroris quo quidā decipiunt in somnijs. 3º de obliuione qua quidā obliuiscunt quedā scie habite per somnium.

Primum proceditur sic

Dicit Aḡ: qd qñqz est tāta vis somni qd somniarius accipit simulacrū ut rem sentiat. qñqz qd nō est tāta z tunc somniās accipit simulacrū ut simulacrū z non ut rem sentiat: qd recipit esse somniū nō rei ueritatem. z dat simile huius in eo qd latēt cui supponit digitus oculo qd. s. diuariat ex l3 spūs visuus. illi enī nō soluz apparebit: sed etiā in pñtate videbit qd id qd vnū est duo eē. Si autē nō lateat qd ex suppone digitū diuariat spūs visuus tunc apparebit qd qd vnū est duo eē l3 nō in ueritate vidēbit sic z in somnijs. Si sentiat qd qd dormit z sentiat passionē simulacri in quo est sensus dormitiōis apparēt quidē simulacra. dicit autē in tpo apparere aia qd nō est coruscus uerus sed ut coruscus: qd sepe in dormiēdo qd dicit somniū esse qd apparet z nō rei ueritate. Si autēz nō pcepit se dormire tunc nihil ptra dicit imaginationi: sed accipit eam ut rem. Sup hoc pcedit sic. ois dormitio est vinculum z imobiltas. ergo quo magis ligat eo maior est potētia dormitionis. Causa autē latētie ex potētia somniū aut est imobiltas sensus aut fantasie aut intellectus. Si dicat qd sensus. cōtra ois dormitio est imobiltas sensus: ergo in omni dormitione erit causa huius latētie qd falsum est sicut dicit pñs: z hoc etiā docet experientia. Si dicat qd fantasie est hñmōi imobiltas. ¶ Cō

tra in omni somnio motus simulacroz est a loco fantasie: siue lateat somnium siue non: ergo fantasia nunqz erit imobiltas in aliquo somnio z sic imobiltas ei nō potest eē causa huius latētie. ¶ Detera sup habitū est qd frigiditas cerebri est causa dormitionis z imobiltatis: sed organū fantasie est pars cerebri: ergo si imobilitari posset a pñrio fantasmate semp esset imobile. ¶ Si forte dicat qd est imobiltas sensus z fantasie. Contra quē cūqz se hñt sñt in quolibet somnio nō magis imobilitatur in vno qz in alio. sensus z fantasia sñt se hñt in quolibet somnio: qd oēs sensus imobiles sunt z fantasia mobilis in quolibet somnio: ergo non magis imobilitatur in vno qz in alio z sic hec latētia nō causant simul ab imobilitate sensus z fantasie. ¶ Si forte dicat ppter hoc qd est ab imobilitate intellectus z rōnis. Cōtra. quēcūqz potētie nō hñt organum nō imobilitant ex imobilitate organū alicuius: intellectus z rō sunt hñmōi potētie: ergo nō imobilitant ex imobilitate alicuius organū. ¶ Prima pbat ex hoc qd imobiltas causat ex subtractione caloris z pñtia frigoris que sunt nisi in pte organica corpis. 2º pñs scribit in 2º de aia ubi dicit pñs qd intellectus nullius corporis est actus. Si forte dicat qd intellectus nō hēat propriū organum accipit tñ ab organo fantasie eo qd fantasia mouet intellectū. Contra si hoc uerum est tunc nō imobilitat intellectus nisi pñs fantasia in nullo somnio imobilitat: sed pbatz est qd fantasia in nullo somnio imobilitat: ergo nec intellectus. Et sic hec latētia nō causat ab imobilitate intellectus z rōnis. ¶ Solo dicēdū est qd latētia somniū dicit qñ somniū accipit ut res a somniatore: z hoc cōtingit duobz modis. s. ex potētia somniū z debilitate. Et qñ ptingit ex potētia tunc est deceptio z latētia pñe. qñ autē ptingit ex debilitate tunc nō est deceptio sed improprie dicit latētia. ¶ Detera autē somniū dicit primo quid a quadā imobilitate sensus cois: z secundario ab imobilitate rōnis. sensus enim cois l3 nō imobilitat in somnio quo ad actus interiorē tñ imobilitatur quo ad exteriorē z quo ad cōparationē interioris ad exteriorē z hoc dicit maior potētia somniū. Ratio autēz l3 non imobilitat a somnio pñs imobilitat tñ per accūs ut dictus est. z hoc est dupl. vno mō qdē qd ppter colligatiam virium aie in vna natura aie z sñto ptingit qd si aia intēdit motu vnus potētie statim attrahit a motu alterius: qd sicut dicit pñs motus fortior in motibus anime semp excludit debiliore. Unde cūz in somnijs aia maxime intēdit motui imaginationis cōtingit qd abstrahit a motu rōnis z intellectus. ¶ Aliud accūs est qd cūz intellectus moueat a fantasmate hoc nō cōtingit omni mō sed illo mō tñ quo fantasia per sensum accipit a re z sensu z procedit in fantasia sic ulterius pcedit ad mouēdū intellectum. in somnio autē nō est talis pñs fantasmatas: sed potius a fantasia pcedit ad sensum per distantia ab intellectu. Unde intellectus manet imobilis eo qd non sit mouēs ipm z id cū desit iudiciū intellectus desit etiā illa cōparatio sensus cois qua cōparat exterius ad interius necesse est accipere simulacrū ut rem: z hoc est latens somnium ex maiore pñte somniū. Alius modus est qd accipit somniū ut res ex debilitate somniū z ibi est latētia parua. z ptingit qñ iam sensus incipiunt solui a vigilia: z tunc ppter quietē sensuū parū sensibile facit maxime motū in sensu. sicut pua lux uidet maxima z paru sonus maximus strepitus uidet: z sic accidit alicui qd somniat se audire canes uel campanas: z qñ euigilat audit eos. z sic etiā ptingit alicui debilitate dormiēti cui assistit loquētes de aliqua mā qd somniat de eadez mā uel in pte uel in toto: z hoc est qd dicit pñs in 2º de somno z vigilia. Aliqbus accidit sentire aliquo mō sonos z lumen z sapore z tactū languide quidē z uelut de longe: nam in dormiēdo respiciētes z euestigio idem statim surgētes qd tacite videbāt lumen lucerne dormientes ut arbitra

Secunde partis summe

bamur expgetacti cognouerunt qd lucerne erant: et gallo-
rum et canum tacite uoces audientes expgetacti cognoue-
runt manifeste. Quidā hō et rīdēt interrogati. Sed tū
nullū istorū ppte dicit somniū eo qd somnus iam adeo
debilitat qd sensus sūm aliqd soluti sunt a uigilia. Nō la-
tem aut somniū cōtingit duobus modis. s. ex reflexiōe rō-
nis in fantasia. Apparet ex hoc qd sensus cōis interioris
cōparet ad exterioris. Et hoc ut primum cōtingit dua-
bus de causis. Quarū una est sollicitudo: qd qñ aliquid
s. multū contrariū uoluntati apparet in somnijs et tunc
excitat aia ad repellendū illud: et post multam pugna
excitat rō cōsolans aiam qd nō sit res sed rei simulacrum:
et talia somnia frequētissime occurrūt religiosīs qd ex
lōgo studio abominabile factū est. s. peccatū. Cū enī sō-
niat se peccare ex sollicitudine accidit eis qd dicitur est.
Altera aut causa est puritas et fortitudo intellectus: quibus
dam enim semper psto sunt uere intelligētes: et talium aia
frequēter excludit morū simulacrum. Qd qñ aut sensus
cōis interioris cōparat ad exterioris tunc cōtingit ex debi-
litate dormitionis: qd iam sensus cōis quodāmodo incipit
solui ad actum exteriorē. Quicqz aut cōtingit qd somnus
debilitat et tunc somniū incipit nō latere et iterum cōfor-
tatur somnus anteqz finiat somniū: et tunc iterum incipit
latere et sic tunc accidit eis qui uidēt somniū et postea vi-
dent se somniare et narrare illud somniū alteri: cuius enī
primo uidēt somniū tunc latet: et qñ vident se somniare
tunc nō latet: et qñ uidēt iterum se narrare illud somniū
alteri latet: qd in ueritate nō narrat sed somniat se narra-
re. ex dictis aut patet solutio ad oīa quesita.

¶ Utrum error: est deceptio in somnijs.

Secundo queritur De cau-
sa erroris quo quidā decipiunt in somnijs. vi-
des enim qd nullus decipi debeat. qñ enim nō est dece-
ptio in pncipijs tunc nō est deceptio in pncipijs: s. pnci-
pia oīum simulacrum in aia sunt sensibilia ppta et a p-
prij accipiunt cōia. Cum ergo circa ppta nullus sit er-
ror: uidet qd nec circa cōia: et ita per pns nec circa simula-
cra: et ita nullus gñabit error in aia. ¶ Sed cōtra quan-
doctūqz accipit simulacrum pro re qd nō est res tunc deci-
pit aia. Sed in plurib⁹ somnijs accidit hoc: ergo a pluri-
bus somnijs decipit aia. ¶ Solo dicendum qd duob⁹
modis decipit aia. quoz vnus est ex vi dormitionis qui
ante determinat⁹ est. 2⁹ est ex modo cōponis que oritur
ex sensu cōmuni et per pns ille determinat⁹ est in qōne
de sensu cōmuni. ¶ Ad obonem aut dicendum qd hec
ppō est falsa: qd qñ nō est error in pncipijs qd tunc nō est
error in pncipijs. sepius enim nō sequit conclusio
pmissis in ueris exētib⁹. Sili qñqz nō est peccatum in
simplicib⁹ in modo cōponēdi peccatum incidit.

¶ Utrum in somnijs sit obliuio scie habite.

Tertio et ultimo queritur
De obliuione qua quidā obliuiscunt scie habi-
te per somniū. Vicit enī Grego⁹ et ysaac qd obliuio est
corruptio scie. Cum igit minus opent cause destruētes
opationē in somnio magis debet opari obliuio. Sed in
somnio minus opant cause destruētes obliuionē: ergo
magis debet opari obliuio. prima patet pse. 2⁹ probatur
per hoc qd cause destruētes obliuionē sunt acceptio scie
et memoria et reminiscētia: quoz nulluz opat in somnio
sed in uigilia. ¶ Item qñ nō pōt accipi scia tunc nō po-
test etiam saluari: sed in somnio nō pōt accipi: ergo nec
saluari. Et ita magis causabit obliuio in somnio qz in vi-
gilia. ¶ Sed cōtra. obliuisci est separi ab aia qd pus est
acceptus in aia. sed in uigilia magis sepat ab aia qd est
acceptus in ipa qz in somnio: ergo in uigilia magis con-
tingit obliuisci qz in somnio. prima patet per diffinitio-
nē obliuionis. 2⁹ probat sic. in uigilia soluti sunt sensus

ad exteriores actus. Unde sicut ptingit accipere noua si-
mulacra per sensus ita ptingit deleri uetera. In somnio
igit immobiles sunt sensus ad actus exteriores ita qd per
noua simulacra nō delent uetera eo qd noua non adue-
niunt. ¶ Solo dicimus qd magis cōtingit obliuisci in
uigilia qz in somnio. In uigilia enī ptingit obliuisci pse
in somnio nō nisi per accidens. obliuisci enim est separi ab
aia per acceptā memoriā sciam uel corruptio memorie.
Unde sicut meditationes saluāt memoriā pse et agūt
in uigilia: ita decisio meditationis pse reducit ad uigiliā.
optata enim reducunt ad idem. In somnio autē nec est
obliuio nec acceptio scie nec salus eius. cuius enim nō
est vnus oppositor illius nec reliquus erit. Ex hoc pa-
tet solo ad obm. Nec enim sequit si in somnio nō salua-
scia qd ppter hoc corrupat in ipo. Qd hō in somnio nō
cōtingit recordari pcedētium que facta sunt: in uigilia
aut sequēti cōtingit recordari eoz que facta sunt in som-
nio etiam nō habet hanc causam qd in somnio sit perse
obliuio: sed illam que sup expedita est scilicet quia memo-
ria immobilis in somnio nō aut in uigilia.

¶ Utrum cōtingat futura preuidere in somnio.

¶ Unde querendum est de
quarta qōne Aristotelis que est Utrum contin-
gat futura puidere in somnio uel nō. Et uidet qd contin-
gat per rōnes ab Aristotele positā que est hec: quia oēs
estimant aliquā figuratiōē futurorū hēre somnia et hoc
inposita fidem tanqz ab experientia dictū. Qd enim ab
oibus dicitur necesse est esse uerū uel in toto uel in parte
sicut dicit Agz: et etiam Alphorabi⁹. 2⁹ rō est a simili: in
quibusdā enim ptingit alio modo coniecturari futura. Ex
his tñ que nō hnt ordinem necessariū ad illa sicut in qui-
busdā signis astroz et nubiz et alijs per que sunt diui-
nationes: ergo et per somnia non erit credibile figurari
futura. ¶ Itē in genesi hētur de pincerna Pharaonis
et de eo qui pistoribus perat qui uiderūt somnia nocte
vna iuxta interpretatiōē pgruā sibi. ¶ Item Alphora-
bi⁹ somnia denūciant aliqd esse cuius esse hētur apud
nos nāliter an istā cognitiōē: et est in hora cognitiōis in
maiori pte nō ens. ¶ Item Agz: inducit rōnem ab au-
toritate medicorū qui dicunt qd oportet ualde intēdere
somnia eo qd somnia aliqd significant in futurū. ¶ Itē
Socrates dicit hoibus athenarū. O hoies ego nō dico
q nra scia ista diuina somnialis figura sit sed dico q ego
sum sciens sciam humanā. ¶ Preterea uidet hoc idē
posse pbari per rōnem. futura enim est necesse qd hēant
aliquas causas pcedētes agētia. Si aut ille incipiant in
stellis siue elementis semp corpora mouēt humana. mo-
tus aut corporis ptingūt usqz ad aiam. aia aut pceptēdo
motus illos cōiecturas hēre pōt de futuris. ¶ Preterea
in libro somniorū est doctrina interpretatiōis somniorū
sicut exaltatio lune est signū exaltatiōis fortune et hmoi:
ergo uidet qd aliqd signū hēant de futuris. ¶ Sed con-
tra dicit Agz: qd cui⁹ nulla rōnalis cā pcessu ipm nō pōt
p cognoscere somniorū aut nulla est rōnalis causa pcedēs:
ergo per somnia nō pōt aliquid p cognoscere. prima pbat
per hoc qd omne qd p cognoscit: p cognoscit in causa. 2⁹
hō probat per hoc qd somniū est futuri ptingētis et som-
nium nō est causa ipsius. ¶ Preterea in pmo pyar⁹ di-
cit Agz: qd ptingens ad utrūlibet non magis sic uel sic se
habet uel hēbit. Sed utrūlibet singulare est cōtingens
de futuro: ergo uidet qd singulare ptingēs de futuro nō
magis erit qz nō erit. cum igit somnia sint frequēter de
talibus: uidet qd somnia nō magis significēt vnū qz ei⁹
optimū: et ita nihil significēt. ¶ Preterea i⁹ dicit eccle-
siastic⁹: multos errare fecerūt somnia et exciderūt sperā-
tes in eis. ¶ Solo dicim⁹ cū sanctis et phis qd somnia
frequēter signat aliqd in futurū et maxime ut dicit Anic⁹
que sunt in fine dormitiōis sicut illa que uident in ma-

ne. oēs enim cogitationes hac hora quiescunt et motus humorum sunt finiti: et ideo cum imaginatiua non sit impedita per corpus: nec impediatur ab alijs actibus aietunc obsequitur eius quod praestat aie melius est quod post: et ideo in talibus imaginatiuibus frequenter pudent futura. Somnium in his principaliter fit futuro: et in etiam praeterito: est et praesentius: quae latent cogitatione nostra ut dicit Alphorabi. ¶ Ad id ergo quod obijcit in contrarium dicendum quod somnium quicquid est si gnium cause: et quicquid est signum signi: et quicquid est signum accidentis et praecognitio variat secundum illa. ¶ Ad id autem quod obijcit quod omne quod scitur per causam scitur. dicendum quod hoc est in intelligendum de scia intellectiva quae accipit per medium demonstrationis et syllogismi. Scia autem somnialis est quae habet per proprietates imaginum apparentium. Unde dicit philosophus quod artificissimus est iudex somniorum qui potest similitudines inspicere. ¶ Ad aliud dicendum quod singularia de futuro contingenti neque uera neque falsa sunt: hinc in aliquos incursus accidentium frequenter non semper per quos contingit magis praefigurari alteram partem quod opposita: adhuc post illos incursus remanet contingencia: et ideo etiam plura somniorum non eueniunt. ¶ Ad aliud dicendum quod ecclesiasticus dicit de illis quae inveniunt somniis tanquam ex necessitate futuris: cum somnia non sint necessaria signa futurorum ut dicit philosophus. ¶ Queris quomodo contingant somnia quae sunt signa futurorum.

Consequenter tra-

ctanda est quod quinta Aristotelis quae est quod licet contingat futura puidere in somniis. Et circa hanc querunt tria. Quorum primum est quot et quibus modis contingant somnia quae sunt praesagia futurorum. 2um est utrum somnia de necessitate eueniant uel non. 3um utrum scientia somnialis sit scientia speculative uel operativa.

Primum proceditur sic.

Dicitur autem quod somniorum quedam sunt causa quaedam signum: et quedam incursus accidentales: sicut et in rebus quedam sunt per causam sicut defectus solis per interpositionem lune. quedam vero sunt signa eorum quae sunt: sicut appropinquatio lune ad locum coniunctionis signum est eclipsidis future. quedam vero accidentia sicut quod aliquo ambulante acciderit solem eclipsari. ¶ Sed contra hoc est videtur enim quod nullum somnium sit causa. omne enim somnium est simulacrum apparens in anima. nullum autem simulacrum tale causa est alicuius futuri: ergo nullum somnium causat futurum. prima patet per antedicta. 2^a vero probatur per hoc quod spiritus quae sunt in anima non sunt cause rerum extra sed potius causate ab ipsis. ¶ Item si sunt cause tunc erunt cause per se uel cause per accidentis. Si cause per se tunc aut efficiens aut formalis aut finalis aut materialis. Si efficiens cum igitur efficiens per se non agat nisi coniuncta tunc erunt somnia semper coniuncta rebus illis quae significant in futuro: quod plane falsum est. Si dicatur quod sit causa finalis cum igitur causa finalis sit habita post rem tunc somnium debet fieri post illam rem quae figurat in futuro quod iterum falsum est. Si dicatur quod sit formalis uel materialis: cum igitur ille cause sint intrinsecae rei semper et nunquam extra eam: oporteret quod quilibet somnium esset intrinsecus rei significare in futurum uel ut forma uel ut materia quod iterum falsum est. Si propter hoc dicatur quod est causa per accidentis. Contra. omne per accidentis reducitur ad id quod per se est sicut ad se ipsum ut dicitur Augustinus: per hoc quod polidetus est causa statue per accidentis eo quod polidetus est statuarius et statuarius est per se causa: et alio modo homo sanat per accidentis eo quod albus homo est medicus et medicus homo sanat per se. Si igitur somnium est causa per accidentis futurorum oportebit aliquid esse in somno uel somniare quod sit causa per se: quod non est facile fingere: cum sepius somnia multa distat per locum et tempus quorum nullo modo summa et occasio. ¶ Preterea obijcit sic contra hoc quod dicitur quod

dam esse signa futurorum. signum enim aut est in superficie attingens rei profundum et sic est causa apparente et non existente. aut est profundum rei attingens et sic est causa apparente et existente probabili. Et quocumque modo dicatur quod somnium est signum tunc contingit rem syllogizare per somnium uel ex probabilibus uel ex apparentibus quorum utrumque est falsum: nihil enim sequitur iste videtur pisces: ergo pluet. nec etiam habet argumenti apparentiam. sicut nihil sequitur iste videtur semper spicas percussas uredine: ergo erunt septem anni sterilitatis: nec est ibi aliqua apparentia. Eodem modo obijcit contra 3um membrum sic: quod dicit philosophus quedam somnia esse incursus accidentales ad futura. accidentis enim non est principalis suus secundum: ergo videtur quod somnium deberet esse in re significata in futuro et eodem tempore cum ipsa. ¶ Preterea dicit philosophus quod somnium est accidentis futuri sicut aliquo ambulante attingit solem eclipsari. sed ambulatio ambulantis nullum habet ordinem ad eclipsim solis: ergo videtur quod somnium est in cursus accidentis et nullum habet ordinem ad futurorum significationem. ¶ Item dicitur Augustinus: quod somnia quae sunt cause futurorum quicquid sunt ex parte corporis quicquid sunt ex parte anime. Ex parte corporis contingit puidere infirmitates corporis futuras ex aliquo modico motu humorum qui contingit in somnis. ex parte anime autem quod praeparatus existit motus a diurnis inchoationibus. motus enim in somnio frequenter principia sunt actuum et eorum intelligentia in fantasmatibus nocturnis praedicunt: sed secundum hoc videtur quod somnium non sit ab intelligentibus separatim quae dicuntur angeli ut a causis. Quod tamen dicuntur Alga. Alphora. et Aui. ¶ Solutio dicendum cum philosopho quod somnia sunt duplicia. quicquid enim habent significationem et quicquid non. Illa quae non habent significationem non sunt nisi motus simulacrorum ut supra dictum est. Illa vero quae significationem habent triplicem habent relationem ad signa. scilicet. cause signi et incursus accidentis. illud enim quod cognoscitur aut cognoscitur ex proprijs aut ex coibus. Si ex proprijs tunc per causam habet cognosci. Si autem ex coibus hoc est per propinqua uel remota. Si per propinqua tunc cognoscitur ex signis quod propinqua accidentia sunt signa. Si vero per remota tunc cognoscitur per incursum accidentalem. quocumque autem modo cognoscatur in somniis res futura semper color motus cognoscendi erit per proprietates metaphoricas: et huius ratio infra dices. Si vero cognoscitur per causam tunc est res quae causam habet ex parte corporis uel anime. Ex parte corporis quidem sicut quod aliquis videtur se in igne uel in parte uel in toto. ex eo quod in parte uel in toto in naturali calore calefactus est: et aliquis somniat se comedere mel eo quod fleuma dulce tangit palatum et linguam. Aliquis enim somniat se esse in niue et in aqua et in glacie eo quod in parte uel in toto infrigidatus est. Et ad hunc modum reducunt somnia sequentia complexiones hominum. Sicut quod cholericus somniat se frequenter ardere et fleumaticus se natere et submergi in aquis: melancholicus autem recta obscura et nigra somniant se videre eo quod talis sit dispositio melancholie et humorum. ¶ Ad huc etiam modum reducuntur omnia illa somnia quae sequuntur naturas animalium. quod enim complexio facit per naturam hoc cibum facit ex accidente: et eodem modo sunt somnia sequentia naturas infirmatum. Quod autem in somniis fortius occurrit in motu quod sit hoc contingit propter duas causas. Quartum vna est quia anima tunc quiescit et tota fertur ad motum unum. 2^a est quod spiritus animalis tunc quiescit et ideo circum ab uno motu totum imprimatur: et ideo ille motus maior sic videtur sicut unum videtur duo quod diuinitas spiritus visuius. Causa vero quae est ex parte anime duplex est. scilicet. ex parte scibili et ex parte opabili. ex parte scibili quod inquisitio aliquorum fuit in vigilia reperta motus illius inquisitionis in somniis et in eis manifestantur futura scibilia. Ex parte opabili vero quod dispositio aliquorum opabili praecedit in vigilia. Tunc enim motus eiusdem dispositionis in somniis postendit futuram operationem. Signum vero est triplex. scilicet. in celo et in elementis et in somniis sicut stella motus uel ad aliquid cuius motus exiguus exis in vigilia non per-

Secūde partis sūme

pit sed in somnio manifestat sūm q̄ coīter dicitur a phīs q̄ aliquid signū somnia in plenilunio z aliud in sole z aliud in nouolunio: z aliud planeta exīte in bīcorpore z aliud qū sunt planete in signo vnius corpīs. Ex parte s̄o elemētoz sunt signa qū elementa disponunt ad serenitatem uel pluuiā uel uentos uel aliqd h̄mōi. Luz enī illa dispō est pua in elemētis nō sentit in vigilia sed p̄cipit in somno sūm q̄ aliqs somnians p̄sces suspicat futuram pluuiā. Et aliqs somnias p̄sces mori z exiccari interpretat futurā serenitatē. **C** Signa s̄o ex pte somniantis sunt dispōnes somniū nō pue que nō nisi in somnio sentiunt. Sicut si aliqs somnias ignem interpretat futurā iram, z somnias se videre os putridū magnū interpretat impositionem falsi criminis. z somnias se videre scorpionem interpretat futurā detractionē occultā eo q̄ talium dispōnes nō mouerūt somniantes ex pte corporis uel ex parte aīe sicut in ira futura: forte fuit iniurie memoria ul alicuius debilis assensus sanguinis ad cor: ex impositio ne falsi criminis: forte p̄cessit suspicio aliqua uel aliquid factū suspectū cuius mori signūz fuit futurū. Accidēs aut siue incursum est de his que p̄cul sunt tēpore uel loco: z quoz noticia sup̄ nrām videt esse prudētiā ut dicit phs sicut est de nauali bello futuro uel de regnis subuerendis uel de toto statu mundi futuro. Sicut in somnio nabuchodonosor: z noticia somniūz h̄mōi nō fit sine reuelatione ut infra determinabit. **C** Dicendū ergo ad s̄m q̄ somniū nō dicitur esse causa nisi q̄ est simulacrū cause. **C** Ad aliud dicēdū q̄ somniū aliqū est simulacrū efficiētis: z qūq̄ finalis z qūq̄ formalis z qūq̄ mālīs. z bñ cōcedimus q̄ est p̄iunctūz aliquo mō significato. Significatū enī causa est in re uel in fieri apud somniantem ut patet ex p̄dictis. Qūq̄ etiā est simulacrū cause per accidēs: q̄ per accīs reducitur ad p̄se causas in corpe uel in aīa ut sup̄ dictū est. **C** Ad id qd̄ obijcit de signis dicendum q̄ quedam signa sunt propinquiōra z quedam remotiora z quedā sunt accepta ex pte rerūz z illa sunt rō inferēdi apparēter uel pbabiliter: z de illis p̄cedit obo. quedā aut accipiunt sūm p̄prietates methaphoricas z p̄ illas nō pōt inferri. Dicit enim phs nō cōtingit determinari p̄bleuma ad eos qui extraneis noīb̄ res appellant ut platanū hōiem trāsgrediunt enim positā locutio nem: z talia sunt signa somnialia. Et dicit Alphorab. q̄ somniū est scia accepta cuz medio q̄. s̄nō accipit p̄mediū locale uel fillogisticū. **C** Ad hoc qd̄ obijcit de cursu accītis dicēdū q̄ somniū est simulacrū alicuius accītis futuroz qd̄ tñ in aīa est sicut in s̄bro: z p̄pter hoc non p̄cedit p̄ma argumētatio. **C** Ad aliud dicēdū q̄ est ordinatio ad futurū per modū signi uel per modū cause z est ordinatio per modū euentus casus uel fortune: z hoc intendit per suum exēplūz exp̄mere phs: uel nihilominus tñ id qd̄ est accīs nō est oīno ad utrūlibet. Sed per dispōnes subarū separarū ut celoz uel elemētoz magis declināt in alterā partē z idcirco p̄nosticū est futurorūz. **C** Ad ultimū dicēdū q̄ oīa somnia illa que nō manifestant in signis corporalibus uel causis sup̄ nrām sunt prudentiā ut dicit phs z sunt reuelatiōes ab intelligētis rāp̄te humanis alabus ut infra determinabitur.

C Utrum somnia de necessitate eueniant.

Secundo queritur Utrum

somnia de necessitate eueniāt uel nō. Et videt q̄ sic sunt enim somnia per reuelationē diuinā ut dicūt sancti z phī. sed reuelationi diuine nō subest falsūz: ergo nec somnijs falsūz suberit. **C** Itē somniū pharaonis z nabuchodonosor: z danielis fuerunt p̄phīa de futuro. Sed p̄phetie nō pōt subesse falsūz ergo nec tali somnio. **C** Item tale somniū aut s̄gīt aliquid aut nihil. Si nihil hoc est cōtra phos z sanctos coīter loquētes. si s̄o aliqd hoc erit uerū q̄ falsūz nihil est. Si ergo erit uerū aut cō-

tingenter erit uerū aut necessario. Si contingenter pōt ergo nō esse uerū. ponat ergo q̄ non eueniat tunc illud somniūz nō significabit uerū: z si nō s̄gīt uerūz nihil s̄gīt ergo illud somniū nihil s̄gīt sed imposuit erit significare aliqd. ergo somniūz qd̄ aliqd s̄gīt nihil s̄gīt qd̄ est ipossibile: ergo nō cōtingenter s̄gīt uerūz: ergo s̄gīt necessario uerūz aliquid futurū. Si dicat q̄ somniū illud qd̄ est per reuelationē s̄gīt aliqd futurū de necessitate sed non id in quo nō est reuelatio. **C** Contra id qd̄ est per reuelationē est id qd̄ h̄t incursumz accītalem tñ ad futurū z illud minorē habet ordinē qd̄ est ad futurū q̄ id qd̄ est causa uel signūz: ergo si illud de necessitate aliqd s̄gīt futurūz: multo magis significabit aliquod futurū de necessitate que sunt causa ul signūz: sic oīa somnia que aliqd s̄gīt in futurū de necessitate significabūt illud. **C** Sed cōtra dicit Aḡ: qm̄ ergo nō eueniūt multa somniūz nō est in cōueniēs. ergo nihil p̄hibet que somnia uō euenire: que tñ futurūz aliqd s̄gīt. **C** Item Aḡ: in 2° de ḡnatiōe z corruptione futuris quis incedere nō incedet: ergo si ali quis somniauit aliqd futurū fore incedere nō p̄pter h̄ de necessitate incedet. **C** P̄terea hoc pbat Aḡ: tam in corporalib̄ signis q̄ in uoluntarijs q̄ ea que futura sunt nō de necessitate futura sūt. Signa enī celestia que sunt signa uentoz uel pluuiāz futurarūz nihil ipedit uel p̄hibet impediri. Sitr cōsilia humana de futuris nihil p̄hibet nō euenire z q̄ aliqd posterius adueniat z p̄iudicat signis p̄cedētibz z cōsilijs: ergo a fili uō eueniūt de necessitate. **C** Solo p̄sentiedo phīs dicimus q̄ somnia nō eueniūt de necessitate siue sint cause siue signa siue icursus accītales futurorūz. **C** Ad s̄m ergo dicēdū q̄ reuelationes sunt duob̄ modis. s̄m uerā intelligentiā uoluntatis diuine: z s̄m p̄mixtionē fantasmatū. z p̄mo mō nō est somniū ut sup̄ habitū est sed p̄phetia de qua itra disputabit. 2° qd̄ mō est reuelatio nō s̄gīs rem futurāz simplr s̄m p̄ditiōnē aliarū causarū nālūm uel uoluntariarūz: que cause cuz nō sint necesse nō erit necessariū futurū qd̄ s̄gītum est. hoc tñ semp̄ intelligēdū est q̄ somniūz semp̄ fit in p̄p̄ietatibus fantasmatīs: q̄ sine fantasmatibus nō est aliqd somniū. **C** Ad aliud dicēdū q̄ illa somnia fuerūt p̄phetica sūm quid z immobiles de futuro. s̄. exītibz causis uoluntarijs. simplr aut nō. si enim merita uoluntatis imutata fuissent non induxisset deus factūz s̄lr qd̄ factūz est aureū postea argēteūz z sic semp̄ prius est p̄pter dispōnem uoluntatis eoz qui sunt in seculo z nō de necessitate. **C** Ad aliud dicēdū q̄ somniūz aliqd s̄gīt. s̄. p̄iungens de futuro qd̄ tñ ad alterā partē est magis dispositū. Et si querit utruq̄ hoc aliquid sit ul nō. dicendum est q̄ illud non est simplr sed s̄m quid: z s̄m dispōnem z p̄pter hoc nō sequitur q̄ ipsūz absolute sit uerū. **C** Ad ultimū patet solūtiō per p̄dicta.

C Utrum scia somnialis sit speculatiua uel practica.

Terio queritur Utrum scien-

tia somnialis sit speculatiua uel opatiua. Et videtur q̄ non speculatiua q̄ illa nō acqrit nisi per habitudines p̄pōnūm p̄missarū ad cōclusiones z per habitudinē mediū termini quorūz nihil est in somnijs. **C** P̄terea oīa somnia uel fere oīa sunt de p̄ticularib̄ ut dicit Alphorabius quib̄ utimur ad cōprehendēdū uile uel nocens in rebus futuris. Particularia aut utilia uel nocētia sunt in qbus est opatio. ergo somnialis scia est p̄ncipiū opationis z nō speculatiōis. **C** P̄terea fere oīa accipiunt in p̄ncipijs methaphoricis. Ex methaphoricis aut nihil inferit sūm intellectus speculatiūz: ergo somniū nō est p̄ncipiū speculationis. Si p̄pter hoc dicatur q̄ somnialis scia practica sit. **C** Cōtra practiciū est quod est opabile per nos. somnia s̄o frequentissime sunt de his que nō sunt opabilia per nos sicut de futura sterilitate z abūdantia fuit somniū pharaonis: ergo somniū non est

scia practica. **C** Preterea etiam iuxta hoc querit utrum somnia semp significant sub methaphoricis similitudinibus uel nō. et videt q sic qz dicit phus q artificiosissimus iudex somniorum est qui pot similitudines inspicere. Preterea experimētū docet hoc q ira futura sub igne somniatur et pluvia sub pisicibus. **S**ed contra dicit Auic⁹ q qñqz somniat res ut est futura et tunc somniū nō indiget interpretatione. **P**reterea dicit idem q qñqz somniat contrarium in contrario ergo nō semp est somniū in similitudine methaphorica. **I**uxta hoc iterū querit de mō iterpretandi somnia. Et videt Ag⁹ dicere q pmpus erit si significatiua somniorum iudicare qui cito pot sentire diuulsa et inspicere distorta idolorum: q hoc qdē hōis hic et equi. **Q**uerat ergo que sūt diuulsa et distorta idolorum: si enī illa sunt que turbato mō descendunt a loco fantastico ut quidā dicūt tunc nō erit interpretatio somniorum illorū que sunt in fine dormitationis apud quietē spm cuius cōtrarium dicit Auic⁹. in fine enim dormitationis nō distortē nec diuulsa descēdit simulacra. **P**reterea dicit Al gazel q sensus interpretationis somniorum est ut in tempore de hō pmeditet qd de forma remāsīt in memoria eius qd fuit possibilis uidisse aiām qz fantasma comitatur illud in hoc. **H**bi grā modus reminiscendi fiet per resolutionē sic. Dicit hōmōi fantasia que nunc est quoquo mō uenit in memoria nra et tunc recordabitur cause que fecit hanc esse debere. Et deinde cōsiderādo istā cām recordabitur cause illius et sic resoluēdo aliquid ostēdet in prima per quā labendo cecidit in istā ultimā. **H** hoc videtur q reminiscētia omne fantastici facit ad interpretationem somniorum. fantastica enim somnia causant ab ope sensuum: qz a cogitationibus sunt que sunt in vigilia. et hō hoc omne somniū significabit in pterito aliquid sensatus uel cogitatu qd falsum est: tunc multa somnia significant aliquid in futuro. **I**tem dicit Al gazel q qz cōmutationes fantasmatū nō retinent in vno mō idcirco multiplicant modi interpretatiōis et uariant hōm signa: et hōm dispōnes et artificia et tēpora anni et infirmitatē dormiētis: et sic ut nō possit inueniri interpretatio nisi hōm mediū estimationis qz impedit uelamē qd est ibi. **Q**uerat ergo penes qd accipiat ista diuersitas interpretatiōis que est hōm singularia et dispōnes et artificia et tēpora anni et infirmitatē dormiētis. **S**olo ad p^m dicēdū q somnialis scia est accepta sine medio pbante uel interēte ipam: et propter hoc nō est speculatiua. Est itē scia accepta sine eligētia et cōsilio et ppter hoc nō est simplr practica hōm somnia frequenter sunt de his in qbus uel circa que sunt nre operationes et ppter hoc Socrates cōcionās ad atheniēses appellat sciam somniale nō humanā sed diuinā. **A**g⁹ dicit eam esse sup uiam prudētiā eo q nō accipit ex principiis scie speculative uel practice. et per hoc etiam patet solo ad duo sequētia. **A**d aliud dicēdū q hōm somnia qñqz sunt de his que nō sunt opabilia per nos: tamen frequēter sunt de his circa que nra opa sunt: sicut hōm memi nō faciamus tñ circa famē et abundantiā sunt sollicitudines et opa humana. **A**d id qd ulterius queritur utrum semp significant in pphetatibus methaphoricis. dicēdū q frequēter sic ptingit tñ propter dispōnes somniātium ptingit etiam aliter. Sunt enim quidā somniātes clarissimarū aiarum et optime cōplexionis: et iō uaria intelligētia in ipis vincit imaginē et accipit reuelationem somniālē in pprā similitudine rei: et hoc erit somniū de quo dicit Auic⁹ et Al gazel. q nō indiget interpretatione. Quidā hō sunt minus potētes in intellectu et fortiores in imaginatione: et tunc imaginatio nō format imaginationes pprās sed methaphoricas: et hoc somniū indiget interpretatione. **U**n quāto plus distortet imagines a uera rei intelligētia tāto somniū est obscurius: et hōmōi causa iam assignabit in sequenti qōne. **A**d aliud dicēdū q ratio vnius ptrarioz scitur scita rōne alterius et econtra

etiam ordines hnt ad vnum sōm et ppter istas duas cōunctiones ptrarioz fantasia sepe distortet se ab vna in alterā: et iō dicit phus q qñ somniat se mori signus est q plongat ei vita. **A**d id qd ulterius querit de modo interpretandi somnia dicēdū q plura psiderant in interpretatione somniorum sicut tangit in ultima auctoritate Al gazel. primū tñ est q sciat segregare distorta idolorum ab illis idolis que signat aliquid in futuro. dicunt enim idola distorta que hōm se nō sunt idola futurorum sed hōm pphetates remotas. **H**bi grā ppter dispōnes pcupiscētie in corpore ptingit somniare aliquem coitū ut dicit phs. Et qz virgines pcupiscibiliores sunt contingit eas somniare coire cum virgine: illud somniū ex idolis repntatis in ipō nō signat aliquid in futuro: tñ propter pphetates coitus virginis signat angustia in futuro ut dicit in libro Danielis. **S**ilr est de somnio famelici qui somniat se comedere oua: ex idolis enim illius somniū nō signatur nisi fames presens in corpore: tñ qz ouum nō comedit nisi frāgat: et cum frangit oculū in oua reuelat: ppter illam pphetatem signatur in comestione ouorum reuelatio occulti in futuro. ut dicit in libro somniorum Danielis. **D**iuulsa hō idola uocant qñ fantasia cadit ab vno in alterū et ab altero in tres et sic deinceps: tunc enim oportet recurrere ad primū qd aliquā futuri habuit signationem. **A**d aliud dicēdū q Al gazel loquit de illis somniis tñ que causant a pterito sensu uel imaginatiuo. **E**x imaginationibus enī illorū pcpue occurrūt signōes futurorum. **A**d ultimū dicēdū q interpretatio somniū aut accipit de pphetatibus simulacrorum de qbus est somniū: aut ex pphetatibus somniātis: aut ex pphetatibus mouentium in somnio. Et si pmo mō tūc est interpretatio hōm singularia in qbus est somniū. Si scdo mō tunc est hōm depōnes que sunt in somniāte pcpue ex cōplexione uel cibo. Si 3° modo tunc mouēs erit intus uel extra. Si intus tunc erit ex pte aie uel ex pte corporis. et si ex pte aie tunc erit ex pphetatibus artificij. artifices enim singuli sub methaphoris instrorū suorum et suorum officiorum somniāt futura. et hō patet in duob⁹ ministris pharaonis. **S** pincerna et magistro pistorum. quoz vnus. **S** pincerna vidit pscagia futurorum et in vste et calice et vino. **A**lter hō. **S** pistoz magister in canistris farine et oibus gñibus panis que fiunt arte pistoria. Si hō est mouēs ex pte corporis tunc est infirmitas. Si autē est mouēs extra: siue sit ex pte stellarū siue ex parte elemētorum tunc uariatur hōm tempora.

Utrum futura ab homine perspiciant soluz uel quorum demonum habent causam.

Einde querendum est de

a sexta qōne. **S** Utrū futura ab hōie pspiciant soluz uel quorūdā demonū hnt cām. **H**anc enim mouet Ag⁹: et nō disputat eam. **C**lides enim q nō solum futura perspiciant ab hōie sed etiā fiunt per reuelationes angelorū bonorū uel malorū qui a phō demones uocant. **B**icit enī Aug⁹ in 12° super gen. ad 1^{am}. qz corporalem visionē et per imagines corporalium que demonstrant in spiritu et boni angeli instruunt et mali fallunt. Cum igit imagines corporalium fiāt in somniis per ipas imagines et boni angeli ipm instruunt et mali fallunt hōies. **I**te Al phorabius dicit q dator scie somnialis est intellect⁹ liberat⁹ a mā: talis autē intellect⁹ liberatus a mā est intelligētia angelica: ergo videt q dator cognitionis somnialis sit intelligētia angelica. **I**tem Al phorabius scientia somnialis est a re diuina ex pfecta sollicitudine circa hōiem. **I**tem Al phorabius et Auic⁹ dicunt q aia in somniis ptingit substantijs spūalibus que dicunt⁹ angel⁹ et recipit reuelationes somniales ab ipsis. hoc etiā accipit in principio mathei ubi angelus reuelauit Ioseph in somniis ut acciperet mariā puellam suā. et iterū tribus magis siue regibus ut per aliam viā rediret in regionē

Secūde partis sūme

suam. et iterum ut maria cum Ioseph iret in egyptum: et quarto ut rediret in iudeam. Et iterum hoc accipitur in somnijs. Balaā quo cadens aptos habuit oculos et accepit reuelationē a bonis et malis angelis. Similiter in somnijs Dan. et in Iuda machabeo cui socij sui fidedigni expofuerūt somniū. et in libro iude: ubi vnus vidit qd panis subcinericius ex ordio uoluebat in castris madian et subuerit tabernaculū et terre funditus coequauit. Similiter aut multa suppetunt extra. per rōnem etia probat idem. quidā enim sunt de futuro sub libro Aſe: ordinata que tñ nō possunt hēre cām: necesse est qd accipiantur per cām somni dictā. **I**tem ois scia poſt ignoratiā est ab aliquo agēte intellectū. scia ſomnialis de futuro est scia accepta: ergo erit ab aliquo agēte intellectu. pma pbat per hoc qd intellectus poſſibilis nō efficit in actu sciēdi niſi per agentē. et probat per hoc qd scia ſomnialis nō hebetat ante ſomniū. Illoc igit ſuppoſito querat de illo agente. Utrū ſit agens humanū uel angelicus. Si dicat qd humanus. Cōtra. humanū agens nō extrahit poſſibilem de potētia niſi per ppōnes pmas et per ordines premiſſarū ad cōcluſionē. talis aut eductio poſſibilis nō est in ſcia ſomniali: ergo nō erit per agentē humanū. relinquit ergo qd fiat per angelicū uel diuinū. **D**eterea dicit in libro cauſarū qd intelligētia est plena ſormis. Et dicit in cōmēto eiūſdem libri qd aia rōnalis est inſtrumētū intelligibile: ergo videt qd intelligētia hēt impmire ſormas in aiam rōnalem. Et cuz in ſomnijs apta nata ſit magis pungi itelligētis qd in uigilia magis accipit impreſſionē hmoi in ſomnijs qd in uigilia. ergo ab itelligētis ſūt reuelationes ſomniorū. Sed cōtra dicūt Alpho. pſaac et Auic⁹ qd in itelligētis non ſunt niſi forme ules ſimplices ſicut ſube ipſarū ſimplices ſunt. Si ergo impmunt in aias nō impmunt niſi ſormas quales hnt: ergo nō impmunt niſi ules et ſimplices ſed ſomnia oīum uel oīa ſunt in pticularibus ſauaſmatib⁹: ergo nō faciūt ali quā impſſionē in ſomnijs. **I**tem corpales ſilitudines nō ſunt in intellectu puro ſimplici nec ab ipſo ſomnia ſūt in corpaliſſimilitudinibus ut ſup⁹ est pbatū. ergo nulla ſomnia ſunt a puris et ſimplicib⁹ intellectib⁹: ſed tales ſunt intellect⁹ angelorū: ergo nulla ſomnia ſunt ab angelis. **Q**uerit etiā iuxta hoc quare intellect⁹ futurorū nō demonſtrant in pprijs imaginationib⁹ ut. ſ. homo uidet in imagine hoīs et aſinus in imagine aſini cuz proprie imagines expſſius demonſtrarent intellectum qd metaphoriſe. **S**olo dicēdū qd in ſomnijs ſunt reuelationes ab itelligētis que dicunt angelicū ſunt illo mō quo ſup⁹ expeditū est in tractatu de angelis: et ſūt a bonis et malis ſicut dicit Aug⁹. **A**d id aut qd in cōtrariū obijcit. dicēdū ſm ſup⁹ dicta qd hz forme ſimplices ſunt in angelis: tñ qd angelus et intelligētia ſunt ſbe agētes in hyle mūdi et in aias humanas ut dicūt pbi forme ille que in eis ſunt ſimplices recipiunt ab aia uel ab aia lib⁹ ut pticulares et corpales: et hec est ſolo Alphorab⁹. poſſet tñ etia dici qd intelligētia inſundit intellectū ſimplicem: et huic intellectui ſimplici imago format imaginationes. **T**ertio modo pōt dici ut ſup⁹ determinatū est in qōne de ſcia angelorū. qd ſ. ſunt forme cōpōnis et forme abstractionis. Et forme cōpōnis deſeruiūt intelligētie actiue. Forme aut abstractionis deſeruiūt intelligētie pteplatiue. Cum aut ois actiuius agat circa pticularia necesse est ſormas intellect⁹ actiui eſſe pticulares hz ſint ſimplices. Quātr aut forma ſimplex poſſit eſſe pticularis infra determinabit in qōne de intellectu practico: et tales forme ſunt intelligētiarū quas impmūt in aias: et ab aia ipa ppter nām imaginatiue efficiunt corpales: per hoc etia patet ſolo ad ſequēs. **A**d id qd ulterius querit rñdet Alphorab⁹. qd ſormis intelligētiarū qd ipe itelligētie impmunt in aias magis ſiles ſunt pprietates meſtha⁹ qd uere imaginationes rerū: et ppter hoc intelligē

tie intellect⁹ futurorū impmunt ſub pprietatib⁹ mechanici et nō ſub ueris imaginib⁹ rerū. ſed tñ hec ſolo nō eſt ſufficiēs ſed dicēdū illius eſſe tres cauſas ſimul concurrentes: quarū vna eſt et pcpua: qd ſomnia nō ſunt niſi ſimulacra accepta per ſenſum in pte uel in toto: in cauſa uel in effectu futurorū: nec in pte nec in toto nec in cauſa nec in effectu ſiue in ſenſu. futurū enim cōtingēs nō habet cām ordinatā nec ut frequenter nec ut ſemp⁹: et iō relinquit qd nō poſſit eſſe in aia per ppriā imaginem uel per imaginationem ſue cauſe: ergo erit in aia per imaginationem ſui ſimilis. et cauſa eſt qd intellectus a ſomnio ligat per accūs ut ſup⁹ determinatū eſt. ſenſus aut perſe et iō aia abstracta a ſenſu et intellectu pſortat in imaginatione et efficit potens: non tñ in imaginib⁹ ſed etia in pphetatib⁹ ipſarū. et eſt quā tangūt Alphorab⁹. et ueritas illius patet per intellectū diuinorū in ſacra ſcriptura qui totus manifeſtat nobis in hmoi imaginib⁹. et de hz plura ſunt notata ſup⁹ in qōne de imaginalib⁹ angelorū. **U**trum ſomnia ſiant a natura uel ab euentu.

Ultimo tangenda eſt ſeptima qd. Utrū ſomnia ſiant a natura uel ab euentu. Et videt qd a natura. **S**icut enim Aſe: qd quorūcūqz loquar eſt natura et multiplex et melancholica multumodas viſiones videt: eo enim qd circa plura et multipharia inoueant naſcunt ſimulacra theoreumatica et fortunati exiſtes in his. **E**x hoc accipit qd melancholicorū eſt multum ſomniare: et ſic ſomnia ſunt a natura. **I**tem Aſe: multi aut ppter uehementiā que admodū et minus intēdetes bene pſectant: et ppter mutationē cito quidē uiciuius eſt. **E**x hoc hēat qd multimoda ſomnialis viſio eſt de natura melancholici. **I**tem Aſe: **E**o qd furioſi ſunt ſili adherētia melius dicūt et intelligūt. **E**x hoc patet qd de natura furoris eſt qd figura ſignata adherētia fantatimatibus ſilibus melius intelligūt qd alij. **S**i forte aliquis diceret qd ſomnia eēnt a deo et nō a natura nec ab euentu pbat Aſe: duab⁹ rōnibus qd hoc nō eſt uerū: quarū vna in talibus uerbis ponit deū quidē mittentem eſſe ſomnia fatuis et nō optimis et prudētiſſimis: hz quibuſlibet mittere incōueniens cauſa eē videt. hoc eſt qd deus mittat ſomnia fatuis et melancholicis et ſine diſcretionē quibuſlibet magis qd optimis in uirtute et prudētiſſimis in ſcia nō eſt rōnabile. **A**lia ratio Aſe: eſt ſub his pbiſ: oīno aut qm et aliorū aialium ſomniāt quedā a deo non miſſa ſomnia ſunt: nec facta ſūt hui⁹ grā diuinit⁹ quedā natura enim ſcia eſt nō diuina: nō tñ falſum hoc ſignū. **A**ut inſirmi enim puidētes hoīes ſunt et nocte ſomniātes recte tanqz nō a deo mittēte ſomnia: ſenſus eſt quia ſi ſomnia eſſent a deo ex merito pſonarū tunc bruta aialia nō ſomniarēt. **D**eterea diuina ſcia que accipitur per reuelationē nō reducit ad nām. ſcia ſo ſomnialis reducit ad nām. **N**aturalia enim ſunt que frequēter contingunt: ſed ſomniāt frequēter inſirmi et male cōplexionati: quoz loquar eſt natura. **S**imiliter Brego⁹ aſſignat diuiſionem in cauſis ſomniorū quarū nulla attribuit euentui. **S**icut enim ſic in libro dialogorū ſex modis tangunt aiam imagines ſomniorū. aliqui enim ſomnia uētris plenitudine et uanitate ſunt. aliqui illuſione. **U**nde multos errare fecerūt ſomnia et exciderūt ſperātes in illos. **A**li qd cogitatione et illuſione: unde multas curas ſequunt ſomnia. **A**liqñ ſola cogitatione: qñqz aut ex miniſterio reuelationis oriūt ſicut Ioseph in ſomnijs reuelatum eſt ut Aſariā cum puero in egyptum trāſportaret. qñqz aut cogitatione ſimul et reuelatiōe pcedūt: ſicut fuit ſomnum Nabuchodonofor qd a radice cogitationis inchoauit. **U**nde et Dauid interptans dixit tu rex cogitare cepiſti in ſtatu tuo qd eſſet futurū. poſt hoc et qd reuelat miniſteria oñdunt tibi que futura ſunt. in his etia uerbis videt eſſe cōtrarietas ad dictum Aſe. **A**riſtoteles enim

phat sōtia nō ēē a deo. ⁊ Greg⁹ qñq; ēē a deo apte dīc.
Querit etia; penes qd accipiat diuīsiō cauīarū som-
 niū assignata a Gregorio. videt enim diminuta p̄pter
 hoc qd sup̄ pbatū est celū ⁊ stellas qñq; mouē in som-
 nijs: ⁊ qñq; eleīnēta: ⁊ qñq; corp⁹ ip̄s⁹ somniātis: quoz
 nullū tangit in diuīsiōe Gregori. **S**olo dicēdū qd
 somniū nullū accidit ab euētū: qd euētus nulla est scien-
 tia neq; interpellatio ut dicit Alphorabius. Unde qdli-
 bet somniū est reducibile ad aliquā cām efficiētes: que
 causa efficiēs uel est in somniāte: uel extra ip̄m: uel p̄m
 in ip̄o: ⁊ p̄m extra. Et si est in somniāte: talis est ex pte
 corp̄is uel ex pte aīe. ⁊ si ex pte corp̄is tūc est ex uētris ple-
 nitudine uel inanitione. Si aut ex parte aīe solū est in
 somniāte tunc est cognitio solū. Si nō est extra: uel est
 a bonis angelis uel malis. Si a malis tunc est ab illusiōe
 ne. Si a bonis tunc est a reuelatione. Si nō p̄m intra
 ⁊ p̄m extra tunc uel erit a bonis angelis uel a malis. ⁊
 si a bonis tunc est ex cogitatione ⁊ reuelatione. Si a ma-
 lis tunc est ex cogitatione ⁊ illusione. **A**d id autē qd
 obijcit p̄tra diuīsiōne qd sit diminuta dicēdū qd Grego⁹
 nō tangit nisi p̄ime mouētia in somnio. Celū autē ⁊
 stelle ⁊ eleīnēta nō sunt mouētia p̄ime. per uētris enīz
 plenitudinē ⁊ inanitionē intelligit oīs dispō corp̄is mo-
 uens in sōtio. **A**d id qd p̄mo obijcit p̄ Anic⁹ ⁊ Aze:
 dicēdū qd Aze: tangit cām frequētis somniū: ⁊ hoc patet
 esse a natura infirmitatis ⁊ melancholice cōplexionis ⁊
 nō a merito gr̄e ⁊ virtutis. Dicit enim qd non semp hoc
 est falsū qd somnia nō sunt a deo: ⁊ per hoc innuit qñq;
 somnia esse per reuelationem diuinā.

Queritur quid sit opinio.

De qua querendum

P est de anima rōnali circa quam querunt
 duo. s. de uiribus anime apprehensiuīs ⁊
 de ipsa s̄m se. De uiribus autē app̄hen-
 siuīs anime rōnalis querunt tria. s. de opinione ⁊ intel-
 lectu ⁊ de rōne. De opinōe autē querunt duo. s. qd sit ⁊
 utrūq; solū sit aīe rōnalis pars uel etiā sensibilis.

Primum proceditur sic.

Diffinit enīz opinio qd est acceptio eius qd cō-
 tingit aliter se h̄re. ⁊ ista diffinitio colligit ex p̄bis Aze:
 qui dicit tres esse dīas acceptiōis opinione prudentiā
 ⁊ sciam. Et dicit etiam qd opinio est uera ⁊ falsa ⁊ utrūq;
 hoz cōtinet in 2° de aīaz in fine circa p̄mi posteriorū di-
 stinguit inter scibile ⁊ sciam: ⁊ opinabile ⁊ opinione di-
 cens qd scia est de necessario ⁊ qd nō p̄tingit aliter se ha-
 bere. **I**tem in fine p̄mi posteriorū dicit Aze: qd opinio
 est acceptio p̄pōnis immediate ⁊ nō necessarie. **S**ed
 cōtra hoc obijcit. dicit enim Aze: in fine p̄mi posteriorū
 qd scia ⁊ opinio sunt circa uerū: ⁊ ita uidet qd opinio nō
 fit circa uerū ⁊ falsū. **D**eterea uidet s̄m diffinitio-
 nem 2^{am} qd circa idem sit scia ⁊ opinio: qd circa uerū cūz
 tñ Aze: reprobāt hoc in fine p̄mi posteriorū dicēs mani-
 festū qd circa opinabilia scia nō est: essent enim impos-
 sibilia aliter se h̄re possibilia aliter se h̄re. **D**eterea
 opinio ponit vna potētīarū aīe rōnalis in 2° de aīa. Cūz
 igit nulla potētia sit acceptio siue dīa acceptiōis uide-
 tur opinio nō esse acceptio. **D**eterea querit in quo
 differunt ab intellectu. ⁊ si dicatur qd intellectus est p̄n-
 cipiū scie ut dicit Aze: in posteriorib⁹: ⁊ est indēmōstra-
 bilis scia: aut dēmōstrabilis opinio: aut est p̄pōnis non
 necessarie ⁊ eius que per illam pbabilr̄ cludunt. s. ni-
 hil est ad p̄positū intellect⁹ enim habitus p̄ncipioz de/
 monstrabiliū est: ⁊ scia habitus p̄clusiōnū demonstrata-
 rum p̄mo. opinio nō habitus pbabiliū siue fuerint p̄e-
 misse siue cōclusiones. Nos aut querimus de ipsa natu-
 ra potētīe aīe. Item opinio aut accipit p̄ticulare aut ule.
 cōstat qd nō particulare. hoc est nō uidet oībus aut plu-

ribus uel sapiētibus: ⁊ his oībus uel pluribus uel max-
 me notis: ergo est de uniuersali. sed potentia accipiens
 ule est intellectus: ergo opinio nō differt ab intellectu.
Deterea querit cūz sit dubitatio ⁊ ambiguitas ut di-
 cit Boecius que nō p̄tingunt nisi aīe rōnali quare non
 ponunt partes aīe rōnalis sicut opinio. querit etiā cum
 opinio innata rōnibus fiat fides ut dicit Aze: in quo dif-
 fert fides ab opinione ⁊ scia. **S**olo dicēdū qd opinio
 s̄m s̄am p̄prie est habitus ex p̄prietatibus p̄stans in
 potētia intellectua: ⁊ p̄pter hoc etiam dicit Aze: ēē dīa
 acceptiōis sicut sciam ⁊ prudentiā: qd habitus sunt sed
 uariant s̄m mām. Est enim opinio habitus pbabiliū:
 scia aut habitus dēmōstrabiliū: ⁊ prudentia p̄ticoz. Et
 cum pbabile aliter pōt esse patet qd opinio est acceptio
 eoz que p̄nt aliter esse. **A**d p̄m ergo dicēdū qd opi-
 nio est circa uerū sicut circa falsū. sed est circa uerū ⁊
 falsū per p̄prietatē sue mae que est pbabilis. **A**d
 aliud dicēdū qd scia ⁊ opinio sunt circa idem in gēie: s. qd
 nō circa idem in specie. Aliud enim est uerū in specie
 probabilis: ⁊ aliud in specie necessariū. uel dicat qd nihil
 prohibet idem in se ⁊ in cōparatiōe ad signa esse pbabi-
 le ⁊ opinabile. sed in cōparatiōe ad suas causas s̄bales ⁊
 imediatas esse dēmōstratiū ⁊ sciūm. **A**d aliud di-
 cēdū qd opinio ab intellectu nō differt s̄to ⁊ positiōe: s. qd
 differt esse ⁊ rōne. ⁊ per p̄dicta etia; patet solo ad duo se
 quētia. **A**d id qd ulterius querit de dubitatiōe ⁊ am-
 biguitate dicēdū qd illa dicit actus rōnis uel id qd ulte-
 rius relinquit ex actu illo ⁊ nō dicit potētia uel habitū.
 Est enim dubitatio ideterminat⁹ nior⁹ rōnis sup̄ utrāq;
 partem p̄tradictiōis. Ambiguitas enim est motus rōnis
 ambiens utrāq; partē cōtradictiōis per equalia media.
 Opinio enim est acceptio vnius ptis cūz fortitudinē al-
 terius ita tñ qd ad illā quā formidat nō h̄t rōnez exp̄es-
 sam. formidat tñ p̄pter debilitatē rōnis alterius partis.
 Fides aut est perfecta persuasio vnius partis per multa
 probabilia. sed scia est eoz que cognoscuntur per cau-
 sam: ⁊ qñ impossibile est aliter se habere.

Utrum opinio sit pars solius anime rationalis.

Secundo queritur Utrum

Utrum opinio sit pars solius aīe rōnalis uel etiā sensibilis.
 uidet qd sit solius aīe rōnalis per rōnem positā ab Aze:
 in 2° de aīa ubi pbat fantasiā nō esse opinionē sic dicēs.
 opinio sit uera uel falsa: sed opinionē quidem adheret fī-
 des: nō enim p̄tingit opinantē de qbus nō uidet credē:
 bestiarū aut nullarū est fides: fantasia aut multis. **E**x h̄
 accipit qd opinio inest solis hoībus: ergo inest s̄m p̄nci-
 piū p̄p̄riū ⁊ nō cōe. sed p̄p̄riū p̄ncipiū est aīa rōnalis:
 ergo opinio inest s̄m aīam rōnalez tñ. **I**tem opinio
 est de uli pbabili: ⁊ nihil est de uli probabili nisi hoc qd
 est aīe rōnalis. qd opinio nō est nisi aīe rōnalis. **I**tem
 Aze: in 2° de aīa dicit qd oēm opinionē sequit fides. fidē
 aut suāsum esse: suāsiōne aut ratio: rō aut nō p̄sequit ali-
 quid aīe sensibilis sed solius aīe rōnalis. **S**ed cōtra
 dicit Aze: opinari est qd quidē sentit s̄m accis: ergo ui-
 det qd opinio sit eius qd sentit p̄se. **S**ed illud qd sentit
 p̄se est aīe sensibilis: ergo opinio quidē est aīe sensibi-
 lis. **I**tem Aze: uident aut ⁊ facta de qbus simul ⁊ ue-
 ram acceptiōne h̄nt ⁊ uidet sol vnius pedis sed creditus
 est maioris habitatiōis. **E**x hoc uidet qd due sunt opin-
 ones. vna que sequit rōnem. s. que ponit solē esse maio-
 rem terra. Et alia que sequit sensum que ponit solē ēē
 vnius pedis. Et p̄pter hoc dicit Aze: qd qñq; contingit
 abicere uerā opinionē eo qd lateat rō per sensū. **S**o-
 luto dicēdū qd nulla est opinio aīe sensibilis: s. oīs opi-
 nio est aīe rōnalis ut pbant p̄me rōnes. Opinio aut rō-
 nalis aīe qñq; sequit rōnez: ⁊ qñq; sensum: sicut ⁊ pbabi-
 le est qd uidet oībus uel plurib⁹: ⁊ tunc est s̄m uia: a
 sensu. ⁊ est qd uidet sapiētib⁹ ⁊ maxime notis: ⁊ tunc

Secūde partis sūme

est sūm viā rōnis. **C** Ad id aut qđ cōtra obijciť dicēdūz qđ opinio est de eodē de quo est sensus z sic nō h̄z accēss: z maxime de quo est sensus cois qui h̄et cōponere z diuidere sensata pp̄ia nō tñ sūm idē. sensus enim est sūm rōnem rei accipiēdo sensibile: sed opinio est de eodē sūm rōnem pbabilis. **C** Ad aliud dicēdūz qđ non sunt due opiniones sed duplex est respectus opinionis: z nī hīl prohibet aliquid sūm vnum respectum videri uerūz z sūm aliud falsum.

C Utrum diuisio intellectus sit sufficiens.

Inde querendum

a est de intellectu. Et querunt tria. s. de differeſtia intellectuum: z de diuisiō intelligibilibus: z de compoſitione intellectus ad sensibilem aiam. De diuisiōe intellectus h̄ntur quatuor. quorum primus est de diuisiōe intellectus. 2^m est de intellectu agente ulť. 3^m est de intellectu possibili siue patiente ulť. 4^m de intellectu speculatiuo.

a **P**rimum proceditur sic.

Dicit Alexander p̄bus in libro de intellectu z intelligibili qđ tres sunt intellectus. s. potēſialis siue mālis: z intellectus in habitu siue formalis. z 3° qui est p̄ter istos duos qui est intellectus agens. Ex hoc accipit qđ intellectus nō sunt nisi tres diē. cuius cōtrariū videt dicē Alphorab^o in suo libro de intellectu z intelligibili. Maz ponit quatuor. Quoz p̄mus est intellectus qui semp est in actu. 2° intellectus qui est in potēſia in aia. 3° intellectus est cū exiit in aia de potēſia ad effectū. 4° est intellectus quē uocam^o denoiantē. Secūdum aut Alpho^m z Auic^o. quoz sunt diē intellectus alie a p̄dictis in pte. s. agens z possibilis: z intellectus in habitu: z intellectus adeptus. sūm Agz: vident esse due spēs intellectus: sicut enim in omni natura que de potēſia exiit ad actum est accipe agens z possibile. Sicut iā in aia oportet accipe agētem intellectū z possibilem. Auerr^o videt ponē tres spēs intellectus. s. agētem z possibilem z speculatiuū. Obijciť aut de his diuisiōnib^o. Dis enim diuisio sub aliqua diffinitioe debet dari. Si igit istae diuisiōes sunt diuisiōes intellectus: erit alia diffinitio intellectus que pueniat oibus diuidētib^o. prima pbat per hoc qđ diuisum de diuidētib^o p̄dicat noie z rōne. 2^a pbat per oēs auctoritates sup̄ positas. Querat ergo que sit illa diffinitio data ab Auic^o in 6° de nālib^o ubi dicit qđ virtus p̄replatiua intellectus est virtus que solet informari a forma ulť nuda a materia.

C Contra agens in eo qđ agens nihil recipit. omne informari est recipere: ergo agens nō informat. p̄ma pbat per hoc qđ omne recipe est pati: z agens in eo qđ agens non patit. 2^a probat per rōnem eius qđ est informari. Informari enim nihil aliud est qđ formā recipe. Et ex hoc ulterius pcludit qđ intellectui agēti nō cōuenit diffinitio: qđ ex quo nihil recipit tunc querit informari forma nuda a mā. **C** Preterea videt diffinitio nihil ualere. diffinitio enim deberet dari per s̄balia: z illa non expmunt in diffinitioe ista. Item nō videt puenire nisi possibili intellectui: ille enim solus solet informari forma nuda a mā. **C** Querit etiā de p̄tib^o diuidētib^o: agens enim aut cōiunctū est cūz intrinseco possibili: aut cūz extrinseco z sepat ab ipso. Si p̄mo mō tunc erit forma potēſialis cui^o probatio est: qđ qñ efficiēs est intrinsecū tunc sūm Agz: cōincidit in idē cum forma z fine: sūm hoc cum intellectu agens intrinsecus est cūz possibili tunc coincidit cum formali: z ita formalis agens nō facit numerū. Si aut est extrinsecus z sepat tunc sequerē qđ nō eēt pars aie intellectiue. qđ supponimus esse falsūm hec etiā infra pbabimus. **C** Preterea intellectus in habitu z adeptus videntur esse idē. Nihil enim adipiscimur intelligēdo. Intellectus in habitu erit intellectus adeptus. **C** Item in di-

uisiōe Alkindij z Alphora. idē videt esse intellectus demonstratiuus z intellectus in habitu. Dicit enim Agz: qđ cum sciens ex habitu p̄siderat nō est alterat^o: ergo nō altero z altero intellectu utitur: sed sicut differūt sciens z cōsiderās: sic differūt intellectus in habitu z intellectus demonstratiuus sūm Alkindij. ergo intellectus in habitu z intellectus demonstratiuus non sunt diuersi intellectus. **C** Item mā vna numero est ut dicit Agz: sub p̄uatiōne z habitu. sed intellectus possibilis in se z sub forma intelligibili exis est sicut mā exis sub p̄uatiōe z habitu: ergo videt qđ nō h̄eat numerū in illis duabus. Cum igit intellectus speculatiuus nihil aliud sit qđ possibilis exis sub forma intelligibili: videt qđ possibilis z speculatiuus nō faciūt numerū. **C** Item vident nō esse nisi tres spēs intellectus. In omni enim qđ exiit de potēſia ad actū nō sunt nisi tria. s. trāsmutās z trāsmutatū z illud in qđ est trāsmutatio. Luz ergo aia intellectiua in suis intelligibilibus distinguat penes ea que sunt in trāsmutatioe nō erūt nisi tres intellectus in ipa. s. agens qui trāsmutās est z possibilis qui est trāsmutat^o: z speculatiuus in quem est trāsmutatio. **C** Preterea vident oēs assigre diuisiōnes esse diminute. Inuenit enim intellectus simplex z intellectus cōpositus que sunt partes potēſie speculatiue aie intellectalis z tñ nō tāgunt in p̄habitiō diuisiōnib^o. **C** Preterea Auerr^o in cōmēto libri de aia tāgit intellectum qui est ut fides z intellectū qui est ut formatio: z illi nō sunt tacti in aliqua sup̄ior diuisiōnū. **C** Preterea sūm Agz: z Auic^o: potēſie exites in actū quatuor sunt gradus. quoz p̄mus est potēſia quā dicit Alexander idealez siue mālem z nos uocamus eaz potēſia indispōitā. 2° aut est potēſie dispōite que appropinquat ad formā. 3° est potēſie sub forma. 4° est potēſie in ope sūm forma acceptā. Exēplū p̄mi est potēſia militādi in infirmitate. Exēplū secūdi est potēſia militādi in p̄uero cognoscente equoz z sellā z cetera infra militaria. Exēplū tertij est potēſia militādi in milite. Exēplū quartij est potēſia militādi in militate. Cum ergo sūm gradus istos distinguat potēſia intellectiua ut dicunt p̄bi videt qđ p̄ter agētem sunt quatuor: intellectus z sic oēs diuisiōes sup̄iores sunt diminute. **C** Preterea querit quomō diuisiōes intellectus diuidunt per h̄mōi diās. videt enim qđ nō sit diuisio ḡnis in spēs ex eo qđ agens z possibile nō h̄nt idē genus. p̄mūz: nec eandē rōnem ḡnis. nec videt esse totius in ptes eo qđ totūz p̄dicat de oibus p̄tib^o qđ in diuisiōe totius in ptes nō cōtingit. nec videt esse equoca diuisio in f̄giōnes eo qđ nō est hic coicatio in solo noie sed etiā in re. Silt nō est aliqua diuisio accēssis. nec etiā diuidit hoc accēssis in s̄bto: nec sūm in accēssia z ita videt sup̄dicta diuisio p̄hoz sine arte. **C** Solo ad hoc ultimū r̄ndēdū p̄mo est z dicēdūz qđ sup̄dictae diuisiōes analogi qđ mediū est inter vniūcū z equocū. sunt enim ille partes ordinate ad vniūz. s. ad intellectū speculatiuum z agens ordinate ad ipm ut efficiēs: possibilis sūm ut recipiens. ille sūm quē Auic^o uocat in habitu ordinate ad ipm ut p̄parās. Ille sūm quem Alkindij uocat demonstratiuem sequit ipm sicut actus p̄sequit habitūz. **C** Ad p̄m^o ergo diuisiōne que est Alexander dicēdūz qđ datur penes ea que sunt in trāsmutatioe. s. trāsmutās trāsmutatū z in qđ est trāsmutatio: trāsmutās enim est agens: trāsmutatūz passibile z in qđ est trāsmutatio est ille qui est in habitu. z Alexander apprehēdit illū quem Auic^o uocat in habitu: z illū quem appellat adeptūz sub intellectu in habitu. **C** Ad 2^m diuisiōnem que est Alkindij dicēdūz qđ accipit penes ea que exigunt ad p̄fectionem potēſie egrediētis in actum que sunt mouēs z mobile z forma acq̄ita per motum: z opa sūm formā illā. vniūqđq; enim tunc est p̄fectus cum p̄p̄ia pōt cōplere opationē ut dicit Dam^o. z penes mouēs est intellectus agens: penes mobile sūm possibilis: penes formā acq̄itāz per motum est

intellectus qui fit in effectus: penes operationes autem est intellectus demonstrans: sic iterum patet quod sub illo qui fit in effectus comprehenditur Alkindius enim quod uocat Aui^o in habitu adeptum. Diuisione autem Aui^o et Algazel accipit penes perfectionem possibilem intellectui. illa enim sunt perfectiones per modum agentis uel per modum forme. Si per modum agentis hoc erit aut per modum perfectionis simpliciter: aut per modum infirmitatis. Si primo modo tunc est agens intellectus. Si secundo modo tunc est intellectus in habitu. Intellectus enim in habitu secundum Aui^o et Algazel nihil aliud est quam habitus principiorum: quibus ut dicit Auer^o. tanquam infirmitas agens possibile educit in actum. Si per perfectionem est per modum forme tunc erit intellectus adeptus: id est quem adipiscuntur per doctrinam et inuentionem qui etiam alio modo dicitur acquisitus: et alio modo accōmodatus: eo quod mutamus ipsam a re extra. Id autem quod perficit ab his perfectionibus est intellectus possibilis. diuisione autem Algazel accipit penes ea que sunt presens aie essentialia. scilicet agens et id quod est in potentia: in illa diuisione non cadit intellectus in habitu uel adeptus uel demonstrans eo quod illi sunt a similitudinibus rerum que accidunt aie et non sunt presens essentialia ipsius potentie: et actus in omni eo in quo sunt: sunt presens essentialia ipsius. Diuisione autem Auer^o. accipit penes perfectionem intellectus. illa enim est in his tribus. scilicet in intellectu quo est oia fieri quod est possibilis: in intellectu quo est oia facere qui est agens: et illo qui constituitur ex illis: et ille est speculatiuus sub quo comprehendunt intellectus in habitu et adeptus et demonstratus ut patet per supradicta. Ad id autem quod contra obijcit dicendum quod illa obiectio procedit de diuisione que fit generis per species uel diuisas et talis non est ista diuisione ut dictum est. Ad diuisionem Aui^o dicendum quod ipsa data est de intellectu possibili: et de hoc patet solo ad primum. Ad aliud dicendum quod subale est potentie mali recipe forma. ipsa enim ex seipsa est in ratione sibi et recipiens. Ad illud quod obijcit de partibus diuidendis dicendum quod secundum unam opinionem quam infra probabimus quod intellectus agens est pars formalis aie intellectiue si ipse est forma subalis: et propter hoc non incidit in idem cum intellectu in habitu uel adeptus uel formalis: quod illa sunt a forma denudata a materia et abstracta a rebus que accidentalis est aie. Ad aliud dicendum quod intellectus in habitu est habitus principiorum: que discipulus non accipit a magistro. principia enim cognoscimus in quantum terminos sciimus ut dicit Algazel. scito enim quod est primum et quod est totum dicitur quod tunc est maius sua parte. et scito quod affirmatio uel negatio scilicet quod de quolibet est affirmatio uel negatio uera et de nullo simul: ideo non incidit in idem cum intellectu adeptus quod ille est habitus eorum que accipimus a magistro per doctrinam uel per inuentionem. Ad aliud dicendum quod intellectus demonstrans differt ab intellectu in habitu sicut actus primus differt ab actu secundo: et sicut scia et considerare. Ad aliud dicendum quod una sit materia sub puatione et habitu numero et subiecto tamen per eam rationem non est una. et sicut intellectus possibilis et speculatiuus sunt in eodem subiecto et numero sed differunt per eam rationem. Ad aliud dicendum quod in unitate penes hec sunt tres intellectus: sed sub tertio comprehendunt tres. scilicet intellectus in habitu et adeptus et demonstrans. Ad aliud dicendum quod hec diuersitas intellectus qui est simplex et compositus accipit penes diuersitatem intelligibilis et non intellectus. Est enim intellectus triplex qui est intelligibilis incomplexus. intellectus compositus qui est intellectus complexus. Ad aliud dicendum quod Auer^o. uocat intellectum qui accipit formam intelligibilis incomplexum cui inhe-ret fides et persuasio. et sic patet quod illa diuisione iterum accipit penes diuersitatem intelligibilis et non intellectus. Ad aliud dicendum quod penes illos gradus accipiunt intellectus possibilis in habitu et adeptus et demonstrans que triare deducunt ad duo uel ad tria ut patet per supradicta.

Queritur an sit intellectus agens.

Secundo queritur de

intellectu agente. et querunt de ipso sex. Quarum prima est an sit intellectus agens alius in anima. 2^a est utrum sit in genere huiusmodi sicut quod dicitur uidentur dicere. 3^a est utrum sit separata intelligentia sicut dicitur quod dicitur alij. 4^a utrum sit idem cum possibili secundum eentiam. 5^a quod sit habens subiectum et definitionem. 6^a quod intelligat et de modo actionis eius.

Primum sic procedit

Et queritur an sit intellectus agens. Et uidetur quod non sit intellectus agens. sicut enim se habet species sensibilis ad sensum in eo quod perficit ipsam: ita se habet species intelligibilis ad intellectum in eo quod perficit ipsam. sed species sensibilis seipsam potest facere in sensum sine omni alio agente quod sit species uel sensus. et species intelligibilis seipsam faciet in intellectu possibili sine omni alio agente quod sit species uel intellectus. 1^a patet per se. 2^a propter probat ex hoc quod multe species sensibiles sunt sensibilia tactu et gustu que seipsas faciunt in sensum. et ex hoc sequitur quod supradictum sit ponere intellectum agentem. et cum nullum uanum sit in natura sequitur quod intellectus agens non sit in natura. Item forma que per nullam excellentiam sui corrumpit suscipiens magis ueniens est suscipiens quam illa que per excellentiam sui corrumpit eam suscipiens. et si illa que minus uenit potest seipsam facere in suscipiente: multo magis illa que plus uenit. sed forma sensibilis est forma per excellentiam sui corrupta per se in seipsam faciens in sensum. forma igitur intelligibilis per excellentiam non corrumpit intellectum: sed multo magis illa que facit intellectum. Item ois potentia per seipsam potest suscipere a potentia anteriori nobilio: et dignior est et perfectior quam illa que per seipsam non potest facere. fantasia est potentia per seipsam si ne alio agente potest suscipere species a sensu contra: et si intellectus possibilis per se sine agente non potest suscipere species a fantasia perfectior: et nobilio: erit potentia fantasma quam intellectus possibilis quod est impossibile: et intellectus possibilis non indiget agente ad hoc quod suscipiat speciem intelligibilem: et sic iterum uanum est ponere intellectum agentem. Item def quod intellectus agens speciem intelligibilem agit in possibili: et queratur utrum intellectus agens intelligat speciem suam quam agit in possibili uel non. Si dicatur quod non: cur igitur impossibile intelligat eam imperfectior: erit agens in intellectu secundo quam possibilis: cuius contrarium ab omnibus dicitur. Primum enim dicitur quod agens semper intelligit. Si igitur dicatur quod intelligit eam. Cum igitur intellectus nihil intelligat nisi quod est in ipso oportebit hanc speciem esse in intellectu agente. aut igitur semper fuit in ipso: aut aliquando est recepta. si semper fuit tunc sequitur quod species intelligibiles semper essent in anima: et nulla esset acquisita: et hoc esset incidere in errorem Platonis qui posuit nos nihil addiscere sed recordari omnium: et hoc infra destruet. Si igitur aliquando fuerint in ipso species intelligibiles: et antequam fiat in ipso intellectus agens erit in potentia ad ipsas suscipiendas. et nulla erit diuisio inter agentem et possibilem. possibilis enim propter nihil aliud uidetur dici possibilis nisi quod potest suscipere species quas non habet. Item ordo est in viribus anime: ergo in illo ordine est accipere primum et ultimum. prima autem vis est sensus proprius: et ultima est intellectus: et medie sunt sensus communis et fantasia et imaginatio. Huius autem ordo non antedat nisi in motu spiritus ad animam secundum apprehensionem: et primum erit mouens tamen et ultimum motum et media mouentia et mota. sed primum est species sensibilis mouens sensum. ultimum autem est intellectus. et intellectus erit motus tamen: et nullus erit intellectus mouens nec agens. vel si def quod alius mouet ille erit de medijs potentijs et erit mouens et motor: et sic ipse erit in potentia ad anteriores potentias quod non uenit in intellectu ueliter agenti: et nullus erit intellectus agens in anima. Item in primis et medijs potentijs non ponit aliquam potentiam agens ueliter. nullus enim sensus est ueliter agens nec aliquid fantasia: ergo nec in extremis cum extreme sint apprehensiuue si cur primum et medius debet poni uniuersaliter agens. In rationibus prout in niti iniqui quod negantes intellectum agentem esse in anima: et quedam adducunt a simili. sicut etiam in intellectu practico uidemus quod ipse suscipit speciem boni operabilis et discernit ipsam et non tamen mouendo cor: prout ad organum motu processio unius numero et essentia existens. ita uidetur intellectus posse sustinere species

Secunde partis summe

sensibilium sup agere ad hoc qd sint in ipso. **C** Contra hoc sunt auctoritates oim phoz. dicit eniz **A**g: in 3° de aia. qm aut sint in omni natura aliqd est aliud qm materia: i vno quoq; gñe: hoc aut est potētia pma illa. aliter autē est causa z efficiēs qd est z oia facit utars ad nām sustinu it necesse est z in aias has dñas: z huius qdē quedā dñā est intellect^o quo oia fiūt ille xpo quo est oia facē. **C** Itē **A**uer^o. ibidē dicit qd in aia est intellect^o quo est oia face/ re fm **A**g: z intellect^o possibilis quo est oia fieri qd dī: cūt **A**lphorab^o **A**lkindius **A**lexader **A**uic^o z oēs phi. Per rōnem aut pbat sic. **D**e qd sit in actu ita qd educit ex potētia nō egredit nisi per illud qd est i actu. Intellectus possibilis sit in actu ita qd educit de potētia in actus illū: ergo hoc sit per aliqd qd est in actu z agēs: ergo necessariū est ponē intellectū agētē. **C** Itē in oī trāsmutatio ne necesse est ponere sūm z efficiēs z finē. in intellectu possibili est trāsmutatio ad spēm intelligibilē: ergo necesse est ponē in ipso efficiēs sūm z finē. sed sūm est intellectus possibilis: ergo aliqd erit efficiēs z finis z diuersus ab intellectu possibili: qd sūm ut dicit phus nunqz coīncidit in idē cū efficiēte z fine. **C** Querit ergo utrū efficiēs z finis sint idē uel nō. si nō tūc habet ppositū qd tūc efficiēs erit intellect^o agēs uliter z trāsmutatio intellectū possibile. si sic tūc respectu eiusdē trāsmutationis idē erit efficiēs z finis: sed finis est inductū z factus per trāsmutatio nē: efficiēs inductēs z faciēs. ergo in eadē trāsmutatione idē erit inductēs z faciēs inductū z factū qd est ipossibile nec est vis in hoc qd dicit trāsmutari intellect^o possibilis: i in eo nō sit trāsmutatio pñca tñ est trāsmutatio apphen/ sionis. **C** Itē nulla forma seipsam facit in mā z suba. species intelligibiles sunt forme: ergo nulla earū seipsas facit in intellectu possibili. **p**^a. pbat per hoc qd si daret qd alia forma faceret seipsam in mā z sūto idē eēt faciēs z factus: z idē eēt in actu z in potētia. fm enim qd est faciēs necesse est i p m eē actu: qd nihil facit nisi actu ens: fm aut qd est fiēs est in potētia: qd nihil sit qd actu est ens: sed qd possibile est fieri. Si forte diceret qd sūm agit hoc est absurdū qd sūm est motus: z mouēs z motū nunqz sunt idē: igit in apphensione intellectua necesse est ponere agētē intellectū: sicut ponit possibilis z specularius. **C** Itē forma nō est nisi qñ est in sūto: ergo non operatur anteqz sit in sūto. sed si forma intellectualis eēt intellect^o agēs ut qdā dicunt nō ageret nisi qñ eēt in intellectu possibili: sed cū est in intellectu possibili tūc intellect^o possibilis est in actu: ergo intellectus agēs nō ageret nisi qñ intellect^o possibilis eē in actu: z hoc est absurdū. oē enim agēs agit ad hoc ut potētia educat in actū z nō postqz est in actu. **C** Itē fiat argumētū **A**uer^o. sup li^o de aia. i. qd compatio sensus z fantasia ad intellectū possibile est compatio pñcularis z singularis eo qd in sensu z fantasia nō est nisi pñcolare z singulare. si ergo nō eēt mouēs intellectū possibile nisi fantasia nō moueret intellect^o possibilis nisi fm pñcolare: z ita in intellectu possibilis nō differret a virib^o aie sensibilis: ergo necesse est intellectū agētē ponē qui agit ulē ex pñculari. **C** Itē ulē est in pñculari potētia nō actu: ergo si debeat educi in actum necesse est qd hoc fiat ab aliquo agētē qd agēs nō pōt eē de virib^o aie sensibilis. Aut ergo hoc est idē cū intellectu possibili aut nō. si nō habet ppositum. i. qd necesse est ponē intellectū uliter agētē ulia de pñcularib^o. si sic tūc idē erit recipiēs ulē z faciēs ipm. z tēz erit mouēs z motus: que oia ipossibilia sunt. **C** Itē in visu sic est qd lumē est agēs z faciēs colores potētia sensibiles actu sensibiles: sed intellect^o agēs ut dicit phus est ut lumen in visu: ergo intellect^o agēs de necessitate ponet in aia intellectua. **C** Solo pcedim^o qd intellect^o agēs uliter est in aia. **C** Ad p^m qd ptra hoc obijcit dicēdū qd spūs sensibilis quedā sunt actiue pñe: quedā aut nō: z ille indiget aliquo agētē. z siue sint actiue pñe siue nō nō m agūt fm seipsas in sensib^o sed agūt in suis obiectis. obia eniz

sunt pma mouentia sensus: z ppter hoc illa est falsa que supponit qd spēs sensibiles agāt per seipsas in sensibus. Spēs eniz sensibiles nō sunt actu nisi in sensibilibus: ergo nō agūt nisi postqz sunt in sensibilib^o. vñ si agerent in sensu educēdo ipm de potētia ad actus oia agerēt z non educerēt ipm: nisi qñ sensus est in actu qd est ipossibile: z per hoc patet qd pma est falsa. **C** Ad aliud dicēdū qd nullus sensus ponit agēs uliter respectu altorū z hoc cōtingit duab^o de causis. qm vna est qd sensus nō est vnus potētie sensibilis. visus enim nō recipit ab auditu z ppter hoc nō pōt facere agēs ulē ad oia sensibilia. Si autē nō est in intellectu qd eadē est potētia recipiēdi oia intelligibilia que pōt hēre ulē agēs. z^a causa est qd agētia in sensibus sunt obiecta: z ppter hoc nō ponit sensus agēs uliter: sed in intellectu fantasia nō sufficiēter mouet nec uliter eo qd vnū qd qd fantasia est pñcolare determinatū. z ideo necesse est ponē agēs ulē eē in intellectu. **C** Ad aliud dicēdū qd fantasia nō recipit nisi pñcolare z ppter hoc sufficiēter pōt moueri a sensu pcedēte fm actū factoris in intellectu possibilis recipit ulē z ideo nō sufficiēter mouet ad fantasia que nō sit in actu nisi fm pñcolare: nec i hoc pñsistit pñfectio fantasie z imperfectio intellect^o. intellect^o eniz possibilis pñfectior est in eo qd recipit ulē qd supius est pñculari z ppter sui ampliorē pñfectionē requirit aliquod agēs sicut z in pñcis corpibus plura mouet ad corp^o organiciū qd ad corpus mixtū uel simplex: nec tñ corpus organiciū imperfectius est corpe mixto uel simplici sed potius pñfectius z nobilius. **C** Ad aliud dicēdū qd hoc nihil est querē utrū intellectus agēs recipit ipm uel intelligit eā si cū nihil est dicere utrū lumē videt colores uel recipit ipsos. lumē enim fm qd est in corpe opat vnū visibile a potētia visus z nō duo. sicut intellect^o agēs lumine suo intellectu ali opat vnū intelligibile ab vno intellectu. possibile cuius intellectus est agēs z possibilis sed agētis sicut ab ipso z possibile sicut in ipso: z sicut in pñcis corpibus vna est opatio agentis forme z mae patiētis i nō eodē mō si cut dictū est. **C** Ad aliud dicēdū qd rō illa tenet in ordine mobilitū que oia mouent fm formā pmi mouētis: i in virtutib^o aie nō est ita. pmi enim mouēs mouet fm formā singularē z pñcolare que est hic z nūc. Ultimū autem motū. i. intellectus possibilis nō mouet fm formā illam sed fm rōnē ulis: z ppter hoc oportet illud eē agēs z mouēs. z per hoc etiā patet solo ad sequēs: qd in pñis z medijs nō est nisi forma pmi mouētis: sed in extremis est plus: z ideo in extremis oportet opponē aliud agēs. **C** Ad ultimū dicēdū qd intellectus practicus mouet motus. nō enim mouet corpus nisi motus a specie appetibilis sicut dicit phus in cap^o de motore. z sic nihil phibet intellectū possibile mouere in intelligibilib^o. cū enim motus est ab vno intelligibili mouet aliter. Uel dicat melius qd nō est simile de intellectu practico z cōtēplatiuo. practicus enim habet apphensionē z appetitū: z per apphensionem est motus: per appetitū xpo mouēs. sed intellectus cōtēplatiuus possibilis nō habet nisi apphensionem: z propter hoc non est nisi motus tñ z nō mouens.

C Utrum intellectus agens sit in genere habitus.

Secundo queritur Utrum sit

in genere habitus. Et videt qd sic duobus sensibilibus inductis ab **A**g. Dicit eniz in 3° de aia qd intellectus agēs ad possibilem se habet sicut ars ad mām: sed ois ars ad mām se habet sicut habitus actiuus: ergo intellectus agēs se habet ad possibile ut habitus actiuus: ergo intellectus agēs est habit^o. z^a pbat qd ars nihil aliud est qz habitus exñs in aia ad cuius similitudinē fit aliqd in materia extrinseca. pma xpo patet ex auctoritate **A**g. aliud sile est qd dicit intellectū agētē eē sicut lumē. lumē xpo est eē formale colorū z ita videt intellect^o agēs nihil aliud eē qz eē formale intelligibiliū: i tale ē hic pñcipue pñcipiorū: i

videt intellectus agēs eē habit⁹ pncipioz. ¶ Itē dicit Alex^r exp̄sse q intellect⁹ agēs est forma que nō est mālis que sola de materia sua est intelligibilis. forma autē que nō est mālis z intelligibilis est habit⁹. ergo intellect⁹ agēs nihil est aliud qz habit⁹. z in alio loco dicit q intellectus in effectu nō est aliud qz forma intellectua. z ex hoc seq̄r idē. ¶ Itē Themist⁹ in cōmēto libri de aia dicit q agēs intellect⁹ nō differt a speculatiuo: nisi q: speculatiuus dicitur in quātū est forma possibilis p̄siderātis spēm receptā a fantasmate. agēs autē in quātū p̄ficit possibile. Cum igitur speculatiuo intellect⁹ sit huius s̄m suā subam: agēs s̄m suā subas erit huius. Per rōnē autē pbat idē sic. oēs agēs spēm suā agit in possibili nisi ita sit q possibile nō posset suscipere illā. intellect⁹ agēs agit in possibile: ergo spēm suā imp̄mit in possibili nō possibile pōt suscipere eā. p̄bat ex hoc q oēs agēs trāsmutat ad se patiens. 2^a q. pbat ex h⁹ q possibile nō dicitur possibile nisi respectu agētis. Cum igitur possibile pōt suscipere spēm agētis: spēs recepta i possibili eiusdē rōnis erit cū agēte. sed spēs recepta in possibili est huius z forma: ergo intellect⁹ agēs hēbit rōnē huius z forme. ¶ Itē qd agit actione huius z nō hēt actionē a mā illud est huius: intellect⁹ agēs sic agit ergo est habitus. Probatio p̄me p̄e patet per Dam⁹. qui dicit res differre p̄p̄is actionib⁹ z opationibus. Probatio scdē est q: huius pncipioz est illuminās intelligibilia sequentia: z iste dicit eē intellect⁹ agētis: ergo intellect⁹ agēs nō est nisi huius pncipioz. ¶ Querit etiā circa hoc de duab⁹ op̄mionib⁹ intellectū agētē z possibile dicitū esse habitū. q̄rū vna dicit q est habit⁹ p̄stitutus ex oibus intellectib⁹ qui sunt in aia. Aliq⁹ q dicit q est huius cause p̄me ulter irradias sup oia creata cāe p̄me. Et videt p̄me eē vera. oēs enim agēs ulter necesse est se hēre pueniētiam in spē cū oibus hīs que educit in actū. intellect⁹ ulter agens ulter est agēs oēs spēs intelligibiles: ergo necesse est hēre pueniētiam in spē cū oibus intelligibilib⁹. p̄ma pbat per h⁹ qd dicit Alex^r: q agēs z patiens p̄mo sunt p̄traria z ultimo s̄fisa in fine actionis. 2^a q. supponit ex dictis oium p̄horū. Ex hoc ulterius seq̄r q intellect⁹ agēs sit ois intellectus aie uel aliqd p̄stituti ex oibus. ¶ Itē videt haberi per uerbū Alex^r: in 3° de aia. ubi dicit q intellect⁹ qui est in potētia tpe est pncipalior agente in vno: hoc est in vno z eodē intelligibili possibilis intellect⁹ p̄r est qz agens: z hoc nō pōt uerū eē nisi agēs sit forma z spēs que sit in intellectu possibile: h⁹ enim act⁹ ut dicit in 9° metha⁹ p̄r sit potētia suba z rōne q: potētia subam z eē z rōnē habet actū in potētia p̄r est tpe qz act⁹: eo q potētia est s̄m gñationis per quā inducit act⁹. Si igitur sic est de possibili z agēte intellectu ut videt p̄hus dicit in 3° de aia. agēs intellect⁹ nō erit nisi spēs intelligibilis aut aliqd p̄stitutum ex illis. ¶ Pro altera autē op̄mione sic obijciat. duplex est forma ut dicit Alexāder. s. forma que est in mā: z forma que de nudata est ab ipsa. forma q̄o que est in materia hēi ordinationē ad formā vnā que est motor p̄mi mobilis p quā ois forma uenit in mām que est in ipsa: ergo forma que est sepata a mā hēbit ordinationē ad formā vnā que ita utilis est intelligēdo sicut illa opando. Cū igitur oia illa que sunt intelligibilia sint aliquo mō ab oib⁹: irradiabunt species ab aliq⁹ forma vna que ulter est agēs ad oia. sed hec forma nō pōt eē nisi forma p̄me cāe: ergo videtur q intellect⁹ agēs sit exēplū z huius p̄me cause in nobis. ¶ Hoc videt etiā ex p̄bis Boecij qui dicit q noticia p̄mi boni oibus nāliter inserta est. Item Dam⁹. cognitio cognoscēdi dei oib⁹ nāliter inserta est ab ipso sicut dicit Boec⁹ nix⁹. ¶ Sz p̄ra oēs agēs ulter in aliquo gñe nō est actū i ali quo illoz. intellect⁹ agēs ulter est agēs in gñe intelligibilium: ergo nō erit actū in aliquo illoz. sed ois huius z ois spēs accepta z intellecta est actū in intellectu possibili: ergo intellect⁹ agēs nec est huius nec est aliq⁹ spēs intelligibilis. Ad autē ois huius z ois spēs intelligibilis accepta actū sit i

intellectu possibili sumit a p̄bo p̄hi in 3° de aia. ubi dicit q aia potētia est oia intelligibilia: z nihil est actū eoz anqz intelligat. ¶ Itē def q intellect⁹ agēs sit huius tūc aut erit habitus simpliciu aut huius cōplexoz aut utrorūqz. Si p̄mo mō cū igitur intellect⁹ agēs semp sit in actu ut dicit Alex^r: oportet q oia simplicia semp eēnt actū in aia: z sic nullū eoz accipet a sensib⁹ qd est falsum. Si forte dicat q intellectus agēs est habit⁹ s̄m spēs vnus uel plurium simpliciu z nō oius. ¶ Cōtra illud ergo simplex uel illa simplicia hēbit ordinē luminis z forme ad oia alia intelligibilia: aut nō. si nō tūc nullū simpliciu intelligeret per ipm: z sic nō erit ultr agēs. si sic ergo si ipm est vnū tūc non erit nisi intellectus entis. z si est plura tūc nō erit nisi intellectus decē gñalissimoz: z quocūqz mō dicat tūc intellectus agēs nō inuabit ad intellectu alioz nisi ut intelligant in potentia. huius grā ut intelligat suba uel quātitas z sic nos nunqz intelligeremus hoīem in rōne hoīs z asinū in rōne asini. itē rōra q̄o in suis supiorib⁹ nō sunt nisi potētia ut dicit Porphyrius. z in 2° p̄r q scire in ultr nō est scire in p̄ria natura. Si q̄o dicat q ille habit⁹ est huius cōplexoz aut ergo ille huius erit habit⁹ pncipioz aut p̄secutiū pncipia. z si ultimo dicat tūc sequit q oia sunt actū a nobis scita z nihil addisceremus qd falsū est. Si q̄o p̄mo mō dicat tūc intellect⁹ agēs erit habit⁹ pncipioz: z tūc queritur de gñatione terminoz qui sunt in pncipijs. pncipia enim cognoscim⁹ in eo q terminos scimus: z per cognitionē terminoz dicit Alex^r: pncipia sciri per exp̄iētias. Et querit qd sit intellect⁹ agēs huiusmodi spēs intelligibilis huiusmodi ille enim nō est habit⁹ cōplexoz: nō enim cōstituit incōplexum: sed potius p̄stituit ab ipso. ¶ Preterea sit intellect⁹ cōplexoz p̄r est qz intellectus incōplexoz p̄us aut nō agit a posteriori: ergo alius erit agens respectu illoz intelligibilium: z tūc querit qd sit ille. z redit ad p̄mā qōnē: ergo intellect⁹ agēs nō pōt eē habitus ex oib⁹ intelligibilib⁹. intellectus enim agēs est p̄stitues oēs intellectus: ergo si p̄stituit⁹ est ex illis tūc erit p̄stitutus ex oibus ex eo q nō cōstituit qd nō est intelligibile. ¶ Sicut obijciat p̄ra illā que dicit q intellectus est habitus z species p̄me cause in nobis. spēs enī p̄me cause: aut est qd est p̄ma causa: aut q: est. si p̄mo mō tūc oportet q p̄ma causa hēret rōnem distinctā: qd est impossibile cū sit specialissima. Si scdō mō tūc nō erit rō cognitiois oium cognoscibilium. ¶ Preterea quēcūqz in se p̄fecto intellectu cognosci nō p̄nt illa non faciūt alia p̄fecte intelligi materia p̄ma ut dicit Auic⁹ z Boecius p̄fecto intellectu cognosci nō pōt: ergo nō p̄nt alia facere p̄fecte intelligi. ¶ Preterea dicit p̄hus in 2° metha⁹ q dispositio intellectus nri ad manifestissima nāe est dispositio sicut oculoz uesp̄tationū ad lumen solis: ergo h⁹ p̄ma causa manifesta sit in se tū obscura z occulta erit nobis z sic ipsa non erit intellectus agēs cum irradiat sup oia intelligibilia. ¶ Solutio dicendū q intellectus agēs nō est habitus sicut bñ pbatū est in ultimis rōnibus: h⁹ qd alij aliter dicit. sequaces enim Themistij dicūt intellectu agēte nō esse. seq̄ces enim Alexāderi dicūt intellectu agēte esse cōstitutū habitū ex oibus intelligibilib⁹. Alij q̄o dicūt intellectu agēte habitū eē z spēm cause p̄me z nulli eoz p̄sentimus dicētes intellectu agēte nō eē habitū uel speciem accitalem aliquā: siue sit innata ut noticia p̄me cause: siue acq̄ita per app̄hensionem siue abstractionē a materia. ¶ Ad p̄mū ergo dicendū q exēplū Alex^r: duplex est: q: scuit q neuter eoz habuit s̄itudinē cū intellectu agēte nisi in parte. Ars enim se habet ad mām ut efficiens formale: z hoc habet s̄itudinē cum intellectu agēte. Intellectus enim agēs est ut ars z efficiēs formale. intelligibilia aut sunt sicut forma artificiat. z possibilis intellectus est ut materia artificiat: sed tamen ars est habitus z intellectus agens non erit habitus. p̄pter hoc enī nō dicit Alex^r: simpli q intellect⁹ agēs est ut ars: sed qd est ars

Secūde partis sūme

ad mām sustinuit. i. talē intellectus agēs habet compati-
onē ad possibīlē z intelligibīlīa q̄lē sustinuit ars ad mām
z formā artificiātī. 2^m exēplum qd est de lumine z colorī
bus magis est sile. q. sicut lumē agēs formale est colorū
p̄m actū: ita intellect^o agēs formale efficiēs est intelligibi-
liū s; actū: sed tñ in hoc est dissimilitudo q̄ lumē est extrin-
secū potētiē visuē z nō est de p̄stitutione ipsius. intellect^o
p̄o agēs nō est extrinsecus aīe intellectiue: sed est de cōsti-
tutione ipsius. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ si uolum^o sustinē
dictū Alex^o adri dicim^o intellectū agētē esse spēm z formā
nō que est intelligibīlis sed que est forma p̄fectiua intelle-
ct^o possibīlis z aīe intellectiue. Et eodē mō dicim^o ad aliū
h; tñ intellect^o in actu z intellect^o agēs nō semp sunt idē: q.
intellect^o possibīlis qñ hēt spēm intellectiua est intellect^o in
actu z nō intellect^o agēs. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ Themi-
stius uocat intellectū agētē: intellectū in actu cū tñ nō sit oī
nō idē ut iā dictū est. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ duplex est
agens. s. ule z hoc nō est determinatū in spē. z p̄ticulare
z hoc hēt spēm determinatā sicut etiā est in naturis. In
gñatione enim hoīs mouet sol sicut agēs ule oīno inde-
terminatū: z mouet hō uel potētia hoīs in semine: z hoc
est determinatū. spēs p̄o iducta in mā vniuoct in agē-
te determinatū z nō cū agēte uli. silt est de intellectu pos-
sibīli illū enīz mouet intellect^o agēs ut agēs ule qd vno
mō agit respectu oīum intelligibīliū: fantasma aut mouet
ut agēs p̄ticulare: z ideo forma iducta in intellectu possibi-
li nō vniuoct intellectui agētī s; nāe fantasmatis z p̄pter
hoc intellectus hoīs est qui extrahit de fantasmate hoīs.
¶ Ad aliud dicēdū q̄ intellect^o agēs nō agit actiōe ha-
bit^o. habit^o enim p̄ncipioz est dup^o. s. i. gredientiū in sil-
logisimū z nō i. gredientiū. z videt q̄ hitus nō agit nisi p
bādō z inferēdo per hitudines terminoz. intellectus p̄o
agēs nō agit per hitudines nec p̄bādō nec inferēdo sed
pot^o per suā simplicitatē ut i. f. declarabit z illā simplici-
tatē p̄fert oīb^o intelligibīlib^o. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ illa
opinio que dicit intellectū agētē eē oēs intellect^o uel p̄sti-
tutū ex oīb^o falsa est. ¶ Ad rōnē p̄o dicēdū est q̄ aliud
est de agēte uliter: z aliud de agente spē determinata ut
p̄us dictū est. Agēs enim uliter nō imp̄mū spēm s; agēs
determinatū z de hoc intelligit q̄ agēs z patiēs p̄mo mō
sunt dissilia z postea filia. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ p̄s fa-
cit compatiōnē iter intellectū possibīlē z intellectū in actu
qui est p̄fectio potētiē possibīlis z uocat intellect^o specula-
tiuus. z uerū est q̄ intellect^o actu p̄o est possibīli subā z rō-
ne: sicut oīs act^o p̄o est sua potētia: sed intellect^o actu g est
agēs z efficiēs p̄o est possibīli in tpe z subā z rōne: sicut
efficiēs p̄o est mā i p̄ficiis z hoc inuit Ag^o: ibidē. post q̄
enim dixit q̄ intellect^o potētia tpe p̄ncipalior in vno statū
addit oīno aut neq; tpe: sed nō aliqñ quedā intelligit aliq
p̄o nō intelligit: qñ diceret nō uliter uerū est q̄ possibīlis
p̄o sit tpe eo q̄ in actu: sed agēs z efficiēs p̄o est tpe q̄
possibīlis semp enim ut dicit ibidē honorabili^o est agēs
patiēs z p̄ncipiū mā sed ille agēs nō aliqñ qdē intelligit
z aliqñ nō: sed semp intelligit ut i. f. p̄babit. ¶ Ad aliū
dicēdū q̄ etiā illa opinio falsa est. ¶ Ad rōnē p̄o dicen-
dū q̄ uerū qdē est q̄ oīs forma iducta per motū nāe o:
dinat ad motore p̄mū ut ad cām. intelligibīlia p̄o nō p̄nt
ordinari ad formā vnā nisi que est forma entis. z hoc pa-
tet. intelligibīlia enīz sūt per resolōnē que resolutio stat in
eūte z nō in alio: non aut resoluunt in spēm cāe p̄me: q.
spēs p̄me cāe nō abstrahit a causatis h; per cām inferat.
intellect^o aut agēs in quolibet uli agit simplicitate: z eodē
mō ut p̄babit i. f. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ est noticia que
est sūmū bonū z hec est i. f. oīb^o: sed nō p̄t eē lumē ad
oīa intelligibīlia. est etiā noticia que est sūmū bonū: z hec
nulli i. f. est: q. nō p̄t comp̄hēdi p̄ p̄monē diffinitiuū.

¶ Utrū intellectus agēs sit intelligētia separata.

Artio queritur Utrū intelle-

ct^o agēs sit intelligētia separata uel nō. Et videt q̄ sic. Bi-
ciū enim Ag^o: in 3° de aīa q̄ hic intellectus. s. agēs z sepa-
tus z i. mixt^o z ipassibīlis subā actu est nō p̄t aut dici eē
separ^o nisi a mā z magnitudine. i. mixt^o aut p̄uationē
mixtionis cū fantasmate p̄ticulari. ipassibīlis eo aut q̄ ni-
hil recipit. subā p̄o actu ens eo q̄ respectu nullius est in
potētia sed cōplet^o p̄fecta cōpletionē. Cū igit hoc nō cō-
ueniat aīe humane uel p̄tib^o eius que imp̄fecta est z pos-
sibīlis ad p̄tutes z scias oportebit intellectu agētē eē i. f. h; z
z intelligētiā que nō sit humana nec ps ei^o. ¶ Itē Ag^o:
separ^o intellect^o solū est hoc qd uerū est: z hoc solū imorta-
le z p̄petuū est. Cū igit intelligētia nuda z separata sit tñ ue-
roz ut dicit Auic^o: z sic imortalis z p̄petua ut p̄bat in xj^o
metha^o videt intellect^o agēs eē intelligētia separata. ¶ Itē
Algazel in 5° tractatu sue p̄hice de intellectu agēte sic dicit
cū intellect^o possibīlis est subā nuda a mā qd intelligit de i-
tellectu agēte. sed nullus act^o corpis uel ps ei^o potēntialis
est subā nuda a mā. ergo intellect^o agēs nō est act^o corpis
uel ps ei^o potēntialis. ¶ Itē Algazel ibidē. sensus de intel-
ligētia agēte est q̄ semp est agēs in aīas i. cessanter: s. h;
oīno est de numero subarū intelligibīliū de qb^o iā certifi-
catū est in tractatu diuinorū. i. in metha^o que dignior est
oīb^o illis ut hoc attribuat ei q̄ est intelligētia ultima decē
intelligētiarū. ex hoc exp̄sse accipit q̄ intellect^o est decima
intelligētia numero scdarū intelligētiarū z ita intellectus
agēs est intelligētia separata z nō ps aīe nec aīa. ¶ Itē
Algazel exp̄sse dicit q̄ intellect^o agēs nō est in corpe: s; irra-
diat sup aīam rōnālē coicādo eidē lucē bonitatis sue. Cū
igit hoc p̄pū sit intelligētiarū separarū intellectus agēs
erit intelligētia separata. ¶ Itē Auic^o in xj^o sue metha^o po-
nit duplicē ordinē intelligētiarū separarū. Quedā enim
est intelligētia p̄ma que est motor vniuersitatis z p̄ncipiū
p̄mū tot^o eē. 2° aut intelligētie sunt in decē ordinib^o ut ip-
se dicit. q̄rū p̄ma mouet celū vniūforme qd est p̄mūz mo-
bile. 2° mouet sperā stellarū fixarū. z 3° sperā saturni. z
4° sperā iouis. 5° sperā martis. 6° sperā solis. 7° speram
ueneris. 8° sperā mercurij. 9° sperā lune. De decima p̄o
sic dicit. decima est intelligētia a qua fluit sup n̄ras aīas z
hec est intelligētia mūdi terreni z uocamus eā intelligētiā
agētē. z ex hoc accipit q̄ intellect^o agēs est intelligētia sepa-
ta. x. ordinis intelligētiarū scdarū. ¶ Itē oīno dicit Al-
gazel in sua metha^o q̄ dicit Algazel. nō sunt nisi abbre-
uiatio dictorū Auic^o. ¶ Itē Ysaac in l^o de diffinitioib^o
dicit q̄ rō causat in ymbra intelligētie z vult q̄ intelligētia
sit subā separata z intellectualis apud quā p̄ncipia sunt ulia
rerū que illumināt sup aīam rōnālē: z per hoc inuit q̄ i-
tellect^o agēs sit subā separata. ¶ Itē rōnē aut videt idēz
p̄bari. videmus enim q̄ in corpb^o quātū ad motū
mixtionis gñationis z alterationis sūm nām p̄mū mo-
uēs z agēs est separātū a mā i. mixtū z gñabilū z altera-
bīlū sūm nām. p̄mū enim mouēs est celū: ergo videt a si-
mili q̄ in spūalib^o illud qd est mouēs p̄mū in alteratio-
ne intellectus possibīlis sit subā separata. Cū igit p̄mū mo-
uēs sit intellect^o agēs erit subā separata. ¶ Itē oīs depōsi-
tio tenebrarū que est in inferioribus remouet per influē-
tiā lucis a corpe supiori qd loco subā z natura. separatus.
est ab inferioribus. Cū igit simul depōsitio tenebrarū sit
ex fantasīs: z ignorātia intellectus possibīlis debet remo-
uere huiusmodi tenebrā per influētiā alicuius qd sepa-
tū est subā z natura ab intellectu possibīli. ¶ Item sūm
p̄hos supiores cōposita sunt ex motore z mobili z nō fa-
ciūt vim utrūq; motore ille sit intelligētia uel aīa uel utrūq;
sicut hō cōpositus est ex motore z mobili: ergo sicut se-
habet mobile hoīs ad mobile supius sic se hēbit motor
hoīs ad motore supiore. sed mobile hoīs accipit influētiā
z imp̄sionē a mobili supiori. Sicut enī Ag^o: in 2° de gñi-
tione z corruptiōe. q̄ oē ips z vita mēsurat determinata
p̄yodo: s. motor hoīs influētiā z imp̄siones accipit a mo-
tore supiori. Cū igit mor^o p̄ncipalis ē p̄m^o vniūscuiusq;

mobilis sit intelligentia sicut concorditer dicitur philosophi anima rationalis quantum ad intellectum possibilem in impressiones et in fluétias accipit ab intelligentia separata. Cum autem proprium agētis sit influere super possibilem de luce sua intellectus agēs erit intelligentia separata. ¶ Itē in cōmēto sup 3^{am} pponē libri causarū dicit Alphora⁹ qd causa pma creauit eē aīe mediāte alidū id est intelligentiā z postqz creauit eē aīe posuit eā si cut in sūm intelligentiē quo efficiat opationes suas. s. i. intelligentiē. Ex hoc accipit ex quo aīa quantum ad intelligentiā possibilem est in sūm intelligentiē separe qd actiones ei⁹ fluūt ab intelligentiā separe in ipsam sicut actio in sūm fluit in in sūm a mouēte pmo: z sic intellectus itēz erit intelligentiā separe. in hoc etiā videt p sēntiē Collectan⁹ in suo li^o de aīa qui dicit qd intellectus. s. intelligentiā fluūt in intellectu possibilem sūm pueriōne ad intelligentiā agētē s; qd est possibilis perit ab ipsa intelligentiā agētē. fortius autē ad idē obijcit sic. Intellectus agēs aut agit i possibile actione sue sube: aut alicui⁹ forme exiūt in ipso. Si pmo mō cū sua suba sit eodem mō se hñs z vna non faceret in possibili actionē nisi vno mō se hñt ut vna: qd maxime falsū est cū sint multa in intelligibilia sūm que intellectus possibilis efficiat in actu. Si scdo mō tūc intellectus agēs hēbit spēs z formas oīum intelligibilium: qd sūm vna spēm nō pōt agē diuerfa intelligibilia ergo hēbit penes se specialitates z gñalitates oīus rerū. Aut igif hēt eas per acceptionē ita qd qñqz non habuit. aut semp est z fuit in actu sūm ipsas. Si pmo mō tūc intellectus agēs eēt in potētia z nō differret a possibili. Si scdo mō tūc intellectus agēs erit intelligentiā plena formis magis z minus vlib⁹. Lū igif hoc sit p pūm intelligentiē separe in intellectu agēs erit intelligentiā separe. Et huic p cōmō vidēt p sēntiē Plato z Boeci⁹. Plato enī dixit oīa vltia esse penes intellectū semp: z disciplinā dixit eē remiscētia. Boeci⁹ aut in de solatione philo⁹ dixit vltia retinet z singularia p dūt. Lū aut videt p sēntiē Ag: pter b⁹ solū qd excusat errorē Platonis in remiscēdo. Bīc enīz separe aut solus est hic: qd uerū est z hoc solū imortale ppetuū est: non remiscunt aut per hoc qd ipossibile sit. passius aut intellectus corruptibilis est: z sine hoc nihil intelligit. Ac si dicat intellectus agēs qui separe est tūc uero rū. s. pncipioz vltū z est imortalis per hoc qd ipse nō est vus nō depēdēs a corpe: z est ppetuus per hoc qd nō est i potētia. nō tūc sequit ex hoc qd remiscat in accipēdo scī entia qd intellectus agēs i passibilis est z nihil recipit. passius aut est passibilis intellectus corruptibilis est per hoc qd acqrit z amittit formas scibiliū z cū hoc nihil intelligit aīa. hāc tūc lām oīno aliter exponūt tres cōmētatores. s. Alexander Themisti⁹ z Auerr. sed nre expōnī p cōrdat littera. In hac etiā sūia expōse est Auic⁹ in 6° de nālīb⁹ z duo sequētes uestigia ei⁹. s. Algazel z Collectan⁹. ¶ Itēz adhuc forius ostēdit. oē qd recipit aliqd est in potētia ad illud. intellectus agēs nō est in potētia ad aliqd qd ipse est vltiter agēs: ergo intellectus agēs nō recipit aliqd. Inde sic. oē qd recipit aliqd intelligēdo intellectu nō creato a rebus est intelligentiā. intellectus agēs nō recipit aliqd intelligēdo: s. intelligit intellectu nō creato a reb⁹. s. oē qd intelligit intellectu nō creato a reb⁹ est intelligentiā z suba separe: intellectus agēs sic intelligit. s. intellectus agēs est intelligentiā z suba separe. p⁹ vltimi sillogismi pbat ex hoc qd aīa rationalis nō est in corpe nisi ut pfiat scīa z sūte ut dicit scī z pbi. z⁹ pbat in silis pcedētib⁹. pponēs sūo sillogismoz pcedētiū p sē sū manifeste. ¶ Itē pbat qd intellectus agēs sit intelligentiā pma que de⁹ est: sic intellectus agēs nō intelligit intellectu creato a reb⁹ ut pbatū est. Aut s. intelligit a seipso aut ab alio. si a seipso: s. est a seipso. pbatio hui⁹ p cōmō est. illud qd pbat in metha⁹ Auic⁹. s. qd ens p sē est ens necesse. z ens ab alio est ens possibile. si enīz est ab alio poterit ptingē qd ipm nō sit. s. si aliqd nō eēt ipm. s. si a quo cūqz est eē rei ab eodē etiā est opatio ipm⁹ s. nō imēdiate. Si igif intellectus agēs est ab aliq tūc etiā intelligit ab alio:

z sic etiā intelligit intellectu creato ab alio: ergo intelligit im possibilem qd iā ipbatū est: nō ergo intelligit ab alio. sola aut intelligentiā pma est de⁹ nec est ab alio nec intelligit ab alio. ergo intellectus agēs est intelligentiā pma que est deus. Ad aut intelligentiā sola nec fit ab alio nec intelligat ab alio pbat per octauā pponē libri causarū ubi de sedis intelligentiis dicit sic. De⁹ enīz intelligentiē fixio z eēntia est p bonitātē purā que est pma causa. ¶ Itē in 9° metha⁹ dicit Ag: qd si pma causa intelligit per aliqd a se qd hēbit aliqd diuinū. s. illud qd pfiat intellectu suū qd erit diuinū z nobilius suo intellectu: qd est icōueniens z per hoc pcludit qd de⁹ intelligit seipso. ¶ Itē arg⁹ facio de intellectu agētē. i. intellectus enim aut intelligit p sē aut per aliqd. si p sē tūc seqz qd ipse sit causa pma. si aut per aliqd tūc illud qd intelligit erit nobili⁹ ipso: z sic intellectus agēs nō erit nobilissimū intellectuū: nec erit agēs vltiter cū aliqd agat in ipm z pfiat ipm que ambo absurda sunt apud ppos. ¶ Item Auerr. sup 11° metha⁹ dicit qd intellectus pme cause ē nō intellectu equocus eo qd intellectus pme cāe est causa entis intellectu aut nō creat ab ente. Ex hoc accipit qd intellectus nō creat ab ente est intellectus pme cause: sed intellectus agēs est intellectus creat ab ente ut pbatū est: ergo intellectus agēs est intellectus pme cāe. In idē videt icidē Augustin⁹ in li^o de magi⁹. ubi per totū pbat nihil posse hominē intelligē nisi deus doceat iterius. Lū ergo oīs intellectus sit a lumine intellectu agentis videt intellectus agēs nō hī aliud esse qz de⁹ i sūruens interi⁹. ¶ Itē videt dicere Aplus ad corinthios ubi dicit. qd nō sum⁹ sufficiētes aliqd cognoscē a nobis qñ ex nobis sed qd sufficiētia nra a deo est. ¶ Sed pira dicit Ag: in 3° de aīa. qñ aut sicut in oī nā aliqd est aliqd qz mā in vno quoqz gñe. hoc aut est potētia aīa illa: alterum est causa z efficiens qd est: z oīa facit ut ars ad nāz sustinuit necesse est z in aīa has eē diās: ergo dīe intellectu agētis z possibilis sunt in aīa: ergo agēs nō est suba z intelligentiā separe. ¶ Itē Auerr. oīs intellectu imobilis exiūt hēt duas actiones. Quarū vna est de gñe passionis z est intelligē. Alia de gñe actionis que est abstrahē eas a mā qd nihil aliud est qz facere eas intellectas in actu postqz erāt intellecte in potētia. Lū ergo vnus horū sit intellectu agēs in alterū possibilem uterqz istoz intellectuū erit in nobis exiūtēs z nō suba separe. ¶ Itē per rōnē ostēdit sicut dicit Ag: qd inter mouēs z motū nō est mediū: sed intellectu mouēs est agēs z possibilis est motus: ergo inter ea nō erit medium. Si ergo possibilem est pūct⁹ corpi impossibile erit agētē eē separe. ¶ Item possibilem habet potētiā ut moueat in aīa humana: sed in pñcis sic est qd nō inuenit potētia materie que nō possit cōpleri per agēs pñcis pūctū illi mae: ergo in aīa erit potētia nō receptibilis forme que non possit cōpleri per aliqd efficiēs z agēs pūctū ei⁹: ergo intellectu agēs nō erit suba separe. ¶ Itē mā in pñcis p materia eiūsdē potētie qua recipit formā substat forme recepte: ergo oīs rōnis erit ex potētia mae. Aut ergo intellectu agēs hēt formas: aut nō. si sic tūc hēbit rōnem potētie possibilem intellectu ppter hoc solū qd nō recipit formam quā hēt: nihilomin⁹ tūc est in actu per formā quā habet z erit cōposit⁹: z sic nō erit intellectu pms in aīa neqz simplex sed alius erit pō: eo z simplicior: qd falsum est: ergo intellectu agēs nō erit cōposit⁹: z sic non habebit species rerū apud se: ergo nō erit intelligentiā separe eo qd oīs intelligentiā est plena formis. ¶ Itē si intellectu agēs est in intelligentiā est hñs formā ut dicit aut easdem qñ habet ponit in intellectu possibili: aut alias. si easdem tūc species que sunt in anima non abstrahūt a rebus extra z sic a sensibus in nullo iuuatur intellectus possibilis. Si autem alias ponit in ipso tūc queritur que sunt ille. si dicitur qd abstracte sunt a rebus tūc uane sunt ille que ponunt in intellectu agente. Et iterum. intellectus agēs non erit intelligentiā separe que sit plena formis ut dicitur

Secūde partis sūme

est. ¶ Itē si sit intelligētia sepata hñs formas: aut semper agit in intellectu possibilem formas illas: aut nō semp. si semp cū in sua actiōe semp impmat formas sequeret qđ intellect⁹ possibilis semp hēret formas in se. z cū scire sit hēre formas scibilis in intellectu possibili sequeret qđ hō semp sciret: qđ falsū est: ergo nō semp agit. ¶ Querat ergo qđ ipediat ipm ab actione. aut enim ipedit ex hoc qđ est sepata. aut ex hoc qđ est cū fantasmate. Si pmo mō tūc semp ipedit ex hoc qđ semp est sepata ut dicūt qđā. si scdo mō pta hñti formas idē fantasma pñs z absēs quo ad rōnē ulis: qđ pbat sic. hñs habitū eūdē non accipit a fantasmate: qđ sic hēret bis eūdē. intellect⁹ agēs hēt habitū forme: ergo in agēdo nihil recipit a fantasmate: ergo sine fantasmate erit in eadē actione: z sic sequeret pmo inco uenies qđ semp erimus eq̄liter sciētes: qđ falsū est. ergo intellect⁹ agēs nō erit intelligētia sepata hñs formas ut dicūt. ¶ Itē intellect⁹ agēs est intelligētia sepata habēs formas ulēs: aut eq̄liter se hñs: aut intellectu possibilem in sciētia z ignorātia aut eq̄liter. si eq̄liter tūc hō in sciētia z ignorātia erit sciēs eq̄liter z ignorās qđ est impossibile. si eq̄liter: cōtra. possibilis semp est in potētia z agēs semper est in actu: z nihil est mediū iter eos qđ ipediat agētes ab actione sua uel passibile a passione: ergo intellectus agēs semp agit in passibile z passibilis semp recipit: z sic intellect⁹ possibilis semp erit sciēs z nunq̄z ignorās. ¶ Solutio dicēdū qđ sapiētes qđ fuerūt aī nos diuersificati sunt in pōne intellect⁹ agētis sicut pñm sup tactū est. qđā enī agētē oīno dixerūt nō ēē sed tñ possibilem z speculatiūz. z qđā dixerūt ipm ēē habitū z illi diuersificati sūt in tres opiniones. Quidā enī dixerūt eū ēē habitū z spēm p me cause. qđā habitū pncipioz. qđā aut habitū qui est i oibus speciebus intelligibilibus. Alij nō dixerūt ipm ēē intelligētia sepata agētē. x. ordinis etiā cū intelligētie moueat nō more sicut desideratū mouet desideratē z desiderūz qđ dixerūt qđ intelligētia agēs mūdi terreni mouet intellectu possibilem humane aīe si tale desideratū mouet desideratē ita. s. qđ sicut aīa celi mouet celū ita qđ cōforme i intelligētie agēti ita etiā intellect⁹ humanus possibilis mouet hōiem ad hoc qđ pforme intelligētie. x. ordinis z hoc mō fluūt bonitates ab intelligētia agēte ad intellectu possibilem. S; nos nihil horū dicim⁹: sequētes enī Aſe: z Auer. dicimus celū nō hēre aīam pter intelligētia ut sup in qđ ne de celo determinatū est. Et sīlī dicimus intellectu agētē humanū ēē pñctū aīe humane: z ēē simplicē z nō hēre intelligibilia sed agē ipsa in intellectu possibili ex fantasmatibus sicut exp̄sse dicit Auer. in cōmento libri de aīa. ¶ Ad pñm ergo dicēdū qđ intellect⁹ agēs dicit sepata eo qđ nō est act⁹ alicuius pñs corpis ut dictū est in obiectiōne. nihilominus tñ est ps aīe intellectualis: qđ aīa intellectu ua sic est act⁹ corpis qđ nō fm quālibet pte eius sicut hēt in organo ut sup determinatū est. ¶ Ad aliud dicēdū qđ Aſe: loquitur ibi de intellectu agēte put ipse est formale ēē ulis: sicut lumē formale ēē est coloris. De enīz ulē suū ēē formale hēt ab intellectu agēte l; per respectū ad mām hēt ēē aliud ut infra determinabit in qōne de intellectu. dicūt tñ qđā qđ dictū hoc est intelligēdū de intellectu speculatiuo quo ad habitū pncipioz: qđ quodā mō cōnālis est nobis. z dicit immortalis hoc est nō corruptibilis: qđ nō cedit in obliuionē: z dicit ppetuus eo qđ nō est in potētia. ¶ Ad aliud dicēdū qđ in xitate sequētes Auer. dixerūt intellectu agētē esse intelligētia sepata z irradiare sup intellectu possibilem in aīalibus: z hoc qđ intellect⁹ agēs nō determinat aliquā pte: nec recipit aliqd a fantasmate. z in his duob⁹ puenit cū intelligētia angelica sepata: sed tñ differt in hoc qđ act⁹ intellect⁹ agentis est sup fantasmata abstrahēdo ulē de fantasmatibus qđ nō facit intellect⁹ angelicus tñ ppter duo in qbus puenit cū eo dicit ab Algazele qđ nō est in corpe: neq; enīz est in corpe ut virt⁹ sua in organo corpis sicut vires aīe sensibilis. nec est in corpe ut

recipiēs a fantasmatibus corporis sicut intellect⁹ possibilis: z per hoc etiā patet solo ad dicta Auer. Cū enim ordines intelligētiarū fm Auer. determinent fm ordines z numerū mobilium: z intellect⁹ agēs quē dicit ēē decimā intelligētia moueat hōiem z aīam humanā nō erit intelligētia agēs extra hōiem z aīam humanā. ¶ Ad aliud dicēdū qđ Ysaac facit vim in intelligētia sicut in intellectu: sicut etiā sup determinauim⁹. Intelligētia enī cū sit tñ uerorūz ipsa est sine inq̄sitione z studio pteplatiua uerit: cui pma obumbratio inq̄sitiō est z pteplatio ueri per studiū: z propter hoc nihil loquitur ibi de intellectu agēte. Cōsequenter etiā dicit qđ sensibilis est in ymbria rōnis creata z uegetabilis in ymbria sensibilis. ¶ Ad aliud dicēdū qđ trāsmutatio que est in mā ordinat ad motū celi qui facit trāsmutari per mām gñabiliū z corruptibiliū ut dī in li⁹ de vno deo. s; in aīa est forma sepata z abstracta: ideo nō est ibi mot⁹ ppter loquēdo: z ppter hoc oportet qđ sit ab agente pñcto qđ agit ulia de pncipalibus. ¶ Ad aliud dicēdū qđ sicut in exterioribus corpibus per influētia lucis a supiori corpe abijciunt tenebre: ita qđ etiā qđā lumē descendat ab intelligētijs sepatis sup aīam qñ aīab⁹ reuelant oculta in qbulda cōmunijs z pphetijs: sed talis nō est actio intellect⁹ agētis ut infra patebit. ¶ Ad aliud dicēdū qđ corpus hōis nō mutat ab agēte pñcto z ab agēte sepato. z agēs pñctū uoco quorū q̄litates pmas. agēs aut separatūz celū z stellas. z sīlī aīa quo ad intellectu possibilem imutat a duob⁹ motoribus. s. a motore pñcto qui est intellect⁹ agēs z a motore sepato qui est intelligētia angelica influēs reuelationibus. ¶ Ad aliud dicēdū qđ aīa nō est infirm⁹ intelligētie ita qđ intellect⁹ agēs sit intelligētia sepata: sed qđ mouet ab ipsa duob⁹ modis. Uno mō s; qđ per motū supiorū mouet corp⁹: qui mot⁹ corpis uenit ad aīas. Alio mō fm qđ influit ei de bonitatibus qđ ipsa accipit a causa pma. ¶ Ad aliud dicēdū qđ Collectan⁹ itendit dicē qđ aīa rōnalis nō hēt thesaurū sup quē puerat sed poti⁹ hēt hitūz scie z puerit ad ipm z ad intellectu agētē: z sic efficit cōsiderās in actu nō sic qđ accipiat formas ab agēte sunt ab intelligētia sepata. ¶ Ad aliud dicēdū qđ intellect⁹ agēs agit per suā subam z nō per aliquā spēm intelligibiliū quā hēat apud se. ¶ Ad aliud aut qđ pta obijcit dicēdū qđ diuersitas intellect⁹ agētis nō est ex intellectu agēte s; ex fantasmate: z hoc est qđ Auer. in cōmento sup. de aīa dic. manifestū est qñ qñ oīa speculatiua fuerūt in nobis exiētia in potētia tūc z agēs pñctua in potētia: qđ nō pñctua nobis nisi per illa z cū fuerint exiētia in nobis in actu tūc z ipse pñctua nobis in actu. actio enī intellect⁹ agētis determinat ad fantasma z sic determinata mouet intellectu possibilem z educit eū in actu. sic actio luminis det ad colores: z sic determinata visum educit i actū z per hoc patet qđ intellect⁹ agēs nō est suba sepata plena formis. ¶ Ad id qđ obijcit de Platone dicēdū qđ Plato posuit ulia ēē in intellectu possibili z doctrinā ēē reminiscētia qđ infra iprobabit. Boetius aut loquitur de intellectu pncipioz qui fm aliqd nālis est nobis: z est de pncipijs coloribus: qbus scitis nō ēē necesse qđ sciat ars: z ppter hē dicit qđ singula pñt qđ ignorat ppta pncipia rei. ¶ Ad dictū aut Aſe: dicēdū sicut sup expōitū est: z qđ ipse dicit qđ nō reminiscimur. ppter ea dicit qđ ex hoc qđ intellectus agēs possibilem cōducit ad actū crederet aliquis qđ doctrina ēē reminiscētia eo qđ intellect⁹ agēs semp est in aīa z possibilis semp pōt conuerti ipsūm: z ideo dicit Aſe: qđ hoc nō sequitur eo qđ intelligere possibilis intellectus nō sit tñ intelligere ex agēte sed etiā ex fantasmate: ppter qđ etiā intellectus possibilis corruptibilis est nō fm sui subam ut dicit Cōmētor. sed fm habitū scientie acceptūz a fantasmatibus per actionem intellectus agētis quem. s. habitum quādoq; habet z qñq; non habet. ¶ Ad aliud dicēdū qđ bñ pcedimus qđ intellect⁹ agēs nihil recipit: qđ aliter nō ēē agēs yniuersali. Et bñ pce-

dimus etiā q̄ intellectus agēs nō intelligit intellectu creato a rebus sed illa p̄positio. a. notat cām efficiēte q̄ res suas similitudines nō faciūt in intellectu agēte: imo per hūc modū intellectus possibilis intellectu creato a rebus intelligit. Si autē hec p̄positio. a. notat mām quā causas nō notat p̄prie tūc bñ p̄cedimus q̄ intellectus agēs intelligit intellectu creato a rebus: q̄ intellectus eius nō est super res abstractō ab eis ulē. Intellectus enim agētis est sicut si videamus extra mittētes et nihil intus suscipiētes. sic enī visio eēt supra res et ageret in eis visibilitatē. Intellectus autē possibilis est sicut si videamus intus suscipiētes et nihil extra mittētes sic enim res agit in visum et generat in eo suā similitudinē. Et hoc autē q̄ agēs intelligit sic intellectu nō causato a reb⁹ nō sequitur q̄ sit intelligētia separata eo q̄ intellectus intelligētie separe est determinatus ad formā quā habet. Intellect⁹ autē agēs determinatus ad fantasma qd̄ est ex se. Ad aliud dicendū q̄ intellect⁹ agēs nō est a seipso nec intelligit a seipso hoc mō q̄ nō sit creatus ab alio immo est creatus a causa p̄mar: qd̄ intelligit habet a causa p̄ma. sed hoc mō nō intelligit ab alio intelligibili qd̄ in ipso faciat suā similitudinē et speciem. Cū patet q̄ nō sequitur q̄ intellectus agēs sit causa p̄ma. Ad aliud dicendū q̄ aia humana nihil dignius et nobilius est intellectu agēte. Et propter hoc nō habet aliqd̄ p̄ficiēs se sed intelligit per suam subam: intellectus tñ eius requirit aliqd̄ extra se ad quē terminet sicut ad materiam et per hoc differt ab intellectu p̄me cause. Ad aliud dicendū q̄ intellectus p̄me cause est causa entis in eē ab ipso fluuit ens. sed sic agēs intellectus nō est causa: s̄ in eo q̄ abstractō agit simplicitatē in uerbis cāt nram sciam que est in intellectu possibili. Ad aliud dicendū q̄ Aug⁹ in li° de magis intēdit q̄ omne lumē nri intellectus est a causa p̄mar: sine ipso nihil possumus facē: s̄ natura illuminādū sup̄ intelligētiā intellect⁹ agentis agit ab ipso et sub ipso. Ad aliud dicendū q̄ vis in hoc est qd̄. Ap̄ls dicit q̄ nō sufficiens sumus aliqd̄ cogitare ex nobis q̄si ex nobis ex hoc innuit q̄ quedā intelligibilia nō intelligimus nisi grā dei illuminatē sicut ea que sunt supra rōnē. quedā autē rōnabilia intelligim⁹ a nobis: s̄ nō quasi ex nobis sed ex virtute intellectus agentis que data est nobis a deo.

Utrum intellectus agens sit pars anime.

Quarto queritur Utrum

intellectus agēs sit idē cū possibili s̄m eēntiā sit idem. Et circa hoc querunt duo. Quorū p̄mū est Utrum intellectus agens sit pars anime. 2^m autem Utrum idem cum possibili uel pars eius in eadem anima existens.

Primum sic procedit.

Dicit enim Ape: in 3° de aia. q̄ in oibus honorabilib⁹ est efficiēs patiēte et p̄ncipiū materia. Et dicit h̄ de intellectu agēte et possibili. sed efficiēs et patiēs nunq̄ p̄nt eē eiusdē nāe eo q̄ p̄traria sunt ut patet in li° de gñatione et corruptione. ergo videt q̄ intellectus agēs et possibilis nō p̄nt eē eiusdē nāe. Cū igitur possibilis sit ps aie agēs nō erit pars aie. Itē in corp⁹ ita videm⁹ q̄ nullū totū cōponit ex p̄tibus: q̄rū vna sit agēs in alterā et altera patiēs ab altera nisi ip̄m sit cōmixtū ex p̄trariis. Ihu ius p̄batio est in elemētis et in celo et in alijs simplicibus corp⁹ibus. ergo multo magis erit in substantijs spūalibus. Cū ergo aia rōnalis sit suba spūalis ipsa nō erit cōposita ex p̄tibus agētib⁹ et patiētib⁹ a se inuicē: sed tales p̄tes sunt intellect⁹ agēs et possibilis ut dicit p̄bus. ergo nō erit cōposita ex agēte et possibili. cū ḡ possibilis intellect⁹ sit ps aie rōnalis agēs nō poterit eē ps. Itē nihil idē numero est in actu et potētia s̄l et semel. Cui⁹ p̄batio est: q̄ qd̄ est in potētia nō est et qd̄ est in actu est: ergo. si aliqd̄ s̄l et

semel eēt in actu et in potētia ip̄m simul eēt et nō eēt et semel qd̄ est ip̄sibile: ergo nihil idē numero s̄l et semel erit actu et potētia. sed aia rōnalis est aliqd̄ idē numero. ḡ nō erit simul in actu et potētia: sed agēs semp est in actu possibile in potētia: ergo nō simul erit agēs et in potētia exis. Cū igitur aia in potētia sit oia ut dicit p̄bus ipsa non erit agēs et ita intellect⁹ agēs nō erit ps eius. Itē efficiēs est agēs et mouens et hēt motū quo mouet a seipso et nō ab alio: possibile autē est passus et motū hñs motū quo mouet ab alio et nō a seipso et p̄pter hoc nullū indiuisibile potē eē in actu et potētia: q̄ idē indiuisibile est agēs et patiēs et mouēs et motū et hñs motū a se. sed aia rōnalis est qd̄dā indiuisibile et simplex ergo nō potē eē in actu et in potētia. Cū igitur sit in potētia eo q̄ possibilis est ps eius nō erit ps eius. Sed p̄tra. act⁹ et potētie sunt p̄ime p̄tes et eēntiales cōpositi. cū igitur aia rōnalis sit qd̄dā cōpositū ut sup̄ p̄batū est: ipsa hēbit in se p̄tes actu et potētia: s̄ potētia est possibilis intellect⁹ p̄ncipiū act⁹ aut agētis: ergo tā possibilis q̄ agēs sunt p̄tes rōnalis aie. Itē aie est actus: ergo multo magis puenit ei agere q̄ pati. Cui⁹ igitur hēat intellect⁹ possibilē p̄te sui multo magis etiā hēbit agentē. Solō dicim⁹ q̄ intellect⁹ agēs est ps aie. sup̄ enī docuim⁹ q̄ diuersitas p̄petatū et potētiarū aie sūt a diuersitate p̄ncipiorū cōponētū ip̄am: que p̄ncipia sunt qd̄ est i quo est uel act⁹ et potētia si elargato noie sumant. et p̄pter hoc dicimus q̄ intellect⁹ agēs est ps aie possibilis fluēs ab eo qd̄ est sine quo est siue act⁹ possibilis aut ps aie est fluēs ab eo qd̄ est sine potētia. Ad p̄m ergo dicimus q̄ est efficiēs respectu p̄mi eē siue act⁹ p̄mi: et efficiēs respectu scd̄i eē siue act⁹ scd̄i: et p̄mo mō dictū efficiēs semp est extrinsecū patienti qd̄ est p̄trariū in forma. et idē in materia cū patiēte ut dicit p̄bus. aut mō dictū efficiēs potē eē idē cū forma p̄fectiua rei et intrinsecū ei qd̄ efficit et tale efficiēs est intellect⁹ agēs. est enim actio sua respectu itelligibiliū et nō respectu aie simplr. S̄l potētia est ad intellectū et nō ad eē: et p̄pter hoc intellect⁹ agēs et possibilis p̄nt eē intrinsece p̄tes aie rōnalis. Ad aliud dicendū q̄ nihil homogeniū in nā hēt p̄te vnā agētē in aia et alia patiēte ab altera ita q̄ actio sit ad eē p̄mū: sed quo ad eē 2^m hēt vnā efficiētē receptiua: et sic est de intellectu agēte et patiēte in aia rōnali. Ad aliud dicendū eodē mō q̄ nihil est idē in actu et potētia s̄l et semel. sed idē bñ potē eē agēs respectu alicui⁹ forme accitatis et possibile ad illā recipiēdā h̄ nō s̄m idē et sic aia rōnalis eadē exis respectu itelligibiliū est agēs et possibilis sed nō s̄m idē sed s̄m agētes agēs et s̄m possibile suscipiēs. Ad ult^m dicendū q̄ aia rōnalis est simp^r et indiuisibilis eodē mō quo sup̄ determinatū est: et est diuisibilis s̄m potētiā et sicut sup̄ dictū est s̄l nō mouet aliā sp̄e motus p̄fici h̄ ibi sit trāsmutatio s̄m spēs itelligibiles: et in illa trāsmutatione est ps ei⁹ mouēs et ps eius mota: et p̄pter hoc ipsa est mouēs et mota s̄m diuersas p̄tes eius. qd̄ nō est incōueniens sicut etiā aia s̄m aiam est mouens et s̄m corpus est motū: et sic idem est mouens et motū sed non s̄m idem.

Utrum intellectus agens sit idem cum possibili.

Secundo queritur Utrum in

tellect⁹ agēs sit idē cū possibili uel ps ei⁹ in eadē mā aie exis. Et videt q̄ sic. in sepatis enim a nā nō est diia agētis et patiētis. sed intellectualis nā est separata a mā ḡ in ipsa nō erit diia agētis et patiētis. p̄a p̄bat ex hoc q̄ oē patiēs reducitur ad mām. 2^a p̄bat ex h̄ q̄ intellectualis nā nō utitur corpe ut organo. Itē dicit Ape: in 3° p̄bi. q̄ in p̄petuis nō differt eē et posse: s̄ intellect⁹ est p̄petuus ergo in ipso nō differt eē et posse: s̄ agēs est s̄m eē et possibilis s̄m posse: ḡ agēs et possibilis nō differūt s̄m mām intellectualē. p̄a patet per auctoritatē Ape: 2^a scribit in 2° de aia. ubi dicit q̄ intellectus separatus est a vegetatiuo et sensitiuo sicut p̄petuus a corruptibili. Itē in potētia

Secūde partis sūme

visus sic est qd eadez potētia abstrahit sensibilia z recipit ea. Et si forte dubites de visu tūc erit uerū in ceteris sensibilibus: qd illi abstrahūt z recipiūt formas sensibiles: ergo videt qd sit in intellectu qd eadez potētia abstrahit intelligibilia z recipit ea. Lū igit agēs intellect⁹ sit abstrahēs z possibilis recipiēs: idem erit intellectus agēs z recipiens. ¶ Sed p̄ra impossibile est idē fm idē eē mouēs z motus: sed aīa rōnalis fm intellectū agētē est mouēs z fm possibile est mota: ergo impossibile est intellectū agētē z possibile esse idē. ¶ Itē impossibile est idē sz idē eē in actu z in potētia eē. rōnalis aīa fm intellectū agētē est in actu z fm possibile in potētia ergo idēz qd p̄us. ¶ Itē possibile est idē fm idē esse agēs z patiēs. aīa fm intellectū agētē est agēs z fm possibile est patiēs: ergo ut p̄us. ¶ Itē impossibile est idē eē susceptible oīuz z susceptible nullius. fm intellectū aut possibile aīa est oīuz susceptible ut dicit p̄us. fm agētē aut nullius est susceptible eo qd ipse est ulit̄ agēs ut p̄us habiti⁹ est: ergo agēs z possibilis nō sunt idē. ¶ Solo dicimus qd intellectus agēs z possibilis nō sunt idē sed differūt ut p̄bat̄ ultime obiecti ones. ¶ Ad p̄mū aut dicendū qd quedā sunt separata a materia p̄hica z corpōz z in illis nō est actio z passio p̄hica sed tū pōt eē in eis agēs respectu alicuius dispōsitiōis ad ueniētis sine motu p̄hico z patiēs cuius patiētis est suscipere dispōnez illā z sic est in intellectuāli natura respectu intelligibiliū. ¶ Ad aliud dicendū qd dīta inter eē z posse est fm tēpus fm qd posse p̄cedit eē per viā gñationis z t̄p̄is: z sic nō differūt eē z posse nisi in solis gñabilibus z nō p̄petuis: z de hoc intelligit̄ dictū Aḡ: z est dīta fm essentiā inter esse z posse fm qd reducunt a quo est z forma z agēs z posse reducūt ad id qd est z possibile: z sic esse z posse differūt in p̄petuis. ¶ Ad aliud dicendū qd in sensibilibus agūt obiecta z nō ip̄i sensus q̄uis enīz sensus iudicēt sententiā tū hoc iudiciū nō est nisi sēsuū ex̄t̄nū in actu sicut etiā intellect⁹ possibilis ens in actu iudicat de intelligibili sed nō mouet motu intellect⁹ agētis sicut sensus mouet motu obiecti sensibilibus.

¶ Querit̄ quid sit intellectus agēs fm substantiam.

¶ Inde queritur Quid sit intellectus agēs fm subam z diffinitionem. Et dicit Aḡ: qd intellectus agēs est intellect⁹ quo est oīa facere: z intelligat̄ de oībus intelligibilib⁹: qd ip̄e agit oīa intelligibilia. ¶ Sed p̄ra quedā sunt p̄se intelligibilia ut dicit Aūic⁹. que aut sunt intelligibilia p̄se nō sūt ab alio intelligibili: ergo videt̄ qd intellectus agēs nō facit oīa intelligibilia eē intelligibilia. ¶ Itē nihil eodē mō se habēs facti diuersa: intelligibilia sunt diuersa: ergo nō sunt ab aliquo eodē mō se hñte. intellectus agēs est eodē modo se hñs: ergo nō oīa intelligibilia ab ip̄o sūt: ergo intellectus agēs nō est quo est oīa facere. p̄ma p̄bat̄ per hoc qd habet in p̄o de gñatione z corruptione: ubi dicit Aḡ: qd idem eodē mō se hñs nō facit nisi idē. qd aut̄ intelligibilia sunt diuersa p̄se patet. qd aut̄ intellectus agēs eodē mō se habeat sic p̄bat̄. Quicqd enim est recipiēs z nihil amittēs semp manet in dispōne vna: intellectus agēs est huiusmodi ergo semp manet in dispōne vna z eodē mō se habet. ¶ Itē intelligibiliū quedā sunt magis intelligibilia: quedā minus. z quedā sunt intelligibilia p̄se z quedā per aliud. ista igit diuersitas intelligibilitatis necesse est qd sit ab intellectu agētē eo qd ip̄e facit oīa intelligibilia. oīs enim diuersitas que est in factis est ab uli agētē. ¶ Querit̄ ergo quomō hoc possibile sit cuī intellectus agēs eodē mō se habeat. ¶ Iuxta hoc iterū querit̄ de eo qd dicit Aḡ: qd nō oīno t̄pe possibile p̄cedit̄ intellectū in actu: z per hoc inuit̄ qd agēs p̄o t̄pe est possibile. videtur enim hoc eē falsum. quicūqz enim aīa habet agētē hēt possibile z ecōuerso. ¶ Itē querit̄ iuxta hoc de hoc qd dicit Aḡ: de agētē qd separ⁹ est solū hoc qd uerū est: z h

solū imortale z p̄petuū est. dicit enim Aḡ: qd id̄iussibilū intelligētia in his est in qb⁹ nō est falsū. In qb⁹ aut̄ uerū z falsum est iā cōpō intelligibiliūz est z ex hoc accipit̄ qd falsum z uerū nō sunt nisi in p̄pōne: z hoc etiā habet in p̄dicamētis z pyarmenias. Si igit̄ intellect⁹ separatus qui est agēs est eius qd est uerū agēs: intellect⁹ erit compositus. sed nullus intellectus est cōpositus nisi recipiens intelligibilia cōposita: ergo agēs intellectus est recipiens intelligibilia cōposita. sed qd qd intellectū recipit̄ intelligibilia cōposita recipit̄ etiā simplicia: ergo intellect⁹ agēs recipit̄ intelligibilia cōposita z simplicia. Ad h̄ p̄cedat. Lōtra qd qd intellectus recipit̄ intelligibilia simplicia z cōposita est possibilis ad ea que recipit̄. intellectus agēs recipit̄ huiusmodi intelligibilia: ergo est possibilis ad illa. sz oīa intelligibilia sunt simplicia uel cōposita: ergo intellectus possibilis est ad oīa intelligibilia: ergo agēs intellectus est quo est oīa intelligibilia fieri z nō quo est oīa facere qd est p̄ra p̄m. ¶ Querit̄ etiā iuxta hoc quomō intellectus agēs solū sit imortalis z p̄petuū. intellect⁹ enī possibilis nō corūpit̄ nec morit̄ sicut nec intellectus agēs nō ergo solū intellectus agēs imortale est z p̄petuum. ¶ Item querit̄ fm qd diuersum intellectus agēs dicat̄ eē imortale z p̄petuū. ¶ Solutio dicendū qd intellect⁹ agēs fm diffinitionē est potētia z p̄ncipiū actiū intelligibiliū z p̄pter hoc dicit̄ p̄us qd est intellectus: quo est oīa facere. ¶ Ad p̄mū qd obijcit̄ in cōtrariū dicendū qd h̄ fm se denudata sint a materia ut ip̄e intellect⁹ z quedā alia tū alio mō faciūt fantasiā in aīa sensibili scilicet fm qd ex suis opibus z motibus cognoscit̄: z tūc abstrahēdo intellectus agēs facit ea eē intelligibilia. ¶ Ad aliud dicendū qd oīa intelligibilia in quātū intelligibilia sunt eodē mō z illo mō agit in illis intellectus agēs ut determinabit in sequētī qōne. Ad aut̄ intelligibilia sūt diuersa hoc est in quātū sunt diuersoz intelligibilia z hoc nō hñt ab intellectu agētē. Tū bñ cōcedimus qd intellectus agēs eodē mō se hñs facit ad idē in oībus intelligibilibus. ¶ Ad aliud dicendū qd quedā eē magis intelligibilia z quedā minus nō est ab intellectu agētē. hec enīz p̄positio falsa est. omnis diuersitas formati sit a facit̄e. Quedā enim facta sunt fm potestate rei facte z nō faciētis sicut patet in actione solis z in terrā z lunā z aerē z colōre. ¶ Ad id qd querit̄ iuxta hoc utrū. i. agēs t̄pe p̄cedat possibile. dicendū qd duplex est ordo t̄p̄is. i. fm successionē p̄oris z posterioris: z fm ordinē transmutationis. fm ordinē qd em successionis p̄oris uel posterioris neuter intelligibiliū p̄cedit̄ aliū. fm ordinē aut̄ transmutationis que est fm intelligibilia agēs p̄cedit̄ possibile. in t̄m̄ mutatiōe enī illa p̄mo mouet agēs: deinde agēs possibile mouet z per motū 3^m efficit̄ in actu. ¶ Ad illd qd ulterius querit̄ dicendū qd intellectus separatus nō est idē qd agēs intellectus: sed intellectus speculatiuus est separatus a materia z appēdit̄ iū m̄e. vnde de intellectu illo loquit̄ur ibi Aḡ: qui est p̄ncipiū sciētē z ille est habitus p̄ncipior̄ ut dicit̄ in posterioribus qd ille est t̄m̄ circa uerum. Sed qd huic nō directe puenit̄ eē imortale z in p̄petuum: idcirco dicendū aliter. i. qd intellect⁹ agēs est t̄m̄ hoc qd uerū est: qd suū esse est formale esse intelligibiliū uerum. i. eoz que uera intelligibilia sunt sicut lumē forma le esse est colōz qd uere est colōris: sic se habet intellect⁹ agēs ad intelligibilia que uere sunt intelligibilia. ¶ Ad id qd obijcit̄ qd uerū nō est nisi in cōpositione dicendū qd duplex est uerum. i. qd s̄ḡt hoc de hoc uel hoc in hoc z hoc est qd s̄ḡt aliqd esse uel non esse ut in cōpositione. Et est uerū qd est ab entitate z forma rei qd s̄ḡt aliqd z nō aliqd esse sicut diximus uerum aurum z sic separatus est solum qd uere intelligibile est z circa uerum qd nihil habet p̄ter esse intelligibile. ¶ Ad id quod ulterius querit̄ dicendū qd p̄ncipiū imortalitatis possibile intellectus est ab intellectu agētē sicut z eē suū est

¶ Utrum intellectus agens intelligit equaliter.

ne enim colores efficiuntur in actu. In coloratis etiam si nunq̃ viderent intellectus agens est sicut lumen: ergo videt q̃ faciat actu vltia in fantasmatib⁹ etiā si nunq̃ recipiant a possibili. Si forte dicat q̃ actio agētis in fantasmate nō est nisi simplicitas vltis. ¶ Cōtra ab oib⁹ p̃his dicit q̃ actio agētis est abstrahē. cum igit non sit nisi triplex abstractio. scilicet nā que puenit sensui: a p̃sentia materie que puenit fantasie: et medijs potētis. et a p̃ticulari que puenit intellectui: videt q̃ altera abstractio sit intellectus agētis. ¶ Solo dicimus q̃ actio intellectus agētis est sup̃ possibile educēdo ip̃m in actus. habitū est enī sup̃ agens p̃ncipiant in aia ab eo qd̃ est: et quo est possibile aut ab eo qd̃ substat illi in aia rōnalis vlti fuit intellectus quo est qui est esse aie rōnalis nō nisi in substantia: ita actio intellect⁹ agētis nō est nisi in possibili. ¶ Ad primū ergo dicēdū q̃ p̃prie intelligē est ip̃sū aie intellectiue: q̃ actus et op̃ationes p̃ticularium sunt. sed est aie f̃m intellectū agētē et possibile ad quem op̃at intellectus agens sicut efficiēs et forma. Intellect⁹ aut̃ possibile sicut recipiēs et f̃m intelligibiliū: et hoc est p̃prie log. Dicit enim Aq̃s in p̃mo de aia q̃ melius est nō dicere aiam misererit aut discere aut intelligere sed hōiem per aiam. et sicut intellectus nō est intelligē sed aie per intellectum. Si aut̃ nō fiat vis in hoc tunc dicemus intellectū agētē intelligē actiue: et ex hoc nō sequit̃ q̃ aliqd̃ receptum in se intelligat: sed q̃ actio eius sit circa aliqd̃ intelligibiliū. ¶ Ad aliud dicēdū q̃ intellectus agens f̃m se separatus a possibili nihil intelligit: non enim separatus est nisi in potētia iunctus aut̃ actu: et per hoc idem aliud qd̃ intelligit actiue est intelligentia in q̃bus intelligit se ut actus ip̃sū: sicut si lumen posset videre videret se in colorib⁹ ut actum ip̃sū. ¶ Sed utrum intellectus agēs intelligat se hoc mō q̃ flectatur sup̃ se uel nō. multi diuersimode determināt. nobis aut̃ videt q̃ sic eo q̃ nō attribuimus aliquid intellectu p̃fectus intellectu cui possibile uel agētē p̃le utriq̃: sed bñ cōcedimus aiam intellectiua intelligē se. ¶ Ad hoc qd̃ querit utrū spēs intelligat se. dicimus q̃ sic eodē mō quo imp̃prie dicimus intellectum agētē intelligē se. hoc enim est intelligē se ut actus possibile. suus enim intelligē est suus esse: cū semp sit in actu: et hoc est q̃ sit actus possibilis sed ille actus nō perficit possibile nisi f̃m qd̃ sicut si lūmē p̃le solū esset in oculo sine colore tunc nō esset imutatus oculus ab actu oculor⁹ sed nō esset distincta imutatio ad aliquā spēm coloris determinatā. Sicut qñ nō solus lumen agētis est in possibili tunc possibilis est in actu indistincto f̃m aliquā spēm intelligibilē: et intellectus agens intelligit se ut tale actum semp: et iste motus nō excludit motū intelligibiliū eo q̃ intellectus agens f̃m illum sit act⁹ oīum intelligibiliū sicut etiā motus luminis nō excludit motum coloris in oculo: eo q̃ sit actus eius. Dicitur aut̃ p̃hi intelligit de motibus aie diuersis f̃m diuersas potētias et diuersa obia. ¶ Ad aliud dicēdū q̃ cuius dicit intellectus agens intelligit uerbū est actiue f̃gionis: et bñ concedo q̃ agit intellectū possibilem. Ad aut̃ obijciē q̃ nō semp sit in actu patet ex p̃habitis q̃ nō sequit̃ q̃ intelligat se: bñ enim nō semp intelligat se intelligibilem distinctum ab alijs tñ semp intelligit se ut actus intelligibiliū uel intellectus possibilis ut sup̃ ondimus per simile in lumine et colorib⁹. ¶ Ad aliud dicēdū q̃ dictum p̃hi uerū est. sed duplex est intellectus intelligentē. scilicet in se f̃m q̃ ip̃a distincta intelligit ab alijs intelligibilib⁹ sic non semp intelligit se sed qñq̃. Alius est intellectus quo in intelligentia intelligit se in intelligibilib⁹ alijs: et hoc duob⁹ modis f̃m q̃ intelligentia duob⁹ modis se hēt ad intelligibilia. scilicet ut f̃m et ut actus ut f̃m intelligit se intellectus possibilis: et hoc semp: q̃ intellectus agens semp est act⁹ intelligibiliū ne intellect⁹ possibilis uel utrorūq̃. ¶ Ad aliud dicēdū q̃ intelligentia p̃dictis modis redit super

Secūde partis sūme

essentiam suam. ¶ Ad aliud dicēdū q intellectus pōt intelligē ex punctione que est per identitatem que pōtātō dicit magis cōpletur dicit Cōmētator: ibidem . qz idem est intellectus z intellectū z scia z scitum z sciens qd nō cōtingit in alijs intelligibilib⁹. ¶ Ad aliud dicēdū q intellectus agens semp intelligit se aliquo illoz modoz p̄hator: sed nō semp intelligit se ut intelligibile distinctū ab alijs. ¶ Ad hoc enim nō sufficit sola p̄sentia sui apud se sed etiam erigit ut cōuertat sup actuz intelligēdi. ¶ Ad aliud dicēdū q actus intellect⁹ agentis in intelligibilib⁹ est simplicitas nature ulis. s; hec nō est extra intellectū possibilē in actu sed in potētia . nec est oīno sile de lumine z colore qz lumē s̄m eē formale qd habet a natura est actus coloris. Sed act⁹ intellect⁹ agentis est esse formale ulis s̄m qz est intētiō z rō. Et querit s̄m qd fantasia mouet intellectū possibilē. dicēdū q s̄m nām ulis que est in ipso s; nō sit in eo ut ulis sed ut particularis: ppter hoc fantasia mouēs est in potētia mouēs respectu intellect⁹ agentis: z hec natura que est in particulari per actuz agentis efficit actu ulis z intellectu possibili: z per hoc patet solo ad sequens obiectum.

¶ Querit quid sit intellectus possibilis.

¶ Inde queritur De intellectu possibili.

a Intellectu possibili. Et querunt qnque. qd sit. Et utrū sit simp⁹ uel cōposit⁹. z de gradib⁹ sue potētie. Et utrū sit corruptibilis uel incorruptibilis. z qualiter remanebit post mortē zc.

¶ Primum sic procedit.

Dicit Aq: in 3° de aia q intellectus possibilis est quo est oīa fieri z intelligi sic in quo ut in s̄bto est fieri oīa intelligibilia. Sed contra dicit Aueri. q oī ratio subiecti reducit ad mām. sed intellectus possibilis non est ex mā: ergo nō pōt esse s̄m: z sic non est in ipso fieri oīa intelligibilia ut in s̄bto. ¶ Item in sex pncipijs habetur q forma accīdētis ptingēs est cōpositū. Luz ergo intelligētie sint forme accīdētales nō erunt in s̄bto nisi ut in aliquo cōposito. sed intellectus nō est cōpositus ut ista probabit: ergo intelligētie nō erit in ipso. ¶ Deterēa nihil est susceptibile forme accīdētales nisi qd alterat s̄m ipam. intellectus possibilis nō alterat s̄m aliqd sicut pbat in 6° p̄h^o. ergo nō est susceptibilis forme accīdētales. ¶ Deterēa nō vident oīa intelligibilia per formas aliquas que est in intellectu: ergo qd nullā habet formas nō pōt intelligi. sed mām prima nō habet formā: ergo nō pōt intelligi: z sic intellectus possibilis nō est in quo est oīa fieri. ¶ Item qd oīno est simplex nō est ex additione. deus oīno est simplex ergo deus nō erit ex additione. ¶ Itē ulterius quicqd nō est ex additione nō habet formā: que abstrahit ab ipso per quā intelligat. deus nō est ex additione: ergo nō habet formā per quā intelligatur. z sic iterū intellectus possibilis nō est in quo est oīa fieri. ¶ Sed cōtra qd nō cōtingit intelligē nō cōtingit s̄ḡre sermone z rōne ergo a destructione p̄s̄tis. qd cōtingit s̄ḡri s̄mone z rōne hoc ptingit intelligi: sed deus z mām p̄mā z oīa alia ptingit s̄ḡri s̄mone z rōne: ergo deum z mām p̄mā z oīa alia ptingit intelligi: z sic redit dictum p̄h^o q intellectus possibilis est in quo est oīa fieri. ¶ Solo dicēdū cum p̄h^o q possibilis intellect⁹ est potētia passiva si passio large sumat ad p̄hcam z nō p̄hā cā s̄m qz diffinit in 5° meth^o. s. q potētia passiva est pncipium trāsmutationis ex alio s̄m qz est aliud. possibilis enim intellectus trāsmutat ex alio qd est intellect⁹ agēs: z sua trāsmutatio est exitus de potētia intelligēdi ad actū intelligēdi: z in hac rōne potētie passivae diffinit a p̄h^o p̄ supius datā diffinitionē. ¶ Ad p̄m ergo dicēdū qz aia intellectiva nō sit ex mā cuz pncipia sue essentie sunt qd est z quo est: z sicut in quo est fundat intellect⁹ agēs

ita in qd est fundat intellectus possibilis: z hēbit potētiā silem mām. z ppter hoc Alexander in libro de intellectu z intellecto uocat ipm intellectuz idealem. ¶ Ad illud dicēdū qz h̄s possibilis z intellectus nō sit cōposit⁹ tñ ipse est potētia aīe itellectivae cōposit⁹: z ḡra sui aia intellectiva efficit s̄m intelligibiliū sicut z cōpositū ex forma z mām substat accīdētib⁹ non ḡra forme sed ḡra mām. ¶ Ad aliud dicēdū qz dup^o est alteratio. s. p̄hica ad quā qnque exigunt que sup noīauimus z hoc nō est in intellectu. Est etiam alteratio s̄m genūs. Iqñ s̄bto eodē manēte mutatio fit in qualitatib⁹ quibuscūqz: z illi alteratio ni subiacet aia intellectiva s̄m possibilem intellectum. ¶ Ad aliud dicēdū qz ens nō pōt abstrahi a p̄ma mām: qz aī ens nihil est. vñ posito vno intelligibiliū intelligi mām per intellectu entis z nō specificat sub ente per formā sp̄ei uel ḡris posituā: sed per p̄uationē sicut mām p̄ma est illud qd nō est exis aliqua formarū subalium uel accīdētalium ut cōpositū ex ipso. Et qz mām p̄ma nō specificat nisi per intellectu p̄uationis. Deterēa dicunt Boeci⁹ z Aueri⁹ qz mām p̄ma nō intelligit p̄fecto intellectu. ¶ Ad aliud dicēdū qz deus intelligit ex causis que faciūt fantasmata in aia. z qz ipse est causa nō p̄mixta suis causatis ut dicit p̄h^o: sed in infinituz distans ab ipso. Deterēa ipse nō intelligit p̄fecto intellectu z iō dicit p̄h^o qz deus est supior narratione: z nō deficiūt lingue a narratione eius nisi ppter narrationē cause ipsius: qñ ipse est sup oēm cām z nō narrat nisi per causas secundas que illuminant a lumine cause p̄me. z ppter hoc dicit Detholome⁹ in p̄m^o almagesti qz theologicū genus scie z nāle sola estimatione cognoscunt z nō scie ueritate cōprehendunt. theologicū uidelicet qd nunq̄ videt nec cōprehendit. nāle s̄o pp motionē mām z leuitatē sui cursus z uelocitatem sue alterationis z puitatē sue more. z hoc dictuz theologicum p̄cipue uerificat de deo z in naturalibus p̄cipue de materia prima.

¶ Utrū intellectus possibilis sit simplex uel cōpositus.

¶ Secundo queritur Utrum

intellectus possibilis sit simplex uel cōpositus. Et videt qz cōpositus. Omne enim qd est ex additiōe est cōpositū. Intellectus possibilis est ex additione: ergo est cōpositus. ueritas p̄me patet p̄se z per simplicē diffinitionem. simplex est cui nō est pars aliqua. z pbat ex hoc qz ista duo noīa intellectus z possibilis non dicunt idem sed duas naturas coniunctas intellectui possibili. ¶ Item sepius pbatum est sup qz nihil est susceptibile forme accīdētales nisi p̄us suscepit formā s̄balem. sed in intellectu possibilis suscipit formas accīdētales ut scias: ergo p̄us habuit formā s̄balem: z sic iterum redit qz ipse est cōpositus. ¶ Sed cōtra dicit Aq: qz tria sunt pncipia trāsmutationis z motus. s. mām formā z p̄uatio. z s̄m hoc oportet qz potētia mām nihil ponat aliud a p̄uatione materię: qz p̄uatio nō facit cōpōnem a mām: ideo remanet mām simplex. ergo a fili potētia intellectus possibilis non dicit aliqd aliud a p̄uatione z essentia ipsius intellectus. cuz igit p̄uatio nō inducat cōpōnem aliquā remanebit qz intellectus sit possibilis z simplex. ¶ Solo dicimus intellectu possibile esse simplicē. ¶ Ad p̄m aut dicēdū qz potētia non ponit nisi mām intellectus qua ipse suscepibilis est intelligibilium: z hec natura nō est aliud ab ipso. sicut enī mām per seipm suscepibilis est formari: ita intellect⁹ possibilis per seipm est susceptibilis intelligibilium: z sic idem est dictum per possibile z per intellectu: sed sub alia rōne: que tñ ratio nihil addit eo qz est ratio p̄uationis. ¶ Ad aliud dicēdū qz aia intellectiva cōposita est: sed pars eius que est intellectus possibilis nō est cōposita sicut etiam cōpositum ex materia z forma partes sue essentie non habet compositas scilz materias z formas. aliter enī esset abire in infinitum.

¶ Quarto queritur *Utrum in-*
tellectus possibilis sit corruptibilis uel non. Et
videt q̄ sic. quēcūq; enīz potētia inest alicui alio mediā
teilla necesse est corūpi corrupto illo quo mediante in
est. intellectus possibilis est potētia que nō inest nisi me
diāte fantasia: ergo necesse est eam corūpi corrupta fan
tasia. p̄^a patet p̄ se. 2^a p̄bat per hoc q̄ intellectus possibilis
nō abstrahit nisi a fantasmate ut dicunt Auzē. z Auer.
¶ Item Auzē in p̄mo de aia. maxime videt propriū aie

Secūde partis sūme

intellective: sed hec autē ēē fantasia. quedam autē nō est si ne fantasia: nec hoc ptingit sine corruptione esse. ¶ Itē quecūq; potētia corruptibilis corrupta aliqua pte corpo ris ipa nō manet corrupto corpore. p^a patet p se. 2^a pbat per hoc qd si media cellula que logistica dī corrupit etiā corrupit usus intellectus rōnis. Dicit enim Joāni cius. qd cognitio z rō sunt in cerebro in medio capitis: fa tasia autē in fronte z memoria in occipite. ¶ Item nulla potētia est in natura que non pōt pducī ad actum. ergo oīs potētia passiva cōplebit per aliquā actiua z mouen tem: sed intellectus possibilis est potētia passiva: ergo si intellectus possibilis nō corrumpit mouēs suuz nō cor rumpef qd falsum est. ergo intellectus possibilis corru pif. ¶ Sed ptra. qd est in aliquo subālī nō corrupit nisi corrupta suba illius cui inest. intellect^o possibilis aīe rōnali inest subālī: ergo nō corrumpit nisi corrupta sba aīe rōnalis. sed suba aīe rōnalis est incorruptibilis ut di cit phs: ergo intellectus possibilis. ¶ Item potētia ma terie nō pōt abstrahi ab ipa mā: si enim abstraheret mā nō esset simplex: z esset aliqua mā que nō posset ēē sīm alicuius forme: ergo sīt a suba intellectiua nō pōt sepa ri potētia qua subicit intelligibilib⁹: sed suba est ppetua z incorruptibilis ut infra pbat: ergo potētia intellect^o possibilis. ¶ Item dicit Auer. in 3° de aīa qd intellectus possibilis est incorruptibilis sīm suā subam: sed corrupti bilis per spēs que sunt in ipō: sicut homo musicus corru pif dum desinit hēre musicā z tñ homo non corrumpit. ¶ Itē in quo est oīa fieri in gñabilib⁹ z corruptibilib⁹ est ingñabile z icorruptibile. hoc enī est mā que est sīm trāsmutationis. ergo sīt erit in intelligibilibus: qd in id in quo est oīa intelligibilia fieri erit icorruptibile: s; hoc est intellectus possibilis: ergo intellectus possibilis erit incorruptibilis. ¶ Cōtra hoc totūz videt esse dictū phī qui dicit qd passiuus intellect^o corruptibilis est sine quo nihil intelligit alibi. ¶ Solo dicēduz qd intellect^o possi bilis sīm sām z potētiā est icorruptibilis: sed corrupti bilis est per accūs. s. per actūz qui est in ipō: z hec corru ptiō nō est nisi obliuio intelligibilū z sic intelligit dictū phī. ¶ Ad p^m dicēduz qd cōtra hoc est qd intellect^o duo bus modis intelligit. s. per formas intelligētiarū sepa tarum: z hunc modū accipit ipse ab intelligētia pma z uti tur ipō post mortē. Alio mō intelligit a fantasmate abstra hendo ulz: z hoc modo uti in corpore. vñ lz quendā actū intelligēdi intellectus possibilis hēat mediante fantasia: nō tñ potētiā itelligēdi habet mediāte ipa: nec oēm actū itelligēdi accipit ab ipa. Qd autē intellect^o possibilis actū intelligēdi hēat quendā ab intelligētijs sepatis patet per hoc qd sepe sup habitū est in qōne de reuelatione som nioz qd aīa intellectiua est instrumentum intelligentie. Preterea hoc iam statim pbat in sequenti articulo. ¶ Ad aliud dicēduz qd ex dicto Ase: non sequit nisi qd quidā actus intelligēdi corrupat. s. qui est ex fantasmate z hoc idem dicit apls z Aug⁹ in epla ad corin. nūc co gnosco ex parte: tunc autē cognoskā sicut z nūc cognitus suuz: z idē ex pte cognoscimus z ex pte pphetizamus: cum aut uenerit qd pfectus est euacuabit qd ex pte est. ¶ Ad aliud dicēduz qd intellectus possibilis non corru pif ex corruptione medie cellule nisi qno ad illū actum qui est ex fantasmate. Si aut querat qre non sit ex actu alio. Dicēduz qd fortiores mor⁹ in aīa semp excludūt de biliorez. vñ cum motus sensuuz z fantasie sit in hñtibus corruptū caput sunt fortiores interiorib⁹ motib⁹ intelle ctus: nō ita dephendunt motus intellectus nisi qñq; in reuelatione: quas reuelationes Ase: in 2° de aīa de som no z vigilia uocat ueras itelligētiās sine fantasmate exi stētes ut sup habitū est. ¶ Ad aliud dicēduz qd potētia intellectus possibilis post mortē cōplebit ab intellectu agēte: z a formis que sunt in intelligētijs sepatis: z iō nō erit supuacua. Dicit enim phī qd aīa post mortē querit

ad motorem primum z hic est finis perspicuitatis eius. ¶ Qualiter intellectus possibilis intelligit post mortē. ¶ **¶ 2° timo queritur** Qualit itel lectus possibilis intelligit post mortem. Et qui dam dicunt qd aīe intellectiue inest duplex intelligendi potētia vna. s. in se sīm quā intelligit per formas ordinis vniuersi sicut dictum est sup de singulis. Alia inest in cō paratione ad corp⁹ sīm quā intelligit accipiēdo a fantas mate z illa uertit in corpe. ¶ Sed cōtra quecūq; poten tia in se inest alicui in se non derelinquet subam eius: z magis inest ei subālī qz illa que inest ei in cōparatione ad aliud. potētia intelligēdi per formas ordinis vniuersi inest aīe in se nō derelinquēs subam eius etiā post mor tem. potētia autē intelligēdi ex fantasmate nō inest nisi in compatiōe ad corpus: ergo inest ei magis subālī qz ista. ¶ Item ulterius quecūq; potētia magis est subalis ma gis est parata ad actum qz illa que est accūtalis. potētia intelligēdi per formas ordinis vniuersi magis est suba lis aīe qz potētia intelligēdi ex fantasmate: ergo magis debet esse parata ad actūz: z ex hoc sequit qd aīa in corpe pcpue debet intelligē per formas ordinis vniuersi z nō ex fantasmate. ¶ Preterea querit per quē modum ille forme sint in aīa. Aut enī sunt a natura. Aut per illumi nationes intelligētiarū. Si pmo mō tunc semp sunt in aīa z in corpe z extra corpus: z ita aīa exīs in corpe pōt intelligē per ipas sine fantasmate. ¶ Preterea sīm hoc nō esset necesse qd aīa ptingeret: sine corpe enim hēret intellectu oīuz quēadmodū intelligētie separe. ¶ Pre tera cū ueriori z certiori mō cognoscant res per huius modi formas que sunt in intelligētijs sepatis qz per for mas acceptas ex fantasmatib⁹: qd patet ex lz qd in itelligē tijs sepatis nō est opinio z ignorātia s; certa scia. in hoib⁹ autē est opinio z ignorātia videt male agē creator: cū aīa rōnali ponēdo eā in corpe in quo capit iteriorē modūz cognoscēdi qz hiet ex se ipa. Si ppter hoc dicat qd hmoi forme sunt in aīa per illuminationes intelligētiarū. ¶ Cōtra Auer⁹ dicit in 1° metha⁹ que qd intelligētiā nō mouet aīam nisi sicut desideratū mouet desiderius: hoc autē est mouēs nō motūz a quo abstrahit forma desidera bilis: ergo oportet qd ipa post mortē formas abstrahat ab intelligētijs. Et querat modus abstractionis z non erit facile fingere. Preter hoc dicunt quidā alijs qd que dam sunt intelligibilia p se sicut abstracta a motu z a ma teria. Quedā sunt cū motu z mā: uel quedā cūz mā tñ. Et ea que sunt cum motu z mā sunt sensibilia facientia fantasmata per sensum ppiū z per sensum cōem: z itel ligunt duob⁹ modis. s. per suā essentiā uel per suūz esse. z hoc est per suā quidditatē diffinituā z per esse sue na ture qd hñt in suba. Cum aut per suas quidditates non faciūt fantasmata intellectus eoz sic cōsideratoz non ab strahit a fantasmate. z sic pñt intelligi ab intellectu sine fa tasmate exīte post mortē per suūz esse. Et adhuc cōside rant duobus modis. s. per compatiōē ad sām in qua sunt: z sic cognoscunt per sbaz sicut hētur in p^o de aīa qd utile est qd est cognoscē ad cognoscēduz causas accūtū substātijs. Cōsiderant etiā sīm suas formas quas agūt in alijs siue corporeis siue incorporeis sicut frigidū agit in calidū. incorporeis sicut sensibilia agunt in aīam sen sibilem. dicunt igit qd suba que fantasma nō facit p se in telligibilis est z hoc siue sit quidditas accūtis siue sube. Si accūtis sīm suūz esse qd habet in suba intelligibile est intellectu deueniēdo in accūs per sām: z sic dicunt in tellectū possibilem intelligē post mortē sām z accūs. s; illo mō quo accūtia agunt suas opationes siue formas: in alijs nō intelligunt post mortem qz sic fantasmata fa ciunt: z aīa post mortē nō est pincta fantasie. ¶ Sed contra omne qd intelligit actu uel habitu est in aīa: sbe z quidditates rerūz post mortē intelligunt actu uel ha

bitu: ergo sunt in aia. Inde ulterius: omne qd est in aia actu uel habitu aut est cōcreatum illi aut acquisitū. sube z quidditates rerū sunt in aia actu uel habitu: ergo sunt cōcreate uel acqsite. Si cōcreate tūc etiā fuerūt in aia in corpore exīte: tunc etiā nō fuit necesse ipas abstrahē: sic etiā incidimus in errorem Platonis sūm qd oīum scī bilius species sunt in aia z qd quīqz dīscit īmūmō: re cordat. Si aut sunt in aia per acquisitionem cum ille motus nō pōt esse nisi per abstractionē oportebit qd aia post mortem abstrahat a rebus essentias z quidditates rerū sine pīndicio melioris sūie. **C** Solō dicim⁹ qd aia post mortē intelligit per formā ordinis vniuersi sicut z intelligētia sepata. **Q**ue aut sūt forme tales sufficēter expla natum est in qōne de angelis. z pcedimus qd ille forme cōcreate sunt aīe rōnales. **C** Ad id aut qd obijcit in cō trarium dicēdūz qd potentia intellectua vna est utroqz mō intelligēdi. qd aīa duplicē habet modūz intelligē di est ppter duplicē qōnem ipsius. sicut enim sup habi tum est ipa est vna in sba hīs quas dā vires affixas cor porīz: quas dā nō affixas: z ppter hoc hnt vnum modūz intelligēdi per comparatiōē ad corpus. Aliā aut per cō paratiōēz ad sbas sepatas qbus ipa est sūis per hoc qd est sba ppetua z incorruptibilis z inseparabilis. Et si obij cit qd hī mōi forme sunt in aia que nō indiget abstrahere alias. dicēdū qd forme ille nō sunt vnius rōnis cum hīs que abstrahunt. ille enim forme sunt ad rem z non sunt rerū rōnes eo qd comparant ad usē z pticulare eodez mō. forme aut que abstrahunt sunt rōnes viles: z ppter hoc etiā scīe nō sunt vnius rōnis hīnc inde. **Q**d aut aia nō agat per formas illas hoc est qd fortiores motus in com paratiōe ad corpus excludūt alias que sunt debiliores. oēs enīz motus exteriores ut habet in libro de somno z vigilia fortiores sunt interiorib⁹. **C** Ad aliud dicēdū qd aia est in corpore eo qd depēdet ad ipm sba: ita scilz qd ppter quas dāz potētiās suas nō causat nisi in corpore lz nō corrumpat corrupto corpore: sū illas compatiōēs ac cipit pfectionēz scīe in ipso que est per abstractionē: z tō pphit ei qd pūngit in corpore. **C** Ad aliud dicēdūz qd aia nō puerit ad intelligibilia nisi per formas quas ha bet apud se sicut diximus de puerfione angelī ad ange lum in conuersione de angelis.

Queritur quid sit intellectus speculatiuus.

Inde queritur De in

tellectu speculatiuo. Et querunt qnque. Quoz p^m est quid sit intellectus speculatiuus. 2^m Utrum ipse sit res actu scita ut videt dicē Alexander. 3^m Utrum ipse sit vnus z idē numero in oī bus aīalibus rōnalibus ut videt dicē Auer^s. 4^m Utrum spēs intelligibiles sint in ipso sicut in loco uel sicut in materia. 5^m Utrum habitus eius post cōsideratiōē manet in ipso uel in memoria uel oīno nō manet in aīa rōnali.

Primum sic proceditur.

Dicit Alexander in libro de intellectu z intelli gibili qd intellectus speculatiuus siue adeptus est euz in tellectu z habet habitū ut intelligat: est potens assumē formas intelligentiarū per suā virtutem uel potentiam que est in ipso. **C** Item Auer^s. intellect⁹ in effectu siue speculatiuus est qui intelligit quoties vult intelligere si ne labore acgrendi. **C** Sed ptra p^m sic obijcit. intel lectus possibilis est qui intelligit zē. ergo videt qd intel lectus possibilis sit speculatiuus. p^a pbat per hoc qd accīs nō mutat sban: z sic videt qd lz hēat formā intelligibilez qd adhuc sit intellectus possibilis. **C** Item intellect⁹ spe culatiuus est intellectus in effectu z actu. omne autē qd est in actu debet diffiniri per actum suum: ergo intel lectus speculatiuus per actūz debet diffiniri z sic māle dī cit qd sit potens assumē formas intelligentiarū per suam

virtutem uel potētiā que est in eo. **C** Preterea in hoc nō videt differre ab intellectu possibili: qd intellect⁹ pos sibilis potens est per suā virtutem assumē formas intel ligentiarū. **C** Item nihil accipit qd iam hētur. intel lectus speculatiuus iam habet formā intellectoz: nō est adhuc potens assumē illā formā per suā virtutē. **C** 2° tra 2^m sic obijcit: si intellectus speculatiuus intelligit qn vult z pshderat. Querit utrum virtus illa que mouet in ope sit cōsiderāda ex pte intellectus uel ex pte intelli gibilis. z videt qd ex pte intelligibilis: qd in omni cōposito ex mā z forma opationes illius cōpositi attribunt for me sicut mouenti. Cōsideratiō autē est opus cōpositi itel lectus ex potentia z actu: ergo attribuet forme sicut mo uenti. p^a pbat in 2° de aīa ubi pbat Alexander: qd est forma aīa lis est etiā ut finis z efficiēs opationūz. z in 2° p^hi ubi hētur qd tres cause coincidunt in idē. s. forma finis z effici ens. 2^m patet qd intellectus speculatiuus cōpositus est ex potētia intellectua z specie intelligibili. **C** Itē quicqz d facit opari illud qd est in potētia nō pōt opari p seipm: ipm est pncipalr opatiuus: spēs enim intelligibilis facit cōsiderare intellectū possibilem: cum per seipm cōside rare nō pōt. ergo spēs intelligibilis pncipalr mouet ad pshderādū. p^a patet pse. 2^a aut pbat ex hoc qd dicit Alexander: intellectus nihil intelligit ante actum. **C** Item dicit Alexander in prin^o de morte z vita. qd scīa est in aīa sicut aīa in corpore. sed aīa est in corpore causa opationum: ergo scīa in aīa erit causa opationū. Opatio autē hec est cōsideratiō: ergo scīa siue spēs intelligibiles erunt causa pshderatiō nis. uel nihil idem in eodem est mā z efficiēs in cōside rādo vñū opus. ergo intelligibile in ipso nō est mā z ef ficiens sed intelligibile z mā circa quā est pshderatiō er go nō erit efficiēs pshderatiōnis. **C** Item omne opus est ab aliquo z sup aliqd que nō pnt esse idem: sed con sideratiō est sup intelligibile: ergo nō erit ab illo. **C** Itē hoc videt demonstrare modus loquēdi. Vicinus enim de intellectu qd est pshderās in sīgione actiua: z de intel ligibili qd est pshderat⁹ in sīgione passiua z nō puerit mus locutiōē ut dicamus intellectū esse pshderatū z in telligibile pshderās. **C** Item in motu corporis sic videm⁹ qd illud qd est renouat sūm formā uel sūm illud est mo tum. illud aut qd vnum z idem manet nō renouat sūm formā uel sūm illud est imōtale z mouens: ergo a sūi illud qd est in motu pshderatiōnis vñus z idem manēs erit mouens: z in quo succedūt pshderatiōes erit mobi le z motū: lz intellectus sit vnum z idem manens. intel ligibilia aut sunt in qbus succedūt sibi pshderatiōes er go intellectus erit mouēs z intelligibilia mota. **C** Sol uto dicēdūz qd intellectus possibilis nō est hīs habitu nisi in potentia. cum enim distinguit possibilis intel lectus a speculatiuo nō distinguit ex pte sibi. sed ex parte potētiē z actus. possibilis enim est qui est in potētiā: z speculatiuus est qui est in actu: z ppter hoc a phis po tius dicit gradus intellectus ipsius qd alius intellectus. **C** Ad p^m ergo dicēdūz qd formalr possibilis nō habet habitūz sicut speculatiuus: sed potētia habet nū qd est simplr nō hīe sed hīe sūm qd. **C** Ad aliud dicēdū qd cū dicit Alexander. qd speculatiuus est potens assumē formas intellectoz per suā virtutem intelligit de potētiā z xtu te habituali hoc est que est stans cōpleta per habitum. **C** Ad aliud dicēdūz qd possibilis nō est potens assume re formas intellectoz per suā p^opriā virtutem sed in diget auxilio virtutis aliene ut assumat eas. s. studij z do ctrine inuētiōis. **C** Ad aliud dicēdūz qd duplex est as sumptio alicuius. s. ad esse z ad usum. Intellectus autēz speculatiuus nō assumit formas intelligibilīū ad hoc qd eē hēant in ipso: qd iam insunt ei sed assumit eas ad usūz cōsiderādū sūm qd dicit Victorinus qd usus est actus eli cit⁹ ex habitu. **C** Ad id qd querit de 2^a diffinitiōe dicē dum qd ipa est data de potētiā intelligibili cōpleta per

Secūde partis sūme

actum. ¶ Ad id qđ querit utrum virtus motiua in ope cōsiderationis attribuat intellectui uel speciei intelligibili. dicēdū qđ utrisq; diuersimode. spēs enim attribuit ut forme regenti in ope: intellectui attribuit ut efficiēti z agentī. z ppter hoc dicit Alexander qđ intellectus speculatiuus est sicut virtus artificis hūitis artem. Ars autē in artifice mouet ut forma regens in ope: virtus ſo artificis mouet ut efficiens z agens ſup māin. ¶ Ad p̄mū ergo qđ obijcit dicēdū qđ est cōpositū ex eo qđ est tñ potentia z actu: sicut cōpositū ex mā z forma ſbali que dat eſſe: z in illis uerū est qđ opationes cōpositū p̄ncipalr reducunt ad formam ut ad mouens z agens z nō ad materiam niſi per accūs z per poſterius sicut opatiōes hominis reducunt ad aiam per ſe p̄o z ad virtutes corporas ut ad mouens z motū: ita per accūs z per poſterius: est cōpositū ex ſbto z accūte. z cuſ ſbm fit ſimplex ſu actu lz in potentia ſit reſpectu accūtis z in illo cōposito nō eſt uerū qđ opatiōes eius reducunt p̄ſe ad formā z per accūs ad ſbm. Eſt iterū cōpositū ex eo qđ ſimp̄ eſt actus ens tñ in potentia ad aliqd aliud z ex actu z in illo adhuc vnus uerū eſt: z talis cōpō eſt in intellectu ſpeculatiuo qui ſimp̄ eſt forma z actus. Eſt tñ in potētia ad ſpēm intelligibilis: z ex ipā ſpecie intelligibili: z ppter hoc cuſ ipē ſit forma z actus puenit ei agere in aiali opatione que eſt cōſideratio ſpēs: aut ptingit agere ut regenti opus. ¶ Ad aliud dicēdū qđ cum dicitur Agere: qđ ſcientia eſt in aia ut aia in corpore intelligit compationeſ forme ad ſbm tñ. forma enī eorū corrumpit corruptio ſbto ſi tñ forma eſt: z in hoc puenit z forma ſbali z accūta lis z hūit etiam quaſdā pprias corruptiones ut ſcia corrumpat per obliuionem manēte ſbto: z de hūmōi cōpatione loquitur ibi Agere: nō intēdens qđ ſit in oibus ſile. ¶ Ad aliud dicēdū qđ intellectus ſpeculatiuus nō oīno accipit potētiā cōſiderati a ſpecie intelligibili: ſed accipit ipam ut regens: z circa qđ eſt cōſideratio ſicut etiam virtus diſgeſtiua nō accipit virtutē digerēdi a nutritiōe lz nihil digerit ante qđ hēat nutritiōem. Et qđ dicit p̄ſus qđ nihil intelligit ante ſpēm intelligibilē: hoc uerum eſt eo qđ nō habet regens circa qđ opet. ¶ Ad id qđ obijcit pro altera parte dicēdū qđ ſi pprie loquamur ſpēs intelligibilis nō eſt mā cōſiderationis circa quā eſt cōſideratio: ſed potius res cuius eſt illa ſpēs: ſicut etiam in viſu ſpēs viſibilis nō eſt mā circa quā eſt viſus ſed potius res viſa. Et ſi nō fiat viſ in hoc tunc dicēdū eſt qđ aliter eſt in motib⁹ aīe z aliter in motibus corporū exteriorū. Corpus enim nō mouet ſe ita qđ ipm ſit mouēs z motū: tñ intellectus cōſiderādo querit ſupra ſcīta qđ ipē ſit cōſiderans z cōſideratū z mouens z motū: z hoc ptingit nō ſm idem ſed qđ ſpēs intelligibilis eſt in duplici cōſideratiōe. Eſt etiā ſpēs rei z ſpēs intellectus. ſed rei ſpēs eſt ſicut in quā ducit per hoc qđ eſt rō rei z quidditas. ſpēs ſo z intellectus eſt ut forma p̄fectiua pōne eius: z iō pōt ipā eē in cōſideratione mouens z mota ut eſt forma intellectus mouēs: mota ſo nō eſt forma rei. Et ſi obijcit qđ forma z mā nō coincidūt in eādē rem dicēdū qđ hoc eſt uerū de mā ex qua eſt res z nō de mā circa quā eſt opus eo qđ illa frequēter eſt obm opationis que per intētionem ſue ſpeciei mouet opationē. ¶ Ad aliud dicēdū qđ nō pōt eſſe idem ſm idem a quo eſt opus z ſup qđ eſt: ſm diuerſa bñ ptingit ut iam dictū eſt. ¶ Ad aliud dicēdū qđ intellect⁹ eſt cōſiderās per modū loquēdi z accipimus intellectū ut agentem. Cuſ autē dicimus qđ ſpēs intelligibilis eſt cōſiderata. dicēdū qđ accipimus ipam ut ſpēm rei z nō ut ſpēm intellectus. ¶ Ad aliud dicēdū qđ cōſiderationes ſumunt ſuper ſpēs intelligibiles ſui qđ ſunt ſpēs rerū qđ ſunt ſic mote z cōſiderationis materia.

¶ Utrum intellectus ſit res ſcīta.

8 **Secundo queritur Utrum**

intellectus ſpeculatiuus ſit in actu res ſcīta. Et videtur qđ ſic. Dicit enim Agere in 3° de aīa qđ idem in actu ſcīta eſt rei. ¶ Item dicit Agere: qđ ſenſus eſt idem in actu cū ſenſibili. ¶ Item dicit qđ ſcia in actu eſt res ſcīta. ¶ Item dicit in 3° de aīa qđ in his que ſunt ſine mā idem eſt intellectus z qđ intelligit. ſcia nāq; ſpeculatiua z qđ ſpeculatiū eſt idem eſt. Ex oibus his accipit qđ intellectus ſpeculatiuus idem ſit in actu cum re intellecta. Si forte aliquis dicat qđ Agere: intellexit hoc de intelligibilib⁹ ſepatis a mā ſic ſunt intelligentie. Contra in oibus intelligibilibus ut hoc uerū eſt qđ ſunt ſepata ut dicit Agere: z Auic⁹ z Auer. nihil enim p̄iunctū māe z appendiūs māe eſt intelligibile: hoc ergo intelligit de oibus intelligibilib⁹. ¶ Preterea eadem difficultas eſt de intelligentiis que eſt de mālibus: cum enim intellectus ſpeculatiuus ſpeculat intelligentiā ipē per hoc nō efficit ſubalr intelligentiā lz ſit idēz actu cum intelligentia. ¶ Item dicit Agere in 3° de aīa qđ aīa eſt ſicut manus. manus enim organi organi eſt: z intellectus eſt ſpēs ſpērui. z ſenſus eſt ſpēs ſenſibilis. cum enim dicit qđ intellectus eſt ſpēs ſpērui aut intelligit de ſpēbus que ſunt in aīa tñ: aut de ſpēbus que ſūt in rebus tñ: aut de utriſq;. Si p̄mo mō tūc oporteret duplices ſpēs eſſe in aīa ſm intellectū ut. ſ. intellect⁹ ſpeculatiuus eſſet ſpēs aliquarū ſpērui exiūtū in aīa: que nō eſſent in intellectu ſpeculatiuo qđ abſurdū eſt. Si 2° mō tunc oporteret qđ intellectus ſpeculatiuus eſſet ſpēs realis extra: qđ iterū falſum eſt: ergo relinquit qđ 3° ſit ita. ſ. qđ per li ſpēs ſupponat ſpēs in intellectu: z per li ſpērui ſupponant rerum ſpēs extra. Si ergo intellect⁹ ſpēs eſt ſpērui ipē eſt ſpecie idem cum re extra: z quecūq; ſunt ſpecie idem ſunt actu idem: ergo intellectus ſpeculatiuus eſt idem actu cum re intellecta. Si forte dicat aliquis qđ per li ſpēs ſupponit ſpēs in intellectu z per li ſpērui ſupponant ſpēs in ſantaſmatib⁹. Contra hoc eſt altera pars p̄pōnis. Cum enim dicit qđ ſenſus eſt ſpēs ſenſibilis: ſenſibilia ſunt extra aīam in rebus ſenſatis: ergo videt etiam qđ cuſ dicit intellectus eſt ſpēs ſpērui qđ ſpecies ſint in rebus extra. ¶ Item ſit ita qđ impoſſent ſpecies in ſantaſmatib⁹ ſequi idem incōueniens qđ timetur in alio. ille enim ſpēs ſimplr ſunt ſpēs p̄ticulariū z p̄ticulares ſpēs in intellectu ſunt ules: ergo intellect⁹ ſm actus nō habet ſpēs ſantaſmatū. ¶ Preterea per rōnem p̄batū dictū p̄ſi: quecūq; enim ſunt in potentia idem: ſi potentia renocat ad actū: ipā erunt actu idem. intellectus poſſibilis in potentia eſt idem in oibus ſcībilibus: ergo ſi potentia reducat ad actū: ipā erit actu idem cū rebus ſcītis ſed in ſpeculatiuo reducit ad actum: ergo ſpeculatiuus eſt idem cum oibus ſcītis actu. p̄o patet p̄ſe. 2^a p̄o probat per hoc qđ dicit in 3° de aīa qđ intellectus poſſibilis potentia eſt oīa intelligibilia actu. ¶ Item quecūq; pōtentie p̄ficiunt ab eodem actu ille ſunt idem actu. potentia intellectus z potentia rei ſcīte p̄ficiunt ab eodē actu: ergo ſunt idem actu intellectus ſcīens z res ſcīta. p̄a patet p̄ſe. 2^a p̄bat in 7° methaph⁹ ubi p̄bat qđ eſt actus uis z particularis qđ rō rei z quidditas eſt intellectus ſcīentis. Sed cōtra quecūq; ſunt actu idem ſimplr. ſunt idem in intellectu z res ſcīta ſunt actu idē: ergo ſimplr ſunt idem. p̄a probat per hoc qđ idem eſt actu eſſe z ſimplr eē. 2^a ſupponit per ante dicta. ¶ Item ſic lapis eſt ſcītus z homo eſt ſcītus z quicūq; vni z eidem ſunt eadem: ſimplr ipā ſunt eadē: ſed lapis ſcītus z homo ſcītus. ſimplr nō ſunt eadem intellectu ſcībilis: ergo ipā ſunt eadem: ergo duſ lapis ſcītus homo ſcītus qđ eſt abſurdum. ¶ Solo dicēdū qđ oīa intelligibilia denudata ſunt a mā z appendiūs māe: uel nuda per ſe ipā: z ppter hoc intellectus ſpeculatiuus ſpēs eſt oīum intelligibilium z idem cuſ oibus actu: ſed actus duplicē habet compationē. vnā ad rem cuius eſt actus: z ſic eſt rō rei z quidditas nullā dīaz habet ab ipā. Si enim hēret dīam ſm illud in quo differ

rei nō cognoscere per ipm res scita. z iō spēs que est in aia est principiū intelligēdi totā rem z totū esse rei oīno accipit ut actus totius rei. z cū sint in intellectu eo qd pncipiū sit intelligēdi est scia res scita in actu z intellectus speculatiuus speculat in actu. Alia habet comparationes ad id in quo est ut in sbto: z sic nō est pncipiū intelligēdi sed pncipiū esse: z qd in intellectu est silitudo accitatis causat in ipso esse accitale. qd iō in re est forma nālis facta in ipa esse nāle. z hoc attēdens phus dicit qd scia quod dāmo est res scita. z in alio loco dicit qd intellectus est idē actu cum eo qd intelligit: fm esse est aliud: z silit sensus cuius sensibili est idē actu fm eē est aliud sicut sup expo suimus. ut tñ melius intelligat glosabimus singula dicta Ag. Qd ergo dicit qd idē fm actū est scia rei triplo glosat. p^o sit idē. s. possibilis de quo an feci mentionē. in actu exis est scia rei z intēdit tūc dicē qd speculatiuus z possibilis sunt idē in sba z sbto: sed qm possibilis est in actu: tūc est scia rei. 2° sic speculatiuus intellectus qui est formalis scia fm actū est idē rei sed nō fm esse. 3° mō sic scia speculatiui intellectus actu est idē rei. in oibus his tribus modis uera est ppō sed intelligēdum est fm Ag: z Auer: z Auer: z Alexan. z Alpho. qd cuius dicit intellectus est scia intelligit scia z intellectus esse vñ sicut vñ pgregatuz ex sbto z accitē qd dicit idē actu cū re qd est in actu silit. sed meli^o est ut dicat intellectus speculatiuus formalis eē scia z actu idē rei ut pbus habitu est. Qd aut dicit in 2ª auctoritate qd sensus est actu res scita z scia res scita taz explanatū est. Qd iō in 3ª auctoritate dicit qd aia est sicut manus: manus enim organū organoz. ipse glosat in li^o de aialib^o ubi dicit manus nō est vñ in silit sed plura: qm est sicut in silit recipiens in silit: nā ergo dedit hōi manū ut possit uti ipa diuersis modis z ita parū hōis est sicut vnguis z vngula etia lancea z gladi^o z alia in silit: qm pōt oia ista facē z creatio manus est pueniēs oibus opationib^o qm est extēsa z diuisa in multas ptes: z pōt vna pte sola uti duab^o z multis z fm diuersos modos. Est ergo sensus qd manus est uls organū ad oia in silit opabilia z sic aia per duas ptes z spēs est utens oib^o spēsbus. fm sensibile enim prem utimur oibus sensibilibus partib^o: z fm intelligibile utimur oibus ulibus intelligibilib^o. oia enī que sunt sensibilia uel intelligibilia sunt ut hētur in 3° de aia. nihilominus tñ z h est uerū qd species que formalis est intellectus speculatiuus est act^o spēsque sunt in reb^o. Ad id aut qd ptra h obicit per ultimaz rōnem dicēdū qd dup^o est act^o. factus nāe z rōnis. act^o nāe dat esse nāle qd est eē simp^o z que sunt eadez in illo actu simp^o sunt eadē. Actus aut rōnis est intētio z rō rei nō pncipiū eē fm^o cognitio: z ppter h que illo actu sunt eadē nō sūt simp^o eadē s; fm qd ut patet ex pdictis. Cūtruz vnus z idē numero intellectus sit in omnibus animalibus rationalibus.

Terio queritur

Utrum vnus

z idē numero intellectus sit in oibus aialib^o rōnalib^o. Et videt qd sic. qd dicit Auer. sup 3^m de aia qd vna est spēs intellectus speculatiui apud oēs hoies. Item glo. sup illud uerbū uelociter currit fm o. eius. Dicit qd uelox est sicut equus uel angelus uel uēt^o alicubi est nō ubiqz. uelocitas aut ipa ubiqz est nō est in pte nūsqz artat que nō mō est in equis sed in alijs inaiatis: z in eis dē tēporū pūctis ubiqz terrarū diffundat hoc nō pōt intelligi de uelocitate hac uel illa: s; de uli^o uelocitate fm qd est ulis. cū igit hec sint in intellectu speculatiuo intellectus speculatiui est ubiqz terrarū vnus z idē: z ita erit idē in oib^o rōnabilib^o. Item in p^o posteriorū dicit Ag: ule dico qd cuius de oī sit z pte est z fm qd ipm est. Ex h accipit qd ule est idē de omni. z cuius ule sit spēs intellectus speculatiui: intellectus speculatiuus in vna specie est de omni: z sic in eadē specie intellectus speculatiuus de omni est in vno z in

alio. Cūtruz rōnem aut pbat idē sic. quicqd sepatuz est ab oī mā z māe appēdituz nō accipit oīam z numeruz nisi oīam gñis z speciei. oē ule eius in intellectu speculatiuo est sepatū ab oī mā z māe appēdituz: ergo nō hēt māam differentē numero sed specie z gñe. p^a pbat per hoc qd dicit qd idēz est vñ numero z mā. 2ª patet p modū abstractionis intellectus qui sepat ab oī mā z appēdituz māe. Ex hoc ulterio^o cludit qd ule qd est in intellectu oīum hoium: si est idē gñe z specie erit etiā idē numero apud oēs: z accipit hoc ule alius qd est idē specie z gñe in intellectu oīum z sic erit idē numero. Item dicit Boe^o qd spēs est totū esse idiuiduoz eo qd post speciem nō est nisi mā idiuiduata. Dicit aut^o Doxophyri^o qd pncipatiōe speciei plures hoies sunt vnus hō. ergo remotis pncipatibus. s. māam idiuiduātibus nō remanet nisi vnus hō simp^o sed remouent per intellectū oīuz hoium. sed qd oēs nō distinguunt nisi per māam: remota mā erit idē apud oēs: ule est hōi: ergo remota mā erit idē apud oēs hoies. sed mā remouet per abstractionē intellectus: ergo idē qd est in intellectu est idē apud omnes. Item qd oīno facit idē apud oēs est idē. ule oīno facit idē in apud oēs ē est idē apud oēs. p^a patet per dictū Damasceni qui dicit qd res differūt p pncipatib^o. 2^a pbat per hoc qd eadē est cognitio quā pstituit eadem rōne apud oēs. Si forte dicat qd ule qd est idē apud oēs: sed nō intellectus in quo est ule. Cōtra eadē numero passio nō est in diuersis sbtis numeros: sed ule qd est apud oēs eadē passio numero ut pbatuz est: ergo nō est in diuersis sbtis apud oēs: ergo intellectus oīum idē est numero. Sed ptra nō eadē est aia rōnalis in oibus hoibus qd sufficiēter pbatū est sup: ergo nec idē intellectus intellectus sit pars aie ergo nec idē in intellectu est idē apud oēs. Item dicit Auer^o qd intellectus corruptus corruptioe intelligibili: sed nō fm sba. sed ule fm qd est idē apud oēs nō est in intellectu sed fm qd est spēs que est in intellectu sicut in sbto: cū ergo nō sit idē fm nō erit eadē spēs. Solo dicēdū qd nō est idē intellectus in oibus aialib^o ut pbat ultime rōnes. Ad primū ergo dicēdū qd intellectus speculatiuus hēt duo. s. sba z spēm. sba aut nō est idē apud oēs. spēs aut pderat duob^o modis. s. ut rō rei z ut accis aie: z ut rō rei est apud oēs idē: z ut accis iō aie idiuiduat in oibus aialibus. Ad aliud dicēdū qd ueloci accipit ut rō uelocitatis nō ptracta hui^o uel illi^o. Ad aliud dicēdū qd ule est de omni fm qd est rō z nā cois suoz pticulariuz z nō fm qd est accis aie. z per hoc patet solo ad quatuor sequētia que oia pcedūt fm qd ule est rō suoz pticulariū abstracta ab illis. Ad aliud dicēdū qd fm qd ule est accis aie non est rō rei. qd patet: rō enim est quidditas rei z sba. species aut intelligibilis est accis non rei sed intellectus: z propter hoc cum indiuiduet a solis intelligibilibus numerabit per numerū intelligibilem. Cūtruz spēs intelligibiles sunt in intellectu ut in loco.

Quarto queritur

Utrum spēs intelligibiles sunt in intellectu ut in loco uel in mā. Et videt qd ut in loco. Dicit enim Ag: in 3° de aia qd pbi hñ dicēs sunt aiam eē locū spēs ubiqz nō tota sed intelligētia neqz actu sed potētia est spēs supple aia in intellectu. Item qd est in aliquo a quo hēt eē icorruptibile z pseruatū est in ipso ut in loco: spēs aut sunt in intellectu ut a quo hñt esse icorruptibile: ergo sunt in ipso sicut in loco. p^a pbat per hoc qd locus est saluatiuus locati ut hētur in 4° ph^o. 2ª pbat per hoc qd ule nō est nisi in rebus z in intellectu. In reb^o aut corripitur qd distinctis primis sbtis impossibile est aliqd alioz remanē ut hētur in pdicamētis. z in p^o de morte z vita: fm accis corrum pūnt que sunt in sbtis ptractoz ppter id qd de illo sbto z pdicare sba. Item quecuqz mouent ad aliquod

Secūde partis sūme

ut ad imortale simplr mouent ad ipm ut ad locū. spēs intelligibiles sic mouent ad intellectū: ergo mouent ad ipm ut ad locū. p^a pbat per hoc qd si aliqua mouent ad aliqd mouent ad ipm ut ad locū uel ut ad mām. Et si ut ad mām mouent tunc mouent ad id qd simplr est mobile. Si enim mouent ad locū mouent ad immobile. habemus enim in 4° p^h qd locus ut locus semp est immobilis. sed mor^o est ab ipo z ad ipm lz locus ut uas moueat. 2^a pbat in 7° p^h ubi pbat qd in intellectu nō est aliqua spēs mor^o. ¶ Sed cōtra. ois locus est terminus corpis alicui^o: intellect^o nō est terminus alicui^o corpis: ergo nō est locus. ¶ Item A^l hic respōdit yfidoz qui dicit eādem esse loci potentia z mae: sed potētia intellect^o ad speciem intelligibile est potentia mae ut sup^a est pbatū: ergo nō erit potētia loci. ¶ Item respōdit Platonē qui dicit esse locū z mām: cū inā nūq̄ terminet sed potius terminet a specte. locus autē est forma z spēs vniuscuiusq; quo terminant magnitudo z mā magnitudinis. cū igit intellect^o ad ipm sit idealis fm Alexan^m. potētia sua nō erit potētia loci. ¶ Item iuxta hoc querit utrū intellect^o sit potētia duarū spērū. Et videt qd sic. Dicit enī Auerr. sup 3^m de aia qd qñ oia speculatiua sunt in nobis exītia in potētia tūc etiā agens p̄tinuat nobis in potētia qd nō cōtinuat nobis nisi per illa. z cū fuerit exītia in nobis in actu tūc ipse p̄tinuat nobis in actu. Ex hoc accipit qd intellect^o est in potētia ad spēm agentis z ad spēm intelligibilis z ita est in potētia ad alias spēs simul. ¶ Item ibidem Auer. dicit manifestū est qd sbm intellectoz speculatiuoz z intellect^o agentis est vnū z idēz simul hoc est dyaphanū qd recipit colorem z lucē in simul z lux est efficiēs coloris z ex hoc sequit idēz. ¶ Sed p̄tra act^o hnt diffiniri in pp̄ia mā ut dicit A^l. Cum ergo spēs agentis z spēs intelligētis nō sunt idēz act^o nō erūt in vno ut in pp̄ia potētia z simul. ¶ Solo dicēduz ad p^m qd intellect^o respectu spērū hēt puenientia cū loco z puenientia cū sbto. per hoc enī qd p̄fert eē simplex intelligibilis z quodāmodo corruptibile hēt puenientia cū loco z maxime cū loco superiori: qd de illo dicit A^l in 2° de gētiatōe z corruptiōne qd spēs maxime interi^o est. formalia enī maxime sunt in loco superiori z mālia in inferiori. Itēz per hoc qd uariatio intellectū fit circa intellectū sine mutatiōe ipsius z motu simul hēt similitudinē cū loco ut pbat in 2^a obone. per hoc 3° qd est in potētia nō pōt agere p̄ se z effici in actu per intelligibile: sic hēt similitudinē cū sbto z mā: z p̄ hāc distinctionē patet solo ad oia obta. ¶ Ad id qd iuxta lz querit. i. utrū sit potētia ad duas spēs simul. dicēdum qd suscipit spēm agentis z spēm intelligibilis. Sed ille due spēs nō sunt nisi act^o vnūs. Spēs enī agētes est act^o spēs intelligibilis sicut lux est actus coloris sicut sup^a in qōne de intellectu agente est determinatū. z per hoc patet solutio eius z obijcit in contrarium.

¶ Utrum habitus intellectus speculatiui post considerationem manet in ipso uel in memoria.

¶ Quinto et ultimo querit utrū habit^o intellect^o speculatiui post p̄siderationem manet in ipso uel in memoria aliq̄ que sit pars aie rōnalis: uel nō manet in aia rōnali. hec est qō Auic^o in 6° de nālīb^o. z videt qd manet in ipso. ¶ Habit^o enim est qd aia fm intellectū possibilē est locus formarū intelligibilū. locatū aut manet in loco p̄tinue: ergo videt qd spēs cōtinue post p̄siderationem maneat in intellectu possibili. ¶ Item hēmus in p̄dicamētis qd habit^o est q̄litas difficile mobilis. cū ergo habit^o sit p̄fectio potētie cuiuslibet habit^o manebit in intellectu. Sed contra forme remanentes post p̄siderationem aut manent in actu cōpleto aut in actu icōpleto. Si p^o mō tūc cū sint in intellectu in actu cōpleto erūt in intellectu: sed intellect^o est virt^o app̄hendēs ergo spēs ille in actu cōpleto manebit in intellectu tanq̄

in p̄tute app̄hendēte. Sed dicit Auic^o qd app̄hendēs fm actū nihil aliud esse q̄ spēm esse fm actū in p̄tute app̄hendēte: ergo intellect^o post p̄siderationē spēs illas app̄hendit in actu: ergo p̄tinue p̄siderat fm actū qd falsū est. Si dicat qd nō manent in actu cōpleto in intellectu post cōsiderationē: ergo cū act^o cōplet^o spērū intelligibilū nihil aliud sit q̄ abstractio oimoda spērū a mā z mae appenditijs: erūt ille spēs post p̄siderationē reuertentes ad mām z mae appenditijs: sed ois spēs p̄iuncta appenditijs mae in aliq̄ virtutē scie aut est ut in sbto: ergo ille spēs post p̄siderationem erūt in aia sensibilī ut in sbto z nō manent in intellectu. Si forte dicat qd hoc nō est p̄ueniēs eo qd A^l dicat qd memoria est in intelligibilī per accis. Contra dicunt A^l in 2° de aia qd mutat^o ex habitu in actū nō est alterat^o fm sciam eo qd nihil nouū recipit qd p̄us nō habuit igit intellect^o p̄cedēs ex habitu in actū cōsiderādī nihil nouū recipit qd p̄us habuit: sed si spēs manent in memoria sensibilī exigit noua abstractio ab appenditijs mae: ergo noua acceptio ab intellectu possibilib^o: ergo intellect^o erit alterat^o fm sciam in tali p̄cessu qd est cōtra p̄hm. igit post p̄siderationē nō manent in memoria sensibilī. ¶ Si forte dicat qd manent in memoria rōnalis aie. Contra memorie actus est cōuertī sup^a speciem cum intētiōe p̄teriti. intētiō p̄teriti nō est de rōne ulis: ergo spēs ulis nō est in aliquo sicut in memoria: ergo aia rōnalis ex nō habet nisi spēs ulis nō habet memoria. p^a pbat ex p̄habitis. 2^a pbat per hoc qd eadē est rō ulis in p̄terito in p̄nti z in futuro eo qd abstrahit ab lz z nunc. ¶ Item tēpus est vna p̄ditio p̄ticularis. ulē aut remotū est ab oibus p̄ditionibus p̄ticularis: ergo ulē remotū est a dīa t̄pis. p^a pbat per hoc qd tēpus est p̄p̄tas mor^o: z mor^o nō est nisi p̄p̄tas eius qd est in mā p̄ticulari. 2^a pbat per rōnes p̄ticularis z ulis. p̄ticolare enim est qd de vno p̄dicat ulē qd de plurib^o. ¶ Item sic ois memoria est cū dīa t̄pis determinata: nullū ulē est cum dīa t̄pis: ergo nullū ulē est in memoria. Intellectus aut tūc est ulis: ergo nulla memoria est in intellectu: z qd de lz plura sūt obta sup^a in qōne de memoria hec in hoc loco sufficiūt. Si forte dicat sicut dicit Auic^o qd h̄mōt species post p̄siderationem nō manent in intellectu possibili sed per ipas efficiūt intellect^o possibilis ap̄t^o sufficiēt ad p̄tēdū intelligibilia ab intelligētia agēte. Contra. p̄ hoc spēs nō est in intellectu possibilī nisi qñ actualr p̄siderat eā: ergo si 2° p̄sideratiōe aliqd recipit intellect^o possibilis. ergo mutatus est: z hoc est cōtra p̄hm. ¶ Preterea illa intelligibilia aut sunt semp intelligētia agēte: aut recipit ea. Si p^o mō tūc nihil addiscimus sed per studiū z acq̄sitionēz im̄ exercitatur ad hoc ut p̄uertatur ad intelligētia agēte z accipiamus ab ea intelligibilia: hic est error Platonis. Si 2° mō tūc intellect^o agens est in potētia ad recipiēdū aliqd qd sup^a in qōne de intellectu agēte multis rōnibus est improbatū. ¶ Si forte dicat qd intelligibilia manēt in aia z intellect^o possibilis p̄uertit ad ipam z tūc resultāt in ipso sicut in speculo. Contra aut manēt ut res p̄ se existēs: aut ut in aliquo sbto. Si p^o mō tūc spēs eēnt sbto: qd falsū est. res enim p̄ se exis nō est nisi sba cōposita. spēs aut que sunt in aia sunt passiōes sicut habet in p̄n^o p̄par^o. Si 2° mō cū sint in aia nisi in aliqua ei^o virtute sunt. querat que sit illa z redibit eadē qd que p̄us. Si 3° dicat qd sunt in memoria sensibilis aie z manēt in ipa sicut ulia: z p̄pter hoc nō exigit iterata abstractio. ¶ Contra memoria sensibilis aie est potētia scita in organo ut sup^a pbatū est. ois aut talis virt^o nō accipit nisi formā hntem sicut dicit Auic^o: ergo memoria nō accipit ulē: qd ulē abstractio est a situ z mā z oibus appenditijs mae. ¶ Ad hoc rōdet Auic^o eligēdo illā p̄tem qd intelligibilia emanāt ab intelligētia agēte intellectu possibilē: z qd addiscē nihil aliud sit q̄ per studiū acgrere aptitudinē p̄fectā in intellectu possibilī ad p̄uertēdū se ad intelligētia agēte

tem ex qua emanat intellectus simplices in intellectu possibili: quod si intellectus possibilis accipit cum ordine et compositione, dicitur etiam quod hec aptitudo in intellectu possibili addiscere est imperfecta: post addiscere autem erit perfecta: et ideo post perfectionem illam nihil addiscitur: quod nulla aptitudo acquirimus quam non habeamus: sed ad ipsam addiscimus accedendo aptitudinem quam non habemus. ¶ Sed contra illa intelligibilia que emanant ab intelligentia agente aut sunt abstracta a fantasmatibus aut semper sunt in intellectu agente. Si primo modo tunc oportet quod in aliquo recipiantur ut in subiecto cum abstracta sint, hoc autem non est intellectus agens eo quod ipse non sit in potentia: sed est agens ultimum: ideo addiscere non erit tamen accedendo aptitudinem querendum ad se tamen intellectum agentem sed etiam accipere formam intelligibilem. Si secundo modo tunc nulla formarum intelligibilium accipitur per intellectum: et sic nihil videtur posse fantasmatum que accipiuntur per sensus. Si forte dicatur quod plures ad hoc fantasmatum quod ad ipsa determinatur ultra que emanant ab intellectu agente ultra determinabilia ad fantasmatum illa. ¶ Contra ultra ultimum non determinantur ad fantasmatum nisi attingat illud vel additionem ipsius: vel id quod emanat ab intellectu agente non attingit fantasmatum nisi in se nec aliam additionem suam: ergo illud quod emanat ab intellectu agente non determinatur a fantasia. ¶ Probatur per hoc quod utile non contrahitur a particulari nisi per hoc quod imponitur vel in alia additione ipsius. et probatur per hoc quod emanatio non fit nisi in intellectu possibile: et ad illud non pertingit fantasia: nec aliquid additionis fantasmatum. ¶ De retera queritur cuius emanatio sit que fit ab intellectu agente in possibile: aut enim ita est quod forme ille fiat in possibili ex 2° ad agentem per modum generationis aut per modum dationis. Si primo modo tunc intellectus possibilis continue erit in ignorantia nisi sit actualiter considerans. Ignorantia enim nihil est aliud quam privatio huius scientie. Si secundo modo aut ergo forte date eiusdem spiritus sunt infinite in intellectu agente: aut finite: aut plures: aut una. Si primo modo tunc finite forme eiusdem spiritus sunt in eodem ut in subiecto. Si secundo modo ergo tot potest dare quod non habet plures et tunc defuncti intelligere quod absurdum est. ¶ Solo sine iudicio aliorum dicimus quod aia rationalis proprie loquendo non habet memoriam: et si Augustinus dicit quod memoria est pars imaginis ipse accipit memoriam putat est prout peritiorum ut futurorum ut super diximus: et de his que sunt infra in questione de imaginatione. Sententia autem Augustini in hoc quod non est habere memoriam aiam rationalem est eadem nobiscum: cum ipse distinguit inter thesaurum formarum et virtutem apprehensivam dicens quod thesaurum non est recipere formarum et non apprehendere. Et propter hoc forma non est in thesauro sicut in virtute apprehensiva. sed virtutis apprehensiva est apprehendere formas et non retinere: et propter hoc dicit quod spiritus intelligibiles non retinent in intellectu possibile: quod ipse est virtus apprehensiva: sed ex qua ratione sui ad intellectum agentem generatur in ipso cum actualiter considerat. Nos autem dicimus quod manet in intellectu possibile eo quod Augustinus expresse dicat quod memoria et reminiscencia habent suos actus apprehensivos. unde falsum est quod thesaurum non sit apprehendere. In virtutibus enim corporalis alterius quod virtutis est recipere alterius retinere. humidi enim est bene recipere et sic bene retinere. sed in intelligibili virtute eiusdem virtutis est recipere et retinere eo quod oppositorum actus ibi non sunt oppositi cum sint separata opposita a materia et potentia agentis et patientis. unde intellectus possibilis recipit formas intelligibiles et retinet eas. ¶ Ad hoc autem quod obijcit Augustinus quod actuale considerare nihil aliud est quam spiritum intelligibile esse in potentia apprehensiva in actu perfecto. dicendum quod hoc falsum est. exigit enim insuper quod ad ipsam spiritum convertatur: et quod referat ea ad rem cuius est spiritus. ¶ Si autem queritur quod sit reducere possibile de habitu in actu. dicendum quod nihil nisi voluntas et hoc patet per distinctionem habitus datam a philosopho. scilicet quod habitus est quo quis aliquid agit quod voluntas. voluntas enim triplex est in anima. scilicet motorum aliarum potentiarum ad actum: et pars imaginationis: et pars liberi arbitrii ut

infra dices. et per hoc patet solutio ad totum.

¶ Queritur quid faciat speciem intelligibilem esse intelligibilem.

Inde queritur De diversitate intelligibilis.

¶ Queritur tria. quorum primum est quid faciat speciem intelligibilem esse intelligibilem. 2° est de diversitate intelligibilium. 3° an omnia intelligibilia sunt in anima an abstrahuntur a rebus extra.

Primum sic procedit.

¶ Dicit Augustinus quod spiritus intelligibilis est spiritus nuda materia et materia appetitiva. materia autem non est in omnibus rebus nisi per potentiam ad motum ut habet in 1° methaphisica. ergo videtur quod non sit aliquid intelligibile nisi abstractum a motu et a materia. et ex hoc sequitur duplex inconvenientia quorum unum est quod nullus sit intellectus rerum naturalium: quod dicit Augustinus: quod illa per intellectum non abstrahuntur a motu et a materia. 2° est quod nullus sit intellectus subarum separarum que dicuntur intellective. quod enim nunquam est in materia et motu nunquam separat et dividitur ab illis. ¶ Item Augustinus in 3° de anima dicit. omnia autem sunt separabiles res a materia et sic que circa intellectum sunt: sed quedam res nullo modo sunt a materia ut naturales: ergo illarum nullus est intellectus. ¶ Item quicquid dicatur de aliis materia nunquam separat a materia: ergo nullus erit intellectus materiae. Si forte dicatur quod secundum Augustinum quedam sunt intelligibilia nuda per seipsa et in his non eget intellectus denudatione: queratur que sunt illa. et si dicatur quod sube separe. ¶ Contra intellectus est quodlibet intelligere in potentia antequam intelligatur: cuius autem intelligitur tunc fit illud intelligibile in actu. ponamus igitur intellectum non in intelligere aliquam subarum separarum. tunc igitur in actu non intellectus efficitur illud in actu secundum rem aut secundum intentionem. Si primo modo tunc oportet quod intellectus intelligeret aliquam subarum separarum quod efficeretur illa suba secundum rem quod falsum est: ergo efficitur illa secundum intentionem. Illa autem intentio non est intentio sube separe nisi per hoc est abstracta ab illa: ergo intellectus non abstrahit a talibus que omnino denudata sunt a materia. ¶ Item intelligencia quod est intellectus cois subijs separatis omnibus: omne autem cois abstrahit a particularibus eo quod non habet esse nisi in illis. Cum igitur nullus intellectus cois predicatur huius et illius intelligencie accipiat: et non accipit cois nisi denudato a particulari hoc et illo non intellectus abstrahit intelligibilia que datur a substantijs separatis. ¶ Ad hoc voluit quidam dicere quod in intellectu non sunt duplices species. scilicet abstractionis et compositionis. et species abstractionis sunt que per resolutionem simplicis a composito et poris a posteriori sunt de intellectu: sicut species resolvuntur ab individuis et genus a speciebus: et generalissimum a subalternis: et principius a generalissimis. Compositionis autem species sunt que non fiunt per resolutiones ab aliquo sed potius res intellecte componunt suas species cum intellectu non sicut hic intelligitur angelus et hec intelligencia. ¶ Sed contra est intellectus angelus et intelligencia in comuni et communis intellectus non habet nisi per resolutionem a particulari sicut patet ab hoc enim angelo et ab illo natura incorporea et non nisi per resolutionem prioris et posterioris. ergo species illorum non sunt species compositionis sed resolutionis. Si propter hoc dicatur quod intellectus abstrahit ab omnibus. ¶ Contra. separata a motu et a materia sunt simplicia: a simplicibus autem non potest esse resolutio. omnis autem intellectus est per resolutionem universalis a particulari: ergo nullus intellectus potest esse de simplicibus. Si forte dicatur quod huiusmodi simplicia non intelliguntur nisi per hoc quod habent ordinem ad materiam et motum sicut motores intelliguntur ex motu et materia. ¶ Contra quod non contingit intelligi eo modo non contingit significari sermone et ratione: ergo a destructione consequentis quod contingit significari sermone et ratione contingit eo modo intelligi

Secūde partis sūme

quo significat: sed sube sepate ut sepate significant sūmo ne rōne: ergo ut sepatas ptingit eas intelligi: nō ergo pū per ordinē ad motū z mām. ¶ Itē in quocūq; cōtū git inuenire ulē z pticulare in ipso ptingit inuenire spēm intelligibilē. In oī eūm qd est citra pūm est inuenire ulē z pticulare: ergo in oib⁹ que sunt citra pūm ptingit accipere spēm intelligibilē. p^a pbat per hoc qd ulē ut ulē non est nisi in intellectu. 2^a patet per dictū Boecij in li^o de trinitate. z per multas pbationes Auic^e z Algazel in p^a phia. Quarū vna est qd oīs res que est circa pūm est res ordi nabilis sub p^adicamēto z nō ordinat in p^adicamēto nisi p inuētiōē ulis uel pticularis. ¶ Meterea querit de 3° bo qd dicit Ape: in 3° de aia. vñū aut aliqd eē intelligibile spe est. z Auic^e dicit qd oē intelligibile cū oī intelligibili est idē spe. hoc enī videt eē falsū. spēs enī intelligibiles differūt fm intelligibilia. Intelligibilia aut nō sunt vnūs spēs: ergo videt qd nec spēs intelligibiles. ¶ Querit etiā utrū intellect⁹ nō semp pcedat resolūdo pus a posteriori: uel etiā cōponēdo pus cū posteriori. z videt qd sic. nos enī hēmus intellectū quo distinguim⁹ vnā spēm ab alia per comparisonem dīe cum gñe: z distinguimus vñū pticulare ab alio: z aliq accitūa indiuiduātia spēs in vno z in alio: ergo videt qd intellect⁹ pcedat cōponēdo. Aut ergo hec cōpō pcedat usq; ad mām indiuidui: aut sistat ih spe specialissima. Si pmo nō tūc intellect⁹ est etiā pticula ris qd est ptra Boe^m: qui dicit qd ulē est dū intelligit. p ticulare 3° dū sentit. z est cōtra Auic^e dicit qd nō est nisi forma denudata a mā z appēditij mae. Si scdo mō tūc nō cognoscim⁹ aliā rem nisi in uli. sed scire in uli est scire in potētia. scire aut in pticulari est scire in ppria nā: ergo scia nra semp erit in potētia z nunq; erit de re fm ppria nām rei. ¶ Solo dicim⁹ qd oē intelligibile fm qd est intelligibile hēt illā simplicitatē que fit per resolūdoē a mā z appēditij mae. Sed dup^l est mā. s. sūbiecta motui z sūstas uli. mā aut que est sūbiecta motui nō est illō qd est res z est in potētia ad formā que est ps rei: z nō est totū. ppter hoc nō p^adicat de re. mā aut que sūstas uli ē id qd est res: qd ipsa est hoc pticulare demonstratum z for ma sua est forma tot⁹ z nō ptis: z ppter hoc nō pbat de tota re. z appēditia illi mae sunt p^aptates z accidētia p^atrahētia z indiuiduātia formā que est ulis sup mās que est pticulare. Et cū dī qd intellect⁹ abstrahat a mā intelligit de mā que est pticulare qd patet. hoīem enī nō abstra hit intellect⁹ nisi ab hoc hoīe z ab illo z nō abstrahit aīaz ab hoīe nec abstrahit hoīem a seuiue z a corpe hoīs. Et sūtr abstrahit angelū ab hoc angelo z illo: z sūtr aīam ab hac aīa z illa z sic de alijs. Intelligēdū tū est qd alia est se paratio rerū fm rōnē diffinitiuā cōsideratē eē z essēdi pncipia: z alia est sepatio intellect⁹ possibilis: fm rōnē diffinitiuā p^aderet pncipia cognoscēdi. pmo enim mō tripl^r sepat res fm qd sūtres tripl^r: z ppter hoc nālis dif finit rē per pncipia pūgētia ipsam cū mā z motu: z que mā nō est id qd est res pticularis: sed sūm trāsmutatiois z mor⁹ ut patet in diffinitione carnis que ponit in 3° de aia. ubi dicit Ape: qd caro est rō quedā frigidi z calidi iu dicādo in sensitiuo tact⁹. Et ppter hoc dicit Ape: qd non est aliud caro z carnis eē in hac mā mixta ex calido z fri gido ad actū mediū in sensitiuo tact⁹: z nō est ita intelligē dū sicut qdā male dicit qd caro sit simplex cū dicit Ape: i li^o de gñatione z corruptiōe. qd caro z os z vnaqueq; pti um homogeniarū est duplex quēadmodū z alioz in mā quelibet spēs hituū. etenī mā diuidit aut spēs caro aut os. mathematica aut sūt an motum qd patet ex hoc qd ad motū erigit mouēs z motū que diuisa sūt in spe: z talis diuisio siue diuersitas nō inuenit in quāto fm qd est quā tū. vna enī ps quātū nō pōt moueri ut alia moueat: nec pūc^r mouet lineā nec ecōtra: nec lineā supficiē nec sup ficies corp⁹: nec ecōtra. Est tū vñūq; qd mobile quātū: z ppter hoc quātitas est an motu: z ideo mathematica sūt

abstracta a motu: eē tū ipsoz est in reb⁹ nālib⁹ mobilib⁹ distinctio ergo dices qd est quātitas z magnitudo dicit per ea que sūt abstracta a motu: ergo nō dicit eē ipsius z ppter hoc dicit phus qd aliud est magnitudo z aliud ma gnitudinis eē. sūtr mathematica que p^aderat pma entis p^adicamēta nō accipiūt rē nisi per qd dicit subalitatē sue z ideo nō p^aderat mām ut mās sū ut pte sube que est ps entis nec formā accipiūt ut formā sed ut pte sube. Et au tē multarū spērū est in mā miscibili z mobili: z ideo diffi nūtio data per pncipia eēntialia rei que sunt ptes entis dī cūt hoc qd res est sū nō rei esse. Et ppter hoc dicit Ape: qd aliud est aq z aliud est aque eē: accipies aquā put est suba p^aderata a mathe^o per ptes entis que sunt mā z forma fm qd reducunt ad subam z sic est in diffinitionib⁹ suba rū sic est in diffinitione passionū. Et ppter hī idē est mo t⁹ z mor⁹ eē: z idē est simū z simi eē: sed aliud est rectuz z recti eē: z aliud inultū z multi eē z sic de alijs. Diffinitio aut que est per pncipia cognoscēdi dat per formas ab stractas a pticulari que sunt gen⁹ z dīa. ex his cognosci mus vñūq; qd alioz. ¶ Ad 3^m ergo dicēdū qd denuda tio que est a mā que est pticularis fit ab oib⁹. sepate enī sube pticulares sunt z intellect⁹ agit in eis utilitatē accipie do nām cōz in ipso: sicut abstrahit intellect⁹ angeli ab hī angelo z illo. Sūtr nālia hī pūuncta sint mae que est sūm mor⁹ in rōne sua diffinitiuā tū sepata sunt a mā que est pticularis z nō p^aderat hec caro uel illa sed caro in cōi. ¶ Ad aliū dicēdū qd mā nō pōt abstrahi ab intellectu en tis ut sup dictū est: z p^atrahit sub ente z puatione forme. z est hec rō mae in cōi quā abstrahit intellect⁹ ab hac mā z illa. ¶ Ad aliū dicēdū qd intelligētie hēt mās que est pticularis z a Boecio uocat id qd est: z ab hac abstrahit itētio cōis que est obm intellect⁹. sequēs aut pcedim⁹ de plano. ¶ Ad aliū dicēdū qd illa diffinitio spērū nō ha bet locū in intellectu speculatiuo: sed si sūt spēs cōmpōnīs sunt in intellectu practico in methaphisicis qui formas qd hēt cōponit in mā. ¶ Ad aliū dicēdū qd sepata nō sunt adeo sepata qn sit in eis accipere ulē z pticulare ut sup do cuim⁹. ¶ Ad aliū dicēdū qd nihil pter pūm adeo sim plex est qn in ipso sit accipere mām ulis z pticularis: z hī dī co de his que sūt in mā pfecta sicut sube sensibiles z se parate: hī igit sepata sint simplicia quodā mō tū sunt cō pōita mō alio qui ambo modi sup expōitū sunt: z ideo ab ipso pōt fieri resolū. ¶ Ad aliū dicēdū qd in xitate hoc uerū est qd nullā hēm sciam fm nām de eo qd nul lo mō est in sensu: sed in sensu sūtres pte z per accīs. z p se duob⁹ modis. s. fm sensibile cōe z ppriū. per accīs eti am duob⁹ modis. s. mediate z imediate. per albus enī accipim⁹ filiū dyarri eo qd filio dyarri albu accidat. Acci pimus etiā aīam filiū dyarri que est forma ipsius: z hoc per mediū: z ppter hoc multipl^r cōiungit intelligere res que multipl^r sunt in sensu: hī enim per motū ueniamus in motorē tū cū illo accipimus subam motoris. z qd illa est imobilis accipim⁹ illā simplicē z sepata. Sūt tū qdaz qui dicūt qd nō oīs nra scia orit a fili: z dicūt qd poti⁹ im pedis a sensu in nobilissimō mō sciēdi: sed hoc p^atrariū est phie Ape: dicit enim qd destructo sensu perit demon stratio sensus. Et in methaphisica dicit qd delectatio sen suū est signū nālis desiderij sciēdi in oib⁹ hoīb⁹. z ibi dem dicit qd exēpluz pncipioz scie accipit a memoria z sensu. z nos videmus qd ceci z surdi fere oēs indiscipli nables sunt. Lōcedimus tū bñ qd scia que est per reue lationē est alio mō qd per sensum. sicut etiā in pphetijs z in illuminationib⁹ que sūt a deo de qbus uō est inten tio ad pūs. ¶ Ad aliū pcedimus plane qd in omni eo qd est citra pūm est ulē z pticulare: z hoc dico de subis sūtib⁹ pfecte. In pncipijs autē eoz non est necesse. ulis aut nō est ulē: sicut nec forme est forma nec mae materia qd aliter eēt abire in infinitū. ¶ Si autem querat qd sit illud intelligibile qd dicit Auic^e eē nudū pte a mā z nō

denudatū ab intellectu: dicitur qd hoc est salus vniūscuiusq; intellectus eo qd intellectus puerit sup eēntiā suā: z hoc qd intelligit vniūscuiq; ppter. Si autē accipit hoc cōe qd est intellectus abstrahit sine dubio a ppteratib; itelligibilib; eo mō quo dictū est. Indiuidualia enim sūt illa que dicuntur appēditia māe a qb; separari necesse est cōe h; qd cōe est. ¶ Ad id qd ulterius querit dicēdū qd oē itelligibile cū oī itelligibile est vnu in spē qdā. hēt enim itelligibile duas compationes. scilicet ad intellectū agētē cur? actu efficit itelligibile qui actus est spēs ens in oī itelligibilis h; qd est itelligibile: sicut actus lucis est actus spēs oīs coloris visibilis: z sic oē itelligibile est vnu spē agētis intellectus: sicut oīs color visibilis vnu est spē lucis. Aliā compatio nē hēt ad rē cur? est spēs: z sic diuersa sunt itelligibilia sic diuersa sunt res sicut etiā differūt colores fm suū eē māle qd hnt in coloratib;. S; diuersitatē hāc nō hnt ex relatione ad intellectū sicut nec hnt colores suam diuersitatē ex relatione ad visum: z sic patet solo triū qd nū que pnt fieri: qru duas facit. Agē: in li de aia. qru vna est: qd cū itelligere sit pati aliqd: pati est fm aliqd cōe cuz fantasia: qd cōe hēt intellectus cū spēs facit ipm in actu pcpire cuz fm Anax. bñ dicēte in hoc intellectu sit simplex z possibilis etiā nulli nihil hēt cōe. ¶ Solo enim illi est qd intellectu qdē simplex per remotionē a mā pparior z nulli nihil hēt cōe ppter: sed tñ potētia hēt cōem cū oīb; ipis specieb; agētib; que potētia est ad spēm z actū agētis intellectus: z ppter hoc intellectus est itelligētia in potētia quo/dā mō. ¶ 2^a qd est si intellectus itelligat se utru itelligat se sicut alia itelligibilia aut alio mō. z patet qd ipse p spēm agētis itelligit itelligibilia: z per eādē spēm itelligit se eo qd spēs agētis facit actu itelligibilia z intellectu possibile ut sup pbatū est. ¶ 3^a qd nē apponim; nos cuius soloiā habita est. qd itelligibilia cū sint mltia sunt tñ pfectiones vnius potētie eo qd pficiunt actu vno: sicut etiā colores cū sint multi sunt pfectiones vni potētie. scilicet visus qd oēs mouēt visum fm actū lucidū. dicit enim p; qd aliter se hnt intellectu itelligit oia nālia z mathematica. In nālib; enī est itelligētia sic extēsa. nāle enī z eē nāliū accipit eodē mō. scilicet in his que pte fantasmata faciūt hoc est in motu z in mā subiecta pparijs sensib;. mathe^a qd z mathe^a accipit pmo mō fm eē in nālib; que pte fantasmata faciūt z cōflectit ab eē ad eēntias eorū diffinitas que sunt sibi nālia z an ipse z ppter mathema^a fm eēntiā inuenit an: motū aut fm suā eēntiā inuenit in pib; z spēs entis. ¶ Ad ultimū dicēdū qd intellectus pcedit cōponēdo z resolūdo: z pcedit etiā usq; ad indiuiduū cōponēdo: z hoc est ppter reflectionē ad sensum nō qd pticulare ut pticulare sit in intellectu: sed aia rōnalis uliter compar per iudiciū ad nām z tūc accipit ipm fm ppariā nām rei l; enim intellectus accipiat uliter ipse tamen pōt coartare ipsum per differentiā ad speciem z per cōpositionem ad indiuiduantia materiam.

¶ Queritur de diuersitate itelligibilium.

Secundo queritur De di

uersitate itelligibilium. Diuidit enim Agē: itelligibile fm simplex z cōpositū dicēs qd itelligētia indiuisibiliū in his est circa que nō est falsum. in qb; aut falsū z uerū cōpō qdē iam itelligibiliū est sicut eorū que sūt z uocat itelligētia actū intellectus z indiuisibilia uocat incōplexa. ¶ Sed tūc querit que dicit itelligētia illā eē in his in qb; nō est falsum cū nec uerū sit in talib; sicut ipse inuit in sequēti pbo cū dicit in qb; aut uerū z falsum est: cōpō qdē itelligibiliū est sicut. scilicet eorū que insunt sicut pda camēta insunt subiectis. Silt in pdicamēto dicit qd singulū incōplexorū ipm fm se neq; uerū neq; falsū est: ergo videt qd itelligētia etiā diuisibiliū sit in his in qb; neq; est falsum neq; uerū. De cōpositis aut dicit Agē: qd factū z futurorū tēpus intellectus cōponēs est. falsum enī in

cōpōne semp est. Et nāq; si album falso cōposueris ptingit enim fm diuisione dicere oia sicut z fm affirmatio/nē sup. Silt fm qdlibet tēpus sicut qd album est deon z erat z erit vnus aut hoc faciēs intellectus est vnu qd; hoc aut Agē: pbat per sile sumptum ab Empedocle. In ipsa enim mudi pstitutione qd cōcordia oia reduxerat in pīmū mixtū. capita. i. pncipia mēbroz germanorū in que pcordia pduxit in vnū corpus fuerūt sine ceruice. i. sine colligātia que postea uli lite diuidēte mixtū z pticulari a mā pgregatē eā que hnt germanitatē in vnu corp; sunt cōposita. sic etiā itelligētia indiuisibiliū est sine colligātia cōponis: sed intellectus cōponēs vnu facit cōponendo de his sicut hō z aial. z cū dicit hō z aial z dyametros eē asimetros z ethiops eē niger z diuidit germanitatē nō hntia dicēs dyametros nō eē asimetros z hō non est asinus. Si aut itelligit fiat cōpositio z diuisio tūc erit intellectus falsus. ¶ Sed ptra hoc obijcit. tēpus enim de pstitutib; est pticulare fm qd est pticulare: intellectus aut nō est pticularis: qd intellectus nō est factor z futurorū z pntiū. ¶ Itē pbatū est qd itelligē est uli: uli aut remotus est ab oī tpe: cū igit cōpō intellectus nō fiat nisi ex ulibus: erit cōpō intellectus remota ab oī dia tps. ¶ Preterea querit de hoc qd dicit Agē: tractās de itelligibili. indiuisibile aut qm est duplex. p^o aut est actu nihil phibet z itelligē supple erit dupliciter indiuisibile. scilicet potētia aut actu. z hoc est cū lōgitudinē diuisibile itelligit: hoc est linea actu est indiuisa: gaactus est ptiuatō ad pūctū: z ppter hoc si mēsuratur ut diuisa mēsurabit vno indiuiso. potētia aut est linea diuisa z ideo si sic mēsurat mēsurabit plurib; z diuisis. Silt cū intellectu pponis. actu enim ppo est vna qui actus est vno cōponis: z ideo tps qd sic determinat eā est vnu in diuisis. potētia aut est ppo plures. Et si diuidatur fieret actu plura. z silt tps potētia est diuisibile fm utrūq; terminorū. uocat aut Agē: pponē lōgitudinē qd silt lōgū diuisibile z indiuisibile est: z hoc intēdit in his pib;. Indē uisibilis enim. scilicet intellectus cōpositus actuali est z in tpe in diuisibili. silt enim tēpus diuisibile z indiuisibile lōgitudinē est. i. pponi que ptiendit inter duos terminos. scilicet fm z pdicatū z vnit in cōpōne per modū ptiuit: cui cōpositioni adiacet tps diuisibile z indiuisibile sicut ipsa ppositio. sicut aut in ptiuito nō sunt pres actu sed etiam in medio qd cōpō pponis nō sunt termini in actu proprio sed in actu cōponis z totius: z hoc intēdit Agē: cuz dicit. Nō enim est dicere aliqd in medio itelligere. utrūq; enim nō eēt nisi diuidat: sed aut potētia seorsum aut intellectus utrūq; diuidit z tps simul: tūc aut est in lōgitudine. si pō est sicut ex utrūq; z tpe qd est in utrūq; hoc est in medio qd est cōpositio nō cōtingit dicere aliquem itelligere diuisum utrūq; in actu ppo: nō enim eēt in actu ppo nisi actualiter diuideret: sed potētia tñ cōtingit ipsas itelligi in medio qd est cōpositio: sed in qnq; intellectus seorsum utrūq; diuidit: tūc etiā diuidit tps scilicet qd nō vno tpe itelligit: tūc est in pponē sicut in lōgitudine. scilicet diuisio z indiuisio. Si pō est intellectus vnus cōpositus sicut ex utrūq; tūc etiā est in tpe vno qd est in utrūq;. Postea dicit Agē: qd ipsa aia intellectiua itelligit in indiuisibili. scilicet specie cōponis z in indiuisibili tēpore id qd nō fm quātitatē est indiuisibile. scilicet specie hoc est forma cōponis: siue tñ id qd itelligit z tēpus in quo in itelligit sunt indiuisibilia in quātū sunt illa. scilicet in quātū hoc qd sunt: qd hoc qd sunt sunt ab actu cōpositionis: z sic in diuisibilia sunt qd etiam his l; sint discreta inest aliquod diuisibile potētia. Sed forte non separabile hoc est nō

Secūde partis sūme

separatū sūm actū z facit in hoc tēpus vnu z lōgitudine vna in p̄tinuis q̄: s̄l̄r est in oī p̄tinuo z tpe z lōgitudine. s̄ p̄tū est diuisio actiue hoc est diuidēs: z ppter hoc ipsum mōstrat idiuisibile: q̄ illud qd̄ est diuidēs nō pōt eē diuisibile: z ppter hoc diffinit̄ p̄uatiue: cū dicit̄ p̄ctus est cui p̄s nō est. Quidā aut̄ oīno aliter exponūt istā l̄ram: quo rū expōnē p̄leg lōgū eē: q̄ etiā p̄hita magis cōpetit l̄re: ideo s̄m ipsam sic obijcīt. Quicūq̄ itellec^o est p̄pōnis ipse idē est p̄dicatū z s̄bū. aut ergo vno actu aut duobus. Si vno aut s̄m ordinē: aut eql̄ter sup̄ utrūq̄. Si primo mō tūc illud cū in ordine sit p̄us z p̄sterius nō erit s̄l̄ in idiuisibili tpe: z hoc est p̄tra l̄ram. Si aut̄ scdo mō q̄ vno act^o numero s̄l̄ terminabit̄ ad duos terminos qd̄ etiam est ipossibile. ¶ Preterea s̄m p̄habita l̄ram aliqd̄ est in p̄pōne ut p̄ctū p̄tinuās in p̄tinuo z aliqd̄ ut p̄es p̄tinuare. p̄tinuū enim est cutus p̄es ad p̄ctū copulant̄. querat ergo qd̄ sit illud. z videf q̄ nihil. dicit̄ enim in p̄ de aia z habitū est sup̄ in rēphēsiōne Platonis q̄ itelligibiliā pōt h̄nt s̄l̄itudinē cū d̄scretis q̄ cum p̄tinuis. In d̄scretis aut̄ nō est aliqd̄ p̄tinuās nec p̄tinuatū. ¶ Preterea querit̄ de itellec^o p̄trariōz. cū enim itellec^o dicit̄ al b̄ū z nigrū eē p̄traria p̄trarietas nō est nisi iter duo continua: ergo iudictū p̄trarietatis nō est nisi utrūq̄ p̄trariōz sit in itellec^o s̄l̄: z hoc videf eē p̄tra nām p̄trariōz q̄ s̄l̄ i sunt alicui. ¶ Itē Aui^o dicit̄ q̄ itellec^o ut fides est contrariōz s̄l̄. Preterea utrūq̄ p̄trariōz potētia est in itellec^o ante q̄ fiat actu. ergo cū apphēdit̄ eā utrūq̄ est i actu q̄ sic p̄traria iterū i sunt s̄l̄. ¶ S̄ p̄tra aut̄ p̄traria itelligunt̄ sub rōne p̄trariōz: aut nō. si nō tūc nō itelligūt̄ ut p̄traria. si sic cūz ergo rō p̄trariōz sit mutuo se expellē ab eodē susceptibili itelligunt̄ p̄traria ut mutuo se expellēt̄ ab eodē susceptibili qd̄ est itellec^o: z sic si vnu inerit alterū nō inerit. ¶ Preterea querit̄ de itellec^o diffinitionis de quo dicit̄ A^o q̄ dicto aliqd̄ de aliquo ut affirmatio aut uera uel falsa oīs est itellec^o: aut nō oīs. sed qui est ip̄sus qd̄ est s̄m q̄ aliqd̄ erat eē uerus est: ergo in itellec^o diffinitionis uerus. uerū aut̄ nō est nisi in compatione p̄dicatū ad s̄bū: ergo videf q̄ in diffinitione sit h̄i iusmodi cōpō qd̄ falsū est. ¶ Preterea diffinitio ē vnu z nō multa ut habet in p̄ pyramētiā z in 7° metha^o. ergo itellec^o diffinitionis est de numero idiuisibiliū in itellec^o z itelligētia idiuisibiliū in his est in q̄b^o nō est falsum nec uerū: ergo itellec^o diffinitionis nec uerū nec falsū est. ¶ Preterea A^o nō iuenit̄ dixisse de plurib^o itelligibiliū q̄ enumerata sūt. i. de itellec^o idiuisibiliū z cōplexoz z oppositoz z diffinitionis Aui^o: z loq̄ de itellec^o m̄ae z dei z t̄pis z p̄uationis z mali: ergo videf A^o: eē diminut^o. ¶ Preterea cū sint aliq̄ modi cōplexiōis q̄ s̄m enumerationē sicut distinguūt̄ spēs orōnis p̄fecte z imp̄fecte. Querit̄ q̄re i diuersitate itelligibiliū nō tāgit̄ itellec^o alioz. ¶ Solo dicimus q̄ uerū. put̄ est in cōpōne opponit̄ falso z sic in itellec^o idiuisibiliū nec uerū nec falsum est. uerū aut̄. put̄ est rei entitas uel idiuisio eē z qd̄ qd̄ est in idiuisibiliū: sic d̄: q̄ s̄l̄sus p̄p̄i^o semp̄ uerus est: z h̄ic nō opponit̄ falsum: z hoc uerū nō pōt eē in idiuisibiliū z ppter hoc dicit̄ p̄sus q̄ circa idiuisibilia nō est falsum z nō dicit̄ q̄ circa ipsa nō sit uerū: q̄ falsum nullo mō est circa ipsa: uerū aut̄ vno mō. z p̄ hoc patet solo ad duo p̄ma. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ tēpus qd̄ adiacet cōpōni est in itellec^o in p̄pabili hoc est in rōne t̄pis uel sub rōne t̄pis: q̄ simplex z p̄petua est z remota ab oī successione p̄oris z p̄sterioris. t̄palitas aut̄ ip̄s^o refert̄ ad res itellectas: sicut z sup̄ expeditū est in qōne de memoria: z per hoc patet solo ad sequēs. ¶ Ad aliū dicēdū q̄ nota cōpōnis que est iter s̄bū z p̄dicatū est ab itellec^o: qd̄ sic p̄bat. Cōpō que est in re h̄ue sit forme z m̄ae: siue ulis z p̄ricularis: siue sp̄et z ḡn̄is: siue s̄bū z accidētis semp̄ est sine medio. vnu qd̄q̄ enim hoz per se ipsum inest supposito suo: s̄ p̄dicatū nō iest s̄bū nisi medi

ante cōpōne z ppter hoc notā cōpōnis ponit̄ itellec^o. ppter hoc etiā dicit̄ A^o: in 7° metha^o q̄ uerū z falsum sunt in aia. ¶ Ad id qd̄ in p̄trariū obijcīt dicēdū q̄ cūz d̄i in eo q̄ res est uel nō est oīo uera uel falsa est: s̄ nō d̄i cat eēntiā cōpositū sed eē ip̄sus in cōpōne: z s̄l̄r nō est ne gat eē tale: z ppter hoc etiā nō est totū a reb^o sed est etiā ab itellec^o. ¶ Ad id qd̄ obijcīt de itellec^o p̄pōnis dicēdū q̄ vno est in idiuisibili tpe: sed tū duplex est tēpus. i. qd̄ determinat cōpōnē in itellec^o p̄pōnis z qd̄ mēsi/rat actū itelligēdi. z de hoc scdo tpe itelligit̄ qd̄ d̄i q̄ itellec^o p̄pōnis est vnus z idiuisibilis tpe. Act^o aut̄ itelligēdi qui est sup̄ p̄pōnē nō attingit̄ p̄dicatū z s̄bū ut duo ordinata uel iordinata sed put̄ sūt vnu in compatione: z sic act^o vnus pōt eē b̄ū sup̄ duo q̄ sic actu sunt vnum p̄tētia duo. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ itellec^o cōplexi in enūciatione s̄l̄itudinē h̄et cū p̄tinuo: z s̄bū z p̄dicatū sunt s̄l̄: cur p̄es p̄tinuū: cōpō aut̄ sicut p̄ctū p̄tinuās. Sed q̄ rep̄ h̄edit̄ Plato hoc est ideo: q̄ ipse posuit motū itelligendū ut motū p̄tinuū qd̄ nō est uerū: q̄ mor^o p̄tinuū est sup̄ partes p̄tinuū z h̄et p̄tinuitatē ad sp̄atiū: successiōne a p̄buis sp̄atiū: sed mor^o itellec^o sup̄ itelligibile est sicut sup̄ vnū idiuisibile sine successiōne. ¶ Ad id qd̄ obijcīt de itellec^o p̄trariōz dicēdū q̄ oīa opposita ordinē h̄nt ad vnu: z negatio qd̄ cognoscit̄ p̄uatione affirmationis. p̄uatio aut̄ per hoc q̄ nō ponit̄ habitū ut dicit̄ Aui^o: z propter hoc nō h̄nt itellec^o p̄pōs p̄se sed itelligunt̄ p̄uatiōe suoz oppositoz. Contraria aut̄ z relatiua h̄nt itellec^o p̄ se p̄p̄ios: quoz utrūq̄ per sp̄em suā est in itellec^o actu. dicit̄ enim Aui^o q̄ p̄traria sunt in itellec^o ut fides z simul. ¶ Ad id aut̄ qd̄ obijcīt in p̄trariū dicēdū q̄ spēs p̄trariōz simplices sunt z nō in actu p̄trarietatis: z ppter hoc se expellūt̄ mutuo ab itellec^o: sed in m̄a sunt in actu p̄trarietatis z ppter hoc mutuo ab illa se expellūt̄. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ sub rōne p̄trarietatis itelligunt̄ p̄traria sed hec rō refert̄ ad res z nō ad itellec^o: sicut oīs rō in itelligibilis refert̄ h̄et ad rē itellectā. ¶ Ad id qd̄ obijcīt de oī itellec^o diffinitionis dicēdū q̄ A^o: nō dicit̄ i itellec^o diffinitionis eē uerū nisi sicut sensus p̄p̄ioz est uerus: z per hoc patet solo ad sequēs. ¶ Ad id autēz qd̄ obijcīt de insufficiētia enūciationis itelligibiliū dicēdū q̄ oīs itellec^o est vnus. vnu aut̄ est vnu potētia z actu: aut actu z nō potētia: aut potētia z nō actu. nō enim plurib^o modis pōt diuidi vnu: si vnu est potētia z actu tunc est itellec^o cōplexoz: z iste uariat̄ s̄m numerū z non h̄et uariationē in tpe z ppter hoc non reducīt̄ in artē. multi plicatio enim numeralis que est per nām solā est infini/ta z in ipsa subet̄ Plato q̄scē: q̄ de infinitis nō pōt eē d̄i disciplina. Si aut̄ est actu vnu potētia p̄o plura: aut est per modū eēntie aut per modū eē siue sicut aliqd̄ de aliquoz: z per modū eē tūc est in actu cōpōnis p̄dicatū ad s̄bū: z sic est itellec^o enūciationis. Si autē est ut aliqd̄ tū z p̄ modū eēntie que eēntia est rei qd̄ d̄itas tūc est sicut itellec^o diffinitionis qui uariat̄ s̄m q̄ diffinitio est p̄ p̄ncipia cognoscēdi uel eēndi. p̄mo mō est diffinitio logica lis. scdo mō est diffinitio realis que uariat̄ tripl̄ s̄m qd̄ per eē z eēntiā est cū motu z m̄a sicut n̄alis diffinitio est z s̄m q̄ dat̄ per ea que sunt an̄ motū sicut in mathemat̄icaz s̄m q̄ dat̄ per p̄ncipia eēntie reducta in p̄es entis s̄m q̄ est ens sicut diffinitio metha^o. Si aut̄ est itelligibile potētia vnu z actu plura tūc est itellec^o oppositoz. Contraria enim sunt vnu in potētia m̄ae: z s̄l̄r p̄uatio z habit^o z affirmatio z negatio. Relatiua aut̄ diffiniuntur ad se inuicē: z utrūq̄ est diffiniēs alterū s̄ nō sint in vno s̄bū: z cū plurib^o modis nō possit uariari vnu itelligibile A^o: nō tāgit̄ de plurib^o. Aui^o aut̄ distinguūt̄ itelligibile ex modis itelligēdi: cū alius sit modus itelligēdi p̄uationē z h̄itū malū z bonū dicit̄ eē diuersa itelligibilia. S̄l̄r qd̄ est in successiōne h̄et eē debile ut mor^o z t̄ps. S̄l̄r qd̄ est i potētia ut m̄az p̄p̄ h̄ mō debili itelligunt̄.

Sic cuius est excellens super naturam inquisitionem intelligit debilitate ut dicitur propter debilitatem intellectus. Et hec omnia comprehendunt sub intelligentia idivisibili secundum Aristotelem forte dixerunt modo debilitate intelligant. Ad aliud dicendum quod Aristoteles distinguit intelligibilia complexa que sunt secundum intellectus speculativum. Spiritus autem omnes omnes perfecti propter enunciationem ordinate sunt ad operationem sicut patet in ipsis modis laborum qui sunt inclinationes aut ut optativius et impatiuntur. Et propter hoc reducuntur ad intelligibile practicum. Interrogativa autem non differt ab enunciatione nisi in modo dubitationis. Complexio autem que fit secundum operationem imperfectam non fit nisi secundum modum compositionis sibi vel accidentis. Accidit autem secundum quod componitur cum sibi aut sunt plura aut non. Si non tunc sibi vel accidentis sunt unum terminum propositis et accipiuntur ut unum intelligibile ab uno actu substantiati sub compositione. Si autem sunt plura tunc aut sunt ordinata essentialiter ad unum sicut dicitur homo quilibet color actus albus et tunc adhuc sunt unum intelligibile. Si autem non sunt ordinata ad unum sicut homo albus grammaticus logicus tunc sunt simpliciter ut plura intelligibilia.

Utrum omnia intelligibilia sunt in anima.

Artio queritur Utrum omnia intelligibilia sunt in anima. an abstrahant a rebus extra. Et videtur quod sint in anima. dicit enim Augustinus in primo de trinitate ad doctrinas cognoscendas plurimum nos laudatum atque predicatum attestat auctoritas et tamen nisi breviter impressam cuiusque doctrine heremum in anima notior nullo ad ea discere do studio flagrare. Ex hoc accipitur quod omnis doctrine notio impressa est in anima ante studium sic intelligentia cuiusque doctrine impressa est parte et semper est in anima. Tunc Augustinus in eodem libro. omnis amor studii aut hoc est volentis scire quod nescit non est amor eius rei quam nesciverit sed quam scit. ergo studium amat quod scit ante studium. nihil scit cuiuslibet est in anima. scilicet anima cuiuslibet studii est in anima antequam discat per studium. Tunc dicit Augustinus idem. non solum quod dicit scio et verum dicitur necesse est ut qui scit scire sciat. sed etiam qui dicit nescio idque confidetur et verum dicitur scit verum se dicere scit utique quod scit scire et discernit a sciente nesciente cum veraciter se itures dicit nescio. Tunc Augustinus percurro omnes Ianuas carnis mee nec in venio qua ingressi sunt res que per sonos significant. oculi quidem dicuntur colorate sunt nos eas nunciamus. Aures dicuntur si sonuerunt nobis iudicate sunt. nares dicuntur si odoraverunt per nos transferunt. dicitur gustatus sensus si sapor non est nihil me interroget. Tactus dicitur si compulsum non est non preterea vide videtur quod hec intraverunt in memoriam meam nescio quomodo nam cum ea didici non credidi cordi alieno. si in meo recognovi vera esse et approbavi et recomendavi ea tanquam repones. unde proferre cum velle. ibi ergo erat et antequam didicissem. Tunc Augustinus ibidem. aut querit cum discere agnovi et dixi ita est et verum est non quia erat in memoria sed tamen remota et retrusa quasi in caveis abditorum ut nisi a mouente aliquo eruerent ea fortasse cogitare non possem. Ex hoc accipitur quod omnia intelligibilia sunt in anima et quod sensus non faciunt nisi excitare animam ut pervertat ad ea que sunt apud se. Tunc dicit Augustinus. inuenimus nihil aliud esse discere ista quorum non per sensus haurimus imagines sed sine imaginibus sicut sunt que per seipsa itus cernimus nisi ea que passim atque indisposita memoria continebat cogitando quasi colligere atque adiuverendo curare ut tanquam ad manum posita in ipsa memoria ubi spera posita et neglecta lauitabatur iam familiari intentione facile occurrat. Ex hoc accipitur quod discere nihil aliud est quam ordinare et ad manum ponere intelligibilia que posita erant apud animas. Tunc ibidem. animus igitur hoc prope uindicavit ut non quod aialia sed quod in anima colligit cogitari prope iam dicat. Tunc Boetius in de personarum latitudine philosophie quod si platonis causa personat verum quod quisque discit in memore recordatur. Non autem omnes horum hec est si intelligibilia non essent apud animam nullo modo scirentur et quod nullo modo scirent nullo modo discernirentur ergo intelligibilia nullo modo discernere. si intelligibilia decernuntur cum inveniuntur. sed per aliquid quod

fuit in anima ante inuentionem et hoc non fuit nisi spiritus intelligibilis ergo spiritus intelligibilis fuit in anima ante inuentionem. Tunc dicitur scies presentia principium docet ante illi presentia. aut accipit a doctore aut est in anima discipuli. Si primo modo discipulus omnia accipit a doctore tanquam nesciat et nescitis nemo presentia ergo discipulus in nullo presentia docet quod falsum est. Si secundo modo cum igitur nemo presentia nisi per hoc quod scit illud esse verum quod dicit scia. veritas illi dicitur ante doctrinam fuit in anima discipuli. Si contra in primo methaphysice dicitur Aristoteles. euenit autem scia et ars propter experimentum hominum et experimentum quod artem facit quemadmodum affirmat polus recte dicens. Cum igitur experimentum sit cognitio singularium ut ibidem habet ars et scia accipiuntur ex cognitione singularium. sed cognitio singularium accipitur per sensus ergo scia est ars a sensibus generaliter in anima. Tunc ibidem dicitur Aristoteles quod cum ex multis experimentis intelligitur vna sit de filiis acceptio. Tunc ibidem experimentum fit ex memoria hominum. multe enim memorie eiusdem rei experimentum potest perfici. Cum igitur memoria sit ex sensibus ab hoc accipitur vnde quod est ars et scie principium. Tunc in posterioribus in fine secundi ex sensu quod fit memoria ex memoria aut multoties facta experimentum. multe enim memorie numero experimentum est unum. Experimentum autem ex omni genere vult in anima vno propter multa quod cum omnibus unum sit illud idem artis et principium et scie. Tunc in libro de anima etiam habet quod anima potentia est omnia et nihil actu antequam intelligat. Per rationem autem idem probatur. discretio fit sensibili per sensus communem. secundum autem illud discretio est diuersitas sensibili propter quod accipitur unum per diuersos sensus et non sunt in anima antequam accipiantur. Cum igitur intellectus potentior sit in discernendo ad hoc quod ponat discretionem in rebus non indiget quod spiritus rerum sunt in anima antequam discernat. Tunc complexum causat ab incompleto. si igitur incompleta non sunt in anima. nec complexa erunt in ipsa. si incompleta non sunt scita nisi sint ergo non sunt in anima nisi sint. si sunt tamen in rebus extra. ergo ad hoc quod sint cognita oportet quod sint in rebus extra. aut igitur ex hoc ipso cognoscuntur quod sunt aut posita sunt ab ipsis facientibus sit cognitio eorum in anima. Si primo modo tunc omnia a quolibet cognoscuntur statim ut essent quod falsum est. Si secundo modo tunc sunt res cause nescie per hoc quod generat suas similitudines in ipsis animabus et sic semper fuerit in anima. Solo dicimus quod omnia scibilia possunt considerari in suis principijs vel in seipsis. si in seipsis tunc non sunt in anima antequam discant nisi potentia. si in principijs tunc duobus modis considerantur. secundum terminos principiorum et terminorum naturam. et sic generaliter a sensu sic scamonea est illi nature quod purgat cholera. Considerant etiam in interiorum hitudine et sic semper sunt in anima sed tamen in potentia cui potentie sufficit noticia terminorum ad hoc quod reducat ad actum. unde dicit philosophus quod principia secundum in quantum terminos cognoscimus et hec est finis Aristoteles. Augustinus autem dicit quod scibilia sunt in memoria et accipit memoriam large pro mente in qua est noticia scibilium. siue presentia siue preterita siue futura. Est autem scibile in triplici specie intelligibilis secundum quod intelligibilis est et hac spiritum habet ab intellectu agente. et est spiritus mentis et sic sunt semper in anima sed hoc est in potentia ut super dictum est donec adueniat fatia que abstrahit ad spiritum intellectus agentis. tunc enim efficitur in actu et coniungitur intellectui possibili et mediante ipsa discernit hoc quod querebat et hoc est quod dicit Augustinus spiritum latere et in abditis thesauris esse recondita ante studium. Est etiam spiritus intelligibilis que est spiritus rei et hec abstrahit a rebus et non semper est in anima et per hoc etiam patet solo ad obit. presentia etiam et discretio sunt in discipulo per spiritum intellectus agentis que coniungibilis est cuilibet intelligibili ad hoc quod fiat actu in intellectu possibili. Querit quod est dicta inter intellectum et sensum.

Unde queritur De comparatione intellectus ad sensibile animam. Et querunt duo. Quorum primum est de differentia et puenientia sensus et intellectus. et est quod

utilitatem conferat sensus intellectui et c.

Secūde partis sūme

Primum proceditur sic.

Et ponant rōnes Argi pñ^o tertij de aia. Qua rū pma est in utriq; s. in intellectu z sensu. aia iudicat aliqd z cognoscit cor que sunt. z format sic rō. quecūq; potētie eiusdē sunt act^o ipse sunt eedē intellect^o z sensus sit tales: ergo sunt idē. Prima pbat ex hoc qd potētie diffiniunt per act^o. 2ª aut per auctoritatē pū habitā. 2^a rō sumit ex auctoritate antiquoz. Antiqui enim sape z sentire idē eē firmabāt sicut Emped. dixit. z rō sua fuit qd uoluntas z desiderij nō augent nisi ex aliquo cognito per intellectū ut sensum z nō augent nisi ad pñs: ergo pñs est cognitū per intellectū z sensum. sed pñs est singulare g. singulare est cognitū per intellectū z sensum. Cū igit respectu eiusdē cognoscibilis nō sunt diuersi modi speciei cognoscēdi eadē cognitio erit intellect^o z sensus. 3^a rō sumit ex dicto pñomeri dicētis qd talis est intellect^o in terrenis hoib^o qd inducit in die pñ vīroz deorūq; z appellat deos planetas qui illuminant a sole z solē patrē. In die autē sol ducit lumē corpale: ergo intellect^o itelligēdo ducit lumē corpale. sed corporea apphēsiō est sensus: ergo intellectus est sensus. C. S. ptra sunt rōnes Argi: qd ponit in pñcipio tertij de aia. quarū pma hec est. Si est itelligē sicut sentire tūc intellect^o patit sic qd ab excellēti corrupti tñr: ergo z intellect^o qd falsum est. C. Itē sensus in vna vi sensitua nō apphēdit oia eo qd est vis sita in organo cuius nā est apphēdere vñū sensatū tñ. sed intellect^o apphēdit oia: ergo nō erit vis sita in organo: s. vis imixta corpori organico z nō imixta differūt: ergo intellect^o z sensus differūt. C. Itē intellect^o est locus spērū per hoc qd incorruptibile eē spēs hēt in ipso: sensus aut nō sic est loc^o spēcierū: ergo differūt sensus z intellect^o. C. Itē sensus pot ualde sensibile debiliōr est in apphēsiōe min^o sensibili. In intellect^o aut pot ualde intelligibile fortior est in apphēsiōe min^o itelligibile: ergo sensus potētia nō est potētia intellect^o. p^a pbat per sup^a hita. s. qd sensus corūpū ex sensibili excellēt. 2ª pbat per hoc qd pñcipia sunt ualde itelligibilia: z pñones min^o: z ideo cōclōnes magis itelligunt post pñcipia itellectiua qd an. In fine autē eundē capli ponit Argi: pueniētiā iter sensum z intellectū. z pmo ad sensum pñcipiū: sicut enim sup^a dixim^o sensus mouet a sensibili motu spērū z nō mae. Cū aut ois passio sit mae erit mor^o sensibilis nō pñcipiū passioni: z sic erit mouēs perfectū eo qd passio est dispositio imperfecti sicut est in motu pñcipio in quo mouēs patit. Sitr aut est in intellectu qd mouet a spēs. s. cuius nullo mō est pati. vñ mor^o spēs est act^o pfecte mouētis. Et pba Argi sunt hec. videt aut sensibile ex potētia exiit sensituiū aut actu agēs. Nō enī patit neq; alterat actu agēs. vñ alia hec spēs est mor^o. Alia enī imperfecti actus erat supple in pñcipiis. simplr autē. i. passioni nō pñcipiū act^o. Alter est qui est pfectū. s. mouētis qd nullo mō patit z ipsi qd sentire sile est differre solū z itelligē. Deinde ponit pueniētiā intellect^o practici ad sensum cōem dicēs qd qñ sensus cois est negās aut affirmās triste uel letū tūc mutat letū uel fugit triste. cuius pbatio est qd locari nō accidit aialib^o nisi mediante sensibili accepto a cōposito per sensum cōem: qd sensibile est bonū uel huiusmodi aliqd pñtēs ad opus uel appetitū z nō ad apphēsiōē tñ. C. Itē fuga z appetit^o in gñe sunt idē in actu: qd idē in gñe. s. spēs sensibilis z nō itelligibilis mouet ad utriq;. sensibilis aut illi^o pñ qd est act^o sensus z appetit^o z fuga differt eē: qd ut sensibilis est act^o sensus z ut bonū act^o appetit^o z ut imixtū act^o fuga opus autē practici intellect^o per oia est sile. itellectiue enim aie intellectū practico fantasmata ut sensibilia sunt z psequit bonū z malū in fantasmatib^o. sicut enim aer idē in suba sed aliud pñ eē est mediū visus z audit^o: ita idēz sensibile in sensu cōi z idē fantasma compatiū ad practiciū itellectum quersus tñ pñ eē opat iudiciū sensus z intellect^o z imutati

onē z fugā. C. Solo oēs pñte rōnes pcedēde sunt pter tres pñas. C. Ad pñ^o aurillarū dicēdū qd apphēsiō sensus z intellect^o nō sunt idē in gñe: z ex hoc nō sequitur qd intellect^o z sensus sunt idē simplr. C. Ad aliud dicēdū qd duplex est pñs. s. in aia z in re. pñs in re est singulare: pñs aut in aia nō est singulare: z illius intellect^o qñq; est i rōne ulis. C. Ad aliud dicēdū qd solū similitudinē hēt cū intellectu agēte ut sup^a explanatum est: sed nō propter hoc lumen agentis est lumen corporale.

Querit quam utilitatem pferat sensus intellectus.

Secundo queritur Quam

utilitatem pferat sensus intellectui. Et dicit Auic^o: qd qdruplicē qñ pma est qd intellect^o sepat vñūq; uliū a singularib^o abstrahēdo itellectiōes eoz a mā z appēditis mae z a pñtib^o eā z pñsiderat in quo pueniūt z in quo differūt: eē eī^o est eēntiale z eī^o accitiale est quo accidit uli hēre pñcipiū itelligēdi. 2ª est qd aia ponit hitudines iter quecūq; ulia pñ affirmationē z negationē z id de quo fuit affirmatio z negatio pñ nō pñcipiet. Ad aut non fuerit ita diuinitat quousq; iuenerit mediū terminū. 3ª est acquirē pñones expmētis. s. ut iueniat per sensum qd aliq; pñcipiū comitat sibi aliqd affirmādo uel negādo: uel affirmādo pñiuctionē uel negādo pñadictionē z nō sit hoc in qbusdā hoz z nō in alijs neq; differēt s. semper sit donec qescat: qd iter nām hui^o pñcipiū z hui^o sbit est hec hitudo. aut nā hui^o pñtis comitat nām accitūs hui^o aut remouet eēntialr z tunc erit hec pñceptio adepta ex sensu z fillogisimo. 4ª est illa pba z qb^o facile assentit aia eo qd pñabilia sūt. C. Sed obijcit de pmo mō idē videt enim separe ab appēditis mae z pñtib^o māz z ita videt supflue addi. C. Pñterea querit qñ ille modus dicat acgrē pñcipia itelligēdi: enī videt ei ponit puenire. pñcipia enī itelligēdi sunt pñme. pñones que acgruntur in tertio mō. pñterea scōus modus: nō videt differre a qñto. scōus enī modus pñcipit pñabilia qñ iuenit mediū tñ z sitr qñr. C. Itē in p^a pñe scōi modi dī qd aia acgrit per eū pñe nota: z hoc non videt differre a mō 3° quo acgrit aia pñcipia. C. Pñterea sopñsimata sunt que acquirunt ab aia z nō icludunt i aliquo istoz modoz. C. Itē Auic^o dicit alibi qd trib^o modis format itelligētia in aia. Quoz pñ^o est cū aliqd format in aia in affectu idistictē z iordinate qd tñ ordo cōmutabilis est pñ auditū s. itellec^o idē remaneat sic cūz dī ois hō est aial z cōmutat ordo sic aial pñdicat de oī hoīe: tūc enī in ordine cōmutato est idē itellec^o. Scōus est qd itellec^o rei est acgrit per opatiōes: s. aia auertit ab eis z nō respicit ad id qd iā intellexit. 3° est sicut cū aliqd dubiū a te querit de his que iā sciuiti uel scire potes z tu dubitas rñdē statim certus tñ posse rñdē postea qñuis non sit apud te res ordinata. pñ^o z pñ^o modus est sicut id qd de thesauro educit z agis aliqd de eo. 2° est sicut id qd hēs in thesauro z nō agis aliqd de eo. 3° pño differt a pñmo in hoc qd nōdū est aliqd ordinatū in cogitandē aliquo mō s. est sicut ichoatio ordīs cū adiunctione certitudinis z differt a scōo: qd non est qd nō respiciat s. respicit aliquo mō pñsiderādū in actu uerit sine cui ppa est compatiū ad aliqd qd est qd repositus. Si igit tres modi sint formādū itelligibilia in aia z non formant nisi a sensu videt sensus pdesse aie itellectiue tñ in tertio mō z nō in qñto. C. Pñterea iter qñtuor modoz pñmos in trib^o posteriorib^o adiuanf itelligibilia pñ itellec^o cōponētē. Sed dicit Auic^o alibi qd duo sunt tñ modi adiuanf itelligibilia. quoz vnus est ut intentiones que sunt multe z differētes dimensionibus in imaginationibus fiant vna intētiō tamen non differunt in distinctione. Aliud est ut de intētiōibus generū z dīaruz cōponat intētiō vna in diffinitione. modi aut multi pñcādū sūt ecōtra istoz duoz modoz. C. Solo dicēdū qd pñmi qñtuor modi sunt penes itelligibile cōplexus

et incoplexū siue penes intellectū simplicē et cōpositū. pri-
mus enim modus est sūm abstractionē intelligibilis sim-
plicis siue incoplexi. Cōpositio autē intelligibilis sit duo-
b^{us} modis. scilicet penes habitudinē terminorū in gēne et penes
habitudinē eorū in spē. et p^{ri}mo mō egreditur modus. 2° p^{er} se
nota cōponit statū: opinabilia autē nō cōponit an inuēto
nē mediū terminū. habitudo autē terminorū in spē est duo-
bus modis. scilicet per modū vitatis et sic egreditur modus ter-
tius. et per modū pbabilitatis et sic egreditur modus q^urtus.
Ad p^{ri}mū autē dicēdū q^{uod} virtutes aīe sensibiles triplici-
ter determināt p^{ar}ticulare. scilicet cū mā et cū appēditis māe: et
cū p^{ri}ntibus eā. cū materia determinat sensus qui nō acci-
pit nisi mā p^{ri}ntē: cū appēditis māe determinat fantasia
et imaginatio que apphēdūt p^{ar}ticulare materia nō p^{ri}ntē:
sed t^{ri} sub appēditis māe que p^{ri}ncipue sunt q^uatuor. scilicet quā-
titas figura situs et q^uitates sensus p^{ri}ncipū. quedā autē deter-
mināt ipm nō sub appēditis neq^{ue} sub mā sed sub p^{ri}nti-
bus utrūq^{ue} sicut estimatiua et memoria que accipiūt intē-
tiones nociuū et p^{ro}uenientes amicū et inimici boni et mali
ut nūc: que l^o nō sint accepta a sensib^{us} t^{ri} nūq^{ue} sepant a
sensibus sed accipiunt in illis et nō per rōnes viles sicut
sup^{er} pbatū est in q^uōne de estimatiua. ab his autē oībus t^{ri}-
bus denudat intellect^{us}. Ad aliud autē dicēdū q^{uod} idiuisi-
bilia p^{ri}ncipia p^{ri}ma mālia sunt oīs intellect^{us} q^{uod} ex ipsis cō-
stituit intellect^{us} cōpositus. intelligibilia autē que sūt in ter-
tio mō sunt p^{ri}ncipia scie: q^{uod} ipsa sunt p^{ri}me p^{ro}pōnes ex quib^{us}
habet scia cōclusionū. Ad aliud dicēdū q^{uod} scdus
modus g^{ra} ultime p^{ar}tis differt a q^uarto sicut gen^{us} a specie.
vel dicat^{ur} melius q^{uod} differt per ambigūū ab opinato. In
scdō enim mō g^{ra} ultime p^{ar}tis nō est inuētiū mediū s^{ed} in
q^uarto mō stat intellect^{us} sup^{er} pbabile. Ad aliud dicēdū
q^{uod} nō oīs p^{ro}positio uera et necessaria est dignitas: et p^{ro} hoc
differt scdus modus g^{ra} p^{ri}me p^{ar}tis a tertio mō. 2° enim
colligit p^{ro}pōnes necessarias que q^uiq^{ue} demonstrāt et q^uiq^{ue}
demonstrantur. 3° autē colligit p^{ro}pōnes indemonstrabiles
que semp demonstrāt in q^uō nō est via recipiēdi nisi p^{ro} no-
ticiā terminorū et exp^{ri}metā sensuū. Ad id autē q^{uod} obij-
cit de sophistica dicēdū q^{uod} ipsa est iuxta pbabiles. mutat
enim sophista dyaleticū et p^{ro}pter hoc sub mō q^uarto p^{ri}ntet.
Ad id q^{uod} obijcit de alia diuisione dicēdū q^{uod} illa dat
de scia potius q^{uod} de modis intelligibilib^{us}. et p^{ri}mus modus
est sumpt^{us} penes scire ut agē p^{ro}siderādo. scdus autē penes
scire in hitu. 3° autē penes scire cū actu reminiscētie. Ex h^{is}
eniz q^{uod} aliq^{ui}s nō statim pōt dare r^{ati}sum cert^{us} t^{ri} q^{uod} postea
dabit mouet ad p^{ro}p^{ri}ū scitū et cū multa mouerit et reuolue-
rit uenit in p^{ri}ncipiū determinatū a quo p^{ro}cedit in r^{ati}sum.
Ad id q^{uod} obijcit de ultima diuisione dicēdū q^{uod} illa su-
mis penes duos modos. intelligibile incoplexū adiuuan-
di. Quorū vnus est per resolūōē v^{er}is a multis partibus.
scdus est per cōgregationē generis cū suis differētijs ut
diffinitive constituat species.

Queritur quid sit ratiocinatio.

Consequenter queritur

de rōne. et dicit Ysaac q^{uod} rō est cursus cāe in cau-
satū. et sūm hoc p^{ro}uenit diffiniri q^{uod} rō est vis aīe faciēs cur-
rere cām in causatū. S^{ed} p^{ro}tra hoc videt^{ur} esse q^{uod} in rōni-
bus q^uiq^{ue} sit processus ab effectu in cām. q^uiq^{ue} etiā a si-
gnis. q^uiq^{ue} nō sunt cause sicut in logicis. Itē sicut dic^{it}
Bama^{us} rōnals diuidit in iterius dispositū sūmonē et ex-
terius qui est angelus itelligētie. et dicit q^{uod} hō dic^{it} rōna-
lis ab iteriori sūmonē eo q^{uod} multi sunt muti sūm exteriorē
illa autē rō a qua hō sic dic^{it} rōnals nō videt^{ur} vis faciēs
currē cām in causatū sed pot^{est} discretū ueri et falsi et boni
et mali. Et p^{ro}terea cū multe sūt vires rōnals aīe. que-
rit^{ur} q^{uod}re pot^{est} d^{ic}i rōnals a rōne q^{uod} a denotatione alteri^{us} vir-
tutis. Et p^{ro}terea igeniū d^{ic}i eē quedā vis aīe rōnals et
querit^{ur} in quo differt a rōne. subtilitas eniz et ebetudo sūt
dispōnes rōnis: et sūm solertia et querit^{ur} s^{ed} q^{uod} determināt

rōnē. Solo rō est nomē multip^{li}r dictū. q^uiq^{ue} eniz q^{uod}
libet p^{ri}ncipiū cognoscēdi d^{ic}i rō sūm q^{uod} dicim^{us} rōnals scie-
tias diuidi cōtra nāles: eo q^{uod} rōnals cōsiderāt res p^{ri}nci-
pia cognoscēdi. nāles autē per p^{ri}ncipia eēndi. q^uiq^{ue} dicit^{ur}
tur diffinitio rō. q^uiq^{ue} d^{ic}i vis aīe rōnals rō que nihil ali-
ud est q^{uod} intellect^{us} cōposit^{us} illa. scilicet cōpōne que est iter in se
res et illati siue pbās et pbatum et sic diffinit^{ur} sūm Ysaac.
Ad p^{ri}m^{us} ergo dicēdū q^{uod} causa d^{ic}i ibi causa p^{ri}ntie et non
causa rei. Ad aliud dicēdū q^{uod} rō sonat in aptitudinez
et in actū. et p^{ri}mo mō ab ipsa d^{ic}i aīa rōnals. 2° mō dup^{li}r est
act^{us}. scilicet interior et exterior. Interior quo totū sūmonē forma-
mus et trāscurrim^{us} apud nos ipsos ante q^{uod} iduat aliqd uo-
cis et iste uocat^{ur} a Bama^{us} endyadēter hoc est iteri^{us} dispo-
sit^{us} sūmo. Alius act^{us} est in p^{ri}ncipiādo sūmonē et hoc uocat^{ur}
angelus siue hūc^{us} itelligētie in eo q^{uod} nūciat extra id q^{uod} i-
terius p^{ro}ceptū est ab itelligētia. itelligētia enim q^utuor mo-
dis accipit. sube eniz sepate q^{uod} uocam^{us} angelos dicunt^{ur}
itelligētie ab Ysaac in l^o de causis. ab Alex^{andro} autē q^{uod}libet
intelligibile denudatū pure a mā et mālib^{us} appēditis d^{ic}i
itelligētia. s^{ed} in l^o de aīa itelligētia p^{ro}suevit appellari act^{us}
itelligēdi sicut in 3° ubi d^{ic}i itelligētia idiuisibilis i his est
circa que nō est falsus. Ricardus sūo de scō victore sūm-
pliciorē actū itellec^{us} dicit eē itelligētia et illū qui fert in
deū et sup^{er} celestia. Ad aliud dicēdū q^{uod} aīa rōnals d^{ic}i
eo q^{uod} finis itellec^{us} non est sine ing^{re}ssione et rōcinatione
quo nō p^{ro}p^{ri}e p^{ro}uenit itellec^{us} tui. cū enim t^{ri} sūt in rōne.
scilicet p^{ri}ncipia et p^{ro}clones et p^{ro}curfus vni^{us} in alterū p^{ri}ncipiorū p^{ro}-
p^{ri}e est itellec^{us}. et p^{ro}pter hoc dicit^{ur} Ag^{ostinus} q^{uod} itellec^{us} certior
est scia in fine postertorū: scia autē est p^{ro}clonū. Scire eni ut
habet in p^{ro} posteriorū. Arbitramur vnūq^{ue}q^{ue} cū cām co-
gnoscim^{us}: et q^uā illi^{us} est causa et q^{uod} impossibile est alr se hē-
re. Rō autē est in decursu vni^{us} in alterū: et hoc decursu p^{ro}-
p^{ri}e p^{ro}ficat aīa humana: et p^{ro}pter hoc pot^{est} dic^{it}ur aīa rōnals
Ad aliud dicēdū q^{uod} igeniū ut dicit^{ur} Auic^{enna}: est act^{us} rō-
nis q^{uod} p^{ro}p^{ri}a vi iuenit^{ur} medius terminus in sillogismo. et
d^{ic}i act^{us} iste pot^{est} p^{ro}fectio q^{uod} opatio. et p^{ro}p^{ri}a vis d^{ic}i ad exclu-
sionē studij et doctrine sūm q^{uod} habet in 3° topi^{ca}. q^{uod} abnega-
t^{us} studiū ut igenioli eē videamur. studiū autē sūm Tulli-
um est uehemēs applicatio ad aliqd inueniēdū uel ad d^{ic}i
scēdū. Doctrina autē scia accepta ab alio. subtilitas sūo s^{ed}
Auic^{enna} est aptitudo qua hō ex se ipso nar^{atur} est adipisci sa-
piētia: et hēt tres gradus. quorū p^{ri}m^{us} est quo idiget adiuto-
rio doctrine ad oīa itelligibilia et hic d^{ic}i ebes. 2° est qui cū
docet quedā itelligit alia ex se ipso. 3° qui iuenit sciam ex
se sine datore: et iste p^{ro}p^{ri}e d^{ic}i subtilis eo q^{uod} p^{ro}p^{ri}a vis p^{ro}-
netrat itelligibilia. et ab Auic^{enna} uocat^{ur} itellec^{us} sanctus eo
q^{uod} itelligibilia fluūt in ipm virtute itelligētie agētis et nō
ab alio adminiculo sed pauci tales inueniunt^{ur} et ideo dicit^{ur}
Alphorabr^{us} q^{uod} si aliq^{ui}s tales sūt qui oīa per se ipsos sciūt eq^{uod}
uoce sunt hoīes eo q^{uod} potius dicunt^{ur} angeli. p^{ro}pter deifor-
mē itellec^{us} quē hēt. Sicut autē habet in fine p^{ri}mi po-
steriorū solertia et subtilitas quedā mediū in non p^{ro}specto
tpe hoc est statim ut si aliq^{ui}s vidēs q^{uod} luna splēdorē semp
hēt a sole hoc est q^{uod} uersus solē semp antēdit statiz itellige-
ret. p^{ro}pter q^{uod} hoc fieret. aut disputatē cū diuite cognoue-
rit aliq^{ui}s statim itelligit p^{ro}pter q^{uod} hoc sit q^{uod} accōmo-
datū est: aut q^{uod} amici sunt. aut q^{uod} eiūsde inimici fiunt. oīs
enim vidēs cās medias cognouit et ultimas idest p^{ro}xi-
mas siue immediatas.

Utrum ipsa sit virtus corporea.

Consequenter que-

redū ē de natura aīe rōnals de qua que-
runt duo. Quorū p^{ri}m^{us} est utrū ipsa sit vir-
tus corporea aut nō. 2° aut utrū corrupat^{ur}
corruptione corporis.

Primum Adulterationes sunt
posite supra in questionibus de diffinitione

Secunde partis summe

anime quibus addimus hic decem sumptas ab Auic^a et Algazele. quarum septem sunt signa. tres autem sequentes demonstrationes necessarie. **¶** Primum signum est quod quaecumque virtus est corpea hoc est actus alicuius organi per se debilitat debilitate illius organi et iuuat bona habitu dine et hoc probat in oibus virtutibus huiusmodi sitis in organo: sed virtutes anime rationalis non per se debilitant debilitate alicuius partis corporis: nec per se iuuant bona habitudine ipsius: ergo non per se sunt virtutes corpee. **¶** Secundum probatur ex hoc quod spiritus impositus in organo corpeo semper est periculatus: rationes autem sue siue veri siue boni que sunt in anima rationali sunt utiles. **¶** Tercium signum est quod nulla virtus corpea appropinquat se nec suum instrumentum quod probat per inductionem omnium. nullus enim sensuum exteriorum sentit se vel instrumentum suum. Si militer etiam in interioribus imaginatio non imaginat se vel instrumentum suum: sic est de oibus alijs. et ratio huius est quod tales virtutes non appropinquat nisi organo corporis aliquid passionum: nullum autem organum patitur a seipso nec a virtute que est in ipso: quod sic si semper pateretur: sed intellectus et ceterae virtutes anime rationalis appropinquat se et omnium instrumenta virtutum: ergo non sunt virtutes corpee. **¶** Quartum signum est quod virtutes corpee nihil appropinquat nisi sub diffinitione et motu: et hoc probatur est super in questione de tactu. Ethicus enim non sentit suum calorem: sed si maior calore febricitatis eo quod iam quasi in nam plus est et assimilatus medicis. sed intellectus et ceterae virtutes anime rationalis appropinquat quod est in ipsis: siue sit qualitas rationalis siue adueniens: ergo non sunt virtutes corpee. **¶** Quintum signum est quod etiam ponit Averroes. scilicet quod nulla virtus huiusmodi sit in organo appropinquat oia. Quicquid enim appropinquat aliquid primo in potentia est illud et postea in actu. virtutes autem corpee non sunt in potentia oia nec etiam in actu: quod patet ex hoc quod in suis appropinquat non faciunt diuisionem inter substantiam et actum: sed appropinquat spiritum qualitatis sensibilis et figuram quantitatis et non determinat sibi appropinquat per substantia ipsius. Ratio autem huius est: quia sua instrumenta non sunt complexioneata nisi ad appropinquationes talium. intellectus autem oia appropinquat diuidens inter substantiam et actum: et determinans res per substantia ipsius: ergo ipse separatus est ab oibus non huiusmodi organum alicuius complexioneis. Et hec est causa quare Anaxagoras dixit intellectum esse mixtum et nulli nihil habere comae. **¶** Sextum signum est quod ois virtus corpea leditur ab excellenti appropinquat intantum quod postea minus appropinquat. excellens autem appropinquat est duobus modis. quorum unus est quod virtus mouet plus quam sit mobilis: et sic leduntur oes appropinquat exteriores ab excellenti sensibili appropinquat. Secundus modus est ex frequentia operationum ipsius virtutis corpee sicut ex frequentia imaginari leditur imaginatiua et alie interiores organice virtutes. sed ex frequentia intelligere et rationari efficitur anima rationalis magis habilis et mobilis super excellenti intellectu melius intelligit minus intelligibile: ergo anima rationalis non erit virtus corpea. **¶** Sextum signum est quod ois virtus corpea nobis cois est cum alijs animalibus brutis. bruta enim quedam habent oes sensus et virtutes que determinantur in tribus cellulis capitis. anima autem rationalis cum suis viribus solum habet inest: in quorum caputibus non determinantur nisi tres cellule. ergo anima rationalis cum suis viribus non est virtus corpalis. **¶** Septimum signum est quod virtutes corpee possunt et accipiunt quasi generationem secundum quod. altera complexio siccitatis organi et debilitant in tempore illo quando non fit sufficiens restauratio deperdit in organis: et hoc est usque ad vigesimum quintum annum et plus: et post tempus illud est intellectus et ceterae virtutes anime rationalis in maximo suo robore ergo non est virtus corpea anime rationalis. **¶** Octauum est de monstratio necessaria: quod quicquid est perceptibile spiritui indiuisibili diuisione corporis quantum ipsum est incorporeum et indiuisibile: anima rationalis secundum suas vires est huiusmodi: ergo ipsa est indiuisibilis et virtus corpea. Prima probat quod si deo oppositum tunc aliquid corpeum et diuisibile erit susceptibile specierum indiuisibilium: quod patet esse falsum eo quod spiritus per accensum diuiditur diuisione sibi. et probat per hoc quod si spiritus intelligi-

biles diuiderentur aut diuiderentur per se aut per accensum. si per se cum nihil diuidatur per se nisi in quantum erit spiritus continue vel discretus quantitatis. et si continue tunc oes spiritus intelligibiles essent vel linea vel superficies vel corpus vel tempus vel locus: quod falsum est. Si autem discretus tunc essent numerus vel ois: quod iterum falsum est. Si vero diuiderentur per accensum tunc diuiderentur diuisione eius quod est per se: et sic intellectus esset huiusmodi situm in partibus quantitatis: ex quo sequitur duplex in conueniens. Quorum unum est quod intellectus sit corpus quod super multis rationibus est improbatum. Alterum est quod ultra que sunt in anima sunt habitia situm per accensum: et oes huiusmodi situm eo modo habet figuram determinatam quo habet: sic oia ultra essent figure determinate: et sic ultra essent particularia. hoc enim in figura determinata non puenit nisi platoni et socrati et non omni homini: et eadem ratio est de alijs. **¶** Nonum est quod intelligere abstractum quod est separatim a materia et appetitus materiae et potentia ipsam vel super probatur est. Cum igitur intelligibile non habeat duplicem compositionem scilicet ad intellectum et ad rem cuius est spiritus separatio hec fit in intelligibili ex altera istarum compositionum non autem fit ex ea que est ad rem. res autem sepe est cum materia et appetitus materiae et potentia eius: ergo relinquatur quod sit ex illa compositione que est ad intellectum. Cum igitur huiusmodi separatio est simplex et immalis et incorporea intellectus per se et primo erit simpliciter incorporeus. nisi anima rationalis. **¶** Decimum et ultimum est quod quaecumque virtus est potest siue corpea siue incorporea ipsa erit incorporea virtus anime rationalis in appropinquat est huiusmodi ipsa erit incorporea. Prima probat per hoc quod nulla virtus corpea siue sit anime siue corporis exten dit ultra corpus sibi obiectum. Dico autem corpus ut est calidum et frigidum. anime vero ut sunt sensus exteriores et interiores. et probat per antedicta ubi habitum est quod intelligibilia que da sunt corpea quedam incorporea et oia sunt incorporea in quantum sunt intelligibilia. **¶** Secundum probatur signum est obiectum rationis debilitat debilitata media cellula capitis: ergo non videtur esse virtus organica. hoc etiam videtur dicere Aristoteli in libro de diuisione spiritus et anime. sic intellectus et cogitatio atque prouidentia et cognitio sunt per spiritum que est in uterulo portae et in medio. **¶** Tercium Joannis de ordinatiua et compositiua virtute. hec procedunt fantasia in fronte: cognitio vero vel ratio in cerebri memoria vero in occipite. ex his videtur accipi quod anima rationalis in suis viribus sita sit in organo. **¶** Si obiectum probatur quantum signum. dicit enim Averroes in primo metaphysice quod si primum non intelligit actu sed et potentia necessarium est ut prescutione intelligat iducatur ei lassitudine. Ex hoc accipitur quod ois intellectus egredietur de potentia in actu ut frequenter intelligendo lassat in frequenter intelligendo. hoc etiam probat experientia: cum igitur lassatio non fiat ut dicit Auicenna nisi in obedientia organum ad virtutem mouentem erit intellectus virtus sita in organo corpali. **¶** Solutio secundum sententiam Auicenne et Algazel. due sunt cause quibus anima retrahitur ab actu intelligendi in dolore lesi uo capitis. Quarum una est quod hoc est de natura anime quod cum multa operatur circa unum quod retrahitur ab alio maxime autem occupatur circa hoc quod maxime mouet. dolor autem lesi uo medie cellule maxime mouet: et ideo retrahit animam ab actu intelligendi et non rationandi: sic per accensum conuenit impediri intellectum in corruptione cellule capitis et non per se. Alia causa est quod etiam fortiores motus anime excludunt debiliores. Cum igitur corruptum caput anterius vel posterius corforat fantasia vel memoria. Si enim fiat corruptio anterius per frenesim vel aliquid aliud multa erunt fantasmatum inordinate mouentia: fortiter erit retractio ab actu rationis et memorie. Si autem sit minus sicca et frigida complexio cerebri corforat memoria in posteriori parte et fantasia fortissime tenent et tunc iterum erit retractio rationis ab actu et sic iterum per accensum impeditur usus rationis sicut in freneticis et melancholicis. Tercia causam addimus nos scilicet quod si intellectus non sit virtus in organo sita tamen accipit ab illis que site sunt in organo ut a sensibus et fantasia et ideo illis impeditis per corruptionem impeditur accipere in intelligendi per accidens et non per se: et per hoc patet solum ad primum.

¶ Ad duo sequētia dicēdū q̄ intellectus dicit esse in media cellula z in spū medie cellule nō q̄ sit act^{us} illi^{us} cor-
poris: sed q̄ spēs abstrahit a fantasmatib^{us} qui ut in ueli-
culo sunt in spū illi^{us} cellule. **¶** Ad id q̄ obijcit cōtra s^{en-}
signū dicēdū q̄ lassitudo accidit ex frequēti itelligē: nō
p̄pter intellectum ea que antecēdēt ordinant ad ipm ut
sunt motus fantasmatum z discursus spūs aialis qui ni-
mis calefacit z defecit caput qd̄ causat lassitudinem.

¶ Utrū corrūpat aia rōnalis corruptione corporis.

Secundo queritur Utrum

corrūpat aia rōnalis corruptiōe corporis an non.
Et ad hāc qōnem p̄mo ponemus auctoritates p̄horū.
deinde rōnes p̄bables. z post hoc rōnes demonstrati-
uas z necessarias. z tandē disputabimus in cōtrarium z
soluemus. **¶** Dicit ergo **Alex^{ander}** in 2° de aia ubi loquit de ue-
getabili z sensibili s̄m q̄ p̄tingit eas diuidi diuisiōe cor-
poris. Et subiūgit sic. de intellectu aut z p̄spectiua poten-
tia nihil adhuc manifestū sit. s̄ qd̄ sic sit in corpe sicut ue-
getabilis z sensibilis. sed videt genus aie esse alterū sub-
iūgit: hoc solū cōtingit separi sic p̄petuū a corruptibili.
relique aut p̄tes aie manifestū est q̄ nō sunt separabiles:
ex hac auctoritate duo hntur. s̄. q̄ potētia intellectiua non
sit in aliquo organo corporeo z p̄pter hoc est virt^{us} incor-
porea: q̄ in corruptiōe corporis nā intellect^{us} sepat sicut p̄pe-
tuus a corruptibili. **¶** Item **Alex^{ander}** in 2° de aia q̄ qd̄ igit
nō sit separabilis aia a corpe ut pars qd̄z ipsi^{us} separabilis. i.
separabilis apta nata est nō in manifestū. quārdā enī par-
tūz act^{us} est in ip̄a: at s̄o s̄m quasdas nihil phibet separi
scūz p̄pter h̄ q̄ nulli^{us} corporis sūt act^{us}. **¶** Ampli^{us} qd̄ manife-
stū est si sic sit corporis act^{us} aia sic nauta nauis. ex hac aucto-
ritate duplex causa habet q̄re aia rōnalis sepat a corpe.
Alia enī s̄m suū genus est act^{us} corporis: z p̄tes quedā aie
sunt act^{us} quārdā partiū corporis: ut uegetatiuū sensituius
z tō nō sepat sed aia rōnalis nulli^{us} corporis est act^{us} neq̄
partes corporis: z hoc sup̄ pbatū est hec erit ergo vna cau-
sa q̄ sepat a corpe. Alia causa est q̄ ip̄a est in corpe sicut
nauta in nauē regens z mouēs nauē. nauta enī sepat
a nauē h̄ actū regiminis nauis nō hēat extra nauē: z s̄m
aia sepat a corpe h̄ tū non regat corpus qū separata est.
¶ Item **Alex^{ander}** in libro de aia. itelligē z p̄siderare consu-
munt alio quodā interius p̄sumpto ip̄m aut intellecti-
uius possibilē est. s̄. corrūpi. itelligē enim aut amare aut
odire nō sunt illi^{us} hoc est aie intellectiue passiōes s̄ h̄mōi
h̄ntis id qd̄ illud hēat: hoc est corporis h̄ntis aiaz intellectiua
s̄m q̄ hēat eā: quare hoc corruptio. s̄. corpe non reminiscit
neq̄ amat neq̄ audit. nō enim illi^{us} erat sed s̄m q̄ dicitur
est intellect^{us} aut diuinū aliqd̄ impossibile est. **¶** Ex hoc ha-
bet q̄ itelligē est qd̄ est ex fantasmatē nō corrūpi cor-
ruptio intellectū sed alio quodā iterius corruptio: hoc est or-
gano fantasie a quo abstrahit spēs intelligibiles z sic cor-
rūpit etiā amare s̄m corpale actū z odire. habet etiā ex
hoc q̄ intellectū s̄m se impossibile est corrūpi. **¶** Itē **Alex^{ander}**
in p̄o de aia intellect^{us} videt suba quedā esse z nō corrūpi:
maxime autē cūz corrūpit ab ea que est in sene debilitate
semp corrūpit sed nō in senib^{us} accidit. Si enim accipiat
senex oculum iuuenis videbit utiq̄ sicut iuuenis q̄re se-
nis nō est in sustinēdo aliqūā aiam sed in quo est in infir-
mitatib^{us} z ebrietatib^{us}. **¶** Ex hoc habet nō tū dicitur q̄
intellect^{us} sit corruptibilis s̄b sed etiā p̄batio. si enī cor-
ruptio corruptiōe corporis tūc maxime corrūperet corruptio-
ne senij eo q̄ illa sola sit corruptio s̄m nāz sicut habet in
p̄o q̄rū meth^{us}. ubi sic dicit p̄bus simplicia sane gñationi
cōtrariū p̄cipue cōmune putrefactio oīs q̄ppe s̄m nām
corruptio in hac via est quedāmodū senect^{us} z uetustas. si
nis enīz cūcorz horz putrefactio: z hoc est qd̄ dicit aplūs
ad hebreos q̄ antiquas z senescit. p̄pe interitus est. p̄ba-
tio a maiori. magis enī videt sensibilis virt^{us} corrūpi cor-
ruptiōe corporis q̄z intellectiua: sed sensibilis nō corrūpit

nisi per accēs. s̄. in quātū est virtus in corpe: ergo intelle-
ct^{us} nullo mō corrūpit: per accēs enim nō pōt corrūpi ut
virt^{us} sensibilis eo q̄ nō sit virt^{us} que sit act^{us} alicui^{us} corporis.
¶ Itē **Alex^{ander}** in 1° meth^{us} diuidit subam in mām z tōz:
mā z cōpositū ostēdens q̄ forma nō p̄cedit mām tpe sed
rōne nec sequit eā tpe nisi sola aia rōnalis z dicit sic. Si
aut remanet in postremo alia formarū semp querendū
est de hoc. In quibsdā enīz nō est impossibile. uerbi grā: si
aia talis est dispōnis nō tota tū sed intellect^{us} hoc est si
aia forma remaneat post mām suā tpe ip̄a nō erit nisi aia
z tū nō tota aia hoc est nō oīs aia. z dicit q̄ tota forte nō
remanet. p̄pter aiaz humanā que vna est in trib^{us} virib^{us}.
Unde si intellectiua manet cūz ip̄a sit vna cū uegetabili z
sensibili in hoīe exītib^{us} necesse est z sensibile z uegetabi-
lem manere per aliquē modū. **¶** Itē **Auer^{ro}** sup̄ 2° de
aia sic dicit q̄ nulla ps aie separabilis sit a corpe sed corrū-
pit corruptiōe ipsi^{us} corporis nō sequit ex hoc q̄ est p̄fectio
corporis ex eo q̄ ip̄a est p̄fectio sicut nauta nauis qui sepa-
rat a nauē. **¶** Item **Auer^{ro}** sup̄ 3° de aia nos ponim^{us} in
intellectū mālem esse eternū z incorruptibile z intellecta spe-
culatiua esse z gñabilia z corruptibilia: z ponit eternum
p̄o p̄petuo z itūsmutabili s̄m subam. **¶** Itē **Auer^{ro}** sup̄
1° meth^{us} dicit q̄ aia rōnalis manet post mortē z finis p̄-
speritatis eius erit si iungatur p̄mo motori. Et appellat
p̄mū motore vniuersitatis p̄ncipiū qd̄ est de^{us}. **¶** Itē
Auic^{enna} nō solū dicit hoc sed etiā p̄bat plurib^{us} rōnib^{us} q̄ aia
rōnalis nō sit corruptibilis corruptiōe corporis: q̄s rōnes
infra ponemus z insup̄ de aia post mortē z de glia eius
z de pena ei^{us}. **¶** Unī dicit sic cū fortunata fuerit aia. p̄pter ha-
bitudinē recipiēdi iufusionē ab itelligētia agēte z p̄suā dē-
ter locat p̄pter coherētā sūt insolubile sup̄sedet a nego-
cio regēdi corpus z ab his que p̄ueniūt senib^{us} nō tamē
cessat corpus retrahē eā z impedire z phibē a p̄fectione
coherēdi cū ea. Cum ergo liberat ab occupatiōe corporis
post mortē remouet uelamē z phibēs z durat spūalr co-
herētia: qm̄ aia p̄manet spūalr: z itelligētia agēs spūalr
z iufusio ex pte eius est largissima. **¶** Itē **Alga**. cū sepa-
ta fuerit aia a corpe durabit ei^{us} coherētia cūz itelligētia
agēte z p̄ficiet eius dispō z delectabit in delectatiōe cu-
ius esse nō pōt s̄mone explicari. **¶** Item **Alga**. loquēs
de aiabus maloz dicit sic. post mortē amisso instrumēto
desiderate rei manet desiderii eius z amor in aia: z hoc
est cruciat^{us} eius ineffabilis. **¶** Item **ysaac** in li^o de diffi-
nitionib^{us} aiarū sunt ordines tres: aia rōnalis: bestialis z
uegetabilis. oib^{us} aut excellēior est rōnalis eo q̄ ip̄a cau-
sata est ex itelligētia z de nā eius z ob hoc fact^{us} est hō rō-
nalis discipline p̄ceptibilis z discernēs inter bonū z ma-
lum z iter ea per que sit saluādus. **¶** Itē **ysaac** in expla-
natiōe diffinitionis phie hui^{us}. s̄. phia est assimilatio crea-
toris optib^{us} s̄m ueritatē humanitatis dicit sic. causa fina-
lis hoīs spūalis est ut vnio aie cū corpe sit ad hoc ut hoī
manifestet ueritas rerū p̄ticulariū: z discernat inter bo-
nū z malū: z faciat qd̄ expedit uiuēs in sanctitate z iusti-
cia quousq̄ remuneret z iungat splēdori itelligētie
z pulchritudini sapientie: z fiat spūalis iūct^{us} splendori
creato ex ueritate creatoris sine medio qd̄ est paradīsus
eius z retributio ei^{us} z summa bonitas z sublimitas inte-
gra z pulchritudo ei^{us} p̄fecta. z p̄pter hoc **Plato** dixit q̄
phia est cura z sollicitudo mortis. **¶** Item dicit **ysaac** q̄
aie maloz de p̄munt sub trist^{is} orbe z cremabunt in igne
magno. **¶** Item **Cōstabil^{is}** libro de diia spūs z aie dicit
spūs a corpe sepatus perit opa quoq̄ aie cū ip̄a sepat
a corpe pereūt: ip̄a aut in seip̄a nō perit. z loquit de spū
corporeo quē etiā in p̄ncipio hui^{us} libri diffinit dicēs spi-
rit^{us} est quoddā corpus s̄tile qd̄ in huma nō corpe orit
ex toto corde z fert in uenis pulsus ad uiuificādū corp^{us}
z opat vitā z anheluū z pulsū. z s̄m orit ex cerebro ner-
uis z opat sensū z motū. opatiōes aut aie dicit q̄ fiunt
in organo ut visus z audit^{us} z h̄mōi. **¶** Alpetragoras loquitur

Secūde partis sūme

in principio astrologie sue de quodā p̄ho mortuo: z dicit
q̄ locus ei⁹ est iter sanctos: z hoc nō possit eē nisi aia ma
neret post mortē. ¶ Sistr̄ Nicholomeus in almagesti di
cit q̄ scia stellarū in actionibus z honestatib⁹ mox lauda
biliū nō est necessitas puarimo nihil est magis audaciū
ad acūdēs oculos mētis nr̄e z iteller⁹ ad p̄siderādū ea
que opibus simulant diuinis p̄pter sublimitatē modera
minis z eq̄litas z puitatē arrogātie. z qm̄ ip̄a facit euz
qui p̄seuerāter eā ingrit: z hāc celestē pulchritudinē dili
gere: z ducit ei ad p̄seueratiā diuini studij z p̄iungit euz
ip̄i qd̄ anime sile est p̄pter bonitates forme: z assimilāt
eū creatori suo. Ex hoc patet q̄ p̄seueratiā studij faci
amare celestia z p̄iungit celestib⁹: z hoc itelligit post mo
tem: q̄ ante dixit q̄ nō est mortuus qui sapiētiā viuifica
uit. ¶ Item habet per oīa in prin⁹ albategni. ¶ Item
Plato in thimeo iducit deū loquentē ad motores z stel
las sic imitātes. ergo meū iuxta effectū nostrū solertiam
ita istimite atq; excitare mortalia ut qbus p̄sonū diuini
tatis z appellationis pilatas cōpetit diuina p̄ditū firmita
te fingatis: erit x̄o tale q̄ uobis obsequi iusticiā que co
lere p̄seueratis. hui⁹ ergo vniuersi gēis semētes faciā uo
bisq; tradā uos cetera exequi par est: ita ut mortālē cele
stēq; nām mortali nexu extrifecus ambianis: iubeatq;
nasci cibū z p̄uideatis z incremētū destruit post dissolu
tionē id fenus qd̄ creditideratis facta succensione aie z cor
poris recipiatis. ¶ Item pbat in p̄hedrone multis rō
nib⁹ q̄ aia est imortalis. Quaruq; quasdā sup̄ posuimus
que h̄ p̄pōnes falsas h̄eant cōclusio hec est quā itēdit. s.
q̄ aia est imortalis. ¶ Item habet in somnio scipionis
z in cōmēto sup̄ illud somniū a macrobio. s. q̄ sci ubiq;
dicūt hic auctoritatib⁹ scōz sup̄sedemus: q̄ etiā a p̄his
pauca de multis adduximus. p̄hozemim de sunt rō
nes. s. Zīgē: z Platonis: z patet per iam dicta q̄ ambo cō
cordāt in hoc q̄ aia sit imortalis. Rōnes aut̄ probabiles
sunt iste posite a qbusdā aū nos. ubiq; q̄tingit inueni
re duo extrema inter res nāe q̄tingit accipe mediū. hoc
pbat per id qd̄ habet in libro de aialib⁹ ubi dicit Zīgē: q̄
nā non uenit de marino ad agreste nisi per gradus: nec
uenit a uēgetabili ad sensibile nisi per gradus z iō inter
aial h̄ns sensū vnū z aial h̄ns sensus oēs sunt plura me
dia. z hoc est qd̄ dicit Bio⁹ q̄ lex diuinitatis est per p̄p̄ia
media: z per media ultima adducē. videmus aut̄ menti
bus nām esse spūalem sepatā a corpe. intellectuā z i cor
ruptibile sicut est angelus: qui etiā ponitur a p̄his h̄ sub
noīe intelligēte sepatē. z videm⁹ in altera pte nām spūa
lem corpori vnītā irrōnālē z corruptibile: que pro tanto
ponit in extremo q̄ nō p̄uenit qd̄ pore nisi in ḡnē z op
ponit ei in oib⁹ differētij: ergo erūt aliqua media. cum
ergo sint tres diē. s. incorporeū intellectuū z incorrupti
bile erūt sex media si possibile est fieri tres. s. ex p̄iunctio
ne vnus cuiusq; diariū cū ḡnē p̄se z tres ex cōiunctione
duarū ut sit vnū mediū qd̄ sit spūalis sba corporea tñ. al
terū q̄ sit sba spūalis intellectuā tñ. 3^m q̄ sit sba spūalis
incorruptibilis tñ. z 4^m q̄ sit sba intellectuā z incorpo
rea tñ. Et 5^m q̄ sit sba spūalis z incorporea z incorruptibi
lis tñ. 6^m q̄ sit sba spūalis intellectuā z incorruptibilis
tñ. Sed tria p̄ma esse nō p̄t. qd̄ euz est sba spūalis in
corporea tñ hoc nō erat in intellectu z nō erit incorruptibi
le. ergo p̄radictoria illoz uerificabunt de ip̄o irrōnalis
z incorruptibilis. Quicqd̄ aut̄ corrupit corrupit p̄se uel
per accūs. pbat⁹ aut̄ est ab Zīgē: q̄ nō corrupit p̄se nisi
qd̄ est cōpositū ex p̄tarijs: z q̄ ip̄a nō est ex cōtarijs z
sic non corrupet p̄tarijs: ergo per accūs corrupet q̄ ip̄a cor
ruptibilis esse ponit. Quicqd̄ aut̄ per accūs corrupit cor
rupit corrupit alteri⁹ in quo est qd̄ p̄se corrupit. p̄se
aut̄ nihil corrupit nisi corpus h̄ns p̄tariū uel cōpositum
ex cōtarijs: ergo talis sba est in corpe cōposito ex con
tarijs ergo est corporea z positū erat qd̄ esset incorporea
ergo tale mediū esse nō p̄t. Sistr̄ nec sba. sba enim il

la esset intellectiua tñ nō icorporea neq; icorruptibilis: ergo corporea z corruptibilis. suba aut spūalis corporea est act^o z pfectio corpis: z ptes eius pfectioes partiū. ergo suba intellectiua tñ erit act^o z pfectio corporis z ptes pfectiones partiū. sed pars ei⁹ est intellect^o. ergo intellect^o erit perfectio alicui⁹ ptes corpis z virt⁹ corporea qđ sup ipso batū est. Silr nec 3ma esse pōt hoc enim esset suba spūalis nō icorporea z nō intellectiua sed icorruptibilis tñ: ergo erit corporea nō intellectiua: z ois talis est act^o corpis fm se z fm suas ptes: oēs ergo destruunt destructo corpore ergo erit corruptibile z positū erat qđ esset incorruptibile. Itē nec 4ma esse pōt. hec eni eēt suba spūalis icorporea z intellectiua tñ z non icorruptibilis: ergo corruptibilis sed quicquid corrumpit corrūpiunt pte uel per accñs: ergo talis suba corrūpit altero duoz modoz nō pte: qđ nō est ex cōtrarijs. nec per accñs qđ nō est in eo qđ corrūpit pte eo qđ sit icorporea: ergo erit corruptibilis z positū erat qđ esset icorruptibilis. Nec 5ma hoc enim eēt sba spūalis z icorporea z icorruptibilis tñ: ergo nō esset rōnalis. Quz igit nō sit sensibilis nec uegetabilis eo qđ nō est corp⁹ vnita esset aliqd spūale qđ nec hiet virtutē motiua nec apphēsiua: ergo nec vitā qz vitā cognoscit in actib⁹ motiuis apphēsiuis. reliquit igit 6ma qđ illud sit mediū solū. s. suba spūalis corporea intellectiua z icorruptibilis. Iter hoc enim qđ est corporea nō sequit qđ corrūpat corruptione corpis eo qđ null⁹ corpis est act⁹ in quātū est in intellectu. Item ptiūū aliqd corporeū separā a ptriarietate est icorruptibile: ergo multo magis simplex qđ nec cōtinuū nec cōpositū ex cōtrarijs erit in corruptione z tale est aia rōnalis: ergo anima rōnalis est icorruptibilis. ¶ Item corpa sunt inota a sibijs spūalib⁹ inter quelibet aut duo sunt quatuor opatiōes. Vbi grā: corpus corruptibile mobile a suba spūali icorruptibili mouēte: z corpus incorruptibile mobile a suba spūali icorruptibili mouēte: z corpus icorruptibile mobile a suba spiritali in corruptibile mouēte: z contra corpus incorruptibile mouet a sba spūali corruptibili mouēte: pbatū est aut in 8° phi⁹ qđ si vna cōpationū est erunt z alie nisi z aliqd sit repugnās. sed pma est in corpe z aia bruti. 2ª aut in celo z motore celi: ergo tria erunt z nō nisi in corpe z aia hois: qz aia hois est in hoie sicut nauta in nauī z motor in motore ut habet in 2° de aia. Quartum aut eē nō pōt. motor enim cū sit suba spūalis nō hñs ptriariū nō est corruptibilis nisi per accñs. s. corruptione eius in quo est: sed hoc positū est eē incorruptibile: qđ z ipa erit icorruptibilis: dictū erat qđ esset corruptibilis. ¶ Item icorruptibilitū quoddā est icorruptibile fm totū ut celi. quoddā aut in corruptibile fm partē z non fm totū ut elementa. quoddā aut fm partē z fm totū ut elementata. ergo in spūalib⁹ creatis erit silr. habemus enim spm fm totū z ptes incorruptibile sicut est angelus siue intelligētia sepata: z habemus spm totus z fm partē corruptibile sicut est spūs bruti: ergo habemus aliquē mediū. s. corruptibile fm aliquā partē z nō fm totū sicut z spūs hois qui est aia rōnalis z hoc uocabit mediū. 4ma enim mēbzū nō pōt esse. s. corruptibile fm totū z non fm aliquā partē. Rōnes sō necessarie sunt iste. Et pouant pmo rōnes Aliq⁹ que ut meli⁹ intelligantur fiet hec diuisio. oē qđ corrūpit pte uel per accñs corrūpit. z dico pte corrūpi qđ hēt ptriariū. per accñs aut qđ corrūpit corruptione alteri⁹ ex quo depēdet esse eius ergo rōnalis aia aut corrūpit pte aut per accñs. si pte qđ in ipa est potētia destruēdi ante qđ destruat. silr ante qđ destruat est in ipa act⁹ pmanēdi. iste igit act⁹ pmanēdi est potētia destruēdi. aut isunt aie rōnali fm idē aut fm diuersa. Si fm idem ergo fm idē aliqd est actu z potētia qđ falsū est. Esse enim qđ est actu a forma est actu: esse qđ pōt nō esse a mā pōt nō esse que pōt succipere aliā formā. si fm diuersa: ergo aia rōnalis est ex diuersis. Quoz vnus facit eā esse actu: z alterū pōt nō esse

ergo erit ex mā que est sūm gñationis z corruptionis z trāsmutationis. nulla aut talis mā trāsmutat nisi per calidū frigidū humidū siccū. ergo aia erit ex tali mā qd est ab/ surdū z cōtra pñm in p^o de aia ubi dicit qd antiquis aliqd esse aia impossibile est. icōueniēti aut adhuc intellectu rōnabilissimū est esse aia hēt nobilissimū z pñm sūm nāz. elemēta aut dñr esse aī ea que sunt: z hec est auctoritas sup̄ exposita. ¶ Preterea sup̄ pbatūz est multis rōnib⁹ qd aia rōnalis nō est ex hñmōi mā. Si aut dicat qd corru/ ptibilis est per accñs. s. qd esse ei⁹ ex corpe pendet qd cor/ rumpit pñe sicut dicit Aug⁹. In cōtrariū aut pendet ex ipō sicut signū enstñ. cum ipō aut sicut ex pñi aut sicut ex posteriori. Si pñmo modo aut sillas est ex rōne ei⁹ aut accidit ei. Si pñmo mō cuz igit sillas non sit de rōne aliquoz nisi relatiuorū erit aia dicta relatiue ad corpus. Relatiua aut ad se dicta inuicē nūqz cōponūt idem in quātū hñmōi. ergo aie z cor⁹ per cōparationē nō faciūt hoīem qd falsū est. Si enī accidit ei relatio. ergo posi/ to qd nō inñt ei hoc accñs adhuc erit aia. z sic aia sūm suaz sūbam sepat. Si nō pēdet ex ipō sicut ex pñi aut ergo sicut ex pñi tpe: aut causa. Si p^o mō tūc corpus tpe esset aī aiam: z sic eēt mā susceptibilis aie: ois aia ex tali sūce/ ptione reducta ad actum efficiat in actu: ergo aia rōnalis erit act⁹ hui⁹ corpis. Sed ois act⁹ corpis inquantū hñmōi opationes sibi pñias nō hēt nisi in corpe: z pñes eius in partibus corpis. ergo aia rōnalis nō hēbit opationes si/ bi pñias nisi in corpe. z pñes ei⁹ nisi in partib⁹ corpis: qd aia rōnalis est pñi corpe: z itellec⁹ alicui⁹ corpis est act⁹ qd est cōtra pñm z sup̄ est iprobātū. Si ppter hoc dicat qd pēdet ex ipō sicut ex pñi ut cā. aut qd sic ex cā efficiēte aut sicut ex formali causa: aut sicut ex causā finali. Causa enī mālis reducta ad pñs tpe. Si p^o mō tūc corpus facit aiam. z cū corpus sit mā efficiēs z nō erūt idem z b̄ est impossibile. ¶ Preterea corpus māle nō est mouēs ut sup̄ pbatū est multis rōnib⁹: sed poti⁹ motū: ergo nec est efficiēs sed effectū. ¶ Preterea oē efficiēs est in actu aī effectū quē fecit: cor⁹ aut aī aiam nō est nisi in potētia. Si 2° mō hoc multipl⁹ est iprobātū ut habitūz est qd aia est sūba z forma corpis z nō cōtra. Si 3° mō tūc aia eēt ppter corpus sicut ppter finē: qd absurdū est: qd in natu/ ra forma est finis: aia aut est forma: ergo erit finis corpis. Si ppter hoc dicat qd pēdet ex corpe sicut ex posteriori. Aut qd sicut ex posteriori tpe: aut sicut ex posteriori natu/ ra. Si pñmo mō tūc est aia aī corpus tpe. ergo ad esse aie nō exigit esse corpis: z sic aia separabilis erit a corpe sūm esse suū. Si 2° mō tūc aia erit pñi nā corpore: sed destru/ cto posteriori nā nō de necessitate destruet prius. prius enim nā dicit pñs causa z a quo nō puerit psequētia: z destructo causato nō de necessitate destruit sba cause. Sistr destructo aīte nō de necessitate destruit pñs: ergo destructo corpe non de necessitate destruet aia rōnalis. ¶ Algazel aut vnā rōnē addit dictis Aug⁹ supponēs hoc qd sup̄ est pbatūz. s. qd aia rōnalis nō educit de mā nec est in spmate potētia sed causat a sba separata: ergo neqz destruit destructa mā que est corpus. Nō enim de/ struit forma destructiōe mae nisi que p trāsmutationēz educit de ipa. Nos aut sic obijcimus: pbatū est in libro pñmo de morte z vita qd corruptio nō fit nisi in trib⁹ mo/ dis sicut si corrupat id qd est cōpositū ex pñariis ab acto/ re cōtrarioz agētū z patiētū: hoc per corruptionē tol/ lit in parte z nō in toto sicut corrupit elemētū z elemen/ tūz remanēte mā z nō forma. fit etiā corruptio contra/ rij a pñario z hoc tollit in toto sicut sanūz ab egro: z sub hoc mō etiā corrupit habit⁹ per puationē sicut etiā corru/ pit scientia ab ignorantia. 3° etiā nō fit corruptio per acci/ dēs ei⁹ qd nō hēt pñariū ex eo qd est icorruptibile perse sicut in mā uel in sñto: z hec diuisio etiā habet per hanc pñonem libri causarū. ois sūba destructibilis nō semp̄ terna est cōposita aut est delata sup̄ rē aliā. aia igit rōna/

lis si corrupit aliquā istarū hēbit cām sue corruptiōis nō pñm neqz scdam eo qd ipa nec est ex pñariis agētū z pa/ tiētū: nec hēt pñariū. Sed 3^{am} pbo in lib^o 16° de aiali/ bus habet qd qñ opatio pñcipioz fuerit corporalis non pñt esse illa pñcipia sine corpore: ergo per locū a causa imediata. Si opatio pñcipioz nō est corporalis: pñcipia nō erūt sine corpore. In causa enī nō imediata si affirma/ tio est causa affirmationis z negatio erit causa negatio/ nis. sed operatio itellectue aie est sine corpore ut proba/ tūz est sup̄. ergo z ipa erūt sine corpe: ergo nō erit in ipsa sicut in sñto uel mā: sed sicut in motu: z sic non corrupit per accñs corruptione corpis. ¶ Item oē qd corrupit corruptione alicui⁹ alterat etiā per accñs alteratione corpis: ergo nō corrupit corruptiōe ipñi per accñs. p^o patet pñe. 2ª pbatū per hoc qd dicit Aug⁹ z sup̄ habitū est qd itellec⁹ sūm se nō alterat ab ea in senio debilitate. ¶ Item ois forma ens in aliquo ut in sñto nñ ul in mā nō agit operatiōe nisi compositi. hoc probat per hoc qd forma non agit nisi sūm qd habet esse in cōposito: ergo a destructione psequētis qd nō agit operatiōe cōpositi ipa aliquo modo sepatā est a mā z sñto: sed aia rōnalis agit opatione que nō est corpis nec alicui⁹ partis corpis ut pbatū est sup̄: ergo ipa separatā est a corpore z oib⁹ partib⁹ ei⁹. Inde sic qd sepatū esse hēt a corpore in se z in oib⁹ opationib⁹ suis hoc pēdēte corpore nō de ne/ cessitate perit in se z in opationib⁹ suis. hāc rōnem videt Aug⁹ innuere in pñmo de aia ubi dicit sic. Quicqd igitur est aliqd esse. pñiū aut pñia passio igitur utiqz ipsam separi. Si nō nulla est pñia ipñi nō erit separabilis. ex alteratione aut potētiari aie arguit sic. potētie cognosci/ tur ex obñs: ergo cui⁹ obñ est ppetuū sūm qd est obñ ei⁹ z ipa potētia erit ppetua: sed obñ itellectus ppetuūz est ergo z itellec⁹ erit ppetuū. ¶ Si forte dicat qd scientia que est in intellectu corruptibili est p obliuione: z sic non est perpetuū obñ itellec⁹. ¶ Cōtra hoc est qd sup̄ pba/ tūz est. ipñs enī in aia per hoc qd est accñs ut in subiecto ens in intellectu nō est obñ itellec⁹: z sic corrupit per ob/ liuione. est aut obñ itellec⁹ per hoc qd est rō rei z natu/ raz: sic nō corrupit. Nānc rōnem inuit Aug⁹ in libro so/ liloquioz ubi pbat aiam esse imortale ex hoc qd est sūm ueritatis que est imortalis. ¶ Item ule est id qd intelli/ git: z ule est ubiqz z semp̄: aut ergo sūm qd est in re aut sūz qd est in intellectu ubiqz z semp̄. Nō p^o mō qd in re est in mā z materia diuidit pñabēdo: z sic nō pñt eē ubiqz. Si mīl mā sñiecta est trāsmutationi z sic nō pñt esse semp̄. qd sūm qd est in intellectu separante a mā z loco erit ubiqz z semp̄: sed per hoc est perpetuū ergo ab intellectu habet qd est perpetuū. aut ergo sūm qd itellec⁹ est ppetuus aut sūm qd ipē est trāsmutabilis z corruptibilis. Si p^o modo tūc habet ppositū. Si 2° mō tūc ppetuitas causabitur a trāsmutabili sūm qd est trāsmutabile: z oppositūz iuuabit oppositū ad esse qd est absurdū. ¶ Item itellec⁹ de na/ tura sua oē id qd apphēdit expoliāt a trāsmutationē z tē/ pore z causis trāsmutationis z tēporis. Cēritas hui⁹ pa/ tet per aī dicta. sed cuiuscūqz natura talis est qd ipsa facit rem esse intēporalē z intrāsmutabilē ipm sūm suā naturā est intēsmutabile z intpale. qd itellec⁹ erit intpale z intē mutabilis sūm suā naturā. minor pbat per b̄ qd dicit pñs qd itellec⁹ est simplex z imix⁹ z nulli nihil habet cōe. Cñ patet b̄ qd ipē sepat⁹ est a mā trāsmutabili z tēpora/ li z est potētia oia: qd nō est uerū de alia potētia que nō est in organo corporali mixto z trāsmutabili ut sup̄ pba/ tūz est. ¶ Item oē qd recipit in aliquo ut in sñto: recipi/ tur sūm pñatē recipiētis z nō recepti. itelligibile recipitur in intellectu: ergo recipit sūm pñatē recipiētis z nō recepti. ut sic itelligibile recipit in intellectu: ergo recipit sūm pñatē itellec⁹ z nō itelligibilis. p^o scribit a Boecio. 2^a pa/ tet per iductionē oīuz agētū quoz act⁹ a suis passiuis re/ cipit sūm pñatē passiuū: sicut calor solis aliter recipitur

Secūde partis sūme

a semine plante z aliter a semine aialis: z aliter ab elemēto. in elemēto enim est rarificātiō. in semine autē plantę dissoluit z facit pullulare. In semine xpo aialis dissoluit z format: sic patet de alijs. minor patet p se. ¶ Inde ulterius intelligibile recipit in intellectu sūm p tates intellectus. s; oē intelligibile recipit sub rōne simplicis ppetui z trāsmutabilis. ergo p tās intellectus est simplex z perpetua z transmutabilis. ¶ Item in libro de causis habet qd oīs aia nobilis tres hēt opationes. s. diuinā intellectuālez z aialem. z expositū hēt cōmētū ibidē qd diuinā hēt in quātum est a causa causante ipam. Intellectualē autē in quātum est causata a pma causa posita est instrumentū intelligibile in quātū. s. de lumine suo influit intelligibilia. aialem autē hēt in cōparatiōe ad corpus. Inde sic qd qd in cōparatiōe subali nō depēdet ad corpus sed ad cām alias nō destruat destructo corpore: sed destructis causis alijs ad quas depēdet aia rōnalis z hmoi: ergo nō destruit destructo corpore sed destructis causis alijs. pma pbat per hoc qd quālibet substantiā sequit opatio nālis illius sube z quēlibet suba ponit posita sua naturali opatione. 2^a pbat per hoc qd vniuersū est subalio: opatio illa quā habet in cōparatiōe ad pūa a quo accipit eē z subam qz illa quā hēt in cōparatiōe ad posterū. Aia autē ut patet per aūdicta diuinā z intellectuāle hēt opationem hēt in cōparatiōe ad pūa. aialem autē in cōparatiōe ad posterū. Cum igitur cause pōres nō pnt destrui aia nō destruit in opatione diuinā z intellectuāli. Et hec rō videt de intellectu Aui⁹ in p^o sexti de nālib⁹ ubi dicit qd hoc nomē aia nō est nomē illi⁹ rei quā noiat ex essentia ei⁹ uel ex p dicatione in quo p tinet: sed ex accīte qd accidit ei: z iō dicit qd aia dicit ab aiando. S; pūa sic obijcit. quedā sunt rōnes ab ethicis iducte. s. qd destructo pfecto destruit pfectio. corpus est pfectū ab aia: ergo destruit corpus destruit aia. ¶ Item corruptio nihil aliud est qz destructio forme nālis sup mām: hō corrumpit qz forma ei⁹ nālis destruit sup mām. sed forma nālis eius est aia rōnalis: ergo aia rōnalis destruit. ¶ Item cui⁹ nullā opatio est sine corpore sūm nullū pncipiū illarū opationū pōt esse sine corpore: sed nulla opatio aie est sine corpore: ergo sūm nullū pncipiū illarū opationū manet aia sine corpore. p^a scribit in libro 16° de aialib⁹. 2^a pbat per h⁹ qd si aliqua opationū aie est sine corpore illa est intelligere: sed oē intelligē est ex fantasmate fantasma nō est sine corpore: ergo nec intelligē. ¶ Item qd qd disponit diuersimode cōplexione corpis diuersa illud est forma nō ens sine corpore: aia rōnalis est hmoi: ergo aia rōnalis est forma nō ens sine corpore. p^a pbat per hoc qd nō diuersificat forma in opationib⁹ suis ex mām nisi qz est in illa z nō hēt esse sepatū ab ipā. 2ª scribit in 2° de aia ubi dicit qd molles carnes bñ aptos mēte esse videmus: z duros carne male aptos mēte. Inducit etiā quasdā auctoritates sicut illud ecclesiastes 3°. dixi in corde meo de filiis hoīum ut probaret eos deus z cōsideret siles esse bestijs: z idcirco vnus est iterū hoīs z iumētoz z equa utriusq; p ditiō. z infra. Deinde subiacēt uanitati z oīs p gunt ad vnū locū. de terra facta sunt z in terras reuertunt: qz nouit si spūs filioz adam ascēdit sursum z si spūs iumētoz descēdat deorsum. ¶ Item in 3° ecclesiastes vnus z stultus z me⁹ o casus erit qd pdest qd maiore sapie operā dedi. ¶ Item in 2° sapientie ex nihilo nati sumus z ppter hoc erimus tanqz nō fuerimus qm fumus z flatus erit in narib⁹ nostris: z sermo scintille ad cor nrm: qz extinctus ignis erit cor nrm: z spūs diffundet tanqz mollis aer. Adducunt etiā quasdā auctoritates de phis. dicit enī hypocras in 2^a p tica emporimoz. quicūqz dolentes aliqd corpus plurimū dolores nō sentiūt hīs mens egrotat. Si autē mens egrotat tunc etiā mens cōmoritur. ¶ Item dicit Axi⁹ in primo de morte z vita corruptis aialib⁹ corrupit doctrina z sanitas que in aialib⁹ sunt. ¶ In etiā de aia rō-

cinabit utiq; aliq; ex hīs si enim nō ut nā sed sicut accētia aia in corpore est: sit utiq; ipius z altera naturalī corruptio ppter corruptionē qua corrumpit corrupto corpore. ¶ Solo ad duas pmas rōnes dicendū qd p pōnes ille uere sunt de formis que nō sunt sube p se exītes: anima rationalis non est forma talis qd supra est explanatum. ¶ Ad aliud dicendū qd intelligere quoddā est ex fantasmate z quoddā quod non est ex fantasmate sicut supra est oñsum in qōne de intellectu possibilib⁹ intellectus post mortē erit per puerfionē ad intellectus agentē ut dicunt phi. z iō dicit Axi⁹ in 2° de somno z vigilia qd in somnis quicūq; etiā fuit uere intelligēte pter fantasmata hui⁹ cām sup assignauim⁹ in qōne de somno. qz. s. quedā somnia fiunt per illuminationē subarū sepatarum. ¶ Ad aliud dicendū qd nō alterat aia rōnalis per mixtionē corpis nisi in quātū accipit a fantasmate: z hoc est per accīs vñ p se nō alterat: z iō nō sequit qd destruat. ¶ Ad aliud dicendū qd Salomō loquit ibi cōcionādo: z ppter h⁹ semp subinfert z hoc quoq; est uanitas. ¶ Ad aliud dicendū qd in libro sapientie subinfert qd hoc dixerūt impij apud se cogitantes nō recte. ¶ Ad aliud dicendū qd hypocras uocat ibi mēte aialem p tūte sitā in organo: z hec nō coegrotat nisi per accīs. s. in quātū a morbo sensus ipedit illue re: sicut accidit in cancro ubi frigiditas melancholie intercipit sensus: ita qd locus efficit insensibilis. qd aut p tūte egrotat per accīs patet per illud dicitur Axi⁹ in p^o de aia qd si senex accipiat oculū iuuenis videbit utiq; sicut iuuenis. ¶ Ad aliud dicendū qd Axi⁹ loquit ibi de triplici corruptionē que sup explanata est: z intēdit de aia que nō se parat a mām z organo. hec enim destruit destructiōe corporis sensibilis z uegetabilis: s; de rōnali ipse pbat qd nō est sic in corpore: p p h⁹ nō est iste modus corruptionis ei⁹. ¶ Querit quid moneat in aialibus processibus motū.

Consequenter tran

seundū est ad vires aie motiuas: z qz motiue pncipia dicunt que mouēt in motu pcessiuo. p^o queratur de motu pcessiuo aialium. 2° de singulis virib⁹ mouētib⁹. 3° de quantitate aie. qz quātitas pncipalī penes vires motiuas aie attendit. ¶ Item circa motū pcessiuū tria querunt. s. quid moneat in aialibus processibus motus. Et quid sit processiuus motus. Et ad quid zc.

Primum proceditur sic.

Et ponant rōnes Axi⁹ in 3° de aia ubi duabus rōnibus pbat qd uegetabilis potētia nō mouet. Quarū prima hec est. oīs motus pcessiuus est ppter qd apprehensum pūa: uegetabili nō inest potētia aliqd apphendere: ergo uegetabile nō est mouēs motu pcessiuo. 2ª est qz si uegetabile in quātū uegetabile mouet motu pcessiuo tunc oē qd pncipat uegetabili mouet pcessiue qd falsum est: qz plante nō mouent motu pcessiuo z tñ partīciant uegetabili. Deinde ponit duas rōnes qd nec sensus sūm qd sensus mouet motu pcessiuo. quarū p^o hec est si sensus mouet: tūc oē hīs sensus mouet: qd falsum est: multa enim aialia sunt sensus hñtia z tñ imobilia sūm locū. 2ª est p t rānsfionē que posset fieri. s. qd talia aialia eēnt impfecta z deficerēt eis necessaria organa. s. pcessiuū mor⁹. Oē enim qd gñatiū est z augmētatiū est cre mētū suscipit est pfectū: talia aialia sunt hmoi: ergo sunt pfecta. Lūz igitur natura nō deficiat in necessarijs nec abūdat in supfluis talib⁹ aialib⁹ nō deest de necessitate. cum igitur nō hēant ptes organicas pcessiuū mor⁹ nō habebūt motus pcessiuū. deinde adducit rōnem vnā qd rōciatiua speculatiua z uocat intellect⁹ speculatiuus nō mouēt sic. oīs motus pcessiuus est ad aliqd imitabile uel fugiēduz per appetitū rōciatiua z intellect⁹ speculatiuus cuz multoties itelligat ad timēdū aut letū subet aie timēdo.

fugere aut imitari eo quod non accipit spiritum nisi secundum quod est principium scire et appetere. ergo talis ratione in intellectu non mouetur. postea adducit duas rationes: quod nec intellectus practicus mouetur. quarum prima hec est: quod quicquid mouetur est illius imperium sequitur motus. sed imperium intellectus practici non necessario sequitur motus. ergo intellectus practicus non est mouetur. 2^a probatur. Aristoteles extendit enim se intellectu practico id est consideratione veri uel falsi in consideratione actualis boni uel mali et dicere intellectu fugere aliquid aut imitari non necessario sequitur motus sed habet desiderium sensus agere quicquid facit abstinens a delectationibus corporis sicut videmus in his qui agunt contra rationem et intellectum. 3^a ratio est a simili in arte operatiua in qua videmus quod huiusmodi sciam medicine non necessario mouetur secundum illam sed potius eger. ergo et hic sciens operabile non necessario mouetur ad illud. ergo intellectus practicus qui est cognoscens operabile in quantum huiusmodi non erit pars motuum. Deinde adducit vnam rationem quod nec appetitus sensibilis pars est mouetur. videmus enim quosdam percipientes delectabilia sensus non moueri ad illa sed abstinere eo quod sequantur rationem et intellectum. 4^a Juxta hoc etiam queritur utrum motuum in motu processiuo sit quedam diuisio aie separata a uegetabili et sensibili rationali et subito et ratione. uel sit alia potentia ipsarum non distincta ab ipsis nisi per rationem partis sicut distinguunt cetera potentie anime: et videtur quod sit distincta ab alijs differentijs anime per rationes inductas ab Aristotele. Si enim nec est uegetatiuum nec sensitiuum nec rationale tunc necessario erit alia species anime. Item per quodcumque differunt animalia diuisio specifica illud est diuisio anime spiritualis. per motuum differunt animalia diuisio specifica: ergo est diuisio anime specialis. 5^a patet per se. 2^a probatur ex hoc quod omne animal huiusmodi sensum et in sensibili anima non differunt animalia specie. non autem omne animal mouetur processiuo motu. ergo non differunt in virtute mouetur secundum spiritum. 3^a Sed contra non fit motus processiuus nisi per apprehensionem boni: actualis apprehensio autem non est nisi sensus et rationis: ergo motus processiuus non est nisi sensibilis anime uel rationalis. Item non fit motus processiuus nisi per appetitum. omnis autem appetitus est sensibilis uel rationalis et motus est sensibilis uel rationalis. 4^a Juxta hoc etiam queritur de numero motuum secundum Aristotelem: patet enim dicitur quod sunt duo mouentia et quod sunt tria et quod mouetur est vnum specie et tria per numerum. videtur quod non tamen sunt duo. mouetur enim est cuius imperium sequitur motus: sed imperium intellectus practici et appetitus non de necessitate sequitur motus si desiderium sensus sit in contrarium: ergo videtur quod plura sunt mouentia quam duo. Preterea videntur esse quatuor mouentia. sicut enim vnum est per apprehensionem ex parte anime rationalis mouetur et vnum per se sensibile que sunt intellectus practicus et fantasia. ita videtur esse duplex appetitus. vnus. scilicet sensibilis anime et alter rationalis. Preterea hic est mouens appetitus ita est mouens virtus que diffusa est in musculis et uenis: et sic iterum plura sunt mouentia. Preterea videtur secundum quod dicitur quod sunt species vnum mouentia. aut enim intelligitur de specie faciente potentiam. aut de specie que est in anima. Si per motum tunc patet esse falsum. que enim eadem sunt specie sunt vnum rationis. Intellectus autem practicus fantasia et appetitus non sunt vnum rationis: ergo non sunt specie vnum. Si 2° motum iterum falsum est. in brutis enim animalibus alius spiritus mouetur quam in rationalibus. Preterea in animalibus perfectis non videtur esse fantasia. fantasia enim componit sensata et accipit intentiones puenientis uel non puenientis ex ipsis. quedam autem alia sunt non habita nisi vnum sensum. ergo in talibus non erit necessaria fantasia componens sensata diuersa. Item videtur quod non debeat esse nisi vnum mouens. vnus enim motus simplex est ab vno motore simplici ut probatur in 5° philosophie. sed motus processiuus est vnus motus simplex numero: ergo erit ab vno motore. Ulteri^{us} etiam queritur de proprietate que videtur esse inter Aristotelem et Auium. Dicit enim Auius quod omne animal mouetur locali motu. Aristoteles enim dicit quod multa sunt immobilia secundum locum. Solum dicendum quod aliud est querere de mouente simplici.

et aliud de mouere a quo semper egreditur motus. mouens enim simplex est quod importat uel inclinat ad motum uel extendit membra: et hoc est multiplex. scilicet intellectus practicus et fantasia et appetitus et virtus que est in nervis et musculis. mouens autem a quo semper egreditur motus non est vnus sed duo ordinata ad minus uel tria. scilicet apprehendens actuale quod est imperas motum: et appetendo exequens motum. et quod apprehendens est duplex. scilicet intellectus et fantasia id efficiunt tria: et de hoc mouente queritur Aristoteles in libro de anima. et ideo probatur quod non est intellectus practicus pars nec appetitus pars sed oportet concurrere utrumque. et per hoc patet solum ad omnes rationes inductas ab Aristotele. Ad id quod ulterius queritur utrum. scilicet motuum sit diuisio anime specialis. dicendum quod non est sed est potentia sensibilis uel rationalis anime. Ad id quod contra hoc obijcit dicens quod sensitiuum et rationale non mouentur a motu nisi quia sensus non de necessitate mouetur. sed motuum pars est sensibilis anime: non omnia animalia habent illam partem: sicut non omnia animalia habent omnes sensus. per hoc etiam patet solum ad sequens. sensibilis enim anima non est vna specie in omnibus animalibus et sicut differunt habendo plures uel pauciores partes in sensibus: ita differunt etiam habendo motuum uel non habendo. Ad id quod ulterius queritur de numero motuum dicendum quod mouentia secundum vnum motum sunt duo. et secundum alium tria. et secundum 3^m vnum in genere non sunt duo. In omnibus enim mobilibus secundum locum mouentur fantasia et appetitus. fantasia propter imperium et appetitus immediate. In homine enim specialiter sunt tria mouentia. duo propter imperium et vnum immediate quod est appetitus. Est enim imperium secundum rationem boni simpliciter: sic mouet intellectus practicus. Et est imperium secundum rationem boni ut nunc et sic mouet fantasia. duobus autem modis est vnum mouens. vnum modo si attendatur immediate mouens non erit mouens nisi appetitus: quod appetitus est exequens motum. Intellectus autem et fantasia determinata aliquo modo sunt vnum specie in quantum actus animal boni uel mali. per spiritum enim actualis intellectus et fantasia determinat motum. appetitus autem per eandem spiritum exequitur. Ad id autem quod contra obijcit dicendum quod intellectus et appetitus non de necessitate sequitur motum tamen sunt mouentia aliquo modo ut phabitu est. Ad aliud autem dicendum quod appetitus alius sit sensibilis anime et alius rationalis: tamen per eundem motum mouentur. scilicet exequendo motum: sic autem non est de intellectu et fantasia: quod intellectus est boni simpliciter: fantasia pro ut nunc hoc est apparere in sensibilibus. Ad aliud dicendum quod Aristoteles illam potentiam que fixa est organis et est in nervis et musculis reducit ad organum per quod est motus. dicit enim in 3° de anima tria esse quodammodo. vnum quod mouetur. aliud quod mouetur. et 3^m quo mouetur. Aliud autem est duplex. aliud quod immobile. Aliud quod est mouens et quod mouetur. Aliud autem immobile est actuale bonum quod per spiritum suum mouetur appetitus. mouens autem quod mouetur est appetitus potentia que mouet quedam membra sed mouetur a specie actualis boni. Quod autem mouetur est animal processiuum: quo pro mouetur est organum motus uel pes uel ala cum virtute motuina sibi affixa. Ad aliud autem quod queritur. scilicet qualiter mouentia sunt in specie vnus patet solum per iam dicta. Ad aliud dicendum quod animalia imperfecta dicuntur ab Aristotele: que in complete attingunt numerum sensuum uel que habent vnum sensum tamen puta tactus et illa non mouentur motu processiuo et secundum quosdam non habent fantasia sed secundum Aristotelem in libro de anima habent eam: sed habent eam infinite secundum quod etiam infinite mouentur. dico autem infinita esse fantasia que non est cum certa determinatione boni uel mali actualis. Ad aliud dicendum quod vnus motus simplex est ab vno motore simplici immediate et vno modo mouetur: et sic non sunt plura mouentia in motu processiuo. appetitus autem immediate est mouens ut exequens. sed intellectus et fantasia mediate ut discernentia motum. Ad ultimum dicendum quod Auius intelligit de motu constructionis et dilatationis quem habet omne animal. Aristoteles autem intelligit de motu qui est de loco ad locum: qui proprie dicitur processiuus et illum non habet omne animal sicut habetur in libro de animalibus.

Secūde partis sūme

Querit quid sit motus processiuus.

Ecundo queritur quid sit

motus processiuus. Et videt **A**g: dicē q̄ ille motus est processiuus qui est motus organicus in quo p̄ncipiū z finis est idēz: cur aliud qdē mouet aliud qdē quiescit. dicit enī sic mouēs est mouēs organicē ut p̄ncipiūz z finis idē est ut qdā enī finis illud q̄o p̄ncipiūz est vñ aliud qdē gescit z aliud mouet hoc est ut p̄ncipiū z finis idē est in suba sed differūt in rōne: z ppter hoc est ut finis z idē est ut p̄ncipiū z ad ipsū mor⁹ quiescit: q̄ in fine ut fine de necessitate accidit gescē. Aliud q̄o mouet q̄: moueri est in p̄ncipio mor⁹. **C** Sed tūc querit cum ois mor⁹ localis sit sūm processus mobilis de loco ad locū: q̄ nō ois mor⁹ localis sit processiuus. **C** Item querit q̄lter sit organizar⁹. Aut enī hoc est ab organo speciali aut ab oibus organīs in qbus est virt⁹ motiua. Si p̄mo mō **C**ōtra ois mor⁹ est organic⁹ qui est a p̄tute motiua motiue organū. talis enī est mor⁹ manus z reuolutio capitis z oculor⁹ z aurīū in qbusdā aialib⁹ z lingue z multor⁹ alior⁹ mēbroz: ergo videt esse motus processiuus nō dicit⁹ ab organo speciali sed a multis. Si hoc pcedat p̄tra organa processiuū mor⁹ sunt ea per que pcedit aial de loco ad locū. talia non sunt nisi pes uel ala uel anulus uel spina uel costa: ergo videt esse dicit⁹ ab organo speciali. ambulatoryia enim mouent pedib⁹. uolantia aut alis: anulosa siue rugosa trahūt se ore: z corpus sequit per inuolutionē anulor⁹ siue rugarū sicut patet in uermib⁹ qui dñr intestina terre. serpētes aut motu costarūz repunt. natatilia q̄o spinis. **C** Item videt esse incōueniens q̄ in vno motu aliqd gescat z aliqd moueat. videt enī esse oppositūz in adiecto q̄ motus gescat. **C** Solo sūm **A**g: processiuus motus est cōpositus ex pulsu z tractu z est sicut mor⁹ circularis nō circuli sed sup circulūz rei ita q̄ super vnum semicirculū sit pulsus z sup alium tract⁹. est enī pulsus appetit⁹ in appetibile extra: z est tract⁹ ipsius appetibilis in aial appetēs: z ad appetibile qdē est finis pulsus z ab eodē est p̄ncipiū tract⁹: z ppter hoc gescē accidit in appetibili a pulsu. pbatū est enīz sup in qdōne de eternitate z tpe q̄ quonēscūq; mobile in motu vno z eodē utitur ut in fine z p̄nō de necessitate gescē accidit: per l̄ patet q̄ p̄ma diffinitio pueniēs est. **C** Ad p̄m aut qd p̄tra hoc obijcit dicēdū q̄ l̄ mobile qdlibet ferat localiter de loco ad locū in toto uel in p̄tibus tñ nō p̄tē pcedit: pcedē enīz est ab appetitu moueri organo ordinato ad pcedēdūz sicut est pes uel ala. **C** Ad aliud dicēdū q̄ organicus dicit⁹ ab organo speciali. z l̄ virt⁹ motiua a posteriori capitis descēdat in multa membra: nō tñ ab illis dicit⁹ processiuus mor⁹ q̄ per illa nō pcedit totū aial sed tñ mouet quedā pars ipsi⁹. **C** Ad ultīm dicēdū q̄ motus processiuus est motus cōpositus ut iam dictum est: z iō nihil prohibet q̄ quiescit in parte vna scilz in pulsu quādo motus est in altera scilz in tractu.

Querit ad quid sit motus processiuus.

Tertio queritur Ad qd sit mo

tus processiuus. Et vident p̄bi dicē q̄ ad cibum qui nō est in loco vno sicut plantarū quarū cibus tot⁹ cōgregat⁹ circa radicē: sed hoc videt falsūz. videm⁹ enī aialia alia delectabilia querē in diuersis locis q̄z cibor⁹ z p̄cipue hoiez. **C** Preterea sicut habet in libro de aialib⁹ multa mouent solū ppter hoc ut excitēt sibi calorē digestiuius quo magis digerāt sibi cibaria z illa nō videntur moueri ad motū aliq̄ueq; cibi. **C** Preterea querit iuxta hoc q̄re diuersa sunt organa processiuū mor⁹ cum per qdlibet illoz p̄t moueri aialia ad diuersa loca. **C** Solo dicēdūz q̄ mor⁹ processiuus p̄ncipalr est ad cibū z secundario ad alia est delectabilia: z per l̄ patet solo ad duo p̄a. **C** Ad aliud dicēdū q̄ quorūdā aialū est cibus multū

sparsus z illa indigent ala. quedā hñt corpora excellēter longa z illa mouent anulo uel costis: q̄ si natura fecisset eis pedes factū fuisset corpus eor⁹ minus offcū ita q̄ impedita fuisset spūalia z nutritiua eor⁹. **C** St aut paucos pedes habuissent fuisset corpus in alia pte tractū in terra z in alia pte eleuatū. scribif tñ in libro de aialib⁹ de caraboz z cancro z alijs que multos hñt pedes. z dicunt multipedia: z de quodā aialī qd dicit⁹ q̄dragintaquor⁹ eo q̄ tot hēat pedes: z videmus multos uermes multos hēre pedes: sicut eruca z hñmōi. sed in oibus his aialib⁹ accidit cōtrariū ei⁹ qd est in pedib⁹ uel in q̄drupedib⁹ uel natatilib⁹. In oibus enī talib⁹ mica que vicarius est cerebri quātū ad posteriōrē partē est in supiori pte corporis sui ministrās p̄tutē motiua nervis suor⁹ organor⁹ processiuorum z ppter crura eor⁹ z ale eor⁹ colligant⁹ ad deorsum. molle aut eor⁹ z ale eor⁹ in uētre z locus spūaliū est inferius: sed in multipedib⁹ est p̄trariū. mica enī illorū uel id qd est i loco mice est subr⁹ per modū cuiusdā pontis z infigunt in ipa pedes mobiles per longitudinē ton⁹ corporis ex utraq; pte z sup illud disponunt spūalia z nutritiua. Causa aut hui⁹ est duplex. quarū vna est q̄ aialia talia nō accipiūt tantū cibi q̄ uēter eor⁹ intumescat: ppter qd necesse sit q̄ natura remoueat eis obstaculū tumoris illi⁹ sicut fit in his que habent pedes paucos uel nullos. Alia est q̄ talia aialia fere oia sunt testea: z cū testa semper p̄tinua debeat esse a dorso descēdens impediret motūz curuū si collectio esset ad deorsum. **C** Notādū est etiā q̄ oē aial organa processiuū mor⁹ habet pia z sūm nām mor⁹ eius semp incipit a dextro: cuius signūz est in hoīe z leone qui semp pponunt pedē dextrum nisi aliter fiat per premeditationem uel lesionem.

Querit quis sit intellectus practicus.

Quoniam queritur que

rit de singulis viribus mouētib⁹. z querunt duo. s. de vnoquoq; eor⁹ p̄te z de rōne eor⁹ z sufficiētia. **C** Circa p̄m duo querunt. **C** De his que mouēt per apphēsiōē z appetitūz. z de his que antecedūt eas que nō nisi impant motū. mouētis aut per apphēsiōē z appetitū sunt tres. s. intellect⁹ practicus z fantasia z p̄tes appetit⁹. p̄mo igit querēdū est de intellectu practico circa quem querunt q̄tuor. p̄m quoq; est q̄ sit intellect⁹ practicus. 2m. Utrum ip̄e sit vis vna uel plures. 3m. Utrum ip̄e semp sit practicus quedā modū videt p̄bi dicē. 4m. que dicit⁹ sit ip̄i ad speculatiuū.

Primū proceditur sic.

Dicit **A**uic⁹ in 6o de nālīb⁹ q̄ intellect⁹ practicus est vis actiua que est p̄ncipiū mouens corpus hoīs ad actiones singulas que sunt p̄p̄te cogitationis sūm q̄ itētiōib⁹ puenit ad placitū que appropriant ei⁹ z habet respectū in cōparatiōe p̄tutis vitalis appetitiue: z respectūz in cōparatiōe virtutis vitalis imaginabilis: z est imaginabilis: z respectū in cōparatiōe ipsi⁹ ad se. videt enīz nō debē dici vis intellect⁹ practicus. **A**ug⁹ enī in libro de spū z aia distinguit inter vim z potentia dices q̄ vis p̄p̄ie est apphēsiua sed potētia p̄p̄ie refert⁹ ad motiua ergo videt male dicē **A**uic⁹ q̄ intellect⁹ practicus sit vis. **C** Preterea intellect⁹ nō est alicui⁹ corpis act⁹ siue sit practicus siue speculatiuus: ergo videt male diffiniri p hoc q̄ dicit p̄ncipiū mouēs corpus. **C** Preterea sup habitū est q̄ mor⁹ corpis q̄q; est circa intellectū practicum. motus aut nunq; est circa p̄ncipiū mouēs: ergo videt q̄ intellect⁹ practicus nō sit p̄ncipiū mouēs. **C** Item **A**uic⁹ ibidem dicit q̄ intellect⁹ practicus fact⁹ est p̄ncipiūz mouens alias vires que sunt subtracte ei⁹ ut ille cogant⁹ seg affectū ei⁹ z nō eōuerfor: ergo intellect⁹ practicus est p̄ncipiū mouēs fantasia z appetitū z nō p̄ncipiūz mouens corpus. Si forte dicatur q̄ mouet utruq; s. vires abstra-

etas et corpus. Contra autem mouet utrumque immediate aut vniu per alterum. Si primo moueantur duo inconuenientia. cum enim non sit motus in mobili nisi quod est a mouente sequitur quod nullus motus sit in viribus inferioribus nisi qui est ab intellectu: et sic nunquam mouebuntur motu proprio quod falsum est sicut patet per antecedentia. Secundum inconueniens est quod si hoc ab vno motore et simplici mouentur duo mobilia immediate quod est contra omnem naturam. Si 2° moueantur sequuntur iterum duo inconuenientia quorum vnum est quod in artibus mechanicis que omnes principiantur ab intellectu practico ut habet in methaphisica immediate mouentur virtutes inferiores. Irascibile et concupiscibilem que sunt partes appetitus sensibilis: quod patet esse falsum. opera enim mechanicorum et medicorum sine concupiscencia et ira sunt. Secundum est quod non erit motus in inferioribus qui non sit ab intellectu quod tamen improbatum est. Preterea obijciunt contra hoc quod dicitur quod est principium ad singulas actiones que sunt proprie cogitationis secundum quod intentionibus puenit ad placitum que preparentur ei. omnes enim intellectus est spiritus denudate a materia: omnes autem talis spiritus est utilis: ergo nulla videtur esse ad actiones singulas quod ille sunt singulares. Preterea intentiones que preparentur ad placitum videntur esse signa que per institutionem aliquid significant sicut sunt nomina significata in verbis: sic videtur intellectus practicus esse talium signorum: quod non differt a disciplina que est per auditum. Preterea hoc videtur esse falsum quod dicitur quod habet respectum in comparatione virtutis vitalis appetitiue. partes enim vegetabilis anime appetitiue sunt: de his dicitur Augustinus in fine tertij ethicorum quod non suadentur a ratione. ergo intellectus practicus non habet respectum ad ipsas. Preterea hoc expresse patet quod virtutes ille quicquid contra rationem mouentur. Preterea dicitur Augustinus quod respectus quem habet comparatione sui ad se est modus qui gignit in eo actionem et intellectus contemplantem. sed intellectus contemplans est intellectus speculatiuus: ergo intellectus speculatiuus nascitur ex intellectu practico quod falsum est. Solutio dicendum quod diffinitio Augustini bona est et datur in comparatione ad ea que sunt ex intellectu practico. prius enim idem est quod opus. omne autem humanum opus est per corpus siue sit in moribus humanis per consuetudinem siue sit per naturam exterius in artibus mechanicis: et propter hoc dicitur intellectus practicus mouens corpus. quod igitur intellectus practicus ut dicitur Augustinus. mouet per suam scientiam secundum quod scientia est dispositio operabili: ideo dicitur Augustinus quod illud principium est ad actiones singulas que sunt proprie cogitationis secundum quod intentionibus puenit que preparentur ei ad placitum. cogitatio enim hec dicitur quasi coagitatio et est discursus rationis practice in inquisitione operabili: quorum omnium rationes sunt in intentionibus preparentis ad placitum hoc est ad voluntatem eo quod omnia opera nostra voluntaria sunt. per huiusmodi autem collationem operabili est intellectus practicus ordinate principia respicientia opus. hec enim sunt aut in opere aut in ratione operis. Si primo moueantur sunt in ratione operis pertinentis ad consuetudinem et sic egrediuntur per partes appetitus que sunt irascibilis et concupiscibilis sicut opera castitatis et fortitudinis: et sic dicitur intellectus practicus habere respectum ad vitalem appetitiuam. vitale enim secundum proprietates arabici sermonis dicitur sensibile. appetituum autem est irascibile et concupiscibile quod ordinari habet ab intellectu practico ut habetur in fine primi ethicorum et a Gregorio nono. Si igitur peruenit opus ad naturam extra sicut in artibus mechanicis tunc illud opus est figura artificij estimata ad utilitatem aliquam. et propter hoc illud opus egreditur ab intellectu mediante imaginatione et estimatione ut imaginatio referat ad figuram et estimatio ad utilitatem. Si igitur non est in ratione operis tunc est in principijs quibus regitur intellectus in opere que sunt accepta ut per se nota in operationibus sicut quod mentiri est turpe: et quod vnicuique est tradendum quod suum est. et habet intellectus operatio nem sui ad se. et ideo dicitur Augustinus quod in comparatione prima inasunt in intellectu affectiones sicut erubescencia et usus et huiusmodi. et precipue quatuor nature que sunt timor: spes gaudium et tristitia. In 2^a non sunt ab ipso artes mechanice. In ter

tia autem principia operum que sunt dignitates. Ad primum ergo quod obijciunt contra hoc dicendum quod Augustinus stricte accipit visum secundum quod est vigor intus: et quod potentia passiva non extendit se extra patiens eo quod non est nisi recipiens tamen: propter hoc ipse dicit apprehensiuas esse vires. Actiua vero est dans et sic extendit se extra se et propter hoc potentia que est ad aliud dicitur attribui motui: eo quod ille extendit se ad res extra. Si autem large sumit vnum per alio. Ad aliud dicendum quod intellectus non sit actus alius corporis per affixionem in organa tamen practicus utitur corpore ut instruitur operi quod explet operationes suas. Ad aliud dicendum quod si motus corporis quicquid sit circa intellectum tamen non sit est ecounterlo eo quod plura mouet corpus: sed non omne opus quod sit per corpus est intellectus practicus eo quod quicquid fantasia mouet in proprio. Ad aliud dicendum quod intellectus nunquam immediate mouet corpus ad minimum enim memoria que est in nervis et musculis sed in artificialibus mechanicis mouet mediante fantasia et estimatione sicut concupiscencia et ira et hoc est respectu sensus secundum Augustinum. In consuetudinibus autem per partes appetitus que sunt irascibilis et concupiscibilis: et hic est respectus primus et tamen non sequitur ex hoc quod nullus motus sit qui non sit ab intellectu. partes enim appetitus mouentur a duobus: quorum utrumque habet proprium motum ab vno. scilicet superiori motore: hoc est ab intellectu et ab alio inferiori hoc est a fantasia. et si inferior sequatur superiorem egrediuntur mores boni ut dicitur Augustinus. Si vero superior sequatur inferiorem egrediuntur mores pueri et huiusmodi. sile ponit Augustinus in motoribus celi: quorum quilibet habet suum motum proprium et tamen inferior sequitur superiorem in motu diuino. Ad aliud dicendum quod forme denudate a materia sunt duobus modis ut super diximus. scilicet abstractis que deferuntur intellectui speculatiuo et compositis que deferuntur practico: que si sint utiles particularizant tamen per comparationem ad materiam eo quod omne opus sit in particularibus. Ad aliud dicendum quod placitum est hic ad voluntatem: opera enim voluntaria sunt. Ad aliud dicendum quod equocatio est in vitali. secundum enim arabicum sermonem vitale est equocum ad vegetabile et sensibile. vni alia ista habet sensibile: appetitus autem sensibilis persuasibilis est a ratione. Ad ultimum dicendum quod intellectus contemplans dicitur hic intellectus cognoscens principia operum in quantum operum sicut quod oportet pariter honorare. et quod oportet inconuenientiam fugere et huiusmodi: que si etiam speculatiuus quicquid cognoscat cum ipse refert ea ad finem veri et non ad opus: et ideo non cognoscit ea in quantum sunt principia operis.

Utrum intellectus practicus sit vis vna uel plures.

Secundo queritur Utrum

intellectus practicus sit vis vna uel plures. Et videtur quod vna. Una enim vis est cuius est vnum actus et vnus finis qui est obiectum. operabile autem in quantum operabile est obiectum vnus et finis: ergo super ipsum est vnus actus: ergo et potentia erit vna. Sed contra in intellectu practico sunt principia operum: ulla ergo abstrahunt de necessitate ab aliquo. omne autem abstractum est agere: ergo necessarium est intellectus agens in operationibus. Item rationes operum non semper sunt in intellectu: ergo antequam sint in ipso intellectus practicus est potentia omnia illa: ergo necessarium erit intellectus possibilis. Item in intellectu practico accipiuntur species operabili: acquisitio autem talis constituit intellectum formalem et adeptum: ergo erit etiam ibi intellectus adeptus. Preterea queritur iuxta hoc utrum intellectus practicus sit idem quod ratio practica uel non. Et videtur quod non. Ratio enim est diuisa contra concupiscibile et irascibile. intellectus autem practicus contra speculatiuum est vis ordinatiua vni ad alterum: intellectus autem videtur esse simplicium. Queritur etiam ulterius utrum sit vis actiua ut quidam dicunt vel passiva. Et videtur quod actiua. Quicquid enim est principium operum operabili per nos est simpliciter actiuum: talis est intellectus practicus: ergo simpliciter est actiua potentia. Preterea a philosophis omnibus dicitur intellectus actiuus. Sed contra apprehendere est recipere: recipere autem pati. cum igitur intellectus practicus ap-

Secunde partis summe

prehendit spēs opabilitū spēs erit virt^{us} passiva. ¶ Solo dicēdū qd ad pfectionē intellect^{us} practici exigit actio agētis sicut etiā ad pfectionē speculatiui: sed nō est aliū agēs hincinde eo qd nō agit ea inquātū opabilia sunt ul^{tra} sibi lia sed inquātū simplicia denu data a mā z in hoc conueniūt opabilia z scibilia. Lōcedimus etiā bñ qd intellect^{us} practicus p^{ri}us est in potētia z postea in actu: est idēz in suba differēs tñ rōne. Utrūz autē idem sit cū speculatiuo infra determinabitur. ¶ Ad id autē qd obijci^t qd sit vna potētia dicēdūz qd in oib^{us} vna est opatio potētie z actu: qd potētia nō opat nisi fm qd est in actu: sic etiā est vna potētia intellect^{us} practici in suba ut dictū est. ¶ Ad id qd querit utrū sit idem cū rōne practica dicēdū qd idem est in suba sed differt: qd simplicior est in s^{ub}to siue ob^{iecto}. rō enim ordinat vnū ad alterū: sed intellect^{us} p^{ri}us est p^{ri}ncipiorū fm qd est ordinatio illa: sed tñ ambo sunt vna vis aīe. ¶ Ad id qd p^{ri}us obijci^t dicēdūz qd qñ rō diuiditur cōtra cōcupiscibile z irascibile tunc intellect^{us} practicus includat in rōne. Rō autē ponit ibi pro oī eo qd mouet ex parte aīe rōnalis. qñ autē practicus diuidit^{ur} p^{ri}us speculatiui tunc dīa notat in fine sicut dicit p^{ri}us in 2° metha^{ca} speculatiue enīz est ueritas practice aut opus. ¶ Ad id qd ultimo querit utrū sit potētia actiua uel passiva. dicēdūz qd fm qd est passiva z simplr actiua. respicit enīz speciem opabilitū ut agat z non ut speculetur receptum: vnde finaliter est ad opus.

¶ Utrum intellectus practicus semper sit rectus.

¶ Tertio queritur Utrū intellectu^s practicus semp sit rectus. Et videtur qd sic. Quicqd semp de nā sua iubet retrahē a malo semp inclinat ad bonū: sic inclinādo semp est rectū. Dicit autēz Auic^{ca} z A^{lex} qd intellect^{us} de nā sua semp iubet retrahē a malo: ergo semp inclinat ad bonū z inclinādo semp est rect^{us}. ¶ Item nihil inclinat in aliqd nisi qd cognoscit z iudicat bonū. Intellect^{us} autē nō est cognoscēs z iudicans nisi bonū ul^{tra}: ergo nō inclinat nisi in illud. p^{ri}us pbat p hoc qd cognitio mali est causa fuge. 2° pbat per hoc qd in intellect^{us} est ul^{tra}z z nō p^{ri}ncipaliū. ¶ Inde sic: circa ul^{tra} bonū cognitū semp est rectitudo z nunq^{ue} error: intellect^{us} semp est circa tale bonū: ergo semp est rect^{us} z nunq^{ue} errat. p^{ri}us pbat per hoc qd ul^{tra} bonū est bonūz simplr. error autē est in bono ut nūc z in p^{ri}ncipali. 2° pbat in sillo p^{ri}ncipali pcedēti. ¶ Item sicut se hēt sensus z vis sensibilib^{us} ad bonū cōmutabile z corruptibile qd est p^{ri}ncipali^{us} re z ut nūc: ita se hēt intellect^{us} ad bonū simplex z in cōmutabile. sed sensus semp inclinat ad bonū ut nūc: ergo in intellect^{us} semp ad bonū simplr: sic nunq^{ue} errat. p^{ri}us pbat per hoc qd sensus est vis corruptibilis z corporea p^{ri}ncipali^{us} cognoscēs cūz hic z nūc. intellect^{us} autē nulli^{us} corp^{is} est act^{us} cognoscēs ul^{tra} z simplicia. ¶ Sed p^{ri}us oīs motor: vincibilis a motore inferiori qñq^{ue} sequit motū inferior^{is}. sed intellect^{us} est talis motor: ergo intellect^{us} qñq^{ue} sequit motū inferior^{is}: sed inferior est fantasia que mouet qñq^{ue} nō recte: ergo intellect^{us} est qñq^{ue} nō rect^{us}. ¶ Item oīs potētia equalr iudicatiua boni z mali qñq^{ue} deflectit in vnū: qñq^{ue} in alterū: intellect^{us} practicus est h^{uius}modi. qñq^{ue} deflectit in bonū z qñq^{ue} in malū. Sed deflectēdo in malū est nō rect^{us}. ergo qñq^{ue} est nō rect^{us}. ¶ Solo dicēdūz qd intellect^{us} practicus trib^{us} modis accipit. 1° put est nā quedā z pars rōnalis aīe z put est potētia intelligibilia z opabilia. put est p^{ri}ncipiorū opabiliū. Si p^{ri}us mō accipiat tunc etiā ex seipso deflecti pot^{est} in malū z hoc probat nā angeli cui^{us} intellect^{us} reflexus est in malū z absq^{ue} hoc qd esset p^{ri}ncip^{us} fantasie. z p^{ri}us hoc dicit Dam^{ascenus}. z oē creabile ueribile est aut fm nām aut fm electionē. fm nām ut g^{enerabilia} z corruptibilia. fm electionēz ut rōnabilia z uolūtaria. Si 2° mō accipiat tunc ipa potētia est oīa intelligibilia: opabilia p^{ri}us p^{ri}ncipia sūt in p^{ri}ncipali^{us} vñ extēdi

hēt in p^{ri}ncipali^{us} z cūz circa p^{ri}ncipali^{us} plurimus sit error: p^{ri}ncipali^{us} ipm qñq^{ue} iterū deflecti in malū ex errore z ignorantia. Si 3° mō accipiat tunc ipa erit circa ul^{tra} iuris in quib^{us} nō est error: z sic semp est rectus: z q^{ui} sic p^{ri}us accipit eo qd sit de rōne intellect^{us} ut dicit Auic^{ca} qd circa ul^{tra} remota a mā z appēdit^{us} mād dicit p^{ri}us qd semp est rectus. pōt tñ dici sicut quidā dixerūt qd intellect^{us} ordinat antedēter ad uoluntatē z p^{ri}us. z qñ antedēter tūc mouet uoluntatē z nō errat z ille est ordo p^{ri}us. qñ p^{ri}us conse quēter tunc qñq^{ue} errat z ille est ordo indebit^{us} z imālis p^{ri}us quez egrediunt mores pueri ut dicit Auic^{ca}. z per hāc distinctionem patet solutio ad omnia obiecta.

¶ Querit que sit dīa ipsius practici ad speculatiuum.

¶ Quarto queritur Que sit dīa

ferētia ipsius practici ad speculatiuum. z cōsuevit dici qd speculatiuus per extēsiōes sit practicus ppter illud uerbū A^{lex}: in 3° de aīa ubi dicit ampli^{us} extēdere se in intellectū z dicēte itelligibilia fugē aut mutari nō mouet: sed h^{uius} desiderū agit ut abstīnēs. ¶ Sed tūc querit que sit ista extēsiō. Et dicūt qdā qd sic a rōne ueri in rōne boni uel mali fm qd videt p^{ri}us dicē in ethici^{is} qd opus ethi cum nō est p^{ri}ncipali^{us} g^{enerabilia} sed ut boni fiamus. ¶ Sed cōtra. scie ethice que p^{ri}us dīat vnūq^{ue} qd in p^{ri}ncipali^{us} consideratione boni sine appetitu sunt: ergo sunt sine motu ad bonū. dicit enim p^{ri}us qd nihil mouet nisi inquātū est appetitiuū. cūz ergo intellect^{us} practicus sit mouēs nō videbit^{ur} hoc sufficē qd extēdat se in rōne boni tñ. ¶ Meterea queritur quare pot^{est} dicat extēdi a uero in bonū qz e cōuerso: puta sup^{er} habitū est ex uerbis p^{ri}us qd intelligentia extēsa accipit nālia: reflexa autē metha^{ca} z math^{ca}. querit g^{enerabilia} qre in practici^{is} nō sit reflexa intelligentia sicut est in theoricis. ¶ Meterea fm istā diffinitionē intellect^{us} practici videtur practicus in suba nō differre a speculatiuo: cūz tñ videat^{ur} dicē Auic^{ca} qd sit alia vis aīe hoc etiā per rōnē videtur posse p^{ri}us sic. potētia cui^{us} nō est vn^{us} habit^{us} cūz alia nō est eadē in suba cū ipa. potētie practice nō est vn^{us} habit^{us} cū potētia speculatiua: g^{enerabilia} non est eadē cū ipa sba. p^{ri}us pbat per h^{uius} qd dic^{it} p^{ri}us qd idē accidēt est idē numero. 2° patet p^{ri}us. ¶ Itē potētia diffinit per act^{us} z obia. s^{ed} al^{ter} est act^{us} z obm practici fm rōnez qz speculatiui. g^{enerabilia} alia est potētia hinc z inde. ¶ Solo dicimus qd speculatiuus z practicus pueniūt in suba z rōne. z hec rō est extēsiō a uero in bonū sicut dicit p^{ri}us. extēdit^{ur} fm p^{ri}ncipali^{us} ad trā. s^{ed} ad bonū z ad actuale siue opabile: z ad appetitū. bonū enīz est p^{ri}us mouēs. p^{ri}us autē mor^{is} boni est ei^{us} cui sit nūciū de ipso. z hic est intellect^{us} practicus inquātū practicus. Cū autē hoc bonū sit actuale siue opabile ipm erit in p^{ri}ncipali^{us} rib^{us}: qz oē opus est circa p^{ri}ncipali^{us} qd patet per circūstā tias in qbus est opus que dicunt in ethici^{is} singularia: ubi dicit p^{ri}us qd uoluntariū est cui^{us} p^{ri}ncipali^{us} est in ipso cognoscēte: singularia in qbus est opus. ¶ Item bonū nō nūciat nisi inquātū est appetibile ppter hoc extendit se intellect^{us} mouēdo appetitū ad p^{ri}ncipali^{us} boni: z hoc est qd dicit p^{ri}us qd nihil mouet nisi inquātū est appetituum mouet. In speculatiuis enīz stat^{us} est. In illis enīz accipit uerū nō ut bonū sibi. Et si accipiat bonū accipit ut uerū. sicut enim vnūscuiusq^{ue} rō est p^{ri}ncipali^{us} ueritatis de ipso ita z rō boni nec fit ibi extēsiō ad p^{ri}ncipali^{us} nec ad appetitū eo qd speculatiuus nihil actuale cōsiderat ut dicit p^{ri}us. ¶ Ad p^{ri}us ergo dicēdū qd bonū ethici^{is} aliter est in uolente z opante: z aliter in sciēte tñ. p^{ri}us modo est ut actuale bonū z appetibile. 2° autē mō est ut scibile de q^{uo} est rō ueri: z hoc est qd dicit p^{ri}us in ethici^{is} qd scire nihil aut parū pdest ad uirtutē. uelle autē z p^{ri}us euerare in opib^{us} multū. z iterū in alio loco. sunt qui ethica nō faciunt: ad rōnes autē p^{ri}us fugiētes querūt p^{ri}us z esse boni aliqd simile faciētes egris qui medicos qdē studiose audiūt faciūt aut opandoz nihil. Et quēadmodū illi nunq^{ue} bñ hēbūt

corpus sic curat: sic nec isti animam sic phantases. **C** Ad aliud dicendum quod bonum est post uerum in intellectu. uerum enim est in ratione speciei uisibilis: bonum autem in particularibus opum. et propter hoc necesse est extendi intellectum ultra id quod est intellectus proprium. proprium enim suum in quantum est intellectus est stare in uniuersali. sed si deberet esse practicus necesse est extendi ad particularia in quibus est ipsa praxis. **C** Ad aliud dicendum quod extensio in theoricis est ad materiam per hoc quod considerat forma que est in materia subiecta transmutata. reflexio autem est ad formam que non habet id quod est in tali materia sed in ethicis nihil separatim considerat a particularibus et propter hoc ibi reflexio esse non potest. **C** Ad aliud dicendum quod hec propositio falsa est: potentia cuius non est vnus habitus cum alia: non est eadem in subiecta cum alia. sunt enim diuersi habitus in vna potentia secundum subiectam. **C** Ad id per quod probat eadem dicendum quod idem accipit sit idem numero nihil tamen prohibet in vno numero esse multa accidentia. **C** Ad aliud dicendum quod Auicenna non considerat uerum in ratione subiecti sed in ratione potentie. ratio autem potentie est ad aliud: et propter hoc ipse dicit aliam vim esse practica et speculatiuam quod ad aliud est. **C** Ad aliud dicendum quod diuina actum et obiectorum differre facit practicum a speculatiuo in ratione virtutis et potentie sed non in ratione subiecti. diuina propter inter speculatiuum et practicum multiplex est: sed tamen quatuor differentie colliguntur ex dictis. **A**lexander et Auicenna. Quatuor prima est quod practicus accipit spiritum secundum quod est principium operis: speculatiuus autem secundum quod est principium scientie: hoc est quod dicit Alexander in 2° methaphysice quod finis speculatiue scientie est ueritas: et finis operatiue est opus. Operantes enim huiusmodi considerant in eo quod agunt: non perscrutant per causam. propter seipsam: sed respectu eius quod agunt: et nos non sciamus ueritatem absque eo quod sciamus causam eius. et in primo de anima practicarum intelligentie sunt termini. ois enim alterius causa sunt. scilicet operis. speculatiue pro rationibus terminantur. 2^a est quod practicus intellectus habet formam operatiuam re: et per hoc componit eam re operata. dicit enim Alexander in 7° methaphysice quod sanitas que inducitur in egro est a sanitate que est in anima medici: et dicitur forma compositionis. forma propter que est in intellectu speculatiuo non est ad rem sed a re per abstractionem: et ideo dicitur forma abstractionis. 3^a est quod intellectus practicus per hoc quod est practicus cognoscit particularia in quibus est opus ut tenipus et locus: et partes materiae sicut patet in archario qui cognoscit lignum ex quo est archa et partes eius sicut opculum et fundum. Intellectus autem speculatiuus est ulius et non cognoscit materiam uel materiam in quibus spiritus uisibilis tamen per materiam diuersificat. 4^a est quod intellectus practicus per hoc quod appetitiuus immittit corpus et influit uirtutem motiuam in ipsum ut posset exequi motum eius ut dicit Auicenna. sed speculatiuus non immittit corpori sed abstrahit se ab ipso per hoc quod ipse stat in uniuersali.

Queritur quid sit fantasia.

Einde queritur *De fantasia mouente que sit. Et queruntur duo.*

a primum est quod dictus est scilicet quid sit. et unde contingat ei esse rectam et non rectam.

Primum proceditur sic.

Dicit Alexander: quod fantasia est motus a sensu secundum actum perfectus. si autem fantasia mouet mouebit ab alia specie que sit a sensu secundum actum facto. sed in sensu non sunt nisi sensibilia propria et coia: ergo mouebit ab illis. **C** Si hoc procedat contra: nihil mouet nisi per intentionem boni uel mali. In intentione boni uel mali non accipit a sensibilibus ut super habitu est: ergo fantasia non mouet per hoc quod accipit a sensu. **C** Preterea dicit philosophus quod fantasia est potentia secundum quam fantasmas nobis fit. et dicit alibi quod ad huiusmodi imaginationes in anima nos habemus sicut si aspicientes simus ad scripturas sine ap-

petitu et terrore: ergo uidetur quod non possit moueri fantasia. **C** Item in 3° de anima dicit quod intellectus qui per aliquid rationatur practicus est et differt a speculatiuo in fine: ergo uidetur a sensu quod talis est sit diuina iter fantasia cognitiua et motiua. scilicet quod cognitiua accipit imaginem. put est principium cognitionis sensibilis: motiua autem put est appens bonum uel malum. **C** Solodictum quod ultima uerum concludit. duo enim habet fantasia motiua. scilicet quod sibi sit nucleus de appetitu bono uel malo: et quod immittit corpori mouendo ipsum per appetitum sensibilem. dicitur in fantasia large et stricte ut habitum est super: et hoc intelligitur mouens large secundum quod includit etiam estimationem. **C** Ad obiectum contra dicendum quod bonum et malum non accipiantur a sensibili tamen non se parant a sensibilibus. put sunt in fantasia. et hoc est quod dicit Alexander: quod sensus quicquid diffundit percipit per se. scilicet quod sensibilis uis id quod uidetur bonum non separat a sensibili sed accipit cum ipso: et hec super sufficienter explanata sunt in questione de estimatione. **C** Ad aliud dicendum quod si pure fantasia atcedat tunc est sicut pictura. sed sic non accipit ipsum fantasia mouens sed punctum apparenti bono uel malo.

Utrum fantasia est recta et non recta.

Ecundo queritur *Utrum con-*

a tingat ei esse rectam et non rectam. Uidetur enim quod semper sit recta. sensus enim prior uerius est: ergo ab illo non habet errare. Si dicatur quod habet hoc a sensu communi. Contra oba sensus communis sunt species quantitatis. illis autem non est coniuncta intentio appetitis boni uel mali. aliter enim bonum et malum consideraretur in metaphoricis si bonum et malum essent passionem quantitatis. Cum igitur fantasia sit de appetitu bono uel malo ipsa non erit de obiectis sensus communis: ergo ab illis non habet errare. **C** Solodictum quod fantasia errare habet apprehendere a sensu communi ut habet in 3° de anima. sensus enim communis non tamen habet apprehendere sensata coia: sed etiam diuidere propria ex qua collatione resultat intentio appetitis boni uel mali.

Queritur quid sit uoluntas.

Einde queritur *De potestate*

a bus appetitus. et quod dicit philosophus quod in rationali uoluntas sit et in irrationali desiderium et animus. inuoluntur tres esse partes appetitus. scilicet uoluntas ex parte rationalis anime. et desiderium siue concupiscit: et animus siue irascibilis. **C** Ex parte irrationalis anime hoc est sensibilis querendum est igitur primo de uoluntate. 2° de concupiscibili. 3° de irascibili. 4° de tribus in communi. **C** De uoluntate autem queruntur tria. scilicet quid sit uoluntas. et utrum sit potentia vna per se uel diffusa in oibus aliis viribus. et de consensu uoluntatis.

Primum proceditur sic.

Dicit Damascenus 2° libro 22° capitulo. oportet scire quoniam anima naturaliter inserta est virtus appetitiua eius secundum naturam est et oium que subalterne nature assunt preceptiua que uoluntas uocatur. Ex hoc accipitur quod uoluntas est uirtus appetitiua eius que secundum naturam est preceptiua oium que subalterne nature assunt nature. **C** Sed contra hoc obicitur id quod secundum naturam est: aut intelligitur id quod pertinet ad preservationem vite: aut id ad quod ordinatur natura. Si primo modo tunc non essent uoluntaria nisi que pertinerent ad preservationem vite quod patet esse falsum. Si autem intelligitur id ad quod ordinatur natura tunc non esset uoluntas nisi ueritatis et hoc iterum falsum est. **C** Preterea dicit Damascenus exponens quomodo uoluntas sit eorum que sunt secundum naturam: quod substantia quidem esse et uiuere et moueri secundum intellectum et sensum appetit propria concupiscens naturalem et plenam essentiam: ergo uidetur quod uoluntas non sit nisi ad esse et uiuere et sentire et intelligere. **C** Preterea dicit Damascenus quod uoluntas est ipse vitalis et naturalis et rationalis appetitus et simplex et mixtus omnium nature constitutionum. naturam autem constituentium non sunt nisi principia ex quibus est natura: uel ex quibus preseruat: sed uoluntas est eorum ex quibus est natura: cum ea ex quibus est procedat uoluntatem: uoluntas erit

Secūde partis sūme

precedētiū se. omne autē ex qbus est uolūtas est uoluntarium: ergo aliqd est uolūtariū uolūtate que nondū est: qd falsum est. ¶ **¶** Meterea talia de necessitate iam sunt habita: ergo uolūtas erit eorū que de necessitate habent. ¶ **¶** Itē talū ppiū pncipiū est nā: ergo uolūtas erit pncipiū eorūde quorū est nā pncipiū: que oia falsa sunt. Si autē est eorū ex qb' cōseruat nā tūc nō ēēt nisi cibi p'or'. qd falsū est cū dicit Bama' q' uolūtas est in his que sūt in nobis: z in his que nō sunt in nobis hoc est in possibilib' z in impossibilib'. ¶ **¶** Solo dicendū s'm Bama' z Brego' nix' q' dūp' est uolūtas. s. uālis z deliberatiua. Nālis enī est de p'stutētib' z saluātib' nām. Deliberatiua nō est de his que s'm p'hēsim eligunt. tñ ex xbis Bama' scēni uolūtas nō nālis nec etiā deliberatiua est eorū que possibile est per nos fieri z etiā impossibilium sicut q' uolumus nos nunq' mori qd tū est impossibile: z hec enī uolūtas est possibiliū que nō sūt per nos: sicut q' uolumus eē reges qd qdē possibile est: sed nō sit per nos. has tres uolūtas notat trib' modis. pma enī dicit thelis' hoc est nālis uolūtas. 2^a autē p'ope dicit uolūtas rōnalis. 3^a nō d' bulis' hoc est q'lisū: uolūtas eo q' g'ialis est appetit' possibiliū z impossibiliū siue per nos siue nō per nos opandoz. ¶ **¶** Dicendū ergo ad duo pma q' Bama' ibi diffinit uolūtate que d' thelis': z hec est diffinitio poti' manifestas diuisione q' totam dicēs eēntiam uolūtatis. ¶ **¶** Ad aliud dicēdū q' nihil phibet uolūtate ei' esse qd iā inest per nām: z ei' qd an uolūtate eius est acq'sitū: z ei' qd iā de necessitate est habitū. sed aliter est de ipa uolūtas q' sit per nām: z aliter q' sit acq'sitū an uolūtate: z aliter q' iā inest ex necessitate. est enī uolūtas ad pma nēdum z cōseruādum cum s'm hūc modū ante nos referunt nec habitum est. ¶ **¶** Querit utrum uoluntas sit potētia vna perse uel diffusa in omnibus alijs.

Secundo queritur Utrum

uolūtas sit potētia vna p'se uel diffusa in oibus alijs. z uidet q' vna p'se. Dicit enī Bama' q' uolūtas que rōnalis est nō est uolūtas: ergo uidet q' uolūtas nō sit nisi illa potētia que s'm nāz segt iudiciū rōnis. ¶ **¶** Itē Aze' in topicis dicit q' ois uolūtas est in rōne z ex hoc sequit' idē. ¶ **¶** Itē in li' de aia dicit q' in rōnali uolūtas est in irrōnali aut desiderii z aius. ¶ **¶** Itē Balcian' dicit q' hoc xbu uolo est uerbu p'hēticū. s'm aut Aze' p'hēsis est cū eligētia recta sicut habet in 3° ethicorū. Cū igit' eligētia recta nō sit nisi s'm rōne uolūtas nō erit nisi in rōne. Hoc etiā pbat per rōne uolūtas eius qd est uolūtariū est eo q' potētie per act' z act' per obta habeāt diffiniri. Dicit autē Aze' in 3° ethicorū q' uolūtariū est cū pncipiū est in seipso cognoscenti singularia in quib' nō est opatio sed singularia hoc est determinatas circūstantias cognoscere nō est nisi rōnis: q' uolūtas nō est nisi rōnis. ¶ **¶** Sed p'tra dicit Aze' in 3° ethicorū q' neq' uolūtas est p'heresis. uolūtariū enī z pueri z alia aialia coicāt: p'heresim aut nō. ex hoc accipit q' uoluntas inest brutis z pueris. Et bruta qdem nec hnt rōne nec usuz rōnis: q' nō ois uolūtas in rōne est. ¶ **¶** Itē hoc dicit auctores medicē artis qui distinguūt uirtutē aialē app'hēsiuā z moti uā mot' uolūtariū. z motū uolūtariū appellat motū p'ces siuū in oib' aialib': ergo uidet q' uolūtas in oib' aialib' sit z nō in rōne tñ. ¶ **¶** Meterea uidet uolūtas esse in oibus uirib'. dicimus enī uolum' intelligē: uolumus ambulare: uolum' uidē: signātes p'gressuz vniuscuiusq' uirtutis ad actū sibi p'piū. Cū igit' ad hunc p'gressum sit in vnaq'q' uirtute uidet uolūtas eē appetit' qdē disseminatus z ip'sus per oēs vires aie. ¶ **¶** Itē vniū qd' appetit' id qd s'm nām p'ficiat ip'm: sed oēs vires aie p'ficiunt a suis obis s'm nām ip'saz uirū: ergo oēs appetit' sua obiecta appetit' aut nō diuidit nisi per uolūtate z irascibile z cō-

cupiscibile. Cū igit' p'cupiscibilis sit respectu delectabilis uirū corpis: irascibilis aut ad insurgēdū p'tra nociuū: relinquit q' appetit' qui est vniuscuiusq' rōnis ad suū obm sit appetit' qui est uolūtas. ¶ **¶** Iuxta hoc etiā querit quōd hoc itelligat q' ois uolūtas est in rōne. Esse enī in rōne d' trib' modis. s. sicut obm rōnis est in rōne. aut sicut id qd est in radice rōnis z s'cto. aut sicut id qd est p' rōnis. Si p'mo mō dicat uolūtas eē in rōne hoc parū est: q' sic oia sunt in rōne eo q' rō est de oib'. Si s'cto modo tūc nō erit uolūtas nisi que est p' rōnalis aie. aia rōnalis s'm s'm est rōnis. z hoc est p'tra p'hitas auctoritates: z p'terea p'tra h' q' dicitur est uolūtate quādā eē nāle que est de p'stutētib' nām que uidet iesse oibus. Si tertio mō tūc ois uolūtas eē uidet z cū iudicio rōnis: z cū iudiciū rōnis nō sit repētinū nulla uolūtas uidet eē repētinā: z hoc est p'tra Aze' in 3° ethicorū. ubi dicit q' repētinā qdē uolūtaria eē dicim': sed p'heresim aut nō. ¶ **¶** Iuxta h' itē rū querit de distinctione quorū dā dicētiū q' est uolūtas finis: z uolūtas ei' qd est ad finē. cū Aze' dicat q' uolūtas est finis tñ: p'siliū aut ei' qd est ad finē. ¶ **¶** Itē Bama' est aut bulis' hoc est uolūtas finis nō earū que ad finē sunt ergo finis qdē est uolūtabile ut regē eē: z sanū eē. Ad h' nē aut est qd cōsiliabile est. s. modū per quē debem' fa ni eē uel regnare: ergo nulla uidet sup' habita distinctio. ¶ **¶** Iuxta hoc itē querit de xbo Anselmi qui dicit q' i oib' in qb' p'itūta sit p'tas z uolūtas: p'tas p'cedit uolūtate. hoc enī uidet eē falsum. p'tas enī simplicius est q' uolūtas eo q' est in plus: z ita uidet uolūtate p'cedere. ¶ **¶** Solo dicēdū q' uolūtas d' multipl'r. s. large z stricte. large d' duob' modis. s. p'prie z metha'. p'ope dicit de sensibilib' s'm q' appetit' illoz quo mouent ad desiderata d' uolūtas. Metha' aut d' de iaiatis z plātis sicut dicit in euang' Joānis 3°. q' spūs ubi uult spirat. qd s'z C'ri so' intelligit de uēto. stricte aut dicit appetit' rōnalis aie z in hac significatione p'p'issime accipit. Et adhuc dicit trib' modis in illa significatione s'm triplex. ei' obm. obiectū enī eius aut est intra aut extra. Intra sicut potētie aie q's oēs uolūtas iclinat ad actū s'm q' dicim' uolo itelligē uolo dicē z uolo ambulare. Si est extra aut est de p'stutētib' z saluātib' nām z tūc est illa que uocat thelis' a Bama'. Dicit enī q' thelis' est rōnalis appetit' cū uāe p'stutētiūoz. i. appetit' rōnalis aie. Aut est de nō p'tinentibus ad nām sed hoc duob' modis. s. possibiliū z impossibiliū. si est impossibiliū tūc est uolūtas que a qbusdā d' irrōnalis eo q' sēmp p'cit deliberatōne z inq'sitionē z p'siliū. Si aut est possibiliū adhuc est dup'. aut enī est possibiliū nō opandoz per nos in toto uel in p'te z sic est illa uolūtas quā Bama' dicit eē q' ipsa uolum' eē reges uel sani ad qd qnq' nihil opamur. qnq' aut nō in toto. Si nō opandoz per nos tūc est p'ope uolūtas rōnalis q' tunc est de qbus rō hēt aīcedēter ingreere z disponē z ordinare z cōsulere. uolūtas aut g'ialis ad tres ultimos modos hoc est possibiliū z nō possibiliū nō per nos opandoz s'm Bama' z Brego' nix' dicitur bulis' nisi qnq' restringat ad aliqd hoz triūz per specialē rōne. Ex hoc patet solutio ad quāque p'ma que pbat uolūtate esse in rōne z ad duo que in p'tariū obijciunt. ¶ **¶** Ad id qd qd querit vtrū uolūtas sit qdā appetit' diffusus in oib' uiribus dicēdū q' nō. ¶ **¶** Ad p'mū aut qd obijcit dicēdū q' uolūtas put est ad intrinseca uis moto: est uirtū ad actūz nō ita q' ipsa sit immixta eis: sed q' ceterē uirtutes cum actibus suis sunt in rōne uolūtū z per hoc efficiunt obia uolūtatis. ¶ **¶** Ad aliud dicēdū q' appetitus sumit large z stricte. large put dicit inclinationē vniuscuiusq' rei naturalis in id quod debet ei s'm naturā: sic appetit' est etiam diffusus in omnibus uiribus aie app'hensiuis s'm q' Aze' dicit q' omnia appetit' eē diuiniū: p'pter illd agūt quicqd agūt. z alibi q' materia appetit' formam sicut femina masculū z turpe bonū. z Boe' in li' de hebdoma-

adib⁹ dicit q^o oia que sunt appetitū bonū. z sic etiā dicit⁹ totā nāz moueri ppter aliqd. appetit⁹ autē stricte dicit⁹ de fideritū alicuius rei ad ipse uel fugiēde apphēse in rō ne boni uel nocui⁹ z sic sumit appetit⁹ qñ diuidit in uolūtātē z irascibilē z concupiscibilē z iste appetit⁹ nō est sp⁹ sus in oibus virib⁹. **¶** Ad id qd ultra querit⁹ dicēdū q^o uolūtās est in rōne duob⁹ modis. pmo. l. q^o est p⁹ rōna lis aie z sic ois uolūtās dūmō ppter sumat uolūtās est in rōne: z iste modus est in compatione ad id cuius est uolūtās ut sbr. est etiā in rōne in compatione ad obm. i. uolūtū: q^o uolūtū aī cedēter debet eē ex rōne determinatū: z sic nō ois uolūtās est in rōne sed ordinata. Si p⁹o priori mō ois uolūtās dicat⁹ eē in rōne tūc nō sequit⁹ q^o ppter hoc uolūtās debeat eē rōnalis eo q^o uolūtās nō de neces sitate sequit⁹ rōnē l⁹ s⁹ m⁹ ordinē debitū seq⁹ debeat. **¶** Ad id qd ulter⁹ querit⁹ utrū ois uolūtās sit finis. dicēdū q^o sic si accipiat uolūtās respectu uolūtū extra: sed ibi finis ac cipit ut sit ultimū intētū per appetitū hoc enim est semp determinatū: z ppter hoc de ipso nō est inq⁹sitio z p⁹silū: sed modus acgrēdi ipm nō est determinat⁹ z ideo p⁹silū um est de ipso. Si autē accipiat uolūtās nō respectu obti extra sed respectu viriū itra aiam q^o mouet ad actū tunc uerū est q^o uolūtātē rōcinat z uolūtātē disponit z p⁹silū: z hoc mō uolūtās pōt eē eius qd est ad finē: sed sic nō p⁹pe sumit uolūtās bulis ut patet p⁹dicta. **¶** Si p⁹o queraf q^ore uolūtās bulis nō sit de eo qd est ad finē. di cēdū q^o nulla potētia appetitiua tñ. i. cui⁹ nō est apphen dere sed affici circa obiectū distinguit aliqd uel ordinat: z ois distinctio uel ordinatio est ex p⁹cedēti apphēsiōne. Cū igit in his que sunt ad finē ppter icertitudinē ipsorū exigit distinctio z inq⁹sitio z ordinatio nō pōt eē uolūtās de his. Finis autē in oī appetēte supposit⁹ est cert⁹ z ideo uolūtās est de ipso. nec debet dici ut qdā dicit⁹ q^o finis su mat ibi p⁹o ultimo fine qui est deus: hoc enim nō est de intētione auctoz ut patet ex p⁹dictis. **¶** Ad id qd ulter⁹ querit⁹ dicēdū q^o duplex est p⁹as. l. g⁹ialis: z hec est que diuidit in oēs vires z est simplicior uolūtātē. Alia est po testas que dicit⁹ qñ potētia stās in actu: z hec sequit⁹ uolū tatē si sunt respectu eiusdē p⁹as z uolūtās: q^o ut sup⁹ hui⁹z est uolūtās vno mō dicta est motor: g⁹ialis oīum potētia rū ad actū: z ppter hoc dicit⁹ Anselm⁹. q^o cū dīto possum loq⁹ subintelligi si uolo. z filr cū dicit⁹ possum ambulare z possum intelligē z sic de alijs. z hoc est qd dicit⁹ Aug⁹ q^o nulla est causa cū intelligibile est in aia q^ore qñq⁹ actū intelligit z quādoq⁹ non nisi uolūtas.

¶ Anrum aliquis sit p⁹sensus uolūtatē.

¶ Tertio queritur de consensu uolūtatē. Videt⁹ autē q^o nullus p⁹sensus sit uolū tatē ppter. de illo enim est p⁹sensus qd ingrit per p⁹silū. nullus autē qd ingrit hoc mō est uolūtās: ergo cōsensus nō prope est uolūtatē. p⁹o pbat per hoc q^o p⁹sensus dicit⁹ qñ sensus cū alio z nō est alius cū quo sentiat nisi p⁹silū p⁹cedēs. 2° pbat p⁹dicta: q^o uolūtās est prope finis. **¶** Itē nomē cōsensus sonat in apphēsiōne pausantē su per apphēsum. uolūtatē autē nō est apphēdere: ergo uolū tatē nō est p⁹sensire. **¶** Sed p⁹ra uolūtās frequēter cō traria est rōni sicut in abstinentib⁹. p⁹trarietas autē illa nihil aliud est q^o dissensus ei⁹: ergo uolūtatē est dissensire. s⁹ cuiuscūq⁹ est dissensire eius etiā est cōsentire: ergo uolū tatē eius est cōsentire. **¶** Iuxta hoc etiā iterū querit⁹ que dīa sit inter thesim z thelicon z thelūcon de quib⁹ mētione facit Dama⁹. **¶** Solo dicēdū q^o qdā cōsensus est rōnis z qdā uolūtatē. rōnis cōsensus qñ finia de faci endo s⁹m q^o dicit⁹ Dama⁹. q^o finia est depositū z amatum qd iudicatū est ex cōsilio: z ille cōsensus semp est in rem ex cōsilio inuētā. uolūtās autē cōsensus est in cōcordia rō nis. dicit⁹ autē qdā q^o est cōsensus in uerū z cōsensus i bo nū. Cōsensus in uerū est rōnis: cōsensus autē in bonū uo

lūtatis. sed hoc nūhū est q^o cōsensus in uerū ppter spe culatiue potētie est de qua nō est hic sermo. Rōnis autē p⁹actice est ingre de actuali bono z cōsentire. uolūta tis autē appetere: z ppter hoc cōsensus utriusq⁹ est in bo nū: sed rōnis cōsensus est in finia: nolūtatis autē ut cōcor dia: z per hoc patet solo ad duo p⁹ma. **¶** Ad aliud dicē dū q^o cōtrarietas uolūtatē ad rōnē nō est in allegatis z cōsultis: sed potius in hoc q^o appetit⁹ uolūtatē cōtrarie se hēat ad allegata z cōsulta per rōnem: z ppter dissensus eius est discōrdia z ideo cōsensus eius cōcordia uocat⁹. **¶** Ad id qd ulterius querit⁹ que dīa sit inter bulisim z thelisim patet ex dictis. thelison autē nihil aliud est q^o uo lūtū qd Dama⁹ uocat uolūtabile. thelison autē lati ne est uolens.

¶ Queritur quid sit p⁹us concupiscibilis.

¶ Unde queritur de cō

cupiscibili z querunt tria. Quorū p⁹mo est qd sit. 2° q^o sit p⁹opus eius act⁹. 3° q^ore a scis dicat⁹ eē corrupta z iecta cum alie vl res aie sint corrupte tñ.

¶ primum sic procedit.

¶ Dicit⁹ Auic⁹ in 7° de nālīb⁹. q^o motiua aie sen sibilis dup⁹ est. vna impans motū z alia efficiēs. p⁹mo ipe rās hēat duas ptes. l. irascibilē z concupiscibile. vis autē con cupiscibilis est vis impans moueri ut appropinquat ad ea que putant⁹ necessaria aut utilia appetitiui delectamētū. **¶** S⁹ p⁹ra obijci⁹. ois enim vis obediēs pot⁹ debet dif finiri per obediētā q^o per impiū. concupiscibilis est huius modi ergo pot⁹ debet diffiniri per obediētā q^o per ipe riū. p⁹o patet p⁹se. 2° scribit⁹ a Dama⁹ in fine p⁹mi ethicorū. **¶** Preterea ea que ponunt in diffinitione alicui⁹ sem per debet p⁹comitari ipm. impare autē motū nō semp cō uenit concupiscibili: ergo videt⁹ q^o nō debeat per ipm diffi niri. **¶** Itē putare rōnis act⁹ est: ergo videt⁹ concupiscibi lis eē p⁹ rōnis. **¶** Itē utile est q^o sic in facultatē rōnis af sumit qd ad aliud refert: z sic utile videt⁹ p⁹inē ad rōnez: s⁹ nō erit p⁹riū concupiscibilis. **¶** Preterea delectatio est ex p⁹uictione pueniētis ad pueniēs. hoc autē videt⁹ pueni re oī potētie motine ex p⁹uictione sui finis cū ipsa: z ita nō erit p⁹riū concupiscibili. **¶** Solo dicēdū q^o concupiscibilis prope loquēdo est vis sensibilis aie cui⁹ p⁹riū finis est delectabile in sensu z impat motū ad p⁹secutionē illius: z hoc attēdit⁹ Auic⁹ in diffinitione sua. **¶** Ad p⁹mo autē di cēdū q^o est impiū p⁹riū simplr z in aliquo tñ: z est impiū p⁹riū in g⁹ie illo z in oib⁹. Impiū autē p⁹riū simplr z i ali quo tñ est impiū rōnis z est in hoīe tñ. In hoīe enīz rō impat concupiscibili z irascibili ppter hoc q^o ordinat⁹ ad ipam sicut habet in fine p⁹mi ethicorū z l⁹ itra determina bit. In g⁹ie autē sensibilis p⁹ma impatiua est irascibilis z concupiscibilis: z l⁹ in oib⁹ aialib⁹: q^o etiā in hoīe nō de ne cessitate sequit⁹ impiū rōnis s⁹ impat per seipam: sicut in eo qui a p⁹ho dicit⁹ etiā abstinentēs. **¶** Ad aliud dicēdū q^o impare motū di duob⁹ modis. Uno mō impare motiue que est in nervis z musculis ut exequat⁹ motū ad execu tionē delectabilis. Alio mō affici circa l⁹ qd per motū est acq⁹sitū: z altero istoz modoz semp impat motū. uel dica tur meli⁹ q^o mor⁹ nō di hic mor⁹ p⁹cessiū s⁹ pot⁹ i⁹muta tio corpis ad susceptionē delectationis que concupiscit⁹ sic qñ est concupia coit⁹ impat p⁹uti excedēti mēbū z spūi i pelletū semē ad genitalia z huiusmodi. **¶** Ad aliud dicē dū q^o putare ponit ibi p⁹o estimare s⁹m fantasia. **¶** Ad aliud dicēdū q^o utile di duob⁹ modis. l. s⁹z mām z s⁹m for mā z rōnē. s⁹m mām utile est id per qd obtinet⁹ finis ap petit⁹. s⁹m rōnē p⁹o qñ apphēdit⁹ in rōne utilis: z hoc mō loquit⁹ Aug⁹. p⁹mo autē mō aliqd utile est etiā in appeti tu sensibili. l. per qd ultima delectatio intenta obtinetur. **¶** Ad aliud dicēdū q^o anthronomice dicit⁹ delectatio

Secunde partis sume

in concupiscibili q: ipsa hēt delectationē maximā que qdē est finis seu sumum et pcpue finis tactum in cuius obiecto proprie est delectatio ut supra probatū est in qōne de tactu.

Queritur quis sit proprius actus concupiscibilis.

Secundo queritur Quis sit

act^{us} eius proprius. Et videt q: concupiscere delectabile qd pertinet ad corp^{us}. **Sed** tūc querit qd hoc addat sup appetē. et videt q: nihil appetē enim semp est respectu delectabilis et detestatio respectu contrarij. cū igit concupiscibile sit respectu eiusdē videt q: idē sint. **Itē** cōtraria sunt eiusdē potētie ut dicit **Alex.** cū igit delectabile et tristabile contraria sunt; cur^{us} potētie est delectabile ei^{us} etiā erit tristabile. si ergo propri^{us} act^{us} est concupiscere erit concupiscere respectu tristabilis. **Si** forte dicat q: sicut sūt duo contraria in obiecto ita etiā sūt duo in actu. vñ respectu tristabilis est act^{us} qui est detestari et fugere. **Contra** detestari et fugere nociūm propri^{us} act^{us} est irascibilis ut dicit **Auic^{us}.** cū ergo irascibilis nō sit eadem vis cū concupiscibilis: nō erit act^{us} ille concupiscibilis. **Itē** fm hoc videt q: concupiscibilis et irascibilis sūt vna vis. cōtraria enī sūt vni^{us} vis s; tristabile est cōtrariū delectabile: ergo sūt vni^{us} vis. cū igit irascibilis sit respectu tristabilis et concupiscibilis videtur eē vna vis. **Si** forte dicat q: irascibilis nō est detestari sed insurgē contra nociūm et pugnare. **Contra** quēcūq: vis debeat a se repellē cōtrariū ipsam necesse est insurgere contra illud: ergo si vis concupiscibilis debeat repellē cōtrariū sibi necesse est ipsam insurgē contra illud: ergo nō solius irascibilis est insurgē. **Solo** dicēdū q: concupiscere propri^{us} act^{us} est concupiscibilis. vñ qd q: enī determinari hēt ab ultimo et maxime sui gñis. concupiscētia aut sonat in maximū appetitū. cupido enim dicit uehementē appetitū circa aliqd. s; concupiscētia ex vi pōnis adhuc sonat in maiore intēsiōne circa delectabile concupitū: et hoc ē ex uehementia dulcedinis obiecti. cū enim ipm p se sit delectabile plus mouet appetitū q: aliud qd nō hēt huiusmodi delectationē. **Ad** h^{oc} dicēdū q: concupiscētia addit sup appetē sicut spēs sup gen^{us}. appetē enī nō dicit gñalē inclinationē appetit^{us} in appetibile. concupiscētia enī sonat in motū qñ queretē refici in delectabili et frui ipso. **Ad** aliū dicēdū q: sine dubio contraria sūt eiusdē vis sed nō sūt ambo fines. vñ si tristabile sit concupiscibile tñ nō est finis ei^{us} et ppter hoc etiā detestatio siue fuga tristabilis non est finalis act^{us} ei^{us} s; pñis: ppter hoc enī detestatio tristabile q: concupiscit delectabile. **Ad** aliud dicēdū q: detestatio i gñe siue fuga nō est act^{us} irascibilis s; pot^{us} aggregat cū ira et aiositate sicut postea dicet. **Ad** aliud dicēdū q: concupiscibilis et irascibilis nō sūt vna vis. tristabile enī in se sū nō est propriū obiectum irascibilis s; pot^{us} concupiscibilis. de irascibili aut obiecto postea dicet. **Ad** ultimū aut dicēdū q: duplex est insurgē. s. insurgē gñaliter cōtra cōtristans in sensu: et hoc nō est propriū irascibilis. et est insurgē ex aiositate contra alterū repugnās et hoc est propriū irascibilis. **Curum** concupiscibilis dicit eē corrupta a scis.

Tertio queritur Quare concupiscibilis

dicat a scis eē corrupta et infecta cū alijs vires sint corrupte tñ. Corruptio enī et infectio sunt duo. s. in pñō sūt duo. s. culpa et pena. si igit corruptio pertinet ad penā infectio ad culpā videt oīs vis infecta et corrupta. **Deterea** illud. ppter dicit infectū qd corruptū est ex aliquo corrupto humore imbibito. corruptū aut gñaliter dicit qd. s. recessus a cōplēto: et fm hoc videt oīs vis eē corrupta et infecta. In oib^{us} enī est imbit^{us} humor: corruptus boni cōmutabilis et recessus a cōplēto qd est sūmū bonū. **Itē** nos ponim^{us} fm **Aug^{ustinus}** q: oē pñis est ex concupia. ipse enim dicit q: concupia ex qua est oē malus pñis facit concupiscibile et adulnū concupiscētia. **Queritur** ergo que sit dīa hui^{us} concupie ad concupiam concupiscibi-

lis. **Itē** **Aug^{ustinus}** dicit in li^{bro} de libo arbit^{rii}. q: oē pñis est ex libidine. libido aut ppe videt pñis ad concupiscibilis: ergo oē pñis est ex concupiscibili. **Solo** dicēdū q: tribus de causis vis concupiscibilis pte alijs dicit corrupta et infecta. qñ vna est q: suū obiectum est delectabile simplr corruptū: et idē circo uehement^{er} mouet: et hec corruptio ppe dicit infectio a dulcedine delectabilis: et hēt sup corruptionē que ē ex pñō cū alijs virib^{us} cōem. 2^a rō q: s; obiectum concupiscibilis in rōne sit vni^{us} qd est tact^{us}. delectatio enī que est in gustu que est p se delectatio nō est in eo nisi in quātū est qdā tact^{us} ut dicit **Alex^{ander}** in ethicis. est tñ dup^{lex} delectatō corp^{is}. s. in nutrimēto et gñatione. corruptio igit est respectu nutrimēti: s; in gñatione est infectio ppter imbibitū corruptū humore concupie: sic aut nō est in alijs virib^{us}. 3^a rō est q: concupiscibilis est infundēs corruptionē in totā nām per gñationē et ita hēt corruptionē quādā in se in pñitate ad illicitū s; etiā est infecta et inficiēs nām. **Ad** h^{oc} ergo dicēdū q: infectio bñ pot^{est} apparere cōmutabili bono qd mouet appetitū: sed q: hoc maxime mouet concupiscibile ppter hoc illa specialit^{er} infecta. **Ad** aliud dicēdū q: si dulce do obiecti mouētis dicat humor: corrupt^{us} tūc planū est q: concupiscibilis est infecta: maxime q: in eius obiecto maxima ē dulcedo. **Ad** aliud dicēdū q: concupiscētia dicit large et stricte. large concupia est pñitas appetit^{us} ad illicitū: et sic oē pñis est ex concupia. stricte dicit duob^{us} modis. s. in cōparatione ad concupiscētia: et in cōparatione ad aliud concupiscibile. et pmo mō ppe est act^{us} concupiscibilis. 2° mō aut dicit duob^{us} modis fm duo obiecta. s. delectabile carnis et delectabile oculor^{um} fm q: dicit a **Joāne** concupiscētia carnis et concupiscētia oculor^{um}. **Ad** ultimū dicēdū q: libido dicit gñaliter et specialiter. pmo enī mō est improba uoluntas ut dicit **Aug^{ustinus}**. ex qua est oē pñis ita q: uolūtas pro appetitu sumat. Improba enim uolūtas nihil aliud est fm **Aug^{ustinus}** q: immoderata placētia cuiuscūq: boni mutabilis et.

Queritur qd sit virt^{us} irascibilis.

Inde queritur De ira

scibili. Et queruntur duo. s. qd sit et quid sit propriū eius obiectum.

Primum pcedit sic. dicit **Auic^{us}** q:

vis irascibilis est vis perās moueri ad repellēdū id qd putat ut nociū corripēs appetitū vincēdi. **S; contra** vnaqueq: vis repellit id qd putat nociūm sibi: ergo repellere nociūm nō est propriū act^{us} irascibilis. **Deterea** irascibilis nō videt eē pars appetit^{us}. nemo enim irascit ei qd appetit. **Deterea** irascibile est detestabile. detestabile autē et appetibile oppositas hñt rōnes: ergo et detestās et appetēs: et ita cū irascibilis sit detestabilis nō videt eē virt^{us} appetitiua. **Deterea** **Dama^{scenus}** dicit q: ira est illud qd audat est mētis vindex concupiscētie: ergo videt q: irascibilis vindicet concupiscētia repellēdo cōtrariū. sed cōtrariū concupiscētie est tristabile: ergo videt q: irascibilis repellat tristabile. Cū ergo cōtraria sūt eiusdē vis: videt q: irascibilis et concupiscibilis sūt eadē vis. **Solo** dicēdū q: irascibilis put^{us} diffinit ab **Auic^{us}** ex diuerso diuidit contra concupiscibile et est pars appetit^{us} repellēs nociūm insurgēdo contra ipm. **Ad** pñū aut dicēdū q: nociūm est duobus modis. s. simplr et fm qd. simplr nociūm est id qd violēt^{er} oppugnādo nñt ledere et destruere totā substantiā. et circa hoc pncipaliter est irascibilis. fm qd autē nociūm est qd contrariū est delectabili vñ virtutis. **Ad** aliū dicēdū q: s; nociūm in rōne nociūi nō sit appetibile: tñ in rōne ardui et alii mouet aiositate et sic appetitū: et s; hoc etiā irascibilis erit pars appetit^{us}. **Ad** aliū dicēdū q: irascibilis est concupie vindex. pñ^{us} hoc est q: violēt^{er} pugnādo intēdit destruē concupiscētia et concupiscētia. bellū enim semp est ppter qetē et pacē ut dicit **Aug^{ustinus}**. sic autē

vindicare concupiscētia est irascibilis. Ad aut hoc intēdit Damas. patet per id qd sequit ubi sic dicit. cū enim concupiscimus qd phibem^{us} ab aliquo irascimur aduersus eū ut iniusta passi mēte. s. iudicare dignū angustia qd factū est in custodiētibz hoc est contra custodiētia fm natu ram propriū ordinem.

Queritur quid sit ppriū obm irascibilis.

Secundo queritur Quid sit ppriū eius obm. et videt ex phibitis qd nociuū impugnās. Sed ptra irascibilis est pars appetit^{us} et ergo aliqd appetibile pte et pmo debet obm hēre. Preterea concupiscibilis cū sit ad duo. s. ad delectabile et tristabile ipsa tñ denotat respectu eius qd appetibile est: hoc aut est arduū et altū: ergo ad id debet denotari et nou ad delectabile per irā. Itē cū arduū sit pte obm irascibilis videt qd potius deberet poni in eius diffinitione qd nociuū. Solo dicēdū qd arduū et altū inquantū huiusmodi ppriū obm est irascibilis: et cū duo sint ardua. s. nociuū impugnās et qd est altū excellētia dignitatis arduū eminetius est in nociuū impugnate qm in dignitate. hoc pbaf per hoc qd arduū in nociuū est in victoria piculorū vite que altissima sunt: ideo qd per hoc irascibilis ponit in altissimo diffinit et denotat in compatione ad ipm: sicut et concupiscibilis in altissimo ponit per delectabile tatus: ideo diffinit et denotat ab ipso lz sit multoz alioz delectabilū. hoc etiā patet per hoc qd in hoīe propus habet ordinās concupiscibilē est tēperātia: cuius mā est ppa delectabilis tact^{us} ut pbaf in ethicis. pprius aut habet ordinās miscibilē est fortitudo que in piculis vite est ut habet in ethicis. et per hoc patet solo ad duo ultima. Ad pmiū aut dicēdū qd arduū et simplr appetibile non est in altissimo: ideo pot eē ppriū obiectum irascibilis.

Utrū appetitus includit in se oēs vires.

Inde queritur de hīs trib^{us} in cōi. Et querunt tria. Quoz pmiū est de appetitu qui diuidit in hec tria tan qm in ptes. 2^a est de diuisionibus motiue virtutis que diuerse ab auctoribus posite inueniunt. 3^a est de sufficientia istorum trium.

Primum proceditur sic.

Appetit^{us} dicit^{ur} ab appetēdo. sed in oibz virib^{us} aliqd appetit. s. pprius finis: ergo videt appetitiua icludere oēs vires. Itē in 3° de aia habet qd appetitiua altera est a rōne et potētia rōnali et irrōnali. Silr ibidē habet qd si trina est aia in vnoquoqz est appetit^{us} hoc est in uegetabili et sensibili et rōnali. et isup appetit^{us} est in moti uo fm locū. et ex istis duob^{us} vrbis videt seg cōtradictoria. Si enī appetitiua rōne et potētia altera est a rōnali et irrōnali aia tūc videt eē in neutra: et ita videt cū uolūtas sit ps appetit^{us} qd nō sit in rōnali. Et cū irascibilis et concupiscibilis sint ptes appetit^{us} qd nō sit in rōnali. si pmo in oib^{us} trib^{us} est que sunt in aia. s. in uegetabili sensibili et rōnali: tūc appetitiua erit in rōnali et in irrōnali. Preterea ē desiderii et placitū et libēs: querit quō ista differant ab appetitu. Solo sup distinctū est qd appetit^{us} dī duob^{us} modis. s. gñalr fm qd dicit quālibet inclinationē in id qd est incōueniēs: et specialr fm qd dicit inclinationē in bonū apphēsū ut nūc uel simplr: et sic sumit appetit^{us} qm diuidit in ptes appetitiuas. Et per hoc patet solo ad pmiū. Ad aliud dicēdū qd ptra in p^o vbo uirt^{us} repellē distinctionē quorūdā diuidētū ptes aie in rōnale et in irrōnale tanqz per opposita. Si enī sic eēt tūc oēs potētie aie caderēt sub rōnali uel irrōnali et nulla sub utraqz qd falsuz est de appetitiua que in rōne diffinitua differt ab utraqz et potētia. i. sbo differt ab utraqz diuisim. Si enī tūc eēt in rōnali nō inueniret in irrōnali qd falsuz ē. Per

hoc aut qd inuenit in irrōnali differt a rōnali. Silr si tñ eēt in rōnali nō inueniret in irrōnali. Per hoc enim qd inuenit in irrōnali differt a rōnali potētia sibi et māe. Tñ patet qd diuisio nō est per opposita. In sequēti autē vbo accipit pbus appetitiuū large. Ad ultimū dicēdū qd appetit^{us} est nomē gñis. desiderii autē pprie loquēdo trahit appetitū ad sensibile aiam. ppter hoc dicit pbus qd in irrōnali aia sunt desiderii et aius. ptes autē desiderij sunt irascibilis concupiscibilis. uolūtas autē est appetit^{us} in rōne. Utrū aut hēat ptes uel nō postea determinabit. placitū aut dicit appetitū placētē in appetibili. libēs aut appetit^{us} est qui puctus est dulci sed minus sonat qz placētia.

Querit de diuisionib^{us} motiue virtutis que diuerse ab auctoribus posite inueniuntur.

Secundo queritur De diuisionib^{us} motiue virtutis que diuerse ab auctorib^{us}

posite inueniunt. In fine enī pmiū ethicorū habet ista qd aie hoc est irrōnale. hoc aut rōnē hīs. irrōnale aut hoc qd assimilāt cōi idest plātatiuo. dico aut qd est causā nutendi et augēdi. Aliud aut est picipans qūter rōne ut irascibile et uolūter desiderabile picipat qūter. rōnale aut dicit qd piculariter in seipso hēt rōnē. hāc eādē diuisione inuenit Damas^{us} dicēs diuidunt aie ptes in rōnale et irrōnale. irrōnalis vbo ptes sunt due. hec qdē obediēs rōnilla vbo iobediēs. ergo iobediēs qdē rōni zoticon. i. vltale qd et pullatiuū uocat et seminatiū et gñatiū et plātatiuū uocat. hui^{us} aut etiā est augmētatiū qd et plasmāt corpa. hec enī nō gubernant rōne sed natura. obediens vbo diuidit in concupiscētia et irā. Aug^{ustinus} aut diuidit moti uas in tres. s. in irascibile et concupiscibile et rōnē. Auic^{enna} autē diuisio videt eē qd motiuarū alia est impans motum et alia efficiēs. Impans aut est irascibilis aut concupiscibilis. efficiēs aut est ifusa in neruis et musculis prahēs corda et ligamēta pūcta mēbris aut relaxās et extēdes. Alia aut diuisio videt qd mouēs aut est ex pte aie rōnalis: aut ex pte aie sensibilis. et pmo mō est itellect^{us} practicus et uolūtas. 2° aut mō est fantasia practica et desiderii et animus. Contra pmiā diuisionē obijct. videt enī plātatiū eē qūter picipare rōnē. cuiuscūqz enī act^{us} et mā ordinabilia sūt per virtutē morālē que ps honesti est illud aut est picipās eēqūter in rōne. Act^{us} aut et mā nutritiue et gñatiue sunt huiusmodi: ergo sūt picipātia eēqūter rōnē. Itē dicit Damas^{us} qd aia bruta pot agunt a nā qz agent: ergo videt qd vires ille qd cōes hēm^{us} cū brutis ferri debent fm ipetū a nā: s. hec sūt irascibilis et concupiscibilis: ergo ferunt fm ipetū ad actū. sed quecūqz ferunt fm ipetū nō picipāt eēqūter rōnē: ergo irascibilis et concupiscibilis nō picipāt eēqūter rōnē. Itē in topicis habet qd picipat aliqd qd subaliter caput illud in sui diffinitione. concupiscibilis aut et irascibilis rōnē non sic accipiūt in sui diffinitione: ergo nō picipāt eēqūter rōnē. Eādē disputatio est ptra diuisionē Damasceni. Contra diuisione vbo Aug^{ustinus} videt esse qd ipse omittit uoluntatē ex pte aie rōnalis et fantasia ex pte aie sensibilis que tñ mouentes sunt. Preterea que uō sunt eiusdē gñis nō vident eē et iul de diuisionis imēdiate. concupiscibilis aut et irascibilis. sūt aie rōnalis: rō aut est rōnalis: ergo videt qd nō i eadē diuisione imēdiate debeāt poni. Contra diuisionē autē Aug^{ustinus} est qd ipse nullā motiūz ponit ex pte aie rōnalis: silr ex pte aie sensibilis omittit fantasia et sic videt eē in sufficienti. Contra vbo ultimā diuisionē est qd dicit Auic^{enna} qd sensus qūqz diffundit concupiscētia. oē aut diffundens concupiscētia est motiūz: ergo sensus motiūz est: et sic ex parte anime sensibilis qūtor mouēt. s. sensus et fantasia: concupiscibilis et irascibilis. Itē videt p Aug^{ustinus} qd ponit sensualitatem inter virtutes motiūz in 12° de trinitate. Item accipit ex gen^{erale} 3° ubi dicit. vidit ergo mulier līguū qd eēt pulchrū oculis: aspectūqz delectabile et ad ne

Secunde partis sūme

scendū suauē. Ex his enim uerbis patet qd sensus pmo
mō diffunderet in ea cōcupiscētia. ¶ Meterea ex par
te aīe sensibilis post fantasia que mouet per apphensio
nem sunt duo mouētia sine apphensione. Irascibilis z cō
cupiscibilis: ergo uidet qd siliter ex parte aīe rōnalis post
intellectū mouētē sunt duo: sic uidet in sufficiētē po
nere tñ uolūtātē. ¶ Itē sicut in materia sensibiliū inue
niunt duo objecta. s. arduum z delectabile. in tactu itaqz
duo objecta hēmus mouētia in appetitu sensibili. Simi
liter ex parte in corruptibiliū bonū simplr z arduūz sim
pliciter: ergo respectu illorū debemus habere irascibiles
z cōcupiscibiles que sunt ptes aīe rōnalis. ¶ Itē intel
lectus practici est nūciare ad qd debeat fieri motus: si er
go aliqd nūciauerit ad qd nō pōt eē appetitus tñ uidet
eē impfectio in cōsecutione boni. sed intellectus practicus
nūciat de arduo eterno qd nō est in sensib^o. aut ergo ha
bemus irascibilē rōnalis aīe pntē illud arduū. aut appe
titus erit impfectus in psecutione boni nūciati per intel
lectū. ¶ Itē nos charitatem ponimus in cōcupiscibili z
spez in irascibili: cū nec charitas nec spes objecta sua ha
beat in sensib^o. oīs aut virtus aīe sensibilis in sensib^o ha
bet objecta: ergo quedā irascibilis z quedā cōcupiscibilis
sunt ptes aīe rōnalis. Si forte ppter hoc dicat qd cōcupi
scibilis z irascibilis duob^o modis cōsiderant. s. in se z ut
ordinate a rōne. z pmo mō sūt in objectis sensibus. 2°
pōt etiam in ea que sepata sunt a sensib^o z in eterna.
¶ Contra ordo rōnis ut dicit A^g. in fine ethicorū in hoc
qd oīa honesti cōcordāt rōni. hec aut cōcordia attendit in
opibus tēperatīe z fortitudinis in qbus nō mutat mate
ria sensibilis ppter ordinē rōnis. pntētia enim siue tem
peratīa mām hnt sensibile delectationē: fortitudo mām
hnt pculū sensibilis: ergo uidet qd siliter in alijs ppter or
dinē rōnis nō muret mā. superiores aut rōnes quedaz
pbāt quedā objecta eē sensibilia z eterna. ¶ Itē qd sub
stantialē est alicui ipso pmanēte in esse nō pmutat ex ali
quo ordine. subale aut est qd est diffinitiuū: cū igit potē
tie diffiniant per act^o z obta talia nō pmutabunt ex ordi
ne ad rōnē. ¶ Itē ppter ordinē ad rōnēz virt^o organica
nō efficit sine organo. oīs aut virtus aīe sensibilis est in
organo: ergo nulla eaz efficit sine organo ppter ordinē
ad rōnē. sed quēcūqz vis est in organo nō habet obm ex
tra sensibilia. cōcupiscibilis igit z irascibilis etiā cuz ordi
nate sunt ad rōnē adhuc objecta sua habebūt in sensibili
bus. ¶ Solutio dicēdū qd due pme diuisiones dant de
mouētē in compatione ad pmo ordinās motū qd est rō.
aliqd enim nullo mō est ordinabile eo qd ipm nullo mō
subiacet impio rōnis z libertati uolūtatis sicut cōe plāta
tuū hoc est uegetabile p m qd est in oib^o hoib^o. s. z in bru
tis z in plātis. aliqd aut ordinē rōnis picipat per hoc
qd subiacet impio rōnis z libertati uolūtatis sicut xutes que
dā interiores aīe sensibilis. aliqd aut picipat rōnē pcula
riter. i. in pte sui ut virtutes aīe rōnalis. Causa aut qre ue
getabiles virtutes nō pnt picipare rōnē dup^r est. vna. s.
ex pte corpis. alia pō ex pte aīe. Ex pte corpis est hec qd
oēs ille opant actu calidi frigidi humidi z siccī. Quorū
opationes sunt ad vñū tñ z de necessitate. nō sic aut ope
rant virtutes aīe sensibilis z pcpue interiores sed poti^o
cōponēdo z diuidēdo dicit apphētia z estimando ea: z iō
etiā nō sunt ad vñū nec de necessitate sed ptingenter ad
duo opposita. s. ad apparēs uerū uel falsum in apphēdē
dor: apparēs bonū z malū in monēdo. Ex parte aut aīe
hec est causa: qd virt^o nullo mō apphētiua nō pōt percipere
impū motoris superioris siue sit pūct^o sibi siue nō pūct^o
s. aliquo mō apphētiua pcpit ipm z ordinat ab ipso sed
sequit ipm. vires aut aīe uegetabilis nullo mō sunt app
hētiue z iō nō pcpitūtipitū rōnis. sensibilis aut vires cū
sint apphētiue pcpitūtipm z si sequunt ordinant: sed nō
de necessitate sequunt: qd ptingēt se hnt ad op^o. ¶ Ad
illud aut qd ptra obijct dicēdū qd gñatiua duob^o modis

psiderat. s. in subali sibi z in annexo per accūs. Si pside
rat in subali sic habet actus non subiacētes rōni sicut est
abstrahere semē ad locū generationis z cōferre sibi vir
tutē informatiua cū qnque suis opib^o. s. assimilatio cō
cauo pforabili aspo z leui quoqz pūmū adequat ptes ex
planādo exterius. 2^m aut cauat que dat mēbra ut sint ua
sa humidi. 3^m pō pforat spōdila ut sit pcauus trāsfr^o nu
che ut habeat vicarius cerebri in collatione motus z sen
sus per totū corpus. 4^m pō exaspāt quedā mēbra ut flo
machū facit interius villosū quo magis retineat cibū:
z matricē interius villosam quo magis retineat semē cō
ceptū. 5^m aut leuificat: hoc in multis mēbris que leuia
sunt. annexū aut per accūs est motus uolūtariū z dele
ctabile tactus. hoc enim nō in oibus habet vñū: sed illa
respicit ad aīam sensibile z ulterius ad rōnēz. ¶ Siliter
dicēdū est de nutritiua: opa enim subalia nutritiue sunt
appetere cibū z digerere ad locū digestionis: z expellere
a loco digestionis ad mēbra z pascere mēbra per vnionē
cibi ad subam mēbz z informare cibū mēbz: z quātū ad
hoc nō ordinat a rōne sed quātū ad annexa per accidēs
que nō habet in oibus sicut est tēpus z qūlitas cibi z dele
ctatio sensibilis: p m hoc enim est sub uolūtate z viribus
aīe sensibilis. ¶ Ad aliud dicēdū qd irascibilis z cōcupi
scibilis in brutis ex defectu motoris superioris ferunt p m
impetū. In hoīe aut in eadē suba aīe pūctia sunt motori
superior: ideo pnt ordinari z retineri ab ipso. ¶ Ad ali
ud dicēdū qd hoc ipm qd dicit p m picipare extrahit a
rōne sua per hoc qd addit qūlter. qūlter entz picipare nō
est picipare simplr s. p m aliqūē modū. ¶ De diuisione
Augustini dicēdū qd dat penes genera mouētū. rōna
le z sensibile: z sub rōnali cōphēdit uolūtās. ¶ Ad id
aut qd obijct de fantasia dicēdū qd ipsa in hoīe non mo
uet ad virtutē nisi per impū rōnis. z Aug^o pncipalr lo
quit de mouētibus in hoīe z ad virtutē. ¶ Ad aliud di
cēdū qd rō z cōcupiscibilis z irascibilis vniunt in gñe mo
uētis z diuidunt in mō mouēdi. rō enim mouet cuz ap
prehensione. irascibilis aut z cōcupiscibilis sine apphensio
ne: s. nō sint ptes eiusdē aīe uō tñ cadūt in vna diuīsiō
ne eo qd reto: quent ad vñum motū rōne mouētē z ordi
nate z irascibilis z cōcupiscibilis impatis z ordiatis. ¶ Ad
id qd obijct de diuisione Auer^o dicēdū qd ipse nō ponit
nisi mouētia aīe sensibilis: qd ibi nō enumerat nisi vires
aīe sensibilis. ¶ Ad aliud dicēdū qd tacet fantasiam ga
nō est pure mouēs sed etiā apphēdens: ibi nō enume
rat vires nisi que sunt tñ mouētes. ¶ Ad id qd obijct
de diuisione A^g: dicēdū qd ppius sensus nō mouet eo
qd nō cōponit aliqd. ex cōpone aut elicit appens bonūz
uel malū. sensus aut per accūs z coīs qdē mouet sed nō
pse: sed mediāte estimatione z fantasia per qd elicit ap
parēs bonū uel malū ex sensibilib^o cōpōsitis uel diuīsīs.
¶ Ad aliud dicēdū qd sensualitas nō noīat vim vñam
sed totū appetitū qui digerit in qnque corpis sensus ut
dicit Aug^o. z hoc supra explanatū est in qōne de tētatio
nibus. ¶ Ad aliud dicēdū qd ipse modus loquēdi innu
it act^o sensus coīs z fantasie per hoc qd dicit qd vidit mu
lier qd lignū eēt pulch^r visu z ad uescendū suauē: z aspe
ctui delectabile. hec enim nō sunt opa vñius sensus. de
lectatio enim refert ad tactū pueniētia z suauitas ad gu
stūm: z pulchritudo ad visum. sensus aut coīs z fantasia
exposuerūt ista eliciēdo apparēs bonūz ad qd mouebat
mulier. ¶ Ad aliud dicēdū sine p iudicio qd māles vir
tutes amplioris sunt diuisionis qz sepate a materia z p
pter hoc a parte sensibilis plures sequunt motiue qz ex
pte rationalis. z hec est sentētia Auer^o. sup xj^o metha^o.
qui dicit qd intelligētie separate non habēt vires nisi in
tellectum z cōcupiscētiām: z uocat cōcupiscētiā uolūtātē
Et siliter nullus p hōz nec sanctorū vñqz dixit in rōnali
aīa eē irascibilis z cōcupiscibilis. ¶ Ad aliud dicēdū qd
arduū dicit duob^o modis. s. alium simplr in dignitate: z

elevatū supra potētia: et repugnās potētie. et pmo mō nō est obm speciale sed est p dno oim bonoz eternoz si cut sapie et bonitatis et huiusmodi. vñ sic nō hēt aliquam virtutē que moueat in ipm. 2° mō. s. fm q est eleuatū sup potētia et repugnās ipm nō est nisi in sensib^o. **¶** Ad aliud dicēdū q intellect^o fm q est eternoz bonoz nihil inuenit repugnās et sic nihil erit in eternis q egrediat: nā cū aiositate et audacia: et si inuenit ibi delectabile speciale illius erit uolūtas. **¶** Ad aliud dicēdū q charitas et spes in uolūate sunt simpli. spes enim est eternitatis siue indeficiēte. Indeficiētia aut duo dicit. s. pmanentia siue siue et hoc nō est bonū p se sepatū ab alijs bonis propter hoc p se nō est in irascibili sed etiā in bonis pcupiscibilis. dicit enim incōmutabilitatē: et sic iterū non dicit bonū sepatū qd fit in vna ut siue alia: et ppter hoc charitas et spes ppter sunt in uolūate. Illius tñ sūt due alie siue magis. Quarū vna supra posita est. s. q irascibilis et pcupiscibilis ex ordine ad rōnē pnt in bona spūalia. et rñdēt ad obta in ppariū dicētes q irascibilis et pcupiscibilis pur psuale sunt a rōne eleuatū sup posse sui orga ni ex vñone subali ad rōnē: sicut etiā sensualitas ex ordine ad rōnē efficit sōm peccatū cū tñ hoc nō hēat ex p pte organī uel ex hoc q inest brutis. Alij dicūt propter rōnes sup positas q sicut in sensibili aia irascibilis et pcupiscibilis: ita etiā in rōnali est irascibilis et pcupiscibilis et illas uocant humanas alias aut brutales: et dicūt q **¶** Alij pbi nō loquunt nisi de cōi motiūo. i. de uolūate: cum tñ uolūtas habeat partes concupiscibilem et irascibilem et humanam.

¶ Querit de sufficiētia numeri istarum virium. s. concupiscibilis et irascibilis.

Terio queritur De sufficiētia

istarū viriū. vident aut debē eē plures. sicut enim se hēt cognitūa ad cognoscē sic appetitūa ad appetere. sed cognitūa motiua est aliquo mō ergo et appetitūa motiua erit aliquo mō cognitūa. **¶** Itē sicut se habet uerū ad bonū sic se hēt cognitūa ad appetitūa: s. uerū est in bono: ergo cognitūa erit appetitūa: et sic nulla erit appetitūa nisi sit aliquo mō cognitūa: et sic nullū est bonū nisi sit aliquo mō uerū. **¶** Solo dicēdū q motiua nō est nisi triplex. s. duplex impans et vna exequens. vna impans est cū cognitione sicut intellect^o practicus in aia rōnali: et fantasia in aia sensibili. siue cognitione autē uolūtas ex pte rōnis: et irascibilis et pcupiscibilis ex parte sensibilibis. Exequens autē est illa que ifusa est in neruis et musculis. **¶** Ad p^m dicēdū q non sic se hēt appetitūa ad cognitūam sicut cōuerfo. cognitūa enim nūciat de motu et ppter hoc est p^o. vñ si postea appetitūa esset cognitūa eēt sua cognitio supflua. nūciaret enim eūdē mōdū: appetit^o autē qui est in cognitūa nō est vñ ille qui ē ex spe appetibilis sicut sup dixi ubi determinatū est quomō mouetia spe sunt vñ. **¶** Ad aliud dicēdū q h uerū sit in bono uō tñ est in rōne ueri et ppter hoc uerū appetitū qui nihil distinguit nō est ab ipso sed a bono tñ. Intellect^o autē qui discretius est et distinctius est apphēdēdo distinguit utrūq: et ppter hoc cognitūus est p speciem ueri et motiūus per speciem boni.

¶ Queritur de motiuis istarum potentiarum.

Consequenter queritur

de motiuis his que aīcedūt istas h non possint cognosci nisi per phabitas eo q non ponunt a phis nisi raro sed a sanctis tractant et sunt sex. s. sensualitas et rō cū portione supiori et inferiori: et liberū arbitriū et sindere/ sis et pscia et imago dei que est in aia. **¶** Querat ergo pmo de sensualitate: et q iā determinatū est sup qd sit. et utrū sit vna potētia uel plures. et quomō sit sōm peccatū nō restat hic determinādū nisi de actib^o eius. **¶** Ad qd

sic obijcit. ad motū in bonū ut nūc extigit sensus boni et post sensum estimatio de hūdo: et post estimatiōe p sensus qdē: et post hoc desiderū: post hec autē ad delectabile est pcupiscētia et ptra nociuū ira. **¶** Querit ergo utrū oēs isti act^o sint sensualitatis. et videt q nō. si enī sensualitas est appetit^o qui fert in qnque corpis sensus ut dicit Aug^o: tñ nō vident eē actus eius nisi actus appetit^o et il li nō sunt nisi pcupiscere et irasci: ergo videt q sensualitas nō hēat actus alios. **¶** Itē in tāta successione actū extigit mora: cū nos videamus quosdā subito pcupiscere apphēsus uel irasci. **¶** Preterea cū p sensus nō videt eē sensualitatis. sensualitas enim fm impetū fert. cō sensus autē videt sibi pponere piliū et electionē que nō conueniūt aie sensibili. **¶** Solo sup docuim^o q sensualitas fm nram suā nō dicit vim: et in qbusdā pctis etiā pus. mor^o aut nō est in sensualitate: ac sensualitas dicit corruptionē que ex cōuictione ad carnē est: etiā in vtrūq aie rōnalis: et ppter hoc pnt eē sensualitatis plures actus: sicut enumerati sunt. sed sensus boni est fm actus sensus cois uel per actus. estimatio autē de hūdo est ipsius estimatiue uel fantasie. Si estimatio sub fantasia cōtineatur p sensus pō in bonū ut nūc est appetit^o eo mō quo supra dixim^o p sensum in uolūate. desiderū autē incōpletū dicit appetitū. cōcupiscētia autē uel ira cōpletū et faciē impetū supra rē desideratā. **¶** Dicēdū ergo ad p^m q cū dicit Aug^o q supfluitas est sensualitatus appetitus et. diffinit sensualitatē ab ultimo motu eius. **¶** Ad aliud dicēdū q actus illi nō pcedūt semp se inuicē tpe eo q pcupiscētia qnq statim est post sensum et tñc alij act^o cōi sensu habitualr supponunt. sensus enī p se nō moueret nisi in ipso supponerent estimatio de bono hūdo et p sensus in ipm desiderū. **¶** Ad aliud dicēdū q assensus ille nihil aliud est q pcor appetit^o apphēsiū pcedētis et propter hoc nō pponit piliū et electionē eo q nulli innitit pua sioni sed impetu concordat ad apphēsum.

¶ Queritur de ratione hui^o potētiarum cum proportio ne inferiori et supiori.

Secundo queritur De rō

ne cū pportione sua inferiori et supiori. et q sup notatū est qd sit rō practica et speculatiua. et qd portio inferior. et qd portio supior. et quō differūt a se inuicē et a sensualitate. et quō gradus tētationū sunt in ipis: non restat hic determinare nisi de actib^o rōnis quos ponit Dama^o in li^o 2° 22° cap^o. ubi dicit q pmo est inqsiō et pscutatio de bono apphēso: et post hoc piliū siue piliatio. Deinde iudicat qd meli^o. deinde disponit et amat qd ex piliū iudicatū est et uocat snia. deinde post disponem fit electio. Electio autē est duob^o pīacētib^o hoc pte altero optare. deinde impetū facit ad opationē et dicit imper^o. deinde utitur et dicit usus: et deinde cessat ab ipetū uel appetitū post usum. **¶** Sed obijcit apphēso enim boni est aī scruti mē ipius aut inqsiōne: et illos act^o nō ponit Dama^o: ergo est diminut^o. **¶** Preterea dicit q piliū est appetit^o inquisitiuus de his que in nobis sunt reb^o: tñ finis appetit^o sit sine cognitione: et sic sine inqsiōne. **¶** Itē piliū est de ignorato: appetit^o autē nō nisi de certo et apphēso. **¶** Preterea iudiciū nō videt differre a piliū: piliū enim oē iudicās est quō melius pueniat ad finē. **¶** Preterea dispō et amor nō vident eē vñus act^o. dispō enim est in ordine: amor autē nō piderat ordinē. **¶** Preterea hec dispō siue amor nō videt ppter dici snia. dicit enim Pīac in li^o de diffinitionibus q snia est credulitas alius rei. credulitas autē nō est amor uel dispositio. Sicut electio potius videt cōuenire libero arbitrio uel eligentiē q rōni. **¶** Preterea dicit q impetus sequitur post electionē et videt falsū q uolūtas pfecta ē aī ipetū et post electionē. **¶** Itē ipet^o nō est act^o rōnis s. pot^o viriū illarū que diffule sunt in neruis et musculis. **¶** Preterea

Secūde partis sūme

querit qd ipse appellet usum. si enim sic accipit ut dicit Aug^o qd aliqd in facultate uolūtatis assumit z ad aliud refert qd opinādū est tūc falsum est qd dicit Dama^o qd cessat ab appetitu post usum adhuc enim nō cessat ab appetitu nisi obtineat illud qd iēdit per usū. ¶ Diciterea aliq istoz actū nō vident eē rōnis sed uolūtatis sic amare. ¶ Solo dicēdū qd Dama^o ponit oēs act^o rōnis qd sūt ad cōsecutionē ultimā uolūtū siue sint rōnis in se siue sint aliarū potētiaz per impiū rōnis. p^m igit est apphēsiō boni simplr siue finis: z pūne sequitur uolūtās in illud ante oēm actū rōnis. vñ hos duos act^o supponit Dama^o. vñ i tellect^o practici z alterū uolūtatis que tūc finis est z non ei^o qd est ad finē. rō aut est eoz que sunt ad finē. p^m aut act^o est pscrutari siue pquirere per que deueniat ad finē z cū multa ingrat erit scdus eius act^o examinare querēdo p silū qd eoz melius sit ad psecutionē finis. post p silū um xō sualū de vno dat iudiciū de ipso tanqz illd melius: z hoc cū alijs multis sit ei ppositū poptat illud p silū z ptelegit: post electionē aut est impiū rōnis ad agendū illud qd mediāte illo obtinet res: z hoc uocat imper^o ad opus: qd id xō qd obtētū est desideratū non habet siue gaudio: z hoc est fruct^o rei desiderate fm qd fruct^o est cū gaudio ut ut dicit Aug^o. z qd appetit^o puenit ad finē: intentū cessat ab appetēdo. ¶ Dicēdū ergo ad p^m qd apphēsiō supponit ut act^o intellect^o practici. ¶ Ad aliud dicēdū qd p silū est appetit^o a spē appetibilis. ois enim potētia in qua est spē desiderabilis appetitiua est uel simpliciter uel fm qd. vñ potētia cognitiua practica appetitiua est fm qd. ¶ Ad aliud dicēdū qd p silū qdā supponit ut certū. s. finē z qdā querit ut ignorās. s. modū pueniēdi ad finē. Itē appetit^o p silū certificat ex fine. ¶ Ad aliud dicēdū qd duplex est iudiciū. s. discretionis: z hoc ē ingres p silū. z est iudiciū qd est pmulgatio finis: z hoc est post p silū: z de hoc intelligit Dama^o ita qd nō decretū illius iudiciū adhuc sic est obuiare ppter debilitatē p suasionis. ¶ Ad aliud dicēdū qd amor dicit ibi inclinatio appetit^o in melius cōsultā: z nō ponit ibi pro passiue uolūtatis. ¶ Ad aliud dicēdū qd est electio ex libertate que nō est aliud qz libertas faciendi qd vult: z hec acceptio puenit libero arbitrio. est etiā acceptio electio vñ^o pro altero ppter rōnis p suasionē z hoc est actus rōnis. ¶ Ad aliud dicēdū qd uolūtās nō est in ordinatis ad finē sed ipsius finis. Dama^o enī non enumerat nisi illos act^o qui sunt in his que sunt ad finē. ¶ Ad aliud dicēdū qd imper^o est rōnis per impiū s. sit motiue que est in nervis z musculis per extēsiōē. ¶ Ad aliud dicēdū qd uti est frui cū gaudio put frui sumit gñalr pro qlibet refectione que est ex psecutiōe desiderati z post huiusmodi refectionē cessat ab impetu. ¶ Ad aliud dicēdū vide licet ad ultimū qd oēs actus enumerati sunt rōnis perse uel per imperiū ut dictum est.

¶ Utrum liberum arbitriū tūc insit rationabilibus.

tertio queritur de libero arbitrio.

¶ Et querunt sex. quoz pimum est Utrum liberū arbitriū tūc insit rōnabilibus uel etiā brutis. 2^m qd sit per diffinitionē z subām. 3^m de actib^o eius. 4^m de libertate eius. 5^m de statibus eius. 6^m de cōparatione eius ad liberum arbitrium angeli z dei.

Primum pcedit sic.

¶ De qd hēt ptatē iudicādi p traria z inclinādi se ad qd cūqz uoluerit hēt liberū arbitriū. aia sensibilis in multis aialib^o brutis est huiusmodi: ergo hēt liberū arbitriū. p^m pbat per diffinitionē Boecij de libo ar^o. qui dic qd liberū arbitriū est ptās faciēdi qd vult. 2° xō pbat ex supdictis ubi hitū est qd iudiciū fantasie est iter p traria: z sifr appetit^o: z nō obligat ad aliqd illorū ex necessitate.

¶ Itē in quocūqz ex seipso est xtus appetēdi bonū uel malū absqz coactione ad alterū in ipso est libtas. appetit^o in multis brutis est huiusmodi: in multis brutis est liber appetit^o. p^m pbat i p^m metha^o ubi d^o qd liberū est qd sui p^m causa est. 2^m pbat per aucticta. Unde sic cuiusqz i est liber appetit^o illi inest libtas appetēdi qd vult. qz fm sciōs nihil aliud est qz li^m ar^m. brutis iest liber appetit^o: g ei iest libtas appetēdi qd vult qd idē est cū li^m ar^o. Si forte dicat qd hnt qdē liberū appetitū s. nō hnt liberū arbitriū eo qd nō arbitrant de appetibili. ¶ Cōtra nō ē appetit^o sine iudicio appetibilis. bruta liberū hnt appetitū: g iudiciū hnt de appetibili. s. iudicare est arbitrarie: ergo hnt ar^m: z sic hnt ambo ea que exigunt ad liberū arbitriū. Si dicat qd ar^m est rōnis z uolūtās sifr in qd^o pncipalr pstitit liberū arbitriū eo qd Aug^o dicat qd li^m ar^m est facultas rōnis z uolūtatis. ¶ Cōtra fm hoc nihil differt in hoie z brutis nisi qd in brutis iudiciū est de sensibilib^o z fantasie z appetit^o est desideritū sensibilis: in hoie autē est rōnis z uolūtatis: g in sensibilib^o bruta hnt libtatē iudicādi z appetēdi. s. que cūqz hnt libtatē talē pnt abstinē a delectabilib^o z nō abstinē. bruta hnt talē libtatē: g bruta pnt abstinē z nō abstinē: ois enim abstinētia a delectabilib^o est a rōne ut dicit Ag^o: g bruta hnt rōnē qd fallax est. ¶ Itē que cūqz moueri pnt fm abstinēs z i abstinēs sūt susceptiua xutis z vitij: bruta sic pnt moueri: g sūt susceptiua xutis z vitij. ¶ Itē que cūqz agunt magis ipetu nāe qz agūt nō hnt liberū arbitriū. s. bruta magis agunt ipetu nāe qz agūt ut dicit Dama^o: g non hnt liberū arbitriū. ¶ Solo dicēdū qd bruta nō hnt liberū arbitriū nec libi arbitriū iudiciū: nec liberū appetitū. li^m enim ar^m dē a libtate arbitradī de bono simplr z malo simplr: magis arbitrado in ipis fm rōnē honesti uel ihonesti qz fm rōnē delectātis uel nō delectātis. Sifr iudiciū libi arbitriū est de honesto uel ihonesto. qd pbat ex hoc qd ab oib^o libi arbitriū ponit pncipiū in morib^o: libtas etiā appetit^o pstitit in hoc qd hēt facultatē iclinādi se in iudicatum uel deiclinādi ab ipso: z hec nō sūt in brutis. Iudiciū enī brutorū nō est nisi in delectabili z nō eleuat ad iudiciū honesti: z ppter hoc ipm nō est absolute liberū. Ex obligatiōe enī mae in qua est sic in organo cogit ad sistēdū in pticulari z in sensibili bono. Sifr appetit^o ex organo i quo est obligat in bonū ut nūc uel malū ut nūc z ppter hoc nō est oino liber. ¶ Ad p^m dicēdū qd hoc argū^m pcedit bñ de hntē ptatē absolutā z oino liberā. ¶ Ad aliud dicēdū qd virt^o appetēdi bonū uel malū in brutis nō est oino liba z sine coactione imo ex sensibili bono mota ppter obliuionē quā hnt ad māū ferunt fm impetu z nō expectāt iudiciū honesti uel ihonesti.

¶ Quid sit liberum arbitrium.

Secundo queritur quid sit liberū arbitriū fm subām z diffinitionē.

¶ Et qa multe sunt diffinitiones disputabim^o de singulis. p^o de diffinitione bti Aug^o que ponit in 2° sniariū diffinctiōe xxiii^o. que hec est. liberū arbitriū est facultas rōnis z uolūtatis qua bonū eligif grā assistēte z malū ea deserēte. ¶ Querat ergo qd supponit facultas: si enim supponit facile ptatē ut qdā dicit in ptās nō est sepata ab eo cuius est ptās erit z hec ptās in rōne z uolūtate: cū igit liberū arbitriū sit illa ptās liberū arbitriū nō erit illa potētia aie p se sepata a rōne z uolūtate. ¶ Diciterea potētia nō accipit facultatē nisi ex habitu. cū igit liberū arbitriū supponit facultatē in rectori: ipm erit habitus per quē facilis sit ad actū rō in iudicādo z uolūtās in uolēdo. habit^o autē facile faciēs rōnē ad actū est sciētia agēdoz. g liberū arbitriū in rōne nihil aliud est qz sciētia agēdoz qd apte falsus est. ¶ Si forte dicat qd est habit^o innat^o. Cōtra habitus inatus nō pficit potētia nisi ad actū sicut visus oculū. Si ergo liberū arbitriū est habitus rōnis non perficiet

rōnem nisi ad iudicāduz. ubi aut pñcit rōnem ad actuz
 talē nisi scia: ergo li. ar. in rōne quedā scia erit naturalis.
 ¶ Deierea nullus habet idē numero gr̃is pñctius
 est duarū potētiarū. Si ergo li. ar. sit h̃mōi: facultas habi
 tualis nō erit nisi vni^o potētie idēz numero ex̃is. si
 ergo est facultas rōnis nō erit facultas uolūtatis uel opozet
 q̃ sit aliud numero. ¶ Item facultas qñqz est nomē re
 rum que possident ad nutū z iō qdā dicit q̃ in tali me
 thaphora ponit h̃ eo q̃ li. ar. ad nutū hēt rōnē z uolūta
 tē. ¶ Sz p̃tra: p̃ hoc facultas ponit in diffinitōe li. ar.
 effectiue: z erit sensus li. ar. est facultas rōnis z uolunta
 tis: hoc est facillē faciēs rōnem z uolūtatem. Cum aut sit
 in aia erit potētia uel passio uel habit^o. si potētia p̃tra nul
 la potētia pñcit p̃se aliā ad facultatē act^o li. ar. est potētia.
 ergo nō pñcit rōnez z uolūtātē ad act^o facultatē. p̃a p̃bat
 per deductionē ad incōueniēs. Si enī vna potētia pñce
 ret aliā ad actū: cuz aīe semp̃ in sit sua potētia semp̃ essent
 pñcte. Si p̃o dicat q̃ sit habit^o tunc erit habit^o in natus z
 infusus uel acq̃sit^o. si innat^o tunc nō debēt esse liberi^o in
 patria q̃z in via: nec in via q̃z in inferno. Ea enī que nālia
 sunt nequa q̃z mutant in inferno. sicut dicit Dio^o sed sunt
 integra z sp̃lēdidissima. ¶ Deierea h̃m hoc idē nume
 ro acc̃is esset in duob^o s̃btis. ergo si li. ar. est habit^o nālis
 facillē faciēs rōnem z uolūtātē: erit in utroqz idēz nume
 ro ex̃is. Si dicat q̃ est infusus habit^o uel acq̃sit^o sequit^o q̃
 li. ar. sepabile sit ab aia rōnali. ois enī habit^o infusus z acq̃
 situs est acc̃is sepabile. Si p̃pter hoc p̃cedat q̃ facultas
 in p̃dicta diffinitōe nō supponit hitum. ¶ Cōtra q̃cqd
 capit intēsiōē z remissionē h̃m essentia sui illud est acci
 dēs: facultas z h̃mōi li. ar. capit intēsiōē z remissionēz:
 ergo est acc̃is. p̃a p̃bat ex hoc q̃ essentialia sunt diffini
 entia que nō sunt h̃m magis z minus. 2^a p̃bat ex dicto
 multoz sanctorz z p̃cipue magis Ber. z Ansel. q̃ dicit
 q̃ liberi^o est in angelis q̃z in hoib^o ex̃itib^o in via: z libe
 rius in iustis q̃z in peccatorib^o z liberi^o in p̃ctōrib^o q̃z in
 condēnatis. ¶ Item q̃cqd determinat per magis z mi
 nus illud inest acc̃itāl^o. Facultas arbitrii sic determinat
 per magis z minus: ergo inest acc̃itāl^o. p̃a p̃bat per hoc
 q̃ sbalta nō insunt h̃m magis z minus. 2^a p̃bat per hoc
 q̃ dicit sancti q̃ maior est libertas a peccato q̃z a coactio
 ne: z maior est libertas a miseria q̃z a peccato. ¶ Item
 quicqd h̃m se est acceptū de p̃ntibus nām li. ar. est h̃m se
 acceptū in hoīe z angelo: ergo erit de p̃ntib^o nām. p̃a pa
 tet per hoc q̃ acceptū p̃ns est h̃m sui nām. 2^a scribitur ab
 Ansel. de li. ar. qui dicit q̃ li. ar. in deo est a seip̃o. In ho
 mine aut z angelo acceptū est ab alio. ¶ Inde sic oē cō
 sequēs nām alicui^o est acc̃is. li. ar. est p̃ns nāz hoīs z an
 geli: ergo est acc̃is. Cū ergo nō possit poni in aliquo ge
 nere acc̃itis q̃z in habitu li. ar. erit habit^o. Si hoc p̃cedat
 obijcit per uerba Boeci in libro de li. ar. z gr̃a. ubi dīc
 q̃ libertas a necessitate. i. a coactiōe eque z indifferēter
 deo vniuerse que tam bone q̃z male rōnali puenit crea
 ture nec peccato nec miseria amittit uel minuit: nec ma
 ior in iusto est q̃z in p̃ctōre: nec plenior in hoīe q̃z in an
 gelo. Ex hoc accipit q̃ li. ar. nō est h̃m magis z minus.
 ois aut habit^o siue sit nālis siue acq̃situs siue infusus inest
 h̃m magis z minus. ergo li. ar. nō est habit^o. 2^a p̃bat per
 inductionē. vnus enī magis idiget visu q̃z alius cū in vi
 sus sit habit^o nālis z sic de alijs. ¶ Deide querit de hoc
 qd sequit^o in diffinitōe q̃ dicit esse uolūtatis z rōnis.
 hoc enī nō pōt intelligi nisi vno triū modoz. i. q̃ sit rō
 nis z uolūtatis ut vni^o potētie 3° cōparate ab illis duab^o
 sicut dixerūt qdā. uel q̃ sit rōnis z uolūtatis ut duarū di
 uersarū potētiarū. uel q̃ sit vnus p̃ncipalr z alteri^o scōa
 rio. z per illā z hoc aut rōnis aut uolūtatis. Si p̃mō tūc
 vna potētia per cōpōnez est ex rōne z uolūtate: z illa est
 li. ar. Sed p̃tra p̃prietas cōpōnem nō hēt cuz p̃prietate
 ad p̃stitūduz aliqd̃ tertiu^o: sed rō z uolūtas sunt p̃prietates
 aīe ut dicit Aug^o in libro de trinitate z magister p̃r

mo iniarū distīn. 4^a. q̃ uoluntas z rō nō pueniūt ad cō
 stitutionē alicui^o tertiu^o. p̃a p̃bat ex hoc q̃ oē p̃p̃riū inest
 sp̃ei z sube ut cū qua hēt cōpōnem. ¶ Itē quēcūqz duo
 cōponūt aliqd̃ 3^m vni^o eoz est per modū act^o z alterum
 per modū potētie qd absurdū est. ¶ Deierea in nullo
 nunqz inuētiū est s̃c̃le in potētis sp̃ualis nāe. s. q̃ due po
 tētie cōponūt aliquā 3^m. ergo videt q̃ neci isto posset
 esse. ¶ Itēz videmus exp̃se q̃ in electiōe li. ar. rō sepe
 cōtradicit uolūtati. Ea aut ex q̃bus sit vni^o nō p̃tradicit
 sibi in actu illi^o: ergo ex rōne z uolūtate nō sit vni^o qd sit
 li. ar. ¶ Item h̃m hoc rō z uoluntas eēnt p̃tes li. ar. aut
 ergo essentiales aut integrales aut subiectiue. Si p̃mō
 tunc erit sicut act^o z potētia: sed potētia nō ponit in diffi
 nitiōe alicui^o: ergo altera ipsarū quēcūqz est ut potentia
 nō debet poni in diffinitione li. ar. Si p̃o integrales tūc
 nullo mō debent p̃ncipales enī p̃tes nullo mō habēt
 actum nisi actum totū. Cū si diffiniant diffiniri h̃nt per
 sua tota. Si 3° mō tūc erūt p̃ntia liberū arbitriū sicut ite
 ri^o p̃sequit sup̃: z sic iterū nō debēt poni in diffinitōe
 eius. ¶ Item si cōpō est ibi illa nō est p̃bica ex mā z for
 ma: neqz logica. s. ex gr̃e z dīa. Cū ergo nō sit aliud ge
 nus cōpōnis faciēs rez nō videbit ibi esse cōpō. ¶ Itē
 hec cōpō p̃pter aliqd̃ est z nō nisi p̃pter actū: cum actus
 sint p̃mi potētis h̃m rōnem. Queraf ergo q̃ sit ille act^o
 cōpōsit^o: rōnis enī z uolūtatis nō inuenimus nisi act^o
 simplices. i. iudicare z uelle. ¶ Itēz in mouēdo ad actū
 rō p̃reit uolūtātē h̃m nām. quorūcūqz aut vni^o est p̃rius
 z alteri^o posteri^o in actu illoz nulla est vniō ad actū vni^o
 z simul: ergo rō z uoluntas nō vniunt ad actum vnum.
 ¶ Item habitus est sup̃ q̃ in sensibili aia sunt duo mo
 uentia. i. fantasia z desideriu qd hēt p̃tes p̃cupiscibiles z
 trasibiles: z hec nō vniunt ad cōstitutionē vni^o actus z
 vni^o potētis: ergo a sibi duo mouentia rōnalis aīe. i. rō z
 uolūtas nō debēt vniari ad actū uel potētia p̃stituentaz.
 ¶ Si p̃pter hoc dicat q̃ li. ar. nō est cōpositū nisi ex rō
 ne z uolūtate sed est ip̃a rō z ip̃a uolūtas. ¶ Cōtra vni^o
 z idem z vna rōne sumptū nō est duo diuersa que non
 sunt vni^o rōnis li. ar. in hoīe z in angelo est vni^o z idem
 in vna rōne sumptū: ergo nō est duo diuersa que nō sūt
 vni^o rōnis. rō aut z uoluntas in hoīe z angelo sunt dno
 diuersa uō ex̃itū vni^o rōnis: ergo li. ar. nō est rō z uolū
 tas. ¶ Item li. ar. sepe eligit p̃tra rōnem. ergo si li. arb.
 est uolūtas. ¶ Itēz habet per hoc qd dicit Aug^o. Si p̃o
 dicat q̃ li. ar. sit vna illarū potētiarū p̃ncipalr z alia scōa
 rio. Tūc queraf que sit illa: z videt q̃ rō. Arbitrari enīz
 rōnis est in hoīe li. ar. Arbitriū ponit ut suba z liberum
 ut adiectiuū ergo subalr liberi ar. erit arbitrariz: cuz ar
 bitrari sit rōnis li. ar. p̃ncipalr erit rō. ¶ Item hoc acci
 pit ex uerbo beati Bernardi in libro de li. ar. z gr̃a ubi
 dicit q̃ li. ar. est liberū de uolūtate iudiciū. Iudiciū aut
 qd cadit in recto in diffinitione ista rōnis est: q̃ li. ar. est
 rō. Sed p̃tra h̃ est q̃ libertas arbitrii ut dicit beatus Ber
 nardus p̃ncipalr est circa uolūtātē: ergo li. ar. p̃ncipalr
 est uolūtas. ¶ Itēz habet per hoc qd dicit Aug^o q̃ in
 uolūtate est peccatū: peccatū aut pñcit penes li. ar. ergo
 li. ar. est uolūtas. ¶ Item Ansel. li. ar. est p̃rās seruandi
 rectitudinē uolūtatis p̃pter se. hic enī nō facit mētionem
 de rōne: ergo videt q̃ li. ar. nō sit rō sed uolūtas. ¶ Itē
 obijcit sic per rōnem. oē peccatū est malus usus li. ar. ois
 mala uolūtas est p̃ctm: ergo ois mala uolūtas est malus
 usus li. ar. ergo uoluntas est li. ar. ¶ Item Aug^o dicit q̃
 uolūtas in nobis semp̃ libera est. sed semp̃ bona non est
 ergo libertas p̃prie est uolūtatis. z sic iterū sequit^o q̃ uo
 lūtas sit liberi arbitrii. ¶ Itē illud videt esse liberi ar.
 penes qd videt esse auctoritas eorū que in nobis sunt.
 sed hoc est uolūtas q̃ penes uolūtātē est auctoritas fa
 ciēdi qd vult: ergo li. ar. est uolūtas. ¶ Item dicit Ber
 nardus q̃ libertas nāe est libertas a coactiōe: sed hec li
 bertas est penes uolūtātē z non penes rōnem. Ad sic

Secūde partis sūme

probat: uero exiūte in aīa cogit rō p̄sentire ei: sed adhuc manet libertas penes uoluntatē uolēdi uel nō uolēdi. ergo in aliquo casu cogit rō ubi nō cogit uolūtas: ergo libertas a coactōe p̄ncipālī est penes uoluntatē. Lū igitur liberū arbitriū denomīet ab illa libertate liberū arbitriū p̄ncipālī erit uolūtas. ¶ Item in opib⁹ que sūt a libero arbitrio rō nō opat nisi per modū p̄sily. uolūtas autē idēficiēs: ergo p̄ncipālīor in opib⁹ liberū arbitriū erit uolūtas q̄z rō. ergo liberū arbitriū p̄ncipālī est uolūtas. z hoc multi cōcesserūt. ¶ Sed p̄ra dicit Bern⁹ q̄ lib. arb. est p̄sensus rationis z uolūtatī: ergo uidetur q̄ lib. arb. equaliter sit ratio z uolūtas. hoc etiam uidet ex suo nomine. libertas enim uolūtatī p̄p̄te est z rationis arbitriū. ¶ Item uidet q̄ liberū arbitriū nō tñ sit rōnis z uolūtatī sed etiā aliarū plurimū potētiarū. Dicit enīz Bama. 2° libro 22° cap^o q̄ in oib⁹ rōnabilib⁹ entibus dū est magis nālīs appetitus q̄z dūcit lib. arbitrio omniū z cūz rōne mouet q̄z p̄iugate sunt in eodē cognitūe z aīa les p̄tutes li. arbitrio igitur appetit z lib. arbitrio uult: z lib. arbitrio inquirīt z p̄scrutatur: z li. arbitrio iudicat: z lib. arbitrio disponit: z lib. arbitrio eligit: z lib. arbitrio impetum facit: z lib. arbitrio agit. Ex hoc accipitur q̄ li. arb. sit appetitus z uolūtatī z rationis z motiue potētīe. ¶ Deinde obijciat cōtra illā partem diffinitionis qua bonū eligit gratia assistente. Dicit enim Damascenus q̄ electio est duobus p̄iacētibus optare hoc p̄re altero: ergo electio uidet eē actus eligentīe: z sic uidet liberū arbitriū esse idē cum eligētia. Hoc etiā uidet per hoc q̄ Aḡstīn 4° ethicorū eligentiā ponit inter efficiētes causas p̄tutis p̄suecibilis. causa autē efficiēs istarū p̄tutum uidet eē lib. arb. Si hoc concedatur contra. Dicit Aḡstīn q̄ uoluntariū maius est q̄z eligētia. i. in plus q̄ pueri agūt uolūtariē sed nō sūm p̄phesim siue eligētia z rēpētina z uolūtaria sunt sed nō sūm eligentiā facta. Cum igit oē qd est in libero arbitrio sit uolūtariū z nihil plus uidebitur lib. arb. non esse eligentiā siue p̄phesim: z ita uidet q̄ male diffiniat liberū arbitriū per acū eligētie qui est eligēti ut dicit Aḡstīn. ¶ Deinde querit de alijs diffinitionib⁹ que h̄z nō sunt adeo in usu ut ista tñ ponūt a sanctis. Et p̄mo accipiat illa que est in itinēario Clemētis in 2ª disputatiōe p̄ra p̄monē magnū datum a Petro ap̄lo sic. liberū arbitriū p̄tās est sensus aīe habens uirtutē qua se possit ad quos uelit act⁹ inclināre. Et cōtra hāc obijciat sic sensus enim aīe sunt interiores uel exteriores ut dicit Aḡzel. z exteriores sunt q̄nque z interiores q̄nque. i. sensus cōis imaginatio fantasia estimatio z memoria. Cūz igit liberū arbitriū nullus istorū sensūz sit nō uidebit eē sensus aīe. ¶ Deiterēa nihil uidet eē dictū qd dicit Petr⁹. q̄ lib. arb. p̄tās est sensus habēs uirtutē. h̄re enim uirtutē est h̄re p̄tatem z hoc ibit in īfinitū si diffinitio bona est. ¶ Deiterēa nō uidet eē īcōueniēs qd dicit ad quos uelit act⁹. uelle enīz actus uolūtatī est z sic per ip̄m nō debet diffiniri liberū arbitriū. Aliam diffinitionē dat Bern⁹ in libro de libero arbitrio z gratia sic lib. arb. est consensus ob uolūtatī in amissibilē libertatē z rationis que secū sēp z ubiq; potat inclinābile iudiciū: ipe liber sui p̄pter uolūtatē z ipe iudex sui p̄pter rōnem. ¶ Contra hoc obijciat sic sup̄ pbatū est q̄ p̄sensus est rōnis z uolūtatī. Coiter autē dicit q̄ liberū arbitriū potētia distincta sit a rōne z uolūtatē: ergo male diffinit liberū arbitriū per consensum. ¶ Item p̄ra iudiciū rōnis sepe agit per liberū arbitriū. ergo uidet q̄ in p̄sensu liberū arbitriū rō nō sēp z ubiq; potat inclinābile iudiciū. ¶ Deiterēa nihil uidet eē dictū qd dicit hūc p̄sensum esse iudicēz sūq; iudiciū est aī p̄sensūz: ita p̄sensus nō erit iudex sui sed alī iudex aī iudicabit ip̄m. ¶ Item Ansel. in p̄mo de libero arbitrio diffinit sic libertas arbitriū est p̄tās cōseruādī rectitudinē uolūtatī p̄pter ip̄am rectitudinē. Et

cōtra hoc obijciat sic lib. arb. est potētia rōnalis aīme. omnis autē potētia rōnalis est ad opposita ut pbat in x^o metha^o. ergo lib. arb. est ad opposita. ergo nō debet diffiniri ad vnum oppositorū tñ: q̄ est rectitudo uolūtatī. ¶ Itēz habet per diffinitionē Petri qui dicit q̄ h̄t uirtutē ad quos uelit act⁹ se inclināre. z etiā per diffinitionē Auḡ qui dicit q̄ lib. arbitrium eligit bonūz grā aīa sistēte z malū ea desēre. ¶ Item liberū arbitrium est potētia ordinata ad actū: potētia autē seruādī sūm q̄ h̄mōi non est potētia agendī: ergo uidetur q̄ lib. arb. potius deberet diffiniri per agē q̄z per seruare. ¶ Itē rectitudo uolūtatī nō pōt p̄seruari nisi habita. rectitudinē autē uolūtatī nō h̄nt mali: ergo mali nō h̄nt p̄tatem liberū arbitriū. ¶ Item sicut liberū arbitriū est liberūz ad actum quē uolūtatē est liberūz ad finē quē uult: z ita nihil uidet eē dictū qd dicit p̄tās seruādī rectitudinē p̄pter ip̄as rectitudinē. ¶ Ultimo querit etiā penes qd sumant huiusmodi diffinitiones. ¶ Solo dicēdūz q̄ liberū arbitriū potētia est sp̄ialis sūm ordinē nāe z hoc patet per actum ip̄sū liberū arbitriū qui est eligē qui h̄t aliqd rōnis z alī quid uolūtatī. eligē enī duob⁹ p̄positis alterū p̄optare est. duo s̄o p̄ponē rōnis est. alterū s̄o p̄optare uolūtatī est. Et ut hoc meli⁹ intelligat. ¶ Notādū q̄ quatuor succedūt sibi in ope rōnalis aīe. quorū p̄mū est act⁹ rōnis qui p̄siderādo p̄ponit aīe appetibilia z discernit qd appetibile sit. 2^m est uolūtatī p̄sentīēs in vñū appetibiliūz. 3^m est id qd eligūt amātū a uolūtatē: z hoc uocamus liberū arbitrium. z 4^m est p̄fecta uolūtas que mouet ad cōsecutionē appetibilis decreti per rōnē z optati per uolūtatē z electi per liberū arbitrium. q̄z s̄o arbitriū de appetibilib⁹ rōnis est: libertas autē uolēdi uel nō uolēdi uolūtatī est lib. arb. sequitur utrūq; idcirco nomen sūū cōponit ex utroq; ¶ Sciēdū tñ q̄ aliud est arbitrarī z aliud iudicare. Iudex enī in iudicio ordinē iuris tenet: hoc puenit p̄p̄te rōni que iudex est appetibiliūz: z iō rō sūm q̄ est iudex sēp dissentit malo. qñ autē cōpromittit in arbitros tūc cōpromittēs cedūt iure suo z arbitrorū est moderari p̄ utraq; p̄terp̄tū defecti ad grauamē p̄tis vñūz alteri⁹: z hoc p̄p̄te puenit libero arbitrio cui⁹ est moderari iter decretū rōnis z appetitū uolūtatī: z per electionē pōt declinare in vñū uel in alterū. z propter hoc dicitur esse lib. arb. q̄ in arbitrando nō h̄t lūmīes sibi p̄p̄os quātūz quātūz debet moderari p̄o rōne z quātūz pro uolūtatē. Sed sicut dicit Petrus p̄tatem h̄t ad quos uoluerit act⁹ se inclināre: i. ita tñ declarabit quid sit ei⁹ libertas z utrū habeat eā a seip̄o uel ab alio. ¶ In diffinitione autē Auḡ. cum dicitur lib. arb. est facultas rōnis z uolūtatī: facultas autē ponit p̄o p̄fecta p̄tate arbitri uolētis eligē qd cūq; uoluerit. i. decretum a rōne uel desideratū a uolūtatē. Et dī rōnis z uolūtatī eo q̄ sēp est arbitriū ei⁹ inter decretū rōnis z p̄cipiscētiā uolūtatī z nō ita q̄ sit uolūtas uel rō uel utrūq; sed sūm sūū esse z rōnē h̄z idē sit suba z sūm. ¶ Nō enī assentimus q̄busdā dicētib⁹ eandē potētia esse rōnē z uolūtatē z lib. arb. sed differre per actus. Esse enim lib. arb. a p̄fectione potētatis arbitrarie que est ex eo q̄ non ligat arbitri quin possit arbitrarī sūm utrūq; partē equaliter uel pro altera in grauamē relique. Esse s̄o rōnis a p̄fectione p̄tatis iudicarie que est ex eo q̄ tenet ordō iuris z iusticia cause sūm rei ueritatē. Esse s̄o uolūtatī est a p̄fectione appetitū inclinātis se in appetibile: s̄ba tñ z s̄bto idē sunt: z uoco suba z nām aīe rōnalis motiue ad opabilia: s̄bm autē uoco illud qd s̄bstat oib⁹ potētījs aīe z nālīb⁹ potētījs suis z p̄p̄ietatib⁹. ¶ Ad p̄m^o ergo dicēdū q̄ facultas facile z p̄fecta p̄tatem supponit que nō est ita rōnis z uolūtatī tanq̄z in ip̄s̄ existat sed tanq̄z inter que ut patet ex p̄dictis: est enim facultas hec p̄fecta p̄tās arbitrarie eligēdi decretū a rōne uel p̄cipitū a uolūtatē. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ facultas nō supponit habitum h̄z

hoc qdā dixerūt decepti a mō significādi qui est in noie scilz qz illud nomē videt noiare formā a mā abstractam cōponibilē cūz potētia sicut habet cōponit, sed supponit potētiā cōpletā ad actū ex sibi innatis que innata qdāz uocatū habet. ¶ Ad aliud dicēdū qz ille habet nō est rōnis ut patet ex p̄dictis etiā si sit innatus; z ppter hoc non sequit qz sit scia; sed est pfectio p̄tatis arbitrarie ut iaz dicitur est. ¶ Ad aliud dicēdū qz facultas nō est aliqd extrinsecus in duob⁹ idem numero ens eo qz nō dī facultas rōnis z uolūtatis tanqz sit in illis s; tanqz iter que. ¶ Ad aliud dicēdū qz facultas hic pōt bñ sumi per silitudines a reb⁹ exteriorib⁹ que dicunt facultates eo qz possideantur ad nutū. sed nō sic dī eo qz illā facultatē ponat in rōne z uolūtate eo qz faciat eos faciles; sed qz hēt eam in se ipsa ut diximus; z id cessant quatuor obones sequentes. ¶ Ad id qd obijcit qz facultas dicat intēsiōnē habet eo qz capit intēsiōnē z remissionē dicēdū qz facultas supponit potētiā pfectā ut dictū est. Sed tñ potētia duob⁹ modis pōt p̄siderari. s. in se z in comparatione ad exteriora quib⁹ adiuaat ad optimū uel impedit ab ipso. Si p̄ mō tunc nō capit intēsiōnē uel remissionē. Cū Bern⁹ in libro de libero arbitrio z grā dicit qz libtas a coactiōe nec peccato nec miseria amittit nec minuitur; nec maior est in iusto qz in p̄ctore; nec in angelo plenior qz in homīe. Si p̄ mō p̄siderat tūc accipit intēsiōnē z remissionēz s; qz grā uel felicitate iuaat ad optimū uel p̄trarijs horz scilz peccato z miseria ipedit ab ipso; z hec eadē cōsideratio est in oī potētia aīe. ¶ In cōparatiōe enīz ad habit⁹ z ad finē vnus est rōnabilior alio; s; tñ rō in se cōsideret sunt oēs eque rōnales. z per hoc patet solo ad sequens. ¶ Ad aliud dicēdū qz lib. arb. nō sic dicitur hic accipitur qz p̄us fuerit nā aīe rōnalis z postea accipit ipm; s; qz datū est ei cūz nā sicut oēs alie potētie nāles. ¶ Ad hoc aut qd obijcit qz oē p̄ns nām est accūs. dicēdū qz hoc uerū est de p̄nibus tpe; sed nō de p̄ntibus nā z rōne. Aīa enīz uīr ut dicit p̄bus in p̄mo de aīa. aut nihil est aut postter⁹ est z tñ nō est accūs. ¶ Ad hoc qd obijcit cōtra hoc qz lib. arb. dicitur esse facultas uolūtatis z rōnis dicēdū qz nullo triū modoz intelligit sed mō p̄ habito. z iō rōnes illas que sunt p̄tra opinionē dicentes vnā potētiā cōpactam esse ex ratione z uoluntate que sit lib. arb. pcedimus de plano. Sī rōnes illas que sunt p̄tra opinionem dicentem qz lib. arb. est ratio z uoluntas cōcedimus eo qz nos dicimus tres potētiās esse vnā in suba z s̄to ut sup̄ diximus. ¶ Ad illas aut que videntur p̄bare qz lib. arb. sit rō. dicēdū qz arbitrium qd ponit in noie liberi arbitrii nō est idem iudiciū nec est ac rōnis qd sic p̄bat. loquit aliqd aliū pponēdo sibi id qd est rōnis z id qd est uolūtatis dicēs castitatem esse de numero honestoz z virtutū z meritoz. formatiōnem aut delectabilem p̄cupiscētie uoluntatis sed tuo arbitrio est relictū qd eligas. ¶ In ista enī locutiōe pponit rōnis iudiciū in vno z p̄cupiscētia uolūtatis in alio z sequitur arbitriū electionis utrūqz. Iudex aut post finīz nō arbitrat. vñ cūz arbitriū hic sequat finiam rōnis arbitriū illud non erit rationis sed alterius potētie est lib. arb. ¶ Ad aliud dicendum qz cum dicit Bern⁹ qz lib. arb. est liberū de uolūtate iudiciū ponit pro arbitrio z nō s; ordinē furis pro electiōe iusticie. ¶ Ad id qd obijcit qz lib. arb. sit uoluntas dicendum qz lib. arbitas in uoluntate sit plus qz in ratione tñ nō sequitur ex hoc qz lib. arb. sit uolūtās; eo enim qz lib. arb. sit consequens rationem z uolūtate hēt aliqd de utroqz. ¶ Ad aliud dicēdū qz perficit peccatū diuersimode in diuersis potētijs. In rōne enim pficit tanqz in p̄sentiēte. In uolūtate aut tanqz in p̄fecte uolēte z appetente. In lib. autem arb. tanqz in eligente; z ppter hoc sancti diuersimode loquuntur de p̄fectione peccati. qdā enim dicūt qz oē peccatū est in rōne. z qdā qz omne p̄ctū est in uolūtate. z qdāz qz omne

p̄ctū est in lib. arb. z sīr de ope meritorio. ¶ Ad aliud dicendum qz Ansel. diffinit lib. arb. z libtatem eius in cōparatiōe ad finē ad quē datū est; z non s; id qd est; z hoc meli⁹ patebit infra in explanatiōe diffinitiōis eius. ¶ Ad aliud dicēdū qz peccatū est malus usus lib. arb. z p̄ctū est mala uoluntas diuersimode ut p̄dictum est. ¶ Ad aliud dicēdū qz uolūtās in nobis semp est libera imo incidit ibi sophisima s; locū p̄ntis. ¶ Ad aliud dicēdū qz penes uolūtate est auctoritas ut penes imperatōres. penes rōnem aut ut penes discernēs z penes iudicantes; lib. arb. uero ut penes eligēs. ¶ Ad aliud dicendum qz libtas est in trib⁹ virib⁹ aīe s; plus z minus. potētie enim organice ppter affixiōnē ad mām obligatiōnem hēt ad imitationē corpis z nō sunt oīno libere qua obligatiōe nō astringit rō cūz non sit potētia organica. Cogitur p̄ ab ipso exteriori p̄sentiēte uero z dissentire falsor; hoc p̄tingit ibi cūz a p̄prietate illa qua iudex est. Iudicis enim est ingredēdo z discernēdo sequi ordinē iuris z rei ueritatē. uolūtās aut hēt utrūqz libtate. uō enim cogit ad uolēdū id qd rōcinatum est; qz sepe p̄trarie mouet rationem sed lib. arb. libtatem hēt arbitradī quid eligat utrū. s. rōcinatū uel uolūtū. ¶ Ad aliud dicēdū qz uoluntas p̄ncipalior est in opibus qz ratio tñ non ex hoc sequitur qz sit lib. arb. ut patet ex p̄dictis. ¶ Ad illud qd obijcit qz lib. arb. sit ratio z uolūtās. dicēdū qz nō est uerū z hoc est qd dicit Bern⁹ qz est p̄sens rōnis z uolūtatis sic est intelligēdū qz eligēdo qnqz cōsentit uolito z qnqz rōcinato. ¶ Ad aliū patet solo per aīd dicta. ¶ Ad aliud dicēdū qz sicut sup̄ diximus de uolūtate qz vno mō cōparat ad uolūtū extraz alio mō ad vires aīe interi⁹ mouēdo eas ad actū: ita dico de lib. arb. vno enim modo cōparat ad eligibilem extraz alio mō cōparat ad vires intra. nri enīz arbitriū est intelligē uel nō z ingreere z disponē z amare z uelle z eligē uel nullūz horz facē; z in illa cōparatiōe loquit auctoritas Damasc. ¶ Ad illud qd obijcit p̄tra illā partē que dicit qua bonum eligat zc. dicēdū qz eligētia nō est liberi ar. eligētia enīz ponit deliberatiōnē s; iudiciū rectū sicut patet ex his que attribuunt eligētie in 3° ethicor. liberū enim arbitriū nō de necessitate sequit iudiciū rectum. electio aut nō est vniformis hincinde: electio enim eligētie est directe iudicare per rōnem z cum deliberatiōe. electio aut li. ar. est inclinatio ad quos uoluerit ac⁹ ut dicit Petrus siue p̄cupitos per uoluntatem siue discretos per rōnem. ¶ Ad aliud dicēdū qz eligētia causa est virtutis cōsuefabilis sed li. ar. coiter se hēt ad opa virtutis z vitij. ¶ Ad id qd querit de diffinitōe Bern⁹ dicēdū qz sensus dī duob⁹ modis p̄prie. s. z per silitudinē. p̄prie autēz diuidit in interiores z exteriores ut dicit Alga. per silitudinē aut dicit⁹ dī etiā de potētia aīe rōnalis; sicut enim sensus mouet ad p̄ns ita motiue aīe rōnalis ad p̄ns delectabile uel nociuū mouēt s; p̄cupiscētiā uel fugam. ¶ Ad aliud dicēdū qz cū dī li. ar. p̄tās zc. p̄tās supponit potētiā ex nā imp̄fecta. cum aut addit hīs virtutem zc. per virtutē supponit cōplemētūz illius potētie per habitū nālem z sic patet qz non ibitur in infinitum. ¶ Ad aliud dicēdū qz cū dī ad quos uelit ac⁹ zc. supponit uelle qd est eligens ex eo enim qz li. ar. sequit rōnem z uolūtate hēt aliqd rōnis z aliqd uolūtatis ut sup̄ determinatū est. ¶ Ad illud qd obijcit de 3^a diffinitōe que est Bern⁹ dicēdū qz p̄sensus diuersimode est rōnis z uolūtatis z liberi ar. z quomō sit rōnis z uolūtatis determinatū est. li. ar. p̄o est sicut eligēs hoc qd est decretum est a rōne uel cōcupitum a uolūtate uel utrunqz. ¶ Ad aliud dicēdū qz iudiciū qd secū postat li. ar. non est p̄prie iudiciū de re; qz hoc est rōnis sed est iudiciū arbitratīs utrū. s. sequēda sit rō uel uolūtās uel utrūqz; z hoc iudiciū semp postat secū li. ar. ¶ Ad aliud dicēdū qz p̄sensus dī esse iudex sui eo qz nō hēt iudicē sup̄iores

Secunde partis sume

cogere s; p; p;lo decreto deslectif ad rōne ul' uolūtate uel
utruq;. ¶ Ad aliud dicēdū qd obijcit p;tra diffinitionē
Ansel. q; li. ar. fm esse est ad opposita: sed in cōparatiōe
ad finē est ad seruādūz rectitudinē uoluntatis. z per hoc
patet solo ad tria sequētia. ¶ Ad aliud dicēdū q; p;as
liberi arbitrij est in nra p;ate: sed accipe iusticiā non est
in nra p;ate. ¶ Item deslecti a iusticia habita est in nra
p;ate. vñ cūz Anselmus diffiniat in cōparatiōe ad finēz
diffinit per ea que sunt in nra p;ate de fine: s; aut in pec
catorib; p;duā sit iusticia: p;as tñ p;eruādū nō est p;erduā
sicut aliq; amittēs thesaurūz thecam retinet in qua refer
uare posset thesaurūz s; hiet. ¶ Ad aliud dicēdū q; sicut
finis ultimus est vnus s; fines intēti sint multi. finis aut
ultimus est p;pter quē datū est li. ar. nobis. s. qd ponitur
ab Ansel. intētiua finis sunt quos figit ratio: z in illis li/
bertatē hēt li. arb. ¶ Ad ultimū dicēdū q; diffinitio Aug
dicit eē li. ar. qd est facultas eligēdi ex rōne z uoluntate.
sed diffinitio Petri tangit libertatē ipi in cōparatiōe ad
actū. diffinitio aut Ber. p;ncipalr tagit ea que hēt a rōne
z uoluntate. diffinitio aut Ansel. est in cōparatiōe ad fi
nem per quē data est. ¶ Ex his patet solo cuiusdaz qō/
nis que p;uenit fieri. s. qre uoiat li. ar. duplici noie. s. q;
p;ns est ex duab; potētijs rōne. s. z uoluntate. Lōuentēs
cum rōne in arbitrio z in libertate cum uoluntate. Simi/
liter patet qre arbitriū cadat in recto z ut suba: liberum
aut ut accūs: q. s. p; p; actū liberi ar. est arbitrij qd sequit
ex pte rōnis uel uolūtatis ul' utriusq; ut patet ex p;dictis.

¶ Queritur de actibus liberi arbitrij.

¶ Tertio queritur de actibus li.

ar. uidet enim q; plures actū hēt per auctori
tem Damasc. sup; inducta. s. q; li. ar. iudicat z li. ar. uult z
li. ar. ingrit. ¶ Item quētiq; potētie sic se hnt q; quedā
sunt diffiniētes alias: z quedā diffinit per illas: illarūz
actū eodē mō se hēbunt: qd pbat per hoc q; q;lis est habi
tudo potētiarūz ad inuicē talis est habitudo actuum. sed
rō z uoluntas diffinitū li. ar. ergo uidet q; actus rōnis z
uoluntatis sunt in actu li. ar. hoc etiā uidet per rōne actū
qui attribuit ei. s. eligē. Eligē enīz est duob; p;positis al
terūz p;oprire. duo aut p;ponē nō est nisi rōnis: nō enim
p;ponunt nisi p;ferēdo z ois collatio rōnis est: optare aut
uoluntatis est: ergo plures actū supponunt per hoc ipsūz
qd est eligē. ¶ Sed p;tra hoc est q; vniūz potētie vni/
cus est actū. li. ar. est potētia vna: ergo vnicūz debet hēre
actūz. ¶ Ad hoc rōndent qdā dicētes q; in ueritate li. ar.
est potētia vna: z hec eadēz uoluntas z rō sed hēt plures
actū nō ex equa sed p;nter ordinatos sup idē obm. Et ad
hoc adducūt plures rōnes. quarūz vna est q; sicut se hēt
finis ad finem sic se hēt potētia ad potentia. sed uerū est
finis rōnis bonūz aut finis uoluntatis: z idem sub rōne
eligibilis est finis li. ar. Lūz igit uerūz z bonum z eligi/
bile nō differāt nisi rōne z nō re uidet q; rō z uoluntas
z li. ar. nō differūt re sed rōne solūz. ¶ Item sicut se ha
bet uerūz ad cognitūā ita se hēt bonū ad motūā. sed ex
cognitiōe uerū sub rōne uerū nunq; sequit motus in bo
num: ergo necesse est ponē cognitiōne boni aut illa: er
go eadem est cūz cognitūa boni uel cognitūa uerū. Si
eadē cūz cognitūa uerū tunc necesse est uerā cognitiōne
ponē. s. motūā in uerūz que se magis teneat ex pte mo
tiue in bonū: z ita erūt qtuor potētie. s. cognitūa uerū in
ratione uerū: z cognitūa boni in rōne boni: z motūa in
bonūz in rōne boni: z motūa in uerūz in rōne uerū. hoc
aut est incōueniēs q; eadē rōne poneret qnta. s. motūa
in uerū in rōne boni: z sic multe essent potentie motiue
ergo relinquit q; eadēz cognitūa uerū z boni z motiue
in bonū. ¶ Item hoc uolūt p;bare per fidē. fides enim
est uirtū tēdens in summū bonū. Lūz ergo ois uirtus sit
de p;fectione uoluntatis z li. ar. hoc necessariū est q; uo
luntas z li. ar. sunt potētie tēdentes in uerūz z cognitio

nem uerū: ergo eadē est potētia motiua in bonū z cogni
tiua: z motiua in uerū: ergo eadē est uoluntas z ratio z
li. ar. ¶ Item pbat per diuisionē motiuarūz. motiue enī
ab Aug z Berno diuidunt in rōnalem z p;cupiscibiles.
Lūz ergo uoluntas z li. ar. sint de motiuis z nō p;ineant
sub irascibili z p;cupiscibili p;inebunt sub rōnali z sic rō
z uolūtas z li. ar. sunt vna potētia. ¶ Item vna p;trarie/
tas est vni potētie: sed uirtū z uirtūz sunt vna cōtrarietas
ergo vna potētia. d; aut a sanctis q; sunt in rōne z uolun
tate vna li. ar. uirtū z uirtūz sunt vna cōtrarietas
vna potētia. ¶ Item cui est depositio ei est necessitas
iudiciū aut boni qd est in rōne est dispō ad motum. ele
ctio aut que est necessitas z uoluntas p;fecta qñ p;fectio:
ergo eiusdē potentie erit iudicare eligē z uelle. ¶ Item
eius est facē motum cui sit nūciatio de motu: sed rōni sit
nūciatio: ergo rōnis est facē motūz. cūz igit mouētēs sint
uoluntas z li. ar. erūt eadē potētie cūz rōne. ¶ Sed cō/
tra hoc est q; si p;ma rō ualeat tūc etiā potētie motiue sunt
eadē cūz app;hēsiuis: z sic intellectū p;acticus z speculati
uus z uoluntas z li. ar. nō faciūt nisi vna potentia. Si
fm h; sensus z imaginatio memoria z fantasia nō sunt
nisi vna potētia: q; obta eoz nō differūt nisi fm rōnem
z nō fm esse siue fm rem. Si q; rō bona est tunc ira
scibilis z p;cupiscibilis sunt eadē cūz fantasia. s; quēcūq;
vni z eidē sunt eadē inter se sunt eadē: ergo irascibilis z
p;cupiscibilis sunt idem qd falsūz est cūz nec idem hēt
obm nec eiusdē rōnis sunt. ¶ Solo p;pter hoc dicimus
q; illa opiniō falsa est. sunt enim diuerse potētie rō z uo
luntas z li. ar. sicut in p;habita qōne est demonstratum.
¶ Ad p;imū aut dicēdū q; Damasc. loquitur de li. ar. put se
cōuertit sup alias potētiās mouēdo illas z hoc quali sit
ex p;habitis est declarati. ¶ Ad aliud dicēdū q; rō z
uoluntas nō cadūt in diffinitione li. ar. sicut p;tes essen
tiales ipi sed sicut ea que fm nām p;erigunt ad actum
ipi. ¶ Ad aliud dicēdū q; nihil p;hibet q; li. ar. habeat
in actu suo aliqd rōnis z aliqd uoluntatis z hoc etiā sup;
explanatū est. ¶ Ad aliud dicēdū q; illa p;po sicut se ha
bet finis ad finem zē. intelligit de fine fm rōnem finis z
nō fm s;bm finis. Rō enim finis facit diuersitatē in uirtū
bus aīe sicut patet in oib; sensibilib; z rōnabilib; ut pbat
inducta instātia. ¶ Ad aliud dicēdū q; eadē potētia est
motiua in uerū z cognitūa uerū in rōne boni. s. rō p;cti
ca uel intellectū p;acticus. appetitūa enim pure non est
cognitūa: neq; oportet q; sit cognitūa uerū in rōne bo
ni media sicut iter cognitūa uerū z appetitūa boni ma
gis se tenēs ex pte cognitūe uerū q; p;pter hoc sit alia. s.
motiua in uerū que magis se tenet ex pte motiue in bo
num q; cognitūa uerū in rōne boni sufficit ad utrūq;. s.
ad mouēdū in bonūz z ad mouēdū in uerūz z hoc per
modū cōsiliij z nō per modū impij sicut mouet uolūtas.
¶ Ad aliud dicēdū q; fides est in rōne motiua sicut p;ra
ctica: z non in uolūtate sicut supponebat. Et si obijcit q;
Augo dicit cetera pōt hō uolens: credē aut nō est nisi uo
lens. soluēdū est per distinctionē uolūtatis suppositam.
Uolūtas aut vno mō motor est alioz uirtū ad suos actū
z obta: z hoc mō loquitur hic Augo z fm q; cōuertit se ad
rōne in actu z obto fidei. ¶ Ad aliud dicēdū q; cum di
uidunt vires motiue in irascibile z p;cupiscibile z rōna
lem supponunt in rōnali plures vires eo q; rōnalis nō
noiat qui rōnem fm q; est potētia specialis sed motūaz
rōnalis aīe: z hoc sup; explanatū est in qōne de diuisiōe
uirtū motiuarū. ¶ Ad aliud dicēdū q; ista p;trarietas q;
tus z uirtū est p;trarietas in gñe z nō in specie: z p;pter h;
sufficit q; s;bm suū in gñe sit vnūz in specie sit diuersūz
hec aut est uirtū motiua aīe qd patet si descēdat ad spēs.
pudētia enim uirtū est s; hē tēperātia: tam p;bi aut q; san
cti p;udentia ponūt in rōne z tēperātia in p;cupiscibili.
¶ Ad aliud dicēdū q; est quedāz dispō intrans: z est
dispō quedāz intrinseca: z hoc uerū est p;cipue in rōnabi

libus nūq̃ in naturalib⁹ p̃siliarius enī disponit agētes z est extra ip̃m. appetit⁹ nō agēdi disponit sicut exis in agēte z i talib⁹ nō est uerū q̃ eiusdē sit dispō z necessitas. vñ cuj sit in rōne z li. ar. z uoluntate patet q̃ nō segtur q̃ sit eadē potētia. ¶ Ad ulu^m dicēdū q̃ ad hoc q̃ fiat motus sufficit q̃ faciens in motum z nūciāns identitatem habeant in substantia z subiecto: z non oportet q̃ sūm esse z diffinitionem sint idem.

Queritur de libertate eius.

¶ Quarto querit⁹ De libertate

ei⁹. Et circa hoc querunt tria. s. quid sit libertas. z cuius sit p̃rio. z de diuisione libertatis.

¶ Primum proceditur sic.

Bicit Anselmus de li. ar. putare q̃ addit⁹ li. ar. minuit z separat⁹ auget libertatē esse libertatē ut partē libertatis q̃si diceret nō. s. flexibilitas ad oppositos act⁹ addita li. ar. minuit libertatē z separet⁹ auget: q̃ non est libertas. 2ª pbat ex dicto Ber. dicētis q̃ liberi⁹ est in p̃ia q̃ in via. z tñ ibi nō est flexibilitas ad oppositos act⁹. ¶ Preterea intentio Ansel. in illo libro est specialr reprobare hoc q̃ qdā dixerūt libertatē esse flexibile ad oppositos act⁹. ¶ Itē flexibilitas ad oppositos act⁹ est flexibilitas in bonū z malū. si ergo est libertas arbitriū erit rōne utriusq̃ ptas libertatis z nō rōne alteri⁹. aliter enim nō diceret flexibilitas: ergo flexibilitas in malū erit p̃s libertatis. Sed quicqd in rōne potētie pficit aliqd si reuocat ad actū magis pficit illud. in oib⁹ enī cōpletio: est act⁹ q̃ potētia: ergo opus malū facit libertatē qd est contra euāgeliū Jo. 8° ubi dicit dñs: qui facit pctū suus est peccati. ¶ Preterea in fine scdi iniarū pbat q̃ potētia peccandi magis est in potētia q̃ potentia: sed potentia peccandi est flexibilitas in malū: ergo flexibilitas in malū nō erit pars ptatis li. ar. z hoc est p̃tra multos qui dicūt q̃ flexibilitas ad oppositos act⁹ sit libtas qd etiā probat sic in laude facti viri dī in ecclīastico qui posuit trasgredi z nō est trasgressus facē malū z nō fecit. potentia ergo faciēdi malū ponit partē libtatis. ¶ Item dicunt sancti q̃ ppter hoc fecit nos de⁹ li. ar. ne esset coactū bonū nūq̃ nīm z ita nec laude nec remuneratiōe dignū. ergo potētia faciēdi bonū esset sepata a potētia faciēdi malū z induceret coactionē. sed qdā remouet coactionē facit libertatē. potētia faciēdi malū remouet coactionē. ergo ponit libtatē. sed h̃ diffinitionē ¶ Def. li. ar. est ptas faciēdi qdā vult. q̃ ip̃e dicit q̃ hēt virtutē ad quos uoluerit act⁹ se inclinare. ptas aut faciēdi qd vult inuenit in aliquo in quo nō inuenit flexibilitas ad op̃atos act⁹ sicut in sanctis in p̃ia z angelis: ergo flexibilitas ad op̃atos act⁹ nō videt esse libtas arbitriū. ¶ Item ptas faciēdi quid vult nō videt inueniri in oib⁹ in qb⁹ est li. ar. sicut in dānatis. Dicit enī Grego⁹ q̃ sepe ipedit uoluntas de monū ne tantū possint quātū uelint. q̃ videt q̃ etiā ptas faciēdi qd vult sit li. ar. ¶ Item ptas faciēdi qd vult nō videt puenire nisi oī potētie. ergo si est libertas in solo deo erit libertas arbitriū. ¶ Si nō dicat q̃ libtas hēt de terminari sūm Ansel. pro ptate p̃seruādī rectitudinē propter se tūc nō videbit⁹ in demonib⁹ esse libertas in illis enim impossibilitas est ad rectitudinē. Si dicat q̃ Ansel. soluit hoc per sile dicēs q̃ ad visum q̃tuor exiunt. s. ptas i vidēte: z p̃ntia obit⁹ mediū adiuuas ut aer: z mediū nō phibēs sicut q̃ partes uel aliqd aliud nō sit mediū inter vidēte z visibile. Et dicit q̃ si desit visibile z utriq̃ mediū adhuc nihilominus remanet ptas in vidēte rectitudinē q̃uis desit rectitudo remanet tñ ptas cōseruādī eā. Sed hoc nō videt esse sile q̃ in ptate vidēdi est possibilitas ad act⁹: sed in dānatis est impossibilitas ad actū rectitudinis. ¶ Preterea in p̃o metha^o habet q̃ dicimus hōiem liberū qui causa sui est tñ. ergo videt q̃

libtas debēret sic determinari sūm rōnem illā. s. q̃ libertas arbitriū in hoc est q̃ ip̃m causa sui est in actu⁹. Hoc etiā videt per rōnem oppositionis que est inter seruutem z dñiū. seruit⁹ enim determinat per subesse. dñiū aut per supesse. ergo cuj libtas mediū sit videt nō debere determinari per subesse. ¶ Solo dicēdū q̃ li. ar. multiplī determinat. Si enim determinat ad actus in quos p̃t p̃se ex nā sui tunc est flexibilitas ad oppositos actus. Si nō determinat sūm nomē libtatis tūc est ptas faciēdi qd vult. sicut enim hōiem dicimus esse liberum qui ptatēz hēt eundī quo vult z q̃ nō detinet ab aliquo dñō: ita li. ar. dicimus qui ptatem hēt faciēdi qd vult nō detēti ab aliquo supiori: z hoc mō loquitur p̃s z Damaf. z Grego^o nīr⁹. qui dicūt nos esse dños illorū actū qui sunt ex li. ar. Si nō determinat in cōparatione ad finē ad quem est per habitū tunc libertas est ptas cōseruandī rectitudinē uoluntatis ppter se sicut dicit Ansel. ¶ Dicēdū ergo ad p̃m q̃ flexibilitas ad oppositos act⁹ sūm sui nām nō minuit libtatē sed sūm suū actū. z sic iteligit Ansel. qui dicit q̃ additū minuit. z per hoc patet solutio etiā ad sequēs. ¶ Ad aliud dicēdū q̃ flexibilitas in malū nō sonat in puationē z ligationē. Actus enī est post potētiā rōne z nā eo q̃ amplior est puatio in actu q̃ in potētia: z idcirco act⁹ minuit libtatē. Si nō dicat q̃ sūm hoc potētia etiā ponit puationē h̃ minore q̃ act⁹. Rndendū est q̃ potētia duob⁹ modis p̃siderat. s. sūm cōparationē ad act⁹: z sūm cōparationē ad oppositū. Et p̃mō est in potētia z sonat in puationē. 2° mō est eadēz cuj potētia que est in bono eo q̃ oīs potētia rōnalis est ad opposita: sed tñ addit exclusionē obligatiōis ad vnū solū: z sic est pars libtatis. z per h̃ patet solū ad oīa que obijciunt de illa mā p̃ter hoc solum q̃ nō sic videt eē in sanctis in p̃ia z in dānatis in iferno. Et ad hoc rndēdū est q̃ est ptas in nā z est ptas ex habitū: z ptatem in nā tam sancti q̃ dānati hēt ad opposita: sed sūm ptatem ex habitū manēt in vno oppositorū ut in bono uel malo. ¶ Ad h̃ qd obijcit p̃tra libtatē quā ponit ¶ Def. s. q̃ li. ar. sit ptas faciēdi qd vult. dicēdū q̃ dānati hēt ptatem faciēdi qd uolunt eo q̃ nām nō amiserūt: sed q̃ nunq̃ bonū uolunt hoc est ex deprauatione habit⁹. z qd dicūt sancti q̃ impedit frequēter uoluntas demonis ne tātūz possit q̃tūz uelit. intelligēdū est de exteriorib⁹ z nō de interiori ope uoluntatis. ¶ Ad aliud dicēdū q̃ oī potētie est facē oīa que vult sūm potētiā infīnitā. sed potētia creature est facē oīa que vult sūm terminū sue ptatis. Bicit enī Damaf. q̃ li. ar. nō est aliquoz nisi eoz que in nra ptate sunt. ¶ Ad id qd obijcit p̃tra libtatē quāz ponit Ansel. dicēdū q̃ in ueritate dānati ptatem habet p̃seruādī rectitudinē sic ip̃e dicit ex nā z h̃ nunq̃ possit reduci ad act⁹ nō est tñ supuacua. Remanet enī in eis ppter duo. s. ppter demonstrationē iusticie punientis. In hoc enīz apparet iusticia penitētiarū eo q̃ habuerūt ptatem adhuc demonstratā in eis qua potuerunt stare in iusticia sibi data. Aliud est q̃ ex hoc magis torquent vidētes se p̃p̃ia uoluntate cecidisse z non necessitate coactionis alicuius. z per hoc patet solutio ad totum.

Queritur cuius sit potētie.

¶ Secundo queritur Cuius

fit potētie. Et videt q̃ uoluntatis. Bicit enim Bern⁹ q̃ libtatē hēt ppter uoluntatē: arbitriū aut ppter rōnem. ¶ Item sup̃ pbat⁹ est q̃ rō h̃ nō cogit ex organo tñ cogit ab obīo. sed uoluntas nec ab obīo nec ex organo cogit: q̃ libtas p̃ncipali⁹ est in uoluntate. ¶ Sz cōtra vnaqueq̃ p̃p̃ietas est in illo p̃ncipali⁹ qd denotatur a libtate z nō ab alia potētia aīe: ergo libtas p̃ncipali⁹ est in li. ar. z nō aliūde mutuata. ¶ Item habitū est sup̃ q̃ etiā cuj rō decreuit aliqd z cuj uoluntas uult uel idēz uel aliud qd adhuc remanet libtas penes li. ar. q̃ illorū

Secūde partis sūme

duoz sequat: ergo ultima libtas z maxima residet penes li. ar. z sic libtas p^o m^o z p^ose est in ipso z per p^ons in alijs. **P**reterea querit quidaz quare potius dicat li. ar. q^z p^oas arbitraria. **S**olo dicēdū q^z libtas p^omo est in uoluntate ut dicūt sancti. Cūz enim li. ar. sit potētia p^ons ad rōnem z uoluntatē accipit ab eis ea que habuit in seipso. **A**d id q^z p^ora obijcit dicēdū q^z li. ar. a libtate denoia tur eo q^z complet in ipso ultimo h^o incipiat in uoluntate. **A**d aliū dicēdū q^z in ueritate q^zlitas est penes lib. ar. sequēdi rōnem uel uoluntatē. sed ista auctoritas incipit in uoluntate que libtate hēt sequēdi rōnem z nō sequen dū z cōplet in li. ar. **A**d ul^om dicēdū q^z arbitriū non dicit iudiciū rōnis ut p^ous habuit est: sed spontaneā icli uationē ad decretū rōnis uel appetitū uoluntatis z hoc subale est li. ar. z ppter hoc ponit in noie e^o ut in suba. liberū aut potētiē in hoc q^z sui causa est q^z sequat rōnez uel uoluntatē: z hoc est ut proprietatē z ppter hoc in no mine ponitur ut adiectiuum.

Queritur de diuisione libertatis.

Ertio queritur de diuisione

libtatis quā ponit Bern^o in libro de li. ar. z g^oa scilz q^z alia est libtas a peccato: z alia a coactione: z alia a miseria. **S**ed p^ora ois diuisiō datur fm vna cōez rō nem diuisi nisi sit diuisiō equoci. sed ista diuisiō non est sic data. ergo uidet nō esse bona. p^o patet per auctoritatē Boeci in libro diuisionū. z patet per hoc q^z libtas a cul pa dī fm magis z minus ut dicit Bern^o. libtas autē a coactiōe. **P**reterea dicit Bern^o q^z libtas a coactione est li. ar. z libtas a culpa liberi p^olij. libtas autē a miseria est libtas cōplaciti. Et querit rō ist^o adaptationis eo q^z cōsiliū nō p^opte uidet p^otinē ad g^oam. **P**reterea ipse dicit q^z arbitrari est discernē qd liceat. p^olij aut qd expe diat. cōplaciti p^o expiri qd libeat. z querit rō istius ada ptationis. qd enim expediat z qd liceat indifferenti vi det p^otinē ad arbitriū z p^olij. **P**reterea ibidem dicit q^z arbitrij est liberūz uelle: p^olij aut sape uerū: cōplaciti p^o plenūz posse. z hoc mō uidet bñ esse adaptatūz: q^z li berūz uelle hēt hō in g^oa z libtate nāe: z silt uerūz sape. **P**reterea querit de alia diuisione sanctorū. s. Aug^o z alioz qui diuidūt ipm in libtate nāe g^oe z glie: quomō reducāt ad istā. **P**reterea cūz libtas g^oe z glie sint h^oz magis z minus querit q^zre libtas aie etiā nō sit fm ma gis z minus cūz cadat in eadē diuisiōe cūz illis. **P**re terea querit de diuisione quā dat Ansel. s. q^z libtas que dam est accepta z quedā nō. Et acceptariū libtatuq^z dam est cūz rectitudine z quedā nō. Et earum que sunt cūz rectitudine amissibili z quedā nō. **S**olo dicēdū q^z diuisiō libtatis datur fm duplicēz cōparationē ipm. s. ad actūz z ad finē. Si enim cōparat ad actū tūc erit liber tas a coactiōe que causat a trib^o que sup^o dixim^o. s. ex eo q^z li. ar. nō est potētia obligata mae. z hoc hēt cōe cū rō ne. z ex hoc q^z nō cogit ab obio exteriori ad p^osentiedūz uel nō p^osentiedūz: z hoc hēt cōe cūz uoluntate ex hoc q^z nō cōpellat seg uoluntatē uel rōnem: z hoc est sibi pro priūz. Si p^o cōparat ad finē hoc p^otingit duob^o modis. s. in dispōne p^opinqua fini z sic libtas est a peccato. uel sit in fine ipso z sic est libtas a miseria. **A**d obm p^ora di cēdūz q^z libtas nō diuidit ut genus in hec tria s^o ut ibm in accitūz: z illa diuisiōe nō oportet diuidētia eē eiūsdē rōnis s^o etiā diuisū ab ipa. **A**d aliū dicēdū q^z cū dī q^z libtas a coactiōe est libtas arbitrij arbitriū sumit ibi pro illa libtate qua fm suū uelle liberū arbitriū pōt se icli na re ad uoluntatē uel rōnem. cūz p^o dī q^z libtas a peccato est libtas a p^oilio. p^oliūz dī electio boni melioris qd eli cit per g^oam sicut patet in diffinitōe Aug^o sup^o assigna ta. **A**d aliū dicēdū q^z cūz dī li. ar. est discernē qd li ceat: z hoc est uerū fm ar. refert ad finem ppter quē da tum est. Cū p^o dicit q^z p^olij est uidē qd expediat hoc at

tribuit p^oilio fm q^z est de his que sunt ad finē. **O**rdina toz enim ad finē alterū est efficac^o ad obtinēdūz finēz: alterū minus efficac^o. Et ad hec discernēda dāt g^oa hōi. **A**d aliū dicēdū q^z liberū uelle attribuit libtati p^o me ppter flexibilitatē uoluntatis quē nō magis iclinat ad unū q^z ad alterū. uerū aut nōsse attribuit libtati a pec cato ppter g^oam amiculantē ad intellectū ueri fm q^z dī in 8° Joan. s. filius uos liberauerit nere liberi eritis. plenūz p^o posse attribuit libtati cōplaciti eo q^z per felici tatē beatitudinis ponit in maxīma sui p^ofectiōe. **A**d aliū dicēdū q^z diuisiō alioz sanctorū eadē est cūz diu^o sione Bern^o. libtas enim nāe nihil aliud est q^z libtas a coactiōe sed differt in rōne nois. dicit enim libtas a coactiōe eo q^z est causa sui in opib^o ut sup^o dicitū est. liber tas p^o nāe dicit eo q^z sequit nām sube rōnalis. z ppter h^o dīc Bern^o q^z nō est maior in angelo q^z in hōie: nec in iusto q^z in p^octore. libtas aut g^oe z libtas a p^octo oīno idē sunt nisi q^z g^oa dicit habitū liberantē. peccatum p^o dicit id a quo liberat: q^z qui facit peccatūz seruus est peccati. silt libtas glie z libtas a miseria nō differūt fm rem: nisi q^z miseria noiat id a quo liberamur. s. effectū pene z cul pe. glia p^o dicit statum beatitudinis liberantis que fm Boe^o est stat^o p^ogregatione oīum bonoz p^ofect^o. **A**d aliū dicēdū q^z diuisiō Ansel. datur fm diuersitatē hū iūz li. ar. deus enim hēt nō acceptum. sancti p^o hūi acce ptum cum rectitudine: inamissibiliter aut uiatores: pec catores aut sine rectitudine acceptūz: z recupabiliter via tores irrecuperabiliter p^o damnati.

Queritur de statibus liberi arbitrij.

Scundo queritur de stati

bus li. ar. qui dicunt esse quorū a sanctis. s. stat^o inoētēz: stat^o culperz: stat^o g^oe: z stat^o glie. Et dīc Aug^o q^z in p^omo statu li. ar. poterat peccare z nō peccare. In 2° autem statu potest peccare z non potest non peccare dā nabiliter. In 3° p^o pōt peccare z non pōt nō peccare ue nialr. In 4° p^o statu nō pōt peccare. Ex hoc uidet q^z li. ar. in statu peccati sit coactū ad malū. **I**tem in 2° fīna ruz z 5° distinctione agit de his statib^o li. ar. in illo caplo. Et possunt notari in hōie 4° stat^o liberi ar. ubi dicit sic. **N**ost peccatū aut repatiōē g^oe p^omit a p^ocupiscētia z vi cūz hēt infirmitatē in malo sed nō hēt g^oam in bono: z iō possit peccare z nō peccare. **N**ost nō peccare etiā dā nabilr: post repatiōē p^o an p^ofirmatiōē p^omit a concu piscētia sed nō vincit z hēt qdē infirmitatē in malo s^o g^oaz in bono ut possit peccare ppter libtate z infirmitatem: z possit nō peccare ad mortē ppter libtate z g^oaz adinuā tem. Ex hoc accipit q^z exis in p^octo mortali nō pōt non peccare dā nabilr. **I**tem Aug^o in enche. de li. ar. ma le utens hō z se p^odidit z ipm: g^o hō in p^octo exis non hēt li. ar. sed necessitate cōpellit ad peccadū. **I**tez Aug^o tres sunt libertates arbitrij. p^o in qua poterat peccare z nō peccare. ultima p^o erit in qua poterit non peccare z nō poterit peccare. media p^o in qua pōt peccare z non pōt nō peccare an repatiōē etiā mortalitatis: post repa tiōē p^o saltem uenialr. **S**ed p^ora hoc uidet esse di cūz Bernardi qui dicit q^z uolūtas libtate amittere non pōt. qd aut nō pōt non esse: necesse est ipm esse: z qd nec esse est esse nō est liberū ad hoc z ad aliud. ergo si in sta tu mortalis peccati li. ar. nō pōt nō peccare dā nabiliter ipm amittit libtate. **I**tem Bern^o in auctoritate sup^o notata dicit q^z libtas a coactiōe equalr inest iustis z in iustis z hōib^o z angelis. ergo uidet q^z nō necesse sit dā nabilr peccare illū qui est i mortali p^octo. **I**te Ansel. in libro de libertate arbitrij querit utrū amiserūt libtate arbitrij qui dicūt se nō posse resistē p^octo ppter importu nitatē tētationis. z dicit q^z nō q^z dicimus nos non posse facē hoc qd difficulter possumus nihilominus tū ex lib. ar. facimus. **I**tem Aug^o p^ora Tullii obijcit dicentes

q̄ si p̄scia est q̄ li. ar. p̄t. z dīc q̄ hoc nō sequit̄ q̄ qd per li. ar. est futurūz per uolūtātē est futurūz. qd aut̄ est uolūtātū nō est necessariūz. Ex hoc accipit̄ iterū q̄ hō in statu peccati pōt nō peccare si uult. ¶ Itē maḡ in 2° s̄nīaz dīctiōe 2^a determinās sup̄ idūctas auctoritates dīc. est nāq̄ libtas tripl^r. s. a necessitate a p̄ctō a miseria. a necessitate z a n̄ p̄ctm̄ z post p̄ctm̄ eque li. est ar. sic enīz tūc cogi nō poterat ita nec mō. iō uolūtas apud eū merito iudicat̄ que semp a necessitate libera est z nunq̄z cogi pōt. ¶ Item ibidē maḡ ubi necessitas nō est ibi nō est libtas nec uolūtas: z iō nec meritū nec demeritū. ¶ Itēz ibidē libtas a coactiōe in oib⁹ est tā in malis q̄z in bonis. In his uerbis innuit maḡ q̄ si possent nō peccare hoīes malī p̄ctm̄ nō īputare ēis ad penā. ¶ Meterea nos uidemus q̄ grā nō ligat li. ar. in bonis ita q̄ necesse sit bñ facē: ergo ab oppositū p̄ctm̄ nō ita corrūpit li. ar. q̄ necesse sit male facē. ¶ Ad hoc qdā dixerūt q̄ li. ar. dupl^r accipit̄ cuz grā. s. gratis data z cuz grā gratū faciēte. Cum grā gratis data pōt non peccare mortaliter etiāz in statu peccati. cuz grā gratū faciēte nō liberat etiā a peccato etiā in q̄ est: s̄ si siue utraq̄z grā sit tūc nō pōt nō peccare dānabilr. ¶ Inducit̄ aut̄ isti p̄ se illud de euāgelio Jo. siue me nihil potestis facere. z illud Plāie 26° oīa opa n̄ra opatus es in nobis dñe. Sed q̄ hoc fr̄uolum sit sic p̄bat̄. Dicit enim Aug⁹ in p̄habitis uerbis. Qd aut̄ aī repationē li. ar. nō pōt nō peccare mortaliter grā nō gratis data nō reparat: ergo nihil est ad p̄positū qd dicit̄ de grā gratis data. Si nō diceret q̄ grā gratis data reparat s̄m qd z nō simplr. ¶ Cōtra hoc est q̄ oīs homo s̄m hoc est repatus z nullus est in statu hoīs dam nati de quo hic loquit̄ Aug⁹. ¶ Item uec adam cecidit a grā gratis data per p̄ctm̄ nec dānati in inferno carē oī grā gratis data s̄m qd z nō simplr eo q̄ dicit̄ Dio⁹ q̄ data illis nālia bona nequaq̄z mutata sunt sed sunt integra z splendidissima. ¶ Sōlo sine p̄iudicio melioris siue cuz sanctis plurib⁹ dicimus q̄ li. ar. in statu mortalis peccati nō hēt necessitatē peccādi mortaliter: z auctoritates Aug⁹ p̄mo inductas soluimus cuz maḡo in sentētijs q̄ intelligunt̄ de libertate a peccato z nō de libertate a necessitate z a coactiōe z sic resoluēde sunt post p̄ctm̄. aī repationē nō pōt nō peccare etiā dānabilr: hoc est non pōt nō esse in p̄ctō dānabili eo q̄ libertatē a p̄ctō z grāz amittit. Cuz nō dicit̄ Aug⁹ q̄ post p̄ctm̄ trahit̄ z vincitur dicēduz q̄ trahit̄ per tērationē z pondē peccati ad aliud p̄ctm̄: sed vincit̄ eo q̄ sua p̄tātē nō pōt exire de p̄ctō p̄petrato: quia hō est sp̄s uadens z nō rediēs. Qd nō dicit̄ Aug⁹ q̄ hō male utens li. ar. z se amittit. z ip̄m exp̄sse explanat maḡ in sentētijs de libertate a p̄ctō. z dicit̄ nō debere intelligi de libertate a coactione. ¶ Si nō querat̄ in que bona li. ar. posset sine grā gratū faciēte. dicēduz q̄ multiplex est bonū z malū. s. bonū in ḡnē z malum sibi oppositū z bonū circūstātīe per qd inducit̄ bonū p̄utis politice: z ip̄m bonū virtutis ciuilis cuz sibi oppositū malo z post hēc bona bonū ḡnē z suū oppositū malū culpe. S̄m sunt multi star⁹ li. ar. quorū p̄mus est qui p̄sistit in rōne z uoluntate ita q̄ uolūtas sequat̄ rōnē z ex illo ordine pōt in bonū in ḡnē ex defectu illi⁹ ordinis in malū ḡnē. Si nō uolūtas ampli⁹ sequit̄ rōnē. s. ingrētē pulchz z decēs in opib⁹ n̄c pōt in bonūz circūstātīe qd ḡnatiū est p̄utis politice. per act⁹ enī uestitos circūstātīes ḡnāt̄ virt⁹ politica in nobis: per hūc enī modū ut dicit̄ p̄hs nati sumus suscipe p̄utēs. p̄pter qd etiā in glo. sup̄ math. ille p̄utēs nāles uocant̄. Si nō deficiat̄ ordo iste tunc incidit̄ in malū circūstātīe. Sed in actū p̄utis ethice nō pōt nisi p̄iunctū sit habitui p̄utis p̄suetudinālis z ex defectu illi⁹ habit⁹ incidit̄ in malū sibi p̄trariū. In bonū nō ḡnē nō pōt nisi cuz grā gratū faciēte: ex cui⁹ defectu incidit̄ in malū culpe. z p̄ hoc patet̄ sōlo ad oīa obia. ¶ S̄z nō tāduz q̄ scī loquunt̄ de quadā libtate que nō est tacta su

peri⁹ que est libtas a iusticia de qua dicit̄ ap̄s. Cum sūt essetis p̄cti liberi fuisitis iusticie. z hēc libtas est simplr feruit⁹ z s̄m qd libtas. s. q̄ p̄ctō: uoluntarie z libere dī seruire peccato q̄n se offert ad peccandum.

¶ Querit̄ de cōparatione ei⁹ ad li. ar. angeli z dei.

¶ 2° timo queritur De cōpara

u tione ei⁹ ad li. ar. angeli z dei. Uides aut̄ in deo nō eē li. ar. Sup̄ enī hīti est: q̄ ubi est necessitas ibi nō est libtas. sed in deo est necessitas bñ uolēdi z ip̄sibilitas male uolēdi: q̄ in deo nō est libtas. Eadē est obo de libtate christi z angeloz z scīoz p̄firmatoz. z per p̄trariū de diabolo z dānatis. ergo si lib. ar. dī de oib⁹ illis uidet̄ q̄ equoce dicat̄. ¶ Meterea li. ar. p̄mi star⁹ nō uidetur differre a li. ar. scdī star⁹. In p̄mo enī statu potuit peccare z nō peccare in 2° filr. ¶ Sōlo dicēduz q̄ li. ar. q̄z tūz ad libtātē a coactiōe hēt duas cōparationes. vnā ad s̄bam cui⁹ est z sic in deo nō est acceptū. In creatura nō rōnālī acceptū z nomē li. ar. per analogiā est cōe ad utrūq̄z. Si mīl^r nō cōparat̄ ad actū qui est libē eligē qd uult dum placuerit sic per vnā rōnē ut dicit̄ Bern⁹ inest oī nāe rōnālī. ¶ Ad id aut̄ qd p̄tra obijcit̄ dicēduz q̄ de⁹ z p̄firmati scī libē uolūt qd faciūt z q̄ nō p̄nt male uelle nō ex coactiōe que tollat li. ar. sed ex imobilitate honestatis que per nām est in deo. In scīs aut̄ per firmationē habit⁹ eo⁹ dē nō per p̄trariū dicēduz est de dānatis. ¶ Ad aliū dī cēduz q̄ in p̄mo statu li. ar. potuit peccare z nō peccare: sed sine habitu trahente in malūz. In 2° nō statu est cum habitu disponēte ad malūz p̄pter fomītē. In ultimo nō statu erit cum habitu affirmante in bonum.

¶ Queritur de synderesi quid sit.

¶ Insequēter etiam

Querit̄ de synderesi qd sit s̄m sui subām z diffinitionē. Et utrū ip̄am p̄tingat peccare aliqñ uel nunq̄z. Et utrū ip̄am cōtingat extingui.

¶ 1° primum p̄cedit̄ sic.

Dicit̄ Basilius sup̄ p̄m⁹ puerbīoz in originalī qm̄quidē hēm⁹ qd sit nāle quoddā aīe iudiciū p̄ qd malū segregam⁹ a bonis: que p̄r⁹ animi hīs i se nālīter sibi ista z iserta semina iudicādi. Si nō p̄mōi iusticie eruditib⁹ extollat̄ directū z equū tenebit iudiciū ac discretiōis examīe. Ex hoc accipiunt̄ tria de synderesi. quoz p̄mū est diffinitio synderesis. s. q̄ ip̄a est virt⁹ animi hīs in se nālīter sibi ista z iserta semina iudicādi per quā mala segregamus a bonis. 2^a est q̄ ip̄a est nāle animi iudiciū. 3^a est q̄ est potētia aīe z nō habit⁹ ut qdā dixerūt. Si forte aliq̄s diceret q̄ loquit̄ de rōne z nō de synderesi. p̄tra hoc est q̄ rō nō hēt iudiciū nāle s̄z pot⁹ inq̄sitiuū ut sup̄ determinatū est. filr rō nō hēt nālīter iserta semina iusticie s̄z pot⁹ acgrit̄ ea per doctrinā pudētīe z p̄suetudinē. ¶ Item q̄ de⁹ sit virt⁹ aīe habet̄ a bñ Aug⁹ qui dicit̄ q̄ ulti iuris scripta sunt nālīter in nālī iudicatorio: appellans nāle iudicatoriū synderesim. cū igit̄ habit⁹ nō sit nī si in potētia z p̄tute aīe erit synderesis potētia quedā aīe ¶ Item glo. illi dīro. sup̄ ezech. p̄. Silitudo uult⁹ eo⁹ facies hoīs dicit̄ pleriq̄ iuxta rōnabilitatē aīe z trascēntiā z p̄cupiscētiā q̄ ille logicon z minicon z ephmetico uocat̄ ad hoīem z leonē z vitulūz referūt cogitationē z rōnem z meditationē z p̄siliūz: eādēq̄z virtutē z sapiētīā in cerebri arte ponētes. feritatē nō z iracundiā atq̄ uolētū in leone que p̄stat in felle. libidinē luxuriā z oīum uolūpratiū cupidinē in vitulo qui terre opib⁹ peret que est in fecore. 4^a sup̄ hoc z extra hēc tria ponūt quā greci uocat̄ synderesim que scintilla p̄scie in caym quoq̄z nō extinguit̄ q̄z uicti uel p̄iuncti uoluptatib⁹ uel furorē: z ip̄sa interdū rōnis decepti silitudine nos peccare sentimus

Secunde partis summe

qua pprie aqle qeqd deputat nō se miscentē trib⁹ s; ipsa erratā corrigentē. Ex ista glo. qtuor accipiunt circa synderesim. quoz p^m est q ipa est virt⁹ aie cōdiuisa rōnali z irascibili z pcupiscibili: ita q per rōnalem supponit cognitionem z mens z piliū z sapiētia. per irascibile aut supponit feritas z iracūdia z violentia. per pcupiscibile q supponit libido luxuria z oīum uoluptatū cupido. per hoc igit hēmus in quo gñe sit synderesis: q in gñe potentie aie. 2^m est q synderesis est scintilla pscie: z q scintilla semper micat ex igne sibi nāliter pūcto. ex hoc habet q illa potētia nō est sine suo habitu sicut pūctū est in auctoritate Basiliū supposita. 3^m est q ipa sola inter qtuor est sine organo per oēm modū ex eo q rō ponit in arce cerebri. irascibilis pō in felle. pcupiscibilis aut in iecore: ista pō extra hoc est sup hoc. 4^m est q ipa nō est potētia per aliquē modū mixta ceteris motiuis virib⁹ aie sed errata corrigens in eis. ¶ Ad hoc pō q sit potētia aie qd est pmi inter qtuor iducit aliud uerbu Hiero. ibidē sic. synderesis est spūs qui interpellat pro nobis gemūbus inenarrabilib⁹. nemo enī scit ea que hōis sunt nisi spūs qui est in eo. unde Paulus. Integer spūs ut z aia z corpus pferuetur sine querela. pstat autē q spūs ille vis aie est. ¶ Item quedā vis est in nobis semp distorta z ad malū inclinata sicut sensibilitas: q per oppositū id qd semp est in bonū inclinās z remunerās a malo erit etiā quedā vis aie. h aut est synderesis: q erit quedā vis aie. ¶ Item ex pte theoricū intellect⁹ qdā est intellect⁹ semp in actu z semp agēs qui dicitur intellect⁹ agēs ut dictū est sup. z est respectu uerit scibilis: q ex pte motiuarū a sili debet esse quedā vis aie que sit semp i actu respectu boni opabilis. hec aut nō est rō cuz illa qñq; decipiat q erit synderesis que est sup rōnē. Si ppter h pcedat q est vis aie. Cōtra. synderesis hz suū nomē sonat hēione quādā per sciam boni z mali. cōponit enī ex greca ppōne syn z hēresis qd idē est qd opinio uel scia hēres in aliquo pōne: q hz suū nomē dicitur habitū pot⁹ qz potētia. ¶ Itē id qd inclināt in malū semp est habit⁹ qd dicitur fomes: ergo per oppositū id qd iclināt in bonū semp est hī⁹ opposit⁹ illi. Cuz igit h sit synderesis: synderesis erit hī⁹. ¶ Itē uolūtate deliberatiua que est in li. ar. duo circūstāt. vnū ex pte inferiori inclinās ad malū qd est fomes. Alterū ex parte superiori adiunans ad bonū qd est synderesis. Cuz igit nihil adiuuet z depmat potētiā nisi habit⁹ synderesis erit. ¶ Si ppter h dicat q sine dubio synderesis dicitur potētia cuz habitu tunc querit utrū dicat vnā uel plures uel aliqd pūctū plurib⁹ potētis. uidet enī q sit idē cū intellectu pūctico. sup enī habitū est a dicto pbi q intellectus pūcticus semp est rect⁹. Cuz igit hoc attribuat synderesi z quecūq; sunt eadē etiā suba uidet synderesis idē esse qd intellect⁹ pūcticus. ¶ Itēz a pbi ex pte rōnis nō ponit vis motiua in bonū per modū cognitiōis uel iudiciū nisi intellect⁹ pūcticus z rō pūctica. cum igit talis vis aie sit synderesis erit synderesis eadē vis cū rōne uel intellectu pūctico. ¶ Item idem sup illud pbi apli ad 2^m thes. p^m. Integer spūs noster z aia z c. exponit de synderesi. z ibidē dicit glo. q spūs ponit p rōne: ergo synderesis est ratio. ¶ Item ibidē glo. dicit q aplius in pūcto uerbo tria ponit: spū z aiam z corpus illud. i. quo itelligimus z illud quo uiuimus z illud quo uisibiles z ptractabiles sumus: ergo synderesis est id quo itelligimus sed id quo intellect⁹ est intellect⁹: ergo synderesis est intellect⁹. ¶ Itē coiter dicit q synderesis signatur per illū nūciū Job qui solus euasit ut dāna nūciaret. z ibi dicit Grego⁹ q vnusfugit. i. discretio rōnis ad aiam redit que amissa nūciat: ut qd pccupata mens pdidit afflicta accipiat: ergo synderesis que renūciat mala uidet esse rō. ¶ Itē sci enūmerātes vires motiuas aie nō ponit nisi tres: irascibile cōcupiscibile z rōnalem: ergo uidet q synderesis. si est vis motiua z nō pūctinet sub pcupiscibili z irascibili q conti-

neat sub rōne. Qd si pcedat. cōtra. h habitū est in auctoritate Jo. q synderesis est extra z sup eas z nō miscet se tribus. scilicet errata corrigit in eis: ergo synderesis non est rō nec intellect⁹. ¶ Preterea uidet q synderesis sit nō potētia vna sed plures. nō enim eiūsdē potētie est appetere z iudicare. synderesis aut indicat de faciēdo z appetit etiā bonū: ergo nō uidet esse potētia vna. ¶ Itē synderesis insurgit ptra malū qd uidet esse irascibilis. cū ergo nō sit eiūsdē potētie insurgē appetē z iudicare nō uidetur synderesis esse potētia vna sed tres. ¶ Preterea uidet q synderesis sit quoddā pūctū oībus virib⁹ supiorib⁹ aie. Cuz enī hō per pūctū corrupt⁹ fuit in nālīb⁹ nō adeo fuit corrupt⁹ q nihil maneret integrū. q in singulis virib⁹ aliqd manet rectū qd in iudicādo z appetēdo cōcordat rectitudini pme iū qua creat⁹ est hō: z hmoi eiūsdem est murmurare cōtra oē nō rectū. cuz ergo hoc sit officiū synderesis i boie. synderesis est rectitudo manēs i singulis virib⁹ p cordās rectitudini pme. ¶ Iuxta hoc etiam querit quare nullus p hōz posuit synderesim iter potētiās aie motiās cū multi scōz posuerūt eā. ¶ Sōlo si ne p iudicio dico q synderesis est specialis vis aie in qua hz Aug^m uia iuris descripta sunt: sicut enim in speculatiuis sunt pncipia z dignitates que non addiscit hō sed sunt in ipō nāliter z iuuat ipsi ad speculationē ueritatis ex pte opabiliū quedā sūt uia dirigētia in ope per que intellect⁹ pūcticus iuuat ad discretionē turpis z honesti in morib⁹ que nō discit hō. sed hz Hiero^m est lex nālisscripta in spū humano. Et dicunt ab Aug^m uia iuris sicut est nō esse fornicādū z nō esse occidēdū z a silitico eē cōpatiēdū z hmoi z hz illorū synderesis est. z ppter hoc ab Aug^m uocat nāle iudicatoriū: a grecis aut synderesis eo q coheret iudicio in fallibili uli circa que nō est deceptio. z etiā debet signi per aquilas in ezechiele: eo q alta cōspicit que p cordat iusticie diuine: s; nō applicat ea ad pūctularia q: hoc est officiū rōnis sicut in speculatiuis intellectu est pncipioz sed ordo pncipioz in filiis ad iterē: dūz est rōnis scia pō pclusionis. ¶ Dicēdū ergo ad p^m q in ueritate synderesis vis aie est. s; notabile est qd dicit Basili⁹ q in ipa inserta sūt semina iusticie z uia iuris nālīs z q semp erit recta si hmoi iusticie hoc est potētie ex essentis excolat: q oportet uia iuris per ius positūz applicari ad pūctularia. ius enim positūū a ratione circa pūctulares casus est inuētūz per hoc patet sōlo etiā ad sequēs. ¶ Ad auctoritatē aut Hiero. dicēdū q in ueritate synderesis est vis cū habitu pncipioz iuris nālīs sed dicitur scintilla pscie eo q pscia sequitur ex synderesi z rōne z ex pte synderesis nūq; hēt errorē hz ex parte rōnis qñq; decipiat: z hoc infra in qōne de pscia magis explāuabit. Qd aut Hiero⁹ dicit rōnē z sapiam esse in arce cerebri nō est ita intelligēdūz q sit ibi rō sicut in organo: s; eo mō quo sup dictū est. i. q potētia a qua abstrahit rō ibi sita est hoc est imaginatio z fantasia. Sicut q concupiscibile ponit in iecore nō ppter hoc dicit q iecur sit organūz pcupiscibilis potētie impantis: sed q cōplexio iecoris facit ad cōplemētū appetit⁹ in actu. est enim iecur calidū z humidū. Calidū aut mouet appetitū trahēdo: humidū pō recipiēdo. Sicut irascibilis potētia nō est in felletanq; in organo sed cōplexio fellis pscit irā ppter calidū z siccū. ppter qd a Damasc. dicit inesse euaporatio fellis. Calidū enī multū mouet spū z sanguinē. z siccū fortiter tenet spēm molestātis. ¶ Ad aliud dicēdū q synderesis dicitur spūs. put spūs dicitur puri⁹ aie z supius q cōsiderat opabilia. spūs aut in alijs significationib⁹ accipit ut sup in qōne de imaginatiōe est explāatū. ¶ Ad id qd obijciatur q synderesis est habitus. dicēdū q nō est simpliciter habitus sed noiat potētiā cū habitu ut dictū est: z per hoc patet sōlo ad tria obiecta de habitu: hz enī potētia de se nō iuuat potētiā nel inclinēt ad bonū tū potētia cuz habitu iuuat z inclināt. ¶ Ad id qd querit utrū synderesis sit

Idem qđ intellectus uel ratio. dicēdū qđ intellectus acci-
piť duobus modis. ſpecialiter z generaliter. gñaliter pro
omni vi aie ronalis que mouet cuſ cognitione z ſic ſyn-
dereſis eſt pars eius. ſpecialiter autē dicit cōtra rōnem z
ſyndereſim ita qđ ſyndereſis eſt pñcipioꝝ cōium. rō ſo
eſt etiā de pñibus ſed cū collatione: z intellectus eſt ſine
collatōe. ſiliter rō generaliter accepta accipit pro om-
ni vi mouēte cum cognitione a ſanctis. ſed ſpecialiter ſu-
miť ab Aug qui diuidit ipſam in portione ſupiorē z infe-
riorē ſm diuerſitate ſapie z ſciētie ut ſupra dictū eſt. pmo
ſo mō compñēdit ſub rōne ſyndereſis z ſcdo mō non:
per hoc patet ſolutio ad oīa illa que obijciunt de intelle-
ctu z rōne. ¶ Ad id qđ ulterius querit utrū ſyndereſis
ſit potētia vna uel plures. Rēdendū qđ eſt vna: lēz ip-
ſa appetat bonū qđ iudicat tñ qđ iudiciū eius eſt in uſi
ſemp appetitus eius nō erit determinat⁹ z qđ remurmu-
ret malo hoc erit per modū ſentētātis z non per modū
inſurgētis uel ire. nulla enīz vis motiua ſine appetitu eſt
ppter qđ etiā dicit pñus qđ intellectus mouet in quātūz
eſt appetitus qđam z per appetitū: ſed ille appetitus nō
eſt ſpecialis vis aliqđ ſed paſſio gñalis oīum motiuarūz.
¶ Ad aliud dicēdū qđ irascibilis eſt inſurgere pira ma-
lum ſub determinata rōne maliz per modum mouētis
mēbra ad repellēdū qđ nō puenit ſyndereſi ſicut iam di-
ctū eſt. ¶ Ad id qđ querit ulterius utrū ſyndereſis ſit
quoddā cōiūctum oībus viribus. dicēdū qđ nō: lēz enim
nō oēs vires ſunt corrupte in totū: corrupti ab itegro
eſt adeo diſtinctū qđ corruptio ſit pñcipiū peccati z actus
ſine itegro: qđ corruptio nullius pōt eē pñcipiū effectiui
vñ efficiēs in actu eſt potētia non pfecta uel cū corruptio-
ne: ppter hoc ſyndereſis eſt ſpecialis pars aie magis in
ter ceteras elōgata a corruptione fomitis ppter quā elō-
gationē a corruptione nō pōt vinci. Sunt tñ qđā qui di-
cūt qđ ſyndereſis eſt pars rectitudinis pñe in oībus vi-
ribus. ¶ Ad id qđ ulterius querit quare pñi nō fecerūt
mētionem de ſyndereſi. dicēdū qđ pñi diſtinguit potēti-
as ſm obiecta gñalia: z ſi cōſiderāt opabilia faciunt hoc
ſm rōnem iuris humani. ſancti autē ſpecialius diſtinguūt
ſm ius diuinū z humanū: z ſm pñcipia iuribus z pticu-
laria inēta: z ideo ſancti ponūt ſyndereſim ad pñcipia z
portionem ſupiorēz rōnis que inheret iuſticie diuine
pñeplāde ſm rōnes eternas quarū neutrū ponunt pñi.
¶ Utrum ſyndereſim ptingat peccare z errare.

Secundo queritur Utrum

ſyndereſim cōtingat peccare z errare. Et videt
qđ ſic: qđ dicit dñs ſup Ezechielem loquēs de ſyndereſi.
hāc tñ cōſciam ſicut in puerijs dicit. impius cum in p-
fundū peccati uenerit pñet ſepe pñipitari. videm⁹ z ſu-
um locū amittere cum qđā ſine pudore peccare videam
tur: qđbus merito dicit ſrons meretricis facta eſt tibi no-
luiſti erubescere. Cū igit nō pñipiet nec ſuū locū amit-
tat niſi per peccatū z errorē videt ſyndereſis qñqz pñen-
tire peccato. ¶ Itē hō ſm ſe totū cōdenat in inferno: er-
go videt qđ ſm ſe totū peccet: qđ ſi ſm aliquā pñe nō pec-
caret inuſite ageret cū illa ſi ſm illā pñe nō cōdenaret hō: ergo z
ſm ſyndereſim peccat. ¶ Item ſyndereſis eſt potētia rō-
nalis aie: ergo eſt ad oppoſita: ergo qñqz pōt ferri in vñū
z qñqz in alterū. ¶ Itē ſm totū corrupt⁹ fuit a pñe: ergo
z ſm ſyndereſim: ergo videt qđ ſyndereſis qñqz inqñet
ſm corruptionē. ¶ Sed ptra dicit Baſilius in auctori-
tate ſup inducta qđ nāle animi iudiciū uelut in quodā tri-
bunali mētis nre reſidēs que laudabilia ſunt amplectit:
que ſo turpia vitia pñenat. Quicqđ ſo ſemp pñemnat
turpe nunqđ cōſentit peccato. ¶ Itē Criſoſt⁹ in 14ª home-
lia ſup Joē. Cōſciētie iudiciū incorruptibile nobis im-
poſuiſſe eū qui nos fecit grē fuit maxime z clemētiffime
ineffabilis. Iudiciū autē cōſcie incorruptibile eſt iudiciū
ſyndereſis eo qđ ſyndereſis cōſciētie ſcintilla dicit: ergo

ſyndereſis nō corruptit ppter peccatū. ¶ Meterea hñi
eſt in auctoritate ſup inducta a Hiero^o qđ hec errata cor-
rigit z in alijs nō ſe inuſcet. ſi ergo officiū eius eſt errata
corrige ſemp nunqđ videbit peccatū cōſentire. ¶ Itēz
habet per auctoritatē Gregorij ſup inductā qui dicit qđ
ſuū officiū eſt dānū annūciare. Sed ſi hoc cōcedat vide-
bit manifesta inſtātia in hereticis z paganis z iudeis q
ſine remorſu cōſcie pro deſenſione erroris ſui exponunt
ſe piculo: ppter qđ videt in eis ſyndereſis errori cōſenti-
re. ¶ Solutio cōſentiēdo ſanctis dicimus qđ ſyndereſis
nunqđ errat: cuius cauſa eſt qđ ipſa non eſt niſi circa vnū
uerſalia pñcipia z nāliter nobis inſerta circa que nō po-
teſt eē error: ſicut uerbi grā nō eē fornicādū nō eſſe occi-
dēdū: ſed ratio que eſt ſub ſyndereſi pferre habet uſe ad
pticulare: z videre utrū hoc ſit fornicatio uel homicidiūz
z qđ circa pticulare eſt error maximus ppter hoc rō ſre-
quēter decipit. ¶ Ad pñm ergo dicēdū qđ ſyndereſis
nō pñipitat in ſe ſed in inferiori: hoc eſt in rōne que ſuūz
uſe iudiciūz per collationē ad pticulare trahit ad actum.
¶ Ad aliud dicēdū qđ hō dānat ppter peccatū z nō p-
pter potētiā peccādī. actus autē eſt totius hoīs ſicut dicit
pñus z Bama^o. z ppter hoc totus cōdenat lēz quedā pec-
cato remurmuret. ¶ Ad aliud dicēdū qđ hō ſm totū cor-
ruptus eſt a peccato ſed nō egliter. Corruptio enīz eſt in
qđſdā ſm victoriā uel in ſenſualitatē: z in qđſdā debi-
lius ita qđ ſemp vincit ut in ſyndereſi que ſemp eſt recta
z in qđſdā medio mō ut in rōne que qñqz eſt recta z
qñqz non recta. ¶ Ad aliud dicēdū qđ hō potētia rōna-
lis aie ſit ad oppoſita nō tñ eſt ppter oppoſita ſicut ppter
finē ſed ppter vnū oppoſitū: z niſi erret ſemp deueniet
in illud: ſyndereſis autē nunqđ errat ut patet ex pñcipijs
poſitis. ¶ Ad ultimū dicēdū qđ in hereticis z alijs inſi-
delibus ſyndereſis nō errat ſed ratio: qđ patet. cum enīz
ſyndereſis nō ſit niſi pñcipioꝝ cōium ipſa nō dicit niſi ſi
dem eē defendēdā z vitāz exponēdā pro fide z iuſticia.
ſed nō diſtinguit utrū hoc uel illud ſit fides uel iuſticia z
ppter hoc nō errat: qđ pñcipia illa ueriffima ſunt rō que
dicit hoc uel illud eſſe fidē qđ eſt error z hoc uel illud eē
iuſticia qđ inuſticia eſt errat z decipit z qđ certū ſupponit
ratio non ſequit remorſus cōſciētie.

¶ Utrum ſyndereſis in aliquibus extingatur.

Tertio queritur Utrum ſynde-

reſis in aliquibus extingatur. Et videt qđ non. Si
cit enim Hiero^o in auctoritate ſup inducta qđ nec in caym
poterat extingui. ¶ Item de dānatis in inferno dicitur
ultimo Yſaie. Uermis eorum non moriet⁹: z uermis eſt
uermis cōſciētie remorſes ex rectitudine ſyndereſis.
¶ Item Dionyſius data eis nālia bona nequaquā ea mu-
tata eſſe dicimus ſed ſunt integra z ſplēdidiffima. Cū igit
tur ſyndereſis ſit de nālibus bonis videt qđ integra ſit in
dānatis z ſplēdidiffima. Si igit forte dicat qđ eadē ratio
eſt de libero arbitrio z uolūtate que tñ pueria ſunt in dā-
natis patet qđ hoc nō uerum per ſupra dicta z in ſyndere-
ſi eſt habitus naturalis qui ſemp pñcipit potētiā ad recte
iudicādū. ¶ Item dicit Bern^o qđ uermis inferni ſemel
iniecus ita ualide inſigit dentes qđ non pōt vnqđ auelli.
uermis autē ille eſt morſus ſyndereſis de pñe pperato:
ergo ſyndereſis manet etiā in dānatis. ¶ Sed cōtra 2°
Hieremie dicit filij mēphios z raphenos cōſuprauerūt
te uſqz ad uerticē. ubi dicit gloſa qđ malignus ſpūs in mē-
bris inferioribus uſqz ad uerticem ptingit quādo caſtaſ
celſitudinem mētis diffidentie moribus corruptit. Caſta
autē celſitudo mētis eſt celſitudo ſyndereſis: ergo ſynde-
reſis corrumpit diffidentie morbo z ita extinguit. ¶ Itē
fomes z ſyndereſis per inclinationes ſuas habent ſe mo-
do oppoſito: ſed inclinatio fomitis in aliquo hoīe in to-
to eſt extincta ſicut in beata uirgine: ergo inclinatio ſyn-
dereſis in aliquo hoīe per peccatūz ex toto pōt extingui

Secūde partis sūme

sicut in antichristo qui erit pessimus hominū. ¶ Preterea ad qd maneret in dānatis cum non posset retrahere a mala uolūtate uel a pena. ¶ Solutio qdam ante nos dixerūt ad hoc qd duplex est bonum. s. nature et gratie. et duplex est malū. s. pene et culpe. et cum synderesis inclinet ad bonum et retrahit a malo dicit qd in dānatis nō inclinat ad bonū grē. bonū aut nāe p̄siderat duobus modis. s. in se et sic appetit bonū nature damnati et in compatio ne ad pueriam uolūtate et sic nō appetit sed post peruer sam uolūtate et quo ad hoc dicit synderesis extinguit. Siliter dānati appetūt peccare et sic iterū extinguit. p̄na p̄o cōsiderat dupl̄r. s. in compatione ad culpā uel in se et p̄mo mō appetūt eam. Sicut enim qd potius uolunt esse in penis cū culpa et peccato q̄ sine penis et sine culpa et sic iterū extinguit. Si p̄o cōsiderat pena in se et sic nō appetūt eā sed sine p̄iudicio dicimus qd iste appetit puerse uolūtatis est qui est in libero arbitrio. appetitus aut synderesis semp est rectus et in dānatis et uiuis et est remordēs de malo cōmissio et bono omissio. Et ppter hoc dicit uermis mordēs uel rodēs dānatos. ¶ Ad p̄mum aut qd p̄tra obijciat dīcēdū qd celsitudo mentis dicitur lu men fidei in eminētia rōnis et hoc est qd dicit glosa dis fidētie morbo hoc est infidelitatis per quam fides corrū pit. ¶ Ad aliud dicendū qd grā amplioris potentie est peccatū et ppter hoc l̄z sōmes extinguit per grām in ali quōtū non ppter hoc necessariū est qd synderesis extin guat per peccatū. ¶ Ad ultimū dīcēdū qd remanet in dānatis ad maius tormentū. nō enī parua pena est cor rosiō uermis hoc enim facit impios intra semetipsos ge mēre et seram penitētiā facere sicut habet 5° Sapiētie. qd turbabunt impij timore horribili et mirabunt in subita tione in sperate salutis bonorū gemētes p̄ angustia sp̄ ritus dīcēt intra se. hī sunt quos aliqui habuimus in deri sum et in similitudinē impiorū nos insensati uitam illoz estimabamus infantiā et sine illoz sine honore. Adanet etiam ad hoc qd p̄trietas sit inter ipsos dū pueria uolū tas liberi arbitrij irascēdo contra appetitum synderesis consentit malo.

¶ Queritur quid sit cōscientia.

¶ Inde queritur De cō

a scientia. Et querunt tria. s. qd sit cōscientia Et utrum ipsa sit recta uel possit esse non recta. Et utrum extingui possit in aliquo.

¶ Primum proceditur sic.

a Actus sunt p̄mi potētis s̄m rōnem. dictare aut aliqd faciendū uel nō faciendū est actus rōnis ut p̄us ha bitū est: cum ergo ille idē actus sit cōscientie videbit cōsci entia eē ratio. ¶ Preterea cōscientia per suū nomen po nit sciētiā: sed oīs sciētia est in rōne: ergo cōscientia uel erit ratio uel rōnis. ¶ Item aliquē dicimus eē cōscium qui scit aliqd nobiscū: ergo uidet p̄scientia esse sciētia ali cuius cum societate alterius qd falsum est cum cōscientia supponat secretū cordis. ¶ Preterea uidet cōscientia nō esse potētia uel habitus sed actus. Cū enī dicimus qd re mordet nos p̄scientia nō itelligimus de habitu uel de po tētia sed de actu. cum aut hīc actus sit memorie ut uidet Eccl̄iastici 7°. sicut cōscientia tua qd tu crebro maledixisti. ¶ Preterea cōscientia uidet eē fides. dicit in 13° ad Ro manos. omne qd nō est ex fide peccatū est. ubi dicit glo. quicqd est cōtra cōscientiam et c. ¶ Item uidet qd sit spes p̄mo ad thimo^m sup illud finis p̄cepti est charitas de cor de puro et p̄scientia bona. glosa. i. spe. ¶ Preterea Bama scenus dicit qd cōscientia est lex n̄ri intellectus. lex autē in tellectus est habitus intellectus. ¶ Juxta hoc queritur quomō synderesis scintilla cōscientie potius dicat q̄ rō: cum p̄scientia iunet ex synderesi et rōne. ¶ Preterea cū oīs n̄ra scia sumat ex fantasmatibus ut p̄us est habitū vi

debit potius qd fantasmata sint scintille p̄scientie potius q̄ synderesis. ¶ Solutio dicimus qd cōscientia cōclusio est rōnis practice ex duab^o p̄missis: q̄rū maior est synderesi sis et minor rōnis qd sic patet. Querit ab aliq̄ qre cōscie tia sibi dicit hoc eē faciendū. et r̄debit qd hoc est bonū. et querit ulterius qre ppter hoc sit faciendū qd bonū: et r̄n debet qm̄ omne bonū: et iste qōnes ponit talē sillogisimū omne bonū faciendū hoc est bonū: ergo hoc est faciendū. ¶ Maior aut istius sillogisimi est synderesis cuius est icli nare in bonū per ules rōnes boni. ¶ Minor: p̄o est rōnis cuius est cōferre p̄ticulare ad ule. cōclusio aut est cōscie tie qd sic pbat. Ab oibus coiter supponit qd cōscientia aggrauat uel excusat in toto uel in parte. Inter tres autē actus p̄habitos p̄mus nō attingit actum particularē siue opus meritorij uel demeritorij hoc uel illud. 2° autem qui rōnis est non est de faciēdo sed de rōne faciēdi. cum enim dicit qd hoc est bonū rōnem dicit faciēdi: s̄ nec ad huc impat faciendū uel nō faciendū. sed qm̄ infert per mo dum sentētie hoc eē faciendū uel nō faciendū tūc excusat si sequit in illo ope uel excusat si nō sequit. ¶ Dīcēdū er go ad p̄mū qd actus cōscie est actus rōnis sed p̄sequens ex alio actu p̄cedente: et ex hoc patet solutio ad sequens. ¶ Ad aliud dīcēdū qd scia p̄prie cōclusionis est ut dicit Aḡ: in posterioribus. sed p̄positio que apponit per cō positionē notat similitudē ad duo p̄scita: quoz alterū est in synderesi p̄se notū. Alterū p̄o in actu rōnis qd suppo nit ut notū sed ut frequēter eget p̄batione eo qd circa p̄ti cularia multipl̄r p̄tingit errare. ¶ Ad aliud dīcēdū qd cōscientia actu aggrauas uel excusans est rōnis actus que est cōclusio ut pbat obiectio. ¶ Ad aliud dicendum qd reminisci nō est sine rōne ut supra pbatū est l̄z cōcernat rōnem p̄teritū. uel dicat melius qd intellectus et ratio nō sunt tm̄ qd est aliqd sed qd fuit et erit ut supra dictum est. ¶ Ad aliud dicendū qd cōscientia est nomē multipliciter dictū. sed tm̄ ad Romanos fides ponit p̄o fiducia securi tatis quam dat cōscientia quādo uere p̄cludit. Ad thimo^m p̄o cōscientia p̄o spe ponit eo qd causa sp̄i vna est ex cō scientia meritorū. spes enī est certa expectatio future be atitudinis ex meritis et grā pueniens. ¶ Ad aliud dīcē dum qd intellectus ponit p̄o rōne et cōscientia. dicit lex i tellectus eo qd ligat ad faciendū uel nō faciendū. ¶ Ad id qd ulterius querit dīcēdū qd synderesis dicit cōscie tie scintilla potius q̄ rō eo qd ex parte illa semp micat: ex parte aut rōnis qm̄qz obtenebrat errore. ¶ Ad ultimū dicendū qd l̄z species cognoscibiliū abstrahunt a fanta smatibus lux tm̄ p̄ncipioz est a luce intelligētie agentis et ppter hoc fantasmata non possunt dici scintille.

¶ Utrum cōscientia semp sit recta.

¶ Secundo queritur Utrum

s cōscientia semp sit recta: uel quādoqz possit esse nō recta. Et uidet qd semp sit recta. Quicqd enim est cō tra qd facere semp est nō rectum illud in se non rectum est cōtra cōscientiam semp est facere nō rectum: ergo con scientia semp in se recta est. p̄ma pars patet p̄se. 2^a proba tur per illam auctoritatē. qui facit cōtra cōscientiam edifi cat ad gehēnam. ¶ Item maiorem resuētā sup cōclu sionem in sillogismo habet maior q̄ minor. Cum ergo synderesis nunqz errat et cōscientia semp participet lu men synderesis uidet et ipsa nunqz errare. ¶ Item qd quid indeclinabile testimoniū fert ueritati illud uidetur non posse declinare a recto: cōscientia est huiusmodi: ergo cōscientia non pōt declinare a recto. p̄ma probat per hoc qd in iuramento ueritas dicit que mobilis est non po test p̄bari nisi per acceptionem alicuius immobilis ue ritatis. 2^a pars pbat per dictum Apli ad Romanos 9°. ubi dicit ueritatem dico in Christo iesu non mētio: testi moniū ueri p̄hibēte cōscia mea in spū sc̄to. Et Corin. p̄o glia mea hoc est testimoniū p̄scie mee. ¶ S̄ p̄tra p̄scia

erronea ponit a scis que deponi debet. Preterea hoc videmus in hereticis et infidelibus qui conscientiam instigant se tradunt ignibus pro errore defendendo. Item hoc ulterius querit utrum conscientia semper obligat ad faciendum et videtur quod sic ex supradicta auctoritate. scilicet qui facit contra conscientiam etc. Item ponit quod aliter conscientia dicit aliquid esse faciendum per modum precepti quod tamen non sit preceptum si non facit continetur quantum in se est precipientem et preceptum. Omne autem continens preceptum peccat mortaliter: ergo iste peccat mortaliter. ergo obligat ad faciendum et non nisi ex conscientia: ergo conscientia obligat ad faciendum. Contra quicquid quandoque est erroneum secundum quod huiusmodi non obligat ad faciendum. Conscientia est huiusmodi: ergo non semper obligat ad faciendum. Item illud quod non est faciendum esse faciendum est falsum: ergo non potest sciri: quod nullum falsum scitur propria scientia: ergo a superiori non potest sciri: et sic non potest esse in conscientia. Et si non est in conscientia non obligat ad aliquid: ergo conscientia erronea non obligat. Preterea querit hic de regula quorundam dicentium quod si aliquis est dubius de aliquo an sit mortale peccatum et facit illud peccatum mortaliter peccat propter contemptum. ponamus enim quod dubitet et habet probabiles rationes ad oppositum sed tamen non sufficientes: tunc enim non videtur continere eo quod sequitur magis probabile. Preterea querit de hoc quod etiam datur per regulam quod dubia in securiores partem interpretanda sunt: curior enim videtur pars esse que plures habet rationes. ergo videtur quod dubium in hoc interpretandum est quod plures habet rationes. Contra ibi non est securitas ubi est timor: periculum. Sepe autem ibi est timor: periculum ubi sunt plures rationes. Solutio dicimus quod conscientia quandoque est erronea: et quandoque recta. Ad primum dicendum quod contra hoc est quod intelligitur dictum illud de scientia que conclusionem suam supponit ut sciam secundum quod scitus est per rationes et principia vera probatum: vel que vera sunt ut supposita et concessa: habet enim tunc quicquid sit erronea tamen faciens contra ipsam edificationem ad gehennam propter preceptum adiunctum. Ad aliud dicendum quod falsum sequitur ex altera premissarum falsa existente et assumpta rationis frequenter est falsa ut supra dictum est. conscientia enim habet participem syndere sim tamen non solum illam participat et ideo quandoque errat. Ad aliud dicendum quod conscientia non est sufficiens testimonium veritatis: sed tamen tribus efficit sufficiens ad tria testificanda cum iusticia enim natura sufficit ad testimonium excusationis et sic loquitur apostolus ad Romanos 2° loquens de gentibus sic. Cum gentes que legem non habent naturaliter ea que legis sunt faciunt huiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt legem qui ostendit opus legis scriptum esse in cordibus eorum testimonium illis reddente conscientia eorum cum spiritu sancto testimonium est veritatis. Et sic loquitur ad Romanos 9°. et propter hoc non dicimus simpliciter testimonium veri prohibere mihi conscientia mea sed addit in spiritu sancto cum meritis pro est testimonium glorie spiritus: et sic loquitur ad Cor. 2°. et propter hoc ibi addit gloria nostra hoc est testimonium conscientie nostre quod in simplicitate et sinceritate dei et non in sapientia carnali sed in gratia dei conversati sumus in hoc mundo. Ad id quod ulterius querit soluendum recolenda est distinctio quam supra posuimus. scilicet quod aliud est dubium: et aliud est ambiguum: et aliud persuasum ut creditum: et aliud scitum. Unde quod est in conscientia habet se per aliquem istorum modorum et secundum hoc magis et minus obligat: sed si ne iudicio dicimus loquendo quod non obligat ad faciendum nisi sit in opinatum vel creditum vel scitum id quod est in conscientia: tunc obligat siue conscientia sit erronea siue ratio erronea et hoc propter contemptum sicut probat obiectio. Ad id quod contra obiectum dicendum quod non rectum ut non rectum non obligat quod dicitur tale esse supponit. Si obiectum quod secundum hoc aliquis erit complexus: siue enim sequatur con-

scientiam peccabit faciendum non rectum: siue non sequatur eam peccabit faciendum contra conscientiam. dicendum est quod non erit perplexus quod potest deponere conscientiam. Si queratur qualiter deponenda sit dicendum quod per examinationem minoris propositionis que assumitur a ratione. hec enim frequenter falsa est. et si examinaret ultro se offert falsitas eius et non cessabit conscientia. Ad aliud dicendum quod falsum non scit si conscientia stricte accipiat: sed tamen propter imaginationem veri quam habet frequenter supponit ut scitum. Ad illud quod ulterius querit dicendum quod duplex est dubitas. scilicet dubitas supponens aliquid magis esse quam non esse: et de tali intelligitur regula et est dubitans nihil supponens et hoc non est verum. Ad id quod ulterius querit dicendum quod duplex est securus. scilicet remotius a falso et remotius a periculo. et secundo modo intelligitur regula. prima vero obiectio procedit in sensu primo.

Utrum in aliquo possit extinguere.

tertio queritur Utrum in aliquo possit extinguere.

Et videtur quod sic. multi enim non habent conscientiam in deliciis. similiter in ignorantibus videtur nihil redarguere. Sed contra hoc est quod dicitur Sapientie 16°. frequenter preoccupat pessima redarguente conscientia. cum enim scit et timida nequitia data est in omnem damnationem semper enim presumit seua turbata conscientia: ergo mali per conscientiam preoccupant sibi periculum que expectant et conscientia est testimonium condemnationis eorum. Preterea cum conscientia est liber continens sententiam que profert contra impios in die iudicii ut dicitur sancti. Preterea dicit Augustinus in libro de penitentia quod in confessione stat accusans conscientia. Solutio dicimus quod conscientia non extinguit ita quod non accuset vel excuset sicut probant ultime auctoritates. Ad primum autem dicendum quod mali quandoque conscientiam dissimulant non tamen extinguitur in eis.

Queritur quid sit imago.

Consequenter queritur

De imagine. Et queritur quatuor. scilicet quid sit. Et que sunt partes eius. Et quomodo imitatur trinitatem increatam. Et cuius sit primo. et cuius consequenter.

Primum proceditur sic.

Dicit Hilarius imago est rei ad rem coequandam et imaginata et discreta similitudo. Contra hoc obiectum sic res indiscreta ab alia est penitus eadem cum eo cuius est imago: ergo in diffinitione eius male ponitur indiscreta. hoc etiam habet per hoc quod dicitur similitudo. Similitudo enim ut dicit Boetius est rerum differentium eadem qualitas. Preterea nihil videtur dicum quod dicitur imaginata. idem enim non cadit in diffinitione sui ipsius. Preterea dicit Augustinus quod alia est imago creationis et alia est imago recreationis. et alia imago similitudinis. Queritur ergo utrum imago coheret hic diffinitioni. et videtur quod non. imago enim recreationis est gratia que non est rei ad rem coequandam imaginata et discreta similitudo. Preterea est imago increata ut filius dicitur imago patris. et est imago creata sicut homo qui dicitur ad imaginem dei factus. Queritur ergo utrum secundum aliquod coequum diffinitioni hic. et videtur quod sic. utraqque enim imago est rei ad rem equandam imaginata et indiscreta similitudo. Probat enim Augustinus in libro de trinitate quod tres persone in unam naturam entis sunt sicut tres persone in unam essentiam trinitatis et sic equatur ut videtur trinitatem in unitate. Sed contra homo non dicitur esse factus ad imaginem dei. filius autem non dicitur ad imaginem sed imago patris: ergo videtur quod non communiter dicitur imago de filio et homine. Item nihil est commune creatori et creature: nec imago. Item querit de hoc quod dicitur

Secunde partis sume

similitudo. ponit enim Aug⁹ tria noia. i. imago similitudo et equalitas dicens q^d ubi est equalitas ibi est conuenientie similitudo: sed uo conuenit: et ubi est imago ibi est equalitas et similitudo sed non conuenit: ergo uidet q^d equalitas magis accedit ad imaginem q^m similitudo: et ita imago debet poni in diffinitione eius. ¶ Item dicit Aug⁹ in li^o de decem chordis. q^d imago regis aliter est in filio et aliter in solido aureo. q^d in filio hoc est q^d rex. In solido enim aureo non est hoc q^d rex. Similiter dat alia compatione q^d aliter imago nra est in nobis et aliter in speculo. Similiter aliud est imago dei in filio et aliud in creatura rationali. Et tunc queritur si h^o factus est ad imaginem que est filius uel alia imaginem. Et uidet q^d ad filium. Imago enim creata referri habet ad imaginem increata. Cum igitur non sit imago increata nisi filius eo q^d pater non sit imago nec sp^s sanctus uidetur q^d h^o sit factus ad filium uel ad imaginem. hoc etiam uidet accipi ex mo^o loquendi qui est in genesi. ubi dicit faciam⁹ hominem ad imaginem et similitudinem nram. In hoc enim sermone uidet supponi imago non facta sed aⁿ ex^{is}: ad cuius imitationem debet fieri h^o et uidet ita q^d ibi imago supponatur aliqd increatum. ¶ Meterea hoc dicit ibidem glosa distingues q^d h^o non sit imago sed ad imaginem: filius autem imago sed non ad imaginem. ¶ Meterea querit cu^m sit uel stigm⁹ in creatura et ad imitationem trinitatis qua^m dicitur ponitur ad imaginem. ¶ Meterea Hilarius dicit in alio loco q^d imago est rei ad rem coequanda similitudo et unitas. hoc uidet falsum esse: imago enim est ad alteru^m: et quicquid est ad alteru^m non est unu^m illi. Et hoc dicit Anselmus in monologio. q^d imago aliqd ipm q^d est ad alterum est. ¶ Meterea cum sint tria ut dicit Aug⁹ imago similitudo et equalitas querit que sit dicta iter ea: et utru^m oia sint in imagine uel non. ¶ Solutio dicimus q^d multiplex est imago. Est enim imago increata et creata. In creata filius. q^{re} aut filius potius dicitur imago q^m sp^s sanctus uel pater determinari habet in questione de appropriatis filio. propter faciliore t^m in intellectu dicimus q^d pater non pot^{est} esse imago eo q^d tria intelligunt in imagine: quorum unum non conuenit patri: quorum p^{ri}mu^m est ad alteru^m esse eo q^d uo est imago nisi alterius imago. 2° est ab alio esse eo q^d non est imago nisi ab alio per imitationem deducta: et hoc non conuenit patri qui non est ab alio. 3° est q^d filius de ratione sue processionis ponit expressam similitudinem et equalitatem in natura. quicquid enim generatum est ab aliquo s^m nam hoc est exp^{re} simile et imitans in toto: et hoc uo conuenit sp^u sancto. sp^s enim sanctus est a patre et filio non creatus nec genitus sed pcedens. propter hoc dicit Anselmus q^d h^o sp^s sanctus in suba sit eq^lis patri et filio in hoc non habet a ratione sue processionis: et ideo filius conuenit cum patre in hoc q^d est aliud ab ipso esse sicut a patre sp^u sanctus: et in hoc cum patre non conuenit sp^s sanctus et ideo sp^s sanctus non est imago. propter loquendo de ratione imaginis. Imago igitur creata est triplex ut dicit Aug⁹ de glosa sup^{er} pos. i. creationis et recreationis et similitudinis. imago aut creationis est in qua creatus est h^o: et hec imago est r^o rei. recreationis autem imago gra^u est. similitudinis autem est imitatio triu^m personaru^m in una natura diuinitatis de quibus iam in sequentibus erit questio. Dicimus igitur q^d Hilarius diffinit ibi imaginem increata et non imaginem creatam: nisi alius uelit extendere ea que ponunt in diffinitione prope ergo sumpta diffinitione sic intelligit cu^m dicit Hilarius imago est rei ad rem. p^{ri}mu^m rei supponit filium s^m q^d est ab alio. 2° aut q^d dicit ad rem supponit patrem s^m q^d est ad ipm per generationem igitur refertur filius. cu^m igitur dicitur imaginata intelligit actum imitandi qui importat ex ratione nois generationis et filij. generatum enim et filius habent intellectum actu imitans in essentialibus et natura et specie. ois enim filius conuenit cu^m patre in essentialibus oibus et tota natura et specie. Cum igitur Hilarius dicit indiscreta intelligit conuenientiam filij cum patre in ratione coispirationis qua pater et filius sunt unu^m p^{ri}ncipiu^m sp^s sanctus: qua r^o

ne distinctus est ab utroq^{ue} sp^s sanctus. Cum igitur dicitur similitudo intelligit conuenientiam filij cu^m patre non t^m in hoc q^d filius est sed etiam q^d uerbu^m est expressissime loquens patrem dicentem h^o enim idem in persona sit uerbu^m et filius et eadem relatione dicat uerbu^m et filius. In creaturis enim similitudo refertur ad aliquid sequentia nam ut dicit Damascenus. i. ad qualitates que assequuntur nam s^m rationem si hoc refertur ad diuinam predicationem in qua non sunt accidentia nec qualitates accipiet illud in attributis. filius enim in quantum est uerbu^m attributu^m habet sibi appropriatu^m q^d est sapia p^{ri}s et ars p^{ri}s et virtus eius in quibus autem est similitudo. Si igitur diffinitio illa extendatur ad imaginem creatam hoc non erit s^m intentione Hilarii. Et tunc p^{ri}mu^m soluendu^m est dicendo q^d imago ab eo cuius est imago est discretum q^d s^m rem sed non est discreta s^m actu imitandi eo q^d perfecte debet imitari. ¶ Ad aliud dicendum q^d similitudo dicitur hic perfecta conuenientia in forma et figura et quantitate et colore et in alijs que s^m exteriora attendunt et in illis est unitas in hoc q^d unu^m ducit perfecte in alteru^m. ¶ Ad aliud dicendum q^d imaginata ponit ibi pro ductu imaginationis in prototypu^m. i. in p^{ri}ma figura. ab imaginatione enim dicitur imago ad id cuius est imago. ¶ Ad aliud dicendum q^d hic diffinit imago similitudinis. de diuisione autem Aug⁹ ista determinabit. ¶ Ad aliud dicendum q^d ut genus et sp^s una natura per p^{ri}s et posterius inuenta in pluribus nihil est coe creature et creatori: sed per modum cause efficietis aliqd est in creatore q^d s^m sua possibilitate imitat creaturam: sic est de imagine que s^m q^d concernit personalem notionem proprie est in filio. s^m aut q^d refertur ad imitationem et representationem triu^m personaru^m in una e^{ss}entia est in homine: et op⁹ totius trinitatis non t^m equat eam perfecte sed sicut dicit magister in sententijs plus differt q^m conuenit. ¶ Ad aliud dicendum q^d filius prope dicitur imago ut supra explanatus est. h^o igitur ad imaginem ita q^d liberu^m arbitriu^m quadam dicat remotionem et distantiam eo q^d distat per e^{ss}entiam sed imitatur in potetijs naturalib⁹ quantum pot^{est}. ¶ Ad aliud patet solo. ¶ Ad aliud dicendum q^d tria que ponit Aug⁹ concurrunt in ratione imaginis. i. equalitas similitudo et imago: ita q^d similitudo refertur ad colorem et picturam. equalitas autem ad quantitatem et staturam. imago autem adfigurationem membrorum et proportionem. similitudo autem ponit in diffinitione eo q^d uicinius repitat conuenientiam qualitatis quantum ad unam sp^{em} p^{ri}cipue que est forma et circa aliqd p^{ri}ma figura q^m conuenientia qualitatis. ¶ Ad aliud dicendum q^d in nobis est imago sicut in solido aureo. In filio igitur est sicut in conali patri. Cum autem dicitur h^o esse ad imaginem refertur hoc ad tres personas in una natura et non ad filium t^m nisi forte appropriate eo q^d Aug⁹ dicit q^d filius est imago ad qua^m oia reformantur. ¶ Ad aliud dicendum q^d ex mo^o loquendi uidet supponi aliqd non creatu^m sicut pbat obiectio et sicut explanat Hilarius dicens ibidem q^d p^{ri}mo co^o fortij susculit intelligentiam singularis: et similiter imago sola non est et similitudo non est ibi: hoc est q^d co^ofortiu^m p^{ri}stet deus loquens in plurali faciamus et uram. hoc susculit. i. abstractum intelligentiam singularis id est intellectum quo intelligere deus singularis esse in persona eo q^d co^ofortiu^m non est sibi ipsi solitario: igitur nram aut supponit q^d non alieno a se loquitur s^m potius pater ad filium et sp^u sanctu^m. Similiter imago non est sola. i. solius non est h^o sit in uno eo q^d vnus alteru^m imitatur in conuenientia sube. Et similiter similitudo non est sibi sed pluribus s^m conuenientia attributoru^m ut sapie bonitatis et virtutis et huiusmodi. Similiter dicit Aug⁹ cu^m dicitur ad imaginem ostendit unam nam esse ad cuius imaginem h^o fieret. et cum dicit nram ostendit eundem deum non unam sed plures personas esse. Idas ergo auctoritates sequendo et plurimas alias dicimus q^d imago supponit ibi imitationem unam qua se tres personae imitant in natura una deitatis ad cuius imitationem factus est h^o. Sunt t^m qui subtilius dicunt q^d falsus dicitur dicens rationem uniuscuiusq^{ue} opis s^m nam esse aut opus h^o s^m tempus non sit ante opus. Cum enim dicitur ad imaginem

dicitur supponi rationem imaginis ad quam fieret imago que est in homine: sed hoc eligit per hoc quod dicitur nram. hoc enim cogit aliquid iterum supponi per imaginem. ¶ Ad aliud dicendum quod secundum glossam homo est ad imaginem et non imago sicut filius. sed in imago que habet essentiam per essentiam imitatur in in proprietatibus sue nature quantum potest. ¶ Ad aliud dicendum quod uestigium est similitudo non in toto sed in parte et confusa. dicitur enim uestigium similitudinem inferioris partem pedis totam figuram non repetitum et propter hoc refertur ad creaturas rationales quibus obscure trinitatis exemplum inuenitur per rationem modi speciei et ordinis: sed creatura rationalis expressius imitatur et propter hoc dicitur imago de cuius ratione est imitatum toto quantum ad exteriora. ¶ Ad aliud dicendum quod imago uinitur ei cuius est imago per actum imitationis: hec dicitur uinitas ab Hilario. ¶ Ad aliud dicendum quod similitudo ponit convenientiam in qualitate precipue in illa specie que est forma uel circa aliquid constans figura: equalitas convenientiam ponit in quantitate precipue in quantitate membrorum. imago pro convenientia dicitur in toto quod imitari potest exterior et propter hoc ambo clauduntur in intellectu imaginis.

¶ Queritur que sunt partes imaginis.

Secundo queritur Que

sunt partes imaginis. Et circa hoc queritur duo. primum est de partibus quas enumerat Augustinus dicens quod est imago creationis et recreationis et similitudinis. et 2um est specialiter de partibus illius imaginis que dicitur imago similitudinis que secundum Augustinum sunt memoria intelligentia et uoluntas siue mens noticia et amor.

Primum proceditur sic

Dicit Augustinus quod imago creatio est ratio. ¶ Queratur ergo utrum ratio supponat ibi pro speciali potentia anime que dicitur ratio: uel pro rationali natura. Si primo modo tunc non uidetur esse imago. imago enim est que imitatur et habet similitudinem. ratio autem illa non habet similitudinem cum deo ergo non est imago. 1° probatur per diffinitionem imaginis. 2° probatur per supradicta ubi probatur est quod ratio ingreditur uerum quod non conuenit deo: quod nihil ingreditur eo quod de nullo dubitat. ¶ Item ratio imperfectior est quam intellectus: ergo magis deberet esse imago creationis intellectus quam ratio. ¶ Item imago ut habuit est in se per Augustinum per se. similitudinem equalitatem et convenientiam in lineamentis exterioribus. convenientiam autem illam uon importat sola ratio sed tria in uno aliquo: que tria non sunt in ratione sola: ergo ratio non est imago creationis. Si dicatur quod tria sunt ibi. scilicet potentia actus et obiectum uidetur dicere Augustinum in libro de trinitate. hoc non uidetur quod hec tria non ueniunt in aliquo uno per essentiam. actus enim et obiectum non sunt unum cum potentia: ergo uidetur secundum hoc non esse imago. ¶ Preterea secundum hoc in quolibet potentia anime esset imago trinitatis quod non dicitur a sanctis. Si propter hoc dicatur quod rationalis natura dicitur ibi imago creationis. ¶ Contra angelus est rationalis: ergo angelus est ad imaginem trinitatis: et hoc etiam uidetur per auctoritatem Gregorii qui dicit super illud. tu signaculum similitudinis in quadam homelia quod angelus etiam expressius imago est quam homo. hoc etiam uult dicere Damascenus et Ysidorus. Dicitur enim Damascenus 2° libro 3° capitulo. Deus angelorum est factor et pater: ex non ente ad esse eos deducens secundum propriam imaginem creans eos et naturam incorpoream. ¶ Preterea dicit Augustinus quod imago est in homine secundum mentem: et mens est in angelis: ergo angeli ad imaginem sunt. ¶ Item memoria intelligentia uoluntas in natura una spiritus ita perfecte sunt in angelo uel perfectius sicut in homine: ergo uidetur quod angelus magis sit ad imaginem quam homo. ¶ Preterea a Dionysio habetur quod sunt diuina agalmata: agalmata autem idem est quod imagines uel similitudines. ¶ Item in ezechiele dicitur tu signaculum similitudinis. ibi dicit glossa quod rex tyri imaginem dei ad quam factus est resignauit. id est destruxit: et rex tyri est diabolus secundum glossas. cum

igitur sit nature angelice uidetur quod factus sit ad imaginem. ¶ Sed contra imago creationis ordinatur ad imaginem recreationis sed recreationis imago non est in angelis: cadentes enim angelus non sunt recreati: non cadentes pro quibus habeatur gratia informationis in recreatione non habent: et ita uidetur imago non esse in angelis. ¶ Preterea filius est imago patris ut habitum est. illud autem quod est ad imaginem speciale uidetur habere ordinem ad imaginem principalem: sed homo solus propter congruitatem uisibilis est imagini que est filius: ergo solus uidetur esse ad imaginem et non angelus. ¶ Item dicit Augustinus in sermone quodam de imagine quod homo per hoc quod est imago dei quod sicut deus est in suo universo mouens et generans illud ita anima est in suo hoc est in corpore: cum ergo angelus non habeat talem ordinem ad aliquid uniuersum non uidebitur esse ad imaginem. ¶ Item in patre est principium totius deitatis ut dicit Augustinus eo quod ab ipso est filius per generationem et spiritus sanctus per processionem et si etiam est a filio hoc habet filius a patre: et sic habetur quod persone existerent in eadem natura cum patre per processionem sunt ex una personarum. Similiter inuenitur in homine: quod quotquot sunt in humana natura processerunt ab uno hoc est ab adam. talis autem convenientia non est in angelis: ergo non est ad imaginationem. ¶ Uterius etiam queritur de imagine quam uocat Augustinus recreationis imaginem. et dicit Augustinus quod hoc est gratia. ¶ Queratur ergo utrum hoc sit gratia uel intellecta in uirtutibus uel in uirtutibus intellecta. Et uidetur quod gratia secundum se sit imago recreationis. ¶ Item nihil deturpat imaginem nisi peccatum: peccatum autem opponitur gratia in se et uicio uirtus: ergo uidetur quod gratia sit imago recreationis. ¶ Contra ponitur imago quadam distinctione personarum: sed in distinctum non est plena perfectio distincti secundum quod distinctum est: cum igitur gratia non dicatur distinctionem aliquam sine uirtutibus non erit gratia imago recreationis sine uirtutibus. ¶ Item imago dicitur ab imitatione: imitatio pro actualis non est nisi in actibus potentiarum anime sicut etiam dicit Augustinus quod meminit se et intelligit se et diligit se. Cum ergo actus uel passio autem nisi uirtutes actualis imaginationem magis faciunt uirtutes quam gratia: ergo potius deberet dici imago recreationis quam gratia. ¶ Si ergo hoc concedatur tunc queritur secundum quas uirtutes dicitur imago recreationis. Et uidetur quod secundum prudentiam et cardinales ceteras uirtutes. prudentia enim diuiditur in memoriam intelligentiam et prudentiam a Tullio. sed memoria uidetur esse perfectio memorie: et intelligentia intelligentie ceterae autem uirtutes sunt perfectiones uoluntatis: ergo habet uidetur dici imago recreationis. ¶ Contra hoc est quod uirtutes cardinales pro materia non habent deum suum pro obiecto quod idem est: cum ergo imago dicitur ad imitationem dei non uidentur illae uirtutes esse imago recreationis. ¶ Preterea uidetur dicere quod secundum fidem spem et charitatem sit imago: hoc uidetur non esse uerum: quod spes non est in memoria: sed in irascibili ut dicitur magistri. ¶ Item Bernardus alibi dicit quod deus futurus sit rationi plenitudo lucis uoluntatis multitudo pacis memorie geminatio eternitatis: ergo uidetur quod imago recreationis sit lux et pax et ideitatis eternitas que non notat uirtutes speciales sed potius effectus. ¶ Preterea uidetur quod gratia sacramentalis sit imago recreationis. glossa enim super Ezechiel. super illud tu signaculum dicitur notandum quod imago in creatione tamen facta sit. similitudo pro in christi baptismate compleatur: ergo gratia assimilans imaginem erit sacramentalis. ¶ Preterea gratia sacramentalis delet morbum peccati: ergo proprie reformatur: ergo ipsa proprie est imago recreationis. ¶ Uterius queritur de tertio membro Augustini quod dicitur imaginem similitudinis. Et queritur quid sit illud. uidetur autem quod gratia super illud Bernardus in 2° sacramus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. glossa dicit quod homo in naturalibus factus est ad imaginem dei: in gratuitis autem ad similitudinem. ¶ Preterea similitudo attenditur in qualitatibus tantum naturam. ¶ Item super illud Luce de filio prodigo qui abiit in regionem. dicit glossa quod illa regio fuit dissilis in gratuitis. ¶ Sed contra Augustinus dicit

Secūde partis sūme

q̄ imago silitudinis est memoria intelligētia z uolūtas.
Solutio dicimus q̄ imago creationis proprie est in qua creatus est hō etiam sicut dicit Aug^o. z hec est ratio uel mēs humana. cuz enim mēs humana triplr accipiat s. pro memoria sūm q̄ diuidit cōtra noticiā z amorem ab Aug^o in l^o de trinitate. Et pro intellectu sicut dicit Bama scenus 2° l^o 32° cap^o. q̄ mēs est sequēs opinionē z diu dicās eā siue uera est siue falsa diiudicat ueritatē: vii mēs dicit a mētēdo z diiudicādo z excogitando. 3° mō dicit mēs pro illa supiori parte que p̄inet memoriā intelligētiā z uolūtātē: hec mēs dicit rō z imago creationis eo q̄ in eo hō ad imaginē sit creat^o sicut dicit in psal. Uerū in in imagine p̄trāsīt hō. Et alibi hō cum in honore eēt nō intellexit. **D**icendū ergo ad p̄mū q̄ rō supponit ibi supiorē p̄te aīe que cōuertit ad deū in cōi quā Paulus uocat spūm mētis ubi dicit. renouamini spū mentis nre. z nō supponit potētiā illā que inq̄stīua est de uero z falso: bono z malo: z per hoc patet sōlo ad q̄tuor sequētia. **A**d aliud dicendū q̄ rō ut dictū est supponit ibi pro supiori p̄te aīe rōnalis que etiā est in angelo. **A**d hoc nō qd querit utrū angelus sit ad imaginē dei creatus uel nō. dicēdū q̄ imago duobus modis cōsiderat. s. sūm cōuenientiā interiorē tūm hoc est eoz que ponunt in imagine. s. memorie intelligētie z uolūtatis: z sic angelus est ad imaginē dei sicut hō: z tāto ex p̄silius sicut dicit Bre go^o quāto ipse actū trīū potētiarū mētis siue rōnis ex p̄silius imitat uinitatē eēntie diuine in trib^o p̄sonis. Si nō p̄sideret imago nō tūm sūm interiora sed etiā sūm q̄ in interiorib^o specialē p̄ueniētiā ponit ad deū tunc hō sōlus est ad imaginē p̄pter triplicē p̄ueniētiā quā in exteriorib^o habet ad ipsūm: z hōz p̄ma est uisibilitas ad imaginē in creatā que in q̄nib^o de incarnatione determinata sunt. 2^a p̄ueniētiā quā in relatione habet ad corpus suū. 3^a q̄ aīa est in suo uniuerso sicut deus in suo eēntialiter potētiā z p̄ntialiter gubnādo z mouēdo: z hāc tāgūt Aug^o gustinus in fermone de imagine. 3^a est p̄ueniētiā quam habet in relatione ad patrē sūm q̄ est p̄ncipiū totius diuinitatis. a p̄te enim est filius per gēnitionē: z spūs sanctus per p̄cessionē z si est a filio hoc habet filius a p̄te: z similiter ab adā sunt hoīes oēs. z si aliq̄s est ab alio hoc ille habet ab adā. Et per hoc patet solutio ad oīa illa que querunt utrū angelus sit ad imaginē uel non. z utrū plus sit ad imaginē q̄ hō uel minus. **A**d id qd ulterius querit de imagine recreationis. dicendū q̄ imago dicit ab imitādo distincte: z q̄ grā in se distinctionē nō habet. p̄pter hoc grā nō est p̄se imago recreationis sed intellecta in uirtutib^o. **A**d p̄mū aut qd cōtra hoc est dicendū q̄ remissio peccatorū sūm q̄ huiusmodi nō sufficit ad recreationē imaginis sūm q̄ imago l^o sufficiat ad recreationē: simplr. **A**d aliud dicēdū q̄ oē peccatū in actu alīquo est act^o alicuius potētie: z p̄pter hoc p̄ctm̄ opponit grē p̄siderate in uirtute eo q̄ uirt^o est p̄fectio potētie ad actū. **A**d illud qd querit sūm q̄s uirtutes attēdat imago recreationis. dicendū q̄ sūm fidē spem z charitatē que p̄ficiūt potētiās imaginis in compatione ad deū eo q̄ hñt pro materiā z fine. fides enim credit summū uerūm p̄pter summū uerū. spes aut expectat idēficiētiā b̄titudinis diuine p̄pter ipsā b̄titudinē. charitas aut diligit sūmū bonū p̄pter summū bonū. **A**d aliud qd p̄tra obijcit dicēdū q̄ prudētiā diuidit per memoriā p̄uidētiā z intelligētiā in agēdo z nō habet deū pro materiā z fine z ideo nō determinat potētiās imaginis. **A**d aliud dicendū q̄ spes simplr est in irascibili sed ad quēdā actū p̄uenit memorie que est idēficiētiā eo q̄ memoria que est pars imaginis ut dicit Aug^o nō tūm est p̄teritorū sed etiā p̄ntiū z futuroz. **A**d aliud dicendū q̄ lux est illd qd succedit fidei in intellectu. par nō sūm q̄ dicit q̄etationem fruitionis que est fructus z fruibilis est illud quod succedit charitati in uolūtate: q̄ ut dicit Aug^o frui est amo

re inherere alicui rei p̄pter se. z alibi dicit q̄ fruimur cognitis in q̄bus uolūtas delectata gescit. sed continuatio eternitatis in comp̄hensione eterni deficiētis succedit memorie que est ad oē tempus sūm q̄ est potētiā imaginis. **A**d aliud dicendū q̄ grā sacri ad reformationē imaginis opat ut causa remota. eo enim q̄ est cōtra morib^o peccati remouet impedimētū mutationis sed nō imediate p̄iūgit imaginē cum exēplari. **A**d id qd querit qd uocet imago silitudinis. dicendū q̄ silitudo in duob^o attendit. s. rep̄itādo uinitatem eēntie in tribus p̄sonis: z illa est in memoria intelligētia z uolūtate. Attēdit etiā in hoc q̄ imaginē superducit sicut color: z hoc est grā z hoc attēdit alq̄ sancti qui dicūt q̄ silitudo attēdit in gratuitis. **Q**uerit de partibus illius imaginis quā uocat Aug^o gustinus imaginem silitudinis.

Secundo querit speciali

ter de partibus illius imaginis quam uocat Aug^o imaginē silitudinis. Et querūtur tria quoz p̄mum est qd sit memoria intelligētia z uolūtas sūm q̄ sūt partes imaginis. 2° de ordine istarū potētiarū inter se. 3° qd sit mēs z noticiā z amor quā facta in aīa dicit imaginē eē Aug^o.

Primum proceditur sic.

Probātū est supra q̄ memoria non est pars aīe rōnalis. Cū igit imago ponat in supiori p̄te aīe rōnalis memoria aut erit pars imaginis. **P**reterea dicit Aug^o gustinus q̄ hec imago nō est tūm p̄teritū sed etiā p̄ntis z futuri. Aut ergo sub dīa t̄pis aut sine. Si p̄mo mō cum dīa t̄pis non accidat nisi ad p̄ticulari uidet q̄ memoria sit pars sensibilis aīe cuius est app̄hēdē p̄ticularē. **I**te tempus accidit ei cui accidit app̄hēdēre quātitatem: sed quātitas app̄hēdit a sensu cōi ergo z tēpus. Si ergo memoria est sub dīa t̄pis memoria erit sensus cōis. Si nō dicat q̄ memoria est p̄teritorū z sensibilis z futuroz sine dīa t̄pis nō uidet differre ab intelligētiā: z sic nō uidentur eē tres potētie imaginis. hoc etiā uidet dicere Aug^o in 4° de trinitate ubi dicit difficile in mente dinoscit memoria sui z intelligētiā q̄si enīz nō sunt hec duo sed unū duobus uocabulis appellatū: sicut patet in ea re ubi ista ualde p̄iūcta sunt z aliud nullo alio p̄tendit t̄pe. **E**x hoc accipit q̄ memoria sine intelligētiā sui sint simul t̄pe ut supra p̄batū est q̄ vna potētiā exīte in actu alibit ab actu ergo uidet cū iste due potētie sūt sint i actu q̄ sint in vna potētiā. **P**reterea Aug^o ponēs act^o istarū trīū potētiarū dicit sic q̄ mēs meminit se intelligit se diligit se. aut ergo meminisse est idē qd nosse z cuz nosse sit idē qd intelligere nō erit dīa inter memoriā z intelligētiā. Aut differūt meminisse z nosse: cuz nō p̄nt differre per dīam t̄pis sequit q̄ memoria sit pars sensibilis aīe qd falsum est. **P**reterea Aug^o in 1° de trinitate dicit cognoscat seipsā mēs nec q̄si absente se querat: ita uidebit q̄ nunq̄s se non amauerit qd nunq̄s nesciuit: ergo uidet q̄ mēs semp nouit se. **I**te ibidē nō enim qcq̄ est mētē seipsa p̄ntius sicut cogitat vi nature se meminit se z intelligere z uelle: nouit enim hec in se nec imaginatur quasi extra se sensu illa tetigerit sicut coxpalia que tangunt ex quoz cogitationibus si nihil sibi adiūgat ut tale aliqd se putet esse. Quicqd ei de se remanet hoc solū ipsa est: ergo uidetur q̄ nosse se siue meminisse sit noticiā mētis apud se tenere ex eo q̄ sibi est p̄sens. hoc aut idē uidet esse intelligere se in habitu: ergo uidet q̄ nulla sit differētiā inter meminisse nosse z intelligere. **P**reterea querit q̄lter uerū sit qd Aug^o dicit q̄ semp intelligit se totam. aut enim hoc intelligit de intellectu in actu aut in habitu. Si p̄mo modo hoc plane falsum est: quia cuz intelligimus aliqua intelligibilia in actu tunc non intelligimus animam in actu. Si secūdo modo tūc intelligere

totam mētem est habere pfectam sciētiam de tota mēte: et hoc iterū falsum est: quia multi sunt qui nō hnt sciētiam de aia. ¶ Preterea dicit Aug⁹ et ponit in sentētijs in 4° de libero arb^o. q^d memoria intelligētia uolūtas capiūt se singula singulis et tota sit ab oibus totis et pbat hoc eo q^d intelligo memoriā et uolūtātē et intelligētiā et uolo meā intelligētiā et uolūtātē. Sicut nūq^{uam} est memorie q^d non memoror: et sicut nūq^{uam} est intelligētiē et uolūtātis et q^d non memoror: eo nō nūq^{uam} est memorie et uolūtātis et intelligētiē q^d nō intelligit. Sicut nūq^{uam} est memorie intelligētiē et uolūtātis q^d nō uelim. hoc autē uidet falsū: aut intelligit de ip^sis potētis et tūc parū est q^d dicit Aug⁹: q^d cū potētie sint simplices nō pōt dicit tota potētia memoriā et. Aut intelligit de memorabilib⁹ intelligibilib⁹ et uolūtis et tūc plane falsū est eo q^d multoz hēm memoriā et intellectu que nō uolum⁹. Si tōte dicat q^d est uolūtas ad usū ut uidet ibi dē distinguē Aug⁹: et h^{ic} nos oīa memorata et intellecta uelim⁹ ad factū tū oīa uolum⁹ ad usū eo q^d etiā pētis utimur in bonū qū ea sic intelligim⁹ ut meminimus uel plāgam⁹. Si nūq^{uam} dicat nō erit h^{ic} itētiōe Aug⁹. pbat enī q^d tota memoria nouit se sic: nouit se eē uita: nouit se eē mētē: nouit se eē spūm et nūq^{uam} amplius: ergo tota nouit se et eadē rōne uis de intelligētiā et uolūtate: ergo nō intelligit totalitātē mētis referri ad obia illarū tū potētiarū. ¶ Preterea dicit Aug⁹ q^d p^{er} uolū intelligētiē siue mētis est cū amore noticiā: s^{ed} intellect⁹ p^{er} cōp^{er} nō est cū amore: ergo nō sic intelligit. ¶ Preterea nō sic uolum⁹ p^{er} cōp^{er} ut dicitur est nō uolum⁹ ipsa: sed aliq^{uod} p^{er} ea. s^{ed} plāctū et gemitū: ergo uolūtas nō directe uidet intelligētiē et memorie. ¶ Preterea querit que sit dīa inter intelligē et cogitare sūm Aug⁹. ipse enī pcedit q^d mēs semp intelligit se nō tū semp cogitat de se cū cogitatio uideat eē ac^{er} rōnis siue intelligētiē. ¶ Preterea querit etiā de eo q^d dicit Aug⁹: q^d hec tria relatiua sunt ad inuicē. pbat enī q^d memoria intelligētiā et uolūtas nō sunt relatiua sūm q^d relatiua sunt quēcūq^{ue} hoc p^{er} mō sunt alioz sunt. ¶ Preterea si eēnt relatiua nō tū memoria deberet referri ad intelligētiā et uolūtātē uel ecōtra. ¶ Solo dicēdū q^d memoria sūm q^d est p^{er} imaginis nihil aliud est nisi thesaurus hitus nālis que est cognitio uerū et bonū q^d de⁹ est: et uerū et bonū q^d aīa siue mēs est. et ppter hoc bñ cōcedo q^d abstrahit ab oī dīa tps. Dicit in memoria ppter officinā memorie q^d hēt in aīa rōnali: q^d est retinē siue pseruare intētiōes siue pceptiones rerū: et hoc est q^d dicit Aug⁹ q^d nō est tū pteritōz sed etiā pntū et futurōz. hoc enī nō posset eē nisi ab oī dīa tps abstraheret uel apphēderet tēpus sūm q^d est tēpus sicut sensus cōis. Cū igit nō apphēdat sicut tps relinquitur q^d ab oī dīa tps abstrahat: et per hoc patet solo ad rōnes pmas que pbat memoriā eē p^{er} sensibilibis aīe. ¶ Ad id q^d querit q^d differat ab intellectu dicimus q^d memorie est retinē nāliter inserta cognitione uerū et bonū q^d de⁹ est. intelligētiē autē est intueri: et hec duo sūnt tpe eo q^d vñū est ut pseruās et alterū ut agēs: et vñū illoz nō abstrahit ab altero sed vñū est causa alteri⁹: q^d ex memoria iso^{ma} fit intelligētiā. ¶ Ad aliū dicēdū q^d nosse h^{ic} q^d est ac^{er} memorie idē est q^d noticiā rei retinē per has duas itētiōes que sunt uerū et bonū: ex q^{uod} altera info^{ma} fit intelligētiā et reliq^{ue} uolūtas: intelligē autē idē est q^d intueri ut dictū est. ¶ Ad aliū dicēdū q^d nosse et intelligē dīferūt per modū dictū et utrūq^{ue} est semp. mēs enī semp meminit se eo q^d semp noticiā sui apud se tenet: sicut itellec⁹ intelligit se semp. pbat enī sūp q^d oē intelligibile q^d est in intellectu recipit lumē intelligētiē agētis ad cōplemētū itellec⁹ qui est de ipso. ¶ Itē pbatū est q^d suba rōnalis aīe eēntialit^{er} est in intellectu possibilib⁹ et nō indiget ut abstrahat eā ad hoc q^d intelligat. Cū igit intelligē sit idē q^d intueri se in lumine itellec⁹ agētis: patet q^d mēs intelligit se illo mō quo ituet se in lumine itellec⁹ agētis. Cū autem amor: nālis semp sequat hūc intellectu: et semp mens uult

se amore nāli. Et nota q^d aliud est itueri se in lumine intellectu agētis: et aliud pueri sūp se p^{er} siderādo dīas et p^{er} fiones nāle sue. Intueri enī se est hoc q^d dictū est. s^{ed} p^{er} fientia sui in lumine intellectu. sed pueri sūp se est reducere sūm in p^{er} fiones et dīas per mediū demonstratiōis uel sillogismi: et hoc nō semp facit mēs. p^{er} mēs autē semp facit eo q^d semp sibi p^{er}is est. et ppter hoc dicit Aug⁹ q^d mens nō semp cogitat de se: q^d cogitare de se est decernē se ab alijs reb⁹: et per hoc patet solo ad oīa illa que obijciūt de hoc q^d mēs semp intelligit et diligit se siue uult. sūp tū ostēdimus etiā q^d mēs intelligit se oīb⁹ itelligibilibus. ¶ Ad id q^d querit q^d libet istorū capiat oīa tota fere oēs dicit sicut dictū est in obijciēdo. sed qui uere inspicit lram Aug⁹ in x^o de trinitate uidebit q^d ille nō est in intellectu Aug⁹. Et ppter hoc dico q^d intelligit quō ad potētias et nō quo ad obia potētiarū. ¶ Ad id q^d p^{er}tra obijciē dicēdū q^d potētie duob⁹ modis p^{er} siderant. s^{ed} in se: et sic sunt simplices nō per p^{er}es quātitatiuas dīfēse et p^{er} p^{er} dēderari per compatiōē ad suas dīas que sunt mēs uita et eēntia et spūs ut dicit Aug⁹. dicit enī hec tria eē vnam uita: vna mētē: vna eēntia: et vñū spūm: et sic hnt quāda totalitātē. In oīb⁹ enim illis attributis tota se inuicē capiunt hec tria. memoria enī et intelligētiā et uolūtas sūm oīa hec memorant semp. et sūm oīa hec intelligunt semp. et sūm hec oīa semp diligunt dilectione nāli. ¶ Ad id q^d querit de relatione istorū ad inuicē dicēdū q^d in p^{er}itate memoria sūm rōnē memorie nō refert ad intelligētiā nec ecōtra: sed memoria sub rōnē itelligibilis refert ad intellectu: et intellectu sub rōnē memorie ad memoriā. sicut uolūtas sub rōnē itelligibilis et memorabilis ad intelligētiā et memoriā: et intelligētiā et memoriā sub rōnē uolūti referuntur ad uolūtatem. ¶ Querit de ordine istarū trium potētiarū: memoriē intellectu et uolūtatis.

Secundo queritur De ordi

ne istarū triū potētiarū. uidet enī q^d memoria sit p^{er}ma per uerba Aug⁹ que ponit in x^o de trinitate. ubi dicit q^d intelligētiā ex memoria est: et uolūtas ex memoria et intelligētiā. ¶ Sed cōtra hoc est q^d alibi dicit in glosa Ecclesiastici 18°. s^{ed} q^d memoria sit post intelligētiā. et hoc etiā uidet per uerba Damasceni et B^{er}eg. in x^o. q^d dicit q^d memoratiū est cōseruatiō sensus et intelligētiē nihil enī in memoria repositū q^d aīa nō fuit in intellectu et sensu. ¶ Preterea iuxta hoc querit quo ordine referunt ad imitationē trinitatis utrū hoc. s^{ed} fiat sūm conceptionē et uolūtātē cuiuslibet uerū: aut sūm pceptionē et uolūtātē cuiuslibet uerū et bonū q^d est deus tū. et uidet q^d p^{er} mō mō: q^d dicit Aug⁹ p^{er}bas imaginē trinitatis. In imagine q^d mēs nouit se et diligit se et uult se: in his p^{er}bas inuuit aliud cōceptū et aliud uolūtū q^d deus. ¶ Sed cōtra tātus est filius quātus est pater: et tātus est spūs sanctus quātus est pater et filius. In p^{er}cepto autē quolibet nō tāta est uolūtas quāta est intelligētiā et memoriā: eo q^d multa uel uolumus uel debilitē uolumus que tū p^{er}te cte intelligim⁹ et memoramur. ¶ Querat etiā ulterius utrū in gratuitis uel nālibus sit vna imitatio. Et uideat q^d in gratuitis hoc est in cōceptu fidei et charitatis: q^d de peccatoribus dicit in psal. In ciuitate tua imaginem ipsoz ad nihilū rediges. per peccatū autē nāle nō destruitur in nihilū: ideo uidet q^d imago imitans trinitatē sit in gratuitis et nō in nālibus. ¶ Cōtra hoc sunt hec uerba Augustini qui dicit q^d mēs semp secū habet trinitatē: nō q^ddem que deus est sed que est imago dei: et hoc dicit in psal. Cernū in imagine p^{er}asit hō. ¶ Iuxta hoc iterum querit ulterius utrū hec imitatio sit ad unitatē eēntie in tribus personis uel econuerso ad tres personas in vna eēntia. Et uidet q^d secūdo mō. Augustinus enim pbat esse imaginē per ea que cōueniunt p^{er}sonis sicut q^d

Secunde partis sume

Intellectus et uoluntas sunt ex memoria sicut filius et spiritus sanctus sunt ex patre et uoluntas ex memoria et intelligentia sicut spiritus sanctus ex patre et filio: sicut quatuor est pater: ita est filius et spiritus sanctus: sic quanta est memoria tanta est intelligentia et uoluntas. ¶ Sed pro in gen. dicitur faciamus hominem ad imaginem et per nomen singulare ut dicit Augustinus et Iohannes de Dylariis significat unitatem entium in tribus personis: ergo per nomen imaginis unitas entium importat in recto et tres personae in obliquo: ita imitatio erit ad unitatem entium in tribus personis potius quam e converso. ¶ Alterius queritur qualiter uerum sit quod dicit Augustinus quod tria sunt una mens et una uita et una essentia et unus spiritus: quodcumque enim unum et eadem sunt eadem ipsa sunt eadem: si ergo haec tria sunt idem cum essentia et mente et uita ipsa sunt eadem inter se quod falsum est. et quod super de hoc multum disputatum est in questione. Utrum anima sit simplex uel composita: sufficiat quae dicta sunt. ¶ Solo dicendum quod accipiendo memoriam sicut Augustinus accipit eam ipsa est prima inter potentias imaginis: si enim non est nisi conservatio insectorum nobis a natura sicut noticia ueri et boni. scilicet quod iusticia tenenda est et huiusmodi quae per naturam sciuntur a quolibet. haec enim hominem ratione loquendo prius sunt in memoria quam in intelligentia uel uoluntate: quod prius est habere aliquid in memoria siue in anima quam praesentialiter inueniri uel diligere illud. ¶ Ad glo. autem quae est super Ecclesiast. et ad dictum Damasceni dicendum quod intelligitur de memoria quae est acquiritorum: haec enim prius sunt in intelligentia quam in memoria. Si forte dicatur quod illa non est per imaginem eo quod non potest attribui patri: dicendum quod hoc simpliciter uerum est: tamen per quamdam appropriationem attribuitur patri: scilicet in eius ordine naturae qui est in trinitate pater est principium totius diuinitatis: et sic attribuitur ei memoria primo modo dicta. secundum autem reformationem gratiae nos accessum habemus ad patrem per filium: et in hoc ordine pater est ultimus: et sic attribuitur ei memoria secundo modo dicta: et hoc modo loquitur glo. super Ecclesiast. ¶ Ad id quod ulterius queritur quo ordine referuntur ad imitationem trinitatis: dicendum quod triplex est imitatio secundum actum. scilicet secundum potentiam am et secundum perfectionem meriti. primum est secundum uerum et bonum quod deus est unum quod tunc tanta est intelligentia quanta est memoria: et tanta est uoluntas naturalis quanta est unitas entium in tribus personis: eo quod deus unum in tribus personis memorat intelligitur et dilectione naturalis diligit et haec imitatio secundum actum dicitur pro tanta: quod tunc imago actu ducit in exemplar et perfectum quod potest ostendere ipsum eo quod idem est in imagine et exemplari. secundum autem uerum et bonum quod ipsa mens est imitatio secundum potentiam: eo quod tunc potentia et non actu ostendit exemplar: sed non sicut est de aliis in intelligibilibus eo quod illa non sunt imago trinitatis potentia uel actu: intelligendo enim lapide non intelligo illud quod est imago trinitatis. ¶ Preterea in illis intelligibilibus non equia sunt haec tria: amor enim naturalis non est tanta quantum est intelligentia: uel memoria de lapide. Insuper memoria in talibus non precedit intellectum et uoluntatem eo quod ipsa sunt accepta a sensibus et etiam non sunt semper praesentia in mente sed absentia reguntur ab exterioribus ut dicit Augustinus. et ideo in memoria et uoluntate talium non resultat trinitatis imago potentia uel actu sed tamen uel stigmata. Imitatio autem quae est secundum perfectionem meriti est a gratia recreata ut super dictum est: et de hac tenet quod dicitur: imaginem ipsorum ad nihilum rediges: sed de imaginatione quae est primo uel secundo modo intelligitur illud uerbum psalmiste. In imagine praestitit hoc. ¶ Ad id quod ulterius queritur utrum imago importat unitatem entium in tribus personis uel e contra dicimus quod secundum modum loquendi dicit unitatem entium in tribus personis ut probatum est. ¶ Ad obiectum contra dicendum quod Augustinus probat imaginem per ea quae conueniunt personis scilicet quod referuntur ad unitatem entium non propter hoc quod importent in recto per nomen imaginis: sed ut ostendat in anima tria esse in una substantia sicut in diuinis tres personae sunt in substantia una diuinitatis. ¶ Ad ultimum dicendum secundum super dicta quod potentia aie proprietates eius sunt secundum quod dicimus proprietates naturales potentias uel impotentias et mens quae superior est pars aie quae etiam dicitur spiritus totum virtuale est ad has tres

potentias: et cum careat quantitate est ipsa mens essentialiter in quolibet istorum trium: et propter hoc dicuntur una mens et unus spiritus et una essentia eo modo predicationis quo totum virtuale predicatur de sua parte et ille modus supra per multa explanatus est. uita uero est actus aie secundum se: et propter hoc dicuntur in una uita.

¶ Queritur quid sit noticia mens et amor.

Terzio queritur Quid sit notitia

mens et amor: quam secundam imaginem appellat Augustinus. Adde enim in se est communis memoria intelligentiam et uoluntatem: ergo uidetur quod non debeat attribui patri sed toti trinitati. ¶ Preterea queritur in quo differunt haec tria a phabitis tribus. et dicitur quod a phabitis supponunt potentias: ista uero habitus illarum potentiarum. ¶ Sed contra hoc est quod dicit Augustinus in primo de trinitate quod tria cum sint a se distincta ad inuicem tamen dicuntur esse unum: quod in anima subalter existit: habitus autem non subalter existit in anima: ergo haec tria non sunt habitus. ¶ Item dicit Augustinus quod mens cum se recognoscit notitia sui gignit et est sola parēs suae notitiae: et est amor: quod de ipsa mente et notitia praecedit dum mens cognoscens se diligit: et ita amor quod complexus est parēs et plis. Ex hoc accipitur quod mens sit intellectus quod illius est cognoscere se. ¶ Preterea non uidetur uoliter uerum quod existit notitia procedat amor: quia multa cognoscimus quae non amamus. ¶ Item nosse est mentis ut habitus est prius ex uerbis Augustini. et nosse est memoria: ergo mens est memoria. sed cuiuslibet est nosse illius est notitia: ergo notitia est memoria: ergo uidetur quod mens hic supponitur pro memoria et non pro intellectu. ¶ Item in memoria sensibilis aie tanquam in thesauro reseruantur notitiae fantasie et intentiones et estimationes. et notitiae fantasie sunt per modum ueri et falsi. intentiones uero estimationes per modum boni et mali: ergo similiter erit in memoria rationalis aie quod in ipsa est notitia intelligentie et amor uoluntatis et ita ista tria sunt in memoria. ¶ Sed tunc queritur quae sit ratio cum mens sit comae ad tria quare potius coartat ad memoriam quam ad reliqua duo. ¶ Preterea dicit Augustinus. nec minor est ples pariete dum tantam se nouit mens quanta est. Nec minor est amor pariete in ple dum tanta se diligit mens quanta se nouit et quanta est. hoc enim uidetur manifeste falsum. In multis enim amor: nullo modo rader notitiae. ¶ Solo dicendum quod ista trinitas est in habitibus: ut dicit magister: et mens supponit ibi memoriam cum suo habitu notitia uero dicitur habitus intellectus qui idem est cum habitu memorie in subiectis: differunt in ratione quae non est nisi relatio ad intellectum: amor uero est habitus uoluntatis. ¶ Ad primum ergo dicendum quod mens equoq; dicitur de superiori parte aie et de memoria. memoria uero participat nomen mentis: eo quod ipsa propinquior est naturae totius per hoc quod prima est inter potentias quae sunt partes mentis. Et ideo dicit Augustinus quod mens ibi non dicitur anima: sed id quod est in anima excellentius hoc enim est memoria. ¶ Ad aliud dicendum quod notitia et amor accipiuntur male pro noto et amato: et haec subalter existit in mente: quod idem est notum et amatum quod subalter est mens: differunt in ratione. ¶ Ad aliud dicendum quod mens non supponit intelligentiam. cognoscens enim secundum hic accipitur gignit a mente sicut intelligentia a memoria: et propter hoc cognoscens sit intelligere: non tamen sequitur quod mens sit idem quod intelligentia. ¶ Ad aliud dicendum quod dictum Augustinus non extenditur ad omnem notitiam: sed tamen ad illam quae mens nouit se et deum secundum habitus in se ipsis sibi a natura: illa notitia semper sequitur amor: naturalis. et hoc est quod dicit Augustinus in toto libro de trinitate. quod uerbum quod insinuare intendimus est cum amore: notitia uero simpliciter. et per hoc patet solutio ad totum.

¶ Queritur qualiter imitatur trinitatem increatam

Inde queritur Qualiter imitatur

trinitatem increatam. uidetur enim non imitari. duas enim similitudines ponit Augustinus. quarum una est quod unus homo est qui habet memoriam intelligentiam et uoluntatem: sed non

est hec tria: in illius sume simplicitate nãe sunt tres pso-
ne: singule sunt deus et tres sũ dens. Alia est qd hõ ha-
bēs hec tria est vna psona sed in diuinis sunt tres psonæ
et nõ vnã: cũ ergo deficiat imago ab exẽplari nec directe
videt imitari. ¶ Solõ ad hoc dicẽdũ qd sũm llyla^m et
Aug^m oẽ sũe inuẽtũ in creaturis qd refert ad trinitatem
in plurib⁹ inuenit diffilẽ: ppter hoc plura oportet iue-
nire: ut in quo deficiet vnũ repñtẽ aliud: et in simul oib⁹
inuẽtis in plurib⁹ adhuc inuenit defectus eo qd creatu-
ra creatorẽ imitari qdẽ põt in aliquo sũ eqri sibi nõ põt.

¶ Queritur cuius sit hec imago.

¶ Etimo queritur Cui sit hec

imago pmo. et cuius coiter. ¶ Videt enĩ qd supio-
ris pũs rõnis sit pmo. qd supio: ps rõnis ut dicit Aug^m
pẽplãdis eternis inherẽsit. cũ ergo imago sit sũm puer-
sionẽ ad deũ: videt imago esse sũm supiores partẽ rõnis
pmo. Sed ptra hoc est qd dicit Damasc. qui dicit imagi-
nem esse sũm li. ar. ¶ Preterea Aug^m in x^o de trinitate
ponit imaginẽ in visu exteriori. s. spẽm rei visẽ: et imagi-
nẽ eius in oculo que dicit visũ ut ipẽ dicit: et utrũq; cõ-
iungentẽ intẽtionẽ vidẽtis. hec aut tria nõ vident eẽ vnũ
us essentia. spẽs enim rei visẽ cũ intẽtionẽ vidẽtis non
vnã essentia habet. Sũm in eodẽ libro ponit tñ in fanta-
sia: ibi enim imago corpõr est in memoria aie sensibilis
et eadẽ imago est in cognitione imaginãtis. utrũq; autẽ
cõiungẽs est intẽtio uolũtatis. ex hoc videt qd imago nõ
tñ in sũ aie sũm supioreĩ partẽ sed etiam sũm cõem par-
tem aie rõnalis et sensibilis. ¶ Preterea querit quare
nõ ponat imago in virib⁹ aie uegetabilis sicut in alijs vi-
ribus aie. ¶ Solõ dicendũ qd imago inest aie rõnali
li sũm mente pmo. Et ut hoc intelligat notãduz qd vires
motiue aut ordinant ad deũ tñ aut in opabile per nos.
Si ordinant ad deũ tñ aut sunt simplicissimẽ et sunt tres
que pdicant in imagine ordinate ad ipũ sub rõne uert
et boni inferi per nãm. Si xõ respiciũt opabile: aut hoc
respiciũt per rõnes applicatas in picularib⁹. Si p^o mõ
erit synderesis que post potẽtias imaginis est simplicissi-
ma. Si xõ^o mõ hoc est duob⁹ modis. s. cum cognitione
que est scia practica: uel cũ appetitu tñ. Si p^o mõ hoc cõ-
tingit trib⁹ modis. aut enim querunt opabilia sũm consi-
liũ iuris eterni et diuini: hoc est officiu supioris pũs
rõnis. Aut querunt opabilia sũm pũliũ iuris humani et
positiuũ et hoc est officiu inferioris pũs rõnis. Aut indiffe-
rẽter querunt opabilia sub rõne eligibiliũ: s. hũc mo-
dũ li. ar. est opabiliũ et potẽtia motiua. Si xõ est cõzap-
petitu tñ aut erit imperãs tñ: aut erit imperata tñ: aut
imperans et imperata simul. Si p^o mõ tũc erit uolũtas.
Si 2° mõ tũc erit illa virtus que diffusa est in neruis et
musculis et lacertis. Si 3° mõ tũc erit pũcupiscibilis et ira-
scibilis et sensualitas. Et p hãc diuisionẽ accipiunt moti-
ue potẽtie a scis. diuisiõ xõ p hõz sic accipit. motiua autẽ
aut erit nũciãs motũ aut iperãs. Si p^o aut sũm rõnez re-
ctã que ẽ de bono et malo simplr: sic est intellect⁹ pũtic⁹.
aut sũm rõnẽ boni et mali ut nũc: que qñq; est recta et qñ-
q; nõ recta et sic est fantasia mouẽs. Si xõ est iperãs aut
respectu boni simplr: sic est uolũtas que psequit intellect⁹
cũ pũticũ. aut respectu boni ut nũc et sic est irascibilis et
cũcupiscibilis. ¶ Ad obia dicẽduz qd imago in supiori
parte rõnis est in li. ar. et est sub rõne sũtitudinis et nõ sũ
rõne imaginis eo qd nec actu nec potẽtia imitat ut ex p-
habitis patet. In fantasia xõ et in visu siue sensu alio ad-
huc minõrẽ hẽt pueniẽtiã. ¶ Ad ult^m dicẽdu qd in ima-
gine necesse est aliqd rĩdẽ filio in quãtũ est xõ bũz illud
est p modũ cognitiõis. Unũ cũ potẽtie uegetabilis sine
cognitiõẽ sint nõ põt in eis eẽ imago ul imaginis sũtudo.

¶ Queritur de quantitate anime.

¶ Etinde queritur De qũtitate

anime que pũcipue sũm vires motiuas aie pũderant. Qd
enim hẽat aia qũtatem dimẽsiuã qdã nũtũt sic pũbare:
aia est pũctio corpõs. Sed maioris pũcti maio: est pũ-
ctio: ergo maiori corpe maio: est aia. et hõ nõ põt esse nisi
aia vna ab alia differret qũtate: et sic aia hẽat qũtate di-
mẽsiuã. ¶ Item qd hẽt ptes cõmensuratas ei qd hẽt
qũtatem hẽt ptes qũtatiuas. aia tales ptes hẽt: ergo hẽt
qũtate. p^o pars patet p hõ qd qũtati nihil cõmensurat nisi
qũtatis. 2ª pbat p hoc qd dicit Aug^m. qd aia p suas ptes est
in oibus pũtib⁹ corpõs. ¶ Preterea tertullianus heretic⁹
ut dicit Aug^m p xõ bũ apli obicit aiam hẽ qũtate que uo-
cat aiam iteriore hoĩem: hõ aut hũs est lineamẽta qũtati-
ua: et qd multũ disputatũ est de hoc sup in diffinitõib⁹
aie sufficiũt que dicta sunt. ¶ Solõ dicẽdu qd dup^r est
qũtatis pũtialis et dimẽsiua. dimẽsiua qũtate non hẽt aia
sed pũtalem. Et ad hoc intelligẽduz. in otandum est qd
quantitas diuisiua est in infinitũ diuibilis per intra-
nes sibi. qũtatis autẽ pũtialis diuidit ad id qd extra eam
est nõ tñ in infinitũ: et hoc est in pũtate actiua ad maximũ.
in passiua xõ pũtate ad minimũ ut habet in li^o de celo et
mundo et sup explanatũ est. et id dicit Aug^m qd qñ querit
quãtus sit hercules duplex est qd. s. qũte molis uel qũte
pũtatis. ¶ Ad p^o autẽ dicẽdu qd in maiori corpe maio: est
aia nõ qũtate molis sed qũtate pũtatis. sed tñ dup^r
est pũtis vna. s. affixa mẽbro que per acciõs hẽt qũtates
sicut calidũ frigidũ humidũ et siccũ que pũciũt cõplexio-
nem mẽbrũ et de hac põt pcedi qd in maiori corpe maio: est
aia. Alia est pũt⁹ fluẽs ab aia et illa nõ hẽt qũtate nisi
pũtale. ¶ Ad aliud dicẽdu qd aia cõmensurat corpũ sicut
forma mãe et nõ sic mẽsura qũtatiua mẽsurato. ¶ Ad
id qd obicit tertullian⁹ qui causa est isti qõnis indignũ
est rĩdere eo qd Aug^m dicit qd sub ore ipsius eloquẽtiss⁹
imo fatuissimũ pectus habebat.

¶ Querit de compositione corporis.

¶ Insequenter tran-

seĩdu est ad querẽdu de corpe hoĩs qũtũ
pũnet ad theologũ. Et querunt tria de
corpe ipi⁹ ade. quoz p^o est de cõpõne cor-
poris ipsius. 2^m est de immortalitate eius. 3^m est de edulio
et gñatione eius si pũstissit sine peccato.

¶ Primum sic proceat.

De corpus hũs mẽbra dũuersarũ cõplexionũ
sũm calidũ frigidũ humidũ et siccũ est cõpositũ ex cõtra-
rijs. Corp⁹ ade fuit hũmõ: ergo fuit cõpositũ ex pũtrarijs.
p^o ps patet pte. 2ª patet p hoc qd corpus ade habuit cere-
bru cor: et epar que sunt mẽbra diuersarũ cõplexionũ sũm
calidũ frigidũ humidũ et siccũ. etiaz hoc habet per lram
gẽn. ubi dicit qd formauit de⁹ hoĩes de limo terre. limus
autẽ terre sonat quoddã cõmixtũ ex pũtrarijs: ergo pũus
hõ fuit ex pũtrarijs. Inde sic oẽ cõpositũ ex pũtrarijs corru-
pibile est. p^o hõ cõposit⁹ est ex pũtrarijs: ergo pũm⁹ hõ
fuit corruptibilis. ¶ Item pbat in 3° de celo et mundo
qd oẽ cõpositũ ex graui et leui corripit. et hac de causa qd
distabũt cõponẽtia leui ascẽdẽte et graui descẽdẽte. Si
cõpositũ fuit corpus ade: ergo corruptibile fuit de neces-
sitate per nãm. ¶ Dis rõnib⁹ et sũlibus pbat qd adã a natu-
ra sue cõpõnis nõ habuit immortalitẽ. hoc etiã dicit Aug^m
in glo. sup gẽn. s. qd Adã mortalis fuit a nã sue pũtitiõẽ:
sed immortalis bũficio pũtoris. Sed ad hoc qdã uolũt di-
cere qd dup^r fuit nã corpõs ade. vna que est a nã que dẽ-
mãz hec est a cõponẽtib⁹: et ab hac nõ habuit immortalita-
tem. Alia que est a nã que dẽ forma: et ab hac habuit im-
mortalitẽ: et hec forma est triplex. pma est actus et forma
mixta que talis fuit qd adeo reduxit pũtraria ad equalita-
tem que etiã agẽ et pati nõ pouerunt ad inuicẽ. 2ª est or-
ganizatio corpõs que talis fuit in adã qd ppetuo debuit et
pouit remoueri ab aia rõnali. 3ª est aia que talis fuit qd

Secunde partis sume

ppetuo potuit ifluē vitā corpi. ¶ Sed cōtra hoc est qđ dicit glo sup x^o sup id qđ etiā spoliauerūt eū in gratiis z vulnerauerūt eū in nālīb^o. Lūz igit hō p̄mus imortalitate spoliatus fuit de gratiis z nō de nālībus. ergo neq; est a nā que dī mā neq; a nā que dī for. ma. ¶ Itēz hō in casu suo nō est magis punit^o qđ demō. Sed de demonib^o dicit Bīo^o qđ data illis nālīa bona nequaquā mutata esse. dicimus qđ in hoīe nālīa per p̄cūm nō sunt mutata. Lūz ergo imortalitas mutata sit imortalitas nō fuit de nālīb^o. ¶ Itē Aug^o in libro de bono p̄u gālī nō corpus spūale illis hoībus factus erat: sed p̄mo aīale ut obediētīe merito postea fieret spūale ad imortalitatem capescēdā. Ex hoc habet qđ imortalia fuerūt p̄ma corpa ex merito obediētīe z nō ex natura. ¶ Itē ibidez corpa priorum mortalia fuisse intelligamus p̄ma p̄for matione z non moritura: tñ nisi peccassent sicut minat^o erat deus tanqđ si vlnus minaretur. qđ vulnerabile corpus erat: qđ tñ accidisset nisi fieret qđ ille uenisset: ex hoc sequit idem. ¶ Itē Aug^o ibidez. Si uestib^o israelitarū p̄stitit de^o per annos. xl. sine ullo detrimēto p̄prium statū: quāto magis p̄staret corpibus obediētīus p̄cepto suo felicissimū quoddāz tēperamētūz certū statū donec tñ melius p̄uerterent nō morte hoīs qua corpus ab aīa deserit sed beata cōmutatione a mortalitate ad imortalitatem: ab aīali ad spūalem qualitātē. Ex hoc iterū habet qđ imortalitas fuit ex obediētīe merito z non a natura. ¶ Itē Aug^o in 3° sup gen. ad līam. Ille quisq; dicere audebit ciboz indigētīa quib^o reficiant nisi mortalibus corpibus esse non posse. Ex hoc accipit qđ p̄ma corpora per nām fuerunt mortalia. ¶ Sed p̄tra ex eisdem gñā mur z nutritur: ergo quicūq; cibū affert imortalitatem illud per p̄ncipia cōponētia erit imortale. Sed p̄mis hoīminib^o per cibū inerat imortalitas: ergo p̄mi hoīes per p̄ncipia cōponētia erant imortales. p̄^a. pbat per hoc qđ ip̄a est p̄ncipiūz in p̄ficiis. 2ª scribit ab Aug^o in 6° super gen. ad līam ubi dicit qđ imortalitas ade p̄stabat ex esu ligni vite. ¶ Itē eadē potētia est ad actūz aliqūē z ad cōtinuatiōē ip̄ius. sed imortalitas nō est nisi p̄tinuatiō vite: ergo eadē potētia est ad imortalitatem que est ad vitā potētia aut ad vitāz fuit nālīa. ergo z potētia que fuit ad imortalitatem. ¶ Itē dīa est inter hoīem z cetera aīantia in gñatione z vitāz in hoc qđ nō habet aīam p̄petuāz z incorruptibilē: cetera nō aīantia corruptibilē. Lūz igit in opibus dei optima debeat esse p̄positio: oportuit hūari p̄positionē mobilis ad mouēs z forme ad mām. ergo sicut aīe corruptibili dedit corpus corruptibile per nām: ita aīe incorruptibili corpus debuit aptare incorruptibile per nām: z ita p̄moz hoīum imortalitas fuit a natura. ¶ Alterius querit iuxta hoc speciali de formatiōe corporis ade utrū hoc dīs per seipm formauerit uel per angelos. Et videt qđ per angelos. est enim lex diuinitatis ut dicit Bīo^o per p̄ma media z per media ultima reducere. Lūz ergo corpus hoīs in ultimo gradu stet rōnalis nature videt qđ per p̄mā rōnales nām ad esse debuit reducti. ¶ Preterea tria sunt opa ad p̄fectionē mundi p̄tinentia. s. creatio formatio z p̄pagatio. p̄pagatiōē aut cōmisit nature: creatiōē aut p̄ficiat ip̄e: ergo fm p̄gruitatez ordinis formatiōē que est mediū opus debuit cōmittē angelo qui sup nām est z citra deū. Sed p̄tra hoc est qđ habet in p̄sa. 65°. opa manū tuarū oēs nos. z Jere. 18° ubi dicit dīs sicut lutū in manu figuli ita esse nos in manu mea. ¶ Preterea cuz dicat faciamus hoīem ad imaginē z similitudinē nrām. sancti referūt faciamus ad p̄sonarū trinitatē z culpant eos qui dicūt qđ referat ad angelos: ergo deus per seipm fecit corpus hoīs. ¶ Alterius etiāz p̄pter hereticos querit de x̄bo qđ dī gen. p̄^o. Creauit deus hoīez ad similitudinē z imaginē suā. ad imaginē dei creauit illūz masculū z feminā creauit eos. z adhuc nihil dixerat de formatiōe mulieris: qđ videt qđ que

dā mulier creata fuit aī euā. hoc etiā videt per modum loquēdi quo in 2° cap^o utitur Adam dicēs: hoc nunc os ex ossibus meis. per hoc enim ip̄m nunc videt innuere aliā ante fuisse feminā. ¶ Itē hoc pbat ex p̄cepto legis ubi p̄cipit qđ quisq; ducat uxorez suā de stirpe sua. z ibi dicit Samael qđ hoc p̄ceptū dīs p̄pter concordiam que debet esse inter virūz z uxore. si enim de alia stirpe esset nō ita p̄cordaret sic nec lyli p̄cordauit cum adā que ante euā fuit nō de corpe ade fuit facta. Sed cōtra in p̄ncipio gen. ante qđ aliqd dicat de formatione mulieris dicit crescere z multiplicamini z replete terram z subijcite eas. illud uerbū effectū nō habuit nisi in euā: ergo videtur qđ non fuit alia mulier ante euā. ¶ Iuxta hoc etiā querit specialit^o de formatiōe eue de qua dicit gen. 2° qđ immisit dīs deus soporē in adā z tulit vnā de costis ei^o z repleuit carne pro ea: z edificauit dīs deus costā quāz tulerat de adā in mulierē. Et querit de mō illius edificatiōis. Utrūz fuit miraculosus uel nālīa. Et videt qđ nālīa. tunc enim ut dicit Aug^o intēdit dīs nām p̄stituit. natura aut nō nisi modo nālī p̄stituit qđ patet per oppositum qđ modus in nālīs destruit nām. ¶ Itē Aug^o dicit qđ in p̄mis opibus nō querit qualis admirabilis de^o in creaturis suis utatur sed potius aliqd fm nām rei possit fieri. Cum ergo formatio mulieris sit de p̄mis opibus nō debet referri ad miraculū sed potius ad nām. sed in adā fuit p̄ncipiū efficiēs z māle eue: ergo eua fm mām p̄cessit de adā. p̄^a. pbat per hoc qđ cause fm nām p̄cipue sunt fm efficiēs z nām p̄cipue. 2ª pbat per hoc qđ in ma sculo est rō efficiētis respectu oīum sui gñis. Sicut costa ex qua mulier facta est eua fuit in adā. ¶ Preterea Augustin^o in 9° sup gen. ad līam mouet qđ nē Utrū rō qua mundū p̄mis opib^o creauit atq; cōcreauit deus illud qđ hēbat ut fm eam iam necesse esset ex viri latere femināz fieri: aut hoc tñ hēbat ut fieri posset. ut aut ita fieri necesse esset nō ita iam p̄ditū sed in deo erat absconditū. Et soluit per lōga uerba quoz ista est sentētia qđ oīs res nālīa quā in p̄mordio mūdi p̄didit deus hēt suos determinatos fines p̄cessus z leges in feminalib^o causis quas in p̄mordio mūdi nāe indidit deus ut fm determinatum tēpus vnū qđq; sui gñis sumat p̄gressus z discessus. z fm hoc fit ut triticum de tritico z faba de faba: z hō de hoīe p̄cedat determinato tpe z vna etas pereat z altera cōualeseat. ut aut lignū excisum de terra aridū z p̄poliuz repente sine terra z radice floreat z fructum faciat z dedit quidē naturas quas creauit ut ex eis hoc fieri possit. p̄moz aut causas p̄didit deus in natura sed sedoz hēt absconditas in seipso quas rebus p̄ditis nō sseruit. Ex hoc accipit qđ oīum miraculoz cause sunt in natura quātum ex hoc qđ ex natura fieri p̄uit lūz nō ex necessitate fiat: z ita formatio eue quo ad hoc fuit in adā z costa quasi ex hoc fieri posset. quicqd aut in potētia est in aliquo si educat in actū nō erit miraculosum: qđ pbat per diffinitionez miraculi que est arduū z insolitū p̄ter ip̄m z facultatez ammiratis apparēs. Insolitū aut nō est ut potētia p̄cedat in actū: ergo formatio mulieris ex costa nō erat miraculosa. Sed p̄tra Criso. distinguit triplicē cursūz. s. nature z uoluntatis create z uoluntatis diuine. z dicit qđ ille qui tñ subiacet uoluntati diuine miraculosus est: sed formatio mulieris fuit tñ fm uoluntatē diuinā: ergo fuit miraculosa. ¶ Itē quicqd format a natura trāsmutat calidū frigidū humidū z siccū. talis nō fuit trāsmutatio costē in euā: ergo nō fuit nālīa. ¶ Itē videt falsum dicere Aug^o cum dicit mulierē in rōne calidi fuisse in costa. rō enim calidi aut est fm efficiētē uel mām uel formā ut finem: z p̄stat qđ fm efficiētē uel formā uel finē nō fuit. Qđ aut nec fm mām sic pbat. vniuersūq; mā est determinata ad receptionē sue forme: z sic est filis mae eorum que sunt eiusdē sp̄cīalis mā nō fuit costa in cōparatione ad euā: ergo eua māliter nō fuit in costa. p̄ma

probat per hoc qd mā asinoz similis est in specie z leonū in specie z sic de alijs. 2^a pbat per hoc qd alij hoies non sunt ex costis sicut ex mā. ¶ Item Cōmē^{or} super 6° me tha^{ce} dicit qd qd est in aliquo sicut in potētia māli vno motore educit de ipso z semp qn motor appropinquat māe mouēdo ipam: z ppter hoc idoli nō est in terra sicut in potētia māli sed in cupro: qd a statuario motu ar tis educitur de cupro z nō de terra. Sicut herba in potētia est in faba z nō in terra: qd in vno motu nature educitur de ipa z nō de terra: z sic de alijs. Cū ergo semp educat homo de costa vno motore nō potuit hō māliū eē in costa. ¶ Preterea querit quare pot^o de costa qd de pede uel alio mēbro formata est mulier. ¶ Item quare repleuit dñs carnem pro ea z nō sumpsit carnē de adā. ¶ Preterea querit de uerbo Augⁱ in cōi de adā z eua. dicit enim qd illud uerbū qd habet in p^o genⁱ masculū z feminā creauit eos. intelligit de creatiōe viri z mulieris in rōne calidi. illa enim rō calidi nec fuit in costa nec in alia pte hois sed in ipsis elemētis ut videt: z ita videt qd homo possit fieri de ipsis elemētis sicut fact^o est de costa. ¶ Preterea Aug^o ponit in qdōne utrū mulier sit formata per angelos uel per deū. Et videt qd per angelos. mulier enim sūt ecclesiā de latere xpī repata. Cū ergo tota dispēlatio future sūtionis ordinata sit per angelos ut dicit Aug^o formatio mulieris que p^o signū fuit hui^o reparationis debuit fieri per angelos. ¶ Sed cōtra dicit Aug^o in libro 9° sup genⁱ. ad l^{ra} 7. Certissime dico supplemētus illud carnis in costa in locū coste ipsius: qd femine corpus z aīam pfirmationēqz mēbroz oīa viscera sensus oīs z quicqd erat quo illa creatura z homo z femina erat nō nisi illo tpe ope dei factū quo deus nō per angelos sed per semetipm nō mō opatus est z sic dimisit. sed ita cōiūuāter operat ut nec ullarū aliarū rerū nec ipoz angeloz natura subsistat si nō operet. ¶ Preterea querit Basil^o z Bern^o quare homo inter cetera aīantia fact^o sit recte stature: z quare femina de latere hois sit sumpta z nō femine alioz aīantium. ¶ Solo dicendū ad p^{ma} sine pūdicio p^o opinionē Augⁱ. homo per nām mortalis creatus est: sed immortalis bñficio grē cōditoris: sicut enī aīa in grā innocentie stans in ordine suo per oīa fuit ad imperiū dei ita corpus stans sub aīa per oīa fuit ad imperiū aīe: vñ uoluntas cohibuit p^otra cōponētia corpus ne per actionem z passionē mutuā dissoluerentur. ¶ Ad illud qd p^otra obijcit dicēdū qd alimentū ostēdit corruptibilitatē inesse corpori per nām cōponētūz sicut pbat obor: sed ad actūz nō fuisset reducta nisi fuisset peccatus inobediētē p^otra aliqd pceptoz sibi datoz que fuit rūt tria. s. ex omni ligno paradisi comedere p^otra qd uenisset si nō comedisset. Aliud pceptū fuit crescite z multiplicamini p^otra qd uenisset si nō gīasset. z hec duo dñr precepta nature eo qd vñ fuit ad salutem nature in se: z aliud ad salutē in alio z in se. 3^m fuit de ligno scie boni z mali ne comedes: qd p^otra tāto dicit esse pceptū discipline qd id qd p^ocipebat indifferēs fuit in se: sed ex ratione pcepti nū pbatio fuit obediētē. ¶ Ad aliud dicēdū qd rō illa pcedit bñ de potētia actiua in qua nō est pmutatio sicut est potētia uiuificādi in aīa: sed ex pte suscipiētis nō est ita: corpus enīz pmutat p^o nām: vñ nisi affuisset grā phibēs pmutationē corporis: nō fuisset susceptibile uite ppetue. ¶ Ad aliud dicēdū qd in corpe p^o nām naturā nō potuit homo esse corruptibilis ppter rōnem cōponētūz: sed in hoc excessit aīa qd equalioris z nobilioris fact^o est cōplexionis nō in incorruptibilis nisi per grām p^oditoris. ¶ Ad id qd ulterius querit dicēdū qd deus per seipm formauit corpus hominis sicut omnes res formauit ut pbatum est per auctoriatem inductam ab Aug^o supra de eua. ¶ Ad id qd contra obijcitur dicēdū qd angelus in potētia opatiua nō est sup aīam ita qd ipse nām creet uel formet uel instauret: s. est

supra nām sube nobilitate. per hoc etiā patet solo ad auctoritatem Dionysij. hoc enim intelligit de illuminatio nib^o de quib^o in tractatu de angelis est expeditū. ¶ Ad id qd ulterius querit dicēdū dupl^r. vno mō qd id quod in p^o genⁱ per anticipationē dicit^r z intelligit de eua. Et sicut illud qd sequit crescite z multiplicamini. Alio modo dicit p^o Aug^o in 9° sup genⁱ. ad l^{ra} 1. s. qd homo tūc intelligit fact^o p^o causalē rōnem quā deus māe p^ome in didit uel inferuit ut ex ipa corpus hois fieri posset. Et qd hec cālis rō cois respicit virū z mulierēz. ppter hoc dicitur masculū z feminā creauit eos. z sicut intelligit qd sequitur crescite z multiplicamini. postea p^o de limo terre formauit virū z de costa mulierē. ¶ Ad aliud dicēdū qd causa pcepti nō fuit qd eua sumpta fuit de corpore ade: s. duplex alia causa assignat a sanctis. Quorum vna est ne sortes pfinderent si mulier de tribu in tribū transiret z pars sue hereditatis eā sequeretur. 2^a est ne fieret error in promissio scie. pmissio enim tribui iude facta est: que si permixta fuisset alijs tribubus nō fuisset certa ueritas in promissione. ¶ Ad aliud dicēdū qd Samael mentis z sequit fabulā iudeoz dicēdūz qd lyli creata fuit aīa eua que nolens p^osentire adā assignata est demoni z genuit ex demone illo demones qui dicuntur asmodei z almodi filij z nepotes. ¶ Ad id qd ulterius queritur de formatione eue dicēdū qd formatio sua miraculosa uel mirabilis fuit. ¶ Ad id qd p^otra obijcit dicēdū qd de tunc instaurauit nām in p^omis nature pncipijs: z ppter hoc illa pncipia per nām restaurari nō poterūt. ¶ Ad aliud dicēdū qd dictum Aug^o intelligit de p^otribus nās creatas fuit sunt locus motus. vñ etiā ipse dicit uerbūz hoc de aquis que sup celos sunt. ¶ Ad aliud dicēdū qd p^o Aug^o inueniunt tria dīa p^o nām rōnem. s. cause seminales z rōnes cāles z cause simpl^r. z cause seminales p^o p^ore ferunt ad nām seminantes siue in gīatione equoca uel vniuoca: siue per putrefactionē. Rationes p^o causales simpliciores sunt z sunt in mā quo ad ea que ad aliqd finē rōnis educunt de ipa sine opatiōe iurifeca. s. nā siue extrinseca ut arte uel uoluntate diuina. Cause enī sunt simpliciter māles formales z efficiētes z finales. Augustin^o aut qnqz ponit vnum pro altero: z dicit hec inserta z con creata esse māe. ¶ Sicut vim facit Aug^o inter hoc qd ali quid sit in mā ut de ipa fiat: z qd aliqd sit in ipa qd nō ex ipa fiat sed qd fieri possit. p^o mō in mā est cui^o causas sufficiētes ad actū mā habet in seipā siue in nālibus: siue in artificiatis. dico aut causas efficiētes finales māles z formales: z h^o mō mālia sunt in mā. 2° p^o modo est in materia cui^o causas sufficiētes ad actū non hēt materia sed obediētes. efficiētes enī est extra in p^ote diuina quali mō ut dicit Aug^o de quaque panib^o saturati sunt quique mīlia hoīz: z de aqua factū est uinū. z hoc mō dicit mulierem fuisse in latere viri. Sic ergo mulier fuit in costa nō sicut in causa seminali sed sicut in rōne cāli: nō ut de ipa fieret: sed ut de ipa fieri posset. z hoc mō dicit Ansel^o qd in trunco est vitulus nō ut de ipō fiat: sed ut de ipō fieri possit: z h^o mō tū pcessus nō est p^otra nām quā deus instituit eo qd in p^oma institutione nature ut dicit Aug^o deus nature tales inferuit rōnes illoz operūz que postea p^o sua uoluntate ad effectū eduxit. per hoc patet solo ad totū qd de hoc obijcit. ¶ Ad id qd querit quare potius sit sumpta mulier de costa viri qd de pede uel capite. Respondet sancti qd ppter equalitatē iuris in matrimonio z equalitatez meriti sumpta est de media parte hois. Et si sumpta esset de capite crederet esse oīa z nobilior. Si p^o de pede crederet eē vilior: z ancilla. ¶ Ad aliud dicēdū qd Aug^o intelligit de rōne cāli que fuit in elementis ad corpus hois p^o modū dictū. s. qd ex ipsis fieri possit nō qd ex ipsis fieret. ¶ Ad aliud dicēdū qd deus per seipm formauit mulierē. Qd p^o dicit Aug^o qd signio futurorū facta est per angelos intelligit de. signiōne que fa

Secunde partis sume

cia est per appaitiones que exhibite sunt pibus uete-
ris testameti. ¶ Ad id qd querit de statura corporis dice-
dum qd moraliter loquedo est ad iudicanduz rectitudinē
mētis finaliter aut est ad pteplandū celestia: vñ dicit os
homini subline dedit celūq; videre iussit. nāliter autē
propter calorē in nobilissima cōplexione. Si enī homo
hēret inclinātū corpus sanguis multū flueret subtilis ad
cerebrū z impediret virtutes nāles: calor enim lz in qui
busdā fortior sit tñ illa nō sunt adeo deliberate cōplexio-
nis ut erigi possint. ¶ Ad ultimū dicēdū qd fm Samal.
qd in quolibet gñe aialium create sunt due ypostases ma-
sculus z femina pter qd in hoīe eo qd ipse est deo in hoc si-
milis qd est principium totius generis sui vnus exns si-
cut deus vnus exns principium est vniuersoz.

¶ Queritur de immortalitate ade.

Secundo queritur

De immortalitate ade. Et querunt tria
quoz primum est quid sit. 2^m est in quo
differat ab immortalitate pñe que erit
post resurrectionem. 3^m utrum peccatū possibile fuit pñe
qui immortalitatem post esum ligni vite.

Primum pcedit sic.

Dicit Aug⁹ qd vera immortalitas est vera incom-
mutabilitas. Maximū autē dicit qd immortalitas est proce-
ssio i ppetuā vitā. neutro istoz modoz adā fuit immortalis:
ergo videt qd immortalitē nō habuit. ¶ Preterea qd qd
pōt mori z pōt nō mori nō plus habet de mortalitate qd
de immortalitate. adā potuit mori z nō mori ut dicē Aug⁹
ergo plus non debet dici immortalis qd mortalis. ¶ Pre-
terea quērit utrū immortalitas esset sua potētia uel habit⁹.
Et videt qd nō sit potētia. oīs enim potētia radicat in pñ-
cipijs corporis uel aīe: immortalitas autē nō radicat in pñ-
cipijs corporis eo qd illa pñcipia sunt a quib⁹ adā non ha-
buit immortalitē: sed nec in principijs aīe. Aīa enim per
suā subam est immortalis: z illā immortalitē nunq; amisit:
ergo immortalitas quā habuit adā nō est immortalitas aīe:
qd ipse illā amisit. Si ppter h⁹ dicat qd est habit⁹. ¶ Cō-
tra oīs habitus pfectius est alicui⁹ potētie. Si ergo im-
mortalitas habit⁹ est oportebit aliquā potētia esse que
perficiet ad actuz immortalitatis. ¶ Preterea fm uerba
Aug⁹ videt illā potētia fuisse potētiam li. ar. dicit enī qd
potuit nō mori si uoluisset z mori si uoluisset z retorquet
immortalitē z immortalitē ad uolūtātē. ¶ Preterea que-
rit utrū eadem potētia sit ad mori z ad non mori: ut di-
cunt qdā. Et videt qd nō. vna enī fuit a grā. Altera p-
a natura. ¶ Preterea quēcūq; sepabilia sunt ad se inui-
cem fm subam z esse nō pnt esse eadē fm subam. poten-
tia moriēdi sepata est a potētia nō moriēdi fm subam z
esse: ergo nō est eadē fm subam. Qd autē sepata sit pbaf
ex hoc qd habemus mō potētia moriēdi z nō potētia
nō moriēdi. Contra hoc est qd oppositoz eadez sunt mā-
z potētia: z maxime oppositoz pñcipiū: mori autē z non
mori sic opponunt: ergo ipoz vna potētia z mā. ¶ So-
lūio dicēdū qd immortalitas ade pōt considerari fm id a
quo est. i. fm potētia actiua uel passiua siue formale: z
fm primū modū est potētia. fm autē 2^m habit⁹ est qui dicit
tur grā innocētie. ¶ Ad id autē qd obijcit de diffinitio-
nib⁹ Aug⁹ z aliarū dicēdū qd Aug⁹ loquit de immor-
talitate dei eo qd nihil est icōmutabile uere nisi solus de⁹.
fm pñcipio diffinitionē adā habuit immortalitē lz
nō fuerit in ipso pñcipio. ¶ Ad aliud dicēdū qd poten-
tia nō moriēdi in adā disposita fuit per habitū grā inno-
cētie. potētia pñcipio moriēdi non fuit deposita per habitum
culpe: z ppter hoc dicit potius habuisse immortalitē qd
mortalitē. ¶ Ad aliud dicēdū qd id in quo fuit immor-
talitas est potētia mālīs z susceptibilis a quo est habitus
z potētia actiua. ¶ Ad id qd cōtra obijcit dicēdū qd po-

tentia illa radicat in corpore nō quidē in principijs com-
ponētib⁹ corpus sed in ipso pñcipio z cōplexionato eo-
dem mō pmanēte. Si enī corpus aliqd susceptibile est
vite idem corpus manēs eodē modo in cōplexione semp-
erit susceptibile. Corpus autē ade potuit pmanē eodē
modo: vñ eadez potētia qua fuit susceptibile vite fuit su-
sceptibile immortalitatis. ¶ Ad id qd obijcit qd oīs habi-
tus est in aliqua potētia. dicēdū qd hoc est uerū: sed bñ
cōtingit vñā potētia que cōplet per habitū mouē aliaz
cuius nō est ille habitus immediate: sicut patet in rōne mo-
uēte z ordināte cōcupiscibile z irascibile. Et sñr est hīc
grā enim innocētie fuit in aīa: z illius virtute aīa potuit
cōtinē corpus in eodē statu cōplexionis ut semp esset su-
sceptibile vite. ¶ Ad aliud dicēdū qd eadē potētia mate-
rialis z disposita fuit in moriēdi z nō moriēdi. z hec po-
tētia fuit cōplexio corporis: sed nō eodē modo fuit suscepti-
bilis utriusq; per rōnem enim cōponētiū potuit mori
sed virtute aīe innocētis potuit non mori. ¶ Ad id qd
obijcit de li. ar. per Aug⁹ dicimus qd mori z non mori
fuit in li. ar. sicut in efficiēte nō pñcipio: sed in grā inno-
cētie fuit nō mori sicut in efficiēte pñcipio. In distēperātia
pñcipio cōplexionis mori fuit sicut in efficiēte pñcipio.

¶ Queritur in quo differt ab immortalitate patrie.

Secundo queritur In quo

differt ab immortalitate pñe. Et videt qd alia sit.
Dicit enī Aug⁹ alia est immortalitas carnis quā in adā ac-
cepim⁹. Alia pñcipio quā in resurrectione per iesū speram⁹.
ille enim factus est immortalis ut possit nō mori si nō pec-
caret moreret autē si peccaret. filij pñcipio resurrectionis non
ultra poterūt peccare nec mori. ¶ Item Aug⁹ in libro
sup gen. ad lram id qd in adā pñcipio fuit quēdā mo-
dum recepimus per christū: z fm quēdā modū nō rece-
pimus: non itaq; recepimus immortalitē spūalis corpo-
ris quā nondū habuit adā: s; recepimus iusticiā ex qua
per peccatū lapsus est. Ex hoc accipit qd immortalitē spū-
tialis corpus quā hēbimus post resurrectionē non ha-
buit adā: ergo non est eadē immortalitas. ¶ Item Aug⁹
in 6° sup gen. ad lram aliud est nō posse mori sicut quas-
dā naturas imortales creauit deus. Aliud posse nō mo-
ri: fm quem modū primus homo creat⁹ erat qd ei pñcipio
bat de ligno vite non de pñstitutione nature. ¶ Ex hoc
iterū accipit qd immortalitas resurrectionis que est nō pos-
se mori alia est ab immortalitate pñcipio hoīs que fuit posse
nō mori. ¶ Item immortalitas pñcipio hoīs fuit a grā inno-
cētie: immortalitas autē resurrectionis est a statu grā: ergo
nō sunt eadē. ¶ Sed pñcipio eadē est potētia sub dispo-
ne z necessitate. posse pñcipio nō mori z nō posse mori se habēt
sicut dispo z necessitas: ergo eadē est potentia ad utriq;.
Cum igitur immortalitas fm vnum modum sit potentia:
eadē est immortalitas in statu innocētie z in statu glorie.
¶ Item potētia ad mori z potētia z ad necessario mori
est vna: ergo ab oppositis vna erit potētia ad posse non
mori z ad necessario nō mori. ¶ Item li. ar. in angelis
vnū est z pñcipio mō potuit nō peccare ante pñfirmationē
z post pñfirmationē nō potuit peccare: ergo a sñr eadem
est immortalitas que pñcipio pōt nō mori in statu innocētie
z postea nō pōt mori in statu glorie. ¶ Solo dicēdū qd
quodā mō est eadem z quodā mō diuersa. si enim consi-
deret status z efficiēs pñcipio z dispo recipiētis tūc erit
diuersa. vna enim est in statu glorie que est status plene
pfectionis. altera pñcipio in statu vie: qui est status pñgrediē-
tis ad deū nō plene pfecti. ¶ Sñr efficiēs pñcipio in
vna est dotes corporis: in altera pñcipio grā innocētie. Ad
huc autē dispo pñcipio in vna est spūalitas co: pñcipio glori-
cati. In altera autē fuit corp⁹ aiale susceptibile tñ vite ppe-
tue ppter iusticiā innocētie. Iustū enī fuit qd diu aīa vi-
te sue adhefit per obedientiaz que est deus qd tādū per
suspensionē vite adhebeat ei corpus qd erat sub ipsa. Si

ho consideret prima potentia ad immortalitatem sine dispositionibus adaptatibus eam tunc erat semper eadem immortalitas utrobique; sed in hoc est semper quid et non simpliciter, et per hoc patet solutio ad totum.

¶ Utrum post peccatum possibile fuit persequi immortalitatem.

tertio queritur

Utrum post peccatum possibile fuit persequi immortalitatem per esum ligni vite. Et videtur quod sic. lignum enim vite effectus habebat perennandi vitam ut dicit Augustinus in 6° super generationem. ergo si post peccatum fuisset comestus continuasset vitam. ¶ Item hoc probatur per heliam et enoch quibus continuatur vita ut dicit Augustinus. ¶ Item hoc videtur per uerba posita in generatione. quod dicit dominus post peccatum videte ne forte sumat de ligno vite et vivat in eternum. Sed contra quatuor; die comederis morte morieris. i. necessitati mortis subiaceris ut dicit Augustinus. ¶ Item sancti contra dicunt quod ante peccatum potuit homo non mori; sed per peccatum factum est quod non posset non mori. ¶ Juxta hoc iterum queritur si post peccatum comedisset de ligno vite et continuasset vitam utrum eandem immortalitatem habuisset quam prius. Et videtur quod sic. prima enim immortalitas fuit in statu aialis corporis et cibi sustentanda et sicut 2^a. Sed contra dicit etiam Augustinus quod helias et enoch reuertantur sub antichristo ad debitum illud soluendum quo omnes debitores facti sumus in adam. sed in prima immortalitate nullus hoc debitum non solvisset; ergo non esset eadem immortalitas. ¶ Juxta hoc iterum queritur ulterius utrum pro quolibet peccato homo necessitati moriendi in corpore fuisset adductus. Et videtur quod non. sunt enim quedam peccata in quibus corpus non coicatur aie sicut infidelitas et quedam inanis gloria de spiritualibus; in istis autem esset ut corpus cum aia societate in pena haberet nisi etiam societate in culpa habuisset; ergo si in talibus peccatis peccasset adam; non necessario fuisset mortuus in corpore. ¶ Sed contra multa peccata sunt tamen semper una potentia aie pro quibus tamen totus homo est condemnatus; ergo sicut pro peccato spiritus condemnari debuit etiam corpus. ¶ Item dicitur scilicet quod peccatum induxit mortem per hoc avertit aiam ab incommutabili vita. Luz ergo hoc sit in omni peccato; omne peccatum induxisset mortem. ¶ Preterea queritur de hoc quod habetur in libro sapientie deus mortem non fecit sed impij manibus et uerbis accerserunt eam. mors enim est insitum iusticie iudicantis quam deus infligit peccatis peccantibus; ergo videtur quod deus fecit eam. ¶ Item dicit amos propheta: non est malum in civitate quod deus non fecit. et hoc intelligitur de malo pene; quod omnis pena a deo est facta. ¶ Ulterius etiam queritur qua iusticia posteriori condemnati sunt mortem. pater enim non portabit iniquitatem filij neque filius portabit iniquitatem patris dicit dominus. ¶ Solo dicendum ad primum quod peccatum induxit necessitatem mortis; unde per esum ligni vite non fuisset ablata mortalitas oporteret enim mori quamvis libet fuisset plonata vita ante transitum ad gloriam. et hec est sententia Augustini super generationem. ad litteram in 6° libro unde dicit helias et enoch redituros eo quod oportet nos expoliari et non possumus suppellectili ut adforbeatur quod mortale est a vita. huius autem causa in questione de resurrectione plenius expediet in loco illo ubi queretur de termino illo a quo est resurrectio. ¶ Ad obiecta vero in contrarium dicendum quod homo post peccatum nunquam posset dici immortalis per esum ligni vite posset ei continuari vita; sed non sic quod semper necesse esset mori ante transitum ad patriam; et hoc intendit dominus cum dixit ne sumat de ligno vite et vivat in eternum. ¶ Ad id quod ulterius queritur utrum pro quolibet peccato mortuus fuisset in corpore. dicendum quod sic. ¶ Ad obiecta in contrarium dicendum quod potentia peccati non facit peccatum; quod operationes et actus particularium sunt et totius; et ideo totus condemnatur. ¶ Ad id quod ulterius queritur utrum deus mortem fecerit. dicendum quod deus est causa efficiens mortis et infligens et penarius; sed peccatum hominis est causa meritoria; et sic intelligitur dictum sapientie. ¶ Ad ultimum dicendum quod mors est ex materia; unde omnes partes illius materie corruptibiles facie sunt; et quod omnes materialiter sumus in primis hominibus

et omnes morimur et quasi aqua in terra dilabimur. dictum vero prophete de peccato actuali intelligitur et non de originali.

¶ Queritur de edulio et generatione eius si posset sine peccato.

deinde queritur

de edulio et generatione eius si posset sine peccato. Et queritur utrum cibus peruersus fuisset in naturam vel non. Si enim non fuisset peruersus tunc frustra comedisset. Si vero converius fuisset in corpus aut ad restorationem deperditum ad augmentum tamen. Si primum modo tunc aliquid possibile fuit deperditum in corpore; sed eadem ratio est de parte et de toto; ergo totus poterat deperditus et ita corruptibile habuisset corpus ante peccatum. Si vero nihil fuisset deperditum et cibus non fuisset additus corpori cum quantum quanto additum semper faciat maius; adam per totam vitam crevisset in magnitudine corporis quod absurdum est. Si vero dicatur quod cibus tamen restitueret calorem naturalem ne consumeret substantiam corporis hoc nihil est; quia substantia corporis non fuit presumptibilis tunc frustra ponebatur ad obstaculum consumptioni. ¶ Preterea dicit Augustinus quod si non peccasset nec ignis ureret; nec aqua mergeret; nec spina pungeret; nec gladius secaret; ergo multominus calor naturalis consumeret. ¶ Preterea queritur utrum facta fuisset digestio cibi; et videtur quod sic. fecit deus in homine membra digerentia stomachum et epas et similiter uenas cibum ad membra deportantes; que omnia frustra essent nisi in eis esset digestio cibi. ¶ Preterea dicit Augustinus quod talis erat mortalitas adeo quod tamen cibus erat sustentanda. cibi autem non sustentant nisi per digestionem. ¶ Queritur etiam de modo generationis. Dicit enim Dionysius et Damascenus quod homo non genuisset hoc modo si non peccasset; sed dominus multiplicasset humanum genus per modum alium. Et est ratio eorum; quia generatio est vite mortalis eo quod immortalia non generant. Cum ergo adam fuerat immortalis factum est ipse non genuisset. ¶ Item Augustinus in libro de bono coniugali concubitus non nisi mortaliu corporum esse potest. Adam vero in primo statu non fuit mortalis; ergo non concubisset si posset. ¶ Item ibidem sine coeundi amplexu alio aliquo modo si non peccasset habituri essent filios ex munere omnipotentissimi creatoris qui potuit et ipsos sine parentibus parere qui poterat carnem Christi de utero virginali formare. Et ut ipsis infidelibus loquar qui potuit apibus sine concubitu plenum dare. ¶ Sed contra Augustinus in 9° super generationem. ad litteram iam emisi de paradiso genuisse et genuisse commemorant; tamen non in deo qui prohibere potuerit ut essent eis in paradiso honorabiles nuptie et thorus immaculatus hoc deo prestate fideliter iustique viventibus ei obedientibus sanctisque servientibus et sine ullo inquieto ardore libidinis sine ullo labore aut dolore parienti fetus ex eorum semine generarent. ¶ Item Augustinus ibidem. Cur non credant illos homines ante peccatum genitalibus membris ad procreandum filios ita impare potuisse sicut in ceteris que in quolibet opere aia sine ulla molestia; quasi pruritu voluntatis mouet plura etiam de hoc dicit Augustinus. ¶ Item masculus et femina creavit eos deus. Distinctio autem sexus non est necessaria nisi propter coitum et generationem; ergo videtur quod ante peccatum coire et generare poterant. Sed tunc queritur de decisione seminis; cum enim semine sit ex superfluitate cibi videtur quod cibus in illis alteraretur et incorporaretur. ¶ Solo sine preiudicio loquendo et nihil affirmando dico quod deus fecit primos homines tales quod aialitas eorum cibus esset sustentanda et propter hoc cibus indigneretur. ¶ Ad hoc autem quod queritur utrum incorporatus fuisset eis vel non. dico quod mihi videtur quod non. dupliciter enim coniungitur cibus corpori nostro. scilicet substantia et virtute. In ipsis tamen virtute fuisset coniunctus et substantia emissa fuisset per egestionem et evaporationes per poros occultos et manifestos. Incrementum autem corporum filiorum eorum habitum fuisset ex multiplicatione corporalis sube in seipsa sicut multiplicati quique panes fuerunt ad satietatem quique milia hominum. ¶ Ad hoc quod queritur utrum cibus restitueret calorem naturalem ne consumeret substantiam. dicendum quod sequendo uer-

Secunde partis sume

ba sanctorum suba illa non fuit sumptibilis: et ideo cibus virtute non coniungebatur. **C** Ad hoc quoque quod queritur de generatione dicendum est quod generare poterant ante peccatum per concubitus sed sine concupiscentia fuisset conceptus et gravidatio sine gravamine et puerperium sine dolore. **C** Auditoritates que videntur contra hoc esse secundum opinionem loquentur sub sententiis aliorum. **C** Ad id quod queritur de semine dicendum quod semen assumptum fuisset de radicali et non nutrimentali: quod quia multiplicatum fuisset virtute cibi suffecisset ad persistentiam corporis et ad propagationem generationis. Sunt tamen qui dicunt quod deus tales fecit primos homines qualiter competebat futuro eorum casui quem ipse presciuit. Quid autem verius sit de hoc non facile perspicuum potest inveniri. Augustinus enim facit quodammodo de pueris natis virum parvum vel magni: sapientes vel ignorantes nati fuissent. et respondet quod propter necessitatem uterique parvi nati fuissent sed non in tali infirmitate ut nec logi nec ambulare nec sapere potuissent. **C** Ad id quod queritur de digestionem dicendum quod facta fuisset digestio ut iam dictum est. **C** Queritur de coniunctione anime et corporis.

Consequenter queritur

de coniunctione anime et corporis. Et queritur utrum per medium vel sine medio. Et videtur quod sine medio. Anima enim est actus corporis phisici potentia vitam habentis. omnis autem actus sue potentie immediate coniungitur ergo anima immediate coniungitur corpori. **C** Item probatur: in 2° de anima quod anima sit suba et ratio corporis animatus esse corpori animatus: ergo anima immediate coniungitur corpori. Si forte dicatur quod anima non tamen est forma sed etiam suba per se existens: et propter hoc indiget medio in coniunctione sui cum corpore. **C** Contra illud medium autem est suba aut accens. non accens eo quod accens non potest esse ratio coniunctionis sube cum suba. Si autem est suba: autem est pars hominis: aut extrinsecum homini. non extrinsecum: quia iterum hoc non posset coniungere. Si autem pars hominis tunc erit aut pars materie aut pars forme. non pars forme eo quod forma simplex sit et tales partes non habeat: ergo erit pars materie: ergo si tota materia medium habet coniungens cum forma et pars medium habebit: iterum oportebit ponere medium medium et sic in infinitum: sic anima immediate coniungitur corpori. **C** Preterea dicitur Augustinus in 2° de anima quod hoc quod est in partibus oportet et in toto accipere: sicut enim partes anime actus et perfectiones sunt partium corporis ita et tota anima immediate coniungitur partibus corporis: ergo et tota anima immediate coniungitur toti corpori. **C** Sed contra superius probatum est quod sensibile nunquam invenitur in corpore sine vegetabili: et rationale nunquam sine utroque: ergo vegetabile et sensibile media videntur esse quibus coniungitur anima rationalis cum corpore. **C** Item corpus est quantum grossum corruptibile. Anima autem rationalis simplex est et incorporea et incorruptibilis: ista autem extrema cum sint opposita coniungi non possunt nisi per media participationem nam utriusque extremorum. scilicet quod sint incorporea et incorruptibilia. Sed tales sube sunt vegetabilis et sensibilis: ergo vegetabilis et sensibilis sunt media anime rationalis et corporis. **C** Juxta hoc iterum queritur ulterius qualiter anima sit in corpore utrum tota sit in toto. Et videtur quod sic. dicit enim Augustinus quod anima est in corpore et tota in toto corpore. hoc idem dicit Anselmus. **C** Item probatur per rationes anime enim ad corpus habet compositionem forme. Cum igitur forma et perfectio sit in qualibet parte sui perfectio anime erit in qualibet parte sui corporis. Si forte dicatur quod anima per potentias suas est in toto corpore et non per seipsam. Contra ille potentie que sunt in corpore non sunt separate ab anima. ubicunque igitur est aliqua potentiarum ibi est anima per suba. Sed in toto corpore sunt potentie: ergo in toto corpore est anima per suba. **C** Sed contra quicquid secundum se nullius corporis est actus non est in corpore nec in parte corporis. anima intellectiva secundum se nullius corporis est actus: ergo non est in cor-

pore nec in parte corporis. **P** patet per se. 2° superius est probata. **C** Item si esset in toto ita quod unus in qualibet parte. Autem si signabilis in qualibet parte aut non. Si signabilis contra quicquid signatur in pluribus locis actu est in pluribus locis diffinitum est in illis vel scriptum. Anima sic signatur in pluribus locis: quod in omnibus membris corporis: ergo est in pluribus locis diffinita vel circumscripta in illis quod est impossibile. omne enim quod est sube finite si finis vel circumscribitur in loco uno non est in alio. Si vero non potest signari in illis tunc non videtur etiam non esse in illis: quod quod est in aliquo potest signari in illo. **C** Juxta hoc etiam queritur utrum sit in corpore. Si enim primum est in privante potius videtur esse corpus in anima quod econverso: eo quod anima continet corpus et non continetur ab eo ut dicit philosophus. **C** Alterius etiam queritur utrum faciat unum cum corpore. probatur enim in 7° methaphisice quod ex duobus actu extrinsecis compositis non fit unum. cum igitur corpus et anima talia duo sunt ut videtur corpus et anima non faciant aliquid unum. Et quod multa superius de hoc quesita sunt sufficiant predicta. **C** Solo secundum nostram sententiam anima hominis una est suba in vegetabili sensibili et rationali: propter hoc dicit Damascenus de anima secundum se loquamur quod ipsa immediate unius corpori sicut forma unius materie et sicut motor mobili. Corpus autem dico mixtum et compositum natum et organicum et compositum. Est enim compositio elementorum in humores: et compositio humorum in complexionem. Compositio vero corporis organici est ex membris diversis et solidis respondentibus viribus anime. perficientibus eam. Similiter etiam est considerare tribus modis. scilicet put est forma et efficiens et finis viventis corporis ut superius determinatum est. Si autem consideratur ut forma tunc est in toto tota. perfectio enim in qualibet parte adest perfectibili non tamen est divisibilis divisione corporis ratione supra assignata. Si autem consideratur ut efficiens operum ipsius animi tunc consideratur duobus modis. scilicet per potentias per quas efficit opus: et sic habet alias potentias in qualibet parte: ita quod in una una et in alia alia: et alias habet que nullius partis corporis sunt: cuiuslibet tamen potentie organicum immediata est relatio ad suum organum. Consideratur etiam per suam essentiam et sic iterum tota in toto est eo quod essentia anime omnibus viribus adest siue sint organicum siue non. Consideratur etiam in suis operationibus et sic indiget medio duplici. scilicet generali et speciali. generale medium et spiritus qui secundum medicos corpus est medium inter aerem et ignem: et est triplex. scilicet naturalis animalis vitalis. naturalis autem est instrumentum trium virium anime vegetabilis: vitalis vero est ille per quem anima a corde vitatur et per ipsum operatur in toto corpore. animalis vero deseruit precipue viribus extrinsecis in capite: siue sint motive siue apprehensive. motus autem horum spirituum in corpore sunt sicut motus luminarii in mundo: propter quod etiam quidam dixerunt spiritus esse de natura quinti corporis quod tamen non verum. Adnotandum enim ipsorum sunt ut luminarii: propter hoc quod sunt instrumentum anime: ab ipsa enim diriguntur spiritus: ita quod sit subtilior: aere: et cum sint calidi per naturam sunt etiam calidiores eo quod lucidi sunt. medium autem speciale est quo una potentia indiget alia ad hoc quod operetur secundum quod Damascenus dicit nutrimentum deseruire augmentative et generative: et sensus fantasie et fantasia rationali. **C** Ad id vero quod primo queritur patet quod anima sine medio est in corpore: sed non sine medio operatur. **C** Ad id quod contra obijciatur dicendum quod vegetabilis et sensibilis in homine non sunt diversae in suba ab anima rationali: sed sunt alie potentie: et propter hoc non sunt medie ut per quas anima rationalis sit in corpore sed per quas operetur. **C** Ad aliud dicendum quod anima vegetabilis et sensibilis corruptibilis in suis operibus: quod sunt potentie affixe organis non corruptum per se secundum quod sunt in homine: hoc superius probatum est in questione de immortalitate anime. **C** Ad id quod ulterius queritur qualiter anima sit in toto tota patet solutio per predicta. **C** Ad id quod contra obijciatur dicendum quod intellectus qui nullius corporis est actus est potentie anime et non

Queritur de habitaculo hominis.

De habitaculo hoīs. Et q: s'm statuz aialis vite habitaculū est duplex. s. paradīsus ⁊ mūdus queret de utroq: Et pmo de pa'

Arca primus procedit sic

Dicit Beda q̄ paradysus est locus amenissim⁹
longo maris ⁊ terre tractu a nro habitabili secret⁹ adeo
altus ut usq; ad lunare globum attingat sed impossibile
est aliq̄d terrenū usq; lunare globuz attingere: ergo ter-
renus paradysus nō est. ¶ Preterea phi dicūt q̄ ignis
tangit vndiq; camera celi lune: sed nihil pōt subsistē in
igne: ergo videt q̄ nō attingit paradysus usq; ad lunam
si terrestris est. ¶ Preterea dicit Bama. q̄ paradysus
forme sensibilis intelligentiā est excedēs. sed quicquid
excedit forme sensibilis intelligentiā nō est sensibile er-
go non videt esse aliquis paradysus sensibilis uel terre-
stris. ¶ Preterea glo. sup. gen. ⁊ magister historiārum
dicūt q̄ per fontem qui ascēdebat irrigantē sup̄ficiē pa-
radisi intelligit abyssus marij oīum aquarū. ⁊ fm hoc
videt paradysus esse totus mūdus. ¶ Preterea Bama.
dicit q̄ fons ille est oceanus. oceanus aut mare uocat
q̄d a phis dicit amphitrites cingens est terrā: ⁊ iterū
videtur paradysus esse totus mūdus ⁊ nō aliquis locus
specialis a nostro habitabili secret⁹. ¶ Preterea hoc vi-
det de rōne. dicunt enim sancti q̄ si homo nō peccasset
tēpestates in aere nō fuissent. Sicut terra omnia ad usuz
pertinētia ptulisset: ⁊ sic videt totus mūdus pprietatē
paradisi habere ante peccatum. ¶ Preterea ad qd fuis-
set terra nisi homo habitaret in ea: fm naturā enim idē
est locus gñationis ⁊ habitacionis. Cum ergo homo de
terra hmoi factus sit: videt q̄ hic mūdus fm naturam
fuerit habitatio eius: ⁊ sic iterum totus mūdus fuerit pa-
radysus. ¶ Preterea in apocrisis hēdre querit hēdras
ab uriele angelo: quare non oēs hoies facti sunt simul.
Et respondet angelus q̄ terra nō sustinisset habitatio-
nem eorū: ergo videt q̄ terra propriū habitaculum sit
hoiū. hec aut uerba sunt in hēdra. Interroga matres
mulieris ⁊ dices ad eam. Et si paris quare per tempus
roga eum ut decem in vnum ⁊ rñdet hēdras non uniq;
poterit sed fm tempus. ⁊ dixit angelus ⁊ ego dedi ma-
trices terre his qui feminati sunt super eam per tempus.
¶ Preterea in ecclesiaste dicit q̄ gñatio preterit ⁊ gñā-
tio aduenit: terra aut in eternum stat. ⁊ per hoc videt q̄
terra sit habitatio gñationis. Sed contra habitaculus re-
spondere debet habitanti: sed alius est status innocentie

Secūde partis sūme

uñsum multum a quibus pluuijs nilus dicit ultra equi noctales ueniēs accipit inundationē aquarū in egypto in nostro habitabili. Alia autē est causa inundationis nili cum sol est in cancro cū potius deberet diminui nō pōt rōnabiliter assignari. Cum autē nilus sit fluuius paradisi oportet paradisu eē in eodē loco. ¶ Si forte obijctat q̄ tunc sūt alia flumina paradisi. s. tigris et eufrates deberent illo tēpore inundare sicut nilus. Rēndendum est q̄ sū sanctos nō cōtinuo fluxu fluunt sicut nilus: sed qñ diuidunt in partes et absorbentur a terra: et iterum mole quorūdā montū expressi uel in parte uel in toto oriunt in radicibus illoz montū. Nilus autē cōtinuo fluxu fluit de ultra equinoctiale fluens per ethiopiam ueniens in egyptū. Notissimū autē est et per nigredinem ethiopum probat ethiopes habitare uersus equinoctialem iuxta torridā zonā que sola prohibet transitū habitantū in nostro habitabili ultra equinoctiale. ¶ Dicendū ergo ad prīmū q̄ in ueritate sūm alitudinē spatij vix possibile est paradisu usq; ad lunare globum attingere: sed sūm alitudinē dignitatis est hoc possibile. s. q̄ luna crescit et de crescit in lumine per accessum. sed incorruptibilis est in suba. Et sūt habitare in paradiso incrementum luminis habuisset in corpore imortali si stetit donec tandem ad plenū lumē fuissent assumpti et fulgerent sicut sol in regno p̄is eorū. et per hoc patet solo ad sequēs. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ fons paradisi attendi pōt sūm radicem et sūm essentia. Si p̄mō tunc est abyssus radix aquarū et oceanus siue amphitrites. oēs enim aque indeficientes a p̄ncipio indeficiente oriunt sicut pbat in methē. p̄ncipium autē indeficiens aquarū nō nisi amphitrites est et abyssus propter dracones subterraneos. Si p̄mō attendit tunc est fons specialis irrigans paradisu et effluens a paradiso per quatuor flumina sicut narrat moyses: et patet solutio ad sequens. ¶ Ad aliud autē qd obijct per rōnes dicēdū q̄ in ueritate homine cadente oia ceciderūt in peiorem statū ut in oibus peccans homo puniat. Aliam autē partē terre fecit deus duabus rōnibus. s. ut cōpleret vniuersum: et q̄ p̄scius erat futuri casus hois: et l̄ idem locus sit habitationis et gñationis sūm nām: tñ sūm grām innocētie debebat homini alius locus sicut pbat oboues in cōtrariū adducte.

¶ De loco hois qui est paradisu.

¶ Secundo queritur Quid

sit paradisu. et ponat diffinitio Damasc. in 2° libro cap^o 1° ubi dicit sic. Diuus paradisu est dei manibus in edem plantarū gaudij exultationis vniuersē p̄mptuarium. Sed cōtra ipse dixit et facta sunt: mandauit et creata sunt. ergo videt uon esse plantatus dei manibus. ¶ Preterea edez interpretat delicta et sūm hoc plantatus est paradisu in delicijs cum potius deberet dicē q̄ profferret delicias. ¶ Preterea p̄mptuariū gaudij et vniuersē exultationis magis videt celestis q̄ terrestris paradisu. ¶ Preterea dicit de paradiso q̄ sit in oriente et sic etiam videtur sibi qñq; occidere sol q̄ non videt stare cum Damasc. qui dicit q̄ repletus est lumine. ¶ Preterea sibi p̄trarius videt Damasc. dicit enim paradisu dei manibus esse plantatū. et postea dicit solum hominē diuinarū manū plasmatus. ¶ Preterea Damasc. dicit q̄ est semp floridus comatus plantis et sic videt q̄ plan te ille nunq; hēant fructum. ¶ Solo dicēdū est cum Damasc. q̄ pulchritudo paradisi et amenitas oīs forme sē sibilis que est apud nos excedit intellectū ut locus qui dei imaginē indignū habitaculū erat p̄paratus: vnde cū per manus dei opatio dei intelligitur locus ille qui p̄ alijs diuine beniuolētie sortitus est decorē antonomasē plantatio manū dei dicit. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ in deficiētia deliciarū dicitur plantatus in delicijs: radices enim indeficientia causat fructus indeficientiam. ¶ Ad

aliud dicēdū q̄ celum est p̄mptuariū gaudij spūalis: sed paradisu corporalis ptinens ad aīalitatem corporis imortalis primoz hoīum. ¶ Ad aliud dicēdū q̄ homo specialissime opus manū dei dicit: eo q̄ est ad imāginem dei. sed inter irrationabilia p̄cipue opus manū dei dicit paradisu. ¶ Ad ult^m dicēdū q̄ nihil phibet eandem plantā habere flores et fructus in eodē tempore: p̄cipue ubi nō deficit temperies aeris et humor radices. Qd autē Damasc. dicit eum plenum lumine: intelligit sūm effectum luminis qui est mouē plantas ad germin calido viuificatiuo: et sic non debet accipi q̄ nō occidat ibi sol: cum expresse legamus q̄ deambulabat dominus ad auram post meridiem et c.

¶ Queritur ad quid sit paradisu.

¶ Tertio queritur Ad quid sit.

quia dicit Damasc. q̄ ad habitaculum imaginis dei. dicit etiam q̄ nullum irrationabiliū ibi habitabat s̄ solus homo qui erat diuinarū manū plasmatus. ¶ Contra hoc qd nos legimus gen. 2°. formati igit dñs deus de humo cunctis aīantibus terre et vniuersis uolatilib: et adduxit ea ad adam ut videret quid uocaret ea: nō aut adduxit nisi in paradiso: q̄ ibi erat hō: ergo et alia aīantia ibi habitabat. Si forte dicat q̄ adduxit in mentē hominis et nō corporaliter. Cōtra hoc sunt glo. et magister in historijs dicentes q̄ fecit deus ut omnia uenirent simul eo nūm quo oia creauit: uel forte per angelos adduxit. ¶ Preterea sup illud ut oparet et custodiret illum. Dicit Aug^o q̄ nō erat opus suū ppter indigentia: sed ut haberet experientia sensibilem in creaturis et per illā disceret deum ergo eadem rōne experientia sensibiles debuit habere in alijs aīalibus irrationabilib: et sic irrationabilia in p̄ntia sua habitare debuerunt in paradiso. ¶ Preterea expresse legimus q̄ serpens fuit in paradiso: ergo multo magis alia irrationabilia. ¶ Preterea sūm lram gen. videt homo positus esse in paradiso ut operaretur et custodiret illum hoc est paradisu: uel custodiret illum. i. hoīem deum. ¶ Preterea querit ulterius si plate erant in paradiso et sponte pulerunt fructus ad quid necessariū erit opus hominis. ¶ Solo ad p̄m dicendū q̄ habitatio dicit morā continuā. Et q̄ paradisu sūm cōgruitatem suoz lignorum et amenitatis sue tñ prestabat permanentia hois: ppter hoc dicit q̄ solus homo ibi habitabat. et hic est intellectus Damasc. Alioz hoīum aīalium non erat ibi pmanentia nisi in quātum pmanebant ad exercitiū pmanente sapiētie hois uel p̄ntis. Serpens enim fuit ibi ad exercitiū virtutis. cetera hoīa aīalia quibus nomen imposuit adam ad exercitiū sapiētie. Moīa enim sūm p̄tētatē nature imponere hoc est exercitiū sapiētie. et per hoc patet solutio auctoritatis et rōnū contra Damasc. inductarū. ¶ Ad id qd ulterius queritur q̄ erit ibi ad operādū. dicēdū cū Aug^o q̄ opus suū nō ordinabat nisi ad exercitiū sapiētie ut. s. ex his que facta sunt intellectus inuisibilia dei cognosceret dum per plātationē in circulo que esset p̄ntis radices intelligeret.

¶ Queritur de lignis paradisi.

¶ Quarto queritur De lignis

paradisi. Et primo queritur de ligno vite utrum hunc habeat effectum a quo denominat. Et videtur q̄ non. ponamus enim ade nō esse p̄ceptū q̄ non comederet de ligno vite tunc nō peccasset si comedisset: sed si nō peccasset nō fuisset mortuus: ergo nō comedēdo nō moreret et sic imortalitatem nō habuit a ligno vite. Hoc autē est contra Aug^o in 6° super gen. ubi dicit expresse q̄ imortalitas ade erat a ligno vite. ¶ Preterea querit si lignum vite suffecisset ad p̄tinuandū vitam qd oportuit p̄cipe de alijs lignis q̄ comederet de ipsis. ¶ Preterea querit de ligno scientie boni et mali q̄re sic nomi-

nes: cum adam ante gustum eius sciverit bonum et malum. **C** Si forte dicatur quod illud lignum auxilium sciam ade hoc non videtur eo quod ipse habuit ante sciam omnium scibilium per naturam: et etiam omnem modum sciendi: typicem enim habuit demonstrativum et inuentionem et iudicium. **C** Meterea queritur quare potius dicitur fuisse in medio paradisi quam aliud lignum. **C** Queritur etiam quod cum ipsum fuerit pulchrum visu aspectuque delectabile: et ad uescendum suave quare potius fuit ei inhibitorium quam aliud lignum. **C** Solutio dicendum quod lignum vite ex parte corporis disponebat ad immortalitatem ut dicit Augustinus. Et ut hoc intelligatur sciendum quod immortalitas ad quinque causas habet differentes: tres ex parte anime et duas ex parte corporis. Prima ex parte anime fuit causa efficiens prima que est deus: que fuit vita anime ut anima posset esse indeficiens vita corporis. Secunda causa fuit meritoria causa et hec fuit obedientia anime qua stetit sub perpetua immortalitate. Item si corpus staret sub ipsa ad imperium eius regeret perpetuo sicut anima regebatur a deo. 3^a causa quasi forma vel proxima: et hec fuit gratia innocentie continens illum immunem a pena infirmitatis et mortis que fuit immunis a culpa. Preterea ex parte corporis fuit continentia substantie corporis in esse: et hec fuit ade ex usu lignorum aliorum preter lignum vite ut dicit Augustinus. quorum unus virtute coniunctus partibus corporis prohibebat partium deperditionem: sed quod partes etiam non deperdit propter longam contrarietatem actionem rigescunt et antiquantur et indurant habuit lignum vite quod semper reduxit teneritudinem iuventutis: et per hoc patet solutio ad duo prima. **C** Ad aliud sciendum quod lignum scientie boni et mali dicitur ab euentu consequente. scilicet quod homo quodammodo per commixtionem ipsius sciuit bonum et malum: que autem nesciuit scilicet quod per experientiam sensus in seipso. sciuit enim tunc quantum bonum erat obedire: et quantum malum inobedire. **C** Ad aliud dicendum quod in medio dicitur ut esset in presentia sensus. oblectans autem dicitur ut magis virtutem excitaret. Si enim abhominabile fuisset uterque hoc non fuisset virtutis exercitium.

C Queritur de habitaculo hominis quod est mundus.

De habitaculo queritur

P bitaculo hominis quod est mundus. De quo queruntur tria. quorum primum est utrum mundus sit eternus vel factus sit et etiam corruptibilis sit determinato tempore. 2^m est utrum sit unus vel plures. 3^m est de ordine et perfectione uniuersi.

Primum procedit sic.

In principio octavi philosophorum facit Augustinus: questionem habentem tres partes. scilicet utrum factus sit motus aliquando cum non esset prius: et corrumpatur aliquando ita quod nihil sit moueri: aut nec factus sit aut nec corrumpatur aliquando sed semper erat et semper erit et hoc immortale et sine quiete inest his que sunt id est entibus ut vita quedam omnibus per naturam existentibus: hoc est querere utrum motus semper erat nec factus nec generatus. Et utrum semper nec corruptibilis nec finibilis. vel utrum est factus et finietur: loquamur de illo motu qui est causa esse et vite mundi. Et ad hoc quod ille motus semper fuit nec aliquando factus sit inducit philosophus rationes. Quarum prima est ab auctoritate loquendum de materia. Ratio autem auctoritatis philosophorum hec est. Quicquid est causa communis factionis et generationis ipsum neque generatum est motus primus celi et mundi est huiusmodi: ergo nec factum nec generatum est. prima probatur per hoc quod si motus primus esset factus et generatus secundum naturam: iam non esset principium et causa efficiens omnis generationis et faci-

onis: sed oportet ponere principium secundum naturam et iret in infinitum: quod de illo est eadem questio. 2^a pro probatur in 2° de generatione et corruptione ubi probatur quod contrarietas allationis et recessionis superiorum corporum in obliquo circulo est causa continuationis generationis omnis et corruptionis que est secundum naturam. 2^a probatur per diuisionem deducendo ad impossibile. diuisio autem hec est quod si incepit motus: aut incepit sicut dixit Anax. aut sicut dixit Empedocles. Dictum autem Anax. hoc est quod primo fuit mixtum ex omnibus in quiete: et intellectus agens post quietem illam induxit motum. scilicet disgregando mixtum illud in diuersas partes sue substantias que sunt lignum lapideum et celum et ignis etc. Dictum autem Empedocles fuit quod multoties incipit motus et multoties desinit. motus enim incipit cum amicitia ex multis immiscibilibus facit unum mixtum sicut accidit in generatione cuiuslibet rei. similiter incipit motus cum discordia per resolutionem ex uno mixto facit plura miscibilia: sed quies est in temporibus medijs. **C** Contra quam obijcit Augustinus: sic supponatur principium philosophum quod est vnamquamque passionem diffiniri per suum subiectum: et cum motus sit passio inobilis diffinitur per mobile. diffiniens autem aliquid prius est illo secundum diffinitionem. Et queratur de illo mobili utrum ipsum sit factum vel semper fuit. Et si ipsum sit factum. Contra omne factum prius est in fieri quam in facto esse. si ergo primum mobile est factum ipsum fuit prius in fieri quam in facto esse: sed omne fieri ponit motum et mutationem: ergo motus et mutatio fuit ante primum mobile. Quod si concedatur sequuntur tria in conuenientia. quorum primum est quod ponit philosophus in littera. scilicet quod ante primum motum erit motus. 2^m innuit philosophus in principio philosophorum quod motus sit ante primum mobile quod post ipsum debeat esse. 3^m supponamus nos scilicet quod ibi in infinitum. **C** Quero enim de illo motu et mutatione cum sint accidentia in quo sunt subiecto. illud enim de necessitate erit opinabile. et quero iterum de illo mobili utrum sit factum ante motum vel non: sic in infinitum. Si vero dicitur quod mobile non sit factum sed motus est factus hoc est quod mobile quandoque fuit sine motu in quiete et postea incepit moueri: hoc contingit propter alteram duarum causarum. scilicet aut quod non est motuum quod moueret mobile. aut quod res secundum naturam debet precedere motum. non primo modo quod secundum philosophum in 2° de celo et mundo. causa prima mouet causatum primum. causa autem prima perpetua et eterna est. secundo modo non potest esse eo quod quies per uatio motus est et ita motus ante quies est. similiter nullum mobile gessit causam generis sui: que causa est consecutio eius quod intendit per motum: sed id quod intendit primum mobile per motum nunquam est consecutum: ergo adhuc nunquam quiescit. **C** Si forte dicatur quod primum mouens quid erat sed mobile non erat sufficienter dispositum ad motum: et mouens non erat primum mobili adhuc propter hoc non erat motus ante quod disponebat mobile: et ante quod mouens immediate appropinquauit ei. **C** Contra hoc obijcit philosophus dicens quod illa dispositio mobilis de necessitate fuerit quedam alteratio de non mobili faciens mobile: ergo alteratio precesit motum localem quod est absurdum. primum enim motus qui est causa omnium motuum localis circularis et vniuersalis. **C** Amplius si motus incepit cum tempus sit inueneris motus tunc tempus incepit: sed tempus non incepit: ergo nec motus. Quod vero tempus non incepit probatur Augustinus: duabus rationibus. quarum prima est ab auctoritate omnium philosophorum ponentium tempus esse ingenitum preter unum: vii et Democritus ad hanc vniuersalem quod omnia facta sunt: fert instantiam pro tempore quod impossibile est esse factum. Plato autem solus gignit tempus: hoc est quod dicit tempus esse genitum. dicit enim cum celo ipsum factum esse: celi enim factus dicit. Alia ratio hec est quod impossibile est intelligere tempus sine ipso. nunc autem quedam medietas est et principium et finem simul habens. principium quidem futuri temporis

Secūde partis sūme

finem autem preterit: ergo quandoquē accipitur nunc fuit ante hoc preteritum tempus: et ita non potest poni tempus incepisse ergo nec motus cuius tempus sit numerus et passio motus. Si forte diceret aliquis quod nunc non est medietas temporis ita quod sit semper finis preteriti et principii futuri. probatur hoc multis probationibus seu rationibus ex sexto philosophorum. quarum una sufficiat hic que est hec: nihil motum in indiuisibili est in moueri: sed in motum esse nunc est indiuisibile: ergo nihil motus in ipso erit in moueri: sed in motum esse accipiat: ergo quod cūq; nunc in tempore illo primum mobile non erit in moueri sed in motum esse: ergo motus fuit ante hoc nunc: et ita hoc nunc fuit finis preteriti. Ad hoc res mota non sit in motum esse sic probatur. tempus est numerus motus: ergo tempus secundum suum esse et secundum suam substantiam non extenditur ultra motum: sed motus non est in indiuisibili: ergo quodcūq; indiuisibile accipiatur ante hoc fuit motus et post hoc erit: igitur in ipso indiuisibili erit in motum esse et ita habetur propositum: et tot et tales rationes habentur ab Aristotele in principio octauo philosophorum. ¶ Ad primam questionis partem. scilicet utrum aliquando factus sit motus. Ad aliam pro parte questionis. scilicet utrum semper erit motus. Inducitur alia ratio ab ipso sic. scilicet quilibet nunc accipitur in futuro erit principium futuri: et ita post hoc erit tempus: ergo et motus scilicet: sed corruptio unius est generatio alterius cum materia non posset esse sine aliqua forma post ultimam corruptionem erit generatio: ergo et mutatio et motus. Sed quia de hoc multum disputauimus in tractatu de resurrectione propter hoc rationibus super sedemus. Similiter in tractatu de celo multa quesiuimus utrum celum esset factum uel non: ex quibus cognoscuntur ea per que ex primo de celo et mundo quidam uoluerunt probare eternitatem mundi: quorum unum est in penultimo capitulo ubi Augustinus inuestigat numerum mouentium ex numero motuum: et dicit sic: quis autem aliam substantiam eternam non mobilem abstractam a sensibus manifestum est: hoc modo et iam declaratum est hanc substantiam non habere aliquam magnitudinem sed neque partem neque diuisiones habet. mouet enim in tempore infundendo. nullum autem finitum habet potentiam infinitam. Ex hoc accipitur quod motus primi motoris est in tempore infinito et sic erit sine principio: et cum ille motus sit causa mundi mundus erit sine principio. ¶ Item ibidem primum principium entium non mouetur accidentaliter: neque essentialiter: et mouet et facit motum primum eternum. Cum igitur motum necesse est ut moueatur per aliquod: primum autem motor: non mouetur per se: et motus eternus sit per motorem eternum et unus per unum. Ex hoc accipitur quod mobile primum mouet per motorem primum: et ipse est immobilis per se et per actus: et ab eternitate eius eternus est motus: et ab unitate unum est. ¶ Item ibidem loquens de motibus sparii inferioris: quod inuestigas numerum motorum et ponens opinionem Ptolemy et Ptholomei de numero motuum planetarum dicit sic. Nos videmus quod preter motum totius simplicem quem dicimus moueri a substantia mobili alios motus eternos qui sunt erraticarum: corpus enim circulare est eternum sine quiete: et hoc quidem determinatum in naturalibus: necesse est ergo ut unusquisque istorum motuum fiat per aliquid quod est eternus per se et per substantiam: eternam: natura enim stellarum eterna est. Ex hoc accipitur quod motus planetarum est eternus et a motore eterno et immobili eterno. ¶ Item ibidem cuius motus est eternus etiam ante motum necesse est ut sit illud quod est ante istum. hoc est cum motus inferiorum sit eternus: necesse est etiam substantiam eternam esse primum mouentem qui est ante substantiam secundorum mouentium. Et ex hoc iterum accipitur quod motus sit eternus: hec et huiusmodi accipiuntur ex metaphysica. Quidam etiam adducunt illud quod habetur in 6°

philosophorum ubi Augustinus probat motorem primum non esse finitum neque infinitum quantitate. nulla enim quantitas est infinita actu. finitum autem non habet potentiam infinitam: et hec sunt eius uerba. determinatis autem his manifestum est quod impossibile est primum mouens et immobibile habere aliquam magnitudinem. Si enim magnitudinem habet necesse est finitum esse ipsum aut infinitum. Infinitum quidem igitur quod non contingit magnitudinem esse ostensum est prius in prehabitis scilicet in 3°. Quod autem finitum impossibile sit habere infinitam potentiam: et quod impossibile sit a finito moueri aliquid et tempus infinitum demonstratum est nunc. primum autem mouens perpetuum mouet motum et in tempore infinito: manifestum est itaque quod est indiuisibile et impartibile et incorruptibile nullam habens magnitudinem penitus: et ex hoc accipitur etiam quod motus primum est eternus et in tempore infinito. quidam autem adducunt quod habetur in 2° de generatione et corruptione. ubi probatur Augustinus causam generationis et corruptionis esse illationem superiorum in obliquo circulo et precipue solis: et inter cetera dicit sic. Necesse est si erit semper generatio et corruptio semper aliquid moueri ut non deficiat transmutatio: nec continuatur ergo quidem causa totius allatio: presentie pro absentie inclinatio. Ex hoc accipitur quod infinita sit generatio et corruptio: et quod causa infinitatis est perpetuitas allationis superiorum in obliquo circulo cuius motus est a puncto capricorni in punctum canceri: quas allationem ipse uocat totius allationem: eo quod ipsa est mouens mundum in generatione et corruptione: et accessus et presentia solis in illo circulo est presentia et causa generationis: recessus pro absentia est causa corruptionis. ¶ Item ibidem semper est et continua erit generatio et corruptio et nunquam deficiet propter quam dicimus ceterum: hoc est propter indeficientiam allationis superiorum: hinc et inde ex libris Augustinus colliguntur uerba que uident hoc innuere sicut id quod dicit in principio de uegetabilibus et plantis contra abrutallum dicentem quod planta habuit generationem in mundo diminuto et imperfectio in complemento suo: et eo completo generabatur animal: contra hoc dicit Augustinus sic. hic sermo est inconueniens quia mundus est totalis perpetuus sempiternus nec cessat unquam generare animalia et plantas et omnes species suas. Et ad hoc etiam dicitur quod probatur generationem esse inquietam et infinitam. Ex hoc accipitur quod corruptio unius est generatio alterius. ¶ Ad hoc idem obijciunt magistri sic. Idem eodem modo se habens natum est facere idem: deus autem est idem eodem modo se habens: ergo semper facit idem: ergo si creauit eum ab eterno. creauit eum. ¶ Item si motus qui causa est generationis mundi inceperit oportet quod esset propter aliquam nouam dispositionem aduenientem uel ipsi mobili uel ipsi motui: sed nulla dispositio aduenit motui cum ipsum sit deus. Similiter nulla dispositio aduenit mobili cum ipsum sit corpus unumforme: ergo motus ille non incipit. ¶ Item sic potest obijci. Creator et creatura sunt correlatiua: ergo quotienscūq; ponitur creator: ponitur et creatura. eo quod correlatiua simul sunt naturalia: sed ab eterno est creator: ergo ab eterno est creatura. ¶ Si forte dicat quod creator est ab eterno sed non creat ab eterno. Contra hoc uerbum creat dicit actum diuinum qui non conuenit nisi deo sicut dicit Augustinus. sed in deo nihil est nouum: ergo iste actus conuenit ab eterno: et sic mundus creatur ab eterno. ¶ Item in inferioribus uidetur quod illa que ullo modo se habent ad creandum aliquid: creant illud mox ut sunt sicut corpus luminosum quod creat radii et lumen ergo similiter erit in deo cum uno modo se habeat ad creandum quod ab eterno creauit omnia. ¶ Item ad hoc quod uoluerunt dicere quod omnes ille rationes optime concluderent si deus ut causa naturalis creasset mundum: sed

quia hoc non est uerum immo creauit per uoluntatem que uoluntas est causa dilatoria propter hoc distulit q̄ diu noluit et tunc creauit. ¶ Si q̄ queritur ab eis causa dilationis huius dicunt q̄ una et precipua est: ut quia non uoluit ut mūdus sibi ab eternitate equiparetur. Et ex ista solutione sequuntur duo inconuenientia seu due hereses. quarum una est: q̄ potuit esse ab eterno sed deus noluit. Alia est uoluntas dei mutabilis sit s̄m uolita: quod sic probatur: nulla causa est s̄m hāc solutionē quare mundus ab eterno non inceperit nisi dilatio uoluntatis: ergo mundus fuit perceptibilis durationis eterne. sed dicit Dionysius q̄ deus communicat communicabilia eo q̄ inuidia longe relegata est ab ipso ut dicit Augustinus. cum ergo mundus perceptibilis sit eternitatis deus dabit sibi eternitatem uel ipse erit mundus. ¶ Item uoluntas dilatoria ex causa dilatoria est non stulta: hec autem causa ex parte uolitorum est: ergo uoluntas dei disponitur per diuersa uolita quod est hereticum. ¶ Ad huc aliter probatur eternus esse mundus. dicit enī Aḡ in 2° metha^c q̄ manifestum est q̄ si principiu aliquod et non infinite cause eorum que sunt neq̄ s̄m speculationem neq̄ s̄m speciem: et hoc probatur in omnibus causis. si enī hoc est ex hoc sicut ex materia contingit abire in infinitum: sed in aliqua prima materia stare: et similiter est in efficiente et forma et fine: ergo cum vnus motus sit causa alterius contingit de necessitate stare in aliquo primo motu non causato a motu alio: ergo ille motus non erit factus: et quod non est factum non habet principiu: ergo ille motus non habet principiu: ergo erit eternus. ¶ Item quicquid per creationem exiit a deo creatus est s̄m ydeam et rationem: omnis autem idea est ratio forme: ergo cuius nulla est forma illius nulla est idea et ratio: sed materie s̄m q̄ materia nulla est forma: ergo ipsius nulla est idea neq̄ ratio: ergo erit creata: ergo mundus etiam non incipit per creationem. ¶ Sed contra in li^o de causis dicit philosophus q̄ prima rerum creaturum esse et non est ante ipsam creaturam alia. esse ergo illud aut est in natura aut in ratione tñ. Si in ratione tñ tunc esse in ratione est id quod est in anima et intellectu entis. Quicquid autem est in anima causatur a rebus extra: ergo esse quod est intellectus entis creatum est a rebus extra et non est creatum. Si autem intelligitur de ente in natura cum super ens fundetur omne quod est: omne quod est erit causatum in ente et sic mundus incipit per creationem. Si forte aliquis dicat q̄ auctoritas prima non est uera eo q̄ sunt qui illum librum non attribuerunt Aristoteli: probatur sic. omne quod est incipit ita q̄ sue factionis nullum preponitur subiectum s̄m esse et rationem illud non incipit per motum et generationes sed post nihil esse sic incipit esse: ergo ipsum non incipit per motum et generationem sed post. prima probatur ex prehabitis propositionibus Aḡ: ubi dicit q̄ mobile oportet ponere ante motum s̄m rationem. 2^a probatur per hoc q̄ ante esse nihil est s̄m rationem. Si forte dicatur q̄ hec est falsa incipit esse eo q̄ esse est eternum. ¶ Contra eē aut equiuoce aut vniuoce aut multipliciter s̄m analogiam dicitur de vniuersitatis principio et de principiatis. Et si dicatur vniuoce hoc patet esse falsum: q̄ nec de principiatis vniuoce dicitur. Si forte dicatur q̄ de substantijs dicitur vniuoce et vniuersitatis principium est substantia. ¶ Contra omne quod ordinatur in predicamento s̄m vniuocum modum predicandi est ut genus uel species uel indiuiduum vniuersitatis principium nullo istorum modorum est: ergo non est in genere per vniuocum modum predicandi. Si forte dicatur q̄ est indiuiduum: hoc ridiculosum est q̄ indiuiduum predicamenti substantie compositum est. primum autem principium simplicissimum est et infinite simplicitatis. Si forte dicatur q̄ est in predicamento sicut pars substantie compositae: tunc esset

materia uel forma: quod iterum absurdum est: ergo ens primum non est ordinabile in predicamento cum alijs entibus. Si forte aliquis uult facere vim de vniuoca predicatione dicendo q̄ ens non predicatur vniuoce de aliquo eo q̄ non habet rationem diffinitiuam: hoc iterum friuolum est per vniuoce enim predicare in omnibus intelligitur primis predicari s̄m vnam communem naturam de omnibus illis que ordinatur sub vno genere. Si dicatur q̄ multipliciter dicitur. contra multiplicitas entis reducitur ad diuisionem que fit in substantiam et accidens: et ens non multipliciter dicitur de substantijs sed dicitur multipliciter de substantijs et accidentibus: ergo et s̄m hoc aut principium primum est accidens et principia substantie aut conuerso: quorum utrūq̄ falsū est. Si forte dicatur q̄ multipliciter dicitur s̄m modum efficientis uel finis. ¶ Contra s̄m hoc oportet et qualia operatio esset uel aliquis finis qui diuersis modis efficeret a primo principio et principiatis: et hec operatio uel finis per hoc nomen esse importat sicut video de medico q̄ multipliciter dicitur de eo qui scit artem et de uetula que medicatur sine arte: et de instrumentis medicinalibus que non mouentur perse ad operationem sanitatis: sed a motore extrinseco: et operatio sanitatis significatur in nomine medici. Similiter sanus dicitur de animali tanq̄ forma consistens in temperamento humorum. De cibo autem tanq̄ de conseruante et de urina ut de iudicante: siue tamen intentum a medico dicitur nomine suo: non sic autem est q̄ nomen entis operationem dicat uel finem ad que diuersimode se habet prima causa et causata eo q̄ ens est primum in natura. quicquid illud est: ergo non sic multipliciter dicitur: et sic relinquitur q̄ equiuoce dicatur s̄m solam communem diffinitionem nominis. Unde sic prima causa est una s̄m substantiam et esse: et est vniuersitatis principium: ergo causabit alia s̄m suas substantias et esse. Esse autem non potest causari per generationem et motum: ergo creatio eius erit postq̄ non erat: et hoc virtute cause prime: ergo esse omnium creatorum incipit per creationem. ¶ Item resolutio est composita in simplicia: et s̄m hanc viam a via ultima accipitur intellectus speciei: et a forma que est circa hanc: sicut est sensus in homine accipitur intellectus generis et ab ea que est iterum circa illam ascendendo sicut est vnum in homine accipitur intellectus animati: et si accipitur ulterius sicut corpus in homine accipit intellectus corporei et sic ascendendo deuenit usq̄ ad substantiam ita q̄ semp a forma trahente materiam accipit intellectus ab aliquo distinguens plus et minus sicut substantia distinguit a paucioribus: et ultima forma que est a rationali distinguit a pluribus et medie distinguit medio modo: ergo intellectus eius qd nihil distinguit sicut est intellectus entis de necessitate per resolutionem accipiet ab illo qd nihil trahit et de terminat in commento. Hoc autem est illud quod relinquitur post omnes formas contrahentes et determinantes: sed hoc est hyle: ergo intellectus entis resoluit ad hyle: ergo qd in rationibus probat de ente hoc in rerum natura tenebit de hyle: sed de ente probatum est q̄ in oibus causatis incipit per creationem: ergo hyle oium materiatoz a prima causa est causatu. Sed q̄ sunt qdam phi qui hoc pcedunt sed dicunt nihilominus q̄ mūdus durauit ab eterno et tñ a prima causa creatus est sicut radius a sole cum tñ coeuius sit soli: unde dicunt mūdum radiū esse pme cause. Obijcimus p̄ hoc sic. In oibus his in quibus creatum coeuium est cause causa s̄m proprietatem sue forme producit illa et non ministrat eis substantiam sicut patet: lumen enī a sole non accipit naturā in qua sit sed potius ab aere. Similiter et in umbra est per oppositū: sed mūdus substantiam et formam et quicqd est habet a prima causa: ergo de necessitate erunt post ipsam s̄m durationem esse et substantie: et non est simile de radio. ¶ Item supra probatum est

Secūde partis sūme

in questione de eternitate q̄ tempus est sub eternitate z post ipsam; ergo z temporale est sub eterno z post ipsū erit. z si mundus est temporalis prima q̄ causa est eterna; ergo mundus est sub prima causa z post ipsam. Sed quia multa supra in questione de creatione z in questione de materia prima dicta sunt ualentia ad ista ideo sufficiunt prehabita. ¶ Solutio dicimus q̄ mūdus incipit per creationem; sed non incipit per generationē z motum; z hoc solum est qd̄ nūtur probare naturales. Demonstrationibus autē p̄ficis non demonstratur qualiter materia exiuit in esse eo q̄ p̄fice demonstrationes oēs supponunt motum; z motus subiectum aut mān z mobile. s̄m hoc facile erit respondere ad omnia obiecta philosophorum. ¶ Vicimus ergo ad primum q̄ uerū dicunt p̄bi dicentes omnem motum z factionem que est s̄m naturam reduci ad prīmū sui generis; hoc est ad motum celi qui per hoc q̄ est primus est causa omnis motus inferioris. per hoc autē q̄ est uelocissimus z vniformis eo q̄ ipse est circularis est mensura oīum aliorū motuum z ille non est factus neq; generatus eo modo quo ipse est causa factionis z generationis aliorū motuū. Sed nihil prohibet ipsum esse creatum ex nihilo; nō distincte quidē sed in suo mobili; sicut nec nasus nec oculus nec forme nec accidentia fiunt primo modo distincte sed pars sit in toto z forma in mā z accidēs in subiecto; z similiter motus sit in mobili z tēpus in motu. ¶ Ad aliud dicendum q̄ diuisio illa optima est quam prosequitur Āx. positio enim Anaxagore p̄posuit mobile motui. s̄. mixtum in quo omnia erāt in omnibus per formā z mān; sed forme latebant z intellectus agens segregabat inducendo motum qui eduxit apertum de occulto. Similiter Empedo. positio talis supponit mixtum. s̄. litem z amicitia; principia agentia; z amicitia quidē multa discordantia conducendo in vnum generatum motū generationis inducit. his q̄ multa discordantia resoluedo ex vno generato componendo inducit motū corporis. Et contra hoc p̄cedit Āx. querendo utrum mobile sit factum ante motū uel mobili existente non fuerit motus; sed postea inceperit. z si mobile est factum tunc ipm fuit in fieri z sic motus p̄cedit motum primū z sequitur inconuenientia prehabita z patet q̄ ratio optima est de fieri quod idem est quod generari super materiam. Sed si exēdatur fieri ad creatū tūc non erit super materiam nec ponit motū sicut supra ostēdimus in questione de creatione; z ex hoc nullum triū incōuenientius sequetur. ¶ Ad hoc autem quod obijci dīcendū q̄ si motus inceperit a mobili p̄existēte q̄ hoc cōuenit altera duarū causarū; hoc de plano cōcedimus eo q̄ nos dicimus motum esse creatū non p̄existēte sed in mobili z stat in mobili existente fuisse motū. ¶ Ad hoc q̄ quod obijci q̄ mobile fuisset sufficīter dispositum ad motū de plano concedimus; q̄ hoc nihil est dictū propter naturam celi que non pōt suscipere dispositiones pegrinas super se. ¶ Ad hoc q̄ quod obijci per rationē tēporis; dicēdū q̄ uerū dicunt philosophi dicentes tēpus esse ingēnitū; sed motus ingēnitus est eo modo quo diximus. s̄. q̄ non incedit per generari z fieri nisi fieri exēdatur ad creatū. creatū nullū ponit motū. ¶ Ad id autē quod obijciur de inceptioe tēporis sufficīenter respōsum est in questione de tēpore z de eternitate; h̄ enī nihil moueat in nūc tamē nihil prohibet creationi coequum adiacere nūc eo q̄ creatio non est motus ut dictū est. ¶ Ad id autē quod uidetur probari q̄ motus semper erit. dicēdū q̄ motus non finietur ut nūc nec tēpus finietur in nūc. siquis vim uelit facere in uerbo; sed bene finiet ad nūc; h̄ enī contingentiū non bene finietur in indiuisibili ita q̄ finiri dicat ultimā partē eius tamē finietur bene ad diuisibile. Et siquis obijciat q̄ illud nūc est principū futuri. hoc non erit contra fidem catholicā eo q̄ fides ca-

tholica bene ponit tēpus dānatorum futurum in seculū. Sed uerū est q̄ non erit principū futuri s̄m successio nē eiusdē motus. i. motus celi. Ad auctoritates autē quatuor que inducuntur ex x̄j^o metha^{ce}. vna est respōsio quā etiā posuimus in questione de resurrectione. s̄. q̄ motus celi in cōparatione ad motore z mobile non habet principū per generationē nec finem per corruptionē; z in hoc sensu procedunt rationes p̄fice. In cōparatione q̄ ad determinatā rationē mouendi nihil prohibet motum celi habere finē; determinatā autē hec ratio est impletio numeri electorū. ¶ Ad hoc quod obijciur in fine octauī philosophorū. dicendū q̄ illud uerissimū est z probatur ex ipso q̄ primus motus non est virtus naturalis sicut est graue z leue uel calidū z frigidū que in maiore quātitate sit maior; z in minore sit minor; uel in infinita infinita z in finita quātitate finita. Sed si sit indiuisibilis in se per sui simplicitatē z impartibilis quantitate subiecti; eo q̄ nullā habet magnitudinē in qua sit sicut virtus corporea. Infinitū q̄ mouet motū non finitū duobus finibus nature que sunt generatio z corruptio. ¶ Ad id autē quod obijciur de 2° de generatione z corruptione dicendū q̄ generatio z corruptio finē non accipiunt ex impotentia causarū naturalium; sed s̄m theologicā; sed finis eorum erit ad inuolutionē mundi z statu glorie de quo nihil habet dicere philosophia naturalis eo q̄ ex p̄ncipijs naturalibus non potest probari. ¶ Ad id quod obijciur de uegetabilibus dicendū q̄ Abutallus intellexit mūdū incepisse ab aliquo tēpore in quo habuit plātas z non aīalia. Āx. autē contradicit ex eo q̄ potentia materie est ad oēm formā equaliter. materia autē duobus finibus nature non clauditur qui sunt generatio z corruptio ut supra probauimus. Similiter principia p̄ma motiua hoc est celū z stelle non cadunt sub generatione z corruptione; ideo dicit Āx. totale mūdū esse perpetuū z sempiternū referens hoc ad principia p̄ma mouentia que est celū z stelle z ad prīmū patiens quod est materia. q̄ q̄ celum propter diuersitatē figurarū z stellarū equaliter mouet ad oēm speciem aīalis z plantę; z similiter materia omnem formā eq̄lter desiderat; p̄pter hoc dicit q̄ nunq̄ fuit tēpus in quo materia p̄duxit plātas z non aīalia s̄m principia prehabita; sed semper produxit equaliter omnem speciem animalis z plantę. Et ex hoc nihil sequitur contra intentionem mundi per creationem. ¶ Ad hoc quod obijciur per rationes magistrorū facile est respondere; h̄ enim deus sit idem eodem modo se habēs in substantia; tamen sicut dicit Boetius est mente gerens pulchrum pulcherrimus ipse zc. Unde h̄ ipse sit vnus tū multa sunt que creauit eo q̄ in sapientia sunt rationes multorum non ut multa sed ut vnum quod est causa omnium; z est simile in centro circuli a quo principiantur omnes linee ducte ad circumferentiam; z est principium multorum vnum existens; z sic patet q̄ h̄ eodem modo se habeat deus in se tamē sua creata non eodem modo se habeant ad ipsum z sic non sequitur aliquid quod concluditur scilicet q̄ creatum sit vnum; quia ipse est vnus. uel eternum quia ipse est eternus. Dictum autem philosophi intelligitur de causis p̄ximis z immediatis; quarum causalitas est ad vnum tū z huiusmodi causalitas non est deus. ¶ Ad sequens patet solutio per ante dicta. ¶ Ad id quod obijciur de solutione dicendum q̄ solutio non ualet ut bene probatur. ¶ Ad id quod obijciur de relatione creature ad creatorem dicendum q̄ quedam relatiua respectum ponunt s̄m rem in utroq; relatiuorū ut pater z filius. quedam autem in altero tū s̄m rem z in reliquo s̄m rationem; z illa sunt que Augustinus ex tempore dicit deo conuenire sicut creator z dominus. hec enī in creatura ponunt respectū s̄m rem qui causatur ab aliqua mutatione; sed in deo qui immutabilis est non ponūt respe-

ctum fm rem sed tm fm rationem. **C** Et si obijctur q ratio uana est que rei non innititur. dicendum q aliter est in ratione relationis q in ratione aliorum. Rationi enim relationis vnus respectus sufficit fm rem ut utrūq; relatiuorum intelligatur eo q vnum cadit in intellectu alterius. In alijs autem vnumquodq; habet ppter suam naturam non dependentem ad aliud: z hoc precipue uerum est de illis relatiuis quorum vnum refertur ad alterum z non econuerso de necessitate sicut scientia ad scibile. Scientia enim est scibile scientia sed non econuerso de necessitate nisi scibile fm actum sumatur: z sic est in creaturis que referuntur ad creatorem z non econuerso. **C** Ad hoc quod obijctur de actu creandi dicendum q non est actus proprie loquendo ut supra in questione de relatione expeditum est. **C** Ad id quod obijctur ex 2° metha^{ce} dicendum q omnis causa reducit in aliquā primam: z prima sine dubio sunt ut dicitur in primo phisicorū que non ex alijs sed alia ex ipsis. sed in omni phia duo fines nature supponuntur. scilicet generatio z corruptio z quod est ante utrūq; illorum ut causa ponatur esse pncipium phicum ut iam sepius determinatum est. **C** Ad aliud dicendum q sicut optime probatur in obiectione in contrarium facta entitas in materia abstrahi a materia non potest: ante ens enim nihil est fm rationem: z ideo idea entitatis est idea sb qua creatur materia: z per hoc probatur q prima diuisio entis fm rem est in actus z potentiam. Quidam autem hec omnia facili determinacione soluunt simpliciter dicentes mēiri philosophos non intelligentes neq; que dicunt neq; que affirmant.

C Utrum mundus sit vnus uel plures.

Secundo queritur Utrum

mundus sit vnus uel plures: z qua vnitate sit vnus. probat enim **A**lex: in primo de celo z mundo multis rationibus q est vnus. Quarū quasdam ponemus z quasdam dimittimus. Una autem rationum suarū hec est: q si mundi essent plures oportet q iste esset ap te materie z ille aperte materie: sed iste est ex materia tota: ergo mundi non sunt plures. Qd autem sit ex materia tota probatur sic. materia diuiditur fm diuisiones potentie ad motum. potentia x ad motus est ad ubi z ad formam. z potentia ad formam est ad substantialem uel accidentialem. z potentia ad accidentialem est in quali z in quanto. z potentia ad ubi est in materia celi. potentia x ad formas substantiales z accidentales: z accidentalis est in materia elementorum istius mundi: ergo z iste mundus erit ex materia tota. Si x diceretur q ad eandem potentias esset in alio mudo: z hoc nihil esset quia esset frustra ponere in natura duas materias ad eandem potētias cum vna sufficiat. **C** Item omnia corpora graua uel leuia mouentur ad locum determinatum ubiū q; sunt extra locū illum: ergo motus omnis terre erit ad locum huius terre: ita terra alterius mundi moueretur ad locum mundi huius: z ignis alterius mundi ad locū huius mundi quod non videmus. **C** Si forte aliquis diceret q distantia hoc impedit: hoc potest esse falsum. distantia enim facit ad uelocitatē: motus x ad impedimentum. videmus enim q terra elongata extra suum locū uelocissimē redit ad ipsū. Si x diceretur q uolenter detineretur: fm hunc modum motus terre ad medium erit uolentius z non naturalis quod falsum est. Ad quē cūq; enim res mouetur naturaliter est in eo z in eo quiescit naturaliter. **P**reterea rationibus multis probat celum non esse finitum. ponamus ergo plures mundos cum omnes sint circulares: vnusquisq; tangit in puncto alterum: ergo id quod est in medio erit uacuum qd est absurdum: ergo erit vnus tm. **C** Sed contra deus creauit mundum: aut ergo tota potentia creauit mundū: aut parte potentie. si tota: cūz ergo sua potētia sit infinita mū

dus erit infinitus: sed non est infinitus per quantitatem continuam: ergo erit infinitus per numerū: z sic erit infiniti mundi. Si x a parte potentie creauit eū: ergo potentia dei erit diuisibilis: quod est hereticū. **P**reterea queritur qua vnitate mundus sit vnus. est enim vnū in diuisum in se z diuisum ab alijs aliqua discretionē sui. z est vnus ex respectu multoz ad vnū quod in illis est per rationem vnā: z sic vniocū est vnus. **E**t est iterū vnus ex respectu multoz ad vnū qd est in illis per p/us z posterius sicut analogum est vnū: z est vnus ex respectu plurium ad vnū nomen sicut equiuocū est vnū z est vnus ex respectu potentie ad actum sicut compositum ex materia z forma est vnus: z est vnus ex respectu accidētis ad subiectum sicut cōpositum ex subiecto z accidēte est vnus: z in rebus nō uidet vnū inueniri pluribus modis dictum: ergo videtur q mūdus si est vnus q aliquo istorum modoz sit vnus: z discurrenti per singula facile patet q nullo istorum modoz est vnus: ergo non est vnus. **P**reterea in principio phisicorū distinguitur vnus tribus modis. scilicet indiuisibile z cōtinuitate z rōne. z iterum patet q nullo istorum modorū dicit mūdus esse vnus ergo non est vnus. **P**reterea in 3° metha^{ce} distinguit **A**lex: multipliciter vnū: z dicit q est vnus p se z vnus per accidēs tribus modis. scilicet per cōparationem accidētis ad subiectū uel accidētis ad accidens quod se/cum est in eodem subiecto: uel duoz accidētium ad vnū subiectum. perse aut dicitur multis modis. scilicet glutinatum a natura: z ut glutinatum ab arte sicut dicimus parietem vnū cum tamē habeat partes diuersas. z dicimus corpus organicum vnū cum tamē habeat neruos z ossa z carnem. z dicit vnū cōtinuum. scilicet cuius partes copulant ad vnū terminū. z dicitur vnus cuius motus est vnus geti non pmixtus sicut est motus super lineam rectam. Et omnibus his modis vnus perse dicit cōtinuitate vnus: si cōtinuitas large sumatur. perse autem dicit vnus alio modo quoz subiectum non diuidit per formam z hoc dicit duobus modis. scilicet qd non diuidit fm formam in subiecto primo uel ultimo. dico autēz ultimū subiectum quod est ppter cōplementum in specie ultimare rei z sic homogenia sunt vnus sicut vnus eo q que libet pars vnus est vnus: z aqua primum x subiectus uoco quod est pimum in genere: z sic vnus sunt que participant vnū subiectum in genere: sicut in 4° metha^{ce} liquabilia calido z sicco dicunt esse species aque z vnus in aqua tanq; in primo subiecto z liquabilia humido dicuntur species terre z vnus in terra. Tercio modo dicit vnus perse quorum genus est vnus z differūt per differentias subiectas illi generi: hoc tribus modis. aut enim sunt vnus in genere proximo sicut homo z equus z canis in aiali. aut in remoto sicut ysocheles z ysopeuros in figura. aut in genere quod est in materia sicut generabilia z corruptibilia sunt vnus ut habet in pmo de generatione z corruptione q ipsorum est vna materia fm substantiam differens fm esse. Quarto modo dicunt vnus perse quoz diffinitio est vna: z hoc iterū dicitur duobus modis. scilicet fm diffinitionem generis uel fm diffinitionem speciei. fm autem diffinitionem generis augmentum z diminutio sunt vnus fm x diffinitionem speciei superficies plane sunt vnus. augmentū enim z diminutio sunt motus in quantitate tanq; in genere vno: plante x species vniūt in diffinitione speciei. Quinto modo dicit vnū perse qd modo simplici est vnus hoc est in his que simpliciter insunt z non diuidūt ab ipso cui insunt fm tēpus neq; fm diffinitionē neq; fm locū neq; fm nomen diffinitū: z q; talia maxime inueniūt in substantia ppter hoc substantia taliter est maxime vna. Sexto modo dicit vnū p se qd non diuidit in spēs alias uel formas sed nō diuidit per nām sicut vnus os z vna caro. Septimo mō dicit vnū p se vnus fm nām eorū

Secunde partis sume

que quibus in actione et passione et forma et relatione diuer-
sa sunt. Sunt tamen vnum in quantum suscipiunt actus
vnum sicut membra organica vnum sunt in potentia vi-
te suscipienda. Octauo modo dicitur vnum perse cuius
substantia est vna; et hoc principaliter est vnum et uocat
substantia forma terminans materiam siue sit forma ar-
tis siue forma nature sicut dicimus sortilem esse vnum
et sortem vnum et hoc vnum maxime dicitur in quo im-
possibilis est additio eo quod forma proportionatur materie
et corrumpitur per plus et minus. Nono modo dicitur
vnum perse quod est principium numerorum et hoc est
mensura omnium eorum que sunt in suo genere et est
principium discretorum. discretio enim sit a diuisione: et
diuisio sit duobus modis. scilicet per naturam et differentiam
diuidentem: et idcirco hoc vnum dicitur duobus modis
scilicet vnum quod est in numeris per substantiam. ite-
ratum in illis: et vnum quod differt ab illo per formam et
hoc est in quolibet genere illius generis minimus sicut
minimus tonus est in musicis et minimus motus in mo-
tibus. Cum ergo nullo istorum modorum dicatur mu-
dus vnus videtur mundus non esse vnus. **Solutio**
dicimus mudum esse vnum non ut quidam heretici di-
cebant multos esse mundos: et diuersificatur secte eo-
rum in quatuor. Quidam autem dixerunt infinitos mu-
dos per successionem: quorum auctor fuit Empedocles
qui dicebat quod completo vno motu celi secundum modum or-
bis omnia reuertuntur in primam materiam et incipien-
te alio motu regenerantur eadem numero que prius fue-
runt: et incipit alius mundus. Completur autem ille mo-
tus celi secundum complexionem vel motum stellarum fixarum
ab occidente in orientem sicut mouentur planete in xxxvj.
millibus annis: et hoc spatium uocant annum vnum ma-
gnum. Alia secta dicit quod mundi sunt infiniti vno existe-
te extra alium: quam sectam reprobant inducte obiectio-
nes. Tertia secta fuit Manichei qui posuit regiones lu-
cis et regionem tenebrarum in duobus mundis sicut in
sua epistola legitur: quam uocat fundamen. Quarta est
phariseorum qui dogmatizant alium mundum futurum
post istum in quo ipsi in aurea hierusalem existentes: re-
ges gentium habebunt clientulos et reginas nutrices.
Dicendo autem mundum esse vnum dicimus extra ip-
sum nec locum esse nec tempus sed vitam beatam: non
ut in loco sed ut in obiecto eo quod dicimus deum ad men-
suram mundi non includi. **Ad id quod contra hoc**
obiectur dicendum quod nihil est querere utrum deus to-
ta potentia vel parte potentie creauit eo quod sua potentia
est simplex sicut sua essentia et partem non habet. **Ad**
hoc autem quod queritur utrum infinita potentia crea-
uerit dicendum quod si infinitum sumatur priuatiue tunc
est passio quantum et sonat in perfectione et sic nec finita nec
infinita potentia creauit vel mouet mundum ut probat
in siue octauis philosophorum. Si vero infinitum sumatur ne-
gatiue. scilicet non finitum sic infinita potentia creat deus quod
quid creat. sed secundum hoc nihil ualet obiectio eo quod creatus
non potest equipari potentie creati. **Ad hoc autem**
quod queritur qua unitate sit vnus dicendum quod unita-
te proportionis potentie ad actum: sed illa proportio di-
citur multipliciter. scilicet mouentis ad motum et patientis ad
agens et forme ad materiam et locati ad locum: et hoc su-
pra determinatum est in questione de operibus sex die-
rum. **Si queratur que sit hec unitas dicendum** quod est
unitas ordinis in dictis proportionibus: in quo ordine
secundum Augustinum vidit cuncta que fecerat et erant ualde bo-
na. Et si queritur ad quam unitatem prehabitarum redu-
citur dicendum quod ad unitatem collectionis in discretis
in qua ratio colligendi et ordinandi sumitur ex dictis p-
portionibus. secundum autem rationem vnam. **Agere** que ponit
mundum ideo esse vnum quia sit factus ex materia tota
hec unitas reducta erit ad unitatem generis quod est ma-

teria prima eo quod hic mundus materiam illam continet
secundum omnes diuisiones sue potentie: propter tamen hu-
iusmodi difficultatem dicebat Pythagoras quod mundus
esset vnus conglutinatione que est per naturam sicut me-
bra in corpore animato: eo quod ipse posuit mundum totum
esse vnum animal magnum et uacuum et extra mundum
in infinitum: et aliud animal per respirationem attrahere
uacuum de infinito in seipso et distinguit inter corpora di-
uersa huius mundi sed hoc alibi reprobatum est.

Queritur de ordine et perfectione vniuersi.

2° timo queritur de or-

dine et perfectione vniuersi. Et queruntur
tria. quorum primum est. utrum vniuer-
sum perfectum sit in conclusionem. uel utrum
sit infinitum carens termino. 2um est utrum
ipsum perfectum sit perfectione que dicitur mundi ani-
ma a Platonis. 3um est de ordine ipsius.

Primum proceditur sic.

Et ponantur rationes. **Agere** in primo de celo et
mundo alique ad hoc quod mundus sit finitus et alique di-
mittantur sic. In omni circulo possibile est lineam egre-
dientem de centro tangere circumferentiam: ergo omnis
circulus est finitus. quod sic probatur: infiniti ad infini-
tum nullus est contactus eo quod illa se contingunt quo-
rum ultima simul sunt. infinitum non habet ultimum sed
linea egrediens a centro tangit circumferentiam: ergo ul-
timum linee est simul cum ultimo circumferentie: ergo
utrumque illorum est finitus: sed mundus est circularis er-
go est finitus. **Item** linee egredientes a centro qua-
to magis protrahuntur a centro uersus circumferentiam
tanto magis distant: ergo si in infinitum distat circumferen-
tia in infinitum distabunt linee a se inuicem. sed que in
infinitum distant nunquam concurrunt: ergo iste linee non
concurrunt in centro quod falsum est et contra supposi-
tum. **Item** naturaliter probatur sic: motus per spati-
um infinitum in tempore finito est: ergo si accipiamus
punctum orientis distantia que est ab oriente in occide-
tem erit infinita: ergo sol ab oriente in occidentem mo-
uebitur in tempore infinito quod est contra sensum: quia
videmus quod pertransit totum hoc spatium in viginti qua-
tuor horis. has et his similes ponit **Agere** rationes multas
in primo de celo et mundo. **Sed contra omne finitum**
potentie est finitum: sed mundus est potentie infinite: er-
go non est finitus. quod mundus sit potentie infinite sic pro-
batur. potentia mundi est in corruptibilibus et in incor-
ruptibilibus. In corruptibilibus non est potentia infini-
ta ad mouere et ad moueri: quia si tempore infinito sta-
ret mundus semper moueret et moueretur ex potentia
quam habet. In corruptibilibus non est potentia infinita
in agendo et patiundo: quod si in infinitum duraret mundus
semper ageret et pateretur ad generationem et corruptio-
nem inferiorum. **Solutio** dicimus quod mundus fini-
tus est in quantitate eo quod infinitum sicut habetur in phi-
sics est cuius partes accipienti semper est aliquid acci-
pere extra ipsum et hoc est imperfectum eo quod non est co-
pletum in omnibus partibus suis. Cum igitur mundus
completus sit in omnibus partibus suis ipse erit perfe-
ctus et finitus secundum quantitatem. Sed si uolumus sequi p-
bationem Almagesti geometrice inuentam que corre-
cta est in albategni et alfragano: tunc dyametrum men-
sure terre erit sex millium et quingentorum milliarioz.
distantia autem lune a terra in propinquiori longitudi-
ne erit tercesies ter tantum quantum dimidium dyame-
tri terre: et insuper dimidium dimidii et vicesima pars eius
et hoc est centum millia et nouem miliaria et vigintisex mi-
liaria. In maiori vero longitudine habebit tria millia et viij.
millia et quingenta et xliij. miliaria. Similiter mensuratur

distancia aliorum planetarum ex dimidio diametri terre. circulus autem maior in rotundum dicitur habere .xl. millia et decem millia .z. d. .ccc. millia et .xviii. millia .z. d. .z. .lxx. millia secundum mensuram quam Ptholomeus in almagesti dat. s. q. circuli ferentia excedit diametrum tribus vicibus et septima parte vnius. diameter autem totius circuli maioris octauae spere probatur habere centum millia et .xxx. millia milliarioz et quinque centum et .xxv. millia milliarioz. Cum autem circulus diuidatur in tricentos .lx. gradus qui libet gradus circuli maioris habebit quantitatem sibi determinatam; que tota quantitas finita est unde patet quod mundus est finitus. ¶ Ad id autem quod contra obijciatur dicendum quod in potentia actiua et passiua nihil prohibet hoc modo mundum esse infinitum. s. per successionem sic duraret in infinitum. sic enim finitus semper esset ad actum vnum et potentia esset ad alterum et hoc est esse simpliciter finitum et infinitum potentia; et hoc modo bene conuenit esse infinitum.

¶ Utrum mundus perfectus sit.

Secundo queritur Utrum

mundus perfectus sit perfectione que dicitur mundi anima a platonis. sicut enim dicitur in thymeo nec fas erat bonitati prestari quicquam facere nisi pulchrum eratque certum tante diuinitati nihil eorum que sentiuntur habere sensum duntaxat nec intellectum esse medium in creante. Intellectus vero nisi anime primo uenire. hac ergo reputatione intellectus porro anima in corpore locata animantis mundi ambitum cum ueneranda illustratione composuit: ex quo apparet sensibilem mundum animal esse intelligens diuine prouidentie sanctione. ¶ Ex hoc accipitur quod mundus habet animam intelligibilem. ¶ Item Plato ex perfectis vniuersis que totum perfectumque primo genuit: animam immediate eius locauit eandem que per oem globum equaliter porrigi iussit quo rectus interioribus partibus extrema queque totius corporis ambitu anime circudarent. Ex hoc accipitur quod mundus habet animam que sita est in medio mundi. Ibidem etiam dicit quod deus hanc animam ante corpus fecit et corpori vniuit. hoc etiam videtur dicere auctor sex principiorum dicens mundi animam esse simplicem et nulli uariationi esse subiectam. per rationem etiam videtur idem probare. Omnis motor per intentionem et intellectum mouens aliquid corpus intrinsecus illi corpori est anima illius corporis: motor mundi sic mouet mundum: ergo ipse est anima mundi. probatio prime est: quod non sunt nisi duo motores intrinseci. s. natura et anima. sed natura non mouet intentionem et intellectum. s. motus extrinsecus esset motus violentus: sed mundum constat non violentem moueri: ergo motor eius erit intrinsecus et sic erit anima. ¶ Item omnis motus localis qui est non secundum naturam corporis mobilis est violentus: uel si anime talis motus inuenitur in partibus mundi sicut dicunt philosophi sicut patet in fluxu et refluxu maris: et in circulo uolutione ignis: ergo videtur quod ille motus aut sit violentus aut ab anima: sed non est violentus eo quod non est continue et semper ergo motus erit anime. ¶ Sed contra: anima in omni corpore animato aut continentem ponit aut colligantiam ad vnum per naturam: partes mundi nec sunt continue nec colligate ad vnum per naturam ergo non sunt animate. ¶ Item in qualibet parte corporis animati aliqua inuenitur operatio anime: sed que operatio inueniatur in terra impossibile est fingere: ergo mundus non habet animam. Sed quod multa sunt in quonibus de anima et in quonibus de celo et mundo. de hac materia disputata sufficiat predicta. ¶ Solutio dicimus mundum non habere animam neque esse animal. ¶ Ad dicta autem Platonis dicendum quod ipse virtutem primi motoris animam appellauit illa ratione que assignata est in questione de celo et mundo. et hanc dixit esse in medio propter hoc quod

generatio circuli ferentie est ex medio et continuitas eius ad medium: et secundum hunc modum est processus primi motoris in mouendo mundum. virtus enim stellarum et celi per directiones radioz est ad medium. virtus autem generabilium et corruptibilium est a medio ad circuli ferentiam: eo quod quanto plus recedunt a contrarietate elementorum tanto plus conueniunt cum natura celi et etiam nobiliore fortunantur fortunam ut supra diximus. ¶ Ad obiectum autem dicendum quod virtus primi motoris coniuncti primo mobili non immediate est in omnibus et hoc exigere si esset anima: sed per motum celi mouet ignem: et aerem per ignem: et aquas per aerem et sic de alijs. ¶ Ad aliud dicendum quod motus celi localis non est propter virtutem intraneam illi corpori quod mouetur sed per motum exterioris corporis ipsum rapiantis: nam hec omnia supra soluta sunt.

¶ Utrum omnia sint ordinata.

Tertio et ultimo queritur

de ordine vniuersi. videtur autem quod omnia sunt ordinata. Dicit enim Augustinus quod omnia creauit deus in modo specie et ordine. ¶ Item Plato in thymeo omne visibile corporeum motui spontaneo fluctuans neque vniuersum quiescens deo redegit in ordinem sciens ordinatoz fortunam confusus inordinatisque prestare. ¶ Item Aristoteles in primo octauum philosophicum dicit nihil eorum inordinatum est que natura et secundum naturam sunt: natura enim omnibus causa ordinationis est. Sed queritur de quo ordine intelligitur. Ordo enim determinatur secundum prius et posterius. ¶ Solo quot modis dicitur prius tot modis erit ordo. prius autem alterum altero quadupliciter dicitur. s. secundum tempus et secundum intellectum: et hoc est secundum nam simpliciter et secundum ordinem discipline sicut in se in grammatice sunt priores syllabis et philosophus in rhetoricis prius est narratione. et prius secundum dignitatem quod melius et honorabilius est. dicitur enim prius ea quod reducit ad prius rationem et intellectum. Ordo igitur vniuersi secundum aliquid que istorum modorum deberet determinari: et patet quod secundum nullum omnia ordinata sunt: ergo videtur non generaliter esse ordo in partibus vniuersi. Similiter instantia videtur esse in malo: cum enim ordo sit ad finem et malum prius finem videbitur malum esse inordinatum. ¶ Preterea de inferno dicitur in Job quod ibi nullus est ordo sed sempiternus horrores. Cum ergo infernus sit de creaturis aliqua creatura videtur esse sine ordine. ¶ Sed contra hoc videtur esse quod dicit Dionysius in 4° cap^o de diuinis nominibus. quod malum ad omnem plenitudinem preterens hoc est preterens ad plenitudinem. Quicquid autem preterit ad plenitudinem alicuius habet ordinem ad illud: ergo malum ordinem habet in vniuerso. ¶ Item in Ysa. dicitur quod dominus efficit lucem et faciens tenebras: et creans malum et faciens bonum ergo malum est a deo. Et apud dicitur ad romanos que a deo sunt ordinata sunt: ergo malum videtur esse ordinatum. ¶ Solo tribus ordinibus ordinatum est vniuersum. s. in se et ad hominem: et ad deum creantem. In se autem triplicem habet ordinem generaliter loquendo. s. locati ad locum: et mouentis ad motum: et potentie ad actum. Et de his plura dicta sunt in quonibus de operibus sex dierum. ¶ Ad hominem autem creaturarum multiplex est ordo. dicit enim apostolus quod omnia nostra sunt: superiora enim nostra ad ministerium in custodiendo hoc et ad iocunditatem societatis in futuro. Inferiora autem bona nostra sunt ad necessitatem vite in cibis: ad iuuamentum laboris uel ad exercitium sapientie in ipsis: uel ad exercitium virtutis: et huic ordini subiacet etiam malum in eo in se careat fine proprio tamen in altero utente malo bene multiplicem habet bonum finem: uel patiente in malis ab altero illatis uel compassionibus super peccatores uel cautela: quod felix est ille quem faciunt aliena pericula cautum. Et sic intelligitur Dionysius quod malum est conferens ad omnem plenitudinem. Et dicit Augustinus quod deus non permitteret ma-

Secūde partis sūme

lum fieri si non posset ipso uti in bonis; nos tamen alibi disputabimus de malo. Ad tamen obijciatur de inferno dicendum quod infernus non habet ordinem ad naturam bene constitutam; sed ad naturam depravatam malicia et peccato ordinatur ut infirmis iusticie vindicatis. est enim decorus fur in patibulo. Et secundum Ambrosium. Judas sedet in inferno sicut margarita in auro. Tercio ordo uniuersum si est ad deum sicut dicit Dionysius. quod deus omnibus equaliter adest; sed non omnia sibi equaliter assunt; eo quod non equaliter bonitates suas participant seu percipiunt. bonitates autem sue sunt esse et viuere et cognitio sensibilium et intelligibilium: et entia que plura de his percipiunt et nobiliori modo sunt eis propinquiora. que pro pauciora et modo minus nobili sunt remotiora per conuenientiam essentie ut existetia tamen in ultimo gradu: existetia autem uiua et cognitiua et immortalia in primo: existetia autem et uiua et existetia uiua et sentientia rationalia mortalia in medijs gradibus; eo quod sunt cause entitatis participate a prima causa: sunt ordinate: ita quod esse est prima causa que sola influit super creatum sed nulla alia sine ipsa. viuere autem est secunda que non influit sine prima: sed bene influit sine tertia: et sic de alijs. Et hec de creaturis dicta sufficiant.

Explicit

Secunda Pars Summe Al

berti Magni Ratispanen Episcopi De homine.

Venetijs Impressa Impensis domini

Andree Torresani de Asula: arte pro Simo

nus de luere. xvj^o februarii. 1498.

Felicitet.

Registrum huius secunde partis.

n	I ncipit	aia	. Lin	mus
o	nostra.	et rationem.	principium	mode
p	pto	et educunt	articulo	quod est
q	focillat	Q uerit	catum	anime
r	cto visus.	finiat	et ita	dam
s	diatur	ma	nihil	violentia:
t	nit gra	phus	de tactu	A d
v	sibili	nihil est	ens et	pars
x	materie	sensus	Quoruncumque	introitus
y	paliter	sensibilis	signo	apprehense
z	intellectus	videt	mobilis	dimus
z	tem ex	denudant	Silr	et incomplexum
z	corpus	dib ^o dicit	vindicare	elevatum
z	idem	erronea	dicit	totam
aa	nef: cum	quia	cum	

Tabula questionum libri de homine Alberti Magni Ratispanensis episcopi.

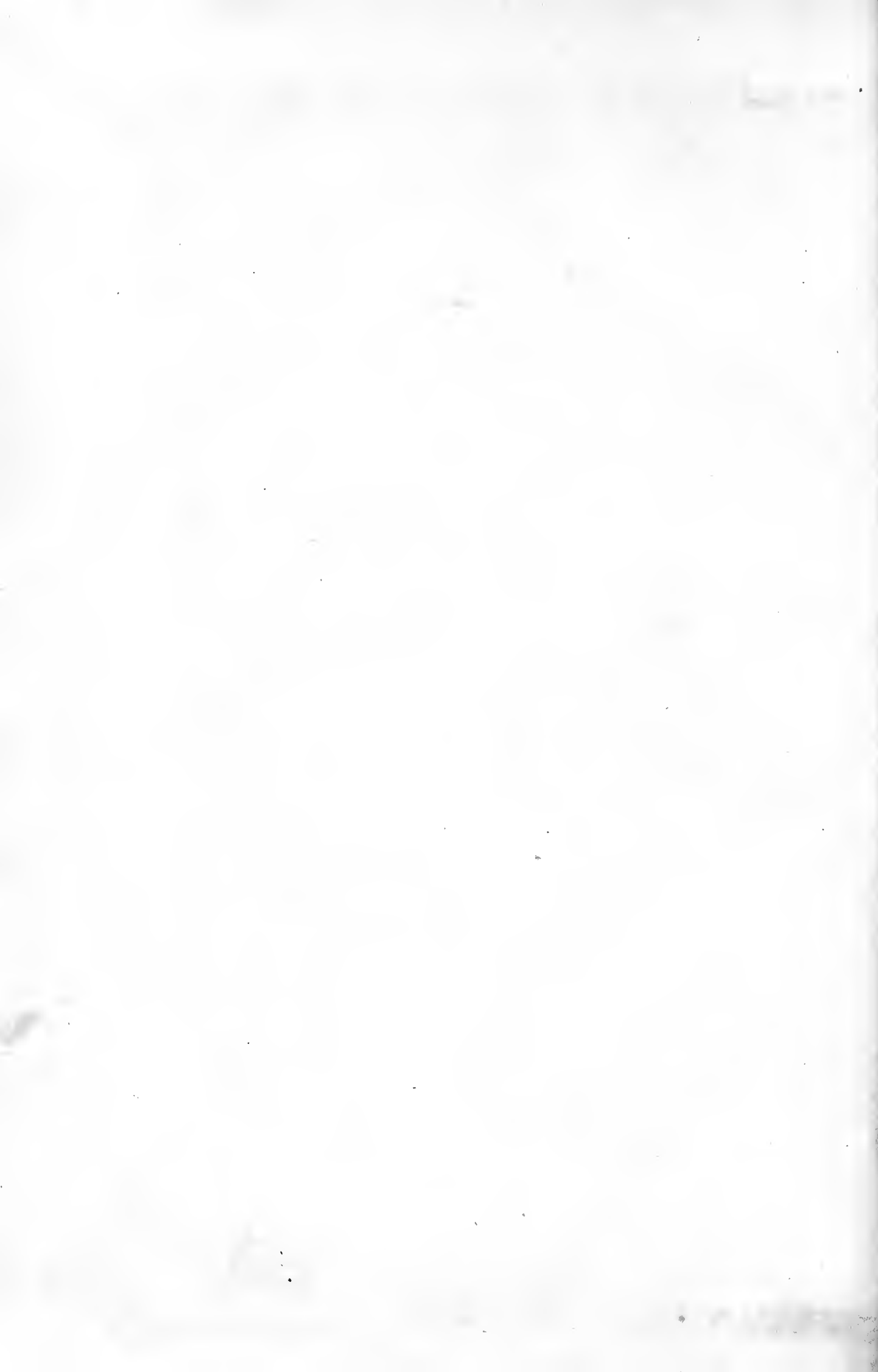
De homine primo querendus est secundum statum eius in seipso: postea de loco eius qui est paradisus.	79
Utrum primum disputandum est de substantia anime quam de partibus eius.	79
Utrum anima est.	79
Utrum anima est corpus.	80
Utrum anima est regimen corporis.	81
Utrum anima debeat diffiniri ab una potentia potius quam alia.	81
Utrum anima est substantia viuens.	81
Utrum anima in mouendo corpus mouet per quem modum.	82
Utrum anima est spiritus intellectualis uel rationalis.	84
Utrum anima sit actus.	84
Utrum anima est actus primus corporis perfecti.	85
Utrum anima est actus corporis potentia uita habitis.	87
Utrum anima dicatur principium vite et per quem modum.	88
Utrum anima sit una uel multe in omnibus animis.	89
Utrum deus anima et hyle sint idem.	90
Utrum omnes anime sint ante corpus create in corporibus stellarum.	91
Utrum anima rationalis immediate creatur a deo.	93
Utrum diuisio anime per has diuisas. scilicet uegetatiua sensibilis et rationalis sit bona et sufficiens.	93
Utrum uegetabile et sensibile rationale sint una anima in homine.	94
Utrum quolibet istorum. scilicet uegetabile sensibile et rationale sit potentia in plura multiplicabile per diuisionem corporis.	96
Utrum anima humana que continetur in se uegetabile sensibile et rationale sit simplex uel composita.	96
Utrum uegetabile sit unius rationis et speciei in plantis brutis et hominibus.	97
Utrum nutrimentum augmentatiuum et uegetatiuum differant accidentaliter.	97
Utrum nutritiue potentie est diffinitio.	97
Utrum sit una nutritiua uel plures dato quod sint plures nutritiue.	98
Utrum omnes sint eiusdem rationis uel non.	98
Utrum nutritiua habet motum aliquem uel non.	98
Utrum nutritiua habeat plures motus.	98
Utrum ad generationem uel aliam speciem motus reductur nutritio.	99
Utrum cibi uel aliquid aliud est mobile in motu nutritiuis.	99
Utrum nutritio semper est contra animam uiuit.	99
Utrum nutritiua sit simile uel dissimile.	99
Utrum ipsius nutritiua transeat in substantiam nutritiui.	100
Utrum nutritiua nutrit secundum speciem et materiam uel secundum materiam tantum.	100
Utrum in omnibus partibus materie possit fieri deperditio et restauratio.	100
Utrum calor est instrumentum nutritiue.	100
Utrum potentia augmentatiua est uirtus anime.	100
Queritur quid sit uis augmentatiua.	101
Queritur que sunt principia motus potentie augmentatiue.	101
Utrum motus augmentatiue sit ad omnes partes qualiter uel plures ad unam.	102
Utrum eiusdem virtutis sit diminutio cuius est augmentare.	102
Utrum sit motus augmenti.	102
Utrum agens est corporeum.	102
Utrum auctus augeat secundum quolibet partem.	103
Utrum instrumentum augmentatiue sit humidum et siccum.	103
Queritur quid sit potentia generatiua.	103
Queritur quis est actus generatiue.	104
Queritur quid generatur.	104
Utrum instrumentum generatiue est calidum.	107
Utrum generatiua est finis uegetatiue.	107
Queritur de sufficientia partium uegetatiue.	107
Queritur quid est visus.	107
Utrum visus dicatur esse primus sensuum.	108

Utrum persistetia oculi est in humido uel igneo luminoso.	108
Utrum lumen descendens a corporibus luminosis est substantia uel accidens.	109
Utrum obiecta visus in tenebris sint luminosa et a quo recipiunt lumen.	111
Queritur quid sit color.	111
Queritur que est generatio coloris.	112
Utrum color est obiectum visus.	114
Queritur de natura medij per quod est visus.	115
Queritur qualis spiritus visibiles sint in oculo et in medio.	115
Queritur de modo et actu videndi.	116
Utrum visus est per emissionem radiorum.	117
Queritur quid sit auditus.	120
Queritur quid sit sonus.	120
Utrum sonus alterat corpora inanimata et sensus.	121
Utrum generatio soni sit naturalis uel violenta.	121
Queritur quid perse sonat.	121
Utrum in echon fiat reflexio aeris eiusdem per percussu.	122
Utrum soni obuiantes sibi in aere corrumpunt se inuicem.	122
Utrum uox est semper signum imaginationis.	122
Queritur de uoce que significat intellectum et speciem intellectus.	122
Utrum acutus et graue sint diuine uocis.	123
Queritur de mutatione uocis secundum sexum et etatem.	123
Queritur de auditu ex parte medij.	123
Queritur de actu et neruo audiendi.	124
Queritur quid sit olfactus.	124
Utrum homo inter cetera animalia male odoratur.	125
Utrum odor sit qualitas simplex.	125
Utrum odor sit magis siccus.	125
Queritur qualis odor: inmutat per euaporationem.	125
Utrum odor est passio saporis.	126
Utrum odor est sequela totius complexionis.	126
Queritur de differentia odoris.	126
Utrum aer et aqua sint medij in olfactu.	127
Queritur de medio odorandi.	127
Queritur quid est gustus.	127
Utrum sapor est actus humidus uel siccus euaporati.	128
Queritur quot sunt cause saporis.	128
Utrum sapor generatur ex qualitatibus primis.	128
Utrum gustus et tactus habent infra sua circa corpus.	128
Utrum humidum aquosum est humidum in gustu.	128
Queritur quid est tactus.	128
Utrum tactus est unus sensus.	129
Queritur quid est medij et organum tactus.	130
Queritur quid est tangibile proprium.	130
Queritur quid est potentia sensuum.	131
Queritur de distinctione sensibilibus et qualiter sensibilia sunt diuersimode in suis obiectis.	131
Utrum omnis sensus est susceptiuus spiritus sine materia.	132
Utrum sint plures sensus quam quinque.	133
Utrum sensus cois est necessarius.	133
Queritur quid sit sensus cois.	134
Queritur quid est organum sensus cois.	134
Utrum quinque sensibilia sunt obiectum sensus cois.	135
Queritur quis est actus sensus cois.	135
Utrum sensus cois in uno tempore comprehendit diuersa sensata.	136
Utrum sensus cois est uerus.	136
Queritur quid sit potentia imaginatiua.	136
Queritur quid est obiectum imaginationis.	137
Queritur quid sit organum imaginatiuarum.	137
Queritur quis sit actus imaginatiuarum.	137
Queritur quid sit fantasia.	137
Utrum fantasia est aliquid obiectum.	138
Queritur quid sit organum fantasie.	138
Queritur qualiter fantasia corrumpitur.	138
Queritur quid sit uirtus estimatiua.	138
Queritur quid sit obiectum estimatiue.	138

Tabula

Queritur qd sit organum estimatiue.	139	Utrū oīa intelligibilia sunt in aīa.	169
Querit quis sit actus estimatiue.	139	Querit que est dīa iter intellectum z sensum.	169
Querit quid sit memoria.	139	Querit quā utilitatem pferit sensus intellectui.	169
Querit quid sit obiectū memorie.	140	Queritur quid sit ratioctatio.	170
Querit quid sit organū memorie.	140	Utrum anima rōnalis sit virtus corporea.	170
Querit quis sit actus memorie.	141	Utrū aīa rōnalis corrumpit corruptione corporis.	171
Querit quid sit reminiscētia.	141	Querit qd mouet in aīalibus pcessuū motū.	171
Querit cui parti aīe inest reminiscētia.	141	Queritur quid sit motus processiuus.	173
Querit quis sit actus reminiscētie.	142	Queritur ad quid sit motus processiuus.	173
Querit qui sunt bene reminiscibiles z qui male.	142	Queritur quis sit intellectus practicus.	173
Utrū oēs hīdī virtutes sint corporee.	142	Utrum intellectus sit vis vna aut plures.	174
Utrum hīdī virtutes sint plures.	142	Utrū intellectus practicus semper sit rectus.	174
Queritur quid sit somnus.	143	Querit que sit dīa iter intellectū speculatiuū z pcticū.	174
Utrum somnus est corporis perse uel aīe.	144	Queritur quid sit fantasia.	175
Utrū somn⁹ z vigi⁹ sint passiōes sensuū eque pñ⁹.	145	Utrum fantasia est recta z non recta.	175
Utrū somnus z vigilia pfe sunt passiōes sensus cois.	145	Queritur quid sit uoluntas.	175
Utrum somnus z vigilia sunt perse passiō tact⁹ z p⁹.	146	Utrum uoluntas sit potentia vna perse.	175
Utrum somnus sit cordis uel epatis uel cerebri.	146	Utrum aliquis sit pensus uoluntatis.	176
Querit ppter quā cām somn⁹ z vigilia isunt aīalib⁹.	147	Querit quid sit virtus concupiscibilis.	176
Utrum labor inducit somnum.	148	Querit quis sit ppius actus pcupiscibilis.	176
Utrū oīa aīalia coicent somno z vigilia.	149	Utrū cōcupiscibilis dicit esse corrupta a sanctis.	176
Querit quā oppōnē hnt circa aīalia somn⁹ z vigi⁹.	149	Querit quid sit virtus irascibilis.	176
Querit qd faciat somnū z excitabilem.	150	Utrum appetitus includit in se omnes vires.	177
Utrū somnū est passiō intellectus.	150	Queritur de diuisione virtutis motiue que diuerse po site ab auctoribus inueniuntur.	177
Utrum somnium est passiō opinionis.	151	Querit de sufficiētia pcupiscibilis z irascibilis.	178
Utrum somnium sit passiō imaginationis.	151	Querit de motiuis istarū potētiarū.	178
Utrum somnium est passiō sensus cois.	151	Queritur de rōne hui⁹ potētiarum cum proportione inferiori z superiori.	178
Utrū eētia somnū pstat ex sensibili uel ex fatasmate.	152	Utrū liberū arbitriū tñ sit in rōnabilibus.	178
Utrū spēs que sunt essentielles in somnio sunt aliquid rei a qua abstrahuntur.	152	Queritur quid sit liberum arbitrium.	178
Utrū hīdī spēs abeuntibus sensibilibus referuent in organis sensuū uel in aliquo alio loco.	152	Queritur de actibus li.ar.	180
Utrū organa sensuū ad hīdī spēs se habeant ut patien tia tñ uel etiam ut agentia.	153	Queritur de libertate eius.	181
Queritur quid sit somnū.	153	Queritur cuius sit potentie.	181
Querit qre qdā nō somniauerūt per totā vitā suā.	154	Queritur de diuisione libertatis.	181
Utrum latent somnia ex vi dormitiōis.	155	Queritur de statibus li.ar.	181
Utrum error est deceptio in somnijs.	155	Querit de cōparatiōe ei⁹ ad li.ar. angeli z dei.	182
Utrū in somnijs sit obliuio scientie habite.	155	Querit de synderesi quid sit.	182
Utrū futura contingat preuidere in somnio.	155	Utrum contingat synderesim errare.	183
Querit qmōis ptingat sōnia que sūt sig futuroz.	156	Utrum synderesis in aliquibus extinguat.	183
Utrū somnia de necessitate eueniant.	156	Queritur quid sit pscientia.	183
Utrū scia somnialis sit speculatiua uel practica.	156	Utrum pscientia semp sit recta.	183
Utrum futura ab hoīe pspiciant solum uel quorūdam de monum habeāt causam.	157	Utrum in aliquo possit extingui.	184
Utrū somnia fiant a natura uel ab euentu.	157	Queritur quid sit imago.	184
Queritur quid sit opinio.	158	Queritur que sint partes imaginis.	185
Utrū opinio sit pars solius aīe rōnalis.	158	Querit de ptribus illius imaginis quā Aug⁹ dicit ima ginem similitudinis.	185
Utrū diuīso intellectus sit sufficiens.	158	Queritur de ordine istarum potētiarū memorie intel lectus z uoluntatis.	186
Utrum sit intellectus agens.	159	Querit qd sit noticia mēs z amor.	186
Utrū intellectus agens sit in genere habitus.	159	Querit qualr imitat trinitatē increatā.	186
Utrū intellectus agens est intelligētia sepata.	160	Queritur cuius sit hec imago.	187
Utrū intellectus agens sit pars anime.	162	Queritur de quantitate anime.	187
Utrū intellect⁹ agēs sit idē cū possibili.	162	Queritur de cōpōne corporis.	188
Querit quid sit intellectus agens fm subam.	162	Queritur de immortalitate ade.	188
Utrū intellectus agens intelligit z qualiter.	163	Querit in quo differt ab immortalitate patrie.	188
Queritur quid sit intellectus possibilis.	163	Utrū post pctū possibile fuit pseq immortalitē.	189
Utrū intellectus possibilis sit simplex uel cōposit⁹.	163	Querit de edulio z d gñatōe ei⁹ si pstatisset in pctō.	189
Utrum sint tres gradus intellectus possibilis.	164	Queritur de coniunctione aīe z corporis.	189
Utrum intellectus possibilis sit corruptibilis.	164	Queritur de habitaculo hominis.	190
Utrū intellect⁹ possibilis itelligit post mortē.	164	De loco hominis qui est paradysus.	190
Queritur quid sit intellectus speculatiuus.	165	Queritur quid sit paradysus.	190
Utrum intellectus sit res scita.	165	Queritur de lignis paradysi.	190
Utrū vnus z idē nūero sit in oib⁹ aīalib⁹ rōnabilib⁹.	166	Querit de habitaculo hoīs qd est mundus.	191
Utrū spēs itelligibiles sint in intellectu ut in loco.	166	Queritur utrum mundus sit vnus.	193
Utrū habitus intellectus speculatiui manet in ipso post considerationem uel in memoria.	166	Queritur de ordine z pfectione vniuersi.	193
Querit qd faciat spēm intelligibile ēē itelligibile.	167	Utrum mundus sit perfectus.	194
Querit de diuersitate intelligibilium.	168	Utrum omnia sint ordinata.	194

Finis.

X

42443

